Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXXVIII
F
13
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

XXXVIII
F
13

Digitized by Google

AVCTORES LATINÆ LINGVÆ IN VNVM REDACTI CORPVS:

Quorum Auctorum Veterum & Neotericorum Elenchum sequens pagina docebit.

Adiectis Notis DIONYSII GOTHOFREDI I.C.

Vna cum Indice generali in omnes Auctores.

EDITIO POSTREMA: emendatior, & nonnullis auctior.

COLONIÆ ALLOBROGVM,
Apud Petrum & Iacobum Chouët.

M. DC. XXII.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

ELENCHVS ET SERIES huius Corporis.

M. Terentivs Varro De lingua Latina, *col.* 1.
M. Verrii Flacci fragmenta, *col.* 109.
Festi fragmenta à Fuluio Vrsino edita, *col.* 118.
Schedæ Festi à Pomp. Læto relictæ, *col.* 121.
Sext. Pomp. Festvs, Paulo Diacono coniunctus, *col.* 241.
Nonivs Marcellvs, *col.* 481.
Fvlgentivs Placiades, *col.* 801.
Isidori Originvm libri xx. *col.* 809.
Ex Veteribvs Grammaticis qui de Proprietate & Differentiis scripserunt, excerpta. *col.* 1327.
Vetvs Kalendarivm Romanvm, *col.* 1381.
De Nominibvs & Prænominibvs Romanorum, *col.* 1397.
Varii Avctores qui de Notis scripserunt, *col.* 1453.
Notæ Dionysii Gothofredi I. C. ad Varronem, Festum, Nonium, & Isidorum, *col* 1569.
Variæ Lectiones in Fulgentium & Isidorum, *col.* 1905.

Huic editioni accessêre præter superiora iam antea edita

Liber Glossarvm ex variis Glossariis, quæ sub Isidori nomine circumferuntur collectus.
Excerpta Pythoeana ex veteribus glossis.
Excerpta Differentiarvm Bongarsii Regij legati.

GENEROSIS ET MAGNIFICIS DD. WOLFGANGO CHRISTOPHORO: ET WILHELMO CHRISTOPHORO, Mareſchalis hæreditariis S.R. Imperij, Dominis in Bappenheym,

Dionyſius Gothofredus I C. S. P. D.

CVM meos in ius Romanum Commentarios ederem (Generoſi ac nobiliſſimi Domini Bappenheymij) inter antiquos illos authores, quorum teſtimoniis vſus ſum ad ea vocabula, quæ in iure obſcura eſſent, illuſtranda, Varro, Feſtus, Nonius & Iſidorus, inter poſtremos non leguntur. Cœpi ab eo tempore conſilium de illis omnibus in vnum quaſi corpus redigendis, atque ita in publicum emittendis, cum aliis quibuſdam auctoribus, qui ad ſuperiorum argumenta facere, atque conducere videbantur. Etſi autem me fugiebat illos authores ſeorſim à multis editos, commodius tamen edi coniunctos videbam: vt qui in vnum legendo incidiſſet, alios euoluendi occaſionem, & in mutua illorum inter ſe collatione, iuſti commentarij atque interpretis vicem, in ipſis manibus, præſentem haberet. Multi enim Varronem legunt, quibus Feſti, Nonij atque Iſidori nomina penitus ſunt ignota: aut ſi nota ſunt, vno illorum ſæpe contenti, plenam linguæ Latinæ originem, ſpretis aliis, aſſequi non poſſunt: vt omittam in auctoribus illis, qui à Feſto & Nonio præſertim laudantur, venerandæ vetuſtatis reliquias ſpectari, cuius forma & imagine qui non capiuntur, vix eſt vt politi, neſcio an homines, dici atque appellari debeant. Sed cùm mutili atque laceri variis locis illi authores eſſent: viſum fuit breues ad Varronem, Feſtum

& Nonium notas adiungere: facta potissimùm collatione earum vocum, quæ ad ius pertinerent (quod à quoquam alio antehac factum esse non videbam) vt nostræ professionis homines, eò magis ad antiquos illos auctores euoluendos excitarem. Et audenter dicam, ad multa in illis authoribus restituenda collationem nostri iuris summopere, & quasi necessariam requiri: quæ si defuisset, de multorum locorum restitutione quasi desperassem. Hæc autem cùm à me ita absoluta (vel cum aliquo successu) viderem, subiit illico animum meum, generosa illa indoles atque comitas, quæ inter cæteras & maximas virtutes in illa nobili ac vestra adolescentia elucet, cui hoc animi mei obsequentis indicium atque munus debere me statim intellexi. Idque eò magis, quòd amplissimæ vestræ familiæ stemmatis, & in imperio Romano ob illustrem & hæreditariam Mareschaliæ dignitatem satis superque cognitæ, præter omnium virtutum studia, iuris etiam ciuilis ac Romani (quæ mea professio est) cognitionem adiungitis: ductu atque auspicio doctissimi viri Friderici Weckmani præceptoris vestri: vt patriæ aliquando, non minus virtute, quàm sapientia ciuili, ornamento atque auxilio esse possitis. Vel id quoque me ad hoc munus vobis offerendum incitabat, quòd illi authores ex se digni, qui vestræ generositatis manibus tererentur, cùm ab his tanquam à capite & fontibus, docti quíque, linguæ Latinæ originem petere atque haurire soleant: præter alia infinita, quæ ad historiam & ad religionem, aut potiùs superstitionem veterum, intelligenda pertinent. Cuius rei maiorem etiam spem mihi faciebam, ex illa discendi (quæ in vobis est) cupiditate, atque constantia incredibili, quam & ætatis vestræ in omne virtutum genus succrescentis indoles, & quotidiana moderatoris vestri fides atque diligentia auctiorem atque cumulatiorem reddit. Atque vtinam hæc mea oratio sponte alioqui vos iam ad honoris metam currentes comitari atque subsequi possit: ídque, quod à me vobis munus offertur, gratum atque acceptum esse possit. Interea tamen vt ad hoc meum opus reuertar, ea conditione atque lege id à me sic incœptum ac perfectum, vt laudi atque diligentiæ eorum qui me tempore, in hoc interpretandi genere antecesserunt, nihil detractum, aut velim aut putem. Nam vt illis sua, ita & mihi in quibusdam mutandis sententia peculiaris

liaris esse potuit: libera tamen & aperta discendi aç iuuandi perpetuò cupida, sine conuicio, sine contumelia: & quod mihi solenne, breuis, citra affectationem vllam, vitatis prologis, qui nihil ad rem conferunt. viderint ista diligentiores, mihi certè neque tempus, neque animus fuit rebus otiosis lectorem fallere. mihi contrà curæ ac studio fuit nudam & simplicem lectionis varietatem ostendere, authores authoribus breuiter conferre. Neque dubito, quin tam grato à vobis animo hoc meum munus à vobis suscipiatur, quàm à me, Generosissimi Domini, sinceriter & in arram perpetui erga vos obsequij, offertur. Ex musæo xv. Augusti 1585.

M. TERENTIVS VARRO DE LINGVA LATINA.

SVMMA EORVM QVAE LIBRIS DE lingua Latina M. Terentij Varronis continentur, distributio.

OMNES operis de lingua Latina tres feci partes. Prima, quemadmodum vocabula imposita essent rebus: secunda, quemadmodum ea in casus declinantur: tertia, quemadmodum coniungerentur, *sumptum ex ipso Varrone libro 6. de ling. in fine, & libro 7. in princ.* ¶Idem *libro 6. sub finem*, Institutis sex libris, quemadmodum rebus Latina nomina essent imposita ad vsum nostrum, e queis tres scripsi P. Septimio, qui mihi fuit quæstor: tres, tibi (Ciceronem alloquitur) quorum hic est tertius. Priores, de disciplina originis verborum: posteriores, de verborum originibus. ¶Hoc libro vt & secundo & tertio tractauit Varro De disciplina quam vocant ἐτυμολογικὴν, & quidem in hoc volumine primo explicauit, quæ contra eam dicerentur: quæ pro ea secundo: quæ de ea (id est eius forma) tertio, *ex Varrone 4 de ling. in pr.* Idem *libro 6. in fine.* In primo volumine est, quæ dicantur, cur etymologice neque sit, neque ea vtilis sit.

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA AD P. Septimium libri primi Fragmenta.

Aggulus, aggens, aggilla, iggerunt, in eiusmodi Græci, & Attius noster binam G scribunt: alij N & G, quod in hoc videri veritatem facile non est, similiter agceps, & agcora, *ex Prisciano libro* 1. nec K. nec Q. nec H. in numero literarum, ibid. * In quo L. Ælius noster literis ornatissimus memoria nostra errauit aliquoties. Nam aliquot verborum antiquorum Græcorum, perinde atque essent propria nostra, reddidit caussas falsas. Non enim *leporem* dicimus, vt ait quod est leuipes, sed quod est vocabulum antiquum Græcum. Multa enim vetera illorum ignorantur, quod pro iis, aliis nunc vocabulis vtuntur, & illum esse plerique ignorent Græcum quem nunc nominant Ἑλληνα, *puteum* esse quod vocant φρέαρ, leporem quod λαγωὸν dicunt. In quo non modo L. Ælij ingenium non reprehendo, sed industriam laudo. successum enim fortuna, experientiam laus sequitur *ex 1. Gellij 17. iuxta fidem veterum librorum.*

* * *

Idem Varro dicit *furem* ex eo dictum, quod veteres Romani furuum atrum appellauerint: & fures per noctem, quæ atra sit, facilius furantur. *Ex 1. Gell. 17. iuxta fidem veterum librorum.*

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA AD P. Septimium libro II.

Fragmenta.

Hoc volumine Varro explicauit quæ pro disciplina quam vocant ἐτυμολογικὴν, dicantur, *ex Varronis 4. de lingua in pr.* Idem *libro 6. in fine.* In secundo volumine est quæ sit Etymologice, & cur ea sit, & in illis sit.

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA AD P. Septimium lib. IIII.

Fragmenta.

Hoc volumine explicauit Varro quæ de disciplina Etymologica [id est eius forma] dicerentur. *ex Varr. 4. de ling. in pr.* Idē *lib. 6. in f.* In tertio volumine est quæ forma Etymologiæ. *Fenerator* à fenore cognominatus: *fenus* autem dictum à fetu, & quasi fetura quadam pecuniæ parientis, atque increscentis, & idcirco & M. Cato & cæteri ætatis eius feneratorem sine A litera pronuntiauerunt, sicuti fetus ipse, & fecunditas, appellata. *ex 16. Gell. 12. ex Nonio Marcello in Fenus.*

* * *

Sicut vocetur Panthera & Lea *Iunior Philargirus ad Eclogam 2. Virgil.* Leam *Varro ad Ciceronem dicit lib. 3.*

Vtrunque mulieres & Epicrocum viri quoque habitarunt. *Ex Nonio in Habitare.*

EPITOME LIBRI QVARTI.

In quo de vocabuleis locorum, & quæ in loco: eorumq; origine ex auctoribus qui soluta oratione scripserunt.

¶ *Præfatio* 1.

¶ *De vocabuleis locorum in genere* 2. *Cælestium* 3. *Terræ* 4. *Aquæ* 5. *Mundi partium* 6. *Montium vrbis Romæ* 7. *Quatuor regionum vrbis Romæ* 8. *Tribuum vrbis Romæ* 9.

¶ *De vocabuleis eorum qui in loco, Deorum* 10. *Auium* 11. *Pisciū & conchyliorum* 12. *Amphybiorū* 13. *Magistratuum Romanorum* 14. *Sacerdotum* 15. *Militarium personarum* 16. *Diuitum, pauperum* 17. *Artificum* 18. *Pecorum* 19. *Ferarum* 20. *Stirpium herbarum, arborum, fructuum* 21. *Manufactorum, ad victum* 22. *ad Vestitum* 23. *ad Instrumenta militaria* 24. *Mensa escaria* 25. *Mensa vinaria rotunda & quadrata* 26. *Mensa vrnaria* 27. *Sedium ac sedilium* 28. *Mundi muliebris* 29. *Indutus & amictus* 30. *Instrumentorum rusticorum, quæ ad serendum, colendum, & importandes fructus pertinent* 31. *Ædificiorum publicorum* 32. *Ædificiorum priuatorum* 33. *Portarum vrbis Romæ ac palatij* 34. *Eorum quæ ad lectos pertinent* 35. *Assis & eorum quæ ab asse* 36.

¶ *Conclusio* 37.

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA AD M. TVLLIVM CICERONEM LIBER QVARTVS.

QVEMADMODVM vocabula essent imposita rebus in lingua Latina, sex libreis exponere institui. De heis treis ante hunc feci, quos Septimio misi: in quibus est de disciplina quam vocant ἐτυμολογικήν. Quæ contra eam dicerentur, volumine primo: quæ pro ea, secundo: quæ de ea, tertio. In heis ad te scribam, à quibus rebus vocabula imposita sint in lingua Latina: & ea quæ sunt in consuetudine apud poetas. ¶Quum vniuscuiusq; verbi naturæ sint duæ: à qua re & in qua re vocabulum sit impositum: itaque à qua re sit *Pertinacia*, cum quæritur: ostenditur esse à pertendendo: in qua re sit impositum, dicitur; cum demonstratur, in quo non debet pertendi, & pertendit: Pertinaciam esse: quòd in quo oporteat manere, si in eo perstet, *Perseuerantia* sit. Priorem illam partem, vbi, cur & vnde sint verba, scrutantur Græci: vocant ἐτυμολογίαν: illam alteram περὶ σημαινομένων: de quibus duabus rebus in heis libreis promiscue dicam, sed exilius de posteriore. ¶Quæ ideo sunt obscura, quòd neq; omnis impositio verborum extat: quòd vetustas quaidam deleuit: nec quæ extat, sine mendo omnis imposita: nec quæ recte est imposita, cuncta manet: multa enim verba littereis commutateis sunt interpolata: neque omnis origo est nostræ linguæ e vernaculeis verbeis: & multa verba aliud nunc ostendunt, aliud ante significabant, *vt Hostis*. nam tum eo verbo dicebant peregrinum, qui sueis legibus vteretur: nunc dicunt eum quem eum dicebant perduellem. ¶In quo genere verborum, vt casu erit illustrius, vnde videri possit origo, inde repetam. Ita fieri oportere apparet; quòd recto casu quom dicimus *Impos*, obscurius est esse à potentia, quàm quum dicimus impotem: & eo obscurius fit, si dicas *pos*, quàm impos. videtur enim pos significare potius pontem, quàm potentem. Vetustas non pauca deprauat, multa tollit. Quem puerum vidisti formosum, nunc vides deformem in senecta. Tertium sæculum non videt eum hominem, quem vidit primum. Quare illa quæ iam maioribus nostreis ademit obliuio fugitiua, secuta sedulitas Mucij & Bruti retrahere nequit. Non si non potuero indagare, eo ero tardior; sed velocior ideo, si quiuero. Non mediocreis enim tenebræ in silua, vbi hæc captanda: neque eò quò peruenire volumus, semitæ tritæ: neque non in tramitibus quædam obiecta quæ euntem retinere possont. Quoniam verborum nouorum & veterum discordia omnis in consuetudine communi: quot modeis litterarum commutatio sit facta, qui animaduerterit, scrutari facilius origines patietur verborum. Reperiet enim esse commutata, vt in superioribus libreis ostendi, maximè propter bis quaternas caussas. Litterarum enim fit demptione, aut additione; & propter earum artationem, aut cōmutationem, item syllabarū productionem. Quę quoniam in superioribus libreis, cuiusmodi essent, exempleis satis demonstraui, heic commemorandum esse modo non putaui. ¶Nunc singulorum verborum origines expediam. quorum quatuor explicandi gradus. Primus, in quo populus etiam venit. Quis enim non videt, vnde *arifodina* & *viocurrus*? Secundus, quò grammatica descendit antiqua, quæ ostendit quemadmodum quodque poeta verbum confinxerit, quod declinarit. Hinc Pacuuius, *rudentisibilus*, hinc *incuruicerui-cum* pecus, hinc chlamyde *clupeat* brachium. Tertius gradus, à quo philosophia ascendens peruenit: atque ea quæ in consuetudine communi essent, aperire cœpit, vt à quo dictum esset *oppidū*, *vicus*, *via*. Quartus, vbi est aditus, & initia regis: quo si non perueniam, scientiam ad opinionem aucupabor. quod etiam nonnunquam in salute nostra

nostra facit, cum ægrotamus, medicus. Quòd si summum gradum non attigero; tamen secundum non præteribo. Quod non solum ad Aristophanis lucernam, sed etiam ad Cleanthis lucubraui. Nolui præterea eos qui poetarũ modò verba, vt sint ficta, expediunt. Non enim videbatur consentaneum quærere me eo in verbo, quod finxisset Ennius, caussam: negligere quod ante rex Latinus finxisset: cum poeticeis multeis verbeis magis delecter, quàm vtar, antiqueis magis vtar quàm delecter. Annon potius mea verba illa quæ hæreditate à Romulo rege venerunt, quàm quæ à poeta Liuio relicta? Igitur quoniam hæc sunt tripartita *verba*, quæ sunt aut *nostra* aut *aliena* aut *obliuia*: de nostreis dicã cur sint: de alienis, vnde sint: de obliuieis relinquam, quorum partem cùm ita inuenerim, vt opinor, scribam. In hoc libro dicam de vocabuleis locorum, & quæ in heis sunt. In secundo, de temporum, & quæ in heis fiunt. In tertio, de vtraque re à poetis comprehensa. ¶ Pythagoras Samius ait, omnium rerum initia esse bina: vt finitum & infinitum, bonum & malum. vitam & mortem, diem & noctem. Quare item duo: status, & motus: quod stat aut agitatur, corpus: vbi agitatur, locus: dum agitatur, tempus: quod est in agitatu, actio. Quadripartitio magis sic apparebit: corpus est, vt cursor: locus, stadium, quà currit: tẽpus, hora quà currit: actio, cursio. Quare fit vt omnia fere sint quadripartita, & ea æterna. quòd neque vnquam tempus, quin fuerit motus (eius enim interuallum tempus) neque motus vbi non locus & corpus: (quòd alterum est quod mouetur: alterum vbi) neque vbi sit agitatus non actio ibi. Igitur initiorum quadrigæ, locus, & corpus, tempus & actio. Quare quatuor genera prima rerum, totidem verborum: [horum enim] De heis loceis, & heis rebus quæ in heis videntur, in hoc libro summatim ponam. Sed quæ cognatio eius erit verbi, quas radices egerit extra fines suas persequemur. Sæpe enim ad limitem arboris radices sub vicini prodierunt segetes. Quare non cum de loceis dicam, si ab agro ad *agrosum* hominem & agricolam peruenero, aberraro. Multa societas verborum: nec *vinalia* sine vino expediri, nec *curia calabra* sine calatione potest aperiri.

2 ¶ INCIPIAM de loceis subipsius loci origine. *Locus* est, vbi quid locatum esse potest: vt nunc dicunt, conlocatum veteres id dicere solitos apparet apud Plautum, Filiam habeo grandem, cassam dote, atque inlocabilẽ, neque eam queo locare cuiquam. Apud Ennium, O terra trita, vbi Liberi fanum in cuius muro locaui. Vbi quidquam consistit, locus. Ab eo præco dicitur *Locare*. quoad vsque id emitur, quod in aliquo consistit pretium. Inde *Locarium*, quod datur in stabulo, & taberna, vbi consistant. Sic *loci muliebres*, vbi nascendi initia consistunt.

3 ¶ LOCA natura, secundum antiquam diuisionem, prima duo, cælum & terra deinde particulatim vtriusque multa. *Celi* dicuntur loca supera, & ea deorum: *terra*, loca infera, & ea hominum. Vt asia, sic cælum dicitur modeis duobus. Nam & Asia, quæ non Europa, in qua est Syria: & Asia dicitur prioris pars Asiæ, in qua est Ionia, & prouincia nostra Cilicia. Sic *cælum* dicitur duobus modeis: & pars eius summum, vbi stellæ: & id quod Pacuuius demonstrat, cùm dicit, Hoc vide circum supráque quod complexu continet terram. Cui subiungit. Id quod nostri cælum memorant. Aqua bipartita diuisione. Lucretius suorum vnius & viginti librorum initium fecit hoc. Ætheris & terræ genitabile quærere tempus. *Cælum* dictum scribit Ælius Gallus, quod est cælatum: aut à contrario nomine, quod apertum est: non malè quòd posterior Ælius, multo potius cælare à cælo, quàm cælum à cælando. Sed non minus illud alterum de cælando, ab eo potuit dici quòd interdiu cælatur, quàm quod noctu non cælatur omnino. Ego magis puto à chao *cauum*: & hinc cælum: quoniam vt dixi, Hoc circum supráque, quod complexu continet terram, cauum cælum. Itaque dicit Andromacha, Noctique caua cæli signitenentibus conficis bigeis. Et agamemnon, In altisono cæli clypeo. Cauum enim clypeum. Et Ennius item ad cauationem, Cæli ingentes fornices. Quare vt à cauo *cauea*, & *cauile* & *conuallis*, cauata vallis, & cauere cautione: vt *cauum* sit ortum, vnde omnia apud Hesiodum, à chao cauum cælum.

4 ¶ TERRA dicta ab eo, vt Ælius scribit, quòd teritur. Itaque tera in augurum libreis scripta cum R vno. Ab vno coloneis locus cõmunis, qui prope oppidum relinquitur *Territorium*, quod maxime teritur. Hinc linteum, quod teritur corpore, *Termentarium*: hinc in messe *Tritura*, quòd tum frumentum teritur: & *Tribolum* quo teritur. Hinc fines agrorum, *Terminus*, quòd hæ partes propter limitare iter maxime teruntur. Itaque terminus cùm in Latio aliquot loceis dicitur, vt apud Actium, nõ terminus, sed Termen. hoc Græci τέρμα. Euander enim qui venit in Palatium e Grecia, Arcas fuit. *Via* quidem *Iter*, quod ea vehendo teritur: *Actu* iter in agreis, quod agendo teritur: etiam *Ambitus iter*, quòd circumeundo teritur. nam ambitus circumitus: ab côque duodecim tabularũ interpretes, *ambitum parietis*, circumitum esse describunt. Igitur tera *terra*. & ab eo poetæ appellarunt summa terræ, quæ sola teri possunt, *Sola terra*. Terra, vt putant, eadem & *Humus* ideo Ennius, In terram cadenteis, dicit, cubiteis pinsibant humum. Et quod terra sit humus, ideo *Humatus*, mortuus, qui terra sit obrutus: ab eo qui Romanus combustus est, aut insepulchrũ eius abiecta gleba non est: aut si os exceptum est mortui ad familiam expurgandam; donec in purgando, humo non est opertus, vt pontifices dicunt, quoad inhumatus sit, familia

funesta manet, & dicitur humilior. ¶Quæ ad humum sunt, aut à re, vt Sabini, & Lucani: aut declinata ab hominibus, vt Appulia & Latium: vtrunque, vt Etruria, & Tuscia. Qua regnũ fuit Latini, vniuersus ager dictus *Latium* particulatim oppideis cognominatus: vt à Præneste *Prænestinus*, ab Aricia *Aricinus*. Vt nostri augures publice dixerunt: agrorum sunt genera quinque: *Romanus*, *Gabinus*, *Peregrinus*, *Hosticus*, *Incertus*. *Romanus* dictus, vnde Roma, ab Romulo. *Gabinus*, ab oppido Gabiis. *Peregrinus*, ager pacatus, qui extra Romanum & Gabinum: quòd vno modo in heis feruntur auspicia. dictus *peregrinus* à pergendo, id est progrediendo. eò enim ex agro Romano primum progrediebatur. quocirca Gabinus, siue peregrinus, secundum hos auspicia habent singularia. Ab reliquo discretus. *Hosticus*, dictus ab hostibus. *Incertus* is ager, qui de heis quatuor qui sit ignoratur. ¶*Ager* dictus est, in quam terram quid agebant, & vnde quid agebant fructus caussa. id Græci dicunt ἄγειν. Vt ager, quod agi poterat, sic qua agi, *Actus*. Eius finis minimus constitutus in latitudinem pedes quatuor, fortasse ab eo quatuor, quòd ea quadrupes agitur: in longitudinem pedes centum & viginti. in quadratum actus, & in latum, & longum, vt esset centum & viginti. Multa antiqui duodenario numero finiebant: vt duodecim decuriis actum. *Iugerum* dictum iuncteis duobus actibus quadrateis. *Centuria* primò à centum iugeribus dicta: post duplicata retinuit nomen: vt tribus multiplicatæ idem teneat nomen: Vt quò agebant, *Actus*: sic qua vehebant *Via* dictæ: quò fructus conuehebant *Villæ*. quæ ibant, ab itu *Iter* appellarunt: qua anguste, *Semita*: vt semi iter dictum. *Ager cultus* ab eo quòd ibi cum terra semina coalescebant: ab eo inconsitus, *incultus*. Quod primum ex agro plano fructus capiebant, C[illegible] dictus. postea quàm proxima superio[illegible] [illegible]olere cœperunt, à colendo *Colles* appe[illegible] Quos agros non colebant propter siluas, aut [illegible] genus, vbi pecus possit pasci, & possidebant: ab vsu suo *Saltus* nominarunt. Hæc etiam Græci τὰ ἄλση καὶ νάπας, nostri *Nemora*. Ager, quod videbatur pecudum ac pecuniæ esse fundamentum. *Fundus* dictus: aut quòd fundat quotquot anneis multa. *Vineta* ac *Vinea* à vite multa. *Vitis* à vino, idque [*vina*] à vi. hinc *Vindemia*, quòd est vini demia, vitis demia. *Seges* ab satu, id est semine. *Semen*, quod non planè id quod inde. hinc *seminaria*, *sementes* item alia quæ *segetes* ferunt. *Fruges* à fruendo, fructúsque ab spe *Spica*, vti & *Culmi*, quod in summo campo nascuntur, summum culmen. Vbi frumenta secta terantur, & arescant. *Area*. Propter horum similitudinem loca in vrbe pura, *area*, à quo potest etiam *Ara* deûm esse, quòd pura. Nisi potius ab ardore, ad quem vt sit, fit ara. à quo ipsa *area* non abest; quòd, qui arefacit, ardor est solis. *Ager Restibilis*, qui restituitur ac reseritur quotquot anneis: contrà qui intermittitur, à nouando *Noualis ager*. *Arnum* & *arationes* ab arando: & ab eo quod aratri vomer sustollit. *Sulcus*: quod ea terra iacta, id est proiecta. *Porca*, *Prata* dicta ab eo quòd sine opere parata. Quod in agreis quotquot anneis rursum facienda eadem, vt rursus capias fructus: appellata *Rura*. (Diuidit in eos agros, cum scribit Sulpicius, Plebi rura largitur ad aream.) *Prædia* dicta item vt *prædes*, à præstando: quòd ea pignori data publicè mancupes fidem præstent.

* * *

5 ¶Vbi nunc est Roma, septem montium demissior infimus locus. Infimus, *humilimus* quòd in mundo infima humus. *Humor* hinc itaque. Ideo Lucilius, Terra abiit in nimbos, himbresque. Pacuuius, Terra exhalat auram, atque auroram humidam humectam. Hinc ager *Vliginosus*, humidissimus: hinc *Vdus*, *vuidus*. Hinc *sudor* quiuis deorsum in terra himber. Vnde sumi potest. *Puteus*. nisi potius quod Æoles dicebant ὁ πίδαξ ἢ ποταμός. Sic *Potura* à potu, non vt nunc à πίνω. A puteis oppidum *Puteoli*, quòd sint circa eum locum aquæ frigidæ & calidæ multæ. Nisi à putore potius: quòd putidus sit odoribus sæpe ex sulfure & alumine. Extra oppida à puteeis *Puticula*: quòd ibi in puteeis obruebantur homines. Nisi potius, vt Ælius scribit, puticulæ, quòd putescebant ibi cadauera proiecta: qui locus publicus vltra Esquilias. itaque eum Afranius Puticulos in togata adpellat, quòd inde suspiciunt perpetuo lumen. *Lacus*, lacuna magna, vbi aqua contineri potest. *Palus*, paululum aquæ in altitudinem, & palam latius diffusæ. *Stagnum*, quod Græcè στεγνὸν, quod nomen habet primum. Hinc ad villas rotunda stagna: quod rotundum facile continetur: [nec] anguli maximè laborant. *Fluuius*, quod fluit, item *flumen*: à quo lege prædiorum vrbanorum scribitur: *Stillicidia flumináque, vt ita fluant, cadantq;*. Inter hæc hoc interest, quòd *stillicidium* eo quòd stillatim cadat: *flumen*, quòd fluit continuè. *Amnis*, id flumen est quod circuit aliquid: nam ambitu amnis. Ab hoc qui circum Aternum habitant amnem, *Amiternini* appellati. Ab eo qui populum candidatus circumit *ambit*: qui aliter facit, *ex ambitu caussam dicit*. Itaque *Tiberis amnis*, qui ambit Martium campum, & vrbem. Oppidum *Inter amna* dictum, quòd inter amneis est constitutum, item *Antemna*, quod ante amnem qui influit in Tiberim: quod in bello male acceptum consenuit. ¶*Tiberis*, quòd caput extra Latium si inde nomen quoque effluit in linguam nostram, nihil Latium: vt quod oritur e Samnio Volturnus, nihil ad Latinam linguam. at quod proximum oppidum ab eo secundum mare

Volturnum,

lturnum, ad nos iam Latinum vocabulum, vt *berinus*: nam & colonia nostra *Volturnum*, & *us Tiberinus*. Sed de *Tiberis* nomine anceps est toria. nam & suum Etruria & Latium esse dit. Fuerunt qui à vicino regulo Veientum hebri dixerint appellatum primo Dehebrim. t qui Tiberis priscum nomen Latinum Al- am vocatum littereis tradunt: posterius pro- r Tiberinum regem Latinorum mutatum, od ibi interierit: nam hoc eius, vt tradunt, se- ulchrum.

¶ Vt omnis natura in cælum & terram isa est, sic cælum in regiones, terra in Asiam uropam. Asia enim iacet ad meridiem, & rum: Europa ad septentrionem, & Aquilo- n. *Asia* dicta ab nympha, ex qua & Iapeto itur Prometheus. *Europa* ab Europa Age- is filia, quam ex Phœnicia Manlius scribit rum exportasse: quorum egregiam imaginem ere Pythagoras Tarenti fecit. Europæ loca ltæ incolunt nationes, ea fere nominata aut slatitio nomine, aut ab hominibus.

¶ Svnt & nomina ab tot montibus, quos tea vrbs mureis comprehendit: è queis *Ca- lium* dictum, quòd heic, cùm fundamenta erentur ædis Iouis, caput humanum inuen- dicitur. Hic *mons* ante *Tarpeius* dictus, à rgine Vestali Tarpeia, quæ ibi ab Sabineis ata armeis, & sepulta: eius nominis moni- ntum relictum, quod etiam nunc eius rupes *peium* appellatur *saxum*. Hunc antea *montem rnium* appellatum prodiderunt, & ab eo la- *niam terram*, vt etiam Ennius appellat. iquum *oppidum* in hoc fuisse *Saturniam* scri- ir. Eius vestigia etiam nunc manent tria: d *Saturni fanum* in faucibus: quod *Saturnia* , quam Iunius scribit, quam nunc vocat danam: quod post ædem Saturni, in ædili- ium legibus parietes postici muri sunt scri-

¶ *Auentinum* aliquot de caussis dicunt. uins ab auibus, quòd eò se ab Tiberi ferrent s: alij ab rege Auentino Albano, quòd ibi sit ltus: alij ab aduentu hominum, quod com- ne Latinorum ibi Dianæ templum sit con- tum. Ego maximè puto ab aduectu: nam n paludibus mons erat ab reliqueis disclu- Itaque eò ex vrbe qui aduehebantur rati- quadrantem soluebant. cuius vestigia, quod qua tum itur, velabrum: & vnde ascende- t ad rumam noua via lucus est, & sacellum um. *Velabrum* dicitur à vehendo. *Velaturam re* etiam nunc dicuntur qui id mercede fa- nt. *Merces* dicitur à merendo & ære. Hinc turæ, quas soluebant hi qui ratibus transi- t, *Quadrans*. ab eo Lucilius scripsit *quadran- ratici*.

¶ Reliqva vrbis loca olim discreta (vt georum sacraria in septem & viginti parteis is sunt dispolita.) *Argeos* dictos putant à ncipibus qui cum Hercule Argiuo venerunt Romam, & in Saturnia subsederunt) è queis prima est scripta *regio Suburana*: secunda, *Esquilina*: tertia, *Collina*: quarta, *Palatina*. ¶ In Suburanæ regionis parte princeps est *Cœlius mons*. à Cœlio Vibennio Tusco, duce nobili, qui cū sua manu dicitur Romulo venisse auxilio contra Sabinum regem. Hi, post Cœlij obitum, quòd nimis munita loca tenerent, neque sine suspicione essent, deducti dicuntur in planum. Ab eis dictus *vicus Tuscus*: & ideo ibi Vortumnum stare, quòd is deus Etruriæ. Principes de Cœlianeis, qui à suspicione liberi erant, traductos volunt in eum locum qui vocatur *Cœriolus*. Cum Cœlio coniunctæ *Carinæ*: sed inter eas quem locum *Ceroliensem* appellatum apparet, quòd primæ regionis quartum sacrarium scriptum sic est, *Ceroliensis quarticeps circa Mineruium: qua in Cœlium montem itur, in tabernola est*. Ceroliensis à Carinarum iunctu dictus *Carinæ*: postea *Ceronia*, quòd hinc oritur caput sacræ viæ ab Streniæ sacello, quæ pertinet in arcem, qua sacra quotquot mensibus feruntur in arcem, & per quam augures ex arce profecti solent inaugurare. Huius sacræ viæ pars hæc sola volgo nota quæ est à foro eunti proximo cliuo. Eidem regioni attributa *Subura*, quòd sub muro terreo Carinarum: in ea est Argeorum sacellum sextum. Subura, Iunius scribit ab eo quòd fuerit sub antiqua vrbe. cui testimonium potest esse, quòd subest ei loco qui terreus murus vocatur. Sed ego à pago potius Suculano dictam puto *Sucusam*. Nunc scribitur litera B, non C. *Pagus Suculanus*, quòd succurrit Carineis. ¶ Secundæ regionis *Esquilina* ab Esquileiis: alij has scripserunt ab excubiis regis dictas: alij ab eo quòd excultæ à rege Tullio essent. Huic origini magis concinunt luci vicini: quòd ibi lucus fagutalis & lucus Mephitis, & Lucus Iunonis Lucinæ: quorum angusti fines: non mirum. iamdiu enim late auaritia vna est. Item lucus Larum, Querquetulanum sacellum. Esquiliæ duo montes habiti, quòd pars *Cespius mons* suo antiquo nomine etiam nunc in sacreis appellatur. In sacreis Argeorum scriptum est sic, *Oppius mōs princeps lucum Esquilinum, lucum fagutalem sinistra, quæ sub mœrum est. Oppius mons bicepsos simplex. Oppius mons terticepsos lucum. Esquilinum, dexterior via in tabernola est. Oppius mons quadricepsos lucum Esquilinum, via dexterior in figlineis est. Septimius mons quinticepsos lucum Pœtilium. Esquilinus sexticepsos. Cispius mons septicepsos apud ædem Iunonis Lucinæ, vbi æditumus habere solet.* ¶ Tertiæ regionis colles ab quinque deorum faneis appellati: e queis nobiles duo colles. *Viminalis* à Ioue Viminio, quòd ibi aræ sunt eius, aut quòd ibi vimeneta fuerunt. *Collis Quirinalis*, vbi Quirini fanum: qui à Curetibus, qui cum T. Tatio Curibus venerunt Romam, quòd ibi habuerunt castra. quod vocabulum coniunctarum regionum nomina obliterauit:

Dictos enim colles pluréis apparet ex Argeorum sacrificijs: in quibus sic scriptum est, *Collis Salutaris quarticepsos adem Quirini: collis Salutaris quarticepsos aduersum est pilam Naris, adem Salutis: collis Mutialis quinticepsos apud adem Dei fidij in delubro, vbi aeditumus habere solet: collis Latiaris sexticepsos in vico Mustellario summo apud Turaculum aedificium solum est.* Horum deorũ aræ, à quibus cognomina habent, in eius regionis partibus sunt. ¶Quartæ regionis *Palatium*, quòd Palantes cum Euandro venerunt: aut quòd Palatini, qui & Aborigines, ex agro Reatino, qui appellatur Palatium, ibi consederunt. Sed hoc alij à Palatia vxore Latini putarunt. Eundem hunc locum à pecore dictum putant quidam. itaque Næuius Balantium appellat. Huic Germalum & Velias coniunxerunt & in hac regione sacriportus est, & in ea sic scriptũ, *Germalensis quinticepsos apud adē Romuli. Veliensis sexticepsos in Velia apud ædem deûm penatium. Germalum* à germanis Romulo & Remo, quòd ad ficum ruminalem & hi inuenti, quo aqua hiberna Tiberis eos detulerat in alueoleo expositos. *Velia* vnde essent, plures accepi caussas: in queis, quod ibi pastores Palatini ex ouibus ante tonsuram inuentam vellere lanam sint soliti: ex quo *Vellera* dicitur.

9 ¶Ager Romanus primum diuisus in parteis treis, à quo tribus appellatæ Tatiensium, Ramnium, Lucerum. nominatæ, vt ait Ennius, *Tatienses* à Tatio, *Ramnenses* à Romulo: *Luceres*, vt ait Iunius, à Lucumone. Sed omnia hæc vocabula Tusca, vt Volumnius, qui tragœdias Tuscas scripsit, dicebat. Ab hoc quoque quatuor parteis vrbis tribus dictæ: & ab loceis *Suburana, Esquilina, Collina, Palatina*. Quinta, quòd sub Roma *Romilia*. Sic reliquæ tribus ab ijs rebus, de quibus in tribuum libreis scripsi.

10 ¶Quod ad loca, quæque ijs adiuncta fuerunt, diximus: nunc de ijs quæ in doceis esse solent. Immortalia & mortalia expediam, ita vt prius quod ad deos pertinet, dicam. *Principes Dei, cælum & terra*: hi dei ijdem qui in Ægypto *Serapis & Isis*, & ille Harpocrates digito significat. qui sunt *Taautes & Astarte* apud Phœnicas, vt idem principes in Latio *Saturnus & Ops*. Terra enim & cælum, vt Samothracum initia docent, sunt *Dei magni*, & hi, quos dixi multeis nominibus. Nam neque, quas Ambracia ante portas statuit duas virileis species aheneas, dei magni: neque, vt volgus putat, hi *Samothraces dij* qui Castor & Pollux: sed hi mas & fœmina: & hi quos augurum libri scriptos habent sic, *Diui potes*: & sunt pro illeis qui in Samothrace θεοὶ δυνατοί. Hæc duo, cælum & terra: quod anima, & corpus: humidum & frigidum. Qua parire solet genus penneis condecoratum: non animas, vt ait Ennius. & post: Inde venit diuinitus pulleis insinuans se ipsa anima, siue, vt Zenon Citieus, animalium semen ignis, qui anima & mẽs: qui calor è cælo, quod heic innumerabiles & immortales ignes. Itaque Epicharmus Enni de mēte humana dicit. Istic est de sole sumptus ignis. Idē solem adserit, Isque totus mentis est, vt humores frigidæ sunt humi, vt supra ostēdi, quibus iuncti cælũ & terra omnia ex se genuerunt: quòd per hos natura frigori immiscet calorē atq; humori aritudinem. Recte igitur Pacuuius ait, Animam æther adiungat. Et Ennius, Esse igitur corpus terram, quæ deperit ipsam, Et capit, & neque iam dispendei conficit hilum. Animæ & corporis discessus, quòd nateis sit exitus, inde *Exitium*, vt cum in vnum ineunt, *Initia*. Inde omne corpus, vbi nimius ardor aut humor viget, aut interit, aut manet sterile. cui testis æstas, hiems: quòd in altero aer ardet, & spica aret: & in altero natura ad nascendum cum himbre & frigore victitare non volt, & potius ver expectat. Igitur caussa nascendi duplex, ignis & aqua. Ideo ea in nuptijs in limine adhibentur, quod coniungit hic. & mas ignis, quòd ibi semen, aqua fœmina, quòd fœtus ab eius humore, & eorum iunctione sumit *Venus*. Hinc comicus, *Huic victrix Venus* videsne hæc? non quod vincere velit Venus, sed quod vincire, & vinciri ipsa. *Victoria* ab eo quod superati vinciuntur. Vtriusque testis poesis, quod & Victoria & Venus dicitur cæligena. Tellus enim, quod prima vincta cælo, *Victoria* ex eo. & ideo hæc cum corona, & palma, quòd corona vinculum capitis, & ipsa a vinctura dicitur. *Vieo, Vimen*: a quo est in Atoto Ennij, Ibant malaci viere Veneriam corolliam. *Palmam* dicunt quòd ex vtraque parte natura vincta habeat paria folia. Poetæ de cælo semen igneum cecidisse dicunt in mare, ac natam è spumeis Venerem coniunctione ignis & humoris, quam haberet vim significantes. à qua vi nateis dicta *Vita*, vt illud à Lucilio; Vis est vita vides, quæ nos facere omnia cogit. Quare quò cælum principium, ab satu est dictus *Saturnus*. quod ignis Saturnalibus, hoc est cerei superioribus mittuntur. Terra, *Ops*, quod heic omne opus, & hac opus ad viuendum: & ideo dicitur Ops mater, quòd terra nutriat. Hæc enim terreis genteis omneis peperit, & resumit denuo: quæ dat cibaria, vt ait Ennius: quæ quòd gerit fruges, *Ceres*. Antiqueis enim, quod nunc & hi dei cælum & terra, Iuppiter & Iuno. quòd, vt ait Ennius, Istic est is Iuppiter, quem dico, quem Græci vocant aera: qui ventus est, & nubes, himber postea, atque ex himbre frigus: ventus post fit, aer denuo. Hæc propter *Iuppiter* sunt ista, quæ dico tibi: qui mortaleis atque vrbeis belluasque omneis iuuat. quòd hic omneis & sub hoc. Eundemque appellans dicit Ennius, Diuumque hominumque pater rex. *Pater*, quòd patefaciat omnia, & ipsum semen: nam tum est conceptum, & inde cum exit, quod oritur. Hoc

idem

idem magis ostendit antiquum Iouis nomen. Nam olim *Diouis* & *Diespiter* dictus, hoc est aer, & dies pater. à quo *dei* dicti, qui inde: & *dies*, & *diuus*, & *diuus*. Vnde *Sub Dio*, & *Dius Fidius*. Itaque inde eius perforatum tectum, vt videatur *diuum*, id est cælum. Quidam negant sub tecto per hunc deierare oportere. Ælius Gallus *Dium Fidium* dicebat Diouis filium, vt Græci Διόσκορον Castorem: & putabant hunc esse Sanctum ab Sabina lingua, & Herculem ab Græca. Idem hic *Diespiter* dicitur, infimus aer, qui est coniunctus terræ, vbi omnia oriuntur, vbi aboriuntur: quorum quòd finis ortus, *Orcus* dictus. Quod Iouis Iuno coniux, & hic cælum, hæc terra, quæ eadem tellus: & ea dicta: quod vna cum Ioue iuuat *Iuno*: & *regina*, quòd hæc omnia terrestria regit. *Sol*, vel quod ita Sabini, vel quòd solum ita lucet vt ex eo dies sit. *Luna*, quòd sola lucet noctu. itaque ea dicta *Noctiluca* in Palatio: nam ibi noctu lucet templum. hanc, vt Solem Apollinem, quidam Dianam vocant Apollinis: vocabulum Græcum alterum, Latinum alterum. & hinc quòd in altitudinem & latitudinem simul, *Diuiana* appellata. Hinc Epicharmus Ennii Proserpinam quoque appellat, quod solet esse sub terreis. *Proserpina* dicta, quod hæc vt serpens modo in dexteram, modo in sinistram partem laté mouetur. Serpere & Proserpere idem dicebant: vt Plautus, qui scribit, Quasi proserpens bestia. Quæ ideo videtur à Latineis *Iuno Lucina* dicta, vel quod terra: (vt physici dicunt) iuuat & lucet, vel quod ab luce eius, qua quis conceptus est, vna iuuat, donec mensibus acteis produxit in lucem. Facta igitur à iuuando & luce *Iuno Lucina*: à quo parientes eam inuocant. Luna enim, nascentium dux, quod menses huius. Hoc vidisse antiquos apparet, quod mulieres potissimum supercilia sua attribuerunt ei deæ. Heic enim maxime debuit collocari Iuno Lucina, vbi ab deis lux datur oculeis. *Ignis* à nascendo, quod hinc nascitur: & omne quod nascitur, ignis accendit. Ideo calet, vt qui denascitur, ignem amittit ac frigescit. Ab ignis iam maiore vi, ac violentia *Volcanus* dictus. Ab eo quod ignis per splendorem fulget, *Fulgor*. *Fulmen* & *Fulgur*: quod fulmine ictus Phaethon contrariis diis. Ab aquæ lapsu lubrico *Lympha*, *Nympha Iuturna*, quæ iuuaret. Itaque multi ægroti propter id nomen hinc aquam petere solent. A fontibus, & fluminibus, ac ceteris aqueis, dei: vt *Tiberinus* à Tiberi: & à lacu Velino, *Velinia*: & *nympha Commotia* ad lacum Cutiliensem, à commotu: quod insula in aqua commouetur. *Neptunus*, quòd mare terras obnubit, vt nubes cælum: ab nuptu, id est, opertione, vt antiqui. à quo *nuptiæ*, *Nuptusque* dictus. *Salacia* Neptuni ab salo. *Venilia* à veniendo, ac vento illo quem Plautus dicit, Quod ille dixit qui secundo vento vectus est tranquillo mari, *Ventum gaudeo*. *Bellona* à bello nũc, quæ *Duellona* à duello. *Mars* ab eo quòd maribus in bello præest: aut quod à Sabineis acceptus, ibi Mamers. *Quirinus* à Quiritibus. *Virtus*, vt viri vis, à virilitate. *Honos* ab honesto honore. Itaque *Honestum* dicitur, quòd honoratus: & dictum *Honus* est honos, qui sustinet rempublicam. *Castoris* nomen Græcum, & *Pollucis* à Græceis in Latineis littereis veteribus nomen, quod est, inscribitur, vt Πολυδεύκης, Polluces, non, vt nunc, Pollux. *Concordia* à corde congruente. *Feronia*, *Minerua*, *Nouensides* à Sabineis: paulò aliter ab eisdem dicimus *Laram*, *Vestam*, *Salutem*, *Fortem*, *Fortunam*, *Fidem*. Ea re Sabinorum linguam olent, quæ Tatij regis voto sunt Romæ dedicatæ. Nam vt annales dicunt, vouit Opi, Floræque: Dioui, Saturnoque: Soli, Lunæque: Volcano, Summanoque: itemque, Larundæ, Termino, Quirino, Vortumno, Laribus, Dianæ, Cloacinæque. E queis nonnulla nomina in vtraque lingua habent radices: vt arbores quæ in confinio natæ, in vtroque agro serpunt. Potest enim esse Saturnus heic alia de caussa dictus atque in Sabineis, & sic Diana, de quibus suprà.

11 ¶DICTVM est quo ad immortaleis attinet: deinceps quod ad mortaleis attinet, videamus. & de his animalia in tribus loceis, quòd sunt in aere, in aqua, in terra: à summa parte ad infimam descendam. ¶Primùm nominem *Alites* ab aleis: *Volucres* alij à volatu. deinde generatim. De heis pleræque à sueis vocibus, vt hæc: *Vpupa*, *Cuculus*, *Cornix*, *Hirundo*, *Vlula*, *Bubo*: item hæc. *Pauo*, *Anser*, *Gallina*, *Columba*. Sunt quæ alieis de caussis appellatæ: vt *Noctua*, quòd noctu canit ac vigilat: *Luscinia*, quod luctuose canere existimatur, atque esse ex Attica Progne in luctu facta auis. Sic *Galeritus*, & *Motacilla*: alter quod in capite habet plumam elatam: altera, quod semper mouet caudam. *Merula*, quod mera, id est sola, volitat: contra ab eo *Graculi* quod gregatim: vt quidam Græci πυγάργους. *Ficedulæ*, & & *Miliariæ* à cibo: quod alteræ fico, alteræ milio fiant pingues.

12 ¶Aquatilium vocabula animalium partim sunt vernacula, partim peregrina. ¶Foris, *Muræna* quod μύραινα: *Cybium*, *Thynnus*. cuius item partes Græceis vocabuleis omnes, vt *Melandria*, atque *Vraon*. ¶Vocabula piscium, pleraque translata à terrestribus: ex aliqua parte similib. rebus: vt *Anguilla*, *Lingulaca*, *Sudis*, alia à coloribus, vt hæc: *Asellus*, *Vmbra*, *Turdus*: alia à vi quadam, vt hæc: *Lupus*, *Cunicula*, *Torpedo*. ¶Item in conchyleis aliqua ex Græceis: vt *Peloris*, *Ostrea*, *Echinus*. Vernacula, ad similitudinem: vt *Surena*, *Ranunculi*, *Vngues*.

13 ¶SVNT etiam animalia, in aqua quæ inter-

dum in terram exeunt: alia Græceis vocabuleis. vt *Polypus*, *Hippopotamus*, *Crocodilus*: alia Latineis, vt *Rana*, *Anas*, *Mergus*, à quo Græci ea quæ in aqua & terra possunt viuere, vocant ἀμφίβια. E queis *Rana* ab sua dicta voce: *Anas*, à nando: *Mergus*, quòd mergendo in aquam captet escam. Item aliæ in hoc genere à Græceis: vt *Querquedula*, *Cercerus*, *Halcedo*, quòd ea Halcyon. Latina, vt *Testudo*, quòd testa tectum hoc animal: *Loligo*, quòd subuolat, littera commutata, primò Viligo. Vt Ægypti in flumine quadrupes, sic in Latio nominati *Lytra* & *Fiber*. *Lytra*, quòd succidere dicitur arborum radices in ripa, atque eas dissoluere, vnde Lytra. *Fiber* ab extrema ora fluminis dextra & sinistra maxime quòd solet videri: & antiqui *Fibrum* dicebant extremum, vnde in sageis extrema *Fimbria*, & in iecore extremum *Fibra*. hinc *Fiber* dictus.

14 ¶ QVÆ sunt hominum propria primùm, deinde de pecore, tertiò de ferijs scribam: incipiam ab honore publico. *Consul* nominatus, quòd consulere populum & senatum debet. nisi illinc potius vnde Actius ait in Bruto. Qui rectè consulat, consul fiat. *Prætor* dictus, qui præiret iure & exercitu. A quo Lucilius, Ergo prætorū est ante præire. *Censor*, ad cuius censionem, id est arbitrium, censeretur populus. *Ædilis*, qui ædes sacras & priuatas procuraret. *Quæstores*, à quærendo, qui conquirerent publicas pecunias, & maleficia, quæ triumuiri capitales nunc conquirunt: ab heis postea qui quæstionum iudicia exercēt, *quæstores* dicti. *Tribuni militū*, quòd terni tribus tribubus Ramnium, Lucerū, Tatiensium olim ad exercitum mittebantur. *Tribuni plebei*, qui ex tribuneis militū primùm tribuni plebei facti, qui plebem defenderent in secessione Crustumerina. *Dictator*, quòd à consule dicebatur, cui dicto audientes omnes essent. *Magister equitum*, quòd summa potestas huius in equites, & accēsos: vt est summa populi Roman: dictator, à quo is quoque *magister populi* appellatus. Reliqui, quòd minorès quàm hi magistri, dicti Magistratus: vt ab albo *Albatus*.

15 ¶ SACERDOTES vniuersi à sacreis dicti. *Pontifices* (vt Q. Sceuola Pōtifex Maximus dicebat) à posse & facere. pontifices ego à ponte arbitror. nam ab ijs Sublicius est factus primum, & restitutus sæpe, cum ideo sacra & vls & cis Tiberim non mediocri ritu fiant. *Curiones* dicti à curieis: qui fiunt vt in heis sacra faciant. *Flamines*, quòd in Latio capite velato erant semper, ac caput cinctum habebant filo, Flamines dicti. Horum singuli cognomina habent ab eo deo cui sacra faciūt: sed partim sunt aperta, partim obscura. Aperta, vt *Martialis*, *Volcanalis*, obscura *Dialis*, & *Furinalis*: cum *Dialis* à Ioue sit, qui Dionis est: *Furinalis* à Furina, cuius etiam in fasteis Furinales feriæ sunt. Sic *Flamen Falacer* à diuo patre Falacre. *Salij* à saltando, quod facere in comitio in sacreis quotanneis & solent & debent. *Luperci*, quòd lupercalibus in lupercali sacra faciunt. *Fratres Aruales* dicti sunt qui sacra publica faciunt propterea vt fruges ferant arua: à ferendo & arueis *fratres aruales* dicti sunt, quia fratria dixerunt. *Fratria* est Græcum vocabulum partis hominum: vt Apollini etiam nūc. *Sodales Titij* dicti ab Titijs auibus, quas in augurijs certeis obseruare solent. *Feciales*, quòd fidei publicæ inter populos præerant: nam per hos fiebat vt iustum conciperetur bellum, (& inde desitum,) & vt fœdere fides pacis constitueretur. Ex heis mittebant, antequam conciperetur, qui res repeterent: & per hos etiā nunc fit *fœdus*, quod fidus scribit Ennius dictum.

16 ¶ IN re militari *Prætor* dictus, qui præiret exercitui. *Imperator* ab imperio populi, qui eos qui id adtentassent, oppressit hosteis. *Legati*, qui lecti publicè, quorum opera consilióque vterentur peregre magistratus: quive nuntij senatus aut populi essent. *Exercitus*, quòd exercitando fit melior. *Legio*, quòd leguntur milites in delectu. *Cohors*, quod vt in villa ex pluribus tecteis coniungitur, ac quiddam fit vnum: sic hæc ex manipuleis copulatur cohors: quæ in villa dicta, quòd circa eum locum pecus coërceretur. Tametsi cohortem in villa Isicrates dicit esse Græce χόρτον apud poetas dictam. *Manipulos exercitus* minimas manus, quæ vnum sequuntur signum. *Centuria*, quæ sub vno Centurione sunt, quorum centenarius iustus numerus. *Milites*, quòd trium millium primò legio fiebat, ac singulæ tribus, Tatiensium, Ramnium, Lucerum, millia singula militum mittebant. *Hastati* dicti qui primi hasteis pugnabant: *Pilani*, qui pileis: *Principes*, qui à principio gladijs, & post commutata re militari minus illustres sumuntur. Pilani, *Triarij* quoque dicti; quod in acie tertio ordine extremeis subsidio deponebātur. Quod hi subsidebant, ab eo *Subsidium* dictum, à quo Plautus, Agite nunc, subsidite omnes, quasi solent triarij. *Auxilium* appellatur ab auctu, cum accesserant, qui adiumento essent, alienigenæ. *Præsidium* est dictum, quia extra castra præsidebant in loco aliquo, quo tutior regio esset. *Obsidium* dictum ab obsidendo, quo minus hostis egredi posset inde. item ab abicidendo: cùm id ideo facerent quo facilius diminuerent hosteis. *Duplicarij* dicti, quibus ob virtutem duplicia cibaria vt darentur, institutum. *Turma* terma est: E in V abiit: quòd terdeni equites ex tribus tribubus, Tatiensium, Ramnium, & Lucerum, fiebant. Itaque primi singularum decuriarum, *Decuriones* dicti. qui ab eo singuleis turmeis sunt etiam nunc terni. Quos hi primo administros ipsi sibi adoptabant. *Optiones* vocari cœpti, quos nunc propter ambitionem tribuni faciunt. *Tubicines* à tuba & canendo, similiter *Liticines*, & *Classicos* à classe: qui item cornu canunt, vt

n cúm classes, comitiis ad comitatum vo- nt.

17 ¶QVÆ à fortuna vocabula, in heis quæ- m minus aperta: vt pauper, diues, miser, atus si sic alia. *Pauper* à paulola re. *Miser*, à mi- s, cui cùm opus est, minus nullo est. *Diues*, à uo, qui, vt deus, nihil indigere videtur. *Beatus* i multa bona possidet: & is *Opulentus* ab ope, i eæ opimæ. Ab eadem *Inops*, qui eius indiget. o eodem fonte *Copia*, & *Copiosus*. *Pecuniosus*, à cunia magna: *Pecunia* à pecu. à pastoribus e- n horum vocabulorum origo.

18 ¶ARTIFICIBVS maxima caussa ab ar- i. ab arte medicina vt sit *Medicus*, à sutrina *tor*: non à medendo, ac suendo, quæ omnino tima. Huic rei earum radices, vt in proximo libro aperietur. Quare, quòd ab arte *Ar- ex* dicitur, nec multa in eo obscura, relinquā. milis caussa, quæ ab scientia vocantur aliqua, *præstigiator, monitor, nomenclator*. Sic etiam à atio quodam dicuntur, *cursor, natator, pugil*. & hoc genere, quæ sunt vocabula, pleraque a- rta, vt *Legulus*, & *Vindemiator*: alter ab oleis, ter ab vueis. Hęc etsi minus aperta, vindemia- r, vt *vestigator*, & *venator*: tamen id est quod *ndemiator*, vel quòd vinum legere dicitur, vel od de viteid demit: *Vestigator* à vestigiis fera- m, quas indagatur: *Venator* à venatu. [Quod quitur verbum aduentum & inuentum.] Hæc hominibus.

19. ¶HINC quod sequitur, de pecore. *Pecus* o eo quod perpascat, à quo pecora vniuersa: od in pecore pecunia tum consistebat pasto- bus: & standi fundamentum. *Pes* (à quo dici- r in ædificiis area *pes magnus*: & qui funda- entum instituit, *pedem ponit*.) A pede *Pecudes* ppellarunt, vt ab eodem *Pedicam*, *Pedissequam*, *Peculatoria oues*, aliúdve quid. id enim *peculium* *imum*. Hinc *Peculatum* publicum, primo vt m pecore diceretur multa, & id esset coactum publicum, si erat auersum, ex qua fructus ma- r. Hinc est quod Græceis *Bos*, βοῦς, & *Taurus*, ταῦρος, item ὄϊς. ita enim antiqui dicebant, on vt nunc, πρόβατον. Possunt in Latio quoque t in Græcia, à suis vocibus hæc eadem ficta. *menta*, quòd boues ideo maxime parabán- r vt inde eggerent ad arandum: inde Aramen- a dicta, postea tertia littera extrita. *Vitulus* uòd Græce antiquitus, ἰταλός, aut quòd pleri- ue vegeteis, vt gitulus. *Iuuencus*, iuuare qui iam d agrum colendum posset. *Capra*, carpa, à quo criptum omnicarpæ capræ. *Hircus* quod Sabi- i fircus: & quòd illeic ledus in Latio rure *he- dus*: quod in vrbe, vt in multeis, A addito hæ- us. *Porcus*, quod Sabini dicunt de aprino por- o porcus, inde porcus. nisi à Græceis, quod A- heneis in libreis sacrorum scriptum est, κάπρῳ [illegible]. *Aries*, quòd eum dicebant ares vete- es, nostri *aruigas* hinc *Aruignus*. Hæ sunt qua- um in sacrificiis exta in olla, non in veru co- quuntur. quas & Actius scribit, & in pontificalibus libreis videmus in hostiis eam aruigem, quæ cornua habet. quoniam is cui oui mari testiculi dempti: & ideo vt natura versa *Veruex* declinatus. Pecori ouilo quòd agnatus, *Agnus*. *Catulus* à sagaci sensu, & acuto. Hinc *Canis*: nisi quòd tuba, & cornu, signum cum dant, canere dicuntur, quod hic item, & nocticulus in custodia, & venando signum voce dat, canis dictus.

20 ¶FERARVM vocabula item partim peregrina, vt *Panthera*, *Leo*: vtraque Græca. à quo etiam & rete quoddam *Panther*, & *Leæna*, & muliercula *Panthera*. *Tigris*, qui est vt leo varius, qui viuus capi adhuc non potuit: vocabulum e lingua Armenia. nam ibi & sagitta & quod vehementissimum flumen, dicitur Tigris. *Vrsi* Lucana origo, vel vnde illi, nostri ab ipsius voce. *Camelus* suo nomine Syriaco in Latium venit: vt Alexandria *Camelopardalis* nuper adducta, quòd erat figura vt camelus, maculeis vt panthera. *Apri* ab eo quòd in loceis aspereis. nisi à Græcis, quòd hi κάπροι. *Caprea* à similitudine quadam capræ. *Cerui*, quòd magna cornua gerunt, mutato G in C, vt in multeis: quasi gerui. *Lepus*, quòd Siculeis quidam Græcei dicunt λέπορις. à Roma quòd orti Siculi, vt annales nostri veteres dicunt, fortasse hinc illud tulerunt, & heic reliquerunt id nomen. *Volpes*, vt Ælius dicebat, quòd volat pedibus.

21 ¶PROXIMA animalibus sunt ea quæ viuere dicuntur, neque habere animam, vt virgulta. *Virgultum* dicitur à viridi, idque à vi quadam humoris: quæ si exaruit, moritur. *Vitis*, quòd ea vini origo. *Malum*, quod Æoles dicunt μᾶλον. *Pinus iuglans*: quòd hęc nux antequam purgetur, similis glandi. Hæc glans optima & maxima, ab Ioue & glande iuglans est appellata. Eadem, *Nux*, quod vt nox aërem, ita huius succus facit corpus atrum. ¶Quæ in orteis nascuntur, alia peregrineis vocabuleis, vt Græceis *Ocymum*, *Menta*, *Ruta*, quam nunc πήγανον appellant. Item *Caulis*. *Lapathium*. *Radix*. Sic enim antiqui Græci quam nunc *Raphanum*. Item ex Græceis vocabuleis, ἕρπυλλον, ῥόδον, addita & commutata vna littera, *Serpillum*. *Rosa* Item Græca, κολίανδρον, μαλάχη, κύμινον. Item Latina, *Lilium* ἀπὸ τοῦ λειρίου, & *Malua* à μαλάχη. & *Sisimbrium* ἀπὸ σισυμβρίου. Vernacula *Lactuca* à lacte, quòd olus id habet lac. *Brassica*, vt præseca: quòd ex huius scapo minutatim præsecatur. *Asparagi*, quod ex aspereis virgulteis nascuntur, & ipsi scapi asperi sunt, non leues. Nisi Græcum: illic enim quoque dicitur ἀσπάραγος. *Cucumeres* dicuntur à curuore, vt curui meres dicti. *Fructus* à ferendo res: & hæ, quas fundus: & hæ quæ in fundo feruntur, vt fruamur. Hinc declinatæ *Fruges*. & *Frumentum*. Sed hæ e terra, etiam Frumentum, quòd exta loco quo solent addi ex mola, id est ex sale, & farre molito. *Vua* ab vuore.

22 ¶Qvæ manu facta sunt dicam, de victu, de vestitu, de instrumento: & si quid aliud videbitur heis aptum. ¶De victu, antiquissima *Puls*: appellata, vel quòd ita Græci, vel ab eo (vt scribit Appollodorus) quod ita sonet, cũ aqua feruenti insipitur. *Panis*, quód primó figuras faciebant mulieres in panificio, Panis: posteaque figuras facere instituerent alias. A pane & faciendo *Panificium* cœptum dici. Hinc *Panarium*, vbi id seruabant: sicut *Granarium*, vbi granum frumenti condebant, vnde id dictum. Nisi ab eo quod Græci κέγχρον à quo Græceis quoque granum dictum. & in quo eadem conduntur, *Horreum* ab horrendo. *Triticum*, quod tritum est spiceis. *Far*, à faciendo, quod in pistrino fit. *Milium* à Græco. nam id prius μίλιν, post μίλιον. *Libum*, quód libaretur priusquam esset, vt ederat coctum. *Testuatium*, quod in testu caldo coquebatur: vt etiam nunc Matralibus id faciunt matronæ. *Circuli*, quod mixta farina caseo & aqua circuitum æquabiliter fundebant. Hoc quidã, qui magis incondite faciebant, vocabant *Lixulas* & *Semilixulas*, vocabulo Sabino: idque frequentius Sabini à globo farinæ dilatato. Item in oleo cocti, dicti à globo *Globuli*. *Crustulum* à crusta pultis, quoius ea quæ vt corium exuritur, *Crusta* dicta. Cetera fere opera à vocabuleis Græceis sumpta, vt θρῖον ϗ πυϊρον, & *placenta*, quòd edebant cum pulte. Ab eo *Pulmentum*, vt Plautus: hinc *Pulmentarium* dictum. Hoc primum debuit pastoribus. *Caseus*: à coacto lacte, vt coaxeus dictus. Dein postea quam desierunt esse contenti heis quæ suapte natura ferebat sine igne: in quo erant poma, quæ nimis cruda esse poterant, decoquebant in olla. Ab olla *Olera* dicta: quorum à genere cruda olera, e queis ad coquendum, quod rueret é rure, Ruapa: vnde *Rapa*. *Olea* ab elea: olea grandis, *Orchites*: quòd ea antiquus *Orchimora*.

¶ Hinc ad pecudis carnem peruentum est. *Suilla* sic ab illeis generibus cognominata. Hanc primo assam secundo elixam: tertio e iure vti cœpisse natura docet. Dictum *Assum*, quod ab igne assudescit. *Vuidum* est quod humidum, & ideo vbi id non est, succus abest: & ideo sudando adim distillat calore: vt crudum nimium habet humoris: sic excoctum parum habet succi. *Elixum*, est e liquore aquæ deductum: & ex iure, quod iucundũm magis conditione est. *Succidia*, ab suibus concidendis: nam id pecus primum occidere cœperunt domini, & vt seruarent, salere. *Tergus* suis, ab eo, quod eo tegitur *Perna* à pede suis à nomine eius. *Offula* dicta, vt ossa minima in sue. *Insicia*, ab eo quod insecta caro, vt in carmine Saliorum est: quod in exteis dicitur nunc *Prosectum*. *Murtatum* à myrto, quod eo large fartum intestinum crassum. *Lucanicam* dicunt, quod milites à Lucaneis didicerũt, quæ à Falerijs *Faliscum ventrem*. *Fundulum*, à fundo, quod non vt reliquæ partes, sed ex vna parte sola apertum. ab hoc Græcos puto τυφλὸν ἔντερον appellasse. Ab eadem fartura *Farcimina* in exteis appellata: à quo, quod in eo tenuissimum intestinum fartum, *Hila*, ab hilo dicta, id est minimo: quod ait Ennius, Neque dispendei facit hilum. Quod in hoc farcimine summo quiddam eminet: ab eo quód vt in capite aper, *Apexabo* dicta. Tertium fartum est. *Longabo*, quod longius quàm duo hila. *Augmentum*, quod ex immolata hostia desectum in iecore imponendo agendei caussa. *Magmentum*, à magis: quod ad religionem magis pertinet. Itaque propter hoc montana fana constituta loceis certeis, quod id imponeretur mataæ: ob quod Græci μάττειν ϗ μάγμα. Item Græci sigillatim, vt ouum, bulbum.

23 ¶ Lana Græcum, vt Polybius & Callimachus scribunt. *Purpura*. à purpuræ maritimæ colore. *Pœnicum*, quod à Pœneis primùm dicitur adlatum. *Stamen* à stando, quòd eo stat omne in tela velamentum. *Subtemen*, quod subit stamini. *Trama*, quòd tranat frigus id genus vestimenti. *Densum* à dentibus pectinis, quibus feritur. *Filum*, quod minimum est hilum. id enim minimum est in vestimento. *Pannus*. Græcum: *Panuelium* dictum à panno, & voluendo filo. *Tunica*, ab tuendo corpore: tunica vt induca. *Toga* à tegendo. *Cinctus* & *Cingulum* à cingendo: alterum vireis, alterum mulieribus attributum.

24 ¶ Arma, ab arcendo, quód heis arcemus hostem. *Parma*, quòd e medio in omneis parteis par. *Conum*, quod cogitur in cacumen versus. *Hasta*, quod stans solet ferri. *Iaculum*, quod vt iaciatur, fit. *Tragula* à traijciendo. *Scutum* à sectura, vt secutum: quòd minute consectũ in tabelleis. *Vmbones*, aut à Græco, vel quod ambones. *Gladius* C in G commutato, a clade. quod fit ad hostium cladem gladius. similiter ab omine *Pilum*, quòd hosteis feriret, vt perilum. *Lorica* a loreis: quòd de corio crudo pectoralia faciebant: postea succenderunt Galli e ferro sub id vocabulum ex anuleis ferream tunicam. *Balteum*, quòd cingulum e corio habebant bullatum, balteum dictum. *Ocrea*, quod opponebatur ob crus. *Galea* ab galero, quo multi vsi antiqui. *Tubæ* a tubeis, quos etiam nunc ita appellant tubicines sacrorum. *Cornua*, quod ea quæ nunc sunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu. *Vallum*, vel quod ea varicare nemo posset: vel quod singula ibi extrema bacilla furcillata habent figuram literæ V. *Ceruei* à similitudine cornuum ceruei. Item reliqua fere ab similitudine, vt *vinea*, *testudo*, *aries*.

25 ¶Mensam escariam *cillibam* appellabant; ea erat quadrata, vt etiã nũc in castreis est. A cibo *Cibilla* dicta: postea rotunda facta: & quod a nobis media, a Græcis μέσα, *Mensa* dici potest. nisi etiã quod ponebant pietatis [illegible]. *Trulla* à similitudine trullæ, quæ quod magna, &

l.ac.

ræ pusilla, vt truula. Hinc Græci τρυβλίον, nos trullam. *Trua*, quæ à culina in lauatrinā aquam fundunt. Trua, quòd trauolat ea aqua, ab eodem est appellatum *Trulleum*. similc enim figura, nisi quod latius concipit aquā, & quòd manubrium cauū non est, nisi vinaria trulla accessit. *Matellio* à matula dictus, & dictus postea quam longius à figura matulæ discessit, & ab aqua *Aqualis* dictus. Vas aquariū vocāt *Futum*, quo in triclinio allatam aquam infundebant: quo postea accessit ... cum Græco nomine: & cū Latino nomine Græca figura *barbata*. *Peluis*, à pedū lauatione, vt pedeluis. *Candelabrum* à cādela. ex heis enim funiculi ardētes figebātur. *Lucerna* pòst inuenta, quæ dicta à luce, aut quod id vocāt Græci λύχνον. Vasa in mensā escaria, vbi putē aut iurulenti quid ponebant, à capiendo *Catinum* nominarunt. nisi quod Siculi dicūt κάτινον, vbi assa ponebant. *Magidam* aut *Lāgulā*, alterū à magnitudine, alterum ab latitudine finxerunt. *Patinas* à patulo dixerat, vt patulas, quod heis libarent cænas ... *Trybliū* & *Canistra*, quæ putāt esse Latina, sunt Græca. τρύβλιον & κάνεον Græcā sunt. Reliqua, quod aperta sint, vnde sint, relinquo.

26 ¶MENSAM vinariam rotundā nominabant *Cilibantum*, vt etiam nunc in castreis, id videtur declinatum à Græco, κιλλίβαντα, qui illa capit, minores. *Capides* à capiendo; quod ansatæ, vt prehendi possint, id est capi. Harū figuras in vasis sacreis ligneas & fictiles antiquas etiā nunc videmus. Præterea in poculeis erant *Pateræ*, eo quod pateant, Latine ita dictæ. Heisce etiā nūc in publico conuiuio, antiquitatis retinēdæ caussa, cū magistri fiunt, potio circumfertur: & in sacrificādo deis, hoc poculo magistratus dat deo vinum. *Pocula* à potione: vnde *Potatio*; & etiam ... quod hæc potāt potū. ἀπὸ τοῦ πότου Græca origo potionis. *Aqua* quod æqua summa. *Fons*, vnde funditur e terra aqua viua, vt *fistula aquæ*, fusus aquæ. Vas vinarium grandius, *Sinum*, ab sinu; quod sinū maiorē cauationē quàm pocula habebat. Item dicta *Depesta* etiam nunc in diebus sacreis, Sabineis vasa vinaria in mēsā deorū sunt posita. Apud antiquos scriptores Græcos ... appellari poculi genus δεπέστα. Quare vel inde radices in agrum Sabinū Romanū sunt profectæ. Quo vinum dabāt, vt minutatim funderent, à gutteis *Guttum* appellarunt: & quo sumebant minutatim; à sumēdo *Sempulum* nominauere. In huiusce locum in conuiuiis è Græcia successit *Epichysis*, & *Cyathus*; in sacrificiis remansit guttum & simpulum. ¶Altera vinaria mensa erat lapidea quadrata oblonga vna columella; vocabatur *Cartibulum*. Hæc in ædibus ad compluuium apud multos me puero ponebatur; & in ea, & cum ea ænea vasa: à gerendo *Gerulum*, vnde cartibulum pòst dictum.

27 ¶PRÆTEREA erat tertium genus mensæ, quadratæ vasorū: vocaturque *Vrnarium* quod vrnas cum aqua positas ibi potissimum habebant in culina. Ab eo etiam nunc ante balineum locus vbi poni solebant vrnæ, *Vrnarium* vocatur. *Vrnæ* dictæ quod vrinant in aqua haurienda, vt *Vrinator*. *Vrinare* est mergi in aquam. *Imburum* fictum ab vrbo, quòd ita flexum vt redeat sursum versus: vt in aratro, quod est vrbum. *Calix* à calido: quod in eo calda puls apponebatur: & calidum eo bibebant. Vas, vbi cibum coquebant, ab eo *Caccabum* appellarunt. *Verua* à versando.

28 ¶AB sedendo appellantur *Sedes*, *Sedile*, *Sedum*. *Sellæ*, *Seliquastrum*. Deinde ab heis *Subsellium*. vt *Subsipere*, quod non plane sapit: sic quod non plane erat sella, *subsellium* dictum. vbi in eiusmodi duo, *Bisellium* dictum. *Arca*, quòd arcentur fures ab ea clausa. *Armarium* & *Armamentarium* ab eadem origine, sed declinata aliter.

29 ¶MVNDVS muliebris dictus à munditia. *Ornatus*, quasi ab ore natus. hinc enim maximè sumitur quod eam deceat. Itaque ob id paratur speculū. *Calamistrum*, quòd heis calefacteis in cinere capillus ornatur. Qui ea ministrabat, à cinere *Cinerarius* est appellatus. *Discerniculum*, quo discernitur capillus. *Pecten*, quòd per eum explicatur capillus. *Speculum*, à speciēdo, quod ibi spectant. *Vestis* à veleis: vel ab eo quod vellus lana tonsa vniuersa ouis. id dictum quod vellebant lanam: ex lana facta vestis. Et quod capillum contineret, dictum à rete *Reticulum*. *Rete* ab raritudine. Item *Texta*, fasciola qua capillum in capite colligarent. Dictum *Capital* à capite, quod sacerdotulæ in capite etiam nunc solent habere. Sic *Rica* a ritu: quòd Romano ritu sacrificium feminæ cùm faciunt, capita velant. *Mitra*, & reliqua fere in capite, postea addita cum vocabuleis Græceis.

30 ¶PRIVS de indutu aut amictu quæ sunt, tangā. *Capitium* ab eo quòd capit pectus, id est, vt antiqui dicebant, indutu comprehendit: alterum quod subtus, à quo *Subucula*: alterum quod supra; à quo *Supparus*, nisi quod id dicunt Osce. Alterius generis item duo: vnum quod foris, ac palam, *Palla*: alterū quod intus, à quo *Intusium*. id quod Plautus dicit, Intusiatam, patagiatam calculam, ac crocotulam. Multa post luxuria adtulit; quorum vocabula apparent esse Græca: vt ἀσβεστον. Amictus est dictum *Amiculum*, id est circumiectum: à quo etiam quod vestes se inuoluunt, *Circumiectum* appellant: & quod amictui habent purpuram circum, vocant *Circumtextum*. Antiquissimi amictui *Ricinium*, id quod eo vtebātur duplici, ab eo quod dimidiam partem retrorsum iaciebant, ab reiiciendo Ricinium dictum. Hinc quòd facta duo simplicia paria, *Parilia* primo dicta: *reclusum* propter leuitatem ... sic multa Græca. *Lana* quod de lana multa: duarum enim togarum instar. vt antiquissimum mulierum, ricinium: sic hoc duplex, virorum.

31 ¶ INSTRVMENTA rustica quæ serendi aut colendi fructus caussa facta. *Sarcuũ* à serẽdo ac sarriẽdo. *Ligo*, quòd eo, propter latitudinem, quod sub terra facilius legitur. *Pala* à pangendo, G in L mutatum quod fuit. *Rutrum* vt ruitum, à ruendo. *Aratrum*, quòd arauit terram. Eius ferrũ *Vomer*, quòd vomit eo plus terram. *Dens* quòd eo mordetur terra. Supra id regula quæ stat, *Stiua*, à stando: & in ea transuersa regula, *Manicula*, quod manu bubulci tenetur: qui quasi est temo inter boues. *Bura* à bubus. alij hoc à curuo *Curuum* appellant. Sub iugo medio *Cohum*, quod bura extrema addita appellatur, vocatur couũ à cauo. *Iugum* & Iumentum à iunctu. *Irpices*, regula cum pluribus dentibus, quam item vt plaustrum boues trahunt, vt eruant quę in terra sunt. *Sirpices* postea, S. detrita à quibusdam dicti. *Rastelli*, vt Irpices, serræ leues: itaque homo in prateis per fenisecia eo festucas abradit: quo ab rasu Rastelli dicti. *Rastri* quibus dentalibus penitus eradunt terram atq; eruunt, à quo & *Rutabri* dicti. ¶ *Falces* à farre, littera commutata. Hę in Campania *Secula*, à secando à quadam similitudine harum, aliæ: & quod apertum, vnde *falces Fenaria* & *Adorea*: & quod non apertum, vnde *Lumaria falces*, & *sirpicula*. *Lumaria* sunt, quibus secant lumecta, cum in agreis serpũt spinæ. quas quòd à terra agricolæ soluunt, id est luunt, *Lumecta*. *Sirpicula* vocatæ à sirpando, id est ab alligando. sic *Sirpata dolia* quassa cùm alligata dicta. heis vtuntur in vinea alligando fasces, incises fustes, faculas. has *phancillas* Chersonecise dicunt falces. *Pilum*, quòd eo far pinsunt. id vbi fit: *Pistrinum*. L & S inter se sæpe commutant. Inde post in vrbe Lucili *pistrina*, & *pistrix*. *Trapetes* molę olearię vocantur. Trapetes à terendo, nisi Græcum. *Mola* à Molendo: harum enim motu eo coniecta moliuntur. *Vallum* à volatu, quod cùm id iactant, volant inde leuia. *Ventilabrum*. quo ventilatur in ære frumentũ. ¶ Quibus conportantur fructus ac necessariæ res, de ijs *Fiscina* à ferendo dicta. *Corbes* ab eo quòd spicas aliudue quid conruebant. Hinc minores *corbulæ* dictæ. ¶ De heis quæ iumenta ducũt. *Tragula* ab eo quòd trahitur per terram. *Sirpea*, quæ virgeis sirpatur, id est colligando implicatur, in qua stercus aliúdve quid euehitur. *Vehiculum* in quo faba aliúdve quid vehitur, quo ex viminibus vterentur, & quod eo vehitur, breuis veha Vehiculum dictum est. Ab alijs etiam dictum *Arcera*, quæ etiam in XII. tabuleis appellatur, quod ex tabuleis vehiculum erat factum vt arca, Arcera dictum. *Plaustrum* ab eo quòd non, vt in heis quæ supra dixi, sed ex omni parte palã est, quæ in eo vehuntur, quod perlucent, lapides, asseres tignum.

32 ¶ ÆDIFICIA nominata à parte, vt multa, ab ædibus, & faciendo. Maximum ædificium est *Oppidum* ab ope dictum: quòd munitur opis caussa, vbi sint: & quod opus est ad vitam gerendam, vbi habitent tuto: vel oppida, quòd opere munibant mœnia, quo munitius essent. Quòd exaggerabant, *Aggeres* dicti, & quòd aggerem contineret murus, quod muniendi caussa manu parabatur, quo cepiebant oppidum: ę quo munere *Murus*. Eius summa, *Pinnæ*, ab heis quas insigniti milites habere in galeis solent, & in gladiatoribus Samnites. *Turres* à torueis, quòd hæ prospiciunt ante alios. Qua viam relinquebant in muro, quæ in oppidum portarent, *Portas*. Oppida condebant in Latio, Etrusco ritu multa: id est iuncteis bubus tauro, & vacca interiore aratro circum agebant sulcum. Hoc faciebant religionis caussa die auspicato, vt fossa, & muro essent munita. Terram vnde excalpserant, *Fossam* vocabant: & introrsum factum murum. Postea quod fiebat orbis, *Vrbs*. Principium quod erat post murum, *Pomerium* dictum: ciusque ambitu auspicia vrbana finiũtur. Cippi pomerij stant, & circum Ardolam Ardeam, & circum Romam. Quare & oppida quæ prius erant circumducta aratro, ab orbe & vrbo *Vrbes*: & ideo coloniæ nostræ omnes in littereis antiqueis scribuntur vrbes: quod item conditæ, vt Roma: & ideo colonię, vt vrbes condũtur quod intra pomerium ponuntur. ¶ Oppidũ quod primũ conditũ in Latio stirpis Romanę *Lauinium*, nam ibi dies penates nostri. Hoc à Latini filia: quæ coniuncta Æneæ, Lauinia appellata. Hinc post triginta annos oppidum alterum conditur *Alba*, id ab sue alba cognominatum. Hæc è naui Æneæ cum fugisset Lauinium, triginta parit porcos. Ex hoc prodigio post Lauinium conditum anneis triginta, hæc vrbs facta: propter colorem suis, & loci naturam, *Alba Longa* dicta. Hinc mater Romuli *Rhea*, ex hac *Romulus*, hinc *Roma* ¶ In oppido *vici* à via, quòd ex vtraq; parte viæ sunt ædificia. *Fundulæ* à fundo, quòd exitum non habet, ac peruiũ non est iter, *Angiportum*, & id angustum, ab angendo, & portu. Quo conferrent suas cõtrouersias & quę vendere vellent, & quo quæque ferrent, *Forum* appellarunt. Vbi quid generatim additum, ab eo cognomen, vt *boarium forum*, *forum olitorium*. hoc erat *antiquum Macellum*, vbi olerum copia. ea loca etiam nunc Lacedæmonij vocãt *μακελλον*: sed Iones ostia ortorum & castelli *μακελλα*. Secundum Tiberim ad Iunium *forum piscarium* vocant. Ideo ait Plautus, Apud piscarium, vbi variæ res. Ad corneta *forum cupedinis*, à Cupedio: quòd multi forum cupidinis, à cupiditate. Hæc omnia postquam contracta in vnum locum, quæ ad victum pertinebant, & ædificatus locus, appellatum *Macellum* vt quidam scribũt, quod ibi fuerit ortus: alij, quod ibi domus fuerit cui cognomen fuit Macellus, quæ ibi publice diruta: e qua ædificatum hoc, quod vocatur ab eo macellum. In foro *lacum Curtium* à Curtio dictum constat. de eo triceps historia. nam

& Porci-

& Procilius non idem prodidit quod Piso: nec quod is, C. Ælius Stilo secutus. A Procilio relatum in eo loco dehisse terram, & ex senatusconsulto ad haruspices relatum, esse responsum *deum Manium Postulionem* postulare, id est, ciuem fortissimum eodem mitti. tum quendam Curtium, virum fortem, armatum ascendisse in equũ, & à Concordiæ versum, cum equo in eum præcipitatum. eo facto, locum coisse, atque eius corpus diuinitus humasse, & reliquisse gẽti suæ monumentum. ¶L. Calpurnius Piso in annalibus scribit, Sabino bello, quod fuit Romulo & Tatio, virum fortissimum Metium Curtium Sabinum, cùm Romulus cum sueis ex superiore parte impressionem fecisset, Curtium in locum palustrem, qui tum fuit in foro, ante quam cloacæ sint factæ, secessisse, atque suos in Capitolium recepisse. Ab eo lacum inuenisse nomen. ¶C. Ælius & Q. Lutatius scribunt eum locum esse fulguratum, & ex senatusconsulto septum esse: idque factum esse à Curtio consule, cui Marcus Genucius fuit collega, Curtium appellatum.

¶ *Arx* ab arcendo, quòd is locus munitissimus vrbis; à quo facillime possit hostis prohiberi. *Carcer* à coercendo, quod exire prohibentur. In hoc pars quę sub terra, *Tullianum*: ideo quòd additum à Tullio rege: quòd Syracuseis, vbi simili de caussa custodiuntur, vocantur *Latomiæ*, & de latomia translatum, quod heic quoque lapidicinæ fuerunt. Inde *Lauretum*, ab eo quòd ibi sepultus est T. Tatius rex, qui à Laurentibus interfectus est. ab silua laurea, quod ea ibi excisa, & ædificatus vicus: vt inter sacram viam & macellum editum. *Corneta* à corneis, quæ abiecillæ loco reliquerunt nomen. vt *Esculetum* ab esculo dictum, & *Fagutal* a fago: vnde etiam quod ibi sacellum, *Iouis Fagutalis*. *Armilustrum*, ab ambitu lustri locus. item *Circus maximus* dictus, quod circum spectaculeis ædificatus, vbi ludi fiunt; & quod ibi circum metas fertur pompa, & equi currunt. Itaque dictũ in Cornicula milites aduentu, quem circumeunt ludentes, Quid cessamus ludos facere? Circus noster ecce adest. In circo primo, vnde mittuntur equi, nunc dicuntur *carceres*. Næuius *Oppidum* appellat. *Carceres* dicti quòd coercentur equi neinde exeant ante quàm magistratus misit: *Oppidum*, quod à muri parte pinneis turribusque carceres olim fuerunt. Scripsit poeta, Dictator vbi currum insidit, peruehitur vsque ad oppidum. Intimus *circus ad Murtium* vocatus, vt Procilius aiebat, ab vrceeis, quòd is locus esset inter figulos. alij esse dicunt à murteto declinatum, quòd ibi id fuerit. cuius vestigium manet, quòd ibi sacellum etiam nunc Murtiæ Veneris. Item simili de caussa *circus Flaminius* dicitur, qui ædificatus est circum Flaminium campum, & quòd ibi quoque ludeis Tauriceis circum metas currunt. *Comitiũ* ab eo, quod coibant eò comitiis curiateis, & litium caussa. ¶ *Curia* duorum generum. nàm & vbi curarent sacerdotes res diuinas, vt *curiæ veteres*: & vbi senatus humanas: vt *curia Hostilia*; quòd primus ædificauit Hostilius rex. Ante hãc *Rostra*, cuius id vocabulum ex hostibus capta fixa sunt rostra. Sub dextra huius à comitio locus substructus, vbi nationum subsisterent legati, qui ad senatum essent missi. Is *Græcostasis* appelatur à parte, vt multa. *Senatum* supra Græcostasin, vbi ædes Concordiæ & basilica Opimia. *Senaculum* vocatum vbi senatus, aut vbi seniores consisterent, dictum vt γερουσία apud Græcos. *Lautolæ* à lauando, quod ibi ad Ianum Geminum aquæ calidæ fuerunt. Ab heis palus fuit in minore Velabro, à quo, quòd ibi vehebantur lintribus, *Velabrum*, vt illud maius, de quo suprà dictum est. *Aequimelium*, quòd æquata Melij domus publicè, quòd regnum occupare voluit is. Locus *ad busta Gallica*, quòd Roma recuperata, Gallorum ossa, qui possederunt vrbem, ibi coacernata ac consita. Et locus qui vocatur *Doliola* ad cloacam maximam, vbi non licet despuere, à dolioleis sub terra. Eorum duæ traditæ historiæ: quòd alij esse aiunt ossa cadauerum: alij Numæ Pompilij religiosa quædam post mortem eius infossa. *Argiletum* sunt qui scripserunt ab Argo, seu quòd is huc venit, ibique sepultus sit: alij ab argilla, quòd ibi id genus terræ. *Cliuus Publicius*, ab ædilibus plebei Publicieis, qui eum publice ædificarunt. Simili de caussa *Publius vicus*, & *Cosconius vicus*, quod ab heis vireis dicuntur ædificati. Cliuus proximus ad florales vsus versus. *Capitolium vetus*, quod ibi sacellum Iouis, Iunonis, Mineruæ: & id antiquius quàm Ædis quæ in capitolio facta. Esquilijs *vicus Africus*, quòd ibi obsides ex Africa bello Punico dicuntur esse custoditi. *Vicus Ciprius* à cipro: quod ibi Sabini ciues additi consederunt, qui à bono omine id appellarunt. Nam *ciprum* Sabine bonum. Propè hunc *vicus Sceleratus* dictus à Tullia Tarquinij Superbi vxore, quod, ibi cum iaceret pater occisus, supra eum vt mitteret carpentum mulio, iussit.

33 ¶Et quoniam vicus constat ex domibus, nunc earum vocabula videamus. *Domus* Græcum est. & ideo in ædibus sacreis ante cællam, vbi sedes dei sunt, Græci dicunt πρόδομον: quòd post, ὀπισθόδομον. *Aedis* ab aditu, quod plano pede adibant. Itaque ex ædibus efferri indictiuo funere præco etiam eos dicit, qui e taberneis efferuntur, & omneis in censu villas inde dicimus Ædes. *Cauum ædium* dictum, qui locus tectus intra parietes relinquebatur patulus, qui esset ad communem omnium vsum. In hoc locus si nullus relictus erat, sub diuo qui esset, dicebatur *Testudo* à testudinis similitudine, vt est in prætorio in castreis. Si relictum erat in medio, vt lucem caperet: deorsum, quò impluebat, *Impluuium* dictum: & sursum, qua compluebat, *Compluuium*, vtrunque à pluuia. *Tuscanicum* dictum à Tusceis, posteaquã illorũ cauum

ædium simulare cœperunt. *Atrium* appellatum ab Atriatibus Tusceis. illinc enim exemplum sumptum. Circum cauum ædium erant vniuscuiusque rei vtilitatis caussa parietibus dissepta: vbi quid conditum esse volebant; à cælando *Cellam* appellarunt, *Penariam*, vbi penus. Vbi cubabant, *Cubiculum*: vbi cænabant *Cænaculum* vocitabant: vt etiam nunc Lanuuij apud ædem Iunonis, & in cetero Latio ac Falerijs, & Cordubæ dicuntur. Posteaquam in superiore parte cænitare cœperunt, superioris domus vniuersa, Cænacula dicta. Posteaquam ibi cœnabant, plura facere cæperunt, vt in castreis ab hieme hiberna, *hibernum* domus vocarunt: contra *æstiuum*.

* *Desunt paginæ tres.* *

34 ¶ religionem Porcius designat, cùm de Ennio scribens dicit eum coluisse Tutilinæ loca. Sequitur *porta Næuia*, quod in nemoribus Næuijs. Næuius enim loca vbi ea sic dicta, coluit. Deinde *porta Rauduscula*, quòd ærata fuit. æs *Raudus* dictum: ex eo in veteribus mancupijs scriptum, *Rauduscul* *o libram ferito*. Hinc *porta Lauernalis* ab ara Lauernæ, quòd ibi ara eius deæ. Præterea intra muros video portas dici: in Palatio, *Mucionis*, à mugitu, quòd ea pecus in Bucitarum antiquum oppidum exigebant: alteram, *Romanulam*, quæ est dicta ab Roma, quæ habet gradus in naualia ad Volupię sacellum. Tertia est *Ianualis* dicta ab Iano. & ideò ibi positum Iani signum, & ius institutum à Numa Pompilio, vt scribit in annalibus L. Piso, vt sit clausa semper, nisi cùm bellum sit. Nusquam traditum est memoriæ Pompilio rege fuisse apertam: & post T. Manlio consule, bello Carthaginensi primo confecto, & eodem anno apertam.

* *Desunt quædam.* *

35 ¶ SVPER lectuleis origines, quas aduerti, hæ. *Lectica*, quòd legebant, vnde eam facerent, stramenta atque herbas, vt etiam nunc fit in castreis. lectos, ne essent in terra sublimes in heis ponebant. Nisi ab eo quòd Græci antiqui dicebant λέκτρον, lectum potius, quam lecticam quod inuoluebant. quòd ferè stramenta erant e segete, *Segestriam* appellant, vt etiam nunc in castreis. Nisi à Græceis. nam σίγκετον, vbi lectus mortui fertur, dicebant. *feretrum* nostri, Græci φέρετρον ἢ φέρτρον. Posteaquam transierunt ad culcitas, quòd in ea sagum, aut tomentum, aliúdve quid calcabant, ab inculcando *Culcita* dicta: ac quicquid insternebant, à sternendo *Stragulum* appellabât. *Puluinar* vel à plumeis vel à pellulcis declinarunt. Quibus operiebantur, *Operimenta*, & *pallia*, *Opertula* dixerunt. In heis multa peregrina, vt *Sagum*, *Reno* Galli quid gaunacumma eius sagum, & *Amphimalon*, Græca: contra Latinum *Torale*, quod ante torum & *Torus* à toruo, quòd is in promptu. ab hac similitudine *Toruinus* in mulieris capite ornatus. Quia simplici scansione scandebant in lectum non altum, *Scabellum*: in altiorem, *Scamnum*. Duplicata scansio, *Gradus* dicitur, quòd genitur ab inferiore in superiorem. Græca sunt, *Peristromata* & *Peripetasmata*. sic aliud aliquid item conuiuij caussa ibi.

36 ¶ Multa pecuniæ signatæ vocabula sunt æris & argenti hæc. *As* ab ære. *Dupondius* à duobus ponderibus, quòd vnum pondus *Assipondium* dicebatur: id ideò quòd As erat libræ pondus. deinde ab numero reliquum dictum vsque ad *Centussis*, vt as singulari numero. Ab tribus assibus *Tressis*, & sic proportione *Nonussis*. In denario numero hoc mutat: quod primum est, ab decem assibus *Decussis*: secundum à duobus decussibus *Bicessis*, quod dixi solum à duobus decussibus *bicessis*. Reliqua conueniunt, vt *Tricessis* à tribus, sic proportione vsque ad *Centussis*: quo maius æris vocabulum non est. nam ducenti in proportione cum dicuntur, non magis asses, quàm denarij aliæve res significantur. Æris minima pars, *Sextula*, quòd sexta pars vnciæ. *Semuncia*, quòd dimidia pars vnciæ. *Se* valet dimidium, vt in *Selibra* & *Semodio*, *Vncia* ab vno. *Sextans* ab eo quòd sexta pars assis: sicut *Quadrans*, quòd quarta: & *Triens*, tertia pars. *Semissis*, quòd semi æs, id est, dimidium assis, vt supra dictum est. *Septunx* à septem & vncia conclusum: Reliqua obscuriora, quòd à diminutione: & ea quæ diminuuntur, ita sunt vt extremas syllabas habeant. vt à duodecima vna dempta vncia, *Deunx*. *Dextans* dempto sextante: *Dodrans*, dempto quadrante. *Bes*, vt olim des, dempto triente. In argento nummi id à Siculeis. *Denarij*, quòd denos æris valebant. *Quinarij*, quod quinos. *Sestertius*, quòd semis tertius. Dupondius enim & semis antiquus sestertius est: & veteris consuetudinis vt retro æra dicerentur, ita vt semis tertius, semis quartus pronuntiarent. Sestertius igitur ab semis tertius dictus. Nummi denarij decuma *libella*, quod libram pondo as valebat, & erat ex argento parua. *Sembella*, quòd sit libellæ dimidium, quòd semis assis. *Teruncius* à tribus vncijs, sembellæ quòd valet dimidium: & est quarta pars, sic vt quadrans assis. Eadem pecunia vocabulum mutat. nam potest idem dici dos, *arrhabo*, *merces*, *corollarium*. *Dos* erit pecunia, si nuptiarum caussa data: hæc Græce δωτίνη, ita enim hoc Siculi: ab eodem *Donum*. Nam Græce vt ipsi δῶμα, vt alij δόμα, & vt Attici δόσιν. *Arrabo* sic dicta, vt reliquum reddatur. hoc verbum à Græco ἀῤῥαβών. Reliquum, ex eo quòd debitum reliquit. *Damnum* à demptione, cùm minus re factum quàm quanti constat.

Lucrum

Lucrum, ab luendo, si amplius, quàm exoluerit quanti esset ceptum. *Detrimētum* à detritu, quòd ea quæ trita, minoris pretij. Ab eadem *Intertrimētum*, ab eo quòd duo, quæ inter se trita & deminuta, à quo etiam *Intrigo* dicta, & *Intertrigo*. *Multa*, à pecunia, quæ à magistratu dicta, vt exigi possit ob peccatum, quòd singulæ dicuntur appellatæ esse multæ, quòd olim vnum dicebant multa. Itaque cum in dolium aut culeum vinum addunt rustici, prima vrna addita, dicunt etiam nunc *Multa*. *Pœna*, à puniendo, vel à pœnitendo, quod post peccatum sequitur. *Pretium*, quod æstimationis, emptionisve caussa cōstituitur dictum à periteis, quòd hi solum possunt facere recte id. Si quid datum pro opera aut opere, *Merces*, à merendo. Quod manu factum erat, & datum pro eo, *Manupretium*, à manibus & pretio. *Corollarium*, si additum præter quàm quod debitum eius. vocabulum fictum à corolleis: quòd hæ, cùm placuerant actores, in scena dari solitę. *Præda* est ab hostibus capta, quod manu parta, vt parida præda. *Præmium* à præda, quod ob recte quid factum concessum. Si datur quod reddatur, *Mutuum*, quod Siculi *μοῖτον*. Ita scribit Sophron. *μοῖτον ἀντὶ μοίτου*, & *Munus*, quod mutuo animo qui sunt, dant officij caussa. Alterum munus, quod muniendei caussa imperatum, à quo etiam *Municipes*, qui vnà munus fungi debent, dicti. Ea pecunia quæ in iudicium venit in litibus, *Sacramentum* à sacro. Qui petebat, & qui inficiabatur de alijs rebus, vterque quingentos æris ad pontem deponebant: de alijs rebus item certo alio legitimo numero assium. Qui iudicio vicerat, suum sacramentum à sacro auferebat, victi ad ærarium redibat. *Tributum* dictum à tribubus, quòd ea pecunia quæ à populo imperata erat, tributim à singuleis pro portione census exigebatur. Ab hoc ea quæ assignata erat, *Ad tributum* dictum. Ab eo quoque quibus adtributa erat pecunia, vt militi reddant, *Tribuni ærarij* dicti. Id quod adtributum erat, *æs militare*, hoc est quod ait Plautus, Cedit miles, æs petit. Et hinc dicuntur *milites ærarij*, ab ære, quòd stipendia facerent. Hoc ipsum *Stipendium* ab stipe dictum, quod æs quoque Stipem dicebant. Nam quòd asses libræ pondo erant; qui acceperant maiorem numerum, non in arca ponebant, sed in aliqua cælla stipabant, id est, componebant, quo minus loci occuparet: à stipando *Stipem* dicere cœperunt. *Stipare* ab *στείβειν* fortasse, Græco vocabulo. Id apparet, quòd vt alias, tum institutum etiam nunc, dijs cum thesaurei asses dant, stipem dicunt: & qui pecuniam alligat, *Stipulari & Restipulari*. *Milites stipendiarij* ideo quòd eam stipem pēdebant. Ab eo Ennius scribit, Pœni stipendia pendunt. Ab eodem ære impendendo, *Dispensator*, & in tabuleis scribimus *Expensum*. & inde *prima Pensio*, & sic aut secunda, aut quæ alia. Et *Dispendium*, ideo quod in dispendendo solet minus fieri: *Compendium*, quòd cum compenditur, vna fit. A quo vsura, quod in sortem accedebat, *Impendium* appellatum: quæ cum accederet ad sortem, ex vsu *Vsura* dicta, vt *Sors* quod suum fit sorte. Per *trutinam* solui solitum, vestigium etiam nunc manet in æde Saturni, quòd ea etiam nunc propter pensuram, Trutinam habet positam. Ab ære *Ærarium* appellatum.

17 ¶ Ad vocabula quæ pertinere sumus rati, ea quæ & loca, & ea quæ in loceis, sunt satis arbitror dicta: quòd neque parum multa sunt aperta: neque si amplius velimus, volumen patietur. Quare in proximo (vt in primo libro dixi) quod sequitur de temporibus dicam.

EPITOME LIBRI QVINTI.

In quo de vocabuleis temporis, & quæ in tempore, eorúmque origine ex auctoribus qui fomitu orationis scripserunt. Præfatio 1.

¶ De vocabuleis temporum in genere 2. De vocabuleis temporum in specie dierum qui instituti deorum caussa. ¶ Quorum alij stati: alij annales 3. Dierum qui instituti hominum caussa: vbi inter cætera de mensibus 4.

¶ De vocabuleis eorum quæ in tempore eorum obscuritate ac multitudine 5. Eorum autem alia pertinent ad ea quæ debemus cogitare 6. Dicere 7. Facere: vbi inter cætera agitur de his quæ ad visum, auditum, olfactum, gustum, tactum 8.

¶ De indicio ex censoriis tabuleis 9.

¶ De quibusdam vocabuleis quæ Latini à Græcis mutuati 10. ¶ Conclusio 11.

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA LIBER QVINTVS

AD M. TVLLIVM CICERONEM.

ORIGINES verborum, quæ sunt locorum, & quę in heis in priore loco scripsi: in hoc dicam de vocabuleis temporum, & earum rerum quæ in agendo fiunt aut dicuntur cum tempore aliquo; vt sedetur, ambulatur, loquitur. Atque signa erunt ex diuerso genere adiuncta, potius cognationi verborum quàm auditori calumnianti geremus morem. Huius rei auctor satis mihi Chrysippus, & Antipater, & illi in quibus etsi non tantum acuminis, aut plus litterarum; in quo est Aristophanes, & Apollodorus, qui omnes verba ex verbeis ita declinari scribunt vt verba literas alia adsumant, alia amittant, alia commutent

vt fit in *turdo*, in *tardario*, in *turdelice*. Sic declinantes Græci nostra nomina, dicũt Lucianũ Λευκιανὸν, & Quintium, Κοίντιον. Ἀρίσταρχον illi, nos Aristarchum, & Δίωνα, Dionem. sic inquam consuetudo nostra multa declinauit, vt à vetere *vetustũ*, ab solo *solũ*, ab libero *liberũ*, ab lasib⁹ *lares*. quę obruta vetustate, vt potero eruere conabor.

2 ¶ DICEMVS primò de temporibus, & quæ per ea fiunt. Sed ita vt ante de natura eorum. ea enim dux fuit ad vocabula imponenda homini. ¶ Tempus esse dicunt interuallum mundi, & motus. Id diuisum in parteis aliquot maxime ab solis & lunę cursu. Itaque ab eorum tenore temperato *Tempus* dictum: vnde *Tempestiua*: & à motu eorum, qui toto cælo coniunctus mundus deo, motus casu venit. à quo tempus id ab hoc deo *dies* appellantur. *Meridies* ab eo quòd medius dies. D antiqui non R in hoc loco dicebant, vt Præneste incisum in solario vidi, quod Cornelius in basilica Æmilia & Fuluia inumbrauit. Diei principium *Mane*, quòd tum manat dies ab Oriente. Nisi potius quod bonum antiqui dicebant Manum. ad cuiusmodi religionem Græci quoque, cùm lumen adfertur, solent dicere φῶς ἀγαθόν. *Suprema*, summum diei, id à superrimo. hoc tempus duodecim tabulæ dicunt *Occasum* esse *solis*: sed postea Lex Prætoria id quoque *tempus* iubet esse *supremum*, quo prætor in comitio supremam pronuntiauit populo. Secundum hoc dicitur *Crepusculum*, à crepero. id vocabulum sumpserunt à Sabineis: vnde veniunt *Crepusci* nominati Amiterno, quòd eo tempore erant nati, vt *Lucij* prima luce in creatione. *Crepusculum* significat dubium: ab eo res dubiæ dictæ *Crepera*, quòd crepusculum, dies etiamnum sit, an iam nox, multeis dubium. *Nox* (vt Catulus ait) quòd omnia, nisi interueniat sol, pruina obriguerint. quòd nocet, nox, nisi quod Græce νύξ, nox. Cum stella prima exorta Græci vocant ἕσπερον, nostri *Vesperuginē*. vt Plautus, Neque vesperugo, neque vergiliæ occidunt. Exortæ stellæ tempus dictum à Græceis ἑσπέρα Latine *Vesper*: vt ante solem ortum, quòd eadem stella vocabatur *Iubar*, quod iubata. Pacuuius dicit, Pastor exorto iubare, noctis decurso itinere. Ennius, Aiax lumen iubarve in cælo cerno? Inter vesperuginem & iubar dicta nox *intempesta nox*, vt in Bruto Cassius, quod dicebat Lucretia, Nocte intempesta nostram deuenit domum. Intempestam Ælius dicebat, cùm tempus agendi est nullum: quod alij *conticinium* appellarunt, quòd fere omnes tunc cubarent: alij, ab eo quod sileretur, *Silentium* noctis. Quod idē Plautus tēpus *Conticinium*. scribit enim, Videbimus: factum volo: i, redito conticinio. ¶ Alter motus solis est, alter cæli, quod mouetur à bruma ad solstitium. Dicta *Bruma*, quod breuissimus dies est: *Solstitium*, quod sol eo die sistere videatur, aut quòd sol ad nos versum proximus est sole, [illegible]. Cum venit in medium spatium inter brumam & solstitium, quod dies æquus sit ac nox, *Aequinoctium* dictum. Tempus à bruma ad brumam dum sol redit, vocatur *Annus*: quòd vt paruuli circuli annulli, sic magni dicebantur circites anni: vnde Annus. huius temporis pars *Hiemps*, quod tum multi himbres. hinc *Hibernacula*, *Hibernum*: vel quòd tum anima, quæ flatur, omnium apparet, ab hiatu *hiemps*. ¶ Tempus secundum, *Ver*: quòd tum virere incipiunt virgulta, ac vertere se tempus anni. nisi quòd Iones dicunt ἦρ. ¶ Tertium, ab æstu, *Aestas*. hinc *Aestiuum*. Nisi forte à Græco αἴθεσθαι. ¶ Quartum, *Autumnus*.

** Multa desunt.**

ab sole: sic *mensis* à lunæ motu dictus, dum ab sole profecta, rursus redit ad eum luna, quod Græce olim dicta μήνη: vnde illorum μῆνες. ab eo nostri. A mensibus *Intermestris* dictus: quòd putabant inter prioris mensis senescentis extremos dies, & nouam lunam esse diem, quem diligentius Attici ἕνην καὶ νέαν appellarunt: ab eo quod ea die potest videri extrema & prima luna. *Lustrum* nominatum tempus quinquennale à luendo, hoc est soluendo: quod quinto quoque anno vectigalia & vltro tributa per censores persoluebantur. *Seculum*, spatium annorum centum vocarunt: dictum à sene, quòd longissimum spatium senescendorum hominum id putarunt. *Aeuum* ab ætate omnium annorum: hinc *Aeuiternum*, quod factum est *Aeternum*. Id ait Chrysippus esse αἰῶνα. Ab eo Plautus, non omnis ætas ad perdiscendum est satis. hinc poetæ *Aeterna templa cæli*.

3 ¶ A cæli naturali discrimine ciuilia vocabula dies accesserunt. Dicam prius, qui deorum caussa, tum qui hominum, sint instituti. *Dies Agonales*, per quos rex in regia arietem immolat, dicti ab agone: eo quòd interrogatur à principe ciuitatis, & princeps gregis immolatur. *Carmentalia* nominantur quòd sacratum & feriæ Carmentis. *Lupercalia* dicta quod in lupercali luperci sacra faciunt. Rex cùm ferias menstruas Noneis Februarieis edicit, hunc diem *Februatum* appellat. *Februum* Sabini purgamentum, & id in sacreis nostreis verbum. Nam & Lupercalia Februatio, vt in antiquitatũ libreis demonstraui. *Quirinalia* à Quirino, quod ei deo feriæ, & eorum hominum qui fornacalibus sueis non fuerunt feriati. *Feralia* ab inferijs, & ferendo, quod ferunt tum epulas ad sepulchrum, quibus ius ibi parentare. *Terminalia*, quòd is dies anni extremus constitutus. Duodecimus enim mensis fuit Februarius, & cum intercalatur, inferiores quinque dies duodecimo demuntur mense. *Ecquiria*, ab equorum cursu. Eo n. die currunt equi in campo Martio. *Liberalia* dicta quod per totum oppidum eo die sedent sacerdotes Liberi, hedera coronatæ anus cũ libeis & foculo [illegible]

facrificantes. In libreis Saliorum, quorum cognomen Agonensium, forsitan hic dies ideo appellatur potius Agonia. *Quinquatrus*: hic dies vnus à nominis errore obseruatur proinde vt sint quinque, dictus vt ab Tusculaneis: post diem sextum Eidus similiter vocatur *Sexatrus*, & post diem septimum, *Septimatrus*: sic hic quòd erat post diem quintum Eidus, *Quinquatrus*. *Tubilustrium* appellatur, quòd eo die in atrio sutorio sacrorum tubæ lustrantur. *Megalesia* dicta à Græceis, quod ex libris Sibyllineis accersita ab Attalo rege Pergami prope murum Megalesion, vbi templum eius deæ, vnde aduecta Romam. *Fordicidia* à fordeis bubus. *bos Forda*, quæ fert in ventre, quòd ea die publice immolantur boues prægnantes in curiis complureis. A fordeis cædendeis *Fordicidia* dicta. *Palilia* dicta à Pale, quòd & feriæ ei deæ fiunt, vt *Cerealia* à Cerere, *Vinalia* à vino. Hic dies Iouis, non Veneris. Huius rei cura non leuis in Latio. nam aliquot loceis vindemiæ primum à sacerdotibus publicè fiebant, vt Romæ etiam nunc. nam flamen Dialis auspicatur vindemiam: & vt iussit vinum legere, agna Ioui facit: inter cuius exta cæsa & porrecta flamen *prorsus vinum* legit. In Tusculaneis sacreis est, Vinum nouum ne vehatur in vrbem ante quàm vinalia kalentur. *Robigalia* dicta à Robigo. secundum segetes huic deo sacrificatur, ne rubigo occupet segetes. *Dies Vestalia*, vt virgines Vestales Vestæ sacrificent. *Quinquatrus Minusculæ* dictæ Iuniæ Eidus ab similitudine Maiorum, quòd tibicines tum feriati per vrbem vagantur, & conueniunt ad ædem Mineruæ. *Dies Fortis Fortunæ* appellatus ab Seruio Tullio rege, quod is fanum Fortis Fortunæ secundum Tiberim extra vrbem Romam dedicauit Iunio mense. *Dies populi Fugia* videtur nominatus, quòd eo die repente tumultu fugerit populus. non multo enim post hic dies quàm decessus Gallorum ex vrbe: & qui tum sub vrbe populi, vt Ficuleates ac Fidenates, & finitimi alij, contra nos coniurarunt. Aliquot huius diei vestigia fugæ in sacreis apparent. de quibus rebus antiquitatum libri plura referunt. *Nonæ Caprotinæ*, quod eo die in Latio Iunoni Caprotinæ mulieres sacrificant, & sub sacrifico faciunt, & e caprifico adhibent virgam. Ob hoc toga prætexta data eis.

* * *

Apollinaribus ludeis docui populum.

* * *

Neptunalia à Neptuno. eius enim dei feriæ. *Furinalia* à Furina, quod ei deæ feriæ publicæ dies is, cuius deæ honos apud antiquos. Nam ei sacra instituta annua, & flamen adtributus: nunc vix nomen notum paucei. *Portumnalia* dicta à Portumno, cùi eo die ædes in portu Tiberino facta & feriæ institutæ. *Vinalia Rustica* dicuntur ante diem duodecimum kalendas Septembris, quod tum Veneri dedicata ædis, & orti eius tutelæ adsignantur, ac tum sunt feriati olitores. *Consualia* dicta à Conso, quod tum feriæ publicæ ei deo, & in circo ad aram eius ab sacerdotibus fiunt ludi illi, quibus virgines Sabinæ raptæ. *Volcanalia* à Vulcano, quod ei tum feriæ, & quòd eo die populus pro se in ignem animalia mittit. *Opeconsiua* dies ab dea Opeconsiua, cuius in regia sacrarium, quod ideo actum *vt eo præter virgines Vestales, & sacerdotem publicum, introeat nemo: Is cùm eat, suffibulum haud habeat*: scriptum id dicitur, vt à suffiendo subligaculum. *Vortumnalia* à Vortumno, cuius feriæ Octobrimensè. *Meditrinalia* dies dictus à medendo, quod, vt Flaccus flamen Martialis dicebat, hoc die solitum vinum nouum & vetus libari & degustari medicamenti caussa. Quod facere solent etiam nunc multi, cùm dicant, *Nouum vetus vinum bibo: nouo veteri morbo medeor*. *Fontinalia* à fonte, quod is dies feriæ eius. ab eo autem tum, & in fontes coronas iaciunt, & puteos coronant. *Armilustrium*, ab eo quod in armilustrio armati sacra faciunt. Nisi locus potius dictus ab heis. sed quod de heis prius. Id ab luendo aut lustro, id est, quod circumibant ludentes ancilibus armati. *Saturnalia* dicta à Saturno, quòd eo die feriæ eius. vt post diem tertium *Opalia*, Opis. *Angeronalia* ab Angerona, cui sacrificium fit in curia. *Accalia* feriæ publicæ Laurentinæ is dies, quem quidam inscribendo *Laurentalia* appellant, ab Acca Laurentia nominatus, cui sacerdotes nostri publicè parentant sexto die, qui atra dicitur, & dicunt hunc diem Tarentini *Accas Tarentinas*. Hoc sacrificium fit in Velabro, qua in nouam viam exitur, vt aiunt quidam, ad sepulcrum Accæ: vt quod ibi prope faciunt diis manibus seruilibus sacerdotes. qui vterque locus extra vrbem antiquam fuit, non longe à porta Romanula, de qua in priori libro dixi. *Dies Septimontium* nominatus, ab heis septem montibus in queis sita vrbs est. Feriæ non populi, sed montanorum modo, vt *Paganalibus* qui sunt alicuius pagi. ¶De statutis diebus dixi, nunc de annalibus dicam. *Compitalia* dies adtributus laribus, vt alibi: ideo vbi viæ competunt, tum in compiteis sacrificatur; quotanneis is dies concipitur. Similiter *Latina feria* dies conceptiuus dictus à Latineis populeis, quibus ex Albano monte ex sacreis carnem petere fuit ius cum Romaneis: à quibus Latineis Latinæ dictæ *Sementiua feria*, dies is qui à pontificibus dictus, appellatus à semente, quod sationis caussa susceptæ. *Paganica* eiusdem agriculturæ caussa susceptæ, vt haberet in agreis omnis pagus: vnde paganicæ dictæ sunt. Præterea *feria Conceptiua*, quæ non sunt annales, vt hæ quæ dicuntur sine proprio ve-

vocabulo, aut cum perspicuo, vt *Nouendialis*.

¶ ¶De heis diebus nunc iam, qui hominum caussa constituti, videamus. Primi dies mensium nominati *kalendæ*, ab eo quòd heis diebus kalentur eius mensis Nonæ à pontificibus quintanæne an septimanæ sint futuræ, in Capitolio in curia kalabra sic dictæ, *Quinque kalo Iuno Nouella. Septem kalo Iuno Nouella.* *Nonæ* appellatæ, aut quòd ante diem nonum Eidus semper, aut quòd vt nonus annus kalendæ Ianuariæ ab nouo sole appellatæ, nouus mensis, noua luna Noneis. Eodem die enim in vrbem ab agreis ad regem conueniebat populus. Harum rerum vestigia apparent in sacreis Nonalibus in arce; quòd tunc ferias primas menstruas, quas futuræ sint eo mense, rex prædicit populo. *Eidus* ab eo quod Tusci Itus, vel potius quod Sabini Eidus dicunt. *Dies* postridie kalendas, Nonas, Eidus appellati *atri*, quòd per eos dies noui inciperent. *Dies Fasti*, per quos prætoribus omnia verba sine piaculo licet fari. *Comitiales* dicti, quòd tum esset populus constitutus ad suffragium ferendum, nisi si quæ feriæ conceptæ essent, propter quas non liceret: vt Compitalia, & Latinæ. Contrarij horum vocantur *dies Nefasti*, per quos dies nefas fari prætorem: *Do, dico, addico*. Itaque non potest agi. Necesse est aliquo eorum vti verbo, cum lege quid peragitur. Quòd si tum imprudens id verbum emisit, aut quem manumisit, ille nihilominus est liber, sed vitio: vt magistratus vitio creatus, nihilo secius magistratus. Prætor qui tum fatus est, si imprudens fecit, piaculari hostia facta piatur: si prudens dixit, Quintus Mucius abnegabat eum expiari, & vt impium non posse dicebat. *Intercisi dies* sunt, per quos mane & vesperi est nefas, medio tempore inter hostium cæsam & exta porrecta fas: à quo quod fas tum intercedit, intercisi dies, aut quòd tum intercisum, nefas. *Dies* qui vocatur sic, *Quando rex comitiauit fas*: dictus ab eo quòd eo die rex sacrificulus dicat ad comitium, Ad quod tempus est nefas, ab eo fas. Itaque post id tempus lege actum sæpe. *Dies* qui vocatur, *Quando stercus delatum fas*: ab eo appellatus, quod eo die ex æde Mestæ stercus euerritur, & per Capitolinum cliuum in locum defertur certum. *Alliensis dies* ab Allia fluuio dictus. nam ibi exercitu nostro fugato, Galli obsederunt Romam. Quod à singulorum dierum vocabula pertineat dixi. ¶Mensium nomina sunt aperta fere, si à Martio, vt antiqui instituerunt, numeres. Nam primus [*id est Martius*] à Marte. Secundus [*id est Aprilis*] (vt Fuluius Flaccus scribit, & Iunius Gracchus) à Venere, quòd ea sit Ἀφροδίτη. cuius nomen ego, antiqueis littereis quòd nusquam inueni, magis puto dictum, quòd ver omnia aperit, Aprilem. Tertius, à maioribus, *Maius*. Quartus, à iunioribus, *Iunius*. Dehinc quintus *Quintilis*, & sic deinceps vsque ad Decembrem à numero. Ad hos qui additi, prior à principe Iano *Ianuarius* appellatus. Posterior, vt iidem dicunt scriptores, ab diis infereis *Februarius* appellatus, quòd tum heis parentetur. Ego magis arbitror Februarium à die februato, quòd tum Februatur populus, id est, luperceis nudeis lustratur antiquum oppidum Palatium, gregibus cinctum.

5 ¶ QVOD ad temporum vocabula Latina attinet, hactenus sit satis dictum. Nunc quod ad eas res attinet, quę in tempore aliquo fieri animaduerterim, dicam. & hæc sunt, Legisti currens, ludens. De queis duo prædicere volo, quanta sit *multitudo* eorum, & quæ sint *obscuriora* quàm alia. ¶Cum verborum declinantium genera sint quattuor: vnum, quod tempora adsignificat, neque habet casus, vt ab lego, legis: alterum quod casus habet, neque tempora adsignificat, vt ab lego, lectio, & lector: tertium, quod habet vtrumque, & tempora & casus, vt ab lego, legens, lecturus: quartum, quod neutrum habet, vt ab lego, lecte, lectissime: horum verborum si primigenia sunt ad mille (vt Cosconius scribit) ex eorum declinationibus verborum discrimina quingenta millia esse possunt: ideò quia singuleis verbeis primigeniis circiter quingentæ species declinationibus fiunt. *Primigenia* dicuntur verba, vt lego, scribo, sto, sedeo, & cetera, quæ non sunt ab aliquo verbo, sed suas habent radices. Contra, *verba declinata* sunt, quæ ab aliquo oriuntur, vt ab lego, legis, legit, legam, & sic itidem hinc permulta. Quare siquis primigeniorum verborum origines ostenderit, si ea mille sunt, quingentûm millium simplicium verborum caussas aperuit vna. In nulleis tamen, qui ab heis reliqua orta ostenderit, satis dixerit de origine verborum, cum vnde nata sint principio erant pauca, quæ inde nata sunt, innumerabilia. A quibus iidem principiis, antepositeis præuerbiis pauceis, immanis verborum accedit numerus, quòd præuerbiis additeis, atque commutateis aliud atque aliud fit. Vt enim cessit atque recessit, sic accessit & abscessit: item incessit & excessit, sic successit, & decessit, & concessit, & præcessit. Quod si hæc decem solum præuerbia essent, quoniam ab vno verbo declinatione quingenta discrimina fierent, heis decemplicateis coniuncto præuerbio, ex vno quinque millia numero efficerent: ex mille ad quinquagies centum millia discrimina fieri possunt. Democritus, secuti & item alij, qui infinita principia dixerunt. quæ vnde sint, non dicunt, sed cuiusmodi sint. faciunt tamen magnum quod quæ heis constant in mundo, ostendunt. Quare si etymologia principia verborum postulet mille, de quibus ratio ab se non poscatur, & reliqua ostendat, quod non postulat: tamen immanem verbo-

verborum expediet numerum. ¶De multitudine quoniam, quòd satis esset, admonui: *de obscuritate* pauca dicam. Verborum quæ tempora adsignificant; ideo locus difficillimus est τὰ ἔτυμα, quod neque heis fere societas cum Græca lingua, neque vernacula ea, quorum repertum memoria adfuerit nostra. de quibus, vt dixi, quę poterimus, incipiam hinc. Primum quod dicitur *Ago*, *Actio* ab agitatu facta. Hinc dicimus, *Agit gestum* tragœdus, & *Agitantur* quadrigæ. Hinc *Agitur pecus* pastum, quà vix agi potest. Hinc *Angiportum*, quia nihil in eo potest agi. Hinc *Angulus*, quod in eo locus angustissimus, cuius loci is angulus.

6 ¶ ACTIONVM trium, primus agitatus mentis; quod primum ea quæ sumus acturi, *cogitare* debemus; deinde tum *dicere*: ac postremò *facere*. De heis tribus minime putat volgus esse actionem cogitationem: tertium, in quo quid facimus, id maximum. Sed & cùm hoc agitamus, quid & in eam rem cogitamus, in mente agimus: & cùm pronuntiamus, agimus. Itaque ab eo orator dicitur *agere caussam*: & augures *agere augurium* dicuntur, cùm in eo plura dicant quàm faciant. ¶ *Cogitare* à cogendo dictum. mens plura in vnum cogit, vnde deligere possit. Sic e lacte coacto *Caseus* nominatus. sic ex hominibus *Concio* dicta. sic *Coactio*, sic *Compitum* nominatum. A cogitatione *Concilium*: vnde *Concilium*: quod vt vestimentum apud fullonem cum cogitur, *Conciliari* dicitur. ¶Sic *Reminisci*, cùm ea quæ tenuit mens ac memoria, cogitantur, & cogitando repetuntur. Hinc etiam *Comminisci* dictum, à con & mente: cùm finguntur in mente quæ non sunt: & ab hoc illud quod dicitur *Reminiscor*, cùm commentum pronuntiatur. Ab eadem mente *Meminisse* dictum: & *Amens*, quod à mente sua discedit. Hinc etiam, *Metuo*, mentem quodammodo motam animoueo. sic quod frigidus timor est, *Tremuisti*, id est, timuisti. *Tremor* dictum à similitudine vocis, quæ tunc cum valde timetur, apparet. tum etiam in corpore pili, vt arista in spica hordei *Horrent*. ¶*Curare*, à cura dictum. *Cura*, quod cor vrat. *Curiosus*, qui hac præter modum vritur. *Recordari*, rursus in cor reuocare. *Curia* vbi senatus rempublicam curat: illa etiam Curia dicitur vbi cura sacrorum publica: ab heis *Curiones*. ¶*Volo* à voluntate dictum, & à volatu, quòd animus ita est vt puncto temporis peruolet quo vult. ¶*Libere* à labendo dictum, quòd vt lubrica mens prolabitur, vt dicebant olim. A libendo *Libido*. *Libidinosus*: sic alia, vt *Libentina*. ¶ *Metuere* à quodam motu animi, cùm id quod malum casurum putat, refugit mens. Cum vehementius in mouendo, vt ab se abeat, & foras fertur, *Formido*. Cùm pauet, ab eo *Pauor*. ¶*Meminisse*, à memoria, cùm id quod remansit in mente, in id rursus mouetur quæ à manando, vt *Manimoria* potest esse dicta. Itaque Salij, qui cantant *Mamurium Veturium*, significant veterem memoriam. *Monere* ab eadem, quòd is qui monet, proinde sit ac memoria sic *Monimenta* quæ in sepulcreis. Et ideo secundùm viam, quo prætereunteis admoneant & se fuisse, & illos esse mortaleis. Ab eo cetera quæ scripta ac facta memoriæ caussa, Monimenta dicta. ¶ *Mærere* à marcere, quòd mærore corpus marcescere videatur. hinc etiam *Macri* dicti. ¶ *Lætari* ab eo quòd latius gaudium propter magni boni opinionem diffusum. Itaque Terentius ait, Gaudia sua si omnes homines conferant vnum in locum, tamen mea exuperet lætitia. Sic cùm se habent læta.

7 ¶NARRO cùm alterum facio narum: à quo *Narratio*, per quam cognoscimus rem gestam, quæ pars agendi est.

* *Desunt quædam.* *

Adijciēda & hæc, quæ aut coniuncta cum temporibus, aut ab heis. eorum hoc genus videntur etyma. ¶ *Fatur* is qui primum homo significabilem ore emittit vocem. Ab eo, ante quam ita faciant pueri dicuntur *Infantes*, cùm id faciunt, iam fari: cum hoc vocabulum à similitudine vocis pueri, ac *Fatuus* fari id dictum. Ab hoc tempore quod tum puereis constituant Parcæ fando, dictum *Fatum*, & res *Fatales*. Ad hæc eandem vocem qui facilè fantur, *Facundi* dicti: qui futura prædiuinando solent fari, *Fatidici* dicti. iidem *Vaticinari*, quod vesana mente faciunt. Sed de hoc postea erit vsurpandum, cum de poeteis dicimus. Hinc *Fasti* dies, quibus certa verba legitima sine piaculo prætoribus licet fari. Ab hoc *Nefasti*, quibus diebus ea fari ius non est: &, si fati sunt, piaculum faciunt. Hinc *Effata* dicuntur, quòd augures finem auspiciorum cælestium extra vrbem agreis sunt effati. hinc *effari templa* dicuntur ab auguribus: *adfatus*, qui in heis fines sunt. Hinc *Fana* nominata, quod pontifices in sacrando fati sunt finem. hinc *Profanum* est, quod ante fanum, id est coniunctum fano: hinc *Profanatum*, quod in sacrario pollutum. Atque inde Herculi decuma data ab eo est, quod sacrificio quodam *Fanatur*, id est, vt fani lege sit, id dicitur. *Pollutum*, quòd à porriciendo est fictum. Cum enim ex mercibus libamenta porrecta sunt Herculi in ara, tum pollutum est: vt cum *Profanum* dicitur, id est proinde vt sit fani factum. Itaque vbi olim fano consumebatur omne quod profanum erat, vt etiam fit: quod prætor vrbanus quotanneis facit, cum Herculi immolat publicè iuuencam. Ab eodem verbo fari, *Fabula*, vt tragœdiæ & comœdiæ, dictæ. Hinc *Fassi* & *Confessi*, qui fati id quod ab heis quæsitum. Hinc *Professi*, hinc *Fama*, & *Famosi*. Ab eodem *Falli*, *Falsum*, & *Fallacia*: quæ propterea quòd fando quem decipit.

ac contra quàm dixit, faciat. Itaque si quis re fallit, in hoc non proprio nomine fallacia, sed translatione. vt à pede nostro pes lecti, ac pes betæ. Hinc etiam *Famiger*, *Affabile*, & sic composita alia item, vt declinata multa, in quo & *Fatuus*, & *Fatuè*. ¶ *Loqui* ab loco dictum: quòd qui primò dicitur fari & vocabula & reliqua verba dicit, antequam suo quisque loco ea dicere potest. Hinc Chrysippus negat loqui, sed vt loqui: quare vt imago hominis non sit homo: sic in corueis, cornicibus, puereis primitus incipientibus fari, verba non esse verba, quòd non loquantur. Igitur is loquitur qui suo loco quodque verbum sciens ponit: & illum *Prolocutum* dicimus, cùm animo quod habuit, extulit loquendo. Hinc etiam amplius dicuntur *Eloqui* ac *Reloqui* in faneis Sabineis e cælla dici, qui eloquuntur. hinc dictus *Loquax*, qui nimium loquitur: hinc *Eloquens*, qui copiose loquitur, hinc *Colloquium*, cùm conueniunt in vnum locum loquendi caussa. Hinc *Adlocutum* mulieres ire aiunt, cùm eunt, ad aliquam locutum consulendi caussa. hinc quidam *Loquelam* dixerunt, verbum quod in loquendo efferimus. *Concinne loqui* dictum à concione, vbi inter se conueniunt partes, & inter se respondent, aliud alij. ¶ *Pronuntiare* dictum & *Nuntiare*. Pro idem valet quod ante, vt in hoc Proludit. Ideo *actores pronuntiare dicuntur*, quòd proscedio pronuntiant poeta cogitare: quod maxime tum dicitur proprie, nouam fabulam cùm agunt. *Nuntius* est enim ab eis rebus nominatus, quòd à Græco verbo νέος videri potest declinatum: ab ea quidem Græca voce *Neapolis*, νέα πόλις, ab antiqueis nostreis vocitata: à quo etiam extremum *Nouissimum* quoque dici cœptum volgo, quod mea memoria, vt Ælius Gallus, sic senes aliquot, nimium nouum verbum quod esset, vitabant. Cuius origo, vt à vetere vetustius, ac veterrimum, sic à nouo declinatum *nouius* & *nouissimum*: quod extremum. Sic ab eadem origine *Nouitas*, *Nouitius*, & *Noualis*, & *sub noueis*, dicta pars in foro ædificiorum. quod vocabulum eius peruetustum, vt nouæ viæ, quæ via iamdiu vetus. Ab eo quoque potest dictum *nominare*, quod res nouæ in vsum quomodo additæ erant: quibus ea nouissent, nomina ponebant. Ab eo *nuncupare*, & *nuncupatatres*, quòd tum in ciuitate vota noua suscipiuntur. Nuncupare, nominare valere, apparet in legibus, vbi *nuncupata pecunia* sunt scriptæ. Item in choro in quo est, Æneas quis est qui meum nomen nuncupat? Item in Medea, Quis tu es mulier quæ me insueto nuncupasti nomine? ¶ *Dico*, originem habet Græcam, quod Græci δεῖξαι. Hinc Ennius, Dico qui hunc dicare cupit. hinc *Indicare*, quòd tunc ius dicatur: hinc *Index*, quòd ius dicat accepta potestate, id est, quibusdam verbeis dicendo finit. Sic enim *ædis* sacra à magistratu pontifice præeunte dicendo dedicatur. Hinc ab indicando *Indicium*: hinc illa, *Indicit bellum*, *indixit funus*: *Prodixit diem*: *Addixit iudicium*. Hinc appellatum *Dictum* in mimo, ac *Dictiosus*. hinc in manipuleis castrensibus *Dicta* ducibus. Hinc *Dictata* in ludo: hinc *Dictator* magister populi, quod is à consule debet dici: hinc antiqua illa, *Dicis immo*, & *Dicis caussa*, & *Addictus* (si dico quid scienti quod det; quod ignorauit trado) Hinc *Doceo* declinatum: vel quòd cum docemus, dicimus: vel quòd qui docentur, inducantur in id quod docentur: ab eo quod sit ducere, qui est *Dux*, aut *Ductor*, qui ita inducit, vt doceat. Ab docere *Disciplina*. & *Discere*, littereis commutateis pauceis. Ab eodem principio *Documenta*, quæ exempla docendi caussa, dicuntur. ¶ *Disputatio* & *computatio*, cum præpositione, à Putando, quod valet purum facere. Ideo antiqui purum *Putum* appellarunt. Ideo *Putator*, quod arbores puras facit. Ideo *Ratio putari* dicitur, in qua summa fit pura. Sic is sermo, in quo pura disponuntur verba, ne sit confusus, atque vt diluceat, dicitur *Disputare*. ¶ Quod dicimus, *Disserit partes*, item *areas*, translatitio æque ex agreis verbo vtimur. Nam vt olitor disserit in areas sui cuiusque generis res, sic in oratione qui facit, *Disertus*. *Sermo*, opinor, est à serie: vnde *Serta*. & in vestimento *Sertum*, quòd comprehensum. Sermo enim non potest in vno homine esse solo, sed vbi oratio cum altero coniuncta. Sic *Conserere* manum dicimur cum hoste: sic *ex iure manu consertum* vocare. Hinc *Adserere manu* in libertatem, cùm prehendimus. Sic augures dicunt; Si mihi auctor es verbi.

* . * *

nam *manu adserere* dicit. Hinc etiam ipsi *Consortes*, ad quos eadem sors hinc *Sortes*, quod in heis iuncta tempora cum hominibus ac rebus. Ab heis *Sortilegi*. Ad hoc pecunia quæ in tenore, *Sors est*, impendium quod inter se iungat.

¶ *Legere* dictum quod legantur ab oculeis litteræ. Ideo etiam *Leges*: quòd vt publice mittantur, leguntur. Item à legendo *Leguli*, qui oleam aut vuas legunt. Hinc *Legumina* in frugibus variis: *Leges* etiam, quæ lectæ, & ad populum latæ, quas obseruet. Hinc *Legitima*, & *Collega*, qui vnà lecti. & qui in eorum locum suppositi, *Subiecti*, addicti, *Adlecti* & *Collecta*, quæ ex pluribus loceis in vnum lecta. Ab legendo *Ligna* quoque, quòd ea caduca legebantur in agro, quibus in focum vterentur. Itidem ab legendo *Legio*, & *Diligens*, & *Dilectus*.

¶ *Murmuratur*, dictum à similitudine sonitus. Qui murmurat: ita leuiter loquitur, quòd magis id sono facere, quà vt intelligatur, videatur. Hinc etiam poetæ *murmurantia littora*. Similiter. *Fremere*, *Gemere*, *Clamare*, *Crepare*, ab vocis

simi-

similitudine & sonitus dicta. Hinc illa, arma *Sonant*, *Fremor* oritur: nil me *increpitando* commoues. Vicinaque horum, *Quiritare*, *Iubilare*. *Quiritare* dicitur is qui Quiritium fidem clamans implorat. Quirites à Curensibus, & ab iis qui cum Tatio rege in societatem venerunt, & donati ciuitate. Vt Quiritare, vrbanorum, sic *Iubilare*, rusticorum. Itaque hos imitatus Aprissius ait in Bacche, Quis me iubilat? Vicinus tuus antiquitus. Sic *Triumphare* appellatum, quòd cum imperatore milites redeuntes clamitant per vrbem in Capitolium eunti, *Io triumphe*, *io*. Idq; à Θριάμβῳ Græco Liberi patris cognomento potest dictum esse. ¶ *Spondere* est dicere *spondeo*, à *sponte*. nam id valet, & à voluntate. Ideo Lucilius scribit de Cretea, Cùm ad se cubitum venerit sua voluntate, sponte ipsam suapte adductam, vt tunicâ & cetera reiiceret. Eandem voluntatem Terentius significat, cum ait, Satius esse sua sponte rectè facere, quàm alieno metu. Ab eadem sponte, à qua dictum spondere, declinatum spondet, & *Respondet*, *Desponsor*, & *sponsa*, item sic alia. *Spondet* enim, qui dicit sua sponte, spondeo. spondet etiam *sponsor*, qui idem vt faciat obligatur. hinc *Sponsus*, *Consponsus*. hoc Næuius significat cùm ait, *Consponsi*. Spondebatur pecunia, aut filia nuptiarum caussa: appellabatur & pecunia, & quæ desponsa erat, *Sponsa*. quæ pecunia inter se contra sponsum rogata erat, dicta *Sponsio*. cui desponsa quod erat, *Sponsus*. quo die sponsum erat, *Sponsalis*. qui spoponderat filiam, *Despondisse* dicebatur: quod de sponte eius, id est voluntate, exierat. Non enim si volebat, dabat, quòd sponsu erat alligatus. Nam in comœdiis vides dici, Sponden' tuam gnatam filio vxorem meo? quod tum & prætorium ius, ad legem, & censorium iudicium ad æquum æstimabatur. Sic *Despondisse* animum quoque dicitur, vt despondisse filiam; quòd suæ spontis statuerat finem. à qua, *Sponte dicere*, cum spondere quoque dixerunt, cùm à sponte responderetur, id est, ad voluntatem rogantis. Itaque qui ad id, quod rogatur, non dicit, non respondet: vt non respondet ille statim, qui dixit spondeo, si iocandi caussa dixit, neque agi potest cum eo *ex sponsu*. Ita quiquis dicit in tragœdia, Meministin' te despondere mihi gnatam tuam? quod sine sponte sua dixit, cum eo agi non potest *ex sponsu*. Etiam *Spes* à sponte potest esse declinata, quòd tum *sperat*, tum quod vult, sic fieri putat. nam quod non volt, si putat; metuit, non sperat. Itaque hic quoque qui dicit in Astraba Plauti, Sequere, adsequere Polyba, disce: meam spem cupio consequi. Sequor Hercule quidem. nam libenter mea *sperata* consequor. Et quod sine sponte dicunt: vere neque ille sperat qui dicit adolescens, neque illa *sperata* est. *Sponsor*, & præs, & vas: neque idem, neque res à quibus ij, sed dissimiles. Itaque *Praes*, qui à magistratu interrogatus in publicum vt præstet: à quo & cùm respondet, dicitur Præs. *Vas* appellatus, qui pro altero vadimonium promittebat. Consuetudo erat, cum reus parum esset idoneus, incepteis rebus, vt pro se alterum daret: à quo caueri postea lege cœptum est, ab heis, qui prædia venderent, *vades ne darent*. Ab eo scribi cœptum in lege mancipiorum: *vadem ne posceres, nec dabitur*. ¶ *Canere*, & *canis*, & *Succinit*, & *Cantus*, & *Cantio*, ex camena, permutato N. ab eo quod semel canit; si sæpius, cantat. hinc *Cantitat*, item alia, nec sine canendo *tibicines* dicti. Omnium enim horum quid à canere. etiam *Buccinator* à vocis similitudine & cantu dictus. ¶ *Oro* ab ore, & *Perorat*, & *Exorat*, & *Oratio*, & *Orator*, & *Osculum* dictum. Inde *Omen*, & *Ornamentum*. alterum quod ex ore primum elatum est, Osmen dictum; alterum cum præpositione dicitur nunc ornamentum, olim osnamenta: vt scenici pleriq; dicunt. Hinc *Oscines* dicuntur apud augures, quòd ore faciunt auspicium.

8 ¶ Tertivm gradum agendi dicunt, vbi quid faciunt: in eo propter similitudinem *agendi*, & *faciendi*, & *gerendi*. quidam error heis qui putant esse vnum. Potest enim aliquid facere, & non agere: vt *poeta facit fabulam*, & non agit: contrà *actor agit*, & non facit, & sic *à poeta fabula fit*, & non agitur; *ab actore agitur*, & non fit. Contrà *imperator qui dicitur res gerere*: in eo neque agit, neque facit, sed gerit, id est sustinet, translatum ab heis qui honera gerunt, quòd sustinent. Proprio nomine dicitur *Facere* à facie, quòd rei, quam facit, imponit faciem. vt *fictor* cum dicit Fingo, figuram imponit: cùm dicit *Informo*, formam: sic cum dicit *Facio*, faciem imponit: à qua facie discernitur, vt dici possit aliud esse vestimentum, aliud vas. Sic enim quæ fiunt apud fabros, fictores, item apud alios alia. Qui quid administrat, cuius opus non extat, quod sub sensum veniat, ab agitatu, vt dixi, magis *agere* quàm facere putatur. sed quod heis magis promiscue quàm diligenter consuetudo est vsa, translatitiis vtimur verbeis. Nam & quidem *Facere verba* dicimus, & qui aliquid agit, non esse insitientem. ¶ Qui *adlucet*, dicitur Lucere ab luere: & luce dissoluuntur tenebræ, ab luce *Noctiluca*. *Lucere* item à luce, quòd propter lucem cultus institutus. *Adquirere* est ab ad & quærere: ipsum *Quærere*, ab eo quod, quæ res vt reciperaretur, datur opera: à quærendo *Quæstio*: ab heis *Conquæstor*. ¶ *Video*, à visu: quinque enim sensuum maximus est in oculeis. Nam cum sensus est nullus, quod abest mille passus, sentire possit oculorum sensus visusque ad stellas peruenit. Hinc *Visenda*, *Vigilant*, *Peruigilium*, & *Inuident*. & Actiacum illud Oblitûo lauet, quod incidit inui

dum. à quo etiam *Violauit* virginem, pro vitiauit, dicebant. Æquè eadem modestia potius Cum muliere fuisse, quàm Concubuisse, dicebant *Cerno*, idem valet. Itaque pro video, vt ait Ennius, Lumen, iubarve in cælo cerno? C. Annius, Sensùmque inesse & motum in membreis cerno. Dictum *Cerno*, à creo, id est à creando: ab eo quod, cum quid creatum est, tunc denique videtur. Hinc *fines capillorum descripti*, quòd finis videtur discrimen, & in testamento, id est, facito videant te esse hæredem. Itaq; in cretione adhibere iubent testes. Ab eodem est quod ait Medea, Ter sub armeis malim *vitam cernere*, quàm semel modo parere. Quod vt decernunt de vita eo tempore multorum, videatur vitæ finis. *Spectare* dictum ab Specio antiquo; quo etiam Ennius vsus, Vos epulo postquam spexit. Et quod in auspiciis distributum est: qui habeant *Spectionem*, qui non habeant, & quod in auguriis augures dicunt, *auem specere*. Consuetudo autem communis, quæ cum præuerbiis coniuncta sunt, etiam nunc seruat: vt *Aspicio*, *Conspicio*, *Respicio*, *Suspicio*, *Despicio*: sic alia. In quo etiam *Exspecto*, quod spectare volo. Hinc *specula*: hinc *Speculum*: quod in eo specimus imaginem, *Specula*, de qua prospicimus. *Speculator*, quem mittimus ante, vt respiciat quæ volumus. Hinc, quo oculos inungimus, quibus specimus, *Specillum*. ¶Ab auribus videntur dicta verba, *Audio*, & *Ausculto*, *audio*, ab aueo, quòd auribus auemus discere semper. quod Ennius videtur etymon ostendere velle in Alexandro, cùm ait, Iamdudum ab ludeis animus atque aures auent, auide expectantes nuntium. Propter hanc aurium auiditatem theatra replentur. Ab audiendo etiam *Auscultare* declinamus; quòd hi auscultare dicuntur qui auditeis parent, à quo dictum poetæ, audio, aut ausculto. ¶Litteræ commutatione dicitur *Odor*, olor, hinc *Olet*, & *Odorari*, & *odoratur*, & *Odora res*. ¶Sic ab ore, edo, sorbeo, bibo, poto. *Edo* à Græco ἔδω. Hinc *Esculentum*, & *Esca*, *Edulia*: & quod Græcè γεῦσις, Latine *Gusto*, *Sorbere*, item *Bibere*, à vocis sono: vt *Feruere aquam* ab eius rei simili sonitu. Ab eadem lingua πίνω, vnde *Potio*, vnde *Poculum*: *Potatio*, *Repotatio*: itidem *Puteus*, quòd sit Græcum antiquum non vt nunc φρέαρ dictum.

¶ A manu *Manupretium*: *Mancipium*, quod manu capitur. Cùm iungit plures manus, *Manipulus*. vnde *Manipularis miles*, vnde *Manica*, *Manubrium*, quod manu teneatur. *Mantelum* quasi manuterium, vbi manus terguntur.

9 ¶ NVNC primùm ponam de censoriis tabuleis. Vbi noctu in templum censura auspicatur, atque de cælo nuntium erit: præconi sic imperato, vt viros vocet, *Quod bonum fortunatum, fœlixq; salutareq; siet populo Romano Quiritium, reiq; publica populi Romani Quiritium, mihiq;, collegaq; meo, fidei, magistratuique nostro, Omnes Quirites, pedites, armatos, priuatosq;, curatores omnium tribuum, si quis pro se siue altero dare rationem volet, voca inlicium huc ad me.* Præco in templo primùm vocat, postea de mœreis item vocat. Vbi lucet, censor, scribæ, magistratus murrha, vnguenteis vnguntur. Vbi prætores, tribunique plebei, quique in consilium vocati sunt, venerunt: censores inter se sortiuntur, vter lustrum faciat, vbi templum factum est. Post autem conuentionem habet qui lustrum conditurus est. In commentariis consularibus scriptum sic inueni, Qui exercitum imperaturus erit, accenso dicit hoc, *Calpurni voca inlicium omneis Quirites huc ad me.* Accensus dicit sic, *Omnes Quirites inlicium visite huc ad iudices.* C. Calphurnius dicit, *Voca ad conuentionem omneis Quirites huc ad me.* Accensus dicit sic, *Omnes Quirites ite ad conuentionem huc ad iudices.* Deinde consul loquitur ad exercitum, *Impero quà conuenit ad comitia centuriata.* Quare hic accenso, illic præconi dicit, *hac est caussa*, in aliquot rebus idem vt præco, *accensus* accipiebat. à quo Accensus quoque dictus. Accensum solitum ciere Bœotia ostendit: quam comœdiam alij esse dicunt: hoc versu, Vbi primùm accensus clamari meridiem. Hoc idem Cosconius in actionibus scribit, prætorem accensum solitum tum esse iubere, vbi ei videbatur horam esse tertiam, *inclamare horam esse tertiam, itemq; meridiem, & horam nonam.* Circum aras mitti solitum, quom inliceret populum in eum locum vnde vocare posset ad conuentionem vocantis, non solùm ad consulis & censoris sed etiam quæstoris, vt commentarium indicat vetus inquisitionis M. Sergij Mani filij quæstoris, qui capitis accusauit Trogum, in qua sic est, *Auspicio orando sedem templo auspicij, dum aut ad prætorem aut ad consulem mittat auspicium petitum commeatum. prætores vocet ad te, & eum de mœreis vocet: præconi id imperare oportet. cornicinem ad priuati ianuam, & in arcem mittas, vbi canat collegas T. Trogi, & comitia edicat è rostreis. argentarij tabernas occludant: patres censeant, exquiras & adesse iubeas. magistratus censeant ex ara consules, prætores, tribunosque plebei collegasq; suos, & in templo iubeas adesse homines, ac, cùm mittas concionem aduoces.* In eodem commentario acquisitionis ad extremum scriptum caput edicti hoc est. *Item quod attingat, qui de censoribus classicum ad comitia centuriata redemptum habent, vti curent eo die, quo die comitia erunt, in arce classicus canat tum circumq; mœros, & ante priuati huiusce T. Quinctij Trogi scelerosi hominis hostium canat, & vt in campo cùm prima luci adsit.* Et inter id cum circum mœros mittitur, & cùm concio aduocatur, interesse tempus, apparet ex heis quæ interea

interea fieri inlicium scriptum est. Sed ad comitia cum vocatur populus: ideò quòd alia de caussa hic magistratus non potest exercitum vrbanum conuocare: censor, consul, dictator, interrex potest. quòd censor exercitu centuriato constituit quinquennalem cùm lustraret, & in vrbem *ad vexillum* ducere debet. dictator & consul in singulos annos: quòd hic exercitui imperare potest quo eat, id quod propter centuriata comitia imperare solent. Quare non est dubium cum hoc inlicium sit, cùm circum muros itur, vt populus inliciatur ad magistratus conspectum, quod consul vocare potest in eum locum vnde vox ad conuentionem vocantis exaudiri possit. Quare vna origine *Inlicio* & *Inlicium*, quòd in choro Proserpinæ est: & *Pellexit* quod in Hermiona est, cùm ait Pacuuius, Regni alieni cupiditas pellexit. Sic *Elicij* Iouis ara in Auentino, ab eliciendo. Hoc nunc aliter fit atque olim, quòd augur consuli adest tum cum exercitus imperatur, ac præit quid eum oporteat dicere. Consul auguri imperare solet vt inlicium vocet, non accenso, aut præconi. Id inceptum credo, cum abesset accensus, & nihil interessat cui imperaret; & *dicis caussa* fiebant quædam, neque item facta, neque item dicta semper. Hoc ipsum Inlicium scriptum inueni in M. Iunij commentariis: quod tamen ibidem est quod illicite illexit, Quæ cum E, & G, cum G, magnam habent communitatem.

20 ¶ Sed quoniam in hoc de pauceis rebus verba feci multa: de pluribus rebus verba faciam pauca, & potissimum, quæ in Græca lingua putant Latina. vt Scalpere, σκαλεύειν: Sternere, στρωννύειν: Lingere, λείχειν. Ferre, φέρειν: Prouidere, προϊδεῖν: Errare, ἐρρᾶν. quæ omnia Græca sunt. Item ab γίγνομαι, Gigno, & ab eo quod dicunt στραγγαλίζειν, Strangulare: Tingere, τέγγειν. Præterea ab eo quod nos Malaxare, illi μαλακίζειν, Potare, ποτίζειν, Domare δαμᾶν, Mulgere ab ἀμέλγειν. vt Runcinare i. runcina, cuius origo Græca ῥύκνη.

11 ¶ Qvod ad originem verborum huius libri pertinet, quoniam satis multas arbitror positas huius generis, desistam. Et quoniam de hisce rebus treis libros ad te mittere institui: de oratione soluta duos, de poetica vnum: & ex soluta oratione ad te misi duos, priorem de loceis, & quæ in loceis sunt, hunc de temporibus, & quæ cum heis sunt coniuncta. deinceps in proximo de poeticeis verborum originibus scribere institui.

EPITOME LIBRI SEXTI.

In quo de vocabuleis locorum, Temporum & quæ in loco aut tempore: eorumq́; origine ex Poetis.

¶ Præfatio 1. De loceis 2. De his qui in loco 3. De Temporibus 4. De his quæ tempus adsignificant, seu de verbis, aduerbiis, & verbalibus 5. Prisca quædam vocabula ex Poetis 6. Conclusio 7.

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA LIBER SEXTVS,

AD M. TVLLIVM CICERONEM.

TEMPORVM vocabula, & eorum quæ coniuncta sunt, aut in agendo fiunt, aut cum tempore aliquo enuntiantur, priore libro dixi. In hoc dicam de poeticeis vocabuleis, & eorum originibus. In queis multa difficilia. nam verbum, quod conditum est, & quibus littereis oportet scribi, aperiam. Inde si post aliqua dempta sit, obscurior fit voluntas, in posteriores non reprehendenda. Igitur in illeis qui in scrutando verbo litteras adiciunt aut demunt, facilius quid sub ea voce subsit, videre possint. Etenim facilius obscuram operam Myrmecidis ex ebore oculi videant, si extrinsecus admoueant nigras setas. cum hæc adminicula addas ad eruendam voluntatem impositoris: tamen latent multa. Quod si poetice in carminibus seruaret multa prisca, quæ essent: sic etiam cur essent, posuisset: secundus poemata ferrent fructum. Sed vt in soluta oratione, sic in poemateis verba omnia quę habent ἔτυμα, possunt dici, nec multa ab eo quòd non erunt in lucubratione litteræ prosecutæ: licet multum legerent C. Ælij hominis in primo in littereis Latineis exercitati interpretationē carminum saliorum: videbis & exili littera expeditā: & præterita obscura multa. Nec mirum, cùm non modò Epimenides post annos quinquaginta experrectus à multeis non cognoscatur, sed etiam Teucer Liuij post annos duodecim ab sueis qui sit ignoratur. Ad hoc quid ad verborum poeticorum ætatem? quorum si Pompilij regnum fons in carminibus saliorum, neque ea à superioribus accepta: tamen habent septingentos annos. Quare, cur scriptoris industriam reprehendas, qui herois tritauum atauúmq; non

potuerit reperire, cum ipse tui tritaui matrem non possis dicere? Quod interuallum multo tanto propius nobis, quam hinc ad initium Saliorum, quo Romanorum prima verba poetica dicuntur Latina. Igitur de originibus verborum qui multa dixerit commode, potius boni consulendum, quàm qui aliquid nequiuerit, reprehendendũ. præsertim cùm dicat etymologice, non omnium verborũ posse dici caussas: vt quia quare ad medendum medicina. neque si non norim radices arboris, non possem dicere pirum esse ex ramo, ramum ex arbore, eam ex radicibus quas non video. Quare qui ostendit equitatum esse ab equitibus; equites ab equite, equitem ab equo: neque equus vnde sit dicit: tamen hic docet plura, & satisfacit grate. Quem imitari possumus, vt ipse liber erit indicio.

2 ¶ DICAM isto libro de verbeis quæ à poeteis sunt posita. Primùm de loceis: deinde de iis quæ in loceis sunt: tertio de temporibus: tum quæ cum temporibus sunt coniuncta, vtque cum heis sunt coniuncta, adiungam, & siquid excidit ex hac quadripartitione, tamen in ea vt comprehendam, incipiam hinc. Vnus erit quem tu tolles in cærula cæli templa. *Templum* tribus modeis dicitur, ab natura: ab auspicio, ab similitudine. Natura in cælo ab auspiciis, in terra: ab similitudine, sub terra. *In cælo templum dicitur*: vt in Hecuba, O magna templa cæli tum commixta stelleis splendideis. *In terra*, vt in Periboea, Scrupea saxa Bacchi templa prope adgreditur. *Sub terra*, vt in Andromacha, Acherusia templa alta Orci saluete infera. quam quia initium erat oculi, à tuendo primò *templum* dictum, quocirca cælum qua tuimur, dictum templum. Sic, Contremuit templum magnum Iouis altitonantis. id est (vt ait Nævius in Hermispherio) vbi terra cærulo septum stat. Eius *templi partes quatuor*: sinistra ab oriente, dextra ab occasu: antica ad meridiem, postica ad septentrionem. *In terreis* dictum *templum* locus augurij aut auspicij caussa quibusdam concepteis verbeis finitus. Concipitur verbeis non iisdem vsquequaque. In arce ita, *Testaq; meta sunto, quoad ego eas relinquam, nuncupauero. Olla ver arbor, quicquid est, quam me sentio dixisse, templum tescumq; festo in sinistrum. Olla ver arbor, quicquid est quod me sentio dixisse, templum tescumq; festo in dextrum. Interea concretione, conspicione, cortumione, vtique ea rectissime sensi.* In hoc templo faciundo arbores constitui fines apparet, & intra eas regiones qua oculi conspicient, id est tuimur: à quo *templum* dictum, & *Contemplare.* vt apud Ennium in Medea, Contempla, & templum Cereris ad læuam aspice. Contemplare & *Conspicare* idem esse apparet. ideo dicere cum templum faciant augures, *Conspicione*, qua oculorum conspectum finiant: quòd cùm dicunt conspicionem, addunt *Cortumionem*, quæ dicitur à cordis visu. Cor enim, cortumionis origo. Quod addit templa vt sint dextra: aiunt sancta esse, qui glossas scripserunt. Id est falsum. nam curia Hostilia templum est, & sanctum non est, sed hoc vt putarent ædem sacram esse templum & sanctum esse: quòd in vrbe Roma pleræque ædes sacræ sunt templa, eadem sancta. ¶ Et quod loca quædam agrestia, quòd alicuius dei sunt, dicuntur *Tesca*. Nam apud Actium in Philoctete, Lemnia quis tu es mortalis, qui in diserta & tesca te apportes loca: Loca enim, quæ sunt, designat cum dicit Lemnia. Præstolare, & celsa Cabirum delubra tenes, mysteriáque pristina casteis concepta sacreis. Deinde Volcania templa sub ipsei collibus: in quos delatus locos dicitur, alto ab limine cæli. Et Nævius, Expirante vapore vides vnde ignes cluet mortalibus diueis. Quare heic qui tesca, dixit, non errauit. neque ideo quòd sancta: sed quòd ibi mysteria fiunt, ac tuentur, Tuesca dicta, post tesca. *Tueri* duo significat; vnum ab aspectu, vt dixi: vnde est illud, *Tueor te* senex proh Iuppiter? Et, Quis pater aut cognatus volet nos contra tueri? Alterum à curando ac tutela: vt cùm dicimus, *Bellum tueor, & tueri villam*. à quo etiam quidam dicunt illum qui curat ædes sacras, *Æditumum*, non Æditumum. Sed tamen hoc ipsum ab eadem profectum est origine, quòd quem volumus domum curare, dicimus, Tu domi videbis vt Plautus, cum ait, Intus para, cura, vide quod opus fiat. Sic dicta *Vestispica*, quæ vestem spiceret, id est, videret vestem ac tueretur. Quare à tuendo & *templa* & *tesca* dicta, cum discrimine eo quod dixi. Etiam inde idem, illud enim extemplo acceptum me negato & filium. *Extemplo*, est continuò: quòd omne templum debet circum septum, nec plus quam vnum introitum habere. ¶ Quod est apud Actium Peruade polum, splendida mundi sidera bigeis continueis secepit spoliis. *Polus*, Græcum: id significat circuitum cæli. Quare quod est *Peruade polum*, vade per polum. *Signa* dicuntur eadem & sidera. Signa, quòd aliquid significent, vt libra, æquinoctium. *Sidera*, quæ insidunt: atque ita significant aliquid in terreis perurendo, aliudue. Quare & signum candens in Hectore. Quod est terrarum amfracta reuisam. *Amfractum* est ab origine flexum duplici, dictum ab ambitu, & frangendo ab eo leges iubent in directo pedum octo esse, in amfracto sexdecim: id est, in flexu. ¶ Ennius, Vt tibi Titanis Triuia dederit stirpem liberûm. Titanis Triuia Diana est, ab eo dicta *Triuia* quòd in triuio ponitur fere in oppideis Græceis. vel quod luna dicitur esse, quæ in cælo tribus viis moue-

mouetur, in altitudinem & latitudinem & longitudinem. *Titanis* dicta quòd eam genuit Titani filia Latona, vt scribit Manilius, Creta Titano. vt idem scribit, Latona parit casto complexu Iouis Deli deos geminos, id est, Apollinem & Dianam. ¶Idem de eodem, O sancte Appollo, qui vmbilicum certum terrarum obtines. *Vmbilicum* dictum aiunt ab vmbilico nostro: quod is medius locus sit terrarum, vt vmbilicus in nobis. Quod vtrunque est falsum. neque hic locus est terrarum medius: neque noster vmbilicus, est hominis medius. Itaque pingitur qui vocatur ἰχθὺν à Pythagora: vt media cæli ac terræ linea ducatur infra vmbilicum, per id quo discernitur homo, mas an femina sit: vbi ortus humanus similis vt in mundo. Vbi enim omnia nascuntur in medio, quòd terra mundi media. Præterea si quod medium, id est vmbilicus vt pila terræ: non Delphis medium, & terræ & medium non hoc: sed quod vocant Delphis in æde foramen, adlatum est quiddam, vt thesauri speciem, quod Græci ὀμφαλὸν, vmbilicum dixerunt.

¶Pacuuius, *Calydonia* altrix *terra* exuberantium virum. Vt ager Tusculanus, sic Calydonius, ager est, non terra, sed lege poëtica, quòd terra Ætolia, in quâ Calydon, à parte totam accipi Ætoliam voluit. ¶Actius, *Mystica* ad dextram per vada vecti, Mystica à mysterijs, quæ ibi in propinqueis locis nobilia sunt. ¶Ennius, *Areopagitæ* quid dedere aliud quàm pedam? Areopagitæ ab Areopago, is locus Athenis. ¶Musæ quæ pedibus magnum pulsatis *olympum*, Cælum dicunt Græci olympum, montem eum in Macedonia omnes: à quo potius puto dictas musas *Olympiadas*. Ita enim ab terrestribus loceis cognominatæ *Libethrides, Piplei͂des, Pimpliades, Thespiades, Heliconiades.* ¶Quasi Hellespontum, & *claustra*: quòd Xerxes quondam eum locum clausit. Nam, vt ait Ennius, Isque Hellesponto pontem contendit in alto. Nisi ab eo quod Asiam & Europam ibi concludit mare, & inter angustias facit Propontidis fauces. ¶Pacuuius, Liqui in Ægeo freto. Dictum *Fretum* à similitudine feruentis aquæ: quod in fretum sæpe concurrat æstus, atque efferuescat: *Aegeum* dictum ab insuleis, quod in eo mari sic scopuli vocantur, à similitudine caprárum. αἶγες. ¶Pacuuius. (Æges) ferme aderant æquore in alto ratibus repentibus. *Aequor* mare appellatum, quòd æquatum, cum motum vento non est, *Ratis* nauis longa dicitur: vt Ennius, cùm ait, Conferre aut ratem æratam qui perit, & qui dum mare sudantes eunt, atque sedentes. Ratis dicta nauis longa propter remos, quòd hi cum per aquam sublati sunt dextra & sinistra, duas parteis efficere videntur. rati enim, vnde hoc translatum, illic vbi plures mali aut asseres.

* *Deest pagina.* *

3 AGRESTIS ab agro. *Insulas* dictas apparet in hosteis, quòd velamenta è lana quæ addũtur, Insulæ, intra hostiarium cornua velamenta erant. itaque cum ad sepulcrum ferunt frondes atque flores, addunt nunc lanas, sed velatas frondenteis comas. *Cornuatam* vmbram iaci. Dicere apparet cornuatum à cornibus. *Cornua* à curuore dicta, quòd pleraque curuamus. ¶At quas memorat nosse vos esse *Casmenas*. Casmenarum priscum vocabulum, ita natum atque scriptum est: alibi Carmenæ, ab eadem origine sunt declinatæ: vt in multeis verbeis, in quo antiqui dicebant S, postea dicunt R, vt in carmine saliorum sunt hæc, Cosauli, Dolosi, Eso. Omnia verò adpatula coemisse. Iam Cusiatij, Muses, Ruse, dúmque Ianus vener: post Melios, Melior: Fœdesum, Fœderum: Plusima, Plurima: Asena, Arena: Ianitos, Ianitor. Quare Casmena, Carmena: inde *carmina*. R postea extrito camena factum. Ab eadem voce canite, pro quo in saliari carmine scriptum est *Cante*, hoc versu, *Diuum ex:a cante, diuum deo supplice cante.* In carmine priami apud Actium, quo I est, Veteres casmenas *cascas* res volo profari. Et primùm *Cascum* significat vetus. eius origo Sabina, quæ vsque radices in Oscam linguam egit Cascum, vetus esse significat Ennius, cùm ait, Quam primum casci populi genuere Latini. Eo magis Manilius quod ait, Cascum duxisse cascam non mirabile est, quoniam canoras conficiebant nuptias. Item ostendit Papinij epigrammation, quod in adolescentem fecerat Cascam,

Ridiculum est cùm te Cascam tua dicit amica
Casca Philotonis, ipsa senex puerum.
Dic tu illam pusam: sic fiet mutua muli.
Nam verè pusus tu, tua amica senex.

Item ostendit quod *oppidum* vocatur *Cassinum*: Hoc enim à Sabineis orti Samnites tenuerunt, & nunc nostri: vnde & *Cassinum forum* vetus. Item significant in Atellaneis aliquot pupum senem, quod Osci *Casnar* appellãt. ¶Apud Lucilium, Quid tibi ego *ambages* Ambiui scribere coner? Profectum à verbo Ambe, quod est in *ambitu* & *ambitioso*. Apud Valeriũ, Soranum, Vetus *adagio* est, ô P. Scipio. Quod verbum vsque eò euanuit, vt Græcum παροιμία pro eo positum, magis sit apertum. nam idem quod vocant Græci παροιμίαν vt, Auribus lupum teneo. Canis caninam non est. Adagio, & littera commutata Abagio, dicta ab eo quod ambit orationem: neque in aliqua vna re consistit sola. *Ambagio* dicta vt Ambustum, quod circum vstum est. vt *Ambiegna* bos apud augures, quam circum aliæ hostiæ constituuntur. ¶Cum tria sint coniuncta in origine verborum, quæ sint animaduertenda, à quo sit impositum, & in quo, & quid: sæpe non minus de tertio quam de primo dubitatur, vt in

hoc: vtrum primùm *vna Canis* an *Canes* sit appellata. dicta enim apud veteres *vna canes*. Itaque Ennius scribit, Tantidem quasi fera canes sine dentibus latrat. Lucilius, Nequam & magnus homo, laniorum immanis canes vt. Impositio vnius debuit esse canis, plurium canes. Sed neque Ennius consuetudinem illam sequens, est reprehendendus: neque is qui nunc dicit, Canis caninam non est. *Canes*, quòd latratu signa dant, vt signa canant, canes appellatæ: & quòd ea voce indicant quæ noctu latent, *Latratus* appellatus. Sic dictum à quibusdam vt vna canes, vna trabes remis rostrata per altum. ¶Ennius, Vtinam ne in nemore Pelio securibus Cæsa accidisset abiegna ad terram *trabes*. Cuius verbi singularis casus recte correptus, ac facta trabs. ¶In Medo Ennius, Cælitum *Camilla* expectata aduenis, salue hospita Camilla: qui glossemata interpretati, dixerunt administram; addi oportet, in heis quæ occultiora. Igitur dicitur in nuptijs *Casmillus*, qui cum merum fert, in quo quid sit in ministerio plerique extrinsecus nectunt. hinc *Casmillus* nominatur in Samothraces mysterijs Dius quidam administer dijs magneis. Verbum Græcum arbitror, quod apud Callimachum in poemateis eius inueni. ¶Apud Ennium *Subulo* finitimas propter astabat aquas: Subulo dictus, quod ita dicunt tibicines Tusci: quocirca radices eius in Etruria non Latio quærendum est. Versus quos olim *Fauni* vatésque canebant. Fauni, dei Latinorum, ita vt Faunus & Fauna sint in versibus quos vocant Saturnios: in siluestribus loceis traditum est solitos fari. à quo fando Faunos dictos. Antiquos poetas *Vates* appellabant à versibus viendeis, vt in poemateis cùm scribam, ostendam. Corpore *Tartarino* prognata paluda virago. Tartarino, à Tartaro dictum. Plato in quarto de fluminibus, apud inferos quæ sint, in heis vnum Tartarum appellat: quare *Tartari* origo Græca. *Paluda* à paludamentis. Sunt hæc insignia & ornamenta militaria. Ideo ad bellum cùm exit imperator, ac lictores mutant vestem, & signa incinuerunt: *Paludatus* dicitur proficisci: quæ, propterea quòd conspiciuntur qui ea habent, ac fiunt palàm, *Paludamenta* dicta. ¶Plautus, *Epeum fumificum* cocum: ab Epeo illo qui dicitur ad Troiam fecisse equum Troianum Argiueis, & aptè cibum curasse. ideo ait Epeum fumificum qui legioni nostræ habet coctum cibum. ¶Apud Ennium, Atque prius pariet locusta *lucam bouem*. Luca bos, elephas. cur ita sit dicta duobus modeis inueni scriptum. Nam & in C. Ælij commentario erat, à Libyceis Lucas: & in Vergilij commentario, ab Lucaneis Lucas: ab eo quòd nostri cùm maximam quadrupedem, quam ipsi haberent, vocarent bouem: & in Lucaneis Pyrrhi bello primum vidissent apud hosteis elephantos, id est quadrupedes cornutas (nã quos dentes multi dicunt, sunt cornua) lucam bouem appellasse. Si à Libya dictæ essent lucæ; pantheræ & leones, non Africanæ bestiæ dicerentur, sed lucæ. Si ab Lucaneis dictæ: vt si cur potius Lucani quàm Luci dicti? Quare ego arbitror potius Lucas ab luce; quòd longe relucebant propter inauratos regios clypeos, quibus eorum tum ornatæ erant turres. Ennius, *Orator* sine pace redit, regique refert rem. Orator ab oratione dictus. qui enim verba haberet orationum publice aduersus eum quo legebatur ab oratione Orator dictus: cum res maiore ratione legebantur potissimum, qui caussam commodissime orare poterant. Itaque Ennius ait, Oratores doctiloqui. Apud Ennium *Olli* respondet suauis sonus Egeriai. Olli valet dictum illi, ab olla, & ollus. quod alterum comitijs cum recitatur, à præcone dicitur olla centuria; non illa: alterum apparet in funeribus indictiueis, quum dicitur *Ollus leto datus est* quod Græcus dicit λήθῃ, id est obliuioni. Apud Ennium, Mensas constituit, idémque *ancilia*. Ancilia dicta ab ancisu, quòd ea arma ab vtraque parte, vt peltæ Thracum, incisa. ¶Saturnio in carmine, *Libáque*, fictores, Argeos, & tutulatos. Liba quòd libãdi caussa fiunt: *Fictores* dicti à fingendeis libeis: *Argei*. ab Argis Argei fiunt e scirpeis virgulteis, simulacra sunt hominum triginta: ea quotanneis à ponte sublicio à sacerdotibus publicè iaci solent in Tiberim. *Tutulati* dicti hi qui in sacreis in capitibus habere solent, vt metam. id Tutulus appellatur, ab eo quòd matres familias crines conuolutos ad verticem capitis, quos habent vti velatos, dicunt Tutulos: siue ab eo quòd tuendi caussa capilli fiebant: siue ab eo quòd altissimum in vrbe quòd est, ea res tutissima, Tutulus vocatur. Eundem Pompilium Numam ait fecisse *flamines*, qui cùm omnes sint à singuleis deeis cognominati in quibusdam apparent etyma. vt cur sit *Martialis*, *Quirinalis*. Sunt in quibus flaminum cognominibus latent origines: vt qui sunt in versibus plerique, *Volturnalis, Palatualis, Furinalis, Floralis, Falacer, Pomonalis*: obscura est eorum origo. Volturnus, Palatua, Furina, Flora, Falacer, Pomona pomorum patrona. Apud Ennium, Iam *cata* signa ferè sonitum dare voce parabant. Cata, acuta. hoc enim verbo Sabini dicunt: quare Catus Ælius Sextus, non (vt aiunt) sapiens, sed acutus, & quod est, tunc cœpit memorari. *Simul cata* dicta, accipienda acuta dicta. Apud Lucilium, *Thynno* capto *cornuam* excludunt foras: occidúntque *lupos* aperdite, & iura *siluri*. Sumerete atq; amiam. Piscium nomina sunt, eorúmque in Græcia origo. ¶Apud Ennium, Quæque cæruleo freto orta nare cœpta.

* *Desunt quædam.*

Caua *cortina* dicta, quòd est inter terram & cælum ad

lum ad similitudinem cortinæ Apollinis: ea à corde, quòd inde sortes primùm æstimatæ.

¶ Apud Ennium, Qui inde inuicteis sumpserunt *perduellibus*. Perduelles sunt hostes. vt perficit, sic *perduellum*, *Duellum*: id postea bellum. Ab eadem caussa facta *Duellona*, *Bellona*. ¶ Apud Plautum, Neque iugula, neque vesperugo, neque vergiliæ occidunt. *Iugula* signum est quod Actius appellat Oriona, cùm ait, Citius Orion patescit. huius signi caput dicitur e stelleis quatuor quas infra duæ claræ, quas appellant humeros. inter quas quod videtur iugulum: vnde Iugula dicta. *Vesperugo*, stella quæ vespere oritur, & quo etiam Opilius scribit vesperum. itaque dicitur, Alter vesper adest, quem dicunt Græci *διέσπερον*. ¶ Næuius patrem suum optimum, appellat supremum *Supremum* à supperrimo dictum. itaque in duodecim tabuleis. *Solis occasu diei suprema tempestas esto*. Libri augurum pro tempore *Tempestatem* dicunt, id est, supremum augurij tempus. ¶ In Cornicula, Qui *regi latrocinatus* decem annos Demetrio. *Latrones* dicti à latere, qui circum latera habebant ferrum: quos postea à stipatione *Stipatores* appellarunt, & qui conducebantur mercede. Ea enim merces dicitur Græce *λάτρον ἢ [illegible]*. Ab eo veteres poetæ nonnunquam milites appellant *latrones*, quod item vti milites cum ferro, aut quòd latent ad insidias faciendas. ¶ Apud Næuium, Risi egomet cassabundum ire ebrium. *Cassabundum* à cadendo. Item, *Diabathra* in pedibus habebat, & erat amictus epicroco. Vtrumque vocabulum Græcum. ¶ In Menæchmeis Plauti, Inter ancillas sedere iubeas, lanam *carere*. Idem est hoc verbum in Cosmotria Næuij. Carere à carendo, quod eam tum purgant ac deducunt, vt careat spurcitia. Ex quo *Carminari* dicitur tum lana, cùm caret eo quod in ea est nequam. Est *lana quam* in Romulo *Næuius appellat Oscam*, ab Osceis. In Persâ, Iam pol ille hic aderit credo congerro meus. *Congerro* à gerræ, & Græcum est, & in Latina cratis. In Menæchmeis, Idem istuc alteis adscriptiueis fieri ad legionem solet. *Adscriptiui* dicti, quod olim adscribebantur inermes, qui succederent armateis militibus: id est, si quis eorum deperisset. In Trinummo, Nam illum tibi *ferentarium*. à ferendo, id est inanem, ac sine fructu: aut quod Ferentarij equites his dicti, qui ea modò habebant arma quæ ferrentur, vt iaculum, Huiuscemodi equites pictos vidi in Æsculapij æde vetere, & ferentarios adscriptos. In Friuolaria, Vbi rorarij estis? en sunt. vbi sunt accensi? ecce. *Rorarij* dicti à rore: qui bellum committebant ante. ideo quòd ante rorat quàm pluit. *Accensos*, ministratores Cato esse scribit: potest id ab arbitrio: nam inde ad arbitrium eius, cuius minister. (Pacuuius deum triportenta in Mercatore ponit.) ¶ Idem in Mercatore, Non tibi istuc magis diuidia est quàm mihi hodie fuit. hæc eadem in Corollaria Næuij. Diuidia à diuidendo dicta, quòd Diuisio distractio est doloris. Itaque in Curculione ait, Sed quid tibi est? lienes necant, renes dolent, pulmones distrahuntur. In Phagone, Honos *syncerasto* perit. Synceraſtum est omne edulium antiquo vocabulo Græco. In Parasito pigro, Domum ire cœpi *tramite* dextra via. Trames à transuerso dictus. In Fugitiueis, Age, euge, specta, vide *vibices* quantas. Iam inspexi quid essent. Vibices, alij excitatum verberibus corpus. In Cistellaria, non quasi vt hæc sunt heic, *limaces* liuidæ. Limax à limo, quod ibi viuit. *Diobolares*, scæniculæ, miraculæ. Diobolares, à bineis oboleis: *Scænicula*, ab scæno nugario vnguento. *Miracula*, à mireis, id est monstreis. à quo Actius ait, Personas distortas oribus deformeis, *miriones* ¶ Ibidem, Scrantiæ, scrupedæ, stritabillæ, Tantalæ. Ab screando *Scrantia* si adsignificat. *Scrupedam* Aurelius scribit Auscaripedam. Iuuentius comicus dicebat à vermiculo piloso, qui solet esse in fronde cum multeis pedibus. Valerius, à pede ac scrupea. Ex eo ab Actio positum, Incuriosa itaque es Menalippe? Reijcis abs te religionẽ? scrupeã imponas. *Stritabillas*, à stritilando. *Stritare* ab eo qui sistit ægre. In Astraba. *Actiosa* annonam e vili concinna vireis. Ideo in Sitelitergo idem ait, Mulieres vxorculauit: ego noui, scio actiosas. quas sic Claudius scribit actiosas demonstrari suspicatrices, ab agendo, actiolas. Vt ab vna faciendo, *Factiosa*: sic ab vna agendo, Actiosæ dictæ. In Cestione, *Cerastibola*, vt de lumbo obscænabis. Cerastibola Opilius scribit circũ coxendices sunt nobis: id Græcum est ab huius loci vertura. In Neruolaria, *Scobinam* ego illam actutum adrasi. Scobinam, à scobe. lima enim materia fabrilis est. In Pœnulo, Vinceretis ceruum cursu, vel *grallatorem* gradu. Grallator à gradu magno dictus. In Truculento, Sine virtute argutum ciuẽ mihi habeam pro *præfica*. Præfica, vt Aurelius scribit, mulier ab luctu, quæ conduceretur, quæ ante domum mortui laudes eius caneret. Hoc factitatum Aristoteles scribit in libro qui inscribitur, Nomina Barbarica, quibus testimonium est quod fretum est Næuij, Hæc quidem hercle opinor præfica est. nam mortuos conlaudat. Claudius scribit, dicta, quæ præficeretur ancilleis, quemadmodum lamentarentur, præfica est dicta. Vtrunque ostendit à præfatione Præficam dictã. ¶ Apud Ennium, Decem *cocites*, quos montibus summeis ripeis sedere. Ab oculo Cocles quasi ocles dictus, qui vnum haberet oculum. quocirca in Curculione est, De coclitum prosapia te esse arbitror. nam hi sunt vnoculi.

4 Nvnc de temporibus dicam. Quod est apud Cassium, Nocte *intempesta* nostram deuenit domum: Intempesta nox dicta ab tempestate.

ædium simulare cœperunt. *Atrium* appellatum ab Atriatibus Tusceis. illinc enim exemplum sumptum. Circum cauum ædium erant vniuscuiusque rei vtilitatis caussa parietibus dissepta: vbi quid conditum esse volebant; à cælando *Cellam* appellarunt, *Penariam*, vbi penus. Vbi cubabant, *Cubiculum*: vbi cænabant *Cenaculum* vocitabant: vt etiam nunc Lanuuij apud ædem Iunonis, & in cetero Latio ac Falerijs, & Cordubæ dicuntur. Posteaquam in superiore parte cænitare cœperunt, superioris domus vniuersa, Cænacula dicta. Posteaquam ibi cœnabant, plura facere cæperunt, vt in castreis ab hieme hiberna, *hibernum* domus vocarunt: contra *æstiuum*.

* *Desunt pagina tres.* *

34 ¶ religionem Porcius designat, cùm de Ennio scribens dicit eum coluisse Tutilinæ loca. Sequitur *porta Neuia*, quod in nemoribus Næuijs. Næuius enim loca vbi ea sic dicta, coluit. Deinde *porta Raudusculа*, quòd ærata fuit. æs *Raudus* dictum: ex eo in veteribus mancupijs scriptum, *Rauduseulo libram ferito.* Hinc *porta Lauernalis* ab ara Lauernæ, quòd ibi ara eius deæ. Præterea intra muros video portas dici: in Palatio, *Mucionis*, à mugitu, quòd ea pecus in Bucitarum antiquum oppidum exigebant: alteram, *Romanulam*, quæ est dicta ab Roma, quæ habet gradus in naualia ad Volupię sacellum. Tertia est *Ianualis* dicta ab Iano. & ideò ibi positum Iani signum, & ius institutum à Numa Pompilio, vt scribit in annalibus L. Piso, vt sit clausa semper, nisi cùm bellum sit. Nusquam traditum est memoriæ Pompilio rege fuisse apertam: & post T. Manlio consule, bello Carthaginensi primo confecto, & eodem anno apertam.

* *Desunt quadam.* *

35 ¶ Svper lectuleis origines, quas aduerti, hæ. *Lectica*, quod legebant, vnde eam facerent, stramenta atque herbas, vt etiam nunc fit in castreis. lectos, ne essent in terra sublimes in heis ponebant. Nisi ab eo quòd Græci antiqui dicebant λέκτρον, lectum potius, quam lecticam quod inuoluebant. quòd ferè stramenta erant è segete, *Segestriam* appellant, vt etiam nunc in castreis. Nisi à Græceis. nam σάγματον, vbi lectus mortui fertur, dicebant. *feretrum* nostri, Græci φέρετρον ἢ φέρετρον. Posteaquam transierunt ad culcitas, quòd in ea sagum, aut tomentum, aliúdve quid calcabant, ab inculcando *Culcita* dictа: ac quicquid insternebant, à sternendo *Stragulum* appellabát. *Puluinar* vel à plumeis vel à pelluleis declinarunt. Quibus operiebantur, *Operimenta*, & *pallia*, *Opertula* dixerunt. In heis multa peregrina, vt *Sagum*, *Reno* Galli quid gaunacumma eius sagum, & *Amphimalon*, Græca: contra Latinum *Torale*, quod ante torum & *Torus* à toruo, quòd is in promptu. ab hac similitudine *Toruinus* in mulieris capite ornatus. Quia simplici scansione scandebant in lectum non altum, *Scabellum*: in altiorem, *Scamnum*. Duplicata scansio, *Gradus* dicitur, quòd genitur ab inferiore in superiorem. Græca sunt, *Peristromata* & *Peripetasmata*. sic aliud aliquid item conuiuij caussa ibi.

36 ¶ Multa pecuniæ signatæ vocabula sunt æris & argenti hæc. *As* ab ære. *Dupondius* à duobus ponderibus, quòd vnum pondus *Assipondium* dicebatur: id ideò quòd As erat libræ pondus. deinde ab numero reliquum dictum vsque ad *Centussis*, vt as singulari numero. Ab tribus assibus *Tressis*, & sic proportione *Nonussis*. In denario numero hoc mutat: quod primum est, ab decem assibus *Decussis*: secundum à duobus decussibus *Bicessis*, quod dixi solum à duobus decussibus *bicessis*. Reliqua conueniunt, vt *Tricessis* à tribus, sic proportione vsque ad *Centussis*: quo maius æris vocabulum non est. nam ducenti in proportione cum dicuntur, non magis asses, quàm denarij aliæve res significantur. Æris minima pars, *Sextula*, quòd sexta pars vnciæ. *Semuncia*, quòd dimidia pars vnciæ. *Se* valet dimidium, vt in *Selibra* & *Semodio*, *Vncia* ab vno. *Sextans* ab eo quod sexta pars assis: sicut *Quadrans*, quòd quarta: & *Triens* tertia pars. *Semissis*, quòd semi æs, id est, dimidium assis, vt suprà dictum est. *Septunx* à septem & vncia conclusum: Reliqua obscuriora, quòd à diminutione: & ea quæ diminuuntur, ita sunt vt extremas syllabas habeant. vt à duodecima vna dempta vncia, *Deunx*. *Dextans* dempto sextante: *Dodrans*, dempto quadrante. *Bes*, vt olim des, dempto riente. In argento nummi id à Siculeis. *Denarij*, quòd denos æris valebant. *Quinarij*, quod quinos. *Sestertius*, quòd semis tertius. Dupondius enim & semis antiquus sestertius est: & veteris consuetudinis vt retro æra dicerentur, ita vt semis tertius, semis quartus pronuntiarent. Sestertius igitur ab semis tertius dictus. Nummi denarij decuma *libella*, quod libram pondo as valebat, & erat ex argento parua. *Sembella*, quòd sit libellæ dimidium, quòd semis assis. *Teruncius* à tribus vncijs, sembellæ quòd valet dimidium: & est quarta pars, sic vt quadrans assis. Eadem pecunia vocabulum mutat. nam potest idem dici dos, *arrhabo*, *merces*, *corollarium*. *Dos* erit pecunia, si nuptiarum caussa data: hæc Græce δωτίνη, ita enim hoc Siculi: ab eodem *Donum*. Nam Græce vt ipsi δῶρον, vt alij δόμα, & vt Attici δόσις. *Arrabo* sic dicta, vt reliquum reddatur. hoc verbum à Græco ἀρραβών. Reliquum, ex eo quod debitum reliquit. *Damnum* à demptione, cùm minus re factum quàm quanti constat.

Lucrum

Lucrum, ab luendo, si amplius, quàm exoluerit quanti esset ceptum. *Detrimentum* à detritu, quòd ea quæ trita, minoris pretij. Ab eadem *Intertrimentum*, ab eo quòd duo, quæ inter se trita & deminuta, à quo etiam *Intrigo* dicta, & *Intertrigo*. *Multa*, à pecunia, quæ à magistratu dicta, vt exigi posset ob peccatum, quod singulæ dicuntur appellatæ esse multæ, quòd olim vnum dicebant *multa*. Itaque cum in dolium aut culeum vinum addunt rustici, prima vrna addita, dicunt etiam nunc *Multa*. *Pœna*, à puniendo, vel à pœnitendo, quod post peccatum sequitur. *Pretium*, quod æstimationis, emptionisve caussa cōstituitur dictum à periteis, quòd hi solum possunt facere recte id. Si quid datum pro opera aut opere, *Merces*, à merendo. Quod manu factum erat, & datum pro eo, *Manupretium*, à manibus & pretio. *Corollarium*, si additum præter quàm quod debitum eius. vocabulum fictum à corolleis: quòd hæ, cùm placuerant actores, in scena dari solitę. *Præda* est ab hostibus capta, quòd manu parta, vt parida præda. *Præmium* à præda, quod ob recte quid factum concessum. Si datur quod reddatur, *Mutuum*, quod Siculi μοῖτον. Ita scribit Sophron. μοῖτον ἀντίδημον, & *Munus*, quod mutuo animo qui sunt, dant officij caussa. Alterum munus, quod muniendei caussa imperatum, à quo etiam *Municipes*, qui vnà munus fungi debent, dicti. Ea pecunia quæ in iudicium venit in litibus, *Sacramentum* à sacro. Qui petebat, & qui inficiabatur de aliis rebus, vterque quingentos æris ad pontem deponebant: de aliis rebus item certo alio legitimo numero assium. Qui iudicio vicerat, suum sacramentum à sacro auferebat, victi ad ærarium redibat. *Tributum* dictum à tribubus, quòd ea pecunia quæ à populo imperata erat, tributim à singuleis pro portione census exigebatur. Ab hoc ea quæ assignata erat, *Ad tributum* dictum. Ab eo quoque quibus adtributa erat pecunia, vt militi reddant, *Tribuni ærarij* dicti. Id quod adtributum erat, *æs militare*, hoc est quod ait Plautus, Cedit miles, æs petit. Et hinc dicuntur *milites ærarij*, ab ære, quòd stipendia facerent. Hoc ipsum *Stipendium* ab stipe dictum, quod æs quoque Stipem dicebant. Nam quòd asses libræ pondo erant; qui acceperant maiorem numerum, non in arca ponebant, sed in aliqua cælla stipabant, id est, componebant, quo minus loci occuparet: à stipando *Stipem* dicere cœperunt. *Stipare* ab στείβειν fortasse, Græco vocabulo. Id apparet, quòd vt alias, tum institutum etiam nunc, dijs cum thesaurei asses dant, stipem dicunt: & qui pecuniam alligat, *Stipulari & Restipulari*. *Milites stipendiarij* ideo quòd eam stipem pēdebant. Ab eo Ennius scribit, Pœni stipendia pendunt. Ab eodem ære impendendo, *Dispensator*, & in tabuleis scribimus *Expensum*. & inde *prima Pensio*, & sic aut secunda, aut quæ alia. Et *Dispendium*, ideo quod in dispendendo solet minus fieri: *Compendium*, quòd cùm compenditur, vna fit. A quo vsura, quod in sortem accedebat, *Impendium* appellatum: quæ cum accederet ad sortem, ex vsu *Vsura* dicta, vt *Sors* quod suum fit sorte. Per *trutinam* solui solitum, vestigium etiam nunc manet in æde Saturni, quòd ea etiam nunc propter pensuram, Trutinam habet positam. Ab ære *Aerarium* appellatum.

17 ¶ Ad vocabula quæ pertinere sumus rati, ea quæ & loca, & ea quæ in loceis, sunt satis arbitror dicta: quòd neque parum multa sunt aperta: neque si amplius velimus, volumen patietur. Quare in proximo (vt in primo libro dixi) quod sequitur de temporibus dicam.

EPITOME LIBRI QVINTI.

In quo de vocabuleis temporis, & quæ in tempore, eorùmque origine ex auctoribus qui soluta oratione scripserunt. Præfatio 1.

¶ De vocabuleis temporum in genere 2. De vocabulis temporum in specie dierum qui instituti deorum caussa. ¶ Quorum alij stati: alij annales 3. Dierum qui instituti hominum caussa: vbi inter cætera de mensibus 4.

¶ De vocabuleis eorum quæ in tempore eorum obscuritate ac multitudine 5. Eorum autem alia pertinent ad ea quæ debemus cogitare 6. Dicere 7. Facere: vbi inter cætera agitur de his quæ ad visum, auditum, olfactum, gustum, tactum 8.

¶ De indicio ex censoriis tabuleis 9.

¶ De quibusdam vocabuleis quæ Latini à Græcis mutuati 10. ¶ Conclusio 11.

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA LIBER QVINTVS

AD M. TVLLIVM CICERONEM.

ORIGINES verborum, quæ sunt locorum, & quę in heis in priore loco scripsi: in hoc dicam de vocabuleis temporum, & earum rerum quæ in agendo fiunt aut dicuntur cum tempore aliquo; vt sedetur, ambulatur, loquitur. Atque si qua erunt ex diuerso genere adiuncta, potius cognationi verborum quàm auditori calumnianti geremus morem. Huius rei auctor satis mihi Chrysippus, & Antipater, & illi in quibus etsi non tantum acuminis, aut plus litterarum; in quo est Aristophanes, & Apollodorus, qui omnes verba ex verbeis ita declinari scribunt vt verba literas alia adsumant, alia mittant, alia commutent

vt fit in *turdo*, in *turdario*, in *turdelice*. Sic declinantes Græci nostra nomina, dicũt Lucianũ Λευκιανὸν, & Quintium, Κοΐντιον. Ἀρίσταρχον illi, nos Aristarchum, & Δίωνα, Dionem. sic inquam consuetudo nostra multa declinauit, vt à vetere *vetustũ*, ab solo *solũ*, ab libero *liberũ*, ab lasib⁹ *lares*. quę obruta vetustate, vt potero eruere conabor.

2 ¶ DICEMVS primò de temporibus, & quæ per ea fiunt. Sed ita vt ante de natura eorum. ea enim dux fuit ad vocabula imponenda homini. ¶ Tempus esse dicunt interuallum mundi, & motus. Id diuisum in parteis aliquot maxime ab solis & lunę cursu. Itaque ab eorum tenore temperato *Tempus* dictum: vnde *Tempestiua*: & à motu eorum, qui toto cælo coniunctus mundus deo, motus casu venit. à quo tempus id ab hoc deo *dies* appellantur. *Meridies* ab eo quòd medius dies. D antiqui non R in hoc loco dicebant, vt Prænestę incisum in solario vidi, quod Cornelius in basilica Æmilia & Fuluia inumbrauit. Diei principium *Mane*, quòd tum manat dies ab Oriente. Nisi potius quod bonum antiqui dicebant Manum. ad cuiusmodi religionem Græci quoque, cùm lumen adfertur, solent dicere φῶς ἀγαθόν. *Suprema*, summum diei, id à superrimo. hoc tempus duodecim tabulæ dicunt *Occasum* esse *solis*: sed postea Lex Prætoria id quoque *tempus* iubet esse *supremum*, quo prætor in comitio supremam pronuntiauit populo. Secundum hoc dicitur *Crepusculum*, à crepero. id vocabulum sumpserunt à Sabineis: vnde veniunt *Crepusci* nominati Amiterno, quòd eo tempore erant nati, *vt Lucij* prima luce in creatione. *Crepusculum* significat dubium: ab eo res dubiæ dictæ *Crepera*, quòd crepusculum, dies etiamnum sit, an iam nox, multeis dubium. *Nox* (vt Catulus ait) quòd omnia, nisi interueniat sol, pruina obriguerint. quòd nocet, nox, nisi quod Græce νὺξ, nox. Cum stella prima exorta Græci vocant ἕσπερον nostri *Vesperuginẽ*. vt Plautus, Neque vesperugo, neque vergiliæ occidunt. Exortæ stellæ tempus dictum à Græceis ἑσπέρα Latine *Vesper*: vt ante solem ortum, quòd eadem stella vocabatur *Iubar*, quod iubata. Pacuuius dicit, Pastor exorto iubare, noctis decurso itinere. Ennius, Aiax lumen iubarve in cælo cerno? Inter vesperuginem & iubar dicta nox. *Intempesta nox*, vt in Bruto Cassius, quod dicebat Lucretia, Nocte intempesta nostram deuenit domum. Intempestam Ælius dicebat, cùm tempus agendi est nullum: quod alij *conticinium* appellarunt, quòd sere omnes tunc cubarent: alij, ab eo quod sileretur, *Silentium* noctis. Quod idẽ Plautus tẽpus *Conticinium*, scribit enim, Videbimus. factum volo: i, redito conticinio. ¶ Alter motus solis est, alter cæli, quod mouetur à bruma ad solstitium. Dicta *Bruma*, quòd breuissimus dies est: *Solstitium*, quod sol eo die sistere videatur, aut quòd sol ad nos versum proximum est solstitium. Cum venit in medium spatium inter brumam & solstitium, quod dies æquus sit ac nox, *Aequinoctium* dictum. Tempus à bruma ad brumam dum sol redit, vocatur *Annus*: quòd vt paruuli circuli annulli, sic magni dicebantur circites anni: vnde Annus. huius temporis pars *Hiemps*, quod tum multi himbres. hinc *Hibernacula*, *Hibernum*: vel quòd tum anima, quæ flatur, omnium apparet, ab hiatu *hiemps*. ¶ Tempus secundum, *Ver*: quòd tum virere incipiunt virgulta, ac vertere se tempus anni. nisi quòd Iones dicunt ἦρ. ¶ Tertium, ab æstu, *Aestas*. hinc *Aestiuum*. Nisi forte à Græco αἴθεσθαι. ¶ Quartum, *Autumnus*.

* *Multa desunt.* *

ab sole: sic *mensis* à lunæ motu dictus, dum ab sole profecta, rursus redit ad eum luna, quod Græce olim dicta μήνη: vnde illorum μῆνες. ab eo nostri. A mensibus *Intermestris* dictus: quòd putabant inter prioris mensis senescentis extremos dies, & nouam lunam esse diem, quem diligentius Attici ἕνην καὶ νέαν appellarunt: ab eo quod ea die potest videri extrema & prima luna. *Lustrum* nominatum tempus quinquennale à luendo, hoc est soluendo: quod quinto quoque anno vectigalia & vltro tributa per censores persoluebantur. *Seculum*, spatium annorum centum vocarunt: dictum à sene, quòd longissimum spatium senescendorum hominum id putarunt. *Aeuum* ab ætate omnium annorum: hinc *Aeuiternum*, quod factum est *Aeternum*. Id ait Chrysippus esse αἰών. Ab eo Plautus, non omnis ætas ad perdiscendum est satis. hinc poetæ *Aeterna templa cæli*.

3 ¶ A cæli naturali discrimine ciuilia vocabula dies accesserunt. Dicam prius, qui deorum caussa, tum qui hominum, sint instituti. *Dies Agonales*, per quos rex in regia arietem immolat, dicti ab agone: eo quod interrogatur à principe ciuitatis, & princeps gregis immolatur. *Carmentalia* nominantur quod sacratum & feriæ Carmentis. *Lupercalia* dicta quod in lupercali luperci sacra faciunt. Rex cùm ferias menstruas Noneis Februarieis edicit, hunc *diem Februatum* appellat. *Februum* Sabini purgamentum, & id in sacreis nostreis verbum. Nam & Lupercalia Februario, vt in antiquitatũ libreis demonstraui. *Quirinalia* à Quirino, quod ei deo feriæ, & eorum hominum qui fornacalibus sueis non fuerunt feriati. *Feralia* ab inferijs, & ferendo, quod ferunt tum epulas ad sepulchrum, quibus ius ibi parentare. *Terminalia*, quòd is dies anni extremus constitutus. Duodecimus enim mensis fuit Februarius, & cùm intercalatur, inferiores quinque dies duodecimo demuntur mense. *Equiria*, ab equorum cursu. Eo n. die currunt equi in campo Martio. *Liberalia* dicta quod per totum oppidum eo die sedent sacerdotes Liberi, hedera coronatæ anus cũ libeis & foculo pro emptore

ſacrificantes. In libreis Saliorum, quorum cognomen Agonenſium, forſitan hic dies ideo appellatur potius Agonia. *Quinquatrus:* hic dies vnus à nominis errore obſeruatur proinde vt ſint quinque, dictus vt ab Tuſculaneis: poſt diem ſextum Eidus ſimiliter vocatur *Sexatrus*, & poſt diem ſeptimum, *Septimatrus*: ſic hic quòd erat poſt diem quintum Eidus, *Quinquatrus*. *Tubiluſtrum* appellatur, quòd eo die in atrio ſutorio ſacrorum tubæ luſtrantur. *Megaleſia* dicta à Græceis, quod ex libris Sibyllineis acceſſita ab Attalo rege Pergami prope murum Megaleſion, vbi templum eius deæ, vnde aduecta Romam. *Fordicidia* à fordeis bubus. *bos Forda*, quæ fert in ventre, quòd ea die publice immolantur boues prægnantes in curiis complureis. A fordeis cædendeis *Fordicidia* dicta. *Palilia* dicta à Pale, quòd & feriç ei deæ fiunt, vt *Cerealia* à Cerere, *Vinalia* à vino. Hic dies Iouis, non Veneris. Huius rei cura non leuis in Latio. nam aliquot loceis vindemiæ primum à ſacerdotibus publicè fiebant, vt Romæ etiam nunc. nam flamen Dialis auſpicatur vindemiam: & vt iuſſit vinum legere, agna Ioui facit: inter cuius exta cæſa & porrecta flamen *prorſus vinum* legit. In Tuſculaneis ſacreis eſt, Vinum nouum ne vehatur in vrbem ante quàm vinalia kalentur. *Robigalia* dicta à Robigo. ſecundum ſegetes huic deo ſacrificatur, ne rubigo occupet ſegetes. *Dies Veſtalis*, vt virgines Veſtales Veſtæ ſacrificent. *Quinquatrus Minuſcula* dictæ Iuniæ Eidus ab ſimilitudine Maiorum, quod tibicines tum feriati per vrbem vagantur, & conueniunt ad ædem Mineruæ. *Dies Fortis Fortunæ* appellatus ab Seruio Tullio rege, quod is fanum Fortis Fortunæ ſecundum Tiberim extra vrbem Romam dedicauit Iunio menſe. *Dies populi Fugia* videtur nominatus, quòd eo die repente tumultu fugerit populus. non multo enim poſt hic dies quam deceſſus Gallorum ex vrbe: & qui tum ſub vrbe populi, vt Ficuleates ac Fidenates, & finitimi alij, contra nos coniurarunt. Aliquot huius diei veſtigia fugæ in ſacreis apparent. de quibus rebus antiquitatum libri plura referunt. *Nonæ Caprotinæ*, quod eo die in Latio Iunoni Caprotinæ mulieres ſacrificant, & ſub ſacrifico faciunt, & e caprifico adhibent virgam. Ob hoc toga prætexta data ei.

* * *

Apollinaribus ludeis docui populum.

* * *

Neptunalia à Neptuno. eius enim dei feriæ. *Furinalia* à Furina, quod ei deæ feriæ publicæ dies is, cuius deæ honos apud antiquos. Nam ei ſacra inſtituta annua, & flamen attributus: nunc vix nomen notum pauceis. *Portunalia* dicta à Portunno, cui eo die ædes in portu Tiberino facta & feriæ inſtitutæ. *Vinalia Ruſtica* dicuntur ante diem duodecimum kalendas Septembris, quod tum Veneri dedicata ædis, & orti eius tutelæ adſignantur, ac tum ſunt feriati olitores. *Conſualia* dicta à Conſo, quod tum feriæ publicæ ei deo, & in circo ad aram eius ab ſacerdotibus fiunt ludi illi, quibus virgines Sabinæ raptæ. *Volcanalia* à Volcano, quod ei tum feriæ, & quòd eo die populus pro ſe in ignem animalia mittit. *Opeconſiua* dies ab dea Opeconſiua, cuius in regia ſacrarium, quod ideo actum *vt eo præter virgines Veſtales, & ſacerdotem publicum, introeat nemo: Is cùm eat, ſuffibulum haud habeat* ſcriptum id dicitur, vt à ſuffiendo ſubligaculum. *Vortumnalia* à Vortumno, cuius feriæ Octobri menſe. *Meditrinalia* dies dictus à medendo, quod, vt Flaccus flamen Martialis dicebat, hoc die ſolitum vinum nouum & vetus libari & deguſtari medicamenti cauſſa. Quod facere ſolent etiam nunc multi, cùm dicant, *Nouum vetus vinum bibo: nouo veteri morbo medior.* *Fontinalia* à fonte, quod is dies feriæ eius. ab eo autem tum, & in fontes coronas iaciunt, & puteos coronant. *Armiluſtrium*, ab eo quod in armiluſtrio armati ſacra faciunt. Niſi locus potius dictus ab heis. ſed quod de heis prius. Id ab luendo aut luſtro, id eſt, quod circumibant ludentes ancilibus armati. *Saturnalia* dicta à Saturno, quòd eo die feriæ eius. vt poſt diem tertium *Opalia*, Opis. *Angeronalia* ab Angerona, cui ſacrificium fit in curia. *Accalia* feriæ publicæ Laurentinæ is dies, quem quidam inſcribendo *Laurentalia* appellant, ab Acca Laurentia nominatus, cui ſacerdotes noſtri publice parentant ſexto die, qui atra dicitur, & dicunt hunc diem Tarentini *Accas Tarentinas*. Hoc ſacrificium fit in Velabro, qua in nouam viam exitur, vt aiunt quidam, ad ſepulcrum Accæ: vt quod ibi prope faciunt dis manibus ſeruilibus ſacerdotes. qui vterque locus extra vrbem antiquam fuit, non longe à porta Romanula, de qua in priori libro dixi. *Dies Septimontium* nominatus, ab heis ſeptem montibus in queis ſita vrbs eſt. Feriæ non populi, ſed montanorum modo, vt *Paganalibus* qui ſunt alicuius pagi. ¶De ſtatutis diebus dixi, nunc de annalibus dicam. *Compitalia* dies adtributus laribus, vt alibi: ideo vbi viæ competunt, tum in compiteis ſacrificatur; quotanneis is dies concipitur. Similiter *Latina feria* dies conceptiuus dictus à Latineis populeis, quibus ex Albano monte ex ſacreis carnem petere fuit ius cum Romaneis: à quibus Latineis Latinæ dictæ. *Sementina feria*, dies is qui à pontificibus dictus, appellatus à ſemente, quod ſationis cauſſa ſuſceptæ. *Paganica*, eiuſdem agriculturæ cauſſa ſuſceptæ, vt haberet in agreis omnis pagus: vnde paganicæ dictæ ſunt. Præterea *feriæ Conceptiuæ*, quæ non ſunt annales, vt hæ quæ dicuntur ſine proprio vo-

cabulo,aut cum perspicuo, vt *Nouendialis*.

¶ ¶De heis diebus nunc iam,qui hominum caussa constituti,videamus.Primi dies mensium nominati *kalendæ*, ab eo quòd heis diebus kalentur eius mensis Nonæ à pontificibus quintanæne an septimanæ sint futuræ, in Capitolio in curia kalabra sic dictæ, *Quinque kalo Iuno Nouella. Septem kalo Iuno Nouella.* *Nonæ* appellatæ, aut quòd ante diem nonum Eidus semper, aut quod vt nonus annus kalendæ Ianuariæ ab nono sole appellatæ,nouus mensis,noua luna Noneis.Eodem die enim in vrbem ab agreis ad regem conueniebat populus. Harum rerum vestigia apparent in sacreis Nonalibus in arce; quòd tunc ferias primas menstruas,quas futuræ sint eo mense, rex prædicit populo. *Eidus* ab eo quod Tusci Itus, vel potius quod Sabini Eidus dicunt. *Dies* postridie kalendas, Nonas, Eidus appellati *atri*, quòd per eos dies noui inciperent. *Dies Fasti*, per quos prætoribus omnia verba sine piaculo licet fari. *Comitiales* dicti, quòd tum esset populus constitutus ad suffragium ferendum, nisi si quæ feriæ conceptæ essent,propter quas non liceret: vt Compitalia, & Latinæ. Contrarij horum vocantur *dies Nefasti*, per quos dies nefas fari prætorem: *Do,dico,addico.* Itaque non potest agi. Necesse est aliquo eorum vti verbo,cum lege quid peragitur. Quòd si tum imprudens id verbum emisit, aut quem manumisit, ille nihilominus est liber,sed vitio: vt magistratus vitio creatus, nihilo secius magistratus. Prætor qui tum fatus est, si imprudens fecit, piaculari hostia facta piatur: si prudens dixit, Quintus Mucius abnegabat eum expiari, & vt impium non posse dicebat. *Intercisi dies* sunt, per quos mane & vesperi est nefas, medio tempore inter hostium cæsam & exta porrecta fas: à quo quod fas tum intercedit,intercisi dies,aut quòd tum intercisum, nefas. *Dies* qui vocatur sic, *Quando rex comitiauit fas*: dictus ab eo quòd eo die rex sacrificulus dicat ad comitium, Ad quod tempus est nefas, ab eo fas. Itaque post id tempus lege actum sæpe. *Dies* qui vocatur, *Quando stercus delatum fas*: ab eo appellatus, quod eo die ex æde Vestæ stercus euerritur, & per Capitolinum cliuum in locum defertur certum. *Alliensis dies* ab Allia fluuio dictus. nam ibi exercitu nostro fugato,Galli obsederunt Romam.Quod à singulorum dierum vocabula pertineat dixi. ¶Mensium nomina sunt aperta fere, si à Martio, vt antiqui instituerunt, numeres. Nam primus [*id est Martius*] à Marte. Secundus [*id est Aprilis*] (vt Fuluius Flaccus scribit, & Iunius Gracchus) à Venere, quòd ea sit Ἀφροδίτη. cuius nomen ego, antiqueis littereis quòd nusquam inueni, magis puto dictum, quòd ver omnia aperit, Aprilem. Tertius, à maioribus, *Maius*. Quartus, à iunioribus, *Iunius*. Dehinc quintus *Quintilis*, & sic deinceps vsque ad Decembrem à numero. Ad hos qui additi, prior à principe Iano *Ianuarius* appellatus. Posterior, vt iidem dicunt scriptores, ab diis infereis *Februarius* appellatus, quòd tum heis parentetur. Ego magis arbitror Februarium à die februato,quòd tum Februatur populus, id est,luperceis nudeis lustratur antiquum oppidum Palatium,gregibus cinctum.

5 ¶ QVOD ad temporum vocabula Latina attinet, hactenus sit satis dictum. Nunc quod ad eas res attinet, quę in tempore aliquo fieri animaduerterim, dicam. & hæc sunt, Legisti currens, ludens. De queis duo prædicere volo, quanta sit *multitudo* eorum, & quæ sint *obscuriora* quàm alia. ¶Cum verborum declinantium genera sint quattuor: vnum,quod tempora adsignificat,neque habet casus,vt ab lego,legis: alterum quod casus habet, neque tempora adsignificat,vt ab lego,lectio,& lector:tertium, quod habet vtrumque, & tempora & casus, vt ab lego, legens, lecturus: quartum,quod neutrum habet, vt ab lego, lecte,lectissime:horum verborum si primigenia sunt ad mille (vt Cosconius scribit) ex eorum declinationibus verborum discrimina quingenta millia esse possunt: ideò quia singuleis verbeis primigeniis circiter quingentæ species declinationibus fiunt. *Primigenia* dicuntur verba, vt lego, scribo,sto,sedeo, & cetera, quæ non sunt ab aliquo verbo, sed suas habent radices. Contra, *verba declinata* sunt,quæ ab aliquo oriuntur, vt ab lego, legis, legit, legam, & sic itidem hinc permulta. Quare siquis primigeniorum verborum origines ostenderit, si ea mille sunt, quingentûm millium simplicium verborum caussas aperuit vna. In nulleis tamen, qui ab heis reliqua orta ostenderit, satis dixerit de origine verborum, cùm vnde nata sint principio erant pauca, quæ inde nata sunt,innumerabilia. A quibus iisdem principiis, antepositeis præuerbis pauceis, immanis verborum accedit numerus, quòd præuerbiis additeis, atque commutateis aliud atque aliud fit. Vt enim cessit atque recessit, sic accessit & abscessit: item incessit & excessit, sic successit, & decessit, & concessit, & præcessit. Quod si hæc decem solum præuerbia essent, quoniam ab vno verbo declinatione quingenta discrimina fierent, heis decemplicateis coniuncto præuerbio, ex vno quinque millia numero efficerent: ex mille ad quinquagies centum millia discrimina fieri possunt. Democritus, secuti & item alij, qui infinita principia dixerunt. quæ vnde sint,non dicunt, sed cuiusmodi sint. faciunt tamen magnum quod quæ heis constant in mundo, ostendunt. Quare si etymologia principia verborum postulet mille, de quibus ratio ab se non poscatur, & reliqua ostendat, quod non postulat: tamen immanem verbo-

verborum expediet numerum. ¶De multitudine quoniam, quòd satis esset, admonui: *de obscuritate* pauca dicam. Verborum quæ tempora adsignificant; ideo locus difficillimus est τὰ νῦν, quòd neque heis ferè societas cum Græca lingua, neque vernacula ea, quorum repertum memoria adfuerit nostra. de quibus, vt dixi, quę poterimus, incipiam hinc. Primum quod dicitur *Ago*, *Actio* ab agitatu facta. Hinc dicimus, *Agit gestum* tragœdus, & *Agitantur* quadrigæ. Hinc *Agitur pecus* pastum, quà vix agi potest. Hinc *Angiportum*, quia nihil in eo potest agi. Hinc *Angulus*, quod in eo locus angustissimus, cuius loci is angulus.

6 ¶ACTIONVM trium, primus agitatus mentis; quod primum ea quæ sumus acturi, *cogitare* debemus; deinde tum *dicere*: ac postremò *facere*. De heis tribus minime putat volgus esse actionem cogitationem: tertium, in quo quid facimus, id maximum. Sed & cùm hoc agitamus, quid & in eam rem cogitamus, in mente agimus: & cùm pronuntiamus, agimus. Itaque ab eo orator dicitur *agere caussam*: & augures *agere augurium* dicuntur, cum in eo plura dicant quàm faciant. ¶*Cogitare* à cogendo dictum. mens plura in vnum cogit, vnde deligere possit. Sic e lacte coacto *Caseus* nominatus. sic ex hominibus *Concio* dicta. sic *Coactio*, sic *Compitum* nominatum. A cogitatione *Concilium*: vnde *Concilium*: quod vt vestimentum apud fullonem cum cogitur, *Conciliari* dicitur. ¶Sic *Reminisci*, cùm ea quæ tenuit mens ac memoria, cogitantur, & cogitando repetuntur. Hinc etiam *Comminisci* dictum, à con & mente: cùm finguntur in mente quæ non sunt: & ab hoc illud quod dicitur *Reminiscor*, cum commentum pronuntiatur. Ab eadem mente *Meminisse* dictum: & *Amens*, quod à mente sua discedit. Hinc etiam, *Metuo*, mentem quodammodo motam amoueo. sic quod frigidus timor est, *Tremuisti*, id est, timuisti. *Tremor* dictum à similitudine vocis, quæ tunc cum valde timetur, apparet. tum etiam in corpore pili, vt arista in spica hordei *Horrent*. ¶*Curare*, à cura dictum. *Cura*, quod cor vrat. *Curiosus*, qui hac præter modum vritur. *Recordari*, rursus in cor reuocare. *Curia* vbi senatus rempublicam curat: illa etiam Curia dicitur vbi cura sacrorum publica: ab heis *Curiones*. ¶*Volo* à voluntate dictum, & à volatu, quòd animus ita est vt puncto temporis peruolet quo vult. ¶*Libere* à labendo dictum, quòd vt lubrica mens prolabitur, vt dicebant olim. A libendo *Libido*. *Libidinosus*: sic alia, vt *Libentina*. ¶*Metuere* à quodam motu animi, cùm id quod malum casurum putat, refugit mens. Cum vehementius in mouendo, vt ab se abeat, & foras fertur, *Formido*. Cùm pauet, ab eo *Pauor*. ¶*Meminisse*, à memoria, cùm id quod remansit in mente, in id rursus mouetur quæ à manando, vt *Manimoria* potest esse dicta. Itaque Salij, qui cantant *Mamurium Veturium*, significant veterem memoriam. *Monere* ab eadem, quòd is qui monet, proinde sit ac memoria sic *Monimenta* quæ in sepulcreis. Et ideo secundùm viam, quo prætereunteis admoneant & se fuisse, & illos esse mortaleis. Ab eo cetera quæ scripta ac facta memoriæ caussa, Monimenta dicta. ¶*Mærere* à marcere, quòd mærore corpus marcescere videatur. hinc etiam *Macri* dicti. ¶*Lætari* ab eo quòd latius gaudium propter magni boni opinionem diffusum. Itaque Terentius ait, Gaudia sua si omnes homines conferant vnum in locum, tamen mea exsuperet lætitia. Sic cùm se habent læta.

7 ¶NARRO cùm alterum facio narum: à quo *Narratio*, per quam cognoscimus rem gestam, quæ pars agendi est.

* *Desunt quædam.* *

Adijcieńda & hæc, quæ aut coniuncta cum temporibus, aut ab heis. eorum hoc genus videntur etyma. ¶*Fatur* is qui primum homo significabilem ore emittit vocem. Ab eo, antequam ita faciant pueri dicuntur *Infantes*, cum id faciunt, iam fari: cum hoc vocabulum à similitudine vocis pueri, ac *Fatuus* fari id dictum. Ab hoc tempore quod tum pueris constituant Parcæ fando, dictum *Fatum*, & res *Fatales*. Ad hæc eandem vocem qui facile fantur, *Facundi* dicti: qui futura prædiuinando solent fari, *Fatidici* dicti. iidem *Vaticinari*, quod vesana mente faciunt. Sed de hoc postea erit vsurpandum, cum de poeteis dicimus. Hinc *Fasti* dies, quibus certa verba legitima sine piaculo prætoribus licet fari. Ab hoc *Nefasti*, quibus diebus ea fari ius non est: &, si fati sunt, piaculum faciunt. Hinc *Effata* dicuntur, quòd augures finem auspiciorum cælestium extra vrbem agreis sunt effati. hinc *effari templa* dicuntur ab auguribus: *adfatum*, qui in heis fines sunt. Hinc *Fana* nominata, quod pontifices in sacrando fati sunt finem. hinc *Profanum* est, quod ante fanum, id est coniunctum fano: hinc *Profanatum*, quod in sacrario pollutum. Atque inde Herculi decuma data ab eo est, quod sacrificio quodam *Fanatur*, id est, vt fani lege sit, id dicitur. *Pollutum*, quòd à porriciendo est fictum. Cum enim ex mercibus libamenta porrecta sunt Herculi in ara, tum pollutum est: vt cum *Profanum* dicitur, id est proinde vt sit fani factum. Itaque vbi olim fano consumebatur omne quod profanum erat, vt etiam fit: quod prætor vrbanus quotanneis facit, cum Herculi immolat publicè iuuencam. Ab eodem verbo fari, *Fabula*, vt tragœdiæ & comœdiæ, dictæ. Hinc *Fassi* & *Confessi*, qui fati id quod ab heis quæsitum. Hinc *Professi*, hinc *Fama*, & *Famosi*. Ab eodem *Falli*, *Falsum*, & *Fallacia*: quæ propterea quòd fando quem decipit.

ac contra quàm dixit, faciat. Itaque si quis re fallit, in hoc non proprio nomine fallacia, sed translatione. vt à pede nostro pes lecti, ac pes betæ. Hinc etiam *Famiger*, *Affabile*, & sic composita alia item, vt declinata multa, in quo & *Fatuus*, & *Fatuè*. ¶ *Loqui* ab loco dictum: quòd qui primò dicitur fari & vocabula & reliqua verba dicit, antequam suo quisque loco ea dicere potest. Hinc Chrysippus negat loqui, sed *vt loqui*: quare vt imago hominis non sit homo: sic in corueis, cornicibus, puereis primitus incipientibus fari, verba non esse verba, quòd non loquantur. Igitur is loquitur qui suo loco quodque verbum sciens ponit: & illum *Prolocutum* dicimus, cùm animo quod habuit, extulit loquendo. Hinc etiam amplius dicuntur *Eloqui* ac *Reloqui* in faneis Sabineis e cælla dei, qui eloquuntur. hinc dictus *Loquax*, qui nimium loquitur: hinc *Eloquens*, qui copiose loquitur, hinc *Colloquium*, cùm conueniunt in vnum locum loquendi caussa. Hinc *Adlocutum* mulieres ire aiunt, cùm eunt, ad aliquam locutum consulendi caussa. hinc quidam *Loquelam* dixerunt, verbum quod in loquendo efferimus. *Concinne loqui* dictum à concione, vbi inter se conueniunt partes, & inter se respondent aliud alij. ¶ *Pronuntiare* dictum & *Nuntiare*. Pro idem valet quod ante, vt in hoc Proludit. Ideo *actores pronuntiare dicuntur*, quod proscenio pronuntiant poetæ cogitata: quod maxime tum dicitur proprie, nouam fabulam cùm agunt. *Nuntius* est enim ab eis rebus nominatus, quòd à Græco verbo νέος videri potest declinatum: ab ea quidem Græca voce *Neapolis*, νέα πόλις, ab antiqueis nostreis vocitata: à quo etiam extremum *Nouissimum* quoque dici coeptum volgo, quod mea memoria, vt Ælius Gallus, sic senes aliquot, nimium nouum verbum quod esset, vitabant. Cuius origo, vt à vetere vetustius, ac veterrimum, sic à nouo declinatum *nouius* & *nouissimum*: quod extremum. Sic ab eadem origine *Nouitas*, *Nouitius*, & *Noualis*, & *sub nouis*, dicta pars in foro ædificiorum. quod vocabulum eius peruetustum, vt nouæ viæ, quæ via iamdiu vetus. Ab eo quoque potest dictum *nominare*, quòd res nouæ in vsum quomodo additæ erant: quibus ea nouissent, nomina ponebant. Ab eo *nuncupare*, & *nuncupata res*, quòd tum in ciuitate vota noua suscipiuntur. Nuncupare, nominare valere, apparet in legibus, vbi *nuncupata pecunia* sunt scriptæ. Item in choro in quo est, Æneas quis est qui meum nomen nuncupat? Item in Medea, Quis tu es mulier quæ me insueto nuncupasti nomine? ¶ *Dico*, originem habet Græcam, quod Græci δικάζω. Hinc Ennius, Dico qui hunc dicare cupit. hinc *Indicare*, quod tunc ius dicatur: hinc *Index*, quòd ius dicat accepta potestate, id est, quibusdam verbeis dicendo finit. Sic enim *ædis* sacra à magistratu pontifice præeunte dicendo dedicatur. Hinc ab indicando *Indicium*: hinc illa, *Indicit bellum*, *indixit funus*: *Prodixit diem*: *Addixit iudicium*. Hinc appellatum *Dictum* in mimo, ac *Dictiosus*. hinc in manipuleis castrensibus *Dicta* ducibus. Hinc *Dictata* in ludo: hinc *Dictator* magister populi, quod is à consule debet dici: hinc antiqua illa, *Dicis immo*. & *Dicis caussa*, & *Addictus* (si dico quid scienti quod det; quod ignorauit trado) Hinc *Doceo* declinatum: vel quòd cum docemus, dicimus: vel quòd qui docentur, inducantur in id quod docentur: ab eo quod sit ducere, qui est *Dux*, aut *Ductor*, qui ita inducit, vt doceat. Ab docere *Disciplina*. & *Discere*, littereis commutateis pauceis. Ab eodem principio *Documenta*, quæ exempla docendi caussa, dicuntur. ¶ *Disputatio* & *computatio*, cum præpositione, à Putando, quod valet purum facere. Ideo antiqui purum *Putum* appellarunt. Ideo *Putator*, quòd arbores puras facit. Ideo *Ratio putari* dicitur, in qua summa fit pura. Sic is sermo, in quo pura disponuntur verba, ne sit confusus, atque vt diluceat, dicitur *Disputare*. ¶ Quod dicimus, *Disserit partem*, item *arans*, translatitio æquè ex agreis verbo vtimur. Nam vt olitor disserit in areas sui cuiusque generis res, sic in oratione qui facit, *Disertus*. *Sermo*, opinor, est à serie: vnde *Serta*. & in vestimento *Sertum*, quòd comprehensum. Sermo enim non potest in vno homine esse solo, sed vbi oratio cum altero coniuncta. Sic *Conserere* manum dicimur cum hoste: sic *ex iure manu consertum* vocare. Hinc *Adserere manu* in libertatem, cùm prehendimus. Sic augures dicunt; Si mihi auctor es verbi.

* * *

nam *manu adserere* dicit. Hinc etiam ipsi *Consortes*, ad quos eadem sors. hinc *Sortes*, quòd in heis iuncta tempora cum hominibus ac rebus. Ab heis *Sortilegi*. Ad hoc pecunia quæ in fenore, *Sors est*, impendium quod inter se iungat.

¶ *Legere* dictum quod leguntur ab oculeis litteræ. Ideo etiam *Legati*: quòd vt publice mittantur, leguntur. Item à legendo *Leguli*, qui oleam aut vuas legunt. Hinc *Legumina* in frugibus varijs: *Leges* etiam, quæ lectæ, & ad populum latæ, quas obseruet. Hinc *Legumina*, & *Collega*, qui vnà lecti. & qui in eorum locum suppositi, *Subiecti*, *addicti*, *Adlecti* & *Collecta*, quæ ex pluribus loceis in vnum lecta. Ab legendo *Ligna* quoque, quòd ea caduca legebantur in agro, quibus in focum vterentur. Itidem ab legendo *Lego*, & *Diligens*, & *Dilectus*.

¶ *Murmuratur*, dictum à similitudine sonitus. Qui murmurat: ita leuiter loquitur, quod magis id sono facere, quàm vt intelligatur, videatur. Hinc etiam poetæ *murmurantia littora*. Similiter. *Fremere*, *Gemere*, *Clamare*, *Crepare*, ab vocis

simi-

similitudine & sonitus dicta. Hinc illa, arma *Sonant*, *Fremor* oritur: nil me *increpitando* commoues. Vicinaque horum, *Quiritare*. *Iubilare*. *Quiritare* dicitur is qui Quiritium fidem clamans implorat. Quirites à Curensibus, & ab iis qui cum Tatio rege in societatem venerunt, & donati ciuitate. Vt Quiritare, vrbanorum, sic *Iubilare*, rusticorum. Itaque hos imitatus Aprissius ait in Bacche, Quis me iubilat? Vicinus tuus antiquitus. Sic *Triumphare* appellatum, quod cum imperatore milites redeuntes clamitant per vrbem in Capitolium eunti, *Io triumphe, io*. Idq; à θριάμβῳ Græco Liberi patris cognomento potest dictum esse. ¶ *Spondere* est dicere *spondeo*, à *sponte*. nam id valet, & à voluntate. Ideo Lucilius scribit de Cretea, Cùm ad se cubitum venerit sua voluntate, sponte ipsam suapte adductam, vt tunicā & cetera reiiceret. Eandem voluntatem Terentius significat, cum ait, Satius esse sua sponte recte facere, quàm alieno metu. Ab eadem sponte, à qua dictum spondere, declinatum spondet, & *Respondet*, *Desponsor*, & *sponsa*, item sic alia. *Spondet* enim, qui dicit sua sponte, spondeo. spondet etiam *sponsor*, qui idem vt faciat obligatur. hinc *Sponsus*, *Consponsus*. hoc Næuius significat cum ait, *Consponsi*. Spondebatur pecunia, aut filia nuptiarum caussa: appellabatur & pecunia, & quæ desponsa erat, *Sponsa*. quæ pecunia inter se contra sponsum rogata erat, dicta *Sponsio*. cui desponsa quòd erat, *Sponsus*. quo die sponsum erat, *Sponsalis*. qui spoponderat filiam, *Despondisse* dicebatur: quòd de sponte eius, id est voluntate, exierat. Non enim si volebat, dabat, quòd sponsu erat alligatus. Nam in comœdiis vides dici, Sponden' tuam gnatam filio vxorem meo? quod tum & prætorium ius, ad legem, & censorium iudicium ad æquum æstimabatur. Sic *Despondisse* animum quoque dicitur, vt despondisse filiam; quòd suæ spontis statuerat finem. à qua, *Sponte dicere*, cum spondere quoque dixerunt, cum à sponte responderetur, id est, ad voluntatem rogantis. Itaque qui ad id, quod rogatur, non dicit, non respondet: vt non respondet ille statim, qui dixit spondeo, si iocandi caussa dixit, neque agi potest cum eo *ex sponsu*. Ita quisquis dicit in tragœdia, Meministine te despondere mihi gnatam tuam? quod sine sponte sua dixit, cum eo agi non potest *ex sponsu*. Etiam *Spes* à sponte potest esse declinata, quòd tum *sperat*, tum quod vult, sic fieri putat. nam quod non volt, si putat, metuit, non sperat. Itaque hic quoque qui dicit in Astraba Plauti, Sequere, adsequere Polyba, disce: meam spem cupio consequi. Sequor Hercule quidem. nam libenter mea *sperata* consequor. Et quod sine sponte dicunt: vere neque ille sperat qui dicit adolescens, neque illa *sperata* est. *Sponsor*, & præs, & vas: neque idem, neque res à quibus ii, sed dissimiles. Itaque *Præs*, qui à magistratu interrogatus in publicum vt præstet: à quo & cùm respondet, dicitur Præs. *Vas* appellatus, qui pro altero vadimonium promittebat. Consuetudo erat, cum reus parum esset idoneus, incepteis rebus, vt pro se alterum daret: à quo caueri postea lege cœptum est, ab heis, qui prædia venderent, *vades ne darent*. Ab eo scribi cœptum in lege mancipiorum: *vadem ne poscerent, nec dabitur*. ¶ *Canere*, & *canit*, & *Succinit*, & *Cantus*, & *Cantio*, ex camena, permutato N. ab eo quod semel canit; si sæpius, cantat. hinc *Cantitat*, item alia. nec sine canendo *tibicines* dicti. Omnium enim horum quid à canere. etiam *Buccinator* à vocis similitudine & cantu dictus. ¶ *Oro* ab ore, & *Perorat*, & *Exorat*, & *Oratio*, & *Orator*, & *Osculum* dictum. Inde *Omen*, & *Ornamentum*. alterum quod ex ore primum elatum est, Osmen dictum; alterum cum præpositione dicitur nunc ornamentum, olim ornamenta: vt scenici pleriq; dicunt. Hinc *Oscines* dicuntur apud augures, quòd ore faciunt auspicium.

8 ¶Tertium gradum agendi dicunt, vbi quid faciunt: in eo propter similitudinem *agendi*, & *faciendi*, & *gerendi*. quidam error heis qui putant esse vnum. Potest enim aliquid facere, & non agere: vt *poeta facit fabulam*, & non agit: contrà *actor agit*, & non facit. & sic *à poeta fabula fit*, & non agitur; *ab actore agitur*, & non fit. Contrà *imperator qui dicitur res gerere*: in eo neque agit, neque facit, sed gerit; id est sustinet, translatum ab heis qui honera gerunt, quòd sustinent. Proprio nomine dicitur *Facere* à facie, quòd rei, quam facit, imponit faciem. vt *fictor* cùm dicit Fingo, figuram imponit: cùm dicit *Informo*, formam: sic cum dicit *Facio*, faciem imponit: à qua facie discernitur, vt dici possit aliud esse vestimentum, aliud vas. Sic enim quæ fiunt apud fabros, fictores, item apud alios alia. Qui quid administrat, cuius opus non extat, quod sub sensum veniat, ab agitatu, vt dixi, magis *agere* quàm facere putatur. sed quod heis magis promiscuè quàm diligenter consuetudo est vsa, translateis vtimur verbeis. Nam & quidem *Facere verba* dicimus, & qui aliquid agit, non esse inficientem. ¶ Qui *adlucet*, dicitur Lucere ab luere: & luce dissoluuntur tenebræ, ab luce *Noctiluca*. *Lucere* item à luce, quòd propter lucem cultus institutus. *Adquirere* est ab ad & quærere: ipsum *Quærere*, ab eo quòd, quæ res vt recuperaretur, datur opera: à quærendo *Quæstio*: ab heis *Conquæstor*. ¶*Video*. à visu: quinque enim sensuum maximus est in oculeis. Nam cum sensus est nullus, quod abest mille passus, sentire possit oculorum sensus visusque ad stellas peruenit. Hinc *Visenda*, *Vigilant*, *Peruigilium*, & *Inuident*. & Actiacum illud Obliuio lauet, quod incidit mui

dum. à quo etiam *Violauit* virginem, pro vitiauit, dicebant. Æquè eadem modestia potius Cum muliere fuisse, quàm Concubuisse, dicebant *Cerno*, idem valet. Itaque pro video, vt ait Ennius, Lumen, iubarve in cælo cerno? C. Annius, Sensúmque inesse & motum in membreis cerno. Dictum *Cerno*, à creo, id est à creando: ab eo quod, cum quid creatum est, tunc denique videtur. Hinc *fines capillorum descripti*, quòd finis videtur discrimen, & in testamento, id est, facito videant te esse hæredem. Itaq; in cretione adhibere iubent testes. Ab eodem est quod ait Medea, Ter sub armeis malim *vitam cernere*, quàm semel modo parere. Quod vt decernunt de vita eo tempore multorum, videatur vitæ finis. *Spectare* dictum ab Specio antiquo; quo etiam Ennius vsus, Vos epulo postquam spexit. Et quod in auspiciis distributum est: qui habeant *Spectionem*, qui non habeant, & quod in auguriis augures dicunt, *auem specere*. Consuetudo autem communis, quæ cum præuerbiis coniuncta sunt, etiam nunc seruat: vt *Aspicio*, *Conspicio*, *Respicio*, *Suspicio*, *Despicio*: sic alia. In quo etiam *Exspecto*, quod spectare volo. Hinc *specula*: hinc *Speculum*: quod in eo specimus imaginem, *Specula*, de qua prospicimus. *Speculator*, quem mittimus ante, vt respiciat quæ volumus. Hinc, quo oculos inungimus, quibus specimus, *Specillum*. ¶Ab auribus videntur dicta verba, *Audio*, & *Ausculto*, *audio*, ab aueo, quòd auribus auemus discere semper. quod Ennius videtur etymon ostendere velle in Alexandro, cùm ait, Iamdudum ab ludeis animus atque aures auent, auide expectantes nuntium. Propter hanc aurium auiditatem theatra replentur. Ab audiendo etiam *Auscultare* declinamus; quòd hi auscultare dicuntur qui auditeis parent, à quo dictum poetæ, audio, aut ausculto. ¶Litteræ commutatione dicitur *Odor*, olor, hinc *Olet*, & *Odorari*, & *odoratur*, & *Odora res*. ¶Sic ab ore, edo, sorbeo, bibo, poto. *Edo* à Græco ἔδω. Hinc *Esculentum*, & *Esca*, *Edulia*: & quod Græce γεῦσις, Latine *Gusto*, *Sorbere*, item *Bibere*, à vocis sono: vt *Feruere aquam* ab eius rei simili sonitu. Ab eadem lingua πῶω, vnde *Potio*, vnde *Poculum*: *Potatio*, *Repotatio*: itidem *Puteus*, quod sit Græcum antiquum non vt nunc φρέαρ dictum.

¶A manu *Manupretium*: *Mancipium*, quod manu capitur. Cùm iungit plures manus, *Manipulus*. vnde *Manipularis miles*, vnde *Manica*. *Manubrium*, quod manu teneatur. *Mantelium* quasi manuterium, vbi manus terguntur.

9 ¶NVNC primùm ponam de censoriis tabuleis. Vbi noctu in templum censura auspicatur, atque de cælo nuntium erit: præconi sic imperato, vt viros vocet, *Quod bonum fortunatum, fœlixq; salutareq; siet populo Romano Quiritium, reiq; publicæ populi Romani Quiritium, mihiq;, collegæq; meo, fidei, magistratuique nostro, Omnes Quirites, pedites, armates, priuatosq;, curatores omnium tribuum, si quis pro se siue altero dare rationem volet, voca inlicium huc ad me.* Præco in templo primùm vocat, postea de mœreis item vocat. Vbi lucet, censor, scribæ, magistratus murrha, vnguenteis vnguntur. Vbi prætores, tribunique plebei, quique in consilium vocati sunt, venerunt: censores inter se sortiuntur, vter lustrum faciat, vbi templum factum est. Post autem conuentionem habet qui lustrum conditurus est. In commentariis consularibus scriptum sic inueni, Qui exercitum imperaturus erit, accenso dicit hoc, *Calpurni voca inlicium omneis Quirites huc ad me.* Accensus dicit sic, *Omnes Quirites inlicium visite huc ad iudices.* C. Calphurnius dicit, *Voca ad conuentionem omneis Quirites huc ad me.* Accensus dicit sic, *Omnes Quirites ite ad conuentionem huc ad iudices.* Deinde consul loquitur ad exercitum, *Impero qua conuenit ad comitia centuriata*. Quare hic accenso, illic præconi dicit, *hæc est caussa*, in aliquot rebus idem vt præco, *accensus* accipiebat. à quo Accensus quoque dictus. Accensum solitum ciere Bœotia ostendit: quam comœdiam alij esse dicunt: hoc versu, Vbi primum accensus clamari meridiem. Hoc idem Cosconius in actionibus scribit, prætorem accensum solitum tum esse iubere, vbi ei videbatur horam esse tertiam, *inclamare horam esse tertiam, itemq; meridiem, & horam nonam.* Circum aras mitti solitum, quom inliceret populum in eum locum, vnde vocare posset ad conuentionem vocantis, non solùm ad consulis & censoris sed etiam quæstoris, vt commentarium indicat vetus inquisitionis M. Sergij Mani filij quæstoris, qui capitis accusauit Trogum, in qua sic est, *Auspicio orando sede in templo auspicij, dum aut ad prætorem aut ad consulem mittat auspicium petitum commeatum. prætores vocet ad te, & eum de mœris vocet: præconi id imperare oportet, cornicinem ad priuati ianuam, & in arcem mittas, vbi canat collegas T. Trogi, & comitia edicat è rostreis. argentarij tabernas occludant: patres censeant, exquiras & adesse iubeas. magistratus censeant ex ara consules, prætores, tribunósque plebei collegasq; suos, & in templo iubeas adesse homines, ac, cùm mittas concionem aduoces* In eodem commentario acquisitionis ad extremum scriptum caput edicti hoc est. *Item quod attingat, qui de censoribus classicum ad comitia centuriata redemptum habent, vti curent eo die, quo die comitia erunt, in arce classicus canat tum circumq; mœros, & ante priuati huiusce T. Quinctij Trogi scelerosi hominis hosticum canat, & vt in campo cùm prima luci adsit.* Et inter id cum circum mœros mittitur, & cùm concio aduocatur, interesse tempus, apparet ex heis quæ

interea

interea fieri inlicium scriptum est. Sed ad comitia tum vocatur populus: ideò quòd alia de caussa hic magistratus non potest exercitum vrbanum conuocare: censor, consul, dictator, interrex potest. quòd censor exercitu centuriato constituit quinquennalem cùm lustraret, & in vrbem *ad vexillum* ducere debet. dictator & consul in singulos annos: quòd hic exercitui imperare potest quo eat, id quod propter centuriata comitia imperare solent. Quare non est dubium cum hoc inlicium sit, cùm circum muros itur, vt populus inliciatur ad magistratus conspectum, quod consul vocare potest in eum locum vnde vox ad conuentionem vocantis exaudiri possit. Quare vna origine *Inlicio* & *Inlitemus*, quòd in choro Proserpinæ est: & *Pellexit* quod in Hermiona est, cùm ait Pacuuius, Regni alieni cupiditas pellexit. Sic *Elicy* Iouis ara in Auentino, ab eliciendo. Hoc nunc aliter fit atque olim, quod augur consuli adest tum cum exercitus imperatur, ac præit quid cum oporteat dicere. Consul auguri imperare solet vt inlicium vocet, non accenso, aut præconi. Id inceptum credo, cum abesset accensus, & nihil interesset cui imperaret; & *dicis caussa* fiebant quædam, neque item facta, neque item dicta semper. Hoc ipsum Inlicium scriptum inueni in M. Iunij commentariis: quod tamen ibidem est quod illicite illexit, Quæ cum E, & C, cum G, magnam habent communitatem.

20 ¶ Sed quoniam in hoc de pauceis rebus verba feci multa: de pluribus rebus verba faciam pauca, & potissimum, quæ in Græca lingua putant Latina. vt Scalpere, σκάλλειν: Sternere, στορννύειν: Lingere, λείχειν. Ferre, φέρειν: Prouidere, προϊδεῖν: Errare, ἐρρειν. quæ omnia Græca sunt. Item ab γίγνομαι, Gigno, & ab eo quod dicunt στραγγαλίζειν, Strangulare: Tingere, τέγγειν. Præterea ab eo quod nos Malaxare, illi μαλακίζειν, Potare, ποτίζειν, Domare δαμᾶν, Mulgere ab ἀμέλγειν. vt Runcinare à runcina, cuius origo Græca ῥύκει.

11 ¶ Qvod ad originem verborum huius libri pertinet, quoniam satis multas arbitror positas huius generis, desistam. Et quoniam de hisce rebus treis libros ad te mittere institui: de oratione soluta duos, de poetica vnum: & ex soluta oratione ad te misi duos, priorem de loceis, & quæ in loceis sunt, hunc de temporibus, & quæ cum heis sunt coniuncta. deinceps in proximo de poeticeis verborum originibus scribere institui.

EPITOME LIBRI SEXTI.

In quo de vocabuleis locorum, Temporum & quæ in loco aut tempore: eorumq́; origine ex Poetis.

¶ Præfatio 1. De loceis 2. De his qui in loco 3. De Temporibus 4. De his quæ tempus adsignificant, seu de verbis, aduerbiis, & verbalibus 5. Prisca quædam vocabula ex Poetis 6. Conclusio 7.

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA LIBER SEXTVS,

AD M. TVLLIVM CICERONEM.

TEMPORVM vocabula, & eorum quæ coniuncta sunt, aut in agendo fiunt, aut cum tempore aliquo enuntiantur, priore libro dixi. In hoc dicam de poeticeis vocabuleis, & eorum originibus. In queis multa difficilia. nam verbum, quòd conditum est, & quibus littereis oportet scribi, aperiam. Inde si post aliqua dempta sit, obscurior fit voluntas, in posteriores non reprehendenda. Igitur in illeis qui in scrutando verbo litteras adiiciunt aut demunt, facilius quid sub ea voce subsit, videre possint. Etenim facilius obscuram operam Myrmecidis ex ebore oculi videant, si extrinsecus admoueant nigras setas. cùm hæc adminicula addas ad eruendam voluntatem impositoris: tamen latent multa. Quòd si poetice in carminibus seruaret multa prisca, quæ essent: sic etiam cur essent, posuisset: fecundius poemata ferrent fructum. Sed vt in soluta oratione, sic in poemateis verba omnia quę habent ἔτυμα, possunt dici, nec multa ab eo quòd non erunt in lucubratione litteræ prosecutæ: licet multum legerent C. Ælij hominis in primo in littereis Latineis exercitati interpretationē carminum saliorum: videbis & exili littera expeditā: & præterita obscura multa. Nec mirum, cùm non modo Epimenides post annos quinquaginta expeditus à multeis non cognoscatur, sed etiam Teucer Liuij post annos duodecim ab sueis qui sit ignoratur. Ad hoc quid ad verborum poeticorum ætatem? quorum si Pompilij regnum fons in carminibus saliorum, neque ea à superioribus accepta: tamen habent septingentos annos. Quare, cur scriptoris industriam reprehendas, qui herois tritauum atauúmq; non

potuerit reperire, cum ipse tui tritaui matrem non possis dicere? Quod interuallum multo tanto propius nobis, quam hinc ad initium Saliorum, quo Romanorum prima verba poetica dicuntur Latina. Igitur de originibus verborum qui multa dixerit commode, potius boni consulendum, quàm qui aliquid nequiuerit, reprehendendū. præsertim cùm dicat etymologice, non omnium verborū posse dici caussas: vt quia quare ad medendum medicina. neque si non norim radices arboris, non possem dicere pirum esse ex ramo, ramum ex arbore, eam ex radicibus quas non video. Quare qui ostendit equitatum esse ab equitibus; equites ab equite, equitem ab equo: neque equus vnde sit dicit: tamen hic docet plura, & satisfacit grate. Quem imitari possumus, vt ipse liber erit indicio.

2 ¶ Dicam isto libro de verbeis quæ à poeteis sunt posita. Primùm de loceis: deinde de iis quæ in loceis sunt: tertio de temporibus: tum quæ cum temporibus sunt coniuncta, vtque cum heis sunt coniuncta, adiungam, & siquid excidit ex hac quadripartitione, tamen in ea vt comprehendam, incipiam hinc. Vnus erit quem tu tolles in cærula cæli templa. *Templum* tribus modeis dicitur, ab natura: ab auspicio, ab similitudine. Natura in cælo ab auspiciis, in terra: ab similitudine, sub terra. *In cælo templum dicitur*: vt in Hecuba, O magna templa cæli tum commixta stelleis splendideis. *In terra*, vt in Periboea, Scrupea saxa Bacchi templa prope adgreditur. *Sub terra*, vt in Andromacha, Acherusia templa alta Orci saluete infera. quam quia initium erat oculi, à tuendo primò *templum* dictum, quocirca cælum qua tuimur, dictum templum. Sic, Contremuit templum magnum Iouis altitonantis. id est (vt ait Næuius in Hermisphærio) vbi terra cærulo septum stat. Eius *templi partes quatuor*: sinistra ab oriente, dextra ab occasu: antica ad meridiem, postica ad septentrionem. *In terreis* dictum *templum* locus augurij aut auspicij caussa quibusdam concepteis verbeis finitus. Concipitur verbeis non iisdem vsquequaque. In arce ita, *Testaque meta sunto, quoad ego eas relinquam, nuncupauero. Olla ver arbor, quicquid est, quam me sentio dixisse, templum tectumque ferto in sinistrum. Olla ver arbor, quicquid est quod me sentio dixisse, templum tectumque ferto in dextrum. Interea concretione, conspicione, cortumione, vtique ea rectissime sensi.* In hoc templo faciundo arbores constitui fines apparet, & intra eas regiones qua oculi conspicient, id est tuimur: à quo *templum* dictum, & *Contemplare*. vt apud Ennium in Medea, Contempla, & templum Cereris ad læuam aspice. Contemplare & *Conspicare* idem esse apparet. ideo dicere cum templum faciant augures, *Conspicione*, qua oculorum conspectum finiant: quòd cùm dicunt conspicionem, addunt *Cortumionem*, quæ dicitur à cordis visu. Cor enim, cortumionis origo. Quod addit templa vt sint dextra: aiunt sancta esse, qui glossas scripserunt. Id est falsum. nam curia Hostilia templum est, & sanctum non est, sed hoc vt putarent ædem sacram esse templum & sanctum esse: quod in vrbe Roma pleræque ædes sacræ sunt templa, eadem sancta. ¶ Et quod loca quædam agrestia, quòd alicuius dei sunt, dicuntur *Tesca*. Nam apud Actium in Philoctete, Lemnia quis tu es mortalis, qui in deserta & tesca te apportes loca: Loca enim, quæ sunt, designat cum dicit Lemnia. Præstolare, & celsa Cabirum delubra tenes, mysteriaque pristina casteis concepta sacreis. Deinde Volcania templa sub ipsis collibus: in quos delatus locos dicitur, alto ab limine cæli. Et Næuius, Expirante vapore vides vnde ignes cluet mortalibus diueis. Quare heic qui tesca, dixit, non errauit. neque ideo quòd sancta: sed quod ibi mysteria fiunt, ac tuentur, Tuesca dicta, post tesca. *Tueri* duo significat, vnum ab aspectu, vt dixi: vnde est illud, *Tueor te* senex proh Iuppiter? Et, Quis pater aut cognatus volet nos contra tueri? Alterum à curando ac tutela: vt cùm dicimus, *Bellum tueor*, & *tueri villam*. à quo etiam quidam dicunt illum qui curat ædes sacras, *Æditumum*, non Æditumum. Sed tamen hoc ipsum ab eadem profectum est origine, quòd quem volumus domum curare, dicimus. Tu domi videbis vt Plautus, cum ait, Intus para, cura, vide quod opus fiat. Sic dicta *Vestispica*, quæ vestem spiceret, id est, videret vestem ac tueretur. Quare à tuendo & *templa* & *tesca* dicta, cum discrimine eo quod dixi. Etiam inde idem, illud enim extemplo acceptum me negato & filium. *Extemplo*, est continuò: quòd omne templum debet circum septum, nec plus quam vnum introitum habere. ¶ Quod est apud Actium Peruade polum, splendida mundi sidera bigeis continueis secepit spoliis. *Polus*, Græcum: id significat circuitum cæli. Quare quod est *Peruade polum*, vade per polum. *Signa* dicuntur eadem & sidera. Signa, quòd aliquid significent, vt libra, æquinoctium. *Sidera*, quæ insidunt: atque ita significant aliquid in terreis perurendo, aliúdue. Quare & signum candens in Hectore. Quod est terrarum amfracta reuisam. *Amfractum* est ab origine flexum duplici, dictum ab ambitu, & frangendo ab eo leges iubent in directo pedum octo esse, in amfracto sexdecim: id est, in flexu. ¶ Ennius, Vt tibi Titanis Triuia dederit stirpem liberûm. Titanis Triuia Diana est, ab eo dicta *Triuia* quòd in triuio ponitur fere in oppideis Græceis. vel quòd luna dicitur esse, quæ in cælo tribus viis moue-

mouetur, in altitudinem & latitudinem & longitudinem. *Titanis* dicta quòd eam genuit Titani filia Latona, vt scribit Manilius, Creta Titano. vt idem scribit, Latona parit casto complexu Iouis Deli deos geminos, id est, Apollinem & Dianam. ¶Idem de eodem, O sancte Appollo, qui vmbilicum certum terrarum obtines. *Vmbilicum* dictum aiunt ab vmbilico nostro: quòd is medius locus sit terrarum, vt vmbilicus in nobis. Quod vtrunque est falsum. neque hic locus est terrarum medius: neque noster vmbilicus, est hominis medius. Itaque pingitur qui vocatur ἰχθὺν à Pythagora: vt media cæli ac terræ linea ducatur infra vmbilicum, per id quo discernitur homo, mas an femina sit: vbi ortus humanus similis vt in mundo. Vbi enim omnia nascuntur in medio, quòd terra mundi media. Præterea si quod medium, id est vmbilicus vt pila terræ: non Delphis medium, & terræ & medium non hoc: sed quod vocant Delphis in æde foramen, adlatum est quiddam, vt thesauri speciem, quod Græci ὀμφαλὸν, vmbilicum dixerunt.

¶Pacuuius, *Calydonia* altrix *terra* exuberantium virum. Vt ager Tusculanus, sic Calydonius, ager est, non terra, sed lege poëtica, quòd terra Ætolia, in qua Calydon, à parte totam accipi Ætoliam voluit. ¶Actius, *Mystica* ad dextram per vada vecti, Mystica à mysterijs, quæ ibi in propinqueis locis nobilia sunt. ¶Ennius, *Areopagitæ* quid dedere aliud quàm pedam? Areopagitæ ab Areopago, is locus Athenis. ¶Musæ quæ pedibus magnum pulsatis *olympum*, Cælum dicunt Græci olympum, montem eum in Macedonia omnes: à quo potius puto dictas musas *Olympiadas*. Ita enim ab terrestribus loceis cognominatæ *Libethrides, Pipleides, Pimpliades, Thespiades, Heliconiades*. ¶Quasi Hellespontum, & *claustra*: quòd Xerxes quondam eum locum clausit. Nam, vt ait Ennius, Isque Hellesponto pontem contendit in alto. Nisi ab eo quod Asiam & Europam ibi concludit mare, & inter angustias facit Propontidis fauces. ¶Pacuuius, Liqui in Ægeo freto. Dictum *Fretum* à similitudine feruentis aquæ: quod in fretum sæpe concurrat æstus, atque efferuescat: *Aegeum* dictum ab insuleis, quod in eo mari sic scopuli vocantur, à similitudine caprarum. αἶγες. ¶Pacuuius. (Æges) ferme aderant æquore in alto ratibus repentibus. *Aequor* mare appellatum, quòd æquatum, cum motum vento non est, *Ratis* nauis longa dicitur: vt Ennius, cùm ait, Conferre aut ratem æratam qui perit, & qui dum mare sudantes eunt, atque sedentes. Ratis dicta nauis longa propterremos, quòd hi cum per aquam sublati sunt dextra & sinistra, duas parteis efficere videntur. rati enim, vnde hoc translatum, illic vbi plures mali aut alleres.

* *Deest pagina.* *

3 AGRESTIS ab agro. *Insulas* dictas apparet in hosteis, quòd velamenta è lana quæ addūtur, Insulæ, intra hostiarium cornua velamenta erant. itaque cum ad sepulcrum ferunt frondes atque flores, addunt nunc lanas, sed velatas frondenteis comas. *Cornuatam* vmbram iaci. Dicere apparet cornuatum à cornibus. *Cornua* à curuore dicta, quòd pleraque curuamus. ¶At quas memorat nosse vos esse *Casmenas*. Casmenarum priscum vocabulum, ita natum atque scriptum est: alibi Carmenæ, ab eadem origine sunt declinatæ: vt in multeis verbeis, in quo antiqui dicebant S, postea dicunt R, vt in carmine saliorum sunt hæc, Cosauli, Dolosi, Eso. Omnia verò adpatula coemisse. Iam Cusiatij, Muses, Ruse, dúmque Ianus venet: post Melios, Melior: Fœdesum, Fœderum: Plusima, Plurima: Asena, Arena: Ianitos, Ianitor. Quare Casmena, Carmena: inde *carmina*. R, postea extrito camena factum. Ab eadem voce canite, pro quo in saliari carmine scriptum est *Cante*, hoc versu, *Diuum exta cante, diuum deo supplice canite*. In carmine priami apud Actium, quo l est, Veteres casmenas *cascas* res volo profari. Et primùm *Cascum* significat vetus. eius origo Sabina, quæ vsque radices in Oscam linguam egit Cascum, vetus esse significat Ennius, cùm ait, Quam primum casci populi genuere Latini. Eo magis Manilius quod ait, Cascum duxisse cascam non mirabile est, quoniam canoras conficiebant nuptias. Item ostendit Papinij epigrammation, quod in adolescentem fecerat Cascam,

Ridiculum est cùm te Cascam tua dicit amica
Casca Philotonis, ipsa senex puerum.
Dic tu illam pusam: sic fies mutua muli.
Nam verè pusus tu, tua amica senex.

Item ostendit quod *oppidum* vocatur *Cassinum*: Hoc enim à Sabineis orti Samnites tenuerunt, & nunc nostri: vnde & *Cassinum forum* vetus. Item significant in Atellaneis aliquot pupum senem, quod Osci *Casnar* appellāt. ¶Apud Lucilium, Quid tibi ego *ambages* Ambiui scribere coner? Profectum à verbo Ambe, quod est in *ambitu* & *ambitioso*. Apud Valeriū, Soranum, Vetus *adagio* est, ô P. Scipio. Quod verbum vsque eò euanuit, vt Græcum παροιμία pro eo positum, magis sit apertum. nam idem quod vocant Græci παροιμίαν vt, Auribus lupum teneo. Canis caninam non est. Adagio, & littera commutata Abagio, dicta ab eo quod ambit orationem: neque in aliqua vna re consistit sola. *Ambagio* dicta vt Ambustum, quod circum vstum est. vt *Ambiegna* bos apud augures, quam circum aliæ hostiæ constituuntur. ¶Cùm tria sint coniuncta in origine verborum, quæ sint animaduertenda, à quo sit impositum, & in quo, & quid: sæpe non minus de tertio quàm de primo dubitatur, vt in

lum ad similitudinem cortinæ Apollinis: ea à corde, quòd inde sortes primùm æstimatæ.

¶ Apud Ennium, Qui inde inuicteis sumpserunt *perduellibus*. Perduelles sunt hostes. vt perficit, sic *perduellum*, *Duellum*: id postea bellum. Ab eadem caussa facta *Duellona*, *Bellona*. ¶ Apud Plautum, Neque iugula, neque vesperugo, neque vergiliæ occidunt. *Iugula* signum est quod Actius appellat Oriona, cum ait, Citius Orion patescit. huius signi caput dicitur e stelleis quatuor quas infra duæ claræ, quas appellant humeros. inter quas quod videtur iugulum: vnde Iugula dicta. *Vesperugo*, stella quæ vespere oritur, & quo etiam Opilius scribit vesperum. itaque dicitur, Alter vesper adest, quem dicunt Græci διέσπερον. ¶ Næuius patrem suum optimum, appellat supremum *Supremum* à supperrimo dictum. itaque in duodecim tabuleis. *Solis occasu diei suprema tempestas esto.* Libri augurum pro tempore *Tempestatem* dicunt, id est, supremum augurij tempus. ¶ In Cornicula, Qui *regi latrocinatus* decem annos Demetrio. *Latrones* dicti à latere, qui circum latera habebant ferrum: quos postea à stipatione *Stipatores* appellarunt, & qui conducebantur mercede. Ea enim merces dicitur Græcè λάτρον ϗ ὀψώνιον. Ab eo veteres poetæ nonnunquam milites appellant *latrones*, quod item vti milites cum ferro, aut quòd latent ad insidias faciendas. ¶ Apud Næuium, Risi egomet cassabundum ire ebrium. *Cassabundum*, à cadendo. Item, *Diabathra*. in pedibus habebat, & erat amictus epicroco. Vtrumque vocabulum Græcum. ¶ In Menæchmeis Plauti, Inter ancillas sedere iubeas, lanam *carere*. Idem est hoc verbum in Cosmotria Næuij. Carere à carendo, quòd eam tum purgant ac deducunt, vt careat spurcitia. Ex quo *Carminari* dicitur tum lana, cùm caret eo quod in ea est nequam. Est *lana quam* in Romulo *Næuius appellat Oscam*, ab Osceis. In Persa, Iam pol ille hic aderit credo congerro meus. *Congerro* à gerra, & Græcum est, & in Latina cratis. In Menæchmeis, Idem istuc alieis adscriptiueis fieri ad legionem solet. *Adscriptiui* dicti, quod olim adscribebantur inermes, qui succederent armateis militibus: id est, si quis eorum deperisset. In Trinummo, Nam illum tibi *ferentarium*. à ferendo, id est inanem, ac sine fructu: aut quod Ferentarij equites his dicti, qui ea modo habebant arma quæ ferrentur, vt iaculum, Huiuscemodi equites pictos vidi in Æsculapij æde vetere, & ferentarios adscriptos. In Friuolaria, Vbi rorarij estis? en sunt. vbi sunt accensi? ecce. *Rorarij* dicti à rore: qui bellum committebant ante. ideo quòd ante rorat quàm pluit. *Accensi*, ministratores Cato esse scribit: potest id ab arbitrio: nam inde ad arbitrium eius, cuius minister. (Pacuuius deum triportenta in Mercatore ponit.) ¶ Idem in Mercatore, Non tibi istuc magis diuidia est quàm mihi hodie fuit. hæc eadem in Corollaria Næuij. Diuidia à diuidendo dicta, quòd Diuisio distractio est doloris. Itaque in Curculione ait, Sed quid tibi est? lienes necant, renes dolent, pulmones distrahuntur. In Phagone, Honos *syncerasto* perit. Syncerastum est omne edulium antiquo vocabulo Græco. In Parasito pigro, Domum ire cœpi *tramite* dextra via. Trames à transuerso dictus. In Fugitiueis, Age, euge, specta, vide *vibices* quantas. Iam inspexi quid essent. Vibices, alij excitatum verberibus corpus. In Cistellaria, non quasi vt hæc sunt heic, *limaces* liuidæ. Limax à limo, quod ibi viuit. *Diobolares*. scæniculæ, miraculæ. Diobolares, à bineis oboleis: *Scænicula*, ab scæno nugario vnguento. *Miracula*, à mireis, id est monstreis. à quo Actius ait, Personas distortas oribus deformeis, *miriones* ¶ Ibidem, Scrantiæ, scrupedæ, stritabillæ, Tantalæ. Ab screando *Scrantia* si adsignificat. *Scrupedam* Aurelius scribit Auscaripedam. Iuuentius comicus dicebat à vermiculo piloso, qui solet esse in fronde cum multeis pedibus. Valerius, à pede ac scrupea. Ex eo ab Actio positum, Incuriosâ itaque es Menalippe? Reijcis abs te religionē? scrupeā imponas. *Stritabillas*, à stritilando. *Stritare* ab eo qui sistit ægrè. In Astraba. *Actiosa* annonam e vili concinna vireis. Ideo in Sitelitergo idem ait, Mulieres vxorculauit: ego noui, scio actiosas. quas sic Claudius scribit actiosas demonstrari suspicatrices, ab agendo, actiolas. Vt ab vna faciendo, *Factiosæ*: sic ab vna agendo, Actiosæ dictæ. In Cestione, *Cerastibola*. vt de lumbo obscænabis. Cerastibola Opilius scribit circū coxendices sunt nobis: id Græcum est ab huius loci versura. In Neruolaria, *Scobinam* ego illam actutum adrasi. Scobinam, à scobe. lima enim materia fabrilis est. In Pœnulo, Vinceretis ceruum cursu, vel *grallatorem* gradu. Grallator à gradu magno dictus. In Truculento, Sine virtute argutum ciuē mihi habeam pro *præfica*. Præfica, vt Aurelius scribit, mulier ab luctu, quæ conduceretur, quæ ante domum mortui laudes eius caneret. Hoc factitatum Aristoteles scribit in libro qui inscribitur, Nomina Barbarica, quibus testimonium est quod fretum est Næuij, Hæc quidem hercle opinor præfica est. nam mortuos conlaudat. Claudius scribit, dicta, quæ præficeretur ancilleis, quemadmodum lamentarentur, præfica est dicta. Vtrunque ostendit à præfatione Prçficam dictā. ¶ Apud Ennium, Decem *coclites*, quos montibus summeis ripeis sedere. Ab oculo Cocles quasi oclus dictus, qui vnum haberet oculum. quocirca in Curculione est, De coclitum prosapia te esse arbitror. nam hi sunt vnoculi.

4 Nvnc de temporibus dicam. Quod est apud Cassium, Nocte *intempesta* nostram deuenit domum: Intempesta nox dicta ab tempestate.

Tempestas ab tempore: *intempesta nox*; quo tempore nil agitur. Quid noctis videtur? in altissimo cæli clypeo temo superat stellas sublime cogens etiam atque etiam noctis iter. Hic multam noctem ostendere vult à temonis motu. Sed *temo* vnde & cur dicatur latet. Arbitror antiquos rust. eos primùm notasse quædam in cælo signa, quæ præter alia erant insignia, atque ad aliquem vsum culturæ tempus designandum conuenire aduertebantur. E queis signa sunt, quod has septem stellas Græci, vt Homerus vocat ἄμαξαν & propinquum eius signum βοώτην; nostri eas septem stellas, boues, & triones, & prope eas axem. *Triones* enim, boues appellantur à bubulceis etiam nunc, maximè cum arant terram: è queis vt dicti valentes, *Glebarij*, qui facilè proscindunt glebas: sic omnes qui terram arabant, à terra *Teriones*. vnde Triones, vt dicerentur à detritu. *Temo* dictus à tenendo: is enim continet iugum, & plaustrum appellatum, à parte totum, vt multa. Possunt *triones* dici septem, quòd ita sitæ stellæ vt terna trigona faciant. Aliquod lumen iubarve in cælo cerno? *Iubar* dicitur stella lucifer, quæ in summo habet diffusum lumen, vt leo in capite iubam. Huius ortus significat circiter esse extremam noctem. Itaque ait Pacuuius, Exorto iubare, noctis decurso itinere. Apud Plautum in Parasito Pigro, Inde hic bene potus primo crepusculo. *Crepusculum* dictum à Sabineis, & id dubium tempus, noctis an diei sit. Itaque in Condalio est, Tam crepusculo fere vt ament lampadas accendere. Ideo dubiæ res Creperæ dictæ. In Trinummo, *Concubium* sit noctis prius, quam ad postremum perueneris. Concubium à concubitu, dormiendi caussa dictum. In Asinaria, Videbitur, factum volo. at redito conticinio. *Conticinium* puto à conticescendo dictum, siue (vt Opilius scribit) ab eo quòd conticuerunt homines.

5 ¶ Nunc de heis rebus quæ adsignificant aliquod tempus, cùm dicuntur aut fiant, dicam. ¶ Apud Actium, *Reciproca* tendens neruo equino concita tela. Reciproca est, cùm vnde quid profectum, redit eo: quod ab recipere *Reciprocare* fictum: aut quod poscere *Procare* dictum. ¶ Apud Plautum. Vt *transuersus* non prouersus cedit, quasi cancer solet. Dicitur ab eo qui in id quod est versus. & ideo qui exit in vestibulum, quod est ante domum, *Prodire*, & *Procedere* dicitur. quod cùm leno non faceret, sed secundum parietem transuersus iret dixit: Vt transuersus cedit, quasi cancer, non prouersus, vt homo. ¶ Apud Ennium, *Andromacha* nomen qui indidit, rectè indidit. Item, Quapropter Parim pastores nunc Alexandrum vocant. Imitari dum voluit Euripidem, & ponere etymon, est lapsus. Nam Euripides quòd Græca posuit, etyma sunt aperta. Ille ait ideo nomen additum Andromachæ quòd ἀνδρὶ μάχεται. hoc Ennij quis potest intelligere in versu significare, Andromachæ nomen qui indidit, recte indidit? An Alexandrum ab eo appellatum in Græcia, qui Paris fuisset? A quo Herculem quoque cognominatum ἀλεξίκακον, ab eo quòd defensor esset hominum. ¶ Apud Actium, Iámque *auroram* rutilare procul cerno. Aurora dicitur ante solis ortum, ab eo quòd ab igne solis tum aureo aer aurescit. Quod addit *Rutilare* est ab eodem colore. Aurei enim *Rutili*; & inde etiam mulieres valde rufæ *Rutilæ* dictæ. ¶ Apud Terentium, Scortatur, potat, olet vnguentum de meo. *Scortari*, est sæpius meretriculam ducere: quæ dicta à pelle. Id enim non solùm antiqui dicebant Scortum, sed etiam nunc dicimus *Scortea* ea quæ ex corio & pellibus sunt facta. Inde aliquot sacreis ac sacelleis scriptum habemus, *Nequid scorteum adhibeatur*, ideo ne morticinium quid adsit. In Atellaneis licet animaduertere rusticos dicere se adduxisse pro scorto pelliculam. ¶ Apud Actium, Multeis nomen vestrum *numénque* ciendo. Numen dicunt esse imperium dictum ab nutu, omnia sunt eius, cuius imperium maximum esse videatur. Itaque in Ioue hoc, & Homerus, & aliquotiens Liuius. ¶ Apud Plautum, Si vnum *epityrum* edam apud illum esuriens insane bene. Epityrum vocabulum est cibi, quo frequentius Sicilia quàm Italia vsa. Idem vehementer cùm vellet dicere, dicit *Insanè*: quod insani faciunt omnia vehementer. ¶ Apud Pacuuium, Flexanima tanquam *lymphata*. Dicitur à lympha Nympha: vt apud Græcos Thetis. Apud Ennium, Ea Thetis illi mater. In Græcia commota mente, quos νυμφολήπτους appellant: ab eo Lymphatos dixerunt nostri. *Bacchus* Liber, cuius comites Bacchæ: & vinum in Hispania Baccha. origo in heis omnibus Græca. ¶ Apud Pacuuium. *Halcyonis* ritu littus peruolgans furor. Hæc enim auis nunc Græce dicitur ἀλκυών, à nostreis Halcedo: hæc hieme quòd pullos dicitur tranquillo mari facere, eos *dies Halcyonios* appellant. Quod est in versu, Halcyonis *ritu*, id est, eius instituto. vt cùm Haruspex præcipit, *vt suo quisque ritu sacrificium faciat*: & nos dicimus duodecim viros Græco ritu sacra, non Romano, facere. Quod enim fit *rite*, id ratum ac rectum: ab eo Actius recte perfecteis sacreis vult accipi. ¶ Apud Ennium, Si voles aduortere animum. *comiter* monstrabitur. Comiter hilare ac lubenter: cuius origo Græce κῶμος: inde Latina *comissatio* dicta, & à Græceis (vt quidam dicunt) *Comœdia*. Apud Actium: Cape, cæde Lyde, come, condi. *Cape*. vnde Accipe. sed hoc in proximo libro retractandum. ¶ Apud Pacuuium, Nulla res neque *cicurare*, neque mederi potis est, neque reficere. *Cicurare*, mansuefacere. quod enim a fero discretum,

tum id dicitur *Cicur*: & ideo dictum, *Cicur ingenium* obtineo, mansuetum. à quo Veturij quoque nobiles cognominati *Cicurini*. Id natum à cico. *Cicum* dicebant membranam tenuem quæ est in malo Punico discrimen. à quo etiam Plautus dicit, Quod volet densum cicum non interduo. ¶Apud Næuium, Eccum venire video *ferme* iniuria. *Ferme* dicitur quod nunc fere. vtrunque dictum à ferendo, quod id quod fertur, est in motu, atque aduentat. ¶Apud Plautum, *Euax iurgio* vxorem tandem abegi ab ianua. *Euax* verbum nihil significat, sed effutitium naturaliter est, vt apud Ennium, *Hehe* ipse clypeus cecidit. Apud Næuium, *Eheu* mea puella spe quidem is succensit tibi. Apud Pompilium, *Heu* qua me caussa fortuna infesta premis? Quod ait *Iurgio*, id est litibus. Itaque quibus res erat in controuersia, ea vocabatur *Lis*: ideo in actionibus videmus dici, *Quam rem sine litem* dicere oportet. Ex quo licet videre *Iurgare* ab iure dictum: cum quis iure litigaret. à quo *Obiurgat* is qui id facit iniuste. ¶Apud Lucretium, Atque aliquos ibi ab rebus *clepsere* foro. Qui clepsere dixit, vnde etiam alij *Clepere*: id est corripere: quorum origo à clam, vt sit dictum *clapere*, & ex E, A commutato, vt multa, est factum clepere. Potest & à Græco dictum, κλέπτειν. ¶Apud Matium, Corpora Graiorum mærebat *mandier* igni. Dictum *Mandier* à mandendo, vnde manducari. à quo in Atellaneis obsonium vocant *Manducum*. Apud Matium, *Obscæni* interpres, funestique omnis auctor. *Obscænum* dictum ab scæna. ea vt Græci. vt Accius scribit, scena. In pluribus verbis A ante E alij ponunt, alij non. vt quod partim dicunt *Scæptrum*, partim dicunt *Sceptrum*: alij *Fænus*, alij *Fenus*: sic *Fænisicia*, & *Fenisicia*. à quo rustici pappum *Mæsium*, non *mesium*. A quo Lucilius scribit, Cæcilius ne rusticus fiat. Quare turpe, id *obscænum*: quod nisi in scæna palam dici non debet. Potest vel ab eo quod pueris turpicula res in collo quædam suspenditur, nequid obsit bonæ scæuæ caussa. inde *Scæuola* appellatus. Ea dicta ab scæua, id est sinistra: quod quæ sinistra sint, bona auspicia existimantur. A quo dicuntur comitia, aliudve quid sit, dici aue sinistra, quæ nunc est. id à Græco est, quod hi sinistram vocant σκαιάν. quare quod dixi scæuum, bonum omen est: obscænum vero, turpe. quod inde dicitur obscæne, quod exotericum. ¶Apud Plautum, Quia ego ante hac te amaui: & mihi amicam esse *creui*. valet, constitui. Itaque heres, cùm constituit se heredem esse, dicitur *Cernere*, cum id fecit, creuisse. Apud eundem, Quo de sinu *frequentem* operam dedistis. valet adsiduam. Itaque qui adest, *adsiduus*: ferre quem quæ oportet, is *frequens*. opponi solet itaque. Illud quæ eædem mulierculæ dicunt, Pol istoc quidem nos pretio *tanti est frequentare*: ita in prandio nos lepide ac nitide accepisti. Apparet dicere facile est, curare vt adsimus, cùm tam bene nos accipias. ¶Apud Ennium, Decretum est *fossare* corpora teleis. hoc verbum Ennij, dictum a fodiendo. à quo *Fossa*. Apud Ennium, Vecibus concidet fac siet obrutus.

Desunt quædam.

Mussare dictum, quòd muti non amplius quàm μῦ dicunt. à quo idem dicit, Quod minimum est, neque vt aiunt, μῦ facere audet.

¶Apud Pacuuium, Dij monerint meliora, atque amentiam *auerruncassint*. A vertendo *Auerruncare*: vt deus, qui ijs rebus præest, *Auerruncus*. Itaque ab eo precari solent vt pericula auertat. ¶In Aulularia, *Pipulo* te differam ante ædeis. id est conuicio, declinatum à pipatu pullorum. Multa ab animalium vocibus translata in homines: partim quę sunt aperta, partim obscura. Perspicua, vt Ennij, Animus cum pectore *latrat*. Plauti, *Gannit* odiosus omni totæ familiæ. Cæcilij, Tantam rem *dibalare*, vt pro nihilo habuerit. Lucilij, Hęc inquam, *rudet* ex rostris, atque *hinnitabat*. Eiusdem, Quantum *hinnitum* atque equitatum. Hæc minus aperta: Porcij ab lupo, volutare *vlulantis*. Ennij à vitulo, Tibicina maximo labore *mugit*. Eiusdem à boue, Clamore *bouantes*. Eiusdem ab leone, Pauiam fecere *fremendo*. Eiusdem ab hœdo, Clamor ad cælum voluendus per æthera *vagit*. E à frendice, Frunde *frutimi* suauiter. M. Accius in Casina à fringuilla, Quid *fringutis*? quid istuc tam cupide cupis? sues auoluerat. Ita trude neque in re, neque in iudicium Æsopi, nec theatrales. ¶In Colace, *Nexum* Manilius scribit, omne quod per libram & æs geritur, in quo sint mancipi: Mucius Scæuola, quæ per æs & libram fiant, vt obligentur, præterquam quæ mancipio dentur. Hoc verius esse, ipsum verbum ostendit, de quo quæritur. Nam idem quod obligatur per libram, neque suum fit, inde Nexum dictum. Liber, qui suas operas in seruitute pro pecunia, quam debeat, dum solueret, *Nexus* vocatur, vt ab ære *Obæratus*. Hoc C. Popilio rogante Sylla dictatore sublatum ne fieret, & omneis qui bonam copiam iurarent, ne essent nexi, dissoluti. ¶In Casina, Sine amet, sine, quòd lubet, id faciat: quãdo tibi nil domi *delequium* est. Deliquium dictum ab eo quòd deliquatur: vt turbida quæ sunt, deliquantur, vt liquida fiant. Aurelius scribit deliquium esse à liquido: Claudius ab eliquato. Si quis alterutrum sequi malit, habebit auctorem Cæcilium, Per lætitiam liquitur animus. Aliquando liquitur fictum.

6 ¶MVLTA apud poëtas reliqua esse verba, quorum origines possunt dici, non dubito. vt apud Næuium in Esiona. Enimuero *gladij lingula* à lingua. In Clastidio, *Vitulantes* à vitula. in Dulorestę, *Caperrata fronte*, à capræ

gratia alterum horum diceretur Priamus, alterum Hecuba: nullam vnitatem adsignificaret, quæ apparet in Lego & legi, & in Priamus Priami. Vt in hominibus quædam sunt cognationes, & gentilitates: sic in verbeis. Vt enim ab Aimilio homines orti *Aimilij*, ac gentiles, sic ab Aimilij nomine declinatæ voces in gentilitate nominali. Ab eo enim quod est impositum recto casu Aimilius, orta, *Aimilij*, *Aimilium*, *Aimilios*, *Aimiliorum*; & sic reliqua, eiusdem quæ sunt stirpis. Duo igitur omnino verborum principia, impositittiorum & declinatorum: alterum, vt fons, alterum vt riuus. Impositita nomina esse voluerunt quampaucissima, quo citius ediscere possent: declinata quamplurima, quæ istoc opere facilius omnes, quibus opus essent, discerent. Ad illud genus quod prius, historia opus est. nisi descendendo enim, aliter id non peruenit ad nos: ad reliquum genus, quod posterius, ars: ad quam opus est pauceis præcepteis, quæ sunt breuia. Quæ enim recte in vno vocabulo declinare didiceris: in infinito numero nominum vti possis. Itaque noueis nominibus adlateis in consuetudinem, sine dubitatione eorum declinatus statim omnis dicit populus. etiam nouitij serui empti in magna familia, citò omnium conseruorum nomina recto casu accepto in reliquos obliquos declinant. Qui si nonnumquam offendunt, non est mirum: etenim illi qui primi nomina imposuerunt rebus forsitan in quibusdam sunt lapsi. Voluisse enim putant singulareis res notare, vt ex iis in multitudine declinarentur, vt est ab Homine *Homines*, sic mares liberos voluisse notari, vt ex heis feminæ declinarentur: vt est à Terétio *Terentia*: sic in recto casu, quas imponerent voces, vt illinc essent futuræ quæ declinarentur: sed hæc in omnibus tenere nequisse, quòd & vna dicuntur *scopa*, & mas & femina *aquila*: & recto & obliquo vocabulo *vis*. Cur hæc non tam sint in culpa, quàm putant plerique, soluere non difficile, sed nunc non necesse. non enim quod non potuerunt adsequi, sed quod voluerunt, ad hoc quod propositum refert. Quod nihilo minus declinari potest ab eo quod imposuerût *scopa*. scopa; quam si imposuissent scopa, ab eo scopæ. sic alia.

3 ¶CAVSSAM quare ab impositeis nominibus declinarint, ostendi. Sequitur, in queis voluerint declinare aut noluerint: generatim ac summatim, item in formeis. *Duo* enim *genera verborum*: vnum *fecundum* quod declinando multas ex se parit dispareis formas, vt est lego, legis, legam, sic alia: alterum genus *sterile*, quod ex se parit nihil. vt etiam, vix, magis, cras, cur. Quarum rerum vsus erat simplex: ibi etiam vocabuli declinatus. at in qua domo vnus seruus, vni seruolo post nomen: in qua multi, pluribus. Igitur & in heis rebus, quorû sunt nomina, quod discrimina vocis plura propagines plures. In heis reb. quę copulæ sunt, at heis iunguntur verba, quod non opus fuit declinari in plura, fere singula sunt. Vno enim loro colligare possis vel hominem, vel equum, vel aliud quod, quicquid est quod cum altero potest colligari Sic quod dicimus in loquendo, Consul fuit Tullius & Antonius: eodem illo & omneis binos consules colligare possumus. Vel dicam amplius, omnia nomina, atq; ideo etiam omnia verba: (cùm fiunt tunc ex vna syllaba, illud & maneat vnû.) Quare duce natura, si quę imposita essét vocabula rebus:

Multa desunt.

Ne ab omnibus heis declinatus putarent: quorum generum declinatione oriuntur.

4 ¶PARTES orationis sunt duæ, si item vt Dion, in treis diuiserimus partes res quæ verbeis ad significantur, vna quæ adsignificat casus: altera, quę tempora: tertia, quæ neutrû. De heis Aristoteles duas partes orationis esse dicit: vocabula & verba: vt homo & equus, & legit & currit. Vtriusque generis & vocabuli & verbi, quædam priora. quædam posteriora. priora, vt homo scribit: posteriora, vt doctus & doctè. dicitur enim Homo doctus, & Scribit doctè. Hæc sequitur & locus & tépus: quòd neq; homo, neque scribit, potest sine loco & tempore esse: ita vt magis sit locus homini coniunctus, tempus scriptioni, cum de heis nomé sit primû. Prius enim nomen est quam verbum temporale: & reliqua posterius quam nomen & verbum. Prima igitur nomina. Quare de eorum declinatione quam de verborum ante dicam.

5 ¶Nomina declinantur, aut in earum rerum discrimina quarum nomina sunt, vt à Terentius, *Terentij*: aut in eas res extrinsecus, quarum ea nomina non sunt: vt ab equo, *Equiso*. In sua discrimina declinantur, aut propter ipsius rei naturam de quo dicuntur, aut propter illius qui dicit. Propter ipsius rei discrimina, aut à toto, aut à parte. A toto, vt ab homine *Homunculus*, à capite *Capitulum*: propter multitudinem, vt ab homine *Homines*: ab eo quod alij dicunt Ceruices, & id Hortensibus in poemateis ceruix. Quæ à parte declinata, aut à corpore, vt à mamma *Mammosa*, à manu *Manubia*: alia ab animo, vt à prudentia *Prudens*, ab ingenio *Ingeniosus*. hæc sine agitationibus: aut vbi motus maiores. Item ab animo, vt abstrenuitate & nobilitate, *Strenui* & *Nobiles*. Sic à pugnando, & currendo, *Pugiles* & *Cursores*. Vt aliæ declinationes ab animo, aliæ à corpore: sic aliæ quæ extra hominem: vt *Pecuniosi*, *Agrarij*, quòd foris pecunia & ager propter eorum, quam dicuntur.

6 ¶SVNT declinati casus, vt qui de altero diceret, distinguere posset cùm vocaret, cùm daret, cùm accusaret: sic alia quidem di-

ſcrimina, quæ nos & Græcos ad declinandum duxerunt. Sine controuerſia ſunt hi quinque. Quis vocetur vt Hercules: Quemadmodum vocetur, vt Hercules: Quò vocetur, vt ad Herculem: Cui vocetur, vt Herculi: Cuius vocetur, vt Herculis.

7 Propter ea verba, quæ erant proinde ac cognominata, vt prudens, candidus, ſtrenuus: quod in heis præterea ſunt diſcrimina propter incrementum, quod maius vel minus in heis eſſe poteſt: adceſſit declinationum genus, vt à candido, *candidius*, *candidiſſimum*: ſic à longo, diuite, id genus alijs vt fieret. Quæ in ea res quæ extrinſecus declinantur, ſunt ab equo *Equile*, ab ouibus *Ouile*: ſic alia. hæc contraria illeis quæ ſuprà dicta, vt à pecunia *Pecuniosus*, ab vrbe *Vrbanus*, ab atro *Atratus*. vt nonnunquam ab homine locus, ab eo loco homo: vt à Romulo Roma, à Roma, Romanus. Aliquot modeis declinata ea quæ foris. nam aliter qui à maioribus ſueis *Latonius* & *Priamides*: aliter quæ à facto, vt à prædando *Præda*, à merendo *Merces*. Sic alia ſunt quæ circum re non difficile: ſed genus iam videtur, & alia vrgent: omitto.

8 ¶In verborum genere, quæ tempora adſignificant, quòd ea erant tria, præteritum, præſens, futurum: declinatio facienda fuit triplex, vt ſaluto, ſalutabam, ſalutabo. Cum item perſonarum natura triplex eſſet, qui loqueretur, de quo, ad quem, hæc ab eodem verbo declinata, quæ in copia verborum explicabuntur.

9 ¶Qvoniam dictum de duabus declinationibus, cur & in qua ſit forma: tertium quod relinquitur, quemadmodum, nunc dicetur. *Declinationum genera* ſunt *duo*, Voluntarium, & Naturale: *voluntarium* eſt, quo, vt cuiuſque tulit voluntas, declinauit. Sic tres cum emerunt Epheſi ſingulos ſeruos: nonnunquam alius declinat nomen ab eo qui vendit: Artemidorus, atque Artenam appellat: alius aut ab regione, quòd ibi emit, ab Ionia, Ionam: aut ab vrbe Epheſo Epheſium: ſic alius ab aliqua alia re, vt viſum eſt. Contra *naturalem declinationem* dico, quod non à ſingulorum oritur voluntate, ſed a communi conſenſu. Itaque omnes impoſiteis nominibus, eorum item declinant caſus: atque eodem modo dicunt huius Artemidori, & huius Ionæ, & huius Epheſij: ſic in alijs caſibus. Cùm vtrumque nonnunquam accidat: & vt in voluntaria declinatione animaduertatur natura, & in naturali voluntas: quæ cuiuſmodi ſint, aperietur infra. Quod vtraque declinatione alia fiunt ſimilia, alia diſſimilia, de eo Græci Latinique libros fecerunt multos: partim cùm alij putarent in loquendo ea verba ſequi oportere quæ à ſimilibus ſimiliter eſſent declinata, quas appellarant ἀναλογίας: alij cùm id negligendum putarent, ac potius ſequendam συνήθειαν, diſſimilitudinémque quæ in conſuetudine eſt: quam etiam vocant ἀνωμαλίαν: cùm, vt ego arbitror, vtrumque ſit nobis ſequendum. quod in declinatione voluntaria ſit ἀνωμαλία: in naturali magis analogia. De quibus vtriuſque generis declinationibus libros faciam bis ternos: prioreis treis de earum declinationum diſciplina: poſterioreis, ex eius diſciplinæ propaginibus. De prioribus primus erit hic: quæ contra ſimilitudinem declinationum dicantur. Secundus quæ contra diſſimilitudinem. Tertius de ſimilitudinum forma. De quibus quæ experiero, ſinguleis tribus: tum de altereis totidem ſcribere ac diuidere incipimus.

10 ¶Incipiam, quod huiuſce libri eſt, dicere contra eos qui in ſimilitudinem ſequuntur: quæ eſt, vt in ætate puer ad ſenem, puella ad anum: in vrbeis, vt eſt ſcribo, ſcribam: dico, dicam. prius contra vniuerſam analogiam: tum de ſinguleis partibus à natura ſermonis incipiam.

11 ¶Omnis oratio cùm debeat dirigi ad vtilitatem: ad quam tum denique peruenit, ſi eſt *aperta* & *breuis*: quæ petimus, quòd obſcurus & longus orator eſt odio: & cùm efficiat *aperta*, vt intelligatur: *breuis*: vt cito intelligatur: & apertam conſuetudo, breuem temperantia loquentis: & vtrumque fieri poſſit ſine analogia. nihil ea opus eſt. Neque enim vtrum Herculi an Herculis clauam dici oporteat, ſi doceas analogia, cùm vtrumque ſit in conſuetudine, non negligendum, quod æque ſunt & breuia & aperta.

12 ¶Præterea quòd in vtilitatis cauſſa quæque res ſit inuenta: ſi ex ea quis id ſit conſecutus, amplius eam ſcrutari non debet, cum ſit nimium otioſi. & cum vtilitatis cauſſa verba ideo ſint impoſita rebus, *vt ea ſignificent*: ſi id conſequimur vna conſuetudine, nihil prodeſt analogia.

13 ¶Accedit, quòd quæcunque vſus cauſſa ad vitam ſint adſumpta, in heis vtilitatem quærere, non ſimilitudinem. itaque *in veſtitu*, cum diſſimillima ſit virilis togæ tunicę muliebri, ſtola pallio: tamen inæqualitatem hanc ſequimur nihilominus.

14 In *ædificiis*, quòd non videmus habere atrium ἀσύμμετρον, ſimilitudinem, & cubiculum ad ęquale; cum tamen propter vtilitatem in heis diſſimilitudines potius quam ſimilitudines ſequamur. itaque & hiberna triclinia & ęſtiua, non item valuata & feneſtrata facimus.

15 Qvare cum in veſtitu ædificiis, ſic in *ſupellectile*, *cibo*, cætereis omnibus quæ vſu ad vitam ſunt adſumpta, dominetur inæqualitas: in ſermone quoque, qui eſt vſus cauſſa conſtitutus, ea non repudianda.

16 ...

16 ¶Qvod si quid duplicem putat esse summam, ad quas metas naturæ sit perueniendum in vsu, vtilitatis & *elegantia*: quòd non solùm vestiri esse volumus, vt vitemus frigus, sed etiam vt videamur vestiti esse honeste: non domum habere, vt simus in tecto & tuto solùm, quod necessitas contruserit, sed etiam vbi voluptas retineri possit: non solùm vasa ad victum habilia, sed & figura bella, atque ab artifice: quod aliud homini, aliud humanitati satis est. Quoduis sitienti poculum homini idoneum; humanitati nisi bellum, parum, sed cùm discessum est ab vtilitate ad voluptatem, tamen in eo ex dissimilitudine plus voluptatis quàm ex similitudine sæpe capitur. quo nomine & gemina conclauia dissimiliter pollent, & lectos non omneis pareis magnitudine ac figura faciunt. Quod si esset analogia petenda in supellectile, omnes lectos haberemus domi ad vnam formam, & aut cum fulcro aut sine eo, nec tum ad tricliniarem gradum, non item ad cubicularem: neque potius delectaremur supellectile, distincta quæ esset ex ebore, aliisque rebus disparibúsque figureis, quàm grabateis analogeis, cùm ad similem formam plerunque eadem materia fiunt. Quare aut negandum nobis disparia esse iucunda: aut quoniam esse necesse est confiteri, dicendum, verborum dissimilitudinem, quæ sit in consuetudine, non esse vitandam.

17 ¶Qvod si analogia nobis sequenda est: aut ea nobis obseruanda est quæ est in consuetudine: aut quæ non est. si ea quæ est, sequenda est: præcepteis nihil opus est: quòd cùm consuetudinem sequemur, ea nos sequetur. si, quę non est in consuetudine, sequemur: vt quisque duo verba in quatuor formeis finxerunt similiter, quamuis hæc nollemus, tamen erunt sequenda: vt, Iupiter, Marspiter, quas si quis seruet analogias, pro insano sit reprehendendus. non ergo ea est sequenda.

17 ¶Qvod si oportet vt à similibus similiter omnia declinentur verba, sequitur vt ab heis similibus similia debeant fingi. quod non fit: nam & à similibus alia fiunt similia, alia dissimilia: & à dissimilibus partim similia, partim dissimilia. ¶A similibus similia, vt à bono ac malo, bonum, malum. ¶A similibus dissimilia, vt à lupus, lepus: lupo, lepori. ¶Contrà à dissimilibus dissimilia, vt Priamus Paris, Priamo Pari. ¶A dissimilibus similia, vt Iupiter Iouis, & Iouis Iouis. Eo etiam magis *ἀνάλογοις* dissimilia finguntur, sed etiam ab iisdem vocabuleis dissimilia: neque à dissimilibus similia, sed etiam eadem. Ab iisdem vocabuleis dissimilia fingi apparet, quod cum duę sint Albæ, ab vna dicuntur *Albani*, ab altera *Albenses*: cùm ternæ fuerint Athenæ, ab vna dicti *Athenas*, ab altera *Athenienses*, à tertia *Athenæopolitæ*. Si ex diuerseis verbeis multa facta, in declinando inueniuntur eadem: vt cum dico à luo, luam, & abluo, abluam. Omnia fere nostra liberalia & muliebria multitudinis cum recto casu fiunt dissimilia, cum dandei casu, similia, vt mares Terentij, feminæ Terentiæ: eadem in dandei, vireis Terentiis, & mulieribus Terentiis. Dissimilia, Plautus & Plautius: & communia, huius Plauti, & huius Plautij.

19 ¶Deniqve si est analogia, quòd in multeis verbeis est similitudo verborum: sequitur quod in pluribus est dissimilitudo: vt non sit in sermone sequenda analogia.

20 ¶Postremo, si est in oratione, aut in omnibus eius partibus est, aut in aliqua: & in omnibus non est: in aliqua esse parum est: vt album esse Æthiopem, non satis est quòd habet candidos dentes, non est ergo analogia.

21 ¶Cvm à similibus verbeis quæ declinantur, similia fore pollicentur qui analogias esse dicunt, & cùm simile tum denique dicentes se ostendere ex verbo verbum, quod ex eodem sit genere, eadem figura transitum de casu in casum similiter ostendi possit. Qui hæc dicunt, vtrumque ignorant, & in quo loco similitudo debeat esse, & quemadmodum spectari soleat, simile sit néсne. quæ cùm ignorant, sequitur, vt cùm analogiam dicere non possint, sequi debeamus [ἀνωμαλίαν.] Quæro enim, *verbum* vtrum dicant vocem quæ ex syllabeis est ficta, eam quam audimus, an quod eam significat quam intellegimus; an vtrumque. si vox voci esse debet similis, nihil refert, quod significat, mas an femina sit: & vtrum nomen, ac vocabulum sit. quod illi interesse dicunt. Sin illud quod significatur, debet esse simile, Diona & Theona, quos dicunt esse ipsi pene geminos, inueniuntur esse dissimiles: si alter erit puer, alter senex, aut vnus albus, alter Æthiops: item aliqua re alia dissimiles. Sin ex vtraque parte debeat verbum esse simile: non citò inuenietur quin in alterutra re claudicet. nec Perperna & Alphena erit simile: quod alterum nomen virum, alterum mulierem significat. Quare quoniam vbi similitudo esse debeat, neque vult ostendere: impudentes sunt qui dicunt analogias.

22 ¶Altervm illud, quod dixi, quemadmodum simile expectari oporteret, ignorare apparet ex eorum præcepto, quòd dicunt, cùm transierit e nominandei casibus in eos quos appellant vocandei, tum denique posse dici rectos esse simileis aut dissimileis. esset enim, vt siquis Menæchmos geminos cum videat, dicat se non posse iudicare dissimilesne sint, nisi qui ex eis sint nati, considerarit: nunc discrepant inter se. nisi inquam quo magis minúsve sit simile, quod conferas cum altero, ad iudicandum extrinsecus oportet sumi. Quare

enim ignorent quemadmodum similitudo debeat sumi, de analogia dicere non possunt. Hæc apertius dixissem, nisi breuius eo nunc mallem: quæ infra sunt, planius vsurpanda. Quare quod ad vniuersam verborum naturam attinet, hæc attigisse modo satis est.

23 ¶ Qvod ad parteis singulas orationis, deinceps dicam, quarum vis, quoniam sunt diuisiones plures, nunc ponam potissimum in quæ diuiditur. *Oratio* secanda, vt natura, *in quatuor parteis: vnam,* quæ habet casus: *alteram,* quæ habet tempora: & *tertiam,* quæ habet neutrum: & *quartam,* in qua est vtrumque. Has vocant quidam, appellandei, dicendei, adminiculandei, iungendei. *Appellandei* dicitur, vt homo, & Nestor: *dicendei,* vt scribo, & lego: *iungendei,* vt atque: *adminiculandei,* vt docte, & commode. *Appellandei partes* sunt *quattuor:* e queis dicta à quibusdam *prouocabula,* quę sunt, vt quisque: *vocabula,* vt scutum, gladius: *nomina,* Romulus, Remus: *pronomina,* vt hic, hæc. Duo media dicuntur *nomina:* prima & extrema, *articuli.* Primum genus est *infinitum:* secundum, vt *infinitum:* tertium, vt *effinitum:* quartum *finitum.* Hæc sigillatim triplicia esse debent; quod sexum, multitudinem, casum. *Sexum* vtrum virile, an muliebre, an neutrum sit: vt doctus, docta, doctum. *Multitudinem,* vnum, an plura significet: vt hic, hi, hæ. *Casum,* vtrum, recto sit, vt Marcus; an obliquo, vt Marco; an communi, vt Iouis.

24 ¶Heis dicteis partibus, singulas prospice, quo facilius nusquam esse analogias, quas sequi debeamus, videas. Nempe esse oportebat vocis formas ternas, vt in hoc, humanus, humana, humanum. sed habent quædam binas, vt vt ceruus, cerua: quædam singulas, vt aper, & sic multa. non ergo est in huiuscemodi generibus analogia.

25 ¶Et in multitudine, vt vnum significat pater, plures patres: sic omnia debuerunt esse bina. Sed & singularia solum sunt multa, vt cicer, siler (nemo enim dicit cicera, silera) & multitudinis, vt salinæ. non enim ab heis singulari specie dicitur salina, & balnea. Neque ab eo quod dicunt balneum, habet multitudinem consuetudo. nam quòd est, vt prædium, balneum debuerunt esse plura, vt prædia, balnea: quod non est. non est ergo in heis quoque analogia.

26 ¶Alia casus habent, & rectos & obliquos: alia rectos solùm: alia modo obliquos. Habent vtrosque, vt Iuno, Iunonis: rectos modò vt Iupiter, Marspiter: obliquos solùm, vt Iouis, Iouem. non ergo in heis est analogia.

27 ¶ Nvnc videamus in illa quadripartita. Primùm si esset analogia, vt in heis tribus articuleis. vt est quis, quem, cuius: sic diceretur, quæ, quam, cuius. Et vt est quis, cui, sic diceretur qua, quæ: nam est proportione simile. vt deæ bonæ, quæ sit: dea bona, quæ est & vt est quem, quis: sic quos, *ques* Quare quod nunc dicitur, qui homines, dici oportuit ques.

28 ¶Præterea, vt est ab is, ei, sic ab ea, eæ diceretur, quod nunc dicitur ei: & pronuntiaretur, vt in ieis, vireis, sic eeis, mulieribus. & vt est in recteis, is, ea: debuit esse ibus, eeis: sed id est in obliqueis ieis, nunc non modo in virili, sicut in muliebri, dicitur eius: sed etiam in neutreis articuleis, vt, eius viri, eius mulieris, eius pabuli: cum discriminentur in recteis casibus, is, ea, id. De hoc genere parcius tetigi, quòd librarios hæc spinosiora indulgentius laturos putaui.

29 ¶De nominatiueis, quę accidunt proxime ad finitam naturam articulorum, atque appellantur vocabula, vt homo & equus: eorum declinationum genera sunt quatuor. vnum, *nominandei,* vt ab equo, equile: alterum, *casuale,* vt ab equo, equum: tertium, *augendei,* vt ab albo albius: quartum, *minuendei,* vt à cista cistula. Primum genus (vt dixi) id est, cum aliqua parte orationis declinata sunt recto casu vocabula: vt à balneis balneator. hoc ferè triplices habet radices: quòd & *à vocabulo* oritur, vt à venatore venabulum: & *à nomine,* vt à Tibure Tiburs: & *à verbo,* vt à currendo cursor. In nullo horum analogiam seruare videbis.

30 Primvm cùm dicatur, vt à boue & à sue, Ouile & Suile, sic à boue dicitur Bubile, non *bouile.* Et cùm simile sit auis, & ouis: neque dicitur, vt ab aue Auiarium, ab oue ouile, ab aue *auile* non est, neque ab oue *ouiarium.* Et cùm debuerit esse, vt à cubatione Cubiculum, sic à sessione *sediculum* non est. Quoniam taberna, vbi venit vinum, à vino Vinaria, à creta Cretaria, ab vnguento Vnguentaria dicitur: *ἀναλογικῶς* si essent vocabula, vbi caro venit, *carnaria:* vbi pelles, *pellaria:* vbi calcei, *calcearia* dicerentur: non lanіena, pelleiuina, sutrina. Et sic, vt est ab vno Vni, à tribus Trini, à quattuor Quatrini, sic à duobus *duini,* non Bini dicerentur. nec non vt quadrigæ, trigæ, sic potius *duigæ* quàm Bigæ. Permulta huiusce generis: quæ, quoniam admonitus perspicere potest, omitto.

31 ¶Vocabvla quæ *à nominibus* oriuntur à similibus nominibus similia esse debent dicemus, quoniam gemina sunt. Parma, Alba, Roma. Parmenses: aut quoniam similis est Roma, Nola, Parma, dicemus: vt Romani, Nolani, sic *Parmani.* & à Pergamo, ab Ilio similiter, vt Pergameneis sic *Iliensis.* aut vt Ilius mas & Ilia femina, sic *Pergamus* & *Pergama.* Et quoniam similia nomina sunt Asia, Lybia, dicemus vt Asiaticos, sic *Libyaticos* homines.

32 ¶Quæ vocabula dicuntur *à verbeis,* fiunt, vt à scribendo Scriptor, à legendo Lector,

ctor: hæc quoque, non seruare similitudinem licet videre ex heis, cùm similiter dicatur, vt ab amando Amator, à salutando Salutator, à cantando Cantator: & cùm dicatur: Lassus sum metendo, ferendo: ex heis vocabula non reddunt proportionem: quòd non fit, vt Messor, *Fertor*. Multa sunt item in hac specie, in quibus potius consuetudinem sequimur quàm rationem verborum. Præterea, cum sint ab eadem origine verborum vocabula dissimilia superiorum, quòd simul habeant casus & tempora, quæ vocantur participia: & multa sint contraria, vt amor amo, feror fero: ab amo & huiusmodi omnibus verbeis oriuntur præsens & futurum, vt amans & amaturus: & ab heis verbeis tertium, quòd debet fingi præteriti, in lingua Latina reperiri, non potest. non ergo est analogia. Sic amabor, legor & huiusmodi verbi, est vocabulum eius generis præteriti temporis, fit, vt amatus eram, sum, ero: neque præsentis & futuri ab heis fit. non est ergo analogia: præsertim cùm tantus numerus vocabulorum in eo genere interierit, quod dicimus in heis verbeis, & in ieis verbeis quæ contraria non habent, loquor, venor: tamen dicimus loquens, venans: locuturus, venaturus. quod secundùm analogias non est. quoniam dicimus loquor & venor. Vnde illa quæ erant superiora, minus seruantur. quod cum heis, quæ contraria verba habent alia efficiunt terna, vt ea quæ dixi: alia bina, vt ea quæ dicam, currens, ambulans: cursurus, ambulaturus. tertia enim præteriti non sunt: vt *cursus sum, ambulatus sum*. Neque in heis quidem quæ sæpius quid fieri ostendunt, seruant analogiam: vt est à cantando cantitans, ab amando *amitans* non est, & sic multa vt in heis singularibus, sic in multitudinis: sicut enim cantitantes, *seditantes* non dicuntur.

33 ¶ QVONIAM est vocabulorum genus quod appellant *compositum*, & negant conferri id oportere cum simplicibus, de quibus adhuc dixi; de composit eis separatim dicam. Cum à tibiis & canendo tibicen dicitur; quærant, si analogias sequi oporteat, cur non à cithara & psalterio, & pandura, dicamus *citharicen*, & sic alia. Si ab æde & tuendo Æditu us est, cur ab atrio & tuendo non *atrituus* sit potius quàm Atriensis? Si ab auibus capiendeis Auceps dicatur, debuisse aiunt ex piscibus capiendis *piscicepi*, vt aucupem. sic *piscicupem* dici, & vbi lauetur æs, *ærarias*, non Ærelauinas nominari: & vbi fodiatur argentum, Argentifodinas dicimus: neque vbi fodiatur ferrum, *Ferrifodinas*. Qui lapides cædunt, lapicidas: qui ligna, *lignicidas* non dici. neque vt aurificem, sic *argentificem*. non doctum dici indoctum, non salsum insulsum. Sic & ab hoc quoque fonte quæ profluant, animaduertere est facile.

34 ¶ RELINQVITVR de casibus, in quo Aristarchei suos intendunt neruos.

35 ¶ PRIMVM si in heis esset analogia, dicunt debuisse omneis nominatiuos & articulos habere totidem casus: nunc alios habere vnum solum, vt litteras singulas omnes: alios treis, vt prædium, prædij, prædio: alios, quattuor, vt mel, mellis, melli, melle: alios, quinq;, vt quintus, quinti, quinto, quintum, quinte: alios, sex, vt vnus, vnius, vni, vnum, vne, vno. Non esse ergo in casibus analogias.

36 ¶ SECVNDO, quod Crates dicebat, cur quæ singulos habent casus, vt litteræ Græcæ, non dicantur alpha, alphatos? Si idem mihi respondebitur quod Crateti, non esse vocabula nostra, sed penitus barbara: quæram cur iidem nostra nomina, & Persarum & ceterorum quos vocant barbaros, cum casibus dicant. quare, si esset analogia, aut, vt Pœnicorum & Ægyptiorum vocabula, singuleis casibus dicerentur: aut pluribus, vt Gallorum & ceterorum. Nam dicunt ab alaco *alacem*, & sic alias. In quod scribent, dicent, quod Pœnicum sit, singuleis casibus: ideò eas litteras Græcas nominari: sic Græci nostra seneis casibus non quineis dicere debebant. quòd cùm non faciunt, non est analogia.

37 ¶ QVÆ si esset, negant vllum casum duobus modeis debuisse dici: quod fit contra. Nam sine reprehensione vulgò alij dicunt in singulari, hac oui & aui: alij, hac oue, & aue. In multitudinis, hæ puppeis, resteis, & hæ puppes, restes. ¶ Item, quod in patrico casu hoc genus dispariliter dicatur ciuitatum, parentium: ciuitatum parentium: in accusandei hos monteis, fonteis, hos montes, fontes.

38 ¶ ITEM cùm si sit analogia, debent à similibus verbeis similiter declinateis similia fieri, & id non fieri ostendi possit: despiciendam esse eam rationem. Atqui ostenditur. nam quid potest similius esse quàm mens, dens, gens? cùm horum casus patricus, & accusandei, in multitudine sint dispariles. nam à primo fit gentium, & genteis, vtrobique vt sit I: à secundo mentium, & mentes, vt in priore solo sit I: à tertio & dentum, dentes, vt in neutro sit I. ¶ Sic item, quoniam simile est recto casu surus, lupus, lepus, rogant cur non dicant proportione item suro, lupo, *lepo*. Si respondent similia non esse, quod ea vocemus dissimiliter, sure, lupe lepus: sic enim respondere voluit Aristarchus Crateti. nam cùm scripsisset, similia esse, Philomedes, Heraclides, Melicertes, dicit non esse similia. in vocando enim cum E breui dici *Philomede*, cum E longo *Heraclide*, & cum E breui *Melicerte*. In hoc dicunt Aristarchum non intellexisse quod quæreretur, cum sic solueris. Sic enim, vt quidquid in obliqueis casibus discrepant, dicere po-

tuit, propterea rectos casus non esse simileis: cùm quæratur duo inter se similia sint néne, non debere extrinsecus adsumi, cur similia sunt. Item, si esset analogia, similiter aues, oues, sues dicerent: item vt ouium, auium sic *suium*. ¶Si analogia est, inquit, cur populus dicit dij Penates, *dy* Consentes? cùm sit, vt hic reus, ferus, deus: sic hi rei, feri, *dei*? ¶Item quærunt, si sit anolagia, cur appellant omnes ædem *deum Consentum*, & non *deorum Consentium*? Item cur dicatur *mille denarium*, non mille denariorum? est enim hoc vocabulum ea figura, vt Vatinius, Manlius, denarius. debet igitur dici, vt Vatiniorum, Manliorum, sic denariorum. & non equum publicum *mille assarium* esse, sed mille assariorum. ab eo enim assario multi assarij. ab eo assariorum. ¶Item secundum illorum rationem debemus secundeis syllabeis longeis dicere Hectorem, Nestorem. est enim vt quæstor, prætor, Nestor, Hector. Et non debuit dici, quibus das, sed *queis* das. est enim vt eeis, heis, queis. At si est quibuscum, non ibus & *hibuscum* dicatur? *Dapatri familias*, dicere non debuerunt, si analogias sequi vellent: quod est vt Atiniæ, Scatiniæ, familiæ: sic vna Atinia, Scatinia, familia. Item plures patres familias dicere non debuerunt, sed, vt Sisenna scribit, *patresfamiliarum*. Neque oportebat consuetudinem notare: alios dicere boum greges, alio *bouerum*: vt struum sic *Iouum* & *Iouerum*: cùm esset vt Iouis bouis, struis, Iouem, bouem, struem, Ioui, boui, strui. Nec cùm hæc conuenirent in obliqueis casibus, dubitare debuerunt in recteis propinquioribus: nunc in consuetudine aliter dicere pro Iouis, Iuppiter: pro bouis & bus, bos: pro struis, strues.

39 ¶ Deinceps dicam de altero genere vocabulorum, in quo contentiones sunt: vt album, albius, albissimum. in quo eam analogiam non seruari apparet. nam cùm sit simile, salsum: caldum: & dicatur ab eis, salsius, salsissimum, *caldius, caldissimum*, debuit dici, quoniam simile est bonum, malum: ab heis *bonius* & *malius, bonissimum*, & *malissimum*: nónne dicimus, bonum, melius, optimum? malum, peius, pessimum? In alijs verbeis nihil deest: vt dulcis, dulcior, dulcissimus. in alijs primum, vt peius, pessimum: in alijs medium, vt cęsius, cæsissimus: in alijs bina sunt quæ sint ab eadem voce declinata: & ea ita vt aliàs desint secundum & tertium, vt in hoc, mane, *manius manissimè*: aliàs vt duo prima absint, vt optimum: aliàs, vt primum & tertium desit, vt melius.

¶ Præterea si dicerent similiter declinari, cùm similia essent macer, sacer, tener: & macerrimus, sacerrimus, tenerrimus: nó discreparent in heis, macrior, & magis sacer, & tenerior: neque alia trisyllaba herent &, si in eis dominaretur similitudo, diceremus, vt candidissimus, candidissima, paupertimus, paupertima, vt candidus, candida, pauper, *paupera*, & vt dicimus doctus, docta, doctissimus, doctissima: sic diceremus, frugalissimus, frugalissima, *frugus* & *fruga*. Ea si proportione essent verba, vt vno vocabulo dicimus virum & mulierem sapientem, & diligentem: & sapientiorem, & diligentiorem: sic diceremus item cùm perueniremus ad summum. quod facimus aliter: nam virum dicimus sapientissimum & diligentissimum. feminam, sapientissimam & diligentissimam. ¶ Quod ad vocabulorum huius generis exempla pertinet, multa sunt reliqua. sed eadem quę dicta ad iudicandum satis sunt, quòd analogia in collatione verborum sequi non debemus.

40 ¶ Magnitvdinis vocabula cùm possint esse terna, vt cista, cistula, cistella: in medijs non sunt: vt in heis, macer, macricolus, macellus: niger, nigricolus, nigellus. Itē minima in quibusdam non sunt, vt auis auicula, auicella: caput, capitulum, capitellum. In hoc genere vocabulorum, quòd multa desunt, dicendum est non esse in eo, sed potius sequendam consuetudinem quàm rationem. Quod ad vocabulorum genera quatuor pertinet, vt in potius consuetudinem quàm analogiam dominari facile animaduerti possit, dictum est.

41 ¶Seqvitvr de nominibus, quæ differunt à vocabuleis, ideò quod sunt *infinita* ac res communeis designent. vt vir, mulier: cum nomina sint finita, ac significent res propriae vt Paris, Helena, e quibus sunt alia nomina à nominibus, vt Ilium, ab Ilo, & Ilia, ab Ilio: alia à vocabulo, vt ab albo, albius, & ab atro, atrius: in neutreis seruata est analogia. Nam & cùm sit à Romulo Roma, proportione non est, quod debuit esse Perperni filia, non Pernæ. Perperna mulieris nomen esse debuit, & nata à Perperno: quod est, vt Arbernus, Perpernus: Arberna, Perperna. Quod si Marcus Perperna virile est nomen, & analogia sequenda: Lucius Ælia, & Quinctus Mucia, virilia nomina esse debebunt. Item quæ habent ab Rhodo, Andro, Cyzico, Rhodius, Andrius Cyzicenus: similiter Cyzicius quis diceretur vnusquisque. Nam vt ab Athenæis Athenæus dicitur rhetor nomine, etsi non sit Atheniensis: in hoc ipso analogia non est: quod alij nomina habent ab oppideis, alij aut non habent, aut non, vt debent, habent. habent plerique libertini à municipio manumissi. in quo, vt societatum & fauorum serui, non seruarunt proportionem, & rationem, & Romanorum liberti debuerunt dici, vt à Fauentia Fauentius, à Reate Reatinus: sic à Roma Romanus. vt nominantur à libertineis orti publici serui, Romani, qui manumissi antequàm sub magistratus nomina, qui eos libe-

berarunt, ſuccedere cœperunt, hinc quoque illa nomina Leſas, Vfenas, Carinas, Mæcenas: quę cum eſſent à loco, vt Vrbinas, & tamen Vrbinus, ab heis debuerunt dici, ad noſtrorum nominum ſimilitudinem.

* *Deeſt pagina.* *

EPITOME LIBRI OCTAVI.

Pro Analogia, ſimilitudine ac ratione loquendi, aduersùs Anomaliam, diſſimilitudinem, & nudam ac ſolam conſuetudinem loquendi.

¶ *Præfatio 1.*

¶ *Pro vniuerſa Analogia: ſeu cauſſæ vniuerſales cur ſimilitudo in oratione ſit & obſeruari debeat, & quem ad finem 2. Analogiam autem ſeu rationem in loquendo ſeruandam eſſe & ea conſtare indicio eſt, quòd qui eam reprehendunt, cum ratione nituntur eam reprehendere: qua in re ſatis demonſtrant rationem, vt in omni re ita quoque in loquendo ſeruari oportere 3. Spectari Analogiam in Triclinijs. 4. Membris humanis 5. Pictura 6. Re militari 7. Republica 8. Scholis 9. ad quam paulatim 10. & lectione poetarum, præſertim comicorum pedetentim eſt 11. ex eaq; paulatim conſuetudinem loquendi corrigendam 12. ad Analogiam omnia reuocari in pictura 13. Veſtimentis, ædificiis, ſupellectile 14. Legibus 15. Vaſis 16. Nominum impoſitione 17. Cœlo 18. Mari 19. Terra 20. Aere 21. Brutis 22. Homine 23. Græcis 24. Omni oratione 25. Mundo 26. In voluntariis & naturalibus declinationibus 27.*

¶ *De Analogia ſpeciales quæſtiones 28. A voce non à ſignificatione verbi ſumendam eſſe ſimilitudinem 29. Cur diuerſæ nationis hominum vocabula plerunq; ſint eiuſdem terminationis 30. Similitudines vocabulorum poſſe oſtendi ex vocandi caſibus 31. An ſimilitudo ſit in maiori parte orationis 32. An vt in ſuppellectile, ita in oratione diſſimilitudinem ſequi oporteat 33. Cur non vt perſedit & perſidit, dicimus percubuit & percubiuit 34. Cur à Romulo, Roma dicta eſt potius quàm Romula 35. Cur literarum vocabula non declinantur 36. An ſit verum quædam vocabula declinari quorum partes non declinentur 37.*

¶ *De Generibus & cur in quibuſdam vocabulis, terna figura, generum ac terminationum 38.*

¶ *De numeris cur alia vocabula ſingularia ſolum, alia plur. alia tantum habent, nec omnia plurale & ſingulare æqualiter habent 39. Cur non vt vitia & vnguenta dicimus, non dicimus aceta, gara, olea, plumba, argenta 40. Cur dicimus publica balinea, non balinea 41.*

¶ *De caſibus & cur omnes voces non habent rectos & obliquos caſus 42.*

¶ *De comparatiuis & cur non omnium vna declinatio 43.*

¶ *De ſuperlatiuis & cur non omnium vna declinatio 44.*

¶ *De Diminutiuis & cur non omnium vna declinatio 45.*

¶ *Reſponſio ad nonnulla quæ pro Anomalia dicta ſunt, cur quædam nomina rectos caſus habent, obliquos non habent 46. Cur dicatur hæc ſtrues. hic Hercules, hic homo: non hæc ſtruis, hic Hercul, hic homon 47. An in plurali recto dici poſſit Cupreſſus & Cupreſſei, ficus, ficei: Platanus platanei 48. De Aſſe, Decuſſe, Treſſe, Centuſſi, Dupondio, mille denariûm, Triumuirûm, Decemuirûm 49. Cur eadem vel res diuer,as nomen & verbum interdum ſignificat 50. Cur cùm Sappho & Sappho: Alcæus & Alcæa dicatur, non dicimus Sapphonis Alcæonis, vt à Geryo Geryonis dicimus 51. Cur Melicertes facit in vocandi caſu Melicerta: Philomedes facit Philomede. Cur in eodem vocandi caſu lepus facit lepus; lupus facit lupe: Cur in genitiuo macer facit macri, ſocer facit ſoceri: Lepus facit lepores in plurali: Nemus facit nemora 52.*

¶ *Num Analogiam ſeruari oporteat in tempore 53 54 55. 56 57. In perſonis 58. In generibus 59. In diuiſionibus 60 & 61. (& cur Colo facit colui. Dolo facit dolaui. Meo facit meas. Neo facit Nes. Veho facit vehis 62.) In participiis 63.*

¶ *Quædam de Analogia 64.*

¶ *Concluſio 65.*

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA LIBER OCTAVVS.

* *Desunt quædam.* *

tam nesciunt docere quàm dicere quæ ignorãt. in quo fuit Crates nobilis grammaticus, qui fretus Chrysippo homine acutissimo, qui reliquit sex libros περὶ τῆς ἀνωμαλίας: heis libreis contra analogiam atq; Aristarchum est nixus: sed ita vt scripta indicant eius, vt nutritius videatur peruidisse voluntatem. quod & Chrysippus, de inæqualitate cùm scribit sermones, propositum habet ostẽdere similes res dissimilibus verbeis, & similibus dissimiles esse vocabuleis notatis. id quidem est verum: & cùm Aristarchus de æqualitate conscribit, & de verborum similitudine, quorundam inclinationes sequi iubet, quoad patiatur consuetudo. Sed hi qui in loquendo partim sequi iubent nos consuetudinem, partim rationem, nõ tam discrepant: quòd consuetudo & analogia coniunctiores sunt inter se quàm hi credunt. quòd est nata ex quadam consuetudine analogia: & ex hac consuetudo ex dissimilibus & similibus verbeis eorum, quod declinationibus constat. neque anomalia neque analogia est repudianda, nisi si non est homo ex anima, quòd est homo ex corpore & anima. Sed ea quæ dicam, quo facilius prouideri possint, prius de trineis copuleis disserendum, nam confusim ex vtraque parte plerique dicuntur, quorum alia ad aliam referri debent summam. Primùm *de copuleis natura* & sueis. hæc enim duo sunt quæ exigunt diuersa: quòd aliud est, dicere verborum analogias, aliud dicere vti oportere analogiis. Secundum *de copuleis multitudinis ac finis*: vtrumque omnium verborum dicatur esse analogia, an vsus, an maioris partis. Tertium, *de copuleis personarum*, qui eis debent vti, quæ sunt plures. Alia enim populi vniuersi, alia singulorum: & de heis non eadem oratores & poetæ: quòd eorum non idem ius. Itaque populus vniuersus debet in omnib. verbeis vti analogia: &, si perperam est consuetus corrigere se ipse; cùm orator non debeat in omnibus vti: quod sine offensione non potest facere, cùm poëtæ transilire lineas impunè possint. Populus enim in sua potestate, singuli in illius. Itaque vt suam quisque consuetudinem, si mala est, corrigere debeat; sic populus suam. Ego populi consuetudinis non sum, vt dominus: at ille meæ est. Vt rationi obtemperare debet gubernator; gubernatori vnusquisque in naui: sic populus rationi, nos singuli populo. Quare ad quamcunque summam in dicendo referam, si animaduertes, intelliges vtrum dicatur analogia esse, an, vti oportet, redigere, dici id in populum aliter, ac inde omnibus dici in eum qui sit in populo.

2 ¶Nunc iam primùm dicam pro vniuersa analogia, cur non modò videatur esse reprehendenda, sed etiam cur in vsu quodammodo sequenda. Secundò, de singuleis criminibus, quibus rebus possint quæ dicta sunt contra, solui. dicam ita vt generatim comprehendam & ea quæ in priori libro sunt dicta, & ea quę possunt dici, atque illic præterij.

3 ¶Primum quod aiunt, qui bene loqui velit, consuetudinem non rationem similitudinum sequi oportere: quòd alterum si neglegat, sine offensione facere non possit, alterum si sequatur, quòd sine reprehensione non sit futurum; errant: quòd qui in loquendo consuetudinem, qua oportet vti, sequitur, non sine ea ratione.

4 ¶Nam vocabula ac verba quæ declinamus, similiter ea in consuetudine esse videmus, & ad eam referimus: & si quid est erratum, non sine ea corrigimus. Nam vt qui *triclinium* constrarunt, si quem lectum de tribus vnum imparem posuerunt, vt de paribus nimium, aut parum produxerunt, vna corrigimus, & ad consuetudinem communem, & ad aliorum tricliniorum analogias. Sic si quis in oratione in pronuntiando ita declinat verba vt dicat dispariа, quod peccat, redigere debemus ad certorum similium verborum rationem.

5 ¶Cvm duo peccati genera sint declinationum, quod in consuetudinem perperam receptum est, alterum, quod nondum est, & perperam dicitur: vnum dant, non oportere dici quod sit in consuetudine: alterum non conceditur, quin ita dicatur, vt sit simile. cùm id faciat, ac si quis puerorum per delicias *pedes* malè ponere, atque imitari vacias cœperit, hos *corrigi oportere*, si concedant: contra si quis in consuetudine ambulandei iam factus sit vacia, aut compernis, si eum corrigi non concedant. non sequitur vt stulte faciant qui pueris in geniculeis alligent serperastra, vt eorum deprauata corrigant crura. cum culpandus non sit medicus qui e longinqua mala consuetudine ægrum in meliorem traducit: quare reprehendendus sit, qui orationem minus valentem propter malam consuetudinem traducit in meliorem.

6 ¶Pictores, Apelles, Protogenes, sic alij artifices egregij non reprehendendi, quòd consuetudinem Myconis, Dioris, Arimnæ & aliorum

aliorum superiorum non sunt secuti: Aristophanes improbandus, qui potius in quibusdam veritatem quàm consuetudinem secutus?

7 ¶Qvid si viri sapientissimi, & *in re militari* & in aliis rebus multeis contra veterem consuetudinem cùm essent vsi, laudati; despiciendi sunt qui potiorem dicunt oportere esse consuetudinem ratione?

8 ¶ An cùm quis perperam consueuerit quid facere *in ciuitate*, nō modò non patiemur, sed etiam pœna adficiemus? Item si quis perperam consueuerit dicere verbum, non corrigemus, cùm id fiat sine pœna?

9 ¶Et hi qui pueros *in ludum mittunt* vt discant quæ nesciunt verba, quemadmodum scribant: itidem barbaros, qui ignorabant verba quemadmodum oportuit dici, non docebimus, vt sciant qua ratione conueniat dici.

20 ¶Sed vt nutrix pueros à lacte non subitò euellit à consuetudine, cùm à cibo pristino in meliorem traducit: sic in maioribus loquenquendo à minus commodeis verbeis ad ea quæ sunt cum ratione, modice traducere oportet, cum sint in consuetudine contra rationem alia verba, ita vt ea facilè tolli possint: alia vt videantur esse fixa, quæ leuiter hærent ac sine offensione commutari possint. Si enim ad rationem corrigi oportet quę non ad rationem sunt, ita vt in præsentiā corrigere nequeas: quin ita dicas his oportet, si possis, non vti. sic enim obsolescent, ac postea iam obliterata facilius corrigi poterunt.

11 ¶Qvas nouas verbi declinationes ratione introductas respuet forum, iis boni poetæ, maxime scenici, consuetudine subigere aureis populi debent, quod poetæ multum possint in hoc propter eos quædam verba in declinatione melius, quædam deterius dicuntur. Consuetudo loquendi est in motu. itaque solet fieri ex meliore deterior, meliora verba perperam dicta apud antiquos aliquos, propter poetas non modò nunc dicuntur recte, sed etiam quæ ratione dicta sunt tum, nunc perperam dicuntur.

12 ¶Qvare qui ad consuetudinem nos vocant, si *ad rectam*, sequamur: in eo enim quoque est analogia. si ad eam inuitent quæ est deprauata, nihilo magis sequemur. nisi cum erit necesse, sequar in ceteris rebus mala exempla, nam ea quoque, cum aliqua vis vrget, inuiti sequimur.

13 ¶Neqve enim *Lysippus* artificum priorum potius est vitiosa sequutus, quàm artem: sic populus facere debet, etiam singuli sine offensione quod fiat populi, qui amissa modò quærant, sed etiam quod indicium dent: iidem ex sermone si quid deperit, non modò nihil impendunt vt requirāt, sed etiam contra indices repugnant, ne restituatur verbum nouum & ratione introductum, quominus vt recipiamus vitare non debemus.

14 ¶Nam ad vsum *in vestimenteis, ædificiis, supellectili*, nouitati non impedit vetus consuetudo. Quem enim amor adsuetudinis potius in panneis possessorem retinet, quàm ad noua vestimenta traducit?

15 ¶Annon sæpe *veteres leges* abrogatæ noueis cedunt?

16 ¶Nonne inusitateis formeis *vasorum* recentibus à Græcia adlatis obliteratæ antiquæ consuetudinis sinorum & capidarum species? Heis formeis vocabulorum contaminati vti nollent, quæ docuerit ratio propter consuetudinem veterem. ¶Et tantum inter duos sensus interesse volunt, vt oculeis semper aliquas figuras supellectilis nouas conquirant, contrà aureis expertes velint esse?

17 ¶Qvotvs quisque iam *seruos* habet prisceis nominibus quæ mulier suum instrumentum atque vasa auri, veteribus vocabuleis appellat? Inducteis non tam irascendum, quàm huiusce prauitatis patroneis. Si enim vsquequaque non esset analogia, tum sequebatur vt in verbeis quoque non esset: non cùm esset vsquequaque (vt est) non esse in verbeis.

18 ¶Qvæ enim est *pars mundi* quæ non innumerabiles habeat analogias? *Cælum*, an mare, an terra, an aer, & cætera quæ sunt in heis? nónne in cælo, vt ab æquinoctiali circulo ad solstitialem, & hinc ad septentrionalem diuisum? sic contra paribus partibus itèm à bruma versum contraria parte? non, quantum polo superior, abest inferior ab eo quem [illegible] vocant astrologi, & is ad brumalem? non quemadmodum quodq; signum exortum hoc anno, quotquot anneis eodem modo exoritur? Num aliter sola bruma venit ad æquinoctium? an contra cùm ad solstitium, venit ad æquinoctialē circulum, & inde ad brumam? Nonne luna, vt à sole discedit ad aquilonem, & inde redit in eandē viam, sic inde fertur ad austrum & regreditur inde? Sed quid plura de astreis, vbi difficilius reperitur quid sit, aut fiat in motibus dissimiliter?

19 ¶At *in mari*, credo, motus non habent dissimilitudines geminas, qui in vigintiquatuor horeis lunaribus cottidie quater se mutant? At cùm sex horeis æstus creuerunt, totidem decreuerunt rursum iidem. Item ab heis, an hanc analogiam ad diem seruant, ad mensem non item ad alios motus? Sic item cùm habeant alios inter se conuenientes, de quibus in libro, quem de æstuariis feci, scripsi.

20 ¶Non *in terra* in sationibus seruata analogia? nec cuiusmodi in præterito tempore fructuum genera reddidit, similia in præsenti reddat: & cuiusmodi à tritico iacto reddit segetes, sic ordeo sato proportione reddit pariles? Nónne vt Europa habet flumina, lacus, monteis, campos sic habet Asia?

21 ¶Non *in volucribus* generatim seruatur analogia? non ex aquileis aquilæ, atque ex

turdeis;qui procreantur, turdi : sic ex reliqueis sui cuiusque generis?

22 ¶An aliter hoc fit quàm in aëre, in aqua?non hic conchæ inter se generatim innumerabili numero similes? non pisces? sanè muræna fit lupus,aut merula? Non bos ad bouem conlatus, similis? & qui in heis progenerantur inter se vituli?etiam vbi dissimilis fetus, vt ex equa & asino mulus : tamen ibi analogia. quòd ex quocunque asino & equa nascitur item mulus, aut mula, vt ex equo& asina hinnuli.

23 ¶Non sic ex vino & muliere omni similis partus?quid pueri & puellæ? non horum ita inter se,non omnia similia membra, vt separatim in suo vtroq; genere similitudines sint pariles? Non homines omneis cùm sint ex anima & corpore, partes quoque horum proportione similes? Quid ergo cùm omnes animæ hominum sint diuisæ in octonas parteis, inter se non proportione similes? quinque quibus sentimus:sexta,qua cogitamus: septima, qua progeneramus:octaua,qua voces mittimus?Igitur, quoniam qua loquimur voce orationem, hanc quoque necesse est natura habere anologias, itaque habet,annon.

24 ¶Vides vt Græci habeant eam quadripartitam?vnam,in qua sit casus;alteram,in qua tempora:tertiam,in qua neutrum : quartam,in qua vtrunque: sic nos habere? Et quid verba nescis,vt apud illos sint alia finita,alia non : sic vtraque esse apud nos equidem non dubito. Qui animaduerterunt item in eam innumerabilem similitudinem numerum : vt trium temporum verba,vt trium personarum.

25 ¶Quis enim potest non animaduertisse in omni oratione esse,vt legebam, lego, legam: sic lego,legis,legit:cùm hæc eadem dicantur alias vt singula, alias vt plura significent? Quis est enim tam tardus qui illas quoque non animaduertit similitudines, quibus vtimur imperando, quibus in optando, quibus in interrogando,quibus in infecteis rebus, quibus in perfecteis,sic in aliis discriminibus?

26 ¶Quare qui negat esse rationem analogiæ:non videt naturam non solùm orationis, sed etiam mundi: qui autem vident & sequi negant oportere, pugnant contra naturam, non contra analogiam : & pugnant volselleis, non gladio: cùm pauca excepta verba ex pelago sermonis puri, minus trita efferant : cùm dicant propterea analogias non esse similiter vt si quis viderit mutilum bouem,aut luscum hominem, claudicantem equum, neget in cornibus boum, hominum & equorum, naturam similitudinis proportione constare.

27 ¶Qui autem, cùm *duo genera* esse dicunt *analogia*, vnum *naturale*, quod, vt ex lentibus nateis nascuntur lentes, sic ex lupineis lupinum : alterum *voluntarium*, vt in fabrica, cum vident scænam, vt dexteriore parte sint ostia, sic esse in sinisteriore simili ratione facta: de heis duobus generibus *naturalem* esse analogiam: vt sit in motibus cæli : *voluntariam* verò esse, quòd vt cuique fabro libitum sit, possit facere partem scænæ:sic in hominum partibus esse analogias : quòd eas natura fecit : in verbeis non esse,quòd & homines ad suam quisque voluntatem fingunt. itaque de eisdem rebus alia verba habere Græcos, alia Syros, alia Latinos. Ego declinatus verborum & voluntarios & naturales esse puto. *voluntarios*, quibus homines vocabula imposuerint rebus quædam,vt à Romulo Roma, à Tibure Tiburtes : *naturales*, vt ab impositeis vocabuleis, quæ inclinantur in tempora aut in casus: vt ab Romulus, Romuli, Romulo,Romulum,& à Dico, dicebam, dixeram. Itaque in voluntariis declinationibus inconstantia est, in naturalibus constantia : quas vtrasque, quoniam id non debeant negare esse in oratione quod in mundi partibus omnibus sit,& declinationes verborum innumerabiles, dicendum est esse in iis analogiam. Neque ideò statim ea in omnibus verbeis est sequenda. nam siqua perperam declinauit verba consuetudo, vt ea aliter afferri non possint sine offensione multorum, hinc orationem verborum non prætermittendam ostendit loquendi ratio.

28 ¶Quod ad vniuersalem pertinet caussam, cur similitudo & sit in oratione & debeat obseruari, & quam ad finem quoque, satis dictum. ¶Quare,quod sequitur, *de partibus singuleis deinceps expediemus*, ac singula crimina quæ dicunt in analogias, soluemus. In quo animaduerto,naturam *quadruplicem esse formam ad quam in declinando accommodari debeant verba*:quòd debeat subesse res quæ designetur:& vt sit ea res in vsu:& vt vocis natura ea sit quæ significauit: vt declinari possit, & similitudo. Figura verbi, vt sit ea quæ ex se declinata genus prodere certum possunt. quo neque à terra *terrus* vt diceretur, postulandum est,quòd natura non subest.vt in hoc alterum maris,alterum feminæ debeat esset. Sic neque propter vsum ; vt Terentius significat vnum,plures Terentij,postulandum est vt sic dicamus faba & fabæ, non enim in similibus vtrumque. neque vt dicimus Terentius Terentium,sic postulandum vt inclinemus *A* & *B*:quòd non omnis vox natura habet declinatus.neque enim forma conlata quærendum solùm quid habeat in figura simile, sed etiam nonnunquam in eo, quem habeat effectum.Sic.n.lana Gallica & Appula videtur imperito similis propter speciem,cum peritus Appulam emat pluris,quod in vsu firmior sit. Hæc nunc strictim dicta, apertiora fient infra. incipiam hinc.

29 ¶Quod rogant ex qua parte oporteat simile esse verbum, ab voce an à significatione: respon-

respondeamus à voce. sed tamen nonnunquam quærimus, genere similiane sint, quæ significantur; ac nomen virile cum virili conferimus, feminæ cum muliebri. non quòd id, quod significat voces, commoueat: sed quòd nonnunquàm in re dissimilis figuræ, formas vocum indissimiles ponunt dispariles. vt calcei, muliebres sint an viriles, dicimus ad similitudinem figuræ: tùm tamen sciamus nonnunquam & mulierem habere calceos viriles, & virum muliebreis. Sic dici virum Perpernam, & M. Lænam muliebri forma, & contra: parietem, vt abietem, esse forma similem: cum alterum vocabulum dicatur virile, alterum muliebre: & vtrunque natura neutrum. Sic itaque ea virilia dicimus, non quæ virum significant, sed quibus proponimus hic & hi. & sic muliebria, in quibus dicere possumus hæc & hæ.

30 QVARE nihil est quod dicunt Theona & Diona non esse simileis: si alter est Æthiops, alter Gallus: si analogia rerum dissimilitudines adiuuat & ad discernendum vocis verbeis figuras.

31 ¶QVOD dicunt simile sit necne, nomen nomini, imprudenter Aristarchum præcipere, oportere spectare non solù ex recto, sed etiam ex eorum vocandei casu: esset enim ridiculum, si similes inter se parentes sint, de filijs iudicare. Qui errant, quòd non ab obliqueis casibus fit, vt rectissimili facie ostendantur. sed propter eos facilius prospici similitudo potest eorum, quam vim habeat. vt lucerna in tenebris adlata non facit, quæ ibi sunt posita, similia sint: sed vt videantur quæ sint quæve desint. Quid similius videtur quàm in heis est extrema littera *crux*, *frux*? quas qui audit voces, auribus discernere potest nemo: cùm easdem non esse similes ex alijs verbeis intelligamus. quòd cum sint cruces, & fruges. & de heis extremeis syllabeis exemptum sit C ex altero: sic, vt ex C & S crux, ex G & S frux. quod item apparet cùm est demptum S. nam fit vnum, cruci, alterum, frugi.

32 ¶QVOD aiunt: cùm in maiore parte orationis non sit similitudo, non esse analogiam: dupliciter stulte dicunt, quòd & in maiore parte est. & in minore parte est. &, si in minore non sit, tamen sit in maiore. Nisi etiam nos calceos negabunt habere, quod in maiore parte corporis calceos non habeamus.

33 ¶ QVOD dicunt, nos sequi dissimilitudinem: itaq; in vestitu, in supellectile delectari varietate: non paribus subuculeis vxoris: respondeo, si varietas est iucunda, magis varium esse, in quo alia sunt similia, alia non sunt. Itaque sic, vt abacum argento ornari videmus, vt alia paria sint, alia disparia: sic in oratione. Rogat si similitudo sit sequenda, cur malimus habere lectos alios ex ebore: alios ex testudine, sic item genere aliquo alio ad quæ dico non dissimilitudines quoque sequi. sæpe itaque ex eadem supellectili licet videre. nam nemo facit triclinii lectos, nisi pareis & materia, & altitudine, & figura. Quis facit mappas triclinarias non simileis inter se? quis puluinos? quis denique cetera quæ vnius generis sint plura? ¶Cum (inquit) vtilitatis caussa introducta sit oratio, sequendum non quæ habebit similitudinem, sed quæ vtilitatem. Ego quidem vtilitatis caussa orationem factam esse concedo, sed vt vestimenta; quare vt hic similitudines sequemur: vt virilis tunica sit virili similis, item toga togæ: sic mulierum stola stolæ, proportione, & pallium pallio simile: sic cum sint nomina vtilitatis caussa, tamen virilia inter se similia: item muliebria inter se sequi debemus.

34 ¶QVOD aiunt, vt persedit, & perstitit, sic percubuit, & percubiuit: quoniam non sit, non esse analogiam, & in hoc errant: quòd duo posteriora ex prioribus declinata sint: cum analogia polliceatur ex duobus similibus similiter declinateis similia fore.

35 QVI dicunt, quòd sit à Romulo Roma, & non Romula: neque vt ab oue Ouilia, sic à boue Bouilia, esse analogias: errant, quod nemo pollicetur e vocabulo vocabulum declinari recto casu singulari in rectum singularem: sed ex duobus vocabuleis similibus casus similiter declinatos similes fieri.

36 ¶ QVOD dicunt, quòd vocabula litterarum Latinarum non declinentur in casus, non esse analogias: hi ea quæ natura declinari non possunt, eorum declinatus requirunt. proinde vt non ea dicatur esse analogia, quæ à similibus verbeis similiter declinateis similia declinat. Quare non solùm in vocabuleis litterarum non hæc requirenda analogia, sed ne in syllaba quidem vlla, quod dicimus hoc ab, huius ab: sic alia. Quòd si quis in hoc quoque velit dicere esse analogias rerum; tenere potest: vt enim dicit ipsi alia nomina, quòd quinque habent figuras, habere quinque casus, alia quattuor, sic minus alia: dicere poterunt esse litteras ac syllabas in voce, quæ singulos habent casus. In rebus plurimeis, quemadmodum inter se conferrent ea, quæ quaternos habebunt vocabuleis casus; item ea inter se quaternos: sic, quæ singulos habebunt, vt conferant inter se: dicentes, vt sit hoc A, huius A. esse hoc E, huius E, huic E.

37 QVOD dicunt, esse quædam verba quæ habeant declinatus, vt caput: quorum pars reperiri quòd non possit, non esse analogias: respondendum sine dubio, si, quod est singulare verbum, id non habere analogias: minimum duo esse verba debent, in quibus sit similitudo. quare in hoc tollunt esse analogias? sed initio vocabulum recto casu apparet in

hoc, Quod dedit ita caput, nec dispendi facit hilum, Quod valet, neque dispendij facit quidquam. Idem hoc obliquo apud Plautum. Video enim te nihili pendere præ Philolache omnes homines. Quod ex ne & hili: quare dictus est *Nihili*, qui non hili. habet casus tum cùm commutatur, de quo dicitur. De homine, dicimus enim. hic homo nihili est, & huius hominis nihili. & hunc hominem nihili. Si in illo commutaremus: diceremus; vt hoc linum, & limum, sic nihilum, non hic nihili, & huic lino & limo: sic nihilo, non huic nihili. Potest dici patricus casus, vt ei præponuntur pronomina plura: vt hic casus Terentij, hunc casum Terentij: hic miles legionis, huius militis legionis, hunc militem legionis.

38 ¶Negant, cùm omneis natura sit aut mas, aut femina, aut neutrum: debuisse ex singuleis vocibus ternas figuras vocabulorũ fieri vt albus, alba, album: nunc fieri in multeis rebus binas, vt Metellus, Metella: nonnulla singula, vt tragœdia, comœdia. sic esse Marcum, Numerium: at Marcam, & Numeriam non: dici coruum, turdum, nõ dici coruam turdam. contrà dici pantheram, merulam, non dici pãtherũ, merulũ. Nullius nostrum filium filiam non apte discerni marẽ ac feminã: vt Terentium & Terentiam. contrà deorum liberos, & seruorum non itidem: vt Iouis filiũ & filiam, non Iouem & Iouam. item magnum numerum vocabulorum in hoc genere non seruare analogias. Ad hæc dicimus, omnis orationis, quamuis res natura subsit, tamen si ea in vsum non peruenerit, eo non peruenire verba: ideo equus dicitur & equa. in vsu enim horum discrimina: coruus & *corua* non. quòd sine vsu id, quod dissimilis natura. Itaque quædã aliter olim, & nunc: tum omnes mares & feminæ dicebantur columbæ, quòd non erant in eo vsu domestico quo nunc. contra propter domesticos vsus quòd internouimus, appellatur mas, columbus: femina, columba. Nã cùm in tria genera transit, & idem est in vsu discriminare, totúmque denique apparet, vt in doctus, docta, doctum. doctrina enim per hæc tria transire potest, & vsus docuit discriminare doctas res ab hominibus, & in heis marem ac feminam in mare, & femina, & neutro. Neque natura mas transit, neque femina, neque neutra: & ideo non dicitur *feminus, femina, feminum*: sic reliqua. Itaque singularib. & secreteis vocabuleis appellati sunt: quare in quibus rebus non subest similis natura, aut vsus, in heis vocabuleis huiuscemodi ratio quæri non debet. Ergo dicitur, vt surdus vir, surda mulier, sic surdum theatrum: quòd omnes tres ad auditum sunt comparatæ. Contrà nemo dicit cubiculum surdũ, ad silentium, non ad auditum. at si fenestrã non habet, dicitur cæcũ, vt cæcus & cæca, quod omnia libet lume, habere debent mas ac femina. Habent inter se natura quandam societatem neutra cum heis, quòd sunt diuersa non inter se: quódque de heis perpauca sunt quæ habeant quãdam communitatem. dei & serui nomina, quod non item vt libera nostra transeunt, eadem ex caussa, quod ad vsum attinet, institui opus fuit de liberis, de reliqueis nihil attinuit: quòd in serueis gentilitia natura non subest in vsu: in nostreis nominibus, qui sumus in Latio, & liberi, necessaria. Itaque ibi apparet analogia: ac dicitur Terentius vir, Terentia femina, Terentium genus: in prænominibus ideo non fit item, quòd hæc instituta ad vsum singularia, quibus discernerentur nomina gentilitia: vt à numero Prima, Secunda, Tertia, Quarta. In vireis, vt Quintus, Sextus, Decimus. sic ab alijs rebus, cùm essent duo Terentij, aut plures, discernendei caussa, vt aliquid singulare haberent, notabant. forsitan ab eo qui mane natus diceretur, vt is *Manius* esse: qui luci, *Lucius*: qui post patris mortem, *Postumus*. E quibus, quæ cum item accedisset femineis, proportione appellata. declarant prænomina mulierum antiqua, Mania, Lucia, Postuma. Videmus enim *Maniam*, matrem larum, & *Luciam* Volumniam, saliorum carminibus appellari. *Postumam* à multeis post patris mortem etiam nunc appellati. Quare quocunque progressa est natura, cum vsu vocabuli similis, proportione propagata est analogia. Cùm in quibus declinationibus voluntarijs maris, & feminæ, & neutri, quæ voluntaria sunt, non debent similiter declinari: sed in quibus naturales sint declinatus, hi qui esse reperiuntur. Quocirca in tribus generibus nominum inique tollunt analogias.

39 ¶Qvi autem eas reprehendunt quòd alia vocabula singularia sunt solùm, vt cicer: alia multitudinis solùm, vt scalæ: cùm deouerint esse omnia duplicia, vt equus equi: analogiæ fundamentum esse obliuiscuntur naturam. nam & vsu singulare est quod natura vnum significat, vt equus: aut quod coniuncta quodammodo ad vnum vsum, vt bigæ. itaque dicimus vna musa, sic dicimus vnæ bigæ. Multitudinis vocabula sunt vnum, infinitum, vt musæ: alterum, finitum, vt duo, tres, quatuor: dicimus enim, vt hæ musæ, sic vnæ bigæ. & binæ, & trinæ bigæ: sic deinceps. Quare tam vnei & vnæ & vna quodammodo singularia sunt, quàm vnus, & vna, & vnum hoc modo mutat, quòd altera in singularibus altera in coniuncteis rebus, & vt duo, tria, sunt multitudinis, sic bina, trina. Est tertium quoq; genus singulare, vt in multitudine, vter: in quo multitudinis, vt vter, vtrei: vter poeta singularis, vtrei poetæ multitudinis est. Qua explicata natura, apparet non debere omnia vocabula multitudinis habere par singulare. omnes enim numeri à duobus sursum versus multitudinis sunt: neque eo-

que eorum quisquam habere potest singulare compar. Iniuria igitur postulat, siqua sint singularia, oportere habere multitudineis.

40 ¶Item qui reprehendunt quòd non dicatur, vt vnguentum vnguenta, vinum vina: sic acetum *aceta*, garum *gara*: faciunt imperitè, qui ibi desiderant multitudinis vocabulum, quæ sub mensuram ac pondera potius quàm sub numerum succedant. nam in plumbo, oleo, argento, cùm incrementum accessit dicimus, multum oleum, multum plumbum, argentum: non multa *olea*, *plumba*, *argenta*: cùm quæ ex hisce fiant, dicamus plumbea & argentea. aliud enim cùm ex argento: nam id tum cùm iam vas argenteum, aut pocillum, aut quid item: quod pocilla argentea multa, non quod argentum multum. ea natura in quibus est mensura, non numerus, si genera in se habent plura, & in vsum venerunt, & genere multo. sic vina, vnguenta dicta. alius enim generis vinum, quod Chio, alius quod Lesbo. Sic ex regionibus, quæ ipsa dicuntur, nunc melius vnguenta, cui nunc genera aliquot. Si item discrimina magna essent olei & aceti; & sic cæterarum rerum huiuscemodi in vsu communi, dicerentur sic olea vt vina. Quare in vtraque denique re, scindere conatur analogiam: & cùm in dissimili vsu similia vocabula quærunt: & cum item ea quæ metimur, atque ea quæ numeramus, dici putant oportere.

42 ¶Item reprehendunt analogias, quòd dicantur multitudinis nomine *publica balinea* non *balinea*. contrà quod priuati dicunt vnum balineum. quod plura balineas dicant. Quibus responderi potest, non esse reprehendendum quod scalæ, & aquæ calidæ, pleraque, quæ cùm multitudinis vocabuleis sint appellata, neque eorum singularia in vsum venerint. Ideinque, item contra primum balineum nouum, & Græcum introijt in vrbem, publice ibi consedit vbi bina essent coniuncta ædificia lauandei caussa: vnum vbi viri, alterum vbi mulieres lauarentur: ab eadem ratione domi suæ quisque vbi lauatur, balineum, dixerit. & quod non erant duo, balinea dicere non consueuerunt: cùm hoc antiqui non balineum, sed Lauatrinam appellare consueuissent. Sed aquæ calidæ à loco, & quæ vbi scaterent, cum vt colerentur, & venissent in vsum nostreis, cùm aliæ ad alium morbum idoneæ essent. Hæ cùm plures essent, vt Puteoleis, & in Tusceis, quibus vtebantur, multitudinis potius quàm singulari vocabulo appellarunt. Sic scalas, quod à scandendo dicantur, & singulos gradus scanderent: magis erat quærendum si appellassent singulari vocabulo scalam, cum origo nominatus ostenderet contra.

42 ¶Item reprehendunt de casibus, quòd quidam nominatus habent rectos, quidam obliquos; quòd dicunt vtrosque in vocibus oportere. Quibus idem responderi potest: in quibus vsus & natura non subsit, ibi non esse analogiam, sed ne in heis vocabuleis quæ declinantur, si transeunt è recto casu in rectum casum: quæ tenent ferè non discedunt à ratione iusta caussa. vt hi qui gladiatores dicunt *Faustinios*. nam quod plerique dicuntur, vt treis extremas syllabas, habeant easdem, Cascelliani, Aquiliani, Cæciliani: animaduertant vnde oriuntur nomina dissimilia: Cascelius, Cæcilius, Aquilius. Faustius: rectè dicerent *Faustianos* potius quàm Faustinios. sic à Scipione quidam malè dicunt *Scipioneos*. nam contra est *Scipionarios*. Sed, vt dixi, quòd ab huiuscemodi cognominibus raro declinantur cognomina, neque in vsum etiam perducta notant quædam.

43 ¶Item dicunt, cùm sit simile stultus, luscus: & dicatur, stultus stultior, stultissimus: non dici, luscus, *luscior*, luscissimus, sic in hoc genere multa. Ad quæ dico ideo fieri, quòd natura nemo lusco magis sit luscus: cum stultior fieri videatur.

44 Qvod rogant, cur non dicamus mane, *manius*, *manissime*: item de vespertino tempore: vere magis & minus esse non potest: ante & post potest. itaque prius est hora prima quàm secunda, non magis hora, sed magis mane surgere tam dicitur qui primo mane surgit, quàm qui non prior. Vt enim dies non potest esse magis quàm mane: itaque ipsum hoc quod dicitur magis sibi non constat: quòd magis mane significat primum mane, magis vespere, nouissimum vesper.

45 ¶Item ab huiuscemodi similitudinibus analogia, quòd cùm sit anus, cadus simile: & sit ab anu *Anicula*, *Anicella*, à cado duo reliqua. quòd non sint propagata: sic non dicatur à piscina *piscinula*, *piscinilla*. ad huiuscemodi vocabula analogias esse, vt dixi, vbi magnitudo animaduertenda sit in vnoquoque gradu, & quæ sit in vsu communi, vt est cista, *cistula*, *cistella* & canis, *catulus*, *catellus*: quod in pecoris vsu non est. Itaque consuetudo frequentius res in binas diuidit parteis, vt maius & minus: vt lectus, & *lectulus*, arca & *arcula*. sic alia.

46 ¶Qvod dicunt, casus alia non habere rectos, alia obliquos, & ideo nô esse analogias, falsum est. Negant habere rectos, in hoc, frugis, frugem itê roris, rorem: obliquos nô habere, vt in hoc Diesper, Marspiter. Ad hoc respondeo, & priora habere nominâdei, & posteriora obliquos. Nam & *frugi* rectus est natura *frux*: ac si secundum consuetudinem dicimus, vt hæc auis, hæc ouis, sic hæc frugis. Sic secundum naturam nominandei est casus roris, secundum consuetudinem ros: cùm vtrumque

conueniat ad analogiam; quod & id quod in consuetudine non est cuiusmodi debeat esse apparet: & quod est in consuetudine nunc in recto casu, eadem est analogia ad pleraque, quæ ex multitudine cùm transeunt in singulare, difficulter efferuntur ore. sic cum transiretur ex eo quod dicebant hæ oues, vna non est dicta oues, sed additum I, ac factum ambiguum verbum nominandei an patrici sit casus, vt ouis, & auis. Sic in obliqueis casibus cur negant esse *Marspipitris Diespitris*, non video: nisi quòd minus est tritum in consuetudine quàm Diespiter: quod in nihil argumentum est. nam tam casus, qui non tritus est, quàm qui est. Sed in casuum serie alia vocabula non habent nominandei, alia de obliqueis aliquem. Nihil enim video quo minus si ratio percellere poterat hoc crimen. Nam vt signa quæ non habent caput, aut aliquam aliam partem, nihilominus in reliqueis membreis eorum esse possunt analogiæ, sic in vocabuleis casuum. Possunt item fieri, ac reponi quod aberit, vbi patietur natura & consuetudo: quod nonnunquam apud poetas inueniemus factum. vt in hoc apud Nævium in Clastidio, Vita insepulta lætus in patriam reduxit.

47 ¶ Item reprehendunt quòd dicatur hæc strues, hic Hercules, hic homo: debuissent enim dici (si esset analogia) hic *Hercul* hæc *strus*, hic *homon*. hæc ostendunt non analogiam non esse, sed obliquos casus non habere caput ex sua analogia. nam vt in Alexandri statua si imposueris caput Philippi, membra conueniunt ad rationem: sic & ad Alexandri membrorum simulacrum caput, quod respondeat, ita sit. Nam si quis tunicam in vsu ita consuit, vt altera plagula sit angusteis claueis, altera lateis: vtraque pars in suo genere caret analogia.

48 ¶ Item negant esse analogias, quòd alij dicunt cupressus, alij cupressei. item de ficeis, plataneis, & plerisque arboribus: de quibus alij extremum vs, alii ei faciunt. Id est falsum. nam debent dici hei & hæ ficei: quòd est vt nummei, ficei, vt nummorum, ficorum, si essent plures ficus, vt manus, diceremus vt manibus, sic ficibus: & vt manuum, sic ficuum. neque has ficos diceremus, sed ficus, vt non manos, sed manus. Sed neque consuetudo diceret singulareis obliquos casus huius fici, neque ab hac fico: vt non dicit huius mani, sed huius manus. & ab hac mano, sed manu.

49 Et illud putant esse caussæ cur non sit analogia, quòd Lucilius scribit, Decuis, siue decussis eit, qui errant: quòd Lucilius nó debuit dubitare, quod vtrumque: nam in ære vsq; ab asse ad centussis numerus æs adsignificat, & eius numeri finito casus omnes à dupondio sunt quod dicitur à multeis duobus modeis, hic dupondius, & hoc dupondium: vt hoc gladium, & hic gladius. à tressibus virilia multitudinis hei tresses & heis tressibus: cum sit singulare hoc tressis ab eo, sic deinceps ad centussis. Deinde numerus æs non significat. numeri qui æs non significant, vsque à quattuor ad centum, tripliceis habent formas; quòd dicuntur hei quattuor, hæ quattuor, hæc quattuor: cùm peruentum est ad mille quartum adsumit singulare neutrum: quod dicitur hoc mille denarium, à quo multitudinis fit milia denaria. Quare quom ad analogias quod pertineat, non est vt omnia similia dicantur, sed vt in suo quæque genere similiter declinentur: stultè quærunt cur æs & dupondius & tressis non dicantur proportione: cùm as sit simplex, dupondius fictus, quòd duo asses pendebat, tressis ex tribus æris, quòd sic pro assibus nonnunquam æs dicebant antiqui. à quo dicimus assem tenentes, *Hoc ab are, aneàque libra*: & mille æris legasse. quàre, quòd à tressis vsque ad centussis numeri eiusmodi sunt compositi, eiusmodi habent similitudinem: dupondius, quod dissimilis est, vt debuit, dissimilem habet rationem. Sic as, quoniam simplex est ac principium, & vnum significat, & multitudinis habet suum infinitum. dicimus enim asses: quos cum finimus, dicimus dupondius & tressis, & sic porro. Videtur mihi, quoniam finitum & infinitum habeat, similitudinem non habere, vtrunque item dici eo magis quòd in ipseis vocabuleis vbi additur certus numerus, aitur atque in reliqueis dicitur. Nam sic loquuntur, hoc mille denarium, non hoc mille denarii: &, hæc duo millia denarium, non duo millia denarii. Si esset denarii in recto casu, atque infinitam multitudinem significaret, tunc in patrico denariorum dici oportebat. & non solum in denariis, victoriateis, drachmeis, nummeis, sed etiam in vireis idem seruari oportere, cum dicimus iudicium fuisse triumuirum, decemuirum, non triumuirorum, decemuirorum. Numeri antiqui habent analogias, quod omnibus est vna nouenaria regula, duo actus, tres gradus, sex decuriæ; quæ omnia similiter inter se respondent. regulæ est numerus nouenarius, quod ab vno nouem cùm peruenimus, rursus redimus ad vnum, & hinc vnum & nongenta ab vna sunt natura nouenaria. sic ab octonaria & deorsum versus ad singularia perueniunt. Actus primus est ab vno ad nonaginta: secundus, à mille ad nonaginta millia: quod idem valebat vnum, & mille: vtrunque singulari numero appellant. Nam vt dicitur hoc vnum, hæc duo millia, & sic deinceps multitudineis: in duobus actibus reliqui omnes item numeri. Gradus singularis est in vtroque actu

ab vno

ab vno ad nouem: denarius gradus ad decem ad nonaginta: centenarius ad nongenta: ita tribus gradibus sex decuriæ fiunt, tres milliariæ, & tres minores. antiqui heis numereis fuerunt contenti. Ad hos tertium & quartum actum à deciens minora imposuerunt vocabula, neque ratione: sed tamen non contra est eam de qua scribimus analogiam. Nam vt deciens cùm dicatur, hoc deciens, vt hoc mille, huius mille, vt sit vtrumque sine casibus vocis, dicemus, vt hoc mille, huius mille, sic hoc deciens, huius deciens: nec eo minus in altero, quod est mille, præponemus heis mille, horum mille.

50 ¶ QVONIAM in eo est nomen commune, quam vocant ὁμωνυμίαν obliqui casus, ab eodem capite. vbi erit ὁμωνυμία, quo minus dissimiles fiant, analogia non prohibet. Itaque dicimus hic Argus, cùm hominem dicimus; cum oppidum, Græcanice hoc Argos, Latine hei Argei, item faciemus. eadem vox nomen & verbum significabit, vt in casus & in tempora dispariliter declinetur, vt faciamus à Meto, quod nomen est, Metonis, Metonem: quod verbum est, meto, metis, metam, metebam.

51 ¶ REPREHENDVNT, cùm ab eadem voce plura sunt vocabula declinata, & sunt quas συνωνυμίας appellant, vt Sappho, & Alcæus, & Alcæo, sic Geryon, & Geriones, & Geryonas: in hoc genere, quòd casus perperam permutant quidam: non reprehendunt analogiam, sed qui eis vtitur imperitè quod quisque caput pertenderit, sequi debet eius consequentias casus in declinando: ac non facere, cum dixerit recto casu Alcæus in obliqueis dicere Alcæoni & Alcæonem: quod si institerit, & non secutus erit analogias.

52 ¶ REPREHENDVNT Aristarchum, quòd hæc nomina *Melicertes* & *Philomedes* similia neget esse, quòd vocandei casus habet alter *Melicerta*, alter *Philomede*. Sic qui dicat, *lepus* & *lupus*, non esse simile, quod alterius vocandei casus sit *lupe*, alterius, *lepus*. Sic *socer*, *macer*. quod in transitu fiat ab altero trisyllabum *soceri*, ab altero bisyllabum *macri*. De hoc etsi supra responsum est cum dixi de lana, heic quoque amplius adiciam: similia non solum à facie dici, sed etiam ab aliqua coniuncta vi & potestate, quæ & oculeis & auribus latere soleat. itaque sæpe gemina facie mala negamus esse similia, si sapore sunt alio. Sic equos eadem facie nonnullos negamus esse simileis in nationes ex procreante dissimileis. Itaque in hominibus emendeis, si natione alter est melior, emimus pluris. atque in heisce omnibus similitudines non sumimus tantum à figura, sed etiam aliunde, vt in equeis ætas, vt in heis eiusmodi faciant pullos: vt in pomeis, quo sint succo. si igitur idem sequitur in similitudine verborum, quis reprehendendus non est. quare dissimilitudinum discernendarum caussa nonnunquam vt pronomen adsumitur, sic casum aliquem adsumi, vt in heis nemus, lepus, hic lepus, hoc nemus. Itaque differunt, ac dicuntur hei lepores, hæc nemora, sic aliud siquid adsumptum erit extrinsecus, quo similitudo penitus perspici possit. non enim erit remotum à natura. neque enim magnetes lapides duo inter se similes sint necne, perspicere possis, nisi minutum extrinsecus prope apposueris ferrum: quòd similes lapides similiter ducunt, dissimiliter dissimiles. Quod ad nominationum analogiam pertinet, ita declinatum arbitror vt omnia quæ dicuntur contra, ad respondendum ab heis sumi fontibus possit.

53 ¶ QVOD ad verborum rationem attinet, cùm partes sint quatuor, temporum, personarum, generum, diuisionum: ex omni parte quoniam reprehendunt ad singula respondebo.

54 ¶ PRIMVM quod aiunt analogias non seruari *in temporibus*, cùm dicant, lego, legi, legam, & sic mille alia: nam quæ sunt vt legi, perfectum significare, duo reliqua, legam & lego, inchoatum: iniuria reprehendunt. Nam ex eodem genere & diuisione idem verbum, quod sumptum est, per tempora traduci potest: vt discebam, disco, discam: & eadem perfecti, sic, didiceram, didici, didicero: ex quo licet scire verborum rationem constare. Sed eos qui trium temporum verba pronuntiare velint, scientes id facere scire licet.

55 ¶ ITEM illos qui reprehendunt, quòd dicimus, amor, amabor, amatus sum. non enim debuisse in vna serie vnum verbum esse duplex, cùm duo simplicia essent. Neque ex diuisione vniusmodi pæne verba discrepant inter se. nam infecta omnia simplicia similia sunt & perfecta duplicia inter se paria in omnibus verbeis: vt heic, amabar, amor, amabor, amatus ero. quare item male dicunt, ferio, feriam, percussi: quod est ordo, feriam, ferio, feriebam: & item percussi, percutio, percutiam, sic deinceps in reliqueis temporibus reprehendenti responderi potest.

56 ¶ SIMILITER erant qui dicunt ex vtraque parte verba omnia commutare syllabas oportere, vt in heis, pungo, pungam, pupugi: tundo, tundam, tutudi. dissimilia enim conferunt, verba infecta cum perfecteis. Quod si infecta modo conferrent, omnia verbi principia incommutabilia viderentur: vt in heis, pungebam, pungo, pungam. Et contrà ex vtraque parte commutabilia si perfecta ponerent, vt pupugeram, pupugi, pupugero.

57 ¶ ITEM malè conferunt, fui, sum, ero quòd fui est perfectum: cuius series sibi, vt debet, in omnibus personeis & formeis constat:

quod est, fueram, fui, fuero, de infecteis. sum, quod nunc dicitur, dicebatur, esum: & in omnibus personeis constabat, quòd dicebatur, esum, es, est: eram, eras, erat: ero, eris, erit. sic huiusmodi cætere seruare analogiam videbis.

58 ¶Etiam hoc reprehendunt, quod quædam verba neque personas habent ternas, neque tempora terna. Id imperite reprehendunt, vt si quis reprehendat naturam quòd non vniusmodi finxerit animaleis omneis. Si enim natura non omnes formæ verborum terna habeant tempora, ternas personas: non habent totidem verborum diuisiones: quare cùm imperamus naturæ, quòd infecta solum habet: cùm & presenti & absenti imperamus, fiunt terna, vt lege, legito, legat. perfectum enim imperat nemo. contrà quæ sunt fatendei, vt, lego. legis, legit, nouena fiunt verba infecti, nouena perfecti.

59 ¶ Quocirca non si genus cum gegenere discrepat, sed in suo quisque genere si quid deest, requirendum. ad hæc addita si erũt ea quæ de nominatiueis supra sunt dicta, facilius omnia soluentur. Nam vt illeic extremum caput rectos casus, sic heic in forma est persona eius qui loquitur, & tempus præsens: vt scribo, lego quare vt illeic fit, sic heic item acciderit in formula, vt aut caput non sit, aut ex alieno genere sint proportione eademque illeic dicimus. cur nihilominus seruetur analogia: item sicut illeic caput suum habebit, & in obliqueis casibus transitio erit in aliquam formulam, qua adsumpta, reliqua facilius possunt videri verba vnde sint declinata. Fit enim vt rectus nonnunquam sit ambiguus: vt in hoc verbo *Volo*, quòd id duo significat: vnum à voluntate, alterum à volando. Itaque à Volo intelligimus & volare & velle.

60 Quidam reprehendunt quòd *Pluit* & *Luit* dicamus in præterito & præsenti tempore cum analogiæ sui cuiusque temporis verba debeant discriminare. Falluntur: nam est, ac putant, aliter: quòd in præteriteis V dicimus longum luit, pluit: in pręsenti breue, luit, pluit. Ideòque in venditionis lege fundi *ruta cæsa* ita dicimus vt V producamus.

61 ¶ Item reprehendunt quidam quod putant idem esse *sacrifico*, & *sacrificor*, & *lauat*, & *lauatur* quod sit annon, nihil commouet analogiam: dum sacrificat, qui dicat, seruet sacrificabo, & sic per totam formam. nec dicat, sacrificandus, aut sacrificatus sum. hæc enim inter se non conueniunt. Apud Plautum cum dicit, Pisceis ego credo, qui vique dum viuunt, adlauant, diu minus lauari quàm hæc lauat Phronesium. Adlauant lauari non conuenit: vt T sit postremũ, sed R, vt lauantur. analogia adlauari reddit, quod Plauti aut librarij mendum fuit. si est, non ideo analogia, sed qui scripsit, est reprehendendus. omnino & lauant & lauantur dicitur separatim rectè in rebus certeis: quòd puerum nutrix lauat, puer à nutrice lauatur: nos in balineis & lauamus & lauamur. Sed consuetudo alterutrum cum satis haberet, in toto corpore potius vtimur *Lauamur*, in partibus, *Lauamus*. quòd dicimus lauo manus, sic pedes, & cetera. Quare in balineis non recte dicunt *Laui*, laui manus rectè. sed quoniam in balineis lauor, *lauatus sum*, sequitur. vt contrà, quoniam est soleo, oportet dici *Solui*, vt Cato & Ennius scribunt, non, vt dicit volgus, *Solitus sum*, debere dici. neque propter hæc, quòd hæc quoque discrepant in sermone pauca, minus est analogia, vt supra dictum est.

62 ¶Item cur non sit analogia, adferunt, quod à similibus similia non declinatur, vt ab *dolo*, & *colo*. ab altero enim dicitur *dolaui*, ab altero *colui*. In quibus adiumi solet aliquid, quo facilius reliqua dicantur, vt Myrmecidis operibus minuteis solet fieri. Igitur in verbeis temporalibus quom similitudo sæpe sit confusa, vt discerni nequeat nisi trãsieris in aliã personam aut in tẽpus, quæ proposita sunt, nosse, similia intelleguntur, cùm transitũ est in aliam personam: quod alterum est, dolas, alterũ colis. Itaque in reliqua forma verborũ suam vterque sequitur formam, vtrum in secunda forma verborum temporale habeat in extrema syllaba AS, acsi discernendas dissimilitudines interest: quocirca quare ibi potius index analogiæ, quàm in prima? quod ibi abstrusa est dissimilitudo, vt apparet in heis, *meo*, *neo*, *veho*. ab heis enim dissimilia fiunt transitu. quod dicuntur, *meas*, *nes*, *vehis*: quorum vnumquodque suas conseruat similitudinis formas.

63 ¶Analogiam item de heis quæ appellantur participia, reprehẽdunt multa iniuria. Nam nõ debent duci terna à singuleis verbeis, amaturus, amans, amatus: quod est ab amo, amans, & amaturus: ab amor amatus. Illud analogia quod præstare debet, in suo quidque genere habet casus, vt amatus, amato, amati: & sic in mulieribus, amata, amatę: item amaturus eiusmodi habet declinationes. amans paulo aliter, quod hoc genus omnia sunt in suo genere similia proportione. sic virilia & muliebria sunt eadem.

64 De eo quod in priore libro extremum est, ideo non est analogia: quod qui de ea scripserint, aut inter se non cõueniant aut in quibus conueniant, ea cũ consuetudinis discrepãt verbeis vtcunque. Sic enim omneis repudiandum est arteis: quòd in medicina & in musica & in alijs multeis discrepant scriptores. itẽ in quibus conueniunt, vt scripteis, sic etiã re repudiant. nam quod ita dicitur, non sit ars, sed artifex reprehendendus, qui debet in scribendo non vidisse verum: non ideo non posse scribi verum. qui dicit hoc monti, & hoc fonti, cùm alij dicant hoc monte & hoc fonte: sic aliæ quæ

alia quæ duobus modeis dicuntur, cùm alterum sit verum, alterum falsum: non vter peccat, tollit analogias: sed vter rectè dicit, confirmat: & quemadmodum is qui cùm peccat in heis verbeis, vbi duobus modeis dicuntur, non tollit rationem cùm sequitur falsum: sic etiam in heis quæ non duobus dicuntur, siquis aliter putat dici oportere atque oportet, non scientiam tollit orationis, sed suam inscitiam nudat.

63 ¶QVIBVS rebus solui arbitraremur posse quæ dicta sunt priore libro contra analogiam, vt potui, breui percurri. Ex quibus si id contecissent, quod volunt, vt in lingua Latina esset anomalia: tamen nihil egissent: ideo quod in omnibus partibus mundi vtraque natura inest: quod alia inter se, alia sunt sicut in animalibus dissimilia: vt equus, bos, ouis, homo: item alia in vnoquoque horum genere inter se similia innumerabilia. Item in piscibus dissimilia, muræna lupo, heis soleæ, hæ murænæ, & mustellæ, sic aliis. vt maior ille numerus sit similitudinum earum quę sunt separatim in murænis, separatim in aselleis, sic in generibus aliis. Quare cùm in inclinationibus verborum numerus sit magnus à dissimilibus verbeis ortus, quòd etiam vel maior est in quibus similitudines reperiuntur, confitendum est esse analogias. Itemque cùm ea non multò minus quàm in omnibus verbeis patiatur vti consuetudo communis: fatendum illud, quodammodo analogiam sequi nos debere vniuersos, singulos autem, præterquam in quibus verbeis offensura sit consuetudo communis. quòd, vt dixi, aliud debet præstare populus, aliud e populo singuli homines. Neque id mirum est, cum singuli quoque non sint eodem iure. nam liberius potest poeta quàm orator sequi analogias.

¶ Quare, cum hic liber id quod pollicitus est demonstraturum absoluerit, faciam finem. proximo deinceps de declinatorum verborum forma scribam.

EPITOME LIBRI NONI.

De quatuor rebus quæ continentur declinationibus verborum. De simili ac dissimili. 1. *Quid ratio quam appellant* λόγον. 2. *Quid Proportio quod dicunt* ἀνάλογον. 3. *Quid consuetudo & vsus.* 4. *In quibus non sit seruanda Analogia.* 5. *In quibus sit seruanda Analogia.* 6.

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA LIBER NONVS.

IN VERBORVM declinationibus disciplina loquendi dissimilitudinem an similitudinem sequi deberet multi quærunt. Cùm ab heis ratio quæ à similitudine oriretur, vocaretur *analogia*, reliqua pars appellaretur *anomalia*: de qua re primo libro, quæ dicerentur, cur dissimilitudinem ducem habere oporteret, dixi. Secundo contra quæ dicerentur, cur potius similitudinem conueniret præponi. quarum rerum quòd nec fundamenta, vt debuit, posita ab vllo, neq; ordo ac natura, vt res postulat, explicata, ipse eius rei formam exponam. ¶ Dicam de quatuor rebus quæ continentur declinationibus verborum: quid sit *simile ac dissimile*, quid *ratio* quam appellant λόγον, quid *proportio*, quod dicunt ἀνάλογον, quid *consuetudo*. quæ explicatæ declarabunt analogiam & anomaliam, vnde sit, quid sit, cuiusmodi sit.

2 ¶De similitudine & dissimilitudine ideo primum dicendum, quod ea res est fundamentum omnium declinationum, ac continet rationes verborum. ¶*Simile* est, quod res plerasq; videtur habere easdem: quas illud cuiusque simile. ¶*Dissimile* est quod videtur esse contrarium. huius minimum ex duobus constat omne simile, item dissimile, quòd nihil potest esse simile quin alicuius simile: item nihil dicitur dissimile quin addatur quoius id sit dissimile. Sic dicitur similis homo homini, equus equo: & dissimilis homo equo: nam similis est homo homini, ideo quod easdem figuras membrorum habent, quæ eos diuidunt ab reliquorum animalium specie: in ipseis hominibus simili de caussa vir viro similior quam vir mulieri, quod plures habent easdem partes: & sic senior seni similior quam puero. Eo porro similiores sunt qui facie quoque pæne eadem, habitu corporis simili. Itaque qui plura habent eadem dicuntur similiores: qui proxime accedunt ad id vt omnia habeant eadem, vocantur gemini, simillimi. ¶Sunt qui treis naturas rerum putent esse, *simile, dissimile, neutrum*, quod alias vocetur non simile, alias non dissimile. Sed quamuis tria sint, simile, dissimile, neutrum, tamen potest diuid

etiam in duas parteis: sic, quodcumque conferas, aut simile esse, aut non esse. *simile* esse & *dissimile*, si videatur esse, vt dixi: *neutrum*, si in neutram partem præponderet: vt si duæ res quæ conferuntur, vicenas habent parteis, & in heis denas habeant easdem, denas alias ad similitudinem & dissimilitudinem æque animaduertendas. hanc naturam plerique subijciunt sub dissimilitudinis nomen. Quare quoniam fit vt potius de vocabulo quam de re controuersia esse videatur: illud est potius aduertendum, cúm *simile* esse dicitur quid, cui parti simile dicatur esse. in hoc enim solet esse error, quód potest fieri vt homo homini simile sit, & non sit, vt multas partes habeat simileis; & ideo dici possit simileis habere oculos, manus, pedes, sic alias res separatim, & vnà plures. Itaque, quod diligenter videndum est in verbeis, quas parteis & quot modeis oporteat vt simileis dicantur, vt infrà apparebit: is locus maximé lubricus est. Quid enim similius potest videri indiligenti, quàm duo verba hæc, *suis* & *suis*? quæ non sunt: quód alterum significat suere, alterum suem. Itaque similia esse vocibus ac syllabeis confitemur, dissimilia esse partibus orationis videmus: quod alterum habet tempora, alterum casus. quæ duæ res vel maximé discernunt analogias. Item propinquiora genere inter se verba similem sæpe pariunt errorem, vt in hoc, quód *nemus* & *lepus* videntur esse simile, quod vtrumque habuerit eundem casum rectum: sed non est simile, quód eis certæ similitudines, opus sunt, in quo est, vt in genere nominum sint eodem. quod in heis non est: nam in virili genere est lepus, & neutro nemus: dicitur enim hic lepus, & hoc nemus. Si eiusdem generis essent, vtrique præponeretur idem, ac diceretur aut hic lepus aut nemus, hic aut hoc lepus, & hoc nemus. quare, quæ & cuiusmodi sunt genera similitudinũ ad hanc rem, perspiciendum ei qui declinationes verborum proportione sintne, quæret. Locum hunc, quod est difficilis, qui de heis rebus scripserunt, aut vitauerunt, aut inceperunt, neque adsequi potuerunt. itaque in eo dissensio, neque ea vniusmodi, apparet. nam alij de omnibus vniuerseis discriminibus posuerunt numerum: vt Dionysius Sidonius, qui scripsit eas esse septuaginta vnum: alij, partes eius, quæ habent casus: cuius eadem hic cum dicat esse discrimina quadraginta septem, Aristoteles retulit in litteras quatuordecim, Nestocles Parmenisius in litteras octo: sic alij pauciora, aut plura. quarum similitudinum si esset origo recte capta, & inde orta ratio, minus erraret in declinationibus verborum, quarum ego *principia* prima *duorum generum* sola arbitror esse, *ad quæ similitudines exegi oporteat*: e queis vnum positum *in verborum materia*, alterum vt *in materia figura*, quæ ex declinatione fit. Nam debet esse vnum, vt verbum verbo, vnde declinetur, sit simile: alterum, vt e verbo in verbum declinatio, ad quam conferatur, eiusdem modi sit. aliàs enim à similibus verbeis similiter declinantur, vt ab herus, ferus: hero, fero: aliàs dissimiliter herus ferus, heri ferum. Cúm vtrumque & verbum verbo erit simile, & declinatio declinationi; tum denique dicam esse similem, ac duplicem & perfectam similitudinem habere, id quod postulat analogia. Sed ne astutius videar posuisse *duo genera esse similitudinum sola*, cúm vtriusque inferiores species sint plures: si de heis reticuero, vt mihi relinquam latebras, repetam ab origine, quæ similitudineis conferendeis verbeis & inclinandeis sequendæ aut vitandæ sunt. ¶Prima diuisio in oratione, quód *alia verba nusquam declinantur*, vt hæc, vix, mox: *alia declinantur*, vt à limo, limabo: à fero, ferebam: & cúm *nisi in heis verbeis quæ declinantur, non possit esse analogia*, qui dicit simile esse *mox* & *nox*, errat: quod non est eiusdem generis vtrumque verbum, cum nox succedere debeat sub casuum ratione. nox neque debeat neque possit. ¶Secunda diuisio est *de heis verbis quæ declinari possunt*: quód alia sunt à voluntate, alia à natura. *Voluntatem* appello cum vnusquisque à nomine alio imponit nomen, vt Romulus, Roma. *Naturam* dico, cum vniuersi acceptum nomen ab eo qui imponit non requirimus quemadmodum id velit declinari, sed ipsi declinamus, vt huius Romæ, hanc Romam. De heis duabus partibus, *voluntaria declinatio refertur ad consuetudinem, naturalis ad rationem*. Quare proinde ac simile, conferri non oportet, ac dicere, vt fit à Roma Romanus, sic ex Capua dici oportere Capuanus. quod in consuetudine vehementer nutat: quod declinantes imperite rebus nomina imponunt, à quibus cum accepit consuetudo, turbulenta necesse est dicere. itaque neque Aristarchus neque alij in analogijs *defendendam eius susceperunt caussam. Sed, vt dixi, hoc genere declinatio in communi consuetudine verborum ægrotat & languescit: quod oritur e populi multiplici imperio. itaque in hoc genere in loquendo magis anomalia quàm analogia. ¶Tertia diuisio est, quæ verba declinat à natura. ea diuiditur in parteis quatuor. in vnam *primam*, videlicet, quæ habet casus, neque tempora habent: vt docilis, facilis: in *alteram*, quæ tempora habent, neque casus: vt docet: facit: in *tertiam*, quæ vtraque habet, vt docens, faciens: in *quartam*, quæ neutrum: vt doctè. Ex hac diuisione singuleis partibus tres relinquere dissimiles. Quare nisi in sua parte inter se collata erunt verba, si non conueniunt, non erit ita simile vt debeat facere idem.

¶In

¶In articuleis vix adumbrata est analogia & magis vocum quam rerum: in nominibus magis expressa: ac plus etiam in vocibus ac similitudinibus, quàm in rebus, suam obtinet rationem. Etiam illud accedit, in articuleis, habere analogias, ostendere sit difficile, quòd singula sint verba: heic contra facile, quòd magna sit copia similium nominum. Quare non tam hanc partem ab illa diuidēdum quam illud videndum, vt satis sit verecundi, etiam illam in eandem harenam vocare pugnatum. ¶Vt in articuleis duæ partes, finitæ & infinitæ: sic in vocabuleis duæ, vocabulum & nomen: non enim idem, oppidum, & Romanum oppidum; sit *vocabulum*, Roma *nomen*. quorum discrimen in heis reddendeis rationibus alii discernunt, alii non: nos sicubi opus fuerit, quid sit, & cur, adscribimus vniuscuiusque partes. quoniam species plures, de singulis dicam. Prima pars casualis diuiditur in parteis duas, in *nominatiuum* scilicet: quod finitum & infinitum est, vt hic & quis. de heis generibus duobus vtrùm sumpseris, cum reliquo non conferendum, quòd inter se dissimiles habeant analogias nominatus.

¶Vt similis sit nominatus, habere debet vt sit eodem genere, specie eadem, sic casu, exitu. *Genere*, vt si nomen est, quod conferas sit nomen. *Specie simile*, vt non solum sed vtrunque sit virile. *Casu simile*, vt si alterum sit dandei, item alterum sit dandei, quocum conferas. *Exitu*, vt quas vnum habeat extremas litteras, easdem alterum habeat. ¶Ad hunc quadruplicem fontem ordines diriguntur binis vni, transuersi; alteri, directi: vt in tabula solet in qua latrunculeis ludunt. *Transuersi* sunt qui à recto casu obliqui declinantur, vt albus, albi, albo: *directi* sunt, qui à recto casu in rectos declinantur, vt albus, alba, album. vtrique sunt partibus seneis. Transuersorum ordinum partes appellantur *casus*: directorum, *genera*: vtreique inter se implicateis, *forma*. Dicam prius de transuerseis. ¶Casuum vocabula alius alio modo appellauit. nos dicemus, qui nominandei caussa dicitur, *nominandei* vel *nominatiuum*.

* *Desunt pagina* *

& scopæ dicitur vna scopa. aliter enim natura, quod priora simplicibus, posteriora coniuncteis rebus vocabula ponuntur. sic bigæ, sic quadrigæ, à coniunctu dictæ. itaque non dicitur, vt hæc vna, lata, & alba: sic vna biga, sed vnæ bigæ: neque vt dicitur, vt hæ duæ, latæ, albæ: sic hæ duæ bigæ, & quadrigæ. Item *figura verbi* qualis sit refert, quod in figura vocis alias commutatio sit in vno verbo in medio: vt curso, cursito: alias in extremo, vt doceo, docui: alias communis, vt lego legi. Refert igitur, ex quibus littereis quodq; verbum constet, maxime extrema, quod ea in plereisque commutantur. quare in heis quoque partibus similitudines ab aliis male, ab aliis bene. quod solent sumi in casibus conferendeis, recte an perperam videndum. sed vbicunque commouentur litteræ, non solùm hæ sunt animaduertendæ, sed etiam quæ proximæ sunt, neque mouentur. hæc enim vicinitas aliquantum potest in verborum declinationibus. In queis figureis non ea similia dicemus quæ similes res significant: sed quæ ex forma sint vt eiusmodi res similia ex instituto significare plerunque soleant. vt tunicam virilem & muliebrem, dicimus non eam quam habet vir aut mulier, sed quam habere ex instituto debet. potest enim muliebrem vir, virilem mulier habere (vt in scæna ab actoribus haberi videmus) sed eam dicimus muliebrem, quæ de eo genere est, quo indutu mulieres, vt vtentur, est institutum. vt actor stolam muliebrem, sic Perperna, & Cæcina, & Purpurina figura muliebria dicuntur habere nomina, non mulierum. ¶*Flexura* quoque *similitudo* videnda, ideo quòd alia verba quam vim habeant ex heis verbeis vnde declinantur, apparet, vt quemadmodum oporteat, vt à prætor, consul; prætori, consuli. Alia ex transitu intelliguntur, vt, socer, macer: quòd alterum sit socerum, alterum macrum: quorum vtrumque in reliqueis à transitu suam viam sequitur & in singularibus, & in multitudinis declinationibus. hoc fit ideo quod naturarum genera sunt duo, quæ inter se conferri possunt. vnum, quod per se videri potest, vt homo & equus: alterum sine adsumpta aliqua re extrinsecus perspici non possit, vt Eques, & Equito. vtrunque enim dicitur ab equo: quare hominem homini similem esse, aut non esse, si contuleris ex heis ipseis homini animaduerseis scies. Ac duo inter se similiterne sint longiores quam sint eorum fratres, dicere non possis, si illeis breuiores, cum quibus conferuntur, quàm longi sint ignorentur. sic latiorum atque altiorum. item cetera eiusdem generis, sine adsumpto extrinsecus aliquo perspici similitudines non possunt. Sic igitur quidam casus, quod ex hoc genere sunt, non facile est dicere similes esse, si eorum singulorum solùm animaduertas voces: n. si adsumpseris alterum, quo flectitur in transeundo vox. ¶Quod ad nominatuum similitudines animaduertendis arbitratus sum satis esse augere, hæc sunt. ¶Relinquitur de articuleis. in quibus quædam eadem, quædam alia. De quinque enim generibus duo prima habent eadem, quod sunt & virilia & muliebria, & neutra; & quod alia sunt, vt significēt vnum, alia vt plura; & de casibus, quos habent quinos, nā vocādei voce notatus nō est. Proprium illud habent, quod *partim* sint *finita*, vt hic & hæc: partim *infinita*, vt quis & quæ; quorum

quod adumbrata & tenuis analogia: in hoc libro plura dicere non necesse est. ¶Secundũ genus, quæ verba tempora habent, neq; casus, sed habent personas, eorũ declinatuũ species sunt sex. Vna, quæ dicitur *tẽporalis*, vt legebam, gemebam: lego, gemo. Altera, *personarum*, vt sero, meto; seris, metis. Tertia, *rogandei*, vt scribóne, legóne: scribisne, legisne? Quarta, *respondendei*, vt fingo, pingo; fingis, pingis. Quinta *optandei*, vt dicerẽ, facerẽ; dicã, faciã. Sexta, *imperandei*, vt cape, rape; capito, rapito. Item sunt declinatuum species quattuor, quæ *tempora* habent sine personeis, in rogando: vt foditurne? seritúrne? &, fodietúrne? seretúrne? Ab *respondendei specie* eædem figurę fiũt extremeis syllabeis dempteis. *Optandei species*, vt viuatur, ametur: viueretur, amaretur. *Imperandei declinatus* sitne, habet dubitationem: & earum sitne hæc ratio, paretur, pugnetur: parari, & pugnari. Accedunt ad has species à copuleis diuisionum quadrineis, *ab infecti* & *perfecti*, emo, edo: emi, edi: *à semel & sæpius*, vt lego, scribo: lectitaui, scriptitaui: *faciẽdei & patiendei*, vt vro, vngo, vror, vngor: *A singulari & multitudinis*, vt laudo, culpo: laudamus, culpamus. Huius generis verborum, cuius species exposui quàm late quidque pateat, & cuiusmodi efficiat figuras, in libreis qui de formuleis verborum erunt diligentius expedietur. ¶Tertii generis quæ declinantur cum temporibus & casibus, ac vocantur à multeis ideo *participalia*, hoc est, *gerundi*.

* *Desunt paginæ tres.* *

2 ¶queádmodũ declinamus, quærimus casus eius, etiamsi is qui finxit poeta aliquot vocabulum, & ab eo casu ipse aliquẽ perperã declinauit, potius eum reprehendimus quàm sequimur. Igitur ratio quam dico, vtrobique est & in heis verbeis quæ imponuntur, & in heis quæ declinãtur: neque non etiã tertia illa quæ ex vtroque miscetur genere. Quarum vnaquęque ratio conlata cum altera, aut similis, aut dissimilis, aut sæpe verba alia, ratio eadem: & nonnunquam ratio alia, verba eadem. Quæ ratio in amor amori, eadem in dolor dolori: neque eadem in Dolor dolorem: & cum eadem ratio quæ est in amor & amoris, sit in amores & amorum tamen, ea, quod non in ea quæ oportet confertur materia, per se solùm efficere non potest analogias, propter disparilitatem vocis figurarum. quod verbum copulatum singulare cum multitudine, ita cum est proportione, vt eandem habeat rationem: tum denique ea ratio conficit id quod postulat analogia: de qua deinceps dicam.

3 ¶SEQVITVR tertius locus, quæ sit ratio & proportio, quæ a Græcis vocatur ἀνάλογον: hinc dicta analogia. Ex eodem genere quæ res inter se aliqua parte dissimiles rationẽ habent aliquam, si ad eas duas alteræ res duæ conlatæ sunt, quæ rationem habeant eandem: quòd ea verba bina habeant eandem λόγον, dicitur vtrumque, separatim analogon: simul conlata quattuor, analoga. Nam vt in gemineis, cùm simile dicimus esse Menæchmum Menæchmo, de vno dicimus, cùm similitudinem esse in heis, de vtroque videatur: sic cùm dicimus eandem rationem habere assem ad semissem, quam habet in argento libella ad sembellam, quid sit analogon, ostendimus: cùm vtrobique dicimus & in ære & argento esse eandem rationem: cùm dicimus de analogia, vt sodalis & sodalitas, ciuis & ciuitas, non est idem; sed vtrunque ab eodem ac coniunctum. sic analagon & analogia idem non est, sed item est congeneratum. Quare si homines substuleris, sodales substuleris: si sodales, sodalitatẽ. Sic item si substuleris λόγον substuleris analogon: si id, analogiam. quæ cum inter se tanta sint cognatione, debebit subtilius audiri quàm dici expectare. id est, cum dixero quid de vtroque, & erit commune, expectes dum ego in scribendo transferã in reliquum. Sed vt potius tu persequare animo, hæc fiunt in dissimilibus rebus. vt in numereis, si contuleris cum vno duo, si cum decem viginti. Nam quum rationem duo ad vnum habent, eandem habent viginti ad decem. In nummeis in similibus, sic est ad vnum victoriatum denarius. sicut ad alterum victoriatum alter denarius. Sic item in aliis rebus omnibus proportione dicuntur, in quo est: sic quadruplex natura, vt in progenie, vt est filius ad patrem, sic est filia ad matrem: & vt est in temporibus meridies ad diem, sic media nox ad noctem. Hoc poetæ genere in similitudinibus vtuntur. multum hoc acutissimè geometræ, hoc in oratione diligentius quàm alii ab Aristarcho grammatici: vt cum dicunt proportione similia esse, amorem amori, dolorem dolori. Cum item dissimile esse videãt amorẽm dolori, quod est alio casu; item dolorẽ dolori. sed dicũt quod à similibus nonnunquam rationes habent implicatas duas, vt sit vna directa, altera transuersa. Quod dico, apertius sic fiet. Esto sic expositos esse numeros, vt in primo versu sit vnum. duo, quattuor: in secundo, decem. viginti, quadraginta: in tertio, centum, ducenta, quadringenta. In hac formula numerorum duo inerunt quos dixi λόγους, qui diuersas faciunt analogias, vnus duplex, qui est in obliqueis versibus, quod est vnus ad duo, sic duo ad quattuor: alter, decemplex, in directis ordinibus: quod est vnus ad decem, sic decem ad centum. Similiter in verborum declinationibus est biuium, quod ab recto casu in recto: ita vt formulam similiter efficiant: quod si primo versu hic albus, huic albo, huius albi. secundo, hæc alba, huic albæ, huius albæ. tertio, hoc album, huic

huic albo; huius albi. Itaque fiunt per obliquas declinationes ex heis analogiæ hoc genus.

* *Desunt quædam.* *

albius, atrius: albio, atrio: per directas declinationes, albius, atrius: albia, atria: quæ scilicet erit particula ex illa ducenaria tria, quæ scilicet centenaria formula analogiarum, de qua suprà dixi. ¶Analogia quæ dicitur, eius genera sunt duo. Vnum *deiunctum* sic est, vt vnum ad duo, sic decem ad viginti: alterum *coniunctũ*, sicut est vnũ ad duo, sic duo ad quattuor: in hoc quòd duo bis dicuntur: & tũ conferimus ad vnũ, & tũ cũ quattuor. Hoc quoque, natura dicitur quadruplex: sic à septem chordeis citharæ, tamen duo dicuntur habere tetrachorda. quòd quemadmodum crepat prima ad quartã chordã, sic quarta ad septimã respõdet: media est alterius prima, alterius extrema. ¶Medici, in ægroteis septimos dies qui obseruant quarto die, ideò diligentius signa morbi aduertunt. quod quam rationem habuit primus dies ad quartum, eandem præsagit habiturum qui est futurus, ab eo quartus, & qui est septimus à primo. *Quadruplices deiuncta sunt in casibus vocabulorũ*, vt rex regi: *coniuncta sunt triplices in verborum tribus temporibus*, vt legebam, lego, legam. quod quam rationem habet legebam ad lego, hanc habet lego ad legam. In hoc fere omnes homines peccant, quod perperam tribus temporibus hęc adiiciunt, cùm proportione volunt pronuntiari. Nam cùm sint verba alia infecta, vt lego & legis: alia: perfecta, vt legi & legisti: & deceant sui cuiusque generis in coniungendo copulari: & cùm recte sit ideò lego ad legebam, nõ recte est lego ad legi: quòd legi significat quod perfectũ, vt hoc, tutudi, pupugi: tundo, pungo: tũdam, pungam. item necatus sum, verberatus sum: necabor, verberabor. Iniuria reprehendunt, quod infecti inter se similia sunt, & perfecti inter se, vt tundebam, tundo, tuñdam: & tutuderam, tutudi tutudero. Sic amabar, amor, amabor: & amatus eram, amatus sum, amatus ero. Itaque reprehendunt qui contra analogias dicunt cur dispariliter in tribus temporibus dicantur quædam verba natura, cum quadruplex sit natura analogia. Id nonnunquam, vt dixi, pauciores videtur habere partes, sic etiam alias plureis: vt cum est, quemadmodum ad tria vnum & duo, sic ad sex duo & quattuor. quæ tamen quadripartita comprehenditur forma quòd bina ad singula conferuntur. quod in oratione quoque nonnunquã reperietur. Sicut Diomedes confertur Diomedibus, sic dicitur ab Hercules Herculibus. & vt hæ heic ab vno capite à recto casu in duos obliquos descendunt casus: sic contra multa à duobus capitibus recti casuum confluunt in obliquum vnum. Nam vt ab eis recteis, hei Bæbiei, hæ Bæbiæ, fit heis Bæbieis: sic est ab heis, hei Cœliei, hæ Cœliæ, heis Cœlieis. A duobus similibus similiter declinatur: vt fit in heis, nemus, olus: nemora, olera. Alia à dissimilibus similiter declinantur: vt in articuleis ab hic, iste: hunc, istum. *Analogia fundamenta habet, aut à voluntate* hominum, aut *à natura verborum*, aut *re vtraque. Voluntatẽ* dico, impositionẽ vocabulorum *naturam*, declinationẽ vocabulorum, quò decurritur sine doctrina. Qui impositionem sequetur, dicet: si simile in recto casu dolus & malus: fore in obliquo, dolo & malo: si naturam sequetur, si sit simile in obliqueis Marco, Quincto, fore vt sit Marcum, Quinctum. Qui vtrũque sequetur dicet, si sit similis transitus, vt est in seruus serue, fore vt sit item in ceruus cerue. Commune omnium est, vt quattuor figuras vocis habeat proportione declinatus. *Primum* genus est ortum ab similitudine in recteis casibus: *secundum* ab similitudine quæ est in obliqueis: *tertium* à similitudine quæ est in transitibus de casu in casum. Primo genere ab imposito ad naturam proficiscuntur: in secundo, contra: in tertio, ab vtroq. Quo circa etiã hoc tertiũ potest bifariam diuisum esse: tertium & quartum dici, quod in eo vt prolas, & rosas potest dici, qui initia faciet analogiæ, impositiones ab heis obliquas figuras declinare habebit: qui naturam, cõtra. qui ab vtraque, reliquas declinationes ab huiusmodi transitibus. Impositio est in nostro dominatu, nos in natura. quemadmodum enim quisque vult, imponit nomen, at declinat quẽadmodum vult natura. Sed quoniam *duobus modeis imponitur vocabulum*, aut re singulari, aut multitudine: singulari, vt cicer, multitudinis, vt scalæ. Nec dubium est quin ordo declinatuũ, in quo res singulares declinantur, solæ ab singulari aliquo casu proficiscantur, vt cicer, ciceri, ciceris. item contra in eo ordine qui multitudinis erit solùm quin à multitudinis, aliquo casu ordiri conueniat, vt scalæ, scaleis, scalas. Aliud videndum est, cùm duplex natura copulata ad declinatuum bini fiant ordines, vt est Mars, Martis. Vnde aute ratio analogię debuit ordiri, vtrum ab singulari re in multitudinem, an contra? neque enim si natura ab vno ad duo peruenit: idcirco non potest amplius esse in docendo posterius, vt vnde incipias vt quod sit prius ostendas. Itaque illi qui de omni natura disputant, atque ideò vocantur physici, tamen ex heis ab vniuersã natura profecti, retróque esse principia mundi ostendunt. Oratio cùm ex littereis constat tamẽ eã grammatici litteris ostenderunt. quare in demonstrando, quoniã potius profecisse oportet ab eo quod apertius est, quam ab eo quod prius est & potius ab incorrupto principio, ab natura rerum, quàm ab libidine hominum. Et hæc tria quæ sequenda magis sunt, minus sunt in singularibus quàm in multitudine,

commodius potest ordiri, quòd in heis principiis minus orationis verbeis fingendis, verborum forma, facilius singularia videri posse quam ex singularibus multitudinis: hæc ostendunt, trabes, trabs: duces, dux. Videmus enim ex heis verbeis, trabes, duces, de extrema syllaba E literam exclusam, & ideo in singulari factum esse trabs, dux. Contra ex singularibus non tam videmus quemadmodum facta sint ex B & S trabs, ex C & S dux. Si similitudinis rectus casus forte figura corrupta erit (id quod accidit raro) prius id corrigemus quàm inde ordiemur. obliqueis adsumere oportere figuras eas quæ non erunt ambiguæ, siue singulares, siue multitudinis, ex quibus id cuiusmodi debent esse, perspici possint. Nam nunquam alterum ex altero videtur: vt Chrysippus scribit, quemadmodum pater ex filio, & filius ex parte, neque mistus in fornicibus propter sinistram dextra stat, quàm propter dextram sinistra. Quapropter, vt ex recteis casibus obliqui, & ex obliqueis recti, & ex singularibus multitudines, & ex multitudinis singulares nonnunquam recuperari possunt: principium id potissimum sequi debemus, vt in eo fundamentum sit in natura, quòd in declinationibus ibi facilior ratio. Facilè enim est animaduertere peccatum magis cadere posse in impositiones eas quæ fiunt plerunque in recteis casibus singularibus: quòd homines imperiti & dispersi vocabula rebus imponunt, quocunque eos libido inuitauit. natura incorrupta est plerumque suapte sponte, nisi qui eam vsu inscio deprauauit. Quare siquis principium analogiæ potius posuerit in naturalibus casibus quàm in impositiueis, non multa in consuetudine occurrent, & vt à natura libido humana corrigitur, non ab libidine natura, quòd, qui impositionem sequi voluerint, facient contrà. Sin à singulari quis potius proficisci volet, id illum facere oportebit ab sexto casu, qui est proprius. Latineis enim non est casus alius. Heis litterarum discriminibus facilius reliquorum varietatem discere poterit, quòd ii habent exitus aut in A, vt ab hac terra: aut in E, vt ab hac lance: aut in I, vt ab hoc leui: aut in O, vt ab hoc cælo: aut in V, vt ab hoc versu. Igitur ad demonstrandas declinationes biceps vna hæc. ¶Sed quoniam *vbi analogia, tria*: vnum, quod *in rebus*: alterum, quod *in vocibus*: tertium, quod *in vtroque*: duo priora simplicia, tertium duplex: animaduertendum hæc quam inter se habeant rationem. *Primùm ea* quæ sunt discrimina in rebus, partim sunt quæ ad orationem non attineant, partim quæ pertineant. Non pertinent, vt ea quæ obseruant in ædificiis & signeis faciendeis ceterique rebus artifices: e queis vocantur aliæ, harmonicæ: sic item aliæ nominibus aliis: sed nulla harum fit loquẽdo pars ad orationẽ. Quę pertinent res, eæ sunt quæ verbeis dicuntur proportione, neque à similitudine quoque vocum declinatus habent. vt Iuppiter, Marspiter: Ioui, Marti. Hæc enim genera nominum & numero & casibus similia sunt, proportione. similia inter se, quòd vtraque nomina sunt, & virilia sunt, & singularia, & casu nominandei & dandei. *Alterum* genus vocale est, in quo voces modò sunt proportione similes, non res: vt biga bigæ, nuptia nuptiæ, Neque enim in heis res singularis subest vna, cùm dicitur biga, quadriga. neque ab heis vocibus quę declinata sunt, multitudinis significant quidquam. Ideò quòd omnia multitudinis quæ declinantur ab vno: vt à merula, merulæ, sunt eiusmodi vt singulari subiungantur: sic merulæ duæ, caculæ tres, faculæ quattuor. Quare cùm iidem non possit subiungi: cùm dicimus vnæ bigæ, quadrigæ duæ, nuptiæ tres, sed pro eo vnæ bigæ, binæ quadrigæ, trinæ nuptiæ: apparet non esse biga, & quadriga, & bigæ, & quadrigæ: sed vt est huius ordinis vna, duæ, tres principium vna: sic in ordine altero, vnæ, binæ, trinæ, principium vna: sic in hoc ordine altero, vnæ, binæ, trinæ, principium est vnæ. *Tertium* genus, est illud duplex quod dixi, id quo & res & voces similiter proportione dicuntur: vt bonus, malus: boni, mali. de quorum analogia & Aristophanes & alii scripserunt. Etenim hæc denique perfecta, vt in oratione illæ duæ simplices inchoatę analogię, de quibus tamen separatim dicam, quòd heic quoque vtimur in loquendo. Sed prius de perfecta in qua & res & voces quadam similitudine continentur. cuius genera sunt tria: vnum, *vernaculum* ac domi natum: alterum, *aduentitium*: tertium, *nothum*, ex peregrino heic natum. *Vernaculum* est, vt sutor, & pistor: sutori, & pistori. *Aduentitium* est, vt Hectores, Nestores, Hectoras, Nestoras. Tertium illud *nothū*, vt Achilles, & Peleus, de genere multi vtuntur, non modò poetę, sed etiam plerique. hæc primo omnes qui soluta oratione loquuntur, dicebāt, vt quęstorem, prętorem, sic Hectorē, Nestorem. Itaque Ennius ait, Hectoris natum de muro Troiano iactari. Actius hoc in tragœdiis largius à prisca consuetudine mouere cœpit, & ad formas Græcas verborum magis reuocare. & à quo Valerius ait, Actius Hectorem nollet facere, Hectora mallet. quòd aduentia pleraque habemus Græca, secutum, vt de notheis Græcanicos quoque nominatos plurimum haberemus. Itaque vt heis alia Græca, alia Græcanica, sic analogię, e quibus quę sic nothę fiunt declinationes, de heis aliæ sunt priscę, vt Bacchides, Chrysides: alię, minores. vt Chrysideis, Bacchideis: alię, recentes, vt Chrysidas, Bacchidas: cum heis omnibus tribus vtatur nostri: maxime qui sequūtur media in loquẽdo, offendunt minimū quod prima parū similia videt esse Græceis, vnde sint translata: tertia parum similia nostreis

4 OMNIS analogiæ fundamentum similitudo quædam, vt dixi, quæ solet esse in rebus, in vocibus, & in vtroque in qua harum parte cumque sit in ferendo, & cuiusmodi, videndum. Nam, vt dixi, neque rerum, neque vocis similitudo ad has dupliceis, quæ in loquendo quærimus, separatim satis est, quod vtraque parte opus est simili, analogias verborum exprimendas: quas ad loquendum vt perducas, accedere debet *vsus*. Alia enim ratio qua facias vestimentum, alia, quemadmodum vtare vestimento. *Vsus species* videntur esse *tres*: vna, *consuetudinis veteris*; altera *consuetudinis huius*, *tertia autem neutra*. *Veteris*, vt cascus surus, casci suri. *Huius consuetudinis*, vt albus, caldus: albo, caldo. *Neutra*, vt scala, falera, scalam, faleram. Ad quas accedere potest *quarta*, quæ est *mixta*, vt amicitia, inimicitia: amicitiam, inimicitiam. *Prima* est, qua vsi antiqui, & nos reliquimus: *secunda*, qua nunc vtimur: *tertia*, qua vtuntur poetæ. ¶Analogia non item ea definienda *qua dirigitur ad naturam* verborum, atque illa *qua ad vsum loquendi*. Nam *prior* definienda sic, Analogia est verborum similium declinatio similis. *Posterior* sic, Analogia est verborum similium declinatio similis, non repugnante consuetudine communi. Ad quam harum duarum ad extremum additum erit hoc: ex quadam parte: *poetica analogia* erit definita. harum *primam* sequi debet populus, *secundam* omnes singuli e populo: *tertiam* poetæ. ¶Hæc diligentius quam apertius dicta esse arbitror. sed non obscurius quam de re simili definitiones grammaticorum sunt, vt Arusini, Aristodemi, Aristoclis, item aliorum. quorum obscuritates eo minus reprehendendæ, quod pleræque definitione re incognita propter summam breuitatem, non facile perspiciuntur, nisi articulatim sit explicata. Quare magis apparebit si erit aperte de singuleis partibus: quid dicatur *verbum*, quid *similitudo verbi*, quid *declinatio*, quid *similitudo declinationis*. *non repugnante consuetudine communi*, quid *ex quadam parte*. ¶*Verbum* dico, orationis vocalis partem, quæ sit indiuisa & minima, si declinationem naturalem habeat. Similem, verbum verbo, tum quom & res, qua significatur, & in figura transitum declinationis parilem. *Declinatio* est cum ex verbo in verbum, aut ex verbi discrimine, vt transeat mens, vocis commutatio fit aliqua. ¶*Similitudo declinationis*, cum item ex aliqua figura in figuram transit vt id transit cum quo confertur. ¶Adiectum est, *non repugnante consuetudine communi*: quod quædam verba contra vsum veterem declinata patietur, vt palla Hortensium dicere pro has ceruices, ceruix: quædam non, vt si dicas pro fauces, faux. Vbi additur, *ex quadam parte*, significat non esse in consuetudine in heis verbeis omneis parteis: vt declinatum amo, iuuo: amor, iuuor.

5 ¶QVID videretur analogia in oratione, & quas haberet species, & quæ de heis sequenda viderentur, vt breui potui, informaui. ¶Nunc in quibus non debeat esse, ac proinde ac debeat, soleat quæri, dicam. Ea fere sunt quattuor genera: *Primum* in id genus verbeis quæ non declinantur, analogia non debet quæri, vt in heis, nequam mox, vix. De heis magis in alio quam in alio erratur verbo. dicunt enim non habere casus mox & vix, nequam habere: quod dicamus, hic nequam, huius nequam, huic nequam: cum intelligimus, aut hominis eius quem volumus ostendere esse nequam, dicimus casus, & ei proponimus non, cuius putamus nequitiam. Quod vocabulum factum, vt ex non & volo, Nolo: sic ex ne & quidquam, item media extrita syllaba, coactum est Nequam. Itaque vt eum quem putamus esse non hili dicimus Nihili, sic in quo putamus esse nequidquam, dicimus nequam. ¶*Secundo*, si vnum solum habent casum in voce, quod non declinentur, vt litteræ omnes. ¶*Tertio*, si singularis est vocabuli series, neque habet cum qua comparari possit, vt esse putant caput, capitis, capite. ¶*Quartum*, si ea vocabula quæ conferuntur inter se, rationem habent quam oportet, vt socer, socrus, socerum, socrum.

6 CONTRA in quibus debeat quæri analogia, fere totidem gradus debent esse coniuncti. *Primum*, vt sint res: *secundum*, vt earum sit vsus: *tertium*, vti hæ res vocabula habeant: *quartum*, vt habeant declinatus naturaleis. *De primo gradu* quod natura subest & multitudinis & singularis, dicimus hei asses, hosce asses, hic as, hunc assem: contra quod in numeris finiteis multitudinis natura singularis non est, dicimus hei duo, & hei tres: heis duobus, heis tribus. ¶*Secundo gradu* si est natura, neque est vsus id genus vt sit discriminandum, vt sit in faba, & id genus. Non enim opus fuit, quæ vt in serueis, item ex parte & vniuersa nominamus.

* *Desunt quædam.* *

LIBER X.

*

LIBER XI.

Rure ordinatum arbustum. *Ex Sosipatr. lib. I.*

Horum poematorum, his poematis, *Ex eodem libro.*

Catinuli. *Ex eodem libro.*

Gitt per omnes casus. *Ex eodem libro.*

LIBER XII.

*

LIBER XIII.

Olino & Olio. *Ex Sosipatro lib. I.*

LIBER XIV.

*

LIBER XV.

*

LIBER XVI.

*

LIBER XVII.

*

LIBER XVIII.

Quibus nos in hoc libro proinde, vt nihil interfit, vtemur indiscriminatim. *Ex Nonio Marcello Indiscriminatim.*

LIBER XIX.

*

LIBER XX.

*

LIBER XXI.

*

LIBER XXII.

Rure veni. *Ex Sosipatro libro* I.

LIBER XXIII.

Ingluuies, sunt tori circa gulam, qui propter pinguedinem fiunt, & interiectas habent rugas. *Iun. Phylarg. in 3 Georg. Virg.*

LIBER XXIV.

Proloquium est sententia, in qua nihil desideratur. *Ex 16. Gellij 8.*

Quom inde haurierint. *Ex Prisciano lib. 10. Haurici vel haurii.*

Incerti libri.

Quare in huiusmodi locis poni oportet, notam in transuersum inter syllabas frequentius ad extremum versum senarium, & similes, si pro longa, breuem habebunt, vt in hoc:

Amicus summus meus & popularis Geta, *Ex Rufino de metris Terentij.*

*

Caput quod ab eo capiunt initium sensus ac nerui. *Ex Lactantio de opificio Dei. v. 5.*

*

In priore verbo graues prosodiæ quæ fuerunt manent: reliquæ mutant. *Ex Lactantio 18. v. 12. ex 2. ad M. Marcellum.*

*

Semel minúsve, an bis minus sit, non scio.

An vtrumque horum, vt quondam audiui dicier.

Ioui ipsi regi noluit concedere. *Ex 12. Gell. 6.*

*

Id præsente legatis omnibus, exercitu pronunciat. *Ex Donato est. 4. scena 3. Eunuchi.*

*

Fixum. *Ex Diomede lib. 1. c. 4.*

*

Varro ait, Alia ex Græco sumpta ex masculino in femininum transire) & A literà finiri: ὁ κοχλίας, hæc cochlea. ὁ χάρτης, hæc charta, ὁ γαυσάπης, hæc gausapa. *Priscianus lib. 7.*

*

Varro in libris ad Ciceronem ait iuuenior & senior comparatiui sunt per diminutionem: senior non satis senex: iunior non satis iuuenis vel intra iuuenem: sicut pauperior, intra pauperem. *Ex Seruio in 5. & 6. Æneid.*

*

Varro ait quatuor foraminum fuisse libras apud antiquos, & se vidisse libras quatuor foraminum. *Ex Acrone in artem poeticam Horatij.*

M. Varro in libro secundo ad Marcellum de Latino sermone, æditimum dici oportere cēset, magis quàm edituum: quòd alterum sit recenti nouitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum. *Ex 12. Gellij 10.*

Ala, culmus, fabæ. *Seruius.*

M. VERRII

M. VERRII FLACCI QVÆ EXTANT,

De M. Verrio Flacco.

Verrivs Flaccus libertinus docendi genere maximè inclaruit. namq; ad exercitanda discentium ingenia æqualeis inter se committere solebat, proposita non solùm materia quam scriberent, sed & præmio, quod victor auferret: id erat liber aliquis antiquus pulcher, aut rarior. Quare ab Augusto quoque nepotibus eius præceptor electus transiit in Palatium cum tota schola. verum vt neq; amplius posthac discipulum reciperet. Docuitq; in atrio Catilinæ domus, quæ pars Palatij tunc erat: sistertia centena in annum accepit. Decessit ætatis exactæ sub Tiberio. Statuam habet Præneste in inferiore fori parte contra hemicyclum, in quo fastos à se ordinatos & marmoreo parieti incisos publicarat. Ex Suetonio de Grammaticis.

Scribonius Aphrodisius Orbilij seruus, atque discipulus mox à Scribonia Libonis filia, quæ prior Augusti vxor fuerat, redemptus, & manumissus docuit, quo Verrius, tempore. cuius etiam libros de Orthographia rescripsit non sine insectatione studiorum, morumq; eius. Ex eodem.

Marcum quidem Antonium, vt insanum increpat Augustus, quasi ea scribentem, quæ mirentur potius homines, quam intelligant &c. Tuq; dubitas, inquit, Cymberne, Annius, an Verrius Flaccus imitandi sint tibi: ita vt verbis, quæ Crispus Sallustius excerpsit ex originibus Catonis, vtaris? an potius Asiaticorum oratorum inanibus sententiis verborum volubilitas in nostrum sermonem transferenda. Ex eod. in Aug. c. 86.

Ante obitum Augusti anno quarto Athenodorus Tarsensis Stoicus philosophus & M. Verrius Flaccus grammaticus, insignes habentur. Ex Euseb. in Chron.

M. VERRII FLACCI RERVM MEMORIA DIGNARVM

LIB. I.

Verrivs hoc libro refert, cur dicatur versus ille ex Hesiodo, Malum consilium consultori pessimum est. Statua Romæ in comitio posita Horatij Coclitis fortissimi viri de cælo tacta est. Ob id fulgur piaculis luendum aruspices ex Etruria acciti inimico atque hostili in populum Romanum animo instituerant eam rem contrariis religionibus procurare. Atque illam statuam suaserunt in inferiorem locum perperam transponi. quem sol oppositu circum vndique aliarum ædium nunquam illustraret. quod cum ita fieri persuasissent, delati ad populum proditique sunt. & cum de perfidia confessi essent, necati sunt. constititque eam statuam perinde, vt veræ rationes post compertæ monebant, in locum editum subducendam, atque ita in area Volcani sublimiori loco statuendam. Ex qua re bene & prospere reipub. cessit. Tunc igitur quod in Etruscos aruspices male consulentes animaduersum, vindicatumque fuerat versus hic senarius scite factus, cantatúsque esse pueris vrbe tota fertur. *Ex Gell. lib. 5. cap. 28.*

INCERTI LIBRI.

Plvrimas prodidit Verrius mortes repentinas. *Ex Plin. lib. 12. c. 71.*

Roma plurimos elephantos vidit anno quingentesimo secundo, victoria L. Metelli Pontificis in Sicilia de Pœnis captos CXIII. fuere transuecti ratibus, quas doliorum consertis ordinibus imposuerant. Verrius eos pugnasse in circo, interfectosque iaculis tradit, penuria consilij: quoniam neque ali placuisset neque donari regibus. *Ex eod. lib. 13 c. 6.*

Tenuissimum murænis tergus, contra anguillis crassius, eoque verberari solitos tradit Verrius prætextatos, & ob id multam his dicit non institutam *Ex eod. 9. c. 3.*

Populum Romanum farre tantum e frumento trecentis annis vsum Verrius tradidit. *Ex eod. lib. 18 c. 7.*

Verrius Flaccus auctores ponit, quibus cre-

dat in oppugnationibus ante omnia solitum à Romanis sacerdotibus euocari deum, cuius in tutela id oppidum esset, promittique illi eundem aut ampliorem locum apud Romanos, cultumve. *Ex eod. lib. 28. c. 2.*

Tunica aurea triumphasse Tarquinium Priscum Verrius tradit. *Ex eod. lib. 23. c. 3.*

Enumerat auctores Verrius, quibus credere sit necesse: Iouis ipsius simulacri faciem diebus festis minio illini solitam, triũphantumque corpora. Sic Camillum triumphasse. Hac religione etiam nunc addi in vnguenta cœnæ triumphalis: & à Censoribus in primis Iouem mirandum locari. *Ex eod. lib. eo. 7.*

Verrius Flaccus ait, cum populus Ro. pestilentia laboraret, essetque responsum id accidere, quod dii despicerentur: anxiam vrbem fuisse, quia non intelligeretur oraculum: euenisseque, vt Circensium die puer de cœnaculo pompam superne despiceret, & patri referret, quo ordine secreta sacrorum in arca pilenti composita vidisset. Qui cum rem gestam senatui nunciasset: placuisse velari loca ea, qua pompa veheretur: atque ita peste sedata puerum, qui antiquitatem sortis absoluerat, togæ prætextæ vsum minus impetrauisse. *Ex Macrob. lib. 1.*

M. VERRII FLACCI SATVRNVS.

SATVRNALIORVM dies apud Græcos quoque festi habentur. *Ex Macrobio libro 1. Saturn.*

Dilucide me de constitutione Saturnaliorum scripsisse arbitror. *Ex eod. lib.*

Cur autem Saturnus ipse in compedibus visatur, Verrius Flaccus causam se ignorare dicit. *Ex eod. lib.*

XII. Kal. Ian. feriæ sunt Diuæ Angeroniæ, cui Pontifices in sacello Volupiæ sacrum faciunt: quam Verrius Flaccus Angeroniam dici ait, quod angoret, ac animorum sollicitudines propitiata depellat. *Ex eod. lib.*

M. VERRII FLACCI DE OBSCVRIS CATONIS.

LIB. I.

LIB. II.

IN eo libro scriptum inuentum est, receptitium seruum dici nequam, & nulli pretij, qui, cum venum esset datus, redhibitus ob aliquod vitium, receptusque sit. Propterea, inquit, seruus eiusmodi sectari maritum, & flagitare pecuniam iubebatur. vt eo ipso dolor maior, & contumelia grauior viro fieret, quod eum seruus nihili petendæ pecuniæ causa compellaret. Cum pace autem, cunque venia istorum, si qui sunt, qui Verrii Flacci auctoritate capiuntur, dictum hoc sit. receptitius enim seruus in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino est, quam Verrius scripsit. *Ex Gellio libro 17. c. 6.*

M. VERRII FLACCI DE VERBORVM SIGNIFICATIONE.

LIB. I.

LIB. II.

LIB. III.

LIB. IIII.

VERRIVS hoc libro dies, qui sunt postridie kalendas Nonas, Idus, quod vulgus imperite nefastos dicit: propter hanc causam dictos, habitosque atros esse scribit. Vrbe, inquit, à Gallis Senonibus recuperata L. Atilius in senatu verba fecit, Q. Sulpitium TR. MIL. ad Alliam aduersus Gallos pugnaturum, rem diuinam dimicandi gratia postridie Idus fecisse: tum exercitum populi Romani occidione occisum. & post diem tertium eius diei vrbem præter Capitolium captam esse. Compluresque alii senatores recordari sese dixerunt, quotiens belli gerendi gratia res diuina postridie kalendas, Nonas, Idus à magistratu populi Rom. facta esset: & eius belli proximo deinceps prælio reipublicæ malam gestam esse. Tum Senatus eam rem ad Pontificeis reiecit, vt ipsi, quod videretur, statuerent. Pontifices decreuerunt nullum iis diebus sacrificium recte futurum. *Ex Gell. lib. 5. c. 17.*

Historiam ab annalibus quidam differre eo putant, quod cum vtrumque sit rerum gestarum narratio, earum tamen proprie rerum sit historia, quibus rebus gerendis interfuerit is, qui narret, eamque esse opinionẽ quorundam, Verrius refert. Ac se quidem dubitare super ea re dicit. Posse autem videri putat non nihil esse rationis in ea opinione. quod historia Græce significat rerum cognitionem præsentium. Sed nos audire soliti sumus, annales omnino id esse, quod historiæ sint: historias non omnino esse id, quod annales sint. *Ex Gell. libro 5 c. 18.*

LIB. V.

SALVA *res est dum saltat senex*, quare parasiti Appolinis in scæna dictitent, causam Verrius in libro quinto, quorum prima est P litera, reddidit. Quod C. Sulpicio. C. Fuluio Cõsulibus &c. At in hoc libro refert Sinnii Capitonis verba &c. Quam inconstantiam Verrii nostri non sine rubore retuli. *Ex Festo verbo salua res est.*

LIB. VI.

INCERTI LIBRI EX FESTO VEL PAVLO.

BELLITVDINEM sicut magnitudinem Verrius (alias Varus) dixit.

Impetum, industrium, indulgentem perinde composita ait Verrius, atque impunis, & immunis, mihi non satis persuadet.

Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod, vt ait Verrius, in clibano ante, quam percoquatur, decidit in carbones, cineremque, &c.

Mater, Matura, manes, mane, matrimonium, materfamiliæ, matertera, matrices, materiæ dictæ videntur, vt ait Verrius, quia sint bona, &c.

Matronæ à magistratibus non summouebantur &c. quam ob causam ait Verrius. . . . nec viri earum sedentes cum vxoribus in vehiculo, descendere cogebantur.

Mendicum dici Verrius putat à mente eius, quem fefellerit fortuna: vel quod precetur quemque, vt vitæ suæ medeatur cibo.

Metaphoram quam Græci vocant, nos tralationem, id est domo mutuatum verbum, quo vtimur, inquit Verrius, &c.

Naucum ait Ateius Philologus poni pro nugis, &c. Quidam nucis iuglandis, quam Verrius iuglandum vocat, medium, velut dissepimentum, &c.

Occare, & occatorem Verrius putat dictum ab occædendo, quod cædat grandis globus terræ, cum Cicero venustissime dicat ab occæcando fruges satas.

Orcum quem dicimus, ait Verrius ab antiquis dictum vragum &c. sed nihil affert exemplorum, &c.

Oscos, quos dicimus, ait Verrius Opscos antea dictos teste Ennio, cum dicat: De muris res gerit Opscus. Adiicit etiam, quod stuprum inconcessiæ libidinis obscena dicantur ab eius gentis consuetudine inducta. Quod verum esse non satis adducor, &c.

Pedum est, quidem baculum incuruum, &c. Sed in versu, qui est in Iphigenia Ennij, Procede gradum proferre pedum, nitere, cessas? id ipsum iaculum significat, cum ait Verrius: mirari satis non possum, &c.

Percunctatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico vsu, &c. ob quam causam ait Verrius etiam secundam syllabam per O solere scribi. Mihi id falsum videtur, &c.

Piari eos, veluti proprio verbo ait Verrius, qui parum sint animati, &c.

Pictor Zeusis risu mortuus, dum ridet effuse pictam à se anum γραῦν. Cur hoc loco relatum sit à Verrio, cum de significatu verborum scribere propositum habuerit, equidem non video, &c.

Prædia rursus Verrius vocari ait ea remedia, quæ data Cæcilia &c. ea vocari ait, quod mala prohibeant.

Prærogatiuæ centuriæ dicuntur, &c. Verrius probabilius iudicat esse, & cum essent designati à prærogatiuis, in sermonem res veniret, &c.

Profanum, quod non est fanum &c. vt Verrius &c. cuius opinionem neque in hoc, neque in aliis compluribus refutare minime necesse est. Cuius propositum habeam ex tanto librorum eius numero intermortua iam, & sepulta verba, atque ipso sæpe confitente nullius vsus, atque auctoritatis præterire: & reliqua quam breuissime redigere in libros admodum paucos. Ea autem, de quibus dissentio, & aperte, & breuiter, vt sciero, scripta in his libris meis inuenientur, inscribuntur: PRISCORVM VERBORVM CVM EXEMPLIS.

Quatere suspensum, & vicinum rei alicuius motum significat: non vt Verrius putat, ferirem, &c.

Refert cum dicimus, errare nos ait Verrius. esse enim rectum Rei fert, &c. sed esse iam vsu possessum.

Repagula sunt, vt Verrius ait, quæ patefaciundi gratia ita figuntur, vt ex contrario quæ oppangantur, &c.

Repastinari ager is dicitur, vt Verrius existimat, cuius natura mutatur fodiendo &c.

Repudium Verrius ait dictum, quod fit ob rem pudendam, &c.

Rhegium appellare oportere ait Verrius id municipium, quod in freto e regione Siciliæ est &c.

Romuliam tribum &c. . . . nisse ait Verrius . . . &c.

Ruscum est, vt ait Verrius, amplius paullo herba, & exilius virgultis &c.

Sacram viam quidam appellatam esse existimant, &c. nec appellari debere ait Verrius, sed disiuncte vt ceteras vias Flaminiam, Appiam, Latinam: vt ne nouam viam quidem, &c.

Salicem Verrius virgulti genus non arboris dicit. & ridicule interpretatur. dictum, quod ea celeritate crescat, vt salire videatur.

Salinum in mensa pro aquali solitum esse poni ait cum patella: quia nihil aliud sit sal, quam aqua.

Sas Verrius putat significare eas, auctore Ennio, &c. cum suas magis videatur significare, &c.

Satis verbum Verrio melius fuit præterire, vt mihi videtur, quam tam absurdas opiniones suas de eo recitare, quas sciens præterij, tam Hercules, quam de scabro, quod proximum sequebatur.

Scraptæ dicebantur nugatoriæ, ac despiciendæ mulieres, vt ait Verrius, ab ijs, quæ crea iidem appellabant etc.

Scurræ vocabulum Verrius ineptissime aut ex Græco tractum ait, quod est σκυρίζειν, aut à sequendo, cui magis adsentitur etc.

Senonas Gallos Verrius ait existimare appellari, quia noui venerint etc.

Scrilla Verrius appellari putat nauigia Istrica. etc. cum ἀπεργαστικῶς, & ficto vocabulo vsus sit etc.

Sertorem quidam putant dictum à prendendo etc. quod totum Verrius ἀπόδειγμα introduxit.

Silicernium Verrius existimat etc.

Solea, vt ait Verrius, est non solum ea, quæ solo pedis subiicitur: sed etiam pro materia robusta etc.

Solida sella etc. . . . . bant inquit Verrius quod. . . . . . absurde, vt mihi videtur, etc.

Solla appellantur sedilia etc. quæ, vt ait Verrius, omnia dicta sunt à solo etc.

Spondere Verrius putat dictum, quod sponte sua, id est voluntate, promittatur. Deinde oblitus inferiore capite sponsum & sponsam ex Græco dictam ait etc.

Stellionem g. . . . . . Verrius dic. . . . etc.

Stipatores ait dictos à stipe etc.

Suburam Verrius alio libro à pago Succusano dictam ait: hoc vero maxime probat eorum auctoritate etc.

Superuacaneum u. . . . . . cludit Verrius ab u . . . etc.

Tænias Græcam vocem sic interpretatur Verrius, vt dicat ornamentum esse laneum capitis honorati etc.

Talionis mentionem fieri in duodecim air Verrius etc. neque id, quid significet, indicat: puto quia notum. etc.

Taminia, vua siluestris generis videtur Verrio dicta. quæ tam mira sit, quam minium.

Tarquitias scalas etc. appellatas esse ait vulgo existimari Verrius.

Tartarino cum dixit Ennius, horrendo, & terribili Verrius vult accipi. à Tartaro, qui locus apud inferos.

Tentipellium Artorius putat esse calciamentum etc. Titinium ait Verrius existimare id medicamentum esse etc. cum ille ὁμωνύμως dixerit.

Tonsillam esse Verrius ait palum dolatū etc.

Tumultū dici ait Verrius, qui ab alijs oriatur, quam ab Italicis, & Gallicis hostibus etc.

Turrhenos Etruscos appellari solitos ait Verrius, à Turrheno duce Lydorum etc.

Vacerram Verrius, & alii complures vocari dicunt, stipitem, ad quem equos solebant religare.

Vineæ, vt Verrius præcipit, quod vini feraces sint. etc.

M. VERRII FLACCI EPISTVLÆ.

NAM crebro in antiquis lectionibus inuenitur, sicut in epistulis probat Verrius Flaccus exemplis, auctoritate, ratione dicens in aduerbiis pro V, O plerunque maiores ponere consuetos. & sic pro Huc Hoc, veteres dicere solebant, sicut pro illuc, illo dicimus. *Ex Seruio lib.8. Æn.*

M. VERRII FLACCI CARMINA.

BLANDITVSQ. labor molli curabitur arte. *Ex Prisc. lib.8.*

INCERTA VERRII FLACCI.

SÆVITIAQ. eorum abominaretur ab hominibus. *Ex Prisc. lib.8.*

Festinat à fando dicitur: quoniam isti ignauiores, qui nihil perficere possunt, plus verborum, quam operæ habent. Sed id nimis coactum, atque absurdum videtur, inquit Gellius. *Ex Gell. lib.16. ca.14.*

Caper ostendit de dubiis generibus. Verrium Flaccum posuisse, alecem hanc dicens. *Ex Pris. lib.6.*

Alicam sine aspiratione dictam Verrius tradit, & sic multi dixerunt. *Ex Charis. lib.1.*

Helenius Acron Verrium dicit errare, qui putat hos ambo dici debere. *Ex eod. lib.*

Amœna loca Varro dicta ait, eo quod solum amorem præstent, & ad se amanda alliciant. Verrius Flaccus, quod sine munere sint, nec quidquam his officiat: quasi amunia, hoc est sine fructu, vnde nullus fructus exsoluitur. inde etiam nihil præstantes immunes vocantur. *Ex Isid. lib.14 cap.7. etym.*

Non negat Verrius Flaccus kal. Apr. postea constitutum, vt matronæ Veneri sacrum facerent. *Ex Macrob. lib.1. Saturn.*

Nonnulli etiam ex participiis putauerunt talia figurari. vt Verrius Flaccus, qui ab eo, quod est audens, audenter. *Ex Charis. lib.1.*

Camara dicuntur, vt Verrius Flaccus adfirmat, non camera per E. Sed Lucretius cameræque caminis ex cratibus: etiam cameram dici posse ostendit. *Ex eod. lib.1.*

Inchoaui ab inchoo dicendum putat Iulius Modestus: quia sit compositum à caho initio rerum, quod Verrius (&) Flaccus in postrema syllaba aspirandum probauerunt. Cohum enim apud veteres mundum significat. *Ex Dione lib.1.*

Clunes Verrius Flaccus masculino genere dici probat, quoniam in IS syllaba terminata omnia carentia nominatiuo singulari masculina sunt, vt panis, cinis, crinis, & similia. *Ex Charis. lib.1.*

Diligente. Verrius Flaccus, inquit Plinius eorum nominum, quæ NS finiuntur casu nominatiuo, ablatiuus in E dirigendus est. *Ex eodem lib.*

Differt fatigatus à fesso, vt Verrius ait, quod fatigatus, cum quis per alium laborare compellitur: fessus vero, cum quis labore deficit, vt lassus. *Ex diomede 1.*

Nec hanc solum Romani meretricem colunt, sed Faulam quoque, quam Herculis scortum fuisse Verrius scribit. *Ex Lact. lib. 1. c. xx.*

Verrius Flaccus sic distinxit: modica esse labra, labia immodica, & inde Labiones dici. *Ex Charis. lib. 1.*

Verrius lacte pro lac dicit. *Ex eod. lib.*

Nonnulli synalephas quoque circa obseruandam scriptionem existimauerant. sicut Verrius Flaccus. vt vbicumque prima vox M littera finiretur, sequens à vocali inciperet; M non tota, sed pars illius prior tantum scriberetur, vt appareret exprimi non debere. *Ex Velio longo Orthogr.*

Manibias per duo I dicendum, quia sunt à manibus, vt putat Verrius. sed & manubiæ per V dici possunt. *Ex Charis. lib. 1.*

Nomenclator siue V dicitur, vt Verrius ait, velut nominis calator. *Ex eodem.*

Panis genitiuo plurali panum Verrius dixit. *Ex eodem.*

Polenta dici debet per O, cuius rei Verrius Flaccus rationem *** vsus omnium poliatur. *Ex eodem.*

Cum autem quid hoc est hominis quæritur, inquit, de alicuius quæro hominis qualitate* qui necesse * sit in masculine dicendus est, vt Verrius ait. quoniam neutra in I & in VS non exeunt. *Ex eodem.*

Sal neutro genere Verrio etiam placuit. *Ex eodem.*

Porphirio ex Verrio & Festo, inauguralibus, inquit, libris ita est, SANE SANCTEQVE. *Ex eodem lib. 2*

Verrij Flacci scripta ad hoc genus quæstionis pertinentia hæc fuerunt: *Senatum* dici & pro loco, & pro hominibus: *ciuitatem* & pro loco, & oppido: & pro iure quoque hominum. & pro hominum multitudine. *tribus* quoque & *decurias* dici & pro loco, & pro iure, & pro hominibus. *concionem* autem tria significare, locum, suggestúmque vnde verba fierent: item significare cœtum populi adsistentis: item orationem ipsam, quæ ad populum diceretur. *Ex Gell. lib. xvij cap. 7.*

Verrio Flacco videtur eandem esse apud nos V litteram, quæ apud Græcos Y. namque his exemplis argumentatur quod illi dicunt κύμινον, nos cuminum. quam illi κυπάρισσον, nos cupressum. illi κυβερνήτην, nos gubernatorem: nec non ex eiusmodi Theseus, Menœceus, Peleus, & similibus adfirmat *Ex Velio Longo de Orthogr.*

X, & Z Verrio Flacco placet mutas esse: quoniam à mutis incipiant, vna à C, altera à D* quod si quos mouet, quod in semiuocalem desinant: sciant, inquit, Z litteram sic scribi ab iis, qui putant illam ex C & D* constare, vt sine dubio muta finiatur. *Ex eodem.*

Ex Verrio Flacco Plinij lib. III. VII. VII. XIV. XV. XVIII. XXVIII. XXIX. XXXIII. XXXIV. XXXV. *Ex Plin. lib. 1. de nat. hist.*

SEXTI POMPEII FESTI
DE VERBORVM SIGNIFICATIONE FRAGMENTVM.

Ex vetustissimo exemplari Bibliothecæ Farnesianæ descriptum.

SCHEDÆ QVÆ FESTI FRAGMENTO DETRACTÆ APVD POMPONIVM LÆTVM EXTABANT.

Ex Bibliotheca Fuluij Vrsini.

In Sextum Pompeium Festum eiúsque fragmentum admonitio ad Lectorem.

M. Verrius Flaccus; cuius quæ extabant fragmenta paulò ante exhibuimus, de significatu verborum scripserat. *Festus in Pictor Zeusis* libros complureis ex tanto librorũ eius numero Sex. Pompeius Festus intermortua iam & sepulta verba atque, ipso sæpe confitente Verrio, nullius vsus, aut auctoritatis, prætererire voluit: reliqua verò, quàm breuissime redigere in libros admodum paucos, cum hac inscriptione, *Priscorum verborum cum exemplis*, *Festus in Profanum*. Is liber Festi integer adhuc extabat Caroli magni temporibus, cum Paulus quidam

Diaconus iusta lege Talionis, Festi librum in Epitomen redegit:eo indigno successu, vt præ eo Festus negligeretur. Vnus tamen adhuc Festi liber extabat totius quasi cladis superstes, & is quidē, pro tēporis iniuria, media parte mutilus (huius enim ante M literam nihil extat: & ab ea ad finem vix dimidium eius quod antea) ex Illyrico aduectus, cuius aliquot pagellas Pomponius Lætus: maiorem partem, Manilius Rallus (ab his Angelus Politianus librum accepit, agnouit, & exscripsit, & ab eo exemplo Petrus Victorius aliquot locis, vulgares Festi libros emendare cœpit:) reliquiæ verò ad Aldum Manutium peruenere, qui conatus est cum Pauli Epitome eas coniungere ac quasi vnum corpus ex duplicibus membris conficere. Simili ratione ex vtroque libro cōfectus alter liber extabat, apud Achillem Mafeum, Aldino locupletior, reapse tamen imperfectus. Ea res mouit Antonium Augustinum accepto veteri monumento Festi à Rainutio Farnesio Cardinale (cui id Michaelis Siluij Cardinalis testamento relictum erat) ad vtrumque auctorem Festum & Paulum ordine literarum paulò aptiore coniungendum: lectore, quà licuit, admonito eorum quæ Festi, quæque Pauli essent, neglecta quoque praua librorum Festi diuisione quam Aldus confecerat. Sed cum antiquitati sua ac peculiaris sit maiestas & forma, Fuluius Vrsinus idem vetus monumentum Festi, ex Farnesiorum bibliotheca, vti erat planè mutilum ac lacerum, iisdem pagellis iisdem lineis repræsentauit, nisi quod charactere Italico de suo ingenio ac per coniecturam partim exesas, partim fugientes sententias Festi primum suppleuit: iis autem quæ plenè extabant ac legi poterant, coniecturas margini adiecit. Festo ita mutilo schedas quæ apud Pomponium Festum fuissent, idem Vrsinus, vti eæ erant subiecit. Hunc alij insecuti, spreto tantæ vetustatis monumento atq. exemplari, Antonij Augustini editioni, Vrsinianam confudere. Nos contrà, vtrasque enim separatim edidimus priore quidem loco post Verrium Flaccum, hoc est Festi fragmentum vti purum ac simplex fuit cum schedis, Pomponij Læti: secundo, compositum ex Paulo Diacono & Festo ab Antonio Augustino corpus. Nam & simplicia natura priora; & hæc quoque ratione magnis viris laus sua ac priora redditur: sed & vetustatis venerandæ species curiosis conseruatur: & reliquis post Vrsinum, diuinandi occasio maior patet: vt nihil dicam, hac etiam editione magnum in eo lectioni adiumentum, quòd primores dictiones, de quarum interpretatione agitur, hac nota peculiari ¶ à cæteris distinctæ atq. separatæ sunt, vt primo obtutu in lectoris oculos incurrant, quæ alioqui abscedentes ac reliquis commixtæ, propter eundem tenorem literarum, Lectori fastidium adferebant. Hoc te volui Lector.

* * *

M I

¶ murum dicimus: aut quod nullius fiant vocis, cùm in eas litteras incidant. ¶ Metaphoram, quàm Græci vocant, nos tralationem, id est, domo mutuatum verbum: quo vtimur inquit Verrius, *in oratione*, sæpius quidē honesti ac- *significantis verbi defectu*, vt [speciosiora, 1 atq. *eodem etiam* significan-*tiore*, quàm proprio vo-*cabulo* rem indicemus. . . . redit ad sua . . . . . . tralatum manebit quo peruenit . . . . . as alieno perinde ac suo ab . . . . . ¶ Metaplasticos dē apud p-*oetas vsurpari id*,- quòd propter necessitatem metri - *mutare consueuerunt*, - quod item barbaris- *mus dicitur in solu*- ta oratione conscrib- *enda* . . . . ¶ Meta . . . ca à cariore . . . . peruentura . . . . quod . . . dicare ait Ennius. . . . id est . . . . . . ¶ Meta- . . . abus vt . . accip- . . . gratia . . . . necessitate. ¶ Metonymia est tropos, cùm ab eo, quod continet, significatur id, quod continetur, aut superior inferiore, & inferior superiore. Quæ continet, quod continetur; vt Ennius, cum ait. Africa terribili tremis, 2 horrida terra tumultu. ab eo quod continetur id quod continet; vt cum dicitur, epota amphora vini. à superiore inferior, vt Ennius: Cum magno, strepitu Volcanum ventus vegetat, ab inferiore superior. vt persuasit animo vinum. deus, qui multo est maximus. ¶ Masculina & feminina vocabula dici melius est secundum Græcorum quoq. consuetudinem, qui non ἀῤῥενικὰ & γυναικεῖα ea,

1 *speciosiore.* 2 *tremit.*

fol. z

sed ἀρσενικὰ dicunt & θηλυκὰ.

¶ Matronis *aurum fuisse redditum Sinnius Capito* ait: quod *videtur hoc significare: matronis* fuisse re -*stitutum aurum, ex quo P.R. crateram fecerat*, & eam A- *pollini Delphos miserat: vt est testi*monio in-*dex tabella: quod quidem aurum dederant ma*tronæ orna- *tui demptum suo, vt votum solueretur* Apollini. qui-*dam dicunt de eo potius esse intelligendum*, quod contule - *runt olim matronæ ad Capitolium* à Gallis Senoni-*b. liberandum. id eis postea reddi*tum est à pop-*ulo Ro.* ¶ *Magisterare pro regere, &* temperare dic- *ebant antiqui. Sed alias magist*erare quidam *ponunt pro* . . . . . ¶ Muta . . . . isi voce . . . . . multo . . . . .

intelle . . . .
rem . . as dici . . .
vt cui potius con . . . .

¶M. *ille singulariter di-cebant antiqui, quod nunc* non aliter dicimus cũ *mille nũmũ proferimus.* ¶ *Municas* it. 1 ĕ, communicas, dicit *Verrius à munus id ĕ operibus.* ĕ . . aut potius co. ¶ *Mancipatus, ita adoptantis* vt patri 2 sui heres e-*rat. adoptiuus. n. eius qui adoptet*, tam heres ĕst, quã *si ex eo natus esset. sui patris, quasi* in potestatẽ alie-*na non esset, ita est legitimus* & suus heres, vt p-*ates manifesto ex eo quod ait Ser.* Sulpicius in ea oratio-ne, *quam scripsit & habuit* pro Aufidia. ¶ *Multi facere antiqui dicebant sicut* magnifacere, *item & parui facere, testis est M. Cato* in ea, quam *scripsit contra Q. Minucium Thermum de* x hominib. *Neque fidem, neque iusiurandum* neq. pud-*icitiam multifacit* . *quod quidem merito ab*

[1 *id.* 2. *patri.*]

Pag. 3.

*vsu recessit, quia non aestimatur nono qua-*ntitas, *nec desiderat multitudinem, nec conti-*netur nu*mero.* ¶ *Magisteri dicunt in omnib.* rebus, qui ma*gis ceteris possunt, vt Magistri e-*quitum, & ¶ *Magistri populi, item ludorum Apo-*llinis dixe*runt antiqui: qua nunc aliter di-*cuntur, velit 2 *ostendit Cato in oratione quam dixit* contra ora*tionem* . . . . . ¶Maledi*ctores dicebant antiqui, quos nos* appellamus *maledicos. Cato cum proficisceretur, in* Hispani. 3 re*monendi maledictores* . ¶ Mihipte pro mihi *ipse, Cato posuit, cum dixit,* decuit talenta . . . . . . versia, atque . . . . entia item a . . ¶ *Mansues, pro, mansuetus dixit* Cato in epistola *ad* . . . . . mantues ad . . . . . ¶Meritauere, saepe merue*re dixit Cato in* . . . *Po-*enorum, IIII Suf*fetes eius. auerunt statim om-*nis cohortes, omnis *etiam, qui stipendia merit-*auerunt. ¶ Magni*ficius, pro magnificentius vsurp* auit Cato, in ea quam *scripsit* . . . . . gna, quis homo . . . . . *aut* pulchrius purgat *abs magnifi. ius: nunc magnificẽ-*tius dicimus, cum mag*nifice viuo positum sit.* at nepos eius, in ea *quam scripsit* . . . . Ta-men ait, cum Aedilis *Curulis esset, Magna* Ma-tris ludos magni*ficentius, quam n. i, facit.* ¶Magnificior 4 quoque *idem deduxisse videtur* a munifice, cum dicamus *nunc munificentior, quam-*uis munificus non sit *apud nos in vsu. Cato.* in ea, quam scripsit, id . . . . *nemo* munificior . . . ¶Mediocriculo

[1 *qualitas.* 2. *velut* 3. *Hispaniam.* 4. *Munificior.*]

pag. 4.

vsus est in ea quam dixit Cato in consulatu: Ridibum dum magistratũ genere 1 pauculos homines, mediocriculum exercitum obuiam duc-. ¶Metin: Titinia macellum fuit in Velijs, 2 aduersum mutũ Mutiellinũ in angi-*portu* de quo atis sublatis balnearia sunt f-acta domus. CN. D-*omitt.* Caluini, cum man-

sisset ab vrbe condita *ad pri-*ncipatum Augusti *Caesaris inuiolatum: religioseque* & sancte cultum *fuisset, vt ex Pontificum libris* manifestum est, *nunc habet aediculam ad miliarium ab vrbe s-*extum & vicensimum, dextra v-*ia iuxta diuer-*ticulum *viae*, vbi & colitur, & *mulieres sacrificant* in e-*a togis praetextis* vela-*ta.* ¶ *Matrona à magistra-*tibus non summoue-*bantur, ne pulsari ne contre-*ctari ve viderentur, neue gra-*vida concuterentur*, ob quam *etiam ea* usam ait Verrius, *neque earum vires* sedentes cum vxorib. de essequo 4 ascen-*dere coac-*tos à magistratibus quod communi vehiculo vehitur vir & vxor. ¶M. nuitur populo luctus aedis dedicatione: cum Censores lustrum condiderunt: cu votum publice susceptum soluitur: priuatis aũt, cum liberi nati sunt: cum honos in familia venit, cum parens aut liberi, aut vir, aut frater ab hoste captus domum redit. cum desponsa est: cum propiore quis cognatione quam his, 5 qui lugetur, natus est: cum in castro Cereris ĕ, omniq. gratulationi. 6 ¶ Max me dignationis Flamen Dialis est inter quindecim Flamines, & cum cetera 7 discrimina maiestatis suae habeant. minimae habetur Pomonalis, quod Pomona leuissimo fructui agrorum praesidet promis. ¶ Mundus, vt ait Capito Ateius in L. vII. Pontificali, ter in anno patere solet, diebus his: postridie Volcanali, & ante diem vI. Id. Nou. qui, quid ita dicatur sic re-

[1 *genere.* 2. *vtilpt.* 3. *velatae.* 4. *essede.* 5. *u.* 6. *tione.* 7. *certa.*]

pag. 5.

fert. Cato in commentarijs iuris ciuilis. Mundo nomen impositũ est ab eo mundo, qui supra nos est: forma enim eius est, vt ex his qui intrauere cognoscere potuit, 1 adsimilis illae 2 eius inferiorẽ partẽ veluti consecratam Dis Manib. clausam omni tempore, nisi his dieb. qui supra scripti sunt maiores c-*ensuerunt*: quos dies etiam religiosos iudicauerunt ea de causa, quòd quo tẽpore, ea quae occulte, & abd ta ea 3 religionis Deorũ Manium essent. veluti in lucẽ quandã abducerentur, & paterent, nihil eo tempore in rep. geri voluerũt. itaq. per eos dies nõ cũ hoste manus conserebant: non exercitus scribebatur: non comitia habeb-*antur*: nõ aliud quidquã in rep. nisi quod vltima necessitas admonebat, administrabatur.

¶Mos est *institutum pa-*trũ, id est, memoria veterum pertinens maxime ad religiones, *caerim-*oniasque antiquorum. ¶Milium quidam putant cepisse nomen à maxima nummorum summa, quę est mille, quod ali 4 Graeca stirpis iudicant esse, cum id illi ἔλυμον vocent; tam hercules, quam panicum, μελίνην. ¶Municipalia sacra vocantur, quę ab initio habuerunt ante ciuitatem Romanam acceptam; quae obseruare eos voluerunt Pontifices, & eo more facere, quo adsuissent 5 antiquitus. ¶Minora templa fiunt ab Auguribus cum loca aliqua tabulis aut linteis sepiuntur, ne vno amplius ostio pateant, certis verbis definita. itaque templum est locus ita effatus, aut ita septus, vt ea vna parte pateat, angulus quod adfixus 6 habeat ad terrã. ¶Manalis fons appellatur ab Augur n. puteus perennis, neque tamen ipiciendus 7 videtur, quia flumen id ipiciatur,

quod sua sponte in amnem influat. ¶Manes Di ab Augurib. inuocantur, quod per omnia ætheri

[1 potius 2 illi 3 occulta & abdita 4. alij 5. adsuessent 6. angulisque adfixos 7. spiciendus.]

pag. 6.

terrenæque 1 *manare credantur* ¶ *Idem, Dij superi atque inferi dicebantur: 2 quos ideo inuocabant* Augures, quod hi *existimabantur fauere vitæ* hominum. ¶ *Munus, ait Verrius, dicitur administratio* reip. (publi-*ca*,) *item magistratus, aut præfecturæ*, imperi, *prouincia: cum multitudinis vniuersæ* consensu, *atque legitimus in vnum conuenientis* populi comi-*tiis alicui mandatur per suffragia*, vt capere eam *possit iussu populi demandatam*: certo ve ex *tempore ex fide sua: & certum vsque* at 1 tempus admi-*nistrare.* ¶ *Monstra dicuntur naturæ* modum e-*gredientia: vt serpens cum pedibus* auis cum quat-*tuor alis: homo cum duob. capitibus*: iecur cum dilt *abuit in coquendo.* ¶ *Muta exta* dicuntur, quibus ni-*hil* ... *diminationis, aut* responsi *alicitur. vt contra, dicuntur ad*-iutoria, quæ *certum aliquid euenturum indicant*, aut ab in-*cendio vt caueamus, aut* à veneno taliq. *re certum aliquid, mali festumq.* instare periculum *portendunt, aut indicant* finium diminution-*em.* ¶ *Minora, itemq. ma*-iora auspicia, quæ d-*icantur, docet Messala*; *nam* maiora Consulum, Pr-*ætorum. Censorumq. dici ait, reliquorum* minora: cum illi *maiores*: *hi autem minores* magistratus dic-*i consueuerint.* ¶ *Mensæ* in ædibus sacris arar-*um vicem obtinent, quia* legib. earum omnium s-*acratæ quoq. mensæ sunt*: vt velut in ararum, vel in *pu'uinaris loco sint. pri*uati quoque in primis 3 *ipsis locis habere solent*, vbi sacras 4 habituri *sint, cuius modi est* parentatio, non sacrific-*ium* . . . magno cr . . . . tenebat aram . . . . .

[1 terrenæque 2 ad 3 prinu 4 sacrā.]

pag. 7.

¶ *Mille vrbium populus*-s stetit pro regno *dixisse ait* . . . Veranius in libro *quem inscripsit priscarum vo*-cum, quod ei summæ *videatur originem dedisse, ac* causam Græ*cus sermo*, χιλιὰ *&* χιλιάδες. eo autem non *omnes viri.* ¶ *Mutas literas & sem*-iuocales *solebant antiqui duplicare, sc*-ribendo, aut *legendo, & ita ait Ennium scrip* sisse, in eo *quem de* . . . *a quo muta* duplicata sit *primum.* ¶ *Manumitti dicebatur* ser. sacrorum *causa, cum dominus eius tenens m*-odo caput, *modo membrum aliud eiusdem serui, ita* edicite 1 hunc *hominem liberum esse volo*: *at* pro eo auri x x *puri, probi, profani mei so'uo, vt pri*-usquam digre*diar, efficiatur iuris sui.* dum 2 his ser*uum verbis è manu homi*-nem liberum mit*tebat* 3. ¶ *Mosculis Cato* pro paruis(qui)moribus dixit *in e* 1 *quam scripsit* . . . ¶Migrare mensa *quod legib. eius sacra esset, di*-isque templi posita, *inauspicatum apud antiquos habe*-tur, cum sequitur sua *migrantem pœna.* ¶ *Mensas aiunt q*-uidam fuisse in tri*nijs poni solitas, quæ sint triu*-iales appellatæ. ¶ *Mente captus dicitur, cum mens* ex hominis potestate *abijt*: *& idem appellatur de*-mens, quàm (quod) de sua *mente decesserit, &* à mente(mente)abierit.

¶ *Manare solem tunc so*-litos esse antiquos *dicere ait Verrius*, cum solis orientis radij *splendorem iacere cæp*-issent, atque ideo primum *diei tempus, mane dictum*: *quam*-uis magis addic tur 4 *quod manū bonū dicebāt à ma*-ne, idē maturē; quod id *bonum est, quod maturum est*, vnde & ¶Matura di*cta quoque videtur Mater.* ¶Mamertini appellati *sunt ha*c de causa, cum de toto Samnio

[1 edicit. Ego 2 tum 3 emittebat 4 id dicitur.]

pag. 8.

grauis incidisset pestilentia, Sthennius Mettius eius gentis princeps, conuocata ciuium suorum contione, exposuit se vidisse in quiete præcipientem Apollinem, vt si vellent eo malo liberari, Ver sacrum vouerent id est, quæcunque vere proximo nata essent, immolaturos sibi. quo facto leuatis, post annum vicensimum deinde eiusdē generis incessit pestilentia. rursum itaque consultus Apollo respondit, non esse persolutum ab his votum, quod homines immolati non essent: quos si expulissent, certe fore, vt ea clade liberarentur. itaque 1 iussi patria decedere, cum in parte ea *Sicilia* contedissent, quæ, *nun*c Tauricana 1 dicitur, forte *labo*rantib. bello no-*u*-o Messanensib. auxilio venerunt vltro, eosque *ab eo* liber-*auerunt* prouinciales quod ob *me*-ritū eorū, vt gratiam referrent; & in suum corpus, communionemq; agrorū inuitarunt eos, & nomen acceperunt vnum, vt dicerētur Mamertini, quod coniectis in sortem duodecim deorum nominibus, Mamers forte exierat: qui lingua Oscorum Mars significatur. cuius historiæ auctor est Alfius libro primo belli, Carthaginensis.

¶Murrata portione vios antiquos indicio est, quod etiam nunc Ædiles per supplicationes dijs addunt ad puluinaria, & quod XII. tabulis cauetur, ne mortuo indatur, vt ait Varro in antiquitatum L. I. ¶Muger dici solet à Castrensium hominib. quasi mucosus his, 3 qui talis male ludit. ¶Muri 4 est quemadmodum Veranius docet, ea quæ fit ex sali sordido, in pila pisato, & in ollam fictilem coniecto, ibique operto, gypsatoq. & in furno percocto, cui Virgines Vestales serra ferrea secto, & in seriam coniecto, quæ est intus in æde,

[1. Tauromitana. 2. Castrensib. 3. in 4. Muries.]

pag. 9.

Vestæ in penu exteriore, aquam iugem, vel quālibet præterquam quæ per fistulas venit, addent,[2] atq. ea demum in sacrificiis vtuntur. ¶Mortuæ pecudis corio calceos, aut soleas fieri Flaminicis nefas habetur . sed aut occisæ alioqui, aut immolatæ, quoniā sua morte extinctā omnia funesta sunt ¶Me, pro mihi dicebant antiqui, vt Ennius cum, ait L. II. si quid me fuerit humanitus, vt teneatis. & Lucilius, Nunc ad te redeo, vt quæ res me impendet, agatur. ¶Minorū Pontificū maximus dicitur, qui primus

mus in id collegium venit: item minimus, qui nouissimus. ¶Maleuoli Mercurii signũ erat proxime Ianum; qui item erat in Turdellis M.los, *maleuoli etiam cognomine* appellabatur: Maleuoli autem, quod in nullius tabernam spectabat. ¶Malluuium latum 2 in commentarium 3 sacrorum, significat manus 4 lauet à quo malluuiæ dicũtur, quibus manus sunt lautæ perinde, vt quib. pedes, pelluuiæ. ¶Maximum Prætorem dici putant alii eum qui maximi imperi sit; alii, quia 5 ætatis maximę. pro collegio quidē Augurũ decretũ est, quod in Salutis augurio Prætores maiores & minores appellantur: non ad ætatem, sed ad vim imperii pertinere. ¶Mortis causa stipulatio existimatur fieri, vt ait Antistius Labeo, quæ ita fit, vt morte promissoris confirmetur, aut, vt quidam dixerunt, cuius stipulationis mors fuit causa. ¶Marspedis, siue sine r. littera maspedi- imprecaticie solita vallium 6 quid significet, ne Messala quidem augur in explanatione augurium reperire se potuisse ait. ¶Maiorem consulem L. Cæsar putat dici, vel eum, penes quem fasces sint, vel eum, qui prior factus sit. Prætorem autem maiorem, Vrbanum: minores ce-

[1 addunt. 2 datam v.c. 3 Commentario. 4 quia. 5 qui. 6 in precatione solitaurilium]

pag. 10.

teros. ¶Mend-*icum dici Verrius putat à mente* eius quam *tel-lis fortuna, vel quod precetur quemque* vt vitæ su-*a medeatur cibo.* ¶*Mater Matuta* manis *mane, matrimonium, mater familia,* matertera, *matrices, materia dicta videntur,* vt ait De-*rrius. quia sint bona: qualia scilicet* sint. quæ *sunt matura. vel potius à matre,* quæ est ori-*ginis Græca, μήτηρ.* ¶*Modo* quodam id *est ratione, dicuntur ista omnia, a modo* fit commodi-*tas, commodus, commodat, accommo*dat, modi-*ce, modestia, moderatio, modi*ficatio.

N

¶Nænia est *carmen, quod in funere laudandi* gratia can-*tatur ad tibiam. quod vocabulum Afra*nius in Ma-*tertera posuit. Næniam autem inter exse*quias canti-*tabant. sunt qui eo verbo fidem sig*nificari cred-*iderunt. Plautus in* . . . . .
abi ergo . . . .
Idem Trucul. Huic nom-*ini. amanti mea hera* dixit domi, & ap-*ud nos de bonis na*niam esto. 2 Quosdam *dicunt velle ideo dici nænia* quod & 3 voci sim-*ilior querimonia flentium* fit. quidam aiunt hæ-*nia ductum nomen ab extre*mi intestini voca-*bulo, ad quod probandum testimo*nio vtitur 4 Plautus 5 *in Baccidibus, si tibi est ma*chærone, ad 6 nob-*is verutna est domi, qua quidem ego* te reddam, v-*bi me irritaueris. confossio*rem soricina *nænia. siue quod extremam flen*do efferi-*mus eam vocem, querendoque. nam* Græci *νεάτην extremum dicunt, siue quod chor*darum vltima *νήτη dicitur, appellarunt extre*mam cantionis *vocem, næniam: Næniæ deæ* sacellum vltra portam *Viminalem fuerat*

[1 Homini. 2 mosso. 3 et. 4 vtitur Plauti. 5 abara. 6 at.]

pag. 11.

dedicatum nunc habet tantum ædiculam.

¶*Nauali corona donatur, qui pri-*mus in hostium *nauem armatus transilierit: cuiusve* opera, ma*nuve nauis hostium capta fuerit, adeptus* est eam M. *Terentius Varro, bello Piratico, donante* CN. Pom*peio Magno. Item alij, inter quos A. A-*tillus 1 bello *quod gestum est contra Nabin, vt scrip-*tum est in car*mine Saturnio, quod quidem duces ipsi sunt co-*nsueti *in tabellis publice ponere, in quo no*minabantur *qui naualis corona donati erant.* ¶*Neuq; ponitur* pro nulla *tenus, pro non ita: & non, etiam significat,* vt, nec

¶ *Nefrendes dictos asserit Q. Muci-*us Scæuola *arietes, quod dentibus fr-endere non po-*sint. Ateius *Capito, infantes esse nondum fre-*ndentes, id est, *frangentes, Liuius in Odyssea vt eri.* Quem ego ne*frendem alui lacteam immulgens* opem. &
. . . . . . pro nefrendib.
autem, vt antiqui dicebant, rienes nunc dicit vtus recens. *sunt qui nefrendes dici putent testiculos,* quos Lanu*uini appellant nebrundines:* Græci νεφρούς, *Prænestini nefrones.* ¶Necerim, nec eum, ¶ *Nemora, significat syluas* amœnas: va*let enim idem. eius autem voca-*buli auctor Ho*merus, qui dixit in Iliade,* ἐν τεμένει σκιερῷ ὅθι τε τοι ὀμφαλὸς ἁγνός [illegible] dubium non *est, quin eum designet locum,* qui campos & pascua *habeat: νέμος à Græcis διὰ τὸ νέμεσθαι ἐν αὐτῷ, appellatum.* ¶Ne-mur, nisi etiam vel *nempe: vsus est Cato de potestate Tr-*ibunici, 2 cum ait
. . . . . ærumnas. ¶ Neminis *genitiuo casu vsus ē Cato, cũ dixit* & quis diceret cum sit *nominis. Idem de magistratib.* vitio creatis, neminisque
. . . . . *Ennius in* Erechtheo lapideo sunt

[1 Atilius 2 Tribunicia.]

pag. 12.

corde multi. quos non miseret neminis. ¶Nemo cõpositum videtur ex ne, & homo: quod confirmatur magis, quia in persona semper ponitur, nec pluraliter formari solet, quia intelligitur pro nullo. ¶Necidatus proprie dicitur, qui sine volnere interiectus est vt veneno, aut fame. ¶Necessarium ait esse Opillus Aurelius, in quo non sit cessandum, aut sine quo viui non possit: aut sine quo non bene viuatur: aut quòd nõ possit prohiberi quin fiat. ¶Necessarij sunt vt Gallus Ælius ait, qui aut cognati, aut adfines sunt, in quos necessaria officia conferuntur præter ceteros. ¶Neclegens dictus est, non legens, neque dilectum habens, quid facere debeat, omissa ratione officij sui. ¶Nec coniunctionem Grammatici fere dicunt esse disiunctiuam, vt nec legit, nec scribit cum si diligentius inspiciatur, vt fecit Sinnius Capito, intelligi possit, eam positam esse ab antiquis pro non, vt & in XII. est. ast ei custos nec escit. item, si adorat furto, quod nec manifestum erit. & apud Plautum in Fasinate. nec recte si illi dixeris. & Turpilium in Demetrio. nec recte dici mihi, quod iamdudum audio. Nec vnquam, necunquam, quemquam. ¶Nequalia, detrimenta. ¶Nequinont, pro nequeunt, vt solicunt & seruibut,

pro solent, & feriunt dicebant antiqui. Liuius in Odissia. partim errant, neq; nunc 1 Græciam redire. ¶Nequitū & nequitur pro nō posse dicebāt, vt Pacuuius, cū ait. Sed cū contendi nequitū, vt 2 clam tendenda est plaga. Plautus in Satyrione. retrahi nequitur, quoquo progressa est semel. & Cato Originum L. I. Fana in eo loco complura fuere: ea exaugurauit, præterquam quod Termino fanum fuit, id nequitum exaugurari. ¶Nequicquam significare

[1. *Opilius.* 2 *Nesfumont.* 3 *tam.*]

pag. 13.

idem pro frustra, plurimis auctorū exēplis manifestum est. ¶Nectere, ligare significat. & est apud plurimos auctores freques, quin etiam in commentario sacrorum vsurpatur hoc modo. Pontifex minor ex stramentis naturas 1 nectito, id est, funiculos facito, quib. sues adnectantur. ¶Nectar Græce significat deorum potionem. Vnde Vergilius ait. Stipant & dulci distendunt nectare cellas; item Lucretius L. II. Et nardi florem, nectar de florib. 2 halet. ¶Nō pride, mæque, & recte, & frequenter dicitur, ac iāpridē, quampr. dem. ¶Nequam aurū est, auris quod vis vehementius ambit. hoc versu Lucilli significari ait Sinnius Capito, nequā esse aurū quod auris lædat: vel pondere inaurium, cum mollissima pars auris inciditur: vel ex auro intelligi pecuniam, cuius respectu, & nimia cupiditate homines ad peccandum adduci. ¶Nec mulieri, nec gremio credi oportere: prouerbiū est, quod & illa incerti & leui animi est, & plerunq. in gremio posita, cum in obliuionem venerunt, pro 3 ex surgentiū, procidunt. ¶Nexū est, vt ait Gall[9] Ælius, quodcunq. per æs & librā geritur. idq. necti dr. quo in genere sunt hæc testamenti factio, nexi dādo 4 nexi liberaro 5. ¶Neruum appellamus etiam ferreum vinculum, quo pedes impediuntur. quamquam Plautus eo etiam ceruices vinciri ait. perfidiose captus eo epol 6 nemo ceruices probat. ¶Nexum æs, apud antiquos dicebatur pecunia, quæ per nexū obligatur. ¶Negumate in carmine c n. Marciuatis, significat, negate: enim ait. quamuis mouentium. duonum negumate. ¶Negritu in augurriis significat ægritudo. ¶Nebulo dictus est, vt ait Ælius Stilo, qui nō pluris est, quàm nebula aut qui nō facile perspici possit, qualis sit, nequam, nugator,

[1 *naturas.* 2 *narib.* 3. *propere.* 4. *datio.* 5. *liberatio* 6. *edepol.*]

pag. 14.

¶Negibundum a-*ntiqui pro negantem dixerunt. Cato in* ea qua scripsit . . . . . negibundus. . . . . ¶Neutiquam *pro nullo modo dici, testis est* . . . . cum ait. Sed *mihi neutiquam cor consentit, cum oculor.* aspect-*u. Cice. Indissoluibiles quidem esse non potestis,* neutiquam *tamen dissoluemini.* ¶*Nepos luxuriosus à* Tuscis dicitur: *nam nepotes sunt luxuriosa vita* homines *appellati, quod non magis his res* sua famil-*iaris cura est, quam iis, quibus pater auusque* viuunt. qu-*od nomen ductum ab eo, quod natus post patri* sit. quam fil-*ius.* *Quidam inter quos Ar-star-*chus inter-*pres Homeri, Græcum esse volunt, ad quos* νεπόδων ἐναλίων, *afferunt ex Apollonio.* ¶*Nephasti* dies not-*a*[1] *antur N. littera, quod iis nephas est Prætori* apud 1 quem *lege agitur, fari tria verba, do, dico,* addico. ¶Nep. *nota designari solent qui nephasti priores* sunt, q-*uorum pars anterior fas: hu serui* liberati sunt, *delectus habentur, exercitus scribuntur,* & in prouin-*cias ire licet, sacra quoque* instituta fiunt, *& vota nuncupata solui,* & ædes sacrari, so-*lent.* ¶*Nepa Afrorum lingua* sid[9], quòd dicitur à nostris c-*ancer, vel vt quidā voluit,* scorpios. Plautus in *Casina, Recessim dabo me* ad par. etem imita-*bor nepam.* ¶*Nepos, non purus.* ¶Nesi pro sine positum *est in lege dedicationis aræ* Dianæ Auentinen-*sis.* ¶*Nauteam ait Opi*lius Aurelius herb-*a genus esse granis nigris,* qua coriarij vtuntur, *cuius videri à nausea ductum* nomen, quia nausea fa-*cit, permutatione T & S.* litterarum interme-*dia antiquis con uetà.* Plautus in Artemone. *Vnguentum quod naribus malionum* nauteam fecisset . . . .

[1 *apud.*]

pag. 15.

. . . . lem atq. aro*matum.* *Idem Curculione. Nam odor v-*nguentum o*mnium præ tuo nautea est. In Casina ei pr-*o scorto sup*ponetur hircus unctus nautea. Labeo* in commen*tario iuris pontificij ait, nauteam rubi-*dum quiddam *esse, quo Pontificum vestimenta quædam* colorant. *Nationem. item apud antiquo-*s natum Cin*cius, genus hominum qui non aliunde vener-*unt, sed ibi *nati sunt, significare ait. qui & n-*ationem ait *non tantum vniuersim de om-*nibus, sed 1 e*t de singularibus quoque hominibus solitum* *dici solere. Sinnius autem Capi-*to, omnia fe*re genera hominum per nationes diuidi, vt Cur-*es Sabinos *Hernicos, Æquos, item Volsquos. In* pecorib. quoq. bonus *prouentus futura bona natio dicitur.* ¶Nautiorum fa*milia à Troianis oriunda est; nam fuit* eorum princeps *Nautes, qui Romam detulit, simulacrum* æneum mi*nerua, cui postea Nautij sacri-*ficare soliti *sunt. Vnde ipsa quoque dea Nautia voc-*abatur 2 de cau*sa. Alij quod duce Nauta acciti* conductiq. à B*rutijs milites fuerunt ad Mess-*anam oppugna*ndam, contra quos à senatu sit* missus L. Cæcilius *Metellus: qui cum ab illis inter* lectus esset: missi *ad eos fuerunt expostulat-*um de fœdere v ola*to legati* . . . . . . us, P. Veturius, qui *cum aliquantisper, ob* refectionem corpo*ris in oppido quod i-* mediisent, Bruti *quibus fœdus tunc* Romanis erat, bello *statim eo destiter-*unt inde à principe *Nauta, familia Nautia* appellata est. Nat*natio dicebatur negotia* tio: & ¶Natinatores *ex eo, seditiosi, negotia* gerentes, M. Cato in . . . . . . *tu-*multu Macedoniæ. E-

[1 *sed.* 2. A *hac* trium enim litterarum spatium in exemplari relictum e. . .]

pag. 16.

truriam, Samnites, Lucanos inter se natinari, neque

factiones esse. ¶ Naccae appellantur vulgo fullones, vt ait Curiatius, quod nauci non sint, id q; est nullius preti. Idem sentit & Cincius. quidam aiunt, quod omnia fere opera ex lana, nacae dicantur à Græcis. ¶ Naucum 1 ait Ateius Philologus poni pro nugis. Cincius, q; in oleæ nucis, q; intus sit. Ælius Stilo omnium rerum putamen. Glossematorũ autem scriptores, fabæ grani q; hæreat in fabulo 2. Quidam ex Græco ναὶ καὶ οὐχὶ, leuem hominem significari. Quidam nucis iuglandis, quam Verrius iugulandam 3 vocat, medium velut dissepimentum. Plautus in parasito pigro, Ambo magna laude lauti, postremo ambo sumus non nauci. item in Mostellaria. Quod id esse dicam verbum nauci, nescio. & in Truculento: Amas hominem non nauci. & Næuius (&) in Tunicularia. Eius noctem nauco ducere. Sed Ennius, illuc 4 est nugator nihili non nauci homo. ¶ Nares appellari putant, q; per eã nasi foramina odoris cuiusque nasi flamus. 5 ¶ Narica est genus piscis minuti. Plautus. Muriaticam autem video in vasis stagneis naricam bonam & canutam & tagum a quinas factas conchas piscinarias. ¶ Nancitor in XII. nactus erit, pro 6 erit. Item in fœdere Latino: pecuniam quis 7 nancitor habeto: & si quid pignoris nanciscitur, 8 sibi habeto. ¶ Nare à naue ductum Cornificius ait, quod aqua feratur natans, vt auis, 9 Ennius L. VII. alter nare cupit, alter pugnare paratust. Plautus in Aulularia. Quasi pueri, qui nare discunt, scirpea induitur ratis. natare igitur est, sæpius nare, vt dictitare, factitare. ¶ Nauus, celer, ac strenuus, a nauium velocitate videtur dictus. En-

[*Nam i 2 faba bilo 3 inglandam 4 illic 5 flamus 5 prædatus 7 qui 8 nanciter 9 nanu*]

pag. 17.

nius L. VI. Nauus repertus hõ Graio patre Graius homo rex. & L. XVI. Nauorum imperium seruare est insuperantum. Plautus in Friuolaria. Naue agere oportet, quod agas non ductarier. ¶ Naualis scriba, qui in naue apparebat, inter aliud genus scribarum minimæ dignitatis habebatur, q; periculis quoque eius ministeriũ eẽ 1 obiectũ. Plautus. nõ ego te noui naualis scriba columbari impudens. siue quod columbaria in naue appellantur ea, quibus rem geminent 2 siue quod columbariorum quæstus temerarius incertúsque. ¶ Nassiterna est genus vasis aquari ansati, & patentis, quale est quo equi perfundi soliẽt. Plautus in Bacchidib hæc quis; euocat cũ nassiterna, & cum aqua istum impurissimum? & in Neruolaria. Equis huc efferte nassiternam cum aqua sine suffragio? & Cato in ea oratione, quam composuit in Q. Sulpicium. Quoties vidi trulos nassiternas perfusos 4 aqualis matellas sine ansis. ¶ Nassa est piscatoria 5 vasi 6 genus, quo cũ intrauit piscis, exire non potest. Plautus. Numquam hercule ex ista nassa hodie ego escam petam.

¶ Napturas nectito, cum dixit Pontifex, funiculi ex stramentis fiunt. ¶ Naustibulum vocabant antiqui vas a'uei simile vide 7 a nauis similitudine. ¶ Nauia est vno ligno exculpto, vt nauis, quo vtuntur alueo in vindemia. ficus quoque in comitio appellatur Nauia ab Attio Nauio augure. Nam cum Tarquinius Priscus institutas trib. à Romulo mutare vellet; 1 deterreretq. ab Attio per augurium, vt eluderet eius prudentiam, interrogauit eum, an fieri posset id, quod animo proposuisset suo; cum illo 8 permittente augurio cum respondisset effici posse; iussit Rex cotem, ac

[*1 esset 2 remisset 3 l quu 4 pertusos 5 piscatorij 6 vasis 7 videlicet 8 ille*]

pag. 18.

nouaculam pro-*ferri quia prolata, interrogatus augur* an eos illa *posset præcidi, re-spondisseq. posse: noua*-culam subito *præcidit. quo facto statim Nauium* ex eo, Tarqu-*inio nihil au contra amplius facere*, noua-*culam ... ac cotem sub locum consecratum*, defo-*di iussisse: & ficum ab eo satam ibi* esse intra i-*d spatium loci, qui contentus sine* sacro sit: *e-amq. si quando arescere contigit*, subseri, sum-*iq ex ea surcul s iussisse. quo facto*, tantos i*ntra temporis tractus, cum alia in eo* loco complu*res ficus enata essent, atque ea* euulsæ de-*inde de sacro illo loco radicitus remoueren*-*tur: omnes quæ mihi tunc temporis* erant, ficum *præter vnam illam, eiectas fu*isse, adm*onitu fatali, ac iussu in primis aruspi*cum, & diuin-*is etiam responsis promittentib. quãdiu ea* viueret, lib-*ertatem populi R. incolumen man*suram, ideoq. *coli & subseri ex illo tempore cœptam.* ¶ Nauscit cum gran-*um faba se aperit nascendi* gra, quod non diss-*imile nauis forma.* ¶ Nauitas secundum incorr-*uptam consuetudinem dictos*, quos nunc n-*os nautas dicimus, testis est* Cato in ea, quam scr-*ipsit cum in Hispaniam proficisce*retur, cum ait; nauitæ *quod secum portauerant* vinũ atq. oleum, v-*sus tantum eo sum.* ¶ Næuiam *syluã* vocitatam extra *vrbem ad miliarium quar*tum, quod Næuij cu*ius dam ibi domus fuerit, a quo* nemora Næuia ap-*pellata etiam fuisse, Verrius* ait: quam opprobrii loco *obijci ab antiquis solere*, quod in ea morari ad-*suescant perd'ti ac nequam homines*, testis est M Ca-*to in ea, quam scripsit in* M. Cæ ium si se appella-*uisset. Orsus iter eram* à porta Næuia atq. ex-*inde in nemora Næuia*

pag. 19.

a do mo procul Nauia. Vnde dicu-nt prouerbi*um natum esse, à domo Nauia*, quod refertur à Ver*rio.* ¶ *Nudius tertius videtur composi tum ex nunc & die tertio.* N . . . *dicuntur* in agro *quos* . . . *alio nomine appell*-ant, a par*te totum significantes; quasi inde appell-ati* sint . . . . . d cantur pa- . . . . . *dici* tur cęlũ ca*uum* . . . *d* icatur dam- . . ¶ *Nuptã nouam, sponsam* (*vt eẽ mu.* lieres quib. *in nuptiis vtuntur, pronuba ab* eadem causa *hoc est a nubendo dicuntur*) ali-qui appellatam *esse volunt: nec defuerunt* tamen qui dicerent, *sic appellatam, ab eo quod* νύμφην *Græci nouam nuptam vocent. alij quod ap*-pellat vxo-

rem vos Homerus, loquendo quadam consuetudine, *quae est antiqua Graecorum, cum ait* · ... *numere praesentis temporis* ... ¶ Numero & *numero di itur, sed numere su-nt*, videtur esse *praesentis temporis, & prorsus alie-num numero fuerunt, quòd de praeterito vsurpat, siue* eo ordine vsurparunt *antiqui quadam consu-* etudine loquendi *qua solebant proferre verba* eiusmodi: siue *certa fine extremarum vocal-* ium, quemadmodum *videtur in suis scriptis* vsus Pompeius Sextus, *apud quem reperitur extre-*ma syllaba vocatiui *casus producta, & eius dem casus* eadem *corrupta, terminataq; in* e, temporis praesentis, *Numero autem dixisse* antiquos, nimiumque *significare, ait* Sinnius capito: esse enim *ita locutum* . . . . ū : vos estis minime . . . . . *nisi num* ero perbiterint, nisi citro . . . *id est ni-*mium si isto, qui ex eam nume-

[1 *cito.*]

pag. 20.

re estis mortui, hoc exemplo, vt pingeretis, id est, cur cito mortui estis? Item in Nelei. Nunquam numero matri faciemus volui. 1 Idē 2 est. nunquā nimium faciemus. Apud Naeuium Neminem vidi, qui numero sciret. quiq. scit, id est opus, id est, nimium sciret. An panurgus Antonius haec ait numero nimirum cito? celeriter nimium: vt Plautus in Casina. Ere mi? quid vis mea ancilla? nimium saepius numero dicis nimium cito. Attius in Oenomao. Ego vt essem adfinis tibi, non, vt te extinguerem, tuam peti gnatam, numero te expurgat timor. Atranius in Suspecta per falsum, & abste creditum numero nimis celeriter. Caecilius in Aethine. 3 Ei peri, quid ita? numero. venit suce 4 domum. Atranius in Simulante. c 5 misera numero, ac ne quicquam egi grans. ¶Numera Senatum ait cuiuis Senator consuli, cum impedimento vult esse quo minus faciat. S. C. postulatque. vt aut res, quae adferuntur, 6 diuidantur: aut singuli consulantur. aut si tot non sint Senatores, quo numero liceat praescribi 7 S. C. ¶Nupta verba dicebantur ab antiquis, quae virginem d cere non licebat, vt Plautus in Discolo. Virgo sum, nondum didici nupta verba dicere. ¶Nuptias dictas esse ait Santra ab eo, quòd nymphaea dixerunt Graeci antiqui, γάμον, inde nouam nuptam νέαν νύμφην. Cornificius, quod noua petātur coniugia. Curiatius, quòd noua ratio 8 fiat. Aelius & Cincius, quia flammeo caput nubentis obuoluatur, quod antiqui obnuere vocarint 9 ob quam causam legē quoq. Parenstam 10 iubere caput eius obnubere, qui parentem necauisset, quod est obuoluere. ¶Numerius praenomen nunquam ante fuisse in patricio familia dicitur, quāuis 11 Fabius qui

[1 *volup.* 2 *id* 3 *Aethriene.* 4 *fuge.* 5 *Ei* 6 *referantur* 7 *praescribi* 8 *pallio.* 9 *vocarunt.* 10 *funestam* 11 *quamuis.*]

pag. 21.

vnus post sex & trecentos ab Eutriscis interfectos superfuit, inductis 1 magnitudine diuitiarum, vxorem duxit Otacili Maleuentani, vt tum dicebantur, filiā, eā cōditione, vt qui primus natus eēt, prēnomine aui materni, Numerius appellaretur. ¶Non omnibus dormio: prouerbium natum à Cipio quodam, qui Pararenchon dictus est, quod simularet dormientem, quo impunitius vxor eius moecharetur, eius meminit Lucilius. ¶Nuncupata 2 pecunia est, vt ait Cincius in L. II. de officio iurisconsulti, nomina, 3 certa, nominib. propriis pronunciata. cum nexum faciet, mancipiumq. vti lingua nuncupasset,* ita ius esto: ita 5 vti nominarit: locutusve erit, ita ius esto. vota nuncupata dicuntur quae Consules, Praetores cum in prouinciam proficiscuntur, faciunt, ea in tabulas praesentibus multis referuntur. At Santra L. II. de verborum antiquitate, satis multis nuncupata colligit non de recto nominata significare, sed promissa, & quasi testificata, circumscripta, receptaque. 6 etiam in votis nuncupandis esse conuenientius. ¶Nusciosum Ateius Philologus ait appellari solitum, qui propter oculorum vitium parum videret. At Popilius 7 Aurelius nusciones esse caecitudines nocturnas. Aelius Stilo, qui plus videret vesperi, quam meridie, nec cognosceret, nisi quod vsq; ad oculos adnouisset. ¶Nonas quidam à noua Luna, quòd in eas concurreret principium Lunae: alij quod semper ante diem Iduum nonum essent, scribit. ideo debere primam appellationis eius syllabam adiecta u littera. ¶Nundinas feriarum diem esse voluerunt antiqui, vt rustici conuenirent mercandi, vendendique causa, eumq. nefastum, ne si liceret cum populo agi, interpellarentur nundinatores. ¶Nundina-

[1 *indutus.* 2 *Nuncupata* 3 *nominata* 4 *nuncupauit* 5 *id est* 6 *quod* 7 *Opilius*]

pag. 22.

lem cocum Plau-*tus in Aulularia. Cocus nun*din ille est, 1 *in nonum diem soles ire coctum cocum, qui* nouendial-*is* ... *appellatur, manifesto sig*nificat, quem *dixit* ... *quod in nonū diem coqueret.* ¶ Nucu-*las, Praenestinos antiqui appellabant,* quod inclusi a *Poenis Casiuno, famem nucib. sustentauerunt*: vel quòd *in eorum regione plurima nux minuta* pascitur. 2 ¶ *Nummum ex Graeco vocabulo νοῦμμον existimant d-ictum, & tantundem apud nos, & apud illos* valere, quia *pleraq; nomina à Graecis accepimus, quorum* hoc propriū est. ¶ *Nuntius & persona dicitur, & res ipsa.* in persona dicitur, *vt nuntius aduenit, in re, vt nuntius* allatus est: qu-*am differentiam. C. Caesar in Com*mentariis sec-*isse videtur.* ¶ *Nuper, quasi nouiper,* tanquam dica-*mus nouissime. vsq; praeteriti tempo*ris, id autem . . . . . .
sa e rant, qui ni . . . . ¶ *Numen quasi* nutus dei ac pote-*stas dicitur.* ¶ *Numella genus vinculi* quo quadrupe-*des alligantur. solent autem ea fi*eri neruo, aut co-*rio crudo bouis vt plurimum.* ¶ *Numi*das dicimus quos Gr-*aeci Νομάδας. siue quod id genus* hominum pecorib. n-*egotiatur, siue quod herbis, vt pe*cora aluntur. ¶ Nuces *flagitantur nuptiis, & iaci*untur pueris, vt nouae *nuptae intranti domum* noui mariti auspi-*cium fieret secundum & so*listimum.

¶Numam Pompilium Ianicul-*um montem habitasse* ferunt, in quo arcam eius in-*uentam, cum libris Numae*

nominis

nominis, à Terentio *quodam scriba repastinante agrum.* ¶Nonuncium *quod vulgo Magistri* ludi appellant, signif-*icat nouem vncias ac teruncium*, quod singula sex-*uncia dimidium vnciarum trium* sit. ¶Nomen siue ex Græco *ὄνομα dictum est*,

[1 *coemi illa nundinalis est.* 2 *nascitur.*]

pag. 23.

quasi nouimen, quod notitiam faciat. si- ue familiæ est. 1 *Terentius. ponitur & pro debito: vt ex-*actum dicimus *fuisse nomen, cum à debitore exacta* pecunia sit. ¶*Noctua videtur dicta a noctis tem-*pore, eo quo *canere solet, aut volare.* *ab ea γλαυκῶπις* appellatur *Minerua a Græcis, quia noctua ocu-*lis est cæsis. 1 . . ¶*Noneola, vocantur papilla quæ ex faucib. ca-*prarũ *suppendent.* ¶*Noctilucam cum dixit Lucilius* L. I I. obice-*num significat.* . . *noctiluca* . . . . medica. ¶*Nouerca dicitur, quam quis liberis subla-*tis, nouam *vxorem ducit, arcenda familia* gratia, id est coercenda, *prima autem memoratur apud* veterannia, *quæ nupsit* . . ¶*Nautibus regnante* Ser. Tullio. *q in Auentinũ montẽ paludib. disclusum a-*scenderetur *ab aduectu sic dictũ aiunt, vel q Auen-*tinus in Aduentino *rex Albanus sit sepultus.* ¶*Nonalem a-*grum Ælius *Gallus, Opilius item Aurelius eum* aiunt esse *quem Græci νεὸν dicunt. ad quod Ho-*mero quoque *teste vtuntur, qui dixit, νειοῖο βαθείης τέλσον* 3 *ἱκέσθαι.* *Sed C-*incius eum esse, vbi *gleba procissa ad nouam* sementem sic relic-*ta.* ¶*Nauti consulatu, & T.* Sicini, Volsci *populi, cum atrox prœlium* inissent aduersus *Romanos: Trib. Mil. in Cir-*co combusti feruntur *& sepulti in crepidi-*ne, quæ est proxime Cir-*cum, qui locus postea fuit la*pide albo constratus, *qui pro rep. in eo prælio occubuere*, Opiter Verginius *Tricostus* . . *Valerius* Læuinus. Posthumus Co-*minius Auruncus. Ma-*llius Tolerinus. P. Ve-*turius Geminus. A. Sempr*onius Atratinus. Ver-*ginius Tricostus. Mu-*tius Scæuola, Sex. Fusi-*us Medullinus.* ¶*Noxa-*vt Ser. Sulpicius Ru-*fus ait, damnum significat.* apud poetas autem &

[1 *cæsiis.* 2. *veteres Annia.* 3 *τέλσον.*]

pag. 24.

oratores ponitur pro culpa. ad 1 noxa peccatum, aut pro peccato pœnã, 2, vt Accius in Melanippa. 3 Tete esse huic noxæ obnoxium. Item, cum lex iubet noxæ dedere, pro peccato dedi iubet. Cæcilius in Hypobolimæo cheressato. 4 Nam ista quidem noxa muliebrem, & 5 magis quam viri. ¶Nouæ curiæ proximæ 6 compitũ Fabriciũ ædificatæ sunt, quod parum amplæ erant veteres à Romulo factæ, vbe 7 is populum, & sacra in partis triginta distribuerat, vt in iis ea sacra curarent, quæ cum ex veterib. in nouas euocarentur, septem 8 curiarum per religiones euocari non potuerunt. itaque Foriensis, Raptæ, Vellensis 9 Velitiæ res diuinæ fiunt in veteribus curis 10. ¶Nothum Græci natum ex vxore non legitima vocant, qui apud nos spurio patre nat° dr', quod Ser. Tullius qui Romę regnauit, natus est ex concubina Spurius 11. Tulli tributis 12 nisi forte maluimus cedere. 13 Oclisiam corniculam captiua cum susceptum matre seruientem. 15 ¶Nota alias sign'ficat signum, vt in pecoribus, tabulis, libris litteræ singulæ, aut binæ, alias, ignominiam. ¶Nobilem antiqui pro noto ponebant. & quidem per c. litterã, 16 vt Plautus in Pseudolo: Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis 17. &, oculis meis obuiam ignobilis 18 obicitur. Accius in Diomede. Ergo me Argos referam, nam hic sũ nobilis 19 Liuius in Virgo. 20 ornamẽtũ incẽdũt nobili 21 ignobiles, ¶Nocgeum quidam amiculi gen' prætextũ purpura: quidam candidũ ac perlucidum, quasi à nauo, quod putamen quorundam pomorum est tenuissimum non sine candore, vt Liuius ait in Odyssia. Simul ac lacrimas de ore nocgeo detersit, id est candido. ¶Nixi di appellantur tria

[1 *at* 2 *poena.* 3 *Menalippe.* 4 *Charesirato.* 5 *mulieris est.* 6 *proximo.* 7 *vbi* 8 *I I I I* 9 *Veliensis.* 10 *Curiis.* 11 *sp. Tulli.* 12 *Tr.* 13 *credere.* 14 *Oclisia corniculana captiua.* 15 *seruiente.* 16 *per G litteram.* 17 *gnobilis.* 18 *gnobilis.* 19 *suam gnobilis.* 20 *Virgine.* 21 *ornatu incendunt gnobili.*]

pag. 25.

signa in Capitolio ante cellam Mineruæ genibus nixa, velut præsidentes parientium nixib. quæ sua 1 sunt qui memoriæ prodiderint, Antiocho rege Syriæ superato, M. Accillum 2 subtracta a populo R. adportasse, atque vbi sunt, posuisse. etiam qui 3 capta Corintho aduecta huc, quæ ibi subiecta fuerint mensæ. ¶Nictare & oculorũ, & aliorum membrorum nisu sæpe aliquid conari, dictum est ab antiquis, vt Lucretius in L. I I I. Hic vbi nexari 4 nequeunt insistereque aliis. Cæcilius in Hymnide. gartulis medentes iactent sine nictentur perticis. Nonius in Macchoco pone. 5 actutũ scribere. 6 cum in neruo nectabere 7 vnde quidã nictationẽ: quidam nictum, vt Cæcilius in pugilẽ 8: tum inter laudandum hunc timidum tremulis palpebris percutere nictum: hic gaudere & mirarier, Nictit canis in odorandis ferarum vestigiis leuiter ganniens, vt Ennius in L. X. veluti siquando vinclis venatica venenox, apta solet, si forte ex nare sagaci sensit, voce sua nictus. 10 vlulatque ibi acuta & 11 vnde & ipsa gannitio. ¶Niquis sciuit centuria est, quæ dicitur à Seruio Tullio rege constituta, in qua liceret ei suffragium ferre, qui non tulisset in sua, nequis ciuis suffragii iure priuaretur, nam scisscito 13 significat sententiam dicito, 14 ac suffragium ferto 15, vnde scita plebis. sed in ea centuria, neque censetur quicquam, 16 neq; centurio præficitur, neque centurialis potest esse, quia nemo certus est eius centuriæ. est autem nequis 17 sciuit, nisi quis ciuit. ¶Ningulus, nullus. vt Ennius L. I I. qui ferro minitere, atque inte 18 ningulus 19 mederi queat. ¶Niger lapis in Comitio locum funestum significat, vt alii 20 Romuli morte destinatum.

[1 *signa.* 2 *M. Acilium.* 3 *etiamque.* 4 *nictari.* 5 *Maccho. Copone.* 6 *scribes.* 7 *nictabere* 7. 8 *pugile.* 9 *venox* 10 *nictit.* 11 *est.* 12 *inde.* 13 *scisco.* 14 *dico.* 15 *fero* 16 *quisquam.* 17 *niquis.* 18 *nite.* 19 *ningulus* 20 *alij.*]

pag. 26.

Sed non vsu obu-*enit* [illegible] *sepe' retur: sed Fau*stulum nutri-*cium eius eo sepultum fuisse.* *& Quin*tilium-auum ei . . *qui* [illegible] *partes sequebantur*

cuius familia *dicta Quintilia, iuxta appellationem eius.* ¶*Nanum Graci vas aquarium dicunt* humilem 1 & *concauum. quod vulgo vocant situlism barbarum v- de nani pumiliones appellantur.*
¶Necem suspica- *tur Verrius à Graco duci: nam illi* necyn, mor- *tuum dicunt. Inde nos dicimus neci* da. ¶ Niuem *Verrius interpretatur nouum ex* Græco, qui id ne- *on dicunt.* N . . . *significat* da . . . ¶*Nequinates dicti sunt* Narnensis 2 *qui e Nequino oppido eiectis colonis* veteri- *bus ibi habitarunt. Cato in ea ad-* uersus 3 x *hominib.* . . . .
¶Negotium quod n- *on sit otium.* ¶ *Nauos a nauis celeritate*, quæ ve- *locissima est, dicimus.* ¶*Numida di-* cuntur Noma- *des, qui diutius viuere dicuntur.* vnde Cato in . . . , *Numidas viuentes quod* multam viuunt *atatem, dixit.* ¶ *Nuces mitti* Cerialib. Capito. *Sinnius solitum esse duci* ait, cum vellimus 4 sig- *nificare, missilia Cerialib.* in Circo mitti, *quod cum mitti nuces mos esset*, plane volumus *a parte totum designare* quia adeo diligantur *supra omnia alia missilia* præ flamma cum sint v- *sta, qua sparguntur nuces.*
¶Nouendiales feriæ *dicuntur instituta a Tullo* Hostillo 5 rege, ex m- *onitu procurandis prodigiis* nono 1 die in feri- *is Latinis: siue quod in* more 6 Albano lapi- *dib. pluisset: siue quod vox esset* exaudita, vt Albani *sub ritu facerent, qua omiserant* sacra. nam ab his *illa sunt tunc reuocata,* quæ missa erant 7 à pœ- *ne funditus deleta*

[1 *humile.* 2 *Narnienses.* 3 *ad Thermundo.* 4 *velimus.* 5 *Hostitio.* 6 *monte.* 7 *amissa ciuitatat.* a c.]

pag. 27.

negligere temporibus sequen- tibus cœpissent: & . . *dicuntur inuenta à Marce-* lo cos. operæ *quibus admotis Syracusa facilius* expugnari possunt. ¶*Naualis porta, item naualis* regio, videtur *vtraque ab naualium vicinia,* it-a appellata *fuisse.* ¶*Nonarum postridie,* Id uum Kalendarum *dies atri habentur. item no-* uæ nuptæ *a.d.* IIII. *Kalend. nonas Idus diem at-* rum inlucescere, *quoniam decreto Pontifi cum atri hi dies* esse indicati *sunt, quod quotie cunque Romani du-* ces belli ge*rendi gratia his dieb. supplicauere*, male remp. gessere.

O

¶*SEX. POMPEI. FESTI. DE VERBOR. SIGNI. LIB. 16. INCIPIT. FELICITER*
¶*OB PRÆPOSITIO ALIAS PONITVR pro circum, vt cum dicimus vrbem* obsideri, ob*signari, obuallari. alias ponitur* in vicem præpo*sitionis, qua est propter, vt ob merita,* ob superatos *hostes.* I*n eo obsides,* p *obsides qui ob fidē* pa- *triæ* pręstādā *dātur. alias pro ad ponit*, *vt Ennius.* Ob Romam noc*tu legiones ducere cœpit.* & *alibi.* ob Troiam duxit.
¶*Oculissimū, carissimum. Plau. oculissi-* mū ostiū amicę: *Idem id Curculione, oculissi-* me dixit, signifi*c. atq. qui clare aspicit.* Idē *in Pseu* dolo. ¶*oculatū* 1 *prop sinti posuit, cum dixit- Emito* de cæca Hercule *clinū, vendito oculata die.* Idem alibi oculatum Ar*gū dixit, q. p totū corpus oculos hēt,* Idem pluris ē ocu-*latus testis vnus, quam auriti decē*, i. e. qui se vidisse di*cat. ductam aūt ait Verrius hanc* formam ob oculi ap*pellatione.* ¶*Oculit*[9] *dicitur, vt fun-* ditus, penitus, signifi*catque tam carum esse, quam ocu-* lum, vel instar *oculi esse.* ¶*Odefacit dicebant* antiqui ab odore, *pro olefacit, vetere quadam* consuetudine im*mutandi litteras, qua sunt, vt* sæpe alias, tum in

[1. *osculatum. antea male.*]

pag. 28.

hoc quoque libro contetæ. quæ vox vt quibusdā vr, ex Græca ὀσμή, tracta est. ¶Octauiæ porticus duæ appellantur, quarum alteram, theatro Marcelli propiorē, Octauia soror Augusti fecit, alteram theatro Pōp. proximā CN. Octauius CN. filius, qui fuit Æd. cur. P R. cos. decemuirum 1 sacris faciendis, triumphauitq. de rege Perse nauali triumpho: quam combustam reficiendam curauit Cæsar Augustus.
¶Ogygia mœnia Accius in Diomede appellans significat Thebas, quia eā vrbem Ogygus condidisse traditur. ¶Occasio, opportunitas temporis casu quodā prouenientis est, Occasus, interitus vel Solis, cum decidit à superis infra terras, quo vocabulo Ennius pro occasione est vsus lib. ii. hic occasus datus est, at Oratius inclutus saltu. item in L. V. inicit irritatus, tenet, occasus iuuat res. Item in L. VIII. aut occasus vbi, tempusue audere repressit. ¶Occisum à necato distingui quidā, quod alterum à cadendo, atque ictu fieri dicunt, alterum sine ictu. itaque in Numæ Pompilii regis legibus scriptum est, si hominem fulminibus 3 o. cisit, ne supra genua tollito. Et alibi, si fulmine occisus est, ei iusta nulla fieri oportet.
¶October equus appellatur, inquit cāpo Martio mēnse Oct. immolatur quod annis 4 Marti, bigarum victricum dexterior. de cuius capite non leuis contentio solebat esse inter Suburanenses, & Sacrauienses, vt hi in regiæ pariete, illi ad turrim Mamiliam id figerent, eiusdemque coda tanta celeritate perfertur in regiam, vt ex ea sanguis destillet in focum, participandæ rei diuinæ gratia. quem hostiæ loco quidam Marti bellico deo sacrari dicunt, non vt vulgus putat, quia velut supplicium

[1 x vir. 2 Ogyges. 3 fulminu. 4 quotannis.]

pag. 29.

de eo sumatur, quod Romani Ilio sunt oriūdi, & Troiani ita effigie in equi sint capti. Multis autem gentibus equum hostiarū numero haberi testimonio sunt Lacedæmonii qui in monte Taygeto equum ventis immolant, ibidemque adolent vt eorum flatu cinis eius per finis quam latissime differatur. & Sallentini, apud quos Menzanæ Ioui dicatus viuos 1 conicitur in ignē, & Rhodi, qui quod annis, quadrigas soli consecratas in mare iaciunt, quod is tali curriculo fertur circumuehi mundum. ¶Occidamus Plautus ponit pro contra cedamus. cū plurimæ aliæ propositiones familiariores huic verbo sint. ¶Occentassint antiqui dicebant, quod nunc conuicium fecerit, dicimus, quod id clare, & cū quodā canore fit, vt procul exaudiri possit. quod turpe habetur, quia nō sine causa fieri putatur. inde cātilenam dici, quia

illam

Illam non cantus iucunditatem puto. ¶Ocrem antiqui, vt Ateius Philologus in libro Glossematorum refert, montem confragosum vocabant, vt apud Liuium. Sed qui sunt hi, qui ascendunt altum ocrim? & celsosque ocris, aruaq. putria, 3 & mare magnum. Namq. Tænari celsos ocris. &, haut vt quem Chiro in Pelio docuit ocri. vnde fortasse etiam ocriæ, 4 sint dictæ inæqualiter tuberatæ. ¶Occare, & occatorem Verrius putat dictum ab occædendo, quod cædat grandis globos terræ: cum Cicero venustissime dicat ab occæcando fruges satas. ¶Ocius secundæ collationis & deinde tertiæ ocissime frequentata sunt. Alij dictas nostras tracta 5 ex Græco, id est ὠκέως, cuius prima significatio, ex qua procedere in comparationem debet, apud nos non est tertiæ vero consolationis, 6 cuius maiora exempla sunt, auctor est Plautus in Neruolaria. occissime nos li-

[1 venus. 2 quotannu. 3 patriæ 4 ocrea 5 Alij non dicta, 5 nostro. sed trada 6 collationis.]

pag. 30.

beri possimus fieri . . . .
quicquam occisi . . . *Cœ-*
lius historiarum *libro* . . . *conci-*
tantur occissime . . . *Ælius*
Lamia apud . . . .
Lamiam oport . . . .

¶Ocimum, Græcum, *& à celeritate nascendi est dictum* ¶Occupaticius *ager dicebatur ab antiquis, qui desitus* à cultoribus fre-*quentari proprijs ab alijs est occupari* cœptus. quod in *agro Campano factum est.* Nam cum Hanni-*bal, Capuanos, qui de Punica rep.* bene meri-*ti fuerant, remunerare vellet,* atque eorum agr-*os, qui essent occupati, dauastatiq;* tanquam ex ho-*ste receptos, restituere: nominandos* pub-*lice edixit. sed cum querelam audiret* commu-*nem eorum, quorum ager occupatus* est à priuatis, *iussit dare agros, non quos illi* accep-*issent, sed occupaticios.* ¶ *Orchitin Accius* 1 Philologus in *collectaneis ait esse genus oleæ* ductum ex Græco ὄρχεις, *quod testiculorum sit magni*tudinis, itaque v-*ocari ex eo orchitin.* . . . to grandiore: ¶ *Orchestra, locus in scena, quo* antea, qui nunc pla-*nipedes appellantur,* non admittebantur *histriones. nisi tantum inte*rim dum fabulæ ex-*plicarentur, quæ sine ipsis* explicari non potera-*nt. Ricinia autem por*tabant, quo æquiore *habitu prodirent, atq; vt inde* nomen ducerent. ¶*Orca genus marinæ beluæ* maximum dicitur, a-*d cuius similitudinem* vasa quoque ficar-*ia, orcæ dicuntur. sunt enim te*nuia, atque infor *mi specie* . . . .
malæ & ante . . . .
quantæ ne . . . .

[*Atteius.*]

pag 31.

¶ *Oriri, nasci, vel surgere.* ¶O-rba apud poe*tas significat priuatam, aliqua* persona cara. apud *oratores, quæ patrem amisit, aut* matr. 1 vt Ser. *Sulpitius ait, quæ liberos quasi oc-*ulos orba est
. . . . tris est ante

. . . . . . *Gal* lus Ælius
. . . . . . O-
. . . . . . stantior
. . . . . . in eo libro
. . . . . . pontificatu
. . . . . . *pu-*ella sine
. . . . . . sacræ
. . . . . . nupta
. . . . . . *ali-*cui fuisset
. . . . . . Cornificius in
. . . . . . on Vginus
. . . . . . interierunt
. . . . . . nactos
. . . . . . sse.

¶Orty*gia dicta est insula, quæ voci-*tatur nunc Delos. *¶Orbius clinius videtur appella-*tus esse ab orbibus *per cuius flexuosos orbes Tullia* filia Ser. *Tullij regis, & L. Tarqui-*nnius Superbus ge*ner, interfecto rege propera-*uerat 2 tende*ntes vna in regia domus po-*ssessionem. cœ*ptus est autem is clinius appellari Orbiu-*s. quod pro*nus cū esset per orbes in exquiliarū colle-*m ducere: 3 vnde *Orbius ab ipsis orbibus sic* appellatus est. *¶Oratores ex Græco* … dictos exi*stimant, quod ad reges & gentes,* qui missi *erant pro republica no-*stra à populo R. *ij conceptis verbis solerent deos* … *id est testari* . . . qui … cit

[*1 matrem. 2 properauerant 3 duceret.*]

pag. 32.

eos nostri alij 1 pro legatis appellant, vt Cato in ea quam scripsit de suis virtutibus contra Thermum. M. Fuluio consuli legatus sum in Ætoliam, propterea quod ex Ætolia complures venerant Ætolos pacem velle: de ea re oratores Romam profectos. & in originum L. I. propter 2 id bellum cœpit Cœlius P R. Albanus. oratores misit Romam cum . . . alias pro decretorious, 3 vt Terentius. orator venio, facite exorator sim Item & Afranius in Emancipato si . . . tum si quod oritur. . . . alias pro disertis & eloquentibus ab eo quod antiqui orare, dicebant pro agere. ob quam caussam, orationes quoque eorum vocantur. ¶Orata genus piscis appellatur à colore auri, quod rustici orum, dicebant, vt auriculas, oriculas. itaque Sergium quoq. quēdam prædiuitem, quod & duob. anulis aureis, & grandibus vteretur, Oratam dicunt esse appellatum. ¶Oræ extremæ partes terrarum, id est, maritimæ dicuntur, vnde & vestimentorum extremæ partes, quæ quidem & primæ dici possunt. Cæcilius in Æthrione vsus est pro initio rei, cum ait: oram reperire nullam qui am 4 expediam, queo ¶Oreæ, freni quod ori inferuntur. Titinius in Setina. & si tacebit, tamen gaudebit sibi promitti oreæ 5 & Næuius in Hariolo. Deprandi autem Leonis 6 obdis oreas. Cato originum L. III. equos respondit: oreas mihi inde, tibi cape flagellum. Cœlius pro se apud populum. equusq. 7 mihi sub feminibus occisus erat, oreas detraho inspectante Lucio Stertinio. ¶Oreos

Liber pater, & Oreades Nymphæ appellantur, quod in montibus frequenter apparent. ¶Ordinarium hominem Oppius ait dici solitum scurram *

¶ [1 alias 2 propterea 3 deprecatoribus, 4 qua me 5 permittii ovras 6 Leonisi . 7 equo qui * Quod hic desideratur habes in Schedis pag.172.ver.23.vsque ad pag.187. ver.29.]

pag. 33.

est, cum ait, cum magistratus nihil audent imperare, ne quid consul auspici peremat.

P

¶Perihodos dicitur & in carmine lyrico pars quædam, & in soluta oratione verbis circum scripta sententia, & in gymnicis certaminibus perihodon vicisse dicitur, qui Pythia, Isthmia, Nemea, Olympia vicit à circumitu eorum spectaculorum. Perempta & interempta pro imperfectis 1 poni solet à poëtis. Lucretius. cum corpus simul, atq; animi natura perempta. ¶Perpetem, pro perpetuo dixerunt poëtæ. ¶Pacuuius Iliona. fac, vt cœpisti, hanc operam mihi des perpetem. oculis traxerim. ¶ Persillum vocant sacerdotes ridiculum picatum, quo vnguine Flamen Portunalis 2 arma Quirini vnguet. ¶Persicum portum, Plautus cum ait, mare Euboicum videtur significare, quod in eo classis Persarum dicitur stetisse, non procul. à Thebis. ¶Personata fabula quædam Næuij inscribitur, quam putant quidam primum; à personatis histrionibus. sed cum post multos annos comœdi, & tragœdi personis vti cœperunt, verisimilius est eam fabulam propter inopiam comœdorum actam nouam per Atellanos, qui proprie vocantur personati, quia ius est is 4 non cogi in scæna ponere personam, quod ceteris histrionibus pati necesse est. ¶ Persicus peracutum significare videtur, vt Plautus. nihil de conciliare sibus, 5 nisi qui persibus 6 sapis. Næuius. & qui fuerit persicus carpenti ad stratio. 7 ¶Perpetrat peragit, perficit. Pacuuius in Teucro. neque perpetrare precibus, imperia qui detinui patris 8 Spartam reponare 9 instat, id si perpetrat. quo etiam sine præpositione vsi sunt, quod conuer-

[1 interfectu 2 Quirinalis 3 actam 4 in 5 sibi 6 persicus 7 adest ratio 8 nec pretio quit. & in Niptris 9 repedare.]

pag 34.

sum iam *in consuetudinem est. perpulit, persuasit,* impulit . . . . . *dicen-* do me per-*pulit* . . . . *sci-* licet c-*ompulit* . . . ¶ *Persisum, pro perte-* sum di-*xerunt antiqui* . . . qui paul. . . . *Persuasit, impulit.* ¶ Puteum *antiqui dixerunt vnde sumi potest:* inde ¶*Puticulos, antiquissimum genus sepulturæ appellatos, quod ibi in puteis sepelirentur homines: qualis fuerit locus, quo nunc cadauera proijci solent extra p-ortam Exquilinam: quæ ibi putescerent inde p-otius appellatos ex-stimat puticulos Æli-us Gallus: qui ait antiqui moris fuisse, vt patres familias in locum publicum extra opidum mancipia* vilia *proicer-ent, atque ita proiecta, quod ibi* ea putresce-*rent, nomen esse factum puticulis.* ¶*Putum* antiquos *pro puro dixisse ait. inde putatas vites, quibus*

decisum 1 est id, *quod impedimento erat, dici* Cornifici 2 ait neque *aliter accepit Ennius* . *cum dixit* in Alexandro . . . . amidio. 3 purus put-*us. & Plautus. purus putus hic* sycophanta est . . . . . quo certior se . . *aurum quoq;* putatum dici so-*let, quod est expurgatũ, & ratio putata* id est pura facta, *vt* . . *here-* dib. retulit. ¶*Putitium Plautus dixit stultũ Putitio stul-* tior est barbaro. *Id autem ex hac causa.* ¶*Potitius cum* ad 4 Hercule rit-*um sacrificandi accepisset, cum* milibus aëris gra-*ue quinquaginta edocuisse dicitur* seruos publicus 5 P.R. *quo facto Potitij intra diem* xxx. cum eius fami-*lia xij. fuissent, omnes interierunt.* ¶ Pubes adolescens, *qui iam generare potest, vocatur*, cui contrarium *est impubes.* ¶*Pubes etiam &*

[1 *decisum* 2 *Cornificius* 3 *dimidio* 4 *ab* 5 *publicos.*]

pag. 35.

plurium numerus eiusdem ætatis dici solet. ¶*Puteolos quidem dictos aiunt ab aqua ca-*ldæ pu*tore. quidam à multitudine puteorum ear-*undem *aquarum gratia factorum.* . . . ver- . . . . . . cum autem . . . . . is vio- . . . . illius *tra* . . . ¶*Pugnus a punc-tione id est percussione dictus.* ¶*Pegasum equum* alatum *fuisse tradunt poeta: cuius quidem vngu-*lam *iu-scit asse fontem, qui Hyppocrene dictus est.* traditur. sed . . . . . . ersus alia . . . . . . Lucina Iuno *sa* . . . . formon- . . . . . ¶Prospera *quædam nomina vsurpabant antiqui in, e,* declinata *vt prosiscine, extrema produ cta* syllaba, *videlicet vt occurrerent fascino, vt ait L.* Cin*cius: quod etiam fieri consueuit in fa-*miliæ pur*gandæ sacro.* ¶ *Porca præ-*cidanea dicitur, *quæ ante immolari solet.* quòd genus hostiæ quod *ante nouam frugẽ præcideretur, præ-*cidariũ appellabant. ¶ *Placenta sibi quoddam genus vo-*catur ex tribus pul*sibus factum: alij dicunt genus puls is,* cum tribus liba*mentis.* ¶ *Porriciam, pro porro ia-*ciam, maximè *de extis dicebant antiqui. Plaut. in P-*seudolo. atque in*manibus exta teneam, vt porriciam intebea* 1 loci *porricitur autem fæculo ar-*isque quòd consecran*dum est deo, dicandumque* contra it 2 consumi*tur in sacro, quod est profanatum* vt Verrius eo*dem libro de significatione verbo-rum.* sint dicta libe*re, si qua contra dixero:* iam arbitratur ob eam cau*sam porrici exta aris & fo-*culo, quia profana 3 ea

[1 *interea* 2 *id* 3 *profanata.*]

pag. 36.

quoq. id est deo dicta consume 1 est necesse, cuius opinionem, neque in hoc, neque in alijs compluribus refutare minime necesse est, cum propositum habeam ex tanto librorum eius numero intermortua iam, & sepulta verba, atque ipso sæpe consitente nullius vsus, aut auctoritatis præterire, & reliqua quam breuissime redigere in libros admo-

admodum paucos. ea autem, de quibus dissentio, & aperte & breuiter, vt sciero, scribta in his libris meis inuenientur. inscribuntur priscorum verborum cum exemplis. ¶Porigam dixisse antiqui videntur, pro porrigam, propter morem non ingeminandarum litterarum, ducto verbo à porro regam. aut si id friuolum videtur, cum aperte e ciuo regit 2. tractum sit. sed antiqui etiam porgam dixerũt, pro porrigam. ¶Porcæ appellantur rari sulci, qui dicuntur 3 aquæ deriuandæ gratia. Dicti quòd porcant, id est prohibent 5 aquam fruméti s nocere: nam crebriores sulci, limi 6 vocantur. ¶Postliminium 7 receptum, Gallus Ælius in libro primo significationum, quæ ad ius pertinent, ait esse eum, qui liber ex qua ciuitate in aliam ciuitatem abierat, in eandē ciuitatem redit eo iure, quod constitutum est de postliminis, itemq; seruos 8 a nobis in hostium potestatem peruenit postea ad nos, redit in eius potestatem, cuius antea fuit iure post limini. equi, & muli & nauis eadem ratio est postliminium receptum is 9 quæ serui. quæ genera rerum ab hostibus ad nos postliminium 10 redeunt, eadem genera rerum à nobis ad hostis redire possunt. cum populis liberis, & confœderatis, & cum regibus postliminium nobis est ita, vti cum hostibus quæ nationes in opinione 11 nostra sunt, cum his

[1 *consumere.* 2 *rine regam.* 3 *ducuntur.* 4 *porcent.* 5 *prohibeant.* 6 *lire.* 7 *postliminio.* 8 *qui seruus,* 9 *iis.* 10 *postliminio.* 11 *dicione.*]

pag. 37.

procul sint. ¶Prouorsum fulgur appellatur, quòd ignoratur noctu, an interdiu sit factum. itaque Ioui fulguri 1 & Summano fit, quòd diurna, Iouis, nocturna Summani fulgura habentur. Propatulum late patens, atq. apertum, & patuli boues, quorum cornua in diuersum super 2 modum patent. ¶Propriassit, proprium fecerit. ¶Properus antiquos dixisse. pro celer, testimonio est qualitatis aduerbium, quod est propere. ¶Prophetas in Adrasto Iulius nominat antistites fanorum, oraculorumq. interpretes. cum capita viridi lauro velare imperant prophetæ, sancta ita caste qui putant 3 sacra. ¶Propter viam fit sacrificiũ, quod est proficiscendi gratia Herculi, aut Sanco, 4 qui scilicet idem est deus. ¶Prodigia quod prædicũt futura, permutatione g. litteræ: nam quæ nunc c, appellatur, ab antiquis g. vocabatur. ¶Produit, porro dederit, vt est in lege Censoria. porticum sartam, tectamque habeto, prodito. alias prodiderit. ¶Prodegeris, consumpseris, prodideris, vt Cæcilius in hymnis 5 prodigere est, cum nihil habeas, te inrider. & Plautus in Neruolaria: productæ prodigium 6 esse in 7 amatorem addecet. ¶Prodinunt, prodeunt. vt Ennius Annali. L. III. prodinunt famuli tum candida lumina lucent. ¶Probrum, stuprum, flagitium, vt Accius in Hellenibus: qui nisi probrum, omnia alia indelicta æstimant. Cæcilius in Dauo. ea tum compressa parit huic puerum, sibi probr. ¶Probrium 8 velut, prohibi, qui se 9 delinquendo prohibent. ¶Prodigiatores haruspices, prodigiorum interpretes. ¶Prodita, 10 memoriæ porro dat, & fallit. item: ex interiore loco procedit. item perdit, vt Ennius L. XVI. non in sperando cupide 11 rē prodere summā. ¶Punicũ quod appellatur

[1 *Fulgura tori.* 2 *supra.* 3 *parant.* 4 *Sango.* 5 *Hymnide.* 6 *produsse prodigum.* 7 *me.* 8 *Probi.* 9 *à.* 10 *prodit* 11 *cupidi.*]

pag. 38.

genus *libi translatum a* Pœnis. *idem appellatum fuit probum, ceteris libis suauissimum quia videtur* . . *Punicum dicitur etiam vestis nomen* . . . ¶*Pro, significat, in, vt pro rostris,* 1 *pro æde, pro tribunali.* ¶*Progenerum appellat au° neptis suæ virũ.* ¶*Profanũ q non ē fanum appellat̃. Plaut°, sacrum, an profanũ habeas parui pēdit̃.* Liuius in . . . . *publici* . . . . *Pacuuius in Periboea* . . . *inde profanationem dici ait Verrius.* ¶*Pro, ponitur pro amplificando, ac palam faciendo: vt prode, prouoca,* prop*elle* . *ponitur alias pro] priuandi facultate, vt in propudio, prohibendo, quia vtrunq. abnuit in his esse pudorem, potestatemq. alias aliud alio* 2, *vt pro pecunia, pro prædio* 3. *pro consule,* 4. alias pro *admiratione, vt pro Iuppiter, Accius* in Melani*ppo* 5 *pro Iuppiter* . . . . manu omnium 6 . . . . . Plautus in Condalio . , *alias pro ante, vt* pro hostio. alias pro *in, vt dicimus promittere barbam* & capillum. ¶*Profundum dicitur id quod est* altum ac fundum *longe habet* . *Pacuuius* in Medo neq. *profundum* . . . . ¶Profesti dies di*cti, quod sint procul à religione nõinis* diuini. Cæcilius in . *quod facinus profesto, fecisti* tantundem. *festiuo die* . *item Afranius* in Priuigno. *æque profesto, contra cum celebias.* ¶Profusus super mo*dum sumptuosus dicebatur.* Terentius in Ade*lphis. profundat, perdat, pereat,* nihil ad me . *alias obiectus, iacens* . . . & Pacuuius in Teuc*ro. profusus gemitu murmuro,* occistians 7 ru*es* . . . .

[1 *rostris.* 2 *apud ob ab.* 3 *prade.* 4 *consilio.* 5 *Menalippo.* 6 *omnium* 7 *oscitans.*]

pag. 39.

. . . . . . cant
. . . . rea

¶*Planti appellantur canes, quorum aures languida sunt, ac flaccida. vt latius videa*ntur *patere* . . . . . quæ
. . . . e
. . . . vni-
. . . . vi-
. . . . . . cis

¶*Plautæ appellantur semina olerum, quod plana* sunt, *vt appellantur plautæ nostrorum pedum ex* causa *simili.* ¶*Planca dicebantur tabulæ planæ, ob* quam *causam &* ¶*Planci appellantur qui supra modum pedibus planis sunt.* ¶*Plaustrum perculi antiqui di*cebant *ab eo, qui pede onusta plaustra percudit, id est* euerrit: *quod postea abiit in prouerbium* id 3 quod *à Plauto in Epidico Comœdia relatum est. Epidicus mihi magister fuit, perij: pene plaustrum* perculi. ¶*Plebeium magistratum nemi*nem licet ca-

pere, nisi qui ex plebe est: enim ge-neris est omnis magistratus, qui appellaturi i-llo nomine. ¶Plutei dicuntur crates corio cru-do intentæ 1, qua solebant opponi militibus opus facientib. & appellabantur militares. nunc etiam tabu-la, quib. quid præcipitur, eodem nomine dicun-tur. Plebei Ædiles non minus populi-q; plebeiscito, quæ de eo magistratu creando suffragium tu-lit, vt sacris ædibus præessent-, sunt constitu-ti: quos Tribu pl. ministros fuisse dic-unt qui vna cum Plebeis Ædi ib. sunt creati, dissid-ente plebe, à Patrib. ij tabernas fecerunt, q-uas nouas vocant. nos autem quinque dicimus e-as esse & septem ferun-tur & plebeios quidem appella-mus 'à genere ma-

[1 Intelle.]

pag.40.

gistratus. eas enim faciendas curauerunt M. Iuni-us Brutus. Q. Oppius Ædiles pl. Plexa colliga-ta significat ex Græco, cui eos etiam præpositio-nem adicimus, cum dicimus perplexa. Plentur antiqui etiam sine præpositionibus dicebant. ¶Plera dixisse antiquos testis est Pacuuius, cum ait. plera pars pellumdatur. ¶Ploximum ap-pellari ait Catullus, capsam in cisio, capsaue 1. cum dixit, gingiuas verò ploximi habet ve-teris. ¶Plorare, flere, inclamare nunc signi-ficat, & cum præpositione implorare, id est inuocare: & apud antiquos plane incla-mare, in regis Romuli, & Tatii legibus. si nu-rus sacra diuis parentum estod. in Ser. Tul-li, hæc est. si parentum puer verberit, ast ol-le plorassit, (pareri.) puer diuis parentum sacer esto 2. id est; clamarit dix . . . ¶Pedulla quæ dicimus nea 3 . . . Græcos appellare ma-nifestum est. ¶Pacem à pactione condicio-num putat dictam Sinnius Capito, quæ vtriq. inter se populo sit obseruanda. ¶Penem, antiqui eodam vocabant . a qua antiquitate etiam nunc offa porcina cum cauda in cenis puris offa penita vocatur . & peniculi, quis calcia-menta terguntur, quod e codis extremis facie-bant antiqui, qui, tergent 4 ea. dictum est forsitan à pendendo. Næuius in Tunicularia. 5 Theodo-tum compellas, qui aras compitalibus sedens in cella circumtectuas tegetibus Lares lu-dentis peni pinxit bubulo. significat peni-culo grandi, id est coda. ¶Proprius sobrino mihi est consobrini mei filius, & consobrinæ meæ filia 6 & patris mei consobrinus, & matris

[1 capsamve. 2 estod 3 nos, ea πέδιλα. 4 tergerent. 5 Cunicula-ria. 6 filius.]

pag.41.

meæ consobrinus. ¶Possessio est, vt definit Gallus Æ-lius, vsus quidam agri, aut ædifici, non ipse fundus, aut ager. non enim possessio est A rebus quæ tangi possunt . qui dicit, se possidere, his 2 vere potest dicere. itaque in legitimis actionibus nemo ex his qui possessionem suam vocare audet, sed ad inter-dictum venit, vt Prætor his verbis vtatur. Vti nunc possidetis, eum fundum Q.D.A. quod nec vi, nec clam, nec precario alter ab altero possidetis ita possideatis, aduersus ea vim fieri, veto ¶Præfecturæ eæ appellabantur in Italia, in quibus & ius dicebatur, & nundinæ agebantur, & erat quædam earum R P. neque tamen magistratus suos habebant. in qua 3 his legibus præfecti mittebantur quotannis qui ius dicerent. quarum genera fuerunt duo: alte-rum, in quas solebant ire præfecti quattuor viginti sex virum 4. pro populi suffragio creati erant, in hæc oppida: Capuam, Cumas, Casilinum, Volturnum, Li-ternum, Puteolos, Acerras, Suessulam, Atellam, Ca-latium 5: alterum, in quas ibant, quos Prætor vrbanus quod annis 6 in quæq. loca miserat legibus, vt Fun-dos, Formias, Cære, Venareum, 7 Allieas 8 Priuer-num, Anagniam, Frusinonem, Reate Saturniam, Nur-siam, Arpinum, aliaque complura. ¶Parret, quod est in formulis, debuit & producta priore syllaba pro-nuntiari, & non gemino r. scribi, vt fieret paret, quod est inueniatur. vt comparet, apparet. ¶Portum in xij pro domo positum omnes fere consentiunt. cui testimonium defuerit, his 9 tertiis diebus ob por-tum obuagulatum ito. ¶Patrocinia appellari cœpta sunt, cum plebs distributa est inter patres, vt eorum opibus tuta esset. ¶Posticam lineam in agris diuidendis Ser. Sulpicius appellauit ab

[1 de. 2 ii. 3 quas, 4 numero qui. 5 Calatiam. 6 quotannis. 7 Venafrum. 8 Allifas. 9 is.]

pag. 42.

exori- *ente sole ad occidentem, quæ spectabat*
qua . . . .
tur . . . .
riq. . . . . . .
abd . . . . . .
tab . . . . . .
frōm . . . . . .
danto . . . *¶ Pontina tribus à Pon-tia vr-be dicta, a qua & palus quoque Pon-tina appellata est iuxta Terracenam.* *¶Pa-piria tribus a Papirio appellata est, vel a no-mi 1 ag-ri, qui circa Tusculum est. Huic Papinia trib. ita*
coniu-*ncta fuit, vt de finib. aliquando susceperit bellum,* quod in d-*ictum per fetiales cum esset, duce . . infer-*tur: bellum *itaque initura, cum vtraq; tribus instruc-*tos exerc-*itus haberent ad dimicandū, quia alterius dux* discesserat *iam ab arm s, caduceatoribus antequam* signum conf-*errent, vtrinq; ad exercitus missis,* rem *in* ipsorum ar-*bitrio futuram denuntiarunt, a: po-*testate, (ac pote-*state) ita sine vlla dimicatione vtriusq;* exercitus suffrag-*io pax facta.* *¶ Pupinia Tribus* ab agri nomine *dicta, qui Pupinius appellatur circa* Tusculum vrbem . . . . . *me-*minit inuictum . . . . . 6. ¶ Popillia tri-*bus vna quinque & triginta tri-*buum, tot enim fue-*runt: à Popillia femina fe-*lici nomine ap-*pellata, quemodo tribus quoque* ¶ Pinaria à sororis *Pinarij dicta, siue ab eius no-*mine. Populi com-*mune est in legibus ferendis* cum plebe suffragium. *nam ¶Comitia centuriata* ex patribus, & plebe *constant in centurias diuisis. at* cum plebes sine patr-*ibus tributis comitijs conuenit,* quod plebes sciuit, plebi- *scitum id ea de causa*

appellatur. Patrum com-*mune cum populo suffra-*
[1 ne.]

pag. 43.

gium : quibus suffragantibus fit populi scitum. ¶*Por*-*si limites appellantur in agrorum mensuris, qui di*-*rec ti sunt ad orientem.* ¶*Pugio dictus vi*-*detur eo quod punctim pugnat.* ¶*Propilia* [1] *tribus à no*-*mine progenetricis traxit vocabulum. nam cum fue*-*runt. nam solum à viris, sed à femi nis q*-*uoq. tribus nominare.* ¶*Probia dicuntur curan*-*di ma*-*lis remedia, videlicet, quæ curationi*-*s cau*-*sa præbeantur.* ¶*Parare inter se m*-*unus dicebatur, cum sortitio fiebat à magistrati*-*b.* P.R. *uter magistratus, veram rem* --acere 3 *deberet: aut inter se comparabant de r*-*eb.* le-*ge mandatis. Itaque in senatu, & in comiti*-*o* quoque *sortiri, aut inter se parare solebant, vt*-*rum ex*-*tra, vtrum domi manere oporteret. nam Con*-*sulib. æ*-*que ac Prætoribus nouis in prouinciam ire,* atq. ex ea *rem gerere: contra abire, anni prioris* magistra-*tib. opus erat. lege etiam cauebatur, vt certos* intra dies *designati magistratus prouinc*-*ias* inter se pa-*rarent.* ¶*Peregrinos iter Pr. d.* ⁊ *alr* Inter ciuis alr in *& peregrinos ius dicebat à Pratore: ideq.* lege primũ fuſ-4 *cum vnius tantum fuisse, postea duo id*-circo sunt creati *Pratores.* ¶*Prametium dicitur, quod* ante meritur qua *si premessũ, pralibationis causa.* ¶*Prote*-lare dr̃ lõge pro *pellere, ex Græco videlicet, quod* est The, 5 & signi-*ficat longe.* ¶*Priuato sumptu se* alebant mili-*tes Romani antequam stipendia* mererentur, quod in *consuetudine fuit pane ad id* tempus, quod fuit pau-*lo antequam Romana ciuitas* capta est à Gallis, *à quo tempore sine publico stipendio m*-ilites non fiebant, ¶*Porci effigies inter militari*-a signa quintum locum *obtinebat, quia confecto bel*-lo, inter quos populos *pax fiebat, ea cæsa porca fœd*-ere firmari solet. ¶*Porimenta, ant Verrius antiqui* dicebant testiculos

[1. *pu*-*gat.* 2. *Popillia.* 3. *agere.* 4 *fcuns.* 5. ...]

pag. 44.

porcorum, cum eos castrabant à politione segetum, aut vestimentorum, quod similiter atq. illa, curetur. ¶Pater patrimus dicebatur apud antiquos, qui cũ iã ipse pater esset, habebat etiam tum patrem. ¶Portisculus est, vt scribit Ælius Stilo, qui in portu modum dat classi. id autem est malleus. cuius meminit Cato in dissuasione de rege Attalo, & vectigalibus Asiæ. C. Licinio Pr. remiges scripti ciues Romani sub portisculum sub flagrum conscribti veniere passim. ¶Pro scapulis cum dicit Cato, significat pro iniuria verberum. nam complures leges erant in ciues rogatæ, quibus sanciebatur pœna verberum. his significabat prohib. se [1] multos suos ciuis in ea oratione, quæ est contra Mar. Cœlium. si em percussi, sæpe incolumis abii, præterea pro rep. pro scapulis atq. ærario multum R. P. profuit. ¶Primanus Tribunus apud Catonẽ, in ea, quæ est contra Thermum de suis virtutib. Aliud est properare, aliud festinare. qui vnum quodq. mature transigit is, properat: qui multa simul incipit, neque perficit, is festinat. ¶Prorsus porro versus, nisi forte ex Græco πρὸς 2 Cato de feneratione legis Iuniæ. Camerni 3 ciues nostri oppidum pulchrum habuere, agrum optimum, atque pulcherrimum, rem fortunatissimam. cum Romam veniebant, prorsus deuertebantur pro hospitibus ad amicos suos. ¶Prohibere comitia, dicitur vitiare diem morbo, qui vulgo quidem maior, ceterum ob id ipsum comitialis appellatur. Cato in ea oratione, quam scripsit de sacrilegio commisso. domicum auspiciamus, honorem medium 4 immortalium velim habuisse. serui, ancillæ, siquis eorum sub centone crepuit, quod ego non sensi, nullum mihi vitium facit. si cui ibidem seruo, vt ancillæ

[1. *prohibuisse* 2 *πορρω* 3 *Camerini* 4 *Deûm.*]

pag. 45.

dormiẽti euenit quod comitia prohibere solet, ne is quidem mihi vitiũ facit. ¶Penatores qui penus gestant. Cato aduersus M. Acilium quarta. postquam natiuitatis 1 ex nauib. eduxi, non ex militib, atq nautis piscatores penatores hisci sedarum 2 dedi. ¶Palares lapidis genus, cuius M. Cato originum L. v. lapis candidior quam pelaltes. 3 ¶Peregrina sacra appellantur, quæ aut euocatis dis in oppugnandis vrbibus Romam sunt conata, 4 aut quæ ob quasdã religiones per pacem sunt petita, vt ex Phrygia Matris Magnæ: ex Græcia Cereris: Epidauro Æsculapii: quia coluntur eorum more, à quib. sunt accepta. ¶Peculatus furtum publicũ dici cœptus est à pecore, quia ab eo initiũ eius fraudis esse cœpit. si quidem ante æs, aut argentum signatum ob delicta pœna grauissima erat duarum ouium, & xxx. bouum. ea lege 5 sanxerunt T. Menenius Lanatus, & P. Sestius Capitolinus cõs. quæ pecudes, postquam ære signato vti cœpit. P.R. Tarpeia lege cautum est, vt bos centusib. ouis decusib. æstimaretur. ¶Potitium, & Pinarium Hercules, cũ ad aram, quæ hodieque maxima appellatur, decima bouum, quos à Geryone abductos abigebat Argos, in Patriam profanasset, genus sacrificii edocuit quæ familia, & posteri eius non defuerunt decumantibus vsq. ad Ap. Claudium censorem, qui quinquaginta millia æris grauis his dedit, vt seruos publicos edocerent ritum sacrificandi: quo facto Potiti, cum essent ex familia 6 numero duodecim, omnes interierant 7 intra diem xxx. Pinarius, quod non adfuit sacrificio postea cautum est, ne quis Pinariorum ex eo sacrificio vesceretur. ¶Plebeiæ pudicitiæ sacellũ in vico lõgo est, quod cũ Verginia patricii generis fœmina, conuiuio 8 facto inter patres & ple-

[1. *Nauitas* 2. *feci. sed cibum* 3. *pilates* 4. *concita* 5. *eam legem* 6. *ea familia* 7 *anterierunt* 8. *conuicio.*]

pag. 46.

bem, n-*am patricia plebeio homini L. Volumnio con*-
sul-*i nupserat* . . . . . .
qui . . . .
bit . . . .
fere . . . .
eo iu-*re* . . . . . .
¶Porto-*rium dictum est vectigal, quod soluitur*
porti-*toribus, qui conduxerint* . . . . *asim*-

diato . . . . . .
in ve-ctigalibus autem portoria fruenda locantur dua-bus . . . .
liusq. . . . . & Ti.
Corun-canius Ti. F. censores . . .
intra temporis spatium certum . . .
quid æ . . . . censoria ma-
iestate spr eta . . . . .
dam probi 1 & . . . .
sunt. ¶Primi-genius sulcus dicitur, qui in noua vrbe condenda ta-uro & vacca imprimitur, quod genus iumenti velut ex-ercitum adhibebatur . .
vtrinq. media p . . . . .
lari iudicio qui & i-pse . . . ¶Parilib. vr-bem condidit Rom-ulus, quem diem festum præcipue habebant iuni-ores. ¶Prætexta pulla nulli alii licebat vti, q-uum ei qui funus faciebat. Idem ius magistratus h-abebat, qui in aliquo locos publicos lud-os faciebat. nam is prætexta vtitur, & scribam ha-bere soles propter eos, quos facit, ludos, prætexta ius datum est item Con-su-lib. & Prætorib. vota nuncupantibus ob igno-rantiam sacra nouorum 2 ascitorum. Isdem da-tum est vti emit 3 votum aliquod soluentibus quod item Valerius vica-nus cum vteretur pu-ra ex senatu, improbar-i cœptus est. ¶Pila

[1. prædib. 2. sacrorum nouorum. 3. item.]

pag. 47.

& viriles & muliebres effigies in compitis suspendebantur Compitalibus ex lana, quod esse deorum inferorum hunc diem festum, quos vocant Lares, putarent, quib. eo die tot pila, quot capita seruorum: tot effigies, quot esse-nt li-beri, ponebantur: vt viuis, sic en m inu-ocantur parcerent, & essent his pilis, & simulachris con-tenti. ¶Punica fortuna adé vo'uisse dicitur Cornelius Sc-ipio cum Carthaginem obsideret: ne aduersa ea Fortu-na vteretur. Idem quoq. vouit ædem Ven-eris, quæ cognomentum habuisse dicitur. G-enit ricus quam dedicauit, vbi primum æmu-lam Romanæ ciuitatis Carthaginensem vrbem expugnauit: quamuis alij dicant, aliquot post annis ded-icauisse . . . eos quum Punica Fortuna ædem, quam ex vo-to debebat primam dedicare, locandam non curasset. ¶Pueri, in-puberes dicuntur, in quo significatu vtitur Attaius . . . plurib. versib. docet. . . Pueri inpuberis anicum signum ad salinas o'ima . . . positum fuit, quod signum allatum . . . . fuisse ferunt, quod sunt cona-ti quidam auferre, sed auelle-re nemo vnquam potuit. Alij dicunt auulsam basim præter ipsum signum a quibusdam fuisse quiq. abstulerint, sub 1 signo abierũt. basi sola potiti. Alij tamen trad-unt simul, vt signum ipsũ abstulerint, in agro Tiburti erexere ad quintum ab vrbe milliarium. ¶Plena sue Telluri Matri sacrificabatur, ꝙ pecudis id gen⁹ cum feretur 2 satis inimicum, quia rostro semen fodiendo corrumperet. ¶Ploti appellati sunt Vmbri, pedib. planis qđ essent. vñ soleas dimidiatas qui-b. vtũtur in venãdo quo planius pedem ponerent, vo-cant semiplotia, & ab eadem causa M. Acci-us poeta, quia Vmber

[1 sine 2. conferetur.]

pag. 48.

Sarsinas erat, à pedum planicie initio Plotus, postea Plautus cœptus est dici. ¶Postumus cognominatur post patris mortem natus. Plautus in Aulularia. Post mediam ætatem qui mediam ducit vxorem domum si eam senex anum prægnantem fortuito fecerit; quid dubitas, quin sit paratum his nomen pueris Postumi? ¶Porcas, quæ inter duci 1 sulcos fiunt, ait Varro dici, quod porrigant frumentum. ¶Parmulis pugnare milites soliti sunt. quarum vsum sustulit C. Marius datis in vicem earum Bruttianis. ¶Porcam auream & argenteam dici ait Capito Ateius, quæ & si numero hostiarum non sint, nomen tamen earum habere, alteram ex auro, alteram ex argento factam adhiberi sacrificio Ceriali. ¶Pulcher bos appellatur ad eximiam pinguitudinem perductus. ¶Propudi ait 2 porcus dictus est, vt ait Capito Ateius, qui in sacrificio gentis Claudiæ velut piamentum, & exsolutio omnis contractæ religionis est. ¶Parum cauisse 3 videri pronuntiat magistratus, cum de consilii sententia, capitis quem condemnaturus est. ¶Piscatorii ludi vocantur qui quod annis 4 mense Iunio trans Tiberim fieri solent à P R. Vrbano pro piscatorib. Tiberinis, quorum quæstus non in Macellum peruenit. sed fere in aream Volcani quod id genus pisciculorum viuorum datur ei Deo pro animis humanis. ¶Publicius cliuus appellatur quem duo fratres L. M Publici Malleoli 5 Ædiles. Cur. pecuariis condemnatis ex pecunia, quam cœperant, 6 munierunt, vt in Quentinum vehiculi, 7 Vel 8 venire possit 9. ¶Prædia 10 rursus Verrius vocari ait ea remedia, quæ data 11 Cæcilia vxor Tarquini Prisci inuenisse ex-

[1. duos. 2. Propudianus. 3. Patrauisse. 4. quotannis. 5. Malleoli. 6. ceperant. 7. vehibulu. 8. Velia 9. possint. 10. Preabia vel præbia. 11. Caia]

pag. 49.

istimatur, & immiscuisse on 1 suæ, qua præcincta statua eius est in æde sanctus qui deus, dius fidius vocatur. ex qua zona periclitantes ramenta sumunt. ea vocari ait prædia, 3 quod mala prohibeat. ¶Priscę latinæ coloniæ appellatæ sunt, vt distinguerent à nouis quæ postea à populo dabantur. ¶Prætor ad portam nũc salutatur his, 4 qui in prouincia Pro prætore, aut Pro cõsule exit: cuius rei morẽ ait fuisse Cincius in lib. de consulũ potestate talẽ. Albanus 5 rerũ potitos vsque ad Tullum regem: Alba deinde diruta vsque at poectum 6 Murem eos populos latinos ad capud oetentinæ, 7 quod est sub monte Albano consulere solitos, & imperium communi consilio administrare. itaque quo anno Romanos imperatores ad exercitum mittere oporteret iussu nominis Latini, complures nostros in Capitolio à sole oriente auspiciis operam dare solitos, vbi aues addixissent, militem illũ qui à communi Latio 8 missus esset (illum quem aues addixerunt) Prætorẽ saluta re so-

te solitum, qui eam prouinciam optineret Prætoris nomine. ¶Patricios, Cincius ait in libro de comitiis, eos appellari solitos, qui nunc ingenui vocentur. ¶Possessiones appellantur agri late patentes, publici priuatique. quia non mancipatione, sed vsu tenebantur, & vt quisque occupauerat, collidebat. ¶Potestur, Scipio Africanus in ea, quæ est de imperio D. Bruti. & ¶poteratur, C. Gracchus in ea qua vocis 10 est cum circum conciliabula iret. ¶Probrum virginis Vestalis, vt capite puniretur: vir qui eam incestauisset, verberibus necaretur; lex fixa in atrio Libertatis cum multis aliis legibus incendio consumpta est, vt ait M. Cato in ea oratione, quæ de Auguribus inscribitur. adicit quoque virgines Vestales sacerdotio exaugu-

[1 Zonas. 2 Sancti 3 prabia. vel præbia 4 u. 5 Albanos. 6 ad P. Decium 7 caput Ferretinæ. 8 Latu. 9 colebat. 10 vsus.]

pag. 50.

rat-as quæ incesti damnatæ, viuæ defossæ sunt, quod sacra Vestæ matris polluissent, nec tamen, licet nocentes ex-tra vrbem obruebantur, sed in campo proximè porta-m Collinam, qui Sceleratus appellatur. ¶*Priuilegium* sunt *qui dicas esse priuatam legem. Cicero in orõe quam* scri-*psit pro domo sua ad Pontifices.* . . . .

viri . . . .

cons. . . . .

in eo . . . .

licto-*res* , . . . *ex-*

istim-ate . . . . .

cons. . . . . *n*

os aut-*em* . . . . . .

nemo . . . . . *in-*

dicant *Senatores, Equites, Trib. Ærarij, condemnanti* trib. xxx-*v. quo iure, quo more, quo exẽplo noiatim legem* de capite ci-*uis indemnati tulisti? vetant leges sacratæ,* vetat XII. *tabularũ leges priuatis hominib. irrogari Ve*neficos quinq. *& triginta trib. omnino non condem*nãt, quia ipsi in-*dicta, cau, a occiduntur.* ¶*Punici dicuntur* non Pœni, quamuis, *vt ait Verrius, a Phœnicib. ori*antur: & Punicũ bel-*lũ, non Pœnitũ quãquã Pœni appel*lantur, nã quæ sole-*bãt antiqui efferre per Pu syllabam* lõga [1] Ennius in P-*œ. extulit, Panos dices sed est eniqu li*brariorũ, qui ea q̃ fe-*minino genere dicũt scribũt masculino*. et ipsi Gra-*eci ita loquuntur, qui solent philolo-*gos pli largyros, *feminas dicere.* ¶*Pœnos, putãs viros litra*rius appellari, mut-*ant q per adiectionẽ ab Ennio ea* vox explanata non *fuerit, cum tamen eiusmodi fere* nomina etiã in vi-*rile, nõ tãtũ in femineo sexu proferant.* dicimus, tã hic lapis [2] q-*uã hæc lup, quin et ea q̃ parti*cipia appellantur, quæ *vt plurimum aliquem or*dinẽ rerum significant, e-*t quæ casus, numeros, species,* tempora, personas, recipi-*ũt, vtroq. genere enunt. ãtur.*

[1 longam. 2 lupus.]

pag. 51.

. . . . ¶*Portunus qui & Palamon alio nomine dicitur, inter deos, qua præ, uni mari à Romanis colebantur.* ¶*Pœnas pendere in eo propriè dicebant, qui pecuniam ob delictum soluit; quia penso ære olim vteba-*ntur. ¶*Pullariam, manum dextram dixisse videtur* Pla*utus in* . . . . ¶*Procedere interdum succedere, interdum pone cede-e,* ¶*Pertusum dolium cũ dicimus, venenũ significamus.* ¶P-es dr . . . . . . *pe-*de ruit . . . . . . *Ennius lib.* 1. An*nalium* . . . . . . ¶*Polit. pro pila ludit* . . . dicit . . . . . . ¶Petre*ia vocabatur, qua pompam præcedens in coloni-is,* aut *municipijs, imitabatur anum ebriam.* ab agri vitio, *scilicet petreia appellata.* ¶*Procilli f.-ue* ¶præcilli C*ato dixit in* . . . *con-*uertar ad illam . . . . . impuentior . . . . . ntur legationes . . . . test. ¶Pelliculatio*nẽ, pro inductionem à pellicien-*do, quod est inducen*do, dixit Cato in ea oration-e,* quam scripsit de . . . r, *loco-s,* Cato sæpe dicit, vt *Contra, s, robosem & arbo-ses,* loco, r, dicebant *antiqui* . . . . proprie mari opus est. ¶*Pramiosã p Pecuniosã dixit Cato* in orõe, quã scrib*sit* . . . . impudentiam præmiosã. ¶*Pascales oues pro pascuales, insci-*enter dixit in ea *quam scripsit* . . . . pascalis ouis vetuit. *Idem.* ¶*pellitam ouem Tarẽtin-*am appellat in ea ora*tione, quam scripsit* . . . pretio Tarenti plus C. *sestertiis pellitam ouem, qu-*am ignaro [1] Tarentino *q pasceret, Tarentinã dixit.* Periculatus sũ, Cato ait in

[1 in agro.]

pag. 52.

ea oratione, quam scripsit ad litis [1] Censorias ¶Parci non peperci, ait Cato in eadẽ oratione. Scio fortunas secundas negligentiam prendere solere: quod vti prohibitũ itẽ, q in me esset, meo labori non parsi. ¶Prædonulos Cato hypocoristicos dixit in epistularũ: quia sæpe vtiles vidẽt prædonul:. ¶Percéa singulariter idem in ea, quæ est de coniuratione. ¶Pulchralib atq. cupidus [3] idẽ in ea, quæ est de fundo oleario. ¶Punctariolas, leuis pugnas appellat Cato in ea quã dixit de re Histriç militari. ¶Pro ædificatũ dr q ex priuato loco processit in publicũ solũ. ¶Percunctatũ patris familiæ, nomen nequis seruum mitteret, lege sanctum fuisse ait in ea, qua legẽ Orchiã dissuadet. ¶Prodidisse nõ solũ in illis dr, qui patriã hostib prodiderũt, sed et tẽp longius fecisse. vt Cato. Te C. Cæcil: diẽ prodisse [4] militibus legionis III. cũ proditionẽ non haberent. ¶Pauimenta Pœnica marmore Numidicio constrata significat Cato, cùm ait in ea, quam habuit neque cos. bis fieret. dicere possum, quib villæ atque ædes ædificatæ, atque expolitæ maximo opere, citro, atque ebore, atq. pauimentis pœnicis stent. ¶Prolato ære astitit, Ennius Achillæ in Aristarchi [5] cùm ait, significat clypeo ante se protento. ¶Pœnitã [6] offam Næuius appellat abiegnũ carnis cũ coda: antiqui autem offam vocabant abscissum globi forma vt manu glomeratam pultem. ¶Priuatæ feriæ vocãtur sacrorũ, propriorum, velut dies natales, operationes, denecales. ¶Pronubæ adhibentur nuptiis quæ semel nupserunt, vt matrimonia pauperta-

rem 7 auspicantes. ¶Pudicitiæ signum in foro Boario est, vbi familiana ædisset 8 Herculis. eam quidam Fortunæ esse existimant. Item via Latina ad miliarium illi 9 Fortunæ Muliebris, nefas

[1 notat. 2 precem. 3 cuspidis. 4 prodidisse 5 in Achille Aristarchi. 6 penitam. 7 matrimony perpetuitatem. 8 adis eit. 9 IIII.]

pag. 53.

est attigi, nisi ab ea, quæ semel nupsit. ¶Patrimi & matrimi pueri prætextati tres nubentem deducunt; vnus, qui facem præfert ex spina alba, quia noctu nubebant; duo, qui tenent nubentē. ¶Pilētis & carpētis per vrbē vehi matronis concessū est, quod cum aurū nō reperiretur, ex voto, quòd Camillus vouerat Appollini Delphico, contulerunt. ¶Prima aut secunda hora ducant 1 sponsalib. omnis causa, vt optima ac secundissima eueniant. ¶Prætextū 2 sermonem quidā putāt dici, quod prætextatis nefas sit obsceno verbo vti. ali 3 quod nubentib. depositis prætextis à multitudine puerorum obscena clamentur. ¶Palatualis Flamen constitutus est, quod in tutela eius deæ Palatium est. ¶Portenta existimarunt quidam grauia esse, ostenta bona. alii portenta quædam bona, ostenta quædam tristia appellari. portenta, quæ quid porro tendeatur, indicent; ostenta, quæ tantummodo ostendant: monstra: præcipiant quoque remedia. ¶Postularia fulgura, quæ votorum vt 4 sacrificiorum spretam religionem desiderant 5 ¶Pestifera, quæ mortem, aut exilium ostendunt. ¶Peremptalia, quæ superiora fulgura, vt 6 portenta peremunt. id est olunt 7 ¶Pullus Iouis dicebatur Q. Fabius, cui Eburno cognomen erat propter cādorem, quod eius natis fulmine icta erat. antiqui autem puerum, quem quis amabat, pullum eius dicebant. ¶Peregrinus ager est, qui neque Romanus, neque hostilis habetur. ¶Publica sacra, quæ publico sumptu, pro populo fiunt, quæq. pro montibus, pagis, curiis, sacellis. ad 8 priuata, quæ pro singulis hominibus, familiis, gentibus fiunt. ¶Perenne dicitur auspicari, qui amnē, aut aquā, quę ex sacro oritur, auspicato transit. ¶P[...]tis potissimum datur pullis in auspiciis, quia ex ea ne-

[1. ducant 2 prætextatum. 3. alij 4. aut 5. significant 6. aut 7 tollunt. 8. at.]

pag. 54.

ce[...]se *decidere in terram al quid quod tripudium faceret*, id est *terripauium (pauire enim ferire est) ex quo notionem caperent futuri. nam si pulli per quos auspicabātur*, non edissent, *periculum imminere arbitrabantur. ac* qui p-*auissent, bonum augurium esse putabant, si rum ex o e eis edentibus aliquid decid isset.* ¶*Portenta re-rum fieri dicuntur, cum solida corpora raro se ost-endunt; vt cometæ turbines, barathra, tonitr-ua si ereno cælo facta.* ¶*Pedestria auspicia arbitraban tur à vulpe, lupo, serpente, equo, ceterisque animalibus quadrupedibus. Propteruia ap-pellabantur auspicia, quæ sese propter viam* ostent-*abant* . . . . . . infirm- . . . ¶*Piacularia ap-ellabant auspicia, id est sacrificia, antiqua ic-*

quendi co-*nsuetudine, cum aut hostia ab ara effugit*, aut *percussa mugitum dedit, aut in aliam quam* oportuit p-*artem corporis decidit.* ¶*Pestifera auspicia* sunt, cum cor *in extis, aut caput non fuisset* in iocinore. ¶Pul-*larium à pullis appellatum* quidam putant, quia non-*aliud, sed hoc ei peculiare* est, auem auspican-*do obseruare.* ¶*Prapetes* aues dicuntur, quæ se *ante auspicantem ferunt:* nam antiqui præpetere *dicebant pro anteire.* ¶Pecunia sacrificium *fieri dicebant, cum frugum, fructumque* 4 causa mola pu-*ra offerebatur in sacrificio*, quia omnis res fam-*iliaris quam nunc pecuniam* dicimus, ex his rebus con-*stabat.* ¶*Proiecta sacra* appellantur, quæ fulgu-*rante cælo fiunt; tunc e n. proiecta* depellendorū ma-*lorū fulgurū, vel procurandorum* bonorum causā fiant. ¶P-*arilia festa sibi obseruanda* iudicant pri-*uatim ipsæ quoque puerperæ* administrantis 2 v-*ti pariendo ab eis quasi* stabillantur 3 Parilia festa

[1 *fructumque.* 2 *demi ip strati.* 3 *stabiliantur.*]

pag. 55.

. . . . . pa-*rilia* . . . um in . . . ¶Pu-*blici. Augures eodem iure cum ceteris* Au-guribus *non erant: nam cum essent Augures numero* plures, *publici maiestate ceteros antecibant* ori-go vetusta, *ideoque obscura: illud manifestum ductu so-rtis deligi solitos, qui Augures populi P. R.* Quiri-tium *in Auguralibus dicerentur. Captabant auspi-ia templo cæli regionib. designato, quod lituo, qui* Quirinal *appellatur, designabant, in pomerio* extra vr-*bem.* . . . es facte . . . fecisti ¶*Picus rex pico aue vtebatur, vt Verrius* ait ob *augurium, a quo sic dictus, is regem Lat-uum*, Faunum *alij quem vocant, & Fatuum procrea-uit;* & ex *eo Latinus ortus, Troianos summo honore* adfecit: vt *etiam eorum regem fugientem Ar-giuos Æneam hospitio susceperit, dedit* ciuitatem, iunxit *natam connubio.* ¶*Polubrum esse* ex-istimant quam *non peluim vocamus, cuius eadem* formula, quæ est *polubri, teneturque manu sin-*istra, vt eius significa-*tio docet.* ¶*Patres appe-*llantur, ex quibus Senatus *constat, quos initio vrbis* conditæ Romulus C. *delegit. & sic appellauit.* quorum consilio, atque *prudentia respublica ad-*ministraretur, atque *gubernaretur; quique* agrorum pars ad-*tribuerent tenuioribus* perinde ac liberis, *ac pecunias diuiderent. etenim* solebant iam inde à Ro-*mulo nummis æri atq.* argenti signati vl-*tramarinis vti: id quod* publicæ, & priuatæ *rationes commentariorum doce-nt.* ¶Publica pondera *quibus populus Rom. vti solet*, ex ea causa Iunius in . . . . *dicta sit ai-t*, quod duo Silii 1 P. & M.

[1 *Silij.*]

pag. 56.

Trib. pleb rogarint his verbis. Ex ponderibus publicis, quib. hac tēpestate populus oetier (qui) solet, vti coæquetur sedulum, vti hi 1 quadrantal vini octoginta

ginta pondo fiet. congius vini decemp. is 2 sex sextari congius fiet in 3 duo de quinquaginta sextari quadrantal fiet vini. Sextarius æquus æquo 4 cũ librario 5 fiet. sex de quiq. 6 libræ in medio fient. si quis magistratus aduersus hac. 7. d. m. pondera, modiosq., vasaq. publica, modica, minora, maiorave faxit, iussit vere fieri, dolumve adduit. quod ea fiat, eum quis volet magistratus multaretur, 8 dũ minore patri 9 familias taxat, liceto; siue quis in 10 sacrum iudicare voluerit, liceto. ¶Pecuũ, cũ dixit M. Cato per casum genitiuum, à singulari casus recti formauit, quo vtebantur antiqui, id est pecu, ac testu, tonitru, genu, veru, quorum omnium genitiuus pluraliter geminat v litterã, non quia dicimus pecus, vt pecti⁹, eã quę in vsu est, formam in declinationib. sequimur. ¶Preteriti senatores quondam in opprobrio non erant, quod vt reges sibi legebant, sublegebantque, quos in consilio publico haberent: ita post exactos eos, Consules quoque & Tribunos 11 Militum consulari potestate coniunctissimos sibi quoque 12 patriciorum, & deinde plebeiorum legebant; donec Ouinia Tribunicia interuenit, qua sanctum est, vt Censores ex omni ordine optimum quemque curiati 13 in senatu legerent. quo factum est, vt qui preteriti essent, & loco moti, haberentur ignominiosi. ¶Pro censu classis iuniorum Ser. Tullius cum dixit in descriptione centuriarum, accipi debet in censu, vt ait M. Varro in L. vi. rerum humanarum. sicuti. pro æde Castoris, pro Tribunali, pro testimonio.

[1. *vti* 2. *fiet* 3. *viri* 4. *atque* 5. *vinario* 6 *sexdecimque* 7. *ne.* 8 *multare, vti* 9 *parte* 10. *in* 11. *Tribuus* 12 *quisque* 13. *curiatim.*]

pag. 57.

¶Procum (patriciũ) in descriptione ceassiũ quã 1 fecit Ser. Tullius, significat procerũ. ii enim sũt principes. nam proci dicũtur qui poscunt aliquã in matrimonium, Græce μνηστεύειν est enim procare, poscere. vt cũ dicitur in iudice conlocando, si aliũ procas, niue eum procas, hoc est poscis, vnde etiam meretrices procaces. ¶Prærogatiuæ centuriæ dicuntur. vt docet Varro rerum humanarum l. vi. quæ rus. 2 Romani, qui ignorarent petitores, facilius eos animaduertere possent. Verrius probabilius iudicat esse, vt cum essent designati à prærogatiuis, in sermonem res veniret. populi de dignis, indignisue, & fierent ceteri diligentiores ad suffragia de his ferenda. ¶Peculium seruorum à pecore item dictum est, vt ex 3 pecunia patrum familiæ. ¶Puelli per diminutionem à pueris dicti sunt. itaque & Ennius ait. Pœni soliti suos sacrificare puellos. & Lucilius cumque hic tam formosus homo, ac te dignus puellus. Et Plautus: olim huic puello sese venum duciet. ¶Præciamitatores 4 dicuntur qui Flaminib. Diali, Quirinali, Martiali antecedentes exclamant feriis publicis, vt homines abstineant se opere, quia his opus facientem videre religiosum est. ¶Pedum est quidem baculũ incurvum, quo pastores vtuntur ad comprehendendas oues aut capras, à pedibus. cuius .m. 6 etiam Vergilius in Bucolicis, cum ait: At tu sume pedum. sed in eo versu, qui est in Iphigenia. Enni. procede gradum, proferre pedum, nitere cessas? Id ipsum iaculum 7 significari, cum ait Verrius, mirari satis non possum. cum sit ordo talis, & per eum significatio aperta, gradum proferre pedum cessas? nitere. ¶Pone graui sono antiqui vtebantur prologi significatione, Sed præicientes vocabu-

[1 *classium quam* 2. *quo rustici* 3. *&* 4. *praclamitatores* 5. *antecedentes.* 6 *meminit* 7. *baculum* 8. *loci.*]

pag. 58.

li . . . . . .
. . . . . .
. . , . . *¶Pe*
r-*imit, adimit, tollit. Vnde & peremptus, interfectus.* ¶P-*ure lautum antiqui dicebant, aqua pura* la-*uatum* . . . .
iti . . . . *¶Pura vestim*-*enta sacerdotes populi Romani, cum sacrific*-*abant, habere soliti erant, id est, non obsita, non fulgurata, non funesta, non maculata,* ex h-*ac causa* . . .
voca . . .
tiata . . *¶Prorulato, prouocato, &* procitato *etiam vsurpari solet.* *¶Præfericulum vas* æneum s-*ine ansa appellatur, patens summum, velut* peluis. *quo ad sacrificia vtebantur in sacrario* Opis C-*onsiuæ.* *¶Patella, vasula parua picata,* item sacris fa-*ciendis apta: qua erant forma* velut capidul-*a quædam.* *Pantices dicebant* frus ventris . . . *ap*-
pellata quo . . .
lus. ¶Procincta clas-*sis dicebatur exercitus ad* prœlium instructus, & pa-*ratus. quē Diali Flamini videre* non licet: an-*tiqui enim procinctam militem* dixerunt vt nunc quoq., -*um exercitus instructus* est. procincta autem *ideo, quod togis incincti* ad pugnam ire solit-*i fuerint. Vnde & testamen*ta iprocĩctu fieri *dicta, quæ faciũt ad pugnã ituri.* *¶Prosimu*-rium esse ait Antistius *in commentario iuris pontificalis,* pomœrium, id est l-*ocum proximum muro.* Cato. olim quidem omn-*es auspicabantur extra Auentinum,* nunc etiam intra æ-*dificia. dictũ aũt pomœrium* quasi promœrium. solet au-*tem iis potissimum dare* rus 1 pomœri proferendi, *qui populum Romanum*

[1 *ius.*]

pag. 59.

agro de hostibus capto auxerunt. Antiquissimum Romuli pomœrium Palatini montis radicibus terminabatur. protulit id Ser. Tullius rex. i-*tem L. Cornelius Sulla Dictator imitatus vt videtur, Tullium regem, proferre temptauit:* sed *pomœrium cum locus sit, qui finem vrbani auspicij faciat intra agrum effatum certis regionibus terminatum, ad captanda auspicia, quem liceat proferre, nemo tamē Auentinum, cum pomœrium protulit, intra mœnia inclusit cuius rei causa illa probatur,* quod Remus *in eo auspicauerit, auesq. irritas habuerit:* in se-

quem i autem aetate inclusum aiunt. *Pomœrium* si tactum *a priuatis fuisset, pœna statuta erat.* ¶*Pontificale pomœrium appellabant locum illum*, agrumque *pone murum, in quo Pontifices sua* constituerent *auspicia. cum aūt pomœrium proferretur*, tum *Augures publicos P. R. hac verba praire* solitos: *Di tutelares vrbis pomœrium hoc ne* minus maiusue *faxitis: sed iis quib. terminatum ē region*ibus effereatis. *dictum autem videtur pomœrium*, veluti post mœros *id est, quod esset retro &* intro muros vrbis. ¶*Promptum pro eo q̄ quis aere para*uit suo, videri ait po*situm* . . . . de cuius aere tute- . . . . *promp*tum triticum in commen*tario tuo retulisti.* at quidam prolatum signifi*care aiunt idem quod pro*mptum : sed proprium [1] ait *id dici promptum, quod in fu*turum factum sit, cui *significationi penus contrarium* est, cum praesertim *penus, aliud promptuarium* pantoleium [2] appelletur, *vt est apud Plautum in Trinu*mo. ¶Potitus seruitute *ab antiquis dicebatur*, qui vt ait Labeo, seruitu*tem seruit. tales consuetu*dines proxime Graeci no*ris* [3] *sunt. eodem modo* dicebatur ab antiquis *potitus hostium.* ¶*Penus* vocatur locus intimus in ae-

[*1 proprie 2 panu olei vini 3 moru.*]

pag. 60.

de Veste segetib. saepi[?], [1] qui certis dieb. circa Vestalia aperitur. ii dies religiosi habētur. ¶Planta oliaginea est virga foliata ex olea deplantata. ¶Pomonal est in agro Solonio, via ostiensi ad duodecimum lapidem deuerticulum [2] a miliario octauo. ¶Pubes & [3] qui pubem generare potest his [4] incipit esse a quatuordecim annis: femina a duodecim viri potens, siue patiens, vt quidam putant. ¶Prandicula antiqui dicebant, quae nunc ientacula. ¶Prodiguae hostiae vocantur, ait Veranius, quae consumuntur, vnde homines quoq. luxuriosi, prodigi. ¶Petronia amnis est in Tiberim perfluens, quā magistratus auspicato trāseunt, cum in cāpo quid agere volūt. quod genus auspici peremne vocatur. amnē autem feminine antiqui enuntiabant. ¶Penetrale sacrificiū dicitur, quod interiore parte sacrari cōficitur. vnde & penetralia cuiusque dicuntur, & ¶penes nos, quod in potestate nostra est. ¶Puri, probi, profani, sui auri dr̄ in manumissione sacrorū causa. ex quib. puri significat, quod in vsu porco [5] nō fuerit. probi quod recte excoctū pugnatūq. sit. profani, quod sacrū non sit, & quod omni religione solutum sit. sui, quod alienū nō sit. ¶Pacionē antiqui dicebāt, quam nunc pactionem dicimus. vnde & pacisci adhuc, & paceo in vsu remanet. ¶Presan. [6] . . porca dicitur, vt ait Veranius, quae familiae purgandae causa Cereri immolatur, quod pars quaedam eius sacrifici fit in conspectu mortui eius, cuius funus instituitur. ¶Pateram perplouere, [7] in sacris cum dicitur, significat pertusam esse. ¶Pastillum est in sacris libi genus rutundi. ¶Pulia saxa esse ad portum, qui sit secūdum Tiberim, ait Fabius Pictor, quem locum putat Labeo dici, vbi fuerit Ficana, via Ostiensi ad lapidem vndecimum. ¶Paue-

[*1. sapius 2. deuerticulo 3. etiam. 4. is 5. spurco. 6. praesentanea 7. perpluere.*]

pag. 61.

ri frumēta dicebāt antiqui, quae de vagina non bene exibant. ¶Paludati in libris auguralibus significat, vt ait Veranius, armati, ornati. omnia enim militaria ornamenta, paludamenta dici. ¶Purimenstrio esse dicuntur, qui sacrorum causa toto mense in caerimoniis sunt, id est puri sint certis diebus carendo. ¶Prox bona vox, velut quidam praesignificare [1] videtur, vt ait Labeo de iure pontificio L. XI. ¶Penatis singulariter Labeo Antistius posse dici putat, quia pluraliter Penates dicantur, cum patiatur proportio etiam Penas dici, vt optimas, primas, Antias. ¶Proculiunt, promittunt ait significare Antistius de iure pontificali L. VIII. ¶Popularia sacra sunt, vt ait Labeo, quae omnes ciues faciunt, nec certis familiis adtributa sunt. Fornacalia, Parilia, Laralia, porca praecidania. Pollucere merces . . . liceat sunt far, polenta, vinum, panis fermentalis, [2] ficus passa, suilla, bubula, agnina, casei, ouilla, alica, sesama, & oleū, pisces, quib. est squama, praeter squarū [3] Herculi autem omnia esculenta, poculenta. ¶Profestum est facere, tamquam profanum facere, id est quod eo die, qui dies feriarum non est, facere. vel vt quidam dixerūt, pro eo facere velut feriae non sint; aut id facere, quod feriis fieri non liceat. Itaque diem profestum, diem sine feriis esse. ¶Profanum est, quod fani religione non tenetur. ¶Procubitores dicuntur feri vetites, [4] qui noctu custodiae causa ante castra excubant, cum castra hostium in propinquo sunt, vt M. Cato in eo, quem de re militari scripsit. ¶Properam, pro celeri, ac strenua dixisse antiquos testimonio est Cato, cum ait in libro de re militari. tertia e [5] castris, eductio celeris prosperaq. [6] est. ¶Pro . . . sta dolia ait dici Labeo

[*1 putant significare 2. fermentatus 3. scarum 4 fere velites 5. castris 6. properaque.*]

pag. 62.

quod . . . . . .
r . . . . . .
tur . . . .
do . . . ¶*Primeras mulieres*
pr*imatas dicebant* . . . . .
tur pro . . . ¶*Pube prae*
*sent*e, *est populo praesente, συνεφήβων*
ab *iis, qui puberes sunt, omnem populum signifi*
can*t* . . . . . .
qua . . . . . .
fusc . . . . . .
dem . . . . .
deci*dit* . . . .
conc . . . .
agor . . . . .
eadem , . . . , ce-
tera loc*a* . . . .
fulgura s*acra* . r . ¶*Pecunia*
quae erogatur *in ludos & spectacula appellatur lu*-
caris, [1] dicta quod *a lucis capiatur* . .
in eodem libro . . .
dixi [2] existimat, *cuius opinionis est & Valerius Mes*-
sala

sala in exemplana-tione XII. ¶ *Pipulum dicebatur* ploratus. ¶ Promel-lere, *Verrius ait significa*-ri litem prouere. 3 *Purime tetinero, positum est pro pu*-rissime tenue-ro. ¶ *Publicus ager dictus, quia Augurum* publicos est *vt Osesus in Veienti: is enim vsu*, & iure Augurum est. ¶ *Prodicere diem est, prodere*: prodictio nāq. prod-*itio est, quæ vt ait Verrius, in præ*-sens valet. ¶ Patr-*onus ab antiquis cur dictus* sit, manifestum: quia *vt patres filiorum, sic hi* numerari inter do-*minos clientem consueuerunt.* ¶ P ristina, velut prist-*ina* 5: *sic prior, & a'ta* eius modi dictita-*bant, ab eo quod est prius*

[1 linear, inde. 2 dici. 3 significare litem promouere. 4 publicos. 5 prinstina.

pag. 63.

. . . . e
. . . . s
. . . . nte
. . . . rū
. . . . qui

¶ *Præsagitio dicta est quod præsagire est acute sentire, vnde & saga anus d*-ictæ *quæ multa sciant, & sagaces canes, quod ferarum cubilia p̄ sentiant.*

¶ LIBER XVI. SEX. POMPEI FES-TI INCIPIT LIBER XVII. FELICI-TER.

Q

¶ *Quirinus ex hac causa Romulus est appel-latus, quod curi, id est hasta vterentur, à qua Roma*-ni eo *nomine Romulum appellauerunt.* ¶ Quiri-*nalis porta, eadem quæ & Collina dicebatur*, vt le-*gimus apud antiquos scriptores. posi*-tum autem *vnius nomen pro alterius nomine reperi*[1] .*q ins* tio ita cō-*iuncta fuerunt, vt vnam tantum fuisse qu*-asi id suffra-*getur. quam ideo nominari ait Collin*-m Santra pro-*xime eam quod collis Quirinalis* est. porta-*m rursum Quirinalem ideo appell*-ant, siue quod *ea in collem Quirinalem itur: siue q* proxime eam sacel-*lum est Quirini. vnde, vt videtur,* vsurpatio facta, *& duplex nomen vni eidemq; rei im*-positum est. Qui-*rites, dicti & Sabini a Curi dea, cui* aqua & vino *sacra facere soliti erant. quos* tamen quidam [1] curis, *dictos volunt, in quibus ab* his ei sacra fiant; *cuius opinioni Verrius aduer*-satur. ab eiusdem autem *dea nomine videntur ite*-m Curres [2] Sabinæ *hastæ appellatæ quibus ea gen*-s armis erat potens. *nunc & Sabini & Romani popu*-li singulare vsur-*patur nomen, vt indicto f*- preco, qui in funeris 3 *indictiuus ita pronuntiare solet,* illius 4 Quiris leto dat[v],

[1 quidam a. 2 Curres. 3 funerib. 4 ollus.]

pag. 64.

Quirites autem dicti post fœdus à Romulo, & Tatio percussum, communione, & societatē populi factam indicant. ¶ Quirinalia mense Februario dies, quo Quirini fiunt sacra. idem stultorum feriæ appellantur (antequam in eum commigrarent fere Sabini Curib. venientes post fœdus inter Romulum & Tatium) quod q... 1 suorū fornacaliū sacrorum cognominant, 2 eo potissimum 3 A rem diuinam faciunt. ¶ Quirinalis collis, qui nunc dicitur, olim egonus 4 appellabantur antequam in eum commigrarent (fere) Sabinis 5 Curib. venientes post fœdus inter Romulum & Tatium icti m. à quo hanc appellationem sortitus est; quamuis existiment quidam quòd in eo factū sit tēplū Quirino, ita dictū. Quirina Tribus à Curensibus Sabinis appellationem videtur traxisse. ¶ Quiritium fossæ dicuntur, quibus Ancus Martius circumdedit vrbem, quam secundum ostium Tiberis posuit, ex quo etiam Ostiam. & quia populi opera eas fecerat, appellauit Quiritium. ¶ Quincentum & producta prima syllaba, & per c. litteram vsurpabant 6 antiqui, quod postea leuius visum est, ita vt nunc dicimus pronuntiari. ¶ Qui patres, qui conscripti vocati sunt in Curiam. qui tempore regibus vrbe expulsis, P. Valerius Cons. propter inopiam patriciorum ex plebe adlegit in numerum senatorum c. & lx & IIII. vt expleret numerum senatorum trecentorum, & duo genera appellaret esse. 7 ¶ Quispiam quin significet aliquis: & quæpiam aliquæ 8 similiter qui 9 alia eiusdem generis, vt dubium non est, ita (vt) vnde sequens pars eius cœperit, inueniri non potest. ¶ Quinquatrus appellari quidam putant à numero dierum, qui fere his 10 celebrantur. qui scilicet errant tam hercule, quam quatriduo Saturnalia, & totidem

[1 quidam. 2 cum ignorant. 3 A die. 4 Agonus. 5 S abinis. 6 vsurpabant. 7 appellata sunt. 8 aliqua. 9 quæ. 10 ferus.]

pag. 65.

dieb. Compitalia. nam omnibus his singulis diebus fiunt sacra forma autem vocabuli eius, exemplo multorum populorum Italicorum enuntiata est, quòd post diem quintum idus est is 1 dies festus, vt apud Tusculanos Triatrus, & Sextatrus, & Septematrus, & Falisco Decimatrus. Mineruæ autem dicatum eum diem existimant, quod eo die ædis eius in Auentino consecrata est. ¶ Quinquertium vocabant antiqui, quem Græci πένταθλον, vt indicat versus hic. omnis æqualis vincebat quinquertio. Liuius quoque ipsos athletas sic nominat. quinquertiones preco in medium vocat. ¶ Quisquiliæ dici putantur, quidquid ex arboribus minutis surculorum, foliorumue cadit. velut quidquid cadiæ. 2 Cæcilius. quisquilias volantis venti spolia memoranti modo. & Nouius in Togularia. abi de turba te saxo, homo non quisquiliæ. quid est. ¶ Quintipor seruile nomen frequens apud antiquos erat, à prænomine domini ductum, vt Marcipor, gripor 3 quamuis sint, qui à numero natorum ex ancilla quinto loco dictum putent. ¶ Quippe significare quid ni, testimonio est Ennius L. xi. 4 quippe solent reges omnes in rebus secundis. idem L. xvi. quippe vetusta virum non est satis bella moueri. item alii complures. ¶ Quianam pro quare, & cur positum & 5 apud antiquos, vt Næuium in carmine Punici belli. summe deum regnator quianam genus isti. & in satyra, (quianā genus isti. & in satyra.) quianam Saturnium populum pepulisti. & Ennium in L. VII. quianam dictis nostris sententia flexa est. ¶ Quid

nisi vsurpatise 6 antiquos testis est Afranius in epistola. Me auctore mater abstinebis quid nisi? ¶Quietalis 7 ab antiquis dicebatur orcus.

[1 ii. 2 cadit. 3 Caipor, 4 xi. 5 est. 6 vsurpauisse 7 Quietalus.]

Pag. 66.

¶Qui-ntia prata dicta sunt à Quintio Cincinnato, qui sib- i damnato filio, venditis omnibus quatuor iugerum agr-um trans Tiberim parauerat. quem agrum colentem Sen-atum Dictatorem, per viatorem. salutauit Cin- cinnatum, qui de re bene gesta acto triumpho, ad p-riu-ata negotia confestim redit, deposita Dictatura pec- uariamq; rem & agrariam exercens Romanis ipsis amulationi: nit . . . . . uos . . . . quod eo. . . . ¶ Quinctiliani Luperci appel-lati videntur à Quinctilio, qui praepositus est Lu-percis: vt à Fabio Fabiani dicti sunt. item Luperci, quibus is praepositus fuerit. fuisse autem Romuli temporibus institutos vtrosque. & Fabianos & Quinctili-anos, multi sunt qui existiment quorum num-erum postea saepe auctum fuisse: quia honoris gratia multi lupercis adscribebantur. ¶ Quintanam classem ait Verrius dictam, quod in ea Ser. Tullius rex distribuit à capite censorum multitudine, quinque. fecit cum eas ord-inauit. hanc autem offerri causam de capite censorum nomine. quod ij quo censerentur, nihil praeter se h-aberent, summque caput. Lucilius sic meminit, quod . . . . . adeptus. ¶Querque-ram febrem, grauem & magnam. nam quidam querc-um dictam volunt, quod id genus arboris, cum gra-ne sit ac durum. tum etiam in ingentem euada-t altitudinem. Aurelius autem Opilius frigidam a-it dici, & cum horrore trementem. Santra eam ex G-raeco deducit, qui tremorem eiusmodi κάρκαρον dicunt. Vnde dici etiam carcerem. Plau-tus in Friuolaria. Is mihi erat bilis querque-ra tussis. Lucilius libro . . iactans me vt feb-ris querquera. terret-alibi querque-ra consequitur febris, capitisq;

pag. 67.

dolores . . . . . ius
. . . . . quae
. . . . quarum ex legib. quadrupli erat a-ctio
. . . . . . ibus
. . . . . . ata
. . . . . . oé
. . . . . . abant
. . . . . . ab eo
. . . . . . in
. . . . . . tis
. . . . . q. licto-
. . . . . populo
. . . . . curia Ca-
labra . . . . . m 1 legum
. . . . . in populi do-
minatu. . . . . . ¶Quando rex com-tia sic 2 fas: sic notatum esse diem in fastis i-n honorem regis sacrorum, aiunt qui de ferijs menstruis scrip-serunt, quae nonis februarij in Curia à Rege dicuntur: 3 ea vero a multis scriptori-bus traditae sunt. nam quo die rex in Comitium venit, eius pars anterior nefas habetur . . contra autem posterior fas: quia sacris peractis inde abit, quòd siquis ali' pro Rege ea die in Comitiis fuerit, puta Pon-tifex, tum his 4 dies totus est fastus. ¶ Quando ste-rcus delatum, fas. eodem modo in fastis notatur di-es, qui talis est, vt adu testu 5 eo die purgetur, stercusq; in aluum 6 Capitolinum ex aede Vesta deferatur. cum id factum sit tunc pratori liceat fari tria verb-a. Quaestores dicebantur, quòd quaererent de rebus capitalib. vnde qui talia quaerunt, ¶Quaestores pari-cidi appellantur, ¶ Quando cum graui voce pre-nuntiatu, significat quod, quoniam, & est coniuncti, vt Plautus in Menachmis. Ideo quia mensam, quando edo,

[1 comitia. 2 fit. 3 edicuntur, 4 ii. 5 adeu Vesta. 6 olimum.]

pag. 68.

detergeo: & in Pseudolo. Dabo, quando erit. ducito, quando habebis. & Ennius l. xvj. Nox quando mediis signis praecincta volabit. in xij. quidem cum c 1 littera vltima scribitur, idemque significat. ¶ Quadrata Roma in Palatio ante templum Apollinis dicitur, vbi reposita sunt, quae solent boni ominis gratia in vrbe condenda adhiberi, quia saxo munitus est initio in speciem quadratam. eius loci Ennius. m 2 cum ait. & quis est erat 3 Romae regnare quadratae. ¶Quedrurbem Athenas Accius appellauit, quod scilicet ex IIII. vrbibus in vnam domicilia contulerunt, Bl uione, Eleusine, Pireaeo, Sunio. ¶ Quaeso, vt significat idem, quod rogo, ita quaesere ponitur ab antiquis pro quaerere. vt est apud Ennium. l. ij. Ostra munita est idem loca nauibus pulchris mundo 4 facit. nautisque mari quaesentibus vitam. & in Chresponte. 5 ducit me vxorem liberorum sibi quaesendum gratia. & in Andromeda liberum quaesendum causa familiae matrem tuae. ¶ Quadrantal vocabant antiqui, quam ex Graeco amphoram dicunt, quod vas pedis quadrati octo & xl. capit sextarios. Plautus in Curculione. Anus haec sitit, quantillum sitit? modica est, capit quadrantal. & Cato contra Oppium. Vinum redimiti, praedia pro vini quadrantalibus sexaginta in pulli 6 dedisti, vinum non dedisti. ¶Quaxare 7 ranae dicuntur, cum vocem mittunt. Quartarios appellabant antiqui muliones mercennarios, quod quartam partem quaestuus capiebant. Lucilius. Porro homines nequam malus vt quartarius cippos colligere omnes. Quatenus significat, qua fine, vt hactenus, hac fine. At quatinus, quoniam. sed antiqui quatenoe 8 dicebant, vt Sci-

[1 E. 2 meminit. 3 exstiterat. 4 Munda. 5 Cresphonte. 6 publicum 7 Quoaxare 8 quatenus.]

pag. 69.

pio Africanus in ea oratione, quā scripsit post quam ex Africa rediit vti negotium natum erat, quatenoc 1 castra nostra ita munita erant, vt posses partem exercitus abducere. ¶Quan de pro quam vios esse antiquos, cum multi veteres testimonio

sunt

ſunt, tamen huius 2 in primo. Iuppiter, vt muro fretus magis quam de manus impe 3 . . ſedo. quande tuas omnes legiones, ac populatis. & Lucretius. clarus ob obſcuram linguam, magis inter inanes. quan de grauis tergaios, 4 qui vera requirunt, ¶Quam mox, ſignificat quam cito. ſed ſi per ſe ponas mox, ſignificabit paullo poſt, vel poſtea.

¶Quatere, ſuſpenſum, & vicinum rei alicuius motum ſignificat, non vt Verrius putat, ferire, cum id ipſum verbum concutere ex præpoſitione, quæ eſt con, & quatere ſit compoſitum. quaſſare autem eſt ſæpe quatere. ¶Querquetulanæ vt re 5 putantur ſignificari nymphæ præſidentes querqueto vireſcenti quod genus ſyluæ indicant fuiſſe intra portam, quæ ab eo dicta ſit Querquetularia, ſed feminas antiqui quas ſciens 6 dicimus, viras appellabant. vnde adhuc permanent virgines & viragines. ¶Ques antiqui dixerunt, inde declinatum remanet datiuo caſu, quib. nam qui adhuc item qui 7 facit, vt iſti iſtis, illi illis. ¶Qui hoc cenſetis, illuc tranſite; qui alia omnia, in hanc partem. his verbis præit ominis videlicet cauſa, ne dicat, qui non cenſetis. ¶Quot ſerui, tot hoſtes, in prouerbio eſt, de quo Sinnius Capito exiſtimat errorem hominibus interueniſſe præpoſtere plurimis enuntiantibus. vero enim ſimilius eſſe dictum initio, quot hoſtis, tot ſerui, tot 8 captiui fere ad ſeruitutem adducebantur. vnde etiam mancipia, nec

[*1 quatenus 2 tum Ennius vel tum & Liuius 3 manu ſui Idem in 4 inter Graios. 5 vira 6 ſagas nos 7 quu 8 quod.*]

pag. 70.

ſan . . . .
ſer . . . .
epti . . . .
ruti . . . .
gia . . . .
turbat . . . . . .
rent . . . .
vncia . . . . . .
Slnn-*ius Capito* . . . . .
vt perh-*ibent* . . . . Be-
nificæ *virtutis* . . . . .
omnibus . . . . . an-
cillæ . . . . . .
omnis vn . . . . . .
me part . . . . . re-
gula, ſed v . . . . .
i altius fixa . . . . .
ferendum qui . . . . .

¶Quoniã ſignificat *nõ ſolum id quod quia, vt ait Verrius* apud antiquos, *ſed etiam id quod poſtquam, hac ſcilicet* de cauſa, quod *Græcum* ἐπεὶ, I *vtrunq.* ſignification-*em optinet.* ¶*Quod ſignificat* etiam aliquid præ-*terquam quod in vſu fere ẽ. & Græci* dicunt ὅτι. ¶Quin-*quennales Cenſores appella*bãtur, qui luſtrũ cõ *derent quinto quoq. anno à quo nõ*ari cœptos. ¶Quin-*que genera ſignorum obſeruabant* Augures publici, *ex cælo, ex auibus, ex tripudiis,*

ex quadrupedib. ex *diris. vt eſt in Auguralibus*

R

Ruſuli Tribuni mil-*itum appellabantur, quos* Conſul faciebat, n-*on populus: de quorum iure, quod* Rutilius Rufus leg-*em tulerat, qua eos cauebatur multis* modis (ſic enim eleua-*uerant eorum ius, ac tum: eleua*bant, qui populi ſuffra-*gio creabantur.* ¶*Rufuli à* cognomine Rutili, a-*c poſt Rutilii appellati ſunt.*

[ὃν.]

pag. 71.

. . . . nas
. . . . . . Næui-
us . . . . . uit
. . . . ad
. . . . . . eſcen-
. . . . . . Ru-ctare
non ructari. dicendum ait Verrius. vt pro
. . . . . . os igi-
tur . . . . . ſtrib-
. . . . . *Valerius F*l-accus
. . . . *Videres alios Ructa* re, ac
reſpuere pulcherrima ſuperbia. M. Cice-*ro tamen in libro II. Philippicarum,* ructa-*retur dixit.* ¶*Reſperſum, vinum ſi*-gnificat *apud antiquos: quia in ſacris no*-uendia-*lib. vino mortui ſepulchrum. ſ*-pargebatur.
. . . . . . ¶ Romani
videntur ab initio nulla vſi eſſe artificum *opera, ſed vbi primùm ludos facere c*-æperunt *tunc aſciti a*r*tifices ab Etruſcis ci*uitatibus *fuerunt: ſero autem ludi* omnes, qui nunc *à Romanis celebrari ſolent,* ſunt inſtitu-*ti. Quidam primos ponunt Rom*-anos. Alij aiunt *Megalenſes, id eſt Matris* Magnæ ac po-*pulares Cereris. Alij aiunt* in conferendis *equis Troianis luſitaſſe pueros* Romanos. Alij *inſtitutum, vt luderent e*-quitando, iactu, *ſaltu, curſu feſtis Pa*-lilibus: parib. q. etiam *vt ludicra certationes a* ludentibus fierent. ¶*Rubidus panis appella*-tur parum coctus, cum *rubeo colore rubefactus.* Plautus in Caſina. *In furnum condit*-o, atque ibi torreto *pro pane rubido. It*-em. ¶Scortæ ampullæ

pag. 72.

vetuſtate rugoſæ, & coloris eiuſdem, rubidæ dici ſolent. ¶Romanam portam vulgus appellat, vbi ex epiſtylio defluit aqua. qui locus ab antiquis appellari ſolitus eſt ſtatuæ Cinciæ, quod in eo fuit ſepulcrum eius familiæ. ſed porta Romana inſtituta eſt à Romulo infimo 1 cliuo Victoriæ, qui locus gradibus in quadram formatus eſt. appellata autem Romana à Sabinis præcipue quod ea proximus aditus erat Romam. ¶Rutabulum eſt, quo ruſtici in proruendo igne, panis conquendi gratia. A Nonius in Pico quid ego facerem, otioſi, 2 rodebam rutabulum. Næuius obſcenam viri partem deſcribens. vel quæ ſpe

rat se nupturam viri 5 adolescentulos, 6 ea licet senile tractet retritum rutabulum. ¶ Ruta caesa dicuntur quae venditor possessionis, sui vsus gratia concidit, ruendoque contraxit. 7 ¶ Rutilium 8 rufum significat, cuius coloris studiosae etiam antiquæ mulieres fuerunt, vnde traxerunt cognomina rutilias, 9 vt indicat frequenter Ascanius ¶ Rutrum tenentis iuuenis est effigies in Capitolio ephebi, more Græcorum harenam ruentis, exercitationis gratia. quòd signum Pompeius Bithynicus ex Bithynia suppellectilis regiæ Romam deportauit. ¶Rutundam eadem Vestæ Numa Pompilius rex Romanorum consecrasse videtur, quod eandem esse terram, qua vita hominum sustentarentur, crediderit: eamque pilæ forma esse, vt sui simili templo dea coleretur. ¶Ruscum est, vt ait Verrius, amplius paullo herba, & exiruis 10 virgultis, fructibúsque 11 non dissimile iunco, cuius coloris rebus vti mulieres solitæ, 12 commemorat Cato origi-

[1 in imo 2 A vtuntur 3 otiosus? 4 Nanius 5 viro 6 adolescentulo. 7 extraxit 8 Rutilius vel, Rutilus 9 Rutila 10 exilibus 11 fruticibusq; 12 solitus.]

pag. 73.

num l.vij. Mulieres opertæ auro, purpuraque ars[1] inhæret diadema, coronas aureas ruscea facile, 2 galbeos, 3 lineas, pelles, redimicula. ¶ Rupitias in xij. significat damnum dederit. 4 ¶Rodus, vel raudus significat rem rudem, & imperfectam. nam saxum quoque raudus appellant poëtæ vt Accius in Menalippo. 5 Constituit 6 cognouit, sensit 7 conlocat sese in locum celsum. hinc manibus repete raudus saxeum grandem & grauem. & in Chrysippo. Neque quisquam à telis vacuus, sed vti cuique obuiam 8 fuerat, ferrum saxio rudem. 9 Vulgus quidem in vsu habuit, non modo pro ære imperfecto, vt Lucilius, cum ait. plumbi paxillum 10 rodus liniq. matexam: 11 sed etiam pro signato, quia in mancipando, cum dicitur, ruduscul o libram ferito, asse tangitur libra. Cincius de verbis priscis sic ait. Quemadmodum omnis fere materia non deformata, rudis appellatur. sicut vestimentum rude, non perpolitum: sic æs infectum ruduscului apud ædem Apollinis æs conflatum iacuit, id adrudus appellabant. . . in æstimatione Censoria æs infectum rudus appellatur. ¶Rudiarij ab eodem dicuntur, qui saga noua poliunt. Hominem imperitum rudem dicimus. Rudentes restes nauticæ, & asini, cum voces mittunt. ¶ Ruspari est quærere cribro, 12 vt hoc versu indicatur, & ego 100, vt latebras ruspans rimarem optimas. ¶Rustica vinalia appellantur mense Augusto xiiij. kal. Sept. Iouis dies festus, quia latini bellum gerentes aduersus Mezentium, omnis vini libationem ei Deo dedicauerunt, eodem autem die Veneri templa sunt consecrata, alterum ad Circum Maximum, alterum in luci libitia densi, 13 quia imprus 14 Deæ tutela sunt orti. ¶Rustum ex rubus

[1 auri 2 facie. 3 galbeam 4 dederu. 5 Menalippo 6 constitit 7 sensim 8 obuiam 9 saxum rodum 10 paxillumu 11 m etaxam 12 crebro 13 Luco Libitinensi 14 in ipsius.]

pag. 74.

. . . .

pag. 75.

. . . .

. . . .

pag. 76.

vbi incubare possit auspicij repetendi causa. ¶Rogatio est, cum populus consulitur de vno pluribus ve hominibus quod non ad omnis pertineat, & de vna, pluribus de rebus de quibus non omibus sanciatur. nam, quod in omnes homines, resve populus sciuit, lex appellatur. Itaq; Gallus Ælius ait, inter legem & rogationem hoc interest. rogatio est genus legis, quæ lex non continuo ea rogatio est. A 1 non potest non esse lex, si modo iustis comitiis rogata est. ¶Romulum quidam ficu ruminali, alij quod lupæ ruma nutritus est, appellatum esse ineptissime dixerunt. quem credibile est à virium magnitudine, item fratrem eius, appellatos. Romam appellatam esse Cephalon Gergithius (qui de aduentu Æneæ in Italiam videtur conscribsisse) ait ab homine quodam comite Æneæ eum enim occupato monte, qui nunc Palatius 2 dicitur, vrbem condidisse. atq. eam Rhomẽ nominasse. Apollodorus in Exenide ait, Ænea. & Lania natos Mayllem, Mulem, Rhomumque atque ab Rhomo vrbi tractum nomen Alcimus ait Tyrrhenia Æneæ natum filium Romulum fuisse, atq; eo ortam Albam Æneæ neptem, cuius filius nomine Rhodius 3 condiderit vrbem Romam. Antigonus Italicæ historiæ scribtor ait, Rhomum quendam nomine, Ioue conceptum, vrbem condidisse in Palatio Romæ, eique dedisse nomen Historiæ Cumanæ compositor Athenis quosdam profectos Sicyonem Thespiadasque 4 ex quibus porro ciuitatib. ob inopiam domiciliorum complurisprofectos in exteras regiones, delatos in Italiam, eosque multo errore nominatos Aborigines, quorum subiecti qui fuerint Cæximparum viri, vnicarumque virium imperio montem Palatium, in quo frequentissimi consederint, appellauisse à viribus regentis Valentiam: quod no-

[1 A rogatio 2 Palatinus, vel pa'atium 3 Rhomus 4 Thespiasque.]

pag. 77.

men aduentu Euandri, Æneæq; in Italiã cum magna Græce loquẽtiũ copia inter spatiũ, dici cœptũ Rhomẽ. Agathocles Cyzicenarum rerum conscribtor, ait, vaticinio Heleni impulsum Æneã, Italiam petiuisse portantem suam secum neptem Ascani filiam nomine Rhomẽ, eamque vt Italia sint Phryges potiti, & his[1] regionibus maximè, quæ nunc sunt vicinæ vrbi, prima 2 omnium consecrasse in Palatio Fidei tẽplum, in quo monte postea cum conderetur vrbs, visam esse iustam vocabuli Romæ nominis causam, eã quæ priore, vnde ea locum dedicauisset Fidei. Ait quidem Agathocles complures esse auctores, qui dicant Ænean sepultum in vrbe Berecynthia proxime flumẽ Nolon, atq; ex eius progenie quendam nomine Rhomum venisse in Italiam, & vrbem Romam nominatam condidisse: Caltinus 3 Agathoclis Siculi qui res gestas conscribsit arbitratur e manu Troianorum fugentium Ilio capto, cuidam fuisse nomen Latino, eumq. habuisse coniugem Rhomam, á quo vt Italia sit potitus, vrbem condiderit, quam Rhomam appellauisse Lembus, qui appellatur Heraclides, existimat, reuertentibus ab Ilio Achiuis, quendam 4 tempestate deiectos in Italiæ regiones secutos Tiberis decursum peruenisse, vbi nunc sit Roma, ibique propter tædium nauigationis, impulsas captiuas auctoritate virginis cuiusdam tempestiuæ nomine Rhomes, incendisse classem, atque ab ea necessitate ibi manendi vrbem conditam ab his, & potissimum eius nomine eam appellatam, à cuius consilio eas sedes sibi firmauissent. Galitas scribit, cum post obitum Æneæ imperium Italiæ peruenisset ad Latinum Telemachi Circesq. filium, hisque ex Rome suscepisset filios, Romum, Romulumq. vrbi conditæ in Palatio causam fuisse appellandæ potissimum Rho-

[1 in iis 2 primam 3 Call.as quosdam 5 isque.]

pag. 78.

mæ. *Diocles Peparethius ait Iliam Numitoris Albani regis filiam, gemellos edidisse, quos in ima Tiberis ripa à Faustulo, regio ministro, expositos iuxta ficum appellatam postea à Romulo Ruminalem, sic iacentes lupam lactasse. & picum Martium nutrisse. post repertos Accam Larentiam. Faustuli vxorem, educasse, plerique tamen, conscio, & alimenta præbente Numitore, nutritos aiunt, quod Ilia ex Marte se peperisse eos asseuerabat, ac secreto litteris, omni denique liberali disciplina Gabiis institutos atque excultos fuisse. atque ita in musicis primam pueritiam traduxisse, cum inter æquales omne præstarent corporis proceritate, & forma, nominatos, alterũ Romulum, Remum alterum Eos vbi ex* compressu *Ilia natos se cognouerint, & quod expositos in ripa Tiberis lupa lactauerit præbens rumam, monte vicino descẽdẽs, & quod reperti à Faustulo* sunt educati. *Romulusque & Remus à Ruma nominati potissimum: præterea quo patre* essent procreati *intellexerint, Numitori auo primum* restituisse regnum. *deinde de vrbe condenda* per auguria decreuisse, *vter eam conderet, nominaret*q. ac Deorum *manifesta approbatione, Romulum* vrbem con*didisse, eamque nominasse Romam* potius, quam Romu*lam de suo nomine. vt ampliore* vocabuli signifi*catione prosperiora patriæ* suæ ominaretur. *Romam antea Romulam appellatam* Terentius quidem *Varro fuisse ait ab Romulo* deinde detortam voca*lem, detritaque li as fuisse* credibile. ceterum cau*sam eius appellationis inuenisse* ait Verrius *vetitam esse publicari* Romam portam ante*a Romulam voci-*

tatam ferunt, quæ fuerit *ab Roma appellata*

pag. 79.

¶*Romuliam Tribum appellatam ait Dionysius ab Romulo, quod in agro ab eo capto de Veientibus populus, ea Tribus* con- cſe- *batur. Terentius Varro dictam ait, quod pro*-xima *Roma esset* . . . . quæ . . . . . . c-uidam . . . . . . ep *ruma, id est*, mamma . . . . . Capi- *tolio* . . . . nium . . . . . . de . . . . . . que . . . . . requiſi- . . . . . *ap*-pellatam . . . . . . eſt quæ . . . . . . ¶Rumex *genus teli ſimile ſpari Gallici, cuius* nī. Lucil-*ius. Tum ſpara, tum rumices portant* tragula *ferro. Rumitant, ſignificat rumigera*- nt, vt Næ-*uius. Simul alius aliunde rum*-itant inter *ſe* [1] ¶*Ruminalem ficum appel*-latam. ait Varro *prope Curiam ſub Veter*- ibus, quod ſub ea ar-*bore lupa rumam dederit* Remo & Romulo *id eſt, mammam. Mamm*-a autem rumis di-*citur. vnde ruſtici hœdos lactent*- es ſubrumios vo-*cant qui adhuc ſub mammis habentur.* alibi autem ſunt *qui putent. quod ſub ea pecus* ruminari ſolitum *eſſet.* ¶*Rumen eſt pars colli*, qua eſca deuoratur, *vnde rumare dicebat* quod nunc ruminare. ¶*Rumentum in Augur*-alibus ſignificare *vi-detur interruptio, abrupti* one dum verba anci-*lib. mouendis prait, ſi intrim vis* 3 canerit, *tum aque atque auſpi*-i-o augurio rumentum *eſtod.* ¶*Rhegium ſignifi*-care oportere, ait

[1 *ſeſe* 2 *aly* 3 *aun.*]

pag. 80.

Verrius id municipium, quòd in freto regno, Siciliæ eſt: qnſ id dictum eſt à rumpendo, quòd eſt Græce *ῥηγνύναι* 2, eo quidem magis, quia in Gallia Ciſalpina vbi forum Lepidi fuerat, Regium vocatur. ¶Rhondeſicadionque 3 cum dixit Lucillius quo nomina riparum 4 poſuit, tam infeſtum ſibi corpus, & valitudinē referens, quam leuis, ſed 5 ſaluti nauigantium. ¶Rhinocerotem quidam eſſe aiunt bouē Ægyptium. Redemptores proprie, atque antiqua conſuetudine dicebantur, qui cum quid publice faciendum, vt 6 præbendum condixerant, 7 effecerantq;, tum demum pecunias accipiebant. nam antiquitus emere pro accipere ponebatur. at hi nunc dicuntur redemptores, qui quid conduxerunt præbendum, vtendumqſ. Redibitur tunc 8 id proprie dicitur, quòd redditum eſt, improbatumq. & 9 qui dedit, idemque rurſus coactus eſt habere id, quod ante habuit. ¶Rediuiam quidam, alij reluuium appellant, tum circa vnguis cutis ſe reſoluit, quia ruere 10 eſt, ſoluere. Titinnius in ſetina, laſſitudo conſeruum rediuiæ., & flagri & Liui. Scabra in legendo, reduuioſaue offendens. ¶Redhoſtire referre gratiam. Nauius 11 in Lupo. Vel Veiens regem ſalutant iubę 12 Albanum mulium 13 comitem ſenem ſapientem contra redhoſtis Menalus. & Accius in Amphitryone. cedo ecquid te redhoſtium 14 cum ea ſem obiectet 15 facilius. nā & hoſtire, pro æquare poſuerunt. Ennius in Cteſiphonte. Audis, atque auditis hoſtimentum adiungito. & in Hectoris lytris. quæ mea cominus machæra, atque haſta hoſpitus 16 manu & Pacuuius in Teucro. Niſi coerceo proteruitates, atq; hoſtio ferociam. ¶Redātruare 17 dicitur in Saliorū exultatio nibus cū pręſul ampiruauit, 18 quod eſt, motus edidit, ei 19 referuntur inuicem iidē motus. Lucilius, pręſul

[1 *regione* 2 *ῥήγνυσθαι* 3 *Rhondon, Icadionque* 4 *cognomina piratarum* 5 *illa eſſent* 6 *aut* 7 *conduxerant* 8 *Redibitum* 9 *ei* 10 *luere* 11 *Nouius* 12 *ſa'ue re iubet* 13 *Amulium* 14 *redhoſtitum* 15 *cum in ea ſeobiectet* 16 *hoſtiru* 17 *Redamptruare.* 18 *amptruauit.* 19 *&.*]

pag 81.

vt ampiruet, inde vulgus redamplauit [1] at Pacuuius. Proxtrenda [2] gratia. Simul cū videā Graios nihil mediocriter redamptruare, 3 opibuſque ſummis perſequi. ¶Rediuiuum eſt ex vetuſto renouatū. Cicero l. 1. 4 in Verrē Vtrum exiſtimatis minus operis eſſe vanam columnam efficere ab integro nouam nullo lapide rediuiuo. ¶Redarguiſſe 5 per e litteram Scipio Africanus Pauli filius dicitur cunti aſſe, vt idem etiam pertiſum. cuius in Lucilius, cum ait, Quo facetior videare, & ſcire pluſquam ceteri, pertiſum hominem, non pertæſum dicere ferunt, 6 nam genus. ¶Redimiculum vocant mulieres catellam, qua maxime vtuntur ornatus cauſa ¶Reus nunc dicitur, qui cauſam dicit: & item qui, quid promiſit ſpondit ve, ac debet. at Gallus Ælius li II. ſignificationum verborum, quæ ad ius pertinét, ait. Reus eſt, qui cum altero litem cōteſtatam habet, ſiue his 7 egit, ſiue cum eo actum eſt. ¶Reus ſtipulādo eſt idem qui ſtipulator dicitur, quippe ſuo nomine ab altero quibus populatus 8 eſt, non his 9 qui alteri adſtipulatus eſt ¶Reus promittēdo eſt, qui ſuo nomine alteri quodpromiſit, qui 10 pro altero quid promiſit. ait Capito Actus 11 in eadem quidem opinione eſt: ſed exēplo adiuuat interpretationē. Numa 12 in ſecunda tabula, ſecūda lege, in qua ſcriptum eſt, quid horum fuit vnum 13 iudici arbitrove, reove, eo die diffenſus 14 eſto. nunc vterque actorum rei quæ 15 in iudicio me 16 vocatur, itemque accuſator de vi accitur 17 more vetere, & conſuetudine antiqua. ¶Riuus vulgo appellatur tenuis fluor aquæ, non ſpe conſiliove 18 factus, verum naturali ſuo impetu. ſed hi 19 riui dicuntur, qui Manu facti ſunt, ſiue ſuper terram foſſa, ſiue ſuper 20 ſpecu, cuius vocabuli origo ex Græco pendet. ¶Repanda 21 locantur Pompina 22 flumi-

[1 *Redantruauit* 2 *Promerenda* 3 *redamptruare* 4 *iij* 5 *Redarguiſſe* 6 *ferunt* 7 *is* 8 *qui ſtipulatus* 9 *is* 10 *quive* 11 *Ateius* 12 *Nam* 13 *vitium* 14 *dies diffinſus* 15 *alter, reuſque* 16 *rei* 17 *de via citu* 18 *ſpecu inciliove* 19 *ij* 20 *ſubter* 21 *Rotanda* 22 *Pomptina.*]

pag. 82.

n-a, *id eſt, purganda: reta enim vocantur arbores, quæ* a-*ut*

a-ut ex ripis fluminum eminent, aut in alueis extant. ¶ Rit-*us est mos, vel consuetudo.* ¶ *Riti autem bene a-c recte significat* . . . . iltic. *Plautus in Menachmis. Certe haec mulier canterino ritu astans somniat* . . . . homi . . . . . ina . . . . . . telo . . . . . alio . . . *facit mentionem* . . . . *te-lorum* . . . . *solitum est* . . . . remo . . . ¶ *Retractare est rursus tractare.* . ¶ Ra-*bidus a rabie dictus, qui morbus caninus est.* Catullus *de Berecynthia & Atti. Abit in quiete melli rabidus furor animi.* ¶ *Raui coloris, rauistelli appellant a Plauto, qui sunt inter flauos & casios,* rauo sub con-[1] . . . . . quod genus hominum *pessimum est. Idem in Epidico:* Sed quis hæc est *mulier cula, & ille rauistellus, qui* venit. ¶ Rates *vocantur signa inter se colligata,* quæ per aquam agan-*tur, quo quidem vocabulo* interdum etiam . na-*ues ipsa significantur* Afranius in epistula . . . *Vento perculsam ratem* it-*em eodem nomine significarint* 2 etiam re-*mos.* . *Attius in Neoptolemo.* Atque ego rep-*ercutio ratibus mare.* & alio loco. Sed iam *propellunt caruleum rates* salum. ¶ Radere g-*enas vetitum est in lege* xij. id est, vnguibus *scindere.* ¶ *Rabula* dicitur in multis intus 3 neg-*otijs, paratusq; ad radendum,* quid, auferendumque. *vel est ita dictus,* quia acrior sit in neg-*otiis agendis, & quasi* rabiolus. . . . . .

[1 *colore.* 2 *significarunt.* 3 *intentus.*]

pag. 83.

. . . .

¶ *Rodusculana porta videtur appellata,* qu-od *rudis & impolita sit relicta; vel quia* a-re *vincta fuit. nam as, vt Varro ait in libro antiqui-*tatum, *raudus dicebatur: atque ex eo dici in man-*cipa-*ndo, Rudusculo libram ferito.* ¶ *Runa genus* teli. *Ennius: runata recedit, id est, pilata est* genus *etiam* . . . . . enim . . . . . m, atque . . . . *quod* vene-*no tingebant* . . . us. M. . . . . *Val-*erio . . . ¶ *Rasores antiqui fidicines appel-*labant, *qui vt ait Verrius, ita appellati vid-*entur, quia *radere ictu chordas videantur* artifi-*cio quodam.* ¶ *Ratitam quadrantem Ta-quitius in libro quem inscripsit de* . . . & Oppius.[1] *Aurelius, aiunt putant, quod* in eo, & tri-*ente, ratis fuerit effigies,* vt nauis in as-*se, a qua quidem re appellatum* quoque ratitum *dicunt. Meminit trientis* ratiti Antonius, *a qua ratitos ex hac causa dici* trientes putat, *quod ratis appellatio tertia parti-s* assis sit, quum-*ra autem, aut alius partis.* in illa sic, 2 sed se-*cundum numerum, vt sex-tans.* nec hac re ra-*tem dici solere, nisi de terna:* ac legionum vnam 3. *vnam ratem triente sig-*nificat. quod hi pe-*nderentur trientes, cum ra-*tio cum his putaretur, *quibus soluenda res ess-ent.* ¶ R . . . anti-*qui pro raucitate dicebant.* Plautus. Vbi si qu. d pos-*camus, ad rauim poscamus.* Item experiurar . . 4 her-*cle omnia ad raucam rau-*im. & in Artemone. & . . . . . *Cacilius in* Hypobolimæo. Prius *ad rauim poscaris. qua p acen-*tam feceris. ¶ Ratus sum,

[1 *Opilius* 2 *nulla sit* 3 *legib. Numæ.* 4 *exp rgauo.*]

pag. 84.

significat putaui, sed alioqui, pro firmo, certo ponitur ratus, & ratum Ennius. Occidunt, vbi pot tur ratus Romulus prædam. & Accius in Menalippo. Neq; ratum est, quod dicas, neque quæ agitas, dicendi est locus R. duobus in cōplurib. orationib. cum de actis differt cuius etiā perscribi solet, id est rationum relatarum quod his 2 tabulis docentur iudices, quæ publice data, atq. accepta sint. ¶ Rauulæ à rauis oculis, quemadmodum à cæsis cæsullæ. ¶ Ratumena porta à nomine eius appellata est, qui ludicro certamine quadrigis victor, clarusci 4 generis iuuenis vehis 5 consternatis equis excussus Romæ periit, qui equi feruntur, non ante constitisse, quam peruenirent in Capitolium, conspectumque fictilium quadrigarum quæ erant in fastigio Iouis templi, quas faciendas locauerant Romani vegenti 6 cuidam artis figulinæ prudenti. quæ bello sunt reciperatæ: quia in fornace adeo creuerant, vt eximi nequirent. idque prodigium portendere videbatur, in qua ciuitate eæ fuissent, omnium eam futuram potentissimam. ¶ Reciperatio est (vt ait Gallus Ælius) cum inter populum, & reges, nationesque & ciuitates peregrinas lex conuenit, quomodo per reciperatores reddantur res, reciperentur que. resque priuatas inter se persequantur. ¶ Reciprocare pro vltro, citroque poscere vsi sunt antiqui quia procare est poscere. Pacuuius in Teucro. Rapido reciproco, percito, augusto, citare, rectem, reciprocare. vnde eq. grem is subiectare. adfigere. Plautus in Astraba. Quasi tollenono, 7 aut pilum Græcum reciproceis plana via. ¶ Recellere, reclinare, & excellere, in altum extollere. ¶ Recinium omne vestimentum quadratum. hi qui. xij interpretati sunt, esse d xerunt vir toga 8 mulieres vtebantur, prætextum 10 clauo purpureo.

[1 *differitur cuiusquam* 2 *in* 3 *Rauilæ* 4 *Etrusci* 5 *Vein* 6 *Veienti* 7 *tollenonem* 8 *y* 9 *virilem togam, qua* 10 *prætextam.*]

pag. 85.

vnde reciniati mimi planipedes. quam rem diligenter exsequitur Santra l. ij. de ant. quitate verborum. ¶ Reconductæ 1 fecerit 2 & condere vrbem, facere, ædificare, vt Cincius testatur in libro de verbis priscis. ¶ Ricæ, & riculæ vocantur parua ricinia, vt palliola ad vsum capitis facta. graue 3 quidem ait esse muliebre cingulum capitis, quo pro vita Flaminica redimiatur. ¶ Rectæ appellantur vestimenta virilia, quæ patres liberis

suis conficienda curant ominis causa. ita vsurpata. q.a stantibus & in altitudinem texuntur. ¶Remancipatam Gallus Ælius esse ait, quæ mancipata sit ab eo, cui in manum conuenerit. ¶Renes (quos nunc vocamus) antiqui nefrundines appellabant. quia Græci νεφροὺς eos vocant. Plautus in Satyrione. Male tibi euenisse video, glaber erat tanquam rien. ¶Refriua fabra 4 dicitur, vja 5 ait Cincius quoq. quæ ad sacrificium referri solet domum ex segete auspicij causa, quasi reuocant 6 fruges, vt domum datantes teuirtico 7 ad rem diuinam faciẽdam. Ælius dubitat, an ea sit, quæ prolata in segetem domum referatur, an quę refrigatur, quod est torreatur. sed opinionem Cinci adiuuat, quod in sacrificiis publicis, cum puls fabata dis datur, nominatur refriua. ¶Remeare, redire: vt commeare, vltro, citro 8 ire. vnde commeatus dari dicitur, id est, tempus, quo ire, redire cũ [9] possit. Afranius (vt in ea mancipato.[10] Vetuit me sine mercede protium paucius [11] remeare in ludum. ¶Remeligens, 12 & remoræ memorando 13 dictæ sunt in 14 Plauto in Patina, Nã quid illæ nunc tam diuinitus 15 remorantur remeligines. ab Afranio in Prodito, remeligo à Laribus missa sum hanc, 16 quæ cursum

[1 *Reconderit* 2 *refecerit* 3 *Granius* 4 *faba* 5 *vt* 6 *reuocent* 7 *è tritico* 8 *citroq;* 9 *redireq;* 10 *in Emancipato* 11 *Paccius vel Pancius.* 12 *Remeligenes* 13 *à morando* 14 *a* 15 *tamdiu intus* 16 *huc.*]

pag. 86.

colub *eam nauiv.* ¶*Remora alias tarditas* siman-*tur*, 1 *ab eo quod moram facit. Plautus Trinnino* 2. *Quæ in rebus multis obstant, odiosæq.* su-*t*, *remoramque faciunt rei priuatæ, &* public-*e. Lucilius. Quantum vox ex te resonans* meo gr-*adu remoram facit.* ¶*Remurinus ager* dictus, *quia possessus est à Remo, & habitatio Remi* Remu-*ria item in Auentino dicta. namq; Auentinum, in quo habitaret, elegisse Remum dicũt. Vnde vocitatam aiunt Remuriam, locum in summo Auentino. vbi* de vrb-*e condenda fuerat auspicatus. alias Remorum* 3 qu-*ondam cum locum appellatum fuisse* . . . testis est. . . . . ¶*Remores* item in vsp*icio aues dicuntur, quæ acturum aliquid* remora-*ri compellunt* . . . ¶*Rimari*, quære-*re valde vt in rimis quoq;* . . . qui te rima-*tur* . . . Ennius li. xi. . . . viriq. ¶Re-*millum dicitur, quasi repandum* . . Lucilius Suda . . . . remilium & Afra-*nius in* . . . *co-*xendice pergam . . . . , ¶*Re-*morbescat En-*nius posuisse videtur, pro in morbum* recidat. ¶Re-*futare significat redargue*re. Pacuuius in Hem-*iona* 4 . . . quas gloria & . . . . . victas humanum . . *compositum a fando, versa* litera in u. *vt item in cludo factum est, a quo* recludere. ¶Re-*nancisciteur, Verrius quidem significare ait* rep-*rehendit. Vnde adhuc nos* dicimus nanciscitur; *& nactus, id est adeptus. Reor*, existimo, & quæc-*unque ab eo declinantur*, quorum passiua aucto-*ritas est.* *Remul-*

[1 *nominatur* 2 *Trinummo* 3 *Remorium vel Remonium* 4 *Hermiona.*]

pag. 87.

eo est, cum scapha remis nauis magn-a trahitur. ¶*Rigidum & præter modum frigidum si-*gnificat, *& durum* . . . rigido 1 . . . . . . rigido . . . . . . *rigi-*do ferro . . ¶*Regifugium dies notatur in Fastis* VI. kalen. *Martias, vt ait Verrius, ita dictus*, quia *eo die rex Tarquinius Roma fugerit*; quod fal*sum esse arguit Cincius in libro Fastorum*, & Tul*ius* 2 *de feriis qui Saltares virgines*, & Salios *adesse dicunt Regi sacrorum, cum facit sacri-*ficium in *Comitio, quo facto statim fugit quod verum cog-*nouerit *esse, qui legerit in Fastis dies tales, qua-*les notantur *sic.* Q. REX. C. F. *id est* quando Rex *comitiauit, Fas; id est ad comitium it-*at his *enim tantum ferijs Regi sacrorum in Comitium*, nec in *alijs ire licet. qui mos videtur ascitus ex E*truria. *Regifugium item dies notatur in Fastis*, kalen. Iuniis. *qui dies, quia totus nefastus non est*, legi debet cum *nota N̄. non N. quod ille dies sit* e nefasto fastus. ¶*Regia dicta, vel q sacrorũ causa tã-quã in fanũ à Pontifice conuocati, in eam conuenirent*: aut quod in ea, *sacra a Rege sacrificulo erant sol-*ita vsurpari. ¶*Regiæ feriæ dictæ videntur*, quæ fiunt fori, *conuentus, & nundinarum causa in* ciuitate aliquem *per sacerdotem, qui sit regia mai-*estate. sed non *semper ob hanc vnã causam tant* usi, qui 3 homini talis *maiestatis cura datur etiam, cũ expiatio* ictus fulguris fit, *aut in procurando portento simi-*li quo regiæ feriæ *fieri etiam solita sunt.* ¶R-eglescit, cum dixit *Plautus, significat crescit, ho-*c versu: vix super*sum dolori, qui in dies va-*e misero mihi ac *perditi, reglescit magis, magisq;* inde etiam glires

[1 *rigido* 2 *Iulius* 3 *quia.*]

pag. 88.

dicti videntur, quibus corpus pinguedine adcrescit. Reapse est reipsa. Pacuuius in Armorum iudicio Si non est ingratum reapse quod feci bene. ¶Regimen pro regimento vsurpant poetæ. Ennius l. xvj. Primus senex bradyn (in) regimen belliq. peritus. ¶Religati dicuntur proprie, quib. ignominiæ, aut pœnæ causa necesse est ab vrbe Roma, alioue quo loco abesse lege, Senatuique consulto, aut edicto magistratus, vt etiam Ælius Gallus indicat. Religiosus est non modo deorum sanctitatem magni æstimans, sed etiam officiosus âduersus homines dies autem religiosi, quib. nisi quód necesse est, nefas habetur facere: quales sunt sex & triginta atri, qui appellantur, & alii senes,[1] atq. hi [2], quib. mũdus patet. A [3] esse Gallus Ælius, quod homini ita facere non liceat, vt si id faciat, contra deorum voluntatem videatur facere. quo in genere sunt hæc; in aedem Bonæ deæ virum

virum introire; aduersus mysticæ 4 legem ad populum ferre: dic ne fasto apud Prætorem lege agere. Inter sacrum autem, & sanctum: & religiosum differentias bellissime refert. ¶Sacrum ædificium, consecratum deo. ¶Sanctum murum, qui sit circum oppidum religiosum sepulcrum, vbi mortuus sepultus, aut humatus sit, satis constare ait. sed ita portione quadam, & temporibus eadem videri posse, siquidem quod sacrum est, idem lege, aut instituto maiorum sanctum esse putant, 5 violari id sine pœna non possit. idem religiosum quoque esse, qui non iam 6 sit aliquid, quod ibi homini facere non liceat: quod si faciat, aduersus deorum voluntatem videatur facere. similiter de muro & sepulchro debere obseruari, vt eadem

[1 & *Alliensis.* 2 *ij.* 3 A *Religiosum* 4 *auspicia.* 5 *putat, vt.* 6 *quondam.*]

pag. 89.

& sacra, & sancta, & religiosa fiant, sed quo 1 modo, quod 2 supra expositum est, cum de sacro diximus. ¶Repotia postridie nuptias apud nouum maritum cenatur, quia quasi reficitur potatio. Pacuuius in Iliona. Ab eo depulsum mamma pædagogandum accipit appot. . . talis 3 libet. ¶Repagula sunt, vt Verrius ait, quæ patefaciundi gratia (qua) ita figuntur, vt ex contrario quæ oppanguntur. Cicero in Verrem l. iiij. Postea conuolsis repagulis, effractisque valuis demoliri signum, ac vectibus labefactare conantur. quæ poetæ interdum repages appellant. ¶Repudium Verrius ait dictum, quod fit ob rem pudendam. Accius, Repudio eiecta ab Argis iam dudum exsulo. ¶Repedare, recedere. Pacuuius. Paulum recede 4 gnate à vestibulo gradum. ¶Repastinari ager is dicitur, vt Verrius existimat, cuius natum 5 mutatur fodiendo, cum aut siluester ex quo dicatur 6, aut lapis mollitur frangendo, vt fiat pascui 7, vel pecoribus herba, vel hominibus satione. Cato in ea, quam scribit de suis virtutibus contra Thermum. Ego iam à principio in parsimonia, atque in duritia, atque industria omnem adolescentiam meam abstinui, 8 agro colendo, saxis Sabinis, silicibus repastinandis, atque conserendis. Afranius in Repudiato. Repastina serati senex 9 fugis. ¶Reluere, resoluere, repignerare. Cæcilius in Carine, Vt aurum, & vestem, quod matris fuit, reluat, quod viua ipsi 10 opposuit pignori. ¶Resignare, antiqui pro rescribere ponebant, vt adhuc subsignare dicimus pro subscribere: Cato de spoliis, ne figerentur, nisi quæ de

[1 *eo.* 2 *quo.* 3 *repotialu.* 4 *receda.* 5 *natura.* 6 *excodicatur.* 7 *pascuis.* 8 *rhetoricus,* 9 *Repastinare serata senex.* 10 *ipsa.*]

pag 90.

ho-*stibus capta essent. sed tum vbi indiuisi sunt* reu-*ertantur repignatis vectigalibus* . . .
nar . . . . . .
requi . . . . . .
alia a . . . . . .
quod n . . . . . .
reb . . . . . .
indi . . . . . .
tertium . . . . . .
ranorum . . . . . .
politi . . . . . .
nisi a . . . . . .
vocabu . . . . . .
cretum . . . . ¶Re-
sulta-*re sæpe resilire.* ¶*Restibilis ager* dicitur qui bie-*nnio continuo seritur farreo spi*co, id est ari-*sto, quod nefiat, solent qui prædia lo*cant excip-*ere.* ¶*Reses, & residuus dicitur ignauus, quia* residet Accius *in* . . . Odi residuos sin-*o ded tos, atque inertes. Afranius in* Rosa prætere-*a resides multi* . . . Pacuuius in arm*orum iudicio* . . . Tuq. te resider-*e manus residem, at contra* nos hic esse in *labore.* ¶Resecrare, reso *luere religione. vtique cum* reus populum co-*mitiis orauerat per deos,* vt eo periculo li-*beraretur. iubebat magi*stratus eum resec *rare. Rursus, autem, idem* vti se liberarent inst *stebat, & quod insons* innocensque esset cau-*sabatur: & quod caput* est, ne eidem iter-*um dies diceretur, neve iterum* animaduerti, sta-*tuerent in eum, deprecabatur,* cumque comitia esse-*nt dimittenda.*

pag. 91.

. . . . . . aut
. . . . . . iure
. . . . . . ut
. . . . . . ica
. *Plautus. Resecroq; mater quod dud*-um ob *secraueram* . . . *resecr*-or
. . . . . ¶R- es con*perendinata dicitur, vt Verrius ait, iud*-icium *in diem tertium constitutum.* ¶*Rauam* vocem *significare ait Verrius raucam, &* Parum *liquidam, proxime canum latratum sona*-ntem: *Vnde etiam causidicus pugnacite*-r loquen-*s, rabula appellabatur, vt est apud Lu*-cilium . . . . *rauil*-*la* . . . . . . *rauist*-elli nisi *a raui potius dictos velimus, vt est apud Plau* tum, qui *ait in Aulu aria. Vbi si quid* poscamus (quod) *ad rauim poscamus prius. Et a'i* - bi. Expurga*bo hercle omnia ad raucam* rauim. ¶*Roscea in agro Reatino campus appellatur quod in arua rore humi*-da semper ferent. ¶*Rediculi fanum extra portam* Capenam Cornifi*cius ait fuisse. qui Rediculus pro*-pterea appel*latus est, quia accedens ad vr*-bem Hannibal, *ex eo loco redierit quibus*-dam visis perterritus. ¶*Reserari Verrius ait* dici ab eo quæ, de *missa sera a ian*-uæ cardine patefiant *fores: inde, quæ patefacta,* & declusa sint, re*serata dici. sera* neque dicantur a fustes: *qui opponuntur clausis* foribus. Pacuuius *in Armorum iudicio. Nunc* pandite valuas,

remoueto ferat, *vt* complectar. ¶Rema-

[1 *quod.* 2 *namque dicuntur.*]

pag. 92.

nant, 1 repetent. 2 Ennius l. j. desunt 3 riuos camposque remant. 4. ¶Refert cum dicimus, errare nos ait Verrius. esse enim rectum rei fert, datiuo scilicet, non ablatiuo casu. sed esse iam vsu possessum. ¶Ridiculus proprie dicitur, qui in rebus turpib. ridetur. ¶LIBER XVII. SEXTI POMPEI FESTI LIBER XVIII.]

¶RIDEO, INQVIT GALBA CANterio, prouerbium est, quod Sinnius Capito ita interpretatur, nisi 3, qui principio rei alicuius inchoatæ deficiunt animo. Sulpicius Galba, cum in prouinciam exiens, ad portam ipsam canterium suum animaduertisset cecidisse, rideo (inquit) canteri te iam lassum esse, cum tam longum iter iturus, vix id sis ingressus. ¶Retricibus cum ait Cato in ea, quam scribsit, cum edisseruit Fului Nobilioris Censuram, significata aquam eo nomine, quæ est supra viam Ardeantinam inter lapidem secundum, & tertium, qua irrigantur horti infra viam ardeatinam, & Asinariam vsque ad Latinam. ¶Recepticium seruum, Cato in suasione legis Voconiæ cum ait, significat, qui ob vitium redhibitus sit. vbi irata facta-est, seruum recepticium sectari, atque flagitare virum iubet. ¶Rogat, id est, consulit populum vel petit ab eo, vt id sciscat, quod ferat. vnde nos quoque in consuetudine habemus pro petere, & orare. Cato in dissuasione, ne lex Bæbia derogaretur, ait hoc potius agam, quod hic rogat. ¶Restat

[1 *Rextant.* 2 *repetant.* 3 *deserunt.* 4 *remitant.* 5 *de m.*]

pag 93.

pro distat ait Ennius 1 ponere, cum his 2 dicat. Impetu aut 3 longe mediis regionibus restat. ¶Ruri esse, non rure dicendum, testis est Terentius in Phormione, cum ait. ruri se continebat, ibi agrum de nostro patre, ¶Religioni est quibusdam porta Carmentali egredi, & in æde Iani, quæ extra eam, Senatum haberi 4: quod ea egressi sex & trecenti Fabii apud Cremeram omnes interfecti sunt, cum in æde Iani S. C. factum esset, vti proficiscerentur. ¶Retiario pugnanti aduersus murmillonem. cantatur. Non te peto, piscem peto. quid fugis Galle? quia murmillonicum genus armaturæ Gallicum est, ipsiq; murmillones ante Galli appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat. Hoc autem genus pugnæ institutum videtur à Pittaco, vno ex septem sapientibus, qui aduersus Phrynonem dimicaturus propter controuersias finium, quæ erant inter Atticos, & Mytilenaeos, rete occulte lato impediuit Phrynonem. ¶Resignatum æs dicitur militi cum ob delictum aliquod [illegible] 5 in tabulas refertur. ¶Resignare etiam antiqui pro scribere interdum ponebant. ¶Rituales nominantur Etruscorum libri, in quibus præscriptum est, quo ritu condantur vrbes, aræ, ædes sacrentur, qua sanctitate muri, quo iuræ portæ, quomodo tribus, curiæ, centuriæ distribuentur, exercitus constituantur, ordinentur: ceteraque eiusmodi ad bellum, ac pacem pertinentia. ¶Rutilæ canes, id est, non procul à rubro colore immolantur, vt ait Ateius Capito canario sacrificio pro frugibus deprecandæ sæuitiæ causa sideris caniculæ. ¶Religionis præcipuæ ha-

[1 *Ennium.* 2 *u.* 3 *haud.* 4 *habere.* 5 *A ne stipendium ei detur.*]

pag. 94.

betur Censo-*ria maiestas*, *cuius in libris de vita P.R.* Varro exe-*mpla hæc profert*. *M Fuluius Nobilior*, cum M. *Æmilio Lepido Censor factus*, *cum ei* admodum i-*nimicus antea extitisset*, *sæpeq; in*-dicio cum e-*o sibi fuissent*, *publica rei causa*, quæ in pri-*mis spectatur*, *statim eo delato mune*-re, homini *inimicus remisit*. *quod eius animi* iudicium fu-*it omnibus gratum & probatum. A. Postu*-mius Q. F-*uluius Censores facti, quia Fuluius duos filios* amiserat *in Illirico militantes*, *& propter grauem mor*-bum oculo-*rum*, *censuram gerere non poterat*, *vt* libri Sibyl-*lini adirentur*, *auctor fuit*, *& vt pu*-blice supp-*licaretur pro valetudine collegæ*. Tit. Sempron-*ius*, *cum à Rutilio Tr. pl. Censoria* fides labe-*factaretur qui ob parietem diruttum iratus* cum esset æ-*dis priuatæ*, *die dicta collegam Claudium* condemna-*uerat fecit vt eadem illa*, *eodem qua in lo*-co erant. con-*demnatum absoluerent centuriæ*. L. Æmili Paulus 1 *& Q. Philippi religiosa censura* fuit. Laborauit *Paulus morbo graui*, *& pene* amissione capitis *in eo honore*. *Religiosa item* & P. Corneli S-*cipionis Nasica*, *cui collega M. P.* Opilius, post cons-*ulem qui fratrem vidit*. *censura* fuit. vadatus *enim cum esset*, *s. P. R. liberatum* constat. M. Val-*erius Messala*. C. *Cassius Lon*-ginus Censores, *quorum in magistratu subuersa pudici*-tia fuerat, famosi *extiterunt*: *nam palmam*, *quæ* in Capitolio in ara *ipsa Iouis optimi maximi*, *bello Persico nata fuerat*. *nunc prostratam ferunt*, *& ibi enatam* ficum, infames quæ *tur;us fecit*, *qui sine* vllo pudicitiæ resp-*ectu fuerant Censores* L. Corneli Lentuli. C. *Censorini sequitur censura*: Lentulus iudicio pu-*blico repetundarum damnatus* fuerat. *plurimi itaque censuram adepto damna*-

[1 *Pauli.*]

pag. 93.

tionis pœnam remiserunt P. Africani, L. Mummi *Censura insignis*: *sed in qua segniti-æ* in agen-*do notetur Mummius. Is Asellum nulla* soluta poe-*na ex ærarijs exemit*, *Africani irrisa* seueritate *qui illum fecerat ærarium. Sed & Q.* Fului No-*bilioris*, *& eius collega T. Anni Lusci* fuit no-*bilissima Censura*: *nobilitati* tribus notis *iniustis seuerissimis*, *Q. Pompei & Q. Cæcili* Metelli *Macedonici Censura lectus se*-natus, ad sum-*mum senatores amoti sunt* tres, & eo lu-*mine*, *qui aliorum offunderent* claritatem.

¶*Redanunt*

¶*Redinunt, significat, redeunt.* Ennius . . . . . . redinunt in *patriam* . . . eum feri . . . . . ¶*R*-egium est, *quod est, aut fuit Regis,* vt seruus *regius & domus regia, qualis est* Numæ Pompili. ¶*At regale facinus, quod est di* gnum rege. ¶*Romanos in lib. xi. Græco*-s appellat Enni-*us, cum ait. Contendunt Græ*-cos, Graios me-*morare solent sos, quod Græca lin*-gua longos per *temporis tractus gentibus H*-ispani.1 Non *Romanos ait Græce locutos,* cum Romulus vr-*bis conditor verbis lingua Lati*-næ locutus sit: *sed quod olim lingua Græcia* gentis fuerit *eadem cum Latina, parum prola*-tione mutata. *hoc autem verum esse ind*-icat origo eius *quæ videtur quasi Græca v*-surpatio. ¶Rigido *tum cærula suro, cum ait* Ennius, locatus 2 videtur *super etymo verbi caru*-li. est enim à matris 3 no-*mine. eodem verbo de eadem* re vsus est. & L. II. *Fert se se per lata camp*-i cærula prata cæ-*rula, mare ipsum dixit* & alibi. Inde parum *per carula ... amb*-ulabant. 4 Parum insulam

[1. *Hesperia.* 2 *locatus* 3 *maris* 4. *ambullabant.*]

pag. 95.

refert. Item. Vnum surum surus ferre, tamen defendere possunt. 1 suri autem sunt rustes,2 & hypocoristicos surculi. ¶Reque eapse Scipio Africanus, Paulli filius, cum pro æde Castoris dixit, hac compositione vsus est. quib. de hominib. ego sæpe, atq. in multis locis opera, factis, consiliis, reque eapse (sæpe) benemeritus fpem,3 id est & re ipsa. ¶Resp. multarum ciuitatum pluraliter dixit C Gracchus in ea, quam conscripsit de lege.p. Enni 4 & peregrinis, cum ait. ex notiones, cum aliis rebus per auaritiam atq. stultitiam, res publicas suas amiserunt. ¶Recto fronte ceteros sequi si norit. Cato in dissertatione consulatus. antiquæ id consuetudinis fuit, vt cum ait Ennius quoq. à stirpe supremo, & Ilia dia nepos. & lupus fœta.5 & nulla metus. etiam in commentariis sacrorum pontificalium frequenter est hic ouis, & hæc agnus, ac 6 porcus. quæ non vt vitia, sed vt, antiquam consuetudinem testantia, debemus accipere. ¶Recipe apud Catonem, pro recipiam, vt alia eiusmodi complura. ¶Redemptitauere item, vt clamitauere Cato (idem) in ea, qua egit de signis & tabulis. honorem temptauere 7 ait, l. efecta 8 benefactis non redemptitauere. ¶Repulsior secunda conlatione dixit Cato in ea, quæ est contra Cornelium apud populum, hæc 9 quis incultior, religiosior, desertior, publicis negotiis repulsior. ¶Ratissima quoq. ab his, 10 quæ rata dicimus. vnde etiam rationes dictæ. Cato in quam 11 Thermum Erga remp. multa beneficia ratissima atq. gratissima. ¶Regillis, tunicis albis, reticulis luteis vtrisque. . ctis, 12 textis sutum ver-

[1 *possent.* 2 *futtes.* 3 *sum.* 4 *Penni.* 5 *femina.* 6 *hac.* 7 *emoticauere.* 8 *malefacta.* 9 *ei.* 10 *eis.* 11 *Q. M. i. Minucium.* 12 *rectis.*]

pag. 97.

sum à stantib. pridie nuptiarium diem virginis 1 indutæ cubitum ibant ominis causa, vt etiam in totis virilibus dandis obseruari solet. ¶Rapi simulatur virgo ex gremio matris: aut, si ea non est, ex proxima necessitudine, cum ad virum traditur,2 quod videlicet ea res feliciter Romulo cessit. Rapi solet fax, qua prælucente noua nupta deducta est ab vtrisq. 3 amicis, ne aut vxor eam sub lecto viri ea nocte ponat. aut vir in sepulcro comburendam curet, quo vtroq. mors propinqua alterius vtrius 4 captari putatur. ¶Ritus est mos comprobatus in administrandis sacrificiis. ¶Receptus mos est, quem sua sponte ciuitas alienum adsciuit. ¶Religiosi dicuntur, qui faciendarum, prætermittendarumq. rerum diuinarum secundum morem ciuitatis delectum habent, nec se superstitionibus implicant. ¶Renouatiuum fulgur vocatur, cum ex aliquo fulgure functio fieri cœpit, si factum est simile fulgur, quod idem significet. ¶Referri diem prodictam, id est anteferri, religiosum est, vt ait Veranius in eo, qui est auspiciorum de comitiis, idque exemplo comprobat L. Iuli & P. Licini Censorum, qui id fecerunt sine vllo decreto Augurum, & ob id, lustrum parum felix, fuerit. ¶Regalia exta appellantur, quæ potentibus insperatum honorem pollicentur: priuatis & humilioribus, hereditates: filio familiæ, dominationem. ¶Respicere autem & 5 in auspicando, vnde quis auem prospexit, cum eodem reuertitur. ¶Religiosum ac sacrum est, vt templa omnia, atq. ædes, quæ etiam sacratæ dicuntur. ad 6 quod per se religiosum

[1 *virgines.* 2 *traducitur, vel trahitur.* 3 *vtriusque.* 4 *alterutrum* 5 *autem, est.* 6 *at.*]

pag. 98.

est, non vtique *sacrum est, vt sepulcra* quod ea non *sacra, sed religiosa sunt.* ¶Reus cum pro *v-troque ponatur, vt ait Sinnius in eo, qu-em de reo inscribit, & cum di*-cit pro se, *a-ut cum contra se agit, iuramen*-to tuo vti *p-otest.* ¶*Roscij vulgo appella*-ri solent, *in omni ar-te ita perfecti, vt Roscius* comœdus in *arte sua perfectus fuerit, cui* nihil deesset *ad perfectionem, vt libro j.* de oratore *ai-t Cicero.* ¶*Rustica Vinalia* mense Aug *usto. vt est in Fastis, Veneri fiebant,* quod eodem illo *die adis ei dea consecratæ* est, iumenta-*que, & olitores ab opere cessant. quia* omnes horti *in tutela Veneris esse dicuntur.* ¶Raucos appella-*tos esse ait Verrius videri* ab ariditate, *siue à similitudine quadam spicarum,* aristæ. in *sp-icis namque flaua fru*-menta raua appe-*llari idem Verrius* docet. Rica est *vestimentum quadratum*

minabatur littera in scribendo. quam consuetudinem Ennius mutauisse fertur vtpote Graecus Græco more vsus, quod illi æque scribentes ac legentes suplicabant

[1 nec ita. 2 contrars. 3 verueces.mataiesq. 5.solliferrea 6 caditur. 7 putem. 8 confusa. 9 sc.i.scilicet 10. antiqua consuetudine.]

pag. 120.

mutas semi-*uocales*, *&* *liquidas*. ¶*Secordiam* quidam *pro ignauia posuerunt*. M. Cato pro *stultitia posuit*, *Originum lib.* vij. cum ait . . . *ob immensam ti-miditatem*, *ac secordiam causa erat*, *nequid neg-otij publici*, *vel priuati gereretur*. *compos-itum autem videtur ex se*, *quod est sine & corde*.

¶Semis semodi-*us*, [1] *semuncia*: *qua ratione ex Græ-co trahuntur alia*, *quæ*, [2] *s*, *litteram pro aspiratione eorum habent*, *vt* ἑπτὰ *septem*, ὕλας *siluæ*, *sic ista ab eo*, *quod illi* ἥμισυ *dicunt*, *declinata videntur*.

¶Sublicium pon-*tem quidam putant* appellatum esse *à sublicibus*, *peculiari vocabulo* Volsco-*rum*, *qua sunt tigna* in latitudinem *extensa*, *qua non aliter* Formiani *vocent*, *quam à nomine* librorum: *& qua ab alijs auctoribus* sublices *voca-ntur*, *quod sub eis* aqua liquens *laberatur*, *dicta*. in qua opinio-*ne fuit* . . *qui* &, meminit Sub-*lici pontis*: *& Naeuius*, qui ait in belli *Punici libro* . . . quam *l.*quidum *Sublicio tranat ponte* amnem, & alii [1] tab-*ulis qui adhuc no*men retinet . . . . . Sallustius libro qua-*rto historiarum*, . . ne inrumendi p-*ontis Sublici* . . . sublicibus cauata . . . . essent.

¶Superuacaneum, *vt videtur*, *secludit* Verrius ab v-*acuo*, *quod*

[1 ab.]

pag. 103.

vacuum quidem dicatur id t-antummodo, *quod sufficiat*, *satis-q.* sit *familia*: *quod autem supersit*, *super*-uacaneum *id dicitur*.

¶*Strufertarios appellabant* antiqui *vt ait* . . . *h*-omines con*ductos mercede*, *qui ad* arbores ful*guritas piacularium com*-missarum *caussa sacrificia quadam* struæ 1 & *ferto sollemnibus verbis* faciant PRECOR TE IVPPI-TER VTI MIHI VOLENS PROPITIVS SIES, *quod* & nullo etiã *fiebat adhibito stru*-fertario.

¶*Suberies*, *arboris genus*, ex qua cortex *natatorius detrahitur* Lucilius . . . . ti hibernaculi

¶*Silicernium dicitur cena fu*-nebris, quam *alio nomine, exequium scriptores v*-ocant sed . . . . *& V*-errius *existimant silicernium dici*, quod nos farcimen *dicimus*, *quo* fletum 1 familia *purgabatur*: *quia cuius* nomine ea res *instituebatur*, i-s iam silentium *cerneret* *Cacilius* Obolostate. *Credidi silicernium eius* messe esurum.

¶*Sudum Verrius ait* significare sub *vdum sed auct*-orum omnium fere *exempla volunt*, *vt sudu*-s signum significet. *sudum enim quasi seudum*, *id est*, *sine vdo*, vt *securus*, *sine cura d ctum est* .

¶*Sulasta antiqui* dicebant in fir*ma*. *& texnia*. Plautus in Persa. Ad

[1 strue 2. fletu.]

pag. 104.

paupertatem si immigrant infamiæ, grauior paupertas fit fides sublestior, id est, infirmior. Idem in Neruolaria. vinum ait sublestissimum, quia infirmos faciat vel corpore, vel animo.

¶Statur, & vir, & caro non habent. ¶Supellectilis recto casu, & senis ratione dicebantur, quæ nunc contraria videntur esse finitioni portionis 1: quia omnia vocabula, X. littera finita, per. declinationes obliquorum casuum syllabam accipiunt. hæc autem duo desciuerunt ab ea, vt alia compium 2, quæ non ideo infirmare debent præceptum.

¶Scurræ vocabulum Verrius ineptissime aut ex Græco tractum ait, quod est schypoazain, aut à sequendo, cui magis adsentitur. quod & tenuiores fortunæ homines, & ceteri alioqui, qui honoris gratia prosequerentur quempiam, non antecedere, sed sequi sint soliti, quia videlicet dicat Lucilius. Cornelius P. noster Scipiadas dicto, tempusq. intorquet in ipsum oti, & deliciis, luci effictæ, atq. cinædo. & sectatori adep ipsi suo, quo rectius dicas. Ibat forte domum, sequimur multi, atque frequentes. cum secutos videri velit, ob eorum iurgia, non ob adsuetum officium.

[1 proportionis. 2 alia complura.]

pag 105.

¶Sec⁹, Valgi⁹ putat ex Græco quod est, ἕκαθε dictũ. absurde sc ilicet. significat enim aperte aliter, exemplis omnium fere, quiseã vocẽ vsurpant. Stipẽ esse nummum signatum, testimonio est & de eo quæ 1 dat̃ stipendiũ militi, & cũ spondetur pecunia, quod stipulari dicitur. ¶Sobrinus est, vt ait Gallus Ælius patris mei consobrini filius, & matris meæ consobrinæ filius. femina iisdem de caussis appellat fratrem, & fratrem patruelem, & consobrinum,

& propius conſobrino. 2 & ſobrina. iidem gradus in ſobrina quoq. ſunt. ¶Sororium tigillum appellatur hac de cauſa. ex conuentione Tulli Hoſtili regis, & Metti Fufitii 3 ducis Albanorum, Trigemini Horatii, & Curatii 4 cum dimicaſſent, vt victores ſequeretur imperium, & Horatius noſter exuperaſſet, victorq. domum reuerteretur, obuia ſoror, cognita morte ſponſi, ſui fratris manu occiſi, auerſata eſt eius oſculum, quo nomine Horatius interfecit eam, & quamquam à patre abſolutus ſceleri 5 erat accuſatus tamen parricidi apud Duumuiros, damnatuſq. prouocauit ad populum cuius iudicio victor, duo tigilla tertio ſuperiecto, quæ pater eius conſtituerat, velut ſub iugum miſſus ſubit, conſecratiſq. ibi aris Iunoni Sororiæ, & Iano Curiatio, liberatus omni noxia ſceleris eſt auguriis adprobantibus. ex quo ſororium id tigillum eſt appellatum. ¶Sororiæ 6 mammæ dicuntur puellarum, cum primum tumeſcunt, vt fraterculare puerorum. Plautus in

[1 *id quod.* 2 *ſobrino.* 3 *Mety Suffetij.* 4 *Curiatij.* 5 *ſcelerum.* 6 *Sororiare.*]

pag. 106.

Fribolaria. *tunc* *ſororiabant* papillæ pri-*mulum*, *ſed* *illud* volui dicere, *fraterculabant.* *quid* opus eſt verb-*is* *multis.* ¶*Surregit* & ſortus an-*tiqui* *ponebant* *pro* *ſurrexit*, & eius parti-*cipio*, *quaſi* *ſit* *ſurrectus*, *quibus* L. Liuill-*us* *frequenter* *vſus* eſt. ¶Sors & *patrimonium* *ſignificat*, vnde con-*ſortes* *dicimus*, *&* Deis [1] reſpon-*ſum*, *&* *quod* *cuiq.* accidit in ſo-*rtiendo.* ¶*Soracum* *dicitur*, quo ornamen-*ta* *portantur* *ſcenicorum.* Plau-*tus* *in* *Perſa.* *librorum* incillum *plenum* *ſoracum habeo.*

¶Sobrium vicum *dictum* *putant* *Cloatius* & Ælius, quod *in eo* *nullius* *taberna* locus, neq. caup-*ona* *fuerit.* alii, quod in eo M-*ercurio* *non* *lacte*: *ſed* vino ſolitum *ſit* *ſupplicari.* ¶*Sonivium* tripu-*dium*, *vt* *ait* *Appius* Pulcher, quod *ſonet*, *cum* *pullo* *excidit* plus a quad-*rupedium ex ore.* ¶*Sons* nocens, vt ex c-*ontrario* *inſons*, *innocens*: ¶Sodalis *quidam* *dictos* *putant*, quod vna ſ-*ederent*, *eſſentq.* alii quod ex ſuo *dapib.* *veſci* *ſoliti* *ſint.* alii, quod inter *ſe* *inuicem* *ſuaderent*, quod vtile eſ-*ſet*, *eoſdem*, *quod* *cerant* crebo, congre 3 voca-*ri* *à* *Græco* vocabulo, quod eſt *ἑϑα*.

¶Sodes, ſi audes, vti ſis, *pro ſi* *vis.* *&* *illico* pro in loco. Terentius *in* *Andria.* *Dic*

ſodes, quis heri Chry-*ſidem habuit.* ¶Surum dicebant, ex quo *per* - *demi-*

[1 *Dei.* 2 *puli.* 3 *congerat*]

pag. 107.

nutionem *ſurculus* *fac*-tum eſt Pla-*utus in* . . . *ſurum* non eſt tibi. *ſurum dicebant pal*-um item: nam qui-*a* *lapiebatur* *Cir*-cus ſurculis, *longum* *deligebant* *ſu* rum, tum poli-*ebant* *aſcia* . . . aut aliulæ . . . *Ennius. vnus ſu*-rus ſurum *ferre*, *tamen* *defende*-re poſſent.

¶*Suremit*, *ſumpſit*, *neq.* manum ſu-*remit* *haſtam.* *Idem* . ſurempſit, *vſurpauit*, *pro* *p*-uerum ſuſtulerit. ¶*Su*-*rum* . . cum dixit: *qui* *ita* *appellatus* eſt, quod cum *in* *Academia* *&* *Ly*-cio nobiliſſi-*mos* *inter* *excelleret*, atq. ob eam *cauſam*, *præſtant*-iſſimus ſemper *habitus* *fuiſſet*: i-nſtituit, cum *diſputaretur*, *vt* *pri*-mus ſumeretur *is*, *qui* *eſſet* ipſo dignior. *vnde* . . . *πρῶτον καὶ οἷον τὸν* *illum* *nominaui*-t. quod ſi mon-*itus* *eſſet*, *d ſpu*.*an*-tem non num-*quam* *refelerat.* Socratem quas . . . . *coniece*-rat in librum *à ſe* *ſcriptum.* *quem* inſcripſerat Scy-*rium*, *ob eum*, *cuius* gratia id appel-*lauerat* *opus.* ¶*Summus* ſſi dicebantur *murmuratores.* Næuius, odi, inquit *Summuſſos*, *pro*-inde aperte dice *quid* *ſit*, *quod* *times.* Ennius in ſexto *Annalium.* *Qui*-ntus in occulto muſſa-*bat*: *&* *Acciu*-s in Andromacha. di-*ce iam mater no*-n eſt: nam 1 muſſare ſi-*ne.* *Caliu*-s in Agnorizomene.

[1 *iam.* 2 *Anagnorizomene*]

pag 108.

quod potes, ſile, cela, occulta, tege, tace, muſſa, mane. ¶Sum, pro eum vſus eſt Ennius li. i. At tu non vt ſum ſumma 1 ſeruare decet rem. & li. ij. At ſe ſe ſum quæ dederat in luminis oras. ¶Sollo Oſce dicitur id, quod nos totum vocamus. Lucilius. ſuaſa 2 quoq. omnino dormit non ſollo 3 dupondi; id eſt non tota. Idem Liuius. ¶Sollicuria, in omni re curiora. 4 & ſolliferreum genus teli, totum ferreum. ¶Sollers etiam in omni re prudens; & ſolenne, quod omnibus annis præſtari debet. ¶Solla 5 appellantur ſedilia, in quibus non plures ſingulis poſſunt ſedere, ideoq. ſoliat ſternere dicuntur. qui ¶ ſolliſternium habent, & ſolaria vocantur, Babylonicæ, quibus eadem ſternuntur. quæ, vt ait Ver-

it Verrius, omnia ducta sunt solo. 6 aluei quoq. cauandi 7 gratia instituti, quo singuli descendunt, solla dicuntur. quæ ascendendo 8 potius dicta videntur, quam à solo 9 ¶Sollistimum. Ap. Pulcher in Auguralis disciplinæ. l. i. ait esse tripudium, quod aut 10 excidit ex eo, quod illa ferr. saxum-ve solidum, aut arbos viuiradix ruit, quæ nec præ vitio, humani 11 cædentur ve, iaciantur ve, pellantur ve. Solum, terram. Ennius l.iij. Tarquinio dedit imperium

[1 summam. 2 vasa. 3 solla. 4 curiosa. 5. Solia. 1. à sollo. 7. lauandi. 8. à sedendo 9. sollo. 10. aut 11. humana ve vi.]

pag. 109.

simul & sola regni. & aliubi. 1 Sed sola terrarum postquam permensa parumper. ¶Solea, vt ait Verrius, est non solum ea, quæ solo pedis subicitur, sed etiam pro materia robustæ, 2 super quam paries cratitius extruitur. ¶Solox, lana crassa, & pecus, quod passim pascitur non tectum. Titinius in Barrato. 3 Ego ab lana soloci ad purpuram data. & Lucilius. Pasali 4 pecore, ac montano, hirto, atq. soloce. ¶Sos pro eos antiqui dicebant, vt Ennius lib. i. Constitit inde loci propter sos dea diarum. l. iii. Circum sosque sunt magnæ gentes opulentæ. l. vij. Dum censent terrere minis, hortantur ve sos. l. xi. Contendunt Graios Græcos memorare solent sos. interdum pro suos ponebantur, vt cum per datiuum casum idem, Ennius effert. Postquam lumina sis oculis bonus Ancus reliquit. ¶Sultis, si voltis. Plautus in Friuolaria. Sequimini me hac sultis legiones omnes lauernæ. & in Rudente. Curatæ hæc sultis magna diligentia. M. Cato pro L. Cæsetio. Audite sultis milites, si quis vestrum in bello superfuerit, si quis non inuenerit pecuniam, egebit. ¶Solari sine præpositione dixisse antiquos testis est Pacuuius, cum ait. ¶Solatur, auxiliatur, hortaturq. me. ¶Solatum genus morbi maxime a rusticantibus dicitur, cuius meminit

[1. alibi. 2. robusta. 3. Barbato. 4. Pascali.]

pag. 110.

etiam Afrani-*us in* . . . arquato med-*eri*, *cuius nomen ab aurigine*. 1 ¶Spolip-*unga genus bestiolæ* maleficæ, q-*uod acrius, concitatiúsque* fit feruore so-*lis*, *à quo nomen* traxit. ¶Sos-*pes significat apud* omnes ferre à au-*tores saluum*; Afranius in ep-*istola*, *Di te sospitem* seruent tuis. *Vergil. l.viij. Æneid.* Maxime Teu-*crorum ductor, quo sospite* nunquam En-*nius in* . . . parentem & pa-*tria di seruate* sospitem ac-*nus in* . . . *si* rite ad patri-*am sospes peruenis*set Ennius vi-*detur seruatorem significare*, cum dix-*it*. *Quo sospite* liber. cæterum s-*ospitare*, *Verrius* ait esse bona spe *afficere*, *aut bonam* spem non falle-*re*. ¶*Succrotilla* tenuis diceba-*tur*, *& alta vox*. Titinius in . . . *Feminea* fabullare succro-*tilla vocula*. *Afranius* in episto-*la*. *loquebatur succrotilla* voce serio, *Plautus in describendis* mulie-*rum cruribus* gracilibus in Syr-*o*. *Cum extortis* talis, cum sodellis 3 cr-*usculis*. *belle*, quæ non pedibu-*s tient*. ¶*Sucula* est machinæ *genus teretis* materiæ, & foratæ, *ac crassæ*, quam vt vber scrofæ *porci circumsistant* sic, versant-*esque ductario* sunt volunt. 4 eodem no-*mine* stellas ruint que 5 *dicunt, quas aliter*

[1. *aurigine* 2. *fere* 3. *sodellis* 4. *voluunt* 5. *quinque*.]

pag. 111.

appellarunt à s uum-a hyadas. Græci ὑάδας. *nostri*, *exe*-stimantes à subus *dici*, *modo Latine lo*-quenti, dixerint 1 *eas* ¶*Suculas*. ¶*Suc*-cingulum *appellabant antiqui bal*-teum. Plautus, *Ab Hippolyta succingul*-um Herculis 2 *aque magno neu*-tiquam abstu*lit periculo*. ¶*Succer*-dæ stercus *suillum dicebatur* . . us. fimus *succeda*. *Titinius*. Quid habes, nisi *vnam arcam sine cla*-ui, eo condis *succerdas alio nomin*-e succerda *dicitur opicerda* . . .homo opicer*da* . . *homi*-nem, quem Sol *in opicerdis aspici*-t. ¶Suburanam *tribum antea* succisanam 3 *per c. appella*ba-nt ex nomine *regionis*; *nam parte*-m imam illam quoq. *trahunt fuisse suc*-cusanam. dictam. *Ver tus autem ait se mi*-ratum esse, *cur non à nomine* pagi. ¶Succusa*ni*, *in quo milites* exercerentur. ¶*Succidanea hostia* appellatur quæ *secundo loca cadeba*-tur, quod quasi *succideretur*, *dicta*. quidam à suc*cedendo*, *non à succi*-dendo dictum *putant*. ¶ *Sugillatum* dici existimant *ex Græco vocabulo*, quod ea pars quæ *est sub collo*, [illegible] ab iis dicitur. ¶*Sycophantas qui*-dam ex hac causa *dictos putant*. Atticos quondam 4 *iuuenes solito*-s aiunt in hortos

quorundam i-rrumpere : fiscosq. deligere, qu-am ob causam lege factum

[1 loquendi. dixerunt 2. Hercules. 3 Succusauam 4 quosdam 5. causum.]

pag. 112.

qui id fecisset, capite 1 esset ei. quam pœnam qui persequerentur ob paruola detrimenta, sycophantas appellatos. ¶Sulci appellantur, qua aratrum ducitur, vel sationis faciendæ causa, vel vrbis condendæ. vel fossura rectis lateribus, vbi arbores ferantur. fulmen quoq., qua eius vestigium, similiter appellatur. quod vocabulum quidam ex Græco fictum, quia illi dicant ὁλκόν. ¶Suasum, colos appellatur, qui fit ex stillicidio fumuso in vestimento albo. Plautus. Quia tibi suaso infecisti pro pudiosa pallulam. quidam autem legunt in suaso. nec desunt, qui dicant, omnem colorem, qui fiat inficiendo, suasum vocari, quod quasi persuadetur 2 in alium ex albo transire. ¶Saltum Gallus Ælius l. ij. significationum, quæ ad ius pertinent. ita definit. ¶Saltus est, vbi siluæ & pastiones sunt, quarum causa casæ quoq. si qua particula in eo saltu pastorum, aut custodum causa aratur ea res non peremit nomen saltui, non magis, quam fundi, qui est in agro culto, & eius causa habet ædificium, si qua particula in eo habet siluam, ¶Superescit, significat supererit. Ennius. Dum quidem vnus homo Romanus 3 toga superescit. & Acer 4 in Chrysippo. Quin hinc 5 superescit, Spartam atq.

[1 capital 2 persuadeatur 3 Roma 4 Accius 5 si.]

pag. 113.

Amyclas trado. sed per so ¶Super significat quidem supra, vt cum dicimus, super illum cedit. 1 verum ponitur etiam pro de, Græca consuetudine, vt illi dicunt, ὑπέρ. Plautus in Milite glorioso. Mea opera super hac vicina, quam ego nunc concilio tibi. Id Phasmate. Ehe , . . tandem percipio, super rebus nostris loqui te. Pacuuius in Medo. qua super re interfectum esse Hippotem dixisti? Cato contra Annium. Nemo antea fecit super tali re cum hoc magistratu vtiq rem. Afranius in Virgine. Alis 2 de rebus in qua cœpisti super A 3 ¶Supercilium dicitur, quod supra cilium sit, id est integimentum oculi superius. ¶Sub iugum mitti dicuntur hostes victi, ereptis omnibus armis, telisque, cum hastis defixis duabus in terra; tertiaq. ad summum earum deligatum, speciei am 4 iubentur subeuntes transire. ¶Subices Ennius in Achille pro subiectis] posuit. cum dixit. Nubes per ego deum subices humidas, inde 1 oritur imber sonitu sæuo spiritu. Superstites A 6, testes præsentes significat. cuius rei testimonium est, quod superstitibus præsentibus, ii, inter quos controuersia est, vindicias sumere iubentur. Plautus in Artemone. Nunc mihi licet quid vis loqui, nemo hic adest superstes volgari quidem consue-

[1 sedit 2. Aliu 3. A re 4. ipsi eam 5. vnde 6. A præsentes.]

pag. 114.

tudinem, poni-tur pro iis, qui satis superq. sint superstitis etiam liberi parentib-us dicuntur . . quamobrem progredi superem vlterius vinmuendo. quanquam o-mnes superstites mihi velim. ¶Su-peruaganea auis vocatur ab Au-guribus, quæ ex summo cacumin-e vocem emisit, quia quasi in altis-simis, superq. omnia vagatur, ap-pellata. ¶Supercilia in Iunonis tu-tela putabant, in qua dicuntur mulieres etiam quod iis protegantur oculi, per q-uos luce fruimur, quam tribuat I-uno. Vnde ipsa dea lucina quoq. dicta videtur. ¶Suppernati dicu-ntur, quibus femina sunt succisa in modum suillarum pernarum. Ennius in Annalib. is 2 pernas succi-dit iniqua superbia Pœni, & Catu-llus ad Coloniam 3 in fossa Ligari ia-cet suppernata securi. ¶Supp-remum modo significat summum. vt cum dicit . . pater suppreme bel-li, & armorum Mauors potens. Plautus. Me certe supremum habuisti som-per in rebus tuis. alias extre-mum significat, vt in legib. xij. Solis occasus suppre-ma tempestas esto . . . suppremo crimine necte tuo. Vnde dicimus ab illo sepeliri die su-ppremo . . . & quasi supremo l-ugentes tempora voltu. Cato d-e . . dolentis nunquam cuiq. reo apud Præto-

[1 consuetudine. 2. Hu.]

pag. 115.

rem denegasse supp-remam aduocationem, alias pro maximo, cum duas oues, & triginta bou-es suppremam multam dicerent. ¶Sub-sidium . dicebatur quando mi-lites subsidebant in extrema acie lab-entique aciei succurrebant. quod genus mil tum constabat ex iis, qui emeruerant

ſtipendia, locum tamen retinebant in exercitu quæ erat tertia acies Triariorum, vt Plautus in Friuolaria. agite nunc, ſubſidite omnes, quaſi ſolent triario ſimili modo dicti præſidiarii ante eos collocati qui erant, aut in alio loco præpoſiti. ¶Subſolaneæ quæ ſunt ſolo res appellantur, nec ad vnius nomen rei ſolum conferunt ſubſolanei enim dicuntur qui infimum ſolum colunt: vt qui in terram ſuperſolanei. dicitur inde ſolidum, imum ſolum, rurſum quo planta pedis innititur. ¶Subſilles ſunt, quas alij ipſiles [2] vocant lamellæ neceſſariæ ſacris, quæ ad rem diuinam conferre dicuntur maxime ſpecie virum & mulierum. ¶Subſtillum antiqui appellabant tempus ante pluuiam, iam pæne vuidum, (dum) & poſt pluuiam, non per ſiccum, quod tam ſtillaret, aut nondum deſiſet. [3] ¶Subſcudes appellantur cuneratæ [4] tabellæ quib. tabulæ inter ſe configuntur, qui a quo eæ immittuntur, ſucceditur. Pacuuius in Niptris. Nec

[1 triarij 2 ipſulices. 3 deſiſſet. 4 cuneata.]

pag.116.

vlla ſubſcus cohibet compagem aluei. Plautus in Aſtraba. Terebratus multum ſit, & ſubſcudes addite. ¶Sub corona venire dicuntur, quia captiui coronati ſolent venire, vt ait Cato in eo, qui eſt de re militari. vt populus ſuus ſua opera potius ob rem bene geſtam coronatus ſupplicatum eat, quam re male geſta coronatus veniat. [1] id autem ſignum eſt mihi præſtari à populo. [2] quod etiam Plautus ſignificat in Hortulo. Præco ibi adſit cum corona, cuiq. liceat veniat. [3] ¶Sublimen eſt in altitudinem elatum, vt Ennius in Thyeſte. Aſpice hoc ſublime candens, quem vocant omnes Iouem. Vergilius en Georgicis l. i. Hic vertex nobis ſemper ſub [4] ¶Sublimauit dixit ‸ [5] id eſt in altum extulit. Originum l. ij. In maximum decus atq. in excelſiſſimam claritudinem ſublimauit. Id autem dicitur à limine ſuperiore, quia ſupra nos eſt. ¶Subcenturiare eſt explendæ centuriæ gratia ſupplere, ſubicere. Plautus in Saturione. ¶Subcenturia centum, require, qui té delectet domi. & Cæcilius in Triumpho. nunc meæ militiæ [6] aſtutia opus eſt ſubcenturia [7] Subrumari dicuntur hædi, cum, ad mammam admouentur, quia ea

[1 veneat 2 ab vllo. 3 veneat. 4 ſublimis. 5 ‸ Cato 6 malitia 7 ſubcenturiata.]

pag.117.

his vocabantur, [1] vel quia rumina trahunt lacte ſugentes. ¶Subulo Tuſce tibicen dicitur. itaq. Ennius Subulo quondam marinas propter adſtrabat [2] plagas. ¶Suburam Verrius alio libro à pago Succuſano dictam ait: Hoc vero maxime probat eorum auctoritate, qui aiunt, ita appellatum, & regionem vrbis, & tributum à ſtatiuo præſidio, quod ſolitum ſit ſuccurrere Exquiliis, infeſtantibus eam partem vrbis Gauinis. incidioq. eſſe, quod adhuc ea tribus per c. litteram non b. ſcribatur. ¶Subuerbuſtam, veribus vſtam [3] ſignificat Plautus cum ait. vlceroſam, compeditam, ſubuerbuſtam, ſordidam. ¶Suboles ab oleſcendo, id eſt creſcendo, vt adoleſcentes quoq. & adultæ, [4] & indoles dicitur. ¶Lucretius.l.v. Siue virum ſuboles, ſiue eſt muliebris origo. Vergilius. Cara deum ſuboles, magnum Iouis incrementum. ¶Subuculam Ælius Stilo, & Cloatius iiſdem fere verbis demonſtrant vocari, quod diis detur ex ablica [5] & oleo, & melle. nam de tunicæ genere notum eſt omnibus. ¶Sub vos placo, in precibus fere cum dicitur, ſignificat id, quod ſupplicio [6]. vt in legibus. tranq. dato, edendo que [7] plorato. ¶Suffiſcus dicebatur folliculus teſticulorum arietinorum,

[1 rumis vocabatur. 2 adſtabat. 3 verberibus. 4 adulti. 5 balica. 6 ſupplico. 7 endoq.]

pag. 118.

qui celebris vſus erat pro marſupio, forſitan dictus ſuſficus à fiſci ſimilitudine. ¶Subacti: molliti. alias compulſi, & coacti. vt cum dicimus pecus ſub arbore ſubactum. alias victi. ¶Supplicium à ſuppliciis differt, vt vſus arguit. quod in vſu ſit, vt dicimus hæc deorum. illud hominum: cum ſumatur ſupplicium de aliquo, id eſt pœna agatur eius, qui iubetur cædi. ¶Supplicia ſunt, quæ caduceatores portent. ea ſumebantur ex verbena ſalici [1] arbore, nec enim ex alia ſupplicia ſua erat quam de verbonis [2] ſumi. Sinnius Capito ait, cum ciuis neccaretur, inſtitutum fuiſſe, vt

Semoniæ res s-acra fieret vervece bidente, vt eo sacrificio pœna salutis 3 e-inibus, caput ipsum damnati, patrim-oniumq. cui delibatum esset id fieret sa-crum deo: indeq. fuisse solitum vt quia tunc in forum supplicandi causa prodiret Rex Sacrorum, vt id vo-caretur supplicium, hoc vero semper ela-tum 4 à multis. quo exemplo docet suppli-cia dici supplicamenta. nunc] fere supp-licia, pro pœnis dicuntur. ¶Suses dic-tus Pœnorum magistratus, vt Oscor-um Mediastuticus. Calidius in oration-e in Q. Cæcilium. Non ne vobis I-udices ignem & fumus prosequi & flamma videtur Sinatus 5 cen-suit referentib. sufetis. ¶Sub vitem h-astas iacere

[1 felici 2 verbene. 3 solutu. 4 sæpe relatum 5 Senatus.]

Pag.119.

dicitur veles, cum eas sub manu sursum mitti-t. Lucilius. Vt veles bonus sub vite-m qui subsit 1 hastas. ¶Sub vitem prœlia-ri. dicuntur milites, cum sub vineas militari pugnant. Lucilius. Æ-q. prodite in altum, prœliari, pro-cul sub vite. ¶Sub vineam iacere dicun-tur milites cum adstantibus centuri-onibus, iacere coguntur sudes. ¶Supparus dicebatur puellare vestimentum lineum, quod & s-ubucula appellabatur, Pomponius i-n Fullonia . , . velum omne quod ex lino est, dicitur sup-parum: puniceum vestimentum ita vo-cat Neui 2 de bello Puni-co in Nautis, vocat Neptuno v-estem consecratam, supparum. at nunc supparos appellamus vela li-na iam 3 crucem expansa. Mulier vi-detur pue la suppare induta, vt Afran-ius ait. Puella non sum, suppare si in-duta sum. Supa 4 significat iacit. vnde d-issip-at, dificit & obsipat, obicit. & insipat, insipit. . . . incit far in olam 5 ¶Sutela. dolosa astutiæ, à similitudine suentium di-ctæ sunt. ¶Suspectus. est diuersa significationis à suspicor enim, & suspicio parti-m venit. ita-q. non mirum, si non vna significati-o dari potest. ¶Sutri-um quasi eant, vt-iq. in prouerbium abij ex hac causa. Gallico tumultu quon-dam edictum est le-

[1 submisit. 2 Nanius 3 lintea in. 4 Sipar. 5 ollam.]

pag. 120.

giones Sutrij vt præsto essent cum cibo suo. quod vsurpari cœptum est in iis, qui suis rebus, optibusq. officii id præstarent, 1 quib. deberent. Plautus. Sed facito dum merula per 1 versus. quod 2 cantat colas cum suo cuiq. 3 facito veniant, quasi eant Sutrium. ¶Suopte, A ipsius. vt meopte, meo ipsius, tuopte, tuo ipsius. ¶Suillum genus inuisum Veneri prodiderunt poetæ ob interfectum ab apro Adonim, quem diligebat Dea. quidam autem, quod inmundissimi sint sues ex omni mansueto pecore, & ardentissimæ libidinis. ita, vt opprobrium mulieribus inde tractum sit, cum subare, & subire dicuntur. ¶Sus Mineruam in prouerbio est, vbi quis id docet alterum, cuius ipse inscius est. quam rem in medio, quod aiunt positam Varro & Euhemerus ineptis mythis inuoluere maluerunt, quam simpliciter referre. ¶Strues genera librorum sunt, digitorum coniunctorum non dissimilia, qui superiecta panicula in transuersum continentur. ¶Struices antiqui dicebant extructiones omnium rerum. Plautus. Cerialis cænas dat. ita mensas extruit, tantas struices concinnat patinarias. Et Liuius quo Castalia, per struices saxeas lapsu accedit. ¶Struere, an-

[1 meminerit. 2 quos. 3 colax, cum cibo tum quoq. eos. 5 A suo.]

pag. 121.

tique dicebant pro adicere, augere, vnde industrios quoque M. Cato iure, lege, libertate, Rep. communiter vti oportet gloria atq. honore, quomodo sibi quisq. struxit. aut 1 in xij. quod est. si caluitur, pedem ve struit: manum endo iacito. Alii putant significare retrorsus ire: alii in aliam partem: alii fure: 2 alii gradum augere; alii minuere: ac vix pedem pedi præferat, otiose it, remoratur. ¶Scopus est, vt Adeius 3 Philologus existimat, quod Græce [illegible] 4 vocatur. & quod sacerdotes pro insigni habent in capite quidam coronam esse dicunt, aut quod pro corona insigne in caput imponatur, quale sit strophium. itaq. apud Faliscos idem 5 festum esse, qui vocetur ¶Struppearia, quia coronati ambulent. & à Tusculanis, quod in puluinari imponatur Castoris, struprum vocari. ¶Strutheum: in mi-

in mimis præcipue vocant obscenam partem virilem. s. à salacitate videlicet passeris, qui Græce struthos dicitur. ¶Strenam vocamus, quæ datur die religioso, ominis boni gratia à numero, quo significatur alterum, initiumq. venturum similis commodi veluti trenam, præposita S littera, vt in loco, & lite solebant antiqui. ¶Strebula Vmbrico nomine Plautus appellat coxendices hostiarum

[1 ar 2 fugere, 3 Ateius 4 τρίτον 5 diem 6 tertiumq.]

pag. 122.

rum, quas Græci *μηρία dicunt, quæ in altaria imponi solebant, vt Plautus ait in Frivolaria* ¶*Strebula* agnina tene . . . . . . bulis ¶Stlata *genus erat nauigij latum magis, quam altum, sic appellatum à latitudine, sed ea consuetudine, qua stlocum pro locum, & stlitem antiqui pro litem dicebant.* ¶*Stlembus.* grauis, tardus, *sicut Lucilius* . . . . . Apuliæ pedibus *stlembum dixit, cum refert equum pigrum & tardum.* Stelionem [1] *genus aiunt lacertæ quod* Verrius dictum *ait, quia virus* stillet cibo, potius, *quam quod alibi* [2] à stellarum *similitudine, quia* varium est. ¶*Stipem dicebant pecuniam* signatam *quod stiparetur:* ideo stipulari *dicitur is, qui interrogatus, spondet stipem, id est* æs. ¶Stirpem *in masculino genere antiqui vsurparunt pro eo quod est, fœmina,* metaphorice *dicentes, poeta* quæ nunc in *fœmineo proferunt genere.* Liuius. *tradunt familias quorundam* Romanorum, *Troiano stirpe ante* conditam Romam *procreatas.* *Idem* Liuius. Ostrymon *quendam memorant* Graio stirpe exitisse. *Ennius Annal.* nomine Pyrrhus *vti memorant,* à stirpe supremo . . . . . est reuoca fratrem *eodem stirpe prognatum,* plaudite. quam Gallus *Ælius sic definit.* ¶Stirpest [3] gentis *propagatio vt* qui [4] à quoq. est prognatus. *stirpes autem*

[1 Stellionem 2 alij 3 stirps est 4 quu.]

pag. 123

per translationem dicuntur *ab stirpibus ijs, quæ sub* imis arboribus *nascuntur.* ¶*Stipatores* appellabantur *corporis custodes,* quos *antiqui latrones dicebant* i. *mercenarios qui cum* ferro, velut *circundant.* Regum *corpora.* ¶*Stirpes fusus terra* defixus: Afra*nius in* . . Porro honeste *quam fecerit, qui stipite* hostium [1] *impulit, vostram imploro* fidem, qui *adestis* . . . . eam siluam, & . . . . *us in* . . hostili in me *iactu* [2] *percussit latus,* vt reuulso *stipite miles, siqui* iactu valido *percussit* parmam. nisi si *stipitem ponere* voluit pro *telo, vel hasta. Accius* in Bacchis: Ecquem *stipitem abiegnum,* [3] aut alneum . . . . us. Ennius . . . . . *stipites* abiegno [4] est stipitem . . . . *intercemit* eum, qua . . . . *stipitem arripit.* ¶Stritauum *antiqui dicebant* pro tritauum, *qui est pater atavi* & atauiæ, *vt stlitem, pro lite.* ¶Strigores in Nelei *carmine pro* Strigosis positum *inuenitur, id est, densatum* virium hominibus. [5] *alias strigores,* exerciti. ¶Striga *appellabantur* ordines rerum *inter se continuatæ* [6] colocatarum, *à strigando* dictæ. Strigas (*vt ait* Verrius Græci syrnia *appellant,* quod maleficis mulieribus

[1 ostium 2 iactu 3 abiegnum 4 abiegnos 5 hominibus. 6 continuatæ.]

pag. 124

nomen inditum est, quas volaticas etiam vocant. Itaq. solent his verbis eas veluti auertere Græci ΣΤΡΡΙΝΓΑ ΡΟΜΡΕΙΕΝ ΝΥΚΤΙΚΟΜΑΝ ΣΤΡΙΝΓΑ ΙΟΛΑΟΝ ΟΡΝΙΝ ΑΝΩ ΝΥΜΙΟΝ ΩΚΥΡΟΡΟΥΣ ΕΡΙ ΝΗΑΣ ¶Statuliber est, qui testamento certa conditione proposita iubetur esse liber. & si per heredem est, [1] quo minus statuliber præstare possit, quod præstare debet nihilominus liber esse videtur. ¶Status dies vocatur qui iudicij causa est constitutus cum peregrino [2] eius enim generis ab antiquis hostes [3] appellabantur, quod erant pari iure cum populo R. atq. hostire ponebatur pro æquare. Plautus in Curculione. Si status condictus cum hoste intercedit dies, tamen est eundem, quo imperant ingratis. ¶Stagnum quidam dici putant, quod in eo aqua perpetuo stet. alij, quod is locus à Græcis στεγνὸς [4] dicitur, quia bene contineat aquam. ¶Satura, & cibi genus ex varijs rebus conditum est, & lex tis alis [5] legibus conferta. itaque in sanctione . . legum adscribitur. neue per Saturam abrogato, aut derogato. T. Ennius Lulcus in ea, (quam

quam dixit aduersas Ti. Gracchum, Imperium quod plebes per Saturam dederat, id abrogatum est, & C. Lælius in ea, quam pro se dixit. Dein postero die quasi per Saturam senten-

[1 stet. 2 hoste. 3 peregrini. 4 τυχίς 5 multis alijs.]

Pag. 125.

tijs exquisitis in deditionem accipitur. ¶Statæ Matris simulacrum in Foro colebatur, postquam id collastrauit, 1 ne lapides igne corrumperentur, qui plurimus ibi fiebat nocturno tempore, magna pars populi in suos quiq. vicos retulerunt eius deæ cultum: ¶Stalagmium genus inaurium videtur significare Cæcilius in Carine, cum ait. Tum ex aure eius stalagmium domi habeo. ¶Stolidus stultus. Ennius l.i. Nam vi depugnare sues stolidi solidi 2 sunt. & in Alexandro. Hominem appellat, quia lasciui stolide non intellegit. & Cæcilius in Hypobolimæo. Abi hinc tu stolide, illi 3 vt tibi sit pater? & in Andronico 4 sed ego stolidus, gratulatum me oporteat 5 prius. ¶Stuprum pro turpitudine antiquos dixisse apparet in Nelei carmine. fœde, stupreque castigor cotidie. & in Appi sententijs. qui animi . . compotem esse, nequid fraudis, stupriq. ferocia pariat. Næuius, Seseq. l. ij perire mauolunt ibidem, quam cum stupro redire ad suos popularis. item. Sin illos deserant fortissimos viros, magnum stuprum populo fieri pergentis. 6 ¶Stuppam linum impolitum appellant Græci Dorij. ¶Stura flumen in agro Laurenti est, quod quidam

[1 collustrauit 2 solui 3 illic 4 Androgyno, 5 opertuit 6 pergetis.]

pag. 126

Asturam vo-*cant*. *Suber arbor* ac suberies, q-*ua natabant in* thermi 1 Ste-*rilem mulierem appellabant*, quam G-*ræci*, *στεῖραν dicunt*: quæ non cipi-*t* 2 *semen genitale*. ¶*Seplasia*, aut Se-*plasium*, *vbi unguentum* memoraba-*tur pretiosum*. *Pomponius* in Adelph-*is*. *Di te, perdant inferi* Anti-*pho*, *quia vnde hoc vnguentum* sit, q-*ueris*; *atqui lepidum* vnde vng-*uentum*, *nisi ex Seplasia* est; ¶Stulto-*rum feria appellabantur* Quirina-*lia*, *qui erat dies festus* Qui primi, 3 qu-*od eo die Quirino sa*crificant id *qui solemni die aut*

non potuer-*unt rem diuinam facere*, aut ign-*orauerunt suorum* fornacaliu-*m sacrorum diem*, commissumq. *piaculum* ... *expiabant*, moræ a-*sq. quod suis non fecerant*, quib. p-*ermittebatur ferijs*, *sacrum faciebant*. ¶Sanctum *ait dici Opilius Aure*lius, quod *nec sacrum est*, *nec religiosum*. At Ælius *Stilo*: *quod vtrumq. esse* videatur, & *sacrum scilicet*, & *religiosum*. pleriq. autem, *quod ei*, *qui id violauit*, pœna . sit, multa-*ne* ... *sancita*; se ponetur 4 pro *sacro tantum*. *Vnde* & sanctio dict-*a legum*; *sancta item* & rogatio: qui 5 c-*ontionem rogauit*; *Tr. pl.* ¶Sanqualis auis ap-*pellatur*, *quæ in commentarijs* augura-*libus ossifraga* dicitur, quia in *Sangi dei* tutela est. ¶Saccom-*orum genus est*

[1 *thermu* 2 *concipit* 3 *Quirini.* 4 *sed ponitur* 5 *quinque.*]

pag. 127

arboris, *quam dicta*-m Pomponius *ait ex fico*, & *m*-or 1 quod ficus ea *sit* & *morus*: *vnde* nomen per m *oron* & *sycon de*-ductum est. ¶Solem 2 *dici ait*, q *solus sit*. *Eund*-em modo Solem, *modo Apollinem vocari*. tu es Appolllo, *vt est in carmine Seculari*. ¶Sacrem *porcum dici ait Veri*-us, ... vbi nam *à partu habetur purus*, *à qu*-a re appellatum *esse sacrem dici*-t. ita id adjicit, *quod parum opus est*; omisit vocabuli *etymon*. *Plautus*. *Ado*-lescens qui*bus hic pretijs porci* veniunt sa*cres*, *sinceri?* nummum vnum *en à me accipe iube te* piari 3 de mea *pecunia*. & *in Rudent*-e. Sunt domi *agni* & *porci sacres*. C-ato aduer*sus*. *Q. Minucium The*-rmum, post . . . . . *sa*-crem in si*nu mactauit*. *ponitur ali*-quando pro h*ostia*. *Ennius*. *fuso sangui*-ne sacrem ¶*Sacrificium quod pro vuis pr*-imis fiat, *appellabatur ab antiquis sa*-crima: est *autem*, *vt Ælius Stilo* & *Cio*-atius dicunt, *mustum indi*-tum in amphoram *Liberalibus sacri*-ficij causa, pro *vuis* & *vino*, quæ quasi sacra *sunt*, *cum lib*-ero fit, vt præ*metium*, *cum* Cereri ¶Sacrificulus *Rex appellatur*, quin ea sacra, quæ *facere Reg*-es sueuerant, facit. *primus memorat*-ur post reges ex*actos Si.innius Bell*-utus. ¶Sacella di*cuntur loca* Dijs sacra sine tec-

[1 *al. moro.* 2 *solem*, antea 3 *piari.*]

pag. 128.

to. ¶Sacrosanctum dicitur, quo

aure

iure iurando interposita est institutum si quis id violasset, vt morte pœnas penderet. cuius generis sunt TR. PL. Ædilesq. eiusdem ordinis, quod affirmat M. Cato in ea, quam scripsit, Ædilis plebis sacro sanctos esse. ¶Sacratæ leges sunt, quibus sanctum est, qui quid aduersus eas fecerit, sacer alicui deorum sicut [1] familia, pecuniaque. sunt qui esse dicant sacratas, quas plebes iurata in monte Sacro sciuerit. ¶Seclusa sacra dicebantur, quæ Græci mysteria appellant. ¶Scæna ab alijs: à quibusdam sacena appellatur, dolabra pontificalis. ¶Sarissa est hastæ Macedonicæ genus. ¶Sacer mons appellatur trans Anienem, paulo vltra tertium miliarium: quod eum plebes, cum secessisset à patribus, creatis TR. plebis, qui sibi essent auxilio discedentes Ioui consecrauerunt. At homo sacer is est, quem populus iudicauit ob maleficium, neq. fas est eum immolari: sed, qui occidit, parricidii non damnatur; nam lege tribunicia prima cauetur, si quis eum, qui eo plebei scito sacer sit, occiderit: parricida ne sit. ex quo quiuis homo malus, atq. improbus sacer appellari solet. Gal-

[1. *sit cum.*]

pag. 129.

lus Ælius ait sacrum esse quocunque modo atq. instituto ciuitatis consecratum sit. siue ædis, siue ara, siue signum, siue locum 1 siue pecunia, siue quid aliud quod dis dedicatum, atq. consecratum sit: quod autem priuati, suæ religionis causa, aliquid earum rerum Deo dedicent, id Pontifices Romanos non existimare sacrum. at si qua sacra priuata suscepta 2 sunt, quæ ex instituto Pontificum stato die, aut certo loco facienda sint, ea sacra appellari, tanquam sacrificium. ille locus, vbi ea sacra priuata facienda sunt, vix videtur sacer esse. ¶Sacrani appellati sunt Reate orti, qui ex Septimontio. Ligures Siculosq. exegerunt, nam vere sacro nati erant. ¶Sagmina vocantur verbenæ, id est herbæ puræ, quia ex loco sancto arcebantur à Consule. Prætoreue, legatis proficiscentibus ad fœdus faciendum, bellumq. indicendum. vel à sanciendo, id est confirmando, Næuius. A 3 ius sacratum Iouis iurandum sagmine. ¶Sagaces appellantur multi ac sollertis acuminis Afranius in Brundisina. Quis tam sagaci corde, atq. ingenio vnico. Lucretius li. j. Nec minus hæc animum

[1 *locus* 2 *suscepta* 3 A *Scapos, atque verbenas sagmina scripserunt.*]

pag. 130.

cognoscere *posse* *sagacem.* ¶*Sagacem* etiam canem *dixit* . . iunctus ca-*nis*, *sagax*, *validis* *viribus* fretus. ¶*Saga quoque dicitur* mulier peri-*ta* *sacrorum*, & *vir* sapiens pro-*ducta* *prima* *syllaba*, forsitan prop-*ter* *ambiguitatem* euitandam. ¶*Sanates* *quasi* *sanati* appella-*ti*, *id est* *sanatæ* *mentis*. Sulpicius *autem* *Rufus*, *Sanates* & Opillus [1] *Aurelius* *existimant* dici inferio-*ris* *loci* *gentes*. vt Tiburte-*s*, & *alias*, *qui* *cum* populo Tibur-*te* *habitarunt* *in agro* Tiburti id e-*st* *peregrinos*, *inferiorisq.* loc-*i* *gentes*. *itaque* *scriptum* *est* in xij. Nex-*o*, *solutoque*, forti, sanati-*q*. *idem* *ius* *esto*, id est, bonor-*um*. *quod* & *peregrino*, qui- & infe-*riorum* *coloniarum* quæ sunt *deducta* *in* *Priscos* Latinos, *quas* *Priscus* *rex* *inegerit* secundum *mare*, *supra* & *infra* Romam, in c-*iuitates* *Latinorum* eosq. sanat-*is*, *propterea* *quod* præter opinio-*nem* *eos* *paranisset* sanauisse-*q*. & *cum* *eis* *pacisci* potuisset no-*minauit*, *vt* *ait* Cincius l. ij. de *officio* *iurisconsulti*. ne Valerius *quidem* *Messala* in xij. explanatio-*ne* *id* *omisit*. *qui* *tamen* in eo libro qu-*em* *de* *dictis* *inuolute* inscribi. 2 for-*tis* & *sanatis* duas gentes finitimas *esse* *ait*,

[1 *Opilius* 2 *inscribit.*]

pag. 131.

de *quibus* *le*-gem hanc scrip*tam* *esse*. *qua* *can.u*-m, vt id ius man*ifesto*, *quod* *populu*-s R. haberent. *neque* *alios*, *quam* *for*-ctos, & sanates *eam* *legem* *sig*-nificare exis*timat*, *hoc* *intellec*-tu. multi sunt, *quib.* *quod* *aliæ* *pla*-cuit, displi*ceat* *postea*: *ideoq.* *ai*-t. sant forcti, *significare* *sa*-nati insani.

¶*Sarpta* *vinea* *putata*, *i*-d est pura

facta. virgula enim re-lictæ impedimento vitibus sole-nt esse, quæ ideo abscinduntur. inde etiam sarmenta scrip-tores dici putant sarpere enim a-ntiqui pro purgare dicebant. ¶Sar-te in Auguralibus pro inte gro ponitur. sana, sarteque audire videreq. ob quam caus-am opera publica, quæ locantur, ut i-ntegra præstentur, sarta tecta vo-cantur. etenim sarcire est integrum facere.

¶Sarra dicebatur, q-uę nunc Epiros dicitur. ¶Sardare, intelligere significat. Næuius belli Punici libro . . Qu-uod bruti nec satis sardare queunt. ¶Sardi venales alius alio nequ-ior: ex hoc natum prouerbium vi-detur, quod ludis Capitolinis, qui fiunt à vicinis 2 prætextatis au-ctio Velentium, fieri solet in qua nouissimus quisq. dete-rrimus producitur à præcone senex cum toga pa-

[1 sanati facti, 2 vicanis 3 Veientium.]

pag. 132.

retexta 1 bullaque aurea, quo cultu reges soliti sunt esse E . . eorum 2, qui Sardi appellantur. quia Etrusca gens est orta Sardibus ex Lydia. Tyrrhenus enim inde profectus cum magna manu eorum, occupauit eam partem Italiæ, quæ nunc vocatur Etruria. At Sinnius Capito ait Ti. Gracchum Consulem collegam P. Valeri Faltonis Sardiniam, Corsicamq. subegisse, nec prædę quicquam aliud, quam mancipia captum, quorum vilissima multitudo fuerit. ¶Sarcito in xij. Ser Sulpicius ait significare damnum soluito, præstato.

¶Sardanapalus rex Assyriorum fuit vnicæ luxuriæ, inter mulieres, epulasq. versatur semper atq. omni tempore. ¶Sargus, piscis genus, qui in Ægyptio mari fere nascitur. Lucilius. Quem præclarus helops, quem Ægypto sargus mouebit. ¶Saturnia Italia, & mons, qui nunc est Capitolinus, Saturnius appellabatur, quod in tutela Saturni esse existimantur. Saturnij, quoq. dicebantur, qui castrum in imo cliuo Capitolino incolebant, vbi ara dicata ei deo ante bellum Troianum videtur, quia apud eam supplicant apertis capitibus. nam Itali ci auctore Ænea velant ca-

[1 prætexta 2 Etruscorum.]

pag. 133.

pita, quod is, cum rem diuinam faceret in litore Laurentis agri Veneri matri ne ab Vlyxe cognitus interrumperet sacrificium, caput adoperuit. atq. ita conspectum hostis euitauerit. ¶Saturno dies festus celebratur mense Decembri, quod eo ædis est dedicata: & is culturæ agrorum præsidere videtur, quo etiam 1 falx est ei insigne. versus quoq. antiquissimi, quibus Faunus fata cecinisse hominibus videtur. Saturnij appellantur. quibus & à Næuio bellum Punicum scriptum est a & multis alijs plura composita sunt qui deus in saliaribus Saturnus 2 nominatur, videlicet à sationibus. ¶Sas Verrius putat significare eas, teste Ennio qui dicat in l. j. Virgines nam sibi quisque domi Romanus habet sas. cum suas magis videtur significare. sicuti eiusdem l. iiij. fatendum est eam significari, cum ait. Nec 3 quisquam philosophiam quæ doctrina 4 latina lingua non habet, sapientia quæ perhibetur (in somnis vidit prius, quam sam discere cœpit. idem cum ait sapsam pro ipsa, nec alia potuit in l. xiij. Quo res sapsa loco se se ostentatque, iubetque. & Pacuuius in Teucro. Nam Teucrum regi sapsa res restibilhet. 5 ¶Scæuam, volgus quidem & in bonam & in mala re vocat: cum aiunt

[1 quoniam. 2 Saturnus. 3 Neque. 4 philosophia quam doctrinam. 5 Teucro regnum sapsa restabilitet.]

pag. 134.

bonam, & malam scæuam. at scriptores in mala pone-re coniunxerunt, vt apud Græcos inuenitur positum pro sinistro scæ-uum vsurpauit Hostius in belli Hi-strici libro . . . . sentit scæu-um . . . . abit penitus . . . ¶Saperdæ genus pessimi -p-iscis sapientem etiam significat, c-um ait Varro. Bellissimi saperdæ, cu-m simus omnes. ¶Sanderacam ait esse genus coloris, quod Grçci s-andicem appellant. Næuius, meru-la sanderacino colore. ¶Sabini quod volunt somniant, vetus prouerbium e-sse. & inde manifeste ait, Sinnius Capit-o, quod quotiescunq. sacrificium prote-ruiam fieret, hominem Sabinum 1 at illud adhibere solebant: nam his 2 pro-mittebat se pro ei somniaturum. idemq. postquam euigilasset sacra facientibus narrabat omne quidquid in quie-

in quiete vi-disset, quod quidem esset ex sacrificii religione, Vnde venisse videtur in prouerbium Sabinos solitos quod vellent somn-iare. sed quia, propter auiditatem bibendi q-uadam anus mulieres id somnium cap-tabant, vulgatum est illud quoq. anus quod volt somniat. fere enim quo-d vigilantes animo volumus, id dormientib. apparere solet. ¶Sam-buca organi dicitur genus, à quo Samby-cistria quoq. dicuntur. per similitu-d nem etiam eam machinam appella-runt, qua

[ad 2 v.]

pag. 135.

vrbes ex expugna-nt; nam vt in organo chorda, sic in m-achina funes intenduntur. ¶Sa-mnitibus nomen factum ab hasti-s, propter genus hasta, quod σαυν-ια appellent Græci. alij aiunt sabinis vere sacro voto, hoc genus hominum extra fines eiectum Comio Castronio duce occupasse c-ollem, cui nomen Samnio, à quo Samnites. ¶Sal-ar-iam viam incipere ait à port-a, quæ nunc Collina à colle Quirina-li dicitur. Salaria autem propterea a-pellabatur, quod impetratum fuer-it, vt ea liceret à mari in Sabinos sa-lem portari. ¶Salacia dicta est quod salum ciet: antiquos autem ait eo vocabulo poetas * pro aqua ipsa vsos esse. Pacuuius in . . . Hinc sauiti-am Salaciæ fugimus, lætiq. munere vescimur Cereris: post condor thalamo, nemo vt me tunc inde queat abducere mortali-um septem circummoero. ¶Salutari-s porta appellata est ab æde Sa-lutis, quod ei proxima fuit. alij ob sa-lutationes. Vocantur Megalesia qui n-unc ludi, scænicos olim dicebant quo-s primum fecisse C. . . . . lium M. Pompilium M. F. Curules A-ediles, memoriæ prodiderunt historici. solebant bis prodire mimi in orchestra, dum intus actus fab-ulæ componerentur cum ve-sib. ob-scenis. ¶Salua res est dum cantat senex, quare parasiti

pag. 136.

Apollinis in scæna dictitent, causam Verrius in l. v. quorum prima est P. littera, reddidit. quod C.1 Sulpicio. C.2 Fuluio Cos. M. Calpurnio Pisone Pr. Vrb. faciente ludos, subito ad arma exierint, nunciatio aduentus 3 hostium, victoresq. in theatrum red erint sollicitì. ne intermissi religionem adferrent, instaurati qui 4 essent, inuentum esse ibi C. Pompinium 5 libertinum mimum magno natu, qui ad tibicinem saltaret, itaq, gaudio non interruptæ religionis editam vocem nunc quoq. celebrari. at in hoc libro refert Sinnii Capitonis verba quibus eos ludos Appollinares Claudio, & Fuluio cos. factos dicit ex libris Sibyllinis, & vaticinio M. 6 vatis institutos, nec nominatur vllus Pomponius, ridiculeq. de ip. 7 appellatione parasitorum Apollinis hic causam reddit cum in eo præterisset. ait enim ita appellari, quod C. Volumnius, qui ad tibicinem saltarit, secundarum partium fuerit, qui fere omnibus mimis parasitus inducatur. quam inconstantiam Verrii nostri non sine rubore retulit. ¶Salios à saliendo 8 & saltando dictos esse quamuis dubitari non debeat, ta-

[1 P. 2 C.N. 3 nuntiato aduentu 4 instaurandiq. 5 Pomponium 6 Marty 7 ipso 8 saliendo]

pag. 137.

men Polemon ait Arcada quendam fuisse, nomine Salium, quem Æneas à Mantinea in Italiam deduxerit, qui iuuenes Italicos ἐνόπλιον saltationem docuerit. At Critolaus Saonem ex Samothrace cum Ænea deos Penates qui Lauinium transtulerit, saliare genus saltandi instituisse. à quo appellatos Salios, quib. per omnis dies 9 vbicunq. manent, quia amplæ ponuntur cænæ, siquæ aliæ magnæ sunt 1, saliares appellantur. ¶Salmacis nomine nympha Cæli, & Terræ filia fertur causa fontis Halicarnassi aquæ appellandæ fuisse Salmacidis, quam qui bibisset, vitio impudicitiæ mollesceret. ob eam rem, quod eius aditus angustatus parietibus, occasionem largitur iuuenibus petulantibus antecedentium à puerorum, puellarumque violandarum, quia non patet refugium. Ennius Salmacida spolia sine sanguine, & sudore. ¶Salias virgines Cincius ait esse conducticias, quæ ad Salios adhibeantur cum apicib. paludatas, quas Ælius Stilo scripsit sacrificium facere in Regia cum Pontifice paludatas cum apicib. in modum Saliorum. ¶Sponde Verrius putat dictum, quod sponte sua, id est voluntate, promittatur. deinde oblitus inferiore capite sponsum & sponsam ex Græco dictam ait, quod ii σπονδὰς interpositis rebus diuinis faciant. ¶Salicem idem virgulti genus, non arboris dicit, & ridicule interpretatur dictam, quod ea celeritate crescat vt salire videatur. ¶Salinum in mensa pro aquali solitum esse poni ait cum patella, quia ni-

hil aliud sit sal quam aqua. ¶Salentinos à salo dictos, Cretas, & Illyrios, qui cum Locrensibus nauigantes societatem fecerint, eius re-

[1 sunt. 2 accedentium.]

pag.138.

gionis Italiæ, quam *dicunt ab eis.* ¶*Sæculares ludi* Tarquini superbi regis *in agro, sunt primum facti, quem* Marti consecrauit *P. Valerius Poplicola* Cos. quod populus R. in *loco illo antea repertam* aram quoque Diti, ac *Proserpina consecrauerat, in* extremo *Martio Campo, quod Terentum ap-* pellatur demissam *infrà terram pedes fere* vigenti, in qua *pro malis auertendis populus* R. facere sacra *solitus erat. Ludos postea sæculares* & nonagensimo *quoque anno facere ibi cœpit* Popilio Lenate *Duumviro sacrorum: in quibus ho-* stiis furulis est *operatus tribus diebus, totidem-* que noctibus ac deinde *institutum esse, cen-* tum post annos, vt *fierent. Vnde videntur sæ-* culares appellati, *quod centum annorum spatium* sæculi habetur. ¶Scuti*lum tenue & macrum dicitur, ex* Græco, vt cum dici*mus scutilum hominem, exi-* lem aliquem demo*nstramus in quo pellicula tantũ. In* pompa aliud di*cimus scutilum, vt videatur scu-* tilum de scrutill*o derivatum detrita r. littera. sitque is,* qui virtute po*test scrutari. sed ex Græco nomen faciam* scutilo, cum co*riarium significamus.* ¶*Squalidum in-* cultum & sord*idum ait Verrius significare, sic dic-* tum, quod proxime *ad similitudinem squamæ pi-* scium accedit, *vtiq; eorum qui in profunditatibus ab-* diti paludum, squ*allent maxime. Vnde Ennius* in Telepho. Quam ve*stitus squalida septus* stola. ¶Squarrosos *ab eadem squamarum piscium* similitudine ait dic*tos, quorum cutis exsur-* gat ob assiduam in*lauiem. Lucilius. Vare-* mum ac rupicum squar*rosa, in condita* nostra. Schœniculas app*ellare videtur mere-* triculas. Plautus propter vsum vn*guenti scœni,* quod est pessimi generis. itaque *dixit. Diabola-*

pag. 139.

nos schœnicula, mis- raculæ. cum extritis *talis cum todellis crusculis.* Idem. Prosedas pistorum *amicas, reliquias halicarias* miseras schœno dili*butas: seruilico as, sordidas.* ¶Scorta appel*lantur meretrices ex consuetudine* rusticorum *qui, vt est apud Atellanos anti*quos, solebant di*cere, se attulisse pro scorto* delicularum. [1] omnia *namq; ex pellibus facta. scortea* appellantur. ¶*Scortes id est pelles testium arie*tenorum ab iisdem *scorteis pellibus idem Verrius dictas esse ait.* ¶Scandu*laca genus herbæ frugibus i*nimicæ, quod eas *vel ut hedera implicando necat.* ¶ Scapten*sula locus vbi argentum effoditur* in Macedonia, *ita dictus à fodiendo,* quod est Græce *σκάπτειν. Lucretius.* Quales expiret Scap*tensula subter odores.* ¶ *Sparus* paruissimi *generis iaculum, ab eo quod spargantur,* dicta. *Lucillius Satyrarum L.* . . Tum Spara, tum mu*ttes, portantes iragula pro..* ¶Scitum populi

dicebatur, quod sine plebe sanctitur patricius *ordo, rogante patricio, suis suf-* fragiis iussit *quod autem aliquo interrogante* ex patribus & *plebe suffragante scitum esset, id* iam leges scrib*ta dicebantur. Sed illud plebisci*tum est quòd TR. *PL. sine patriciis plebem ro*gauit, id est, consu*luit, plebesq; sciuit.* ¶Plebes autem est *omnis populus præter senatores,* & præter patricios. ¶*Scita facie, pro* bona facie, alias, bonis *pro scitis, à poetis* vsurpantur. Te*rentius in Phormione.* satis, inquit, scita. & *in Heautontimorumeno*, ac si scias, quam scite *in mentem veneri.* L. Ennius in libro vj. lumen . . . scitus agaso. ¶Scenam genus *fuisse culturi* manifestum est, sed futurum [3] se-

[1 pelliculam. 2 muricet. 3 vtrum.]

pag.140.

curis, an dolabra sit, ambigitur. quam Cincius in libro qui est ei [1] de verbis priscis, dolabram ait esse pontificiam. Liuius in Lydio. Corruit quasi ictus scena, haud multo secus. SEX. POMPEI FESTI DE VERBORVM SIGNIFICAT. LIB. XVI. [1]. INCIPIT LIB. XVIIII.

¶Scirpus [2] est id, quod in palustribus locis nascitur leue & procerum, vnde teges fiunt. Inde prouerbium est in eas natum res, quæ nullius impedimenti sunt, in scirpo nodum quærere. Ennius. Quærunt in scirpo, soliti quod dicere, nodum. & Plautus in Aulularia. Quasi pueri, qui nare discunt, scirpo inducetur ratis. Nouius in Phœnissis. Sume arma .i. ante [3] occidam claua scirpia. ¶Spira dicitur, & basis columnæ vnius tori, aut duorum, & genus operis pistorij. & funis nauticus in orbem conuolutus, ab eadem omnes similitudine. Pacuuius. Quid cessatis socii eicere spiras sparteas? Ennius quidem hominum multitudinem ita appellat, cum ait. Spiras legionibus nexunt. ¶Spectu, sine præpositione Pacuuius in Duloreste vsus est, cum ait. Amplus, rubicundo colore, & spectu propteruo [4] ferox. ¶Spetile [5] vocatur infra vmbilicum suis quod est carnis, proprii cuiusdam habitus, exos, qua etiam antiqui per se vtebantur. Plautus enumerandis villis [6] obsoniis in Carbonaria sic .in. Ego pernam, sumen, sueres, spectile, galium, [7] glandia. ¶Spicit quoq. sine præpositione dixerunt antiqui. Plautus. Flagitium, si nihil mittetur, quæ supercilio [8] spicit & spexit Ennius. l. vj. Quos vbi rex . ulo spexit de contib. [9] celsis. ¶Spirillum vocari ait Opilius Aurelius capræ barbam. ¶Spintyrnix est auis genus turpis

[1 11 i. secundus. 2 Scriptum antea male *scirpus* 3 ia te 4 *proteruo.* 5 Spetlile 6 *suillis* 7 *callum.* 8 *supercilio.* 9 *montib.*]

pag. 141.

figuræ. occursatrix artificum, perdita spinturnix ea Græce dicitur (vt ait Santra) ΣΠΙΝΘΑΡΙΣ. ¶Spicum masculine antiqui dicebant, vt hunc stirpem & hanc amnem. versus est antiquus. Quasi messor per messim vnumquemq. spicum collegit. Speres antiqui pluraliter dicebant, vt Ennius l. ij. Et simul.

simul effugit speres ita funditus nostras. & l. xvi. ¶Spero, si speres quicquam prodesse potis sunt, ¶Spectio in auguralibus ponitur pro aspectione, & nuntiatio quia 1 omne ius sacrorum habent Auguribus spectio duntaxat, quorum consilio rem gererent magistratus, non vt possent impedire nuntiando, quæ cum vidissent satis. spectio sine nuntiatione data est, vt ipsi auspicio rem gererent, non vt alios impedirent nuntiando. ¶Scripturarius ager publicus appellatur, in quo vt pecora pascantur, certum æs est. quia publicanus scribendo conficit rationem cum pastore. ¶ Scribas proprio nomine antiqui, & librarios, & poetas vocabant. at nunc dicuntur scribæ quidem librarij, qui rationes publicas scribunt in tabulis. itaque cum Liuius Andronicus bello Punico secundo scribsisset carmen, quòd à virginibus est cantatum, quia prosperius reip. populi R. geri cœpta est, publice adtributa est & 2 in Auentino ædis Mineruæ in qua liceret scribis, histrionibus q. consistere, ac dona ponere in honorem Liuij quia his, & 3 scribebat fabulas, & agebat. ¶Scraptæ dicebantur nugatoriæ, ac despiciendæ mulieres, vt ait vnus, 4 ab his 5 quæ screa idem appellabant, id est quæ quis excreare solet, quatenus id faciendo, se purgaret. Titinnius in Prilla. Rectus mecastor. Piculetæ Postumæ lectum hodie stra-

[1 iu, qui 2 ei 3 is 4 Verrius 5 iu.]

pag 142.

tum vidi scratiæ mulieris. ¶*Scrutillus appellabatur* venter suillus co-*ndito farre expletus* Plautus. venter sullus, 1 *dicam suo nomine scr*inillum. 2 ego me hodie . *si quid esset, quòd comesa* farre biberem . . . . .

¶Spinther vocabatur *armillæ genus, quod mulieres* antiquæ gere-*re solebant brachio summo* sinistro. Plautus. In-*benigne spinter nouum* reconcinnarier. ¶ *Scrupi dicuntur aspera* saxa, & difficili-*a petræ. etiam attrecta*ri assuetæ, aut *naufragiorum polluta sce*lere. Ennius in An- *dromacha. Scrupeo inuestita* saxa atque hos-*trex, 3 quam excaprent.* Vnde scrupulosam *rem dicimus qua aliquid habet* in se asperi. Corne-*lius Sisenna histor. libro* iiij. his tum iniect*us est leuis scrupulus,* & quædam dubitatio. ¶*Scorteũ ab eade causa, quas .or*tum vocabatur *pellitum, in quo sagitta* recunduntur, ab eo *quod ex pellibus factum est* quia pellibus nomen *à σκ-ῦτος quod Græce pellis. Vnde* scorteæ & scuta. *quia non sine pellibus sunt.*

¶Sceleratus campus ap*pellatur prope portam* Collinam, in quo virgin*es Vestales, qua incestum* fecerunt, defossæ sunt v-*iuæ. Scribonianum ap*pellatur antea 4 atria *puteal, quod fecit Scri*bonius, cui negotium da-*tum a Senatu fuerat, vt* conquireret 5 sacella att-*acta. i.q; illud pro*curarunt, quia in eo loco *attactum fulgure* sacellum fuit. quod ign-*oraretur autem, vbi esset* (vt quidam) fulgur conditum, *quod cum scitur, ne*fas est integi, semper forami-*ne ibi ape*to cælum patet. ¶Sceleratus vi-*cus appellatur* quod cum Tarquinius Superbus interfici-*en sũ cura*, set Ser. Tullium regem socc*rum suum, corp*-

[1 suilius 2 scrutillum 3 saxo atque ostrea 4 ante 5 conquireret.]

pag. 143.

eius iacens filia carp-ento superuecta est, pro*perans in possessionem* domus paternæ. ¶Scele*rata porta eodem app*-ellatur à quibusdam *qua & Carmentalis* dicitur, quod ei proximum Car*menta sacellum fuit.* Scelerata autem, quod per eam *sex & trecenti Fabij c*-um clientium millibus *quinque egressi aduersus* E-truscos, ad amnem *Cremeram omnes sunt inter* fecti. qua ex cau*sa factum est, vt ea porta int*-rare, egredive *omen habeatur.* ¶ *Schedia* genus nauigij *inconditi, trabibus tantum inter* se connexis fac*ti. quo mercimonia circum* ferunt post amissam *nauem.* Vnde *schedia vs*-us quoque poemata *d cis & versus, non sa*-tis perfectis 1 qui essent. *appellauit schedium.* . 1 cum dixit. Qui schedium fa*cit inconditum, & insiaboratum.* ¶Sexagenarios *de ponte olim deiiciebant,* cuius causam Mani*lius hanc refert. quod Romam,* qui incoluerint *primi Aborigines, h*-ominem sexaginta *annorum qui esset, immolare* Diti Patri quot*annis soliti fuerint.* quot facere eos de*stitisse aduersus Her*-culis. sed religio*ne postea veteris moris sc*-irpeas hominum ef*figies de ponte in Tiberim vetere* modo mittere *instituisse. Alij dicun*-t, morante in Italia *Hercule, quod quidam ei*-us comitum habitaue*rint secundum rip*-am haberi, 2 atque Arga*eos se ab Argiuis voca*-uerint arui, 3 quorum pro*ditam memori*-am redintegrari eo ge*nere missum ab Græc*-a legatum quendam Argaeum *diu cum* iis Romæ moratum esse. is vt *obieri*-t institutum esse à sacerdotibus *effigies s*-cirpea ex omnibus, cum quæ publicæ *erant rei nu*ntiauisset, per flumen, ac mare

[1 perfectis 2 Tiberis, 3 arnu.]

pag. 144.

in patriam remitteretur. sunt qui dicant, post vrbem à Gallis liberatam, ob inopiam cibatus cœptos sexaginta annorum homines iaci in Tiberim, ex quo numero vnus, filij pietate occultatus, sæpe profuerit patriæ consilio, sub persona filij. id vt sit cognitum, ei iuueni esse ignotum, & sexagenariis vita concessa. latebras autem eius 1 quibus arguerit, 2 semen. id est coh.buerit, & celauerit, sanctitate dignas esse visas, ideoq. arcæa 3 appellata, sed exploratissimum illud est causæ. quo tempore primum per pontem cœperunt comitiis suffragium ferre, iuniores conclamauerunt, vt de ponte deiicerentur sexagenarii qui iam nullo publico munere fungerentur, vt ipsi potius sibi quam illi deligerent imperatorem; cuius sententiæ est etiam Sinnius Capito. vanam autem opinionem de ponte Tiberino, confirmauit

Afranius in Repudiato. ¶Secus alter significat sexu, natura, habituq. ex Græco, quam illi vocant ἴξιν, Afranius in Priuigino. Sic agit 5 orbus virili sexu adoptauit sib'. Pacuuius in Atalanta. Triplicem virili sexu partum procreat. ¶Simpludiarea funera sunt, quibus adhibentur D T. 6 ludi, corbitoresque quidem ea dixerunt esse, quibus neutrum genus interesset ludorum. nam indictiua sunt, quibus adhibentur non ludi modo, sed etiam desultores, quæ sunt amplissima. ¶Sex suffragia appellantur in equitum centuriis, quæ sunt adiectæ 7 ei numero centuriarum quas Priscus Tarquinius rex constituit. ¶Sestertius dicitur quarta pars denarii, quo tempore his 8 decussis valebat, id est dupundius, S.

[1 eas 2 arcuerit 3 Argaa 4 Sextus 5 ait 6 duntaxat 7 adiecta 8 ii.]

pag. 145.

¶Sinistræ aues, sinistrumque est sinistimum, auspicium, 1 i. quod sinat fieri. Varro l.v. epistolicarum quæstionum ait. A deorum, sede cum in meridiem spectes, ad sinistra sunt partes mundi exorientes, ad dexteram occidentes; factum arbitror, vt sinistra meliora auspicia, quam dextera esse existimentur. idem fere sentiunt Sinnius Capito, & Cincius. ¶Sentinare, satagere, dictū à sentina, quam multæ aquæ 2 nauis cum recipit, periclitatur. Cæcilius in Æthrione. Cum Mercurio capit consilium, post quam sentinat satis. ¶Senatores à senectute dici satis constat, quos initio Romulus elegit centū, quorum consilio Remp. administraret. itaque etiam Patres appellati sunt, & nunc cum senatores adesse iubentur, quibusque in senatu sententiā dicere licet. quia hi, 3 qui post lustrum conditum ex iunioribus magistratū ceperunt, & in senatu sententiam dicunt, & non vocantur Senatores ante, quam in senioribus sunt censi. ¶Senatus decretū à consulto Ælius Gallus sic distinguit, vt id dicat particulam quādam esse senatus consulti, vt cum prouincia alicui decernitur, quod tamen ipsum senatus consulti est. ¶Senis crinib. nubentes ornantur, quod his 4 ornatus vetustissimus fuit. quidam quod eo Vestales virgines ornentur, quarum castitatem viris suis sponsæ 5 . . . à cæteris. ¶Sentes, cum constet esse spinas, & Afranius in Abducta dixerit. Quam senticosa verba pertorquet turba 6 pro spinosis accipi debet. ¶Senium à senili acerbitate, & vitiis dictum. posuit Cæcilius in Hymnide. Sine suam senectutem ducat vtique ad senium sorbitio. ¶Senonas, Gallos (Verrius ait) existimari appellari, quia noui venerint ex

[1 auspiciorum 2 quia multum aqua 3 ÿ 4 us spondeant 6 lupa.]

pag. 146.

transalpina regione, ac primum appellatos ξένους postea Seno-nas. ¶ Septentriones septem stellæ appell-antur à septem bobus iunctis, quos trio-nes à terra rustici appellent, quod iun-cti simul terram arent quasi terriones. quidam à septem stellis quod id astrum Græ-ci ἅμαξαν dicant, quia habet partem quand-am temonis specie. Vnde ait Ennius Superat temo stellas. Sed & physici cum situm septem stellarum conten . . . templati. 1 sep-tentriones dici aiunt, quod ita sunt sita septem stellæ, vt ternæ proximæ specie efficiant velut trigona. ¶ Scensas antiqui dicebant, quam nunc cænas. quæ autem nunc prandia, pro cœnis habebant, & pro cœ nis vespernas appellabant. ¶Signa, vt rerum, ita quoque res ipsæ dicuntur, aut lapides, aut fictile. aut si qua eiusmodi adhuc aliqua, & signa dicuntur quæ sculpantur etiam. Sed po-cula etiam in quibus sunt simulacra ad effigi-es sigillata. ¶Sequester is dicitur, qui inter aliquos, qui certant, medius, vt inter eos conuenerit, depositum ita tenet aliquid, vt ei reddat. qui 2 id deberi iure sibi constiterit. Cato in ea ora-tione, quam habuit de Indigitibus. Sinunt m-iseros perire vt bona rapiant; aut si superstites petant, vi seques prodent 3 & Pla-utus Mercatore. Immo sic sequestro mihi data est . . ¶Sepulchrum est, vt ait Gallus Ælius, in quo mortuus sepultus est, quod anti-qui bustum appellabant hisque 4 cippis, aut ali-qua alia re, mortui causa designatus est, intra quos sepultura est facta. ¶ Segnitia dicitur, quod sine

[1 contemplati 2 quoi 3 sequestro dant 4 isque.]

pag. 147.

nitendo quid vtile, aut honestum, Terentius. Enimuero Daue, nihil loci est segnitiæ, neque socordia. ¶ Signare dicitur signis notare, velut in pecoribus fit. sed antiqui eo pro scribere vtebantur, vnde & subsignare, & consignare, inuenitur positum, pro subscrib-ere, & conscribere. ¶ Septimontium dies ap-pellatur mense Decembri, qui dicitur in Fastis Agonalia quod eo die septem m-ontibus fiunt sacrificia Palatio, Velia, F-agutali, Subura. Cermalo, Cælio, Opio, Cispio. ¶Silus vsurpatum est pro tu-bis ipsis, id quod Græce dicitur αὐλεῖν in le-ge riualicia sic est quæ lata fuit rogant-e populum Ser. Sulpicio Ser. F Rufo. Mon-tani, paganiue, siphonibus aquam diuidunto: donec eam inter se diuiserint: Pratori-s iudicatio esto. ¶Siparium, quo in scænis mimi vtuntur dictum ait Verrius a velo-mento, quod vocetur alias aulæum. ¶Supparum ap-pellant dolonem, quod est velum minus in naui, vt acation, maius, supparum autem dictum ait Sinnius Capito velut separatum quod sit, disiunctumque a dolo- ne interioris mali. ¶S.pultum morte, morbóque: cum ait . . . . de L: Terentio. Tusci vici magistro significat viuum de saxo Tarpeio elatum, cum eo ve-nisset commissatum, quod mero, id est vino e-sset coactus. ¶ Seplasia forum Capuæ in quo plurimi vnguentary

rij avant. in Pison-em. Cicero. Seplasia m-*obercule*, *vt dici* audiebam, te vt primum aspe-*xis Campanum* consulem repudiauit. ¶Sati-*cula oppidum* in Samnio captum est: quo *postea coloni*-am deduxerunt Triumuiri. M.

[1 *meroq.*]

pag.148.

Valerius Coruus, Iunius Scæua, P. Fluuius 1 Longus ex S. C. Kal.Ianuariis P.Papiro Cursore,C.Iunio.ij. Cos.Segesta,quæ nunc appellatur, oppidum in Sicilia est, quod videtur Æneas condidisse præposito ibi Egesto, qui eam Egestam nominauit. sed præposita est ei S.littera, ne obsceno nomine appellaretur, vt factum est in Maluento. quod Beneuentum dictum est. & in Epidamno, quod vsurpatur Dyrrachium. ¶ Seliquastra sedilia antiqui generis appellantur D. littera in L. conuersa, vt etiam in sella factum est, & subsellio, & solio, quæ non minus à sedendo dicta sunt. ¶Silus appellatur naso s. rusus versus repando. vnde galeæ quoque à similitudine, silæ dicebantur. ¶Siluij sunt appellati Albani reges, à Lauiniæ filio, quem post excessum Æneæ grauida relicta, timens periculum, & suæ vitæ, & eius, quem vtero gerebat, in siluis latens, enixa est. qui restitutus in regnum est post mortem Ascanij, prælatus Iulio 3 fratris filio,cum inter eos de regno ambigeretur. ¶Sertorem quidam putant dictum à prendendo, quia cum cuipiam adierat 4 manum educendi eius gratia ex seruitute in libertatem, vocetur adsertor. cum verisimilius sit dictum, qui sereret quid, ac potius adsertorem à serendo cepisse nomen, cum aliquem serat petendo in libertatem eandem, qua ipse sit, id est iungat, quia fruges cum seruntur.terræ iungit, quod totum Verrius αὐθάδως introduxit. ¶ Seges dicitur ea pars agri, quæ arata, & consita est. à serendo videlicet. ¶Serilla Verrius appellari putat nauigia Histricia, 5 ac

[1 *Fuluius* 2 *susum* 3 *Iulo* 4 *afferat* 5 *Histrica.*]

pag.149.

Liburnica, quæ lino ac sparto condensantur, à conserendo & contexendo dicta. quia dicat Pacuuius in Niptris. Nec vlla subcus 1 cohibet compagem aluei: sed suta lino, & sparteis serillibus cum [illegible], & ficto vocabulo, vsus sit pro funiculis, qui sparto conseruntur. ¶Seruorum dies festus vulgo existimatur Idus 2 Aug.quod eo die Ser.Tullius, natus seruus 3 ædem Dianæ dedicauerit in Auentino, cuius tutelæ sint cerui, à quo 4 celeritate fugitiuos vocent seruos. ¶ Sero sapiunt Phryges, prouerbium est natum à Troianis, qui decimo denique anno velle cœperant Helenam, quæque cum ea erant rapta, reddere Achiuis. ¶Sispitem Iunonem, quam vulgo sospitem appellant, antiqui vsurpabant, cum ea vox ex Græco videatur sumpta, quod est σώζειν. ¶ Sul-

tis. si voltis significat, composito vocabulo.ita, vt alia sunt, ^ si audes; sis, si vis, plicet ^ 6 in loco; scis licet,7 scias licet; 8 equidem (equo)ego quidem. Ennius. Pandite sulti genas, & corde relinquite somnum. ¶Setius 9 à sero videtur dictum. Accius in Amphitryone. Si forte paulo, quam tu veniam setius. 10 ¶Sedum, alii sadum appellant herbam, quam Opillius Aurelius sesuuium vocari ait, eamq. in tegulis seri, nec quamobrem id fiat, indicat. ¶Specus feminino genere pronuntiabant antiqui. vt metus & nepos, tam hercules, quam masculino stirpis,vt 10 frons, 11 vt Ennius. Tum causa 12 sub monte alte13 specus in ius14 patebat. 15 & Pacuuius in Chryse: Est ibi sub eo saxo penitus strata harena ingens specus. ¶Spondere antea ponebatur pro dicere, vn-

[1 *subscus* 2.*Idib.* 3.*serua* 4 *quorum* ^ 5. *sodes* 6. *ilicet*, *ire licet.* 7.*ilico.* 8 *scilicet*, 9. *Serius* 10.*sertus* 11. *stirpi aut* 12 *casu* 13.*alta* 14.*intus* 15.*patebant.*]

pag.150.

de & respondere adh-*uc manet*, *sed postea* vsurpari cœptum est *etiam in promissione* alterius. ¶Subdit-*us dicitur is*, *qui in demortui*, (in demortuis) iu *dicis loco iudex* datur his, qui eum h-*abuerant iudicem dumtaxat* in eandem rem, *vt litem.* ¶*Saturno* sacrificium fit capi-*te aperto. Eius autem sacro* Metellus Pont. *Max.cum Claudium Augurem iussisset* adesse vt eum *tunc adhiberet Ser. Sulpici* Ser. F.inaug-*uratione*: *ille autem excusaret* se sacra sibi fam-*iliaria obstare*, *quib. supplicandum* esset capite *operto*: *Saturno autem* esset futurum, vt cum ap-*erto capite res sacra* facienda esset: Pont-*ifex illum multauit*: Claudius prouocauit. *sed cum reconciliatus Pontifici* esset Claudius fa-*milia sacris peractis* Saturno sacra fecit rel-*igione solutus.* ¶Saxum Tarpeium appel-*latam aiunt partem montis*, qui ob sepultam Ta-*rpeiam ibi virginem*, *qua* eum montem Sabinis *prodere pacta erat*, *ita* nominatus est. vel *ab eo*, *quod quidam nomine* L. Tarpeius Romulo *regi cum propter raptas* virgines aduersa-*etur*, *in ea parte*, *qua saxum* est, de noxio pœna *sumpta*, *Tarpeium dictum*, noluere funestum locum *cum altera parte* Capitoli coniugi. ¶S-*captia tribus à nomine* Vrbis Scaptiæ *appellata*, *quam Pedani* incolebant. ¶Stellati*na tribus dicta*, *non à campo* eo,qui in Cāpania ē,sed eo,qui *parum abest vrbe Capena*, ex quo Tusci profecti, St*ellatinum eum* campum appellauerunt. ¶Sabati-*na à lacu Sabate.* ¶Sabini dicti, vt ait Varro *Terentius*, quod ea genus p̃p̃ 2 præcipue colat de *os fine* [illegible] σεβίζειν. ¶Sanqualis porta *appellata est*

[1 *iu* 2. *Penates.*]

pag. 151.

ab aui sanquali. *id*-eoq. eodem est nomine *quo auis ipsa appellatur.* ¶Silere, tangere *significat*, *ficto verbo* a S littera, quæ nu-

[2]ium eius vocis est. ¶Sellæ Curulis locus in circo datus est Valerio Dicta-tori, posteriusq. 2 eius honoris causa, vt pro-xime sacellum Murciæ spectarent, vnde aspi-ciebant specta-cula magistratus. ¶Sontica causa dicitur à morbo sontico, propter quem, quod est ge-rendum agere desistimus. M. Porciu-s lato de re, 3 A. Atili quid dicam causa exiti-sse, timidus ne sis, an impedimento t-ibi causam sonticam fuisse? ¶Stiricidium qu-asi stillicidium, cum stella, concreta frigore, ca-dunt. Cato pro C. . . . n-ihilominus voluit semper de stiricidio in re præsenti cognosce-re. atque etiam statu-ere. ¶Sacramento dicitur quod iuris iurandi sacrati-one interposita actum est. Vnde quis sacramen-to dicitur interrogari, quia iusiurandum interponitur. Cato in Q. Thermum de x. hominib. Tunc vero ibi ad-erunt, ne mala facinora, bona fide, aut scelera nefaria fierent, qui dicarent sacrame-nto, traderentur, lege æst-imarentur. ¶Siremp-s ponitur pro eadem, vel, pro inde quasi similis res ipsa. Cato in dissuadendo legem, quæ postea re- licta est. Et præterea rogas vt quemquam aduersus ea, si populus condemnauerit, siremps lex fiet, quasi aduersus legem fecisset. ¶Spiciunt, antiquos dixisse sine præposi-tione testis est Cato in ea, quam habuit in Q. Thermum de septem hominib.; Vt solent euitare fon-tuios, nisi qui sempiterni sunt, quos dum occur rant, ne spiciunt, neq. ratos, esse volunt. ¶Spa-tiatorem, erratorem Cato in An. 5

[1.tacere 2.posterisque. 3.Cato de re Floria. 4.s.illas 5.M.]

pag. 152.

Cælium si se appellauisset. In coloniam me hercules scribere nolim, si trium virum 1 sim. spatiatorem atq. fescennium. ¶Stata sacrificia sunt, quæ certis dieb. fieri debent, Cato in ea, quam scribsit de L. Veturio, de sacrificio 2 commisso, cum ei equum ademit. Quod tu, quod in te fuit, sacra, stata solemnia, capite sancta deseruisti. ¶Solemnia sacra dicuntur, quæ certis temporib. annisq. fieri solent. ¶Serra prœliari dicitur cum assidue acceditur, recediturq., neq. vllo consistitur tempore. Cato de re militari Sine 3 forte opus sit cuneo, aut globo, aut forcipe, aut turrib. aut serra, vti adoriare. ¶Stercus ex æde Vestæ 17. Kal. Iul. defertur in angiportum medium fere cliui Capitolini, qui locus clauditur porta stercoraria. tantæ sanctitatis maiores nostri esse iudicauere. ¶Summissiorem aliis ædem Honoris, & Virtutis C Marius fecit, ne si forte officeret auspiciis publicis, Augures eam demoliri cogerent. ¶Sex Vestæ sacerdotes constitutæ sunt, vt populus pro sua quaq. parte haberet ministram sacrorum, quia ciuitas Romana in sex est distributa partis. in primos secundosq. Titienses, Ramnes, Luceres. ¶Salinum cum sale in mensa ponere figulis religioni habetur, quod quondam in Esquilina regione figulo, cum fornax plena vasorum coqueretur, atq. ille proxime eam conuiuatus, super modum potus, somno esset oppressus cum conuiuis suis, præteriens quidam petulans, ostio patente ex mensa salinum coniecit in fornacem: atq. ita, incendio excitato, figulus cum suis concrematus est. ¶Sacramentum, æs significat, quod pœnæ nomine penditur, siue eo quis interrogatur.

[1.Triumuir 1 sacrilegio 3.Sine.]

pag. 153.

siue contenditur. id in aliis reb. quinquaginta assium é, in aliis reb. quingentorum inter eos, qui iudicio inter se contenderent. qua de re lege L. Papirii Tr. pl. 1. sanctū é his verbis. Quicunq. Prætor post hoc 2 factus erit, qui inter ciues ius dicet, tres viros Capitales populum rogato, hique 3 tres viri A 4. . . quicūq. A 5. . cti erūt sacramenta ex A 6. . . iudicātoq. eodemq. iure sunto, vti ex legib., plebeiq. scitis exigere, iudicareq. (esse), esseq. oportet. sacramenti autem nomine id æs dici cœptum est quod & propter ærarii inopiā, & sacrorū publicorū multitudinem, consumebatur id in reb. diuinis. ¶Sextantarii asses in vsu esse cœperunt ex eo tempore, quod 7 propter bellū Punicū secundū, quod cū Hannibale gestum est, decreuerunt patres, vt ex assib. qui tum erant librarii, fierent sextantarii (per quos cum solui cœptū esset) & 8 populus ære alieno liberaretur, & priuati quib. debitum publice solui oportebat, non magno detrimento adficerentur. Septuennio quoq. (anno) A 9 vsus est, vt priore numero 10 sed id non permansit in vsu, nec amplius processit in maiorem. ¶Senacula tria fuisse Romæ. in quib. senatus haberi solitus sit, memoriæ redidit. 11 Nicostratus in libro, qui inscribitur de Senatu habendo. vnum, vbi nunc est ædis Cócordiæ inter Capitolium & Forum in quo solebát magistratus D. T. 12 cum seniorib. deliberare. alterum, ad portam Capenam. tertium, citra ædem Bellonæ, iñ quo exterarum nationum legatis, quos in vrbem admittere nolebant, senatus dabatur. ¶Scholæ dictæ sunt, non ab otio ac vacatione omni, sed quod, ceteris rebus omissis, vacare liberalib. studiis pueri debent, vt etiam ludi appellantur, in quibus minime luditur, ne tristi

[1.Militum 2. H. L. R. 3.qque 4 A Capitales 5. A ex h. l. fa 6. A igunto 7 quo 8.vt 9.A quadeo . 10 nummo 11 prodidit 12.duntaxat.]

pag. 154.

aliquo nomine fug-iant pueri suo fungi munere. ¶Subici ar-ies dicitur, qui agitur, vt caducum. quod fit (vt ait Cincius in libro de officio iurisconsulti) exemplo At-heniensium, apud quos expiandi gratia aries inigitur ab eo, qui scelus admisit, pœnæ p-endendæ loco. ¶Speciem, quam nos dicimus, εἶδος Græci dixerunt. Plato quidem idean. nobis species pro eadem ponitur. Sesterti no-ta apud antiquos fuit depondi, & semissis. vnde sestertius dictus quod semis tertius. Sed auctos 1 est bello Punico secundo. apud antiquos autem & quinquessis in vsu erant, & valebant de-narios denos assios, quadriga-ti: bi-

ti, bigati. quinquesi-s quinos. *sed vterque. auctus* est, numerum æris perduct-*um* ² *esse aiunt lege Flaminia* minus soluendi, c-*um ære alieno premeretur* P.R. ¶Solida sella, ait *Verrius sedere tum quis* iubetur, cum mane surg-*ens auspicandi gratia euigilauit*, quod antiqui exprese, *nihilq. ab interiore* parte excauata-*s*, *aut laxatas* faciebant sedes. quas s-*edes*, *solidas ideo*, *quod* in his nihil erat con-*canum*, *maxime appellabant*, inquit Verrius, quod *scilicet essent tota* absurde, vt mihi videtur, *cum omne id quod* sit totum, ait dictum solidum. ¶*Silatum antiqui* pro eo quod nunc ientaculum dicim-*us appellabant*, quia ieiuni vinum sili 3 condi-*tum ante meridiem* obsorbebant. ¶Suffragato-*res dicebantur apud* maiores, hi vulgo in vsu *erant cãdidatis. nam vt melius* apparent, iuncta suffra-*gia suffragator*, quem quisq. fieri vellet, notabat a-*pposite punc*to, scribtis candidatorum hominum *nominib.* Varro in L. vij. rerum humanarum *hoc tradit.* ¶Struppi vocantur in puluinarib. *fasciculi*

[1 *auctus* 2 *productum* 3 *sili*]

pag. 155.

de verbenis facti, qui pro deorum capitibus ponuntur. S . . *apud vrb*-em Calo Antistius *Labeo dici ait ma*-gistratum publicum . . . ¶Secespitam esse Antisti*us Labeo ait, cultrum fe*-rreum, oblongum, mani*brio eburneo, rotund*-o, solido, vincto ad ca*pulum auro argentoq.*, fixum clauis æneis. *ære Cypro*, *quo Flami*-nes, Flaminicæ Virgi*nes Pontificesq. ad sa*-crificia vtuntur. *Eadem alcas dicitur*, *qua* in sacrario vtuntur *sacraria namq. in templis* rediculo ¹ æneo olim *sapiebantur*, *in quo* tubæ relictæ sunt, *per quas manib. sacr*-a tangere licet. est *hoc in templo, Bona dea:* sed & in aliis locis: & *sunt velut repagula* quædam. ita secespitæ di*cuntur duob. modis. Secius* est, quod secespita secatur *libum*, *seu placenta*, *qu*-æ soleat necessariis *sacrificijs adhiberi.* ¶Suffimenta sunt, quæ *faciebant ex faba milio*-q. molito, mulso, spar*so*, *ex dijs dabantur eo tempo*-re, quo vuæ calcatæ *prelo.* ¶*Serpsit, vsi sun*-t antiqui pro serpserit, *vnde videntur serp*-ulæ dictæ, quas nunc ser*pentes dicimus ex Græ*-co, quia illi *ἑρπετά*, nos *pro aspiratione eorum*, S, litera posita, vt *ἕξ sex, ἑπτὰ septem.* ¶Suffibulum est vestimentum al*bũ prætextum qua*-drangulum, oblongum. quod in ca*pite Virgines Vest*-ales cum sacrificant semper *habere solent*, idq. fibula comprehenditur. ¶*Silentio surgere ait* dici, vbi qui post mediam *noctem auspi*-candi causa ex lectulo suo si*lentio surr*-exit . & liberatus à lecto, in solido *se posuit*, *se*-detq; ne quid eo tempore deiciat, *rursusq.* se in lectum reposuit: hoc enim est *proprie si*-lentium, omnis vitii in auspiciis *va*-

[1 *reticulo.*]

pag. 156

cuitas Veranius ait non vtiq. ex lecto, sed ex cubili, ne ¹ rursus se in lectum reponere necesse esset. ¶Sarpiuntur vineæ, id est putantur, vt in xj. Quandoq. sarpta, donec dempta erunt. Sammanalia, liba farinacea in modum rotæ ficta. ² Suffuerat, sub eodem tecto fuerat. Scribtum lapidem esse ait, & ita vocari Antistius Labeo in agro Manullino 3 A diuinam rem faceret 4 Se quamq. seorsum quamq. ¶Sanates dicti sunt, qui supra, infraq. Romam habitauerunt. quod nomen his fuit, quia cum defecissent à Romanis, breui post redierunt in amicitiam, quasi sanata mente: itaq. in xij. cautum est, vt idem iuris esset Sanatib. quod Fortib. id est bonis, & qui nunquam defecerunt à P.R. ¶Sublucare arbores est ramos earum supputare, & veluti suptus lucem mittere; conlucare autem, succisis arborib. locum implere luce. ¶Spurcum vinum est, quod sacris adhiberi non licet, vt ait Labeo Antistius. l. x. commentarij iuris pontificii, cui aqua admixta est, defructum ve 5, aut igne tactum est, mustum ve ante, quam deferuescat. ¶Septimontio, vt ait Antistius Labeo hisce montib. feriæ. Palatio, cui sacrificium, quod fit, Palatuar dicitur. vilæ 6 cui item sacrificium. Faguali 7, Suburæ, Cermalo, 8 Oppio, Cœlio monti, Cispio monti. Oppius autem appellatus est, vt ait Varro rerum humanarum l. viij. ab Opita 9 Oppio Tusculano, qui cum præsidio Tusculanorum missus ad Romam tuendam, dum Tullius Hostilius Veios oppugnaret, consederat in Carinis, & ibi castra habuerat. similiter

[1 *nec* 2 *fissa, vel facta* 3 *A vbi scriba* 4 *facerent* 5 *defrutum ue* 6 *Velia* 7 *Fagutali* 8 *Germalo* 9 *Opitre.*]

pag. 157.

Cisitũ ¹ à Lęuo Cispio Anagnino, quod eiusdẽ rei causa eam partem Esquiliarum, quæ iacet ad vicum Patricium versus, in qua regione est ædis Mefitis, tuitus est. ¶Sistere fana cum in vrbe condenda dicitur, significat loca in oppido futurorum fanorum constituere. quam 2 Antistius Labeo ait in commentario xv. iuris pontificii, fana sistere esse lectisternia certis locis & diis habere. ¶Subigere 3 arietem in eodem libro Antistius esse ait dare arietem, qui pro se agatur, cædatur. Bene sponsis, beneq. volueris in precatione augurali Messala augur ait significare spoponderis, volueris. ¶Serpula serpserit, ait idem Messala, serpens irrepserit. Soleno idem ait esse consulo. Suad sed idem ait esse, sic te. ¶Stellam significare ait Ateius Capito lætum, & prosperum, auctoritatem secutus P. Seruilij auguris. (stellam) quæ ex lamella 4 ærea adsimilis stellæ locis inauguratis infigatur. ¶Sinistrum in auspicando significare ait Ateius Capito lætum & prosperum auspicium, aut 5 silentium dubi. 6 duntaxat vacat vitio. igitur silentio surgere cum dicitur, significat non interpellari, quo minus rem gerat. ad 7 sinistrum hortari quoq, auspi-

cia ad agendum, quod animo quis proposuerit. ¶Satis verbum Varro melius fuit præterire, vt mihi videtur, quam tuam absuri qui 8 opinio suas de eo restare 9: quia sciens præterij, tam hercules, quam de scabro, quod proximum sequebatur. ¶Stipatores ait dictos à stipa, quam mercedis nomine accipiant custodes cuiusque corporis. vnde & stipam, quam 10 amphoræ cum extruuntur, firmari solent; etiam stipites, qui ob eandem causam destituatur. ¶ Sollicitare

[1 *Crispius.* 2 *Q.* 3 *Subiecere.* 4 *lamella.* 5 *at.* 6 *vbi.* 7 *at.* 8 *absurdas.* 9 *recitare.* 10 *qua*]

pag. 158.

quidam dictum putant, vel *vt citare ex solo, quod est* ex suo loco ac sententia *mouere*. *sollum autem* quin significet locum, quis *dubitet? cum exsules* quoque dicantur loco p*atria* *sua pulsi.*

T

¶Tappete [1] ex Græco sum-*psit*, *tappetæ*. Ennius cum ait. t-*appetem etiam dixit Turpilius* in Demetrio Le . . *tappetem* veterem. sic tappet-*e neutro genere.* *Terentum* in campo Martio locum *Verrius ait ab eo*, dicendum fuisse, quod t-*erra ibi per ludos* Secularis Ditis patris *ita leui et teratur* ab equis quadrigari-*is*, *vt eorum leuis mo*bilitas 2 æquiparet mo-*tus* *rapidos velocis Lunæ.* quod quam aniliter re-*latum* *sit*, *cuiuis* manifestum est. ¶ *Taurij* *ludi* *instituti* d*is* Inferis ex *hac causa videntur.* Tarquinio regnante, cum *magna incidisset* pestilentia in mulieres *grauidas*, *earum* fetu si facti 3 sunt ex car-*ne diuendita populo* taurorum immolatorum. ob *hoc ludi Taurij* appellati sunt, & fiunt *in circo Flaminio*, *ne* intro muros euocentur dij *Inferi.* *Sed Taurios* ludos Varro ait vocari, quod *eis ludis discipulus.* pendens à doctore in cr-*udo corio* *tauri* solitus sit impelli, atque vs-*que* *eo inibi cogi* docere, quoad consisteret, *& sola virtute* talorum constaret pedu-*m firmitas.* ¶ *Talassionem* in nuptiis Varro ait- *sianum esse lanifici* τάλαρον, id est quasillum, i-*ta enim solitum* appellari Talassionem. *at quidam* historiarum scriptor, Talassium ait *nomine* virum, rapta virgine vnicæ p-*ulchritudinis*, quod ei id contugium fuerit fe-*lix*, *boni* hominis 4 gratia nunc redintegrari. *tribuni*

[1 *tapeta.* 2 *mobilitas.* 3 *fetus infecti.* 4 *ominis.*]

pag. 159.

cia rogatione l-*ex* Curiata fertur, quo Hannibal *anno in conspectu* Romæ cum esset. nec ex præsidi*is discedere liceret*, Q. Fabius Maximus Verru*cosus*, *id per TR. PL. & Ma*-rcellus cos. facere in*stituerunt*, *vt notauit* Ælius in xij. *significationum verborum.* ¶T-risulcum fulgur fuit *ab antiquis dictum* q-uia id, aut incendit, a*ut afflat*, *aut te*-rebrat. ¶ Togatarum *duplex genus: prætextarum*, *h*-ominum fastigio: quæ *sic appellantur*, quod togis prætextis rem *p. administren-t*, tabernariarum; quia *hominibus ex*-cellentibus etiam humiles *permixti*, *vt sunt p*-lagiarij, serui denique & *caupona ex tab*-ernis honeste prodeant *persæpe*. ¶ *Ta*-uras, vaccas steriles ap*pellabant*, *ait Verriu*-s, quæ non magis pariant, *quam tauri*, *sed vero*-similius sit ex Græco dic*tas*, *quia Græci vaccas*, ταύρας appellant. ¶Todi sunt *aues paruæ*, *& toti*-lli, quarum. m. Plautus in Sy*ro*, *cum ait Cum extri*-tis talis, cum todillis cru*sculis.* ¶ *Tubilustria* quibus diebus adscribi tum sin *Fastis est*, *cum in atr* 10 Sutorio agna tubæ *lustrantur.* *ab iis* tubos appellant, quod genus *lustrationis ex* Arcadia Pallanteo 1 trans*latum esse dicunt.* ¶T-uditantes, tundentes, *negotium tund*-entes significare ait Cincius, *id est agentes.* E-nnius l.2. Hæc inter se totum 2 *mi tuditan*-tes. & Lucretius item libro 2. Nec *tuditantia* rem cessant extrinsecus vllam. ¶ *Tudites mall*-eos appellant antiqui à tundendo., *quamu*-is ali 3 cruribus 4 tudites. Inde Ateius *Philo* og-us existimat Tuditano cognomen *inditum*, quod caput malleoli simile habuerit. *Tullios al*-ij dixerunt esse silanos, alij riuos, alij

[1 *Arcadia Pallanteo, vel Arcadia Pallante* 2 *tota* 3 *alij* 4 *tudib.*]

pag. 160.

vehementes proiectiones sanguinis [1] arcuatim fluentis, quales sunt Tiburi in Aniene. Ennius in Aiace. Aiax misso sanguine tepido tullij efflantes volant. ¶ Topper significare ait Artorius cito, fortasse, celeriter, temere. 2 cito, sic in Nelei carmine. Topper fortunæ commutantur hominibus (citius) sic C. Næuius. Capesset flammam Volcani cito. 3 sic in eodem. Namque nullum peius macerat 4 humanum, 5 quam de mare sæuum. Viret 6 cui sunt magnæ topper confringent. importunæ vnde 7 (fortasse) sic Coelius l. vij. Ita vti se quisque vobis studeat æmulari in statu fortunæ reip. (eadem re gesta.) topper nihilo minore negotio acto, gratia minor esset. fortasse, sic Accius in Io. Topper, vt fit patris tenacititas. 8 (Ennius vero sic.) Topper, fortasse valet in Enni & Pacuui scriptis. apud Ennium est, Topper quam nemo melius scit. Pacuuius. Topper tecum sit potestas faxsit, si mecum velit. ad 9 in antiquissimis scriptis celeriter, ac mature. in Odyssia vetere Topper facit homines vtrius fuerint. Topper citi ad ædis venimus Circæ, 10 simul duona eorum portant ad nauis millia. alia in iisdem 11 & inueniuntur. Tibicines etiam hi appellantur, qui sacerdotes viri speciosi publice sacra faciunt. turbarum lustrandarum gratia. ¶ Torrens participaliter pro exurens ponitur, vt est apud Pacuuium in Antiopa. Flammeo vapore torrens terræ fetum exusserit. significat etiam fluuium subitis imbribus concitatum, qui alioqui siccitatibus exarescit. quius 12 aquam ipsam quæ fluit, flumen recte dici ait Ælius Gallus l. 2. quæ ad ius pertinent. ceterum volgi consuetudi-

süetudine vtrumq. iam dici flumen, & perennem

[1 amnu. 2 mature. 3 topper. 4 macit. 5 hemonm. 6 vires. 7 unda. 8 pater illam eiecit foras. 9 at. 10 Circes. 11 indidem. 12 Tubicines. 13 quamuu.]

pag. 161.

fluuium & torrentem. ¶Torú, vt significet torridú, aridum per vnum quidem, R, antiqua consuetudine scribitur. sed quasi per duo R, scribatur pronuntiari oportet, nam antiqui nec mutas, nec semiuocales litteras geminabant, vt fit in Ennio, Arrio, Annio. ¶Turmam equitum dictam esse ait Curiatius quasi terimam: quod terdeni equites ex tribus tribubus Titiensium, Ramnium, Lucerum fiebant. itaque primi singularum decuriarum decuriones dicti, qui ex eo in singulis turmis sunt, etiam nunc tern.. ¶Torreri à torro, 1 deductum proprie significat siccare, atque arefacere. sed vsurpatum est iam pro eo, quod sit igne vrere. Plautus (in) vna edet 2 opera in furnum calidum condito, atque ibi torreto. ¶Turannos, 3 Etruscos appellari solitos ait Verrius à Turrheno duce Lydorum, à cuius gentis præcipua crudelitate etiam tyrannos dictos. Tyria maria in prouerbium deductum est: quod Tyro oriundi Poeni adeo potentes maris fuerunt, vt omnibus mortalibus nauigatio esset periculosa. Afranius in Epistola. Hunc ferrium autem maria tyria conciet. ¶Toruitas à ferocia taurorum dicta est. Pacuuius in Armorum iudicio. Feroci ingenio toruus præ grandi gradu. &. Cum recordor eius ferocem, & toruam confidentiam. Turbelas 4 dixisse antiquos, quas nunc turbas appellamus, testis est Plautus in Pseudolo. Quo alto 5 & quantas soleam turbelas dare. ¶Tutulum vocari aiunt Flaminicarum capitis ornamentum, quod fiat vitta purpurea innexa crinibus, & extructum in altitudinem. quidam pileum lanatum forma metali figuratum, quo Flamines, ac Pontifices vtuntur, eodem nomine vocari. Ennius li-

[1 Torrere à torreo. 2 vna adepol. 3 Turrheno. 4 turbellas 5 Quales.]

pag. 162.

baq. fictores argæos, & *tutulatos*. ¶*Tuor* video; Tueor, defendo *in vsu olim fuit.* sed iam promiscue vtuntur, *& ponitur tueor*, pro video; & contueor, *pro defendo*. ¶*Tuguria* à tecto appellantur *domicilia rusticorum* sordida. Afranius in V-*irgine. Sordidum* tugurium est, turpe *Cæcilius in Hypobolimæo.* Habitab-*as in tugurio sine operculo.* quo nomine *Valerius in explanatione* xij. ait etiam . . . *significari.* ¶Tuscum vicum ce-*teri omnes quidem scriptores* dictum aiunt ab *eo; quod Porsena rege* descendente 1 ab obsi-*dione*, *remanserint*. Romæ, locoq. his dato, *ibi habitauerint Veientes* fratres Celes & Vibenna, *vnde post cicti, quod* Tarquinium Romam secum max- *me reducere cupierint*. M. Varro, quod ex Cœ-*lio in eum locum deducti* sint. ¶Toxicum dicitur ceruar-*ium venenum, quo* quidam perungere sagit-*tas soliti sunt.*

Cæcilius in Gamo. Vt hom-*inem miserum* toxico transegerit. Afra-*nius in* . . vxorium istud toxicum mit-*tite.* ¶*Tuscos* quidam dictos aiunt à Tusco *rege Herculis* filio. Alii quod vnici studii si-*nt sacrificiorum*, ex Græco, velut θυοσκοὶ ¶*Vnde* ¶*Tusculum* ab eadem causa sacrificiorum, v-*el quod aditum difficilem* habeat, id est, δύσβατον. ¶*Tumulum Stilo* Ælius sic definit; Tumulus est *cumulus arenæ* editus secundum mare fluctib. in *altum eleuatus.* vnde similiter & manufac-*tus*, *& naturalis* proprie dici potest. ¶Tumult-*uarij* milites, dicuntur lecti ob subitum ti-*morem*, *vnde* etiam tumultum dici ait Verrius, quia *non aliunde* is ornatur 1 quam ab Italicis & Gallicis h-*ominib.*

[1 *discedente.* 2 *oriatur.*]

pag. 163.

qui immin ent Italiæ. itaq. nullum *tumultum, præter* quam Gallicum, aut domesticum *nominabant.* ¶*Thomices Græco* nomine appellantur *canabi impoliti*, & sparto leuiter tortæ *restes, ex quibus funes* fiunt. Lucilius Vidimus *vinctum thomice can*-abina. Opilius 1, Aure-*lius ait meil*-em puluillum, quem in *collo habent*, *restis ne l*-ædat, thomicem vocari. ¶*Tongere Ælius Sti*-lo ait noscere esse, *quod Prænestini tong*-itionem dicant. pro no-*tionem significat & la*- tius dominari. Ennius. *Alij rhetorica* tongent. & vincere *etiam quandoq.* videtur significare. ¶*Tesca Verrius ai*-t loca augurio designata, *quo term*-ino finis in terra auguri. *Opilius Aureli*- us loca consecrata ad *augurandum scrib*-sit. sed sancta loca vndiq. *sapta doce* nt Pontificis libri, in quibus *scriptum est.* ¶*Templum*-q. sedemq. tescumq. *siue deo, siue dea* dedicauerit, vbi eos *accipiat volentes*, propitioq. Hostius belli *Histrici l. i.* per gentes alte ætherias, atque *auia tesca*, *per*- que violabis 2 templa antiqua *deum.* *Cicero* v-ero aspera difficilius aditu *dixit, cum ait Lo*-ca aspera, saxa tesca tuor. *Accius in Philo*-ctete. Quis tu es mortalis, *qui in desert*-a, & tesqua te adportas loca. ¶*Tonsillam ait* esse Verrius palum dolatum *in acumen*, & cuspide præferratum, vt exi-*stimat*, *qu*-em configi 3 in littore nauis re-*ligandæ* causa. Pacuuius in Medio. 4 Acces-*si ad*-eam, & tosillam 5 pegi læto in litore. *Accius* Phinidis. Tacete, & tonsillas lito-*re la*-edo 6 edite. ¶Tonsam Ennius signifi-

[1 *Opilius* 2 *violabilu* 3 *configi* 4 *Medo* 5 *tonsillam* 6 *lata.*]

pag. 164.

cat remum, quod quasi tondeatur ferro cum ait lvij. Poste recumbite, vestraq. pectora pellite tonsis. item. Pone petunt, exin referunt ad pectora tonsas. & in Aiota. Alius in mari vult magno tenere tonsam. ¶Thymbræum Apollinem Vergilius

à monte Thymbraco appellauit, qui est in agro Troiano. ¶Tolenno 1 est genus machinæ, quo trahitur aqua alteram partem prægrauanre pondere. dictus à tollendo. ¶Tolerare, patienter ferre. Accius in Neoptolemo. Aut 2 quisquam potis est tolerare acritudinem. Ennius l. ij. Ferro se cæde, 3 quam dictis his toleraret. ¶ Toles tumor in faucibus quæ per diminutionem tonsillæ dicuntur. ¶ Tullianum, quod dicitur pars quædam carceris Ser. Tullium regem ædificasse aiunt. ¶Taxat verbum ponitur in his, 4 quæ finiuntur, quoad tangi liceat. in. litibus quoque, arbitrove 5 cum proscribitur quoad ei iussit 6 statuendi. ¶Taxatio dicitur, quæ fit certæ summæ. a tangendo autem dici etiam scænici testimonio sunt, qui taxatores dicuntur, quod alter alterius maledictis tangit. ¶ Tabernacula dicuntur à similitudine tabernarum, quæ ipsæ, quod ex tabulis olim fiebant, dictæ sunt, non vt quidam putant, quod tabulis claudantur. ¶Tagit. Pacuuius in Teucro. Vt ego, si quisquam me tagit. & tagam. Idem in Hermiona. Aut non cernam, nisi tagam. sine dubio antiqua consuetudine vsurpauit. nam nunc ea sine præpositionibus non dicuntur, vt contigit, attigit. ¶ Tablinum proxime Atrium locus dicitur, quod antiqui magistratus in suo imperio tabulas

[1. *Tollenno* 2. *Haud* 3. *cade*, 4. *ys.* 5 *arbitrione* 6. *ius sit.*]

SCHEDÆ

SCHEDAE QVAE FESTI FRAGMENTO DETRACTÆ APVD POMPONIVM LÆTVM EXTABANT.

Ex bibliotheca Fuluij Vrsini.

pag. 167.

¶Manubiæ Iouis tres creduntur esse, quarum vnæ sint minimæ, quæ moneant placatæq. sint. Alteræ quæ maiores sunt, ac veniant cum fragore, discutiantque aut diuellant quæ à Ioue sint, & consilio deorum mitti existimentur. Tertiæ his ampliores, quæ cum igne veniant: & quanquam nullum sine igne fulgur sit, hæ propriam differentiam habeant, quæ aut adurant, aut fuligine deforment, aut accendant, quæ statum mutent deorum consilio superiorum. ¶Manias Ælius Stilo dicit ficta quæ 1 ex farina in hominum figuras, quia turpes fiant, quas alij maniolas appellent. Manias autem, quas nutrices minitentur paruulis pueris esse laruas, id est manes deos deasque, qui aut ab inferis ad superos manant, aut Mania est eorum auia materna. sunt enim vtriusque opinionis auctores. ¶Mamercus prænomen Oscum est, ab eo quod hi Martem Mamertem appellant. ¶Mamiliorum familia progenita sit 2 a Mamilia Telegoni filia, quam Tusculi procreauit, quando id oppidum ipse condidisset. ¶ Mantare, sæpe manere. Cæcilius in Epistola. Iam ne 3 adeo manta. iam hoc vide, cæcus animum . . . . aduentus angit. ¶ Manticularum vsus pauperibus in nummis recondendis, etiam nostro sæculo fuit. Vnde manticulari dicebantur, qui furandi gratia manticulas attrectabant. Inde poetæ pro dolose quid agendo vsi sunt eo verbo. Pacuuius. Ad manticulandum astu aggreditur. scit enim quid promeruerit. modici manticulatur, . . Ita me facti oppressi iugo. Item deinde. Aggrediar astu regem manticulan-

[1 quadam 2 fuit 3 al. ere.]

pag. 168.

dum est mihi. et. Machinam ordiris nouam manticula 1 & tactu, an sanctiora dicis iuraiuranda. Plautus hoc significare videtur, quibus quotidie paruæ noxæ extergeantur. frequens enim antiquis ad manus tergendas vsus fuit mantęlorum. . ¶Moeson persona comica appellatur, aut coci, aut nautæ, aut eius generis. dici ab inventore eius Mœsone comœdo (vt) ait Aristophanes Grammaticus.

¶Mæniana appellata sunt à Mænio censore qui primus in Foro vltra columnas tigna proiecit, quo ampliarentur superiora spectacula. ¶Maior Græcia dicta est Italia, quod eam Siculi quondam obtinuerũt: vel quod multę magnęq; ciuitates in ea fuerũt ex Gręcia profectæ. ¶Maius mensis ex compluribus ciuitatibus Latinis ante vrbem conditam fuisse videtur. qua ex causa vtrum à maioribus, vt Iunius à iunioribus dictus sit: an à Maia, quòd Mercurio filio eius res diuinæ fiant solemnes: an quòd ipsi deæ in multis Latinis ciuitatibus sacrificia fiebant . . . 2 Λ ¶Monstrum vt Ælius Stilo interpretatur, à monendo dictum est. velut monestrum. Item Sinnius Capito, quod monstret futurum, & moneat voluntatem deorum. quod etiam ¶prodigium, velut prædictum 3 & quasi prædictum, quòd prædicat eadem, & ¶portentum quòd portendat: & significet. inde dici apparet id quartum, quod mihi visum est adciendum, præsertim cum ex eadem significatione pendeat, & in promptu sit omnibus id est ¶ostentum: quod item ab ostendendo dictum est apud auctores: qui monent histriones in scæna, sed etiam vbi adiciuntur commentarij. ¶Monile dictum est ornatus mulieris: qualem habuisse Eri-

[1 manticula 2 Λ ipse mensa 3 pradicium.]

pag. 169.

phylam fabulæ ferunt. ex eo etiam equis præpendens a collo ornamentum, monile appellant. ¶Molucrum non solùm quo molæ teruntur 1 dicitur, id quod Gręci μυλακρὸν appellant, sed etiam tumor ventris, qui etiam virginibus incidere solet, cuius meminit Afranius in Virgine. Ferme virgini, tanquam grauidæ mulieri vterus, molucrum vocatur, transit sine doloribus. Cloatius etiam 2 Λ in libris sacrorumq; molucrum esse aiunt ligneum quoddam quadratum, vbi immolatur. Idem Ælius in explanatione carminum Saliarium eodem nomine appellari ait, quod sub mola supponatur. Aurelius Opilius appellat vbi molatur. ¶ Mola etiam vocatur far tostum, & sale sparsum: quòd eo molito, hostiæ aspergantur. molas auras inepte quidam dictas putant. ¶Mundus etiam mulieris

potest. Accius. Cum virginali mundo clam patre. Ennius. Idem loco nauibus celsis munda facie, atque etiam ære Cereris. Qui 3 mundus appellatur, qui ter in anno solet patere, 3. kal. Sep. & 4. Non. Octob. & 3. id. Nouemb. Qui (vel omni dictus est, quod terra mouetur. ¶ Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod, vt ait Verrius, in clibano antequam percoquatur, decidit in carbones cineremque, cuius meminit Lucilius. Pistricem val.da 5 si nummi suppeditabunt, addas empleuron, mamphulas quæ sciat omnis. ¶ Municeps est, vt ait Ælius Gallus, qui in municipio liber natus est. Item qui ex alio genere hominum munus functus est. Item qui in municipio ex seruitute se liberauit à municipe. Item municipes erant, qui ex aliis ciuitatibus Romam venissent, quibus non licebat magistratum capere, sed

[1 al. verruntur. al. vertuntur, 2 A & Ælius 3 Quin 4 id omne 5 validam.]

pag. 170.

tantum muneris partem. At Seruilius 1 aiebat initio fuisse, qui ea conditione ciues Ro. fuissent, vt semper remp. separatim à populo Rom. haberent, Cumanos, Acerranos, Atellanos, qui æque ciues Ro. erant & in legione merebant, sed dignitates non capiebant. ¶ Mutas, quasi 2 è literis appellatas quidam putant, quod positæ in vltimis partibus orationis obmutescere cogant loquentem. quidam quòd paruæ, exiguæque sint vocis, vt quando mutum oratorem, aut tragœdum dicimus. Multam Osce dici putant pœnam quidam. M. Varro ait pœnam esse, sed pecuniariam, de qua subtiliter in l. 1. quæstionum Epist. refert. ¶ Mulleos genus calceorum aiunt esse, quibus reges Albanorum primi, deinde patricij sunt vsi. M. Cato originum li. VII. Qui magistratum Curulem cepisset (calceos) mulleos allutaciniatos 3 ceteri perones. Item Titinius in Setiana 4 Iam cum mulleis te ostendisti, quos tibiatis in calceos. quos putant à mullando dictos. i. suendo. ¶ Multifariam dixerunt antiqui, videlicet, quod in multis locis fari poterat. ¶ Manius Egeri 5 . . . Nemorensem Dianæ consecrauit, à quo multi, & clari viri orti sunt, & per multos annos fuerunt. vnde & prouerbium. Multi Mani Ariciæ. Sinnius Capito longe aliter sentit. ait enim turpes & deformes, significari, quia ¶ Maniæ dicuntur deformes personæ. & Ariciæ genus panni 6 fieri, quod manici 7 appelletur. ¶ Mœne singulariter dixit Ennius. Apud Emporium in campo hostium pro 8 mœne. ¶ Mutire, loqui Ennius in Telepho. Palā mutire plebeio piaculū est. ¶ Mœnia, muri, & cetera muniendæ vrbis gratia

[1 al. Ser. filius 2 quasdam 3 alutacinatos, vel lunatos 4 Setina 5 Ægerius agrum 6 pann 7 Manij 8 al. per.]

pag. 171.

facta: vt Accius in Hellenibus. Signa extemplo canere, ac tela ob mœnia offerre imperat. Significat etiam officia. Plautus in Neruolaria. 1 Prohibentque mœnia alia, vnde ego fungor 2 mea, Murrinam genus. . . . . ¶ Manuos in carminibus sæcular. Ælius Stilo significare ait bonos: & Inferi-di. ¶ Manes pro boni dicuntur à suppliciter eos venerantibus propter metum mortis, vt immanes quoque pro valde A 3 . . . . dicuntur. ¶ Muscerdas prima syllaba producta dicebant antiqui stercus murium. ¶ Mepalia casæ Pœnicæ appellantur: in quibus quia nihil est secreti, solet solute viuentibus obici id vocabulum. Cato Originum libro quarto. ¶ Mapalia vocantur vbi habitant: ea quasi cohortes rotundæ sunt. ¶ Metalli 4 dicuntur in lege militari quasi mercenarij. Accius Annali. XXVII. Calones, famulique metalliq. 5 caculæq. à quo genere hominum Cæciliæ familiæ cognomen putat dictum. Quod est. . . . . .

¶ Manum & mentum, prouerbium est ex Græco ductum, quod est, πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος ϗ χείλεος ἄκρου. Calchantem vitis ferentem quidam augur vicinus præteriens dixit errare: non enim ei fas esse nouum vinum . . . ¶ Minusculæ quinquartus appellantur Idus Iun. quod is dies festus est tubicinum, qui colunt Mineruam. cuius deæ proprie festus dies est. Quinquartus mense Martio. Muli Mariani dici solent à C. Mario instituti. cuius milites in furca sunt posita 6 tabella varicosius onera sua portare assueuerant.

[1 Sticho 2 al. fungar 3 A non bonis 4 metelli 5 metellique 6 superposita.]

pag. 172.

SEX. POMPEI FESTI
LIBER XIII. INCIPIT.

¶ Mulus A 1 . . . ea sterilis sit quam mulus. vel quod vt mulus non suo genere sed equis ortus, sic ea Solis, non suo fulgore luceat. ¶ Murtiæ deæ sacellum . . . .

¶ Martius mensis initium anni fuit & in Latio & post Romam conditam, quod eo 2 genus erat bellicosissima, cuius rei testimonium est, quod posteriores menses, qui annum finiunt, à numero appellati vltimum habent Decembrem. ¶ Malo cruce, masculino genere eum dixit Gracchus in oratione, quæ est in P. Popilium posteriorem 3 tam repræsentauit antiquam consuetudinem, quam hunc frontem atq. hunc stirpem idem antiqui dixerunt, & rursus hanc lupum, hanc metum. Item cum idem in Pompilium & matronas 4 ait. Eo extemplo instituto, dignus fuit qui malo cruce periret . . .

. . . . & improbum, qui assidue in litibus moraretur: ob eamque causam in ordine staret adeuntium Prætorem. At Ælius Stilo, qui minime ordine viueret. A 6 . . . . in ea oratione, quam scribit de suis virtutibus contra Thermum. Quid mihi fieret, si non ego stipendia (in ordine) omnia ordinarius meruissem semper? sunt quidam etiam, qui manipularem, quia infimi sit ordinis, appellatum credant ordinarium. ¶ Ornatus dicitur & bonis artibus instru-

instructus, & honores adeptus à populo: etiam

[1 A vrbem'a luna adhibetur quòd eam 2 ea 3 posteriore 4 Popillium & Mathonem 5 Hæc cum fine pag. 32. coniungenda sunt 6 A M. Cato.]

pag. 173.

bene aptus, vt miles, aut gladiator, & acturus fabulas. Atq; & ornatus dicitur cultus ipse, quo quis ornatur vt cum dicimus aliquem tragico vel comico ornatu prodire. . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

¶Orestiades nymphæ, montium cultrices . .

¶Ordo sacerdotum æstimatur deorum A 1 . . . maximus quisque Maximus videtur Rex, dein Dialis, post hunc Martialis, quarto loco Quirinalis, quinto Pontifex maximus. Itaque in solus 2 Rex supra omnis accubat. Licet 3 Dialis supra Martialem, & Quirinalem Martialis supra proximum. Omnes idem 4 supra Pontificem. Rex, quia potentissimus. Dialis, quia vniuersi mundi sacerdos qui appellatur Dium. Martialis, quod Mars conditoris vrbis parens. Quirinalis, socio imperij Romani Curibus ascito Quirino. Pontifex maximus, quod iudex atq; arbiter habetur rerum diuinarum, humanarumque. ¶Ordiri est rei principium facere, vnde & togæ vocantur exordiæ 5. ¶Opaca vocantur vmbrosa. ¶Opalia dies festi, quibus supplicatur Opi, appellantur, quorum alter . . . . . ¶Optutu, quasi optuitu, à verbo, quod est tuor, & significat video. ¶Optatam hostiam, alii optimam appellant eam, quam Ædilis tribus constitutis hostiis optat, quam immolari velit. ¶Optima spolia dicuntur originem quidem trahentia ab ope Saturni vxore, quod ipse agrorum cultor habetur, nominatus à satu, tenensque falcem effingitur, quæ est insigne agricolæ. Itaque illa quoque cognomina-

[1 munitate. vt 2 alias communius solus, 3 scilicet 4 item 5 al. exordita.]

pag. 174.

tur Consiua, & esse existimatur terra. Ideoque in Regia colitur à P. R. quia omnes opes humano generi terra tribuat, ergo & opulenti dicuntur terrestribus rebus copiosi, & hostiæ opimæ præcipue pingues, & opima magnifica & ampla. Vnde spolia quoque quæ dux P.R. duci hostium detraxit, quorum tanta raritas est, vt intra annos paulo . . . . . . trina contigerint nomini Romano. vna, quæ Romulus de Acrone, altera, quæ Consul Cossus Cornelius de Tolumnio, tertia quæ M. Marcellus Ioui Feretrio de Viridomaro 1 fixerunt. M. Varro ait opima spolia esse, etiam si manipularis miles detraxerit, dummodo duci hostium . . . .

. . . .

non sint. Ad ædem Iouis Feretri poni testimonio esse libros Pontificum, in quibus sit. Pro primis spoliis bouem 2 pro secundis solitaurilibus pro tertiis agro publice fieri debere, esse etiam compelli reges 3

legem opimorum spoliorum talem. Cuius auspicio classe procincta opima spolia capiuntur, Ioui Feretrio darier oporteat, & bouem cædito, qui cepit æris. cc. secunda spolia in Martis aram in campo, solitaurilia vtra voluerit, cædito. tertia spolia Ianui 4 Quirino agnum marem cædito, c. qui ceperit ex ære dato, cuius auspicio capta dis piaculum dato. huius ædis lex nulla extat, neque templum habeat neque 5 scitur. Vt qui optima lege fuerint 6 adici solet, cum quidam magistratus creantur . . . .

. . . .

¶Obscum duas diuersas & contrarias significationes habet. Nam Cloatius putat eo vocabulo si-

[1 Virdumaro. 2 bene. 3 Pompilii regis 4 Iano 5 necne 6 fruant.]

pag. 175.

gnificari sacrum, quo etiam leges sacræ obscatæ 1 dicuntur, & in omnibus fere antiquis commentariis scribitur Opicum pro Obsco, vt in Titini fabula quinta. Qui obsce & Volsce fabulantur, nam latine nesciunt. 1 quo etiam verba impudentia, & elata appellantur obscena, quia frequentissimus fuit vsus Oscis libidinum spurcatum. Sed eodem etiam nomine appellatur locus in agro Veienti, quo frui soliti produntur Augures 2 A Romani. ¶Obigitat antiqui dicebant, pro ante agitat, vt obambulare.

¶Obinunt, Obeunt. ¶Obiurar antiqui pro aditu ponebant, vt est in . . . . Pentesilea. Formidabant obiurare . . . . . .

¶Ob vos sacro, in quibusdam precationibus est pro vos obsecro, vt sub vos placo. pro supplico. ¶Opportune dicitur ab eo quod nauigantibus maxime vtiles, optatique sunt portus. ¶Obherbescere, herbam increscere.

¶Oboritur, nascitur. nam præpositionem ob, pro ad, solitam ponis, testis hic versus. Tantum gaudium oboriri ex tumultu maximo. & Ennius. Ob Romam noctu legiones ducere cœpit. ¶Obnectere, obligare, maxime in nuptiis frequens est. ¶Obseruasse dicitur, qui obseruat quid cuiusque causa facere debet. Itaque bis obseruat, coluisse aliquem dicitur. ¶Ommentans, Liuius in odyssea, quom ait, In Pylum aduenies, aut ibi ommentans, significat obmanens, sed ea significatione, qua sæpe fieri dicitur. id enim est mantare. ¶Ops antiqui dicebant quem nunc opulentum, vt testimonio est, non solum ei contrarium inops . . . .

[1 al. sacrata obsca al. obscita. 2 A publici populi. 3 inqui.]

pag. 176.

concedit. ego egens exortus sum. ¶Obsidionalis corona est, quæ datur imperatori ei, qui obsidione liberauit ab hostibus obsessos. ea fit ex gramine viridi fere ex eo loco decerpto, in erant inclusi. herbam autem victoriæ signum fuisse apud antiquos alij quod 1 exemplis docuimus. Quæ corona magnæ auctoritatis fuit. nam & P. Decio datæ duæ sunt, vna ab exercitu vniuerso, altera, ab his qui fuerunt in præsidio obsessi, & L. Sergio 2 Dentato, qui

Achilles Romæ exiſtimatus eſt : ac fertur centies & vicies pro rep. depugnaſſe. coronis donatus. XXVI. in his aureis VIII. ciuicis XIIII. muralibus tribus. obſidionali vna. Inter obſidionalem, & ciuicam hoc intereſſe, altera ſingularis ſalutis ſignum eſt, altera diuerſorum 3 ciuium ſeruatorum. ¶Obſtitum Cloatius, & Ælius Stilo eſſe aiunt violatum attactumque de cælo. Cincius quom, 4 qui deo deæque 5 obſtiterit, id eſt qui viderit quod videri 6 nefas eſſet. ¶Obſtinato, obfirmato, perſeuerāti, vt tenere poſſit, vt Pacuuius. obſtinati exortus vt Accius in Amphitryone. Vt tam obſtinato animo confiſus tuo. Cato in Q. Termum de. X. hominibus. Rumorem, fama floccifecit capitas 7 ſtupris, obſtinatus inſignibus flagitiis. Næuius in Lycurgo. Vos qui aſtatis obſtinati. ¶Obſtrudant, obſatulent, ab auide truendo 8 eyngillam, 9 non ſumendo cibum. Vnde & obſtrudulentum . . . . dixit Titinius. Obſtrudulenti aliquid, quod pectam ſedens: aut luculentaſter, 10 aut formaſter frigidus. ¶Obſidiam, tanquā præſidium, ſubſidium, recte dicitur. cuius etiam auctor. C. Lælius pro ſe apud populum. Vt in 11 nobis terra marique ſimul obſidium

[1 *aliquot* 2 *Sicinio* 3 *vniuerſorum* 4 *cum* 5 *qui deo. qui dea* 6 al. *videre* 7 al. *capitus* 8 al. *trudendo* 9 *gingiuam* 10 al. *hic lataſter,* 11 *vti.*]

pag. 177.

facerent. Et Salluſtius hiſtoriarū. I. Magnis operibus 1 perfectis 2 obſidium cœpit per L. Catilinam legatum. ¶Obſtitum, obliquum. Ennius LXVI. Montibus obſtitis, obſtantibus, vnde oritur nox. & in LVIII. Amplius exaugere obſtipolumve 3 ſolis. Cæcilius in imbros. Reſupina obſtito capitulo ſibi ventum facere cunicula 4. Lucretius. Omnia mendoſe fieri, atq. obſtita neceſſe eſt. ¶Obſalutare, offerre ſalutandi gratia dicebant antiqui, vt conſalutare, perſalutare. ¶Obuaricator dicebatur, qui cuipiam occurrebat, quo minus rectum iter conficeret. ¶Ouſentinæ tribus initio cauſa fuit nomen fluminis Ouſens, quod eſt in agro Priuernate mare intra 6 & Taracinam. Lucretius 7 Priuerno Ouſentina venit, fluuioque Ouſente. poſtea deinde à Cenſoribus alij quoq. diuerſarum ciuitatum eidem tribui ſunt adſcripti. ¶Oſcillum Santra dici ait, quod oſcillent, id eſt inclinent, præcipitéſq. afferantur. 8 Oſcillantes, ait Cornificius, ab eo quod eos cælare ſint ſoliti perſonis propter verecundiam, qui eo genere luſus vtebantur. Cauſa auté eius iactationis proditur Latinus rex, qui prælio quod eis 9 fuit aduerſus Mezentium Cæritum regem nuſquam apparuerit, iudicatuſque ſit Iupiter factus Latiaris. Itaque (ſcit eius 10 dies feriatos liberos, ſeruoſque requirere eum non ſolum in terris, ſed etiam qua videretur cælum poſſe adiri per oſcillationem, velut imaginem quandam vitæ humanæ, in qua altiſſima ad infimum interdum, infima ad ſummum efferuntur. atque ideo memoriam quoque redintegrari initio acceptæ vitæ per motus cunarum, lactiſque alimentum, quia per eos dies feriarum, & oſcillis moueantur, & lactata potione

[1 al. *epiq-* 2 al. *profectis* 3 *obſtipo lumine.* 4 al. *C. Licinius Imbrex* 5 *tunicula* 6 al. *inter mare, &* 7 al. *Lucilius* 8 *efferantur.* 9 al. *ei* 10 *per ſex eos f. ſcilicet eos.*]

pag. 178.

vtantur. nec deſunt qui exemplum Græcorum ſecutos putent Italos, quod illi quoque iniuria interfecto Icaro, Erigone filia eius dolore impulſà ſuſpendio periiſſet, per ſimulationem . . . . ¶Oſtentum non ſolum pro portento poni ſolere, ſed etiam principaliter . . . . teſtimonio eſt Pacuuius in Medo. Atque eccum in ipſo tempore oſtentum ſenem. & Accius in Bacchis. Præſens præſto irrideris nobis ſtirpe . . . . . vltro oſtentum obtulit. ¶Obſcinum tripudium eſt, quod oris cantu ſignificat quid portendi; cum cecinit cornu, cornix, noctua, parra picus. ¶Obſtinet dicebant antiqui, quod nunc oſtendit; vt in veteribus carminibus. Sed iam ſe cælo cedens 1 aurora obſtinet ſuum patrem. ¶Oſcines aues Ap. Claudianus eſſe ait, quæ ore canentes faciant auſpicium, vt coruos, cornix, noctua, aut 3 quæ alis ac volatu, vt buteo, ſinqualis, aquila, immiſtulus, vulturius. picam aut 4 Martius, Feroniuſque, & parra, & in oſcinibus, & in alitibus habentur. ¶Oſtiam vrbem ad exitum Tiberis in mare fluentis Ancus Martius rex condidiſſe, & feminino appellaſſe vocabulo fertur. quod ſiue ad vrbem, ſiue ad coloniam, quæ poſtea condita eſt, refertur, Quod neutrum certe pluta . . . . ferri non debet. ¶Oſculana pugna in prouerbio, quo ſignificabatur victos vincere, quia in eadem & Valerius Læuinus imperator Ro. à Pyrrho erat victus, & breui eundem regem deuicerat. Sulpicius. . . . . item Imperator noſter. eius rei meminit Titinius hoc modo. Hæc quidem quaſi Oſculana pugna eſt . . . . ſecus, quia in fugere poſſi hinc ſpolià colligant. Signi

[1 al. *candens* 2 al. *Claudius* 3 *alites* 4 *Picus ant.*]

pag. 179.

ficatur etiam oſculo ſauium, vt Plautus in Neruolaria. ¶Oſculum ſat eſt mihi . . . . qui ambo 1 mi pater: quod inter cognatos, propinquoſq. inſtitutum ab antiquis eſt, maxime feminas . . . . . . ¶Optima lex 2 A . . . in Magiſtro populi faciēdo qui vulgo Dictator appellatur, quam pleniſſimum poſſet ius eius eſſe ſignificabatur, vt fuit Mani Valerij. M. F. Voluſuinæ gentis 3 qui primus Magiſter à populo 4 creatus eſt propter 5 quam vero prouocatio ab eo magiſtratu ad populum dicta 6 eſt, quæ ante non erat, deſitum eſt adici; vt optima lege, vtpote imminuto iure priorum Magiſtrorum. ¶Originum libros quod inſcripſit Cato, non ſatis plenum titulum propoſiti ſui videtur amplexus, quando prægrauant ea, quæ ſunt rerum geſtarum P.R. ¶Optio qui nunc dicitur, antea appellabatur accenſus. his 7 adiutor dabatur centurioni à Trib. Militum, qui ex eo tempore, quem velint; centurionibus permiſſum eſt optare. etiam nomen ex facto ſortitus eſt. Plautus in Aſinaria. Qua me, qua vxorem, qua tu ſeruum Sauream potes, circumduce, aufer, promitto tibi non obſu-

obfuturum si id effeceris tibi. optionem sumito Leonidam. ¶Obsidionem potius dicendum esse, quam obsidium, adiuuat nos testimonio suo Ennius in Telamone quom ait. Scibas natum ingenuum Aiacem, cui tu obsidionem paras. Item alio loco. Hector, qui haud cessat obsidionem obducere. ¶Orare antiquos dixisse pro agere; testimonio sunt, quòd & oratores, & hi qui nunc quidem legati, tunc vero oratores reip. mandatas partis agebant. Ennius quoque quom dixit in libro I. Annalium. Facere vero.

[1 *ambo* 2 A *cum dicebatur* 3 *Volusi* N 4 *populi* 5 *post* al. *data* 6 *is.*]

pag. 180.

quod tecum precibus pater orat. ¶Oscos quos dicimus ait Verrius Opscos antea dictos. teste Ennio, quom dicat, De muris rē gerit Opscus. Adicit etiam, quòd stuprū inconcessæ libidinis obscena dicātur, ab eius gentis cōsuetudine inducta quòd verū esse non satis adducor, quom apud antiquos omnes fere obscena dicta sint, quæ mali ominis habebantur. vt illa Virgilij testimonio sunt, vt superiorum auctorum exempla referre non sit necesse, quom ait. Harpyias obscenas volucres. & Obscenamque famem. ¶Ob præpositione antiquos vsos esse pro ad, testis est Ennius, quom ait. LXIIII. Omnes occisi, obcensique in nocte serena, id est, accensi. 1 & in Iphigenia, Acherontem adibo 2 vbi mortis thesauri adiacent. 3 Eiusdem autem generis esse ait obferre, obtulit, obcurrit, oblatus, obiectus: mihi non satis persuadet. ¶Ostentum, quo nunc vtimur interdum prodigij vice, quin participaliter quoque dici solitum sit, non dubium facit etiam C. Gracchus de legibus à se promulgatis, quom ait. Quod vnum nobis in ostentum, ipsis in vsum adportatur. ¶Occisitantur, sæpe occiduntur. sic C. Gracchus pro rostris in P. Popilium. Homines liberi nunc in oppido occisitantur. ¶Osi sunt, ab odio declinatse antiquos testis est C. Gracchus in ea, quæ est de lege Minucia, quom ait. Mirum si quid his iniuriæ fit, semper eos osi sunt. quod nunc quoque cum præpositione elatum frequens est, quom dicimus, semper perosi. ¶Ostende, ostendam: vt permultis aliis exemplis eius generis manifestum est. ¶Optionatus, vt Decurionatus Pontificatus dicitur, vt Cato in ea, quam habuit apud equites. Maiores seorsum, atque diuersum pretium

[1 al. *lucentis* 2 al. *obibo* 3 *obiacent.*]

pag 181.

parare bonis, atque strenuis. decurionatus, optionatus: hastas donaticas, aliosque honores.

¶Ob os, ad os significat . . . . Item vt superioribus quoq. exemplis testatus 1 est. ¶Obsonitauere, sæpe obsonauere. Cato in suasione (de lege orchia derogaretur. 2 Qui antea obsonitauere: postea centenis obsonitauere. Significat autem conuiuari. ¶Ostentas, sæpe ostendis gloriandi causa. Sed & participaliter id & dici debet, & dictum est feminino genere. ¶Ouibus duabus multabantur apud antiquos in minoribus delictis, vt in maioribus amb. 3 nec hunc vltra numerū excedebat multatio: quæ postea quā ære signato vti ciuitas cœpit, pecoraq. multaticia incuria cōrrūpebātur, vnde etiā peculatus crimē vsurpari cœptum est, facta æstimatio pecoralis multæ, & boues cētenis assibus, oues denis æstimatæ. Inde suprema multa, id est maxima appellatur tria milla æris. Item vincesis 4 minoribus delictis. ¶Oliuitam antiqui dicebant, quō olea cogebatur: 5 vt messem cum frumenta: aut vindemiam, quom vuas. quod vocabulum potius frequentari debebat, quam nullum 6 eius significationis causa 7 haberemus, quamuis quidam obliuitatem meam 8 dicant. Oppidorum originem optime refert Cato. Cicero lib. 1. de gloria, eamque appellationem vsurpationem appellatam esse existimat, quod opem darent adiciens, vt imitetur inertias 9 Stoicorum. ¶Orcum, quem dicimus, ait Verrius ab antiquis dictum Vragum 10, quod & v, litterę sonum per o, efferebant: per c, litteræ formam nihilominus, g, vsurpabant. Sed nihil affert exemplorum, vt ita esse credamus: nisi quod his 11 deus maxime nos vrgeat. ¶Obmoueto. pro admoueto dice-

[1 *testatum* 2 *ne legi Orchia derogaretur* 3 *xxx bob.* 4 *vicesis* 5 al. *colligebatur* 6 al. *nullam* 7 al. *causam* 8. al. *olinitatem eam* 9 al. *ineptias* 10 *Vrgum* 11 *u.*]

pag. 182.

batur apud antiquos, vt alia: quæ relata sunt. ¶Offendices ait esse Titius nodos, quibus apex retineatur, & remittatur. At Veranius coriola existimat, quæ sint in loris apicis, quibus apex retineatur, & remittatur, quæ ab offendendo dicantur, nam quom ad mentum peruentū sit, offendit mentū. ¶Oluatū, Antistius Labeo ait esse mensuræ genus. ¶Occultum, offerre, significat sub terram fere ponere. ¶Obiacuisse antea iacuisse. ¶Præceptat, in saliari carmine est, sæpe præcipit. ¶Pa pro parte; & ¶po, pro potissimum 2 positum est in saliari carmine. ¶Promeneruat item, pro monet. ¶Prædotiont, præoptant. ¶Prospices, pro spice. ¶Pesnis 3, pennis 4. vt Casmenas dicebant, pro Camænis: & Cælnas pro cænis. ¶Polteo, pro vlteriore. ¶Polet: pollet: quia nōdum geminabant antiqui consonantis. ¶Plisima 5, plurima. ¶Pretet tremonti pretemuntpe. ¶Per fines, perfringas. 6 ¶Pro mertion 7 præcipuum, præter cæteros meritum. aut pro medium 8 hoc est participat, aut 9 pro indiuiso dicimus. Priuiclio es, 10 priuis, id est singulis. ¶Petilam suram: siccam, & substrictam vulgo interpretatur. Scæuola ait vngulam albam equi ita dici. ¶Pilumnoe poploe in carmine saliari, Romani, velut pilis vti assueti: vel quia præcipuè pellant hostis. ¶Præpetes aues quidam dici aiunt, quia secundum auspicium faciant præteruolantēs. alij quod aut ea, quæ præpetamus indicent. aut quod præteruolent. aut ex Græco tractum putāt, quod ante conspectum volent nostrū. inepte. s. ex præpositione Latina cōponentes & Græco vocabulo. 1 ceterum poetæ promiscue omnes aues ita appellant. Pilare compilare. sunt qui Græcæ originis. . . . .

[1 al. *Oluatium* 2 al *populo* 3 al. *Pæsnis* 4 al. *Pænis* 5 al. *Plurfima* 6 al. *perstringat* 7 al *promerion* 8 al. *medio* 9 al *vt vt* 10 *priuicloes.*]

pag. 183.

¶Picati appellantur quidam, quorum pedes format

sunt in speciem sphingum: quod eas Dorificas vocāt. ¶Petulantes, & petulci etiam appellātur qui proteruo impetu, & crebro petunt lædendi alteriùs gratia. Ver. in IV. Geor. Neq. oues, hodieq. petulci floribus insultent, &, Cornigeras norunt matres. . . . . agnique petulci. Et Afranius in Ida Nostrum in cōuentum, aut consessum ludum, lapsumq. petulcum. Interdum pro veloce vsi videntur antiqui, vt hoc versu intelligi potest. Exiluit quasi petulcus quidam, pedibus conuibrauit. ¶Petrarum genera sunt duo, quorum alterum naturale saxum prominens in mare, cuius Ennius meminit L. XI. Alte delata, ceteritque 2 ingentibus tecta. & Leuius 3 in Centauris. Vbi ego sæpe petris. alterum manufactum, vt docet Ælius Gallus. petra est, qui locus 4 dextra ac sinistra fornicem expleturusq; 5 ad libramentum summi fornicis. ¶Petissere antiqui pro petere dicebant: ea quidem forma verbi, qua sunt lacessere, & incessere. sed vt mihi videtur, quom significabant sæpius petere, vt petessant, sæpius petant. ¶Petrones rustici fere dicuntur propter vetustatem, & quod deterrima quæque ac præruptus.. iā agri petræ vocantur, vt rupices idē à rupicis. 6 ¶Petauristas Lucilius à petauro appellatos existimare videtur, quom ait. Sicuti mechanici, cū alto exiluere petauro. At Ælius Stilo quòd in aere volent, cum ait Petaurista proprie Græce, ideo quod his, πρὸς ἀέρα πέτονται. ¶Petoritū, & Gallicū vehiculū esse & nomē eius dictū esse existimant à numero iiij rotarum. alij Osce, quòd hi quoq; petora quatuor vocent. alij Græce, sed αἰολικῶς dictum. ¶Petiminia in his 8 iumentorum vlcera, & vulgo appellant, & Lucilius

[1 al. pedicus. 2 petri q̄; 3 Laeuius 4 al. qua sunt 5 al. expletura est 6 à rupibus 7 u 8 al. humeris.]

pag. 184.

meminit quom ait. Vt petimen naso, aut lumbos ceruicibus tangat. eo nomine autem, & inter duos armos suis quod est, aut nectos 1 solitū appellari testatur. Næuius in descriptione Sullæ 2, quom ait. Petimine piscino qui meruerat. ¶Pennas antiquos fertur appellasse pennas ex Græco, quod illi πετεινὰ ea, quæ sunt voluceriora 3 dicant. Item easdem pesnas, vt crescat. ¶Pictor Zeuxis risui 4 mortuus, dum ridet essure pictam à se anum γεροντ. cur hoc loco relatum sit à Verrio, cùm de significatu verborum scribere propositum habuerit, equidem non video, cum versiculos quoque (adhæreret tulerit & ineptos pati, sed nullius prætoris 5 prætexto nomine: qui tamen sunt hi. Nam quid modi facturus risu denique? nisi pictor fieri vult, qui risu mortuus. ¶Picta quæ nunc toga dicitur, purpurea ante vocitata est, eaque erat sine pictura. eius rei argumentum est pictura in æde Vertumni, & Consi, quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera T. 6 Papirius Cursor triumphantes ita picti sunt. ¶Tunica autem palmata à latitudine clauorū dicebatur, quæ nunc à genere picturæ appellatur. ¶Impetum, industrium, indulgentem perinde composita esse ait Verrius, atq; impune, & immunis, mihi non satis persuadet.

¶Pietati ædem consecratam ab Acillo 7 aiunt eo loco, quo quondam mulier habitauerit, quæ patrem

suum inclusum carcere mammis suis clam aluerit, ob hoc factum, impunitus 8 ei concessus est. ¶Picum auem quidam dictum putant à Pico rege Aboriginum, quo dissolutus sit 9 A . . . .

¶Piscatorium æs vetusto more appellatur, quod in

[1 al. pectus 2 al. suillæ 3 a l. volucria 4 risu 5 ea de re retulerit, & ineptos satis, & nullius pretij 6 f L. 7 Acilio 8 impunitas 9 V quod is solitus eo uti.]

pag. 185.

monte Albano datur pro piscibus. ¶Pedā vestigium humani præcipuè pedis appellasse aut quos in commentariis quibusdam inueniri solet. ¶Pesceia in saliari carmine Ælius Stilo dici ait, capitia ex pellibus agninis facta quod Græci pelles vocent pesce neutro genere pluraliter. ¶Pestiferum fulgur dicitur, quo mors, exiliumve significari solet. ¶Pisalitem appellant Næuius Pantaleontem, id est Pisis oriundum tyrannum, cum alioqui inde profecti nunc Pisani dicantur. ¶Pedibus obsitum, id est pediculis, Titinius pedicosum appellat hoc modo. Rus detrudetur pedicosus, squalidus. Pedes autem pro pediculis. sic Plautus refert in Curculione. Item genus A 1 inter homines meo quidem animo, vt muscæ, culices, cimices, pedesq;, pulicesq. & Liuius in gladiolo. Pulices ne, an cimices: an pedes, responde mihi. & Lucilius. Vbi me vidit, caput scabit, pedes legit. ¶Pestestas inter alia quæ (ij) inter precationem dicuntur, 2 cum fundus lustratur, significare videtur pestilentiam, vt intelligi ex ceteris possunt, quom dicitur, Auertas morbum, mortem, labem, nebulam, impetiginem. ¶Pedum baculi genus incuruum, vt Virg. in Buc. quom ait: At tu sume pedum, quod me cum sæpe rogaret. ¶Pedem struit in xij. significat fugit, vt ait Ser. Sulpicius. ¶Pistum pisendo perpolitum, antiqui frequentius vsurpabant, quam nunc nos dicimus. 3

¶Pedarium Senatorem significat Lucilius quom ait. Agipes vocem mittere cœpit. qui ita appellatur, quia tacitus transeundo ad eum, cum sententiam probat, quid sentiat, indicat. ¶Piscatorij ludi, vocantur, qui mense Iunio trans Tiberim fieri solent pro quæstu piscantium. Piscinæ publicæ ho-

[1 A al. leaonem 2 fal. interpretatores dicunt imprecatores 3 al. à piscendo propolitum.]

pag. 136.

dieq; nomen manet, ipsa non extat ad quam & natatum, & exercitationis alioqui causa veniebat populus. Vnde Lucilius ait Pro obtuso ore pugil, piscinensis reses. ¶Pectenatum tectum dicitur à similitudine pectinis in duas partes diuisum, vt testudinatum in quatuor. ¶Piari eos velut proprio verbo, ait Verrius, qui parum sint animati, cum mentis suæ non sunt, per quædam verba liberantur incommodo.

¶Pignosa, p gnora eo modo, quo Valesij, Auselij, pinosi, palisi, dicebantur.

¶Pectuscum Palati dicta est ea regio Vrbis, quam Romulus obuersam posuit, ea parte, in qua plurimum erat agri Romani ad mare versus, & quia 2 mollissime adibatur vrbs: cum Etruscorum agrum à Romano Tiberis discluderet ceteræ vicinæ ciuitates colles

aliquos

aliquos haberent oppositos, ¶ Peculatus est nunc quidem qualecunq; publicum furtum, sed inductum est à pecore, vt pecunia quoque ipsa. Iam 4 etiam noxij 5 pecore multabantur, quia neque æris adhuc, neque argenti erat copia. Itaque suprema multa etiam nunc appellatur. ¶Piatrix dicebatur sacerdos, quæ expiare erat solita, quam quidem simulatricem, alij sagam, alij expiatricem vocãt; & piamenta, quibus vtitur expiando, alij purgamenta. ¶Piacularis porta appellatur propter aliqua piacula, quæ ibidem hebant, vel, vt ait Cloatius, cum ex sacro 6 per aliquem piaculo soluitur, vt aliqua piandi propitiandique causa immolatur. ¶ Pigere interdum pro tardari, interdum pro pœnitere poni solet. ¶Pangere, figere. vnde plantæ pangi dicuntur, cum in terram demittuntur. . . . . . ¶Permutatur id proprie dici videtur, quod ex alio loco

[1 *Pitasit, Papisit.* 2 *qua* 3 *aliquot* 4 *Nam* 5 *noxia* 6. *cum facto.*

pag. 187.

in alium transfertur. at commutatur, quom aliud pro alio subistituitur. Sed ea iam confuse in vsu sunt.

¶Pierides Musæ propter amœnitatẽ, ac solitudinem Pierij montis dictæ videntur, quo 1 esse secretis locis propter studia liberalia delectentur. ¶Percontatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico vsu, quia conto pertentant, cognoscuntque nauigantes aquæ altitudinem. ob quam causam ait Verrius etiam secundam syllabam per o. solere scribi. mihi id tantum videtur: nam est illa percunctatio, quod is, qui curiose quid interrogat, percunctari sit; vt recte per v. literam scribatur. ¶Perfugam Gallus Ælius ait, qui liber, aut seruus, aut hostis sui 4 voluntate ad hostes transierit. qui idem dicitur transfuga, quanquam sunt, qui credant perfugam esse, non tam qui alios fugiat, quam qui ob spem commodorum ad quempiam perfugiat. ¶ Persacul antiqui, & per se facul dicebant, quod nunc facile dicimus, inde permansit in consuetudine facultas. ¶Peremptalia fulgura Graccus 5 ait vocari, quæ superiora fulgura, vt 6 portenta vi sua peremant duob. modis, prioribus tollendis: aut maiore manubia, vt tertia secundæ, secunda primæ cedat. nam vt omnia 7 superentur fulgure, sic ictum fulgur manubiis vinci. ¶Peredium & bibesiam Plautus finxit sua consuetudine, cum intelligi voluit cupiditatem edendi & bibendi. ¶Peremere Cincius in libr. de verbis priscis ait significare idem, quod prohibere. at Cato in li. qui est de re militari pro viciare vsus est.

. . . .

. . . .

¶Tabem eam, quæ faceret tabescere apud antiquos

[1 *quod* 2 *al. eat* 3 *per cunctaretur,* 4 *sua* 5 *Granius* 6 *aut* 7 *omnia.*

pag. 188.

vsurpatum. Sallustius quoque frequenter, vt in Catilina, cum ait. Vt tabes plerosque ciuium animos inuaserat. & in li. iv. historiarum. Qui quidem mox, vt tabes in Vrbem coierit 1 & Coruinius 2 pro Liburnia. Propter hanc tabem, atque perniciem domus totius. ¶ Tabellis pro chartis vtebantur antiquij, quibus vltro citro 3 siue priuatim, siue publicè opus erat, certiores absentes faciebant. vnde adhuc tabellarij dicuntur. & tabellæ missæ ab imperatoribus. ¶Tagax furunculus à tangendo 4 cuius vocabuli Lucilius meminit. Et mutonis manum perscribere posse tagem. 6 ¶Tages nomine Genij filius, nepos Iouis, puer dicitur disciplinam dedisse aruspicij duodecim populis Etruriæ. ¶Taminia vuæ siluestris genus. videtur Verrio dicta, quod tam mira sit quàm minium. ¶ Talus in Sabinorum nominibus prænominis loco videtur fuisse. ¶Talentorum non vnum genus Atticum est sex millium denarium. Rhodium & 7 Cistophorum quatuor millium, & quingentorum denarium. Alexandrinum xij. 8 denarium Neapolitanum sex 9 denarium. Syracusanum trium 10 denarium. Rheginum victoriati. ¶Tãne, eo vsque, vt Ælius Stilo & Opillus 11 Aurelius interpretantur. Itaque Afranius. Tamne ardua tua plena est aranearum. ¶Thaleæ 12 nomen dictum 13 alij ab ætatis flore aiunt, alij quòd carmina semper florerent. ¶ Talipedare antiqui dicebant pro vacillare pedibus lassitudine, quasi qui trahit pedes, vt talis videatur insistere, aut identidem tollere pedes.

¶Tam significationem habet, cum ponimus præpositiuam quandam, cui subiungimus quam, vt cum dicimus, tam egregium opus tam paruo pretio venisse.

[1 *al. coniectus.* 2 *Cornificius.* 3 *citroque* 4 *tagendo* 5 *manu perscabere* 6 *tagacem* 7 *septem.m.* 8 *iix.m.* 9 *vi.m.* 10 *iii.m.* 11 *Opilius* 12 *Thalia* 15 *esse.*]

pag. 189.

id est sic. vt apud Græcos quoque ὑπεράγαθόν. Item ex contrario ei dicimus, quàm malus Homerus, tam bonus Cherylus 1 poeta est. At antiqui tam etiam pro tamen vsi sunt, vt Næuius. Quid 2 si taceat, dum videat, tam etiam sciat, quid scriptum sit. Ennius. Illæ meæ tam potis pacis potiri. Titinnius. Bene cum facimus, tam male subimus, vt quidem perhibent viri. Item. Quanquam 3 estis nihili, tam escator 4 simul vobis consului. ¶Tandem quom significat aliquando, interdum tamen ex superuacuo ponitur. vt apud Ter. in Phormione, quom ait. Ita ne tandem vxorem duxit Antipho iniussu meo? non enim hic tempus vllum significat. At Cicero etiam duplicat temporalem significationem, cum ait. Tandem aliquando. ¶Tauri, verbenæque in commentario sacrorum significat ficta farinacea. ¶Tama dicitur, cum labore viæ sanguis in crura descendit, & tumorem facit. Lucilius. 5 Inguenne exitat, papulæ, tama, ne boa noxit. ¶Tænias, Græcam vocem sic interpretatur Verrius, vt dicat ornamentum esse laneum capitis honorari, vt sit apud Cæcilium in Androgyno. Sepulchrum plenum tæniarum, ita vt solet, & al as. Dum tæniam qui 6 volnus vinciret. Ennius in Alexandro. Volans de cælo cum corona, & tæniis. Accius in Neoptolemo. Decorare est sãtius, quã vrbem exeneis. 7 ¶Tædulum antiqui interdum pro fastidioso: interdum, quod omnibus tædio esset, ponere soliti sunt. ¶ Tatium occisum ait Lanuuij 8 ab amicis eorum legatorum, quos interfecerant Tinnius l-

trones, sed sepultum in Auentiniensi laureto. Quod ad significationem verborum non magis pertinet, quam plurima alia, & præterita iam, & deinceps

[1 Chestilus 2 al. Qui 3 Quam 4 ea me castor 5 al. Lucretius. 6 qua 7 al. etatnin 8 al. Lauinij 9 al. Tatiani.]

pag. 190.

quæ referuntur. ¶Taurorum specie simulacra fluminum, id est cum cornibus formantur, quòd sunt atrocia, vt tauri. ¶Talionis mentionem fieri in xij, ait Verrius hoc modo. Si membrum rapit, 1 ni cum eo pacit, talio esto. neq; id, quid significat indicat, puto quia notum est. permittit enim lex parem vindictam. ¶Tarquitias scalas, quas rex Tarquinius Superbus fecerit, abominandi eius nominis gratia ita appellatas esse ait volgo existimari. ¶Tarpeiæ esse 2 effigiem ita appellari putant quidam in æde Iouis Metellina, eius videlicet in memoriam virginis quæ pacta à Sabinis hostibus ea, quæ in sinistris manibus haberent vt sibi darent, intromiserit eos cum rege Tatio, qui postea in pace facienda cauerit à Romulo, vt ea Sabinis semper pateret. ¶Tam perit, quam extrema faba, in prouerbio est, quòd ea plerumque aut proteritur, aut decerpitur à prætereuntibus. ¶ Tapulam legem conuiualem ficto nomine conscripsit iocoso carmine Valerius Valentinus, cuius. m. Lucilius hoc modo. Tappulam rident legem concere 3 opimi. ¶Termonem Ennius Græca consuetudine dixit, quem nos nunc terminum hoc modo. Ingenti vadit cursu, qua redditus termo est. &, Hortatore bono prius, quam finibus termo. ¶ Trientem tertium pondo coronam auream dedisse se Ioui donum scripsit. T. Quintius Dict. . . . quom per nouem dies totidem vrbes, & decimam 4 Præneste cepisset. id significare ait Cincius in Mystagogicon. ii. duas libras pondo, & trientem, qua consuetudine hodieq; vtimur, quom lignum bes alterum dicimus, id est pedem, & bessem latitudinis habens. & sestertium, id est duos asses, & semissem tertium. item si

[1 rapsit, al. rapit. 2 al. etiam 3 congera 4 deditione.]

pag. 191.

tres asses sunt & Λ 1 quadrans quartus 2 . . . . ¶Tertium diem pro sereno dictum ab antiquis, nec se habere rei auctorem ait. ¶ Teretinatibus à flumine. . . . . . ¶Tripudium . . . . tiis. in exultatione tripudiat . . . . a terra pauienda, nam pauire, est ferire, a quo & pauimenta id ex Græco, quod illi παίειν, quod nos ferire . . . . mum intactus vsur . . . . . ¶Teminare, violare . . . . . . & contaminare, dictum videlicet . . . ilintare. ¶Teres est in longitudine rotundatú. quales asseres natura ministrat. ¶ Temetum, vinum. Plautus in Aulularia. Cererin' Strobile has facturi nuptias? qui? quia temeti nihil allatum video. Pomponius in Decima, Non multi temeti, sed plurimi. Nouius in duobus Dossenis. Sequimini perminate, sequere temeti timor. idem in Funere. Agite, exite, temulentum 3 tollite: & in Surdo. Filias habeo temulentas, sed eccas video incedere. Afranius in Consobrinis. Pol magis istius temulentæ, futilis. ¶Tintinnare est 4 apud Næuium hoc modo. Tantum ibi molæ crepitum faciebant, tintinnabant compedes. & apud Afranium. Ostiarij impedimenta tintinnire audio. ¶Tributorum conlationem, quom sit alia in capite, illud 5 ex censu, dicitur etiam quoddam temerarium vt post Vrbem & Gallis captam conlatum est, quia proximus xv. annis census alius 6 non erat. Item bello Punico secundo, M. Valerio Læuino, M. Claudio Marcello cos. quom & Senatus, & populus in ærarium, quod habuit 7 detulit. ¶ Tentipellium Artorius putat esse calciamentum ferratum, quo pelles extenduntur, indeque Afranium

[1 Λ quadrans. 2 Λ dicitur, al. semulentiamq. 4 al. Tinnire 5 al. aliud 6 populus 7 al. potuit.]

pag. 192.

dixisse in Promo 1. Pro manibus credo habere ego illos tentipellium. Titinium ait Verrius existimare, id medicamentum esse, quo rugæ extendantur, quom dicat. Tentipellium inducitur, rugæ in ore extenduntur. quum ille Græcè dixerit. ¶ Tignum non solum in ædificiis, quo vtuntur, appellatur, sed etiam in vineis, vt est in XII. Tignum iunctum ædibus, vineave, & concapit 2 ne soluito. Tela proprie dici videntur ea, quæ missilia sunt. ex Græco videlicet translato eorum nomine, quoniam illi τηλόθεν missa dicunt, quæ nos eminus. sicut arma ea, quæ ab humeris dependentia retinentur manibus, quoniam quidem non minus in nobis eam partem corporis armum vocari existimandum est, quam . . . . . ¶Tigillum, Sororium. Vici appellari incipiunt ex agris, qui ibi villas non habent, vt Marsi, aut Pelgni. sed ex vicis partim habent remp. & ius dicitur, partim nihil eorum, & tamen ibi nundinæ aguntur 3 negotij gerendi causa, & magistri vici, item magistri paci quotannis fiunt. altero, cum id genus ædificiorum definitur, quæ continentia sunt his oppidis, quæ itineribus, regionibusque distributa inter se distant, nominibusq; dissimilibus discriminis causa sunt dispartita. tertio, cum id genus ædificiorum definitur, quæ in oppido priuo, id est, in suo quisque loco proprio ita ædificat, vt in eo ædificio peruium sit, quo itinere habitatores ad suam quisque habitationem habeat accessum, qui non dicuntur vicani sicut hi, qui aut in oppidi vicis, aut hi, qui in agris sunt, vicani appellantur. ¶Viget dictum videtur a vi agendo, sed non vi

[1 al. Primo. 2 capulo 3 habentur.]

pag. 193.

agendis, hostilibusque rebus, verum his, quæ celer 1 . . . concitato animo ad bonam frugem ten. . . . . ¶Voiceram auem, quę se vellit. Augures hanc eandem fucillantem 3 appellant. . . . . . ¶Vigintiquinq; pœnas in XII. significat vigintiquinque asses. ¶Victimam Ælius Stilo ait esse vitulum, ob eius vigorem. alij autem, quæ vincta ducatur ad altare,

altare:aut quæ ad 4 hosteis victos immoletur. ¶Vectigal, æs appellatur, quod ob tributum, & stipendium, & equestre, & ordinatum populo debetur. ¶Viæ sunt & publicæ, per ^5 . . . . e omnibus eorum, quorum sunt priuatæ . . . . . . vias licet. priuatæ. quibus vetitum vti.. . . præter. muniunto. dionisā m lapides sunt, qua volet, iumenta agito. ¶ Viatores appellantur, qui magistratib. apparent. eo quia initio omnium tribuum, cum agri in propinquo erant vrbis, atque assidue homines rusticabant, crebrior opera eorum erat in via, quam vrbe, quod ex agris plerunque homines vocabantur à magistratib. ¶Verticulas, cum ait Lucilius, ita appellauit vertebras. ¶Vernæ, qui in villis vere nati, quod tempus duce natura feturæ est: & tunc rem diuinam instituerit Marti Numa Pompilius, pacis concordiæve obtinendæ gratia: inter Sabinos, Romanosque vt vernæ viuerent, ne vincerent. Romanos enim vernas appellabant, id est ibidem natos, quos vincere perniciosum arbitrium Sabinis, qui coniuncti erant cum P. R. Vergiliæ dictæ, quòd eorum orta ver finitur, æstas incipit. ¶ Vastu pro magnum. ponitur tamen & pro inani. Accius. Iam hanc vrbem ferro vastam faciet Peleus. & Pacuuius.

[1 celeriter 2 tendunt. 3 al. felicitatem 4 ob 5 ^ quatir. (

pag. 194.

Quales, scabres quod, inculta vastitudine. 1 ¶Ve victis, in prouerbium venisse existimatur, cum Roma capta à Senonibus Gallis aurum ex cōuentione, & pacto adpenderetur, vt recederent, quod iniquis ponderibus exigi à barbaris querente ^P. Claudio, Brennus rex Gallorum ad pondera adiecit gladium, & dixit, ve victis. quem postea persecutus Furius Camillus, cum insidiis circumuentum conciderет, & quereretur contra fœdus fieri, eadem voce remunerasse dicitur. ¶Vegrande significare alij aiunt male grande: vt vecors, vesanus, mali cordis, maleque sanus. alij, paruum, minutum, vt quom dicimus, vegrande frumentum. & Plautus in cistellaria. Qui mihi iures nimium is vegrandi gradu. ¶Vecors est turbati, & mali cordis. Pacuuius in Iliona. Qui veloci superstitione cum vecordi coniuge. & Nonius in . . . . Coactus tristimoniam ex animo deturbat & Vecordiam. ¶Vapula Papiria, in prouerbio fuit antiquis, de quo Sinnius Capito sic refert, tum dici solitum esse, cum vellent minantibus ibi 2 significare se eos negligere, & non curare, fretos iure libertatis. Plautus in Feneratrice, Heus tu in barbaria quod fecisse dicitur libertus suæ patronæ, ideo dico . . . liberta salue. Vapula Papiria in barbaria est, in Italia. Ælius hoc loco, vapula positum esse ait pro dole. Varro, pro peri. teste Terentio in Phormione. Nam tu . . resipis verbero. & Plauto in Curculione. Reddin', an non mulierem prius, quam te huic meæ machæræ obicio mastigia? Vapula ergo res vehementer iubeo, ne me territes. ¶Vacerram Ælius & alij complures vocari aiunt stipitem, ad quem equos solent religare. Ateius ve-

[1 squalescabre atq. 2 sibi 3 Vapulare ego.]

pag. 195.

ro Philologus hoc nomine significari maledictum magnæ acerbitatis, vt sit vecors & vesanus teste Liuio, qui dicit. Vecorde, & malefica vecordia. ¶Vagerem pro vagitu. Ennius li. XVI. Qui clamor oppugnātis vigore volāti. Lucretius li. II. Et superātur, itē miscetur funere vigor. ¶Valuoli fabæ folliculi appellati sunt, quasi valliuoli, quia valuo factia excutiātur. ¶Vagulato in L. XII. significat quæstio cum cōuicio. Cui testimoniū defuerit, is tertius diebus ob portum obuagulatum ito. ¶Valgos Opillus Aurelius, aliique cōplures aiunt dici, qui diuersas suras habeant. Plautus in Milite glorioso. Qui talos vitiosos maiorem partem videas vagi talis & in Silitergo: Sin ea mihi insignitos pueros pariat postea, aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pætum, aut boechum filium. ¶Viere, alligare significat, vt hic versus demonstrat. Ibant malaci viere Veneriam corollam, vnde vimina, & vasa viminea, quæ vinciūtur ligata. ¶Vermina dicuntur dolores corporis cum quodam minuto motu quasi à vermibus scindantur. hic dolor Græce στρόφος dicitur. ¶Veruta, pila dicuntur, quòd ^3 habeant præfixa. Ennius L. X. . . . . . cursus quingētos sæpe veruti. ¶Vruat, Ennius in Andromeda significat, circundat, ab eo sulco, qui fit in vrbe condenda vruo aratri, quæ fit forma simillima vncini à curuatione eruris & dentis, cui præfigitur vomer. ait autem. Circum sese vruat ad pedes à terra quadringentos caput. ¶ Vngulus Oscorum lingua anulus, vt . . . . . . si quid monumenti nacta est, qui eorum acquireret, est vngulus quem ei detraxit ebrio. Pacuuius in Iliona. Repugnanti ego porro hunc vi detraxi vngulum, & in Atalanta Su-

[1 malefice, vacerra 2 fracti 3 al. verua.]

pag. 196.

spensum læuo brachio ostendo vngulum. ¶Vnciaria lex appellari cœpta est, quàm L. Sulla, & Pompeius Rufus tulerunt, qua sanctum est, vt debitores decimam partem . . . .
dicebant antiqui, cuius color inficiendo mutatur, vt Ennius cum ait. Cum illud, quo iam semel est imbuta veneno. ¶Ventabant dixisse antiquo verisimile est, cum & præpositione adiecta . . . . .
. aduentabant. V. nt uptum est, vel . . .
. . . quod Græci ὖειν dicunt. ¶Venditiones dicebātur olim Censorū locationes: quòd velut fructus publicorū locorū venibāt. ¶Viminalis & porta & collis appellātur, quòd ibi vimnū fuisse videt̃ silua, vbi est & ara Ioui Viminio cōsecrata. ¶Vindex, ab eo quòd vindicat, quominus is, qui prēsus est, ab alio teneat̃. ¶Vineę, vt Verrius præcipit, quod vino feraces sint, etiam militares quædam machinationes à similitudine appellātur. ¶Viuatus & viuidus & poetis dicuntur à vi magna. ¶Vindiciæ appellantur res eæ, de quibus controuersia: (quod potius dicitur ius, quia fit inter eos, qui contendūt. 1 Cato in ea quam scribit. L. Furio du aqua . . . . S. Prætores secundum populum vindicias dicunt. . . Lucilius. Nemo hic vindicias, neque sacra. ne-

ium eius vocis est. ¶ Sellæ Curulis locus *n circo datus est Valerio Dicta*-tori, posteriusq. 2 *eius honoris causa, vt pro*-xime sacellum Murcia *spectarent, vnde aspi*-ciebant spectacula *magistratus.* ¶ *Sontica* causa dicitur à morbo *sontico, propter quem. quod est ge*-rendum agere *desistimus. M. Porciu*-s lato de re, 3 A. Atili *quid dicam causa exiti*-sse, timidus ne *sis, an impedimento t*-ibi causam sonticam *fuisse?* ¶ *Stiricidium qu*-asi stillicidum, cum stel*la, concreta frigore, ca*-dunt. Cato pro C. . . . n-ihilominus voluit semper *de stiricidio in* re præsenti cognoscere. *atque etiam statu*-ere. ¶ Sacramento dicitur quod *iuris iurandi sacrati*-one interposita actum *est. Vnde quis sacramen*-to dicitur interrogari, quia *iusiurandum interponitur. Cato* in Q. Thermum de x. *hominib. Tunc vero ibi ad*-erunt, ne mala *facinora, bona fide, aut* scelera nefaria fie*rent, qui dicerent sacrame*-nto, traderentur, lege æst*imarentur.* ¶ *Siremp*-s ponitur pro eadem, vel, pro inde *quasi similis res ipsa.* Cato in dissuadendo le*gem, quæ postea re*-licta est. Et præterea rogas *vt quemquam aduersus* ea, si populus condemna*uerit, siremps lex* fiet, quasi aduersus le*gem fecisset.* ¶ Spiciunt, antiquos di*xisse sine præposi*-tione testis est Cato in ea, quam *habuit in Q. Thermum de* septem hominib.; Vt solent *euitare son*-iuios, nisi qui sempiterni sunt, quos *dum occur*-rant, ne spiciunt, neq. ratos, *esse volunt.* ¶ *Spa*-tiatorem, erratorem Cato in An. 5

[*1. tacere 2. posterisque. 3. Cato de re Floria. 4. sillas 5. M.*]

pag. 152.

Cælium si se appellauisset. In coloniam me hercules scribere nolim, si trium virum 1 sim. spatiatorem atq. fescennium. ¶ Stata sacrificia sunt, quæ certis dieb. fieri debent, Cato in ea, quam scribsit de L. Veturio, de sacrificio 2 commisso, cum ei equum ademit. Quod tu, quod in te fuit, sacra, stata solemnia, capite sancta deseruisti. ¶ Solemnia sacra dicuntur, quæ certis temporib. annisq fieri solent. ¶ Serra prœliari dicitur cum assidue acceditur, receditur q., neq. vllo consistitur tempore. Cato de re militari Sine 3 forte opus sit cuneo, aut globo, aut forcipe, aut turrib. aut serra, vti adorsare. ¶ Stercus ex æde Vestæ 17. Kal. Iul. defertur in angiportum medium fere cliui Capitolini, qui locus clauditur porta stercoraria. tantæ sanctitatis maiores nostri esse iudicauere. ¶ Summissiorem aliis ædem Honoris, & Virtutis C Marius fecit, ne si forte officeret auspiciis publicis, Augures eam demoliri cogerent. ¶ Sex Vestæ sacerdotes constitutæ sunt, vt populus pro sua quaq. parte haberet ministram sacrorum, quia ciuitas Romana in sex est distributa partis. in primos secundosq. Titienses, Ramnes, Luceres. ¶ Salinum cum sale in mensa ponere figulis religioni habetur, quod quondam in Esquilina regione figulo, cum fornax plena vasorum coqueretur, atq. ille proxime eam conuiuatus, super modum potus, somno esset oppressus cum conuiuis suis, præteriens quidam petulans, ostio patente ex mensa salinum coniecit in fornacem! atq. ita, incendio excitato, figulus cum suis concrematus est. ¶ Sacramentum, æs significat, quod pœnæ nomine penditur, siue eo quis interrogatur.

[*1. Triumuir 1 sacrilegio 3. Sine.*]

pag. 153.

siue contenditur. id in aliis reb. quinquaginta assium ē, in aliis reb. quingentorum inter eos, qui iudicio inter se contenderent. qua de re lege L. Papirii Tr. pl. 1. sanctū ē his verbis. Quicunq. Prætor post hoc 2 factus erit, qui inter ciues ius dicet, tres viros Capitales populum rogato, hique 3 tres viri A 4. . . quicūq. A 5. . ēti erūt sacramenta ex A 6 . . . iudicātoq. eodemq. iure sunto, vti ex legib., plebeiq. scitis exigere, iudicareq. (esse), esseq. oportet. sacramenti autem nomine id æs dici cœptum est quod & propter ærarii inopiā, & sacrorū publicorū multitudinem, consumebatur id in reb. diuinis. ¶ Sextantarii asses in vsu esse cœperunt ex eo tempore, quod 7 propter bellū Punicū secundū, quod cū Hannibale gestum est, decreuerunt patres, vt ex assib. qui tum erant librarii, fierent sextantarii (per quos cum solui cœptū esset) & 8 populus ære alieno liberaretur, & priuati quib. debitum publice solui oportebat, non magno detrimento adficerentur. Septuennio queq. (anno) A 9 vsus est, vt priore numero 10 sed id non permansit in vsu, nec amplius processit in maiorem. ¶ Senacula tria fuisse Romæ. in quib. senatus haberi solitus sit, memoriæ redidit. 11 Nicostratus in libro, qui inscribitur de Senatu habendo. vnum, vbi nunc est ædis Cōcordiæ inter Capitolium & Forum in quo solebāt magistratus D. T. 12 cum seniorib. deliberare. alterum, ad portam Capenam. tertium, citra ædem Bellonæ, in quo exterarum nationum legatis, quos in vrbem admittere nolebant, senatus dabatur. ¶ Scholæ dictæ sunt, non ab otio ac vacatione omni, sed quod, ceteris rebus omissis, vacare liberalib. studiis pueri debent, vt etiam ludi appellantur, in quibus minime luditur, ne tristi

[*1. Militum 2. H. L. R. 3 qque 4 A Capitales 5. A ex h. l. fa 6. A igunto 7 quo 8. vt 9. A quod co* 10 *nummo* 11 *prodidit 12. duntaxat.*]

pag. 154.

aliquo nomine fug-*iant pueri suo fungi mu*nere. ¶ Subici ar-*ies dicitur, qui agitur, vt cadatur.* quod fit (vt ait Cincius *in libro de officio iuris*consulti) exemplo. At-*heniensium, apud quos* expiandi gratia aries *inigitur ab eo, qui sce*lus admisit, pœnæ p-*endendæ loco.* ¶ *Speciem,* quam nos dicimus, *εἶδος Græci dixerunt. Pla*to quidem idean. *nobis species pro eadem po*nitur. Sesterti no-*a apud antiquos fuit* depondi, & semissis. *vnde sestertius dictus quod semis* tertius. Sed auctos 1 est *bello Punico secundo.* apud antiquos autem *& quinquesis* . *in vsu e*rant, & valebant de-*cusatis aenos asses, quadriga*-

ti bi-

ti, bigati. quinquesi-s *quinos. sed vterque. auctus* est, numerum æris perduct-*um* [1] *esse aiunt lege Flaminia* minus soluendi, c-*um are alieno premeretur* P.R. ¶Solida sella, ait *Verrius sedere eum quis iubetur*, cum mane surg-*ens auspicandi gratia euigi lauit*, quod antiqui expresse, *nihilq. ab interiore parte excauata-s*, *aut laxatas fa*ciebant sedes. quas s-*edes*, *solidas ideo*, *quod* in his nihil erat con-*cauum*, *maxime appellabant*, inquit Verrius, quod *scilicet essent tota* absurde, vt mihi videtur, *cum omne id quod* sit totum, ait dictum solidum. ¶*Silatum antiqui* pro eo quod nunc ientaculum dicim-*us appellabant*, quia ieiuni vinum soli [3] condi-*tum ante meridiem* obsorbebant. ¶Suffragato-*res dicebantur apud* maiores, hi vulgo in vsu *erant cādidatis. nam vt melius* apparent, iuncta suffra-*gia suffragator*, quem quisq. fieri vellet, notabat a-*pposito pune*to, scriptis candidatorum hominum *nominib.* Varro in L. vij. rerum humanarum *hoc tradit.* ¶Struppi vocantur in puluinarib. *fasciculi*

[1 *auctus* 2 *productum* 3 *sili*]

pag. 155.

de verbenis facti, qui pro deorum capitibus ponuntur. S . . *apud vrb*-em Calo Antistius *Labeo dici ait ma*-gistratum publicum . . ¶Secespitam esse Antistius *Labeo ait, cultrum fe*-rreum, oblongum, manibrio *eburneo*, *rotund*-o, solido, vincto ad ca*pulum auro argentoq.*, fixum clauis æneis. *ære Cypro*, *quo Flami*-nes, Flaminicæ Virgi*nes Pontificesq. ad sa*-crificia vtuntur. *Eadem alias dicitur*, *qua* in sacrario vtuntur *sacraria namq. in templis* rediculo [1] æneo olim *saepiebantur*, *in quo* tubæ relictæ sunt, *per quas manib. sacr-a* tangere licet. est *hoc in templo*, *Bona dea*: sed & in aliis locis: & *sunt velut repagula* quædam. ita secespitæ di*cuntur duob. modis. Secius* est, quod secespita secatur *libum*, *seu placenta*, *qu-æ* soleat necessariis sa*crificijs adhiberi*. ¶Suffimenta sunt, quæ *faciebant ex faba milio-q.* molito, mulso, spar*so*, *ea dijs dabantur eo tempo-re*, quo vuæ calcatæ *prelo*. ¶*Serpsit, vsi sun-t* antiqui pro serpserit, *vnde videntur serp-*ulæ dictæ, quas nunc ser*pentes dicimus ex Græ-co*, quia illi ἑρπετά, nos *pro aspiratione eorum*, S, litera posita, vt ἕξ *sex*, ἑπτὰ *septem*. ¶Suffibulum est vestimentum al*bū prætextum qua*-drangulum, oblongum. quod in ca*pite Virgines Vest-*ales cum sacrificant semper *habere solent*, idq. fibula comprehenditur. ¶*Silentio surgere ait* dici, vbi qui post mediam *noctem auspi*-candi causa ex lectulo suo si*lentio sur-*exit. & liberatus à lecto, in solido *se posuit*, *se*-detq; ne quid eo tempore deiciat, *vorsusq.* se in lectum reposuit: hoc enim est *proprie si*-lentium, omnis vitii in auspiciis va-

[1 *reticulo.*]

pag. 156

cuitas Veranius ait non vtiq. ex lecto, sed ex cubili, ne [1] rursus se in lectum reponere necesse esset. ¶Sarpiuntur vineæ, id est putantur, vt in xij. Quandoq. sarpta, donec dempta erunt, Sammanalia, liba farinacea in modum rotæ finctæ. [2] Suffuerat, sub eodem tecto fuerat. Scribtum lapidem esse ait, & ita vocari Antistius Labeo in agro Manullino [3] ∧ diuinam rem faceret [4] Se quamq. seorsum quamq. ¶Sanates dicti sunt, qui supra, infraq. Romam habitauerunt. quod nomen his fuit, quia cum defecissent à Romanis, breui post redierunt in amicitiam, quasi sanata mente: itaq. in xij. cautum est, vt idem iuris esset Sanatib. quod Forctib. id est bonis, & qui nunquam defecerunt à P.R. ¶Sublucare arbores est ramos earum supputare, & veluti suptus lucem mittere; conlucare autem, succisis arborib. locum implere luce. ¶Spurcum vinum est, quod sacris adhiberi non licet, vt ait Labeo Antistius. l. x. commentarij iuris pontificii, cui aqua admixta est, de fructum ve [5], aut igne tactum est, mustum ve ante, quam deferuescat. ¶Septimontio, vt ait Antistius Labeo hisce montib. feriæ. Palatio, cui sacrificium, quod fit, Palatuar dicitur. vilæ [6] cui item sacrificium. Faguali [7], Suburæ, Cermalo, [8] Oppio, Cœlio monti, Cispio monti. Oppius autem appellatus est, vt ait Varro rerum humanarum l. viij. ab Opita [9] Oppio Tusculano, qui cum præsidio Tusculanorum missus ad Romam tuendam, dum Tullus Hostilius Veios oppugnaret, consederat in Carinis, & ibi castra habuerat. similiter

[1 *nec* 2 *ficta*, vel *facta* 3 ∧ *vbi scriba* 4 *facerent* 5 *defrutum ue* 6 *Velia* 7 *Fagutali* 8 *Germalo* 9 *Opitre.*]

pag. 157.

Cisitū [1] à Lęuo Cispio Anagnino, quod eiusdē rei causa eam partem Esquiliarum, quæ iacet ad vicum Patricium versus, in qua regione est ædis Mefitis, tuitus est. ¶Sistere fana cum in vrbe condenda dicitur, significat loca in oppido futurorum fanorum constituere. quam [2] Antistius Labeo ait in commentario xv. iuris pontificii, fana sistere esse lectisternia certis locis & diis habere. ¶Subigere [3] arietem in eodem libro Antistius esse ait dare arietem, qui pro se agatur, cædatur. Bene sponsis, beneq. volueris in precatione augurali Messala augur ait significare spoponderis, volueris. ¶Serpula serpserit, ait idem Messala, serpens irrepserit. Soleno idem ait esse consulo. Suad ted idem ait esse, sic te. ¶Stellam significare ait Ateius Capito lætum, & prosperum, auctoritatem secutus P. Seruilii auguris. (stellam) quæ ex lamella [4] ærea adsimilis stellæ locis inauguratis infigatur. ¶Sinistrum in auspicando significare ait Ateius Capito lætum & prosperum auspicium, aut [5] silentium dubi [6] duntaxat vacat vitio. igitur silentio surgere cum dicitur, significat non interpellari, quo minus rem gerat. ad [7] sinistrum hortari quoq, auspi-

cia ad agendum, quod animo quis propofuerit. ¶Satis verbum Varro melius fuit præterire, vt mihi videtur, quam tuam absuri qui 8 opinio suas de eo restare [9]: quia sciens præterij, tam hercules, quam de scabro, quod proximum sequebatur. ¶Stipatores ait dictos à stipa, quam mercedis nomine accipiant custodes cuiusque corporis. vnde & stipam, quam 10 amphoræ cum extruuntur, firmari solent; etiam stipites, qui ob eandem causam destituatur. ¶ Sollicitare

[1 *Crispinus.* 2 *Q.* 3 *Subierre.* 4 *lamella.* 5 *at.* 6 *vbi.* 7 *at.* 8 *absurdas.* 9 *recitare.* 10 *qua*]

pag. 158.

quidam dictum putant, vel *vt citare ex solo, quod est ex* suo loco ac sententia *mouere. sollum autem* quin significet locum, quis *dubitat? cum exsules quoque dicantur loco patria sua pulsi.*

T

¶Tappete [1] ex Græco sum-*psit*, *tappetæ*. Ennius cum ait. *t-appetem etiam dixit Turpi*lius in Demetrio Le . . *tappetem* veterem. sic tappet-*e neutro genere.* *Terentum* in campo Martio locum *Verrius ait ab eo,* dicendum fuisse, quod *t-erra ibi per ludos* Secularis Ditis patris *ita leni et teratur* ab equis quadrigari-*is,* *vt eorum leuis motilitas* 2 æquiparet mo-*tus rapides velocis Lunæ.* quod quam aniliter re-*latum sit, cuiuis* manifestum est. ¶ *Taurij ludi in*stituti dis Inferis ex *hac causa videntur.* Tarquinio regnante, cum *magna incidisset* pestilentia in mulieres *grauidas,* *earum* fetu si facti 3 sunt ex car-*ne diuendita populo* taurorum immolatorum. ob *hoc ludi Taurij* appellati sunt, & fiunt *in circo Flaminio, ne* intro muros euocentur dij *Inferi.* *Sed Taurios* ludos Varro ait vocari, quod *eis ludus discipu*lus pendens à doctore in cr-*udo corio tauri* solitus sit impelli, atque vs-*que eo inibi cogi* docere, quoad consisteret, *& sola virtute* talorum constaret pedu-*m firmitas.* ¶*Talassionem* in nuptiis Varro ait- *signum esse lanifici* τάλαρον, id est quasillum, *i-ta enim solitum* appellari Talassionem. *at quidam* historiarum scriptor, Talassium ait *nomine* virum, rapta virgine vnicæ *p-ulchritudinis*, quod ei id coniugium fuerit fe-*lix, boni* hominis 4 gratia nunc redintegrari. *tribuni*

[1 *tapeta.* 2 *mobilitas.* 3 *fetus infecti* 4 *ominis.*]

pag 159.

cia rogatione l-ex Curiata fertur, quo Hannibal *anno in conspectu* Romæ cum esset. nec ex præsidi-*is discedere liceret*, Q Fabius Maximus Verru-*cosus, id per TR. PL. & Ma*-rcellus cos. facere in-*stituerunt*, *vt notauit* Ælius in xij. signi-*ficationum verborum.* ¶T-risulcum fulgur fuit *ab antiquis dictum q*-uia id, aut incendit, a-*ut afflat*, *aut te*-rebrat. ¶ Togatarum *duplex genus: prætextarum, h*-ominum fastigio: quæ *sic appellantur*, quod togis prætextis rem *p. administren-t*, tabernariarum; quia *hominibus ex*-cellentibus etiam humiles *permixti, vt sunt p*-lagiarij, serui denique & *caupona ex tab*-ernis honeste prodeant *persape.* ¶ *Ta*-uras, vaccas steriles ap-*pellabant, ait Verriu-s,* quæ non magis pariant, *quam tauri, sed vero*-similius sit ex Græco dic-*tas, quia Græci vaccas, ταύρας* appellant. ¶Todi sunt *aues parua, & toti*-lli, quarum.m. Plautus in Sy-*ro, cum ait Cum extri*-tis talis, cum todillis cru-*sculis.* ¶ *Tubilustria* quibus diebus adscribi tum in *Fastis est, cum in atr* io Sutorio agna tubæ *lustrantur. ab is* tubos appellant, quod genus *lustrationis ex* Arcadia Pallanteo 1 trans-*latum esse dicunt.* ¶*T*-uditantes. tundentes, *negotium tund*-entes significare ait Cincius, *id est agentes.* E-nnius l.2. Hæc inter se totum 2 *ui tuditan*-tes. & Lucretius item libro 2. Nec *tuditantia* rem cessant extrinsecus vllam. ¶*Tudites mall*-eos appellant antiqui à tundendo., *quamu*-is ali 3 crurib us 4 tudites. Inde Ateius *Philolog*-us existimat Tuditano cognomen *inditum*, quod caput malleoli simile habuerit. *Tullios al-ij* dixerunt esse silanos, alij riuos, alij

[1 *Arcadia Pallanteo, vel Arcadia Pallante* 2 *tota* 3 *alij* 4 *tudib.*]

pag. 160.

vehementes proiectiones sanguinis [1] arcuatim fluentis, quales sunt Tiburi in Aniene. Ennius in Aiace. Aiax misso sanguine tepido tulij efflantes volant. ¶ Topper significare ait Artorius cito, fortasse, celeriter, temere. 2 cito, sic in Nelei carmine. Topper fortunæ commutantur hominibus (citius) sic C. Næuius. Capesset flammam Volcani cito. 3 sic in eodem. Namque nullum peius macerat 4 humanum, 5 quam de mare sæuum. Viret 6 cui sunt magnæ topper confringent. importunæ vnde 7 (fortasse) sic Coelius l.vij. Ita vti se quisque vobis studeat æmulari in statu fortunæ reip. (eadem re gesta.) topper nihilo minore negotio acto, gratia minor esset. fortasse, sic Accius in Io. Topper, vt fit. patris tenacitas. 8 (Ennius vero sic.) Topper, fortasse valet in Enni & Pacuui scriptis. apud Ennium est, Topper quam nemo melius scit. Pacuuius. Topper tecum sit potestas faxsit, si mecum velit. ad 9 in antiquissimis scriptis celeriter, ac mature. in Odyssia vetere Topper facit homines vtrius fuerint. Topper citi ad ædis venimus Circæ, 10 simul duona eorum portant ad nauis millia. alia in iisdem 11 & inserinuntur. Tibicines etiam hi appellantur, qui sacerdotes viri speciosi publice sacra faciunt, turbarum lustrandarum gratia. ¶ Torrens participaliter pro exurens ponitur, vt est apud Pacuuium in Antiopa. Flammeo vapore torrens terræ fetum exusserit. significat etiam fluuium subitis imbribus concitatum, qui alioqui siccitatibus exarescit. quius 12 aquam ipsam quæ fluit, flumen recte dici ait Ælius Gallus l.2. quæ ad ius pertinent. ceterum volgi consuetudi-

ſuetudine vtrumq. iam dici flumen, & perennem

[1 amnu. 2 mature. 3 topper. 4 macit. 5 hemonem. 6 vires. 7 unda. 8 pater iſtam eiecit foras. 9 at. 10 Circes. 11 indidem. 12 Tubicines. 13. quamnu.]

pag. 161.

fluuium & torrentem. ¶Torrĕ, vt ſignificet torridũ, aridum per vnum quidem, R, antiqua conſuetudine ſcribitur. ſed quaſi per duo R, ſcribatur pronuntiari oportet, nam antiqui nec mutas, nec ſemiuocales litteras geminabant, vt fit in Ennio, Arrio, Annio. ¶Turmam equitum dictam eſſe ait Curiatius quaſi terimam: quod terdeni equites ex tribus tribubus Titienſium, Rãmnium, Lucerum fiebant. itaque primi ſingularum decuriarum decuriones dicti, qui ex eo in ſingulis turmis ſunt, etiam nunc tern . ¶Torreri à torro, 1 deductum proprie ſignificat ſiccare, atque aretacere. ſed vſurpatum eſt iam pro eo, quod ſit igne vrere. Plautus (in) vna edet 2 opera in furnum calidum condito, atque ibi torreto. ¶Turannos, 3 Etruſcos appellari ſolitos ait Verrius à Turrheno duce Lydorum, à cuius gentis præcipua crudelitate etiam tyrannos dictos. Tyria maria in prouerbium deductum eſt: quod Tyro oriundi Pœni adeo potentes maris fuerunt, vt omnibus mortalibus nauigatio eſſet periculoſa. Afranius in Epiſtola. Hunc ſerrium autem maria tyria conciet. ¶Toruitas à ferocia taurorum dicta eſt. Pacuuius in Armorum iudicio. Feroci ingenio toruus præ grandi gradu. &. Cum recordor eius ferocem, & toruam confidentiam. Turbelas 4 dixiſſe antiquos, quas nunc turbas appellamus, teſtis eſt Plautus in Pſeudolo. Quo alto 5 & quantas ſoleam turbelas dare. ¶Tutulum vocari aiunt Flaminicarum capitis ornamentum, quod fiat vitta purpurea innexa crinibus, & extructum in altitudinem. quidam pileum lanatum forma metali figuratum, quo Flamines, ac Pontifices vtuntur, eodem nomine vocari. Ennius li-

[1 *Torrere à torro.* 2 *vna adepol.* 3 *Turrheno.* 4 *turbellas* 5 *Quales.*]

pag. 162.

baq. fictores argæos, & *tutulatos.* ¶*Tuor* video; Tueor, defendo *in vſu olim fuit.* ſed iam promiſcue vtuntur, *& ponitur tueor*, pro video; & contueor, *pro defendo.* ¶*Tuguria* à tecto appellantur *domicilia ruſticorum* ſordida. Afranius in V-*irgine.* *Sordidum* tugurium eſt, turpe *Cæcilius in Hypo*bolimæo. Habitab-*at in tugurio ſine o*perculo. quo nomine *Valerius in explana*tione xij. ait etiam . . . *ſignifi*cari. ¶Tuſcum vicum ce-*teri omnes quidem ſcrip*tores dictum aiunt ab *eo, quod Porſena rege* deſcendente 1 ab obſi-*dione*, *remanſerint*. Romæ, locoq. his dato, *ibi habitauerint. Ve*ientes fratres Celes & Vibenna, *vnde poſt dicti, quod* Tarquinium Romam ſecum max-*me reducere cupie*rint. M. Varro, quod ex Cœ-*lio in eum locum deducti* ſint. ¶Toxicum dicitur ceruar-*ium venenum, quo* quidam perungere ſagit-*tas ſoliti ſunt.*

Cæcilius in Gamo. Vt hom-*inem miſerum* toxico tranſegerit. Afra-*nius in* . . vxorium iſtud toxicum mit-*tite.* ¶*Tuſcos* quidam dictos aiunt à Tuſco *rege Hercu*lis filio. Alii quod vnici ſtudii ſi-*nt ſacrificiorum*, ex Græco, velut θυοσκοί ¶*Vnde* ¶*Tuſculum* ab eadem cauſa ſacrificiorum, v-*el quod aditum dif*ficilem habeat, id eſt, *δύσκολον.* ¶*Tumulum Stilo* Ælius ſic definit; Tumulus eſt *tumulus are*næ editus ſecundum mare fluctib. in *altum ele*uatus. vnde ſimiliter & manufac-*tus*, *& na*turalis proprie dici poteſt. ¶Tumult-*uarij* milites, dicuntur lecti ob ſubitum ti-*morem*, *vn*de etiam tumultum dici ait Verrius, quia *non aliunde* is ornatur 2 quam ab Italicis & Gallicis h-*ominib.*

[1 *diſcedente.* 2 *oriatur.*]

pag. 163.

qui immin ent Italiæ. itaq. nullum *tumultum, præter* quam Gallicum, aut domeſticum *nominabant.* ¶*Tomices Græco* nomine appellantur *canabi impoſiti*, & ſparto leuiter tortæ *reſtes, ex quibus funes* fiunt. Lucilius Vidiunus *vinctum thomice can*-abina. Opillus 1, Aure*lius ait moll*-em puluillum, quem in *collo habent*, *reſtis ne l*-ædat, thomicem vo*cari.* ¶*Tongere Ælius Sti*-lo ait noſcere eſſe, *quod Præneſtini tong*-tionem dicant. pro no*tionem ſignificat & la*-tius dominari. Ennius. *Alij rhetorica* tongent. & vincere *etiam quandoq.* videtur ſignificare. ¶*Teſca Verrius* ai-t loca augurio deſig*nata*, *quo term*-ino finis in terra auguri. O*pilius Aureli*-us loca conſecrata ad *augurandum ſcrib*-ſit. ſed ſancta loca vndiq. *ſæpta doce* nt Pontificis libri, in quibus *ſcriptum eſt.* ¶*Templum*-q. ſedemq. teſcumq. *ſiue deo*, *ſiue deæ* dedicauerit, vbi eos ac*cipiat volentes*, propitioq. Hoſtius belli *Hiſtrici l.i.* per gentes alte ætherias, atque *auia teſca*, *per*- que violabis 2 templa antiqua *deum.* *Cicero v*-ero aſpera difficilius aditu *dixit*, *cum ait Lo*-ca aſpera, ſaxa teſca tuor. *Accius in Philo*-cteta. Quis tu es mortalis, *qui in deſert*-a, & teſqua te adportas loca. ¶*Tonſillam ait* eſſe Verrius palum dolatum *in acumen*, *&* cuſpide præferratum, vt exiſti*mat*, *qu*-em configi 3 in littore nauis re*ligandæ* cauſa. Pacuuius in Medio. 4 Acceſ*ſi ad*-eam, & toſillam 5 pegi læto in litore. *Accius* Phinidis. Tacete, & tonſillas lito*re la*-edo 6 edite. ¶Tonſam Ennius ſignifi-

[1 *Opilius* 2 *velabilis* 3 *configi* 4 *Medo* 5 *tonſillam* 6 *lato.*]

pag. 164.

cat remum, quod quaſi tondeatur ferro cum ait lvij. Poſte recumbite, veſtraq. pectora pellite tonſis. item. Pone petunt, exin referunt ad pectora tonſas. & in Aiota. Alius in mari vult magno tenere tonſam. ¶Thymbræum Apollinem Vergilius

à monte Thymbraco appellauit, qui est in agro Troiano. ¶Tolenno 1 est genus machinæ, quo trahitur aqua alteram partem prægrauante pondere. dictus à tollendo. ¶Tolerare, patienter ferre. Accius in Neoptolemo. Aut 2 quisquam potis est tolerare acritudinem. Ennius l. ij. Ferro se cæde, 3 quam dittis his toleraret. ¶ Toles tumor in faucibus quæ per diminutionem tonsillæ dicuntur. ¶ Tullianum, quod dicitur pars quædam carceris Ser. Tullium regem ædificasse aiunt. ¶Taxat verbum ponitur in his, 4 quæ finiuntur, quoad tangi liceat. in. litibus quoque, arbitrove 5 cum proscribitur quoad ei iussit 6 statuendi. ¶Taxatio dicitur, quæ fit certæ summæ. a tangendo autem dici etiam scænici testimonio sunt, qui taxatores dicuntur, quod alter alterius maledictis tangit. ¶ Tabernacula dicuntur à similitudine tabernarum, quæ ipsæ, quod ex tabulis olim fiebant, dictæ sunt, non vt quidam putant, quod tabulis claudantur. ¶Tagit. Pacuuius in Teucro. Vt ego, si quisquam me tagit. & tagam. Idem in Hermiona. Aut non cernam, nisi tagam. sine dubio antiqua consuetudine vsurpauit. nam nunc ea sine præpositionibus non dicuntur, vt contigit, attigit. ¶ Tablinum proxime Atrium locus dicitur, quod antiqui magistratus in suo imperio tabulas

[1. *Tollenno* 2. *Haud* 3. *cædi*, 4. *ijs*. 5 *arbitrione* 6. *ius fit*.]

SCHEDÆ

SCHEDAE QVAE FESTI FRAGMENTO DETRACTÆ APVD POMPONIVM LÆTVM EXTABANT.

Ex bibliotheca Fuluij Vrsini.

pag. 167.

¶Manubiæ Iouis tres creduntur esse, quarum vnæ sint minimæ, quæ moneant placatæq. sint. Alteræ quæ maiores sunt, ac veniant cum fragore, discutiantque aut diuellant quæ à Ioue sint, & consilio deorum mitti existimentur. Tertiæ his ampliores, quæ cum igne veniant: & quanquam nullum sine igne fulgur sit, hæ propriam differentiam habeant, quæ aut adurant, aut fuligine deforment, aut accendant, quæ statum mutent deorum consilio superiorum. ¶Manias Ælius Stilo dicit ficta quæ 1 ex farina in hominum figuras, quia turpes fiant, quas alij maniolas appellent. ¶Manias autem, quas nutrices minitentur paruulis pueris esse laruas, id est manes deos deasque, qui aut ab inferis ad superos manant, aut Mania est eorum aua materna. sunt enim vtriusque opinionis auctores. ¶Mamercus prænomen Oscum est, ab eo quod hi Martem Mamertem appellant. ¶Mamiliorum familia progenita sit 2 a Mamilia Telegoni filia, quam Tusculi procreauit, quando id oppidum ipse condidisset. ¶Mantare, sæpe manere. Cæcilius in Epistola. Iam ne 3 adeo manta. iam hoc vide, cæcus animum . . . . aduentus angit. ¶Manticularum vsus pauperibus in nummis recondendis, etiam nostro sæculo fuit. Vnde manticulari dicebantur, qui furandi gratia manticulas attrectabant. Inde poetæ pro dolose quid agendo vsi sunt eo verbo. Pacuuius. Ad manticulandum astu aggreditur. scit enim quid promeruerit. modici manticulatur, . . Ita me facti oppressi iugo. Item deinde. Aggrediar astu regem nianticulandum est mihi.

[1 quadam 2 fuit 3 al.ore.]

pag. 168.

dum est mihi. et. Machinam ordiris nouam manticula 1 & tactu, an sanctiora dicis iuraiuranda. Plautus hoc significare videtur, quibus quotidie paruæ noxæ extergeantur. frequens enim antiquis ad manus tergendas vsus fuit mantelorum. . ¶Moeton persona comica appellatur, aut coci, aut nautæ, aut eius generis. dici ab inuentore eius Mœsone comœdo (vt) ait Aristophanes Grammaticus.

¶Mæniana appellata sunt à Mænio censore qui primus in Foro vltra columnas tigna proiecit, quo ampliarentur superiora spectacula. ¶Maior Græcia dicta est Italia, quod eam Siculi quondam obtinuerũt: vel quod multę magnęq; ciuitates in ea fuerũt ex Gręcia profectæ. ¶Maius mensis ex compluribus ciuitatibus Latinis ante vrbem conditam fuisse videtur. qua ex causa vtrum à maioribus, vt Iunius à iunioribus dictus sit: an à Maia, quòd Mercurio filio eius res diuinæ fiant solemnes: an quòd ipsi deæ in multis Latinis ciuitatibus sacrificia fiebant . . . 2 Λ ¶Monstrum vt Ælius Stilo interpretatur, à monendo dictum est. velut monestrum. Item Sinnius Capito, quod monstret futurum, & moneat voluntatem deorum. quod etiam ¶prodigium, velut prædictum 3 & quasi prædictum, quòd prædicat eadem, & ¶portentum quòd portendat: & significet. inde dici apparet id quartum, quod mihi visum est ad ciendum, præsertim cum ex eadem significatione pendeat, & in promptu sit omnibus id est ¶ostentum: quod item ab ostendendo dictum est apud auctores: qui monent histriones in scæna, sed etiam vbi adiciuntur commentarij. ¶Monile dictum est ornatus mulieris: qualem habuisse Eri-

[1 mantieula 2 Λ ipse mensa 3 prædicium.]

pag. 169.

phylam fabulæ ferunt. ex eo etiam equis præpendens a collo ornamentum, monile appellant. ¶Molucrum non solùm quo molæ teruntur 1 dicitur, id quod Gręci μυλακρός appellant, sed etiam tumor ventris, qui etiam virginibus incidere solet, cuius meminit Afranius in Virgine. Ferme virgini, tanquam grauidæ mulieri vterus, molucrum vocatur, transit sine doloribus. Cloatius etiam 2 Λ in libris sacrorum molucrum esse aiunt ligneum quoddam quadratum, vbi immolatur. Idem Ælius in explanatione carminum Saliarium eodem nomine appellari ait, quod sub mola supponatur. Aurelius Opilius appellat vbi molatur. ¶Mola etiam vocatur far tostum, & sale sparsum: quòd eo molito, hostiæ aspergantur. molas aunas inepte quidam dictas putant. ¶Mundus etiam mulieris

poteſt. Accius. Cum virginali mundo clam patre. Ennius. Idem loco nauibus celſis munda facie, atque etiam ære Cereris. Qui 3 mundus appellatur, qui ter in anno ſolet patere, 3. kal. Sep. & 4. Non. Octob. & 3. id. Nouemb. Qui (vel omni dictus eſt, quod terra mouetur. ¶ Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod, vt ait Verrius, in clibano antequam percoquatur, decidit in carbones cineremque, cuius meminit Lucilius. Piſtricem valida 5 ſi nummi ſuppeditabunt, addas empleuron, mamphulas quæ ſciat omnis. ¶Municeps eſt, vt ait Ælius Gallus, qui in municipio liber natus eſt. Item qui ex alio genere hominum munus functus eſt. Item qui in municipio ex ſeruitute ſe liberauit à municipe. Item municipes erant, qui ex aliis ciuitatibus Romam veniſſent, quibus non licebat magiſtratum capere, ſed

[1 al. verruntur. al. vertuntur, 2 A & Ælius 3 Quin 4 id omne 5 validam.]

pag. 170.

tantum muneris partem. At Seruilius 1 aiebat initio fuiſſe, qui ea conditione ciues Ro. fuiſſent, vt ſemper remp. ſeparatim à populo Rom. haberent, Cumanos, Acerranos, Atellanos, qui æque ciues Ro. erant & in legione merebant, ſed dignitates non capiebant.

¶Mutas, quaſi 2 e literis appellatas quidam putant, quod poſitæ in vltimis partibus orationis obmuteſcere cogant loquentem. quidam quòd paruæ, exiguæque ſint vocis, vt quando mutum oratorem, aut tragœdum dicimus. Multam Oſce dici putant pœnam quidam. M. Varro ait pœnam eſſe, ſed pecuniariam, de qua ſubtiliter in l. 1. quæſtionum Epiſt. refert. ¶Mulleos genus calceorum aiunt eſſe, quibus reges Albanorum primi, deinde patricij ſunt vſi. M. Cato originum li. VII. Qui magiſtratum Curulem cepiſſet (calceos) mulleos allutaciniatos 3 ceteri perones. Item Titinius in Seriana 4 Iam cum mulleis te oſtendiſti, quos tibiatis in calceos. quos putant à mullando dictos. i. ſuendo. ¶Multifariam dixerunt antiqui, videlicet, quod in multis locis fari poterat. ¶Manius Egeri 5 . . . Nemorenſem Dianæ conſecrauit, à quo multi, & clari viri orti ſunt, & per multos annos fuerunt. vnde & prouerbium. Multi Mani Ariciæ. Sinnius Capito longe aliter ſentit. ait enim turpes & deformes, ſignificari, quia ¶Maniæ dicuntur deformes perſonæ. & Ariciæ genus panni 6 fieri, quod manici 7 appelletur. ¶Mœne ſingulariter dixit Ennius. Apud Emporium in campo hoſtium pro 8 mœne. ¶Mutire, loqui Ennius in Telepho. Palã mutire plebeio piaculũ eſt. ¶Mœnia, muri, & cetera munienda vrbis gratia

[1 al. Ser. filius 2 quaſdam 3 alutacinatos, vel lunatos 4 Setina 5 Ægerius agrum 6 pann 7 Manij 8 al. per.]

pag. 171.

facta: vt Accius in Hellenibus. Signa extemplo canere, ac tela ob mœnia offerre imperat. Significat etiam officia. Plautus in Neruolaria. 1 Prohibentque mœnia alia, vnde ego fungor 2 mea, Murrinam genus. . . . . ¶Manuos in carminibus ſæcular. Ælius Stilo ſignificare ait bonos: & Inferi-di. ¶Manes pro boni dicuntur à ſuppliciter eos venerantibus propter metum mortis, vt immanes quoque pro valde A 3 . . . . dicuntur. ¶Muſcerdas prima ſyllaba producta dicebant antiqui ſtercus murum. ¶Mapalia caſæ Pœnicæ appellantur: in quibus quia nihil eſt ſecreti, ſolet ſolute viuentibus obici id vocabulum. Cato Originum libro quarto. ¶Mapalia vocantur vbi habitant: ea quaſi cohortes rotundæ ſunt. ¶Metalli 4 dicuntur in lege militari quaſi mercenarij. Accius Annali. XXVII. Calones, famulique metalliq. 5 caculæq. à quo genere hominum Cæciliæ familiæ cognomen putat dictum. Quod eſt. . . . . .

¶ Manum & mentum, prouerbium eſt ex Græco ductum, quod eſt, πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος, καὶ χείλεος ἄκρου. Calchantem vitis ferentem quidam augur vicinus præteriens dixit errare: non enim ei fas eſſe nouum vinum . . . ¶Minuſculæ quinquartus appellantur Idus Iun. quod is dies feſtus eſt tubicinum, qui colunt Mineruam. cuius deæ proprie feſtus dies eſt. Quinquartus menſe Martio. Muli Mariani dici ſolent à C. Mario inſtituti. cuius milites in furca ſunt poſita 6 tabella varicoſius onera ſua portare aſſueuerant.

[1 Sticho 2 al. fungar 3 A non benu 4 metelli 5 metellique 6 ſuperpoſita.]

pag. 172.

SEX. POMPEI FESTI

LIBER XIII. INCIPIT.

¶Mulus A 1 . . . ea ſterilis ſit quam mulus. vel quod vt mulus non ſuo genere ſed equis ortus, ſic ea Solis, non ſuo fulgore luceat. ¶Murtiæ deæ ſacellum . . . .

¶Martius menſis initium anni fuit & in Latio & poſt Romam conditam, quod eo 2 genus erat bellicoſiſſima, cuius rei teſtimonium eſt, quod poſteriores menſes, qui annum finiunt, à numero appellati vltimum habent Decembrem. ¶Malo cruce, maſculino genere eum dixit Gracchus in oratione, quæ eſt in P. Popilium poſteriorem 3 tam repræſentauit antiquam conſuetudinem, quam hunc frontem atq. hunc ſtirpem idem antiqui dixerunt, & rurſus hanc lupum, hanc metum. Item cum idem in Pompilium & matronas 4 ait. Eo extemplo inſtituto, dignus fuit qui malo cruce periret . . .

. . . . & improbum, qui aſſidue in litibus moraretur: ob eamque cauſam in ordine ſtaret adeuntium Prætorem. At Ælius Stilo, qui minime ordine viueret. A 6 . . . . in ea oratione, quam ſcribit de ſuis virtutibus contra Thermum. Quid mihi fieret, ſi non ego ſtipendia (in ordine) omnia ordinarius meruiſſem ſemper? ſunt quidam etiam, qui manipularem, quia infimi ſit ordinis, appellatum credant ordinarium. ¶Ornatus dicitur & bonis artibus inſtru-

inſtructus; & honores adeptus à populo : etiam

[1 A vrbicco's luna adhibetur quòd eam 2 ea 3 poſteriore 4 Popillium & Matlionem 5 Hæc cum fine pag. 32. coniungenda ſunt 6 A M. Cato.

pag. 173.

bene aptus, vt miles, aut gladiator, & acturus fabulas. Atq; & ornatus dicitur cultus ipſe, quo quis ornatur vt cum dicimus aliquem tragico vel comico ornatu prodire. . . . .

¶Oreſtiades nymphæ, montium cultrices . .

¶Ordo ſacerdotum æſtimatur deorum A 1 . . . maximus quiſque Maximus videtur Rex, dein Dialis, poſt hunc Martialis, quarto loco Quirinalis, quinto Pontifex maximus. Itaque in ſolus 2 Rex ſupra omnis accubat. Licet 3 Dialis ſupra Martialem, & Quirinalem Martialis ſupra proximum. Omnes idem 4 ſupra Pontificem. Rex, quia potentiſſimus. Dialis, quia vniuerſi mundi ſacerdos qui appellatur Dium. Martialis, quod Mars conditoris vrbis parens. Quirinalis, ſocio imperij Romani Curibus aſcito Quirino. Pontifex maximus, quod iudex atq; arbiter habetur rerum diuinarum, humanarumque. ¶Ordiri eſt rei principium facere, vnde & togæ vocantur exordiæ 5. ¶Opaca vocantur vmbroſa. ¶Opalia dies feſti, quibus ſupplicatur Opi, appellantur, quorum alter . . . . . . ¶Optutu, quaſi optuitu, à verbo, quod eſt tuor, & ſignificat video. ¶Optatam hoſtiam, alii optimam appellant eam, quam Ædilis tribus conſtitutis hoſtiis optat, quam immolari velit. ¶Optima ſpolia dicuntur originem quidem trahentia ab ope Saturni vxore, quod ipſe agrorum cultor habetur, nominatus à ſatu, tenenſque falcem effingitur, quæ eſt inſigne agricolæ. Itaque illa quoque cognomina-

[1 maieſtate. vt 2 al. in conuiuiis ſolus, 3 ſcilicet 4 item 5 al. exordita.]

pag. 174.

tur Conſiua, & eſſe exiſtimatur terra. Ideoque in Regia colitur à P. R. quia omnes opes humano generi terra tribuat, ergo & opulenti dicuntur terreſtribus rebus copioſi, & hoſtiæ opimæ præcipue pingues, & opima magnifica & ampla. Vnde ſpolia quoque quæ dux P.R. duci hoſtium detraxit, quorum tanta raritas eſt, vt intra annos paulo . . . . trina contigerint nomini Romano. vna, quæ Romulus de Acrone, altera, quæ Conſul Coſſus Cornelius de Tolumnio, tertia quæ M. Marcellus Ioui Feretrio de viridomato 1 fixerunt. M. Varro ait opima ſpolia eſſe, etiam ſi manipularis miles detraxerit, dummodo duci hoſtium . . . .

non ſint. Ad ædem Iouis Feretri poni teſtimonio eſſe libros Pontificum, in quibus ſit. Pro primis ſpoliis bouem 2 pro ſecundis ſolitaurilibus pro tertiis agro publice fieri debere, eſſe etiam compelli reges 3 legem opimorum ſpoliorum talem. Cuius auſpicio claſſe procincta opima ſpolia capiuntur, Ioui Feretrio darier oporteat, & bouem cædito, qui cepit æris. cc. ſecunda ſpolia in Martis aram in campo, ſolitaurilia vtra voluerit, cædito. tertia ſpolia Ianui 4 Quirino agnum marem cædito, c. qui ceperit ex ære dato, cuius auſpicio capta dis piaculum dato. huius ædis lex nulla extat, neque templum habeat neque 5 ſcitur. Vt qui optima lege fuerint 6 adici ſolet, cum quidam magiſtratus creantur . . . .

¶Obſcum duas diuerſas & contrarias ſignificationes habet. Nam Cloatius putat eo vocabulo ſi-

[1 Virdumaro. 2 bine. 3 Pompili regis 4 Iano 5 neque 6 fruant.]

pag. 175.

gnificari ſacrum, quo etiam leges ſacræ obſcatæ 1 dicuntur, & in omnibus fere antiquis commentariis ſcribitur Opicum pro Obſco, vt in Titini fabula quinta. Qui obſce & Volſce fabulantur, nam latine neſciunt. 1 quo etiam verba impudentia, & elata appellantur obſcena, quia frequentiſſimus fuit vſus Oſcis libidinum ſpurcatum. Sed eodem etiam nomine appellatur locus in agro Veienti, quo frui ſoliti produntur Augures 2 A Romani. ¶Obigitat antiqui dicebant, pro ante agitat, vt obambulare.

¶Obinunt, Obeunt. ¶Obiurar antiqui pro aditu ponebant, vt eſt in . . . . Penteſilea. Formidabant obiurare . . . . . .

¶Ob vos ſacro, in quibuſdam precationibus eſt pro vos obſecro, vt ſub vos placo, pro ſupplico. ¶Opportune dicitur ab eo quod nauigantibus maxime vtiles, optatique ſunt portus. ¶Obherbeſcere, herbam increſcere.

¶Oboritur, naſcitur. nam præpoſitionem ob, pro ad, ſolitam ponis, teſtis hic verſus. Tantum gaudium oboriri ex tumultu maximo. & Ennius. Ob Romam noctu legiones ducere cœpit. ¶Obnectere, obligare, maxime in nuptiis frequens eſt. ¶Obſeruaſſe dicitur, qui obſeruat quid cuiuſque cauſa facere debet. Itaque bis obſeruat, coluiſſe aliquem dicitur. ¶Ommentans, Liuius in odyſſea, quom ait, In Pylum aduenies, aut ibi ommentans, ſignificat obmanens, ſed ea ſignificatione, qua ſæpe fieri dicitur. id enim eſt mantare. ¶Ops antiqui dicebant quem nunc opulentum, vt teſtimonio eſt, non ſolum ei contrarium inops . . . .

[1 al. ſacrata obſca al. obſcita. 2 A publici populi. 3 n qui.]

pag. 176.

concedit. ego egens exortus ſum. ¶Obſidionalis corona eſt, quæ datur imperatori ei, qui obſidione liberauit ab hoſtibus obſeſſos. ea fit ex gramine viridi fere ex eo loco decerpto, in erant incluſi. herbam autem victoriæ ſignum fuiſſe apud antiquos alij quod 1 exemplis docuimus. Quæ corona magnæ auctoritatis fuit. nam & P. Decio datæ duæ ſunt, vna ab exercitu vniuerſo, altera, ab his qui fuerunt in præſidio obſeſſi, & L. Sergio 2 Dentato, qui

Achilles Romæ existimatus est: ac fertur centies & vicies pro rep. depugnasse. coronis donatus. XXVI. in his aureis VIII. ciuicis XIIII. muralibus tribus. obsidionali vna. Inter obsidionalem, & ciuicam hoc interesse, altera singularis salutis signum est, altera diuersorum 3 ciuium seruatorum. ¶Obstitum Cloatius, & Ælius Stilo esse aiunt violatum attactumque de cælo. Cincius quom, 4 qui deo deæque 5 obstiterit, id est qui viderit quod videri 6 nefas esset. ¶Obstinato, obfirmato, perseueráti, vt tenere possit, vt Pacuuius. obstinati exortus vt Accius in Amphitryone. Vt tam obstinato animo confisus tuo. Cato in Q. Termum de. X. hominibus. Rumorem, fama flocci fecit capitas 7 stupris, obstinatus insignibus flagitiis. Næuius in Lycurgo. Vos qui altatis obstinati. ¶Obstrudant, obsatulent, ab auide truendo 8 cyngillam, 9 non sumendo cibum. Vnde & obstrudulentum . . . . dixit Titinius. Obstrudulenti aliquid, quod pectam sedens: aut luculentaster, 10 aut formaster frigidus. ¶Obsidiam, tanquã præsidium, subsidium, recte dicitur. cuius etiam auctor. C. Lælius pro se apud populum. Vt in 11 nobis terra marique simul obsidium

[1 aliquot 2 Sicinio 3 vniuersorum 4 cum 5 qui deo. qui dea 6 al. videre 7 al. cupitus 8 al. trudendo 9 gingiuam 10 al. hic lataster, 11 vti.]

pag. 177.

facerent. Et Sallustius historiarũ. I. Magnis operibus 1 perfectis 2 obsidium cœpit per L. Catilinam legatum. ¶Obstitum, obliquum. Ennius L X V I. Montibus obstitis, obstantibus, vnde oritur nox. & in L V I I I. Amplius exaugere obstipolumve 3 solis. Cæcilius in imbros. Resupina obstito capitulo sibi ventum facere cunicula 4. Lucretius. Omnia mendose fieri, atq. obstita necesse est. ¶Obsalutare, offerre salutandi gratia dicebant antiqui, vt consalutare, persalutare. ¶Obuaricator dicebatur, qui cuipiam occurrebat, quo minus rectum iter conficeret. ¶Oufentinæ tribus initio causa fuit nomen fluminis Oufens, quod est in agro Priuernate mare intra 6 & Taracinam. Lucretius 7 Priuerno Oufentina venit, fluuioque Oufente. postea deinde à Censoribus alij quoq. diuersarum ciuitatum eidem tribui sunt adscripti. ¶Oscillum Santra dici ait, quod oscillent, id est inclinent, præcipitésq. afferantur. 8 Oscillantes, ait Cornificius, ab eo quod eos cælare sint soliti personis propter verecundiam, qui eo genere lusus vtebantur. Causa auté eius iactationis proditur Latinus rex, qui prælio quod eis 9 fuit aduersus Mezentium Cæritum regem nusquam apparuerit, iudicatusque sit Iupiter factus Latiaris. Itaque (scit eius 10 dies feriatos liberos, seruosque requirere eum non solum in terris, sed etiam qua videretur cæsum posse adiri per oscillationem, velut imaginem quandam vitæ humanæ, in qua altissima ad infimum interdum, infima ad summum efferuntur. atque ideo memoriam quoque redintegrari initio acceptæ vitæ per motus cunarum, lactisque alimentum, quia per eos dies feriarum, & oscillis moueantur, & lactata pótione

[1 al. epiq- 2 al. profectus 3 obstipo lumine. 4 al. C. Licinius Imbrex 5 tunicula 6 al. inter mare, & 7 al. Lucilius 8 offerantur 9 al. ei 10 per sex eos f. scilicet eos.]

pag. 178.

vtantur. nec desunt qui exemplum Græcorum secutos putent Italos, quod illi quoque iniuria interfecto Icaro, Erigone filia eius dolore impulsa suspendio periisset, per simulationem . . . .

¶Ostentum non solum pro portento poni solere, sed etiam principaliter . . . . testimonio est Pacuuius in Medo. Atque eccum in ipso tempore ostentum senem. & Accius in Bacchis. Præsens præsto irrideris nobis stirpe . . . . vltro ostentum obtulit. ¶Obscinum tripudium est, quod oris cantu significat quid portendi; cum cecinit cornu, cornix, noctua, parra picus. ¶Obstinet dicebant antiqui, quod nunc ostendit; vt in veteribus carminibus. Sed iam se cælo cedens 1 aurora obstinet suum patrem. ¶Oscines aues Ap. Claudianus esse ait, quæ ore canentes faciant auspicium, vt coruos, cornix, noctua, aut 3 quæ alis ac volatu, vt buteo, sinqualis, aquila, immistulus, vulturius. picam aut 4 Martius, Feroniusque, & parra, & in oscinibus, & in alitibus habentur. ¶Ostiam vrbem ad exitum Tiberis in mare fluentis Ancus Martius rex condidisse, & feminino appellasse vocabulo fertur. quòd siue ad vrbem, siue ad coloniam, quæ postea condita est, refertur, Quod neutrum certe plura . . . . ferri non debet. ¶Osculana pugna in prouerbio, quo significabatur victos vincere, quia in eadem & Valerius Læuinus imperator Ro. à Pyrrho erat victus, & breui eundem regem deuicerat. Sulpicius. . . . . . item Imperator noster. eius rei meminit Titinius hoc modo. Hæc quidem quasi Osculana pugna est . . . . secus, quia in fugere possi hinc spolia colligant. Signi

[1 al. candens 2 al. Claudius 3 alites 4 Picus ant.]

pag. 179.

ficatur etiam osculo sauium, vt Plautus in Neruolaria. ¶Osculum sat est mihi . . . . qui ambo 1 mi pater: quod inter cognatos, propinquosq. institutum ab antiquis est, maxime feminas . . . .

¶Optima lex 2 A . . . in Magistro populi faciẽdo, qui vulgo Dictator appellatur, quam plenissimum posset ius eius esse significabatur, vt fuit Maniĩ Valerij. M. F. Volusuinæ gentis 3 qui primus Magister à populo 4 creatus est propter 5 quam vero prouocatio ab eo magistratu ad populum dicta 6 est, quæ ante non erat, desitum est adici; vt optima lege, vtpote imminuto iure priorum Magistrorum. ¶Originum libros quod inscripsit Cato, non satis plenum titulum propositi sui videtur amplexus, quando prægrauant ea, quæ sunt rerum gestarum P. R. ¶Optio qui nunc dicitur, antea appellabatur accensus. his 7 adiutor dabatur centurioni à Trib. Militum, qui ex eo tempore, quem velint; centurionibus permissum est optare. etiam nomen ex facto sortitus est. Plautus in Asinaria. Qua me, qua vxorem, qua tu seruum Sauream potes, circumduce, aufer, promitto tibi non obsu-

obſuturum ſi id effeceris tibi. optionem ſumito Leonidam. ¶Obſidionem potius dicendum eſſe, quam obſidium, adiuuat nos teſtimonio ſuo Ennius in Telamone quom ait. Scibas natum ingenuum Aiacem, cui tu obſidionem paras. Item alio loco. Hector, qui haud ceſſat obſidionem obducere. ¶Orare antiquos dixiſſe pro agere; teſtimonio ſunt, quòd & oratores, & hi qui nunc quidem legati, tunc vero oratores ecip. mandatas partis agebant. Ennius quoque quom dixit in libro 1. Annalium. Facere vero.

[1 ambo 2 A cum dicebatur 3 Voluſi N 4 populi 5 poſt al. data 6 u.]

pag. 180.

quod tecum precibus pater orat. ¶Oſcos quos dicimus ait Verrius Opſcos antea dictos. teſte Ennio, quom dicat, De muris rē gerit Opſcus. Adicit etiam, quod ſtuprū inconceſſæ libidinis obſcena dicātur. ab eius gentis cōſuetudine inducta quòd verū eſſe non ſatis adducor, quom apud antiquos omnes fere obſcena dicta ſint, quæ mali ominis habebantur. vt illa Virgilij teſtimonio ſunt, vt ſuperiorum auctorum exempla referre non ſit neceſſe, quom ait. Harpyias obſcenas volucres. & Obſcenamque famem. ¶Ob præpoſitione antiquos vſos eſſe pro ad, teſtis eſt Ennius, quom ait. LXIIII. Omnes occiſi, obcenſique in nocte ſerena, id eſt, accenſi. 1 & in Iphigenia, Acherontem adibo 2 vbi mortis theſauri adiacent. 3 Eiuſdem autem generis eſſe ait oberre, obtulit, obcurrit, oblatus, obiectus: mihi non ſatis perſuadet. ¶Oſtentum, quo nunc vtimur interdum prodigij vice, quin participaliter quoque dici ſolitum ſit, non dubium facit etiam C. Gracchus de legibus à ſe promulgatis, quom ait. Quod vnum nobis in oſtentum, ipſis in vſum adportatur. ¶Occiſitantur, ſæpe occiduntur. ſic C. Gracchus pro roſtris in P. Popilium. Homines liberi nunc in oppido occiſitantur. ¶Oſi ſunt, ab odio declinaſſe antiquos teſtis eſt C. Gracchus in ea, quæ eſt de lege Minucia, quom ait. Mirum ſi quid his iniuriæ fit, ſemper eos oſi ſunt. quod nunc quoque cum præpoſitione elatum frequens eſt, quom dicimus, ſemper peroſi. ¶Oſtende, oſtendam: vt permultis aliis exemplis eius generis manifeſtum eſt. ¶Optionatus, vt Decurionatus Pontificatus dicitur, vt Cato in ea, quam habuit apud equites. Maiores ſeorſum, atque diuerſum pretium

[1 al. lucentis 2 al. obibo 3 obiacent.]

pag. 181.

parare bonis, atque ſtrenuis, decurionatus, optionatus: haſtas donaticas, alioſque honores.

¶Ob os, ad os ſignificat . . . . Item vt ſuperioribus quoq. exemplis teſtatus 1 eſt. ¶Obſonitauere, ſæpe obſonauere. Cato in ſuaſione (de lege orchia derogaretur. 2 Qui antea obſonitauere: poſtea centenis obſonitauere. Significat autem conuiuari. ¶Oſtentas, ſæpe oſtendis gloriandi cauſa. Sed & participaliter id & dici debet, & dictum eſt feminino genere. ¶Ouibus duabus multabantur apud antiquos in minoribus delictis, vt in maioribus amb. 3 nec hunc vltra numerū excedebat multatio: quæ poſteaquā ære ſignato vti ciuitas cœpit, pecoraq. multaticia incuria corrūpebātur, vnde etiā peculatus crimē vſurpari cœptum eſt, facta æſtimatio pecoralis multæ, & boues cētenis aſſibus, oues denis æſtimatæ. Inde ſuprema multa, id eſt maxima appellatur tria milia æris. Item vinceſis 4 minoribus delictis. ¶ Oliuitam antiqui dicebant, quō olea cogebatur: 5 vt meſſem cum frumenta: aut vindemiam, quom vuas. quod vocabulum potius frequentari debebat, quam nullum 6 eius ſignificationis cauſa 7 haberemus, quamuis quidam obliuitatem meam 8 dicant. Oppidorum originem optime refert Cato. Cicero lib. 1. de gloria, eamque appellationem vſurpationem appellatam eſſe exiſtimat, quod opem darent adiciens, vt imitetur inertias 9 Stoicorum. ¶Orcum, quem dicimus, ait Verrius ab antiquis dictum Vragum 10, quod & v, litterę ſonum per o, efferebant: per c, litteræ formam nihilominus, g, vſurpabant. Sed nihil affert exemplorum, vt ita eſſe credamus: niſi quod his 11 deus maxime nos vrgeat. ¶Obmoueto. pro admoueto dicebatur

[1 teſtatum 2 ne legi Orchia derogaretur 3 xxx bob. 4 viceſis 5 al. colligebatur 6 al. nullam 7 al. cauſam 8. al. oliuitatem eam 9 al. ineptias 10 Vrgum 11 u.]

pag. 182.

batur apud antiquos, vt alia: quæ relata ſunt. ¶Offendices, ait eſſe Titius nodos, quibus apex retineatur, & remittatur. At Veranius coriola exiſtimat, quæ ſint in loris apicis, quibus apex retineatur, & remittatur, quæ ab offendendo dicantur, nam quom ad mentum peruentū ſit, oſtendit mentū. ¶Oluatū, Antiſtius Labeo ait eſſe menſuræ genus. ¶Occultum, offerre, ſignificat ſub terram fere ponere. ¶Obiacuiſſe antea iacuiſſe. ¶Præceptat, in ſaliari carmine eſt, ſæpe præcipit. ¶Pa pro parte; & ¶po, pro potiſſimum 2 poſitum eſt in ſaliari carmine. ¶Promeneruat item, pro monet. ¶Prædotiont, præoptant. ¶Proſpices, pro ſpice. ¶Peſnis 3, pennis 4. vt Caſinenas dicebant, pro Camænis: & Cæſnas pro cænis. ¶Polteo, pro vlteriore. ¶Polet: pollet: quia nōdum geminabant antiqui conſonantis. ¶Pliſima 5, plurima. ¶Pretet tremonti prętemuntpe. ¶Per fines, perfringas. 6 ¶Pro merition 7 præcipuum, præter cæteros meritum. aut pro medium 8 hoc eſt participat, aut 9 pro indiuiſo dicimus. Priuiclio es, 10 priuis, id eſt ſingulis. ¶Petilam ſuram: ſiccam, & ſubſtrictam vulgo interpretatur. Scæuola ait vngulam albam equi ita dici. ¶Pilumnoe poploe in carmine ſaliari, Romani, velut pilis vti aſſueti: vel quia præcipue pellant hoſtis. ¶Præpetes aues quidam dici aiunt, quia ſecundum auſpicium faciant præteruolantēs. alij quod aut ea, quæ præpetamus indicent. aut quod præteruolent. aut ex Græco tractum putāt, quod ante conſpectum volent noſtrū. inepte. s. ex præpoſitione Latina cōponentes & Græco vocabulo. 1 ceterum poetæ promiſcue omnes aues ita appellant. Pilare compilare. ſunt qui Græcæ originis. . . . .

[1 al. Oluatium 2 al populo 3 al. Pæſnis 4 al. Pænis 5 al. Pliſima 6 al. perſtringat 7 al promerion 8 al. medio 9 al vt vt 10 priuiclois.]

pag. 183.

¶Picati appellantur quidam, quorum pedes formati

sunt in speciem sphingum: quod eas Dorificas vocāt. ¶Petulantes, & petulci etiam appellātur qui proteruo impetu,& crebro petunt lædendi alteriùs gratia. Ver.in IV.Geor.Neq.oues, hodieq. petulci floribus insultent,&,Cornigeras norunt matres. . . . . agnique petulci. Et Afranius in Ida Nostrum in cōuentum aut consessum ludum, lapsumq. petulcum. Interdum pro veloce vsi videntur antiqui,vthoc versu intelligi potest. Exiluit quasi petulcus quidam, pedibus conuibrauit. ¶Petrarum genera sunt duo, quorum alterum naturale saxum prominens in mare, cuius Ennius meminit L.XI. Alte delata,ceterique 2 ingentibus tecta.& Leuius 3 in Centauris. Vbi ego sæpe petris.alterum manufactum,vt docet Ælius Gallus. petra est, qui locus 4 dextra ac sinistra fornicem expleturusq; 5 ad libramentum summi fornicis. ¶Petissere antiqui pro petere dicebant:ea quidem forma verbi,qua sunt lacessere,& incessere. sed vt mihi videtur, quom significabant sæpius petere, vt petessant,sæpius petant. ¶Petrones rustici fere dicuntur propter vetustatem, & quod deterrima quæque ac præruptus.. iā agri petræ vocantur,vt rupices idē à rupicis.6¶PetauristasLucilius à petauro appellatos existimare videtur,quom ait.Sicuti mechanici, cū alto exiluere petauro.AtÆlius Stilo quòd in aere volent,cum ait Petaurista proprie Græce,ideò quod his, [illegible]. ¶Petoritū,&Gallicū vehiculū esse &nomē eius dictū esse existimant à numero iiij rotarum.alij Osce,quòd hi quoq; petora quatuor vocent alij Græce, sed [illegible] dictum. ¶Petiminia in his 8 iumentorum vlcera,& vulgo appellant, & Lucilius

[1 al.pedicus. 2 petrisq; 3 Lauius 4 al.qua Ioni 5 al.expletura est 6 à rupibus 7 u 8 al.humeris.]

pag. 184.

meminit quom ait.Vt petimen naso,aut lumbos ceruicibus tangat. eo nomine autem, & inter duos armos suis quod est,aut nectos 1 solitū appellari testatur.Næuius in descriptione Sullæ 2, quom ait. Petimine piscino qui meruerat. ¶Penuas antiquos fertur appellasse pœnas ex Græco, quod illi [illegible] ea, quæ sunt volucriora 3 dicant.Item easdem pesnas,vt crescat. ¶Pictor Zeuxis risui 4 mortuus, dum ridet effusè pictam à se anum [illegible]. cur hoc loco relatum sit à Verrio, cùm de significatu verborum scribere propositum habuerit,equidem non video, cum versiculos quoque (adhæreret tulerit & ineptos pati,sed nullius prætoris 5 prætexto nomine: qui tamen sunt hi. Nam quid modi facturus risū denique? nisi pictor fieri vult, qui risu mortuus. ¶Picta quæ nunc toga dicitur, purpurea ante vocitata est,eaque erat sine pictura. eius rei argumentum est pictura in æde Vertumni,& Consi,quarum in altera M.Fuluius Flaccus,in altera T.6 Papirius Cursor triumphantes ita picti sunt. ¶Tunica autem palmata à latitudine clauorū dicebatur,quæ nunc à genere picturæ appellatur. ¶Impetum,industrium, indulgentem perinde composita esse ait Verrius,atq; impune, & immunis, mihi non satis persuadet.

¶Pietati ædem consecratam ab Acillo 7 aiunt eo loco, quo quondam mulier habitauerit, quæ patrem suum inclusum carcere mammis suis clam aluerit,ob hoc factum, impunitus 8 ei concessus est.¶Picum auem quidam dictum putant à Pico rege Aboriginum, quo dissolutus sit 9 ∧ . . . .

¶Piscatorium æs vetusto more appellatur, quod in

[1 al.pestus 2 al.suillæ 3 a l.volucria 4 risu 5 ea de re retulerit,& ineptos satu,& nullius pretij 6 f L. 7 Atilio 8 impunitas 9 V quod is solitus eo vti.]

pag. 185.

monte Albano datur pro piscibus. ¶Pedā vestigium humani præcipuè pedis appellasse aut quos in commentariis quibusdam inueniri solet. ¶Pesceia in saliari carmine Ælius Stilo dici ait, capitia ex pellibus agninis facta quod Græci pelles vocent pesce neutro genere pluraliter. ¶Pestiferum fulgur dicitur, quo mors,exiliumve significari solet. ¶Pisalitem appellant Næuius Pantaleontem,id est Pisis oriundum tyrannum, cum alioqui inde profecti nunc Pisani dicantur. ¶Pedibus obsitum, id est pediculis,Titinius pedicosum appellat hoc modo. Rus detrudetur pedicosus, squalidus. Pedes autem pro pediculis. sic Plautus refert in Curculione. Item genus ∧ 1 inter homines meo quidem animo,vt muscæ,culices,cimices,pedesq;, puliceiq. & Liuius in gladiolo. Pulices ne, an cimices an pedes, responde mihi. & Lucilius. Vbi me vidit, caput scabit,pedes legit. ¶Pesestas inter alia quæ (ii) inter precationem dicuntur, 2 cum fundus lustratur,significare videtur pestilentiam, vt intelligi ex ceteris possunt, quom dicitur, Auertas morbum, mortem, labem, nebulam, impetiginem. ¶Pedum baculi genus incuruum, vt Virg. in Buc. quom ait.At tu sume pedum, quod me cum sæpe rogaret.¶Pedem struit in xij.significat fugit,vt ait Ser. Sulpicius. ¶Pistum pisendo perpolitum, antiqui frequentius vsurpabant, quam nunc nos dicimus.

¶Pedarium Senatorem significat Lucilius quom ait. Agipes vocem mittere cœpit. qui ita appellatur, quia tacitus transeundo ad eum, cùm sententiam probat,quid sentiat, indicat. ¶Piscatorij ludi, vocantur,qui mense Iunio trans Tiberim fieri solent pro quæstu piscantium. Piscinæ publicæ ho-

[1 A al lenonem 2 f al. interpretatores dicunt imprecatores 3 al.à piscendo propolitum.]

pag. 186.

dieq; nomen manet,ipsa non extat ad quam & natatum, & exercitationis alioqui causa veniebat populus. Vnde Lucilius ait Pro obtuso ore pugil, piscinensis reses. ¶Pectenatum tectum dicitur à similitudine pectinis in duas partes diuisum,vt testudinatum in quatuor.¶Piari eos velut proprio verbo, ait Verrius, qui parum sint animati, cum mentis suæ non sunt,per quædam verba liberantur incommodo.

¶Pignosa,pignora eo modo,quo Valesij, Auselij,pinosi,palisi, dicebantur.

¶Pectuscum Palati dicta est ea regio Vrbis, quam Romulus obuersam posuit,ea parte, in qua plurimum erat agri Romani ad mare versus, & quia 2 mollissime adibatur vrbs: cum Etruscorum agrum à Romano Tiberis discluderet ceteræ vicinæ ciuitates colles

aliquos

aliquos haberent oppositos. ¶ Peculatus est nunc quidem qualecunq; publicum furtum, sed inductum est à pecore, vt pecunia quoque ipsa. Iam 4 etiam noxij 5 pecore multabantur, quia neque æris adhuc, neque argenti erat copia. Itaque suprema multa etiam nunc appellatur. ¶Piatrix dicebatur sacerdos, quæ expiare erat solita, quam quidem simulatricem, alij sagam, alij expiatricem vocát; & piamenta, quibus vtitur expiando, alij purgamenta. ¶Piacularis porta appellatur propter aliqua piacula, quæ ibidem fiebant, vel, vt ait Cloatius, cum ex sacro 6 per aliquem piaculo soluitur, vt aliqua piandi propitiandique causâ immolatur. ¶ Pigere interdum pro tardari, interdum pro pœnitere poni solet. ¶Pangere, figere. vnde plantæ pangi dicuntur, cum in terram demittuntur. . . . . ¶Permutatur id proprie dici videtur, quod ex alio loco

[1 *Pinaŋit. Papisit.* 2 *qua* 3 *aliquot* 4 *Nam* 5 *noxæ* 6. *cum facto.*

pag. 187.

in alium transfertur. at commutatur, quom aliud pro alio substituitur. Sed ea iam confuse in vsu sunt. ¶Pierides Musæ propter amœnitaté, ac solitudinem Pierij montis dictæ videntur, quo 1 essent secretis locis propter studia liberalia delectentur. ¶Percontatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico vsu, quia conto pertentant, cognoscuntque nauigantes aquæ altitudinem. ob quam causam ait Verrius etiam secundam syllabam per o. solere scribi. mihi id tallum videtur: nam est illa percunctatio, quod is, qui curiose quid interrogat, percunctari sit3 vt recte per v. literam scribatur. ¶Perfugam Gallus Ælius ait, qui liber, aut seruus, aut hostis sui 4 voluntate ad hostes transierit. qui idem dicitur transfuga, quanquam sunt, qui credant perfugam esse, non tam qui alios fugiat, quam qui ob spem commodorum ad quempiam perfugiat: ¶ Persacul antiqui, & per se facul dicebant, quod nunc facile dicimus, inde permansit in consuetudine facultas. ¶Peremptalia fulgura Graccus 5 ait vocari, quæ superiora fulgura, vt 6 portenta vi sua peremant duob. modis, prioribus tollendis: aut maiore manubia, vt tertia secundæ, secunda primæ cedat. nam vt omnia 7 superentur fulgure, sic ictum fulgur manubiis vinci. ¶Perediam & bibesiam Plautus finxit sua consuetudine, cum intelligi voluit cupiditatem edendi & bibendi. ¶Peremere Cincius in libr. de verbis priscis ait significare idem, quod prohibere. at Cato in li. qui est de re militari pro viciare vsus est.

. . . .

. . . .

¶Tabem eam, quæ faceret tabescere apud antiquos

[1 *quod* 2 *alterae* 3 *per cunctas reis*, 4 *sua* 5 *Granius* 6 *aut* 7 *omnia*.

pag. 188.

vsurpatum. Sallustius quoque frequenter, vt in Catilina, cum ait. Vt tabes plerosque ciuium animos inuaserat. & in li. iv. historiarum. Qui quidem mos, vt tabes in Vrbem coierit 1 & Coruinius 2 pro Liburnia. Propter hanc tabem, atque perniciem domus totius. ¶ Tabellis pro chartis vtebantur antiquij, quibus vltro citro 3 siue priuatim, siue publicé opus erat, certiores absentes faciebant. vnde adhuc tabellarij dicuntur. & tabellæ missæ ab imperatoribus. ¶Tagax furunculus à tangendo 4 cuius vocabuli Lucilius meminit. Et mutonis manum perscribere posse tagem. 6 ¶Tages nomine Genij filius, nepos Iouis, puer dicitur disciplinam dedisse aruspicij duodecim populis Etruriæ. ¶Taminia vuæ silnestris genus. videtur Verrio dicta, quod tam mira sit quàm minium. ¶ Talus in Sabinorum nominibus prænominis loco videtur fuisse. ¶Talentorum non vnum genus Atticum est sex millium denarium. Rhodium & 7 Cistophorum quatuor millium, & quingentorum denarium. Alexandrinum xij. 8 denarium Neapolitanum sex 9 denarium. Syracusanum trium 10 denarium. Rheginum victoriati. ¶Tāne, eo vsque, vt Ælius Stilo & Opillus 11 Aurelius interpretantur. Itaque Afranius. Tamne ardua tua plena est aranearum. ¶Thaleæ 12 nomen dictum 13 alij ab ætatis flore aiunt, alij quòd carmina semper floreant ¶ Talipedare antiqui dicebant pro vacillare pedibus lassitudine, quasi qui trahit pedes, vt talis videatur insistere, aut identidem tollere pedes. ¶Tam significationem habet, cum ponimus præpositiuam quandam, cui subiungimus quam, vt cum dicimus, tam egregium opus tam paruo pretio venisse.

[1 *al. coniectus.* 2 *Cornificius.* 3 *citroque* 4 *tagendo* 5 *manu perscabere* 6 *tagacem* 7 *septem.m.* 8 *iix.m.* 9 *VI.m.* 10 *III.m.* 11 *Opilius* 12 *Thalia* 13 *esse.*]

pag. 189.

id est sic. vt apud Græcos quoque ὑπεράγαθον. Item ex contrario ei dicimus, quàm malus Homerus, tam bonus Cherylus 1 poeta est. At antiqui tam etiam pro tamen vsi sunt, vt Næuius. Quid 2 si taceat, dum videat, tam etiam sciat, quid scriptum sit. Ennius. Illæ meæ tam potis pacis potiri. Titinnius. Bene cum facimus, tam male subimus, vt quidem perhibent viri. Item. Quanquam 3 estis nihili, tam escator 4 simul vobis consului. ¶Tandem quom significat aliquando, interdum tamen ex superuacuo ponitur. vt apud Ter. in Phormione, quom ait. Ita ne tandem vxorem duxit Antipho iniussu meo? non enim hic tempus vllum significat. At Cicero etiam duplicat temporalem significationem, cum ait. Tandem aliquando. ¶Tauri, verbenæque in commentario sacrorum significat ficta farinacea. ¶Tama dicitur, cum labore viæ sanguis in crura descendit, & tumorem facit. Lucilius. 5 Inguenne existat, papulæ, tama, ne boa noxit. ¶Tænias, Græcam vocem sic interpretatur Verrius, vt dicat ornamentum esse laneum capitis honorari, vt sit apud Cæcilium in Androgyno. Sepulchrum plenum tæniarum, ita vt solet, & alias. Dum tæniam qui 6 volnus vinciret. Ennius in Alexandro. Volans de cælo cum corona, & tænis. Accius in Neoptolemo. Decorare est satius, quā vrbem exeneis. 7 ¶Tædulum antiqui interdum pro fastidioso: interdum, quod omnibus tædio esset, ponere soliti sunt. ¶ Tatium occisum ait Laniuij 8 ab amicis eorum legatorum, quos interfecerant Tininius l-

trones, sed sepultum in Auentiniensi laureto. Quod ad significationem verborum non magis pertinet, quam plurima alia, & præterita iam, & deinceps

[1 *Chetilus* 2 al. *Qui* 3 *Quam* 4 *ea me castor* 5 al. *Lucretius.* 6 *qua* 7 al. *e tatuis* 8 al. *Laniny* 9 al. *Tatiani.*]

pag. 190.

quæ referuntur. ¶Taurorum specie simulacra fluminum, id est cum cornibus formantur, quod sunt atrocia, vt tauri. ¶Talionis mentionem fieri in xij, ait Verrius hoc modo. Si membrum rapit, 1 ni cum eo pacit, talio esto. neq; id, quid significat indicat, puto quia notum est. permittit enim lexparem vindictam. ¶Tarquitias scalas, quas rex Tarquinius Superbus fecerit, abominandi eius nominis gratia ita appellatas esse ait volgo existimari. ¶Tarpeiæ esse 2 effigiem ita appellari putant quidam in æde Iouis Metellina, eius videlicet in memoriam virginis quæ pacta à Sabinis hostibus ea, quæ in sinistris manibus haberent vt sibi darent, intromiserit eos cum rege Tatio, qui postea in pace facienda cauerit à Romulo, vt ea Sabinis semper pateret. ¶Tam perit, quam extrema faba, in prouerbio est, quod ea plerumque aut proteritur, aut decerpitur à prætereuntibus. ¶Tapulam legem conuiualem ficto nomine conscripsit iocoso carmine Valerius Valentinus, cuius.m. Lucilius hoc modo. Tappulam rident legem concere 3 opimi. ¶Termonem Ennius Græca consuetudine dixit, quem nos nunc terminum hoc modo. Ingenti vadit cursu, qua redditus termo est. &, Hortatore bono prius, quam finibus termo. ¶ Trientem tertium pondo coronam auream dedisse se Ioui donum scripsit. T. Quintius Dict. . . . quom per nouem dies totidem vrbes, & decimam 4 Præneste cepisset. id significare ait Cincius in Mystagogicon ii. duas libras pondo, & trientem, qua consuetudine hodieq. vtimur, quom lignum bes alterum dicimus, id est pedem, & bessem latitudinis habens. & sestertium, id est duos asses, & semissem tertium. item si

[1 *rapsit*, al. *rapit.* 2 al. *etiam* 3 *congero* 4 *deditione.*]

pag. 191.

tres asses sunt & A 1 quadrans quartus 2 . . . . ¶Tertium diem pro sereno dictum ab antiquis, nec se habere rei auctorem ait. ¶Teretinatibus à flumine . . . . . . ¶Tripudium . . . . tiis. in exultatione tripudiat . . . . a terra pauienda, nam pauire, est ferire, a quo & pauimenta id ex Græco, quod illi παίειν, quod nos ferire . . . . mum intactus vsur . . . . . ¶Teminare, violare . . . . . & contaminare, dictum videlicet . . . . ilintare. ¶Teres est in longitudine rotundatũ. quales asseres natura ministrat. ¶Temetum, vinum. Plautus in Aulularia. Cererin' Strobile has facturi nuptias? qui? quia temeti nihil allatum video. Pomponius in Decima, Non multi temeti, sed plurimi. Nouius in duobus Dossenis. Sequimini perminate, sequere temeti timor. idem in Funere. Agite, exite, temulentum 3 tollite: & in Surdo. Filias habeo temulentas, sed eccas video incedere. Afranius in Consobrinis. Pol magis istius temulentæ, futilis. ¶Tintinnare est 4 apud Næuium hoc modo. Tantum ibi molæ crepitum faciebant, tintinnabant compedes. & apud Afranium. Ostiarij impedimenta tintinnire audio. ¶Tributorum conlationem, quom sit alia in capite, illud 5 ex censu, dicitur etiam quoddam temerarium vt post Vrbem & Gallis captam conlatum est, quia proximus xv. annis census alius 6 non erat. Item bello Punico secundo, M. Valerio Læuino, M. Claudio Marcello cos. quom & Senatus, & populus in ærarium, quod habuit 7 detulit. ¶ Tentipellium Attorius putat esse calciamentum ferratum, quo pelles extenduntur, indeque Afranium

[1 A *quadrans.* 2 A *dicitur*, al. *temulentiamq.* 4 al. *Titinnire* 5 al. *aliud* 6 *populus* 7 al. *potuit.*]

pag. 192.

dixisse in Promo 1. Pro manibus credo habere ego illos tentipellium. Titinium ait Verrius existimare, id medicamentum esse, quo rugæ extendantur, quom dicat. Tentipellium inducitur, rugæ in ore extenduntur. quum ille [illegible] dixerit. ¶ Tignum non solum in ædificiis, quo vtuntur, appellatur, sed etiam in vineis, vt est in XII. Tignum iunctum ædibus, vineave, & concapit 2 ne soluito. Tela proprie dici videntur ea, quæ missilia sunt. ex Græco videlicet translato eorum nomine, quoniam illi τηλόθεν missa dicunt, quæ nos eminus. sicut arma ea, quæ ab humeris dependentia retinentur manibus, quoniam quidem non minus in nobis eam partem corporis armum vocari existimandum est, quam . . . . ¶Tigillum, Sororium. Vici appellari incipiunt ex agris, qui ibi villas non habent, vt Marsi aut Peligni. sed ex vicis partim habent remp. & ius dicitur, partim nihil eorum, & tamen ibi nundinæ aguntur 3 negotij gerendi causa, & magistri vici, item magistri paci quotannis fiunt. altero, cum id genus ædificiorum definitur, quæ continentia sunt his oppidis, quæ itineribus, regionibusque distributa inter se distant, nominibúsq; dissimilibus discriminis causa sunt dispartita. tertio, cum id genus ædificiorum definitur, quæ in oppido priuo, id est, in suo quisque loco proprio ita ædificat, vt in eo ædificio peruium sit, quo itinere habitatores ad suam quisque habitationem habeat accessum, qui non dicuntur vicani sicut hi, qui aut in oppidi vicis, aut hi, qui in agris fiunt, vicani appellantur.

¶Viget dictum videtur a vi agendo, sed non vi

[1 al. *Primo.* 2 *capulo* 3 *habentur.*]

pag. 193.

agendis, hostilibusque rebus, verum his, quæ celer 1 . . . concitato animo ad bonam frugem ten. . . . .

¶Voieram auem, quę se vellit. Augures hanc eandem sucillantem 3 appellant. . . . . .

¶Vigintiquinq; pœnas in xii. significat vigintiquinque asses. ¶Victimam Ælius Stilo ait esse vitulum, ob eius vigorem. alij autem, quæ vincta ducatur ad altare,

altare:aut quæ ad 4 hosteis victos immoletur. ¶Vectigal, æs appellatur, quod ob tributum, & stipendium, & equestre, & ordinatum populo debetur. ¶Viæ sunt & publicæ, per Λ 5 . . . e omnibus eorum, quorum sunt priuatæ . . . . . vias licet. priuatæ quibus vetitum vti.. . . præter. muniunto. dionisã m lapides sunt, qua volet, iumenta agito. ¶ Viatores appellantur, qui magistratib. apparent. eo quia initio omnium tribuum, cum agri in propinquo erant vrbis, atque assidue homines rusticabant, crebrior opera eorum erat in via, quam vrbe, quod ex agris plerunque homines vocabantur à magistratib. ¶ Verticulas, cum ait Lucilius, ita appellauit vertebras. ¶Vernæ, qui in villis vere nati, quod tempus duce natura feturæ est: & tunc rem diuinam instituerit Marti Numa Pompilius, pacis concordiæve obtinendæ gratia: inter Sabinos, Romanosque vt vernæ viuerent, ne vincerent. Romanos enim vernas appellabant, id est ibidem natos, quos vincere perniciosum arbitrium Sabinis, qui coniuncti erant cum P. R. Vergiliæ dictæ, quòd eorum orta ver finitur, æstas incipit. ¶ Vastu pro magnum. ponitur tamen & pro inani. Accius. Iam hanc vrbem ferro vastam faciet Peleus. & Pacuuius.

[1 *celeriter* 2 *tendunt*. 3 *al. fruitatem* 4 *ob* 5 Λ *quatir*.(

pag. 194.

Quales, scabres quod, inculta vastitudine. 1 ¶Ve victis, in prouerbium venisse existimatur, cum Roma capta à Senonibus Gallis aurum ex cõuentione, & pacto adpenderetur, vt recederent, quod iniquis ponderibus exigi à barbaris querente Λ P. Claudio, Brennus rex Gallorum ad pondera adiecit gladium, & dixit, ve victis. quem postea persecutus Furius Camillus, cum insidiis circumuentum conciderer, & quereretur contra fœdus fieri, eadem voce remunerasse dicitur. ¶Vegrande significare alij aiunt male grande: vt vecors, vesanus, mali cordis, maleque sanus. alij, paruum, minutum, vt quom dicimus, vegrande frumentum. & Plautus in cistellaria. Qui nisi itures nimium is vegrandi gradu. ¶Vecors est turbati, & mali cordis. Pacuuius in Iliona. Qui veloci superstitione cum vecordi coniuge. & Nonius in . . . Coactus tristimoniam ex animo deturbat & Vecordiam. ¶Vapula Papiria, in prouerbio fuit antiquis, de quo Sinnius Capito sic refert, tum dici solitum esse, cum vellent minantibus ibi 2 significare se eos negligere, & non curare, fretos iure libertatis. Plautus in Feneratrice, Heus tu in barbaria quod fecisse dicitur libertus suæ patronæ, ideo dico . . . liberta salue. Vapula Papiria in barbaria est, in Italia. Ælius hoc loco, vapula positum esse ait pro dole. Varro, pro peri. teste Terentio in Phormione. Nam tu . . resipis verbero. & Plauto in Curculione. Reddin', an non mulierem prius, quam te huic meæ machæræ obicio mastigia? Vapula ergo res vehementer iubeo, ne me territes. ¶Vacerram Ælius & alij complures vocari aiunt stipitem, ad quem equos solent religare. Ateius ve-

[1 *squalo scabre atq.* 2 *sibi* 3 *Vapulare ego*.]

pag. 195.

ro Philologus hoc nomine significari maledictum magnæ acerbitatis, vt sit vecors & vesanus teste Liuio, qui dicit. Vecorde, & malefica vecordia. ¶Vagerem pro vagitu. Ennius li. XVI. Qui clamor oppugnãtis vigore volãti. Lucretius li. II. Et superãtur, itẽ miscetur funere vigor. ¶Valuoli fabæ folliculi appellati sunt, quasi valliuoli, quia valuo factia excutiãtur. ¶Vagulato in L. XII. significat quæstio cum cõuicio. Cui testimoniũ defuerit, is tertius diebus ob portum obuagulatum ito. ¶Valgos Opillus Aurelius, aliique cõplures aiunt dici, qui diuersas suras habeant. Plautus in Milite glorioso. Qui talos vitiosos maiorem partem videas vagi salis & in Silitergo: Sin ea mihi insignitos pueros pariat postea, aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pætum, aut boechum filium. ¶Viere, alligare significat, vt hic versus demonstrat. Ibant malaci viere Veneriam corollam, vnde vimina, & vasa viminea, quæ vinciũtur ligata. ¶Vermina dicuntur dolores corporis cum quodam minuto motu quasi à vermibus scindantur. hic dolor Græce [illegible] dicitur. ¶Veruta, pila dicuntur, quòd Λ 3 habeant præfixa. Ennius L. X. . . . . cursus quingetos sæpe veruti. ¶Vruat, Ennius in Andromeda significat, circundat, ab eo sulco, qui fit in vrbe condenda vruo aratri. quæ fit forma simillima vncini à curatione eruris & dentis, cui præfigitur vomer. ait autem. Circum sese vruat ad pedes à terra quadringentos caput. ¶ Vngulus Oscorum lingua anulus, vt . . . . . . si quid monumenti nacta est, qui eorum acquireret, est vngulus quem eã detraxit ebrio. Pacuuius in Iliona. Repugnanti ego porro hunc vi detraxi vngulum, & in Atalanta Su-

[1 *malefice, vacerra* 2 *fracti* 3 *al. verua*.]

pag. 196.

spensum læuo brachio ostendo vngulum. ¶Vnciaria lex appellari cœpta est, quàm L. Sulla, & Pompeius Rufus tulerunt, qua sanctum est, vt debitores decimam partem . . . . dicebant antiqui, cuius color inficiendo mutatur, vt Ennius cum ait. Cum illud, quo iam semel est imbuta veneno. ¶Ventabant dixisse antiquo verisimile est, cum & præpositione adiecta . . . . . aduentabant. V. ut uptum est, vel . . . . . . quod Græci ὕειν dicunt. ¶Venditiones dicebãtur olim Censorũ locationes: quod velut fructus publicorũ locorũ venibãt. ¶Viminalis & porta & collis appellãtur, quòd ibi viminũ fuisse videt' silua, vbi est & ara Ioui Viminio cõsecrata. ¶Vindex, ab eo quòd vindicat, quòminus is, qui prẽsus est, ab alio teneat'. ¶Vineę, vt Verrius præcipit, quod vino feraces sint, etiam militares quædam machinationes à similitudine appellãtur. ¶Viuatus & viuidus & poetis dicuntur à vi magna. ¶Vindiciæ appellantur res eæ, de quibus controuersia: (quod potius dicitur ius, quia fit inter eos, qui contendũt. 1 Cato in ea quam scribit. L. Furio de aqua . . . . f. Prætores secundum populum vindicias dicunt. . . Lucilius. Nemo hic vindicias, neque sacra. ne-

q. numen veretur. de quo verbo Cincius sic ait. Vindiciæ, olim dicebantur illæ, quæ ex fundo sumptæ in ius adlatæ erant. at Ser. Sulpitius . . . . . iam singulariter formato vindiciam esse ait, qua de re controuersia est, ab eo quod vindicatur . . . . & in XII. 5. vindiciam falsam tulit, (si velit is, 2 . . . tor arbitros tres dato, aut arbitrio . . fructus duplione damnum decidito.

[1 *aut potius dicuntur vindiciæ inter eos, qui contendunt* 2 *ro[illegible] ...litis.*

SEX.

SEX. POMPEI FESTI

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE, LIBRI XX.

VNA CVM PAVLI DIACONI AB ANTONIO AVGVSTINO EPITOME, CONIVNCTI.

Epiſtola Pauli ad Carolum Regem.

DIVINAE largitatis munere, ſapientia potentiáque præfulgido Domino Regi Carolo Regum ſublimiſſimo Paulus vltimus ſeruulus. Cupiens aliquid veſtris bibliothecis addere, quia ex proprio perparum valeo, neceſſariò ex alieno mutuaui. Feſtus denique Pompeius Romanis ſtudiis affatim eruditus, tam ſermonum abditorum, quàm etiam quarundam cauſſarum origines aperiens, opus ſuum ad viginti vſque prolixa volumina extendit. ex qua ego prolixitate ſuperflua quæque, & minus neceſſaria prætergrediens, & quædam abſtruſa penitus ſtilo proprio enucleans, nonnulla ita vt erant poſita relinquens, hoc veſtræ celſitudini legendum compendium obtuli. In cuius ſerie, ſi tamen lectum ire non dedignabimini, quædam ſecundum artem, quædam iuxta etymologiam poſita non inconuenienter inuenietis, & præcipuè ciuitatis veſtræ Romuleæ, viarum, portarum, montium, locorum, tribuúmque vocabula diſerta, reperietis, ritus præterea gentilium, & conſuetudines, varias dictiones quoque poetis. & hiſtoriographis familiares, quas in ſuis opuſculis frequentius poſuere. quòd exiguitatis meæ munuſculum ſi ſagax, & ſubtiliſſimum veſtrum ingenium non vſquequaque reppulerit, tenuitatem meam, vita comite ad potiora excitabit. Vale.

ABACTI magistratus dicebantur, quia coacti deposuerant imperium.

Abalienatus dicitur, quem quis à se remouerit.

Ambulantes, abscedentes.

Abarcet, prohibet.

Abauus dicitur, quia abest ab auo, & est auus aui.

Abdiuini, abortiui.

Abemito significat demito, vel auferto. *emere* enim antiqui dicebant pro accipere.

Abgregare, est ab grege ducere: *adgregare*, ad gregem ducere: *segregare*, ex pluribus gregibus partes seducere. vnde & *egregius* dicitur è grege lectus. quorum verborum frequens vsus non mirum si ex pecoribus pendet: cum apud antiquos opes, & patrimonia ex his præcipue constiterint. vt adhuc etiam *pecunias* & *peculia* dicimus.

Abietaria negotia dicebantur, quā materiā nūc dicimus. videlicet ab abietibus coemendis.

Abiisse, pro adiisse dicebant.

Abitionem antiqui dicebant mortem.

Abnutare sæpe abnuere.

Aboloes dicebant, pro ab illis. antiqui enim litteram non geminabant.

Aborigenes appellati sunt, quod errantes conuenerint in agrum, qui nunc est populi Romani. fuit enim gens antiquissima Italiæ.

Abortum grauidæ mulieris dicitur, quod non sit tempestiue ortum.

Abrogare, infirmare.

Abs præpositio à Græco deducitur ἄψ. significat autem retractionem in partem posteriorem.

Acerarum lutum, cum paleis mixtum.

Acerra, ara, quæ ante mortuum poni solebat, in qua odores incendebantur. alij dicunt arculam esse thurariam, scilicet vbi thus reponebant.

Acetare dicebant, quod nunc dicimus agitare.

Acieris, securis ærea, qua in sacrificijs vtebantur sacerdotes.

Acies, Acumen, Acus, & Acuere dicuntur ab ἀκὶν quam Latine dicimus cotem.

Aclassis tunica, ab humeris non consuta.

Acrumacruma, vtensilia ampliora.

Actus, modo significat in comœdijs, & tragœdijs certa spatia canticorum: modo iter inter vicinos quatuor pedum latum: modo in geometria minorem partem iugeri, id est centum viginti pedum: modo motum corporis, vt histrionum & saltatorum, qui etiam ex hoc ipso actuosi dicuntur.

Acupedius dicebatur, cui præcipuum erat in currendo acumen pedum.

Acus palea est. Varro rerum rusticarum tertio: acus substruendum parturientibus. acus in area excutitur. Idem in eodem primo argillam mixtam acere.

Acus dicitur, qua sarcinatrix, vel etiam ornatrix vtitur. paleæ etiam quædam de frumento acus dicuntur. exercitus quoque instructio: quod ea pars militum vehementissima est ad hostem vulnerandum acumine telorum. totum autem ex Græco sermone trahitur: cum sarcire apud illos ἀκέσασθαι dicitur.

Ad aut proprie personam significat: vt Eo, ad Pompeium: aut locū, vt Abijt ad theatrum.

Adagia, ad agendum apta.

Adasia, ouis vetulæ recens partus.

Adaxint, adegerint.

Adcensi dicebantur, qui in locum mortuorum militum subito subrogabantur: dicti ita, quia ad censum adijciebantur.

Addicere est proprie idem dicere, & approbare dicendo: alias addicere damnare est.

Addubanum, Danubium.

Ad dues, addideris.

Adeo duas habet significationes. nam cum prima acuta effertur: idem significat, quod accedo. vt cum dicimus Adeo prætorem: cum autē secunda, id est, quod vsque eo, non quidem secundum rationem, quia *ad* præpositio accusatiuis accommodata est: sed vetusta quadam loquendi consuetudine.

Ad exitam ætatem, ad vltimam ætatem.

Adfabrum, fabrefactum.

Adfatim dictum à copia fandi siue abundanter. Liuius: Adfatim edi, bibi, lusi. Terentius adfatim dixit pro eo, quod est, adlassitudinem.

Adfectare est pronum animum ad faciendum habere.

Adfines, in agris vicini, siue consanguinitate coniuncti.

Adgretus. apud Ennium adgretus fari, pro eo quod est adgressus ponitur. quod verbum venit à Græco ἄγειν.

Adigas, dare cogas.

Aditiculum, paruum aditum.

Adlecti dicebantur apud Romanos, qui propter inopiam ex equestri ordine in senatorum sunt numero adsumpti. nam *patres* dicuntur, qui sunt patricij generis: *conscripti*, qui in senatu sunt scriptis adnotati.

Adlicit est, perducit aliquem in rem. dictum à verbo lacit, id est decipit. Hinc descendit inlicere, & oblectare, id est frustrantem inducere.

Adliuescit, liuere incipit, hoc est liuidum fieri.

Admissiua aues dicebantur ab auguribus, quæ consulentem iuberent.

Adnictat, sæpe, & leuiter oculo annuit. Næuius in Tarentilla: alij adnutat, alii adnictat, alium amat, alium tenet.

Adolescit à Græco ἀδολεσχῶ, id est adcresco, venit vnde fiunt *adultus*, *adolescens*, *altare*: eo quod in illo ignis excrescit. & *exoletus*, qui excessit olescendi, id est crescendi modum: & *inoleuit*, id est creuit.

Adoptatitius

Adoptatitius ex adoptato filio natus.

Ador farris genus, odor quondam appellatum, ab edẽdo; vel quod aduratur, vt fiat tostum. vnde in sacrificio mola salsa efficitur.

Adorare apud antiquos significabat agere. vnde & legati oratores dicuntur: quia mandata populi agunt.

Adoream laudem, siue gloriam dicebant: quia gloriosum eum putabant esse, qui farris copia abundaret.

Adpromissor est, qui quod suo nomine promisit, idem pro altero quoque promittit.

Adrumauit, rumorem fecit, siue commurmuratus est. quod verbum quidam à rumine, id est parte gutturis putant deduci.

Adsciscere est adiungere vel adsumere.

Adscripti dicebantur, qui in colonias nomina dedissent, vt essent coloni.

Adscriptitij, veluti quidam scripti dicebantur: qui supplendis legionibus adscribebantur. hos & adcensos dicebant: quod ad legionum censum essent adscripti. quidam velatos, quod vestiti inermes sequerentur exercitum, nonnulli ferentarios, quod fundis lapidibusque prœliaturi ea modo ferrent, quæ in hostes iacerent. alij rorarios, quod id genus hominum ante, quam acies coirent in modum rorantis tempestatis dimicaret.

Adiectiata femina vel in bonam partem dicitur, velut honorata: vel in malam; quasi ad extremum periculum adducta.

Adjecere manu est admouere. quod ea quoque quæ in terram dimittuntur, ieri dicuntur. vnde etiam seræ appellantur, quia foribus admotæ opponũtur defixæ postibus: quemadmodum ea, quæ terræ inseruntur.

Adsidela, mensæ vocantur, ad quas sedentes flamines sacra faciunt.

Adsiduus dicitur qui in ea re, quam frequenter agit, quasi consedisse videatur. alij adsiduum locupletem: quasi multorum assium dictum putarunt. alij eum, qui sumptu proprio militabat: ab asse dando vocatum existimarunt.

Adsipere, & præsipere dicebãt antiqui à sapiendo. sicut nos quoque modo dicimus ab æquo iniquum: à quærendo inquirere.

Adtegrare est, vinum in sacrificijs augere. integrare enim, & adtegrare minus factum est in statutum redigere.

Adstassint, statuerunt.

Adtestata dicebantur fulgura, quæ iterato fiebant, videlicet significationem priorum adtestantia.

Adtritum, & tritum ex Græco descendit: quia illi vestem tritam τετριμμένον appellant.

Adtubernalis, habitator continuæ tabernæ. quod genus domicilij antiquissimum Romanis fuisse testimonio sunt exteræ gentes, quæ adhuc tabulatis habitant ædificijs. vnde etiam tecta castrensia, quãuis pellibus contegantur, tabernacula tamen dicuntur.

Aduelitatio iactatio quædam verborum figurata ab hastis velitaribus. velites dicuntur expediti milites, quasi volites, id est volantes.

Aduersus aut contrarium significat; aut idem quod erga.

Adulari est compositum ex accedendo, & adludendo.

Adulter, & adultera dicuntur: quia & ille ad alteram, & hęc ad alterum se conferunt.

Adulterina signa dicuntur alienis anulis facta.

Aduocitat sæpe aduocat.

Aduosem, aduersarium hostem.

Æ syllabam antiqui Græca consuetudine per AI scribebant. vt aulai, pictai, musai.

Ædilis initio dictus est magistratus, qui ædium non tantum sacrarum, sed etiam priuatarum curam gerebat. postea hoc nomen & ad magistratus translatum est. Dictus est autem Ædilis, quod facilis ad eum plebi aditus esset. sed & Ædilatus dicebatur eadem dignitas, sicut pontificatus, magistratus.

Ædis, domicilium in edito positum, simplex, atque vnius aditus. siue ideo ædis dicitur, quod in ea æuum degatur, quod Græce αἰὼν vocatur. itaque ædificare, cum sit proprie ædem facere, ponitur tamen pro omni genere constructionis καταχρηστικῶς.

Æduimus, ædis intimus.

Æditumus, sacræ ædis tuitor. id est curam agens.

Ægeum mare appellatur, quòd crebræ in eo sint insulæ: vt procul aspicientibus species caprarũ videãtur. siue quod in eo Ægæa Amazonum regina perierit. siue quod in eo Ægeus pater Thesei se præcipitauerit.

Ægrum ex Græco αἰηρὸς appellatur. à quibusdam putatur à voce doloris appellari quod est αἲ αἲ.

Ægyptinos, Æthiopas.

Æmidum, tumidum.

Æmiliam gentem appellatã dicunt à Mamerco Pythagoræ philosophi filio: cui propter vnicam humanitatem cognomen fuerit Æmilios. alij, quod ab Ascanio descendat, qui duos habuit filios Iulum, & Æmilon.

Ænariam appellauere locum, vbi Æneas classem à Troia veniens appulit.

Ænatores cornicines dicuntur, id est cornu canentes.

Æneolum, quod ex ære fit dicimus.

Ænesi dicti sunt comites Æneæ.

Ænulum, vas ex ære paruum.

Æquidiale apud antiquos dictũ est, quod nunc dicimus æquinoctiale. quia nox diei potius quam dies nocti adnumerari debet. Græci quoque in hoc consentiunt ἰσημερίαν, id est æquidiale, dicentes.

Aequilanium, significat ex toto dimidium dictum à lauatione lanæ, quæ dicitur æquilauio redire, cum dimidium decidit sordibus.

Aerarij Tribuni à tribuendo aere sunt appellati. Aerarium sane populus Romanus in æde Saturni habuit.

Aeribus pluraliter ab ære, id est æramento dicit Cato.

Aerosam appellauerunt antiqui insulam Cyprum; quod in ea plurimum æris nascatur.

Aerumnulas Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant. quarum vsum quia C. Marius rettulit, *muli Mariani* postea appellabantur. itaque aerumnae, labores honerosos significant, siue à Græco sermone deducuntur. nam *αἴρειν* Græce, Latine tollere dicitur.

Aeruscare, aera vndique, id est pecunias, colligere.

Aestimenta pœna ab antiquis ab aere dicta est. qui eam æstimauerunt ære: ouem decussi, bouem centussi, hoc est decem & centum assibus.

Aestimias, æstimationes.

Aestuaria sunt omnia, qua mare vicissim tum accedit, tum recedit.

Agasones equos agentes, id est minantes.

Ægea via in naui dicta, quod in ea maxima quaeque res agi solet.

Agedum significat age modo. est enim adhortantis sermo.

Agere modo significat ante se pellere, id est minare. Vergilius: & potum pastas age Tytire. modo significat iurgari; cum dicimus, agit cum eo furti. modo rependere: vt cum dicimus, gratias ago. modo verbis indicare: vt cum dicimus causam ago. quin etiam si accessit gestus, & vulgus quidam decor: vt cum scænici agere dicuntur.

Agina est, quà inseritur scapus trutinæ, id est in quo foramine trutina se vertit. vnde *aginatores* dicuntur.

Agnus dicitur à Græco *ἁγνὸς*, quo significat castum. eo quod sit hostia pura, & immolationi apta. Agnus ex Græco *ἀμνὸς* deducitur. quod nomen apud maiores communis erat generis, sicut & lupus, quod venit ex Græco *λύκος*.

Agolum, pastorale baculum, quo pecudes aguntur.

Agonias hostias putabant ab agendo dictas.

Agonium dies appellabatur, quo rex hostiam immolabat. hostiam enim antiqui *agoniam* vocabant. ¶ *Agonium* etiam putabant deum dici præsidentem rebus agendis: *Agonalia* eius festiuitatem. siue quia agones dicebant montes: *Agonia sacrificia*, quæ fiebant in monte. hinc Romæ mons Quirinalis Ægonus, & collina porta Ægonensis. ¶ *Agonium* id est ludum. ob hoc dictum, quia locus in quo ludi initio facti sunt, fuerit sine angulo, cuius festa *Agonalia* dicebantur.

Albegmina partes extorum, quæ dijs immolabant.

Albesia scuta dicebantur, quibus albenses, qui sunt Marsi generis, vsi sunt, hæc eadem *decumana* vocabantur, quo essent amplissima, vt *decumani fluctus*.

Albiona ager trans Tiberim dicitur, à luco Albionarum: quod loco bos alba sacrificabatur.

Albogalerus, à galea nominatus. est enim pileum capitis quo Diales flamines, id est sacerdotes Iouis vtebantur. fiebat enim ex hostia alba Ioui cæsa: cui adfigebatur apex virgula oleagina.

Albula Tiberis fluuius dictus albo aquæ colore. *Tiberis* autem à Tiberio Siluio rege Albanorum: quod is in eo extinctus est.

Album, quod nos dicimus, à Græco, quod est *ἀλφὸν*, est appellatum. Sabini tamen *alpum* dixerunt. vnde credi potest nomen *Alpium* à Candore niuium vocitatum.

Alcedo dicebatur antiquis pro halcyone. vt pro Ganymede *Catamitus*: pro Nilo *Melo*,

Alebria, bene alentia.

Aleonem, aleatorem. Næuius: pessimorum pessime, audax, ganeo, lucro, aleo.

Aletudo, corporis pinguedo.

Alga, herba, quam mare ad littus proijcit. Vergilius in Bucolicis: Proiecta vilior alga.

Algeo ex Græco *ἀλγῶ* dicitur, id est doleo. vt sit frigus, dolor quidam membrorum, rigore coniectus.

Alma dicitur quod alit corpus.

Alicaria meretrices appellabantur in campania solitæ ante pristina alicariorum versari quæstus gratia. sicut hæ, quæ ante stabula sedebant, dicebantur *prostibula*.

Alienatus qui alienus est factus.

Alimodi pro aliusmodi.

Aliorsum, & *illorsum*, sicut *introrsum* dixit Cato.

Altres dixit Plautus pro eo: quod est aliæ rei.

Alites volatu auspicia facientes istæ putabantur buteo, sanqualis: immusculus, aquila, vulturius.

Alitra antiqui dicebant pro aliter Græco *ἄλλως* vel *ἄλλως* transferentes. Hinc est illud in legibus Numæ pompilij: SI QVIS ALITVA FAXIT IPSOS IOVI SACER ESTO.

Allus, pollex scandens proximum digitum

quod Græce dicitur ἀμαθῶς.

Alliensis dies dicebatur apud Romanos obscœnissimi ominis. ab Allia fluuio scilicet, vbi Romanus fusus à Gallis exercitus est.

Alma, sancta, siue pulchra, vel alens: ab alendo scilicet.

Almities habitus almarum rerum.

Altaria sunt, in quibus ignis adoletur. Altaria ab altitudine dicta sunt. quod antiqui dijs superis in ædificijs à terra exaltatis sacra faciebant: dijs terrestribus in terra: dijs infernalibus in effossa terra.

Altellus Romulus dicebatur, quasi altus in tellure: vel quod tellurem suam aleret: siue quod aleretur telis: vel quod à Tatio Sabinorum rege postulatus sit in colloquio pacis: & alternis vicibus audierit, locutúsque fuerit. sicut enim fit diminutiue à macro macellus, à vafro vafellus: ita ab alterno altellus.

Alter, & pro non bono ponitur: vt in augurijs altera cum appellatur auis, quæ vtique prospera non est. sic alter nonnumquam pro aduerso dicitur, & malo.

Alteras ponebant pro eo, quod est aduerbium alias.

Altercatio, iurgatio.

Alternatio per vices successio.

Alterplicem, duplicem.

Alterta, alterutra.

Alterum Sinnius ait idem significare, quod apud Græcos ἕτερον. Quidam vero ex vtroque esse compositum ἄμφω & ἕτερον.

Altum proprie mare profundum.

Altus ab alendo dictus: alias ab altitudine.

Alucinatio, erratio.

Alueolum, tabula aleatoria.

Alumento pro Laumedonte à veteribus Romanis nec dum adsuetis Grçcę linguę dictū est: sic Melo pro Nilo, Catamitus pro Ganymede: Alphius pro Alpheo dicebatur.

Aluus venter feminæ, ab alendo dicta est.

Am præpositio loquelaris significat circum. vnde supra *seruus ambactus*, id est circum actus dicitur.

Amasso, amauero.

Amatio ab amore denominatum.

Ambactus apud Ennium lingua gallica actus dicitur.

Ambaruales hostiæ appellabantur, quæ pro aruis à duobus fratribus sacrificabantur. Ambarualis hostia est, quæ rei diuinæ sacra circum arua ducitur ab ijs qui pro frugibus faciunt.

Am.axioqui, circum euntes cateruatim.

Ambegnus bos, & veruex appellabatur, cum ad eorum vtraque latera agni in sacrificium ducebantur.

Ambest ita tertiæ personæ verbum est, vt nullam aliam habeat declinationem.

Ambidens, siue bidens ouis appellabatur, quæ superioribus, & inferioribus est dentibus.

Ambiguum est, quod in ambas agi partes animo potest. huiusmodi apud Græcos ἀμφίβολον dicitur.

Ambitio est ipsa actio ambientis.

Ambitus proprie dicitur inter vicinorum ædificia locus duorum pedum, & semipedis ad circum eundi facultatem relictus. ex quo etiam honoris ambitus dici cœptus est à circum eundo, supplicandóque. Ambitus proprie dicitur circuitus ædificiorum patens in latitudinem pedes duos, & semissem: in longitudinem idem, quod ædificium. sed & eodem vocabulo crimen auaritiæ, vel adsectati honoris appellatur.

Ambo ex Græco dictum videtur, quod illi ἄμφω dicunt.

Ambrices regulæ, quæ transuersæ asseribus, & regulis interponuntur.

Ambrones fuerunt gens quædam Gallica, qui subita inundatione maris, cum amisissent sedes suas, rapinis, & prædationibus se suosque alere cœperunt. eos, & Cimbros, Teutonosque C. Marius deleuit. ex quo tractum est, vt turpis vitæ homines Ambrones dicerentur.

Ambulacra, ambulationes.

Amburbiales hostiæ dicebantur, quæ circum terminos vrbis Romæ ducebantur.

Ambustus, circum vstus.

Amenta, quibus, vt mitti possint, vinciuntur iacula, siue solearum lora. ex Græco, quod est ἅμματα, sic appellata. vel quia aptantes ea ad mentum trahunt.

Ameria vrbs in Vmbria ab Amiro sic appellata.

Amia genus piscis.

Amicinum vtris pediculum, ex quo vinum diffunditur.

Amicitia vocabulum ab amore deducitur: quamuis interdum vituperandus sit amor. ab antiquis autem ameci, & amecæ per E litteram efferebantur.

Amiculum genus est vestimenti à circumiectu dictum.

Aminula vrbs paruarum opum fuit in Apulia.

Amita patris mei soror, quia similiter tertia à me sit, atque auia, videri potest dicta: ex eo, quod ab antiquioribus auita sit vocitata. siue amita dicta est, quia à patre meo amata est. nam plus sorores à fratrib. quam fratres diligi solent. videlicet propter dissimilitudinem personarum, quæ ideo minus habent dissensionis, quo minus æmulationis.

Amites perticæ aucupales.

Amnenses appellabantur vrbes sitæ prope amnem, vt à mari maritimæ. vnde *Interamna*, & *Antemna*, dictæ sunt, quod inter amnes sunt positæ, vel ante se habeant amnes.

Amnis propriè dicitur à circũnando, quoniam AM ex Græca præpositione sumptum, quæ est ἀμφὶ, significat circum, & nare fluere.

Amœbæum carmen est, quotiens aliqui ex æquali numero versuum canunt: & ita se habet ipsa responsio, vt aut malum, aut contrarium aliquid dicat.

Amœna dicta sunt loca, quæ ad se amanda alliciant, id est trahant.

Amosio, annuo.

Ampedices dicebãtur, ab antiquis, quod circum penderent quos nũc appẽdices appellamus.

Amputata, id est circumputata, dicitur ab eo, quod antiqui *putum* pro puro dicebant. vnde deducuntur *pudor* & *pudicus*.

Amsegetes dicuntur, quorum ager viam tangit.

Antermini, qui circa terminos prouinciæ manent. Vnde amiciri, amburbium, ambarualia, amplexus dicta sunt.

Amussim, regulariter, tractũ à regula, ad quam aliquid exæquatur, quæ amussis dicitur. quidam amussim esse dicunt non tacite: quod mutire interdum dicitur loqui.

Anatem morbum annuum dicebant, id est vetularum: sicut *senium* morbum senum.

Ancæsa dicta sunt ab antiquis vasa, quæ cælata appellamus: quod circum cędendo talia fiant. ipsum quoque cælare verbũ ab eadem causa est dictum, D littera cum L permutata.

Anceps significare videtur id, quod ex vtraque parte caput habeat, vt securis, bipennis. sed magis à capiendo, quod ex vtraque parte æque captatur, appellatum est.

Ancillæ dictæ ab Anco Marcio: quod is bello magnum feminarum numerum ceperit. siue ideo sic appellantur, quod antiqui *anculare* dicebant, pro ministrare. ex quo dij quoque, ac deæ feruntur coli, quibus nomina sunt Anculi, & Anculæ.

Anclabris mensa ministerijs diuinis apta. vasa quoque ænea, quibus sacerdotes vtuntur, anclabria appellantur.

Antlare haurire. à Græco ἀντλῶ descendit. Liuius. florem antlabant liberi ex carchesijs.

Antumulentæ feminæ menstruo tempore appellantur. vnde trahitur inquinamentum.

Ancus appellatur, qui aduncum brachium habet, vt exporrigi non possit.

Andron locus domicilij appellatur angustior longitudine, in quo viri plurimi morabantur, vt gynæceum à mulieribus.

Andruare, id est recurrere à Græco verbo ἀναδρᾶν, id est inuenire. hinc *drua* vocata est.

Angerona deæ sacra à Romanis instituta sunt, cum angina omne genus animalium consumeretur cuius festa Angeronalia dicebantur.

Anginam vinariam habere dicuntur, qui vino suffocantur.

Angiportus iter cõpendiariũ in oppido: eo quod sit angustus portus, id est aditus in portum.

Angor est animi, vel corporis cruciatus, proprie à Græco συνάγχη, id est strangulatione dictus. vnde & faucium dolor *angina* vocatur. Plautus: vellem me in anginam verti, quo huic aniculæ fauces præoccuparem.

Angulus à Græco ἀγκύλον, siue ab eo quod est ἐγγὺς, id est prope: quod aduncatur, quod ex diuerso coacta faciunt anguli formam.

Annaria lex dicebatur ab antiquis ea, quæ finiuntur anni magistratus capiendi.

Annus ex Græco venit quem illi ἔνον dicunt: & quod nos triennium, illi dicunt τρίενον.

Anquirere est, circum quærere.

Antarium bellum, quod ante vrbem geritur.

Ante Terentius pro antea ponit.

Antefixa, quæ ex opere figulino tectis adfiguntur sub stillicidio.

Antes sunt extremi ordines vinearũ. vnde etiã nomen trahũt ante, quæ sunt latera ostiorũ.

Anteurbana, prædia, vrbi propinqua.

Antiæ muliebres capilli demissi in frontem appellati ex Græco videntur. quod enim nos contra, illi ἀντὶ dicunt.

Anticum veteres etiam pro ianua posuere.

Antigerio antiqui pro valde dixerunt.

Antios, id est excruciatos.

Antipagmenta valuarum ornamenta: quæ antis adpanguntur, id est adfiguntur.

Antiquare est in morem pristinum reducere.

Antras, conualles, vel arborum interualla.

Antruare gratias referre *truãt*, mouẽt, *truã* quoque vocant, quo permouẽt coquentes exta.

Anus dicta est ab annorum multitudine: quoniam antiqui nõ geminabant cõsonantes, vel quod iã sit sine sensu, qui Græce dicitur ἄνους.

Anxur vocabatur, quæ nunc Tarracina dicitur Volscæ gentis. sicut ait Ennius: Vulsculus perdidit Anxur.

Ape apud antiquos dicebãt, prohibe, cõpesce.

Apellinem antiqui dicebant pro Appollinem.

Aperta idem Apollo vocabatur. quia patente cortina responsa ab eo dentur.

Apex, qui est sacerdotum insigne, dictus est ab eo, quod comprehendere antiqui vinculo, aperte dicebant. vnde aptus is, qui conuenienter alicui iunctus est.

Apica dicitur ouis, quæ ventrem glabrũ habet.

Apiculũ filũ, quo flamines velatũ apicẽ gerunt.

Apluda est genus minutissimæ paleæ frumenti, siue panici. de qua Næuius. Non hercle apluda est hodie, quàm tu nequior. sunt qui apludam sorbitionis liquidissimũ putent genus: quod flatu deijciat, & quasi adplodatur.

Aplustria nauium ornamenta: quæ quia erant amplius, quam essent necessaria vsu, etiam amplustria dicebantur.

Apollinares ludos, hoc est in laudem Apollinis, populus laureatus spectabat stipe data pro cuiusque copia.

Aper

Apor apud

Appellitauisse, appellasse.

Appia via, & aqua ab Appio Claudio eſt appellata.

Apricum locum à ſole apertum à Græco vocabulo φρίκη appellatur, quaſi ἀφρίκη, id eſt ſine horrore, videlicet frigoris vnde etiam putatur Africa appellari.

Aptus cum propria ſignificatione intelligatur, poni tamen ſolet pro adepto: ſicut *apisci* pro adipiſci.

Apua, genus minimi piſciculi.

Apud mutuam loci, & perſonæ coniunctionem ſignificat: vt cum dicimus cœno apud amicum. Apud, & *Penes* in hoc differunt: quod alterum perſonam cum loco ſignificat: alterum perſonam, & dominium, ac poteſtatem, quod trahitur à penitus.

Aqua dicitur, à qua iuuamur. Aqua & ignis interdici ſolet. quam accipiunt nuptæ: videlicet, quia hæ duæ res humanam vitam maxime continent. Itaque funus proſecuti redeuntes ignem ſupergrediebantur aqua diſperſi, quod purgationis genus vocabant ſuffitionem.

Aqualicium dicitur, cum aqua pluuialis remedijs quibuſdam elicitur: vt quondam, ſi creditur, manali lapide in vrbem ducto.

Aquagium quaſi aquæ agium, id eſt aquæ ductus, appellatur.

Aquarioli dicebantur mulierum impudicarum ſordidi *adſecla*.

Aquilus color eſt fuſcus, & ſubniger à quo *aquila*, dicta eſſe videtur. quamuis eam ab acute volando dictam volunt. Aquilius autem color ab aqua eſt nominatus. nam cum antiqui omnino naturales noſſent, id eſt album & nigrum: interuenerit autem is quoque qui ita neutri ſimili. eſt, vt tamen ab vtroque proprietatem trahat: potiſſimum ab aqua eum denominarunt, cuius incertus eſt color.

Aquilius prænomen ab aquilo colore, id eſt nigro, eſt dictum.

Aquilo ventus à vehementiſſimo volatu ad inſtar aquilæ appellatur.

Aquipenſer genus piſcis.

Arabica olet, id eſt ex odoribus Arabicis.

Arbilla aruina, id eſt pingendo corporis.

Arbiter dicitur iudex, quod totius rei habeat arbitrium, & facultatem.

Arbitrarium: cum adhuc res apud arbitrum geritur.

Arbitrium dicitur ſententia, quæ ab arbitro ſtatuitur.

Arboſem pro arbore antiqui dicebant, *& roboſem* pro robore.

Arbutus genus arboris frondibus ratis. Vergilius: & quæ vos rara viridis tegit arbutus vmbra.

Arca deminutiuum facit arculam, & arcellam: vt à porco porculum & porcellum: à mamma, mammulam, & mammillam.

Arcani ſermonis ſignificatio trahitur ſiue ab arce, quæ tutiſſima pars eſt vrbis, ſiue à genere, ſacrificij, quod in arce fit ab auguribus, adeo remotum à notitia vulgari, vt ne litteris quidem mandetur: ſed per memoriam ſucceſſorum celebretur. ſiue *ab arca*, in qua, quæ clauſa ſunt, tuta manent. cuius ipſius origo ab arcendo pendet.

Arcere eſt continere. vnde & *arcus* in ædificijs dictu eſt: quia ſe ipſum continet. Alij dicunt *arcum* dictum eſſe ab opere arrigendo in altitudinem. Arcere prohibere eſt. ſimiliter *abarcet* prohibet. *porcet* quoque dictum ab antiquis, quaſi porro arcet, & pro eo quod eſt continet, ponitur. vnde & *coercere* continere dicimus. trahitur autem hoc verbum à Græcorum magiſtratu, quem illi ἄρχοντα vocant: in cuius poteſtate eſt cogere, vel prohibere.

Arcubiæ qui excubabant in arce.

Arcula dicebatur auis, quæ in auſpicijs vetabat aliquid fieri.

Arculata dicebantur circuli, qui ex farina in ſacrificijs fiebant.

Arculum appellabant circulum, quem capiti imponebant ad ſuſtinenda commodius vaſa, quæ ad ſacra publica capite portabant.

Arculus putabatur etiam deus, qui tutelam gereret arcarum.

Arcuma genus plauſtri eſt modici, quo homo geſtari poſſit.

Area proprie dicitur locus vacuus, quaſi exaruerit, & non poſſit quidquam generare.

Arferia aqua, quæ inferis libabatur. dicta à ferendo, ſiue vas vini, quod ſacris adhibebatur.

Argea loca Romea appellantur: quod in his ſepulti eſſent quidam Argiuorum illuſtres viri.

Argennon argentum percandidum.

Argeos vocabant ſcirpeas effigies, quæ per virgines Veſtales annis ſingulis iaciebantur in Tiberim.

Argus, oculeus. Argus nomen eſt hominis, qui fuiſſe fingitur oculis plenus.

Argutum iri, in diſcrimen vocari.

Aridum proprie eſt, quod naturalem humorem amiſit. dicitur autem per contrariam ſignificationem, quod irrigari deſierit. nam Græco irrigare eſt ἄρδειν.

Arilator, qui etiam cocio appellatur. dictus videtur à voce Græca, quæ eſt αἴρειν, id eſt tollere. quia ſequitur merces, ex quibus quid cadens lucelli poſſit tollere. *lucellum* deminutiuum eſt à lucro.

Ariminum à nomine fluminis propinqui, eſt dictum.

Aristophorum vas, in quo prandium fertur, vt discus.

Arma propriè dicuntur ab armis, id est humeris, dependentia: vt scutū, gladius, pugio, sica. & ea, quib. prope præliatur: sicut *tela*, quibus procul.

Armata dicebatur virgo sacrificans, cui lacinia togæ in humerum erat reiecta. Legibus etiam Laurentium sancitum est, ne pomū ex alieno legatur *in armum*, id est, quod humeri onus sit.

Armentum id genus pecoris appellatur; quod est idoneum ad opus armorum. Inuenies tamen fœminine *armentas* apud Enniū positum.

Armillas ex auro, quas viri militares ab imperatoribus donati gerunt, dictas esse existimant, quod antiqui humeros cum brachijs armos vocabant. vnde *arma* ab his dependentia sunt vocata.

Armillum vas vinarium in sacris dictum, quod *armo*, id est humero deportetur.

Armilustrium festum erat apud Romanos, quo res diuinas armati faciebant, ac dum sacrificarent, tubis canebant.

Arna caput, agni caput.

Arquites, arcu præliantes, qui nunc dicuntur sagittarij.

Arse verse, auerte ignem significat. Tuscorum enim lingua *arse*, auerte: *verse* ignem constat appellari. vnde Afranius ait: Inscribat aliquis in ostio ARSE VERSE.

Arsineum, ornamentum capitis muliebris.

Artifices dicti, quod scientiam suam per artus exercent: siue quod apte opera inter se artent: qua ex causa etiam *artes* appellatæ sunt.

Artitus, bonis instructus artibus.

Artus ex Græco appellantur, quos illi ἄρθρα dicunt. siue artus dicti, quod membra membris artentur.

Aruum dicimus agrum needum satum.

Arytenam, siue artenam, vas ab hauriendo sic appellabant.

Asparagus herba dicta, quod in aspero virgulto nascatur.

Assa dicebatur cantus tibiarum.

Asseres dicti quod assideāt parieti, trabibusque.

Assiratum apud antiquos dicebatur genus quoddā potionis ex vino & sanguine temperatum: quod Latini prisci sanguinem *assir* vocarent.

Ast significat at, sed, vel autem.

Asiu apud poetas asturiam significat. cuius origo ex Græco ab oppido ἄστυ deducitur: in quo qui conuerset assidue sint cauti, atq; acuti esse videantur.

Astutus, arte tutus.

At differentiam rerum significat. vt cum dicimus, Scipio est bellator, at M. Cato orator.

Atanuuium est poculi fictilis genus, quo in sacrificijs Romani vtebantur sacerdotes Potitij.

Atauus: quia *tata* est aui, id est pater: vt pueri vsurpare solent.

Atra bilis ab atro. id est, animi vitio dicta. est enim atrū nigrū, id est, à cādore remotum.

Atratus atri coloris.

Atriplexum herba, quæ nunc atriplex dicitur.

Atrium propriè est genus ædificij ante ædem continens mediam aream, in quam collecta ex omni tecto pluuia descendit. dictum autem atrium, vel quia id genus ædificij Atriæ primum in Etruria sit institutum: vel quia à terra oriatur quasi *aterreum*.

Atroces appellantur ex Græco, quia illi atrocia appellant, quæ cruda sunt. siue atrox dicitur ab eo, quod nihil timeat. τρεῖν enim Græci dicunt timere.

Atta appellantur, qui propter vitium crurum, aut pedum plantis insistunt: & attingunt magis terram, quam ambulant. quòd cognomen Quintio poetæ adhæsit.

Attam pro reuerentia seni cuilibet dicimus: quasi eum aui nomine appellemus.

Atticissat, Attice loquitur. Plautus: non Atticissat, sed Sicilissat, id est Sicule loquitur.

Attinge pro attingam posuere.

Auctia sæpe aucta.

Auctuarium dicebant antiqui, quod supra mensuram, vel pondus iustum adijciebatur, vt cumulus vocatur in modio.

Auctor communis generis apud antiquos.

Auctum vocabatur spatium circi, quod supra definitum modum victoriæ adiungitur.

Audacia ab auide, i. cupide agendo dicta est.

Audacias pluraliter Cato dixit.

Audax deminutiuum facit audaculus.

Audiuitaui. sæpe audiui.

Auentinus mons intra vrbem dictus est: quod ibi rex Albanorum Auentinus bello fuerit extinctus: atque sepultus.

Auere nihil aliud est, quam cupere, argumento est *auidum & auiditatem*. ex quibus præcipua cupiditas intelligitur, cum significet & gaudere.

Aues ab aduentu earum dicuntur, quod inde veniant, vnde quis non suspicetur.

Augur ab auibus, gerendóque dictus: quia per eum auium gestus edicitur: siue ab auium garritu: vnde & *augurium*.

Auguraculum appellabant antiqui, quam nos arcem dicimus: quod ibi augures publice auspicarentur.

Augustus locus sanctus, ab auium gestu: id est quia ab auibus significatus est, sic dictus: siue ab auium gustatu: quia aues pastæ id ratum fecere.

Auidus à non videndo, propter nimiam cupiditatem appellatur. sicut *amens*, qui mentem suam non habet.

Auillas agnas recentis partus.

Aulas antiqui dicebant, quas nos dicimus ollas: quia nullam literam geminabant. Itaque *aulicoqua* exta, quæ in aulis coquebantur, dicebant, id est elixa.

Auolant, euolant.

Aureas dicebant frenos, quibus equorum aures religantur.

Aureax auriga, *aureas* enim dicebatur frenum, quod ad aures equorum religabatur. *orias* quo ora coercebantur.

Aureliam familiam ex Sabinis oriundam à Sole dictam putant: quod ei publice à populo Romano datus sit locus, in quo sacra facerent Soli. qui ex hoc Auselij dicebantur, vt Valesij, Papisij: pro eo, quod est Valerij, Papirij.

Auricalchum, vel oricalchum quidam putant compositum ex aere, & auro: siue quod colorem habeat aureum. *oricalchum* sane dicitur, quod in montuosis locis inuenitur. mons etenim Græce ὄρος appellatur.

Auritus à magnis auribus dicitur, vt sunt asinorum & leporũ, alias ab audiendi facultate.

Aurum dictum, quia præcipue custoditur. Græce enim αὔειν, custodire dicitur. vnde & thesaurum Hippocrates medicus de nomine inuentoris id dictum putat. quem vocitatum ait Aurum. quidam à similitudine auroræ coloris nomen traxisse existimant. nonnulli quia mentes hominum auertat. alij à Sabinis translatum putant: quod illi ausum dicebant.

Ausculari dicebant antiqui pro *osculari*, quod est os cum ore conterre.

Ausis, audeas.

Ausoniam appellauit Auson Vlyssis, & Calypsus filius eam primam partem Italiæ, in qua sunt vrbes Beneuentum, & Cales. deinde paulatim tota quoque Italia, quæ Apennino finitur. dicta est Ausonia ab eodem duce à quo etiam conditã fuisse Auruncam vrbem ferunt.

Auspicium ab aue spicienda. nam quod nos cum præpositione dicimus aspicio: apud veteres sine A præpositione spicio dicebatur.

Autumnum quidam dictum existimant, quod tunc maxime augeantur hominum opes coactis agrorum fructibus.

Auunculus matris meæ frater, traxit appellationem ab eo, quod neque tertius à me, vt auus est: sed non eiusdem iuris. ideoque vocabuli facta deminutio est, siue auunculus appellatur, quod aut locum obtineat, & proximitate tueatur sororis filium.

Auus patris, matrisq. pater. dictus à Græco vocabulo, quod est apud eos [illegible], mutatis quibusdam literis. Alij volunt, quod ex ea voce appelletur, quod apud eosdem Græcos [illegible] appellatur, significatq. magnum. cum veluti magnus pater [illegible]. Alij putant auum di[illegible], quia ad [illegible] eat, quasi ad duum: vel quia ad patrem sit additus.

Auxiliares dicuntur in bello socij Romanorum exterarum nationum: dicti ex Græco vocabulo αὔξησις, quod nos dicimus rerum crescentium auctionem.

Auxilla, olla paruula.

Axamenta dicebantur carmina saliaria, quæ à Saliis sacerdotibus componebantur in vniuersos homines (composita.) Nam in deos singulos versus facti, à nominibus eorum appellabantur. vt Ianualij, Iunonij, Mineruij.

Axare, nominare.

Axe adglomerati, vniuersi stantes, id est cohortibus, aut legionibus.

Axis, quem Græci ἄξονα dicunt, plures habet significationes. Nam & pars cæli septentrionalis, & stipes teres, circa quem rota vertitur: & tabula sectilis axis appellatur.

Axitiosi factiosi dicebantur: cum plures vna quid agerent, facerentque. *Axit* autem antiquos dixisse, pro egerit, manifestum est. vnde *axites* mulieres, siue dij dicebantur vna agentes.

B

Bacar vas vinarium simile bacrioni.

Bacchanalia dicebantur Bacchi festa.

Bacrionem dicebant genus vasis longioris manubrij. hoc alij *trullam* appellant.

Baiulos dicebant antiqui, quos nunc dicimus operarios. vnde adhuc *baiulari* dicitur.

Balana nomen à Græco descendit. hanc illi φάλαιναν dicunt antiqua consuetudine, qua πύῤῥον *burrum*, πύξον *buxum* dicebant. Balænam belluam marinam, ipsam dicunt esse pistricem, ipsam esse cetum.

Bajatrones, & blateas bullas luti ex itineribus: aut quod de calceamentorum soleis eraditur, appellabant.

Barathrum Græci appellant locum præcipitem, vnde emergi non possit. dictum ab eo, quod est βαθύ.

Barbari dicebantur antiquitus omnes gentes exceptis Græcis. vnde Plautus Næuium poetam Latinum, barbarum dixit. & de se cum transferre fabulam ex Græco, dixit. M. Attius vortit barbare (Fortasse & hinc noster apostolus Græcis, ac barbaris se debitorem esse fatetur.)

Barbaricum appellatur clamor exercitus: videlicet quod eo genere barbari vtantur.

Bardus stultus à tarditate ingenij appellatur. Cæcilius: nimis audacem, nimisque bardum, barbarum. trahitur autem à Græco, quod illi βραδὺν dicunt. *Bardus* Gallice cantor appellatur, qui virorum fortium laudes canit, à gente Bardorum, de quibus Lucanus. Plurima securi fudistis carmina Bardi.

Barium vrbem Italiæ appellauerunt conditores eius expulsi ex insula Bara, quæ non

longè est à Brundisio.

Barrire elephanti dicuntur, sicut oues dicimus *balare*, vtique à sono ipso vocis.

Basilica ἀπὸ τοῦ βασιλέως, hoc est rege dicta.

Basilicum, regale.

Basiliscus appellatur genus serpentis. vel quod in capite habeat album instar diadematis: vel quod reliqua serpentum genera vim eius fugiant.

Batus genus herbæ.

Bellarium, & *bellaria* res aptas bellis appellabant.

Bellicrepam saltationem dicebant, quando cum armis saltabant. quod à Romulo institutum est: ne simile pateretur, quod fecerat ipse, cum à ludis Sabinorum virgines rapuit.

Bellitudinem sicut magnitudinem Verrius dixit.

Bellona dicebatur dea bellorum, ante cuius templum erat columella, quæ bellica vocabatur, supra quam iaciebant, cum bellum indicebatur.

Bellule, apud Plautũ deminutiuum aduerbium est à bene, quod facit belle, & bellule.

Bellum à belluis dicitur: quia belluarum sit perniciosa dissensio.

Bellutus bestiæ similis.

Beneficiarij dicebantur milites, qui vacabant muneris beneficio. è contrario *munifices* vocabantur, qui non vacabant, sed munus reipublicæ faciebant.

Beneuentum colonia cum deduceretur, appellari cœptum est melioris ominis causa. namq; eam vrbem antea Græci incolentes μαλόεντα appellarunt.

Benignus proprie dicitur is, qui bonis, & dignis largitur. est autem compositum ex bono, & gignendo.

Benna, lingua Gallica, genus vehiculi appellatur. vnde vocantur conbennones in eadem benna sedentes.

Bes appellatum est, quod bis triens sit, quamuis dura compositio fiat bessis ex triente. bessis vnciæ octo sunt, triens quatuor.

Bibliotheca & apud Græcos, & apud Latinos, tam librorum magnus per se numerus, quam locus ipse, in quo libri collocati sunt, appellantur.

Bidental dicebant quoddam templum, quod in eo bidentibus hostiis sacrificaretur. *Bidentes* autem sunt oues duos dentes longiores ceteris habentes.

Bigenera dicuntur animalia ex diuerso genere nata, vt leopardus ex leone & panthera; cicurissus ex apro & scropha domestica, mulus ex equa & asino.

Bigna geminæ dicuntur, quia bis vna die natæ sunt.

Bilbit factum à similitudine sonitus, qui fit in vase. Neuius. Bilbit amphora, inquit.

Bilingues Brutates, Ennius dixit, quod Brutij & Osce, & Græce loqui soliti sint, sunt autem Italiæ populi vicini Lucanis.

Billis apud Afros appellatur semen humanum humi profusum.

Binominis, cui geminum est nomen, vt Numa Pompilius, Tullus Hostilius.

Biseta porca dicitur, cuius à ceruice setæ bifariam diuiduntur, cum iam esse incipit maior sex mensium.

Bitienses dicuntur, qui peregrinant assidue.

Blandicella verba blanda per deminutionem sunt dicta.

Blaterare est stulte, & percupide loqui, quod à Græco βλὰξ originem ducit. sed & camelos, cum voces edunt, blaterare dicimus.

Blennos stultos esse Plautus indicat, qui ait: Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones.

Blitum genus oleris à saporis stupore appellatum esse ex Greco putatur. quod ab his βλὰξ dicatur stupidus.

Boa serpens est aquatilis. quem Græci ὕδρον vocant, à qua icti obturgescunt. crurum quoq; tumor viæ labore collectus boa appellatur.

Boare, id est clamare, à Græco descendit βοᾶν.

Boarium forum Romę dicebatur, quod ibi venderentur boues.

Bocas genus piscis à boando, id est vocem emittendo appellatur.

Boia, id est genus vinculorum, tam ligneæ, quam ferreæ dicuntur.

Boicus ager dicitur, qui fuit Boiorũ Gallorum. is autem est in Gallia citra Alpes, quæ togata dicitur, in qua sunt Mediolanenses.

Bombitatio est sonus apum. ab ipso sonitu dictus, sicut *mugitus* boum, *hinnitus* equorum.

Bona, id est substantia rerum. dicta sunt quod digna sint bonis.

Botulus genus farciminis propter connexionem à bolis sic appellatur.

Bidentem b. dentem à dentium numero dicunt appellari.

Bouinatur conuiciatur.

Brachium nos, Græci βραχίονα dicunt, quod deducitur à βραχύ, id est breue: eo quod ab humeris ad manus breuiores sint, quam à coxis plantæ.

Brassica à præsecando est dicta.

Breue à Gręco descendit, quod est βραχύ.

Bruma à breuitate dierum dicta.

Brundisium quidam poetæ breuitatis causa Brendam dixerunt.

Brutianæ parmæ dicebantur scuta, quibus Brutiani sunt vsi.

Brutiani dicebantur, qui officia seruilia magistratibus præstabant: eo quod hi primum se Hannibali tradiderant, & cũ eo perseuerauerunt, vsque dum recederet de Italia.

Brutum antiqui grauem dicebant.

Bubinare est menstruo mulierum sanguine in-

ne inquinati. Lucilius: Hæc, inquit, te imbubinat, & contra te iubulbitat. *Imbulbitare* est puerili stercore inquinari, dictum ex fimo, quod Græci appellant βόλβιτον.

Bubieum est genus quoddam vini.

Buccina quam nos appellamus, Græci buchianon à similitudine soni dicunt.

Bucephalus vocatus est equus Alexandri regis, propter quandam bubuli capitis similitudinem.

Bucerum pecus de bubus dicimus.

Bulgas Galli sacculos scorteos appellant.

Bulimam Græci magnam famem dicunt, adsueti magnis & amplis rebus præponere βοῦ, à magnitudine scilicet bouis. hinc est, quod grandes pueros *bupædas* appellant, & mariscam ficum, *busycon*.

Bulla aurea insigne erat puerorum prætextatorum, quæ dependebat eis à pectore, vt significaretur eam ætatem alterius regendam consilio. dicta autem est à Græco sermone βουλή, quod consilium dicitur Latine. vel quia eam partem corporis bulla contingat, id est pectus, in quo naturale manet consilium.

Burranica potio appellatur, lacte commixtum sapa. à rufo colore, quem *burrum* vocant.

Burranicum, genus vasis.

Burrum dicebant antiqui, quod nunc dicimus rufum. vnde rustici burram appellant *buculam*, quare rostrum habet rufum. pari modo rubens cibo ac potione ex prandio burrus appellatur.

Bustum propriè dicitur locus, in quo mortuus est combustus & sepultus. diciturque bustum quasi bene vstum. vbi vero combustus quis tantummodo, alibi vero est sepultus, is locus ab vrendo *vstrina* vocatur. sed modo bustum, eo, quod sepelitur, *sepulchra* vocamus.

Buteo genus auis, quæ ex eo se alit, quod accipitri eripuit: vastitatisque est causa his locis, quæ intrauerit, vt bubo: à quo etiam appellatur buteo.

Butubata, Næuius pro nugatoriis posuit, hoc est nullius dignationis.

C

CAcula seruus militis. Plautus. Video caculam militarem. dicitur autem à Græco κᾶλον, quod fustibus clauisque ligneis ad tutelam dominorum armari soliti sint.

Caculatum, seruitium.

Cadmea terra, quæ in æs conijcitur, vt fiat orichalcum.

Caduca auspicia dicunt, cum aliquid in templo excidit, veluti virga è manu.

Caduceatores legati pacem petentes. Cato Caduceatori, inquit, nemo homo nocet.

Cæcultant. cæcis proximi sunt oculorum acie obtusa. Plautus: Num nam mihi oculi cæcultant, est'ne hic noster Hermio?

Cæcultare est cæcos imitari.

Caculus condidit Præneste. Vnde putant Cæcilios ortos, quorum erat nobilis familia apud Romanos. Alij appellatos eos dicunt à Cæcade Troiano Æneæ comite.

Cæcũ vallum dicitur, in quo præacuti pali terræ adfixi, herbis vel frondib. occuluntur.

Cadem putant ex Græco dici, quod apud illos κτείνειν significat interficere.

Cadere à cędendo dictum.

Caditia tabernæ in via Appia à domini nomine sunt vocatæ.

Calassis, cælaueris.

Cælestia auguria vocant, cum fulminat, aut tonat.

Cælibem dictum existimant, quod dignam cælo vitam agat.

Cælla, quod ea cælentur, quę volumus esse occulta.

Cæna apud antiquos dicebatur, quod nunc est prandium. *Vesperna*, quam nunc cęnam appellamus.

Cænacula dicitur, ad quæ scalis ascenditur.

Cærimoniarum causam alij ab oppido Cære dictā existimāt: alij à caritate dictam iudicant.

Cæsar, quod est cognomen Iuliorum, à cæsarie dictus est, quia scilicet cum cæsarie natus est.

Cæsariati, comati.

Cæsones appellantur ex vtero matris exsecti.

Cæstus vocantur & ij, quibus pugiles dimicant. & genus quoddam muliebris ornatus.

Calasis tunicæ genus quod Græcei καλάσιριν dicunt. Alij dicunt nodum esse tunicæ muliebris, quo connexę circa ceruicem tunica submittitur.

Calathos Græci, nos dicimus quasillos.

Calatores dicebant serui ἀπὸ τοῦ καλεῖν, quod est vocare: quia semper vocari possent ob necessitatem seruitutis.

Calbeos armillas dicebant, quibus triumphantes vtebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur.

Calces ampullæ plumbeæ.

Calicata ædificia calce polita. Calicatis calce politis.

Calim antiqui dicebant pro clam: vt *nis* pro nobis: *sam* pro suam, *im* pro eum.

Calipera genus vestimenti, quo capita operiebant.

Calix, quod in eo calidum bibitur: vel à Græco κύλιξ.

Calones calcei ex ligno facti. Calones militum serui, dicti, quia ligneas clauas gerebant, quæ Græci κᾶλα vocant. Is quoque qui huiusmodi telo vtitur, *clauator* appellatur.

Calpar vinum nouum: quod ex dolio demitur

sacrificij causa ante, quam gustetur. Ioui.n. prius sua vina libabant, quæ appellabant *festa vinalia.*] ¶Calpar genus vasis fictilis.

Calpurnij à Calpo Numæ regis filio sunt oriundi.

Camara, & *camuri boues* à curuatione, ex Græco καμπὴ dicuntur.

Cameis virginibus supplicare nupturæ solitæ erant.

Camenæ musæ à carminibus sunt dictæ: vel quod canunt antiquorum laudes: vel quod sint castæ mentis præsides.

Camillus proprie appellatur puer ingenuus.

Cana dicunt Græci, nos canistra, & per deminutionem canistellam.

Canalicolæ forenses, homines pauperes dicti, quod circa canales fori consisterent.

Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per deminutionem *cancelli*, ex quo genere sunt *calces*, qui per deminutionem appellantur calculi.

Candelabrum dictum, quod in eo candelæ figantur.

Canentas capitis ornamenta.

Canephora mulier appellatur, quæ fert canum, id est qualum; quod est cistæ genus.

Canicæ furfures de farre, à cibo canum vocatæ.

Canitudinem pro canitie. Plautus: Stultus est aduersus ætatem, & capitis canitudinem.

Cannensem cursorem Titinius pro pistore dixit.

Canta pro cantata ponebant.

Cantherius hoc distat ab equo, quod maialis à verre, capus à gallo, veruex ab ariete. est.n. cantherius equus, cui testiculi amputantur.

Canturnum nomen loci.

Caperatum rugosum, à cornuum caprinorum similitudine dicitur.

Capidulum genus vestimenti, quo caput tegebatur.

Capillatam vel capillarem arborem dicebant, in qua capillum tonsum suspendebant.

Capis poculi genus dictum à capiendo.

Capita deorum appellabantur fasciculi facti de verbenis.

Capital facinus, quod capitis pœna luitur. Capital linteum quoddam, quo in sacrificiis vtebantur.

Capitalis lucus, vbi si quid violatum est, caput violatoris expiatur.

Capitarium æs, quod capi potest.

Cappas marinos equos Græci à flexione posteriorum partium appellant.

Capræ dictæ, quod omne virgultum carpant, siue à crepitu crurum. Vnde & *crepas* eas prisci dixerunt.

Capreoli vitium cincinni intorti, quia ad locum capiendum tendunt appellati.

Capritia appellatur ager, qui vulgo ad Capræ paludes dici solet.

Capronæ equorum iubæ in frontem deuexæ dictæ quasi à capite pronæ.

Capruunculum vas fictile.

Capsa à Græco appellantur. Has illi καμψάρας dicunt.

Capsit, prehenderit.

Captus locus dicitur ad sacrificandum legitime constitutus.

Capuam in Campania quidam à Capy appellatam ferunt, quem à pede introrsus curuato nominatum antiqui, nostri *Falconem* vocant: alij à planicie regionis.

Capulum & manubrium gladij vocatur: & id quo mortui efferuntur. vtrunque à capiendo dictum, sane à capulo fit capularis.

Caput ex Græco, dictum quod illi interdum [illegible] dicunt.

Carinantes, probra obiectantes, à carina dicti, quæ est infima pars nauis: sic illi fortis infimæ.

Carissam apud Lucilium vafram significat.

Carnificis loco habebatur is, qui se vulnerasset, vt moreretur.

Casa à cauatione dicta.

Casaria, quæ custodit casam.

Cascum, antiquum.

Caseus à coeundo dictus.

Casinam fabulam Plautus inscripsit ab ancillæ nomine Casina, quam amari à sene introduxit.

Casnar, senex Oscorum lingua.

Cassabundus crebro cadens.

Cassia via à Cassio strata.

Cassiculum, reticulum, à cassibus per deminutionem dictum.

Cassilam antiqui pro casside ponebant.

Casta mola genus sacrificij, quod Vestales virgines faciebant.

Castrensi corona donabatur, qui primus hostium castra pugnando introisset. cui insigne erat ex auro vallum.

Casus dicimus non modo ea, quæ fortuito hominibus accidunt, sed etiam vocabulorum formas, quia in aliam, atque aliam cadunt effigiem.

Catachresin tropum nos abusionem dicimus, cum alienis abutimur perinde, ac propriis cum propria deficiunt.

Catamitum pro Ganymede dixerunt, qui fuit Iouis concubinus.

Catampo genus est lusus.

Catax, claudus.

Catifons, ex quo aqua Petronia in Tiberim fluit; dictus, quod in agro cuiusdam fuerit Cati.

Catillatio graue opprobrium hominibus generosis obijciebatur, siqui prouincias amicas populi Romani expoliassent.

Catillones appellabant antiqui gulosos.

Catones appellantur portus in mari interio-

res

res arte & manu facti.

Catularia porta Romæ dicta est, quia non longe ab ea ad placandum caniculæ sidus frugibus inimicum rufæ canes immolabantur, vt fruges flauescentes ad maturitatem perducerentur.

Catulinam carnem esitauisse, hoc est comedisse Romanos Plautus in Saturione refert.

Catulus genus quoddam vinculi, qui interdum *canis* appellatur.

Caudeca cistellæ ex iunco, à similitudine equinæ caudæ factæ.

Caudicaria naues ex tabulis crassioribus factæ.

Caulares hostia dicebantur, quod cauiæ, id est pars hostiæ cauda tenus diceretur, & ponebatur in sacrificio pro collegio pontificum quinto quoque anno.

Cauillatio est iocosa calumniatio.

Cauillum, cauillatio, id est irrisio.

Cautionem dicebant, quam modo dicimus cautionem.

Caula à cauo dictæ. antiquitus enim ante vsum tectorum oues in antris claudebantur.

Cauum à chao dictum, & eius inanitate.

Celeres antiqui dixerunt, quos nunc equites dicimus, à Celere interfectore Remi qui initio à Romulo iis præpositus fuit qui primitus electi fuerunt ex singulis curiis deni, ideoque omnino trecenti fuere.

Celibari hasta caput nubentis comebatur, quæ in corpore gladiatoris steterit abiecti, occisique, vt quemadmodum illa coniuncta fuerit cum corpore gladiatoris, sic ipsa cum viro sit. vel quia matronæ Iunonis Curitis in tutela sint, quæ ita appellabatur à ferenda hasta. quæ lingua Sabinorum *curis* dicitur. vel quod fortes viros genituras ominetur. vel quod nuptiali iure imperio viri subiicitur nubens: quia hasta summa armorum, & imperij est. quam ob causam viri fortes ea donantur, captiui sub eadem veneunt, quos Græci δορυαλώτους ἢ δορυκτήτους vocant.

Celsus, ex Græco κέλης eques dictus.

Cenina vrbs, quæ fuit vicina Romæ, à Cenite conditore appellata.

Censere nunc significat putare, nunc suadere, nunc decernere.

Censio æstimatio. vnde *censores*. *Censio hastaria* dicebatur, cum militi multæ nomine ob delictum militare indicebatur, quod hastas daret. *Censionem facere* dicebatur censor, cum multam equiti irrogabat.

Censores dicti, quod rem suam quisque tanti æstimare solitus sit, quantum illi censuerint.

Censui censendo agri proprie appellantur, qui & emi, & venire iure ciuili possunt.

Centaurion medicamentum à Chirone centauro inuentum.

Centenaria cœnæ dicebantur, in quas lege Licinia non plus centussibus, præter terra nata impendebatur: id est, centum assibus (qui erant breues nummi ex ære.)

Centenas pondo dicebant antiqui referentes ad libras.

Centumuiralia iudicia à centum viris sunt dicta. Nam, cum essent Romæ triginta & quinque tribus, (quæ & curiæ dictæ sunt) terni ex singulis tribubus sunt electi ad iudicandum, qui centumuiri appellati sunt, & licet quinque amplius, quam centum fuerint, tamen quo facilius nominarentur, centumuiri sunt dicti. Centumuiralia iudicia, quæ centumuiri iudicabant.

Centuria in agris significat ducenta iugera: in re militari centum homines.

Centuriata comitia, (item curiata) dicebantur, quia populus Romanus (per centenas turmas diuisus erat.)

Centuriatus ager in ducenta iugera definitus. quia Romulus centenis ciuibus ducenta iugera tribuit.

Centuriones antea, qui nunc Centurio, & *curiones* & *decuriones* dicebantur.

Cercolopis genus simiæ, quæ vltimam partem caudæ villosam habet.

Cercopa Græci appellant lucrari vndique cupientem. quasi κέρδωνα, quem nos quoque *lucrionem* vocamus.

Cereos Saturnalibus muneri dabant humiliores potentioribus, quia candelis pauperes, locupletes cereis vtebantur.

Cermalus locus in vrbe sic nominatus.

Cernuus calciamenti genus.

Cerritus furiosus.

Cerrones leues & inepti à cratibus dicti: quod Siculi aduersus Athenienses cratibus pro scutis sunt vsi, quas Græci γέῤῥα appellant.

Ceruaria ouis, quæ pro cerua immolabatur.

Ceruus, quod κέρατα, id est cornua gerat, dictus.

Cespes est terra in modum lateris cæsa, cum herba, siue frutex recisus & truncatus est.

Cesticillus appellatur circulus, quem superponit capiti, qui aliquid est laturus in capite.

Chalcidonicum genus ædificij, ab vrbe Chalcida dictum.

Chaos appellat Hesiodus confusam quandam ab initio vnitatem hiantem, patentemq. in profundum, ex eo & χαίνειν Græci, & nos *hiare* dicimus. Vnde *Ianus* detracta aspiratione nominatur ideo, quod fuerit omnium primus, cui primo supplicabant velut parenti, & à quo rerum omnium factum putabant initium.

Chilo dicitur cognomento à magnitudine labrorum. *Cilo* sine aspiratione, cui frons est eminentior, ac dextra, sinistraque velut recisa videtur.

Chœnica, mensuræ genus.

Choragium, instrumentum scenarum.

Cibus appellatur ex Græco, quòd illi *peram*, in qua cibum recondunt, κίβισιν appellant.

Cicatricare, cicatricem inducere.

Ciccum membrana tenuis malorum punicorum.

Cicindela genus muscarum, quod noctu lucet, videlicet à candore. Vnde etiam *candelabra* putantur appellata.

Cicuma auis noctua.

Ciere nominare.

Cilium est folliculus, quo oculus tegitur. vnde fit *supercilium*.

Cilliba, mensæ rotundæ.

Cimbri lingua Gallica latrones dicuntur.

Cimmerij dicuntur homines qui frigoribus occupatas terras incolunt. quales fuerunt inter Baias & Cumas in ea regione, in qua conuallis satis eminenti iugo circundata est, quæ neque matutino, neque vespertino tempore sole contegitur.

Cincia locus Romæ, vbi Cinciorum monumentum fuit.

Cinita flaminica veste velata.

Cingula noua nupta præcingebatur, quod vir in lecto soluebat, factum ex lana ouis: vt sicut illa in glomos sublata coniuncta inter se sit; sic vir suus secum cinctus, vinctúsq; esset. Hunc Herculaneo nodo vinctum vir soluit ominis gratia: vt sic ipse felix sit in suscipiendis liberis, vt fuit Hercules, qui LXX. liberos reliquit.

Cinguli appellabant homines, qui in his locis, vbi cingi solet, satis sunt tenues.

Cinxia Iunonis nomen sanctum habebatur in nuptiis, quod initio coniugij solutio erat cinguli, quo noua nupta erat cincta.

Circanea dicitur auis, quæ volans circuitum facit.

Circites, circuli ex ære facti.

Circumluuium ius prædiorum.

Cispius mons in vrbe Esquilinæ regionis de nomine cuiusdam hominis dictus.

Cisterna dicta est, quod cis in est infra terram.

Citeria appellabatur effigies quædam arguta, & loquax, ridiculi gratia, quæ in pompa vehi solita sit. Cato in M. Cæcilium. Quid ego cum illo disertem amplius, quem ego deniq; credo in pompa vectitatum ire ludis pro citeria, atque cum spectatoribus sermocinaturum?

Citimus, extremus. Vls enim facit vltra, vltimus cis, citra, citimus.

Citior comparatiuum à cito. Plautus. Nullam ego rem citiorem apud homines esse, quam famam reor.

Citrosa vestis appellata est à similitudine citri.

Ciuicam coronam ciuis salutis suæ causa seruatus in prælio dabat: quæ erat ilignea frondem habens perennem.

Clacenaix, genus conchæ.

Clam à clauibus dictum, quod his, quæ cælare volumus, claudimus.

Claritudinem claritatem.

Classes clypeatas antiqui dixerunt, quos nunc exercitus vocamus.

Classici testes dicebantur, qui signandis testamentis adhibebantur.

Classis procincta, exercitus instructus.

Claua teli genus, qua Hercules vtebatur.

Clauata dicuntur aut vestimenta clauis intertexta, aut calciamenta clauis confixa.

Claudere & clauis ex Græco descendit. cuius rei tutelam penes Portumnum esse putabant, qui clauim manu tenere fingebatur, & deus putabatur esse portarum.

Claudiana tonitrua appellabantur, quia Claudius Pulcher instituit, vt ludis post scenam collectus lapidum ita fieret, vt veri tonitrus similitudinem imitaretur. nam antea leues admodum, & parui sonitus fiebant, cum claui & lapides in labrum æneum coniicerentur.

Clauim consuetudo erat mulieribus donare ob significandam partus facilitatem.

Clausula, quam Græci κολοφῶνα vocant, à breui conclusione est appellata.

Clauus annalis appellabatur qui figebatur in parietibus sacrarum ædium per annos singulos, vt per eos numerus colligeretur annorum.

Clientam pro cliente Plautus dixit.

Clingere cingere à Græco κλείειν dici manifestum est.

Clitellæ dicuntur non tantum eæ, quibus sarcinæ conligatæ mulis portantur, sed etiam locus Romæ propter similitudinem. & in via Flaminia loca quædam deuexa subinde & accliua. est etiam tormenti genus eodem nomine appellatum.

Cliuia auspicia dicebant, quæ aliquid fieri prohibebant. omnia enim difficilia cliuia vocabant. vnde & *cliui* loca ardua.

Cloaca à conluendo dictæ.

Cloacale flumen dixit Cato pro cloacarum omnium conluuie.

Cloacare, inquinare, vnde & cloacæ dictæ.

Clœlia familia à Clœlio Æneæ comite est appellata.

Clœliæ fossæ à Clœlio duce Albanorum dictæ.

Clucidatum dulce, & suaue dicebatur.

Cluma follicula ordei.

Cluna-

Clunaclum cultrum sanguinarium dictum vel quia clunes hostiarum diuidit: vel quia ad clunes dependet.

Clunes simias à clunibus tritis dictas existimant.

Clunes masculini. Plautus: Quasi lupus ab armis valeo, clunes infractos fero.

Clutum Græci κλυτὸν dicunt. Vnde accepta præpositione fit *inclutus*. In enim sæpe augendi causa adiicimus, vt inuocauit, inclamauit.

Clypeum antiqui ob rotunditatem etiam corium bouis appellarunt, in quo fœdus Gabiorum cum Romanis fuerat adscriptum.

Cnasonas, acus, quibus mulieres scalpunt caput.

Cnephosum antiqui dicebant tenebricosum. Græci enim κνέφας appellant obscurum.

Cocetum genus edulij ex melle & papauere factum.

Coclaca dicuntur lapides ex flumine rotundi ad coclearum similitudinem.

Cocciones dicti videntur à cunctatione, quod in emendis, vendendisque mercibus tardè perueniant ad iusti pretij finem. Itaque apud antiquos prima syllaba per V literam scribebatur.

Coctum à cogendo dicitur, quia coquendo coartetur, vt ad vtilitatem vescendi perducat.

Cocula vasa ænea coctionibus apta. alij cocula dicunt ligna minuta, quibus facile decoquantur obsonia.

Codeta ager, in quo frutices existunt in modum codarum equinarum. Codeta appellatur ager trans Tiberim, quod in eo virgulta nascuntur ad caudarum equinarum similitudinem.

Cœlius mons dictus est à Cœle quodam ex Etruria, qui Romulo auxilium aduersus Sabinos præbuit: eo quod in eo domicilium habuit.

Cœpiam futurum tempus ab eo, quod est cœpi. Cato: Cœpiam seditiosa verba loqui. Inuenitur quoque apud maiores & infinitiui modi *cœpere*.

Cogitatim aduerbialiter, pro cogitare.

Cogitatio dicta velut coagitatio, id est longa eiusdem rei agitatio in eadem mora consilij explicandi.

Cognitor est qui litem alterius suscipit coram eo, cui datus est. *procurator* autem absentis nomine auctor fit.

Cognitu facilia eadem ratione dicitur, qua dictu facilia & perfectu, & factu facilia.

Cognomines dicuntur, qui eiusdē sunt nominis.

Cohum lorum, quo temo buris cum iugo colligatur, à cohibendo dictum. Cohum poetæ cælum dixerunt à chaos; ex quo putabant cælum esse formatum.

Coinquere, deputare.

Collus quoque masculine dixerunt: est enim genus tormenti e corio.

Colluuiaris porcus dicitur, qui cibo permixto & colluuione nutritur.

Colophon dixerunt, cum aliquid finitum significaretur.

Colossus à Caleto artifice, à quo formatus est, dictus. Fuit enim apud Rhodum insulam statua solis alta pedes centum & quinque.

Columnæ dictæ, quod culmina sustineant.

Colurna hastilia ex corno arbore facta.

Comedum bona sua consumentem antiqui dixerunt. Comedo comedonis, qui, vt supra, bona sua consumit.

Comissatio à vicis, quos Græci κώμους dicunt, appellatur. in his enim habitabant prius, quam oppida conderentur. quibus in locis alij alios conuictus causa inuitabant.

Comitiales dies appellabant, cum in comitio conueniebant. qui locus à coeundo, id est simul veniendo dictus est.

Commentacula virgæ, quas flamines portant pergentes ad sacrificium, vt à se homines amoueant.

Commentaculum genus virgulæ, quæ in sacrificiis vtebantur.

Committere proprie est insimul mittere. Nunc eo vtimur & pro facere, aut pro relinquere, aut pro incipere.

Commugento, conuocanto.

Comœdiæ constat appellari ex eo, quod initio in vicis iuuenes cantare soliti essent conuenientes.

Comœdice figuratum à comœdo. Plautus: Euge heus adstitisti & dulce, & comœdice.

Comparsit Terentius pro compescuit posuit.

Compascuus ager, relictus ad pascendum communiter vicinis.

Comperce pro compesce dixerunt antiqui.

Compernes nominantur homines genibus plus iusto coniunctis.

Compescere est velut in eodem pascuo continere.

Compescere lucum, est lucum suis finibus cohibere.

Compilare est cogere, & in vnum condere.

Compitalia festa, quæ in compitis peragebant.

Compluriens à compluribus significat sæpe. Cato: Contumelias mihi dixisti compluriens.

Compræedes eiusdem rei populo sponsores.

Comptus, id est ornatus, à Græco descendit, apud quos κομεῖν dicitur comere. & κόμμωσις quod apud nos comis. & comæ dicuntur capilli cum aliqua cura compositi.

Conauditum, coauditum: sicut coangustatum dicitur.

Conceptiuæ feriæ festa dicebantur, quæ in-

certis diebus seruabantur, quotannis, vt *sementina, compitalicia.*

Conciliabulum dicitur locus, vbi in concilium conuenitur.

Conciliatrix, dicitur, quæ viris conciliat vxores, & vxoribus viros.

Concilium dicitur à populi consensu: siue concilium dicitur à *concalando*, id est vocando.

Concinnare est ante componere. *Concinere* enim conuenire est.

Concio conuentus dicta, quasi conuocatio. Concio significat conuentum, non tamen alium, quam eum, qui à magistratu, vel à sacerdote publico per præconem conuocatur. Concionem antiqui masculino genere posuere.

Concipilauisti dictum à Næuio pro corripuisti, & inuolasti.

Conclauata dicebantur, quæ sub eadem erant claue.

Conclauia dicuntur loca quæ vna claue clauduntur.

Condere, componere. Condere proprie est in vnum, & interiorem locum dare ad custodiam faciliorem. quod verbum nunc significat conscribere: nunc facere: nunc componere, & instruere.

Condicere est dicendo denuntiare.

Condictio in diem certum eius rei, quæ agitur, denuntiatio.

Condictum est, quod in communi est dictum.

Condulus anulus. *Condalium* similiter anuli genus.

Confecerunt, vna fecerunt.

Confeta sus dicebatur, quæ cum omni fetu adhibebatur ad sacrificium.

Confluges loca dicuntur, in quæ vndique confluunt venti.

Confœdusti fœdere coniuncti.

Confugelam antiqui, confugium dicebant.

Congruere dictum est à gruibus, quæ non se segregant, siue cum volant, siue cum pascunt.

Coniector, interpres somniorum.

Conium genus libaminis, quod farina conspersa faciebant. Comitum Afranius pro ornatu & excultu posuit.

Coninola occulta.

Conlatia oppidum fuit prope Romã, eo quod ibi opes aliarum ciuitatum fuerint conlatæ: à qua *porta* Romæ *Conlatina* dicta est.

Conlatinum sacrificium dicitur, quod ex conlatione offertur.

Conlatinum ventrem magnum, & turgidum dixit Plautus, quia in eum omnia edulia congeruntur.

Conlucare dicebant, cum profanæ siluæ rami deciderentur officientes lumini.

Conquirere, coercere.

Conregione, è regione.

Conruspari, conquirere. Plautus: Conruspare tua consilia in pectore.

Conscripti dicebantur, qui ex equestri ordine patribus adscribebantur, vt numerus Senatorum expleretur.

Consentia sacra, quæ ex multorum consensu sunt statuta.

Considerare à contemplatione siderum videtur appellari.

Consilium vel à consulendo dicitur, vel quod in vnam sententiam plurium mentes consiliant & conueniant. sed à silentio credibilius factum putatur quo maxime inuenitur.

Considere Ennius pro conticuere posuit.

Consiluere apud Ennium pro consæptum reperitur. Consiptum clauis præfixum.

Consponsor, coniurator.

Consponsos antiqui dicebant fide mutua colligatos.

Consternatio, quæ est concitatio quædam subita ex aliquo metu: à sternutamento deducta est: quod eo toto concutimur corpore.

Constitutus hominum à consistentium multitudine appellatur.

Consualia ludi dicebantur, quos in honorem Consi faciebant: quem deum consilij putabant.

Consuetionem Plautus pro consuetudine dixit.

Consulas antiqui ponebant, non tantum pro consilium petas, & perconteris: sed etiam pro iudices, & statuas.

Contagionem esse dicendum, non contagium.

Contemplari dictum est à *templo*: id est loco, qui ab omni parte aspici, vel ex quo omnis pars videri potest, quem antiqui templum nominabant.

Contestari est, cum vterque reus dicit, Testes estote. Cótestari litem dicuntur duo, aut plures aduersarij, quod ordinato iudicio vtraque pars dicere solet Testes estote.

Contignum frustum carnis cum septem costis demptum.

Contrarium æs, graue æs.

Contubernales dicuntur à tabernis, quæ fiebant ex tabulis. vnde & *tabernacula* dicta sunt, licet ex tentoriis, & ex pellibus fiant.

Contubernium dicitur contubernalium habitatio.

Contuoli oculi sunt in angustum coacti conniuentibus palpebris.

Conuallis est planities ex omni parte comprehensa montibus, collibusve. *Vallis* duobus lateribus inclusa planities. Vallis deminutiuum vallicula facit.

Conuenta conditio dicebatur, cum primus sermo de nuptiis, & earum conditione habebatur.

Conuentus quattuor modis intelligitur. Vno cum

cum quemlibet hominem ab aliquo conuentum esse dicimus: Altero, cum significatur multitudo ex compluribus generibus hominum contracta in vnum locum: Tertio, cum à magistratibus iudicij causâ populus congregatur: Quarto, cum aliquem in locum frequentia hominum supplicationis, aut gratulationis causâ colligitur.

Conuexum est ex omni parte declinatum, qualis est natura cæli, quod ex omni parte ad terram versus declinatum est.

Conuicium à vicis in quibus prius habitatum est, videtur dictum: vel immutata littera quasi conuocium.

Conuoti iidem votis obligati.

Copona taberna copiis dicta.

Coquitare pro coctitare, id est frequenter coquere, Plautus posuit.

Coquum & pistorem apud antiquos eundem fuisse accepimus. Næuius, Coquus inquit, edit Neptunum, Venerem, Cererem; significat per Cererem panem, per Neptunum pisces, per Venerem holera.

Corbitæ dicuntur naues onerariæ: quod in malo earum summo pro signo corbes solerent suspendi.

Corculum à corde dicebant antiqui solertem, & acutum. Plautus in Casina: Ego sum liber Meum corculum melliculum, verculum.

Corda frumenta, quæ sero maturescunt, vt *fœnum cordum*.

Corgo apud antiquos pro aduerbio, quod est profecto ponebatur.

Corinthienses ex eo dici cœperunt, ex quo coloni Corinthum sunt deducti, qui antea Corinthij sunt dicti. quam consuetudinem seruamus etiam cum Romanenses, & Hispanienses, & Sicilienses negotiatores dicimus, qui in alienis ciuitatibus negotiantur.

Corius apud antiquos masculino genere dicebatur. Plautus: Iam tibi tuis meritis crassus corius redditus est. Pari modo diuerso genere dicebant, hæc ludus, hæc metus, hæc amnis, hæc frons.

Cornicum diuarum locus erat trans Tiberim cornicibus dicatus, quod in Iunonis tutela esse putabantur.

Cornua Liberis patris simulachro adijciuntur, quem inuentorem vini dicunt: eo quod homines nimio vino truces fiunt.

Corolla deminutiuum est à corona. corollam noua nupta de florib. verbenis, herbisque à se lectis sub amiculo ferebat.

Corona, cum videatur à choro dici, caret tamen aspiratione: siue coronæ dicuntur, quod cohonorent eos, quibus imponuntur.

Corpulentis Ennius pro magnis dixit. nos corpulentum dicimus, corporis obesi hominem.

Cossi ab antiquis dicebantur natura rugosi corporis homines, à similitudine vermium ligno editorum, qui cossi appellantur.

Cotilia lacus appellatur, quod in eo est insula Cotila nominata à Græcis.

Coturnium vas, quo in sacrificijs vinum fundebatur.

Coturnix appellatur à sono vocis.

Cracentes graciles. Ennius: Succincti gladijs media regione cracentes.

Craticulum à Græco *κρατήρ* deducitur.

Crebrisuro apud Ennium significat vallum crebris suris, id est palis, munitum.

Creduas, credas, Plautus: Ipsus nec amat, nec tu creduas.

Creperum, dubium. vnde *increpitare* dicimus, quia male dicta fere incerta, & dubia sunt.

Crepidines, saxa prominentia.

Crepitulum ornamentum capitis. id enim in capitis motu crepitum facit.

Crepos Romani lupercos dicebant à crepitu pelliculorum, quem faciunt verberantes. Mos enim erat Romanis in lupercalibus nudos discurrere, & pellibus obuias quasque feminas ferire.

Creterra vocabulum trahitur à cratere, quod vas est vini.

Creui modo significat hereditatem adij: modo maior ætate, vel censu sum: modo iudicaui: modo diuisi. quæ omnia à duobus verbis cresco, & cerno veniunt: cuius vnius origo ex Græco trahitur, quod illi *κραίνειν* dicunt perficere.

Crines à discretione dicti, quam Græci *κρίσιν* appellant. nam iidem eos *κρινίδας* vocant.

Crocatio, coruorum vocis appellatio.

Crocotilum valde exile. Plautus: Extortis talis cum crocotilis crusculis.

Crocotinum genus operis pistorij.

Crucium, quod cruciat. Vnde Lucilius vinum insuaue crucium dixit.

Crumina sacculi genus. Plautus: Dij bene vortant, tene, tene, crumina minuerint triginta minæ.

Crusculum deminutiuum à crure.

Crustoria tabernæ à vasis potorijs crustatis dictæ.

Crustumina tribus à Tuscorum vrbe Crustumena dicta.

Cubam Sabini vocant eam, quam militares lecticam. vnde videtur deriuatum esse *cubiculum*.

Cubans auspicatur, qui in lecto quærit augurium.

Culcita, quod tomento inculcatur, appellata.

Culigna vos potorium. Cato, Culignâ inquit, in fœno Græco ponito, vt bene oleat. Culigna vas vinarium à Græco dicta, quam illi dicunt *κυλίχνα*.

Culina vocatur locus, in quo epulæ in fune-

re comburuntur.

Culiola cortices nucum viridium, dicta à similitudine culeorum, quibus vinum siue oleum continetur.

Culticula fusticulus quidem ligneus in sacris dicebatur.

Cumalter significat cum altero, dictum ab antiquis ita breuitatis causa, *vt sodes* pro si audes, *scilicet* pro scias licet, *sis* pro si vis.

Cumeram vocabant antiqui vas quoddã, quod opertum in nuptiis ferebant, in quo erant nubentis vtensilia, quod & camillum dicebant, eo quod sacrorum ministrum καμιλλον appellabant.

Cumerum vas nuptiale à similitudine cumerarum, quæ fiunt palmeæ vel sparteæ ad vsum popularem, sic appellatum.

Cum imperio esse dicebatur apud antiquos, cui nominatim à populo dabatur imperium.

Cum populo agere, hoc est populum ad concilium, aut comitia vocare.

Cum potestate esse dicebatur de eo, qui à populo alicui negotio præficiebatur.

Cuncti significat quidem omnes, sed coniuncti & congregati: at vero *omnes* etiam si diuersis locis sint.

Cuniculum, id est foramen sub terra occultum, aut ab animali, quod simile est lepori, appellatur, quod subterfossa terra est latere solitum, aut à cuneorum similitudine, qui omnem materiam intrant findentes.

Cunire est stercus facere. vnde & inquinare.

Cupes, & cupedia antiqui lautiores cibos nominabant. inde macellum forum cupedinis appellabant. Cupedia autem à cupiditate sunt dicta. vel, sicut Varro vult, quod ibi fuerit Cupedinis equitis domus, qui fuerat ob latrocinium damnatus.

Cupressi mortuorum domibus ponebantur ideo, quia huius generis arbor excisa non renascitur: sicut ex mortuo nihil iam est sperandum, quam ob causam in tutela Ditis patris esse putabatur.

Cura dicta est, quasi cor edat: vel quia cor vrat.

Curatores dicuntur, qui pupillis loco tutorum dantur. siue illi qui rei frumentariæ, agrisve diuidundis præpositi sunt.

Curia, locus est, vbi publicas curas gerebant. *Calabra* curia dicebatur, vbi tantum ratio sacrorũ gerebatur. Curiæ etiã nominantur in quibus vniuscuiusque partis populi Romani quid geritur. quales sunt eæ, in quas Romulus populum distribuit numero triginta. (quibus postea additæ sunt quinque) vt in sua quisque curia sacra publica faceret, feriasque obseruaret. hisque curiis singulis nomina Curiarum virginum imposita esse dicuntur, quas virgines quondam Romani de Sabinis rapuerunt.

Curiales eiusdem curiæ, vt tribules, & municipes. *Curiales flamines* curiarum sacerdotes. *Curiales mensæ*, in quibus immolabatur Iunoni, quæ Curis est appellata.

Curiata comitia à curiis appellata.

Curij fana à Curio dicta. quia eo loco domum habuerat.

Curionem agnum Plautus pro macro dixit, quasi cura macruisset.

Curionia sacra, quæ in curiis fiebant.

Curionium æs dicebatur, quod dabatur curioni ob sacerdotium curionatus.

Curis est Sabine hasta. Vnde Romulus Quirinus, quia eam ferebat, est dictus: & Romani à Quirino *Quirites* dicuntur. Quidam eum dictum putant à Curibus, quæ fuit vrbs opulentissima Sabinorum.

Curitim Iunonem appellabant, quia eandem ferre hastam putabant.

Curriculo pro cursim ponebant. Plautus, Licet, inquit, vos abire curriculo.

Curriculus deminutiuum est à curru.

Curtij locus appellatur à Curtio, qui eo loco in profundissimum se ob salutem populi Romani proiecit hiatum.

Curules equi quadrigales. Curules magistratus appellati sunt, quia curru vehebantur.

Cussilirem pro ignauo dicebant antiqui.

Custodelam dicebant antiqui, quam nunc dicimus custodiam.

Custoditio est opera ad custodiendũ quid sũpta.

Cutis Græcam habet originem. hanc enim illi κύτος dicunt.

Cybele mater, quam dicebant magnam, ita appellabatur, quod ageret homines in furorem, quod Græci κυβηβᾶν dicunt. Cybele vero eadem dicta à loco, qui est in Phrygia.

Cybium dictum, quia eius medium æque paret in omnes partes, quod genus à geometris κύβον dicitur. Vnde etiam tessellæ quadratæ κύβοι. Hinc & κύβιον genus piscis, quia piscãtes id genus piscium velut aleã ludant.

Cyllenius Mercurius dictus, quod omnem rem sermone sine manibus conficiat, quibus partibus corporis qui carent, κυλλοὶ vocantur: ideoque quadratum eum fingunt. Alij volunt sic appellatum, quod in Cyllenia via sit nutritus. Alij quod in monte Arcadiæ Cyllene. Alii quod à Cyllene sit nympha educatus.

Cymbam Græci appellabant κύμβην.

Cymbium poculi genus à similitudine nauis quæ dicitur cymba, appellatum.

Cynthius Apollo à Cyntho Deli mõte vocatus.

Cyparissæ appellantur acies quædam igneæ, quæ noctu apparere solent ad similitudinem cupressi.

Cyparissiæ dicuntur ignes prodigiosi à similitudine cypressorum.

Cypria Venus, quod ei primum in Cypro insula templum sit constitutum, vel quia parien-

tibus

tibus præsideat, quod Græco κινεῖν parere sit.

Cyprio boui merendam, Ennius sotadico versu cum dixit, significat id, quod solet fieri in insula Cypro, in qua boues humano stercore pascuntur. Idem cum dicit. Propter stagna, vbi lanigerum genus piscibus pascitur: esse paludem demonstrat, in qua nascuntur pisces similes ranunculis, quas oues consectatæ edunt.

Cytherea, Venus ab vrbe Cithera, in quam primum deuecta esse dicitur concha, cum in mari esset concepta.

D

D*Acrimas* pro lacrimas Liuius sæpe posuit nimirum, quod Græci appellant δάκρυα. Item *dautia*, quæ lautia dicimus, & dantur legatis hospitii gratia.

Dædalam à varietate rerum, artificiorumq. dictam esse apud Lucretium terram, apud Ennium Mineruam, apud Virgilium Circem facile est intelligere: cum Græce δαιδάλλειν significet variare.

Dagnades sunt auium genus, quas Ægyptii inter potandum cum coronis deuincere soliti sunt, quæ vellicando, morsicandoque & canturiendo assidue non patiuntur dormire potantes.

Daliuum supinum ait esse Aurelius, Ælius stultum. Oscorum quoque lingua significat insanum. Santra vero dici putat ipsum quem Græci δείλαιον, id est propter cuius fatuitatem quis misereri debeat.

Damium sacrificium, quod fiebat in operto in honorem Bonæ deæ, dictum à contrarietate, quod minime esset δαμόσιον, id est publica. dea quoque ipsa Δαμία, & sacerdos eius δαμιατρὶς, appellabatur.

Danistæ, feneratores.

Danunt, dant.

Daps apud antiquos dicebatur res diuina, quæ fiebat aut hiberna semente, aut verna. quod vocabulum ex Græco deducitur, apud quos id genus epularum δαὶς dicitur. Itaque & *dapsilè* se acceptos antiqui dicebant, significantes magnifice, & *dapsicum negotium* amplum, ac magnificum.

Dasi, dati.

Daunia Appulia appellatur à Dauno Illyricæ gentis claro viro, qui eam propter domesticā seditionem excedens patria occupauit.

Deactio, peractio.

Deblacterare est stulte loqui. Nam Græci βλᾶκας stultos appellant.

Decalicatum calce litum.

Decermina dicuntur: quæ decerpuntur purgandi causa.

Decima quæque veteres diis suis offerebant.

Decotes togæ detritæ.

Decrepitus est desperatus crepera iam vita vt *crepusculum* extremum diei tempus. Siue decrepitus dictus, quia propter senectutem nec mouere se, nec vllum facere potest crepitum.

Deculcarunt, valde occultarunt.

Decumana oua dicuntur, & *decumani fluctus*, quia sunt magna. nam & ouum decimum maius nascitur, & fluctus decimus fieri maximus dicitur.

Decumanus appellatur *limes*, qui fit ab ortu solis ad occasum. Alter ex transuerso currens appellatur *cardo*.

Decures, decuriones.

Decuriones appellantur, qui denis equitibus præsunt.

Dedita intelligitur valde data.

Defomitatum à fomitibus succisum, quibus confoueri erat solitum.

Defrensam detritam atque detonsam.

Defrui dicebant antiqui, vt deamare, deperire: significantes omnem fructum percipere.

Degere antiqui posuerunt pro expectare.

Degunere degustare.

Deinceps qui deinde cepit: vt *princeps*, qui primum cepit.

Deincipem antiqui dicebant proxime quenque captum, vt principem primum captum.

Deinde compositum est ex præpositione, & loci significatione: vt exinde, perinde, proinde, subinde: quæ item tempus significant.

Delapidata, lapide strata.

Deliberare à libella, qua quid perpenditur, dictum.

Delibrare aquam sulco deriuare.

Delicare ponebant pro dedicare.

Delicata dicebant diis consecrata, quas nunc delicata. Vnde adhuc manet *delicatus*, quasi lusui dicatus. *Dedicare* autem proprie est dicendo deferre.

Delicia est tignum quod à culmine ad regulas angulares infimas versus fastigatum collocatur, vnde *tectum deliciatum*, & *regula deliciares*.

Delinquere est prætermittere, quod non oportet præteriri. Hinc deliquia & delicta.

Delicium solis à delinquendo dictum, quod delinquat in cursu suo.

Deliquum apud Plautum significat minus.

Delubrum dicebant fustem delibratum, hoc est decorticatum, quem venerabantur pro deo.

Deluit, soluit. à Græco διαλύειν

Demagis pro minus antiqui dicebant.

Deminutus capite appellatur, qui ciuitate mutatus est: & ex alia familia in aliam adoptatus: & qui liber alteri mancipio datus est: & qui in hostium potestate ve-

castella, ex quibus à riuo communi aquam quisque in suum fundum ducit.

Dium antiqui ex Græco appellabant, vt à deo ortum, diurnum sub cælo lumen ἀπὸ τοῦ Διός. Vnde adhuc *sub* dio fieri dicimus, quod non fit sub tecto: & *interdiu*, cui contrarium est noctu. *Dium*, quod sub cælo est extra tectum, ab Ioue dicebatur, & *Dialis flamen*. & *Dius* heroum aliquis ab Ioue genus ducens.

Dium fulgur appellabant diurnum, quod putabant Iouis, vt nocturnum Summani.

Doli vocabulo nunc tantum in malis vtimur: apud antiquos autem etiam in bonis rebus vtebantur. vnde adhuc dicimus *Sine dolo malo*: nimirum, quia solebat dici & bonus.

Doliola, locus in vrbe sic vocatus, quia inuadentibus Gallis Senonibus vrbem, sacra in eodem loco doliolis reposita fuerunt. qua de causa eodem loco ne despuere quidem alicui licebat.

Domus à Græco venit δόμος.

Donatica coronæ dictæ, quod his victores in ludis donabantur, quæ postea magnificentiæ causa institutæ sunt super modum aptarum capitibus, quali amplitudine fiunt cum lares ornantur.

Donum ex Græco quod illi vocant δῶρον.

Dorsum dictum, quod pars ea corporis deuexa sit deorsum.

Dotem manifestum est ex Græco esse. nam δίδοσθαι dicitur apud eos dare.

Dracones dicti ἀπὸ τοῦ δέρκειν, quod est videre. clarissimam enim dicuntur habere oculorum aciem. qua ex causa incubantes eos thesauris custodiæ causa finxerunt antiqui. Ideoque Æsculapio adtribuuntur: quod vigilantissimi generis putantur. quæ res medicinæ maxime necessaria est.

Dulcenus apud antiquos dicebatur, qui nunc dominus.

Dubiat, Dubitat.

Duco, cum pro puto ponimus, ex Græco deducitur, quod illi dicunt δοκῶ.

Duellum, bellum videlicet quod duabus partibus de victoria contendentibus dimicatur. Inde & *perduellis*, qui pertinaciter retinet bellum.

Ducenjus dicebatur cum altero, id est cum filio, centius.

Duidens hostia bibens.

Duis duas habet significationes. nam & pro dis ponebantur, & pro dederis.

Dumecta antiqui, quasi dumiceta appellabant, quæ nos dumeta.

Dumosa, frondosa.

Duodeuiginti dicendi cósuetudiné à Græcis traxisse videmus, qui sic enunciant δυοῖν δέοντα εἴκοσιν.

Duonum bonum.

Duplicasis, duplicabis.

Dupliondam antiqui dicebant, quod nos duplum venit autem à Græco διπλοῦν.

Dusmoso in loco apud Liuium significat dumosum locum. antiqui enim inscribebant S litteram, & dicebant cosmittere pro committere, & casmenæ pro camenæ.

E

Amus ex Græco ἴσμεν.

Eapse, eaipsa.

Eccere iusiurandum est, ac si dicatur per Cererem, vt ecastor, ædepol. alij eccere pro ecce positum accipiunt.

Edestra, qui præsunt regijs epulis, dicti ἀπὸ τῆς ἐδωδῆς.

Edecimata, electa.

Ederam flamini diali neque tangere, neque nominare fas erat: pro eo quod edera vincit ad quodcunque se applicat. Sed ne anulum quidem gerere ei licebat solidum, aut aliquem in se habere nodum.

Effafilatum exertum, quod scilicet omnes exerto brachio sint exfilati, id est extra vestimentum filo contextum.

Effari, & effata à fando, quod ipsum ex Græco φάσθαι.

Effata, elocuta.

Egens velut exgens, cui ne gens quidem sit reliqua.

Egeriæ nymphæ sacrificabant prægnantes, quod eam putabant facile conceptam aluum egerere.

Egretus & adgretus ex Græco sunt ducta, à surgendo, & proficiscendo. Vnde & Nyctegresia, quasi noctisurgium.

Eiuratio significat id, quod desideretur, non posse præstari. Plautus: eiurauit militiam.

Elacatena genus salsamenti, quod appellatur vulgo malandrea.

Elaudare plus quam nominare.

Elecebræ argentariæ meretrices, ab eliciendo argento dictæ.

Electabo eliciam.

Elices sulci aquarij, per quos aqua collecta educitur elitis.

Elinguem sine lingua.

Elixa à liquore dicta.

Elucum significat languidum, & semisomnum: vel, vt alij volunt, allucinatorem, & nugarum amatorem siue halonem, id est hesterno vino languentem, quem ἠλεὸν vocitant Græci.

Elumbem, euulso lumbo.

Em pro eum ab eo, quod est is.

Emancipati duobus modis intelliguntur, aut ij qui ex patris iure exierunt, aut ij, qui aliorum fiunt dominij. quorum vtrunque fit mancipatione.

Emem eundem.

Emere quod nunc est mercari, antiqui accipiebant pro sumere.

Empanda, paganorum dea.

Emptiuum militem mercenarium.

Emussitata, ad amussim facta.

Endoitium, initium.

Endoplorato implorato, quod est cum questione inclamare. *Implorare* nanque est cũ fletu rogare, quod est proprie vapulantis.

Endoprocinctu, in procinctu. significat autem cum ex castris in prælium exitum est. *procinctos* quasi præcinctos, atque expeditos. nam apud antiquos togis incinctu pugnasse dicuntur.

Ennam, etiam ne.

Enubro, inhibenti.

Enunquam, ecquando.

Epeus nomen cuiusdam fabri, qui equum Dureum fecit.

Epicrocum genus amiculi croco tinctum, tenue & perlucidum.

Epilimma genus vilissimi vnguenti.

Epistylium trabs, quæ super columnas ponitur.

Epolonos dicebant antiqui, quos nunc epulones dicimus. Datum autem est his nomen, quod epulas indicendi Ioui, ceterisque dijs potestatem haberent.

Epulam antiqui etiam singulariter posuere.

Epulares appellabantur, qui in quibusdam ludis nocte epulabantur.

Equestre æs, quod equiti dabatur.

Equiria ludi, quos Romulus Marti instituit per equorum cursum, qui in campo Martio exercebantur.

Equirine, iusiurandum per Quirinum.

Equo vehi flamini diali non licebat, ne si longius digrederetur, sacra neglegerentur.

Equitare antiqui dicebant equum publicum merere.

Equus Marti immolabatur, quod per eius effigiem Troiani capti sint: vel quod eo genere animalis Mars delectari putaretur.

Erctum citúmque fit inter consortes, vt in libris legum Romanorum legitur. *Erctum* à coërcendo dictum, vnde & erciscundæ & ercisci. *Citum* autem est vocatum à ciendo.

Erebum Vergilius interdum obscuritatẽ quandam esse describit apud inferos, cum ait. Imas Erebi descendit ad vmbras. Interdum flumen eiusdem loci, dicens. Et magnos Erebi transnauimus amnes. Varro vero Erebo natam noctem ait. Vnde est & illud: Erebo creata fuscis crinibus nox te inuoco.

Ergo correptum, significat idem, quod apud Græcos οὖν; producte, idem quod χάριν, hoc est gratia: cum scilicet gratia intelligitur pro causa. Sed illud superius etiam sine exemplis notum est: hoc interius, sic formatur: cum dicimus de aliquo, statua donatus est honoris, virtutisque ergo, id est honoris, virtutisque causa.

Eritudo, seruitudo.

Erugere semel factum significat, quod *eructare* sæpius. illud enim perfectæ formæ est, hoc frequentatiuæ.

Eruum & eruilia à Græco sunt dicta, quia illi eruum ὄροβος, eruilia ὀρόβιον appellant.

Escariæ mensæ quadratæ vocantur, in quibus homines epulantur. *Anclabris* ea quæ in sacrificando dijs *anclatur*, quod est hauritur, ministraturque.

Escit erit.

Euboicum talentum nummo Græco septem millium, & quingentorum cistophorum est, nostro quattuor milium denariorum.

Eudiacon lineum filum, quod medici extremo in clysterio relinquunt, per quod clismos emittitur.

Eulatum, euentilatum. Vnde *velabra*, quibus frumenta ventilantur.

Euerriator vocatur, qui accepta iure hereditate iusta facere defuncto debet. quæ si non fecerit, seu quid in ea re turbauerit, suo capite luat. id nomen ductum à verrendo. Nam *exuerræ* sunt purgatio quædam domus, ex qua mortuus ad sepulturam ferendus est, quæ fit per euerriatorem certo genere scoparum adhibito, ab extra verrendo dictarum.

Eum antiqui dicebant pro eorum.

Europam tertiam orbis partem ab Europa Agenoris filia certum est appellari. Sed alij de amore Iouis in taurum versi narrant. Alij eam à prædonibus raptam. & nauem, quæ Iouis tutelam effigiem tauri habuerit, in eam regionem esse delatam. Quidam ob pulchritudinem regionis per simulationem raptæ filiæ occupatam eam terram ab Agenore, & Phœnicibus ferunt.

Exagogen, euectionem.

Examen est & æquamentum & iudicij inuestigatio, & apum congregatio, vel locustarum.

Examussim, regulariter. *amussis* enim regula fabrorum est. vel, vt alij volunt ferramentum, quo in poliendo vtuntur.

Exanclare, exhaurire.

Exbuetas exinteratas; siue exbuæ, quæ ebiberunt, quasi epotæ.

Excedere, egredi.

Excidionem vrbis à cædendo dictam manifestum est.

Exbitet, excutiet.

Excipuum, quod excipitur, vt *præcipuum*, quod ante capitur.

Excudere, pro cudere, & incus ipsa à cudendo dicta sunt.

Exdorsua, dorsum confringe: alij exime.

Exduta, exuuiæ.

Exemplum

Exemplum est, quod sequamur, aut vitemus: *exemplar*, ex quo simile faciamus. Illud animo ęstimatur, istud oculis conspicitur.

Exercirent, sarcirent.

Exercitionem exerciti dicebant antiqui: exercitationem exercitati. Item exercitiorem, exercitissimum: sicut ab exercitato, exercitatiorem, exercitatissimum.

Exercitus & militum copia dicitur: & homo multis negotijs exercitus. sed superius quarti ordinis, hoc secundi est.

Exesto extra esto: sic enim lictor in quibusdam sacris clamitabat: *hostis, vinctus mulier, virgo exesto*, scilicet interesse prohibebatur.

Exfir purgamētum, vnde adhuc manet suffitio.

Exfuti, exfusi: vt mertat pro mersat.

Exgregia, egregię: id est egregie lectę.

Exhauriant, efferunt.

Exiles & illa à tenuitate viarum, quas Gręci in chartis ita appellant, videntur esse dicta.

Exilica causa, quę aduersus exulem agitur.

Eximium inde dici cœptum, quod in sacrificijs optimum pecus e grege eximebatur: vel quod primum erat natum.

Exin metri causa dicitur pro exinde.

Exinfulabat exerebat. infulas enim sacerdotum, filamenta vocabant.

Existumare dictum est ab ęstimatione.

Exitium antiqui ponebant pro exitu. nunc exitium pessimum exitum dicimus.

Exodium exitum.

Exomides sunt comici vestitus exertis humeris.

Exoletus qui adolescere, id est crescere desiit.

Exoriri surgere.

Expapillato brachio exerto: quod cum fit, papilla nudatur.

Expatare, in locum patentem se dare, siue in spatium se conferre.

Expectorat, ex pectore eiicit.

Expergitus, ab alio excitatus: quem solemus dicere expergefactum.

Experites, imperitos.

Experrectus, à corrigendo se vocatus; quod fere facimus recentes à somno. Experrectus est, qui per se vigilare cœpit.

Explenunt, explent.

Explorare antiquos pro exclamare vsos: sed postea prospicere, & certum cognoscere cœpit significare. itaque speculator ab explorare hoc distat, quod *speculator* hostilia silentio perspicit, *explorator* pacata clamore cognoscit.

Exporgere porro agere, exporrigere.

Expreta antiqui dicebant, quasi expertia habita.

Exrogare est, ex lege vetere aliquid eximere per nouam legem.

Exta dicta, quod ea dijs prosecentur, quę maxime extant, eminentque.

Externus est alienę terrę.

Exterraneus ex alia terra. Exterraneus quoque dicitur, & qui ante tempus natus, vel potius eiectus est. dictus autem exterraneus quod eum mater exterita aluo eiecit.

Extimum extremum significat, vt ita intimo sit contrarium.

Extrarium ab extraneo sic distinguitur. *extrarius* est, qui extra focum, sacramentum, iusque sit. *extraneus* ex altera terra, quasi exterraneus.

Exugentes, exprimentes.

Exuuia ab exuendo dictę.

F

F*abam* nec tangere nec nominare Diali flamini licet, quod ea putatur ad mortuos pertinere. Nam & lemuralibus iacitur laruis, & parentalibus adhibetur sacrificijs. & in flore eius luctus litterę apparere videntur.

Fabiani, & Quintiliani appellabantur luperci à Fabio & Quintilio prępositis suis.

Facem in nuptijs in honorem Cereris pręferebant, aquáque spargebatur noua nupta: siue vt casta, puraque ad virum veniret: siue vt ignem atque aquam cum viro communicaret.

Faces antiqui dicebant, vt fides.

Facessere significat interdum facere, vt est, Iussa facessunt. interdum verò pro abire ponitur. Pacuuius: Facessite omnes hinc, id est abire.

Factio & factiosus, initio honesta vocabula erant. vnde adhuc factiones histrionum, & quadrigariorum dicuntur. Modo autem nomine factionis seditio, & arma vocantur.

Facul antiqui dicebant. & faculter pro facile. vnde facultas & difficultas videntur dicta. sed postea facilitas morum, facta est, facultas rerum.

Fagutal sacellum Iouis, in quo fuit fagus arbor quę Ioui sacra habebatur.

Fala dictę ab altitudine à falando, quod apud Etruscos significat cęlum.

Falarica, genus teli missile, quo vtuntur ex falis, id est ex locis extructis dimicantes.

Falcones dicuntur, quorum digiti pollices in pedibus intro sunt curuati, à similitudine falcis.

Faleri oppidum à sale dictum.

Falsius & *falsior* cum rationabiliter dici possint, non tamen sunt in consuetudine.

Fama à fando dicta. sic apud Gręcos φήμη ἀπὸ τοῦ φάναι.

Famelicosam terrā, terram palustrem vocabāt.

Famella deminutiuum à fama.

Familia antea in liberis hominibus dicebatur, quorum dux & princeps generis vocabatur pater, & mater familię. Vnde familię nobilium Pompiliorum, Valeriorum, Corneliorum. & *familiares* ex eadem

familia. postea hoc nomine etiam *famuli* appellari cœperunt permutata I cum V littera.

Familiaris Romanus, priuatus Romanus.

Famino, dicito.

Famuletium dicebatur, quod nunc seruitium.

Famuli Origo ab Oscis dependet, apud quos seruus famel nominabatur. vnde & familia vocata.

Fama, quod fando consecrantur.

Fanatica dicitur arbor fulmine icta.

Fanum à fano dictum; siue à fando; quod dum pontifex dedicat, certa verba fatur.

Farfenum virgulti genus.

Farrago appellatur id, quod ex pluribus satis pabuli causa datur iumentis.

Farreum, genus libi ex farre factum.

Fartores, nomenclatores qui clam velut infarcirent nomina salutatorum in aurem candidati.

Fascinum, & fas, à fando nominantur.

Fastigium ædificij summum.

Fastis diebus iucunda fari licebat; nefastis quædam non fari licebat.

Fastorum libri appellantur, in quibus totius anni fit descriptio, Fasti enim dies fasti sunt.

Fatantur, multa fantur.

Fauentia bonam ominationem significat. Nam præcones clamantes, populum sacrificijs *fauere* iubebant. *Fauere* enim est bona fari. at veteres poëtæ pro silere vsi sunt fauere.

Faui, à fauendo.

Fauissæ locum sic appellabant, in quo erat à qua inclusa circa templa. Sunt autem, qui putant fauissas esse in Capitolio cællis cisternisque similes: vbi reponi erant solita ea, quæ in templo vetustate erant facta inutilia.

Faustulum porcellum, feturam porcorum.

Februarius mensis dictus, quod tum, id est extremo mense anni, populus *februaretur*, id est lustraretur, ac purgaretur: vel à *Iunone Februata*, quam alij *febralem*. Romani *februlim* vocant: quod ipsi eo mense sacra fiebant, eiusque feriæ erant lupercalia, quo die mulieres februabantur à lupercis amiculo Iunonis, id est pelle caprina: quam ob causam is quoque *dies februatus* appellabatur. Quæcunque denique purgamenti causa in quibusque sacrificijs adhibentur, *februa* appellantur. Id vero, quod purgatur, dicitur *februatum*.

Fedum antiqui dicebant pro hedo, folus pro holere, fostim pro hoste, fostiam pro hostia.

Felices, arbores Cato dixit, quæ fructum ferunt, infelices quæ non ferunt.

Femur, femoris, & femen feminis, fenero, & feneror dici potest.

Fenus appellatur naturalis terræ fetus; ob quam causam & nummorum fetus fenus est vocatum, & de ea re leges fenebres. Fenus, & feneratores, & lex de credita pecunia *Fenebris*, à fetu dicta, quod crediti nummi alios pariant, vt apud Græcos eadem res τόκος dicitur. *fenum* quoque pratorum ab hac causa est appellatum, quando id ipsum manens quotannis nouum parit. Vnde etiam *festuca* vocata est.

Feralia, dijs manibus sacrata festa, à ferendis epulis, vel à feriendis pecudibus appellata.

Ferctum genus libi dictum, quod crebrius ad sacra ferebatur, nec sine strue, altero genere libi. quæ qui adferebant, *strufertarij* appellabantur.

Ferentarij, auxiliares, in bello, à ferendo auxilio dicti. vel quia fundis, & lapidibus pugnabant: quæ tela feruntur, non tenentur ita appellati. Ferentarij leuis armaturæ pugnatores.

Feretrius Iuppiter dictus à ferẽdo, quod pacem ferre putaretur, ex cuius templo sumebant sceptrum, per quod iuraret, & lapidem silicem, quo fœdus ferirent.

Feria à feriendis victimis appellata.

Feriæ statæ appellabantur, quod certo statutóque die obseruarentur.

Ferias antiqui festas vocabant. & aliæ erant sine die festo, vt nundinæ: aliæ cum festo, vt Saturnalia, quibus adiungebantur epulationes ex prouentu fetus pecorum frugumque.

Ferire dictum, quod ferientes feruntur.

Ferocit, apud Catonem, Ferociter agit. *Finere* idem pro figere.

Ferus ager incultus.

Fescenini versus, qui canebantur in nuptijs, ex vrbe Fescenina dicuntur allati: siue ideo dicti, quia fascinum putabantur arcere.

Fesnæ vocabantur, qui depellere fascinum credebantur.

Festram antiqui dicebant, quam nos fenestram.

Fetiales à feriendo dicti. apud hos enim belli, pacisque faciendæ ius est.

Fiber genus bestiæ quadrupes. Plautus: Sic me iubes cotidie, qua fiber salicem. quo nomine extremæ fluminis oræ appellantur. Vnde & *fibras* iocinorum, & *fimbrias* vestimentorum dicimus.

Ficotea palus ficulneus.

Fides genus citharæ dicta: quod tantum inter se chordæ eius, quantum inter homines fides, concordent. cuius diminutiuum *fidicula* est.

Fidusta à fide denominata, ea, quæ maxime fidei erant,

Filicata patera dicta, quod ad filicis herbæ speciem sit cælata.

Fisco-

Filecones mali & nullius vsus, à filice dicti.

Firmum ... dictum videtur.

Fiscellus casei mollis appetitor, vt *catillones* catillorum liguritores.

Fixulas, fibulas.

Flagratores dicebantur genus hominum, quod mercede flagris cædebantur.

Flammearij infectores flamei coloris: *violarij* violatii coloris dicuntur.

Flamen Dialis dictus, quod filo assidue veletur. indeque appellatur flamen, quasi filamen. Dialis autem appellatur à Dio, à quo vita dari putabatur hominibus.

Flameo amicitur nubens ominis boni causa, quod eo assidue vtebatur *Flaminica*, id est Flaminis vxor, cui non licebat facere diuortium. Flameo vestimento Flaminica vtebatur, id est Dialis vxor, & Iouis sacerdos, cui telum fulminis eodem erat colore.

Flaminia dicebatur sacerdotula, quæ *Flaminica* Diali præministrabat, eaque *patrimes* & *matrimes* erat, id est patrem matremque adhuc viuos habebat.

Flaminia ædes domus flaminis Dialis.

Flaminius camillus puer dicebatur ingenuus patrimes, & matrimes, qui Flamini Diali ad sacrificia præministrabat, antiqui enim ministros *camillos* dicebant. Alii dicunt omnes pueros ab antiquis camillos appellatos, sicut habetur in antiquo carmine, cum pater filio de agricultura præciperet: Hiberno puluere, verno luto, grandia Farra Camille metes.

Flaminius circus, & via Flaminia à Flaminio consule dicta sunt, qui ab Annibale interfectus est ad lacum Trasimenum.

Flaminius lictor est, qui Flamini Diali sacrorum causa præsto est.

Flator, tibicen.

Flemina dicuntur, cum ex labore viæ sanguis defluit circa talos.

Floriferum dictum, quod eo die spicæ feruntur ad sacrarium.

Flumentana porta Romæ appellata, quod Tiberis partem ea fluxisse affirmant.

Fluoniam Iunonem mulieres colebant, quod eam sanguinis florem in conceptu retinere putant.

Flustra dicuntur, cum in mari fluctus non mouentur, quam Græci *γαλήνην* vocant.

Focus, fomenta, focillationes, foculi, à fouendo, id est calefaciendo, dicta sunt.

Fodare, fodere.

Fœdus appellatum ab eo, quod in paciscendo fœdere hostia necaretur. Vergilius: & cæsa iungebant fœdera porca. vel quia in fœdere interponatur fides.

Folium à Græco venit, quod illi dicunt *φύλλον*, sed ideo per vnum l; quia antiqui non geminabant consonantes.

Follicularæ appellatur pars remi, quæ folliculo est tecta, à quo vita follicularis.

Fomites sunt assulæ ex arboribus, dum cæduntur excussæ, dictæ, quod in eo opere occupati, cibis, potuque confouentur. At Opilius adultas iam vires vocari existimat fomites. alii vocari putant scintillas, quæ ex ferro candenti malleis excutiuntur. dictæ autem ita, quia igni sunt confotæ. pari modo *assulæ*, quæ sunt securibus excussæ.

Fons à fundendo dicitur.

Fontinalia fontium sacra. vnde & Romæ fontinalis porta.

Forago filum, quo textrices diurnum opus distingunt, à furando dictum.

Forbeam antiqui omne genus cibi appellabant, quam Græci *φορβὴν* vocant.

Forcipes dicuntur, quod his forma, id est calida capiuntur.

Fordicidijs boues fordæ, id est grauidæ, immolabantur, dictæ à fetu.

Forma significat modo faciem cuiusque rei; modo calidam, vt cum exta, quæ dantur, *deforma* appellantur. Ex Cato ait de quodam ædificio æstate frigido, hieme formido. Item forma appellatur puls miliacia ex melle.

Formiæ oppidum appellatur ex Græco, vel vt hormiæ, quod circa in crebræ stationes, tutæque erant, vnde proficiscebantur nauigaturi.

Formucales forcipes dictæ, quod forma capiant, id est feruentia.

Fornacalia feriæ institutæ sunt faris torrendi gratia, quod ad fornacem, quæ in pistrinis erat, sacrificium fieri solebat. Fornacalia sacra erant, cum far in fornaculis torrebant.

Fortis frugi & bonus, siue validus.

Forum sex modis intelligitur. ¶Primo negotiationis locus, vt forum *Flaminium*, forum Iulium, ab eorum nominibus qui ea fora constituenda curarunt, quod etiam locis priuatis, & in viis, & in agris fieri solet. ¶Alio, in quo iudicia fieri, cum populo agi, conciones haberi solent. ¶Tertio, cum is, qui prouinciæ præest, forum agere dicitur, cum ciuitates vocat, & de controuersiis eorum cognoscit. ¶Quarto, cum id forum antiqui appellabant quod nunc vestibulum sepulchri dici solet. ¶Quinto locus in naui, sed tum masculini generis est, & plurale. ¶Sexto, fori significant Circensia spectacula, ex quibus etiam minores forulos dicimus. Inde & *forare*, & *foras dare*, & *fores*, & *foras*, & *forecula*, id est ostiola dicuntur.

Fouij, qui nunc Fabii dicuntur, dicti, quod

princeps gentis eius ex ea natus sit, cum qua Hercules in fouea concubuit. Alii putant eum primum ostendisse quemadmodum vrsi & lupi fouea caperentur.

Fragebunt displicebunt.

Frater à Græco dictus est φράτηρ, vel quod sit fere alter.

Fratilli villi sordidi in tapetis.

Fratrare puerorum mammæ dicuntur, cum primum tumescunt, quod velut fratres pares oriuntur. quod etiam in frumento spica facere dicitur.

Fratria, vxor fratris,

Frausus erit, fraudem comiserit.

Fraxare, virgiliam circumire.

Fregellæ locus in vrbe, in quo ciuitatis Felii hospites habitauere.

Fremitum dictum velut ferimentum.

Frendere est frangere. vnde est *faba fressa*: vnde & dentibus dicimus frendere.

Frequentarium, frequentem.

Frigere & frictum à Græco venit φρύγειν.

Fringilla auis dicta, quod frigore cantet, & vigeat. vnde & *friguttire*.

Friuola sunt proprie vasa fictilia quassa. Vnde dicta *verba friuola*, quæ minus sunt fide subnixa.

Frontem antiqui masculino genere dixere.

Frugamenta à frugibus appellata.

Frunisci & frunitum dixit Cato, nosque, cum adhuc dicimus *infrunitum*, certum est antiquos dixisse frunitum.

Frutinal templum Veneris fruti.

Frux frugis dixerunt antiqui fructi & fructum.

Fucilis falsa, dicta autem quasi fucata.

Fulgere prisci pro ferire dicebant. Vnde *fulgur* dictum est.

Fulguritum id, quod est fulmine ictum. qui locus statim fieri putabatur religiosus, quod eum Deus sibi dicasse videretur.

Fulmen dictum à fluore flammæ.

Fundus dicitur ager, quod planus sit ad similitudinem fundi vasorum. ¶Fundus quoque dicitur populus esse rei, quam alienat, hoc est auctor.

Funebres tibiæ dicuntur, cum quibus in funere canitur, quas Flamini audire putabant illicitum.

Furcillæ, sunt furcilla, quibus homines suspendebant.

Furinalia sacra Furinæ, quam deam dicebant.

Furum genitiue pluralis à fure.

Furuum nigrum, vel atrum. hinc dicta *furnus furua fumus, fuligo, fulgus. fumus. Furuum bouem* id est nigrum, immolabant Auerno.

Futare, arguere est. vnde & *confutare*. Sed Cato hoc pro sæpius fuisse posuit.

Futtiles dicuntur, qui silere tacenda nequeunt, sed ea effundunt. sic & *vasa futilia* à fundendo vocata.

G

GAia Cæcilia appellata est, vt Romam venit, quæ antea Tanaquil vocitata erat vxor Tarquinii Prisci regis Romanorum. quæ tantæ probitatis fuit, vt id nomen ominis boni causa frequentent nubentes, quam summam asseuerant lanificam fuisse.

Galbeum ornamenti genus.

Gallam bibere, ac rugas conducere ventri, cum ait Lucilius; præmonet parsimonia esse vtendum, neque gulæ indulgendum, ventremque coartandum.

Galli qui vocantur Matris Magnæ comites dicti sunt à flumine, cui nomen est Gallo. quia qui ex eo biberint, in hoc furere incipiant, vt se priuent virilitatis parte. Alii putant ideo eos sibi genitalia incidere, quia violauerint nomen patris, matrisve, ne possint ipsi fieri parentes.

Ganeum antiqui locum abditum, ac velut subterra dixerunt. Terentius: Vbi illum quæram? credo abductum in ganeum.

Gannitio, canum querula murmuratio.

Galearia à galearum similitudine dicta.

Gaudium ἀπὸ τοῦ γαυρεῖν dictum.

Gaulus genus nauigii pæne rotundum.

Gemursa sub minimo digito pedis tuberculum, quod gemere faciat eum qui id gerat.

Genas Ennius palpebras putat, cum dicit hoc versu: Pandite sulti genas, & corde relinquite somnum. Alii eas partes putant genas dici, quæ sunt sub oculis. Pacuuius genas putat esse, qua barba primum oritur, hoc versu: Nunc primum opacat flore lanugo genas.

Geniales deos dixerunt aquam, terram, ignem, aerem. ea enim sunt semina rerum, quæ Græcorum alii στοιχεῖα, alii σπέρματα vocant. Duodecim quoque signa, lunam, & solem inter deos computabant. Geniales autem dicti à gerendo. quia plurimum posse putabantur, quos postea gerulos appellarunt.

Genialis lectus, qui nuptiis sternitur in honorem genii, vnde & appellatur.

Genium appellabant deum, qui vim obtineret rerum omnium gerendarum. Aufustius, genius, inquit, est deorum filius, & parens hominum, ex quo homines gignuntur. & propterea *genius* meus nominatur, quia me genuit. Alii genium esse putarunt vniuscuiusque loci deum.

Gens Ælia appellatur, quæ ex multis familiis conficitur.

Gentilis dicitur & ex eodem genere ortus, & is qui simili nomine appellatur. vt ait Cincius: *gentiles* mihi sunt, qui meo nomine appellantur.

Genuini dentes, quod à genis dependent.

Genus dictum putatur à terræ Græco vocabulo, quam γῆν dicunt.

Germen est, quod ex arborum surculis nascitur, vnde & germani, quasi eadem stirpe geniti.

Gerræ, crates vimineæ. Athenienses cum Syracusas obsiderent, & crebo gerras poscerent, irridentes Siculi, gerras clamitabant. Vnde factum est, vt gerræ pro nugis, & contemptu dicantur.

Gerusia curia ab ætatis vocabulo dicta.

Gestit, qui subita felicitate exhilaratus, nimio corporis motu præter consuetudinem exultat.

Gestus, quo indicatur, quid geratur, præter participium quod à gerendo deducitur.

Gesum graue iactum.

Gigeria ex multis obsoniis decerpta.

Gingritator tibicen.

Gingrire anserum vocis proprium est. Vnde genus quoddam tibiarum exiguarum *gingrinæ*.

Glicere crescere est, & *glisceræ mensæ* gliscentes, id est, crescentes per instructionem epularum scilicet.

Glittis subactis, leuibus, teneris.

Glocire & *glocidare* gallinarum proprium est, cum ouis incubituræ sunt.

Glomus in sacris crustulum cybii figura & oleo coctum appellatur.

Gloria à Græca voce dicta. hanc enim illi κλέος vocant.

Glos, viri soror, à Græco γάλως.

Glucidatum, suaue, & iucundum. Græci enim γλυκὺ dulcem dicunt.

Gluma hordei tunicula: dictum, quod glubatur, id granum. vnde & *pecus glubi* dicitur, cuius pellis detrahitur.

Gnæus & corporis insigne, & prænomen, à generando dicta esse, & ea ipsa ex Græco γενεὰς apparet.

Gnarigauit significat, apud Liuium, narrauit.

Gnariuisse, narrasse.

Gnarus cum significet id, quod scius, peritus, tamen inuenimus *prognato* significare aperte.

Gnephosum, obscurum: videlicet ex Græco, quod est κνέφας.

Gnitus, & *gnixus* à generibus prisci dixerunt.

Gnotu cognitu.

Graccuris vrbs Iberæ regionis, dicta à Graccho Sempronio, quæ antea Illurcis nominabatur.

Gracchuli à sono oris vocati. siue à gerendo dicti, quod iacta segetum semina plurimum gerant. vel quod ex oliuetis cubitum se recipientes duas pedibus baccas, tertiam ore ferant.

Gradiuus Mars appellatus est à gradiendo in bella vltro citroque: siue à vibratione hastæ, quod Græci dicunt κραδαίνειν: vel vt alii dicunt, quia gramine sit ortus. quod interpretantur, quia corona graminea in re militari maximæ est honorationis.

Græca sacra, festa Cereris ex Græcia translata, quæ ob inuentionem Proserpinæ matronæ colebant. quæ sacra dum non essent matronæ, quæ facerent propter cladem Cannensem, & frequentium lugentium, institutum est, ne amplius centum diebus lugeretur.

Grallatores appellabantur pantomimi, qui vt in saltatione imitarentur ægipanas, adiectis perticis furculas habentibus atque in his superstantes ad similitudinem crurum eius generis gradiebantur, vtique propter difficultatem consistendi. Plautus: Vinceretis cursu ceruas, & grallatorem gradu.

Gramiæ oculorum sunt vitia, quas alii *glamas* vocant.

Grando guttæ aquæ concretæ solito grandiores.

Grassari antiqui ponebant pro adulari. *grassarij* autem dicuntur latrones vias obsidentes. *gradi* siquidem ambulare est. vnde tractum grassari, videlicet ab impetu gradiendi.

Grauastellus, senior. Plautus: qui est grauastellus, qui aduenit? vt puto grauastellus à grauitate dictus.

Grandis as dictum à pondere, quia deni asses, singuli pondo libras, efficiebant denarium ab hoc ipso numero dictum. Sed bello Punico populus Romanus pressus ære alieno, ex singulis assibus librariis senos fecit, qui tantumdem valerent. Item *nummi quadrigati*, & *bigati* à figura cælaturæ dicti.

Grauida est, quæ iam grauatur conceptu: *prægnans* velut occupata in generando, quod conceperit *incipiens* propinqua partui, quod iam natus sit fetus eius.

Greges ex Græco dici, quos illi ἀγέλας solent appellare.

Grumia funis crassius.

Groma appellatur genus machinulæ cuiusdam, quo regiones agri cuiusque cognosci possunt, quod genus Græci γνώμονα.

Gruere dicuntur grues, vt sues *grunnire*. vnde tractum est *congruere*, hoc est conuenire, quia id genus volucrum minime solivagum est.

Grumus, terræ collectio minor tumulo.

Gulliocæ nucum iuglandium summa, & viridia putamina.

Gurgulium genus habitationis angustum à gurgulione dictum.

Gutturnium vas, ex quo aqua in manus da-

tur: ab eo quod propter oris angustiam guttatim fluat.

H

HAbitior, pinguior.

Habitudo, habitus corporum.

Halapanta significat omnia mentientem. ab eo quod *halet* omnia. ἅλω enim Græci τὸν ἀπατέω, id est fallentem appellant.

Hallus, pollex pedis scandens, super proximũ, dictus à saliendo nam ἅλλομαι Græce, Latine significat salio.

Hammo cognominatus, quia in arena putatur inuctus. quæ Græce hoc nomine ἄμμος appellatur. cui cornua adfiguntur arietis, à genere pecoris inter quod inuentus est.

Hamotrahones alii piscatores, alii qui vnco cadauera trahunt.

Hanula parua delubra quasi fanula.

Haruiga dicebatur hostia, cuius adhærentia inspiciebantur exta.

Hasta subiiciebantur, ea quæ publice venundabant: quia signum præcipuum est hasta. Nam & Carthaginenses cum bellum vellent, Romam hastam miserunt: & Romani fortes viros sæpe hasta donarunt.

Hebes, retusi acuminis.

Hecate, Diana eadem putabatur & luna, & Proserpina.

Hedera dicta, quod hæreat: siue quod edita petat, vel quia, id cui adhæserit, edat. quæ in tutela Liberi putabatur esse, quia vt ille, iuuenis semper, ita hæc viret, vel quia ita omnia sicut ille mentes dominum illigat.

Heliconides musæ à monte Helicone vocatæ.

Heluacea genus ornamenti Lydii, dictum à colore boum, qui est inter rufum & album, appellaturque *heluum*.

Heluus ab hiatu & oscitatione dictus.

Heluela, holera minuta.

Heluo dictus est immoderate bona sua consumens, ab eluendo. Cui aspiratur, vt auiditas magis exprobretur. fit enim vox incitatior.

Helus & *helusa* antiqui dicebant, quod nunc holus, & holera.

Hemina ex Græco ἥμισυ, quod est dimidia pars sextarii.

Hemona humana, & *hemonem hominem* dicebant.

Herbam do, cum ait Plautus, significat victum me fateor: quod est antiquæ, & pastoralis vitæ indicium. nam qui in prato cursu, aut viribus contendebant, cum superati erant, ex eo solo, in quo certamen erat, decerptam herbam aduersario tradebant.

Herbilis anser, herba pastus, qui gracilior est, quam frumento altus.

Herceus Iuppiter intra conseptum domus cuiusque colebatur, quem etiam deum penetralem appellabant.

Hercules astrologus dictus, quod eo die se flammis iniecit, quo futura erat obscuratio solis.

Here, id est aduerbium temporis heri, dictum à Græco, ἐχθές.

Heredium prædium paruulum.

Herem Marteam antiqui accepta hereditate colebant. quæ à nomine appellabatur *heredum*, & esse vna ex Martis comitibus putabatur.

Heres apud antiquos pro domino ponebatur.

Herma à Græcis ponitur pro firmamento. Vnde etiam Mercurii nomen inuentoris, vt putabant, firmæ orationis dictum. Interdum etiam saburram significat.

Hernici dicti à saxis, quæ Marsi *herna* dicunt.

Hetta res minimi pretii, quasi *hitta*, id est hiatus hominis, atque oscitatio. Alii pusulam dixerunt esse, quæ in coquendo pane solet adsurgere. à qua accipimus rem nullius pretii cum dicimus, *non hetta te facio*.

Heus aduerbium vocandi à Græco εὖ venit.

Hilarodos, lasciui & delicati carminis cantor.

Hilum putant esse, quod grano fabæ adhæret. ex quo *nihil*, & *nihilum*.

Hippacare est celeriter animam ducere. ab equi halitu, qui est supra modum acutus.

Hippagines naues, quibus equi vehuntur, quas Græci ἱππαγωγούς dicunt.

Hippius, id est equester, Neptunus dictus est, vel quod Pegasus ex eo, & Pegaside natus sit: vel quod equuleus, vt putant, loco eius suppositus Saturno fuerit, quem pro Neptuno deuoraret: vel quod tridentis ictu terra equum excierit. cui ob hoc in Illyrico quaternos equos iaciebant nono quoque anno in mare.

Hippocoum vinum insula Coo, dictum ab agro generoso, cui nomen est Hippo.

Hira, quæ diminutiue dicitur *hilla*, quam Græci dicunt νῆστιν, intestinum est, quod ieiunum vocant.

Hirciphis duorum pilorum homines.

Hirquitalli pueri primum ad virilitatem accedentes. à libidine scilicet hircorum dicti.

Hirrire, garrire, quod genus vocis est canis rabiosæ.

Histriones dicti, quod primum ex Histria venerint.

Hodidocos latro, atque obsessor viarum.

Homelium pilei genus.

Honorarios ludos, quos & liberalia dicebant.

Horctum & *forctum*, pro bono dicebant.

Horda pregnans. vnde dies, quo grauidæ

hostiæ

hostiæ immolabantur, *hordicidia*.

Hordiarium æs, quod pro hordeo equiti Romano dabatur.

Horreum antiqui dicebant *farreum*, à farre.

Hortus apud antiquos omnis villa dicebatur, quod ibi, qui arma capere possent, orirentur.

Hostia dicta est ab eo, quod est *hostire*, ferire.

Hosticapax, hostium captor.

Hostiliis laribus immolabant, quod ab his hostes arceri putabant.

Hostimentum, beneficij pensatio.

Hostis apud antiquos peregrinus dicebatur, & qui nunc hostis perduellis.

Humanum sacrificium dicebant, quod mortui causa fiebat.

Hyperborei supra aquilonis flatum habitantes dicti, quod humanæ vitæ modum excedant viuendo vltra centesimum annum, id est ὑπὲρ βαίνοντες τὸν sæculi humani.

Hyperionem alij patrem solis, alij ipsum, quod erat super terras, ita appellatum putabant.

I

I*Ambi* vocabantur, qui singuli ex proscenio loquebantur: *triambi*, qui terni.

Ianeus, ianitor.

Ianiculum dictum, quod per eum populus Romanus primitus transierit in agrũ Etruscum.

Ianual, libi genus, quod Iano tantum modo libatur.

Ibi dicitur, cum locus semel demonstratur, ibidem cum sæpius.

Icadion, nomen sæuissimi piratæ.

Icit, percussit.

Idulis ouis dicebatur, quæ omnibus idibus Ioui mactabatur.

Ietunanum victimarium.

Igitur nunc quidem pro completionis significatione valet, quæ est ergo: sed apud antiquos ponebatur pro inde, & postea, & tum.

Ignem ex domo Flaminia efferri non licebat, nisi diuinæ rei gratia.

Ignia vitia vasorum fictilium.

Ignis Vestæ siquando interstinctus esset, virgines verberibus afficiebantur à Pontifice. quibus mos erat tabulam felicis materiæ tamdiu terebrare, quousq; exceptum ignem cribro æneo virgo in ædem ferret.

Ignitabulum, ignis receptaculum.

Ilia dicta ab ima, quæ pars chartæ est tenuissima.

Ilicet, sine dubio.

Im ponebant pro eum, à nominatiuo is.

Imago ab imitatione dicta.

Imbarbescere, barbarum fieri.

Imbelliam, belli inscientiam.

Imbrex, nomen cuiusdam comici.

Imbrica tempestate pluuiam videtur significare.

Imbutum est, quod cuiuspiam rei succum bibit: vnde infantibus, an velint bibere, dicentes *bu* contenti sumus.

Immanis, ferus, siue magnus.

Immolare est mola, id est farre molito, & sale hostiam perspersam sacrare.

Immunis, vacans munere. aliquotiens pro improbo ponitur, vt apud Plautum: Immune est facinus.

Immusculus auis genus, quam alij regulum, alij ossifragam dicunt.

Immusulus ales ex genere aquilarum est, sed minorum virium, quam aquilæ. quæ volucris raro, & non fere, præterquam vere apparet, quia æstum, algoremque metuit, appellatur autem ita, quod subito & inexpectata se immittat.

Impages dicuntur, quæ à fabris in tabulis figuntur, quo firmius cohæreant. à *pangendo*, id est figere. vnde poetæ *pangere versus* dicuntur, & agricolæ *pangere plantas*, id est infligere.

Imparem numerum antiqui prosperiorem hominibus esse crediderunt.

Impares tibiæ numero foraminum discretæ.

Imparentem, non parentem, hoc est obedientem.

Impedimenta, impedimenta dicebant.

Impenetrale, cuius vltimum penetrale intrare non licet.

Impensam, stipem, æs sacrum, quod nondum erat pensum.

Impercito, parcito, futurum ab imperatiuo.

Impescere, in lætam segetem pascendi gratia immittere.

Impetix, impetigo.

Impetritum, impetratum.

Impetum, industrium, indulgentem perinde composita ait Verrius, atque *impunis* & *immunis*, mihi non satis persuadet.

Impiatus, sceleratus.

Impito, impetum facito.

Implexum, implicatum, quod Græci ἐμπεπλεγμένον dicunt.

Implorare, inclamare, ad auxilium inuocare.

Impluuium, quo aqua impluit collecta de tecto. *Compluuium*, quo de diuersis tectis aqua pluuialis confluit in eundem locum.

Impolitias Censores facere dicebantur, cum equiti æs abnegabant ob equum male curatum.

Impomenta, quasi inponimenta, quæ post cænam mensis imponebant.

Imporcitor, qui porcas in agro facit arando. *Porca* autem est inter duos sulcos terra eminens.

Importunum in quo nullum est auxilium, velut esse solet portus nauigantibus.

Impos est, qui animi sui potens non est, qui

animum ſuum in poteſtate non habet.

Improlus, vel improlis, qui nondum eſt adſcriptus in ciuitate.

Impudicatus, ſtupratus, impudicus factus.

Imputatum, nondum purgatum. *putum* enim eſt purum. vnde *putare* vites dicimus, hoc eſt detrahere, quæ impedimento ſunt ad fructum.

In non ſemper abnuitionem ſignificat, ſed interdum etiam pro adnuendo ponitur, vt inuolando, inclamando, inuocando. *In* præpoſitio ſignificat modo, quod non, vt Inimicus: modo auctionem, vt inclamauit: modo vbi, quo tendatur, vt Incurrit: modo vbi qui ſit: vt inambulat.

Inarculum virgulta erat ex malo punico incuruata, quam regina ſacrificans in capite geſtabat.

Incalanto, inuocanto.

Incalationes, inuocationes.

Incalatiue, vocatiue.

Incauillatio, per deſpectum irriſio.

Incenſit, incenderit: ſicut *incepſit*, inceperit.

Inceps, deinceps.

Inceſſere, immittere, ac iactu, vel verbis petere.

Inceſtus à Græco trahitur. nam illi facinus dicunt ἀδικεῖν.

Inchoare videtur ex Græco originem trahere, quod Heſiodus omnium rerum initium eſſe dixerit chaos.

Incicorem, immanſuetum, & ferum. Pacuuiius: Reprime incicorem iracundiam. Interdum *cicur* pro ſapiente ponitur, vt idem Pacuuius: *conſilium cicur*.

Incilia foſſæ, quæ in viis fiunt ad deducendam aquam, ſiue deriuationes de riuo communi factæ.

Incita, incitata.

Incitega machinula, in qua conſtituebatur in conuiuio vini amphora, de qua ſubinde deferrentur vina.

Inclamare, conuiciis, & maledictis inſectari,

Incluteus, nobilis, clarus.

Incoctæ dicebantur mulieres plus æquo calamiſtris vſæ.

Incomitem, ſine comite.

Incomitiare ſignificat tale conuicium facere, pro quo neceſſe ſit in comitium, hoc eſt in conuentum venire. Plautus: Quæſo, ne me incomities.

Inconciliaſti, comparaſti, commendaſti, vel, vt antiqui, per dolum decepiſti.

Inconditum, non ordinate compoſitum.

Inconſpretum, non improbatum.

In conuentione, in concione.

Increpitare, arguere, conuiciari. Increpitare, clamare male dicere.

Increpitate, ferito.

Increta, indiuiſa.

Incuria, negligentia.

Indepiſci, adſequi, adipiſci.

Indeptare, conſequi.

Inductiuum funus, ad quod per præconem euocabatur.

Indiges, indigetis facit. hoc nomine Æneas ab Aſcanio appellatus eſt, cum pugnans cum Mezentio nuſquam apparuiſſet: in cuius nomine etiam templum conſtruxit.

Indigitamenta, incantamenta, vel indicia.

Indigitanto, imprecanto.

Indigetes dij, quorum nomina vulgari non licet.

Indoles, incrementum, induſtria.

Induſtrium, antiqui dicebant *indeſtruum*, quaſi qui quicquid ageret, intro ſtrueret, & ſtuderet domi.

Inebræ aues, quæ in auguriis aliquid fieri prohibent. & prorſus omnia *inebræ* appellantur, quæ tardant, vel morantur agentem.

Incopte, eo ipſo.

Inermat, armis ſpoliat.

Iners, ignauus, vel ſine arte.

Infectores, qui alienum colorem in lanam coniiciunt. *offectores*, qui proprio colori nouum efficiunt.

Inferiæ ſacrificia, quæ diis manibus inferebant.

Inferium vinum, id quod in ſacrificando infra pateræ labrum ponebatur.

Infibulati ſacrificabant flamines propter vſum æris antiquiſſimum æreis fibulis.

Infindere intercipere, interponere.

Infit, incipit. ſed diuerſæ ſignificationis eſt ab eo quod eſt fit, nam infit, agentis: fit autem patientis eſt.

Infiteri, non fateri.

Infitiare, creditum fraudare.

Infra claſſem ſignificatur, qui minore ſumma, quam centum & viginti millium æris cenſi ſunt.

Infrequens appellabatur miles, qui abeſt, abfuitve à ſignis.

Infulæ ſunt filamenta lanea, quibus ſacerdotes, & hoſtiæ, templaque velabantur.

Ingens dicitur augendi conſuetudine, vt inclamare, inuocare. quia enim *gens* populi eſt magnitudo, ingentem per compoſitionem dicimus, quod ſignificat valde magnum.

Ingluuies à gula dicta. hinc & *ingluuioſus*, & *gluto*, *gulo*, *gumia*, *guttur*, *guttus*, *gutturioſus*, & *curculio*.

Inhibere iungere, ſed melius cohibere.

Inigere pecus, agere, id eſt minare.

Iniit ponitur interdum pro concubuit. Interdum pro inuenit, vt Iniit rationem. Interdum pro introit, vt Plautus: Init te vnquam febris.

In inſula Æſculapio facta ædes fuit, quod ægroti

ægroti à medicis aqua maxime sustententur. eiusdem esse tutelæ draconem, quod vigilantissimum sit animal, quæ res ad tuendam valetudinem ægroti maxime apta est. canes adhibentur eius templo quod is vberibus canis sit nutritus. bacillum habet nodosum, quod difficultatem significat artis. laurea coronatur, quod ea arbor plurimorum sit remediorum. huic gallinæ immolabantur.

Initium est principium: sed alias quo quid incipiat, vt viæ Appiæ porta Capena: alias ex quo quid constet, vt aqua, terra, aer.

Iniuges boues, qui sub iugo non fuerint.

Iniurium, periurium.

Iniaquex.um alij pro vincto vtuntur, alij pro soluto.

Inlex producta sequenti syllaba significat, qui legi non paret. *Inlex* correpta sequenti syllaba significat inductorem ab inliciendo. Plautus: Esca est meretrix, lectus inlex.

Inlices canales, in quos aqua confluit in viis lapide stratis, ab eliciendo dicti.

Inlicitator emptor.

Inlicium dicitur, cum populus ad concionem elicitur, id est vocatur. vnde *collicia* tegulæ, per quas aqua in vas defluere potest.

Inlicium vocare antiqui dicebant ad concionem vocare.

Inlitterata pax est quæ litteris comprehensa non est.

In mundo dicebant antiqui, cum aliquid in promptu esse volebant intelligi.

Inferi minores.

In pelle lanata noua nupta considere solet, vel propter morem vetustum, quia antiquitus homines pellibus erant induti, vel quod testetur lanificij officium se præstaturam viro.

In procinctu factum testamentum dicitur, quod miles pugnaturus nuncupat præsentibus commilitonibus.

Inquilinus, qui eundem colit focum, vel eiusdem loci cultor.

Insanum, pro valde magnum vsus est Plautus.

Inscitia, stultitia.

Insecta, non secta, sed & aliquotiens significat secta.

Inseptum non septum. ponitur tamen & pro non ædificatum.

Insequè apud Ennium, dic, *Insexit*, vixit.

Insessores latrones, qui circa vias insidientur sedentes.

Insignes appellantur boues, qui in femine, & in pede album habent, quasi insigniti.

Insignis tam ad laudem, quam ad vituperationem inflecti potest.

Insimulare, crimen in aliquem confingere.

Insipare inijcere. vnde fit *dissipare*.

Insipere farinulam iacere pultis. vnde *dissipare*, *obsipare*. vt cum rustici dicunt, obsipa pullis escam.

Insitum ab inserendo tractum. sed aliquotiens significat impositum.

Insons, extra culpam. à qua dici *morbus* quoque existimatur *sonticus*. quia perpetuo noceat.

Instaurari ab instar dictum est, cum aliquid ad pristinam similitudinem, & comparationem reficitur.

Instigare, incitare.

Insuasum appellabant colorem similem luteo qui fiebat ex fumoso stillicidio.

Insulæ dictæ proprie, quæ non iunguntur communibus parietibus cum vicinis, circuituque publico, aut priuato cinguntur, à similitudine videlicet earum terrarum quæ fluminibus, ac mari eminent, suntque in salo positæ.

Intempestam noctē dicimus pro incertiore tempore, quia non tam facile noctis horæ, quam diei possunt intelligi. ¶ *Tempestatem* enim antiqui pro tempore posuere.

Intercapedo, tempus interceptum, cum scilicet mora est ad capiendum.

Inter cutem flagitatos dicebant antiqui mares qui stuprum passi aliquando essent.

Intercutitus, vehementer *cutitus*, id est valde stupratus.

Interduatim, & *interatim* dicebant antiqui, quod nunc interdum, & interim.

Intergerini parietes dicuntur qui inter confines struuntur, & quasi intergeruntur.

Internecivum testamentum est, propter quod dominus eius necatus est.

Internecio, vitę priuatio appellatur interfectio, à nece denominato vocabulo.

Interregnum appellatur spatium temporis, quousque in loco mortui alius ordinetur.

Intrahere est contumeliam intorquere.

Inuolulus vermiculi genus, qui se inuoluit pampino.

Iouista compositum à Ioue, & iustæ.

Ipsippe, ipsi neque alij.

Ipsullices bractea in virilem, muliebremque speciem expressæ.

Iracundia dicta, quod iram incendat.

Ircei, genus farcimínis in sacrificiis.

Irceus, genus farcíminis.

Irnelia, vasis genus in sacris.

Irpices genus rastrorum ferreorum, quod plures habent dentes ad extirpandas herbas in agris.

Irpini appellati nomine lupi, quem *irpum* dicunt Samnites. eum enim ducem secuti agros occupauere.

Irquitallus puer, qui primo virilitatem suam experitur.

Ita castor, ita mehercules, vt subaudiatur iuuet.

Italia dicta, quod magnos Italos, hoc est boues habeat. vituli etenim *Itali* sunt dicti. Italia ab Italo rege, eadem ab Attelido . . . appellata.

Itonida, Minerua à loco sic appellata.

Iubar stella, quam Græci appellant ἑωσφόρον, ἠωμερον, hoc est lucifer, quod splendor eius diffunditur in modum iubæ leonis.

Iubere ponebatur pro dicere, quod valet interdum pro decernere: vt, Populus iussit.

Iubilare est rustica voce inclamare.

Iugarius vicus dicitur Romæ, quia ibi fuerat ara Iunonis Iugę, quam putabant matrimonia iungere.

Iuge auspicium est, cum iunctum iumentum stercus fecit.

Iugere milui dicuntur, cum vocem emittunt.

Iuges, eiusdem iugi, pares. vnde & *coniuges*, & *seiuges*.

Iugula stella orion, quod amplior sit ceteris, quasi non iuglandis.

Iugum, sub quo victi transibant, hoc modo fiebat: fixis duobus hastis super eas ligabatur tertia. sub iis victos descinctos transire cogebant.

Iunium mensem dictum putant à Iunone. iidem ipsum dicebant *Iunonium* & *Iunonialem*. *Iulium* quod eo mense dicitur Iulius natus.

Iurare Flamini Diali fas non erat.

Iurgatio, iuris actio.

Iussa iura.

Iusti dies dicebantur triginta, cum exercitus esset imperatus, & vexillum in arce positum.

Iustum vadem, idoneum sponsorem.

Iuuenalia fingebantur Dianæ simulachra, quia ea ætas fortis est ad tolerandam viam. Diana enim viarum putabatur dea.

Iuuentutis sacra pro iuuenibus sunt instituta.

L

L*Abes* macula in vestimento dicitur, & deinde μεταφορικῶς transfertur in homines vituperatione dignos.

Lacerare, diuidere, comminuere est. ex quo dictus est *lanius*, qui discindendo lacerat pecora. *Lacinia*, quod pars vestimenti est. *Lacerna*, quod minus capitio est. *Lacer*, quod auribus curtatis est. *Lacerum*, quodcumque est in corpore imminutum.

Lacit, decipiendo inducit. *Lax* etenim fraus est. *Lacit*, in fraudem inducit. inde est *allicere*, & *lacessere*. inde *lactat, illectat, delectat, oblectat.*

Lacobriga nomen compositum (à lacu & briga Hispaniæ oppido.

Lactaria columna in foro olitorio dicta, quod ibi infantes lacte alendos deferebant.

Lacuna, aquæ collectio, à lacu deriuatur, quam alij *lamam*, alij *lustrum* dicunt.

Lacus Lucrinus invectigalibus publicis primus locatur fruendus, ominis boni gratia, vt in dilectu, censuve primi nominantur Valerius, Saluius, Statorius.

Lana vestimenti genus habitus duplicis. quidam appellatam existimant Tusce, quidam Græce, quam χλαῖναν dicunt.

Laua, sinistra, quam Græci σκαιάν. vnde tractum cognomen *Scæuola* à læua *lauum*, sinistrum: & *lauorsum*, sinistrorsum.

Lamberat, scindit, ac laniat.

Lance & *licio* dicebatur apud antiquos: quia qui furtum ibat quærere in domo aliena, licio cinctus intrabat: lancemque ante oculos tenebat propter matrum familiæ, aut virginum præsentiam.

Lancea à Græco dicta, quam illi λόγχην vocant.

Laneæ effigies compitalibus noctu dabantur in compita: quòd lares, quorum is erat dies festus, animæ putabantur esse hominum, redactæ in numerum deorum.

Lanerum vestimenti genus ex lana succida confectum.

Lanoculus, qui lana tegit oculi vitium.

Lapidem silicem tenebant iuraturi per Iouem hęc verba dicentes, *Si sciens fallo, tum me Diespiter salua vrbe, arceq; bonis eyciat, vti ego hunc lapidem.*

Lapidicina, vbi excinduntur lapides.

Lapit, dolore afficit.

Larentalia coniugis Faustuli nutricis Remi, & Romuli Laurentiæ festa.

Laruati, furiosi, & mente moti, quasi laruis exterriti.

Latex à lapsu, profluens aqua dicitur. vtimur tamen vocabulo & in vino.

Latine loqui à Latio dictum est, quæ locutio adeo est versa, vt vix vlla pars eius maneat in notitia.

Latitauerunt Cato posuit pro sæpe tulerunt.

Latrare Ennius pro poscere posuit.

Latrones eos antiqui dicebant, qui conducti militabant, ἀπὸ τῆς λατρείας. at nunc viarum obsessores dicuntur, quod à latere adoriuntur, vel quod latenter insidiantur.

Latumias ex Græco, & maxime à Syracusanis, qui latomias & appellant, & habent ad instar carceris. ex quibus locis excisi sunt lapides ad extruendam vrbem.

Laudare ponebatur apud antiquos pro nominare.

Lauerniones fures antiqui dicebant, quod sub tutela *dea Lauerna* essent, in cuius luco obscuro, abditoque soliti furta, prædamque inter se luere. hinc & *lauernalis porta* vocata est.

Laurea-

Laureati milites ſequebantur currum triumphantis, vt quaſi purgati à cæde humana intrarent vrbem. Itaque eandem laurum omnibus ſuffitionibus adhiberi ſolitum erat: vel quod medicamento ſicciſſima ſit: vel quod omni tempore viret, vt ſimiliter reſp. vireat.

Lautia epularum magnificentia, alii à lauatione dicta putant quia apud antiquos hæ elegantiæ, quæ nunc ſunt, non erant, & raro aliquis lauabat.

Lautitia farina appellabatur ex tritico aqua conſperſo.

Lautulæ locus extra vrbem, quo loco quia aqua fluebat, lauandi vſum exercebant.

Leucoſia inſula dicta à conſobrina Æneæ ibidem ſepulta.

Lectus dictus, vel à collectis foliis ad cubitandum: vel quod fatigatos ad ſe alliciat: à Græco λέκτρον.

Legimus aut ſcriptum, aut oleam, glandemve, & alia quædam, & addita præpoſitione dicimus, colligimus, deligimus.

Legio Samnitum linteata appellata eſt, quod Samnites intrantes ſinguli ad aram, velis linteis circumdatam, non ceſſuros ſe Romano militi iurauerunt.

Lemniſci, id eſt, faſciolæ coloriſæ dependentes ex coronis, propterea dicuntur, quod antiquiſſimarum genus coronarum lanearum.

Lemonia tribus à pago Lemonio appellata eſt. qui eſt à porta Capena via Latina.

Lenones ab alliciendo adoleſcentulos appellati.

Liparenſes Liparitani ciues, id eſt, Liparenſes.

Lepiſta, genus vaſis aquarii.

Leria ornamenta tunicarum aurea.

Leſbium, genus vaſis cælati à Leſbiis inuentum.

Letum ab obliuione, quam Græci λήθην vocant, dictum.

Leuir eſt vxoris meæ frater.

Libella diminutiuum eſt à libra.

Liber repertor vini; ideo ſic appellatur, quod vino nimio vſi omnia libere loquantur.

Liberales dicuntur non ſolum benigni, ſed etiam ingenuæ formæ homines.

Liberalia Liberi feſta, quæ apud Græcos dicuntur Διονύσια. Næuius: libera lingua loquemur ludis Liberalibus.

Liberata ponebant pro *effata*, id eſt, locuta.

Libertatis tẽplũ in Auentino fuerat cõſtructum.

Librile, ſcapus libræ.

Librilla appellantur inſtrumenta bellica, ſaxa ſcilicet ad brachii craſſitudinem in modum flagellorum loris reuincta.

Libycus campus in agro Argeo appellatus, quod in eo primum fruges ex Libya allatæ ſunt. quam ob cauſam etiam Ceres ab Argeis Libyſſa vocata eſt.

Licitati in mercando, ſiue pugnãdo cõtẽdẽtes.

Lictores dicuntur, quod faſces virgarum ligatos ferunt. hi parentes magiſtratibus, delinquentibus plagas ingerunt.

Limaces cochleæ à limo appellatæ.

Limitatus ager eſt in centurias dimenſus.

Limites in agris, nunc termini, nunc viæ tranſuerſæ.

Limus, obliquus, id eſt, tranſuerſus, vnde & limina.

Lingua non ſolum pars corporis dicitur, ſed etiam differentia ſermonum promontorii quoque genus non excellentis, ſed molliter in planum deuexi.

Lingula per deminutionem linguæ dicta. alias à ſimilitudine linguæ exertæ, vt in calceis: alias inſertæ, id eſt infra dentes coërcitæ, vt in tibiis.

Lingulaca, genus piſcis, vel mulier auguratrix.

Liquitur, labitur, fluit.

Litatum alii ſolitum, deditum deo; quaſi luitatum: alii ex Græco à precibus, quas illi λιτὰς dicunt.

Litem cecidiſſe dicitur, qui eius rei, de qua agebat, cauſam amiſit.

Lituus appellatus eſt, quod litis ſit teſtis. eſt enim genus buccinæ incuruæ, quo qui cecinerit, dicitur liticen. Ennius. Inde loci lituus ſonitus effundit acutos.

Lixabundus, iter libere, ac prolixe faciens.

Lixæ, qui exercitum ſequuntur quæſtus gratia. dicti, quod extra ordinem ſint militiæ eiſque liceat, quod libuerit. alii eos à Licha appellatos dicunt. quod & ille Herculem ſit ſecutus. quidam à ligurriendo quæſtum.

Locatum, poſitum.

Locupletes, locorum multorum domini.

Loebeſum & loebertatem antiqui dicebant liberum & libertatem. ita Græci λοιβὴν, & λείβειν.

Longitrorſus ſic dicitur, ſicut dextrorſus, ſiniſtrorſus.

Lotos, arboris genus, ex cuius materia frequenter tibiæ fiebant, cuius baccis paſti quondam Lotophagi dicti.

Lucani appellati dicuntur, quod eorum regio ſita eſt ad partem ſtellæ luciferæ, vel quod loca cretoſa ſunt, id eſt multæ lucis. vel à Lucilio duce. vel quod primitus in luco conſederunt.

Lucar appellatur æs, quod ex Lucis captatur.

Lucaria feſta in luco colebant Romani, qui permagnus inter viam Salariam, & Tiberim ſunt: pro eo, quod victi à Gallis fugientes e prælio ibi ſe occultauerunt.

Lucaris pecunia, quæ in luco erat data.

Lucem facere dicuntur Saturno ſignificantes, id eſt capita detegere.

Lucerenſes, & Luceres, quæ pars tertia populi Romani eſt diſtributa à Tatio, & Romulo, appellati ſunt à Lucero Ardeæ rege, qui

auxilio fuit Romulo aduersus Tatium bellanti.

Lucetium Iouem appellabant, quod eum lucis esse causam credebant.

Lucius, prænomen est eius, qui primum fuit, quia oriente luce natus est.

Lucomedi à duce suo Lucomo dicti, qui postea *Lucerenses* appellati sunt.

Lucomones quidam homines ob insaniam dicti, quod loca ad quæ venissent, infesta facerent.

Lucretilis mons in Sabinis.

Luctus, & lugere à Græco trahuntur λυπεῖν, vel λύειν.

Luculentus à luce appellatus.

Lucuntera genus operis pistorii.

Lues est diluens vsque ad nihil, tractum à Græco λύειν. hinc, dictum *lutum* terra humore soluta, & *lustratio*, qua quid soluitur, ac liberatur. hinc & λύτρα ἀπὸ τ' λύσεως id est, solutione auri: λίτρα enim libra est.

Luma genus herbæ, vel potius spinæ.

Lumbago vitium, & debilitas lumborum.

Lura os culei, vel etiam vteris. vnde *lurcones* capacis gulæ homines, & bonorum suorum consumptores.

Luridi, supra modum pallidi.

Luscitio, vitium oculorum, quod clarius vesperi quam meridie cernit.

Lustra significat lacunas lutosas, quæ sunt in siluis, aprorum cubilia. à qua similitudine ii, qui in locis abditis, & sordidis ventri, & desidiæ operam dant, dicuntur in lustris vitam agere. & cum eiusdem vocabuli prima syllaba producitur, significat nunc tempus quinquenale, nunc populi lustrationem.

Lustrici dies infantium appellantur, puellarum octauus, puerorum nonus. quia his lustrantur, atque eis nomina imponuntur.

Luxa membra e suis locis mota, & soluta: à quo *luxuriosus* in re familiari solutus.

Luxantur à luxu dictum, id est luxuriantur.

Lycij Apollinis oraculum in Lycia maximæ claritatis fuit ob luporum interfectionem. λύκος enim lupus est.

Lycophos Græci dicunt, quod nos primum tempus lucis. dictum autem lycophos, quasi λευκὸν φῶς, id est lumen candidum.

Lymphæ dictæ sunt à nymphis. vulgo autem memoriæ proditum est, quicunque speciem quandam e fonte, id est effigiem nymphæ viderit, furendi non fecisse finem, quos Græci νυμφολήπτους vocant, Latini *lymphatos* appellant.

Lyrnesiades, ab oppido Phrygiæ Lyrnesso dicti.

M

M*Acellum* dictum à Macello quodam, qui exercebat in vrbe latrocinia. quo damnato Censores Æmilius, & Fuluius statuerunt, vt in domo eius obsonia venderentur.

Macuenti macie tenuati. (PAVL.

Mactus magis auctus.

Madusa ebrius, à Græco μεθύειν deductum, vel quia madidus sit vino.

Meandrum, genus picturæ, dictum est à similitudine flexus amnis, qui appellatur Meandrus.

Mecia tribus à quodam castro sic appellatur.

Meniana ædificia à Mænio sunt appellata: is enim primus vltra columnas extendit tigna, quo ampliarentur superiora.

Maesius lingua Osca, mensis Maius. *Osci* enim à regione Campaniæ, quæ est Oscos, vocati sunt.

Magis à Græco μᾶλλον venit.

.... temperare di.. erare quida.. . . FEST.

Magisterare regere, & temperare est. *Magisterare* moderari. vnde *magistri* non solum doctores artium: sed etiã pagorum, societatum, vicorum, collegiorum, equitum dicuntur: quia omnes hi magis ceteris possunt. vnde & *magistratus*, qui per imperia potentiores sunt, quam priuati. Quæ vox duabus significationibus notatur. nam aut personã ipsam demonstrat, vt cum dicimus, magistratus iussit: aut honorem: vt cum dicimus Titio magistratus datus est. PAVL.

Magisteria dicuntur in omnib. rebus, quæ magis ceteris pollant, vt magisterium equitum.

.. rebus, qui ma.... quitum. et... llinis dixe.. untur velit.. contra ora.. FEST.

Magmentum, magis augmentatum. PAVL.

Magnificissima, dicebant antiqui pro magnificentissima. re enim vera magnificens dici non potest. vnde magnificentissima videtur deduci.

Magnificius idem Cato pro magnificentius dixit, & non frustra: nam positiuus eius magnifice est.

Magni . . . .

....auit Cato in ea, quam. . . .

....gna quis homo . . . .

....pulchrius purgat . . . .

....Atetus, dicimus, cum mag. . . .

....at nepos eius in ea . . .

....men ait, cum Ædilis . . .

....itria ludos magni . FEST.

Magnificior quoque . . . .

Magnum annum dicunt mathematici, quo septem sidera errantia explectis propriis cursibus sibimet concordant. PAVL.

Magnum socerũ appellat vir vxoris suæ auum.

Magnam socrum vir vxoris suæ auiam appellat.

Magnos ludos, Romanos ludos appellabant, quos in honorem Iouis, quem principem deorum putabant, faciebant.

Maiestas à magnitudine dicta.

Maijs Idibus mercatorũ dies festus erat. quod eo die Mercurij ædes esset dedicata.

Ma ms

Maius mensis in compluribus ciuitatibus Latinis ante vrbem conditam fuisse videtur. qua ex causa vtrum à maioribus, vt *Iunius* à iunioribus dictus sit: an à Maia, quod Mercurio filio eius res diuinæ . . . fiant solemnes; an quod ipsi deæ in multis Latinis ciuitatibus sacrificia fiebant (ipso mense.) . . . . .

Maior patruus, aui & auiæ patruus.

Maior amita, aui & auiæ amita.

Maior auunculus, aui & auiæ auunculus.

Maior Græcia dicta est Italia, quod eam Siculi quondam obtinuerunt. vel quod in ea multæ, magnæque ciuitates fuerunt ex Græcia profectæ.

Maior magistratus consul dicitur.

Maior socer vxoris meæ proauus.

Maior socrus vxoris meæ proauia.

. . . iora auspicia quæ d. .
. . .. maiora Consulum, Pr. . .
. . . liquorum minora cum ill . .
. . . res magistratus dicu . .

Maiorem Consulem L. Cæsar putat dici, vel eum, penes quem fasces sint: vel eum, qui prior factus sit: *Prætorem* autem *maiorem* Vrbanum, minores ceteros. FEST.

Maior Consul dicitur vel is, penes quem fasces sunt: vel is, qui prior factus est: Prætor autē maior vrbanus, minores ceteri. PAVL.

Maiores Flamines appellabantur patricij generis, minores plebei.

Maledictores dicebantur ab antiquis qui nunc maledici.

Maledic . . . . . .
. . nos appellamus : . .
. . Hispania re . . . FEST.

Maleuoli Mercurij signum erat proxime Ianum, qui item erat in Turdellis Me . .
. . . . . .
. . . appella . . . .
maleuoli autem, quod in nullius tabernam spectabat.

Maleuoli Mercurij signum, id est statuam, appellabant, ideo quod in nullius tabernam spectabat. PAVL.

Malleoli vocantur non solum parui mallei, sed etiam ij, qui ad incendium faciendum aptantur: videlicet ad similitudinem priorem dicti.

Malluuium dicitur, quo manus lauantur. *Malluuiæ*, quibus manus sunt lautæ: *peluuia*, quibus pedes.

Malluuium latum in commentarium sacrorum significat, manus qui lauet. à quo malluuiæ dicuntur, quibus manus sunt lautæ, perinde vt quibus pedes pelluuiæ. FEST.

Maltha dicitur à Græcis pix cum cera mixta.

Mamercus prænomen est Oscum, eo quod hi Martem Mamertem appellant. PAVL.

Mamers Mamertis facit, id est lingua Osca Mars Martis. vnde & *Mamertini* in Sicilia dicti, qui Messanæ habitant.

Mamertini appel . . . . .
. . . c de causa cum de toto Samnio grauius incidisset pestilentia, Sthenius Mettius eius gentis princeps conuocata ciuium suorum concione, exposuit se vidisse in quiete præcipientem Appollinem, vt si vellent eo malo liberari, vel sacrum vouerent, id est quæcunq. vere proximo nata essent, immolaturos sibi. Quo facto leuatis post annum vicesimum, deinde eiusdem generis incessit pestilentia. rursum itaque cōsultus Apollo, respondit non esse persolutum ab iis votum, quod homines immolati non essent: quos si expulissent, certe fore, vt ea clade liberarentur. Itaque ii iussi patria decedere, cum in parte ea . . . consedissent. quæ Tauricana dicitur, forte parantibus bello . . . Messanensibus auxilio venerunt vltro, eosque . . liber
. . . prouincial . . .
quod ob . . citum eorum, vt gratiam referrent, & in suum corpus, communionemque agrorum inuitarunt eos, & nomen acceperunt vnum, vt dicerentur *Mamertini*, quod coniectis in sortem duodecim deorum nominibus *Mamers* sorte exierat, qui lingua Oscorum Mars significatur. cuius historiæ auctor est Alfius libro primo belli Carthaginensis. FEST.

Mamilia turris intra Suburæ regionem, à Mamilio nomen accepit.

Mamiliorum familia (progenita fuit à) Mamilia Telegoni filia, quam Tusculi procreuerat, (quando id oppidum ipse condidisset.) .

Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod, vt ait Verrius, in clibano ante, quam percoquatur, decidit in carbones, cineremque. cuius meminit Lucilius: Pistricem valida si nummi suppeditabunt, Addas empleuron, mamphulas quæ sciat omnes.

Mamphur appellatur loro circumuolutum mediocris longitudinis lignum rotundum, quod circumagunt fabri in operibus tornandis.

Mamurij Veturij nomen frequenter in cantibus Romani frequentabant, hac de causa. Numa Pompilio regnante cælo cecidisse fertur ancile, id est scutum breue: quod ideo sic est appellatum, quia ex vtroque latere erat recisum: vt summum, infimumque eius latus medio pateret. vnaque cantata vox, omnium potentissimam fore ciuitatem, quamdiu id in ea mansisset,

Itaque facta sunt eiusdem generis plura, quibus id misceretur, ne internosci cæleste posset. probatum opus est maxime Mamurii: qui præmii loco petiit, vt suum nomen inter carmina Salii canerent.

Manalem fontem dici pro eo, quod aqua ex eo semper manet.

Manalis fons appellatur ab auguribus puteus perennis. neque tamen spiciendius videtur, quia flumen: id spiciatur, quod sua sponte in amnem influat.

Manalem lapidem putabant esse ostium Orci, per quod animæ inferorum ad superos manarent, qui dicunt manes. ¶Manalem etiam lapidem vocabant petram quandam, quæ erat extra portam Capenam iuxta ædem Martis: quam, cum propter nimiam siccitatem in vrbem protraherent, insequebatur pluuia statim. eumque quod aquas manaret, manalem lapidem dixere.

Manare dicitur, cum humor ex integro, sed non solido nimis per minimas suas partes erumpit. quod ex Græco trahitur: quia illi non satis sol:dum μανὸν dicunt.

Manare solem antiqui dicebant, cum solis orientis radii splendorem iacere cœpissent, à quo & dictum putabant *mane*. alii dictum *mane* putant ab eo, quod *manum* bonum dicebant.

. . olitos esse antiquos, ...
. . cum solis orientis radii . . .
. . stent atque ideo primum . . .
. . uis magis addicitur . . . .
. . ne id est à mature. quod id . .
. . unde Matuta di . . . . . .

Mane à diis manibus dixerunt. nam *mana* bona dicitur. vnde & *Mater Matuta*, & *poma matura*.

Manceps dicitur, quod manu capiatur. Manceps dicitur, qui quid à populo emit, conducitve, quia manu sublata significat se auctorem emptionis esse. qui idem præs dicitur: quia tam debet præstare populo quod promisit: quam is, qui pro eo præs factus est.

Mancini fana appellantur, quod Mancinus habuit insignem domum, quæ publicata est eo interfecto.

Manducus effigies in pompa antiquorum inter ceteras ridiculas, formidolosasque ire solebat magnis malis, ac late dehiscens, & ingentem dentibus sonitum faciens, de qua Plautus ait in Rudente: Quid si aliquo ad ludos me pro manduco locem? Qua propter clare crepito dentibus.

Manes dii ab auguribus inuocantur: quod hi per omnia ætherea, terræque ma . .
. . . .
. . . peri, atque inferi . . .
. . augures quod L.I. . . .
. . minis .

Manes dii ab auguribus vocabantur, quod eos per omnia manere credebant: eosque deos superos, atque inferos dicebant.

Manuos in carminibus saliaribus Ælius Stilo significare ait bonos. (& inferi *dij manes* pro bonis dicuntur à suppliciter eos venerantibus propter metum mortis: vt immanes quoque pro vade non bonis dicuntur.

Maniæ turpes, deformesque personæ. Manias (Ælius Stilo dici ait ficta quædam ex farina in hominum figuras, quia turpes fiant, quas alii *maniolas* appellant.) Manias autem, quas nutrices minitantur pueris paruulis esse, laruas, id est manes, quos deos, deasque putabant, quosque ab inferis ad superos emanare credebant. (vt Mania est eorum auia materve.) Sunt enim vtriusque opinionis auctores.

Manius, agrum Nemorensem Dianæ consecrauit, à quo multi, & clari viri orti sunt, & per multos annos fuerunt. vnde prouerbium: Multi manii Ariciæ. Asinius Capito longe aliter tenet. ait enim turpes, & deformes significari: quia maniæ dicuntur deformes personæ; & Ariciæ genus panis fieri, quod manici . . . appellentur. *Manius* prænomen dictum est ab eo, quod mane quis initio natus sit: vt *Lucilius*, qui luce.

Manliæ gentis patriciæ decreto nemo ex ea Marcus appellatur: quod M. Manlius, qui Capitolium à Gallis defenderat, cum regnum affectasset, damnatus, necatusque est.

Mansucium edacem à mandendo scilicet.

Mansues pro mansuetus.
. . M. Cato in epistula . . . .
. . mansues ad . . . .

Mansuetum ad manum venire suetum. alii aiunt mansus tum dictum, neque ex misericordia mæstum, neque ex crudelitate sæuum, sed modestia temperatum.

Mantare sæpe manere. Cæcilius in epistula: Iam ore adeo manta. Iam hoc vide cæcus . . . animum aduentus angit.

Manticularia dicuntur ea, quæ frequenter in vsu habentur & quasi manu tractantur. frequens enim antiquis ad manus tergendas vsus fuit mantiliorum: vnde hæc trahitur similitudo.

Manticularum vsus pauperibus in nummis recondendis, etiam nostro sæculo fuit. vnde *manticulari* dicebantur, qui furandi gratia manticulas attrectabant. Vnde poetæ pro dolose quid agendo vsi sunt eo verbo. Pacuuius: Ad manticulandum astu aggreditur. scit enim quid promeruerit. . . medici manticulatur. . . . ita me facti ep-

facti oppressi iugo. Item deinde: Aggreditur astu regem. manticulandum est hic mihi. Et: Machinam ordiris nouam manticula tactu, an sanctiora dicis iureiuranda. Plautus hoc significare videtur, quibus cotidie paruæ noxæ extergeantur.

Mantisa additamentum dicitur lingua Tusca, quod ponderi adiicitur: sed deterius, & quod sine vllo vsu est. Lucilius: Mantisa obsonia vincit.

Manubia Iouis tres dicuntur esse, quarum vnæ sunt minimæ, quæ moneant, placidæque sint. ¶ Alteræ quæ maiores sunt, ac veniant cum fragore, discutiantq. aut diuellant, quæ à Ioue sint, & consilio deorum mitt: existimentur. ¶ Tertiæ his ampliores, quæ cum igne veniant: & quanquam nullum sine igne fulgur est, hæ propriam differentiam habeant, quod aut adurant, aut fuligine deforment, aut accendant, quæ statum mutent deorum consilio superiorum.

Manum. & mentum. prouerbium est ex Græco ductum, quod est πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος, καὶ χείλεος ἄκρου. Chalcantem vites serentem quidam augur vicinus præteriens, dixit errare: non enim ei fas esse nouum vinum

. . . .

Manumitti seruus dicebatur, cum dominus eius, aut caput eiusdem serui, aut aliud membrum tenens dicebat; *Hunc hominem liberum esse volo*: & emittebat eum e manu

. . . odo caput . . . . .
. . . edicito, hunc . . . .
. . . pro eo aurix . . . .
. . . usquam digre . . . .
. . . sui dum his . . . .
. . . nem liberum init . . .

Mapalia casæ Pœnicæ appellantur: in quibus quia nihil est secreti: solet id vocabulum solute viuentibus obiici. Cato libro quarto Originum: Mapalia vocantur vbi habitant. ea quasi cohortes rotundæ sunt.

PAVL. *Marculus* deminutiuum à Marco.

Marspedis, siue sine R littera Maspedis imprecatione, testa vallium, quid significet ne Messala quidem augur in explanatione augurorum reperire se potuisse ait.

FEST. *Martialis* campus in Cœlio monte dicitur, quod in eo Equiria solebant fieri, siquando aquæ Tiberis campum Martium occupassent.

PAVL.

Martias kalendas matronæ celebrabant: quòd eo die Iunonis Lucinæ ædes coli cœpta sit.

Martius mensis initium anni fuit & in Latio & post Romam conditam, eo quod gens erat bellicosissima. cuius rei testimoniú est, quod posteriores menses. qui annum finiunt à numero appellati vltimum habent Decembré.

Mas deminutiue facit masculus.

Masculina: & feminina vocabula dici melius est secundum Græcorum quoque consuetudinem, qui non ἀρσενικὰ & γυναικεῖα ea, sed αἱ. FEST.

Masculino genere *parentem* appellabant antiqui qui etiam matrem. *Malo cruce* masculino genere cum dixit Gracchus in oratione quæ est in F. Popullium posteriorem, tam repræsentauit antiquam consuetudinem, quam *hunc frontem*, atque *hunc stirpem* iidem antiqui dixerunt: & rursus *hanc lupum*, & *hanc metum*. Item cum idem in Popillium & matronas ait, eo exemplo instituto. Dignus fuit qui *malo cruce* periret. PAVL.

Matellio, diminutiuum à matula.

Materfamilia non ante dicebatur, quam vir eius paterfamiliæ dictus esset. nec possunt hoc nomine plures in vna familia præter vnam appellari. sed nec vidua hoc nomine: nec quæ sine filiis est, appellari potest.

Mater Matuta, manes, mane, matrimonium, materfamilia, matertera, matrices, materia dictæ videntur, vt ait Verrius, quia sint bona: qualia scilicet sint, quç sunt matura. vel potius à matre, quæ est originis Græcæ. FEST.

. . . manis . . . . .
. . . matertera, ...
. . . vt ait Ve . . . . .
. . . sint, quæ
. . . quæ est ori . . . . .

Matrem Matutam antiqui ob bonitatem appellabant: & *maturum* idoneum vsui: & mane principium diei, & inferi dij manes, vt suppliciter appellati boni essent: & in carmine Saliari *Cerusmanus*, intelligitur creator bonus. PAVL.

Matertera, matris soror, quasi mater altera. Matertera patris & matris, mihi magna mater est.

Matralia, Matris Matutæ festa.

Matrici cognominantur homines malarum magnarum, atque oribus late patentibus.

Matrimes, ac *patrimes* dicuntur, quibus matres & patres adhuc viuunt.

Matrona à magistratibus non submouebantur, ne pulsari, contrectarive viderentur: neue grauidæ concuterentur. Sed nec viri earum sedentes cum vxoribus in vehiculo descendere cogebantur.

. . atibus non summoue . . .
. . tat. . ntrectari. . . .
. . ntur: neue. . tur. quam . .
. . usam ait Verrius . . . .
. . eteri . . . . .
. . uxoribus deesse quo descen . .
. . ros à magistratibus. quod commu . .
. . uehic. . itur vir, & uxor . . . . .

Matronas appellabant eas fere, quibus stolas habendi ius erat. PAVL.

Matronis aurum redditum cum legitur, hoc significare videtur: quia matronæ contu-

runt ornatus sui aurum ad Capitolium à Gallis Senonibus liberandum: quibus postea est redditum à populo Romano.

FEST. *Matroni*, . . . to ait, quod. . . .
. . . fuisse re . . . . . .
. . . & eam a . . . . . .
. . . monio in . . . . . .
. . . tronæ orna . . . . .
. . . Apollini, quod . . . .
. . . quod contuler . . . .
. . . a Gallis Senon . . . .
. . . tum . . . . . .
. . . est a pop . . . . . .

PAVL. *Matula*, vas vrinæ.

Mauortem poetæ dicunt Martem.

FEST. *Maximæ* dignationis Flamen Dialis est inter quindecim Flamines, & cum ceteri discrimina maiestatis suæ habeant, minimi habeatur *Pomonalis*, quod Pomona leuissimo fructui agrorum præsidet pomis.

PAVL. *Maximam* hostiam ouilli pecoris appellabant, non ab amplitudine corporis: sed ab animo placidiore.

Maximi annales appellabantur, non magnitudine: sed quod eos Pontifex maximus consecrasset.

FEST. *Maximum* Prætorem dici putant alij eum, qui maximi imperij sit: alij, quia ætatis maximæ pro collegio quidem augurum decretum est: quod in salutis augurio Prætores maiores, & minores appellentur; non ad ætatem, sed ad vim imperij pertinere.

PAVL. *Maximus* Curio, cuius auctoritate curiæ omnesque curiones reguntur.

Maximus Pontifex dicitur, quod maximus rerum, quæ ad sacra, & religiones pertinent, iudex sit, vindexque contumaciæ priuatorum, magistratuumque.

FEST. *Me* pro mihi dicebant antiqui.

Me pro mihi dicebant antiqui, vt Ennius cum ait libro secundo: Si quid me fuerit humanitus, vt teneatis. & Lucilius: Nunc ad te redeo, vt quæ res me impendet agatur.

PAVL. *Meatus* à meando dictus.

Mecastor, & *mehercules* iusiurandum erat: quasi diceretur, *ita me Castor, ita me Hercules*, vt subaudiatur iuuet.

Meddix apud Oscos nomen magistratus est. Ennius: Summus ibi capitur meddix, occiditur alter.

Medialem appellabant hostiam atram, quam meridie immolabant.

Medibile, medicabile.

FEST. *Mediocriculo* vsus est in ea, quam dixit. Cato in Consulatu: Ridibundum magistratum genere pauculos homines, mediocriculum exercitum obuiam duci.

PAVL. *Mediocriculus* idem Cato ponit, cum ait Ridibundum magistratum paucos homines mediocriculum exercitum obuiam duci.

Medioxumum, mediocre.

Mediterreum melius, quam mediterraneum, Sisenna dici putat.

Meditrinalia dicta hac de causa. Mos erat Latinis populis, quo die quis primum gustaret mustum, diceret ominis gratia: *Vetus nouum vinum bibo, veteri nouo morbo medeor.* A quibus verbis, etiam Meditrinæ deæ nomen ceptum, eiusque sacra Medritrinalia dicta sunt.

Meditullium dicitur, non medium terræ, sed procul à mari, quasi meditellium: ab eo quod est tellus.

Mediusfidius compositum videtur, & significare Iouis filium, id est, Herculem: quod Iouem Græci Δία, & nos Iouem: ac *fidium* pro filio, quod sæpe antea pro L litera D vtebantur. quidam existimant iusiurandum esse per diui fidem: quidam, per diurni temporis, id est, diei, fidem.

Medullitus, ex intimis medullis.

Mesanculum teli missilis genus.

Megalesia ludos Matris Magnæ appellabant.

Melancoryphi, genus auium, quæ Latine vocantur atricapillæ, eo quod summa eorum capita nigra sint.

Melibœa purpura à nomine insulæ, in qua tingitur, est dicta.

Melicæ gallinæ, quod in Media id genus auium corporis amplissimi fiat: L litera pro D substituta.

Melis hasta à ligno mali dicta.

Melo nomine alio Nilus vocatur.

Melos insula dicta est à Melo, qui ex Phœnice ad eandem fuerat profectus.

Melios meliorem dicebant.

Membrum abscindi mortuo dicebatur, cum digitus eius decidebatur, ad quod seruatum iusta fierent reliquo corpore combusto.

Memorare significat, nunc dicere nunc memoriæ mandare.

Memoriosus, memoriosior, & memoriosius, (et) *memoriosissime* facit.

Mendicū dici putāt velū, quod in prora ponitur.

Mendicū dici Verrius putat à mēte eius, quem fefellerit fortuna. vel quod precetur quemque vt vitæ suæ medeatur cibo. FEST.

Mend . . . . . .
eius quam se . . . .
vt vitæ su . . . .

Mensa, frugibusque iurato, significat per mensam & fruges. PAVL.

Mensa in ædito. sacris ararum vicem obtinebant, FEST.
. . sæ in ædibus sacris ara . . .
. . legibus earum omnium s . . .
. . vt velut in aram, vel in . . .
. . uati quoque in primis i . . .
. . vbi sacras habetur . . .
. . patentatio, non sacrific . . . PAVL.

Mensarij, nummularij.

Menteta-

Mentecaptus dicitur, cum mens ex hominis potestate abiit, & idem *demens*, qui de sua mente decesserit; & *amens*, qui à mente abierit.

FEST. . . hominis potestate . . .
. . mens, qui de sua . . .
. . a mente abierit . . . .

PAVL. *Mentum* dicebant, quod nos commentum.

Mercedicius mercenarius, quod mercede se tueatur.

FEST. *Mercedonias* dixerunt à mercede soluenda.

PAVL. *Mercurius* à mercibus est dictus. Hunc etenim negotiorum omnium existimabant esse deum.

Merendam antiqui dicebant pro prandio; quod scilicet medio die caperetur.

Merga furcula, quibus aceruí frugum fiunt, dictæ à volucribus mergis, quia vt illi se in aquam mergant, dum pisces persequuntur, sic messores eas in fruges demergunt, vel eleuare possint manipulos.

Meritauere (idem) Cato ait. pro meruere.

FEST. . . . ere, sæpe merue . . .
. . . enorum IIII. . Suf
. . . uis cohortes omnis . . ,
. . . tauerunt

Mersat pro mersat dicebant.

PAVL. *Merum* antiqui dicebant solum vnde & auis *merula* nomen accepit; quod solivaga est, & solitaria pascitur. at nunc *merum*, purum appellamus.

FEST. *Meson* persona comica appellatur, aut coci, aut nautæ, aut eius generis. dici ab inuentore eius Mesone, comœdo ait Aristophanes Grammaticus.

Messapia Appulia à Messapo rege appellata.

PAVL. *Metaphoram* quam Græci vocant, nos tralationem, id est, domo mutuatam verbum, quo vtimur, inquit Verrius ali . . nec sæpius quidem honesti, ac q. . . .
. . enas vt speciosiora at . .
. . ere sign ficante . . .
. . no, quam proprio uo . .
. . em indicemus . . .
. . leret, redit ad sua . . .
. . tralatum manebit . . .
. . quo peruenit . . .
. . as . alieno perinde ac suo ab . .

Meta. . stices dicitur apud p. . .
. . quod propter necessitatem metri
. . r. quod idem barbaris . .
. . ta oration. , scrib . .

Meta . ,ca . a . cariore . .
. . . peruentura. . . .
. . . dicare ait Ennius . . .
. . id est. . . .
. . abus vt . . . .
. . accip.

PAVL. *Metari* castra dicuntur, quod metis dirigun-

Metelli dicuntur in re militari quasi mercenarij. Attius annalium vigesimoseptimo, calones, famulique, metellique, caculæque à quo genere hominum Cæciliæ familiæ cognomen putatur dictum.

Metonymia est tropos, cum ab eo, quod continet, significatur id quod continetur: aut superior inferiore, & inferior superiore. quæ continet, quod continetur: vt Ennius cum ait: Africa terribili tremit horrida terra tumultu. ab eo, quod continetur, id quod continet: vt cum dicitur epota amphora vini. a superiore inferior. vt Ennius: cum magno strepitu Volcanum ventus vegetat. ab inferiore superior: vt Persuasit animo vinum deus, qui multo est maximus. FEST.

Metus feminino genere dicebant. Ennius. Viuam, an moriar, nulla in me est metus. PAVL.

Migrare mens a . . . . . FEST.
. . sq. templi posita . . .
. . tur, cum sequitur sua . . .
. . uidam fuisse in tri . . .
. . uales appellatæ.

Mihipte pro mihi . . decuit talen . . PAVL.
. . . uersia, atque . .
. . entia item a . .

Mihipte Cato pro mihi ipsi posuit.

Militem Ælius mollitia κατ' ἀντίφρασιν dictum putat. eo quod nihil molle, sed potius asperum quid gerat. sic *ludum* dicimus, in quo minime luditur.

Milium quidam putant cepisse nomen maxime à nummorum summa, quæ est mille. quod alii Græcæ stirpis iudicant esse, cum ad illi μελίνην vocant, tam Hercules quam panicum μελίνην. FEST.

Millus collare canum venaticorum, factum ex corio, confixumque clauis ferreis eminentibus aduersus impetum luporum. Scipio Æmilianus ad populum: Vobis inquit, reique publicæ præsidio eritis quasi millus cani. PAVL.

Miluina genus tibiæ acutissimi soni.

Mina singulariter d.
pluraliter dicimus cu . . . FEST.
item M. Cato in s . . .
mina cog. . . .

Minam Ælium vocitatam ait mammam alteram lacte deficientem, quasi minorem factam. PAVL.

Minerrimus pro minimo dixerunt.

Minerua dicta, quod bene moneat. hanc enim pagani pro sapientia ponebant. Cornificius vero, quod fingatur, pingaturque minitans armis, eandem dictam putat.

Minime gentium dicebant, pro eo quod est omnium gentium iudicio minime esse faciendum.

Miniscitur pro reminiscitur antiquitus dicebatur.

FEST. *Minora* templa fiunt ab auguribus cum loca aliqua tabulis, aut linteis sepiuntur, ne vno amplius ostio pateant. Itaque *templum* est locus ita affatus, aut ita septus, vt ea vna parte pateat, angulusque adfixus habeat ad terram.

PAVL. *Minorem* Delum Puteolos esse dixerunt, quod Delos aliquando maximum emporium fuerit totius orbis terrarum, cui successit postea Puteolanum, quod municipium Græcum. antea *Dicæarchia* vocatum est. vnde Lucilius. Inde Dicearchum populos, Delumque minorem.

Minores & maiores inter cognomia feminorum poni solebant.

FEST. *Minorum Pontificum* maximus dicitur, qui primus in id collegium venit. Item minimus, qui nouissimus.

PAVL. *Minotauri* effigies inter signa militaria est: quod non minus occulta esse debent consilia ducum, quam fuit domicilium eius Labyrinthus. Minotaurus putatur esse genitus, cum Pasiphae Minois regis vxor dicitur concubuisse cum tauro. sed affirmant alij Taurum fuisse nomen adulteri.

Minucia porta appellata est, eo quod proxima est sacello Minuci. Minucia porta Romæ est dicta ab ara Minuti, quem deum putabant.

Minuebatur populo luctus ædis dedicatione: cum à Censoribus lustrum condebatur; cum votum publice susceptum soluebatur. ¶Priuatis autem, cum liberi nascerentur, cum honos in familiam veniret: cum pater aut liberi, aut vir, aut frater ab hoste captus domum rediret: cum puella desponsaretur: cum propiore quis cognatione, quam is qui lugeretur natus esset: cum in Casto Cereris constitissent.

FEST. *Minuitur* populo luctus ædis dedicatione: cum Censores lustrum condiderunt: cum votum publice susceptum soluitur. priuatis autem, cum liberi nati sunt: cum honos in familia venit: cum parens, aut liberi, aut vir, aut frater ab hoste captus domum redit: cum desponsa est, cum propiore quis cognatione, quam is, qui lugetur, natus est, cum in Casto Cereris est, omnique gratulationi.

PAVL. *Minuritiones* appellantur auium minorum cantus.

FEST. *Minuscula Quinquatrus* appellabantur Idus Iuniæ, quod is dies Festus erat tibicinum qui Mineruam colebant. *Quinquatrus* proprie dies festus erat Mineruæ, Martio mense.

PAVL. *Minuum* & minuere ex Græco μινύω dictum videri potest.

Minyæ dicti Argonautæ, quod plerique eorum ex filiis Minyae fuerant orti.

Mirachidion primæ adolescentiæ.

Miracula, quæ nunc digna admiratione dicimus, antiqui in rebus turpibus vtebantur.

Mirior dicebant comparatiuum a miro. Titinius. Mirior inquam tibi videor.

Miscelliones appellantur, qui non certæ sunt sententiæ, sed variorum, mixtorumque iudiciorum sunt.

Miscenum promontorium à Miseno tubicine Æneæ ibi sepulto est appellatum.

Miseratur is, qui conqueritur aliena incommoda: *miseretur is*, qui miserum subleuat.

Miseret me eadem forma dicitur, qua piget, pœnitet, tædet.

Modo cum per correptum O dicitur, significat tempus, vt modo veni. & ponitur pro tantum, vt Tace modo. quod si producta posteriore syllaba enuntietur, datiuus vel ablatiuus est casus, ab eo, quod est modus.

Modo quodam, id est ratione. dicuntur omnia ista à modo: commoditas, commodus, commodat, accommodat, modice, modestia, moderatio, modificatio. . . . . FEST.
. . . . quondam id . . .
. . . . fit commodi . . .
. . . . dat, modi . . . .
. . . . ficatio.

Mœne singulariter dixit Ennius. Apud Emporium in campo hostium per mœne. PAVL.

Mœnia muri, & alia muniendæ vrbis gratia facta, vt Attius in Helenibus: Signo ex templo canere, ac tela ob mœnia offerri imperat. Significat etiam officia. Plautus in Neruolaria: prohibentq. mœnia alia, vnde ego fungar mea.

Mola vocatur eam far tostum, & sale sparsum, quod eo molito hostiæ aspergantur.

Moles pro magnitudine fere poni solet. moliti & molitiones à molendo certum est dici. FEST.

Mollestras dicebant pelles ouiles, quibus galeas extergebant.

Molucrum, non solum quo molæ vertuntur dicitur, id quod Græci μύλακρον appellant, sed etiam tumor ventris, qui etiam virginibus solet euenire. cuius meminit Afranius in Virgine: Ferme virgini, tanquam grauidæ mulieri crescit vterus, molucrum vocatur, transit sine doloribus. Cloatius etiam in libris sacrorum. Molucrum aiunt esse lignum quoddam quadratum, vbi immolatur. Idem Ælius in explanatione carminum Saliarum eodem nomine appellari ait, quod sub mola supponatur. Aurelius Opilius appellat, vbi mola tur. PAVL.

Momar, Siculi stultum vocant.

Domest-

Momen, momentum. Lucretius: Momine si paruo possunt impulsa moueri.

Monile dictum est ornatus muliebris, qualem habuisse Eriphylem fabulæ ferunt. ex eo etiam equis præpendens à collo ornamentum monile appellatur.

Monimentum est, quod mortui causa ædificatum est: & quidquid ob memoriam alicuius factum est, vt fana, porticus, scripta, & carmina. Sed monimentum quamuis mortui causa sit factum, non tamen significat ibi sepultum.

Monitores dicuntur & qui in scena monent histriones, & libri commentarij.

Monodos appellatus est Prusiæ filius, qui vnum os habuit dentium loco. similiter habuit & Pyrrhus rex Epirotarum.

Monstrum, vt Ælius Stilo interpretatur, à monendo dictum est, velut monestrum. Item Sinnius Capito, quod monstret futurum, & moneat voluntatem deorum. quod etiam *prodigium*, velut prædictum & quasi prædictum, quod prædicat eadem, & *portentum*, quod portendat, & significet. inde dici apparet id quartum, quod mihi visum est adiiciendum. præsertim cum ex eadem significatione pendeat, & in promptu sit omnibus, id est *ostentum*, quod item ab ostendendo dictum est. *Monstra* dicuntur naturæ modum egredientia, vt serpens cum pedibus, auis cum quattuor alis, homo duobus capitibus, iecur cum distabuit in coquendo.

FEST. . . turæ modum e. . . . . .
. . auis cum quatt . . . .
. . iecur cum dist . . . .

PAVL. *Moracias nuces*, Titinius duras esse ait. vnde fit deminutiuum moracillum.

Morbosum hominem, morbo aliquo affectum.

Mortem obisse, ea consuetudine dicitur, qua dixerunt antiqui *ob* Romam legiones ductas, & *ob* Troiam duxit exercitum, pro ad: similiterque, *vadimonium obisse*, id est ad vadimonium isse, & *obuiam*, ad viam.

FEST. *Mortis causa* stipulatio existimatur fieri, vt ait Antistius Labeo, quæ ita sit, vt morte promissoris confirmetur, aut vt quidam dixerunt, cuius stipulationis non fuit causa.

Mortua pecudis corio calceos, aut soleas fieri Flaminicis nefas habetur: sed aut occisæ alioqui, aut immolatæ: quoniam sua morte extincta omnia funesta sunt.

PAVL. *Mortuæ pecudis* corio calceos fieri Flaminicis nefas habebatur, quoniam sua morte extincta omnia funesta æstimabantur.

Mortuus ab emerita vita dictus.

Mos est institutum patrium pertinens maxime ad religiones, cæremoniasque deorum antiquorum.

Mos est . . trium defunctorum veterum pertinens maxime ad religiones c . . . oniasque antiquorum. FEST.

Mosculis Cato pro paruis moribus dixit . . FEST.
. . uis qui moribus dixit . . . . .

Mox, paulo post.

Mucia prata trans Tiberim dicta à Mucio, cui à populo data fuerant, pro eo quod Porsenam Etruscorum regem sua constantia ab vrbe dimouit. PAVL. FEST. PAVL.

Muger, muccosus.

Muger dici solet à castrensium hominibus quasi muccosus is, qui talis male ludit.

Muginari est nugari, & quasi tarde conari.

Mugionia porta Romæ dicta est à Mugio quodam, qui eidem tuendæ præfuit.

Mulciber Vulcanus à molliendo scilicet ferro dictus est. *mulcere* enim mollire, siue lenire est. Pacuuius: Quid me obtutu terres? mulces laudibus? FEST. PAVL.

Muli Mariani dici solebant à C. Mario instituti, cuius milites in furca interposita tabella varicosius onera sua portare adsueuerant.

Mulis celebrantur ludi in circo maximo Consualibus. quia id genus quadrupedum primum putatur cœptum currui, vehiculoque adiungi.

Mulus vehiculo lunæ adhibetur: quod tam sterilis ea sit, quam mulus. vel quod vt mulus non suo genere, sed equi creetur: sic ea soli, non suo fulgore luceat.

Mulleos genus calceorum aiunt esse. quibus reges Albanorum primi, deinde patricij vsi sunt. M. Cato Originum libro septimo: Qui magistratum curulem cepisset, calceos mulleos allucinatos, ceteri perones. Item Titinius in Satina: Iam cum muleis te ostendisti, quos tibiatis in calceos. quos putant à mullando, id est suendo dictos. FEST.

Multam Osce dici putant pœnam quandam. M Varro ait pœnam esse, sed pecuniariam, de qua subtiliter in libro primo quæstionum epistolarum refert. *Maximam multam* dixerunt trium millium & viginti assiû. quia non licebat quondam pluribus triginta bobus, & duobus ouibus quenquam multari. æstimabaturque bos centussibus, ouis decussibus.

Multifacere dicitur, sicut *magnifacere*, & *paruifacere*. Cato. Neque fidem, neque iusiurandum, neque pudicitiam multifacit. Quod merito ab vsu recessit; quia quantitas numero non æstimatur, nec desiderat multitudinem. PAVL.

Multifa . . *magnifacere*, & *par* . . .
. . tiam de pudicitia.

M . . . .
. . . nstras . . . . FEST.
. . nctur nu. . . . .

PAVL. *Multifariam* dixerunt antiqui, quod videlicet in multis locis fari poterat, id est dici.

Mummiana ædificia à Mummio dicta.

Mundus appellatur cælum, terra, mare, & aer. mundus etiam dicitur ornatus mulieris. quia non alius est, quam quod moueri potest. mundus quoque appellatur lautus, & purus. Ateius: Cum virginali mundo clam pater . . . Ennius: idem loco nauibus celsis, munda facie, atque etiam aere.

FEST. *Mundus*, vt ait Capito Ateius in libro sexto pontificali, ter in anno patere solet, diebus his: postridie Volcanalia, & ante diem sextum Id. Nouemb. Qui quid ita dicatur, sic refert Cato in Commentariis iuris ciuilis: *Mundo* nomen impositum est ab eo mundo, qui supra nos est. Forma enim eius est ex iis, qui intrauere, cognoscere potuit, adsimilis ille eius inferiorem partem, veluti consecratam diis manibus clausam omni tempore, nisi iis diebus, qui supra scripti sunt, maiores c . . quos dies etiam religiosos iudicauerunt, ea de causa, quod quo tempore ea, quæ occulte, & abdita ea religionis deorum manium essent, veluti in lucem quandam adducerentur, & patefierent: nihil eo tempore in republica geri voluerunt. Itaque per eos dies non cum hoste manus conserebant: non exercitus scribebatur: non comitia habeba . . . aliud quicquam in re . . . nisi quod vltima nece . . . admonebat administrabatur.

PAVL. *Mundum* gentiles ter in anno patere putabant diebus his: postridie Volcanalia, & ante diem tertium Nonas Octobris, & ante diem sextum Idus Nouembris. inferiorem enim eius partem consecratam diis manibus arbitrantes clausam omni tempore, præter hos dies, qui supra scripti sunt. quos dies etiam religiosos iudicauerunt ea de causa, quod his diebus ea, quæ occulta, & abdita religionis deorum manium essent, in lucem adducerentur, nihil eo tempore in rep. geri voluerunt. Itaque per hos dies non cum hoste manus conserebatur, non exercitus scribebatur, non comitia habebantur, non aliud quidquam in rep. nisi quod vltima necessitas exegisset, administrabatur.

Munem significare certum est officiosum, vnde e contrario *immunis* dicitur, qui nullo fungitur officio.

Muneralis lex vocata est, qua Cincius cauit, ne cui liceret munus accipere. Plautus: Neque muneralem legem, neque lenoniam rogas: fuerit, necne, flocci æstimo.

Municas pro communicas dicebant.

FEST. . . . communicas dicit . . .
. . . aut vt potius eo . . -

Municeps est, vt ait Ælius Gallus, qui in municipio liber natus est. Item qui ex alio genere hominum munus functus est. Item qui in municipio à seruitute se liberauit à municipe. Item municipes erant, qui ex aliis ciuitatibus Romam venissent, quibus non licebat magistratum capere, sed tantum muneris partem. At Ser. filius aiebat initio fuisse, qui ea conditione ciues Ro. fuissent, vt semper remp. separatim à populo Ro. haberent, Cumanos videlicet, Acerranos, Atellanos, qui æque ciues Ro. erant, & in legione merebant, sed dignitates non capiebant.

Mancipalia sacra vocabantur, quæ ante vrbem conditam colebantur.

FEST. *Municipalia sacra* vocabantur, quæ ab initio habuerunt ante ciuitatem Romanam acceptam; quæ obseruare eos voluerunt Pontifices, & ex eo more facere, quod adfuissent . . antiquitus.

PAVL. *Municipium* id genus hominum dicitur, qui cum Romam venissent, neque ciues Ro. essent; participes tamen fuerunt omnium rerum ad munus fungendum vna cum Romanis ciuibus, præterquam de suffragio ferendo, aut magistratu capiendo; sicut fuerũt Fundani, Formiani, Cumani, Acerrani, Lanuuini, Tusculani, qui post aliquot annos ciues Ro. effecti sunt. Alio modo, cum id genus hominum definitur, quorum ciuitas vniuersa in ciuitatem Romanam venit; vt Aricini, Cærites, Anagnini. Tertio, cum id genus hominum definitur, qui ad ciuitatem Romanam ita venerunt, vti municipia essent sua cuiusque ciuitatis, & coloniæ, vt Tiburtes, Prænestini, Pisani, Arpinates, Nolani, Bononienses, Placentini, Nepesini, Sutrini, Lucenses.

Munificior à munifico identidem Cato dixit. cum nunc *munificentior* dicamus, quamuis munificens non sit in vsu.

. . . munifico cum dicamus . . . -
FEST. . . . . vis munificens non sit . . .
. . . . esim scripsit . . munifi . .

Munitio morsicatio ciborum.

PAVL. *Munus* significat officium, cum dicitur quis munere fungi. Item donum, quod officii causa datur.

Murcia deæ sacellum erat sub monte Auentino, qui antea Murcus vocabatur.

Murgisonem dixerunt à mora, & decisione.

Muries dicebatur sal in pila tunsum, & in ollam fictilem coniectum, & in furno percoctum, quo dehinc in aquam misso Vestales virgines vtebantur in sacrificiis.

FEST. *Muries* est, quemadmodum Veranius docet, ea quæ fit ex sale sordido in pila pinsato, & in

& in ollam fritilem coniecto, ibique operto, gypsatoque, & in furno percocto, cui virgines Vestales serra ferrea secto, & in seriam coniecto, quæ est intus in æde Vestæ in penu exteriore, aquam iugem, vel quamlibet, præterquam quæ per fistulas venit, addent, atque ea demum in sacrificiis vtuntur.

Murrata potione vsos antiquos indicio est quod etiam nunc Ædiles per supplicationes diis addunt ad puluinaria, & quod XII. tabulis cauetur, ne mortuo indatur, vt ait Varro in antiquitatum libro primo.

PAVL. *Murrata potione* vsi sunt antiqui: sed postea adsuerunt murram diis suis libare. ideoq; duodecim tabulis est cautum, ne mortuo inderetur.

Murricidum ignauum, stultum. Plautus. Murricide homo, gnaue, iners.

Murrina genus potionis, quæ græce dicitur *nectar*. hanc mulieres vocabant *murriolam*, quidam *murratum vinum*. quidam id dici putant ex *vua* genere *murrina* nomine.

Muscerdas prima syllaba producta stercus murum appellant.

Mussare, murmurare. Ennius. In occulto mussabant. vulgo vero pro tacere dicitur, vt idem Ennius: Non decet mussare bonos.

Mustricola est machinula ex regulis, in qua calceus nouus suitur. Afranius, Mustricolam in dentes impingam tibi.

FEST. Muta. . . . . .
. . . .isi vocem . . .
. . .multo. . . . .
. . .intelle . . . . .
cem . . as dici . . . .
vt cui potius con . . . .

PAVL. *Muta* exta appellabant, ex quibus nihil diuinationis animaduertebant.

FEST. . . dicuntur, quibus ni . . .
. . respon . . . .
. . iutoria quæ . . . .
. . cant, aut ab in . . .
. . a veneno taliq. . . .
. . mistare periculum . . .
. . finium deminution . . .

PAVL. *Muta* dicuntur literæ, quod positæ in vltimis partibus orationis obmutescere cogant loquentes, vel quod paruæ, exiguæque sint vocis. vt cum mutum oratorem, aut tragedum dicimus.

FEST. . . . . mutum dicimus: aut quod nullius fiant vocis, cum in eas litteras incidant.
. . inocales . . . .
. . ubendo, aut . . .
. . sile, in eo . . .
. . uplicata sit. . . .
. . ter. sacrorum . .

Mutini Titini sacellum fuit in Velis aduersum Murum Mustellinum in angi . . .
de quo aris sublatis balnearia sunt . .
acta dom. . . . caluini, cum mansisset ab vrbe condita . . ncipatum Augusti . . . . . . & sancte cultum
. manifestum est . . . . extum &
vicensimum dextra u . . . iculum .
. . colitur et . . ine . .
. . . ula . . . . .

PAVL. *Mutini* Titini sacellum fuit Romæ, cui mulieres velatæ togis prætextatis solebant sacrificare.

Mutire, loqui. Ennius in Telepho: Palam mutire plebeo piaculum est.

Myoparo genus nauigii ex duobus dissimilibus formatum. Nam & midion, & paron per se sunt.

Mymilonica scuta dicebant, cum quibus de muro pugnabant. erant siquidem ad hoc ipsum apta.

Myrtea corona Papirius vsus est. quod Sardos in campis myrteis superasset,
. . vt patri sui heres e . . .
. .ret tam heres est, quam . . FEST.
. in potestate alie . . . .
. & suus heres vt p . . .
. Sulpitius in ea oratio . . .
. pro Aufidia . . . .
rep. publi . . . . .
ræ imperi . . . . .
sæ consensu . . . .
populi comit . . . .
vt capere eam . . . .
certoue ex . . . .
ad tempus admi . . . .
. lebatarum . . . .
. s stetit pro regno . . .
. Veranius in libro . . .
. cum quod ei summæ . . .
. causam Græ . . .
. eo autem non . . .

N

FEST. NAcca appellantur vulgo fullones, vt ait Curiatius, quod *nauci* non sint, id est nullius pretii. Idem sentit & Cincius. quidam aiunt, quod omnia fere opera ex lana *naca* dicantur à Græcis.

PAVL. *Nacca* appellantur fullones, quod nauci non sint, id est nullius pretii omnia fere opera ex lana nacæ dicuntur à Græcis.

Nænia est carmen, quod in funere laudandi gratia cantatur ad tibiam. Sunt qui eo verbo finem significari putant. Quidam volunt næniam ideo dici, quod voci similior querimonia fluentium sit. Quidam aiunt næniæ ductum nomen ab extremi intestini vocabulo; Græci enim *νεάτην* extremum dicunt. Sine quod chordarum vltima *νεάτη* dicitur, extremam cautionis vocem næniam appellarunt.

Nania est . . . . .

FEST. . . . .gratia cau. . . .

. . .nius in ma .p. . . .

. . .quia se anti . . . .

. . .nificari credi . . . .

. . .abi ergo . . . .

. . .idem huic nom . . . .

. . .dixit domi, & ap . . .

. . .niam esto quosda . . .

. . .quod & voci sim . . .

. . .sit. quidam aiunt ne . . .

. . .mi intellini voca . . .

. . .nio vtitur Plautus . . .

. . .chædem ad vol . . .

. . .te reddamu . . .

. . .rem son . . . .

. . .do efferim . . . .

. . .Græci *νάνια* dicunt . . .

. . . .

PAVL. *Nenia dea sacellum* extra portam Viminalem fuerat dedicatum.

FEST. . .sacellum vltra portam . . . . .

. .æd.culam.

PAVL. *Nauia* silua dicta iuxta vrbem, quod Næuij cuiusdam fuerit.

. . vocitatam extra . . .

FEST. . . .rum quod natui cu . . .

. . .nemora Næuia ap . .

. . .ait quam ob probri loc. .

. . .quod in ea morari ads . .

. . .mines.testis est M . . .

. . .in Cœlium si se appella . .

. . .a porta Næuia atque ea. . .

. . .unt prouerbi , , .

. . .refertur a Ver . . .

Nancitor in XII. nactus erit, prædatus erit. Item in fœdere Latino, *Pecuniam Quis nancitor, habeto. & si quid Pignoris nancitur, sibi habito.*

PAVL. *Nancitor*, nactus erit.

Nanum Græci vas aquarium dicunt humile, & concauum, quod vulgo vocant *situlum barbatum*: vnde *nani* pomiliones appellantur.

FEST. . . tionem eius . . . .

. . .humilem er. . . .

. . .barbatum - . . .

Napuras nectito cum dixit Pontifex, funiculi ex stramentis fiunt.

PAVL. *Napura*, feniculi.

Nare à naue dictum quod aqua feratur natans, vt nauis. *Natare* est sæpius nare, vt dictitare, factitare.

FEST. *Nare* à naue ductum Cornificius ait, quòd aqua feratur natans vt nauis. Ennius libro septimo; Alter nare cupit, alter pugnare paratus. Plautus in Aulularia: Qua si pueri, qui nare discunt, scirpea induitur ratis. *Natare* igitur est sæpius nare, vt dictitare, factitare.

Nares appellari putant, quòd per ea nasi foramina odoris cuiusque nari flamus.

Narica est genus piscis minuti. Plautus. Muriaticam autem video in vasis stagneis naricam bonam & canutam, & taguma quinas fartas conchas piscinarias.

PAVL. *Narica*, genus piscis minuti.

FEST. *Nassa* est piscatorij vasis genus, quo cum intrauit piscis exire non potest. Plautus: Nunquam hercule ex ista nassa hodie ego escam petam.

Nassiterna est genus vasis aquarij ansati, & patentis. quale est quo equi perfundi solent. Plautus in Bacchidibus. Ecquis euocat cum nassiterna, & cum aqua istum impurissimum? & in Neruolaria: Ecquis huc effert nassiternam cum aqua sine suffragio? & Cato in ea oratione, quam composuit in Q. Sulpicium. Quotiens vidi trullos nassiternas, persusos aqualis matellas sine ansis.

PAVL. *Nassiterna* genus vasis aquarij ansati, & patentis.

Natinatio dicebatur negotiatio, & *Natinatores* ex eo seditiosi.

FEST. *Nati* . . .iatio, & natinatores . . .

. . . . .gerente M. Cato in . . .

. . . . .ultu Macedoniæ, Etruriam Samnites, Lucanos inter se *natinari*, atque factiones esse.

PAVL. *Natio* genus hominum, qui non aliunde venerunt, sed ibi nati sunt, in pecoribus quoque bonus prouentus feturæ, *bona natio* dicitur.

FEST. . . .natum, Cin . . . .

. . . nt, sed ibi . . .

. . . ationem ait . . .

. . .nibus se te . . .

. . . us seiuncti . . . .

. . . to om . . fe . . . .

. . . cius Sabinos . . . .

. . . bus quoque bonus. . . .

PAVL. *Nauali corona solet* donari, qui primus in hostium nauem armatus transilierit.

. . us in hostium . . . .

FEST. . .opera ma . . . .

. .est eam M . . . .

. .CN. Pomp. . . .

. .tillus bel. . . .

. . .tum est in car . . .

. . .nsueti. . . .

. . .minabantur . . .

. . .pro nulla . . .

. . .vt nec . . . .

Naualis porta à vicinia naualium dicta. . FEST.

. .a regio vide . . . . . PAVL.

. .a appella . . . .

Naualis scriba, qui in naue apparebat, inter aliud genus scribarum minimæ dignitatis habebatur, quod pericula quoque eius ministe-

ministerium esset obiectum. Plautus: Non ego te noui naualis scriba columbari impudens. siue quod columbaria in naue appellantur ea, quibus remigent, siue quod columbariorum quæstus temerarius, incertusque.

Nancum ait Ateius Philologus poni pro nugis. Cincius quod in oleæ nucis, quod intus sit. Ælius Stilo omnium rerum putamen. Glossematorum autem scriptores fabæ grani quod hæreat in fabulo. Quidam ex Græco, ναὶ καὶ οὐχί, leuem hominem significari. Quidam nucis iuglandis, quam Verrius iuglandam vocat, medium velut dissepimentum. Plautus in Parasito pigro: Ambo magna laude lauti, postremo ambo sumus non nauci. Item in Mostellaria: Quod id esse dicam verbum nauci nescio. & in Truculento: Amas hominem non nauci. & Næuius (&) Tunicularia: eius noctem nauco ducere. Sed Ennius. Illic est nugator nihili, non nauci homo.

PAVL. *Naucus* pro nugis ponitur. alias pro oleæ, aut nucis nucleo. alij omnium rerum putamen ita appellari volunt. quidam ex Græco, quod sic ναὶ καὶ οὐχί, leuem hominem significari volentes. quidam volunt sic appellari membranulam, quæ in nucis iuglandis est medio.

Nauia lignum cauatum vt nauis, quo in vindemiis vti solent.

FEST. *Nauia* est vno ligno exculpto, vt nauis, quo vtuntur alueo in vindemia. ficus quoque in comitio appellatur Nauia, ab Attio Nauio augure. Nam cum Tarquinius Priscus institutas tribus à Romulo mutare vellet, deterreretur que ab Attio per Augurium, vt eluderet eius prudentiam, interrogauit eum, an fieri posset, id quod animo propoluisset suo; cui ille permittente augurio cum respondisset effici posse, iussit rex cotem, ac nouaculam pro

. . an cos illa . . . .
. . culam subito . . . .
. . ex eo Tarq. . . . .
. . cere noua . . . .
. . cratum de . . . .
. . esse intra . . . .
. . sacro sit e . . . .
. . subscrisiu . . . .
. . to tanto s . . . .
. . loco complu . . . .
. . euulsæ de . . . .
. . moueren . . . .
. . erant ficu. . . . .
. . isse. adm. . . . .
. . cum & diuin. . . . .
. . uiueret lib . . . .
. . suram ideo quod . . .
. . tas secundum in cor . . .

eos quos nunc n . . .
Cato in ea, quam sci . .
retur, cum ait naturæ . . .
vinum atque oleum u . .

Nauscit cum gran. . . . .
. . . gratia quod sit non dissi . .

PAVL. Nauscit cum granum fabæ se nascendi gratia aperit, quod sit non dissimile nauis formæ.

Naustibulum, alueum ad nauis similitudinem, factum.

FEST. *Naustibulum* vocabant antiqui vas aluei simile, videtur à nauis similitudine.

PAVL. *Nautea* herba granis nigris, qua coriarij vtuntur, à naue ductum nomen, quia nauseam facit permutatione T in S.

FEST.
. . lius Aurelius herb. . .
. . quo coriarij vtuntur . .
. . tum nomen, quia nauseam fa. .
. . s literarum inter me . .
. . Plautus in Artemone . .
. . lionum nauteam fecisset . .
. . . .
. . lem atq. aro . . .
. . nguentum o . . .
. . o scorto sup . . .
. . in Commen . . .
. . dum quidam . . .
. . colorant . . . .

PAVL. *Nautiorum* familia à Troianis dicitur oriunda.

FEST. *Nautiorum* fa . . . .
. . eorum princeps . . .
. . æneum Mi . . .
. . ucare soliti . . .
. . abatur de cau . . .
. . conductiq. ab . . .
. . anam appugna . . .
. . missus L. Cæcilius . .
. . fectus esset. missi . . .
. . um de fœdere viola . .
. us P. Veturius, qui . . .
. resectionem corpo . . .
. miedissent Bruti . . .
. Romanis erat bello . . .
. aut inde à principe . . .
. appellata est.

Nauus, celer, ac strenuus: à nauium velocitate videtur dictus. Ennius libro sexto: Nauus repertus homo Graio patre Graius homo rex. & libro sextodecimo: Nauorum imperium seruare est insuperantum. Plautus in Friuolaria: *Naue agere* oportet, quod agas, non ductarier.

PAVL. *Nauus*, celer, ac strenuus: à nauium velocitate dictus.

FEST. *Nebulo* dictus est, vt ait Ælius Stilo, qui non pluris est, quam nebula, aut qui non facile perspici possit, qualis sit, nequam, nugator.

Nec coniunctionem grammatici fere dicunt

esse disiunctiuam, vt Nec legit, nec scribit: cum si diligentius inspiciatur, vt fecit Sinnius Capito, intelligi possit eam positam esse ab antiquis pro non. vt in XII. est, *Ast ei custos nec escit*. Item: *Si adorat furto, quod nec manifestum erit*. & apud Plautum in Phasmate: Nec recte si illi dixeris. & Turpilium in Demetrio: nec recte dici mihi quod iamdudum audio.

VL. *Nec* coniunctio disiunctiua est, vt Nec legit, nec scribit. ponitur etiam pro non. Turpilius: Nec recte dici mihi iamdudum audio.

ST. *Nec mulieri*, nec gremio credi oportere. prouerbium est, quod & illa incerti, & leuis animi est: & plerunque in gremio posita, cum in obliuionem venerunt exsurgentium procidunt.

Necem suspic . . . .
. . *νέκυν* mor . . .

VL. . . da . . .
Necem à Græco dici certum est. *νέκυν* enim mortuum dicunt Græci.

ST. *Neci datus* proprie dicitur, qui sine vulnere interfectus est, vt veneno, aut fame.

VL. *Necerim*, nec eum.

ST. . . erim, nec eum.

Necessarium ait esse Opilius Aurelius, in quo non sit cessandum, aut sine quo viui non possit, aut sine quo non bene viuatur; aut quod non possit prohiberi, quin fiat.

VL. *Necessarium*, in quo non sit cessandum.

ST. *Necessarij* dicuntur cognati, aut affines, in quos necessaria officia conferuntur.

Necessarij sunt, vt Gallus Ælius ait, qui aut cognati, aut adfines sunt, in quos necessaria officia conferuntur præter ceteros.

Nectar Græce significat deorum potionem. vnde Vergilius ait; Stipant, & dulci distendunt nectare cellas. Item Lucretius libro 2. Et nardi florem, nectar qui floribus habet. *ἥδυς*

VL. *Nectar* Græce significat deorum potionem.
Nectere, ligare.

EST. *Nectere*, ligare significat, & est apud plurimos auctores frequens: quin etiam in commentario sacrorum vsurpatur hoc modo. *Pontifex minor ex stramentis napturas nectito*. id est funiculos facito, quibus sues adnectantur.

VL. *Necunquem*, nec vnquam quenquam.

ST. *Nefasti dies* N littera notantur.
. . . ti dies nom . . .
. . aput quem . . .
. . addico nep . . .
. . riores sunt q. . . .
. . liberati sunt . . .
. . unt. & in prouin . . .
. . inst tuta sunt, & ædes sacrari
. . . so.

AVL. *Nefrendes* arietes dixerunt, quod dentibus frendere non possint. Alij dicunt nefrendes infantes esse nondum frendentes, id est frangentes. Liuius: Quem ego nefrendem alui, lacteam immulgens opem. Sunt qui nefrendes testiculos dici putent, quos Lanuuini appellant *nebrundines*, Græci *νεφρούς*, Prænestini *nefrones*.

. . us Scæuola . . . FEST.
. . sint. Ateius . . .
. . ndentes, id est . . .
. . vt quem ego non . .
. . us opem. et . . .
. . pro nefrendibus . .
. . vsus recens . . .
. s, quos Lanu . . .
. Græci *νεφ* . . .
Negibundum a . . . .
. . ea, quam scrip . .
. . negibundus . . .

Negibundum pro negante dixerunt. PAVL.

Neglegens non legens, neque electum habens, quid debeat facere. FEST.

Neclegens dictus est non legens, neque dilectum habens, quid facere debeat omissa ratione officii sui.

Negotium quod . . . .
. . . tate quæ . . .

Negotium, quod non sit otium. PAVL.

Negritu in auguriis significat ægritudo. FEST.

Negumate in carmine CN. Marci vatis significat negate, cum ait Quamuis mouentium duonum negumate.

Negumato, negate. PAVL.

Neminis genitiuo casu Cato vsus est, cum dixit, Sunt multi corde, quos non non miseret neminis.

Neminis . . & quis dicere cum sit . . FEST.
. . . vitio creatis, neminisque . .
. . . in Erectheo: lapideo sunt corde multi, quos non miseret neminis.

Nemo compositum videtur ex ne, & homo; quod confirmatur magis, quia in persona semper ponitur, nec pluraliter formari solet, quia intelligitur pro nullo.

Nemo, nec homo. PAVL.

Nemora significant siluas amœnas.
. . as amœnas ua . . . FEST.
. . buli auctor bo . . .
. . *ἐν νομοῖς* . . .
. . *δὺο* dubium non . . .
. . qui campos & pascua . .
. . *ἐμοὶ* . . .

Nemut, nisi etiam, vel nempe. PAVL.
. mut, nisi etiam, vel . . . FEST.
. . sbunici cum ait. nemut . . .
. . rumnas.

Nepa Afrorum lingua sidus, quod cancer appellatur. vel, quidam volunt scorpius. Plautus: Dabo me ad parietem; imitabor nepam. PAVL.

FEST. . . sidus,quod dicitur nostra si . . .
. . scorpios.Plautus in . . .
. . ad parietem imita . . .

PAVL. *Nepotes* luxuriosæ vitę homines appellati,quod non magis his rei suæ familiaris cura est, quam iis,quibus pater,auusque viuunt. *Nepos* compositum ab eo, quod natus post sit patri,quam filius.

FEST. . . Tuscis dicitur . . .
. . homines . . .
. . sua famil . . .
. . uiuunt.qui . . .
. . sit,quam fil . . .
. . chus inter . . .
. . *widuern* . . .

PAVL. *Nepus*,non purus.

FEST. *Nequalia*,detrimenta.

Nequam aurum est, auris quod vis vehementius ambit hoc versu Lucilij significare ait Sinnius Capito nequam esse aurum, quod auris lædat: vel pondere inaurium cùm mollissima pars auris inciditur; vel ex auro intelligi pecuniam; cuius respectu & nimia cupiditate homines ad peccandum adduci.

PAVL. *Nequam aurum* est,auris quoduis vehementius ambit. Hoc versu Lucilius significare videtur,nequam esse aurum, quod aures lædat, pondere inaurium cum auris inciditur ,vel etiam cupiditatem pecuniæ voluit significare.

Nequam, qui ne tanti quidem est, quam quod habetur minimi.

Nequeunt,non eunt.

PAVL. *Nequinates*,Narnienses.

FEST. . . Narniensis . . .
. . nis veteri . . .
. . versus x . . .

Nequinont pro nequeunt, vt *solinunt, ferinunt* pro solent, & feriunt dicebant antiqui. Liuius in Odyssia: Partim errant, neque nunc Græciam redire(nequinont)

PAVL. *Nequinont*, nequeunt.

Nequiquam,frustra.

FEST. *Nequiquam* significari idem, quod frustra, plurimis auctorum exemplis manifestum est.

PAVL. *Nequitum*, & *nequitur* pro non posse dixerunt.

FEST. *Nequitum*, & *nequitur*, pro non posse dicebant, vt Pacuuius cum ait: Sed cum contendi nequitum,vt clam tendenda est plaga. Plautus in Satyrione: Retrahi nequitur, quoquo progressa est semel. & Cato Originum libro primo:Fana in eo loco compluria fuere, ea exaugurauit, præterquam quod termino fanum fuit, id nequitum exaugurari.

Neruum appellamus etiam ferreum vinculum quo pedes impediuntur, quanquam Plautus eo etiam ceruices vinciri ait: Perfidiose captus, eo aedepol neruo ceruices probat.

PAVL. *Neruum* appellamus etiam ferreum vinculum quo pedes, vel etiam ceruices impediuntur.

Nisi pro fine positum.

. . . Dianae Auentinen . . .

FEST. *Neutiquam* . . .
. .cum ait sec. . . .
. .lorum aspect. . . .
. .neutiquam . . .

Neutiquam pro nullo modo.

PAVL. FEST. *Nexum est*, vt ait Gallus Ælius, quodcunque per æs & libram geritur, idque necti dicitur. quo in genere sunt hæc: testamenti factio. nexi danto, nexi liberanto. *Nexum æs* apud antiquos dicebatur pecunia, quæ per nexum obligatur.

Nictare & oculorum, & aliorum membrorum nisu sæpe aliquid conari, dictum est ab antiquis, vt Lucretius in libro quarto; Hic vbi *nexari* nequeunt, insistereque alis. Cæcilius in Hymnide: garrulis medentes iacent sine *nictentur* perticis. Nouius in Macchoco, pone actutum scribit, cum in neruo nictabere:vnde quidam *nictationem*, quidam nictum, vt Cæcilius in pugilem: tum inter laudandum hunc timidum tremulis palpebris Percutere nictu.hic gaudere,&mirarier. *Nictit* canis in odorandis ferarum vestigiis leuiter ganniens, vt Ennius in libro x. veluti siquando vinculis venatica venenox apta solet si forte ex nare sagaci sensit voce sua nictit.vlulatque ibi acuta est vnde ipsa *gannitio*.

PAVL. *Nictare* est oculorum, & aliorum membrorum nisi sæpe aliquid conari. dicimus enim *Nictationem* & *nictum*, Cæcilius. Hunc tremulis palpebris Percutere nictu, Nictit canis in odorandis ferarum vestigiis leniter ganniens. Ennius: Nare sagaci sensit, voce sua nictit, vlulatque. vnde & gannitio.

FEST. *Niger lapis* in comitio locum funestum significat, vt alij, Romuli morti destinatum, sed non vsu obu . . . .
stultum nutr . . .

FEST. . . tilium auum Ti . . .
cuius famili . . . .

Nihili,qui nec hili quidem est.

Ningulus,nullus. Marcius vates: Ne ningulus mederi queat.

PAVL. *Ningulus* nullus,vt Ennius libro secundo: Qui ferro minitere. atque in te ningulus mederi queat.

FEST. *Niquis scivit* centuria est, quæ dicitur à Seruio Tullio rege constituta, in qua liceret

ei suffragium ferre, qui non tulisset in sua. nequis ciuis suffragij iure priuaretur. nam *sciscito* significat sententiam dicito, ac suffragium ferto: vnde *scita plebis*. Sed in ea centuria, neque censetur quicquam. neque centurio præficitur, neque centurialis potest esse, nemo quia certus est eius centuriæ. est autem Niqui sciuit, nisi quis sciuit.

Nixem . . Græco qui id . . . . nificat da . . . .

PAVL. *Nixem* interpretatur nouum ex Græco, quod illi dicunt νέον.

FEST. *Nixi dij* appellabantur, quos putabant præsidere parientium nixibus.

Nixi dij appellantur tria signa in Capitolio ante cællam Mineruæ genibus nixa, velut præsidentes parientium nixibus. quæ signa sunt qui memoriæ prodiderint. Antiocho rege Syriæ superato M. Acilium subtracta à populo Rom. adportasse, atque vbi sunt, posuisse. etiam quæ capta Corintho aducta huc, quæ ibi subiecta fuerint mensæ.

Nobilem antiqui pro notho ponebant, & quidem per G. literam, vt Plautus in Pseudolo: Peregrina facies videtur hominis atq; gnobilis. & oculis meis obuiam gnobilis obiicitur. Attius in Diomede: Ergo me Argos referam, nam hic sum. I. gnobilis. Liuius in Virgo ornamenta incendunt gnobili ignobiles.

Nobilem antiqui pro noto ponebant. Plautus Peregrina facies, atque ignobilis.

Noctilucam Lucilius cum dixit: obscænum significat.

. . . . . lib. ij. obscæ . . . . . .

FEST. . . . . medica . . . . .

PAVL. *Noctua* à tempore noctis dicta, quo canit, vel volat.

. . ore, eo quo . . . .

. . appellatur . . . .

FEST. *Nœgeum* quidam amiculi genus prætextum purpura, quidam candidumve perlucidum, quasi à *nauco*, quod putamen quorundam pomorum est tenuissimum non sine candore, vt Liuius ait in Odyssia: Simulac lacrymas de ore nœgeo Detersit. i. candido.

Nœgeum amiculi genus. Nœgeum candidum. Liuius: Lacrimas de ore nœgeo Detersit. id est candido.

FEST. *Nomen* dictum quasi nouimen, quod notitiam facit.

Nomen siue ex Græc . . . .

. ue familiæ est . . . .

. actum dicimus . . . .

. ecunia sit . . . . .

Nonarum, Iduum, Kalendarum posteri dies nuptiis alieni habentur, quoniam hi dies decreto Pontificum atri iudicati sunt: quod quotiescunque Romani duces belli gerendi gratia hisdiebus supplicauerunt, male rempublicam gessere.

. . III. kalen. . . .

. . væ nuptæ. . . . FEST.

. . trum inlucisce . . .

. . es esse iudica . . .

. . uces belli ge . . .

. . e remp. ges . . .

Nonas quidem à noua luna, quod in eas concurreret principium lunæ. alii quod semper ante diem Iduum nonum esset, scribique ideo debere primam appellationis eius syllabam adiecta V littera.

Nonœla vocantur papillæ, quæ ex faucibus caprarum dependent.

. . as est cæsis . . .

. . parum sup . . .

Non omnibus dormio prouerbium videtur natum à cipio quodam qui Pararhenchon dictus est, quod simularet dormientem, quo impunitius vxor eius mœcharetur. eius meminit Lucilius.

Non pridem, æque, & recte, & frequenter dicitur, ac iampridem, quam pridem.

Nonuncium . . . . .

. . ludi appellant signi . . .

. . runcium, quod singuli sex . . .

. . um sit . . . .

Nonuncium, & *teruncium* dicitur, quod nouem vnciarum sit, siue trium. PAVL.

Nota nunc significat signum, vt in pecoribus nunc litteras singulas, aut binas; nunc ignominiam. FEST.

Nota nunc significat signum, vt in pecoribus tabulis, libro, litteræ singulæ, aut binæ: alias ignominiam.

Nothum Græci natum ex vxore non legitima vocant, qui apud nos spurio patre natus dicitur, quod Ser. Tullius, qui Romæ regnauit, natus est ex concubina Spurius Tulli tributis nisi forte maluimus credere Oclisia Corniculana captiua, cum susceptum matre seruiente. PAVL.

Nothu Græci natum ex vxore non legitima dicunt, qui apud nos spurio patre natus est.

Nouæ curiæ, proximæ compitum Fabricium ædificatæ sunt. quod parum amplæ erant veteres à Romulo factæ, vbi is populum & sacra in parteis triginta distribuerat, vt in iis ea sacra curarent, quæ, cum ex veteribus in nouas euocarentur: septem curiarum per religiones euocari non potuerunt. itaque Foriensis, Raptæ, Vellensis. Velitiæ res diuinæ fiunt in veteribus curiis. FEST.

Noualis ager nouæ relictus sementi. PAVL.

. . ucius cum esse vbi . . . FEST.

. . sementem fit relic . . .

. . T. Sicini Volsci . . .

. . insisent aduersus . . .

. . combusti feruntur . . .

. neque est proxime cir

. pide albo constratus

. Opiter Verginius

. Læuinus Postumus Co

. lius Tolerinus, P. Ve

. onius Atratinus, Ver.

. ius Scæuola. Sex. Fusi

Nouendiales feriæ

. Hostilio rege extin

. is nouo die inferi

. more Albano lapi

. exaudita, vt Alban

. rant sacra. nam ab his

. quæ missa crate à poet.

. tibus cœpissent

. lo Cos. operæ

. pugnari pos

PAVL. *Nouendiales* feriæ à numero dierum sunt dictæ.

Nouerca dicitur; quam quis sublatis liberis nouam vxorem ducit, augendæ familiæ gratia

FEST. . tis nouam

. gratia, id est coer

. ercterrannia

. Ser. Tullio

. scenderetur

. timus in Auen

. rum Ælius

. aiunt esse

. mero quoque

. ... vt

PAVL. *Noxa* ponitur pro peccato, aut pro peccati pœna, cum lex iubet noxæ dedere pro peccato.

Noxia apud antiquos damnum significat, sed à poetis ponitur pro culpa.

. vt Ser. Sulpicius.

. apud poetas autem, & oratores ponitur pro culpa. at noxa peccatum, aut pro peccato poenam, vt Attius in Melanippo. te te esse huic noxæ obnoxium. Item cum lex iubet *noxa dedere*, pro peccato dedi iubet. Cæcilius in Hypobolymæo chœrestrato. Nam ista quidem noxa mulieris est magis quam viri.

Nuces

. untur pueris, vt nonæ.

. noui mariti auspicium

. listimum:

PAVL. *Nuces* flagitantur nuptiis, & iaciuntur pueris, vt nouæ nuptæ intranti domum noui mariti secundum fiat auspicium.

Nuculas Prænestinos appellabant: quod inclusi à Pœnis Casilini famem nucibus sustentarunt: vel quod in eorum regione plurima nux minuta nascitur. FEST.

Nuces

. quod inclusi.

. uerunt: vel quod in

. ta pascitur.

Nudius tertius cõpositum ex nunc, & die tertio PAVL.

. situm ex nunc FEST.

. in agro

. anta pa

. ati sine

. dicantur pa

. tur cælum cau

. icatur dam

Numam Pompilium Ianicul.

. ferunt, in quo arcam eius in

. nominis à Terentio

. te agrum

Numæ Pompilii in ianiculo est sepulchrum. PAVLVS.

Numella genus vinculi, quo quadrupedes deligantur. FEST.

. quod quadruped

. ri neruo, aut co

Numen, quasi nutus dei, ac potestas dicitur.

. nutus dei ac pote. FEST.

Numera senatum ait quiuis senator consuli, cum impedimento vult esse, quo minus faciat senatusconsultum, postulatque, vt aut res, quæ adferuntur, diuidantur: aut singuli cõsulantur: aut si tot nõ sint senatores quo numero liceat præscribi senatusconsultum.

Numerium prænomen nunquam ante fuisse in patricia familia dicitur, quamuis Fabius, qui vnus post sex & trecentos ab Etruscis interfectos superfuit, inductus magnitudine diuitiarum vxorem duxit Otacilii Maleuentani, vt tum dicebantur, filiam, ea conditione, vt qui primus natus esset, prænomine aui materni Num erius appellaretur.

Numerius prænomen est tractũ ab auo. PAVL.

Numero dicebant pro nimium.

Nu . nt videtur esse FEST.

. num numero fu

. eo ordine vsur

. etudine loquen

. eiusmodi, siue

. ium quemadmodum

. uius Pompeius Sex

. ma syllaba voca

. u casus eadem cor

. e temporis præsentis

. antiquos nimium

. Sinnius Capito esse enim

. um vos estis minime

. ero perbiterint, nisi cito

. mium si isto, qui exeam, numero estis mortui. hoc exemplo, vt pingeretis, id est, cur cito mortui estis? Item in Neleis Nunquam numero matri faciemus volui. Idem est. Nunquam nimium faciemus. Apud Næuium: Nemmem vidi, qui numero sciret, quique scit, id est opus. id est nimium sciret. An panurgus Antonius hæc ait numero nimium cito? celeriter nimium. vt Plautus, in Casina: Ere numquid

vis mea ancilla? nimium sæpius numero dicis nimium cito. Attius in Oenomao: Ego vt essem adfinis tibi, non vt te extinguerem, Tuam peti gnatam, numero te expurgat timor. Afranius in *suspecta*: Per falsum, & abs te creditum numero nimis Celeriter. Cæcilius in Æthrio: Ei perii. quid ita? numero. venit fuce, domum. Afranius in Simulante: Ei misera numero, ac nequiquam egi gratias.

PAVL. *Numidas* dicimus, quos Græci Nomadas: siue quod id genus hominum pecoribus negotiatur: siue quod herbis vt pecora aluntur.

FEST. . .das dicimus, quos Gr . .
. .hominum pecoribus . .
. .cora aluntur . . .

PAVL. *Nummus* ex Græco numismate nascitur.

FEST. . .istimantur d . . .
. .ualere, quia . . .
. .hoc proprium est . . .

Nuncupata pecunia est, vt ait Cincius in libro secundo de officio iurisconsulti, nomina certa nominibus propriis pronuntiata. *Cum nexum faciet, mancipiumque vti lingua nuncupassit ita ius esto*: ita, vti nominarit, locutusue erit, ita ius esto. Vota nuncupata dicuntur, quæ consules, Prætores, cum in prouinciam proficiscuntur, faciunt: ea in tabulas præsentibus multis referuntur. At Santra libro secundo de verborum antiquitate satis multis nuncupata contigit non derecto nominata significare, sed promissa, & quasi testificata, circumscripta, receptaque etiam in votis nuncupandis esse conuenientius.

Nundinalem cocum Pla- . . .
. .dinale est in . . .
. .nouendial . . . .
. .nificat qu . . . .
. .ret.

Nundinas feriarum diem esse voluerunt antiqui, vt rustici conuenirent mercandi, vendendique causa, eumque nefastum, ne si liceret cum populo agi, interpellarētur nundinatores.

PAVL. *Nundinas* feriarum diem esse voluerunt antiqui: quo mercandi gratia vrbē rustici conuenirent.

FEST. *Nuncium* & res ipsa, & persona dicitur.
. .in persona dicitur . . .
. .allatus est, quod . . .
. .mentaris fec . . .

PAVL. *Nuper* quasi nouiter, tanquam dicamus nouissime.

FEST. . . .tanquam dici e . . .
. . .ris id autem . . .
. . .sa erant, qui nu . . .

Nupta verba dicebantur ab antiquis, quæ virginem dicere non licebat, vt Plautus in Discolo. Virgo sum, nondum didici nupta verba dicere.

Nuptam à Græco dictum, illi enim nuptam appellant νύμφην. FEST.
. .lieres quibus . . .
. .eadem causa . . .
. .qui appellatam . . .
. .tamen qui dice . . .
. .νύμφην . . . .
. .appellat vxo . . .
. .consuetudi . . .
. .ait ἄξαμ . . .
. γάμον . . . .

Nuptias dictas esse ait Santra ab eo, quod nymphea dixerunt Græci, antiqui γάμον. inde nouam nuptam νέαν νύμφην. Cornificius, quod noua petantur coniugia. Curiatius, quod noua ratio fiat. Ælius, & Cincius, quia flameo caput nubentis obuoluatur, quod antiqui *obnubere* vocarunt. ob quam causam legem quoque Parenstam iubere caput eius obnubere, qui parentem necauisset, quod est obuoluere.

Nuscitiosum Ætius Philologus ait appellari solitum, qui propter oculorum vitium parum videret. at Popilius Aurelius, nuscitiones esse cæcitudines nocturnas. Ælius Stilo, qui plus videret vesperi, quam meridie, nec cognosceret, nisi quod vsque ad oculos admonuisset.

Nuscitiosus, qui parū vidēt propter vitiū oculorum, quiq; plus videt vesperi, quā meridie. PAVL.
. . . cuntur noma . . FEST.
. . . vnde Cato in . . .
. . . multam viuunt . . .
. . . cerialibus Capito Si . .
. . . ait cum velimus sig . .
. . . libus in Circo mitti . .
. . . set plane volumus . .
. . . quia adeo diligantur s . .
. . . præ flamma cum sunt u . .

O

PAVL. *Ob* præpositio alias ponitur pro circum, vt cum dicimus vrbem *obsideri*, *obsignari*, *obuallari*. alias in vicem præpositionis, quæ est propter, vt Ob merita, vt superatos hostes: vnde *obsides*, pro obsides, qui ob fidem patriæ prætandam dantur. alias pro ad. vt Ennius: *Ob* Romam noctu legiones ducere cœpit.

FEST. . onitur. . . .
. obsideri ob . . .
. in vicem præpo . . .
. superatos . . .
. riæ prætandam . . .
. ob Romam noc . . .
. ob Troiam duxit . . .

Ob præpositione antiquos vsos esse pro ad. testis est Ennius, cum ait libro quartodecimo; Omnes occisi, *obcensique* in nocte serena, id est

id est, accensi. * & in Iphigenia: Acherontem obibo, vbi mortis thesauri *obiacent*. eiusdem autem generis esse ait, *obferre*, *obculis*, *obcurrit*, *obiatus*, *obiectus*, mihi non satis persuadet.

PAVL. *Ob os* significat ad os.

FEST. *Ob os* ad os significat . . . item vt superioribus quoque exemplis testatus est.

PAVL. *Obacerare*, obloqui, atque alterius sermonem moleste impedire. quod sumptum videtur à paleis, quas Græci ἄχυρα vocant. Itaque & frumentum, & panis non sine paleis *acerosus* dicitur. item *lutum aceratum* paleis mixtum.

Obacerbat, exacerbat.

Obambulare, aduersum alios ambulare, & quasi ambulanti sese opponere.

Obdere, opponere, vel opperire.

Obedire, obaudire.

Obesset, oberit vel aderit.

Obesus, pinguis, quasi ob edendum factus.

Obherbescere, herbam increscere.

Obiacuisse, antea iacuisse.

Obices, pessuli, seræ.

Obigitat, anteagitat, vt obambulat.

FEST. *Obigitat* antiqui dicebant, pro ante agitat, vt obambulare.

PAVL. *Obinunt*, obeunt.

Obitus dicebant pro aditu.

Obiurare, iureiurando obstringere.

FEST. *Obiurare*, iureiurãdo obstringere, vt est in Pantasilea, formidabant obiurare.

PAVL. *Obiurgatio* post turpe factum castigatio. *Monitio* vero est ante commissum.

Oblitteratum, alii ab obliuione, alii à littore, quod ibi notata fluctibus æquari, & tolli solent.

Oblucinasse dicebant antiqui mente errasse, quasi in luco deorum alicui occurrisse.

Obmanens pro diu manens, vt permanens.

FEST. *Obmoueto* pro admoueto dicebatur apud antiquos, vt alia quæ supra relata sunt.

PAVL. *Obnectere*, obligare, maxime in nuptiis frequens est.

Obnectere, oblegare.

Obnoxius, pœnæ obligatus ob delictum.

Obnubit, caput operit. vnde & *nuptiæ* dictæ à capitis opertione.

FEST. *Oboritur*, adnascitur.

Oboritur, adnascitur. nam præpositionem ob pro ad solitam poni, testis hic versus: Tantum gaudium oboriri ex tumultu maximo. & Ennius: ob Romam noctu legiones ducere cepit.

PAVL. *Obprobare* probrum obiicere.

Obpuniat, verberat, à *paniendo*. id est feriendo, vnde pueri quod puniendo coercentur, id est, plagis vnde & *pauimenta*.

Obrogare est legis prioris infirmandæ causa legem aliam ferre.

Obrutuit, obstupuit à bruto, quod antiqui pro graui interdum pro stupido dixerunt. Afranius: Non possum verbum facere, obrutui.

Obsalutare, salutandi gratia offerre.

FEST. *Obsalutare*, offerre salutandi gratia dicebant antiqui, vt consalutare, persalutare.

PAVL. *Obsecrare* est opem à sacris petere.

Obsequela, obsequium.

FEST. *Obseruasse* dicitur qui obseruat, quid, cuiusq. causa facere debeat. itaque is qui obseruat, coluisse aliquem dicitur.

Obsidionalis corona est, quæ datur imperatori ei, qui obsidione liberauit ab hostibus obsessos: ea fit ex gramine viridi fere ex eo loco decerpto, in quo erant inclusi. herbam autem victoriæ signum fuisse apud antiquos, aliisque exemplis docuimus. quæ corona magnæ auctoritatis fuit. Nam & P. Decio datæ duæ sunt: vna ab exercitu vniuerso: altera ab iis, qui fuerunt in præsidio obsessi. & L. Sicinio Dentato, qui Achilles Romæ existimatus est, ac fertur centies, & vicies pro Rep. depugnasse. Coronis donatus viginti sex. In iis aureis octo, ciuicis quatuordecim, *muralibus* tribus, obsidionali vna. Inter *obsidionalem*, & *ciuicam* hoc interest, quod altera singularis signum salutis est, altera diuersorum ciuium seruatorum.

PAVL. *Obsidionalis corona* dicebatur, quæ ei, qui obsessos liberasset ab hostibus, dabatur. ea fiebat ex gramine viridi ex eo loco decerpto, in quo erant inclusi. quæ corona magnæ auctoritatis erat. Ciuica corona singularis salutis signum erat; obsidionalis vniuersorum ciuium seruatorum.

FEST. *Obsidionem* potius dicendum esse, quam obsidium, adiuuat nos testimonio suo Ennius in Telamone, cum ait: Scibas natum ingenuum Aiacem, cui tu obsidionem paras. Item alio loco: Hector quid haud cessat obsidionem obducere?

Obsidium, tamquam præsidium, subsidium, recte dicitur. Cuius etiam auctor C. Lælius pro se apud populum, vt in nobis terra, marique simul obsidium facerent. & Sallustius historiarum primo: Magnis opibus profectis obsidium cepit per L. Catilinam legatum.

Obsonitauere sæpe obsonauere. Cato in suasione (de lege Orchia derogaretur) qui antea obsonitauere, postea centenis obsonitauere. significat autem conuiuari.

PAVL. *Obsonitauere*, sæpe obsonauere. significat autem conuiuari.

Obstinat, obfirmat.

FEST. *Obstinato*, obfirmato, perseueranti, vt tenere possit. Pacuuius obstinati exorsus. vt Attius

in Amphitryone: aut tam obstinato animo confisus tuo. Cato in Q. Thermum de decem hominib. rumorem, famam flocci fecit captus stupris. obstinatus insignibus flagitiis. Næuius in Lycurgo: vos qui astatis obstinati.

Obstinet dicebant antiqui, quod nunc ostendit, vt in veteribus carminibus: Sed iam se cælo candens aurora obstinet suum patrem.

Obstinet, pro ostendit.

PAVL. *Obstitum*, violatum.

FEST. *Obstitum* Cloatius, & Aelius Stilo esse aiunt violatum attactumque de cælo. Cincius eum, qui deo, deæque obstiterit; id est qui viderit, quod videri nefas esset.

PAVL. *Obstitum*, obliquum.

FEST. *Obstitum*, obliquum. Ennius lib. XVIII. Montibus obstitis, obstantibus, vnde oritur nox. & libro octauo: amplius ex augure obstito polumve solis. C. Licinius Imbrex: resupina obstito capitulo sibi ventum facere cunicula. Lucretius: Omnia mendose fieri atque obstita necesse est.

Obstrudant, obsatulient, ab auide trudendo gulam: non sumendo cibum. vnde & *obstrudulentum* dixit Titinius. obstrudulenti aliquid, quod pectam sedens. Aut hic lætaster, aut formaster frigidus.

PAVL. *Obstrundant*, auide trudant.

Obtestatio est, cum deus testis in meliorem partem vocatur; *detestatio* cum in deteriorem.

Obtrectat, contra sententiam tractat.

Obtrectator est, qui facit quid contra tractantem.

Obturare ex Græco trahitur: ab eo quod illi ostia dicunt *θύρας*.

Obtutu, quasi obtuitu, à verbo tueor, quod significat video.

Obuaricator dicebatur, qui cuipiam occurrebat, quo minus id rectum iter conficeret.

Ob vos sacro, pro vobis obsecro: vt *sub vos placo*, pro supplico.

Ob vos sacro, in quibusdam precationibus est, ob vos obsecro, vt & sub vos placo pro supplico.

Occare, & occatorem Verrius putat dictum ab occædendo, quod cædat grandis globos terræ; cum Cicero venustissime dicat ab occædendo fruges satas.

PAVL. *Occare*, & occator ab occidendo dictum, quod grandis terræ cædat globos.

FEST. *Occasio* opportunitas temporis casu quondam prouenientis est.

PAVL. *Occasio*, opportunitas temporis casu prouenientis.

FEST. *Occasus*, interitus, vel Solis, cum decidit à superis infra terras. quo vocabulo Ennius pro occasione est vsus in libro secundo; hic occasus datus est, at Horatius inclutus saltu. Item in libro quinto: iniicit inritatus, tenet, occasus iuuat res. Item in libro octauo: aut occasus vbi, tempusve audere repressit.

Occasus, interitus, vel Solis in Oceano mersio.

Occentare dicebant pro conuicium facere, cum id clare, & cum quodā canore fieret, vt procul exaudiri potuisset: quod turpe habebatur; quia non sine casu fieri putatur. inde cantilenam dici, qui illam non cantus iucunditatem puto.

FEST. *Occentassint* antiqui dicebant, quod nunc conuicium fecerint, dicimus: quod id clare, & cum quodam canore fit, vt procul exaudiri possit. quod turpe habetur, quia non sine causa fieri putatur. inde cantilenam dici, quia illam non cantus iucunditatem puto.

Occidamus Plautus ponit pro contra cedamus. cum plurimæ aliæ præpositiones familiariores huic verbo sint.

PAVL. *Occidamus* Plautus posuit pro contra cedamus.

Occisitantur, sæpe occiduntur.

FEST. *Occisitantur*, sæpe occiduntur. sic C. Gracchus pro rostris in P. Pompilium: Homines liberi nunc in oppido occisitantur.

FEST. *Occisum* à necato distinguitur. nam *occisum* ab cædendo dictus, *nec atus* sine ictu.

PAVL. *Occisum* à necato distinguit quidam, quod alterum à cædendo, atque ictu fieri dicunt, alterum sine ictu. Itaque in Numæ Pompilii Regis legibus scriptum esse, *Si hominem fulminibus occisit, ne supra ianua tollito.* & alibi, *Homo si fulmine occisus est ei iusta nulla fieri oportet.*

Occultum offerre, significat sub terram fere ponere.

PAVL. *Occupatitius* ager dicitur, quod desertur à cultoribus propriis, ac aliis occupatur.

Occupatitius . . . . .
. . à cultoribus fr . . . .
. . ri cœptus, quo in . . . .
. . nam cum Hann . . . .
. . bene meri . . . .
. . atque eorum a . . . .
. . tanquam ex I . . . .
. . nandos pu . . . .
. . diret commu . . . .
. . est à priuatis . . .
. . accepissent.

Ocimum Græcum.

PAVL. *Ocimum* Græcum, (& à celeritate nascendi est dictum)

Ocius & ocissime positiuum Latinum non habent, sed ab eo veniunt, quod est in Græco *ὠκύς*.

Ocius secundæ collationis, & deinde tertiæ ocissime frequentata sunt: alii dicta à nostris, &

nostri, & tracta ex Græco id est ὠκέως, cuius prima significatio, ex qua procedere in comparationem debet, apud nos non est. tertiæ vero collationis, cuius maiora exempla sunt, auctor est Plautus in Neruolaria: Ocissime nos liberi possimus fieri.

. . quicquam occisa . . .
. . lius hostiarum . . .
. . tantur ocissim . . .
. . lamia apud . . .
. . laniam opor . . .

Ocrem antiqui, vt Ateius Philologus in libro Glossematorum refert, montem confragosum vocabant, vt apud Liuium: Sed qui sunt hi, qui ascendunt altum ocrim? Et, celsosque ocris, aruaque patria, & mare magnum. Namque Tænari celsos ocris. Et, haud vt quem Chiro in Pelio docuit ocr. vnde fortasse etiam *ocrea* sint dictæ inæqualiter tuberatæ.

PAVL. *Ocrem* montem confragosum dicebant antiqui. hinc *ocrea* dictæ. inæqualiter tuberatæ.

FEST. *Octauia* porticus duæ appellantur, quarum alteram theatro Marcelli propiorem Octauia soror Augusti fecit: alterã theatro Pompei proximam CN. Octauius CN. filius, qui fuit Ædilis Curilis, Prætor, Consul, Decemuir sacris faciendis, triumphauitque de rege Perse nauali triumpho. quam combustam reficiendam curauit Cæsar Augustus.

October equus appellatur, qui in campo Martio mense Octobri immolatur quotannis Marti, bigarum victricum dexterior: de cuius capite non leuis contentio solebat esse inter Suburanenses, & Sacrauienses, vt hi in regiæ pariete, illi ad Turrim Mamiliam id figerent: eiusdemque cauda tanta celeritate perfertur in regiam, vt ex ea sanguis destillet in focum, participandæ rei diuinæ gratia. quem hostiæ loco quidam Marti bellico deo sacrari dicunt, non vt vulgus putat, quia velut supplicium de eo sumatur, quod Romani Ilio sunt oriendi, & Troiani ita effigie in equi sint capti. Multis autem gentibus equum hostiarum numero haberi, testimonio sunt Lacedæmonii, qui in monte Taygeto equum ventis immolant, ibidemque adolét, vt eorum flatu cinis eius per finis quam latissime deferatur, & Sallentini, apud quos Menzanæ Ioui dicatus viuus conicitur in ignem, & Rhodii, qui quotannis quadrigas soli consecratas in mare iaciunt, quod is tali curriculo fertur circumuehi mundum.

PAVL. *October* equus appellabatur, qui in campo Martio mense Octobri Marti immolabatur. de cuius capite maxima erat contentio inter Suburanos, & Sacrauienses, vt hi in regiæ pariete, illi ad turrim Mamiliam id figerent. Cuius cauda, vt ex ea sanguis in focum distillaret, magna celeritate perferebatur in regiam.

Oculatum pro præsenti posuit Plautus cum dixit: oculata die. Item ipse: pluris est oculatus testis vnus, quam auriti Decem, id est qui se vidisse dicat. FEST.

. . dolo osculatum pro præ . .
. . odiæ cæca hercule . .
. . tem alibi oculatum ar. . .
. . idem pluris est ocul . . .
. . id est qui se vidisse di . . . . .
. . formam ab oculi ap . . .

Oculissimum, carissimum. Plautus Oculissimum ostium amicæ. PAVL.

FEST.
. . . imum ostium amicæ . .
. . . me dixit signifi. . . .

Oculitus quoque dicitur, vt funditus, penitus. quo significatur tam carum esse, quam oculum. PAVL.

. . . unditus, penitus signifi . . FEST.
. . . alum vel instare . r . . . .

Odefacit dicebant, pro olfacit: quæ vox à Græco ὀζειν tracta est. PAVL.

. . . antiqui ab odore . . . .
. . . consuetudine in . . . FEST.

vt sæpe alias, tum in hoc quoque libro contentæ. quæ vox, vt quibusdam videtur, ex Græca ὀζειν tracta est.

Oenigenos, vino genitos.

Oestrum, furor Græco vocabulo. PAVL.

Offectores, colorum infectores.

Offendices dicebantur ligaturæ nodos, quibus apex retinebatur. id cũ peruenisset ad mentum, dicebant *offendimentum*. FEST.

Offendices ait esse Titius nodos, quibus apex retineatur, & remittatur. at Veranius Choriola existimat, quæ sint in loris apicis, quibus apex retineatur, & remittatur, quæ ab offendendo dicuntur. nam cum ad mentum peruentum est, offendit mentum.

Offerumenta dicebant, quæ offerebant.

Officiosus ab efficiendo dictus.

Offringi terra dicitur, cum iterum transuerso sulco aratur.

Offucare, aquam in fauces ad sorbendum dare. PAVL.

Offuciæ fallacias.

Ogygia mœnia Thebana ab Ogygo conditore dicta.

Ogygia mœnia Attius in Diomede appellans, significat Thebas, quia eam vrbem Ogygus condidisse traditur. FEST.

Oleagineis coronis ministri triumphantium vtebantur, quod Minerua dea vellì esse putabatur. PAVL.

Olenttica mali odoris loca.

Oletum stercus humanum. Veranius: Sacerdotula in sacrario Martiali fecit oletum.

Olinetum dicebãt ab oleis, vt à vino vindemiã.

FEST. *Olinetam* antiqui dicebant, cum olea colligebatur: vt messem, cum frumenta: vindemiam, cum vuas. quod vocabulum potius frequentari debebat quam nullam eius significationis causam haberemus, quamuis quidam oliuitatem eam dicant.

PAVL. *Ollic*, illic: vt olli, illi:

FEST. *Oluatium* Antistius Labeo ait esse mensuræ genus.

PAVL. *Omen* velut oremen quod fit ore. augurium, quod auibus alioue modo fit.

FEST. *Ommentans*. . . in Odyssẽ cum ait: in Pylum aduenies, aut ibi ommentans. significat obmanens. Sed ea significatione qua sæpe fieri dicitur. id enim est mantare.

Opaca vocantur vmbrosa.

Opaca, vmbrosa.

Opalia dicebantur dies festi, quibus Opi supplicabant.

Opalia dies festi, quibus supplicatur Opi appellantur, quorum alter . . .

Opertat, sæpe operit.

PAVL. *Opigenam* Iunonem matronæ colebant, quod ferre eam opem in partu laborantibus credebant.

Opilio genus auis.

FEST. *Opima* spolia dicuntur originem quidam trahentia ab Ope Saturni vxore. quod ipse agrorum cultor habetur, nominatus à satu tenensque falcem effingitur. quæ est insigne agricolæ. Itaque illa quoq. cognominatur *Consiua*, & esse existimatur terra. Ideoque in regia colitur à populo Romano, quia omnes opes humano generi terra tribuat. Ergo & *opulenti* dicuntur, terrestribus rebus copiosi: *& hostia opima* præcipuæ pingues: & opima magnifica, & ampla. vnde spolia quoque, quæ dux populi Romani duci hostium detraxit, opima dicuntur. quorum tanta raritas est, vt intra annos paulo . . . . trina contigerint nomini Romano. vna, quę Romulus de Acrone: altera, quæ Cossus Cornelius de Tolumnio: tertia, quæ M. Marcellus Ioui Feretrio de Viridomaro fixerunt. M. Varro ait opima spolia etiam esse, si manipularis miles detraxerit dummodo duci hostium . . . . non sit. Ad ædem Iouis Feretrii poni, testimonio esse libros pontificum, in quibus sit pro primis spoliis bouem, pro secundis solitaurilibus, pro tertiis agno publice sacra fieri debere. esse etiam compelli reges legem opimorum spoliorum talem: *Cuius auspicio classe procincta opima spolia capiuntur, Ioui Feretrio darier oporteat. & bouem cadito, qui capit æris ducenta secunda spolia. in martis aram in campo, solitaurilia vtra voluerit cadito. tertia spolia Iano Quirino agnum marem cadito centum qui ceperit ex ære dato huic adis.* ex nulla extat, neque templum habeat, neque scitur. Vt qui opima lege fuerint, adiici solet, cum quidam magistratus, creatur.

PAVL. *Opiparum* magnarum opum apparatum.

Opis dicta est coniux Saturni, per quam voluerunt terram significare: quia omnes opes humano generi terra tribuit. Vnde & opulenti terrestribus rebus copiosi, & hostiæ opimæ præcipue pingues: & opima, magnifica & ampla spolia.

Opiter est, cuius pater auo viuo mortuus est, ducto vocabulo, aut quod obitu patris genitus sit, aut quod auum ob patrem habeat, id est pro patre.

Opitulus Iuppiter, & *opitulator* dictus est, quasi opis lator.

Oportuna dicitur ab eo, quod nauigantibus maxime vtiles, optatique sunt portus.

Opperiri, expectare.

Oppido, valde multum. ortum est autem hoc verbum ex sermone inter se confabulãtium, quantum quisque frugum faceret. vtque multitudo significaretur, sæpe respondebatur, quantum vel oppido satis esset hinc in consuetudinem venit, vt diceretur oppido, pro valde multum. Itaque si qui in aliis rebus eo vtuntur, vt puta si qui dicant oppido didici, spectaui, ambulaui, errant: quia nulli eorum subiici potest, vel quod satis est.

Oppidorum originem optime refert Cicero libro primo de gloria, eamque appellationem vsurpatione appellatum esse existimat, quod opem darent, adiiciens, vt imitetur ineptias Stoicorum.

Oppidum dictum est. quod opem præbeat. Oppidum dictum. quod ibi homines opes suas conferunt oppidum. dicitur & locus in circo, vnde quadrigæ emittuntur.

FEST. *Ops* antiqui dicebant opulentum. vnde e contrario *inops*.

Ops antiqui dicebant qui nunc opulentum dicimus, vt testimonio est, non solum ei contrarius inops . . . . concedit, ego egens exortus sum.

Optatam hostiam, alii optimam appellant eam, quam Ædilis trib. constitutis hostiis optat. quam immolari velit.

Optima lex . . . in Magistro populi faciendo, qui vulgo Dictator appellatur, quam plenissimum posset ius esse, significabatur. vt fuit Manii Valerii, M Fabii, Volusianæ gentis, qui primus Magister à populo creatus est propter quam vero prouocatio ab eo magistratu ad populum data est, quæ antea non erat. desitum est dici, vt optima lege, vtpote imminuto iure priorum magistratuum.

Optio, qui nunc dicitur, antea appellabatur accensus. Is adiutor dabatur centurioni à Tribuno militum, qui ex eo tempore, quem velint, centurionibus permissum est optare, & nomen ex facto sortitus est. Plautus in Asinaria: qua me, qua vxorem, qua tu Sauream seruum potes, circumduce, aufer, promitto tibi, non obfuturum, si id effeceris, tibi optionem sumito Laonidam.

PAVL. *Optio* est optatio, sed in re militari optio appellatur is, quem decurio, aut centurio, optat sibi rerum priuatarum ministrum, quo facilius obeat publica officia.

Optionatus vt Decurionatus, siue Pontificatus dicitur.

FEST. *Optionatus*, vt Pontificatus, Decurionatus dicit, vt Cato in ea, quã habuit apud equites. maiores seorsum, atque diuersum paruere bonis, atque strenuis, decurionatus, optionatus, hastas donaticas; aliosque honores.

PAVL. *Opunculo*, quod opilionis genus cantus imitatur.

FEST. *Ora* extremæ partes terrarum, id est maritimæ dicuntur. vnde & vestimentorum extremæ partes; quæ quidem & dici possunt. Cæcilius in Aschrione vsus est pro initio rei, cum ait: Oram reperire nullam, quam expediam, queo.

PAVL. *Orare* antiqui dixerunt pro agere. vnde & *oratores* causarum actores, & oratores, qui nunc legati. quod reip. mandata peragerent.

FEST. *Orare* antiquos dixisse pro agere. testimonio sunt, quod & oratores, & ii, qui nunc quidem legati tunc vero oratores, quod reip. mandatas partes agebant. Ennius, quoque cum dixit libro primo annalium. face vero, quod te cum precibus pater orat.

Orata genus piscis appellatur à colore auri, quod rustici orum dicebant, vt auriculas, *oriculas*. itaque Sergium quoque quendam prædiuitem, quod & duobus anulis aureis, & grandibus vteretur. *Oratam* dicunt esse appellatum.

PAVL. *Orata* genus piscis à colore auri dicta, quod rustici orum dicebant, vt auriculas, oriculas.

Oratores ex Græco ἀρητῆρες dicti, quod missi ad reges, nationesque deos solent ἀρᾶσθαι, id est testari. hi modo appellantur legati.

FEST.
. . es dictos ex . . . .
. . gentes qui missi . . .
. . strum populo Ro . . .
. . ἀρᾶσθ . . . .
. . acte. eos nostri alii pro legatis appellant, vt Cato in ea, quam scripsit de suis virtutibus contra Thermum: M. Fuluio Consule legatus sum in Ætoliam, propterea quod ex Ætolia complures venerant Ætolos pacem velle: de ea re oratores Romam profectos, & in Originum libro primo: Propter id bellum cœpit Cœlius PR. Albanus, oratores misit Romam eum . . . pro decretoribus, vt Terentius: orator venio, facite exorator sim. Item & Afranius in Emancipato. si . . . tum si quid oritur . . as . . . sertis & loci veteribus. ab eo quod antiqui orare dicebant pro agere. ob quam causam . . . quoq. eorum vocantur.

Orba significat apud poetas priuatam aliqua persona cara.

PAVL. *Orba* est, quæ patrem, aut matrem, aut filios, quasi lumen amisit.

FEST.
. . rba apud poe . . .
. . persona chara. apud . . . .
. . mat. vt sca . . . .
. . neos. orba est . . .
. . tris est ante . . .
. . vlus Ælius . . .
. . in eo libro . . .
. . pontificatu . . .
. . ella sine . . . .
. . sacræ . . . .
. . nupta . . . .
. . fuisse . . . .
. . nisicius in . . . .
. . onigiarum . . .
. . inter se . . . .
. . runt . . . .
. . tos . . . .
. . isse . . . . .

PAVL. *Orca* genus marinæ belluæ maximum ad cuius similitudinem vasa ficaria *orca* dicuntur. sunt enim teretes, atq. vniuersi specie.

FEST.
. . nomen duceret . . .
. . maximum . . . .
. . vasa quoque in f. . . .
. . teres atque u . . .
. . malæ & antæ. . . .

PAVL. *Orchestra* locus in scæna

FEST.
. . . antea, qui nunc pla . .
. . non admittebantur . . .
. . rim fabulæ dum ex . . .
. . explicari non potera. . .
. . tabant quo equiori . . .

PAVL. *Orchitis* genus oleæ ex Græco dictum, quod magnitudine sit instar testiculorum.

FEST.
. . Philologus in . . .
. . ductum ex Græco . . .
. . tudinis, itaque u . . .
. . to grandior ore

PAVL. *Orcus* ab vrgendo mortem dictus. C enim pro G frequenter ponebant antiqui.

FEST. *Orcum*, quem dicimus ait Verrius ab antiquis dictum Vragum, quod & V litteræ sonum pro O efferebant, & per c litteræ formam, nihilominus g vsurpabant. sed

nihil affert exemplorum, vt ita esse credamus, nisi quod is deus nos maxime vrgueat.

Ordinarium hominem Oppius ait dici solitum scurram, & improbum, qui assidue in litibus moraretur, ob eamque causam in ordine staret adeuntium prætorem. at Ælius Stilo qui minime ordine viueret. . . . in ea oratione, quam scribit de suis virtutibus contra Thermum. Quid mihi fieret, si non ego stipendia in ordine, omnia ordinarius meruissem semper? Sunt quidam etiam, qui manipularem eum, qui infimi ordinis sit, appellatum credant ordinarium.

PAVL. *Ordinarius* homo scurra, & improbus, qui assidue in litibus moratur, ob eamque causam in ordine stat Prætorem adeuntium, siue dictus per contrarietatem, quia minime ordine viuit.

Ordiri est rei principium facere.

FEST. *Ordiri* est rei principium facere. vnde togæ vocantur exorditæ.

Ordo sacerdotum æstimatur deorum. . . . . . maximus quisque. Maximus videtur Rex, deinde Dialis, post hunc Martialis, quarto loco Quirinalis, quinto Pontifex maximus. itaque in conuiuiis solus Rex supra omnes accubat: sed Dialis supra Martialem & Quirinalem; Martialis supra proximum, omnes dein supra Pontificem. Rex, quia potentissimus. Dialis, quia vniuersi mundi sacerdos, qui appellatur Dium. Martialis, quod Mars conditoris vrbis parens. Quirinalis socio imperii Romani Curibus ascito Quirino. Pontifex Maximus, quod iudex, atque arbiter habetur rerum diuinarum, humanarumque.

FEST. *Oreæ freni*, quod ori inseruntur. Titinius in Setina: & si tacebit, tamen gaudebit sibi permitti oreæ. & Næuius in Hariolo: Deprandi autem leonis obdas oreas. Cato Originum, libro tertio. equos respondit: oreas mihi inde, tibi cape flagellum. Coelius pro se apud populum: equusque mihi sub feminibus occisus erat, oreas detraho inspectante Stertinio.

PAVL. *Oreæ freni*, quod ori inserantur, dicti.

Oreus Liber pater, & Oreades nymphæ à montibus appellantur.

FEST. *Oreos* liber pater, & Oreades nymphæ appellantur, quod in montibus frequenter apparent.

PAVL. *Oriri*, nasci, vel surgere.

FEST. *Originum* libros quod inscripsit Cato: non satis plenum titulum propositi sui videtur amplexus: quando prægrauant ea, quæ sunt rerum gestarum populi Romani.

O . . quantæ . . . .

Ornatus dicitur, & bonis artibus instructus, & honores adeptus à populo, & bene aptus, vt miles aut gladiator, & acturus fabulas. atque etiam ornatus dicitur cultus ipse, quo quis ornatur, vt cum dicimus aliquem tragico, vel comico ornatu prodire.

Ornatus dicitur, & bonis artibus instructus, & honores adeptus. Appellaturque ornatus, cultus ipse, quo quis ornatur. PAVL.

Ortygia Delos insula. FEST.

Orty . . . ita non Delos . .
. . . . tus esse ab ordibus .
. . . . filia. Ser . . .
. . . . nius Superbus ge . .
. . . . orarat tende . . .
. . . . flexionem coe . .
. . . . s quod pro . . .
. . . . ducere vnde . .
. . . . tus est . . .

Oscilla festa in honorem Bacchi; in quibus homines se per funes iactant. alii putant Erigones, & Icari festa. PAVL.

Oscillum Santra dici ait, quod oscillent, id est, inclinent, præcipitesque in os ferantur. FEST.

Oscillantes ait Cornificius ab eo quod os cælare sint soliti personis propter verecundiam, qui eo genere lusus vtebantur. Causa autem eius iactationis proditur. Latinus rex, quod prælio, quod ei fuit aduersus Mezentium Cæritum regem, nusquam apparuerit, iudicatusque sit Iupiter factus Latiaris. Itaque per sex eos dies, feriatos liberos, seruosque requirere eum, non solum in terris, sed etiam qua videretur cælum posse adiri per oscillationem, velut imaginem quandam vitæ humanæ, in qua altissima ad infimum, interdum infima ad summam efferuntur. atque ideo memoriam quoq. redintegrari initio acceptæ vitæ per motus cunarum, lactisque alimentum, quia per eos dies feriarum, & oscillis moueantur, & lactata potione vtantur. Nec desunt, qui exemplum Græcorum secutos putent Italicos, quod illi quoque iniuria interiecto Icaro, Erigone filia eius dolore impulsa suspendio perisset, per simulationem . . .
. . . .

Oscines aues Appius Claudius esse ait, quæ ore canentes faciant auspicium, vt coruus, cornix, noctua; aut quæ alis, ac volatu, vt buteo, sanqualis, aquila, immusulus, vulturius, pica aut Martius, Feroniusque, & parra, & in oscinibus, & in alitibus habentur.

PAVL. *Oscines* aues auspicium ore facientes.

Oscinum augurium à cantu auium. FEST.

Oscinum tripudium est, quod oris cantu significat quid portendi, cum cecinit coruus, cornix, noctua, parra, picus.

PAVL. *Oscum* dicitur significare sacrum. vnde leges *oscita*, id est, sacratæ. *Opicum* quoque inuenimus pro osco. Oscis enim frequẽtissimus fuit vsus libidinum spurcarum. vnde & verba impudentia appellantur *obscena*. Titinius: Osce, & Volsce fabulantur, nam Latinè nesciunt.

FEST. *Oscum* duas diuersas, & contrarias significationes habet. Nam Cloatius putat eo vocabulo significari sacrum, quo etiam leges sacratæ *osca* dicuntur. & in omnibus ferè antiquis commentariis scribitur *opicum*, pro osco, vt in Titinij fabula Quinta: Qui Osce, & Volsce fabulantur: nam Latinè nesciunt, à quo etiam verba impudentia & elata appellantur *obscena*, quia frequentissimus fuit vsus Oscis libidinum spurcarum. Sed eodem etiam nomine appellatur locus in agro Veienti, quo frui soliti produntur augures Romani. Oscos, quos dicimus, ait Vertius, *Opscos* antea dictos, teste Ennio, cùm dicat: De muris res gerit Opscus. Adiicit etiam, quod stupra inconcessæ libidinis *obscana* dicantur ab eius gentis consuetudine inducta. Quod verum esse non satis adducor, cùm apud antiquos omnes ferè *obscana* dicta sint, quæ mali ominis habebantur: vt illa Vergilij testimonio sint. vt superiorum auctorum exempla referre non sit necesse, cum ait Harpias, obscenas volucres: &, obscenámque famem.

Osculana pugna in prouerbio, quo significabatur, victos vincere. quia in eadem & Valerius Læuinus Imperator Romanus à Pyrrho erat victus, & breui eundem regem deuicerat. Sulpicius. . . . Item Imperator noster. eius meminit Titinius hoc modo: hæc quidem quasi osculana pugna est . . . secus, quia hinc fugere impulsi spolia colligunt. significat etiam *osculum*, suauium. vt Plautus in Neruolaria: osculum sat est osculi mihi. qui, ambo mi pater? quod inter cognatos propinquósque institutum ab antiquis est, maximéque fœminas.

Osi sunt, ab odio declinasse antiquos testis est C. Gracchus in ea, quæ est de lege Minucia, cum ait: Mirum siquid iis iniuriæ fit? semper eos osi sunt, quod nunc quoque cum præpositione elatum frequens est, cum dicimus, perosi.

PAVL. *Osi sunt*, vt perosi sunt, dicebatur.

Osorem dixerunt, qui aliquem odisset.

Ostentas, sæpe ostendis gloriandi causa.

FEST. *Ostentas*, sæpe ostendis gloriandi causa. sed & participialiter id etiam dici debet, & dictum est fœminino genere.

PAVL. *Ostentum*, ostentatum.

FEST. *Ostentum*, non solùm pro portento poni solere, sed etiam participialiter . . te-stimonio est Pacuuius in Medo . . . atque eccum in ipso tempore ostentum senem. & Attius in Bacchis: præsens præsto irridetis nobis. . . . stipe vltro ostentum obtulit. Ostentum quo nunc vtimur interdum prodigij vice, quin participialiter quoque dici solitum sit, non dubium. facit etiam C. Gracchus de legibus à se promulgatis, cum ait: quod vnum nobis in ostentum, ipsis in vsum asportatur.

Ostiam vrbem ad exitũ Tiberis in mare fluentis Ancus Marcius rex condidisse, & fœminino appellasse vocabulo fertur. quod siue ad vrbem, siue ad coloniam, quæ postea condita est, refertur.

Ostia, vrbs ab exitu Tiberis appellata.

Oualis, corona est myrtea, quam habebant, qui ouantes introibant, cum bella non erant indicta, aut sine sanguine confecta. PAVL.

Ouantes, lætantes, ab eo clamore, quem faciũt redeuntes ex pugna victores milites geminata O litera.

Ouem masculino genere dixerunt, vt ouibus duobus, non duabus.

Oufentina, tribus ab Oufente fluuio dicta.

Oufentina, tribus initio causa fuit nomen fluminis Oufens, quod est in agro Priuernate inter mare, & Terracinam. Lucretius: Priuerno Oufentina venit, fluuióque oufente. postea deinde à Censoribus alij quoque diuersarum ciuitatum eidem tribui sunt adscripti. FEST.

Ouibus duabus multabantur apud antiquos in minoribus criminibus, in maioribus autem bubus. nec vltra hunc numerum excedebat multatio, quæ posteaquam ære signato vti ciuitas cœpit, pecoraque multaticia incuria corrumpebantur. vnde etiam *peculatus* crimen vsurpari cœptum est, facta est æstimatio pecoralis multæ, & boues centenis assibus, oues denis æstimatæ. Inde *suprema multa*, id est, maxima appellatur tria millia æris. Item vicesis minoribus delictis.

Oxime, ocissime. PAVL.

P

PA, pro parte, & po, pro populo positum est in saliari carmine. FEST.

Pacem à pactione conditionum putat dictam Sinnius Capito, quæ vtrique inter se populo sit obseruanda.

Pax dicta est à pactione. PAVL.

Pacionem antiqui dicebant, quam nunc pactionem dicimus. vnde & *paciscor* adhuc, & paceo in vsu remanet. FEST.

Paana Apollinem vocauerunt, quod sagittarum ictu eum nocere putabant est enim [illegible] ferire. Alij quod remedium morbi PAVL.

finem faceret talis grauitatis.

Padidos, sordidos significat, atque obsoletos, tractum vocabulum à Græco: quia παῖδες, id est, pueri, talis sint ætatis, vt à sordibus nesciant abstinere.

Pagani, à pagis dicti.

Pagi, dicti à fontibus: quod eadem aqua vterentur. aquæ enim lingua Dorica παγαὶ appellantur.

Pagina dictæ quòd in libris suam quæque obtineat regionem, vt pagi: vel à pangendo, quòd in illis versus pangantur, id est, figuntur.

Palatium, mons Romæ appellatus est, quod ibi pascens pecus balare cõsueuerit: vel palare, id est, errare, ibi pecudes solerent. alij quòd ibi Hyperborei filia Palanto habitauerit, quæ ex Hercule Latinum peperit. alij eundem, quod Pallas ibi sepultus sit, existimant appellari.

Palatualis, Flamen ad sacrificandum ei deæ constitutus erat, in cuius tutela Palatium esse putabant.

FEST. *Palatualis*, Flamen constitutus est, quod in tutela eius deæ Palatium est.

PAVL. *Pales* dicebatur dea pastorum, cuius festa *palilia* dicebantur. vel, vt alij volunt, dicta *parilia*, quoniam pro partu pecoris eidem sacra fiebant.

Pallas, Minerua dicta est quòd Pallantem gigantem interfecerit: vel, sicut putabãt, quod in Pallante palude nata est.

Palmites, vitium sarmenta appellantur, quod in modum palmarum humanarum virgulas, quasi digitos edunt.

Palmula, appellantur remi à similitudine manus humanæ.

Palpari, blandiri.

Paludati, armati, ornati. omnia enim militaria ornamenta *paludamenta* dicebant.

FEST. *Paludati* in libris auguralibus significat, vt ait Veranius, armati, ornati. omnia enim militaria ornamenta *paludamenta* dici.

Pancarpia dicuntur coronæ ex vario genere florum factæ.

PAVL. *Pandana* porta dicta est Romæ, quod semper pateret.

Pandiculari dicuntur, qui toto corpore oscitantes extenduntur: eo quod pandi fiunt.

Pandicularis dicebatur dies, idem & communicarius. in quo omnibus diis communiter significabatur.

FEST. *Pangere*, figere. vnde *plantæ pangi* dicuntur, cum in terram demittũtur. inde etiam *versus pangi*, vel figi in cera dicuntur.

Pangere significat figere. vnde *plantæ pangi* dicuntur, cum in terram demittuntur . . .

. . . .

PAVL. *Panibus* redimebant caput equi immolati Idibus Octobribus in campo Martio, quia sacrificium fiebat ob frugum euentum: & equus potius, quàm bos immolabatur, quod hic bos frugibus pariendis est aptus.

Pantices frus ventris.

. . . frus ventris . . . .

. . . mi ag . . . .

Panus facit deminutiuum panicula. PAVL.

Papillæ capitula mammarum dictæ, quod papularum sunt similes. PAVL.

Papiria tribus à Papirio vocata. FEST.

. diria . . . . . .

. . . coniu . . . . .

. . . quod ind . . . .

. . . tur bellum . . . .

. . . tos ex et . . . .

. . . discessera . . . .

. . . signum con . . . .

. . . rem in ipsorum ar . . . .

. . . testate, ac pote . . . .

. . . exercitus suffrag . . . .

Pappi, carduorum flores. Lucretius: Vestem, nec plumas auium, pappósque volantis. PAVL.

. . . o quoque . . . FEST.

. . . rum ex . . . .

. . . sulibus ac . . . .

. . . tq ex ea . . . .

. . . s magistra . . . .

. . . intra dies . . . .

. . . neias inter se pa . . . .

. . . uit ciuis aliter inter . . . .

. . . lege primum factus . . . .

. . . circo sunt creati . . . .

Pararium, æs appellabatur id, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur. PAVL.

Parasanga, apud Persas viarum mensuræ.

Parens, vulgo pater, aut mater appellatur. sed iuris prudentes auos, & proauos, auias, & proauias parentum nomine appellari dicunt.

Parere, obedire.

Paribus equis, id est, duobus, Romani vtebantur in prælio, vt sudante altero transirent in siccum.

Parici quæstores appellabantur, qui solebant creari causa rerum capitalium quærendarum. Nam paricida non vtique is, qui parentem occidisset, dicebatur, sed qualemcumque hominem. Id autem fuisse indicat lex Numæ Pompilij Regis his composita verbis: *Si quis hominem liberum dolo sciens morti duit, paricida esto.*

Parilibus Romulus vrbem condidit, quem diem festum præcipuè habebant iuniores.

. . . vrbem condidit Rom. . FEST.

. . . habebant iunio

Parmulis pugnare milites soliti sunt, quarum vsum sustulit C. Marius datis in vicem earum Brutianis.

PAVL. *Parones*, nauium genus, ad cuius similitudinem myoparo vocatur.

Parret, significat apparebit.

FEST. *Parret*, quod est in formulis, debuit, & producta priori syllaba pronuntiari, & non gemino r scribi, vt fieret paret, quod est inueniatur. vt comparet, apparet.

Parsi, non *peperci*, ait Cato in eadem oratione. Scio fortunas secundas negligentiam prendere solere: quod vti prohibitũ irem, quod in me esset, meo labori non parsi.

Parsi (idem) Cato dixit pro peperci.

PAVL. FEST. *Partus*, & pro nascendo ponitur, & pro parato. Næuius: Malè parta, malè dilabuntur.

PAVL. *Parum cauisse* videri pronuntiat magistratus, cum de consilij sententia capitis quem condemnaturus est.

Parumper, significat paulisper, quasi perparum. hoc est valde parum. refertur, aiunt, ad tempus.

FEST. *Pascales oues*, Cato posuit pro pascuales.
. . . cienter Cato dixit in ea . . .
. . . calis ouis vetuit . . .
. . . appellat in ora . . .
. . . cio Tarenti plus.c. . .
. . . nam ignaro Terentino . .

PAVL. *Pascito linguam* in sacrificiis dicebatur, id est, coërceto, contineto, taceto.

Passales & oues, & gallinæ appellantur, quod passim pascuntur.

FESTVS. *Passer marinus*, quem vocat vulgus strutomellum.

PAVL. *Pastillum* est in sacris libi genus rotundi.

Pastillus, forma panis parui, vtique: diminutiuum est à pane.

Patagium est, quod ad summam tunicam assui solet quę & *patagiata* dicitur, & *patagiarij*, qui eiusmodi opera faciunt.

Patagus, morbi genus.

Patacem bouem Plautus appellat cuius cornua diuersa sunt, ac latè pateant.

FESTVS. *Patella*, vasa picata parua sacrificiis faciendis apta.
. . . item sacris fa . . .
. . . velut capidul . . .

Pateram perplouere in sacris cum dicitur, significat pertusam esse.

PAVLVS. *Pateram perplouere* cum dicerent, significabãt pertusam esse.

FEST. *Pater patrimus* dicebatur apud antiquos, qui cum iam ipse pater esset, habebat etiã tum patrem.

Patr . . .
. . . sit manifestum, quia . . .
. . . numerati inter do . . .

PAVL. *Patres*, senatores ideo appellati sunt, quia agrorum partes attribuebant tenuioribus, ac liberis propriis.

FEST. . . . lantur ex quibus Senatus . . .
. . . conditæ Romulus C . . .
. . . quorum consilio, atq. . .
. . . ministraretur, atq. . .
. . . agrorum partes at . .
. . . perinde ac liberis
. . . solebant iam inde à Ro
. . . argenti signati vl
. . . publicæ, & priuatæ.
. . . ne.

Patrum comu . . .
. . .

PAVL. *Patricios*, Cincius ait in libro de Comitiis, eos appellari solitos, qui nunc ingenui vocentur.

Patricius vicus Romæ dictus, eo quod ibi patricij habitauerunt iubente Seruio Tullio, vt si quid molirentur aduersus ipsum, ex locis superioribus opprimerentur.

FEST. *Patrimi & matrimi* pueri tres adhibebãtur in nuptiis: vnus, qui facem præferret ex spina alba, quia noctu nubebant duo, qui nubentem tenebant.

Patrimi, & matrimi pueri prætextati tres nubentem deducunt: vnus qui facem prefert ex spina alba, quia noctu nubebant: duo, qui tenent nubentem.

Patrocinia appellari cœpta sunt, cum plebs distributa est inter patres, vt eorum opibus tuta esset.

Pauciens dicebant pro raro. Titinius: Vxorem pauciens videbo.

PAVL. *Paueri*, frumenta dicebant antiqui, quæ de vagina non bene exibant.

FEST. *Pauimenta Pœnica*, marmore Numidico constrata significat Cato, cum ait in ea, quam habuit, *ne quis consul bis fieret*: Dicere possum quibus villæ, atque ædes ædificatæ, atque expolitæ maximo opere, citro, atque ebore, atque pauimentis Pœnicis stent.

PAVL. *Pauimenta Pœnica*, hoc est, marmore Numidico strata.

Pauperies, damnum dicitur, quod quadrupes facit.

Pectenatum, tectum dicitur à similitudine pectinis in duas partes deuexum, vt *testudinatum* in quatuor.

FEST. *Pectuscum*, palati dicta est ea regio vrbis, quã Romulus obuersam posuit, ea parte, in qua plurimum erat agri Romani ad mare versus, & quia mollissime adibatur vrbs cum Etruscorum agrum à Romano Tiberis discluderet, cęteræ vicinæ ciuitates colles aliquos haberent oppositos.

Peculatus est nunc quidem, qualecunque publicum furtum, sed inductum est à pecore, vt pecunia quoque ipsa. Nam etiam noxij . . .

pecore multabantur, quod neque æris adhuc, neque argenti erat copia. itaque *suprema multa* etiam nunc appellatur.

PAVLVS. *Peculatus*, furtum publicum à pecore dictum sicut & *pecunia*. eo quod antiqui Romani nihil præter pecora habebant.

Peculatus, id est furtum publicum, dici cœpit à pecore tunc, cum Romani præter pecudes nihil haberent.

FESTVS. *Peculatus*, furtum publicum dici cœptus est à pecore, quia ab eo initium eius fraudis esse cœpit. siquidem ante æs, aut argentum signatum ob delicta pœna grauissima erat duarum ouium, & triginta boum. ea lege sanxerunt T Menenius Lanatus, & Sestius Capitolinus Consules. quæ pecudes, postquam ære signato vti cœpit populus Rom. Tarpeia lege cautum est, vt bos centussibus ouis decussibus, æstimaretur.

Peculium seruorum à pecore item dictum est, vt pecunia patrum familiæ.

PAVLVS. *Peculium* seruorum à pecore dictum, sicut & pecunia nobilium.

Pecunia, sacrificium fieri dicebatur, cum fruges, fructúsque offerebantur: quia ex his rebus constat, quam nunc pecuniam dicimus.

FESTVS. *Pecunia*, sacrificium. . . . .
. . , tumque causa mola pu . . . .
. . . cio. quia omnis res tam . . . .
. . dicimus, ex his rebus con . . .
. . . appellantur quæ fulg . . .
. . . secta depellendorum n . . . .
. . . bonorum causa fiunt.

PAVLVS. *Pecuum*, cum dixit M. Cato per casum genitiuum, à singulari casus recti formauit, quo vtebantur antiqui, id est, pecu, ac testu, tonitru, genu, veru. quorum omnium genitiuus pluraliter geminat V litteram. nunc quia dicimus vt pectus, eam, quæ in vsu est, formam in declinationibus sequimur.

PAVL. *Pecuum*, Cato dixit genitiuum pluralem ab eo quod est pecu.

Pedam, vestigium humanum appellabant.

FESTVS. *Pedam*, vestigium humani præcipuè pedis appellasse antiquos in commentariis quibusdam inueniri solet.

Pedarium, senatorem significat Lucilius, cum ait: agipes vocem mittere cœpit. qui ita appellatur, quia tacitus transeundo ad eum cuius sententiam probat, quid sentiat, indicat.

Pedem struit, in XII. significat, fugit, vt ait Ser. Sulpicius.

PAVLVS. *Pedem struit*, dicebant pro eo, quod est, fugit.

Pedestria, auspicia nominabantur, quæ dabantur à vulpe, lupo, serpente, equo, ceterisque animalibus quadrupedibus. . . . . .
. . picia . . . . .
. . terisque . . . . .

FESTVS. *Pedibus obsitum*, id est pediculis. Titinius *pedicosum* appellat hoc modo: Rus detrudetur pedicosus, squalidus. Pedes autem pro pediculis sic Plautus refert in Curculione: Item genus inter homines meo quidem animo, vt muscæ, culices, cimices, pedesque, pulicesque. & Liuius in gladiolo: pulicesne, an, cimices, an pedes: responde mihi. & Lucilius: vbi me videt, caput scabit, pedes legit.

PAVLVS. *Pedes*, dicuntur, quos deminutiuè dicimus pediculos. ab his *pedicosi* appellantur. vt est illud pedicosus, squalidus, vbi me videt, caput scabit, pedes legit.

FESTVS. *Pedulla*, quæ dicimus, ΠΕΔ . . Græcos appellare manifestum est.

Pedum, est quidem baculum incuruum, quo pastores vtuntur ad comprehendendas oues, aut capras, à pedibus. cuius meminit etiam Vergilius in Bucolicis, cum ait: At tu sume pedum. Sed in eo versu, qui est in Iphigenia Ennii: Procede, gradum proferre pedum, nitere, cessas? id ipsum iaculum significari cum ait Verrius, mirari satis non possum cum sit ordo talis, & per eum significatio aperta, gradum proferre pedum cessas? nitere.

Pedum, baculi genus incuruum. Vergilius: At tu sume pedum. Pedum pastorale baculum incuruum dictum, quia illo oues à pedibus comprehenduntur.

Pegasides, musæ dictæ sunt à fonte, quem Pegasus ictu vngulæ fingitur aperuisse. ob quam causam & Græcè appellatæ sunt hyppocrenæ.

Pelamys, genus piscis dictum, quod in luto moretur, quod Græcè dicitur πηλός.

Peligni ex Illirico orti. inde enim profecti ductu Volsini regis, cui cognomen fuit Lucullo partem Italiæ occuparunt. Huius fuerunt nepotes Pacinus, à quo *Pacinates*, & Pelicus, à quo Peligni.

Pellem habere, Hercules fingitur, vt homines cultus antiqui admoneantur. lugentes quoque diebus luctus in pellibus sunt.

Pellexit, in fraudem induxit.

Pellicator, qui pellicit ad fraudem.

Pellices, nunc quidem appellantur alienis succumbentes, non solum feminæ, sed etiam mares. antiqui eam propriè pellicem nominabant, quæ vxorem habenti nubebat. cui generi mulierem etiam pœna constituta est à Numa Pompilio hac lege: *Pellex aram Iunonis ne tangito. Si tanget, Iunone crinibus demissis agnum feminam cadito.*

Pellicula

Pelliculationem Cato à pelliciendo dixit.

Pellicul atio . . . .

FEST. . . . ndo, quod inducen. . .

. . . quam scripsit de . . .

PAVL. *Pellicum* galerum, quia fiebat ex pelle.

Pelluuiae, quibus pedes lauãtur, vt malluuiae, quibus, manus.

Pelta, genus scuti.

Penates alij volunt, vt habeat nominatiuum singularem penas. alij penatis.

FEST. *Penatis* singulariter Labeo Antistius posse dici putat, quia pluraliter penates dicantur, cum patiatur proportio etiam *penas* dici, vt *optimas, primas, Antias*.

Penatores qui penus gestant. Cato aduersus M. Acilium quarta: Postquam nautas ex nauibus eduxi, non ex militibus, atque nautis piscatores penatores fici sedarum dedi.

PAVL. *Pendere poenas*, soluere significat, ab eo quod aere graui cum vterentur Romani, penso eo, non numerato, debitum soluebant. vnde etiam *pensiones* dictae. *Poenas pendere* proprie dicitur, qui ob delictum pecuniam soluit, quia penso aere vtebantur.

FEST. . . oe . . . . .

. . ob . . . .

. . . ntur . . . .

Penem antiqui codam vocabant. a qua antiquitate etiamnum offa porcina cum cauda in coenis puris *offa penita* vocatur. & *peniculi*, queis calciamenta tergentur, quod e codis extremis faciebant antiqui, qui tergerent ea. dictum est forsitan a pendendo. Naeuius in Tunicularia. Theodotum compellas, qui aras compitalibus Sedens in caella circumtectuas tegetibus Lares ludentes *peni* pinxit *bubulo*. significat peniculo grandi, id est, coda.

PAVL. *Penem* caudam vocabant. vnde & offam porcinam cum cauda. *offam penitam* dicebant. hinc & *peniculos* dicimus, quibus calciamenta terguntur, qui de caudarum extremitate fiunt. *Penis* denique a pendendo vocata est.

FEST. *Penetrale* sacrificium dicitur, quod interiore parte sacrarij conficitur. vnde & *penetralia* cuiusque dicuntur, & *penes nos*, quod in potestate nostra est.

PAVL. *Penetralia* sunt penatium deorum sacraria.

Penetrare, penitus intrare.

Peniculi spongiae longae propter similitudinem caudarum appellatae. Penes enim vocabantur caudae.

FEST. *Penitam offam* Naeuius appellat absegmen carnis cum coda. antiqui autem *offam* vocabant abscissum globi forma, vt manu glomeratam pultem.

Pennas antiquos ferunt ex Graeco, quod illi . . . ea, quae sunt volucria dicant. Item easdem pesnas, & coesnas.

Pennas, impennatasque agnas, in saliari carmine; spicas significat cum aristis; & alias sine aristis agnas nouas volunt intelligi. PAVL.

Penora dicuntur res necessariae ad victum cotidianum. & locus eorum *penarius*.

Pentathlum antiqui quinquartium dixerunt. id autẽ genus exercitationis ex his quinq. artibus constat, iactu, disci, cursu, saltu, iaculatione, luctatione.

Penuria est id, quod paene minus sit, quam necesse est.

Penus vocabatur locus in aede Vastae intimus. FEST.

. . ocatur locus intimus in aede Vestae segetibus . Saepius qui certis diebus circa Vestalia aperitur. ij dies religiosi habentur.

Perbitere Plautus pro perire posuit. PAVL.

Percunctatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico vsu, quia conto pertentant, cognoscuntque nauigantes aquae altitudinem. ob quam causam ait Verrius etiam secundam syllabam per O solere scribi. mihi id falsum videtur. nam est illa percunctatio, quod is, qui curiose quid interrogat, per cuncta vilit, vt recte per V litteram scribatur. FEST.

Percõtatio videtur dicta ex vsu nautico, quia aquae altitudinem conto pertentant. Alij volunt percunctationem dici, quod scilicet is, qui curiosus est, per cuncta interrogat. PAVL.

Percunctatum patris familiae nomen nequis seruum mitteret, lege sanctum fuisse ait Cato in ea, qua legem Orchiam dissuadet. FEST.

Perditum est, quod interit, ac recuperari non potest. PAVL.

Perediam, & *bibesiam* Plautus cum dixit, intelligi voluit cupiditatẽ edendi, & bibendi.

Perediam, & *bibesiam* Plautus finxit sua consuetudine, cum intellegi voluit cupiditatem edendi, & bibendi. FESTVS.

Peregere dicebant expergefacere. PAVL.

Peregrina sacra sunt dicta, quae ab alijs vrbibus religionis gratia sunt aduecta.

Peregrina sacra appellantur, quae aut euocatis diis in oppugnandis vrbibus Romam sunt conlata, aut quae ob quasdam religiones per pacem sunt petita, vt ex Phrygia Matris Magnae, ex Graecia Cereris, Epidauro Aesculapij, quae coluntur eorum more, a quibus sunt accepta. FESTVS.

Peregrinus ager est, qui neque Romanus, neque hostilis habetur.

Peremere alij posuere pro prohibere, alij pro vitiare. PAVLVS.

Peremere Cincius in libro de verbis priscis ait significare idem, quod prohibere. at Catu in libro qui est de re militari, pro vitia- FEST.

re vsus est, cum ait: cum magistratus nihil audet imperare, nequid Consul auspicij peremat.

. . , est, cum ait: Cum magistratus nihil audet imperare, nequid Consul auspicij peremat.

Peromne dicitur auspicari, qui amnem, aut aquam, quae ex sacro oritur, auspicato transit.

Perempta. & interempta pro imperfectis poni solet a poetis. Lucretius: Cum corpus simul, atque animi natura perempta.

Peremptalia fulgura Gracchus ait vocari, quae superiora fulgura, vt portenta, vi sua perimant duobus modis. prioribus tollendis, aut maiore manubia, vt tertia secundae, secunda primae cedat. Nam vt omnia superantur fulgore, sic ictum fulgur manubiis vinci.

PAVL. *Perfacul*, & per se facul antiqui dicebant, quod nunc facile. & perfacile dicimus. inde permansit in consuetudine facultas.

FEST. *Perfines*, perstringas.

Perfugam, Gallus Aelius ait, qui liber, aut seruus, aut hostis sua voluntate ad hostes transierit. qui idem dicitur transfuga. quãquam sint, qui credant perfugam esse, non tam qui alios fugiat, quàm qui ob spem commodorum ad quempiam perfugiat.

PAVL. *Perfuga*, & *transfuga* dicitur. quod ad hostes perfugiat, & transfugiat.

Pergite agite. Vergilius: Pergite Pierides.

Pergraecari est epulis, & potationibus inseruire. Titinius: Hominem improbum, Nunc ruri pergraecatur.

Periculatus sum Cato est vsus in dicendo.

FEST. . . . ulatus sum Cato ait in ea oratione, quam scripsit ad litis Censorias.

Perihodos dicitur & in carmine lyrico pars quaedam, & in soluta oratione verbis circum scripta sententia, & in gymnicis certaminibus *perihodon* vicisse dicitur, qui Pythia, Isthmia, Nemea, Olympia vicit: a circumitu eorum spectaculorum.

PAVL. *Perimit*, adimit, tollit: vnde & peremptus, interfectus.

FEST. P . . pellat. a quo etiam . . . sus.

PAVL. *Permissus* appellatur aries: qui annis compluribus tonsus non est.

FEST. *Permitatur*, id proprie dici videtur, quod ex alio loco in alium transfertur. at *commutatur*, cum aliud pro alio substituitur. sed ea iam confuse ab vsu sunt.

Perpetem pro perpetuo dixerunt poetae. Pacuuius in Iliona: fac, vt cœpisti hanc operam mihi des perpetem. Oculis traxerim.

Perpetem pro perpetuo dixerunt poetae.

PAVL. *Perpetrat*, peragit, perficit.

FEST. *Perpetrat* peragit, perficit. Pacuuius in Teucro: neque perpetrare precibus imperia qui dicimus patris spartam deponere. instat, id si perpetrat. quomodo etiam sine praepositione vsi sunt, quod conuersum iam . . . . . .

Perpulit, persuasit, impulit.

. . . impulit. . . . PAVL.

Persicum portum Plautus cum ait, mare Euboycum videtur significare, quod in eo classis Persarum dicitur stetisse non procul a Thebis. FEST.

Persicum portum, mare Euboicum: quod in eo steterit classis Persarum. PAVL.

Persicum Plautus dixit peracutum.

Persicus peracutum significare videtur, vt Plautus: nihil de consiliare sibi, nisi qui persicus sapis. Naeuius: & qui fuerit persicus carpenti est ratio. FEST.

Persillum vocant sacerdotes rudiculum picatum, quo vnguine flamen Portunalis arma Quirini vnguet.

Persillum dicebant vas quoddam picatum, in quo erat vnguentum, vnde arma Quirini vngebantur. PAVL.

Personata fabula quaedam Naeuij inscribitur, quam putant quidam primum a personatis histrionibus. sed cum post multos annos comoedi, & tragoedi personis vti coeperunt, verisimilius est eam fabulam propter inopiam comoedorum actam nouam per *atellanos*, qui proprie vocantur personati, quia ius est iis non cogi in scena ponere personam, quod ceteris histrionibus pati necesse est. FEST.

Pertisum pro pertesum dixerunt antiqui. PAVL.

. . . dome . . . . . FESTVS.

. . . licet . . . . .

. . . sum di . . . . .

. . . qui paul . . . .

Pertusum dolium) dicitur cum ventrem significat. PAVL.

Pertu . . . t dicitur . . .

. . . deruit . . . . FESTVS.

. . . L 1. An . . . ,

Pescia in Saliari carmine, Aelius Stilo dici ait, capitia ex pellibus agninis facta, quod Graeci vocent pelles *πέσκα* neutro genere pluraliter.

Pesestas inter alia quae interpretatores dicũt, cum fundus lustrantur. significare pestilentiam, vt intelligi ex ceteris possint, cum dicitur: Auertas morbum mortem, labem, nebulam, impetiginem.

Pesestas dicebatur pestilentia. PAVLVS.

Pestifera auspicia esse dicebant, cum cor in extis, aut caput in iecinore non fuisset.

. . . sunt, cum cor in . . . FEST.

. . . in iocinore.

Pestiferum fulgur dicitur, quo mors, exiliumve significari solent.

Petauristas, Licilius a Petauro appellatos existimare videtur, cum ait: Sicuti mechanici, cum alto exiluere petauro. ait Aelius Stilo, quod in aere volent, cum ait: petaurista proprie Graece, quod ij πρὸς ἀέρα πέτονται.

Petilam suram, significat vngulam equi albã.

PAVL. *Petilam suram*, siccam, & substrictam vulgo interpretatur. Scaeuola ait vngulam equi albam ita dici.

FEST. *Petimina*, in humeris iumentorum vlcera, & vulgus appellat, & Lucilius meminit, cum ait: Vt petimen naso, aut lumbos ceruicibus tangat. eo nomine autem & inter duos armos suis quod est, aut pectus, appellari solitum testatur. Naeuius in descriptione suillae, cum ait: petimine piscino qui meruerat.

PAVL. *Petimina*, in humeris iumentorum vlcera.

Petissere, petere.

FEST. *Petissere*, antiqui pro petere dicebant, ea quidem forma verbi, qua sunt *lacessere*, & *incessere*. sed, vt mihi videtur, tum significabant saepius petere, vt *Petissant*, saepius petant.

Petoritum, & Gallicum vehiculum esse, & nomen eius dictũ existimant a numero quatuor rotarum. alij Osce, quod ij quoque petora quatuor vocent. alij Graece, sed αἰολικῶς dictum.

PAVL. *Petoritum*, vehiculum Gallicum. alij Osce putant dictum, quod hi petora quatuor appellant: quatuor enim habet rotas.

FEST. *Petrarum*, genera sunt duo, quorum alterum naturale saxum prominens in mare, cuius Ennius meminit li. xi. alte delata, ceterisque ingentibus tecta. & Liuius in Centauris: vbi ego saepe petris. alterum manufactum, vt docet Aelius Gallus. petra est, quae Iouis dextra, ac sinistra fornicem expletura est ad libramentum summi fornicis.

PAVL. *Petreia*, vocabatur, quae pompam praecedens in coloniis, aut municipiis imitabatur anum ebriam ab agri vitio, scilicet petris, appellata.

FEST. *Petre* . . . . s, aut . . agri vitio . . . . ue praecilli c . . . nertar illam . . . . impudentior . . nter legationes . . . . test . .

Petronia, amnis est in Tiberim profluens quã magistratus auspicato transeunt, cum in campo quid agere volunt, quod genus auspicij peremne vocatur, amnem autem feminine antiqui enuntiabant.

PAVL. *Petronia*, nomen amnis in Tiberim defluẽtis.

Petrones, rustici a petrarum asperitate, & duritia dicti.

FEST. *Petrones*, rustici fere dicuntur propter vetustatem, & quod deterrima quaeque ac praerupta . . iam agri petrae vocantur, vt *rupices* iidem.

Petulantes & *petulci*, etiam appellantur, qui proteruo impetu, & crebro petunt laedendi alterius gratia. Virgilius quarto Georgicorum: neque oues, hediq; petulci Floribus insultent. & Cornigeras norunt matres . . . agnique petulci. & Afranius in Ida: nostrum in conuentum, aut consessum ludum, lapsumque petulcum, interdũ pro veloci visi videntur antiqui, vt hoc versu intelligi potest: exiliuit, quasi petulcus quidam pedicus conuibrauit.

Phascola, appellant Graeci, quas vulgus pernas vocat. PAVLVS.

Piacularia, auspicia appellabant, quae sacrificantibus tristia portendebant; cum aut hostia ab ara profugisset, aut percussa mugitũ dedisset, aut in aliam partem corporis, quã oporteret, decidisset, . . sia app . . . quendi c . fugit aut . . . . . . oportuit pa .

Piacularis, Romae porta appellatur propter aliqua piacula, quae ibidem fiebant: vel, vt ait Cloatius cum ex sacro per aliquem piaculo soluitur, vt aliqua piandi, propitiandique causã immolatur. FESTVS.

Piacularis porta, Romae dicta propter aliqua piacula, quae ibidem fiebant. PAVL.

Piari eos, veluti proprio verbo, ait Verrius, qui parum sint animati, cum mentis suae non sint, & per quaedam verba liberantur incommodo. FEST.

Piatrix, dicebatur sacerdos, quae expiare erat solita, quam quidam *simulatricem*, alij *sagam*, alij *expiatricem* vocant. & *piamenta* etiam dicebantur, quibus in expiando vtitur.

Piatrix, dicebatur sacerdos, quae expiare erat solita, quam alij sagam vocabant. Piamenta quoque dicebantur, quibus vtebantur in expiando. PAVL.

Picati, appellantur quidam, quorum pedes formati sunt in speciem sphingum, quod eas Dorij phicas vocant.

Picena regio, in qua est Asculum, dicta, quod Sabini, cum Asculum proficiscerentur, in vexillo eorum picus consederit. FEST.

Picta, quae nunc toga dicitur, antea vocabatur purpurea, eaque erat sine pictura. PAVL.

Picta, quae nunc toga dicitur, purpurea antea vocitata est, eaque erat sine pictura. eius rei argumentum est . pictura in aede Vertumni, & Cons. quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera T. Papirius Cursor triumphantes ita picti sunt. *Tunica* autem *palmata* a latitudine clauorũ dicebatur, quae nunc a genere pictura appellatur. FESTVS.

Pictor, Zeusis risu mortuus, dum ridet effuse pictam a se anum γραῦν. cur hoc loco relatum sit à Verrio, cum de significatu verborum scribere propositum habuerit, equidem non video, cum versiculos quoque addere . . . tulerit, & ineptos pati, sed nullius Prætoris prætexto nomine, qui tamen sint ij. Nam quid modi facturus risu denique? Nisi pictor fieri volt, qui risu mortuus est.

Picum, auem quidam dictum putant a Pico rege Aboriginum, quo dissolutus sit.

PAVLVS. *Pierides musae*, propter amoenitatem, ac solitudinem Pierij montis dictæ videntur, quo ex secretis locis propter studia liberalia delectentur.

FESTVS. *Pierides musæ*, a Pierio monte dictæ sunt.

Pietatem, vt deos ceteros colebant Romani.

Pietati, ædem ab Acilio consecratam aiunt, eo loco, quo quondam mulier habitauerit, quę patrem suum inclusum carcere mammis suis clam aluerit, ob hoc factum impunitas ei concessa sit.

Pigere, interdum pro tardari, interdum pro poenitere poni solet.

PAVLVS. *Pignosa*, pignora eo modo, quo *Valesij*, & *Auselij Pinosi*, *pilesi* dicebantur.

FESTVS. *Pila*, quæ parietem sustentat, ab opponendo dicta est.

PAVL. *Pilae*, & effigies viriles, & muliebres ex lana compitalibus suspendebatur in compitis, quod (hunc diem festum) esse deorum inferorum, quos vocant lares, putarent, quibus tot pilae, quot capita seruorum, tot effigies, quot essent liberi, ponebantur, vt viuus parcerent, & essent his pilis, & simulachris contenti.

FEST. . . compitis. . . .
. . deorum . la . .
. . quot . vt li . .
. . ocantur . enti . .
. . ipio . fortu . .
. . eris . nit . .
. . emu . urbem . .
. . annis . quum pu . .
. . n debebat. . . .

PAVLVS. *Pilani*, pilis pugnantes.

Pilare, & *compilare*, a Græco trahitur. Græci enim plures piletas dicunt.

FEST. *Pilare* & *compilare*, sunt, qui Græce originis . . Græci enim plures piletas.

PAVL. *Pilat*, pilos habere incipit. alias pro detrahit pilos, a quo depilari.

Pilates, genus lapidis. Cato. Lapis candidior, quam pilates.

FEST. *Pilates*, lapidis genus, cuius meminit Cato originum libro quinto, Lapis candidior, quam pilates.

PAVL. *Pilea*, Castori, & Polluci dederunt antiqui, quia Lacones fuerunt, quibus pileatis pugnare mos est.

Pilentum, vehiculi genus, quo matronæ ferebantur.

Pilentis, & carpentis per vrbem vehi matronis concessum est, quod cum aurum non reperiretur, ex voto, quod Camillus vouerat Apollini Delphico, contulerunt. FESTVS.

Pilumnœ poplœ, in carmine Saliari, Romani, velut pilis vti assueti: vel quia pręcipue pellant hostes.

Pimpleides musæ, a fonte Macedoniæ dictæ, propter liquoris eius vnicam subtilitatem. PAVLVS.

Pipatio, clamor plorantis lingua Oscorum.

Pilpit, Osce quidquid.

Pisatilem, Næuius dixit e Pisis oriundum.

Pisatilem, appellat Næuius Pantaleontem e Pisis oriundum tyrannum: cuius alioqui inde profecti nunc *Pisani* dicantur. FEST.

Piscatorij ludi, vocantur, qui mẽse Iunio fieri solent pro quæstu piscantiũ trans Tiberim. PAVL.

Piscatorij ludi, vocantur, qui quotannis mense Iunio trans Tiberim fieri solent à Prætore Vrbano pro piscatoribus Tiberinis, quorũ quæstus non in macellum peruenit, sed fere in aream Volcani, quod id genus pisciculorum viuorum datur ei deo pro animis humanis. FEST.

Piscatorij ludi, dicebantur, qui fiebant pro quæstu piscantium. PAVL.

Piscatorum as, vetusto more appellatur, quod in monte Albano datur pro piscibus. FEST.

Piscina, publicae hodieque nomen manet, ipsa non extat, ad quam & natatum, & exercitationis alioqui causa veniebat populus, vnde Lucilius ait: pro obtuso ore pugil, piscinensis res est.

Pistum, a pinsendo pro politũ antiqui frequẽtius vsurpabant, quam nunc nos dicimus.

Planca, tabulæ planæ, ob quam causam *Planci* appellantur, qui supra modum pedibus plani sunt. PAVL.

. . quam . cebant . FEST.
. . dibus . colebant .
. . euer . .
. . id quod . pidicus .
. . um perculi . .

Planta, oliaginea est virga foliata ex olea deplantata.

Plantae, semina olerum, quod plana sunt, & appellantur etiam ex simili plantæ nostrorum pedum. PAVL.

. . . vni . .
. ur . . cis .
. esunt . . causa FEST.

Plauti, appellantur canes, quorum aures languidæ sunt, ac flaccidae, & latius videntur parere. PAVLVS.

. . aut . . .
. ita . in . . FESTVS.
. . nius .

. . ntur . . . ux .
. . . e . . . .

Plebeiae, Pudicitiæ sacellum in vico Longo est, quod cum Verginia patricij generis femina conuiuio facto inter patres, & plebẽ.
. sul . . . .
. qu . bit. .
. fero . . . coiu .

PAVL. *Plebeiae*, Pudicitiæ sacellum Romæ, vt sacra cetera, colebatur.

Plebeij, Ædiles dissidente plebe a patribus sunt creati.

FEST. . . q. plebei scito . . .
. suffragium tu . . .
sunt constitu . . .
unt, qui vna cum . . .
ente plebe a pa . . .
. uas vocant, nos . . .
. . as esse, & septem ferunt . .
. . mus a genere magistratus. eas enim faciendas curauerunt. M. Iunius Brutus, Q. Oppius Ædiles Plebis.

PAVL. *Plebeium*, magistratum neminem capere licet, nisi qui ex plebe est.

FEST. . nem licet ca . . .
. eneris est . . .
. sto nomine . . .

Plena, sine tellu . . .
id genus cum secretu . .
in fodiendo cortum . .

Plentur, antiqui etiam sine præpositionibus dicebant.

Plera, dixisse antiquos, testis est Pacuuius, cum ait: plera pars pessumdatur.

Plexa, colligata significat, ex Graeco, cui nos etiam praepositionem adiicimus, cum dicimus perplexa.

PAVL. *Plexa*, colligata. inde & perplexa.

Plisima, plurima.

FEST. *Plorare*, flere, inclamare, nũc significat, & cum praepositione implorare, id est inuocare. at apud antiquos plane inclamare. in Regis Romuli, & Latij legibus: *Si nurus sacra Diuis parentum esto*. & in Seruij Tullij haec est: *Si parentem puer verberit, ast olle plorassit parentes, puer diuis parentum sacer esto*, id est clamarit, dixit.

PAVL. *Ploti*, appellantur, qui sunt planis pedibus. vnde & poeta Attius, quia Vmber Sarcinas erat, a pedum planicie initio Plotus, postea Plautus est dictus soleas quoque dimidiatas, quibus vtebantur in venando, quo planius pedẽ ponerent, semiplotia appellabãt.

FEST. . . Vmbri pedibus planis .
. bus vtuntur in venando . .
. bant semiplotia, et . .
us poëta, quia Vmber Sarcinas erat, à pedum planitia initio Plotus, postea Plautus coeptus est dici.

Ploxinum, appellari ait Catullus, capsum incisio, capsavé cum ait: gingiuas vero ploxini habet veteris.

PAVL. *Ploxinum*, capsam dixerunt.

Plutei, crates corio crudo intentae, quae solebant opponi militibus opus facientibus, & appellabantur militares. nunc etiam tabulae, quibus quid praescipitur, eodem nomine dicuntur.
. . do intentae . . .
. opus facientibus . . .
nunc etiam tabu . . .
nomine dicun . . .

Poesmu, Poenis, vt *casmenas*, dicebant pro camenis & *caesnas* pro caenis.

Polet, pollet. quia nondum geminabant antiqui consonanteis.

Polimenta, testiculi porcorum dicuntur, cum castrantur. a politione vestimẽtorum: quod similiter, vt illa curantur. PAVL.

. . dicebant testiculos porcorum, cum eos castrabant a politione segetum, aut vestimentorum: quod similiter, atque illa, curentur. FEST.

Pollit, pila ludit. PAVL.
. . . in V. . . FEST.
. . . dixit . .

Pollubrũ, *polluuiũ*. vas, ꝙ nos peluim vocam⁹. PAVL.

Pollucere, merces . . liceat sunt far, polenta, vinum, panis fermentatus, ficus, passa, suilla, bubula, agnina, casei, ouilla, alica, sesama, & oleum, pisces, quibus est squama, praeter squarum. Herculi autem omnia esculenta, poculenta. FEST.

Polterio, pro vlteriore.

Pomonal, est in agro Solonio via Ostensi ad duodecimum lapidem diuerticulo a miliario octauo.

Pone, graui sono antiqui vtebantur pro loci significatione. sed praeicientes vocabu . PAVL.
. . . .

Pone, graui sono ponitur pro loci significatione.

Pontina, tribus a Pontia vrbe est dicta.
. . tia vt . . . FEST.
. . tina . . .

Popillia, tr . . buum. tot enim
fue . . lici nomine a
. . . Pinaria a sorori .
. . mine . . .

Popillia, trib. a progenetrice traxit vocabulũ. PAVL.

Popularia, sacra sunt, vt ait Labeo. quae omnes ciues faciunt, nec certis familiis attributa sunt. *fornacalia*, *parilia*, *laralia*, *porca praecidanea*. FEST.

Populi com . . cum plebe
suffragium . . ex patribus
& plebe . . cum plebes
sine patri . . quod plebes
sciuit, pleb . . appellatur.

Porcae, appellantur sari sulci, qui ducuntur a-

quae deritandae gratia dicti, quod *porcant*, id est prohibent aquam frumentis nocere. nam crebriores sulci, limi vocantur.

PAVLVS. *Porcae*, in agris sunt dictae, quod *porcant*, id est prohibeant aquam frumentis nocere. nam crebriores sulci lumi solent vocari.

FESTVS. *Porcam*, auream, & argenteam dici ait Capito Ateius, quae & si numero hostiarum non sint, nomen tamen earum habere, alteram ex auro, alteram ex argento factam adhiberi sacrificio Ceriali.

Porcas, quae inter duos sulcos fiunt, ait Varro, dici, quod porrigant frumentum.

PAVLVS. *Porcas*, quae in agris fiunt, ait Varro dici, quod porrigant frumentum.

Porci, effigies inter militaria signa quintum locum obtinebat. quia confecto bello, inter quos pax fieret, caesa porca foedus firmari solebat.

FESTVS. . . . a signa quintum locum
. . lo inter quos populos .
. . . ere firmari solet.

Porigam, dixisse antiqui videntur, pro porrigam, propter morem non geminandarum litterarum. ducto verbo a porro regam. aut si id friuolum videtur. cum aperte e riuo regam tractum sit. sed antiqui etiam porgam dixerunt pro porrigam.

PAVL. *Porriciam*, porro iaciam.

FEST. . . iaciam, maxime . .

Portenta, existimarunt quidam grauia esse, *ostenta* bona, alij *portenta*, quaedam bona, *ostenta* quaedam tristia appellari. *portenta*, quae quid porro tendatur, incident, *ostenta* quae tantummodo ostēdant monstra, praecipiant quoque remedia.

PAVLVS. *Portenta*, rerum fieri dicuntur, cum solita corpora raro se ostendunt, vt cometae, turbines, barathra, sereno caelo facta tonitrua.

Portisculus est, qui in portu modum dat classi. est autem malleus.

FEST. *Portisculus*, est, vt scribit Aelius Stilo, qui in portu modum dat classi. id autem est malleus. cuius meminit Cato in dissuasione de rege Attalo & vectigalibus Asiae. C. Licinio Prætore, remiges scripti ciues Romani sub portisculum sub flagrum conscripti veniere passim.

Portum, in duodecim pro domo positū omnes fere consentiunt: *Cui testimoniū defuerit, is tertiis diebus ob portum obuagulatum ito.*

PAVL. V *Portū*. frequēter maiores ꝓ domo posuerunt.

Portumnus. qui & Palaemon, a Romanis inter deos colebatur.

FEST. *Por* . . te . .

Possessio, est, vt definit Gallus Aelius, vsus quidam agri, aut aedificij, non ipse fundus, aut ager. non enim possessio est . . de rebus, quae tangi possunt . .
. qui dicit, se possidere, is vere potest dicere. Itaque in legitimis actionibus nemo ex his qui possessionem suam vocare audet, sed ad interdictum venit. vt praetor his verbis vtatur. *Vti nunc possidetis, cum fundum Q. D. A. quod nec vi, nec clam, nec precario alter ab altero possidetis, ita possideatis, aduersus ea vim fieri veto.*

Possessio, est vsus quidam agri, aut aedificij, non ipse fundus, aut ager. PAVL.

Possessiones, appellantur agri late patentes publici, priuatique, quia non mancipatione, sed vsu tenebantur, & vt quisque occupauerat, collibebat. FEST.

Posticam, lineam in agris diuidendis Seruius Sulpicius appellauit ab exori . .
. . qua . . .
. tur . . riq . .
. abd . . tab . .
. frum . . danti . .

Postica, linea in agris diuidendis ab oriente ad occasum spectat. PAVL.

Posticum, ostiū dicitur in posteriore parte aedium. ceterum antiqui etiam vicinū habitantem ad posteriorē partem aediū sic appellarunt. denique, & quae ante nos sunt, antica: & quae post nos sunt, postica dicuntur. & dextram anticam, sinistram posticam dicimus. sic etiam ea caeli pars, quae sole illustratur ad meridiem, antica vtique nominatur: quae ad septentrionem est, postica. rursumque diuiduntur in duas partes, orientem, atque occidentem.

Postliminium, receptus dicitur is, qui extra limina, hoc est terminos prouinciae captus fuerat, rursus ad propria reuertitur.

Postliminium, receptū, Gallus Aelius in libro primo significatum, quae ad ius pertinent, ait esse eum qui liber, ex qua ciuitate in aliam ciuitatem abierat, in eandem ciuitatē redit eo iure, quod constitutū est de postliminiis. Itē qui seruus a nobis in hostiū potestatē peruenit, postea ad nos, redit in eius potestatē, cuius antea fuit iure postliminij. equi, & muli, & nauis eadē ratio est postliminiū receptum is quae serui. quae genera rerum ab hostibus ad nos postliminio redeunt, eadē genera rerum a nobis ad hostes redire possunt. cū populis liberis; & cū foederatis, & cum regibus postliminium nobis est ita, vti cum hostibus, quae nationes in opinione nostra sunt, cum his. FEST.

Postularia fulgura, quae votorum, aut sacrificiorum spretam religionem designant, *pestifera*, quae mortem, aut exilium ostendūt. *peremptalia*, quae superiora fulgura, aut portenta peremunt, id est tollunt.

Postumus, cognominatur post patris mortē natus. Plautus in Aulul. Post mediā aetatē qui mediā dicit vxorē domum: Si eam senex anū praegnātē fortuito fecerit: Quid dubitas quin

quin sit paratū his nomen pueris Postumi?

Potestur. Scipio Africanus in ea, quae est de imperio D. Bruti: & poteratur. C. Gracchus, in ea, quæ vsus est, cum circum conciliabula iret.

Potitium, & Pinarium Hercules, cum ad aram, quae hodieque maxima appellatur, decimam boum, quos à Geryone abductos abigebat Argos in patriam profanasset, genus sacrificij edocuit. quae familia, & posteri eius non defuerunt decumantibus vsque ad Appium Claudium Censorem, qui quadraginta millia aeris grauis hic dedit, vt seruos publicos edocerent ritum sacrificandi; quo facto Potitij, cum essent (ex familia numero duodecim omnes interierūt intra diem trigesimum. Pinarius quòd non adfuit sacrificio, postea cautum est, ne quis Pinariorum ex eo sacrificio vesceretur.

Potitus, seruitu . . . qui, vt ait Labeo, seruitu . . . . nes proxime Graecino . . . dicebatur ab antiquis . . .

PAVL. *Praebia*, remedia.

FEST. . . . cau . . . . iuis . . . bus P.R. . . . cere . . . ebus le . . .

PAVL. *Praeceptat*, saepe praecipit.

FEST. *Praeceptat*, in Saliari carmine est, saepe praecipit.

Praeclamitatores, dicuntur qui Flaminibus Diali, Quirinali, Martiali antecedent. exclamant feriis publicis, *vt homines abstineant se opere*: quia his opus facientem videre religiosum est.

PAVL. *Praeclamitatores*, dicebantur, qui Flamini Diali, id est sacerdoti Iouis, antecedebant clamantes, vt homines se ab opere abstinerent; quia hunc opus facientem videre iñ religiosum erat.

Praeciae, dicebant qui a Flaminibus praemittebantur, vt denunciarent opificibus manus abstinere ab opere: ne, si vidisset sacerdos facientem opus sacra pollueerentur.

Praecidania agna, vocabatur, quae ante alias caedebatur. item *porca*, quae Cereri mactabatur ab eo, qui mortuo iusta non fecisset, id est glebam non obiecisset: quod mos erat eis facere prius, quam nouas fruges gustarent.

Praecidaneum porcam dicebant, quam immolare erant soliti ante, quam nouam frugem praeciderent.

FEST. *Praecidanea* dicitur . . . genus hostiae, quod . . . arium appellabat . . . ante ex tribus pu . . . is cum tribus liba . . .

Praecidere, antecedere, id est, ante immolare. PAVL.

Praedia, rursus Verrius vocari ait ea remedia quae data Caecilia vxor Tarquinij Prisci inuenisse existimatur, & immiscuisse operus suae, qua praecincta statua eius est in aede Sanctus, qui deus Dius Fidius vocatur: ex qua zona periclitantes ramenta sumunt. ea vocari ait prædia, quod mala prohibeant. FEST.

Paedonulos, Cato ὑποκοριστικῶς dixit in Epistularum. Quia saepe vtiles videntur praedonuli.

Praedonulus, ὑποκοριστικῶς, id est deminutiue idem Cato posuit pro praedonibus: PAVL.

Praedotiunt, praeoptant. FEST.

Praefecturae, eae appellabantur in Italia, in quibus & ius dicebatur, & nundinae agebantur, & erat quaedam earum resp. neque tamen magistratus suos habebant. in quas legibus praefecti mittebantur quotānis, qui ius dicerent. quarum genera fuerunt duo: alterum, in quas solebant ire praefecti quatuor (sex virum pro populi suffragio creati erant in hæc oppida Capuam, Cumas, Casilinum, Vulturnum, Liternum, Puteolos, Acerras, Suessulam, Atellam, Calatiam, alterum in quas ibant quos Praetor vrbanus quotannis in quaeque loca miserat legibus, vt Fundos, Formias, Caere, Venafrum, Allifas, Priuernum, Auagniam, Frusinonem, Reate, Saturnia, Nursiam, Arpinum, aliaque complura.

Praefericulum, vas aeneum sine ansa patens summum, velut peluis, quo ad sacrificia vtebantur. PAVL.

. . . aeneum si . . . lut peluis . . . rio Opis Co . . . . FEST.

Praeficae, dicuntur mulieres ad lamentandum mortuum conductae, quae dant ceteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum praefectae. Næuius. Haec quidem mehercle opinor, praefica est, quae sic mortuum collaudat.

Praeiurationes, facere dicuntur ij, qui ante alios conceptis verbis iurant, post quos in eadem verba iurantes tantummodo dicunt. Idem in me.

Praeliares, dies appellantur, quibus fas est hostem bello lacessere: erant enim quaedam feriae publicae, quibus nefas fuit id facere.

Praemetium, quod praelibationis causa ante praemetitur . . . ante metitur, qua . . . . . . FEST.

Praemiosa, pecuniosa.

. . . . . . Cato saepe dicit, vt PAVL. . . . boses locor. dicebant . FEST. . . . propter e mari opus est . . . in orationem, quam scrib .

. . impudentiam praemio : :

FEST. *Praeneste*, dicta est, quia is locus, quo condita est montibus præstet.

Pranominibus, feminas esse appellatas testimonio sunt Cæcilia, & Tarratia, quæ ambę Caiæ solitæ sint appellari. pari modo Lucia, & Titia.

Prapetes, aues dicuntur, quæ se ante auspicantem, ferunt. nam præpetere dicebant pro anteire.

PAVL. *Prap.* . . . quidam putant, quia vo . . re est auem auspica . . aues dicuntur, quae s . . . nan antiqui præpetere . .

Prapetes, aues quidam dici aiunt, quia secundum aspicium faciant præteruol antes, alij quod antea, quam petamus, indicent. aut quod præteruolent. aut ex Græco tractum putant, quod ante conspectum volent nostrum. inepte scilicet ex præpositione Latina componentes, & Græco vocabulo. caeterum poetae promiscue omnes ita appellant.

FEST. *Praerogatiuae*, centuriæ dicuntur, vt docet Varro rerum humanarum libro sexto, quae rus . . Romani qui ignorarent petitores, facilius eos, animaduertere possent. Verrius probabilius iudicat esse, vt cum essent designati prærogatiuis, in sermonem res veniret populi de dignis, indignisve, & fierent ceteri diligentiores ad suffragia de his ferenda.

PAVL. *Praes*, est is, qui populo se obligat, interrogatusque a magistratu, si praes sit, ille respondet, Praes.

Prasagire, est prædiuinare, præsipere, *sagax* enim est acutus & solers.

Prasagitio, dicta, quod *prasagire* est acutè sentire. vnde *saga* dictæ anus, quæ multa sciunt. & sagaces canes, qui ferarum cubilia præsentiunt.

FEST. . tio . . quod . . dictae . . prae . . . . .

PAVL. *Praesiderare*, dicitur, cum maturius hiberna tempestas mouetur, quasi ante sideris tempus.

Prasidium, est, quod pro vtilitate & salute alicuius auxilij gratia præponitur. *subsidium*, quod postpositum est ad subueniendum laborantibus.

Praestinare, apud Plautum emere est, id est emendo tenere.

Praestitem, in eadem significatione dicebant antiqui, qua nunc dicimus *antistitem*.

Praestolari, dicitur is, qui ante stando ibi, quo venturum excipere vult, moratur.

FEST. *Praeteriti*, senatores quondam in opprobrio non erant, quod vt reges sibi legebant, sublegebantque quos in consilio publico haberent, ita post exactos eos, Consules quoque & Tribunos Militum Consulari potestate coniunctissimos sibi quosque patriciorum, & deinde plebeiorum legebant; donec Omnia Tribunicia interuenit, qua sanctum est, vt Censores ex omni ordine optimum quemque curiatim in senatu legerent, quo factum est, vt qui praeteriti essent, & loco moti, haberentur ignominiosi.

PAVL. *Praetexta*, pulla nulli alij licebat vti, quam ei qui funus faciebat.

FEST. . . alij licebat vti, qu . . . ius magistratus h . . . loco publi o lud. . . . . uritur, & scribam hab . . quos facit ludos . . . libus, & Praetoribus vota . . rantiam sacra nouo um . . tum est vti emit votum . . quod item Valerius vica . . ra ex sanatu improba . . .

PAVL. *Praetexta*, appellantur, quæ res gestas Romanorum continent scriptas.

Praetextatu, nefas erat obsceno verbo vti. ideoque prætextatum appellabant sermonem, qui nihil ob ce itat s haberet.

FEST. *Pratextum*, sermonem quidam putant dici, quod praetextatis nefas sit obsceno verbo vti. alij quod nubentibus depositis prætextis a multitu i ne puerorum obscenu clamentur.

Prator, ad portam nunc salutatur is, qui in prouinciam. Propraetore aut Proconsule exit. cuius rei morem ait fuisse Cincius in libro de Consulum potestate talem. Albanos iterum potitos vsque ad Tullum regem. Alba deinde diruta vsque ad P. Decium Murem Cos. populos Latinos ad caput Oetentinae, quod est sub monte Albano consulere solitos, & imperium communi consilio administrare. Itaque quo anno Romanos imperatores ad exercitum mittere oporteret, iussu nominis Latini complures nostros in Capitolio à sole oriente auspiciis operam date solitos. Vbi aues addixissent, militem illum, qui a communi Latio missus esset, illum, quem aues addixerant, Prætorem salutare solitum, qui eam prouinciam optineret Prætoris nomine.

PAVL. *Pratoria*, cohors est dicta, quæ a Prætore non discedebant. Scipio enim Africanus primus fortissimum quemque delegit, qui ab eo in bello non discederent, & cetero munere militiae vacarent, & sesquiplex stipendium acciperent.

Pratoria, porta in castris appellatur, qua exercitus in praelium educitur, quae initio

Præto-

Prætores erant, qui nunc Consules, & ij bella administrabant: quorum tabernaculum quoque dicebatur *prætorium*.

Prævaricatores, à prætergrediēdo sunt vocati.

Prandicula, ientacula.

FESTVS. *Prandicula*, antiqui dicebant, quæ nunc ientacula

PAVLVS. *Prandium*, ex Græco . . . est dictum, nam meridianum cibum cœnam vocabant.

Precem, singulariter Cato dixit.

FESTVS. *Precem*, singulariter idem (Cato) in ea, quæ est de coniuratione.

Presan. . . . porca dicitur, vt ait Veranius, quæ familiæ purgandæ causa Cereri immolatur. quod pars quædam eius sacrificij fit in conspectu mortui eius, cuius funus instituitur.

Prima, aut secunda hora ducant sponsalibus: ominis causa, vt optima, ac secundissima eueniant.

PAVL. *Prima*, aut secunda à diei hora causa ominis sponsis tribuebatur.

FEST. *Primanus*, Tribunus erat, qui primæ legioni tributum scribebat.

Primanus, Tribunus apud Catonē, in ea quæ est contra Thermum de suis virtutibus . .

Prim . . . condenda ta .

. . iumenti, velut exe .

. . vtrimq. media . .

. . . lari iudicio, qui & ip. .

PAVL. *Primigenius*, sulcus dicitur, qui in condenda noua vrbe, tauro, & vacca designationis causa imprimitur.

Primnesius, palus, ad quem funis nauticus religatur, quem alij tonsillam dicunt.

Primordia, principia.

Principalis, castrorum porta nominatur, quod in eo loco est, in quo principes ordines tendunt.

FEST. *Prisca*, Latinæ coloniæ appellatæ sunt, vt distinguerent à nouis, quæ postea à populo dabantur.

PAVL. *Prisci*, Latini proprie appellati sunt ij, qui prius quam conderetur Roma fuerunt.

Priscus, Tarquinius est dictus, quia prius fuit, quam Superbus Tarquinius.

Pristina, velut priustina, dictum est.

FEST. *Pristina*, velut pris . . .

. . eiusdem dictita . .

PAVL. *Pristinum*, ab eo venit, quod est prius. pari modo & prior.

Priuata, vocabantur feriæ sacrorum propriorum, velut dies natales.

FEST. *Priuata*, feriæ vocantur sacrorum propriorum, velut dies natales, operationis, denecales.

PAVL. *Priuato*, sumptu se alebant milites Romani pene ad id tempus, quo Roma est capta à Gallis.

FEST. . . . se alebant mili . . .

. . . . mererentur. quod in . .

. . . tempus, quod fuit pau . . .

. . . capta est à Gallis . . .

. . ilites non fiebant . .

Pineras, mulieres priuatas. PAVL.

. . . priu . . . FEST.

. . . tur de . .

Priuignus, dictus, quod ante, quam mater secundo nuberet, est progenitus. pri enim antiqui pro præ dixerunt. PAVL.

Priuinis, es prius singulis. FEST.

Priuos, priuasque antiqui dicebant pro singulis. ob quam causam & *priuata* dicuntur, quæ vniuscuiusque sint. hinc & *priuilegiū*, & *priuatus*, dicimus tamen & priuatum, cui quid est ademptum. PAVL.

Pro, significat id, vt pro rostris, pro æde, pro tribunali. ¶ Pro ponitur etiam pro amplificando, ac palam faciendō, vt prodi, prouoca, protrahe, propelle. ¶ Alias pro priuādi facultate, vt in propudio, prohibendo: quia vtrunque abnuit in his esse pudorem, potestatemque. ¶ Alias aliud alio, vt pro pecunia, pro prædio, Proconsule. ¶ Alias pro admiratione, vt pro Iuppiter. ¶ Alias pro ante, vt pro ostio. ¶ Alias pro in, vt promittere barbam, & capillum.

. . . tione. . . FEST.

plisi. . . . ca, pro . .

. . . tate. . nuit. .

. . . ud alio . alias pro

. . . in Melan . . .

. . . mani ouiu . . .

Plautus in cond. . . pro

ostio, alia . . . bam, &

capillum.

Pro censu classis Iuniorum Ser. Tullius cum dixit in descriptione centuriarum, accipi debet in censu, vt ait M. Varro in libro sexto rerum humanarum. sicuti pro æde Castoris, pro tribunali, pro testimonio.

Pro scapulis cum dicit Cato, significat pro iniuria verborum. nam complures leges erant in ciues rogatæ quibus sanciebatur pœna verberum. his significat prohibuisse multos suos ciuis in ea oratione, quæ est contra M. Cœlium: Si em percussi, sæpe incolumis abij. præterea pro republica, pro scapulis, atque ærario multum Reip. profuit.

Pro scapulis cum dixit Cato, significauit pro iniuria verberum. PAVL.

Pro sententia. ac si dicatur in sententia, vt pro rostris, id est, in rostris.

Proædificatum dicitur, quod ex priuato loco processit in publicum solum. FEST.

Probi, velut prohibi, qui se à delinquendo prohibent.

Probrum, stuprum, flagitium, vt Attius in Helenibus: qui, nisi probrum, omnia alia indelicta æstumant. Cæcilius in Dauo: Ea

tum compressa parit huic puerum, sibi probrum.

PAVLVS. *Probrum*, stuprum, flagitium.

FESTVS. *Probrum* virginis Vestalis, vt capite puniretur vir, qui eam incestauisset. verberib. necaretur: lex fixa in atrio Libertatis cū multis aliis legibus incendio consumpta est. vt ait M. Cato in ea oratione, quæ de auguribus inscribitur. Adiicit quoque virgines Vestales sacerdotio exauctorat. . . cra. . . . ex. . . . . . tar. . . .

PAVLVS. *Procalare*, prouocare, ex Græco καλεῖν, id est, vocare. vnde *Kalendæ, calumnia, calones, cacula, & calatores.*

Procalato, prouocato.

. . . uoca . . .

FESTVS. tiar . . . . . procita . . .

PAVLVS. *Procapis*, progenies, quæ ab vno capite procedit.

Procari, poscere. vnde *procaces*, meretrices, ab assidue poscendo: & *proci* vxorem poscentes in matrimonium. *procari*, poscere est. vnde & proci, & meretrices procaces, & verbum *procas*, id est, poscis.

Procas dicebant, pro poscit.

Procedere dicebant interdum pro succedere, interdum pro porro cedere.

FESTVS. . . . ce . . . .

PAVL. *Procellunt*, procumbunt.

Procera, prolixa, & in longum producta, quasi ex cera ob eius facilitatem.

Procestria dicuntur, quo proceditur in muro, Aelius procestria ædificia dixit esse extra portam. Artorius procestria, quæ sunt ante castra, etiam qui non habent castra, propugnacula, quibus pro castris vtuntur, ædificant.

Procincta classis dicebatur, cum exercitus cinctus erat Gabino cinctu confestim pugnaturus. Vetustius enim fuit multitudinem hominum, quam nauium, classem appellari.

Procinctam classem, id est, paratam ad bellum militum multitudinem. Diali Flamini videre non licuit.

FESTVS. *Procinctam* class . . . . . prælium instructus, & par . . . . dere non licet. anti . . . dixerunt, vt nunc quoque . . . tus est, procincta aut . . . ad pugnam ire solit . . . ta in procinctu fieri . . .

PAVLVS. *Procitant*, pro vocitant. *citare* enim vocitare est. vnde *procet*, & *prociet*.

Procitare, sæpe prolicere. id est, producere.

Procium, testamentum dicebatur, veluti procatum, prouocatum, id est, irritum, ac ruptum. ¶ Procitum, cum prima syllaba corripitur significat petitum. Liuius: Matrem procitum plurimi venerunt.

FESTVS. *Procubitores* dicūtur, qui noctu custodiæ causa ante castra excubant, cum castra hostiū in propinquo sunt.

Procubitores dicuntur fere velites, qui noctu custodiæ causa ante castra excubant, cum castra hostium in propinquo sunt. vt M. Cato in eo, quem de re militari scripsit.

Proculinant, promittunt ait significare Antistius de iure pontificali libro nono.

Proculiunt, promittunt.

PAVLVS. *Proculum* inter cognomina eum dicunt, qui natus est patre peregrinãte à patria procul. *Proculos* sunt, qui credant ideo dictos, quia patribus senibus, quasi procul progressis ætate, nati sunt.

FEST. *Procum*, patricium in descriptione, ceas si vnquam fecit Ser. Tullius, significat procerū. ij enim sunt principes. nam *proci* dicuntur, qui poscunt aliquam in matrimoniū, Græcè μνηστῆρες. est enim procare, poscere, vt cum dicitur, in iudice conlocando *si alium procas, nive eum, procas*, hoc est, poscis. vnde meretrices *procaces*.

Prodegeris, consumpseris, prodideris, vt Cæcilius in Hymni. prodigere est, cum nihil habeas, te inridier. & Plautus in Neruolaria: productæ prodigium esse in amatorem addecet.

PAVL. *Prodigere*, est consumere, vnde & prodigus fit.

Prodidisse, tempus longius fecisse.

FEST. *Prodidisse* non solùm in illis dicitur, qui patriā hostibus prodiderunt, sed etiā tempus longum fecisse. vt Cato: Te C. Cæcili diem prodidisse militibus legionis tertiæ, cùm proditionem non haberent.

Prodigia, quod prædicunt futura: permutatione G literæ: nam quæ nunc C appellatur, ab antiquis G vocabatur.

Prodigiatores, haruspices prodigiorum interpretes.

PAVL. *Prodigiatores*, prodigiorum interpretes.

Prodiguæ, hostiæ vocabantur, quæ consumuntur. vnde homines quoq; luxuriosi, prodigi.

FEST. *Prodiguæ* hostiæ vocantur, vt ait Veranius, quæ consumuntur: vnde homines quoque luxuriosi, prodigi.

Prodinunt, prodeunt, vt Ennius annalium lib. tertio: Prodinunt famuli, tum candida lumina lucent.

PAVL. *Prodit*, non solùm in apertum exit, significat, sed etiam porro it.

Prodit, memoriæ porro dat, & fallit. item ex interiore loco procedit. item perdit, vt Ennius: Non in sperando cupidi rem prodere summam.

FEST. *Prodita*, memoriæ porro dat, & fallit. item ex interiore loco procedit. item perdit, vt Ennius libr. 16. Non in sperando cupidine rem prodere summam.

Prodicit, porro dederit, vt est in lege censoria *porticum sartam, tectámque habeto, prodito*, alias prodiderit.

PAVL. *Profanum* est, quod fani religione nõ tenetur.

Profanum, quod non est fanum. Plautus: Sacrum, an profanum habeas, paruipenditur.

FEST. . . . seudolo: Atque in
. . . interea laci . .
. . . isque quod consecran . .
. . . ntra it consumi . .

vt Verrius eo . . . rum sint dicta libe . . . arbitratur ob eau cau . . . culo, quia prophaca ea quoque, id est deo dicta, consume est necesse. Cuius opinionem neque in hoc, neque in aliis compluribus refutare minime necesse est, cum propositum habeam ex tanto librorum eius numero intermortua iam, & sepulta verba, atque ipso sæpe confitente nullius vsus, aut auctoritatis præterire, & reliqua quàm breuissimè redigere in libros admodum paucos. ea autem, de quibus dissentio & aperte, & breuiter: vt sciero, scripta in his libris meis inuenientur, inscribuntur: *Priscorum verborum cum exemplis.*

Profesti dies di . . . .
diuini Cæcilius . . .
sti tantumdem . . . .
in Priuigno æd. . . .

PAVL. *Profesti* dies procul à religione numinis diuini.

Profestum diem dicebant, qui festus non erat.

FEST. *Profestum* est facere, tanquam profanum facere, id est, quod eo die, qui dies feriarum nõ est facere. vel, vt quidam dixerunt, pro eo facere, velut feriæ non sint: aut id facere, quod feriis non liceat. Itaque diem profestum, diem sine feriis esse.

PAVL. *Profundum*, quod longè habet fundum.

FEST. . . . altum est, ac fund. . . .
. . . in Medo. neq. . .

Profusus, superni . . .
Terentius in Ade . . .
at nihil ad me . . .
et Pacuuius in Teu . . .
ro occisbians sua . . .

PAVL. *Profusus*, supra modum sumptuosus. Terent. profundat, perdat, pereat. nihil ad me attinet, alias abiectus, iacens. Pacuuius: Profusus gemitu, murmuro.

FEST. *Progenerum*, appellat auus neptis suæ virum.
. . . ap. . .
. . . pell . .
. . . Liui . .
. . . bea . .

Prohibere comitia, dicitur vitiare diem morbo, qui vulgo quidem maior; cæterum ob id ipsum comitialis appellatur. Cato in oratione, quam scripsit de sacrilegio commisso: Domi cum auspicamus, honorem medium immortalium velim habuisse, serui, ancillæ, si quis eorum sub centone crepuit, quod ego non sensi, nullum mihi vitium facit. Sicut ibidem seruo, aut ancillæ dormienti euenit, quod comitia prohibere solet, ne is quidem mihi vitium facit.

Prolato aëre astitit. Enn. in Achille Aristarchi, cum ait, significat clypeo ante se protento. PAVL.

Prolato aëre apud Ennium, significat scuto ante se protento.

Proletarium, capite censum dictum, quod ex his ciuitas constet, quasi proles progenie. Idem & *proletanei*.

Prologium, principium, *prologuium*. Pacuuius Quid est? nã me examinasti prologio tuo.

Prolugere dicuntur, qui solito diutius lugent.

Promellere, litem promouere.

Prome . . . . FEST.
ri lituum promere . . .

Promenerunt item pro monet (in Saliari carmine.)

Promerion, præcipuum, præter cęteros meritum. aut pro medium hoc est participat, vt pro indiuiso dicimus.

Promiscam, dicebant promiscue.

Promissus, capillus dicitur longus, item *barba promissa*, velut porro missa. PAVL.

Promonstra, prodigia.

Promulco agi dicitur nauis, cum scaphæ ducitur fune.

Promulgari leges dicuntur, cum primum in vulgus eduntur, quasi prouulgari.

Pronubæ adhibebantur nuptiis, quæ semel nupserunt, causa auspicij, vt singulare perseueret matrimonium. FEST.

Pronubæ adhibentur nuptis, quæ semel nupserunt, vt matrimonia paupertatem auspicantes.

Pronurus, nepotis vxor.

Prop. . . . Ita dolia ait dici Labeo, quod PAVL. FEST.
. . . .

Propages, propagines à propagando, vt faciunt rustici cum vitem vetulam supprimunt, vt ex ea vna plures faciant. PAVL.

Propatulum, latè patens, atque apertum. & *patuli boues*, quorum cornua in diuersum supra modum patent. FEST.

Properam pro celeri, ac strenua dixisse antiquos testimonio est Cato, cum ait in libro de re militari: Tertia è castris eductio celeris, properaque est.

Properam, celerem strenuámque significat. PAVL.

Properare aliud est, aliud festinare. qui vnum quodque maturè transigit, is properat. qui multa simul incipit neq. perficit, is *festinat*. FEST.

Properus antiquos dixisse pro celer, testimonio est qualitatis aduerbium, quod est propere.

Properus, celer: vnde aduerbium properè. PAVL.

Perpetrare, mandare, quod perficiatur. nam impetrare est exorare, & perpetrare, perficere.

Prophetas, dicebant veteres antistites fanorum oraculorumque interpretes.

Prophetas, in Adrasto Iulius nominat antistites fanorum, oraculorumque interpretes. cum capita viridi lauro velare imperant prophetæ sancta ita caste qui putant sacra.

Propius, sobrino mihi est consobrini mihi filius, & consobrinæ meæ filia, & patris mei consobrinus, & matris meæ consobrinus.

PAVL. *Propius*, sobrino mihi est consobrini mei filius, & patris mei consobrinus.

FEST. *Propriassit*, proprium fecerit.

Propter viam fit sacrificium, quod est proficiscendi gratia, Herculi aut Sanco, qui scilicet idem est deus.

PAVL. *Profecturi*, viam Herculi aut Sanco sacrificabant.

FEST. *Propudianus*, porcus dictus est, vt ait Capito Ateius qui in sacrificio gentis Claudiæ velut piamentum, & exsolutio omnis contractæ religionis est.

PAVL. *Propudium* dicebant, cum maledicto nudare turpitudinem volebant, quasi porro pudendum. quidam propudium putant dici à quo pudor, & pudicitia procul sint . .

FEST. . . procul sint . .

PAVL. *Prorsi* limites appellantur in agrorum mensuris, qui ad orientem directi sunt.

FEST. *Prorsi* . . . . . .
. . rec . . detur .

PAVL. *Prorsum*, ponebant pro recto.

Prorsus, porro versus.

FEST. *Prorsus*, porro vorsus, nisi forte ex Græco πρό. Cato de feneratione legis Iuniæ: Camerini ciues nostri oppidum pulchrum habuere, agrum optimum atque pulcherrimum, rem fortunatissimã. cum Romam veniebant, prorsus deuertebantur pro hospitibus ad amicos suos.

PAVL. *Prosapia*, progenies, id est, pro sparsis, & quasi iactis liberis: quia *sipare* significat iacere, & disiicere.

Prosedas, meretrices Plautus appellat: quod ante stabula sedeant eædem & *prostibula*.

Prosedium, a prosequendo: obsequium ab obsequendo dicuntur.

Prosicium, quod prosecatum proiicitur.

Prosimurium, pontificale pomerium, vbi pontifices auspicabantur. dictum autem *pomerium*, quasi promurum, id est proximum muro.

FEST. . . rium ait esse Antistiu . .
. . ficalis pomerium, id est . .
. . Cato . olim quidem omn . .
. . tinum, nunc etiam intra æd .

. . quasi promoerium solet . .
. . rus pomerij proferendi . .
. . . . e .
. . . ti . .
. . . sed . .
. . . ciat . .
. . . ad . .
. . . ne . .
. . . moe . .
. . . omnus . .
. . . in se . .
. . . si tac . .
. . . utisi . .
. . . agrumque . .
. . . aconui . .
. . . retur tum . .
. . . e solitos . .
. . . inus. maiusve . .
. . . ibus efferentis .
. . . veluti post moe .
. . tro muris vrbis

Prosita, proposita. PAVL.

Prospera. . . . . FEST.
. . ne declina . .
. . cta syllaba .
. . vt ait L. Cinc .
. . familiæ pur .

Prospices, prospice.

Prosumia, genus nauigij speculatorium paruum. PAVL.

Protelare, longe propellere: ex Græco videlicet τῆλε, quod significat longe.
. . lare dicitur longe pro . FEST.
. . est τῆλε & signi .

Protinam, protinus. Terentius: Protinam coniiciam me in pedes. PAVL.

Prouinciæ appellantur, quod populus Romanus eas prouicit, id est ante vicit.

Prouorsum, fulgur appellatur, quod ignoratur noctu, an interdiu sit factum, itaque Ioui Fulguri, & Summano fit, quod diurna Iouis, Nocturna Summani fulgura habentur. FEST.

Prox, bona vox, velut quidam putant, significare videtur, vt ait Labeo de iure pontificio libro vndecimo. PAVL.

Prox, bona vox, vt existimo, quasi proba vox.

Prugnum, pro priuignum.

Pruina, dicta, quod fruges, ac virgulta perurat.

Pube præsente est populo præsente *ὁμαδοχιῶν*; ab iis, qui puberes sunt, omnem populum significans.
. se . . . . FEST.
. ab . . . .
. can . . .

Pubes, adulescens, quin etiam plurium numerus eiusdem ætatis. PAVL.

Pubes, adulescens . . .
. . catur

. . catur. cui contrarium . . .
. . . . dici solet. . . . .

Pubes &,qui pubem generare potest. is incipit esse a quattuordecim annis,femina a duodecim *viripotens*,siue patiens, vt quidam putant.

PAVL. *Pubes puer*,qui iam generare potest. is incipit esse ab annis quatuordecim,fęmina viripotens a duodecim.

FEST. *Publica pondera* . . . .
. . . ex ea causa.Iunius in . . .
. . t,quod duo Silli P. & M. Tribuni PL. rogarint his verbis: *Ex ponderibus publicis, quibus hac tempestate populus oetier. qui solet, vti coequatur sedulum,vt hi quadrantal vini octoginta pondo siet. congius vini decem P.IS.Sex Sextary congius siet vini duodequinquaginta sextarij quadrãtal siet vini. Sextarius aequus aequo cũ librario siet.sex de quinque librae in modio sient.siquis magistratus aduersus hac D.M põdera,modiósque,vasaq; publica, modica,minora maiora ve faxit,iussi ve re fieri,dolũ ve adduit,quod ea fiant,eum quis volet magistratus multatetur.dum minore patris familias taxat,liceto,sine quis in sacrum indicare voluerit, liceto.*

PAVL. *Publica sacra*,quae publico sumptu pro populo fiunt,quaeque pro montibus, pagis, curiis,sacellis. at priuata,quae pro singulis hominibus,familiis,gentibus fiunt.

FEST. *Publica sacra*,quae pro populo fiebant:priuata quae pro singulis hominibus, & familis apellabant.

Publicius cliuus apellatur,quem duo fratres L.M Publicij Malleol. Aediles Curules pecuarijs condemnatis ex pecunia,quam ceperant munierunt. vt in Auentinum vehiculi Velia venire possit.

Pudicitiae signum in foro boario est, vbi familia naacdiſſet Herculis.eamquidam Fortunae esse existimant.Item via Latina ad milliarium illi fortunae muliebris, nefas est attingi nisi ab ea quae semel nupsit.

PAVL. *Pudicitiae* signum Romae colebatur,quod nefas erat attingi,nisi ab ea,quae semel nupsisset.

Puelli,pueri per deminutionem. Ennius: Poeni soliti suos sacrificare puellos.

FEST. *Puelli* per deminutionem a pueris dicti sunt. Itaque & Ennius ait:Poeni soliti suos sacrificare puellos. & Lucilius:cumque hic tã formosus homo, ac te dignus puellus. & Plautus: Olim huic puello sese venum duceret.

Pueri im . . . itur Atta
. . . . uersibus docet .
. . . . signum ad Salinas . .
. . signum allatum . .
. quod sunt cona . . .

nemo vnquam . . praeter
ipsum signum . . sub signo
ubierunt . . dunt simul ut . . cie rexerunt
ad qui . . . .

Pugio dictus est,quod eo punctim pugnatur. PAVL.
. . no . . . FEST.
. . sue . . .
. . oque . . .
. . ma . . .

Pugnus a pũctione,id est percussione dicitur. PAVL.
. . . tione . . FEST.
. . . .

Puilia saxa esse ad portum,qui sit secundum Tiberim,ait Fabius picto ;quem locum putat Labeo dici,vbi fuerit Ficana via Ostiensi ad lapidem vndecimum.

Pulcher bos appellatur ad eximiam pinguitudinem perductus.

Pulchralibus atque cupidiis idem in ea, quae est de fundo oleario.

Pulchralibus pro pulchris. PAVL.

Pullariam Plautus dixit manum dextram.

Pullus Iouis dicebatur Q Fabius,cui Eburno cognomen erat propter candorem.quod eius natis fulmine icta erat. Antiqui autem puerum, quem quis amabat, pullum eius dicebaut. FEST.

Puer,qui obscene ab aliquo amabatur,eius,a quo amatus esset,*pullus* vocabatur. vnde Q. Fabius,cui Eburno cognomen erat candorẽ,quod eius natis fulmine icta esset,pullus Iouis appellatus est. PAVL.

Puls potissimum dabatur pullis in auspiciis, quia ex ea necesse erat aliquid decidere, quod *tripudium* faceret,idest terripauium. *pauire* enim ferire est. bonum enim augurium esse putabant.si pulli,per quos auspicabantur, comedissent, praesertim,si eis edentibus aliquid ab ore decidisset. sinautem omnino non edissent, arbitrabantur periculum imminere.

Puls potissimum datur pullis in auspiciis, FESTVS.
quia ex e . . . .
. . cesse . . .
id est t . . nem .
. . non . . .
qui pa . . tum ex .
. . . .

Punctariolas leuis pugnas appellat Cato in ea quam dixit de re Histriae militari.

Punctariolas leues pugnas identinem ipse dixit. PAVLVS.

Punici dicuntur non Poeni,quamuis à Phoenice sint oriundi.

. . . tur,non Poeni.quamuis . . FEST.
. . antur,& Punicum bell . .
lantur.nam quae soleb . .
. . logam Ennius in Prae . .
brariorum,qui eaq; se . .

lino etiam ipsi Gr
gos philargyros
rius apellari mu
vox explanata non
nomina etiam in vi
dicimus tan. hic lapis,qu
cipia appellantur,quae
nem rerum significant
tempora personas recipi

Punicum quod appellatur genus
latum
quia i . . no
sto

PAVLVS. *Punicum* genus libi translatũ a Poenis. id etiam appellabant probum, quia erat ceteris suauissimum.

Pupinia tribus ab agro Pupinio.
. . abagri nomin
FEST. . . Tusculum vrbem
. . minit inuictum
. . est.

PAVL. *Pura vestimẽta* sacerdotes ad sacrificium habebant,
FEST. id est non obsita, non fulgurita, non funesta, non maculam habentia.
. . fici
PAVL. . . sit a
FESTVS. . . ex h

Pure lautum, aqua pura lauatum.
. . lau
. . ite
. . in

Puri, probi, profani, sui auri dicitur in manuissione sacrorum causa. ex quibus *puri* significat, quod in vsu spurco non fuerit *probi*, quod recte excoctum, purgatumq; sit. *profani*, quod sacrum nõ sit, & quod omni religione solutũ sit *sui*, quod alienum nõ sit.

Purime tetinero, purissime tenuero.
PAVL.
FEST. . . tissime tenuer
. . publicus est. vt
. . et iure augurum
. . prodictio namq; prod
. . seus valet.

Puri menstruo esse dicuntur, qui sacrorũ causa toto mense in caerimoniis sunt, id est puri sint certis rebus carendo.

Puteolos dictos putant ab aquae calidae putore quidam a multitudine putearum
PAVL.
FEST. earundem aquarum gratia factorum.
. . aldae pu
. . ndem
. . uer
cum autem . . is
uio . . illus

Puteum
inde

PAVL. *Puticuli* sunt appellati, quod vetustissimum genus sepulturae in puteis fuerit. & dicti puticuli, quia ibi cadauera putrescerent. FEST.
. . pellatos
. . is fuerit
. . extra p
. . inde p
. . los Aelici
. . familias
. . vilia proiici
. . ea putesc.

Putitum Plautus dixit, pro stulto.
. . tio: est barbaro
. . at Hercule rit . . PAVL.
. . millibus aeris gr . . FEST.
. . seruos publicus P.R
. . xxx. cum eius famil.

Putus antiqui dicebãt pro puto. vnde *putatae vites, & arbores*, quod decisis impedimentis remanerent putae. *aurum* quoque *putatũ* dici solet id est expurgatũ. & *ratio putata*, id est pura facta. PAVL.
FESTVS.
. . antiquos
. . decisum est
. . nifici ait ne
. . in Alexandr
. . amidio purus p
. . sycophanta est
. . quo certior sc
. . putarum dici sc
. . ta, id est pura fact
. . dibus retulit.
. . aatum
. . ulam su-
. . ditur sed
. . ersus alia
. . cina Iuno
. . formon
. . ta te
. . se oste
. . tonit
. . picia
. . terisque
. . uanda iudicant pri
. . perae administratis v
. . stabiliantur Parilia se
. . pa
. . um in
. . t suo videri ait po
. . de cuius aere tute
. . um triticum in commen
. . quidam prolatum signifi
. . optum, sed proprium ait
. . tutum factum sit, cui
. . re. cum praesertim aliud
. . pantoleium appelletur
. . no.
. . stimant, quam
. . formulaque est
. . istra veteris significa
. . curibus
. . plu
. . goue

. . . go us
. . . rtis
. . . tium in
. . . atae
. . . rinalis
. . . ra ur
. . . es faci
. . . ecisti
. . . ait ob
. . . num Faunum
. . . uit, & ex
. . . adfecit ut
. . . giuos Aeneam
. . . ciuitatem iunxit.
P qu
iose
dem
deci
con.
ager.
eadem.
tera loc
fulgura.
quae erogatur
cari edictaque
in eodem libro
dixi existimat
salla in explana
ploratus.
sunp.
seri
uiri
con.
in eo
licto
istim
conlu
os au
nemo
dicant
tribus XXX
de capite ci
uetant XII
neficos quinq.
nant, quia ipsi ind

Q

PAVL. *Quadrantal* vocabant antiqui, quam ex Graeco ἀμφορέα dicunt, quod vas pedis quadrati octo & quadraginta capit sextarios. Plautus in Curculione: Anus haec sitit. quantillum sitit? modica est, cap. t Quadrantal. & Cato contra Oppium: Vinum redemisti, praedia pro vini quadrantalibus sexaginta in publicum dedisti, vinum non dedisti.

Quadrata Roma in Palatio ante templum Apollinis dicitur, vbi posita sunt, quae solent boni ominis gratia in vrbe condenda adhiberi; quia saxo munitus est initio in speciem quadratam. eius loci Ennius meminit, cum ait: Et quis extiterat Romae regnare quadratae.

Quadruplatores dicebantur, qui eo quaestu se tuebantur, vt eas res persequerentur, quarum ex legibus quadrupli erat actio. PAVL.

. . . populo . . . FEST.
. . . ia ca. . . .
in legum . . . populi
do . . .

Quadrurbem Athenas Attius appellauit, quod scilicet ex quattuor vrbibus in vnam domicilia contulerunt, Braurone, Eleusine, Pireaeo, Sunio.

Quaeso, vt significat idē quod rogo, ita quaesere ponitur ab antiquis pro quaerere, vt est apud Ennium libro secundo: Ostia munita est, idem loca nauibus pulchris Munda facit, nautisque mari quaesentibus vitam. & in Cresphonte: ducit me vxorem liberorum sibi quaesendum gratia. & in Andromeda: liberum quaesendum causa familiae matrem tuae.

Quaeso significat id, quod rogo, *Quaesere* tamen Ennius pro quaerere posuit. PAVL.

Quaestores . . . PAVL.
. . . capitalibus vnde . . .
. . . cidi appellantur. . .

Quamde pro quam vsos esse antiquos, cum multi veteres testimonio sunt, tum est Liuius in primo: Iuppiter, vt muro fretus magis quam de manus impe . . . secundo. Quam de tuas omnis legiones, ac popularis. & Lucretius: Clarus ob obscuram linguam magis inter inanes Quamde grauis tergaios qui vera requirunt. FEST.

Quamde pro quam dicebant antiqui. PAVL.

Quam mox significat, quam cito, sed si per se ponas mox, significabit paullo post, vel postea. FEST.

Quando cum graui voce pronuntiatur, significat quod quoniam, & est coniunctio. quando acuto accentu, est temporis aduerbium. PAVL.

. . . nunt iatur, significat FEST.
. . . vt Plautus in Mae-
. . . mensam, quando edo, detergeo. & in Pseudolo: Dabo quando erit. Ducito, quando habebis. & Ennius libro sextodecimo: Nox quando mediis signis praecincta volabit. In duodecimo quidem cum C littera vltima scribitur, idemque significat.

Quādo rex comitiauit fas, in fastis notari solet, & hoc videtur significare, quādo rex sacrificulus diuinis reb. perfect. s in comitiū venit. PAVL.

. . . itia sic . . . FEST.
. . . i honorem . . .
. . . enstrui scrip . . .
. . . Rege dicuntur . . .
. . . traditae sunt . . .
. . . pars ante . . .

. posterior .
. si quis alius pro Rege .
. tifex cum his dies .

PAVL. *Quando stercus delatum fas*, eodem modo in fastis notatur dies, quo stercus purgatur ab aede Vestae.

FEST. . . rcus delatum fas, eo . .
. . es, qui talis est, ut . .
. . stercusque in aluum ca .
. . cum id factum sit .
. . a.

Quartarios, appellabant antiqui muliones mercenarios, quod quartam partem quaestus capiebant. Lucilius: porro homines nequam malus ut quartarius cippos colligere omnes.

PAVL. *Quartarios*, appellabant muliones mercenarios, quod quartam partem capiebat quaestus.

Quatenus, significat qua fine: ut hactenus, hac fine. quatinus vero, quoniam, sed antiqui *quatenos* dicebant.

FEST. *Quatenus* significat quia fine, ut hactenus, hac fine. At quatinus, quoniam. Sed antiqui *quatenos* dicebant, ut Scipio Africanus in ea oratione, quam scripsit, postquam ex Africa rediit. Uti negotium natum erat; quatenos castra nostra ita munita erant, ut posses partem exercitus abducere.

Quatere, suspensum, & vicinum rei alicuius motum significat, non ut Verrius putat, ferire: cum id ipsum verbum *concutere* ex praepositione, quae est con, & quatere, sit compositum. *quassare* autem est saepe quatere.

PAVL. *Quatere*, suspensum, & vicinum rei alicuius motum significat, & interdum concutere. quin & id ipsum verbum *concutere* ex quatere sit compositum. *quassare* autem est saepe quatere.

FEST. *Quaxare*, ranae dicuntur cum vocē mittunt.

PAVLVS. *Quercus* dicitur, quod id genus arboris graue sit, ac durum, tum etiam in ingentem euadat amplitudinem, *querqueram* etiam grauem, & magnam quidam putant dici.

FEST. *Querq.* . . .
nam quidam querc . . .
arboris cum gra
ingentem euadat
Opilius frigidam a
tem. Santra eam ex G
rem eiusmodi
etiam carcerem Plau
erat bilis querque
iactans me ut feb
ret alibi querque

PAVL. *Querqueram*, frigidam cum tremore à Graeco *κάρκαρα* certum est dici unde & carcer. Lucilius: Iactans me, ut febris querqueta. & alibi. Querquera consequitur, febris, capitisque dolore. Item Plautus: Is mihi erat *bilis querqueratus*.

Querquetulanae, dicebantur nymphae querqueto virescenti praesidentes.

FEST. *Querquetulanae*, vtrae putantur significari nymphae praesidentes querqueto virescenti, quod genus siluae indicant fuisse intra portam, quae ab eo dicta sit. *Querquetularia*. Sed feminas antiqui quas sciens dicimus, *viras* appellabant. unde adhuc permanent *virgines & viragines*.

PAVL. *Querquetularia porta* Romae dicta, quod querquetum intra muros vrbis iuxta se habuerit.

FEST. *Ques* antiqui dixerunt: inde declinatum remanet datiuo casu, *quibus*; nā Qui adhuc. item Queis facit, ut isti istis, illi illis.

Quianam pro quare, & cur positum, & apud antiquos, ut Naeuium in carmine Punici belli: Summe deum regnator quianam genus isti. & in satyra: Quianam Saturnium populum pepulisti. & Ennius in libro septimo: Quianam dictis nostris sententia flexa est.

PAVL. *Quianam* pro quare, & cur ponitur. Ennius: Quinam dictis nostris sententia flexa est.

FEST. *Quid nisi* vsurpauisse antiquos testis est Afranius in Epistula: me auctore mater abstinebit: quid nisi?

Quietalis, ab antiquis dicebatur Orcus.

Qui hoc censetis, illuc transite, qui alia omnia in hanc partem his verbis praeit omnis videlicet causa, ne dicat, qui non censeris.

Quincentum & producta prima syllaba, & per C litterem vsurpant antiqui, quod postea leuius visum est, ita ut nunc dicimus pronunciari.

Quinquatrus, appellari quidam putant a numero dierum, qui fere his celebrantur: qui scilicet errant, tam Hercule, quam qui triduo Saturnalia, totidem diebus Compitalia. nam omnibus his singulis diebus fiunt sacra. forma autem vocabuli eius, exemplo multorum populorum Italicorum, enuntiata est, quod post diem quintum Iduum est is dies festus, ut apud Tusculanos *Triatrus*, & *Sexatrus*, & *Septenatrus*, & Faliscos *Decimatrus*. Mineruae autem dicatum eum diem existimant, quod eo die aedis eius in Auentino consecrata est.

PAVL. *Quinquatrus*, festiuus dies dictus, quod post diē quintā Iduum celebraretur, ut *triatrus*, & *sexatrus*, & *septimatrus*, & *decimatrus*.

Quinque genera signorum obseruant augures, ex caelo, ex auibus, ex tripudiis, ex quadrupedibus, ex diris.

FEST. *Quinq.* . . .
augure pui, e. . . .
ex qua-

ex quadrupedibus, ex d . . .

Quinquertium vocabant antiqui, quem Graeci πένταθλον, vt indicat versus hic: Omnis aequalis vincebat quinquertio. Liuius quoque ipsos athletas sic nominat. Quinquertiones praeco in medium vocat.

FEST. *Quinq.* . . . bantur, qui lustrum con . . . ati caeptos.

PAVLVS. *Quinquertium* Graeci vocant πένταθλον, quo die quinque genera artium ludo exercebantur. ipsos quoque athletas Liuius quinquertiones appellat.

Quintana appellabatur porta in castris post praetorium, vbi rerum vtensilium forum fuit.

FEST. . . tanam classem . . . Rex distributa . . . fecit, cum eas or . . . sam de capite . . . nihil praeter sc h . . . cilius sic meminit. quod . . . adeptus.

PAVL. *Quintia* prata trans Tiberim a Quintio Cincinnato, cuius fuerant, dicta sunt.

FEST. *Qui* . . . fil . . . ag . . . sen . . . cin . . . riu . . . pec . . . sis . . . uos . . . quod eo . . . appel . . . est li . . . luperci . . . Romuli . . . & Quincti . . . quorum nu . . . uoris gratia . . .

Quintipor seruile nomen frequens apud antiquos erat, a praenomine domini ductum, vt *Marcipor, Gripor.* quamuis sint, qui a numero natorum ex ancilla quinto loco dictum putent.

PAVLVS. *Quintipor* seruile nomen frequens apud antiquos, a praenomine domini dictum, vt *Marcipor*, scilicet a Quinto, & Marco.

FEST. *Qui patres, qui conscripti* vocati sunt in curiā. quo tempore Regibus vrbe expulsis, P. Valerius Consul propter inopiam patriciorum ex plebe adlegit in numerum senatorum centum & sexaginta & quattuor, vt expleret numerum senatorum trecentorum. & duo genera appellaret esse.

Quippe significare quidni, testimonio est Ennius libro XL. Quippe solent reges omnes in rebus secundis. Idem libro XVI. Quippe vetusta virum non est satis bella moueri. Item alij complures.

PAVL. *Quippe* significat quidni.

FEST. *Quirina* tribus à Curensibus Sabinis appellationem videtur traxisse.

Quirinalia mense Februario dies, quo *Quirini* fiunt sacra. idem stultorum feriae appellantur. (ante quam in eum commigrat en fere Sabini Curibus venientes post foedus inter Romulum, & Tatium) quod quidem suorum fornacalium sacrorum cognominant, eo potissimum rem diuinam faciunt.

PAVL. *Quirinalia dies*, quo Quirino fiebant sacra. eadem & stultorum feriae sunt appellata.

Quirinalis collis dictus est, quia in eum commigrauerunt Sabini Curibus venientes. quamuis alij a templo Quirini dictum putent.

FEST. *Quirinalis collis*, qui nunc dicitur, olim Agonus appellabatur ante, quam in eum commigrarent (fere) Sabini Curibus venientes post foedus inter Romulum, & Tatium ictum, a quo hanc appellationem sortitus est: quamuis existiment quidam, quod in eo factum sit templum Quirino ita dictum.

PAVL. *Quirinalis* porta dicta, siue quod ea in collem Quirinalem itur, siue quod proxime eam est Quirini sacellum.

FEST. . . . illa . . . ua eo . . . Quiri . . . aut le . . . itum autem . . . tio ita con . . . ia, si id suffra . . . in Santra pro . . . llis est. porta . . . ellant, siue quod . . . quod proxime eam sacel . . . vsurpatio facta . . . positum est, qui . . . dere fertur.

Qui . . . aqua & vino . . . tamen quid in curiis . . . his ei sacra fiant . . . atur. ab eiusdem autem . . . u Curres Sabinae . . . armis erat potens . . . uli singulare vsur. . . . o est praeco, qui in funeris . . . illius *Quiris leto datus.* Quirites autem dicti post foedus a Romulo & Tatio percussum, communionem, & societatem populi factam indicant.

Quiritium fossae dicuntur, quibus Ancus Marcius circumdedit vrbem, quam secundum ostium Tiberis posuit, ex quo etiam *Ostiam*. & quia populi opera eas fecerat, appellauit Quiritium.

PAVLVS. *Quiritium* fossae dictae, quod eas Ancus Marcius, cum vrbem circumdedit, Quiritium opera fecit.

Quispiam significat aliquem. sed vnde sequens pars eius vsurpari coeperit, inue-

Pictor, Zeusis risu mortuus, dum ridet effuse pictam a se anum γραῦν. cur hoc loco relatum sit à Verrio, cum de significatu verborum scribere propositum habuerit, equidem non video, cum versiculos quoque addere . . tulerit, & inepros pati, sed nullius Prætoris prætexto nomine, qui tamen sint:) Nam quid modi facturus risu denique? Nisi pictor fieri volt, qui risu mortuus est.

Picum, auem quidam dictum putant a Pico rege Aboriginum, quo dissolutus sit.

PAVLVS. *Pierides musae*, propter amoenitatem, ac solitudinem Pierij montis dictæ videntur, quo eæ secretis locis propter studia liberalia delectentur.

FESTVS. *Pierides musa*, a Pierio monte dictæ sunt.

Pietatem, vt deos ceteros colebant Romani.

Pietati ædem ab Acilio consecratam aiunt, eo loco, quo quondam mulier habitauerit, quę patrem suum inclusum carcere mammis suis clam aluerit, ob hoc factum impunitas ei concessa sit.

PAVLVS. *Pigere*, interdum pro tardari, interdum pro poenitere poni solet.

Pignosa, pignora eo modo, quo *Valesij*, & *Auselij Pinosi*, *pilesi* dicebantur.

FESTVS. *Pila*, quæ parietem sustentat, ab opponendo dicta est.

PAVL. *Pilae*, & effigies viriles, & muliebres ex lana compitalibus suspendebatur in compitis, quod (hunc diem festum) esse deorum inferorum, quos vocant lares, putarent, quibus tot pilae, quot capita seruorum, tot effigies, quot essent liberi, ponebantur, vt viuus parcerent, & essent his pilis, & simulachris contenti.

FEST. . . compitis . . . .
. . deorum . la . .
. . quot . veli . .
. . ocantur . enti . .
. . ipio . fortu . .
. . eris . nit . .
. . emu . urbem . .
. . annis . quum pu . .
. . n debebat. . . .

PAVLVS. *Pilani*, pilis pugnantes.

Pilare, & *compilare*, a Græco trahitur. Græci enim plures pileras dicunt.

FEST. *Pilare & compilare*, sunt, qui Græce originis . . Græci enim plures pileras. . .

PAVL. *Pilat*, pilos habere incipit. alias pro detrahit pilos, a quo depilari.

Pilates genus lapidis. Cato. Lapis candidior, quam pilates.

FEST. *Pilates*, lapidis genus, cuius meminit Cato originum libro quinto, Lapis candidior, quam pilates.

PAVL. *Pilea*, Castori, & Polluci dederunt antiqui, quia Lacones fuerunt, quibus pileatis pugnare mos est.

Pilentum, vehiculi genus, quo matronæ ferebantur.

FESTVS. *Pilentis*, & carpentis per vrbem vehi matronis concessum est, quod cum aurum non reperiretur, ex voto, quod Camillus vouerat Apollini Delphico, contulerunt.

Pilumnœ poplœ, in carmine Saliari, Romani, velut pilis vti assueti: vel quia precipue pellant hostes.

PAVLVS. *Pimpleides musa*, a fonte Macedoniæ dictæ, propter liquoris eius vnicam subtilitatem.

Pipatio, clamor plorantis lingua Oscorum.

Pitpit, Osce quidquid.

Pisatilem, Næuius dixit e Pisis oriundum.

FEST. *Pisatilem*, appellat Næuius Pantaleontem e Pisis oriundum tyrannum : cuius alioqui inde profecti nunc *Pisani* dicuntur.

PAVL. *Piscatorij ludi*, vocantur, qui mēse Iunio fieri solent pro quæstu piscantiū trans Tiberim.

FEST. *Piscatorij ludi*, vocantur, qui quotannis mense Iunio trans Tiberim fieri solent à Prætore Vrbano pro piscatoribus Tiberinis, quorū quæstus non in macellum peruenit, sed fere in aream Volcani, quod id genus pisciculorum viuorum datur ei deo pro animis humanis.

PAVL. *Piscatorij ludi*, dicebantur, qui fiebant pro quæstu piscantium.

FEST. *Piscatorum æs*, vetusto more appellatur, quod in monte Albano datur pro piscibus.

Piscina, publicae hodieque nomen manet, ipsa non extat, ad quam & natatum, & exercitationis alioqui causa veniebat populus, vnde Lucilius ait: pro obtuso ore pugil, piscinensis res est.

Pistum, a pinsendo pro politū antiqui frequētius vsurpabant, quam nunc nos dicimus.

PAVL. *Plance*, tabulæ planæ, ob quam causam *Planci* appellantur, qui supra modum pedibus plani sunt.

FEST. . . quam . cebant . .
. . dibus . colebant . .
. . euet . . . .
. . id quod . pidicus .
. . um perculi . . .

Planta, oliaginea est virga foliata ex olea deplantata.

PAVL. *Plantae*, semina olerum, quod plana sunt. & appellantur etiam ex simili plantæ nostrorum pedum.

FESTVS. . . . vni . .
. ur . cis . .
. esunt . . . causa

PAVLVS. *Plaudi*, appellantur canes, quorum aures languidæ sunt, ac flaccidae, & latius videntur parere.

FESTVS. . . aut . . .
. . sta . in . . .
. . ntur .

. . ntur : . ux :
. . e , . . .

Plebeiae, Pudicitiæ sacellum in vico Longo est, quod cum Verginia patricij generis femina conuiuio facto inter patres, & plebē.
. sul . . .
. qu . . bit. .
. fero. . eo iu .

PAVL. *Plebeiae*, Pudicitiæ sacellum Romæ, vt sacra cetera, colebatur.

Plebeij, Ædiles dissidente plebe a patribus sunt creati.

FEST. . . q. plebei scito . . .
. suffragium eu . . .
sunt constitu . . .
unt, qui vna cum . . .
ente plebe a pa . . .
.uas vocant, nos . . .
. as esse, & septem ferunt . .
. . mus a genere magistratus. eas enim faciendas curauerunt. M. Iunius Brutus, Q. Oppius Ædiles Plebis.

PAVL. *Plebeium*, magistratum neminem capere licet, nisi qui ex plebe est.

FEST. . nem licet ca . . .
. eneris est . . .
. sto nomine . . .

Plena, sine tellu . . .
id genus cum secretu . . .
in fodiendo coitum . . .

Plentur, antiqui etiam sine præpositionibus dicebant.

Plera, dixisse antiquos, testis est Pacuuius, cum ait: plera pars pessumdatur.

Plexa, colligata significat, ex Graeco, cui nos etiam praepositionem adiicimus, cum dicimus perplexa.

PAVL. *Plexa*, colligata. inde & perplexa.

Plisima, plurima.

FEST. *Plorare*, flere, inclamare, nūc significat, & cum praepositione implorare, id est inuocare. at apud antiquos plane inclamare. in Regis Romuli, & Latij legibus: *Si nurus sacra Diuis parentum esto.* & in Seruij Tullij haec est: *Si parentem puer verberit, ast olle plorassit parentes, puer diuis parentum sacer esto*, id est clamarit, dixit.

PAVL. *Ploti* appellantur, qui sunt planis pedibus. vnde & poëta Attius, quia Vmber Sarcinas erat, a pedum planicie initio Plotus, postea Plautus est dictus. soleas quoque dimidiatas, quibus vtebantur in venando, quo planius pedē ponerent, semiplotia appellabāt.

FEST. . . Vmbri pedibus planis .
. bus vtuntur in venando . .
. bant semiplotia, et . .
us poëta, quia Vmber Sarcinas erat, à pedum planitia initio Plotus, postea Plautus coeptus est dici.

Ploxinum, appellari ait Catullus, capsum incisio, capsavé cum ait: gingiuas vero ploxini habet veteris.

PAVL. *Ploxinum*, capsam dixerunt.

Plutei, crates corio crudo intentae, quae solebant opponi militibus opus facientibus, & appellabantur militares. nunc etiam tabulae, quibus quid praecipitur, eodem nomine dicuntur.
. . do intentae . . .
. opus facientibus . . .
nunc etiam tabu . . .
nomine dicun . . .

Poesnu, Poenis, vt *casmenas*, dicebant pro camenis & *caesnas* pro caenis.

Polet, pollet. quia nondum geminabant antiqui consonanteis.

PAVL. *Polimenta*, testiculi porcorum dicuntur, cum castrantur. a politione vestimētorum: quod similiter, vt illa curantur.

FEST. . . dicebant testiculos porcorum, cum eos castrabant a politione segetum, aut vestimentorum: quod similiter, atque illa, curentur.

PAVL. *Pollit*, pila ludit.

FEST. . . . in V. : .
. . . dixit . .

PAVL. *Pollubrū*, *polluuiū*. vas, q̃ nos peluim vocam⁹.

FEST. *Pollucere*, merces . . liceat sunt far, polenta, vinum, panis fermentatus, ficus, passa, suilla, babula, agnina, casei, ouilla, alica, sesama, & oleum, pisces, quibus est squama, praeter squatum. Herculi autem omnia esculenta, poculenta.

Polteio, pro vlteriore.

Pomonal, est in agro Solonio via Ostensi ad duodecimum lapidem diuerticulo a milliario octauo.

PAVL. *Pone*, graui sono antiqui vtebantur pro loci significatione sed praeicientes vocabu .
. . . . . .

Pone, graui sono ponitur pro loci significatione.

Pontina, tribus a Pontia vrbe est dicta.

FEST. . . tiā vt . . .
. . tina . .

Popillia, tt . : buum. tot enim
sue . , . lici nomine a
. . . Pinaria a sorori .
. . mine .

PAVL. *Popillia*, trib. a progenetrice traxit vocabulū.

FEST. *Popularia*, sacra sunt, vt ait Labeo quae omnes ciues faciunt, nec certis familiis attributa sunt. *fornacalia, parilia, laralia porca praecidanea.*

Populi com . . cum plebe
suffragium . . ex patribus
& plebe . . cum plebes
sine patri . . quod plebes
sciuit, pleb . . appellatur.

Porcae, appellantur rari sulci, qui ducuntur a-

quae deriuandae gratia dicti, quod *porcent*, id est prohibent aquam frumentis nocere. nam crebriores sulci, limi vocantur.

PAVLVS. *Porcae*, in agris sunt dictae, quod *porcant*, id est prohibeant aquam frumentis nocere. nam crebriores sulci lumi solent vocari.

FESTVS. *Porcam*, auream, & argenteam dici ait Capito Ateius, quae & si numero hostiarum non sint, nomen tamen earum habere, alteram ex auro, alteram ex argento factam adhiberi sacrificio Ceriali.

Porcas, quae inter duos sulcos fiunt, ait Varro, dici, quod porrigant frumentum.

PAVLVS. *Porcas*, quae in agris fiunt, ait Varro dici, quod porrigant frumentum.

Porci, effigies inter militaria signa quintum locum obtinebat. quia confecto bello, inter quos pax fieret, caesa porca foedus firmari solebat.

FESTVS. . . . a signa quintum locum . . lo inter quos populos . . . . ere firmari solet.

Porigam, dixisse antiqui videntur, pro porrigam, propter morem non geminandarum litterarum. ducto verbo a porro regam. aut si id friuolum videtur. cum aperte e riuo regam tractum sit. sed antiqui etiam porgam dixerunt pro porrigam.

PAVL. *Porriciam*, porro iaciam.

FEST. . . iaciam, maxime . . .

Portenta, existimarunt quidam grauia esse, *ostenta* bona, alij *portenta*, quaedam bona, *ostenta* quaedam tristia appellari. *portenta*, quae quid porro tendatur, incident, *ostenta* quae tantummodo ostēdant monstra, praecipiant quoque remedia.

PAVLVS. *Portenta*, rerum fieri dicuntur, cum solita corpora raro se ostendunt, vt cometae, turbines, barathra, sereno caelo facta tonitrua.

Portisculus est. qui in portu modum dat classi. est autem malleus.

FEST. *Portisculus*, est, vt scribit Aelius Stilo, qui in portu modum dat classi. id autem est malleus. cuius meminit Cato in dissuasione de rege Attalo & vectigalibus Asiae. C. Licinio Praetore, remiges scripti ciues Romani sub portisculum sub flagrum conscripti veniere passim.

Portum, in duodecim pro domo positū omnes fere consentiunt: *Cui testimoniū defuerit, is tertiis diebus ob portum obuagulatum ito.*

PAVL. V *Portū*, frequēter maiores ꝓ domo posuerunt.

Portumnus, qui & Palaemon, a Romanis inter deos colebatur.

FEST. *Por* . . te . . .

Possessio, est, vt definit Gallus Aelius, vsus quidam agri, aut aedificij, non ipse fundus, aut ager. non enim possessio est . . de rebus, quae tangi possunt . . . qui dicit, se possidere, is vere potest dicere. Itaque in legitimis actionibus nemo ex his qui possessionem suam vocare audet, sed ad interdictum venit. vt praetor his verbis vtatur. *Vti nunc possidetis, cum fundum Q.D.A. quod nec vi, nec clam, nec precario alter ab altero possidetis, ita possideatis, aduersus ea vim fieri veto.*

PAVL. *Possessio*, est vsus quidam agri, aut aedificij, non ipse fundus, aut ager.

FEST. *Possessiones*, appellantur agri late patentes publici, priuatique, quia non mancipatione, sed vsu tenebantur, & vt quisque occupauerat, collibebat.

Posticam, lineam in agris diuidendis Seruius Sulpicius appellauit ab exori . . . . qua . . . . tur . . riq . . abd . . tab . . frum . . danti . .

PAVL. *Postica*, linea in agris diuidendis ab oriente ad occasum spectat.

Posticum, ostiū dicitur in posteriore parte aedium. ceterum antiqui etiam vicinū habitantem ad posteriorē partem aediū sic appellarunt. denique, & quae ante nos sunt, antica: & quae post nos sunt, postica dicuntur. & dextram anticam, sinistram posticam dicimus. sic etiam ea caeli pars, quae sole illustratur ad meridiem, antica vtique nominatur: quae ad septentrionem est, postica. rursumque diuiduntur in duas partes, orientem, atque occidentem.

Postliminium, receptus dicitur is, qui extra limina, hoc est terminos prouinciae captus fuerat, rursus ad propria reuertitur.

FEST. *Postliminium*, receptū, Gallus Aelius in libro primo significatorum, quae ad ius pertinent, ait esse eum qui liber, ex qua ciuitate in aliam ciuitatem abierat, in eandem ciuitatē redit eo iure, quod constitutū est de postliminiis. Itē qui seruus a nobis in hostiū potestatē peruenit, postea ad nos, redit in eius potestatē, cuius antea fuit iure postliminij. equi, & muli, & nauis eadē ratio est postliminiū receptum is quae serui. quae genera rerum ab hostibus ad nos postliminio redeunt, eadē genera rerum a nobis ad hostes redire possunt. cū populis liberis; & cū foederatis, & cum regibus postliminium nobis est ita, vti cum hostibus, quae nationes in opinione nostra sunt, cum his.

Postularia fulgura, quae votorum, aut sacrificiorum spretam religionem designant, *pestifera*, quae mortem, aut exilium ostendūt. *peremptalia*, quae superiora fulgura, aut portenta peremunt, id est tollunt.

Postumus, cognominatur post patris mortē natus. Plautus in Aulul. Post mediā aetatē qui mediā dicit vxorē domum: Si eam senex anū praegnātē fortuito fecerit: Quid dubitas quin

quin sit paratũ his nomen pueris Postumi?

Potestur. Scipio Africanus in ea, quae est de imperio D. Bruti: & poteratur. C. Gracchus, in ea, quæ vsus est, cum circum conciliabula iret.

Potitium, & Pinarium Hercules, cum ad aram, quae hodieque maxima appellatur, decimam boum, quos à Geryone abductos abigebat Argos in patriam profanasset, genus sacrificij edocuit. quae familia, & posteri eius non defuerunt decumantibus vsque ad Appium Claudium Censorem, qui quadraginta millia aeris grauis hic dedit, vt seruos publicos edocerent ritum sacrificandi; quo facto Potitij, cum essent (ex familia numero duodecim omnes interierũt intra diem trigesimum. Pinarius quòd non adfuit sacrificio, postea cautum est, nequis Pinariorum ex eo sacrificio vesceretur.

Potitus, seruitu . . . . qui, vt ait Labeo, seruitu . . . . nes proxime Graecino . . . . dicebatur ab antiquis . . .

PAVL. *Praebia*, remedia.

FEST. . . cau . . . .
. . iuis . . .
. . bus P. R. . . .
. . cere . . .
. . ebus le . . .

PAVL. *Praeceptat*, saepe praecipit.

FEST. *Praeceptat*, in Saliari carmine est, saepe praecipit.

Praeclamitatores, dicuntur qui Flaminibus Diali, Quirinali, Martiali antecedent. exclamant feriis publicis, *vt homines abstineant se opere*: quia his opus facientem videre religiosum est.

PAVL. *Praeclamitatores*, dicebantur, qui Flamini Diali, id est sacerdoti Iouis, antecedebant clamantes, vt homines se ab opere abstinerent; quia hunc opus facientem videre in religiosum erat.

Praeciae, dicebant qui a Flaminibus praemittebantur, vt denunciarent opificibus manus abstinere ab opere eme, si vidisset sacerdos facientem opus sacra pollueretur.

Praecidania agna, vocabatur, quae ante alias caedebatur. item *porca*, quae Cereri mactabatur ab eo, qui mortuo iusta non fecisset, id est glebam non obiecisset: quod mos erat eis facere prius, quam nouas fruges gustarent.

Praecidaneum porcam dicebant, quam immolare erant soliti ante, quam nouam frugem praeciderent.

FEST. *Praecidanea* dicitur . . .
. . genus hostiae, quod . .
. . arium appellabat . .
aut ex tribus pu . . .
. . is cum tribus liba .

Praecidere, antecedere, id est, antè immolare. PAVL.

Praedia, rursus Verrius vocari ait ea remedia FEST. quae data Caecilia vxor Tarquinij Prisci inuenisse existimatur, & immiscuisse onus suae, qua praecincta statua eius est in aede sanctus, qui deus Dius Fidius vocatur: ex qua zona periclitantes ramenta sumunt. ea vocari ait prædia, quod mala prohibeant.

Paedonulos, Cato ὑποκοριστικῶς dixit in Epistularum. Quia saepe vtiles videntur praedonuli.

Praedonulus, ὑποκοριστικῶς, id est deminutiue idem Cato posuit pro praedonibus. PAVL.

Praedotiunt, praeoptant. FEST.

Praefecturae, eae appellabantur in Italia, in quibus & ius dicebatur, & nundinae agebantur, & erat quaedam earum resp. neque tamen magistratus suos habebant. in quas legibus praefecti mittebantur quotãnis, qui ius dicerent. quarum genera fuerunt duo: alterum, in quas solebant ire praefecti quatuor (sex virum pro populi suffragio creati erant in hæc oppida Capuam, Cumas, Casilinum, Vulturnum, Liternum, Puteolos, Acerras, Suessulam, Atellum, Calatiam, alterum in quas ibant quos Praetor vrbanus quotannis in quaeque loca miserat legibus, vt Fundos, Formias, Caere, Venafrum, Allifas, Priuernum, Auagniam, Frusinonem, Reate, Saturnia, Nursiam, Arpinum, aliaque complura.

Praefericulum, vas aeneum sine ansa patens PAVL. summum, velut peluis, quo ad sacrificia vtebantur.

. . aeneum si . . FEST.
. . lut peluis . rio Opis PAVL.
Co . . . . .

Praeficae, dicuntur mulieres ad lamentandum mortuum conductae, quae dant ceteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum praefectae. Næuius. Haec quidem meherclè opinor, praefica est, quae sic mortuum collaudat.

Praeiurationes, facere dicuntur ij, qui ante alios conceptis verbis iurant, post quos in eadem verba iurantes tantummodo dicunt. Idem in me.

Praeliares, dies appellantur, quibus fas est hostem bello lacessere. erant enim quaedam feriae publicae, quibus nefas fuit id facere.

Praemetium, quod praelibationis causa ante praemetitur . . . .
ante metitur, qua . . .
. . . . . FEST.

Praemiosa, pecuniosa.

. . . . Cato saepe dicit, vt PAVL.
. . boses locor. dicebant . FEST.
. . properi e mari opus est .
. . in orationem, quam scrib .

. . impudentiam praemio : :

FEST. *Praeneste*, dicta est, quia is locus, quo condita est montibus praestet.

Praenominibus, feminas esse appellatas testimonio sunt Cæcilia, & Tarratia, quæ ambę Caiæ solitæ sint appellari. pari modo Lucia, & Titia.

Prapetes, aues dicuntur, quæ se ante auspicantem, ferunt. nam præpetere dicebant pro anteire.

PAVL. *Prap.* . . . quidam putant, quia vo . . re est auem auspica . . aues dicuntur, quae s . . . nan antiqui præpetere . .

Prapetes, aues quidam dici aiunt, quia secundum aspicium faciant præteruolantes. alij quod antea, quam petamus, indicent. aut quod præteruolent. aut ex Græco tractum putant, quod ante conspectum volent nostrum. inepte scilicet ex præpositione Latina componentes, & Græco vocabulo. caeterum poetae promiscue omnes ita appellant.

FEST. *Praerogatiuae*, centuriæ dicuntur, vt docet Varro rerum humanarum libro sexto, quae rus . . Romani qui ignorarent petitores, facilius eos, animaduertere possent. Verrius probabilius iudicat esse, vt cum essent designati prærogatiuis. in sermonem res veniret populi de dignis, indignisve, & fierent ceteri diligentiores ad suffragia de his ferenda.

PAVL. *Praes*, est is, qui populo se obligat, interrogatusque a magistratu, si praes sit, ille respondet, Praes.

Præsagire, est prædiuinare, præsipere, *sagax* enim est acutus & solers.

Præsagitio, dicta, quod *præsagire* est acutè sentire. vnde *saga* dictæ anus, quæ multa sciunt. & sagaces canes, qui ferarum cubilia præsentiunt.

FEST. . tio . . quod . . dictae . . prae . . . .

PAVL. *Præsiderare*, dicitur, cum maturius hiberna tempestas mouetur, quasi ante sideris tempus.

Præsidium, est, quod pro vtilitate & salute alicuius auxilij gratia præponitur. *subsidium*, quod postpositum est ad subueniendum laborantibus.

Praestinare, apud Plautum emere est, id est emendo tenere.

Praestitem, in eadem significatione, dicebant antiqui, qua nunc dicimus *antistitem*.

Praestolari, dicitur is, qui ante stando ibi, quo venturum excipere vult, moratur.

FEST. *Praeteriti*, senatores quondam in opprobrio non erant, quod vt reges sibi legebant, sublegebantque quos in consilio publico haberent, ita post exactos eos, Consules quoque & Tribunos Militum Consulari potestate coniunctissimos sibi quosque patriciorum, & deinde plebeiorum legebant; donec Omnia Tribunicia interuenit, qua sanctum est, vt Censores ex omni ordine optimum quemque curiatim in senatu legerent, quo factum est, vt qui praeteriti essent, & loco moti, haberentur ignominiosi.

Praetexta, pulla nulli alij licebat vti, quam ei qui funus faciebat. PAVL.

. . alij licebat vti, qu . FEST.
. . ius magistratus h .
. . loco publico lud. . .
. . uritur, & scribam hab . .
quos facit ludos . . .
libus, & Praetoribus vota . .
rantiam sacra nouorum . .
tum est vti emit votum . .
quod item Valerius vica . .
ra ex sanaru improba . . .

Praetexta, appellantur, quæ res gestas Romanorum continent scriptas. PAVL.

Praetextatu, nefas erat obsceno verbo vti. ideoque prætextatum appellabant sermonem, qui nihil ob ce itat s haberet.

Pratextum, sermonem quidam putant dici, quod praetextatis nefas sit obsceno verbo vti. alij quod nubentibus depositis prætextis a multitud ne puerorum obscenu clamentur. FEST.

Prætor, ad portam nunc salutatur is, qui in prouinciam. Propraetore aut Proconsule exit. cuius rei mortem ait fuisse Cincius in libro de Consulum potestate talem. Albanos iterum potitos vsque ad Tullum regem. Alba deinde diruta vsque ad P. Decium Murem Cos. populos Latinos ad caput Oerentinae, quod est sub monte Albano consulere solitos, & imperium communi consilio administrare. Itaque quo anno Romanos imperatores ad exercitum mittere oporteret, iussu nominis Latini complures nostros in Capitolio à sole oriente auspiciis operam dare solitos. Vbi aues addixissent, militem illum, quia communi Latio missus esset, illum, quem aues addixerant, Prætorem salutare solitum, qui eam prouinciam optineret Prætoris nomine.

Prætoria, cohors est dicta, quæ a Prætore non discedebant. Scipio enim Africanus primus fortissimum quemque delegit, qui ab eo in bello non discederent, & cetero munere militiae vacarent, & sesquiplex stipendium acciperent. PAVL.

Prætoria, porta in castris appellatus, qua exercitus in praelium educitur, quæ initio Præto-

Prætores erant, qui nunc Consules, & ij bella administrabant: quorum tabernaculum quoque dicebatur *prætorium*.

Prænaricatores, à prætergrediēdo sunt vocati.

Prandicula, ientacula.

FESTVS. *Prandicula*, antiqui dicebant, quæ nunc ientacula

PAVLVS. *Prandium*, ex Græco i . . . est dictum. nam meridianum cibum cœnam vocabant.

Precem, singulariter Cato dixit.

FESTVS. *Precem*, singulariter idem (Cato) in ea, quæ est de coniuratione.

Præsan. . . . porca dicitur, vt ait Veranius, quæ familiæ purgandæ causa Cereri immolatur. quod pars quædam eius sacrificij fit in conspectu mortui eius, cuius funus instituitur.

Prima, aut secunda hora ducant sponsalibus: ominis causa, vt optima, ac secundissima eueniant.

PAVL. *Prima*, aut secunda à diei hora causa ominis sponsis tribuebatur.

FEST. *Primanus*, Tribunus erat, qui primæ legioni tributum scribebat.

Primanus, Tribunus apud Catonē, in ea quæ est contra Thermum de suis virtutibus . .

Prim . . . condenda ta .
. . iumenti, velut exe .
. . vtrimq. media . .
. . lari iudicio, qui & ip. .

PAVL. *Primigenius*, sulcus dicitur, qui in condenda noua vrbe, tauro, & vacca designationis causa imprimitur.

Primnesius, palus, ad quem funis nauticus religatur, quem alij tonsillam dicunt.

Primordia, principia.

Principalis, castrorum porta nominatur, quod in eo loco est, in quo principes ordines tendunt.

FEST. *Prisca*, Latinæ coloniæ appellatæ sunt, vt distinguerent à nouis, quæ postea à populo dabantur.

PAVL. *Prisci*, Latini proprie appellati sunt ij, qui prius quam conderetur Roma fuerunt.

Priscus, Tarquinius est dictus, quia prius fuit, quam Superbus Tarquinius.

Pristina, velut priustina. dictum est.

FEST. *Pristina*, velut pris . . .
. eiusdem dictita . .

PAVL. *Pristinum*, ab eo venit, quod est prius. pari modo & prior.

Priuatæ, vocabantur feriæ sacrorum propriorum, velut dies natales.

FEST. *Priuatæ*, feriæ vocantur sacrorum propriorum, velut dies natales, operationis, denecales.

PAVL. *Priuato*, sumptu se alebant milites Romani pene ad id tempus, quo Roma est capta à Gallis.

FEST. . . . se alebant mili . .
. . . merereutur. quod in . .
. . . tempus, quod fuit pau . .
. . . capta est à Gallis . .
. . ilites non fiebant . .

PAVL. *Piueras*, mulieres priuatas.

FEST. . . . priu . . .
. . . tur de . .

PAVL. *Priuignus*, dictus, quod ante, quam mater secundo nuberet, est progenitus. pri enim antiqui pro præ dixerunt.

FEST. *Priuinio*, es prius singulis.

PAVL. *Priuos*, priuasque antiqui dicebant pro singulis. ob quam causam & *priuata* dicuntur, quæ vniuscuiusque sint. hinc & *priuilegiū*, & *priuatus*, dicimus tamen & priuatum, cui quid est ademptum.

Pro, significat id, vt pro rostris, pro æde, pro tribunali. ¶ Pro ponitur etiam pro amplificando, ac palam faciendō, vt prodi, prouoca, protrahe, propelle. ¶ Alias pro priuādi facultate, vt in propudio, prohibendo: quia vtrunque abnuit in his esse pudorem, potestatemque. ¶ Alias aliud alio, vt pro pecunia, pro prædio, Proconsule. ¶ Alias pro admiratione, vt pro Iuppiter. ¶ Alias pro ante, vt pro ostio. ¶ Alias pro in, vt promittere barbam, & capillum.

FEST. . . . tione. . . .
plisi. . . . ca, pro . .
. . . tate. . nuit . .
. . . ud alio . . alias pro
. . . in Melan . . .
. . . mani ouiu . . .
Piautus in cond. . . pro
ostio, alia . . . bam, &
capillum.

Pro censu classis Iuniorum Ser. Tullius cum dixit in descriptione centuriarum, accipi debet in censu, vt ait M. Varro in libro sexto rerum humanarum. sicuti pro æde Castoris, pro tribunali, pro testimonio.

Pro scapulis cum dicit Cato, significat pro iniuria verborum. nam complures leges erant in ciues rogatæ quibus sanciebatur pœna verberum. his significat prohibuisse multos suos ciuis in ea oratione, quæ est contra M. Cœlium: Siem percussi, sæpe incolumis abij. præterea pro republica, pro scapulis, atque ærario multum Reip. profuit.

PAVL. *Pro* scapulis cum dixit Cato, significauit pro iniuria verberum.

Pro sententia, ac si dicatur in sententia, vt pro rostris, id est, in rostris.

FEST. *Proædificatum* dicitur, quod ex priuato loco processit in publicum solum.

Probi, velut prohibi, qui se à delinquendo prohibent.

Probrum, stuprum, flagitium, vt Attius in Helenibus: qui, nisi probrum, omnia alia indelicta æstimant. Cæcilius in Dauo: Ea

tum compressa parit huic puerum, sibi probrum.

PAVLVS. *Probrum*, stuprum, flagitium.

FESTVS. *Probrum* virginis Vestalis, vt capite puniretur vir, qui eam incestauisset. verberib. necaretur: lex fixa in atrio Libertatis cũ multis aliis legibus incendio consumpta est, vt ait M. Cato in ea oratione, quæ de auguribus inscribitur. Adiicit quoque virgines Vestales sacerdotio exauctorat. . . cra . . . . ex . . . . . tar. . . .

PAVLVS. *Procalare*, prouocare, ex Græco καλεῖν, id est, vocare. vnde *Kalendæ, calumnia, calones, cacula, & calatores.*

Procalato, prouocato.

. . uoca . . .

FESTVS. tiat . . . . procita . .

PAVLVS. *Procapis*, progenies, quæ ab vno capite procedit.

Procari, poscere. vnde *procaces*, meretrices, ab assiduè poscendo: & *proci* vxorem poscentes in matrimonium. *procari*, poscere est. vnde & proci, & meretrices procaces, & verbum *procas*, id est, poscis.

Procas dicebant, pro poscit.

Procedere dicebant interdum pro succedere, interdum pro porro cedere.

FESTVS. . . ce . . . .

PAVL. *Procellunt*, procumbunt.

Procera, prolixa, & in longum producta, quasi ex cera ob eius facilitatem.

Procestria dicuntur, quo proceditur in muro, Aelius procestria ædificia dixit esse extra portam. Artorius procestria, quæ sunt ante castra, etiam qui non habent castra, propugnacula, quibus pro castris vtuntur, ædificant.

Procincta classis dicebatur, cum exercitus cinctus erat Gabino cinctu confestim pugnaturus. Vetustius enim fuit multitudinem hominum, quam nauium, classem appellari.

Procinctam classem, id est, paratam ad bellum militum multitudinem. Diali Flamini videre non licuit.

FESTVS. *Procinctam* class . . . prælium instructus, & par . . . dere non licet. anti . . . dixerunt, vt nunc quoque . . . tus est, procincta aut . . . ad pugnam ire solit . . . ta in procinctu fieri . . .

PAVLVS. *Procitant*, pro vocitant. *citare* enim vocitare est. vnde *proces*, & *prociet*.

Procitare, sæpe prolicere. id est, producere.

Procitum, testamentum dicebatur, veluti procatum, prouocatum, id est, irritum, ac ruptum. § Procitum, cum prima syllaba corripitur significat petitum. Liuius: Matrem procitum plurimi venerunt.

FESTVS. *Procubitores* dicũtur, qui noctu custodiæ causa ante castra excubant: cum castra hostiũ in propinquo sunt.

Procubitores dicuntur fere velites, qui noctu custodiæ causa ante castra excubant, cum castra hostium in propinquo sunt. vt M. Cato in eo, quem de re militari scripsit.

Proculinant, promittunt ait significare Antistius de iure pontificali libro nono.

Proculiunt, promittunt.

PAVLVS. *Proculum* inter cognomina eum dicunt, qui natus est patre peregrinãte à patria procul. *Proculos* sunt, qui credant ideo dictos, quia patribus senibus, quasi procul progressis ætate, nati sunt.

FEST. *Procum*, patricium in descriptione, ceas si vnquam fecit Ser. Tullius, significat procerũ. ij enim sunt principes. nam *proci* dicuntur, qui poscunt aliquam in matrimoniũ, Græcè μνηστῆρες. est enim procare, poscere, vt cum dicitur, in iudice conlocando *si alium procas, nive eum procas*, hoc est, poscis. vnde meretrices *procaces*.

Prodegeris, consumpseris, prodideris, vt Cæcilius in Hymni. prodigere est, cum nihil habeas, te inridier. & Plautus in Neruolaria: productæ prodigium esse in amatorem addecet.

PAVL. *Prodigere*, est consumere. vnde & prodigus fit.

Prodidisse, tempus longius fecisse.

FEST. *Prodidisse* non solùm in illis dicitur, qui patriã hostibus prodiderunt, sed etiã tempus longum fecisse. vt Cato: Te C. Cæcili diem prodidisse militibus legionis tertiæ, cùm proditionem non haberent.

Prodigia, quod prædicunt futura: permutatione G literæ: nam quæ nunc C appellatur, ab antiquis G vocabatur.

Prodigiatores, haruspices prodigiorum interpretes.

PAVL. *Prodigiatores*, prodigiorum interpretes.

Prodiguæ, hostiæ vocabantur, quæ consumuntur. vnde homines quoq; luxuriosi, prodigi.

FEST. *Prodiguæ* hostiæ vocantur, vt ait Veranius, quæ consumuntur: vnde homines quoque luxuriosi, prodigi.

Prodinunt, prodeunt, vt Ennius annalium lib. tertio: Prodinunt famuli, tum candida lumina lucent.

PAVL. *Prodit*, non solùm in apertum exit, significat, sed etiam porro it.

Prodit, memoriæ porro dat, & fallit. item ex interiore loco procedit. item perdit, vt Ennius: Non in sperando cupidi rem prodere summam.

FEST. *Prodita*, memoriæ porro dat, & fallit. item ex interiore loco procedit. item perdit. vt Ennius libr. 16. Non in sperando cupidine rem prodere summam.

Prodicit, porro dederit, vt est in lege censoria *porticum sartum, tectámque habeto, prodito*, alias prodiderit.

PAVL. *Profanum* est, quod fani religione nõ tenetur.

Profanum, quod non est fanum. Plautus: Sacrum, an profanum habeas, paruipenditur.

FEST. . . . seudolo: Atque in . . .
. . . interea laci . . .
. . . isque quod consecran . . .
. . . ntra it consumi . . .
. . . vt Verrius eo . . . rum sint
dicta libe . . . arbitratur ob
eau cau . . . culo, quia prophaca ea quoque, id est deo dicta, consume est necesse. Cuius opinionem neque in hoc, neque in aliis compluribus refutare minime necesse est, cum propositum habeam ex tanto librorum eius numero intermortua iam, & sepulta verba, atque ipso sæpe confitente nullius vsus, aut auctoritatis præterire, & reliqua quàm breuissimè redigere in libros admodum paucos. ea autem, de quibus dissentio & aperte, & breuiter: vt sciero, scripta in his libris meis inuenientur, inscribuntur: *Priscorum verborum cum exemplis.*

Profestis dies di . . .
diuini Cæcilius . . .
sti tantumdem . . .
in Priuigno æd. . . .

PAVL. *Profesti* dies procul à religione numinis diuini.

Profestum diem dicebant, qui festus non erat.

FEST. *Profestum* est facere, tanquam profanum facere, id est, quod eo die, qui dies feriarum nõ est facere. vel, vt quidam dixerunt, pro eo facere, velut feriæ non sint: aut id facere, quod feriis non liceat. Itaque diem profestum, diem sine feriis esse.

PAVL. *Profundum*, quod longè habet fundum.

FEST. . . . altum est, ac fund. . . .
. . . in Medo. neq. . . .
Profusus, superni . . .
Terentius in Ade . . .
at nihil ad me . . .
et Pacuuius in Teu . . .
ro occisi . . . ua . . .

PAVL. *Profusus*, supra modum sumptuosus. Terent. profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet, alias abiectus, iacens. Pacuuius: Profusus gemitu, murmuro.

FEST. *Progenerum*, appellat auus neptis suæ virum.
. . . ap . . .
. . . pell . . .
. . . Liui . . .
. . . bea . . .

Prohibere comitia, dicitur vitiare diem morbo, qui vulgo quidem maior; cæterum ob id ipsum comitialis appellatur. Cato in oratione, quam scripsit de sacrilegio commisso: Domi cum auspicamus, honorem medium immortalium velim habuisse, serui, ancillæ, si quis eorum sub centone crepuit, quod ego non sensi, nullum mihi vitium facit. Sicut ibidem seruo, aut ancillæ dormienti euenit, quod comitia prohibere solet, ne is quidem mihi vitium facit.

Prolato aëre astitit. Enn. in Achille Aristarchi, cum ait, significat clypeo ante se protento. PAVL.

Prolato aëre apud Ennium, significat scuto ante se protento.

Proletarium, capite censum dictum, quod ex his ciuitas constet, quasi proles progenie. Idem & *proletanei.*

Prologium, principium, *proloquium*. Pacuuius
Quid est? nã me examinasti prologio tuo.

Prolugere dicuntur, qui solito diutius lugent.

Promellere, litem promouere.

Prome . . . FEST.
. . . ri lituum promere . . .

Promenervat item pro monet (in Saliari carmine.)

Promerion, præcipuum, præter cęteros meritum. aut pro medium hoc est participat, vt pro indiuiso dicimus.

Promiscam, dicebant promiscue.

Promissus, capillus dicitur longus, item *barba promissa*, velut porro missa. PAVL.

Promonstra, prodigia.

Promulco agi dicitur nauis, cum scaphæ ducitur fune.

Promulgari leges dicuntur, cum primum in vulgus eduntur, quasi prouulgari.

Pronubæ adhibebantur nuptiis, quæ semel nupserunt, causa auspicij, vt singulare perseueret matrimonium. FEST.

Pronubæ adhibentur nuptis, quæ semel nupserunt, vt matrimonia paupertatem auspicantes.

Pronurus, nepotis vxor. PAVL.

Prop. . . . ita dolia ait dici Labeo, quod FEST.
. . .

Propages, propagines à propagando, vt faciunt rustici cum vitem vetulam supprimunt, vt ex ea vna plures faciant. PAVL.

Propatulum, latè patens, atque apertum, & *patuli boues*, quorum cornua in diuersum supra modum patent. FEST.

Properam pro celeri, ac strenua dixisse antiquos testimonio est Cato, cum ait in libro de re militari: Tertia è castris eductio celeris, properaque est.

Properam, celerem strenuámque significat. PAVL.

Properare aliud est, aliud festinare. qui vnum quodque maturè transigit, is properat. qui multa simul incipit neq. perficit, is *festinat.* FEST.

Properus antiquos dixisse pro celer, testimonio est quasitatis aduerbium, quod est propere.

Properus, celer: vnde aduerbium properè. PAVL.

Propetrare, mandare, quod perficiatur. nam impetrare est exorare, & perpetrare, perficere.

Prophetas, dicebant veteres antistites fanorum oraculorumque interpretes.

Prophetas, in Adrasto Iulius nominat antistites fanorum, oraculorumque interpretes. cum capita viridi lauro velare imperant prophetæ sancta ita caste qui putant sacra.

Propius, sobrino mihi est consobrini mihi filius, & consobrinæ meæ filia, & patris mei consobrinus, & matris meæ consobrinus.

PAVL. *Propius*, sobrino mihi est consobrini mei filius, & patris mei consobrinus.

FEST. *Propriassit*, proprium fecerit.

Propter viam fit sacrificium, quod est proficiscendi gratia, Herculi aut Sanco, qui scilicet idem est deus.

PAVL. *Profecturi*, viam Herculi aut Sanco sacrificabant.

FEST. *Propudianus*, porcus dictus est, vt ait Capito Ateius qui in sacrificio gentis Claudiæ velut piamentum, & exsolutio omnis contractæ religionis est.

PAVL. *Propudium* dicebant, cum maledicto nudare turpitudinem volebant, quasi porro pudendum. quidam propudium putant dici à quo pudor, & pudicitia procul sint . .

FEST. . . procul sint . . .

PAVL. *Prorsi* limites appellantur in agrorum mensuris, qui ad orientem directi sunt.

FEST. *Prorsi* . . . . .
. . rec . . detur .

PAVL. *Prorsum*, ponebant pro recto.

Prorsus, porro versus.

FEST. *Prorsus*, porro vorsus, nisi forte ex Græco πρό. Cato de feneratione legis Iuniæ: Camerini ciues nostri oppidum pulchrum habuere, agrum optimum atque pulcherrimum, rem fortunissimã. cum Romam veniebant, prorsus deuertebantur pro hospitibus ad amicos suos.

PAVL. *Prosapia*, progenies, id est, pro sparsis, & quasi iactis liberis: quia *sipare* significat iacere, & disiicere.

Prosedas, meretrices Plautus appellat: quod ante stabula sedeant. eædem & *prostibula*.

Prosedium, à prosequendo: obsequium ab obsequendo dicuntur.

Prosicium, quod prosecatum proiicitur.

Prosimurium, pontificale, pomerium, vbi pontifices auspicabantur. dictum autem *pomerium*, quasi promurum, id est proximum muro.

FEST. . . rium ait esse Antistiu
. . ficalis pomerium. id est
. . Cato . olim quidem omn
. . tnum, nunc etiam intra æd
. . quasi promoerium solet
. . rus pomerij proferendi
. . e
. . ti
. . sed
. . ciat
. . ad
. . ne
. . moe
. . omus
. . in se
. . si tac
. . ntisi
. . agrumque
. . aconui
. . retur eum
. . e solitos
. . inus. maiusve
. . ibus effereatis
. . veluti post moe
. . tro muris vrbis

PAVL. *Prosita*, proposita.

FEST. *Prospera*. . . .
. . ne declina
. . cta syllaba
. . vt ait L. Cinc
. . familiæ pur

Prospices, prospice.

PAVL. *Prosumia*, genus nauigij speculatorium paruum.

Protelare, longe propellere: ex Græco videlicet τῆλε, quod significat longe.

FEST. . . lare dicitur longe pro
. . est τῆλε & signi

PAVL. *Protinam*, protinus. Terentius: Protinam coniiciam me in pedes.

Prouinciæ appellantur, quod populus Romanus eas prouicit, id est ante vicit.

FEST. *Prouorsum*, fulgur appellatur, quod ignoratur noctu, an interdiu sit factum, itaque Ioui Fulguri, & Summano fit, quod diurna Iouis, Nocturna Summani fulgura habentur.

PAVL. *Prox*, bona vox, velut quidam putant, significare videtur. vt ait Labeo de iure pontificio libro vndecimo.

Prox, bona vox, vt existimo, quasi proba vox.

Prugnum, pro priuignum.

Pruina, dicta, quod fruges, ac virgulta perurat.

Pube præsente est populo præsente *συνωδοχιῶν*: ab iis, qui puberes sunt, omnem populum significans.

FEST. . se . . . .
. ab . . .
. can . . .

PAVL. *Pubes*, adulescens, quinetiam plurium numerus eiusdem ætatis.

Pubes, adulescens . . .
. . catur

. . catur. cui contrarium . . .
. . . . dici solet. . . . .

Pubes &, qui pubem generare potest. is incipit esse a quattuordecim annis, femina a duodecim *viripotens*, siue pariens, vt quidam putant.

PAVL. *Pubes puer*, qui iam generare potest. is incipit esse ab annis quatuordecim, femina viripotens a duodecim.

FEST. *Publica pondera* . . . .
. . . . ex ea causa. Iunius in . . .
. . t, quod duo Silli P. & M. Tribuni PL. rogarint his verbis: *Ex ponderibus publicis, quibus hac tempestate populus oetier. qui solet, uti coaequatur sedulum, ut hi quadrantal vini octoginta pondo siet. congius vini decem P. IS. Sex Sextarii congius siet vini duodequinquaginta sextarii quadrātal siet vini. Sextarius aequus aequo cū librario siet. ex de quinque librae in modio sient. siquis magistratus aduersus hac D. M. pōdera, modiósque, vasaq; publica, modica, minora maiora ve faxit, iussit ve re fieri, dolū ve adduit, quod ea fiant, eum quis volet magistratus multaretur, dum minore patris familias taxat, liceto, sive quis in sacrum iudicare voluerit, liceto.*

PAVL. *Publica sacra*, quae publico sumptu pro populo fiunt, quaeque pro montibus, pagis, curiis, sacellis. at priuata, quae pro singulis hominibus, familiis, gentibus fiunt.

FEST. *Publica sacra*, quae pro populo fiebant: priuata quae pro singulis hominibus, & familiis appellabant.

Publicius cliuus appellatur, quem duo fratres L. M Publicii Malleol. Aediles Curules pecuarios condemnatis ex pecunia, quam ceperant munierunt. vt in Auentinum vehiculi Velia venire possit.

Pudicitiae signum in foro boario est, vbi familia naacdisset Herculis. eam quidam Fortunae esse existimant. Item via Latina ad milliarium illi fortunae muliebris, nefas est attingi nisi ab ea quae semel nupsit.

PAVL. *Pudicitiae* signum Romae colebatur, quod nefas erat attingi, nisi ab ea, quae semel nupsisset.

Puelli, pueri per deminutionem. Ennius: Poeni soliti suos sacrificare puellos.

FEST. *Puelli* per deminutionem a pueris dicti sunt. Itaque & Ennius ait: Poeni soliti suos sacrificare puellos. & Lucilius: cumque hic tā formos . s homo, ac te dignus puellus. & Plautus: Olim huic puello sese venum ducier.

Puerrim . . . itur Atta
. . . . versibus docet .
. . . signum ad Salinas . .
. . signum allatum . .
. quod sunt cona . . .

nemo vnquam . . praeter
ipsum signum . . sub signo
ubierunt . . dunt si-
mul ut . . cie rexerunt
ad qui . . . .

Pugio dictus est, quod eo punctim pugnatur. PAVL.
. . no . . . FEST.
. . sue . . .
. . oque . . .
. . ma . . .

Pugnus a pūctione, id est percussione dicitur. PAVL.
. . . tione . . FEST.
. . . .

Puilia saxa esse ad portum, qui sit secundum Tiberim, ait Fabius picto; quem locum putat Labeo dici, vbi fuerit Ficana via Ostiensi ad lapidem vndecimum.

Pulcher bos appellatur ad eximiam pinguitudinem perductus.

Pulchralibus atque cupidiis idem in ea, quae est de fundo oleario.

PAVL. *Pulchralibus* pro pulchris.

Pullariam Plautus dixit manum dextram.

FEST. *Pullus* Iouis dicebatur Q. Fabius, cui Eburno cognomen erat propter candorem quod eius natis fulmine icta erat. Antiqui autem puerum, quem quis amabat, pullum eius dicebant.

PAVL. *Puer*, qui obscene ab aliquo amabatur, eius, a quo amatus esset, *pullus* vocabatur. vnde Q. Fabius, cui Eburno cognomen erat candorē, quod eius natis fulmine icta esset, pullus Iouis appellatus est.

Puls potissimum dabatur pullis in auspiciis, quia ex ea necesse erat aliquid decidere, quod *tripudium* faceret, idest terripauium. *pauire* enim ferire est. bonum enim augurium esse putabant. si pulli, per quos auspicabantur, comedissent, praesertim si eis edentibus aliquid ab ore decidisset. sin autem omnino non edissent, arbitrabantur periculum imminere.

FESTVS. *Puls* potissimum datur pullis in auspiciis, quia ex e . . . .
. . cesse . . . .
id est t . . nem .
. . non . . .
qui pa . . . tum ex .
. . . .

Punctariolas leuis pugnas appellat Cato in ea quam dixit de re Histriae militari.

PAVLVS. *Punctariolas* leues pugnas identidem ipse dixit.

Punici dicuntur non Poeni, quamuis a Phoenice sint oriundi.

FEST. . . . tur, non Poeni. quamuis .
. . antur, & Punicum bell .
lantur. nam quae soleb .
. . logam Ennius in Prae .
brariorum, qui eaq; fe .

lino etiam ipsi Gr . . .
gos philargyros . . .
rius apellari mu . . .
vox explanata non . . .
nomina etiam in vi . . .
dicimus tam hic lapis, qu . . .
cipia appellantur, quae . . .
nem rerum significant . . .
tempora personas recipi . . .
. . . . . .

Punicum quod appellatur genus . . .
. . latum . . .
quia i . . no . .
. . . sto . .

PAVLVS. *Punicum* genus libi translatū a Poenis. id etiam appellabant probum, quia erat ceteris suauissimum.

Pupinia tribus ab agro Pupinio.
. . . abagri nomin . .
FEST. . . Tusculum vrbem . .
. . minit inuictum . .
. . est.

PAVL. *Pura vestimēta* sacerdotes ad sacrificium habebant, id est non obsita, non fulgurita, non funesta, non maculam habentia.
FEST. . . fici . .
PAVL. . . . sit a . .
FESTVS. . . . ex h . .

Pure lautum, aqua pura lauatum.
. . . lau . .
. . . ite . . .
. . . in . .

Puri, probi, profani, sui auri dicitur in manuissione sacrorum causa. ex quibus *puri* significat, quod in vsu spurco non fuerit *probi*, quod recte excoctum, purgatumq; sit. *profani*, quod sacrum nō sit. & quod omni religione solutū sit *sui*, quod alienum nō sit.

Purime tetinero, purissime tenuero.
PAVL. . . . tissime tenuer . .
FEST. . . publicus est. vt . . .
. . et iure augurum . .
. . prodictio namq; prod . .
. . sens valet.

Puri menstrio esse dicuntur, qui sacrorū causa toto mense in caerimoniis sunt, id est puri sint certis rebus carendo.

PAVL. *Puteolos* dictos putant ab aquae calidae putore quidam a multitudine putearum earundem aquarum gratia factorum.
FEST. . . . aldae pu . . .
. . . ndem . . .
. . uer . . .
cum autem . . . . is
uio . . . . illos
. . . . . .

Puteum . . . .
inde . . . .

PAVL. *Puticuli* sunt appellati, quod vetustissimum genus sepulturae in puteis fuerit. & dicti puticuli, quia ibi cadauera putescerent.
FEST. . . . . pellatos . . .
. . . is fuerit . . .
. . . extra p . . .
. . . inde p . . .
. . . los Aelici . . .
. . . familias . . .
. . . vilia proiici . . .
. . . ea putesc. . . .

Putitum Plautus dixit, pro stulto.
. . . tio: est barbaro . .
PAVL. . . . at Hercule rit . . .
FEST. . . . millibus aeris gr . .
. . . seruos publicus PR . .
. . . xxx. cum eius famil. . .

PAVL. *Putus* antiqui dicebāt pro puro. vnde *putatae vites, & arbores*, quod decisis impedimentis remanerent putae. *aurum* quoque *putatū* dici solet id est expurgatū. & *ratio putata*, id est pura facta.

FESTVS. . . . antiquos . . .
. . . decisum est . . .
. . . nifici ait ne . . .
. . . in Alexandr . . .
. . . amidio purus p . .
. . . sycophanta est . .
. . . quo certior sc . .
. . . putarum dici sc . .
. . . ta, id est pura fact . .
. . . dibus retulit. . .
. . . . . aacum
. . . . . ulam su
. . . . . dicur sed
. . . . . ersus alta
. . . . . cina Iuno
. . . . . formon
. . tate . . .
. . se oste . . .
. . tonit . . .
. . picia . . .
. . terisque . . .
. . nanda iudicant pri . .
. . perae administratis v . .
. . stabiliantur Parilia se . .
. . . pa . .
. . . um in . .
. . . t suo videri ait po
. . . de cuius aere tute
. . . um triticum in commen
. . . quidam prolatum signifi
. . . optum, sed proprium ait
. . . tutum factum sit, cui
. . . re, cum praesertim aliud
. . . pantoleium appelletur
. . . no.
. . . stimant, quam
. . formulaque est . .
. . . istra vetus significa
Pu . . . curibus . .
. . plu . . .
. . . goue

. go ue . .
. rtis . .
. tium in . .
. atae . .
. rinalis . .
. ra ur . .
. es faci . .
. ecisti . .
. ait ob . .
. uum Faunum . .
. uit, & ex . .
. adfecit ue . .
. giuos Aeneam . .
. ciuitatem iunxit. .
P qu . .
iose . .
dem . .
deci . .
con. . .
ager. . .
eadem. . .
tera loc . .
fulgura. . .
quae erogatur . .
cari edictaque . .
in eodem libro . .
dixi existimat . .
salla in explana . .
ploratus. . .
sump. . .
sceri . .
uiri . .
con. . .
in eo . .
licto . .
istim . .
coniu . .
os au . .
nemo . .
dicant . .
tribus XXX . .
de capite ci . .
uetant XII . .
nesicos quinq. . .
nant, quia ipsi ind . .

Q

PAVL. QVadrantal vocabant antiqui, quam ex Graeco ἀμφορέα dicunt, quod vas pedis quadrati octo & quadraginta capit sextarios. Plautus in Curculione: Anus haec sitit. quantillum sitit? modica est, capit Quadrantal. & Cato contra Oppium: Vinum redemisti, praedia pro vini quadrantalibus sexaginta in publicum dedisti, vinum non dedisti.

Quadrata Roma in Palatio ante templum Apollinis dicitur, vbi posita sunt, quae solent boni ominis gratia in vrbe condenda adhiberi; quia saxo munitus est initio in speciem quadratam. eius loci Ennius meminit, cum ait: Et quis extiterat Romae regnare quadratae.

Quadruplatores dicebantur, qui eo quaestu se tuebantur, vt eas res persequerentur, quarum ex legibus quadrupli erat actio. PAVL.

. . . populo . . FEST.
. . ia ea. . . .
in legum . . . populi
do . . . .

Quadrurbem Athenas Attius appellauit, quod scilicet ex quattuor vrbibus in vnam domicilia contulerunt, Braurone, Eleusine, Pireaeo, Sunio.

Quaeso, vt significat idẽ quod rogo, ita quaesere ponitur ab antiquis pro quaerere, vt est apud Ennium libro secundo: Ostia munita est, idem loca nauibus pulchris Munda facit, nautisque mari quaesentibus vitam. & in Cresphonte: ducit me vxorem liberorum sibi quaesendum gratia. & in Andromeda: liberum quaesendum causa familiae matrem tuae.

Quaeso significat id, quod rogo, *Quaesere* tamen Ennius pro quaerere posuit. PAVL.

Quaestores . . . . . PAVL.
. . capitalibus vnde . .
. . cidi appellantur. .

Quamde pro quam vsos esse antiquos, cum multi veteres testimonio sunt, tum est Liuius in primo: Iuppiter, vt muro fretus magis quam de manus impe . . secundo. Quam de tuas omnes legiones, ac popularis. & Lucretius: Clarus ob obscuram linguam magis inter inanes Quamde grauis tergaios qui vera requirunt. FEST.

Quamde pro quam dicebant antiqui. PAVL.

Quam mox significat, quam cito, sed si per se ponas mox, significabit paullo post, vel postea. FEST.

Quando cum graui voce pronuntiatur, significat quod quoniam, & est coniunctio. quando acuto accentu, est temporis aduerbium. PAVL.

. . . nunc iatur, significat FEST.
. . . vt Plautus in Mae-
. . . mensam. quando edo, detergeo. & in Pseudolo: Dabo quando erit. Ducito, quando habebis. & Ennius libro sextodecimo: Nox quando mediis signis praecincta volabit. In duodecimo quidem cum C littera vltima scribitur, idemque significat.

Quãdo rex comitiauit fas, in fastis notari solet, & hoc videtur significare, quãdo rex sacrificulus diuinis reb. perfect. sin comitiũ venit. PAVL.

. . itia sic . . FEST.
. . i honorem . .
. . enstrui scrip .
. . Rege dicuntur . .
. . traditae sunt .
. . pars ante . .

. . posterior . . .
. si quis alius pro Rege . .
. tifex cum his dies . .

PAVL. *Quando stercus delatum fas*, eodem modo in fastis notatur dies, quo stercus purgatur ab aede Vestae.

FEST. . . rcus delatum fas, eo . .
. . es, qui talis est, vt . .
. . stercusque in aluum ca .
. . cum id factum sit . .
. . a.

Quartarios, appellabant antiqui muliones mercenarios, quod quartam partem quaestus capiebant. Lucilius: porro homines nequam malus vt quartarius cippos colligere omnes.

PAVL. *Quartarios*, appellabant muliones mercenarios, quod quartam partem capiebat quaestus.

Quatenus, significat qua fine: vt hactenus, hac fine. quatinus vero, quoniam, sed antiqui *quatenos* dicebant.

FEST. *Quatenus* significat quia fine, vt hactenus, hac fine. At quatinus, quoniam. Sed antiqui *quatenos* dicebant, vt Scipio Africanus in ea oratione, quam scripsit, postquam ex Africa rediit. Vti negotium natum erat; quatenos castra nostra ita munita erant, vt posses partem exercitus abducere.

Quatere, suspensum, & vicinum rei alicuius motum significat, non vt Verrius putat, ferire: cum id ipsum verbum *concutere* ex praepositione, quae est con, & quatere, sit compositum. *quassare* autem est saepe quatere.

PAVL. *Quatere*, suspensum, & vicinum rei alicuius motum significat, & interdum concutere. quin & id ipsum verbum *concutere* ex quatere sit compositum. *quassare* autem est saepe quatere.

FEST. *Quaxare*, ranae dicuntur cum vocē mittunt.

PAVLVS. *Quercus* dicitur, quod id genus arboris gnane sit, ac durum, tum etiam in ingentem euadat amplitudinem, *querqueram* etiam grauem, & magnam quidam putant dici.

FEST. *Querq.* . . .
nam quidam querc . . .
arboris cum gra . . .
ingentem euadat .
Opilius frigidam a . . .
tem. Santra eam ex G . . .
tem eiusmodi . . .
etiam carcerem Plau .
erat bilis querque .
iactans me vt feb . .
ter alibi querque . .

PAVL. *Querqueram*, frigidam cum tremore a Graeco *κάρκαρα* certum est dici vnde & carcer. Lucilius: Iactans me, vt febris querquera. & alibi. Querquera consequitur febris, capitisque dolore. Item Plautus: Is mihi erat *bilis querqueratus*.

Querquetulanae, dicebantur nymphae querqueto virescenti praesidentes.

Querquetulanae, vtrae putantur significari nymphae praesidentes querqueto virescenti, quod genus siluae indicant fuisse intra portam, quae ab eo dicta sit. *Querquetularia*. Sed feminas antiqui quas sciens dicimus, *viras* appellabant. vnde adhuc permanent *virgines & viragines*. FEST.

Querquetularia porta Romae dicta, quod querquetum intra muros vrbis iuxta se habuerit. PAVL.

Ques antiqui dixerunt: inde declinatum remanet datiuo casu, *quibus*; nā Qui adhuc. item Queis facit, vt isti istis, illi illis. FEST.

Quianam pro quare, & cur positum, & apud antiquos, vt Naeuium in carmine Punici belli: Summe deum regnator quianam genus isti. & in satyra: Quianam Saturnium populum pepulisti. & Ennius in libro septimo: Quianam dictis nostris sententia flexa est.

Quianam pro quare, & cur ponitur. Ennius: Quinam dictis nostris sententia flexa est. PAVL.

Quid nisi vsurpauisse antiquos testis est Afranius in Epistula: me auctore mater abstinebit: quid nisi? FEST.

Quietalus, ab antiquis dicebatur Orcus.

Qui hoc censetis, illuc transite, qui alia omnia in hanc partem his verbis praeit omnis videlicet causa, ne dicat, qui non censetis.

Quincentum & producta prima syllaba, & per C litterem vsurpant antiqui, quod postea leuius visum est, ita vt nunc dicimus pronunciari.

Quinquatrus, appellari quidam putant a numero dierum, qui fere his celebrantur: qui scilicet errant, tam Hercule, quam qui triduo Saturnalia, totidem diebus Compitalia. nam omnibus his singulis diebus fiunt sacra. forma autem vocabuli eius, exemplo multorum populorum Italicorum, enunciata est, quod post diem quintum Iduum est is dies festus, vt apud Tusculanos *Triatrus*, & *Sexatrus*, & *Septematrus*, & Faliscos *Decimatrus*. Mineruae autem dicatum eum diem existimant, quod eo die aedis eius in Auentino consecrata est.

Quinquatrus, festiuus dies dictus, quod post diē quintā Iduum celebraretur, vt *triatrus*, & *sexatrus*, & *septimatrus*, & *decimatrus*. PAVL.

Quinque genera signorum obseruant augures, ex caelo, ex auibus, ex tripudiis, ex quadrupedibus, ex diris.

Quinq. . . . . .
augure pui, e. . . . . FEST.
ex qua-

ex quadrupedibus, ex d …

Quinquertium vocabant antiqui, quem Graeci πένταθλον, vt indicat versus hic: Omnis aequalis vincebat quinquertio. Liuius quoque ipsos athletas sic nominat. Quinquertiones praeco in medium vocat.

FEST. *Quinq.* …
bantur, qui lustrum con …
… ati caeptos.

PAVLVS. *Quinquertium* Graeci vocant πένταθλον, quo die quinque genera artium ludo exercebantur. ipsos quoque athletas Liuius quinquertiones appellat.

Quintana appellabatur porta in castris post praetorium, vbi rerum vtensilium forum fuit.

FEST. … tanam classem …
Rex distributa …
fecit, cum eas or …
sam de capite …
nihil praeter sch …
cilius sic meminit. quod …
adeptus.

PAVL. *Quintia* prata trans Tiberim a Quintio Cincinnato, cuius fuerant, dicta sunt.

FEST. *Qui* … fil …
ag … sen
cin … riu
pec … sis
uos … quod eo
appel … est li
luperci …
Romuli …
& Quincti …
quorum nu …
uoris gratia

Quintipor seruile nomen frequens apud antiquos erat, a praenomine domini ductum, vt *Marcipor, Gaipor.* quamuis sint, qui a numero natorum ex ancilla quinto loco dictum putent.

PAVLVS. *Quintipor* seruile nomen frequens apud antiquos, a praenomine domini dictum, vt *Marcipor,* scilicet a Quinto, & Marco.

FEST. *Qui patres, qui conscripti* vocati sunt in curiā. quo tempore Regibus vrbe expulsis, P. Valerius Consul propter inopiam patriciorum ex plebe adlegit in numerum senatorum centum & sexaginta & quattuor, vt expleret numerum senatorum trecentorum. & duo genera appellaret esse.

Quippe significare quidni, testimonio est Ennius libro XL. Quippe solent reges omnes in rebus secundis. Idem libro XVI. Quippe vetusta virûm non est satis bella moueri. Item alij complures.

PAVL. *Quippe* significat quidni.

FEST. *Quirina* tribus à Cnrensibus Sabinis appellationem videtur traxisse.

Quirinalia mense Februario dies, quo *Quirini* fiunt sacra. idem stultorum feriae appellantur. (ante quam in eum commigrar en fere Sabini Curibus venientes post foedus inter Romulum, & Tatium) quod quidem suorum fornacalium sacrorum cognominant, eo potissimum rem diuinam faciunt.

PAVL. *Quirinalia dies,* quo Quirino fiebant sacra. eadem & stultorum feriae sunt appellata.

Quirinalis collis dictus est, quia in eum commigrauerunt Sabini Curibus venientes. quamuis alij a templo Quirini dictum putent.

FEST. *Quirinalis collis,* qui nunc dicitur, olim Agonus appellabatur ante, quam in eum commigrarent (fere) Sabini Curibus venientes post foedus inter Romulum, & Tatium ictum, a quo hanc appellationem sortitus est: quamuis existiment quidam, quod in eo factum sit templum Quirino ita dictum.

PAVL. *Quirinalis* porta dicta, siue quod ea in collem Quirinalem itur, siue quod proxime eam est Quirini sacellum.

FEST. … illa
… ua eo
… Quiri
… aut le
… itum autem
… tio ita con
… ia, si id suffra
… in Santra pro
… llis est, porta
… ellant, siue quod
… quod proxime eam sacel
… vsurpatio facta
… positum est, qui
… dete fertur.

Qui …
… aqua & vino …
… tamen quid in curiis …
… his ei sacra fiant …
… atur. ab eiusdem autem …
… n Curres Sabinae …
… armis erat potens …
… uli singulare vsur. …
… o est praeco, qui in funeris …
illius *Quirus leto datus.* Quirites autem dicti post foedus a Romulo & Tatio percussum, communionem, & societatem populi factam indicant.

Quiritium fossae dicuntur, quibus Ancus Marcius circumdedit vrbem, quam secundum ostium Tiberis posuit, ex quo etiam *Ostiam* & quia populi opera eas fecerat, appellauit Quiritium.

PAVLVS. *Quiritium* fossae dictae, quod eas Ancus Marcius, cum vrbem circumdedit, Quiritium opera fecit.

Quispiam significat aliquem. sed vnde sequens pars eius vsurpari coeperit, inue-

niri non potest.

FESTVS. *Quispiam* quin significet aliquis, & quaepiã, aliquae, simul, terque alia eiusdem generis, vt dubium non est, ita vnde sequens pars eius coeperit, inueniri non potest.

Quisquiliae dici putantur, quidquid ex arboribus minutis surculorum, foliorum ve cadit, velut quidquid cadit. Caecilius: Quisquilias volantis venti spolia memoranti modo. & Nouius in Togularia: abi deturbate saxo, homo non quisquiliae, quid est?

PAVL. *Quisquiliae* putantur dici quidquid ex arboribus minutis surculorum, foliorumque cadit, velut quidquid cadit.

Quod significat etiam aliquid, praeterquam quod in vsu fere est, & Graeci dicunt τι.

FEST. . etiam aliquid, praeter . .
. dicunt τι.
Quoniam significat . . .
apud antiquos . . .
cet de causaq . . .
qui significationem . . .

PAVL. *Quoniam* significat non solum id, quod quia, sed etiam id, quod postquam. hac de causa, quod Graecum ἐπεὶ vtriusque significationem obtinet.

FEST. *Quot serui, tot hostes*, in prouerbio est. de quo Sinnius Capito existimant errorem hominibus interuenisse praepostere plurimis enuntiantibus. vero enim similius esse dictum initio, Quot hostes, tot serui. tot captiui fere ad seruitutem adducebantur. vnde etiam mancipia, nec san . . .
ser . . . .
epti . . . .
roti . . . .
gia . . . .
turbat . . .
sent . . . .
uncia . . . .
Sinni . . . .
vt peri . . . .
nifica . . . .
omnibus . . . .
cillae . . . .
. omnis vo . . .
. me part . . .
. gula sed u . . .
. saltius fixa . . .
. ferendum qui . . .

R

PAVL. R Pro S littera saepe antiqui posuerunt, vt *maiosibus, meliosibus, lasibus, fesiis*, pro maioribus, melioribus, laribus, feriis.

FEST. R duobus in compluribus orationibus, cum de actis disseritur etiam perscribi solet, id est rationum relatarum, quod iis tabulis docentur iudices, quae publicae data, atque accepta sint.

Rabidus a rabie, qui morbus caninus est. PAVL.

R . . . .
Catullu . . . . FEST.
li rabidu . . . .

Rabula dicitur in multis intentus negotiis, paratusque ad radendum quid, auferendumque. vel quia est in negotiis agendis acrior, quasi rabiosus, PAVLVS.

. dicitur in multis intus ne . . FEST.
. dendum quid, auferund . .
. quia acrior sit in nego . .
. . . . . .

Radere g . . . .
lege XII id est vnguib. . .

Rapi simulatur virgo ex gremio matris, aut si ea non est, ex proxima necessitudine, cum ad virum trahitur. quod videlicet ea res feliciter Romulo cessit.

Rapi solet fax, qua praelucente noua nupta deducta est: ab vtrisque amicis, ne aut vxor eam sub lecto viri ea nocte ponat, aut vir in sepulchro comburendam curet, quo vtroque mors propinqua alterius vtrius captari putatur.

Rasores fidicines dicti, quia videntur chordas ictu radere. PAVL.

FESTVS. . . abant . . .
. . dentur, quia . .
. . artifi . . . .

Rates vocant tigna colligata, quae per aquam aguntur, quo vocabulo interdum etiam naues significantur. PAVL.

Rate . . . . FESTVS.
. quae per aquam agan . .
. interdum etiam na . .
. Afranius in Epistula . .
. culsam ratem. ite . .
. ficarint etiam re . .
. lemo. atque ego reper . .
. & alio loco Sed iam pro . .
. tes salum.

Ratissima quoque ab iis, quae rata dicimus. vnde etiam rationes dictae. Cato in Q. Thermum erga rempublicam multa beneficia ratissima, atque gratissima. PAVL.

Ratissima quoque ab iis, quae dicimus rata. vnde etiam rationes dictae.

Ratitum quadrantem dictum putant, quod in eo, & triente ratis fuerit effigies, vt nauis in asse.

. Tarqui . . . FEST.
. . et Oppius . .
. . in eo & tri . .
. . t nauis in as . .
. . quoque ratitum . .
ratiti Antonius . . .
trientes putat . . .
is assis sit, quin . . .
nulla sit, sed se . . .
tans, nec hac re ra . . .

. na.ac legionum vnam . .
. gnificat, quod hi pe . .
, ratio cum his putaretur .
. ffent.

Ratumena porta a nomine eius appellata est, qui ludicro certamine quadrigis victor Etrusci generis. iuuenis Veiis consternatis quis excussus Romae periit: qui equi feruntur non ante constitisse, quam peruenirent in Capitolium, conspectamque fictilium quadrigarum, quae erant in fastigio Iouis templi, quas faciendas locauerant Romani Veienti cuidam artis figulinae prudenti, quae bello sunt reciperatae: quia in formae adeo creuerant, vt eximi nequirent. idque prodigium portendere videbatur, in qua ciuitate eae fuissent, omnium ea futuram potentissimam.

PAVL. *Ratumena porta* a nomine cuiusdam aurigae sic appellata.

FEST. *Ratus sum*, significat putaui, item ratus, certus, & firmus.

Ratus sum, significat putaui, sed alioqui pro firmo, certo ponitur ratus, & ratū Ennius: Occiduntur, vbi potitur ratus Romulus praedam. & Attius in Menalippo: neque ratum est, quod dicas, neque quae agitas, dicendi est locus.

PAVL. *Raua* vox rauca, & parum liquida, proxime canum latratum sonans. vnde etiam causidicus pugnaciter loquens *rabula*.

FEST. . uocem . . .
. parum . . . .
. autem .
. loquen .
. Lucilium . . .
. traui . . .
. elli, nisi .
. lautum, qui . .
. poscamus quod .
. . bi ex pu ga . .
. rauium . . .

PAVL. *Raui coloris* appellantur, qui sunt inter flauos & caesios, quos Plautus appellat *rauistellos*, Quisnam quit, haec mulier, & ille rauistellus, qui venit?

FEST. . appellant . . .
. rauo sub con . .
. quod genus homin . .
. sed quis haec est . .
. uenit . . .

Rauillae à rauis oculis. quemadmodum a caesiis *caesullae*.

Rauim anti . . .
. Plautus. Vbi si quid pos . .
. am item experturaui her . .
. em & in Artemone, & . .
. in Hypobolimeao. Prius . .
. n tam feceris.

PAVL. *Rauim* dicebant pro raucitate. vnde & verbum rauio, rauis.

FEST. *Rancos* appella . .
ab ariditate . . .
earum aristae in sp . . .
menta raua appell .
docet.

Reapse est re ipsa. Pacuuius in Armorum iudicio: Si non est ingratum reapse, quid feci bene.

Recellere, reclinare, & excellere, in altum extollere.

Recepticium seruum, Cato in suasione legis Voconiae cum ait, significat, qui ob vitium redhibitus sit. Vbi irata facta est, seruum recepticium sectari, atque flagitare virum iubet.

PAVL. *Receptitius seruus* est, qui ob vitium redhibitus est.

FEST. *Receptus mos* est, quem sua sponte ciuitas alienum ad ciuit.

Recinium, omne vestimentum quadratum ij, qui XII. interpretati sunt, esse dixerunt virilem togam qua mulieres vtebantur, praetextā clauo purpureo. vnde *reciniati* mimi planipedes quam rem diligentes exsequitur Santra libro secundo de antiquitate verborum.

PAVLVS. *Recinium*, omne vestimentum quadratum vnde *reciniati* mimi.

Reciperatio est, cum inter ciuitates peregrinas lex conuenit, vt res priuatae reddantur singulis, recuperenturque.

FEST. *Reciperatio* est, vt ait Gallus Aelius, cum inter populum, & reges, nationesque, & ciuitates peregrinas lex conuenit: quomodo per reciperatores reddantur res, reciperenturque, resque priuatas inter se persequantur.

Recipie apud Catonem pro recipiam, vt alia eiusmodi complura.

PAVL. *Recipie*, recipiam.

Reciprocare pro vltro, citroque poscere. vnde eque gremiis sublectare, ac figere.

FEST. *Reciprocare* pro vltro, citroque poscere vsi sunt antiqui, quia *procare* est poscere. Pacuuius in Teucro: Rapido, reciproco, perci o, angusto, citare, rectem, reciprocare. vnde eque gremiis subiectare, adfigere. Plautus in Astraba. quasi tollenono, aut pilum graecum reciproces plana via.

Reconductae fecerit, & condere vrbem facere, aedificare, vt Cincius testatur in libro de verbis priscis.

PAVL. *Rectae* appellantur vestimenta virilia, quae patres liberis suis conficienda curant ominis causa ita vsurpata, quod astantibus & in altitudine texuntur.

Rectae appellantur vestimenta virilia, quae astantibus, & in altitudinem texuntur.

FEST. *Recto fronte* ceteros sequi si norit. Cato

in dissertatione consulatus. antiquae id cōsuetudine fuit, vt cum ait Ennius quoque, *a stirpe supremo.* & *ilia dia nepos.* & *lupus feta* &, *nulla metus.* & iam in commentariis sacrorum pontificalium frequenter est *hic ouis*, & *hac agnus*, ac *porcus.* quae non vt vitia, sed vt antiquam cōsuetudinem testantia debemus accipere.

Redantruare dicitur in Saliorum exultationibus, cum praesul *ampiruauit*, quod est motus edidit. ei referuntur inuicem iidem motus Lucilius: praesul vt ampiruet, inde volgus redamplauit. At Pacuuius, promerenda gratia Simul, cum videam Graios nihil mediocriter Redantruare opibusque summis persequi.

Redarguisse per E litteram Scipio Africanus Pauli filius dicitur enūtiasse, vt idem etiam *pertisum*, cuius meminit Lucilius, cum ait: quo facetior videare, & scire plusquam ceteri, pertisum hominem, non pertaesum dicere ferunt, nam genus.

Redemptitauere item, vt clamitauere, Cato (idem) in ea, qua egit de signis, & tabulis honorem temptauere ait, malefacta benefactis non redemptitauere.

PAVL. *Redemptitauere*, vt domitauere.

FESTVS. *Redemptores* proprie, atque antiqua consuetudine dicebantur, qui cum quid publice faciendum, aut praebendum conduxerant effecerantque: tum demum pecunias accipiebant. nam antiquitus *emere* pro accipere ponebatur. At ij nunc dicuntur redemptores, qui quid conduxerunt praebendum vtendumque.

Redhostire, referre gratiam. Naeuius in Lupo: vel Veiens regem salutat iube Albanum milium comitem senem sapientem. contra redhostis Menalus & Attius in Amphitryone: Cedo ecquid te redhostirum, cum meassem obiectet facilius. Nam & *hostire* pro aequare posuerunt. Ennius in Cresphonte: audis, atque auditis *hostimentum* adiungito. & in Hectoris lytris. Quae mea cominus machaera, atque hasta hospius manu. & Pacuuius in Teucro: nisi coerceo proteruitates, atque hostio ferociam.

PAVL. *Redhostire* est gratiam referre. nam & *hostire* pro aequare posuerunt.

FEST. *Redhibitur* tum id proprie dicitur quod redditum est, improbatumque, & qui dedit, idemque rursus coactus est habere id, quod ante habuit.

PAVL. *Rediculi* fanum extra portam Capenam fuit, quia accedens ad vrbem Hannibal ex eo loco redierit quibusdam perterritus visis.

FEST. . . Capenam Cornifi . .
. . propterea apel

. . vrbem Hannibal . . .
. . dam visis perterritus.

Redimiculum vocant mulieres catellam, qua maxime vtuntur ornatus causa.

PAVLVS. *Redinunt*, redeunt.

FESTVS. . Ennius . . .
. inunt in . . .
. eunt feri . . .

Rediuiam quidam, alij *reluuium* appellant, cum circa vnguis cutis se resoluit, quia *luere* est soluere. Titinius in Setina: lassitudo conseruum rediuiae, flagri: & Liuius: scabra in regendo, rediuiosaue offendens.

PAVL. *Rediuia* siue *reluuium* dicitur, cum circa vngues cutis se soluit, quia luere est soluere.

Rediuiuum est ex vetusto renouatum.

FEST. *Rediuiuum* est ex vetusto renouatum. Cicero libro primo in Verrem: vtrum existimatis minus operis esse vnam columnam efficere ab integra nouam nullo lapide rediuiuo.

Referri diem prodictam, id est anteferri religiosum est, vt ait Veranius in eo, qui est auspiciorum de comitiis, idque exemplo comprobat L. Iulij, & P. Licinij Censorum qui id fecerunt sine vllo decreto augurum, & ob id lustrum parum felix fuerit.

Refert cum dicimus, errare nos ait Verrius, esse enim rectum rei fert: datiuo scilicet, non ablatiuo casu. sed esse iam vsu possessum.

Refriua faba dicitur, vt ait Cincius quoque quae ad sacrificium referri solet domum ex segete auspicij causa, quasi reuocent fruges, vt domum datantes reuictico ad rem diuinam faciendam. Aelius dubitat, an ea sit, quae prolata in segetem, domum referatur, an quae refrigatur, quod est torrentur: sed opinionem Cincij adiuuat, quod in sacrificiis publicis, cum puls fabata diis datur, nominatur refriua.

PAVL. *Refriua* dicebant, quae ex segete causa auspicij domum ad sacrificium referebant.

Refutare, redarguere, compositum a fando, versa A littera in V.

FEST. R. . re Pacuuius in Hemi
. . quas gloria et
. . rietas humana
. . littera in V tam
. . recludere

PAVL. *Regale* est dignum rege.

FESTVS. . . gnum Rege.

Regalia extra appellantur, quae potentibus inspectatum honorem pollicentur, priuatis & humilioribus hereditates, filiofamiliae dominationem.

Regia, domus, vbi Rex habitat.

PAVL. . alioqui regiae se .

FESTVS.

Regifscit

Regiescit cum dixit . . . .
. uersu vix super . . .
. e misero mihi, ae . . .
. de etiam glires dicti videntur, quibus corpus pinguitudine adcrescit.

PAVL. *Regiescit* apud Plautum significat crescit.

Regifugium sacrum dicebant, quo die Rex Tarquinius fugerit e Roma.

FEST. . . VI kal . .
. . us, quia . .
. . quod sal. . .
. . et Tul . .
. . t Salios . .
. . ficium in . .
. . ouerit . .
. . ales no. . .
. . ando Rex. . .
. . at. his . .
. . nec in . .
. . truria . .
. . kal. Iuniis . .
. . legi debet cum . .
. . ne fasto fastus . .
. . quod in fanum a Pon . .
. . ant. quod in ea sa. . .
. . ita vsurpari . .
. . uae fiunt fori co . .
. . ciuitate aliquem . .
. . iestate, sed non . .
. . um, qui homini tales . .
. . pt . s fulguris fit.

Regillis, tunicis albis, & reticulis luteis vtrisque . ctis textis susum versum a stantibus pridie nuptiarum diem virginis indutae cubitum ibant omnis causa, vt etiam in togis virilibus dandis obseruari solet.

Regimen pro regimento vsurpant poetae Ennius libro sextodecimo: Primus senex Bradyn (in) regimen, bellique peritus.

Regium est . . .
. ut seruus . .
. Numae Pompilij . .
. gnum Rege . .
. appellat Enni . .
. os Graij memo . .
. ngua longos per . .
. H. spani, non Ro . .
. cum Romulus ut . .
. inae locutus fit . .
. gentis fuerit . .
. none mutata. . .
. icat origo eius . .
. surpatio.

PAVL. *Regium* est, quod aut est, aut fuit regis.

FEST. *Relegati* dicuntur proprie, quibus ignominiae, aut poenae causa necesse est ab vrbe Roma, aliove quo loco abesse lege, Senatusque consulto, aut edicto magistratus, vt etiam Aelius Gallus indicat.

Religioni est quibusdam porta Carmentali egredi, & in aede Iani, quae est extra eam, senatum habere: quod ea egressi sex & trecenti Fabij apud Cremeram omnes interfecti sunt, cum in aede Iani Senatus consultum factum esset, vti proficiscerentur.

Religionis praecipue habetur Censo.
. Varro exe. . . .
. or cum M . . .
. admodum . . .
. dicia cum . . .
. quae in pr . . .
. re homin . . .
. iudicium su . . .
. inius Q. F. . . .
. a miserat . . .
. bum ocul . . .
. libri Sibyll . . .
. blicae supp . . .
. TI. Sempron . . .
. fideles labefa . . .
. cum esset Aed . . .
. condempnat . . .
. coerant conde . . .
. L. Aemili Paulli e . . .
. fuit, laborauit . . .
. amissione capi . . .
. et P. Corneli Sc . . .
. opilius post cons . . .
. fuit, vadatus . . .
. constat M. Val . . .
. ginus Censores . . .
. tia fuerat famosi . . .
. in capitolio in ara . . .
. fico nata fuerat . . .
. tam ficum, infamesq; . . .
. ullo pudicitiae resp. . . .
. L. Corneli Lentuli, C . . .
. Lentulus iudicio pu . . .
. fuerat. plurimi itaq; . . .
. . Mammi . .
. . ae in agen . .
. . soluta poe . .
. . ueritate . .
. . & Q Fului No . .
. . ci fuit no . .
. . triburis notis . .
. . cili Metelli . .
. . natus ad sum . .
. . tres. & eo lu . .
. . claritatem . .

Religiosi dicuntur, qui faciendarum, praetermittendarumque rerum diuinarum secundum morem ciuitatis dilectum habent, nec se superstitionibus implicant.

Religiosum, ac sacrum est, vt templa omnia, atque aedes, quae etiam sacratae dicuntur, ad quod per se religiosum est, non vti
. . quod ea non . .
. . . .

Religiosus est non modo deorũ sanctitatẽ ma-

gni aestimans, sed etiam officiosus aduersus homines. *Dies* autem *religiosi*, quibus, nisi quod necesse est, nefas habetur facere. quales sunt sex & triginta atri, qui appellantur, & Alliensis atque ij quibus mundus patet. Esse, Gallus Alius, quod homini ita facere non liceat, vt si id faciat, contra deorum voluntatem videatur facere. quo in genere sunt haec: in aedem Bonae deae virum introire: aduersus mystica legem ad populum ferre: die nefasto apud Praetorem lege agere. Inter sacrum autem, & sanctum, & religiosum differentias bellissime refert. *Sacrum aedificium*, consecratum deo. *Sanctum murum*, qui sit circum oppidum. *Religiosum sepulcrum*, vbi mortuus sepultus, aut humatus sit, satis constare ait. Sed ita portione quadam, & temporibus eadem videri posse. Siquidem quod *sacrum est*, idem lege, aut, instituto maiorum sanctum esse putant, violari id sine poena non possit. Idem *religiosum* quoque esse, (qui non iam sit aliquid, quod ibi homini facere non liceat: quod si faciat aduersus deorum voluntatem videatur facere. Similiter de muro, & sepulchro debere obseruari, vt eadem. & sacra & sancta, & religiosa fiant, sed quo modo quod supra expositum est, cum de sacro diximus.

Reluere, resoluere, repignerare. Caecilius in Carine: vt aurum, & vestē, quod matris fuit, Reluat, quod viua ipsi opposuit pignori.

PAVL. *Reluere*, soluere, repignerare.

FESTVS. *Remancipatā* Gallus Aelius esse ait, quae mācipata sit ab eo, cui in manum conuenerit.

Remant, re etant. Ennius libro primo: desunt riuos, camposque remant.

PAVL. *Remant*, repetant. Ennius, Riuos, camposque remant.

Remeare, redire: vt comeare, vltro, citroque, ire vnde *commeatus dari* dicitur, id est tempus, quo ire, & redire commode possit.

FEST. *Remeare*, redire: vt commeare, vltro, citro ire. vnde commeatus dari dicitur, id est, tempus, quo ire, redireque possit. Afranius (vt in emancipato vetuit me sine mercede prorsum paucius remeare in ludum.

Remeligines, & remora ea morando dictae sunt a Plauto in patina. Nam quid illae nunc tam diu intus remorantur remeligines? Ab Afranio in Prodito. Remeligo a lauibus missa sum, hanc, quae cursum cohi. .

. . non ma . .
. . in no . . .
. . aequ su . .
. . publi . . .
. . in eo, quod . .

PAVL. *Remeligenes*, & *remorae* a morando dictae Plautus: Quid illaenunc tam diuinitus remorantur remeligenes? & Lucilius: Quaenam vox ex te resonans meo gradu remoram facit?

FESTVS. *Remillum* dicitur, quasi repandum.

Re . . .
Lucilius suda . .
remelium & Afra . .
xendice pergam . . .

Remissio . . visus est in
. . . iubetur, quod
. . . tum est exer-
. . . ut cum opus sit
. . . in perpetuum
. . . untur, vt ait
. . . cio, quas po
. . . cures habitae
. . . esse ait Antis-
. . . oque lege signi-
. . . ando dicitur, vt
. . . offic o augu-
. . . in consilio fa-
. . . let loco pull.s
. . . um facit auspi-
. . . elit intra prome-
. . . plo consistit.

PAVL. *Remorbescat*, in morbum recidat.

FESTVS. morbe cat. En . .
bum recidat.

PAVL. *Remores* aues in auspicio dicuntur, quae acturum aliquid remorari compellunt.

FESTVS. . . item inu .
. . remor

PAVL. *Remulco* est, cum scaphae remis nauis magna trahitur.

FEST. . . atra . .
. . ficat

PAVL. *Remurinus* ager dictus, quia possessus est a Remo. & habitatio Remi *Remona*. sed & locus in summo Auentino *Remoria* dicitur, vbi Remus de vrbe condenda fuerat auspicatus.

FEST. . dictus .
. remu . .
. nun ei .
. tatam a .
. de vrb .
. rum quu .
. testis e . .

PAVLVS. *Renanciscitur* significat reprehendit. vnde adhuc nos dicimus *nanciscitur*, & *nactus*, id est, adeptus.

FEST. *Rena* . . .
nificare ait rep .
dicimus nanciscitur

Renouatiuum fulgur vocatur, cum ex aliquo fulgure functio fieri coepit, si factum est simile fulgur, quod idem significet.

. . existimo, & quaecu .
. . quorum palliua aucto .

PAVLVS. *Reor*, existimo, & quaecunque ab eo declinantur.

Repagula sunt, vt Verrius ait, quae patefaciundi gratia ita figuntur, vt ex contrario quae oppanguntur. Cicero in Verrem libro quarto: postea conuulsis repagulis, effractisque valuis demoliri signum, ac vectibus labefactari conantur. quae poetae interdum repages appellant.

Repagula sunt, quae patefaciendi gratia ita figuntur, vt e contrario oppanguntur. haec & *repages* dicuntur.

FEST. *Repanda* locantur Pompina flumin . . .
. . . ap . . .
. . . . . .

Repastinari ager is dicitur, vt Verrius existimat, cuius natura mutatur fodiendo cum aut siluester excodicatur, aut lapis mollitur frangendo, vt fiat pascui, vel pecoribus herba, vel hominibus satione. Cato in ea, quam scripsit de suis virtutibus contra Thermum: ego iam à principio in parsimonia, atque in duritia, atq; industria omnem adulescentiam meam abstinui, agro colendo, saxis Saxinis, silicibus repastinandis atque conserendis. Afranius in repudiato: Repastina serati senex fugis.

PAVL. *Repastinari* ager is dicitur, cuius natura fodiendo mutatur.

Repedare, recedere.

FEST. *Repedare*, recedere. Pacuuius, Paulum repedagnare a vestibulo gradum.

PAVLVS. *Repertum* dicitur, quasi repartum, & reparatum.

FEST. *Re* . . . . .
. quod amissum recipe . .
. reparatum . . .

Repotia postridie nuptias apud nouum maritum cenatur, quia quasi reficitur potatio. Pacuuius in Iliona: abeo depulsum mammam pedagogandum accipit appotalis liber.

PAVL. *Repotia* postridie nuptias apud nouum maritum cenatur, quia quasi reficitur potatio.

Repudium, quod fit ob rem pudendam, appellatum.

FEST. *Repudium* Verrius ait dictum, quod fit ob rem pudendam. Attius, Repudio eiecta ab Argis iamdudum exsulo.

Repulsior secunda conlatione dixit Cato in ea quæ est contra Cornelium apud populum: Nec quis incultior, religiosior, desertior, publicis negotiis repulsior.

PAVL. *Repulsior* Cato dixit comparatiue a repulso.

Reque eapse, re ipsa.

FEST. *Reque eapse*. Scipio Africanus Pauli filius, cum pro aede Castoris dixit, hac compositione vsus est. quibus de hominibus ego saepe, atque in multis locis opera, factis, consiliis, reque eapse (saepe) bene meritus siem,
. . . .

id est re ipsa.

Res comperendinata significat iudicium in diem tertium constitutum. PAVL.

. . ut . . . FEST.
. . iure . . .
. . ut . . .
. . ita . . .
. . um ob . . .
. . ror . . .
. . is con . . .
. . dicium . . .

Resecrare, res c . . .
rans populum co . . .
ut eo periculo . . .
stratus eum resecr . . .
se liberarent insi . . .
innocensque esset cau . . .
est, ne eidem iterum . . .
animaduertisti . . .
cumque comitia esse . . .

Resecrare, soluere religione. vtique cum reus populum comitiis orauerat per deos, vt eo periculo liberaretur, iubebat magistratus eum resecrare. Plautus: Resecroque mater, quod dudum obsecraueram. PAVL.

Reserari a sera dictum est. . . FEST.
. dici ab eo, quae de . .
. ine patefiant . .
. & declusa sunt re . .
. neque dicantur fustes . .
. foribus. Pacuuius in . .
. pandite valuas . .
. complectan . .

Reses, ignauus, quia residet. PAVLVS.

. residet. Atti . . FEST.
. residuos summ . .
. in rosa. praeterea . .
. pacuius in arm . .
. tuque te desider . .
. nos hic esse in . .

Residiare, saepe resilire. PAVL.

. . . sulta. . . FEST.

Resignare antiqui pro rescribere ponebant. vt adhuc *subsignare* dicimus pro subscribere. Cato de spoliis, ne figerentur, nisi quae de
ho . . .
. . re . .
. . nar . .
. . requi . .
. . alia a . .
. . quod in . .
. . reb . .
. . in di . .
. . tertium . .
. . ranorum . .
. . positi . .
. . uisi a . .
. . uocaba . .
. . cretum . .

Resignare antiqui dicebant pro rescribere, vt PAVL.

adhuc *subsignare* dicimus pro subscribere.

FEST. *Resignatum* aes dicitur militi, cum ob delictum aliquod tribuni militum, (ne stipendium ei detur,) in tabulas refertur. *resignare* enim antiqui pro scribere interdum ponebant.

PAVL. *Respersum* vinum dixerunt, quia vino sepulcrum spargebatur.

FEST. . . . gnificat .
. . . ouendia .
. . . spargebatur .
. . . o . .

Respicere autem & in auspicando, vnde quis auem, prospexit, cum eodem reuertitur.

Respici auis . . . . .
ficio quasi finis impe . .
comitia perfecta sumi . .
dotes suo more, alisq. . . .
adm lubi, in quo sacra fa . .
latoribus ingeniculato . .
vinum in caput infu . .
catione.

Respublicas multarum ciuitatum pluraliter dixit C. Gracchus in ea, quam conscripsit de lege P. Ennij, & peregrinis, cum ait: eae nationes, cum aliis rebus, per auaritiam atque stultitiam respublicas suas amiserunt.

Restat pro distat ait Ennius: ponere, cum is dicat, impetus, aut longe mediis regionibus restat.

PAVL. *Restat* Ennius posuit pro distat.

Restibilis ager fit, qui biennio continuo seritur farreo spico, id est aristato. quod ne fiat, solent, qui praedia locant, excipere.

FESTVS. . . dicitur qui bie. .
. . co, id est arist . .
. . cant excipe . .

Retiario pugnanti aduersus mirmillonem cantatur: *Non te peto, piscem peto. quid me fugis Galle?* quia mirmillonicum genus armaturae Gallicum est, ipsique mirmillones ante *Galli* appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat. Hoc autem genus pugnae institutum videtur à Pittaco vno ex septem sapientibus, qui aduersus Pittynonen dimicaturus propter controuersias finium, quae erant inter Atticos. & Mytilenaeos rete occulto lato impediuit Phrynonen. . . .

PAVL. *Retractare* est, rursus tractare.

FEST. . . . . . .

Retricibus cum ait Cato in ea, quam scripsit, cum edissereauit Fluuij Nobilioris Centuriam, significat aquam eo nomine, quae est supra viam Ardeatinam inter lapidem secundum, & tertium. qua irrigantur horti infra viam Ardeatinam. & Asinariam, vsque ad Latinam.

PAVL. *Retricibus* cum ait Cato, aquam eo nomine significat qua horti irrigantur.

Reus dictus est a re, quam promisit, ac debet. *Reus stipulando* est, qui stipulatur. *Reus promittendo* est, qui suo nomine alteri quid pro altero promisit.

FEST. *Reus* nunc dicitur, qui causam dicit: & item qui quid promisit, spopondit ve, ac debet. at Gallus Aelius libro secundo significationem verborum, quae ad ius pertinent, ait: *Reus* est, qui cum altero litem contestatam habet, siue is egit, siue cum eo actū est. *Reus stipulando* est idem qui astipulator dicitur. quippe suo nomine ab altero (qui stipulatus est. non is qui alteri adstipulatus est. *Reus promittendo* est, qui suo nomine alteri quid promisit, qui ve pro altero quid promisit. at Capito Ateius in eadem quidem opinione est; sed exemplo adiuuat interpretationem. Numa in secunda tabula secunda lege, in qua scriptum est: *Quid horum fuit vnum iudici arbitrove, reove, eo die deffensus esto.* nunc vterque actor, reusque in iudicio me vocatur. itemque accusator de vi accitur more vetere, & consuetudine antiqua.

Reus cum pro u . . .
nius in eo q . . .
cit pro se a . . .
to tuo vti . . .

PAVLVS. *Rhegium* appellatur id municipium, quod in freto Siciliae est, quoniam id a rumpendo dictum est.

FEST. . are oportere, ait Verrius, id municipium, quod in freto e regione Siciliae est, quoniam id dictum est a rumpendo, quod est Graece ῥαγῆναι eo quidem magis, quia in Gallia Cisalpina, vbi forum Lepidi fuerat, Regium vocatur.

Rhinocerotem quidam esse aiunt bouem Aegyptium.

Rhonde. Sicadionque, cum dixit Lucilius, quo nomina riparum posuit, tam infestum sibi corpus, & valetudinem referens, quam leuis, sed saluti nauigantium.

Rica est u . . . .
fimbriatum, purp . . .
palliolo, mitrave . .
existimat. Titi . .
sucida alba vestit . .
triplex, quod con . .
nuae patrimae in . .
cum lauetur aqua pe . .
leum.

PAVL. *Rica* est vestimentum quadratum fimbriatum purpureum, quo Flaminicae pro palliolo vtebantur. Alij dicunt, quod ex lana fiat succida alba, quod conficiunt virgines ingenuae patrimae, matrimae ciues, & inficiatur ceruleo colore.

Ricae, & riculae vocantur parua ricinia, vt pallio-

palliola ad vsum capitis facta.

FESTVS. *Ricae*, & riculae vocantur parua ricinia, vt palliola ad vsum capitis facta. Granius quidem ait esse muliebre cingulum capitis, quo pro vitta Flaminica redimiatur.

Rictus . . . . dici videntur, quia . . . contrariaque sint . . . regendo, vt commo . . . dictum videri po . . .

PAVLVS. *Rictus, rixae, rixiosae, ringitur*, dici videntur, quia in diuersum rumpantur, contrariaque sint recto, quod vocabulum dictum videtur a regendo.

FESTVS. *Rideo*, inquit Galba Canterio, prouerbiū est, quod Sinnius Capito ita interpretatur, nisi qui principio rei alicuius inchoatae desiciunt animo. Sulpicius Galba, cum in prouinciam exiens, ad porta ipsam canterium suum animaduertisset cecidisse, rideo, inquit, canteri te iam lassum esse, cum tam longum iter iturus, vix id sis ingressus.

Ridiculus, proprie dicitur, qui in rebus turpibus ridetur.

PAVLVS. *Ridiculus*, qui in rebus turpibus ridetur.

Rienes, antiqui vocabant *nefrundines*, quia Graeci eos νεφροὺς dicunt. Plautus: Glaber erat, tanquam rien.

FEST. *Rienes*, quos nunc vocamus, antiqui nefrundines appellabant. quia Graeci νεφροὺς eos vocant. Plautus in Satyrione: male tibi uenisse video, glaber erat tanquam rien.

Rigido . . . Ennius locatus videtur . . . u. est enim amanis no . . . re vsus est. & lib. ij . . . l caetula prata. Ce . . . & alibi inde parum . . . ulabant Parum insulam refert. item vnum vsurū surus ferre tamen defendere possunt furi autē sunt rustes. & ... surculi.

PAVL. *Rigidum*, & praeter modum frigidum significat, & durum.

FEST. . . . . ugido u . . . rigido . . . o ferro . . .

PAVL. *Rimari*, est valde quaerere, vt in rimis quoq;

FEST. . . . ri, quaer . . . qui re rima . . . Ennius lib. xi. . . . utrique.

Rituales, nominantur Etruscorū libri. in quibus perscriptum est, quo ritu condātur vrbes, arae, aedes sacrētur, qua sanctitate muri, quo iure portae, quo modo tribus, curiae, centuriae distribuantur, exercitus cōstituantur, ordinentur, ceteraque eiusmodi ad bellum, ac pacem pertinentia.

Ritus, est mos comprobatus in administrandis sacrificiis.

PAVLVS. *Ritus*, est mos, vel consuetudo. rite autem significat bene, ac recte.

FESTVS. *Rit* . . . ne . . . istic . . . teri . . . hon . . . iua . . . telo . . . alio . . . tionem . . . lorum . . . litum est . . . remo . . .

Riuus, vulgo appellatur tenuis fluor aquae, non spe, consiliove factus, verum naturali suo impetu. Sed ij ritui dicūtur, q manu facti sūt, siue super terrā fossa, siue supet specu cuius vocabuli origo ex Graeco pēdet.

PAVL. *Robigalia*, dies festus septimo Kalēdas Maias. quo Robigo deo suo, quem putabant rubiginem auertere, sacrificabant.

Robum, rubro colore, & quasi ruso significari, vt bouē quoque rustici appellant, manifestum est vnde materia; quae plurimas venas eius coloris habet, dicta est *robur*. hinc & homines valentes, & boni coloris, *robusti*. *robus* quoque in carcere dicitur is locus, quo praecipitatur maleficorum genus, quod ante arcis robusteis includebatur.

Rodus, vel raudus cum dicitur, res rudis, & imperfecta significatur. Hominem quoque imperitum rudem vocamus. *Rudentes* restes nauticae, & asini, cum vocem mittunt.

FEST. *Rodus*, vel *raudus* significat rem rudem, & imperfectam. nam saxum quoque *raudus* appellant poëtae, vt Attius in Menalippo, Constituit, cognouit, sensit, conlocat sese in locum Celsum, hinc manibus rapera raudus saxeum grandem, & grauem. & in Chrysippo. Neque quisquam a telis vacuus. Sed vti cuique obuiam fuerat, ferrum, alius saxum rodum. vulgus quidem in vsu habuit, non modo pro aere imperfecto, vt Lucilius, cum ait: plumbi paxillum rodus linique matexam. sed etiam pro signato, quia in mancipando cum dicitur, *rudusculo libram ferito*: asse tangitur libra. Cincius de verbis priscis sic ait: Quemadmodum omnis fere *materia* non deformata *rudis* appellatur, sicut *vestimentum rude*, non perpolitum: sic aes infectum *rudusculum* apud eadem Apollinis aes conflatum iacuit, id *adrudus* appellabant. in aestimatione censoria aes infectum *rudus* appellatur. *Rudiarij* ab eodem dicuntur, q. i saga noua poliunt Hominem imperitum rudem dicimus. *Rudentes* restes nauticae, & asini, cum voce mitunt.

PAVL. *Rodusculana* porta appellata, q rudis & impo-

lita sit relicta, vel raudo, id est aere vincta.

quod
FEST. aere
tatum
ncipa
eli
genus
enim.
natq
uene
us.M.
erio

PAVL. *Rogat*, est consulit populum, vel petit ab eo, vt id sciscat, quod ferat. vnde nos quoque in cõsuetudine habemus pro petere, & orare. Cato in dissuasione, ne lex Baebia derogaretur, ait: hoc potius agã, quod hic rogat.

Rogat, est consulit populum, vel petit ab eo, vt id sciscat, quod ferat.

Rogatio est, cũ populus consulitur de vno, pluribusve hominib. quòd nõ ad omnes pertineat; & de vna pluribusve rebus de quibus, nõ de omnib. sanciatur, nã ꝙ in omnes homines, resve populus sciuit, lex appellatur.

FEST. *Rogatio* est, cum populus consulitur de vno, pluribusve hominibus quod non ad omnis pertineat; & de vna pluribusve rebus, de quibus, non omnib. sanciatur. nam quod in omnes homines, resve populus sciuit, *lex* appellatur. Itaque Gallus Aelius ait, inter legem, & rogationem hoc interest, *rogatio* est genus legis, quae *lex* non continuo ea rogatio est (rogatio) non potest non esse lex, si modo iustis comitiis rogata est.

Romam appellatam esse Cephalon Gergithius, qui de aduentu Aeneae in Italiam videtur conscripsisse, ait ab homine quodam comitae Aeneae, cum enim occupato monte, qui nunc Palatinus dicitur, vrbem condidisse, atque eam Romam nominasse. ¶ Apollodorus in Euxenide ait Aenae, & Lauinia natos Mayllem. Mulum, Romumque atque ab Romo vrbi tractum nomen. ¶ Alcimus ait Tyrrhenia Aeneae natum filium Romulum fuisse, atque eo ortam Albam Aeneae neptem, cuius filius nomine Romus condiderit vrbem Romam. ¶ Antigonus Italicae historiae scriptor ait. Romum quendam nomine, Ioue conceptum vrbem condidisse in Palatio Romae, eique dedisse nomen. ¶ Historiae Cumanae compositor Athenis quosdam profectos Sicyonem, Thespiasque ex quibus porro ciuitatibus, ob inopiam domiciliorum, compluris profectos in exteras regiones, delatos in Italiam, eosque multo errore nominatos Aborigenes, quorum subiecti qui fuerint. Caeximparum viri, vnicarumque virium imperio montem Palatium, in quo frequentissimi consederint, appellauisse a viribus regentis *Valentiam*, quod nomen aduentu Euandri, Aeneaeque in Italiam cum magna Graece loquentium copia interpretatum, dici coeptum *Romam*. ¶ Agathocles Cyzicenarum rerum conscriptor ait, vaticinio Heleni impulsum Aeneam Italiam petiuisse portantem suam secum neptem, Ascanij filiam nomine Rhomam, eamque vt Italia sint Phryges potiti, & iis regionibus maximae, quae nunc sunt vicinae vrbi, primùm omnium consecrasse in Palatio fidei templum. in quo monte postea cum conderetur vrbs, visam esse iustam vocabuli Romae nominis causam, eamque priore, vnde ea locum dedicauisset fidei. ¶ Ait quidem Agathocles complures esse auctores, qui dicant Aeneam sepultum in vrbe Berecyntia proxime flumen Nolon, atque ex eius progenie quendam nomine Romum venisse in Italiam, & vrbem Romam nominatim condidisse. ¶ Callias Agathoclis Siculi qui res gestas conscripsit, arbitratur è manu Troianorum fugientium Ilio capto cuidam fuisse nomen Latino, eumque habuisse coniugem Romam, à quo vt Italia sit potitus, vrbem condiderit, quam Romam appellauisse. ¶ Lembus, qui appellatur, Heraclides, existimat reuertentibus ab Ilio Achiuis quosdam tempestate deiectos in Italiae regiones secutos Tiberis decursum peruenisse, vbi nunc sit Roma. ibique propter taedium nauigationis impulsas captiuas auctoritate virginis cuiusdam tempestiuae nomine Romes, incendisse classem, atque ab ea necessitate ibi manendi vrbem conditam ab his. & potissimum eius nomine eam appellatam, a cuius consilio eas sedes sibi firmauissent.

¶ Galatas scribit, cum post obitum Aeneae imperium Italiae peruenisset ad Latinum Telemachi, Circesque filium ex Romae suscepisset filios, Remum, Romulumque, vrbi que conditae in Palatio caussam fuisse appellandae potissimum.

Rom
is
ini
ex
Rom
lac
tos
pler
mito
pepe
dem.

. . deni . . .
. . atque . . .
. . mam . . .
. . omnes p . . .
. . nomin . . .
. . compressu. . . .
. . positos in . . .
. . mam mont . . .
. . sunt educ . . .
. . minari pot . . .
. . essent procreati . . .
. . rest tuisse reg . . .
. . per auguria decre . . .
. . naretque ac deorum . . .
. . mulum vrbem cond. . . .
. . potius quam Romu . . .
. . re vocabuli signi . . .
. . suae omina etur . . .

PAVLVS. *Romam* Romulus de suo nomine appellauit; sed ideo Romam, non Romulam, vt ampliore vocabuli significatu prosperiora patriae suae ominaretur.

FEST. *Romanam* portam vulgus appellat, vbi ex epistylio defluit aqua. qui locus ab antiquis appellari solitus est *statuas Cinciae*, quod in eo fuit sepulcrum eius familiae. sed porta Romana instituta est a Romulo . infimo cliuo Victoriae qui locus gradibus in quadram formatus est. appellata autem Romana a Sabinis praecipue, quod ea proximus aditus erat Romam.

PAVL. *Romana* porta apud Romam à Sabinis appellata est, quod per eam proximus eis aditus esset.

FEST. *Romanam* portam ante . . .
tatam ferunt, quae fuerit . . .
. . . . . .

Romani. . . . .
artificium . . . .
coeperunt . . . .
is ciuitatibus . . . .
omnes. qui nunc . . . .
sunt institu . . . .
manos, alij aiunt . . . .
magnae ac po . . . .
in conferendis . . . .
ros Romanos alij . . . .
os equitando iactu . . . .
parilibus, paribusque etiam . . .
ludentibus fierent.

PAVLVS. *Romulia* tribus dicta, quod ex eo agro censebatur, quem Romulus ceperat ex Veientibus.

FEST. . latam Terentius quidem
. deinde detortam voc. . .
. credibile, ceterum caus . .
. nisse ait Verrius . .

Romulum quidam a ficu ruminali, alij quod lupae ruma nutritus est, appellatum esse ineptissime dixerunt. quem credibile est a virium magnitudine, item fratrem eius appellatos.

PAVLVS. *Romulus*, & Remus a virtute, hoc est a robore appellati sunt.

Rorarios milites vocabant, qui leui armatura primi praelium committebant; quod, vt ante imbrem fere *rorare* solet, sic illi, ante grauem armaturam quod prodibant, rorarij dicti.

Rorarium vinum, quod rorariis dabatur.

FESTVS. . . . vbi incubare posset auspicij repetendi causa.

PAVL. *Roscij* appellabantur in omnibus profecti artibus, quod Roscius quidam perfectus vnus in arte sua, id est, comedia iudicatus sit.

FEST. . rrsolent in . . .
. comoedus in . . .
. nihil deesset . . .
. de oratore . . .
. mense Aug . . .
. quod eodem ill . . .
. est. iumenta . . .
. omnes horti in . . .

PAVL. *Rosea* in campo Reatino campus appellatur, quod in eo arua rore humida semper feruntur.

FESTVS. . . us appellatur . .
. . ida semper ferent. . .

Rotundam aedem Vestae Numa Pompilius Rex Romanorum consecrasse videtur, quod eandem esse terram, qua vita hominum sustentaretur, crediderit, eamque pileae forma esse: vt sui simili templo dea coleretur.

PAVL. *Rotundam* faciebant aedem Vestae ad pilae similitudinem, quod eandem credebant terram esse.

Rubidus apud Plautum panis vocabatur parum coctus. item scortae ampullae rugosae rubidae dici solent.

FESTVS. . tur parum coctus cum . .
. Plautus in Catina . .
. o atque ibi torreto . .
. em scortae ampullae vetustate rugosae, & coloris eiusdem rubidae dici solent.

PAVL. *Ructare*, non ructari dicendum est. Flaccus: Videres alios ructare, ac respuere pulcherrima superbia. Cicero tamen ructaretur dixit.

FEST. . ctare . . .
. ut pro . . .
. os igi . . .
. scrib . . .
. ceus . . .
. re. ac . . .
. M. Cice . . .
. ructa . . .

Rufuli, Tribuni milii . . .
Consul faciebat . . . .
Rutilius Rufus leg. . . .
modic sic enim eleua . .
bant, qui populo suffr . .
cognomine Rutili a . . .

PAVL. *Rufuli*, appellabantur Tribuni militū a Consule facti, non a populo, de quorum iure, quod Rutilius Rufus legem tulerat, Rufuli, ac post Rutuli sunt appellati.

Rumen, est pars colli, qua esca deuoratur. vnde *rumare* dicebatur, quod nunc *ruminare*.

FEST. . . qua e ca deuoratur .
. . quod nunc ruminare .

PAVL. *Rumentum*, abruptio.

FEST. . . alibus significare vi .
. . oue, dum Anci. . .
. . e imen vis canerit
. . o augurio rumentum .

PAVL. *Rumex*, genus teli simile spari Gallici.

FEST. *Rumex* . . . .
meminit Lucili . . .
tragula . . . .

Ruminalis, dicta est ficus, quod sub ea arbore luppa mammam dedit Remo, & Romulo. mamma autem rumis dicitur. vnde & rustici appellant hedos subrumos, qui adhuc sub mammis habentur.

FEST. . . latum ait Varro . .
. . bus. quod sub ea ar .
. . Remo. & Romulo .
. . ma autem rumis di .
. . es sub timios uo . .
. . alibi autem sunt . .
. . ruminari solitum .

PAVL. *Rumitant*, rumigerantur. Naeuius: Simus alius aliunde rumitant inter se.

FEST. . ntur. vt Nae . . .
. itant inter . .

PAVL. *Runa*, genus teli significat. Ennius: runata recidit, id est, pilata.

FEST. . pas . . .
. ae . . .
. Naeui . . .
. uit . . .
. ad . . .
. esceu . . .

Rupitias, in XII. significat, damnum dederis.

PAVL. *Rupitia*, damnum dederit significat.

FEST. *Ruri* esse, non aure dicendum. Testis est Terentius in Phormione, cum ait: ruri se continebat. ibi agrum de nostro patre.

Ruscum est, vt ait Verrius, amplius paullo herba, & exilius virgultis, fructibusque nō dissimile iunco, cuius coloris rebus vti mulieres solitae. commemorat Cato Originum libro septimo: Mulieres opertae auro, purpuraque, ars inhaereret diadema coronas aureas ruscea facie galbeas lineas, pelles, redimicula.

Ruspari, est quaerere crebro, vt hoc versu indicatur; & ego ibo, vt latebras ruspans timet amaptimas.

Ruspari est cerebro quaerere. PAVL.

Rustica, vinalia quatuordecimo kalendas Septembris celebrabantur, quo die primum vinum in vrbem deferebant.

Rustica, vinalia appellantur, mensae Augusto quartodecimo kalendas Septembris Iouis dies festus, quia Latini bellum gerentes aduersus Mezentium, omnis vini libationem ei deo dedicauerunt. eodem autem die Veneri templa sunt consecrata, alterum ad Circum maximum alterum in luco Libitinensi, quia in ipsius deae tute sunt horti. FEST.

Rustum, ex rubus . . .
. . . . . .

Ruta, caesa dicuntur, quae venditor possessionis, sui vsus gratia, concidit, tuendoque con traxit.

Rutabulum est, quod rustici in proruendo igne panis coquendi gratia vtuntur. Nonius in Pico: quid ego facerem, otiosi rodebam rutabulum. Naeuius obscenam viri partem describens: vel quae sperat se nupta amici adulescentulo, ea licet senile tractet retritum rutabulum.

Rutabulum, a proruendo igne vocatum, quo panes coquuntur. inuenitur tamen positum & pro virili membro. PAVL.

Rutilae, canes, id est, non procul a rubro colore immolantur, vt ait Ateius Capito canario sacrificio pro frugibus deprecandae saeuitiae causa sideris caniculae. FEST.

Rutilium, rufum significat, cuius coloris studiosae etiam antiquae mulieres fuerunt, vnde traxerunt cognomine Rutilias, vt indicat frequenter Afranius.

Rutilium, rufum significat, cuius coloris studiosae etiam antiquae mulieres fuerunt. vnde & rutilae dictae sunt. PAVL.

Rutrum, dictum, quod eo harena eruitur. FESTVS.

Rutrum, tenentis iuuenis est effigies in Capitolio Ephebi more Graecorum harenam ruentis exercitationis gratia. quod signum Pompeius Bithynicus ex Bithynia supellectilis regiae Romam deportauit.

S

Sabatina, a lacu Sabate dicta. PAVLVS.

Sabatina . . . . FEST.

Sabini dicti, vt ait Var . .
quod ea gens PP. praecipue colat de .
σεβεσθαι . . .

Sabini, a cultura deorum dicti, id est ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι. PAVL.

Sabini, quod . . . . FESTVS.
. prouerbium e . .
. Sinnius Capito . .
. ficium propte . .
. Sabinum at . .
. nam

nam bis pr . . . .
tumidem .
facientibus . .
in quiete vi . .
fici religione . .
in prouerbium . .
uellent somn . .
tatem bibendi q . .
id somnium cap . .
illud quoque anus . .
niat, ferè enim quo . .
animo voluimus . .
parere solet.

Saccor . . . .
m Pomponius . .
or. quod ficus ea . .
nomen per M . .
ductum est Io . .
leuem modo So . .
tu est Apollo . .

Sacella di . . . .
a dij sacrata sine tecto.

PAVL. *Sacella* dicuntur loca dijs sacrata sine tecto.

Sacer mons trans Anienem fluuium vltra tertium miliarium appellatur, qui Ioui fuerat consecratus.

FEST. *Sacer mons* appellatur trans Anienem paullo vltra tertium miliarium, quod eum plebes, cum succedisset a patribus creatis Tribunis plebis, qui sibi essent auxilio, discedentes Ioui consecrauerunt. ¶ At *homo sacer* is est, quem populus iudicauit ob maleficium, neque fas est eum immolari: sed qui occidit, parricidi non damnatur nam lege tribunicia prima cauetur: *Si quis eum qui eo plebei scito sacer sit, occiderit: parricida ne sit.* ex quo quiuis homo malus, atque improbus sacer appellari solet. ¶ Gallus Aelius ait *sacrum* esse quocunque modo atque instituto ciuitatis consecratum sit, siue aedis, siue ara, siue signum, siue locus, siue pecunia, siue quid aliud, quod diis dedicatum atque consecratum sit. Quod autem priuati suae religionis causa aliquid earum rerum dedicent: id Pontifices Romanos non existimare sacrum. at si qua sacra priuata suscepta sunt, quae ex instituto Pontificum stato die, aut certo loco facienda sint: ea sacra appellari, tanquam sacrificium. Ille locus, vbi ea sacra priuata facienda sunt, vix videtur sacer esse.

PAVL. *Sacram viam* quidam appellatam esse existimant, quod in ea foedus ictum sit inter Romulum, ac Tatium, quidam, quod eo

FEST. itinere vtantur sacerdotes idulium sacrorum conficiendorum causa. Itaque ne eatenus quidem, vt volgus opinatur, sacra appellanda est a regia ad domum regis sacrificuli, sed etiam a regis domo ad sacellum Streniae & rursus a regia vsque in arcem. nec appellari debere ait Verrius, sed disiuncte, vt ceteras vias Flaminiã, Appiam, Latinam, vt ne Nouamuiam quidem, sed Nouam viam.

Sacra via in vrbe appellatur, quod in ea foedus ictum sit inter Romulum & Tatium. PAVL.

Sacramenta dicitur, quod . . . FESTVS.
ac interposita, ac tum . .
to dicitur interrogari quia .
in Q Thermum dex . .
aerant, ne mala . .
scelera nefaria fie . .
nto traderetur. lege est . .

Sacramentum dicitur, quod iusiurandi sacratione interposita geritur. PAVL.

Sacramentum aes significat, quod poenae nomen penditur.

Sacramentum aes significat, quod poenae nomine penditur, siue eo quis interrogatur, siue contenditur. id in aliis rebus quinquaginta assium est, in aliis rebus quingentorum inter eos, qui iudicio inter se contenderent. qua de re lege L. Papirij Tribuni plebis sanctum est his verbis: *Quicunque Praetor post hoc factus erit, qui inter ciues ius dicet, tres viros (capitales) populum rogato, iique tres viri . . quicumque . facti erunt sacramenta ex . iudicantoque, eodemque iure sunto, vti ex legibus plebeique scitis exigere, iudicare esseque oportet.* ¶ Sacramẽti autem nomine id aes dici coeptum est, quod propter aerarij inopiam, & sacrorum publicorum multitudinem consumebatur id in rebus diuinis. FESTVS. PAVLVS. FESTVS.

Sacrani appellati sunt Reate orti, qui ex Septimontio Ligures, Siculósque exegere. nam vere sacro nati erant.

Sacratae leges sunt, quibus sanctum est, qui quid aduersus eas fecerit, sacer alicui deorum sicut familia, pecuniaque. Sunt qui esse dicant sacratas, quas plebes iurata in monte sacro sciuerit.

Sacratae leges dicebantur, quibus sancitum erat, vt si quis aduersus eas fecisset, sacer alicui deorum esset cum familia, pecuniaque. PAVL.

Sacrem . . . . FEST.
us vbi iam . .
ite appel . .
ita id adi . .
um sit voca . .
lcicens qui . .
coeunt la . .
numinum . .
plari de mea . .
e. unt domi . .
ro aduer . .
mum post . .
tem in sin . .
uando pro . .
me sacrem . .

Sacrificulus . . .
. qui ea sacra, quae . .
. s sueuerant, facie . .
. . ut post Reges ex . .
. . utus.

PAVL. *Sacrificulus* Rex appellatus est, qui ea sacra quae Reges facere assueuerant, fecisset.

Sacrima appellabant mustum, quod Libero sacrificabant pro vineis, & vasis, & ipso vino conseruandis. sicut *praemissum* de spicis, quas primum messuissent, sacrificabant Ceteri.

FEST. . . primis fiet . . .
. . crima est . . .
. . at. us dicun . . .
. . rum in amphoram . .
. . ifici causa pro . . .
. . quae quasi sacra . .
. . ero fit, vt prae . . .

Sacrosanctum dicitur; quod iureiurando interposito est institutum, siquis id violasset, vt morte poenas penderet. cuius generis sunt Tribuni plebis, Aedilesque eiusdem ordinis quod affirmat M. Cato in ea, quam scripsit, Aedilis plebis sacrosanctos esse.

PAVL. *Sacrosanctum* dicebatur, quod iureiurando interposito erat institutum, vt qui violasset, morte poenas penderet.

Saeculares ludi apud Romanos post centum annos fiebant, *quia saeculum* in centum annos extendi existimant.

FEST. . . Tarquinij Superbi Regis . .
. . Marti consecrauit . .
. . . Cos. quod populus
Romanus in . . .
aram quoque Diti a . .
extremo Mare . . .
pellitur demissa . . .
viginti in qua . . .
R F. cete sac . . .
& nonagesi . . .
Popillio Laenate . . .
stis furulis est . . .
quod noctibus, ac de . .
rum post annos u . . .
culares appell . . .
saeculi habetur. . .

Sagaces appellantur multi, ac sollertis acuminis Afranius in Brundisina: Quis tam sagaci corde, atque ingenio vnico. Lucretius lib. II. Nec minus haec animum.
cognoscere . . .
etiam canem . . .
inuictus ca . . .
ribus fretus . . .
mulier per . . .
sapiens pro . . .
forsitan prop . . .
euitandam . . .

PAVL. *Sagaces* appellantur sollertis acuminis, vnde etiam canes indagatores sagaces sunt appellati. *Saga* quoque dicitur mulier perita sacrorum, & vir sapiens, producta prima syllaba propter ambiguitatem euitandam.

Sagmina dicebant herbas verbenas, quia ex loco sancto arcebantur legatis proficiscentibus ad foedus faciendum, bellumque indicendum, vel a sanciendo, id est confirmando. Naeuius: Scabos, atque verbenas sagmina sumpserunt.

FEST. *Sagmina* vocatur verbenae, id est herbae purae, quia ex loco sancto arcebantur a Consule, Praetoreve legatis proficiscentibus ad foedus faciendum, bellúmque indicendum. vel a sanciendo, id est confirmando. Naeuius: Ius sacratum Iouis iurandum sanguine.

PAVL. *Salaciam* dicebant deam aquae, quam putabant *salum* ciere, hoc est mare mouere (vnde Ouidius: Nymphaeque salaces.) quo vocabulo poetae pro aqua vsi sunt. Pacuuius: Hinc saeuitiam Salaciae Fugimus.

FEST. . . . salum ciet. an . .
. . . uocabulo poe . .
. . . Pacuuius . .
. . . am Salaciae . .
. . . uescimur . .
. . . . mo vt me . .
. . . . um saeptam . .

PAVL. *Salaria via* Romae est appellata, quia per eam Sabini sal a mari deferebant.

FESTVS. . . . . iam viam . .
. . . a, quae nunc Col . .
. . . li dicitur . .
. . . appellabatur . .
. . . ut ea liceret . .
. . . lem portari

Salentinos a salo dictos, Cretas, & Illyrios, qui cum Locrensibus nauigantes societatem fecerint eius regionis Italiae quam o . . .

PAVLVS. *Salentini* a salo sunt appellati.

FEST. *Salias* virgines Cincius ait esse conducticias, quae ad Salios adhibebantur cum apicibus paludatae, quas Aelius Stilo scripsit sacrificium facere in Regia Pontifice paludatas cum apicibus in modum Saliorum.

Salicem idem virgulti genus, non arboris dicit, & ridicule interpretatur dictam, quod ea celeritate crescat, vt salire videatur.

Salinum in mensa pro aquali salinum esse poni ait cum patella: quia nihil aliud fit sal quam aqua. Salinum cum sale in mensa ponere figulis religioni habetur. quod quondam in Esquilina regione figulos, cum fornax plena valorum coqueretur, atque ille proxime eam conuiuatus, supermodum potus somno esset oppressus cum

cum contiuis suis, praeteriēs quidam petulans ostio patente ex mensa saliuum cōiecit in fornacem, atque ita incendio excitato figulus cum suis concrematus est.

Salios saliendo, & saltando dictos esse, quamuis dubitari non debeat, tamen Polemon ait Arcada quendam fuisse nomine Salium, quem Aeneas a Mantinea in Italiam deduxerit, qui iuuenes Italicos ἐνόπλιον saltationem docuerit. At Critolaus Saonem ex Samothrace cum Aenea deos penates, qui Lauinium transtulerit, Saliare genus saltandi instituisse: a quo appellatos Salios, quibus per omnis dies, vbicunque manent, quia amplae ponuntur caenae, si quae aliae magnae sunt, Saliares appellantur.

Salmacis nomine nympha Caeli, & Terrae filia fertur causa fontis Halicarnassi aquae appellandae fuisse Salmacidis, quam qui bibisset, vitio impudicitiae molesceret, ob eam rem, quod eius aditus angustatus parietibus occasionem largitur iuuenibus petulantibus antecedentium puerorum, puellarumque violandarum, quia non patet refugium. Ennius: Salmaci dā spolia sine sanguine, & sudore.

Saltum Gallus Aelius libro secundo significationum, quae ad ius pertinent, ita definit: Saltus est, vbi siluae, & pastiones sunt, quarum causa casae quoque. Si qua particula in eo saltu pastorum, aut custodum causa aratur, ea res non peremit nomen saltui, non magis, quam fundi, qui est in agro culto, & eius causa habet aedificium si qua particula in eo habet siluam.

Salua res . . . . .
. . enex, quare parasiti Apollinis in scaena dictitent, causam Verrius in libro quinto, quorum prima est P litera reddidit. quod C. Sulpicio, C. Fuluio consulibus M. Calpurnio Pisone Praetore Vrbis faciente ludos subito ad arma exierint, nuntiato aduentu hostium, victoresque in theatrum redierint, soliciti, ne intermissi religionem adferrent, instaurati qui essent, inuentum esse ibi C. Pompinium libertinum mimum magno natu, qui ad tibicinem saltaret. Itaque gaudio non interruptae religionis editam vocem nunc quoque celebrari. At in hoc libro refert Sinnij Capitonis verba, quibus eos ludos Apollinares Claudio, & Fuluio Consulibus factos dicit ex libris Sybyllinis, & vaticinio Marcij vatis institutos, nec nominatur vllus Pomponius, ridiculeque de appellatione parasitorum Apollinis hic causam reddit, cum in eo praeterisset. Ait enim ita appellari, quod C. Volumnius, qui ad tibicinem saltarit, secundarum partium fuerit, qui fere omnibus mimis parasitus inducatur. Quam inconstantiam Verrij nostri non sine rubore retuli.

PAVL.

Salutaris porta appellata est ab aeda Salutis, quae ei proxima fuit.

FESTVS.

. . S porta ap . . . .
. , lutis, quod ei . . . .
. . utationes uo . . . .
. . unc ludi scenicos . . .
. . s primum fecisse C . . .
. . lium M. Popillium. . . .
. . Aediles memoriae . . .
. . historici solebant . . .
. . ino. hestra dum . . .
. . bulae componeren . . .
. . scaenis.

PAVL.

Sambuca organi genus, a quo *sambucistriae* dicuntur. machina quoque, qua vrbs expugnatur, similiter vocatur. Nam, vt in organo chordae, sic in machina intenduntur funes.

FESTVS.

Sam . . . . .
genus. a quo Sambi . . . .
dicuntur. per similitu . . . .
eam machinam appella . . .
. . . nt. nam vt in . .
. . . machina funes.

PAVLVS.

Samnites ab hastis appellati sunt, quas Graeci σαύνια appellant, has enim ferre assueti erant. siue a colle Samnio, vbi ex Sabinis aduentantes consederunt.

. mnitibus nomen . . .
. . s propter genus . .
. . appellent, . . .
. . t Sabinis vere . .
. . hominum . . .
. . comio castronio . .
. . collem, cui nomen . .
. . . .

Sanates dicti sunt qui supra, infraque Romam habitauerunt, quod nomen his fuit, quia, cum defecissent a Romanis, breui post redierunt in amicitiam, quasi sanata mente. Itaque in XII cautum est. *Vt idem iuris esset Sanatibus, quod fortibus*, id est bonis, & qui nunquam defecerant a populo Romano.

FEST.

. . ti appella . . .
. . Sulpicius . . .
. . et Opiliu . . .
. . dici inferio . . .
. . vt Tiburtes . . .
. . populo Tibur . . .
. . Tiburti ide . . .
. . riorisque loc . . .
. . in XII nex . . .
. . forti sanati . . .
. . id est boner . . .
. . qui & inf . . .
. . que sunt . . .

eos latinos
egerit secundum
fra Romam in c
eos quae sanati
praeter opinio
set sanauissetq.
cisci potuisset no
Cincius libro II. d
sulti. nec Valerius
in XII. explanati
men in eo libro, quem
volute inscribi fore
duas gentis finitima
gem hanc inscrip
n vti dius man
P R. haberent
ctos, & sana
nificare exis
tumulti sunt
cuit displi
sanct forcti
anati insani

Sanctum
lius quod
at Aelius
videatur e.
plerique autem q.
poena sit multa
se ponetur pro
et sanctio dict
et rogatio qui con

Sanderacam
quod Graeci sa
Naeuius Meru

PAVL. *Sandaraca*, genus coloris. Naeuius: Merula sandaracino ore.

Sanqualis auis, quae ossifraga dicitur.

FEST. *Sanqualis auis* a
mentariis augura
ga dicitur, quia in
tutela est.

Sanqualis porta
eoque eodem est nomine

PAVL. *Sanqualis porta* appellatur proxima aedibus Anci.

FEST. *Saperda*, genus pessimi piscis.
genus pessimi pi
significat C
saperdae cu

Sarcito in XII. Seruius Sulpicius ait significare damnum soluito, praestato.

PAVL. *Sarcito*, damnum soluito.

FEST. *Sardanapalus* rex Assyriorum fuit vnicae luxuriae; inter mulieres pulasque versatus semper, atque omni tempore.

PAVL. *Sardare* intelligere. Naeuius. Quod bruti nec satis sardare queunt.

FESTVS. intelligere
nius belli Pu
d bruti nec satis

Sardi venales
ior ex hoc natum
detur, quod ludis
fiunt a vicinis
ctio valentium
in qua nouissimus
rimus producitur
senex cum toga praetexta, bullaque aurea, quo cultu Reges soliti sunt esse E
corum, qui Sardi appellantur, quia Etrusca genus orta est Sardibus ex Lydia. Tyrrenus enim inde profectus cum magna manu eorum occupauit eam partem Italiae, quae nunc vocatur Etruria. At Sinnius Capito ait Ti. Gracchum Consulem collegam P. Valerij Faltonis Sardiniam, Corsicamque subegisse, nec praedae quidquam aliud, quam mancipia captum, quorum vilissima multitudo fuerit.

Sargus piscis genus, qui in Aegyptio mari fere nascitur. Lucilius: quem praeclarus helops, quem Aegypto sargus mouebit.

Sargus piscis genus in mari Aegyptio. PAVL.

Sarissa, hasta Macedonica. FESTVS.

Sarissa est hastae Macedonicae genus. PAVLVS.

Sarpta vineta putata, id est pura facta. vnde & virgulae abscissae *sarmenta*. *sarpere* enim antiqui pro purgare dicebant.
dest pura FEST.
dictae in pe
ent esse, quae
inde etiam
res dici pu
ntiqui pro pur

Sarpuntur vineae, id est putantur. vt in XII. *quandoque sarpta, donec dempta erunt.*

Sarra, Tyros insula. PAVL.
uae nunc Epiros. FEST.

Sarte ponebant pro integre, ob quam causam opera publica, quae locantur, vt integra praestentur, *sarta tecta* vocantur. etenim *sarcire* est integrum facere. PAVL.
tic in augu FEST.
gro ponitur
audire ui
opera pu
ntegra praes
cantur, et.
facere

Sas Verrius putat significare eas teste Ennio, qui dicat in libro primo: Virgines nam sibi quisque domi Romanus habet sas cum suas magis videatur significare. sicuti eiusdem libro septimo, fatendum est eam significari, cum ait: nec quisquam philosophia (quam doctrinam Latina lingua non habet sapientia

sapientia, quae peribetur) In somniis vidit prius, quam sam discere coepit. Idem cum ait *sapsam* pro ipsa, nec alia ponit in libro 16. Quo res sapsa loco sese ostentatque iubetque & Pacuuius in Teucro: Nam Teucrum regi sapsa res restibiliet.

PAVL. *Sas*, suas. Ennius: Virgines nam sibi quisque domi Romanus habet sas. Sam, eam. Idem Ennius: Neque quisquam philosophiam In somnis vidit prius, quam sam discere coepit. Sapsa, ipsa. Idem Ennius: Quo res sapsa loco sese ostentat.

FEST. *Sati* . . . .
um in Samnio captum est, quo . .
eam deduxerunt Triumuiri M. Valerius Coruus, Iunius Scaeua; P. Fuluius Longus ex S.C k. l. Ianuariis P. Papirio Cursore, C. Iunio II. Cos.

Satis verbum Verrio melius fuit praeterire, vt mihi videtur, quam tam absurdas opiniones suas de eo recitare; quas scicus praeterijt, tam Hercules, quam de Scabro; quod proximum sequebatur.

Satur, & vir, & caro non habent.

PAVL. *Satura*, & cibi genus ex variis rebus conditum est, & lex multis aliis legibus conferta. Itaque in sectione legum adscribitur: *neue per saturam abrogato, aut derogato*. T. Annius Luscus in ea, quam dixit aduersus Ti. Gracchum: Imperium quod plebes *per* FEST. *saturam* dederat, id abrogatum est. & C. Laelius in ea, quam pro se dixit: dein postero die, quasi *per saturam* sententiis exquisitis, in deditionem accipitur.

Satura, & cibi genus dicitur ex variis rebus conditum: & lex multis aliis conferta legibus: & genus carminis, vbi de multis rebus disputatur.

Saturnia Italia, & mons, qui nunc est Capitolinus, Saturnius appellabatur, quod in tutela Saturni esse existimantur. Saturnij quoque dicebantur, qui castrum in imo cliuo Capitolino incolebant, vbi ara dicata ei deo ante bellum Troianum videtur, quia apud eam supplicant apertis capitibus. Nam Italici auctore Aenea velant capita, quod is, cum rem diuinam faceret in littore Laurentis agri Veneri matri, ne ab Vlysse cognitus interrumperet sacrificium, caput adoperuit, atque ita conspectum hostis euitauit.

Saturno dies festus celebratur mense Decembri, quod eo aedis est dedicata & is culturae agrorum praesidere videtur, quod etiam falx est ei insigne. versus quoque antiquissimi, quibus Faunus fata cecinisse hominibus videtur, Saturnij appellantur, quibus & a Naeuio bellum Punicum scriptum est. & a multis aliis plura composita sunt. qui deus in Saliaribus Saturnus nominatur, videlicet a Sationibus.

. . . sacrificium fit cap . .
. . . Metellus Pont. . .
. . . set adesset, vt eum . .
. . . pici Ser. F. inaug . .
. . . ret se sacra sibi sam . .
. . . plicandum esse capite . .
. . . esset futurum, vt cum ap . .
. . . facienda esset. Pont . .
. . . Claudius prouocauit . .
. . . tifici esset, Claudius f . .
. . . Saturno sacra fecit re . .
. . xum Tarpeium appel . .
. . tis, qui ob sepultam Ta . .
. . eum montem Sabinis . .
. . nominatus est. vel . .
. . L. Tarpeius Romulo . .
. . tas virgines aduers . .
. . xum est denoxi poenae .
. . noluerunt funestum locum .
. . Capitolij coniungi.

Scaeuam volgus quidem & in bona, & in mala reuocat: cum aiunt bonam & malam.
. . . in mala pone . .
. . . apud Graecos c . .
. . . pro sinistro sca . .
. . . tius in belli Hi . .
. . . sentit scaeui . .
. . obit penitus . . .

Scaeua res dicitur, mala: quasi sinistra. σκαιὸν enim Graece sinistrum dicitur. PAVL.

Scandulaca genus herbae frugibus inimicae, quod eas velut hedera implicando necat.

Scandu . . . FESTVS.
. . inimicae, quod eas . .
. . necat . .

Scaptensulae locus vbi argentum effoditur in Macedonia dictus a fodiendo namq; Graece σκάπτειν effodere dicitur. Lucretius: Quales exspiret scaptensula subter odores. PAVL.

Scapten . . . . FEST.
. . . in Macedoni . .
. . quod est Graece σκάπτ.
. . lis expiret Scap.

Scaptia tribus a nomine vrbis Scaptiae appellatur. PAVLVS.

S. . . . . . .
mine vrbis Scaptiae . . FEST.
incolebant.

Scelerata porta, quae & Carmentalis dicitur, vocata, quod per eam sex & trecenti Fabij cum clientium millibus quinque egressi aduersus Etruscos ad amnem Cremeram omnes sunt interfecti.

Scele . . . . FEST.
ellatur a quibusdam . .
orant, quod ei proximum Car . .
rata autem, quod per eam . .

clientium millibus . . .
truscos ad amnem . .
fecti. qua ex cau . . .
trare, egredive . . .

Sceleratus campus app . .
linam, in quo virgin . .
fecerunt, defossae sunt . .
. . appellatur antea atria .
. . bonius, cui negotium da . .
. . conquireret sacella, ac . .
. . curauit: quia in eo loco .
. . sacellum fuit. quod ignora .
. . vt quidam fulgur conditum . .
. . fas est integi. semper forami .
. . to caelum patet.

PAVL. *Sceleratus* campus appellatur proxime portam Collinam, in quo virgines Vestales, quae incestum fecerunt, viuae defossae sunt.

Sceleratus vicus Romae appellabatur, quod cum Tarquinius Superbus interficiendum curasset Seruium Regem socerum suum, corpus eius iacens filia carpento superuecta sit properans in possessionem domus paternae.

FEST. *Sceleratus* vi . . .
quod cum Tarquinius Superbus interficie . . . set Ser. Tullium Regem soce . . .
. . . nto superuecta est pro . .
. . . domus paternae.

Scena ab aliis, a quibusdam scena appellatur dolabra pontificialis.

PAVLVS. *Scina*, siue sacena, dolabra Pontificalis.

FEST. *Scenam* genus . . .
manifestum est, sed futurum securis an dolabra sit ambigitur. quam Cincius in libro, qui est ei de verbis priscis, dolabram ait esse Pontificiam. Liuius in Lydio: corruit, quasi ictus scena. haud multo secus.

Scensas . . .
nunc cenas, quae autem . .
habebant & pro ceni . . .

PAVLVS. *Scensas* Sabini cenas dicebant. quae autem nunc prandia sunt, cenas habebant, & pro cenis *vespernas* appellabant.

Schedia genus nauigij inconditum, id est, trabibus tantum inter se nexis factum. vnde mala poemata schedia appellantur.

FEST. . . . a genus nauigij . .
. . se connexis fac . .
. . ferunt post amissam . .
. . us quoq; poemata . .
. . is perfectis. qui essent .
. . um dixit, qui schedium fa . .

Schoeniculas app . . .
trices Plautus propter vsum vng . .
quod est pessimi generis. itaq. . .
. . . iraculae cum exercitis .
. . . idem. pro sedas, pistorum
. . . miseras schoeno deli . . .

. . . . . . as . . .

PAVL. *Schoeniculae* appellantur meretrices, propter vsum vnguenti schoeni, quod est pessimi generis.

FEST VS. *Scholae* dictae sunt ex Graeco σχολάζω, a vacatione, quod ceteris rebus omissis vacare liberalibus studiis pueri debent.

Scholae dictae sunt non ab otio, ac vacatione omni, sed quod ceteris rebus omissis, vacare liberalibus studiis pueri debent: vt etiam ludi appellantur, in quibus minime luditur, ne tristi aliquo nomine fug . . nerae . . .

Scirpus est id, quod in palustribus locis nascitur leue, & procerum, vnde tegetes fiunt. inde prouerbium est in eas natum res, quae nullius impedimenti sunt. in scirpo nodum quaerere. Ennius: Quaerunt in scirpo, soliti quod dicere, nodum. & Plautus in Aulularia: quasi pueri, qui nare discunt, scirpo induuntur ratis. Nonius in Phoenissis: sume arma, id est an occidam claua scirpa.

PAVL. *Sciscito*, sententiam dico.

FEST. *Scita* plebei appellantur ea, quae plebs suo suffragio sine patribus iussit plebeio magistratu rogante.

Scitum populi . . .
. . tus patricius . .
. . fragiis iussit . .
. . ex patribus, et . .
. . am leges scrib . .
. . tum est, quod TR. .
. . gauit, id est consu .
. . plebes autem est .
. . praete: patricios .
. . bona facie. alias bonis .
. . poetis vsurpantur. Te .
. . tatis, inquit, scita, et .
. . menon. At scias, quam scite .
. . vt Ennius in libro sexto: Lumen .
. . scitus agaso . . .

Scorta appel . .
. . etudine rusticorum . .
quos solebant di . .
. delicularum omnia .
appellantur . .
tenorum ab iisdem .
esse ait.

PAVLVS. *Scorta* appellantur meretrices, quia, vt pelliculae, subiguntur. omnia namque ex pellibus facta *scortea* appellantur. *Scortes*, id est pelles testium arietinorum ab eisdem pellibus dictae.

Scorteum pelliceum, in quo sagittae reconduntur, appellatum ab eadem causa, qua scortum. σκῦτος enim Graece pellis dicitur. vnde *scuticae*, & *scuta*, quia non sine pellibus sunt.

FEST. . . . tum vocabatur . . .

. . . secunduntur ab ea. . . .

. . . quia pellibus nomen a. . . .

. . . Scyticae,& scuta . . .

. . . .

raptae dicebantur nugatoriae,ac despiciendæ mulieres, vt ait Verrius ab iis,quæ *screa* idem appellabant,id est quae quis excreare solet, quatenus id faciendo se purgaret. Titinius in Prilla: tectius mecastor Piculetae Postumae Lectum hodie stratum vidi scraptiae muli.

PAVL. *Scraptae* nugatoriae,ac despiciendæ mulieres.

FESTVS. *Scribas* proprio nomine antiqui, & librarios, & poetas vocabant. at nunc dicuntur scribae qui idem librarij,qui rationes publicas scribunt in tabulis itaque,cum Liuius Andronicus bello Punico secundo scripsisset carmen,quod a virginibus est cātatū. quia prosperius respublica populi Romani geri coepta est,publ. adtributa est (&) in Auentino aedis Mineruae,in qua liceret scribis, histrionibusque consistere, ac dona ponere in honorem Liuij,quia is, & scribebat fabulas,& agebat.

Scriptum lapidem esse ait,& ita vocari, Antistius Labeo in agro Menullino, vbi diuinam rem facerent.

Scripturarius ager publicus appellatur,in quo vt pecora pascantur, certum aes est. quia publicanus scribendo conficit rationem cum pastore.

PAVL. *Scrupi* dicuntur aspera saxa,& difficilia attrectatu, vnde *scrupulosam* rem dicimus,quae aliquid in se habet asperi.

FESTVS. . . saxa,& difficil . . .

. . ri insuetae,aut . . .

. . lere: Ennius in Ar . . .

. . tita saxa,atque hos . . .

. . vnde scrupulosam . . .

. . in se aspera.Corne . . .

. . . Hic tum iniectus . . .

. . et quaedam dubitatio . . .

Scurrae vocabulū Verrius ineptissime aut ex Graeco tractū ait,quod est σκυρίζειν? aut a sequendo:cui magis adsentitur, quod & tenuioris fortunae homines,& ceteri alioqui,qui honoris gratia prosequerētur quēpiam,non antecedere, sed sequi sint soliti. quia videlicet dicat Lucilius; Cornelius Publius noster Scipiadas dicto,tempusque intorquet in ipsum. Oti,& deliciis, luculentiae,atque cinaedo. Et sectatori adeo ipsi suo,quo rectius dicas. Ibat forte domum, sequimur multi,atque frequentes.Cum secutos videri velit,ob eorum iurgia,non ob adsuetum officium.

PAVL. *Scutilum* tenue,& macrum,& in quo tantum ex his pelliculis cernitur.

FEST. *Scut* . . . .

. Graeco.vt cum dicant . . .

sem aliquem dem . . .

pompa aliud d . . .

tilum de scuti . . .

qui virtute p . . .

scuti locum co . . .

Sed pro sine inueniuntur posuisse antiqui. PAVL.

Secespita cultrum ferreum oblongum manubrio eburneo,rotūdo, solido, vincto ad capulum auro,argētoque,fixo clauis aeneis, aere Cyprio, quo Flamines, Flaminicae virgines,Pōtificesque ad sacrificia vtebantur. dicta autem est *secespita* a secando.

Secespitam esse Antisti . . . FESTVS.

. ferreum oblongum mani . . .

. o solido vincto ad ca . . .

. fixum clauis aeneis ae . . .

. nes,Flaminicae virgi . . .

. crificia vtuntur,ea . . .

. a in sacrario vtuntur . . .

. rediculo aeneo olim . . .

. nubae relictae sunt . . .

. tangere licet est . . .

. sed & aliis in locis, et . . .

. quaedam ita secespitae di . . .

Secespitam alij securim,alij dolabram aeneam, alij cultellum putant. PAVLVS.

Secessiones, narrationes.

Secium libum est, quod secespita secabatur. FEST.

. . . est,quod secespita secatur: . .

. . . ac sole at necessarius sa . .

. . . . . .

Seclusa sacra dicebantur, quæ Graeci mysteria appellant.

Secordiam quidam pro ignauia posuerūt. Cato pro stultitia posuit. compositum autem videtur ex se,quod est sine, & corde. PAVL.

. am quidam . . . FESTVS.

. M. Cato pro . . .

. VII cum ait . . .

. mensam t . . .

. ne quid neg . . .

. retur compos . . .

. quod est sine . . .

Sectarius verues,qui gregem agnorum praecedens ducit. PAVL.

Sectio,persecutio iuris.

Sectores, & qui secant dicuntur: & qui empta sua persequuntur.

Secunda res non a numero dicuntur, sed quia vt velimus, sequantur. FEST.

Secus,aliter,haud secus,non aliter.

Secus Valgius putat ex Graeco quod est ἑκάς dictum: absurde scilicet, significat enim aperte aliter,exemplis omnium fere, qui eam vocem vsurpant. FESTVS.

Sediculum,sedile. PAVL.

Sedum,alij *sedū* appellāt herbā,quā Opillius Aurelius sedumū vocari ait,cāque in tegulis seri, . . . id . . . indicat. FEST.

Seges dictum ea pars agri,quae arata & con-

sita est a serendo videlicet.

Segesta, quae nunc appellatur oppidum in Sicilia est, quod videtur Aeneas condidisse praeposito ibi Egesto, qui eam Egestam nominauit. Sed praeposita est ei S littera, ne obsceno nomine appellaretur, vt factum est in *Maleuento*, quod Beneuentum dictum est & in *Epidamno*, quod vsurparunt Dyrrachium.

Segnitia . . . . .
. . . . honestum. Terentius . .
. . . segnitiae, neque socor .

PAVLVS. *Segnitia* dicitur, quod sine nitendo quid vtile, aut honestum. Terentius: Enimuero Daue nihil loci est segnitiae, neque socordiae.

Seliquastra, genus sedillum.

FEST. *Seliquastra* sedilia antiqui generis appellatur D. littera in L. conuersa, vt etiam in sella factum est, & subsellio, & solio, quae non minus a sedendo dicta sunt.

Sellae curulis locus . . . .
. . . ictori posteriusque. . .
xime sacellum Mer . . .
ciebant specta . . . .

PAVL. *Sementinae feriae* fuerunt institutae, quasi ex iis fruges grandescere possint.

Semis, semodius, semuncia ex Graeco trahuntur sicut & alia nonnulla, quae S litteram pro aspiratione eorum habent, vt ἑπτὰ septem, ὕλη silua, sic ista ab eo, quod illi dicunt ἥμισυ declinata sunt.

FEST. *Semis*, semodi. . . . .
. . . tione ex Grae . . .
. . . litteram pro . . .
. . . habent, vt . . .
. . . siluae, sic . . .
. . . συ dicunt . . .

Sempronia horrea, qui locus dicitur, in eo fuerunt lege Gracchi, ad custodiam frumenti publici.

FEST. *Senacula* tria fuisse Romae, in quibus Senatus haberi solitus sit, memoriae prodidit Nicostratus in libro, qui inscribitur de Senatu habendo. vnum, vbi nunc est aedis Concordiae inter Capitolium & forum, in quo solebant magistratus D. T. cum senioribus deliberare. alterum ad portam Capenam. Tertium citra aedem Bellonae in quo exterarum nationum legatis, quos in vrbem admittere nolebant, senatus dabatur.

PAVL. *Senaculum* locus Senatorum.

FEST. *Senatores* a senectute dici satis constat, quos initio Romulus elegit centum, quorum consilio Rempublicam administraret. Itaque etiam patres appellati sunt, & nunc cum senatores adesse iubentur, quibusque in senatu sententiam dicere licet. quia ij qui post lustrum conditum ex iunioribus magistratum ceperunt, & in senatu sententiam dicunt, & non vocantur senatores ante, quam in senioribus sunt censi.

Senatus decretum a consulto Aelius Gallus sic distinguit, vt id dicat particulam quandam esse senatusconsulti, vt cum prouincia alicui decernitur, quod tamen ipsum senatusconsulti est.

Senis crinibus nubentes ornantur, quod is ornatus vetustissimus fuit. quidam quod eo Vestales virgines ornentur, quarum castitatem viris suis sponde . . . a ceteris.

Senium a senili acerbitate, & vitiis dictum. posuit Caecilius in Hymnide: Sine suam senectutem ducat vtique ad senium sorbitio.

Senonas, Gallos, Verrius ait, existimari appellari, quia noui venerint ex transalpina regione . . . ξένοι postea Seno . .

Sentes, cum constet esse spinas, & Afranius in Abducta dixerit: quam senticosa verba pertorquet turba, pro spinosis accipi debet.

Sentinare, satagere, dictum a sentina, quia multam aquam nauis cum recipit, periclitatur. Caecilius in Aethrione: cum Mercurio capit consilium, postquam sentinat satis.

PAVL. *Sentinare*, satagere, dictum a sentina nauis, quam quis vt aqua liberet, euacuare contendit. Itaque sentinare, subtiliter periculum vitare. Caecilius Capit consilium, postquam sentinat satis.

FEST. *Seplasia* . . . . .
. . no plurimi vnguenta
. . cuius meminit Cicero. Seplasiam.
. . audiebam te, vt primum aspe
. . Consulem repudiauit
. . . septem stellae appel
. . . bus iunctis, quos trio
. . . appellent, quod tunc
. . . quasi terriones.
. . . quod id astrum Grae
. . . partem quandam
. . . Ennius lupera
. . . et physici cum sum
. . . conten . . tem
. . . aiunt quod ita sunt
. . . ut ternae proxim
. . . trigona.

Septimontio, vt ait Antistius Labeo hisce montibus feriae. Palatio, cui sacrificium, quod fit, *Palatuar* dicitur. Veliae, cui item sacrificium. Fagutali, Suburae, Cermalo, Oppio, Coelio monti, Cispio monti. Oppius autem appellatus est, vt ait Varro Rerum humanarum libro octauo, ab Opita Oppio Tusculano. qui cum praesidio Tusculanorum missus ad Romam tuendam, dum Tullus Hostilius Veios oppugnaret, consederat in carinis, & ibi castra habuerat. similiter . Cispius a Laeuo

Cispio

Cispio Anagnino. qui eiusdem rei causa eã partem Esquiliarum, quae iacet ad vicum patricium versus, in qua regione est aedis Mefitis, tu(i)us est.

PAVL. *Sacrificium*, quod fiebat Romae in monte Palatino, Palatuar dicebatur.

Septimontium appellabant diem festum, quod in septem locis faciebant sacrificium, Palatio, Velia, Fagutali, Subura, Cermalo, Coelio, Oppio, & Cispio.

FESTVS. . . . pellatur mense . . .
. . . astis agonalia . . .
. . . ntibus fiunt sa . .
. . . Fagutali, Subura . .
. . . Cispio . . .
. . chrum est, vt ait Gallus Ael . .
. . mortuus sepultus est. quod ant. .
. . labant his quae cippis aut alip. .
. . tui causa designatus est intra . .
. . pultura est facta.

Se quamque, seorsum quanque.
. . is dicitur, qui inter aliquos . .
. . inter eos conuenerit . .
. . quid vt ei reddat, qui id . .
. . stiterit. Cato in ea ora .
. . de indigitibus. siount . .
. . vt bona rapiant, aut . .
. . sequestro dent & Pla . .
. . sic sequestro mihi data. .

Serilla Verrius appellari putat nauigia Istrica. ac Liburnica, quae lino, ac sparto condensantur. a conserendo, & contexendo dicta quia dicat Pacuuius in Niptris : nec vlla subeus cohibet compagem aluei : Sed suta lino. & sparteis serilibus. cum [illegible] ficto vocabulo vsus sic pro funiculis, qui sparto conseruntur.

PAVL. *Serilla* nauigia Histrica, quae lino, ac sparto condensantur. a conserendo, & contexendo dicta.

Serius Attius a sero comparauit. ait enim: Ne, si forte paulo, quam tu, veniam serius.

FESTVS. *Serius* a sero videtur dictum. Attius in Amphitryone: Ne, si forte paulo, quam tu, veniam serius.

Sero sapiunt Phryges, prouerbium est natum a Troianis, qui decimo denique anno velle coeperant Helenam, quaeque cum ea erant rapta, reddere Achiuis.

PAVL. *Serpsit* antiqui pro serpserit vsi sunt. vnde *serpulae* dictae. quas nunc serpentes dicimus, ex Graeco. quod illi ἑρπετά, nos pro aspiratione eorum S littera posita; vt ἕξ, sex, ἑπτά, septem.

FEST. . . antiqui pro serpserit . .
. . ulae dictae, quas nunc ser . .
. . eco, quia illi ἑρπετά, nos . .
. . S littera posita, vt

Serpula serpserit, ait (idem) Messalla, serpens inrepserit.

Serra praeliari dicitur, cum assidue acceditur, receditürque, neque vllo consistitur tempore Cato de re militari: siue forte opus sit cuneo, aut globo, aut forcipe, aut turribus, aut serra, vti adoriare.

Serra praeliari dicitur, cum assidue acceditur, receditürque, neque vllo tempore consistitur. PAVL.

Sertorem quidam putant dictum a prendendo, quia cum cuipiam afferat manum educendi eius gratia ex seruitute in libertatẽ, vocetur *adsertor*, cũ verisimilius sit dictũ, qui sereret quid, ac potius adsertorem a serendo cepisse nomen, cum aliquem serat petendo in libertatem eandem, qua ipse sit, id est iungat: quia fruges cum seruntur, terrae iungit. quod totum Verrius ἀπιθάνως introduxit. FESTVS.

Seruilius lacus appellabatur, eo, qui eũ faciendum curauerat in principio vici iugari cõtinens basilicae Iuliae, in quo loco fuit effigies hydrae posita a M. Agrippa. FESTVS.

Seruilius lacus Romae a conditore vocatus.

Seruorum dies festus erat Idibus Augusti: quia eo die Rex Tullius filius ancillae (natus est.) PAVLVS.

Seruorum dies festus vulgo existimatur Idibus Augusti, quod eo die Ser. Tullius natus serua aedem Dianae dedicauerit in Auentino, cuius tutelae sint cerui, a quorum celeritate fugitiuos vocent *seruos*. FEST.

. . . . in carmine app-
. . . elopia pro sedilibus di-
. . . dhuc in consuetu-
. .

Sestertius dicitur quarta pars denarij quo tẽpore is decussis valebat, id est dupondius.
. . . .

Sestertius dicitur quarta pars denarij, quo tempore is decussis valebat, id est dupondius & semis. PAVL.

Sestertij no . . . . . . FESTVS.
. . dupondij, & semissis . .
. . tertius, sed auctos esse . .
. . apud antiquos autem . .
. . rant, & valebant . .
. . ti, bigati, quinquessis . .
. . est numerum aeris perduct. .
. . minia minus soluendi . .
. . tur P.R.

Sex millium, & ducentorum hominum primus C. Marius conscripsit legionem, cum antea quattuor millium fuisset, vnde etiam appellabatur quadrata. PAVL.

Sex suffragia appellantur in equitum centuriis quae sunt adiectae ei numero cẽturiarũ quas Priscus Tarquinius Rex cõstituit. FEST.

Sex Vestae sacerdotes constitutae sunt, vt populus pro sua quaque parte haberet ministram sacrorum. quia ciuitas Romana in-

sex est distributa partis in primos, secundosque Titienses, Rammes, Luceres.

Sexagenarios . . . .
. . cuius causam Mani . .
. . qui incoluerint . . .
. . hominem sexaginta . .
editi patri, quot . . .
. . q facere eos de . . .
. . ulis, sed religio . . .
. . cirpeas hominum es. . .
. . modo mittere . . .
. . t, morante in Italia . .
. . ius comitum habitaue . .
. . am haberi, atque Arga . .
. . auerint arui. quorum pro . .
. . am redintegrari eo ge . .
. . a legatum quendam Arga . .
. . is Romae moratum esse his, vt . .
. . t. institutum a sacerdotibus, vt .
. . scirpea ex omnibus, cumque publicae
. . ntiauisset, per flumen, ac mare in patriam remitteretur. Sunt, qui dicant, post vrbem a Gallis liberatam ob inopiam cibatus coeptos sexaginta annorum homines iaci in Tiberim; ex quo numero vnus filij pietate occultatus saepe profuerit patriae consilio sub persona filij. id vt sit cognitum, ei iuueni esse ignotum, & sexagenariis vita concessa. latebras autē eius quibus arguerit senem, id est cohibuerit, & caelauerit; sanctitate dignas esse visas. ideoque, *Arcae* appellata. Sed exploratissimum illud est causae, quo tempore primum per pontem coeperunt comitiis suffragium ferre iuniores, conclamauerunt, *vt de ponte deijcerentur sexagenarij*, qui iam nullo publico munere fungerentur, vt ipsi potius sibi, quam illi deligerent imperatorem. Cuius sententiae est etiam Sinnius Capito. Vanam autem opinionem de ponte Tiberino, confirmauit Afranius in Repudiato.

Sextantarij asses in vsu esse coeperunt ex eo tempore, quod propter bellum Punicum secundum, quod cum Hannibale gestum est, decreuerunt patres, vt ex assibus, qui tū erant *librarij*, fierent sextantarij, per quos cum solui coeptum esset, & populus aere alieno liberaretur, & priuati, quibus debitum publice solui oportebat, non magno detrimento adficerentur: Septuennio quoque (anno) vsus est, vt priore numero, sed id non permansit in vsu, nec amplius processit in maiorem.

Sexus aliter significat sexu, natura, habituque ex Graeco, quam illi vocant ἕξιν. Afranius in Priuigno sic agit: orbus virili sexu adoptauit sibi Pacuuius in Atalanta; Triplicē virili sexu partum procreat.

PAVLVS. *Sexus* natura, vel habitus, ex Graeco ἕξιν vocatur.

Sibinam appellant Illyrici telum venabuli simile. Ennius: Illyrici restant sicis, sibinisque fodentes.

Sibus, callidus, vel acutus.

Sic verlantu . . . . FEST.
sunc voluit eodem non . . .
. . . . pellant Dolonem . .
. . . cation maius . . .
. . . Capito velut se . . .
. . . lone. interioris . . .
. . . orte moroque cum ait .
. . . L. Terentio Tusciui .
. . . inum de saxo Tarpeio .
. . . uenisset comissatum, quod .
. . . et coactus . . .

Sicilices hastarum spicula lata. Ennius: Incedit veles vulgo sicilibus latis. PAVL.

Sicilicum dictum, quod semunciam secet.

Sicyonia genus calciamenti. Lucilius: Et pedibus laeua sicyonia demit honesta.

Sifus . . . . . FEST.
. . . is ipsis id quod Graece .
. . . gerivalicia sic est .
. . . e populum. Ser. Sulpi. .
. . . tani, paganiue si .
. . . donec eam inter se .
. . . s iudicario esto .

Signa, vt rerum, ita . . .
. . . aut lapides, aut f . .
. . . adhuc aliqua, et . .
. . . pantur etiam, sed po . .
. . . simulacra ad effi . .

Signare significat modo scribere, modo anulo signa imprimere, modo pecora signis notare. PAVL.

. . . ri dicitur signis notare . . FEST.
. . . sed antiqui eo pro scribe .
. . . re, & consignare .
. . . ere, & conscri .

Silatum antiqui pro eo, quod nunc ientaculū dicimus, appellabant, quia ieiuni vinum sili conditum ante meridiem obsorbebant. PAVL.

. . . pro eo quod nunc ientaculum dicimus . . quia ieiuni vinum solicon. FEST.
. . . obsorbebant.

Silere tacere significat ficto verbo ad S. litteram, quae nota silentij est. PAVL.

Silere, tangere. FEST.
. . . a S. littera, que ini .
. . . dici, vbi qui post mediam .
. . . candi causa ex lectulo s. o si .
. . . et liberatus a lecto in solido .
. . . letque ne quid eo tempore deiciat.
. . . le in lectum reposuit, hoc enim est,
. . . entium, omnis vitij in auspicijs vacuitas. Veranius ait, non vtique ex lecto, sed ex cubili ne rursus se in lectum reponere necesse esse.

PAVLVS. *Silicernium* erat genus farciminis, quo fletu familia purgabatur. dictum autem silicernium, quia, cuius nomine ea res instituebatur, is iam silicem cerneret. Caecilius. credidi silicernium eius me esse esurum.

FEST. . . . nebris quam . . .
. . . ocant, sed . . .
. . . errius existi . . .
. . . uod nos farci . . .
. . . letum familia . . .
. . . omine ea res . . .
. . . s iam silentium . . .
. . . olostate. Cre . . .
. . . me esse esurum . . .

Siluij sunt appellati Albani Reges, a Lauiniae filio, quem post excessum Aeneae grauida relicta timens periculum, & suae vitae, & eius, quem vtero gerebat, in siluis latens enixa est. qui restitutus in regnum est post mortem Ascanij praelatus Iulo fratris filio, cum inter eos de regno ambigeretur.

Silus appellatur naso sursum versus repando. vnde galeae quoque a similitudine sileae dicebantur.

Simpludiarea funera sunt, quibus adhibentur D. T. ludi, corbitoresque. quidam ea dixerunt esse, qu bus neutrum genus interesset ludorũ. dam indictiua sunt, quibus adhibentur non lu li modo, sed etiam desultores, quae sunt amplissima.

PAVL. *Simpludiarea* funera, quibus ludos adhibebãt.

Simpulum vas paruum non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificiis libabatur. vnde & mulieres rebus diuinis deditae *simpulatrices* dicuntur.

Simultas, id est, odium, dicta ex cõtrario, quia minime sint simuul. potest & a simulatione dicta existimari, quia simulare loquuntur ad inuicem.

FEST. *Sincinium*, cantionem solitariam. . . . in prouerbio dici solet . . . sine vlla incommoda appendice; quod olim sacra non solum publica curiosissime administrabant, sed etiam priuata. relictusque heres sic pecuniae etiam sacrorum erat; vt ea diligentissime administrare esset necessarium.

Sinistrae aues, sinistrumque est sinistrinum auspicium, id est, quod sinat fieri. Varro libro quinto Epistulicarum quaestionum, ait; a deorum sede cum in meridiem spectes, ad sinistram sunt partes mundi exorientes, ad dexteram occidentes: factum arbitror, vt sinistra meliora auspicia, quam dextra esse existimentur. idem fere sentiunt Sinnius Capito, & Cincius.

Sinistrum in auspicando significare ait Ateius Capito, laetum & prosperum auspicium. at silentium dubij duntaxat vacat vitio: igitur silentio surgere cum dicitur, significat non interpellari, quo minus rem gerat, ad sinistrum hortari quoque auspicia ad agẽdum quod animo quis proposuerit.

Siparium genus veli mimicum.

Si . . . . . PAVL.

utuntur, dictum ait . . . FEST.
mento quod vocetur . . .

Siremps dicitur, quasi similis res ipsa. habetur hoc in libris Catonis. PAVL.

. . ponitur pro eadem, vel proinde FEST.
. . Cato in dissuadendo le . . .
. . licta est, & praeterea rogas . .
. . ea si populus condemnaue . .
. . fiet, quasi aduersus le . . .

Sispitem Iunonem, quam vulgo *Sospitem* appellant, antiqui vsurpabant, cum ea vox ex Graeco videatur sumpta, quod est σώζειν.

Sistere fana cum in vrbe condenda dicitur, significat loca in oppido futurorũ fanorum constituere, quod Antistius Labeo ait, in commentario quintodecimo Iuris Pontificij, fana sistere esse lectisternia certis locis & diis habere.

PAVL. *Sistere* fana cum dicerent, significabatur lectisternia certis in fano locis componere.

Sobrinus est patris mei consobrini filius, & matris consobrinae filius.

FEST. *Sobrinus* est, vt ait Gallus Aelius, patris mei consobrini filius, & matris meae consobrinae filius, femina iisdem de causis appellat fratrem & fratrẽ patruelem, & consobrinum, & propius consobrino, & sobrina. iidem gradus in sobrina quoque sunt.

Sobrium vicum . . .
er Aelius quod . . .
locus, neque caut . . .
aliquod in eo n . . .
vino solitum . . .

PAVL. *Sobrium* vicum Romae dictum putant, vel quod in eo taberna nulla fuerit; vel quod in eo Mercurio lacte, non vino supplicabatur.

Sodales dicti, quod vna sederent, & essent: vel quod ex suo dapibus vesci soliti sint: vel quod inter se inuicem suaderent, quod vtile esset.

Sodales . . . FESTVS.
tant, quod vna . . .
. . alij, quod ex suo . . .
. . alij quod inter se . . .
rent, quod vtile es . . .
. . crebro congre vocan . . .
. . vocabulo, quod est . . .

Sodes, si audes, vti si . . .
pro, in loco. Terentius . . .
sodes, quis heri Chry . . .

PAVL. *Sodes*, si audes; vti *sis*, pro si vis; & *illico* pro in loco. Terentius in Andria: Dic, sodes, quis heri Chrysidem habuit.

FEST. *Solari* sine praepositione dixisse antiquos, testis est Pacuuius, cum ait: solatur, auxiliatur, hortaturque me.

Solatum genus morbi, maxime a rusticantibus dicitur, cuius meminit etiam Afran .
. . arquato Medo . . .
. . tigine . . .

PAVLVS. *Solatum* genus morbi.

Solea, vel ea dicitur, quae solo pedis subiicitur, vel genus piscis, vel materia robusta, super quam paries craticius extruitur.

Solea, vt ait Verrius, est non solum ea, quae solo pedis subiicitur, sed etiam pro materia robusta, super quam paries craticius extruitur.

FESTVS. *Solicitare* quidam dictum putant vel . .
. . ex suo loco. ac sententia .
. . quin significet locum, quis .
. . quoque dicantur loca pa .

PAVL. *Solicitare* est solo citare, id est, ex suo loco mouere. *solum* autem quin significet locum, quis dubitet? cum *exules* quoque dicantur loco patriae suae pulsi.

FEST. *Solida* sella at . . . .
iubetur, cum mane sur . . .
lauit quod antiqui expresse . .
riore parte excauat . . .
ciebant sedes, quas s . .
in his nihil erat con . . .
bant, inquit Verrius, quod . .
absurde, vt mihi videtur . .
sit totum ait dictum solidum. . .

Solino idem ait esse consulo.

Solino intelligitur consulo.

Solipunga genus bestiolae maleficae, quod acrius, concitatiusque sit feruore solis. vnde etiam nomen traxit.

PAVL. *Soli* . . . .
maleficiae qu . . .
sit feruore s . . .
traxit.

FEST. *Solitaurilia* hostiarum trium diuersi generis immolationem significant, tauri, arietis, verris, quod omnes eae solidi, integrique sunt corporis. contra Aci . . . veru eces maiales. qui quia *sollum*, Osce totum, & solidum significat. vnde tela quaedam *solliferrea* vocantur tota ferrea, & homo bonarum artium *sollers*. & quae nulla parte laxata, cauaque sunt, *solida* nominantur. atque harum hostiarum omnium inuiolati sunt tauri, quae pars scilicet caeditur in castratione. sunt quidem qui putent, ex tribus hostibus praecipue nomen inclusum cum solido tauri. quod amplissima sit earum. quidam dixerunt omnium trium vocabula confusa suis, ouis, tauri adfecisse id, quod vno modo appellarentur vniuersae. quod sit a sollo, & tauris earum hostiarum ductum (est) nomē antiquae consuetudinis. per vnum L. enuntiari non est mirum, quia nulla tunc geminabatur littera in scribendo. quam consuetudinem Ennius mutauisse fertur, vtpote Graecus Graeco more vsus, quod illi aeque scribentes, ac legentes duplicabant mutas Sem . . . . . .

PAVL. *Solitaurilia* hostiarum trium diuersi generis immolationem significant tauri, arietis, verris, quod omnes hi solidi, integrique sint corporis. *Sollum* enim lingua Oscorum significat totum, & solidum. vnde tela quaedam *solliferrea* vocantur, tota ferrea: & homo bonarum artium *sollers*: & quae nulla parte laxata, cauaque, solida nominantur.

FEST. *Solla* appellantur sedilia, in quibus non plures singulis possint sedere, ideoque solla sternere dicuntur, qui sollisteratum habent. & solaria vocantur Babylonica, quibus eadem sternuntur. quae, vt ait Verrius, omnia ducta sunt solo aluei quoque lauādi gratia instituti, quo singuli descendunt. sola dicuntur, quae a sedendo potius dicta videntur, quam a sollo.

PAVL. *Solia* sedilia, in quibus singuli tantum possunt sedere. ideoque solia sternere dicuntur, qui *sollisternium* habent. & solaria vocantur Babylonica, quibus eadem sternuntur.

FEST. *Solemnia* sacra dicuntur, quae certis temporibus fiunt.

Solemnia sacra dicuntur, quae certis temporibus, annisque fieri solent.

Sollistimum App. Pulcher in Auguralis disciplinae libro primo ait esse tripudiū, quod aui excidit ex eo, quod illa fert. saxumve solidum, aut arbos viuiradix ruit, quae nec prae vitio, humani caedanturve, iacianturve, pellanturve.

Sollo Osce dicitur id, quod nos totum vocamus. Lucilius: suasa quoque omnino dirimit non solla dupondi. id est non tota. Item Liuius *Sollicuria*, in omne re curiosa. & *soliferreum*, genus teli totum ferreum. *sollers* etiam in omni re prudens; & solemne, quod omnibus annis praestari debet.

PAVL. *Sollo* Osce dicitur id, quod nos totum vocamus. Liuius: *Solliferreum* genus teli, id est, totum ferreum. *Sollers* etiā in omni re prudens: & *solemne*, quod in omnibus annis praestari debet.

Sollox, lana crassa, vel pecus lana contectum. Titinius: Lana soloci ad purpuram data. & Lucilius: Pascali pecore, & montano hirco, atque soloce.

FEST. *Solox*, lana crassa, & pecus, quod passim pascitur non tectum. Titinius in Barathro: ego ab lana soloci ad purpuram data & Lucilius: Pascali pecore, ac montano, hirco,

atque

atque soloce.

Solum, terram. Ennius libro tertio: Tarquinio dedit imperium, simul & sola regni. & alibi: sed sola terrarum postquam permensa parumper.

PAVL. *Solum*, terram.

Sonivio, sonanti.

FEST. . . . . nivio significat in car . . . . augurali sonanti . . . . uium tripu . . . . Pulcher, quod . . . . dit plus quadr. . .

PAVLVS. . .

FESTVS. *Sons*, nocens: Insons, innocens. . . . nocens, vt ex . . . . nocens.

Sonticum morbum in xij. significare ait Aelius Stilo certum cum iusta causa. quem nonnulli putant esse, qui noceat, quod sontes significet nocentes. Naeuius ait: sonticam esse oportet causam, quamobrem perdas mulierem.

PAVL. *Sonticum*, iustum. Naeuius: Sonticam esse oportet causam, quamobrem perdas mulierem.

FEST. . . . ausa dicitur a morbo . . . . erendum agere . . . . lato de re A. Atili . . . . tisse, timidus ne . . . . vbi causam sonticam . . . . .

PAVL. *Soracũ* est, quo ornamẽta portãtur scenicorũ.

FEST. . . . quo ornamẽ . . . . corum Pla . . . . rum icillum . .

Sororiare mammae dicuntur puellarum, cum primum tumescunt, vt *fraterculare* puerorum. Plautus in Fribolaria . . . . papillae pr . . . . nolui dicere . . . . opus est verb . .

PAVL. *Sororiare* mammae dicuntur puellarum, cum primum tumescunt.

Sororium tigillum appellabatur locus sacer in honorem Iunonis, quem Horatius quidam statuerat causa sororis a se interfectae ob suam expiationem.

FEST. *Sororium* tigillum appellatur hac de causa ex conuentione Tullij Hostilij Regis & Metij Suffetij ducis Albanorum, Trigemini Horatij & Curiatij cum dimicassent, vt victores sequeretur imperium, & Horatius noster exsuperasset, victorque domum reuerteretur, obuia soror cognita morte sponsi, sui fratris manu occisi, auersata est eius osculum, quo nomine Horatius interfecit eam & quanquam a patre absolutus sceleris erat, accusatus tamen parricidij apud Duumuiros, damnatusque, prouocauit ad populum, cuius iudicio victor duo tigilla tertio superiecto, quae pater eius constituerat, velut sub iugum missus subit, consecratisque ibi aris Iunoni Sororiae, & Iano Curiatio, liberatus omni noxia sceleris est auguriis adprobantibus. ex quo sororium id tigillum est appellatum.

Sors & patrimonium significat. vnde *consortes* dicimus: & dei responsum: & quod cuique accidit in sortiendo. PAVL.

Sors et . . . . cat, vnde con . . . . & deis resp . . . . accidit in so . . . FEST.

Sortitillus venter suillus condito farre expletus. . labatur venter suillus co . . Plautus venter sullus di . . in illum ego me hodie . . esa farte biberem . . PAVL.

Sos, pro eos antiqui dicebant, vt Ennius libro primo: Constitit inde loci propter sos dea dearum. & libro tertio: Circum sos q. sunt magnae gentes opulentae. Libro septimo: Dum censent terrere minis, hortanturve sos. Libro vndecimo: contendunt Graios Graecos memorare solent. sos interdum pro suos ponebant, vt cum per datiuum casum, idem Ennius effert. Postquam lumina sis oculis bonus Ancus reliquit. FEST.

Sos pro eos antiqui dicebant, vt Ennius: Constitit inde loci propter sos dea dearum. Sos interdum pro suos ponebant. per datiuum casum idem Ennius effert: Postquam lumina sis oculis, pro suis. PAVL.

Sospes saluus. Ennius tamen sospitem pro seruatore posuit.

Sos . . . . omnis ferre au . . . . Afranius in Ep . . . . seruent tuis . . . . maxime Teu . . . . nunquam. En . . . . parentem, & p . . . . sospitem. Att . . . . rite ad patr . . . . ser. Ennius. vid . . . FEST.

Sospitare est bona spe afficere, aut bonam spem non fallere. PAVL.

. . ficare cum dix . . . . liber ceterum . . . . ait esse bona spe . . . . spem non falle . . FEST.

Spara minimi generis iacula a spargendo dicta. Lucilius. Tum spara, tum murices portantur tragula porro . . PAVL.

. . ba . paruissimi . . . pargantur dicta . . . . tum spara, tum mu . . . . orro. FEST.

. tiatorem, erratorem. Cato in M. Coelium, si se appellauisset: In coloniam me

hercules scribere nolim, si Triumuirum sim, spatiatorem, atque fescenninum.

PAVLVS. *Spatiatorem* pro erratorem Cato posuit.

FEST. . . . . quam nos dicimus, [illegible] . . . . ton quidem idean, n. . . . . n.tur.

Spectio in augularibus ponitur pro aspectione, & nuntiato. quia omne ius sacrorum habēt, auguribus spectio dumtaxat, quorum consilio rem gererent magistratus, non vt possent impedire nuntiando, quae cum vidissent satis, spectio sine nuntiatione data est, vt ipsi auspicio rem gererent, non vt alios impedirent nuntiando.

Spectu sine præpositione Pacuuius in Doloreste vsus est, cum ait: amplus, rubicundo colore, & spectu proteruo ferox.

PAVL. *Spectu* sine præpositione Pacuuius posuit.

FEST. *Specus* feminino genere pronuntiabant antiqui, vt metus, & nepos tam Hercules, quã masculino stirps, aut frons. vt Ennius. Tũ casu sub monte altae specus intus patebãt. & Pacuuius in Chryse: Est ibi sub eo saxo penitus strata harena ingens specus.

Speres antiqui pluraliter dicebant, vt Ennius libro secũdo: Et semel effugit speres ita funditus nostras. & libro sextodecimo: Spero, si speres quicquam prodesse potis sunt.

Spetile vocatur infra vmbilicum suis quod est carnis, proprij cuiusdam habitus, exos, qua etiam antiqui per se vtebantur. Plautus enumerãdis vilibus obsoniis in Carbonaria sic meminit: Ego pernam, sumen, sueres, spetile, callum, glandia.

PAVL. *Spetile* caro quaedam proprij cuiusdam habitus infra vmbilicum suis.

FEST. *Spicit* quoque sine præpositione dixerunt antiqui. Plautus: flagitium est si nihil mittetur. quae supercilio spicit. & spexit. Ennius libro sextodecimo quod vbi rex paulo spexit de contibus celsis.

Spiciunt antiquos di . . .
. . tione testis est Cato in ea, quam . .
. septem hominibus, vt solent . .
. iuios nisi qui sempiterni sunt. quos
. cant, ne spiciũt, neque ratos . .

Spicum masculine antiqui dicebant, vt *hunc stirpem* & *hanc amnem*: versus est antiquus: quasi messim per missim vnumquenque spicum collegit.

Spinther vocabatur . . .
tes antiquae ger . . .
si nistro. Plau. us . . .
reconcinnarier . . .

PAVL. *Spinther* armillae genus, quo mulieres vtebãtur brachio summo sinistro.

Spynturnix, genus auis turpis figurae ea Graece [illegible] dicitur.

FEST. *Spinturnix* est auis genus turpis figurae. occur. atrix artificum, perdita spinturnix. . ca . . Graece dicitur, vt ait Santra [illegible].

Spira dicitur, & basis colũnæ vnius tori, aut duorum, & genus operis pistorij: & funis nauticus in orbem conuolutus; ab eadem omnes similitudine. Pacuuius: Quid cessatis socij eijcere spiras sparteas? Ennius quidem hominum multitudinem ita appellat, cum ait: Spiras legionibus nexunt.

Spirillum vocari ait Opillius Aurelius caprae barbam.

PAVL. *Spirillum* barba caprae appellatur.

Spondere putatur dictum, quod sponte sua, id est voluntate promittatur.

FEST. *Spondere* Verrius putat dictum, quod sponte sua, id est voluntate, promittatur. deinde oblitus inferiore capite sponsum, & sponsam ex Graeco dictam ait, quod ij σπονδὰς interpositis rebus diuinis faciant. Spondere antea ponebatur pro dicere. vnde & respondere adh . . . vsurpari coeptum est . . . ne alterius.

PAVL. *Spondere* ponebatur pro dicere. vnde & respõdere adhuc manet, sed postea vsurpari coeptum est in promisso.

FEST. *Sponsis* bene, beneque volueris, in precatione augurali Messala augur ait significare spoponderis, volueris.

PAVL. *Spurcum* vinum dicebant, cum aqua admixta, aut igne tactum erat, mustum ve antequam deferuescat.

FEST. *Spurcum* vinum est, quod sacris adhiberi non licet, vt ait Labeo Antistius libro decimo commentarij iuris pontificij, cui aqua admixta est, defrutum ve, aut igne tactum est, mustum ve ante, quam deferuescat.

PAVLVS. *Squalidum* incultum & sordidum, quod proxime similitudinem habeat squamę piscium. sic appellatum . . .
. cultum, & sord . . .
. tum quod proxime . .
. scium accedit, it . .
. diti paludum squ . .
. in Telepho. Quam ve . .
. stola . . .

FEST. *Squarrosos* . . .
similitudine ait dic . .
gat ob assiduam inlu . .
num, ac rupicum squar . .
rostra.

PAVLVS. *Squarrosi* ab eadem squamarum similitudine dicti, quorum cutis exsurgit ob assiduam illuuiem. Lucilius: Varronum ac rupicum squarrosa incondita rostra.

FEST. *Stagnum* quidã dici putant, quod in eo aqua perpetuo est alii, quod is locus a Graecis στεγνὸς dicitur, quia bene contineat aquam.

Stalagmeum genus inaurium videtur significare Caecilius in Karine, cum ait: ium ex aure eius stalagmium Domi habeo.

Stalagmium,

PAVL. *Stalagmium* genus inaurium. Caecilius: Ex auiceius stalagmium Domi habeo.

FEST. *Stata* sacrificia sunt, quae certis diebus fieri debent. Cato in ea, quam scribit de L. Veturio, de sacrificio comisso. cum ei equum ademit. quod tu, quod in te fuit, sacra stata sollemnia, capite sancta deseruisti.

PAVLVS. *Stata* dicebantur sacrificia, quae certis diebus fiebant. Cato: Sacra, stata, sollemnia, sancta deseruisti.

Statae Matris simulacrum in foro colebatur.

FESTVS. *Statae* Matris simulacrum in foro colebatur. postquam id collustrauit, ne lapides igne corrumperentur, qui plurimis ibi fiebat nocturno tempore, magna pars populi in suos quisque vicos retulerunt eius deae cultum.

Statua est ludij eius, qui quondam fulmine ictus in circo sepultus est in Ianiculo. cuius ossa postea ea prodigiis, oraculumque responsis senatus decreto intra vrbem relata in Volcanali, quod est supra comitium, obruta sunt, superque ea columna cum ipsius effigie posita est.

Statuliber est, qui testamento certa conditione proposita iubetur esse liber. & si per heredem est, quo minus statuliber praestare possit, quod praestare debet: nihilominus liber esse videtur.

PAVL. *Status* dies vocatur, qui iudicij causa est con-
FEST. stitutus cum *peregrino*. eius enim generis ab antiquis *hostes* appellabantur, quod erant pari iure cum populo Romano, atque *hostire* ponebatur pro aequare. Plautus in Curculione. Si status condictus cum hoste intercedit dies, tamen est eundum, quo imperant ingratis.

PAVL. *Status* dies vocatur, iudicij causa constitutus

FEST. *Stellam* significare ait Ateius Capito laetum, & prosperum, auctoritatem secutus P. Seruilij auguris, quae ex lamella aerea adsimilis stellae locis inauguratis infigatur.

Stellati . . .
. . co, qui in Campania est, sed eo, qui
. . . pena. ex Tusci profecti su . .
. . . campum appellauerunt.

Stellionem g
Verrius dic
stillet cibo p
bi a stellarum
uarium est

Stercus ex aede Vestae XVII. kalendas Iulias defertur in angiportum medium fere cliui Capitolini, qui locus clauditur *porta stercoraria*. tantae sanctitatis maiores nostri esse iudicauerunt.

PAVL. *Sterilam*, sterilem.

FEST. *Ste* . . .
bant quam g
que non cip

lasi, aut s
memorab
in Adelph
feri Antl
tum sit
vnde vng
est.

Stipatores ait dictos à stipe, quam mercedis nomine accipiant custodes cuiusque corporis. vnde & *stipam* qua amphorae cum extruuntur, firmari solent, etiam *stipites*, qui ob eandem causam destituantur.

Stipatores, id est custodes cuiusque corporis, dicti sunt a stipe, quam accipiebant mercedis nomine. PAVL.

Stipatores corporis custodes, quos antiqui latrones vocabant: stipati enim ferro circumstant corpora regum.

. atores appel . FEST.
ustodes, quos
. bant. id est mer
. m ferroue
. t regum cor

Stipem esse nummum signatum, testimonio est (& id quod datur stipendium militi, & cum spondetur pecunia, quod stipulari dicitur.

. cuniam signat
. ideo stipular
. terrogat
. aes . PAVL.

Stipes fustis terrae defixus. FEST.
. defixus Afra
. orro honeste
. ite hostium
. pro fidem qui
. am siluam &
. stili in mela
. tus vt reuolso
. qui iactu vali
. parmam, nisi si
. uoluit pro
. in Bacchi sec
. egum aut al
. us Ennius
. ites abiegno
. e stipitem
. mit dum, qua
. ripit.

Sti
re antiqu
mina mer
quae nunc in
re Liuius rr
fundam Rom.
conditam Romam
nius Ostrymon
Graio stirpe ex
Nomine Pyrrh
a stirpe supremo

est reuoca fratre . . .
plaudite, quam Gallu . .
finit stirp est geni . . .
quia quoque est progr . .
. dicuntur . . .
. abimis arbori . .
. . .

PAVL. *Stiricidium*, quasi *stillicidium*, cum stillae concretae frigore cadunt. *Stiria* enim principale est, stilla deminutiuum.
. asi stillicidium. cum stel .
. . adunt. Cato pro C . .
FEST. . . nihilominus volui semper .
. . te praesenti cognosce .
. . . e . . .

PAVL. *Stlata*, genus, nauigij latum magis, quam altum, & latitudine sic appellatum, sed ea consuetudine, qua *stlocum* pro locum, & *stlitem* pro lite dicebant.

FEST. *Stla* . . . .
latum mag . . .
appellatum . . .
consuetudin . . .
tem antiq . . .

PAVL. *Stlembus*, grauis, tardus, sicut Lucilius pedibus stlembum dixit, equum pigrum, & tardum.

FEST. . grauis, tar . .
. . Apulidae pe . . .
. cum refert . .

Stolidus, stultus. Ennius libro primo: Nam vidi pugnare sues, stolidi soliti sunt. & in Alexandro; Hominem appellat, qui a lasciui stolide non intelligit. & Caecilius in Hypobolimaeo: Abi hinc tu stolide, illi vt tibi sit pater? & in Andronico? Sed ego stolidus, gratulatum me oportuit prius.

PAVLVS. *Stolidus*, stultus.

Strebula lingua Vmbrorum appellabant partes carnium sacrificatarum.

FEST. *Strebula*. Vmbrico nomine Plautus appellat coxendices hostiarum, quas G .
. . in altaria in . .
. . tus ait in Fri . .
. . agnina tene . .
. . bulis. .

Strenam vocamus, quae datur de religioso, ominis boni gratia a numero, quae significatur, alterum, tertiumque ventorum similis commodi, veluti *trenam*, praeposita S. littera, vt in loco, & lite solebant antiqui.

PAVLVS. *Striges* appellabantur ordines rerum inter se coniuncte collocatarum, a stringendo dictae.

FEST. *Stri* . . . .
. . ordines rerum . .
. . utae conlocata . .
. . ndo dictae .
Stri . . . .
ius Graeci στρίγγα sp . .

maleficis mulieribus nomen inditum est. quas volaticas etiam vocant. Itaque solent his verbis ea; veluti auertere Graeci στρίγγα πομπεῖν νυκτικόμαν στρίγγα τὸ λαῶν ὄρνιν ἀνωνύμιον ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας.

Strigores in ne . . . .
. . rigosis positum . .
. . rum virium ha . .
ores exerciti.

Strigores densarum virium homines. PAVL.

Stritauum antiqui dicebant pro tritauo.

Stri . . . FEST.
. . aut pro trita . .
aui, & atauiae . .

Stroppus est, vt Ateius Philologus existimat, quod Graece στρόφιον vocatur, & quod sacerdotes pro insigni habent in capite. quidam coronam esse dicunt, aut quod pro corona insigne in caput imponatur, quale sit strophium. Itaque apud Faliscos diem festum esse, qui vocatur *Struppearia*, quia coronati ambulent; & a Tusculanis, quod in puluinari imponatur Castoris, struppum vocari.

Stroppus quod Graece dicitur στρόφιον, pro insigni ponebatur in capitibus sacerdotum, alij id coronam esse dixerunt. PAVL.

Struere antiqui dicebant pro augere, vnde instruere.

Struere antiqui dicebant pro adiicere, augere vnde industrios quoque M. Cato, iure, lege, libertate, Republica communiter vti oportet: gloria, atque honore quomodo sibi quisque struxit. aut in XII. quod est. *caluitur, pedem vestruit: manum endoiacito*, alij putat significare retrorsus ire, alij in aliam partem, alij furere, alij gradum augere; alij minuere: ac vix quidem pedi praefert, otiose it, remoratur. FEST.

Strues genera liborum sunt, digitorum coniunctorum non dissimilia, qui superiecta panicula in transuersum continentur.

Strufertarios dicebant, qui quaedam sacrificia ad arbores fulguritas faciebant, a ferto scilicet quodam sacrificij genere. PAVL.

. . antiqui . . FEST.
. . minent con . .
. . arbores ful . .
. . millarum . .
. . struae, & . .
. . aciunt . .
. . et vti mihi . .
. . ullo etiam . .
. . fertario . .
. . ex qua cortex . .
. . Lucilius . .
. . ti hibernacul . .
. . . . .

Struices antiqui dicebant extructiones omnium rerum. Plautus Cerialis cenas dat. ita men-

ita mensas extruit, Tantas struices concinnat patinarias. & Liuius quo Castalia, per struices saxeas lapsu accidit.

PAVL. *Struices* dicebāt omnium rerū instructiones.

Struppi vocabantur in puluinaribus fasciculi de verbenis facti, qui pro deorum capitibus ponebantur.

FESTVS. *Struppi* vocantur in puluinaribus . . .
. rum capitibus ponuntur, .
. bem calo Antistius . .
. gistratum publicum . .

Strutheum in mimis praecipue vocant obscenam partem virilem, a salacitate videlicet passeris. qui Graece στρουθὸς dicitur.

PAVL. *Stultorum* feriae appellabantur Quirinalia, quod eo die sacrificabant ij, qui solenni die, aut non potuerunt rem diuinam facere, aut ignorauerunt.

FEST. *Stult* . . . .
tur Quirina . . .
Qui priniqu . . .
sacrificant ij . . .
non potuer . . .
re, aut ign . . .
fornacalia . . .
commissum . . .
more, ae . . .
quibus p . . . .

Stuppam linum impolitum appellant Graeci Dorij.

Stuprum pro turpitudine antiquos dixisse apparet in Nelei carmine: foede, stupreque castigor cotidie. & in Appi sententiis: qui animi . . compotem esse, nequid fraudis, stuprique ferocia pariat. Naeuius: Seseque ij perire mauolunt ibidem, quam cum stupro redire ad suos popularis: item, sin illos deserant fortissimos viros, magnū stuprum populo fieri perget is.

PAVL. *Stuprum* pro turpitudine antiqui dixerunt. vnde est in carmine: Foede, stupreque castigor cotidie.

FEST. *Stura* flumen in agro Laurenti est.

Stura flumen in agro Laurenti est, quod quidam Asturam vo . . .
. ac subericsque .
. Thermi.

Suadeed, idem ait esse, sic te.

Suasum, color appellatur, qui fit ex stillicidio fumoso in vestimento albo. Plautus: quia tibi suaso infecisti propudiosa pallulam. Quidam autem legunt insuaso, nec desunt, qui dicant omnem colorem, qui fiat inficiendo, suasum vocari, quod quasi persuadetur in alium ex albo transire.

Sub corona venire dicuntur, quia captiui coronati solebant venire, vt ait Cato in eo, qui est de re militari: vt populus suus sua opera potius ob rem bene gestam coronatus supplicatum eat, quam re male gesta coronatus veneat. Id autem signum est nihil praestari a populo. quod etiam Plautus significat in Hortulo: praeco ibi adsit cum corona, cuique liceat, veneat.

Sub iugum mitti dicuntur hostes victi, ereptis omnibus armis, telisque, cum hastis defixis duabus in terra, tertiaque ad summum earum deligata, ipsi eam iubentur subeuntes transire.

Sub iugum mitti dicuntur hostes, cum duabus hastis in terra defixis, tertiaque superligata, inermes sub eas coguntur transire. PAVL.

Sub vineam iacere dicuntur milites, cum astantib. centurionib. iacere coguntur sudes,
. . tur milites . . . FEST.
. ionibus ia . . .
. . .

Sub vitem hastas iacere dicitur veles, cum eas sub manu sursum mittit. Lucilius: vt veles bonus sub vitem, qui submisit hastas. Veles autem velitis facit. PAVLVS.

Sub vitem ha . . . FEST.
. . manu . . .
. . t Lucilius. vt . .
. m qui subit has . .
. . . . .

Sub vitem praeliari dicuntur milites, cum sub vinea militari pugnant. Lucilius: Neque prodire in altum, praeliari procul sub vitae.
. . . ri dicuntur . . PAVL.
. . militari pug . .
. . q prodire . . .
. . . ul sub vite.

Sub vos placo, in precibus fere cum dicitur, significat id, quod supplicio vt in legibus: *Transque dato, endoque plorato.*

Sub vos placo, supplico. FEST.

Subactus modo significat mollitus; modo victus, modo cōpulsus. vt cum dicimus, pecus sub arbore subactum. modo coactus.
. . molliti . . . PAVL.
. vt cum dicim . .
. subactum . .

Subditus dicitur iudex, qui loco mortui datur iis, qui eum habuerant iudicem in aliqua re, vel lite. . FEST.

Subdit . . . .
tui in demortuis in . . .
datur his, qui cum hab . . .
xat in eandem rem.

Subices Ennius in Achille pro subiectis posuit, cum dixit. Nubes per ego deum subices humidas, Vnde oritur imber sonitus aerio spiritu.

Subices Ennius pro subiectis posuit. PAVL.

Subici ar . . . . . FEST.
quod fit, ait Cincius . .
consulti exemplo, at . .
coplandi gratia aries int . .
lus admissit poene p . . .

Subigere arietem in eodem libro Antistius esse ait dare arietem, qui pro se agatur, caedatur.

. in dicebant infir . :

. . Plautus in Persa: Ad paupertatem si immigrant infamiae, Grauior paupertas fit, *fides sublestior*. id est infirmior. Idem, in Neruolaria, *vinum* ait *sublestissimum*, quia infirmos faciat, vel corpore, vel animo.

PAVL. *Sublesta*, infirma, & tenuia. Plautus: Grauior paupertas fit, fides sublestior. id est, infirmior. Idem ait vinum sublestissimum, quia infirmos faciat, vel corpore vel animo.

FEST. *Sublicium* po . . .
appellatum a . . .
cabulo Volsc . . .
in latitudinem . . .
licet Formian . . .
librorum qu . . .
sublimes vocan . . .
aqua liquens . . .
in qua opinio . . .
& meminit . . .
qui ait in belli . . .
quam liquidum . . .
amnem, & alij tab . . .
men retinet . . .
Sallustius libro qu . . .
ne intumiendi p . . .
sublicibus cauata . . .
sent . . . .

Sublimauit dixit, id est, in altum extulit, Origium libro secundo: In maximum decus, atque in excelsissimam claritudinem sublimauit. id autem dicitur a limine superiore, quia supra nos est.

Sublimen est in altitudinem elatum. vt Ennius in Thyeste: Aspice hoc sublime candens, quem vocant omnes Iouem. Vergilius in Georgicis libro primo: Hic vertex nobis semper sublimis.

PAVL. *Sublimen* est in altitudinē elatum. id autē dicitur a limine superiore, quia supra nos est.

FEST. *Subducare* arbores est ramos earum supputare, & veluti sputus lucem mittere; *conlucare* autem succisis arboribus locum implere luce.

Suboles ab olescendo, id est, crescendo, vt *adolescentes* quoque & *adultae*, & *indoles* dicitur. Lucretius libro quinto: Siue virum suboles, siue est muliebris origo. Vergilius: Cara duum suboles, magnum Iouis incrementum.

Subrumari dicuntur haedi, cum ad mammam admouentur: quia ea (his vocabantur; vel quia rumine trahūt lacte sugentes.

PAVL. *Subrumari* dicuntur haedi, cum ad mammam admouentur: quia ea rumis vocatur; vel quia rumine trahunt lac sugentes.

Subscudes appellantur tabellae, quibus tabulae inter se configuntur, quia quo immittuntur succiditur. Pacuuius: Nec vlla subscus cohibet compagem.

. . . ellantur cunctae ta . . FEST.
. tabulae inter se con . .
. a quo eae immittantur . .
. uius in Niptris: Nec vlla subscus cohibet compagem aluei. Plautus in Astraba: Terebratus multum sit, & subscudes addite.

. . bsidium dice . . .
. lites subside . . .
l entiq; aciei . .
. genus militum . . .
, emeruerant . . .
. amen retine . . .
. quae erat ter . . .
. m, vt Plautus . .
. gite nunc subs . .
. t triario si . .
. sidiari ante eos . . .
. rant aut in alio . .
. nti . . .

Subsilles dicebantur quaedam lamellae sacrificiis necessariae. PAVL.

. . li ipsij les uo . : . FEST.
. s, quae ad rem . . .
. ur maxime . . .
. rum . . .

Subsolanae . . .
. s appellantur . . .
. rei solum conferunt . .
. ui infimum . .
. in terram super . .
. lum imum . .
. s innititur. . .

Substillum . . . .
. it tempus ante . .
paene vuidum dum . . .
. m non persiccum, quod .
aut non dum desisset.

Substillum tempus ante pluuiam iam paene vuidum, & post pluuiam non persiccum, quod iam stillaret, aut non dum desisset. PAVL.

Subucula genus libi dicitur, ex halica, & olao, & melle. & genus vestimenti.

Subuculam Aelius Stilo, & Cloatius iisdem fere verbis demonstrant vocari, quod diis detur ex halica, & oleo, & melle. Nam de tunicae genere notum est omnibus. FEST.

Subuerbustam, veribus vstam significat Plautus cum ait: Vlcerosam, compeditam, subuerbustam, sordidam.

Subuerbustam, veribus vstam significat. PAVL.

Subulo Tusce tibicen dicitur.

Subulo Tusce tibicen dicitur. Itaque Ennius: Subulo quondam marinas propter adstabat plagas. FEST.

Suburam Verrius alio libro a pago Succusano di-

no dictam ait: hoc vero maxime probat eorum auctoritate, qui aiunt ita appellatam & regionem vrbis, & tribum a statuo praesidio, quod solitum sit succurrere Esquiliis infestantibus eam partem vrbis Gabinis. indicioque esse, quod adhuc ea tribus per C litteram non B scribatur.

PAVLVS. *Subura* regio Romae a pago Succusano vocabulum traxit, quod ei vicinum fuit.

FEST. *Suburanam* . . .
. Succisanam . . .
. nt ex nomine . . .
. umam illam quoque . .
. cusanam dictam . . .
. iratum esse . . .
. pagi succusa . . .
. xercentur.

Succenturire est explendae centuriae gratia supplere, subiicere. Plautus in Saturione: Succenturia centum, require, qui te delectet domi. & Caecilius in Triumpho: nunc meae militiae astutia opus est succenturia.

PAVLVS. *Succenturire* est explendae centuriae gratiae supplere. Caecilius: Nunc meae malitiae astutia opus est succenturia.

Succerda stercus suillum. Titinius: Quid habes nisi vnam arcam sine claue: eo condis succerdas.

FEST. . est stercus su. . . .
. us Simus . . .
. uid habes, nisi . .
. ui, eo condis . . .
. e succerda . . .
. homo opicer . .
. nem. quem sol . . .
. it.

PAVL. *Succidanea hostia* dicebatur, quae secundo loco caedebatur. sic appellata est a succedendo.

FEST. . ppellatur, quae . . .
. ui. quod quasi . . .
. quidam a sue . . .
. dendo dictam.

PAVLVS. *Succingulum*, balteum . . .

FEST. . ingulum ap . . .
. lteu Plautus . . .
. um Herculis . . .
. t, quam abitu . . .

PAVL. *Succrotilla*, vox tenuis, & alta Titinius: Feminea fabula succrotilla vocula.

FEST. . tenuis diceba . . .
. Titinius n . . .
. fabulare succr . .
. nius in Epistul . . .
. tilla voce serro . . .
. scribendis muli . . .
. g aedilibus .n Syr . . .
. talis cum sodellis er . . .
. le quae non pedibus . . .

. cula est machinae . .
. materiae & foratae . .
. quam vt uber scrofe . .
stant.
. stellas ruitque . .
. a hyadas Grae . .
. stimantes a subus . .
. uenti dixerint.

Sudiculum genus flagelli dictum, quod vapulantes, sudantes facit. PAVLVS.

Sudum, siccum, quasi seudum, id est sine vdo.

Securus, sine cura.

. significare sub . . FEST.
. um omnium fere . .
. us siccum significet . .
. est sine vdo, vt se . .

Sufes dic . . . .
gistratus, vt oscor . . .
Calidius in Oration . . .
lium. Nonne vobis l . . .
et fumus prosequi . . .
videtur. Senatus cens . .
Sufetis.

Sufes Consul lingua Poenorum, Calidius: Senatus inquit, censuit referentibus sufetis. PAVL.

Suffibulum vestimentum album praetextum, quadrangulum, oblongum, quod in capite Vestales virgines sacrificantes habebant, idque fibula comprehendebatur.

Suffibulum est vestimentum al. . FEST.
. drangulum oblongum, quod in ca .
. est ales cum sacrificant, semper .
. quae fibula comprehenditur.

Suffimenta sunt, quae . . .
. molito mulso spar . .
. re, quae vuae calcatae . .

Suffimenta dicebant, quae faciebant ex faba, milioque mellito, mulso sparso. ea diis eo tempore dabantur: quo vuae calcatae praelo premebantur. PAVL.

Suffiscus folliculus testium arietinorum, quo vtebantur pro marsupio, a fisci similitudine dictus. FEST.

Suffiscus dicebantur folliculus testium arietinorum. qui celebris u. . .
. pro fortitan d . .
. fisci similitu . .

Suffragat . . maiores hi.
qui vulgo in vsu . . us apparerent
iuncta suffrag . . quem qui q.
fieri vellet notabat . . to scriptus
candidatorum hominu . Varro in lib. VII.
Rerum humanarum . .

Suffuerat, sub eodem tecto fuerat. PAVL.

Sugillatum dicitur ex Graeco, quod ea pars, quae est sub collo, κα ... ab eis dicitur. FESTVS.
. dici existimant . .
. quod ea pars, quae . .
. ... ab iis dicitur.

Suillum gens inuisum Veneri prodiderunt poetae, ob interfectum ab apro Adonium, quem diligebat dea. quidam autem, quod immundissimi sint sues ex omni mansueto pecore, & ardentissimae libidinis. ita, vt opprobrium mulieribus inde tractum sit, cum subare, & subire dicuntur.

Sulci appellantur, qua aratrum ducitur, vel sationis faciendae causa, vel vrbis condendae, vel fossura rectis lateribus, vbi arbores ferantur. fulmen quoque, qua eius vestigium, similiter appellatur. quod vocabulum quidam ex Graeco fictum, quia illi dicant ὁλκόν.

PAVLVS. *Sulcus* dictus a Graeco, qui ab illis ὁλκὸς appellatur.

Sultis, pro si vultis. Plautus: Sequimini me hac sultis. & Cato: Audite, sultis, milites.

FEST. *Sultis*, si voltis. Plautus in Friuolaria: Sequimini me hac, sultis, legiones omnes lauernae. & in Rudente. Curatae haec, sultis, magna diligentia. M. Cato pro L. Caesetio. audite, sultis, milites, si quis vestrum in bello superfuerit, si quis non inuenerit pecuniam, egebit.

Sultis, si voltis significat compositio vocabulo, ita vt alia sunt, sodes, sis si vis, vlicet in loco, scis licet scias licet, equidem ego quidem. Ennius: pandite sulti genas, & corde relinquite somnum.

PAVLVS. *Sultis*, si vultis. Ennius: Pandite sulti genas: & corde relinquite somnum.

Sum pro eum vsus est Ennius.

FEST. *Sum* pro cum vsus est Ennius libro primo: At tu non vt sum summam seruare decet rem. & libro secundo: At sese sum quae dederat in luminis oras.

Summanalia liba farinacea in modum rotae ficta.

Summissiorem aliis aedem Honoris, & Virtutis C. Marius fecit, ne si forte officeret auspiciis publicis, augures eam demoliri cogerent.

FEST. *Summussi*, murmuratores. Naeuius: Odi, inquit, summussos, proinde aperte dice, quid sit. Terentius mussare pro tacere posuit, cum ait: Sile, caela, occulta, tege, tace mussa.

PAVL. . ssi dicebantur . .
. Naeuius. Odi, inquit . .
. inde aperte dice, . .
. times Ennius in sexto . .
. ntus in occulto mussa
. in Andromacha di . .
. m est. nam mussare si . .
. s in Agnorizomene: Quod potes sile, caela, occulta, tege, tace, mussa, mane.

Suopte (suo) ipsius: vt meopte, meo ipsius: tuopte, tuo ipsius.

Supa . . . .
. disiicit . . . .
in . insipit . .
iniicit farinolam.

PAVL. *Supat*, iacit, vnde dissipat, disiicit: & obsipat, obiicit: & insipat, hoc est iniicit.

FEST. *Supellectilis* recto casu, & senis ratione dicebantur, quae nunc contraria videntur esse finitioni proportionis, quia omnia vocabula x littera finita, per declinationes obliquorum casuum syllabam accipiunt. Haec autem duo desciuerunt ab ea, vt alia complura, quae non ideo infirmare debent praeceptum.

PAVL. *Supercilia* in Iunonis tutela esse putabāt, quod iis protegantur oculi, per quos luce fruimur, quam tribuere putabant Iunonem. vnde & *Lucina* dicta est.

FEST. . Iunonis tu . .
. tur muliere . .
. tur oculi, per q . .
. quam tribuat . . .
. Lucina quoque . . .

Supercilium dicitur, quod supra cilium sit, id est integimentum oculi superius.

Superescit significat supererit. Ennius: dū quidem vnus homo Romae toga superescit. & Attius in Chrysippo: Quin hinc superescit, Spartam, atque Amyclas trado. Sed per se super significat quidem supra, vt cum dicimus super illum sedit, verum ponitur etiam pro De, Graeca consuetudine vt illi dicunt, ὑπέρ. Plautus in Milite glorioso: Mea opera super hac vicina, quam ego nūc concilio tibi. in Phasmate: Ehe . . tandem percipio, super rebus nostris loqui te. Pacuuius in Medo: Qua super re interfectum esse Hippotem dixisti? Cato contra Annium: Nemo antea fecit super tali re cum hoc magistratu vtique rem. Afranius in Virgine: Aliis de rebus in qua coepisti super re.

PAVL. *Superescit*, supererit. Ennius: Dum quidem vnus homo Romae superescit.

Superstites antiquitus appellati sunt testes.

FEST. *Superstites* testes praesentes significat. cuius rei testimoniū est, quod superstitibus praesentibus, ij, inter quos cōtrouersia est, vindicias sumere iubentur. Plautus in Artemone: Nunc mihi licet quiduis loqui, nemo hic adest superstes. Volgari quidem consuetudine poni.
. superque sint . .
. liberi parentib . .
. quamobrem . .
. do quanquam o . .
. velim . . .

Superuacaneum u . .
cludit Verrius ab u . .
. antum modo . .
. sit fami . .

uacaneum

uacaneum

PAVL. *Supernacaneum*, superuacuum.

Supernacanea dicebatur ab auguribus auis, quae ex summo cacumine vocem emisisset. dicta ita, quia super omnia vagatur, aut canit.

FEST. *Su* . . .
catur ab au . . .
mo cacumin . . .
quasi in altis . . .
uagatur a . . .

Supparus . . .
uestimen . . .
ubucula ap . . .
a Fullonia . . .
omne quod . . .
parum Puni . . .
cat Neui de . . .
o. & in Nautis . . .
estem consec . . .
nunc supparos . . .
na iam crucem . . .
detur puella . . .
ius ait. Puella . . .
duta sum . . .

PAVL. *Supparus* vestimentum puellarum lineum, quod & subucula (id est camisia) dicitur. Afranius: Puella non sum, supparo si induta sum.

Suppernati dicuntur, quibus femina sunt succisa in modum suillarum pernarum. Ennius: His pernas succidit iniqua superbia Poeni.

FEST. pernati dicu . . .
na sunt succisa . . .
rum pernatu . . .
is pernas suc . . .
Poeni. & Catu . . .
fossa ligari ia . . .
curi . . .

PAVL. *Supplicia* veteres quaedam sacrificia a supplicando vocabant.

FEST. *Supplic* . . .
res portene . . .
uerbena falic . . .
alia supplicia . . .
bonis sumi. fin . . .
is necaretur . . .
Sermoniae re . . .
ce bidente . . .
na saluris . . .
nati patrim . . .
id fieret sa . . .
solitum vt . . .
candi causa . . .
rum vt id vo . . .
ro semper ela . . .
plo docet supol . . .
nunc fere suppl . . .

. . . tur . . .
cium a supp . . .
guit, quod . . .
haec deorum . . .
matur supp . . .
id est dep . . .
caedi . . .

Suppremum modo significat summum, modo extremum, modo maximum. PAVL.

Supp . . . FEST.
summum vt . . .
supreme bel . . .
potens. Plautus . . .
mum habuisti se . . .
tuis. alias extre . . .
in legibus XII. Solis . . .
ma tempestas esto . . .
crimine nefte tuo . . .
ab illo sepeliri die . . .
& quasi supremo l . . .
tempora voltu. Cato d . . .
lentis nunquam cuiq. . . .
premam aduoca . . .
maximo cum duas . . .
s supremam mul . . .

Suppum antiqui dicebant, quem nunc supinum dicimus ex Graeco, videlicet pro adspiratione ponentes litteram, vt cum iidem ὕλας dicunt, & nos siluas. item ἕξ, sex & ἑπτά, septem. eius vocabuli meminit etiam Lucilius. Si vero das, quod rogat, & si suggeri suppus.

Suppum antiqui dicebant, quem nunc supinum dicimus. PAVL.

Surregit, & *sortus* pro surrexit, & quasi possit fieri surrectus frequenter posuit Liuius

& sortus an . . . FEST.
& eius part . . .
bus L. Liuil . . .
est . . .

Surremit, sumpsit. Inque manu surremit hastam PAVL.
. . .
manum su . . . FEST.

Surremsit, sustulerit. PAVL.

Suremsit . . . FEST.
pue . . . sustule . . .
cum dixit . . .
est, quod cum . . .
nio nobilissi . . .
atque ob eam . . .
issimus semper . . .
nstituit, cum . . .
imus sumere . . .
ipso dignior . . .
ἀj ὑπάτιυό . . .
t. quod si mon . . .
rem nonum . . .
Socratem quae . . .
rat in librum . . .
inscripserat Scy . . .

. . gratia id appel . . .
Surum dicebant, ex qu . .
. est Plau . .
. on est tibi . . .
. um item nam qui. .
. cus surculis . .
; m. tum poli . .
. aut asulae . . .
. rus surum . . .
. reposssent. .

PAVL. *Surum* dicebant, ex quo per deminutionem fit *surculus*. Ennius: Vnus surus surum ferret, tamen defendere possent.

FESTVS. *Sus Mineruam*, in prouerbio est, vbi quis id docet alterum, cuius ipse inscius est. quam rem in medio, quod aiunt, positam, Varro & Euhemerus ineptis mythis inuoluere maluerunt, quam simpliciter referre.

PAVL. *Suspectus* a suspicor venit & a suspicio.

FEST. *Sus* . . . . .
. significationis . .
. et suspicio parti . .
. e. non mirum si . .
. o dari potest.

PAVL. *Susque*, deque, significat plus minusve.

FEST. . . ens est pro plus minusve.
. . uod antiquis vsque dice .
. . . . .

PAVL. *Sutelae* dolosae astutiae, a similitudine suentium dictae.

FEST. . stutiae a simili . .
. dictae . . .
Su . . . . .
. tiq; in prouerbium . .
; causa Gallico tu . . .
. . dam edictum est legiones Sutrij, vt praesto essent cum cibo suo. quod vsurpari coeptum est in iis, qui suis rebus, opibusque officij id praestarent, quibus deberent Plautus: Sed facito dum, merula per versus, quod cantat colas cum suo cuique facito veniant, quasi eant Sutrium.

PAVL. *Sycophantas* appellatos hac de causa dicunt. Atticos quosdam iuuenes solitos aiunt in hortos irrumpere, ficosque deligere: quam ob causam lege est constitutum, vt qui id fecisset, capite truncaretur: quam poenam qui persequerentur ob paruula detrimenta, sycophantas appellatos.

FEST. . idem ex hac causa . .
. Atticos quondam . .
. s aiunt in hortos .
. irrumpere, ficosque.
. b causam lege factam, qui id fecisset, capite esset ei. quam poenam qui persequerentur ob paruola detrimenta, sycophantas appellatos.

T

T*Abellis* pro chartis vtebantur antiqui, quibus vltro, citrove, siue priuatim siue publice opus erat, certiores absentes faciebant. vnde adhuc *tabellarij* dicuntur, & tabellae missae ab imperatoribus.

Tabem eam, quae faceret tabescere apud antiquos vsurpatum. Sallustius quoque frequenter, vt in Catilina, cum ait: vbi tabes plerosque ciuium animos inuase at. & in libro quarto historiarum: qui quidem mos, vt tabes in vrbem coniectus. & Coruinus pro Liburnia: propter hanc tabem, atque perniciem domus totius.

Tabernacula dicuntur a similitudine tabernarum, quae ipsae, quod ex tabulis olim fiebant, dictae sunt, non, vt quidam putant, quod tabulis claudantur.

Tablinum proxime atriũ locus dicitur; quod antiqui magistratus in suo imperio tabulis. . . . .
. . . . .

Tablinum proxime atrium locus dicitur, quod antiqui magistratus, in suo imperio tabulas rationum ibi habebant publicarum rationum causa factum locum.

Tablinum, locus proximus atrio, a tabulis appellatus. PAVL.

Taciturnus, qui facile tacet. tacitus, argutus etiam, qui potest aliquando tacere.

Taedulum, fastidiosum, siue quod est omnibus taedio. FEST.

Taedulum antiqui interdum pro fastidiosos interdum, quod omnibus taedio esset, ponere soliti sunt.

Taenias Graecam vocẽ sic interpretatur Verrius, vt dicat ornamentum esse laneum capitis honorati, vt sic apud Caeciliũ in Androgyno: sepulchrum plenum taeniarum, ita vt sole:. & alias: Dum taeniam, qui vulnus vinciret, petit. Ennius in Alexandro: volans de caelo cum corona, & taeniis. Attius in Neoptolemo: Decorare est satius, quam vrbe in taeniis. FESTVS.

Taepocon appellarunt Graeci genus scribendi deorsum versus, vt nunc dextrorsum scribimus. PAVL.

Taepocon soliti sunt appellare Graeci genus scribendi deorsum versus, vt nunc dextrorsum scribimus. FEST.

Tagax furunculus a tangendo dictus. cuius vocabuli Lucilius meminit: Et mutonis manum perscribere posse tagacem. PAVL.

Tages nomine Genij filius, nepos Iouis, puer dicitur disciplinam aruspicij dedisse duodecim populis Etruriae. FEST.

Tagit Pacuuius in Teucro: Vt ego, si quisquam me tagit & tagam. Idem in Hermiona: Aut non cernam, nisi tagam. sine dubio ant qua consuetudine vsurpauit. nam nunc ea sine praepositionibus non dicuntur, vt contigit, attigit.

Tagis simpliciter dicitur. quod attigit, contigit sa- PAVLVS.

gis facit compositum.

Talassionem in nuptiis Varro ait signum esse lanificij. *Talassionem* enim vocabant quasillum, qui alio modo appellatur calathus, vas vtique lanificiis aptum.

FEST. . . sionem in nuptiis Varro ait .
. . fici ταλαρ..., id est quasillum .
. litum appellari talassionem at .
. historiarum scriptor Talassium .
. uirum rapta virgine vnicae pu .
. . dinis, quod ei id coniugium fuerit se .
. omnis gratia nunc redintegrari .

Talentorum non vnum genus. *Atticum* est sex millium denarium. *Rhodium*, & *cistophorum* quatuor millium quingentorum denarium. *Alexandrinum*, duodecim milliũ denariũ. *Neapolitanum*, sex denariũ *Syracusanum* trium denariũ. *Rheginum* victoriati.

. . . . .

Taliam Cornificius posuit, vnde & Talassus.

Taliam alij folliculum cepe.

PAVL. *Talia*, folliculum cepe.

FEST. *Talionis* mentionem fieri in XII. ait Verrius, hoc modo, *si membrum rupserit, ni cum eo pacit, talio esto.* neque id, quid significet, indicat. puto quia notum est. permittit enim lex parem vindictam.

PAVL. *Talipedare* antiqui dicebant pro vacillare pedibus lassitudine, quasi trahat pedes, vt talis videatur insistere, aut identidẽ tollere pedes.

Talipedare est vacillare pedibus, & quasi talis insistere.

Talus praenomen erat Sabinorum.

FEST. *Talus* in Sabinorum nominibus praenominis loco videtur fuisse.

Tam significationem habet, cũ ponimus praepositiuam quandã, cui subiungimus quam: vt cum dicimus, tam egregium opus tam paruo pretio venisse, id est, sic. ita vt apud Graecos quoque οὕτως ἀγαθόν, item ex contrario ei dicimus, quam bonus Homerus, tam malus Cherylus poeta est. At antiqui tam etiam pro tamen vsi sunt. vt Nonius. Qui, si taceat, dum videat, tam etiam sciat, quid scriptum sit. Ennius: illae meae tam potis pacis potiri. Titinnius: Bene cum facimus, tam male subimus, vt quidam perhibent viri. Item: Quanquam estis nihili, tam escator simul vocis consului.

Tam significationem habet praepositiuam. cui subiungimus quam. vt tam malus Cherylus, quam bonus Homerus. tam etiam pro tamen vsi sunt.

PAVL. *Tam modo* antiqui dicebant pro modo.

Tam modo antiqui ponebant pro modo. vt Attius: Tam modo, inquit, Praenestinus.

FEST. *Tam perit, quam extrema faba*, in prouerbio est. quod ea plerunque aut proteritur, aut decerpitur a praetereuntibus.

Tama dicitur, cum labore viae sanguis in crura descendit, & tumorem facit. Lucilius: Inguenne existat, papulae, tama, neboa noxit.

Tama in carmine positum est pro tam. PAVL.

Taminia vua siluestris dicta, quod tam mira sit, quam minium. FESTVS.

Taminia vua siluestris generis videtur Verrio dicta, quae tam mira sit, quam minium. PAVL.

Tamne, eousque vt Aelius Stilo, & Opilius Aurelius interpretantur. itaque Afranius: Tamne arcula tua plena est aranearum? FESTVS.

Tamne, eousque. Afranius: Tamne arcula tua plena est aranearum? PAVL.

Tandem cum significet aliquando, interdum tamen ex superuacuo ponitur, vt apud Terentium in Phormione. cum ait: Itane tandem vxorem duxit Antipho iniussu meo? non enim hic tempus vllum significat. at Cicero etiam duplicat temporalem significationem, cum ait, tandem aliquando.

Tappete ex Graeco sum . . FESTVS.
tae. Ennius cum ait. T . .
lius in Demetrio. Le . .
veterem dic tapper . .

Tapulla dicta est lex quaedam de conuiuiis. PAVLVS.

Tapullam legem conuiualem ficto nomine conscripsit ioco carmine Valerius Valentinus. cuius meminit Lucilius hoc modo: Tapullam rident legem contere opimi. FESTVS.

Tarmes genus vermiculi carnem exedens. PAVLVS.

Tarpeiae etiam effigiem ita appellari putant quidam in aede Iouis Metellina. eius videlicet in memoriam virginis, quae pacta à Sabinis hostibus, quae in sinistris manibus haberent, vt sibi darent, intromiserit eos cum Rege Tatio, qui postea in pace facienda cauerit a Romulo, vt ea Sabinis semper pateret. FEST.

Tarquitias scalas, quas rex Tarquinius Superbus fecerit, abominandi eius nominis gratia ita appellatas esse ait vulgo existimari Verrius.

Tartarino cum dixit Ennius, horrendo, & terribili Verrius vult accipi à Tartaro, qui locus apud inferos.

Tartarino, horrendo & terribili, PAVLVS.

Tatium occisum ait Lauinij, ab amicis eorum legatorum quos interfecerant Tatiani latrones, sed sepultum in Auentino laureto. quod ad significationem verborum non magis pertinet, quam multa alia praeterita deinceps, quae referantur. FEST.

Tauras, vaccas steriles dici existimabant hac de causa, quod non magis, quam tauri, pariant. PAVL.

. uras vaccas steriles ap . . FEST.
. . quae non magis rapiant . .
. similius sit ex Graeco dic .
... appellant.

PAVL. *Tauri*, verbenaeque in commentario sacrorum significat ficta farinacea.

Taurij appellabantur ludi in honorem deorum inferorum facti. Instituti autem videntur hac de causa: Regnante Superbo Tarquinio cum magna incidisset pestilentia in mulieres grauidas, quae fuerat facta ex carne diu vendita populo taurorum, ob hoc diis infetis instituti ludi, & Taurij vocati sunt.

FEST. *Tau* . . . .
stituti diis inferis ex l. . .
Tarquinio regnante cum . .
pestilentia in mulieres . .
fetu si facti sunt ex carn. . .
taurorum immolatorum. ob . .
appellati sunt, & fiunt . .
intra muros euocentur di . .
ludos Verro ait vocari. quod. e .
lus pendens a doctore iner . .
solitus sit impelli, atque vsque . .
docere, quoad consisteret . .
te talorum constaret pedu . .

Taurium aes dicunt quod in ludos tauricos consumitur.

Taurorum specie simulacra fluminum, id est, cum cornibus, quod sunt atrocia, vt tauri.

Taxat verbum ponitur in iis, quae finiuntur quoad tangi liceat, in litibus quoque arbitrove cum proscribitur, quoad ei ius sit statuendi. *Taxatio* dicitur, quae fit certae summae. a tangendo autem dici, etiam scaenici testimonio sunt, qui *taxatores* dicuntur, quod alter alterum maledictis tangit.

PAVL. *Taxat & taxatio* a verbo tango dicuntur. vnde & taxatores a scaenicis dicuntur, qui ad alterutrum maledictis tangunt.

Tegillum cucculliunculum ex scirpo factum. Plautus: Tegillum mihi aret, id si vis, dabo.

FEST. *Tela* proprie dici videntur ea, quae missilia sunt: ex Graeco videlicet eorum nomine, quia illi τηλόθεν missa dicunt, quae nos eminus sicut arma ea, quae ab humeris dependentia retinentur manibus, quandoquidem non minus in nobis eam partem corporis armum vocari existimandum est.

PAVL. *Temerare*, violare sacra, & contaminare dictum videlicet a temeritate.

Temetum, vinum. vnde *temulentus*, & *temulentia*.

FEST. *Temetum* vinum. Plautus in Aulularia. Qui? quia temeri nihil allatum. Pomponius in Decima: Non multi temeti, sed plurimi. Nouius in duobus dossenis: Sequimini praeminate, sequere temeti timor. Idem in Funere: Agite, exite, temulentiamque tollite. & in Surdo: Filias habeo temulentas sed eccas video incedere. Afranius in Cõsobrinis: Pol magis istius temulẽtae futilis,

PAVL. *Tempesta*, tempestiua.

Tempestatem pro tempore frequenter dixerunt antiqui.

Templum significat, & aedificium deo sacratum, & tignum, quod in aedificio transuersum ponitur.

Tenitae credebantur esse sortium deae, dictae quod tenendi haberent potestatem.

Tensa vehiculum argenteum, quo exuuiae deorum ludis Circensibus in circum ad puluinar vehebantur.

FEST. *Tensam* ait vocari Sinnius Capito vehiculum quo exuuiae deorum ludicris Circensibus in circum ad puluinar vehuntur. fuit & ex ebore, vt apud Titinium in Barbato, & ex argento.

PAVL. *Tentipellium*, genus calciamenti ferratum, quo pelles extenduntur.

FEST. *Tentipellium* Artorius putat esse calciamentũ ferratum, quo pelles extendũtur. idem Afranium dixisse in Promo. Pro manibus credo habere ego illos tentipellium. Titinium ait Verrius existimare, id medicamentum esse, quo rugae extenduntur, cum dicat. Tentipellium Inducis, rugae in ore extenduntur cum ille [illegible] dixerit.

PAVL. *Tenus* significat finem: vt cum dicimus, hactenus.

Terentum locus in campo Martio dictus, quod eo loco ara Ditis patris in terra occultaretur.

FEST. . in campo Martio loc . .
. dicendum fuisse, quod Te .
. saecularis Ditis patris . .
. . tur ab equis quadrigari . .
. . tilitas aequiperet mo . .
. nae, quod quam aniliter relat .
. uis manifestum est.

Teres, rotundus in longitudine.

PAVL. *Teres* in longitudine rotundarum. quales asseres natura ministrat.

FEST. *Teretinatibus*, qui a flumine Terede dicti existimantur, & syllaba eius tertia mutata, & pro Terede Teretam scribi debuisse.

Termentum pro eo, quod nunc dicitur detrimentum, vtitur Plautus in Bacchidibus.

PAVL. *Termentum* apud Plautum detrimentum.

Termes ramus direptus ex arbore, nec foliis repletus nec nimis glaber.

Termino sacrificabant, quod in eius tutela fines agrorum esse putabant. denique Numa Pompilius statuit *eum, qui terminum exarasset, & ipsum, & boues sacros esse*.

Terminus, quo loco colebatur, super eum foramen patebat in tecto, quod nefas esse putarent terminum intra tectum consistere.

Termonem Ennius terminum dixit.

Termone Ennius Graeca consuetudine dixit: quem

quem nos nunc terminum, hoc modo. Ingenti vadit cursu, qua redditus termo est. & idem: Hortatore bono prius, quam iam finibus termo est.

Tersum diem pro sereno dictum ab antiquis; nec se habere rei auctorem ait.

PAVLVS. *Tersum* diem, serenum.

FEST. *Tertium*, quartum differre ait a tertio, quarto, quintus: quod, quid factum sit, significat.

PAVLVS. *Tesca*. loca augurio designata. Cicero aspera ait esse, & difficilia.

FEST. . t loca augurio desig .
no finis in terra auguri op .
us loca consecrata ad .
sit, sed sancta loca vndiq .
nt Pontificis libri, in quibus .
que sedemque tescumque .
dedicauerit, vbi eos ac .
s. propitiosque. Hostius belli .
pergentis alter aetherias, atque .
uiolabis templa antiqua .
nere aspera, difficilia aditu .
ca aspera saxa tesca tuor .
octeta Quis tu es mortalis .
a, & tesqua te adportas loca .

PAVL. *Testiculari* est iumentis maribus feminas, vel mares feminis admouere. licet alij dicant *testilari*.

Tesini pro tenui.

FEST. *Thalae* nomen dictum, alij ab aetatis flore aiunt, alij quod carmina semper floreant.

PAVL. *Themin* deam putabant esse, quae praeciperet hominibus id petere, quod fas esset. eamque id esse existimabant, quod & fas est.

Thiasitas, sodalitas.

Thomices Graeco nomine appellantur canabi impolito, & sparto leuiter tortae restes, ex quibus funes fiunt pululli quoque quos in collo habent, ne a restibus laedantur, thomices vocantur.

FEST. . nomine appellantur .
et sparto leuiter tortae .
fiunt. Lucilius. Vidimus .
abina, Opillus Aure .
puluillum, quem in .
aedat tonicem vo .
. . . .

PAVLVS. *Thraeces* gladiatores a similitudine palmularum Thraciarum.

Throcum genus sellae habetur apud Plautum.

Thymbraeus Apollo a monte Tymbraeo dictus. qui est in agro Troiano.

FEST. *Thymbraeum* Apollinem Vergilius a monte Thymbraeo appellauit, qui est in agro Troiano.

PAVL. *Tiberis* flumius dictus a Tiberino Rege Albanorum, quod in eo cecidisset vel Tiberis a Tiberi Rege Tuscorum.

Tibicines in aedificiis dici existimantur a similitudine tibiis canentium, qui vt canentes sustineant, ita illi aedificia.

Tifata ilicéta. Romae autem Tifata curia. Tifata etiam locus iuxta Capuam.

Tigillum sororium. FESTVS.

Tignum non solum in aedificiis, quo vtuntur, appellatur, sed etiam in vineis, vt est in xij. *tignum iunctum aedibus, vineaeque, & concapu, ne soluito.*

Tinia, vasa vinaria. PAVL.

Tippula bestiolae genus sex pedes habentis, sed tantae leuitatis, vt super aquam currens non desidat. Plautus: Neque tippulae leuius pondus est, quam fides lenonia.

Titiensis tribus a praenomine Tatij Regis appellata videtur. Titia quoque curia ab eodem Rege est dicta.

Titinnire, & titinnabunt Naeuius dixit pro sonitu tintinnabuli. FESTVS.

Titinnire est apud Naeuium hoc modo: Tantum vbi molle crepitum faciebant, titinnabant compedes. & apud Afranium: Ostiarij impedimenta titinnire audio.

Titiuillitium nullius significationis est, vt apud Graecos βλίτυρι &, σκινδαψός. Plautus: non ego istud verbum empsitem titiuillitio. PAVL.

Tituli milites appellantur, quasi tutuli, quod patriam tuerentur. vnde & Titi praenomen ortum est.

Todi genus auium paruarum. Plautus: Cum extortis talis, cum todillis crusculis.

Todi sunt . . . . FESTVS.
quarum meminit Plautus in Sy .
tis talis, cum todillis crus. .

Togatarum . . .
minum fastigi, quae . . .
quod togis praetextis rem . .
tabernariarum, quia . .
cellentibus etiam humiles . .
. lagiari serui denique et . .
. ernis honeste prodeant .

Tolerare, patienter ferre. Attius in Neoptolemo: Aut quicquam potis est tolerare acritudinem. Ennius libro secundo: Ferro secedere, quam dictis his toleraret.

Toles, tumor in faucibus, quae per deminutionem *tonsillae* dicuntur.

Tollenno est genus machinae, quo trahitur aqua, alteram partem praegrauante pondere, dictus a tollendo.

Tongere nosse est: nam Praenestini *tongitionem* dicunt notionem. Ennius: Alij rhetorica tongent. PAVL.

. . lo ait noscere esse . FESTVS.
. . tionem dicant pro no .
. . tius dominari. Ennius .
. . tongent, & vincere .
. . videtur significare. .

Tonsam Ennius significat remum, quod qua-

si tondeatur ferro, cum ait libro septimo: Poste recumbite, vestraque pectora pellite tonsis. item: Pone petunt, exin referunt ad pectora tonsas. & in Asoto: Alius in mari vult magno tenere tonsam.

PAVL. *Tonsa*, remus: quod quasi tondeatur ferro. Ennius: Pone petunt, exin referunt ad pectora tonsas.

Tonsilla palus dolatus in acumen, & cuspide praeferratus, qui nauis religandae causa in littore figitur. Attius: Tacete, & tonsillas littore in laeda edite.

FEST. . . esse Verrius palum dolatum
. cuspide praeferratum, vt existi .
. . m cum figi in littore nauis re
. . causa. Pacuuius in medio: Acces
. eam, & tonsillam pegi laeto in littore
. in Phinidis: Tacete, & tonsillas litto-
. laeda edite.

Topper significat ait Artorius cito, fortasse, celeriter, temere, cito, sic in Nelei carmine: Topper fortunae commutantur hominibus citius. sic C. Naeuius: Capesset flammā Volcani topper. sic in eodem, Namque nullum peius macerat humanū, quam de mare saeuum viret cui sunt magnae topper confringent importunae vnde. fortasse, sic Coelius libro septimo: ita vti sese quisque vobis studeat aemulari in statu fortunae reipublicae, eadem re gesta, topper nihilo minore negotio acto, gratia minor esset. fortasse, sic Attius in Io. Topper, vt fit, patris tunc eicit iras. (Ennius vero sic.) topper fortasse valet in Ennij & Pacuuij scriptis apud Ennium est; Topper, quam nemo melius scit. Pacuuius: Topper tecum sit potestas faxit si mecum velit. At in antiquissimis scriptis celeriter, ac mature. in Odyssia vetere: Topper facit homines vtrius fuerint. Topper citi ad aedis venimus Circae, simul duona eorum portant, ad nauis millia. alia in iisdem inueniuntur.

PAVL. *Topper*, cito: vt illud Nelei: Topper fortunae commutantur hominibus.

Torrens est participium, & nomen est.

FEST. *Torrens* participialiter pro exurens ponitur. vt est apud Pacuuium in Antiopa. flammeo vapore torrens terrae fetum exusserit. significat etiam fluuium subitis imbribus concitatum, qui alioqui siccitatibus exarescit. quamuis aquam ipsam, quae fluit, flumen recte dici ait Aelius Gallus libro secundo, quae ad ius pertinent. Ceterum volgi consuetudine vtrunque iam dici flumen, & perennem fluuium, & torrentem.

Torrere a torreo deductum, proprie significat siccare, atque arefacere, sed vsurpatum est iam pro eo, quod sit igne vrere. Plautus: (in) vna eadem opera in furnum calidum condito, Atque ibi torreto.

PAVL. *Torrere* a torreo deductum proprie significat siccare, atque arefacere. sed vsurpatum est etiam pro eo quod fit ignescere.

Toruitas a ferocia taurorum, quasi tauri acerbitas est vocata.

FEST. *Toruitas* a ferocia taurorum dicta est. Pacuuius in Armorum iudicio: feroci, ingenio toruus, praegrandi gradu. &: cum recordor eius ferocem & toruam confidentiam.

Torum vt significet torridum, aridum, per vnum quidem R antiqua consuetudine scribitur. Sed quasi per duo R scribatur, pronunciari oportet. nam antiqui nec mutas, nec semiuocales literas geminabant, vt fit in Ennio, Arrio, Annio.

PAVL. *Torum*, torridum, aridum.

FEST. *Toxicum* dicitur ceruar.
. quidam perunguere sagitta .
. Caecilius in Gamo vt hom .
. toxico transegerit. Afra .
. vxorium istud toxicum mitt .

PAVL. *Trabica* nauis, quod sit trabibus confixa. Pacuuius. labitur trabica in alueos.

Trabs proprie dicitur duo ligna compacta.

Trachali appellantur muricum ac purpurae superiores partes. vnde Ariminenses maritimi homines cognomen traxerunt Trachali.

Tragula genus teli, dicta, quod scuto infixa trahatur.

Tragus, genus conchae mali saporis.

Transtra, & tabulae nauium dicuntur, & tigna, quae pro pariete in parietem porriguntur.

FEST. *Trepit*, vertit. vnde trepido, & trepidatio: quia turbatione mens vertitur.

Tributorum conlationem cum sit alia in capite, alia ex censu, dicitur etiam quoddam temerarium, vt post vrbem a Gallis captam conlatum est, quia proximis quindecim annis census alius non erat. Item bello Punico secundo M. Valerio Laeuino, M. Claudio Marcello coss. cum & senatus, & populus in aerarium, quod habuit, detulit.

PAVL. *Tributum* dictum, quia ex priuato in publicum tribuitur.

FEST. *Trientem* tertium pondo coronam aureā dedisse Ioui donum scripsit T. Quinctius Dictator, cum per nouem dies totidem vrbes, & decimam Praeneste cepisset. id significare ait Cincius Mystagogicon libro secundo, duas libras pondo & trientem. qua consuetudine hodieque vtimur, cum lignum bes alterum dicimus, id est pedem, & bessem latitudinis habens. & sestertium, id est duos asses, & semissem tertium. item si tres asses sunt, & quartus quadrans.

PAVL. *Trifax* telum longitudinis trium cubitorum, quod catapulta mittitur. Ennius: aut permaceret paries percussus trifaci.

FEST. *Triseulum* fulgur fu . .
. . a.id aut incendit. . .
. . rebrat.

PAVL. *Tritonia* Minerua a ripa Tritonis fluminis dicta, quod ibi primitus sit visa.

Triumphales coronae sunt, quae imperatori victori aureae praeferuntur, quae temporibus antiquis propter paupertatem laureae fuerunt.

Troia, & Regio Priami, & lusus puerorum equestris dicitur, & locus in agro Laurente, quo primum in Italia Aeneas cum suis constitit.

Tromentina tribus a campo Tromento dicta.

Trossuli equites dicti, quod oppidum Tuscorum Trossulum sine opera peditum ceperint.

Truo auis onocrotalus. Caecilius irridens magnitudinem nisi: Pro di immortales, vnde pro repsit truo.

Tryga antiqui vinum appellabant. vnde *trygetus* adhuc dicitur.

FEST. *Tubicines* etiam ij appellantur, qui sacerdotes viri speciosi publice sacra faciunt tubarum lustrandarum gratia.

PAVL. *Tubilustria* dies appellabant, in quibus agna

FEST. tubas lustrabant.
. quibus diebus adscriptum in .
. rio sutorio agna tubae .
. is tubos appellant, quod genus .
. Arcadia Pallanteo trans . .
. . . .

Tuditantes, tundentes
. entes significare ait Cinnius .
. nius libro secundo. Haec inter se totum
. ntes, & Lucretius item lib. ij. nec .
. rem cessam extrinsecus vllam .

PAVL. *Tuditantes* significat negotium tundentes, id est agentes. Lucretius: Nec tuditantia rem cessant extrinsecus vllam.

Tudites mallei a tundendo dicti. inde & cuidam cognomen Tuditano fuit, quod caput malleo simile habuerit.

FEST. . alleos appellant antiqui a tundendo
. is, alij ciutibus tudites. inde Ateius
. is, existimat Tuditano cognomen
. caput malleoli simile habuerit.

Tuor, video: tueor, defendo.
. video, tueor, defendo.

PAVLVS. . sed iam promiscue vtuntur

FESTVS. . or prouideo, & contueo. .
. ria recto appellantur . .
. sordida. Afranius in V . .
. tugurium est turpe . .
. bolimaco Habitab . . .
. perculo, quo nomin . .
. tione XII ait etia . .
. cari.

Tullianum quod dicitur, pars quaedam carceris, Ser. Tullium Regem aedificasse aiunt.
. lij dixerunt esse silanos, alij riuos, alij vehementes proiectiones sanguinis arcuatim fluentis, quales sunt Tiburi in Aniene. Ennius in Aiace. Aiax, misso sanguine tepido tullij efflantes volant.

Tumu . . . . .
milites dicuntur lecti ob subitum ti .
de etiam tumultum dici ait Verrius, qui is ornatur, quam ab Italicis. & Gallicis h .
. t Italiae, itaque nullum .
. quam Gallicum, aut domesti .
. . . . .
. Aelius sic definit tumultus es.
. nae editus secundum mare fluctibus u
. uatas. vnde similiter & manu fac .
. turalis proprie dici potest.

PAVL. *Turbellas* dixisse antiquos, quas nunc turbas

FEST. appellamus, testis est Plautus in Pseudolo: quales, quantas soleam turbellas dare.

Turbellas apud Plautum turbas significat.

Turmam equitum dictam esse ait Curiatius, quasi terimam: quod terdeni equites ex tribus tribubus Titiensium, Ramnium, Lucerum, fiebant. itaque primi singularum decuriarum decuriones dicti, qui ex eo in singulis turmis sunt etiam nunc terni.

Turrhenos Etruscos appellari solitos ait Verrius, a Turrheno duce Lydorum, a cuius gentis praecipua crudelitate etiam tyrannos dictos.

PAVL. *Tusci* a Tusco rege filio Herculis sunt dicti, vel a sacrificando studiose ex Graeco θυσκόοι velut Tusculum dictum, quod aditum difficilem habet, id est δύσκολον.

FEST. . quidam dictos aiunt a Tusco .
. lis filio. alij quod vnici studiosi ita .
. ex Graeco velut θυσκόοι. Tu .
. ab eadem causa sacrificiorum, u .
. ficilem habeat, id est δύσκολον.

Tuscum vicum co . [illegible]
tores dictum aiunt a . .
descendente ab obs . . .
Romae locoque his dato . .
entes fratres Coeles. & Vibenn .
Tarquinium Romam secum ma .
rint. M. Varro quod ex Coe . .
sint.

PAVL. *Tuscus* vicus Romae est dictus, quod ibi habitauerunt Tusci, qui recedente ab obsidione Porsi na remanserunt.

Tutulum dicebant Flaminicarum capitis ornamentum vitta purpurea innexa crinibus, & in altitudinem extractum. Ennius: Fictores, Argeos, & tutulatos.

FEST. *Tutulum* vocari aiunt Flaminicarum capitis ornamentum, quod fiat vitta purpurea innexa crinib. & extructum in altitudinem quidam pileum lanatum forma e tali fi-

guratum, quo Flamines, ac Pontifices vtantur, eodem nomine vocari. Ennius: Libaque, fictores, Argaeos.

Titum frequenter dicitur maxime. Varro in Europa: Tutum sub sede fuissent.

Tyria maria in prouerbium deductum est: quod Tyro oriundi Poeni adeo potentes maris fuerunt, vt omnibus mortalibus nauigatio esset periculosa. Afranius in Epistula: Hunc serrium autem maria Tyria conciet.

. . . . . .
. x curiata fertur, quo Hanni .
. Romae cum esset, nec ex praesidi
. Q Fabius maximus Verru .
. arcellus Cos. facere in . .
. uit Aelius in XII. sig . .

V

PAVL. *VAcerram* dicunt stipitem, ad quem equos soleant religare. alij dicunt maledictum hoc nomine significare magnae acerbitatis, vt sit vecors, & vesanus.

FEST. *Vacerram* Verrius, & alij complures vocari dicunt stipitem, ad quem equos solebant religare. Ateius vero Philologus maledictum hoc nomine significari magnae acerbitatis, vt sit vecors, & vesanus teste Liuio, qui dicat: vecorde, & malefica vecordia.

PAVL. *Vadem*, sponsorem significat datum in re capitali.

Vagorem pro vagitu Ennius posuit.

FEST. *Vagorem* pro vagitu Ennius libro sextodecimo: Qui clamor oppugnantis vagore volanti. Lucretius libro secundo. Et superantur, item miscetur funere vagor.

Vagulatio in lege XII. tabularum significat quaestionem cum conuicio. *Cui testimonium defuerit, is tertiis diebus ob portum obuagulatum ito.*

Valges Opilius Aurelius, aliíque complures aiunt dici, qui diuersas suras habeant. Plautus in Milite glorioso, qui talos vitiosos habeat. Maiorem partem videas valgis talis, & in (Sitelitergo.) Sic ea mihi insignitos pueros pariat postea, Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut paetũ, aut brocchum (filium.) e contrario vari dicuntur incurua crura habentes.

PAVL. *Valges* Aurelius intelligi voluit, qui diuersas suras habent: sicut e contrario vari dicuntur incurua crura habentes.

Vallescit, perierit, a vallo militari, quod fit circa castra, quod qui eo eiiciuntur, pro perditis habentur.

FESTVS. *Valuoli*, folliculi fabae.

Valuoli folliculi fabae appellati sunt, quasi vallivoli, quia vallo facti excutiantur.

Vapula Papiria, in prouerbio antiquis fuit, de quo Sinnius Capito sic refert, tum dici solitum esse, cum vellent minantibus significare se eos negligere, & non curare, fretos iure libertatis. Plautus in Feneratrice: Heus tu in barbaria quod dixisse dicitur liberta suae patronae, ideo dico, liberta salue, vapula Papiria. *In barbaria* est in Italia. Aelius hoc loco *vapula* positum esse ait pro dole. Varro pro peri, teste Terentio in Phormione. Non tu . . . & Plauto in Curculione: Reddin, an non mulierem prius, quam te huic meae machaerae obiicio magistia? vapula ergo te vehementer iubeo ne me territes. PAVLVS.

FEST. *Vastum* pro magnum, ponitur tamen & pro inani. Attius: Iam hanc vrbem ferro vastam faciet Peleus. Pacuuius: Quales, scabres, quod inculta vastitudine: vnde vastitas, & vastitudo.

PAVL. *Vastum* pro magnum. ponitur tamen & pro inani. Attius: Hanc vrbem ferro vastam faciet. vnde vastitas, & vastitudo.

Vaticanus collis appellatus est, quod eo potitus sit populus Romanus vatum responso expulsis Etruscis.

FEST. *Ve victis*, in prouerbium venisse existimatur, cum Roma capta a Senonibus Gallis aurum ex conuentione, & pacto adpenderetur, vt recederent, quod iniquis ponderibus exigi a barbaris querente Ap. Claudio, Brennus Rex Gallorum ad pondera adiecit gladium, & dixit, *Ve victis*. quem postea persecutus Furius Camillus cum insidiis circumuentum consideret, & quereretur contra foedus fieri, eadem voce remunerasse dicitur.

PAVL. *Ve vobis* dicebatur ab antiquis, & ve nobis.

Vecors est turbati ac mali cordis.

Vecticularia vita dicitur eorum, qui vectibus parietes alienos perfodiunt furandi gratia. Cato: vecticulariam vitam viuere, repente largiter habere, repente nihil.

FEST. *Vectigal*, aes dicitur, quod ob tributum, & stipendium, & equestre, & ordinarium populo debetur.

Vegrande significari alij aiunt male grande, vt *vecors, vesanus, malicordis, maloque sanus*, alij paruum, siue minutum, vt cum dicimus, vegrande frumentum & Plautus in Cistellaria: qui nisi iteres nimium is vegrandi gradu.

PAVL. *Vegrande* significat malegrande. vt vecors, vesanus, malicordis, male sanus. alij paruum, siue minutum intelligunt, vt vegrande frumentum.

FEST. *Vegere*, portare vel trahere.

PAVLVS. *Veia* apud Oscos dicebatur plaustrum. vnde veiarij,

veiarij stipites in plaustro, & vectura veitura.

Vel, colligatio quidem est disiunctiua, scilicet earum rerum, quae natura disiuncta sunt, in quibus aut coniunctione rectius vtimur, vt, Aut dies, aut nox. sed earum, quae non sunt contrariae, quae eligatur, nihil interest, vt Ennius: vel tu Dictator, vel equorum, equitumque Magister Esto, vel Consul.

Velati appellabantur vestiti, & inermes, qui exercitum sequebantur, quique in mortuorum militum loco substituebantur. ipsi sunt & *ferentary*, qui fundis ac lapidibus pugnabant quae tela feruntur, non tenentur. Cato eos ferentarios dixit, qui tela, ac potiones militibus pugnantibus ministrabant.

Velitatio dicta est vltro, citroque probrorum obiectio, ab exemplo velitaris pugnae. Plautus: Nescio. qui velitati estis inter vos.

FEST. *Venditiones* olim dicebantur Censorum locationes, quod velut fructus publicorum locorum venibant.

PAVL. *Venerari* verbum compositum ex venia, & orando.

Veneabant dicebant antiqui. vnde praepositione adiecta fit aduentabant.

FEST. *Ventabant* antiqui dicebant sine praepositione. pro aduentabant.

PAVL. *Ver sacrum* vouendi mos fuit Italis. magnis enim periculis adducti vouebant, quaecunque proximo vere nata essent apud se animalia, immolaturos. Sed cum crudele videretur pueros, ac puellas interficere, perductos in adultam aetatem velabant, atque ita extra fines suos exigebant.

Verberitare idem Cato frequentatiue ab eo, quod est verbero, dixit.

FEST. *Veredi* antiqui dixerunt, quod veherent rhedas: id est ducerent.

Vergiliae dictae, quia earum ortu ver finitur, & aestas incipit.

PAVL. *Vergiliae* dictae, quod earum ortu ver finem facit.

Vermina dicuntur dolores corporis cum quodam minuto motu, quasi a vermibus scindatur. hic dolor Graece *στρόφος* dicitur.

Vernae appellantur ex ancillis ciuium Romanorum vere nati, quod tempus anni maxime naturale feturae est.

FEST. *Vernae*, qui in villis vere nati, quod tempus, duce natura feturae est: & tunc rem diuinam instituerit Marti Numa Pompilius, pacis, concordiaeve obtinendae gratia inter Sabinos, Romanosque, vt vernae vincerent, Romanos enim vernas appellauant, id est, ibidem natos. quo vincere perniciosum arbitrium Sabinis, qui coniuncti erant cum populo Romano.

Vernisera mensalia auguria. PAVLVS.

Versuram facere, mutuam pecuniam sumere, ex eo dictum est, quod initio, qui mutuabantur ab aliis, non vt domum ferent, sed vt aliis soluerent, velut verterent creditorem.

Versuti dicuntur, quorum mentes crebro ad malitiam vertuntur.

Verticulus cum dixit Lucilius, articulos intelligi voluit.

Veruncent, vertant. Pacuuius: Dij monuerint meliora, atque amentiam auerruncassent tuam, id est auertissent.

Verata pila dicuntur, quod veluti verua habent praefixa.

Vescor, pascor.

Vesculi, male curati, & graciles homines. *vt* enim syllabam rei paruae praeponebant. vnde Veiouem, paruum Iouem, & vegrandem fabam, minutam dicebant.

Vescus, fastidiosus: vt enim pro pusillo vtebãtur. Lucretius vescum dixit edacem, cum ait: Nec mare quae impendent vesco sale saxa peresa.

Vespae, & *vespiliones* dicuntur, qui funerandis corporibus officium gerunt, non a minutis illis volucribus, sed quia vespertino tempore eos offerunt, qui funebri pompa duci propter inopiam nequeunt. hi etiam vespilones vocantur. (Martialis: Qui fuerat medicus, nunc est Vespilo Diaulus.)

Vesperna apud Plautum cena intelligitur.

Vesperugo, vesper stella. Plautus: Nec vesperugo, nec vergiliae occidunt.

Vespices frutecta densa dicta a similitudine vestis.

Vesticeps puer, qui iam vestitus est pubertate econtra *inuestis*, qui necdum pubertate vestitus est.

Vestis generaliter dicitur, vt stragula, forensis, muliebris. *vestimentum* pars aliqua, vt pallium, tunica, penula.

Veteratores callidi dicti a multa rerum gerendarum vetustate. Cannius: mulieri non astute facile veterator persuasit.

Veterinam bestiam iumentum Cato appellauit a vehendo. Opilius veterinam dici putat, quasi venterinam, vel vterinam, quod ad ventrem onus religatum gerat.

Veternosus dicitur, qui graui premitur somno. Cato veternosum hydropicum intelligi voluit, cum ait: Veternosus quam plurimum bibit, tam maxime sitit.

Vexillum deminutiuum est a velo.

Viatores appellabantur, qui magistratibus pa-

rebant, eo quod plerumque ex agris homines euocabantur à magistratibus, & frequens erat eorum ab agris ad vrbem via.

FEST. *Viatores* appellantur, qui magistratibus apparent, eo quia initio omnium tribuum cum agris in propinquo erant vrbis, atque assidue homines rusticabantur, crebrior opera eorum erat in via, quam vrbe, quod ex agris plerumque homines vocabantur a magistratibus. & frequens eorum erat ab agris ad vrbem via.

PAVL. *Vibices* plagae verberum in corpore humano dictae, quod vi fiunt.

Vibrissae pili in naribus hominum, dicti, quod his euulsis caput vibratur.

Vibrisse est vocem in cantando crispare. Titinius: Si erit tibi cantandum facito, vtque exuibrisses.

FEST. *Vici* appellari incipiunt ex agris, qui ibi villas non habent vt Marsi, aut Peligni. Sed ex vicis partim habent rempublicam, & ius dicitur, partim nihil eorum. & tamen ibi nundinae aguntur negotij gerendi causa, & magistri vici, item magistri, paucique. . . . annis fuerit. Altero cum id genus aedificij, quae continentia sunt, iis, oppidisque itineribus, regionibusque distributa distant, nominibusq. dissimilibus discriminis causa sunt dispartita. Tertio cum id genus aedificiorum definitur, quae in oppido priue in suo quisque loco proprie ita aedificat, vt in eo aedificio peruium sit, quo itinere habitatores ad suam quisque habitationem habeat accessum, qui non dicuntur *vicarij*, sicut ij qui aut in oppido vias, aut hi, qui in agris sunt, vicarij appellantur.

Vicinia, vicinorum conuersatio.

FEST. *Victimam* Aelius Stilo ait esse vitulum ob eius vigorem. alij autem quae vincta adducatur ad altare: aut quae ad hostis victos immoletur.

PAVL. *Viduertas* calamitas dicta, quod viduet bonis.

Viere, alligare, vnde *vimina*, & vasa *viminea*.

Vietus languidus, sine vi, & naturalibus priuatus viribus.

Viget dictum a vi agendo, sed in agendis hostilibus rebus: verum iis, qui concitato animo ad bonum tendunt.

FEST. *Viget* dictum videtur a vi agendo, sed non in agendis hostilibus rebus, verum his quae celerrimo, concitatoque animo ad bonam tendunt frugem.

Viginti quinque poenae significat viginti quinque asses.

Viminalis porta, & collis appellabantur, quod ibi viminum silua fuisse videtur, vbi est & ara Ioui Viminio consecrata.

PAVL. *Viminalis* porta & collis appellabantur, quod ibi viminum fuisse silua videtur.

Vinalia diem festum habebant, quo die vinum nouum Ioui libabant.

Vinciam dicebant continentem.

FEST. *Vindex*, ab eo quod vindicat, quo minus is, qui prensus est, ab aliquo teneatur.

Vindiciae appellantur res eae de quibus controuersia est, quod potius dicitur ius, quia fit inter eos, qui contendunt. M. Cato in ea, quam scripsit L. Furio: De aqua . . . Praeto es secundum populum vindicias dicunt. & Lucilius: Nemo hic vindicias, neque sacra, neque numen veretur: De quo verbo Cincius sic ait: *Vindiciae* olim dicebantur illae, quae ex fundo sumptae in ius adlatae erant. At Ser. Sulpicius . . am singulariter formato vindiciam esse ait . . qua de re controuersia est, ab eo quod vindicatur. & in XII. *Si vindiciam falsam tulit . . si velit is, arbitror tres dato, eorum arbitrij fructus duplione damnum decidito.*

Vinae, vt Verrius praecipit, quod vini feraces sint: etiam militares quaedam machinationes a similitudine appellantur.

PAVL. *Vinnlus* dicitur molliter se gerens, & minime quid viriliter faciens (Plautus: Oratione vinnula, ac venustula.)

Viritanus ager dicitur, qui viritim populo distribuitur.

Viritim dicitur dari, quod datur per singulos viros. Cato: praeda, quae capta est, viritim diuisa.

Vitiligo in corpore hominis macula alba, quã Graeci ἀλφὸν vocant, a quo nos album siue a vitio dicta, etiam si non laedit. siue a vitulo, propter eius membranae candorem, qua nascitur inuolutus. Lucilius: Haec odiosa mihi vitiligo est, non dolet inquit.

Vitulans, laetans gaudio, vt prato vitulus. Ennius, Habet is coronam vitulans victoria.

Viuatus, & viuidus a vi magna dicuntur.

FEST. *Viuatus* & viuidus a poetis dicuntur, a vi magna.

PAVL. *Viuissimus* superlatiuus a viuido.

Vls Cato pro vltra posuit.

Vmbrae vocabantur Neptunalibus casae frondeae pro tabernaculis.

FEST. *Vnciaria* lex dici coepta est, quam L. Sulla, & Q. Pompeius tulerunt, qua sanctum est, vt debitores decimam partem.

Vngulates vngues magnos, atque asperos Cato appellauit.

PAVL. *Vngulum* Oscorum lingua significat anulum.

Vngulus

FESTVS. *Vngulus* Oscorum lingua anulus, vt : : siquid monimenti nacta est, qui eorum requireret, est vngulus. quem ei detraxit e Lirio. Pacuuius in Iliona: Repugnanti ego porro hunc vi detraxi vngulum, & in Atalanta Suspensum in laeuo brachio ostendo vngulum.

PAVLVS. *Vngustus* fustis vncus.

Voisgram auem, quae se velit, augures hanc eandem felicitatem appellant.

Vola, vestigium medij pedis concauum. sed & palma manus vola dicitur.

Volones dicti sunt milites qui post Cannensem cladem vsque ad octo millia, cum essent serui, voluntarie se ad militiam obtulerunt.

Volturnalia Volturno deo sua sacra faciebant, cuius sacerdotem Volturnalem vocabant.

Vopte pro vos ipsi Cato posuit.

Vrbanas tribus appellabant, in quas vrbs erat dispartita à Ser. Tullio rege, id est Suburrana, Palatina, Esquilina, Collina.

Vruat Ennius in Andromeda significat circundat. ab eo sulco, qui fit in vrbe condenda vruo aratri, quae sit forma simillima vinci curuatione buris & dentis, qui praefigitur vomer. ait autem: circum sese vruat ad pedes terra oc . . . caput. FEST.

Vxorium pependisse dicitur, qui. quod vxorem non habuerit, aes populo dedit. PAVL.

F I N I S.

NONIVS MARCELLVS DE PROPRIETATE SERMONVM.

Summa capitum quæ in Nonio.

De compendiosa dictrina ad filium. Cap. 1.
De honestis & nouè veterum dictis. Cap. 2.
De indiscretis generibus. Cap. 3.
De varia significatione sermonum. Cap. 4.
Differentiæ nonnullarum dictionum in significato. Cap. 5.
De impropriis. Cap. 6.
De contrariis generibus verborum. Cap. 7.
De mutata declinatione. Cap. 8.
De numeris & casibus. Cap. 9.
De mutatis coniugationibus. Cap. 10.
De indiscretis aduerbiis. Cap. 11.
De doctorum indagine. Cap. 12.
De genere nauigiorum. Cap. 13.
De genere vestimentorum. Cap. 14.
De generibus vasorum & poculorum. Cap. 15.
De genere & colore vestimentorum. Cap. 16.
De genere ciborũ & potuum. Cap. 17.
De genere armorum. Cap. 18.
De propinquitate. Cap. 19.

NONII MARCELLI PERIPATETICI TIBVRIENSIS DE COMPENDIOSA DOCTRINA PER litteras ad filium.

Cap. I.

SENIVM est tædium, & odium, dictum à senectute, quòd senes omnibus odio sint, & tædio. Cęcil. Ephęstione: Tum etiam in senectute hoc deputo miserrimum, Sentire ea ætate, esse odiosum se alteri. ¶ Nam *ætatem malam*, senectutem veteres dixerunt. Plaut. Menæch. Confitus sum senectute, onustum gero corpus, vires reliquere, vt ætas mala est ergo merx. Accius Amphitryone: An mala ætate mauis malè multari exemplis omnibus? Turpilius Philopatro: Miserum puto, si etiam istuc ad malam ætatem accessit mali. Pacuuius Peribæa: Parum est, quod te ætas malè habet, ni etiam hic ad malam ętatem adiungas cruciatum reticenti. Afranius Vopisco:

Si possent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus.
Ætas & corpus tenerum & morigeratio.
Hæc sunt venena formosarum mulierum.
Mala ætas nulla delinimenta inuenit.

¶ *Bonam ætatem* quoque dicimus adolescentiam, vel iuuentutem. Marcus Tullius de senectute: Quod si ipsis voluptatibus bona ætas fruitur, lubentius primum paruulis

fruitur rebus. ¶ Nam prudentissimè noster Maro diei partes primas, quasi eius ætatem puberem, *meliorem* dixit nono libro. Nunc adeo melior, quoniam pars acta diei est. ¶ Senium ipsum positum [*pro malo*] Sic Titinnius Veliterna: Quot pestes, senia & iurgia sesemet diebus emigrarunt. Nonius Gallinaria: Opere, quæ actor, cantor, cursor, senium sonticum. Accius. ἐπὶ ναυσὶ μάχῃ: Mors amici subigit, quod mihi est senium multo acerrimum. Pomponius Præcone posteriore; Calue apportas nuntium nobis disparem, diuisum, huic seni senium, & metum. Lucillius. Satyrarum lib. xv. In numero quorum nunc primus Trebellius multo Obmarcescebat febris, senium, vomitus, pus. Turpilius Demiurgo: Quia enim odio, ac senio mihi hæ sunt nuptiæ. Pacuuius Peribæa: Metus, egestas, mœror, senium, exsiliúmque & senectus.

2 ¶ *Velitatio* dicitur leuis contentio, dicta ex congressione velitum. Plautus Asinar. Verbis velitationem fieri compendio volo. Idem Menæch. Nescio quid vos velitati estis inter vos duo. Turpilius Lindia: Comperce verbis velitari, ad rem redi. Afranius Priuigno: Interea verba iactare, & labris inter se velitari, velificarier. Cæcilius Pausimacho: velitari te res tamen.

3 ¶ *Toga*, dicta est à tegendo, & est toga (sicut in consuetudine habetur) vestimentum, quo in foro amicimur. cuius & Cicero meminit in Catilinam: Velis amictos, non togis. Titinnius Fullonibus: Quæ inter decem annos nequisti vnam togam detexere. ¶ Dicitur & tectum. Titinn. Gemina: Syrus cum scorto constituit ire, claues illicò abstrudi iubeo, rusticæ togæ ne sit copia, id est tecti.

4 ¶ *Tollere, occidi*. Lucil. lib. xxvj. Audiui quem febris vna, atque vna ἀταξίη, vini inquam hiatus vnus potuit tollere. ¶ Tollere *mittere*. Virg. Æneid. lib. ij. Clamores simul horrendos ad sidera tollit. ¶ Tollere, *transferre* Vergilius Æneid. lib. ij. Vnius in miseri exitum conuersa tulere. ¶ Tollere, *inferre*. Virg. Georg. lib. iij. Tollentémque minas, & sibila colla tumentem Deiice. ¶ Tollere est *eleuare*. Idem in xi. Tollit se ad rectum quadrupes. Idem lib. i. Et mulcere dedit fluctus & tollere vento. Marcus Tul. Philippicarum lib. xi. Vel in cælum vos, si fieri potuerit, humeris nostris tollemus. Lucilius lib. xxviij. Et fœdera tollent. Marcus Tul. Hortensio: Nihil tamen esse, in quo se animus excellens tollat. ¶ Tollere, *ostendere, erigere*. Virgil. Æneid. libro primo: Cui mater media sese tulit obuia sylua. Idem libro vij. laborum Prima tulit finem. ¶ Tollere, *occidere*. Var. Sexagesi: Num quis patrem decem annorum natus non modo aufert, sed tollit, nisi veneno? ¶ Tollere est & *differre*. Plautus Pœnulo: Omneis extollo ex hoc die in alium diem. ¶ Tollere, *pati, sustinere*. Virgilius Æneid. lib. iij. Iuue ... ámque superbum Seruitio enixae tulimus. & idem lib. xij. Non tulit instantem Phegeus, animísque frementem. Terentius Phormione: Ego te complures aduorsum ingenium meum menses tuli. Marcus Tull. in Verrem, Diuinatione: Tuli grauiter, & acerbè iudices. Idem de offic. lib. ij. Nisi enim multorum impunitates scelerum tulissem.

5 ¶ *Tenacia est perseuerantia & duritia*. Ennius Hectoris lytris: Ducet quadrupedum iugo inuitum doma in frena, & iugo valida, quorum tenacia infrenari nimis. ¶ Tenacia, *parsimonia*. Afranius Priuigno: Vixisti durus, difficilis, tenax.

6 ¶ *Tempestas est turbo ventorum*. Virgilius Georg. libr. i. Quid tempestates autumni, & sidera dicam? ¶ Tempestas, *tempus*. Sallustius Iugur. Ea tempestate in exercitu nostro fuere complures noui, atque ignobiles. Lucillius libr. xxvij. Iam qua tempestate viuo certo fine ad me recipio. Pacuuius Teucro: Quam te post multis tueor tempestatibus. Marcus Tul. de senectute: Cursus est certus ætatis, & vna via naturae, eáque simplex, sua cuique parti ætatis *tempestiuitas* est data. Varro Eudæmionibus: Dum sermone cœnulam variamus, Interea tonuit bene tempestate serena.

7 ¶ *Trepidare, metuere*. Virgilius libr. ix. Dum trepidant, it hasta Tago per tempus vtrunque. Idem libr. ix. Trepident immisso lumine manes. Lucillius lib. xxx. Sed quid ego hæc animo trepidanti dicta profundo? ¶ Trepidare, *festinare*. Virgil. libr. ix. Ne trepidate meas Teucri defendere naueis. & Georg. lib. iiij. Tum trepidae inter se coeunt, pennísque coruscant.

8 ¶ *Tangere, ferire, commouere*. Virgilius libro nono: Nec solos tangit Atridas Iste dolor. Idem lib. xij. Miseri te siqua parentis Tangere cura potest, oro. M. Tullius Frumentaria Verrinarum: Nunquam tua me cura, tuarúmve fortunarum cogitatio tangeret. & Lucret. Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira. ¶ Tangere est *contingere*. Lucretius lib. i. Tangere enim & tangi, nisi corpus, nulla potest res. Terent. Adelph. Nunquam dum ego adero, hic te tanget. ¶ Tangere, *inspicere*. Luc. xxvj. Neque prius, quàm venas hominis tetigit, ac præcordia. ¶ Tangere est *circumuenire*. Turpil. Demetrio: At etiam ineptus meus mihi est iratus pater, quia se talento argenti tetigi, veteri exemplo amãti. Item Leucadia: Hoc quæro ignoscere Istic solent necis minoris noxia Serum, si fortè quasi alias

si alias res vini cauo. Lucil. lib. xxx. Et Musconis manu perscribere posset Aiace. Pomponius Aleonibus: At ego rusticatim tangam, vrbanatim nescio. Tangere, *contingere*. M. Tull. in Verrem actione ij. Verres simul ac tetigit prouinciam. Virg. lib. ix. Sat fatis, Venerique datum, tetigere quod arua Fertilis Ausoniæ T oes.

9 ¶ *Triste, crudele, immite*. Virgil. Ænei. lib. ij. Illi mea tristia fata. Degenerémque Neoptolemum narrare memento. Lucillius lib. xxx. Idque tuis sæuis factis & tristibus dictis. ¶ Triste est *mæstum*, aut *infestum*. Virgil. in Bucol. Tristis at ille tamen, cantabitis Arcades, inquit. Idem Georg. lib. Aut vnde nigerrimus auster Nascitur, & pluuio contristat puluere cœlum.

10 ¶ *Phrygia*, vestis picta est. eius artifices *phrygiones* appellantur. hoc Virgil. probat lib. ix. Vobis picta croco, & fulgenti murice vestis. Item eodem: O verè Phrygiæ, neque enim Phryges. Titio. Barbato: Phrygio fui primo, benéque id opus sciui, reliqui acus, aciásque hero, atque heræ nostræ. Plaut. Menæch. Pallam ad phrygionem fert confecto prandio. Varro Cosmotoryne, περὶ φθορᾶς κόσμου. Phrygio qui puluinar poterat pingere soliardè vigebat.

11 ¶ *Hostimentum*, est æquamentum, vnde & *hostes* dicti sunt, qui ex æqua caussa pugnam ineunt. Plautus Asin. Par pari datum hostimentum est opera pro pecunia. vnde & *hostire* dicitur. Idem in eadem, Quin promitto inquam hostire contra, vt merueris. id est, æqua reddere.

12 ¶ *Tolutim*, dicitur quasi volutim, vel volubiliter. Plaut. Asin. Demam hercle iam de ordeo, tolutim ni badizas. Nouius Gallinaria: O pestifera, Pontica, fera, trux *tolutiloquentia*, id est, volubilis locutio. Idem Macco exsule: Edixi iturum hominem in Thuscos tolutim. Item Lucil. Satyr. lib. viij. Si omne iter euadit, stadiúmque accliue tolutim. Idem, Velle tolutim: hic semper incepturus videtur. Var. Triodite triphylio, περὶ ἀρετῆς. Sed vt equus, qui ad vehendum est natus, tamen hic traditur magistro, vt equiso doceat tolutim. Pomp. Decuma fullonis: Et vbi insilui in cocleatum equuleum, ibi tolutim tortor. Var. Agathone: Hæc postquam dixit, cedit citus Celsus tolutim.

13 ¶ *Capulum*, dicitur quidquam aliquam rem intra se capit. nam *sarcophagum*, id est, sepulchrum capulum veteres dici volunt, quòd corpora capiat. Plaut. Asin. dicens de sene: Perij misera, vt osculatur carnufex, capuli decus. Idem milite: Quid ais tu? Itáne tibi ego videor oppido Acherontius, *capularis*? Idem: Capulo proximus. Nouius Pappo, Præterito, dum istos inuitaueris suffragatores, pater, Prius in capulo, quam in curuli sella suspendit nates. Lucil. Satyr. lib. ij Quem cùm vidissent Hortensius Posthumúsque, Ceteri item in capulo hunc non esse, aliúmque cubare. Varro Cosmotoryne, περὶ φθορᾶς κόσμου. Propter cunam capulum positum nutrix tradit pollinctori.

14 ¶ *Temulenta*, dicta est ebriosa, dicta à *temeto*, quod est vinum, quod attentet mentem. Plautus Aulularia: Quia temeti nihil allatum intelligo. Idem Truculento: Siue adeò caret temeto, tamen ab ingenio est improbus. M. Tull. de Republ. lib. iiij. Ita magnam habet vim disciplina verecundię, carent temeto omnes mulieres. Varro, Eum modus matulæ, περὶ μέθης. Quis in omni vita helio ποτοῖς olfacet temetum? Idem Modio! Tremodiam, amphorámque eandem temeti ac farris modium.

15 ¶ *Cinædi*, dicti sunt apud veteres saltatores, vel pantomimi, ἀπὸ τοῦ κινεῖν τὸ σῶμα. Plaut. Aularia: Ita fustibus sum mollior magis, quàm vllus cinædus. Idem Milite: Tum ad salandum non cinædus magis vsque saltat, quàm ego. Idem Sticho: Lepidam, & suauem *cantionem* aliquam occipito *cinædicam*, id est, quæ ad saltandum mouere possit. Lucillius Satyr. lib. ij Stultè saltatum te interuenisse cinædos. Varro, ὄνος λύρας. Meritô vt quietus, ac demissior probandus, ἄγαμος ἄμουσος, ἰωνικὸς κίναιδος.

16 ¶ *Exercitum*, dicitur fatigatum, dictum ab exercitio. Sallust. Iugurthino bello: Nabdalsa exercito corpore. Plautus Bacch. Quæ sodalem, atque me exercitos habet Lucretius libro secundo: Conciliis, & dissidiis exercita crebris. Afranius Suspecta: Ita, vt huic, ero adolescenti, cui suspirium tradidit, qui me est animi exercitus. Virg. lib. iij. Nate Iliacis exercite fatis.

17 ¶ *Tenus*, est laqueus dictus à tendicula. Plaut. Bac. Nunc ab transenna his turdus lumbricum petit. Pendebit hodie pulcrè, ita intendi tenus.

18 ¶ *Illicire*, est propriè illaqueare. Nænius Lycurgo: Alis sublime alios saltus illicite, vbi Bipedes volucres lino linquant lumina.

19 ¶ *Pellices*, à Graeco vocabulo significantiam sapientes inflexam putant, quasi pellex, hoc est, παλλακή. quod si hoc non est, vana compositio hominis videri potest.

20 ¶ *Caluitur*, dictum est frustratur, tractum à caluis mimis, quod sint omnibus frustratui. Plaut. Casina: Nam vbi domi sola sum, sopor manus caluitur. Pacuuius Medo: Sentio, Pater, te vocis calui similitudine, Sed quid conspicio? num me lactans caluitur

Ætas? Accius Eurysace: Sed memet caluor, vos istum, vt iussi, ocyus Abstrahite. Lucil. Satyr. lib xvij. Si non it, capito, inquit, eum & si caluitur ergo Fur dominum. Pacuuius Duloreste: Me caluitur suspicio, hoc est illud, quod fore occultè Aiax prędixit. Sallustius historiarum libro iij. Contrà ille caluiratus.

21 ¶ *Frigere*, est & *friguttire*, *& fritinnire*, subsilire cum sono, vel erigi, & excitari: quod quæcunque friguntur, vel frigent nimio calore, vel frigore, cum sono susum subsiliunt. Plautus Casina: Nam quid friguttis? quid istuc tam cupidè cupis? Var. Virgula diuina: Et pullos peperit fritinnientis. Idem ὄνῳ λύρας: Sæpe totius theatri tibiis crebrò flectēdo, commutare mentes, *frigi* animos eorum.

22 ¶ *Deflaccare*, est atterere, tractum à vestibus sine flacco. Plautus Casina: Perij, flacco habebit iam illic homo lumbos meos.

23 ¶ *Depexum*, dictum est laceratum. Terent. Heaut. Næ (si viuo) adeò exornatum dabo. Adeò depexum, vsque dum viuat, meminerit semper mei.

24 ¶ *Sartores* dici non solùm à sarciendo, verùm etiam à sarriendo. Plautus Captiuis: Sartor, satórque scelerum, & messor maxume. Et in subsequentibus aperuit: Non occatorem priùs debebas dicere. Nam semper occant priùs, quàm sarriunt rustici. Varro Vinalibus, περὶ ἀφροδισίων: Etenim sic vide vtrum mercedem accipit is, qui meas venit segetes vt sarriat, an ego ab illo. Sic ego centussim sartor, si tu plus laboras, quàm ego do.

25 ¶ *Nautea*, est aqua de coriis, vel, quod est verius, aqua de sentina, dicta à nautis. Plautus Curculione: Nam omnium vnguentûm odor præ tuo nautea est. Idem Asinaria: Nauteam bibere malim, si necesse sit, quàm illam oscularier.

26 ¶ *Tricæ* sunt impedimenta, & implicationes: (& *intricare*, impedire, morari) dictæ quasi tericæ, quòd pullos gallinaceos inuoluant, & impediant capilli pedibus implicati. Plaut. Curculione: Quod argentum tu mihi quas tricas narras? Idem Epidico: Aliqua ope exsoluam, *extricabor* aliquà, id est, ex impedimentis liberabor. Lucilius Satyr. lib. xi. Nec mihi amatore hoc opus, nec *tricones* vedato. Turpil. Demiurgo: Iudicia, liteis, turbas, tricas, conciones maxumas. Afranius Epist. Ita intricauit huius hanc rem temeritas. Varro γεροντοδιδάσκαλος: Putas eos non citius tricas Atellanas, quàm id extricaturos?

27 ¶ *Caperare*, est rugis frontem contrahere, & asperare, tractum à caprorum frontibus crispis. Plautus Epidico: Quid illud est, quod illi caperat frons seueritudine? Varro Eumenidibus: Quin mihi caperatam tuam frontem Strobile omittis?

28 ¶ *Examussim*, dicitur examinatè ad regulam, vel coagmentum. est enim *amussis* regula fabrorum, quam architecti, cùm opus probant, rubrica illinunt. Plautus Amphit. Si vera hæc loquitur, examussim est optima. Idem Milite: Inest in hoc emussitata sua sibi ingenua indoles, id est, examinata. Idem Menæchmis: Vt hanc rem vobis examussim disputem. Varro, Τὸ πάσχειν τὸ ποιεῖν, περὶ ποιημάτων: Quare si diu gens est, *ad amussim*, per me licet assumas, teneo. Idem, σιάκας: Idem Quæstionum Plaut. lib. 11. *Amussis* est æquamentum leuigatum, & est apud fabros tabula quædam, qua vtuntur ad saxa coæquanda.

29 ¶ *Mutus*, onomatopœa est incertæ vocis, quasi mugitus. Nam mutus sonus est propriè, qui intellectum non habet. Næuius Lycurg. Ducite eò cum argutis linguis mutas quadrupedes. Accius Ἐπὶ ναυσὶ μάχῃ: Item ad mœstitiam mutam infantium quadrupedum.

30 ¶ *Dispennere*, est expandere, tractum à pennis, & volatu auium. Plautus Milite: Vbi lubet dispennite hominem diuersum, & distendite.

31 ¶ *Focula*, dicta sunt nutrimenta, vnde & *foculare* dicitur, vt fouere. Plautus Persa: At edes. nam iam intus ventris fumant focula.

32 ¶ *Bardum*, est vi præpostera, & ingenio tardum. Nam Græci βραδεῖς tardos dicebant. Homerus Iliados xxiij. βάρδιστοι μὲν γὰρ οἱ ἔσαν καλλίτριχες ἵπποι. ὄντο δ᾽ ἣν αὐτοὺς ἐλαυνέμεν αἴ κ' ἐνδυνῶσι. Plautus Persa: Nimis tandem me quidem pro barda, & pro rustica reor habitam esse abs te.

33 ¶ *Illex*, *& exlex* est, qui sine lege viuit. Plautus Persa: Impure, inhoneste, iniurie, illex, labes populi. Lucil. Satyr. ij. Non dico, vincat licet & vagus exulet, erret Exlex. Varro Σκιαμαχία, περὶ τύφου: Postremò quæro, parebis legibus an non? Anne exlex solus viues? Lucillius lib. xxx. Accipiunt leges populus, quibus legibus exlex. Cæcilius Ἀσωτιζομένῳ: Quid narras Barbare cum indomitis moribus illiterate? illex es. Sisenna lib. iiij. Armis, equis, commeatibus nos magis iuuerunt exleges, & minus honore dignos putabitis? Marcus Tull. pro Cluentio, Non quo illi, aut exlegem vllam, aut causam pecuniæ publicæ contemptam, atque obiectam putarunt.

34 ¶ *Lurcones* dicti sunt à lurcando. Lurcare est cum auiditate cibum sumere. Lucillius Satyr. lib. ij. Nam quid Mœtino, subctóque huic opus signo, Vt lurcaretur lardum, & carnaria furtim. Parum conficeret. Pomponius Syris: Lupatium nullum vesceba-

ſcebatur, lardum lurcabat lubens. Plautus Perſa. Perenniſerue, lurco, edax, furax, fugax. Lucilius Satyrar. libr. v. Viuite lurcones, comedones, viuite ventres. Varro Eumenidibus: Contra cum pſaltria & cum Flora lurcare, adſtrepis.

35 ¶ *Toral. & Torialum*, ſtragulum eſt. Var. de vita pop. Rom. libr. I. Quod frontem lecticæ ſtruebant, ex ea herba torta torum appellatum, hoc quod iniicitur, etiamnum toral dicitur: lecticam quæ inuoluebant, ſegeſtria appellabant.

36 ¶ *Concenturiare*, eſt colligere, dictum à centuriis, quæ ad ſuffragia conueniebant. Plautus Pſeudolo: Concenturio in corde ſycophantias. Terent. Phorm. Ego in inſidiis hic ero *ſuccenturiatus*, ſi quid deficies.

37 ¶ *Finitores* dicebantur, quos nunc agrimenſores dicimus, dicti quòd fines diuiderent. Plautus Pœnul. Eius nunc regiones limites: confinia determinabo: eius rei ego ſum factus finitor.

38 ¶ *Paſſum*, eſt propriè rugoſum, vel ſiccum. Plautus Sticho: In portu vento ſecundo, velo paſſo peruenit. id eſt, laxo & rugoſo. vnde & *vua paſſa* dicta eſt, quòd ſit rugis implicata. Plautus Pœnul. Si qui de æſtu mecum futurus pro vua paſſa penſili. Lucil. Sat. libr. 9. Rugoſi *paſſique ſenes* eadem omnia quærunt.

39 ¶ *Exſpes*, dicitur ſine ſpe. Accius Euryſace: Ille orbus, exſpes liberûm. Idem Medea: Exſul, inter hoſteis exſpes, expers, deſertus, vagus.

40 ¶ *Exſules*, dicuntur extra ſolum. Virgil. Georg. libr. iij. Longéque ignotis exulat oris, & in conſequentibus: Et ſtabula adſpectans regis exceſſit auitis.

41 ¶ *Veſtiſpici*, appellabantur veſtium cuſtodes ſerui, quod frequenti diligentia veſtes inſpiciant. Plaut. Trinum. Nox datur, ducitur familia tota, veſtiſpici, vnctor, auri cuſtos. Afran. Vopiſco: Noui non inſcituram ancillulam veſpere, & veſtiſpicam. Varro Pappo, aut indigitamentis: *Naſturtium* nónne vides ab eo dici, quod naſum torqueat: *veſtiſpicam*, quòd veſtem ſpiciat.

42 ¶ *Suppilare*, eſt inuolare, vel rapere, à pilorum raptu. vnde & furtum paſſi *compilati* dicuntur. Plautus Trocul. Hæc cùm video fieri, ſuffuror, ſuppilo. de præda prædam capio. Cæcil. Nauc. Suppilatum eſſe eum, atque ornamenta omnia. Pomp. Sarcularia: Alteram apportat, prodigit, patrem ſuppilat ſemper.

43 ¶ *Hauſtra*, propriè dicuntur rotarum cadi, ab hauriendo, ſicuti Græcè ἀντλία. Lucretius libr. v. Vt fluuios verſare rotas, atque hauſtra videmus.

44 ¶ *Veterina*, animalia dicuntur omnia, quæ vehere quid poſſunt. Lucretius libr. v. Et genus omne quod eſt veterino ſemine partum. Idem: Torto homine veterino ſemine equorum.

45 ¶ *Crepera*, res propriè dicitur dubia. vnde & *crepuſculum* dicitur lex dubia, & ſenes *decrepiti* dicti in dubio vitæ conſtituti. *Creperum bellum*, anceps, & dubium. Lucret. libr. v. Exæquatáque ſunt creperi certamina belli. Accius Phœniſ. Quæ ego cuncta eſſe fluxa, in mea *re crepera* comperi. Idem Telepho: Nunc tu in re crepera tua quid capias conſilij vide. Lucil. Satyrar. libr. v. Sanute ſoli mihi in magno mœrore, triſtitia in ſumma, *crepera iuuentus* ſalutis. Pacuuius Duloreſte: Non veret animum ægritudine in re crepera confici. Plautus Aſinaria: Qui quidem cum filio potet vnà, atque vnà amicam ductitet *decrepitus* ſenex. Varro Myſteriis: Priſca horrida ſilent *oracla, crepera* in nemoribus.

46 ¶ *Auernus*, lacus iccirco appellatus eſt, quia eſt odor eius auibus infeſtiſſimus. huius rei manifeſtator eſt Lucretius libro vj. Principio quidem *auerna* vocantur: nomen id à re impoſitum eſt: quia ſunt auibus contraria cunctis. Vnde & Virgilius lib. vj. Inde vbi venere ad fauces graue olentis Auerni, Tollunt ſe celeres. Et poſtea in eo libro: Quam ſuper haud vllæ poterant impunè volantes Tendere iter pennis, talis ſeſe halitus atris Faucibus effundens ſupera ad conuexa ferebat.

47 ¶ *Vitulantes*, veteres gaudentes dixerunt, dictum à bonæ vitæ commodo: ſicuti qui nunc eſt in ſumma lætitia, viuere eum dicimus. Næu. Lycurg. Vt in venatu vitulantes ex ſuis locis nos mittant (pœnis) decoratos feris.

48 ¶ *Extorris*, dicitur extra terram, vel extra terminos. Accius Euryſ. Nunc per terras vagus, extorris regno, exturbatus mari. Turp. Lemn. Neque durare poſſunt, ita huius inſcitia, atque dementia extorrem facit. Salluſt. Iugurthino bello: Sicuti videtis extorrem patria, domo inopem, & coopertum miſeriis effecit. Virgilius Æneidos libro iiij. Finibus extorris, complexus auulſus Iüli.

49 ¶ *Enoda*, ſignificat explana, & quæ ſit proprietas, manifeſtum eſt, hoc eſt, nodis exolue. Accius Euryſace: Tu autem quod quæro abs te, enoda, & qui ſis explica. Idem Alpheſ. Quid hi tam obſcurum dicunt eſſe, tám ve *inenodabile*? Enn. Telepho: Verùm quorum liberi leto dati ſunt in bello, non lubenter hæc enodari audiunt. Turp. Demetr. Ab initio vt res ſit geſta, enoda mihi. Pacuuius Peribœa: Gnato ordinem omnem vt dederit, enodat patri. Marc. Tull,

de finibus bonorum & malorum libr. v. Hæc igitur nobis explicanda sunt, sed si *enodatius*, vos ignoscetis eius ætati. Varro de vita populi Romani libr. i. Neque vt ita in singulis rebus diutius moremur, vt dixi, atque enodare subtilius velimus.

50 ¶ *Grumus*, dicitur agger, à congerie dictus. Accius Oenomao: Quencunque institeram grumum, aut præcisum iugum.

51 ¶ *Torris*, dicitur fax, vnde & *torridare* dicimus comburere. Acc. Menal. Regina erit tempus, cùm hic torris, quem amburi vides. Idem Meleag. Eum suum vitæ finem, ac fati internecionem fore Meleagro, vbi torris esset interfectus flammeus.

52 ¶ *Exspectorare*, est extra pectus eiicere. Accius Phœnissis: Incusant vltrò, à fortuna opibúsque omnibus Desertum, abiectum, afflictum ex animo expectorant. Idem Epigr. Eloquere properè, ac pauorem hunc meum expectora. Cicer. de Oratore libr. iij. Tum pauor sapientiam omnem mihi ex animo expectorat.

53 ¶ *Extispices*, propriè haruspices dicti sunt, quòd extra spiciant. Accius Medea: Principio extispicum ex prodigiis congruens ars te arguit. Varro Sesq. περὶ ἀρχαιρεσιῶν: Ait consulem mihi pilum cedere, subsilio, & hostias extispici disputanti relinquo.

54 ¶ *Lactare*, est inducere, vel mulcere, vellere, decipere. Accius Medea: Nisi vt astu ingenium, linguæ laudem, & dictis lactem lenibus. Pacu. Iliona: Ne porrò te error, qui nunc lactat, maceret. Cæcilius Hypobolimæo Rastraria: Quod proluuium, quæ voluptas, quæ te lactat largitas? Acc. Alcmæone: Tanta vt frustrando lactans, vanans protrahis. Varro ὄνος λύρας: Quibus suam delectet ipse amasiam, Et auiditatem spebus lactet suis. Cicero Tuscul. libr. iiij. Maleuolentia lactans malo alieno, delectatio, iactatio, & similia.

55 ¶ *Succussare*, est sursum frequenter excutere. Accius Philocteta: Agite, ac vulnus ne succusset gressus, cautè ingredimini. Lucilius Satyrarum libro quarto, *Succussatoris* tetri, tardíque caballi. Idem libro quarto, Campanus sonipes *succussor* nullus sequetur.

56 ¶ *Strena*, dicta est à strenuitate. Pompon. Pistoribus: Asside, siqua ventura est alia strena strenæ.

57 ¶ *Adulatio*, est blandimentum propriè canum, quod & ad homines tractum consuetudine est. M. Tulius libr. de natura Deorum ij. Canum verò tam fida custodia, tamque amans dominorum adulatio. Idem de offic. lib. i. Cauendum est, ne assentationibus patefaciamus aureis, néue adulari nos sinamus. Lucret. Gannitu vocis adulat. Acc. Prometh. Sublime aduolans Pennata cauda, nostrum adulat sanguinem.

58 ¶ *Manducones*, qui & *manduci* dicti sunt, & *mandones*, edaces. Pompon. Pistoribus: Magnus Camillus manducus, canterius. Lucil. Atque omnes mandonum gulæ. Varro Bimargo: Magna vt tremiscat Roma, & magnæ mandonum gulæ.

59 ¶ *Senica*, significat senes. Pompon. Pistoribus: Pappus hic medio habitat senica, non sescuncia. Idem Præcone posteriore: Sed me exercet senica nequam, neque illo quid faciam scio.

60 ¶ *Gradarius*, est molli gradu, & sine succussatura nitens. Lucil. Satyrar. libr. xiij. Ipse equus non formosus, gradarius, optimus, victor. Varro Modio: An qui gradu toluti-li, te melius, quam tute molliter vectus, cito relinquat?

61 *Exdorsuare*, dorso nudare. Plaut. Aulularia: Tu Machærio congrum, murenam exdorsua quantum potes.

62 ¶ *Delirare*, est de recto recedere. *lira* autem est fossa recta, quæ contra agros tuendos ducitur, & in quam vligo terræ decurrat. Pomponius Prostibulo: Iámne abierunt? iámne obtundunt? iámne ego sum in tuto satis? num quis hic resistit, qui nondum labeas *lirarit* mihi? id est, confoderit. Lucil. libr. xxvj. Quapropter deliro, & cupidè officium fungor ruderum. Plaut. Amphit. Delirat vxor.

63 ¶ *Centuriatim*, dictum est abundanter & copiosè à centuriis, quæ suffragium in comitiis ferebant. Pomponius Prostibulo: Continuò ad te centuriatim current, qui panem petent.

64 ¶ *Rumen*, dicitur locus in ventre, quo cibus sumitur, & vnde redditur: vnde & *ruminare* dicitur. Pomponius Prost. bulo: Ego rumorem paruifacio, dum sit rumen qui impleam.

65 ¶ *Rudus*, stercus, quod raditur. Lucil. Satyr. lib. xj. Viam struendum, & iaciendum huc aggerent, & id genus rudus.

66 ¶ *Rutrum*, dictum est à radendo. Pompon. Pannuc. Sarculum hinc illò profectus, illum redisti rutrum. Lucillius Satyrar. lib. ix. Frumentarius est, modium sic secum atque rutellum Vnum affert. Varro Margop. περὶ ἀρχῆς: Cui Celer die nos lemnatos logos Antipatri Stoici filius rutro caput displanat.

67 ¶ *Nebulones & tenebriones* dicti sunt quia mendaciis, & asturiis suis nebulam quandam, & tenebras obiiciant: aut quibus ad fugam fugitiuis, & furta hæc erant accommodata, & vilia. Pomponius Pann. Quid dedi

dedi nebuloni, quem pertesum pauperem? Lucillius Satyrarum libro xiiij. Publius Paulus mihi Turditanus quæstor, Hibera in terra fuit lucifugus nebulo, id genus sanè. Idem lib. xx. Nugator quidam, ac nebulo sit maximus multò. Afranius in Epistola: Huc venit fugiens tenebriorem Tyrium. Varro Papiapapæ, περὶ ἐγκωμίων. Si & accusator, & reus erunt tenebriones, vterque vtrunque vituperato. Quod Homerus confirmat Ἰλιάδ. γ Εὖτ' ὄρεος κορυφῇσι νότος κατέχευεν ὀμίχλην, Ποιμέσιν οὔτι φίλην, κλέπτῃ δέ τε νυκτὸς ἀμείνω. Varro γέροντα διδάσκαλον. Manius Curius consul in capitolio cùm delectum haberet, nec citatus in tribu ciuis respondisset, vendidit tenebrionem.

68 ¶ *Trudus*, veteres à terendo, quam nos diminutiuo *trullam* dicimus, appellari voluerunt. Pomponius, Pannuceatis: Mulier vbi aspexit tam mirificè trutulatam truam. Titin. Setina: Sapientia gubernator torquet nauem, haud valentia, Cocus magnum ahenum quando feruit, paulla confutat trua.

69 ¶ *Euannetur*, dictum est ventiletur, vel moueatur à vanno, in qua legumina ventilantur. Pomponius Pannuceatis: Dixi ego illud futurum, in prima valua etiam vix hæret misera, euannetur, & mea ocyus opera, vt fiat fecero. Lucillius Satyrarum libro vij. Hunc molere, illam autem vt frumentum *vannere* cunnis. Idem libr. xi. Crissauit, vt frumentum clunibus *vannat*. Varr. de re rustica lib. i. Vt quod leuissimum est in eo, atque appellatur acus ac palea, euannatur foras extra arcam.

70 ¶ *Vafrum*, est callidum, & quasi valde afrum, & vrbanum. Pomp. Præcone posteriore: Tergum varium, linguam vafram. Marcus Tullius de Republica libro iij. Non sunt in disputando vafri, non veteratores, non malitiosi. Afranius Diuortio: Qui coner noctu clanculum brusire dotem, ne remittat vafer honestè vt latites, & nos laudas diutius.

71 ¶ *Particulones*, dicti sunt cohæredes, quòd partes patrimonij sumant. Pomponius Præcone posteriore: Age modò stagari, particulones producam tibi.

72 ¶ *Clepere*, est furari. tractum à κλέπτειν, verbo Græco. Accius Epigram. Eaque hac causa, vt nequis nostra auribus verba cleperet. Plautus Pseud Ra, e, clepe, harpaga. Marc. Tullius de Republica libro iiij. Non modò, vt Spartæ rapere, vbi pueri & clepere discunt. Idem de natura deorum libro iiij. Agnum inter pecudes aurea clarum coma. Quendam Thyesten clepere ausum esse è regia. Pacuuius Hermiona: Sermonem hic nostrum ex occulto clepit, quantum intelligo. Var. Octogesi: Si quæ opificio non probiter clepere.

73 ¶ *Corporare*, est interficere, & quasi corpus solum sine anima relinquere. Enn. Andr. Corpus contemplatur, vnde corporaret vulnere. Accius στασιαστῆς, vel Tropæo libro primo, Corporare abs tergo es ausus.

74 ¶ *Circus*, dicitur omnis ambitus, vel gyrus, cuius diminutiuum est *circulus*. Acc. Andromeda: Quot luna circulos annuos instituit.

75 ¶ *Medicinam*, dicimus & venenum, tractum à Græcis, qui venenum φάρμακον appellant. Accius Phœnissis: Sterilem esse illius opera medicinam autumans.

76 ¶ *Cernuus*, dicitur propriè inclinatus, quasi quòd terram cernat. Lucil. Satyr. libro tertio, Cernuus extemplò plantas conuestit honestas. Virgilius libro x. Ejectóque incumbit cernuus armo. Lucil. Satyrarum libro xxvij. Modò sursum, modò deorsum, tanquam collus cernui. Varro de vita populi Romani libro primo: Etiam pelles bubulas oleo perfusas percurrebant, ibíque *cernuabant*. A quo ille versus vetus est in carmine, Sibi pastores ludos faciunt cernui Consualia.

77 ¶ *Strictura* dicuntur propriè scintillæ, quæ de ferro feruenti exeunt, quòd aut strictè emittantur, id est, celeriter, aut oculos sui fulgore præstringant. Virgilius libro viij. Stricturæ chalybum, & fornacibus ignis anhelat. Lucillius Satyrarum lib. iij Crebræ vt scintillæ in stricturis, quod genus olim feruenti ferro.

78 ¶ *Quiritare*, est clamare. tractum ab iis, qui Quirites inuocant. Lucill. Satyr. lib. vij Hic, inquam, rudet è rostris, atque eiulitabit, Concursans veluti arenarius, claréque quiritans. Nigid. Commento grammatices: Clamat quiritatum.

79 ¶ *Caries*, est vetustas, vel putrilago. vnde *cariceum* veteres dixerunt. Lucil. Satyr. libro vii. Ne auriculam obsidat caries, ne vermiculíque. Turp. Leucadia: Ciperi viden vt osculatur cariem? num illum illæcpudet? Afran. Priuigno: Nemo illa viuit carie cariosior?

80 ¶ *Virosa*, mulieres dicuntur virorum appetentes, vel luxuriosæ. Lucil. Satyr. lib. vii. Dixi ad principium venio, vetulam, atque virosam Vxorem cædam potius, quam castrem egomet me. Afranius Diuortio: Vigilans, ac sollers, sicca, sana, sobria: Vinosa non sum: & si sum, non desunt mihi Qui vltro dent: ætas integra est, formæ satis.

81 ¶ *Caprona*, dicuntur comæ, quæ ante frontem sunt, quasi à capite pronæ. Lucillius Satyrar. libr. vij. Aptari caput, atque comas fluitare capronas Altas frontibus immissas, vt mos fuit illis.

82 ¶ *Cerebrosi*, dicuntur ad insaniam faciles, quibus frequenter cerebrum moueatur. Lucilius Satyrarum libro xv. Te primum cum istis insanum hominem & cerebrosum.

83 ¶ *Gliscit*. est congelascit. & colligitur vel crescit, vel ignescit. Turp. Phil. Cùm te saluum video, vt volui, glisco gaudio. Acc. Æneadis: Di summa tibi perduellum est quorum, aut quibus se à partibus gliscunt. Pacuuius Periboea: Sed nescio quidnam est: animus horrescit, gliscit gaudium. Sallustius Historiarum libro iij. Neque iam sustineri poterat immensum aucto mari, & vento gliscente. Virg. lib. xij. Haud secus accenso gliscit violentia Turno. M. Tullius Hortensio: Ad iuuenilem libidinem copia voluptatum gliscit illa, vt ignis oleo. Plautus Asinaria: Tempus est subducere hinc me, pulcrè hoc gliscit prælium.

84 ¶ *Postomis*, dicitur ferrum, quod ad cohibendum equorum tenaciam naribus, vel morsui imponitur, Græcè ἐπὶ στόμαθ. Lucillius Satyr. lib. xv. Trulleus postomis huic ingens de naribus pendet.

85 ¶ *Tricones*, morosi, & ad reddendum duri, Lucillius Satyrarum libro xv. Lucius Cotta senex Crassi pater huius Panæti Magnus trico fuit numarius, soluere nulli. *Lentus*, id est, facilis.

86 ¶ *Saga* mulieres, dicuntur fœminæ, ad libidinem virorum indagatrices. vnde & *sagaces* canes dicuntur ferarum, vel animalium quæsitores. Lucillius Satyrarum libro vij. Ætatem & faciem, vt saga, & bona conciliatrix. Turpil. Boethuntibus: Non ago hoc per sagam pretio conductam, vt vulgo solent.

87 ¶ *Lapit*, significat obdurefacit, & lapidem facit. Pacuuius Periboea: Lapit cor cura, ærumna corpus conficit.

88 ¶ *Munes*, apud veteres dicebantur non à largitione, quæ ignota erat, sed consentientes ad ea, quæ amici velint. Pacuu. Duloreste: Animum quæ cum largitio multis ignota erat, munificus nemo putabatur, nisi pariter volens. Lucillius libro xxvi. Munifici, comésque amicis nostris videamur viri.

89 ¶ *Petulantia*, dicta est à petendo. M. Tull. de Repub. lib. iiij. Itaque à petendo petulantia, à procando, id est, poscendo *procacitas* nominata est.

90 ¶ *Calendarum*, vocabulum proprium Varro complexus est de vita populi Romani libro primo: Itaque *calabantur*, id est, vocabantur, & ab eo Calendæ appellatæ, quod est tractum à Græcis, qui καλεῖν vocare dixerunt.

91 ¶ *Consulum*, & prætorum proprietas, quòd consulant, & præeant populis auctoritate. Var. ostenditur de vita populi Rom. lib. ij. Quòd idem dicebantur consules & *praetores*: quòd præirent populo prætores: quòd consulerent senatui consules.

92 ¶ *Procacitas, à procando*, id est poscendo, dicitur: vnde & *proci* dicti sunt matrimoniorum petitores. M. Tull. de Republ. libro iiij. A procando, id est poscendo, procacitas nominata est. Terentius Hecyra: Maligna multo, & magis *procax* facta ilico est. Li. Ægistho: Quin, quod parere vos maiestas mea *procat*, Toleratis, extemplóque illam deducitis.

93 ¶ *Ignominia*, est nominis nota. Marc. Tul. de Repub. lib. iiij. Censoris iudicium nihil ferre damnato [offerrent] nisi ruborem. Itaque vt omnis ea iudicatio versatur tantummodò in nomine, animaduersio illa ignominia dicta est. Lucill. Satyr. lib. xxix. Apollo 'st nomen, qui te antiquis non sinet Deliciis maculam, atque ignominiam imponere.

94 ¶ *Fidei* proprietatem exemplo manifestauit M. Tul. de Repub. lib. iiij. Fides enim nomen ipsum mihi videtur habere, cùm fit, quod dicitur.

65 ¶ *Portitores*, dicuntur telonarij, qui portum obsidentes omnia suscitarentur, vt ex eo vectigal accipiant. M. Tull. de Republ. lib. iiij. Nolo enim eundem populum imperatorem, & portitorem esse terrarum. Optimum autem & in priuatis familiis, & in Republica vectigal duco esse parsimoniam. Plautus Menæchmis: Portitorem domum duxit. Ita mihi necesse est eloqui, quidquid egi, atque ago. M. Tullius de officiis: Primùm improbantur ii quæstus, qui in odia hominum incurrunt, vt portitorum, vt fœneratorum. Terent. Phormione: Sed epistolam ab eo allatam esse audiui modò, & ad portitorem esse delatam. Plaut. Asin. Ego pol istum portitorem priuabo portorio. Virgil. libr. vj. Portitor ille Charon. Var. Mysteriis: Æs defraudasse cauponem, bonam luto obleuisse, tum portitores æra induxere.

96 ¶ *Seditionis*, proprietas à M. Tul. manifesta est lib. de Repub. vj. Eáque dissensione ciuium, quòd seorsum eunt alii ad alios, seditio dicitur.

97 ¶ *Hamiotas*, piscatores, ab hamis Varro Bimargo voluit appellari: Cohortes cocorum, atque hamiatarum, aucupúmque.

98 ¶ Val-

98 ¶ *Valgum*, est propriè intortum. Non. Militibus Pometinensibus: Valgus, veternosus, genibus magnis, talis turgidis.

99 ¶ *Vatrax & vatricosus*, pedibus vitiosis. Lucil lib. xxviij. Vt si progeniem antiquam, qua est Maximus Quinctus, Qua vatricosus, vatrax.

100 ¶ *Catax* dicitur, quem nunc *coxonem* vocant. Lucil. Satyrarum lib. 2. Hostilibus contra Pestem, perniciémq; catax, quàm & Manlius nobis.

101 ¶ *Silones*, superciliis prominentibus dicti significatione manifesta. Var. γνῶθι σεαυτόν. Nónne non vnum scribunt esse grandibus superciliis silonem quadratum, quod Silenus hirsutis superciliis fingeretur?

102 ¶ *Bronci*, sunt producto ore, & dentibus prominentibus. Lucil. Satyr. lib. 3. Broncus nouit lanius, dente aduerso eminulo, hic est Rhinoceros.

103 ¶ *Compernes*, dicuntur longis pedib. Lucil. Satyr. lib. 3. Nunc censes καλλίπυγον καὶ μακροσκελῆ illam. Non licitum esse vterum, atque etiam inguina tãgere mammis Compernem, aut varam fuisse Amphitryonis ἄκοιτιν Alcmenam, atque alias, Ledam ipsam denique nolo Dicere, tute vide, atque dissyllabon elige quoduis, Τυρὼ ἀπολέσθαι aliquam rem insignem habuisse Verucam, næuum pictum, dentem eminulum vnum.

104 ¶ *Vari*, dicuntur obtortis plantis. Lucil. Satyr. lib. 17. Compernem aut Varam fuisse Amphitryonis ἄκοιτιν. Nam & *varices* inde dicuntur venæ in suris inflexæ, vel obtortæ. Var. epist. ad Varron. Nam si tuam rhedam non habuissem, haberem varices.

105 ¶ *Lingulaca*, dicuntur verbosi. Var. Papiapapæ, περὶ ἐγκωμίων. Quare residens lingulacæ, obtrectatores cui iam nunc murmurantes dicunt: μωμήσεταί τις μᾶλλον ἢ μιμήσεται. Plautus Casina: Lingulaca est; nam nunquam tacet.

106 ¶ *Rabula*, litigiosi, à rabie dicti. Var. Papiapapæ, περὶ ἐγκωμίων: Ille ales gallus, qui suscitabat Atticarum musarum scriptores, an hic quia gregem rabularum?

107 ¶ *Ebullire*, est efferuescere, dictum à bullis. Cic. Tusculan. libr. 3. Qui si virtutes ebullire volent, & sapientias, nihil aliud dicent, nisi eam vim, qua fiant vestræ voluptates, quas suprà dixi.

108 ¶ *Rapones*, à rapiendo dicti. Var. Papiapapæ. περὶ ἐγκωμίων. Prætor noster eripuit mihi pecuniam, de ea quæstum ad annum veniam ad nouum magistratum, cùm hic rapo vmbram quoque spei deuorasset.

109 ¶ *Strabones* sunt, quos *strabos* nunc dicimus. Var. Flextabul. περὶ ἐπαρχιῶν: Multi enim, qui limina intrarunt, integris oculis strabones sunt facti. habet quiddã enim ἐπαρχικόν prouincialis formosula vxor. Lucil. lib. 27. Nulli me inuidere, non strabonem fieri sæpius deliciis me istorum.

110 ¶ *Exterminatum*, est extra terminos missum. Lucil. lib. 29. Non rediret ad se, atq; illam exterminaret miseram. M. Tul. de offic. libr. 3. Atque hoc omne genus pestiferum, atque impium ex hominum communitate exterminandum est.

111 ¶ *Exodium*, est finis, à Græco tractum, quasi ἔξω τῆς ὁδοῦ, id est, extra viam. Varro ἑκατόμβῃ, περὶ θυσιῶν. Socrates cùm in vinculis publicis esset, & iam bibisset κώνειον in exodio vitæ. Idem ἔως πότε περὶ ἀρχῶν. Vitæ cursum vt cognoscere possem, & quæ seruitutis, & libertatis ab origine ad exodium adductæ. Idem ταφῇ μενίππου. Quod cœperas modò in via narrare, vt ad exodium ducas.

112 ¶ *Putus*, dictus est à putando. Plaut. Pseudolo: Purus putus est ipsus. Varro ἑκατόμβῃ, περὶ θυσιῶν. Mea igitur hecatombe pura ac puta. Idem Prometheo: Chrysosandalos vocat sibi amiculam de lacte, & ceram tarentinam, quam apes Milesiæ coëgerint ex omnibus floribus libantes sine osse, & neruis, sine pelle, sine pilis, puram, putam, proceram, candidam, teneram, formosam. Nam & *rationes* ea caussa *putarè* dictæ sunt, quoties ex his fraudis, aut falsi, aut mendacij, aut iniqui aliud separatur, & ipsum nanque dubitantes cum dicimus, *puto*, significamus nos in rebus incertis, & obscuris falsis opinionibus fieri ambiguos.

113 ¶ *Compedes*, non à pedibus dictæ, sed ab impedimento. Varr. Prometheo libro 1. Ego infelix non queam vim propulsare, atque inimicum Orco immittere? nequicquam sæpe æratas manus compedes conor reuellere. Idem Flextabul. περὶ ἐπαρχιῶν, Domo exeo, intro, & pedes corrigiis compedio. Idem Parmenone: Lepusculi timentes, hoc quadrangulum. Dedit Diana rete nexile, ἄρκυας, Viscum, sagenam, lineámque compedem. Idem Sesquiulysse: Quò cùm ire vellemus, obuius stare vbi corpori crinas compedes impositas video.

114 ¶ *Fulgura*, dicuntur coruscationes, à fulgore. Varro περὶ κεραυνοῦ: Cognitio enim tonitrum fulget, & tonitrum fulguris à flumine orta.

115 ¶ *Congulum*, à coagendo, quod est colligendo. Varro: est modus matulæ, περὶ μέθης. Cui nihil iucundius quisquam bibit. Hoc ægritudinem ad medendam inuenerunt: Hoc hilaritatis dulce seminarium: Hoc continet coagulum conuiuia.

116 ¶ *Mulierosi*, dicti sunt mulierum appetentes. Afranius Vopisco: Homo muliero-

sus confert me ilico aliò.

117 ¶ *Flagriones*, dicti sunt serui, quod flagris subiecti sunt: vt *verberones* à verberibus. Afranius Vopisco: Tu flagrionibus priuigno: Iucũditatis plus inest in te mihi, quàm commercatis conquisitè edulibus.

118 ¶ *Merenda*, dicitur cibus, qui post meridiem datur. Afranius Fratriis: Interim Merendam, occurro cautè, cum veni iuuat.

119 ¶ *Pedetentim*, & *pedepressim*, dictũ est cautè, quasi lenta, & tarda itione. Mar Tul. de officiis libr. 1. Sin minus sensim erit, pedetentimque faciendum. Idem Verrinis actione 2. Quæ tamen à me pedetentim, cautéque dicentur. Lucil. libr. 27. Ille contra omnia inter plures sensim, & pedetentim foris, ne quem lędat. Quadrigarius Annalibus: Exercitu instructo, pedetentim milites ducere cœpit. Cæcilius Annalibus: Ipse cum cætera copia pedetentim sequitur.

120 ¶ *Calces* à calcando, quod est, nitendo, dictæ sunt, non à calcitrando. Nam & de omnibus pedibus, & de hominum, & vniuersorum animantium dici potest. Nam sunt calces extrema pars pedum terræ proxima. Virgil. libro 5. Ecce volans, calcémque terit iam calce Diores. Idem libro 6. Tollit se ad rectum quadrupedes, & calcibus auras Verberat.

121 ¶ *Subligaculum* est, quod pudendæ partes corporis teguntur, dictum quod subtus ligetur. M. Tull. de offic. libr. 1. Scænicorum quidem mos tantam habet vetere disciplina verecundiam, vt in scænam sine subligaculo prodeat nemo.

122 ¶ *Mediocritas* medium dici voluit Mar. Tul. de offi. libro 1. Eadem ratio est habenda vestibus, in quo, sicut in plerisque rebus, mediocritas optima est. Lucil. libro 27. Paullò hoc melius, quam mediocre, hoc minus malum, vt quàm pessimum. Terent. Andr. Et tamen omnia hæc mediocriter. Cicero Tusc. libro 3. At hæ mihi afferentur mediocritates, quæ si naturales sunt, quid opus est consolatione?

123 ¶ *Modestiam*, à modo dictam M. Tullius auctor est de offic. lib. 1. Nam hanc, quam interpretamur modestiam, quo in verbo modus est.

124 ¶ *Antes*, sunt quadraturæ, vnde & *antæ* dictæ sunt quadræ columnæ Virgil. Georg. libr. 2. Iam canit effœtos extremus vinitor antes.

125 ¶ *Immune* dicitur sine officio, sine munere. Virgil. Georg. libro 4. Immunísque sedens aliena ad pabula fucus. Marc. Tull. Philippic. libro primo. Nam immunitates datæ?

126 ¶ *Camerum*, obtortum, vnde & *camera* tecta in curuitatem formata. Virg. Geor. libro tertio. Et cameris hirtæ sub cornibus aures.

127 ¶ *Dirum*, est triste, infestum, & quasi Deorum ira immissum. Virgil. Georg. lib. 4. Prius, quàm Dira per incautum serpant contagia vulgus. Et Æneid. libro 4. Vltricésque sedet in limine diræ Marc. Tull. de senectute: Intelligi potest ex his fratribus, qui in Adelphis sunt, quanta in altero diritas, in altero comitas.

128 ¶ *Exordium*, est initium, vnde & vestes *ordiri* dicitur, cum instituitur detexenda. Virgil. Æneid. lib. 4. Quoniam reginam ambire furentem. Audeat affatu, quæ prima exordia sumat? Marc. Tull. Hortensio: Perge quæso: nec enim imperitè exorsus es. Lucillius libr. 29. Vtrum tristis, contorto aliquo ex Pacuuiano exordio Cicer. Timæo dicit: Facillimum autem est in omni inquisitione rationis exordium. Varr. ὄνος λύρας. Qui fabularum collocant exordia.

129 ¶ *Inops* dicitur sine ope, & auxilio: Virgil. libro octauo. Res inopes Euandrus habebat. Et Georg. libro primo. Atque inopi metuens formica senectæ. Terent. Adelphis: Ferte misero, atque innocenti auxilium, subuenite inopi. Marc. Tull. de offic. libro 2. Nimirum enim inops ille, etsi bonus est vir, etiam si referre gratiam non potest, habere certè potest.

130 ¶ *Defrudare* significat fructum minuere, vel per fraudem aliquid exquirere. Terent. Phorm. Suum defrudans Genium compersit miser. Plautus Asinaria: Ten' ego defrudem, cui ipsi nihil est in manu, Nisi quid tu porrò vxorem defrudaueris?

131 ¶ *Sudum*, dicitur quasi semiudum, vt est aër post pluuias serenus & liquidus. Virg. 7. Arma inter nubes cœli regione serena, Per sudum rutilare vident. Plautus Milite: Quàm Solis olim cum sudum est solent. & Lucil. Nec ventorum flamina flando suda secundent.

132 ¶ *Irritare*, dictum est propriè prouocare tractum à canibus, qui cum prouocantur, irruunt, Lucillius Satyrarum libro primo. Irritata canes, quàm homo, quam planius dicit. Terent. Phor. Irritor. Virgil. lib. 10. Irritáque virum telis, & voce lacessit Sallust. Historiarum libro 1. Tunc verò & postea, cum cæteri eiusdem caussa & ducem senatus rati, maximo gaudio bellum irritare. Lucillius lib. 28. Lucilli si in amore irritarit suo. Plaut. Amphitryone. Irritabis crabrones Varro Sesquiulysse: Omnes irritans ventos, omnésque procellas.

133 ¶ *Ablegare*, est propriè aliò mittere, dictum à legatis qui cum legationibus mittuntur, Terent. Hecyra: Aliquò mihi est hinc ablegandus, dum parit Philumena.

134 ¶ *Arcanum*, dicitur secretum, vel abscond itum, quòd quæ in arcis sunt celata sunt, & abscondita. Virgil. Æneid. lib. 4. Solam nam præsidus ille Te colere, arcanos etiam tibi credere sensus. Et Æneid. lib. 1. Longius & voluens fatorum arcana mouebo.

135 ¶ *Tormines*, genus morbi dicti quod dolore torqueant. Cicero Tuscul. lib. 2. Quãuis idem forticulum se in torminibus, & in stranguria sua præbeat. Et 4. Itaque dicimus grauitudinosos quosdam, quosdam torminosos.

136 ¶ *Monimenti*, proprietatem à monendo M. Tul. exprimendam putauit, ad Cæsarem epistola 2. Sed ergo quæ monimenti ratio sit, nomine ipso admoneor, ad memoriam magis spectare debet posteritatis, quàm ad præsentis temporis gratiam. Virgilius libro sexto: Quem candida Dido Esse sui dederat monimentum, & pignus amoris.

137 ¶ *Riuales*, dicti sunt quasi in vnum [*riuum*] amorem deriuantes. Terentius Eunucho: Miles Thraso Phædriæ riualis.

138 ¶ *Gestire*, sign ficat lætum esse, dictum à gesticulis facilioribus. Teren. Eunuc. Chærea quid est quod sic gestis aut quid hic sibi vestitus quærit; Virg Georg libro 1. Et studio incassum videas gestire lauandi.

139 ¶ *Inuolare*, est irruere, insilire, aut à volatu, aut à vola, id est media manu dictum. Ter. Eunu. Vt ego vnguibus facile illi in oculos inuolem venefico. Lucil. lib. xxx. Inde canino ritu, oculísque inuolem.

140 ¶ *Propinare*, à Græco tractum est, προπίνειν post potum tradere. Ter Eunucho: hunc vobis comedendum, & bibendum, & deridendum propino. Ennius Satyrarum libro tertio. Enni poeta salue, qui mortalibus Versus propinas flammeos medullitus.

141 ¶ *Insulsum*, propriè fatuum; quasi sine sale. M T. ad Cæsarem iuniorem epistola 2. Sed ita locutus insulse est, vt mirum Senatus conuitium exceperit. & de Oratore lib. 2. Vt nihil aliud eorũ, quam ipsa *insulsitas* rideatur.

142 ¶ *Ignauum*, & segne, torpidum, effeminatum, & sine igni. Virgil. Georg libro 4. Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent. Et Georg. lib. 4. En age segneis rumpe moras. M. Tull. ad Cæsarem iuniorem lib. 2. In quo tua me prouocauit oratio, mea consecuta est segnis. Et de senectute: Quæ vitia sunt, non senectutis, sed certè ignauiæ, & somniculosæ senectutis.

143 ¶ *Calamitosum*, dicitur malis, & calamitatibus prægrauatum. M Tul. Verrinarum diuinatione: Et honoris amplissimi puto esse, & accusare improbos, & miseros, calamitosósque defendere.

144 ¶ *Serium*, triste, & quasi sine risu. M. Afranius Priuigno; Non ego te noui tristem, seruum serium? Plautus Amphitryone: Nunc quidem Præter nos nemo est, dic mihi verum seriò.

145 ¶ *Interpolare*, est immittere, & interponere, & nouam formam è vetere fingere. M. Tul. Verr. actione 2. Aliquid demendo, mutando, interpolando. & est tractum ab arte fullonia, qui poliendo diligenter vetera quæque quasi in nouam specem mutant. Plautus Amphitryone: Illic homo me interpolabit, meũque os finget denuo.

146 ¶ *Euerriculum*, genus est retis piscatorij, à verrendo dictum, vel quod trahatur, vel quod si quid fuerit piscium nactum euerrat. Ad hoc M. Tull. Verrinarum libr. v1. de signis: Quod vnquam, Iudices, huiuscemodi euerriculum vlla in prouincia fuit?

147 ¶ *Diuaricari*, dictum est distendi, dictum ab his, qui vitio naturæ ita sunt pedib. discretis, vt eos in diuersum habeant separatos. M. T. de signis: Sopatrum hominem summo magistratu præditum, denaricari ac deligari iubet.

148 ¶ *Vacillare*, est trepidare, vel cum lassitudine niti, à senibus, qui sint æuo defessi; atque ad sustinendam lassitudinem baculo tarditatem leuent. M. Tul. Philip. lib. 3. In Galliam mutilatum ducit exercitum cum vna legione, & ea vacillante.

149 ¶ *Præstringere*, dictum est valde stringere, & claudere. Plaut. Milite glorioso: Præstringat oculorum aciem in acie hostibus. Lucil. lib. xxx. Præstringátque oculorum aciem splendore micanti. M. Tull. de senectute: Voluptas rationi inimica est, mentis (vt ita dicam) præstringit oculos, nec habet vllum cum virtute commercium. Varro Andabatis: Non mirum si cæcutis, aurum enim Non minus perstringit oculos, quàm τὸ πολὺ κρᾶτος. Cic. de fato, & de finibus bonorum & malorum libr. 2. Aciem animorum nostrorum virtutis splẽdore præstringitis.

150 ¶ *Angina*, genus morbi eo quod angat, & Græcè συνάγχη appellatur. Lucillius lib. xxx. Insperato abiit, quem vna angina abstulit hora.

151 ¶ *Arquatus*, morbus dictus qui regius dicitur, quod arquus sit concolor de virore, vel quod ita stringat corpora, vt in arcum ducat. Lucillius. Nos esse arquatos, surgamus, eamus, agamus. Varro Eumenidibus: Nam vt arquatis, & veternosis, quæ lutea non sunt, æquè vt lutea videntur, sic insanis sani, & furiosis videntur esse insani.

152 ¶ *Priuum*, est proprium vniuscuiusque vnde & res priuata. Lucil. lib. xxx. Culciculæ accedunt priuę centonibus binis. Idem: Abdomina Tunni priua dabo.

153 ¶ *Nugator*, nugis turbator. Lucill. libr.

xxx. Quàm me hoc tempore nugator cognoscere non vis.

154 ¶ *Foramina*, quasi diminutiuè à foribus dicta. Cic. Tuscal. lib. I. Nam nunc quidem, quanquam foramina illa, quæ patent ad animos à corpore, callidissimo artificio natura fabricata est.

155 ¶ *Discerniculum*, acus, quæ capillos mulierum ante frontem diuidit, dictum à discernendo. Lucillius libr. xxx. Euphocamo digitis, discerniculúmque capillo.

156 ¶ *Fratrum*, proprietatem Nigidius acutissimè dixit: Frater est, inquit, dictus quasi ferè alter.

157 ¶ *Supplantare*, dictum est quasi pedem súpponere. Lucil. lib. xxix. Supplantare aiunt, Græci ὑποσκελίζειν dicunt. M. Tul. de offic. libr. 3. Contendere debet, quàm maximè potest, vt vincat, supplantare eum, qui cum certet: at manu pellere nullo modo debet.

158 ¶ *Coniungere*, copulare, dictum est à iugo. Lucillius libr. xxix. Qui mihi quantum est inter humanum genus rerum, quod inter se coniungat, communicat.

159 ¶ *Fenestra*, à Græco vocabulo conuersum est in Latinum, ἀπὸ τοῦ φαίνειν. Cicero Tusc. libr. I. Non eas parteis, quæ quasi fenestræ sunt animi.

160 ¶ *Emungi*, ex manifesta significatione manat. Lucil. lib. xxix. In mellis spem esse omnem quouis possem emungi volo. Terent. Phormione: Emunxi argento senem.

161 ¶ *Agglomerare*, est implicare, coniungere, dictum est à glomere. Virg. Æneid. lib. 2. Et lateri agglomerant nostro.

162 ¶ *Collare*, est vinculi genus, quo collum adstringitur. Lucil. lib. xxix. Cum manicis, catulo, collariq; vt fugitiuum Deportem.

163 ¶ *Depilati*, dictum rarefacti. Luc. l. 29. Nato quid actum est, depilati omnes sumus.

164 ¶ *Excuriari*, curia excludi. Varr. [illegible]. Apollonium ideo excuriant, quia nihil habebat.

165 ¶ *Pensum*, significat exæquatum, quòd sine inclinatione sunt, quæ penduntur. Lucil. libr. 28. Nihil parui ac pensi, vti littera doceas lutum.

166 ¶ *Aquæ* intercus, hydropum morbus, quasi aqua inter cutem. Lucillius lib. 28. Aquam te in animo habere intercutem. Mar. Tull. de offic. lib. 3. Si quis medicamentum cuipiam dederit, ad aquam intercutem.

167 ¶ *Maltas*, veteres molles appellari voluerunt à Græco, quasi μαλακοί. Lucil. lib. 27. Insanum vocant, quem maltam, ac feminam dici videt.

168 ¶ *Monogrammi*, dicti sunt homines macie pertenues, ac decolores: tractum à pictura, quæ prius, quàm coloribus corporatur, vmbra fingitur. Lucillius libr. 2. Vix viuo homini, ac monogrammo. Et 27. Quæ pietas? monogrammi quinque adducti pietatem vocant.

169 ¶ *Portorium*, dicitur merces, quæ portitoribus datur. Lucil. libr. 27. Facit idem quod illi, qui inscriptum è portu exportant clanculum, ne portorium dent.

170 ¶ *Impertire*, est participare, & partem dare. Lucil. libr. 27. Quibus potest impertit. Nouius Decuma: Si ignotis impertit, fleuit faciliùs. Mar. Tul. de Repub. lib. v. Quod molestiis senectutis suæ vestris familiis impertire posset. Et ad Hircium libr. v. Et quoniam, vt hoc tempus est, nihil habeo patriæ quod impertiam.

171 ¶ *Sedulò*, significat sine dolo. Lucil. libr. 27. Salutem fictis versibus Lucillius, quibus potest, impertit, totúmque hoc studiosè & sedulò. M. Tul. de finibus bonorum & malorum 3. Sedulò, inquam, faciam, sed fortuna fortis: quare conare quæso.

172 ¶ *Scripturarios*, quos nunc tabularios dicimus, dici volunt veteres, quòd scripturis, & commentariis omnia, vel vrbium, vel prouinciarum complecterentur Lucillius lib. 26. Publicarum rerum assuefiam, vt scripturarius.

173 ¶ *Versipelles*, dicti sunt quolibet genere se commutantes. Lucil. libr. 26. At Libertinus Tricorius, Syrus ipse ad mastigias, quicum versipellis fio, & quicum commuto omnia. Plaut. Amphitr. Versipellem se facit, quando lubet.

174 ¶ *Combibones*, compotores, à combibendo dicti. Lucillius lib. 26. Quandoquidem reperi magnis combibonum ex copiis.

175 ¶ *Capital*, dictum est capitis periculum. Plaut. Menæchm. Nunquam hercule effugies, tametsi capital fecerit. Lucillius lib. 26. Facilè deridemur, scimus capital esse irascier.

176 ¶ *Clandestino*, est abscondité. Lucil. libr. 26. At enim dicis clandestinò tibi quod commissum foret, neu mutires, neu mysteria ecferres foras.

177 ¶ *Idiotas*, à Græco tractum ἰδιώτας, inutiles, quasi sibi tantùm non plurimis vtiles. Lucillius libr. 26. Quidni & tu idem illiteratum me, atque idiotam diceres?

178 ¶ *Exspirare*, dictum est, vel ab spiritu effuso, vel à spiraminibus. Lucil. libro tertio: Exspirans animam pulmonibus æger agebat. Idem libro 26. Vt si illuuiem facere per ventrem velis curare omnibus distento corpore expiret vis.

179 *Eliminare*, extra limen eiicere. Pacuuius Duloreste: Vbi illic est? me miseram quónam clam vos eliminat? Pompon. Cantabit. Istic manet. eliminabo extra ædis coniugem. Ennius Medea exsule: Antiqua, herilis fida custos corporis.

Quid

Quid sic extra ædis examinata eliminor? Accius Meleagro: Tum vt eliminor clamore, simul ac nota vox ad aures accidit.

180 ¶ *Incoxare*, in coxam sidere. Pomponius Pannuceatis: Neque interim cacandi causa vnquam incoxaui nates.

181 ¶ *Condepsere*, commiscere, à Græco tractum δέψω. Homerus Odysseæ μ. κηρὸν δεψόμενος. Pomponius Nuptiis: Partem insipui, conclusi, condepsui.

182 ¶ *Vituperare*, dictum est vitio dare tanquam culpæ, vel displicentiæ. Terent. Andria: Nunc quam rem vitio dent quæso animaduertite. Et in sequentibus: Id isti vituperant factum. Lectum est autem & vitium dare, hoc est, vnicuique rei culpam ampliare. sed hoc incertæ auctoritatis scriptoribus inuenitur.

183 ¶ *Ordiri*, est ponere, incipere. Accius Amph. Non paruam rem ordibor, ne retice, obsecro. Afranius Suspecta: Tamen animo ordiri me oportet paulla paullulum.

184 ¶ *Pilare*, dictum est, vt *plumare*, pilis vestiri. Afranius Compitalibus: Præterea corpus meum nunc pilare primum cœpit. Nouius Exodio: Pati dum poterunt antè, quàm pugnæ pilant.

185 ¶ *Populare*, significat populi amorem conciliare. vnde *populares* dicti de vno populo amici. Pacuuius Chryse: Atque, vt promeruit pater, mihi patriam populauit meam. Teren. Phorm. Amicus summus meus, & popularis Geta.

186 ¶ *Rabere*, dictum est à rabie. Varro, Idem Attij quod Titij. Quid est? quid blateras? quid rabis? quid vis tibi? Cæcilius Hypobolimæo, Rastraria: Rabere se ait.

187 ¶ *Supersedere*, manere, perseuerare, quasi in voluntate, & consilio sidere. Turpil. Pedio: Vt ille hac sese abstineret, ego supersederem nuptiis. Plaut. Epidico: Supersede istis rebus: item tu ipse vbi lubet finem face. Sisenna histor. libr. 4. De virtute eorum accusanda proloqui supersederunt.

188 ¶ *Tintinnire*, dicitur sonare, vnde & *tintinnabula* sunt appellata. Afr. Vopisco: Tintinnire ianitoris impedimenta audio. Nigidius lib. 18. Itaque ex ære in saliaribus Attanus tintinnat: id est, sonat.

189 ¶ *Verminari*, positum torqueri à vermibus, quod facilè se torqueant. Pomponius hirnea, Pappi decimus mensis est, cum factum est: ita fit: ita semper solet: decumo mense demum turgens verminatur, parturit.

190 ¶ *Canatim, suatim, bouatim*, canum, & suum, & boum genere. Nigidius commento grammatico: sunt etiam assimilantes dicta hæc, canatim, suatim, bouatim, quæ ab animalibus sumuntur.

191 ¶ *Cossim*, dictum quasi coxim. Pomp. Porcaria: Sciunt hoc omnes, quantum est, qui cossim cacat.

192 ¶ *Infabrè*, fœdè, vt est *affabrè*, pulcrè. Pacu. Nyptris: Barbaricam pestem nauibus nostris obtulit Noua figura factam, commissam infabrè.

193 ¶ *Sepiunt*, significat tenent, impediũt, dictum à sepibus, quæ obiectæ iter claudunt: vnde & *circunseptum* dicitur. Afranius Materteris: Perij, lacrymæ linguam sepiunt.

194 ¶ *Stigmatias*, veteres punctos in notis dici voluerunt. M. Tull. de offic. lib. 2. O miserum, qui fideliorem, & barbarum, & stigmatiam putaret.

195 ¶ *Reserare*, aperire, à sera dictum, qua remota valuæ patefiunt. Marc. Tull. de offic. libro secundo: Nec ita claudenda est res familiaris, vt eam benignitas aperire non possit: nec ita reseranda, vt pateat omnibus. Virgilius libro octauo. Non secus, ac si qua penitus vi terra dehiscens Infernas reseret sedes.

196 ¶ *Abundare*, supra modum aliquid esse. Virgilius libro quarto: Ergo apibus fœtis idem, atque examine multo Primus abundare. tractum ex amnibus, qui quoties augentur imbribus maioribus, & crebris vndis eriguntur. Virgil. Georgic. libro primo: Præsertim incertis si mensibus amnis abundans Exit.

197 ¶ *Tergiuersari*, fallere, & dicta mutare, & est quasi tergum vertere, vt ait Plaut. Amphit. Versipellem se facit, quando lubet. Marc. Tull. de offic. lib. 3. Tribus generibus, quomodo possunt, non incallidè tergiuersantur. Varro: Itaque illa tergiuersari non desinent, secúmque rapient.

198 ¶ *Prudentiam*, à prouidendo dictam, dilucidè ostendit Marc. Tullius Hortensio: Id enim est sapienis prouidere, ex quo sapientia est appellata prudentia. Idem de senectute: Quid multa? sic mihi persuasi, sic sentio, cùm tanta celeritas animorum sit, tanta memoria præteritorum, futurorúmque prudentia. Et de republic. libro sexto: Totam igitur exspectas prudentiam huius rectoris, quæ ipsum nomen hoc nacta est, ex prouidendo.

199 ¶ *Appendix*, dicitur quod alij est adiunctum, quasi ex alio pendeat. Marc. Tull. Hortensio: Vidit enim quod videndum fuit, appendicem animi esse corpus, nihilque esse in eo magnum.

200 ¶ *Conuiuij* proprietatem M. Tul. de senectute demonstrat: Bene enim maiores accubationem epularem amicorum, quia vitę coniunctionem haberet, conuiuium nominauerunt.

201 ¶ *Occationem*, ab obcæcatis seminibus, quia id efficitur, dici M. Tul. voluit de se-

nectute: Sparsum semen, cohibet primum id obcæcatum: ex quo occatio, quæ hoc efficit, nominata est.

202 ¶ *Coagmenta*, dictæ sunt coniunctiones arctæ, & compares, à cogendo, id est, stringendo: vnde & *coagulum* dicitur. Marc. Tullius de senectute: Viuendi est finis optimus, cum integra mente, certisque censibus opus ipsa suum eadem, quæ coagmentauit, natura dissoluit.

203 ¶ *Vernaliter*, pro adulatoriè, à vernis, quibus hæc viuendi ars est. Cæcilius Venatore: Credo, nimis tandem hoc fit vernaliter.

204 ¶ *Pecuniosorum & locupletum* proprietatem aperuit M. Tul. de repub. lib. 2. à pecore *pecuniosos*, & à possessionibus locorum *locupletes* appellatos esse asserens, multáque ditione ouium, & boum. quòd nunc erat res in pecore, & locorum possessionibus, ex quo pecuniosi & locupletes vocabantur.

205 ¶ *Viritim*, dictum est separatim, & per singulos viros. M. Tul. de repub. lib. 2. Ac primus agros, quos bello Romulus ceperat, diuisit viritim ciuibus. Plaut. Aulul. aliter, sub hac tamen significantia, diuidere argenti dixit nummos in viros. Varro de vita populi Rom. lib. 1. Extra vrbem in regiones 26. agros viritim liberis attribuit.

206 ¶ *Vernas*, veteres appellabant, qui vere sacro fuerant nati: & habebatur nomen hoc pro vitabili, & maledicto. Plaut. Amph. Hic, qui verna natus est, quæritur. Lucil. Verna acer cupit hæc. Plaut. Amph. Cum cruciatu tuo istæc hodie verna verba funditas.

207 ¶ *Concinnare*, est facere, vt Plautus Amph. Lacrymantem ex habitu concinnas tu tuam vxorem. Sed proprietas verbi hæc est, quòd apud veteres *cinnius* potionis genus ex multis liquoribus confectum dici solet. ¶ Rectè autem concinnare & consentire intelligi potest, & quasi concinere, vt multis diuersè canentibus vnus efficitur modus. Plaut. Asinar. Auceps, quando concinnauit aream, offundit cibum. M. Tul. de finibus bonorum & malorum lib. 4. Cum iis, cum quibus te concinnabatur, verbis discrepare. Idem Academicis lib. 2. Quæ cum similitudine verbi concinnare maximè sibi videretur.

208 ¶ *Paupertas*, dicta est à pecunia parua. Varro de vita pop. Rom lib. 1. Pecunia quę erat parua, ab ea paupertas dicta, cuius paupertatis magnum testimonium est.

209 ¶ *Pandere*, Varro existimat ea causa dici, quòd, qui ope indigerent, & ad asylum Cereris confugissent, panis daretur. Pandere ergo quasi panem dare, quòd nunquam fanum talibus clauderetur. Idem de vita pop. Rom. lib. 1. Hanc deam melius putat esse Cererem, sed quod in asylum, qui confugissent, panis daretur, esse nomen fictum, à pane dando pandere, hoc est aperire.

210 ¶ *Blatis & blateras* confingit, aut incondite, & inaniter loqueris. Plaut. Amphit. Qui, malum, intelligere, quisquam potis est, ita nugas blatis. Idem Aulul. Vbi tu es, quæ *deblaterasti* iam vicinis omnibus?

211 ¶ *Percontari*, diligenter inquirere. Plaut. Amph. Qui istuc in mente est tibi, ex me, mi vir, percontarier? Et est proprietas verbi ab eo tracta, quod vada in fluminib. contis exquirunt.

212 ¶ *Prodigia*, dicta sunt porrò adigenda. Plaut. Amph. Sed mulier, Postquam experrecta es, prodigiali Ioui aut mola salsa hodie, aut thure comprecatam oportuit.

213 ¶ *Ceriti & laruati*, malè sani, aut Cereris ira, aut laruarum incursatione animo vexati. Plaut. Amphit. Laruatus ædepol hominem miserum medicum quæritat. Idem qui suprà: Quasi adueniente morbo medicari iuuenem, tu certè aut laruatus es, aut ceritus.

214 ¶ *Calcitrones*, qui infestant calcibus. Plaut. Asinar. Clamat, procul si quem videt ire ad se calcitronem. Varro Sesquiulyss. Itaque tum equum mordacem calcitronem horridum miles, ac vir non vitabat.

215 ¶ *Votitum*, veteres religione aliqua prohibitum vel interdictum dici voluerunt. Plaut. Asinar. Nolo illam habere caussam, & votitam dicere.

216 ¶ *Verberare*, non solùm à verberibus dictum, sed & à verbis. Plaut Aulul. Nam cur me miseram verberas?

217 ¶ *Cassum*, veteres inane posuerunt, & arbitrandum est eius verbi proprietatem magis ab aranearum cassibus dictam, quòd sint leuis, ac nullius ponderis; non, vt quibusdam videtur, quasi quassum. Plaut. Aul. Virginem habeo grandem, dote cassam, atq; illocabilem.

218 ¶ *Crocitum*, propriam coruorum vocem veteres voluerunt. Plaut. Aul. Simul radebat pedibus terram, & voce crocibat sua.

219 ¶ *Subleuit*, significat illusit, & pro ridiculo habuit, tractum à genere ludi, quo dormientibus ora pinguntur. Plaut. Aul. Fidei censebam maximam multò fidem Esse, ea subleuit os mihi penissumè.

220 ¶ *Inuestes*, dicuntur impuberes, quibus propter teneram ætatem nulla pars corporis pilat. Hoc & Æneid. li. 8. videtur sensisse Virg. Aurea cæsaries ollis, atque aurea vestis. Sed meliꝰ intelligi potest inuestes appellatos, quasi in *Vesta*, id est, in pudicitia, & in castitate.

221 ¶ *Inferum*, ab imo dictum, vnde *inferi*, quibus inferius nihil vnde inferum rectè potest dici, quicquid desuper mittatur. Var. Marcipore: Nubes aquali frigido velo leues, Cœli cauernas aureas subduxerant, Aquam vomentes inferam mortalibus.

222 ¶ *Syrus*, à Græco magis tractum est

ἀπὸ τοῦ σύρειν. Has nos scopas, rustici eo nomine vros vocant. Var. Marcipore: Ventíque frigido se ab axe eruperant Phrenetici septentrionum filij, Secum ferentes tegulas, ramos, syros.

223 ¶ *Euirare*, dicitur virilitatem amittere, & effeminari. Var Marcipore: Spatulae euirauit omnes Veneriuaga pueros.

224 ¶ *Ludibria*, proprietatem trahunt à leui ac sine pondere, & contemnendo: aut, quod magis verum est à ludicro. Virgil. lib. vi. Foliis tantum ne nomina manda, Nec turba volent rapidis ludibria ventis.

225 ¶ *Febris*, proprietatem habet à feritate morbi, vel mali, vt à calendo *calorem*, vel *candorem*. Var. Andabatis: Aperiendam putat, ídque alterum appellamus à calendo *calorem*, alterum à feruore *febrim*.

226 ¶ *Vulpinari*, dictum est fraudibus, & mendaciis vera peruertere, vel effingere, dictum ab intecto, seu intorto vulpium cursu. Var. Mysteriis: Vulpinare modò & concursa quá libet, erras.

227 ¶ *Sufflatum*, dicitur propriè tumidum & rectum, & quasi vento quodam elatius factum. Var. Agathone: Neque auro, aut genere, aut multiplici scientia, Sufflatus quærit Socratis vestigia.

228 ¶ *Vespertilio*, animal volucre biforme, dictum quòd vespere se ad volatum præparat noctis. Var. Agathone: Quid multa? factus tum vespertilio, neque in muribus planè, neque in volucribus sum.

229 ¶ *Exporrectum*, extentum: *porrectum* est enim tentum, id est porrò iactum. Var. Eudæmion. Quæ res in somnum recideris, & ἀλλ' οὐδὲ ἴσασι, eris iterum exporrectus.

230 ¶ *Iugatum*, coniunctum, à iugo dictum. Cic. Tusculanarum lib. 3. Hoc quidem est commune virtutum. omnes enim inter se iugatæ sunt.

231 ¶ *Prodius*, dictum est interius longius, à prodeundo, quasi porrò eundo. Var. Virg. diuina: Primùm venit in vrbem, atque intra muros, deinde accedit prodius, atque introit domum. id est, intra priuatos muros.

232 ¶ *Granaria*, loca in horreis seruandis seminum granis. Var. γεροντοδιδάσκαλος: Vel decem Mensis, vbi vna sepiant granaria.

233 ¶ *Torculum*, quod vsu torcular dicitur, quod intortum laticem vitis, vel oleae exprimat. Var. γεροντοδιδάσκαλος: Vineis ibi ampla cella torculum reponant.

234 ¶ *Cingulum*, à cingendo, quod *incingulum* plerumque dicitur. Var. γεροντοδιδάσκαλος: Nouus maritus taciturus taximusos is soluebat cingulum.

235 ¶ *Silicernium*, pessimè intelligentes, ita posuisse Terent. putant, quòd incuruitate silices cernat senex. *silicernium* est propriè conuiuium funebre, quod senibus exhibetur. Var. Meleagris: Funus exequiati laude ad sepulcrum antiquo more silicernium confecimus. Idem περὶ μέθης. Non quo pransi discedentes dicimus alius alij, vale.

236 ¶ *Suffundatum*, dictum est subiectum, dictum à fundamentis. Var. ταφῆ Μενίππου: vt antiqui nostri in domibus lateritiis paullulum modò lapidibus suffundatis, vt humorem effugerent, habitabant.

237 ¶ *Edones, & phagones* ab edacitate, vnum Latinum, alterum Graecum. Varro, ταφῆ Μενίππου, ἢ ἀπαίδευτος: Edones Romam vt turba, intendat annona: sed propter phagones ficedulam pinguem, aut turdum nisi volantem non video.

238 ¶ *Elixum*, quicquid ex aqua mollitur, vel decoquitur. nam *lixam* aquam veteres esse dixerunt. vnde & *lixa* dicti. qui militibus aquam ad castra, vel ad tentoria solent ferre. Var. ταφῆ Μενίππου: In pauimento non audes facere lacunam: at in humu calceos facis elixos.

239 ¶ *Parochos*, à Græco tractum est nomen, quòd vehiculo præbeat. hoc schemate enim Græcè; Latinè vehicula appellantur: & est officij genus, quod administrantibus paret. Var. Sesquiulysse: Hic enim omnia erat: idem sacerdos, prætor, *parochos*, denique idem senatus, idem populi caput.

240 ¶ *Trossuli*, dicti sunt torosuli. Var. Sesquiulysse: Nunc emunt trossuli nardo nitidi vulgò Attico talento equum.

241 ¶ *Proboscis*, Græcum nomen est, dictum, quòd antè depascat; & est porrecta corporis pars inhærens naribus, quæ excepto homine in aliis animalibus inuenitur. Var. Sexagesi: Inuenisse se, cùm dormire cepisset tam glaber, quàm Socrates, caluum esse factum ericium e pilis albis cum proboscide.

242 ¶ *Tutanus*, deus à tutando. Varro Ἡρακλῆς: Tuam fidem, Noctu Annibalis cùm fugaui exercitum, Tutanus, hoc Tutanus Romæ nuncupor. Hac propter omnes, qui laborant, inuocant.

243 ¶ *Tutillina*, dea est à tuendo dicta. Varro Ἡρακλῆς: Tuam fieri non Tutilinam, quam ego ipse inuoco, quòd meæ aures abs te obsidentur.

244 ¶ *Cetarij*, genus est piscatorum, quòd maiores pisces capit, dictum ab eo, quòd cete in mari maiora sunt piscium genera: quod Virg. Immania cete. Var. γνῶθι σεαυτόν. Non animaduertis cetarios, cùm videre volunt in mari thunnos, adscendere in malum altè, vt penitus per aquam perspiciant pisces?

245 ¶ *Tonimus*, positum sonamus cum modo, à tono. Var. Eumenidibus. Tibi tympana non inani sonitu matris deum tonimus.

246 ¶ *Tibinos*, à tibiis modos. Var. Eu-

menidibus: Apage in directum à domo nostra istam insanitatem.

247 ¶ *Praesepia*, non tantùm, quibus aut cantheria, aut iumenta cætera, aut vetera animalia pabulantur, sed & omnia loca clausa, & tuta, dicta præsepia. Virg. Æneid. lib. 1. aut agmine facto Ignauum fucos pecus à praesepibus arcent. Var. ὄνος λύρας; Si quis Melodinis tonos lyras præsentibus se retineat forensibus.

248 ¶ *Subrigere*, significat sursum erigere, quo verbo rustici vtuntur, cùm tritæ fruges ad ventilandum in areis eriguntur. Virg. Ænea. lib. 3. Tot linguæ, totidem ora sonant, tot surrigit aureis.

249 ¶ *Lingulaca*, locuteleię, à procacitate linguę, & loquendi proprietatẽ trahunt. Plaut. Casina: Lingulaca est, nam nunquam tacet.

250 ¶ *Fures*, significantiam habent à *furuo*, quod Romani veteres atrum appellauerunt: eò quòd per obscuras atque atras noctes opportuna sit eius mali affectio, eos dictos fures. Var. rerum diuinarum lib. 14. Furem ex eo dictum, quod *furuum*, atrum appellauerint: & fures per obscuras noctes, atque atras faciliùs furentur. Homerus: κλέπτῃ δέ τε νυκτὸς ἀμείνω.

251 ¶ *Ventorum* proprietates & vocabulorum significationes in tractatibus nobilium philosophorum quæsitas, has apertissimas potuimus inuenire. ¶ *Eurum* dictum ἀπὸ τῆς ἕω ῥεῖν, quòd flatus eius ab oriente sit hyemali. ¶ *Austrum*, qui Græcè νότος, dictum ab humore & nebula, quod νότις Græcè, humor Latina interpretatione dicatur. ac sit is ventus sudoris effector, vt est Homer. πολὺς δὲ νότιος ῥέεν ἱδρώς. ¶ *Circium* à turbine, ac vertigine. ¶ *Borream*, hoc est, aquilonem ἀπὸ τῆς βοῆς, quòd sonorus sit & procellosus. Homer. Καὶ Βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων. in alio loco: ὅτε θαλάσσης κῦμα πόντου βοάᾳ παρὰ αἰγιαλῷ. Πύλεος ὀρνύμενον ποτὶ Βορέω ἀλεγεινῷ.

252 ¶ *Pietatem*, docti veteres hanc esse voluerũt, quòd quae in ea sunt, quasi penitus & in penetralibus recondantur. hoc & in antiquis libris, & philosophorum tractatibus inuenitur.

253 ¶ *Laeuum*, significari veteres putant, quasi à leuando. Virg. quoque sub hac ostensione posuisse voluerunt, Georg. lib. 4. si quem Numina læua sinunt, auditque vocatus Apollo. Ennius Annalium lib. 5. Olim de cœlo læuum dedit inclytus signum.

254 ¶ *Rudentes*, ea caussa sapientissimi dictos volunt, quòd funes, cùm vento verberentur, rudere existimentur, atque hunc sonum proprium funium, non asinorum putãt.

255 ¶ *Infesti* proprietatem hanc esse Nig. voluit, quasi nimium festinantis ad scelus, vel ad fraudem.

256 ¶ *Maturare*, non vti consuetudo est, properare dicendum est, sed cum modo studium adhibere festinum: à maturitate dictum, quæ ratione naturæ modificatione quadam, nec præcipitatur, nec præcox quid fiat, neque differtur, ne senio dissoluatur. Virgil. Georg. 4. Frigidus agricolam si quando continet imber, Multa forent, quæ mox cœlo properanda sereno Maturare datur.

257 ¶ *Lictoris* proprietatem à ligando dictam vetustas putat. ita enim carnificis officium antiquitus fungebatur. Marc. Tull. pro Rabirio: Lictor, inquit, colliga manus.

258 ¶ *Sororis* appellationem veteres eleganti interpretatione posuerunt: itaque maximi iuris scriptores exprimendam putauerunt. Antist. Labeo: Soror, inquit, appellata est, quòd quasi seorsum nascitur, separatúrque ab ea domo, in qua nata est.

259 ¶ *Lues*, à rebus soluendis proposita. Licin. Macer. Annalib. lib. 2. Nequaquam sui lauandi reluant arma lue.

260 ¶ *Humanitatem* non solùm, vti nunc consuetudine persuasum est, de beneuolentia dexteritatéque & comitate veteres dicendum putauere, & quam Græci φιλανθρωπίαν vocant: sed honestorum studiorum & artium appetitum, quod nulli animantium generi, præterquam hominibus concessa sit. Var. Rerum humanarum libr. 1. Praxiteles, qui propter artificium egregium, nemini est paullum modò humaniori ignotus.

261 ¶ *Ador*, frumenti genus, quod epulis, & immolationibus sacris pium putatur. vnde & *adorare*, propitiare religiones, potest dictum videri. Var. de re rustica lib. 1. In loco humidiore *far adoreum* potius serunt, quàm triticum. Virg. lib. 7. Et adorea liba per herbam subiiciunt epulis.

262 ¶ *Faciem* totius corporis formam, πρόσωπον, id est, os posuit antiquitas prudens, vt ab aspectu *species*, & à fingendo *figura*: ita à factura corporis *facies*. Plaut. Pœnulo: Sed earum nutrix qua sit facie mihi expedi: Statura non magna, corpore aquilo ipsa est. Pacuuius Nyptris: Ætate integra, Feroci ingenio, facie procera virum. Sallust. Historiar. libr. 2. Sardinia in Africo mari facie vestigii humani [prominet] in occidentem, quàm in orientem latior.

263 ¶ *Vestibula*, quidam putant sub ea proprietate distincta, quod in primis ingressibus, & in spatiis domorum *Vestæ*, hoc est aræ, ac foci soleant haberi. Sed hue sic intelligi debeant, non abhorret à vocabuli proprio. ¶ Inuenitur etiam apud veteres doctos vestibula ob eam significantiam dicta, quòd in his locis, ad salutandos dominos domorum quicunque venissent, stare soleant, cùm introeundi daretur copia: atque ob hanc cognitionem,

gnitionem, & quasi stabulationem primos ingressus domorum vestibula nominatos. Cicero Oratore: Vestibula nimirum honesta, aditúsque ad causam faciet illustres.

264 ¶ *Bidentes*, qui æstimant ob eam causam oues à Virgil. dictas, quòd duos dentes habeant, pessimè ac vitiosè intelligunt. Nam nec duos dentes habent, & hoc quidem & genus monstri est, & melius intelligi potest, si biennis dixerit auctoritate Pompon. Attellana: Mars tibi voueo facturum, si vnquam redierit, videnti verre. Lab. Paupert. Visus hac nocte bidentes propter viam facere. Et Nig. Figulus dicit *bidental* vocari, quòd bimæ pecudes immolentur.

265 ¶ *Iugeri*, proprietatem Varro designat de re rustica libr. I. Apud nos in agro Rom. ac Latino metiuntur iugeris, iugū vocant, quod iuncti boues vno die exarare possunt.

266 ¶ *Fenus*, ab eo dictum est, quòd pecuniam pariat increscenti tempore, quasi fetus, aut fetura. Nam & Græcè τόκος dicitur ἀπὸ τοῦ τίκτειν, quod est parere. Varro libr. iij. de Latino serm. Fenus autem dictum à fetu, & quasi fetura quadam pecuniæ. Nam & Catonem, & cæteros antiquiores sine o litera fenus pronuntiasse contendit, vt fetus, & fecunditas.

267 ¶ *Receptitium*, seruum quidam ab ea proprietate dictum volunt, vt si nequam, & nihili sit, qui venundatus ob aliquod vitium aut malefactum ab aliquo districtiore recipiatur. Sed vera est hæc eius nominis interpretatio, quem in data dote, aut donatione quis exceperit, quod est propriè receperit. Plautus Trinummo: Post culum hoc recepit, cùm ædes vendidit. Cato: Mulier & magnam dotem dat, & magnam pecuniam retinet. ex ea igitur re familiari, ex qua sibi dote data retinuit pecuniam, à viro forte irata repetere instituit. Apponit ei flagitatorem receptitium hoc est, proprium seruum, quos reliqua pecunia receperat, nec dederat dotis, & exceperat. Cicero de Oratore libr. 2. Sed dicis te cùm ædeis venderes, ne in rutis quidem & cœlis solum tibi paternum recepisse.

268 ¶ *Siticines*, vt *liticines* à lituo: vt *tubicines* à tuba. ita *sitticines*, qui apud funeratos [vel vita functos] & sepultos, hoc est, iam sitos canere soliti erant, honoris caussa, cantus lamentabiles. hoc in libris Coniectaneis Attei Capitonis inuenitur, & Cato id vocabulum indubitanter apposuit.

269 ¶ *Iumentum*, à iungendo veteres dictum putant. g litera in eo nomine attrita. Nam & vectabulum dicunt, quod nunc vehiculum dicitur.

270 ¶ *Arcera*, plaustrum est rusticum tectum vndique quasi arca. Hoc vocabulum & apud Varronem, & M. Tullium inuenitur. Hoc autem vehiculi genere senes, & ægroti vectarij solent. Varro γεροντοδιδάσκαλῳ: Vehebatur cum | vxore vehiculo semel aut bis anno cum arcera: si non vellet, non sterneret.

271 ¶ *Tropæi* significantiā propriam Var. Bimargo ostendit: Ideo fuga hostium Græcè vocatur τροπή. hinc spolia capta, fixa in stipitibus appellantur tropœa.

272 ¶ *Luxum*, id est, vulsum, & loco motum, quod nunc *luxari* ignari Latinè dicimus. Inde *luxuria*, quia à recta viuendi via sit exclusa, & eiecta.

273 ¶ *Culinam* veteres coquinam dixerunt, non vt nunc vulgus putat. Varro Modio: At hoc interest inter Epicurum, & ganeones nostros, quibus modulus est vitę colina. Plau. Mustellaria: Exi è colina, sis, foras, mastigia, Qui mihi inter patinas exhibes argutias. Varro de vita populi Romani libro primo: Quâ finis it, antica, & postica. in postica parte erat *culina*, dicta ab eo, quòd ibi colebant ignem: locupletiorum domus quàm fuerint angustiis paupertinis coactæ, ipsa nomina declarant.

274 ¶ *Modestum*, à modico, hoc est, moderato positum. Varro Modio: Non eos optumè vixisse, qui diutissimè vixerint, sed qui modestissimè, id est, modicè.

275 ¶ *Infans*, à non fando dictus est. Cic. de Oratore: Nam & infantes actionis sæpe fructum tulerunt. Et est, quod aut dici non debeat, aut fari non possit. Nam & infantes vsque eò appellandi sunt, donec cœperint fari. Curius libr. xix. Vt pueri infantes faciunt mulierculam honestam. & xv. Vt pueri infantes credunt signa omnia aëna Viuere, & esse homines. Virgil. Æneid. libr. secundo. Infandum regina iubes renouare dolorem. Varro ὄνος λύρας: Voces Amphionem tragœdum, iubeas Amphionis agere partes infantiorem, quàm meus est mulio. Acc. Athemante: Prius quàm infans esses, facinus oculi vescuntur tui. Varr. Eumenid. Postremo nemo ægrotus quicquam somniat Tam infandum, quod non aliquis dicat Philosophus. Cicero de Oratore libr. iij. Modo hoc constet, neque infantiam eius, qui rem nouerit: sed eam explicare dicendo non queat: neque scientiam illius, cui res non suppetit, ac verba non desint, esse laudandam.

276 ¶ *Sarcinatricis*, non (vt quidam volunt) sarcitricis, quasi à sarciendo: sed magis à sarcinis, quod plurimum vestium somant. Varro ὄνος λύρας: Homines rusticos in vindemia incondita cantare, sarcinatricis in machinis.

277 ¶ *Petauristæ* à veteribus dicebantur, qui saltibus, vel schœnis leuioribus mouerentur: & hæc proprietas à Græca nomina-

tione descendit, ἀπὸ τοῦ πετᾶσθαι. Varro epist. ad Cæsarem: Conuocat Ptolemæum cinædon, Laconicon petauristem, Diona δυνατόν. Idem de vita populi Romani libro ij. Nec minus alio in genere sunt ludi velitis Galli, Germani petauristæ.

278 ¶ *Curiam*, à cura dictam. Varro designat, de vita populi libro secundo. Itaque propter curam locus quoque, quo suam quisque Senator confert, curiam appellat.

279 ¶ *Legionem*, proprietatem à delectu militum Varro de vita populi Romani libro iij. dictam interpretatur: Tum appellatus est delectus, & ab electione legio, ab hac superuacaneorum consuetudine adscribuntur.

280 ¶ *Assas*, nutrices difficilis multi existimant intellectus. At verò acri intentione potuimus indagare ob eam proprietatem officij eo nomine nuncupari, quòd assint iis, quos nutriant, nec vel exiguo diuellantur. vnde *assecla*s ab eo, quòd assint, & omnibus iussis dominorum præstò sint, esse vocitatos.

281 ¶ *Enixæ*, dicuntur feminæ nitendi, hoc est, conandi, & dolendi labore perfunctæ, nixis quæ religionum genera parientibus præsunt: sed elegantior intellectus, vt ex hoc dictę esse credantur enixæ, quod vinculis quibusdam periculi, quibus implicarentur, fuerint exsolutæ. *Nexum* enim dicimus arctum & colligatum. Plaut. Amphit. id probat dicens: Vno vt labore exsolueret ærumnas duas.

282 ¶ *Remulcare*, dictum est quasi molli & leni tractu ad progressum mulcere. Sisenna Histor. lib. ij. Si quæ celeriter solui poterat, in altum remulcare trahit.

283 ¶ *Congenulare*, est genu replicato cadere. Sisenna Historiarum lib. iiij. Multi plagis aduersis [icti] & congenulati, Romanis præcipitatis ipsis supra voluit in caput.

284 ¶ *Agilem*, celerem ab agendo Sisenna Hist. li. iij. Agilem dari facilémque victoriam, neque fossas, aut bellum remoratum.

285 ¶ *Expediti & impediti*, ex vna proprietate habent vocabuli caussam, aut ex solutis pedibus, aut illigatis. Sisen. Hist. lib. iiij. Inermos amant, impeditos expediti sine vllo suorum vulnere cunctos interficiunt.

286 ¶ *Testudines*, sunt loca in ædificiis camerata ad similitudinem aquatilium testudinum, quæ duris tergoribus sunt, & incuruis. Virgil. Æneid. lib. 1. in foribus Diuæ media testudine templi. Sisen. Histor. lib. iij. C. Titinnius quidam, cui minus proprietas metus ab natura tradita videretur, primò ante testudinem constitit: deinde apud consulem caussam, atque excusationem præferre cœpit.

267 ¶ *Insinuari*, est immitti, quasi sinu accipi Sisen. Hist. lib. iiij. Agmen perturbatum pedites insinuant, ac loco commouent.

288 ¶ *Adolere*, verbum propriè sacra reddentium, quod significat votis, ac supplicationibus numen auctius facere, vt est in iisdem, macte esto & intelligi debet ab eo, quod est *adoleuit*, id est, creuit, & *adultum*, quod est auctum, & aucta ætate, vt aliqua caussa maius solito factum, ducere proprietatem. Virgil. Æneid. lib. 1. Cura penum struere, & flammis adolere Penates. Idem lib. vij. Adolétque altaria tedis. Et in Bucolicis: Verbenásque adole pingues, & masculta thura. quod est, adde, cumula. Et Georg. lib. iiij. Panchæis adolescunt ignibus aræ.

289 ¶ *Accensi*, genus militiæ est administrantibus proximum. Var. Rhetoricorum lib. xx. Vt consules, ac prætores, qui sequuntur in castra, accensi dicti, quòd ad necessarias res sæpius acciantur, veluti accensiti.

290 ¶ *Nefarij*, proprietatem lib. 1. de vita populi Romani Var. patefecit, à farre, quod adoreum est, quo scelerati vti non debeant, non triticum, sed far: hoc quoque idem adsignificat, quòd qui indigni sunt qui viuant, nefarij vocantur.

291 ¶ *Adoreum*, quoque dictum ab eo putat, quòd cibi ora, id est, principium sit far.

292 ¶ *Propitium*, dicitur prorsus pium, aut propriè pium, vt apud Terentium Adelph. Quàm ea quę parentes propitij: aut certè porrò pium, quod est vehementer, & valde. Apud eundem in prologo Andriæ: Dehinc vt quiescant porrò moneo, vt desinant Maledicere, malefacta ne noscant sua.

293 ¶ *Impancrare*, est inuadere, verbũ à Græco tractum, quasi πάγκρατεῖν consumere. Var. Ecclesiam in regiam arcam impancrarunt.

294 ¶ *Mansuetum*, dictum est, quasi manu assuetum, quod omnia quæ sunt natura fera, manuum permulsione mitescant. Vnde Virgilius Georgic. lib iij. Et plausæ sonitum ceruicis amare. Et Æneid. lib. vij. Ille manum patiens. Quoniam supra dixerat: Pectebátque ferum; puróque in fonte lauabat.

295 ¶ *Cinnus*, est commistio plurimorum, vnde & *concinnare* dicitur. Cicero Oratore: Est autem quidam interiectus inter hos medius, & quasi temperatus, nec acumine posteriorum, nec flumine vtens superiorum, vt cinnus amborum neutro excellens, vtriusque particeps, vel vtriusque, si verum quærimus potius expers.

296 ¶ *Enucleate*, dicitur purgatè, exquisitè, & sine asperitate, aut duritia, ab eo quòd nucibus separatis, id est, testis, nucleorum vtilis vsus habeatur. Cicero Oratore: Modò id eleganter, enucleatéque faciat, eum solum Atticè dicere. Idem Tusc. lib. iiij. Habes eam, quæ de perturbationibus enucleatè disputat.

297 ¶ *Rotundum*, à rota dictum, vel rota à rotun-

rotundo. & est rotundum collectum, & per omnem circuitum sine offensione asperi, aut anguli leue: quam significantiam Cic. Oratore, etiam ad humani ingenij transtulit formam: Theodectes autem præfractior, nec satis (vt ita dicam) rotundus, primus instituit dilatare verbis.

298 ¶ *Rabula*, à rabie dictus est, quem nunc aduocatum, vel causarum patronum dicimus: Cic. Oratore: Non enim declamatorem aliquem de ludo, aut rabulam de foro, sed doctissimum, & perfectissimum quærimus. Inde & Sallust. canina (vt ait Appius) facundia exercebatur.

299 ¶ *Meridies*, manifestè medius dies. Cic. Oratore. Ipsum meridiem, cur non medidiem?

300 ¶ *Inepti* proprietatem. Cic. de Oratore lib. ij. patefecit: Quem enim nos ineptum vocamus, is mihi videtur ab hoc nomen habere ductum, quod non sit aptus.

301 ¶ *Diuersoria*, dicta sunt hospitia à diuertendo. Cic. de Oratore lib. ij. Quiescam in Cæsaris sermone, quasi in aliquo opportuno diuersorio.

302 ¶ *Sanniones* dicuntur à sanniis, qui sunt in dictis fatui, & in motibus, & in scænis, quos *μωροὺς* vocant Græci. Ter. Eunucho: Solus Sannio seruat domi. Cicero de Oratore lib. ij. Quid porrò tam ridiculum, quàm Sannio est? qui ore, vultu, imitandis moribus voce, denique corpore ridetur ipso.

303 ¶ *Heredy.* proprietatem indicat Varro de re rustica lib. 1. Bina iugera, quòd à Romulo primùm diuisa dicebantur viritim, quæ quòd hæredem sequerentur, hæredium appellarunt.

304 ¶ *Legumina*, Varro de re rustica lib. j. dicta existimat, non quòd secentur, sed quod vellantur à terra, quæ quòd ita leguntur legumina dicta.

305 ¶ *Porca*, in agris quam dicamus significantiam Varro designat de re rustica lib. j. Quà aratrum vomere lacunam striam fecit, *sulcus* vocatur: quod inter duos sulcos elata terra dicitur *porca*, quòd ea seges frumentum porrigit. Accius Parergorum lib. j. Bene proscissas cossigerare ordine porcas, bidenti ferro, rectas deruere. Porcæ sunt signa sulcorum, quæ vltra se iaci semina prohibeant. *porcere* enim prohibere sæpius legimus.

306 ¶ *Occationis* proprietas his indiciis aperitur. Varro de re rustica lib. 1. Et postea occare, id est comminuere ne sit gleba, quod ita occidunt occare dicunt. Serenus: Occatio occæcatio est.

307 ¶ *Pomorum* à Varrone proprietas explanata est de re rust. lib. 1. Aquam addi quotidie vesperi, à quo quòd indigeat potu, poma dicta esse possunt.

308 ¶ *Fraccessere*, tanquam friari, & putrefieri vetustate. Var. de re rust. lib. 1. Hæc, de qua fit oleum, congeri solet aceruatim per dies singulos in tabularia, vti ibi mediocriter fraccescat.

309 ¶ *Lixarum* proprietas hæc est, quod officium sustineant militibus aquæ vehendæ, *lixam* nanque aquam veteres vocauerunt. Vnde *elixum* dicimus aqua coctum. *Lix* etiam cinis dicitur, vel humor cineri mistus. Nam etiam nunc id genus *lixiuium* vocatur. Varro de vita populi Romani, lib. 1. Proinde & elixum panem ex farre, & aqua frigida fingebant.

310 ¶ *Calonum* quoque proprietas hæc habetur, quod ligna militibus subministrent. *κᾶλα* enim Græci ligna dicunt, vt Homerus *πολλά τε ξύλ' ἐνιάσθαι.*

311 ¶ *Confluges*, loca in quæ riui diuersi confluant. Liuius Andromeda: Confluges vbi conuentum campum totum inhumigant.

312 ¶ *Consedo*, à consedendo, vt *assedo*, vel *assessor*. C. Hemina Annal. lib. iiij. Nemo vicinus consedo.

313 ¶ *Conticinium*, noctis primum tempus, quo omnia quiescendi gratia conticescunt. Auctores multi sunt miri, sed auctoritate deficiunt.

314 ¶ *Delibratum*, decorticatum; vt *deartuatum* per artus discissum. Vir. Georg. lib. ij. Vdóque docent inolescere libro.

315 ¶ *Exterebrare*, est vi aliquid extorquere, & scrutari, aut curiosius quærere. Plautus Astraba: Cum incuriosum locaretur, terebratum quidem pertundis.

316 ¶ *Gruma*, sunt loca media, in quæ directæ quatuor congregantur, & conueniunt viæ. ¶ Est autem gruma mensura quædam qua flexæ viæ ad lineam diriguntur, vt est agrimensorum, & talium. Ennius lib. xviij. Grumam dirigere dixit, *degrumari ferrum*. Lucillius lib. iij. Viámque Vis degrumari, vt castris mensor facit olim.

317 ¶ *Luculentum*, pulchrum, & bonum, & perspicuum, dictum à luce. Licinius Macer Annal. lib. j. Auspicia pulchra, & luculenta commemorat. Plaut. Cornicu. Pulcrum & luculentum hodie euenit prælium.

318 ¶ *Logi*, à Græco *λόγοι* sermones, vel dicta ridicula, & contemnenda. Cicero pro Gallio: Ego te certè scio omnes logos, qui ludis dicti sunt, animaduertisse. Turpil. Canephoro: Testamentum ergo celabis, logi.

319 ¶ *Fulguratoris*, vt *extispicus*, & *haruspicus*, ita hi fulgurum inspectores. Cato de moribus Claudij Neronis: Haruspicem fulguratorem si quis adducat.

320 ¶ *Moletrina* à molendo, quòd pistrinum dicimus: vt *feratrina*, vt *fetutina*. Cato in Thermum. Neruo, carcere, moletrina.

321 ¶ *Panis*, proprietatem à pascendo putant veteres existimandam. Varro de vita populi Romani lib. I. Pastillos & panes, hæc vocabula pastus, quod esset pascere, dicebant.

322 ¶ *Mustulentum*, & vinolentum, vt feculentum. Plaut. Cistella. Nam ita mustulentus æstus nares attigit, Vt sit odor musti, aut musto oblitus ac madens.

323 ¶ *Conuitium* dictum est, quasi è vitiis locum, qui secundum ignobilitatem loci maledictis & dictis turpibus cauilletur.

324 ¶ *Prolubium*, est patêre amicitiam & fidem. Accius Andromeda: Muliebre ingeniũ, prolubium, occasio. Nouius Colace: Et volo, & vereor, & facere in prolubio est. Laberius Compitalibus: Quò quid si me à matronali pudore prolubium meretricis progredi coegit? Varro de lingua Latina lib. v. Prolubiem, & prolubidinem dici ab eo quod lubeat. Vnde etiam lucus Veneri Lubentinæ dicatur.

325 ¶ *Pedato*, positum pro repetitu, vel accessu quasi per pedem, sicuti nunc vulgò dicitur tertio pedato. Cato Originum lib. I. Igitur tertio pedato bellum nobis facere. Idem, Dissuasione de fœneratione. Tertio autem pedato, item ex fœnore discordia excrescebat.

326 ¶ *Praclauium*, pars vestis, quæ ante clauum texitur. Afranius Homine: Tertium diem præclauium vnum texere. Idem Fratris: Mea nutrix surge, si vis, profer purpuram, Præclauium, contextus.

327 ¶ *Propages*, est series, & affixio continua, vel longè ducta. *pages* enim compactio, vnde *compages*, & *propagare*, id est, genus ingè longè mittere. Pacuuius Antiopa: Salucte gemini mea propages sanguinis. Ennius Nonis: Vnde florent fructus, vitæque propaginem.

328 ¶ *Pragradat*, prægreditur, antenenit, dictum à gradu, Pacu. Atalanta: Extremum intra canterem ipsum prægradat Parthenopæum.

329 ¶ *Promicare*, extendere, & porrò iacere. Vnde *emicare*. Næuius: Siquidem loqui vis, non perdocere, multa longè promicanda oratio est.

330 ¶ *Pranius*, dictus est antecedens. Cicero: Alcion genuit claris delapsus ab astris. Prænius auroræ Solis, noctísque satelles.

331 ¶ *Digladiari*, dictum est dissentire, & dissidere dictum à gladiis. Cicero Academicorum lib. I. Quid autem stomachatur Musarcus? quid Antipater digladietur cum Carneade tot voluminibus? Idem iij. Digladiari autem semper & depugnare cum facinorosis, & audacibus; quis non cùm miserrimum, tum etiam stultissimum dixerit?

332 ¶ *Æquor*, ab æquo, & plano. Cicero Academicorum lib. II. vocabulum accepisse confirmat. Quid tam planum videtur, quam mare? ex quo etiam æquor illud poëtæ vocant. Lucret. lib. III. Voluitur, & plani raptim petit æquora campi.

333 ¶ *Meniana* ab inuentore eorum Menio dicta sunt. Vnde & *columna Meniana*. Cicero Academicorum lib. IIII. Interim ille cùm æstuaret, veterum vt Menianorum, sic Academicorum viam secutus est.

334 ¶ *Natrices*, dicuntur angues natantes. Cicero Academicorum lib. IIII. Sic enim vultis, tantam vim natricum, viperarúmque fecerit? Lucillius Satyrarum lib. II. Natibus natricem impressit crassam, & capitatam.

335 ¶ *Exultare*, dictum est exsilire. Cicero Academicorum lib. III. Et vt nos nunc sedemus ad Lucrinum, pisciculósque exsultantes videmus. Virg. Æneid. lib. III. Exsultántque vada, atque æstu miscentur arenæ.

336 ¶ *Excordes, concordésque*, ex corde significantiam ducunt. Cic. Tusc. lib. I. Aut vnde magna dissensio est. Aliis cor ipsum animus videtur, ex quo excordes, vecordes, concordésque dicuntur.

337 ¶ *Manum* dicitur clarum: vnde etiam *manè* post tenebras noctis diei pars prima: inde *Matuta*, quę Grǽcè λευκοθέα. Nam inde volunt etiam *Deos Manes* appellari, id est bonos, ac prosperos, quòd melior mors sapientioribus, quàm vita probetur. Cic. Tusc. li. I. Quid Ino Cadmi filia? nónne λευκοθέα nominata à Græcis, Matuta habetur à nostris? Inde *immanes* non boni, vt sæpe.

338 ¶ *Fodicare*, est fodere, à fodiendo dictum. Cicero Tusc. lib. III. Non est enim in nostra potestate, fodicantibus iis rebus, quas malas opinemur, dissimulatio, vel obliuio.

339 ¶ *Politiones*, agrorum cultus diligentes, vt polita omnia dicimus exculta, & ad nitorem deducta. Ennius Satyrarum libro III. Testes sunt lati campi, quos gerit Africa terra politos. Idem Annalium libro VIII. Rastros dente fabres capsit caussa poliendi Agri. Varro: Quid mirum [si] ex agris depolitionibus eiiciuntur, hic in cœnaculo polito recipiuntur.

340 ¶ *Præfica*, dicebantur apud veteres, quæ adhiberi solent funeri mercede conductæ, vt & flerent fortia facta laudarent. Plaut. Friuola. Superabóque omnes argutando præficas. Idem Trucu. Argutũ ciuem mihi habeam pro præfica. Quæ alios collaudat, eo se verò

te vero non potest. Lucillius xxij. Mercede quæ Conductæ flent alieno in funere præficæ. Multo; & capillos scindunt, & clamant magis. Varro de vita pop. Rom. Deinde næniam cantari solitam ad tibias & fides, eorúmque ludistricas cursitassent. Hæc mulier vocitata olim præfica vsque ad Punicum bellum.

341 ¶ *Parectati*, hi, qui de pueritia veniunt ad pubertatem, à Græco vocabulum sumptum. Lucilius lib. viij. Inde parectato chlamydes, ac barbula prima. Idem lib. xx. Tum ephebum quendam, quem vocant parectaton. Varro de compositione Satyrarum: Parectatæ adsunt, muliérque mulier Venus caput.

342 ¶ *Proletarij*, dicti sunt plebei, qui nihil reipubl. exhibeant, sed tantum prólem sufficiant. Cato de tribunis militum: Expedito pauperem plebeium, atque proletarium. Cassius Hemina Annalib. lib. ij. Tunc Marcus præco primum proletarios armauit. Varro de vita populi Rom. lib. I. Quibus erant pecuniæ satis locupletes, assiduos, contrarios, proletarios. Idem: Assiduo neminem, vindecim voluerunt locupleti.

343 ¶ *Prosapios*, generis longitudo: dicta à prosupando, aut proferendo. Cato originum lib. j. Veteres prosapias, & multa alia apud multos.

344 ¶ *Optiones*, in cohortibus, qui sunt honesti gradus, vt optatos, quod est electos: & *adoptatos*, quod adscitos. Var. de vita populi Rom. lib. iij. existimat appellatos. Referentibus centurionibus adoptati, in cohortes subibant, vt semper plenæ essent legiones: à quo optiones in turmis decurionum, & in cohortibus centurionum appellati.

NONIVS MARCELLVS DE HONESTIS ET NOVE VETERVM DICTIS PER LITERAS.

CAPVT II.

APVD iuxta. Sisen. Historiarum libro iiij. Dum pristinum vitium apud ignem per sudorem corpore exhauserunt. M. Tul. de offi. Cuius focum mirari solitus Cato, apud quem ille sedens Sanitum quondam hostium, iam clientium suorum munera repudiauerat. Et de Orat. lib. ij. Cùm etiam tum in lecto Crassus esset, & apud eum Sulpitius sederet.

2 ¶ *Apisci*, inuenire. Sisenna Hist. lib. iiij. Itaque postero deligato signium redeuntis apiscitur.

3 ¶ *Abstemius*, qui vino abstinet. Apul. In te fuisti quondam Athenis parcus, atque abstemius. In lib. Ludicrorum. Abstemius est, imò scit quo rete leporem tenebat, lupum non tenere. Lucil. Satyr. lib. vj. Thaunomeno inquit, valua sororem Lanificam dici siccam, atque abstemiā vbi audit. Varro de vita pop. Rom. lib. j. Quantopere abstemias mulieres voluerint esse, vel ex vno exemplo potest videri.

4 ¶ *Adipatum*, veteres honestè pro pingui & succulento & opimo posuerunt. Cicero de Orat. Adsciuerūt suis artibus optimum quoddam, & tanquam adipatæ dictionis genus.

5 ¶ *Adhamare*, obligare, ab hamo tractum. Cicero Academic. libr. ij. Qui enim serius honores *adhamauerunt*, vix admittuntur ad eos, nec satis commendati multitudini possunt esse.

6 ¶ *Adstipulari*, positum est pro assentiri. Cic. Academic. lib. iiij. Falsum esse Stoici dicunt & eorum adstipulator Antiochus.

7 ¶ *Addictum*, est quasi deuotum, vel obnoxium. Cicero Tusc. lib. ij. Qui certis quibusdam, destinatisque sententiis quasi addicti, & consecrati sunt.

8 ¶ *Aquilex*, aquam colligens. Varro Quinquatribus: An hoc præstat hero filius Diogenis, quòd ille è ventre aquam mittit? an hoc te iactas? at hoc pacto vtilior te Tuscus aquilex.

9 ¶ *Æquimentum*, positum est non æquamentum, quasi parem vicem; sed *merces pro eo quod dicitur admissum*. Var. Sexage. An si equam emisses quadrupedem, vt meo asino Reatino admitteres, quantum poposcissem, dedisses æquimenti?

10 ¶ *Ærificium*, dictum, quod fit ex ære, Varro γνῶθι σεαυτόν: Nihil sum Musæ positis, quasi ærificiæ dixi.

11 ¶ *Apludas*, frumenti furfures dicunt rustici veteres. hoc in antiquis inuenitur, quorum in dubio est auctoritas: quanquam & Plaut. in Astraba fabula ita dixerit; cuius incertum est, an sit eius comœdia: atque ideo versus eosdem ponere supersedimus.

12 ¶ *Adulterionem*, pro adultero. Laberius in primo, quem si quis legere voluerit, ibi inueniet, & fidem nostram sua diligentia adiuuabit.

13 ¶ *Anticipare*, posuerunt veteres præuenire, hoc est antè capere. Varro Bimargopoli: Sensistis dicite labdea: & viuos contemnite viui. Anticipate, atque addite calcar, stultos contemnite docti.

14 ¶ *Aurigatur*, honestè positum pro moderatur, ac regit. Varro Modio. Ad se vnum esse pulmentarium secundas, quo natura aurigatur, non necessitudo.

15 ¶ *Architectari*, *componere*. Cicero de Finibus bonorum & malorum libro 2. Cur tandem sapientia tantopere laudatur? An quòd ita callida est, vt optimè possit architectari voluptates.

16 ¶ *Aiat*, quod est dicat. Cic. de finibus bonorum & malorum. Et Marcus: Quasi ego id curem, quòd ille aiat, aut neget.

17 ¶ *Anellus*. M. Tul. de finibus bonorum & malorum lib. 5. Nec tamen Epicurum licet obliuisci, si cupiam: cuius imaginem non solùm in tabulis nostri familiares, sed etiam in poculis, & in anellis habebant.

18 ¶ *Amatio*, Plautus Rudente: Nimis penè inepta, atque odiosa eius amatio est.

19 ¶ *Adesum*, consumptum. Sisenna Histor. lib. 3. Iisdem temporibus Æsernini duplici fossa, vallóque circundati, frumento adeso, quod ex arcis in oppidum portatum est.

20 ¶ *Attendere*, pro intendere, cogitare. Cic. Orat. Nihilne vobis in mentem venit, quod præterea à Crasso requiratis? Idem Hercules ipsum, inquit, attendo.

21 ¶ *Accommodat*, adiungit, applicat. Cicero de Orat. lib. 2. Africano illi superiori coronam sibi in conuiuio ad caput accommodanti. Virg. Æneid. lib. 2. Lateríque Argiuum accommodat ensem.

22 ¶ *Autumnitas*, pro autumno. Var. Serrano [illegible]; Retinet viatorem meridie prætereuntem fontem: quod autumnitas inani terra ordo mensem prætericrat. Idem Quinquatribus: Cape hanc caducam Liberi molem, depende frondem Bromij autumnitatis. vbi olim neutro. Varro Ephemeride: Nauali Ecclesię diutius, & vberius flauerant, & autumnum ventosum fuerat.

23 ¶ *Arritudinem*, pro ariditate. Varro Prometheo lib. j. Humanam quandam gentem stirpis, inquit frigus, calore, atque humore aritudinem miscet.

24 ¶ *Abortatur*, pro aboriat. Varro pro Callio, vel Fundanio de admirandis rebus: Vinum quod ibi natum sit in quodam loco si prægnans biberit, fieri vt abortatur.

25 ¶ *Adolescentiaris*, pro luxuriaris, Varro, [illegible]: Tum quidem vt faciat censeo, quoniam tu quoque adhuc adolescentiaris.

26 ¶ *Ancillantur*, pro seruiunt. Titinnius Prælia. Verum enim dotibus deliniti, vltrò etiam vxoribus ancillantur. Accius Meleagro: Quam innita ancillans, dicto obediens viri.

27 ¶ *Absonum*, sine sono. Cicero Oratore: Sed sunt quidam, aut ita lingua hæsitantes, aut ita voce absoni.

28 ¶ *Algu*, pro algore. Accius Andromeda: Misera abualla saxo, senio, pædore, algúque, & fame. Varro, [illegible] Leges ruina ne iacentem subdealbet algu standi frigore. Lucillius. Nam tam algu, atque nigrore maius. Lucretius lib. iij. Morbis, algóque, faméque.

29 ¶ *Ætatem*, positum pro sæpe, ac diu. Plaut. Asin. Adeo vt ætatem ambo ambobus nobis sint obnoxij. Idem eadem: Ætatem velim seruire, Libanum vt conueniam modo.

30 ¶ *Altile*, non solùm pingue ab alendo, verum etiam opulentum. Plautus Cistellaria: Prolubet diuitiis maximis, dote altili, atque opima.

31 ¶ *Assulatim*, vt minutatim. Plaut. Captiuis: Priusquam pulsando assulatim foribus exitium dabo. Næuius Pullis escam: Hic iure inops paullò da adsimile, simul assulatim visaias, sumit cibum. Plaut. Menæch. Nisi dedolabo assulatim viscera.

32 ¶ *Anxitudo*. Accius Eurysace: Persuasit mœror, anxitudo, error, dolor. Idem Armorum iudicio: Vbi cura est, ibi anxitudo: acerba ibi cuncta consiliorum ratio, & fortunæ. Sic M. Tul. de repub. lib. ij. Quartáque anxitudo prona ad luctum, & mœrens, sempérque ipsa se solicitans. Pacuuius Hermiona: Tristitia, atque animi intoleranda anxitudine.

33 ¶ *Albitudinem*, pro albore. Plaut. Trinummo: Vbi habitet & item alterum ad istanc capitis albitudinem.

34 ¶ *Adhæsum*, à cohærendo dixit Lucret. lib. iij Nam neque pulueris interdum sentimus adhæsum. Item lib. iiij. Tenue locis, quia non potis est affigere adhæsum.

35 ¶ *Amolimini*, est recedite, vel tollite. Terent. Andria: Proinde hinc vos amolimini, Nam mihi impedimento estis. Pacuuius Hermio. Non tute hinc è conspectu amolire? Idem Antiopa: Nónne hinc vos properè stabulis amolimini? Sisenna Histor. lib. iiij. Impedimentum omne de cunctis itineribus amoliuntur.

36 ¶ *Acrimonia*, est animi viuacitas. Neuius Lycurgo: Ne ille mei feri ingenij, atque animi aciem acrimoniam. Accius Neoptolemo: Vim, ferociam, animum, atrocitatem, iram, acrimoniam.

37 ¶ *Abiugat*, separat, alienat. Pacuuius Medo: Quæ res te ab stabulis abiugat, certum est loqui.

38 ¶ *Angustitatem*. Accius Oenomao: Saxum id facit angustitatem, & sub eo sacro exuberans

berans scatebra fluuia eradit rupem. Angustitatem dictum pro angustia. Accius Alphesibœa. Sed angustitatem inclusam, ac saxis squalidam.

39 ¶ *Adsestrix*, femininum est ab eo, quod est assessor. Afranius Fratriis: Dimittit adsestricem, me ad sese vocat.

40 ¶ *Atri*, dies dicuntur, quos nunc nefastos, vel posteros vocant. Afranius Fratriis: Septembris heri Kalendæ, hodie atri dies.

41 ¶ *Aiutamini*, pro aiutate. Pacuuius Chryse: Aiutamini, & defendite.

42 ¶ *Æra*, numeri nota. Lucil. lib. xxix. Hæc est ratio peruersa aera summa, & subducta improbè.

43 ¶ *Appetones*, ab appetendo dicti. Laberius Virgine, Alienum appetonibus viæ perditæ diuerticula sequi.

44 ¶ *Aduocasse*, prouocasse. Lucil. lib. xxix. Amicos hodie cum improbo illo audiuimus Lucilio aduocasse.

45 ¶ *Armillum*. Lucil. lib. xxviij. Hinc ad me, hinc licet anus rursum ad armillum.

46 ¶ *Adolescenturire*. Laberius: Incipio adolescenturire, & nescio quid nugarum facere.

47 ¶ *Auxiliatum*, vt *suppetiatum*. Lucret. lib. v. Aliorum porrò genus alis omne videmus Fidere, & à pennis tremulum petere auxiliatum.

48 ¶ *Ardum*, pro aridum. Lucil. lib. xxvij. Ardum miserrimum, atque infelix lignum sambucum vocant.

49 ¶ *Auerruncare*, auertere. Lucil. lib. 26. Dij maluerint meliora, atque amentiã auerruncassint tuam. Pacuuius Modo: Possum ego istam capite cladem *auerruncassare* M. Tull. de finibus bonorum & malorum: Dij maluerint meliora, atque amentiam auerruncassint meam.

50 ¶ *Apisci*, adipisci. Lucil lib. xxvj. Vt ego essuriam, quod ego te in primis cupere apisci intelligo.

51 ¶ *Accepso*, accipio. Pacuuius Teucro: Haud sinam Quicquam profari, prius quàm accepso, quod peto.

52 ¶ *Adauctauit*, auxit. Accius Æneadis: Quibus rem summam, & patriam nostram quondam adauctauit pater.

53 ¶ *Adaxint*, adigant Plautus Aulularia: Vtinam me diui adaxint ad suspendium.

54 ¶ *Affectare*, afficere. Plaut. Bacch. Tua flagitia, aut damna, aut dispoliabula, quibus patrem, & me, téque, amicósque omneis affectas tuos.

55 ¶ *Adiugare*, adiungere. Pacuuius Chryse: Mater est terra, ea pari: corpus, anima mater adiugat. Idem Iliona: Blandam hortatricem adiugat voluntatem.

56 ¶ *Æditüor*, id est, ædem tueor. Pomponius Ædito: Qui postquam tibi appareo, atque æditüor in templo tuo nec mortalibus, nec mortalium vllum in terra miserius est.

57 ¶ *Æternare*. Varro rerum humanarum lib. ij. Litterísque, ac laudibus æternare.

58 ¶ *Albicatur*, candidatur, exalbescit. Varro, Caue canem: Vbi riuus præcipitatur, in nemore, deorsum rapitur, atque offensus aliquo à scopulo lapidoso albicatur.

59 ¶ *Abscondit*, pro abscondidit. Cæcil. Exsule: nam hic in tenebris intus sese abscondidit, Pomponius Maccis geminis: Perij non puellula est, nunquid abscondidisti inter nates?

60 ¶ *Attigit*, contigit. Turpil. Leucadia: Ne me attigas, atque aufer manum. eia quà ii ferocula est. Accius Erigonis: Age age amolire, amitte, caue vestem attigas. Plaut. Bacchidibus: Ne attigas puerum ista causa, quando fecit strenuè.

61 ¶ *Augificat*, auget. Ennius Andromach. Quid fit seditio, tabesne, an numeros augificat suos.

62 ¶ *Atrox*, crudum. Næuius Belli Pœnic. lib. III. Simul atrocia porricerent exta ministratores.

63 ¶ *Adquo*, pro inquantum. Afranius Promo: Vt scire possis adquo te expediat loqui. Idem Priuigno: Ni tantùm amarem talem tammeritò patrem, Miratus essem adquo licere.

64 ¶ *Alternatim*, per vices. Quadrig. Annal. lib. 3. Item gaudium, atque ægritudinem alternatim sequi.

65 ¶ *Apricari*, in aprico esse. Var. Mysteriis: licet videre multos quotidie hyeme in sole apricari.

66 ¶ *Absente*, nobis. & *præsente nobis* pro præsentibus, & absentibus nobis. Plaut. Amphit. Nec nobis præsente aliquis quisquam nisi seruus. Afran. Auctione. Ades, Si hâc absente nobis venerit puer.

67 ¶ *Antiquari*, obsolefieri, & è memoria tolli. M. Tul. de offic. li. II. Perniciosè enim Philippus in tribunatu, cùm legem agrariam ferret, quam tamen antiquari facilè passus est, in eo vehementer se moderatum præbuit.

68 ¶ *Allectat*, illicit, delectat. M. Tull. de senect. Ad quem fruendum non modò non retardat, verum etiam inuitat, atque allectat senectus.

69 ¶ *Abusa*, vtendo, vel in vsum consumpta. Plaut. Asin. Vbi illa, quæ dedi ante? abusa sunt. nam si ea durarent mihi mulier mitteretur ad te, nec te quisquam poscerem.

70 ¶ *Assa*, voce sola, linguæ tantummodo, aut vocis humanæ, non admistis aliis vocibus esse voluerunt. Varro de vita pop.

Romani libro ij. In conuiuiis pueri modesti, vt cantarent carmina antiqua, in quibus laudes erant maiorum, & assa voce, & cum tibicine. Idem Cato, vel de liberis educandis: Melos alterum in cantibus est bipartitum, vnum, quod est in assa voce, alterum quod vocant organicon. ¶ Assum autem existimandum est, vt in obsoniis sine pigmento saporis alieni, quemadmodum merum dicitur solum.

71 ¶ *Arci.* Varro de vita pop. Rom. lib. 4. Eóque pecuniam magnam consumpsisset, quod arci, quos summopere iecerat, fessi, pondere diu facti, celeriter corruissent.

72 ¶ *Adminiculaui*, positum pro adiuui. Varro Cato, vel de liberis educandis: Quod petisti, vt eius educationis fierem tibi socius, quoad potui adminiculaui tuam voluntatem scribendo.

B

73 ¶ *Betere*, est ire. Varr. Assanos multos, quòd patere ea non poterat mulier foras betere iussit. Pacuuius Nyptris: Vos betite defensum patriam in pugnam. Idem Hedo: Bibite si resto, pergitur, iam si ire conor, prohibet betere.

74 ¶ *Cellioris*, est melioris. Varro Testamento, περὶ διαθηκῶν. Venio nunc ad alterum genus testamenti, quod dicitur physicon, in quo Græci belliores, quàm Romani nostri.

75 ¶ *Brutum*, dicitur hebes, & obtusum. Lucr. lib. iij. An contracta suis è partibus obbrutescat. Pac. Hermon: Ea obnoxium esse, aut brutum, aut elinguem putes.

76 ¶ *Bulga*, est folliculus omnis, quam & crumenam veteres appellarũt: & est sacculus ad brachium pendens. Lucil. Satyr. lib. vj. Cui neque iumentum est, nec seruus, nec comes vllus, Bulgam, & quicquid habet nummorum, secum habet ipse. Cum bulga cenat, dormit, lauit: omnis in vna Spes hominis bulga, hac deuincta est cætera vita. Var. Octogesi, περὶ νομισμάτων. In quo nobilius est philippeum, quod accipimus, quàm quod bibimus, cùm alterum addamus in bulgam, alterum in vesicam. Luc. lib. xxvj. Ita vt quisque nostrum è bulga matris est in lucem editus.

77 ¶ *Bacillum*, M. Tull. de suppliciis: Denique proximus lictori Sextius, de quo sæpe iam dixi, conuersio baccillo oculos misero tundere vehementissimè cœpit. Afran. Homine. Bacillam deligatum corneolum poscit. Cic. de Finib. bonor. & malor. lib. ij. Vt bacillum aliud est inflexum, & incuruatum, aliud ita natum.

78 ¶ *Bacchari*, veteres non solùm Bacchi numine furere dici voluerunt, verùm etiam loca, in quibus sit debacchatum, *bacchata* dixerunt. Virg. Georg. libro ij. O vbi campi, Sperchiúsque, & virginibus bacchata Lacænis Taygeta? Nam & quicquid vehementius cõmouetur, bacchari voluerunt. Santra Nuntiis Bacchis: ita obsoletum sono furenter, ab omni parte bacchatur nemus.

79 ¶ *Blaterare*, est confingere per mendacia. Afran. Augure: Quid est istuc te blaterare, atque obloqui. Idem Incend. Illud memento, nequid in primis blateres. Cæcilius Hymnide: Sine blaterare, nihil agis in amore inermus.

80 ¶ *Bount*, dictum à boum mugitibus. Pacu. Medea: Clamore & sonitu colles resonantes bount. Virg. Georg. lib. iij. Reboant siluæque, & magnus olympus. Var. Parmen. Exeunt citi, strepunt, bount.

81 ¶ *Baiulare*, ferre. Plaut. Asinaria: Ego baiulabo, tu, vt decet dominum, ante me ito inanis.

82 ¶ *Bipennis*, manifestum est id dici, quod ex vtraque parte sit acutum. Nam nonnulli gubernaculorum partes tenuiores ad hanc similitudinem pinnas vocant eleganter. Var. Marcipore: Delime bipennis, vt leuis passerculus. Idem eodem: Annos caduci naufragii it. Cicero: Nec quarum bipennis plumas vapor Perussit altè mœsti in terram cecidimus. Idem Parmenone: Ferens ferream humero bipennem securim.

83 ¶ *Biniras*, quas vsus viduas appellat. Var. Lege Menia: Ad biuiram venio, cùm vellem ostendere quid vellem, Metamelos inconstantiæ filius me reprehendit.

84 ¶ *Bouinatores*, quos nunc malitiosos & tergiuersatores dicimus. Lucillius lib. xj. Hic strigosus, bouinatórque, ore improbus duro.

85 ¶ *Bubulcitare*, Varro Manio: Vinicius meus, quòd apud Plocium rhetorem bubulcitaret, alteri in dolore non defuit.

86 ¶ *Bases*. Varro ὄνος λύρας. Primùm eam esse physicen, quid sit item phyton, vt ipsa vox basis eius.

87 ¶ *Badius*. Varr. ὄνος λύρας. Equi colore dispares, ita dati: hic badius, iste giluus, ille murinus.

88 ¶ *Binum*, millium numero, pro binis millibus. Sisen. Histor. lib. iij. Ad binûm millium numero saucis vtrinque factis.

89 ¶ *Balbe*, obscurè. Varr. Rerum humanarum lib. xx. Præterquam duobus in primis est scriptũ balbè spectare velit potius, quàm voluntatem debeam non datum dicere magistratum.

90 ¶ *Baiulum*. Cic. de Oratore lib. iij. Remigem aliquem, aut baiulum nobis oratorem descripseris.

91 ¶ *Balbutire*, est cum quadam linguæ hæsitatione, & confusione trepidare. Cic. Academicorum libro iiij. Planè vt supra dictus

dictus Stoicus perpatetica balbutiens. Et Tusc. lib. 5. Me quidem auctore etiam Peripatetici, veteresque Academici balbutire aliquando desinant.

92 ¶ *Bura*, dicitur pars aratri posterior decurvata. Virg. Georg. lib. 1. Continuò in siluis magna vi inflexa domatur In burim. Varr. de re rust. lib. 1. Et sæpe fracta bura relinquunt vomerem in arvo. Hanc Virg. burim vocauit.

93 ¶ *Bliteæ*, inutiles, a blito herba nullius vsus. Plaut. Truc. Blitea & lutea est meretrix. Laber. Tusco: Bipedem, bliteam, belluam.

94 ¶ *Buceriæ*, boum greges. Lucret. lib. 2. Lanigeræ pecudes, & equorum duellica proles, Buceræque greges.

95 ¶ *Baubare*, latrare, à canum voce. Lucr. lib. 5. Et cùm deserti baubantur in ædibus.

96 ¶ *Bellosum*, bellicosum Cælius: Tantum bellum suscitare conari aduersarios contra bellosum genus.

97 ¶ *Buas*, potionem positam paruulorum. Var. Cato, vel de liberis educandis. Cùm cibū, ac potionem buas, ac papas docēt, & matrem mammam, patrem tatam. Lucil. lib. 8. Cùm vinulentas diceret, vini buas designauit.

C

98 ¶ *Comest*, pro comedit. Varr. Margopoli, περὶ ἀρχῆς. Natura humanis omnia sunt paria: Qui te plus vrget, pisceis vt sæpe minutos Magnus comest, vt aucis enecat accipiter. Titinnius Gemina: Libram aiebant satis Esse ambobus farris nutrire. plus comest Sola vxor. Idem Fullonibus: Ego me mandatam meo viro malè arbitror, Qui rem disperdit, & meam dotem comest. Afranius Æqualibus: Isto, vt tu rem narras, comest hic quotidie. Plautus Mistellaria: Sine modò venire saluum, quem absentem comest. Idem Trinummo: Quod & bibit, quod comest, quod facit sumpti. Pompon. Pistore: Decipit Vicinos quod moleadum conduxit, comest Nonius fullonibus feriatis: Vortit se in omneis bestias, comest quicquid tetigit tātum. Idem Agric. Æpol. paternam qui comest pecuniam. Lucilius Satyrarum libro 3. Commanducatur, totum complexa comēstque. Ex 30. Conficit ipse, coméstque. Marc. Tullius Hortensio: Se ad extremum pollicetur prolaturum, qui se ipse comest, quod efficit dialecticorum ratio.

99 ¶ *Cuia*, pro cuius. Lucil. lib. 30. Cuia opera erogitus calix per castra cluebat.

100 ¶ *Contollere*, contra tollere. Plaut. Aulul. Contollam gradum.

101 ¶ *Claritudo*, pro claritas. Sallust. Iugurt. Cum præsertim tam multæ variæque sunt artes animi, quibus summa claritudo paratur. Sisen. Histor. lib. 3. Quod fortasse an ex voluntate sua summa cum claritudine celeriter consecutus.

102 ¶ *Colluuio*, labes ex immunditia. Ma re. Tull. de senect. Cúmque ex hac turba & colluuione discedam.

103 ¶ *Commalaxare*, est exercere, ac maturè facere. Varr. Flexta, περὶ ἐπαγωγῆς: Nec dolorem adiaphoron esse, quod philosophia commalaxarem ea patrem, neque irato mihi habenas dedi vnquam, neque cupiditas mihi imposuit frenos.

104 ¶ *Cetra*, [obstaculum, scutum] Varro: Væ victis, περὶ φιλονεικίας. Quis rotundam facere cetram nequeat?

105 ¶ *Coracem*, nouè positum pro coruo. Cicer. de Orat. lib. 3. Quare coracem istum vestrum patiamur nos quidem pullos suos excludere?

106 ¶ *Canitudinem*, pro canicie. Varr. Aborig. περὶ ἀνθρώπων φύσεως. Sed neque vetulus cāterius quàm nouellus melior, nec canitudini comes virtus.

107 ¶ *Condocefacere*, Cicer. Tusculanar. libro 5. Nemo est enim, qui eorum bonorum animum putet esse iudicem, eúmque condocefaciat, vt ea, quæ bona, maláve videantur, possit contemnere.

108 ¶ *Conscribillaui*, pro conscripsi. Varr. Columna Herculis, περὶ δόξης. Itaque eas in ceram conscribillauit Herculis ad litem. Idem Marcip. Astrologi non sunt, qui conscribillarunt pingentes cælum.

109 ¶ *Commictilis*, [compositi] Pomponius Præcone posteriore: Si sciam quid velis, quasi serui comici commictilis.

110 ¶ *Contente*, parcè, & continenter. Plaut. Asina. Quanquam illum mater arctè contentéque habet.

111 ¶ *Caries*, est vetustas. Varr. Cosmotoryna, περὶ φθορᾶς κόσμου. Singulos lectos stratos vbi habuimus, amisimus propter cariem, & tineam. Lucil. lib. 30. Planta vna est pedibus cariosis mensulibano.

112 ¶ *Cortes*, sunt villarum intra maceriam spatia. Var. Papiapap. περὶ ἐγκωμίων. Dum vixi, promiscaris meis in cortibus pauit. Idem de re rustica libro 1. Nec minus & à pabulo cùm redierint anseres, sues, porci, in corte exteriore. Idem de vita populi Rom. libr. 1. Ad focum hyeme, ac frigoribus cænitabant; æstiuo tempore in propatulo; rure in corte; in vrbe, in tabulino, quod Mœnianum possumus intelligere tabulis fabricatum.

113 ¶ *Cupas*. Var. Est modus matulæ, περὶ μέθης: Cupas vinarias sirpare noli, adde cyathum vini in vxorculæ opicillum. Idem Sesquiulysse. Alteram viam deformasse Carneadem virtutis se cupis acris aceti.

114 ¶ *Comedum*, pro comodam. Plautus Bacchidibus: Quod dem scortis, quódque in lustris comedim, congreget pater. Cicero ad Varr. epistola perisset: Cura si me amas,

vt valeas, ne ego te iacente bona tua comedim. Statui enim tibi ne ægroto quidem parcere. Pompon. Prostibulo: Ego quæro quod edim; has quærere quod cacent, contra ius est.

115 ¶ *Commemoramentum*. Cæcil. Plocio. Pudebat, credo, commemoramentum stupri.

116 ¶ *Conspicilium* vnde cōspicere possis. Plautus. Medio: In conspicilio adseruabam, pallium obseruabam.

117 ¶ *Colustra*, lac nouum in mammis. Lucil. libro 8. Hiberam insulam fomento omni colore colustra. Laberius Virgine: Siquidem mea colustra fretus terris studere fecisset sumere aquam ex fonte.

118 ¶ *Conquiniscere*, & *ocquiniscere* inclinari significat. Plautus Cistel. Faciundum est puerile officium, conquiniscam ad cistulam. Idem: & dolosi, idem conquinisce, sis, istic ceneto simul.

119 ¶ *Copi*, pro copioso. Plautus Pseudolo: Atque ego nunc me vt gloriosum faciam, & copi pectore. Turpil. Epiclero: Te quidem omnium iam pater copem caussa rem facit. Pacu. Peribœa: O multimodis variè dubium, & prosperum copem diem.

120 ¶ *Collutulet*, significat dedecoret. Plautus Trinummo: Hęc famigeratio te honestet, me collutulet, etsi sine dote duxerit.

121 ¶ *Congenerat*, est adiungit, associat. Accius Fidicinis: Quam vehat grato tibi congenerat gentium, aut generum affinitas.

122 ¶ *Cette*, significat dicite, vel date, ab eo quod cedo. Næuius Lycurgo: Pro industria ne te regem prognatum patrem Lycurgum cette. Enius Medea: Saluete optima corpora, cette manus vestras, meásque accipite Accius Menalippo: Æneum aliquis cette in conspectum, aut nos vbi est ducite ad eum. Pacu. Atalenta: Is vestrorum vter sit, cui signum datum est cette.

123 ¶ *Cuppedia*, cupiditas. Cic. Tusc. lib. 3. Ambitio, mulierositas, peruicacia, legurritio, vinolentia, cuppedia.

124 ¶ *Castitudinem*, pro castitate. Acc. Phœnis. Ibi fas, ibi cunctam antiquam castitudinem.

125 ¶ *Comitasset*, pro cubuisset. Acc. Erigonā: Tum autem Ægisthus si me esse eodem lecto comitasset patri.

126 ¶ *Cituma*, sunt proxima cælo millia. Marc. Tullius de Repub. libro 6. Ex quibus erat ea minima, quæ vltima cælo, cituma terris luce lucebat aliena. Et libro 1. Quare si placet, deduc orationem tuam de eo loco ad hæc cituma.

127 ¶ *Claret*, clara est, vel clareat. Turp. Pedio: Cuius aduentu insula hodie claret Cypros Enn. Tela. Nam ita mihi Telamonis patris, atque facies proaui Iouis gratia ea est, atque hoc lumen candidum claret mihi.

128 ¶ *Casteria*, locus, vbi cùm nauigatio cōquiescit, remi, & gubernacula conquiescunt: Plaut. Asinar. Quin pol si reposui remum, sola ego in casteria: vbi quiesco, omnis familiæ caussa consistit tibi.

129 ¶ *Coquinatum*, ad coquendum. Plautus Aulularia: Neque ego vnquam, nisi hodie, ad Bacchas veni in bacchanal coquinatum.

130 ¶ *Curio*, curiosus. Plaut. Aulul. Volo scire ego ex te, qui sit agnus curio.

131 ¶ *Culcita*, Var. Quinquatrib. Quàm in testudineo lecto, culcita plumea, in die dormire. Idem de vita pop. Rom. libr. 1. Qui primus vxorem ducebat duabus culcitis, ac duobus toris plagulis cum strasset.

132 ¶ *Citrus*, Var. γεροντοδιδάσκαλος. In quibus Lybia citrus fasce cingit fores.

133 ¶ *Cæcutiunt*. Var. γεροντοδιδάσκαλος. Verum oculi mihi cæcutiunt, an ego vidi seruos in armis contra dominos?

134 ¶ *Caballus*. Lucil. lib. 2. Succussatoris tetri, tardíque caballi. Var. Parmeno: Alius caballum arbori ramo in humili alligatum relinquit. Idem Sesquiulysse. In castris permansi, inde caballum reduxi ad censorem.

135 ¶ *Coda*. Var. ταφὴ μενίππου. Sed vt canis sine coda.

136 ¶ *Carnales*, sedules Varr. Sexagesi: Vix & fatus erat, cum more maiorum vltro carnales arripiunt, de ponte in Tiberim deturbant.

137 ¶ *Crassum*, positum pro hebeti. & stulto. Var. Sexag. Senibus crassis humili non vidimus quid fiat.

138 ¶ *Canum*, vetus, antiquum. Virg. libr. 1. Cana fides, & Vesta. Var. Eumenidib. Et ecce de improuiso ad nos accedit cana veritas Atticæ philosophiæ alumna.

139 ¶ *Cisium*, vehiculi biroti genus. M. Tull. Philipp. lib. 2. Delituit in quadam caupona, atque ibi se occultans perporauit ad vesperum: inde cisio celeriter ad vrbem adductus domum venit.

140 ¶ *Celeratim*, celeriter. Sisen. Histor. lib. 5. Quò magis celeratim poterant, in insidiis suos disponit.

141 ¶ *Copiantur*, à copia honestè positum. vt lignantur, & pabulantur, & aquantur. Cælius lib. 1. Armis & magno commeatu. prædáque ingenti copiantur. Virgil. Georg. lib. 4. Sub mœnibus vrbis aquantur.

142 ¶ *Confutare*, est confundere, vel committere. Var. Manio: Harum ædium summa atria confutabant architecti omnes. Titinnius Setina. Cocus magnum ahenum quando feruit, paullà confutat trua.

143 ¶ *Compluries*, frequenter. Cato Suasione in legem populi: Quod compluries vsu venit, omni tēpore anteuē:um est, rēp. reddidimus. Idem Orig. lib. 4. Compluries eorum milites merce-

mercenarij inter se multi alteri alteros castris occidere. Plaut. Persa: Quid metuis? metuo hercle verò, sensi ego compluries.

144 ¶ *Cognomen*, est eiusdem nominis. Afranius Diuort. Letium genus cognominationis morborum cognominis.

145 ¶ *Clypeat*. Pacu. Hermiona: Currum liquit, chlamide contra astu clypeat brachiũ. ita & galeare. Cynna Epigrammatis: Miseras audet galeare puellas.

146 ¶ *Conuasare*, dicitur furto omnia colligere. Terentius Phormione: Aliquid conuasassem, atque hinc me ego conicerem protinus in pedes.

147 ¶ *Cluet*, nominatur. Lucil. libro xxx. Cuia opera Troginus calix per castra cluebat. Enn. Ambrach. Per gentes esse cluebat omniũ miserrimus. Pacu. Iliona: Sed hæc cluentur hospitum infidelissimi. Var. ὄνος λύρας: Pacuuius discipulis dicor porrò is fuit Ennius, Musarum Pompilius clueor.

148 ¶ *Cibicidas*. Lucil. lib. 27. Viginti domi, an triginta: vel centum cibicidas alas.

149 ¶ *Contenturum*. Lucil. lib. 27. Tu Lucillium credis contenturum, cùm me ruperint, summa omnia fecerim? Var. Cato, vel de liberis educandis: Vel maximè illic didici & sitienti videri aquam mulsum, esurienti panem cibarium siligineum, & exercitato somnum suauem.

150 ¶ *Canicas*, veteres furfures esse voluerunt. Luc. lib. 27. Quanti vellet, quàm canicas à pulte, & maconis manu.

151 ¶ *Concorditas*, pro concordia. Pacu. Hermiona: Concorditatem hospitio adiunctam perperem probitatem conseruetis.

152 ¶ *Commentum*, pro communitum. Plau. Amphitryon. Faciam Amphitryonem aduenientem ab ędibus, vt abeat quouis pacto, fac commentus scies.

153 ¶ *Cribrum*. Lucil. libro 36. Cribrum, incerniculum, lucernam in laterem, in telam licium.

154 ¶ *Contemnificum*. Luc. libro 37. Ego enim contemnificus fieri, & fastidire Agamemnonis.

155 ¶ *Cordi est*, honestè dictum animo sedet. Lucilius lib. 26. Et quod tibi magnopere cordi est, mihi vehementer displicet. Idem: Si tibi porrò istæc res iccirco est cordi, quòd rere vtilem.

156 ¶ *Congenuclare*, est flecti genibus. Cælius Annal. lib. 6. Ipse regis eminus equo ferit pectus auorsum congenuclat, percussus deiecit dominum.

157 ¶ *Caussari*, caussam dicere, vel defendere. Accius Medea: Qui potis est repelli quisquam, vbi nullus est caussandi locus? Afran. Emancip. Vide vt facundè contra caussaris patrem. Pacuu. Armorum iudicio: Qui sese ad finem esse, ad caussandam volunt, de virtute is ego cernundi do potestatem omnibus.

158 ¶ *Celebrescat*, celebris fiat. Acc. Diomede: Et qualis fuerit fama celebrescat tua.

159 ¶ *Cœptre*, incipere. Cæcil. Periboea, rastraria: Ære obscuro, hercle desinam, manè cœpiam. Plat. Mænechmis: neque ego insanio, neque pugnas, nec lites cœpio. Idē Truculento: Dum abeam quòdam, & vbi nihil cœpiam.

160 ¶ *Certissant*, certa fiant. Pacuu. Chryse: Æquæ eccos vnde certissent.

161 ¶ *Celebre*, non solùm frequens, sed etiam velox. Accius Ægistho: Celebri gradu gressum accelerasse decet.

162 *Calliscerunt*, pro occaluerunt. Cato de bello Carthaginensi: Aures nobis calliscerunt ad iniurias.

163 ¶ *Commetare*, commeare. Nonius Bubulco cerdone: Cum ad lupam Nostram tā multi crebrò commetant lupi. Afran. Virgin. Quò tu commeatas? vbi confixus desides?

164 ¶ *Concalluit*. M. Tul. lib. 4. ad Atticum: Locus ille animi nostri, stomachus vbi habitat, olim concalluit. Et de Deorum natura lib. 4. Quorum tanquam manus opere, sic animus vsu concalluit.

165 ¶ *Conciere*, cum perturbatione commouere. Accius Medea: Nisi quas terrestres pontus strages conciet: Afranius Deposito: Dij sunt irati tibi, Qui conciere cogites tantum mali. Ennius Duloreste: Extemplo egisti fidem, nuncupantes conciebant populum.

166 ¶ *Conglomerare*, inuoluere, superaddere. Enn. Thyeste. Heu mea fortuna, vt omnia in me conglomeras mala.

167 ¶ *Congermanescere*, coalescere, coniungi vel consociari. Quadrigarius Annal. Facite exempla eorum, vt vos cum illis congermanescere sciatur. Var. Rerum humanarum li. 3. Posteà cum his vna temp. coniuncti, & congerminati tenuere.

168 ¶ *Collabella*, adiunge labra. Laber. Annalium Peranna, collabella osculum.

169 *Cymbalissare*, cymbala quatere. Cassius Hemina lib. 3. Mulier cantabat tibiis Phrygiis, & altera cymbalissabat.

170 ¶ *Concinnare*, conficere, vel colligere. Neu. belli Pœnici li. 4. Transit Melitam Rom. exercitus, insulam integram vrit, populatur, vastat, rem hostium concinnat.

171 ¶ *Catullire*, esurire, vel libidinari. Laber. Lacu. Auerno: Scinde vnam exolero impatienti catullientem lupam.

172 ¶ *Caduciter*, præcipitanter. Var. Et ratione: At frigidos nimbros aqua ista caduciter ruentes. Pertimuerint aquatiles querquedulae natantes.

173 ¶ *Cupienter*, cupidissimè. Acc. Philo.

ctera: Cui potestas detur, tua Cupiente malis membra discrepat suis. Ennius Phœnice: Stultu est, qui cupida cupiens cupienter cupit.

174 ¶ *Commemorare*, commonefacere, in memoriam reducere M. T. de senectu. Pythagoreúmq. more, exercendæ memoriæ gratia quid quo die dixerim, audiuerim, egerim, cõmemoro vesperi. Idem de finibus bonorum, & malorum lib. 1. Sed à te opportunè mentio facta est. Sed etenim me vis audire Cicero, quænam sit istius veteris, quam commemoras Academicorum de finibus bonorum, Peripateticorúmque sententia.

175 ¶ *Coniectarium*, efficax, perfectum. M. Tul. de finib. bonorum & malorum lib. 4. Illud verò minimè coniectarium, sed in primis hebes illorum. *Concubia* nocte primi somni. Sisen. Hist. li. 4. Ipsi legati concubia nocte oppido digressi iam supra hostium munitionem succedunt.

176 ¶ *Cistæ* Sisen. Histor. lib. 4. Cistæque, quæ erat legum ferendarum gratia paratæ, defecerant.

177 ¶ *Centones*, & cilicia. Sisen. Hist. lib. 4. Puppes aceto madefactis centonibus integuntur, quos suprà perpetua classi suspensa cilicia obtenduntur.

178 ¶ *Crebritudinem*, pro crebritate. Sisenna Historiarum lib. 4. Nam clandestina celeriter transigit apud notos cogitata dici decet, non explanari.

179 ¶ *Cæmenta*, lapides non magni modi, quibus ædificia consurgunt, Sisen Hist. lib. 4. Formidine oppressus, quòd humilem cæmentis instructum oppidi murum sciebat. Var. Bimargo: Non te pudet, Mani, cum domi tuæ vides commilitonum tuorum cohortes seruis tuis ministrare cæmenta?

180 ¶ *Cis*, positum pro vltra. Sallust. Cis Rhenum, atque inter mare nostrum, & Oceanum, nisi quà fuit paludibus inuia, per domita. Var. Rhetoricorum lib. xx. Eo die cis Tiberim redeundum est, quòd de cœlo auspicari ius nemini sit præter magistratum.

181 ¶ *Quadrifariam*. Varr. Rhetoric. libr. xx. Et ea, quæ ad mortales pertinent, quadrifariam dispertierim in homines, in loca, in tempora, in res.

182 ¶ *Concalfacere*, exercitare, vel incendere, vel hortari. Cic. de natura deorum lib. 3. Et ait idem, cùm brachium concalfecerit, tum se solere pugnare. Idem ad Paulam libr. 3. Nos Ventadianis rumoribus concalfecimus.

183 ¶ *Cauillantur*, vt iocantur. Cic. de Oratore lib. 3. Cauillantur, aut aliquid de oratoris arte paucis præcipiunt libellis.

184 ¶ *Catus*, pro sæpiente. Cic. Tuscul. lib. 2. Sed homo catus nunquam terminat, nec magnitudinis, nec diuturnitatis modum.

185 ¶ *Contrahi*, dictum est honestè quadam tristitia liberari, & solicitudine, aut mœrore. Cic. Tusculan. lib. 3. Hoc detracto, quod totum est voluntarium, ægritudo erit sublata illa mœrens, morsus, tamen & cõtractiunculæ quædam animi relinquentur. Et libro 4. Itaque hæc prima definitio est, vt ægritudo sit animi aduersante ratione contractio.

186 ¶ *Cicures*, Cic. Tusc. libro 5. Partim solivagas, partim congregatas, immanes alias, quasdam autem cicures, nonnullas abditas, terráque tectas.

187 ¶ *Cuias*, vnde. Cicero Tusc. libro 5. Socrates quidem, cùm rogaretur cuiatem se esse diceret, mundanum inquit.

188 ¶ *Cibarium*, quod nunc aut de pane sordido, aut de alio indigno dicatur. Varro Modio: In cubiculo dormire mallem, scilicet potius vinum meum cibarium, quàm ego dominus cubarem. Idem ὄνος λύρας. Tuus autem ipse frater cibarius fuit Aristoxenus. Cicero Tusc. lib. 5. Cui cum peregrinanti Ægyptum comitibus non consecutis, cibarius in casa panis datus esset, nihil visum illo pane iucundius.

189 ¶ *Comedones*, ab edendo. Varr. Modio: Putat fore hoc, quod hic comedonibus conuenit vsu, quibus nota voluntate comedunt, duntaxat gula gaudet.

190 ¶ *Caulem*, vitis robur Varro de re rust. lib. 1. Quem dicimus caulem, vt Virg. li. 12. Puberibus caulem foliis. Varro: Ex sarmento caules qui nati sunt de iis plurimum valent primum, ac secundum, nonnunquam etiam tertium relinquere, reliquos decerpere.

191 ¶ *Continuare*, conuenire, concurrere. Sisenna historia lib. 6. Marius ostio Liris euehitur, atque Ænariam suos continuare.

192 ¶ *Cinefactum*, in cinerem dissolutum: figuratio, vt tepefactũ & labefactum. Lucr. li. 3. At nos honorifico cinefactum te prope busto.

193 ¶ *Coxendices*, coxas. Lucil. Caput collo sustentatur, truncus sustinetur à coxendicibus. Varro de re rustica lib. 2. Lata fronte, naribus simis, lato pectore, crassi coxendicibus.

194 ¶ *Conditaneum*, quod condi vel condiri potest, rectè dici. Varro de re rustica libro 1. In agro crasso, & calido oleam conditaneam, radium maiorem, Salentinam orchitem, pausiam Serginam, colmineam albicerem.

195 ¶ *Cenatus*, vt pransus, vt potus, vt lotus, id est confecta cena: Varro de vita populi Roman. lib. 3. Vt eius conuiuium, qui triumpharet in capitolio, videtur esse proprium, vt ipse potius domum reduceretur cenatus à conuiuio.

196 ¶ *Cirros*, capitis crines. Var. Cato, vel de liberis educandis: Itaque Ambraciæ primum capillum puerilem demptum, item cirros ad Apollinem solere solent.

197 ¶ *Catellos,*

197 ¶ *Catellos*, Var. Cato, vel de liberis educandis: Quare mesiusculæ [curæ] consuetudines pueriles illorum, qui suis catellis ministrant, quod edeat.

D

198 ¶ *Dextima*, pro dextra. Varro ... Porrò inde ab vno quoque compito ternæ viæ oriuntur, è quibus singulæ extumæ exitum ad cęlos habent proprium: A primo compito dextimam viam munit Epicurus.

199 ¶ *Desueui* illum pro desueſeci illum, id est, consuetudinem ei abstuli. Titinnius Gemina: Parasitos amoui, lenonem ædibus absterrui, Desueui, ne quò ad cœnam exiret extra consilium meum.

200 ¶ *Dapalis cœna*, est amplis dapibus plena. Titinnius, Varro: Toto fit in foco de lignis mihi dapalis cœna.

201 ¶ *Diuitant*, pro diuites faciunt. Accius Astyanacte: Nihil credo auguribus, qui aures verbis diuitant Alienas, suas vt auro locupletent domos. Turpilius Thrasyleonte: Dij me diuitant.

202 ¶ *Desquamat*, squamis exspoliat. Plau. Aulul. Dromo desquama pisceis. tu Machærio Gongrum, murænam exdorsua quantum potes. Lucilius Satyrarum lib. 7. Sador, subellor, desquamor, punicor, ornor, Expilor, pingor.

203 ¶ *Deartuare*, est quasi per artus concidere Plautus Captiuis: Tum igitur ego deunctus, deartuatus sum miser. Idem eadem: Dilaceſauisti, deartuasti: atque opes confecisti.

204 ¶ *Demolitis*, diruere. Sallustius Historiarum libro quarto: Pluteos rescindit, ac munitiones demolitur, locóque summo potitur.

205 ¶ *Diuidos*, separatos. Accius Andromeda: Nó quę vt seorsum diuidos leto offeres.

206 ¶ *Dispulueraro*, est dissoluere. Næu. Gymnastico: Saxa, siluas, lapides, montes dispulueras.

207 ¶ *Differitas*, pro differentia. Lucret. lib. 4. Tantaque in his rebus distantia, differitásque est.

208 ¶ *Debilo*, debilis. Ennius lib. 8. debilo homo.

209 ¶ *Domutionem*, Pacuuius Hermiona: Nam solus Danaus hic domutionem dedit. Lucillius lib. 26. Domutionis cupidi, imperium regis penè imminuimus.

210 ¶ *Designare*, cum nota, & ignominia aliquid facere. Terentius Adelph. Illa, quæ antefacta sunt, Omitto. modo quid designauit?

211 ¶ *Deblaterare*, est obloqui, confingere. Lucillius lib. 30. Deblaterat, plenus bonus rusticus concionit vnà.

212 ¶ *Delenile*, non quod deleatur, sed quod deleat. Varro Modio: Si displicebit, tam tibi latum mare Pattis, quantum spongiam delenilem.

213 ¶ *Datatim*, id est, inuicem dando. Plau. Curculione: Tum isti, qui ludunt serui scurrarum datatim in via. Afranius Homine: Datatim vxorem vt ludas. Pomponius Adelph. Quod ille dicit cùm datatim in lecto tecum lusi. Nonius Exodio: In molis non ludunt raptim pila datatim morso.

214 ¶ *Diuidia* est tædium. Acci. Armorum iudicio: Huius me diuidia cogit plus, quàm est par, loqui. Turpilius Epiclero: Sperabam consilia mea diuidiæ tibi, cùm ætas accesset, non fore.

215 ¶ *Dulcitas*, dulcitudo, pro dulcedo, Accius Tereo: O suauem linguæ sonitum, ô dulcitas conspirantis animæ. Cæcil. Syracus. Tanta huic inuasit in corda indulcitas. Cicero de deorum natura lib. 3. Quin etiam gustatus qui est sensus ex omnibus maximè voluptarius, quinque dulcedine præter cæteros sensus commouetur.

216 ¶ *Discorditas* pro discordia. Pacu. Hermiona: Quantámque ex discorditate cladem importem familiæ.

217 ¶ *Deletio*. Lucil. lib. 29. Deletionem nostri ad vnum exercitus.

218 ¶ *Depeculassere*, ac deargentassere, & decalanticare. Lucil. lib. 26. Depeculassere aliqua sperans me, ac deargentassere, decalanticare eburneo speculo depeculassere.

219 ¶ *Difflare*, est flatu disturbare. Plautus: Cuius tu legiones difflauisti spiritu. Lucil. lib. 26. Pars difflatur vento, pars autem obrigescit frigore.

220 ¶ *Danunt*, dant. Pacuuius Iliona: Dij me, & si perdunt, tamen esse ad vitam expetunt. Quod prinsquàm intereo, spatium vicissendi danunt. Plautus Pseudolo: Cui seruitutem dij danunt lenoniam. Næuius Belli Pœnici li. 4. Eam carnem victoribus danunt. Cæcilius Plocio: Patiere quod datur, quando optata non danunt.

221 ¶ *Deamare*, vehementiùs amare. Afranius Vopisco: Voluptatem capio maximam, cruciari tua te culpa, qui des, & de illa pessuma, quam deamas, promerere.

222 ¶ *Decollare*, collo deponere. Cæcilius, Notonicasioni habes vide, tibi tradidi, in tuo collo est, decolles caue.

223 ¶ *Degulasse*, est gulæ dedisse. Afranius Brundisinis: Imò iamdudum occubuisse, degulasse oportuit.

224 ¶ *Delectare*, illicere, attrahere. Enn. Thyeste: Et me Apollo ipse delectat, ductat Delphicus. Quadrigarius Annalium libro quarto: Fabius de nocte cœpit hostibus castra simul oppugnare, cum hostem delectare, dum collega id caperet, quod captabat ...

225 ¶ *Delica*, explana, indica. Accius Achille: Quare alia, ex crimine inimicorum, effugere possis, delica Cæcil. Oboloftate: Immo verò hæc antè solitus sum, res delicat. Titinnius libro quinto: Quid istuc est? aut istic sibi vult sermo? mater delica.

226 ¶ *Deuorare*, absumere, eripere. Accius Æneadis: Patrio exemplo, & me dicabo, atque animam deuorabo hostibus.

227 ¶ *Dignet*, dignos putet. Pacu. Iliona: Quis deos infernos, quibus cœlesteis, dignet decorare hosteis?

228 ¶ *Debiliter*, debilitatè. Pacuuius. Miseret me, lacrymis lingua debiliter stupet.

229 ¶ *Demagis*, valdè magis. Lucillius lib. 16. Rex Corus ille duos hos ventos, Austrum, atque Aquilonem nouissimè alebat, solos demagis istos ex nimbo austellos, nec nos seneces putare.

230 ¶ *Diu*, pro die; vnde & interdiu dicitur. Titinnius Fullonibus: Nec noctu, nec diu licet fullonibus, quiescant. Plaut. Casina. Noctúque, & diu vt viro subdola sies. Idem Aulul. Nec noctu, nec diu quietus vnquam eam, nunc dormiam.

231 ¶ *Dubitatim*, dubitanter. Cælius Annalium libro tertio: Imperator conclamat de medio, vt velites è sinistro cornu remoueantur, & Gallis non dubitatim immittantur. Sisenna Hist. lib. 4. Quod hostem non dubitatim cum pluteis, ac scalis iter facere cernebat.

232 ¶ *Discedere*, hiari, diuidi, distendi. Mar. Tull. de officiis lib. 3. Hinc ille Gyges inducitur à Platone, qui cum terra discessisset magnis quibusdam imbribus. Sisen. Hist. libro 4. Armata dextera ducti, magísque in latitudinem discedunt.

233 ¶ *Delegare*, veteres dispescere posuerunt, vel dispertire. Plaut. Amphit. Si cui fautores delegatos viderint.

234 ¶ *Depsere* à Græco magis significantiam, & originem trahit. Homerus Odysseæ, μ κηρὸν δεψῶνας μαλαδία. Varr. Myst. Sed tibi fortasse alius molit, & depsit.

235 ¶ *Dolitum*, quod dolatum vsu dicitur, quod est percæsum, vel abrasum, vel effossum. Varr. Agathone: Num nam cælatus in manu dextera scyphus cæso dolitus artem ostentat Mentoris? Cicero, dolatum. Academicorum lib. 4 Non enim est ex saxo scalprus, aut è robore dolatus.

236 ¶ *Descobinatis*, sauciis, & abrasis, ac defectis. Varro Meleagris: Sin autem delectationis causa venamini, quanto satius est saluis cruribus in circo exspectare, quàm his descobinatis in silua currere?

217 ¶ *Dentarpagas*, quas Græci ὀδοντάγρας vocant, Latinè voluit appellari. Varro Quinquatribus: Hic bipensiles forcipes, dentarpagæ.

238 ¶ *Desubulare*, perfodere: Var. Sesquiulysse: Vnam veniam esse non amouisse duce virtute, hanc esse nobilem, alteram Carneadem desubulasse, bona corporis secutum.

239 ¶ *Dormitio*. Var. Sexagesi, O stulta nostri pectoris dormitio vigilabis. Et alio loco idem: Quid mihi cum somno, si dormitio tollitur?

240 ¶ *Dissentaneum*, discors, & dissentiens, vt consentaneum contra. Nigidius: Eum locum facit dissentaneum.

241 ¶ *Decidua*, quæ cadant, vt occidua quæ occidant. Laberius: In altum finalium, non vbi caput, à foliis decidua folia pandit.

242 ¶ *Duodeuicesimo*, ita vt duodecimo. Varro Humanarum rerum libro 16. Mortuus est anno duodeuicesimo. rex fuit 21. Cato quarto Originum: Deinde duodeuicesimo anno post dimissum bellum, quod IIII. & XX. annos fuit, Carthaginensis sextum de fœdere decernere.

243 ¶ *Diurnare*, honestum verbum pro diu viuere, & apud veterem prudentem auctoritatis incognitæ: Neque optimum quenque inter nos sinunt diurnare.

244 ¶ *Duritudo*, pro duritia. Cato in Veturium: Qui illius, inquit, impudentiam norat, & duritudinem.

245 ¶ *Delicia*, numero singulari, quod aut rarum est, aut singulare. Plautus. Mea voluptas, mea delicia.

246 ¶ *Diritas*. M. Tul. de senectute: Quanta in altero diritas?

247 ¶ *Dirissimum*, seuerum. Varro Bimargo: Scæna quem senem Latinæ vidit dirissimum.

248 ¶ *Diis*, diutinis, ac iugibus. Varr. ὄνος λύρας. Quem nobilem diuinum lyras sol hermoge quadam gubernans motibus diis viget.

249 ¶ *Dicteria*, quasi dicta non seria. Varro ὄνος λύρας. Quàm mobile, Neque orto psalticium attulit psalterium, Quibus sonant in Græcia dicteria.

250 ¶ *Dispalare*, est separare. Sisenna Hist. lib. 3. Dispalati ab signis digressi omnes, ac dissipati. Idem: Tanto plures passim dispalantur.

251 ¶ *Deloricare*, dictum est scindere. Cic. de Orat. lib. 2. Qui in causa perorанda non dubitauit excitare reum consularem, & eius deloricare tunicam, & iudicibus cicatricem aduersam senis imperatoris ostendere.

252 ¶ *Diuitior*. Cic. de Oratore lib. 3. Inde ille licentior, & diuitior fluxit dithyrambus.

253 ¶ *Deturbare*, deiicere, demouere. Sallust. lib. 2. Mœnibus deturbat. Virgil. lib. 5. Puppi deturbat ab alta. Et lib. 6. Inde alias animas, quæ per iuga longa sedebant, Deturbat.

254. Diui-

254 ¶ *Diuidia*, vt dissensiones. Accius Phoenissis: ne horum diuidiæ, & discordiæ dissipent, & disturbent tantas etiam optumas ciuium diuitias.

225 ¶ *Deintegrare*, diminuere. Cæcilius: Nomen virginis, nisi mirum est, deintegrauit.

256 ¶ *Deiugare*, deiungere, separare, dissociare. Pacuuius Chryse: Perque nostram egregiam vnanimitatē, quam memoria deiugat.

257 ¶ *Denasci*, decrescere. Cassi. Hemina Annalium libro 2. Quæ nata sunt, ea omnia denasci aiunt.

E

258 ¶ *Euirescat*. Varro Prometheo lib. xv. Atque exsanguibus dolore euirescat colos.

259 ¶ *Euallare*, dictum excludam, & quasi extra vallum mittam. Titinnius Prælia: Qua ego hodie extorrem hanc domo faciam pilatricem pallia euallauit. & pulcrè. Varro, [illegible] Donec foras non intus euallauerunt.

260 ¶ *Excantare*, significat excludere. Plau. Bacch. Nam credo cuiuis excantare cor potest. Lucillius Satyra lib. 1. Quæ ego nunc æmilio, præcanto, atque exigo, atque excanto. Varro Eumenid. Vbi vident se cantando ex ara excantare non posse, deripere incipiunt.

261 ¶ *Extundere*, est extorquere, vel inuenire. Afranius Epistola: Atque adeo extundo, ex officio datur mihi custodiendus. Vir. Geor. lib. 1. Vt varias vsus meditando extunderet artes Paullatim.

262 ¶ *Exculpere*, est extorquere. Plaut. Cistellaria: In quæstione vix expulsi, vt diceret. Lucillius Satyrarum lib. 2. Nunc nomen, iámque ex testibus ipse rogando Exsculpo, hæc dicam. Idem: Vt esurienti leoni ex ore exsculpere prædam.

263 ¶ *E regione*, positum est ex aduerso. Cic. Academ. libro 4. Nec ego, non ita vos etiam dicitis esse è regione nobis in contraria parte terræ, qui aduersis vestigiis stent nostra contra vestigia?

264 ¶ *Exsorbebo*, pro exsorbeam. Plaut. Epidico: Iam ego me conuortam in hirudines, atque horum exsorbebo sanguinem. Turpilius Leucadia: Iam ego istam tibi tristitiam exsorbebo.

265 ¶ *Egurgitem*, exhauriam significat. Plautus Epidico: Atq. egurgitem domo prorsum.

266 ¶ *Expapillato*, brachio, quasi vsque ad papillam renudato. Plautus Milite glorioso: Id connexum in humero, læuo expapillato brachio.

267 ¶ *Exos*, dicitur sine osse. Lucret. lib. 3. Exos. & exanguis timidos perfluctuat artus.

268 ¶ *Extrarium*, quasi alienum. Afranius Suspecta: Vt me ella in hac te ducat abs te extrarium.

269 ¶ *Errabundus*, pro errans. Virgilius: Si qua fortè ferant oculis sese obuia nostris Errabunda bouis vestigia.

270 ¶ *Excandescentia*, iracundia, feruentia. Cicero Tuscul. lib. 4. libidini ira, excandescentia, odium, inimicitię, discordia. Idem eodem. Excandescentia autem est ira nascens, & sine modo existens.

271 ¶ *Emungere*, sine labore tollere. Terentius Phorm. Emunxi argento senem.

272 ¶ *Effutire*, cum mendacio dicere. Terent. Phorm. Ne vos fortè imprudentes foris effutiretis. Cicero Tusc. libro 5. Nec hæc sic agit, vt ex tempore quasi effutire videatur. Lucretius: Mata licèt similis ratione effutiat ore.

273 ¶ *Eleuit*, maculauit. Lucil. li. 6. Si hic vestimenta eleuit luto, ab eo risum magnum ad cachinnum imprudens subiicit.

374 ¶ *Eluuiem*, purgationem. Lucil. libro 26. Vt eluuiem facere per ventum velis.

275 ¶ *Exponere*, pro exempla boni ostendere. Cic. Academ. lib. 2. Frangere auaritiam, scelera ponere, vitam suam exponere ad imitandum iuuentuti.

276 ¶ *Expetunt*, pro volunt. Pacuuius Iliona: Dij me, etsi perdunt, tamen esse adiutam expetunt, Quòd priùs quàm intereo, spatium vlciscendi danunt.

277 ¶ *Expalpare*, elicere. Plaut. Pœnulo: Quid faciam? exora, blandire, expalpa. Pompo. Collegio: Siquid expalpare possim ab illo. Plautus Vidul. Nunc seruus argentum à patre expalpabitur.

278 ¶ *Expergo*, pro expergefacio. Acci. Antigona: Heus vigiles properate, expergite pectora tarda Sopore, exurgite. Santra Nuntiis Bacchis: exemplò exire vadit qua genitrix, & omnis vocis expergit sono.

279 ¶ *Extrabunt*, pro exibunt, Afran. Actione: Simul limen intrabo, illi extrabunt illico.

280 ¶ *Efflictim*, vehementer. Plautus Pœnulo: Eorum hic adolescens alteram efflictim perit. Pompon. Dotata: Scio pol te illam amare efflctim. Laberius Belonistria: Domina nostra priuignum suum amat efflictim.

281 ¶ *Expulsim*, dictum à frequenti pulsu. Varro sera parecte: Purgatum scito, quoniam videbis Romæ in foro ante lanienas pueros pila expulsim ludere. Nigidius Commen. lib. 20. Cuiusmodi genus aduerbiorum aduerbij motu, qua euenit in, pulsim, cursim.

282 ¶ *Eluuio*, corruptus, & morbiferis operis tractus. M. Tul. de offic. lib. 2. Qui collecti cæteris caussis eluuionis, pestilentiæ, vastitatis.

283 ¶ *Exhiberi*, inferri. M. Tul. de offi. libr. 3. Quod cum audiuisset adolescens, filius negotium exhiberi patri.

284 ¶ *Equuleos*, diminutiuum ab equis

M. Tull. Hortensio dici voluit: Vt igitur domitores equorum non verbera solùm adhibent ad domandum, sed cibum etiam sæpe subtrahunt, vt fame debilitetur equuleorum nimis effrenata vis. Varro Eumenidib. Neque furentem equuleum Damacrinum insanus equiso exhibebis morbi fluctibus educat vnquam. Pomponius Decuma fullonis? Vbi insilui in cocleatum equuleum, ibi tolutim tortor.

285 ¶ *Emancipatum*, subnixum, deditum. M. Tul. de senectute: Ita senectus nimis honesta est, si seipsa defendit, si ius suum retinet, si nemini emancipata est, si vsque ad vltimum spiritum dominatur.

286 ¶ *Exiurare*, & deiurare, id est valde iurare, vt deamare. Plaut. Amphitryone: Exiurasti te mihi dixisse per iocum.

287 ¶ *Exornare*, ornare: vt exstruere, instruere. Plautus Aulul. Repudium rebus paratis, exornatis nuptiis. Vir. Æneid. lib. 4. Pulcrámque vxorius vrbem Exstruis. Cicero Tuscu. lib. 2. Modo est aliqua patientia, si nulla est, quid exornatur philosophia?

288 ¶ *Equiso*, pro equite. Varro Triodite Triphylio: περὶ ἀρετῆς κτήσεως. Nam vt equus qui ad vehendum est natus, tamen hic traditur magistro, vt equiso doceat tolutim: Idem Marcipore: Quam nautici equisones, perviam qua ducerent loca. Idem Eumenidibus: Neque ferentem equuleum Damacrinum insanus equiso exhibebis morbi fluctibus educat vnquam.

289 ¶ *Eunuchare*, Varro Lege Mænia: si qui patriam maiorem parentem extinguit, in eo est culpa, quod facit pro sua parte is, qui se eunuchat, aut aliqua liberos producit.

290 ¶ *Equilam equam*. Varro Lege Mænia: Nemo est tam negligens, quin summa diligentia eligat asinum, qui suam saliat equilam.

291 ¶ *Esurigo*, fames. Varro, ταφῇ μενίππου: Vbi lubet, ire licet accubitum, accedo strenuè, subsilimus, quòd esurigo findebat costas.

292 ¶ *Ericium*, Varro Sexagesi: Se circunspexisse, atque inuenisse, cùm dormire cœpisset, iam glaber quàm Socrates, gallum esse factum circium pilis albis, cum proboscide.

293 ¶ *Elucifacere*, dictum à luce. Laberius: Sic citò fulgentis splendore pecuniæ volo Eluci facere exitum ætatis meæ.

294 ¶ *Exigor*, pro à me exigitur. Cæcilius Æschino: Ego illud minus nihilo exigor portorium.

295 ¶ *Edulcare*, pro dulcius facere. Matius: Quapropter edulcare conuenit vitam, Curasque acerbas sensibus gubernare.

296 ¶ *Equitum*, pro equo. Virg. Georg. lib. 3. Atque equitem docuere sub armis Insultare solo, & gressus glomerare superbos. Ennius Anna. libro 7. At non quadrupes equites.

297 ¶ *Equitare*, quoque Lucillius equum dicit, cum sit hominis equũ insidentis: Queis hunc currere equum nos, atque equitare videmus, His equitat, curritque: oculis equitare videmus.

298 ¶ *Exsequiantur*, ab exequiis, vt conuiuantur & epulantur. Varro Bimargo: Ipsum propter vix liberti semiatrati exequiantur.

299 ¶ *Exedra*, M. Tul. de offi. & de finibus bonorum & malorum 5. Sunt in ipsis locis indicia summorum virorum, tamen ego illa moueor exedra. Et de oratore lib. 3. Tunc dedita opera quiescentibus aliis in eam tam exedram venisse, in qua Crassus posito lectulo recubuisset.

300 ¶ *Ergo*, positum pro ea causa. Virgilius lib. 6. Illius ergo Venimus, & magnos Erebi transnauimus amnes. Sisenna Hist. lib. 4. Milites, vt lex Calpurnia concesserat, virtutis ergo ciuitate donati.

301 ¶ *Enixim*, pro Enixè. Sisenna Hist. lib. 4. Ergo illos malos, & audaces semper enixim contra fortunas, atque honores huius ordinis omnia fecisse, ac dixisse sentio.

302 ¶ *Exinanita*, euacuata. Sisenn. Hist. li. 4. Denique exinanitas castris Romani, qui clauso se loco potuerant expedire.

303 ¶ *Exanclare*, est perpeti, vel superare. Cicero Academicorum li. 4. Credóque Clitomacho ita scribenti, vt Herculis quendam laborem exanclatum. Et Tusc. lib. 1. Quòd cum exanclauisset omnes labores, tum incideret in mortis malum sempiternum.

304 ¶ *Eugium*, media pars inter naturalia muliebria. Lucil. Epodis Hymnis: Sine eugio ac destina. Laberius Centenario, Quare tam arduum ascendis, an concupisti eugium scindere?

305 ¶ *Exoticum*, aduentitium à Græco. Plaut. Must. Non omnes possunt olere vnguenta exotica.

306 ¶ *Ebriulare*, ebrium facere, & ebriacus ebrius. Lab. Cithera, Ebriulati mentem hilarem arripiunt. Idem Aulularia, Homo ebriacus somno sanari solet.

307 ¶ *Exfundere*, à fundo auertere. Cælius Antipater lib. 7. Resp. omissa exfundato pulcerrimo oppido.

308 ¶ *Externauit*, vt consternauit: id est dementem fecit. Catul. Ah misera assiduis quam luctibus externauit Spinolas Erycina ferens in pectore curas.

309 ¶ *Excissatum*, laniatum, vulneratum. Plautus Cistellaria: Capillo scisse, atque excissatis auribus.

310 ¶ *Edusam*, & Potinam deas præsides vult haberi puerorum. Varro Cato, vel de liberis educandis: Cùm pro cibo, & potione initia

nitiarent pueros, sacrificabantur ab edulibus Edusæ, & à potione Potinæ nutrici.

311. ¶ *Esculentum*, & escarium ab escis, & ab edendo dictum. Varro Cato: vel de liberis educandis: Fortunasse illos non natura præstare, si quid his datum sit esculentum. Plaut. Menæchmis: Ea enim ferè lenta vincula sunt escaria.

312. ¶ *Ephippium*, tegmen equi ad mollem vecturam paratum. Varro Cato, vel de liberis edúcandis: Mihi puero modica vna fuit tunica, & toga sine fasceis calceamenti, equus sine ephippio, balneum non quotidianum, alueus rarus.

F

313. ¶ *Famulantur*, pro seruiunt. M. Tullius de Repub. lib. iij. Est enim genus iniustæ seruitutis, cùm hi sint alterius, qui possunt esse, cum autem hi famulantur. Et de offic. lib. iij Quàm hi seru.tutis famulatus, & seruientis voluntati.

314. ¶ *Firmitudo*, pro firmitas. Plaut. Asinaria: Si istam firmitudinem animi obtines, salui sumus. M. Tullius de Republ. libro j. Habent æqualitatem quandam, quia carere diutius vix possunt liberi, deinde firmitudinem.

315. ¶ *Fortunare*, est prosperáre, & omnibus bonis augere. Plaut. Trinummo: Dij fortunabunt nostra consilia. M. Tullius ad Curionem: Tibi patrimonium dij fortunent. Afranius Emancipato: Deos ego omneis, vt fortunassint, precor.

316. ¶ *Fallam*, pro fallaciam. Nonius Decumis: Me non vocauit, ob eam rem hanc feci fallam.

317. ¶ *Ficitatem* dictum, vt oliuitatem, id est, fructus fici. Nouius: Ficitores omnes capiunt ficitatem, iners sine molestia.

318. ¶ *Fimbriæ*, sunt omnis extremitas. Næuius Lycurgo: Vt videam Vulcani opera hæc flammis fieri flora.

319. ¶ *Famulitas*, est seruitus. Accius Andromeda: Nam postquam patrios vos oppressit famulitas: Vis atque egestas, fama, formido, pudor. Pacuuius Atalanta: Quæ famulitas.

320. ¶ *Fidelitatem*, id est, fidem. Acc. Myrmidonibus: Nolo equidem, sed tu huic quem sis quasi in te fieri Fidelitate, ob fidam naturam viri Ignosce. Afran. Vopisco: I intro actutum, petit opera, nimirum mea: Fidelitatis.

321. ¶ *Falsum* habuit, pro fefellit. Sallust. Iugurtha. Neque ea res me falsum habuit.

322 ¶ *Famul*, famulus. Ennius lib. viij. Mortalem summum Fortuna repente Reddidit, vt summo regno, famul optimus esset.

323. ¶ *Flacces*, languet, deficit. Lucilius lib. viij. Hic est Macedo si agron longius flaccet.

Accius Achille: An sceptra iam flaccent, ferat. Afran. Diuort. Disperij perturbata sunt, iam flaccet fortitudo. Ennius Thyeste: Inflaccebunt conditiones, repudiato & reddito.

324. ¶ *Fulguriuit*, fulgorem fecit, vel fulmine afflauit. Nouius: Sanè à suo sonitu claro fulguriuit Iupiter. Lucil. lib. xxvj. Luporum exauctorem maluanum, & fulguritatem arborum.

325. ¶ *Friget*, frigidum est. Virgil lib. vj. Corpúsque lauant frigentis, & vngunt. Terentius Phorm. Abi, tange, si non totus friget, me eneca.

326. ¶ *Fauitorem*, fautorem: Lucill. libro xxix. Fauitorem me tibi, amicum, amatorem putes.

327. ¶ *Folliculum*, Lucillius posuit pro corpore, libro xxvj. Ego, si quis sum, & quo folliculo sum indutus, non queo.

328. ¶ *Fligi*, affligi. Liuius Ægistho: Ipse se in terram saucius fligit cadens. Accius Ἐπιταυρόμαχος: Nec perdoluscit fligi socios morte, campos coregi. Idem Ægistho: Heu ciuitatis stirpem funditus fligi studet.

329. ¶ *Fragescere*, frangi. Acc. Ægistho: Neque fera hominum pectora fragescunt, donec vim persenserint imperij. Idem Eurysace: Nũquam erit immanis, cùm mea opera extinctum sciat, qui fragescat.

330. ¶ *Fuam*, sim vel fiam. Pacuuius Duloreste: Responsa explanat, mandat ne matri fiat Cognoscendi vnquam, aut contuendi copia. Titinnius Fullonia: Perij hercle verò Tiberi, nunc tecum obsecro, Vt mihi subuenias, ego ne malalis fuam. Liuius Herm. Obsecro te Anculæ, matri ne quid tuæ aduorsus fuas. Afranius Promo: Caue ne pendeas, si fuas in quæstione. Ennius Hectoris Lytris: At ego omnipotens te exposco, vt hoc consilium Achiuis auxilij fuat.

331. ¶ *Facul*, pro faciliter. Huic contrarium est difficul. Lucil. lib. vj. Peccare impunè rati sunt Posse, & nobilitate facul propellere iniquos. Pacu. Teucro: Nos illum interea perficiendo propitiaturos facul remur. Afranius Auctione: Haud facul (vt ait Pacuuius) femina inuenietur bona. Accius Melagro: Erat vtile, istuc ferre aduorsum fortunam facul. Varro Bimargo: Quod verum sit magnum an paruum facul, an difficul.

332. ¶ *Famulanter*, pro suppliciter. Acc. Tereo: Deuincat mone natum Semela allute, & famulanter pete.

333. ¶ *Fluctuatim*, iactanter & solutè. Afranius Pompa: Tene tu, in medio nemo est, magnificè volo fluctuatim ire ad illum, accipe hoc tegmen tu & sustine.

334. ¶ *Fortunatim*, prosperè. Ennius Analibus: Mi reliquæ fidei, regno vol isque Quirites Se fortunatim feliciter, ac bene vortat.

320 ¶ *Moletrina* à molendo, quòd pistrinum dicimus: vt *jeratrina*, vt *fututina*. Cato in Thermum Nerpo, carcere, moletrina.

321 ¶ *Panis*, proprietatem à pascendo putant veteres existimandam. Varro de vita populi Romani lib. I. Pastillos & panes, hæc vocabula pastus, quod esset pascere, dicebant.

322 ¶ *Mustulentum*, & vinolentum, vt feculentum. Plaut. Cistella: Nam ita mustulentus æstus nares attigit, Vt sit odor musti, aut musto oblitus ac madens.

323 ¶ *Conuitium* dictum est, quasi è vitiis locum, qui secundum ignobilitatem loci maledictis, & dictis turpibus cauilletur.

324 ¶ *Prolubium*, est patêre amicitiam & fidem. Accius Andromeda: Muliebre ingeniũ, prolubium, occasio. Nouius Colace: Et volo, & vereor, & facere in prolubio est. Laberius Compitalibus: Quò quid si me à matronali pudore prolubium meretricis progredi coegit? Varro de lingua Latina lib. v. Prolubiem, & prolubidinem dici ab eo quod lubeat. Vnde etiam lucus Veneri Lubentinæ dicatur.

325 ¶ *Pedato*, positum pro repetitu, vel accessu quasi per pedem, sicuti nunc vulgò dicitur tertio pedato. Cato Originum lib. I. Igitur tertio pedato bellum nobis facere. Idem, Dissuasione de fœneratione. Tertio autem pedato, item ex fœnore discordia excrescebat.

326 ¶ *Praclauium*, pars vestis, quæ ante clauum texitur. Afranius Homine: Tertium diem præclauium vnum texere. Idem Fratriis: Mea nutrix surge, si vis, profer purpuram, Præclauium, contextus.

327 ¶ *Propages*, est series, & affixio continua, vel longè ducta. *pages* enim compactio, vnde *compages*, & *propagare*, id est, genus longè mittere. Pacuuius Antiopa: Salute gemini mea propages sanguinis. Ennius Nonis: Vnde florent fructus, vitæque propaginem.

328 ¶ *Prægradat*, prægreditur, antevenit, dictum à gradu. Pacu. Atalanta: Extremum intra cantерem ipsum prægradat Parthenopæum.

329 ¶ *Promicare*, extendere, & porrò iacere. Vnde *emicare*. Næuius: Siquidem loqui vis, non perdocere, multa longè promicanda oratio est.

330 ¶ *Preuius*, dictus est antecedens. Cicero: Alcion genuit claris delapsus ab astris. Preuius auroræ Solis, noctísque satelles.

331 ¶ *Digladiari*, dictum est dissentire, & dissidere dictum à gladiis. Cicero Academicorum lib. I. Quid autem stomachatur Mnesarcus? quid Antipater digladietur cum Carneade tot voluminibus? Idem iij. Digladiari autem semper & depugnare cum facinorosis, & audacibus; quis non cùm miserrimum, tum etiam stultissimum dixerit?

332 ¶ *Æquor*, ab æquo, & plano. Cicero Academicorum lib. II. vocabulum accepisse confirmat. Quid tam planum videtur, quam mare? ex quo etiam æquor illud poëtæ vocant. Lucret. lib. III. Voluitur, & plani raptim petit æquora campi.

333 ¶ *Meniana* ab inuentore eorum Menio dicta sunt. Vnde & *columna Meniana*. Cicero Academicorum lib. IIII. Interim ille cùm æstuaret, veterum vt Menianorum, sic Academicorum viam secutus est.

334 ¶ *Natrices*, dicuntur angues natantes. Cicero Academicorum lib. IIII. Sic enim vultis, tantam vim natricum, viperarúmque fecerit? Lucilius Satyrarum lib. II. Natibus natricem impressit crassam, & capitatam.

335 ¶ *Exultare*, dictum est exsilire. Cicero Academicorum lib. III. Et vt nos nunc sedemus ad Lucrinum, pisciculósque exsultantes videmus. Virg. Æneid. lib. III. Exsultántque vada, atque æstu miscentur arenæ.

336 ¶ *Excordes, concordésque*, ex corde significantiam ducunt. Cic. Tusc. lib. I. Aut vnde magna dissensio est. Aliis cor ipsum animus videtur, ex quo excordes, vecordes, concordésque dicuntur.

337 ¶ *Manum* dicitur clarum: vnde etiam *manè* post tenebras noctis diei pars prima: inde *Matuta*, quę Græcè Λευκοθέα. Nam inde volunt etiam *Deos Manes* appellari, id est bonos, ac prosperos, quòd melior mors sapientioribus, quàm vita probetur. Cic. Tusc. li. I. Quid Ino Cadmi filia? nónne Λευκοθέα nominata à Græcis, Matuta habetur à nostris? Inde *immanes* non boni, vt sæpe.

338 ¶ *Fodicare*, est fodere, à fodiendo dictum. Cicero Tusc. lib. III. Non est enim in nostra potestate, fodicantibus iis rebus, quas malas opinemur, dissimulatio, vel obliuio.

339 ¶ *Politiones*, agrorum cultus diligentes, vt polita omnia dicimus exculta, & ad nitorem deducta. Ennius Satyrarum libro III. Testes sunt lati campi, quos gerit Africa terra politos. Idem Annalium libro VIII. Rastros dente fabres capsit caussa poliendi Agri. Varro: Quid mirum [si] ex agris depolitionibus eiiciuntur, hic in cœnaculo polito recipiuntur.

340 ¶ *Præfica*, dicebantur apud veteres, quæ adhiberi solent funeri mercede conductæ, vt & flerent fortia facta laudarent. Plaut. Friuola. Superabóque omnes argutando præficas. Idem Trucu. Argutũ ciuem mihi habeam pro præfica. Quæ alios collaudat, eo se verò

re vero non potest. Lucillius xxij. Mercede quæ Conductæ flent alieno in funere præficæ. Multo; & capillos scindunt, & clamant magis. Varro de vita pop. Rom. Deinde næniam cantari solitam ad tibias & fides, eorúmque ludistricas cursitassent. Hæc mulier vocitatā olim præfica vsque ad Punicum bellum.

341 ¶ *Parectati*, hi qui de pueritia veniunt ad pubertatem, à Græco vocabulum sumptum. Lucilius lib. viij. Inde parectato chlamydes, ac barbula prima. Idem lib. xx. Tum ephebum quendam, quem vocant parectaton. Varro de compositione Satyrarum: Parectatæ adsunt, mulierque mulier Venus caput.

342 ¶ *Proletarij*, dicti sunt plebei, qui nihil reipubl. exhibeant, sed tantum prolem sufficiant. Cato de tribunis militum: Expedito pauperem plebeium, atque proletarium. Cassius Hemina Annalib. lib. ij. Tunc Marcus præco primum proletarios armauit. Varro de vita populi Rom. lib. I. Quibus erant pecuniæ satis locupletes, assiduos, contrarios, proletarios. Idem: Assiduo neminem, vindecim voluerunt locupleti.

343 ¶ *Prosapies*, generis longitudo: dicta à prosupando, aut proferendo. Cato originum lib. j. Veteres prosapias, & multa alia apud multos.

344 ¶ *Optiones*, in cohortibus, qui sunt honesti gradus, vt optatos, quod est electos: & *adoptatos*, quod adscitos. Var. de vita populi Rom. lib. iij. existimat appellatos. Referentibus centurionibus adoptati, in cohortes subibant, vt semper plenæ essent legiones: à quo optiones in turmis decurionum, & in cohortibus centurionum appellati.

NONIVS MARCELLVS DE HONESTIS ET NOVE VETERVM DICTIS PER LITERAS.

Caput II.

APVD iuxta. Sisen. Historiarum libro iiij. Dum pristinum vitium apud ignem per sudorem corpore exhauserunt. M. Tul. de offi. Cuius focum mirari solitus Cato, apud quem ille sedens, Samnitum quondam hostium, iam clientium suorum munera repudiauerat. Et de Orat. lib. ij. Cùm etiam tum in lecto Crassus esset, & apud eum Sulpitius sederet.

2 ¶ *Apisci*, inuenire. Sisenna Hist. lib. iiij. Itaque postero deligato signum redeuntis apiscitur.

3 ¶ *Abstemius*, qui vino abstinet. Apul. In te fuisti quondam Athenis parcus, atque abstemius. In lib. Ludicrorum. Abstemius est imò scit quo rete leporem tenebat, lupum non tenere. Lucil. Satyr. lib. vj. Thaunomeno inquit, valua sororem Lanificam dici siccam, atque abstemiā vbi audit. Varro de vita pop. Rom. lib. j. Quantopere abstemias mulieres voluerint esse, vel ex vno exemplo potest videri.

4 ¶ *Adipatum*, veteres honestè pro pingui & succulento & opimo posuerunt. Cicero de Orat. Adsciuerūt suis artibus opimum quoddam, & tanquam adipatæ dictionis genus.

5 ¶ *Adhamare*, obligare, ab hamo tractum. Cicero Academic. libr. ij. Qui enim serius honores *adhamauerunt*, vix admittuntur ad eos, nec satis commendati multitudini possunt esse.

6 ¶ *Adstipulari*, positum est pro assentiri. Cic. Academic. lib. iiij. Falsum esse Stoici dicunt & eorum adstipulator Antiochus.

7 ¶ *Addictum*, est quasi deuotum, vel obnoxium. Cicero Tusc. lib. ij. Qui certis quibusdam, destinatisque sententiis quasi addicti, & consecrati sunt.

8 ¶ *Aquilex*, aquam colligens. Varro Quinquatribus: An hoc præstat hero filius Diogenis, quòd ille è ventre aquam mittit? an hoc te iactas? at hoc pacto vtilior te Tuscus aquilex.

9 ¶ *Æquimentum*, positum est non æquamentum, quasi parem vicem; sed *merces pro eo quod dicitur admissum*. Var. Sexage. An si equam emisses quadrupedem, vt meo asino Reatino admitteres, quantum poposcissem, dedisses æquimenti?

10 ¶ *Ærificium*, dictum, quod sit ex ære. Varro [illegible]: Nihil sum Musæ positis, quasi ærificiæ dixi.

11 ¶ *Apludas*, frumenti furfures dicunt rustici veteres. hoc in antiquis inuenitur, quorum in dubio est auctoritas: quanquam & Plaut. in Astraba fabula ita dixerit; cuius incertum est, an sit eius comœdia: atque ideo versus eosdem ponere supersedimus.

12 ¶ *Adulterionem*, pro adultero. Laberius in primo, quem si quis legere voluerit, ibi inueniet, & fidem nostram sua diligentia adiuuabit.

13 ¶ *Anticipare*, posuerunt veteres præuenire, hoc est antè capere. Varro Bimargopoli: Sensistis dicite labdea : & viuos contemnite viui. Anticipate, atque addite calcar, stultos contemnite docti.

14 ¶ *Aurigatur*, honestè positum pro moderatur, ac regit. Varro Modio. Ad se vnum esse pulmentarium secundas, quo natura aurigatur, non necessitudo.

15 ¶ *Architectari, componere*. Cicero de Finibus bonorum & malorum libro 2. Cur tandem sapientia tantopere laudatur? An quòd ita callida est, vt optimè possit architectari voluptates.

16 ¶ *Aiat*, quod est dicat. Cic. de finibus bonorum & malorum. Et Marcus: Quasi ego id curem, quòd ille aiat, aut neget.

17 ¶ *Anellus*. M. Tul. de finibus bonorum & malorum lib. 5. Nec tamen Epicurum licet obliuisci, si cupiam : cuius imaginem non solùm in tabulis nostri familiares, sed etiam in poculis, & in anellis habebant.

18 ¶ *Amatio*. Plautus Rudente: Nimis penè inepta, atque odiosa eius amatio est.

19 ¶ *Adesum*, consumptum. Sisenna Histor. lib. 3. Iisdem temporibus Æsernini duplici fossa, vallóque circundati, frumento adeso, quod ex arcis in oppidum portatum est.

20 ¶ *Attendere*, pro intendere, cogitare. Cic. Orat. Nihilne vobis in mentem venit, quod præterea à Crasso requiratis? Idem Hercules ipsum, inquit, attendo.

21 ¶ *Accommodat*, adiungit, applicat. Cicero de Orat. lib. 2. Africano illi superiori coronam sibi in conuiuio ad caput accommodanti. Virg. Æneid. lib. 2. Lateríque Argiuum accommodat ensem.

22 ¶ *Autumnitas*, pro autumno. Var. Serrano περὶ ἀρχαιρεσιῶν: Retinet viatorem meridie prætereuntem fontem : quod autumnitas inani terra ordo mensem prætérierat. Idem Quinquatribus : Cape hanc caducam Liberi molem, depende fiendem Bromij autumnitatis. vbi olim neutro. Varro Ephemeride: Naualı Etesiç diutius, & vberius flauerant, & autumnum ventosum fuerat.

23 ¶ *Aritudinem*, pro ariditate. Varro Prometheo lib. j. Humanam quandam gentem stirpis, inquit frigus, calore, atque humore aritudinem miscet.

24 ¶ *Abortatur*, pro aboriat. Varro pro Callio, vel Fundanio de admirandis rebus: Vinum quod ibi natum sit in quodam loco si prægnans biberit, fieri vt aboriatur.

25 ¶ *Adolescentiaris*, pro luxuriatis. Varro, Eris τὰ κατὰ μέγα ... : Tum quidem vt faciat censeo, quoniam tu quoque adhuc adolescentiaris.

26 ¶ *Ancillantur*, pro seruiunt. Tritinnius Psalia: Verum enim dotibus deliniti, vltrò etiam vxoribus ancillantur. Accius Melea-gro: Quam innita ancillans, dicto obediens viri.

27 ¶ *Absonum*, sine sono. Cicero Oratore: Sed sunt quidam, aut ita lingua hæsitantes, aut ita voce absoni.

28 ¶ *Algu*, pro algore. Accius Andromeda: Misera abualla saxo, senio, pædore, algúque, & fame. Varro, ἔχει τὸ, ἢ οὐδὲ πέψει: Leges ruina ne iacentem subdealbet algu dantri trigore. Lucillius. Nam tam algu, atque nigrore maius. Lucretius lib. iij. Morbis, algóque, faméque.

29 ¶ *Ætatem*, positum pro sæpe, ac diu. Plaut. Asin. Adeo vt ætatem ambo ambobus nobis sint obnoxij. Idem eadem : Ætatem velim seruire, Libanum vt conueniam modo.

30 ¶ *Altile*, non solum pingue ab alendo, verum etiam opulentum. Plautus Cistellaria: P. olubet diuitiis maximis, dote altili, atque opima.

31 ¶ *Assulatim*, vt minutatim. Plaut. Captiuis: Priusquam pulsando assulatim foribus exitium dabo. Næuius Pullis escam : Hic iure inops paullò da adsimile, simul assulatim vis aias, sumit cibum. Plaut. Menæch. Nisi dedolabo assulatim viscera.

32 ¶ *Anxitudo*. Accius Eurysace: Persuasit mœror, anxitudo, error, dolor. Idem Armorum iudicio: Vbi cura est, ibi anxitudo: acerba ibi cuncta consiliorum ratio, & fortunæ. Sic M. Tul. de repub. lib. ij. Quartáque anxitudo prona ad luctum, & mœrens, sempérque ipsa se solicitans. Pacuuius Hermiona: Tristitia, atque animi intoleranda anxitudine.

33 ¶ *Albitudinem*, pro albore. Plaut. Trinummo : Vbi habitet & item alterum ad istanc capitis albitudinem.

34 ¶ *Adhæsum*, à cohærendo dixit Lucret. lib. iij Nam neque pulueris interdum sentimus adhæsum. Item lib. iiij. Tenue locis, quia non potis est affigere adhæsum.

35 ¶ *Amolimini*, est recedite, vel tollite. Terent. Andria : Proinde hinc vos amolimini, Nam mihi impedimẽto estis. Pacuuius Hermio. Non tute hinc è conspectu amolire? Idem Antiopa : Nónne hinc vos properè stabulis amolimini? Sisenna Histor. lib. iiij. Impedimentum omne de cunctis itineribus amoliuntur.

36 ¶ *Acrimonia*, est animi viuacitas. Nęuius Lycurgo: Ne ille mei feri ingenij, atque animi acrem acrimoniam. Accius Neoptolemo: Vim, ferociam, animum, atrocitatem, iram, acrimoniam.

37 ¶ *Abiugat*, separat, alienat. Pacuuius Medo: Quę res te ab stabulis abiugat, certum est loqui.

38 ¶ *Angustitatem*. Accius Oenomao: Saxum id facit angustitatem, & sub eo sacro exuberans

berans scatebra fluuia eradit rupem. Angustitatem dictum pro angustia. Accius Alphesibœa. Sed angustitatem inclusam, ac saxis squalidam.

39 ¶ *Adsestrix*, femininum est ab eo, quod est assessor. Afranius Fratriis: Dimittit adsestricem, me ad sese vocat.

40 ¶ *Atri*, dies dicuntur, quos nunc nefastos, vel posteros vocant. Afranius Fratriis: Septembris heri Kalendæ, hodie atri dies.

41 ¶ *Aiutamini*, pro aiutate. Pacuuius Chryse: Aiutamini, & defendite.

42 ¶ *Æra*, numeri nota. Lucil. lib. xxix. Hæc est ratio peruersa aera summa, & subducta improbè.

43 ¶ *Appetones*, ab appetendo dicti. Laberius Virgine, Alienum appetonibus vix perditæ diuerticula sequi.

44 ¶ *Aduocasse*, prouocasse. Lucil. lib. xxix. Amicos hodie cum improbo illo audiuimus Lucilio aduocasse.

45 ¶ *Armillum*. Lucil. lib. xxviij. Hinc ad me, hinc licet anus sursum ad armillum.

46 ¶ *Adolescenturire*. Laberius: Incipio adolescenturire, & nescio quid nugarum facere.

47 ¶ *Auxiliatum*, vt *suppetiatum*. Lucret. lib. v. Alituum porrò genus alis omne videmus Fidere, & à pennis tremulum petere auxiliatum.

48 ¶ *Ardum*, pro aridum. Lucil. lib. xxvij. Ardum miserrimum, atque infelix lignum sambucum vocant.

49 ¶ *Aduerruncare*, auertere. Lucil. lib. 26. Dij maluerint meliora, atque amentiā auerruncassint tuam. Pacuuius Modo: Possum ego istam capite cladem *auerruncassare* M. Tull. de finibus bonorum & malorum: Dij maluerint meliora, atque amentiam auerruncassint meam.

50 ¶ *Apisci*, adipisci. Lucil lib. xxvj. Vt ego effuriam, quod ego te in primis cupere apisci intelligo.

51 ¶ *Accepso*, accipio. Pacuuius Teucro: Haud sinam Quicquam profari, prius quàm accepso, quod peto.

52 ¶ *Adauctauit*, auxit. Accius Æneadis: Quibus rem summam, & patriam nostram quondam adauctauit pater.

53 ¶ *Adaxint*, adigant Plautus Aulularia: Vtinam me diui adaxint ad suspendium.

54 ¶ *Affectare*, afficere. Plaut. Bacch. Tua flagitia, aut damna, aut dispoliabula, quibus patrem, & me, téque, amicósque omneis affectas tuos.

55 ¶ *Adiugare*, adiungere. Pacuuius Chryse: Mater est terra, ea pari: corpus, anima mater adiugat. Idem Iliona: Blandam hortatricem adiugat voluntatem.

56 ¶ *Æditimor*, id est, ædem tueor. Pomponius Ædito: Qui postquam tibi appareo, atque æditimor in templo tuo nec mortalibus, nec mortalium vllum in terra miserius est.

57 ¶ *Æternare*. Varro rerum humanarum lib. ij. Litterísque, ac laudibus æternare.

58 ¶ *Albicatur*, candidatur, exalbescit. Varro, Caue canem: Vbi riuus præcipitatur, in nemore, deorsum rapitur, atque offensus aliquo à scopulo lapidoso albicatur.

59 ¶ *Abscondit*, pro abscondidit. Cæcil. Exsule: nam hic in tenebris intus sese abscondidit, Pomponius Maccis geminis: Perij non puellula est, nunquid abscondidisti inter nates?

60 ¶ *Attigit*, contigit. Turpil. Leucadia: Ne me attigas, atque aufer manum. eia quā ferocula est. Accius Erigonis: Age age amolire, amitte, caue vestem attigas. Plaut. Bacchidibus: Ne attigas puerum ista causa, quando fecit strenuè.

61 ¶ *Augificat*, auget. Ennius Andromach. Quid fit seditio, tabelne, an numeros augificat suos.

62 ¶ *Atrox*, crudum. Næuius Belli Pœnic. lib. III. Simul atrocia porricerent exta ministratores.

63 ¶ *Adquo*, pro inquantum. Afranius Promo: Vt scire possis adquo te expediat loqui. Idem Priuigno: Ni tantùm amarem talem tammeritò patrem, Miratus essem adquo licere.

64 ¶ *Alternatim*, per vices. Quadrig. Annal. lib. 3. Item gaudium, atque ægritudinem alternatim sequi.

95 ¶ *Apricari*, in aprico esse. Var. Mysteriis: licet videre multos quotidie hyeme in sole apricari.

66 ¶ *Absente*, nobis, & *præsente nobis* pro præsentibus, & absentibus nobis. Plaut. Amphit. Nec nobis præsente aliquis quisquam nisi seruus. Afran, Auctione. Ades, Si hâc absente nobis venerit puer.

67 ¶ *Antiquari*, obsolescieri, & è memoria tolli. M. Tul. de offic. li. II. Perniciosè enim Philippus in tribunatu, cùm legem agrariam ferret, quam tamen antiquari facilè passus est, in eo vehementer se moderatum præbuit.

68 ¶ *Allectat*, illicit, delectat. M. Tull. de senect. Ad quem fruendum non modò non retardat, verum etiam inuitat, atque allectat senectus.

69 ¶ *Abusa*, vtendo, vel in vsum consumpta. Plaut. Asin. Vbi illa, quæ dedi ante? abusa sunt. nam si ea durarent mihi mulier mitteretur ad te, nec te quisquam poscerem.

70 ¶ *Assa*, voce sola, linguæ tantummodo, aut vocis humanæ, non admistis aliis vocibus esse voluerunt. Varro de vita pop.

Romani libro ij. In conuiuiis pueri modesti, vt cantarent carmina antiqua, in quibus laudes erant maiorum, & assa voce, & cum tibicine. Idem Cato, vel de liberis educandis: Melos alterum in cantibus est bipartitum, vnum, quod est in assa voce, alterum quod vocant organicon. ¶ Assum autem existimandum est, vt in obsoniis sine pigmento saporis alieni, quemadmodum merum dicitur solum.

71 ¶ *Arci*. Varro de vita pop. Rom. lib. 4. Eóque pecuniam magnam consumpsisset, quod arci, quos summopere iecerat, fessi, pondere diu facti, celeriter corruissent.

72 ¶ *Adminiculaui*, positum pro adiuui. Varro Cato, vel de liberis educandis: Quod petisti, vt eius educationis fierem tibi socius, quoad potui adminiculaui tuam voluntatem scribendo.

B

73 ¶ *Betere*, est ire. Varr. Assanos multos, quòd parere ea non poterat mulier foras betere iussit. Pacuuius Nyptris: Vos betite defensum patriam in pugnam. Idem Hedo: Bibite si resto, pergitur, iam si ire conor, prohibet betere.

74 ¶ *Cellioris*, est melioris. Varro Testamento, περὶ διαθηκῶν. Venio nunc ad alterum genus testamenti, quod dicitur physicon, in quo Græci belliores, quàm Romani nostri.

75 ¶ *Brutum*, dicitur hebes, & obtusum. Lucr. lib. iij. An contracta suis è partibus obbrutescat. Pac. Hermon: Ea obnoxium esse, aut brutum, aut elinguem putes.

76 ¶ *Bulga*, est folliculus omnis, quam & crumenam veteres appellarũt: & est sacculus ad brachium pendens. Lucil. Satyr. lib. vj. Cui neque iumentum est, nec seruus, nec comes vllus, Bulgam, & quicquid habet nummorum, secum habet ipse. Cum bulga cenat, dormit, lauit: omnis in vna Spes hominis bulga, hac deuincta est cætera vita. Var. Octogesi περὶ νομισμάτων. In quo nobilius est, philippeum, quod accipimus, quàm quod bibimus, cùm alterum addamus in bulgam, alterum in vesicam. Luc. lib. xxvj. Ita vt quisque nostrum è bulga matris est in lucem editus.

77 ¶ *Bacillum*, M. Tull. de suppliciis: Denique proximus lictori Sextius, de quo sæpe iam dixi, conuersio baccillo oculos misero tundere vehementissimè cœpit. Afran. Hominae. Bacillum deligatum corneolum poscit. Cic. de Finib. bonor. & malor. lib. ij. Vt bacillum aliud est inflexum, & incuruatum, aliud ita natum.

78 ¶ *Bacchari*, veteres non solùm Bacchi numine furere dici voluerunt, verùm etiam loca, in quibus sit debacchatum, *bacchata* dixerunt. Virg. Georg. libro ij. O vbi campi, Sperchiúsque, & virginibus bacchata Lacænis Taygeta? Nam & quicquid vehementius cõmouetur, bacchari voluerunt. Sanctra Nuntiis Bacchis: ita obsoletum sono furenter, ab omni parte bacchatur nemus.

79 ¶ *Blaterare*, est confingere per mendacia. Afran. Augure: Quid est istuc te blaterare, atque obloqui. Idem Incend. Illud memento, nequid in primis blateres. Cæcilius Hymnide: Sine blaterare, nihil agit in amore inermus.

80 ¶ *Bount*, dictum à boum mugitibus. Pacu. Medea: Clamore & sonitu colles resonantes bount. Virg. Georg. lib. iij. Reboant siluæque, & magnus olympus. Var. Parmen. Exeunt citi, strepunt, bount.

81 ¶ *Baiulare*, ferre. Plaut. Asinaria: Ego baiulabo, tu, vt decet dominum, antè me ito inanis.

82 ¶ *Bipennis*, manifestum est id dici, quod ex vtraque parte sit acutum. Nam nonnulli gubernaculorum partes tenuiores ad hanc similitudinem pinnas vocant eleganter. Var. Marcipore: Delime bipennis, vt leuis passerculus. Idem eodem: Annos caduci naufragij it. Cicero: Nec quarum bipennis plumas vapor Perussit altè mœsti in terram cecidimus. Idem Parmenone: Ferens ferream humero bipennem securim.

83 ¶ *Biniras*, quas vsus viduas appellat. Var. Lege Menia: Ad biuiram venio, cùm vellem ostendere quid vellem, Metamelos inconstantiæ filius me reprehendit.

84 ¶ *Bouinatores*, quos nunc malitiosos & tergiuersatores dicimus. Lucilius lib. xj. Hic strigosus, bouinatórque, ore improbus duro.

85 ¶ *Bubulcitare*, Varro Manio: Vinicius meus, quòd apud Plocium rhetorem bubulcitaret, alteri in dolore non defuit.

86 ¶ *Bases*. Varro ὄνος λύρας. Primùm eam esse physicen, quid si item phyton, vt ipsa vox basis eius.

87 ¶ *Badius*. Varr. ὄνος λύρας. Equi colore dispares, ita dati: hic badius, iste giluus, ille murinus.

88 ¶ *Binum*, millium numero, pro binis millibus. Sisen. Histor. lib. iij. Ad binûm millium numero sauciis vtrinque factis.

89 ¶ *Balbe*, obscurè. Varr. Rerum humanarum lib. xx. Præterquam duobus in primis est scriptũ balbè spectare velit potius, quàm voluntatem debeam non datum dicere magistratum.

90 ¶ *Baiulum*. Cic. de Oratore lib. iij. Remigem aliquem, aut baiulum nobis oratorem descripseris.

91 ¶ *Balbutire*, est cùm quadam linguæ hæsitatione, & confusione trepidare. Cic. Academicorum libro iiij. Planè vt suprà dictus

dictus Stoicus perpauca balbutiens. Et Tusc. lib. 5. Me quidem auctore etiam Peripatetici, veteréque Academici balbutire aliquando desinant.

92 ¶ *Bura*, dicitur pars aratri posterior decurvata. Virg. Georg. lib. 1. Continuò in siluis magna vi inflexa domatur In burim. Varr. de re rust. lib. 1. Et sæpe fracta bura relinquunt vomerem in arvo. Hanc Virg. burim vocauit.

93 ¶ *Blitea*, inutilis, à blito herba nullius vsus. Plaut. Truc. Blitea & lutea est meretrix. Laber. Tusco: Bipedem, bliteam, belluam.

94 ¶ *Buceriæ*, boum greges. Lucret. lib. 2. Lanigeræ pecudes, & equorum duellica proles, Buceræque greges.

95 ¶ *Baubare*, latrare, à canum voce. Lucr. lib. 5. Et cùm diserti baubantur in ædibus.

96 ¶ *Bellosum*, bellicosum Cælius: Tantum bellum suscitare conari aduersarios contra bellosum genus.

97 ¶ *Buas*, potionem positam paruulorum. Var. Cato, vel de liberis educandis. Cùm cibū, ac potionem buas, ac papas docēt, & matrem mammam, patrem tatam. Lucil. lib. 8. Cùm vinulentas diceret, vini buas designauit.

C

98 ¶ *Comest*, pro comedit. Varr. Margopoli, περὶ ἀρχῆς. Natura humanis omnia sunt paria: Qui te plus vrget, pisceis vt sæpe minutos Magnus comest, vt aueis enecat accipiter. Titinnius Gemina: Libram aiebant satis Esse ambobus farris nutrire. plus comest Sola vxor. Idem Fullonibus: Ego me mandatam meo viro malè arbitror, Qui rem disperdit, & meam dotem comest. Afranius Æqualibus: Iste, vt tu rem narras, comest hic quotidie. Plautus Mistellaria: Sine modò venire saluum, quem absentem comest. Idem Trinummo: Quod & bibit, quod comest, quod facit sumpti. Pompon. Pistore: Decipit Vicinos quod molendum conduxit, comest Nonius fullonibus feriatis: Vortit se in omneis bestias, comest quicquid tetigit tātum. Idem Agric. Æpol. paternam qui comest pecuniam. Lucilius Satyrarum libro 3. Commanducatur, totum complexa comēstque. Et 30. Conficit ipse, comēstque. Marc. Tullius Hortensio: Se ad extremum pollicetur prolaturum, qui se ipse comest, quod efficit dialecticorum ratio.

99 ¶ *Cuia*, pro cuius. Lucil. lib. 30. Cuia opera troginus calix per castra cluebat.

100 ¶ *Contollere*, contra tollere. Plaut. Aul. Contollam gradum.

101 ¶ *Claritudo*, pro claritas. Sallust. Iugurt. Cum præsertim tam multæ variæque sunt artes animi, quibus summa claritudo paratur. Sisen. Histor. lib. 3. Quod fortasse an ex voluntate sua summa cum claritudine celeriter confecisset.

102 ¶ *Colluuio*, labes ex immunditia. Ma re. Tull. de senect. Cúmque ex hac turba & colluuione discedam.

103 ¶ *Commalaxare*, est exercere, ac maturè facere. Varr. Flexta, περὶ ἐπαγωγῆς: Nec dolorem adiaphoron esse, quod philosophia commalaxarem ea patrem, neque irato mihi habenas dedi vnquam, neque cupiditas mihi imposuit frenos.

104 ¶ *Cetra*, [obstaculum, scutum] Varro: Væ victis, περὶ φιλονεικίας. Quis rotundam facere cetram nequeat?

105 ¶ *Coracem*, nouè positum pro coruo. Cicer. de Orat. lib. 3. Quare coracem istum vestrum patiamur nos quidem pullos suos excludere?

106 ¶ *Canitudinem*, pro canicie. Varr. Aborig. περὶ ἀνθρώπων φύσεως. Sed neque vetulus cāterius quàm nouellus melior, nec canitudini comes virtus.

107 ¶ *Condocefacere*, Cicer. Tusculanar. libro 5. Nemo est enim, qui eorum bonorum animum putet esse iudicem, cúmque condocefaciat, vt ea, quæ bona, maláve videantur, possit contemnere.

108 ¶ *Conscribillaui*, pro conscripsi. Varr. Columna Herculis, περὶ δόξης. Itaque eas in coram conscribillauit Herculis ad litem. Idem Marcip. Astrologi non sunt, qui conscribillarunt pingentes cælum.

109 ¶ *Commictilis*, [compositi] Pomponius Præcone posteriore: Si sciam quid velis, quasi serui comici commictilis.

110 ¶ *Contente*, parcè, & continenter. Plaut. Asina. Quanquam illum mater arctè contentéque habet.

111 ¶ *Caries*, est vetustas. Varr. Cosmotoryna, περὶ φθορᾶς κόσμου. Singulos lectos stratos vbi habuimus, amisimus propter cariem, & tineam. Lucil. lib. 30. Planta vna est pedibus cariosis mensulibano.

112 ¶ *Cortes*, sunt villarum intra maceriam spatia. Var. Papiapap. περὶ ἐγκωμίων. Dum vixi, promiscaris meis in cortibus pauit. Idem de re rustica libro 1. Nec minus & à pabulo cùm redierint anseres, sues, porci, in corte exteriore. Idem de vita populi Rom. libr. 1. Ad focum hyeme, ac frigoribus cænitabant: æstiuo tempore in propatulo, rure in corte, in vrbe, in tabulino, quod Mœnianum possumus intelligere tabulis fabricatum.

113 ¶ *Cupas*. Var. Est modus matulæ, περὶ μέθης: Cupas vinarias sirpare noli, adde cyathum vini in vxorculæ opicilium. Idem Sesquiulysse. Alteram viam deformasse Carneadem virtutis se cupis acris aceti.

114 ¶ *Comedim*, pro comedam. Plautus Bacchidibus: Quod dem scortis, quódque in lustris comedim, congreget pater. Cicero ad Varr. epistola perisset: Cura si me amas,

vt valeas ; ne ego te iacente bona tua comedim. Statui enim tibi ne ægroto quidem parcere. Pompon. Prostibulo : Ego quæro quod edim ; has quærere quod cacent, contra ius est.

115 ¶ *Commemoramentum*. Cæcil. Plocio. Pudebat, credo, commemoramentum stupri.

116 ¶ *Conspicilium* vnde codspicere possis. Plautus. Medio: In conspicilio adseruabam, pallium obseruabam.

117 ¶ *Colustra*, lac nouum in mammis. Lucil. libro 8. Hiberam insulam fomento omni colore colustra. Laberius Virgine : Siquidem mea colustra fretus terris studere fecisset sumere aquam ex fonte.

118 ¶ *Conquiniscere*, & *ocquiniscere* inclinari significat. Plautus Cistel. Faciundum est puerile officium, conquiniscam ad cistulam. Idem : & dolosi, idem conquinisce, sis, istic ceneto simul.

119 ¶ *Copi*, pro copioso. Plautus Pseudolo: Atque ego nunc me vt gloriosum faciam, & copi pectore. Turpil. Epiclero: Te quidem omnium iam pater copem caussa rem facit. Pacu. Peribœa: O multimodis variè dubium, & prosperum copem diem.

120 ¶ *Collutulet*, significat dedecoret. Plautus Trinummo: Hęc famigeratio te honestet, me collutulet, etsi sine dote duxerit.

121 ¶ *Congenerat*, est adiungit, associat. Accus Fidicinis : Quam vehat grato tibi congenerat gentium, aut generum affinitas.

122 ¶ *Cette*, significat dicite, vel date, ab eo quod cedo. Næuius Lycurgo: Pro industria ne te regem prognatum patrem Lycurgum cette. Enius Medea : Saluete optima corpora, cette manus vestras, meásque accipite Accius Menalippo : Æneum aliquis cette in conspectum, aut nos vbi est ducite ad eum. Pacu. Atalenta: Is vestrorum vter sit, cui signum datum est cette.

123 ¶ *Cuppedia*, cupiditas. Cic. Tusc. lib. 3. Ambitio, mulierositas, peruicacia, ligurritio, vinolentia, cuppedia.

124 ¶ *Castitudinem*, pro castitate. Acc. Phœnis. Ibi fas, ibi cunctam antiquam castitudinem.

125 ¶ *Comitasset*, pro cubuisset. Acc. Erigona : Tum autem Ægisthus si me esse eodem lecto comitasset patri.

126 ¶ *Cituma*, sunt proxima cælo millia. Marc. Tullius de Repub. libro 6. Ex quibus erat ea minima, quæ vltima cælo, cituma terris luce lucebat aliena. Et libro 1. Quare si placet, deduc orationem tuam de eo loco ad hæc cituma.

127 ¶ *Claret*, clara est, vel clareat. Turp. Pedio : Cuius aduentu insula hodie claret Cypros Enn. Tela. Nam ita mihi Telamonis patris, atque facies proaui Iouis gratia ea est, atque hoc lumen candidum claret mihi.

128 ¶ *Casteria*, locus, vbi cùm nauigatio cōquiescit, remi, & gubernacula conquiescunt: Plaut. Asinar. Quia pol si reposui remum, sola ego in casteria: vbi quiesco, omnis familiæ caussa consistit tibi.

129 ¶ *Coquinatum*, ad coquendum. Plautus Aulularia : Neque ego vnquam, nisi hodie, ad Bacchas veni in bacchanal coquinatum.

130 ¶ *Curio*, curiosus. Plaut. Aulul. Volo scire ego ex te, qui sit agnus curio.

131 ¶ *Culcita*, Var. Quinquatrib. Quàm in testudineo lecto, culcita plumea, in die dormire. Idem de vita pop. Rom. libr. 1. Qui primus vxorem ducebat duabus culcitis, ac duobus toris plagulis cum strasset.

132 ¶ *Citrus*, Var. γεροντοδιδασκάλῳ. In quibus Lybia citrus fasce cingit fores.

133 ¶ *Cæcutiunt*. Var. γέροντος διδασκάλῳ. Vtrum oculi mihi cæcutiunt, an ego vidi seruos in armis contra dominos?

134 ¶ *Caballus*. Lucil. lib. 2. Succussatoris tetri, tardíque caballi. Var. Parmeno: Alius caballum arbori ramo in humili alligatum relinquit. Idem Sesquiulysse. In castris permansi, inde caballum reduxi ad censorem.

135 ¶ *Coda*. Var. ταφῇ μενίππου. Sed vt canis sine coda.

156 ¶ *Carnales*, sedules Varr. Sexagesi : Vix & fatus erat, cum more maiorum vltro carnales arripiunt, de ponte in Tiberim deturbant.

137 ¶ *Crassum*, positum pro hebeti, & stulto. Var. Sexag. Senibus crassis humili non vidimus quid fiat.

138 ¶ *Canum*, vetus, antiquum. Virg. libr. 1. Cana fides, & Vesta. Var. Eumenidib. Et ecce de improuiso ad nos accedit cana veritas Atticæ philosophiæ alumna.

139 ¶ *Cisium*, vehiculi biroti genus. M. Tull. Philipp. lib. 2. Delituit in quadam caupona, atque ibi se occultans perpotauit ad vesperum : inde cisio celeriter ad vrbem adductus domum venit.

140 ¶ *Celeratim*, celeriter. Sisen. Histor. lib. 5. Quo magis celeratim poterant, in insidiis suos disponit.

141 ¶ *Copiantur*, à copia honestè positum, vt lignantur, & pabulantur, & aquantur. Cælius lib. 1. Armis & magno commeatu, prædáque ingenti copiantur. Virgil. Georg. lib. 4. Sub mœnibus vrbis aquantur.

142 ¶ *Confutare*, est confundere, vel committere. Var. Manio : Harum ædium summa atria confutabant architecti omnes. Titinnius Setina, Cocus magnum alienum quando feruit, paulla confutat trua.

143 ¶ *Compluries*, frequenter. Cato Suasione in legem populi: Quod compluries vsu venit, omni tēpore anteuētum est, rēp. reddidimus. Idem Orig. lib. 4. Compluries eorum milites merce-

mercenarij inter se multi alteri alteros castris occidere. Plaut. Persa: Quid metuis? metuo hercle verò, sensi ego compluries.

144 ¶ *Cognomen*, est eiusdem nominis. Afranius Diuort. Letium genus cognominationis morborum cognominis.

145 ¶ *Clypeat*. Pacu. Hermiona: Currum liquit, chlamide contra astu clypeat brachiũ. ita & galeare. Cynna Epigrammatis: Miseras audet galeare puellas.

146 ¶ *Conuasare*, dicitur furto omnia colligere. Terentius Phormione: Aliquid conuasassem, atque hinc me ego coniicerem protinus in pedes.

147 ¶ *Cluet*, nominatur. Lucil. libro xxx. Cuia opera Troginus calix per castra cluebat. Enn. Ambrach. Per gentes esse cluebat omniũ misertimus. Pacu. Iliona: Sed hæc cluentur hospitum infidelissimi. Var. ἔτ@ χύρας: Pacuuius discipulis dicor porrò is fuit Ennius. Musarum Pompilius clueor.

148 ¶ *Cibicidas*. Lucil. lib. 27. Viginti domi, an triginta: vel centum cibicidas alas.

149 ¶ *Contenturum*. Lucil. lib. 27. Tu Lucillium credis contenturum, cùm me ruperint, summa omnia fecerim? Var. Cato, vel de liberis educandis: Vel maximè illic didici & sitienti videri aquam mulsum, esurienti panem cibarium siligineum, & exercitato somnum suauem.

150 ¶ *Canicas*, veteres furfures esse voluerunt. Luc. lib. 27. Quanti vellet, quàm canicas à pulte, & maconis manu.

151 ¶ *Concorditas*, pro concordia. Pacu. Hermiona: Concorditatem hospitio adiunctam perpetem probitatem conseruetis.

152 ¶ *Commentum*, pro communitum. Plau. Amphitryon. Faciam Amphitryonem aduenientem ab ędibus, vt abeat quouis pacto, fac commentus sies.

153 ¶ *Cribrum*. Lucil. libro 36. Cribrum, incerniculum, , lucernam in laterem, in telam licium.

154 ¶ *Contemnificium*. Luc. libro 37. Ego enim contemnificus fieri, & fastidire Agamemnonis.

155 ¶ *Cordi est*, honestè dictum animo sedet Lucilius lib. 26. Et quod tibi magnopere cordi est, mihi vehementer displicet. Idem: Si tibi porrò istæc res iccirco est cordi, quòd tete vtilem.

156 ¶ *Congenuclare*, est flecti genibus. Cælius Annal. lib. 6. Ipse regis eminus equo ferit pectus auorsum congenuclat, percussus deiecit dominum.

157 ¶ *Caussari*, caussam dicere, vel defendere. Accius Medea: Qui potis est repelli quisquam, vbi nullus est caussandi locus? Afran. Emancip. Vide vt facunde contra caussaris patrem. Pacun. Armorum iudicio: Qui sese ad finem esse, ad caussandam volunt, de virtute is ego cernundi do potestatem omnibus.

158 ¶ *Celebrescat*, celebris fiat. Acc. Diomede: Et qualis fuerit fama celebrescat tua.

159 ¶ *Cœptre*, incipere. Cæcil. Peribœa, rastraria: Ære obscuro, hercle desinam, manè cœpiam. Plat. Mænechmis: neque ego insanio, neque pugnas, nec lites cœpio. Idẽ Truculento: Dum abeam quôdam, & vbi nihil cœpiam.

160 ¶ *Certissant*, certa fiant. Pacuu. Chryse: Æquæ eccos vnde certissent.

161 ¶ *Celebre*, non solùm frequens, sed etiam velox. Accius Ægistho: Celebri gradu gressum accelerasse decet.

162 *Calliscerunt*, pro occaluerunt. Cato de bello Carthaginensi: Aures nobis calliscerunt ad iniurias.

163 ¶ *Commetare*, commeare. Nonius Bubulco cerdone: Cum ad lupam Nostram tã multi crebrò commetant lupi. Afran. Virgin. Quò tu commeatas? vbi confixus desides?

164 ¶ *Concalluit*. M. Tul. lib. 4. ad Atticum: Locus ille animi nostri, stomachus vbi habitat, olim concalluit. Et de Deorum natura lib. 4. Quorum tanquam manus opere, sic animus vsu concalluit.

165 ¶ *Conciere*, cum perturbatione commouere. Accius Medea: Nisi quas terrestres pontus stragesconciet: Afranius Deposito: Dij sunt irati tibi, Qui conciere cogites tantum mali. Ennius Duloreste: Extemplo egisti fidem nuncupantes conciebant populum.

166 ¶ *Conglomerare*, inuoluere, superaddere Enn. Thyeste. Heu mea fortuna, vt omnia in me conglomeras mala.

167 ¶ *Congermanescere*, coalescere, coniungi vel consociari. Quadrigarius Annal. Facite exempla eorum, vt vos cum illis congermanescere sciatur. Var. Rerum humanarum li. 3. Posteà cum his vna temp. coniuncti, & congerminati tenuere.

168 ¶ *Collabella*, adiunge labra. Laber. Annalium Peranna, collabella osculum.

169 *Cymbalissare*, cymbala quatere. Cassius Hemina lib. 3. Mulier cantabat tibiis Phrygiis, & altera cymbalissabat.

170 ¶ *Concinnare*, conficere, vel colligere. Nęu. belli Pœnici li. 4. Transit Melitam Rom. exercitus, insulam integram vrit, populatur, vastat, rem hostium concinnat.

171 ¶ *Catullire*, esurire, vel libidinari. Laber. Lacu. Auerno: Scinde vnam exoleto impatienti catullientem lupam.

172 ¶ *Caduciter*, præcipitanter. Var. Et ratione: At frigidos nimbros aqua ista caduciter ruentes. Pertimuerint aquatiles querquedulae natantes.

173 ¶ *Cupienter*, cupidissimè. Acc. Philo.

ctera: Cui potestas detur, tua Cupiente malis membra discrepat suis. Ennius Phœnice: Stultu, est, qui cupida cupiens cupienter capit.

174 ¶ *Commemorare*, commonefacere, in memoriam reducere M. T. de senectu. Pythagoreúmq. more, exercendæ memoriæ gratia quid quo die dixerim, audiuerim, egerim, cōmemoro vesperi. Idem de finibus bonorum, & malorum lib. 1. Sed à te opportunè mentio facta est. Sed etenim me vis audire Cicero, quænam sit istius veteris, quam commemoras Academicorum de finibus bonorum, Peripateticorúmque sententia.

175 ¶ *Coniectarium*, efficax, perfectum. M. Tul. de finib. bonorum & malorum lib. 4. Illud verò minimè coniectarium, sed in primis hebes illorum. *Concubia* nocte primi somni. Sisen. Hist. li. 4. Ipsi legati concubia nocte oppido digressi iam supra hostium munitionem succedunt.

176 ¶ *Cista*. Sisen. Histor. lib. 4. Cistæque, quæ erat legum ferendarum gratia paratæ, defecerant.

177 ¶ *Centones*, & cilicia. Sisen. Hist. lib. 4. Puppes aceto madefactis centonibus integuntur, quos suprà perpetua classi suspensa cilicia obtenduntur.

178 ¶ *Crebritudinem*, pro crebritate. Sisenna Historiarum lib. 4. Nam clandestina celeriter transigit apud notos cogitata dici decet, non explanari.

179 ¶ *Cæmenta*, lapides non magni modi, quibus ædificia consurgunt, Sisen Hist. lib. 4. Formidine oppressus, quòd humilem cæmentis instructum oppidi murum sciebat. Var. Bimargo: Non te pudet, Mani, cum domi tuæ vides commilitonum tuorum cohortes seruis suis ministrare cæmenta?

180 ¶ *Cis*, positum pro vltra. Sallust. Cis Rhenum, atque inter mare nostrum, & Oceanum, nisi quà fuit paludibus inuia, per domita. Var. Rhetoricorum lib. xx. Eo die cis Tiberim redeundum est, quòd de cœlo auspicari ius nemini sit præter magistratum.

181 ¶ *Quadrifariam*. Varr. Rhetoric. libr. xx. Et ea, quæ ad mortales pertinent, quadrifariam dispertierim in homines, in loca, in tempora, in res.

182 ¶ *Concalfacere*, exercitare, vel incendere, vel hortari. Cic. de natura deorum lib. 3. Et ait idem, cùm brachium concalfecerit, tum se solere pugnare. Idem ad Pausam libr. 3. Nos Ventidianis rumoribus concalfecimus.

183 ¶ *Cauillantur*, vt iocantur. Cic. de Oratore lib. 3. Cauillantur, aut aliquid de oratoris arte paucis præcipiunt libellis.

184 ¶ *Catus*, pro sæpiente. Cic. Tuscul. lib. 2. Sed homo catus nunquam terminat, nec magnitudinis, nec diuturnitatis modum.

185 ¶ *Contrahi*, dictum est honestè quadam tristitia liberari, & solicitudine, aut mœrore. Cic. Tusculan. lib. 3. Hoc detracto, quod totum est voluntarium, ægritudo erit sublata illa mœrens, morsus, tamen & cōtractiunculæ quædam animi relinquentur. Et libro 4. Itaque hæc prima definitio est, vt ægritudo sit animi aduersante ratione contractio.

186 ¶ *Cicures*, Cic. Tusc. libro 5. Partim solivagas, partim congregatas, immanes alias, quasdam autem cicures, nonnullas abditas, terráque tectas.

187 ¶ *Cuias*, vnde. Cicero Tusc. libro 5. Socrates quidem, cùm rogaretur cuiatem se esse diceret, mundanum inquit.

188 ¶ *Cibarium*, quod nunc aut de pane sordido, aut de alio indigno dicatur. Varro Modio: In cubiculo dormire mallem, scilicet potius vinum meum cibarium, quàm ego dominus cubarem. Idem ὄνῳ λύρας. Tuus autem ipse frater cibarius fuit Aristoxenus. Cicero Tusc. lib. 5. Cui cum peregrinanti Ægyptum comitibus non consecutis, cibarius in casa panis datus esset, nihil visum illo pane iucundius.

189 ¶ *Comedones*, ab edendo. Varr. Modio: Putat fore hoc, quod hic comedonibus conuenit vsu, quibus nota voluntate comedunt, duntaxat g la gaudet.

190 ¶ *Caulem*, vitis robur Varro de re rust. lib. 1. Quem dicimus caulem, vt Virg. li. 12. Puberibus caulem foliis. Varro: Ex sarmento caules qui nati sunt de iis plurimum valent primum, ac secundum, nonnunquam etiam tertium relinquere, reliquos decerpere.

191 ¶ *Continuare*, conuenire, concurrere. Sisenna historia lib. 6. Marius ostio Liris euehitur, atque Æuariam suos continuare.

192 ¶ *Cinefactum*, in cinerem dissolutum: figuratio, vt tepefactū & labefactum. Lucr. li. 3. At nos honorifico cinefactum te prope busto.

193 ¶ *Coxendicas*, coxas. Lucil. Caput collo sustentatur, truncus sustinetur à coxendicibus. Varro de re rustica lib. 2. Lata fronte, naribus simis, lato pectore, crassi coxendicibus.

194 ¶ *Conditaneum*, quod condi vel condiri potest, rectè dici. Varro de re rustica libro 1. In agro crasso, & calido oleam conditaneam, radium maiorem, Salentinam orchitem, pausiam Serginam, colmineam albicerem.

195 ¶ *Cenatus*, vt pransus, vt potus, vt lotus, id est confecta cena: Varro de vita populi Roman. lib. 3. Vt eius conuiuium, qui triumpharet in capitolio, videtur esse proprium, vt ipse potius domum reduceretur cenatus à conuiuio.

196 ¶ *Cirros*, capitis crines. Var. Cato, vel de liberis educandis: Iaque Ambraciæ primum capillum puerilem demptum, item cirros ad Apollinem solere solent.

197 ¶ *Catellos*,

197 ¶ *Catellos*. Var. Cato, vel de liberis educandis: Quare meliusculæ [curæ] consuetudines pueriles illorum, qui suis catellis ministrant, quod edeant.

D

198 ¶ *Dextima*, pro dextra. Varro περὶ λέξεων. Porrò inde ab vno quoque compito ternæ viæ oriuntur, è quibus singulæ extumæ exitum ad cælos habent proprium. A primo compito dextimam viam munit Epicurus.

199 ¶ *Desueui* illum pro desueueci illum, id est, consuetudinem ei abstuli. Titinnius Gemina: Parasitos amoui, lenonem ædibus absterrui, Desueui, ne quò ad cœnam exiret extra consilium meum.

200 ¶ *Dapalis cœna*, est amplis dapibus plena. Titinnius, Varro: Toto fit in foco de lignis mihi dapalis cœna.

201 ¶ *Diuitant*, pro diuites faciunt. Accius Astyanacte: Nihil credo auguribus, qui aures verbis diuitant Alienas, suas vt auro locupletent domos. Turpilius Thrasyleonte: Dij me diuitant.

202 ¶ *Desquamat*, squamis exspoliat. Plau. Aulul. Dromo desquama pisceis. tu Machærio Congrum, murænam exdorsua quantum potes. Lucillius Satyrarum lib. 7. Sador, subellor, desquamor, punicor, ornor, Expilor, pingor.

203 ¶ *Deartuare*, est quasi per artus concidere. Plautus Captiuis: Tum igitur ego deunctus, deartuatus sum miser. Idem eadem: Dilacerauisti, deartuasti, atque opes confecisti.

204 ¶ *Demoliri*, diruere. Sallustius Historiarum libro quarto: Pluteos rescindit, ac munitiones demolitur, locóque summo potitur.

205 ¶ *Diuidos*, separatos. Accius Andromeda: Nō que vt seorsum diuidos leto offerres.

206 ¶ *Dispulucrare*, est dissoluere. Næu. Gymnastico: Saxa, siluas, lapides, montes disiicis, di. puluerás.

207 ¶ *Differitas*, pro differentia. Lucret. lib. 4. Tantaque in his rebus distantia, differitásque est.

208 ¶ *Debilo*, debilis. Ennius lib. 8. debilo homo.

209 ¶ *Domutionem*, Pacuuius Hermiona: Nam solus Danaus hic domutionem dedit. Lucillius lib. 26. Domutionis cupidi, imperium regis penè imminuimus.

210 ¶ *Designare*, cum nota, & ignominia aliquid facere. Terentius Adelph. Illa, quæ ante facta sunt, Omitto. modo quid designauit?

211 ¶ *Deblaterare*, est obloqui, confingere. Lucillius lib. 30. Deblaterat, plenus bonus rusticus conciniit vnà.

212 ¶ *Delenile*, non quod deleatur, sed quod deleat. Varro Modio: Si displicebit, tam tibi latum mare Partis, quantum spongiam delenilem.

213 ¶ *Datatim*, id est, inuicem dando. Plau. Curculione: Tum isti, qui ludunt serui scurrarum datatim in via. Afranius Homine: Datatim vxorem vt ludas. Pomponius Adelph. Quod ille dicit cùm datatim in lecto tecum lusi. Nonius Exodio: In molis non ludunt raptim pila datatim morso.

214 ¶ *Diuidia* est tædium. Acci. Armorum iudicio: Huius me diuidia cogit plus, quàm est par, loqui. Turpilius Epiclero: Sperabam consilia mea diuidiæ tibi, cùm ætas accesset, non fore.

215 ¶ *Dulcitas*, dulcitudo, pro dulcedo, Accius Tereo: O suauem linguæ sonitum, ô dulcitas conspirantis animæ. Cæcil. Syracus. Tanta huic inuasit in corda indulcitas. Cicero de deorum natura lib. 3. Quin etiam gustatus qui est sensus ex omnibus maximè voluptarius, quinque dulcedine præter cæteros sensus commouetur.

216 ¶ *Discorditas* pro discordia. Pacu. Hermiona: Quantámque ex discorditate cladem importem familiæ.

217 ¶ *Deletio*. Lucil. lib. 29. Deletionem nostri ad vnum exercitus.

218 ¶ *Depeculassere*, ac deargentassere, & decalanticare. Lucil. lib. 26. Depeculassere aliqua sperans me, ac deargentassere, decalanticare eburneo speculo depeculassere.

219 ¶ *Difflare*, est flatu disturbare. Plautus: Cuius tu legiones difflauisti spiritu. Lucil. lib. 26. Pars difflatur vento, pars autem obrigescit frigore.

220 ¶ *Danunt*, dant. Pacuuius Iliona: Dij me, & si perdunt, tamen esse ad vitam expetunt. Quod priusquàm intereo; spatium vlciscendi danunt. Plautus Pseudolo: Cui seruitutem dij danunt lenoniam. Næuius Belli Pœnici li. 4. Eam carnem victoribus danunt. Cæcilius Plocio: Patiere quod datur, quando optata non danunt.

221 ¶ *Deamare*, vehementiùs amare. Afranius Vopisco: Voluptatem capio maximam, cruciari tua te culpa, qui des, & de illa pessuma, quam deamas, promerere.

222 ¶ *Decollare*, collo deponere. Cæcilius, Notonicasioni habes vides, tibi tradidi, in tuo collo est, decolles caue.

223 ¶ *Degulasse*, est gulæ dedisse. Afranius Brundisinis: Imò iamdudum occubuisse. degulasse oportuit.

224 ¶ *Delectare*, illicere, attrahere. Enn. Thyeste: Et me Apollo ipse delectat, ductat Delphicus. Quadrigarius Annalium libro quarto: Fabius de nocte cœpit hostibus castra simul oppugnare, cum hostem delectare, dum collega id caperet, quod captabat.

225. ¶ *Delica*, explana, indica. Accius Achille: Quare alia, ex crimine inimicorum, effugere possis, delica Cæcil. Obolostate: Immo verò hæc antè solitus sum, res delicat. Titinnius libro quinto: Quid istuc est? aut istic sibi vult sermo? mater delica.

226 ¶ *Deuorare*, absumere, eripere. Accius Æneadis: Patrio exemplo, & me dicabo, atque animam deuorabo hostibus.

227 ¶ *Dignet*, dignos putet. Pacu. Iliona: Quis deos infernos, quibus cœlesteis, dignet decorare hosteis?

228 ¶ *Debiliter*, debilitatè. Pacuuius. Miseret me, lacrymis lingua debiliter stupet.

229 ¶ *Demagis*, valdè magis. Lucillius lib. 16. Rex Corus ille duos hos ventos, Austrum, atque Aquilonem nouissimè alebat, solos demagis istos ex nimbo austellos, nec nos seneces putare.

230 ¶ *Diu*, pro die; vnde & interdiu dicitur. Titinnius Fullonibus: Nec noctu, nec diu licet fullonibus, quiescant. Plaut. Casina. Noctúque, & diu vt viro subdola sies. Idem Aulul. Nec noctu, nec diu quietus vnquam eam, nunc dormiam.

231 ¶ *Dubitatim*, dubitanter. Cælius Annalium libro tertio: Imperator conclamat de medio, vt velites è sinistro cornu remoueantur, & Gallis non dubitatim immittantur. Sisenna Hist. lib. 4. Quod hostem non dubitatim cum pluteis, ac scalis iter facere cernebat.

232 ¶ *Discedere*, hiari, diuidi, distendi. Mar. Tull. de officiis lib. 3. Hinc ille Gyges inducitur à Platone, qui cum terra discessisset magnis quibusdam imbribus. Sisen. Hist. libro 4. Armata dextera ducti, magisque in latitudinem discedunt.

233 ¶ *Delegare*, veteres dispescere posuerunt, vel dispertire. Plaut. Amphit. Si cui fautores delegatos viderint.

234 ¶. *Depsere* à Græco magis significantiam, & originem trahit. Homerus Odysseæ, μι κηρὸν δεψήσας μελιηδέα. Varr. Myst. Sed tibi fortasse alius molit, & depsit.

235 ¶ *Dolitum*, quod dolatum vsu dicitur, quod est percæsum, vel abrasum, vel effossum. Varr. Agathone: Num nam cælatus in manu dextera scyphus cælo dolitus artem ostentat Mentoris? Cicero, dolatum. Academicorum lib. 4 Non enim est ex saxo scalptus, aut è robore dolatus.

236 ¶ *Descobinatis*, saucits, & abrasis, ac defectis. Varro Meleagris: Sin autem delectationis causa venamini, quanto satius est saluis cruribus in circo exspectare, quam his descobinatis in silua currere?

237 ¶ *Dentarpaga*, quas Græci ὀδοντάγρας vocant, Latinè voluit appellari. Varro Quinquatribus: Hic bipensiles forcipes, dentarpagæ.

238 ¶ *Desubulare*, perfodere: Var. Sesquiulysse: Vnam veniam esse non amouisse duce virtute, hanc esse nobilem, alteram Carneadem desubulasse, bona corporis secutum.

239 ¶ *Dormitio*. Var. Sexagesi, O stulta nostri pectoris dormitio vigilabis. Et alio loco idem: Quid mihi cum somno, si dormitio tollitur?

240 ¶ *Dissentaneum*, discors, & dissentiens, vt consentaneum contra. Nigidius: Eum locum facit dissentaneum.

241 ¶ *Decidua*, quæ cadant, vt occidua quæ occidant. Laberius: In altum finalium, non vbi caput, à foliis decidua folia pandit.

242 ¶ *Duodeuicesimo*, ita vt duodecimo. Varro Humanarum rerum libro 16. Mortuus est anno duodeuicesimo. rex fuit 21. Cato quarto Originum: Deinde duodeuicesimo anno post dimissum bellum, quod IIII. & XX. annos fuit, Carthaginensis sextum de fœdere decernere.

243 ¶ *Diurnare*, honestum verbum pro diu viuere, & apud veterem prudentem auctoritatis incognitæ: Neque optimum quenque inter nos sinunt diurnare.

244 ¶ *Duritudo*, pro duritia. Cato in Veturium: Qui illius, inquit, impudentiam norat, & duritudinem.

245 ¶ *Delicia*, numero singulari, quod aut rarum est, aut singulare. Plautus. Mea voluptas, mea delicia.

246 ¶ *Diritas*. M. Tul. de senectute: Quanta in altero diritas?

247 ¶ *Dirissimum*, seuerum. Varro Bimargo: Scæna quem senem Latinæ vidit dirissimum.

248 ¶ *Diis*, diutinis, ac iugibus. Varr. ὄνος λύρας. Quem nobilem diuinum lyras sol hermoge quadam gubernans motibus diis viget.

249 ¶ *Dicteria*, quasi dicta non seria. Varro ὄνος λύρας. Quàm mobile, Neque orto psalticium attulit psalterium, Quibus sonant in Græcia dicteria.

250 ¶ *Dispalare*, est separare. Sisenna Hist. lib. 3. Dispalati ab signis digressi omnes, ac dissipati. Idem: Tanto plures passim dispalantur.

251 ¶ *Deloricare*, dictum est scindere. Cic. de Orat lib. 2. Qui in causa peroranda non dubitauit excitare reum consularem, & eius diloricare tunicam, & iudicibus cicatricem aduersam senis imperatoris ostendere.

252 ¶ *Diuitior*. Cic. de Oratore lib. 3. Inde ille licentior, & diuitior fluxit dithyrambus.

253 ¶ *Deturbare*, deiicere, demouere. Sallust. lib. 2. Mœnibus deturbat. Virgil. lib. 5. Puppi deturbat ab alta. Et lib. 6. Inde alias animas, quæ per iuga longa sedebant, Deturbat.

254. Diui-

254 ¶ *Diuidia*, vt dissensiones. Accius Phœnissis: ne horum diuidiæ, & discordiæ dissipent, & disturbent tantas etiam optumas ciuium diuitias.

255 ¶ *Deintegrare*, diminuere. Cæcilius: Nomen virginis, nisi mirum est, deintegrauit.

256 ¶ *Deiugare*, deiungere, separare, dissociare. Pacuuius Chryse: Perque nostram egregiam vnanimitatē, quam memoria deiugat.

257 ¶ *Denasci*, decrescere. Cassi. Hemina Annalium libro 2. Quæ nata sunt, ea omnia denasci aiunt.

E

258 ¶ *Euirescat*. Varro Prometheo lib. xv. Atque exsanguibus dolore euirescat colos.

259 ¶ *Euallare*, dictum excludam, & quasi extra vallum mittam. Titinnius Præfira: Quæ ego hodie extorrem hanc domo faciam pilatricem pallia euallauit: & pulcre. Varro, ἐντά- [illegible] Donec foras non intus euallauerunt.

260 ¶ *Excantare*, significat excludere. Plau. Bacch. Nam credo cuiuis excantare cor potest. Lucillius Satyra lib. 1. Quæ ego nunc æmilio, præcanto, atque exigo, atque excanto. Varro Eumenid. Vbi vident se cantando ex ara excantare non posse, deripere incipiunt.

261 ¶ *Extundere*, est extorquere, vel inuenire. Afranius Epistola: Atque adeo extundo, ex officio datur mihi custodiendus. Vir. Geor. lib. 1. Vt varias vsus meditando extunderet artes Paullatim.

262 ¶ *Exculpere*, est extorquere. Plaut. Cistellaria: In quæstione vix expulsi, vt diceret. Lucillius Satyrarum lib. 2. Nunc nomen, iámque ex testibus ipse rogando Exsculpo, hæc dicam. Idem: Vt esurienti leoni ex ore exsculpere prædam.

263 ¶ *E regione*, positum est ex aduerso. Cic. Academ. libro 4. Nec ego, non ita vos etiam dicitis esse è regione nobis in contraria parte terræ, qui aduersis vestigiis stent nostra contra vestigia?

264 ¶ *Exsorbebo*, pro exsorbeam. Plaut. Epidico: Iam ego me conuortam in hirudines, atque horum exsorbebo sanguinem. Turpilius Leucadia: Iam ego istam tibi tristitiam exsorbebo.

265 ¶ *Egurgitem*, exhauriam significat. Plautus Epidico: Atq. egurgitem domo prorsum.

266 ¶ *Expapillato*, brachio, quasi vsque ad papillam renudato. Plautus Milite glorioso: Id connexum in humero, læuo expapillato brachio.

267 ¶ *Exos*, dicitur sine osse. Lucret. lib. 3. Exos. & exanguis timidos perfluctuat artus.

268 ¶ *Extrarium*, quasi alienum. Afranius Suspecta: Vt me ella in hac te ducat abs te extrarium.

269 ¶ *Errabundus*, pro errans. Virgilius: Si qua fortè ferant oculis sese obuia nostris Errabunda bouis vestigia.

270 ¶ *Excandescentia*, iracundia, feruentia. Cicero Tuscul. lib. 4. libidini ira, excandescentia, odium, inimicitię, discordia. Idem eodem. Excandescentia autem est ira nascens, & sine modo existens.

271 ¶ *Emungere*, sine labore tollere. Terentius Phorm. Emunxi argento senem.

272 ¶ *Effutire*, cum mendacio dicere. Terent. Phorm. Ne vos fortè imprudentes foris effutiretis. Cicero Tusc. libro 5. Nec hæc sic agit, vt ex tempore quasi effutire videatur. Lucretius: Mata licèt similis ratione effutiat ore.

273 ¶ *Eleuit*, maculauit. Lucil. li. 6. Si hic vestimenta eleuit luto, ab eo risum magnum ad cachinnum imprudens subiicit.

274 ¶ *Eluuiem*, purgationem. Lucil. libro 26. Vt eluuiem facere per ventum velis.

275 ¶ *Exponere*, pro exempla boni ostendere. Cic. Academ. lib. 2. Frangere auaritiam, scelera ponere, vitam suam exponere ad imitandum iuuentuti.

276 ¶ *Expetunt*, pro volunt. Pacuuius Iliona: Dij me, etsi perdunt, tamen esse adiutam expetunt, Quòd priùs quàm intereo, spatium vlciscendi danunt.

277 ¶ *Expalpare*, elicere. Plaut. Pœnulo: Quid faciam? exora, blandire, expalpa. Pompo. Collegio: Siquid expalpare possim ab illo. Plautus Vidul. Nunc seruus argentum à patre expalpabitur.

278 ¶ *Expergo*, pro expergefacio. Acci. Antigona: Heus vigiles properate, expergite pectora tarda sopore, exurgite. Santra Nuntiis Bacchis: exempló exite vadit qua genitrix, & omnis vocis expergit sono.

279 ¶ *Extrahunt*, pro exibunt, Afran. Actione: Simul limen intrabo, illi extrabunt illico.

280 ¶ *Efflictim*, vehementer. Plautus Pœnulo: Earum hic adolescens alteram efflictim perit. Pompon. Dotata: Scio pol te illam amare effli ct̄ m. Laberius Belonistria: Domina nostra priuignum suum amat efflictim.

281 ¶ *Expulsim*, dictum à frequenti pulsu. Varro sera parecte: Purgatum scito, quoniam videbis Romæ in foro ante ianienas pueros pila expulsim ludere. Nigidius Commen. lib. 20. Cuiusmodi genus aduerbiorum aduerbij motu, qua euenit in, pulsim, cursim.

282 ¶ *Eluuio*, corruptus, & morbiferis operis tractus. M. Tul. de offic. lib. 2. Qui collecti cæteris caussis eluuionis, pestilentiæ, vastitatis.

283 ¶ *Exhiberi*, inferri. M. Tul. de offi. libr. 3. Quod cum audiuisset adolescens, filius negotium exhiberi patri.

284 ¶ *Equuleos*, diminutiuum ab equis.

M. Tull. Hortensio dici voluit: Vt igitur domitores equorum non verbera solum adhibent ad domandum, sed cibum etiam sæpe subtrahunt, vt fame debilitetur equuleorum nimis effrenata vis. Varro Eumenidib. Neque furentem equuleum Damacrinum insanus equiso exhibebis morbi fluctibus educat vnquam. Pomponius Decuma fullonis? Vbi insilui in cocleatum equuleum, ibi tolutim tortor.

285 ¶ *Emancipatum*, subnixum, deditum. M. Tul. de senectute: Ita senectus nimis honesta est, si seipsa defendit, si ius suum retinet, si nemini emancipata est, si vsque ad vltimum spiritum dominatur.

286 ¶ *Exiurare*, & deiurare, id est valde iurare, vt deamare. Plaut. Amphitryone: Exiurasti te mihi dixisse per iocum.

287 ¶ *Exornare*, ornare: vt exstruere, instruere. Plautus Aulul. Repudium rebus paratis, exornatis nuptiis. Vir. Æneid. lib. 4. Pulcrámque vxorius vrbem Exstruis. Cicero Tuscu. lib. 2. Modo est aliqua patientia, si nulla est, quid exornatur philosophia?

288 ¶ *Equiso*, pro equite. Varro Triodite Triphylio: περὶ ἀρετῆς κτήσεως. Nam vt equus qui ad vehendum est natus, tamen hic traditur magistro, vt equiso doceat tolutim: Idem Marcipore: Quam nautici equisones, per viam qua ducerent loca. Idem Eumenidibus: Neque ferentem equuleum Damacrinum insanus equiso exhibebis morbi fluctibus educat vnquam.

289 ¶ *Eunuchare*, Varro Lege Mænia: si qui patriam maiorem parentem extinguit, in eo est culpa, quod facit pro sua parte is, qui se eunuchat, aut aliqua liberos producit.

290 ¶ *Equilam equam*. Varro Lege Mænia: Nemo est tam negligens, quin summa diligentia eligat asinum, qui suam saliat equilam.

291 ¶ *Esurigo*, fames. Varro, περὶ ἐδεσμάτων: Vbi lubet, ire licet accubitum, accedo strenuè, subsilimus, quòd esurigo findebat costas.

292 ¶ *Ericium*, Varro Sexagesi: Se circunspexisse, atque inuenisse, cùm dormire cœpisset, iam glaber quàm Socrates, gallum esse factum circium pilis albis, cum proboscide.

293 ¶ *Elucifacere*, dictum à luce. Laberius: Sic citò fulgentis splendore pecuniæ volo Elucifacere exitum ætatis meæ.

294 ¶ *Exigor*, pro à me exigitur. Cæcilius Æschino: Ego illud minus nihilo exigor portorium.

295 ¶ *Edulcare*, pro dulcius facere. Matius: Quapropter edulcare conuenit vitam, Curasque acerbas sensibus gubernare.

296 ¶ *Equitum*, pro equo. Virg. Georg. lib. 3. Atque equitem docuere sub armis Insultare solo, & gressus glomerare superbos. Ennius Anna. libro 7. At non quadrupes equites.

297 ¶ *Equitare*, quoque Lucillius equum dicit, cum sit hominis equū insidentis: Queis hunc currere equum nos, atque equitare videmus, His equitat, curritque: oculis equitare videmus.

298 ¶ *Exsequiantur*, ab exequiis, vt conuiuantur & epulantur. Varro Bimargo: Ipsum propter vix liberti semiatrati exequiantur.

299 ¶ *Exedra*, M. Tul. de offi. & de finibus bonorum & malorum 5. Sunt in ipsis locis indicia summorum virorum, tamen ego illa moueor exedra. Et de oratore lib. 3. Tunc dedita opera quiescentibus aliis in eam tam exedram venisse, in qua Crassus posito lectulo recubuisset.

300 ¶ *Ergo*, positum pro ea causa. Virgilius lib. 6. Illius ergo Venimus, & magnos Erebi transnauimus amnes. Sisenna Hist. lib. 4. Milites, vt lex Calpurnia concesserat, virtutis ergo ciuitate donati.

301 ¶ *Enixim*, pro Enixè. Sisenna Hist. lib. 4. Ergo illos malos, & audaces semper enixim contra fortunas, atque honores huius ordinis omnia fecisse, ac dixisse sentio.

302 ¶ *Exinanita*, euacuata. Sisenn. Hist. li. 4. Denique exinanitas castris Romani, qui clauso se loco potuerant expedire.

303 ¶ *Exanclare*, est perpeti, vel superare. Cicero Academicorum li. 4. Credóque Clitomacho ita scribenti, vt Herculis quendam laborem exanclatum. Et Tusc. lib. 1. Quòd cum exanclauisset omnes labores, tum incideret in mortis malum sempiternum.

304 ¶ *Eugium*, media pars inter naturalia muliebria. Lucil. Epodis Hymnis: Sine eugio ac destina. Laberius Centenario, Quare tam arduum ascendis, an concupisti eugium scindere?

305 ¶ *Exoticum*, aduentitium à Græco. Plaut. Must. Non omnes possunt olere vnguenta exotica.

306 ¶ *Ebriulare*, ebrium facere, & ebriacus ebrius. Lab. Cithera, Ebriulati mentem hilarem arripiunt. Idem Aulularia, Homo ebriacus somno sanari solet.

307 ¶ *Exfundere*, à fundo auertere. Cælius Antipater lib. 7. Resp. omissa exfundato pulcerrimo oppido.

308 ¶ *Externauit*, vt consternauit: id est dementem fecit. Catul. Ah misera assiduis quam luctibus externauit Spinolas Erycina ferens in pectore curas.

309 ¶ *Excissatum*, laniatum, vulneratum. Plautus Cistellaria: Capillo scisse, atque excissatis auribus.

310 ¶ *Edusam*, & Potinam deas præsides vult haberi puerorum. Varro Cato, vel de liberis educandis: Cùm pro cibo, & potione initia

nitiarent pueros, sacrificabantur ab edulibus Edusæ, & à potione Potinæ nutrici.

311. ¶ *Esculentum*, & escarium ab escis, & ab edendo dictum. Varro Cato: vel de liberis educandis: Fortunasse illos non natura præstare, si quid his datum sit esculentum. Plaut. Menæchmis: Ea enim ferè lenta vincula sunt escaria.

312. ¶ *Ephippium*, tegmen equi ad mollem vecturam paratum. Varro Cato, vel de liberis educandis: Mihi puero modica vna fuit tunica, & toga sine fasceis calceamenti, equus sine ephippio, balneum non quotidianum, alueus rarus.

F

313. ¶ *Famulantur*, pro seruiunt. M. Tullius de Repub. lib. iij. Est enim genus iniustæ seruitutis, cùm hi sint alterius, qui possunt esse, cum autem hi famulantur. Et de offic. lib. iiij Quàm hi seruitutis famulatus, & seruientis voluntati.

314. ¶ *Firmitudo*, pro firmitas. Plaut. Asinaria: Si istam firmitudinem animi obtines, salui sumus. M. Tullius de Republ. libro j. Habent æqualitatem quandam, quia carere diutius vix possunt liberi, deinde firmitudinem.

315. ¶ *Fortunare*, est prosperáre, & omnibus bonis augere. Plaut. Trinummo: Dij fortunabunt nostra consilia. M. Tullius ad Curionem: Tibi patrimonium dij fortunent. Afranius Emancipato: Deos ego omneis, vt fortunassint, precor.

316. ¶ *Fallam*, pro fallaciam. Nonius Decumis: Me non vocauit, ob eam rem hanc feci fallam.

317. ¶ *Ficitatem* dictum, vt oliuitatem, id est, fructus fici. Nouius: Ficitores omnes capiunt ficitatem, iners sine molestia.

318. ¶ *Fimbriæ*, sunt omnis extremitas. Næuius Lycurgo: Vt videam Vulcani opera hæc flammis fieri flora.

319. ¶ *Famulitas*, est seruitus Accius Andromeda: Nam postquam patnos vos oppressit famulitas; Vis atque egestas, fama, formido, pudor. Pacuuius Atalanta: Quæ famulitas.

320. ¶ *Fidelitatem*. id est, fidem. Acc. Myrmidonibus: Nolo equidem, sed tu huic quem sis quasi in te fiet Fidelitate, ob fidam naturam viri Ignosce. Afran. Vopisco: I intro actutum, petit opera, nimirum mea: Fidelitatis.

321. ¶ *Falsum* habuit, pro fefellit. Sallust. Iugurth. Neque ea res me falsum habuit.

322 ¶ *Famul*, famulus. Ennius lib. viij. Mortalem summum Fortuna repente Reddidit, vt summo regno, famul optimus esset.

323. ¶ *Flaccet*, languet, deficit. Lucilius lib. viij. Hic est Macedo si agron longius flaccet. Accius Achille: An sceptra iam flaccent, ferat. Afran. Diuort. Disperij perturbata sunt, iam flaccet fortitudo. Ennius Thyeste: Inflaccebunt conditiones, repudiato & reddito.

324. ¶ *Fulguriuit*, fulgorem fecit, vel fulmine afflauit. Nouius: Sanè à suo sonitu claro fulguriuit Iupiter. Lucil. lib. xxvj. Luporum exauctorem maluanum, & fulguritatem arborum.

325. ¶ *Friget*, frigidum est. Virgil lib. vj. Corpúsque lauant frigentis, & vngunt. Terentius Phorm. Abi, tange, si non totus friget, me eneca.

326. ¶ *Fauitorem*, fautorem: Lucill. libro xxix. Fauitorem me tibi, amicum, amatorem putes.

327. ¶ *Folliculum*, Lucillius posuit pro corpore, libro xxvj. Ego, si quis sum, & quo folliculo sum indutus, non queo.

328. ¶ *Fligi*, affligi. Liuius Ægistho: Ipse se in terram saucius fligit cadens. Accius *Ἐπινανμάχῃ*: Nec perdoluscit fligi socios morte, campos coregi. Idem Ægistho: Heu ciuitatis stirpem funditus fligi studet.

329. ¶ *Fragescere*, frangi. Acc. Ægistho: Neque fera hominum pectora fragescunt, donec vim persenserint imperij. Idem Eurysace: Nũquam erit immanis, cùm mea opera extinctum sciat, qui fragescat.

330. ¶ *Fuam*, sim vel fiam. Pacuuius Duloreste: Responsa explanat, mandat ne matri fiat Cognoscendi vnquam, aut contuendi copia. Titinnius Fullonia: Perij hercle verò Tiberi, nunc tecum obsecro, Vt mihi subuenias, ego ne maialis fuam. Liuius Herm. Obsecro te Anticile, matri ne quid tuæ aduorsus fuas. Afranius Promo: Caue ne pendeas, si fuas in quæstione. Ennius Hectoris Lytris: At ego omnipotens te exposco, vt hoc consilium Achiuis auxilij fuat.

331. ¶ *Facul*, pro faciliter. Huic contrarium est difficul. Lucil. lib. vj. Peccare impunè rati sunt Posse, & nobilitate facul propellere iniquos. Pacu. Teucro: Nos illum interea perficiendo propitiaturos facul remur. Afranius Auctione: Haud facul (vt ait Pacuuius) femina inuenietur bona. Accius Melagro: Erat vtile, istuc ferre aduorsum fortunam facul. Varro Bimargo: Quod verum sit magnum an paruum facul, an difficul.

332. ¶ *Famulanter*, pro suppliciter. Acc. Tereo: Deuincat mone natum Semela allute, & famulanter pete.

333. ¶ *Fluctuatim*, iactanter & solutè. Afranius Pompa: Tene tu, in medio nemo est, magnificè volo fluctuatim ire ad illum, accipe hoc tegmen tu & sustine.

334. ¶ *Fortunatim*, prosperè. Ennius Annalibus Mi reliquę fidei, regno vobísque Quirites Se fortunatim feliciter, ac bene vortat.

335 ¶ *Frustratim*, & frustillatim per frusta, vt minutatim. Pompon. Verre: Ægroto, Verùm illi valeant, qui luctantur cum leonibus, Vt te obiectes frustatim passerinum prandiū saturatum, non frustillatim, nec minutatim dari.

336 ¶ *Fastidiliter*. fastidiosè Var. Cras credo, hodie nihil: Quibus instabilis animus ardens mutabiliter non habere fastidiliter inconstanti pectore.

337 ¶ *Fugere*, dictum est deterius fieri M. Tull. Officior. lib. iij. Si quis vinum fugiens vendat sciens.

338 ¶ *Fatigare*, positum pro fatigari. Virgil lib. viij. Olli remigio noctémque diémque fatigant.

339 ¶ *Frausus*, pro fraudatus, id est, ad fraudis fructum venerit. Plautus Asinaria: Non placet. Metuo in commune ne quam fraudem frausus fiet.

340 ¶ *Fax*, pro face. Var. γεροντοδιδασκάλῳ: Confluit mulierum tota Roma, quæ noctu fieri initia solita, etiam nunc pinea fax indicat. Idem Sexagesi: Adest fax inuoluta incendio. Idem de vita populi Romani lib. ij. Cùm à noua nupta ignis in face afferretur, foco eius sumptus fax ex pinu ablata esset, vt eam puer ingenuus afferret.

341 ¶ *Flauissas*, eas dici Varr. existimat, quos Græci thesauros vocant, in epistola, quam aduersus Seruium Sulpitium dedit: Quintum Valerium Soranum solitum dicere, quos thesauros Græco nomine appellaremus, priscos Latinè flauissas dixisse, quòd in eas non rude æs, argentúmque, sed flata, signatáque pecunia conderetur.

342 ¶ *Formidolosum*, & quod ipsum formidet, & quod sit formidabile. Sallustius in Catilina: Non armatus hostis formidolosus.

343 ¶ *Fruisci*, pro frui. Lucil. libr. xviij. Æquè fruiscor ego, ac tu. Cælius libr. i. Domus suas quenque ire iubet, & sua omnia fruisci. Nonius Partu: Quod magnoperè quæsierunt, id fruisci non queunt.

344 ¶ *Fellare*, exsugere. Var. Manio: Tum eum, ad quem veniunt in hospitium, lac humanum fellasse.

345 ¶ *Fallacilequentia*. M. Tullius de Finibus bonorum & malorum libr. iiij. Quæ diligentissimè contra Aristonem dicuntur à Chrysippo, ex ea difficultate illæ fallaciloquentiæ.

346 ¶ *Fabellæ*. M. Tullius de finibus bonorum & malorum lib. v. Libentérque se cum his congregant, dántque se ad ludendum, fabularúmque auditione ducuntur.

347 ¶ *Ferabite*, positum pro agresti. Sisen. Hist. lib. iiij. Et partim ferabite, partim lauto & arbusto, ac multa pinu, ac myrtetis abundant.

348 ¶ *Foramen*. Sisenna Hist. lib. iiij. Neque porta, neque vllum foramen erat, quà posset eruptio fieri.

349 ¶ *Flexanima*. Cicero de Oratore lib. ij. Tantam vim habet illa, quæ rectè à bono Poëta dicta est flexanima, atque omnium regina rerum oratio. Pacuuius Hermiona: O flexanima, Atque omnium regina rerum oratio.

350 ¶ *Frons*, pro fronde. Virgilius Georg. lib. ij. Frons tenera imprudénsque laborum. Varro de re rustica lib. j. Quod Cato ait Circum fundum vlmos, & populos, vnde frons ouibus, & bobus sit.

351 ¶ *Fala*, turres sunt ligneæ. Ennius lib. xv. Malos defindunt, fiunt tabulata, falæque. Hæc sunt & in Circo, quæ apud veteres propter spectatores è lignis erigebantur.

352 ¶ *Foria*, stercora liquidiora. Pomponius Macco: Conforisti me Diomedes. Laberius in Panilicis: Foriolus esse videris, in coleos cacas.

353 ¶ *Foriolus*, qui foria facilè emittat, soluti scilicet ventris.

354 ¶ *Floces*, fex vini. Cæcil. Ad Pol. Ego neque florem, neque floces volo mihi, vinum volo.

355 ¶ *Februare*, positum pro purgare, purefacere. Varro de vita populi Romani libr. j. In eorum enim sacris liba cum sunt facta, incerni solent farris semine, ac dicere se ea februare, id est, pura facere.

G

356 ¶ *Grunnire*, dicūtur porci, quod eorum proprium vocis est. Varro Aboriginibus: περὶ ἀνθρώπων φύσεως: Grunnit tepido lacte satur, mola mactatus porcus. Cicero Tusculanarum lib. v. Aut grunnitum cùm iugulatur sus. Laberius Sedigito: Grunnientem adspexi sacrosam.

357 ¶ *Grundulcis*, lares dicuntur Romæ constituti ad honorem Porcæ, quæ triginta pepererat.

358 ¶ *Grandire*, est grandem facere. Var. Rerum diuinarum lib. j. Cùm aut humus seminari incipere non possit, aut recepta non reddat, aut edita grandire nequeat. Plautus Aulularia: Testudinem istum tibi ego grandibo gradum. Lucretius lib. iij. Quæ nunc vix nostro grandescunt aucta labore. Idem lib. j. Quæque sua de materia grandescere, alique. Acc. Meleagro: Fruges prohibet pergrandescere. Pacu. Duloreste. Nec grandiri frugum fetum posse, nec mitescere.

359 ¶ *Granditatem*, maiorem ætatem. Sisen. Hist. lib. iiij. Neque ætatis granditatem, neque ea merita, neque ordinis honestatem,

aut dignitatem sibi esse excusationi.

360 ¶ *Grauedinosi*. Cic. Tuscul. lib. iiij. Itaque dicimus grauedinosos, quosdam terminosos,

361 ¶ *Grallatores*, sunt collobathrarij. Grallæ enim sunt fustes, quis innituntur. Varro: Mutuum muli scabunt, Græcè περὶ ἀγοναμμοῦ. Grallatores, qui gradiuntur grallis, quæ sunt perticæ ligneæ ab homine isto, qui in ista tangitantur, sicilianimi nostri sunt, galeæ crura, ac pedes nostri essiare ... sed ab animo mouentur.

362 ¶ *Grandiloqui*. Cic. Orat. Nam & grandiloqui, vt ita dicam, fuerunt cum ampla & sententiarum grauitate, & maiestate verborum. Et Tuscul. lib. v. Quid tandem isti grandiloqui contra hæc duo, quæ maximè augunt.

363 ¶ *Guttatim*. Plautus Mercatore: Cor guttatim contabescit, quasi in aqua indideris salem. Enn. Hecuba: Vide, hinc meæ, inquam, lacrymæ guttatim cadunt.

364 *Gracilitudo*, & graciléus pro gracilis: & gracilentum pro gracili: & gracilium pro gracilitas. Acc. Amphitryone: Tamen ista tua gracilitudo propemodum & luctus facit, ne dubitem. Ennius lib. vij. Deducunt habiles gladios filo gracilento. Næuius Protesilao: Demia gracilentis colorem, dum ex hoc gracilis fit. Turp. Canephoro: Nosti, quàm sit gracili corpore?

365 ¶ *Grandæuitas*. Acc. Alcmæone: Quia nec vos, nec illi impunè irriderent meā grandæuitatem. Idem Bacchis: Quia neque vetustas, neque mors, neque grandæuitas. Pacuuius Hermiona: Quod tamen ipsa orbitas grandæuitásque Pelei per penuriam stirpis lubaxet.

366 ¶ *Geminitudinem*. Pacuuius Atalanta: Habeo ego istam, qui distinguam inter vos, geminitudinem.

367 ¶ *Gnaritas*, scientia. Sallustius Hist. lib. iij. Diuersa, vti solet, rebus perditis capessunt. Namque alij, fiducia gnaritatis locorum, occultam fugam sparsi globis eruptionem tentauere.

368 ¶ *Gallulare*, pubescere. Nou. Exod. Puerum mulieri præstare nemo scit, quantò melior sit, cuius vox gallulascit, cuius iam ramus roborascit.

369 ¶ *Gratulari*, gratias agere. Enn. Hecu. Iupiter tibi summa tandem malè re gesta gratulor. Næu. Belli Pœnici lib. iiij. Is qui sursum ad cœlum sustulit suas res, Ammulus gratulabatur Diuis. Afran. Cincr. Quòd saluus venis, melius est, gratulor Diis.

370 ¶ *Garrire*, quasi ineptè strepere. Cic. de Orat. lib. ij. Nam & seclis multis ante gymnasia inuenta sunt, quàm in his philosophi garrire cœperunt.

371 ¶ *Gargaridiaro*. Var. epist. ad Fusium Quintiporis clodiant foriæ ac poëmata eius, gargaridanis dices, ò fortuna, ò fors fortuna.

372 ¶ *Gallinas*. Cic. Acad. lib. iij. Qui gallinas alere permultas quæstus caussa solerem. Idem lib. ij. Cùm ouum inspexerat, quæ gallina peperisset, dicere solebat.

373 ¶ *Gabalum*, crucem dici veteres volunt. Var. ἄμμοι μετρεῖς, περὶ φο ... Nos Barbari, quòd innocentes in gabalum suffigimus homines, vos non Barbari noxios absoluitis.

374 ¶ *Genialis*, hospitalis. Santra de Antiquitate verborum lib. iiij. Scis enim Genitales homines ab antiquis appellatos, qui ad inuitandum, & largiùs apparandum cibum promptiores essent.

375 ¶ *Gangrana*, est cancer. Lucil. lib. r. Serpere vti gangræna malo, ad quem herpestica posset. Var. περὶ ἐξαγωγῆς. Non vituperamus, cùm sciamus dictum præcidi oportere, si ob eam rem gangræna non sit ad brachium ventura. Idem de vita populi Rom. libr. iij. Quò faciliùs animaduertatur per omnes articulos populi hanc mali gangrænam sanguinolentam permeasse.

376 ¶ *Genium*, parsimoniam. Terentius Phormione: Suum defraudans Genium comparsit miser. Lucil. lib. xxvj. Curet ægrotum, sumptum homini præbeat, Genium suum defraudet, alij parcat.

377 ¶ *Genua*, gulosi. Lucil. lib. xxx. Illo quid fiat lamia, & Pitho ... Quod veniunt genuæ illæ vetulæ, improbæ, ineptæ.

378 ¶ *Glumam*. Varro folliculum grani frumentarij dici putat de re rustica lib. I. Granum dictum, quod est intimum solidum: gluma, qui est folliculus eius: arista, quæ vt acus tenuis longè eminet [è gluma.]

379 ¶ *Gerdius*. Lucil. lib. xxx. Curare domi sint Gerdius, ancillæ, pueri, zonarius, textor.

380 ¶ *Grauidauit*, impleuit. Cęcil Titthe: Per mysteria hic inhonestè grauidauit probro.

381 ¶ *Germanitus*, fideliter, dictum à germanitate. Pomp. Præfecto morum: Vt si quis est amico amicus, gaudet si quid euenit boni, cui amicus est germanitus.

382 ¶ *Generosum*, nobile, vel forte. M. Tul. de offic. lib. iij. Cúmque de imperio certamen esset cum rege generoso, ac potenti.

383 ¶ *Gratiosum*, multæ gratiæ. M. Tul. de offic. lib. iij. Vt argentarius qui esset apud omnes ordines gratiosus.

384 ¶ *Gratificari*, gratū facere. M. Tul. Hort. Quare egredere quæso, & gratificare reipubl.

385 ¶ *Gerra*, nugæ, ineptiæ, & sunt gerræ fascini, qui sic in Naxo insula Veneris ab incolis appellantur. Plaut. Asin. Gerræ. Qui sese pareie apparent huius legibus profectò. Idem: Hic aderis credo congerro meus, vt col-

lusor mens, qui easdem exercet nugas. Cælius Portitore: Cur depopulator gentæ?

386 ¶ *Gallare*, vt est bacchari. Varro: Cùm illo vento, video Gallorum frequentiam in templo, qui dum essena hora, nam ad latera imponerent ædilis signosiæ, & deam gallantes vario retinebant studio eodem. Nam quæ venustas hic adest gallantibus.

387 ¶ *Ganeones*, à ganeis dicti, vt popinones, & sunt loca vinolentiæ, ac libidini apta. Varro Modio: Et hoc interest inter Epicurum & ganeones nostros, quibus modulus est vitæ culina. M. Tullius in Catilinam: Quis ganeo? qui adulter? quæ mulier infamis? quis corruptor iuuentutis est?

388 ¶ *Glubere*, distringere. Varro de re rustica lib. I. Durities enim ea, quòd non solùm stringit baccam, sed etiam ramos glubit, ac relinquit ad gelicidium retectos.

389 ¶ *Gramia*, pituitæ oculorum. Cæcil. Gramosis oculis ipsa, atratis dentibus.

390 ¶ *Gigeria*, intestina gallinarum cum his, & ita cocta. Lucill. lib. VIII. Gigeria sunt, siue adeò hepatia.

391 ¶ *Glis*, Nominatiuus ab eo, quod sunt glires. Laberius in aquis caldis: Etiam hîc me optimus somnus premit, opprimitur glis. Plautus Genitiuo plurali: Glirium examina.

392 ¶ *Genius* generis [deus] Laberius Imagine: Genius generis nostri parens.

H

393 ¶ *Habentia*, vt industria, sapientia, concordia. Claud. lib. vij. Animos eorum habentia inflarat, ab eo, quod est habere.

394 ¶ *Hora*, iuuentutis Dea. Ennius Annalium lib. I. Te Quirine pater veneror, Horámque Quirini.

395 ¶ *Halec*, genere neutro. Plaut. Aulular. Qui mihi olera cruda ponunt, halec danunt. Horat. lib. ij. Sermon. Ego fecem primus & halec Inueni.

396 ¶ *Halophantam*, aut sycophantam hominum genus nequam, quod ob fuenda mendacia miserrima mercede conducitur. Plaut. Halophantam, an sycophantam magis esse dicam nescio. Et alius nobilitatis obscuræ. Halophantam mendacem velit.

397 ¶ *Hippocampi*, equi marini à flexu caudarum, quæ piscosæ sunt, & est Græcum. Menander: Vehutos hippocampus in æternæ visus scire nocitur Delphino cinctis vehiculis. hippocampisque asperis. Lucillius transuerso ordine posuit, hippocampi elephanto camillos.

398 ¶ *Hara*, est porcorum stabulum. Var. Prometh. lib. I. In tenebris, ac suilli viuunt, nisi non forum hara, atque homines, qui nunc plerique sues sunt existimandi. Cicero in Pisonem: Ex hara productę, non schola.

399 ¶ *Hilaritudinem*, pro hilaritate. Plautus Milite glorioso: Sine, animo obsequere mecum, atque onera te hilaritudine.

400 ¶ *Hiscere*, est propriè loqui. Acc. Armorum iudicio: Hem vereor plus, quam fas est, captiuum hiscere.

401 ¶ *Honestitudo*, pro honestas. Accius Oenom. Horrida honestitudo Europæ principium primo ex loco. Idem Myrmidonibus: Tua honestitudo Danaos decipit diu.

402 ¶ *Hilum*, breue quoddam. Lucill. lib. XXX. Quódque tuas laudes culpas, non proficis hilum. Cicero Tusc. lib. I. Num illud quod Sisyphus versat Saxum, sudans nitendo, neque proficit hilum?

403 ¶ *Hornum*, ipsius anni. Lucillius lib. XXVIII. Verum nano an horno te abstuleris à viro. Varro Eumen. Cùm in eo essem occupatus, atque in schola curarem, inscribit Scantius horno per Dionysia.

404 ¶ *Hilaresco*. Varro Epistolar. Latin. libro I. In votum amicorum domus fumat, hilaresco.

405 ¶ *Hostire*, est comprimere, retundere, dictum ab hostia. Pacuuius Teuc. Nisi coerceo proteruitatem, atque hostio ferociam. Hostire, offendere, cedere. Nunc quod meum admissum nocens hostit voluntatem tuam.

406 ¶ *Hallucinari*, aberrare & non consistere, atque dissolui, obstupefieri, atque tarditari honestè veteres dixerunt, vt est: Et assiduò oscitantem vidit, atque illius quidem delicatissimas mentis, & corporis hallucinationes.

407 ¶ *Hilaretur*, iucundetur. M. Tull. de finib. bonorum & malorum lib. II. Verum hoc loco sumo verbis his eandem certè vim voluptatis Epicurum nosse, quàm cæteros. omnes enim iucundum motum, quo sensus hilaretur, Græcè ἡδονὴν, Latinè voluptatem vocant.

408 ¶ *Hebes*, positum pro obscuro, aut obtuso. Cicero Academicorum lib. II. Quid Lunæ, quę liniamenta sint, potéstne dicere, cuius & nascentis, & senescentis aliàs hebetiora, aliàs acutiora videntur cornua?

409 ¶ *Hinnos*, vel hinnas, sub quo sensu accipere debeamus, Varro designat: ait enim, ex equis & Hinnulis, qui nascantur, hinnos vocari.

410 ¶ *Hilas*, intestina veteres esse dixerunt. Vnde Bohilla oppidum in Italia, quòd eò bos intestina vulnere trahens aduenerit. Laber. Lambit item hillam cocus, si lumbum adussit flagris pæditur. Idem Catulario: Néue aliter hunc pædicabis, quomodo video adolescenti nostro cædis hillas.

411 ¶ *Hinnibunde*, pro hinnienter ab eo quod

quod est hinno. Claudius Annalium lib.xvj. Equi hinnibunde inter se spargentes terram calcibus.

I

412 ¶ *Incuruiscere.* Cicero de Oratore lib.ij. Vt bacarum vbertate incuruiscere. Ita Tuscul.lib.I.

413 ¶ *Infinitatem.* Cicero Academic.lib. iiij. At hoc Anaximandro populari & sodali suo non persuasit. Is enim infinitatem rerum atque naturæ dixit esse, è qua omnia gignerentur.

414 ¶ *Insanitas.* Cicero Tuscul. lib.iij. Insipientia autem quasi insanitas quædam, quæ esset insania, eadémque dementia. Var. Eumen. Apage in die rectum à domo nostra istam insanitatem.

415 ¶ *Infractionem,* torporem. Cicero Tusc.lib.iij. In quem cadat ægritudo, cadere in eum timorem, & infractionem quidem animi.

416 ¶ *Iuglandes,* agrestes nuces. Cicero Tusc. libr.v. Instituítque vt candentibus iuglandum putaminibus barbam sibi, & capillum adurerent.

417 ¶ *Ingeneraretur*, vt innasceretur. Cicero Academic.lib.iiij. In tanta animalium varietate homini vt soli cupiditas ingeneraretur cognitionis, & scientiæ.

418 ¶ *Iuuenilitas,* pro iuuentus. Varro Tithono, περὶ γήρως: Quam dereliquit multicupida iuuenilitas.

419 ¶ *Itum,* pro incessu. Titin. Setina: Itum, gestum, amictum, qui videbant eius.

420 ¶ *Implicare,* positum pro orare. Af.an. Brundisin. In parte inferiore hic implicabatur caput fateor.

421 ¶ *Inanis,* pro inanitate. Plaut. Aulular. Ita inaniis sunt oppletæ, atque araneis.

422 ¶ *Incitas,* dicitur egestas. Plautus Trinummo: Alij exsulatum abierunt, alij emortui, alij se suspendere. Hem nunc hic cuius est, vt ad incitas redactus est? Idem Pœnulo: Profectò ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit. Lucillius Satyrar. lib.iij. Illud ad incitas cùm redit, atque internecionem. Idem lib.xv. Villicum Aristocratem mediastinum, atque bubulcum Commanducatus corrupit, ad incitas adegit.

423 ¶ *Incertat,* incertum facit. Pacuuius Duloreste: Sed ne incertat dictio, quam rem expedi. Plaut. Epidico: Longa dies meum incertat animum.

424 ¶ *Icit,* significat percutit, ab ictu. Plaut. Truculento: Frendit, icit femur. Idem Aulular. Ibi vt piscabar, fuscina ici vidulum. Pacuuius Armorum iudicio: Nam canis Quando est percussa lapide non tam illum appetit, Qui se icit, quàm illum ipsum lapidem, quo icta est, petit. Afranius Simulante: Offendit, frangit, rumpit, icit poculo. Cæcilius de mandatis: Si vnquam quisquam vidit, quem catapulta, aut balista icerit. Lucius libr. iij. Esse animam cum animo coniunctam, quæ cum animi vi Percussa est, exinde propellit corpus & icit. Turpilius Demetrio: Nam si iceris me posthac, credas mihi velim, Inquit. tum quid censes? dolebit scilicet. Naeuius Danaë: Quæ quondam fulmine icit Iupiter.

425 ¶ *Inuncare,* quasi vnco inuadere, & arripere. Lucil.lib.xv. Aut qui nummos tristis inuncat.

426 ¶ *Insolum,* insolitum. Afranius Crimine: Orbitatem senectuti tuæ malam metui, Quod insolum non venit cœco ac dementi. Idem Virgine: Ne veniret, quod nunc agitur insolum.

427 ¶ *Inibi,* pro sic, & mox. Afranius Materteris: Postquàm se vidit inibi esse gignatam, paruulam sororibus commendat. Cæcilius Plocio: Libérne es? Non sum, verùm inibi est. Pacuuius Iliona: Profectò aut inibi est, tam iam potiuntur frugum.

428 ¶ *Ignota,* id est, insciæ. Næuius Lycurgo: Ignotæ iteris sumus, tute scis.

429 ¶ *Iniurie,* dictum pro iniuriose. Næuius Lycurgo: Oderunt Dij homines. Iniuriosè egóne, an ille iniuriè facimus?

430 ¶ *Incilare,* est increpare, vel improbare. Accius Meleagro: Quis erit, qui non me spernens, incilans probris, Sermone indecorans, turpi fama differet? Idem Clytemnestra: Matre meo iure factum incilas, genitorem iniustum approbas. Pacuuius Duloreste: Si quis hac me oratione incilet, quid respondeam? Lucil. libr.xxx. Nunc Cai quoniam incilans nos lædis vicissim.

431 ¶ *Innubere,* positum pro transire, quòd hæc, quæ nubunt, ad domos maritorum transeunt. Lucillius Satyrarum libro sexto: Suam enim inuadere, atque innubere censent.

432 ¶ *Infestum* mare haberet, pro, mare latrocinando infestaret. Marcus Tullius de republica libr. iij. Nam cùm quæreretur ex eo, quo scelere compulsus mare haberet infestum vno myoparone, eodem, inquit, quo tu orbem terræ.

433 ¶ *Imbrices,* ac tegulas. Sisenna Histor.lib.iij. Dissiparis imbricum fragminibus ac testis tegularum.

434 ¶ *Impigritas,* pro impigritia. Marc. Tullius de republica libr. iij. Nunquam viri fortissimi fortitudinis, impigritatis, patientiæ.

435 ¶ *Intolerabilis,* id est, qui tolerari non possit. Afranius Priuigno: Quod si fecissem paullò sæpius: didicisset is ferre, & non esse intolerabilis.

436 ¶ *Inconsulti*, quibus consulentibus religio nihil diceret. Virgilius Æneid. lib. vj. inconsulti abeunt, sedémque odere Sibyllæ.

437 ¶ *Illuuies*, sordes. Virgil. Æneidos libr. iij. Respicimus, dira illuuies. Lucillius lib. xx. Illuuies, scabies oculos huic denique petigo Conscendere. Varro Manio: Ac perire squale, scabiéque, illuuie, & vastitudine. Lucillius lib. xxxvj. Hic cruciatur fame, frigore, illuuie, inualitie, improfundie, incuria.

438 ¶ *Inuidiosum*, quod sit vitabile ad videndum. Lucillius libro xxvj. Squalitate, summa scabie, summa in ærumna obrutam. Neque inimicis inuidiosam, neque amico exoptabilem.

439 ¶ *Indulgitate*, pro indulgentia. Sisenna Histor. lib. iij. Bassus assiduitate, indulgitate victus.

440 ¶ *Ientare*. Afranius Buccone adoptato: Ientare nulla inuitat. Plautus Curc. Quid antepones Veneri ientaculi? Afranius Crimine: Hæc ieiuna ientauit. Varro Marcipore: Vt eat, ac rempubl. administret, quod pulli ientent.

441 ¶ *Ignauit*, ignauum fecit. Accius Æne. aut Decio: Fateor, sed sæpe ignauit fortem in spe exspectatio.

442 ¶ *Inaudire*, audire. Mar. Tullius ad Pansam. libr. I. Quorum erupit illa vox, de qua ego ex te primum quiddam inaudieram. Nouius Maleuolo: Vnde hoc tam repentè iucundum inaudiui melum? Pacuuius Armorum iudicio: Quod ego inaudiui, accipite, & quid sit facto opus, decernite. Afranius Diuortio: Nouis dictis, quæso, ne ille inaudiat

443 ¶ *Infelicitent*, infelicem faciant. Cæcilius Nauclero: Vt te Dij omnes infelicitent cùm malè monita memoria. Plautus Pœnulo: Dij illum infelicitent omnes.

444 ¶ *Iniquat*. Laberius Nuptiis: Æquum animum indignanti iniquat contumelia.

445 ¶ *Integrare*, redintegrare. Virgilius Georg. libr. 4. Ramósque sedens miserabile carmen Integrat. Accius Antenoridis: Nanque huic inuenio, vt mea ope opes togæ integrent. Pacuuius Chryse: Sed cesso inimicitiam integrare. Sisenna Hist: libr. iiij. Vltro citróque integram in oppido cædem.

446 ¶ *Irascere*, pro irasci. Pomponius Arista: Noli quæso irascere. More fit, moriri suam quisque vxorem vt velit. Nigidius Commento grammatico lib. j. Ita irascere, quid nunc irascitur?

447 ¶ *Iandiu*, pro olim. Turpillius Hetera: Rhodiensis est, sed istuc commigrauit iandiu. Ennius Alcmæone: Factum est iandiu. Cæcilius Ἐπὶ ναυσὶ μάχη: Liber essem iandiu, si habuissem ingeniosos coamatores mihi. Liuius Aiace: Mirum videtur quod sit factum iandiu.

448 ¶ *Incursim*, pro celeriter. Cæcilius Fallacia: Nullus sum, nisi meam rem iam omnem propero incursim perdere.

449 ¶ *Indiscriminatim*, indifferenter. Varro de lingua Latina libr. xviij. Quibus nos in hoc libro, proinde vt nihil intersit, vtemur indiscriminatim, & promiscuè.

450 ¶ *Insanum*, pro insanè, vt immanè pro immaniter. Plautus Neruo: Insanum valde vterque deamat. Sallust lib. ij. Immane quantum animi exarsere. Nomen positum pro aduerbio.

451 ¶ *Iuxtim*, pro iuxta. Sisenna ab vrbe condita: Iuxtim Numicium flumen obtruncatur. Liuius Ægistho: In sedes collocat se regias; Clytemnestra iuxtim; tertias natæ occupant.

452 ¶ *Inanima*, sine anima. M. Tull. de offic. libr. ii. Quæ ergo ad vitam hominum tuendam pertinent, partim sunt inanima, vt aurum, argentum. Et Hortensio: Nam cùm omnis solertia admiranda est, tum ea quæ efficit, vt inanima quæ sunt, viuere, & spirare videantur.

453 ¶ *Indolentiam* nouè. M. Tul. Quod sine dolore sit, de offic. libr. ij. Vt qui rem expetendam vel voluptate, vel indolentia metiuntur.

454 ¶ *Indicare*, promittere, addicere. M. Tul. de offic lib. iij. Scæuola Publij filius cùm postulasset, vt sibi fundus, cuius emptor erat, semel indicaretur.

455 ¶ *Ineptitudo*, pro ineptia. Cæcilius Ἁρπαζομένη: Qui homo ineptitudinis cumulatus, cultum oblitus est.

456 ¶ *Igitur*, positum pro postea. Plautus Amphit. Sin aliter essent animati, neque dent, quæ petat: sese igitur summa vi, virisque eorum oppidum expugnassere.

457 ¶ *Inuolare*, irruere, euolare, vel insilire, vel inuadere. Plautus Amphit. Cum clamore inuolant impetu alacri. Cicero de Oratore lib. iij. Ista prudentia, doctrinæque possessio, in quam homines caducam quasi, atque vacuam, abundantes otio nouis occupatis inuolauerunt.

458 ¶ *Iudicatum* atque *indictum*. Plautus Asinar. Malè cubandum est: iudicatum me vxor duxit domum.

459 ¶ *Impendio*, pro magis. Plautus Aulularia: Atque ille verò minus, minúsque impendio curare, minúsque impertire honoribus.

460 ¶ *Indipiscere*, petere, vsurpare. Plaut. Aulular. Nec partem tibi adeò cui sit indipisces, neque furem excipies.

461 ¶ *Incrustatum*, ornatum, crustis coo-

pertum

pertum. Varro περὶ μνήματα λιθόστρωτα, pauimenta, & parietes crustatos.

461 ¶ *Impotens*, valde potens. Cic. Tusc. libr. v. Qui nihil metuant, nihil agant, nihil concupiscant, nulla impotentia efferantur.

463 ¶ *Inauditum*, quod non audiat. in veteribus prudentibus lectum est: Quædam animalium aliud alio [sensu] carent, & à natura gignuntur, aut inodora, aut inaudita.

464 ¶ *Infestum* aliud, aliud infensum. M. Tull. pro Plancio: Dolebam, iudices, & acerbè ferebam, si huius salus ob eam ipsam caussam esset infestior, quod is meam salutem atque vitam sua beneuolentia, præsidio, custodiáque texisset.

465 ¶ *Ignarum*, quod nesciat, cur aliquid sit incognitum. Virgilius: Ignarum Laurens habet ora mimanta. Sallustius Iugurthino bello: Amore humanæ cupiditatis ignara visendi.

466 ¶ *Illatebrare*, à latebris honestissimè dictum. Cælius Annal. lib. I. Arma plerique abiiciunt, atque inermes in latebras se illatebrant.

467 ¶ *Inimicitia* numero singulari. Ennius: Eo ego ingenio natus sum, amicitiam atque inimicitiam in frontem promptam gero.

468 ¶ *Impune*, quod est impudens. Lucil. libr. II. Homo impuratus, & impunè est rapister.

469 ¶ *Infinitio*, quasi sine fine, & indefinitio. Cicero de finibus bonorum & malorum libr. I. Quorum incursionem non solùm videamus, sed etiam cogitemus. Infinitio ipsa, quam ἀπειρίαν vocant, tota ab illo est.

470 ¶ *Inpopulum*, pro ad populum. Sisen. Hist. lib. iij. Seruulum eius præmio libertatis inductum magno cum tumultu conuentum in populum perduxit armatum.

471 ¶ *Immissum*, pro demissum, prominens & longiùs pendens. Sisenna Hist. lib. III. Complures menses barba immissa, & intonso capillo. Virgil. Æneid. libr. III. Respicimus, dira illuuies immissáque barba.

472 ¶ *Iusso*, pro iussu. Sisenna Histor. lib. IIII. Tamen Tudertibus Senatusconsulto & populi iusso dat ciuitatem.

473 ¶ *Iactuosa*, positum pro iactantes. Cicero Oratore: Cùm sint luminosæ, & quasi iactuosæ partes duæ.

474 ¶ *Incisim* [quasi simul] Cicero Oratore: Hæc quidem duo binis pedibus incisim, deinde membratim dicere solebas.

475 ¶ *Importatum*, pro illatum, quomodo exportatum, ablatum. Cic. Oratore: Publicis rebus, quæ adiumenta per homines eloquentissimos importata. Idem lib. II. Modò enim huc ista sunt importata.

476 ¶ *Inficiatores* sunt falsi criminis obiectores. Cicero de Oratore libr. I. Non intelligebat, vt si illi inficiatores probassent iudici, ante petitam esse pecuniam, quam esset cœpta deberi.

477 ¶ *Insignite*, cum iudicio notæ. Cic. de Oratore lib. II. Nec improbum notari, ac vituperari insignitè posse.

478 ¶ *Inuitius*, ab eo quod est inuitus. Cic. de Oratore lib. II. Quem ego paullò sciebam vel impudentiùs, vel inuitiùs. Nolo enim dicere de tam suaui homine fastidiosiùs.

479 ¶ *Inextinguibilis*. Varro Cato, vel de liberis educandis: Malè enim consuetudo diu importata est inextinguibilis.

480 ¶ *Innumera*, pro innumerabili. Lucretius lib. II. Non est vna, sed numero magis innumera.

L

481 ¶ *Later*. Varro ἑκατόμβη, περὶ θυσιῶν. Ladon fluens sub Sardibus flumen tulit Aureum later, quod conquadrauit religio. Idem Sesquiulysse: Vbi educantur barbati, innumerabiles Lateres aureos habuisse. Idem Manio: Hic vt quadrato latere stipatæ strues.

482 ¶ *Lutaui*, pro lui. Varro ἑκατόμβη, περὶ θυσιῶν. Habes quî, & cuius rei caussa fecerim hecatombem, in quo ego (vt puto) quoniam est luere soluere, lutaui.

483 ¶ *Lucuns*. Varro περίπλου, περὶ φιλοσοφίας. libr. II. Ac nulla Ambrosia, ac nectar, & non allium, & sardæ. Panis penia, lucuus cibus qui purissimus multò est. Idem σκιαμαχία περὶ τύφου: Vinum, temna lucuus nihil adiuuat istam. Afranius Fratriis: Pistori nouat cur non scribitario, vt mittat fratris filio luculentulus.

484 ¶ *Longurio*, id est, longus. Varro Triphalo περὶ διγαμίας. Ego nihil narro, adeò hic ita curat qui ante me est nescio qui longurio.

485 ¶ *Lotiolente*, dictum veluti luculentè, à lotio: Titinnius Varro: Lotiolentè flocci fiet & luculator.

486 ¶ *Lenitudine*, pro lenitate. Turpillius Philopatro: Mira lenitudine ac suauitate abundat. Cic. Tusc. lib. iiij. Lenitudo orationis, mollitudo corporis, ea sibi bona ducens. quid erit in philosophi grauitate? Et in Verrem: Quanta me tua, non mea lenitudo.

487 ¶ *Lætitudinem*, pro lætitia. Accius Alcmæone: Vt me repositum immerentem repentino nuntio alacrem reddidisti, ac me excitasti ex luctu in lætitudinem. Idem Bacch. Quanta in venando affectus est lætitudine!

488 ¶ *Largitas*, pro largitione. Turp. Paraterusa: Eho dic mihi, an oblita obsecro es eius crebras mansiones ad amicam, & sumpti largitatem? M. Tul. de Republica lib. III. Pyrrhi videt largitas acos, aut Samnitium copia Curio defuerunt.

489 ¶ *Luminosum*, positum pro claro. Cicero Oratore: Tum sunt maximè luminosæ, & quasi iactuosæ partes duæ.

490 ¶ *Lusus*, vel lusio, qui ab omnibus ludus dicitur. Var. Marcipore: Vtri magis sunt pueri, hi pusilli nigri, qui spectant nundinam, vt magister dimittat lusus. Idem. Cato vel de liberis educandis: Ab huiuscemodi lusionibus radices crudelitas agere solet.

491 ¶ *Laboriosum*, in quo laboretur. Gallus Poëmatis: Durum rus fugite laboriosum.

492 ¶ *Laxitas*, laxitudo. Sallust. Histor. lib. IIII. Simul eos, & cunctos iam inclinatos laxitas, & loci plures cohortes, atque omnes, vt in secunda re, pariter acre inuadunt. Marc. Tul. de offic. libr. I. Et admittenda hominum cuiusque modi multitudo, adhibenda cura est laxitatis.

493 *Lamentas*, pro lamentationes. Pacu. Hermiona: Lamentas fletus facere compendi licet.

494 ¶ *Lætare*, & lætiscere, & lætificare. Liuius Ægistho: Iámne oculos specie lætauisti optabili? Accius Pelopidis: Et te vt triplici lætarem bono. Sisen. lib. IIII. Vtrum ne viri cultū erga se mortalium lætiscant: an superna agentes humana negligant?

495 ¶ *Litterosus*, litteratus. Cassius Hemina Annal. lib. IIII. Homo merè litterosus.

496 ¶ *Latibulet*, & latibuletur pro lateat. Næuius Erotopægnion: Nocte vt opertus amictu latibuletur. Accius Putatoribus: Progredere, & ne quis latibuletur prospice.

497 ¶ *Lupari*, vt scortari, vel prostitui. Turp. Acta: Atque scalis cum meretrice è nostro ornatu per vias lupantur. Lucil. libr. v. Et Diuos thure precemur Consilium, fas si placent, túne impunè superbis.

498 ¶ *Lutescit*, honestè dictum in poëmatis, tametsi auctoritatis sit ignobilis. Sanguine diluitur tellus, caua terra lutescit.

499 ¶ *Libellionem*, vt tabellionem. Varr. Manio: Tum ad me fuerunt, qui libellionem esse sciebant.

500 ¶ *Limum*, obtortum. Varro Manio: Alter alieno sciens, sed limus intra limites culinæ.

501 ¶ *Lacessere*, positum pro prouocare. Cicero Oratore: Et Aristoteles Socratem lacessiuit, & Xenophontis voce Musas quasi locutas ferunt. Et Tusc. lib. v. Impulsi sumus ad philosophiæ scriptionem, verùm etiam lacessiti.

502 ¶ *Lenitudine*, pro lenitate. Cicero libr. Tusc. IIII. Eamque quam lenitatem nos dicimus, vitioso lenitudinis nomine appellant.

503 ¶ *Lea*, pro leæna. Lucret. lib. v. Irritata leæ acrebant corpora saltu.

504 ¶ *Ligellum*, tuguriolum, domicilium breue. Plautus Aulular. De suo ligello fumus si qua exit foras.

505 *Licitari*, congredi, pugnare. Ennius: Pars ludicrè iactant, saxa inter se licitantur. Cæcilius Hymnide: Quæ narrare inepti est scitras seruentis, quin machæra licitari aduersum cùm cœpisti sciens.

506 ¶ *Longiscere*, longum fieri, vel frangere. Ennius lib. XVII. Neque corpora firma Longiscunt quicquam. Idem: Cùm sola est, eadem faciunt longiscere longè.

507 ¶ *Ligurrire*, degustare, vnde abligurrire, multa auidè consumere. Horat. Semesos pisces tepidúmque ligurrierit. Atiius Catul. Priapo: De meo ligurrire libido est.

508 ¶ *Latrocinari*, militare mercede. Plautus Cornicularia: Latrocinatus annos decem mercedem. In Tiberio: Qui apud regem in latrocinio fuisti, stipendium accepitasti. Ennius: Fortunas quas cœpere latrones iterserare.

509 ¶ *Lauerna*, dea, cui supplicant fures. Plautus Cornicularia: Litauam Lauernam in fures scelerassit manus. Lucil. XVII. Si messes facis musas, si vendis Lauernæ.

510 ¶ *Luculentitatem*, à luculento. Cæcilius Hymnide: Vide luculentitatem eius, & magnificentiam. Laberius Tucca: Dominus noster luculentitate captus.

511 ¶ *Lustratus*, luxuriosus, à lustris abditis lucis. Plaut. Cas. Vnde es, nihil vbi lustretur, ibi bibatur.

512 ¶ *Lusciosi*, qui ad lucernam non vident, & μύωπες vocantur à Græcis. Varro Disciplinar. libr. 8. Vesperi non videre, quos appellant lusciosos. Idem Andabatis: Ædepol idem cæcus non lusciosus est.

513 ¶ *Lemures*, laruæ nocturnæ, & terrificationes imaginum, & bestiarum. Varro de vita populi Romani libro primo: Quibus temporibus in sacris fabam iactant noctu, ac dicunt se lemures domo extra ianuam eiicere.

M

514 ¶ *Mollitudinem*, pro mollitie. Varro Papiapapæ περὶ ἐγκωμίων: Sigilla in mento impressa amoris digitulo, vestigio demonstrat mollitudinem. Cicero de Oratore lib. sexto: In ipso factu modum & mollitudinis & lenitatis.

515 ¶ *Mirius*, magis mirum. Varro γνῶθι σεαυτόν. Subsilis ac plaudis, & ab aratro posces stiuam. oro nunquid enim hoc mirius?

516 ¶ *Mandare*, positum pro commendare. Sisenna Histor. lib. IIII. Post principia paullatim recedunt, atque inde cum paucis fugæ se mandant. Vnde & procurationem mandare, commendare, vel caussam sentire potestis.

517 ¶ *Marri-*

517 ¶ *Macritudinem*, pro macie. Plautus Captiuis: Ossa, atque pellis sum miser macritudine.

518 ¶ *Mustum*, non solum vinum, verùm nouellum quicquid est, rectè dicitur. Næuius Gymnastico: Vtrum est melius, virginémne an viduam vxorem ducere? virginem, si musta est.

519 ¶ *Maximitas*, positum pro magnitudine. Lucret. lib. 2. Ne quædam cogas immani maximitate.

520 ¶ *Multesima*, pars nouè posita quantitas infinita. Lucret. libr. 6. Quàm sit paruula pars, & quàm multesima constet.

521 ¶ *Miseritudine*, pro miseria, vel misericordia. Acc. Astyanacte: Troia est testis. quære ex aliis, qui illius miseritudine Nomen clarum in humili saxo multis memorant vocibus. Idem Alphesibœa: Cùm ipsa sim, & si miseritudo eorum vlla est liberûm.

522 ¶ *Mœstitudo*, pro mœstitia. Accius Telepho: Quem ego vbi adspexi, virum memorabilem intui viderer, ni vestitus teter, mœstitudo, vastitudo prædicarent hominem esse. Plaut. Aulularia: Qui tanta mala, mœstitudóque obtigit?

523 ¶ *Magnitate*, pro magnitudine. Accius Bacchis: Neque sat fingi, neque dici potest pro magnitate.

524 ¶ *Marcellum*, dictum pro macilentum. Lucillius probat libro sexto: Si nosti, non magnus homo est, nasutus, macellus.

525 ¶ *Macore*, pro Macie. Pacuu. Periboea: Corpúsque meum tabe, mœrore, errore, macore senet. Varro Serrano, περὶ ἀρχαιρεσιῶν. Noster Atticus riualis homo iturus in curiam cùm macescebat.

526 ¶ *Matrescam*, matris similis fiam. Pacuuius Duloreste: Vtinam nunc matrescam ingenio, vt meum patrē vlcisci queam.

527 ¶ *Munia*, officia. Sallust. Hist. lib. 3. Actum maximè (vti solet in extremis rebus) sibi quisque carissimum domi recordari, cunctique omnium ordinum munia sequi. Plaut. Mercatore: Dicens pro meritis gratum me, & munia fore.

528 ¶ *Metari*, parare, vnde & metatores. Virg. Georg. lib. 2. Si pinguis agros metabere campi. Densa sese. Cælius Annalium libr. 3. Omnes simul terram cum classi accedunt nauibus, atque scaphis egrediuntur, castra metati signa statuunt. Vnde hodiéque metatores dicimus.

529 ¶ *Mammeatam*, mammosam. Plautus Pœnulo: Cuius amicam mammeatam.

530 ¶ *Musimones*, asini, muli, aut equi breues. Lucillius libr. 6. Pretium emit, qui vendit equum musimonem. Cato Delectorio: Asinum, aut musimonem, aut arietem.

531 ¶ *Mœstas*, pro mœstificas. Laberius Tusco: Concitatam mobilitate mœstas.

532 ¶ *Mictyris*, paupercula, pulmentaria. Lucil. lib. 20. Pulmentaria vtentibus, aut aliquod genus herbæ, & ius mænarum bene habet se mictyris, hoc est meri.

533 ¶ *Mertaret*, pro merentem faceret. Accius Myrmidonibus: Quod sicut decuit, ista res mecum, aut meus mertaret dolor, iamdiu inflammari, & ardere naues vidisset suas.

534 ¶ *Madore*, infusione. Sallust. Histor. lib. 3. Quasi par in oppido festinatio, & ingens terror erat, ne ex latere noua munimenta madore infirmarentur. Nam mœnia oppidi stagnabant redundantibus cloacis aduerso æstu maris.

535 ¶ *Mercatis*, pro mercantibus. Sallust. Hist. libr. 5. Cæteri negotia sequebantur familiaria legatorum, aut tribunorum, & pars sua commeatibus mercatis.

536 ¶ *Maceriis*, est maceratio. Afranius Excepto: Si ille hæc nunc sentit, facere illi satis, Vis quanta illius mors sit, maceriès tibi.

537 ¶ *Manubias*, manus exuuiæ. Næuius Danaë: Manubias suppetat pro me.

538 ¶ *Mutuum*, pro mutuò. Lucillius libro 27. Et si maximè, quod spero, mutuum hoc mecum facis.

539 ¶ *Mordicus*. Lucillius lib. 27. Mordicus petere aurum, & flamma expediat. e cœno cibum. Plautus Menæchmis: Iamdudum oportuit nasum ademptum mordicus.

540 ¶ *Monstrificabile*, Lucil. lib. 27. Nunc ignobilitas his mirum, ac monstrificabile.

541 ¶ *Mendicarier*, pro mendicare, & mendicabulum pro mendicatione. Plaut. Vidularia: Malim moriri meos, quàm mendicarier. Boni ministrantur, illum nunc irrident mali. Idem Aulularia: Memorare nolo hominum mendicabula.

542 ¶ *Mertaret*, mergeret. Acc. Antenoridis: Fortasse an sit quod hic non mertet metus? Idem Deiphobo: Vel hic qui in ea parte effrenata impudentia Præsentem præsens dictis mertare institit.

543 ¶ *Muginari*, murmurare. Lucillius lib. 7. Muginamur, molimur, subducimur. Atta Aquis caldis: Atque ea muginantur hodie, atque ego occlusero fontem.

544 ¶ *Medullitus*, à medullis. Varro. Cras credo, hodie nihil: Atque vt igni feruido medullitus Aquiloniam intus seruat frigedinem. Plautus Truculento: Ostendisse sciam mihi medullitus infidelem nunquam dum viuam fore. Ennus Satyrar. lib. 3. Enni Poëta salue, qui mortalibus Versus propinas flammeos medullitus.

545 ¶ *Meritissimo*. Turpilius Paraterusa: Meritissimo te, magnifacio. Cæcilius Asoto: Meritissimò hic me eiecit ex hac decuria.

546 ¶ *Minitabiliter*, pro minaciter. Accius Ænea, Calleci voce canora fremitu peragrant minitabiliter. Pacuuius Antiopa: Minitabilitérque increpare dictis sæuis incipit.

547 ¶ *Morsicatim*, à morsu. Varro: Sicut pulli sic incedunt, & in labellis morsicatim lusitant.

548 ¶ *Mutabiliter*, à mutando. Varro, Cras credo, hodie nihil: Quibus instabilis animus ardens mutabiliter habet habere, & non habere.

549 ¶ *Mordicibus*, & mordicus pro morsu, pro morsibus. Plaut. Aulul. Asini me mordicibus scindant, boues incursent cornibus. Cicero Academ. lib. 3. Perspicuitatem, quam mordicus tenere debemus, abesse dicamus.

550 ¶ *Mæander*, est picturæ genus, à simili opere labyrinthorum ortum clauiculis illigatum. Varro, παρὰ μὲν πιεῖν, ἢ πέλεχυν τὴν γῆν. Mihi facies Mæandrata, & vermiculata, atque etiam adeò ingens orbem terræ. Virgilius lib. 5. Victori chlamydem auratam, quam plurima circum Purpura Mæandro duplici Melibæa cucurrit.

551 ¶ *Mansum*, mandendum, aut mansatum. Varro γνῶθι σεαυτόν. Dein certè alij fluctu, vt ficum pararet mansum, quo venarum sanguine riuos compleret. Lucillius libr. 30. Sperans ætatem eandem hæc proferre posset mansum ex ore daturum.

552 ¶ *Mulierauit*, vt effeminauit. Varro γνῶθι σεαυτόν. Et rex & misellus ille pauper amat, habétque ignem intus acrem, hic ephebetum mulierauit: hic ad me deca adolescentem cubiculum pudoris primus polluit.

553 ¶ *Memordi*, peposci, pepugi, spepondi in veteribus lecta sunt. Acc. Honilia: Atrice vrse se memordisse autumat. Lab. Callis: De integro patrimonio mea centum millia nummûm memordi. Ennius: Meum non est, at si me canis memorderit. Cætera in obscurioribus inuenimus.

554 ¶ *Metus* nouè, & eleganter positum. Sallust. Hist. lib. 1. Ad bellum excitabat metus Pompeij victoris, hoc est, quòd de Pompeio metueretur.

555 ¶ *Mendicimonium*, & *mechimonium* Laberius in libro, quem Cropium inscripsit, in eo verba hæc inueniet, qui doctrinæ studium putauerit adhibendum. In eo quoque libro *manstus*, quod est, furatus, inueniet.

556 ¶ *Medioximum*, medio actum modo. Var. Modio: Quid aliud est, quod Delphicè canat columna literis suis, ἄγαν μηδὲν, viduam nos facere ad mortalem modum medioximè, vt quondam patres nostri loquebantur.

557 ¶ *Masculum*, pro forti, ac vehementi. Varro, ἔνδον δύρας. Si non plus testiculorum offenderis, quam in castrato pecore in Apulia, vincor non esse masculum ad rem.

558 ¶ *Mancum*, debilem. Marc. Tullius de finibus bonorum & malorum libro tertio: Sed & iam alteris tribus, qui mancam fore putauerunt sine aliqua accessione virtutum.

559 ¶ *Minutum*, positum pro breui. Varro Epist. Latina: Si venisses Capuam, quòd & pueros minutos vides libenter, & maiores animaduertere non vis. Marcus Tullius Verrinarum libro 3. Reticulúmque ad nares admouebat, tenuissimo lino, minutis maculis plenum rosæ.

560 ¶ *Maceria*, paries. Sisen. Historiar. libr. 3. Post villarum macerias, ac parietinas quinque cohortes in insidiis reliquit.

561 ¶ *Manipulatim*, collecta manu. Sisen. Histor. lib. 3. Requiescendi spatium nacti condensiores manipulatim resistere hostibus instituissent.

562 ¶ *Multifariam*, partibus multis. Sisen. Histor. lib. 3. Quòd loca palustria, quæ erant & altè multifariam confossa.

563 ¶ *Marsupium*, sacculum. Var. Cato, de liberis educandis: Ex quo perspicuum est maiorem curam habere nos marsupij, quàm vitæ nostræ.

564 ¶ *Molimentum*, pro conatu. Sisenna Histor. libro quarto: Contrà magno cum molimento, ac perpetuo sono procedunt.

565 ¶ *Modiperatores*, quasi modum imperantes. Varro Rerum humanarum lib. 20. In conuiuiis qui sunt instituti putandi modiperatores magistri.

566 ¶ *Magniloquentia*. Cicero de Oratore, Quod ille dactylicus numerus hexametrorum magniloquentiæ sit accommodatior.

567 ¶ *Ministratrix*, positum pro ministra. Cic. de Orat. Sed omneis comites, ministratricésque esse oratoris diceres.

568 ¶ *Male audiam*. Cic. de Orat. libr. 2. In quo libenter malè audiam; sed, quia caussam non libenter remitto, nimium patiens, & lentus existimor.

569 ¶ *Multitudo*, positum pro frequentia aut copia. Cicero de Orat. lib. 3. Sed vt Pontifices veteres propter sacrorum multitudinem tres viros epulones esse voluerunt. Eodem: Hunc etiam, qui familiarior nobis propter scriptorum multitudinem est.

570 ¶ *Mulierositas*, cupiditas feminee voluptatis. Cicero Tusc. lib. 4. Similitérque cæteri morbi, vt gloriæ cupiditas, vt mulierositas, vt ita appellem eam, quæ Græcè φιλογυνεία dicitur.

571 ¶ *Memoriam*, positum pro vetustate. Pacu. Chryse: Pérque nostram egregiam vnanimitatem, quam memoria deiugat.

572 ¶ *Mur-*

572 ¶ *Murmurillum*, murmuratio. Plaut. Rudente: Nolo ego murmurillum, neque susurrum fieri. Idem: Quid murmurillas tecum, & te discrucias?

573 ¶ *Mediastinos* non solùm balnearum, sed ædium quoque ministros & curatores legimus. Lucil. 17. Villicum Aristocratem mediastinum atque bubulcum. Cato præceptis ad filium: Ille imperator, tu illi ac cæteris mediastinus.

N

574 ¶ *Nuperum* pro recenti positum ab eo quod est nuper, id est, ante non multum temporis. Plau. Captiu. Quid tu vna nocte postulauisti. & die Recens captum hominem nuperum, nouitium.

575 ¶ *Neminis* positum pro nullius. Plaut. Captiu. Neminis me miseret, nam mei miseret neminem. Lucillius lib. 30. Neminis ingenium tantum confidere oportet.

576 ¶ *Noxitudo* pro noxia. Acc. Armorum iudicio: Oculo noxitudo obliteretur Pelopidarum, ac per nos sanctescat genus.

577 ¶ *Nubere* veteres non solùm mulieres, sed etiam viros dicebant, ita vt nunc Itali dicunt. Pompon. Pannuceatis: Sed meus frater maior postquam vidit me inde eiectum domo, Nupsit posteriùs dotatæ vetulæ, varicosæ, afræ.

578 ¶ *Nitiditate* pro nitore. Acc. Bacchis: Formæ, figuræ nitiditate hospes regis.

579 ¶ *Numen* pro nutu. Virg. Æneidos lib. 2. Vadimus immisti Danais haud numine nostro.

580. ¶ *Nenum* pro non. Lucil. libr. 30. Sed tamen hoc dicas, quid est nenu molestum est. Var. Epistola ad Fusium: Si hodie nenu venis, cras quidem si veneris meridiem die natalis fortunæ.

581 ¶ *Neuult* pro non vult. Titin. Setina: Ipsus quidem hercle ducere sanè neuult. Plaut. Trinum. Filiam meam tibi desponsatam esse audio, nisi tu neuis.

582 ¶ *Nigret*, nigra fit. Pacu. Chryse: Solisque exortu capessit candorem, occasu nigret. Acc. Bacchis: Splendet sæpe, ast idem nimbis interdum nigret.

583 ¶ *Nitidant*, abluunt, dictum à nitore. Enn. Cresphon. O pie eam secum aduocant, eunt ad fontem, nitidant corpora. Acc. Thebaide: Quin id Circæo fonte adueniunt mundulæ, nitidantur vulgo, pripendantur soni.

584 ¶ *Nixurire*, niti velle. Nigidus Commento grammaticæ xxx. Nixurit qui niti vult, & in conatu sæpius aliqua re perpellitur.

585 ¶ *Notificem*, nota faciam. Pompon. Atreo: Nunc te obsecro stupe vt euoluas meorumque genus notifices mihi.

586 ¶ *Numella*, machinæ genus ligneum ad discruciandos noxios paratum, quo & collum & pedes immittunt. Plaut. Asinaria: Neruos, catenas, carcerem, numellas, pedicas, boias.

587 ¶ *Nugiuendos* Plautus dici voluit omnes eos, qui aliquid mulieribus vendāt. Nam omnia, quibus matronæ vtuntur, nugas voluit appellari. Plaut. Aulul. Vbi nugiuendis res soluta est omnibus.

588 ¶ *Nidus* pro oculo. Varro Quinquatribus: Quam lymphā meliùs è lacuna fontium allatam, nidos potili permisceat.

589 ¶ *Nidulatur*. Varro primo Hebdomadon, Dies deinde illos quib. Halcyones hyeme in aqua nidulantur, eos quoque septem esse dixit.

590 ¶ *Nescium* pro incognito. Plaut. Rudente: Quæ in locis nesciis nescia spe sumus.

591 ¶ *Noctescere*, cæcari. Furius Poematis: etsi est auctoritatis incertæ: Omnia noctescunt tenebris calliginis atræ.

592 ¶ *Nepam* quidam cancrum putant ob illud Plauti: Retrouersum cedam, imitabor nepam. Et illud aliud: Aut cum nepa esset dubium in vtroque. Nam verè nepa scorpius dicitur. M. Tull. de finib. bonorum & malorum libr. 5. Serpere anguiculos, natare anaticulas, volare merulas, cornibus vti videamus boues, nepas aculeis, suam denique cuique naturam esse ad viuendum ducem.

593 ¶ *Nex* pro Nece. Sisenna Hist. libro 4. Quoniam neque mea nex, neque intercessio posse videtur illorum dementem reprimere audaciam.

594 ¶ *Nænia*, ineptum & inconditum carmen, quod adducta pretio mulier, quæ præfica diceretur, iis quibus propinqui non essent mortuis exhiberet. Var. de vita populi Romani lib. 4. Ibi à muliere, quæ obtentum à voce esset, per quam laudari, deinde næniam cantari solitam ad tibias & fides.

O

595 ¶ *Obscænauit*, quasi scænum, id est malum omen obtulit. Plaut. Asinar. Metuo quod illic obscænauit meæ falsæ fallaciæ.

596 ¶ *Opimitas* ab opimo. Plaut. Asin Maximas opimitates & gaudio effertissimas. Idē Capt. Maximas opimitates opiparásque offers mihi.

597 ¶ *Obba* poculi genus, quod nunc vbba dicitur. Varr. Est modus matulæ: ἀκίμωδοι: Dolia atque apothecas tricliniares, melicas, calenas obbas, & cumanos calices.

598 ¶ *Opulentitas* pro opulentia. Plaut. Mil. glor Qui si quis eius opulentitatem reuereatis. Cæcil. Plotio: Opulentitate nostra sibi iniuriam faciam.

599 ¶ *Orbitudinis* pro orbitate. Acc. Amphitr. Mi eret lacrymarum, luctuum, orbitudinis. Turpil. Thrasyleone: Hoc te oro, vt à-

lius commiſereſcas miſerę orbitudinis. Pacu. Duloreſte: Vel cùm illum videas ſolicitum orbitudine.

600 ¶ *Ocquiniſcere*, eſt propriè inclinare. Pompon. Proſtibulo: Vt nullum ciuem prædicaui per dolum, Niſi ipſus orans vltróque ocquiniſceret. Idem Piſtore: Niſi nunc aliquis ſubitò obuiam occurrit mihi. Qui ocquiniſcat, quo compingam terminum in tutum locum.

601 ¶ *Obliterare*, eſt obſcura facere, & obliuionem ducere. Acc. Agamemnonis: Inimicitias Pelopidarem extinctas iam, atque obliteratas memoria renouare.

602 ¶ *Offendo*, offenſio. Afran. Vopiſco: Quóque nunc offendo ſæpe procul noſtra ſit mala.

603 ¶ *Olat*, pro oleat. Afran. Fratriis: Non poteſt Quin illa tacta, longéque & multis olat. Pomponius Aleonibus: Aleo ludam ſanè meæ malè olant manus.

604 ¶ *Obſorduit*, obſoleuit. Cæcil. Hypobolim. Raſtraria: Obſorduit iam hæc in me ærumna miſeria.

605 *Obſtringillare*, obſtare. Enn. Satyrar. lib. 3. Reſtitant, occurrunt, obſtant, obſtringillant, obagitant. Var. Manio: Lex neque innocenti propter ſimultatem obſtringillat, neque nocenti propter amicitiam ignoſcit. Idem de re ruſtica libr. 1. Tu, inquit, inuides tanto ſcriptori, & obſtringillandi cauſſa figlinas reprehendis, cùm præclara quædam, ne laudes, prætermittas. Idem de vita populi Romani libr. 4. Quod Curio cùm id feciſſet, dicebat amicis, vt illi renunciaretur ſe obſtringillaturum, ne triumphus decerneretur, aut ne iterum fieret conſul.

606 ¶ *Obuarare*, peruertere, deprauare, dictum à varis. Enn. Achille: Nam conſiliis obuarant, quibus tamen concedit hic ordo.

607 ¶ *Obſecundanter*, obſequenter. Nigidius de Diis libr. 1. Cùm autem id quid ſit quærimus, obſecundanter naturæ viuerent.

608 ¶ *Oculitus*, vt animitus, medullitus. Plaut. Cornicularia: Qui amant ancillam meam Hedylium oculitus.

609 ¶ *Officulatim*, vt ſimulatim. Cæcil. Fallacia: Officulatim Parmenonem de via liceat legam.

610 ¶ *Officere*, obeſſe. Marc. Tull. de offic. libr. 3. Demoliri ea, quorum altitudo efficeret auſpiciis.

611 ¶ *Oliuitatem*, fructus olei. Var. Gloriam ἀεὶ φθόνου. Denique omnis cum lucerna combuſta eſt in lucubrando, oliuitáſque conſumta eſt. Idem de repub. 1. Non modò integra eximi, ſed etiam maior, quàm in arbore vnquam pependerit, de oliuitate oleas eſui optimè condi ſcribit Cato.

612 ¶ *Occepſo*, cœpero. Plaut. Amphitr. Ni ego illi puteo, ſi occepſo, animam omnem intertraxero.

613 ¶ *Oſaſum*, pro odi. Plaut. Amphitr. Inimicos ſemper oſaſum obtuerier.

614 ¶ *Orbium*, dictum per orbem. Var. γνῶθι σεαυτόν: Vt ſidera cœli Diuûm circum terram, atque axem quæ voluuntur motu orbico.

615 ¶ *Opuleſcere*, ab opulento dictum decorè. Furius Poëmatis: Quo magis in comptis poſſint opuleſcere campis.

616 ¶ *Occultè*, occulta. Cic de Orator. lib. 2. Inter iuncta argumentorum plerunque occulas, ne quis ea numerare poſſit. Virgil. Georg. lib. 2. Quod ſupereſt, quæcunque premes virgulta per agros. Sparge fimo pingui, & multa memor occule terra.

617 ¶ *Opinabile*. Cic. Academ. lib. 1. Itaque hanc omnem artem rerum opinabilem appellabat.

P

618 ¶ *Penularium*, quaſi theca, & vagina penulæ. Nonius Fullonico: Non multò poſt ſonoram accepit, abſcedet, conſequitur penularium, pſilotrum petit.

619 ¶ *Pleuitatem*, ignobilitatem. Cato pro Veturio: Propter tenuitatem & pleuitatem. Hemina in Annalibus: Quicunque propter pleuitatem agro publico eiecti ſunt.

620 ¶ *Petilum*, tenue, & exile. Lucil. XII. Inſignis varis cruribus, & petilis. Plaut. Plotino: Nam coloratam frontem habet, petilis habris. Petilis tenuis dicit, habris mollis dicit.

621 ¶ *Paces*, plurali numero nouè poſitum. Varro de vita populi Rom. li. 3. Animaduertendum primùm, quibus de cauſſis, & quemadmodum conſtituerint paces: ſecundùm, qua fide, & iuſtitia eas coluerint.

622 ¶ *Pondo*, mille octingentûm, nouè Varro de vita populi Romani libr. 4. Itaque retuli auri pondo mille octingentûm ſeptuaginta quinque. Græci enim herona mille dixerunt.

623 ¶ *Panus*, tramæ inuolucrum, quem diminutiuè panulam vocamus. Lucil. lib. 12. Foris ſubtegminis panus eſt. *Tumor* quoq. inguinum ex ſimilitudine ſic vocatur. Afr. Matertera: In quem plenam papulam, panũ tympanum. Nouius Optione: Qui me miſerum miſeriorem reddidit, quàm panus puerum, quod pueri ægriùs patiatur hoc genus morbi.

624 ¶ *Peniculamentum*, à veteribus pars veſtis dicitur. Enn. lib. XI. Annalium: Pendent peniculamenta vnum ad quemque pedum. Lucil. libr. XIX. Peniculamentum verè reprehendere noli. Cæcil. Fœneratore: Volat ſanguis, ſimul auolat peniculamentum, & pallio datur.

625 ¶ *Progurriter*, ſtrenuè, fortiter, & conſtan-

constanter. Plautus Persa: Ego scio hercle vtrunque velle. Age, indica prognariter. Ennius Annalium libro 6. Diu hoc audite parumper: Vt pro Romano populo prognariter armis Certando, prudens animam de corpore mitto.

626 ¶ *Perperos*, indoctos, stultos, rudeis, & insulsos, mendaces. Acc. Pragmatic. Describere in theatro perperos populareis. Idem eodem: Et eo plectuntur Poëtæ, quàm suo vitio sæpius. Ductabilitate nimia vestra aut perperitudine.

627 ¶ *Præcox* & præcoqua, quod est, immatura. Ennius Annalium libro 8. Præcox pugna est. Lucil. lib. 8. Anicula aspera, atque præcox est fuga. Non. Huic puellæ præcoquis libido inest.

628 ¶ *Populatim*, per populos. Pompon. Magnus Poëta placuit populatim omnibus.

629 ¶ *Præmiatores*, nocturni prædones. Næuius Amnagrennuntius: Nam in scæna nos nocturnos cœpit præmiatores tollere.

630 ¶ *Populacia*, vt nugalia, vel puerilia. Lab. Late coquentibus hœdum populacia agimus per ludum.

631 ¶ *Possestrix*, à possidendo. Afran. Aliber totius monilis possestricem. Ita tonstrix, ita impulstrix, ita curatrix, ita plaustrix, ita assestrix.

632 ¶ *Perpetuitassit*, sit perpetua, æterna. Enn. Annalium lib. 9. Libertatémque vt perpetuitassint quàm maximè.

633 ¶ *Præcisum* & omasum, partes carnis & viscerum. Næuius Aulularia: Præcisum, omasum, pernam, callum, glires, glandia. Lucil. lib. 20. Illi præciso, atque epulis capiuntur opimis.

634 ¶ *Pisculentum*, positum piscosum, vt puluerulentum. Cato Originum lib. 5. Origine fluuium Naronem magnum, pulcrum, pisculentum. Et libro 8. Fluuium Hiberum, is oritur ex Cantabris magnus, atque pulcer, pisculentus.

635 ¶ *Pasceolus*, ex aluta sacculus. Plauti Rudent. Præterea centum denaria Philippea In pasceolo seorsum. Lucillius libro 15. Adde Syracusis sola, pasceolum, alutam. Cato in Pansam: Rursi in ludo solent pasceolos facati.

636 ¶ *Piem*, colam, custodiam. Plaut. Asinaria: Vbi piem pietatem, si istoc more moratam tibi postulem placere? Mater mihi quo pacto præcipis?

637 ¶ *Portisculus* propriè est hortator remigum, id est, qui eandem perticam tenet, quę portisculus dicitur, qua excursum, & exhortamenta moderatur. Plaut. Asinaria: Et meam partem loquendi, & tuam trado tibi ad loquendum, atque ad tacendum tute habeas portisculum. Ennius lib. 8. Annal. Thus ante tenentes parerent, obseruarent, portisculus signum cum dare cœpisset. Lab. Cithera: Nec palmarum pulsus, nec portisculi.

638 ¶ *Perplexabile*, figuratum, quod aliud audiatur, aliud sentiatur. Plaut. Asinaria; Nec vllum verbum faciat perplexabile.

639 ¶ *Præsegmina*, propriè Plautus Aulular. ea dici voluit, quæ vnguibus eminulis præsecantur: Quin ipsi pridem tonsor vngues dempserat, Collegit, omnia abstulit præsegmina.

640 ¶ *Pipulo*, pro conuitio. Plaut. Aularia: Ita me bene amet Lauerna, te iam, nisi reddi. Mihi vasa iubes, pipulo hic differam ante ædeis.

641 ¶ *Picos*, veteres esse voluerunt, quos Græci γρῦπας appellant. Plaut. Aulularia: Pici diuitiis, qui aureos montes colunt, ego solus supero.

642 ¶ *Percellere*, euertere, percutere. Varro Parmenone: Alius teneram abietem solus percellit.

643 ¶ *Pinsere*, tundere, vel molere. Var. Ταφῇ μενίππου: Nec pistorem vllum nossent, nisi eum, qui in pistrino pinseret farinam. Idem de vita pop. Rom. lib. 1. Nec pistoris nomen erat, nisi eius, qui ruri far pinsebat, nominati ab eo quod pinsunt.

644 ¶ *Porcas*, Var. Ταφῇ μενίππου. Non vides in publica nocte te tabernas, qua populus ambulando perinde, vt in aratro porcas reddit?

645 ¶ *Putidum*, putre. Var. Ταφῇ μενίππου. Inde putidas vuas acinis electis, & comestis extendit in lectis quondam. Cato Originum lib. 2. Si inde ignauus putidas, atque senticosas commeatu monere volebat. Cæcil. Andria: Conducit nauem putidam. Afran. Auguribus: Et fallaci aspectu paries pictus, putidus.

646 ¶ *Pœnitudinem*. Pacuu. Teucro: Quę desiderio alumnum pænitudine Squale, scapréque inculta vastitudine.

647 ¶ *Præbitio*, à præbendo, id est, exhibendo. Var. Eumenidibus: Quòd ea die mea erat præbitio, in ianuam caue canem inscribi iubeo.

648 ¶ *Pueros*, pro seruis. Var. Eumenid. Vix vulgus confluit, non Furiarum: sed puerorum, atque ancillarum.

649 ¶ *Paxillus*, diminutiuum à palo. Var. Eumenid. Vbi dicatur primus Zenon nouam hæresin nouo paxillo suspendisse. Idem Bimargo: Vt nouum cribrum nouo paxillo pendeat.

650 ¶ *Proximi*, id est, proximo. Cato contra Furium, die proximi hoc dicit, sed ea declinatione à veteribus & crastini & pristini, pro pristini dictum.

651 ¶ *Properatim*, dictum est properanter

Cæcilius Plocio: Properatim in tenebris istuc confectum est opus.

652 ¶ *Pernicies*, periculum, exitium. Lucil. 29. Nunc tu contra venis, vel qui in nuptiis, vel se seneces, nec sine pernicie. Plaut. Asinar. Pelle crebris perniciis.

653 ¶ *Parcuit*, parcit. Næuius Quadrigeminis: Suo labori nullus parcuit.

654 ¶ *Perbitere*, perire. Pacuuius Periboea: Nam me perbitere illis opitularier quouis exitio cupio, dum prosim modò. Titinn. Fullonia: Iam pridem egressa vt perbiteris. Liuius Tereo: Ego puerum interea ancillæ subdam lætantem meæ. Ne fame perbiter. Ennius Hecuba: Nunquam scripsistis, qui parentem, aut hospitem nec assat quos quis cruciatur peruiteret.

655 ¶ *Pigrare*, retinere. Acc. Erigonis: Fateor, sed cur propter te pigrem hæc aut huius dubitem parcere capiti? Idem Chrysippo: Melius pigrasse, quàm properasse est nefas.

656 ¶ *Prouidere*, mouere & ferre. Pacu. Teut. Aut me occide, illa hinc sine vsquam prouideam gradum.

657 ¶ *Puellascere*, effeminari, vel reuirescere. Var. Baiis: Quòd non solùm innubæ fiunt communes, sed etiam veteres puellascunt, & multi pueri puellascunt.

658 ¶ *Palæstricos*, quasi ex vsu palæstræ. Afran. Excepto: Etiam depellis mihi manum per palæstricos.

659 ¶ *Populatim*. Cæcil. Obolostate: Ego perdidi te, qui omnes seruos perdo populatim, quæso ne ad malum hoc addas malum.

660 ¶ *Præsente*, coram, vel præsentibus. Pomp. Syris: Quidam apud forum præsente testibus mihi vendidit. Acc. Mænalippo: Est res aliqua, quæ præsente his priùs maturè institit. Fenestella Annal. lib. 2. Et quædam extrà præsente suis, quædam absente proiecissem. Nou. Mænia. Medicatè volumus dono donare pulcro præsente omnibus.

661 ¶ *Primiter*, pro primè, & primitus pro primo. Pomp. Maccis geminis: Quin bono animo es video, eripis primiter dapes. Lucil. li. 5. Sicuti cùm primiter ficos populare sentis, item pretio ingenti ad primitus paucos.

662 ¶ *Prognariter*, audaciter. Plaut. Persa: Age, indica prognariter.

663 ¶ *Properatim*, & properiter, celeriter, properanter. Quadrigar. Annal. lib. 2. Eò consules properè exercitum reducunt. Pomp. Buccone adoptato: Pergis properatim. Cæcil. Plocio: Properatim in tenebris istuc cõfectum est opus. Pacu. Teuc. Mihi classe imperitat Thessalam. Nosttámque in altum vt properiter deducerem. Acc. Telepho. Remísque nixi properiter nauem in fugam tradunt.

664 ¶ *Præfractum*, durum, inflexibile. Marc. Tull. de offic. lib. 3. Ego etiam cum Catone meo sæpè dissensi. nimis mihi præfractum videbatur, ærarium vectigaliáque defendere: omnia publicanis negare. Et Hortensio: His contrarius Aristotius præfractus, ferreus, nihil bonum, nisi quod rectum atque honestum est.

665 ¶ *Pulcritas*, pro pulcritudo. Cæc. Harpazomene: Dij boni, quid illud est pulcritatis?

666 ¶ *Proletarij*, ciues dicebantur qui in plebe tenuissima erant, & non ampliùs quàm mille, & quingentos æris, in censum deferebant. Enn. Annal. Proletarij, vt publicitùs scutáque ferríque ornatus.

667 ¶ *Prospica*, & despica intenta, & contempla. Næu. Assitogiola: Ac sibi prospica, ac despica. Potest ergo prospicus, ac despic' dici.

668 ¶ *Pollentia*, potentia à pollendo dicta. Plaut. Rudente: Ne ineptorum potior sit pollentia. Pollere ergo commune est.

666 ¶ *Propitiabilis*, ad propitiandum. Ennius Capiuncula: Huic est animus propitiabilis, ita & adolabilis, id est sine dolore.

670 *Pauxillisper*, à pauxillo. Plaut. Truculento: Plus decem pondo amoris pauxillisper perdidit, id est, per particulas.

671 ¶ *Ponderitatem*, à pondere, vt grauitatem. Acc. Pragmaticon lib. 2. Et cuncta fieri cætera iubet illi, non quod ponderitatem, grauitatémque hominis.

672 ¶ *Pueritia*, id est, puritas. Varr. Rerum diuin. lib. 1. Quæ pueritia est infrequens polluta.

673 ¶ *Prælumbare*. lumbos perfringere. Nou. Vindemiat. Cœpit vnumquemque prælumbare fustibus.

674 ¶ *Puera*, pro puellæ. Var. Væ victis, περὶ φιλονικίας: Properate viuere pueræ, quas sinit ætatula ludere, esse, amare, & Veneris tenere bigas. Idem de vita populi Romani lib. 2. Sic in priuatis domibus pueri liberi, & pueræ ministrabant.

675 ¶ *Pupa*, & *Pupi*. Var. Aboriginibus: περὶ ἀνθρώπων φύσεως. Itaque breui tempore magna pars in desiderium puparum, & sigillorum veniebat. Idem Tithono, περὶ γήρως. Ac mammam lactis sugentem pascere pupum.

676 ¶ *Pipare*, propriè gallinæ dicuntur. Var. Aboriginibus. περὶ ἀνθρώπων φύσεως. Mugit bos, ouis balat, equi hinniunt, gallina pipat.

677 ¶ *Producere*, dixit prolatare, producere. Varro, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. περὶ [illegible] Legendo autem & scribendo vitam producito. Virgil. Georg. lib. 1. Durum procudit arator Vomeris obtusi dentem.

678 ¶ *Præcox*, id est, præcoqua. Varro Synephebo, περὶ ἐμμονῆς. Vetere, ne manu non mittat, cùm octo medicarios honestos audissemus dare possis. mittet. quòd si non mittet, fugies, si me audies, cùm tempus reuocat, ea præcox est fuga.

679 ¶ *Pauperauit*, id est, pauperem fecit. Plautus Milite glorioso: Quæ improba est, Pro mercis vitio dominum precio pauperat. Idem Acari studio: Quam ego tanta paupe-raui per dolum pecunia. Titinnius Priuigno: Nam quid ego feci, & aduorsum, aut patrem meum, quem pauperetis ambo vestris sum-ptibus. Idem Varro: Æquum est me habere eos pauperem sumptu meo.

680 ¶ *Potus*, à bibendo. Lucil. lib. 30. Secus cum eo medio ac ludo benè potus recessit.

681 ¶ *Paucies*, pro rarò dici, veterum au-ctoritas docet. Titinn. Gemina: Postquam fa-ctus maritus, hanc domum abhorres, tuam etiam vxorem paucis video Idem eadem: Tu autem, inquit, in vrbem paucies venire soles: Cælius Annalium lib. vj. Consultò non pau-cies arcessitum.

682 ¶ *Pollinctores* sunt, qui mortuos cu-rant. Varro: Mutuum muli scabunt, περὶ χωρισμοῦ. Itaque plures dies inter medici discess-sum, & aduentum pollinctoris intersuerunt, & id æstate videas. Varro Cosmotyrine, περὶ φθορᾶς κόσμου. Propter cunam capulum positum nutrix tradit pollinctori. Plautus Asinar. Ec-quis currit pollinctorem accersere?

683 ¶ *Putamina* non solùm arborum sunt, verùm omnium rerum purgamenta. Nam quicquid ex quacunque re proiicitur, puta-men appellatur. Plaut. Capti. Nucleum amisi, reliqui pigneri putamina.

684 ¶ *Pestilitas*, pestilentia. Lucillius li-bro vj. Atque ea vis omnis morborum pesti-litásque. Lucr. lib. vj. Hæc igitur clades noua pestilitásque.

685 ¶ *Pœniturum*. Accius: περὶ τῆς μάχης: Quod si procedit, neque te, neque quenquam arbitror tuæ pœniturum laudis: quam vt ser-nes vide.

686 ¶ *Pausa*, est quies alicuius rei. Accius Epigono: Sed iam Amphilocum huc vade-re cerno, & nobis datur bona pausa loquendi. Lucil. Satyr. lib. 1. Hæc vbi dicta dedit, pau-sam facit ore loquendi.

687 ¶ *Prosferari*, impetrari. Lucillius lib. 26. Nec minimo, & prosferatur pax, quod Cassandram signo deripuit.

688 ¶ *Puellos*, pueros. Varro Testamento, περὶ διαθηκῶν. Sic ille puellus Veneris repentè vado cecidit cruentus olim. Lucil. Satyr. lib. 4. Cúmque hic tam formosus tibi, ac te di-gnus puellus. Lucret. lib. 4. Et natæ possunt tamen inde puellos Suscipere, & partu pos-sent ditescere dulci. Ennius: Ille suos Diuis meos sacrificare puellos. Varro Marcipore: Peliam me, & permisisse, vt ceu eluuiem de-gluberet dum madore puellum. Idem Sexa-gesi: Vltrà intra pectus dormitio vigilabis: quæ mi puellum impuberem cepisti.

689 ¶ *Pecus* non solùm quadrupes ani-mal, verùm omnia animalia pecudes vocan-tur. Plaut. Rudente: Non vides referre me vuidum rete sine squamoso pecu? Liuius Æ-gistho. Tum autem lasciuum Nerei simum pecus. Virgil. Georg. lib. 4. de apibus: Et pecu-dum custodia sollers. Lucret. lib. 2. Præterea genus humanum, mutæque natantes Squa-migerum pecudes. Lucil. Stat. lib. 5. Lasciuire pecus iussit, rostríque repandum.

690 ¶ *Percitum*, dictum est percussum. Plaut. Amp. Delirat vxor, atra bili percita est.

691 ¶ *Pecua*, & pecuda, ita vt pecora ve-teres dixerunt. Næuius Gymnastico: Homi-nes pecua, belluásque. Idem Lycurgo: Sine ferro pecuda manibus vt ad mortem meant. Acc. Astya: In celsis montibus pecua, atque inter colles pascunt Danai in Phrygia, & ter-minis. Idem Medea: Vagant, pauore pecuda in tumulis deserunt, Quis nos pascet postea? M. Tul. de repub. lib. 4. Cùm adhibent in pe-cuda pastores. Accius Diomede: Passim quæ præda pecua balabant agris. Cæcilius vm-bris: Et homini, & pecudibus omnibus. Si-senna Hist. libr. 4 Iumenta & pecuda locis trepidare compluribus.

692 ¶ *Putret*, putridum est. Pacuuius Teu-cro: Quanquam annísque & ætate hoc cor-pus putret. Accius Erigona: Quanquam ex-angue est corpus mihi, atque annis putret.

693 ¶ *Protollere*, est differre. Lucil. Sat. li. 1. Si non ampliùs ad lustrū hoc ꝓtolleret vnum.

694 ¶ *Priua*, significat singula. Lucil. Sa-tyra libr. 1. Ad cenam adducam, & primum hisce abdomina thymni Aduenientibus priua dabo. Lucret. lib. 3. Quòd si fortè animas ex-trinsecus insinuari Vermibus, & priuas in cor-pora posse venire Credis.

695 ¶ *Prodigitas*, dicta profusio. Lucil. Satyra lib. 6 Nequitia occupat os, petulantia, prodigitásque.

696 ¶ *Porcet*, significat prohibet. Pacu. Atalanta: Magna te, vt verear eloqui, porcet pudor. Accius Erigona: Quibus oculis quis-quam nostrum poterit illorum obtui vultus, quòd iam ab armis anni porcēt? Ennius Te-lamone: Deum me sentit facere pietas, ciuium porcet pudor. Var. Manio: Hunc Cereris tibi ministra frugibus suis porcet. Lucil. libro 6. Non te porrò procedere porcent.

697 ¶ *Prolixitudinem*, à prolixo. Pacu. Duloreste: Oro mi, ne flectas fandi mi pro-lixitudinem.

698 ¶ *Persice*, perfeceris. Luca. lib. 2 De-nique ad extremum crescendi persice finem, Omnia perduxit rerum natura creatrix.

699 ¶ *Pediolus*, à pede diminutiuè. Afran. Excepto: Atq; adeò nolo nudo pediolo es pus.

700 ¶ *Petico*, genus morbi. Lucillius lib. 30. Illuuies, scabies, oculos huic deinque pe-tigo Conscendere.

701 ¶ *Porrigo*, morbi genus. Lucillius lib. xxx. Tristem, & corruptum scabie & porriginis plenum.

702 ¶ *Profligare*, Verbum passiuum ad vsum trahi cœptum est. Nam cùm sit profligatum perditum, & ad internecionem adductum, nunc perfectum solùm, tum aut ædificium, aut aliquod vtile inceptum dicendum putant, cùm affectum dici debeat, non profligatum. M. Tull. tamen Tuscul. lib. v. Profligata iam, & penè ad exitum deducta quæstio est. Idem de prouinciis consularibus: Bellum adfectum videmus. & infrà: Nam ipse Cæsar quid est quod in ea prouincia commorari velit, nisi vt ea, quæ per eum adfecta sunt perfecta reipubl. tradat. Et in Oeconomicis: Cum affecta iam prope ætate à sole mitescere tempus est.

703 ¶ *Patritum*, vt auitum. Varro Manio: Funere familiari commoto, auito ac patrito more precabamur. Idem reipub. lib. 20. Secundum leges habitasset patritas. Cicero Tusc. lib. 1. Patritam illam & auitam, vt ait Theophrastus, philosophiam.

704 ¶ *Percedere*, vt decedere. Cicero Orat. Concisum non concessum, & quod quidam percessum eam volunt.

705 ¶ *Popinones*, vel hi, quos nunc dicimus tabernarios à popinis, vel luxuriosos, qui se popinis dedunt. Varro Modio: Quis poculis argenteis in quorum introibit? propino. Lucil. lib. 1. Infamem honestam, turpémque odisse popinam.

706 ¶ *Putidum*, non putrem, sed odoris mali. M. Tul. de finibus bonorum & malorum libr. v. Non inscitè illud dictum videatur in sue, animum illi pecudi datum pro sale, ne putisceret.

707 ¶ *Percursionem*, excursum. Cic. Tusc. lib. 5. Propter animi multarum rerum breui tempore percursiones.

708 ¶ *Præfestinatim*. Sisenna Hist. lib. 4. Idemque perseuerauerunt: vti lex perueniret, ad quæstorem ac iudices, quos vellent instituerent præfestinatim & cupidè.

709 ¶ *Præstolari*, est expectare vel manere. Sisenna Hist. lib. 3. Occultè tacitéque aduenientium cohortium præstolari accipiunt.

710 ¶ *Permittere*, promittere, incitare, vel præcipitare. Sisenna Hist. lib 3. Et inde equum concitatum princeps ad hostium permittit aciem. Idem lib. 4. Multi præmissis armis ex summo se permitterent.

711 ¶ *Proiicere*, effundere honestè positum. Sisenna Hist. lib. 4. Tum postquam apud Æginos, ac Perusinos eius facti mentionem proiecit.

712 ¶ *Petulantiam*, pro improbitate. Cicero de Orat. lib. 2. Illud assequor, vt si quis mihi fortè maledicat, petulans, aut sanè insanus esse videatur.

713 ¶ *Pressu*, quasi compressione. Cicero de Orat. libro 3. Valerium Soranum leuitate vocis, atque ipso vocis pressu, & sono facilè vincat.

714 ¶ *Paupertates*, nouè positum numero plurali. Varro de vita populi Romani lib. xj. Quid inter hos Ioues intersit, & eos, qui ex marmore, ebore, auro nunc fiunt, potes animo aduertere, & horum temporum diuitias, & illorum paupertates.

715 ¶ *Paupertinum*, pauperem. Varro de vita populi Romani lib. 1. Vt incitet occultúque sunt consentanea, quod sunt paupertina sine elegantia, ac cum castimonia.

716 ¶ *Plumarium*, [à plumando] Varro Cato, vel de liberis educandis: Etenim nulla, quæ non didicit pingere, potest bene iudicare, quid sit bene pictum à plumario, aut textore in puluinaribus plagis.

717 ¶ *Purpurascit*. Cicero Academicorum lib. 2. Quid mare, nónne cæruleum? aut eius vnda cùm est pulsa ramis, purpurascit? & quidem aqua tinctum quodammodo & infectum.

718 ¶ *Perpendiculi*, & normæ. Cic. Acad. libr. 2. Atqui si id crederemus, non egeremus perpendiculis, non normis, non regulis.

719 ¶ *Pingue*, positum pro impedito & inepto. Cicero Academicorum libro 4. Quod ipsi Antiochio pingue videtur, & sibi ipsi contrarium.

720 *Probatu* difficile. Cic. Tus. lib. 5. Quod & difficile est probatu propter tam varia & tam multa tormenta fortunæ.

721 ¶ *Palpo*, quasi à palpando. Plaut. Mercatore: Palpo percutit.

722 ¶ *Peminosum* mali odoris, à pedore dictum. Varro de re rustica lib. 1 Solida terra pauita, maximè si est argilla, ne situ peminosa in rimis eius grana oblitescant.

723 ¶ *Pisare*, frangere vel tundere. Varro de re rustica lib. 1. Promendum hyeme, vt in pistrino pisetur, ac torreatur.

724 ¶ *Præcidaneum*, est præcidendum. Var. de vita populi Romani lib. 1. Quod humatus non sit, hæredi porca præcidanea suscipienda Telluri & Cereri. aliter familia pura non est.

725 ¶ *Palanga*, dicuntur fustes teretes, qui nauibus subiiciuntur, cùm attrahuntur ad pelagus, vel cùm ad littora subducuntur: vnde etiam, nunc palangarios dicimus, qui aliquid oneris fustibus transuehunt. Varro de vita populi Rom. lib. 4. Cum Pœnus in fretum obuiam venisset nostris, & quosdam cepisset, crudelissimè pro palangis carnis subiecerat, quo metu debilitaret nostros.

726 ¶ *Ponio*, ducentum nouè. Varro sæpe de vita populi Romani lib. 3. Delphios Apol-

lini

lini munera missa, corona aurea pondo ducentum.

R

727 ¶*Rotunde*, positum eleganter, concinnè, vel collectè. Cicero de finibus bonorū & malorum lib. iiij. Ista ipsa, quæ tu breuiter, regem, dictatorem, diuitem solum esse sapientem, à te quidem aptè, ac rotundè, quippe habes à rhetoribus.

728 ¶*Ruta*, dicuntur diruta. Cicero de Orat. lib. 2. Et dicis te cùm ædeis venderes, ne in rutis quidem & cæsis solum tibi paternum recepisse. Virgilius Georg. lib. ij. Cumulósque ruit malè pinguis arenæ.

726 ¶*Rauum*, fuluum. Cicero Academ. lib. iiij. Quia nobismetipsis tum cœruleum, tum rauum videtur, quódque nunc [quia] à sole collucet.

730 ¶*Rauis*, est raucitas. Plaut. Aulularia: Voi si quid poscamus, ad rauim poscamus prius. Idem Cistellaria. Expurgabo hercle omnia ad raucam rauim.

731 ¶*Rurant*, pro rusticantur. Plautus Captiuis: Dum rurant homines, quos ligurriam. Varro Serrano: περὶ ἀρχαιρεσιῶν: Dum in agro studiosiùs ruror, aspicio Triptolemum sculponeatum bigas sequi cornutas.

731 ¶*Rarenter*, pro rarè. Cæcilius Plocio: Tu nurum non vis odiosam tibi esse, quam rarenter videas. Pomponius Ergastulo: Longè ab vrbe villicari, quò herus rarenter venit. Non villicarier, sed dominari est mea sententia.

733 ¶*Ructus*, à ructando dictus. Plautus. Pseudolo: Pergin' ructare in os mihi, suauis ructus mihi est, sic sine modo Lucillius Satyrarum lib. iij. Exhalas tum acidos ex pectore ructus.

734 ¶*Resupinas*, honestè, id est, ab incepto reuocas, vel peruertis significat. Accius Antigona: Quid agis? perturbas rem omnem, ac resupinas soror.

735 ¶*Ringitur*, irascitur. Terentius: Dum tibi fit quod placeat, ille ringitur, tu rideas.

736 ¶*Riscus*, loca in parietibus angusta. Terent. Eunucho: In risco odiosa cessas?

737 ¶*Reciproca*, Recipe, Reciproca animum inquam odiose. Ennius Andromeda: Rict portus te, iprocat, fluctus feram.

738 ¶*Repedare*. Lucillius libro xxvj. Redisse ac repedasse, vt Roma vitet glodiatoribus. Idémq; Sanctum ego à Metello Romam repedabam munere.

739 ¶*Redandruare*, redire. Lucillius lib. ix. Vt vulgus redandruet inde. Pacuuius Chryse: Græcos nihil mediocriter redandruare.

740 ¶*Redhostit*, reddit. Accius Amphitr. Quid hic redhostit viam, cometet obtet facilius? Idem διδασκαλιῶν libro j. Vt dum velint breuitatem consequi verborum, aliter relatum redhostire sponsum.

741 ¶*Repuerascere*, in puerum redire. Nonius Agricola: Quid ita? quia enim repuerascis, fugit has personas pater. M. Tullius de Oratore lib. ij. Eósque incredibiliter repuerascere esse solitos, cùm rus ex vrbe tanquam ex vinculis euolauissent. Et de senectute: Et siquis Deus mihi largiatur, vt ex hac ætate repuerascam, & in cunabulis vagiam. Et de Oratore lib. ij. Cum Scipione solitum rusticari, eósque incredibiliter repuerascere esse solitos.

742 ¶*Rhetorissat*, rhetoricè loquitur. Pomponius Medico: Dolasti vxorem, nunc & propter me cupis concidere, & iam rhetorissas.

743 ¶*Ramices*, dicuntur pulmones, vel hernia. Plautus Mercatore: Tui causa rupi ramices atrum dum sputo sanguinem. Idem Pœnulo: Neque nos quenquam flagitamus, neque nos quisquam flagitat, Tua causa nemo nostrûm est suos rupturus ramices. Var. Triodite, περὶ ἐφέσεως: Priùs quàm in orchestra Pythaules inflet tibias domi suæ ramices rumpit. Lucillius Satyrarum libro nono: Quod deformis senex appetitus ac podagrosus, Quod mancus, miser, exilis, ramice magno. Varro γεροντοδιδάσκαλος: Rapta an nescio quo mulione, rapturis ramicis rumpit.

744 ¶*Ruspari*, est scrutari. Accius Nyctegresia: Iube nunc attentare, iube nunc animo ruspari Phrygas. Idem Meleagro: Vagent ruspantes syluas sextam tesseras.

745 ¶*Regredere*, reuocare. Ennius Achille: Quò nunc incerta re, atque ignorata, gradum regredere conare?

746 ¶*Ruminare*, dictum in memoriam reuocare. Varro Tanaquile: Non modo absens quicquam de re segnius cogitauit, sed etiam ruminabitur humanitatem. Liuius Ægistho: Nemo hæc vester ruminabitur mulieri.

747 ¶*Rusticatim*, pro rusticé. Pomponius Alconibus: At ego rusticatim tanquam, vrbanatim nescio.

748 ¶*Rumiferare*, dictum honestè rumoribus ferre. Plautus Amphytrione: Quamque adeò ciues Thebani verò rumiferant probam.

749 ¶*Redurare*, aperire, contra id quod dicitur obturare. Varro Agathone: Pueri obscænis verbis nouæ nuptæ aures redurant.

750 ¶*Retuba*, perturbatio. Varro Sexageli: Ergo tum Romæ parcè, puréque pudentis Viuere cum in patriam, nunc sumus in retuba.

751 ¶*Reuocare*, positum per vices, mutuò

vocare. Varro Sexagesi: Qui nobis ministrarunt pueri diebus festis cicer viride, qui nos prouocare, aduocare cùm audeant, nos illos reuocare timemus.

751 ¶ *Recentari*, honestè positum pro nouari, quod est Græcè ἀνανεοῦσθαι. Marius. Iam albicascit Phœbus, & recentatur Commune lumen hominibus voluptásque.

753 ¶ *Rapinatores*, pro raptoribus. Varro Mar. In inuidiam veniant in hoc ipso rapinatores Lucillius li. ij Homo impudicus impunè est rapinator.

754 ¶ *Rheda*, vehiculum. Varro epist. ad Varronem: Quod si tuam heri rhedam non habuissem, varices haberem.

755 ¶ *Recentiorum*, nouorum M. Tul. de finibus bonorum & malorum lib. ij. Horum recentiorum nunquam dictum ab vllo, quod sciam.

756 ¶ *Rumam*, veteres mammam dixerunt. Varro Cato, vel de liberis educandis: Hisce Manibus lacte fit, non vino: Cuninæ propter cunas. Ruminę propter rumam, id est prisco vocabulo, mammam, à quo subrumi etiam nunc dicuntur agni.

757 ¶ *Reiculas*, oues, aut ætate, aut morbo graues. Varro Cato, vel de liberis educandis: Vt in grege opilio oues minus idoneas remouere solet, quas reiculas appellat. Sæpe enim vnus puer petulans, atque impurus inquinat gregem puerorum.

S

758 ¶ *Saltuatim* [& vellicatim] Sisen. Hist. lib. i. Nos vna æstate in Asia & Græcia gesta litteris idcirco continentia mandauimus, ne vellicatim, aut saltuatim scribendo lectorum animos impediremus.

759 ¶ *Scapum*. Var. Margo: Mihíque diuitum stylo nostro papyrino leuij scapos capitio, nouo partu poetico.

760 ¶ *Sutrinas*, è suendo. Varro Hercule Socrat. Qui sutrinas facere inscius, nihil homo agis.

761 ¶ *Scabere*. Var. Manio: Ager derelinqueretur ac periret squale, scabréque, illuuie & vastitudine.

762 ¶ *Strigosus*, apud veteres morbus dicitur iumentorum, qui corpora stringat, aut fame, aut alia vitij caussa, quasi stringosus. Masurius Sabinus li. vij. Censores, inquit, P. Scipio Nasica & M. Pompilius, cum equitum censum agerent, equum nimis strigosum, & male habitum, sed equitem eius vberrimum, & habitissimum viderent.

763 ¶ *Suspiciosum*, qui in suspicione sit. Cato de re Floriana: Sed si qui palam corpore pecuniam quæreret, aut se lenoni locauisset, & si famosus, & suspiciosus esset, vim in corpus liberum non æquum censuere adferri.

764 ¶ *Subiicies*, nouè positum non à subiiciendo, sed altitudine. Ennius Achille: Per ego Deûm sublimes subiicies humidas. Vnde oritur imber. Virgilius Bucolicis. Quantum vere nouo viridis se subiicit alnus.

765 ¶ *Scraptas*. scrupedas, stritabilas exprobratio vitij, aut deformitatis meretricum. Plaut. Friuolaria: Scraptæ, scrupedæ, stritabillæ: sordidæ.

766 ¶ *Sabulum*. Varro περὶ φιλίππου: Non vides in magnis peristylis, qui cryptas domi non habent, sabulum iacere à pariete aut cryptis, vbi ambulare possint.

767 ¶ *Suctu*. Varro γνῶθι σεαυτόν: Vt crementa corpora fierent maiora paruo vt suctu candida lactis.

768 ¶ *Super*, valde, vehementer. Virgilius Æneid. lib. j. His accensa super iactatos æquore toto Troas. Et libro tertio: O mihi sola mei super Astyanactis imago: Sic oculos, sic ille manus, sic ora gerebat.

769 ¶ *Scapres*, pro scabres. Ennius Andromeda: Scrupeo inuestita saxo, atque ostreis, quam excaperent. Pacuuius Teucro: Quę desiderio alumnûm, pœnitudine, Squale, scapréque inculta vastitudine.

770 ¶ *Secundare*, prosperare. Virgil. lib. vj. Dij nostra incœpta secundent. Propertius Elegiarum lib. iij. Iam liquidum nautis aura secundat iter.

771 ¶ *Sunat*, deprimit. Lucillius libro vij. Sunauit taxim ad nares, delphinus vt olim.

772 ¶ *Scurrile*, quasi vulgare, à scurris. Cicero de Oratore lib. ij. Vitandum est oratori vtrunque, ne aut scurrilis iocus sit, aut mimicus.

773 ¶ *Sordet*, sordidata est. Accius Ægistho: Cùm manus materno sordet sparsa sanguine.

774 ¶ *Sublabrare*, cibum intra labra mittere. Næuius Decuma: Iam ego illi subiens sublabrabo esui illud sincipus.

775 ¶ *Sublimare*, extollere. Ennius Medea: Sol qui candentem in cælo sublimat facem.

776 ¶ *Superstiterit*, saluent. Ennius Menalippo: Regnúmque nostrum vt sospitent, superstiténtque.

777 ¶ *Septuosè*, obscurè. Liuius Antiopa: Ita septuosè dictio abs te datur, quod consecutam sapiens ægrè contulit.

778 ¶ *Sempiternè*, semper. Pacuuius Medo: Populóque, vt faustum, sempiternè sospitent.

779 ¶ *Septifariam*, vt multifariam. Santra de verborum antiquitate: In quod volumen vnum nos lectitauimus, & postea inuenimus septifariam diuisum.

780 ¶ *Simulte*, pro similiter. Plaut. Pseud. Exossabo ego illum simulte itidem, vt murenam coquus.

781 ¶ *Scriptas*, constat esse rarum. M. Tullius

lius Hortensio: Itaque tibi concedo, quod in duodecim scriptis solemus, vt calculum reducas, si te alicuius dati pœnitet.

781 ¶ *Succidiam*, successionem necessariam. M. Tul. de senectute. Iam hortum ipsi agricolæ succidiam alteram vocant. Dicitur & succidia, quod est laridum.

783 ¶ *Signatam*, integram virginem vetustas voluit dicere. Lucillius lib. xxix. Primam Chrysicum negat signatam reddere.

784 ¶ *Superbos*, veteres mortuos dixerunt. Plaut. Amphitryone: Faciam ego hodie te superbum, ni hinc abis: & post auferre, non abibis.

785 ¶ *Sugillare*, obcludere. Varro Geminis: Contrà lex Mænia est in pietate, ne filij patribus luci claro sugillent oculos.

786 ¶ *Satullem*, pro saturem. Varro περὶ ἐδεσμάτων. Neque in puluere mythico coquam carnes, quibus satullem corpora, ac famem ventris.

787 ¶ *Singulum*, pro singulare. Plautus Cistellaria: Atat, singulum video vestigiũ. Varro, Σεσκεληνῷ libro primo. Tum verò doces historiam necessarium simul vnum singulum esse. Idem Octogesi, περὶ νομισμάτων. Hoc erat incommodi, quod nesciebamus, semel vnum singulum esse. Apud alium auctoritatis incertæ: Nisi dixerat nummo singulo multabatur.

788 ¶ *Sperem*, veteres spem dixerunt; vnde & prospere dicitur pro spe. Varro Aboriginibus, περὶ ἀνθρώπων φύσεως. Sublimis speribus iactato notio volitantis altos nitens trudito. Idem ἴσθι δ' αὐτάς. Quibus suam delectet ipse amasiam, Auiditatem speribus lactet suis.

789 ¶ *Scalpurire*, scalpere. Plautus Aulularia, Vbi erat hæc defossa, occepit ibi scalpurire vnguibus.

790 ¶ *Somnorinas*, dixit quæ in somnis videantur. Varr. Prometh. lib. I. Liuius mensum cum somnorinas imagines Affatur, non vmbrantur somno pupulæ.

791 ¶ *Satias*, pro satietas. Accius Astyanacte: Quorum crudelitatem nunquam vlla explet satias sanguinis. Varro Prometheo libro II. Cùm sumere cœpisset, voluptas retineret. Cùm sat haberet [satias] manum de mensa tollere. Sallustius Hist libro secundo: Hi saltibus occupatis tum externorum agros inuasere, frumentáque ex inopia graui satias facta est. Lucillius lib. xxix. Quid mihi proderit, quem satias iam omnium rerum tenet? Terentius Eunucho: Nam vbi me fortè satias cœpit, commuto locum. Lucretius libro II. Quam tibi iam nemo fessus satiare videndi.

792 ¶ *Squalam*, pro squalidam: Ennius Telamone: Strata terræ lauere lacrymis vestem squalam & sordidam.

793 ¶ *Socienno*, pro socio. Plautus Aulularia: Ibo intro, atque illi socienno tuo iam interstringam gulam.

794 ¶ *Scaturix*. Varro: Est modus maculæ, περὶ μέθης. Manias hic Theobogenes fluit scaturex.

795 ¶ *Somniculosus*, quòd ad somnos vacet. Laber Sororibus: Æcastor multum somniculosum.

796 ¶ *Sanitudo*, pro sæuitia. Plau. Bacchid. Vincla, virgæ, molle sæuitudo mala fit peior.

797 ¶ *Suauitudo*, suauitas. Plaut. Bacchidib. Cor meum, spes mea, mel meum, suauitudo, cibus, gaudium. Turp. Leucadia: Intercapedine interficior, desiderio differor, Tua mihi cupiditas: suauitudo, & mei animi exspectatio.

798 ¶ *Seueritudine*, pro seueritate. Plau. Ep. Quid illud est, quod illi caperat frons seueritudine?

799 ¶ *Sorditudine*, pro sorde. Plaut. Pœnulo. Vt mihi absterserunt omnem sorditudinem.

800 ¶ *Sententia*, sensibilitas. Lucret. libro IIII. Internoscere verborum sententia quæ sit. Lucil. Sat. lib. III. Vertitur œnophoris fundus sententia nobis. Idem libro v. Si tam corpus loco validum, ac regione maneret, Scriptores quàm vera manet sententia cordi.

801 ¶ *Speciem*, specimen, vel exemplar. Lucil. lib. xxx. Sicuti te, qui ea, quæ speciem vitæ putamus esse.

802 ¶ *Sodales*, socij Cicero de Orat. lib. ij. Quod tamen cum defenderem, qui mihi sodalis esset.

803 ¶ *Solitate*, pro solitudine. Accius Eurysace: Tuam solitatem memoras, formidas tibi.

804 ¶ *Subiti*, dicti pro repentini. Acc. Armorum iudicio: Bene facis: Sed nunc qui subiti mihi febris æstuat mali.

805 ¶ *Sanctitudo*, pro sanctitas. Acc. Tereo: Alia hic sanctitudo est, aliud & nomen, & numen Iouis. Idem Phœnissis: Delubra cælitu maris sanctitudine. Turpilius Leucadia: Miseram terrent me omnia, Maris scopuli, sonitus, solitudo, sanctitudo Apollinis. M. Tul. de republ lib. IIII. Eosdem terminos hominum curæ, atque vitæ, sic pontificio iure sanctitudo sepulturæ. Afran. Suspecta. Tuam maiestatem, & nominis matronæ sanctitudinem.

806 ¶ *Satu*, positum pro semine. Acc. Pelopidis: Nam me heredem ex tuo esse conceptum satu, vt argumenta redigunt animum & commouent. Idem Telepho: Proiecti quanquam est ortus meliori satu.

807 ¶ *Scriptio*, pro scriptum. Var. εἰς ἑαυτὸν, περὶ ζῳδιακῶν. Vulgóque auarus fœnerator spe lucri rem scriptione duplicarat. Cicero Tuscalanar. lib. v. Impulsi sumus ad

philosophiæ scriptiones.

808 ¶ *Segnitas*, pro segnitia. Acc. Æneadis aut Dec. Eo nunc quòd eorum segnitate ardet focus. Idem Andromeda: Namque vt dicam te metu aut segnitate addubitare, haud meum est. Cic. de Oratore lib ij. Et quoniam de imprudentia diximus, castigemus etiam segnitatem.

809 ¶ *Scelerosi*, pro scelerati. Lucil. Satyr. lib. 3. Non tamen ætatem, tempestatem hanc scelerosi Mirentur. Afran. Diuortio: O diem scelerosum, & indignum.

810 ¶ *Speratum*, id est, sponsum. Afran. Fratriis: Curre, & nuptia venire, & mecum speratum adduce. Videat puellam, curent, conforment iube. Idem eadem, Speratam non odi tuam.

811 ¶ *Screare*, exspuere: Terent. ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ. Gemitus, screatus, tussis.

812 ¶ *Serescit*, positum pro siccatur, quod serenitas sicca sit. Lucret lib j. Denique fluctiuago suspensæ in littore vestes. Vescunt, eædem dispensæ in sole serescunt. Inde Virgil. doctè. Georg lib. j. Vnde serenas Ventus agat nubes, hoc est, siccas. Idem alio in loco: Atque arida differt Nubila.

813 ¶ *Sucerda* Lucil. lib. xxx. Hic in ste: corse humi, fabulisque fimo atque sucerdis.

814 ¶ *Simitu*, simul Lucill. lib. xxx. Gratia habetur vtrisque, illis quæ sibi quæ simitu. Plaut. Amphitr. Non ego cum viro simitu exbibi imperium tuum. Idem Mercatore: Ita tres simitu res agendæ sunt, quando vnam occœperis.

815 ¶ *Subsiciuum*, secundum, sequens Lucil. lib. xxviij. Præterea hæc subsiciua si quando voles operam. Subsiciuum positum succedens, succidaneum. Cic de Orat. li. ij. An se hęc nescire, quę ego serò succedens oneri, vt aiunt.

416 ¶ *Supplosionem*, plausum, vel percussum. Cic. de Orat. libro iii. Et quo vereor, ne nihil sit tui nisi suppositionem pedis imitatus.

817 ¶ *Superbiloquentia*. Cicero Tusculan. lib. iiii Animique impotentiam, & superbiloquentiam.

818 ¶ *Sarcinator*, sutor. Lucil. lib. xxviij. Sarcinatorem esse summum, suere centonem optumé.

819 ¶ *Sospitent*, soluent. Ennius Menalippa: Regnúmque nostrum sospitent, superstitentque. Pacu. Medo: Populo qui faustum semp ternè sospitent.

820 ¶ *Singulatim*, & sigillatim à singulis. Cæc. Hypo. Rastraria: Hos singulatim, sapere vos minus arbitror. Cæl. Annal. lib. 1. Primum malo publico gratias singulatim nomina: Lucil. lib. xix. Sic singillatim nostrum vnusquisque mouetur

821 ¶ *Solennitas*, pro solenniter. Liuius Ægistho: Solennitus à declitali laude lubens.

822 ¶ *Scenatilis*, vel scenaticus pro scenico. Varro Modio: Sed, ô Petrulle, ne meum taxis librum, Si te pepigat hic modò scenatilis. Idem ὄνος λύρας: Vt comici cincidi, scenatici.

823 ¶ *Saperdae*, quasi sapientes, & elegantes. Varr. Modio: Omnes videmur nobis esse belli, festiui, saperdæ, cùm simus σαπροί.

824 ¶ *Surditatem*. Cic. Tuscu. lib. v. In surditate verò quidnam est mali; Erat surdaster Marcus Crassus.

825 ¶ *Simplicitus*, simpliciter. Plaut. Mercat. Sed eam simplicitus dicam, si opera est auribus.

826 ¶ *Suscitabulum*, honestè positum incitamentum. Varr. ὄνος λύρας: Fonicia sunt vocis suscitabulum. Cantantúmque gallus gallinaceus.

827 ¶ *Similitas*, similitudo. Cæcil. Syracusis: Vide Demea, hominis quid fert morum similitas.

828 ¶ *Salebra*, à saltu dictæ. M. Tul. de finib. bonor. & malor. Hic si definire, si diu videre potuisset, si loquendi vim, si denique cõsuetudinem verborum teneret, nunquam in tantas salebras incidisset. Idem lib. v. Venit ad extremum, hæret in salebra: cupit enim dicere. Et de Oratore: Alter enim siue vllis salebris, quasi sedatus amnis fluit.

830 ¶ *Sublestum*, est leue, friuolum. Plaut. Nam vbi ad paupertatem accessit infamia, Paupertas grauior fit, fides sublestior.

831 ¶ *Supellectilis*. Cicero Oratore: Verecundus erit vsus oratori, & quasi supellectilis supellex.

832 ¶ *Scurrile*, à scurris ridiculum cum turpitudine. Cic. Orat. Ridiculo sic vsurum oratorem, vt nec nimis frequenti, ne scurrile sit: nec subobscæno, ne mimicum: nec petulanti, ne improbum.

833 ¶ *Sporteas*, aut ab spatto, quasi spar teas, aut ab asportando. Sallust. Hist. lib. v. E muris canes sportis demittebant. Var. de vita populi Romani lib. 1. Neque enim obsonium in tota cena cœptum ex variis rebus cùm coniectum in vnam sportam perspicitur.

834 ¶ *Sodes*, non vt apud comicos, sed si audes. Cicero Orat. Libenter etiam copulando verba iungebant, vt sodes, pro, si audes.

835 ¶ *Scopas*. Cicero Orat. Et si humilius dictum est, scopas (vt ita dicam) mihi videntur dissipare.

836 ¶ *Sciuntur*, pro cognita sunt. Cicero de Orat. li. ij. Ars enim eorum est, quę sciuntur. Oratoris autem omnis actio opinionibus non scientia continetur.

T

837 ¶ *Tetret*, fœdet, polluat. Pacu. Periboea: Belluarum, ac ferarum aduentus, ne tetret loca.

838 ¶ *Tetinerit*, pro tenuerit. Pacu. Medo

Credo

Credo quorsum itinet tetinisse aiunt? Accius Clytemnest. Vt quæ tum absentem rebus dubiis cóiugem tetinerit, nunc probat vltorem. Pacuuius Hermiona: Sub iudicio quoque omnes gradus tetinerim.

839 ¶ *Tetulit*, tulit. Accius Andromeda: Donec tu auxilium Persen tetulisti mihi. Cæcilius Hypobolim. Ærumnam pariter tetulisti meam.

840 ¶ *Taxim*, sensim, vel occulté. Pomponius Buccone adoptato: Clandestino tacitus taxim perspectaui percautum.

841 ¶ *Temerius*. Accius διδασκαλικῶν lib.ij. Seu Euripidis, qui choros temerius in fabulis.

842 ¶ *Testatim*, minutim. Pomponius Verre ægroto: Iam istam colaphis comminuissem testatim tibi.

843 ¶ *Tractim* vt sensim, id est, diutinè, longo tractu. Plaut. Amphitr. Quid si ego illum tractim tangam, vt dormiat?

844 ¶ *Tudiculare*, commouere. Varr. Marcipo: Hæccine nobis, tibi ve tudiculasse?

845 ¶ *Trabs*, Varr. Parmen. Alta trabs pronis in humum accedens proxumè Frangit ramos cadens.

846 ¶ *Tegillum* diminutiuum à recto. Var. Sesquiulysse: Vigere volitans mulsus aquam è nubibus tortam indicat fore, vt tegillum pastor sibi sumat.

847 ¶ *Terta* pro tersa. Varr. ἔχει σοι ἡ ἀεὶ τύχη: Atrei terta nitet galea. Idem, Cato, vel de liberis educand. Alij sunt circumtonsi, & terti, atque vncti, vt mangonis esse videantur serui.

848 ¶ *Temperatura* pro temperie. Var. ἀμφ... ἀεὶ ...: Quæro ex te verum hoc adduxerit cæli temperatura, an terræ bonitas.

847 ¶ *Torto* pro tormento. Pacuuius Duloreste: Nam te in tenebris sæpe lacerabo fame, Clausum & fatigans artus torto distraham.

850 ¶ *Tonsus* pro tonsura. Plaut. Amphit. Sura, pes, statura, tonsus, oculi, nasus, vel labra. Accius Amph. Sed quænam hæc est mulier, funesta veste, tonsu lugubri?

851 ¶ *Tuburcinari* significat raptim manducare. Titin. Prælia: Tuburcinari sine me vultis reliquias. Plaut. Persa: Tuburcinari de suo, si quid domi sit. Turpil. Boëthontibus: Melixa intus cessat, credo hercle, helluo tuburcinatur.

852 ¶ *Tabificabile* vel tabificum. Acc. Medea: Par neci orbificor liberorum leto, & tabificabili. Cic. Tuscul. lib.iiij. Atque vt hæ tabificæ mentis perturbationes sunt.

853 ¶ *Tuatim*, tuo more. Plaut. Amph. Ecce rem iam tuatim facis.

854 ¶ *Tetritudo*. Act. Philoct. Quod te obsecro, ne hac aspernabilem tetritudo mea in occulto faxit.

855 ¶ *Temnere*, contemnere. Lucil. lib. xxx. Quodque adeo fuerint qui temnere superbum. Virgil. lib. vj. Discite iustitiam moniti, & non temnere diuos.

856 ¶ *Taxit* pro tetigerit. Varro Modio: Sed, ó Petrulle, ne meum taxis librum.

857 ¶ *Tippula* animal leuissimum, quod aquas non nando, sed gradiendo transeat. Varro Vimarco: Leuis tippula linifici frigidos transit lacus. Plaut. Leuior es quàm tippula.

858 ¶ *Tonescit* pro tonat. Varro Vimarco: Tunc repentè cælitum altum tonitribus templum tonescit.

859 ¶ *Transenna*. non (vt quidam putant) transitus, sed est fenestra. Cicero de Orat. lib. j. Nunc pete à Crasso, vt illam copiam ornamentorum suorum, quam constructam vno in loco, quasi per transennam prætereuntes strictim aspeximus. Sallust. Historiarum lib. ij. Transenna demissum Victoriæ simulacrum cum machinato strepitu coronam capiti imponebat.

860 ¶ *Tironem* positum pro ignaro. Cicero de Oratore libro ij. Frater enim callidum quendam hunc, & nulla in re tironem, ac rudem, nec peregrinum, & hospitem concedo esse debere.

861 ¶ *Trutina* [à trutinando] Cicero de Oratore lib. ij. Ad oblectandos animos, ad impellendos, ad ea probanda, quæ non artificis statera, sed populari quadam trutina examinantur. Varro de vita populi Romani libro ij. Aut aliqua ex argentaria trutina, aut lingua pensum præ se omnes ferent.

862 ¶ *Turpari* à turpitudine. Cic. Tuscul. lib. iij. Iouis aram sanguine turpari.

863 ¶ *Tenerascere*, tenerum esse. Lucretius lib. iij. Scilicet in tenero tenerascere corpore mentes.

864 ¶ *Trichinum*, tardum, & quasi impeditum, vel siccum, & sine succo; vt sunt capilli, qui Græcè τρίχες dicuntur. Var. Eumen. Quod tunc quæstus trichinus erat, nunc est vber, vt quæstus sit magnus.

865 ¶ *Tetrica* est seuera. Var. ... : Etiam si audisset, reddere potuisset mulieri tetricæ, is ducat ad Appiam, moribus bonis. Virg. Æneid. libro septimo: Qui tetricæ horrentis rupes, montémque seuerum.

866 ¶ *Tarditudinem* & tarditiem pro tarditate. Plautus Pœnulo: Quòd estis pigri, cochleas vincitis tarditudine. Accius Alcmæone: Atque eccos segneis somno, & tarditudine. Idem Diomede: Multa amittuntur tarditie, & secordia.

867 ¶ *Temeritudinem* pro temeritate. Pa-

cuius Duloreste, Egon' tyrannum noui temeritudinem?

868 ¶ *Tenta* dictum pro extensa. Lucretius libro ij. Tympana tanta sonant palmis & cymbala circum. Idem lib. vj. Duraque in ore iacens rictu frons tenta manebat. Lucillius Satyrarum libro sexto. Tres à Deucalione grabati restibus tenti. Idem libro xj. Hic vbi concessum, pelléque vt in ordine tentæ. Et lib. xxx. Hic vt muscipula contenta, vt scorpius cauda sublata.

869 ¶ *Tristitias* pro tristitia. Pacuuius Atalanta: Quid istuc est, vultum alligat quæ tristitias? Turpilius Leucadia: Ante facta in ignẽ committo tristitias ante diuortium.

870 ¶ *Torporauit* pro torpefecit. Turpilius Hetæra: Heres stupidus adstat, ita eius adspectus repens contorporauit homini amore.

871 ¶ *Titubare*, trepidare. M. Tullius Philippicar. lib. viij. Titubare, hæsitare, quo se verteret nescire. Virgilius Æneid. lib. v. Vestigia presso Haud tenuit titubata solo. Terent. ἑαυτοντιμωρουμένῳ: Verùm illa nequid titubet.

872 ¶ *Torter* pro torqueor. Pompon. Decuma fullonis: Et vbi insilui in concleatum equuleum, vbi tolutim tortor.

873 ¶ *Tunicare* pro vestire. Varro λογιστορικῷ. Hæc lanigeras detonderi docuit, tunicaréque homolum.

874 ¶ *Titionem*, fustem ardentem. Var. de vita populi Romani lib. ij. Contrà nouo marito cum item è foco in titione ex felici arbore, & iam qualis qua allata esset.

V

875 ¶ *Vulgauit* honestè positum vile habuit, & quasi in vulgus dedit. Plautus Amph. Cuique me absente corpus vulgauit suũ. Vulgare in vulgus dare, & quasi multis audientibus, ac non taciturnis dicere. Virgil. lib. x. Quid me alta silentia cogis Rumpere, & obductum verbis vulgare dolorem? Ennius: Quæ scis, In vulgum vulgas, artémque expromis inertem.

876 ¶ *Veget* pro vegetat, vel erigit, vel vegetum est. Pomponius Maiali: Animos Venus veget voluptatibus: Ennius Ambracia: Æquora sulta veges ingentibus ventis. Varro Manio: Nec natus est, nec morietur: viget, veget, vtpote plurimum. Idem ὄνος λύρας: Quàm mobili Diuùm lyram sola rege quædam gubernans motibus Diis veget.

878 ¶ *Verecundum* est audax, & confidens. Plautus Amphit. Sic est, vera prædico, nisi etiam hoc falso dici insimulaturus es. nimis verecunda es.

878 ¶ *Venor*, circumuenior. Enn. Nemæa. Teneo: conlepta, vndique venor.

879 ¶ *Vicissatim*, per vices. Nævius belli Punici lib. iiij. Vicissatim volui victoriam.

880 ¶ *Visceratim*, per viscera. Ennius Androm. Alia fluctus differt, dissipat visceratim membra maria salsa spumant sanguine.

881 ¶ *Vnose*, id est, simul. Pacuuius Iliona: Occidisti, vt multa paucis verba vnosè obnuntiem.

882 ¶ *Vtraque* pro vtrinque, vel vtroque. Hemina Hist. lib. iiij. In Hispania pugnatum bis, vtrâque nostri loco mori, cæde vsti, hæc atque hercle, vtraque & cùm ad nos venis, suffraginatam vidi.

883 ¶ *Vinum* pro vehementi, vel nouo. Virg. Æneid lib. j. Paullatim abolere Sichæum incipit, & vino tentat præuertere amore.

884 ¶ *Vegrande* valde grande. Lucillius lib. xxvj. Non iccirco extollitur, nec vitæ vegrandi datur.

885 ¶ *Vanans* dictum pro fallens. Accius Alcmena: Tanta vt frustrando lactans, vanans protrahit.

886 ¶ *Vanitudo* pro vanitate. Plaut. Pol ego, vt rem video, tu inuentus verò ẽ vanitudine. Pacuuius Duloreste: Primum hoc abs te oro, ninus inexorabilem faxis, ni turpassis vanitudine ætatem tuam.

887 ¶ *Variantia* pro varietas. Lucretius lib. j. Talibus in caussis, nec dum variantia rerum.

888 ¶ *Viscus* positum pro viscere. Lucret. lib. 1. Visceribus viscus gigni, sanguénque creari. Virgil. Georg. lib. j. Tum laqueis captare feras, & fallere visco Inuentum, id est, tractu visceris. Lucil. Satyr. lib. xiiij. Idne ægri est magis, an quòd pane & viscere priuo. Quod vitus dederas, tu primum hæc viscera largi.

889 ¶ *Vagor* dictum pro vagiens. Lucret. lib. ij. Et superantur, item miscetur funere vagor.

890 ¶ *Vetustas*, & antiquitas vel felix, vel sapiens, vel mansueta est habita. Terent. Hecyra: Quis me est fortunatior, vetustatisque adeò plenior.

891 ¶ *Vastities* & vastitudo, & vastitas horror, & desertio, & contagium. Plaut. Pseudolo: Distractio, discidium, vastities venit. Acc. Eurysace: Sed vt ratusta & raueste, & vastitudine tardè forma tuis. Idem Meleagr. Quæ vastitudo hæc, aut vnde inuasit mihi? M. Tull. de offic. lib. ij. Qui collectis cæteris caussis eluuionis, pestilentiæ, vastitatis. Pacu. Teucro. Quæ desiderio alumnûm, pœnitudine, squalescaores, qua inculta vastitudine.

892 ¶ *Vastescant* significat inhorrescant, vel deserantur, Acc. Phœnissis: Iussit proficisci exsilium quouis gentium, Ne scelere tuo Thebani vastescant agri. M. Tullius de Oratore libro ij. Quid iam de hominum genere dicam, qui quasi cultores terræ constituti: non patiuntur eam, nec immanitate belluarum efferari,

efforati, nec stirpium aspetitate vastescere. Sallust. Iugurtha: Aberat mons fere millia passuum xxx. tractu pari vastus, & humano cultu. Var. Manio: Asperum valde scabre atque illuuie, & vastitudine.

893 ¶ *Vicissitatem*, pro vicissitudine. Acc. Phoenissis: Vicissitatémq; imperandi tradidit.

894 ¶ *Vllo*, pro vltus fuero. Acc. Epigone: Qui nisi genitorem vllo, nullum meis dat finem miseriis.

895 ¶ *Verruncent*, id est vertant. Acc. Æneadis, aut Decio: Te sancte venerans precibus, inuicte inuoco, Portenta vt populo, patriæ verruncent bene. Pacu. Periboea: Precor veniam, petens vt quæ, egi, ago, axim, verruncent bene. Afran. Diuor. Et puncto auerruncent cur Syriam simul.

896 ¶ *Vilitant*, vilem faciunt. Turpil. Lindia: Quin moneam, quin clamem, & querar tua vitia, quæ te vilitant.

897 ¶ *Villicari*, est rusticari, vel villæ præesse. Pomp. Ergast. Nam longè ab vrbe villicatier, quò herus rarenter venit, Non villicatier, sed dominari mea est sententia. Afran. Suspecta: In Arpinos iam, quantum pote, explodam hominem vt villicetur. Turp. Paratet. Egonondum etiam hîc villicabar Phædria. Idem Hætera: Hic villicor ante vrbem, nunc rus eo.

898 ¶ *Vinnulum*, sensilocum, id est, illecebrum. Plaut. Asinaria: Compellando blanditer, Osculando, oratione vinnula, venustula.

899 ¶ *Vitabundus* pro vitans. Sallust. Hist. li. III. Duos quàm maximos vtreis leui tabulæ subiecit, quã super omni corpore quietus inuicem tracto pede quasi gubernator existeret, ea inter molem, atque insulam, mari, vitabũdus classem hostium, ad oppidum peruenit.

900 ¶ *Volentia* id est, quæ vellent [à voluntate] Sallust. Hist. lib. IIII. Multísque suspicionibus volentia plebi facturus habebatur.

901 ¶ *Valentia*, fortitudo. Næuius Danaë: Omnes formidant hominis eius valentiam. Titinnius Setina: Sapientia gubernator nauem torquet, non valentiæ.

902 ¶ *Vomica*, concaua loca, vetustate exesa. Lucil. lib. XXIX. Tyroneo, & non mortifero adiectus vomica, & vulnere.

903 ¶ *Viriatum*, dictum est magnarum virium Lucil. lib. XXVI. Contrà flagitium nescire bello vinci à barbaro viriato Annibale.

904 ¶ *Vescum*, nimis obscurum. Lucil. lib. XXVI. Quam fastidiosum ac vescum cum fastidio viuere. Virg. Georg. lib. IIII. Nec vescas salicum frondes Afran. Sororibus: At puer est vescis imbecillus viribus.

905 ¶ *Volup*. pro voluptate. Plau. Asin. Hic senex siqui d clam vxorẽ suã animo fecit volup.

906 ¶ *Virgindemiam*, vti vindemiam, hoc est, virgarum apparatum, vel demptionem, vel deceptionem ob verbera. Varro Agathone: Quid tristiorem video te esse, quam angit hęc Lampadion, Quid familiaris filius Amat? Hæc spes est auxili argentaria. Ideóque scapulæ metuunt virgindemiam.

907 ¶ *Viratium*, magnarum virium. Var. Meleag. Si non malit vir viratium vxorem habere Atalantam.

908 ¶ *Vulga* capacitas, vel sinus, cum laxitate. Lucil. lib. ij. In vulgam penetrare pilosam. Var. Sexagesi: Eo vt viaticum ex arcula adderem in vulgam.

909 ¶ *Verrucam* positum pro loco edito. Cato libris originum. Censeo, inquit, si rem seruare vis, faciundum, vt quadringentos aliquos milites ad verrucam illam ire iubeas, camque vti occupent imperes.

910 ¶ *Vibices*, plagarum vulnera. Cato de falsis pugnis: Vbi societas? vbi fides? maiorum insignitas iniurias, plagas, verbera, vibices, vis dolores, atque carnificinas per dedecus, atque maximam contumeliam inspectantibus.

911 ¶ *Vellicatim*, & saltuatim. Sisen. Hist. lib. I. Nos vna æstate in Græcia, & Asia gesta litteris idcircò continentia mandauimus, ne vellicatim, ac saltuatim scribendo lectorum animos impediremus.

911 ¶ *Victurus*, victoriam potiturus auctoritas prudentium putauit esse. Pyrrhúsne Rex, an Manius Curius prælio victurus esset.

912 ¶ *Virescit*, maiorum virium fit. Purius Poematis: Excrescunt animi, virescit vulnere virtus.

913 ¶ *Viro* etiam pro virtute naturali. Luc. lib. II. Concoctásque suo seruare & perdere viro.

914 ¶ *Venerata* pro veneranda. Virgilius libro 6. Cursúsque dabit venerata sacerdos.

915 ¶ *Vter* pro vtero. Cæcilius Vmbris. Nunc vter crescit, non potest cælari.

916 ¶ *Vicatim*, per vicos. Sisen Hist. lib. iij. Cum complures menses barba immissa, & tonso capillo, lugubri vestitu populum vicatim flens vnà cum liberis circumiret.

917 ¶ *Vultuosum*, tristem. Cic. Orat. In quo cùm effeceris, ne quid inceptum sit, aut vultuosum.

918 ¶ *Vermiculatum* pro minuto atque miniato. Cic. de Oratore lib. iij. Quàm lepidè lexeis compostæ, vt tesserulæ omnes Arte, pauimento, atque emblemate vermiculato.

919 ¶ *Venalitij*, venditores. Cic. Oratione Corneliana lib. ij. Neque me diuitiæ mouent, quibus omnes Africanos, & Lælios multi venalitij, mercatoréique superarunt.

920 ¶ *Vocare*, positum pro trahere, ducere. Cic. Orat. Si de iure ciuili tecum feram, vocauit te hominem prudentissimum his ipsis rebus, quas abs te didicerit, dicundi arte superauit.

921 ¶ *Verecundari*, verecundia teneri. Cic. de Orat. lib. III. Alterum cunctantem, & quasi verecundantem incitabat.

922 ¶ *Versutiloquas.* Cic. de Orat. lib. III. Num non vis huius me versutiloquas malitias? Videtis enim & versutiloquas, & expectorat, ex coniunctione facta esse verba, non nata.

923 ¶ *Vncinatum* ab vnco Cic. Academ. lib. IIII. Nec vt ille, qui asperis, & leuibus, & hamatis, vncinatisque corpusculis concreta hæc esse dicat.

924 ¶ *Venditationem*, veteres pro ostentatione posuerunt. Cicero Tusculanarum lib. II. Quinetiam mihi quidem laudabiliora videntur omnia, quæ sine venditatione, & sine populo rectè fiunt.

925 ¶ *Viere*, vincire, & inflectere. Varr. de re rustica lib. I. Vt habeas vimina, vnde viendo quid facias.

926 ¶ *Vndulatum* nouè positum purum. Var. de vita pop. Rom. lib. I. & à quibusdam dicitur esse virginis Fortunæ simulacrum, quod eo quòd duabus vndulatis togis est opertum, proinde vt olim reges nostri vndulatas, & prætextas togas soliti sint habere.

927 ¶ *Veruecem.* Varro de vita pop. Rom. lib. I Aut bouem, aut ouem, aut veruecem habet signum.

928 ¶ *Zonatim*, per gyrum. Lucilius libro 6. Zonatim circum impluuium cinctatis cludebat.

NONII MARCELLI DE INDISCRETIS GENERIBVS PER ORDINEM LITERARVM.

CAPVT III.

A

ANgiportus generis *masculini*, vt apud multos, *Neutri*; Plautus Cistellaria: Quæ quasi carnificis angiporta purgitans. M. Tul. de diuinatione angiporta dixit, Terent. Adelph. Id quidem angiportum non est peruium. Idem Eunucho. In angiportum quoddam desertum.

2 ¶ *Arbitrium* generis *neutri*, sicut sæpe *Masculini*. Plaut. Asinar. Ni quatriduo abalienarit quod abs te argentum acceperit, tuus *arbitratus* sit, comburas si velis, ne vlla sit cera vbi facere possit litteras.

3 ¶ *Armenta* genere *neutro*, plerumque *Feminino*. Ennius: Ipsius ad armentas easdem ad armentas viuus, Tu pascere curui frontes armentas soles.

4 ¶ *Absynthium* generis est *neutri* Lucret. lib. quarto: Absynthia tetra medentes Cum dare conantur: *Masculini*. Varro Quinquatribus: Quid medico mihi est opus, nempe tuo, absynthium vt bibam grauem; & castoreum, leuémque robur.

5 ¶ *Ærarium neutri* est generis, vt sæpe *Mas*. Varr. [illegible]: Hoc est magnum censorem esse, ac non studere multos ærarios facere.

6 ¶ *Admonitio* vsu genere dicitur *feminino*. *Masculino*. M. Tul. de Finibus bonorum & malorum lib. v. Vt acrius aliquanto, & attentius de claris locorum admonitu cogitemus.

7 ¶ *Auditus* est gen. *masc.* *feminini* auditio M. Tul. de finibus bonorum & malorum lib. v. Lubenterque se cum his congregant, dántque se ad ludendum, fabellarúmque auditione ducuntur.

8 ¶ *Artus masculino* genere appellamus, Virg. Georg. lib. III. Micat auribus, & tremit artus ¶ *Artua neutro* genere. Plautus Menech. Ita mihi imperas, vt ego huius membra, atque ossa, atque artua.

9 ¶ *Angues mascul.* genere dici Virg. testis est: Ecce autem gemini à tenedo tranquilla per alta (Horresco referens) immensis orbibus angues Et lib. v. Adytis cum lubricus anguis ab imis Næuius Lycurgo: Alte iugatos angues in sese gerunt Lucilius lib. XXVI. Nisi portenta, anguésque volucres ac pinnatos scribitis. Angues *feminino*; Plautus Amph. Deuolant angues iubatæ in compluuium duo. Varro Acionius: Cuius vt adspexit torta caput angue reuinctum.

10 ¶ *Acherontem masc.* genere dicunt veteres. Virg. lib. sexto: Et tenebrosa palus Acheronte refuso. *Fem.* Plaut. Captiuis: Verum enimuero nulla adæque est Acherons, atque vbi ego fui.

11 ¶ *Amnem masculino* genere appellamus. Virg. Georg. lib. I. Atque alius latum funda iam verberat amnem. *Feminino*, Plaut. Merc. Neque vlla mihi obsistabit amnis, neque mons, neque adeo mare. Næuius Lycurg. Sed quasi amnis cis rapit, sed tamen inflexa flectitur. Accius epinausimacheu in andria: Mundam falso sanctam obtexi sanguine, atque acerbos alta in amni corpore exercui hostico. Idem Epigono: Apud abundantem antiquam amnem, & rapidas

vndas

vndas Inachi, Varro, *Ἀνθρωπ* lib. I. In hac ciuitate agros colūt arenosos, propter hos fluit amnis, quam olim Albulam dicunt vocitatam.

12 ¶ *Aranea & fem.* sunt generis. Titin. Gemina. Euertite ædeis, abstergite araneas. Virg. Georg. lib. 4. Laxos in foribus suspendit aranea casses. Ennius: Buxus araneæ. *Mascul.* Plaut. Sticho. Vt operam omnem araneorum tergam, & texturam improbem, deiiciámque eorum omneis telas. Idem Asinar. Iustin' columnis deiici operas araneorum?

13 ¶ *Aetas, femin.* est generis. Plaut. Menæchmis: Vt ætas mala est, merx mala est ergo. ætas *mascul.* Plautus Trinūmo: Propter eosdem, quorum causa fui hoc ætate exercitus.

14 ¶ *Accipiter*, generis est *masc.* Virg. lib. 11. Quam facile accipiter saxo sacer ales ab alto. *Feminino*: Lucretius lib. 4. Accipitres somno in leni, sic prælia pugnásque, Edere sunt persectantes, visǽque volantes.

15 ¶ *Arua neutri* sunt generis. Virg. Arua aliena iugo premere. *Fem.* Nænius Lycurgo li. 2. Quáque incedunt omneis aruas obterunt. Pacuuius: Postquam calamitas plures annos aruas caluitur.

16 ¶ *Anfractum, masculino* genere dici putant. *Neutro*: Accius Eurysace: Super Oceani stagna alta patris terrarum anfracta reuisam. Varro Parmenone: Cauo fonte, vt cùm irrigabit cauata aurium anfracta in syluam vocans.

17 *Æuum*, generis *neutri*, æuitas *feminini*. Varro Tithono, *περὶ γήρως*. Qua voluntatem æuitatis extima attigit metam æuitas.

18 ¶ *Æra neutri.* Marc. Tull. Hortensio: Quid tu, inquam, soles, cùm rationem ad dispensatorem accipis, si æra singula probasti, summam, quæ ex his confecta sit, non probare?

19 ¶ *Acina* genere *neutro* frequenter Varr. posuit. ¶ Acinus *mascul.* M. Tull. de senectute: Quæ ex fici tantulo grano, aut ex acini vinaceo: Et alij obscuræ auctoritatis: Pressúsque labris vnus acinus arebat.

20 ¶ *Autumnus*, generis *mascul.* Feminini: Varro Serrano, *περὶ ἀρχαιρεσιῶν*: Retinet viatorem meridie prætereuntem fontem, quod autumnitas in anni tetrachordo mensium præterierat.

21 ¶ *Aluus* generis *femin.* Virgil. Æneid. lib 2. In latus, inque feri curuam compagibus aluum Contorsit. *Masc.* Accius Annalibus: Vt quàm frigidissimus aluus, Sed alij auctoritatis obscuræ: Mala nemus retinens grauido concepit in aluo.

22 ¶ *Accubitionem* genere *fœminino*. Marc. Tull. de senectute: Bene enim maiores accubitionem epularem am, couū, quasi vitæ coniunctionem haberet, cōuiuium nominarunt.

B

23 ¶ *Bubo* generis *Femin.* Æneid. lib. 4. Seráque culminibus ferali carmine bubo. Genere *masculino*: Agellus Hist. lib. 1. Et quod bubo in columna ædis Iouis sedens conspectus est.

24 ¶ *Balnea*, nominis *feminin.* Marc. Tull. pro Sexto Roscio: Occisus est ad balneas palatinas rediens à cena Sex. Roscius. Plaut. Asinaria: Ille in balneas iturus est, inde huc veniet postea. Cæcil. Vmbris: Quid mihi non sunt balneæ? *Neutri*: Marc. Tullius Hortensio: Primus balneola suspendit, inclusit pisces.

25 ¶ *Balteus masc.* generis: Virg. lib. 12. Humero cum apparuit alto Balteus. *Neutro*: Varrerum diuinarum lib. 11. Tragica vincula baltea sunt. Accius *διδασκαλικῶν* lib. 8. Actoribus manuleos, baltea, machæras. Liuius lib. 9. Auratæ vaginæ, aurata baltea illis erant.

26 ¶ *Buxum*, generis *neutri*: Virgil. Georg. lib 2. Et torno rasile buxum, *Feminini*: Ennius: Buxus victa taxis tonsa.

27 ¶ *Blandimentum* generis *neutri*: vt sæpe *femin.* Cic. de republ. lib. 4. In ciue excelso, atque homine nobili blanditiam, ostentationem, ambitionem meam esse leuitatis.

C

28 ¶ *Cliuus* generis *mascul.* vt plerunque. *Neutri*: apud Memmium inuenimus, cuius auctoritas dubia est: Ille ardua nitens fortunæ scandere cliua: Cato de tribunis militum: Loca ardua, & cliua depressa.

29 ¶ *Cyma neutro*, vt Lucillius Aspatagi molles, sed viride cyma. *Fem.* Cornelius Celsus, etsi minoris auctoritatis posuit; Lætam formosámque cymam.

30 ¶ *Consitura* generis *femin.* Marc. Tull. de repub. libro 1. Quæ videlicet illo non ex agri consitura, quam cernebat, sed ex doctrinæ indiciis interpretabatur.

31 ¶ *Crux* generis *feminini* sæpe *Mascul.* Ennius Annal. lib. 11. Malo cruce fatum vti des Iupiter.

32 ¶ *Culter*, & cultellus generis sunt *masc.* Varro *γεροντοδιδάσκαλῳ*. Noctu cultro coquinari se traiecit. Nondum enim mihi inuenti erant cultelli empestati è Bithynia.

33 ¶ *Cor* generis est *neutri*, vt dubium non est. *Masculini*: Ennius lib. 13. Annibal audaci dum pectore de me hortatus, Ne bellum faciam: quem credit esse meum cor.

34 ¶ *Cupressus* generis *femin.* vt dubium non est. *Masculini*, Ennius: Capitibus nutanteis pinos, rectósque cupressos.

35 ¶ *Carra neutri* generis esse consuetudine persuasum est. *Masc.* Sisenna Hist. lib. 4. Impedimenta collocant omnia, construunt *carros*, & sarraca crebra disponunt. Varr. Cæli. lib. 2. Gallica porta carros adcurat vsque politos.

36 ¶*Certamen* generis est *neutri*. *Femin.* Sisenna Hist. lib. 4. Accolis celeriter consumptis, est gladios *certationem* reuocauerunt.

37 ¶*Querela* generis *femin.* vt sæpe. *Masculino*: Virg. Æneid. lib. 4. Tantos illa suo rumpebat pectore questus.

38 ¶*Compita* generis *neutri* Virg. Georg. li. 2. Præmiáque ingentis pagos, & compita circum. *Mascul.* Varro de scenicis originibus lib. 3. Vbi compitus erat aliquis. Cæcilius Tiethe: Vbi adiicientem compitum.

39 ¶*Consortium neutri* generis. ¶Consortio *femin.* Lucil. lib. 19. Deierat enim scripsisse, & post non scripturum redi in consortionem. Mar. Tull. de offic. libro 3. Dissoluatur necesse est omnis humana consortio. Titus Liuius: Quænam ista suauitas? quænam consortio est?

40 ¶*Chartam* generis *femin.* *Mascul.* Lucillius lib. 27. Nec sic, vbi Græci, vbi nunc Socratici charti, quicquid quæritis petimus.

41 ¶*Clypeus* generis *masc.* Virg. Ardenteis clypeos, atque æra micantia cerno. *Neutro* Virgilius: Et clypeum superintonat ingens. Licinius in Marte: Pars magna leuius clypea portant. Laberius Sororibus: Hoc voluit clypeum contra puluem proiici.

42 ¶*Cæmenta neutri*, vt est vsus Varro Bimargo: Non te pudet, Mani, cùm domi tuæ vides commilitonum tuorum cohortes seruis tuis ministrare cæmenta? *Feminini*. Ennius: Labat, labuntur saxa, cæmenta cadunt.

43 ¶*Clunes femin.* Horat. Quod pulcræ clunes, breue quod caput, ardua ceruix. *mascul.* Plaut. Abroico: Quasi lupus, ab armis valeo, clunes desertos gero.

44 ¶*Cælum neutro.* *Mascul.* Lucretius: Quis pariter cælos omnis conuerterit omnis Ignibus ætheriis terras sufferre feraceis? Varro Rerum diuinarum: Vt Deum significas non partem mundi, sic pater magnus materna his est cælus. Ennius: Fortis Romani quanquam cælus profundus. Idem Saturno quem cælus genuit.

45 ¶*Castitas*, & castimonia generis *feminini.* *Masc.* Varro Rerum diuinarum lib. 1. Nostro ritu sunt facienda, quam hos ciuilibus. Græco castu. Idem: Et religiones, & castus id possunt, vt ex periculo eripiant nostro. Næuius, Carmine Punici belli: Res diuas edicit, prædicit castus.

46 ¶*Callis* generis *masc.* Virg. Æneid. lib. 4. Prædámque per herbam Conuectant calle angusto. *femin.* Liuius lib. 12. Nisi pecorum modo ferr angusto saltu, per deuias calles. Idem ut frequenter.

47 ¶*Culleus*, *masc.* sæpe. *Neutro.* Varro de re rust. lib. 1. In singula iugera, dena cullea vini fiunt.

48 ¶*Corbes*, corbulas. Varr. de re rust. libro 1. Cogit aliquot corbulas viarum & frondem iucundissimam ministrat ouibus. Cæcilius Philumena. Qui panis soli corbulam.

49 ¶*Quisquis*, & gener *femin.* attribui posse veterum auctoritas voluit. Liuius: Mulier quisquis es, te volumus. Cæcilius. Quæ sorgitur quisquis es mea mulier. Pacuuius. Quisquis tu es mulier, quæ me insueto nuncupasti nomine. Ennius: Et quis illæc est, quæ lugubri succincta est stola?

50 ¶*Canalis*, *mascul.* Gadullius Gallicanus: Ego vero confiteor certo canali cuncta decurrere. *Feminino*, Lucil. [illegible] canaliculam dicit.

51 ¶*Cinis*, *mascul.* Virg. in Bucol. Cinis ipse bonus sit. Et Georg. lib. 1. Neue effetos cinerem immundum iactare per agros. *Fem.* apud Cæsarem, & Catulum, & Caluum lectum est, quorum vacillat auctoritas: Cùm iam fulua cinis fueris.

52 ¶*Colus*, gen. *femin.* Cic. Orat. lib. 2. Quid tu. Decilla mea, quando ad me venis cum tua colu & lana?

53 ¶*Capillus*, *mascul.* est generis. Terent. Phor. Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida. *Neutri*, Plautus Mustellaria: Vide capillum satin' compositum sit commodé.

54 ¶*Cursus*, omnium consensu *mascul.* genere dicitur. Virgil. Hic cursus fuit. Cursura *femin.* Plaut. Asin. Non me vides ex cursura anhelitum etiam ducere? Idem Cistellaria: Pol accubituram mater magis sum exercitate, quàm à cursura sum tardiuscula.

55 ¶*Curriculum neutro* genere. Cicero Timæo: Rate igitur & mente diuina ad originem temporis curris curriculum inuentum est Solis, & Lunæ.

56 ¶*Culest*, pro qualis est, *neutro*, positum pro masc. Plaut. Amph. Ædepol. condignum donum culest, qui donum dedit.

57 ¶*Contagio*, *femin.* genere appellatur. Sallust. Post vbi contagio quasi pestilentia inuasit. Contagio *neutro*: Lucretius libro tertio. Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi. Virgil. Nec mala vicini pecoris contagia lædant.

58 *Catella*, diminutiuum est catenarum, & dicuntur genere *Femin.* Cæcilius Plocio. Catellæ. *neutrum* à catellis similiter diminutiuũ. Plau. Curcu. Delicatum te hodie faciam cum catello, vt accubes ferreo ego dico.

59 ¶*Corium*, *neutri* est gen. Corius *mascul.* Plaut. Pœn. Treis facile corios contriuisti bubulos. Varr. Eumenid. Nunc corius vlmum tuus depuuit, pergis hera.

60 ¶*Calx*, est generis *fem.* Virg. lib. 12. Ferrata calce fatigat. Calx *masc.* Plaut. Pœnulo: Quin prius disperibit faxo, quàm vnum calce ciuerit. Var. Margopoli, [illegible]. Neminũ

Fortuna

fortuda currum à carcere infimo missum leui. Inoffensum per æquor candidum ad calcem sibit.

61 ¶*Cortex* vtriusque est generis. *Mascul.* Varro Prometheo lib. Tum visus supremus cortex, aut cacumina Morientum in quercu, & arborum altitudine. Idem Tithono, περὶ γήρως: Sic inuitata matura anima corporeum corticem facilè relinquit. Vir. lib. 7. Raptus de subere cortex. *Fem.* verò Bucolicis: Tũ Phaetontiades musco circundat amaræ Corticis. Lucretius lib. 4. Quæ quasi membrana, vel cortex nominanda est.

62 ¶*Calor* generis *masculini.* Virg. Georg. lib. 2. Si non tanta quies iret frigúsque, calorémque Inter, & exciperet cæli indulgentia terras. Plaut. Mercatore: Neque frigus, neque calorem metuo.

63 ¶*Caseus* generis *masc.* Virg Bucolicis: Pinguis & ingratæ premeretur caseus vrbi, ¶Caseũ *neutri.* Nouius Macco: Pecunia quid? bonum breue est, respondi, Sardis veniens caseum. Plaut. Medico: Parasito cum virgis caseum radi potest.

64 ¶*Collum neutri* esse generis Virgil. docet. Et colla comantia pectunt. ¶Collus *masc.* Accius Epigono: Quid cesso ire ad eam? hem præstò est, camo collum grauem. Lucillius Satyr. li. 7. Calidissima ac bene plena iam solorum, atque anteris collus. Idem libro 27. Modò sursum modò deorsum tanquam collus cernui. Cæcilius ἐμπιπραμένῳ. Hinc collum ludo præcidi iube. Idem Synephebis: ad restim res redit. immò collus, non res: nam ille argentum habet. Cato Sercia: Accipite, si vultis, hoc onus in vestros collos. Nęuius: Cor vtrũ scapulę plus angulus colli habeat nescio. Plautus Amph. Malæ, mentum, barba, collus: Var. Sexagesi: Ventrem Pauonis collus nihil extrinsecus humeus.

65 ¶*Castra* generis sunt *neutri. Femin.* Accius Æneadis aut Decio: Castra hæc vestra est, optimè essis meritus à nobis.

66 ¶*Copula* generis *fem.* Accius Phœnissis, Abtorque proram, ac supra tortas copulas.

67 ¶*Cepe* generis *neutri.* Lucil. Satyr. lib. 5. Flebile cepe simul lacrymosæque ordine talpæ. Idem lib. xvi. Hoc aliud lo. qe est, inquit, qui cepe ferebat. Varro Bimargo, Aui, & atatui nostri cum allium, ac cepe eorum verba olerent, tamen optimè animati erant. Idem Manio: Dulcem aquam bibat salubrem, & flebile esitet cepe. Cepe *fem.* Lucil. Satyr. li. 5. Lippus edenda, acria assiduè ceparius cepa lacryia. Varro Eumenid. In somnis venit, iubet me cepam esse. & fellimininum. Idem Cato, vel de liberis educandis: Vt cibo vtatur modico, & idoneo. vt vitet acria, vt est sinapi, cepa, allium.

68 ¶*Cubitum* masc. generis. *Neutri.* Lucil. Satyr. li. 16. Lysippi Iupiter ista Transsiuit quadraginta cubita, altus Tarento.

69 ¶*Coluber* generis *masc.* Virg. Æneid. lib. 2. Coluber mala gramina pastus. ¶Colubra *Feminin.* Lucillius Satyr. lib. 20. Iam disrumpetur medius, iã vt Marsus colubras disrumpit cantu, venas cùm extenderit omneis. Turpilius Leucadia: Arripuit colubram mordicus. Varro Eumenidibus: Quid dubitatis vtrum nunc sitis cercopitheci, An colubræ, an beluæ, an de albu cibus labus Athenis?

70 ¶*Contemptus* generis *masc.* ¶Contemptio *fem.* M. Tul. de repub. li. 5. Quę virtus fortitudo vocatur, in qua est magnitudo animi mortis, dolorísque magna contemptio. Idem de offi. lib. 3. Fortitudo quæ est dolorum, laborum contemptio. Et Hortensio: Magnitudo animi, patientia laborum, mortis, dolorúmque contemptio, Ita & Tusc. lib. 1.

71 ¶*Compendium*, compendiaria. Var. σκιαμαχία περὶ τύφου: Hoc dico compendiaria sine vlla sollicitudine, ac molestia dicundi ad eandem voluptatem posse perueniri.

72 ¶*Crocum* generis *neutri.* Sallust. lib. 2. Iter vertit ad Corycum vrbem inclytam pastúsque, nemore in quo crocum gignitur. *Masc.* Georg. lib. 3. Et glaucas salices, casiámque, crocúmque rubentem.

73 ¶*Conatus mascul. Neutro,* Accius Atreo: Ego incipio, conata exsequar.

74 ¶*Candelabrum* generis *neutri,* vt sæpe. Masc. Cæcilius Moletrice: Memini ibi candelabrum lgneum ardentem.

75 ¶*Cardo* generis *masc.* Virgil. Æneid. lib. 2. Et emoti procumbunt cardine postes. *feminini,* Graius Peliadibus: Sonat impulsa regia cardo.

76 ¶*Census* genere *masculi. Neutro,* Cicero Consulatu suo: Quorum luxuries fortunata censa peperit.

77 ¶*Crines* genere *masc.* Virg. Æneid. lib. 4. Et crines flauos. *Fem.* Plaut. Must. Gerundum morem censeo, & capiundas crines tibi. Atta Epigrammatib. Prætereà tu sis dissoluta crine capillus.

78 ¶*Cummi* generis *neutri,* vt est vsu monoptoton. Tamen fem. Cinna: Alpináque cummi. vt sit genetiuus eius, huius cummis, vt puppis, febris, peluis.

D

79 ¶*Dorsum neutri* est generis. Virg. lib. 1. Dorsum immane mari summo. ¶Dorsus iterum *mascul.* Plautus Milite: Timeo quid rerum gesserim, ita dorsus totus prurit.

80 ¶*Decorem* generis *masculi.* Decentiam feminini. M. Tul. de deorum natura libro 2. Colorum etiam & figurarum, tum venustatem, atque ordinem, & (vt ita dicam) decentiam oculi iudicant.

81 ¶*Despectum* generis *masc.* ¶Despicien-

tia *fem.* M. Tul. de offi. libro 2. Ergo hæc despicientia admirabilitatem magnam facit. Et Tuscul. lib. 4. Omnium rerum humanarum contemptione ac despicientia omni virtute ponamus.

82 ¶ *Dominatio*, gen. *fem.* vt plerumq. *Masc.* M. Tul. de repub. lib. 1. Quid tum, cum es iratus, permittis illi iracundiæ dominatum animi tui? Et de offi lib. 2. Quorum est leuis fructus, incertus dominatus.

83 ¶ *Debitum* generis est, vt manifestum est, *neutri. Feminin.* M. Tul. pro Plautio: Nam alia est *debitio* pecuniæ, alia gratiæ.

84 ¶ *Diluuium* generis est, vt sæpius habetur, *neutri* Virg. libro 8. Diluuio ex illo. *Fem.* Lucr. lib. 6. Pars etiam glebarum ad diluuiem reuocatur Imbribus. Horatius carminum lib. 4. Horrendámque cultis Diluuiem minitatur agris.

E

85 ¶ *Euentus*, generis est *mascul. Neutri*, Lucretius lib. 1. Nam quæcunque cluent, aut his coniuncta duabus Rebus ea inuenies, aut horum euenta videbis. Idem lib. 1. Euentum dici poterit, quodcunque erit actum. Mar. Tul. Hortensio: Tu me & aliâs nonnunquam, & paullò ante adhortatus es, aliorum facta, & euenta conquirerem. Idem consulatus fuit libro 2. Atque animo pendens noctu euenta tenebat.

86 ¶ *Error masc.* est generis. Virg. Æneid. lib. 10. Gratúsque parentibus error. *Fem.* Accius Neoptolemo. Satis iam dictum est, neq. ego errantia animi prauè morigerabor. Neutri, M. Tul. ad Hirtium lib. 2. Qua in re si mediocriter lapsus sum, defendes mecum tolerabile erratum.

87 ¶ *Epulum* generis *neutri* est. *Fem.* Lucil. Satyr. lib. 14. Idem epulo cibus, atque epulatio Iouis omnipotentis. qui versus vtrunque designat. Virg. lib. 6. Epulæque ante ora paratæ Regifico luxu.

88 ¶ *Eruum* generis *neutri* est, vt plerunque *Fem.* Varro. Longè fugit, qui suos fugit. Sed vt his erat, hæc legumina arte praua pauca cicer, eruillam, ac paregia alia spiria cæteris.

F

89 ¶ *Frontem fem.* gen. Virg. Et frontem obscænam rugis arat. *Masc.* Titin. Setina: Quasi Hermaphroditus fimbriarum frõtem gestas. *Fem.* Pacu. Voce suppressa, innata fronte, vultu turpido. Cato de re militari. Vna repugnatio est, fronte longo: quadrato exercitu. Cæcilius Subdititio: Nam hi sunt inimici pessimi, fronte hilaro, corde tristi: Quos neque vt apprehendas, neque vitare scias. Plaut. Nam coloratum frontem habet petilis.

90 ¶ *Finem masc.* genere dicimus. Virg. Æneid. lib. 10. Hic finis fandi. solio tum Iuppiter aureo Surgit. *Fem.* Lucretius: Et merito. nã si certam finem esse viderent. Acc. Phœnissis: Neque vlla interea finis curis datur. Virg. Æneid. lib. 4. Quam fessis finem rebus ferat. Cæcilius Annal. lib. 5. In aliquã huic bello finem facere. Cassius Hemina Hist. libro 4. Qua fine omnis res, atque omnes artes, humanitásque aguntur. Var. Meleagris: Currere, vigilare, esurire, quando hæc facere oportet quam ad finem. Sisenna Hist. lib. 4. Et propè mediam ad finem ripæ peruenerant. Varro de vita pop. Rom. libro 4. Ita huius belli horribilis finis facta.

91 ¶ *Funis masc.* est generis *Feminini*, Lucr. lib. 9. Aurea de cælo demisit funis.

92 ¶ *Fretum neutri* tantùm generis esse volumus. Virg. lib. 3. Et crebris legitimus freta concita terris. *Masc.* Lucretius lib. 6. Nam fretus ipse anni permiscet frigus ad æstum. Nonius: Dubij fauentem per fretum introcurrimus. Ennius: Crassa puluis oritur, omnem peruolat cæli, fretum Lucillius Serrano: Cæli nomine, & salis fretus. Varro Gallo, aut Fundanio: Inter Italiam & Siciliam, qui est fretus inter Rhegium, & Messanam.

93 ¶ *Fauor* est generis *mascul. Fem.* Accius Oenomao: Augustam adhibeant Fauentiam more obscæna dictis segregans.

94 ¶ *Fetus masc.* Virg. Georgic. lib. 3. Aut ouium fetus, aut vrenteis culta capellas. Virg. Bucolic. *fem.* At tu, Si *fetura* gregem suppleuerit, aureus esto. Idem Georg. lib. 3. Cætera nec feturæ habilis, nec fortis aratris.

95 ¶ *Frenos mascul.* Virg. libro 3. Et stabulis frenos audire sonanteis. *Neutro* Virgil. lib. 9. Frenáque bina eius, quæ nunc habet aurea Pallas, Accius Paride: Frena thesauri equorum accommodant.

96 ¶ *Forum* generis *neutri. Masc.* Lucil. lib. 3. Romanis ludis forus olim ornatus lucernis. Sallust. lib. 1. Illum nautis forum. Pomp. Petitore: Balnea, forus, macellus, fana, portus, porticus.

97 ¶ *Frigus neutri* gen. vt plerunque. *Fem.* Varro, cras credo, hodie nihil: Atque vt igni feruido medullitus aquiloniam intus seruas frigedinem.

98 ¶ *Fulmentum neutro*, vt est in prouerbio veteri, quo Varro vtitur sæpius, fulmentum lectum scandunt. *Femin.* Lucillius libro 28. Fulmentas eis atque çueis subducere. Et lib. 4. Sufficit huic dum fulmentas quatuor addit. Plau. Trinummo: Fulmentas iubeam supponi foco.

99 ¶ *Famulatio*, vt dominatio plerunque generi *feminino. Mascul.* Cic. de amicitia: Aut in fabulis, qui aliquandiu propter ignorationem stirpis & generis in famulatu fuerint, cogniti sunt, & aut Deorum, aut regum filij inuenti sunt.

100 ¶ *Fluuius masculini* generis. *Femin.* vt amnis

amnis plerunque. Sisen. Hist. lib. 4. Quod oppidum tumulo in excelso loco, propter mare, paruis mœnibus, inter duas *fluuias*, intra Vesuuium collocatum. Idem eodem: Transgressus *fluuiam*, quæ secundum Herculaneum ad mare pertinebat.

101 ¶ *Flexus*, genere *masculin.* Virg. Georg. lib. 1. Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis. *Femin.* Cic. Orat. Cùm alter alteri obiicit vocis inflexiones. Idem eodem: Ipse se moderans ex virili laterum flexione.

G

102 ¶ *Guttur*, *neutri* est generis. Virg. lib. 6. Ille fame rabida tria guttura pandens. *Masc.* Plaut. Milite glorioso. Nam nimis calebat, adurebat gutturem. Lucil. Et ventrem, & gutturem eundem. Næuius: Ingurgitauit vsque ad imum gutturem. Var. Lege Mænia: Exercebam ambulando, vt siti capacior ad cenam veniret guttur. Plaut. Aulul. Etiámne obturas inferiorem gutturem?

103 ¶ *Genus*, *neutri* est generis. Virg. li. 5. Genua labant, vastos quatit æger anhelitus artus. *Masc.* Lucillius Satyrarum libro 4. Hæret verticulis adfixum in posteriore Parte, atque articulis vt nobis talus, genú'que est.

104 ¶ *Gelu*, *neutro* genere. Titus Liuius: Pisia diacematico foro præstatur virtuti laus gelu, sed multo ocyus vento tabescit. *Mascul.* Afranius Epist. Quis tu es ventoso in loco Soleatus intempesta nocte, sub diuo, Aperto capite, silices cùm findat gelus? Acc. Prometheo: Tum profusus flamine hyberno gelus. Cato Originum lib. 2. Qui aquatum & lignatum videntur ire, secum atque solum ferunt, gelum crassum excidunt, eum loro colligatum auferunt.

105 ¶ *Grando*, generis *feminini*. Virg. Georg. libro 1. Quam multa in tectis crepitans salit horrida grando. *Masc.* Var. Triodite, περὶ ἀγωγῆς, ἢ φύσεως. Nec coruscus imber alto nubilo cadens Multus, grandine implicatus albo.

106 ¶ *Gladius*, *masc.* *Neutri*. Lucil. Hærebat mucro gladium in pectore totum.

107 ¶ *Ganeum*, *neutrum*. Varr. Sesquiulysse, Qui se in ganeum accensum coniecit amicæ.

108 ¶ *Grues*, genere *femin.* Virg. Georg. lib. 1. Strimoniæq; grues. Lucil lib. 4. Longior hic, quàm grus grue tota cùm volat olim. *Masc.* Laber. Fullonicis: Virum tu hunc, gruem Balearicum, an hominem putas esse?

109 ¶ *Greges*, vt sæpe, generis *mascul.* sunt *Femin.* Lucretius lib. 4. Lanigeræ pecudes, & equorum duellica proles, Buceriæque greges.

H

110 ¶ *Horrea*, genere *neutro*, vt sæpe. *Femin.* Claud Oratione in Quintium Gallum: Quorum iacent mutena vila horrea, curiáque, & tabulariæ publicæ. Eiusdem generis tabularias, quo & horreas dixit.

I

111 ¶ *Intyba*, generis *neutri*. Virg. Georg. li. 4. Quódque modo potis gauderetur intyba riuis. *Mascu.* Lucil. Satyrarum li. 5. Intybus prætereа pedibus prætensus equinis. Idem lib. 30. Pulmentaria vt intybus, aut aliqua id genus herba. Pomp. Placenta: Rustici edunt libenter pedibus tristeis acres intybos.

112 ¶ *Interitus*, generis dicitur, *mascul.* M. Tul Philip. lib. 2. Cn. Domitium, non patris interitus clarissimi viri. *Femin.* M. Tul. Verrinarum in frumentaria: Cùm bis in eadem prouincia magnæ fugitiuorum copiæ versatæ sunt, tum aratorum interito facta nulla est.

113 ¶ *Insomnium*, generis *neutr.* *Fem.* Cæcil. Phoc. Consequitur comes insomnia, ea porrò insaniam affert.

114 ¶ *Intestinum*, generis *neut.* Lucret. lib. 4. Horum intestinum quoduis quale esse putandum est. Masc. Var. Margopoli περὶ ἀρχῆς. Sessue poriæ, verro, hydragogiæ, cloaca, intestini.

115 ¶ *Ingressus*, gener. *masc.* vt sæpe. *Fem.* M. Tull. Orat. Perfecta hac video hanc primam ingressionem meam, non ex oratoris disputationibus ductam, sed de media philosophia repetitam.

116 ¶ *Iocus*, genere *masc.* Cic. pro Cæcilio: Ludus, iocus, sermo etiam familiarium deserendus. *Neut.* Næuius Protesilao: Clàm ineunt, irruunt, cachinnos, ioca, dicta risitant. Sallust. Iugurthæ bello: ioca, atque seria.

L

117 ¶ *Lentem*, consuetudo *feminino* genere dici vult. Virg Georg. lib. 1. Nec Pelusiacæ curam aspernabere lentis. *Masc.* Titin. Lenti calido duella trapula, romice.

118 ¶ *Lux*, *femin.* est generis. Virg. Bucol. Si mihi non hæc lux toto iam longior anno est. *Masculin.* Plaut. Aulul Luce claro diripiamus aurum matronis palàm. Varr. Bimargo: Nos ergo nihil egimus, quod legem Lucaniam luce claro latam scutulans. Idem Ephebo, περὶ ἐμμονῆς. Hodie si possumus, quod debemus populo in foro medio, luci claro decoquere M. Tul. de officiis lib. 3. Et cùm prior ire luce claro non queo.

119 ¶ *Lucrum*, secundum cõsuetudinem *neutri* generis. *masc.* Plaut. Persa: Nunc ea narrabo, vnde tu pergrandem lucrum facias.

120 ¶ *Labium*, *neutri* generis. Serenus Opusculis. Labiúmq; insigne reuellit. Labia rursum, *femin.* Plautus Sticho: Age tibicen, quãdo bibisti, refer ad labias tibias. Næuius Maccho Exsule: verberatio, populus homini labias pugnis cædere. Idem Piæco posteriore: Ergo dedita opéra te, pater, solum foras Seduxi, vt ne quis esset testis tertius. Præter nos, tibi cum tunderem labias lubens. Lucil. Satyrarum lib.

22. Sopirion labias cædit vtrinque secus.

121 ¶ *Lacerti*, generis *mascul.* Neut. Acc. Atreo: Concoquit partem vapore flammam tribuit verubus lacerta in focos.

122 ¶ *Loca*, generis sunt *neutri*. Virg. Æneid. 1. Loca feta furentibus austris. *Masc.* Virg. Æneid. 1. Deuenere locos, vbi nunc ingentia cernis Mœnia. Næuius Belli Pœnici lib. 6. Conuenit, regnum simul atque locos vt haberent. Cicer. Orat. Ducantur duplices loci, vni rebus ipsis, alteri assumptis.

123 ¶ *Lapides* & *feminino* genere dici possunt, vt apud Ennium: Tanto sublatæ sunt agmine tunc lapides. ad Homeri similitudinem, qui genere feminino lapides posuit.

124 ¶ *Luxuria*, generis *femin. Mascul.* Varr. Manio: Nec sumptibus finem lepidus statues, finémque, modúmque.

125 ¶ *Lusus*, vel ludus genere dicuntur *masc. Femin.* lusiones. M. Tul. de finib. bonorum & malorum lib. 5. Cùm hi verò paullulum processerunt, lusionibus, vel laboriosis delectãtur. Idem Orat. Qui pila ludunt, non vtuntur ipsa lusione artificio propriæ palestræ. Varro Cato, vel de liberis educandis. Ab huiusmodi lusionibus radices crudelitas agere solet.

126 ¶ *Labrusca*, generis *fem.* Virg. Bucolicis: Syluestris raris sparsit labrusca racemis. *Neutro:* Virg. Culice: Densaque virgultis auidè labrusca petuntur.

127 ¶ *Liba*, generis *neutri*. Virgil. Bucol. Sinum lactis, & hæc te liba, Priape, quotannis. *Masc.* Nigid. de Diis: Deinde surgat, faciat libos quatuor, & intra libos duos à dextra, & duos deuexos.

128 ¶ *Lupinum*, *neut.* Var. de re rustica lib. 1. Ibi lacum esse oportet, vbi maceratur lupinum.

129 ¶ *Lympha*, aqua genere *femin.* vt sæpe *Masc.* Lucil. Impermistum lymphorem.

130 ¶ *Licentia*, *fem. Masc.* Lab. In paupertatem eo licentiatus.

131 ¶ *Latrina*, genere *femin.* & est lauatrina, quod nunc balneum dicitur. Lucil. lib. 11. Qui in latrina lacúque. *Neut.* Laber Compitalibus: Sequere in latrinum, vt aliquid gustes ex Cynica hæresi hic latrinum neutri finem locum dixit. Lucil. lib. 6. Hoc tu aptè, credit quanquam latrina perisse.

132 ¶ *Lutum*, genere *neut.* & apud Ciceronem Epistola ad Hirtium lectum est plurali numero. Luta, & limum aggerebant. *Masc.* Claudius Annalium lib. 4. Pluuia, imbri lutus erat multus.

133 ¶ *Lanitium*, genere *neut.* Vir. Georg. li. 3. Si tibi lanitium curæ. *Fem.* Laber. Paupertate: Nihil refert mollem è lanitia Attica, An pecore ex hircorum vestigium geras.

M

134 ¶ *Mercatus*, generis habetur *masc.* Setenus Ruralib. Ad mercatum eo villice. Varro Sexagesi: Sumptum comitia habebant, ibi nũc fit mercatus. Mercatura *femin.* Plau. Trinummo: Mercaturam eam venalis habuit, vbi rem perdidit. Næuius Militibus Pometinensibus: Instant mercaturam spero, rem faciet, frugi est homo. Lucil. Satyrarum lib. 6. Verùm & mercaturæ omnes, & quæsticuli instituti. Turp. Lindia: Consilium hoc cepi, litteras misi ad senem nostrum, prodesse nobis ex sententia mercaturam. M. Tull. de officiis lib. 3. Ad quos, cùm tanquam ad mercaturam bonarum artium sis profectus.

135 ¶ *Mercimonium*, *neut.* Plaut. Amphit. Vt vos in vostris vultis mercimoniis. Turpil. Thrasyleonte Videre cupio nostrum mercimonium.

136 ¶ *Melos*, genere *neutro:* Næu. Lycurgo: Suaue summũ melos. *Masc.* Acc. Bacchis: Vacci, acri, crepitantes melos. Pacu. Peribœa: Thesiantem, fremitu concidi melum. Varr. Parmen. Paci huius nascuntur pueri rhythmus, & melos. Idem Cato, vel de liberis educandis: Omnes enim qui loquuntur habere debent quosdam melos.

137 ¶ *Medimnum*, generis *neut. Masc.* Lucil. Satyrarum lib. 15. Præterquam in precio primus semisse, secundus Nummo, tertius iam pluris, quàm totus medimnus.

138 *Margaritarum*, generis *neut.* Var. ἑκατόμβη, περὶ θυσιῶν. Vbi illa phalera, gemmeáque ephippia, Et arma margarito candicantia? *Femin.* Varro Papiapapæ περὶ ἐγκωμίων. Imperito nonnunquam concha videtur margaritam, vt amisi smaragdos. M. Tullius Verrinis de Signis: Vllam gemmam, aut margaritam. Varr. Marcipore: Altera exorat patrem librã ocellatorum, altera virum semodiũ margaritarum.

139 ¶ *Messem*, generis *fem. Masc.* Lucil. lib. 27. Potiùs, quàm non magnam messem esse, non probam vindemiam.

140 ¶ *Mendum*, *neutro.* M. Tul. ad Atticum lib. 2. Castricianum mendum non corrigeres. *Fem.* M. Tul. Verrinis: Quæ mendosa denique litora. Lucil. Nam in quibus mendæ Omnibus in rebus fiunt, fierique potis sunt.

141 ¶ *Metus mascul.* Næuius: Magni metus tumultus pectora possidet. *Feminini:* Ennius, Ni metus vlla tenet rite in virtute quiescunt.

142 ¶ *Murmur*, *neutri* est generis. *Mascul.* Varr. Sexagesi: Iactati sumus, vt deportare murmur fit verus.

143 ¶ *Mundus*, muliebris generis *mascul. Neut.* Lucil. libro 17. Legauit quidam vxori mundum omne, penúmque.

144 ¶ *Miseria*, vt sæpe, generis *femin. Neut.* Labirius Carcere: Homo frugi, quod tibi relictum est, miserimonium retines.

N

145 ¶ *Nundinæ*, generis sunt *feminini*. Varr. Mar-

Marcipore: Maiores sunt pueri, hi pusilluli nigri, qui spectant nundinas, vt magister dimittat suis *Masc.* Lucil. lib 26. Paucorum atq; hoc pacto si nihil gustat inter nundinum. Var. γεροντοδιδάσκαλος. Quoties priscus homo, ac rusticus Romanus inter nundinum barbam radebat. Idem περὶ ἐξαγωγῆς: Romam ipsam in arcofice, non qui in orbe inter nundinum calumniarentur. Idem rerum humanarum libro 20. Decemuiri cùm fuissent arbitrati binos nundinum diuitum habuisse.

146 ¶*Nasus masc. Neut.* Lucil. 7. Quos oculi non sunt, neque nasum, & qualia sunt. Idem lib. 22. Nasum rectius nunc homini est suræ, nec pedes dici.

147 ¶*Nepos* dici & *femina* potest, Ennio auctore quæ nunc neptis dicitur. Iliada Nepos quas ærumnas retulisti?

148 ¶*Nuncius* generis *masculi. Neutro* apud antiquos non receptæ auctoritatis lectum est, sed doctos.

149 ¶ *Nerui masculini*, sunt generis, sicut plerumque. ¶ Neruia *femin.* apud doctos lectum est sæpe. Verùm Varr. ὄνος λύρας: Scientia doceat, quemadmodum in psalterio est, tendamus neruias. Neut. Var. ὄνος λύρας: Et id dicunt suam Briseidem producere, quæ eius neruias tractare solebat.

150 ¶*Noualia* genere *neut.* Virg. Bucolicis: Impius hæc tam culta noualia miles habebit? *Femin.* Virg. Georg. lib. 2. Alternis tonsas idem cessare noualeis.

O

151 ¶*Obsequium neutro* genere habetur. Terent. Andria: Obsequiū amicos, veritas odium parit. Obsequela *femin.* Plaut. Asinaria, Qui mihi auscultabūt, facient obsequelam. Turp. Epicl. Neq; offerre hunc diutius errari, & conqueri necesse suæ obsequelæ. Idem Trasileone: Cùm interea nihil quicquam à me est premij, neque erat tuæ benignitatis, atque obsequelæ. Sallust. Historiarum lib 2. Ibi Fimbriana seditione, qui regi per obsequelam orationis, & maximè odium Syllæ graues, carique erant. Afran. Priuigno: Quam mihi sit grata ipsius obsequela.

152 ¶ *Ostrea* generis *femin.* Lucil. Sat. lib. 3. Ostrea nulla fuit, non purpura, nulla Peloris. Turpil. Demetrio: In acta cooperta age in oras ostreas. Var. ὄνῳ ἡ ἐπὶ μύσῳ, περὶ ἐδεσμάτων: Nec multum numus piscis ex salo captus helops, neque ostrea vlla magna capta quiuit palatum suscitare. Afranius Excepto, Conchas, echinos, ostreas marinas. M. Tul. Hortensio: Solertiaque eam, quæ posset vel in tegulis proseminare ostreas. Var. Sexagesi: Tunc nuptiæ videbant ostreas Lucrinas. *Neutri*, Lucil. Satyrarum lib. 9. Quid, ergo si cerno ostrea Cognorum fluuium, limum, ac cœnum sapere ipsum. Idem lib. 13. His itidem in cœpa, dabis ostrea millibus nummûm Empta. Var. ἐκ πότου, πεκέλησιν: Non posse ostrea se Romæ præbere & echinos.

153 ¶*Oues* generis *femin.* vt plerūque. *Masc.* Var. Rerum human. lib. 3. Vt etiam putantibus qui oues duos, non duas dicunt, Homerecuros, qui ait πιμηλ' ὀϊέσσι. Idem Terentio: Quando citatus neque respondit, neque excitatus est, cum ego vnum ouem multam dico.

154 ¶ *Obsidio fem.* genere. Virgil. Æneid. lib. 3. Cingique vrbem obsidione videret: *Neut.* Ennius: Cum suo obsidio magnus Titanus premebat.

P

155 ¶*Putei*, sunt generis *masc.* Virg. Georg. lib. 3. Ad puteos, aut alta greges ad stagna iubeto, Currentem ilignis potare canalibus vndam. *Neut.* Varro Gallo vel Fundanio: De miris, secundò de statuis, aquis, vt sunt lacus, & stagna, & putea & maria.

156 ¶ *Piscatio* generis, vt sæpe, *feminini.* ¶Piscatus *masc.* Cic. de finib. bonorum & malorum lib. 2. Istius generis asotos iucundè putat viuere mundos, elegantes, optimis cocis, pistoribus, piscatu, aucupio, venatione.

157 ¶*Puluis*, genere *masculino*, vt sæpe. *Femin.* Ennius li. 8. Annalium: Iámque ferè puluis ad cælum vasta videtur. Idem lib. 8. Iámque ferè puluis fulua volat.

158 ¶ *Posticam femin.* genere consuetudine appellamus. Lucil. Satyr. libro 3. Non peperit, verum postica parte protrudit. Var. περὶ ἐξαγωγῆς Pertexit interiores partes domus posticæ (vt ait Plautus) penitissimè. Titinnius *neutro* in Veliterna dici probat. Atque duo postica, quæ loco mercede. Idem Fullon. Siquidem hodie præter has posticum nostrum pepulerit. Lucil. libro 8. Pistrinum appositum, posticum, sella, culina. Var. Prometheo lib. 2. Retimenta cibi, quæ exierunt per posticum, vallem fecerunt.

159 ¶ *Partus masculi*, est generis Virgil. Quin idem Veneri partus suus & Paris alter, ¶ Partitudo & partio *femin.* Plaut. Aulularia: Probrum, propinqua partitudo cui appetit. Idem eadem: Nam probrum atque partitudo propè adest. Afran. Vopisco: Non dolorum partionis veniet in mentem tibi, Quos misera pertulisti, vt partum proiiceret pater? Plaut. Truculento: Hortelco misera, mentio quò fit partionis.

160 ¶ *Præsepia neutri* sunt generis. Virgil. lib. 12. Qualis vbi abruptis fugit præsepia vinclis. *Femin.* Plaut. Curculione: Quia reciperet se hinc cessum ad *præsepiam* suam. Idem ad meum herum arbitrum vocat me huc intra præsepias meas. Var. de Republ. lib. 1. Contrà hic laudabatur ab illis. Is habebat culinam rusticam vnà præsepiā latam, cellam vinariam.

161 ¶ *Panis*, consuetudine *masculino* genere appellauit. *Neut.* Plaut. Curculione: Hæc sunt ventris stabilimenta, pane, & assa bubula.

162 ¶ *Pingue est*, pro pinguis est, *neutrum* pro alio genere positum. Nonius Triperdita: Si autem pingue est, malè cubandum est putrem panticas.

163 ¶ *Perdix* & *masculino*, genere dici potest. Varro Admirandis: Perdicas Boetios.

164 ¶ *Palpebrum*, genere *neutro* consuetudo dici vult. *Palpebra femin.* Lucretius lib. 3. Brachia, Palpebræque cadunt, poplitésque cubanti. Var. Papiapapæ περὶ ἐγκωμίων: Quos callible pharo naturali palpebræ Tinctæ, Vallato mobili septos tenent. M. Tul. de Orat. lib. 2. Munitæque sunt palpebræ, tanquam vallo pilorum.

165 ¶ *Pannus*, vsu generis *masc. Neut.* Næu. Tabel. qui habet vxorem sine dote, pannum positum in purpura.

166 ¶ *Purpurissum*, genere *neutro*; Afranius Homine: Cedo purpurissum. *Femin.* Næuius Sannionibus: In licio, cretam, cerussam, purpurissum.

167 ¶ *Pernicies*, generis *feminini*. Lucillius Satyr. li. 2. Pestem, perniciémque catax, quam & Manlius Nou. *Neut.* Acc. Menalippo: Paratus sum vbi vis, petere pestem, perniciem.

168 ¶ *Palumbi fœmin.* Virg. Bucolicis: Nec tamen interea raucæ tua cura palumbes. *Mascul.* Lucil. li. 14. Macrósque palumbos. Plaut. Bacchidibus: Qui enim intelligo duæ vnum expetitis palumbem. Pompon. de Vite: Quo expalumbem vnum ex ore tollit.

169 ¶ *Pigror*, generis *mascul.* Lucil. Sat. lib. 1. Languor, & oppressit pigror, torpórque quietis.

170 ¶ *Pigne*, Ennius lib. 17. Potestate pigne sufferre laborem. Acc. Clytemnestra: Omnes gaudent facere rectè mali pignem. *Femin.* pigritia.

171 ¶ *Pali*, genere *femin. Neut.* Var. Flextabulis, ἀεὶ ἀνάγκων: Quidcu non vides in vineis, quòd tria pala habeant, tripales dici.

172 ¶ *Periculum*, generis *neutri*. Ter. Andr. At istuc periculum fieri in filia graue est. Periclitatio *femin.* M. Tul. de Deorum natura li. 2. Sicut ex quibusdam stirpibus, & herbis quarum vtilitates longinqui temporis vsu & periclitatione percepimus.

173 ¶ *Paratus*, generis *masc.* Paratio femin. Afranius Priuigno: Silentio opus est, nulla inest paratio.

174 ¶ *Penus*, generis *femin.* Lucil. Magna penus paruo spatio consumpta peribit. *Masc.* Pomp. Dogali: Vnum penum, quæ omnem: cæterum aliam præberem penum. Næuius: Do facta meum in penum componam satius est. Neutri etiam lectum est apud plurimos, quorum auctoritas non probatur.

175 ¶ *Polypus*, generis *femin.* Lucil. lib. 29. Paulisper cui medentia medem hæc se vt polypus ipsa.

176 ¶ *Paupertas*, generis *femin. Neut.* Cæcilius Plocio: Ibo ad forum, & pauperi tutelam geram.

177 ¶ *Papauer neut.* Virg. Spargens humida mella, soporiferúmque papauer. *Masc.* Varro Admirandis: Infria leni papauerem. Plautus Asinaria: Formicis obiicias papauerem.

178 ¶ *Pileus*, generis *masc.* Plaut. Captiuis: Pileum, quem habuit, diripuit, eúmque ad cælum tollit. *Neutri.* Plaut. Cornicul. Te obsecro, Lyde Pileum meum, mi sodalis, mea salubritas.

179 ¶ *Profecta*, exta, quæ aris dantur ex fibris pecudum dissecta, sunt generis *neutri*. Licinius Macer Ornithogonia: Vulgari costa vapore Cum virgis profecta ferunt. *Femin.* Lucil. libro 14. Cenam, inquit, nullam, neque Diuo profectam vllam. Varr. Rerum diuin. lib. 11. Prosiciem extorum vel in mensam porrigere.

180 ¶ *Pedis*, quem nos pediculum dicimus, generis *masculini* est. Nouius: Est pedis vnus ingens in naso. *Femin.* Plaut. Vidularia: Vbi quamque pedem videbat, suffurabatur omnes.

181 ¶ *Pluuia*, vt saepe generis *femin.* Virg. Georg. lib. 1. Tunc cornix plena pluuiam vocat improba voce. *Mascul.* Laberius: Latè loquente qui pedem ex taberna tulimus, tantus cùm staret pluor.

182 ¶ *Pistillus masc.* Nou. minia medica: Lacrymæ cadent, calet pistillus. Idem Fullonibus: Testes pestinas pistillos mihi cantent. *Neut.* Munatius: Pistillum grande est.

183 ¶ *Propago*, propages, vt sæpe, generis *femin* Pacuuius Antiopa: Saluete gemini, mea propages sanguinis. *Neut.* Ennius: Boni secunde forent fructus, vt æquè propaginem.

184 ¶ *Patibulum*, genere *neut. Masc.* Lucil. Rerum humanarum lib. 21. Deligata ad patibulos, deligantur & circunferuntur, cruci desiguntur. Plautus Carbonaria: Patibulum ferat per vrbem, deinde affigat cruci.

R

185 ¶ *Rictus*, generis est *masc.* Titinnius: Caue, exporge frontem habeat semper factos rictus. ¶ Ricta *neutri*, Lucr. libro 5. Mollia ricta tremunt duros nudantia dentes. M. Tul. de Signis: Vt rictum mentúmque eius paulò sit attritius.

186 ¶ *Rogus masc.* generis, Virg. Æneid. lib. 4. Hoc rogus iste mihi, hoc ignes aræque parabant. *Neut.* Afran. Epistola: Pulcrè hoc incendi rogum, ardet, tenetur, hoc sepulcro sepeli licet.

187 ¶ *Rudens* generis est *masculini*, Virg Æneid. lib. 3. Excussósque iubet laxare rudentes. *Femin.*

Femin. Plautus Rud. Dum hanc rudentem complico.

188 ¶ *Reticulum*, genere *masc.* M. Tullius Verrinarum actione vij. Reticulúmque sibi ad nares admouebat, tenuissimo lino, plenum rosæ. Fenestella Annal. Fascem pectoralis reticulus. *Neut.* Claud. lib. I. Prius hisce auctoribus inde reticula galearia.

189 ¶ *Ramenta* generis *neutri*, vt sæpe. *Femin.* Plautus: Ramenta fiam plumbea propensior.

190 ¶ *Rastros*, genere *masc.* dicimus, vt apud Virgilium & Terentium. *Neutro* apud Cornelium Celsum: Omnes rastra attollunt, & adigunt.

191 ¶ *Raptus* generis *masc. Fem.* Terentius Adelph. Disperij Ctesiphontem audiui filium Vnà affuisse in raptione cum Æschino.

192 ¶ *Reditus*, generis *masc.* Virgilius Æneid lib. iiij. Nostri reditus expectatique triumphi. *Femin.* M. Tul. Philippicorum lib. I. Exponam vobis breuiter consilium profectionis, & regressionis meæ. Varro Rerum humanarum libro xx. Omneis Tarquinios eiicerent, ne quam reditionis per gentilitatem spem haberent. Idem eodem: Ad milites facit reuersionem.

S

193 ¶ *Sexus, masc.* generis esse manifestum est. *Neutr.* Sallustius dixit Historiarum lib. ij. At Metellus in vlteriorē Hispaniam post annum regressus, magna gloria concurrentium vndique virile, & muliebre sexus per vias, & tecta omnium visebantur. Sisenna Histor. lib. iiij. Tum in muro virile, ac muliebre sexus populi multitudine omni collocata.

194 ¶ *Specus*, genere *masc.* Varro Rerum diuinarum lib. iiij. Ibi cùm amissam captam desiderarunt, animaduertissentque quendam specū tenebricosum. Ennius Lycris: Inferûm vastos specus. *Femin.* Ennius Annalium lib. xvij. Concaua sub montis late specus intus patebat. Accius Nipteris: Inde aduenio montem Oetam, scrupolam specum.

195 ¶ *Strigilim* manifestum est esse generis *femini. Neutri*; Varro Bimargo: κατὰ χ... enim est vera, cùm in candelabro pendet strigilis.

196 ¶ *Sortes*, genere *femin.* Virgilius lib. x. Nescia mens hominū fati, sortisque futuræ. *Masc.* Virgilius libro iiij. Quæ sortitus non pertulit vllos.

197 ¶ *Salis*, genere *masc.* Terentius Eunucho: Labore alieno magnam partam gloriam, Verbis sæpe in se transmouet, qui habet salem, Quod in te est. Plaut. Mercatore: Quasi in aquam indideris salem; *Neutro*; Varro Commentario veteri Fabij pictoris legimus: Tesfit & sale; quo sale sordidum vstum est, & ollam rudem facilè abiectum est, & postea id sal virgines Vestales serra ferrea secant.

198 ¶ *Socrus*, & *mascul.* genere veteres dici posse voluerunt. Næuius Pellico: Desine socri tuo, fratri patri meo.

199 ¶ *Salum*, *neutri* generis est vulgari cōsuetudine. *Mascu.* Ennius Hecuba; Vadantem salum.

200 ¶ *Sibilū*, *neutro* genere, vt apud Serenum: Suaue sibilum. *Masc.* Virgilius Bucolicis: Nam neque me tantum venientis sibilus austri. Lucilius: Saxa & stridor: vbi atque erunt dum sibilus institis.

201 ¶ *Sagum* generis *neutri*, vt plerunque. *Mascul.* Ennius: Tergius igitur sagus pinguis opertat. Varro Virgula diuina: Cùm neque aptam mollis humeris fibulam sagus ferret.

202 ¶ *Spari*, quod est genus teli *masc.* genere, vt est apud Virgilium: Agrestisque manus armat sparus. *Neutro*, Lucilius: Tū spara, tum rumices.

203 ¶ *Sanguis masc.* gener. in cōsuetudine habetur. Virgilius Æneid. lib. ij. Vos ô quibus integer æui Sanguis ait. *Neutro*; Ennius Hecuba: Heu me miseram Interij, pergunt lauere sanguen sanguine. Lucretius lib. primo: Viscerībus viscus gigni sanguenque creari. Accius Amphitryone. Cum patre paruos patrum hostifice sanguine sanguen viscere suo. Idem Æneadis aut Decio: Vim gallicam obduc contra in acie exercitúve Patrum hostili fusum sanguen sanguine. Varro Cosmotoryne, περὶ φθορᾶς κόσμου: Africa terribilis contra concurrere ibis, atque Æneæ misceri sanguine sanguen. Cicero de finibus bonorum & malorum, libro quinto: Quotusquisque est, cui mors cùm appropinquet, non fugiat tumido sanguen, atque exalbescat metu?

204 ¶ *Subcubonenm* positum pro succuba; Titinnius testis est, in Psaltria: Contemplar antillas quam arbiter illarum subcuboneum esse.

205 ¶ *Simile* est pro similis est pro *masculi* positum neutrum. Titinnius Fullonibus: Formicæ pol persimile est rusticus homo. Næuius Gymnastico: Pol haud parasitorum aliorum simile est. Næuius Militibus Pometinesibus: Tu pueri pusilli simile es, quia enim ad os fers, quicquid nactus es.

206 ¶ *Schema femin* gen. dici veterum vsurpat auctoritas. Plaut. Amph. quod ego huc processi sic cum seruili schema. Pomponius Prostibulo: Si valebit plus in buccam veter si dicim' schema? *Neutro*; Næuius Lycurgo: Pergite thyrsigeræ Bacchæ modo bacchico cum schemate. Lucil. lib. xxix.

In gymnasio vt schema antico est, peccatores retinerem.

207 ¶ *Scrobes, femin. genere. Masc.* Plautus Amph. Ibi scrobes fodito sexagenos in dies. Idem Aulularia: Ego ecfodiebam in die denos scrobes. Varro Rusticarum rerum libro primo, scrobiculũ dicit. Idem Manio: Quod dum administrant in scrobe fodiendo, inueniunt arcam.

208 ¶ *Syngraphas fem.* gen. M. Tul. auctore dicimus: Præ negotiatoribus Achæis syngraphas, quas nostra voluntate conscripsimus. *Masculi.* Plautus Asinaria: Agedum istum ostende: quem conscripsisti, syngraphum.

209 *Silex*, omnium consensu *femin.* appellatur genere. Virgilius Bucolico? Ah silice in nuda. *Masc.* Lucret. lib. I. Vnde queant validi silices, ferrũmque creari. Idem libro quinto: Non tuere auulsos silices à montibus altis.

230 ¶ *Spica*, generis sunt *feminini*. Varro Sexagesi: Si canis sit è catello, sic è tritico spica. M. Tul. de finibus bonorum & malorum lib. quarto: Non enim quod facit in frugibus victum ad spicam perduxerit. *Masc.* Tul. de senectute: Calamóque erecta geniculato, vaginis iam quasi pubescens includitur, ex quibus cum fundit fruges spici ordine structas. Varro lege Mænia; Neque in bona segete nullum est spicum nequam, neq. in mala nõ aliquod bonum.

231 ¶ *Squalor, mascul.* est generis. *Femin.* Accius Eurysace: Prò dij immortales speciem humanam, inusitatam egregiam; Indignam clade & squalitudine. Idem Telepho: Nam etsi operta squalitate est, luctúque horrificali. Var. Manio: Ager derelinqueretur, ac periret squale, scabre atque illuuie & vastitudine Lucil. Squalitate summa, scabie summa, erumna obrutam.

232 ¶ *Suasiones* gen. *fem. Neutri*; Accius Clytemnestra: Sciebam hanc mihi supremam lucem, & seruitutis finem dari.

233 ¶ *Scutum* generis *neutri*. *Mascul.* Turpilius Demiurgo: Quia non minus res hominem, quàm scutus tegit.

234 ¶ *Seplasium*, generis *neutri*. Varro [illegible]: Doti dato insulam Chium, agrum Cæcubum, Seplasia Capuæ, macellum Romuli. Seplasia *fem.* Varro Synephebo, [illegible]: Hic narium seplasiæ, hic hedycus Neapolis. Pomponius Quinquatribus: Venit, inquit, rogatum nos, quando nostræ essent seplasiæ.

235 ¶ *Stupor*, generis mascul. ¶ Stupidatem *fem.* Accius Epigonis: Ita imperitus stupiditate erumpit se, impos consilij.

236 ¶ *Statura* gen. *fem.* Lucillius lib. xxviij.: Quare pro facie, pro statura, status. *Masc.* M. Tul. de offic. lib. i. In corporis denique motu, & statu cernitur.

237 ¶ *Stirpem* generis *femin.* Virg. Æneid. lib. viij Heu stirpem inuisam, & fatis contraria nostris Fata Phrygum. *Masc.* Ennius Annal. lib. v. Omnes Pyrrhus, vti memorant, à stirpe supremo. Pacuuius Atalanta: Dubito quam insistam viam, aut quod primordium Capissam ad stirpem exquirendum. Virgil. Æneid lib. xij. Nanque diu luctans, lentóque in stirpe moratus.

238 ¶ *Satio*, gener. *femin.* Virg. Geor. lib. j. Vere fabis satio. *Masc.* tamen M. Tul. de senectute: Quid ergo vitium ortus, satus, incrementa commemorem?

239 ¶ *Tactus*, generis *masc.* vt sæpe *Femin.* Cicero Tusc lib. iiij. Qualis hæc aurium, tales sunt & oculorum, & tactionum, & odoratrorum & saporum.

240 ¶ *Tali*, positum pro talis. Titinnius Setina: Accede ad sponsum audacter, virgo nulla est, tale etiam est.

241 ¶ *Tonitrus* positum pro tonitrũ. Plautus Amph. Strepitus, crepitus, sonitus, tonitrus.

242 ¶ *Tergum*, *neutro* genere dici, & consuetudo, & veterum confirmat auctoritas. Plautus Pseudolo: Nunquam ædepol vestrum durum tergum erit, quam hoc terginum meum. *Masc.* Plaut. Asinaria: Habeo opinor familiarem tergum, ne quæram foris.

243 ¶ *Textus, masc.* est generis *Neutri*; Lucret. lib. v. Tres species tam dissimileis, tria talia texta. Idem libro sexto: Propter dissimilem naturam, textáque rerum. Accius Nyctegresia: Scendit horã laterum texta Vulcani vorax.

244 ¶ *Terricula*, gener. *femin. Neutri*; Accius [illegible]: Vbi nunc terricula sua sunt. Idem Telepho: Proinde hæc ista tua aufer terricula: atque animum iratum comprime.

245 ¶ *Torquem*, gen. *Masc.* Lucil Satyr. lib. xi. Cõuentus, pulcer, bracæ, saga, fulgere torques Magni. M. Tull. de offic. lib. iij. Atque hic Titus Manlius is est, qui ad Anienum, Galli, quem ab eo prouocatus occiderat, torque detracto cognomen inuenit. *Fem.* Varro [illegible]: Tela dextra vibrant, russacia emicant, atque insignibus Martis torques aureæ, & scuta celata Hibero argento graui crebra fulgent. Claudius Quadrigarius describens Manlij Torquati pugnam: Vbi eum euertit, caput præcidit, torquem detraxit, eandémque sanguinolentam sibi in collum ponit. Varro de vita populi Rom. lib. i. Auri pondo duo millia acceperunt ex ædibus sacris, & matronarum ornamentis, à quibus postea id aurum, & torques aureæ multæ relatæ Romam, atque consecratæ.

246 ¶ Ti-

246 ¶ *Timor*, generis *masc.* [timiditas] *fem.* Pacuuius Periboea: Et fare quae cor tuum timiditas territat. M. Tul. de repub. lib. II. Esse autem angores, si miseria afflictas, atque abiectas timiditate, & ignauia. Idem de Orat. lib. II. Pudore à dicendo, & timiditate ingenua quadam refugisti. In eodem: Neque illa mihi cautio, & timiditas incauti, propter praestantem prudentiam Crassi negligenda est.

247 ¶ *Tractus* generis *masc.* Varro, mutuum muli scabunt, περὶ χωρισμοῦ vt venalem tuniculam poneret quotidie, vt videret, totum denique etiam suis manibus lanea tracta ministrasset infectori.

249 ¶ *Tribula*, *fem.* Virg. Georg. lib. I. Tribulaeque, trabeaeque, & iniquo pondere rastri. *Neutro.* Varro Rerum rustic. lib. I. Quod fit apud alios iumentis, hic tribulo fit.

250 ¶ *Torpor* generis *masc.* Lucret. Tantus conduxerat omnia torpor. Torpor *fem.* Sallust. Hist. lib. I. Haec si placent, si tanta torpedo animos obrepsit.

251 ¶ *Tapete* generis *neutri.* Turpilius, & Caecilius: Glabrum tapete. *Masc.* Virg. Pulchrósque tapetas.

252 ¶ *Tributum neutro*: sed *masc.* Cato Originum libris: Ne praedia in lubricum dirigerentur, cum tributus exigeretur.

253 ¶ *Testa* genere *femin.* saepe inuenitur. *Neutro* apud obscurae auctoritatis, sed summos scriptores legimus.

254 ¶ *Tardi masc.* sunt generis, vt plerunque lectum est. *Fem.* Varro Quinquatribus: Tu Pledi contra audes dicere, cum in eborato lecto, ac purpurei operis toto cubare videas aegrotum, & eius prius album, quam tympen subducere malis?

255 ¶ *Tarditas* generis *fem.* *Masc.* Varro Bimargo: Ne me praedatus versuum tardor, ne prenet tartecum prytimon certum.

256 ¶ *Tibia* gen. *fem.* *Masc.* Varro Modio: Quare meas libidines, ac tibias bilingos.

257 ¶ *Tartara* genere *neutro.* Virg. lib. VI. At laeua malorum Exercet poenas. & ad impia tartara mittit. *Masc.* Virg. lib. VI. Tum tartarus ipse Bis patet in praeceps tantum.

V

258 ¶ *Vterus*, *masculino* genere dicuntur. *Neutro.* Plautus Aulul. Perij mea nutrix, obsecro, vterum dolet. Turpil. Philopatro: Dispertij misera, vterum cruciatur mihi. Afranius Vopisco: Sedit vterum, non vt omnino tamen.

259 ¶ *Venatus masc.* est generis. Virg. lib. 8. Venatu assiduo, & totum cognouimus amnē. Et Georg. Sed rami atque asper victu venatus alebat. ¶ Venatura *fem.* Plautus Milite glorioso. Viden' tu illam oculos venaturam facere, atque aucupium auribus.

260 ¶ *Vultus*, *mascul.* genere appellatur. Virg. lib. V. Méne salis placidi vultum, fluctúsque quietos. *Neutro.* Lucret. lib. quarto: Vt patribus patri, sed quod vtriusque figurae Esse vides iuxtim miscentes, vulta parentum. Ennius: Auersabantur semper viuos, vostráque vulta.

261 ¶ *Vulgus neutro* genere solum dici putat Lucill. Satyr. li. 14. Dilectum video studiosè vulgus habere. *Masc.* Sisenna Hist. li. 3. Imperitum concitat vulgum. Virg. Aeneid lib. 2. Hinc spargere voces in vulgum ambiguas. Accius Eurysace: Diffidam amantem cidere turbet vulgum ambigua. Accius: Euitat moestos disiicit. Idem Epigono: Et nónne Argiuos fremere bellum, & velle vi vulgum videt? Varro Brono, περὶ ταφῆς. Quare Heraclides Ponticus plus sapit. qui praecipit, vt comburerent, quam Democritus; qui vt in melle seruarent. quem si vulgus secutus esset, peream, si centū denariis calicem mulsi emere possimus. Idem, ὄνος λύρας. Iurgare coepit dicens, quae facis, atque in vulgum vulgas.

262 ¶ *Visus* generis *masc.* Cic. Orat. lib. 2. Adiungetur visus frequens, qui omnium magistrorum praecepta superaret. *Fem.* Plautus Amphytr. Visurámque eius corporis cepit sibi. Accius Oenomao: Atque hanc postremam Solis visuram cape. Varro περὶ [illegible]. Diogenem litteras scisse, dum visioni quod satis esset.

263 ¶ *Vectis* gen. *masc.* Lucillius Satyr. lib. 4. Ne agitarem, manu tu pessulus, hunc vectem possis cuneo ipso. Virg. Centum aerei claudunt vectes.

264 ¶ *Vepres* gen. *masc.* Virg. Sparsi rorabant sanguine vepres. *Fem.* Pomponius Portopetipocons. Vepra est veprecula. Lucr. lib. 4. Nam saepe videmus Illorum spoliis vepres volitantibus auctas.

265 ¶ *Vaduum* generis *neutri.* Virg. Aeneid. lib. I. In vada caeca tulit. Sallustius Histor. lib. primo: Et mox stipidius adueniens cum legionibus, postquam tantas spiras haud facilem pugnantibus vadum, cuncta hosti quam suis opportuniora videt.

266 ¶ *Vespera fem.* Optatum germanus meas vespera oriente clanculum ferri ad speciem delino. *Masc.* Plaut. Amph. Haec illis est pugnata pugna vsque à manè, ad vesperum. Virg. Georg. lib. 3. Cum frigidus aera vesper Temperat. Terent. Heauton. Nunquam tam manè domo egredior, neque tam vesperi reuortor.

267 ¶ *Vtres* vsu generis *masc.* tantummodo deputantur. *Neutri.* Lucillius Andronius: Flacci tege vtria.

268 ¶ *Vigilia* generis *fem.* sunt vt plerunque *Neutri.* Varro Endymionibus: Animum mitto speculatum toto orbe, vt quid facerent homines cum experrecti sint, me fa-

ceret certiorem, si quis melius operam superet, vt eius consilio potius vigilium adminicularem nostrum, qui videt alium curuantem extremo noctis tempore.

269 ¶ *Victus* pro vita positum genere *masc.* M. Tull. de finib. bonorum & malorum lib. 5. Persecutus Aristoteles animantium omnium ortus, victus, figuras.

DE VARIA SIGNIFICATIONE SERMONVM PER A LITTERAM.

CAPVT IIII.

A

ADuorsum significat *contra*. Terentius Adelphis: Neque seruulorum quisquam, qui aduorsum ierant. Plautus Asinaria: Quæ illæc præda est? Ibo aduorsum, atque electabo quicquid est. ¶ Aduorsum rursus, *apud* significat. Titinnius Gemina: Mulier credo aduorsum illum res suas conqueritur. Terent. Andria. Et id gratum fuisse aduorsum te habeo gratiam. Ennius Telepho. Teipsum hoc oportet profiteri, & proloqui Aduorsum illam mihi. Afranius Excepto: De vita, ac morte domini, fabulanere aduorsum fratrem illius, ac dominum suum. Plaut. Aulul. Egóne vt te aduorsum mentiar mater mea? M. Tullius de finibus bonorum & malorum libro iij. Nec verò pietas aduorsum deos, nec quãta iis gratia debeatur, sine explicatione naturæ intelligi potest.

2 ¶ *Anima* est secundum consuetudinem *spiritus, quo viuimus*. Virg. Georg. lib. iiij. Animásque in vulnera ponunt. ¶ Anima rursum *halitus oris & odor*. Virg. Georg. lib. ij. Animas & olentia Medi Ora fouent illo, & senibus medicantur anhelis. Titinnius Fullonibus: Interea fœtida anima nasum oppugnat. Plautus Asinaria: An fœtet anima uxoris? Idem Mercatore: Ieiunitatis plenus animam fœtidet. Cæcilius: Quæ mihi vbi Domum aduení, assedi, extemplò sauium Dat ieiuna anima? ¶ Anima, *aqua*. Plaut. Amph. Ni ego illi puteo, si occepso, animam omnem intertraxero. ¶ Anima, *ventus*. Varro Eumenidibus Phrygios per ossa cantus liquida cauit anima. ¶ Anima iterum significat *iracundiam*, vel *furorem*: vnde & *animosi* dicuntur iracundi. Plaut. Amph. Animam comprime. Accius Menalippa: Egóne auxilio motus, temere vt hosti me animato offeram? Idem [illegible] Vt nunc cùm animatus iero, satis armatus sum. Nouius Fullonibus feriatis: Nihil est periculi, dabo tibi virum validum, virum animosum. M. Tull. de Repub. lib. j. Ergo non probares consilio pulso libidines, quæ sunt innumerabiles iracundiæ, quæ tenerent omnia? Ego verò nihil isto animo, nihil ita animato homine miserius ducerem. Idem de repub. lib. j. Tum virtute, labore, industria quæreretur summi viri indolem, nisi nimis animosè ferox natura illum nescio quo. Virg. Georg. lib. ij. Quos animosi euri assiduè frangúntque, ferúntque. Et Æneid. lib. x. Pone animos & pulsus abi. Lucil. lib. xxx. Atque animosam Thessaliam, indomitam frenis subigántque doménque Bellando. ¶ Animæ, *ventus*. Virg. lib. viij. Quantum ignes animæque valent. Lucretius libro quinto: Aurarúmque leues animæ, calidíque vapores. Varro Margopoli, [illegible]: Noctilucam tollo, ad focum fero, inflo, anima reuiuiscit. Idem Cosmotoryne, [illegible]. Deris habenas animæ leui, dum ventus nos flamine sudo, suauem ad patriam perducit. Accius Myrmidonibus: Lassis trahere in salum, & vela ventorum animæ immittere. Plaut. Aulularia: Neque quid immittat animæ dormiens.

3 ¶ *Aptum, necessarium*. M. Tul. de Repub. lib. iiij. Eadé? que obiectum vino, atque vmbram, noctémque efficiat, cùm ad num. rum dierum aptum ad laborum quietem. ¶ Aptum *eleganter ac necessarie positum*. Tul. de offic. lib. j. Vt enim pulchritudo corporis, apta compositione membrorum, mouet oculos, & delectat. idémque: Sed facilè iudicabimus, quid eorum apte fiat, quid ab officio, naturaque discrepet. M. Tul. de finib. bon. & malor. libro iiij. Itaque natura sumus apti ad cœtus, consilia ciuitatis. ¶ Aptus significat *adeptus*. Accius Menalippo: Obuia meos, idque aduorsum aptus alteri in promptu occupat. Pacuu. Hermiona. Quod ego in acie celebro obiectans vitam, bellando aptus sum. Lucil. lib. xxix. Vt si id, quod concupisset, non aptus. ¶ Aptum, *compositum, paratum*. Virg. Æneid. lib. iij. Interea classem velis aptare iubebat Anchises. Idem lib. x. Protectò dum pede læuo Aptat se pugnæ. Pomponius: Heus aptate pueri munde, atque ampliter conuiuium. ¶ Aptum rursum, *connexerunt & colligatum* significat. Virg. Georg. lib. iij. Ipsis è torquibus aptos Iunge pares. Accius Demetrio: Hinc

colemena

colemena lege minus aptum cornibus. Lucil. Satyr. lib. x. Consellas quoque validis in funibus aptas. Idem lib. xvj. Ibat fortè aries, inquit, quod genus quantis Restibus vix vno filio hæc se hærere putares Pellicula extrema exaptum pendere onus ingens. Varro Mutuum muli scabunt, περὶ χωρισμοῦ: Vbi lucus opacus teneris fruticibus aptus. M. Tul. de deorum natura lib. iij. Quis enim hunc hominem dixerit, qui tam certos cæli motus, tam status astrorum ordines, támque inter se omnia connexa, & apta viderit, neget his vllam inesse rationem? Sallust. Histor. lib. iij. Quod vbi frustra tentatum est, socordius ire miles, obrepere non aptis armis, vt in principio laxiore agmine. Lucillius libr. xxx. Vnus consternit nouis vetus pestibus aptus. M. Tullius Hortensio: Altera est nexa cùm superiore, & inde aptéque pendens. Et Tusculan. lib. v. Fulgentem gladium è lacunari seta equina aptum demitti iussit.

4 ¶ *Aequales* sunt *similes, & ex æquo*. Afranius Vopisco: Equidem te nunquā mihi Parasitum, verum amicum, æqualem, atque hospitem Quotidianum, lautum etiam conuiuam domi. ¶ Æquales rursum *æquaui*, Virgil. Æneid. lib. x. Necnon Euantem Phrygium, Paridisque Mimanta Æqualem. Lucilius Satyrarum libr. v. Veterum vnum cecidisse tamen senem Tiresiam æqualem constat. Afranius Priuigno: Noui amicum, atque æqualem meum. Virg. lib. quinto: Ast illum fidi æquales. Terent. Eunucho: Patris cognatum, atque æqualem Archidemidem Nostin? M. Tullius de offic. lib. tertio: P. Scipionem, Marce fili, eum, qui primò Africanus appellatus sit, dicere solitum scripsit Cato, qui fuit ferè eius æqualis. Et de Senectute: Ego verò propter sermonis delectationem tempestiuis quoque conuiuiis delector, nec cum æqualibus solùm, qui pauci admodum restant, sed cum vestra etiam ætate.

5 ¶ *Apertum, purum, serenū*. Virgilius Aeneid. libro primo: Scindit se nubes, & in æthera purgat apertum. ¶ Apertum dicitur *patefactum*. Virgil. lib. viij Iámque adeo exierat portis equitatus apertis. Terentius Adelph. Abi perstrenue ac fores aperi. ¶ Apertum, *nudatum*. Turpil. Demiurgo: Apertæ suræ, brachia autem procera horrorem mihi ex corde exsuscitabant. Sallustius Histor. lib. v. Quibus de causis Syllam in victoria dictatorem, sibi equo descendere, surgere de sella, caput aperire solitum. M. Tullius de offi. lib. ij. Verentur enim ne si quo casu euenerit, vt corporis partes quędam aperiantur, aspiciantur non decorè. Virgilius lib. sexto: Aperit ramum, qui veste latebat. Var. Eumenidib. Capite aperto esse iubet, ante lucem suscitat. Sisenna Hist. lib. iiij. Adoriuntur aduersos, vt apertis lateribus. Varro de vita pop. Rom. lib. j. Minores natu capite aperto erant, capillo pexo, vtique innexis crinibus. ¶ Aperit, *mitigat, placat*. Virgilius Æneid. libro primo: Et vastas aperit syrteis, & temperat æquor.

6 ¶ *Aperire, erigere, ostēdere*. Virg. Æn. lib. iij. Quarto terra die primùm se attollere, tandem Visa aperire procul. Idem Æneid. lib. octauo: Patriúmque aperitur vertice sidus. Varro Meleagris: Non modò suris apertis, sed penè natibus apertis ambulans.

7 *Autumare*, est *dicere*. Pacuuius Periboea: Flexa, non falsa autumare dictio Delphis solet. Idem Hermiona: Quid benefaciam ei, patris cuius opera te esse vltum autumat? Lucilius lib. xxviij. Socraticum quid ante tyranno misisse Aristippum autumant. Plautus Amphitrione: Nisi hoc ita factum est, proinde vt factum esse autumo. Non caussam dico, verùm qui insimules probri. ¶ Autumare est *sperare*. Pacuuius Doloreste: Aut hic est, aut hic adfore acturum autumo.

8 ¶ *Altum* non solùm *aerium*, vel *profundum*, sicuti plerunque. ¶ Altum *ab alendo* dictum. Varro Manio: Habens ante positum alimoniam, sedens altus alieno sumptu. ¶ Altum, *magnū* vel *gloriosum*. Virgil. Georg. lib. iiij. Te sine nil altum mens inchoat. ¶ Altum, *vetus, antiquum*. Virgilius Georgic. lib. iiij. Altius omnem Expediam prima repetens ab origine famā. Et lib. viij. Quid caussas petis ex alto? Accius Armorum iudicio: Cur vetera tam ex alto appetissis dissidia Agamēnon? ¶ Altum *pressum, obscurum*. Virgilius lib. xj. Quid me alta silentia cogis Rumpere? Idem eodem: Sin altior istis Sub precibus venia vlla latet?

9 *Aditus interpellatio*. Terentius Andria: Aliquot me adierunt, ex te auditum qui aiebant. Virgilius libro decimo: Regem adit, & regi memorat noménque, genúsque. Lucillius lib. xxvij. Cùm pacem peto, cùm placo, cùm adeo, & cùm appello meam. ¶ Aditus, *ingressus*. Virgilius lib. ix. Huc turbidus, atque huc, Lustrat equo muros, aditúmque per auia quærit. Tul. de suppliciis: In ipso aditu, atque opere portus. ¶ Aditus rursum *aduentus*. Accius Medea: Tunc Diomedes & cuius aditum adspectant, peruixi vsque adhuc. M. Tullius ad Cæsarem iuniorem lib. 1. Et aut ad consules, aut ad te, aut ad Brutum adissent, his fraudi ne esset, quod cum Antonio fuissent.

10 ¶ *Attendere* est *intendere*. M. Tullius de officiis libr. iij. Et si cùm animum attenderis, turpitudinem videas adiunctam. Accius Diomede. Simul autem attendo, vt qui rem exaudire amplius. Lucilius lib. xxix. Præterea

vt nostris animos attendere dictis, Atque adhibere velis. Idem lib. xxvij. Rem cognoscas simul, & dictis animum attendas postula. Pacuuius Antiopa: Sed cùm animum attendo ad querendum quid fiet. Pomponius Macco: Quid futurum est, si pol ego hanc discere artem attenderim? ¶ Attendere, *perseuerare.* Accius Diomede: Si vnquam perpediat gnato, puer, ne attenderis Petere à me id, quod nefas sit concedi tibi.

11 ¶ *Appellare*, est familiariter respondere. Lucillius libro xxvij. Cùm mei me adeunt se uuli non dominam ego appellem meam? ¶ Appellare, *nominare.* M. Tul. de Offic. lib. iij. P. Scipionem, Marce fili, qui primus africanus appellatus sit.

12 ¶ *Appellare*, est *applicare.* Afranius Excep. Aditu appellant hoc ad molem nostram nauiculam. Lucillius lib. xxvj. Agere in iaciendo si quo est in vineis actis opus, primùm id dant operam, vt quamprimum appellant.

13 ¶ *Aemulus*, est *inuidus.* Virgilius Æneid libro v. Æmula necdũ Temporibus geminis canebat sparsa senectus. Et lib. vj. Æmulus exceptũ Tritcon. ¶ Æmulus est *sectator*, vel *imitator.* M. Tul. pro M. Marcello: Illo æmulo, atque imitatore studiorum meorum: ac laborum. Sallust. Histor. lib. iij. Sed Pompeius à prima adolescentia, sermone fautorum, similem fore se credens Alexandro regi, facta, consultáque eius quidem æmulatus erat. Virgil Æneid lib. x. Spémque meam patriæ quæ nunc subit æmula laudi. Æmulus similitudinem vitæ, institutique sequens. M. Tullius de Repub. lib. j. Qua enim iudicatur iste optimus doctrina, artibus, studiis audeo quando.

14 *Argutum* significat *sonans.* Virgilius Bucol. Forte sub arguta consederat ilice Daphnis. & multa huiusmodi. ¶ Argutum, *audax, maliciosum* Lucillius lib. xxviij. Agite, agite fures, mendacia, argutamini. Plaut. Mostell. Exi è culina, sis foras mastigia, Qui mihi inter patinas exhibes argutias. ¶ Argutum, *paruulum,* ac *latum* Virgilius Geor. lib. iij. Argutúmque caput, breuis aluus, obesaque terga.

15 ¶ *Accipere, tractare, increpare* M. Tull. Verrinarum actione ij. Malè accipit verbis R. homines. Et ad Cæsarem iuniorem libro j. Roga ipsum, quemadmodum eum: ego armis acceperim. ¶ Accipere, *est datum tenere.* Virg. Æneid lib. iij. Accipe, & hæc manuum tibi quæ monumenta mearum Sint puer. ¶ Accipere, *sentire.* Terentius *Heautont.* Clinia aliter tuum amorem, atque est, accipis. ¶ Accipere, *videre.* Virgil lib. viij. Vt te fortissime: Teucrûm, accipio, agnoscóque lubens. Var. de re rust. lib. ij. Cùm diceret se nullam accepisse villam, qua magis delectatus esset. ¶ Accipere *concipere.* Virg. lib. viij. Alij ventosis follibus auras Accipiunt, redduntque. ¶ Accipere, *audire.* M. Tul. Accipite nunc aliud eius facinus nobile. Lucil. li. xxx. Hoc etiam accipe quod dico: nam pertinet ad rem. Virg. Æneid. lib. 2. Accipe nunc Danaûm insidias, & crimine ab vno Disce omnes. ¶ Accipere, *pascere.* Terent. Eunuch. Accipit hominem nemo melius prorsus, neque prolixius. ¶ Accipere, *decipere.* Lucil. lib. xxix. Sic inquam veteratorem illum vetulum lupum Annibalem acceptum. ¶ Accipere, *admittere.* Plaut. Aulularia: Optumus tu conditionem hanc accipe.

16 ¶ *Ardere*, est *ignoscere, concremari.* Virgil. Æneid. v. Namque volans liquidis in nubibus arsit arundo. Idem lib. 2. Iam proximus ardet Vcalegon. ¶ Ardere, *festinare.* Virgil. Æn. lib. 1. Instant ardentes Tyrij pars ducere muros, Molirique arcem, & manibus subuoluere saxa. Idem lib. xij. Ardet in arma magis. ¶ Ardere, *fulgorem & splẽdorem emittere.* Virg. Æneid. lib. iiij. Tyrióque ardebat murice læna. Li. xi. Ardet apex capiti, tristísque à vertice flamma Funditur. ¶ Ardere, *dolere,* vel *irasci.* Virgil. lib. x. Proxima quæque metit gladio, latúmque per agmen Ardens limitem agit ferro, te, Turne, superbum Cæde noua quærens.

17 ¶ *Acre*, significat *celer, velox* Virg. Georg. lib. iij. Calidúmque animis, & cursibus acrem. Idem Æneid libro 4. At puer Ascanius mediis in vallibus acri Gaudet equo. ¶ Acre, *austerũ, acerbum, asperũ.* M. Tullius Hortensio. Quod alterius ingenium, sicut actum Ægyptium, alterius sic acrius m. l Hymettium dicimus. Var. Parmenone: Dimitásque acreis pectore curas cantu, castáque poeti. Acre, *seuerũ* M. Tullius de offi. lib. 1 Suum quisque igitur noscat ingenium, acémque se & bonorum & malorum suorum iudicem præbeat. Idem eodem: Vtendum est fortasse vocis contentione maiore, & verborum grauitate ac iore. ¶ Acrem, *fortem* Virg. Æneid. lib. 7. Aut acrem dubites in prælia poscere Turnum: Cic. Tusc. lib. v. In rebus; gerundis virum, & acrem, & industrium, eundem tamen maleficũ natura. ¶ Acre, *vehemens, sanum:* M. Tul. Hort. Aut illi lippo breuius: aut Theopompo acrius. Virg. Georg. lib. 2. Acrémque Molossum Pasce sero pingui. Idem Æneid. lib. v. Acrior ad pugnam redit, ac vim suscitat ira. M. Tul. Verrin. actione de signis. ¶ Acre, *promtum, diligens.* Virg. Georg. lib. ij. Iam tum acer curas venientem extendit in annum Rusticus.

18 ¶ *Aer*, est medium spatium, quod inter cælum est & terram. Virgil Æneid lib. v. Aera dimouit tenebrosum, & dispulit vmbras. ¶ Aer, *altitudo.* Virg. Geor. lib. ij. Vbi aera

vincere

vincere summum Arboris haud ille iactu potuere sagittæ. ¶ Aer, *sonus*. Var: Andabais: Anima, vt conclusa in vesica quando est arctè ligata, si perculeris, aera reddet.

19 ¶ *Amarum* dicitur *asperum*. Virgilius Georg. lib. 2. Et amara Pausia bacca. Lucret. lib. 4. Interea propter amarum absinthi laticem. ¶ Amarum, *acerbum*. Virg. Æneid. lib. 4. Isque autem animi, & rumore accensus amaro.

20 ¶ *Admonere, commonefacere*. M. Tul. in Verrem de signis: Rectè admones, Polycletum esse dicebant. ¶ Admonere, *percutere*. Virg. lib. x. Lucagus vt pronus pendens in verbera telo Admonuit biiugos.

21 ¶ *Ambire*, significat *circuire*, & *concludere*. Virgil. libro 3. Quæ rapidus flammis ambit torrentibus amnis. Idem li. x. Atque oras ambiit auro. ¶ Ambire, *ambitionibus*, *appetere*. Vir. lib. 7. Ne connubiis ambire Latinum Æneadæ possint. Terent. Andria: Nisi vides, nisi senis amicos, oras, ambis. ¶ Ambire, *interpellare*. Virg. Æneid. lib. 4. Quonam reginam ambire furentem Audeat affatu?

22 ¶ *Agere*, *gerere*. Varro Bimargo: Non Hercules potes, qui agebas, sed conopion.

23 ¶ *Audacia* consuetudine *temeritas* dicitur. Sallust. Catilinæ bello: Audacia pro muro habetur. ¶ Audacia, *fiducia*. Virg lib. v. Quique pedum cursu valet, & qui viribus audax.

24 ¶ *Atrum* dicitur *nigrum*. Virg. libro v. Quinquaginta atris immanis hiatibus hydra. Et Georg. lib. 3. Hic piscibus atram Improbus ingluuiem Var. Eumenidib. Vix vulgus confluit non Furiarum, sed puerorum, atque ancillarum, qui omnes me bilem atram agitare clamitantes.

25 ¶ *Alumnos* consuetudo quos *alas*, vel *educes*, vel eos qui aluntur dici vult. Virg. lib. 2. Nec Romula quondam Vllo se tantum tellus iactabit alũno. M. Tul. in Verrem de suppliciis: Italia autem alũnum suum seruitutis extremo, summóque supplicio fixum videret. Var. Sesquiulysse: Nisi quòd lupam alumni fefellerunt olim. Idem Eumenidib. Et ecce de improuiso ad nos accedit cana veritas Atticæ philosophiæ alumna. ¶ Alumnum *filium*. Virg. lib. 6. Nec non & Tytion terræ omnipotentis alumnum. Pacu. Teucro: Quæ desiderio alumnûm, pœnitudine, Squalt, scabréque, & inculta vastitudine? Alumnum, *dominum*. Virg. lib. xi. Caro datus ibat alumno.

26 ¶ *Agere*, *leto dare*. Virg. Æneid. li. 2. Tum volgus in omne Miscet agens telis. Actum rotatum. Virgil Æneid. lib ix. Ipse ter adducta circum caput egit habena. ¶ Agere, *loqui*. Teren. Adelp. Sed éstne ipsus de quo agebam? ¶ Agere, *persequi*. Virg. Æneid. lib. 4. Quam procul incautam nemora inter Cressia fixit Pastor agens telis. Et Æneid. lib. 8. Quos illi bello profugos egere superbo. ¶ Agere *fugare*. Virg. Georg. lib. 2. Et membris agit atra venena. ¶ Agere, *porrigere*. M. Tul. de offic lib. 2. Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur. ¶ Agere, *intendere*, *inquirere*. Vir. Bucol. Id quidem ago. & tacitus Lyda mecum ipse voluto. ¶ Agere, *vrgere*, *impellere*. Tul in Verrem actione 2. Agunt eum præcipitem pœnæ ciuium Romanorum.

27 ¶ *Actum* dicitur *perfectum* Virg. lib. 6. His actis properè exequitur præcepta Sibyllæ. ¶ Actum, *appulsum*. Virg lib. 7. Siue errore viæ, seu tempestatibus acti. Varro Lege Mænia: Non hoc Pactolus, aureas vndas agens Eripiet vnquam è miseriis. ¶ Actum, *infixum*. Virg. lib. ix. Sed viribus ensis adactus Transadigit costas. Varr. γνῶθι σεαυτόν. Non videtis, vous vt paruulus Amor ardifera lampade aride agat amantis æstuantis. ¶ Actum, *coactum*, *territum*. Virgilius libro sexto. Prodigiis acti cælestibus ossa piabunt. ¶ Actum, *admotum*. Virg. lib. 8. Accelerant acta pariter testitudine Volsci. Lucil lib. 26. Aggere in iaciendo si quo in vineis actis opus.

28 ¶ *Asperum* significat *insuaue*. Terent. ἑαυτὸν τιμωρούμενος. Asperum pater, hoc est, aliud lenius, sodes vide. Virg. Georg lib. 2. Asper in ore sapor. ¶ Asperum, *nocens*. Virg. Æneid. lib. 3. Sæuit agris, aspérque siti, atque exterritus æstu. ¶ Asperum, *exasperatum*, *non leue*. Virg. lib. 9. Bina dabo argento perfecta, atque aspera signis pocula.

29 ¶ Æquare est *cum equitate diuidere*. Vir. Æneid. lib. 1. Operúmque laborem Partibus æquabat iustis Æquare, *continuare*. Virg. Æneid. lib. 8. Felix si protinus illum Æquasset nocti ludum.

30 ¶ *Accommodatum* dicitur *adiunctum*. Virg. Æneid. lib. 2. Lateríque Argiuum accommodat ensem. M. Tul. in Ver. in frumentaria: Flagitia, libidinésque accommodat. Accius Bacchis: Tunc syluestres exuuias læuo pictas lateri accommodant. Idem de officiis lib. 1. Qui se ad temp. & ad magnas res gerendas accommodauerunt. Et de Repub. libro 1. Expositámque ad exemplum nostræ reip. accommodabo eam, si potero, omnem illam orationem, quæ est mihi habenda de optimo ciuitatis statu. ¶ Accommodatum, *procliue*, *propensum*. M. Tul. in Verrem action. 3. Tunc præterea maxime sedati, & quieti propè, præter cæteros ad summum Græcorum otium, potius quàm ad vllam vim, aut tumultum accommodati. ¶ Accommodate, *adhibere*. Marcus Tullius de officiis libro 3. Tantum dabit amicitiæ, vt veram amici caussam esse malit, vt orandæ litis tempus, quoad per leges liceat, accommodet. Et de senectute

Cæterùm & tempora metendis frugibus, & percipiendis accommodata sunt.

31 ¶*Aridum* dicitur *siccum*. Virg. Æneid. lib. I. Atque arida circum Nutrimenta dedit. ¶Aridum, *horrificum, acutum*. Virg. Geor. li. I. Et aridus altis Montibus audiri fragor. Lucr. Aridus vnde aures terget sonus. ¶Aridum *purum, lucidum*. Plaut. Rudent. Argento arido.

32 ¶*Anceps* est *dubium*. Virg. Æneid. lib. x. Anceps pugna diu. ¶Anceps, *duplex*. Luci. lib. xxix. Nemo hos ancipites ferro effringat cardines. Virg. Æneid. lib. III. Agnouit prolem ambiguam, geminósque parentes. Var. de vita populi Romani lib. IIII. Cæsar reuersionem fecit, ne post occipitium in Hispania exercitus qui erant, relinquerent: quò se conijceret Pompeius, vt ancipiti vrgeretur bello. ¶Anceps, *acutum ex vtraque parte*. Lucil. lib. xxix. Vecte, atque ancipiti ferro effringam cardines.

33 ¶*Aura* est *ventorum* [vis] Virg. Georg. lib. IIII. At illi Dulcis compositis spirauit crinibus aura. Idem Æneid. lib. VI. Discolor vnde auri per ramos aura refulsit. ¶Aura *adactus*, Var. Eumenidibus: Simul ac languido corpore solis calidior visa est aura.

34 ¶*Argutari* dicitur *loquaciter proloqui*. Ennius: Quem incertum tu isti credere, atque exercere lingua, vt argutarier possis. Nouius Exodio: Quando ad ludos venit, alij cum tacent, totum diem argutatur, quasi cicada. ¶Argutari, *subsilire*. Titinnius Fullonibus: Terra hæc est non aqua, qua vbi tu solitus argutari pedibus, cretam dum compescis, vestimentáque lauas.

35 ¶*Attollere* significat *erigere, fundere*. Virgil. Æneid. lib. III. Attollit se diua Lacinia contra. ¶Attollere, *afferre*. Pacu. Medo: Custodite istum vos, ne cum quis attollat, néve attigat. Idem Armorum iudicio: Pro imperio agendum est, quis vetat, quisve attollat. Virg. Æneid. lib. IX. Attulit & nobis aliquando optantibus ætas.

36 ¶*Auscultare* est *obsequi*. Pacu. Quis se magis audiendum, quàm auscultandum censeo. Ennius Menalippa: Mihi [ausculta] nate, Pueros cremari iube. Cæcil. Embolo: Audire ignoti quod imperant, soleo, non auscultare. ¶Auscultare, *audire*. Afran. Simulante: Ne ego illos vel tantus ausculto lubens Pomponius Asia: Atque auscultare disce, si nescis loqui. ¶Auscultare, *videre, spectare*. Afranius Priuigno: Videt ludos, hinc auscultaui procul.

37 ¶*Adducere, ducere*. Terent. ἑαυτὸν τιμ. Adducimus ad te tuam Bacchidem. ¶Adduci, *cogi*. M. Tul. de senectute: Nullo imbri, nullo frigore adduci, vt capite operto sit. ¶Adducere, *intorquere, rotare*. Virg. lib. IX. Ipse ter adducta circum caput egit habenam. ¶Adducere *producere*. Vir. lib. IX. Ocyus adducto torquens hastile lacerto.

38 ¶*Æquor, campus*. Vir. lib. XII. Illi æquore aperto, Ante notos, Zephyrúmque volant. ¶Æquor, *mare*. Virg. Æneid. lib. I. Et vastas aperit syrtes, & temperat æquor. ¶Æquor, *fluuius*. Virg. lib. IIII. Viridésque secant placido æquore syluas.

39 ¶*Aduenire, venire*. Cæcil. Plocio: Ædepol senectus vt si nihil aliud apportes tecum cùm aduenis, vnum id sat est. ¶Aduenire, *incipere*. Plaut. Amph. Quæso aduenienti morbo iure medicabis.

40 ¶*Æstus, solis & æstiui temporis flagrantia*. Virg. Georg. li. III. Æstibus in mediis vmbrosam exquirere vallem. ¶Æstus, *marini impetus, vel commotiones*. Lucr. lib. IIII. Frigus vt à fluuiis, calor ab sole, æstus ab vndis Æquoris. Plaut. Asin. Quo magis te in altum capessis, æstus te in portum refert. Virg. Fundóque exæstuat imo.

41 ¶*Acerbum, horrendum, infandum, immite*. Virg. Æneid. lib. IIII. & lib. VI. Et funere mersit acerbo. ¶Acerbum, *incoctum, præcoquum*, & de pomis frequentiùs dicitur. Varro Agatho. Virgo de conuiuio abdicatur ideo, quòd maiores nostri virginis acerbæ aureis Veneris vocabulis imbui noluerunt.

42 ¶*Album*, significatione manifesta est, vt Virg. Georg. li. IIII. Color deterrimus albis Et giluo. ¶Album, *mite, vel placidum*. Var. Sesquiulysse: Aduersi venti ceciderunt, quòd si pergunt diutiùs mare voluere, vereor, ne modo quoque, cùm domum ab Ilio cætus reuertero, præter canem cognoscat nemo.

43 ¶*Adolere* est *vrere*. Virg. Bucol. Verbenásque adole pingueis, & mascula thura.

44 ¶*Adolere, augere, honorare, propitiare*, & est verbum sacratum, vt macte magis aucte. Virg. Æneid. lib. I. Quinquaginta intus famulæ, quibus ordine longo Cura penum struere, & flammis adolere penateis. Et lib. VII. Præterea castis adolet dum altaria tedis. ¶Adolescere, *crescere* vnde adolescentem dicit Lucret. lib. II. Dúmque adolescendi summum tetigere cacumen. Laber. Soror. Laus nomino gloriæ adolescit.

B

45 ¶*Bellum* est, vt plerunque, *pugna*. ¶Bellum, *elegans, melius, prudens*. Lucil. li. XXIX. Ætatem istuc tibi laturam, & bellum, si hoc bellum putat. Varro περὶ ἐδεσμάτων. Diogenem litteras scisse dum visioni quod satis esset, nunc quod etiam acta bellorum hominum. Idem eodem: In carceo stadio [Greek, illegible] lego, à quo qui certasset animo bellus homo magis delectatus Stoicorum Pancratio, quàm athletarum. Idem Sesquiulysse: Quid enim est, quòd homo masculus lubentius videre debeat quàm bellam vxorem. Idem Bimargo: Socius ex hosti-

ex hostibus, socius bellum ita geris, vt bella omnia domum afferas.

C

46 ¶ *Committere, effigiare.* Pacuu. Niptris: Barbaricam pestem Sabinus nostris obtulit, Noua figura factam, cōmissam infabrè. ¶ *Cōmittere, coniungere, sociare.* Lucil. lib. 28. Quid me fiet, si quidem non vis te improbis committere? Virgil. Æneid. libro 3. Delphinum caudas vtero commissa luporum. ¶ *Committere, donare, derelinquere.* M. Tull. in Verrem actione 2. Is calumniatores ex sinu suo opposuit, qui illam hæreditatem Veneri Erycinæ commissam dicerent. ¶ Committere, *facere.* M. Tull. in Verrem actione III. Ego etiam quæ tu sine Verre commisisti, Verri crimini daturus sum. Virgil. Æneid. lib. I. Quid meus Æneas in te committere tantum? Lucil. libro 28. Commouet se nusquam, neque committet, vt pereat sibi. Idem libro 26. At enim dicis clandestino tibi quod commissum foret, ne mutires quicquam, nec mysteria, ecferres foras. ¶ Committere dicitur *initiare.* Virg. Æneid. lib. 5. Et tuba commissos medio canit aggere ludos, Var. Endymionibus, Discumbimus multitudo, minus maturè cenam committis. ¶ Cōmittere, *credere, permittere.* Virg. lib. 9. Portam, quæ ducis imperio commissa recludunt. Terent. Eun. Ouem commisisti lupo. Lucil. lib. 30. Quòd tua committunt mortali claustra Camœnæ. T. Tull. de offic. lib. 2. Quamdiu respub. per eos gerebatur, quibus se ipsa commiserat.

47 ¶ *Confutare, commouere.* Titin. Setina: Cocus magnum ahenum, quādo feruit, paulla confutat trua. ¶ Confutare, *opprimere, conuincere.* Terent. Phorm. Confutauit verbis admodum iratum patrem.

48 ¶ *Capere, implicare, impedire.* Virg. Geor. lib. I. Aut oculis capti fodere cubilia talpæ. M. Tull. In Verrem de suppliciis: Non ceperunt, sed adduxerunt onere suo planè captam, atque depressam.

49 ¶ *Condere,* significat *abscondere.* Virgil. Æneid. lib. 2. Scandunt rursus equum, & nota conduntur in aluo. ¶ Condere, *constituere.* Sallust. Catilina bello: Vrbem Romam (sicuti ego accipi) condidere, atque habuere initio Troiani. ¶ Condere, *consecrare.* Virg. Æneid. lib. 3. Animámque sepulcro condimus. ¶ Condere, *potiri.* Virgil libro 7. Optato conduntur Thybridis alueo.

50 ¶ *Colere,* est *venerari.* Virg. lib. 9. Summe Deûm sancti custos Soractis Apollo, Quem primi colimus ¶ Colere, *exercere,* vt rustici. Virg Georg lib. I. Fructúsque feros mollite colendo. ¶ Colere *inhabitare.* Virg. Æneid. lib. 3 Hic mater cultrix Cybele. Et rursum: Quas dira Celæno, Harpyiæque colunt aliæ. Plautus Asin. O catenarum colone. Et Aulul. Hanc demum iam multos annos est vt possideo, & colo. Varr. Endym. Vt Mercurium Arcadum colonum, Idē Eumeni. Vt Naiades vindicolę. ¶ Colere, *diligere.* Virgil. Bucolicis: Ille colit terras, illi mea carmina curæ Idem Æneid. lib. 4. Solam nam perfidus ille Te colere. Teren. ἑαυτον. Quippe forma impulsi nostra, nos amatores colunt. Lucil. lib. 26. Quare hoc colere est satius, quàm illam studium omne hîc consumere. ¶ Colere, *ornare.* Var. ταφῆ μενίππου. At in segetibus post messem colligebant stramenta, qui domicilia colerent. ¶ Colere, *pati.* Terent. ἑαυτον. Dum ille vitam illam colet inopem, carens patria.

51 ¶ *Cedere,* significat secundum consuetudinem abire superatum, & *locum victori dare.* Virg. lib. 10. Conuenit Euādri victos discedere ad vrbem. Et li. 5. Cede Deo. Lucil. 30. Quādoque pudor ex pectore cessit. Mars. Tul. de Offic. lib. 2. Cui quidem exercitus nostri, imperatorésque cesserunt. ¶ Cedere *succedere.* Virg. li. 12. Cesserit Ausonio si fors victoria Turno. ¶ Cedere, *dare.* Virg. li. 11. Hæc omnis regio, & celsi plaga pinea montis Cedat amicitiæ Teucrorum & lib. 12. Aut abeat victus, cedat Lauinia coniux ¶ Cedere, *recedere.* Luc. lib. 28. Vel si alio opus sit fortè, si hinc aliquò cesseris. ¶ Cedere, *obsequi.* Vir. Æn. lib. 3. Cedamus Phœbo, & monitu meliora sequamur. Et lib. 2. Vestrū hoc augurium, vestróque in numine Troia est. Cedo equidem, nec, nate, tibi comes ire recuso. ¶ Cedere, *euitare.* Virg. lib. 5. Celerique elapsus corpore cessit. ¶ Cedere, *incedere.* Plaut. Aulul. In hoste absolutus cedis. ¶ Cedunt, *patiunt.* Var. Parmen. Cedit velocibus iuuenis, membris leuis, nitidus oleo.

52 ¶ *Cursus,* est *pedum velocitas.* Virg. lib. 5. Hic qui fortè velint rapido contendere cursu. ¶ Cursus, *volatus.* Virg. li. 5. Este duces ô si qua via est, cursúmque per auras Dirigite in lucos. Et Bucol. Quo cursu deserta petiuit ¶ Cursus, *nauigatio.* Virgil. Æneid. lib. 3 Sed tibi qui cursum venti, quæ fata dedere? M. Tul. de Repub. lib. 3. Quæ cursu frumento onustas petentibus Rhodum viderit.

53 ¶ *Castigare, increpare* vel *reprehendere.* Virg. lib. 5. His grauis Entellum dictis castigat Acestes. Terent. ἑαυτον. Senatus, castigas, mones. Cicero de Orat. lib. I. Et quoniam de imprudentia diximus, castigemus etiam segnitatem. Et Tuscul. libro 5. Sed hoc in me ipse castigo, quod ex aliorum, vt ex nostra fortasse mollicia, non ex ipsa virtute de virtutis robore existimo. ¶ Castigare, *vindicare, punire.* Virg. lib. 6. Castigátque audit que dolos subigitque fateri. ¶ Castigare, *expedire.* Virg Æneid lib. 4. Castigátque moras, opere omnis semita feruet.

54 ¶ *Carpere, attenuare, aperire.* Virg. Georg. libro I. Nec nocturna quidem carpentes pen-

sa puellæ Nesciuere hiemem. Et lib.4. Eam circum Milesia vellera nymphæ Carpebant hyali saturo fucata colore. ¶ Carpere, *auferre, decerpere.* Virg. Bucol. Insere Daphni piros, carpent tua poma nepotes. Lucret. lib.4. Iuuátque nouos decerpere flores. Vir. lib.3. Carpit enim vires paullatim, vritque videndo Femina. ¶ Carpere, *celeriter præterire.* Virgilius Geo g. lib.3 Et acri Carpere prata fuga. Idem eodem: Carpere mox gyrum incipiat. Lucil. li. 29. Hiemem vnamquanque carpam. ¶ Carpere, *pascere.* Virg. Georg. lib.3. Carpamus dum mane nouum, dum gramina canent.

55 ¶ *Contari, est dubitare, dissipare.* Virg. Æn. lib.8. Contantem amplexu molli fouet. Marc. Tull. ad Cæsar. iuniorem lib.1. Sed citò pœnituit, domúmque rediit, cæteri contabantur.

¶ Contari est *manere.* Virg. Georg. lib.4. Non illis quisquam contantibus altum Ire iter, aut castris audebit vellere signa. Et Æneid. lib.4. Reginam thalamo contantem. ¶ Contari, *cunctationem differre.* Virg. 6. Qui nobis contando restituit rem.

56 ¶ *Capi, propitiari.* Lucr. li.1. Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.

57 ¶ *Capere, facere.* Terent. And. Non, si capiundos mihi scio esse inimicos omneis homines. ¶ Capere, *perpeti.* Terent. *Heautont.* Dum abs te absum omnes mihi labores fuere, quos cepi leues. ¶ Capere est *tollere, tenere.* Virgil. Georgic. lib.3. Cape saxa manu, cape robora pastor. Et lib.4. Hic tibi, nate, prius vinclis capiũdus. Var. Meleagris: Quem idcirco terram non cepit, & cælum recepit. Idem Eumenidibus. Stolam, calceósque muliebreis propter positos capio. ¶ Capere, *eligere.* Terent. Hecyra: Cùm illum generũ cepimus. Virg. Geor. lib.2. Ante locum capies oculis. Marc. Tull. de officiis libro 3. Quòd insit in his aliquid probi, quod capiat ignaros. ¶ Capere, *delectare.* Virg. Georg. libro 4. Carmine quo captæ. Et lib.8. Æneas capitúrque locis. Marc. Tul. Philip. lib.1. Non possum adduci, & suscipere pecuniæ captum. Lucil. lib.26. Nunc itidem populum istum scriptoribus volumus capere animum illorum. ¶ Capere, *sustinere, habere.* Virgil. libro 8. Hæc illum regia cepit. Terent. Heautont. Dij boni quid turbæ est! ædes nostræ vix capient scio. Marc. Tull. de Signis: Tot domos locupletissimas domus istius vna capiet. ¶ Capere, *decipere, circumuenire.* Virgil. Æneid. lib.2. Captique dolis, lacrymisque coacti. Lucil. lib.27. At metuis porrò aspectu, & forma capiare Altera. Marc. Tul. Hort. Captum me fortasse, inquit, tu putas, & id, quod nollem, confiteri coactum. ¶ Capere, *occupare, detinere.* Virg. Æneid. lib.2. Certántque illudere capto. M. Tull. in Ver. de suppliciis: Nauem quandam piratarum prçda refertam non ceperunt, sed abduxerunt. Varr. Melea. Quid hic venator non cepit? ¶ Capere, *satiare.* Virg. Georg. lib.4. Tanta meæ si te ceperũt tædia laudis. Capere, *accipere.* Virg. Æn. lib.2. Tu genitor cape sacra manu, patriósque Penateis. Et li.3. Cape dona extrema tuorum. Terent. Phor. Nam ex his prædiis talenta argenti bina statim capiebat. Lucil. lib.26. Malis necesse luctu è mensa purè capturus cibum. M. Tul. Hortẽsio: Deinde boni mores, & modestiores, & ad capienda præcepta molliores. Plaut. Aulul. Nam tua gnata peperit decimo mense post; numerum cape. Var. Quinquatrib. Cape hanc caducam Liberi mollem dapem. ¶ Capere, *complecti.* Varr. Marcipore: Propontis vnda quem liquenti crustulo Natantem perfundit, cape. ¶ Capere, *inuenire.* Terent. Heautont. Rationem cepi, vt neque tu ogeres, neque vt hæc posses perdere. M. Tul. in Ver. actione 2. Reiecti à Chelidone capiunt consilium necessarium. Et de offi. lib.3. Cum autem consilium hoc princeps cepisset.

58 ¶ *Corripere, comprehendere.* Virg. Geor. lib.4. Verùm vbi correptum manib. vinclisque tenebris. ¶ Corripere, *contorquere.* Virg. Æn. lib.1. Turbine corripuit. ¶ Corripere, *excutere.* Virg. Æn. lib.3. Corripio è stratis corpus.

59 ¶ *Quassum, est conuulsum, & non integrum.* Virg. Æn. lib.4. Quassatæque rates.

60 ¶ *Quassare, est mouere.* Virg. libro 9. Et lampada quassans per Graium populos. Plau. Milite: Qui suam vndatem chlamydem quassando fecit.

61 ¶ *Certare, significat contendere.* Vir. Bucol. Certent & cygnis vlulæ. ¶ Certare, *praeuenire.* Virg. Æneid. lib.1. Officio nec te certasse priorem Pœniteat.

61 ¶ *Componere, finire.* Virg. Æneid. li.1. Ante diem clauso componet vesper olympo. Et Bucolicis: Non nostrũ inter vos tãtas componere liteis. ¶ Componere, *reficere, recreare.* Vir. Georg. lib. 4. Vix defessa senem passus componere membra. Idem Æn. lib.1. Nunc placida compostus pace quiescit. ¶ Componere, *lenire.* Virg Æn lib.1. Sed motos præstat componere fluctus. ¶ Componere, *disponere, constituere.* Virgil. Æneid. lib.3 Quam tuta possis vrbem componere terra. M. Tul de offi. lib.3 Atque, quod communiter compositum fuerat, solus duxit. Sisenna. Hist. libro 4. Exercitum dispartiunt, ad confligendum se comparant. ¶ Componere rursus significat *comparare.* Accius Armorum iudicio: Quid est cur componere ausis mihi te, aut me tibi? Lucilius Satyr. lib.4. Samnis, spurcus homo vita illa dignus, locóque, Cinni Pacidiano componitur, optimus multò Post homines natos gladiator qui fuit vnus. Sallust Iugur. Vbi Metelli dicta cum factis composuit. Virgil. Georg. libro 4. Non aliter si parua licet componere magnis. ¶ Componere, *ornare.* Virgil. Georg. libro 4.

Dulcis

Dulcis compositis spirauit crinibus aura. ¶ Componere, *colligere*. M. Tull. in Verrinis in diuinatione. Si ab isto libro, quem tibi magister ludi, nescio qui, ex alienis orationibus compositum dedit. ¶ Componere, *simulare*, vel *fingere*. Acc. Agamemnon. Sic vinctus animus quorum atroci iŭctus malitia est, Composita dicta è pectore euoluunt suo ; Quæ cum componas, dicta factis discrepant. Sallust. Iugurtha: Non sunt composita mea verba, parui id facio ipsa se virtus satis ostendit. ¶ Componere, *coniungere*. Virg. lib. 8. Componens manibúsque manus, atque oribus ora. Lucil. Satyr. libro 8. Cum Plocio eodem obuio amplector, labra libellis compono, hoc est, cum ipso duco pœsias. Idem eodē: Tuum latus compone lateri : & cum pectore pectus. Sallust. Hist. lib. 4. Suspectúsque fuit, incertum verò, an per negligentiam societatem prædarum cum latronibus composuisse. ¶ Componere pro *redimere*. Sallust. Hist. lib. 1. Quin lenones, & vinarii, laniíque, quorum præterea vulgus [in dies] vsum habet pretio compositi.

63 ¶ *Crepare, sonare*. Plautus Menæchmis Dic mihi, an vnquam intestina crepant, quod sentias? Verùm vbi satur sum, nulla crepitant, quando esurio, tunc crepant. Virgilius Georg. lib. 1. Atque leuem stipulam crepantibus vrere flammis. Terent. Phorm. Sed ostium concrepuit, nihil ad te. M. Tul. in Verrem de suppliciis: Locum illum litoris percrepare totum mulieribus vocibus, cantúsque symphoniæ. Lucilius libro 26. Percrepa pugnam Pompili factam Corneliane. Varro Eumenid. Propter crepas vocibus volitans aures vulgi. Sisenna Hist. lib. 4. Conglobati, & collecti concrepant armis. ¶ Crepare significat rursum *queri*, vel *dolere*. Horatius carminum lib. 1. Quis post vina grauem militiem, aut pauperiem crepat? Lucretius libro 2. Et crepat antiquum genus vt pietate repletum. ¶ Crepare iterum *incantare*. Turpil. Pedio: Age tu Hymenæum increpa. ¶ Crepare, *frangi*. Virg. lib. 5. Et acuto in murice remi Obnixi crepuere. ¶ Crepare, *ferire*. Enn. Thyeste : Sed sonitus aures meas pedum pulsu increpat: M. Tul. de offic. libro 3. Itémque vir bonus habeat hanc vim, vt si digitis concrepuerit, possit in locupletum testamenta nomen eius irrepere.

64 ¶ *Comparare est sociare, coniungere*. Accius Amphitryone : Qui meum tuum cum dolore tuo coniungam, & comparem. Plautus Asinaria: Prehende auriculas. ¶ Comparare, *adæquare*. M. Tull. ad Cæsarem iuniorem lib. 1. Neminem tibi profectò hominem ex omnibus, aut anteposuissem, aut etiam comparassem. Teren. Eunucho: Hiu ne comparandus hic quidem ad illum est. ¶ Comparare, *componere, machinari*. Sisenna Hist. lib. 4. Eos, qui hoc malum publicum clandestinis consiliis comparauerunt. ¶ Comparare veteres *confirmare*, & *constituere* dixerunt. Terent. Eunucho : An potius ita me comparem, Non perpeti meretricum contumelias? Item Andria: Vt malis gaudeant, atque ex incommodis Alterius sua vt comparent commoda. Titinnius Gemina: Ego vt sua seruet dona, nobis faciendum est ita, vt cùm ea primū blanditer comparemus colloquia. Accius Eurysace: Nihil est: si autem ad te retardat socium, in portu est, copiáque subsistat modo, tu te ipse confirma & compara. Idem Tereo: Atque id ego semper mecum sic agito, & comparo Quo pacto magnam molem minuam. Turpilius Lemniis: Nunquam vnius me comparaui seruire elegantiæ. M. Tul. de repub. libro 6. Quamobrem se comparet hic ciuis ita nec est, vt sit contra hæc, quæ statum ciuitatis permouent, semper armatus. Afranius Epistola: Nam proba, & pudica quòd sum, consulo, & parco mihi: quoniam comparatum est, vno vt simus contentæ viro. Cicero de finibus bonorum & malorum libro 5. Omnis auctoritas philosophiæ consistit in beata vita comparanda. ¶ Comparare, *emere*. Terent. Heaut. Argentum dabitur illi, vt vestem, atque alia, quæ opus sunt, comparet. ¶ Comparare iterum *æstimare*. Accius ἐπὶ ναυσὶ μάχῃ: Proin tu id cui fiat, non qui facias, compara. ¶ Comparare, *apparare*: M. Tullius in Verrem actione 2. Vt erat inter suos copiosus, conuiuium comparat. ¶ Comparare, *dare*. M. Tul. in Verrem de suppliciis: Ex omni gemitu, ac dolore certa merces comparabatur.

65 ¶ *Calx est finis*. Virgilius lib. 5. Calcémque terit iam calce Diores.

66 ¶ *Callet* significat *scit*, hoc est calliditate, quæ est vrbana scientia. Accius Ægistho: Melius quàm viri callent mulieres. Afranius Abducta : Nescis, nam omnem melius callent rem, quàm volo. Pacuuius Atalanta: Omnes qui tanquam nos sub regno seruiunt, Callent domi cum imperio metuere. Serenus Opusculis: Callet senium arte viuendi. Acc. Æneadis, aut Decio. Quod periti sumus in vita, atque vsu callemus magis. Idem Neoptolemo : Sat in astu, & fallendo callet. Sisenna Hist. libro 4. Lucilium Mammium socerum Gaii Scribenij tribunum plebis, quem Marcellini consiliarium fuisse callebant, & tunc Curionis oratorem. ¶ Callet etiam dictum à *callositate*. Cæcilius A foro: Tu iam callebis, ille festus desidet. Plautus Persa: Plus calleo, quam aprugnum callum callet. Idem Pœnulo: Quid opus verbis : callum aprugnum callere æquè non sinam.

67 ¶ *Constituere est disponere, definire*. Virgilius Æneidos libr. 1. Homini eîne . seruo Quiete constituit. ¶ Constituere, *retinere fir*-

mare. M. Tul. de offic. lib. 1. Ineuntis enim ætatis inscitia senum constituenda, exercendáque est prudentia. ¶ Cõstituere, *instituere*. M. Tullius de senect. Constitutiones nõ modò delectant, sed etiam institutiones. ¶ Constituere, *parare*. M. Tull. in Verrem actione secunda: Quid vbi erat Philodemo nuntiatum: tametsi erat ignarus quantum sibi ac liberis suis iam tum mali constitueretur. ¶ Constituere, *erigere*. Virgil. lib. 6. Et feraleis ante cupressos Constituunt.

68 ¶ *Contendere, festinare*. Virg. Æneid. lib. 1. Quæ proxima littora cursu contendunt petere. ¶ Contentio est *perseuerantia*, vel *elatio*. M. Tull. de offi. li. 1. Ex contentione vocis, & summissione, & cæteris similibus facilè iudicabimus. Sallustius Hist. libro 4. Rursus iumenta nacti, ad oppidũ ire contendunt. ¶ Contendere, *astringere, intorquere*. Virg. Georg. libro 4. Tanto, nate, magis contende tenacia vincla. Sisenna Hist. libro 4. Simul, & tormenta contenduntur. ¶ Contendere, significat *comparare*. Plautus Vidularia: Signum rectè comparabat huius contendi annulum. Lucillius Satyr. lib. 1. Vt contendere possem Thestiados Ledæ, atque Ixionas Archilocho. Idem libro 6. Hunccine vnquam Hyacintho hominem cortinipotentis. Delitiis contendi? Cæcilius Titthe: Egon' vitam meam Atticam Contendam cum istac rusticana Syra? Licinius Macer in epistola ad senatum: Illi suam vitam mecum contendunt, quorum in corpore ita crebra sunt vulnera vitæ nouę, cicatrici vt locus non sit. Næuius Lycurgo: Caue, sis, tuam Contendas iram contrà cum ira Liberi. Accius Tereo: video te mulier more multarum vtier, vt vim contendas tuam ad maiestatem viri. Varro γνῶθι σεαυτόν. Age hunc contende alterum genus philotoreon, necquid ibi viderit melius. ¶ Contendere, *certare*. M. Tul. de offi. lib. 1. Miserrima omnino ambitio est, honorúmque contentio. Virgil. Æneid. libro 4. Quis talia demens abnuat, aut tecum malit contendere bello? Sallustius Iugurthino bello: Fretus multitudine militum sperabat armis contendere. Cic. Tusc. lib. 2. Vt onera contentis corporibus faciliùs feruntur, remissis opprimunt. ¶ Contendere, *continuare*. Cic. de Oratore lib. 2. Id quod eius scripta declarant, & contentiones vocis, & remissiones continuarentur. Et lib. 3. Nihil perniciosius, quàm & infusa siue intermissione contentio. ¶ Contendere, iterum significat *extorquere*. Cicero Epistola Cassij hoc ait: Ita contendo, vt in eo fortunas meas positas putem. Accius Eurysace: Iam potero incipiam, & sine quid vi contendam, vt hinc comportet texum Salaminem, habeam. Turpilius Lemniis: Habet potestatem viri, potestatem senis: Pretio contendas, vt redempto Phædria Liceat redire antiquam in consuetudinem. Varro Serrano περὶ ἀρχαιρεσιῶν: Et petere imperium populi, & contendere honores. M. Tul. de offi. lib. 2. Extremum autem præceptum in beneficiis, operáque danda, ne quid contra æquitatem contendas. ¶ Contendit, *proripuit*, vel *direxit* significat. Virgil. lib. 5. Qui tamen aerias telum contendit, in auras. Licinius Macer: Quo die magistratum obiit, repentè celeri gradu per forum se in capitolium contendit. Turpilius Philopatro: Gere meas fortunas mater, hem Quæ caussa hoc opere maximo contenditur? Pacuuius Duloreste: Nihil coniectura quiui interpretarier Quorsum flexiuice contendere. M. Tul. de repub. Sed audisse te credo, tum verò Platonem Socrate mortuo, primum in Ægyptum discendi causa, post in Italiam contendisse. Afranius Epistola: Non licet me quo contendisset ita peruenire. Sallustius Iugurthæ bello: Ex prœlio fugit in prouinciam, ac deinde Romam contendere. Varro Quinquatrib. Qui Tarentinum tuum ad Heraclidem Ponticum contenderit. ¶ Contendere, *festinare*. Virgil. Æneid. lib. 1. Quæ proxima, litora cursu Contendunt petere. M. Tul. in Verrinis actione 2. Hæc vbi filio nuntiata sunt, statim examinatus ad ædes contendit, vt & vitæ patris, & pudicitiæ sororis succurreret. ¶ Contendere, *intendere*. M. Tul. Hortensio. Magna etiam animi contentio adhibenda est in explicando Aristotele, si leges.

69 ¶ *Cernere* significat *videre*. Virg. Æneid. li. 3. Cernimus adstantes nequicquam lumine toruo. ¶ Cernere rursum *disponere*. Lucil. Sat. libro 5. Postquam præsidium castris educere creuit. Idem lib. 13. Acribus inter se cum armis confligere cernit. ¶ Cernere, amittere. Varro γεροντοδιδάσκαλος: Non vides apud Ennium esse scriptum, Ter sub armis malim vitam cernere, quàm semel modò parere. ¶ Cernere, *audire*. Accius Chrysip. Quid agam? Vox illius certè est, idem omnes cernimus. ¶ Cernere *iudicare*. Pacuuius Armorum iudicio: Et æquum est & rectum quod postulas, Iurati cernant. Ennius Thyeste: Impetrem facilè ab animo, vt cernat vitalem Bæbium. ¶ Cernere, rursum *dimicare*, vel *contendere*: Accius Ἐπινίκοι μαχ.: Primores procerum reuocarent nomina, nisi esset Quis, qui armis secum vellet cernere. Ennius Medea exule: Nam ter sub armis malim vitam cernere. Pacuuius Armorum iudicio: Qui sese ad finem esse ad caussandum volunt De virtute, & ego potestatem cernundi do omnibus. ¶ Cernere, rursum *cedere*. vnde & *cernere hæreditatem* sibi patribus, id est cedere dicti sunt. Accius Myrmidonibus: Regnum tibi permitti malunt, cernam, tradam exercitum.

70 ¶ *Circunferre* est propriè *lustrare*. Lucil. Satyr. libro 2. Tum facio omnia sunt circumlata

fata. Plaut. Amphit. Quin tu istanc iubes pro cerita circunferri? Virg lib. 6. Idem ter socios pura circuntulit vnda.

71 ¶*Confidentia*, est *fiducia*. Virg. Æneid. li. 2. Et afflictis melius confidere rebus. ¶Confidentia, *duritia, patientia*. Plaut. Asinaria: Scapularum confidentia, virtute vlmorum freti. Confidentia rursum, *temeritas, audacia*. Pacuuius Atalanta: Grandem, atque atrocem coërce confidentiam. Idem lib. 10. Improbus, cōfidens, nequam, malus videatur. Turpilius Leucadia: Videntur frigus incessum, quam est confidens diis tunc perdunt. Terent. Heaut. Quid illo homine viuit confidentius? Accius Myrmidonibus: Iram in fenis obstes, animis reprimas confidentiam. Afranius Vopisco: Excludat vxor tam confidenter virum? Non faciet. Virg. Georg. lib. 4. Nam quis te, iuuenum confidentissime, nostras iussit abire domos? Terentius Andria: Nescio quis senex modò venit: ellum confidens. Confidentia, *constantia*. M. Tull. de repub libro 3. Duas sibi res quò minus in vulgus, & in foro diceret, confidentiam, & vocem defuisse. Næuius Danae: Excidit orationis omnis confidentia. Plaut. Amphit. Quæ non deliquit, decet audacem esse confidenter.

72 ¶ *Consternari*, significat *deiici pro se, & proteruè loqui*. Consternari rursum, *erigi*. Pacuuius Periboea: Consternatæ animæ, ex pectore hac, & voluere Consilium subit omnes, quod de nata est modo. Quo pacto inimicis mortem, & huic vitam effectas. Idem Dulorestе: Vnde exoritur? quo præsidio fretus? auxiliis quibus? quo consilio consternatur? qua vi? cuius copiis?

73 ¶*Curriculum*, vt consuetudo fert, *à curru* diminutio est: dicitur, breuissimum vehiculi euroti genus. ¶ Curriculus, *cursus*. Varro Epistola Iulij Cæsaris: Quem simul ac Romam venissem, mihi attigit auris nuntius exemplo eas, in curriculum contuli propere pedes.

74 ¶*Calumnia*, est *malitiosa, & mendax infamatio*. Calumnia rursum, *calliditas*. M. Tull. de repub. lib. 2. Vt Carneadis respondeatis, qui sæpe optimas caussas ingenij calumnia ludificari solet.

75 ¶ *Conuenire*, placere, *constituere*. Sisenna Hist. lib. 4. Signum nactis à Papo, quod inter eos tolli conuenerat. ¶Conuenire, *aptum esse*. M. Tul Hortensio: Nam quod veteres, ne non cōueniat nostris ætatibus ista oratio, quę spectat ad hortandum. ¶Conuenire significat *obuiam fieri*. Terent. Eunucho: Conueni hodie aduenіens quendam mei loci, atque ordinis Hominem. ¶Conuenire, *videre*. M. Tul de senectute. Neque verò eos solùm conuenire habeo, quos ipse cognoui, sed illos etiam de quibus audiui, & legi, & ipse conscripsi. Plautus Asinaria: Ætatem velim seruire, Libanum vt conueniā modò. ¶Conueniri, *colligi coire*. Virgil. Æneid. lib. 1. Conueniunt, quibus aut odiū crudele tyranni. M. Tul. Philippicis lib. 4. Cui quidem hodierno die P. C. nūc enim primùm ita conuenimus. Conuenire, *constare*. Terent. Phorm. Conuenit numerus quantum debuit. ¶ Conuenire, *similem esse*. Var. Longè fugit, qui suos fugit. Solus rex, solus rhetor, solus formosus, fortis, secus. vel ad ædilicium modius purus, putis, si adhuc charactera Cleophantus conueniet, caue attigeris hominem. ¶Conuenire, *placere, certum fieri*, Virgil. libro 12. Cesserit Ausonio si fors victoria Turno, Conuenit Euandri victos discedere ad vrbem. M. Tul. de finibus bon. & malorum libro 5. Viuendi cūpiditate incensi omnes sumus, atque hoc mihi cum fratre tuo conuenit. ¶Conuenire, *interpellare*. M. Tul. in Ver. actione 2. Non dubitat, quin ipse, si Verrem conuenisset, æquitate causæ, auctoritate sua commouere hominem possit. Lucillius libro 29. Hæc tui conuentus, tela insidiísque locaui.

76 ¶ *Calidum* est *feruens*. Virg. Æneid. li. 9. Voluitur ille vomens calidum de pectore flumen. ¶Calidum, *ferox, & inconsultum*. Mar. Tul. de offi. lib. 1. Sic reperias multos, quibus periculosa, & calida consilia. ¶Calidum, *citatum & velox*. Varro δὶς παῖδες οἱ γέροντες: Cùm dixisset Vitulus, ecce caldis pedibus quidam nauicularius semiustulatus irrupit se in curiam.

77 ¶*Cælum*, est *deorum domicilium*. Virgil. Æneid. li. 4. Cælum qui vertice fulcit. ¶Cælum rursus *aer*. Tul. de deorum natura lib. 2. Altiora eorum, qui terras incolunt eas, in quibus aer sit rariis, ac tenuis, quàm illorum, qui vtantur crasso cælo, atque concreto.

78 ¶ *Contentus*, dicitur *cui res etiam paruū abundè est*. Virg. Æneid. li. 7. Patriis, sed non & filius armis Contentus. Terent. Eunuc. Quia neque tu vno eras contenta, neque solus dedit. Lucil. lib. 30. His te versibus interea contētus teneto. M. Tull. ad Brutum: Sic igitur facies, & me aut amabis, aut quod contenti sumus, diliges. Idem de offi. li. 2. Breuitatis caussa familia contenti erimus vna. ¶Contentum dicitur *extensum*. Virg. Æneid. lib. 5. Tum rapidus iamdudum arcu contenta parato Tela tenens. Lucil. lib. 30. Hic vt muscipula contēta, vt scorpius cauda Sublata. ¶Contentum, *colligatum, coniunctum*. Virg. Georg. li. 3. ¶Cōtenta ceruice trahūt stridētia plaustra. ¶Contentum, *continuum, perseuerans*. Cicero. Tusc. lib. 5. Socratem ferunt, cùm vsque ad Piræeum contentiùs ambularet, quæsitúmque esset ex eo, cur id faceret.

79 ¶ *Cogere, corradere*. Varro Eumenidibus: Furando tamen, ac morbo stimulatus eodem, Ex sese ipse aliquid quærat, cogatque peculi. ¶ Cogere, *vrgere*. M. Tullius de officiis libro tertio: Diogenes contra nimium

temere coëgit, qui ne hortatus quidem est. Terentius Eunucho: Iubésne? iubeo, immo cogo, atque impero. ¶ Cogere, *mollire, subigere.* Var. Virgula diuina: Sed pauca otio coacto Libamenta legens caduca verus. ¶ Cogere, *in vnum colligere.* Sisenna Hist. libro 4. Summoti & intra mœnia rursum coacti. Cicero Tuscu. lib. 1. Cælum hoc, in quo nubes, imbres, ventíque coguntur. Terentius Ἑαυτὸν τ. Quasi talenta ad quindecim coëgi. M. Tull. ad M. Catonum: Coactóque in vnum locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. Virgil. Bucolicis: Cogere donec oueis stabulis. Lucil. lib. 26. Rauco concionem sonitu, & curuis cogant cornibus. ¶ Cogere, *mulgere.* Virgilius Bucolicis: Cogite oues pueri: si lac præceperit æstus, Vt nuper, frustra pressabimus vbera palmis. ¶ Cogere, *stringere.* Virgilius Georg. lib. 4. Nam frigore mella, Cogit hyems, eadémque calor liquefacta remittit. ¶ Cogere, est *imprimere, coarctare.* Virgilius lib. 8. Quadrifidam quercum cuneis vt fortè coactis Scindebant.

80 ¶ *Claudere,* significat *includere.* Virgilius Georg. lib. 3. Aut intus clausos satura ad præsepia seruant. ¶ Claudere rursus, *obsistere.* Virg. Æneid. lib. 9. Ecce maris magna claudit nos obice pontus. ¶ Claudere, *circumuenire.* Idem Bucolicis: Claudite Nymphæ, Dictææ Nymphæ nemorum iam claudite saltus. Siquà fortè ferant oculis sese obuia nostris Errabunda bouis vestigia.

81 ¶ *Citum, celere.* Sallust. Catilinæ bello: Modò citus, modò tardus incessus eius. ¶ Citum, *diuisum,* vel *separatum*: vnde & oscitare dictum est. Virgilius libro 8. At procul inde citæ Metium in diuersa quadrigæ Distulerant.

82 ¶ *Citare* est *vocare.* Marc. Tull. in Verrem: Citat reum, non respondit: Citat accusatorem. ¶ Citare, *incitare, prouocare.* Marc. Tul. de diuinatione: Quorum studium legendi, nó scribendi studium vehementius indies citant. ¶ Citare, *laudare.* Marc. Tull. de offi. lib. 1. Citetúrque Salamis clarissimæ testis victoriæ, quæ anteponatur consilio Solonis.

83 ¶ *Cadere,* est *ruere.* Virgil. Georg. lib. 1. Illa cadens raucum per læuia murmur Saxa ciet. ¶ Cadere, *occidere.* Virgil. Æneid. libro 2. Cadit & Ripheus, iustissimus vnus. Qui fuit in Teucris. ¶ Cadere, *euenire.* Marc. Tull. de offic. lib. 3. Et vt iidem dicunt, omnes numeros habet, nec præter sapientem cadere in quenquam potest.

84 ¶ *Capessere, perficere.* Virgilius Æneidos libro primo: Mihi iussa capessere fas est. Plautus Aulul. In herum matura, in se sera condecet capessere. ¶ Capessere, *immittere.* Plautus Asinaria: Quo magis te in altum capessis, æstus te in portum refert. ¶ Capessere, *recipere,* Plaut. Amph. Nunc tamen heri imperium persequar, & me domum capessam.

85 ¶ *Commodum,* sicuti plerunque, *vtile commodum, aptum, conueniens.* Virgil libro 12. Accommoda fraudi. ¶ Commodum, *integrum, totum.* Lucillius Busquino octoginta, videbis commoda de Capua quinquaginta atque octo. Plautus Asinaria: Viginti argenti commodàs minas, eius quas dein matri.

86 ¶ *Candet, ignitum est.* Marc. Tullius de offic. lib. 2. Candente carbone adurebat capillum. ¶ Candet, *candidum est.* Virgilius Æneid. lib. 4. Candentis vaccæ media inter cornua fundit. Varro γνῶθι σεαυτόν. Candens corpore taurus triuio lumine lunæ.

87 ¶ *Castrum, sine libidinis & turpitudinis nota.* Virgilius Georg. lib. 2. Casta pudicitiam seruat domus. ¶ Castum, *religiosum.* Virgilius lib. 6. Quique sacerdotes casti dum vita maneret. Varro γεροντοδιδάσκαλος. Ergo tum sacræ, religiosæ, castæque fuerunt res omnes. Idem Eumenidibus: Nam quæ venustas hic adest gallantibus, Quæ casta vestis? ¶ Castum, *à furtis & rapinis abstinens.* Varro Andabatis: Nec manus visco tenaci tinxerat viri casta. ¶ Castum, *suaue, iucundum.* Varro Parmenone: Demittis acreis pectore luctus cantu, castáque poesi.

88 ¶ *Censere,* significat *existimare, arbitrari.* Accius Eurysace: Nam eo oblectat spes ærumnosum hospitem, Dum id quòd miser est, clàm esse censet alteros. Næu. Pœnici Belli libro 6. Censent eò venturum obuiam Pœnum. Cassius Hemina Histor. lib. 2. Censuit sese regem Porsennam occidere. Quadrigarius Annal. lib. 7. Ne nos ad certationem censeas hæc incepisse. ¶ Censere *succensere.* Varr. Caprino prœlio. περὶ μίθας. Ne vobis censeam, si ad me referretis.

89 ¶ *Coniicere,* est *iacere.* Virgil. Æneidos libro secundo: Telúmque imbelle sine ictu, Coniicit. Afran. Simulante: Vellem interuenissem antè, nam vt signa indicant, Hi coniecere verba inter sese acrius. ¶ Coniicere, *colligere, certare.* Afran: Simulante: Nolim matrer me præ sente cum patre coniicere, non, si me non vis, vel meum. ¶ Coniicere, *agere.* Afranius Materteris: Caussam coniicere hodie ad te volo, ambo adestis, profuturos, arbitror. ¶ Coniicere, *furari, auferre.* Afranius Incendio: Seruus est mihi in casio scceleratus, curiosus, is cum filio ei coniicere ad nescio quicquid de latratiuncula. Lucil. libro 2. Quid dicis? cur est factum, quod coniicis istuc?

90 ¶ *Contingere,* est *tangere.* Virgilius Æneidos libro secundo: Funémque manu contingere gaudent. ¶ Contingere, *euenire.* Marc. Tullius libro 5. Quod non modò singulis hominibus, sed potentissimis populis sæpe contin-

contingit. Ennius Thyeste. Quàm mihi maximè hic hodie contigerit malum.

91 ¶ *Conferre* significationem habet manifestam. Marc. Tul. de offic. libro 2. Omnes meas curas, cogitationē que in eum conferebam. ¶ Conferre, *contollere*. Virgilius. Et conferre gradum, & procedere longius audent. ¶ Conferre, *conserere*. Virgil. libro 9. Ergo & si conferre manum furor, i àque monstrat. ¶ Conferre *comparare*. M. Tul de offi. libro 2. Quæ conferri, & comparari cum eorum studiis potest? ¶ Conferre, *transferre* M. Tul. de offic. lib. 2. Ad hoc potissimum studium nos contulissemus.

92 ¶ *Confectum* dicitur *occisum, exanimatū*. Virgilius lib. 11. Hactenus Acca soror potui; nūc vulnus acerbum Conficit. M. Tul. de Suppliciis: Plagis cōfectum dico à lictoribus tuis, patrem, ante oculos tuos occidisse. ¶ Cōfectum, *defessum*. Virg. lib. 11. Ducitur infelix auo confectus aletes. Lucil li. 26. Tum doloribus confectum corpus animo obsistere. M. Tull. de officiis lib. 2. Nec me angoribus dedi, quibus essem confectus.

93 ¶ *Conficere, frangere*. Lucil libro 28. Malo hercle vestro confectores cardinum. ¶ Conficere, *colligere*. Terent. Phorm. Id vt conficerem, confeci: affero. M. Tull. ad Cæsarem iuniorem libro 1. In singulas tegulas impositis sexcentis sexcenties confici posse. Et in Verr. actione 2. Permagnam eum dicere ex illa re pecuniam confici posse. Lucil. libro 26. Non te multitudinem tuorum, quàm in album inclyta dextra confici sibi. ¶ Conficere, *facere*. Ter. Phor. Bonas me absente hic confecistis nuptias. M. Tullius Hortensio: Ea facultas maioribus nostris erat, qui confectis senatusconsultis. Et Tusculanarum libro 5. Nihil est enim apud istos, quod non corpūs turba conficiat. ¶ Conficere, *explicare*. M. Tullius de offic. lib. 2. Honestatis pars confecta est, quam tibi cupio esse notissimam. ¶ Conficere, *consumere, finire*. Terent. Phorm. Cùm hic non videant, me credant conficere argentum suum. M. Tullius ad Cæsarem iuniorem lib. 2. Bellum, vt opinio mea fert, & consensu ciuitatis confectum iam haberemus. Lucil. lib. 30. Conficit ipse, comestque. M. Tullius Hortensio: Quæ est enim confectio valetudinis? quæ deformatio corporis?

94 ¶ *Concedere, dare*, vel *permittere*. M. Tul. in Verrem actione 2. Da mihi hoc, concede quod facile est. Virg. libro 12. Concessit in iras Ipse Deûm antiquam genitor Calydona Dianæ. Terentius Adelphis: Hui metuisti, ne si de tuo iure concessisses paullulum. Lucil. libro 29. Concedat homini, id quod velit deleniat. M. Tul de officiis libro 3. Si negligent omnia turpia per se ipsa, fugienda esse concedant. ¶ Concedere, *credere*, vel *conjectare*. Terent. Phorm. Nunquam ne hodie concedes mihi neque intelliges? Lucil. libro 28. Concedere vnum atque in eo dicere, quo separatur manus. ¶ Concedere, *recedere*, vel *cedere*. Terent. Hecyra. Hic video me inuisam esse merito: tempus est concedere. Afranius Incendio: Atque etiam incendit hoc, procul concessero. Cæcilius Tithe: Hic dum abit, huc concessero. Cicero Tusculanarum lib. 4. Vt cum magnitudine medicinæ, doloris magnitudo concederet.

95 ¶ *Consequi* significat *sequi*. Virg. libro 5. Quem deinde Cleanthus Consequitur. M. Tul. de offic. libro 3. Ex quo intelligi debet, illum mentis agitatione, inuestigationéque earum rerum, quas cogitando consequebatur, neque otiosum, nec solùm vnquam fuisse. ¶ Consequi, *adipisci*. M. Tul. Epist. ad Cæsarem li. 1. Tunc cum ea, quæ es ab senatu summo cum honore tuo consecutus. Idem in Verrem actione prima: Quod ego meo labore & vigiliis consecutus sum. ¶ Consequi, *exprimere, definire*, M. Tullius ad Cæsarem: Extrema verò nec quanta, nec qualia sunt, verbis consequi possum.

96 ¶ *Conserere* dictum est *miscere*. Virgilius Æneid. lib. 2. Multáque per cæcam congressi prœlia noctem Conserimus. ¶ Conserere, *inserere*. Virg. Georg. lib. 2. Iuuat Ismara Baccho Conserere.

97 ¶ *Cadere*, est *verberibus dedere*. Terent. And. Verberibus cæsum te in pistrinum Daue Dedam. M. Tul. de suppliciis: Cædebatur virgis medio in foro Messianæ. ¶ Cædere, *excidere*. Virg. Georg. lib. 1. Cæditur & tilia ante iugo leuis. Lucil. lib. 27. Lignum cædat, pensum faciat, ædeis verrat, vapulet. M. Tul. Hortens. Aut ibi id ipsum peruertendum fuit, quod tu ne attigisti quidem, aut ejus partes, quasi membra quædam cædenda. ¶ Cædere, *occidere*, vel *mactare*. Virg. Georg. lib. 2. Non aliam ob culpam Bacchō caper omnibus aris Cæditur. Et Æneid. lib. 2. Cæduntur vigiles. Var. Eumenid. Maximum cædit ferro, sed cædere Vlyssem, Cum bacca syluam cædit, porcósque trucidat. ¶ Cędere, *immolare*. Plaut. Aulul. Cædendum conduxi ego illum. Virg. Æneid. lib. 4. Cædunt quinas de more bidenteis. ¶ Cædere, *frangere*. Virg. Georg lib. 3. Cæduntque securibus humida vina. M. Tul. in Verrem actione 2. Cædere ianuam saxis instare ferro. Lucil. lib. 29. Cæde ostium, grato vrgere istam perimus. ¶ Cædere, *consumere*. Lucil. lib. 30. Lana opus omne perit, squalor, tineæ omnia cædunt.

98 ¶ *Quatere* significat *percutere*. Virgil. lib. VIII. Quadrupedante putrem sonitu quatit vngula campum. ¶ Quatit, *infestat*, Virg. libro VIII. Aut rastris terram domat, aut quatit oppida bello. ¶ Quatit, *excludit*. Terēt. Eunucho.

110 ¶ *Cōpetere*, significat *honorē, vel coniugiū, vel quiduis aliud aduersus alium petere*, vnde, *competitores*, vt sæpe. ¶ Competere, *par esse*, vel *simile*: inde in æstimatione rerum, hoc illi competit, dicimus. ¶ Competere, *rei cuiusque meminisse*, aut *cōstanter valere*. Sallust. Historiarū lib. 1. Sic verò quasi formidine attonitus, neque animo, neque auribus, aut lingua competere.

D

111 ¶ *Damnare*, est *damno afficere*, vnde & *condemnare* dictum est. E contrario nullo damno affectum indemnem probamus. ¶ Damnare, est *exhæredare*. Lucillius Satyrarum lib. xi. Cassius Caius hic operarius, quem Cephalonem Dicimus sectorem, furiúmque, nunc Tullius quem Iudex hæredem facit, & damnati alij omnes. ¶ Damnare, *necessitate constringi*. Terētius Phorm. Tuus est damnatus gnatus, non tu. ¶ Dānare, est *morti dare*. Virgilius Æneid. lib. iiij. Non dum illi flauum Proserpina vertice crinem Abstulerat, Stygióque caput damnauerat Orco. Accius Armorum iudicio: Maior erit luctus, cùm me damnatum audiet. M. Tullius in Verrem actione 1. Reus in iudicium adductus est Verres, homo vita, atque factis omnium iam opinione damnatus. ¶ Damnare, & condemnare pro liberare positum est. Titinnius Veliterna: Fortasse notum fuisse, quo die liber foret: Nunc eius voti condemnatus immolauit hostiam. Virgil. lib. xij. Quem damnet labor, aut quo vergat pondere letum. Turpilius Leucadia: Et amplius illam apparere condecet Quando quidem voti condemnata est. Virgilius Bucolicis: Damnabis tu quoque votis. Sisenna Histor. lib. iiij. Quòd voto damnati ferum omnem dicuntur eius anni statim consecrasse. Cicero Tuscul. lib. v. Rerum naturam, quàm errorem nostrū damnare maluimus.

112 ¶ *Delicere*, est *illicere*. Titinnius lib. v. Quòd ea parasitus habeat, qui illum sciat Delicere, & noctem facere possit de die.

113 ¶ *Defendere, vindicare, depellere*. Virgil. Bucol. Solstitium pecori defendite. ¶ Defendere, *tueri, depellere*. Ennius Achille: Seruas ciues, defendis hostes, cùm potes defendere.

114 ¶ *Delica*, est *aperi*, vel *explana*. Titinnius libro quinto: Quid istuc est? aut istic sibi vult sermo, mater delica. Idem Prœlia? Tibine comœdiam, quam sciam, non delicem? Cæcilius Obolostate: Si linguas decem Habeam, vix habeā te satis qui audē ache Immo verò hic ante solitus sum, delicat. Accius Achille: Qua re alia ex crimine inimicorum effugere possis, delica. Lucillius lib. xxx. Nemo istum ventrem pertundet, delicet vti, atque videbis.

115 ¶ *Delinitus*, ad nostram consuetudinem *placatus*. Turpil. Demetrio: Vide mirum ingenium, ac delinificum mulierum. Commorat hominem lacrymis. ¶ Delinitus, *delectatus*. M. Tullius ad Cassium lib. 1. Iam biennium est, cum virtuti nuntium remisisti, delinitus, illecebris voluptatis. Lucil. lib. xxx. Præseruit, labra delicit, delinit amore. ¶ Delinitus, est *mente alienatus*. Plautus Amphitr. Delinitus sum profectò, ita vt me qui sim, nesciam. Lucil. lib. xxviij. Condat homini id, quod vult: deliniat, corrumpat prorsus, ac nernos omnes.

116 ¶ *Delinit, deligat*. Titinnius Prœlia: Verùm enim noctibus deliniti, vltro etiam vxoribus ancillantur.

117 ¶ *Degere*, est *agere*. Lucretius lib. ij. Degimus hoc æui, quodcunque est. ¶ Degere, etiam est *minuere*. Plautus Aulularia: Nunc ego istum soror laborem degam, & diminuam tibi. ¶ Degere, est *detrahere*. Plautus Epidic. Degitur corium de tergo meo.

118 *Dare*, est *exhibere*. M. Tullius de signis: Cn. Pompeius cum filio, qui fuit in Tyndaritano, cenam ipsi isti dabat apud villam. Terentius *ἑαυτὸν*. Namque ei vnam cenam, atque eius comitibus dedi. ¶ Dare, *facere*. Virgilius & Æneid. lib. j. Tu das epulis accumbere Diuûm. Et lib. iiij. Immotámque coli dedit, & contemnere ventos. ¶ Da, significantiam habet manifestam, id est, dic. Virgilius Æneid. lib iij. Da propriam Tymbræ, domum. ¶ Da, *dic*. Virgilius Bucolicis: Sed tamen iste Deus qui sit, da, Tityre, nobis Et lib. vj. Túque, ò sanctissima vates Præscia venturi, da, non indebita posco. Terentius *ἑαυτὸν τιμωρούμενον*: Nunc quamobrem has partes dedicerim, paucis dabo. Lucil. lib. xxx. Si liceat facere, etiam hoc versibus reddere quod do. Et lib xxviij. Persuade, & transi, vel da quamobrem transeas. ¶ Dare, *adscribere*. M. Tul. in Verrem diuinatione. Ego etiam quæ tu sine Verre commisisti, Verri crimini daturos sum. ¶ Dare, *ostendere*. Lucil. lib xxvj. Animóque ægrotat, vidimus corpore hunc signum dare. ¶ Dare, *petere*. Lucillius libr. v. Sicuti cùm primos ficos propala recenteis Protulit, & pretio ingenti dat; ritimus paucos.

119 ¶ *Deponere* est *ponere*. Virgilius Bucolicis: De grege non ausim quicquam deponere tecum. M. Tullius de offic. lib ij. Existimaui honestissimè molestias posse deponi, vbi me ad philosophiam retulissem.

¶ Deponere, est *commendare* Accius Erigona. Hospitem deposita interimes. Afranius Epist. Amare, habere puerum depositum fortis. M. Tullius de officiis libro tertio: Ego & promissa nonnunquam facienda, neque semper deposita reddenda. ¶ Deponere, est

alienare. Plautus Aulularia: Vt me deponat vino, eam affectat viam. ¶ Deponere, est *desperare*: vnde C *depositi* desperati dicuntur. Lucillius Satyrarum lib. iij. Symmachus præterea iam tum depositus bubulcus Exhalans animam pulmonibus æger agebat. Virgilius lib. xij. Ille vt depositi proferret fata parentis. Accius Tereo: Tereus indomito more, atque animo barbaro Conspexit in eam amore vecors flammeus, & Depositus, facinus pessimum ex dementia Confingit. Idem Alphesib. Etsi est in malis Depositus animus meus, quæ scribi exinde audiret. M. Tullius in Verrem actione 1. Itaque mihi videor, iudices, magnam, & maximè ægram, & propè depositam Reipub. partem suscepisse. Cæcilius Obolostate: Depositus modò sum anima, vita sepultus sum.

120 ¶ *Destitui, est desolari.* Destitui, rursum *statui.* Næuius Gymnastico: In alto nauem iubet destitui ancoris. Cæcilius Symbolo: Destituit omnes seruos ad mensam ante se.

121 ¶ *Dedicare, est dicere.* Accius Alphesib. Aduertor cùm te esse Alcmæonis fratrem factis dedicat. Cæcilius Annal libro 1. Legati quò missi sunt, veniunt, dedicant mandata.

122 ¶ *Dicere, constituere.* Terentius Andria: Placuit, despondit, hic nuptiis dictus est dies. ¶ Dicere, *denũciare.* Lucillius lib. xxvij. Minitari apertè capitis dicturum diem. Terentius Andria: Dico tibi ne temerè facias. ¶ Dicere, est *indicare.* Virgilius Bucolicis: Dic Mihi Damœta cuium pecus. ¶ Dicere, *dicare.* Virgilius lib. vj. Iunoni infernæ dictus sacer.

¶ Dicere, *destinare.* M. Tullius de offic. libro 3. Et is, qui morti addictus esset, paucos sibi dies cõmmẽdandorum suorum caussa postulauisset. ¶ Dicere, est *promittere* Pompon. Pistoribus: Nummos certos dicas. dico quinquaginta millia. Sallustius Historiarum lib. 2. Eodem anno in Macedonia Caius Curio, principio veris cum exercitu profectus in Dardaniam, quibus potuit pecunias dictas coëgit. Afranius Vopisco: Igitur quiescere, quoniam inter nos nuptiæ sunt dictæ, pareas iis verbis, si placet. Idem Fratr. De rustico nescio cui vicino suo Perpauperi, cui dicat dotis paullulum. Pacuuius Hermiona: Priùs data est, quàm tibi dari dicta, aut quàm reditum est Pergamo. Var. Myster. In id virgo, dos à femina vt auferatur, quæ mihi postea quàm ad concordiã dicta est. ¶ Dicere, *dare.* M. Tullius de offic. lib. ij. Commodè autem quicũque dixit pecuniam.

123 ¶ *Dignatus,* significat dignus habitus. Virgilius Æneid. lib. iij. Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo. Accius Neopt. Sed quem mihi iungent, cuique tu illo fuerint, dignabor dari. Idem Atreo: Egóne Argiuûm imperium attingam, aut Pelopis digner domo? Quò me ostendam? quò templum adeam? quo more funesto colloquar? Cicero Orat. Quanquam enim omnis locutio oratio est, quæ tamen consimili laude dignantur.

114 ¶ *Dignari,* dicitur *dignum aliquem deputare.* Virgil. lib. 1. Atque idem fugientem haud est dignatus Orodem Sternere.

125 ¶ *Dominus,* dicitur *cui seruitur.* Virgil. Æneid. libro primo: Romanos rerum dominos, gentémque togatam. ¶ Dominus rursum appellatur *conuiuij exhibitor*: vnde & *dominia,* conuiuia. Lucillius Satyrarum lib. vj. Qui te bonus Iuppiter inquit, Crasso Mutium cùm cenabat dominum fortem. Idem libro xiij. Primùm dominia, atque sodalitia omnia tolluntur. Turpilius Philopatro: Fortè eo die meretricis ad me de leuitate Atticæ, vt cùm venerat, quidam dixerat quæ cenam apud me Thais atque Erotium, Antiphila, Pythias: ego extra cubui domina. Varro Papiapapæ, περὶ ἐγκωμίων: Dominum conuiuij, vinum, aliúdve quid mi laudato. Sallustius Historiarum libro tertio: Alteri scribam, & cenas in imo medius inter Tarquinium, & dominum Perpennam. M. Tullius in Verrem Frumentaria: Adria argento dominos vestræ. Var. Endym. Discumbimus: mussati, dominus matura oua ad cenam committit. ¶ Domini, & *mulierum amatores.* ¶ Dominus, *maritus.* Virgilius Æneid. lib. 4. Conubia nostra Reppulit, ac dominum Ænean in regna recepit.

126 ¶ *Deliberare, est dubitare.* Terentius Phormione. Ego amplius deliberandum censeo.

127 ¶ *Deliberatum, expletum, defunctũ,* vel *definitum.* Turpil. Philop. Certum, atque deliberatum est, me illis obsequi.

128 ¶ *Discrimen, diuisio, separatio.* Cicero de finibus bonorum & malorum lib. 2. Homo & acutus, & diligens Chrysippus non contemnit, totúmque discrimen summi boni in eadem rerum comparatione positum putat.

¶ Discrimen est *periculum.* Virgilius Æneid. libro primo: Per tot discrimina rerum, Tendimus in Latium. ¶ Discrimen rursum, *separatio* à discernendo: vnde & *discerniculum* dicitur acus, quæ capillos à media fronte disseparat. Sallustius Historiarum libro 1. Sertorius fortis turba morantibus, nullo, vt in terrore solet, generis, at imperij Discrimine, per calonum corpora ad medium quasi desuper instantium manibus in murum attollitur. Virgil. Æneid. lib 1. Tros, Tyriúsque mihi nullo discrimine agetur. M. Tullius Philippicis lib. secundo: Hetruriam discriminat Cassius. Lucillius libro xxix. Et amabat

omnes

omnes, nam discrimen non facit, neque signat linea alba. ¶ Discrimen, *certamen*. Virg. lib. 5. Post hos æquo discrimine pistris, Centaurúsque locum tendunt superare priorem.

129 ¶ *Duci, delectari*, vel *aduocari*. M. Tul. de finibus bonorum & malorum lib. v. Dántque sese ad ludendum, fabellarúmque auditione ducuntur.

130 ¶ *Ducere, pati*. Virgil. Æneid. lib. 4. Nate Dea, potes hoc sub casu ducere somnos? ¶ Ducere, *nudare, exerere*. Virg. Æneid lib. 12. Ille tamen clypeo obiecto conuersus in hostem ibat in auxilium, ducto mucrone petebat. ¶ Ducere *excitare*. M. Tull. in Ver. actione ij. Quòd si quem statuæ magnopere delectant: si quis earum honore, aut gloria ducitur. ¶ Ducere consuetudine, quam significantiam habeat, claret, sicut Vir. Æn. lib. xij. Ducitur infelix quo confectus Aletes. & multa talia. ¶ Ducere, *illicere, inducere*. M. Tull. de offic. lib. 2. Postremò pretio, aut mercede ducuntur. Et de senect. Sic adolescentes senum præceptis gaudent, quibus ad virtutum studia ducuntur. ¶ Ducere, *struere, erigere*. Virgil Æneid. libro 1. Pars ducere muros, Molirique arcem. ¶ Ducere, *existimare, iudicare*. Varr. Sexag. Auidus iudex rerum ducebat esse ... hoc modo. Virg lib. 10. Tanton' me crimine dignum Duxisti? M. Tull. in Ver. diuinat. Clarissimi viri nostræ ciuitatis temporibus optimis hoc sibi amplissimum, pulcerrimúmque ducebant. Lucil. lib. xxx. Non datur, ab inimicis nemo, nec vincere ducunt, Orco spôndet se septimum. M. Tul. de offic. libro 3. A quatuor fontibus honestatis primo libro officia duximus. ¶ Ducere, *voluere pertractare*. Virg. libro sexto: Sic equidem ducebam animo, rebárque futurum. Lucil. libro xxix. Age nunc summam sumptus, ducárque æri simul, æque alieni. ¶ Ducere, *fabricare*. Varro. ... Nihil sunt Musæ policis vestræ quas æneas duxti. ¶ Ducere, *trahere, differre*. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem. lib. 1. Ne res duceretur, fecimus vt Hercules Antianus in alium locum transferretur. Idem de offic. lib. 3. Apud prætorem criminatus est Balbum illum ducere. ¶ Ducere propriè pro temporibus *seruare*. Virgil. Bucolicis: Astrum, quo segetes gauderent frugibus, & quo Duceret apricis in collibus vua colorem. ¶ Ducere, *demittere, descendere*. Plautus Aulu. Vbi ille abit, ego me duco deorsum de arbore. ¶ Ducere, *gerere*. Virgilius libro septimo: Hi bellum assiduè ducunt cum gente Latina.

131 ¶ *Differre*, est *spatium temporis dare*. Vir. Æneid. lib. vi. Distulit in seram commissa piacula mortem. ¶ Differre, *diffamare, diuulgare*. Lucillius lib. xxx. Gaudes, cùm de me ista foris sermonibus differs. Varro de vita populi Romani libro 4. Si modò ciuili concordia exsequi rationem paret, rumores famam differant licebit, nósque carpant. ¶ Differre, *diuidere*, vel *scindere*. Virg. Georg. li. 4. Scythiæque hyemes, atque arida differt Nubila. Terent. Adelphis: Miseram me, differor doloribus. Virg. lib. vii. At procul inde citæ Metium in diuersa quadrigæ Distulerant. Lucillius lib. xxx. Et maledicendo multis sermonibus differs. Plaut. Aulularia: Nisi reddi mihi vasa iubes, pipulo te differam Ante ædeis. ¶ Differre, *in ordinem ponere*. Virg. Georg. lib. 4. Ille etiam seras in versuum distulit vlmos. ¶ Differre, *distare*. M. Tull. in Verrem diuinatione: Ac vide quid differat inter meam opinionem, ac tuam. Lucil. lib. xxvii. Tamen ... verruca aut cicatrix medius papillę differunt, M. Tull. Hortensio: Quantum inter se homines studentes moribus omni vitæ ratione differant.

132 ¶ *Durum, solidum*. Virg. Æneid. lib. 4. Sed duris genuit te cautibus horrens Caucasus. ¶ Durus, *nocens* Idem Georg. lib. 4 Aut durum tineæ genus. Lucil. libro xxx. Et sa... & duro in bello multo optimus hostis. ¶ Durum, *patiens, & perseuerans*. Virg. Georg. lib. 2. Scipiadas duro bello. Et Æneidos lib. 1. Durate, & vosmet rebus seruate secundis. Terent. Adelph. Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest. ¶ Durum, *immite*. Virg. Georg. lib. 2. Quid iuuenis, magnum cui versat in ossibus ignem Durus amor? Terent. Heaut. Et quod illum insimulat durum, id non est.

133 ¶ *Decernere*, est *constituere, definire*. M. Tull. de officiis libro 1. Quare expetenda quidem magis est decernendi ratio, quàm decertandi fortitudo. Virg Æneid. lib. 4. Decreuítque mori. Ter. Andria: Quicquid peperisset, decreuerunt tollere. Plautus Asin. ... Eos me decretum est persequi mores patris. Varro Eumenidib. Forenses decernunt, vt existimatio nomen eum in sanorum numerum referat. ¶ Decernere, est *dicere*. Plautus Amphitryone: Qui nequeas, nostrorum vter sit Amphitryo decernere. ¶ Decernere, *certare*. Virg. Æneid. lib. 11. Ipsum armis, ipsúmque iubet decernere ferro. Idem Georg. lib. 3. Cornibus inter se subigit decernere amanteis. M. Tul. Philippicarum lib. 3. Quam ne seruiam animis, armísque decernere.

134 ¶ *Demissum, abiectum*. M. Tul. de offic. lib. 3. Perspicuum est enim ea, quæ timido animo, humili, demisso vnus accipit affert. ¶ Demissum, *humile, miserandum, abiectum*. Virg. Æneid lib. 3. Deiecit vultum, & demissa voce locuta est. Lucil. lib. 27. Re in secunda tollere animos, & in mala demittere. Cic. Tusc. lib. 5. Non est ausus elatè, & amplè loqui humiliter, demissèque sentire.

135 ¶ *Dimittere, permittere, in potestatem dare.* Tul. de Rep. lib. 1. Tum annui consules, tum dimissi populo fasces. ¶ Dimittere, *derelinquere.* M. Tul. ad Cæsarem lib. 3. Quæ si videres non de exercitu retinendo tueri, sed eo tradito, aut dimisso. ¶ Demittere *desuper mittere.* Virgil. Æneid. libro 2. Demissum lapsi per funem. Sallust Hist. lib. 3. Cum machinis strepitu dimissum Victoriæ simulacrum coronam capiti imponebat. Var Meleagris: Cùm etiam Thais Menandri tunicam dimissam habeat ad talos. ¶ Dimittere, *dare* Virg. Georg lib. 3. Dimissæque ab Ioue gentis Nomina. ¶ Dimittere, *mittere.* Idem Æneid. lib. 2. Equidem per litora certos Dimittam.

136 ¶ *Discere, est ignotam rem meditando assequi.* Lucil. lib. 9. Discere labora, ne res te ipsa, ac ratio ipsa refellat. Virg. lib. 12. Disce puer virtutem ex me. Discere, *tentare.* Virgil. libro v. Et fractis discentem currere remis.

137 ¶ *Defunctum* dicimus consuetudine *mortuum.* Virg. lib. v. Defunctáque corpora vita. ¶ Defuncti, *liberati.* Idem lib. vi. O tandem magnis pelagi defuncte periclis.

138 ¶ *Distrahere, est vendere.* Lucil. lib. xxix. Diuidant, differant, dissipent, distrahant. ¶ Distrahere *separare.* Terent. Phorm. Quòd si eò meæ fortunæ redierunt, Phanium abs te vt distrahat? M. Tul. Philip lib. 2. Quod primùm hæc natura cohærentia, opinione distraxissent. Var. de vita populi Romani lib. 1. Distractione ciuium elanguescit bonum proprium ciuitatis, atque ægrotare incipit, & consenescit. ¶ Distrahere, *diuidere, diffundere.* Virg. lib. 2. Turbatis distractus equis. Varro de vita populi Romani lib. 1. Metium Sufetium propter perfidiam interemit penè imperiosiùs, quàm humaniùs. Nam equis ad curriculum ex vtraque parte deligatum distraxit.

139 ¶ *Dicare, dictum est constituere, consecrare.* Virg. lib. v. Vrbe velim posita templis sibi ferre dicatis. ¶ Dicare, *tradere.* M. Tull. Epist. ad Cæsarem lib. 1. Balbum quanti faciam, quàmque ei me totum dicauerim, ex ipso scies. Lucil lib xxx. Iuratum se vni cui fidata adæque dicata. ¶ Dicare, *indicare, nuntiare.* Lucillius libro xxx. Sic vbi ad aureis fama tuam pugnam claram allatam dicasset.

140 ¶ *Detrahere, derogare.* M. Tull. de signis: Et si quæritis, vt ipse de me detraham, illos ego accusatores puto. ¶ Detrahere, *tollere.* Terent. Heaut Assiduo. occurrunt serui, soccos detrahunt. Virg. Georg. lib. 3. Obseruans nido implumeis detraxit. Marc. Tul. Frumentaria in Verrem: Postremò sicui ciuitati ociæ tantùm detraxit, quantum commodum fuit. Idem de offic. lib. 3. Nunquam committit, vt alienum appetat, & id, quod alteri detraxerit, sibi assumat. Et Hortens. Vt ea sibi ratio vera restituat, quæ consuetudo vitiosa detraxerit. ¶ Detrahere, *extrahere.* Lucil. lib. xxix. Cùm ipsi in locum descendant, cùm alios detrahant.

141 ¶ *Despicere, est pro nihilo habere.* M. Tul. in Verrem actione 2. Quemadmodum tenuissimum quenque contempserit, despexerit, liberum esse nunquam duxerit. Vir. Bucolicis: Despectus tibi sum, nec quis sim quæris, Alexi. M. Tul. de offi. li. 2. Despiciunt autem eos, & condemnant, in quibus nihil virtutis, nihil animi, nihil neruorum putant. ¶ Despicere, *desuper adspicere.* Virgil. Georg lib. 2. Qualem sæpe caua montis conualle solemus Despicere M. Tul. Hortensio Consolabitur eam magnitudo animi, & humanarum opinionum alta quædam despectio.

142 ¶ *Deijcere, elidere.* M Tul. ad Cæsarem iuniorem libro secundo: Adest albà nescio cuius Clodij, quàm cum rest tui iussisset Anconæ cum eo deiectum esset ex senatusconsulto. ¶ Deiicere dicitur *mittere.* Virg. lib. 8. Toto genitor quæ plurima cælo Deiicit in terras. Lucillius lib. 27. Has è fenestris in caput Deiiciunt, qui propè ad ostium adspirauerant. ¶ Deiicere, *præcipitare.* M. Tull. in Verrem actione 2. Si me ædilitate deiecissent. Lucil. lib. xxix. Detrusus tota vi deiectúsque Italia. ¶ Deiicere, *auertere.* M. Tull. Philippicis: Nec verò vsquam, nec à Repub. deiiciebam oculos.

143 ¶ *Deducere vocare.* M. Tull. de repub. libro 1. Quare si placet deducere rationem tuam de cælo ad hæc citeriora. ¶ Deducere, *trahere, mouere.* Sisenna Hist. lib. 4. Ab armis te recedere, præsidia de locis deducere. ¶ Deducere, *deprauare, transuertere à vero & à recto.* M. Tull. Hortensio: Habet enim ipsa incertam definitam viam, & ex ea multis vitiis, & erroribus deprauata deducitur. Virg. Georgic. lib. 1. Riuos deducere nulla Religio vetuit.

144 ¶ *Deductum,* dicitur *molle, suaue,* Virg. Bucol. Pascere oportet oueis, deductum dicere carmen. ¶ Deductum, *delectatione ductum,* Virgilius Bucolicis: Carmina vel cœlo possunt deducere lunam. Lucillius lib. xxvi. Illuc oculi deducunt ipsi, atque animum spes illuc rapit. ¶ Deductum, *diminutum, suppressum,* Lucillius li. xxx. Deductat hunc voce leo. cur tu ipsa venire Non vis huc?

145 ¶ *Deferre, abducere,* Virgilius Æneidos libro sexto: Deferri Italiam. ¶ Deferre, est *afferre.* Virg. Æneid. lib. 4. Celeres mandata per auras Detulit. ¶ Deferre, *celatum prodere.* Lucil. lib. xxviii. Quapropter certum est facere contra, ac persequi, Et nomen deferre hominis.

146 ¶ *Destinare*, dicitur *parare*. ¶ Destinare, *emere*. Lucilius lib. xxvij. Facio, ad lenonem venio, tribus in libertatem millibus destinet.

147 ¶ *Docere*, significat *disciplinã vel artem quampiã magisterio dare*. Virg. Æneid. lib. v. Docuit post exitus ingens. ¶ Docere, *dicere*. Lucillius lib. xxix. At non sunt similes, neque dant: quid si dare vellent, Acceperis ne, doce.

148 ¶ *Diligere*, manifestam habet significationem, vt plerunque. Diligit, *diuidit*. Plautus Curcul. Clypeatus elephantum ibi machæra diligit. Titinnius Prælia: Pernam totam diligit.

149 ¶ *Dextrum*, dicitur *dextera partis*. Virgil. lib. quinto: Quò tantùm mihi dexter abis? ¶ Dextrum dicitur *felix, propitium*. Virg. lib. viij. Et nos, & tua dexter adi pede sacra secundo.

150 ¶ *Deprecor*, amolior, depello, propulso. Tul. de Repub. lib. vj. Non modò inuidia pari non erát, sed etiam Claudij inuidiam Gracchi caritas deprecabatur. Ennius: Eripite ô cui nunc ærumnam, à libertate para quibus seruitutem meam miseram deprecor.

151 ¶ *Diuortium*, est *rerum omniũ separatio*. Cicero de Oratore lib. iij. Sic è communis sapientiæ iugô sunt doctrinarum facta diuortia. Diuortium, *deflexus de via*, à diuertendo. Virgilius lib. ix. Obijciunt equites sese ad diuortia nota.

E

152 ¶ *Exigere, vi extorquere*. M. Tullius in diuinatione: Et cùm esset tritici modius sestertiis duobus pro frumento in modios singulos duodenos sestertios exegisse. ¶ Exigere, *inquinare, verum perdiscere*. Virgilius Æneid. lib. primo: Quærere constituit, sociísque exacta referre. ¶ Exigere est *excludere*. Plautus Aulularia: Itaque omneis exigit foras. Terent. Andr. Spectandæ, an exigendæ sint vobis prius. Afranius Fratrijs: Retinebitur vir vt voluntate vna probabili prægnãtem quod non exigat. Næuius Danaë: Indignè exigor patria innocens. M. Tull. Philippicis lib. ij. Claues ademit, forásque exegit. Lucil. lib. xxvij. Vestimentis frigus, atque horrorem exacturum putet. ¶ Exigere, *debitum repetere*. M. Tull. Epistola ad Cassium: Sed non vrgeo. Longiores enim spectabo, vel potius exigam, quando hercle ego temerè exigam. ¶ Exigere, *facere, cogere*. Virgilius Æneid. lib. ij. Quos improba ventris Exegit cæcos rabies. ¶ Exigere, significat *agere*. Plautus Captiuis: Salue Tyndare. & tu cuius caussa hanc ærumnam exigo. Virgil. Æneid. lib. j. Omneis vt tecum meritis pro talibus annos exigat. Terentius Hecyra: Illíque exopto, vt reliquam vitam exigat. Lucillius li. xxviij. Cùm cognoueris vitã sine cura exigas. ¶ Exigere, *definire, constituere*. Virgil. Æneid. lib. 4. Decreuítque mori, tempus secum ipsa, modúmque Exegit.

153 ¶ *Exactum, transcursum, præteritũ*. Virgilius Geor. lib. tertio: At tribus exactis, vbi quarta accesserit æstas. Et eodẽ: Exactis grauidæ cùm mensibus errant.

154 ¶ *Elidere, excludere* significat. Virgilius libro viij. Elisos oculos, & siccum sanguine guttur. Plautus Rudente: Iubeo oculos elidere, idem vt sæpius faciunt coci. Lucillius Satyr. li. ij. Iniuriarum hunc in fauces inuolasse, animámque elisisse illi. ¶ Elidere, *suffocare*, vel *occidere*. Virgilius lib. octauo: Geminósque premens eliserit angues. ¶ Elidere, *collidere*. Virgilius Æneid. lib. iij. Ter spumam elisam, & rorantia vidimus astra. Cicero Tuscul. lib. v. Qui rebus his fractus ęgritudine eeliditur, potest tamen esse non miser. ¶ Elidere, *deiicere*. M. Tul. de Rep. lib. ij. Vt aurigã indoctus è curru trahitur, operitur, eliditur, laniatur.

155 ¶ *Exãclare*, significat *exhaurire*. Plaut. Sticho: Næ iste ædepol vinum poculo pauxillulo Exãclauit. Idem Pœnulo: Sæpe exanclatum merum scitissimé. ¶ Exanclari, *perfici*. Pacuuius Peribœa: Nõ potest, Menalippe, hic sine tua opera exanclari clauos. ¶ Exanclari etiam significat *perpeti*. Ennius Andromacha: Malo torqueris cum ærumnis illum exanclari diem. Accius Diomede: Ferè exanclauimus Tyranni sæuum ingenium, atque exsecrabile. Idem Amph. Pertolerarem vitam, cladésque exanclarem impatibileis. Lucillius libro xxx. Quantásque modo ærumnas, quantósque labores Exanclaris. ¶ Exanclare, *effundere*. Ennius Eumenidibus: Nisi patrem materno sanguine exanclando vlcisceret.

156 ¶ *Eliminare*, est *exire*. Ennius Medeâ exsule: Antiqua ædilis filia custos corporis, Quid sic extra ædeis exanimata eliminat? Accius Phœnissis: Egredere, exi, effer te, elimina vrbe. Idem Meleagro: Timidè eliminor clamore, simul agnita vox ad aureis accinit. Varro Serrano, περὶ ἀρχαιρεσιῶν: Occipicium arriuodeo ostendo, ex oraculo elimino me. ¶ Eliminare rursum *excludere*. Pacuuius Doloreste: Vbi ille est? me miseram quoniam clamor eliminat. Pomponius: Conclauos istic manet, eliminabo extra ędeis côiugem.

157 ¶ *Euadere, exire, tendere*. Terentius Phormione: Quid hic cœptat, aut quo euadet hodie? Lucillius lib. xxxj. Euadat saltem aliquid aliquã, quod conatus sum. Plautus Asinaria: Demiror quid sit, & quò euadat sum in metu. ¶ Euadere, *fieri, produci*

M. Tullius Philippicarum libro 2. An verebare. ne non putaremus natura te potuisse non improbum euadere? ¶ Euadere, est *liberare*. Sallustius Iugurthæ bello: At ni Marius signa inferre, atque euadere oppido properauisset, profectò cuncti, aut magna pars Siccensium fidem mutauissent. Virgilius lib. nono: Nostrásne euadere demens Sperasti te posse manus? Lucillius lib. xxv. Icirco omnes euasuros censent ægritudinem. Sisenna Historiarum lib. quarto: Cohors vna post concitata, qua murus erat interruptus, euadit. ¶ Euadere, *adscendere*. Virgilius Æneid. libro ij Euado ad summi fastigia culminis. ¶ Euadere, *apparere*. Virgilius Æneid. lib. ij. vt tandem ante oculos euasit, & ora parentum.

158 ¶ *Excipere*, est *seiungere, separare*. Virgilius libro ix. Ipsum illum clypeum, cristasque rubenteis Excipiam sorti. ¶ Excipere, *excusare*, vel *celare*. Plautus Aulularia: Neque partem tibi ab eo, qui qui est, inde posces, neque furem excipias. ¶ Excipere, est *suscipere*. Virgilius Æneid. lib. iij. Heu quis te casus deiectum coniuge tanto Excipit? M. Tul. in Verrem de suppliciis: Filiorum suorum postremum spiritum ore excipere liceret. ¶ Excipit, *opprimit*, vel *circumuenit*. Virgilius Æneid. lib. ij. Et scelerum furiis agitatus Orestes Excipit incautum. M. Tullius ad Pompeium lib. iiij. Quod si est, non modò iter meum interclusum, sed meipsum planè exceptum putabat. Et rursum: Admoniti sumus vt caueremus, ne exciperemur à Cæsare. ¶ Excipere, *rursum extrahere* M. Tullius de Repub. lib. iiij. Quos insepultos reliquissent eos, quos è mari propter vim tempestatis excipere non potuissent, innocentes necauerint. Virgilius Bucolicis: Non ego te vidi Damonis pessime, captum Excipere insidiis? ¶ Excipere, *manere, habere*. Virg. Geor. lib. iiij. Ergo ipsas quamuis angusti terminus æui Excipiat. ¶ Excipere, *captare*. Cicero Orat. lib. iij. Quædam dari ex hac vita ad pertractandos animos hominum, & ad excipiendas eorum voluntates.

159 ¶ *Explorare*, est *intentius obseruare*. Virg. Æneid lib. ix. Necnon & trepidi formidine portas Explorant. M. Tul. de offi. lib. iij. Hac vi non mutatur, nisi exploratum quidem habeat, id omnino neminem vnquam suspicaturum. ¶ Explorare, *verum inquirere*. Virg. Æneid. lib. 1 Exire, locósque Explorare nouos. ¶ Explorare, *probare*. M. Tul. in Verrē actione ij Tum in reliquis explorata, atque prouisa. Lucil lib xxix. Certum scio esse ita, vt dicis: nam mihi erant de illo explorata omnia. M. Tul. de senectute: Quis est tam stultus, quamuis adolescens, cui sit exploratum, se ad vesperum esse victurum? ¶ Explorare, *siccare*. Virg. Georg. lib. j. Et suspensa focis exploret robora fumus.

160 ¶ *Exercere*, *fatigare*. Terent. Adelph. I, sanè ego exercebo hodie, vt dignus es, silicernium. ¶ Exercere, *Exagitare*. M. Tullius de offic. libr. 1 Exercenda etiam est facilitas, & altitudo animi. Virg. Æneid. lib. v. Nate Iliacis exercite fatis. ¶ Exercere, *insequi*. Virgil. Æneid. lib. iiij Tum vos, ò Tyrij, stirpem, & genus omne futurum Exercete odiis. ¶ Exercere, *solidare* Sallust. Iugurthæ bello: Nabdalsa exercito corpore. Cic. Tusc. lib v. Equidem meos casus, in quibus me fortuna vehementer exercuit. ¶ Exercere, *imponere, imperare*. Virg. Georg. lib. ij Tunc denique dura Exerce imperia, & ramos compesce fluenteis. Plaut. Amph. Si in me exerciturus, quæso in parietem prius domes. ¶ Exercere, *in meliorem vsum & fructum formare*. Vergilius Georg. lib. 1. Exercétque frequens tellurem, atque imperat aruis.

161 ¶ *Equites*, cùm cōsuetudine aut à magistro equorum, aut sessore appellamus. Virgil. lib. iiij. Interea præmissi equites ex vrbe Latina. Et lib x. Effusumque equitum super ipse secutus. ¶ Equites. Virg. Georg. li 3 *equos* dici voluit. Impositi dorso, atque equitē docuere sub armis Insultare solo, & gressus glomerare superbos.

162 ¶ *Exterritū*, *expauefactū* significat. Virgilius libro v. Plaustúmque exterrita pennis Dat tecto ingentem. Varro Eumenidibus: Videmus populum furiis instinctum tribus, Diuersum ferri, exterritum formidine. ¶ Exterritum, *accensum, inflammatū*. Virg. Georg. lib. 3. Sæuit agris, asperque siti, atque exterritus æstu.

163 ¶ *Experiri*, est *pati, sentire*. Virgilius lib. primo: Vos & Cyclopea saxa experti. Terentius Hecyra: Nam fuisse ergo me miro ingenio expertus sum. ¶ Experiri, *tentare*. Virgil. Æneid. lib. quarto: Nequid inexpertum frustra moritura relinquat. Terentius Eunuch. Omnia prius experiri consilio, quàm armis sapientem decet. Lucillius libro xxx. Summatim tamen experiar rescribere paucis. Plautus Asinaria: Dignos adire, atque experiri certū est mihi. ¶ Experiri, *certe*. M. Tull. Epistola ad Brutum lib. vij. His contraria, atque parata vt esse soleat, expertus sum. Virg libro nono: Experto credite quantus In clypeum insurgat.

164 ¶ *Exire*, manifestam habet significationem, vt Terentius Eunucho: Exi foras, scelester. at etiam restitas Fugitiue? ¶ Exire, *euadere, liberari* Lucillius lib. xxviij. Ne hoc faciat, atque ex hac ærumna exeatis. ¶ Exire, *euitare* Virgil libro quinto: Corpore tela modò, atque oculis vigilantibus exit. ¶ Exire, *erumpere*. Virgilius Æneid. libro tertio:

Non

Non sic aggeribus ruptis cùm spumeus amnis Exit. ¶ Exire, *prohibere.* Virg. Æneid. lib. 11. Sustinet à iugulo dextram, & vim viribus exit.

165 ¶ *Expedire, vtile esse.* Terent. Heaut. Expedit bonas esse vobis: nos, quibus cum est res, non sinunt. Lucil. lib. 27. Ego enim à pueritia, vt me amare expediat. Tul. de offic. li. 2. Sæpe enim aut eos lædunt, quos nõ debeant; aut eos, quos non expedit. ¶ Expedire est *dissoluere.* Vir Æneid. lib. 4. Et Ausonio possis considere portu Expediam dictis. Terent. Phorm. Atque id, si potes, verbo expedi vno. ¶ Expediri, *liberari.* Virgil. Æneid. lib. 2. Flammam inter & hosteis Expedior. Terent. Hecyr. Teque hoc crimine expedi. Sisenna Hist. lib. 4. Funcis expediunt; claustra foribus imposita periclitantur. ¶ Expedire, *proferre.* Virg. Æneid li. 1. Cereremque canistris Expediunt. M. Tull. in Verrem de suppliciis: Hominem proripi, atque in foro medio nudari, ac deligari, & virgas expediri iubet. ¶ Expedire, *colligere.* M. Tull. ad Cæsarem iuniorem lib. 1. Et cæteris autem generibus tunc pecunia expedietur, cum legionibus victricibus erunt, quæ spopondimus, persoluenda.

166 ¶ *Enixa* dicitur *partu leuata.* Virg. Æn. lib. 3. Triginta capitum fœtus enixa iacebit. ¶ Enixa, *subiugata.* Virg Æneid. lib. 3. Seruitio enixæ tulimus.

167 ¶ *Efferre, sublere.* Lucil. li. xxvi. Depugnabunt pro te ipsi, & morientur, ac se vltrò efferent. ¶ Efferre significat *proferre.* Vir li. v. Tunc satus Anchisa cestus pater extulit æquos. Et lib. 2. Méne efferre pedem genitor? Lucil. lib. 26. Ego vbi quem ex præco diis versu effero. Ennius Medea: Vtinam ne vnquam me vecordis cupido corde pedem extulisse. ¶ Efferre, *ostendere.* Virg. lib. 8. Vt belli signum Laurenti Turnus ab arce Extulit. ¶ Efferre, *eligere, leuare.* Virgil Æneid. lib. v. Ostendit dextram insurgens Entellus, & altè Extulit. Lucil. lib xxx. Continuò simul ac paullò vehementius aura Inflauit fluctus, erexerit, extuleritque. ¶ Efferre, *edere, prouehere.* Virg. Geor. li. 2. Extulit hæc Decios, Marios. Lucillius li. xxxi. Non ... extollitur, vel iræ, vel gaudii dator. M. Tull. Hortensio: Præter cæteros nostra extulit ciuitas. ¶ Efferre, *extollere.* M. Tul. de signis: Nimirum fortitan hæc illi mirentur, atque efferant. Idem de offic. lib. 2. Itaque eos viros suscipiunt, maximique efferunt laudibus. Lucillius lib. xxx. Omnia alia, in quibus efferimur rebus, ne ego multis loquar.

168 ¶ *Extollere, differre.* Cæcilius Plocio: Abi intro, atque ista hæc aufer, tamen hodie extollas nuptias.

169 ¶ *Explere,* dicitur *implere.* Lucil. lib. 3. Atque explere bonis rebus, satiaréque nunquam. Virgil. Georg. lib. 3. Improbus ingluuiem, ranisque loquacibus explet. Explere, *minuere.* Virg. li. 6. Discedam, explebo numerum, reddárque tenebris.

170 ¶ *Educere, erigere.* Virgil. lib. 6. Arámque sepulcri Congerere arboribus, cœlóque educere certant. ¶ Educere dicitur *exuere.* Virgilius libro 10. Hoc dicens, eduxit corpore telum. ¶ Educere, *educare.* Terentius Adelphis: Eduxi a paruulo, habui, amaui pro meo.

171 ¶ *Excutere,* dicitur *commouere.* Virgil. lib. 12. Gaudétque comanteis Excutiens ceruice toros. M. Tul. de offic. lib. 2. Explica, atque excute intelligentiam tuam. ¶ Excutere, *emittere.* Virg. 9. Excussus Aconteus Fulminis in morem. Excutere, *excludere, deijcere* Virg Æneid. lib. 4. Excutimur cursu, & cæcis erramus in vndis. Idem lib. 9. Excussi manibus radii, reuolutáque pensa. Lucillius libro 30. Ipso cum domino calce omneis excutiamus. ¶ Excutere, *eligere.* M. Tull. Philip. lib. 12. Iuuentutem omnem ex tota Italia excussimus.

172 ¶ *Exponere, extollere.* M. Tul. de signis: Vocat ad cenam deinde ipse prætorem, exponit suas copias omneis. ¶ *Exponere, deponere.* Virg. li. 11. Socios de puppibus altis Pontibus exponunt. ¶ Exponere, *disserere.* M. Tull. Philippic. lib. 1. Exponã vobis breuiter consilium profectionis, & regressionis meæ. ¶ Exponere, *abiicere.* Terent. Heautont. Erat hic Corinthia anus haud impura ei dedi Exponendam. ¶ Expositum *subiectum.* M. Tul. in Verrem actione 2. Cùm tibi exposita esset ad prædandum omnis Pamphylia.

173 ¶ *Exornare, fœdare.* Terentius Heaut. Egóne? si viuo adeò exornatum dabo, Adeò depexum; vt dum viuat, meminerit semper mei. ¶ Exornare, *ornare.* M. Tul. in Verrem de signis: Exornat amplè, magnificéq; triclinium. Terent. Eunucho: Ita visus est dudum, quia varia veste exornatus fuit. Cicero de Orat. lib. 1. Qui omnes eloquentes fuerunt, orationem suam, & Reipublicæ dignitatem exornabant.

174 ¶ *Explicare, ostẽdere, explanare* M. Tul. in Verrem de signis: Vitam alterius totam explicare. Idem de officiis lib. 3. Vt quædam sibi concedantur, quò facilius, quæ volunt, explicent. ¶ Explicare, *emittere, extendere.* Virgilius Georg li. secundo: Sed trudit gemmas, & frondeis explicat omneis. M. Tul. de Repub lib 2. Quæ virtus præter cæteras, totam se ad alienas vtilitates porrigit, atque explicat. Var. Sesquiulysse: Vnus stelligeras ætheris explicans ęre cauo sonitum hic in cothurnis. ¶ Explicare, *exercere.* M. Tul. de offic. lib. 3.

Explica, atque excute intelligentiam tuam, vt videas quæ sit in ea species, forma, & notio viri boni.

175 ¶ *Exui* est *exsolui*. Virg. Æneid. li. 2. Sustulit exutas vinclis ad sidera palmas. ¶ Exui, *nudari*. Virg. lib. v. Magna ossa, lacertósque Exuit. ¶ Exuere, *deponere*. Virgil. Æneid. libro 4. Et si quis adhuc precibus locus, exue mentem. ¶ Exui, *liberari*. Lucil lib. xxix. Vnde domum vix redeat, vixque hoc exiat se.

176 ¶ *Excidere, cedere*. M. Tul. Philip. lib. 2. Excident gladij cruenta arma de manibus. ¶ Excidere, *in obliuionem dare*. Virg. Æneid lib. 1. Nec dum etiam caussæ irarum, sæuíque dolores Exciderant animo.

177 ¶ *Eiectum, exclusum*. Virg. lib. ix. Nec non Tarquinium eiectum Porsena iubebat Accipere. Lucil. lib. xxix. Ibi eras scopios Eiicere istum abs te, quamprimùm, & perdere amorem. ¶ Eiectum, *extensum*. Virg. lib. x. Eiectóque incumbit cernuus armo.

178 ¶ *Exsultare, sæuire*. M. Tul. de Repub. lib. 2. Quæ sanguine alitur, quæ in omni crudelitate sic exsultat, vt vix hominum acerbis funeribus satietur. ¶ Exsultare est *gestu vel dictu iniuriam facere*. Lucil. lib. xxx. Quin totum purges, debelles me, atque deauras, exsultes, sollicites. Virg. lib. v. Exsultantiáque haurit Corda pauor pulsans. ¶ Exsultare, *gloriari cum iactantia*. Virg. Æneid. lib. x. Exsultat Amazon. M. Tul. Hort. Imbecillis autem est pudoris magister timor, qui, si quãdo paullulum aberrauit, statim spe impunitatis exsultat. Et de senectute: Et Annibalem iuueniliter exsultantem patientia sua molliebat. ¶ Exsultare, *supra modum exsilire, & efferri*. M. Tul. de Republica: Est igitur quiddam turbulentum in hominibus singulis, quod vel exsultat voluptate, vel molestia frangitur.

179 ¶ *Eligere*, significationem habet apertam. ¶ Eligere, *defatigare*. Lucil. lib. xxix. Corrumpat prorsus, ac neruos omneis eligat.

180 ¶ *Excludere, liberare*. Lucil. 27 Primùm qua virtute seruitutem excluserit. ¶ Excludere, dicitur *eijcere*. Terent. Eunucho: Exclusit, reuocat, redeam?

181 ¶ *Excidere, dissentire*. Lucil. lib. 27. Metup vt fieri possit, egóne ab Archilocho excido.

182 ¶ *Expectare*, dicitur *manere, obseruare*. Terent. And Exspecto quid velis. ¶ Exspectare, *sperare*. M. Tul. de offi lib. 2. Est enim deterior, qui accipit, atque etiam ad exspectandum semper paratior. Virg. Georg. lib. 1. Sed illos Exspectata seges vanis elusit aristis. ¶ Exspectare, est *à Deo poscere*.

183 ¶ *Expetere, accipere*. Plaut. Amphitr. Ergo in seruitute expetunt multa iniqua.

¶ Expetere, *transferre, euadere*. Plaut. Amphit. Suámque vt culpam immortalem expetere vt sinat.

F

184 ¶ *Felix*, dicitur *fortunatus, beatus*. Virg. Æneid. lib. 3. O felix vna ante alias Priameïa virgo. ¶ Felix, *propitius*. Virg. Æneid. libro 1. An Phœbi soror, an nympharum sanguinis vna, Sis felix. ¶ Felix, *fructuosus, ferax*. Virg. Georg. lib. 2. Exiit ad cælum ramis felicibus arbos. Varro de vita populi Romani lib. 2. Contra nouo marito cùm item è foco in titione ex felici arbore, & inæquali aqua allata esset.

185 ¶ *Fastigium, ima altitudo*. Virg. Geor. li. 2. Forsitan, & scrobibus quæ sint fastigia, quæras. Varro de re rustica lib. 1. Fossa ita idonea fiat, vt omnem aquam, quæ de cælo venit, recipere possit, aut fastigium habeat, ne exeat è fundo aggeris.

166 ¶ *Ferre, ostentare*. Virg. lib. xi. Captiuo siue vt se ferret in auro Venatrix. ¶ Ferre, consuetudine *portare* dicimus. Virg. lib. v. Vix illam famuli Phegeus. Sagarísque ferebant. ¶ Ferre, *habere*. Virg. lib. v. In magno munere Cisseus Ferre sui dederat monimentum, & pignus amoris, cùm filium nomen suum ferre voluisset. ¶ Ferre, *pati*. Virg. Æneid lib. 2. Miserere animi non digna ferentis. Lucil. lib. 27. Cæterùm quicquid sit, qui non sit fero æquo animo, ac fortiter prœlio captiuos prædones non posses iam amplius perferre, tamen suadet, vt notat Terent. Heaut. Nam quem ferret, si parentem non refert suum? Cic. in Verrem 1 De prætura Siciliensi, prout Thermitani hominis facultates ferebant. Et de Orat. lib. 2. Est autem vetustum verbum quod tamen consuetudo ferre possit. ¶ Ferre, *conferre*. Virgil. lib. v. Quibus acer Eryx in prœlia suetus Ferre manum. ¶ Ferre, *disturbare*. Virg. Æneid. lib. 1. Quippe ferant rapidi secum, verrántque per auras. Et lib. 2. Alij rapiunt incensa ferúntque Pergama. ¶ Ferre, *dicere, nominare*. Virgil. Æneid. lib. 2. Et scelus expendisse merentem Laocoonta ferunt. Et lib. 3. Quæ nunc Samothracia fertur. ¶ Ferre, *dare, exhibere*. Virg. Æneid lib. 3. Sacra Dionææ matri, diuísque ferebant. ¶ Ferre, *afferre*. Virg. lib. xi. Legati responsa ferunt. M Tul. de suppliciis: Prohibetur suis liberis cibum, vestitúmque ferre. Lucil. libro 29. Colligere auxilium, tametsi est indignum vt feram. ¶ Ferre, *dirigere, ducere*. Virg lib. 6. Hinc via Tartarei quæ fert Acherontis ad vndam. Lucil. lib xxx. Quid sibi vult, quare fit, vt intro versus, vt ad te spectent, atque ferant vestigia, sed omnia prorsus? ¶ Ferre, *laudare*. Idem eodem: Et sola ex multis nunc nostra poemata ferri.

187 ¶ *Fluere*, est *decurrere*. Virg. Georgic. lib. 2.

lib. 2. Hæc eadem argenti riuos, ærisque metalla Ostendit venis, atque auro plurima fluxit. ¶Fluere, *minui, deficere*. Virg. Æneid. lib. 2. Ex illo fluere, ac retro sublapsa referri Spes Danaûm. ¶Fluere, *latiùs ac liberiùs excrescere*. Vir. Georg. lib. 2. Tum denique dura Exercere imperia, & ramos compesce fluenteis.

188 ¶ *Fatum*, significat *decretum, & voluntatem*. Virg. Æn. lib 8. Heu stirpem inuisam, & fatis contraria nostris Fata Phrygum. Et eodem: Filius huic fato diuum, proléque virilis Nulla fuit.

189 ¶ *Fatigare, percutere*. Virg. libro 9. Versaque iuuencum Terga fatigamus hasta. ¶Fatigare, *excitare*, vel *increpare*, vel *hortari*. Virg. Æn. lib. 4. Sociósque fatigat Præcipites. vigilate viri. ¶Fatigare, *instigare, cogere*. Virgil. lib. 9. Collecta fatigat edendi Ex longo rabies, & siccæ sanguine fauces. ¶ Fatigare *ad lassitudinem deducere*. Virg. lib. 5. Veloceis iaculo ceruos, cursúque fatigat. Et lib. 11. Quos nulla fatigant Prœlia.

190 ¶ *Fœdum*, consuetudine est *deforme*. Terent. Eunucho: Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet. ¶Fœdum, *exsecrandum*. Vir. lib. 7. Auersúsque refugit Fœda ministeria.

191 ¶ *Factio*, dicitur *malorum consensus, & conspiratio*. Sallust. Iugurthino bello: Inter bonos amicitia, inter malos factio. ¶Factio item significat *opulentiam, abundantiam, & nobilitatem*. Titinn. Sed iam metuo hercle, Cæso, ne nimis stulte fecerim. Qui ex tanta factione atque opibus ea sum ausus adgredi. Plautus Aulul. Istas magnas factiones, dotes depsiles. Idem Trinum. Vestras cum nostris factiones atque opes. Turpil. Trasileone: Non vtilitate, factione fretus intercedere. Cæcilius Philumena: Lata eorum famam occultabat factio.

192 ¶ *Ferox*, est *sæuus & indomabilis*, translatum à feritate. Virg. Æneid. li. 4. Ac frena ferox spumantia mandit. M. Tul. de offic. lib. 1. Vt equos propter crebras contentiones prœliorum ferocitate exsultantes domitoribus tradere solent. Terent. Eunucho: Eóne es ferox, quia habes imperium in belluas? ¶*Ferox sum illa re* dicitur, vt illa re sum fretus, vel arrogans. Titinn. Fullonibus: Videram ego te virginem formosissimam esse, sponso esse superbam, forma ferocem. Plaut. Milite: Vt donatum equum, qui forma est ferox. Accius: Neque vi tanta quisquam est, neque tam abundans fortunis ferox. M. Tul. Epist. ad Cæsarem lib. 1. Itaque vereor, ne feroci oratione faciant tutam præclara iudicia telo. ¶*Ferox*, significat *cordatus*, vel *facetus*. Plautus Milite glorioso: Nam tu, quamuis potis sis facere, vt fluat faceriis, & quia tecum eram, propterea animo eram ferocior.

193 ¶ *Fama*, est *opinio* secundum consuetudinem. Virgilius Æneidos libro tertio: Fama volat, pulsum regnis cessisse paternis Idomenea ducem. ¶ Fama, *spes* profuturi numinis. Virgilius Æneidos libro quarto: Nos munera templis. Quippe tuis ferimus, famámque fouemus inanem. ¶Fama est rursus *infamia*. Vir. Æneid. libro 4. Neque enim specie, famáve mouetur. ¶Vnde & *famosum* dictum infame. Terent. Adelph. Maledicta, famam, meum amorem & peccatum in se transtulit. Plaut. Asin. Quin etiam me miserum famosum facit flagitiis suis. Lucil. Satyr. li. 11. Quintus Opimius ille Iugurthini pater huius. Et formosus homo fuit, & famosus, vtrunque Primò adolescens, posteriùs dirctius sese. Turpil. Pedio: Quæso omitte, ac desere hanc meretricem, quæ te semel nacta semper studuit perdere, detegere, despoliare, oppleróque adeò fama, ac flagitiis. M. Tul. de repub. libro 4. Atque etiam, si qua erat famosa ei cognatio, osculum non ferebant. Sallust. Iugurth. Is postquam largitionem famosam, impudentémque. Næu. Danae. Subitò famam tollunt, si quam solam videre in via.

194 ¶ *Famosum, infamem*. Cic. de Orat. lib. 2. Non pol, inquit, audeo. Nam me ad famosas vetuit mater accedere.

195 ¶ *Fortis*, est *celer*. Lucil. lib. 3. Aut quidnam tremulis facere artubus hœdi Consimilis incursu possint, ac fortis equi vis. Virg. lib. 9. Quid tam egregium, si femina forti Fidis equo. ¶Fortis rursum *formosa*. Plaut. Milite: Et quid fortis visa est? ¶Fortis etiam *diues*, Plaut. Trinummo: Eum sororem despondisse suam in tam fortem familiam, id est, diuitem, & copiosam. Afran. Fratriis: Formosa virgo est, dotis dimidium vocant Isti, qui doteis negligunt vxorias: Præterea fortis. Lucil. libro 30. Omnes formosi fortes, tibi ergo improbus esto. Fortis, *magnarum virium*. Virgil. Æneid. lib. 1. Fortémque Cloanthum.

196 ¶ *Facessere*, est *facere*. Ennius Annal. lib. 1. Hæc effatus, ibique latrones dicta facessunt. Afran. Imis: Multa atque molesta potiri, vt dicta facessas. Virgil. Æneid. libro 4. Imperio læti parent, ac iussa facessunt. ¶ Facessere significat, *recedere*. Enn. Eumenid. Dico vicisse Orestem, vos ab hoc facessite. Titinn. Gemin. At aliquis vestrorum nuntiet, Geminæ, vt res suas procuret, ædibus facessat. Pacuuius Teucro: Te repudio, nec recipio naturam dico facessi. Item: Facessite hinc omnes, parumper tu mane. Cicero de legibus libro primo: Paullisper facessant rogemus. Afranius Liberto: Nolo hic te videat: dominus est. puer facesse hinc. Plautus Rudente: Siquidem sis pudicus, hinc facessas. Marcus Tull. Hortensio: Facessant igitur omnes, qui docere nihil possunt, quo meliùs, sapientiúsque viuamus.

197 ¶*Fatiscere*, est *aperire*, rursum *deficere*.

Accius ὅπλων καὶ μάχῃ. Tamen antè fatiscat, qui tuam implorem fidem. Pacuuius Duloreste: Vt si ita sunt promerita vestra, æquiparare vt queam, Vereor nisi nunquam fatiscat facere quod qui boni.

198 ¶ *Ferus*, significat *seuerus*. Virgilius Æneidos libro 2. Ferus omnia Iuppiter Argos Transtulit. ¶ Ferus significat *equum non solū fictum, sed etiam verū*. Idem eodem: Inque feri curuam compagibus aluum Contorsit. Accius Medea: Periteinstabulis frenos immittēs feris. ¶ Ferus item significat *ceruum*. Virgilius Æneid. lib. 8. Pectebatque ferum, puróque in fonte lauabat.

199 ¶ *Fuga*, significatur *citus cursus*. Virgil. Æneid libro 1. Vel qualis equos Threissa fatigat Harpalice, volucrémque fuga præuertitur Hebrum. ¶ Fuga item *volatum* significat. Virgil libro 3. Celeríque fuga sub sidera lapsæ Semesam prædam, & vestigia fœda relinquunt. ¶ Fuga item dicitur *nauigatio*. Accius Thelepho: Remíque nixi properiter nauem in fugam Tradunt. Virgilius Æneidos libro 5. Ipsæ iam matres, ipsæ, quibus aspera quondam Visa maris facies, & non tollerabile numen, Ire volunt, omnémque fugæ perferre laborem. Idem libro 4. Non fugis hinc præceps, dum præcipitare potestas? Idem libro 3. Tendunt vela noti, fugimus spumantibus vndis. Plautus Asinaria: Remigio, velóque, quantum potes, festina, & fuge. ¶ Fuga, *vehemens afflatus*. Virgil. Georgic. libr. 3. Ille volat, simul arua fuga, simul æquora verrens.

200 ¶ *Frigit*, correpta prima syllaba, significat *erigit*. Acc. Meleag. Frigit fricantem corpus aëtium occultè abstruso in flumine. Idē eodem: Frigit æstas rubore ex oculis fulgens flammeo. ¶ Frigere & *friguttire est cum sono subsidere*. Plautus Casina: Nam quid friguttis? Nam quid istuc tam cupidè petis? Afranius Priuigno. Occasione certa mulier inuolat In collum, plorat, orat, occurrit nepos Poxillus neptis porrò de lecto frigit.

201 ¶ *Fingere*, est *iungere*. Lucillius libro 9. Eodem poculo bibo, eodem amplector, labra labellis fingens compono. ¶ Fingere, *componere*. Virgilius Georgic. libro 2. Persequitur vitem attondens, fingitque putando. Marc. Tullius de finib. bon. & malor. lib. 5. Vt alia in primo ortu perficere? alia progrediente ætate fingere. Lucill. libro 27. Item populum salute, & fictis versibus Lucillius, quibus potest, impertit. M. Tul. de offic. lib. 3. Fictam, & commentitiam fabulam prolatam dicunt à Platone. ¶ Fingere, *parare*. Lucillius libro 28. Sed fuga fingitur, timido vadit pede percitus. Va. Cato, vel de liberis educandis. Magnū est enim, vt Ariston scribit, in primordio pueruli, quemadmodum incipiat fingat id quasi euadat. ¶ Fingere, *effigiare*, vel *formare*, & *facere*. M. Tul. de repub. lib. 4. Ego vero eodem, quo ille Homerum redimitum coronis, & delibutum vnguentis emittit ex ea vrbe, quam sibi ipse fingit. Idem de Deorum natura li. 2. Deinde in ore sita est lingua, finita dentibus: ea vocem immoderatè profusam fingit, & terminat. Virg. Æn. lib. 2. Nec si miserum Fortuna Simeon Finxit, vanum etiam, mendacem que improba finget. M. Tull. de offic. lib. 3. Virum bonum fingimus, de eius deliberatione, & consultatione qui primus. Sallust. Catilinę bello: Quæ natura prona, atque ventri obedientia finxit. Plaut Asinaria: Nam neque fictum vsquam est, neque pictum, neque scriptum in poëmatis. Var. περὶ μύρων. Vt hirūdines singulis oblitis luto tegulas fingebāt. ¶ Fingere, *simulare mendaciū*. Afran. Fratriis: Nunc vide, hoc quo pacto eo aurum in medium proferam, Tu Castalia cogita, tu finge, fabricare vti libet. Virg. Geor. lib. 2. Non hic te carmine ficto, Atque per ambages. Terent. Andria: Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam. Virgilius libro 6. Vel cùm se pauidum contra mea iurgia fingit Artificis scelus. M. Tul. de finibus bonorum & malorum lib. 5. Talibus exemplis non fictæ solùm fabulæ, sed etiam historiæ refertæ.

202 ¶ *Facinus*, *factum*. Sallustius Catilinæ bello: Qui aliquo negotio intenti præclari facinoris, aut bonæ artis famam quærunt. Terent. Heaut. Non fit sine periculo facinus magnum, & memorabile. M. Tull. de offic. lib. 3. Promissum potiùs nō faciendum, quam tam tetrū facinus admittendum fuit. Et de senect. Nullum denique scelus, nullum malum esse facinus, ad quod suscipiendum nō lubido voluptatis impelleret. ¶ Facinus, *turpe*, sum *scelus*. Plaut. Aulu. Hoc est serui facinus. Sallust. Catil. bello: Sed in ea coniuratione fuit Quintus Curtius, natus haud obscuro loco, flagitiis atque facinoribus coopertus. M. Tul. de offi. lib. 3. Ab hoc nulla fraus aberit, nullum facinus.

203 ¶ *Furtum*, est *occulta*, *subreptio*. Vi. Geo. li. 3. Vulcani, Martisque dolos, & dulcia furta. ¶ Furtū, *insidiæ*. Sallu. l. 1. Illò profectus vicos, castellaq. incendere, & fuga cultorū deserta igni vastare, neq; elata, aut securissim's metu gentis ad furta belli peridoneæ. Vir. Æn. li. 11. Furta paro belli cōuexo in tramine syluæ, Vt ciuias armato obsidat milite fauces.

204 ¶ *Fures*, etiā serui dicti sunt. Vi. Bucol. Quid domini faciant, audent cùm talia fures?

205 ¶ *Fiducia*, *confidentia*. Vir. Æn. li. 9. Cernis quæ Rutulos habeat fiducia rerū. ¶ Fiducia, est *audacia*. Sallust. li. 2. Ita fiducia, quam argumentis purgatiores dimittunt.

206 *Fatigare*, *cohibere*, *comprimere*. M. Tul. de offi. li. 3. Qui nō verbis sunt, & disputationibus philosophi, sed vinculis, & carcere fatigandi.

¶ Fatiga-

¶ Fatigare, *cōmouere, perturbare*. Vir. Æn. li. 1. Quę mare nunc terrásq. metu, cęlúq. fatigat.

207 ¶ *Frigoris*, quæ sit significatio, manifestum est. Virg. Geor. lib 1. Frigúsq; ac calorémque inter. Et Lucr. Frigus, vt à fluuiis, calor ab sole, æstus ab vndis Æquoris. ¶ Frigus, *metus*. Virgilius Æneid. li. 1. Extemplo Æneæ soluuntur frigore membra. ¶ Frigus, *aeris natura*. Virg. Geor. li. 2. At sceleratum exquirere frigus Difficile est.

208 ¶ *Frigidum, venenatum*. Virgil. Bucol. Frigidus in pratis cātando rumpitur anguis. ¶ Frigidus, *mortuus*. Virgil. Æneid. lib. 9. Voluitur ille vomens calidum de pectore flumen Frigidus. ¶ Frigidum, *segne, imbecille*. Virg. lib. 11. Largus opus, & lingua melior, sed frigida bello Dextera.

209 ¶ *Ferire*, vsu significat *percutere*. Virg. Bucol. Cornu ferit ille, caueto. M. Tul. de suppliciis: Feriuntur securi: lætaris tu in omniū gemitu, & triūphas. ¶ Ferire, *sancire, firmare*. Virg. Æneid. lib. 10. Haud mora Tarcon lungit opus, fœdúsque ferit.

210 ¶ *Fouere* est *nutrire, prouehere*. Virgili. Georgic. lib. 3. Hinc nescio qua dulcedine lætī, Progeniem, nidósque fouent. Et Æneid. li. 1. Iam tum tendítque fouétque. Lucil. lib. 29. Ventrem alienum mœstum fouere exmolito ordeo, vti cataplasmo. ¶ Fouere, *adspergere*. Virg. libro 12. Fouit ea vulnus lympha longęuus Iapix. ¶ Fouere, *constituere*. Virg. Geor. li. 3. Sub terra fouere larem. Virg. lib. 1. Et interdum gremio fouet inscia Dido, Insideat quantus miserę Deus. ¶ Fouere: *tueri*. Virg. Æneid. lib 9. Obuia non ferre arma viros, sed castra fouere.

211 ¶ *Fetum*, significat *plenum*. Virgil. Æn. lib. 1. Loca feta furentibus austris. Et lib 2. Scandit fatalis machina muros Feta armis. Var. γυνὴ ἀπανθρωπὴ: Nō videris vnus ve paruulus Amor ardifera lampade. ¶ Fetū, *onere leuatū*. Virg. lib. 9. Fecerat & viridi fetum Mauortis in antro. Et Georg. lib. 3. Nec tibi feræ More patrum niuæ implebunt mulctaria vaccæ. Var. de vita populi Rom. li. 2 Mensæ antepōnebantur cum culina ac vino, in quo quæ veniebant ad fetam amicę gratulatum, Diis mactabant.

212 ¶ *Fasces*, quam habeant significationem, manifestum est. Virg. Geor. lib 2. Illum nō populi fasces, non purpura regnum flexit. ¶ Fascem, *cumulum* posuit. Virg. Georg. lib. 2. Iniusto sub fasce viam dum carpit. ¶ Fascem, *onus*. Idem Bucol. Ego te hoc fasce leuabo. Idem Georg. lib. 3. Vltróque animas sub fasce dedere.

213 ¶ *Fundere* est *liquorem defundere*. Virg. Georg. lib. 3. Hic duo rite mero libans Carchesia Baccho Fundit humi. ¶ Fundere, *prosternere, iacere*. Vir. Aenei. 1. Quam septem ingentia victor Corpora fundat humi. Et Aeneid. lib. 2. Fusus sine mente sine vllo subiacerent. M. Tul. 1 lib. lip. libro 1 Sceleratissimorum hostium exercitum fusum, cæsúmque cognoui. ¶ Fundere, *dare*. Virg. Bucol. Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores. Cic. Tusc. li. 5. Vt aut flores, aut fruges fundant, aut baccas. ¶ Fundere, *dicere*. Virgi. Aeneid. li. 3. Talia fundebat lacrymans. Plautus Asinaria: Næ illæ ecastor funerato fundit. ¶ Fundere, *fugare*. Virg. Aeneid. lib. 2. Illi etiam siquos obscura nocte per vmbram fudimus insidiis, totáque agitauimus vrbe, Apparēt. ¶ Fūdere, *dimittere*. Virg. Georg. lib. 4. Ruúntque effusi carcere currus. Et lib. 10. Cristísque à vertice flamma Funditur.

214 ¶ *Filium, oris liniamentum*. Lucil. li. 29. Surge mulier, ducito filum non malum. ¶ Filum dicitur *ducta re quaque ad tenuitatē*. Vir. lib. 10. Extremaque Lauso parcæ fila legunt.

215 ¶ *Flagitiū, periculum*. Lucil. li. 29. Quiete poscente minus, & præbent rectius multo, & sine flagitio. ¶ Flagitiū veteres, *vitiū, quod virgini infertur*, dici voluerunt.

216 ¶ *Fides*, quid sit manifestū est. Vt Vir. Aeneid. lib 1. Cana fides, & Vesta, vt plerunq. fides chordæ appellantur. Tul. Hor. Ponendæ sunt fides, & tibiæ. & Vir. lib. 6. Threicia fretus cithara, fidibúsque canoris.

217 ¶ *Facere*, apertam habet significātiam. ¶ *Facere rem diuinam*, religionibus exhibere, Plautus Aulularia: Mulsi, congialem plenam faciam tibi fideliam. Virg. Bucol. Cùm faciam vitula pro frugibus, ipse venito.

G.

218 *Graue, grauidum*. Vir. Aen. li. 1. Donec regina sacerdos Marte grauis. ¶ Graue, *plenum*. Virg. Buc. Non insueta graueis tentabunt pabula fetas. Et Georg. libro 4. Et grauido superant vix vbere limen. Et Aen. lib. 1. Tunc pietate grauem, ac meritis. ¶ Graue, *secundum, ac frugiferum*. Vir. libr. 3 Quid labor aut benefacta iuuant? quid vomere terras Inuertisse graueis? Graue secundum consuetudinem, *ponderosum*. Virg. lius Georgic. li. 1. Vomis & inflexi primum graue robur aratri. Teren. Heaut. Hui tā graueis hos quæso? M. Tul. de offic. lib. 1 Aut certè omni pondere grauior habenda est. ¶ Graue, *amarum*. Var. Quinquatribus: Absynthium vti bibam grauem, & castoreum, leuéque robur? Virgil. Et graueolentia centaurea. ¶ Graue, *multum valde* significare veteres probant. Titin. Psaltria: Grauíque opsōn o conuiuas Nam & grauiter multum intelligitur. Cæcil. Plocio: Placere hoc cœpit grauiter, postquam est mortua. Acc. Deiphobo: Aut infando homine gratulabat, aut arcua, si ex sole, qui neque animo amicus vnquam grauis, neque hosti hostis fuit. Sallust. histor. libro 3. Nāque

his præter solita vitiosis magistratibus cùm per omnem prouinciam in fecunditate biennij proximi graue pretium fructibus esset. M. Tul. de officiis libro 1. Nec verò audiendi grauiter qui inimicis irascendum putant. Lucret. lib. 1. Humana ante oculos fœdè cum vita iaceret, In terris oppressa graui sub religione. Varro γεροντοδιδάσκαλος: Vbi graues pascantur, atque alantur pauonum greges.

¶Graue, *grandæuum*. Virgil. libro 5. Hic grauis Entellum dictis castigat Acestes. ¶Graue, *molestum*. M. Tullius de senectute: Quod nunquam senectutem tibi grauem esse senserim. In eodem: Faciliùs in morbos incidunt adolescentes, grauiùs ægrotant, tristiùs curantur. Sallust. lib. 2. Et continetur grauis. ¶Graue, *nocens*. Virgil. Geor. lib. 3. Galbaneóque agitare graui. M. Tullius de offic. libro 4. Magnum illud bellum perfuga vnus, & grauem aduersarium imperij sustulisset. ¶Graue, *triste*. Acc. Erigona: Sed vbi ad finem ventum est, in quo illum fers expectabat loco, ad quem Orestes grauis sacerdos ferro prompto adstiterat. Virg. lib. 12. Grauiórne nuntius areis Vulneret. Graue, *forte*. Vir. lib. 12. Ferit ense grauem Tymbræus Osirim. ¶Graue, *vtile*. M. Tul. de offic. libro 1. Vt iam sint alia grauiora, atque meliora, tamen nos studia nostra naturæ regula metimur. ¶Graue, *solidum & firmum*. Acc. Athamãte. Veneficiis, & egresia hostium deperisti, & graue. Idem Nyctegresia: Id quod facis, gratum, & graue est. M. Tul. Hortensio: Vnde ad agendũ, aut ad dicendum copia depromi maior grauissimorum exemplorum, quasi incorruptorum testimoniorum potest. ¶Graue, *sapiens* cum auctoritate. M. Tul. de offic. lib. 1. Quæ grauis, & fortis ciuis, & in repub. dignus principatu, fugiet, atque oderit. Et Hortẽs. Quid enim aut Herodoto dulcius, aut Thucydide grauius? ¶Graue, *necessariũ* Lucil. lib. 29. Habeásque animo mihi admodum caussam grauem fore, quæ me ab vllo commodo abducat tuo.

219 ¶*Grassari*, dicitur *supramodum sæuire*. ¶Grassari, etiam dicimus *ambulare*. Titinn. Veliterna: Vnde thensam, atque multos, sine eam pedibus grassari, cùm fingere eius superbiam. Nou. Pedio: Certamus si me diploidi à recta grassatur via. Idem Ped. Nunc me res ipsa reprimit, sæpe hæc eadem grassatus via. Sallust. Iugur. Quin vbi ad gloriã virtutis via grassatur. Afranius Excepto: Consimisi grassantur via, à quibus hic est omnis cultus.

220 ¶*Garrulæ*, dicuntur *aues canoræ, & hilares*. Virgilius Georg. libro 4. Garrula quàm tignis nidum suspendit hirundo. ¶Garrulus, est rursum *cordatus*. Varro Periplus libro 1. In hac ciuitate tum regnabat Dionysius homo garrulus & acer.

221 ¶*Gemini*, dicuntur *ex vno vtero, vno die editi*. Virg. lib. 9. Geminos huic vbera circum Ludere pudẽteis pueros. ¶Geminum, rursum *simile*. Pacuuius Hermiona: Par fortitudo gemina confidentia. ¶Geminæ, *duæ*. Virg. lib. 6. Sunt Geminæ somni portæ, quorum altera fertur Cornea.

222 ¶*Gerere, habere*. Virg. Æneid. lib. 2. Et nos aliquod noménque, decúsque Gessimus. ¶Gerere, *ferre*. Vir. lib. 7. Bella manu, letúmque gero. Et idem eodem: Læuáque ancile gerebat. ¶Gerere, *facere*. Virg. lib. 9. Nec tecum talia gessi, Magnanimum Æneam, & fata extrema secutus.

223 ¶Gradus, consuetudine sunt, *per quos ad altiora domorũ, & ædificiorum omniũ scanditur*. Virgil. Æneid. lib. 1. Aerea cui gradibus surgebãt limina. ¶Gradus, *pedum gradientiũ vicissitudo*. Virg. Geor. li. 4. Gradibúsq; sonare Compositis. ¶Gradus, *firmitas standi*. M. Tullius de offic. lib. 1. Nec tumultuãtem de gradu deiiciunt.

224 ¶*Gestire, cupere*. Lucillius libro xxx. Quanto haurire animus Musarum è fontibus gestu. ¶Gestire, *lætũ esse*. Virg. Geor. libro primo: Et studio incassum videas gestire lauandi.

H

225 ¶*Herba, est viride pecorum pabulum*. Virg. Geor. lib. 1. Et sulcis frumenti quæreret herbam. ¶Herbã, veteres *palmam*, vel *victoriam* dici volunt. Virg. Georg. lib. 3. Atque immemor herbæ victor equus. Accius Meleagro: Gaudent, currunt, celebrant, herbam cõferunt, donant, tenent pro se quisque, cum corona clarum constat caput. Afranius Excepto: Fit opus luculentum, hoc dici herbam det.

226 ¶*Habere, planum est quid significet, vt Virg. Æneid. lib. 4. Habeat secũ, seruétque sepulchro. Terent. Andria: Quod habui summum pretiũ persolui tibi. *Habere, *satis esse*. Virg. libro 12. Hoc habet, hæc melior magnis data victima diuis. *Habere, *tenere, occupare*. Virgil. Æneid. lib. 2. Hostis habet muros. Lucil. lib. xxix. Hoc tum ille habebat, & ferè omnem Apuliam. Plautus Aulularia: Postremò, hunc iam perscrutaui, nihil habet. Terẽt. Andria: Certè captus est, habet. ¶Habere, rursus *habitare*, Sallust. Catilinæ bello: Credo falsa existimans ea, quæ de inferis memorantur, diuerso itinere malos à bonis loca terra, inculta, fœda, atque formidolosa habere. Virg. Æneid. lib. 7. Quæ loca, quíve habeant homines. Afranius Excepto: Vbi hic me sis quæso habet meretrix Neapolitis. Accius Philoctete: Vbi habet vrbem, agróne. Plaut. Aulularia: Patri auóve huius, qui nunc hic habet. ¶Habere. Terentius Eunucho: Labore alieno magnam partam gloriam Verbis in se transmouet, qui habet salem, Quod in te est. ¶Ha-

est. Habere, *facere* sæpe. Varro ταφῆ μηνίππου. Saltem infernus tenebrosius κακοδαιμονίας tenet, atque habet homines solicitos, quòd eum peius formidant, quàm fullo vlulam. M. Tul. de Repub. lib. tertio: Nam cùm quæreretur ex eo, quo scelere impulsum mare haberet infestum vno myoparone, eodem (inquit) quo tu orbem terræ. ¶ Habere, *audire*. Lucillius libro 29. Habes omnem rem, timeo ne accuset. Terent. Heautont. Habes omnem rem, pergam, quò cœpi, hoc iter. ¶ Habere, *dirigere*. Lucillius libro 29. Hic aliò cum iter haberet præteriens venit.

227 ¶ *Habitare*, est *inhabitare*. ¶ Habitare, *vti*. Varro sermone Latino libro 3. Vtrunque mulieres, & epicroceum viri quoque habitarunt. Idem rerum diuinarum li. 16. Hoc nomine antiquos secundis reb. Cumas habitasse.

228 ¶ *Hiare*, est *aperire*. Sallust. Hist. lib. 4. Atque hiauit humus multa vasta & profunda. ¶ Hiare, *mirari*, *stupere*. Virg. Georg. lib. 2. Hunc plausus hiantem, Per cuneos geminatus enim plebeique patrumque. Et Æneidos libro 6. Inceptus clamor frustratur hianteis. Varro Marcipore: Quicunque euidenter circumstant non rident, credo ridere hianteis. Video hianteis, non audio.

229 ¶ *Horrendum*, significat *vitabile*, & *terribile*. Virgilius libro sexto: Horrendas canit ambages, antróque remugit. ¶ Horrendum, *nouum*, & *admirandum*. Virgilius Æneidos lib. tertio: Horrendum dictu, video mirabile monstrum. Idem libro 8. Nascenti cui treis animas Feronia mater (Horrendum dictu) dederat. ¶ Horrendum, *ridiculum*. Virg. Georg. lib. 2. Oráque corticibus sumunt horrenda cauatis.

230 ¶ *Haurire*, significat *exhaurire*, vel *implere*. Lucretius libro 4. Iuuat integros accedere fonteis, Atque haurire. Lucillius libro 30. Quantum haurire animus Musarum & fortia gestit. ¶ Haurire, *auarè sumere*. Cicero Tusc. libro 4. Cum inexplebili cupiditate, quò affluentiùs voluptates vndique hauriret, eo grauiùs, ardentiúsque sitientem. Virg. lib. 1. Ille impiger hausit Spumantem pateram, & pleno se proluit auro. ¶ Haurire, *defatigare*. Virgil. Georg. libro 3. Exsultantiáque haurit Corda pauor pulsans. ¶ Haurire, *confodere*. Vir. libro 10. Per tunicam squalentem auro latus haurit apertum. ¶ Haurire, *accipere*, vel *audire*. Virg. lib. 12. Haud mollia fatu Sublatis aperire dolis, simul hæc animo hauri. Et lib. 4. Vocémque his auribus hausi. ¶ Haurire, *tenere*. Virg. Georg. lib. 4. Et medium sol igneus orbem Hauserat.

231 ¶ *Honor*, est *dignitas*. Marc. Tull. Epist. ad Cæsarem lib. 1. Tu cum ea quæ es ab senatu summo cum honore tuo consecutus. ¶ Honor, *gratia*, & *pulchritudo*. Virg. Georg. lib. 2. Frigidis & syluis aquilo decussit honorem. Et Æneid. lib. 1. Luménque iuuentæ Purpureum, & lætos oculis afflarat honores. ¶ Honor, *substantia*, *delectatio*. Virg. Georg. libro 4. En etiam hunc ipsum vitæ mortalis honorem. ¶ Honor, *cultura*, *obseruantia*. Vir. Æneid. lib. 8. Semper honore meo, semper celebrabere donis. ¶ Honor, *integritas*, *pudicitia*. Virg. Æneid. libro 1. Et rapti Ganymedis honores. ¶ Honor, *sacrificium*, litatio. Virgilius libro 8. Forte die solenne illo rex Arcas honorem Amphitryoniadæ magno, diuísque ferebat. Plautus Aulularia: Et quidem maiorem filium, Mihi honorem habere, quàm eius habuisset pater. ¶ Honos, *dilectus amor*. Virg. lib. 12. Per siquis Amaræ Tangit honos animum. ¶ Honor, *hostia*. Virgil. Æneid. lib. 3. Meritos aris iactabat honores. ¶ Honor, *præmium*. Virgil. lib. 5. Ipsis præcipuè ductoribus addit honores. Lucillius libro 30. Cuius cum vultu, ac facie, ludo, ac sermonibus nostris, Virginis hoc pretium, atque hunc reddamus honorem. ¶ Honor, *sepultura*. Virgilius libro 6. Cernit ibi mœstos, & mortis honore carentes. Lucillius lib. 28. Nullo honore disspletu, nullo funere.

I

232 ¶ *Inuitare*, apertam habet significantiam. Virg. lib. 5. Celeri certare sagitta Inuitant, qui fortè velint, & præmia ponit. Terentius ἑαυτον. Quàm vellem Menedemum inuitatum nobiscum esset ampliùs. M. Tull. in Verrem actione 2. Rogat Rubrium, vt quos ei commodum sit, inuitet. Lucil. lib. 30. Contra hæc inuitasse, aut instigasse videntur. M. Tul. de senectute: Ad quem fruendum non modò non retardat, verùm etiam inuitat, atque allectat senectus. ¶ Inuitari, est *delectari*. Virg. Georg. lib. 1. Inuitat genialis hyems curásque resoluit. Turpill. Trasileone: Opera, mensam, talos, vinum, in hæc huiusmodi quibus rebus vita amat tum inuitari solem. Idem Philopatro: Locus ipse inuitat hercle hic Veneris. M. Tul. Hortensio: Voluptates autem nulla ad res necessarias inuitamenta afferunt senibus. Idem de Rep. Idque ipsa natura non inuitaret solùm, sed etiam cogeret. ¶ Inuitare significat *repleri*. Plautus Amphit. Mirum si inuitauit sese in cœna plusculum. Lucil. Pulcre inuitari, accepti que benignè. Turpil. Epicler. Non inuitat plusculum hic sese vt solet. Idem Leucadia: Inuitauit plusculum hic sese in prandio. Sallust. Hist. lib. 4. Reuersi postero die, multa quæ properantes deseruerant in castris nacti, cum se ibi cibo vinóque læti inuitarent. Lucillius 30. Citò enim benè longinquum mortalibus morbum In vino esse, vbi qui inuitauit dapsilius se. Varro Sesquiulysse: Ipsum audi vino inuitari poculis large atque benignè.

233 ¶ *Iuxta*, est *proximè*. Vir. Æneid. lib. 3. Humilis volat æquora iuxta. ¶Iuxta est, *coniunctim*. Varro de vita populi Rom. lib. 1. Cùm interea in lucubrando faceret iuxta ancillas lanam. ¶Iuxta rursum, *similiter*. Sallust. Iugurthæ bello: Hyemem, atque æstatem iuxtà pati. Plautus Trinummo: Iuxtáque eam curo cum mea. Varro Papiapapæ, περὶ ἐγκωμίων. Qui potest laus videri versa cùm morus sæpe furaces essemus atque nequissimus ibis iuxtà, ac P. Africanus. Plautus Aulularia: Dixi tibi mater, iuxta mecum rem tenes.

234 ¶ *Insolens*, *impudens*, & *audax*, dicitur consuetudine. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem lib. 2. Insolens, arrogans, iactans. Idem de senectute: Nec certè verendum ne vera prædicans de se nimis videatur aut insolens, aut loquax. ¶Insolens rursum, *non solens*. Terent. Andria: Quid tu Athenas insolens? Pacuuius Atalanta: Quæ ægritudo insolens mentem attentat tuam? Turpilius Demetrio: Timere occœpit interdum oscitarier ineptus. Quid mihi vellem, ex insolentia nesciebam. Idem Leucad. Quem olim oderat, sectatur vltrò, ac detinet, Ille insolens autem vt fastidit carnifex? Accius Diomede: Ita è fletu. & tenebris obstinatiùs. ? Speciem amissi luminis conspiciunt insolentem. Sallust. Catilina: Quæ tametsi animus aspernabatur insolés malarum artium. Cic. Orat. Sed me hercule istius disputationis insolentia, atque earum rerum, quæ quasi in arte traduntur inscitia.

235 ¶*Ingenium*, est *naturalis sapientia*. Sallu. Catilinæ bello: Ingenium nemo sine corpore exercebat. ¶Ingenium veteres dixerunt, & *sua sponte* vel *natura*. Næuius Lycurgo: Vos qui regalis corporis custodiam Agitis, ite actutum in frondiferos lucos, Ingenium arbusta vinera sunt, non obscuritas. Sallust. Hist. li. 3. Cast. isque collatis, pugna tamen ingenio loci prohibebatur. Virg. Georg. lib. 2. Nunc locus aruorum ingeniis quæ robora cuique, Quis color.

236 ¶ *Immane*, significat *ingens*. Virg. lib. 6. Posuítque immania tẽpla. ¶Immane, *fœdum*. Accius Andromeda: Immane te habeat templum, obuallatũ ossib ¶Immane rursum *minimè bonum*, & *nocens*. Accius Medea: Prima ex immani victũ ad mansuetum applicans. Virg. Georg. lib. 4. Immane ante pedes hydrum moritura puella. Accius Philocteta: Phrygiã minorẽ esse immanẽ Græciã. M. Tul. de rep. lib. 4. Quippe si ita sensit, vt loquitur, est homo impurus: sin aliter, quod m. do oratio est tamẽ immanis. Idem de offi. lib. 1. Quo detestabilior eorum immanitas, qui & lacerauerunt omni scelere patriam. Vir. Æn. lib. 1. Pygmalion scelere ante alios immanior omneis. Var. Meleagris: Adde hydram Lernæam, & draconem Hesperidum, quòd bestiæ fuerunt immanes.

237 ¶*Intestatus*, est *qui sine testamento perit*. ¶Intestatus est rursum, *cuius verbis fides non habetur*. Pomponius Pictoribus. Ipsius cum vno secuo senex intestato proficiscitur.

238 ¶*Inuadere*, est *appetenter incipere*. Virgil. li. 12. Aut pugnam, aut aliquid iamdudũ inuadere magnum. Lucillius lib. 30. Vt semel in cœli pugnas te inuadere vidi. ¶Inuadere rursum, *quasi in vadum ruere*. Acc. Athamãte: Vt profugiens hostem, inimici inuadam manus.

239 ¶*Iubere*, est cogere, aliquid vt fiat. Vir. lib. 11. Ac Nisum dicere iussit. ¶Iubere, est *velle*, Lucil. Satyr. lib. 6. Saluere iubete. ¶Iubere, *salutem mittere amico*. Terent. Andria: Iubeo Chremetem. Virgil. Æn. lib. 3. Sed votis, precibúsque iubent exposcere pacem.

240 ¶*Impurus*, est *aliquo vitio maculatus*. M. Tul. in Verr. actione 2. Quàm multis istũ ingenuis, quàm multis matribus familiàs in illa terra, atque impura legatione vim attulisse existimatis? Lucil. lib. 26. Coniugẽ infidámque flacitã familiam, impurã domum. ¶Impurus, *improbus*. M. Tul. de Rep. li. 4. Sed menti vtriq; nostræ minimè audiẽdus. Quippe si ita sensit, vt loquitur, est homo impur⁹. Terẽ. Eun. Mei loci, atq; mei ordinis, hominẽ haud impurum.

241 ¶*Imbuere*, est *intimare* vel *initiare*. Var. Ephebo περὶ ἐμμονῆς. Quid te facere oportet litteris imbutum solis Mineruæ? M. Tul. de offi. lib. 1. Plerique autem parentum præceptis imbuti, ad eorum consuetudinem, moré que deducimur. Virg. lib. 7. Promissi dea facta potẽs, vbi sanguine bellum imbuit. ¶Imbuere, est *inficere*, Accius Philoctera. Cùm ex viperino morsu venæ viscerum Veneno imbutæ tetros cruciatus cient: Hoc in doctis intellectibus habemus. Cicero de finibus bonorum & malorum: Accedit mors, quæ quasi saxum Tantalo semper impendet: tum superstitio, qua qui est imbutus, quietus esse nunquã potest.

242 ¶*Ilico* significat, *statim*, *mox*. Pacuuius Medo: Repudio auspiciũ, regrediundũ est ilico. Cæcilius Notonicassione: Ilico ante ostiũ hic erimus. ¶Ilico, *illò*. Turpilius Leucadia: Sed quam longè est cùm isti ilico, id est, in eũ locum Neuius belli Pœnici lib. 6. Septimumdecimum annum ilico sedent Accius Eurysace: Ilico, inquã, habitat ouis, quam propitius. Cassius Hemina lib. 1. Et quia quò irent, nesciebant, ilico manserunt. Idem: His persuadet, vt ilico manerent pars ilico manent. Cæcilius Notonicassione. Manete ilico.

243 ¶*Ignoscite*, est *veniã date*. Vir. Geor. li. 4. Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere manes. ¶Ignoscite rursum *noscite*, vel *discite*. Var. Gloriã περὶ φθόνου. Vósque in theatro, qui voluntatem auribus. Huc aucupatum concurristis domo, Adeste, id est à me, quæ ferã, ignoscite, Domum vt feratis è theatro litteras.

244 ¶*Iter*, est *via*. Virgil. lib. 6. Hac iter Elysium nobis. ¶Iter, *nauigatio*. Terent. Hecyra; Au

ta: Ain' tu tibi hoc incōmodum euenisse iter? Non hercle verbis Parmeno dici potest [tantum,] Quantū re ipsa nauigare incōmodū est.

245 ¶ *Innocens*, est *bonum, & nulli nocens*. Virgilius Æneidos libro 3. Litúque rogamus Innocuum. ¶ Innocens, rursus *integer & incorruptus*. Sallust. Iugurtha: Vbi, quę Metellus agebat, ex nunciis accepit, simul de innocentia eius certior Roma factus, diffidere suis rebus, ac tum demū veram deditionem facere conatus est.

246 ¶ *Indulgere, augere*. Lucil. lib. 29. Tu qui iræ indulges nimis, Manus a muliere abstinere melius est. ¶ Indulgere, *veniam dare*, Virg. lib. 10. Tolle fuga Turnum, atque instātibus eripe fatis. Hactenus indulsisse vacat. ¶ Indulgere, *dare, detinere*. Vir. Æneid li. 4. Indulge hospitio, caussasque innecte morandi. Et eodem: Indulgent vino, & vertunt crateras ahenos. ¶ Indulgere, *spatium maius dare* Vir. Geor. li. 2. Sin tumulis accl ue, solum collésque supini. Indulge ordinibus. ¶ Indulgere, *temperare, clementè esse*. Vi g. Geor. lib. 2. Si nō tanta quies iret, frigū q calorémque Inter, & exciperet cæli indulgentia terras. M. Tullius de officiis lib. 3. Magnus vir in primis, & qui per indulgens in patrem idem acerbè seuerus in filium.

247 ¶ *Inane, vacuum sine pondere*. Vir. Geor. lib. 3 Atque illis iam sæpe rotæ ducantur inanes. ¶ Inane, *concauum*. Vir. lib. 5. Galeam ante pedes proiecit inanem. ¶ Inane, *vacuum* siue *leue*. Vir. Georg. li 4. Instabileis animos ludo prohibebis inani. Et Æneidos lib. 4. Et inania murmura miscent.

248 ¶ *Iacet*, significantiam habet manifestam. Vt Virg. Bucolicis: Silenum pueri somno videre iacentem. Et, Strata iacent passim sua quęque sub arbore poma. M. Tul. de supplicius in Verrem: Patris hi, quos videtis, iacebant in limine. ¶ Iacet, *plenum est, oneratum*, Virg. Georg. lib. 3. Sed iacet aggeribus niueis informis & alto Terra gelu latè. ¶ Iacet, *per plurimum porrigitur*. Vir. Geor. li 3. Tantum campi iacet. ¶ Iacet, *sordet*, nec lętus est. Lucil. lib. 30. Et sua perciperet retrò relicta iacere. Lucretius lib. 1. Humana ante oculos fœdè cùm vita iaceret in terris. ¶ Iacere, significat *emittere*. Vnde & iaculum. Vir. li. 5. Sublatáq; procul dextra conniza coruscat, Et iacit. M. Tul in Verrem de signis: In quem scyphum de manu iacere conatus est.

249 ¶ *Iacit* habet, *ponit*. Virg. Georg lib. 4. Omnis in hanc certam regio iacit arte salutē. M. Tull. Philippicarum lib. 1. In quo templo quantum in me fuit, ieci fundamenta pacis: ¶ Iacit, *facit*. Lucil. li. 26. Aggere in iaciendo, si quo est vineis actis opus.

250 ¶ *Improbum*, sicuti est manifestum, est *minimè probum*. Cicero Epistol. ad Cæsarem libro 1. Debes odisse improbitatem eius, quia impudentissimum nomē delegerit. ¶ Improbum, *sæuum*. Virg. lib. 10. Lauit improba teter Ora cruor. Et Geor. li. 3. Tum piscibus atram Improbus ingluuiē, ranísque loquacibus explet. Lucilius lib. 30. Improbior multò, quàm de quo diximus antè: Quanto blandior, hoc tantò vehemētiùs mordet. ¶ Improbum, *turpe*. Lucillius lib. 30. Omnes formosi, fortes: ergo improbus esto.

251 ¶ *Iactare, est dimittere, dependere*. Virg. libro 7. Et dextro iactura recumbit in armo: ¶ Iactare, *voluere*. Virg. Æneid. lib. 1. Atque illum taleis, iactantem pectore curas. ¶ Iactare, *plagis sternere*. M. Tul. in Verrem actione 2. Iactatur domi suæ vir primarius, & homo honestissimus, pro se quisque manus affert. ¶ Iactare, *fatigare*. Virg. Æneid. lib. 1. Iactatos æquore toto Troas. Et, Iactetur odiis Iunonis iniquæ. ¶ Iactare, *ambitiosius gloriari*. Virg. libr. 6. Quem iuxta sequitur iactantior Ancus, Nunc quoque iam nimium gaudens popularibus auris. Idem lib. 10. Ecce paro voces dum iactat inerteis. Lucil. lib. 18. In re iactanda ipsa ridicula id atque adsederet. ¶ Iactare, *iactata mittere*. Virgil. Æneid. lib. 3. Et flammas, ac lumina iactant. ¶ Iactare, *excutere, commouere*. Varro Eumenidibus: Tibi nūc semiuiri teretem comam volantem iactant tibi Galli.

252 ¶ *Inuoluere*, significat *volutū superimponere*. Vir. Geor. li. 1. Scilicet atq. Ossæ frōdosum inuoluere Olympum. ¶ Inuoluere, *tegere*. Vir. Æneid. li. 2. Vertitur interea cælū, & ruit oceano nox Inuoluens vmbra magna terrámque, polúmque Mirmidonúmque dolos. ¶ Inuoluere, *implicare*. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem lib. 1. Sed quod videret nomine pacis bellum inuolutum fore. ¶ Inuolutum, *occupatum, comprehensum*. Varro Sexagesi: Adest fax inuoluta incendij.

253 ¶ *Interpres*, dicitur *obscuri dissertor*. Vir. Æneid. libro 3. Troiugena interpres diuûm, ¶ Interpres, *auctor*. Virgilius Æneid. libro 4. Túque harum interpres curarum, & conscia Iuno.

254 ¶ *Imponere*, significat *supra ponere*. Virgil. Æneid. libro 4. Vidit Thuricremis cum dona imponeret aris. ¶ Imponere, *dare*. Virgil. Æneidos libro IIII. Finémque imponere curis.

255 ¶ *Intentū, solicitum: suspensum*, solicitè, diligenter intuentem. Virgilius lib. 5. Intenti expectant signum. ¶ Intentum, *extensum*. In eodem: Consìdunt transtris, intentaque brachia remis.

256 ¶ *Intendere, innectere, illigare*. Virgilius Æneidos lib. 2. Et stuppea vincula colli Intendunt. M. Tullius Hortensio: Quæro enim non quibus intendam rebus animum, sed

quibus relaxem. Idem de supplicis: Tabernacula carbaseis intenta velis collocabat. Et de senectute: Intentum enim animum tanquam arcum habebat, nec languens succumbebat senectuti.

257 ¶*Imago* dicitur *similitudo*. Virgil. Æneid. lib. 2. Atque ipsius vmbra Creusæ. Visa mihi ante oculos, & nota maior imago. ¶Imago, *vagina*, Vir. 7. Curuam seruans sub imagine falcem.

258 ¶*Increpitat*, & *increpat* paria sunt: & est aut incusare, aut insultare. Virgil. Geor. lib. 4. Æstatem increpitans seram. Et lib. 10. Hostis amare, quid increpitas, mortémque minaris? Et libro nono: Quem Turnus pariter cursu, telóque secutus Increpat his victor. M. Tull. Hortensio: Tum Pseudomenus, & soritam, & totam dialecticam aut illudis, aut increpas. ¶Increpare, *sonare*. Virg. lib. 8. Iterum atque iterum fragor increpat ingens. Et libro nono: At tuba terribilem sonitum procul ære canoro Increpuit.

259 ¶*Inuehi*, dicitur *vehi*. Virgil. lib. 5. Centauro inuehitur magna. ¶Inuehi, *aggredi, increpare*. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem libro 3. Itaque in eum palàm vehementer est inuectus.

260 ¶*Immittere, dimittere ad prolixitatem*, Lucillius li. 20. Neque barbam immiseris istam. Virg. Æneid. lib. 3. Respicimus, dira illuuies, immissáque barba.

261 ¶*Inducere, fingere, immittere*. M. Tull. de offi. lib. 3. Hinc ille Gyges inducitur à Platone. ¶Inducere, *persuadere*. Lucil. libro 28. Hymnis ego animum sic induco, quod tu ab insano auferas. ¶Inducere, *instituere, confirmare*. Lucillius libro 27. Ad quod animum induxit semel, & vt ille omnino putat. ¶Induci, *delectari*. Lucillius lib. 26. Veterem historiam inductus studio, scribis ad amores tuos. ¶Induci est *aliquibus fallaciis decipi*. Lucil. lib. 30. Quid quærimus acre Inductum cantu, custoditum.

262 ¶*Insultare*, dicitur *insilire*. Virg. Geor. lib. 3. Insultare solo, & gressus glomerare superbos. ¶Insultare, *iniuriosius aliquid dicere*. Lucil. libro 29. Insulta miseram te quoque in me.

263 ¶*Interficere, occidere*. Lucillius lib. 29. Priùs non tollas, quàm Tulli animum ex nomine, atque hominem ipsum interfeceris. M. Tull. de offic. libr. 3. Ab iisdémque, quæ nocent, interficiuntur. ¶Interficere, *perdere, concremare*. Virgil. Georg. lib. 4. Fer stabulis inimicum ignem, atque interfice messes. ¶Interficere, *consumere, finire*. Lucil. libro 28. Piscium magnam, atque altilium vim interfecisti, vt nego.

264 ¶*Interpellare, dicere, ducere* Lucil. libr. 28. Verum tu quid agis interpella me, vt scis. ¶Interpellare, *adire, commouere*.

265 ¶*Ire, est ambulare*. Virg. Georg. lib. 3. It tristis arator. ¶Ire, *incumbere*. Lucil. lib. 28. In medium Chremes, in summum ire addemenetus.

296 ¶*Insigne*, dicitur *magnum, vel præstans*. Vi. Æneid. libro 1. Insignem pietate virum. ¶Insigne, *vtile, necessarium*. Luc. 27. Cocus non curat caudam insignem esse, illa dum pinguis siet. Sic animum amici quærunt, parasiti autem diuitias.

267 ¶*Impedire*, est *implicare, inuoluere*. Vir. li. 5. Haud aliter Teucrûm nati vestigia cursu Impediunt. ¶Impedire, *sordidare*, ac *probrum ducere*. Plautus Amphitryone: Immo hunc ego Thebani ciues, qui domi vxorem meam Impudicitia impediuit.

L.

268 ¶*Læuum, aduersum*. Virgilius Bucolicis: Sæpe malum hoc nobis, si mens non læua fuisset. ¶Læua, *prospera*. Virg. Georg. lib. 4. Siquem Numina læua sinunt, audítque vocatus Apollo.

269 ¶Lac, *succus maternus, quo animalia nutriuntur*. Virgi. Bucolicis: Et lac subducitur agnis.

270 ¶*Lactes*, dicuntur *intestina*. Titin. Psaltria: Farticula, cerebellum, lactes agninas. Plau. Curc. Ita cibi vacuitate venio laxis lactibus. Idem Pseudolo: Vna opera alligem fugitiuum canem agninis lactibus.

271 ¶*Legere*, sicut est in consuetudine, significat, *oculis scripta percurrere*. Virgil Bucolicis: At simul heroum laudes, & facta parentis Iam legere. ¶Legere, *accedere*. Virgil. Georg. lib. 2. Ades, & primi lege litoris oram. Et Æneid. lib. 11. Implicuere inter se acies, legítque virum vir. ¶Legere, *rursum colligere*. Titin. Veliterna: Hodie hostes fugauit, spolia placidè posteriùs leget. Virg. lib. 10. Extremáque Lauso Parcæ fila legunt. Et Georg. li. 1. Atque omnis nauita ponto Humida vela legit. Cæcilius Fallacia: Osculatim Parmenonem de via liceat legam. Varro Virgula diuina: Sed pancarpineo cibo coacto Libamenta legens caduca victus. ¶Legere, *præterire* Virgilio auctore dicimus Æneidos libro 3 & lib. 5. Litoráque Epeiri legimus. Et, fractósque legunt in gurgite remos. ¶Legere, est *nauigare*, prætringere. Vir. Æneid. li. 2. Pars cætera pontum Ponè legit. ¶Legere, etiam *eligere* dicitur. Idem Bucolicis: Ipse ego cana legam tenera lanugine mala. Turpil. Epiclero: Quoniam legere te optimum esse atque æquissimum, quæ cum ætas vegeta, & iubendum esse tibi M. T. de offi. libro 3. Cætera autem, quæ secundum naturam esse in vita legere, si ea virtuti non repugnat, diligentiùs intendentes inuenimus lege-

Legere, *furripere* significat. Vnde & sacrilegium dicitur, id est, de sacro furtum. Virgil. Bucolicis: Nam quæ sublegit tacitus tibi carmina nuper. Turpil. Boëthûtibus: Qui verba venatur, mea pestis ais cædat, & sermonem hinc sublegam. Lucil. lib. 28. Omnia viscatis manibus leget. Plaut. Aulul. Sed leno egreditur foras. Hinc ex occulto sermone satus sublegã. Legere, *rursum videre*; hoc & aquilegi. Virgil. Æneid. lib. 6. Quin protinus omnem Perlegerent oculis, ni iam præmissus Achates Afforet. Et eodem: Longo ordine possent Aduersos legere.

272 ¶ *Lustra*, dicuntur *ferarum habitacula*. Virgil Georg. lib 2. Non absunt illic saltus, ac lustra ferarum. Et Æneid. lib. 3. Cùm vitam in syluis inter deserta ferarũ Lustra, domósque traho. ¶ Lustra etiam *lupanaria* dicuntur. Plaut. Asinar. Lustris studet. Idẽ, Apud scortum corruptelæ, & liberis lustris studet. Idem Casina: Vbi in lustra iacuisti? Egóne in lustra? Turpilius Lindia: Quibus te in rebus despoliast: fœ iũ, in lustris latet. Afranius Priuign. Vxorem quærit firmamentum familiæ. Scias abesse ab iis lustris ingenium procul. Cicero Philipicis libro 2. Cum omnes impuritates, impudica in domo quotidie susceperis, vino lustrisque confectus.

273 ¶ *Linquere*, est *dimittere*. Virg. Æneid. lib. 3. Linquimus Orthygiæ portus, pelagóque volamus. Et lib. 9. Inque salutatam linquo. Varro περὶ ἐξαγωγῆς: Illæ nobiles quondam canes hinc liquit homines omnes in terra p la. ¶ Linquere, *defluere*, Virg Georg. lib. 2. Hac summis linquuntur rupibus amnes. Idem Æneid. lib. 3. Nam quæ prima solo ruptis radicibus arbos Vellitur, huic atro linquuntur sanguine guttæ

274 ¶ *Limare*, *exquirere*, & *delinire*, secundum consuetudinem a lima dictum. Plautus Menæchmis: Ianuam lima proterunt. Idem Bacchidibus: Limaces viri, quòd atterant, & consumant. ¶ Limare etiam dicitur *coniungere*. Plautus Bacchidibus: Nec cum quoquam acceperis alio mercedem annuam iussi abesse, nec cum quoquam limares caput. Idem Schematico: Nam pater tuus nunquam cum illa etiam limabit caput. Liuius Tereo: Credito cum illos soli mea voluntate nunquam limauit caput. Cæcil. Pausimacho: Hoc à te postulo, Ne cũ meo gnato post hac limassis caput. Turpilius Leucadia: Veritus sum, Ne amoris caussam cum illa limassis caput.

275 ¶ *Liquidum*, *suaue*, *dulce*. Varro Eumenidibus: Frigus per ossa cornus liquida canit anima. ¶ Liquidum, est *purum*. Virgilius libro sexto: Liquidúmque per aera lapsæ. Varro Serrano, περὶ ἀρχαιρεσιῶν: Hunc vocat, sed & liquida vita incuriæ vestræ fecem. ¶ Liquidum, *prosperum* Plautus Pseudolo: Ab sinistra auspicio liquido, atque ex sententia Confidentia est inimicos meos non posse perdere. ¶ Liquidum, rursum significat *molle & fluxum*. Plautus Milite: Liquidius, cultiúsque, quàm ventus est fauonius. Idem Casina: Quondam prognatis in sortiendo sors delicuerit. Varro Diuinarum rerum libro tertio: Lucius Scipio, cùm aurum factum haberet vt vinea fulmine, ita est ictus, vt ista esset integra, aurum colliquisset. Idem de proprietate scriptorum: Quid est tanti, aut quid aliud eius generis feruefactum colliquisset, & in forma esset infusum? Virgilius Æneid. libr. 1. Aut cùm liquentia mella Stipant. Næuius Lycurgo: Iam solis æstu candor cùm liquesceret. ¶ Liquerit significat *reliquerit*. Accius Stasiast. Cùm subitæ delio de lore hoc animo corpus liquerit. Næuius Belli Pœnici lib. 2. Blandè & doctè percontaris, quo pacto Troiam vrbem liquerit.

276 ¶ *Laudare*, est *verbis efferre*. Virgilius: Laudato ingentia rura. ¶ Laudare etiam significat *nominare*. Virgilius Georgic. libro 3. Aut illaudati nescit Busiridis aras? id est, nec nominãdi. Plaut. Captiuis: Id vt scias, Iouem supremum testem laudo, Hegio.

277 ¶ *Lustrare*, *expiare* Virgilius Bucolicis: Et cùm solennia vota Reddemus nymphis, & cùm lustrabimus agros. Lucillius Satyrarum libro secundo: Lustratus, piatus. ¶ Lustrare, *circumspicere*. Virgilius Æneid. lib. tertio: Omnia collustrans, hanc primo ab littore classem Conspexi venientem. Cicero Tusculam. libro quinto: Ego autem omnia collustrarem occulis. Est enim ad portas Agragianas. ¶ Lustrare, est *circumire* Virgilius libro 8. Lustrat Auentini montem. Næuius Ægistho: Tum autem lasciuum Nereisimum pecus Ludens ad cantum clausum lustratur. ¶ Lustrare, *sequi*. Virgilius Bucolicis: At mecum raucis tua dum vestigia lustro. ¶ Lustrare, *patefacere*. Sallustius Catil libro 1. Si lustrantur, si erumpunt omnia, muta iam istam mentem. Virg. Æneid. libro 4. Posterea Phœbea lustrabat lampade terras. ¶ Lustrare dicimus & scortari, *à lustris*. Plautus Pseudolo: Luxantur, lustrantur, comedunt quod habent. Lucillius lib. xxx. Quem sumptum facis in lustris circum oppida lustrans. ¶ Lustrare, *perspicere*, *agnoscere*. Virgilius lib. 8. Ille os, oculósque loquentis Iamdudum & tacito lustrabat lumine corpus. M. Tull. de offic. lib. 3. Sed cùm omnia ratione, animóque lustraueris.

278 ¶ *Limen*, *locus standi datus*. Virg. lib 6. Corripiunt spatio audito, liménque relinquunt. ¶ Limen, *omnis ingressus* Virg. Æneid. li. 2. Limen erat, cæcæque fores, & peruius vsus. Varr. Virgula diuina: Ad quos cùm volucris veni, vt eos vsque ad limina deducit abilis.

¶ Limen non solùm, quod subpedibus est, dicitur, sed etiã quod *superius est ingressus*. Nou. Macco exsule: Limen superũ, quod mihi misero sæpe confregit caput: inferum autem vbi ego omneis digitos defregi meos.

279 ¶ *Leuare, soluere.* Virgil. Æneid. lib. 2. Atque arcta leuari Vincla iubet Priamus.

¶ Leuare rursum, *releuare*. Cic. Tusc. lib. 5. Alia nulla potuit inueniri leuatio. Virg. Bucol. Ego hoc te falce leuabo. M. Tul. Epist. ad Cæsarem: Iam amplitudinem, gloriámque tuam magno mihi ornamento fore existimo, quòd me leuas cura. Pacu. Peribœa: Neque tuum te ingenium moderat, neque fraternum ita exsilium leuat. Var. Virg. diu. Quos nos iacta nouo leuata pascat. ¶ Leuare etiam *minuere*. Acc. Meleagr. Caue lassitudo poplitum cursum leuet. Idem Nyctegresia: Illos suapte induxit virtus: tu laudem illorum leuas. Var. περὶ ἐξαγωγῆς: Quémnam te esse dicam ferã, qui manu corporis feruidos fontium aperis lacus sanguinis, téque vita leuas ferreo ense? Virg. Geor. lib. 2. Omne leuandum Prodimus. Turp. l. Demet. Nunc me ex aliorum ingeniis iudicat, Intercapedo quorum amicitias leuat. Var. Quinquatr. Absynthium vti bibam grauem, & castoreum, leuémque robur.

280 ¶ *Lautum*, significat *lotum*. Terẽtius Phorm. Tene ad symbolum venire vnctum, atque lautũ è balneis? ¶ Lautum, *nudum*. Lucil. lib. 26. Malis necesse est lautum è mensa purè capturus cibum. ¶ Lautũ, *abundãs, competens*. Var. γερόντ... Video quòd habeat satis, si vix putant lautum. ¶ Lautum etiam *inquinatum*, vel *maculatum*. Virg. Geor. lib. 3. Lauit ater vulnera sanguis. Acc. Stasiastis: vel Tropæo: Vulnere tetro deformatum suo sibi lautum sanguine tepido. ¶ Lautum, *elegans, suaue*. Terẽt. Eunucho: Facetè, lautè, lepide, nihil suprá. Afran. Vopisco: Equidem te nũquã mihi Parasitum, verum amicum, æqualem atque hospitem Quotidianum, & lautum etiam conuiuam domi. M. T. in Verrem actione 2. Romam vt ex Sicilia rediit, conuiues istius, atque amici, homines lauti, & vrbani. Et Hortens. Quæ est igitur philosophia?. Socrate nec dubito quid, quæcũque sit lautitia, cui rectum elegantem magnificè, neq; minus quàm deceret, colere instituisset.

281 ¶ *Lentum*, significat *tardum*. M. Tul. de repub. li. v. Marcellus vt acceret pugnax, maximus vt consideratus, vt lentus. Et Hortens. Hunc Crassum qui lentiùs (vt scitis) dicere solebat, ad imitationem quasi nostri generis contendisse. ¶ Lentum, *securum, otiosum*. Virgil. Bucol. Nos patriam fugimus, tu Tityre lentus in vmbra. ¶ Lentum, *flexuosum*. Virgil. Bucol. Lenta salix quantum pallẽti cedit oliuæ. Idem Geor. 1. Atq; Amerina parant lentæ retinacula viti. ¶ Lentum, *patiens, placidum*. M. Tul. Hortensio: Qui, cùm publicas iniurias lentè tulisset, suam non tulit. ¶ Lentum, *facile*. Lucil. Satyr. li. 11. Cotta senex Crassi pater huius Pauæri Magnus tritico fuit nũmarius soluere nulli Lentus. ¶ Lentum, *tenax*. Plautus Menæchmis: Nimis lenta sunt vincula. Virg. Geor. lib. 4. Et visco, & Phrygiæ seruant pice lentiùs Idæ. ¶ Lentum, *frigidum*. Virg. Geor. lib. 1. Nocte leues melius stipulæ, nocte arida prata Tondẽtur, noctis lentus nõ deficit humor. Cic. Orat. li. 2. Neque enim est facile perficere, vt irascatur ei, cui tu velis, si vel iudex, vel ipse ferre id lentè videatur.

282 ¶ *Locus, decus* significare vult Accius Diomed. Non genus virum ornat, generi vir fortis loco. ¶ Locus, significationis manifestæ est. Vir. Æneid. li. 3. Hæc loca vi quõdam. Et: Hic locus vrbis erit. ¶ Locus *genus, nobilitas, dignitas*. Ac. Eurysace: Atque, vt vides, non tenui de loco. Sallustius Catilina: Natus haud obscuro loco.

283 ¶ *Languor*, est *torpor*, & *inertia*. M. Tul. de offi. li. 1. Nihil autem magis cauendum est senectuti, quàm ne languori se, desidiæque dedat. Languor, *defectio*, & *dissolutio*. Vir. li. 9. Purpureus veluti cùm flos succisus aratro Languescit moriens. Idem lib. 11. Qualem virgineo demessum pollice florem, Seu mollis violæ, seu languentes hyacinthi.

284 ¶ *Longum*, est *per planũ porrectum*. Vir. Georg. li. 3. Tum longo nullus lateri modus. ¶ Longum, *altum, erectum*. Virg. Æneid. lib. 9. Stant longis innixi hastis, & scuta tenentes. ¶ Longum, *diuturnum, perseuerans*. Vir. Æne. libr. 3. Et longum Andromache testatur amorem. ¶ Longum, *saeuum, perniciosum*. Virg. Æneid. lib. 1. Infelix Dido, longúmque bibebat amorem.

285 ¶ Longè etiam *valde*. Virgil. libro v. Ante omnes stupet ipse Dares, longéque recusat. M. Tul. in Verrem de prætura Siciliensi: Hic longè primus ciuitatis est Epicrates. Et de offi. lib. 1. In his & nobilissimi philosophi longè principes. Lucil. lib. xxx. Cui vbi deciminutia meæ epitegina appedi longè opera ante alia omnia. Sisen. Hist. lib. 4. Egregias & longè præstantes, ac metuendas aduersariorum opes esse. Terentius Adelph. Et errat longè, mea quidem sententia. ¶ Longè etiam significat aut *temporis prolixitatem*, vt Virgil. Geor. li. 2. Nec longum tempus, & ingẽs Exiit ad cælũ ramis felicibus arbos. Aut *spatij æstimationem*. M. Tul. in Clodium, & Curionem: Credo, postquam tibi speculum allatum est longè, & à pulcris abesse sensisti. Virg. lib. 12. Longè illi Dea mater erit, quæ nube fugacem Feminea teget.

286 ¶ *Luxuria*, est *cõtra pudorẽ, & supra modum profusio*. M. Tul. de offi. li. 1. Intelligimus quam sit turpe diffluere luxuria, delicatè ac molliter

molliter viuere. ¶Luxuria *intẽpestiua abundantia* Vir. Geor. li. 1. Luxuriem segetum tenera depascit in herba. M. Tul. de Orat. lib. 1. Et omnis luxuries stilo depascenda. Vir. Georg. lib. 1. Aut si luxuria foliorum exuberat vmbra. Cic. de Orat. Gemmare vites, sitire agros, lætas segetes, luxuriosa frumenta.

287 *Laxum, liberum, & remissum.* Vir. Æn. lib. 1. Et premere, & laxas sciret dare iussus habenas. Idem Geor. li. 2. Et cùm se lætus ad auras Palmes agit laxis per purũ immissus habenis. ¶Laxum, *nõ angustũ, sed spatij maioris.* Virg. Geor. li. 3. Et primum laxos tenui de vimine circlos Ceruici subnecte. M. Tul. de offic. lib. 1. Et admittenda hominum cuiusque modi multitudo, adhibenda est cura laxitatis.

288 *Locandi*, significatio manifesta est, vt aut operis locandi aut fundi M. Tul. Epist. ad Cæsarem lib. 2. Vel quòd locatio ipsa pretiosa. Idem in Ver. Frumentaria: Ac Senonis Menei nobilissimi hominis vxoris fundus erat colono locatus. ¶Locare, *constituere.* Vir. Æneid. lib. 1. Hinc alta theatri Fundamenta locant alij. Lucil. libro xxx. Virtutis hæc tuæ atrus monumenta locantur. ¶Locare, *marito dare.* Plaut. Aulul. Virginem habeo grandem dote cassam, atque illocabilem. ¶Locare, *parare.* Lucil. lib. xxviij. Hæc tamen conuentus tela, infidiá que locaui.

289 *Lætum, hilarum*, secundum consuetudinem. Virg. Geor. lib. 1. Et lætæ pecudes, & ouantes gutture coruí. ¶Lætum, *ferax.* Virg. Geo. g. li. 1. Lætus ager: nullo tantum se Mœsia cultu Iactat. ¶Lætum *pingue.* Virg. Geor. lib. 2. Glande sues læti redeunt. ¶Lætum, *gratia plenum.* Virgil. Æn. li. 1. Lumenque iuuentæ Purpureũ, & lætos oculis afflarat honores. ¶Lætum, *plenum distentum.* Virgil. Georg. li. 4. Læta magis pressis manabunt vbera mammis.

290 *Lassum*, dicitur *fatigatum.* Lucil. lib. xxx. Leonem ægrotum, ac lassum. ¶Lassum, *marcens, grauatum.* Virg. Geo. g. ix. Lassóve papauera collo Demisere caput.

M

291 ¶*Mactare, præcipitare.* Acc. Antenor. Qui aut illorum copias fundam in campo, Aut naues vram, aut castra mactabo in mare. ¶Mactare, *honorare.* Acc. [illegible] lib. 1. Sapientiæque inuictæ gratia, atque honor s Pater, honestè tem mactauit aurea. ¶Mactare est *immolare.* Vir. Geor. li. 4. Et nigram mactabis ouem, lucúmque reuises. Lucil. lib. v. Et nigras mactant pecudes, & ignibus Diui. Acc. Epigone: Quod vtinam me [illegible] arcitenens telis mactasset Dea Var. de Vita populi Romani libro 1. Quòd Calendis Iunijs & publicè, & priuatim fatuam pultem Dijs mactat. ¶Mactare, est *magis augere.* Vir. lib. ix. Macte noua virtute puer. Cic. Tusc. li. 1. Macte virtute. Accius Philocteta: Vt dixi, macte his, armisque macte virtutem patris. Luci. Satyr. lib. v. Macte, inquam, virtute, simúlque his versibus esto. Turp. Boëthontibus: Macte virtute esto. Pac. Dulorestæ: Macte esto virtute, operáque, omenque approbo. M. Tull. de rep. Ferunt laudibus, mactant honoribus. ¶Mactare, *malo afficere*, significat Plautus Amphit. At ego certè cruce, & cruciatu mactabo exi foras, mastigia. Idem Aulular. Do date mactantem malo, & damno viros. Nou. Gallin. Mactato te misce vi ginis verbenis mactat villam in fortuito. Pomp. Præc posteriore: At te Dij omnes cum consilio, calue, mactassint malo. Acc. Epigono: Maneas adhærsante ex filio macte pelopis externis Et Enn. Telepho: Qui illum Dij Deæque magno mactassint malo. Afranius Priuigno: A fulica penè peristi. Dij te mactassint malo.

292 ¶*Modicum*, in cõsuetudine *pauxillũ* volumus significare. ¶Modicum, veteres *moderatum*, & cum modo dici volunt. Plaut. Bacchid. Quibus ingens in animo verbile est modicum & sine vernilitate. Idem Persa: Modicè & modestè est melius vitam viuere. Et Milit. Modicè, sapis En. Hecuba: Quæ tibi in concubio verecundè & modicè morem gerit. Acc. Bacch. Agite modico gradu iaceat nitus leuis. Turp. Demiur. Ego ædepol docta dico, quæ mulier volet Sibi summum an [illegible] esse indulgentem, & diutinum, Modicè, atque parce eius serui ad cupidines. M. Tul. de repub. lib. v. Statu esse optumo constitutam remp. quæ ex tribus generibus illis regali, & optumati, & populari confusa modicè, nec puniendo irritet animum immanem, ac ferum, Varro [illegible]: Sapiens & bonum ferre potest modicè, & malum fortiter, ac leuiter. Var. Tithon. [illegible]: Si multum lusi, modicè ambis, Salust. Iugurth. bello: Animus belli ingens, domi modicus, libidinis & diuitiarum victor.

293 ¶*Mitis*, est *tranquillus & lenis* Vir. li. 8. Mitis vt in morẽ stagni, placidæque paludis. Lucil lib 30 Et illud quoque mite malũ, blandum atque dolosum. Tul. Hort. Aut Theopompo acrius, aut Theophrasto mitius inueniri potest? ¶Mitis, est *maturus* Plaut. Mil. Mitissimè quidem fustibus. Virg. Bucol. Sunt nobis mitia poma. Turp. Lindia: Misero mihi mitigabat fædalio caput. Pac. Dul. Nec grandiri frugum fœtum posse, nec mitescere. M. Tul. de Repub lib. 4. Cúmque autumno terras ad recipiendas fruges patefecerit, hyeme ad concipiendas relaxarit, æstiuâ maturitate alia mitigauerit, alia torruerit. Idem de senect. Facit per se æpe ipsa sibi audientiam diserti lenis compta & mitis oratio.

294 ¶*Mater*, est *quæ quoduis unimel parit*

dit. Virg. Georgic. li. 4. Mater Cyrene, mater. ¶ Matrem veteres etiam *nutricem* dici volũt. Plau. Menęch. Ita forma simili pueri, vt mater sua Non internosse posset, quę mammam dabat, Neque adeò mater ipsa, quæ illos pepererat. Virg. Æneid. lib. 7. Et lambere matrem Impauidos. id est, nutricem.

295 ¶ *Merum*, est *solum*. Terent. Phor. Nihil habet nisi spem meram. Var. [Greek] : Ac liberos parare cui necesse sit, non est merum, nec tu ædepol quid simulas tuis? Plaut. Asinar. Aurum atque argentum merum est. Fixus hic apud nos est animus tuus clauo Cupidinis. Varro Sesquiulysse: Diogenem postea pallium solũ habuisse, & habere Vlyssem meram tunicam, pileum ideò non habere. Idem Eumenidib. Tu non insanis, quò tibi vino corpus corrumpis mero. ¶ Merum, *syncerum*. Pompon. Piscatoribus, Nescio quid non est hoc merum, quod hic plorat. Var. Marci. Eodem coniecisse mera miracula nescio quæ. Cic. de Orator. lib. 2. Ecce tibi exortus est Isocrates magister istorum omnium, cuius è ludo tanquam ex equo Troiano meri principes exierunt.

296 ¶ *Meret*, *meretur*. Virg. lib. 1. Qualem meruit Pallanta remitto. Et lib. 4. Si bene quid de te merui. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem lib. 2. Quem perisse ita de Repub. merentem consulem doleo. Lucil. lib. xxx. Publica lege vt mereas, pręsto est tibi quæstor. Varro Eumenid. Quia plus, inquit, merere debet, in quo est virtus. ¶ Mæret rursus *dolet*. Virg. Æneid. lib. 4. Sola domo mæret vacua.

¶ Meret, *militat*. Lucil. Satyr. lib. xv. Dum miles hybernas ac meret tertia ex ætate quasi annos. Idem lib. xj. Annos hic errat iam plures miles hyberna. Nobiscum meret. Virg. lib. v. Merui quoque, sæpe furores compressi. Var. de vita populi Romani li. 3. Qui in exercitu donati essent, & ære publico mererent. ¶ Meret, *humillimum & sordidissimum quæstum capit*. Varro Rerum humanarum lib. xx. Qui in ordine erat, is æs militare merebat, & ob mercedem, laborem, vel infamiam corporis locat. Lucil. lib. 1. Et mercede meret religiones. Varro Agathone Duloreste: Qui merita hominem, & seruum facit. vnde & *mercenarij*, & *meretrices* dicuntur. Idem Eumenidibus: Primum iste qui meret sestertios vicenos.

297 ¶ *Medicamentum*, est *quo homines, vel animalia cætera curantur*. M. Tull. de offi. li. 3. Si quis medicamentum cuipiam dederit, ad aquam intercutem. ¶ Medicamentum rursus *venenum*, vt Græcè [Greek]: vel producta eius verbi prima syllaba, quòd apud Medos venefici sint plurimi, secundum Virgilium Georg. lib. 2. Media fert succos tristes, tardúmque saporem Felicis mali. Et in sequentibus: Pocula siquando sæuæ infecere nouercæ, Miscuerúntque herbas. Var. [Greek] Quærit ibidem ab Annibale, cur biberit medicamentum. quia Romanis, inquit, me Prusiades tradere volebat.

298 ¶ *Minutum*, est, vt sæpius, *breue*. ¶ Minutum, est *obscurũ, & scrupulosum*, vt à Gręcis dicitur [Greek]. Cicero de finibus bonorum & malorum li. 1. Ecce autem mali, minuti, & angusti, & omnia semper desperantes, aut maleuoli, inuidi, difficiles, lucifugi, maledici, monstruosi.

299 ¶ *Malignum* significat consuetudine, *maleuolum*. ¶ Malignum, *obscurum*. Virg. li. 6. Quale per incertam lunam sub luce maligna Est iter in syluis. ¶ Malignum, *gracile, minus ferax*. Virg. Georg. 2. Difficiles primùm terræ collésque maligni.

300 ¶ *Moliri*, est *facere*. Virg. Æn. lib. 1. Moliríve moram, & veniendi exposcere caussas. Idem: Res dura & regni nouitas me talia cogunt Moliri. M. Tul. Philippicis: Quem nihil aliud agere, nihil moliri, nisi cædem ciuium, atque impetum ciuitatis videre. Idem de senectute: Iners non sit, verumetiam sit operosa, & semper agens aliquid, & moliens. ¶ Moliri, *retinere, morari, ac repigrare*. Cæcil. Progamo: Ita quod lætitia me mobilitat, mæror molitur metu. Lucil. li. vij. Mutilamur, molimur, subducimur. ¶ Moliri, *exstruere*, dictum à molibus. Virg. Æneid. li. 1. Molirique arcem, & manibus subuoluere saxa. Acc. Philoctete: Vbi horriferæ, & soni stridor gelidas molitus niues. Vnde *demoliri* dictum est destruere. M. Tull. de offic. lib. 1. Hanc Scaurus demolitus, accessionem adiunxit ædibus. Cassius Hemina de censoribus lib. 2. Et iam aurea in Capitolio signa quæ erant, demoliuntur. M. Tull. de offic. lib. 3. Demoliri ea, quorum altitudo officeret auspiciis.

301 ¶ *Molle*, est *non durum*. Virgilius libro 8. Mollibus è straris opera ad fabrilia surgit. Idem Georg. lib. 2. Quid nemora Æthiopum molli canentia lana? ¶ Molle, *recens, nouum*. Vir. Bucolic. Sũt nobis mitia poma, Castaneæ molles. ¶ Molle, *opportunum*. Virg. Æneid. lib. 4. Sola viri molles aditus, & tempora noras: Idem: & quæ mollissima fandi Tempora. ¶ Molle, *leue, contemnendũ*. Vir. Geor. l. 3. Tua Mœcenas haud mollia iussa. M. Tul. de senectute: Quod ferendum est molliter sapienti. ¶ Molle, *non arduũ, nec erectũ*. Vir. Buc. Quà se subducere colles Incipiũt, mollique iugũ dimittere cliuo. ¶ Molle, *dulce, iucundum*. Virg. Georg. lib. 2. Mollésque sub arbore somni. M. Tull. de legibus libro 2. In animos teneros, atque molles influere, quàm varios canendi sonos. Idem de senectute: Omneis absterseris senectutis molestias: sed etiam effeceris mollem, ac iucundam senectutem. ¶ Molle,

¶ Molle, *placidum*. Accius Teleph. Remisque nixi properiter nauem in fugam Tradunt, subter saxa ad laeuam, quà mons mare Mollibat. M. Tullius de senectute: Et Annibalem iuueniliter exultantem patientia sua molliebat.

301 ¶ *Mirari* significat *nouo aliquo obstupefieri*. Virg. Æneid. libro 1. Artificumque manus inter se, operúmque laborem Miratur. ¶ *Mirari, delectari, accendi*. Virg. Georg. lib. 3. Seu quis Olympiacae miratus praemia palmae Pascit equos. ¶ Mirari. Virgilius lib. 8. Ille operum custos, illum admirantur, & omnes Circumstant.

302 ¶ *Micare, est sortiri digitis*. M. Tul. de offi. lib. 3. Dignum esse dicunt, quicum in tenebris mices. & eos, quas ipse quasi sorte, aut micando victus alteri cedit. Varro Parmenone: Micandum erit cum Graeco, vtrum ego illius numerum, an ille meum sequatur. ¶ Micare *per vices sine ordine mouere*. Virg. Georg. lib. 3. Micat auribus, & tremit artus. Idem libro decimo: Semianimesque micant digiti, ferrúmque retractant. Et Georg. libro quarto: Et linguis micat ore trisulcis. Lucillius lib. xxx. Omnia tuimendo mucro videas feruente micare. ¶ Micare, *fulgere*. Virg. Æneid. libro primo: Micat ignibus aether. Et libro secundo: Ardentes clypeos, atque arma micantia cerno.

304 ¶ *Mittere*, manifestam habet significationem. Virgilius libro septimo: Mittitur & magni Venulus Diomedis ad vrbem. Et Georgic. tertio: In saltus vtrunque age, atque in pascua mittes. Et: Mitte in Venerem pecuaria primus. ¶ *Mittere, est excludere*. Virgil. Æneid. lib. 1. Mutíumque timorem Mittite. Sisenna Histor. lib. tertio: Mulierem missa fide, ac pietate propter amoris nefarij lubidinem extinxisse. ¶ Mittere. Virgilius Bucolicis: Hos illi (quod nec bene vertat) mittimus hoedos. ¶ Mittere, *omittere*. Terent. ius Adelph. Hera lacrymas mitte. Virgilius lib. xi. Mitto ea quae muris bellando exhausta sub altis. Lucil. lib. 30. Hoc missum facere illo inet vtere libenter. M. Tullius de offic. lib. tertio: Nihil vero missum fecit: tantum temporibus illis iusiurandum valebat. Plaut. Aulularia: Iam scrutari mitto: redde huc.

305 ¶ *Mandare*, significationem habet notam: vt Virgi. libro octauo: Multa patri mandata dabat portanda. ¶ Mandare, *commendare*. Virg. Æneid. lib. 3. Furtim mandarat alendum Threicio regi. M. Tul. de offic. li. 2. Detur scriptis non ea, quae nunc, sed actiones nostras mandaremus, vt saepe fecimus.

306 ¶ *Maturum*, dicitur *celer*. Virgil. Æneid. li. 1. Maturate fugam, regique haec dicite vestro. Acc. Menalippo: Est res aliqua, quae praesente his prius maturè institit. M. Tul. de offic lib. tertio: Venit ipse maturè, scalmum nullum videt. Varro Endymion. Qui vt vigilarem maturè coepisti, in co retinueras. ¶ Maturum, *graue, sapiens*. Virgilius lib. v. Hoc Helymus, hoc aeui maturus Acestes. M. Tul. de senectute: Iam constantis aetatis, & senectutis maturitas. ¶ Maturum, *mite, coctum*. Virg. Bucolicis: Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres. Varro Eumenidibus: Dicum nobis nuntius mussat: domicus matura oua ad coenam committit.

307 ¶ *Metus*, dicitur, sicuti plurimum, *timor*. Virgilius libro sexto: Et metus, & malè suada fames. ¶ Metus, *religio*. Virgil. lib. 7. Sacra coma, multósque metu seruata per annos.

308 ¶ *Manere, est loco insistere*. Virgilius li. decimo: Manet imperterritus ille Hostem magnanimum opperiens. M. Tul. in Verrem: Qui iudicia manere apud ordinem senatorium volunt. Idem de offic. Cyrsilum quendam suadentem, vt in vrbe manerent. ¶ Manere, *immanere, deberi*. Virgilius libro septimo: Te, Turne, nefas, te triste manebit Supplicium. M. Tul. Iulij lib. 13. Sin autem me aliud fatum manet. ¶ Manere, *expectare*. Terent. Eunucho: Quam mox irruimus? mane. Omnia prius experiri consilio, quàm armis sapientem decet. ¶ Manet, *inhaeret, infixum est*. Virgil. Æneid. lib. 1. Manet alta mente repostum. Plautus Asinaria: Vale aliquanto amplius valerem si hic maneres.

309 ¶ *Monstrum*, dicitur *horrenda magnitudo*. Virg. Æneid. lib. 1. Monstrum horrendum, informe, ingens. ¶ Monstrum, *monstrationem*. Virg. Æneid. lib. 3. Monstra deûm refero.

310 ¶ *Maculosum, sordidum, immundũ*. Lucil. lib. 30. Haec vestimentis maculosis tum aspicit iste. ¶ Maculosum, est *varium*. Virgil. Æneid. libro 1. Succinctam pharetra, & maculosae tegmine lyncis.

311 ¶ *Macula, turpitudo*. M. Tul. in Verrem actione 2. Cuius vt adolescentiae maculas, ignominiásque praeteream. Lucillius libro 30. Quae scis atque vnas omnes maculásque, notásque. ¶ Macula, *in retibus plaga*. M. Tul. de suppliciis in Verrem actione 2. Reticulúmque ad nares sibi admouebat, tenuissimo lino, minutis maculis, plenum rosae.

312 ¶ *Metiri*, est *transmeare*. Lucillius libr. xxx. Vir mare metitur magnum fluctibus tradit. Virg. Georg. li. quarto: Et iuncto bipedum curru metitur aequora.

313 ¶ *Manicae*, dicuntur *vestium*. Virg. lib. ix. Et tunicae manicas, & habent redimicula mitrae. ¶ Manicae, *quibus manus vinciuntur*. Lucil. li. 30. Si laqueis manicis, pedicis mens irretita est. Virgil. Æneid. lib. 2. Manicas atque arcta leuari Vincla iubet Priamus. Plaut. Asin. Vbi manus manicae complexae sunt.

314 ¶ *Maestum, triste, miserabile*. Virg. Æneid.

lib. 2. Et mæstas exprimere voces. Lucilius xxix. Cohibet & domi mæstus se Albinus. ¶Mæstum, *enectum fame*. Lucilius libro xxix Ventrem alienum, mæstum, fouere ex molito ordeo, vti cataplasma.

315 ¶*Mutare, derelinquere*. Lucil. libr. xxvj. Mihi quidem nō persuadetur, publicè vt mutem meos. ¶Mutare, *transferre* Lucil. lib. 28. Doctior cæteris isasamitis mutes aliquò tecum sacra facta vitia. ¶Mutare, *aliud pro alio accipere*. Lucil. lib. xxvj. Publicanus verò, vt Asiæ fiam scripturarius pro Lucillio, id ego nolo; & vno hoc non muto omnia.

316 ¶*Mouere*, manifestum est, quam habeat significationem. ¶Mouere, *excludere*. M.T. de offic. libr. 3. Atqui quodam quasi veneno perficiat, vt veros heredes moueat, in eorum locum ipse succedat.

317 ¶*Meditari, est discere, perdoceri* Plaut. Amph. Prius ipse mecum etiam volo hic meditari, si hoc pro hoc loquor. ¶Meditari, *excogitare*. Teren. Andrea: Venit meditatus alicunde ex solo loco.

N

318 ¶*Nobile, ad dignitatem generis refertur*. Sall. Lucius Catilina, nobili genere natus fuit. ¶Nobilis dicitur & *notus*. M. Tul. de offic. lib. 2. Testis est Phalaris, cuius est præter cæteros nobilitata crudelitas. Lucil. Satyr. lib. 7. Phryne nobilis illa vbi amatorem improbius quē. Varro περὶ ἐψιλῶν: Tum contremula aquilenta apud alta litora Oriris, ac reluces nobilis omnibus. Acc. Diomede: Me Argos referam: nam hic suam nobilis, necui cognoscat noto. Teren. Heauton. Mea est potens, magnifica, sumptuosa, nobilis. Virgilius lib 3. Est locus Italiæ medio sub montibus altis Nobilis. M. Tul. in Ver. ē actione 2. Oppidum est in Hellesponto Lampsacum. id in primis Asiæ prouinciæ clarum, & nobile. Lucil. l. xxix. Tum illud Epiphoni, quod etiam tum nobile est. Vnde nobilitarent, notificarent dictum est. Titinnius Prælia Magísque famæ obiectarent, ne eam malefactis nobilitarent. Accius Telepho: Nam is demum miser est, cuius nobilitas miserias debilitat. Pacuuius Duloreste: Hiccine is est, quem fame gratia ante omneis nobilitat viros?

319 ¶*Numerum, ordinem*. M. Tul. de Deorum natura lib 2. Nihil est enim vt orationem numero moueri possit sine consilio, in quo nihil est temerarium. Æneid Virg lib 3. Digerit in numerum. ¶Numero, *signo*. Acc. Oenomao: Numero te expurgasti hác Antigona: Ne istum numerum amittas subitū oblatū. Turpil. Demetrio: Nunquā nimis numero quenquam vidi facere, quam facto est opus. Idem Lindia: Ego intet m in turba foras subduxi cum hac me. Nequis ad numero mihi videbat cernere. Varro περὶ ἐξαγωγῆς: Quid puer rogasset, & petasatus capite annuisset: ac discedens numero venire ait adolescentem. Afran. Priuigno: Numero inepti pertimuistis cassam terriculam aduersarij. Plaut. Amphit. Numero mihi in mentem fuit. Var. Cato, vel de liberis educandis: Vt qui contra celeriter erant nati, ferè numerariis præmuniebant: quòd, qui citò factum quid se ostendere volebat, dicebat numero id fore. quod etiam in partu precabantur numeri, & quam deam solent indigetare etiā pontifices. ¶Numeros modos. Virg. Bucol. Numeros memini, si verba tenerem. Tul. de offic. lib. 3. Perfectum atque absolutum est, &, vt idem dicūt, omnes numeros habet.

320 ¶*Niti, est conari sub onere*. Virg. Georg. lib. 3. Post valide nitens sub pondere faginus axis Increpat. Cic. Tusc. li. 1. Num illud, quod Sisyphus versat Saxum, sudans nitendo, neq. proficit hilum? ¶Niti, *fultum esse*. Lucil. libro 26. Summis niti naturæ opibus, at ego contrà, vt dissimilis siem. ¶Niti, est *incūbere* Virgil. l. b 6. Ille vides pura iuuenis qui nititur hasta. ¶Niti rursum, *ambulare* Pacuuius Periboea: Ardua per loca agresti, ac trepidante gradu nititur. Virg. Æneid. li. 2. Pressit humi nitens. Varro Pranso parato: Contrà coactus seruus latratu canum Fertur bisulcis vngulis nitens humu. ¶Niti, *volare*. Virgil. Æneid. lib 3. Hic primùm paribus nitens Cyllenius alis Constitit.

321 ¶*Nare, est natare*. Virg. li 8. Et flauium vinclis innaret Cœlia ruptis ¶Nare rursum *volare*. Virg Georg lib quarto: Hinc vbi iam emissum caueis ad sidera cæli Nare per æstatem liquidam suspexeris agmen. ¶Natare iterum *trepidare*. Virg. Georg. lib. Conditque natantia lumina somnus.

322 ¶*Necessitudo, pro necessitas* Sallust Iugurthæ bello: Etiam iam ante Iugurthæ filia Boccho nupserat, verùm ea necessitudo quæ etiā timidos fortes facit. Idem eodē: Coactus rerum necessitudine, statuit armis certare. Var. Modio: Asse vinum, asse pulmentar, umsedeas, quò natura aurigatur, non necessitudo. Sisen Hist. li. 4. Id me neque metu, neque calamitatis necessitudine inductum facere.

323 Necessitas, *vis quædam quæ alterum cogere inuitum potest*, vt plerunque ¶Necessitas, *affinitas*, vnde & hoc iure coniuncti necessarij appellantur. C. Cæsar, cùm Plautiam suasit rogationem: Equidem mihi videor, pro nostra necessitate, non labore, non opera, non industria defuisse.

324 ¶*Nomen, est proprium vocabulum singulorum*. Virg lib 7. Cui nomina mille, Mille nocendi artes. Et: Nomen aui referens Priamus. ¶Nomen, *decus dignitas*. Virgil. Æneid. lib. 2 Auulsúmq. humeris caput, & sine nomine corpus. ¶Nomen etiam, *debitum* dicitur.

325 ¶No-

325 Nota, dicitur *probrum*. Lucil lib. xxx. Quem scis scire tuas omneis maculásque notásque. ¶Nota, *signum*. Virg. Georg lib 3. Continuóque notas & nomina gentis inurunt. ¶Nota, *distinctio*. Virg. li. quinto: Cæruleæ cui terga notæ.

326 ¶*Nudum*, consuetudine *sine tegmine* dicitur. Virg. lib. v. Nudatóque humero oleo perfusa nitescit. ¶Nudum, *insepultum*. Virg. libro v. Nudus in ignota Palinure iacebis arena.

O

327 ¶*Occupatus, impeditus*, vt Græcè dicitur ἀσχολος, id est, vacuus non est. Plautus Amph. Herus Amphitryo occupatus. Cic. Tusc. lib. 1. Vel si occupati profuimus aliquid ciuibus nostris, prosimus etiam, si possumus, otiosi.

328 ¶*Occupare*, est propriè *præuenire*. Cic. Tusc li. v. Quod idem melioribus etiam verbis Metrodorus occupauit. Titinnius Veliterna: Ego occupabo foras exire, vt præsit linteum. Virg. libro xii. Et venienti Ebiso, plagámque ferenti Occupat os flammis. Accius Eurysace: Quem ad nodum impetu occupemus facere vitio in regem fidem per eos: & nisi clamoris regem ... ad regina occupo puerum. Turp. Thrasil. one: Cesso occupare, & me in colloquium conferre horum? Ennius Hectoris Lytris: Hector te summa armatus educit foras, Castrísque castra vltrò iam ferè occupat. Pacuuius Dulorefte: Is quis est? qui tunc si tu illum occupas, leto dabis. Varro Ephebo ...: Crede mihi plures dominos serui comedere, Quam canes: Quod si Actæon occupasset, & ipse prius suos canes comedisset, & non negasset saltatoribus in theatro fieret. Idem Eumenidibus: Prius quam responderem, foris nescio quis occupat res indicare. ¶Occupare, *detinere*. Plaut. Epidico: Atque id non decem occupatum tibi erit argentum dies. Pacu. Atalãta: Super satis agere vt ne in mare animum occupes. M. Tul. de officiis libro primo: Et in ea funditus delenda occupati sunt, & fuerunt. Var. Geor. li. iiii. Manibúsque iacentem Occupat. Var. Eumenidib. Cùm in eo essem occupatus, atque in schola curaret, vt scribit Scaerius homo per Dionisia. ¶Occupare etiam, *inuenire, tenere*, vel *possidere*. Plaut. Trinummo: Familiam optimam occupauit. M. Tul. Hortẽsio: Et Paulum Marcelli occupauisse. Virgil. Æneid. lib. sexto. Occupat Æneas aditum custode sepulto. M. Tul. Philip. xiij. Agri Lucani possessiones occupauit. ¶Occupare, *collocare*. Põp. Pistoribus, Quæ tuleram mecum, nulla deinde victoria tam Græca mercede illico curaui, vt occuparem. M. Tul. in Verrem actione 2. Præterea pecunias occupauerat apud populos, & syngraphas fecerat.

329 ¶*Opinio*, est *fama*. M. Tullius ad Cæsarem iuniorem lib. 1. Erat opinio bona de Plautio, bona de Lepido. ¶Opinio, *suspicio*. Varr. Eumenid. Qui omnes me bimatram agitare clamitantes, opinionem mihi insaniæ meæ confirmant. Accius Eurysace: Opinione factum est, quanto minùs stirpem educabãt, tantò verebamur magis eos esse. Tul. de offic. lib. 3. Qui primùm hæc natura cohærentia, opinione distraxissent. ¶Opinio, *spes opinatio*. Tul. ad Cæsarem iuniorem: Post hac quod voles à me fieri scripto, vincam opinionem tuam. Idem de offic. 2. Opinionem afferunt populo, eorum similes fore, quos sibi delegerint ad imitandum. Varro Endymionibus: Sic ad vos citiùs opinione vestra abundè miser cecidi. Sisenna Hist. lib iiii. Popedius opinione frustrata.

330 ¶*Obscænum*, est *immundum*. Vir. Æneidos lib. iij. Obscænas pelagi ferro fœdare volucres. M. Tul. de offi. lib. 1. Alter ne libero quidem, si rerum turpitudini adhibetur verborum obscœnitas. Varro Agathone: Pueri obscænis verbis nouæ nuptulæ aures restaurant. ¶Obscænum, *vitabile*. Virg. Æneid. lib. iij. Obscænámq; famem, quæ prima pericula, vito. Idem xij. Ne me terrete timentẽ Obscænæ volucres. Accius Astyanacte: Hunc alta spinem regionem fac, ac desistet exercitum morari, nec me ab domuitione marceretur obscæno homine. Cic. Tusc lib. ij. Vna & obscænas voluptates, de quibus multo ab illis habetur oratio. ¶Obscænum significat *maledicum*. Oenomao: Vos ite actutum, atque opere magno edicite per vrbem, vt omnes, qui arcana, astrúmque accolunt cipes, omnibus faustis augustam adhibent fauẽtiam, ore obscæna dicta segregent. Lucil. lib. xxix. Deũ rixa vertat verbis obscæna.

331 ¶*Obitus*, significat *mors*, vel *occasus*. Virgilius Georgicorum libro primo: Nec frustra signorum obitus speculamur, & ortus. ¶Obitus rursum *aduentus*. Accius Antigona: At, at, nisi me fallit in obitum sonitus. Turp. Epiclero: Ecquis est, qui interrumpit sermonem meum obitu suo?

332 ¶*Omen* dicitur *auspicium prosperum*. Virgil. Georg. libro iij. Omne quo firmans animum, sic incipit ipsa. ¶Omen, *significatio aduersa*, Virg. lib. xij. Néve omine tanto Persequere.

333 ¶*Olim*, trinam habet significationem temporum *præteriti*. Virg Buc. Meos olim si fistula dicat amores. ¶Olim temporis *futuri*. Virg Æneid. lib. 1. Hunc tu olim cælo spoliis Orientis onustum Accipies secura. Lucil. Satyr. li. xxix Sic tu illos fructus quæras aduersa hyeme olim, Queis vti possis, hæc delectare domi vive. Turp Philop. Deinde cùm ad te redierit res olim post mortem patris.

Afranius suspecta: Non amatorem olim defensorem per eum voler.

334 ¶ *Optare, est precibus à diu aliquid postulare.* Virg. Æneid. lib. vij. Et reor, &. si quid veri mens augurat, opto. ¶ Optare, *eligere.* Lucil. Satyr. lib. xix. Aurum vis, hominémve habeas hominem: quid ad aurum? Quare (vt dicimus) non video hic quid magnopere optem Sallust. Hist. li. 3. Atque cùm cupio laudatum accensum, quæ præmiorum spes, quibus cum optauisset, ire iubet. Virg Æneid. li. 3. Optauítque locum regno M. Tul. de offi. li. 1. Quæque maiori parti pulcerrima videâtur, ea maximè optant. Terent. Eunuch Hoc si effeceris, Quoduis præmium donum à me optato. Varro Marcipore: Diogenes, qui amicos, qui ab Alexandro rege iussus optare, quid vellet se facturum.

335 ¶ *Offendere, est percutere.* Turpil. Paraterusa: Caput vt offendit ad limen pol. Lucil. lib. xxix. Crus lapide, nihil est, credam si te offenderit. Varro Marcipore: Dein mittit virile veretrum in flumen, offendit buccam bolumnio. ¶ Offendere. *lædere.* M. Tul. de suppliciis lib. iij. Cùm iste cum pallio purpureo, paríque tunica versaretur in conuiuiis cum mulieribus, non offendebantur homines in eo, neque molestè ferebant. Lucill. lib. xxvij. Nam hic quidem reditum [suum] talem portendebant, neque alia in re vlla offendere. ¶ Offendere, *inuenire*, Pacu. Iliona: Quos ego ita, vt volui, offendo incolumis. Afran. Homine: Ea memoriter cum venero confecta vt offendam. Quadrigarius Annal. lib. ij. Inde postquam aliquantum recessit, offendit môtem loca munita, réíque omnes habere, quæ militibus opus sunt, ligna, aquam, pabulum. Et Terent. Eun. Offendi adueniens quendam mei loci, atque ordinis hominem. M. Tul. de signis: Quod nondum perfectum têplum offenderant, neque ponere, neque vulgò ostendere voluerunt. Lucill. lib. xxi. Si quod verum, inusitatum autem ζητημάτιον offenderam. M. Tul. de repub. lib. ij Sed imitor Achitam illum Tarentinum, qui, cùm ad villam venisset, & omnia aliter offendisset, ac ferat. Plaut. Amphit. Eo more expergefactum, adueniens tenebrosum offendi dominum. Varro Sexagsi: Romam regressus, ibi nihil offendi, quod ante annos quinquag nta, cùm primùm dormire cœpi, reliqui.

336 ¶ *Obscurum, est sine lumine.* Virg. Georg. li. 1. Si nigrû obscuro comprêderit aera cornu. ¶ Obscurum, *ignobile.* M. Tul. de offic. lib. ij. Qui magna sibi proponunt obscuris orti maioribus. ¶ Obscurum, *absconditum, latens.* Vir. nono: Vidimus obscuris, primùm sub vallibus vrbem.

337 ¶ *Obseruare, suspicere, magni facere.* Tul. de offic. li. 1. Sicut aliquo honore aut imperio affectos obseruare, & colere debemus. ¶ Obseruare, *cauare, & intus tegere.* Plaut. Aulul. Vbi is obiit mortem, qui mihi id aurum, credidit, Cœpi obseruare. ¶ Obseruare, *cognoscere.* Virg Æneid. lib. ii. Et vestigia retrò Obseruata sequor per noctem. ¶ Obseruare, *curiosè, & suspiciter circû adspicere.* Plau. Aulul. Oculos ego istos improbè effodiam tibi, Ne me obseruare possis, quid rerum geram. ¶ Obseruare, *captare.* Virg. Georg. lib. 3. Quos durus arator Obseruans nido implumeis detraxit. Lucil. lib. xxvij. Quòd si obseruas hominem qui pro commodo, & regno gaudeat. Ter. And. Perterrefacias Dauum, obserues filium Quid agat.

338 ¶ *Occurrere* dicitur *obutum fieri* Vir. Æn. lib. vi. Hic illi occurrit Tydeus. ¶ Occurrere, *subuenire, cômouere.* M. Tul. de suppliciis: Occurrebat illa ratio.

339 ¶ *Offerre, inuenire* Lucil. li xxv. Homines ipsi hanc sibi molestiam vltrò, atque ærumnam offerunt, ducunt vxores. ¶ Offerre, *afferre.* Lucil. li. xxix. Vt nunc hac re mihi opem, atque auxilium offeras. ¶ Offerre, *ostendere.* Virg. Æneid. libro vi. Strictámque aciem venientibus offert.

340 ¶ *Obducere. aperire.* Luc. lib. xxix. Vos interea lumen afferri, atque aulæa obducite. ¶ Oducere. *tegere.* Vir. Bucol. Obducas palcua iunco.

341 ¶ *Orator,* significatione manifesta est. ¶ Oratores, *legatos.* Virg. Ænei. xi. Centum oratores prima de gente Latina lie placet.

342 ¶ *Orare, est precibus poscere.* M Tull. Vettinarum in diuinatione: Rogare & orare, ne eos supplices adspernarer. ¶ Orare, *agere.* M. Tul. de offi. li. 3 Vt veram amici causam esse malit, vt orandæ litis tempus, quoad per leges liceat, accommodet.

343 ¶ *Oppido valde.* Plau. Amp. Oppidò interij. obsecro hercle quantus, & quam validus est.

344 ¶ *Oppetere. occumbere mori.* Virg. Æn. li. 1. Queis ante ora patrum Troiæ sub mœnibus altis Cõtingit oppetere. ¶ Oppetere, *incidere.* Plaut. Asin. Atque illa viua viuus vt pestem oppetas.

345 ¶ *Obesum, pro vberi & crasso* sæpius ponitur. Virg. Georg. lib. 3. Argutúmque caput, breuis aluus, obesaque terga. ¶ Obesum *gracile, & exile* Næuius Alcestide: Corpore, pectoréque vndique obeso. ac mête exenso, tardigemulo senio oppressum.

P

346 ¶ *Proprium, diuturnum.* Sisenna Hist. libro iij. Tum subitò tacuit: atque metu, & suspicione propriâ capere non poterat quietem. ¶ Proprium est suum vniuscuiusque

Virg.

Virg. libro 7. Hunc mihi da proprium virgo sata nocte laborem. Varro Captiuo prælio: Nam virtutem propriam mortalibus fecit: cætera promiscuè voluit communia habere. ¶ Proprium significat rursum *perpetuum*. Sisenna Hist. lib. 4. Victoribus propriè spem, victis aduersæ fortunæ maiorem formidinem obiecit. Plaut. Cistellaria: Atque illum amatorem tibi proprium futurum in vita. Virgil. lib. 6. Propria hæc si dona fuissent. Idem lib. 3. Da propriam Tymbræe domum. Terentius Andria: Ego deorum vitam propterea sempiternam arbitror, Quòd voluptates eorũ propriæ sunt. Accius Armorum iudicio: Nam nõ facilè sine deûm opera propria humana sunt bona. Idem Medea. Fors dominatur, neque vita vlli propria in vita est. Lucilius Satyr. libro 17. Cætera contemnit, & in vsura omnia ponit Non magna: proprium verò nil neminem habere. Marc. Tul. de Repub. li. 4. Et noster Plato, magis etiam quàm Lycurgus, omnia qui prorsus iubet esse communia, nequis ciuis propriam, aut suam rem vllam addiceret. Afranius Vopisco: Dij tibi dent propria quæcunque exoptes bona. Lucil. lib. 27. Cùm sciam nihil in vita proprium mortali datum esse.

347 ¶ *Præuertere, præuenire*. Virg. Æneid. libro 4. Volucrémque fuga præuertitur Hebrum. ¶ Præuertit, *reuocat*. Plaut. Amph. Ibi me inclamat Alcmena, iam ea res horrore afficit, herilis præuertit metus, accurro, vt sciã, quid velit. ¶ Præuertere iterum significat, *anteponere*. Plautus eodem. Illuc redeundum est mihi, ne me vxorem præuertisse dicant præ republica.

348 ¶ *Promittere, est polliceri*. Virgil. Æn. li. 2. Promisi vltorem, & vrbis odia aspera moui. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem, Promissa tua memoria teneas. ¶ Promittere etiam significat *ad magnitudinem nutrire*. Plau. Rudẽte: Capillum promittam optimum est, incipiámque hariolari. Virgil. Æneid. lib. 3. Promissaque barba. Var. Modio: Quod cum erant in Græcia coma promissa, rasa barba, pallia trahentes.

349 ¶ *Protelare, est percutere, perturbare*. Ter. Phor. Neu te iratus suis sæuis dictis protelet. Sisenna Hist. lib. 3. Romanos impetu suo protelant, prolectos persequuntur. Protelare rursus *adiuuare*. Luc. lib. 6. Quem neque Lucanis oriundi montibus tauri Ducere protelo validis ceruicibus possẽt. Idem li. 12. Hunc iuga mulorum protelo ducere certum Non possunt. Cato Originũ lib. 5. Sed protelo trini boues vnum aratrum ducent. Varro Cato, vel de liberis educandis: Remotissimum ad discendũ formido, ac nimius timor, & omnis perturbatio animi: contrà delectatio protelo ad discendum. ¶ Protelare etiam excludere. Turpilius Lemniis: Propter peccatum paxillum indignissimè Patria protelatum esse sæuitia patris. Sisenna Hist. li. 4. Duæ cohortes de subsidio procedunt, atque equites protelant.

350 ¶ *Prodere*, significat *deferre*. Vir. Æneid. lib. 2. Prodere voce sua quenquam, aut opponere morti. Prodere rursus, *deferre*, vel *excludere*. Virg. Æn. lib. 1. Nos tua progenies, cæli quibus annuis arcem. Nauibus, infandum, amissis, vnius ob iram Prodimur, atque Italis longè disiungimur oris. Luci. Satyr. lib. 5. Possisne elabi an prodenda dies? Teren. Andria: Aliquot saltem nuptiis prodat dies. ¶ Prodere, etiam *protendere*, vel *edere*. Vir. Æneid. libr. 4. Italiam regeret, genus alto à sanguine Teucri Proderet. M. Tul. de suppliciis in Verrem: Ius imaginis ad memoriam, posteritatémque prodendam. Et de senectute: Non accipere modò hæc à maioribus voluerunt, sed etiam posteris prodere.

351 ¶ *Periculum, est salutis discrimen*. Vir. Æneid. lib. 3. Obscænámque famem, quæ prima pericula, vito. Lucil. lib. 29. Adde alios omnes meo periculo ex ordine. Periculum, *experimentum*. Sisen. Histor. li. quart. Periclitantur tormenta, ac tela, multáque genera machinamentorum. M. Tul. de republ. libro 3. Sed vt ipsi seu animum periclitantur, seu vident quid se putent esse facturos. Terent. Eunucho: Fac periculum in litteris. M. Tul. de Deorum natura libro 2. Sicut ex quibusdam stirpibus, & herbis, quorum vtilitates longinqui temporis vsu, & periclitatione percepimus. Lucil. lib. 29. Cuius si in periculo feceris periculum. Plaut. Amph. Verùm periclitatus sum animum tuum. Sallust. Catilinæ bello: Tunc vero periculo, atque negotiis cõpertum est. Periculosum, *maius & vehemens*. M. Tul. de off. lib. 1. Grauioribus autem morbis periculosas curationes, & ancipites adhibere coguntur.

352 ¶ *Pressum, subtile*. Marc. Tul. Hortẽsio: Quis te autẽ est, aut fuit vnquam in partiundis rebus, in definiendis, in explanandis pressior? Pressum, *onustum, grauatum*. Vir. Georg. libro 1. Ceu pressæ cùm iam portum tetigere carinæ Puppibus.

353 ¶ *Premere, defodere*. Vir. li. 10. Sulcúmque sibi premat ipsa carina. Premere: *claudere*. Virg. lib. 10. Pressisve oculos, aut vulnera laui Veste tegens. Premere, *insequi, fugare*. Virg. Æneid. li. 1. Hac fugerent Graij, premeret Troiana iuuentus. Premere, *vrgere*. Virg. Georg. libro 3. Ingentem clamore premes ad retia ceruum. Et lib. 6. Æneid. Fauníque premunt te iussa parentis. Premere, significat *inniti cum pondere*. Virg. Georg. libro quarto: Et spumãtia cogere pressis Mella fauis. Idem Æneidos libro 10. Et læuo pressit pede talia

fatus Exanimen, rapiens immania pondera baltei. ¶Premere rursū, *refrenare*, vel *cohibere*. Virg. Æneid. lib. 1. Imperio premit, & vinclis, & carcere frenat. Idem: Et premere, & laxas sciret dare iussus habenas. Item libro 9. Sic memorat, vocémque premit. ¶Premere, *regere*. Virgil. libro 9. Caniciem galea premimus. Et libro 11. Quos Simois premat ille viros. Varro Modio: Capitis Coronæ vaccitis liuei face vt languore flatili viridis Premat. ¶Premere, etiam *remouere*, vel *exscindere*. Vir. Geor. 1. Et ruris opaci Falce premes vmbram. Premere, *occidere*. Virgilius libro 9. Arm gerúmq; Remi premit. Premere, *aduersari*. Vir. libro 10. Numina nulla premunt, mortali vrgemur ab hoste Mortales. Premere, *calcare*. Virgil. Æneid. libro secundo: Veluti qui sentibus anguem Pressit humi nitens. Premere, *deponere*. Virg Geor. libro secundo: Quod super est, quæcunque premes virgulta per agros.

354 ¶*Pretium, pœna exitium*. Liuius Achille: Si malos imitabor, tum pretium pro noxa dabis. Pretiū dicitur, *quod re empta datur*. Virgil. Æneid. lib. quarto: Vrbem exiguam pretio posuit. Terēt. Eunuchi Pretium sperans, ilico producit, ac vendit. M. Tull. Verrinarū actione 2. Et parenteis pretium pro sepultura liberûm posceret. Lucil. libro 28 Nec parcat vllo pret o. Pretium, *pro præmio*. Sallu. Iugurthæ bello: Vicit tamen in conatu pars illa, quæ vero pretium aut gratiam anteferebant. Næu. Danae: Quia vt quisque est meritus præsens prætium pro factis ferat. Terent. And. Quod habui summum pretium persolui tibi. Vi. Æneid li. 5 Et palmæ pretium victoribus. Luci. li. 30. Cui vultu, ac facie, ludis, ac sermonibus nostris Virginis hoc pretium, atque hunc reddemus honorem.

355 ¶*Patibulum*, est *crux*. Sallust. Histor. lib. 4. Inquis notissimus quisque aut mala dependens verberabatur, aut immutilato corpore improbi patibulo eminens affigebatur. Patibulum, *sera qua ostia obcluduntur*, quòd hac remota valuæ pateant. Titin. Fullon. Si quisquam hodie præter hanc Posticum nostrum pepulerit, patibulo hoc Et caput defringam.

356 ¶*Petere*, significat *poscere*. Virg. Æneid. lib. 8. Mittitur & magni Venulus Diomedis ad vrbem, Qui petat auxilum. Lucil. lib. 26. Ferri tantum, si roget me, non dem, quantum auri petit. Petere, *commemorare*. Vi. Æn lib. 8. Quid caussas petis ex alto? Petere, *percutere, ferire*. Virg. Bucol. Iam cornu petit, & pedibus qui spargat arenam. Petere, *appetere*. Virg. li 8. Notúmque petiut Coniugis infusus gremio per mēbra soporem. Petere, *sequi*. Virg. lib. 5. Quem petit, & summis adnixus virib. vrget. Lucil. 27. Rerū explicatorē mittam, miserum mendicum petam. Petere, *abducere*. Vir. lib. 6. Tartareū ille manu custodē in vincla petiuit. Petere, *inquirere*. Virgi. lib. 8. Euandrum petimus. Petere, *cupere, appetere*. Vir li. 3. Pulcram que petunt per vulnera mortē. Lucil. lib. 26. Sin autem hoc vident, bona semper petere sapientem putant. Petere, *eligere*. Virg. Georg. lib. 3 Principio sedes apibus, statióque petenda ¶Petere, *obtinere*. Vir. Æn. lib. 1. Quæ proxima, litora cursu Contendunt petere. Petere, *manere, exspectare*. Virg lib 8. Troianos hæc monstra petunt. Petere, *tenere*. Vir. Ænei. li. 1. Sūmissi petimus terrā, & vox fertur ad aures.

357 ¶*Propter*, significat *eius caussa*. Virgil. Æn. 4. Te propter Libycæ gentes, Nomadúmque tyranni Odere. Propter, *alicuius caussa*. Var. Sesquiul. Quod Minerua propter stetit, significare eum propter doctrinam. Propter. *iuxta*. Virg Georg 3 Et viridi in cāpo templū de marmore ponā Propter aquam. Var. Cato, vel de liberis educādis: Atestatus est Fortunæ propter cuius aram mea hostia erat cæsa, id quod posteá verū esse. Terēt. Adelph. Nimirū istuc abiisti, hîc propter hunc assiste. M. Tul. de senectute: Sic adolescentiæ voluptate propter intuēs magis fortasse lætatur: sed delectatur etiam senectus procul eas adspiciēs. Idem de repub. lib. 1. Eum quoque vt salutauit, propter Tuberonem iussit adsidere. Var. Sesquiulysse: Quod Minerua propter stetit, significare eum propter doctrinam. Idem Eumenidibus: Propter eam porticum situm erat dolium. Sisenn. Histo l. b. 3. Partem cohortium propter mare collocat in litore.

358 ¶*Ponere*, est *deponere*. Virg. Æneid. lib. 1. Ponúntque feroci a Pœni Corda volēte Deo. ¶Ponere, *consumere, cōtinere*. M Tu de offic. lib. 2. Mirentúrque in ea tantùm me operæ, & temporis ponere. ¶Ponere, *constituere*. Virgil. Georg. 3. Templū de marmore ponam. ¶Ponere, *obseruare*. Vir. Geor. lib. 3. Aut parco sale contingunt, hiemíque reponunt. Et Æn. lib. 1. Manet alta mente repostū Iudicium Paridis. ¶Ponere, *desinere*. Virg. lib. 8. Cum venti posuere, omnisque repente resedit Flatus.

359 ¶*Pernix*, significat *celer*. Virg Geor. li. 3. Talis & ipse iubā ceruice effudit equina Cōiugis aduentu pernix Saturnus. Lucil. lib. 27. Fuimus pernices, æternum id nobis sperantes fore. ¶Pernix, *perseuerans*. Virg. Geor. lib. 3. Et inter Dura iacet pernix in strato saxa cubili.

360 ¶*Pullum*, est *ætatis nouella*. Vir. Geor. 3. Continuò pecoris generosi pullus in aruis. ¶Pullū, *non album*. Virg. Geor. lib. 3. Reiice, ne maculis infuscet vllera pullis Nascentum. Tit. Liuius; Vestis pulla, pro pure ampla. M. Tul de signis: In hac officina partem dici cum tunica pulla, & pallio solebat sedere. Var. Sesquiulysse: Vbi nitide Phœbi veste pulla candidi modestè amictus paruunt pectore.

361 ¶*Plaga, sunt verbera.* Vir. Georg. lib. 3. Plagisque perempto Tonsa per integram soluuntur viscera pellem. M. Tul. de suppliciis: Plagis confectum dico à lictoribus tuis, pater ante oculos tuos concidisse. ¶Plagæ, *vulnera.* Virg lib. 12. Et venienti Ebiso, plagámque ferenti Occupat os flammis. Idem Georg. lib. 3. Multa gemēs ignominiam, plagásque superbi victoris. M. Tull. de supplicis: Atque etiam ipsi adolescentes cum Sexto de plaga, & de vno illo ictu loquebātur. ¶Plaga, *spatium immensum.* Virgil Æneid. 1. Aetheria quos laxa plaga Iouis ales aperto Turbabat cælo. Varro lege Mænia: Admirantes, quòd sereno inde tenuisset oculis cæli rimari plagas. ¶Plagæ, sunt *retia, quibus capta implicātur.* Vir. Æne. lib. 8. Retia rara, plagæ M. Tul. de offic lib 3. Súntne igitur insidiæ, tendere plagas, etiam si excitaturus non sis? ¶Plaga, *spatium amplissimum vel cæli vel agri.* Virg Georg. li. 4. In medio dirimit plaga solis iniqui. ¶Plagæ, rursum *maculæ retiales.* Virgilius Æneid. libro 4. Retia rara, plagæ latæ, venabula ferro, Massylique ruunt equites. ¶Plaga, aliquādo *pars lecti,* aliquando *amnis.* Pacu. Atalanta: Et si metuo pietate plaga palam, vt sit plaga, quam nunc dicimus clauum. Varro Prometheo: Eburneis lectis, & plagis sigillatis. Afran. Palàm facito Demea, & plagulam de lecto, pellis dimitte ordine.

362 ¶*Putare, colligere, conferre.* Plautus Aulularia: Cur putatur ratio cum argentario? ¶Putare, dicitur *purgare, rarefacere* Virgilius Geor. lib. 2. Fingitque putādo. ¶Putare, *aptare.* Titin. Fullon. Date pensam lanam, qui non reddet tempori Putatum rectè, facite vt multetur malo. ¶Putare, *animo disputare.* Vir. Æn. lib. 6. Multa putans, sortémque animo miseratus iniquam. Ennius Thyeste: Ibi quid agat, secum cogitat, parat, putat. Cæcil. Exule: Nō hæc putas, non hæc in corde versantur tibi? Plautus Amphitryone: Quo id, malum, pacto potest? nam mecum argumētis puta. ¶Putare, *æstimare.* Terentius Andria: Rectè putas. M. Tullius Epistolis ad Cæsarem li. 2. Quod sapientes homines, boni putant. Lucil. lib. xxix. Perge amabo, ac, si potes, face dignā me vt vobis putem.

363 ¶*Piare,* dicitur, *impiare, cōtaminare.* Virgilius lib. vi. Distulit in seram commissa piacula mortem. ¶Piare, *expiare, purefacere.* Vir. lib. vi. Duc nigras pecudes, ea prima piacula sunto. ¶Piare, *cōdere, consecrare.* Vir. li. 7. Prodigiis acti cælestibus ossa piabunt.

364 ¶Passum, *perpessum.* Virgilius Æneid. lib. 1. O passi grauiora. ¶Passum dicitur *genus liquoris, quod ex vua passa cogitur.* Virg. Geor. libro: Et passo psithia vtilior. ¶Passum, *dispersum, solutum.* Virgilius Æneidos li. 1. Crinibus Iliades passis. Terent. Phorm. Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida. Cælius Synaristosis: Heri verò prospexisse eum se ex tegulis, Hæc nuntiasse, & flammeum expassum domi. ¶Passum, *extensum, patēs.* vnde & *passus* dicimus, quòd gressibus mutuis pedes patescunt. Ænn. Annalium lib. x. Aegro corde, comis, passis latè palmis pater, passis palmis ait pro patentibus, & extensis. Neu. Iphigenia: Passo vel hoc vicinum aquilone dortum fer foras.

365 ¶*Parcere, est veniam dare.* Virg. lib 6. Parcere subiectis, & debellare superbos. Lucilius lib. xxx. Quanti nos faciant socij cùm parcere possunt. ¶Parcere, *seruare.* Virg. lib. x. Argenti atque auri memoras quæ multa talenta. Natis parce tuis. Luc. lib. xxvij. Parcant illi magis cui possint, cui fidem esse existiment.

366 ¶*Pax,* significantiam habet notam Virgil. vij. Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni. ¶Pax, *venia.* Virg. Æneid. lib. 3. Sed votis, precibúsque iubent exposcere pacem. ¶Pax, *propitiatio.* Virg Æn. li. 3. Exorat pacem Diuûm.

367 ¶*Præstare, facere.* M. Tull. de offic. lib. 3. Emptorem indemnem damno præstari oportere. ¶*Præstare,* dicitur consuetudine *beneficium dare.* ¶Præstare, *exhibere.* M. Tul. ad Cæsarem iuniorem lib 2. Tu si meam fidem præstiteris, quod confido te esse facturum. ¶Præstare, *antecellere,* Virg. li. 12 O præstās animi iuuenis. Sallust. Catilinæ bello, Omneis homines, qui student sese præstare cæteris animantibus. Terent. Eunucho: Dij immortales, homo homini quid præstat! M. T. in Verrem: Siciliensi, nimirum illi non ingenio solum his patronis, sed fortuna etiam præstiterunt. Lucil lib. xxvij Si facies præstat facie, si corpore corpus. M Tu. de offic lib. 2. Quid enim est per Deos immortales optabilius sapientia? quid præstabilius? Et Hortensio: Itaque nec in philosophia cuipiam cessit, & vitæ grauitate præstiti. Varro Quinquatribus: An hoc præstat hero filius Diogines? Præstat, *vtile est.* Virg Æneid lib 3. Præstat Tinacrij metas lustrare Pachyni. Lucilius lib. xxx. Vti pecudem te, asinúmque, vt deniq. nasci præstiterit. M. Tul. de senectute Nec vos quidem Titi Pontij centurionis vires habetis num idcirco ille est præstantior vobis?

368 ¶*Pium,* dicitur *religiosum.* Virgi. Dij meliora piis. ¶Pium, *castum.* Virg. lib. 6 Quíque pij vates.

369 ¶*Præcipere, est iubere,* vel *monere.* Vir. lib. xi Ipsi numerúmque modúmque carminis præcipiunt. Et libro nono: Nāmque ita discedens præceperat optimus armis Æneas. Terent Adelphis: Nam quid tu hic agas, Vbi siquid bene præcipias, nemo obtemperat. Lucil. lib. xxvi. Porrò amici est bene præcipere,

tueri, bene prædicare. M. Tull. de offic. libro 3: Nec omnino quicquam de eo genere præcipiendum fuisset. Et Hortẽsio: Præcipiunt hæc istis, & facit nemo. Præcipe, *e præmunire*. Virg. lib. xi. Exultétque animis, & si, e iam præcipit hostem. Et libr. sexto: Omnia præcepi, atq. animo mecum ante peregi.

370 ¶ *Pulsatum* significat *percussum*. Vir. li. vi. Pulsatú've parens, aut fraus innixa clienti. M. Tu. de suppliciis: Lictores circumsistũt valentissimi, & ad pulsandos, verberandóque homines exercitatissimi. ¶ Pulsatum, *violatum*, Virg. lib. 12. Pulsatus referens infecto fœdere diuos.

371 ¶ *Producere*, dicitur *longiùs ducere*. Virg. Æneid. libro 2. Abnegat excisa vitam producere Troia. Lucilius lib. xxix. Si retinere hunc voles, si longius te producturum, & diutius. M. Tull. de senectute, Conuiuiúmque vicinorum quotidie compleo, quod ad multam noctem, quàm maximè possumus, vario sermone producimus. Varro ... : Valete, & me palmulis producite. ¶ Producere, *prosequi*. Virgilius lib. viii. Nec te tua funera mater Produxi. ¶ Producere, *instituere*. Terẽt. Adelph. Seni animam primum extinguerent ipsi, qui illud produxit scelus. Lucil. lib. xxvi. Ducunt vxores, producunt quibus hæc faciant liberos. ¶ Producere, *de lucere*. Teren. Adelph. O, qui egomet produxi. ¶ Producere, *foras ducere*. Terent. Heaut. Produxi, ac vendidi. M. Tul. in Verrem frumentaria: Quid opus est Lollio? nemo tuorum amicorum, nemo abs te productus, nemo interrogatus. Lucil. lib. xxx. Producunt me ad te, tibi me hæc ostendere cogunt.

372 ¶ *Proluuies* & illuuies significantiam habent parem: & est *immunditia*. Vir. Georg. lib. 3. Fœdissima ventris Proluuies. Et: Respicimus, dira illuuies. Terent. Heauton. Pannis obsita, Neglecta, immunda illuuie.

373 ¶ *Proluuium*, *profusio*. Terẽt. Adelph. Quod proluuium? quæ hæc subitò largitas?

374 ¶ *Proiectum*, dicitur *& dimissum & derelictum*. Virg. lib. vi Proiice tela manu. Idem Bucolicis: Non ego vos posthac viridi proiectus in antro. ¶ Proiectũ, *longè iactum, extensum*. M. Tu. de signis: Sed quod erat huiusmodi loco, atque ita proiecta in altum. Vir. Æn. lib. 3. Proiectáque saxa Pachyni Radimus. M. Tul. de repub. 2. Iustitia foras expectat, & proiecta tota est, atque eminet. Et Orat. lib. 3. Brachium procerius proiectum, quasi quoddam telũ orationis. ¶ Proiectum, *subtractum*, M. Tul. Philip. li. 4. Quid hoc, sicut facit clàm te ex vrbe proieceris?

375 ¶ *Præstringere*, *obtenebrare*. Plautus Milite glorioso: Præstringat oculorum aciem in acie hostibus.

376 ¶ *Perstringere*, *attingere*. M. Tul. de signis: Ignoscite, rei magnitudo me breuiter perstringere atrocitatem criminis non sinit. ¶ Perstringere, *radere*. M. Tul. Philipic. lib. 3. Cuius quidem vomere portam Capuæ penè perstrinxisti.

377 ¶ *Poscere*, *accipere*. Varro Parmenone: In argumentis Cæcilius poscit palmam, in ethesin Terentius, in sermonibus Plautus. ¶ Poscere, significat *petere*. Virg. lib. xii. Poscit equos, gaudétque tuens ante ora frementis. Plaut. Aul. Vbi siquid poscas, vsque ad rauim poscas prius. Varro ... Non sub tiliis ac plaudes, & aratro posces districtam coronam. ¶ Poscere, *prouocare* Virg. lib. 8. Aut aciem dubites in prœlia poscere Turnum. M. Tul. prima & secunda actione in Verrẽ: Poscunt maioribus poculis. ¶ Poscere, *aduersari*. Vir. lib. v. Equidem sic poscere ventos Iamdudum & frustra cerno te tendere contra.

378 ¶ *Proferre*, *palàm facere*. Luc. li. 2. Proferat ergo iam vel te fondo scelera, quæ in se admiserit. ¶ Proferre, *protendere*. M. Tul. de Rep. li. 3 Sapientia iubet proferre opes, amplificat diuitias.

379 ¶ *Penetrare*, est *vi ingredi*, sicuti plerumque. ¶ Penetrare, *exire*, *prorspere* Plautus Trinummo: Quo illic homo tarasse penetrauit ædibus.

380 ¶ *Pariter*, *ex æquo*. Nouius Decuma: Quid prophanati modo, fi e eis menses in ædé, vt pariter dispertiam Asi. Abducta: Dispartiantur patris bona pariter. Pariter, *conuenienter*. Titin. Prælia: Nam istum ædepol inedia extulisti pariter, vt dignus fuit Pariter, *similiter*. Afranius Homine: tibi in vtraque parte pollet, & pariter potest. Pacuuius Nyptris: Pariter te esse erga illum video, vt illum te erga scio. Plau. Aulularia: Is ex se hunc reliquit, qui hic habitat, filium Pariter moratum, vt pater, atque auus eius fuit.

381 ¶ *Posteriùs*, dicitur *tardius*, vel *secundò*. Posterius, *minus*. Plaut. Asinaria: Posterius istuc dicis: quàm credo tibi.

382 ¶ *Postulare*, intelligitur apertissimè quam habeat significationem, vt est *poscere*. Ter. Andr. Alios mores postulat. Et: Dehinc postulo. & si æquum est, te oro Daue. Postulare, *velle*. Plautus Asin. Vbi piem pietatem, si istoc more moratã tibi postulem placere, mater, mihi quo pacto præcipis? Idem Aulul. Nam qui heri ex sententia seruire seruus postulat. Paret, *obsequitur*. Virgil. Æneid. lib. 1. Paret amor dictis caræ genitricis. Paret, *videtur, ostenditur*. Virg. li. x. Cui pecudum fibræ, cæli cui sidera parent.

383 ¶ *Portenta*, dicũtur, *quæ aliquid portendunt*, vt sæpe. Portenta *insania quædam & irridenda*. Cic. Tusc. lib. 1. Aut quid negotij est hæc poetarum, & pictorum portenta conuincere?

384 ¶ Pro-

384 ¶*Protinus*, vbicunque lectum est, cōtra vsum intellectus cōmunis, quo statim significare creditur, positum inuenitur, vt sit protinus *porrò*, ac *sine intermissione, continuò*. quòd iunctum tenus, eius significantiam confirmat aduerbij. Virg. nanque in quocunq; loco posuit protinus, sub hoc sensu intelligendū reliquit. Et quoniam nonnulli veterum pro eo, quod protinus est *protinā*, vel *protinus* conuerterunt, exempla de his necessaria decerpenda sunt. Afra. Epist commissa: Tum protenis rectà domum digredimur. Plaut. Astraba: Date pedibus protinam sese ab his regionib. Idem Curcul. præpositione addita. Ostium Vbi prospexi, exinde me ilico protenam Dedi, quasi in longam fugam. Næuius Colace: Vbi vidi exanimabiliter timidis pedibus protinam me dedi, id est longiùs fugi. Varro etiam de lingua Latina lib. 6. Vel protinam, vel protinus continuatione, vel præteritæ, vel futuræ longitudinis dicit: & tamen quoniam (vt mihi videtur) potest eius aduerbij enuntiatio varia significantia eius mutata pro locis, exemplis testibus designanda est. ¶Protinus, *insequenter, deinceps*. Virg. Georg. lib. 4. Protinus aerij mellis cælestia dona Exsequar. Et Æn. Protinus Antæum, & Lucam prima agmina Turni persequitur. Et protinus Orsilochum, & Butem duo Maxima Teucrum Corpora. Et: Protinus aërias Phæacum abscondimus arces. ¶Protinus, *iugiter* & *continuè*. Sisenna Hist. libro primo: Nocte consumpta postero die per incertas vias Eserniam, inde Romam protinus profugerant. Idem libro quarto: Castra de Paniæ conuertit in montes, vt crebro ferculis protinus procedundo posset inter fines Æsculapiarum peruenire. Tubero Hist. lib. primo: Siquid à parentibus acceptum protinus antiquè memoriæ tradiderunt. Virg. lib. 10. Huic frater subit Alcanor, fratrémque ruentem Sustentat dextra traiecto missa lacerto: Protinus hasta fugit, seruátque cruenta tenorem. Idem: Mos erat Hesperio in Latio, quem protinus vrbes Albanæ coluere sacrum. Et Æneid. lib. tertio: Hæc loca vi quondam, & vasta conuulsa ruina (Tantum æui longinqua valet mutare vetustas) Dissiluisse ferunt, cùm protinus vtraque tellus Vna foret. Et libro 8. Felix si protinus illum Æquasset nocti ludum, in lucémque tulisset. ¶Protinus, *statim*. Virgil. Æneid. lib. quarto: Protinus ad regem cursum detorquet Hiarbam. ¶Protinus, *longè porrò*. Virg. lib. septimò: Cornúque recuruo Tartaream intendit vocem, qua protinus omne Intonuit nemus, & syluæ intonuere profundæ. Idem libro octauo: Nam memini Hesionæ visentem regna sororis Laomedontiadem Priamum Salamina petentem Protinus Arcadiæ gelidos inuisere fines. ¶Protinus, *valde* Virg. Bucolicis: En ipsa capellas Protinus æger ago, hanc etiam vix Tityre duco. Vt sit animo & corpore valde æger: aut, si aliud enuntiat, refertur ad illud, vt sit longè, porrò ago. At ipsum, *hactenus* [tenus legendum] licet vt præpositionem acceperit, & vt præpositionem variet, tamen maximè finem, terminúmque designat. Virgil. Georg. lib. 2 Hactenus aruorum cultus, & sidera cæli. Idem lib. 11. Laterum tenus hispida nanti Frons hominem præfert. Idem libro 2. Capulo tenus abdidit ensem. Idem Georg. li. 3. Et currum tenus à mento palearia pendent. Idem Æneid. lib. 3. Et pulchro pectore virgo Pubetenus.

385 ¶*Parumper*, vi sæpe: *interim*, & *paruo tempore*. ¶Parumper, *cito*, & *velociter*. Virg. li. 6. Pulsúsque parūper Corde dolor, tristi gaudet cognomine terræ. Ennius Annalium lib. 1. Te nunc sancta precor Venus, & genitrix patris nostri. Vt me de cœlo visas cognata parūper. Idem eodem: Inde tuetur ibi lupus, fœmina conspicit amneis. In campo celeri passu premens parumper, Coniicit in syluam sese.

R

386 ¶*Restare*, dicitur *superesse*. Terent. Andria: Restat Chremes, qui mihi exorandus est. M. Tull. de senectute: Nec cum æqualibus solùm, qui pauci admodum restant, sed cum vestra etiam ætate. Virg Æn. lib. 2. Aut quid iam misero mihi denique restat? ¶Restare, *resistere*. Virg. Æneid. lib. 4. Hospes. Hoc solum nomen, quoniam de coniuge restat. M. Tull. de finibus bonorum, & malorum: Nullam quærentes voluptatem Stoici restant.

387 ¶*Religio*, *est deorum cultura*. Vir. Æn. li. 7. Religione patrum multos seruata per annos. ¶Religiosos quoque dies *infames*, vel *infaustos* lib. vndecimo commētariorum grammaticorum Nigidius appellauit. M. Tul. ad Atticum. Non maiores nostri funestiorē diem esse voluerunt Aliensis pugnæ, quàm vrbis captæ, quod hoc malum ex illo itaque aliter religiosos etiam nunc dies, aliter in vulgus. ¶Religio, *metus*, vel *solicitudo*. Varro [illegible]: Non fit thesaurus non auro pectus solutum, Non demunt animis curas, ac religiones, Persarum montes, non atria diuitis Crassi. Lucret lib. 1. Humana ante oculos fœdè cum vita iaceret In terris oppressa graui sub religione. Virg. lib 8. Iam tum religio pauidos terrebat agrestes Dira loci. Terent. Andria: Dignus es cum tua religione hac odio. Nodum in scirpo quæris. Lucil. lib. 28. Anno vertente dies tetri miseri ac religiosi M. Tul. de offic. lib. 2. Ita est hæc cedum religioni contrarium, nocentem aliquando & nefarium, impiúmque defendere.

388 ¶*Rarum* consuetudine *infrequens* significat. Virg. Æneid. lib. 9 Qua rara est acies interlucétque corona. M. Tul. de offic. lib. 1. Si

ad hoc genus castigādi raró, inuitíque veniamus. ¶Rarum, *electum*. Virg. Georg. lib. 4. Hic rarum tamen in dumis olus.

389 ¶ *Ruere, est decipi.* M. Tul. de offic. li. 3. Si hoc non est emptorem pati ruere, & per venditorem in maximam fraudem incurrere. ¶ Ruere significat *cadere*. Virg. Æneid. lib. 2. Ruit alto à culmine Troia. M. Tul. de suppliciis: Quę cùm accidunt, nemo est, qui intelligat ruere illam Remp. ¶ Ruere, *effundi*. Virgilius libro sexto: Vnde ruunt totidem voces responsa Sybillæ. Idem Georg. lib. 3. Ruit arduus æther. ¶ Ruere, *irruere sine cautela*. Virg. lib. 10. Quò moriture ruis, maioráque viribus audes? Lucil. lib. 30. Ruis hæc, & colligis omnia furtim. ¶ Ruere, *eruere, leuare*. Virg. lib. 11. Et confusa ruebant Ossa focis. Idem Æneid. li. 1. Totúmque à sedibus imis Vnà eurú que, notú'que ruunt. ¶ Ruere, *diruere, complanare*. Virg. Geor. libro 1. Quid dicam, iacto qui semine comminus arua insequitur, cumulósque ruit malè pinguis arenæ? Terent. Adelph. Cęteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & prosternerem. ¶Ruere, *erigere, extollere*. Virg. Geor. lib. 2. Et ruit atrā Ad cęlum picea crassus caligine nubem. Idem Æn. li. 2. Vertitur interea cælum, & ruit oceano nox. ¶Ruere, *diuidere*. Virgilius Ænei. li. 1. Et spumas salis ære ruebant.

390 ¶ *Rigidum, frigidum.* Virg. Georg. lib. 2. Tellurem borea rigidam spirante moueri. ¶ Rigidum, *erectum*. Virg. Bucolicis: Tunc rigidas mutare cacumina quercus. Idem Georg. lib. 1. Et curuæ rigidum falces formantur in ensem. ¶Rigidum, *durum*. Virg. Georg. lib. 3. Vestésque rigescūt Indutæ, cædúntque securibus humida vina.

391 ¶Relatū, dicitur *perlatum, dictum*. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem lib. 1. Sed hæc videbimus, cùm legati responsa retulerint. ¶Relatum, *conuersum*. Vir. lib. 11. Multa dies, variúsque labor mutabilis æui Rettulit in melius.

392 *Reddere, reponere.* Plautus Mustel. Tempestas venit, confringit tegulas, imbricésque. ibi dominus indiligens reddere alias neuult: ¶Reddere, dicitur *acceptum restituere*. Terēt. Phorm. Si quid quis reddit, magna habenda est gratia. ¶Reddere, *facere*. Lucil. lib. 29. Pluteos excutit, tectaque & testitudines reddit. ¶ Reddere, aduehi. Virg. Æn. 6. Redditur his primū terris. Reddere, *exponere, & dare*, Plau. Aulul. Tibi ego rationem reddam stimulorum seges?

393 ¶*Remi*, sunt nauales pedes, sicuti plerunque remus remigis. Virg. 5. Quam deinde Cloanthus Consequitur melior remis, sed pondere pinus Tarda tenet.

394 ¶ *Referre, retinere.* Vir. Bucol. Cogere donec oues stabulis, numerúmque referre iussit. ¶Referre, *adscribere*. Var. Eumen. Forenses decernunt, vt existimatio nomē meum in sanorum numerū referat. ¶Referre, *perferre, indicare*. Virg. Æn. lib. 2. Referes ergo hæc & nūtius ibis Pelidæ genitori. Lucil. li. 26. Quod is intelligebat posse haud paucos retuli. ¶ Referre, *ostendere*. Lucr. li. 1. Vnde refert nobis victor quid possit oriri, Quid nequeat. ¶Referre, *renouare*. Vir. lib. 11. Ille pedē referens, & inutilis, inque ligatus Cedebat. M. T. de signis: Cū à latis perspexisse viderentur, tollere incipiunt, vt referrēt. Idem de offi. li. 2. Vt eò, vnde digressa est, referat. Plaut. Asin. Quo magis te in altū capessis, æstus te in portū refert. ¶Referre, *reddere*. Vir. 8. O mihi præteritos referat si Iuppiter annos. Qualis eram. Lucil. lib. 29. Quòd te intromisit, gratiam referat mihi.

395 ¶*Rimari*, dicitur *scrutari quærere*. Vir. lib. 11. Et patteis rimatur apertas. Idem lib. 7. Quod cuiq. repertū Rimāti telū irà facit. Pacuu. Atalāta: Cùm in multos peruestigās intimare sinus. Ac. Ilione: Aut stagnorū humorē rimaretur loca. Var. lege Meuia: Admirantes quòd sereno lumine tonuisset oculis cæli rimari plagas. ¶ Rimari, *expleri*. Virg. lib. 6. Rimatúrque oculis habitátque sub alto pectore. ¶Rimari, *inhabitare*. Virg. Geor. lib. 1. Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri.

396 *Rumpere*, significantiam habet manifestam. Vir. 7. Rumpimus inuitē tua vincula, vt plerunque. ¶Rumpere, *defatigare*. Terēt. Hecyr. Vt me ambulando rumperet. Afrā. Epist. Ego misera risu clandestino rumperer. Luc. lib. 30. Quæ quondam populi oris aures pectora rumpit. Idem lib. 27. Contemptū cùm me ruperim, summa omnia fecerim. Rumpere, *disiicere*. Vir. Bu. Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. Rumpere, *retentū proferre, diu tacita dicere*. Vir. l. 10. Quid me alta silentia cogis Rumpere? Ter. Eunu. Iam me rumpere hoc mihi licet gaudium. Rumpere, *introire*. Idē eadem: Cesso huc intrò rumpere?

397 ¶ *Rogare, poscere.* Luc. lib. 26. Ferri tantum si roget me, non dein, quantum auri petit, si se cupit, & si quoque a me, quæ roget non impetret. Plaut. Asin. Spectandum me cui annulum det, neque roget. ¶ Rogare, dicitur *deprecari, poscere*. Tull. Verr. in diuinatione: Rogare & orare ne eos supplices aspernarer. Virg. Æneid. 1. Litúsque rogamus Innocuū. ¶Rogare, *quærere, sciscitari* M. Tul. ad Cæsarē iuniorem li. 1. Roga ipsum quemadmodum ego eum Arimini acceperim. Ter. Andr. Accedo ad pedissequas, Quæ sit rogo. ¶Rogare, *instituere* M. Tul. Philip. lib. 2. Ego ad eam belli ciuilis caussam attuli, ego leges perniciosas rogaui? Lucil. lib. 27. Consilium patriæ, legúmque oriundus rogator.

398 ¶ *Remissum, latum.* Marc. Tul. de Oratore. Quis vnquam leges prçter hūc tragœdus

pene

penè comicè, tristeis remissè. ¶Remissum, significat *concessum*. Virgilius lib. x. Manibus, & cineri, si qua est ea cura, remitto. ¶Remissum, *missum*. Lucil libro xxix. Cohibet domi mæstus se Albinus: repudium quod filiæ remisit. ¶Remittere, *delectare*. M. Tul. Hortens. Quæro enim non quibus intendam animum rebus, sed quibus relaxem, ac remittam. Idem de senectute: Sed tamen est senis sermo quietus ac remissus.

399 ¶*Recipere, promittere, polliceri*. Varro Bimargo: Ebrius est Marce, ὀδύσσειαν enim Homeri ruminari incipis, cùm περὶ τρόπων scripturum te scio receperis. ¶Recipere, *exstinguere, prosternere*. Virgilius li. 9. Pectore in aduerso totum cui cominus ensem condidit assurgenti, & multa morte recepit. ¶Recipere, dictum est *datum accipere*. ¶Recipere, *accipere*. M. Tul. de offic. lib. 3. Cyrsilum quendam suadentem, vt in vrbe manerent, Xerxémque reciperent, lapidibus obruerunt. Varro Meleagris: Quem idcirco terra non cepit, & cælum recepit. ¶Recipere, *reuocare*. Lucil. li. 19. Primùm ex aduerso, si quod est cenaculum, quò recipiat te. Virg. Æneid. lib. 2. Sic ore effata recipit Ad sese. M. Tull. de offic. libro 3. Qui cùm ad diem se recepisset, admiratus eorum fidem tyrannus. ¶Recipere, *exceptum facere*. Plaut. Trinum. Vbi nunc adolescens habet Posticulum, hoc recepit cùm ædeis venderet. Cic. de Orat. lib. 2. Sed dicis te, cùm ædes venderes, ne in rutis quidem, & cæsis solum tibi paternum recepisse.

400 ¶*Redundare, redire*. ¶Redũdare, *abundare, superesse*. Luci. li. 28. Primò redundat aurum, & thesauri patent. M. Tul. de offic. libr. 3. Nunc fugientes conspectum sceleratorum, quibus omnia redundant. Et Hortens. Tum intelligas, quàm illud non sit necessarium, quod redundat.

401 ¶*Redire*, manifestam habet significantiam. Terẽt. Andria: Redeo inde iratus, atque ægrè ferens. ¶Redire, *referri, reuocari*. Luc. li. 27. Si tamen non ad te hoc rediuit, hoc carebis commodo. Virg. Georg. lib. 2. Redit agricolis labor actus in orbem.

402 ¶*Rursus*, significat *iterum*. Virg. Æneid. li. 2. Rursus in arma feror. ¶Rursus, *retro*. Virgilius Geor. lib. 3. Rursus cura patrum cadere. Varro Andab. Mortales multi rursus, ac prorsus meant. Ennius Andromeda: Rursus prorsus reciprocat fluctus feram.

403 ¶*Rumor*, vt plerũque, *opinio est*. Sallust. Histo. lib. 2. At hæc rumoribus aduersa in prauitatem, secũda in cælum, fortunam in temeritatem declinando corrumpebant. ¶Rumor, *fauor, auxilium*. Virg. lib. 8. Et iter inceptum peragunt rumore secundo, id est, prospero fauore, & auxilio fluminis. Fenestella Annal. lib. 22. Itaque vt magistratum tribuni inierunt. C. Cato turbulentus adolescens, & audax, nec imparatus ad dicendum, initionibus assiduis inuideat, & Ptolemæo, qui iam profectus ex vrbe erat, & P. Lentulo consuli parenti iam iter cogitare, secundo quidem populi rumore cœpit. Ennius Annal. lib. 7. Legio redditu rumore ruinas Mox auferre domos populi rumore secundo.

S

404 ¶*Sublatum, susceptum*. Virgil. libr. 9. Troiæque labores Sublatum erudiit. ¶Sublatum, dicimus *remotum*. Virgil. lib. 11. Sine me hæc aut mollia fatu Sublatis aperiri dolis. M. Tullius Philip. lib. 1. Non modò regno, sed etiam regni timore sublato. Lucil. li. 30. Sublatus pudor omnis, licentia fœnus refertur. M. Tul. de offi. lib. 3 Sustulit quos obstare intelligebat. ¶Sublatum, *erectum*. Vir. li. v. Sublatáq. procul dextra connixa coruscat. Terent. Hecyra: Quia vobis paululum accessit pecuniæ, sublati animi sunt. Luci. li. xxx Hic vt muscipula tenta, atque vt scorpius cauda sublata. M. Tul. Hort. Eloquentiam tueri, quam tu in cælum Hortensi, credo, vt ipse cum ea simul ascenderis, sustulisses.

405 ¶*Sufficit*, significat consuetudine *sat est*. Virg. Æneid. 12. Idque dudum dum terga dabãt pallãtia Teucri Sufficiat. ¶Sufficit, *subministrat*. Virg. Æneid. li. 2. Ipse pater Danais animos, viresque secundas Sufficit. ¶Sufficit, *durat*. Virg. lib. v. Nec nos obniti contrà, nec tendere tantùm Sufficimus. Idem 9. Nec sufficit vmbo ictibus. ¶Sufficere, ab *inyciendo*. M. Tul. Horten. Vt ij, qui conuiuij purpuram tuo sufficiunt, priùs sanè medicamentis quibusdam.

406 ¶*Suspensum, placidũ, silens*. Teren. Phor. Hæc vbi ego audiui, ad fores Suspenso gradu placidè ire perrexi. ¶Suspensum, dicitur *altè ligatum*. M. Tul. in Verrem, Caput obnubito, arbori infelici suspẽdito. Virg. lib. 5. Quo tendit ferrum malo suspendit ab alto. ¶Suspensum, *solicitum*. Vir. Æneid. li. 2 Suspensi Eurypylum scitatũ oracula Phœbi Mittimus. M. Tul. Philip. 7. Aberrat à sententia, suspensus à curis maioribus.

407 ¶*Species*, dicitur *effigies, facies*. Liu. Ægist. Iam ne oculis specie læta viri optabili. ¶Species, factum *spectaculum*. Virg. Æn. li. 2. Non tulit hanc speciem furiata mente Corœbus. ¶Species, *imago*. Cic. de offi. li. 3. Tum scitis quia is bonum iudicet quod honestum, quæ autem huic repugnent specie quadam vtilitatis. ¶Species, *pulchritudo*. Varr. Eumen. Quæ casta ætas, quæ vestis adolescẽtiũ, Quæ teneris species.

408 ¶*Segne, tardum*. Vir. Georg. 3 En age segnes Rumpe moras. Et segne dissimile. Vir. Æneid. 3. Haud illo segnior ibat Æneas.

409 ¶*Saltus*, consuetudine *à saliendo* di-

citur. Virgi. VIII. Tum demum saltu præceps, sese omnibus armis In fluuium dedit. ¶Saltus *campi spatium*. Virg. Geor. li. 3. Saltibus in vacuis pascunt, & plena secundum flumina.

410 ¶ *Subiicere, est subtus iacere, supponere*. Vir. Geor. l. 3. Et ramea costis Subiiciunt fragmenta. Et li. XI. Caudámque remulcens, Subiecit pauitantem vtero. M. Tull. Philip. lib. 2. Ceruicésque suas ei subiecit securi, qui multi minoribus in peccatis occiderunt. ¶Subiicere, *sursū iacere, excrescere*. Vir. Bucolicis: Quātum vere nouo viridis se subiicit alnus. Idem Geor. l. 4. Ter flamma ad summum tecti subiecta reluxit. Lib. XII. Aut corpora saltu Subiiciunt in equos.

411 ¶ *Seruare liberare*. Virg. Æneid. lib. 3. Seruatum ex vndis Strophadum me littora primum accipiunt. ¶ Seruare, dicitur *custodire, tueri*. Virg. Æneid. lib. 2. Seruate domum, seruate nepotem. Idem libro nono: Sola domum, & tantas seruabit filia sedes. ¶ Seruare, *sollicitè & suspiciosè obseruare*. Lucil. lib. XXI. Quid seruas, quò eam, quid agam? quid id attinet ad te? Plautus Asinar. Tuus sermo seruet, Veneri an eas det, an viro. Virgil. Georg. lib. 1. Hoc metuens cæli menses, & sidera serua. quod est Menādri. τηρῶ τὸν ἥλιον τά τ' ἄστρα. ¶Seruare, *inhabitare, possidere*. Virgil. Geor. 4. Centum quæ syluas, centum quæ flumina seruant. Idem: Immanem ante pedes hydrum moritura puella Seruantem ripas. ¶ Seruare, *tenere*. Virg. li. VII. Curuam seruans sub imagine falcem.

412 ¶*Supremum*, significat *extremum*. Virg. li. XI. Qui supremum comitentur honorem. Supremum. *Sursum*, altum. Virg. Georg. li. 4. Clamore supremos Implerunt montes. Terent. Adelph. Proh supreme Iupiter. Plautus Amphit. Vt Iouis supremi vultis hosteis pacem expetam.

413 *Sæuum, iratum*. Virg. Æneid. lib. 1. Et sæuum ambobus Achillem. ¶Sæuum, dicitur *immite*. Vir. Æneid. lib. 1. Sæuæ memorē Iunonis ob iram. Lucilius lib. XXX. Et sæuo ac duro in bello multo optimus hostis. Idem libro XXVI. Quod quæ te in tranquillum ex sæuis transfer tempestatibus. ¶ Sæuum, *forte*. Virgil. 1. Æneid. Sæuus vbi Aeacidæ telo iacet Hector. ¶ Sæuum, *potens*. Idem eodem: Non illi imperium pelagi, sæuúmque tridentem, Sed mihi sorte datum. ¶ Sæuum, *durum*. Vir. lib. V. Cùm sæuo scopulo multa vix arte reuulsus. Luci. lib. XX. Idque tuis factis sæuis, & tristibus dictis.

414 ¶ *Superare*, est *vincere*. Terent. Eunucho: Superat ipsam Thaidem. Virgil. Bucol. Quid si idem certet Phœbum superare canendo? Superare, *abundare*. Virg. Georg. lib. 1. Si superant fetus, pariter frumenta sequentur. ¶Superare, *viuere, superesse*. Virg. Æneid. li. 3. Quid puer Ascanius, superátne, & vescitur aura? Idem 2. Satis vna súperque Vidimus excidia, & captæ superauimus vrbi. ¶ Superare, *superesse*. Virg. Georg. 3. Præterea superat gregibus cùm læta iuuentus. ¶Superare, *ascendere*. Idem eodem: Superant montes, & flumina tranant. Et: Grauido superant vix vbere limen. ¶Superare, *occidere*. Virg Æneid. 1. Clam ferro incautum superat.

415 *Stratum*, significat *iacens*. Virg. Geor. 4. Sternunt se somno diuersæ in litore phocæ. ¶Stratum, *deiectum*. Virgi. lib. X. Sternitur infelix Acron. Idem Bucol. Strata iacent passim sua quæque sub arbore poma. ¶Stratum, *placatum, lenitum*. Vir. Buc. Omne tibi stratū silet æquor. ¶Stratum, *tectum*. Virg. Georg. 3. Multorum stipula, filicúmque maniplis Sternere subter. Et Æneid. 8 Sternitur omne solum telis. ¶Stratum, *compositum, exstructum*. Virg. Æn. 1. Miratur portas, strepitumque, & strata viarum.

416 ¶*Secundū*, est *numero, aut ordine secundum*. ¶Secundum, *iuxta*. Virg. Georg. li. 3. Saltibus in vacuis pascunt, & plena secundum Flumina. ¶ Secundum, *prosperum*. Vir. li. X. Et seruare modum rebus sublata secundis. M. Tull. de offic. lib. 1. Sic homines secundis rebus effrenatos. Terent. Heautont. Sic mihi secundæ res de amore meo essent. M. Tull. ad Cæsarem iuniorem libr. 2. Scriptum erat equestre prælium valde secundum, in his potiùs aduersum. ¶ Secundum, *lene placidum*. Virg. Georg. lib. 3. Mersúsque secundo defluit amni.

417 ¶*Summissū*, significat *humile*. M. Tul. de officiis libro 1. Neque summissum & abiectum, neque sese efferentem. Virg. Æneid. li. 3. Summissi petimus terram, & vox fertur ad aureis. ¶Summittere, *subdere, supponere*. Lucil. lib. XXVIII. Summittas alios si quos possis cenceas. ¶Summittere, *demittere*. Virg Bucol. Pascite vt ante boues pueri, summittite tauros. Idem Georg. l. 3. Tu modò quos in spem statuis summittere gentis.

418 ¶*Seuerum, triste*. Var. Eumen. Terriæ pœnarum Infamia stans nexa in vulgi pectore, fluctuāti intonsa, coma sordido vestitu, ore seuero. ¶Seuerum, *graue, censorium* Vir. li. 7. Romulidis, Tatióque seni. Curibúsque seueris. ¶ Seuerū, *asperū, trucem*. M. Tul Hortensio: Aliud ex syluis seuerum, & triste. Virg. lib. 7. Qui tetricæ horrenteis rupes, montémque seuerum. ¶Seuerū, *sæuum, implacidum, vitabile*. Virgilius Georg. libro 3. Inuidia infelix furias, amnémque seuerum Cocyti metuet. M. Tullius de officiis libro 3. Et, qui perindulgens in patrem, idem acerbè seuerus in filium.

419 ¶*Soluere*, vsu significat *enodare*. Virgil. 7. Soluite crinales vittas, capite orgia mecum.

¶ Soluere,

¶Soluere, *debitum reddere*. Sallust. Catil. bello: Argentum ære solutum est. M. Tul. in Verrem diuinatione: Pro quo frumento pecunia omnis soluta non est. ¶Soluere, *dimittere*. Virgilius Georg. 2. Solue mares, mitte in Venerem pecuaria primus. ¶Soluere, *à curru liberum esse*. Virgilius Georg. 2. Ritúque soluto. Idem Æneid. 1. Soluite corde metum Teucri. ¶Soluere, *contemnere, despicere*. Virgil. Æneid. 4. Soluítque pudorem. ¶Soluere, *eximere*. Idem lib. x. Nec populos soluo.

420 ¶*Superbum, arrogans, truculentũ, asperum*. Virgil. Æneid. lib. 3. Stirpis Achilleæ, fastus, iuuenémque superbum. Idem lib. x. Te Turne superbum Cæde noua quærens. ¶Superbum, *visabile*. Virgilius lib. 7. Foribúsque affixa superbis. Ora virûm tristi pendebant pallida tabo. ¶Superbum, *elatum, altum*. Virgilius Georg. lib. 3. Et gressus glomerare superbos. Idem 7. Atina potens, Tybúrque superbum. ¶Superbum, *ornatum*. Vir. Æneid. libr. 2. Barbarico postes auro, spoliisque superbi Procubuere. ¶Superbum, *opulentum*. Virgil. 9. Simul ense superbum Ramnetem aggreditur. qui forte tapetibus altis Exstructus. ¶Superbum, *iniquum*. Virgil. li. 9. Quos illi bello profugos egere superbo.

421 ¶*Stare, consistere* omnium consensu dicitur. Virgilius libro tertio: Stare loco nescit. Plautus Amphit. Ita statim stant ad signa omnes. ¶*Stare*, iterum *horrere* significat. Titinnius Veliterna: Atque illud ante partum comedes, fundi stabunt sentibus. Cæcilius Syracusiis: Hic amet, familiæ fame pereant, ager autem stet sentibus. Virgil. Æneid. libro 12. Iam puluere cælum Stare videt. ¶Stare, *erigi prominere*. Lucil. libro xxix. Hic corpus solidum inuenies, hic stare papillas Pectore marmoreo. ¶Stare, *fidem habere*. M. Tul. de offi. libro 2. Facere promissa, stare conuentis, reddere deposita. ¶Stare, *valere*, & *constare*, & *fixum esse*. Varr. Flextabulis, περὶ ἐπαρχιῶν. Atque si addam quanta misericordia mea heredibus meis stet, quòd miseros subleuauerim. Virgilius libro x. Stat sua cuique dies. Idem libro 2. Stat casus renouare omnes. ¶Stat etiam *plenum est*. Lucil. Satyrarum lib. v. Interea stat sentibus pectus. Virg. Bucolic. Stant & iuniperi, & castaneæ hirsutæ. Varro Eumenidibus: Denique auarus, Quis sanus? cui siltet terra, & traditus orbis, Furando tamen, ac morbo stimulatus eodem. Ex sese ipse aliquid quærat, cogatque peculi. Sisenna lib. 9. Cælum caligine stat.

422 ¶*Spissum, densum* dicimus: Virgilius Georgic. 2. Sin in sua posse negabunt Ire loca, & scrobibus superabit terra repletis Spissus ager. Cicero de Oratore libro 2. Et principia tarda sunt, & exitus tamen spissi, & producti esse debent. ¶Spissum significat *tardé*. Cæcilius Dardano: Nihil ego spei credo, omneis res spissas facit. Titinnius Gemina: Longus sermo habetur, reuortetur spissa. Afranius Incendio. Itaque spissum videtur fieri: non possunt domi meum Virum expectare, quem mihi studeo iamdudum dari. Idem Matertera: Quòd defessa exspectando domi sedi, quod spisso venire visum est mani mihi. Plautus Pœnulo: Eheu quos ego habui ariolos haruspices, Qui si quid boni promittunt, pro spisso venit: Id quod mali promittunt præsentaneum est. Næuius Gymnast. At enim tu nimis spissè, atque tardè incedis. Turpillius Canеph. Ita est, verùm haud facile est venire illi, vbi spissa est sapientia. Spissum est iter adipisci aut posse, nisi cum magna miseria. Varro Mysteriis: Nascimur enim spissiùs, quàm emorimur, Vix duo homines decem mensibus edolatum vnum reddunt puerum: contrà vna pestilentia, hostica acies puncto temporis immaneis aceruos facit. Et libro tertio: περὶ φιλοσοφίας: Et ne erraremus, ectropas esse multas, omnino tutum esse, sed spissum iter. Pacuuius Hermiona: Habet hoc senectus in se, cùm pigra est ipsa, vt spissa omnia videantur confieri.

423 ¶*Statim, mox* dicitur. Cicero Verrinis: Statim Messanam litteras dedit, vt Telesinus ad se continuò veniret. ¶Statim producta prima syllaba à stando *perseuerantur, & æqualiter* significat. Terentius Phorm. Bina talenta capiebam statim. Plautus Amphitr. Nec recedit loco quin statim rem gerat. Idem eadem: Ita statim stant signa omnia. Ennius Aiace: Quis est cum Achiuis gesserunt statim. Afranius Augure: Quanquam non istis exercere in locis hic noster delaborat cùm puer statim.

424 ¶*Superstites*, dicimus *qui supersunt mortuis*. ¶Superstites veteres posuerunt *incolumes*. Terentius Andria: Deos quæso vt sit superstes. Plautus Asinario: Sicuti tuum vis vnicum gnatum tuæ superesse vitæ sospitem, & superstitem. Virgilius libro x. Liceat superesse nepotem. Accius Alcmæone: Suos deseruit liberos, superstites sunt.

425 ¶*Spurcum, sæuum*, vel *sanguinarium*. Afranius Diuort. Mulier nouerco nomen huc adde impium, Spurca gremio vestigia haud dici potest. Lucilius Satyrarum libro quarto: Æseruinus fuit Flacco ore, vna equidem Samnis Spurco homo, vita illa dignus locóque. Cum Pacidiano componitur, optimus multo Post homines natos gladiator qui fuit vnus. Afranius Fratriis: Commemorabo, ostendam illius facta, & spurca improbi. Idem Diuortio: O dignum facinus adolescentis optimas Bene conuenientes, concordes cum viros Repente viduas faciat, spur-

etiā patris. Varro lib. xx. rerum humanarum: Ne quis lectorem spurcum, hominem liberum prehendere iussisse velit. ¶Spurcum, *vehemens asperum*. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem libro 2. Cùm iret facetem, elaternam tempestate spurcissima. Varro Eumenidib. Nunc de te, inquit, meliusculam spem habeo, qui rem spurcissimam gustare voluerim. ¶Spurcum, significat *obscenū, impurum, tutulentum*. Plautus Asinaria. Tot noctes reddat spurcas, quot putas habuerit. Pompon. Prosti. Quæ pedibus nubere poterant, equites perant spurcè. ¶Spurcum, etiam *fœtidum*. Plautus Menæch. Nec isto loco spurcatus nasum odore inlutibili. Lucretius lib. 6. Deinde videre licet, quàm multæ homini res Acriter infestant sensus, spurcæque, grauésque. Idem eodem: At contra nobis cœnum teterrima cum sit Spurcities. Lucil lib. 11. Prætor noster adhuc, quàm spurcus est ore, quod omnis Extra castra, vt stercus, foras eiecit ad vnum. Idem lib. 28. Quæque aspectu sunt spurca & odore.

426 ¶*Siccum*, dicitur *aridū, & sine humore*. Virgilius libro v. Summa petit scopuli, siccáque in rupe resedit. ¶Siccum, *exercitum*. Lucillius libro 26. Cum stadio in gymnasio in duplici corpus siccassem pila. ¶Siccum dicitur & *sobrium*, inauditum. Plautus Asinar. Siccum, frugi, continentem, amantem vxoris maximè. Idem Pseudolo: Vino modò cupidæ estis: eo vos, vestrósque adeò pantices madefactis, cùm ego sim hic siccus. Cicero Academic. lib. 2. Alius adultis, alius senibus, alius ægris, alius siccis, alius vinolentis. Varr. Cato, vel de liberis educandis: Persæ propter exercitationes pueriles modicas, eam sunt consequuti corporis siccitatem, vt neque spuerent, neque emungerentur, sufflatóve corpore essent. ¶Siccum, *firmum*. M. Tullius de senectute: Nullo imbri, nullo frigore adduci, vt capite operto sit summam esse in eo corporis siccitatem.

427 ¶Seges, est *frumenti fructus*. Virgilius Æneid. 2. In segetem veluti cùm flamma furentibus austris. ¶Segetem, *terram*. M. Tul. Hortensio: Vt enim segetes agricolæ subigunt aratris multo antè, quàm serant. ¶Segetem etiam *ipsam terram* dicimus. Virgilius Georg. 4. Nec pecori opportuna seges, nec commoda Baccho. Idem Æneid lib. 3. Arebant herbæ, & victum seges ægra negabat. Plautus Aularia: Tibi ego rationem reddam stimulorum seges: id est, in qua stimuli erpi possunt. Accius Oenom. Forte ante auroram radiorum ardentem indicem cum somno in segetem agrestis cornuto scient, vt rorulentas terras, ferro fidas proscindant glebas, quæ aruo ex molli excitēt. Idē Androm: Quod beneficium haud sterili in segete rex te obsesse intelligis: Lucil. Satyr. lib. 7. Solam autem aduersam segetem immutasse, stattimque. Varro *[illegible]*: literarum quibus seges præbeat domum, escam potionem, quid desideremus?

428 ¶*Sumere*, est *accipere, tollere*. Virgilius libro v. Sume pater. Sallust. Iugurthæ bello: Epistulam super caput in puluino temerè positam sumit. M. Tul. de signis: Ille vnumquodque vas sumere in manus, laudare, mirari. Lucillius lib. 28. Omnia viscatis manibus leget, omnia sumet, Crede mihi presse aufferet omnis. Et Plautus Aulularia: Non equidem ego qua voluptate sumpsi, neque tetigi. ¶Sumere, *suscipere*. Lucil. lib. 26. Hunc laborem sumas, laudem qui tibi, ac fructum ferat. Cicero de finibus bonorum & malorum lib. 2. Verùm hoc loco sumo de verbis his eandem vim voluptatis. ¶Sumere etiam significat *eligere*. Lucil. Satyr. lib. 3. Et spatium curando corpori honestum Sumemus. Plautus Aulular. Syluani locus extra murum est auius, Creber salictis oppletus, ibi sumam locum. Lucillius Satyrarum lib. 2. Honorum est iudicium crassis, vt nos describimus antè Hoc est, quid sumam, quid non, in quoque locemus. Et lib. xix. Sume diem, qui est visus tibi pulcerrimus vnus. Sallustius Iugurthæ bello: Scilicet, vt in tanta re ignarus omnium trepidet, festinet, sumat aliquem ex populo monitorem officij sui. M. Tullius Hortensio: Quare velim dari mihi Luculle iubeas indicem tragicorum, vt sumam, qui fortè mihi desunt. ¶Sumere, *conducere*. M. Tul. de offic. lib. 3. Quoad enim peruentum est eò, quò sumpta nauis est, non domini nauis, sed nauigantium.

429 ¶*Sufferre*, est *sustinere*. Virg. Æneid. lib. 2. Nec claustra, nec ipsi Custodes sufferre valent. Accius Myrmidonibus: Ego me non peccasse planè ostendam, aut pœnas sufferam. ¶Sufferre, significat *dedere, vel supponere*. Plautus Casina: Intro ad vxorem meam, sufferamque meum tergum ob iniuriam. Idem Pœnulo: Vt enim, vbi mihi vapulandum sit, tu corium sufferas. Accius Nyctegresia: At ego illum eripiam, aut illi pœnam sufferam. Afranius Prodigo: Nam me pudet, vbi meum loquitur Numerius, aliquid suffero, Græcè irrideret me ilico.

430 ¶*Surgere, crescere, augere*. Virgil. Georg. lib 1. Queis sine nec potuere seri, nec surgere messes. Idem Aeneid. lib. 4. Ascanium surgentem, & spes hæredis Iuli Respice. ¶Surgere, *erigi*. Sallustius Histor. lib. v. Sella surgere, caput aperire solitum. Terentius Adelphis: Vt triduo hoc perpetuo prorsum è lecto nequeat surgere. Virgilius libro octauo: Surget & æthereis spectans orientia solis Lumina.

431 ¶*Sacrum*, est *sacratum* vel *religiosum*. Virg. lib. 6. Ceteríque sacrum Polybetem. Et lib. 7. Sceptrúmque, sacé que tiaras. ¶ Sacrum etiam *scelestum, & detestabile, ita & consecratum*. Afranius Fratriis: O sacrum scurram & malum. Plautus Pœnulo: Vendítque has omnes, & nutricem, & virgines Præsenti argento homini, (si leno est homo) Quantum hominum terra sust net, sacerrimo. Virg. Æneidos libro 3. Auri sacra fames. Lucillius Satyrarum lib. xv Adde istos sacer illoto colfo fax iyrofenix. Quid facere est solitus. Turpilius Demetrio: Sed etiámne irrides me pessime, ac sacerrime? Idem Lindia: Ab hinc triennium sacerrimum domicilium hoc quidem contulit leno. Varro Lege Mænia: Signata sacra esse desierunt, posteaquam homines sunt facti.

432 ¶*Saucij*, dicuntur propriè *vulnerati* non mæsti, sicuti vult consuetudo. Acc. Phœnissis: Vbi nunc vestra mœnia Omneis saucios conuilit, vt curentur diligentius. Turpil. Epiclero: Patrocinantem vbi factum au ierit saucius. Sallustius Hist. lib. secundo: Auidisque ita promptisque ducibus, vt Metellus ictu tragulæ sauciaretur. Virg. Æneid lib. 2. Qualis mugitus fugit cùm saucius arā Taurus. Idem libro septimo: Saucius at quadrupes nota intra tecta refugit. Varro de vita populi Romani libro 4. Itaque multis ciuibus ex vtraque parte sauciis, multis occisis fugatur.

433 ¶*Supplicium*, dicebatur *damnatio*, vel *pœna*. Vir. Æneid. libro quarto: Mediis siquid pia numina possunt Supplicia hausurum scopulis. ¶Suppliciū rursum *supplicatio*. Sal. Catilinæ bello: In suppliciis deorum magnifici. Acc. Epigonis: Nūc pergamus, suppliciis placans cœlitum aras expleam. Afran. Fratribus: Nullam profectò accessi ad aram, quin deos suppliciis, sumptu variis, donis, precibus, plorans, obsecrans ne quicquam defatigarem.

434 ¶*Samium*, est *testeum* Lucil. Satyr. lib. 14. Et non pauper vti Samio, curtóque catino. M. Tull. de Repub. lib 6. Læli quàm omnes habemus in manibus, quàm si imperia pontificum diis immortalibus grata sint samio, quæ vt his scribit capedines. ¶Samium rursum *acutū*, vnde & samiare dicimus acuere, quod in Samo hoc genus artis polleat. Lucil. Satyrarum libro 8. Hanc vbi vult malè habere, vlcisci procellæ eius testam sumit homo sam iam. Ibi an vno icto inquit, præcessit caulem testis, quæ vna amputat ambo.

435 ¶*Spernere*, *fastidire*. Virgilius Æneidos libro 3. Comitémne sororem Spreuisti moriens? Terentius Andria: Quot modis contemptus, spretus, facta, transacta omnia.

¶Spernere rursum *segregare*. Ennius Hectoris Lytris: Melius est virtute ius, nam sæpe virtute mali nanciscuntur ius, atque æquum, se à malis sperni procul.

436 ¶*Subducere*, *supputare*. Teren. Adelph. Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit. Lucil. libro xxix. Eodem vno hi moderationes subducent suas M. Tul. Hortensio: Nisi etiam sine ea cogitatione in eundis, subducendísque rationibus. Item de finibus bonorum & malorum: Qui autem esse potest, nisi te amore præcepit, quod non subducta vtilitatis ratione effici solet? ¶Subducere est surripere. Turpilius Lindia: Ego interim in tu ba foras subduxi cum hac me Virgilius Bucol. Et succus pecori, & lac subducitur agnis. Terentius Eunucho: Vbi primùm potuerit, se illi subducet scio. Lucillius libro xxx Neu quis te ignoret famulis subducere. M. Tul Hortensio: An cùm videat me & meos comites, fortitudinem, magnitudinem animi, patientiam, cōstantiam, grauitatem, fidem, ipsa se subducat. ¶ Subducere etiā *sursum ducere, leuare*. Turpilius Paratetusa: Cùm antehac videbam stare tristes, turbido vultu, subductis cum superciliis senes. Varro ἐὰν μὲν λεπὰς τὸ πῦμα, περὶ γεγαμηκότων. Ego vnus scilicet antiquorum hominum subductis superciliis dicam. ταυτίστον συνίχνει. Sallustius Iugurthæ bello: Dein cunctos pleno gradu in collem subducit. Virg. Bucolicis: Quà se subducere colles Incipiunt. M. Tul. de officiis libro tertio: Hunc ille classem Lacedæmoniorum, quæ subducta esset ad Cythæum clàm incendi posse. Plaut. Aulul. Vt in puteo cenam coquam: inde coctam sursum subducemus corbulis.

437 ¶*Stupidus*, est *obstupefactus*. Stupidus *stultus, inquit* Varro περὶ ἐξαγωγῆς: Andromeda iuncta, & proposita cetó non debuit patri suo, homini stupidissimo in os exspuere vitam.

438 ¶*Suspicere*, est *sursum adspicere*. Virgilius Æneidos libro 1. Et fastigia suspicit vrbis. Varro Agathone: Et pueri in ædibus sæpius pedibus offensant, dum recentes musteos in carnario, fluitare suspiciunt. ¶Suspicere, est *suspectum habere*. Sallustius Iugurthæ bello: Per idem tempus Bomilcar, cuius impulsu Iugurtha deditionem, quam metu deseruit, inceperat suspectus regi, & cum suspiciens nouas res cupere & perniciem eius dolo quærere Virgilius Æneidos libro 2 Suspectáque dona Præcipitare iubet. Et Cic. de orat. quo prudentia hominibus grata est, lingua suspecta.

439 ¶*Subigere*, *acuere*. Virg. lib. 8 Subigúntque id cote secures. ¶Subigere, *exercere, mollire*. Cicero de Orat. libro 2 Subacto

mihi ingenio opus est, vt agro non semel arato, sed nouato, & iterato. ¶Subigere, est *superare, & sub ditione habere.* Vir. Æneid. lib. 1. Ternáque transierint Rutulis hiberna subactis. Sisenna Hist. lib. 4. Terrore perturbatam multitudinem subigunt. ¶Subigere, *exarare.* M. Tul. de senect. Cùm autem admiraretur Lysander proceritatem arborum, & directos in quincuncem ordines, & humum subactam atque puram. ¶Subigere, *mollire,* vel *exercere.* Virgil. Georg. lib. 2. Aut scrobibus mandet mutata subactis. Lucil. lib. xxx. An ego te acuam atque animosam Thessalam, vt indomitam frenis subigam antè, doméмque? M. Tul. Hortensio: Vt enim segete, agricolæ subigunt aratris multo ante, quàm serant. Idem de senectute: Sed etiam ipsius terræ vis ac natura delectat, quæ cum gremio mollito, & subacto sparsum semen excepit. ¶Subigere, *cogere.* Virg. Georg. lib. 3. Et sæpe superbos Cornibus inter se subigit decernere amanteis. Idem lib. 6. Castigátque, audítque dolos, subigítque fateri. Lucillius libro xxx. Túne iugo iungas me antè, & succedere aratro Inuitem, & glebas subigas proscindere ferro? Plaut. Mercatore: Mirum quid me subagitaret.

440 ¶*Summum,* significat *quod omnibus sit altius.* Virg. Æneid. lib. 4. Summóque vlularunt vertice nymphæ. Idem lib. xij. Apicem tamen incita summum Hasta tulit, summásque excussit vertice cristas. ¶Summum, *proximum.* Cic. Tusc. lib. 1. Summam aquam attingens enectus siti Tantalus? ¶Summum, *extremũ.* Virg. Æneid. li. 2. Venit summa dies, & ineluctabile tempus Dardaniæ. Lucil. lib. xxvi. Squalitate, summa scabie, summa in ærumna obrutam. M. Tul. Hortensio: Vixit ad summam senectutem valetudine optima.

¶Summum, *gloriosum, laudabile.* Virg. libro 8. Méne igitur socium summis adiungere rebus Nise fugis? Ennius Endromacha: Hæc males annos, multósque, longinque ab domo bellum gerentes summum, summa industria.

441 ¶*Spectare, dirigere.* Lucil. lib. xxx. Quid sibi vult, quare fit, vt intrò versus, & ad te Spectent, atque ferãt vestigia, & omnia prorsus? M. Tull. de offic. lib. 3. Ad extremum si ad perniciem patriæ res spectabit, patriæ salutem anteponet saluti patris. Spectare est *videre.* Virg. Georg. lib. 1. Heu magnum alterius frustra spectabis aceruum. Lucret. lib. 2. E terra magnum alterius spectare laborem. Virg. lib. xij. Sedeant specténtque Latini. M. Tull. Hortensio: ... signorum admirabilem ordinem, insatiabilémque pulchritudinem magis spectat. ¶Spectare, *inspicere, cauere.* Plaut. Asinar. Spectandum, nec ... annulum det, neque roget. ¶Spectare, *probare.* Cic. Tusc. libro v. Non igitur ex singulis vocibus philosophi spectandi sunt. Terentius prologo Andriæ. Spectandæ, an exigendę sint vobis prius. Virg. lib. 8. Sunt nobis fortia bello Pectora, sunt animi, & rebus spectata iuuentus. M. Tull. de offic. lib. 2. Qui simul ac iuuenes esse ceperunt, magna spectare, atque ad ea rectis studiis debent contendere. Varro γνῶθι σεαυτόν: Qui sint secundùm naturam perfecti homines, vt non modò eos spectemus, sed etiam imitemur.

442 ¶*Stringere, percutere.* Vir. Æneid. lib. x. Atque animum patriæ strinxit pietatis imago. ¶Stringere, *nudare,* vel *exercere.* Virg. Æneid. lib. xi. Strictum rotat acer Lucagus ensẽ. ¶Stringere, *rarefacere, excindere,* Virg. Bucol. Hic vbi densas Agricolæ stringunt frondes. Et Geor. lib. 2. Tunc stringe comas, tunc brachia tonde. ¶Stringere, *decerpere.* Vir. Geor. lib. 1. Sed tamen & quernas glandes tunc stringere tempus Et lauri baccas. Varro de re rustica lib. 1. Quod non solum celeriter præterire stringere vocant, sed etiam re transglubit. ¶Stringere, *radere.* Virg. lib. 8. Ego sum, pleno quem flumine cernis Stringentem ripas. ¶Stringere, *vulnerare.* Virg. li. 8. Hunc primo leuis hasta Camillæ Strinxerat.

443 ¶*Succedere,* dicitur *in alterius locum venire.* Virg. lib. x. Interea soror alma monet succedere Lauso Turnum. M. Tul. de offic. lib. 1. Atqui quodam quasi veneno perficiat, vt veros hæredes moueat, vt in eorum locum ipse succedat. ¶Succedere, *ingredi.* Vir. li. 8. Et nostris succede penatibus hospes. Afranius Excepto: Audite pueri pauca, vos succedite.

444 ¶*Subit, in memoriam reducitur.* Virg. Æneid. lib. 2. Subiit deserta Creusa. Aſcaniúsque, omnísque domus. Subire, significat *ingredi.* Virg. lib. 8. Hæc, inquit, limina victor Alcides subiit. Lucillius lib. 28. Puer præterea nostris qui subeant iubet. ¶Subire, *succedere.* Var. Sexagesi. In quarum locum subierunt, inquilinæ impietas, perfidia, impudicitia, impudentia. ¶Subire, *subdere, supponere.* Virg. Æneas subiit mucronem, ipsúmque morando Sustinuit. ¶Subire, *nasci, succrescere.* Virg. Georg. lib. 1. Ne subeant herbæ, neu puluere victa fatiscat. ¶Subire, *aggredi, succedere.* Virg. Phidúmque Hebesúmque subit. ¶Subire, *resistere, respõdere.* M. Tul. in Verrem diuinatione: Poterisne eius orationem subire?

445 ¶*Secare,* dicitur *excidere.* Virg. lib. 8. Qualis Nereia Clotho, Et Galatea secant spumantem pectore pontum. ¶Secare, *sequi,* vnde & sectatores bonorum *sectores* dicti sunt: Virg. lib. x. Quæ cuique est fortuna hodie, quam quisque secat spem.

446 ¶*Squalidum*, sicuti plerunque dicitur, *sordidum*. Virg. Æneid. lib. 2. Squalentem barbam, & concretos sanguine crines. ¶Squalidum, *fulgens*. Virgi. lib. x. Per tunicam squalentem auro latus haurit apertum.

447 ¶*Scitum, elegans*. Terētius Andr. Perecastor scitus puer natus est è Pamphilo. M. Tullius in Verrem actione Siciliensium: Vt etiam nos, qui rudes harum rerum sumus, intelligere possumus scitè facta, & venustè.

447 ¶*Sedet*, significationē habet claram. Virgilius. Turnus sacrata valle sedebat. ¶Sedet, *placet*. Idē v. Idque pio sedet Æneæ, probat auctor Acestes.

448 ¶*Sustulit*, est *sursum tulit, erexit*. Virg. Æneid lib. 2. Sustulit exutas vinclis ad sidera palmas. ¶Sustulit, *abstulit*. M. Tu. Phili. lib. 2. Eos qui regni nomen sustulerint, deserendos putatis. Virg. Georg. lib. 1. Sustulerit fragileis calamos, Syluamque sonantem.

449 ¶*Spargere* significat *distillare*, vel *guttatim infundere*. Virg. li. 12. Spargit rapida vngula rores Sanguineos. Idem li. quarto: Spargens humida mella, soporiferúmque papauer. ¶Spargere, *madefacere*. Lucil. lib. 19. Lacere pendens, saxa spargens tabo & sanguine atro. Virgil. Spumant ad pergine cautes.
¶Spargere, *separare*. Virgil. Georg. lib. quarto Discerptum latos iuuenē sparsere per agros. ¶Spargere *implere*. Virg. Æneid. lib. 11. Et iam prima nouo spargebat lumine terras.

450 ¶*Signare*, est *designare, ostendere*. Lucil. lib. 29. Si Socrates in amore, & in adolescentulis meliore paullo facie signat, nihilque amarcet. ¶Signare *imprimere*. Virgil. Georg. Et summo vestigia puluere signent. ¶Signare, *discernere, separare*. Luc. li. 19. Nam discrimen non facit, signat linea alba.

451 ¶*Solidi*, significatio manifesta est. Virgilius lib. 6. Solidóque adamante columnæ. ¶Solidum, *continuum, iuge*. Varro Sesquivlysse: Nauibus duodecim domo profectum decem annos solidos errasse.

452 ¶*Subnixum, sublatum*. Vir. Æneid. lib. 2. Iuuenémque superbum Seruitio innixæ tulimus. ¶Subnixum, *enixum*. Virgil. Æneid. lib. quarto: Meonia mentum mitra, crinémque madentem Subnixus rapto potitur. ¶Subnixum, *sublime*, hoc est sursum nixum. Cœlius Annal. lib. 1. Et Latini subnixo animo, & victoria incerti consilium ineunt.

T

453 ¶*Tandem*, significat *vix*, vt apud Ciceronem: Tandem aliquando Quirites. Virgilius Æneidos libro tertio: Ergo insperata tandem tellure potiti. ¶Tandem, significat *tamen*. Titinnius Gemina: Symphonia odiosum tandem, vt in moribus placeam viro.

454 ¶*Tamen*, significat *statim*. Plaut. Rudente: Vtinam fortuna nunc ego anthracina vterer, Vt postquā exiuissem ex aqua, arerem tamen. Virgilius Bucolicis: Hic hœdos depone, tamen veniemus ad vrbem. ¶Tamen, significat *tandem*. Pacuuius Periboea: Tamen obfirmato animo mitescit metus. Sallustius Histor. libro tertio: Nam qui enare conati fuerant, icti sæpe ferramentis nauium, tamen aut vulnerati a suis, aut afflicti vndarum vi, mulcato fœdè corpore, postremò periere.

455 ¶*Triste*. Virgilius: Et pluuio contristat frigore cælum. Idem Bucolicis: Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres. Terentius Andria: Caue, ne te pater tristem sentiat. M. Tullius Hortensio: Aliud ex syluis seuerum & triste. ¶Triste, *seuerum*. Afranius Priuigno: M. Tullius de offi. lib. 1. In cuius familiari Scipione ambitio maior, vita tristior. Terentius: Tristis ueritas inest in vultu, atque in verbis fides. ¶Triste, *amarū*. Virgilius Georg. lib. 1. Tristisque lupini Sustuleris fragiles calamos. ¶Triste, *minax*. Virgil. Æneid. lib. 2. Itque adytis hæc tristia dicta reportat. ¶Triste, *graue*. Tul. de Rep. lib. 6. Qui numero optimatum. & principum obtuit his vocibus, & grauitatis suæ liquit illum tristem, & plenum dignitatis sonum. ¶Triste *difficile*. M. Tu. de senectute: Faciliùs in morbos incidunt adolescentes, grauiùs ægrotant, tristiùs curantur. ¶Triste, *nigrum*. Virg. Georg. lib. 3. Aut tonsum tristi contingūt corpus amurca. ¶Tristis, *iratus*. Afran. Epistola: Iactauit sese, iactet, mihi erit tristior, id est iratior. Idem eadem: Idem natura tristiori paullulo. ¶Tristis, *doctus*. Varro Triodite tripylio, [illegible]. Illud verò quondam meo, vt ego non metuam fulmen, non haruspicem tristem simul ac dici non quæro: Luci. lib. 28. Adde eòdem, tristis ac seuerus philosophus.

456 ¶*Trahere, per terram ducere* Virgilius Æneid. lib. 1. Lora tenens tamen: huic ceruixque comæque trahuntur Per terrā. ¶Trahere rursus *leuare*. M. Tul. de deorum natura libro 2. Et recenti fossione terram fumare calentem, atque etiam ex puteis iugibus aquam calidam trahi. Plautus Amphitryone: Ego illi puteo, si occepso, animam omnem intertraxero.

457 ¶*Tardum*, significat *pigrum, lentum*. Virgilius Georg. libro primo: Sæpe oleo tardi costas agitator aselli. Terentius Eunucho: Fatuus est, insulsus, tardus. ¶Tardum, *diuturnum, perseuerantem*. Virgil. Georg. lib. secundo: Media fert tristeis succos, tardúmque saporem.

458 ¶*Tendere, inhabitare tabernacula, & hospitia ponere*. Virgil. Æneid. lib. 2. Hic Dolopum manus, hic sæuus tendebat Achilles. ¶Tendere, *insidiari, decipere*, dictum à tendicula. Terent. Phorm. Quia non rete accipitri

tenditur neque miluo. ¶ Tendere est propriè *laxitatem distendere*, *& sine rugis facere*. Virgilius Æneid. lib. 3. Tendunt vela noti. Idem libro sexto: Tendebántque manus ripæ vlterioris amore. ¶ Tendere, est *dirigere*. Virgilius Æneid. lib. 1. Per tot discrimina rerum Tendimus in Latium. Idem lib. secundo: Ad cælum tendens ardentia lumina. Lucretius libro primo: Primùm Graius homo mortalis tendere contra Est oculos ausus.

¶ Tendere, *contendere*. Virgil. Æneid. libro secundo: Ille simul manibus tendit diuellere nodos. Idem lib. quinto: Æquo discrimine Pistris: Centaurúsque locum tendunt superare priorem.

459 ¶ *Turpe*, est *indecorum*, *informe*. Virg. Æneid. libro sexto: Et metus, malesuada fames, & turpis egestas. Idem Georg. lib. 3. Scabiémque ferat, turpeísque podagras. ¶ Turpe, *grande*. ¶ Virg. Georg. lib. 3. Optima toruæ Forma bouis, cui turpe caput. Idem Georg. lib. 4. Et turpeis pascit sub gurgite phocas.

460 ¶ *Tenerum*, significat *gracile*, *lentum*. Virg. Georg. lib. 3. Et ros in tenera pecori gratissimus herba.

461 ¶ *Tenue*, *vehemens*. Virg. Georg. libr. 2. Tenuisque Lageos Tentura pedes olim, vinctúraque linguam. ¶ Tenue, *infœcundum*. Virgil. lib. 2. Tenuis vbi argilla, & dumosis calculus aruis. ¶ Tenue, *tenerum*. M. Tul. de suppl. in Verrem: Reticulúmque sibi ad nareis admouebat tenuissimo lino. ¶ Tenue, *frigidum*. Virg. Georg libro primo: Ne tenues pluuiæ, rapidi ve potentia solis Acrior. Idem lib. 3. Tum tenues dare rursus aquas. ¶ Tenue, *paruum*, *exiguũ*. M. Tul Hortẽsio: Eundem non mediocri pecunia, sed etiam tenui percipere possumus. Virgil. lib. v. Et tenueis Teucrum res eripe leto. Idem Geor. lib. 1 Ni refugis, tenuéque piget cognoscere curas.

462 ¶ *Tenet*, sicuti est vsus, significat comprehendit, detinet. Virgil Æneid lib quarto: Verum vbi correptum manibus, vincli que tenebris. M. Tul. in Verrem diuinatione: Non te, sed hunc librum esse responsurum, quem monitor tuus tenet hic. ¶ Tenet, *inhabitat*, *possidet*. Virg Georg. lib. 4 Quæ gurgitis huius Ima tenes. ¶ Tenet, *prohibet*. Virgi. Georg. lib. 3. Texendæ sepes, etiam pecus omne tenendum. ¶ Tenet *compescit*, *supprimit*. Virgil. Georg. lib 4. Tenuitque inhians tria Cerberus ora. ¶ Tenet, *tegit*. Virgilius Georg. lib. 1. Amnis abundans Exit, & obducto latè tenet omnia limo. ¶ Tenet, *dirigit*. Virgil Æneidos libro primo. Sed vos qui tandem: quibus aut venistis ab oris? Quóve tenetis iter? ¶ Tenet, *intelligit*, dicit Terentius Andria: Id paues, ne dicas illam, tu autem vt ducas, tenes.

463 ¶ *Tremere*, dicitur *commoueri*, *agitari*, Virgilius lib. 11. Cur ante tubam tremor occupat artus? ¶ Tremere, *timere* Virgilius Æneid li. 2. Hic aliud maius miseris, multóque tremendum. Plaut. Asinaria: Non placet, pro monstro est, quando sudat qui tremit.

464 ¶ *Trahere*, consuetudine manifestam habet significationem. Virgil. Æneid. lib. 2. Altaria ad ipsa trementem Traxit. ¶ Trahere. Virgil. Æneid. lib. 1. Partibus æquabat iustis, aut sorte trahebat.

465 ¶ *Tentare*, est *exerceri*. Virgil. Geor. lib. tertio: Et tentat sese, atque irasci in cornua discit Arboris obnixus trunco. ¶ Tentare, *experiri*. Virgilius libro octauo: His fretus non legatos, neque prima per artem Tentamenta tui pepigi. ¶ Tentare, *aggredi*. Virg. Æneidos lib. 2. Extemplo tentanda fuga, canit æquora Calchas. ¶ Tentare, *petere*, *dare*. Virg. Æneid. libr. 3. Vnde laborem Tentare auxilium iubeat.

466 ¶ *Tetrum*, *vitabile*. M Tul de offic. lib. tertio: Postremò hæ iam in liberis ciuitatibus regnanti existunt cupiditates, quibus nihil tetrius, nihil fœdius excogitari potest.

¶ Tetrũ, dicitur *illuuiosum*, *fœtidũ*. Virgilius Æneid. lib. 3. Tunc vox tetrum dira inter odorem. Idem lib. x. Lauit improba teter Ora cruor. M. Tul. in Verrem actione secunda: Quàm multis istum ingenuis, quàm multis matribus familiâs, in illa terra, atque impura legatione vim attulisse existimatis? Lucil. lib. xxx. Qui non exspectans spectando studio. Sed hominis tetri impulsu ingressus.

¶ Tetrum, *amarum*. Lucretius libro quarto: Ac veluti pueris absinthia tetra medentes Cùm dare conantur. ¶ Tetrum, *impium*, *crudele* M. Tul de offic lib. 3 Promissum potius non faciundum, quàm tetrum facinus admittendum fuit.

467 ¶ *Torquere*, significat *inflectere*. Virgil. Georg. libr. 2. Ityreos taxi torquentur in arcus. Terent. Eunuch Illud vide os vt sibi distorsit carnifex. ¶ Torquere, *gyro celeri rotare*. Virgilius Æneid. libro primo: Ast illam ter fluctus ibidem Torquet agens circum.

¶ Torquere, *iacere*, *mittere*. Virgilius libro quinto: In medios telum torsisti primus Achiuos.

498 ¶ *Tueri*, dicitur *seruare*, *custodire* M. Tul. Epistol. ad Cæsarem li. 1. Vt sciret tuenda maiore cura esse, quæ parta sunt. Virgil. libro octauo: Succedunt, variántque vices, quod cuique tuendum est. ¶ Tueri, *videre*. Virgilius libr. 6. Excipiunt plausu pauidos, gaudéntque tuẽtes Dardanidæ. Pac. Teucro: Quàm te pòst multis tueor temporibus.

469 ¶ *Tergora*, dicũtur *coria*. Virg Æneid. lib. 1. Tergora diripiunt costis ¶ Terga, *dorsa*. Virg. 7. Hinc raptas fugientibus ingerit hastas In tergum. Lucil. libr. 28. Orat. onere facere

facere compendi potest. Solui dum saluo in tergo, & tergi nō licet. ¶ Tergum, *scutum* Vir. lib.8. Et venit aduersi in tergum Sulmonis. Idem lib.x. Dentibus infrendens, & tergo decutit hastas.

470 ¶ *Transmittere, trahere, derelinquere,* Lucil lib. xxiij. Polemon & amauit mortem & huic trāsmisit suam stolam, quam ducunt.

471 ¶ *Temerarium*, sicuti plerunque *à temeritate.* ¶ Temerarium, *metuendum, & sollicitū.* Plaut. Asin. Sed quid [hoc] quòd picus vlmū tundit: haud temerarium est: Et in sequentibus: Aut mihi in mundo sunt virgę vt attriēsi Saurię.

472 ¶ *Tegetes, à tegendo.* Var. de re rustica lib.1. Sic quæ fiunt de canabino lino, iunco, palma, scirpo, vt funes, restes, tegetes, quæ è fundo sumi non poterunt.

473 ¶ *Taleas scissiones lignorum*, vel *præsegmina* Varro dicit de re rustica lib.1. Nam etiā nunc rustica voce intertaliare dicitur diuidere, vel excidere ramum ex vtraque parte æquabiliter præcisum, quas alij clabulas, alij taleas appellant.

V

474 ¶ *Volare*, est *auium* Virg. Æneid. lib.1. Humilis volat æquora iuxta. ¶ Volare, est *celeriter currere.* Teren. Hecyra: Ne frustra illic exspectet, vola. Virg. Æneid. li. v. Ecce Volat, calcémque terit iam calce Diores.

475 ¶ *Vastum*, est *magnum.* Vir. Æneid. li. iij Vastúmque caua trabe currimus æquor. ¶ Vastum *horrens, & asperum.* Cicer. de Orat. Ita vultu motúque corporis vasti, & agrestes, vt etiam si ingeniis valeant, atque artes tamen in oratorum numerum venire non possint. ¶ Vastum, *ingens.* Virg. Æneid lib.1. Hic vasto rex Æolus antro. ¶ Vastum, *ferox.* Cic. Tusc. Quæ barbaria, India vastior, aut agrestior?

476 ¶ *Ventus* est *flatus.* Virg. Æneid lib.1. Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento. ¶ Ventus etiam significat odorem. Plaut. Cistel. Ita mustulentus ventus nares obtigit.

477 ¶ *Virtus* est *fortitudo.* Virg lib.v. Tunc pudor incendit vires, & conscia virtus. ¶ Virtus etiam significat *auxilium.* Plaut. Milite: Deum virtute cūtem hospitio accipere apud me est comitas. ¶ Virtus rursum *meritum* est, & *dignitas.* Plaut. Milite: Sicut merci pretium statuit pro virtute, vt veneat Quæ improba est, pro mercis vitio dominum pretio pauperat.

478 ¶ *Vesci*, est *edere.* Virg. lib. viij Vescitur Æneas simul & Troiana iuuentus. Acc. Atreo: Ne cum tyranno quisquam epulandi gratia, Accumbat mensam, aut eandem vescatur dapem. ¶ Vesci etiam significat vti. Virgilius Æneidos lib.1. Quem si fata virum seruant, si vescitur aura Aetherea. Lucret. lib. v. Quóve modo genus humanum, variante loquela Cœperit inter se vesci per nomina rerum. Pacu. Chryse: Fugimus qui arce hac vescimur. Idem Armorum iudicio: Qui viget vescatur armis, vt percipiat præmiū. Nonius Macco exule Curisis, tunc vadimonia suum vestimētum vesceris. Acc. Armorum iudicio: Cedit Achilli indutus, armis vesci studet, Vt ea cuncta optima Achilli induto, leuia præ illis putet. Idem Phœnissis: Num pariter videor patris vesci præmiis? Tull. de finibus bonorum & malorum libro v. Si gerundis negotiis possit orbatus paratissimis vesci voluptatibus. ¶ Vesci iterum *videre.* Acc. Athamante: Prius quam infans esses, facinus oculi vescuntur tui.

479 ¶ *Valere*, est *operire*: vnde & *reuelare*, nudare dicitur. ¶ Valere rursum *ligare.* Pompon. Pannuc Nūc rogas, Quid fiat? testis est vilis, velet gulam.

480 ¶ *Vola*, est *media pars manus.* Varro [illegible]: Pleni libri ie quā vbi maneant capeti eorum, quoniam in sepulcris nec vola, nec vestigium exstat. Idem Varro, [illegible] Hęc Numa Pompilius fieri si viderit, sciet suorum institutorum nec volam, nec vestigium apparere. Vola rursum cauum est sub planta.

481 ¶ *Vanum, leue, inane.* Vir Geor lib.1. Sed illos Exspectata seges vanis elusit aristis. ¶ Vanum est *mendax.* Virg Æneid.1. Ni frustra augurium vani docuere parentes. Salust. Iugurthę bello: Mauri vanum genus. M.T.l. de offic. li 1 Nihil enim proficiunt, nisi admodum mentiantur: nec verò quicquam est turpius vanitate. Idem Tusc lib 3 Tum ita variis imbuimur erroribus vt vanitati veritas & opinioni confirmatæ natura ipsa cedat. ¶ Vanum, *insidiosum, subdolum.* Virg Æneid. lib.2. Nec si me miserum fortuna Sinonem Finxit, vanū etiam, mendacémque improba finget. ¶ Vanum, *obscurum.* Virg Æneid. iiij. Et procul in tenuem ex oculis euanuit auram. M Tul. de rep. lib. v. Vt nostra verò ætas cùm rempublic. sicut picturam accepisset egregiā, sed iam euanescentē vetustate.

482 ¶ *Vastitas* significat *vastationem.* Acc. Astyanacte: Propter te tot, tantásq; habemus vastitates funerum. ¶ Vastitas, *desertio.* Var. Prometh. li.1 Mortales nemo exaudit, sed latè incolens Barathrum inhospitalis campis vastitas. Virg. lib. viij Hæc ego vasta dabo, & lato te limite ducam. Cic. de Deorum natura li. ij. Qui quasi cultores terræ constitui non patiuntur eam, nec immanitate belluarū efferari, nec stirpium asperitate vastari.

483 ¶ *Vltimum, vsu nouissimum* dicitur. Vir. Æn viij Vltimus ille dies bello, gentíq; fuisset Et M. Tull de senect. Magis delectatur, qui in prima cauea spectat, tamen etiam qui

in vltima. ¶Vltimum, *primum*. Virg. Æneid. lib. 7. Tu sanguinis vltimus auctor. M. Tul. de offic. lib. Efficitúrque id, quod Pythagoras vltimum in amicitia putauit, vt vnus fiat ex pluribus. Idem de finibus bonorum & malorum li. 4. Eorum dico, qui summum bonum, quod vltimum appellant, in animo ponerent.

484 ¶*Vrgere, insistere*. Lucil. lib. 28. Cæde hostium, gnato vrgere restant, perimus. Quadrigarius Annal. lib. 4. Sed circiter horas duas graui prœlio vrserunt: deinde in fugam sunt coniecti. ¶ Vrgere est *premere, cogere*. Virg. Georg. libro 3. Ima soluuntur latera, atque oculos stupor vrget inertes. Et, Versáque in obnixos vrgentur cornua vasto Cum gemitu. Lucil. lib. xxix. Vrget grauedo sępius culpa tua. Var. Antiquitate rerum humanarum: Qua murum fieri voluit, vrgemur in vnum. M. Tul. Hortẽsio. Itaque tũc Democriti manus vrgebantur: est enim non magna. ¶Vrgere, est *tegere*. Virg. Georg. 2. Qui saxo super, atque ingenti pondere testæ Vrgerent. ¶Vrgere, *accelarare*. Virg. lib. ix. Tibi quam noctes festina, diésque vrgebam. ¶ Vincere, significat *superare*. Virg. Geor. 2. Vbi aera vincere summum Arboris haud vllæ iactu potuere sagittæ.

481 ¶*Vincere, exprimere*. Virg. Geor. 3. Nec sum animi dubius, verbis ea vincere magnũ Quam sit. ¶ Vincere, *animi compotem fieri*. Virg. Geor. li. 3. Illi victor ego, & Tyrio conspectus in ostro. Idem lib. 7. Iunonem victrix affatur.

486 *Vertere* dicitur *conuertere, contorquere*. Virg. 8. Gorgona desecto vertentem lumina collo. ¶Vertere, *fallere, decipere*. Virg. Æneid. 2. Seu versare dolos, seu certæ occumbere morti. ¶Vertere, *mutare*. Virgil. Æneid. 1. Quæ te genitor, sententia vertit? ¶Versat, *agitat, commouet, voluit*. Virgilius Georgicorum libro 3. Quid iuuenis, magnum cui versat in ossibus ignem? Idem Æneidos libro sexto: Nunc me fluctus habet, versántque in litore venti.

487 ¶*Vindicare, est malefactum defendere*. M. Tul. de offic. lib. 3. Atque iste dolus malus & legibus erat vindicatus. ¶ Vindicare, *trahere, liberare*. Virgil. Æn. 4. Graiúmque ideò bis vindicat armis. Cic. Academ lib. 3. Aliqua potestas si sic, vindicet se in libertatem. Idem de senectute: Et senectus est natura loquacior, ne ad omnibus eam vitiis videar vindicare. Varro Andabat. Et me Iupiter Olympiæ, Minerua Athenis, suis mystagogis vindicassent. Idem Epist. Latinis: Si in libertatem vindicare non potes, feres fortuna: ¶Vindicare, *reuocare*. Tul. ad Cæsarem iuniorem lib. 1. Quasi si me ad id beneficium accerseres, quo per te me vnà cum republica in libertatem vindicassem. ¶ Vindicat, *adeiscit, ad se trahit*. M. Tu. Hortẽsio: Deinde imitator, vt sibi quidẽ videtur, naturæ, mos vindicat.

488 ¶*Vsus* dicitur *ab vtendo*. Virg. Geor li. 4. Nam neque erat coriis vsus. ¶ Vsus dicitur *consuetudo*. Teren. Heau. Mihi sic est vsus, tibi vt opus facto est face. ¶ Vsus, *opus*. Virgil. libro octauo: Arma acri faciunda viro, nũc viribus vsus, Nunc manibus rapidis.

489 *Vitam*. manifestum est à *viuendo* dictam. Sallust. Catilinę bello: Vitam sicuti peregrinantes trãsire. ¶Vitas, *vmbras*. Virg. lib. vi. Et ni docta comes tenui sine corpore vitas Admoneat volitare.

490 ¶ *Venire*, claram habet significationem. Virg. lib. 6. Venisti tandem. ¶Venire *imminere* Vir. 7. Se satis ambobus Teucrísque venire Latinísque

491 ¶*Verrere est trahere*. Vir. Æneid. lib. 1. Quippe ferant rapidi secum, verrántque per auras. ¶Verrere, *ferire, percutere*. Vir. Æneid. 3. Annixi torquent spumas, & cęrula verrunt. Lucil. li. 27. Quam non solùm deuorare se omnia, ac deuerrere. ¶ Verrere, *mundare*. Titin. Gemina: Euertite ædes, abstergite araneas. Lucil. lib. 27. Lignum cædat, ædeis verrat, ac vapulet.

492 ¶*Via*, est *iter*. Virg. Æn. lib. 1. Strepitúmque & strata viarum. ¶ Via, *ratio caussa*. Virg. lib. x. Hæc via sola fuit, qua perdere possis. Teren. Phorm. Qua via istuc facies? ¶Via, *cõsuetudo*. Teren. Heaut. Sed vi, & via peruulgata patrum. Quotidie accusabam.

493 ¶ *Vestigium*, dicitur *pedum impressio*. Virg. Geor. 3. Et gradiens ima verrit vestigia cauda. Vestigium, *extrema pars pedis*. Vir. lib. v. Vestigia primi Alba pedis, frontémque ostentans arduus albam.

494 ¶*Volutari*, dicitur *volui*. Luci. xxx. Quid tu istuc curas, vbi ego oblinar, atque voluter?

495 ¶Volutare, *cogitatione perquirere*. Virg. Bucol. Id quidem ago, & tacitus mecum, Lycida, ipse voluto. Luci. li. xxx. Hęc tu me insimulas, nónne antè in corde volutas?

496 ¶*Vis*, est *celer impetus*. Lucil. lib. 27. Romanus populus victus vi, superatus prœliis. ¶Vis, *fortitudo*. Virgil Æneid. lib. 2. Instat vi patria Pyrrhus. Idem: Auxilióq; leuare viros, vímque addere victis. ¶Vis, *celeritas*. Lucret. lib. 3. Aut quidnam tremulis facere artubus hœdi, Consimili in cursu possint, ac fortis equi vis?

497 ¶*Vix, cum labore*. Virg. Æneid. v. Vix illum famuli Phegeus, Sagarísque ferebant. Idem Georg li. 2. Vix humiles apibus casias, roréinq; ministrat. ¶Vix, *statim*. Virg. Æneid. 2. Vix ea fatus eram, gemitu cùm talia reddit. Var. Eumenid. Vix vulgus confluit, non perfugarum, sed puerorum, atque ancillarum.

NONNVLLARVM DICTIONVM IN SIGNIFICATO DIFFERENTIÆ.

CAPVT V.

CVpido & amor idem significare videntur, & est diuersitas. *Cupido* enim inconsideratæ est necessitatis: *Amor* iudicii. Plaut. Bacchid. Cupido te confidit, ánne amor? Idem Curcul. discreuit, & vim eiusdem diuersitatis expressit dicēs: Quod Venus, Cupidóque imperat, suadétque amor. Afran. Homine: Amabit sapiens, cupient cæteri.

2 ¶ *Cupidinem cum feminino genere* dicimus, cupiditatem significamus. Virg. Æneid. li. 6. Quæ lucis miseris tam dira cupido? *cùm masculino*, deum ipsum. Plaut. Mercat. Cupido, quantus es! Næu. Gymnastico: Ædepol. Cupido, cùm tam pusillus sis, nimis multum vales.

3 ¶ Inter *Amare*, & *Diligere* hoc interest: quòd *Amare* vim habet maiorem: *Diligere* autem est leuiùs amare. Cicero ad Brutum: Sic igitur facies, & me aut amabis, aut quo contentus sum, diliges. Et lib. 1. Clodius tribunus plebis designatus valdę me diligit vel (vt ἐμφατικώτερον dicam) valde me amat. Idē ad Dolabellam: Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? Tantum tamen accessit, vt mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse.

4 ¶ *Perire*, & *Interire*, plurimum differentiæ habent, quòd Perire leuior res est, & habet inuentionis spem, & non omnium rerum finem, Plaut. Capt. Qui per virtutem perit, at non interit.

5 ¶ *Alere*, & *Educare*, hoc distant: *Alere*, est victu temporali vitam sustētare: *Educare* autem ad satietatem perpetuam educere. Plaut. Menæch. Nam illic homo homines, non aues educat. Acc. Andr. Alui, educaui: id facite gratum vt sit seni.

6 ¶ Inter *Tollere*, & *Auferre*, est diuersitas. *Tollere*, est leuare, & erigere: *Auferre*, legatum transferre. Virg. lib. 8. Tollite cuncta, inquit, cœptósque auferte labores. Turpil. Philopatro: Simul circumspectat. vbi præter se neminem Videt esse: tulit, aufert: ego clam consequor. Var. Sexag. Nunc quis patrem decem annorum natus, non modò aufert: sed tollet nisi veneno?

7 ¶ *Horrendum*, & *Horridum*, habent plurimam diuersitatem. Est enim *Horrendum*, tetrum, & vitabile. Virg. Æneid. 3. Concilium horrendum. *Horridum*, plerunque exstans & prominens, & incultum. Virgil. Æneid. 4. Et glacie riget horrida barba. Plaut. Pseudulo: Papillarum horridularum oppressiunculę. Acc. Medea: Vt tristeis turbinum toleraret hiemes, mare cùm horret fluctibus. Lucil. Satyr. lib. 16. Hi, quos diuitiæ producunt, & caput vngunt: Horridulum. M. Tul. de repub. lib. 1. Sed vt ille, qui nauigat cùm subitò mare cœpit horrescere. Idem de repub. lib. 4. Horum in se veritatem dicitur inhorruisse primùm ciuitas. Varro Epistola ad Cęsarem: Interea propè ad occidentem solem horrescit mare. Sisenna Historiarum lib. 5. Subitò mare subhorrescere, cæcósque fluctus in se prouoluere.

8 Inter *Meretricem*, & *Prostibulam* hoc interest: quòd *Meretrix*, honestioris loci est, & quæstus. nam meretrices à merendo dictæ sunt, quòd copiam sui tātummodo noctu facerent: *Prostibula*, quòd ante stabulum stet quæstus diurni, & nocturni caussa. Plaut. Cistellaria manifestissimè discreuit: Intro ad bonam meretricem, adstare in via solum, prostibula sanè est.

9 ¶ *Genitrix*, à *Matre*, hanc habet distantiā: quòd *Genitrix*, semper quæ genuerit, nūcupatur: *Mater* verò aliquando pro nutrice ponitur. Virg. lib. 8. Geminos huic vbera circum, Ludere pendentes pueros, & lambere matrem. Plaut. Menæc. ita forma similes pueri, vt mater sua Non internosse posset, quæ mammam dabat. Neque adeò mater ipsa, quę illos pepererat.

10 ¶ *Pudet*, & *Piget*, hoc distant, *Pudet* enim verecundię est: *Piget*, pœnitentiæ. Plaut. Pseudolo: Nimirum id, quod pudet, facilius fertur quàm illud quod piget. Non dedisse istum pudet me, quia non accepi, piget. Idem Trinummo: Pol pudere, quàm pigere pręstat totidem litteris. Accius Neoptol. Do, & pudet quæ grauium me, & verò piget. Idem: An pro me. Dane, quiete adiutē inuenio hortari pudet, non prodesse id piget. Turpil. Demetrio: Pudet, pigétq; mei me. Pacu. Dulorestę: Quid quondam & mihi piget paternum nomen, maternum pudet profari. Sallust. Iugurthæ bello: Nam postea quæ fecerit, incertum habeo pudeátne, an pigeat magis disserere. Var. Parmen. Pudet me tui, & Musarum agnoscere, piget currere, & vnà sequi.

11 ¶ *Osculum*, & *Suauium*, his intellectibus discernūtur: quòd ab ore *Osculum*, *Suauium*, à suauitate dicitur. Varr. de vita populi Romani. Ideóque hoc ab ore dicitur osculum, non à suauitate, vnde suauium, quòd simi-

le sit suauitati.

12 ¶Inter *Sacrificare*, & *Litare*, hoc interest. *Sacrificare*, est veniam petere: *Litare*, est propitiare, & votum impetrare. Virg. Æneid. 4. Tu modò posce Deos veniam, sacrisque litatis, idest, impetratis. Plau. Pœnulo: Si hercle istuc vnquam factum est, tum me Iupiter faciat, vt semper sacrificem, neque vnquam litem.

13 ¶*Expleri*, & *Satiari*, hanc habent differentiam. *Expleri*, est tantummodo plenū esse: *Satiari*, supra modum, & abundantiam Lucr. lib. 6. Deinde animi ingrata naturam pascere semper, Atque explere bonis rebus, satiaréq; nunquam. M. Tull. de repub. lib. 6. Graues enim dominę cogitationum libidines, infinita quæ iam cogunt, atque imperant: quæ, quia nec expleri, nec satiari vllo modo possunt, ad omne facinus impellunt eos, qui illecebris suis incenduntur.

14 *Arcus*, & *Arquus*, hoc distant, *Arcus*, enim suspensus fornix appellatur: *Arquus* nō nisi qui in cælo appareat, quē Irim poetæ dixerunt: vnde & *Arquati* dicuntur, quibus color, & oculi virent quasi in arqui similitudinem Lucret. lib 6. Tum color nigris exstabat nubibus arquis.

15 ¶*Fors*, & *Fortuna*, hoc distant. *Fors* est casus tēporalis: *Fortuna* dea. Acc. Astyan. Itera in quibus partibus (nanque audire volo) si est quem exopto, Et quo captus modo, fortunáne an forte repertur. Idem Andromeda: Multi in quo mulier animo sibi mala auferre in malis, Quibus natura praua magis, quàm fors, aut Fortuna obfuit. Luci. Satyr. li. 11. Cui parilem Fortuna locum, fatúmque tulit fors. Idem eodem: Aut forte omnino, ac Fortuna vincere bello. Si forte ac temere omnino, quid cursum ad honorem? Var. Epist. ad Fusium: Dij quæso, fors fortuna quantis commoditatibus hunc diem.

16 ¶*Ferus*, & *Ferox*, hanc habent distantiā. *Ferus*, est sæuus, *Ferox*, est fortis. Acc. Tereo: Nouus nouo dabunt, aduena animo, audaci in medium proripit sese ferox. Sallust. Iugurth. bello: Ille animo feroci negat se toties fusum Numidam pertimescere. Virg. Æneidos lib. 2. Ferus omnia Iupiter Argos Trāstulit. Idem libro 4. Et frena ferox spumantia mandit.

17 *Antiquus*, & *Antiquior*, vt gradu, ita & intellectu distāt. Nā *antiquum*, significat vetus. Virg. Georg. lib. 2. Antiquásque domos auium *Antiquior* melior. Varr. rerum humanarum lib. 20 Neque idonei ciues aliquid habent antiquius salute communi. Acc. Phœnissis ab Iraconis: Surpe amata exoratus, genere antiquior Lucil. libro 14. Quin potius vitam degas sedatus quietam, Quam tu antiquius facere, quam vt hoc fecisse videatis. Marc. Tull. de amicitia: Hoc quidem est proprium amicitiæ, sed antiquior, & pulcrior, & magis à natura profecta. Idem de repub. lib. 1. Sed quoniam plurima beneficia continet patria, & est antiquior parens, quàm si quis (vt aiunt) curauerit: maior ei profectò quàm parenti debetur gratia.

18 ¶*Faustum*, & *Festum*, his intellectibus discernuntur. etenim *Faustum* quasi a fauendo dictum, ac per hoc prosperum & propitium. vnde cōtrà infaustum minax, & improsperū: *Festum*, verò solenniter lætum, & feriatum. Virg. Æneid. libro 9 Festósque dies de nomine Phœbi. Terent. O faustum & felicem hunc diem.

19 ¶*Cuius*, & *Cuiatis*, hæc est differentia. *Cuius* ad personam refertur hominis: *Cuiatis*, vnde significat. Acc. Teleph Qui neque cuiatis esset, vnquam potuimus multi cogitantes scire.

20 *Animus*, & *Anima*, hoc distant. *Animus* est, quo sapimus: *Anima*, qua viuimus Acc. Epig. Sapimus animo, fruimur anima, sine animo anima est debilis. Var. Andab. In reliquo corpore ab hoc fonte diffusa est anima. Hinc animus ad intelligentiam tributus.

21 ¶*Vultus*, & *Facies*, hoc distant. *Vultus*, est voluntas, quæ pro motu animi in facie ostenditur: *Facies* ipsa oris species. Sallust. Cat. Prorsus in facie, vultúque vecordia inerat. Lucil. Satyr. li. 1. Vultus item vt facies mors, iter morbus venenum. Tul. de offic. li. 1. Præclaráque esse æquabilitas in omni vita, & idem sępe vultus, eadémque frons.

22 *Sebum*, & *Vnguentum*, habent hanc diuersitatē. *Sebum*, fit ex adipe ruminantiū. Lucil. Satyr. li. 4. Tisiphone te pulmonibus adirem, vnguētum Excoctum attuli Eumenidibus, sanctissima Erinnys.

23 *Mussare*, & *Murmurare*, ita discernūtur: quòd *Mussare*, hominū sit occultè, & depressa voce loquentium, quod celatum velint. Virgil. 10. Quid fortuna ferat, populi sed dicere mussant. Et alibi Flent mœsti, mussantque patres. *Murmurare*, autem maioris soni est proximi ad tumultum. Virgil. Georg. 1. Et resonātia longè Litora misceri, & nemorum increbrescere murmur.

24 ¶*Priores*, & *Primores*, hanc habent diuersitatem. ¶Priores enim comparatiui sūt gradus: *Primores* summæ quæque res. Lucil. Satyr. lib. 8. Gallinaceus cum victor se gallus honestè Sustulit in digitos, primoréque erigit vnguis. Turpil. Demet. Scādalio innixa digitis primoribus. Varr. Armorum iudicio: Vt in litore cancri digitis primoribus stare Lucil. Satyr. li. 20. Calphurnij sæua lege in Pisonis reprehendi, Eduxique animam in primoribus naribus. Afran. Vopisc. A pegesis chētum animum in naribus primoribus vix

perculi

perculi ædepol. Tul. Hort. Qui illum nescio quid, quod in primoribus habeat (vt aiunt) labris. Idem Orat. Quæ isti rhetores ne primoribus quidem labris attigissent.

25 ¶ *Poesis*, & *Poema* hanc habent distantiam. *Poesis* est textus scriptorum: *Poema*, inuentio parua, quæ paucis verbis expeditur. Lucil. Satyr. li. ix. Non hæc quid valeat, quidve hoc intersiet illud Cognoscis primum, hoc quod dicimus esse poema. Pars est parua poema. Idem Epist. Item quæuis non magna pars poema est illa. ¶ *Poesis*, opus totum totaq; illa summa est vna θέσις, vt annales Ennij. At quæstus vnū. Est maius multo, quàm quod dixi ante poema. Quapropter dico, nemo, qui culpat Homerum Perpetuò culpat, neque quod dixi ante poesin Versum vnum culpat verbum enthymemate malorum. Var. Parm. *Poema* est λέξις ἔνρυθμος, id est, verba plura modicè in quandam coniecta formam. Itaque etiam distichon epigrammation vocāt poema. ¶ *Poesis*, est perpetuum argumentum, & rhythmis, & Ilias Homeri, & Annales Ennij. *Poetice*, est ars earum rerum.

26 ¶ *Doctum*, & *peritum* cùm simile videatur, à Tullio discretum est, vt sit *peritum* plus quàm quod doctum, de offic. libro 3. Itaque cùm sint docti, à peritis desistunt facilè sententia.

27 ¶ Inter *Vrbem*, & *Ciuitatem* hoc interest. *Vrbs* est ædificia. *Ciuitas* incolæ. Vir. Æneid. lib. 1. Vrbs antiqua fuit. Enn. Telepho: Et ciuitatem video Argiuûm incendier. Pacu. Atalanta: Solicita studio, obstupida suspēso animo ciuitas. M. Tull. de rebus p. lib. 1. Quam cùm locis, mansisque sepsissent, eiusmodi coniunctionem tectorum oppidum, vel vrbem appellarunt delubris distinctam, spatiisque communibus. omnis ergo populus, qui est talis cœtus multitudinis, qualem exposui, ciuitas est: omnisque ciuitas est cōstitutio populi. Idem ij Quo auctore, & principe vocitantur ciuitas. Sisen. Histor. lib. 4. Denique cùm variis volūtatibus incerta ciuitas trepidare. Pompon. Cùm vertice superiorem locum inscendo.

28 ¶ Inter *Cogitare*, & *Deliberare* hoc interest. *Cogitare* est dubitare: *Deliberare* confirmare. Turp. Bœothon. Quęso cogita, ac delibera. Idem Philopatro: Certum ac deliberatum est me illis obsequi.

29 ¶ *Scius*, & *conscius* hoc differunt: quòd *Scius* secum: *Conscius* cum alio scius est: licet conscium indifferenter positum legerimus.

30 ¶ *Auspicium*, & *Augurium* his intellectibus discernūtur: quòd sit *Auspicium* auiū inspectio, & quæ ex volatu auium significetur, & vocibus: *Augurium* autem rerum omnium coniecturas prudenter, ac diligenter amplectitur.

31 ¶ *Monstra*, & *Ostēta* similiter intelliguntur, quòd imminentia monstrent, ostendant. ¶ *Omen* verò votum est mentis & vocis. vnde sacrificantibus dicitur, bona omnia habere, id est, vt circunstantes & mente rectè velint, & bona oribus proferant. ¶ *Portentum* non solùm quod portendat: sed etiam quod iam apportet, & faciat ex his significationibus, quæ in auspiciis, & auguriis, & extispiciis ostenduntur. ¶ *Prodigium* autem semper pessimum est, dictum quasi porrò adigendum. Virg. Æneid. lib. 3. Sola nouum, dictúque nefas, Harpyia Celæno Prodigium canit, & tristes denunciat iras.

32 ¶ *Iniuria*, à *contumelia* hoc distat. *Iniuria* enim leuior res est. Pacuuius Peribœa: Patior facilè iniuriā, si est vacua à contumelia. Cæcilius Fallacia: Facilè ærumnam ferre possum, si inde abest iniuria, Etiámque iniuriam, nisi contrà constant contumeliam.

33 ¶ *Fulmen*, *Fulgur*, & *Fulguritum* his intellectibus secernuntur. Est enim *Fulmen* telum ipsum quod iacitur. Vt Virg. Georg. li. 1. Ipse pater media nimborum in nocte corusca Fulmina molitur dextra. *Fulgur* ignis qui corruscat fulmine. vnde & fulgetra ducuntur, & fulgor. Virg. lib. v. Maculosus & auro Squamam incedebat fulgor. *Fulguritum* dicitur fulgure tactum, vel exustum.

34 ¶ *Iurgium*, & *Lis* hanc habent distantiam: quòd *Iurgium* leuior res est. siquidem inter beneuolos, aut propinquos dissensio vel concertatio iurgium dicitur? Inter inimicos dissentio *Lis* appellatur. M. Tul. de Rep. lib. 4. Admiror nec rerum solùm, sed verborum etiam elegantiam. Si iurgant, inquit, beneuolorum concertatio non lis, inimicorum iurgium dicitur. Et in sequēti: Iurgare igitur lex putat inter se vicinos, non litigare.

35 ¶ *Merx*, & *Mercatura* hoc distant. *Merx* est species: ipsa *Mercatura* actus ipse, vel lucrū de merce. *Mercatus* autē locus, in quo agitur mercatura. M. Tul. de rep. lib. 3. Phœnices primi mercaturis, & mercibus suis auaritiam & magnificentiam, & inexplebiles cupiditates omnium rerum exportauerunt in Græciam. Var. Sexagesi: Vbi tum comitia habebant, ibi nunc fit mercatus. Serenus opusculis: Ad mercatū eo villice, ecquid vis inde euehi aut agi? Cic. li. Tus. quinto: Ita nos quasi in mercatus quandam celebritatem ex vrbe aliqua. Et de offi. lib. 3. Ad quos cùm tanquam ad mercaturam bonarum artium sis profectus, inanem redire turpissimum est.

36 ¶ *Superstitionis*, & *Religionis* distantiam manifestissimè discernit. M. Tull. de natura deorum lib. 2. Non enim philosophi solùm, verùm etiam maiores nostri superstitionem à religione separarunt. Nam qui tota die precabantur, & immolabant, vt sibi sui liberi su-

perstites essent, *superstiosi* sunt appellati, quod nomen patuit postea latiùs. Qui autem omnia, quæ ad cultum deorum pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, dicti sunt *religiosi*, ex eligendo. ¶ Sed verè *superstitiosi* proprietatem ex hoc habent, quòd præ cultura deorum supersedeant cætera, id est negligant. Itidem & *religiosi*, quasi religiosi omnium cæterorum sacrificiis deseruiant.

37 ¶ *Peius*, & *Deterius* hic sensibus discernuntur: quod si *Peius* à malo, quod in vsu est, & creberrimè frequentatur: *Deterius* verò à bono, vt minoris sit meriti, quàm id, quod placet. Virgil. Geor. libro 4. Deterior qui visus, eum ne prodigus obsit Dede neci. Idem libro VIII. Deterior donec paullatim ac decolor ætas. Hæc enim melioribus comparata sunt.

38 ¶ Inter *Circum*, & *Globum* hoc interest: quòd *Circus* est planities rotunda, vt circuitus: *Globus* soliditas vndique versum rotunda, vt est sphæra. M. Tullius de natura deorũ libro 2. Cúmque duæ formæ præstantissimæ sint ex solidis globis, sic enim sphæram interpretari placet. ex planis autẽ [aut est] circus, aut orbis. Virgilius libr. V. Mediáque in valle theatri Circus erat. Et: Lucẽtémque globum lunæ Titaniáque astra.

39 ¶ *Manubias*, à *Præda* hoc distare veteres existimarunt, vt si *Præda* corpora ipsa rerum, quę capiũtur: *Manubiæ* verò pecuniæ ex prędæ vendita redactę. & sic apud plurimos. nam & Marcum Tullium de lege agraria, ita sensisse voluerunt. Prædam, manubias sectiles castra denique Cn. Pompeij sedente imperatore censores.

40 ¶ *Peruicacia*, & *Pertinacia* hoc distant: *Peruicacia* est interdum bonarum rerum perseuerantia, *Pertinacia* semper malarum. Accius Myrmidonibus: Tu pertinaciam esse Archiloche hanc predicas, Ego peruicaciam aio, & à me vti volo. Nam peruicacem dicis me esse, & vincere Perfacilè patior, pertinacẽ nil moror: Hæc forteis dicitur, illam indocti possidét. Tu addis quod vitio est, demis quod laudi datur.

41 ¶ *Sensus*, & *sensa* hoc separantur: *Sensus* enim sunt, qui sentiunt: *Sensa* quę sentiuntur. Cicero de oratore: & quod exprimere dicendo sensa possumus. nam primùm manifestum est, & sapere nos, cùm incitatio sit, vel sensus.

42 ¶ *Iuuentus* & *Iuuenta* & *Iuuenilitas* hoc differunt. Iuuentus iuuenes: Iuuenta ætas ipsa. Iuuenilitas, quod ἀκμὴν, vel πάθος vocant Græci. Virg. Geor. li. 3. Et patiens operis, paruóque assueta iuuentus. Idem eodem: Interea superat gregibus dum læta iuuentus. Solue mares. Sallust. Catilinæ bello: Ibique iuuentutem suam exercuit. Idẽ Catilina: Scio fuisse nonnullos, qui ita existimarent, Iuuentutem, quæ domum Catilinæ frequẽtabat. Varro Tithono, περὶ γήρως: Quam dereliquit multicupida iuuenilitas.

43 ¶ *Mora*, *morigera*, & *morosa* hanc habent distantiam: quòd *Morosa* est contrariis, peruersísque moribus. Afranius Vopisco: Dũ morigeram, dum morosam præbeo, Deinde aliquid dedita opera controuersiæ Concinno, lædo interdum contumeliis. M. Tull. de senectute: Ac sunt morosi, & anxij, & iracundi, & difficiles senes. Plautus Aulu. Dum modo Morata rectè veniat, dotata est satis.

44 ¶ Inter *Vegetum*, & *Vigens* hoc interest quòd *Vegetum* sit incolume, *Vigens*, forte. Nã vegetum corporis, vigens etiam animi possumus dicere, vt in multis.

45 ¶ *Profesti*, & *Festi* dies discernuntur sic *Profesti*, sunt è festiuitate vacui. Afran. Priuigno: Quę festiuo nos facere solemus die, quotidiano opere promiscuè omnia, atque profesto concelebras focum.

46 ¶ *Quærere*, & *requirere* hoc differunt: quoniam *Requirere* est diu quærere: Afranius Fratriis: Proin tutum quæram, ne requiram te vide.

47 ¶ *Specula*, & *speculum* sicut genere, ita significantia differunt. Nam *Specula* despicientiam significat. Virgil. libro decimo: Atque leo specula cùm vidit ab alta Stare procul campis meditantem prœlia taurum. *Speculum*, quod imago redditur. M. Tullius in Clodium, & Curionem. Sed credo postquam tibi speculum allatum est, longè te à pulcris abesse sensisti. Varro Eumenidibus: Sed nos simul atque in summam speculam peruenimus, Videmus populum futuris incinctum tribus.

48 ¶ *Confiteri*, & *Profiteri* hoc distãt: quòd *Profiteri* voluntatis est: *Confiteri*, necessitatis, & coactus: quod ita positum sæpius legimus. Cicero pro Manlio: His ego non solum confiteor, verùm etiam profiteor. Honestius profiteri, quàm confiteri.

49 ¶ *Vlcus*, & *vulnus* hoc distant: quòd *Vlcus* tecta, & clausa est malignitas. Virg. Geor. libro 3. Quam si quis ferro potuit rescindere summum Vlceris os, alitur vitium, viuitque tegendo. *Vulnus*, hians, & patens. Idem libro nono: Produxi pressive oculos, aut vulnera laui Veste tegens.

50 ¶ *Quartùm* & *quartò* prudentes differre dixerunt. Varro Disciplinarum quinto: Aliud est quartò prætorem fieri, aliud quartùm. Et *Quartùm* locum significat, & tres ante factos: *Quartò* tempus signat, & ter ante factum. Ennius rectè Quintus pater quartum fit Consul.

51 ¶ *Turpe*, & *fœdum* quam habeant distantiam, manifestum est. Nam *turpe* leuior res est,

est; *Fœdum*, vim habet maiorem. M. Tull. de offic. Luxuria verò cùm omni ætati turpis, tum senectuti fœdissima est.

52 ¶*Forma*, & *Figura*, quæ sit differentia, M. Tul. manifestator est. Nam *Formam* integritatem speciei esse voluit: *Figuram* formam nostram. M. Tul. de offic. lib. 1. Principio corporis nostri magnam natura ipsa videtur habuisse rationem, quæ formam nostram, reliquámque figuram, in qua esset species honesta, eam posuit in promptu.

53 ¶*Dignitatem*, & *venustatem*, discerni voluit M. Tull. vt *Dignitas* viris: *Venustas* fœminis sit attribuenda. De offic. libro 1. Venustatem muliebrem dicere debemus, dignitatem virilem.

54 ¶*Monstra*, & *Prodigia*, & *Portenta* hoc distant: quòd sunt *Monstra*, & *ostenta*, monita deorum. Virg lib. 3. Primúmque parentem Monstra deûm refero. *Prodigia*, deorum minæ, vel iræ. Idem libro tertio: Sola nouum, dictúque nefas Harpya Celæno Prodigium canit. Et libro sexto: Prodigiis acti cælestibus ossa piabunt. *Portenta*, ostenta, quæ aliquid imminere significant. Lucil. lib. 26. Nisi portenta, anguéque volucres, ac pinnatos scribitis.

55 ¶*Celare*, & *Calare*. hanc habent distantiam: quòd *Celare*, est tegere, & abscondere. Terentius: Bene dissimulatum amorem, & celatum indicans. Virg. Æn. lib. 6. Secreti celant calles. *Calare*, insculpere. Vir. Æn. lib. 1. Cælatáq; in auro Fortia facta patrû. Varro Agathone: Núm nam cælatus in manu dextra scyphus, Cælo doliens arte ostẽtat Mentoris?

56 ¶*Ignoscere*, & *Concedere*, quemadmodû inter se distãt, aperit M. Tull. ad Cæsarem iuniorem lib. 1. Quod mihi, & Philippo vacationem das, bis gaudeo. nam & præteritis *ignoscis*, & *concedis* futura.

57 *Contemnere*, & *Despicere*, eò distãt: quòd est *despicere* grauius, quàm *contẽnere* M. Tull. in Verrem actione 3. Quémque contempserit, despexerit, liberum esse nunquam duxerit. Idem ad Cæsarem lib 3. Amici nonnulli te contemni, ac despici, ac pro nihilo haberi senatus voluit Et de senectute: Contemni se putant, despici, illudi.

58 ¶*Cupiditas*, & *Cupido*, diuersa sunt. Nam *cupiditas* leuior est. Lucil. lib. 21. *Cupiditas* ex homine, *cupido* ex stulto nunquam tollitur: quòd cupiditas pars quædam sit temperationis deflexens ex cupidine.

59 ¶*Aemulatio*, ab *Imitatione*, hoc distat: quòd *Imitatio* simplex est, & liuorem atque inuidiam non admittit: *Aemulatio* autem habet quidem imitandi studiû, sed cum malitiæ operatione. Virg. lib. 6. Æmulus exceptum Triton (si credere dignum est) Inter saxa virum spumosa immerserat vnda. Tull. in Cæsaria. Quasi quodam æmulo, atque imitatore studiorum & laborum meorum, & comite abstracto.

60 ¶*Probatum*, & *Spectatum*, vis maioris est. Lucil. lib. 26. Tuam probatam mihi, & spectatam maximè adolescentiam.

61 ¶*Bellum*, & *Prælium*, hoc differũt: quòd *prælia* partes sunt belli, hoc est, in bello congressiones. Lucil. li. 26. Vt populus Romanus victus, vi, & superatus præliis sæpe est multis: bello verò nunquam, in quo sunt omnia. Vir. lib. vndecimo: Infantem fugiens media inter prœlia belli.

62 ¶Inter *Cauere*, & *Vitare*, Lucil. esse distantiam voluit li. 26. & esse plus *vitare*: Quid tibi cauendum censes, quid vitandum maxumé.

63 ¶*Vetustiscere*, & *Veterascere*, quid intersit Nigidius commentator Grammaticus lib. 10. deplanauit: Dicemus quæ vetustate deteriora fiunt *vetustiscere*: *inueterascere*, quę meliora M. Tul. ad Hirtium li. 7. Cùm enim nobilitas sit nihil aliud quàm cognita virtus, in eo, quem veterascentem videat ad gloriam, generis antiquitatem desideret?

64 ¶*Nocens*, à *Nefario*, & *Impio*, distare, vti *Nocens* leuius videri possit, M. Tull. de offic. lib. 2. voluit: Nec tamen vt hoc fugiẽdum est, ita habendum est religioni contrarium, nocentem aliquando, & nefarium, impiúmque defendere.

65 ¶*Innuere*, & *Annuere*, hoc distant: quòd *Innuere* est facie significare Terent. Adelphis: Annuere, quin pugnus continuò in mala hæreat. Non innueram, verùm in istam partem potiùs peccato tamen. *Annuere*, concedere Virg lib. 10 Annuit his Iuno, & mentem lætata retorsit M. Tul. Hortensio. Quòd cùm vterque nostrum annuissent, omnique ad id tempus, quod erat dictum postero die venissemus. Positũ est annuere pro innuere: Plautus Asinaria. Neque illa vlli homini nutet, nictet, annuat.

66 ¶*Flagrare*, & *Fragrare*, ita discernuntur: quòd *Flagrare* est incendi, & ardere: *Fragrare* verò olere, & in plurimis inuenitur ista discretio.

67 ¶*Noxa*, & *Noxia*, hanc habent diuersitatem: quòd est *Noxa* peccatum leue. Virg. Æneid. libro primo, Vnius ob noxam, & furias Aiacis Oilei. *Noxia* nocentia Virg. libro octauo: Iraque & crimina noxia cordi. Marc. Tull. Hortensio: Et cæteras quidẽ res, in quibus peccata non maximè afficiunt noxias tamen, ni sciunt, attingunt.

68 ¶*Fixus*, à *Multo*, veteres voluit discrepare, & potest videri hanc habere distantiam, vt sit *Multum*, à plurimis omnibus, ac non supra modum Virg Georg lib 1 Multùm adeò rastris glebas qui frangit inertes. *Fixus*, sicuti

plerisque, quod maioris modi est, quàm necessariū est: atque ideo M. Tul. maius discreuit Epist. ad Catonem: Nec idcirco mihi desiderandam esse dignitatem meam, quòd eam multi impugnarint, sed eo magis recolendam quòd plures desiderarint.

69 ¶Inter *Speratam, Dictam*, & *Pactam* & *Sponsam*, hoc interest: quòd virgo prius quàm petatur, *sperata* dicatur. Plaut. Amph. Amphytrio vxorē salutat lætus, speratam suam. Dehinc *promissa*, vel *pacta*, vel *sponsa* dici potest. Virgil. AEneid. li. 2. Cui pater & coniunx quondam tua dicta relinquor? Et idem alio loco: Et gremiis abducere pactas. Titin. Diuortio: Cui exacta ætate sponsa sit desponsa.

70 ¶*Mutuum*, à *Fœnore*, hoc distat, quod *Mutuum* sine vsuris: *Fœnus* cum vsuris sumitur, & est accepti fœtus. vnde & fœnus dictū est, vt Græcè τόκος, quasi partus multi sumpti. Plaut. Asin. Nam si mutuò non potero, certū est, sumam fœnore. Vnde honestius mutuum est, quod sub amico affectu fiat, tamen vsu temporis necessarij fœnore sumere decet.

71 ¶Inter *Notare*, & *Annuere*, & *Nictare*, veteres hoc interesse voluerunt: vt *Nutare* capitis: *Annuere*, vel innuere narium vel labiorum: *Nictare* oculorum significantiam esse decreuerint. Plautus Asinaria. Nec illa vlli homini nutet, nictet, annuat.

72 ¶*Simulare*, & *Dissimulare*, hanc habent distantiā. *Simulare*, est fingere scire, quæ nescias: *Dissimulare*, fingere nescire, quę scias. Sal. Catilinæ bello: Cuius rei libet simulator, ac dissimulator.

73 ¶*Castitas*, & *Pudicitia*, paria deputātur cùm sit *Pudicitia*, ab iniuria turpiū libidinū libera: *Castitas*, & ab his continens, & remota: præterea & religiosa munditia, & puritas. Vir. Georg. lib. 2. Casta pudicitiam seruat domus. Virg. AEn. lib. 6. Quique sacerdotes casti dum vita maneret. Et lib. 7. Præterea castis adolet dum altaria tedis. atque ideo plus est castitas à pudicitia, quòd par sit pudicitia cum aliis cæteris castitas.

74 ¶*Pascere*, & *Alere*, hoc distant auctoritate: vt sit *Alere*, sufficiendi generis curam habere: *Pascere*, natos cibo saginare: Varr. γεροντοδιδάσκαλος. Vbi prægraues pascūtur pauonum greges.

75 ¶*Ora*, & *Ora*, licet paria esse videantur, tamen vt genere ita intellectu distant. nam quoties in his *neutrum* genus tāgitur, vultus, vel facies nostra significatur. Virgilius: Os, humerósque deo similis. Et lib. 12. Ora citatorum dextra detorsit equorum. quoties *femininum*, cuius rei libet fines Virg. AEneid. lib. 1. Exire, locósque Explorare nouos, quas vento accesserit oras.

76 ¶Inter *Exstinguere*, & *Opprimere*, interesse Cicero voluit de amicitia, vt sit maius *Opprimere*, quàm *Exstinguere*. Quamobrem primùm danda opera est, ne qua amicorum dissidia fiant: sin tale aliquid euenerit: vt exstinctæ potius amicitiæ, quàm oppressæ videantur. quasi quod exstinguitur possit renouari: quod opprimitur, non queat.

77 ¶*Morbum*, à *Vitio*, prudentia veterum sic voluit separari: vt sit *Morbus*, cùm accessit vtique aut temporis, aut contagij: *Vitiū* perpetua & insanabilis, atq. irreuocabilis causa.

78 ¶*Meminisse* & *In memoriam redire*, hoc differre Aristoteles putat, διαφέρει μνήμη τῷ μεμνῆσθαι, & vult *meminisse* omniū esse animantium, vt cibi, potionis, somni, voluptatis: *in memoriam reuocare*, quod exciderit, non nisi homines posse.

79 ¶*Die quarta*, & *Die quarto*, hoc differre prudentes volunt: quorum tamen auctoritas in obscuro est, vt sit *die Quarto* temporis præteriti: *die Quarta* futuri.

80 ¶*Mentiri*, & *Mendacium dicere*, quemadmodū distēt, P. Nigidius studiis bonarum artium præclarissimus manifestissimè separauit. Qui *mentitur*, ipse non fallitur alterum fallere conatur: qui *mendacium dicit*, ipse fallitur quantum in se est, vir bonus præstare debet, vt non mentiatur, prudens ne mendacium dicat: alterum iudicat in homine, alterum non.

81 ¶*Festinare*, & *properare*, veteres voluerunt habere distantiam: Cato oratione, quam de suis virtutibus scripsit: Aliud est properare, aliud festinare. qui vnum quid mature transigit, is *properat*: qui multa simul incipit, nec proficit, is *festinat*. ¶Verū vtrorumq. verborum ratio sub hac significantia proxima est veritati, vt sit sępe animi *properare* studiose ad res aliquas contendentis *festinare* corpore necessitatibus obsequendi. Virg. lib. 4. Et mediis properas aquilonibus ire per altum. Idem Æneid. lib. 2. Festinare viri, nam quæ tam sera moratur Segnities?

82 ¶*Matronas*, & *Matresfamilias*, dissimilitudinem hoc modo veteres docti separant. quidā. vt sit *Matrona* quę peperit semel: *Materfamilias* quę sæpius. sed hæc definitio videtur absurda. Ad hæc fidelius locupletiores *matronam*, quæ in matrimonio sit mariti etiam ante susceptos liberos, dictam: meliore tamen matris futuræ spe M. Tull. nomine nuncupatam: *matrem verò familias* quæ in familia mancipióque sit patria, etsi in mariti matrimonio esset.

83 ¶*Auarum*, & *Auidum*, ita discernuntur. *Auarum* enim semper in reprehensione esse: *Auidum* autem ab auendo. quod est, etiam honestè cupiendo, & à delectatione intelligi potest, ac per hoc aliquando malis, aliquando bonis adiungit exemplis. Vt Virg. Georg. li. [illegible] Pascentur oues, aut sęp iuuencę. Sallust. bell. Catilinę: Laudis auidi, pecunię liberales erāt.

84 ¶Au-

84 ¶ *Audacia*, & *Audentia* hoc differunt q *Audentia* fortitudinis sit, *Audacia* temeritatis. Vt Sallustius: Audacia pro muro habetur: & apud veteres sæpe sit Audentia. Virg. Audenteis fortuna iuuat Et: Audentior ibo in casus omneis. quanquam & audaciã pro fortitudine legimus, vt Virg. lib. ix. Irim de cælo misit Saturnia Iuno Audacem ad Turnum. Et: Aude hospes contemnere opes, quod humanitatis sit potius, quàm temeritatis.

85 ¶ *Prospicere*, & *Respicere* distant: vt aduorsum videre *Prospicere* rectè dicatur, *Respicere* quasi retrò aspicere. Varr. Manio: Sedens altus alieno sumptu, neque pòst respiciẽs neque ante prospiciens.

86 ¶ *Furor*, ab *Insania* distare Cic. Tusc. li. 3. ostendit: Itaque non est scriptum, si insanus: sed, si furiosus esse incipit. *Insaniã* enim censuerunt incõstantiam, id est, sanitate vacantem, tamen posse tueri mediocritatem officiorum, & vitæ communem cultum, atq. vsitatum *furorem* autem esse rati sunt mentis ad omnia cæcitatem, quod cùm maius esse videatur, quàm insania, tamen eiusmodi est, vt furor in sapientem cadere possit, insania non possit.

87 ¶ *Confidentiæ*, & *Fidentiæ* discretionem pandit M. Tul. Tusc. li. 3. Qui fortis est, idem *fidens*, quoniam *confidens* mala consuetudine loquẽtium in vitio ponitur, ductum verbum à confidendo, quod laudis est. Qui autem est *confidens*, is profectò non extimescit discrepat enim à timendo *fidens*.

88 ¶ *Inuidia*, & *Inuidentia*. Cic. Tusc. lib. 3. Posset etiam in misericordiam, posset in inuidiam Non dixi in *inuidiam*, quæ tum est, cùm inuidetur. Ab inuidendo autem *inuidẽtia* rectè dici potest, vt fugiamus ambiguum nomen Inuidiæ. Et lib 3 Vt ægritudini inuidentia vtendum est enim docendi causa verbo minus vsitato: quoniam inuidentia non in eo, qui inuidet, solùm dicitur, sed etiam in eo, cui inuidetur.

89 ¶ *Aegrotatio*, & *Aegritudo*. Cic. Tusc. lib. 3. Sed propriè vt *ægrotatio* in corpore, sic *ægritudo* in animo nomen habet.

90 ¶ *Iracundus*, & *Iratus*, ebrius & ebriosus, amator & amans quid inter se distent, Cicero discreuit Tusc. li. 4. Aliud iracundum esse, aliud iratum. vt differt anxietas ab angore: neque enim omnes *anxij*, qui anguntur aliquando. ¶ Inter ebrietatem, & ebriositatem hoc interest, aliud est amatorem esse, aliud amantem.

91 ¶ *Lætari*, & *Gaudere* distant: vt Cicero Tusc. lib. 4. Atque vt confidere decet, timere non decet. sic quidem gaudere decet, lætari non decet: quoniam docendi causa à gaudio lætitiam distinguimus. vt autem innuit idem Cicero, *gaudium* in sapiente, & in rebus bonis semper est, *lætitia* etiam in malis, & turpibus rebus esse potest.

92 ¶ *Pernicitatem*, & *Velocitatem* Cic. discreuit Tusc. li. v. Præstans valetudine, viribus, forma, acerrimísque sensibus: adde etiam, si iubet, pernicitatem. Virgil. Georg. lib. 3. hoc sensit, Dura iacet pernix instrato saxa cubili. vt illud sit celeritatis, hoc patientissimę fortitudinis.

93 ¶ *Metum*, *Timorẽ*, *Formidinem*, *Pauorem* Cicero discreuit Tusc. libro quinto: In quem autem metus, in eum formido, timiditas, pauor, ignauia.

94 ¶ *Innocens*, & *innocuum* hoc distãt: quòd sit *Innocens* non nocẽs, & *Innocuum* illæsum: Virgilius libro decimo: Et ledere carinæ Omnes innocuæ.

95 ¶ *Legere*, & *Eligere* non sub ea significatione intelligi vult Varro de re rustica lib. 1. Aprica prius debet descendere de vite in vindemia diligentis, vua non solùm legitur ad bibendum, sed etiam eligitur ad edendum. vt sit *legitur*, colligitur, vt plerũque eligitur melior quæque de plurimis.

69 ¶ *Miserari*, & *Misereri*, cęteri his censibus esse voluerunt: vt sit *Miserari*, flere & lamentari: *Misereri*, miserationem alienis casibus exhibere, & actiuo ad primum affectum: passiuo ad secundum. Acc. Eurysace: Heu mihi, vt etiam hæc ærumna mihi luctum addit luctibus. alia persona: Quid miserari id me Eurysacem tuam sodalitatem men orasẽ formidas tibi? te cõmiserabar magis, quàm miserabar mei & multis mei & aliquando vexata generibus?

97 ¶ *Acerosum*, & *Aceratum* vtrunque non è positum: sed distanti proprietate signatum. *Acerosum* namque panem farre minus purgato, nec sordibus à candido separato dicendum veteres putauerũt. Lucillius li. xxv. Quę gallam bibere, ac rugis conducere ventris Farre aceroso, oleo decumano, pane cumano coegit, tunc Græci [illegible] vocant. *Aceratũ* verò est lutum paleis mistum, vt laterarij vsus est. Lucil. lib. 9. Latere qui ducit habet nihil amplius. Nam quam commune lutum à paleis cœnúmque aceroso.

98 ¶ *Multum*, & *Satis* eo distant: quòd *Multum* infinitum est: *Satis* finitum. Auaris illud, hoc parcis se continentibus applicandum est. Lucil. lib. v. Nam si quid satis est homini: id satis esse potisset: Hoc satetat: nunc cùm hoc non est, qui credimus porrò Diuitias vllas animum mi explere posse? Et libro xviii. Denique vti stulto nil sit satis, omnia cùm sint.

99 ¶ *Omne*, atque *Totum*, vt ab omni plus esse *Totum* putent, volunt quidam esse seiunctum, cùm indiscretè inter auctores frequenter positum legerimus, & vtrunque cum si-

gnificantia *vniuersitatis*. Lucret. l. 1. Totum video per inane geri res. Virgilius Bucolicis: Omnia vincit amor. Et idem Georg. lib. 3. Omne adeo genus in terris hominúmq; ferarúmque. Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres. In furias, ignémque ruunt, amor omnibus idem. Et Æneid. l. b. 6. Totámque infusa per artus Mens agitat molem, & mag:o se corpore miscet. Quid quòd totum, quod plus putatur, nō *pro cuncto* alicubi accipi potest: Vir. Geor. li. 3. Totas Aduoluere focis vlmos, igníq. dedere, vt sit totas integras: non omnes, quæ in mundo sunt, vlmos.

100 ¶ *Niti*, & *Obniti* cùm ex vno sint intellectu, acceptis tamen præpositionibus fit diuersum. *Niti* enim potest videri, aut aliquā gratiam, aut honorem, aut vtilitatem ærumnoso tendere sine labore: quanquam in aliquibus grauius audiatur, vt sint enixæ pariēdi labore defunctæ. *Inniti* autem incumbere manifestū est. Vir. li. 6. Ille vides pura iuuenis qui nititur hasta. Obniti verò est cōtra aduersa obluctari. Virgil. Sæpe vsque adeò obnixi non cedere. Et alibi: Obnixi torquēt spumas, & cærula verrunt. Terent. Andria: Pedibus, manibúsque obnixè omnia facturum.

101 ¶ *Illix* & *Illex* hoc discernuntur. ab illicendo, *Illix*, *Illex* verò à quo lex nō seruetur. Plautus Pœnulo: Qui illi tantæ rei ante fuimus illices. Idem Persa: In iure illex, hoc est, viuens sine lege, sine iure labes populi.

102 ¶ *Ergastulum*, & *Ergastulus* vt genere, ita & intellectibus differunt. Nam *neutro* carceris locus est, *masculino* custos pœnalis loci. L. .cil lib. x v Non ergastulus vnus, & alius iudicem opposuit: vt nemo sententiam liberè, quasi ergastulus possit dicere.

103 ¶ *Fremere*, & *Frendere* hoc dissepárantur: quod est *Fremere* magnum sonare. Virg. Georgicorum lib. 2 Fluctibus, & fremitu assurgēs, Benace, marino. *Frendere* alicui cum gemitu, vel iracūdia miserum, aut minax sonare. Virg. Æneid. lib. 3. Luminis effossi fluidum lauit inde cruorem Dentibus infrendens gemitu. Pacu. Antiop. Frendere noctes miseras, quas perpessa sum. Plaut. Nec machæram audes dentes frendere. Pacu. Antiopa: Fruges frendo solos. ac sic probute. Accius Troadibus: Saxo fruges frendas.

104 ¶ *Fora*, & *Fori*, vt genere, & ita intellectibus discernitur. *neutro* enim loca sunt, quibus ius dicitur, *masculino* spatia in nauib. vt Virg. 6. Inde alias animas, quæ per iuga longa sedebant, Deturbat, laxáque foros, simul accipit alueo Ingentem Æneam. vel locus apertus, ac patens, vnde & gladiatores foros facere dicuntur, cùm longo circuitu spectantur.

105 ¶ *Educere*, & *Educare* hanc habent distātiam. *Educere* est extra trahere. *Educare* enutrire, vel prouehere. Var. de liberis educandis: Educit enim obstetrix, educat nutrix, instituit pædagogus, hoc & magister.

106 ¶ *Aborsus*, & *Abortus* varias habēt significationes. *Aborsus* enim ille dicendus est, qui in primis mensibus, cum conceptu exordium factum est; *Abortus* propè tempus, pariendi: tunc enim moritur quod nascitur. in plurimis hoc reconditum inuenimus.

DE IMPROPRIIS.

CAPVT VI.

EDolare fabrorum est verum verbum cùm materiarum complanatur asperitas. Vsi sunt eo laudandi scriptores vetustatis, etiam ad alias fabricas rerum. Varro Bimarg. Cùm tot comœdias sine vlla fecerimus, ego vnum libellum non edolem, vt ait Ennius.

2 ¶ *Sulcus*, omne quicquid in longitudine aculeatum est, dici potest veterum auctoritate doctorum. Var. Bimarg. Et pater diuûm trisulcum fulmen igni feruido actutum mittat in tholum Marcelli. Virg. Æneid. lib. 2. Et linguis micat ore trisulcis.

3 ¶ *Penulam*, abusiuè omne quicquid tegit, nobilissimi veteres transtulerunt. Varr. Manio: Cum corrigias disruptas tenes, penula reliquum pedem scortea pertegere.

4 ¶ *Vitreū*, pertenue, & perlucidū quicquid est, auctoritate veterum dici potest. Varr. Mod. Quàm istorum vitrea æstate os tendas vnicè clauos.

5 ¶ *Tela*, etiam lapides dici posse auctoritas docuit, & omnia quæ iaciūtur. Sisenn. Histor. libro 4. Manuales lapides dispartit, propterea quòd is ager omnis eiusmodi telis indigebat.

6 ¶ *Silentium*, fieri consuetudine sumptum est. Sisen. Histor. lib. 4. Oriri de contrario silentium.

7 ¶ *Cæcum* non solùm oculis captum, sed & insidiosum, & occultè malum. vel latens, & tacitum quid veteres dicendum existimauerunt. Sisen. Histor. lib. 4. Subitò mare subhorrescere, cæcósque fluctus in se prouoluere leniter occepit. Vir. Æn. 6. Cæca regens filo vestigia.

8 ¶ *Labra*, non hominum solùm, sed & margines, vel fines dici posse autoritas persuadet

feadet. nam & labruscam genus erraticæ vitis esse volunt, quæ in sepibus & in labris agrorum, & terminis nascitur, vt Virgil. Bucolicis: Syluestris raris sparsit labrusca racemis. Sisenna Histor. iiij. Innoxios trementibus artubus repentè extrahit, sistitque in labro summo fluminis, cœlo albente. Virgilius vij. Sicut aquæ tremulum labris vbi lumen ahenis.

9 ¶ *Interfici*, & *occidi*, ad animata veteres vehementi auctoritate posuerunt. Plautus Menæchmis: Occisa est hæc res. Lucillius: Durum, molle voras, fragmenta interficis panis. Virgilius Georg. lib. iiij. Fer stabulis inimicum ignem, atque interfice messes. Sallustius Histor. lib. 2. Multique commeatus interfecerant insidiis latronum. Plaut. Mercatore: Mihi harum ædium interitus interfectus est. Cic. Oeconom. Nullo modo facilius arbitror posse, neque herbas arescere, & interfici, neque terram ab sole percoqui. Idem ad Hirtium lib. ix. Dicis quasi istuc intereat, nescio: non tamen erit mihi iucundum, seuerius nequi casus perimeret superioris. Lucillius: Intereunt, labuntur, eunt, ut omnia versum.

10 ¶ *Gannire*, cùm sit propriè canum, Varro asinos rudere, canes gannire, pullos pipare dixit. Lucretius lib. v. alio pacto: Gannitu vocis adulent. Etiam humanam vocem nonnulli gannitum vocauerunt. Afranius Prosa: Gannire ad aurem nunquam didici. Lucil. lib. vij. Eodem pactolo gannis.

11 ¶ *Dotatum*, non à dote dici, sed ab omni qualibet copia, Cicero de Orat. libr. 1. auctor est: Cuius artem cùm indotatam esse: incomitatam, & incomptam videris, verborum eam dote locupletasti, & ornasti.

12 ¶ *Putidum*, & sensibus, & auribus probari Cicero de Orat. libr. iij. scribit: Quoniam hæc satis spero vobis quidem certè maioribus natu inhonesta, & putida videri.

13 ¶ *Cinnos*, & *Fucum*, quod est aliunde coloris, etiam non talium rerum Tullio auctore discimus de Orat. libro iij. Atque eò citius in oratore, aut poetæ cinnis ac fuco ostenditur.

14 ¶ *Abdicare*, non solùm de patris facto potest dici, quod est familia abiicere: sed rem quamlibet negare. Pacuuius Atalant. Mortem ostentant, regno expellunt, consanguineam Esse abdicant.

15 *Equisones*, non equorum tantùm moderatores aut magistros, sed omnes, quibus regimen conceditur, cuiusl.bet rei, dici posse veteres probauerunt. Varro Marcipore: Hic in ambitio nauem conscendimus palustrem, quam nautici equisones per viam conducerent loco.

16 *Meridiem*, mediam diei diei partem omnes solummodo dicendam putant, cùm & noctis esse eam temporis partem doctorum auctoritas dixerit. Varro Marcipore: Repentè noctis circiter meridiem. Cùm pictus aër feruidis latè ignibus, Cæli oræ anastricæ ostenderent. Nos in epistolis, quæ inscribuntur à doctrinis de peregrinando & vigilia. Igitur aliquando, & morantium cogitationem priùs quàm ætas in meridie & torpedinem pelleret.

17 ¶ *Rhedam*, pro curru Varro Marcipore dixit: Dixe Regi Medeam aduectam per aere in rheda anguibus.

18 *Fasciam*, pro cortice. Varro ...: In quibus libris sacraturi fasciis cingit forem.

19 ¶ *Librum* pro cortice. Virg. Georg. lib. ij. Vdóque docent inolescere libro.

20 ¶ *Viscum*, positum pro rete à tenacitate. Varro Parm. Lepusculi timentes hoc quadrangulum Dedit Diana rete nexile, ..., Viscum, sagenam, lineámque compedem.

21 ¶ *Calcar*, pro impetu. Var. Sesqui vlysse: Ventus suo casu vehementiùs sufflare, & calcar admouere.

22 ¶ *Ebrios*, & *Ticinios*, non vinolentos, aut si nociuo, sed expletos qualibet re possumus dicere. Varro Eumenid. Et cæteri scholasticis auribus scholica dape, atque ebriis festicè ... consurgia consurgimus ieiunis oculis.

23 ¶ *Torrere*, non solùm ignis, sed etiam frigus potest auctoritate Varronis Eumenid. Capite operto esse iubet, ante lucem suscitat, frigore torret, venatum eiicit ieiunio villicum. Cuius auctoritatis grauitatem secutus Maro à vero non aberrauit Georg. j. Aut Boreæ penetrabile frigus adurat.

24 ¶ *Gibberum*, pro exstanti, & eminenti. Varro Eumenid. Item tragici prodeunt capite gibbero, cum antiqua lege ad frontem superficias accedebat.

25 *Ædificandi*, manifesta significatio est. ab eo tractum est, vt quæcunque fabricantur, qualibet opera ædificari dicantur. Virg. Æn. ij. Instar montis equum diuina Palladis arte Ædificant.

26 ¶ *Squalere*, non sordidum plenum esse tantummodo, vt nunc consuetudine persuasum est, sed honesta re abundare, & refertum esse veteres honesta auctoritate posuerunt, ducique hanc significantiam à squamis putant: vt enim est in corporibus sordidum alta congeries, qua squalere dicuntur, ita quod fuerit qualibet re densatum, one ratum, inculcatúmque, squalere voluerunt. Virg. l. xj. Per tunicam squalentem auro. Accius Pelopidis: Eius serpentis squamæ squalido auro, & purpura textæ.

27 ¶ *Transgressus*, à pedum gradu propriè

dicitur, sed auctoritas vetustatis liberiorem vsum loquendi dedit. vt Sallust. Hist. 1. & de iis qui nauigassent, & ipsis nauibus, eo verbo vti volunt, in quibus gradus non sit desertio: Nictus obscuram noctem, æstu secundo, ac inde transgressos, omnes recipit modos præcepturus, à Lusitanis. Alibi de scaphis: Earum aliæ paulum nimio progressæ interim sicco onere, cùm pauor corpora agitauerat, deprimebantur. Lucretius: Præterea pauit, vóxque, fauceque, Asperiora foras gradiens arteria clamor.

28 ¶ *Bibere*, rectè dici ea omnia, quæ haustus habent, vt animalia, & terræ, vt Virgil. Bucol. Sat prata biberunt. Verùm auctoritate litterata etiam arida, aut sicca, & quibus haustus non sit, bibere positum inuenimus. Virg. XI. Hasta sub exsertam donec perlata papillam Hæsit, virgineúmque altè bibit acta cruorem.

29 ¶ *Libidinem*, & *Appetitum*, vel *AEmulationem* etiam honestæ rei possumus dicere, vt sit libido omne quod libuerit, Sallust. Catilinæ bello: Magisque in decoris armis, & militaribus equis, quàm in scortis, atque conuiuiis libidinem habent.

30 ¶ *Vsus*, ab vtendo, vnde & vsurpare dictum est obtinere. Posuit quoque vetustas vsu perire, hoc est non vtendo aliquid posse. Plaut. Amphit. Est profectò, caue sis, ne tu te vsu perduis.

31 ¶ *Furtum*, etiam non ablata res solùm, sed etiam quicquid occultè geritur, auctoritate veterum dici potest. Virg. Georg. libro 4. Vulcani, Martisq; dolos, & dulcia furta. Plautus Amphitr. Manifesto hunc obtorto collo teneo furem flagitij.

32 ¶ *Ingredi*. non solùm, vt est manifesta eius verbi significatio, sed etiam venire, ac se ostendere auctoritate Plauti possumus dicere in Amphit. Nihil te pudet, sceleste, populi in conspectum ingredi?

33 ¶ *Obsequia*, non solùm minores maioribus exhibere, sed etiam minoribus per vicé veterum excellens auctoritas voluit. Plaut. Asin. Ego sanè cupio obsequi gnato meo.

34 ¶ *Versutos*, non solùm ad malitiam, callidos, verùm & rectè peritos intelligi posse, Plautus informat Asinaria: Nec magis versutam, nec quo caueas ægrius. Idem: Homini versuto, si quid rectè curatum velis, mandes.

35 ¶ *Deuorari*, nō solùm cibus gutture, sed & vox auribus potest. Plaut. Asin. Auscultate, atque operam date, & mea dicta deuorate. Et Aulul. Nimium lubenter edi sermonem tuum.

36 ¶ *Ancipitem*, quoque rerū incorporearum posse dici Varro de vita pop. Rom. lib. 4. aperuit: in spem adducebat, non plus soluturos, quàm vellent, iniquus equestri ordini iudicia tradidit, ac bicipitem ciuitatem fecit, discordiarum ciuilium fontem.

37 ¶ *Defæcata*, omnia pura & inturbata, & sine sordibus possumus dicere, vt vinum sine fæcibus. Plautus Aulular. Nunc defæcato demum animo egredior domo.

38 ¶ *Malitiam*, veteres, vt dolū mediū, ponendā esse duxerunt, quasi sit & bona. Plaut. Aulul. Certè ædepol equidē te ciuē sine mala omni malitia adeò vt improbum proposuerit malo, quod grauius putatur. In eadem: Quid factis, neque malis, neque improbis.

39 ¶ *Belluam*, indifferenter posuit auctoritas veterum. Plaut. Aulularia: In quo quidē Agnoscat scio, magis nusquam curiosam esse vllam belluam.

40 ¶ *Crocire*, cùm sit coruorum, Plaut. Aulul. cantare eos dixit, Non temerè est, quod coruus cantat nunc mihi ab læua manu.

41 ¶ *Rostrum*, hominis dici non debere consuetudo præsumpsit apud Plautum Menæchmis positum, Apud mensam plenam homini rostrum deliges. Turpilius Pedio: Nec vnquam vidit rostrum tragœdia tantum vti, Lucillius Satyr. libro quinto, Ne designati rostrum prætoris, pedésque Spectes. Idem libro nono: Arripio & rostrum labe, atque hoc zeferiatim Percutio, dentéique aduersos discutio omneis. Varro ἐπὶ [illegible] libro secundo ἐπὶ [illegible], Itaque videas barba rostro illum commentari, & vnumquodque verbum statera auraria pendere. Idem Sesquiulixe ἐπὶ [illegible], Rostrum in protrudendum ei ferent.

42 ¶ *Fatum*, sicuti communiter intelligitur, significantiam decreti habet, à doctis tamen indagantes inuenimus positum pro voluntate. Virgilius libro VI. Heu stirpem inuisam, & fatis contraria nostris, Fata Phrygum. Nec enim Iuno, aut quisquam Deorum fatum habet, quod ipsi faciunt. Et eodem, Filius huic fato diuûm, prolésque virilis Nulla fuit. Et alio, Et si fata Iouis poscunt, hic terminus hæret.

43 ¶ *Rictum*, ferarum dici volunt, cùm Titinnius etiam auctor sit hominis dici debere, Caue ex corde frontem labeat semper sancto rictus. Item Pomponius Prostibula. Quis hic est quamobrem huc prostat, rictum & labeas cum consideto? Lucilius Satyr. libro iij. Malas tollimus nos atque vtimur rictu. Varro, [illegible], ἐπὶ [illegible], Antè auris modo ex subolibus paruuli intorti dimittebantur, sed cincinni oculis supercilia nigellis, pupillis, quam hilaritatem significante animi rictus paruissimus, vt reliqua naro silo roseo.

44 ¶ *Stuprum*, quod cum viduis committitur hoc solum dici putant, veteres pro adulterio & vitio ponunt, Plaut. Amphit. Stupra, dedecoris à viro arguam meo. Sallustius Histor.

Historiarum libro tertio: Ac statim fugitiui contra praeceptum ducis rapere ad stuprum virgines, matronasque.

45 ¶ *Thesaurum* etiam pessimae rei copiam dici posse Plautus voluit Amph. Qui domi uxorem meam impudicitia impediuit, teneo thesaurum stupri.

46 ¶ *Compotem*, in bonam partem solum accipi putatur, cùm & in malam positum sit. Plaut. Epidico: Cedo manum, accipe aerumnarum, & miseriarum compotem. Naeuius Danaë: Eam nunc esse inuentam opprobriis compotem scis.

47 ¶ *Vitae* posse dici ea, quae neque animo, nec spiritu mouentur. Virgil. auctor est Æneid. lib. i. Intusque aquae dulces, viuóque sedilia saxo Nympharum domus.

48 ¶ *Indolem*, adolescentium tantùm consuetudo dicit, quasi noua soboles. indoles autem est incrementum, veteres autem senum dixerunt. Plaut. Milite, Si albus capillus hic videtur, neutique ibi ingenium senis Est, in hoc emussitata sua sibi ingenua indoles.

49 ¶ *Alacritatem*, in malis habendam Cic. Tusc. ostendit. Vir igitur temperatus, cõstans, sine metu, sine aegritudine, sine alacritate, vlla libidine non vexatus.

50 ¶ *Catuli*, non solùm canum diminutiue, verùm omnium animalium appellantur. Virg. Georg. lib. iij. Temp. Tẽpore non alio catulorum oblita leaena. Et alio loco de serpentibus: Compositis nouus exuuiis, nitidúsque iuuenta Voluitur, aut catulos tectis, aut oua relinquens. Plaut. Truculento: Iam hercle ego hic te mulier, quasi sus catulos pedibus proteram. Lucret. lib. v. At catuli pantherarũ Scymnique leonum. Lucil. Satyrarum libro quarto: Concursaret agros catulos, foetúmque ferarum. Idem lib. vij. Rare ad catulos accedere inultum.

51 ¶ *Compressus*, cum virgine admissus dicitur. Plaut. Truculento etiam coitum cum meretrice compressum dici vult: Nam ad amicam decimo mense post, Athenas Atticas Viso, quam grauidam hic reliqui meo compressu, quid ea agat.

52 ¶ *Opificem*, non ex ope posse dici Cicero Tusc. lib. v. auctor est: Aduena quidam & ignobilis verborum opifex insinuasse se in antiquam philosophiam videtur.

53 ¶ *Semina* pro virgultis, vel malleolis, vel surculis dici posse auctoritatem Virgilius dedit Georg. lib. ij. Seminibus positis superest deducere terram Saepius ad capita, & duras iactare bidentes.

54 ¶ *Sumen*, propriè à sugendo dictum. Nam & mulieris mammam sumen veteres dici voluerunt. Lucil. Satyr. lib. quarto: Quod si nulla potest mulier tam corpore duro Esse tamen tenero moueat succussa lacerto, Et manus vberior lactanti in sumine sidat.

55 ¶ *Exuuias*, & *spolia* non solùm hominũ tegmina, aut vestes dici posse Virgilius auctor est, Georg. libro secundo, dicens de serpente. Cùm positis nouus exuuiis nitidúsque iuuenta Voluitur. Accius Bacchis: Tunc pecudum Exuuias laeuo pictas lateri accõmodant. Lucret. Nam saepe videmus Illorum spoliis vepres volitantibus auctas.

56 ¶ *Diuortia*, non coniugij distractionem solùm, sed etiam omnium inflexionum, quae à recto detorquentur. Virgilius auctor vij. Obiiciunt equites sese ad diuortia nota. Huc illuc.

57 ¶ *Virgines*, non solùm foeminae dicuntur, verùm etiam pueri inuestes. Nam & quicunque ex ephebis excesserant, deuirginati dicebantur, Varro περὶ ἐγκωμίων: Quam sympatiam lubiat oculos haberet, quid imaginum interesset. puer verum esse deuirginatum vsurus, an monuce *puer* purus dùm cogito.

58 ¶ *Enixas*, non in partu solùm possumus dicere, sed etiam omni labore exercitis, auctore Virgil. Æneidos libro tertio: Stirpis Achilleae fastus, iuuenémque superbum Seruitio enixae tulimus.

59 ¶ *Pransi*, non solum qui prandèrent dicuntur, sed etiam quibus nihil desit. Varro Flextabulis, περὶ ἀπαρχῶν: Quare, ô Marce, pransum, ac paratum esset, hoc minimè oportet.

60 ¶ *Os*, rostrum, vel faciem hominũ tantum dici putant, vt de rostro Virgilius libro nono: Donec Rutuli clamantis in ore Contudit aduerso. sed de facie. Idem Æneid. lib. i. Os humerósque deo similis: cum auctoritate veterum, & pecudum, & ferarum dici possit. Virgilius libro xij. Ora citatorum dextra detorsit equorum. Os etiam alicuius rei omne patens accipi potest. Virg. libro tertio: Quàm si quis ferro potuit rescindere summum Vlceris os. Et idem de leone lib. vij. Impauidus frangit telum & fremit ore cruento. Idem lib. ij. Et ingentem lato dedit ore fenestram. M. Tul. de suppliciis in Verrem: Nam in ipso aditu, atque ore portus.

61 ¶ *Dorsa*, & tergora hominum, & aliorum animantium consuetudo putat, cùm & aquarum dici possit. Virg. Georg. libro tertio: Vndáque iam tergo ferratos sistit orbes. Et Æneid. lib. i. Dorsum immane mari summo.

62 ¶ Omne castum veteres incorruptum sub *Virginis* vocabulo appellauêre. Cic. Orat. Philosophia casta, verecunda, incorrupta virgo.

63 ¶ *Nidos*, non solùm domicilia auium, sed etiam foetus earum, Virgilio auctore, dicere possumus Georg. lib. iiij. Ipsaeque volantes

Ore ferunt dulcem nidis immitibus escam.

64 *Imbres*; continuando agmen cœlestium aquarum; & pluuiarum induxit solùm dici, cùm auctoritas variet. Virgilius omnium aquarum dixit, Geor. libro quarto: Ipse feraces figat humo plantas, & amicos irriget imbres.

65 ¶ *Pecudes*, non solùm quadrupedes, sed etiam alia animalia dicere Virgilio auctore possumus Georg. libro quarto: Quem mihi vix frugum & pecudum custodia sollers. Et alibi: Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent. Varro sexagesi: Neque quas agi pennis anates tremipedas, buxeis rostris pecudes, paludibus, nocte nigra, ad lumina lampadis sequens. Lucret. lib. i. Mutæque natantes Squamigerûm pecudes.

66 ¶ *Profundam*, non solùm in imum altum, sed etiam summum dici posse auctoritas vsurpauit. Virg. Æneid. lib. i. Maria, ac terras, cœlúmque profundum.

67 ¶ *Procacitatem*, non animantium solùm à procando, & poscendo dici posse Virgilius auctoritatem dedit Æneid. lib. i. Penitúsque procacibus austris. quod est sæuientibus procellosis.

68 ¶ *Putidum* non solùm ab ore fœtido, & graui; quod naribus præbetur, sed & quod auribus triste & insuaue, austerum, rancidum, id putidum dici posse auctoritas vetustatis, admisit. Cicero Orat. Quoniam igitur modo auditor Mysus, aut Phryx Athenis, cùm etiam Demosthenes agitetur putidus.

69 ¶ *Pacem peti*, & à diis posse Virg. significat Georg. libro quarto: Tu munera supplex Tende petens pacem. Et Æneid. lib. iiij. Hic Helenus cæsis primùm de more iuuencis Exorat pacem diuûm. Plaut. Amph. Vt Iouis Supremi multis hostiis pacem expetam.

70 ¶ *Dirum*, ad prosperum tantùm vsus iubet; sed auctoritas & aduersus significare voluit. Virg. Æneidos lib. i. Præcipuè infelix pesti deuota futuræ.

71 ¶ *Reos*, non solùm crimini & culpæ obnoxios, sed etiam honesti, vel voti debitores promissi auctoritas voluit. Virg. lib. v. Constituam ante aras voti reus.

72 ¶ *Dapes*, non solùm opiparos apparatus, aut religiosos sicuti plerunque, significare, sed & vitabiles & infandos cibos, auctore Virgilio possumus dicere. Æneid. lib. iiij. De Cyclope: Nam simul expletus dapibus, vinóque sepultus. Et Bucol. Quas illi Philomena dapes, quæ dona pararit.

73 ¶ *Domum*, consuetudo hominum tantùm habitacula dici putat; cùm auctoritas & templum, & nidos domos vixerit. Virgil. Æneid. lib. vj. Ostia iámque domus patuere ingentia centum Sponte sua. Et Geor. li. ij. Antiquásque domos auium cum stirpibus imis Eruit.

74 ¶ *Incestum*, vsu dicitur flagitium in affines admissum, sed & *incestare*, funere polluere auctore Virgilio possumus dicere libro vj. Præterea iacet exanimum tibi corpus amici. Heu nescis, totámque incestat funere classem.

75 ¶ *Reuocare*, pedem cum hominum, & aliorum animantium dici manifestum sit, Virgilius libro nono, etiam fluuiorum dici posse ostendit: Cunctatur & amnis Rauca sonans, reuocátque pedem Tiberinus ab alto. Et Plautus remos nauium pedes dixit.

76 ¶ *Murices*, vetustas etiam saxorum asperitates tela omnia voluit posse dici. Virg. libro v. Et acuto in murice remi Obnixi crepuere.

77 ¶ *Dentes*, non solùm quibus cibus atteritur, sed omne quo aliquid exsecari, vel teneri potest Virgilius dici voluit Georg. lib. ij. de falce: Et curuo Saturni dente relictam Persequitur vitem attondens, fingítque putando. Et Æneid. lib. vj. Tum dente tenaci Ancora fundabat naueis.

78 ¶ *Locupletes*, non magnarum opum tantummodò, sed & ad quamlibet rem firmos, & certos M. Tul. dici voluit, ad Cæsarem iuniorem lib. ij. Nihil omnino certi; nec locupletem ad hoc auctorem habebamus. Et de offic. lib. iij. Accedit eodem testis locuples Posidonius.

79 ¶ *Monimenta* & templa dici posse. M. Tul. auctor est in Verr. actio. ij. Ausum esse in æde Castoris celeberrimo, clarissimóque monimento.

80 ¶ *Promeritum*, etiam in mala parte posuit Plaut. Amphit. Quid mali sum here tantæ ex te promeritus?

81 ¶ *Pallorem*, vetustatem, & negligentiam Lucil. lib. xxx. voluit dici posse: Lana opus omne perit; pallor, tineæ omnia cædunt.

82 ¶ *Bonus*, & fortis, & pius dici potest. Lucil. lib. xxx. Caluus Palantino quidam vir nobilis bonus bello. Virg. Georg. lib. ij. Et bona bello Cornus.

83 ¶ *Mactare*, cùm sit condemnare, positum est augere, voti compotem reddere. Næu. Colace: Et asseri laudes ago, cum votis me mactatis meis, Quod præter spem quem vellem audiebam, hoc mihi Ennius.

84 ¶ *Disciplinosus* etiam pessima arte potest dici. Cato de re militari: Quàm gladiator disciplinosus.

85 ¶ *Propitios* & placatos homines dici vetustas voluit. Lucil. lib. xxvii. In bonis, porrò est vitiis; si irati, seu cui propitij sunt dii, vt diutius etiam vnà maneant in sententia, nam est benignitate solicito propositus. Terent. Adelph. Quàm vt ea, quæ parentes propitij.

86 ¶ *Cachinnare*, non risu tantùm, sed & de sono vehementiore vetustas dici voluit. Accius Phœnissis: Simul & circum magna sonan-

sonantibus excitata saxis Saena sonando cum strepitu clangentes cachinnant.

87 ¶ *Tacere* etiam ea possumus dicere, quae sine voce, vel sono sunt. Virgilius. Aeneid. libro quarto: Totúmque pererrat Luminibus tacitis. Et, Cum tacet omnis ager.

88 ¶ *Affari*, non solùm respondere, vel fabulari, sed etiam rogare positum. Accius Tereo: Deum Cadmo generatum semel affare, & famularent perpetuere. Virg. Aeneid. libro quarto: I soror, atque hostem supplex affare superbum.

89 ¶ *Fastigia* consuetudine summae altitudines dici putantur, cùm sint & imae significant & fines. Virgilius Georg. lib. ij. Forsitan & scrobibus quae sint fastigia quaeras. M. Tul. de offi. li. iij. Sed quoniam operi inchoato & propè iam absoluto fastigium imponimus.

90 ¶ *Numerum*, & de iis, quae non numerantur, sed admetiuntur, dici auctoritas volent. M. Tul. de offi. lib. tertio: Si exempli gratia, vir bonus Alexandria Rhodum magnum frumenti numerum aduexerit.

91 ¶ *Feruor*, cum ex igni sit, & ex flammis, ex contrario & frigoribus positus inuenitur, vt sit feruere, non solùm ex incendio calere, sed ex quibuscunque molestiis perturbari. vnde & ictus marini, & exaestuatio animi sub hac significantia rectè positi sentiuntur. Virgilius Georg. lib. 1. Omnia tunc pariter vento, nimbisque videbis Feruere.

92 ¶ *Templum*, & sepulchrum dici potest veterum auctoritate. Virgilius Aeneid. lib. iiij. Praeterea fuit in tectis de marmore templum Coniugis antiqui.

93 ¶ *Vestigia* consuetudine signa impressorum pedum dicimus, lectum inuenimus partes extremas pedum dicta vestigia. Virg. lib. v. Vestigia primi Alba pedis, frontémque ostentans arduus albam.

94 ¶ *Parere*, etiam viros dici posse Caecilius auctor est. Calchis sat hic vicinus, se autem peperisse. & vobis datum id prudenter & natum ab Hom. [illegible] Patere etiam dictum ea, quae non concipiant. Virgil. lib. vndecimo: Ite ait, egregias animas, quae sanguine nobis, Hanc patriam peperere suo.

95 ¶ *Viros*, etiam de animalibus posse dici Virgilij auctoritas iubet in Bucol. Vir gregis ipse caper deerrauerat. cùm posset maritum dicere. sicut Georg. libr. iij. Quem legere ducem, & pecori dixere maritum.

96 ¶ *Grundire*, cùm sit propriè suum, vt Laberius in sue dicit, Grundientem aspexi scropham. Et Claudius lib. xvj. Agni grundibat dixit, grunnitet pecus suillum. etiam *bouinam esse* grunditum, Caecilius ex Diomede in vmbris designauit. Cruento in ore grundibat miser.

97 ¶ *Insaniam* non hominibus solùm, aut animalibus, sed & his, quae sine anima sunt. Virgil. Bucol. Huc ades, insani feriant sine litore fluctus.

98 ¶ *Elegantes*, non solùm vt consuetudine ab elegantia ingenij, aut cultus electione, & delectus plerúque dici potest, sed à veteribus etiam vitio datur. M. Tul. in Clodium, & Curionem: Tu elegans, tu solus vrbanus, quem decet muliebris ornatus, quem incessus psaltriae qui leuare vultum, mollire vocem potes. Cato de Moribus: Auaritiam omnia vitia habere putant, sumptuosus, cupidus, elegans, vitiosus.

99 ¶ *Amarum*, non solùm ex sapore triste, sed ex quacunque causa terribile, & impensum Maronis auctoritate dicimus lib. x. Hostis amare quid increpitas? mortémque minaris?

100 ¶ *Multitudo*, cùm sit numeri populorum, vt quidam volunt, Var. pro multo non absurdè adscripsit de vita populi Rom. lib. ij. Nihilo magis propter argenti facti multitudinem miserat furandum, quod propter censoriam seueritatem nihil luxuriosum habere licebat.

101 ¶ *Sanguinolentum*, corporum potest esse. lectū est & de incorporeis. Varro de vita pop. Rom. lib. iiij. Itaque propter amorē imperij magistratus grauatim seditionibus sanguinolentis, aut dominatus quo appellarent.

102 ¶ *Pondus* pro numero. Varro de vita pop. R. li. iiij. E Graecia Asiaticas in villas cōportasse magnum pondus omnium artificū.

103 ¶ *Audiendi* sensum etiam iis rebus Virgilius dedit, quae nec aures habent, nec sensum. Georgic. lib. 1. Et frustra retinacula tendens Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

104 ¶ *Carere*, etiam rem bonam dici potest. Turpil. Demetrio: Dolentus persona eos parentes careo.

105 ¶ *Caui* proprietas est sinuosi, & concaui, ac per hoc sine dubitatione corporalis. Virgilius verò etiam de incorporalibus, quae sunt inania tantùm vel obscura, dici posse testatur libr. vj. Et ni docta comes tenuis sine corpore vitas Admoneat volitare caua sub imagine formae. Et lib. x. Tum dea nube cauam tenuem, & sine viribus vmbram.

106 ¶ *Lauare*, cum sit eluere, & sordida quaeque purgare, vetustatis etiam auctoritas posuit pro polluere. Virg. Geor. lib. iij. Lauit ater vulnera sanguis. Et libr. x. Lauit improba teter Ora cruor. Plaut. Pseudolo, Eas lacrymis laui. Ennius Hecuba, Heu me miseram, interij, pergunt lauare sanguen sanguine. Varro [illegible], Pater vt cruore lauerer aratrum aggerem. Afran. Suspecta, Vident lauere lachrymis me tuum collum pater.

107 ¶ *Animas*, pro corporibus. Virg. li. xj. Ite, ait, egregias animas, quæ sanguine nobis, Hanc patriam pepêrere suo, decorate supremis Muneribus. In quo etiam hoc vnum est, quòd patriam posuit pro regione, vel terra, cùm patria sit ciuitas, vel vrbs parentum.

DE CONTRARIIS GENERIBVS VERBORVM.

CAP. VII.

1 ¶ *Aucupaui*, actiuum positum pro passiuo. Titinnius Veliterna: Id ego aucupaui plenas aureis assero. Plautus Trucul. Lepidè æstor aucupaui, atque è mea sententia. Idem Menæchmis: Vt concedamus ex insidiis aucupa. Enn. Medea: Fructus verborum aures aucupant. Pacuuius Chryse: Incipio saxum tentans scandere vorticem. In summum, dein hominis partes prospectum aucupo. Accius Astyanacte: Nunc in consilio id reges Argiuûm aucupant, Id quærunt. Idem Medea: Ego me extollo in abietem, aliè ex tuto prospectans aucupo.

2 ¶ *Vagas*, pro vagaris. Plautus Milite: Te alloquor vitij, probrique plenus, qui circum vicinos vagas. Serenus opusculis: Rure puella vagat virido. Accius Tereo: Fama nam nobilitas lata stirpe præclarè viget, vagat. Idem Medea: Vagant, pauore pecuda in tumulis deserunt. Idem Bacchis, Deinde omnes stirpe cum inclyta Cadmi deuagant matronæ [illegible] tumulem. Pacuuius Medea, Quid tandem, vbi ea est, quod recepta exul incerta vagat? Turpilius Leucadia, Vecordi vagas insania. Enni. Hectoris Lytris, Constitit, credo, Scamander, arbores vento vagant. Pacuuius Periboea, In triplici pertimefactus mærore animi incertè errans vagat. Varro Pseudolo Apolline, [illegible]. Cùm sex pueri, & puellæ pariter item sex, aut septem numero, quæ cum choro pari vagarunt. Idem Hercule, Tuam fidem per maritimas oras quæ vagat suffragantur. Pomponius Pappo, Præterito populi voluntas hæc est, & vulgo vagat.

3 ¶ *Refragabunt*, pro suffragabuntur. Sisenna Histor. lib. 13. Multi populi, plurimæ concione dictaturam omnibus animis, & studiis refragabunt.

4 ¶ *Meret*, pro meretur. Plautus Menæch. Item hic vltro fit, vt meret, potissimus nostræ domui vt sit. Idem eodem, Adibo, atque hominem accipiam lictis, quibus meret. Turpil. Philopatro, Vtinam possim tibi referre gratias, vt de me meres. Idem Hetera, meres, memorque vt diligare.

5 ¶ *Auspicaui*, pro auspicatus sum. Plaut. Persa, Lucro faciendo ego auspicaui. Idem Sticho, Eam ego auspicaui in re capitali mea. Atta Lucubratione, Cùm primò lucis hodie vt exornata sit, atque vt auspicetis cras est communis dies. Cæcilius Plocio, Insanum hospitium aliter histrionum est, atque vt magistratus cùm publicè auspicant. Næuius belli Pœnici libro tertio, virum prætor aduenit, auspicat auspicium prosperum.

6 ¶ *Eluctaui*, pro eluctatus sum. Plautus Trinummo: Cum hisce ærumnis eluctauit. Idem Vidul. Quid multa verba pluriorum luctauimus. Terentius Hecyra, Dicitque illi annulum sese, dum luctat, detraxisse.

6 ¶ *Scruto*, Plautus Aulularia, Postremo hunc iam perscrutaui.

7 ¶ *Auguro*. Accius Oenomao, Atque ex coniectura auguro. Idem Amph. Si satis rectè, aut vera ratione augurêt. Ennius Menalippo: Certò hic est nulla quin monstrum siet, Hoc ego tibi dico, & coniectura auguro. Pacuuius Chryse: Propemodum animus coniectura de errore eius augurat. Cicero ad Gallum: Præsentit animus, & augurat quodammodo, quæ futura sit suauitas. Virg. lib. septimo: Et si quid veri mens augurat, opto. M. Tul. de Repub. libro quarto: Cui quidam vtinam vere fideliter abundante augurauerim.

8 ¶ *Assensit*, est & passiuum. Accius Neoptolemo: vbi nihil contra rationem, & quam habuit assensit fidens. Idem Erigona: Assentio, age nunc ea tuam progeniem & ordinè. Pompon. Sponsa: Papæ pol magis vbi cognorit, omnes vnà assentiant.

9 ¶ *Cunctant*, pro cunctantur. Accius Philoctet. Ita tertua Membra animo ægroto cunctant sufferre laborem. Ennius Ambracia: Bene mones, tute ipse cunctato, vide fortem virum. Idem Hectoris Lytris: Qui cupiant dare arma Achilli, vt ipsi cunctent.

10 ¶ *Accinge*, pro accingere. Pomponius Maccis geminis: Iam ego mihi adoro, dum ego reuertor, age antè accinge ad molas.

11 ¶ *Contempla*. Accius Philoctete: Contempla hanc sedem, in qua ego nouem hyemes saxo stratus pertoli. Næuius Danaë: Contemplo placidè formam, & faciem virginis. Titinnius Fullonia: Adspecta formam, atque os contempla meum. Ennius Medea: Asta hoc, que ... Ach. eras.

Athenas antiquum opulentum oppidum Cōtemplis. Plaut. Afin. Meum caput contemples.

12 ¶ *Altercata est*, passiuum. Pacu. Iliona: Cur ista hic mecum altercata est?

13 ¶ *Arbitrabunt*. Plautus Sticho: Probitates verò arbitrabunt, si probis narrauerit.

14 ¶ *Amplexa*, pro amplexare. Acc. Alcmæone: Postremò amplexa, fructum quem dij dant cape.

15 ¶ *Amplexari*, pro amplecti. Cicero de Orat. lib. iij. Nec voluptatem tuentur, quam amplexari possunt.

16 ¶ *Criminat*. Ennius Satyr. libro tertio, Nam is non bene vult tibi, qui falsò criminat apud te.

17 ¶ *Dignaui*, pro dignatus sum, vel dignū duxi. Accius Meleagro: Remanet gloria apud me; exuuias dignaui Atalantæ dare. Pacuuius Hermiona: Cum neque me aspicere æquales dignarent meæ.

18 ¶ *Miserarent*, pro miserarentur. Accius Athamante: Atque ita de illis merui, vt iure hæc nunquam miserarent mala.

19 ¶ *Largi*, pro largire. Lucillius libr. xiiii. Quod vitcum dederas tu quidem, hoc est viscera largi. Accius Diomede: Benignè, & pro beneficio largito atque ampliter. Cato lege Bæbia: Pecuniam inlargibo tibi.

20 ¶ *Intui*, & *Contui* pro contueri. Turp. Pedio: Tamen oculis longa intercapedine apparet cupidè intui. Pomponius Maccis geminis, Incepi contui, conspicio coleatam cuspidem.

21 ¶ *Proficisceret*, pro proficisceretur. Turpilius Hetæra: Hortatur hominem, quem primum proficisceret.

22 ¶ *Sortirent*, pro sortirentur. Varro Rerum humanarum lib. xx. Cum venerint censores, inter se sortiunt.

23 ¶ *Moderant*, pro moderantur. Pacuu. Peribœa, Neque tuum te ingenium moderat, neque fraternum ita exitium leuat.

24 ¶ *Sortiunt*. Ennius Cresphonte, An inter se sortiunt vrbem, atque agros?

25 ¶ *Polliceres*, pro pollicereris. Varro Anthropopolis [illegible]. Nam in omnibus legi [illegible]. Ne datos, ne polliceres quid datum est.

26 ¶ *Populat*, & passiuum *populatur*. Virg. Geor. lib. 1. Populatque ingentem farris aceruum Curculio. Cæcilius Asoto, Iamdudum depopulat macellum. Ennius Ambracia, agros audaces depopulant serui dominorum domini. Quadrigarius: agrum Nolanum populare cœperunt. Accius Astyanacte, Qui nostra per vim patria populauit bona. Sisen. Hist. libro quarto: Protinus agros populabundus ad Numeriam conuertit.

27 ¶ *Punitur* aliquem, pro punio. M. Tull. de offic. lib. 1. Neque ad eum, qui punitur aliquem, aut verbis fatigat? sed ad Reipub. vtilitatem referri. Ex Tusc. li. 1. Quo multi inimicos etiam mortuos puniuntur.

28 ¶ *Ruminat*. Vir. Bucol. Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas.

29 ¶ *Fabricantur*. M. Tul. de offi. li. 1. Vt enim pictores, & ij, qui signa fabricantur. Plautus Asin. Fabricare, quid vis comminiscere. Cic. de orat. lib. iij. Capitolij fastigium illud, & cæterarum ædium non venustas, sed necessitas ipsa fabricata est.

30 ¶ *Palpatur*, pro palpat. Lucil. lib. xxix. Hic me vbi videt, subblanditur, palpatur, caput scabit.

31 ¶ *Luctant*, pro luctantur. Ennius lib. [illegible] Viris validis viribus luctant.

32 ¶ *Bellantur*, pro bellant. Virg. li. 1. Et pictis bellantur Amazones armis.

33 ¶ *Partires*, pro partiretur. Lucil. li. xxix. Quid quas partiret ipse pro doctrina boni. Plaut. Asinaria, Hanc quidem, quam nactus prędam, cum illis partiam.

34 ¶ *Impertit*. Lucil. lib. xxviij. Sospitat, impertit salutem plurimam, & plenissimam.

35 ¶ *Cohortarent*. Quadrigarius annal. lib. v. Et dicerent castra facta esse, atque hos cohortarent, vti maturarent.

36 ¶ *Moderant*, pro moderantur. Acc. Epigonis; Viden' vt te impietas stimulat? nec moderat metus? Pacuuius Peribœa. Neque tuum te ingenium moderat, neque fraternum ita exilium leuat.

37 ¶ *Commiserescimus*. Vir. Æneid. li. ij. Hic lacrymis vitam damus, & miserescimus vltro. Ennius Hectoris Lytris, Seruos & nostrum imperium, & fidem Myrmidonum vigiles commiserescite.

38 ¶ *Præliant*. Ennius Achille Aristarchi, Ita mortales inter sese pugnant, præliant.

39 ¶ *Complectite*. Pomponius Fullonibus, Quum ergo, quando conuenit, complectite. Mi frater salue, ô soror salue mea.

40 ¶ *Expergisceret*, pro expergisceretur. Pomp. Agamemnone supposito: Nequis miraretur, cùm tam clarè tonuerit, vt si quis dormitaret expergisceret.

41 ¶ *Labascor*, pro labor. Accius: Nullum est ingenium tantum, neque cor tam ferum, quod non labascatur lingua, mitescat malo. Varro Rerum diuinarum lib. vij. Postquam vidit misericordia labasci mentem infirmam populi.

42 ¶ *Congredias*. Plau. Epid. Quid si adeam? haud scio an congredias, si hæc ea est.

43 ¶ *Certatur*, pro certat. Pacu. armorum iudicio, An quis est, qui te esse dignum, quicum certetur, putet?

44 ¶ *Frustro*, pro frustror. Pomp. Maialis, Miseret me eorum, qui sine frustis ventrem frustrarent suum.

45 ¶ *Exsecrarent.* Afran. Incendio, Experiurabant, exsecrabant, se, ac suos.

46 ¶ *Imitat.* Varro Epistola Latina lib. ij. Tuum opus nemo imitare potest. Liuius Achille, Si malos imitabo, tum tu pretium pro noxa dabis.

47 ¶ *Progredi*, pro progredere. Nouius Vindemiatoribus, Quid stas, age, moue te inanem primus progredi.

48 ¶ *Mutuet*, mutuū sumat. Cæcil. Æsoto, Ad amicū curret mutuatū, mutuet mea causa.

49 ¶ *Suauies.* Pomponius Munda, Ego illam non amplectar, non suauiem? Nouius Quæstione, Mammas teneas, pedes extollas, suauies cum gemit.

50 ¶ *Consolare.* Varro Oedipothyeste, Per idem tempus Oedipus Athenas exsul venire dicebatur, qui consolaret.

51 ¶ *Minitas*, pro minaris. Næuius Danaë, Etiam minitas? mitte ea, quæ tua sunt magis, quàm mea. Plautus Amph. Quid minitabis te facturum, si istas pepulissem fores?

52 ¶ *Percontat.* Næuius Maleuolis, Si percontassem, malum hoc me præterisset. Næuius Belli Punici lib. ij. Blandè, & doctè percontat Ennius, quo pacto Troiam vrbem reliquisset.

53 ¶ *Ominas.* Pomponius Cretula, Nil pecturæ bene eueniat. Ita sit, & tibi bene sit, qui rectè ominas.

54 ¶ *Paciscunt.* Næuius belli Punici libro septimo, Id quoque paciscunt mœnia sint, quę Luctatium recōciliant captiuos plurimos. Idem, Sicilienses pascit, obsides vt reddant.

55 ¶ *Conuiuant*, pro conuiuantur. Pomponius Munda, Si calendis conuiuent, idibus cenant foris. Ennius Satyr. lib. j. Malo hercle suo magno conuiuat, sine modo.

56 ¶ *Mirabis.* Pomponius Patruo, Mirum facies fatuæ si studium mirabis diu.

57 ¶ *Vrinatur.* Cicero Academicis lib. ij. Si quando enim nos demersimus, vt qui vrinantur, aut nihil superum, aut obscurè admodum cernimus.

58 ¶ *Miserete.* Ennius Hecuba, Miserete manus date ferrum qui me anima priuem.

59 ¶ *Opino.* pro opinor. Plaut Bacch. Prænestinum opino esse, ita erat gloriosus. Pacu. Chryse. Inueni, opino esse optumum. Orestes vt hæres sit, sed tamen. Enn. Eumenid. Tacete opino esse optumum, & pro viribus sapere, atque fabulari tute noueris. Cæcilius Asoto, Nihil fore opino inter me, atque illum.

60 ¶ *Promeres.* pro promereris. Plaut. Trinummo, Nam retinere nequeo, quin dicam ea, quæ promeres.

61 ¶ *Opitula.* Liuius Equo Troiano, Da mihi hasce opes, quas peto, quas precor, corrige, opitula.

62 ¶ *Fite*, imperatiuo modo, Cato de præda militum diuidenda, Tu diues fite. Crassus lib. xvi. Iliados, O socij nunc fite viri. Liuius Odyssea, fit quoque fitum est.

63 ¶ *Pænitebant.* Pac. item iud. prologo. Nec pœnitebunt, libant liberi grato ex loco.

64 ¶ *Partiret*, pro partiretur. Afra. Diuortio, Cum testamento patris partisset bona. Lucil. lib. iii. Tu partem laudis caperes, tu gaudia mecum Partisses. Accius Chrysippo, Æternabilem diuitiam partissent. Ennius Telamone, Eandem me in suspicionem sceleris partiuit pater.

65 ¶ *Recordauit.* Quadrigarius Annali. v. B, vbi Dacū cognouit, & patria cum recordauit.

66 ¶ *Poti* pro potiri. Pac. Iliona, Vt si onore credo adhuc sceptrum patienter port.

67 ¶ *Præstolat*, pro præstolatur. Turpilius Pedio, Ego præstolabo illi, eo etiam te opicionem. Liuius Tereo, Nimis pol impudenter suis præstolatas.

68 ¶ *Reuortit.* Pomponius Maiali, Cenam quæritat. si eum nemo vocat, reuortit moestus ad me, nam miser.

69 ¶ *Rethoricasti*, pro rethoricatus es. Nouius Asinio. Age nunc, quando rethoricasti, responde, quod te rogo.

70 ¶ *Tutant.* Plaut. Mercatore, Inuoco vos Lares diales, vt me tutetis. Næuius Lycurgo, Tuos qui celsos terminos tutant. Pomp. Patruo, Nō erat, Quod corpus tremulum famula tutaret toga. Pacu. Periboea, Tu mulier coge te, & tuta templa Liberi.

71 ¶ *Patitor*, pro patere. Plaut. Asi. Patitor tu item, cùm ego te referiam.

72 ¶ *Copulantur*, pro copulant, passiuum pro actiuo. Plaut. Aulul. Adeant, consistunt, copulantur dexteras.

73 ¶ *Præsagitur* p̄ præsagit. Plau. Bacch. Occidit animus iā isto dicto plus præsagitur mali.

74 ¶ *Expalpabitur*, pro expalpabit. quod est extorquebit. Plaut. Vidul. Seruus à patre argentum expalpabitor.

75 ¶ *Reddibo* pro reddam. Plaut. Casina. Rursi reddibo. Idem Menæchmis Saluom tibi ita, vt mihi dedisti, reddibo.

76 ¶ *Ludificata* ero hominem, pro ludificata lepidè ero, culpam omnē in me imponit.

77 ¶ *Osculaui.* Titinnius Iarubra. Laudor, quod osculaui priuignæ caput.

78 ¶ *Expedibo*, pro expediam. Plau. Truc. Ego expedibo, rem perdidi apud vos. Pacu. Periboea, Mane, expedibo factum, mihi quòd contrà rogo respondeas.

79 ¶ *Manducatur.* pro manducat. Pomp. Pappo agricola, Nescio qui fellam vrget quasi asinus vxorem suam; ita apertis oculis simul manducatur, ac molit. Lucill. Satyr. libro quarto, Assequitur neque opinantem, in caput insilit, ipsum Commanducatur totum. Idem libro. xiiij. Cum illud quid facias quod:

quod:

quod manducamur in ore. Afranius Fratriis. Facile manducari qui potest.

80 ¶ *Miseretur*, pro miseret. Turpil. Epiclero: Quàm matris, nunc patris me miseretur magis. Pacuuius: At accepisti me isto cũ verbo, miseretur tui.

81 ¶ *Muneratur*, pro muneratur. Turpil. Thrasileone: Dat vltro, ac munerat, quod ab illo abstulit.

82 ¶ *Rixat*, pro rixatur. Varro Armorum iudicio: Ille viros hortari, vt rixarent, præclari philosophi. Idem Sextano, [illegible]. Dormit alius, nimirum vigilant, clamant, calcent, rixant. Idem de rerum natura lib. j. Ne familiæ rixent cum vicinis.

83 ¶ *Adiutatur*, pro adiutat. Pacu. Duloreste: Illum quæso, qui adiutatur, Afranius Inimicis: Hæc obsecro igitur agite & me adiutamini. Lucil. lib. xxvij. Nec si paulo minus vsuras, & magna adiutatus diu.

84 ¶ *Pigneraretur*, pro pigneraret, M. Tull. de Rep. lib. 4. Sed vt plurimas, & maximas nostri animi, ingenij, consilij partes ipsa sibi ad vtilitatem suam pigneraretur.

85 ¶ *Murmurari*, pro murmurare. Varro [illegible]: Ita vt soliti eramus, Romæ in balneis plodere, cœpimus, & murmurari. Quadrigarius Annal. li. viii. In eo loco populus murmurari cœpit. Var. [illegible]: Hoc Græcis renuntiato, vt facile intelligeres, nos ab his amari, commurmurantur. Auctor idem Virgula diuina: Præfectum, cùm ventrem meum coerceam, nec murmurari patiar.

86 ¶ *Excalceatur*, pro excalceat. Varro Pseudo Apolline, [illegible]: Quod in eius Dei templa calceati introeunt. Nam in oppido, quæ est ædes Apollinis, & qui ibi ad Herculis introeat, nemo se excalcietur.

87 ¶ *Nutricitur*, & nutricatur pro nutrit, & nutricat. Varr. Testamento, [illegible]: Natis quos Menippe hæresis nutricata, & tutores do, Qui rem Romanam, Latiumque adsciscere vultis. M. Tul. de Deorum natura lib. ii. Omnium autem rerum, quæ natura administrantur, seminator, & sator, & parens (vt ita dicã) atque educator, atque altor est mundus, omniaque sicut membra, suas & partes nutricatur, & continet. Afranius Vopisco: Nam nutricatur vitua. Lucil. lib. xxx. Sensu nutricatum suae, caput opprimit ipse.

88 ¶ *Volam* pro velim. Lucil. lib. xxvij. Atque dolo attonitos vincere. Epicuri volam. Plaut. Asin. Meo modo loquar quæ volam, quoniam tacitus non licitum est mihi.

89 ¶ *Commanducatur*. Lucil. Satyr. lib. iiij. Assequitur nec opinantem, in caput insilit, ipsum Commanducatur totum complexa, comestque. Idem libro xxx. Villicum Aristocratem, mediastinum, atque bubulcum Commanducatus corrupit, ad incita adegit.

90 ¶ *Esuribo*, pro esuriam. Pompo. Augure: Immo mane non esuribis diutius, quare roga. Nouius Mortis & vitæ iudicio: Ita vobis otiosus sum: mihi algebo, & mihi esuribo.

91 ¶ *Fatiscuntur*, pro fatiscũt. Acci. [illegible]: Tamen haud fatiscar quin tuam implorem fidem. Varro Antiquitate humana libro xiiii. Altera ira, altera vulneribus fatiscũtur. Pacuuius Duloreste. Vereor si vnquam fatiscar facere quidquam, quod quibo, boni.

92 ¶ *Consecrabor*, pro consecrabo. Plautus Persa: Sed quis hic ansatus ambulat magnificè consecrabor.

93 ¶ *Fruticari*, pro fruticare. Cicero ad Atticum lib. xv. Excisa enim est arbor, non euulsa, itaque quàm fruticetur, vides.

94 ¶ *Exsugebo*. Plautus Epidico: Iam ego me vortam in hirundinem, Atque eorum exsugebo sanguinem.

95 ¶ *Copulantur*, pro cõiungunt, Plaut. Aulul. Adeunt, consistunt, copulantur dexteras.

96 ¶ *Inuenibo*, pro inueniã. Põponius Buccone adoptato: Sæpe annuit, inuenibit sæpe.

97 ¶ *Puniuntur* pro puniunt. M. Tull. Tusc. lib. 1. Tenendum est igitur, nihil curandum esse post mortem, cùm multi inimicos, & mortuos puniuntur.

98 ¶ *Sacrificantur*, pro sacrificant. Varro antiquitatum rerũ diuinarum libro xiiii. Viris nuptis sacrificabantur in cubiculo viduæ. Sacrificari. Varro Manio: Non maledicere, pedem in focum non imponere, non maledicere, sacrificari. Idem Varro de liberis educandis: Cùm primores cibo, & potione initiarent pueros, sacrificabantur ab Idibus Edulæ, & Potinæ.

99 ¶ *Discrepuit* pro discrepauit. Cicer. de orat. libro tertio. Nihil sanè ad rem pertinet, si qua in re discrepuit ab Antonij diuisione.

100 ¶ *Spolior*, pro spolio. Afranius Crimine. Quos impunè depopulatur, & dispoliatur decus. Quadrigarius Annal. Ita per sexenium lugatiam polam, atque agrum Campanum, quod his per militem licebat, exspoliabãtur.

101 ¶ *Verecundantur*. Marc. Tull. Hortẽsio. Hi nostri amici verecũdantur capti splendore virtutis.

102 ¶ *Conuertitur*, pro cõuertit. Plaut. Amph. Sed fugam in se tamen nemo conuertitur.

103 ¶ *Ruminatur*. Varro Sexagesi, Erras, inquit, Marce, accusare nos ruminatis antiquitates. Idem Bimargo, Odysseam enim Homeri ruminari incipies.

104 ¶ *Precantur*. Varro Eumenid. Ego medicina Serapi vtor, quotidie precantur intelligo recte scriptum esse, Delphis Theo hera.

105 ¶ *Miror* pro miraris. Varro Eumenidibus; Hospes quid miras animo curare Seraphim, Quid quasi non curat tantidem Aristo-

teles, Idem eisdem: Aut ambos mira, aut doli mirate de eodem.

106 ¶ *Nolitote*, pro nolite. Sisen. Hist. lib. iij. Nolitote mirari, quam desperata voluntate ad vnam belli faciendi viam.

107 ¶ *Gliscitur*, pro gliscit. Sempronius Asellio Hist. lib. iiij. Vt maior inuidia Lepido gliscerotur.

108 ¶ *Ignescitur*, pro ignescit. Laberius Colace: Figura humana inimici ardore ignescitur.

109 ¶ *Luxuriabat*, pro luxuriabatur. Tubero Hist. lib. iiij. Pars omnis luxuriabat. Virg. lib. ij. Luxuriatque toris animosum pectus.

110 ¶ *Focillatur*, pro fouet. Varro de vita pop. Rom. lib. ij. Propter secúdas sublato metu, non in commune spectant: sed suum quisque diuersi commodum focillantur.

111 ¶ *Emungerentur*. Varro de liberis educandis: Eam sunt consecuti corporis siccitatem, vt neque spuerent, neque emúgerentur.

112 ¶ *Libertatem vti*, pro, vti libertate. Titinnius lib. v. Item vti eum oportet libertaté, qui sapit. Nouius Zona: Atque facilitatem videq veteris vulgarium. Lucil. Satyr. libro iij. Quem metuas sæpe, interdum quem vtare libenter. Sic potior illam rem, pro, illa re potior. Terent. Adelph. Mille potior gaudia. Lucret. lib. 3. Adde Heliconiadum comites, quorum vnus Homerus Sceptra potitur. Næuius Lycurg. Dic, quo pacto eum potiri pugnam dolis? Accius Phœnissis: Natus virtute sceptrum potitetur patris. Pacuuius Atalanta: Regi vt memorabis, nunc regnum potitur transmissu patris.

113 ¶ *Opus* est illam rem, pro opus est illa re. Plautus Cistellaria: Malum aufer, bonum mihi opus est. Et Captiuis: Omnes maritimi milites iã opus sunt tibi. Lucretius lib. 2. Scire licet nil principiis opus esse colorem. Turpilius Lindia: Me vis potiri? Fac ergo potiar quod volo. Sic & callet illam rem pro illa re. Pomponius Pistoribus, Mirum ni hæc Marsa est, in colubras callet canticulum. Afran. Epistola; Quanquam isthæc malitiosa non tam calleo, tamen non fefelli.

DE MVTATA DECLINATIONE

CAPVT VIII.

1 APricatio, pro apricitas. M. Tul. de senectute, Vbi enim potest illa ætas aut calescere apricatione melius, vel igni?

2 ¶ *Itiner*, dictum pro iter. Varro Transo parato, Luna exspectante adeia se itiner longum sermone leuare. Plaut. Mercatore, Quin tu ergo itiner exsequi meum me sinis? Equidem mutata declinatio non est ab eo, quod est iter iteris, sed est ab eo, quod est iter itineris. Lucretius lib. 6. Obuia discutiat gladiis, itinérque sequatur. Accius Oenomao, Coniugium Tisis patet eat te itiner tendere. Idem Meleagro, Labore aut minuat itiner ingressum via. Turpili⁹ Thrasileone. age, age, egredere, atque vtinã istuc perpetuũ itiner sit tibi.

3 ¶ *Festinantem*, pro festinantem. Titinn. lib. 5. Nunc hoc vtor, nunc hęc res me facit festiné.

4 ¶ *Lacte*. nominatiuo casu, ab eo, quod est hoc. Ennius lib. 11. Etsi mulier erubuit, ceu lacte. & purpura mista. Hemina Annalium lib. 4. Ex tiberi lacte haurire. Cæcili⁹. Titthe: Presertim quæ non peperit, lacte nõ habet. Varr. Andabatis: Candidum lacte papilla cum fluit.

5 ¶ *Mansuetes*, & *mansues*, pro mansuetes, vt sit nominatiuus mansues. Plaut. Asin. Reddam ego te ex fera fame mansuetum. Accius Meleagro: Nunc si me matrem mansues misericordia capsit. Varro Bimarcus. Non vidisti simulacrum leonis ad Idam eo loco, vbi quondam subitò eum cùm vidissent, quadrupedem galli tympanis adeo ferunt mansuem, vt tractarent manibus?

6 ¶ *Quæsti*, vel *Quæstuis*, dictũ pro quæstus. Titinnius Fullonibus: Ni nos texamus, nihil est fullonibus nobis quæsti. Plautus Aulul. Nã hic apud nos nihil est quæsti furibus. Nouius: Per deam sanctam Lauernam, quæ cultrix quæstuis sit. Terent. Hecyra: Nunquam animum quæsti gratia ad malas inducam parteis. Pomp. Pistore: Nam plus quæsti facerem, quàm quadrinas si haberem molas. Turpilius Demiurgo: Mulier meretrix, quæ me quæsti caussa cognouit sui. Idem Hetæra: Simulauit me à se amari quæsti gratia: Cæcilius Venatore: Satisne huic ordini, & si nihil egi quæsti, quia sunt æmuli? Var. de liberis educãdis: Non in suarum manuum opificio: quibus almo lino quid faciunt aut palma. Nam lib. 2. Quæstuis caussa deridebant suas res pueris.

7 ¶ *Tumulti*, pro tumultus. Plautus Casina: Quid intus tumulti fuit? Ter. Andr. Nihil ornati, nihil tumulti. Pomponius Piscatoribus: Quid hoc est tumulti? Acc. Æneadis, vel Decio: Nihil neque periculi, neque tumulti est, quod sciam. Idem Nyctegresia: Cuius vos tumulti caussa acie timeo quid parum aduorti.

8 ¶ *Victi*, pro victus, Plautus Captiuis: Pro victi quotidiani ventrem ad me afferas.

9 ¶ *Æsti*, pro æstus. Pacuuius Chryse: Æsti forte ex arido.

10 ¶ *Senati*, vel *Senatuis*, pro senatus: Plaut. Epidico: Senati qui columé cluét. Sallu. Catilinæ bello: Igitur senati decreto, Q. Marcius Rex Fæsulas, Metel. Creticus in Apuliam, circúmque ea loca missi. Sisen. Hist. lib. 3. Lucius Calpurnius Piso ex senati cõsulto duas nouas

tribus,

tribus. Idem Sisenn. & senatus consultis clarissimis amplificari. Var. de vita po. Ro. li. 1. Posteaquam Q. Fabio Maximo dictatore.

11 ¶ *Vas*, pro vades. M. Tull. de offic. libr. 3. Vas factus est alter eius sistendi, vt si ille non reuertisset, moriendum esset ipsi.

12 ¶ *Sumpti*, pro sumptus. Plaut. Trinummo. Quod obsonio, quod comest, quod facit sumpti. Turpilius Philopatro. Ecce autẽ tuo more, vt soles videre mihi ægre id pati: quia hos dies cóplusculos intercapedo sumpti faciũdi fuit. Lucil. lib. xxx. Quid dare, quid sumpti facere, ac præbere potisset. Cæcilius Plocio: Quid hoc futurum obsonio, & vbi tantùm sumpti factum? Varro Bimargo: Cùm nouissime mitterent, quantum sumpti fecerit.

13 ¶ *Itere*, positum pro itineris, & quidem rectè: ab eo, quod est iter iteris, facit iter itineris. Nouius Lycurgo: Ignotis iteris sumus, tute scis. Acc. Oenomao. Prestò etiam adsum, expsome quid fers, nam te longo itere cerno vadere. Idem Telepho. Studiúmque iteris reprime. Varro *Sesqui Vlixe*. Tua templa ad altæ phani properans citus itere.

14 ¶ *Exerciti*, vel *exercituis* pro exercitus. Acc. Armorum iudicio. In quo salutis spes summas sibi habet exerciti. Idem *Epinausimache*. Contrà quantum obsueris, si victus sies, considera, & quò reuoces summam exerciti. Var. de vita pop. Rom. lib 2. Quibus cùm turpe fecerant fœdus sine publico consilio dederunt hosti quotquot Decius imperator pro exercitis salute se diis manibus deuouit.

15 ¶ *Adspecti* pro adspectus. Accius Astyanacte. Abducite intro, nam mihi Miseritudine commouit animum excelsa, adspecti dignitas. Idem Alphesibœa. Odiorum hostificúmque diem obuium, turbam, adspecti atque horribilem.

16 ¶ *Scriptio* pro scriptura. Cicero de Ora. libro secundo. Illud autem est huius institutionis, scriptionis, ac temporis.

17 ¶ *Lucti*, pro luctus. Accius Pelopidis. Censo hinc ire & rapere lucti vestem in lecto coniugis. Idem Nyctegresia, tunc quod superest, sociũm mittis leto, an lucti pœnitet.

18 ¶ *Salti*, pro saltus. Acc. Menalippo. Hi Menalippum interea traiectus, nemorum in salti faucibus.

19 ¶ *Parti*, & *partuis*, pro partus. Pacu. Atalanta. Vbi me grauidam sentio aggrauéscere Propinquitate parti. Varro Andabatis. Candidum lacte papilla cùm fluit, signum putant partuis, quod hic sequatur mulierem à partu liquor.

20 ¶ *Frons*, pro fronde, vt Virgil. Georg. li. 2. Præterea cùm frons tenera, imprudéns que laborum. Varro Parmenone. Gradum lucem alta frons decidit platanos remis.

21 ¶ *Iuuenta* pro iis mansit Latinum protecto ... sue...

suetudo, cùm veterum auctoritate plurimum valeat. Titinnius Gemina. Eux Castor si nostratæ fitis ambæ, ibus, vt pro ego maioribus. Plaut. Milite. Latrones ibus, denumerem stipendium. Pomponius Pappo agricola. Nunc quãdo voluisti facere, fac voluptati sies ibus.

22 ¶ *Excelsitas*. M. Tul. de offi. lib. 3. Etenim magis est secundum naturam excelsitas animi & magnitudo.

23 ¶ *Campans* pro campanũ. Plaut. Trinummo. Credo ego istuc Stasime ita esse, sed campans genus multo Syrorũ iã antecit patientia.

24 ¶ *Pernici*, pro pernicie. M. Tul. pro Sexto Roscio. Quorum nihil pernici causa diuino consilio, & vi ipsa ac magnitudine rerum factum putemus. Sisenna Hist. lib. vi. Romanos in re cerne pernici caussa venisse.

25 ¶ *Herem*, pro heredem. Næuius Gymnastico. Atque meis bonis omnibus ego te hærem faciam.

26 ¶ *Gelu*, ars monoptoton esse vult, contrà sentit auctoritas. Lucretius lib. v. Assiduúsque geli casus mortalibus aufert. Idem lib. 6. Denique sæpe geli multus fragor, atque ruina.

27 ¶ *Vapos*, & vapor, & timos, & labos & labor ita sunt, vt color & colos. Lucretius lib. 5. Peruolitans permanat odos frigúsque, vapósque. Næuius Lycurgo. Iam vbi nos duplicant aduenientis timos, vapósque. Accius Andromeda. Qui neque terræ est datus, nec cineris caussa vnquam ossa siuit vapos. Var. Manio. Sternitur iuuencus, quem labos molle in facit.

28 ¶ *Peruico*, pro peruicaci. Accius Armorum iudicio. Sed peruico Aiax animo atque morabilioni. Plau. Aulul. Hic quidam peruicus custodem addidit.

29 ¶ *Antistitam*. Accius Astyanacte. Vnam vnicã mihi antistitam aequitenẽs suã tutetur.

30 ¶ *Gemiti*. Plautus Aulul. Tantum gemiti mali, mœstitiæque hic dies mihi obtulit.

31 ¶ *Specis* pro specubus. Accius Alcmæone. Quod dij interdum inferam penitus depressum altis clausere specis?

32 ¶ *Gallum*, pro gallorum. Varro Eumenidibus. Peditatem, an pudorem gallũm cœpit mihi videri.

33 ¶ *Genetibus*, pro generis. Accius Alcmæone. Qui ducat, cùm te viderit socerum, genetibus tantam esse impietatem?

34 ¶ *Argus*, pro Argiuus. Plautus Amphit. Amphytrio natus Argus ex Argo patre. Virg. Æneid. lib. 4. Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto Dardanus.

35 ¶ *Augura*, pro auguria. Accius Telepho. Pro certo arbitrabor fortis oracula adytus augura.

36 ¶ *Humu*, pro humo. Varro Prandio parato. Contrà coactus seruus latratu canum. Fertur bisulcis vngulis, ne se humu videant. Varro *Mysterion*. In pauimẽto non audes.

facere lacunam, at in humu calceos facis elixos.

37 ¶ *Flucti* pro fluctus. Accius Telepho. Flucti cruoris voluerent mihi. Idem Clytemnestra, Flucti immisericordes iacere, & ætra ad saxa allidere. Pacuuius Chryse, Interea loca flucti flaccescunt, silescunt venti, mollitur mare.

38 ¶ *Piscati*, pro piscatus. Pomponius Piscatoribus, Quid habes in scirpiculis calue? omne piscati genus. Turpilius Demetrio, Antehac sufflabat aquilo, aut auster, inopia cum erat piscati.

39 ¶ *Poematis*. M. Tul. lib. 3. Quod idem in poematis, in picturis vsu venit.

40 ¶ *Cultio*, pro cultura. M. Tul. de senectute, Num igitur horum senectus miserabilis, qui se agricultione oblectabantur.

41 ¶ *Vulgariam*, pro, vulgarem. Næuius Zona, Atque facilitatem video vti vulgariam. Turpilius Thrasyleone, Non est medio res, neq; vulgaria fallacia hæc. Afranius Priuigno, Dehinc temeritatē repudio vulgariā.

42 ¶ *Pannibus*, pro pannis. Pomponius Maccis Geminis, Bono animo es video, eripuisti primitus de pannibus.

43 ¶ *Indecoris*, pro indecora. Acc. Athamante, Cuius sit vita indecoris, mortem fugere turpem conuenit. Virgil. lib. XII. Nec genus indecoris.

44 ¶ *Fœtis*, pro fœtibus. Accius Bacchis, Vbi sanctus Cytheron frondet viridantibus fœtis.

45 ¶ *Sublima* pro sublimis. Accius Phœnissis, Aut sæpe ex humili sede sublima euolat. Sallust. Hist. lib 3. Nam terna tunc erat, & sublima nebula cælum obscurabat.

46 ¶ Ab eo, quod est labos. *Labosum* facit, non laboriosum. Lucil. Satyr. lib. 3. Præterea omne iter hoc est labosum. Idem, Tantalus labosas pœnas.

47 ¶ *Nefantia*, pro nefanda. Lucil. Satyr. lib 3. Tantalus, qui pœnas ob facta nefantia pendit. Idem libro XXIX. Dissociat atque omnia ac nefantia. Varro σκιαμαχία, [illegible], Ego, inquit, eam suppetias, quæ tunc mihi nec res, nec ratio est dissociat atque omnia nefantia?

48 ¶ *Gracila* est pro gracilis. Lucil. Satyr. lib. VIII. Quòd gracila est, pernix, quòd pectore puro, Quòd puero similis.

49 ¶ *Bacchanaliorum*, pro bacchanalium, vt vectigaliorum, compitaliorum, & nouaiorum, Vulcanaliorum. Sallustius, Exauditique sonus Bacchanaliorum. Idem Hist. lib. 4. Curio Vulcanaliorum die ibidem moratus.

50 ¶ *Tumulti* pro tumultus. Ennius Hectoris Lytris, Quid hoc hic clamoris? quid tumulti est? nomen qui vsurpat meum? Turpilius Pedio, Progredior foras visere, quid hinc tumulti ante fores. Sallust. Catilinæ bello, Ille cohorteis veteranas, quas tumulti caussa cōscripserat in frontem positas, cæterum exercitum in subsidio locat. Afranius Vopisco, Hem quid hoc, perij, pertimui, quid tumulti exaudij?

51 ¶ *Progenij*. pro progeniei. Pacu. Paulo, Pater supremæ nostrę progenij patris.

52 ¶ *Strepiti*, pro strepitus. Ennius Hectoris Lytris, Quid in castris strepiti est?

53 ¶ *Mirabilitas*, pro admiratio. Tul. de offic. lib. 2. Ergo & hæc animi despicientia admirabilitatem magnam facit.

54 ¶ *Itiner*, pro iter. Enn. Telepho, Deumque de consilio hoc itiner credo conatū modo. Pacuuius Atalanta Dolet, pigetque magis, magisque me conatum hoc nequicquam itiner. Idem Duloreste, Delphos venum pecus secundæ abstabula, ac itiner contuli.

55 ¶ *Ferocia*, pro ferocitate, Pacuuius Teucro, Nisi citia ferocitate, atq. ferocia. M. Tul. de Repub. li. quinto, Qui comperit eius vim, & effrenatam illam ferociam.

56 ¶ *Deliritas*, pro deliratio. Laberius, Quænam mens, quæ deliritas vos suppilatores facit, cum cano eug o velitari?

57 ¶ *Holerorum*, pro holerum Lucil. Satyr. lib. XV. Tintinnabulum abest hinc, surpiculique holerorum.

58 ¶ *Mistura*, pro moderatura. Varro de vita pop. Rom. lib. 1. Sed quod ea & propter talem misturam immoderatam ex aquis cunctis; quod temperatura moderatur in Romuli vita tripliceis ciuitates.

59 ¶ *Guberna*, pro gubernacula. Lucil. Satyr. lib. XX. Proras despoliate, & detundite guberna.

60 ¶ *Singularia*, pro singulari. Turpil. Demetrio, Homo vnica est natura, & singularia.

61 ¶ *Lubidinitas*. pro lubidine. Laberius Sylace Lubidinitate labitur.

61 ¶ *Fructi*, vel fructuis pro fructus. Turpil. Canephoro, Satis fructi reddunt. Idem Hetæra, Hæc si impetro abs te, vt faciat, satis fructi cepero ex te. Varro de re rustica lib. 1. Eius enim salinam esse fructuis venenum.

63 ¶ *Mensionem*, pro mensura. Cic. de oratore. Aures enim, vel animus aurium nuntio naturalem quandam in se continet omnium vocum mensionem.

64 ¶ *Volutabundus*, pro volutans. M. Tul. de Repub. libro 2. Cupido autem & expetenti, & lubidinoso, & volutabundo in voluptatibus.

65 ¶ *Porti*, pro portus. Turpilius Demiurgo, Neque nautæ cùm essent circumuenti ventis, incerto itinere porti indigentes.

66 ¶ *Domuis*, pro domus. Varro [illegible], Perrexit in interiores partes domuis.

67 ¶ *Soni*, & sonus pro sonitus, & sonu. Pacu.

Pacu. Dolorestę: Quidnam autē hoc soniti est, quod stridunt fores? Cæcilius Calcis: Nā quidnam fores fecere sonitu? Sisenna Hist. lib. iij. Postquàm in sonu signorum prælium magno cum clamore virorum commissum est.

68 ¶ *Glutino*, pro glutine. Lucil. lib. xxvj. Præterito tepido glutinator glutino.

69 ¶ *Cautio* pro cautela. Cic. de orat. lib. ij. Neque illa mihi cautio, & timiditas in caussis, propter præstantem prudentiam Crassi neglegenda est. Terent. Andria: Puerum autem ne resciscat mihi esse ex illa cautio est.

70 ¶ *Gelo*, pro gelu. Varr. Sesquiul. pueri dū commētęque tenētata gelo putri m ótiū saxa.

71 ¶ *Cestis*, pro cestibus. Varr. Væ victis, ... : Pugilis spectatoris, qui miserum pueris vinci quæro à vobis, si aduersarius supercilia micestis discobinarit, nunquis vestrûm suam mihi est daturus?

72 ¶ *Fructuis*, pro fructus. Varr. Meleagris: Quæro vtrū fructuis, an delectationis causa, fructus vt vēdatis. Idem περὶ μισθῶν: Aliquot Romæ sunt, qui cellas vinearias fructuis parant, vt vendant.

73 ¶ *Quæsti*, pro quæstus. Var. Prometheo: Aemulum illius artis, atque obstrigilatorem, qui per aliquot annos quæsti nihil fecerit.

74 ¶ *Senectā* pro senectute. Virg. li. vj. Vires vltra, sortémq; senectæ. Lucil. li. xxviij. Prospiciendū ergo in senecta, nunc adolescētia est.

75 ¶ *Inermis* pro inermibus. Sallu. Iugurthæ bello: Neque quēquā decere, qui man⁹ armatur ... ab inermis pedib. auxiliū petere. Sisen. Hist. li. iiij. Pleriq. inermi in castra perfugiūt.

76 ¶ *Gallia*, pro Gallice. Sallust Hist. li. iiij. Cum interim lumine etiam tum incerto, duæ Galliæ mulieres conuentum vitantes ad mēstrua soluenda montem adscendunt.

77 ¶ *Effigia*, pro effigies. Afran. Vop sco: Cui⁹ te suscitat imago: cuius effigia cognatus patre?

78 ¶ *Intemperia*, pro intemperantia apud veterem auctoritatis obscurę: Has eius intemperias in maritum.

79 ¶ *Poematorum*, pro poematū. Afran. Priuigno: Poematorum non bonorum. Plaut Asin. Nam neque fictum vnquam est, neque pictum, neque scriptum in poematis.

80 ¶ *Acritas*. Accius Neoptolemo: Vis verinquis, atque acritas.

81 ¶ *Largitas* pro largitio. Ter. Adelph. Quod proluuium? quæ istæc subita est largitas?

82 ¶ *Dextrabus*, pro dexteris. Liuius Odyssea: Deque manibus dextrabus.

83 ¶ *Curatura*, & *Curatio*, pro cura. Ter. Eun. Tametsi bona est natura: reddit curatura iūceas. Cic. Tusc. li. iij. Nā vt medici caussa morborum curationem esse inuentam putant.

84 ¶ *Imberbi*, pro imberbis. Lucil. li. xxx. Maximus si argento in verbo androgyni barbati mœcho cinædi. Varro Epist. ad Fabium: Quod facis Saturnorum similes sunt, quod maxima fiunt, idémque imberbi.

85 ¶ *Sexcentum*, pro sexcentorum. Lucil. lib. xxx. Maximus si argenti sexcentûm, ac mille reliquit. Idem lib. xxx. Quid verò est centum, ac ducentum possideas si Millium?

86 ¶ *Pauperies*, pro paupertate. Enn. Hecuba: Senex sum, vtinam mortē oppetam Priusquam eueniat, quod in pauperie mea senex grauiter gemam.

87 ¶ *Aedis* nominatiuo singulari. Varr. de vita pop. Rom. lib. 1. Hæc ædis, quæ nunc est, multis annis post facta sit, in qua omnia regis temporibus delubra parua facta.

88 ¶ *Victuis*, pro victus. Varro de vita pop. Rom. l. 1. Primùm de re familiari ab patribus, secundò de victuis consuetudine primigenia, tertiò de disciplinis priscis necessariis vitæ.

89 ¶ *Graduis*. pro gradus. Varr. de vita pop. Rom. li. ii. Multo præditi pudore, & pudentia adolescentes, dixerunt eum maiore patre eius graduis, & [ætate] ad te stipendia facerent.

90 ¶ *Puerilitas*, pro pueritia. Varro de liberis educandis: Velim me hercules, inquit, ipse vsu magno puerilitatis formulam audire.

91 ¶ *Anuis*, pro anus. Var. Cato, vel de liberis educandis: Eam nutricem oportet esse adolescētem. Anuis enim vt sanguis deterior sic lac. Lac enim vt quidam dicunt physici, sanguinis spuma est.

92 ¶ *Præcantrix*. Varr. de liberis educandis: Vt faciunt pleræque vt adhibeant præcantrices, nec medico ostendunt.

93 ¶ *Rituis*, pro rit⁹. Var. Cato, vel de liberis educādis: Itaq; domi rituis nostri, qui per D-ū fidiū iurare vult, prodire solet in cōpluuium.

94 ¶ *Pronis* posi:ū pro prona. Varr. Parmenone: Alia trabs pronis in humum accedens proximè frangit ramos cadens.

95 ¶ *Teneritas*, teneritudo. Cicer. de finib⁹. bonorum & malorum lib. v. In primo enim ortu inest teneritas, ac mollitia quædam.

DE NVMERIS, ET CASIBVS.

CAPVT IX.

1 ACcusatiuus, numeri singularis positus pro genitiuo plurali. Sisen. Hist. Lib. quarto: Qui tamen, quibus litibus fœdera maiorum fuam dissoluta. Titinius Veliterna: Omnium vitium expertem, consilij plenum prohibui. Idem Gemina: Non exsecratis parasitum, nec visum aspellit domo Lucretius lib. vi. Flammea tempestas Stenthum

dominata per agros. Plautus Persa: Pol Deûm virtutem dicam & maiorum meûm. Terent. Hecyra: Propè iam remotum ab iniuria aduersariûm. Accius Eurysace: Reprime paruum per citatum quadrupedem. Nonius Eurysace: Millia sex nummûm in arcam dimisi nummariam. Accius Ἐπινανσιμάχῃ: Ab classe ad vrbem tendunt, neque quisquam potest Fulgentium armûm armatus ardorem obtui. Turpilius Epiclero: In Caliphonis nunc te miserae liberûm. Pacuuius Atalanta: Parentum, incertûm inuestigandûm gratia. Idem Periboea: Regnum imperator aeternûm morum sator. Varro περὶ ἐξαγωγῆς: O mi optimi ministerio inuidûm tabes. Idem de vita populi Romani libro quarto: Hortensius suprà decem millia cadûm hæredi reliquit. mediumnûm vini mille cadum. Sallust. Histor. libro nono: Cuius duas insulas propinquas inter se, & decem stadiûm procul à Gadibus satis constabat suopte ingenio alimenta mortalibus gignere. Afranius Vopisco: Antiquitas petenda in principio est mihi maiores nostri incupidiores liberûm fuere. M. Tul. de offic. lib. iij. An emat denario, quòd sit mille denariûm.

2 ¶ *Accusatiuus*, positus pro datiuo: *Ignoscamus illam rem*, pro illi rei ignoscamus. Plautus Amphit. Velatis manibus orant, *ignoscamus peccatum suum*. Terentius Eunucho: An, ne comparandus hicquidem ad illum est.

3 ¶ *Genitiuus* casus positus pro accusatiuo. Titinnius Psaltria: Dicis tu quæso, quò te auortisti? *mei fastidis* meæ delitiæ. Plautus Aulul. Abiit, neque certiorem fecit. *Fastidis mei*, pro, me fastidis. Lucillius Satyr. libro septimo: Tristes difficiles sumus, *fastidimus bonorum*. Turpilius Leucadia: Vide nunc, *fastidit mei*. Lucillius libro xxviij. Cui sæpe mille imposui *plagarum* in diem. Idem: *Si argenti indiges*. Plautus Aulul. Deinde egomet mecum cogitare interdum occœpi. Sic *veretur illam* rem, sicuti & consuetudo, & Terentius Phorm. auctor est dicens: Non simultatem meam vereri saltem. ¶ Veteribus gentium pro accusatiuo poni placet. Afranius Compitalibus: Si non verear, nemo *vereatur tui*. Idem Simulante: *Tui veretur* me ad te misit oratum peteret. Idem Emancipato: Optandum vxorem, quæ non *vereatur viri*. Pacuuius Hermiona: Tyndareo fieri contumeliam: cuius à te veretur maximè acta gratulatione: Nihilne te *populi veretur*, qui vociferare in via? Varro Sardis Venalibus: Non te tui saltem pudet, si nihil *mei venereatur*? Accius Alphesibœa: Si *tui veretur* progenitoris, cedo.

4 ¶ *Accusatiuus*, positus pro ablatiuo. Titinnius Gemina: Ædepol hominis ignaui functus *officium*. Plautus Menæchmis: Nam parasitus octo hominum munia facilè fungitur. Idem Trinummo: Sequere hac me, gnata, vt munus fungaris suum. Lucillius Satyr. libro primo: Munus, tamen fungi, & muros seruare potissent. Idem libro quinto: Liuius pauperem ait se ingentia munera fungi. Turpilius Epiclero: Sed volo, Vt familia nostra *officia fungatur* sua. Idem Pedio: Nuptias obieci, amicos & tot *primores viros*. Pacuuius Dulorestes: Nonne *officium fungar* vulgi, atque ægrè madefactum feram?

5 ¶ *Accusatiuus*, vel nominatiuus positus pro ablatiuo. Turpilius Demetrio: Meos parentes careo. Marcus Tullius de Repub. libro quinto: Sed tamen vt bono patrisfamiliâs, colendi, ædificandi, ratiocinandi quidam *vsus opus est*. Varro ξύνῳ, ἄρει ταφῆ. Denique si *vestimenta ei opus sunt*, quæ sensit. Idem Prometheo lib. primo: Id vt scias, audi hoc, quod falsum dicis esse, nemini *oculos opus esse*, si habet. Sallust. Histor. libro secundo: Rutua quæ pars magna, suimet, aut proxumorum telis cæteri vice pecorum obtruncabantur. Afran. Vopisco: Tandem vt possimus nostra *fungi munera*. Idem Fratriis: Id autem me condonat litteris. Lucil. li. xxvj. Tu si voles, per auris pectus irrigarier.

6 ¶ *Genitiuus*, positus pro ablatiuo, vel aduerbio loci. Plautus Trinummo: Non ego sum *dignus salutis*? Cicero Tuscul. libro quarto: Aliquod malum metuit exanimatus, *pendet animi*. Plautus Amph. Vt saluis *potiremur domi*. Pompon. Pappo agricola: Diuinus hæc fuerit placiti. Accius Epigonis: Locrorum latè viridia, & frugum vbera. Lucillius Satyr. libro sexto: Hunc si illorum si possim capi sortiri. Idem libro octauo: Quarum & *abundamus rerum*, & *quarum indigeamus*. Idem libro nono: Si nihil ad faciem: & si olim lupa prostibulum quæ Numini opus, atque absit. Pacu. Periboea: Postquàm est *honoratus frugũ*, & *floris* Liberi. Marcus Tullius de Repub. lib. tertio: Nollet autem populus locum fendendis terrarum iam *omnium potitus* est. Afranius Excepto: Quod vitæ studiũ, aut quod præsidiũ in posterum mihi supponebas, mecũ *primus tui*. Varro de vita populi Romani libro secundo: Vt noster exercitus ita sit fugatus, vt Galli Romæ *Capitolij sint potiti*, neque inde ante sex menses cesserint. Significata ad genitiuum in potestatem venit. Plautus Capt. Ille alter *potitus hostis* est. Sallust. Iugurthæ bello: Vt priusquam legatos conueniret, *Adherbalis potiretur*. Idem eodem: Ager autem aridus, & *frugum vacuus*. Marcus Tullius de officiis libro primo: Hæc sunt opera magni animi, & excellentis, & *prudentia æquè, consilioque fidentis*. Idem: Omnium autem rerum, ex quibus aliquid acquiritur, nihil est agricultura melius. Virgilius Æneidos libro primo: *Implentur veteris*

vesteris Bacchi pinguisque ferinæ. Marc. Tull. Hortensio: Et qui expectat, pẽdet animi: quia semper quid futurum sit, incertum est. Varro Eumenidibus: Ego autem qui essem *plenus vini, & veneris*. ¶ Sic *desipiebam mentis*, pro mente. Plaut. Epidico: Desipiebam mentis, cum illa scripta mitterem. ¶ Sic *mille annorũ vivunt*, pro mille annis vivunt. Plautus Milite: Qui mille annorum perpetuò vivunt.

7 *Dativus*, pro accusativo. Titin. Barath. Vbi ambitionem *virtuti* videas *antecedere*, pro virtutem antecedere. Plaut. Truculento: Quia tu vestimento. & cibo *alienis rebus curas*. Acc. Meleag. Cuius exuvias, & coronam huic *numeravit virgini* [legendum numeravit] M. Tul. de repub. lib. 4. Hic verò mulieribus præfectus reponatur., qui apud Græcos creari solet: sed sit censor, qui viros doceat *moderari uxoribus*. Sallustius Catilinæ bello: Breui spacio legiones numero hominũ expleverat, cùm initio non amplius *duobus millibus habuisset*. Lucilius libro vigesimo sexto: Si *inferantur se ipsi*, vide ne illorum causa superiore loco collocaverit. Terent. Facite ita vt *vobis decet*. Terent. Andr. Interea mulier quædam ab hinc triennium. Ex Andro *commigravit huic viciniæ*. Varro de vita populi Romani lib. 4. Tanta porrò *invasit* cupiditas honorum *plerisque*, vt vel cælum ruere: dummodo magistratum adipiscantur exoptent.

8 ¶ *Accusativus*, pro genitivo. M. Tull. de offi. lib. 2. Dum homines cruenti *hastam illam cruentam meminerint*, & sperabunt. Virg. Bucol. Alternos, Musæ *meminisse* volebant. Plaut. Cistellaria: *Meminere officium suum*. Et Menæchmis: Propterea illius *nomen memini* facilius. Accius Eurysace: Heu me miserum: cùm hæc recordor, cùm *illos reminiscor dies*. Idem [illegible]: Eos mortalis fœnis lib. x. Misereor sæpe studites volo. Et Athamante: Verum sum arbitror, atque vtinã *memet* possim *oblivisci*. Et Nyctegresia: An ego *Vlyssem obliviscar* vnquam, aut quẽquam proponi vellem? Turpilius Pedio: Iam desine *meminisse* illius *formam*. M. Tul. de Republ. lib. 4. Atque ipsa mens, quæ futura videt, *præterita meminit*. Varro væ victis [illegible]: Libet me epigrammata facere: & quoniam *nomina non meminis* quod iosolum mihi venerit ponam.

9 ¶ *Invidit illam rem*, pro illa re. Accius Menalippo: Vnde qui mortalis florem liberũ *invidit* meũ? *Privatur illam rem*, pro illa re. Nævius Pedio: Quodsi es vis hãc privari pulcras, quas vti soles?

10 ¶ *Ablativus*, pro genitivo. Plaut. Pseudolo: *Vno modo cupidi* estis. Lucil. Satyr. lib. 1. Rerum quæcunque, & cuicunque, vt diximus ante Obtiterit primo hoc invenendi referetur. Idem lib. 6. Et id solum adversæ fortunæ rei quæ scifit. Turpil. Pedio: Neque virum [illegible]

educta, vt par est, *expers* malitiis. Virg. Georg. lib. 2. Illa ferax oleo est.

11 ¶ *Accusativus*, pro nominativo. Pomp. Præcone posteriore: Quod *letitias insperatur* modò mihi *irrepsere* in sinum. Virgil. AEneid. lib. 1. *Vrbem quam* statuo, *vestra est*.

12 ¶ *Nominativus*, pro dativo. Nonius Agricola: Lernete duo verbis etiam primo, & postremo. Plautus Aulul. Credo ego illum iam inaudivisse mihi esse thesaurum domi. *id inhiat*. Cic. Tusc. lib. 1. Multáque secula post retinuit Pythagoreorum nomen. Varro de re rustica lib. 1. Centum iugeribus vinearum *opus esse quindecim mancipia*.

13 ¶ *Genitivus*, pro dativo. Accius Neoptolemo: Quid si ex Græcia omne nomen Illum par nemo reperiri potest? Turpilius Pedio: Neque mirum educta, vt par est, expers malitiis, *metuens sui*. Virg. AEne. lib. 1. *Dives opum*, studiisque asperrima belli. Plaut. Asin. Volo amori obsecutum illius, volo amet me patrẽ. Idem Pseudolo: Duorum labori ego hominẽ parsissem lubens. Me interrogandi, & tui respondendi mihi. Cic. de orat. lib. 2. *Bonorum virorum plenum forum*. Varro de vita pop. Ro. lib. 4. Ipsa Italiæ oppida sunt vastata, quæ priùs fuerunt *hominum referta*.

14 ¶ *Nominativus*, pro genitivo. Turp. Epicl. Ad eum scies *ea*, quæ *fuisti inscius*. Terẽ. Phorm. Ita plerique ingenio sumus omnes, *nostri* nosmet *pœnitet*. Sic & *potior illam rem*. Pacuu. Periboea: Regnum potior, coniugem macto inferis.

15 ¶ *Ablativus*, pro dativo. Lucil. Quod sumptum, atque epulas *doctis prepositis* honesto. Virg. lib. vi. Téque *adspectu*, ne *subtrahe nostro*.

16 ¶ *Genitivus*, pro nominativo. M. Tul. de Repub. lib. v 1. vt quemadmodum scribit ille, quotidiano in forum *mille hominum* cum palliis conchylio tinctis discederent.

17 ¶ *Ablativus*, pro accusativo. Virg. lib. v. Gratior & pulcro *veniens in corpore* virtus Adiuvat.

18 ¶ *Accusativus*, pro genitivo. Acc. Myrmidonibus: *Mea fata* in acie *obliti*. Sallu. Hist. lib. 3. Sed Pompeius à prima adolescentia sermone fautorum similem fore credens Alexandro regi. Virgil. AEneid. lib. 8. Et vocem Anchisæ magni, *vultúmque recordor*.

19 ¶ *Accusativus*, pro dativo. Lucil. xxvi. Suspẽdat ne se. an *in gladium incũbat*. ne cælum videat. Plaut. Amph. Velatis manibus orant, *ignoscamus peccatum suum*. Afran. Vopisco: Male merẽtur de nobis heri, qui *nos* tantopere *indulgent* in pueritia. Cæcil. Plocio: Dũ eo eius mortem inibo. Virg. AEneid. lib. 3. *Treis* adeo incertos cæca caligine *soles Erramus* pelago, totidem sine sidere noctes. Cicero de Orat. lib. 3. Locatio esse dicitur homo.

copiosus *aliquot horas*.

20 ¶ *Datiuus*, pro ablatiuo. Sisenna Hist. lib. iiij. *Alij saltui, ac velocitati certare*. Var. de re rust. lib. I. A quo quòd *indigent potui*, poma dicta esse possunt. Idem Varro de liberis educandis: Non solùm qui primus in alterutra re *praestet alios*, sed etiam qui sit secundus, & tertius.

21 ¶ *Nominatiuus*, pro ablatiuo. Sisen. Histor. lib. iij. Omnia quæ diximus *loca*, statim *potitus*. Idem: Hostis *loca superiora potitus*. Virg. Æn. li. x. Saxúmque vndis immane minatur.

DE MVTATIS CONIVGATIONIBVS

CAP. X.

FErvit, pro feruet. Lucillius lib. nono: Feruit nunc, feruit ad annum. Acc. Nyctegresia, Classis adit, clauditur, feruit. Titinnius Setina: Sapientia gubernator torquet nauem non valentia. Cocus magnum ahenum quãdo feruit: paulla confutat trua. Accius Meleagro: Heu cor ira feruit cæcum, amentia rapior ferórque. Pomponius Agricola: Domus hæc feruit flagitiis. Afranius Priuigno: Hoc potius hoc nunc feruit minus. hæc volo. Varro Sexagesi: Quod leges iubent, non faciunt, faciant, do sceláve feruit omnino. Ab eo quod est feruit breuiato accentu feruère facit, vt spernit spernere. Afranius Epistola: Ego miso Clandestinorum pictor fere matera mẽstrua feruêre. Lucil. Satyr. lib. viij. Feruere ne longum verò hoc litoribus tradam. Virg. AEneid. lib. iiij. Iam. Litora feruere flammis. Lucret. li. n. Feruêre cùm videas classem latéque vagari. Næuius Lycurgo: Latè, longéque trans nostros feruêre. Accius Telepho: Aere, atque ferro feruere igni, insignibus florere. Varro Desultorio: περὶ τοῦ γράφειν, Feruere piratis, vastarique omnia circum.

2 ¶ *Lauit*, pro lauat. Virg. Georg. lib. iij. Lauit improba teter Ora cruor. Plaut. Pseud. Eas lacrymis lauit Lucret. lib. ij. Litoris incurui bibulam lauit æquor arenã. Acc. Phœnissis: Salsis cruorem guttis lacrymarum lauit. Var. Cosmotorina, περὶ φθορᾶς κόσμου: Atque Aegeus fluctus, quam lauit ante aquilo Sæuus vbi posuit Neptuni filius vrbem. Sallust. Histor. lib. ij. Dubium an insula sit, quod euri, atque austri superiactis fluctibus circumlauit. Næuius Danaë. Animi iubeo fonte lauere memini manum. Lauere inde tractum est. Ennius Telamone strata terra, lauere lacrymis vestem squalam, & sordidam. Idem Hecuba: Heu me miserum, interij, pergunt lauere sanguinem. Lucret. lib. v. Lubrica proluuie larga lauere humida saxa. Accius Medea: Lauere salsis vultum lacrymis. Var. ἀλλ᾽ οὐ μένει σε περίπλους: Et Hymenæus, qui primò lauere aluum marsupio solet. Idem περὶ ἐδεσμάτων: Patera vt cruore lauerent aram aggerem. Afran. Suspecta: Videns lauere lacrymis me tuum collum, pater. Lauerent etiã inde manauit. Enn. Andromeda: Nam vbi introducta est, puerúmque vt lauerent, locãt in clypeo. Afran. Fratr. Aquam ex cœno haurire qui lauerent manus. Plaut. Amphytr. Postquã peperit, pueros lauere iussit nos. Inde imperatiuo modo lauite facit. Titin. Psaltria: Manus lauite mulieris, & capita velate. Laui etiã positum pro lauari. Pompon. Petitore hærede: Ita velim facias, iampridem volo latrinam lauere.

3 ¶ *Feruat*, pro ferueat. Pomp. Fullone: Facite, vt ignis feruat, ligna instipite, far concedite. Acc. Achil. Ne tum cùm feruat pectus iracundia.

4 ¶ *Sonit*, pro sonat. Acc. AEneadis, aut Decio: Clamore, & gemitu templum resonit cœlitum. Idem Phœnis. Ac vbi curuo litore latratu vnda sub vndis labunda sonit. Enn. Hectoris Lytris: Et sonit, Franguntur hastæ, terra sudit sanguine. Pacuu. Dulorest. Hymenæum fremunt æquales, aura resonit crepitũ musico. Sonere inde tractum est. Lucr. lib. n. Caligare oculos, sonere aureis, succidere artus. Accius Neopt. Atque adeò valuas sonere sensi regias. Idem Atreo: Sed quid tonitru turbida torno Cõcussa repentè æquora cæli Sẽsimus sonere? Soniuit etiam inde manauit. Ennius Andromach. & Hermaphrodito: Nam neque irati, neque blandi quicquam sincerẽ sonunt. Acc. Iliona: Ibo ad eam, vt sciscã quid velint: valuæ sonunt.

5 ¶ *Expedibo*, pro expediam. Pacuu. Atalãta: Nam quod conabar, cùm interuentum est, dicere. Nũc expedibo. Acc. Nycteg. Cunctexa pedibo id modo iusiurandum dare. Pompon. Vernion. Sed qui vtroque error vos agitat, expedibo. Enn. Eumenid. Id ego æquũ aptius fecisse expedibo, atque eloquer.

6 ¶ *Nolito*, pro noli. Lucil. lib. trigesimo, Nolito, tibi me maledicere posse putare.

7 ¶ *Axim*, pro egerim. Pacuu. Perib. Vt quæ egi, ago, vel axim verruncent bene.

8 ¶ *Feruitur*, pro feruit. Afran. Vopisc. Quãta vociferatione feruitur? Hoi miseram mei.

9 ¶ *Manat*

9 ¶ *Mantat*, pro manet. Cæcilius in Hypobolimæo, Rastr. in voltu eodem, in eadem mantat malitia.

10 ¶ *Artiuit*, pro artauit. Nou. Dotata: Artiuit linguam in palatum, cœpit labia sugere. Idem Hec. Conatus artiuit matri inter femina fortiter.

11 ¶ *Audibo*, pro audiam. Ennius Telamone: More antiquo audibo, neque aureis tibi contrà vtendas dabo. Idem Pancratiaste. Quò nunc me ducis? vbi molarum strepitum audibis maximum? Cæcil. Naucler. Num ab eo audibus præterea, si dicis, filia redeat Pergamo.

12 ¶ *Fulgit*, pro fulget. Lucil. Satyr. lib. vij. Primum fugit vt caldum, & fornaceum fetum. Pomponius Macco sequest. Simile est, quasi cum in cœlo fulgit propter Lunam Lucifer. Lucretius vj. Fulgit item nubes ignis cùm semina multa Excussere. Idem: Fulgit item cùm rarescunt quoque nubila cæli. Fulgere correptè pro fulgêre. Lucret. lib. v. Multa videmus enim cælestibus incita flammis Fulgere, cùm cœli donauit plaga vapores. Pacuuius Medo: Linguæ bisulcis actu crispo fulgere. Accius Baccis: Lætum in Parnasso inter pinos tripudiantem, in circulis ludo, atque tedis fulgere. Lucillius Satyrarum lib. ii. Conuentus pulcer bracæ saga fulgere torques Magni.

13 ¶ *Es*, pro esto. Lucillius lib. xxviij. Conficere te intro, ac bono animo es. Pomponius Maccis geminis: Bono animo es, video, deripis tibi pristiniter de pannibus.

14 ¶ *Amplant*, pro amplificant. Pacuuius Teucro: Vbi poetæ pro sua parte falsa conficta que canant. Qui causam humilem dictis amplant.

15 ¶ *Aperibo*, pro aperiam. Pomponius Vernion. Aperibo, non possum ciuem pati. Ortus est, quem amare cœpi, pinguis non pulcer puer.

16 ¶ *Cupiret*, pro cuperet. Lucret. lib. i. Perfringere vt arcta Naturæ primus portarum clustra cuperet.

17 ¶ *Dicebo*, pro dicam. Næuius Pathicis: Primùm quod dicebo rectè, secundum, quod dicebo eo meliùs.

18 ¶ *Edim*, pro edam. Cæcil. Asot. Nihilne tibi esse, quod edim? Nou. Buccula: Quod editis nihil est, si vultis, quod cacetis, copia est. Pompon. Condition. Vix nunc quod edim inuenio: quidnam fiet, si quam duxero? Plaut. Pœnulo: Est domi quod edimus, ne nos tam contemptim conteras.

19. ¶ *Facitur*, pro fit. Nigid. Commentatione grammaticæ lib. 19. Id quod dico, est huiusmodi: *non* facit, *non* facitur. Ticinnius: Quanta stultitia cupidinis petunt consilium bona gratia, vt paruifaciatur.

20 ¶ *Euenat*, pro eueniat. Ennius Hecub. Senex sum, vtinam mortem oppetam, Priùs quàm euenat, quod in pauperie mea Senex grauiter gemam.

21 ¶ *Faxim*, pro fecerim. Ennius Phœnice: Plus miser sum, si scelestum faxim, quod dicam fore.

22 ¶ *Moneris*, pro monueris. Pacuuius Armor. iudic. Dic quid faciam, quod me moneris effectum da. Item Chryse: Dij moneribe meliora.

23 ¶ *Niuit*, pro ningit. Pacuuius Paulo: Sagittis, plumbo, & saxis grandinat, niuit.

24 ¶ *Obedibo*, pro obediam. Afranius Mariti: Meo vt obsequar amori, obedibo tibi.

25 ¶ *Operibo*, pro operiam. Pompon. Præfect. Morum pater ac est negato esse, hic me operibo caput.

26 ¶ *Paribit*, pro pariet. Pompon. Buccone auctorato: Si prægnans non es, paribis numquam.

27 ¶ *Peruenibunt*. Pomponius Pithone Gorgonio: Hominem beatum, quò illæ peruenibunt diuitiæ.

28 ¶ *Redibo*. Plautus Vidular. Ego seruabo, quasi sequestri detis, neutri redibo.

29 ¶ *Reperibitur* pro reperietur. Pompon. Anulo posteriore: id credo, metuis, ne inuidia desit tibi. Cùm nemo, qui à te recipiat, reperibitur. Plautus Epidico: Quid illa fiet fidicina igitur? aliqua res reperibitur. Cæcilius Obol. Nunc enimuero est, cùm meæ morti remedium reperibit nemo.

30 ¶ *Possetur*, pro posset. Quadrigarius Annalium libr. 1. Cùm non possetur decerni, vtrius putaretur victoria esse.

31 ¶ *Sapiui*, pro sapui. Nouius Virgine prægnante: Quando ego plus sapiui, qui fullonem compressi quinquatribus.

32 ¶ *Venibo*, pro veniam. Pomponius Maccis geminis: Scio est, sexta, si tibi placet, venibo.

33 ¶ *Poteratur*, pro poterat. Cælius Annal. lib. 1. Cùm iure sine periculo bello geri poteratur.

34 ¶ *Potestur*, pro potest. Pacuuius Chryse: Si qua potestur inuestigari via. Quadrigarius Annalium libro tertio: Adeò memorari vix potestur, vt omnes simul suum quisque negotium adorti essent.

35 ¶ *Soluerit*, pro solitus sit. Cælius Annalium libro 8. Duos & septuaginta lictores domum ante deportauisse facis, qui ductoribus hostium soluerint ferri.

36 ¶ *Fidebo*. Nau. De pathicis: Tibi cùm fidebo, fidelis ero.

37 ¶ *Deplorabundus*, pro deplorans. Plautus Aulularia: Homo ad prætorem venit deplorabundus.

38 ¶ *Coctum*, pro ad coquendum. Plautus Aulularia: Solet ire coctum.

39 ¶ *Macet*, pro macilentus est. Plautus Aulularia: Qui ossa, ac pellis totus est, ita cura macet.

DE INDISCRETIS ADVERBIIS.

CAP. XI.

HVmaniter, Tull. ad Pansam lib. 1. de animo fecisti humaniter, quem quidem ego semper dilexi, meque ab eo diligi sensi. Ad Atticum lib. 1. Inuitus litteras tuas scinderem: ita sunt humaniter scriptæ.

2 ¶ *Disertè*, & consuetudine dicitur, & Afran. autore in Diuort. Quod vult disertè pactum, aut dictum.

3 ¶ *Disertim*, dicere planè, palàm Titinnio auctore possumus Veliterna: Habui rectè disertim. Plaut. Stich. Fuit disertim, verùm id vsu perdidi. Accius Eurys. Disertim id vnum in commodis desit meis. Liuius: Túmque mihi narrato omnia disertim.

4 ¶ *Insaniter*, Pompon. auctore. Metuo illum, iocari nescit, ludit nimium insaniter.

5 ¶ *Seueriter*, pro seuerè dici auctoritas veterum iubet. Titinnius Prœlia, Seueriter Hodie sermonem amicæ mecum contulit.

6 ¶ *Communitus*, pro communiter. Varro Rerum diuinar. Etenim vt Deos colere debet communitus ciuitas, sic singulæ familiæ debemus.

7 ¶ *Blanditer*, pro blandè. Titin. Gemin. Iucunda primùm blanditer comparamus colloquia.

8 ¶ *Celere*, pro celeriter. Næu. Paul. Nunc te obtestor, celere facto subuenis censori. Ennius Satyr. lib. 1. Dum quicquid des celerè.

9 ¶ *Benigniter*, pro benignè. Titinnius Gemin. Nimium te patrocinari censeo benigniter.

10 ¶ *Festiuiter*, pro festiuè. Næu. Gemin. O domus parata pulcræ familiæ festiuiter.

11 ¶ *Auariter*, pro auarè. Plaut. Curcul. Hoc vide, vt ingurgitas, impura in se merum auariter. Quadrig. Annal. lib. 11. Crudeliter illi, nos misericorditer, auariter illi, nos largiter. Cat. de præda militum diuidenda: Fraudulenter atque auariter.

12 ¶ *Amiciter*, pro amicè. Plautus Persa. Quàm meo amico amiciter hanc commoditatis copiam dabis. Pacuu. Dulorest. Nunc ne illũ expectes quando amico amiciter feceris.

13 ¶ *Probiter*, pro probè. Varro Octogesi: Postquam auida libido rapere, ac concidere cœpit, seque opificè non probiter strepere.

14 ¶ *Munditer*, pro mundè. Plaut. Pœnulo: Nam cùm sedulò munditer nos habemus, vix ægréque amatorculos inuenimus.

15 ¶ *Sæuiter*, pro sæuè. Plaut. Pœnulo: Aha tam sæuiter. Idem Trinummo: Ah nimium Stasime sæuiter. Accius Astyan. Ferum feroci contundendum sæuiter.

16 ¶ *Seueriter*, pro sæuiter. Ennius Phœnice, Seueriter suspectionem ferre falsam, futilium est. Afran. Simulante: Seueriter ferre hæc, te simul ac gnatam ab illo abducere. Ennius Hectoris Lytris: Seueriter fortuna ferri cernunt de victoria.

17 ¶ *Mœstiter*, pro mœstè. Plaut. Rudente: Sed vide nos ire cum vuida veste, dicam obsecro tam mœstiter vestitas?

18 ¶ *Propritim*, pro propriè. Lucret. libro. Quid genus humanum propritim de quibus actum est.

19 ¶ *Ampliter*, Lucil. lib. 4. Nam sumptibus magnis. Et structam ampliter, atque cùm accumbimus mensam. Pompon. Hæres de petitore: Heus opera te pueri nunc mundè, atque ampliter conuiuium. Plaut. Stich. Sat est seruo homini modestè melius facere sumptum, quàm ampliter. Accius Diomed. Benignè, & pro beneficio largi, atque ampliter.

20 ¶ *Aliquantisper*. Quadrigarius Annalium lib. 6. Aliquantisper pugnare, nihil promouet Pœnus. Cæcil. Fallac. Nam si illi, postquàm rem paternam amiserant, ægestate aliquantisper iactati forent. Idem Fallac. Velim paulisper experiri te, quantisper nô plus triduum. Pomp. Dotat. Possum exorare te, vt recedas à me paulisper modò. Quantisper sat habes.

21 ¶ *Duriter*, pro durè. Terent. Andr. Primò hæc publicè vitam parcè, ac duriter Agebat. Noui. Zona. Duriter me habere, vigilasse. Afran. Priuig. Viuax vetus quàm duriter nunc consulito tergo meo. Enn. Phœnic. Quã tibi ex ore orationem duriter dictis dedit. Cæcil. Fallac. Nam quàm duriter vos educauit, atque asperè, non negat.

22 ¶ *Cautim*, pro cautè. Acc. Athenib. Sed tibi cautim est adeundum ad virum. Idem Philoct. Contrà est eundum cautim, & captandum est mihi.

23 ¶ *Strictim*, Cicer. de Orat. lib. 1. Quasi per transennam prætereuntes strictim adspeximus. Salust. Strictim, vt quæque memoria dignæ

digna videbantur, præscriberem.

24 ¶ *Firmiter*, pro firmè. Lucill. Sat. li. 10. Fluctibus à ventísque aduersis firmiter essent. Idem libro duodecimo: Firmiter hoc paritérque tuo sit pectore fixum. Afran. Augur. Hic hæret vt clamor oritur, sed spiritu firmiter instat. M. Tul. de republic. lib. vj. Firmiter enim maiores nostri stabilita matrimonia esse voluerunt.

25 ¶ *Fidele*, pro fideliter. Plau. Captiu. Fac fidelè: caue fidem fluxam feras.

26 ¶ *Æquiter*, pro æquè. Pacuu. Atalanta: Concertare, ac dissentire partim da cursim æquiter. Accius Antenorid. Ad populum intelligo referundum, quoniam horum æquiter sententiæ fuerunt. Liuius Ægist. Nam vt, pergam accensa, & prædam per participes æquiter partita est.

27 ¶ *Publicitus*, pro publicè. Lucil. Satyr. lib. xvj. Huic homini quæstore aliqua esse opus, atque chorago Publicitus, qui mihi atque Episco præbeat aurum. Idem libro xvj. Publicitus vendis tamen atque extrema liguris. Plau. Amphit. Ita peregrè veniens hospitio publicitus accipiar. Cæcil. Ploc. Ibo domum, ad plebem pergitur, publicitus descendendum est. Pomp. Campanis: Des ordo senio, & fullonibus publicitus cibaria.

28 ¶ *Proteruiter*. Ennius Pancratiast. Quis est, qui nostris foribus tam proteruiter.

29 ¶ *Ignauiter*, pro ignauè Lucill. Satyr. lib. xvj. Certam ignauiter hoc præsertim tempore quæris à Quadrigarius Annalium libro xiij. Ex qui ibi erant, non ignauiter putando, cũ diem pro meliore habuerunt.

30 ¶ *Mutuiter*, pro mutuo. Varr. Octogess. Vive, méque ama mutuiter.

31 ¶ *Perspicace*, pro perspicaciter. Afranius Diuorc. Quàm perspicace, quàm benignè, quàm cito, Quàm blandè, quàm mitti est pectore.

32 ¶ *Asperiter*. Næuius Pullis: Vbi tu nequaquam cubares asperiter.

33 ¶ *Celerantes*, pro celeriter. Acc. Anten. Sed quis hic est, qui matutinum cursum huc celerantes rapit?

34 ¶ *Dapsile*. Pomp. Rustico: Quid nunc vis hos iuverrem, sume dapsilè ac dulcidè.

35 ¶ *Exquisitim*. Varro Aiace stramentitio acre æger medicos exquisitim conuocabas, vt conualesceres.

36 ¶ *Hilarè*. Tul. de Orat. Quis vnquam res præter hunc tragicas penè comicè, tristeis remisse, serias hilarè. Afran. Priuig. Et propter patruelem suam Constituit hilarè anhelans, deiecta coma.

37 ¶ *Festinatim*, pro festinanter. Pomp. Asino. Exsiliui de nocte ad molam fullone festinatim. Sisen. Hist. li. iiij. Prætor festinatim de castellis ad castra maxima pedites cũduxit

38 ¶ *Pugnitus*, pro pugnis. Cæcil. Fallacia. Nisi quidam qui se malit pugnitus pessundari.

39 ¶ *Futile*, futiliter. Ennius Phœnice: Vt quod factum est futile, amici nos feramus fortiter.

40 ¶ *Humanitus*, pro humaniter. Turpil. Pedio: Quare esse dicat quisquam illum hominem, haud quicquam facere humanitus? Cassius Hemin. Histor. lib. iiij. Quare si omnes artes atque humanitus aguntur. Afran. Repud. Quanto facibus ego; qui ex equo venio, adducor ferre humana humanitus?

41 ¶ *Inimiciter*. Acc. Andromeda lib. 1. Placare hostem ferocẽ, inimicitérque accẽsum.

42 ¶ *Memore*, pro memoriter. Pomp. Philosop. Sed ne cum ista hęc memore meministi, indica, qui illud aurum abstulerit, non didici hariolari gratis.

43 ¶ *Immortalitus*. Turp. Hetera: Sat me, vt meum cor voluptatibus dat, immortalitas se obtulit mihi hęc facultas.

44. ¶ *Largitus*, pro largè. Afranius Materteris: Quid istuc est? quid fles? quid lacrymas? largitus proloquere.

45 ¶ *Iracunditer*. Cæcil. Subditiuo: Quæso ne temere hanc rem agas, & ne iracunditer.

46 ¶ *Minutim*, pro minutè. Lucil. lib. v. Dic quam cogitat vis sic minutim Per commissuras rimarum noctis nigrore.

47 ¶ *Parciter*, pro parcè. Pomp. Vetre: Salbeolo parciter tanquam frater mihi sis, medium abdomen cùm diuidam.

48 ¶ *Superbiter*. Afran. Purgamento: Illa superbiter imperat. Næu. belli Pœnici libro vj. Superbiter contemptim conterit legiones.

49 ¶ *Longinquè*, & *longiter*. pro longè. Acc. Andromache: Hæc malos annos multos longinquè à domo Bellum gerentes summum summa industria. Lucil. lib. tertio: Non (vt opinor) id à lecto iam longiter rati.

50 ¶ *Perplexim*, pro perplexè. Plau. Stich. Vtrum ego perplexim lacessam orationẽ ad hunc modum. Hemin. Histor. lib. 1. Prudens perplexim scotino scribit.

51 ¶ *Saniter*. Afran. Megalensibus: Adesto, assentio te amare, me adorare saniter.

52 ¶ *Rarenter*. Cæcil. Pausimach. Ædepol voluntas homini rarenter venit. Næu. Erodio: Multum ames, paulum des crebrò, venias rarenter. Ennius Androm. Sed quasi ferrum, aut lapis durat rarenter gemitum conatus trabem ergastulo; Longè ab vrbe villicatier, quò herus rarenter venit. Liu. Tereo: Rarenter venio.

53 ¶ *Contemptim*, pro contemnenter. Næuius belli Pœnici lib. vj. Superbiter, contemptim conterit legiones.

54 ¶ *Temeriter*. Accius Amphitryon. Hoc in re est, quod tu tam temeriter meam be-

neuolentiam interiisse es ratus.

55 ¶ *Restrictium*, pro restrictè. Afran. Thaide: Eáque firmè sedere, melius consultoribus, quàm restrictim cogitata, atque omnibus rationibus.

56 ¶ *Praclariter.* Quadrigarius Annalium libro iiij. Et ita rebus præclariter gestis Romam reuerterunt.

57 ¶ *Toruiter.* Pomp. Auctorato: Occidit taurum toruiter me amores amauit. Ennius Lupiasti. Quem nunc tu tam toruiter increpuisti.

58 ¶ *Puriter.* Pomponius Haruspice: Fac puriter, bucco, vel pectore rustico Vtiaractes, laui iam dudum manus. Nou. Virgine prægnante: Sequere me, puriter volo facias, igni atque aqua volo hunc accipere.

59 ¶ *Verecunditer.* Pomp. Macco: Virgine præteriens vidit duos sensim in ludo, verecunditer non docentem discipulum, verum scalpentem natois.

60 ¶ *Certatim.* Virg. Æneid. lib. iij. Certatim socij feriunt mare, & æquora verrunt.

61 ¶ *Abunde.* Sisen. Histor. lib. iiij. Persusè atque abundè sparsi vsi, magnum pondus auri argentique.

62 ¶ *Miseriter*, pro miserè. Laberius Macco: Mens incorrupta miseriter corrumpitur.

63 ¶ *Properiter.* Catullus: Animula miserula properiter abit.

DE DOCTORVM INDAGINE.

CAP. XII.

OMnes artem secuti negant aduerbiis præpositionem addi oportere, sed auctoritas veterum præponi iubet. *Desubito.* Titin. Prælia: Sed amabò, quid desubito tam repentè ad me venisti? Ennius Pancrat. Cùm desubitò me orat mulier, lacrymánsque ad genua accidit. Afran. Emancip. Quàm beatæ scenicæ videntur mihi mulieres, quæ iurgio, & beneuolentia terrent desubito viros. Cæcil. Asotó. Nam ego duabus vigiliis transactis duco desubito domum. Quadrigar. Annal. libro ij. His desubito vtrisque nuntiatur ipsorum copias adesse. Næu. Tripartita: Postquam se vidit hæredem, desubito diuortium fecerunt. Lucret. lib. ij. Vim cupidam tam desubito, quàm mens habet ipsa. Lucil. Satyrar. libro x. Quamuis desubito trinis deducere scalis. Tullius de republica lib. vj. In his, vt meministis, concursu leuissimæ multitudinis, & ære congesto funus desubitò esset ornatum. Acc. Eurys. Tot tropæa tam desubito summam gloriam Eurotis finest Pom. Pappo agricola: Volo scire ex te, cur vrbanas res tam desubito deseris. Idem Pistore: Fit desubito hilarus, tristis saltat, ridens ringitur. Næuius Danaë: Desubito famam tollunt, si quam solam videre in via.

2 ¶ *Derepente.* Turp. Boethunt. Eum derepente vxorem audio ducere. Enn. Phœnic. Ibi tum derepente ex alto in altum despexit mare. Afran. Incen. Non vsquequàque idoneum inuenias locum, Vbi derepète, cum velis, facias lutum. Idem Homin. Atque ille derepente in iumentum exsilit, Contendit oculos derepente abit cælo. Enn. Hectoris lytris: Ecce autem caligo oborta est, omnem prospectum abstulit, derepente contulit sese in pedes. Varro Sesquiulysse: In Thespiadum ortinum lumen, tardo properantem gradu Derepente adspicio ex nemore pauidum, & properantem egredi. Nouius Macco: Scalpis dentes derepente, in cœnam si peccauerim. Terent. Hecyra, Ita corripuit derepente tacitus sese ad filiam. Pomp. Præcone posteriore: Vis facere, vt nouerca vetulum derepente deserat? Acc. Astyanacte: Hic per matu-

3 ¶ *Picumnus*, est auis Marti dicata, quam picum, vel picam vocant. & Deus, qui sacris Romanis adhibetur. Æmil. Macer. Theog. lib. j. Et nunc agresteis inter picumnus habetur. Higinius: Picumnus est parua veste picus Martis. Fabius pictor rerum naturalium lib. j. Et simul videbant picum Martium. Idem iuris pontificij lib. iij. Pilumno, & Picumno. Varro de vita populi Romani lib. iij. Pedius Pœtus cum esset prætor vrbanus, & sedens in sella curuli ius diceret populo, picus Martius aduolauit, atque in capite eius assedit.

4 ¶ Veterum memorabilis scientia *Paucorum* numerum pro bonis ponebat, *Multos*, contrà malos appellabat. Terent. Eunuch. Si quisquam est qui placere se studeat bonis, quàm plurimis. Acc. Tereo: Video ego te mulier more multarum vtier. Vt vim contendas tuam ad maiestatem viri. Idem ὅπ ταυτὶ μα λλο Probis probatum potiùs quàm multis forem. Lucil. Satyr. lib. xiiij. Non paucis malè, sed sapientibus esse probatum, ... Idem libro iij. Vnus modo de multis, qui ingenio sit. M. Tul. de Republ. lib. quarto: Nec in hac dissensione suscepi populi caussam, sed bonorū. Idem de Repub. libro sexto: Enimuero in dissensione ciuili, cum boni plusquàm multi valent, expendendos ab his, non numerandos puto. Afran. Suspecta: Noli ex stultitia multarum credere esse animum meum.

5 ¶ *Censere, & arbitrari*: veteres cognatione quadam socia: ac similia esse verba voluerunt. Varro de Repub. lib. 20. Quod verbũ censeo & arbitror idem poterat ac valebat. Plautus Rudente: Non vidisse vndas maiores censeo. Idem Menæchmis: Demam hanc coronam, atque abiiciam ad læuam manum, Vt si sequetur me hâc, abiisse censeat. Varro de vita pop. Rom. lib. 2. Itaque quòd hos arbitros instituerunt, populi censores appellarunt. Idem enim valet censere, & arbitrari.

6 ¶ *Affici*, malis tantum consuetudo præsumpsit, cùm sit positum & bonis. M. Tull. de offic. libro 1. Si quo aliquo honore, aut imperio affectos obseruare, & colere debemus. Varro Eumenidibus: Coronam ex auro, & gemmis fulgentem gerit, Luce locum afficiens.

7 ¶ *Decuriones, & Centuriones*, à numero, cui in militia præerant, dicebantur.

8 ¶ *Accensi*, qui his accensebantur, id est, attribuebantur. Varro de vita populi Romani libro 3. Quid ea scripti vis. Cum erant attributi decurionibus, & centurionibus, qui eorum habent numerum, accensi vocabantur. Eosdem etiam quidam vocabant ferentarios, qui depugnabant pugnis & lapidibus, his armis, quæ ferrentur, non quæ tenerentur.

9 ¶ *Lateres*, apud quosdam, vt scrobes, cuius generis habeantur, incertum est, sunt autem generis masculini. Varro de vita populi Rom. lib. 3. Nam lateres argentei, atque aurei primum conflati, atque in ærarium conditi. Alio loco idem: Later quod conquadratus regius.

10 ¶ *Modestia*, moderatio, modus, modicum, mediocre: hunc habent ordinem, quòd *Modestia* fundamentum, soliditas, basis ipsa virtutis est; è qua gignitur *Moderatio*, quæ temperat: auriga atque *modos*, qui ex suprà memoratis disciplinis in factis, & in dictis, & in cæteris talibus, quæ agendi officia sunt, iunguntur.

11 ¶ *Modicum*, verò moderatum est: *Mediocre* quod medium. Ita sæpe positum in magnis auctoribus aucupauimus. Varro, Cato, vel de liberis educandis: Omnia, inquam, in docendis pueris, quæ damna non prohibent verùm bonum fieri, mediocria modica sunt.

12 ¶ *Prouentum*, etiam malorum rerum dici veteres voluerunt. Lucil. lib. xxvj. Doloque adeò malè me accipiunt decimæ, & prouenium malè.

13 ¶ *Imbuere*, consuetudo inducere, vel inficere existimat; cùm sit propriè maculare, vel polluere, vel inficere. Accius Armorum iudicio: Inter quos sæpe & multo imbutos sanguine. Idem Menalippo: Credite me amici morte imbutum manus. Pacuuius Periboea: Nam si te regeret pudor, siue adeò cor sapientia imbutum foret. M. Tullius de Repub. lib. v. Quæ cùm Scipio dixisset, admodũ probans, nimis enim erat odio rhetorum imbutus. Varro [illegible] At regis ensis sanguine imbutus nigro. Sallustius Catilinæ bello: Ea quasi venenis malis imbuta, corpus, animúmque virilem effeminat. Virg. 6. Quæ fors prima dedit, sanguis nouus imbuit arma. M. Tullius Hortensio: Vt qui cõbibi purpuram volunt, sufficiunt priùs lanam medicamentis quibusdam, sic litteris, talibúsque doctrinis antè excoli animos, & ad sapientiam concipiendam imbui, & præparari decet. Varro Agath. Ideo quod maiores nostri virginis acerbæ aureis Veneris vocabulis imbui noluerunt.

14 ¶ *Compotem*, bonæ rei solùm dici existimatur, cùm etiam mala re positum sit. Accius Clytemnestra: Cur me miseram irrides magis compotem & multis malis?

15 ¶ *Mira, & Miracula*, veteres pro monstris, vel horrendis ponebant. Lucil. Satyrarum lib. 2. Miracula ciet thelephantas. Plaut. Amphit. Nimia memoras mira: sed vidistin' vxorem meam? Virgil. Georg. lib. 4. Omnia commutat sese in miracula rerum.

16 ¶ *Diem* volunt cum feminino genere dicimus, tempus significare, masculino diem ipsum. Nos contrà inuenimus. Turpil. Pedio: Quando equidem amorem interuapedine ipse leniuit dies, id est ipsum tempus. Pacuuius Dulorestle. Gnatam despondit nuptiis, hanc dat diem. Virg. Æneid. lib. 2. Ergo dies infanda aderat, mihi sacra parari.

17 ¶ *Victorem*, alicui rei superatorem dici voluit Virgilius Georg. secundo. Inde secutus Per montes victor, atque alta cacumina regnat.

18 ¶ *Versacrum*, quidam dictum putant, vt plerunque vitabile, & exsecrandum. Sed Sisenna religiosum dicit Historiarum libro 4. Quondam Sabini feruntur vouisse, si res cõmunis melioribus locis constituisset, se ver sacrum facturos.

19 ¶ *Apud*, ad, Lucilius libro xxx. Aut cùm iter est aliquò, & caussam commentari, vt apud aurificem, ad matrem, cognatam, ad amicam. Error consuetudinis apud pro *in* vtitur. Itaque vitiosè dicimus, cum nos in foro fuisse dicamus, apud forum fuisse, cum apud *iuxta* significet. Accius Eurys. Apud ipsum adstitas. Turpilius Leucadia. Vtinam nunc apud ignem aliquem magnum assidam. M. Tullius de republic. libro tertio. cuius etiam focum Cato ille noster, cùm venerat ad se in Sabinos, vt ex ipso audiebamus, visere solebat, apud quem sedens Samnitium quondam hostium, cum iam clien-

tium suorum dona relegauerat. Accius, Diomede: Adsum apud te, genitor. Sallustius Iugurthino bello: Cæterum apud aquam Syllam cum equitibus nocte agitari iubet. Apud pro *in* etiam dictum inuenimus: vt Terentius Andria: Apud forum modò è Dauo audiui. M. Tull. de signis: Cœnam isti dabat apud villam in Tyndaritano.

20 ¶ *Pro*, etiam ante significat. vt Virgilius libro octauo: Stabat pro templo & Capitolia celsa tenebat.

21 ¶ *Operari*, est deos religiosè, & cùm summa veneratione sacrificiis litare, vel conuiuari. Pomponius Præc posteriore: Ad Veneris profectus est manè vetulus, votum vt solueret: ibi nunc operatus est. Afran. Excepto. Proficiscor. res, tempus, locus, simulorium hortabatur, vt operatum illum Dianæ degerem sanctum diem. Idem eadem, Iubeo hominem tolli, & collocari, & confoueri, soluo operam Dianæ. Virgilius Georg. lib. primo. Lætis operatus in herbis. Lucil. lib. xxx. Aut operatu aliquo in celebri cum æqualibus fano.

22 ¶ *Sexagenarios*, per pontem mittendos malè diu popularitas intellexit, cùm Varro de vita populi Rom. libro secundo honestam causam religiosámque patefecerit. Cùm in quintum gradum peruenerant, atque habebant sexaginta annos, tum denique erant à publicis negotiis liberi, atque otiosi. Ideo in prouerbium quidam putant venisse, vt diceretur sexagenarios de ponte deiici oportere, id est, quòd suffragium non ferant, quod per pontem ferebant.

23 ¶ *Stricturæ*, propriè dictæ sunt scintillæ, quæ de ferro feruēti micant, cùm massa malleis cuditur: vnde & incus est appellata. dictæ autem quod aut strictiùs emittantur, aut quòd oculos fulgore perstringant. Virgilius libro octauo. Stricturæ chalybum, & fornacibus ignis anhelat.

24 ¶ *Proximum*, dicebant veteres non solùm adhærens, & adiunctum, verùm etiam longè remotum, si tamen inter duo discreta nihil medium exstitisset, Virg. Æneid. lib. v. Proximus huic, longo sed proximus interuallo Insequitur Salius. Ita & Sallustius in situ Ponti. de promontoriis Paphlagonum, & quod κριοῦ μέτωπον appellauit, posuit.

25 ¶ *Memini illam rem*, difficilius dictu, putant plurimi. Virgil. Bucol. Numeros memini si verba tenerem. Et, Alternos Musæ meminisse volebant. Cicero de Orat. libro 3. Quod fuit in Graccho, quem tu melius, Catule, meministi, quòd me puero tantopere ferretur.

26 ¶ *Turbam*, & *Turbas*, diuersam volunt habere significationem, vt sit turba populi conuentus; turbæ turbationes. Nos contrà lectum inuenimus, & indiscretè positum, & pro turbis turbam. Acc. Athamante: Ah dubito, ah quid agis? caue ne in turbam te implices. Idem [illegible], vel Tropæo: non vides, Quantam turbam quantósve fluctus concites? Turpil. Thrasyleone: Nemo vnquam vidit ebrium ire interdiu, Neque turbam facere, neque fores exurere? Terent. Eunucho: Ne quam ille hodie insanus turbam faciat, aut vim Thaidi. M. Tul. de senectute: Cùm in illud diuinorum animorum concilium, cœtúmque proficiscar, cúmque ex hac turba, & colluuione discedam. Plaut. aul. 4. Redeo intro, nequid hic turbæ fiat. Cæcilius Vmbris: Mirum adeò, nisi frater domi ebrius turbam aliquam dedit.

27 ¶ *Demensum*, Terent. Phorm. quasi deminutum posuit: Quod ille vnciatim vix demenso suo Suum defrudans Genium compersit miser. Cicero de Orat. Æstimatum, vel æquatum dicit, quæ non ex insidiis, sed apertè palàm elaborat, vt verba verbis quasi demensa, & paria respondeant.

28 ¶ *Supernacuum*, non putat oportere dici Varro de vita populi Romani lib. 3. sed superuacaneum, in quo est superuacuum pro superuacaneo.

29 ¶ *Cæcum*, veteres pro improuido dixerunt. Varro de vita populi Romani lib. 4. Neque id cæci consules fecissent, quæ mandarâ arcana tam pio sedissent, quæ diuidi centum GN. magnum.

30 ¶ Quoties *per Accusatiuum* casum annos vel dies loquimur, iuges annos, vel dies significamus, quoties per *Ablatiuum*, per interuallum interiectis aliquibus annis, vel diebus. Itaque qui optantes multis annis dicunt, multos annos meliùs dixerint. Virgilius Georgicor. lib. 2. Ergo non hyemes illam, non flabra, neque imbres Conuellunt, immota manet, multósque per annos, Multa virûm voluens, durando secula vincit. Plaut. Trinum. Quia ruri dum sum ego, vno sex dies Me absente: atque insciente me consulto meo Ædes venales hisce inscribit litteris. Turpilius Philopat. Ecce autem tuo more, vt soles videre mihi Ægrè id pati, quia hos dies complusculos Intercapedo sumpti faciundi fuit. Idem Hetæ. Rus ad illas commigrat. Habitamus hyemem totam ex mediis hercolis. Virgil. Georg. lib. 4. Septem illos totos perhibent ex ordine menses Fleuisse. Cicero de repub. libr. 4. Nec tantùm Carthago habuisset opum sexcentos ferè annos sine consiliis, & disciplina. Idem de repub. lib. 2. Itaque ista præclara institutio Romuli, cùm ducentos annos & triginta ferè firma mansisset. Sallustius Hist. lib. 2. Et ponere validam vrbem multos dies restantem pugnando vicit. Lucil. lib. xxvi. Qui sex menses vitam ducunt, Orco spondent septimum. Inuenimus & in

in Varrone multis annis continuis dici, [illegible]. Cuius vbi annis multis masculini vestigium inuentum est. Dubio potiùs, quàm difficili intellectu vates posuit Mantuanus: Sed misera ante diem, subitóque accensa furore, cùm huic sententiæ obuersetur versus eius cum opinione sentiens plurimorum. Fortuna omnipotens, & ineluctabile fatum. Verùm sensibilitatis eius non leuis ratio est, quæ prima sententia philosophica accipit intellectum, quæ ait, sui cuique mores fortunam fingunt, omnipotens fortuna esse desinit. quod Salustius mirè: Fortuna simul cum moribus immutatur. ac per hoc ex ea similitudine iam fatum ineluctabile esse non poterit, quod ex vna caussa fortuna fieri videatur & fatum. Potest etiam fatum motum mutabilitate conuerti, vt ex his aut celere, aut tardum, aut bonum fiat, vt pessimum. Accensa enim furore Dido amoris iniqua violentia, quia, vt ipse ait: Omnis vincit amor, ante diem meritò videretur occidere, quod etiam Homeri eiusmodi est, quem Virg. noster omni æmulatione sectatur, [illegible] quod est [illegible], vltra decretum. quòd si admittitur vt vlterius protendatur, quoniam id ex moribus factum est, quod significat [illegible], admittere poteritis de moribus properatam etiam fati celeritatem, vt intra diem possit admitti, quoniam recepit (vt Homerus ait) magnitudinem vltra vim fati.

31 ¶ *Impotentiam* enim potentiam auctoritas dedit. Sisenna Histor. libro iij. Sublatus lætitia nimia, atque impotentia commotus animi.

32 ¶ *Dona*, consuetudine hæc habentur, quæ aut propitiandis diis dantur, aut hominibus pro benefactis redduntur, sed auctoritate pro vitione positum manifestum est. Virgilius Bucolicis: Aut vt mutatos Terei narrauerit artus, Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit.

33 ¶ *Quando*, pro quoniam dici potest. Virg. libro vj. Vnum oro quando hic inferni ianua dicitur. Et rursus idem: Hic tibi labor enim, quando hæc te cura remordet.

34 ¶ *Vel* pro etiam est. M. Tul. Epist. ad Brutum libro viij. Et quòd te tantùm amat, vt vel me audeat prouocare. Lucilius lib. xxix. Hoc inuenisset vnum ad morbum illum hominí vel bellissimum. M. Tullius de officiis libro secundo: Contrà quæ beneuolentia fidelis, vel ad perpetuitatem. Idem Hortensio: Vidi in dolore podagræ nihilo ipsum vel omnium maximum Stoicorum Posidonium, quàm Nichomacũ Tyrium hospitem meum fortiorem. Virgil. Georg. libro tertio: Belgica vel molli melius feret esseda collo. Varro Eumenid. ex his, atque eiusmodi institutis, ad vita vel ad Herculis athletæ facti erant. Idem Virgilius: Carmina vel cælo possunt deducere lunam? Terent. Eunuch. Vel rex semper maxumas mihi agebat.

35 ¶ *De*, pro ab. Lucil. lib. xxv. Solus iam vim de classe prohibuit Vulcaniam.

36 ¶ *Pilumnus*, & *Picumnus* dij præsides auspiciis coniugalibus deputantur. Varro de vita pop. Ro. libro ij. Natus si erat vitalis, *ac sublatus* ab obstetrice, *statuebatur in terra*, aut auspicaretur rectus esse, diis coniugalibus Pilumno & Picumno in ædibus lectus sternebatur.

37 ¶ *Caduceum*, pacis signum Varro pronuntiat de vita populi Romani libro secundo: Verbenarius ferebat verbenam, id erat caduceus pacis signum. nam Mercurij virgam possumus existimare.

38 ¶ Qui *liberi* fiebant ea caussa calui erant, quòd tempestatem seruitutis videbantur effugere, vt naufragio liberati solent. Plautus Amphit. Vt ego hodie raso capite caluus capiam pileum.

39 ¶ *Luces*, numero plurali sunt, quod dies. Varro Hebdomad. sub imagine Demetrij: Hic Demetrius est natus quod luces habet annus absolutus.

40 ¶ *Quaties*, genere neutro plurali numero *Opera* legerimus, significátur fabricę. Virg. Æneid. libro iiij. Pendent opera interrupta, minæque Murorum ingentes. Cum genere feminino numero singulari, intelligendum est opus, vel labor pro mercede sumpta. Plautus Asinaria: Par pari Datum hostimentum est opera pro pecunia. Vel occasio & facultas, aut opportunitas. Plaut. Aulul. Da mihi operam parum, si opera est. Euclio, id quod te volo. Afran. Vopisco: Deinde id quod dedita opera controuersiæ concinno.

41 ¶ *Vile* positum legimus pro frequenti. Varro Virgula diuina: Arabos cùm volucres venit, apud illos vsque ad limina indica vilis. Virg. Georg. lib. j. Vilémque faselum.

42 ¶ *Præter*, pro ante, vel per. Varro Eumenid. En domum præter matris deûm ædé exaudio cymbalorum sonitum. Cic. Verr. lib. ij. Præter loculos soli ferebant.

43 ¶ *Feciales*, apud veteres Romanos erant, qui sancto legatorum officio ab iis, qui aduersum populum Ro. qui aut rapinis aut iniuriis hostili mente commouerant, pignora facto fœdere iure repetebant: nec bella indicebantur, quæ tamen pia vocabant, priusquã fuisset quid fecialibus denunciatũ. Varro de vita populi Ro. libro ij. Itaque bella, & tardè & nulla licentia suscipiebant, quod bellum nullum, nisi pium putabant geri oportere, & priùs quàm indicerent bellum iis, à quibus iniurias factas sciebant, feciales legatos res repetitum mittebant quatuor, quos ora-

tores vocabant. Idem libro iij. Si quis legati violati essent, qui id fecissent, quamuis nobiles essent, vt dederentur ciuitati, statuerunt, fecialésque viginti, qui de his rebus cognoscerent, iudicarent, & statuerent, & constituerent.

44 ¶ *Atque* particula, si diligentiùs intelligitur, multam habent significantiam, vt vel illud est Ennij: Atque atque adscendit muros Romana iuuentus. quod est festiuè, & intrepidanter adscendit. Significat etiam celeriter, & statim, vt Virg. Georgic. j. Si brachia fortè remisit, Atque istum in præceps prono rapit alueus amni. Habet etiam huiusmodi intellectum, vt dicas, aliter ego feci, & locutus sum atque tu. hoc est, aliter ego ac tu, vel quàm tu.

45 ¶ *Intra*, non solùm id significat, quod consuetudine persuasum est, vt intra modum, hoc est, à modo minus, sed etiam in ipso modo, vt intra calendas dies etiam ipsæ Calendæ accipi debeant: vt intra oppidum, etiam intra cubiculum cùm dicitur, in oppido. & in cubiculo dictum esse videtur. Idque ita positum in multis veteribus, sed non tam claris scriptoribus inuenitur.

46 ¶ *Negatiuas duas* negatiuam nonè significantiam habere. Varrò Bim. τρίπολ τρίπυς: Quæ non modò ignorasse me clamat, sed omninò omneis heroas negat nescisse.

47 ¶ *Ludius*, quòd ludis pueri præsules essent glabri, ac depiles propter ætatem, quos antiqui Romani Lydios appellabant, vt est in libro j. Varronis de vita populi Romani. Ideò Plaut. Aulul. Tu istum gallum si sapis, Glabriorem reddes mihi, quàm vultus Ludius.

48 ¶ *Deinsuper*. Sallust. Hist. lib. j. Sertorius Parthis turbam orantibus, & nullo (vt in terrore solet) generis, aut imperij discrimine per calonum corpora ad medium, quasi in deinsuper stantium manibus, in murum, attollitur.

49 ¶ *Sifilare*, quod nos vilitatem verbi vitantes sibilare dicimus. & est maledica vocis significatio, vel contumeliosa popularium, cùm sifilationibus quis exploditur, à Græco ducere originem inuenimus. Huius rei auctor est venerabilis Hom. Iliad. xiiij. Ἀλλ' ὁ μὲν ὡς ... [illegible]

50 ¶ *Nubentes*, veteri lege Romana asses treis ad maritum venientes solebant ferre: atque vnum, quem in manu tenerent, tanquam emendi caussa, marito dare: alium quem in pede haberent, in foco Larium familiarium ponere: tertium in sacciperione cùm condidissent compito vicinali solere resonare. Inde Virg. Georg. j. Téque sibi generum Tethys emat omnibus vndis. quos ritus Varro libro j. de vita populi Romani diligentissimè persecutus.

51 ¶ *Secundum*, non solum numeri, & ordinis vel prosperum, quod plerunque positum legimus, sed etiam iuxta. Varro de vita populi Romani lib. j. Tullum Hostilium in velis, vbi nunc est ædes deûm Penatium: Ancum, in palatio ad portam Mugionis secundum viam sub sinistra. Virg. Georg. iij. Pascuntur verò syluas, & plena secundum Flumina.

52 ¶ *Fornum & Fornaces* dicuntur à forno, quod est, calido. inde *Forcipes*, quod candentes teneant ferrum, vt Virg. lib. viij. Versántque tenaci forcipe massam. Varro de vita populi Romani lib. 1. Locusta quæ coquebat panem, primùm sub cinere, postea in fornos: [cuius] vtriusque vocabulum à forno ductum, id est, à calore.

53 ¶ *Ære diruti*, appellabãtur milites, quibus propter ignominiam stipendium, id est, merces menstrualis, aut annua, quæ esset in nummis æreis subtrahebatur. Var. de vita populi Ro. lib. ij. stipendium appellabatur, quod æs militi semestre, aut annuum dabatur: cui datum non sit propter ignominiam, ære dirutus esset.

54 ¶ *Negatiuas duas* pro negatiua vna accipiendas Varro monstrauit de vita populi Ro. lib. ii. Qua abstinentia viri, mulierésque Romanæ fuerint, quòd à rege munera eorum noluerit nemo accipere.

55 ¶ *Tabernas*, non vinarias solùm, vt nunc dicimus, sed omnes, quæ sunt popularis vsus, auctoritas Romana patefecit. Varr. de vita populi Ro. lib. ii. Hoc interuallo primum forensis dignitas creuit, atque ex tabernis lignea argentariæ factæ.

56 ¶ *Statilinum, & Statanum & Fabulinum*, præsides Deos Varro Cato, vel de liberis educandis puerilitatis affirmat. Ali Statano, & Statilino, quorũ nomina habent scripta Pontifices. Sic cum primo fari incipiebant, sacrificabant diuo Fabulino.

DE GENERE NAVIGIORVM.

CAPVT XIII.

Celox, est nauigium breue, dictum à celeritudine. Plautus Asinaria: Vnde sumam? quem interuortam? quò hanc celocem conferam? Idem Captiuis: Vidi in publica celocem,

celocem, ibidem illum adolescentulū. Idem Pœnulo: Obsecro hercle operam celocē hāc mihi, ne corbitam date. Turpil. Lemniis: Remulis sensim celox ab oppido processerat. Varr. Hercules: Tuam fidem procella frigida arte obruat celocem. Idem Bimarg. Nautæ remiuagam mouent celocem.

2 ¶ *Corbita*, est genus nauigij tardum, & grande. Plaut. Pœnulo: Tardiores, quam corbitæ sunt in tranquillo mari. Idem eadem: Obsecro hercle operam celocem hanc mihi, ne corbitam date. Lucillius Satyrarum libro xv. Multa homines portenta in Homero versificata. Monstra putant, quorum in primis Polyphemus ducentos Cyclopes cochites, & porro huic maius bacillum, Quàm malus nauis in corbita maximus ulla.

3 ¶ *Horia*, dicitur nauicula piscatoria. Plautus Rudente. Saluete horia mari fluctuoso. Idem eadem: Mea opera laboratur, & rate, & horia.

4 ¶ *Cercurus*, nauis est Asiana pergrandis. Plautus Sticho: cum percontor portitores, ecquæ nauis venerit ex Asia? negant venisse. conspicatus sum interim cercurum, quo ego me maiorem non vidisse censeo. Lucil. Satyr. libro octauo: Rerum flumen, atque vt ipso diuortio ligneis pedibus cercurum concurret æquis. Idem libro 14. Ad regem legatus Rhodum, Ecbatanam, ac Babylonem ibo. cercurum sumam. Plaut. Mercatore: Ædificat nauem cercurum, & merces emit.

5 ¶ *Lembus*, nauicula breuis piscatoria. Accius Deiphobo: Eo autem, nocte extrema regia vt prouehere, & statuerem, Forte aliquāto quam solitus lembo sum progressus longius. Turpil. Leucadia: Hostem nostros cepi illico vt celerarent lembum. Idem Lemniis: Lembi redeūtes domum duo ad nos certam accelerarunt ratem. Virg. Georg. libr. primo: Quàm qui aduerso vix flumine lembum Remigis subigit. Sisen. Hist. libro tertio: Oracilium legatum cum scaphis ac lembis. Plaut. Mercatore: Dum hæc aguntur, lembo aduehitur tuus pater pauxillulo.

6 ¶ *Myoparo*, est nauicula piratarum. Marcus Tullius de Repub. libro tertio: Nam cum quæreretur ex eo, quo scelere impulsus mare haberet infestum vno myoparone. eodē inquit, quo tu orbem terræ. Sallust. Histor. libro tertio: Et fortè in nauigando cohors vna grādi fasello vecta à cæteris deerrauit. marique placido à duobus prædonum myoparonibus circumuenta. Sisenna Histor. libro quarto: Nausque triginta biremes, totidem myoparones.

7 ¶ *Faselus* nauigium Campanum. Varro Desultorio, [illegible]: In aliis domini deligas fasello nactum [illegible] remo [illegible] fluctant

soluit. Sallust. Histor. libro tertio. Et fortè in nauigando cohors vna grandi fasello vecta à cæteris deerrauit. Sisenna Hist. libro quarto: Proræ actuariæ itahi grandes, ac faseli primo.

8 ¶ *Lenunculus*, nauigium piscatorium. Sallust. Hist. lib. 2. Primo indicit fortè super noctem in lenunculo piscantis.

9 ¶ *Actuaria*, nauiculæ celeres, dictæ quòd cito agi possent. Sallust. Hist. libro secundo. Ad hoc pauca piratica actuaria nauigia. Sisenna Hist. libr. 3. Quibus occisis actuarias ad viginti, naues item complures onerarias incendunt.

10 ¶ *Lintres*, naues fluminales. Vir. Georg. lib. 1. Cauat arbore lintres.

11 ¶ *Scapha*, sunt nauiculæ, quæ maiores naues consequuntur. Sallust. Hist. lib. quarto: Eum atque Metrophanen senatus magna industria perquirebat, cùm per tot scaphas, quas ad ostia cum paucis fidis percontatum mittebant.

12 ¶ *Codicarias*, naues etiam nunc consuetudo appellat, eo quòd in fluminibus sint visui. Sallust. Hist. lib. 4. Quàm maximis itineribus per regnum Ariobarzani contendit ad flumen Euphratem, qua in parte Cappadocia ab Armenia disiungitur. & quanquam ad id naues codicariæ occultè per hyemem fabricatæ aderant. Varro de vita populi Romani libro tertio. Quod antiqui plureis tabulas coniunctas codices dicebant, à quo in Tyberi naues codicarias appellamus.

13 ¶ *Pristis*, nauigij genus à forma pistrium marinarum, quæ longi corporis sunt, sed angusti. Claudius rerum Romanarum libro 12. Quinque pristes, nauigium ea forma à marina bellua dictum est. Virgilius libro quinto. Velocem Mnestheus agit acri remige pristim. Et, Frons hominem præfert, in pristim desinit aluus.

14 ¶ *Cymba*. Afranius Excepto: Tum conscendo cymbam interibi lucis piscatoriam, venio, iacitur ancora, inhibent leniter. Marcus Tullius de officiis libro tertio. Cymbarū ante pedes multitudo, pro se quisque quod ceperat afferebat.

15 ¶ *Onerarias* de oneribus tardas. Sisenna Histor. libro 4. Quibus occisis actuarias ad viginti, naues item complures onerarias incendunt.

16 ¶ *Ancoræ*, vincula, quibus antennæ tenentur. Lucillius. Armamenta tamen vel omnia se ruo. Funis enim præcisus cito, atque ancora soluta.

17 ¶ *Prosumia*, nauigij genus. Cæcil. Meretrice. Qui pro gubernatore propè euertit prosumiam. Idem Amphitryone, De nocte ad portum sum prouectus prosumia.

DE GENERE VESTIMENTORVM.

CAPVT XIV.

1 Tunica, est vestimentum sine manicis. Titinnius Veliterna: Tunica & cingula opuncula adimetur, pannos possidebit fœtidos. Cicero in Cati. Manicatis ac talaribus tunicis. Virgilius: Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ. Titinnius. Quin togis eum candidis, tunicis sordidis sint, & dicit. Plautus Pseudolo: Manuleatam tunicam habere hominem addecet. Et iccirco manuleatam addidit, ne impropriè vteretur. Lucil. Satyr. lib. primo: Prætextæ, ac tunicæ Lydorum opus sordidum id omne. Idem libro xv. Scis poeticon esse, videt tunica, & toga quid sit. Varro Meleagris: Cùm etiam aliis Menandri tunicam demissam habeat ad talos. Ennius probro Carthaginensium tunicatam iuuentutem voluit dicere. Varro Modio: Quàm istorum quorundam vitreę togę ostentant tunicæ clauos.

2 ¶ *Calantica*, est tegmen muliebre, quod capiti innectitur. M. Tul. in Clodium: Túne, cùm vincerentur pedes fasceis, cùm calanticam capiti accommodares?

3 ¶ *Penula*, est vestis, quam supra tunicam accipimus. Pomp. Pannuceatis: Penulam in caput induce, ne te noscat. Lucil. Satyr. li. xv. Penula si quæris, canterius, seruus, segestre Vtilior mihi quàm sapiens. Varro Virgula diuina: Non quærenda est homini, qui habet virtutem, penula in imbri.

4 ¶ *Aulæa*, genus vestis peregrinum. Varro de vita populi Romani lib. 3. Quod ex hæreditate. Attalica aulæa, chlamydes pallæ aureæ. Virg. Georg. 3. Purpurea intexti tollant aulæa Britanni. & est tanquam paludamentum Barbarici habitus militaris.

5 ¶ *Plagæ*, grande linteum tegmen, quod nunc torale, vel lectuariam sindonem dicimus, quarum diminutiuum est plagulæ. Var. de vita populi Rom. lib. 3. Chlamydes, plagæ, vela aurea.

6 ¶ *Stolam*, veteres non honesta vestem solùm, sed etiam omnem, quæ corpus tegeret. Enn. Teleph. Cedo, & caueo vestitus squalida septus stola. Idem eadem: Regnum reliqui septus medici stola. Varro Cosmot. *περὶ φθορᾶς κόσμου*. Mulieres, aliam cerneres cum stola holoserica. Idem Eumen. Partum venusta muliebri ornat stola.

7 ¶ *Palla*, est honestæ mulieris vestimentum, hoc est, tunicæ pallium. Plautus Menæchmis: Pallam ad phrygionem fert confecto prandio. Lucillius Satyrarum libro xv. Cùm rectum est quiduis is satis est: visuri alieni. Sint homines, spiram, pallas, redimicula promit. Virgilius Æneidos j. Pallam signis, auróque rigentem.

8 ¶ *Strophium*, est fascia breuis, quæ, virginalem tumorem cohibet papillarum. Turpil. Philop. Me miseram, quid agam? inter vias epistola excidit mihi, infelix inter tuniculam, ac strophium quam collocaueram. Tullius in Clod. Cum strophio accurate præcingere. Plautus Aulul. Pro illis crocotis strophiis, sumptu vxorio. Var. Sesquiul. Suspendit Laribus marinas molles pilas, reticula, ac strophia.

9 ¶ *Abolla*, vestis militaris. Var. Cosmotor. *περὶ φθορᾶς κόσμου*. Toga tracta est, & abolla data est ad turbam, vbi fera militia in munere velli vt præstarem.

10 ¶ *Sagum*, vestimentum militare. Sallust. Hist. libro 2. Occurrere duci & prœlium accendere, adeò vt Metello in sagum, Herculeio in brachium tela venirent. Virg. libro 8. Virgatis lucent sagulis. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem libro primo: Pridie nonas Februarias, cùm ad te litteras manè dedissem, descendi ad forum togatus, cùm reliqui consulares sagati vellent descendere. Var. Virgula diuina: Cùm neque aptam mollis humeris fibulam sagus ferret. Sisen. Hist. lib. 3. Senatus auctoritate sagaria nunc.

11 ¶ *Paludamentum*, est vestis, quæ nunc chlamys dicitur. Sallust. Histor. lib. 3. Eodem tempore Lentulus duplici acie locum editum multo sanguine suorum defensus, postquam ex sarcinis paludamenta adstari, & delectas cohortes intelligi cœpere. Tul. ad Cæsarem iuniorem lib. 2. Antonius demens ante lucem paludatus.

12 ¶ *Chlamys*. Virg. Æneid. lib. 4. Sidoniam picto chlamydem circundata limbo. Var. Hercule Socrat. Cubo in Sardinia, illa pedibus chlamyda, sed purpurea amicula.

13 ¶ *Regilla*, vestis diminutiue à regia dicta, vt & basilica. Plaut. Epid. An regillam tuniculam induam, an mendiculam? Var. *[illegible]*. Collú proceru fictú lem mano more Regilla tunicam distinguitur purpura.

14 ¶ *Ralla*, vestis dicta a raritate. Plautus Epidico: Tunicam rallam tunicam spissam.

15 ¶ *Rica*, est quod nunc sudarium dicimus. Plaut. Epidico. Ricam, basilicum, aut exoticum. Serenus opusculo lib. 1. Aurzonulam, aut rencum, aut ricam. Nonius Pedio, Mollicinam, crocotam, chiridotam, ricam.

16 ¶ *Ricinum*. Lucil. Satyr. lib 2. Ricini aurati circæ. & oraria mitræ. Turp. Veliterna: Ducit me secú. postquã ad ædẽ venimus, venerantur deos. interea adspexit virginẽ gestantẽ in capite riculã indutã ostrinam. Var. Prometheo li. 1. Aliæ mitrã ricinã, aut mitrã melitensem.

17 Casicinum

17 ¶ *Casicium*, linteolum dicitur purum, & candidum à cædendo, quòd ita ad candorem perueniat, vel quòd oras circuncisas habeat. Plaut. Epidico: Linteolum cæsicium.

18 ¶ *Indusium*, est vestimentum, quod corpori intra plurimas vestes adhæret, quasi intusium. Plautus Epidico Indusiatam, patagiatam, caltulam, aut crocotulam.

19 ¶ *Patagium*, aurea chlamys, quæ pretiosis vestibus immitti solet. Plaut. Epidico Indusiatam, patagiatam. Næuius Lycurgo. Pallas patagiis, crocotis, manicis mortualibus.

20 ¶ *Supparum*, est linteum femorale vsque ad talos pendens, dictum quod subtus appareat. Plautus Epidico: Supparum autem subnimium est ricam. Basilicum, aut exoticum: Nonius. Pedio: Supparum purum bellientem interim escam meram. Afranius Epistola: Tace, puella non sum, suppato si induta sum. Varro Eumenidibus: Hic inductus supparum, Coronam ex auro, & gemmis fulgentem gerit.

21 ¶ *Exoticum*, dicitur peregrinum, Plau. Epidico: Basilicum, aut exoticum.

22 ¶ *Plumatile*, aut clauatum, aut ex plumis factum. Plaut. Epidico: Cumaule, aut plumatile.

23 ¶ *Mollicina* vestis à mollicie dicta. Nonius Pedio: Mollicinam, crocotam, chiridotam, ricam, ricinium.

24 ¶ *Amphitapa*, vestes dicuntur vtrinque habentes villos. Lucil. lib. 1. Psilæ atque amphitapæ, villis ingentibus molles. Idem libr. 6. Pluma atque amphitapæ, etsi aliud quid delitiarum. Varro Manio: Alterum bene acceptū dormire super amphitapa bene molli.

25 ¶ *Toga*, non solùm viri, sed etiam fœminæ vtebantur. Afra. Fratriis: Equidē prandere stantem nobiscum incinctam togam. Varro de vita pop. Ro. libr. 1. Præterea quod intellecto togas ante habebant. antè enim olim fuit commune vestimentum, & diurnū, & nocturnum, & muliebre, & virile.

26 ¶ *Læna*, vestimentum militare, quod supra omnia vestimenta sumitur. Virg. Æneid. lib. 4. Tyrióque ardebat murice læna.

27 ¶ *Meretrices*, apud veteres succinctiore veste vtebantur. Afranius Excepto: Meretrix cum veste longa, peregrino in loco, Solet tutandi caussa sese sumere.

28 ¶ *Carbasus*, pallium, quo fluuij amiciuntur, vel opulentæ caussa, vt sericum, aut lino tenui. Virg. lib. 8. Eum tenuis glauco velabit amictu Carbasus. Idem lib. 11. Tunc croceam chlamydémque, sinúsque crepantis Carbaseos fuluo in nodum collegerat auro. M. T. in Verrem de suppliciis: Tabernacula carbaseis intenta velis collocabat. Varro de vita populi Romani lib. 4. Eadem postea carbasinea magis, vt pellibus tegerentur togæ.

29 ¶ *Prætexta*. insigne Romanum, quod supra tunicas honorati quique sumunt. M. Tul. de suppliciis: Sententiæ dicendæ loco togam prætextam, sellam curulem ius imaginis ad memoriam, posteritatémque prodendam.

30 ¶ *Limbus*, vt annotatum inuenimus, muliebre vestimentum, quod purpuram in imo habet. Plautus Aulul. Textores limborarij, arcularij.

31 ¶ *Flammeus*, vestis, vel tegmen, quo capita matronæ tegunt. Plautus Aulul. Flammearij, violarij, carinarij.

32 ¶ *Reticulum*, tegmen capitis muliebre. Varro Sesquiulyss. Suspendit Laribus marinas molleis pilas, reticula, ac strophia.

33 ¶ *Ricinium*, quod nunc mafurtium dicitur, palliolum femineum breue. Varro περὶ μελετῶν: Nihilo magis dicere muliebre, quā de muliebri ricinio palliolum simplex. Idem de vita pop. Romani libro j. Et quo mulieres in aduersis rebus, ac luctibus cùm omnem vestitum delicatiorem, ac luxuriosum postea institutum ponunt, ricinia sumunt.

34 ¶ *Tapete*, tegmen vnicè pictum de coloribus variis. Varr. Hercule Socratico: In omnibus rebus bonis quotidianis cubo in Sardinianis tapetibus. Virg. lib. 9. Qui forte tapetibus altis. Extructus toto proflabat pectore somnum. Turpilius: Glabrum tapete.

35 ¶ *Culcita*. Cic. Tuscul. libr. 4. Eripiamus huic ægritudinem. quomodo? collocemus in culcita plumea, psaltriam adducamus.

36 ¶ *Subucula*. Varro de vita pop. Rom. li. 1. Postea quàm binas tunicas habere cœperunt, instituerunt vocare subuculam, & indusium.

37 ¶ *Capitia*. capitum tegmina. Varro de vita populi Rom. lib. 4. Tunicas, neque capitia, neque zonas. Idem eodem Neque id ab orbita matrumfamiliâs instituti quod eæ pectore, ac lacertis erant apertis, nec capitia habebant hæc & capitula appellauit.

38 ¶ *Encombomata*, & *Parnacidas* genera vestium puellarum. Varro de liberis educandis. Vt puellæ habeant potius in vestitu chlamydas, encombomata, ac parnacidas, quàm togas.

DE GENERIBVS VASORVM ET POCVLORVM.

CAP. XIX.

AVLA, vel *olla*, quod nos ollam dicimus, sed est capacissimum vas. Plaut. Amph. Optimo iure refringatur aula cineris in caput. Varro γερονοδιδάσκαλος. Sed simul manibus trahere lanam, nec non simul oculis obseruare ollam pultis ne aduratur. Idem Bimago: Vulcanum, nec cùm nouæ lagenæ ollarum frangantur, ter precatur.

2 ¶ *Matella*, aquarium vas. Plautus Amphitr. Ne tu postules matellam vnam tibi aquæ infundi in caput. Varro Endymionibus: Diuitum Aphocaschias ad communem reuocat matellam. Idem Manio: Lecto strato, matellam, lucernam, cæteras res huius vbique præ se portant.

3 ¶ *Mortarium*, in quo teruntur quæ soluenda sunt. Plautus Aulul. Cultrum, securim, pistillum, mortarium.

4 ¶ *Peluis* sinus aquarius, in quo varia perluuntur, vnde ei nomen est. Laberius Virgine: Amore cecidi, tanquam blatta in peluim. Cœlius Fœneratore: Peluim sibi poposcit.

5 ¶ *Fidelia*, Samium vas ad vsus plurimos. Plaut. Aulul. Mulsi cõgialem, plenam faciam tibi fideliam.

6 ¶ *Patella*. Varro Eumenid. Patella esurienti, posita. prouocat Neapolitanas piscinas. Idem Manio: Quocirca oportet bonum ciuem legibus parere, & deos colere, in patellam dare μικρὸν κρέας.

7 ¶ *Cupas*, & *Tineas*. Varro de vita pop. Ro. lib. 1. Antiquissimi in conuiuiis vtres vini primo, postea tinas ponebant. Idem: Mori longi cum operculo ad cupas, tertio amphoras.

8 ¶ *Vrnula*, est vas aquarium. Varr. de vita pop. Rom. lib. 1. Item ex ære, vt vrnulæ, aquales, matulæ, sic cæteras.

9 ¶ *Cadi*, vasa quibus vina conduntur. Lucil. lib. 18. Millia ducentum frumenti tolle medimnum. Vini mille cadûm. Virg. AEnei. lib. 1. Vina bonus, quæ deinde cadis onerarat Acestes. Var. de vita pop. Rom. libro 3. Hortensio supra decem millia cadûm hæredi reliquit.

10 ¶ *Vrnarium*. Varro περὶ μισίτων. Sed quæ necessitas te iuuet aquam effundere domi tuæ, si vasa habes pertusa, plumbum non habent? ad quam rem nobis est colluuium, ad quam rem vrnarium?

11 ¶ *Polubrum*, quod Græci χέρνιβα, nos trulleum vocamus. Liuius: Argẽteo polubro, & aureo gutto. Fabius Pictor lib. 16. Aquam manibus pedibúsque dato, polubrum sinistra manu tenẽto, dextera vasum cum aqua.

12 ¶ *Simpuuium*, est vas ligneum. Var. Est modus matulæ, περὶ μέθης, Non vides ipsos deos, siquando volunt gustare vinum, derepere ad hominum fana, & tamen tum ipsi illi libero simpuuio vinitari?

13 ¶ *Lenis*, vasis genus. Afran. Pratiis: Labella lenis. Laberius cophino: Cùm prouincias dispoliauit, columnas monolithas, labella lenis.

14 ¶ *Obba*, poculi genus, vel ligneum, vel ex sparto. Varro, Est modus matulę περὶ μέθης, Dolia, atque apothecas tricliniares, melicas, calenas obbas, & Cumanos calices. Idem, epistola ad Marullium: Vtrùm meridie, an vesperi libentius ad obbam accedas, locus, actus, aduentus declarabit.

15 ¶ *Cantharus*. Virg Bucolicis: Et grauis attrita pendebat cantharus ansa.

16 ¶ *Dolia*, vasa grandia quibus vinum reconditur. Varro. Est modus matulæ, περὶ μέθης, Dolias atque apothecas tricliniares, melicas, Calenas. Idem Manio: Hæc aduenientibus accedunt cellæ, claues, claustra, carnaria, dolia.

17 ¶ *Alabaster*. Cicero Academicorum libro 2. Quibus etiam alabaster plenus vnguenti putere videatur.

18 ¶ *Scyphus*. Virg. Et sacer impleuit dextram scyphus.

19. ¶ *Batiola*. Plautus Colace: Batiolam auream octo pondo habebat, accipere voluit.

20 ¶ *Calices*, Varro. Est modus matulæ, περὶ μέθης, Apothecas tricliniares melicas, calenas, obbas, & Cumanos calices. Cic. Tusc. lib. 3. Quid huic calix mulsi impingendus est, vt plorare desinat?

21 ¶ *Cymbia*. Virg. libro 5. Cymbiaque argento perfecta, atque aspera signis. Varro de vita populi Rom. lib. 1. Item erant vasa vinaria, sini, cymbia, aquiminæ pateræ, gutti, sextarij, simpuuium.

22 ¶ *Cratera*, vasa vini, Virg. AEneid. lib. 1. Crateras læti statuunt, & vina coronant.

23 ¶ *Crateres*, vasa olearia. Virg. Bucolicis: Crateresque statuam tibi pinguis oliui. Idem AEneid. lib. 6. Fulco crateres oliuo.

24 ¶ *Orcas*. Varro de re rust. lib. 1. Sæpe vbi conditum vinum nouum, orcæ in Hispania feruore musti ruptæ.

25 ¶ *Nasiterna*, vas aquatile. Var. de re rust. lib. 1. Vt ex ære ahena, vrceos, & nasiternam, item alia.

26 ¶ *Catinus*. Varro de re rust. lib. 1. Promendum enim frumentum, quod curculiones excsse incipiunt: Id enim cùm promptum est, in

est in sole ponere oportet aquæ catinos, quòd eò conueniunt, vt ipsi se necent. Idem de vita populi Rom. lib. j. Dicuntur enim patellæ, salini, acetabula, catini, patenæ.

27 ¶ *Calamistrum*, fistula breuis, qua cirri continentur. Cicero Oratore: Remouebitur omnis insignis ornatus, quasi margaritarum, nec calamistri quidem adhibebuntur.

28 ¶ *Carchesia*, genera poculorum. Virgil. Æneidos libro primo: Hic duo rite mero libans carchesia Baccho. Et Georg. libr. quarto: Mater cape Mœonij carchesia Bacchi. Aliàs summa pars mali, id est, foramina, quæ summo mali funes recipiunt Lucillius Tertius hic mali superat carchesia summa. Catullus Veronensis. Lucida qua splendent summi carchesia mali.

29 ¶ *Cyrnea*, vas vinarium. Plautus Amph. Cadus erat vini, inde impleui cyrneam.

30 ¶ *Mistarium*. quo miscemus. Lucil. lib. V. Vrceus, aut longa geminus mistarius ansa.

31 ¶ *Calpar*, nomine antiquo dolium, Varro de vita po. Rom. libro j. Quod ante, quàm nomen dolij prolatum esset, cùm id genus vasorum calpar diceretur, id vinum *calpar* appellatum.

32 ¶ *Trulleum*. quo manus perluuntur. Varro de vita populi Romani libro j. Itaque ea sibi modo ponere, ac suspendere, quæ vtilitas postularet, trulleum, matellionē, pelnim, nassiternam: non quæ luxuriæ causa esse parata eius vrceolū aquæ manalem vocamus, quòd ea aqua in trulleum effundatur. Vnde *Manalis* lapis appellatur in pontificalibus sacris, qui tunc mouetur, cùm pluuiæ exoptantur. ita apud antiquissimos manalem sacrum vocari qui non nouerit, vnde nomen illius?

33 ¶ *Armillum*, vrceoli genus vinarij. Varro de vita populi Romani lib. j. Etiam nunc pocula, quæ vocant capulas, ac capides, quod est poculi genus. item armillum, quod est vrceoli genus vinarij.

34 ¶ *Sinum*, & *Galeola*, vasa sinuosa. Virgil. Buc. Sinum lactis, & hæc tibi liba Priape quotannis Exspectare sat est. Varr. de vita populi Romani libro j. Vbi erat vinum in mensa positum aut galeola, aut sinum.

35 ¶ *Lepista*, Varr. de vita populi Romani libro j. Vt ferè habent æneum aliqui vondidtent oleum. lepistæ etiam nunc Sabinorum fanis pauperioribus plerisque, aut fictiles sunt, aut æneæ.

36 ¶ *Craterra*, est quam nunc situlam vocant. Næu. Lycurg. Nam vt ludere lætanteis inter se vidimus propter amnem craterris sumere aquam ex ponte. Varro de vita populi Romani libro tertio. Ad Sybaritanam prædam, in qua sunt tripodes, cratere, anaucea populo nobilium Tarensinatum. Cicero de Deorum natura libro secundo: In medióque sinu fulgens craterra relucet.

DE GENERE VEL COLORE VESTIMENTORVM.

CAPVT XVI.

1 Cymatilis, aut marinus, aut cœruleus à Græco tractum, quasi fluctuum similis: Fluctus enim Græcè *κύματα* dicuntur. Titin. Setina: Et quem colos cumatilis deceat. Plaut. Epidico. Cumatile, & plumatile.

2 ¶ *Molochinum*, à Græco color est flori similis maluæ. Cæcil. Pausimach. Carbasina, molochina, ampelina. Plaut. Aulul. Infectores molochini coloris, molochinarios appellauit.

3 ¶ *Impluuiatus*, color quasi fumato stillicidio impletus, qui est Mutinēsis, quem hunc dicimus. Plaut. Epidic. Impluuiatas vt istæ faciunt vestimentis nomina.

4 ¶ *Caltulam*, & *Crocotulam*, vtrunq; à generibus florum translatum à calta, & à croco. Virgil. Bucol. Mollia luteola pingit vaccinia calta. Plaut. Epidico: indusiatam, patagiatam, caltulam, aut crocotulam. Non. Pedio: Mellicinam, crocotam, chiridotam, ricam, ricinium. Næuius Lycurg. Pallis, patagiis crocotis, malacis mortualibus. Sed caltulam Var. de vita pop. Rom. li. j. palliolum breue voluit haberi.

5 ¶ *Castula*, est palliolum præcinctui, quod nudæ infra papillas præcinguntur, quo mulieres nunc & eò magis vtuntur, postquam subuculis desierunt.

6 ¶ *Cerinum*, à ceræ colore. Plaut. Epidico: Plumatile. aut cumatile cærinū, aut melinum.

7 ¶ *Ferrugineum*, colorem ferri simile esse volunt. Verè autem ferrugineus color cæruleus est. Virg. Georg. lib. iiij. Et ferrugineos hyacinthos. Plaut. Milite: Palliolum habeas ferrugineum: nam is colos thalassicus est.

8 ¶ *Ostrinam*, ab ostro colore, qui est rubrubeus. Turpil. Veliterna: Interea adspexit virginem gestantem in capite riculam indutam ostrinam. Varro Eumenidibus: Aurora ostrinam hic indutus supparum.

9 ¶ *Murex*, color purpureus. Virgil. Bucol. Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti Murice. Et Æneid. lib. iiij. Tyrióque ardebat Murice læna.

10 ¶ *Luteus*, color propriè croceus est. Virg.

Bucolicis: Iam croceo mutabit vellera luto. Et Æneid. lib. vij. Aurora in roseis fulgebat lutea bigis. Varr. Eumen. Nam vt arquatis & veternosis lutea quæ non sunt, æquè & lutea videntur, sic insanis sani, & furiosis esse videntur insani. Idem Mod. Sed cynicis inuolucrū, & pallium luteum non est.

11 ¶ *Crocota*, crocei coloris vestis. Plautus Aul. Cùm incedunt infectores crocotarij.

12 ¶ *Violaria*, à violæ colore. Plaut. Aulul. Flammearij, violarij, coriarij.

13 ¶ *Pullus* color est, quem nunc Hispanū, vel natiuum dicimus. Varr. de vita popul. Romani lib. iij. Vt dum supra terram essent, ricinis lugerent, funere ipso, vt pullis pallis amictæ.

14 ¶ *Anthracinus*, niger à Græco, ἄνθρακες enim Græcè, carbones Latinè appellantur, & est lugentium vestis. Var. de vita popul. Rom. lib. iij. Propinquæ adolescentulæ etiā anthracinis proximo amiculo nigello, capillo demisso sequerentur luctum.

DE GENERE CIBORVM ET POTVVM.

CAPVT XVII.

1 *Sparagos*. Varr. Virgul. diuin. Oleum in lucubrationem seruauimus, quod in sparagos totum legitimè vertamus.

2 ¶ *Blitum*, est holus lene. Var. Eumen. Empedocles natos homines ex terra ait, vt blitū.

3 ¶ *Lapathium*. Varro Mod. Hanc eandem voluptatem tacitus taxim, consequi lapathio, & ptisana possum.

4 ¶ *Mena*. Tul. de finib. bonor. & mal. li. ij. Qui enim voluptates ipsas contēnunt, eis licet dicere, se acipenserem menę nō anteponere.

5 ¶ *Acipenser*, piscis genus. Cic. Tuscul. lib. j. Et si quem tuorum affectum mœrore videris, huic acipenserem potius, quàm aliquem Socraticum libellum dabis.

6 ¶ *Nasturtiū*. Cicer. Tusc. lib. v. Quos negat ad panem adhibere quicquam, præter nasturtium.

7 ¶ *Mariscæ*. Varr. de re rustica lib. j. Vt nuces Græcæ, ac mariscæ fici.

8 ¶ *Ocymum*, quod ocymum dicimus. Var. de re rust. li. j. Primum ocymum, farraginem, viciam nouissimè fœnum vocari. Ocymum dictum à Græco verbo, ὠκέως, quod venit citò, similiter quod ocymum in horto.

9 ¶ *Lopades*, genus conchæ marinæ. Plaut. Parasito medico: Addite lopades echinos, ostreas.

10 ¶ *Murrhina*, potio confecta. Varr. Anthropopoli: Non modò vinum dare, sed etiā (vt Plautus ait) murrhina, passum, defrutum. Varr. de vita populi Romani. lib. 1. Tum autē Murrhina.

11 ¶ *Loram*, dicebant in vindemiis, cùm expressissent acinis mustum, & folliculos in dolium concessissent.

12 ¶ *Portulaca*. Varr. Disciplinar. libro viij. Manducata portulaca citò tollit.

13 ¶ *Lora*, confectæ potionis genus, grandæuis aptum. Var. de vita pop. Rom. lib. 1. Antiquæ mulieres maiores natu bibebant loram, aut sapam, aut defrutū, aut passum, quā murrhinam quidam Plautum appellare putant.

14 ¶ *Sapa*, quod nunc mellaceum dicimus, mustum ad mediam partem decoctum. Var. de vita pop Rom. lib. 1. Sapā appellabant, quod de musto ad mediam partem decoxerant.

15 ¶ *Defrutum*, si ex duabus partibus ad tertiam redegerant deferuefaciendo.

16 ¶ *Passum*. Varr. de vita populi Romani lib. 1. Passum nominabant, si in vindemia vuā diutius coctam legerent, eamque passi essent in sole aduri.

17 ¶ *Moriolam*. Varro de vita populi Romani. lib. 1. Vino addito lorā passi vocare cœperunt: moriolam nominabant, quod ex vuis expressum erat passum ad folliculos acci, quos & vinacea ea dicebant sapam.

18 ¶ *Turunda*, vt libum sacrum quoddam, & farre genus panificij. Varr. Cato vel de liberis educandis: Alij afferunt libum, ac turundam.

DE GENERE ARMORVM.

CAPVT XVIII.

1 *Catapulta*, iaculum celer, vel sagitta. Plautus Curcul. Atque ita te neruo torquebo, vt catapultæ solent. Titin. Setina: Quem procul aspexit, immittere voluit, retortit, quoniam catapulta volat. Plautus Captiuis: Num meus est balista pugnus, cubitus catapulta est mihi. Næuius Pæcuo. Vt sole horrescit cera, castra crebrò catapulta impulit. Luc. Sat. li. v. Custodem classis catapulta instila sarissas. Sisen. Hist. lib. iij. Præterea catapultas xvj. iiij. balistas. xxx. plaustra coriis, ac minoribus sagittis onusta. Var. de vita pop. Rom. li. iij. Nā postea C. Lutatio cōsuli ad Ægades insulas, cùm ipse catapulta ictus esset.

2 ¶ Velos

¶ *Veles*, leuis armaturæ. Titin. Barbato: Ita Spurius animatur in prælium, veles equis accepit se, nec ferit quenquam hostem. Sallustius Iugurthæ bello: Cumque his permisti velites, Varro [illegible] Quem sequuntur cum rotundis velites leues parmis.

3 ¶ *Rorarij*, appellabantur milites, qui ante, quam congressæ essent acies, primò non multis iaculis inibant prælium: tractum, quòd antè maximas pluuias cælum rorare incipiat. Lucil. Satyr. lib. 7. Quinque hastæ aureolo cinctu rorarius velox. idem lib. x. Ponè paludatus stabat rorarius velox. Varro de vita populi Rom. lib. 3. Rorarij appellati, quòd imbribus fere primùm rorare incipiat.

4 ¶ *Antesignanorum*, proprietas aperta est. Varro [illegible] Quem sequuntur cum rotundis velites leues parmis, antesignani quadratis multis insignibus tecti.

5 ¶ *Funditores* sunt, qui fundis magnis dimicant. Sallust. Iugurthæ bello: Ipse cum expeditis cohortibus, dehinc funditorum & sagittariorum delecta manu apud primos erat. Sisen. Hist. lib. 3. Ac post armatos funditores, & sagittarios ponit.

6 ¶ *Glandis*, est plumbum in modum glandis informatum. Sallust. Iugurthæ bello: Pars eminus glande, aut lapidibus pugnare. Virg. lib. 7. Pars maxima glandes Liuentis plumbi spargit.

7 ¶ *Scorpio*, est genus teli. Sallust. Histor. lib. 3. Quarum vna epistola forte cum seruo nacti prædatores Valeriani scorpione in castra misere. Sisenna Hist. lib. 3. Longius scorpios catapultas concitat.

8 ¶ *Tragula* est hasta. Sallust. Hist. lib. 3. Auidissimis, atq; e promptis ducibus, vt Metellus ictu tragulæ sauciaretur. Var. Meleag. Aut ille ceruum, qui volabile currens, sparo secutus, tragulâue traiecit.

9 ¶ *Pugio*, est gladius breuis. Sallust. Hist. lib. 3. At Oppius, postquam orans nihil proficiebat, timide veste tectum pugionem expedire conatus, à Cotta, Vulcióque impeditur.

10 ¶ *Aclides*, iacula breuia. Virg. lib. 7. Teretes sunt aclides illi Tela, sed hæc lento mos est aptare flagello.

11 ¶ *Ancyle*, scutum grande: vnde etiam nunc arma & ancyle appellatur. Virg. lib. 7. Læuáque ancyle gerebat.

12 ¶ *Sparos*, lanceæ tela sunt non bellica. Sallust. Catilinæ bello. Sed ex omni copia circiter pars quarta erat militaribus armis instructa: cæteri vt quemque casus armauerat, sparos, aut lanceas, alij præacutas sudes portabant.

13 ¶ *Phaleræ*, sunt bellis ornamenta. Sallust. Iugurthæ bello: Ac sibi restitui, & hastas, vexillum, phaleras, alia militaria dona. Virg. 9. Eurialus phaleras Ramnetis, & aurea bullis Cingula.

14 ¶ *Parma* est scutum breue. Sallust. Hist. lib. 4. Hi locorum pugnari, & soliti nectere ex viminibus vasa agrestia, ibi tù, quòd inopia scutorum fuerat, ad ea arte se quisquam in formam parmæ equestris armabat. Virg. lib. 8. Ense leui nudo, parmáque inglorius alba.

15 ¶ *Ferentarij*, leuis armatura, quòd quicquid opus esset, auxilio ferrent excursu leui, armis grauibus non impediti. Cato de re militari: Inde partem equitatus, atque ferentarios prædatum misit. Sallust. Catilinæ bello, Postquàm eò ventum est, vnde à ferentariis prælia committi possent.

16 ¶ *Verutum*, est telum breue, & acutum. Sallust. Histor. lib. 3. Saxáque ingentia, & ardentes trabes per pronum incitabantur, axibúsque eminebant in modum ericii militaris veruta binum pedum, Varro [illegible]. Acerbus, qui tibi nihil mali fecit veritus ob artem præclaram.

17 ¶ *Cetra*, scutum breue. Virg. lib. 7. Læuas cetra tegit.

18 ¶ *Pelta*, scuta Amazonica. Virg. Æneid. lib. 1. Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis.

19 ¶ *Gesa*, tela Galliarum. Virg. lib. 9. Alphina coruscat Gesa manu. Varro de vita populi Rom. lib. 3. Qui gladiis cincti sine scuto cum binis gesis essent.

20 ¶ *Falarica*, telum maximum. Virgilius Æneid. lib. 9. Sed magnum stridens contorta falarica venit Fulminis acta modo. Enn. Quæ validè veniunt falarica missa. & dictum hoc genus teli à falis, id est, turribus ligneis.

21 ¶ *Sparus*, telum agreste. Virg. lib. 11. Agrestisque manus armat sparus. Varro Meleagris. Aut ille ceruum qui volabile currens, Sparo secutus, tragulâue traiecit. Sisenna Histor. lib. 3. Sparis, ac lanceis eminus peterent hosteis.

22 ¶ *Balista*, saxa maiora & grauiora quibus iaciuntur. Lucilius lib. 28. Quid fit balista iactas centenarias. Sisen. Hist. lib. 4. Balistas quatuor talentarias.

23 ¶ *Venabulum*, venantium telum latissimum à cæteris acie longissimæ. Virg. lib. 9. Supra venabula fertur. Varro [illegible]. Nempe sues syluaticos in montibus sectarer venabulo aut ceruos.

24 ¶ *Conti*, hastæ longiores & robustæ. Virgil. lib. 9. Ac duris detrudere contis.

25 ¶ *Manipuli*, sunt manus militum, vel collecti viri. Sisenna Hist. lib. 3. Constitutus tamen & tempora singula constituit, & sicut steterat, manipulos obuerti iussit. Idem li. 4.

Materterâ grauia bellica manipulorum.

26 ¶ *Lancea.* Sisen. Histor. lib. 3. Gallia materibus, sucui lanceis configunt. Idem lib. 4. Alij materibus, aut lanceis tamen medium perturbant agmen.

27 ¶ *Malleoli,* manipuli spartei pice cõtecti, qui incensi aut in muros, aut in testudines iaciuntur. Sisenna Hist. lib. 4. De quibus partim malleolos, partim fasces sarmentorum incensos supra vallum frequentet.

28 ¶ *Cataphracti.* Sisen. Hist. lib. 4. Custodiæ in muro statuuntur cataphractorum. Sallust. Hist. lib. 4. Dui prægrediebantur equites cataphracti ferrea omni specie.

29 ¶ *Falces,* & harpagæ armorum genera murorum oppugnationi apta. Sisenna Histor. lib. 4. Falces iniectas comminuunt: puteos propius collocatis harpagis, deiiciunt.

30 ¶ *Ansata.* iaculamenta cum ansis. Ennius lib. 5. Ansatas mittunt è turribus.

31 ¶ *Corisci,* leue missile in modũ sagittarũ. Vir. Corisciq; leues humeris, & letifer arcus.

DE PROPINQVITATE.

CAP. XIX.

CAEsares dicti qui cæsa matre nascuntur.

2 ¶ *Agrippa,* qui cum labore matris aducuntur, hoc est, per pedes contra naturam, non per caput, quasi ab ægro partu.

3 ¶ *Vopiscus,* qui ex duobus conceptis, vno abortu excluso, ad partum legitimum deducitur.

4 ¶ *Glos,* appellatur mariti soror, atque eadem fratris vxor.

5 ¶ *Leuir,* dicitur frater mariti, quasi leuus vir.

6 ¶ *Fratria,* appellantur fratrum inter se vxores.

7 ¶ *Amitini,* fratrum maris, & fœminæ filij.

8 ¶ *Patrueles,* marium fratrum filij.

9 ¶ *Consobrini,* ex duabus editi sororibus, quasi consororini: de quibus exempla multa sunt in antiquis auctoribus, & maximè in Afranio, & iuris vetustissimis scriptoribus.

FINIS.

FVLGEN-

FVLGENTII LIBELLVS DE PRISCO SERMONE, AD CHALCIDIVM GRAMMATICVM TIMAEI PLATONIS Ecphrasten.

SANDAPILAM antiqui dici voluerunt feretrum mortuorum, id est, loculum, non in quo nobilium corpora, sed in quo plebeiorum atque damnatorum cadauera portabantur, sicut Stesimbrotus Thasius de morte Polycratis Samiorum regis scripsit, Posteaquàm de cruce depositus, sandapila etiam deportatus est.

2 ¶ *Vespillones*, dicti sunt baiuli. quanuis Antidamus Heracleopolites vespillones dixerit cadauerum nudatores sicut in Historia Alexandri Macedonis scripsit: Plusquàm trecentos cadauerum vespillones reperiens crucibus affecit. Mnaseas tamen in Europe scripsit, Apollinem postquam ab Ioue vinctus atque interfectus est, à vespillonibus ad sepulturam elatum esse.

3 ¶ *Pollinctores*, qui funera morientium accurant, dicti sunt. Plautus in Pœnulo: Quia mihi pollinctor dixerat, qui eum pollinxerat. Dicti autem pollinctores, quasi pollutorum unctores, id est, cadauerum curatores: vnde Apuleius in Hermagora ait: Pollinctor eius funeri dum vnctionem parat.

4 ¶ *Manales*. Labeo qui disciplinas Hetruscas Tageris & Bacchetidis quindecim voluminibus explicauit, ita scribit: Fibræ iocinoris sandaracei coloris dum fuant, manales tunc vertere opus est petras, hoc est, quas antiqui solebãt in modum cylindrorũ per limites trahere pro pluuiæ cõmutandæ inopia.

5 ¶ *Nefrendes*. Diophantus Lacedæmonius, qui de sacris Deorum scripsit, ait apud Messenios Ioui solere sacrificari sacrum, quod [illegible] appellatur. Si quis enim centum hostes interfecisset, Ioui hominem sacrificabat apud Ithomen, quod sacrificatum est à duobus, Aristomene Gortynensi, & Theoclo Elæo, sicut Sosicrates scribit. Sed postquàm hoc Atheniensibus displicuit, cœperunt efferre porcum castratum, quem nefrendem vocabant, quasi sine [illegible], id est, renibus. At apud Romanos Varro scribit Sicinium Dentatum centies, & vicies pugnasse singulari certamine, cicatrices habuisse aduersas quadraginta quinque, post tergum nullam, coronas accepisse centum viginti sex, armillas CXL. & istũ primũ sacrum fecisse Marti.

6 ¶ *Ambegnæ oues*. Bæb. Macer qui fastos dies scripsit, ait Iunoni eas, quæ geminas parerent oues, sacrificare cum duobus agnis altrinsecus alligatis, quas oues ambegnas vocari, quasi ex vtraque parte agnos habentes.

7 ¶ *Suggrundaria* antiqui dicebant sepulcra infantium, qui necdum XL. dies implessent, quæ nec iã busta dici poterant: quia ossa quæ comburerentur, non erant, nec tanta cadaueris immanitas, qua locus tumesceret. vnde Rutil. Geminus Astyan. ait: Melius suggrundarium quæreres, quàm sepulcrum.

8 ¶ *Silicernios*, dici voluerunt senes incuruos, quasi iam sepulcrorum suorum silices adspicientes. Vnde Cincius Alimetus Hist. de Gorgia Leont. scribit dicens: Qui dum iam silicernius sui finem temporis exspectaret, etsi mori non potuit, tamen infirmitatibus insistauit.

9 ¶ *Aruales fratres*. Acca Larẽtia Romuli nutrix consueuerat pro agris semel in anno sacrificare, 12. filiis suis sacrificium præcedentibus: vnde cùm ex iis vnus esset mortuus, propter nutricis gratiam Romulus in vicem defuncti se succedere pollicetur. vnde & ritus processit, cùm xij. iam deinceps sacrificare, eósque Aruales dici fratres, sicut Rutil. Gemin. in libris Pontificalibus memorat.

10 ¶ *Iniuges boues*. Manil. Chrestus lib. quē de Deorum hymnis scripsit, ait Mineruæ iniuges boues sacrificari, id est, iugum nunquā ferentes, illa videlicet de caussa, quòd & virginitas iugum nesciat maritale, & virtus nunquam sit iugo prementi subiecta.

11 ¶ *Semones*, dici voluerunt deos, quos nec cælo dignos adscriberent ob meriti paupertatem, sicut sunt Priapus, Hippona, Vertumnus: nec terrenos eos deputare vellent, pro gratiæ veneratione, sicut Varr. in Mystagog. ait: Semonéque inferius derelicto, Deum de pinnato attollam orationis eloquio.

12 ¶ *Blaterare*, quasi verba trepidātia metu balbutire dixerunt. Pacu. Pseudone comœdia inducit Scepatnionem seruum ancillæ dicentem: Ni ego te blaterantem adspiscerem, his nuncium indicassem.

13 ¶ *Luciciosos*, dici voluerunt interdiu parum videntes, quos Græci μύωπας vocant. Plautus. Milit. Mirum est lolio victitare te tam vili tritico, Quid iam? quia luscitiosus. Dicunt enim, quòd lolium comedentibus oculi obscurentur.

14 ¶ *Tutuli*. Varro in Pōtificalibus ait Tutulos sacerdotes dici breuiū deorum. Numa verò Pompilius & ipse de Pontificalibus scribens, Tutulum dici ait pallium, quo sacerdotes caput tectabant, cùm ad sacrificium accessissent sicut & Virgilius ait: Et capita ante aras Phrygio velamur amictu.

15 ¶ *Oriam*, dicunt nauiculam modicam piscatoriam. Plautus Caciśto: Malo hunc alligari ad oriam, vt semper piscetur, etsi sit tempestas maxima.

16 ¶ *Problema*, est propositio in capite libri quæstionaliter posita. Demosthenes ad Philippum, (Sed ne quid Græcum te turbet exemplum, ego pro eo Latinum tibi faciam, ait enim) Problematis autem gradum tradamus adstanti, cui nostra subsequens occurset oratio. Nam & Tertullianus libro quem de Fato scripsit ita ait: Redde huic fati primum problematis mancipatum.

17 ¶ *Pumilio*. Apul. Asino aureo introducit sorores Psyches marito detrahentis, dicitque: Patre meo seniorem maritum sortita sum, dein quouis puero pumiliorem, & cucurbita glabriorem. Pumulos dicunt molles atque eneruei: glabrum verò leuem, & imberbem.

18 ¶ *Sutela*. Sutelam dici voluerunt astutiam, quasi subtilem telam Vnde & Plautus Casina: Possitne, nōne istam me sutelis tuis. Præripere Casinam vxorem, proinde vt postulas?

19 ¶ *Friguttire* dicitur subtiliter adgarrire. Plaut. Casina: Quidnam friguttis? Ennius Alcestide: Hæc anus admodum friguttit, nimium se sauciauit flore Liberi.

¶ 20 *Tittiuilitium*, dici voluerunt fila putrida, quæ de telis cadunt. Plautus Casina: Non ego istud verbum emisissem titiuillitio. id est, re admodum vili. Nam & Cornutus in Satyra ait: Tittiuillitij fac cedo tibi.

21 ¶ *Sculponeas* dici volunt ocreas plumbo grauatos, Vnde Neuius in Tempore comœdia ait: Sculponeis bacuanda sunt huic lacera probè. Et Plaut. Casina: simili modo: Qui quæso potius, quàm sculponeas: Quibus batuatur tibi os, senex nequissime.

22 ¶ *Catillare*, est per alienas domos gyrare: tractum à catulis, quòd per omnes domos circumeant. Vnde Propertius: Catillare geris vadimonia publicum prostibulum. Et Plautus similiter Casina: Operam vxoris polliceor foras, Quasi catillatum.

23 ¶ *Capularem*, nominari volunt senem iam morti contiguum: quin & reos capulares dicebant, qui capulo digni fuerunt, vnde & Lucillius ait: Pergit capulare cadauer. Statius Cæcilius Melæne comœdia: Túne amare audes edentule, & capularis senex? Edentulum autem quasi sine dentibus dici placuit.

24 ¶ *Promos*, & *Condos*, appellari voluerunt cellarios, eò quod inde promant, & eò rursus condant. Plautus Pseudolo: Ego sum promus, condus, procurator peni. Penum autem cellariam dicimus.

25 ¶ *Suppetias*, dicimus auxilium. Memor in Tragœdia Herculis: Ferre suppetias opitulari conuiuos.

26 ¶ *Auctio*, dicitur venditio, quasi quod & ementem augeat & vendentem. Plautus Curculione: Auctionem facio parasiticam.

27 ¶ *Nasiterna*, est aquæ vrna, id est, vrceus. vnde Calpurnius Phronesi fabula: Vbi tu nasiternatus aquam petas. Plaut. Bacchid. Ecfer nasiternam cum aqua foras.

28 ¶ *Antestare*, dicimus præcellere. Crispinus Heraclea: Diuinis virtutibus Antestans Alcides.

29 ¶ *Stega*, est nauis proscenium, siue tabulatum, super quod nautæ ambulant. Plautus Chrysalo: Fortè vt assedi in stega.

30 ¶ *Lembus*, genus nauiculæ velocissimæ quod & dromonis nomine appellatur. Virgilius Georgic. Non aliter quàm qui aduerso vix flumine Lembum Remigiis subigit. Limbus verò, est ora vestimenti cuiusque.

31 ¶ *Ramentum*, dici voluere quasi proiectitium quoddam purgamentum. Quintus Fabius Lucullus Epico carm. Vilissimum ramentum, & luuiosa pestis.

32 ¶ *Diobolares*, dicuntur vilissimæ meretrices, quæ paruo stipendio prostant. Fannianus. Diobolare prostibulum, quam ego a-

dictum

... ut Dircen partitam reddam. Pacuu. Non ego sic fui, ut nunc sunt meretrices diobolæ, Quæ suam nummi caussa paruipendunt ingratiam.

33 ¶ *Veruina*, iaculi genus longum, quod aliqui verutum nominant. Galbius Bassus Satyra: Veruina confodiende non te nauci facio. Nauci enim pro nihilo posuerunt. Plaut. Bacchid. Sitibi machæra est, & nobis veruina est domi, Qua quidem te faciam, si me irritaueris. Confossiorem Soricina nænia.

34 ¶ *Diuidias*, dixerunt tristitiam. Propert. Diuidias mentis conficit omnis amor.

35 ¶ *Iustitium*, dicitur luctus publicus. Vnde Fonteius Orat. pro Nucerinis ait: Denique iustitium plebi indicitur.

36 ¶ *Choragium*, virginale funus vocatur. Apuleius Metamorph. Choragio itaque perfecto domuitionem parant.

37 ¶ *Desiduo*, pro diuturnè. Varr. Corollario: Diuidiæ mihi fuerunt, tam desiduò abfuisse te.

38 ¶ *Flocci*, quasi nihili. Plautus Flocci est, quid rerum geras.

39 ¶ *Ientaculum*, cibi degustatio. Callim. ... Ientaculum profecto Ioui.

40 ¶ *Edulium*, ab edendo, dicitur prægustatiua comestio. Apuleius Asino aureo: Edulijs opipare excepta, opiparè, id est, lucidè, & deliciose.

41 ¶ *Tuceta*, dicuntur escæ regiæ. Callim. Pistris: Ambrosio redolent tuceta sapore.

42 ¶ *Ferculum*, missus carnium. Petron. Arbiter: Postquam ferculum allatum.

43 ¶ *Myropolæ*, sunt qui vnguenta vendunt, & sunt pigmentarij. Vnde Nævius Diabolaria: Myropola affatim mihi vnguentum largitus est, quo me venustarem. Affatim dixit abundanter.

44 ¶ *Celocem*, dicunt genus nauiculæ modicum quod bampladam dicimus. Apul. lib. de republic. Qui celocem regere nequit, oneratam perit.

45 ¶ *Cœlibatum*, dici voluerunt virginitatis abstinentiam. Vnde Felix Capella libr. de nuptiis Mercurij & Philologiæ: Placuit Mineruæ petere cœlibatum.

46 ¶ *Exercitus*, pro contempto. Plaut. Milit. glor. Itaque nos, nostramque familiam habes exercitam.

47 ¶ *Valgia*, sunt labellorum obtortiones in supinatione, vel subatione peractæ. Plaut. Milite glorioso: Maiorem partem videas valgis suauijs. Sic Petron. Arbiter: Abroso valgiter labello.

48 ¶ *Summates*, dicuntur viri potentes.

49 ¶ *Simplones* dicuntur conuiuæ: nam & amicus sponsi, qui cum eo per conuiuia ambulat, Simplator dicitur. Sutrius Piscatoria: Summates viri simplones facti sunt ganei. est autem ganeum taberna.

50 ¶ *Præsegmina*, sunt partes corporis incisæ, vt Tages in Haruspicina ait: Præsegminibus amputatis.

51 ¶ *Congerrones*, qui aliena ad se congregant. Vnde apud Romanos Gerones Brutiani dicti sunt.

52 ¶ *Cistella*, dicitur capsella. Plautus: Cistellam esse cum crepundiis, id est, cum puerilibus ornamentis.

53 ¶ *Fabre*, perfectè dicitur. Antidamus in Moralibus: Fabrè compactum animal hominem quis ferat, sic ex te pecuatum? quis auerruncassit tam Aretinas hominum mentes? Porrò auerruncare dixit pro eradicare, Aretinas verò testeas, vel argillaceas: & Pecuatum lutulentum.

54 ¶ *Hallucinari*, dicitur vana somniare, tractum ab allucitis, quos nos ... dicimus, sicut Petronius Arbiter asserit: Nam centum vernales me allucitæ molestabant.

55 ¶ *Culleus*, dicitur saccus in quo rei conclusi in mare mittuntur. Plaut. Vidularia, Iube nunc intui Culleo, atque in altum deportari, si vis annonam bonam.

56 ¶ *Elogium*, est hæreditas in malo. Cornelius Tacitus libro facetiarum: Cæsi itaque morum elogio in filiis relicto.

57 ¶ *Lixa*, mercenarius. Lucanus: Stat, dum lixa bibat.

58 ¶ *Sudum*, dicitur serenum. Tiberianus: Aureos subducit ignes, sudus ora lucifer.

59 ¶ *Luteum*, dicitur splendidum. Pacuu. Thyeste: Non illic luteis aurora bigis.

60 ¶ *Abstemius*, obseruans. Rubrius in Satyra: Abstemium temulenta fugit Metenia nomen.

61 ¶ *Vadatus*, obstrictus, vel sub fide, aut fideiussione ambulans, sicut Funestella ait: Apud quem vadatus amicitiæ nodulo tenebatur.

62 ¶ *Manubia*, sunt ornamenta regum. Petronius Arbiter: Tot regum manubiæ penes fugitiuum repertæ.

63 ¶ *Aumarium*, dicitur locus secretus publicus, sicut in theatris, aut circo. Petronius Arbiter: In aumarium memetipsum conieci.

64 ¶ *Delenificus*, blandiloquus. Lucil. Comicus Nummularia: Nescio quorsum mihi euenient tua verba, tam delenifica.

FINIS.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBRI VIginti, ex antiquitate eruti.

SVMMA CAPITVM QVAE SINGVLIS ISIDORI *libris continentur.*

CAPITA LIBRI PRIMI.

1 De disciplina & arte.
2 De septem liberalibus disciplinis.
3 De literis communibus.
4 De literis Latinis.
5 De *Grammatica.*
6 De partibus orationis, & de nomine.
7 De pronomine.
8 De verbo.
9 De aduerbio.
10 De participio.
11 De coniunctione.
12 De præpositione.
13 De interiectione.
14 De voce.
15 De syllaba.
16 De pedibus.
17 De accentibus.
18 De figuris accentuum.
19 De positura.
20 De notis sententiarum.
21 De notis vulgaribus.
22 De notis iuridicis.
23 De notis militaribus.
24 De notis literarum.
25 De notis digitorum.
26 De orthographia.
27 De analogia.
28 De etymologia.
29 De glossis.
30 De differentiis.
31 De barbarismo.
32 De solœcismo.
33 De cæteris vitiis.
34 De metaplasmis.
35 De schematibus.
36 De tropis.
37 De prosa.
38 De metris.
39 De fabula.
40 De vocabulo historiæ.
41 De primis auctoribus historiæ.
42 De vtilitate historiæ.
43 De generibus historiæ.

Capita libri secundi.

1 De *Rhetorica* & eius nomine.
2 De inuentoribus rhetoricæ artis.
3 De nomine oratoris, & partibus rhetoricæ.
4 De tribus generibus causarum.
5 De gemino statu causarum.
6 De tripartita controuersia.
7 De quatuor partibus orationis.
8 De quinque modis causarum.
9 De syllogismis.
10 De lege.
11 De sententia.
12 De catasceua & anasceua.
13 De prosopopeia.
14 De ethopeia.
15 De generibus quæstionum.
16 De elocutione.
17 De trimodo genere dicendi.
18 De colo, commate & periodis.
19 De vitiis literarum & verborum & sententiarum cauendis.
De iunctura verborum.
21 De figuris verborum & sententiarum.
22 De *Dialectica.*
23 De differentia dialecticæ & rhetoricæ artis.
24 De diffinitione Philosophiæ.
25 De isagogis Porphyrij.
26 De categoriis Aristotelis.

27 De perihermeniis Aristotelis.
28 De syllogismis dialecticis.
29 De diuisione diffinitionum ex Marij Victorini libro, abbreuiata.
30 De topicis.
31 De oppositis.
Capita libri tertij, in quo Mathematica.
1 De vocabulo *Arithmeticæ* disciplinæ.
2 De auctoribus eius.
3 Quid sit numerus & vnde dicatur.
4 Quid præstent numeri.
5 De prima diuisione parium & imparium.
6 De secunda diuisione totius numeri.
7 De tertia diuisione totius numeri.
8 De differentia arithmeticæ, geometriæ & musicæ.
9 Quot numeri infiniti existunt.
10 Quid sit *Geometria*: & de inuentoribus & vocabulo eius.
11 De quadripartita diuisione geometriæ.
12 De figuris Geometriæ.
13 De numeris secundum Geometriam quærendis.
14 De *Musica*, & eius nomine.
15 De inuentoribus eius.
16 Quid possit musica.
17 De tribus partibus musicæ.
18 De triformi musicæ diuisione.
19 De prima diuisione musicæ quæ harmonica dicitur.
20 De secunda diuisione quæ organica dicitur.
21 De tertia diuisione quæ rythmica nuncupatur.
22 De musicis numeris.
23 De *Astronomia*.
24 De inuentoribus eius.
25 De scriptoribus astronomiæ.
26 De differentia astronomiæ & astrologiæ.
27 De astronomiæ ratione.
28 De mundo & eius nomine.
29 De forma mundi.
30 De cœlo & eius nomine.
31 De situ sphæræ cælestis.
32 De motu eiusdem.
33 De cursu eiusdem sphæræ.
34 De celeritate cæli.
35 De axe cæli.
36 De cælestibus polis.
37 De cardinibus cæli.
38 De conuexis cæli.
39 De ianuis cæli.
40 De gemina cæli facie.
41 De quatuor partibus cæli.
42 De hemisphæriis.
43 De quinque circulis cæli.
44 De zodiaco circulo.
45 De candido circulo.
46 De magnitudine solis.
47 De magnitudine Lunæ.
48 De natura solis.
49 De cursu solis.
50 De defectu solis.
51 De itinere solis.
52 De lumine Lunæ.
53 De formis Lunæ.
54 De interlunio Lunæ.
55 De cursu Lunæ.
56 De vicinitate Lunæ ad terras.
57 De eclypsi Solis.
58 De eclypsi Lunæ.
59 De differentia stellarum, siderum & astrorum.
60 De lumine stellarum.
61 De situ stellarum.
62 De cursu stellarum.
63 De vario cursu stellarum.
64 De interuallis stellarum.
65 De numero circulari stellarum.
66 De stellis planetis.
67 De præcedentia & antegradatione stellarum.
68 De remotione vel retrogradatione stellarum.
69 De statu stellarum.
70 De nominibus stellarum, quibus ex causis nomina acceperunt.
Capita libri quarti, in quo de Medicina.
1 De *Medicina*.
2 De nomine eius.
3 De inuentoribus eius.
4 De tribus hæresibus medicorum.
5 De quatuor humoribus corporum.
6 De acutis morbis.
7 De chronicis morbis.
8 De morbis qui in superficie cutis videntur.
9 De remediis & medicaminibus.
10 De remediis medicinalibus.
11 De instrumentis medicorum.
12 De odoribus & vnguentis.
13 De initio medicinæ.
Capita libri quinti, in quo, quæ ad ius pertinent.
1 De auctoribus legum.
2 De legibus diuinis & humanis.
3 Quid differunt inter se ius, & leges & mores.
4 Quid sit ius naturale.
5 Quid sit ius ciuile.
6 Quid sit ius gentium.
7 Quid sit ius militare.
8 Quid sit ius publicum.
9 Quid sit ius Quiritum.
10 Quid lex.
11 Quid scita plebeium.
12 Quid senatus consultum.
13 Quid constitutio & edictum.
14 Quid responsa prudentum.
15 De legibus consularibus & tribunitiis.

16 De

16 De lege satyra.
17 De legibus Rhodiis.
18 De priuilegiis.
19 Quid possit lex.
20 Quare lex facta sit.
21 Qualis debeat fieri lex.
22 De causis.
23 De testibus.
24 De instrumentis legalibus.
25 De rebus.
26 De criminibus.
27 De pœnis in legibus constitutis.
28 De *Chronica* vocabulo.
29 De momentis & horis.
30 De diebus.
31 De nocte.
32 De hebdomada.
33 De mensibus.
34 De solstitiis & æquinoctiis.
35 De temporibus anni.
36 De annis.
37 De olympiadibus & lustris & iubileis.
38 De seculis & ætatibus.
39 De discretione temporum.

Capita libri sexti. in quo Theologica tractat.

1 De veteri & nouo Testamento.
2 De scriptoribus & vocabulis sanctorum librorum.
3 De bibliothecis.
4 De interpretibus.
5 De eo qui primum Romã libros aduexit.
6 Qui apud nos bibliothecas instituerunt.
7 Qui multa scripserunt.
8 De generibus opusculorum.
9 De ceris.
10 De chartis.
11 De pergamenis.
12 De libris conficiendis.
13 De librorum vocabulis.
14 De librariis & eorum instrumentis.
15 De canonibus euangeliorum.
16 De canonibus conciliorum.
17 De cyclo paschali.
18 De reliquis festiuitatibus.
19 De officiis.

Capita libri septimi.

1 De deo.
2 De filio Dei.
3 De Spiritu sancto.
4 De eadem Trinitate.
5 De hominibus qui quodam prǽsagio nomen acceperunt.
7 De patriarchis.
8 De prophetis.
9 De apostolis.
10 De reliquis in Euangelio nominibus.
11 De martyribus.
12 De clericis.
13 De monachis.
14 De cæteris fidelium nominibus.

Capita libri octaui.

1 De ecclesia & synagoga.
2 De religione & fide.
3 De hæresi & schismate.
4 De hæresibus Iudęorum.
5 De hæresibus Christianorum.
6 De philosophis gentium.
7 De poetis.
8 De sibyllis.
9 De magis.
10 De paganis.
11 De diis gentium.

Capita libri noni. in quo de iis quę ad personas.

1 De linguis gentium.
2 De gentium vocabulis.
3 De regnis & militiæ vocabulis.
4 De ciuibus.
5 De affinitatibus & gradibus.
6 De agnatis & cognatis.
7 De prædictis affinitatibus.
8 De coniugiis.

Liber decimus tractat de quibusdã vocabulis per alphabetum distinctis.

Capita libri vndecimi. in quo de homine.

1 De homine & partibus eius.
2 De ætatibus hominis.
3 De portentis.
4 De transformatis.

Capita libri duodecimi. in quo de brutis animalibus.

1 De pecoribus & iumentis.
2 De bestiis.
3 De minutis animantibus.
4 De serpentibus.
5 De vermibus.
6 De piscibus.
7 De auibus.
8 De minutis volatilibus.

Capita libri tertijdecimi. in quo de Mundo.

1 De Mundo.
2 De atomis.
3 De elementis.
4 De cælo.
5 De partibus cæli.
6 De circulis cæli.
7 De aere & nube.
8 De tonitruo.
9 De fulminibus.
10 De arcu & nubium effectibus.
11 De ventis.
12 De aquis.
13 De diuersitate aquarum.
14 De maris nomine.
15 De oceano.
16 De mediterraneo mari.
17 De finibus maris.

18 De æstibus & fretis.
19 De lacis & stagnis.
20 De abysso.
21 De fluminibus.
22 De diluuiis.

Capita libri quartidecimi. in quo de Geographica.
1 De terra.
2 De orbe.
3 De Asia & partibus eius.
4 De Europa.
5 De Libya.
6 De insulis.
7 De promontoriis.
8 De montibus ceterísque terræ vocabulis.
9 De inferioribus terræ.

Capita libri quintidecimi. in quo de locis publicis & priuatis.
1 De ciuitatibus.
2 De ædificiis publicis.
3 De habitaculis.
4 De ædificiis sacris.
5 De repositoriis.
6 De operariis.
7 De aditibus.
8 De partibus ædificiorum.
9 De munitionibus.
10 De tentoriis.
11 De sepulchris.
12 De ædificiis rusticis.
13 De agris.
14 De finibus agrorum.
15 De mensuris agrorum.
16 De itineribus.

Capita libri sextidecimi. in quo de metallis, ponderibus & mensuris.
1 De pulueribus & glebis terræ.
2 De glebis ex aqua.
3 De lapidibus vulgaribus.
4 De lapidibus insignioribus.
5 De marmoribus.
6 De gemmis.
7 De viridioribus gemmis.
8 De rubris gemmis.
9 De purpureis.
10 De candidis.
11 De nigris.
12 De variis.
13 De cristallinis.
14 De aureis.
15 De vitro.
16 De metallis.
17 De auro.
18 De argento.
19 De ære.
20 De ferro.
21 De plumbo.
22 De stanno.
23 De electro.
24 De ponderibus.
25 De mensuris.
26 De signis.

Capita libri decimiseptimi. in quo de re Rustica.
1 De auctoribus rerum rusticarum.
2 De cultura agrorum.
3 De frumentis.
4 De leguminibus.
5 De vitibus.
6 De arboribus.
7 De propriis nominibus arborum.
8 De arboribus aromaticis.
9 De herbis aromaticis siue communibus.
10 De oleribus.
11 De odoratis oleribus.

Capita libri decimioctaui. in quo de re militari & ludis veterum.
1 De bellis.
2 De triumphis.
3 De signis.
4 De buccinis.
5 De armis.
6 De gladiis.
7 De hastis.
8 De sagittis.
9 De pharetris.
10 De fundis.
11 De ariete.
12 De clypeis.
13 De loricis.
14 De galeis.
15 De foro.
16 De spectaculis.
17 De ludo gymnico.
18 De generibus gymnicorum.
19 De saltu.
20 De cursu.
21 De iactu.
22 De virtute.
23 De luctatione.
24 De palestra.
25 De agone.
26 De generibus agonum.
27 De ludis circensibus.
28 De circo.
29 De ornamentis.
30 De metis.
31 De obelisco.
32 De carceribus.
33 De aurigis.
34 De quadrigis.
35 De curru.
36 De equis quibus currunt.
37 De septem spaciis.
38 De equitibus.
39 De desultoribus.
40 De peditibus.
41 De coloribus equorum.
42 De theatro.
43 De scena.
44 De orchestra.
45 De tragœdis.
46 De comœdis.

47 De themelicis.
48 De histrionibus.
49 De mimis.
50 De saltatoribus.
51 Quid pro patrono agatur.
52 De amphiteatro.
53 De ludo equestri.
54 De retiariis.
55 De secutoribus.
56 De laqueatoribus.
57 De velitibus.
58 De ferali certamine.
59 De horum execratione ludorum.
60 De alea.
61 De pirgis.
62 De calculis.
63 De tesseris.
64 De figuris aleæ.
65 De vocabulis tesserarum.
66 De iactibus tesserarum.
67 De calculorum motu.
68 De interdictione aleæ.
69 De pila.

Capita libri decimineni. in quo de iis quæ ad naues, ædificia & vestes.

1 De nauibus.
2 De partibus nauium & armamentis.
3 De velis.
4 De funibus.
5 De retibus.
6 De fabricis siue fornacibus.
7 De instrumentis fabrorum.
8 De fabricis parietum.
9 De dispositione.
10 De constructione.
11 De venustate.
12 De laqueariis.
13 De crustis.
14 De lithostratis.
15 De plastis.
16 De pictura.
17 De coloribus.
18 De instrumentis ædificiorum.
19 De lignariis.
20 De inuentione lanificij.
21 De veste sacerdotali.
22 De nominibus vestium cæterarum.
23 De vestibus quarundam gentium.
24 De palliis virorum.
25 De palliis fœminarum.
26 De stratu & reliquis vestibus quæ in vsu habentur.
27 De lanis.
28 De coloribus vestium.
29 De instrumentis vestium.
30 De ornamentis.
31 De ornamentis capitis fœminarum.
32 De anulis.
33 De cingulis.
34 De calciamentis.

Capita libri vigesimi & vltimi. in quo de iis quæ ad victum, sedes & instrumenta.

1 De mensis.
2 De escis.
3 De potu.
4 De vasis escariis.
5 De vasis potatoriis.
6 De vasis vinariis & aquariis.
7 De vasis oleariis.
8 De vasis coquinariis.
9 De vasis repositoriis.
10 De vasis luminarium.
11 De lecticis & sellis.
12 De vehiculis.
13 De reliquis quæ in vsu habentur.
14 De instrumentis rusticis.
15 De instrumentis hortorum.
16 De instrumentis equorum.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER I.

DE DISCIPLINA ET ARTE.

CAPVT PRIMVM.

DISCIPLINA à discendo nomen accepit: vnde & scientia dici potest. Nam *scire* dictum est à discere: quia nemo nostrum scit, nisi qui discit. Aliter *disciplina*, quia discitur plena. ¶ *Ars* verò dicta est, quòd artis præceptis regulísque consistat. Alij dicunt à Græcis hoc tractum esse vocabulum ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, id est, à virtute, quam scientiam vocauerunt. ¶ Inter artem & disciplinam Plato & Aristoteles hanc differentiam esse voluerunt, dicentes, *Artem* esse in iis quæ se & aliter habere pos-

sunt: *disciplina* verò est quæ de iis agit, quæ aliter euenire non possunt. Nam quando veris disputationibus aliquid disseritur, *disciplina erit*: quando aliquid verisimile atque opinabile tractatur, nomen *artis* habebit.

De septem liberalibus disciplinis.

CAP. II.

DIsciplinæ liberalium artium septē sunt. Prima *Grammatica*, id est, loquendi peritia. Secunda *Rhetorica*, quæ propter nitorem & copiam eloquentiæ suæ, maximè in ciuilibus quæstionibus necessaria existimatur. Tertia *Dialectica* cognomento *Logica*, quæ disputationibus subtilissimis vera secernit à falsis. Quarta *Arithmetica*, quæ continet numerorum causas & diuisiones. Quinta *Musica*, quæ in carminibus cantibúsque cōsistit. Sexta *Geometria*, quæ mensuras terræ, dimensionesque complectitur. Septima *Astronomia*, quæ continet legem astrorum.

De literis communibus.

CAP. III.

PRimordia Grammaticæ artis, *literæ* communes existunt, quas librarij & calculatores sequuntur, quorū disciplina velut quædam Grammaticæ artis infantia est. vnde & eam Varro literationem vocat. ¶ Literæ autem sunt indices rerum, signa verborum, quibus tanta vis est, vt nobis dicta absentium sine voce loquantur. Verba enim per oculos non per aures introducuntur. ¶ Vsus literarum repertus est propter memoriam rerum. Nam ne obliuione fugiant, literis alligantur. In tanta enim rerum varietate nec disci audiendo poterant omnia, nec memoria cōtineri. ¶ Literæ autem dictæ quasi legiteræ, quòd iter legentibus præstent, vel quòd in legendo iterentur. ¶ Literæ Latinæ & Græcæ ab Hebræis videntur exortæ. Apud illos enim prius dictum est *aleph*, deinde ex simili enunciatione apud Græcos tractum est *alpha*, inde apud Latinos A. Translator enim ex simili sono alterius linguæ literam condidit, vt nosse possimus linguam Hebraicam omnium linguarum ac literarum esse matrem. ¶ Sed Hebræi viginti duobus elementis literarum secundum veteris Testamenti libros vtuntur: Græci verò xxiiij. Latini inter vtranque linguam progredientes, xxij. elementa habent. ¶ *Hebræorum* literas à lege cœpisse per Moysen: *Syrorum* autem & Chaldæorum per Abraham. Vnde cū Hebræis, & numero & sono concordant, solis characteribus discrepant. *Ægyptiorum* literas Ysis regina Inachi filia de Græcia veniens in Ægyptum, reperit, & Ægyptiis tradidit. Apud Ægyptios autem alias habuisse literas sacerdotes dicunt, alias vulgus. sacerdotales ἱεράς, vulgares πανδήμους. ¶ *Græcarum* literarum vsum primi Phœnices inuenerunt; vnde & Lucanus: Phœnices primi (famæ si creditur) ausi Mansuram rudibus vocem signare figuris. Phœnices dicti à rubro mari, quod profluit in Syriam, qui Sidonem vrbem inibi condiderunt. Hinc est quod & Phœniceo colore librorum capita describuntur, quia ab ipsis literæ initium habuerunt. Cadmus Agenoris filius Græcas literas à Phœnice in Græciam xvij. primus attulit: Α.Β.Γ.Δ.Ε.Ζ.Ι.Κ.Λ.Μ.Ν.Ο.Π.Ρ.Σ.Τ.Φ. His Palamedes Troiano bello tres adiecit Η Χ Ω. Post quem Simonides miles similiter tres alias adiecit Ξ Θ Ψ. Y literam Pithagoras Samius ad exemplum vitæ humanæ primus formauit, cuius virgula subterior significat primam ætatem, incertam quippe, & quæ adhuc se nec vitiis nec virtutibus dedit. Biuium autem quod superest, ab adolescētia incipit: cuius dextera pars ardua est, sed ad vitam beatam tendens: sinistra facilior, sed ad labem interitúmque deducens. De qua sic ait Pers. Et tibi quæ Samios deduxit litera ramos, Surgentem dextro monstrauit limite callem. ¶ Quinque autem esse apud Græcos *mysticas* literas, prima y, quæ humanam vitā significat, de qua nunc diximus. Secunda θ, quæ mortem significat. Nam iudices eandem literam theta apponebant ad eorum nomina quos supplicio afficiebant. Et dicitur theta ἀπὸ τοῦ θανάτου, id est, à morte. Vnde & habet per medium telum, id est, mortis signum. De qua quidam sic ait: O multum ante alias infelix litera theta. Tertia T figuram demonstrans dominicæ crucis. Vnde & Hebraicè signum interpretatur, de qua dictum est in Ezechiele angelo: Transi per medium Ierusalem, & signa thau in fronte virorum gementium & dolentium. Reliquas verò duas summam & vltimam sibi vendicat Christus. Ipse est enim principium & finis, dicens: Ego sum Α & Ω. Concurrentibus enim in se inuicem Α ad Ω vsq; deuoluitur: & rursus Ω ad Α replicatur: vt ostenderet in se Dominus & initij decursum ad finem, & finis decursum ad initium. Omnes autem literæ apud Græcos & verba componunt & numeros faciunt. Nam alpha literale apud eos vocatur in numeris vnum. Vbi autem scribunt beta, vocantur duo. vbi scribunt gamma, vocantur in numeris ipsorū tria. vbi scribunt delta, vocantur quatuor. & sic omnes literæ apud eos numeros habent. Latini autem numeros ad literas non computant, sed sola verba componunt, exceptis I, quæ vnū, & X, litera, quæ & in figura crucem significat, & in numero decem demonstrat.

De literis Latinis. CAP. IV.

LAtinas literas Carmentis nympha prima Italis tradidit. Carmentis autem dicta

dicta, quia carminibus futura canebat. Cæterùm propriè vocata Nicostrata. Literæ autem, aut sunt communes aut liberales. *Communes* dicuntur, quia multi eis vtuntur in commune, vt in scribere & legere. *Liberales*, quia eas tantum illi nouerunt, qui libros conscribunt: rectéque loquendi, dictandique rationem nouerunt. ¶ Literarum duplex modus est: diuiduntur enim principaliter in duas partes, in vocales & consonantes. *Vocales*, sunt quæ directo hiatu faucium sine vlla collisione variè emittuntur. Et dictæ vocales, quòd per se vocem impleant, & per se syllabã faciant nulla adhærente consonante. *Consonantes* sunt, quæ diuerso motu linguæ vel impressione labiorum efficiuntur. Et dictæ consonantes, quia per se non sonant, sed iunctis vocalibus consonant. Hæ in duabus partibus diuiduntur: in semiuocalibus & in mutis. *Semiuocales* dictæ, eo quòd quiddam semisonum de vocalibus habeant. Ab equippe vocali incipiunt, & desinunt in naturalem sonum. vt f, l, m. *Mutæ* autem dictæ, quia nisi subiectis sibi vocalibus nequaquam erumpunt. Si enim eis extremum vocalis detraxeris sonum, inclusum literæ murmur sonabit, vt b, c, d. Vocales autem & semiuocales & mutæ à veteribus *sonæ* & *semisonæ* & *insonæ* dictæ sunt. ¶ Inter vocales autem apud Grammaticos, I & V, varias habent significationes: nam modò vocales sunt, modò semiuocales, modò mediæ sunt. *Vocales* ideo sunt, quia solæ positæ syllabas faciunt, & aliis consonantibus coniunguntur. *Consonantes* habentur ideo, quia interdum habent post se vocales in eisdem syllabis constitutas vt Iuno vates: & habeatur pro consonantibus. *Mediæ* autem idcirco dicuntur, quoniam naturaliter solę medium sonum habent, vt illius, vnius. Coniunctæ aliis pinguius sonant, vt Ianus, vanus. Solę autem positæ aliter sonant, aliter iunctæ. ¶ I verò propterea interdum duplex dicitur, quia quotiescunque inter duas vocales inuenitur, pro duabus consonantibus habetur, vt Troia. Geminatur enim ibi sonus eius. V quoque litera proinde interdum est nihil, quia alicubi nec consonans est, vt quis. Vocalis enim non est, quia I sequitur: consonans non est, quia q præcedit. ideoque quando nec vocalis nec consonans est, sine dubio nihil est. Eadem & digamma à Græcis vocatur, quando sibimet aliisque vocalibus iungitur: quæ ideo digamma dicitur, quia duplex est ictu, F literæ quæ duplex gamma habet. ad cuius similitudinem coniunctas vocales digamma appellari Grammatici voluerunt, vt votum, virgo. ¶ Inter semiuocales quædam *liquidæ* dicuntur, quia interdum in vna syllaba postpositæ aliis consonantibus deficiunt, & à metro excluduntur: ex quibus duæ apud Latinos liquescunt, L & R, vt fragor, & flatus. reliquæ M & N apud Græcos liquescunt, vt Mnestheus. ¶ Decem & septem autem Latinis literis vetus scriptura constabat. Vnde & Latinæ nominantur illa ratione, scilicet vel quòd ab E vocali incipiunt, & in mutum sonum desinunt, vt sunt semiuocales, vel quòd à suo sono incipiunt, & in vocalem E desinunt, vt sunt mutæ. ¶ H autem litera pro sola aspiratione adiecta est postea. Vnde & à plerisque aspiratio putatur esse, non litera: quæ proinde aspirationis nota dicitur, quia vocem eleuat. *Aspiratio* enim est sonus vberius eleuatus, cui contraria est *prosodia* sonus æqualiter flexus. ¶ K literam Sallustius ludimagister postea Latinis adiecit, vt in sono discrimen faceret duarum literarum C & Q, quæ ideo superuacua dicitur, quia exceptis Karta, Kalendis superflua iudicatur. per C enim vniuersa exprimimus. ¶ Q literam nec Græci resonant, nec Hebræi: exceptis enim Latinis nulla alia lingua hanc habet. Hæc prius non erat. Vnde & ipsa superuacua est vocata, quia per C. cuncta veteres scripserunt. ¶ X litera vsque ad Augusti tempora nondum apud Latinos erat, sed pro ea C & S scribebant: vnde & duplex vocatur, quia pro C & S ponitur: vnde & ex eisdem literis compositum nomen habet.

¶ A Græcis duas literas mutauit Latinitas, Y & Z. propter nomina Græca. & hæ apud Romanos vsque ad Augusti tempus non scribebantur. sed pro Z ss ponebant, vt hilarissat. pro y verò i scribebant. ¶ Vnicuique autem literę tria accidunt, *nomen*, quomodo vocetur, *figura*, quo charactere signetur, *potestas*, quæ vocalis quæ consonans habeatur. A quibusdam & *ordo* adiicitur, quæ præcedat, quæ sequatur: vt a prior sit, sequens b. A autem in omnibus gentibus ideo prior est literarum, pro eo quòd ipsa prior nascentibus vocem aperiat. ¶ *Nomina* autem literarum gentes ex sono propriè linguę dederunt notatis oris sonis atque discretis. Nam postquam eas animaduerterunt, & nomina illis & figuras imposuerunt. *figuras* autem partim ex placito, partim ex sono literarum formauerunt: vt puta i & o, quarum vnius sicut exilis sonus est, ita tenuis virgula: alterius pinguis sonus, sicut & plena figura. *Potestatem* autem natura, voluntas *ordinem* dedit. ¶ Inter figuras literarum & *apices*, veteres dixerunt, apicem dictum pro eo quòd longe sit à pedibus, sed in cacumine literarum opponitur. Est enim linea iacens super literam ęqualiter ducta.

De Grammatica. CAP. V.

GRammatica est scientia rectè loquendi, & origo & fundamentum liberalium artium. Hęc autem in disciplinis post lite-

ras communes inuenta est, vt iam qui didicerant litteras, per eam rectè loquendi rationem sciant. Grammatica autem à literis nomen accepit. γράμματα enim Græci literas vocant. *Ars* verò dicta est quòd artis præceptis regulisque consistat. Alij dicunt à Græcis hoc tractum esse vocabulum ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, id est à virtute, quam scientiam vocauerunt. *Oratio* dicta est quasi oris ratio. nam *orare* est loqui & dicere. Est autem *oratio* contextus verborum cum sensu. Contextus autem sine sensu non est oratio, quia non est oris ratio. Oratio autem plena est *sensu, voce*, & litera. *Diuisiones* autem *Grammaticæ artis* à quibusdam triginta dinumerantur, & partes orationis octo: vox articulata, litera, syllaba, pedes, accentus, positura, notæ, orthographia, analogia, etymologia, glossæ, differentiæ, barbarismi, solœcismi, vitia, metaplasmi, schemata, tropi, prosæ, metra, fabulæ, historiæ.

De partibus orationis, & de Nomine.
CAP. VI.

PArtes orationis primus Aristoteles duas tradidit, *nomen* & *verbum*: deinde Donatus octo definiuit. sed omnes ad illa duo principalia referuntur, hoc est, ad nomen & verbum, quæ significant personam & actum. Reliquæ appendices sunt, & ex his originem trahunt. Nam *pronomen* ex nomine nascitur, cuius officio fungitur: vt Orator ille. *Aduerbium* de nomine nascitur: vt doctus, doctè. *Participium* de nomine & verbo: vt lego, legens. *Coniunctio* verò & *præpositio*, vel *interiectio* in complexum istarum cadunt. Ideò & nonnulli quinque partes definiunt: quia istæ superfluæ sunt. ¶ *Nomen* dictum quasi notamen, quòd nobis vocabulo suo notas efficiat. Nisi enim nomen scieris, cognitio rerum perit. ¶ *Propria nomina* dicta sunt, quia specialia sunt. Vnius enim tamē personam significant. *Species propriorum nominum* quatuor sunt: prænomen, nomen, cognomen, agnomen. *Prænomen* dictum, eo quòd nomini præponatur. Vt Lucius. Quintus. *Nomen* vocatum quia notat genus, vt Cornelius. Cornelij enim omnes in eo genere vocantur. *Cognomen*, quia nomini coniungitur, vt Scipio. *Agnomen* verò quasi accedens nomen, vt Metellus Creticus. quia Cretam subegit. Extrinsecus enim venit agnomen ab aliqua ratione. *Cognomentum* autem vulgo, eo quòd nomini cognitionis causa super additur, siue quod cum nomine est. ¶ *Appellatiua nomina* inde vocantur, quia communia sunt, & multorum significatione consistunt. Hæc *in viginti octo species* diuidūtur. ex quibus *Corporalia* dicta, quia vel videntur vel tanguntur, vt cælum, terra. *Incorporalia*, quia carent corpore vnde nec videri, neque tangi possunt, vt veritas, iustitia, &c. *Generalia*, quia multarū rerum sunt, vt animal. Nam & homo, & equus, & auis animalia sunt. *Specialia*, quia partem demonstrant, vt homo. Species enim animalium homo. *Principalia*, quia primam positionem habent, nec aliunde nascuntur. vt mons, fons. *Deriuatiua*, eò quòd ex alio nomine deducuntur: vt à monte, montanus. *Diminutiua*, quia minuuntur sensu: vt græculus, scholasticulus. *Sono diminutiua*, quia sonant sicut diminutiua, sed intellectu principalia sunt, vt fabula, tabula: *Tota græca*, quia ex toto, Græcè declinantur: vt Calisto. Sic enim Græcus & Latinus dicit. *Tota latina*, quia ex toto in latinum vertuntur. Græcus dicit Odysseus. Latinus Vlysses. *Media* dicta, quia ex parte græca sunt, & ex parte latina. Eadem & *notha*, quia corrumpunt vltimas syllabas manentibus prioribus, vt apud Græcos, Alexandros, Menandros: apud Latinos verò Alexander, Menander. Dicta autem notha, quemadmodum nothus dicitur quisquis de dispari genere nascitur. *Synonyma*, hoc est plurinomina: eò quòd sit in pluribus nominibus significatio vna: vt terra, humus, tellus. Idem enim sunt nomina. *Homonyma*, hoc est vninomina, eò quòd sit in vno nomine significatio plurima: vt tumulus, nunc mons breuis est, nunc tumens tellus, nunc sepulchrum. Est enim in vno nomine significatio diuersa. *Relatiua* dicta, eò quòd ad aliam referantur personam: vt magister, pater, Dominus. Illa autem quæ dicuntur *ad aliquid* aliter se habentia, à contraria significatione dicta sunt, vt dexter. Dici enim dexter non potest, nisi sinister fuerit. Porrò *qualitatis* nomina ex eo dicta, quia per ea qualis quisque sit ostenditur: vt sapiens, formosus, diues. *Quantitatis*, quia à mensura trahuntur: vt longus, breuis. *Patronymica* dicuntur, eo quòd trahuntur à patribus: vt Tydides, Tydei filius: Æneades Æneæ filius, quamuis & à maioribus & à matribus ducantur. *Thetica*, vel *possessiua*, à possessione dicuntur, vt Euandrius ensis. *Epitheta*, quæ latinè adiectiua vel supposita appellantur, eo quòd ad implendam sui significationem nominibus adiiciantur. vt magnus, doctus. Adiice ea personis, vt magnus philosophus, doctus homo, & plenus est sensus. *Actualia* ab actu descendunt: vt rex, dux, cursor, nutrix, orator. *Gentis* à gente veniunt, vt Græcus, Romanus. *Patria* à patria descendunt: vt Atheniensis, Thebanus. *Loci*, à loco: vt suburbanus. *Verbalia* dicuntur, quia de verbo nascuntur, vt lector. *Participalia*, quæ sic sonant sicut participia: vt clemens, prudens. *Verbis similia*: à verbi similitudine dicta, vt contemplator. Nam & verbum est imperatiui modi futuri temporis, & nomen, quia comparationem recipit.

Hæc au-

Hæ autem omnes species à nominum appellatione descendunt. ¶ Secunda pars nominis *Comparatio*. Comparatio dicta quia ex alterius comparatione alterum præfert. Cuius *gradus* tres sunt; positiuus, comparatiuus, & superlatiuus. *Positiuus* dictus, quia primus ponitur in comparationis gradu, vt doctus. *Comparatiuus*, ab eo quod comparatus positiuo præfertur illi vt doctior. Plus enim doctior nouit, quàm doctus. *Superlatiuus* eo quòd comparatiuo superferatur, vt doctissimus. plus enim scit quàm doctior. ¶ *Genera* dicta sunt eo quod generent: vt *masculinum*, *fœmininũ*. Cætera nomina non sunt genera sed hoc nominum ratio & autoritas voluit *Neutrum* dictum, quia nec hoc est, nec illud, id est, nec masculinum nec fœmininum. *Commune* dictum eo quòd duobus generibus nomen vnum communicet: vt hic & hæc canis. Cui contrarium est *Epicœnum*. quia vtrumque sexum sub vno genere enunciat, vt hic passer. Est enim incerti sexus, quod nec natura nec oculis discernitur, sed sensus tamen peritia. *Omne* genus dictum, quia cunctis generibus seruit: masculino, & fœminino, neutro & communi. ¶ *Numerus* dictus, quia per eum vel singularia vel pluralia nomina ostenduntur. ¶ *Figura*, quia vel simplicia vel composita sunt. ¶ *Casus* à cadendo dicti. per eos enim inflexa nomina variantur & cadunt. *Nominatiuus* casus dictus: quia per eundem aliquid nominamus, vt hic magister. *Genitiuus*, quia per eum genus cuiuscunque quærimus, vt huius magistri filius. vel quod rem significamus, vt huius magistri. *Datiuus*, quia per eum alicui aliquid nos dare demonstramus, vt da huic magistro. *Accusatiuus* quia per eum aliquem accusamus: vt, accuso hunc magistrum. *Vocatiuus* quia per eum aliquem vocamus, vt ô magister. *Ablatiuus* quia per eum nos auferre aliquid cuiquam significamus, vt auferam à magistro. ¶ *Hexaptota* nomina dicta, quia per sex casus varietates habent, vt est vnus. *Pentaptota* quòd tantum in quinque casibus variantur vt doctus. *Tetraptota* quòd tantum in quatuor casibus declinantur, vt latus. *Triptota*, quod tantùm in tribus, vt templum. *Diptota*, quod tantum in duobus, vt Iupiter. *Monoptota*, quòd vno tantùm casu vtuntur, vt frugi.

De pronomine. CAP. VII.

PRonomen dictum, quia pro vice nominis ponitur, ne fastidium faciat nomen ipsum dum iteratur. Nam cùm dicimus, Virgilius scripsit Bucolica, addimus pronomen, ipse scripsit & Georgica. sic varietates significationis, & fastidium tollit, & ornatum inducit. ¶ Pronomina autem finita sunt, aut infinita: *Finita pronomina* dicta, eo quod definiunt certam personam: vt ego. me enim statim intelligis. *Infinita* dicuntur, quia non sunt certæ personæ. De absentibus enim dicitur & incertis: vt quis, quæ, quod. *Minus quàm finita* appellantur, quia commemorationem faciunt notæ personæ, vt ipse, iste. Certum est enim de quo dicitur. *Possessiua* vocantur, eo quòd nos aliquid possidere ostendunt. Nam cùm dico meus, tuus, diffinio aliquid meum esse vel tuum. *Relatiua* dicuntur, quia ad interrogationem referuntur, vt quis est? respondetur, is est. *Demonstratiua*, eo quòd habent demonstrationis significationem. Aliquem enim præsentem his demonstramus: vt hic, hæc, hoc: quæ tria & articuli nominantur. ¶ Articuli autem dicti, quòd nominibus coarctantur. i. colligantur, cùm dicimus: hic orator. Inter articulum autem & pronomen hoc interest, quod *articulus* tunc est, quando nomini iungitur: vt hic sapiens. Cùm verò non coniungitur, demonstratiuum *pronomen* est: vt hic & hæc & hoc. ¶ Omnia autem pronomina aut primigenia aut deductiua sunt. *Primigenia* dicta sunt, quia aliunde originem non trahunt. Hæc viginti vnum sunt. *Finita* tria: ego, tu, ille. *Infinita* vij. quis, qualis, talis, quantus, tantus, quotus, totus. *Minus quàm finita* sex: Iste, ipse, hic, is, idem, sui. *Possessiua* quinque: Meus, tuus, suus, noster, & vester. Reliqua autem *deductiua* dicuntur, quia ex illis deducta atque composita existunt: vt quispiam, aliquis, &c.

De verbo. CAP. VIII.

VErbum dictum eo quòd verberato aëre sonet: vel quod hæc pars frequenter in oratione versetur. ¶ Sunt autem verba mentis signa, quibus homines cogitationes suas inuicem loquendo demonstrant. Sicut autem *nomen* significat personam: ita *verbum* dictum factúmque personæ. ¶ In persona verbi, agentis & patientis *significatio* est. Nam scribo personæ factum est. Item scribor non personæ factum indicat, sed eius à quo patitur. ¶ *Verborum genera duo* sunt: Grammaticorum atque Rhetorum. *Grammaticorum* in tria cadunt tempora: instans, præteritum, & futurum. vt facit, fecit, faciet. *Rhetorum* autem vniuersa oratio. Verba dicuntur, veluti, Verbis bonis nos cepit. verba bona habuit. Vbi non tantum verba quæ in tria cadunt tempora: sed vniuersa oratio est. ¶ *Verborum species* sunt, formæ, modi, coniugationes, & genera. ¶ *Formæ* verborum inde dictæ, eo quòd nos ad vnamquanque rem

informent. per has enim ostendimus quid agamus. *Perfecta forma* dicitur à perficiendo: vt lego. tunc enim dicendum est quando in præsenti tempore legimus. *Meditatiua* dicta à meditantis sensu, vt lecturio, id est, legere meditor. *Inchoatiua* post meditationem ab inchoantis iudicio: vt calesco. *Frequentatiua* à sæpius agendo, vt lectito. Formæ enim sensum tenent, modi declinationem. Nam nescis quid sit declinatio, nisi prius didiceris quid sit sensus. ¶ *Modi* dicti ab eo: quemadmodum sunt in suis significationibus. *Indicatiuus* modus dicitur: quia significationem indicandi habet, vt lego. *Imperatiuus*, quia sonum habet imperandi, vt lege. *Optatiuus*, quia per ipsum optamus aliquid agere, vt vtinam legerem. *Coniunctiuus*, quia ei coniungitur aliquid, vt locutio plena sit. Nam quando dicis, cùm clamem, pendet sensus: quòd si dicam, cùm clamem, quare putas quòd taceam? plenus est sensus. *Infinitiuus* dicitur, eo quòd tempora definiens personam verbi non definit; vt clamare, clamasse. Cui si adiungas personam: clamare debeo, debes, debet, fit *quasi finitum*. *Impersonalis* dicitur, quia indiget persona nominis vel pronominis: vt, legitur. addis personam à me, à te, ab illo, & plenè sentitur. Sed *infinitiuus* modus persona tantùm verbi eget: *Impersonalis* verò vel pronominis persona, vel nominis. ¶ *Coniugatio* dicitur eo quòd per eam ad vnum sonum multa coniunguntur. Docet enim in quam syllabam exeat futurum tempus, nec per imperitiam quis dicat legebo, pro legam. Harum prima & secunda mittunt futurum tempus in bo, & in bor: tertia in am, & in ar. ¶ Genera verborum ideo dicta, quia gignunt. Nam actiuo adiicis r, & gignit passiuum. rursum passiuo adimis r & parit actiuum. Ipsa autem *actiua* dicuntur, quia agunt: vt verbero. *Et passiua*: quia patiuntur, vt verberor. *Neutralia*, quia nec agunt nec patiuntur, vt iaceo, sedeo. His si r literam adiicis, non sonant Latinè. *Communia* autem dicuntur, quia & agunt & patiuntur, vt amplector. Hæc similiter deposita r litera Latina non sunt. *Deponentia* verò dicuntur, quia deponūt futuri temporis participium à significatione passiua, quod exit in dus, vt gloriandus.

De Aduerbio. CAP. IX.

ADuerbium dictum est eo quòd verbis accidat. vt puta, bene legi. Bene aduerbium est. legi verbum. Inde ergo dictum aduerbium quòd semper verbo iunctum adimpletur. Verbum enim solum sensum implet, vt scribo. Aduerbium autem sine verbo non habet significationem plenam vt hodie. Adiicis illi verbum, hodie scribo, & iuncto verbo implesti sensum.

De participio. CAP. X.

PArticipium dictum quòd nominis & verbi capiat partes, quasi participium. A nomine enim vendicat sibi genera & casus. à verbo tempora & significationes: ab vtroque numerum & figuram.

De coniunctione. CAP. XI.

COniunctio dicta quòd sensus sententiasque coniungat. Hæc enim per se nihil valet: sed in copulatione sermonum quasi quoddam exhibet glutinum. Aut enim nomina sociat, vt Augustinus & Hieronymus: aut verba, vt scribit & legit. ¶ Vna autem vis omnium: siue copulent, siue disiungant. *Copulatiuæ* autem coniunctiones dictæ, eo quòd sensum vel personas coniungant: vt ego & tu eamus ad forum ipsum, & sensum coniunxit. *Disiunctiuæ* dictæ, quia disiungunt res aut personas: vt ego aut tu faciamus, *Subiunctiuæ* dicuntur, quia subiunguntur: vt que. dicimus enim regique hominique Deoque: non dicimus, que regique hominique Deo. *Expletiuæ* dictæ, quia explent propositam rem, vt puta. si hoc non vis, saltem illud fac. *Communes* nominantur, quia vbi vis præponuntur & subiunguntur: vt igitur hoc faciam, hoc igitur faciam. *Causales* dicuntur à causa eo quod aliquid cogitent facere, vt puta, Occido illum, quia habet aurum: causa est. *Rationales* dicuntur à ratione, qua quisque vtitur in faciendo: vt quomodo eam occidam ne agnoscar, veneno an ferro?

De præpositionibus. CAP. XII.

PRæpositio dicta, quòd nominibus præponatur & verbis. *Accusatiuæ* autem & *ablatiuæ* præpositiones à casibus quibus seruiunt dictæ. *Loquelares* vero, quia loquelis, id est, verbis semper cohærent, nec aliquid valent solæ positæ: vt di, dis. *Coniunctæ* verò verbis figuram faciunt, vt diduco, distraho.

De Interiectione. CAP. XIII.

INteriectio est vocata, quia sermonibus interiecta, id est, interposita, affectum commoti animi exprimit: sicut cùm dicitur *ab exultante* eia. *à dolente* eheu. *ab irascēte* hem. *à timente*

à timendo hei. Quę voces quaruncumque linguarum propriæ sunt, nec in aliam linguam facilè transferuntur.

De voce. CAP. XIV.

VOx est aer ictu sensibilis auditu quantũ in ipso est. ¶ Omnis vox aut est articulata aut confusa. *Articulata* est hominum: *confusa* animalium. *Articulata* est quæ scribi potest: *confusa* quæ scribi non potest.

De syllaba. CAP. XV.

SYllaba Græcè, Latinè conceptio dicitur, siue complexio. Nam syllaba dicta est ἀπὸ τοῦ συλλαμβάνειν τὰ γράμματα, id est à conceptione literarum. συλλαμβάνειν enim dicitur concipere. Vnde verè illa est syllaba quæ ex pluribus nascitur literis. Nam vnam vocalem pro syllaba abusiuè, non propriè dicimus, quæ non tam syllaba dicenda est, quàm ratio temporum. ¶ Syllabæ autem aut breues, aut longæ, aut communes sunt. *Breues* vocatæ, quia nunquam produci possunt. *Longæ*, quia semper producuntur: & nunquam corripi possunt. *Communes* autem quia pro scribentis arbitrio cùm necessitas cogit & producuntur & corripiuntur. Lege Donatum. Ideo autem syllabæ longæ breuésque dicuntur, quia varias vocum moras aut dupla aut simplicia spatia temporis habere videntur. ¶ *Diphthongæ* syllabæ Græco nomine dictæ, quòd in eis binæ vocales iungantur. Ex his apud nos veras esse scimus quatuor, ae, oe, au, eu. Ei verò *apud maiores* tantummodo celebrata fuit. ¶ Syllaba autem apud metricos idem *semipes* nominatur, quòd sit dimidius pes. Nam pes duabus constat syllabis. Cùm ergo syllaba vna est quasi dimidius pes est. ¶ Dionysius Lintius syllabarum omnium singulas formas aptissimas fecit, & ob id statua honoratus est.

De Pedibus. CAP. XVI.

PEdes sunt qui certis syllabarum temporibus consistunt, nec à legitimo spatio vnquam recedunt. ¶ *Pedes* dicti eo quòd per ipsos metra ambulant. Nã sicut nos pedib. incedimus, ita metra quasi pedibus gradiuntur. ¶ Pedes autẽ omnes cxxiiii. sũt. dissyllabi iiij. trisyllabi viij. tetrasyllabi xvj. pentasyllabi xxxij. hexasyllabi lxiiij. Vsq. ad iiij. aute syllabas pedes dicũtur. reliquę συζυγίαι vocantur. ¶ Ipsi aũt pedes habẽt speciales causas nominum quare ita vocãtur. *Pyrrichius* dictus est, quia hic assiduus vel in certamine vel in ludo puerili fuerit frequẽtatus. siue ab igne appellat, quia Græcè πῦρ dicitur, qui veluti ignis celeriter labitur. *Spondeus* dicitur, quia tractim sonat. Nã spõdæus tractus quidã dicitur, id est, sonus, qui fundebatur circa aures sacrificantium. Vnde hi & qui tibiis canebant, in sacris gentiliũ *spondiales* nominabãtur. *Trochæus* verò ab eo dictus est, quòd celerẽ conuersionem faciat cantilenæ, & quasi rota velociter currat in metris. τροχὸς enim Græcè rota dicitur. *Iambus* dictus est, quod ἰαμβίζειν Græci detrahere dixerunt. Huiusmodi enim carmine omnes inuectiones vel detractiones implere poetæ sunt soliti. Dictum autem nomen ab eo quod velut venenum quoddam modo maledicti aut liuoris infundat. *Tribrachus* qui & *Chorius* appellatur, dictus, quia fit ex tribus breuibus. *Molossus* dictus à saltatione molossorum, quam exercuerunt armati. *Anapæstus* Græcè dicitur repercussus, Græci enim ἀνάπαιστον repercussionem dicunt. Quia ideo dicitur repercussus, eo quod repercutiatur à dactylo. Est enim illi contrarius. *Dactylus* à digito dictus, quòd à longiore nodo inchoans in duas desinat breues. Sic & iste pes iuncturam vnam habet longam, & duas breues. Vnde & manus oppansa palma dicitur; & pendentes digiti dactyli. *Amphibrachus*, quod in vtraque parte breuẽ habeat in medio longa interiacente. βραχὺς enim breuis dicitur. *Amphimacrus* dicitur, quòd duæ hinc inde longæ habeant in medio inclusam breuem. μακρὸς enim Græcè longus dicitur. *Bacchius* appellatus est, eo quòd isto pede Bacchia, id est, Liberi sacra celebrabantur. *Antibacchius* vel *Palimbachius* dictus, quia tractus à Bacchio est. *Proceleumaticus* eo quòd sit ad celeuma canendum aptus. *Dispondæus* autem & *ditrochæus*, & *diiambus* dictus, quod geminis constent iambis, spondæis vel trochæis. *Antispastus*, quòd sit ex contrariis syllabis, ex breui & longa, ex longa & breui. *Choriambus* verò, quia ex hoc pede compositum carmen choris aptissimum sit. *Ionici* sane propter numerorum inæqualem sonum dicti. habent enim binas longas syllabas, binasque breues. *Pæones* autem à Pæone poeta suo inuentore vocati sunt. Constant ipsi ex vna longa & tribus breuibus: quę longa iuxta nomina eorum variatim est constituta. *Epitriti* quatuor ex diuisione sua nomina acceperunt, & ideo Epitriti vocati, quòd semper tres longas habeant syllabas & vnam breuem. ¶ *Syzygiæ* autem sunt pentasyllabi & hexasyllabi pedes, dicti apud Græcos συζυγίαι, quasi quędam declinationes, sed hi non sunt pedes, sed appellantur pentasyllabi & hexasyllabi: quia vltra v. & vj. syllabis non procedunt. Vnde non oportet in carmine has syllabas quodlibet excedere nomen: vt Carthaginensium Hierosolymitanorum, & Constantinopolitanorum. ¶ Accidunt vnicuique pedi *arsis* & *thesis*, id

est eleuatio & positio vocis. Neque enim iter dirigere poterunt pedes, nisi alterna vice leuētur & deponantur, vt arma: ar, eleuatio est, ma, positio. In his duobus per diuisionem pedes legitimi colligūtur. *Æqua diuisio* est quoties arsis & thesis æquali temporum diuisione ceduntur. *Dupla* quoties ex his vnum alterum duplo vincit. *Sescupla* verò est quoties vnum alterum sescuplo superat. In simpla enim eius parte vnum plus inuenitur: in dupla vno minus habetur. Sescuplum enim dimidium dicitur. Triplum est quādo maior pars ter continet totum minus, id est tria & vnum. *Epitrita* est quando minus continetur à maiore, & eius tertia pars. Ceduntur enim pedum membra vel per æqualitatem, vel per duplum, vel per sescuplum, vel per triplum, vel per epitritum. Partimur ergo inæquales hos pedes.

Pyrrichium vj vj — *vt fuga. aqua.*
Spondæum — *vt æstas. aqua.*
Dactylum — *vt Menalus. aqua.*
Anapæstum — *vt Erato. aqua.*
Dispondæum — *vt oratores. aqua.*
Proceleumaticum — *vt auicula. aqua.*
Diiambum — *vt propinquitas. aqua.*
Ditrochæum — *vt cantilena. aqua.*
Antispastum — *vt Saloninus. aqua.*
Choriambum — *vt armipotens. aqua.*

Item in dupla partimur hos pedes.

Trochæum, — *vt meta. dupla*
Iambum, — *vt parens. dupla*
Molossum — *vt Æneas. dupla*
Tribrachum — *vt macula. dupla*
Ionicum maiorem — *vt Iunonius. dupla*
Ionicum minorem — *vt Diomedes. dupla*

Vnus verò tantùm est qui tripla partitione diuiditur, qua est maxima, atque ideo minimè metris adest.

Amphibrachus vt carina — *tripla.*

Sescupli autem ij sunt.

Amphimacrus — *vt insula. sescupla.*
Bacchius — *vt Achates. sescupla*
Antibacchius — *vt natura. sescupla*
Pæon primus — *vt legitimus. sescupla*
Pæon secundus — *vt colonia. sescupla*
Pæon tertius — *vt Menedemus sescupla*
Pæon quartus — *vt celeritas. sescupla.*

Restant quos epitrita partitione diuidimus.

Epitritus primus — *vt sacerdotes. epitri.*
Epitritus secundus, — *vt conditores. epitri.*
Epitritus tertius, — *vt Demosthenes. epitri.*
Epitritus quartus, — *vt Fescenninus. epitri.*

Sunt igitur æqui x. dupli verò vj. triplus vnus sescupli vij. Epitriti iiij.

NVmerus syllabarum in pedibus à duobus vsque ad sex procenditur. vlterius enim non procedit: quia ad vsque sex syllabas tenditur pedes. *Tempora* in pedibus sunt, vt quanta vnusquisque pes habeat. *Resolutio* est pedum quando pro vna longa duæ breues ponuntur, aut pro duabus longis quatuor breues ponuntur: vt Virgilius. *Sectáque intexunt abiete costas.* Abiete nunc resolutio est spondæi in proceleumaticum: in qua resolutione semper episynalepha sequitur. Ex vna autem longa duæ breues fiūt. Ex duabus autem breuibus longa nunquam fit. Findi autē solida possunt, solidari scissa non possunt. *Figura* est, cuius nota syllabæ agnoscuntur. Vbi enim circuli partem inferiorem bis positam aspicis, pirrichius est ◡◡ vbi geminum iacens spondeus ij-ij.

Nam nota breuis inferior semicirculus ◡, nota longa) iacens.

¶ Metra pedibus accidunt, vt à trochæo trochaicum, à dactilo dactilicum, à iambo iambicum, de quibus paulo pòst dicendum est.

De accentibus. CAP. XVII.

ACcentus, qui Græcè prosodia dicitur, ex Græco nomen accepit. Nam Græcè πρὸς Latinè ad, ᾠδὴ Græce, Latinè cantus est. Hoc enim nomen de verbo ad verbum expressum est. Habent autem habent & alia nomina. Nam accentus, & tonos & tenores dicunt, quia ibi sonus crescit & desinit. *Accentus* autem dictus, quod iuxta cantum sit: sicut aduerbium quia iuxta verbum est. *Acutus accentus* dictus quod acuat & erigat syllabam. *Grauis* quod deprimat & deponat. Est enim contrarius acuto *circumflexus*, quia de acuto & graui constat. Incipiens enim ab acuto in grauem desinit: atque ita dum ascendit & descendit circumflexus efficitur. Acutus autem & circumflexus similes sunt. Nam vterque leuat syllabam grauis contrarius est ambobus. Nam semper deprimit syllabas cum illi leuent, vt, Vnde venit Titan, & nox vbi sidera condit. Vnde hic grauis est. minus enim sonat quàm acutus & circumflexus.

¶ Monosyllaba autem pars orationis si naturaliter breuis est; vt vir, aut positione longa, vt ars, acutum accentum habebit. Si verò naturaliter longa, vt res, circumflexum. ¶ Dissyllaba pars orationis si priorem naturaliter longam habet, & vltimam breuem, circumflectitur, vt Musa, aliter acuitur. ¶ Trissyllaba pars orationis si mediam breuem habet, vt tibia, tunc primam acuimus. Si verò naturaliter longam habet secundam, &

vltimam

vltimam breuem, vt Metellus, tunc mediam circumflectimus. ¶ Tetrasyllaba autem & pentasyllaba ratione trisyllabarum retinentur. ¶ Grauis accentus cum vno accentu poni potest in dictione vna: cum vtrisque nunquam, vt Catullus. In composita dictione vnus accentus est, vt armipotens, omnipotens. Accentus autem reperti sunt vel propter distinctionem; vt Viridique in littore conspicitur sus, ne dicas versus, vel propter pronunciationem, ne dicas meta breuiter, & non producta me, vel discernendæ ambiguitatis causa, vt ergo. Nam cùm producitur go causam significat, cùm corripitur, coniunctionem.

De figuris accentuum.

Cap. XIIX.

Figuræ accentuum decem sunt, quæ à Grammaticis pro verborum distinctionibus apponuntur. Ὀξεῖα, id est, acutus accentus, linea à sinistra parte in dexterã partem sursum ducta: fit ita, *Βαρεῖα*, id est, grauis linea, à summo sinistræ in dexteram deposita, fit ita, *Περισπωμένη*, id est, circumflexus, linea de acuto & graui facta exprimitur ita. *Μακρὰ* autem, id est, longa virgula iacens, est ita —. *Βραχὺς*, id est breuis, pars est circuli inferior iacẽs ita ◡. *Ὑφὲν*, id est coniunctio, quia duo verba coniungit, subiecta virgula versui circumflexa fit ita ‿. *Diastole*, id est, distinctio, quæ è contrario separat, dextera pars circuli supposita versui, fit ita ,. *Apostrophon*, pars item circuli dextera, & ad summam literam apposita, fit ita' qua nota deesse ostenditur in sermone vltimas vocales, vt tribunal' pro tribunale. *Δασεῖα*, quod interpretatur aspiratio, id est, vbi h litera poni debet, tali figura notatur ⊢. *Ψιλὴ*, quod interpretatur siccitas siue purum: id est, vbi h litera esse non debet, tali nota ostenditur ⊣. Quorum duorum accentuum figuram Latini ex ipsa litera aspirationis fecerunt. Vnde si iungas has, facis eandem aspirationis notam, H. Rursum si medium eius apicem scindis, *δασεῖαν* & *ψιλὴν* facis.

De positura. Cap. XIX.

Positura est figura ad distinguendos sensus per cola, & commata, & periodos. quæ dum ordine suo apponitur, sensum nobis lectionis ostendit. ¶ Dictę autem posituræ, vel quia punctis positis annotantur; vel quia ibi vox pro interuallo distinctionis deponitur. Has Græci *θέσεις* vocant, Latini posituras. ¶ *Prima* positura *subdistinctio* dicitur: eadem & *κόμμα*. *Media* distinctio sequens est. ipsa & *κῶλον*. *Vltima* distinctio quę totam sententiam claudit ipsa est *περίοδος*: cuius vt diximus partes sunt *κῶλα* & *κόμματα* quarum diuersitas punctis diuerso loco positis demonstratur. Vbi enim in initio pronunciationis necdum plena pars sensus est, & tamen respirare oportet, fit *comma*, id est particula sensus, punctúsque ad vnam literam ponitur, & vocatur subdistinctio, ὑποστιγμή, ab eo quod punctum subtus, id est, ad vnam literam accipit. vbi autem in sequentib. iam sententia sensum præstat, sed adhuc aliquid superest de sententiæ plenitudine, fit *colon*, mediámque literam puncto notamus, & mediam distinctionem vocamus, quia punctum ad mediam literam ponimus. Vbi verò iam per gradus pronuntiando plenam sententiæ clausulam facimus, fit *periodus*: punctúmque ad caput literæ ponimus, & vocatur *distinctio*, id est, *disiunctio*: quia integram separat sententiam. Hoc quidem apud oratores. ¶ Cæterùm apud poetas vbi in versu post duos pedes syllaba remanet, *comma* est, quia ibi post scansionem præcisio verbi facta est. Vbi verò post duos pedes de parte orationis nihil superest *colon* est. Totus autem versus periodus est.

De notis sententiarum.

Cap. XX.

Præterea, quædam sententiarum notæ apud celeberrimos auctores fuerunt, quásque antiqui ad distinctioné scripturarũ carminibus & historiis apposuerunt. Nota, est figura propria in literæ modum posita, ad demonstrandam vnamquamque verbi sententiarúmque ac versuum rationẽ. Notæ autem versibus apponuntur numero xxvj. quæ sunt nominibus infra scriptis.

Asteriscus, apponitur in iis quæ omissa sunt, vt illucescant per eam notam quę deesse videntur. Stella enim *ἀστὴρ* Græco sermone dicitur, à quo Asteriscus stellula est deriuatus.

Obelus, id est virgula iacens apponitur in verbis vel sententiis superflue iteratis, siue in iis locis vbi lectio aliqua falsitate notata est, vt quasi sagitta iuguler superuacua, atque falsa confodiat. Sagitta enim Grecè *ὀβελὸς* dicitur.

Obelus, supernè appunctatus ponitur in iis de quibus dubitatur vtrum tolli debeãt, necne.

Lemniscus, id est virgula inter geminos punctos iacens, apponitur in iis locis quæ sacrę Scripturæ interpretes eodem sensu, sed diuersis sermonibus transtulerunt.

Antigraphus, cum puncto apponitur, vbi in translationibus diuersus sensus habetur.

Asteriscus cum obelo: hac propriè Aristarchus vtebatur in iis versibus qui non suo loco positi erant.

Paragraphus, ponitur ad separandas res à rebus quę in connexu concurrunt, quemadmodum in catalogo loca à locis, & regiones à regionibus, in agone pręmia à prę-miis, certamina à diuersis certaminibus separantur.

Positura, est figura paragrapho contraria, ideò sicut formata, quia sicut ille principia notat, ita ista fines à principiis separat.

Cryphia, circuli pars inferior cum puncto ponitur in iis locis vbi quæstio dubia & obscura aperiri vel solui non potuit.

Antisigma, ponitur ad eos versus quorum ordo permutandus est, sicut & in antiquis auctoribus positum inuenitur.

Antisigma, cum puncto ponitur in iis locis vbi in eodem sensu duplices versus sunt, & dubitatur qui potiùs eligendus sit.

Diple, hanc scriptores nostri apponunt in libris ecclesiasticorum virorum ad separanda vel demonstranda testimonia sanctarum scripturarum.

Diple, ἀπερίστικτος vel ὀβελισμένη, hanc primus Leogaras Siracusanus apposuit Homericis versibus ad separationem Olympi à cælo.

Diple. περιεστιγμένη, id est, cum geminis pũctis. hanc antiqui in iis apponebant, quæ Zenodotus Ephesius non rectè adiecerat, aut detraxerat aut permutauerat, in iis & nostri ea vsi sunt.

Diple. ὀβελισμένη interponitur ad separandas in comœdiis vel tragœdiis periodos.

Versa obelismene: quoties strophe & antistrophus infertur.

Aduersa cum obelo ad ea ponitur quæ ad aliquid respiciunt, vt, Nos ne tibi fluxas Frigiæ res vertere fundo Conamur nos, an miseros qui Troas Achiuis Obiecit.

Diple, superne obelata ponitur ad conditiones locorum, ac temporum, personarúmque mutatas.

Recta & aduersa supernè obelata ponitur finita loco suo monade significante similem sequentem quoque esse.

Ceraunium, ponitur quoties multi versus improbantur, nec per singulos obelantur, κεραυνὸς enim fulmen dicitur.

Χρίσιμον, hæc sola ex voluntate vniuscuiusque ad aliquid notandum ponitur.

ΦΡΙ & ΡΩ, id est fortis vel frontes, hæc vbi aliquid obscuritatis est ob sollicitudinem ponitur.

Anchora, superior ponitur, vbi aliqua res magna omnino est.

Anchora inferior vbi aliquid vilissimè aut inconueniennius denuntiatum est.

Κορωνίς, nota tantùm in fine libri apponitur.

Ἄλογος, nota quæ ad mendas adhibetur. Fuerunt & aliæ librorum notæ pro ignoscendis iis quæ per extremitates paginarũ exponuntur. vt ibi lector in liminari huiusmodi signum inuenerit ad textum recurrens eiusdem sermonis vel versiculi, sciat esse expositionem cuius similem superiacentem notam inuenerit.

De notis vulgaribus. CAP. XXI.

Vulgares notas Ennius primus mille & centum inuenit. Notarum vsus erat, vt quicquid pro concione vel contentione, aut in iudiciis diceretur, librarij scriberent cõplures simul astantes, diuisis inter se partibus, quot quisque verba, & quo ordine exciperet. Romæ primus Tullius Tiro Ciceronis libertus commẽtatus est notas, sed tantùm præpositionum. Post eum Tertius Persannius, Philargius, & Aquila libertus Mecænatis alius alias addiderunt. Deinde Seneca cõtracto omnium digestóque & aucto numero, opus effecit in quinque millia. Notæ autem dictæ, eò quod verba vel syllabas præfixis characteribus notent, & ad notitiam legentium reuocent, quas qui didicerunt propriè iam notarij appellantur.

De notis iuridicis. CAP. XXII.

Quaedam autẽ literæ in libris iuris verborum suorum notæ sunt, quo scriptio celebris breuior fiat. Scribebatur enim verbi gratia, per B & F *bonum factum*, per S & C senatus consultum. per R & P respublica per P & R populus Romanus. per D & T. duntaxat: per supinam m literam mulier. per p. secundùm naturam pupillus: per q verso capite, pupilla. per vnum k caput. per duo k k iuncta kalumniæ causa: per I & E iudex esto. per D & M dolum malum. Cuius generis plurimæ consimiles notæ in libris antiquis inueniuntur. Has iuris

Tironis notas nouitij imperatores à codicib. legũ abolendas sanxerunt: quia multos per has callidi ingenio ignorantes decipiebãt, atque ita iusserunt scribendas in legibus literas, vt nullos errores, nullas ambages afferant, sed sequenda & vitanda apertè demonstrent.

De notis militaribus.

CAP. XXIII.

IN breuiculis quoque quibus militũ nomina continebantur, propria nota erat apud veteres, quæ inspiceretur, quanti ex militibus superessent, quantíque in bello excidissent. T, nota in capite versiculi posita superstitẽ designabat. Θ verò ad vniuscuiusque defuncti nomen apponebatur. Vnde & habet per medium telũ, id est mortis signũ. de qua Persius ait, Et potis est nigrum vitio præfigere theta. Cùm autem puritiam significare vellent, Λ litera vsi sunt: sicut mortem significabant cùm ponebant theta ad caput. In stipendiorum quoque largitione propriæ erant notæ.

De notis literarum.

CAP. XXIV.

NOtas etiam literarum inter se veteres faciebant, vt si quid occultè inuicem per scripturam significare vellent mutuo scriberent. testis est Brutus qui vsus iis literis ea quæ acturus erat, notabat, ignorantibus aliis quid sibi vellent eæ literæ. Cæsar quoque Augustus ad filium, cum inquit, Innumerabilia incidunt assiduè quæ scribi ad alterutrum oportet, & esse secreta. habeamus ergo inter nos notas si vis tales, vt cum aliquid notis scribendũ erit, pro vnaquaque litera scribamus sequentem hoc modo, pro a, b. pro b, c & deinceps eadẽ ratione cæteras. pro z autem litera redeundum erit ad duplex aa. Quidam etiam versis verbis scribebant.

De notis digitorum.

CAP. XXV.

SVnt quædam & digitorum notæ, sunt & oculorum, quibus secũ taciti proculque distantes colloquuntur: sic mos est militaris, vt quoties consentiat exercitus, quia voce non potest, manu promittat. alij quia voce non possunt, gladiorum motu salutent. Ennius de quadam impudica, Quasi in choro pila ludens, datatim dat sese, & communem facit. Alium tenet, alij adnutat, alibi manus est occupata, alij peruellit pedem, alij dat anulum spectandum, & à labris alium inuocat. cũ alio cantat, attamen aliis dat digito literas. Et Salomon: Annuit oculo, terit pede, digito loquitur.

De orthographia.

CAP. XXVI.

ORthographia Græcè, Latinè recta scriptura interpretatur. ὀρθὰ enim Græcè recta, γραφὴ scriptura dicitur. Hæc disciplina docet quemadmodum scribere debeamus. Nam sicut ars tractat de partium declinatione, ita *orthographia* de scribẽdi peritia: vt puta ad, cùm est præpositio, d literam: cùm est coniunctio, t literam accipit. ¶ *Haud*, quando aduerbium est negandi, d litera terminatur, & aspiratur in capite. quando autem coniunctio disiunctiua est, per t literam sine aspiratione scribitur. ¶ *Apud* præpositio per d, scribitur, sicut ad, vt apud patrẽ. quoniam veteres sæpe apud pro ad vsi sunt, duabus ex iis mediis literis subtractis. ¶ Interdũ autem aliæ literæ in locum aliarum literarum ritè ponuntur. B, & p, literis quædam cognatio est. Nã pro Pyrrho dicimus Birrhum. C, & g, quandam cognationem habent. Nam cùm dicimus centum & trecentos, postea dicimus quadringentos, g ponentes pro c. porrò inter c & q, quædam cognatio est. nam huiusce per c, cuiusque per q, scribimus. Cùm autẽ præpositio per c, scribenda est, si autem aduerbium fuerit, per q. ¶ Dicimus enim quũ lego, Deus per e solam: dæmon per æ diphthongum est notandus. ¶ Equus quod est animal, per e scribendus. Æquus, quod est iustus, per æ, diphthongum est scribendus. ¶ Exul addita s, debet scribi: quia exsul dicitur, qui extra solum est. ¶ Exultat, melius sine s, litera scribitur. Nam cùm ipsa x, ex c, & s, constat, quomodò cùm in ea sit s, rursus ei additur alia? ¶ Æquor per diphthongũ scribendum, quia non ab aqua sed ab æqualitate nomen est factum. ¶ Forsitan per n, in fine scribendum, quia integrum eius est Fortè si tandem. ¶ Fedus quod est deformis, per e solam scribendum: fœdus quod est pactum, cum œ diphthongo scribendum. ¶ Formosus sine n scribitur: quia à forma vocatur. ¶ Gnatus quod est filius, per g, scribendum: quia facit generatus. ¶ H, quæ aspirationis nota est, in Latino tantùm vocalib. iungitur: vt honor, homo, humus. Aspiratur autem & consonantibus, sed in Græcis & Hebræis nominibus. Heus autem & heu interiectiones per h, scribendæ. ¶ I, literam inter duas vocales constitutam bis scribi quidam existimabant, vt Troia, Maia, sed hoc ratio non permittit

Nunquam enim tres vocales in vna syllaba scribuntur. Sed i litera inter duas vocales constituta, pro dupla habetur. ¶ Id pronomen neutri generis per d scribitur, ab eo quod est is, ea, id: quia facit idem. Quod si verbum est tertiæ personæ, per t notabitur, ab eo quod est eo, is, it: quia facit itur. ¶ K, literam antiqui præponebant quoties a, sequebatur, vt kaput, kama, kalamus. Nunc autem kartago & kalendæ per eandem tantùm scribuntur. Omnia autem Græca nomina qualicunque sequente vocali per k sunt scribenda. ¶ Lætus per æ, diphthongon scribitur: quia lætitia à latitudine vocata est, cui contraria est tristitia, quæ angustiam facit. ¶ L autem litera interdum pro d litera vtimur: vt latum pro datum & calamitate pro cadamitate. à cadendo enim nomen assumpsit calamitas. Maxumus, an maximus, & si quæ similia sunt, qualiter scribi debeant, quæsitum est. Varro tradidit Cæsarem per i huiusmodi verba enunciare & scribere solitum esse. inde propter auctoritatem tanti viri consuetudinem factam, vt maximus, optimus, pessimus scribatur. ¶ Malo per vnum l scribendum: quia magis est volo, Malle per duo ll, quia est magis velle. Volo, nolo per vnum l. velle & nolle per duo. Nolo enim, non volo est, nolle non velle. ¶ Os si vultum aut ossa significat per o solam scribendum est, si personam h præponenda est. ¶ Ora finium per o. hora diei per h scribendum. ¶ Onus si de onere venit per o solam scribendum, si de honore, cum h aspiratione. ¶ Præpositio, & *præterea*, per æ diphthongon scribendum. ¶ Penè verò quod est coniunctio per e. ¶ Pœna quod est supplicium, per œ. ¶ Q litera tunc rectè præponitur, cùm illam statim u litera sequitur, & alia qualibet vna pluresve vocales iunguntur, ita vt vna syllaba fiat. Cætera per c scribuntur. ¶ Quæ, pronomen cum à scribendum. que coniunctio, sine a. ¶ Quid, per d literam scribitur cum pronomen est, per t, cum verbum: cuius positio prima est queo, quis, quit, & in compositione nequeo, nequis, nequit. ¶ *Quod* quando Pronomen est, per d scribendum. quando numerus, per t: quia totidem per t scribitur. ¶ *Quotidie*, per q scribendum non per c, vt si quot diebus. ¶ R. litera communionem habet cum s litera. Itaque apud antiquos honos, labos, arbos dicebatur. nunc honor, labor, arbor. ¶ *Sat* per t scribi oportet, quia integrum, eius facit satis. *Sed*, per d, oportet scribi. apud antiquos enim sedum dicebatur, nos finales duas literas abscidimus. ¶ *Tantus* sicut & *quantus*, in medio n habebant. Quàm enim & tam, vnde & quantitas quantus, tantus. ¶ *Vt* interiectio cum a scribenda. Ve coniunctio, sine a. ¶ *Christus*, quia Græcum est, per X, id est Ch scribendum. ita Chrisma. ¶ Y & Z literis sola Græca nomina scribuntur. Nam cum iustitia z literæ sonum exprimat, tamen quia Latinum est, per t scribendum est. Sicut militia, malitia, nequitia, & cætera similia. In dubiis quoque verbis consuetudo veterum erat, vt cùm eadem litera alium intellectum correpta, alium producta, haberet, longæ syllabæ apicem apponebant, vt puta *populus* an arborem significaret, an hominum multitudinem, apice distinguebatur. sic & vbi literæ consonantes geminabantur, Sicilicum superponebant, vt sella, serra, asseres. Veteres enim non duplicabant literas, sed supra sicilicos apponebant. qua nota admonebatur lector geminandam esse literam: & *Sicilicus*, quia in Sicilia inuentus est, primò.

De Analogia.

CAP. XXVII.

ANalogia Græce, Latinè similium comparatio, siue proportio nominatur. Cuius hæc vis est, vt quod dubium est, ad aliquod simile quod non est dubium referatur, vt incerta certis probentur. ¶ Octo autē modis cōparatio analogiæ colligitur, id est *qualitate, cōparatione, genere, numero, figura, casu, extremitatibus similium syllabarum, & similitudine temporum.* Siquidem de iis vnum defuerit, iam non est analogia, id est similitudo, sed est *anomalia*, id est, extra regulam, vt lupus & lepus, totum conuenit, sed dissentiunt casu. facit enim lepo, leporis. Nam regulariter est, dum quæris vtrum trames masculinum an fœmininum sit, similis est illi in omni declinatione limes, & erit masculinū. Item funis si incerti generis esse credis, similis est illi panis in declinatione, & erit masculinum. Item ex cōparatione positiuorum: vt si dicas, doctus, magnus, positiui sunt & sui similes. Fit & per diminutionem, vt puta funem masculinum esse funiculus ostendit. sicut marmor neutri generis esse marmusculum indicat. Nam quod genus in principalitate est, id esse solet in diminutione. sed hoc non semper, vt pistrinum pistrilla. sed scire debemus expositione, id est, primitiuo declinationem, & ex diminutione genus colligere.

De Etymologia. CAP. XXVIII.

Etymologia, est origo vocabulorum, cùm vis verbi vel nominis per interpretationem colligitur. Hanc Aristoteles σύμβολον, Cicero *annotationem* nominauit: quia nomina & verba rerum nota facit exemplo posito, vt puta *flumen*, quia fluendo creuit, à fluendo dictum. ¶ Cuius cognitio sæpe vsum necessarium habet in interpretatione sua. Nam cum videris vnde ortum est nomen, citius vim eius intelligis. Omnis enim rei inspectio etymologia cognita planior est. ¶ Non autem omnia nomina à veteribus secundum naturam imposita sunt, sed quædam & secundum placitum, sicut & nos seruis & possessionibus interdum secundum quod placet nostræ voluntati nomina damus. Hinc est quòd omnium nominum etymologiæ non reperiuntur: quia quędam non secundum qualitatem qua genita sunt, sed iuxta arbitrium humanę voluntatis vocabula acceperunt. ¶ Sunt autem etymologiæ nominum, aut *ex causa* datæ, vt *reges* à rectè agendo: aut *ex origine*, vt *homo*, quia sit ex humo: aut *ex contrariis*, vt à lauando *lutum*, dum lutum non sit mundum; & *lucus*, quia vmbra opacus, parum luceat. Quædam enim facta sunt *ex nominum deriuatione*, vt à prudentia *prudens*. quædam etiā *ex vocibus*, vt à garrulitate *garrulus*, quædam *ex Græca etymologia* orta & declinata sunt in Latinum, vt *sylua*, *domus*. Græcè ὕλη, δῶμα. Alia quoque *ex nominibus locorum, vrbium vel fluminum* traxerunt vocabula. Multa etiam *ex diuersarum gentium sermone vocantur*. Vnde & origo eorum vix cernitur. Sunt enim pleraque barbara nomina incognita Latinis & Græcis.

De glossis. CAP. XXIX.

Glossa, Græca interpretatione linguæ sortitur nomen. Hanc Philosophi *aduerbium* dicunt: quia vocem illam de cuius quæritur, vno & singulari verbo designat. Quid enim illud sit in vno verbo positum declarat, vt Conticescere est tacere. Item, Latus haurit apertum. haurit, percutit. Item cùm terminum dicimus finem, aut populatas interpretamur esse vastatas, & omnino cùm vnius verbi rem vno verbo manifestamus.

De differentiis. CAP. XXX.

Differentia, est species definitionis, quam scriptores artium de eodem & de altero nominant. Hæc enim duo quædam inter se communione confusa, coniecta differentia secernuntur, per quam quid sit vtrunque cognoscitur, vt cùm quæritur, quid inter regem sit & tyrannum, adiecta differentia quid vterque sit definitur, vt *Rex* modestus & temperans, *tyrannus* verò crudelis. Inter hæc enim duo differentia cùm posita fuerit, quid sit vtrunque cognoscitur. sic & cætera.

De barbarismo. CAP. XXXI.

Barbarismus, est verbum corrupta litera vel sono enunciatum. *litera*, vt floriet dum florebit dicere oporteat. *sono*, si pro media, prima syllaba producatur, vt latebræ, tenebræ. ¶ Appellatus autem barbarismus à barbaris gentibus, dum Latinæ orationis integritatem nescirent. vna quæque enim gens facta Romanorum cum suis opibus, vitia quoque & verborum & morum Romā transmisit. ¶ Inter *barbarismum autem & barbarolexim*, hoc interest, quod *barbarismus* in verbo Latino fit, dum corrumpitur: quando autem barbara verba Latinis eloquiis inseruntur, *barbarolexis* dicitur. Item quando in prosa vitium fit sermonis, *barbarismus* vocatur: quando in metro, *metaplasmus dicitur*. ¶ Barbarismus autem fit *scripto & pronunciatione*. *Scripto* quatuor modis, si quis in verbo literam vel syllabam adiiciat, mutet, transmutet, vel minuat. *Pronunciatione* autem fit in temporibus, tonis, aspirationibus, & reliquis quæ sequuntur. *Per tempora* quippe fit barbarismus, si pro longa syllaba breuis ponatur, aut pro breui longa. *Per tonos*, si accentus in alia syllaba commutetur. *Per aspirationem*, si adiiciatur h litera vbi non debet, aut detrahatur vbi esse oportet. *Per hiatum*, quoties in pronunciatione scinditur versus antequam compleatur: siue quoties vocalis vocalem sequitur. vt Musæ Æonides. Fit barbarismus & per *Motacismos*, *Iotacismos*, *& Labdacismos*. *Motacismus*, est quoties m literam vocalis sequitur: vt bonum aurum, iustum amicum, sed & hoc vitium aut suspensione m literæ, aut detractione vitamus. *Iotacismus* est, quoties in iota litera duplicatur sonus, vt Troia, Maia. vbi earum literarum adeò exilis erit pronuntiatio vt vnum iota non duo sonare videatur. *Labdacismus* est, si pro vno l duo pronuncientur. vt Afri faciunt. sicut Colloquium pro conloquium: vel quoties vnum l exilius, duo largius proferimus, quod contra est. Nam vnum largius, duo exilius proferre debemus. *Collisio* est quoties nouissimæ syllabæ finis in alterius principio est, vt matertera.

De solœcismo. CAP. XXXII.

Solœcismus est plurimorum verborum inter se inconueniens compositio: sicut bar-

barbarismus vnius verbi corruptio. Verba enim non recta lege coniuncta *soloecismus* est. vt si quis dicat, inter nobis, pro inter nos, aut dare veniam sceleratorum, pro sceleratis. Dictus autem *soloecismus* à ciuibus Sicilibus: qui ex vrbe Solæ quæ nunc Pompeiopolis appellatur, profecti, cùm apud Italos commorantes, suam & illorum linguam vitiosè inconuenienterque confunderent, soloecismo nomen dederunt. Vnde & similiter loquentes, soloecismos facere dicuntur. ¶ *Soloecismus* autem apud poëtas schema dicitur, quoties in versu necessitate metri factus inuenitur. Cùm autem non inuenitur necessitas, permanet soloecismi culpa. ¶ Soloecismus fit duobus modis, aut per partes orationis, aut per accidentia partium orationis. *Per partes orationis* fit, si alteram pro altera ponamus: vtputa si præpositiones aduerbiis applicemus. *Per accidentia* fit, id est per ea quæ accidunt partibus orationis, vtputa per qualitates, genera, numeros, figuram, casus. Per ista igitur omnia fiunt soloecismi, sicut Donatus exposuit. Fiunt præterea & plurimis modis. Nam Lucillius *centum genera soloecismorum* dixit, quos omnes vitare potiùs quàm sequi debet, qui regulam rectè loquendi studet tenere.

De vitiis. CAP. XXXIII.

Vitia, apud Grammaticos illa dicuntur quæ in eloquio cauere debemus. Sunt autem hæc, barbarismus, soloecismus, acyrologia, cacemphaton, & reliqua. *Barbarismus*, est corruptio verbi vnius. vt si tertiam syllabam quis producat in Ignoscere. *Soloecismus* compositio vitiosa verborum, vt si aliquis dicat, inter hominibus, pro inter homines. *Acyrologia*, non propria dictio, vt Liceat sperare timenti. Proprium est autem timentes formidare, non sperare: & gramineo in campo. Proprium est graminosum dicere campum, non gramineum. *Cacemphaton*, dictio obscœna vel incomposite sonans. Obscœna, vt, His animum arrectis dictis. Incomposita, vt, Iuuat ire & Dorica castra videre. Mala enim compositio fit ab ea syllaba incipere, qua superior finierat: sed & si alio modo quolibet incomposita dictio proferatur, cacemphaton dicitur. *Pleonasmos*, adiectio vnius verbi superuacua, vt in Virgilio: Hactenus aruorum cultus & sidera cœli. Neque enim alibi nisi in cælo sunt sidera. *Perissologia*, adiectio plurimorum verborum superuacua, vt, viuat Ruben & non moriatur: dum non sit aliud viuere quàm non mori. Et in Esaia, Aure audientis. Et apud Ioannem, Quod vidimus oculis nostris, cùm non aliter videamus nisi oculis. Et, Locutus sum lingua mea. *Macrologia*, longiloquium, res non necessarias comprehendens, vt Legati non impetrata pace retrò vnde venerant domum reuersi sunt. *Tautologia*, id est eloquium iteratum, vt Si fata virum seruant, si vescitur aura ætherea, neque adhuc crudelibus occubat vmbris. Totum enim quod repetitur vna res est, sed crebro sermone enunciata. *Eclipsis*, est defectus dictionis, in quo necessaria verba desunt, vt, Cui pharetra ex auro: deest enim, erat. *Tapinosis*, est humilitas, statum magnæ rei dictis infirmans: vt, Apparent rari nantes in gurgite vasto. Gurgitem posuit pro mari. *Cacosyntheton*, vitiosa compositio, vt, Versaque iuuencum Terga fatigamus hasta. *Amphibologia*, ambigua dictio: quæ fit aut per casum accusatiuum, vt illud responsum Apollinis ad Pyrrhum: Aio te Æacida Romanos vincere posse. In quo non est certum, quem in illo versu monstrauerit esse victorem. Fit & amphibologia *per incertam distinctionem*: vt, Bellum ingens geret Italia. Incerta distinctio, vtrum bellum ingens, aut ingens Italia. Fit & *per commune verbum*, vt si quis dicat, Criminatur Cato, vadatur Cicero, præstolatur Brutus, designatur Antonius; nec addat quem, vel à quo. Cato enim Philosophus aliorum crimina reprehendebat. Cicero defensor causarum erat. Vades enim dicuntur, qui legaliter causas agunt. Sed in hac ambiguitate non ostendit quem criminetur Cato, pro quo agat Cicero. Vadat enim id est causam agit, & non dicit cuius. Fit & *per homonymiam*, quando vno nomine multa significantur: vt acies, & non addas aut ferri, aut oculorum, aut militum.

De metaplasmis. CAP. XXXIV.

Metaplasmus Græca lingua, Latinè dicitur transformatio, qui fit in vno verbo propter metri necessitatem, & licentiam poëtarum, cuius species hæ sunt. *Prothesis*, appositio in principio verbi, vt gnato pro nato. *Epenthesis*, appositio in medio, vt relliquias, pro reliquias, & maneant in relligione nepotes, pro religione. *Paragoge*: appositio in fine, vt admittier pro admitti, & potestur, pro potest. *Aphæresis*, abiectio de prima parte, vt temno pro contemno. *Syncope*, abscisio de medio, vt forsan, pro forsitan. *Apocope*: abscisio de fine, vt sat pro satis. *Ectasis*, productio contra naturam, vt, Italiam fato profugus. & Exercet Diana choros. *Systole*, correptio contra naturam. Aquosus Orion. Et, Vrbemque Fidenam, cum prima syllaba produci debeat. *Diæresis*, diuisio vnius syllabæ in duas.

æ in duas, vt Diuæ pictai veſtis, pro pictæ, & aulai, pro aulæ. *Epiſynalœphe*, congiutinatio duarum in vnam, vt prende coronas, & ianua pro ianua. *Synalœpha*, colliſio vocalium adiũcta vocalibus: vt, Atque ea diuerſa penitus dũ parte geruntur. *Eclypſis*, colliſio conſonantiũ cum vocalibus: vt, Multũ ille & terris iactatus & alto. *Antithesis*, contraria poſitio literæ pro alia litera. impete pro impetu, & olli pro illi. *Metathesis*, tranſpoſitio literæ, vt Euandre pro Euander, Timbre pro Timber. ¶ Inter *barbariſmum*, & *figuras*, hoc eſt latinam & perfectam elocutionem eſſe dicunt Metaplaſmum, qui in vno ſermone, ratione ſit vitioſus. Item inter *ſolœciſmum*, & *ſchema*, id eſt, perfectam connexionem ſermonum, figura eſt, quæ fit contextu ſermonum ratione vitioſa. Ergo metaplaſmi & ſchemata media ſunt & diſcernuntur peritia & imperitia. Fiũt autem ad ornatum.

De ſchematibus. CAP. XXV.

Schemata, ex Græco in Latinum eloquium figuræ interpretantur, quæ fiunt in verbis vel ſententiis per varias diſtinctionum formas propter eloquij ornatum. Hæc dũ multa ſunt apud Grammaticos, iſta inueniuntur. *Prolepſis*, eſt præſumptio, vbi ea quæ ſequi debent, anteponuntur: vt, Interea reges ingenti mole Latinus. Debuit enim ſic dicere, Interea reges ingenti mole, & ſtatim adiicere quod ſequitur, Procedunt caſtris deinde dicere Latinus, &c. ſed facta eſt pro ornamento præſumptio rei, & qui ſequi debuere reges interpoſiti ſunt in ſeptem verſibus, & poſtea additum eſt, Procedunt caſtris. Inde præſumptio, quia anteposita ſunt quæ ſequi debuere. *Zeugma*, eſt clauſula, cùm plures ſenſus vno verbo clauduntur, quæ fit tribus modis. Nam aut in primo, aut in poſtremo, aut in medio id verbum ponitur, quod ſententias iungit. In primo, vt, Vertitur œnophori fundus ſententia nobis. In medio, vt, Græcia Sulpitio ſorti data, Gallia Cottæ. In poſtremo, vt, Namque hoc tempore obſequium amicos, veritas odium parit. *Hypozeuxis*, eſt figura ſuperiori cõtraria, vbi in ſingulis ſenſibus propria vnicuique clauſula eſt: vt Regem adit, & regi memorat noménque, genúſque. *Sylleptis*, eſt in diſſimilibus clauſulis, aut pluralis dictio ſingulari verbo finita, vt Sociis & rege recepto: aut ſingularis dictio plurali verbo expleta, vt, Sunt nobis mitia poma, Caſtaneæ molles, & preſſi copia lactis. Supra.n. ſunt dixit. Hic debuit dicere. Eſt preſſi copia lactis. Fit aũt Syllepſis nõ ſolùm per partes orationis, ſed & per accidentia partibus orationis. Nam vbi & pro multis vnus, & pro vno multi ponuntur, ſyllepſis eſt pro multis vnus, vt eſt illud, Vterúmque armato milite complet. cùm non vno, ſed multis militibus. Item pro vno multi, vt in Euangelio, Latrones qui crucifixi erant cum eo improperabant ei: vbi pro vno vterque inducitur blaſphemaſſe. *Anadiploſis*, eſt quando ab eodem verbo quo prior verſus finiuit, ſequens verſus incipit, vt eſt illud, Certent & cignis vlulæ, ſit Tityrus Orpheus, Orpheus in ſyluis, inter delfinas Orion. *Anaphora*, eſt repetitio eiuſdem verbi per principia verſuum plurimorum; vt, Nos te Dardania incenſa tua qui arma ſecuti, Nos tumidum ſub te permenſi claſſibus æquor. *Epanaphora*, eſt in vno verſu per principia ſenſuum eiuſdem verbi repetitio, vt Te nemus Angitiæ vitrea te Fucinus vnda, Te liquidi fleuere lacus. *Epizeuxis*, in vno ſenſu congeminatio verbi, vt, Sic ſic iuuat ire ſub vmbras. *Epanalepſis*, eſt ſermonis in principio verſus poſiti, eiuſdem in fine replicatio, vt eſt illud, Creſcit amor nummi quantum ipſa pecunia creſcit. *Paranomaſia*, eſt in ſignificatione diuerſa dictio penè ipſa, vt illud. Abire an obire te conuenit, id eſt exulem fieri, an mori. *Schesis onomaton*, multitudo nominum coniunctorum quodam ambitu copulata, vt, Nubila, nix, grando, procellæ, fulmina, venti. *Paromœon*, eſt multitudo verborum ex vna litera inchoantium, quale eſt apud Ennium, O Tite tute Tati tibi tanta tiranne tuliſti. Sed hoc bene temperat Virgilius dum non toto verſu vtitur hac figura, vt Ennius, ſed nunc in principio verſus tantùm, vt eſt illud, Sæua ſedens ſuper arma, nunc in medio, vt, Quæque lacus latè liquidos, quæque aſpera dumis. Nunc autem in fine, vt Sola mihi tales caſus Caſſandra canebat. *Homœptoton*, eſt cum plurima nomina per vnum caſum denunciantur, vt eſt illud, Sed neque currentem, ſed nec cognoſcit euntem, Tollentémque manus ſaxũ neque immane mouentem. *Homœteleuton*, eſt cum vno modo verba plurima finiuntur, vt abiit, abceſſit, euaſit, erupit: *Polyptoton*, eſt cùm diuerſis caſibus ſententia variatur. vt, Ex nihilo nihil, in nihilum nil poſſe reuerti. Marci dona pape Marco ſpondente recuſas. Marcus dixit ita eſt, aſſigna Marce tabellas. *Hirmos*, eſt ſententia continuatæ orationis, tenorem ſuum vſque ad vltimum ſeruans: vt, Eſt in receſſu longo locus, inſula portum, & reliqua. Hinc enim in longum vadit ſenſus vſque ad illud, De ſuper horrendis atrũ nemus imminet vmbris. *Polyſyntheton* eſt dictio multis concatenata coniunctionibus: vt, Tectúmque, laremque, armáque, Amicleúmque canem. *Dialyton* vel *aſyntheton* figura eſt, quæ è contrario ſine coniunctionibus ſolutè ac ſimpliciter effertur: vt, Venimus, vidimus, placuit. *Antitheton* eſt, vbi contraria contrariis

opponuntur, & sententiæ pulchritudinem reddunt: vt illud, Frigida pugnabant calidis, humentia siccis: Mollia cum duris: sine pondere, habentia pondus. *Hypallage*, est quotiescunque per contrarium verba intelliguntur, vt, Date classibus Austros, cum ventis naues demus, non nauibus ventos.

De tropis. Cap. XXXVI.

TRopos, Græco nomine Grammatici vocant, qui Latinè modi locutionum interpretantur. Fiunt autem à propria significatione ad non propriam similitudinẽ. Quorum omnium nomina difficillimum est annotare: sed ex omnibus Donatus xiij vsui tradendos conscripsit. ¶ *Metaphora*, est verbi alicuius vsurpata translatio; sicut dicimus, fluctuare segetes, gemmare vites, dum in iis rebus fluctus & gemmas non inuenimus, in quibus hæc verba aliunde transferuntur: sed hæ atque aliæ tropicæ locutiones ad ea quæ intelligenda sunt propterea figuratis amictibus obteguntur, vt sensum legentis exerceãt, & ne nuda atque in promptu posita vilescant. Fiunt autem metaphoræ quatuor modis, *ab animali, ad animale*. vt Aligeros conscendit equos. Metaphoricè loquens miscuit quadrupedi alas auis, & quo cursu deserta petiuit, miscuit volatili cursum quadrupedis. *Ab inanimali, ad inanimale*: vt, Pontum pinus arat, sulcum premit alta carina. Miscuit vsum terræ aquis, dum arare & sulcum premere, ad terram pertineat, non ad mare. *Ab inanimali ad animale* vt florida iuuentus: miscuit flores inanimales, iuuentuti quæ animam habet: *Ab animali, ad inanimale*: vt, Tu Neptune pater cui tempora cana crepanti Cincta salo resonant, magnus cui perpete mento Profluit Oceanus, & flumina crinibus errant. Mentum enim & tempora & crines non ad Oceanum pertinent, sed ad homines. Sic & alia rerum nomina de alio genere in aliud genus decentissimè, decoris gratia transferuntur, vt oratio perornetur. Metaphora autem aut *partis vnius* est, vt fluctuare segetes, non potes dicere segetare fluctus: aut *antistrophe* est, id est, reciproca, vt remigium alarum. Nam & alæ nauium & alarum remigia dicuntur. ¶ *Catachresis*, est alienæ rei nomẽ appositum: & eo à metaphora differt, quod illa vocabulum habenti largitur aliud: hæc quia non habet proprium, alieno vtitur: vt, Faciemque simillima lauro: &, Nunc vna ambæ iunctisque ferimur Frontibus, & longa sulcant vada salsa carina: Dum facies, & frons, tantum animalium & hominum sint. Quod tamen si poeta non apposuisset naui, quod proprium eidem parti diceret non haberet. *Metalepsis*: tropus à præcedente indicans quod sequitur, vt, Inque manus cartæ nodosáque venit arundo, nam per manum verba, per arundinem literæ significatæ sunt. ¶ *Metonymia*, est transnominatio ab alia significatione ad aliam proximitatem translata. Fit autem multis modis. aut enim *per id quod continet, id quod continetur ostendit*, vt theatra plaudunt, prata mugiunt: dum illic homines plaudant, hic boues mugiant: aut contrà *per id quod continetur id quod continet*: vt, Iam proximus ardet Vcalegon, dum non ille, sed domus eius arderet. Item *per inuentorem id quod inuentum est*: vt, Sine Cerere & Libero friget Venus: &, Commixtam Vulcanus mittit ad astra fauillam. Vult enim per Cererem frumenti inuentricem intelligere panem: per Liberum inuentorem vitis, vinum: per Venerem libidinem: per Vulcanum, ignem. At contrà *per Inuentum inuentorem demonstrans*. Vt, vinum precamur pro Libero qui vinum apud Græcos inuenit. Item *per efficientem, id quod efficitur*, sicut Pigrum frigus, quod pigros homines faciat: & timor pallidus, eo quod pallidos homines reddat. At contrà *per id quod efficitur efficiens*: vt, lugit equos auri genitor, spumantiáque addit frena ioris. Spumantia frena dixit, cum vtique non ipsa faciant spumas, sed equus, qui ea gerit, spumis conspergat infusis. ¶ *Antonomasia*, est pro nomine, id est vice nominis posita, vt Maia genitus pro Mercurio. Qui tropus fit tribus modis ab animo, vt magnanimúsque Anchisiades, à corpore: vt ipse arduus: extrinsecus, vt, Infelix puer atque impar congressus Achilli. ¶ *Epitheton* superpositum nomen, præponitur enim proprio nomini: vt, Alma Ceres, obscœnique canes, importunæque volucres. Inter antonomasian autem & epitheton hoc differt, quod antonomasia, pro vice nominis ponitur: Epitheton autem nunquam sine nomine est. Quibus duobus tropis vel vituperamus aliquem, vel ostendimus, vel laudamus. ¶ *Synecdoche*, est conceptio: cum à parte totum, vel à toto pars intelligitur. Eo enim & per speciem genus, & per genus species demonstratur: sed species pars est, genus autem totum. *A toto enim pars intelligitur*: vt, Quam multæ glomerantur aues, vbi frigidus annus Transpontum fugat. Non enim totus annus est frigidus, sed pars anni, id est hyems. At contrà *à parte totum*: vt, Flammas cum regia puppis Extulerat. Vbi non solum puppis, sed nauis, & non nauis, sed qui in ea: & non omnis, sed vnus flammas extulit. ¶ *Onomatopœia*, nomen fictum ad imitandum sonum vocis confusæ, vt stridor valuarum, mugitus boum, balatus ouium.

¶ Pers-

¶ *Periphrasis* est circumloquium, dum res vna plurimis verbis significatur, vt, auras vitales carpit. Significauit enim per copulationem verborum vnam rem, hoc est, viuit. Hic autẽ tropus geminus est. Nam aut veritatem splendide producit, aut fœditatem circuitu euitat. *Veritatem splendidè producit*, sicut, Et iam prima nouo spargebat lumine terras Tithoni croceum linquens Aurora cubile. Volt enim dicere, iam lucescebat, aut dies ortus erat. *Fœditatem circuitu deuitat* sicut, Placitúmque petiuit Coniugis infusus gremio per membra soporem. Hoc enim circuitu euitat obscœnitatem & decenter ostendit concubitũ. ¶ *Hyperbaton* est transcensio, cùm verbum aut sententia commutatur. Huius species quinque sunt, Anastrophe, Hysteron proteron, Parenthesis, Tmesis, Synthesis. *Anastrophe* verborum ordo præposterus: vt, littora circum pro circum littora. *Hysteron proterõ*, sententia ordine commutata: vt, Postquam altos tetigit fluctus, & ad æquora venit. Ante enim ad æquora venit, & sic tetigit fluctus. *Parenthesis*, vbi interponimus sententiam nostram, quæ ex medio remota integer sensus perdurat: vt, Æneas (neque enim patrius consistere mentem Passus amor) rapidum ad naues præmittit Achatem. Est enim ordo, Æneas rapidum præmittit Achatem. Nam illud in medio parenthesis est. *Tmesis* est sectio vnius nominis per interpositionem verborum: vt, Multum nebulæ circum Dea fudit amictum, Pro circumfudit. *Synthesis* est, vbi ex omni parte confusa sunt verba: vt illud, Iuuenes, fortissima frustra pectora, si vobis audendi extrema cupido est Certa sequi, quę sit rebus fortuna videtis. Excessere omnes adytis arísque relictis Dij quibus imperium hoc steterat, succurritis vrbi incensæ, moriamur, & in media arma ruamus. Ordo talis est, Iuuenes fortissima pectora, frustra succurritis vrbi incensæ, quia excessere dij quibus hoc imperium steterat. Vnde si vobis cupido certa est me sequi, audentem extrema, ruamus in media arma & moriamur. ¶ *Hyperbole* est excelsitas fidem excedens vltra quàm credendum est: vt, Sydera verberat vnda: &, Terram inter fluctus aperit. Hoc enim modo vltra fidem aliquid augetur: nec tamen à tramite significandæ veritatis erratur, quamuis verba quibus indicatur excedant, vt voluntas loquentis non fallentis appareat. quo tropo non solum augetur aliquid, sed & minuitur: augetur, vt velocior auras: minuitur, vt, mollior pluma, durior saxo. ¶ *Allegoria* est alieniloquium, aliud enim sonat, aliud intelligitur: vt, Tres in littore ceruos Conspicit errantes. Vbi tres duces belli Punici, vel tria bella Punica significantur. Et in Bucolicis, Aurea mala decem misi, id est ad Augustum decem eglogas pastorum. Huius tropi plures sunt species, ex quibus eminent vij. Ironia, Antiphrasis, Ænigma, Charientismos, Parœmia, Sarcasmos, Astismos. *Ironia* est sententia per pronunciationem contrarium habens intellectum. Hoc enim tropo callidè aut per accusationem, aut per insultationem aliquid dicitur. vt est illud, Vestras Eure domos, illa se iactet in aula Æolus, & clauso ventorũ carcere regnet. Et quomodo aula, si carcer est? Soluitur enim pronuntiatione. Nam carcer pronuntiatio est: iactet in aula, Ironia est, & totum per contrariam pronuntiationem enunciatur per Ironiæ speciem, quæ laudando deridet. *Antiphrasis* est sermo è contrario intelligendus: vt lucus, quia caret luce per nimiam nemorum vmbram. & manes, id est mites & modesti, cùm sint terribiles & immanes, & Parcæ & Eumenides: id est, Furię quod nulli parcant vel benefaciant. Hoc tropo & nani Athlantes, & cæci videntes, & vulgo Æthiopes argentei appellantur. Inter Ironiam autem & Antiphrasin hoc distat, quòd Ironia pronuntiatione sola indicat quod intelligi vult, sicut cùm dicimus homini agenti male, Bonum est quod facis. Antiphrasis verò non voce pronuntiantis significat contrarium, sed iis tantùm verbis quorum origo contraria est. *Ænigma* est quęstio obscura, quę difficilè intelligitur, nisi aperiatur: vt est illud, De comedente exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo: significans ex ore leonis fauum extractum. Inter allegoriam autem & ænigma hoc interest, quòd allegoria bis gemina est: & sub re alia aliud figuraliter indicat: Ænigma verò tantum sensus obscurus est, & per quasdam imagines adumbratus est: vt, Quædam filia mater matris, & mater filiarum filię suæ. *Charientismos* est tropus, quo dura dictu gratius proferuntur: vt cũ interrogantibus nobis, numquid nos quęsierit aliquis, respondetur, bona fortuna. Vnde intelligitur, neminem nos quęsisse. *Parœmia* est rebus & temporibus accommodatum prouerbium. Rebus, vt, Contra stimulum calces: dum significatur aduersis resistendum. Temporibus, vt, Lupus est in fabula. Aiunt enim rustici vocem hominem perdere, si eum prior lupus viderit. Vnde & subitò tacenti dicitur illud prouerbium, Lupus in fabula. *Sarcasmos* est hostilis irrisio, cum amaritudine: vt, Referes ergo hęc & nuntius ibis Pelidæ genitori, illi mea tristia facta. Degeneremque Neoptolemum narrare memento. Huic contrarius est *Astysmos*, id est, vrbanitas sine iracundia: vt id, Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui, Atque idem iungat vulpes & mulgeat hircos: id est, qui Bauium non odit, pro pœna ei contingat vt diligat Meuium. Fuerũt autem Meuius & Bauius poetę pessimi, & ini-

mici Virgilij. Qui hos ergo diligit, faciat quæ contra naturam sunt, id est, iungat vulpes & mulgeat hircos. ¶ *Omœosis* est, quæ Latinè interpretatur similitudo, per quam minus notæ rei per similitudinem eius quę magis nota est panditur demonstratio. Huius species sunt tres, icon, parabola, paradigma, id est cõparatio, exemplum. *Icon* est imago, cum figuram rei ex simili genere conamur exprimere: vt, Omnia Mercurio similis, vocémque colorémque, & crines flauos, & membra decora iuuentæ. Congrua enim est similitudo de specie, cuius persona inducitur. *Parabola* est cõparatio ex dissimilibus rebus: vt, Qualis in aruis est ferè Libyæ visus leo, cominus hostem consedit: vbi leoni Cæsarem comparauit, non ex suo, sed ex alio genere comparationem faciens. *Paradigma* est exemplum dicti vel facti alicuius aut ex simili, aut ex dissimili genere, conueniens ei, quam proponimus rei, ita, Tam fortiter periit apud Hipponam Scipio, quàm Vticę Cato. Similitudo autem tribus modis fit, à pari, à maiore, à minore. *A pari.* Ac veluti magno in populo cum sæpè coorta est Seditio. *à maiore ad minus*, Qualiter expressum ventis per nubila fulmen, *à minore ad maius*, Si potuit manes arcessere coniugis Orpheus, Threicia fretus cithara, fidibúsque canoris. quasi dicat, re parua & breui, id est, si ille cithara fretus, ego pietate.

De prosa. CAP. XXXVII.

PRosa est producta oratio, & à lege metri soluta. *Prosum* enim antiqui productum dicebant & rectũ. Vnde ait Varro, Apud Plautum prosis lectis significare rectis: vnde etiam quæ non est perflexa numero: sed recta *prosa oratio* dicitur, in rectum producendo. Alij *prosam* aiunt dictam ab eo, quòd sit profusa, vel ab eo quod spatiosius proruat & excurrat, nullo sibi termino præfinito. Præterea sciendum tam apud Græcos, quàm apud Latinos longè antiquiorem curam fuisse carminum, quàm prosæ. Omnia enim prius versibus condebantur, prosæ autem studium serò viguit. Primus apud Græcos Pherecides Syrus soluta oratione scripsit, apud Romanos autem Appius Cæcus aduersus Pyrrhum solutam orationem primus exercuit. Iam exhinc & cæteri prosam orationem condiderunt.

De Metris. CAP. XXXVIII.

MEtra vocata, quia certis pedum mensuris atque spaciis terminantur, neq; vltra dimensionē temporũ constitutam procedunt. Mensura enim Gręcè μέτρον dicitur. *Versus* dicti ab eo, quòd pedibus in ordine suo dispositis, certo fine moderantur per articulos: qui cæsa, & membra nominantur. Qui ne longius prouoluerentur, quàm iudiciũ posset sustinere, modum statuit ratio vnde reuerteretur, & ab eo ipso versum vocatũ dicunt, quòd reuertatur. Huic adhæret *rythmus*, qui nõ est certo fine moderatus: sed tamen rationabiliter ordinatis pedibus currit: qui Latinè nihil aliud quã numerus dicitur. de quo est illud, Numeros memini si verba tenerem. *Carmen* vocatur quicquid pedes continetur: cui datum nomen existimant, seu quòd carptim pronunciaretur, vnde hodie lanã quã purgãtes discerpunt, carminare dicimus: seu quòd qui illa caneret, carere mẽte existimabantur. ¶ *Metra* vel à pedibus nũcupata, vel à numero syllabarũ; vel ab inuentoribus, vel à frequentatoribus, vel à rebus quæ scribuntur. *A pedibus* metra vocata, vt dactilica, iābica, trochaica. A trocheo enim trochaicũ metrũ nascitur, à dactilo dactilicũ: sic & alia à suis pedib⁹. *A numero* vero exametrũ, pētametrũ, trimetrũ. Nam senarios versus nos ex numero pedum vocamus. Hos Græci quia geminos ferunt, trimetros dicũt. Exametros autē Latinos primũ fecisse Ennius traditur, eósque lõgos vocat. *Ab inuentoribus* metra vocata dicũtur, vt Anacreonticum, Sapphicũ, Archiloicũ. Nã Anacreontica metra Anacreō Teius cõposuit. Sapphica Sappho mulier edidit. Archiloicũ, Archilochus quidam scripsit. Colophoniũ, Colophoni⁹ quidã exercuit. Sota deorũ quoque repertor est Sotades generē Cretēsis. Simonidia quoque metra Simonides poeta liricus cõposuit. *A frequentatoribus*, vt Asclepiadea. Non enim ea Asclepius inuenit, sed proinde ita vocata sunt, quòd eis idē frequentissimè, & elegantissimè vsus sit. *A rebus* quę scribuntur, vt heroicum, elegiacũ, bucolicũ. *Heroicũ* enim carmē dictum, quod eo virorũ fortiũ res & facta narrētur. Nã *heroes* appellãtur viri quasi aerij, & cœlo digni propter sapientiã & fortitudinē: quod metrũ auctoritate cætera metra præcedit, vnũ ex omnibus, tã maximis operibus aptũ quàm paruis suauitatis & dulcedinis æquè capax. Quibus virtutibus nomē solùm obtinuit, vt heroicũ vocaretur ad memorandas scilicet heroũ res, hoc est fortiũ. Nã & præ cæteris simplissimũ habetur, cõstátq; duobus pedibus, dactilo & spondæo, ac sæpe penè vel ex hoc, vel ex illo, nisi quòd temperantius fit vtriusq; mixtura, quàm si instruatur à singulis. Omnibus quoque metris prius est. Hoc primũ Moyses in cãtico Deuteronomij, lõgē ante Pherecidē & Homerũ cecinisse pbatur. Vnde & apparet antiqui⁹ fuisse apud Hebræos studium carminũ, quàm apud Gentiles. Siquidē & Iob Moysi tēporibus adęquat⁹ hexametro versu dactilo spondęóq; decurrit. Hoc apud Grecos Achatesius Milesius fertur prim⁹ cõposuisse: vel, vt alij putãt, Pherecides Syrus, quod metrũ ante Homerũ Py-

-thium dictum est, post Homerum heroicum nominatum. Pythium autem vocatum volunt, eo quod hoc genere metri oracula Apollinis sint edita. Nam cùm in Parnasso monte Pythonem serpentem in vindictam matris sagittis insequeretur, accolæ Delphici hoc illum metro hortati sunt, vt ait Terentianus. *Elegiacum* autem dictum, eo quòd modulatio eiusdem carminis conueniat miseris. Terentianus hos elegos dicere solet: quod clausula talis tristibus, vt tradunt, aptior esset modis. Hoc autem vix omnino constat à quo sit inuentum: nisi quia apud nos Ennius eo prior vsus est. Nam apud Græcos sic adhuc lex Grammaticorum pendet: vt sub iudice res relegata sit. Nam quidam eorum Colophonium quendam, quidam Archilochum auctorem atque inuentorem volũt. *Bucolicũ*, id est, pastorale carmen plerique Syracusis primum compositum à pastoribus opinantur: nonnulli Lacedæmone. Namque transeunte in Thraciam Xerxe rege Persarum, cùm Spartanæ virgines sub hostili metu neque egredi vrbem auderent, neque pompam choreamque agrestem Dianæ deæ pro more exercerent: turba pastorum ne religio periret, eundem in cantibus celebrauit. Appellatum autem Bucolicũ de maiore parte: quamuis opilionum caprariorúmque sermones in eis & cantica inserantur. *Hymnos* primum Dauid propheta in laudem Dei cõposuisse ac cecinisse manifestum est. Deinde apud Gentiles prima Memmia Timotoe fecit in Apollinem & Musas, quæ fuit temporibus Ennij longe post Dauid. Hymni autem ex Græco in Latinum laudes interpretantur. *Epithalamia* sunt carmina nubentium, quæ decantantur à scholasticis in honorem sponsi & sponsæ. Hæc primum Salomon edidit in laudem ecclesiæ & Christi. Ex quo Gentiles sibi Epithalamium vindicarũt, & istius generis carmen assumptum hæsit. Quod genus primum à Gentilibus in scænis celebrabatur, postea tantum in nuptiis hæsit. Vocatum autem epithalamium, eo quòd super thalamũ decantetur. *Threnos* quòd Latine lamentum vocamus, primus Ieremias versus composuit super vrbem Hierusalem & populum, quando captiuus ductus est. Post hunc apud Græcos Simonides poeta lyricus. Adhibebantur autem funeribus atque lamentis: similiter & nunc. *Epitaphium* Græcè, Latine supra tumulum. Est enim titulus mortuorum, qui in dormitione eorum fit, qui iam defuncti sunt. Scribuntur enim ibi vita & mores & ætas eorum. *Poesis* dicitur Græco nomine, opus multorum librorum; *poema* vnius, *Idilion*, paucorum versuum, *distichon* duorum, *monostichon* vnius. *Epigramma* est titulus, quod in Latinum superscriptio interpretatur; *epi* enim super, *gramma* litera vel scriptio nominatur. *Epodon* in poemate clausula breuis est. Dictum autem epodon quòd adunatur ad speciem elegiaci, vbi præmisso vno longiori, alter breuior componitur, atque ita in singulis quibusque maioribus sequentes minores quasi clausulæ recinũt. *Clausulas* autem Lyrici appellant, quasi præcisos versus integris subiectos, vt est apud Horatium: *Beatus ille qui procul negotiis*, deinde sequitur præcisus, *vt prisca gens mortalium*: sic & deinceps alterni, quibus aliqua pars deest: & ipsi præcedentibus similes, sed minores: *Centones* apud Grammaticos vocari solent, qui de carminibus Homeri vel Virgilij ad propria opera more centenario, ex multis hinc inde compositis in vnum sarciuntur corpus ad facultatẽ cuiusque materiæ. Deniq; Proba vxor Adelphi centonem ex Virgilio de Fabrica mundi, & euangeliis plenissimè expressit, materia composita secundum versus, & versibus secundum materiam concinnatis: sic quoque & quidam Pomponius ex eo demum poemate inter cætera stili sui otia Tityrum in Christi honorem composuit: similiter & Æneidos.

De fabula. Cap. XXXIX.

Fabulas poetæ à fando nominauerunt, quia non sunt res factæ, sed tantùm fando fictæ. Quæ ideo sunt inductæ, vt ficto mutorum animalium inter se colloquio, imago quædam vitæ hominum nosceretur. ¶ Has primus inuenisse traditur Alcimon Crotoniensis: appellantur Æsopicæ, quia is apud Phrygiam in hac re polluit. Sunt autem fabulæ aut *Aesopicæ*, aut *Libysticæ*. *Aesopicæ* sunt, cùm animalia muta inter se sermocinasse finguntur, vel quæ animam non habẽt, vt vrbes, arbores, montes, petræ, flumina. *Libysticæ* autem dum hominum cum bestiis, aut bestiarum hominibus fingitur vocis esse commercium. ¶ Fabulas poetæ quasdam delectandi causa finxerunt, quasdã ad naturam rerum, nonnullas ad mores hominum interpretati sunt. *Delectandi* causas fictas, vt eas quas vulgò dicunt, vel quas Plautus & Terentius composuerunt. *Ad naturam rerum fabulas fingũt*, vt, Vulcanus claudus, quia per naturam nunquam rectus est ignis, vt illa triformis bestia, prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra, id est caprea, ætates hominum per eam volentes distinguere: quarum ferox & horrens prima adolescentia, vt Leo, dimidium vitæ tempus lucidissimum, vt caprea, eo quòd acutissimè videat, tunc fit senectus casibus inflexa, vt draco. Sic & Hippocentauri fabulam esse confictam, id est, hominum equorum mixtam ad exprimendam humanæ vitæ velocitatem, quia equum constat esse velocissi-

mum. *Ad mores*, vt apud Horatium mus loquitur muri: mustella vulpeculæ: vt per narrationem fictam ad id quod agitur verax significatio referatur. Vnde & Æsopi tales fabulæ sunt ad morum finem relatæ, vel sicut in libro Iudicum ligna sibi regem requirunt, & loquuntur ad oliuam, & ad ficum & ad vitem, & ad rubum: quod totum vtique ad mores fingitur: vt ad rem quę intenditur, ficta quidem narratione, sed veraci significatione veniatur. Sic & Demosthenes orator fabula abusus est aduersus Philippum, qui cum ab Atheniensibus postularet, vt sibi decem oratores darentur, vel discederet, finxit ille hanc fabulam, qua dissuaderet, dicens: lupos aliquorum pastoribus, quorum diligentiam decipere voluissent, suasisse, vt in amicitiam conuenirent: ea tamen conditione, vt canes in quib. erat causa iurgiorũ, iure illis traderentur: annuisse pastores, & in spem securitatis dedisse canes, quos ouium suarum vigilantissimos custodes habebant. Tunc lupi adempta omni formidine, omne quod in gregibus illis erat, non pro satietate tantum, verum etiam pro libidine lacerauerunt. Philippum hoc quoque principes populi postulare, quo facilius posset opprimere spoliatam custodibus vrbem.

De historia. CAP. XL.

Historia est narratio rei gestę, per quam ea quæ in præterito facta sunt dignoscuntur. Dicta autem Græcè Historia ἀπὸ τοῦ ἱστορεῖν, vel à videre, vel à cognoscere. Apud veteres enim nemo conscribebat Historiam, nisi is qui interfuisset, & ea quæ scribenda essent vidisset. Melius enim oculis quæ fiunt deprehendimus, quam ea quæ auditione colligimus. Quæ enim videntur, sine mendacio proferuntur. Hæc disciplina ad Grammaticam pertinet, quia quicquid dignum memoria est, literis mandatur. Historiæ autem ideo *monimenta* dicuntur, quòd memoriam tribuunt rerum gestarum. *Series* autem dicta per translationem à sertis florum inuicem comprehensorum.

De primis auctoribus historiarum. CAP. XLI.

Historiam autem primus apud nos Moyses de initio mundi conscripsit. Apud Gentiles verò primus Dares Phrygius de Gręcis & Troianis historiam edidit: quam in foliis palmarum ab eo conscriptam esse ferunt. Post Daretem autem in Græcia Herodotus primus historiographus habetur. Post quem Phærecides claruit his temporibus quibus Esdras legem conscripsit.

De vtilitate historiæ. CAP. XLII.

Historiæ gentium non impediunt legentes in iis quæ vtilia dixerunt. Multi enim sapientes præterita hominum gesta ad institutionem præsentium historiis tradiderunt. Siquidem & per Historiam summa retrò temporum annorúmque supputatio comprehenditur: & per consulum regúmque successum multa necessaria perscrutantur.

De generibus historiæ. CAP. XLIII.

Genus historiæ triplex est. *Ephemeris* namque appellatur vnius diei gestio: hoc apud nos *Diarium* vocatur. Nam quod Latini diurnum Græci Ephemeridam dicunt. *Kalendaria* appellantur, quæ in menses singulos digeruntur. *Annales* sunt res singulorum annorum. Quæcunque enim digna memoriæ domi militiæque mari ac terræ per annos in commentariis acta sunt, ab anniuersariis gestis annales nominauerunt. *Historia* autem multorum annorum vel temporum est: cuius diligentia annui commentarij in libris delati sunt. Inter *Historiam* autem & *Annales* hoc interest, quod *historia* est eorum temporum quę vidimus: *annales* verò sunt annorum quos ætas nostra non nouit. Vnde Sallustius ex historialibus, Eusebius & Hieronymus ex annalibus & historia constat. ¶ Inter Historiam, & argumentum & fabulam interest. Nam *Historiæ* sunt res verę, quę factę sunt. *argumenta* sunt, quę etsi facta non sunt, fieri tamen possunt. *fabulæ* verò sunt, quę nec facta sunt, nec fieri possunt, quia contra naturam sunt.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER II.

CAPITA SECVNDI LIBRI.

1 *De Rhetorica eiusque nomine.*
2 *De inuentoribus Rhetoricæ.*
3 *De nomine oratoris & partib. Rhetoricæ.*
4 *De tribus generibus causarum.*
5 *De gemino statu causarum.*
6 *De tripertita controuersia.*
7 *De quatuor partibus orationis.*
8 *De quinque modis causarum.*
9 *De syllogismis Rhetoricis.*
10 *De Lege.*
11 *De sententia.*
12 *De Catasceua & Anasceua.*
13 *De prosopopœia.*
14 *De Ethopœia.*
15 *De generibus quæstionum.*
16 *De locutione.*
17 *De trimodo genere dicendi.*
18 *De colo, & commate, & periodis.*
19 *De vitiis literarum, & verborum & sententiarum cauendis.*
20 *De iuncturis verborum.*
21 *De figuris verborum & sententiarum.*

DE RHETORICA.

CAP. I.

RHETORICA est bene dicendi scientia, in ciuilibus quæstionibus, ad persuadendum iusta & bona in rerum personarúmque negotio, & causa. ¶ Dicta autẽ *Rhetorica* Græca appellatione ἀπὸ τοῦ ῥητορίζειν, id est, à copia locutionis. ῥῆσις enim apud Græcos locutio dicitur, ῥήτωρ orator. ¶ Coniuncta est autem Grammaticæ arti Rhetorica. in Grammatica enim scientiam rectè loquendi discimus. In Rhetorica vero percipimus qualiter ea quæ didicimus proferamus.

De inuentoribus Rhetoricæ artis.

CAP. II.

HÆc autem disciplina à Græcis inuẽta est, à Gorgia, Aristotele, Hermagora: translata in Latinum à Tullio videlicet & Titiano, & Quintiliano, sed ita copiosè, ita variè, vel pro scientia, vel pro loquacitate verborum, vt eam lectori admirari in promptu sit, comprehendere impossibile. Nam membranis retentis, quasi accrescit memoriæ series dictionis: ac mox repositis recordatio omnis elabitur. Huius disciplinæ perfecta cognitio oratorem facit.

De nomine oratoris & partibus Rhetoricæ.

CAP. III.

ORator est igitur vir bonus dicendi peritus. ¶ *Vir bonus* consistit natura, moribus, vita, artibus. *Dicendi peritus* consistit artificiosa eloquentia, quæ constat partibus quinque, Inuentione, Dispositione, Elocutione, Memoria, Pronunciatione, & fine officij, quod est aliquid persuadere. Ipsa autem *peritia dicendi in tribus rebus consistit*, natura, doctrina, vsu. *Natura*, ingenio: *doctrina*, scientia: *vsus*, assiduitate. Hęc sunt enim quæ non solum in oratore, sed in vnoquoque homine artifice spectantur, vt aliquid efficiat.

De tribus generibus causarum.

CAP. IV.

GEnera causarũ tria sunt, deliberatiuũ, demõstratiuũ, iudiciale. *Deliberatiuũ*, genus est, in quo de quibuslibet vtilitatib. vitæ, quid aut debeat aut nõ debeat fieri tractatur. *Demõstratiuũ*, in quo laudabilis persona aut reprehẽsibilis ostẽditur. *Iudiciale*,

in quo de ipsius personæ facto: aut pœnæ aut præmij sentētia datur. ¶ Dictum autem *iudiciale*, eo quòd iudicet hominē, & sentētia sua ostēdat, verū laudabilis præmio dignus sit, aut certè reus condēnari, liberative supplicio debeat. ¶ *Deliberatiuum* genus vocatur, eo quòd de vnaquaq. re in eo deliberatur. Huius genus duplex est, suasio & dissuasio, id est, de expectādo & fugiēdo, id est, de faciendo & nō faciēdo. Suasoria autem in tribus locis diuiditur, honesto, vtili, & possibili. Hæc differt aliquid à deliberatiua: quia *suasoria* eget altera persona, *deliberatiua* interdū & apud se agit. In suasoria autem duæ sunt quæ plus valent, spes & metus. ¶ *Demonstratiuum* dictum quòd vnamquanque rem aut laudando aut vituperando demonstrat. quod genus duas habet species, laudem & vituperationem. *Laudis ordo tribus temporibus* distinguitur, ante ipsum, in ipsum, post ipsum. *Ante ipsū*: vt, quæ te tam læta tulerunt Secula: *In ipsum*: vt, O sola infandos Troiæ miserata labores *Post ipsum*: vt, In freta dū fluuij current: dum montib. vmbræ Lustrabūt, cōuexa polus dum sydera pascet: Semper honos nomēnq. tuū laudésq. manebūt. Pari ordine ē contrario & in vituperatione hominis hæc forma seruanda est, ad hominem, in hominem, post hominem. ¶ *Locus cōmunis*, locus rhetoricus nullus est alius, nisi argumenti sedes. Hæc verò communitas ad inquisitionē pertinet: vt nūquā māducauí cōmune, etiā immundū. Locus cōmunis demonstratiuum vituperationis genus pertinet. Quod tamen ab eo in aliquo differt. Nam vituperatio quæ contraria est laudi, specialiter ad certam facientis personam adhibetur. Communis verò locus generaliter in facti crimine præponitur. Vnde & communis locus dicitur: quia absente persona non tantum in hominem, quantum in ipsum crimen exponitur. Omne enim vitium non in vno tantùm, sed etiam commune in plurimis inuenitur.

De gemino statu causarum. CAP. V.

STatus causarū, apud Rhetores dicitur ea res, in qua causa consistit, id est, constitutio. Græci enim statum à contentione *στάσιν* dicunt. Latini autem non solùm à pugna per quam expugnent propositionem aduersarij, sed quod in eo pars vtraque consistat. Fit autem ex intentione & depulsione. ¶ Status autem causarum duo sunt, *rationalis* & *legalis*. De rationali oriuntur coniectura, finis, qualitas, translatio. De fine, iudicialis & negotialis. De iudiciali, absolutiua & assumptiua. De assumptiua, concessio, remotio criminis, relatio criminis, compensatio. De concessione, purgatio & deprecatio. *Coniecturalis status* est cùm factū quod alij obiicitur, ab alio pernegatur. *Diffinitiuus status* est, cum id quod obiicitur, non hoc esse contenditur, sed quid illud sit adhibitis diffinitionibus approbatur. *Qualitas* est dū qualis sit res quæritur: & quia de vi & genere negotij controuersia agitur, constitutio generalis appellatur. *Translatio* est, cùm causa pendet ab eo: quod aut non is agere videtur quem oportet, aut non apud quos, quo tempore, qua lege, quo crimine, qua pœna oporteat. Translatiua constitutio est: quòd actio translationis & commutationis indigere videtur. ¶ *Iudicialis* est, in qua æqui & recti natura & præmij aut pœnæ ratio quæritur. *Negotialis* est in qua quid iuris ex ciuili more & æquitate sit consideratur. ¶ *Assumptiua est* quæ ipsa ex se nihil dat firmi ad recusationem, foris autem aliquid defensionis assumit. *Cōcessio* est, cùm reus omnis non id quod factū est defendit, sed vt ignoscatur postulat, quod nos ad pœnitentes probauimus pertinere. *Remotio criminis* est, cùm id crimen quod infertur ab se & ab sua culpa, vt & potestate in aliū reus dimouere conatur. *Relatio criminis est*, cū ideo iure factū dicitur, quòd aliquis ante iniuria lacessitus sit. *Cōparatio* est, cùm aliud aliquod alterius factum honestum aut vtile contenditur, quod vt fieret illud quod arguitur, dicitur esse commissum. ¶ *Purgatio* est, cùm factū quidem conceditur, sed culpa remouetur. Hæc partes habet tres, imprudentiam, casum, necessitatem. *Deprecatio* est cùm & peccasse se, & consultò peccasse reus confitetur, & tamen vt ignoscatur postulat: quod genus perraro potest accidere. ¶ Item ex legali statu hæc oriuntur, id est, scriptum & voluntas, leges contrariæ, ambiguitas, collectio siue ratiocinatio & diffinitio legalis. *Scriptum & voluntas est*, quando verba ipsa videntur cum sententia scriptoris dissidere. *Legis contrariæ status* est: quando inter se duæ leges aut plures discrepare videntur. *Ambiguitas est*, cum id quod scriptum est duas aut plures res significare videtur. *Collectio vel ratiocinatio* est: quando ex eo quod scriptum est, aliud quoque quod non scriptū est, inuenitur. *Diffinitio legalis* est, cùm vis verbi quasi in diffinitiua cōstitutione in qua posita sit quæritur. ¶ Status ergo tam rationales quàm legales à quibusdam certius xviij. connumerati sunt: cæterùm secundū rhetoricos libros Tullij xix. reperiuntur propterea, quia translationem inter rationales principaliter affixit status. Inde se ipse etiam Cicero reprehendens, translationem legalibus statibus applicauit.

De triper-

De tripertita controuersia.

CAP. LXI.

TRipertita controuersia, iuxta Ciceronem aut simplex est, aut iuncta. Et si iuncta est considerãdum est, vtrum ex pluribus quæstionibus iuncta sit, an ex aliqua comparatione. ¶ *Controuersia simplex* est, quæ absolutam continet vnam quæstionẽ hoc modo: Corinthiis bellum indicimus, an non? *Iuncta* est *ex pluribus quæstionibus*, in qua plura quæruntur hoc pacto: Vtrum Carthago diruatur, aut Carthaginensibus reddatur, an eò colonia deducatur? *Ex cõparatione*, in qua per contentionem vtrum potius, aut quid potissimùm quæritur, ad hunc modũ: Vtrũ exercitus in Macedoniã contra Philippum mittatur, qui sociis sit auxilio, an teneatur in Italia, vt quàm maximæ contra Annibalem positæ copiæ sint.

De quatuor partibus orationis.

CAP. VII.

PArtes *orationis in Rhetorica* arte quatuor sunt, Exordium, Narratio, Argumentatio, Conclusio. ¶ Harum *prima* auditoris animum prouocat. *secunda* res gestas explicat. *tertia* fidem assertionibus facit. *quarta* finem totius orationis complectitur. ¶ *Inchoandum* est itaque taliter, vt beneuolum docilem vel attentum auditorẽ faciamus, *beneuolum*, precando, *docilem* instruendo, *attentum* excitando. ¶ *Narrandum* est ita, vt breuiter atque apertè loquamur. ¶ *Argumentandũ* ita, vt primùm nostra firmemus, dehinc aduersa confringamus. ¶ *Concludendum* est ita, vt concitemus animum audientis implere quæ dicimus.

De quinque modis causarum.

CAP. VIII.

SPecies *causarum* sunt quinque, id est, honestum, admirabile, humile, anceps, obscurum. *Honestum* causæ genus est, cui statim sine oratione nostra fauet animus auditoris. *Admirabile* est, quo attentus sit animus eorum qui auditori sunt. *Humile* est, quod negligitur ab auditore, & nõ magnopere attendendũ videtur. *Anceps* est, in quo aut iudicatio dubia est, aut causa honestatis & turpitudinis particeps, vt & beneuolentiam pariat & offensam. *Obscurum* est, in quo aut tardi auditores sunt, aut difficilioribus ad cognoscendum negotiis causa cernitur implicata.

De syllogismis. CAP. IX.

SYllogismus Græcè, Latinè argumentatio appellatur. *Argumentatio* autẽ dicta est, quasi arguta mentis oratio, qua inuentum probabile exequimur. *Syllogismus* igitur est propositionis & assumptionis, confirmationi que extrema conclusio: aut ex ambigẽtis incerto, aut ex fiducia comprobantis.

¶ Constat enim tribus partibus, propositione, assumptione, conclusione. *Propositione*, vt puta, quod bonum est, turpem vsum habere nõ potest. Consentit audiens, assumpsit ille: Pecunia turpem vsum habet. Concluditur, Ergo pecunia non est bonum. ¶ Syllogismis autẽ non solùm rhetores, sed maximè Dialectici vtuntur, licet Apostolus sæpe proponat, assumat, confirmet, atque concludat: quæ, vt diximus, propriæ artis Dialecticæ, atque Rhetoricæ sunt. ¶ Syllogismorum apud rhetores principaliter genera duo sunt, *Inductio* & *ratiocinatio*. ¶ *Inductionis membra* tria sunt. prima *propositio*, secunda *illatio*, quæ & assumptio dicitur, tertia *conclusio*. *Inductio* est, quæ rebus nõ dubiis captat assensionem eius cũ quo instituta est: siue inter Philosophos, siue inter Rhetores, siue inter sermocinantes. *Propositio inductionis* est, quæ similitudines concedendæ rei necessario vnius inducit aut plurimorum. *Illatio inductionis* est: quę & assumptio dicitur: quæ rẽ de qua cõtenditur, & cuius causa similitudines habitæ sunt, introducit. *Conclusio inductionis* est, quæ aut concessionẽ illationis confirmat: aut quid ex ea conficiatur declarat. ¶ *Ratiocinatio* est oratio, qua id de quo quæstio, comprobatur. ¶ *Ratiocinationis duo* sunt *modi*. Primus *enthymema*, qui est imperfectus syllogismus atque rhetoricus. Secundus *Epicherema*, qui est in Rhetoricis latior syllogismus. *Enthymema* igitur Latinè interpretatur mentis conceptio, quam imperfectum syllogismum solẽt Antigraphi nũcupare. Nam in duabus partibus eius argumenti forma consistit, quãdo eo quo ad fidem pertinet faciendã vtitur syllogismorum lege prætereita, vt est illud: Si tempestas vitanda est: non igitur nauigandum. Ex sola enim propositione constat esse perfectum: vnde magis Rhetoribus quàm Dialecticis conuenire indicatum est. *Enthymematis membra* sunt quinque, primum conuincibile: secundum ostentabile: tertium sententiale: quartum exemplabile: quintum collectiuum. *Conuincibile* est, quod euidenti ratione conuincit, sicut fecit Cicero pro Milone: Eius igitur mortis sederis vltores, cuius vitam si putaretis per vos restitui posse, nolletis. *Ostentabile* est, quod certa rei demonstratione constringit: sicut Cicero in Catilina, Hic tamen viuit, imò viuit, & iam in senatum venit. *Sententiale* est, quod sententia generalis adducit: vt apud Terentium: Obsequium amicos, veritas odium parit. *Exemplabile* est, quod alicuius exempli compa-

ratione euētum similem comminatur: sicut Cicero in Philip. Te miror, Antoni, quorū exempla imitaris, eorū exitus non pertimescere. *Collectiuum* est, cùm in vnum quæ argumēta sunt, colliguntur, sicut ait Cicero pro Milone: Quem igitur cū gratia noluit, hunc voluit cum aliquorum querela. Quem iure, quem loco; quem tempore non est ausus, hunc iniuria, alieno tempore, cum piaculo capitis non dubitauit occidere. Præterea secundum Victorinum *enthymematis est altera definitio ex sola propositione*, sicut iam dictū est: quæ ita cōstat: Si tēpestas vitāda est, non est nauigatio requirēda. *Ex sola assumptione*, vt est illud: Si inimicus est, occidit, inimicus autem est. Et quia illi deest conclusio, enthimema vocatur. ¶ Sequitur *epichirema*, descendens de ratiocinatione latior & excelsior rhetoricis syllogismis, latitudine distans & productione sermonis à Dialecticis syllogismis, propter quod rhetoribus datur. Hic autem constat modis tribus, primus modus tripertitus est, secundus quadripertitus: tertius quinquepartitus. *Tripartitus epichirematis syllogismus* est, qui constat mēbris tribus, id est, propositione, assumptione, conclusione. *Quadripartitus* est, qui constat ex membris quattuor: prima propositione, secunda assumptione, & vna propositionis & ac assumptionis coniunctione: tertia probatione & cōclusione. *Quinquepartitus* est, qui constat ex membris quinque: idest, prima propositione: secunda eius probatione: tertia assumptione: quarta eius probatione: quinta conclusione. Hunc Cicero ita facit in arte Rhetorica: Si deliberatio & demonstratio genera sunt causarū, non possunt rectè partes alicuius generis causæ putari. eadem enim res aliis genus, aliis pars esse potest. Idem genus & pars nō potest. cætera quousque syllogismi huius membra clauduntur.

De lege. CAP. X.

LEx est constitutio populi, quā maiores natu cū plebibus sanxerunt. Nam quid Rex aut Imperator edicit, Constitutio vel edictū vocatur. ¶ *Institutio æquitatis* duplex est, nunc in legibus, nūc in moribus. ¶ Inter *legem* autem & *mores* hoc interest, quòd lex scripta est: *mos* verò est vetustate probata consuetudo, siue lex nō scripta: Nā *lex* à legendo vocata quia scripta est. *Mos* autem longa cōsuetudo est, de moribus tracta tantūdē. *Consuetudo* autem ius quoddā moribus institutum, quod pro lege suscipitur cùm deficit *lex*, nec scriptura aut ratione consistat quando & legem ratio commendat. Porro si ratione lex consistat, lex erit omne iam quod ratione constiterit, dumtaxat quod religioni congruat, quod disciplinę conueniat, quod saluti proficiat. ¶ Vocata autem *consuetudo* quia est in communi vsu. ¶ Omnis autem lex, aut *permittit* aliquid, vt est illud, Vir fortis petat præmiū: aut *vetat*, vt Sacrarum virginum nuptias nulli petere liceat: aut *punit*, vt, Qui cædē fecerit, capite plectatur. ¶ Factæ sunt autem leges, vt earum metu humana coerceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia: & in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur nocendi facultas. Legis enim præmio aut pœna vita moderatur humana. ¶ Erit autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum consuetudinem patriæ, loco temporique conueniens, necessaria, vtilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem, captionem contineat, nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium vtilitate conscripta.

De sententia & Chria. CAP. XI.

SEntentia est dictum impersonale, vt, obsequium amicos, veritas odium parit. Hinc si persona fuerat adiecta, id est, iudicium, *chria* erit: ita offendit Achilles Agamemnonem vera dicendo: Metrophanes promeruit gratiam Mithridatis obsequendo. Nam inter *chriam* & *sententiam* hoc interest, quod *sententia* sine persona profertur, *chria* sine persona nunquam dicitur. Vnde si sententiæ persona adiiciatur, fit *chria*, si detrahatur, fit *sententia*.

De Catasceue & Anasceue. CAP. XII.

CAtasceue est confirmatio propositæ rei. *anasceue* autem contraria superiori est. Reuincit enim non fuisse aut non esse quod natum, aut factum, aut dictum esse proponitur, vt si quis Chimeram neget fuisse, aut fuisse confirmet. Inter has & *thesin* hoc interest, quod *thesis* quamuis & ipsa habeat disputationem in vtranque partem scilicet negandi & confirmandi, tamen incertæ rei quasi quædam deliberatio vel coarctatio est. *Catasceue* autem & *anasceue* in his rebus quæ verisimiles non sunt, sed pro veris ponuntur, plerumque versantur. ¶ Anasceue prima diuisio est, *inconueniens & mendacium*. *Inconuenientis species* sunt, quod inhonestum est, & quod inutile. Item inhonestum tractatur, aut in dictis aut in factis. In dictis, vt si quis indecora & non respondētia auctoritati dixisse dicatur, velut si aliquis infamet Catonem illum Censorium, iuuentutem illam ad nequitiam & luxuriam coarctatum. In factis, vt

si quis abhorrens aliquid à sanctimonis & nomine suo fecisse dicatur, vt est fabula de adulterio Martis & Veneris. *Mendacium* autem tres habet species: *incredibile*, quod factum non esse credatur: vt adolescentem qui de Siculo littore ingredientes Africam classes videret. *Impossibile* est, vt Clodius insidias Miloni fecerit, & idem occisus sit à Milone. *Contrarium* est: Nam si insidias fecit, occidit. Qui occisus est, non fecit insidias. Hæc distributio in contrarium, vt Clodius insidias fecit Miloni, & occidit. Confirmatio est. Reformata catasceue proderit. Oportebit tamen principia sic ordinare, vt aut credendum esse veterum auctoritati, aut fabulis fidem non habendam esse dicamus. Et id postremum in anasceue requiramus, ne quid aliud significare voluerint, qui ista finxerunt: vt Scillam non marinam, sed maritimam fœminam: nec succinctam canibus, sed rapacem aliquam & inhospitalem venientibus extitisse.

De prosopopœia.

CAP. XIII.

P*Rosopopœia*, est cùm inanimalium rerum & persona & sermo fingitur: sicut Cicero in Catilina. Etenim si mecum patria mea, quæ mihi vita mea multò est charior loqueretur, dicens, &c. Sic & montes, & flumina vel arbores loquentes inducimus, personam imponentes rei, quæ non habet naturam loquendi: quod & tragœdiis visitatum est, & in [illegible] inuenitur.

De Ethopœia. CAP. XIIII.

E*Thopœiam* verò illam vocamus, in qua hominis personam fingimus pro exprimendis affectibus [illegible], studij, fortunæ, [illegible] [illegible], audaciæ. Nam cum [illegible] persona [illegible] abrupta [illegible] oratio: cùm fœminæ sermo simulatur, sexui conuenire debet oratio: iam verò adolescentis improuida & lenis, debilis & [illegible] fortis: & imperatoris grauis: & [illegible] [illegible]: & rustici inculta: & philosophi [illegible] diuersa oratio dicenda est. Aliter enim loquitur gaudio affectus, aliter vulneratus. In quo genere dictionis illa sunt maximè cogitanda, quis loquatur, & apud quem, & de quo, & vbi & quo tempore: quid egerit, quid acturus sit, aut quid pati possit, si hæc consulta neglexerit.

De generibus quæstionum.

CAP. XV.

G*Enera quæstionum* duo sunt: quorum vnum est infinitum, alterum definitum. *Finitum* hypothesis Græcè, Latinè causa dicitur, vbi cum certa persona controuersia est. *Infinitum* quod Græcè thesis, Latinè propositum nominatur. Hoc personam non habet certam, nec inest in aliqua certa circunstantia, id est, nec locus, nec tempus. In causa verò certa omnia sunt. vnde quasi pars causæ est propositum.

De elocutione.

CAP. XVI.

IAm verò in elocutionibus illo vti oportebit, vt res, locus, tempus, persona audientis efflagitat, ne profana religiosis, ne inuerecunda castis, ne leuia grauibus, ne lasciuia seriis, ne ridicula tristibus misceantur. Latinè autem & perspicuè loquendum. *Latinè* autem *loquitur*, qui verba rerum vera & naturalia persequitur, nec à sermone atque cultu præsentis temporis discrepat. Huic non sit satis videre quid dicat: nisi id quoque suauiter & apertè dicere, ne id quidem tantùm: nisi id quod dicit & facere.

De trimodo dicendi genere.

CAP. XVII.

D*Icenda* sunt quoque summissa leniter incitata grauiter, inflexa moderatè. Hoc est enim illud trimodum genus dicendi, humile, medium, grandiloquum. Cùm enim magna dicimus, *granditer* proferenda sunt: cùm parua *subtiliter*: cùm mediocria *temperatè*. Nam in paruis causis nihil grande, nihil sublime dicendum est, sed leni ac pedestri more loquendum. In causis autem maioribus, vbi de Deo vel hominum salute referimus, plus magnificentiæ & fulgoris exhibendum. In temperatis verò causis vbi nihil agitur vt agat, sed tantummodo vt delectetur auditor, inter vtrunque est moderatè dicendum: sed & quamuis de magnis rebus quisque dicat, non tamen semper granditer docere debet, sed summissè cùm docet, temperatè cum aliquid vel laudat, vel vituperat: granditer cùm ad conuersionem auersos animos prouocat. Vtenda tamen verba in summisso genere sufficientia, in temperato splendentia, in grandi vehementia.

De colo, commate, & periodis.

CAP. XVIII.

C*Omponitur* autem, instruiturque omnis oratio, verbis, commate, colo & periodo. *Comma* particula est sententiæ. *Colon* membrum. *Periodos* ambitus vel circuitus. Fit autem ex coniunctione verborum comma, ex commate colon, ex colis periodos. *Comma est* iuncturæ finitio, vtputa, Etsi vereor, iudices. ecce vnum côma. sequitur & aliud comma, ne turpe sit pro fortissimo viro dicere: & factum est colô. id est, membrum, quod intellectum sensui præstat, sed adhuc pendet

oratio. sicque deinde ex pluribus membris fit *periodos*, id est, extremæ sententiæ clausula: ita veterem iudiciorum morem requirunt. *Periodos* autem longior esse non debet, quàm vt vno spiritu proferatur.

De vitiis literarum & verborum, & sententiarum cauendis.

CAP. XIX.

PRæterea purum & honestum oratoris eloquium carere debet omnibus vitiis tam in literis quàm in verbis, quàm etiam in sententiis. In literis, vt iunctura apta & conueniens sit. & sic obseruandum, ne præcedētis verbi extrema vocalis in eandem vocalem primam incidat verbi sequentis, vt fœminæ Ægyptiæ, quæ structura melior fit, si consonantes vocalibus applicentur: triúmque consonantium, quæ in se incidentes stridere, & quasi rixari videntur, vitanda iunctura est, id est, r. s. x. vt est ars studiorum, rex Xerxes, error Romuli. Fugienda est & consonans m, illisa vocalibus, vt verùm enim. Præterea carere debet oratio & omnibus vitiis, quæ inter prima Grammaticorum studia cognoscuntur.

De iuncturis verborum.

CAP. XX.

IN *verbis* quoque *cauenda* sunt *vitia*, vt non impropria verba ponantur, quæ Græci *Acyrologian* vocant. Amanda est ergo *proprietas*: sic tamen vt aliquando propter humilitatem sordidi, aut sporci vocabuli translatis nominibus sit vtendum. non tamen lōgè accitis, sed vt veris proxima & cognata videantur. Fugienda etiam *Hyperbata* longiora, quæ fieri sine aliorum sensuum confusione non possunt. *Ambiguitas* quoque & vitium illud cauendum: cùm quidam iactatione eloquentiæ ducti, quod vno aut duobus verbis significare poterant, interpositis inanibus vocibus longa & circumflexa ambage cōcludunt: quod vitium *Perissologia* vocatur. Cui contrarium vitium est *breuitatis* studio etiam necessaria verba furari. Fugienda sunt quoque sicut in literis & verbis, ita & in sententiis vitia, quæ inter prima Grammaticorum studia cognoscuntur. Sunt autem *Cacemphaton. Tautologia, Ellipsis, Acyrologia, Macrologia, Perissologia, Pleonasmos*, & his similia. At contra orationem extollit & exornat *Energia*, & *Emphasis*, quæ plus quiddam, quàm dixerat, intelligi facit: vt si dicas, Ad gloriam Scipionis ascendit & Virgilius, Demissum lapsi per funem. Cùm enim dicit lapsi, altitudinem imaginis suggerit. Huic contraria virtus est, verbis minuere quæ natura sua magna sunt.

De figuris verborum & sententiarum.

CAP. XXI.

AVgetur & ornatur *oratio* etiā *figuris verborum ac sententiarum*. Nam quia directa & perpetua oratio fatigationem atque fastidium tam dicendi quàm audiendi creat: flectenda est, & in alias versanda formas, vt & dicentem reficiat & ornatior fiat, & iudicem diuerso vultu auditúque deflectat. De quibus plurimæ superius à Donato in schematibus artis Grammaticæ annotatæ sunt. Vnde tantùm illa hic interponi oportuit, quæ in poemate aut nūquam aut difficulter fiunt, in oratione autem libera fiunt. *Anadiplosis*, est congeminatio verborum, vt, Hic tamen viuit, imò viuit, & iam in senatum venit. *Climax*, est gradatio cum ab eo verbo quo sensus superior terminatur, inferior incipit: ac dehinc quasi per gradus dicendi ordo seruatur, vt est illud Africani: Ex innocentia nascitur dignitas: ex dignitate honor: ex honore imperium, ex imperio libertas. Hanc figuram nonnulli *catenam* appellant, propter quod aliud in alio quasi nectitur nomine, atque ita res plures in geminatione verborum trahuntur. Fit autem schema non solùm in singulis verbis, sed etiam in contexione verborum, vt apud Gracchum. Pueritia tua adolescentiæ tuæ inhonestamentum fuit, adolescentia senectutis dedecoramentū, senectus reipublicæ flagitiū. Sic & apud Scipionem: Vi atque gratis coactus cū illo sponsionem feci, facta sponsione ad iudicem adduxi, adductum primo cœtu dānaui, damnatum ex voluntate dimisi. *Antitheta*, quæ Latinè cōtraposita appellantur: quæ dū ex aduerso ponuntur, sententiæ pulchritudinem faciunt, & in ornamento locutionis decentissima existunt, vt Cicero, Ex hac parte pudor expugnat, illinc petulantia: hinc pudicitia, illinc stuprum: hinc fides, illinc fraudatio: hinc pietas, illinc scelus: hinc constantia: illinc furor: hinc potestas, illinc turpitudo: hinc continentia, illinc libido: hinc denique æquitas, temperantia, fortitudo, prudentia, & virtutes omnes certant, cum iniquitate, luxuria, ignauia cum temeritate, & cum vitiis omnibus: postremo copia cum egestate: bona ratio cum perdita: mens sana cum amentia bona denique spes cum omnium rerum desperatione confligit. In huiusmodi certamine ac prælio, huiusmodi locutionis ornamento liber Ecclesiasticus vsus est, dicens, Contra malum bonum, & contra mortem vita, sic contra pium peccator, & sic intuere in omnia opera altissimi, bina & bina, vnum contra vnum. *Synonymia*, est quoties in connexa oratione pluribus verbis vnam rem significamus, vt ait Cicero, Nihil agis, nihil moliris, nihil cogitas.

tem,

tem, Non feram, non patiar, non sinam. *Epanodos*, quam regressionem nostri vocant, Principium dignitatem erat penè par, non par fortasse eorum quæ sequebantur. *Antapodosis*, quoties media prima & vltimis conueniũt, vt ibi: Vestrum hoc factum reprehendo Patres conscripti, non meum, ac pulcherrimum quidem factum: verùm, vt dixi, nõ meum sed vestrum. *Paradiastole* est quoties id quod dicimus interpretatione discernimus, cum te pro astuto sapientem appellas: pro inconsiderato fortem, pro illiberali diligentem. *Antanaclasis* est quę eodem verbo contrarium exprimit sensum. Querebatur qui iam de filio cur mortem suam expectaret: respondente, Non expecto: imo peto inquit, vt expectes. *Antimetabole*, est conuersio verborum, quæ ordine mutato contrarium efficit sensum: Non vt edam viuo, sed vt viuam edo. Et illud: Si consul Antonius, Brutus hostis: Si conseruator reipublicæ Brutus, hostis Antonius. *Epiphora*, Quis eos appellauit? Appius. Quis produxit? Appius. ¶ Nunc *figuras sententiarum*, quas operepretium est cognoscere persequamur. *Sententia*, est dictũ impersonale, vt, Obsequium amicos, veritas odium parit. Huic si persona fuerit adiecta, *Chria* erit, ita: Offendit Achilles Agamemnonem vera dicendo, Metrophanes promeruit gratiam Mithridatis, obsequendo. Nam inter chriam & sententiam hoc interest, quòd *sententia* sine persona profertur. *chria* sine persona nunquam dicitur. Vnde si sententię persona adiiciatur, fit chria: si detrahatur, fit sententia. *Sententiarum species* multæ sunt: Aliæ enim *indicatiua*, aliæ *pronunciatiua*: vt, Nusquam tuta fides. aliæ *imperatiua*: vt, Vade age nate, voca zephyros, & labere pennis. Aliæ *admiratiua*. vt, Tantæne animis cœlestibus iræ? Aliæ *comparatiua*, vt est: Si vinco & pereo, quid ibi me vincere præstat? Aliæ *superlatiua*, quæ cum aliquo motu animi & indignatione promuntur, vt ibi: Quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames. Aliæ *interrogatiua*: vt, iuuenes quæ causa subegit Ignotas tentare vias? Quod genus, vnde domus? pacémne huc fertis an arma? Aliæ *responsiua*, vt illinc, istinc. Aliæ *deprecatiua*: vt, Eripe me his inuicte malis. Aliæ *Promissiua*: vt, Parce metu Cytheræa; manent immota tuorum. Aliæ *concessiua*, quæ cum impulsione prohibeant: vt, Sequere Italiam ventis pete regna per vndas: quæ tamen ne non intellecta sit persuasio, permixta sunt aliqua quæ vetent latenter, vt, ventis pete regna per vndas. Aliæ *demonstratiua*. vt, en, ecce. Aliæ *optatiua*: vt, O mihi præteritos referat si Iupiter annos. Aliæ *derogatiua*: vt nequaquam. Aliæ *quæ cum exclamatione proferuntur*: vt, Quis furor ô ciues pacem conuertit in arma? Et Cicero, O dij immortales, vbinam gentium sumus? Aliæ *exhortatiua*, cum ad sententiam prouocamus: vt, Aude hospes contemnere opes. Aliæ *dehortatiua*, cum à contrario vitio peccato que reducimus. Sunt & *affirmatiua*: vt, Quidni, quippe. *Praceptiua*: vt, Nudus ara, sere nudus, habebis frigore messes. *Vetatiua*: vt, Neve inter vites corilum sere, néve flagella Summa pete. *Negatiua*: vt, Non, minime. Sunt & *miratiua*, vt Papę, viuere non licet, & fornicari libet? *Dolentis*, Heu mihi, quòd nullis amor est sanabilis herbis. *Flentis* similitudinis sic: vt, Creta, vt fertur quõdã labyrinthus in alta. *Admonentis, irridentis, gementis, exhortatiua, consolatiua, commiserantis*: quorum quot sunt genera vel figurę, tot & in pronunciando voces. Sunt & *Amphidoxa*: quarum pars honesta est, pars inhonesta: vt, non est tua tuta voluntas, Magna petis Phaeton. Sunt & aliæ, *procatalepsis*, cum id quod nobis obiici poterat, autè præsumimus ad diluendum, vt, Si quis vestrûm, iudices, aut eorum qui assunt fortè miratur. Sunt & *aporia*, dubitatio simulantis nescire se quæ scit, aut quomodo dicatur. *Kœnosis* autem dicitur communicatio consilij cum iudicib. aut aduersariis, vt si dicas, Vos consulo iudices, aut vos aduersarij, quid me facere conuenit, aut quid vos facturi fueritis. *Paradoxon*, est cùm dicimus inopinatum aliquid accidisse, vt pro Flacco Cicero Cuius laudis prędicator esse debuerit, eius periculi deprecatorem se esse factum. *Epitropes* id est permissio, cùm aliquid ipsis iudicibus aut aduersariis permittimus existimanda: vt, Caluus in Vaticinio: Perfrica frontem, & dic te digniorem qui prætor fieres quàm Catonem. *Parrhesia*, est oratio libertatis & fiduciæ plena, vt ibi, Occidi non Spurium Melium & cætera. Qua figura cautè vtendum est, vt Cicero: præmisit enim rationem. *Ethopœia* est, cùm sermonem ex aliena persona inducimus: vt pro Cælio Tullius facit Appium Cæcum cum Clodio loquentem. *Energeia*, est rerum gestarum aut quasi gestarum sub oculis inductio, de qua loquuti iam sumus. *Metathesis* est, quæ mittit animos iudicum in res præteritas aut futuras, hoc modo: Reuocate mentes ad spectaculum expugnatæ miseræ ciuitatis, & videre vos credite incendia, cædes, rapinas, direptiones, liberorum corporum iniurias, captiuitates matronarum, trucidationes senum. In futurum autem, anticipatio eorum quæ dicturus est aduersarius: vt Tullius pro Milone, cum mittit animos iudicum in eum reipublicæ statum, qui futurus est, etiamsi occiso Milone Clodius viueret. *Aposiopesis* est, cum id quod dicturi videbamur: silentio intercipimus, ita: Quos ego, sed motos præstat componere fluctus. *Epanalepsis*, est digressio, ita:

Tulit calor me dicendi & dignitas rerum paulò longius quàm volebam: sed redeo ad causam. *Anamnesis* est, commemoratio eius rei quam oblitos fuisse nos fingimus. *Apatesis* est, cùm id quod in animos iudicum quasi deposueramus, opportunè reposcimus. *Ætiologia* est, cùm proponimus aliquid, eiusq; causam & rationem reddimus. *Characterismus*, est descriptio figuræ alicuius expressa: vt, Omnia Mercurio similis vocémque colorem, Et crines & flauos & membra decora iuuenta. Ἀθροισμὸς, cùm plures sensus breuiter expeditos in vnum locum coaceruat, & cum quadam festinatione decurrit: vt Cicero, sic: Rempublicam Quirites vitámque omnium vestrûm, bona, fortunas, coniuges, liberósque vestros, &c. *Ironia est*, cùm per simulationem diuersum, quàm dicit, intelligi cupit. Fit autem, aut cùm laudamus eum quem vituperare volumus aut vituperamus quem laudare volumus. Vtriusque exemplum erit: si dicas, Amatorem reipublicæ Catilinam: hostem reipublicæ Scipionem. *Diasyrmos*, ea quæ magna sunt verbis minuit: aut minima extollit. *Hyphe* est, quoties in eodem sensu diutius immoramur, sic: Cui tandem pepercit? cuius amicitiæ fidem custodiuit? cui bono inimicus non fuit? quando non aut accusauit aliquem, aut verberauerit, aut prodidit? *Epangelia* est promissio, qua iudicem attentum facimus, pollicentes nos aliqua magna aut minima dicturos. *Prosopopœia* est, cùm inanimalium & persona & sermo fingitur. Cicero in Catilinam: Etenim si mecum patria mea, quę mihi vita mea multo est charior loqueretur, dicens, &c. *Parathesis* est, cum quasi deponimus aliquid imperfectum apud memoriam iudicum repetituros nos dicentes cùm opportunum fuerit. *Peusis*, id est, soliloquium, cùm ad interrogata ipsi nobis respondemus. *Synæresis* est, cum differimus aliquid petentes, vt aliud interim nos non permittant dicere.

Incipiunt capitula de Dialectica.

22 *De Dialectica.*
23 *De differentia Dialectica & Rhetorica artis.*
24 *De Diffinitione Philosophiæ.*
25 *De Isagogis Porphyrij.*
26 *De categoriis Aristotelis.*
27 *De perihermeniis Aristotelis.*
28 *De syllogismis Dialecticis.*
29 *De diuisionibus diffinitionum.*
30 *De topicis.*
31 *De oppositis.*

De Dialectica. CAP. XXII.

Dialectica est disciplina ad discernendas rerum causas inuenta. Ipsa est Philosophię species quæ *Logica* dicitur, id est, rationalis, diffiniendi, quærendi & differendi potens. Docet enim in pluribus generibus quæstionum quemadmodum disputando vera & falsa diiudicentur. ¶ Hanc quidam primi Philosophi in suis dictionibus habuerunt, non tamen ad artis redegere peritiam. Post hos Aristoteles ad regulas quasdam huius doctrinæ argumenta produxit, & Dialecticam nuncupauit, pro eo quod in ea de dictis disputatur. Nam λέξις dictio dicitur. ¶ Ideò autem post Rhetoricam disciplinam Dialectica sequitur: quia in multis vtrique communia existunt.

De Differentia Dialectica & Rhetorica artis. CAP. XXIII.

Dialecticam verò & Rhetoricam Varro in nouem disciplinarum libris, tali similitudine diffiniuit. *Dialectica & Rhetorica* est quod in manu hominis pugnus astrictus & palma distensa: illa verba contrahens, ista distendens. *Dialectica* quidem ad disserendas res acutior. *Rhetorica* ad illa quæ nititur docenda facundior. Illa ad scholas nonnunquam venit: ista iugiter procedit in forum. Illa requirit rarissimos studiosos: hæc autem frequenter & populos. Solent autem Philosophi antequam ad isagogen veniant exponendam, diffinitionem Philosophi ostendere: quo facilius ea, quæ ad eam pertinent demonstrentur.

De diffinitione philosophiæ. CAP. XXIV.

Philosophia, est rerum humanarum diuinarúmque cognitio cum studio bene viuendi coniuncta. ¶ Hæc autem duabus ex rebus constare videtur, scientia & opinatione. *Scientia* est cum res aliqua certa ratione percipitur. *Opinatio* autem cum adhuc incerta res latet, & nulla ratione firmata videtur, veluti, Sol verúmne tantus quantus videtur, an maior sit quàm omnis terra: item luna globosa sit an concaua, & stellæ verúmne adhæreant cœlo an per aerem libero cursu ferantur: cœlum ipsum qua magnitudine, qua materia constat, vtrum quietum & immobile sit an incredibili celeritate voluatur: quanta sit terræ crassitudo: aut

deatur quibus fundamentis librata & suspensa permaneat. ¶ Ipsum autem *nomen Philosophiæ*, Latinè interpretatum, amorem sapientiæ profitetur. Nam Græci φιλο amicum, σοφίαν sapientiam dicunt. ¶ *Philosophiæ species* tripertita est, vna *naturalis*, quæ Græcè Physica appellatur: in qua de natura inquisitione disseritur: altera *moralis*, quæ Græcè Ethica dicitur, in qua de moribus agitur: tertia *rationalis*, quæ Græco vocabulo Logica appellatur, in qua disputatur quemadmodum in rerum causis vel vitæ moribus veritas ipsa quæratur. In *Physica* igitur causa quærendi, in *Ethica* ordo viuendi, in *Logica* ratio intelligendi, versatur. ¶ *Physicam* apud Græcos primus perscrutatus est Thales Milesius, vnus ex septem sapientibus. Hic enim ante alios cœli causas atque vim rerum naturalium contemplata ratione suspexit; quam postmodum Plato in quatuor diffinitiones distribuit, scilicet *Arithmeticam*, *Geometricam*, *Musicam & Astronomiam*. ¶ *Ethicam* Socrates primus ad corrigendos componendosque mores instituit, atque omne studium eius ad bene viuendi disputationem perduxit: diuidens eam in quatuor virtutes, id est, prudentiam, iustitiam, fortitudinem & temperantiam. *Prudentia* est in rebus, qua discernuntur à bonis mala. *Fortitudo* qua aduersa æquanimiter tolerantur. *Temperantia*, qua libido concupiscentiaque frænatur. *Iustitia*, qua rectè iudicando sua cuique distribuuntur. ¶ *Logicam*, quæ rationalis vocatur, Plato subiunxit, per quam discussis rerum morumque causis, vim earum rationabiliter perscrutatus est: diuidens eam in *Dialecticam* & *Rhetoricam*. dicta autem *Logica*, id est, rationalis. λόγος enim apud Græcos & sermonem significat & rationem.

¶ In his quoque tribus generibus Philosophiæ, etiam eloquia diuina consistunt. Nam aut de natura disputare solent, vt in Genesi & Ecclesiaste, aut de moribus, vt in Prouerbiis & in omnibus sparsim libris, aut de Logica pro qua nostri Theologicam sibi vendicant vt in Cantico Canticorum, & Euangeliis. ¶ Item aliqui doctorum Philosophiam in nomine & partibus suis ita diffinierunt. *Philosophia* est diuinarum humanarumque rerum, in quantum homini possibile est, probabilis scientia. Aliter, Philosophia est ars artium, & disciplina disciplinarum. Rursus: Philosophia est meditatio mortis; quod magis conuenit Christianis, qui seculi ambitione calcata conuersatione disciplinabili, similitudine futuræ patriæ viuunt. ¶ Philosophia diuiditur in duas partes, prima in spectatiuam, secunda in actualem. Alij diffinierunt Philosophiæ rationem in duobus consistere partibus, quarum prior inspectatiua est, secunda, actualis. Inspectatiua diuiditur in tribus modis, id est, prima in naturalem, secunda in doctrinalem, tertia in diuinalem. [¶ *Doctrinalis* diuiditur in quatuor partes, id est, prima in Arithmeticam, secunda in Musicam, tertia in Geometriam, quarta in Astronomiam. *Actualis* diuiditur in tres, id est, prima in moralem, secunda in dispensatiuam; tertia in ciuilem. *Inspectatiua* dicitur qua supergressi visibilia, de diuinis aliquid & cœlestibus contemplamur eáque mente solummodo inspicimus, quæ corporeum supergrediuntur obtutum.] *Naturalis* dicitur, vbi vniuscuiusque rei natura discutitur, quia nihil generatur in vita, sed vnumquodque in iis vsibus deputatur, in quibus à creatore diffinitum est: nisi fortè cum voluntate Dei aliquod miraculum prouenire monstratur. ¶ *Doctrinalis* dicitur scientia, quæ abstractam considerat quātitatem. *Abstracta* enim quantitas dicitur, quam intellectu à materia separantes, vel ab aliis accidentibus, vt est par, impar, vel ab huiuscemodi, in sola ratiocinatione tractamus. Cuius species sunt quatuor, scilicet Arithmetica, Geometria, Musica, & Astronomia. *Arithmetica*, est disciplina quantitatis numerabilis secundum se. *Geometria*, est disciplina magnitudinis immobiliúmque formarum. *Musica*, est disciplina quæ de numeris loquitur, qui ad aliquid sunt his qui inueniuntur in sonis. *Astronomia*, est disciplina, quæ cursus cœlestium syderúmque figuras contemplatur omnes, & habitudines stellarum circa se & circa terrā indagabili ratione percurrit. ¶ *Diuinalis* dicitur, quando aut ineffabilem naturam Dei, aut spiritales creaturas ex aliqua parte profundissima qualitate disserimus. ¶ Porrò *actualis* dicitur, quæ res propositas operationibus suis explicat. Cuius partes sunt tres, moralis, dispensatiua, & ciuilis ¶ *Moralis* dicitur, per quam viuendi mos honestus appetitur, & instituta ad virtutem tendentia præparantur. *Dispensatiua* dicitur, cum domesticarum rerum sapienter ordo disponitur. *Ciuilis* dicitur; per quam totius ciuitatis vtilitas administratur.

De Isagogis Porphyrij. Cap. XXV.

POst Philosophiæ diffinitiones, in quibus generaliter omnia continentur, nunc Isagogas Porphyrij expediamus. ¶ *Isagoga* quippe Græcè Latinè introductio dicitur, eorum scilicet qui Philosophiam incipiunt, cōtinens in se demonstrationem primarum rationum de qualibet re quid sit, eaque certa ac substantiali *diffinitione* declaratur. Nā posito primo genere, deinde species & alia quæ vicina esse possunt subiungimus, ac discretis communibus separamus: tamdiu interpo-

nentes differentiis, quousque ad proprium de quo quærimus signata eius expressione perueniamus, vt puta: Homo est animal rationale, mortale, terrenum, bipes, risusque capax. *Genus* animal cum dictum est substantia ipsius hominis declarata est. Est enim ad hominem genus animal, sed quia latè patebat, adiecta est *species*, terrenum: & iam exclusum est id quod aut æthereum aut humidū. *Differentia* verò, vt bipes, quæ propter animalia posita est, quæ multis pedibus nituntur. Item rationale, propter illa quæ ratione egeant. mortale autem propter id quod non angelus est. Postea discretis atque disclusis adiectum est *proprium* in parte postrema, risus capax: est enim solum hominis quod ridet. sic perfecta est omnis ex parte diffinitio, ad hominem declarandum. ¶ Cuius disciplinæ diffinitionem plenam existimarunt Aristoteles & Tullius ex genere & differentiis consistere. ¶ Quidam postea pleniores in docendo, eius perfectam *substantialem diffinitionem* in quinque partibus velut in membris suis diuiserunt. Quarum prima est de genere, secunda de specie, tertia de differentia, quarta de proprio, quinta de accidente. *Genus*, vt animal. Est enim animal commune & generale omnium animam habentium. *Species*, vt homo, est enim specialitas, qua separatur à cæteris animantibus. *Differentia*, vt rationale, mortale. His enim duobus differt homo à cæteris. Cùm enim dicitur rationale: discernitur ab irrationabilibus & mutis, quæ non habent rationem. Cùm mortale, discernitur ab angelis, qui nesciunt mortem. *Proprium*, vt risibile. Homo est enim qui ridet, & hoc præter hominem nullius animalis est. *Accidens*, vt color in corpore, doctrina in animo. Hæc enim temporum varietate & accedunt & mutantur: vt est ex omnibus his quinque partibus oratio plenæ sententiæ, ita: Homo est animal rationale, mortale, risibile, boni malique capax. sic enim in omni oratione substantiali tamdiu interponere debemus species & doctrinas: quam diu seclusis omnibus, quæ hoc idem possunt esse: ad id perueniatur, vt proprietas iam certa teneatur. ¶ *Isagogas* autem ex Græco in Latinum transtulit Victorinus orator, commentumque eius quinque libris Boetius edidit.

De categoriis Aristotelis.

Cap. XXVI.

SEquuntur Aristotelis categoriæ, quæ Latinè *prædicamenta* dicuntur: quibus per varias significationes omnis sermo conclusus est. ¶ *Instrumenta categoriarum* sunt tria, scilicet prima æquiuoca, secunda æquiuoca, tertia denominatiua. *Æquiuoca* sunt, quando multarum rerum nomen vnum est: sed non eadem diffinitio, vt leo. Nam quantum ad nomen pertinet, & verus & pictus & cœlestis leo dicitur. Quantum ad diffinitionem pertinet, aliter verus diffinitur, aliter pictus, & aliter cœlestis. *Vniuoca* sunt, quando duarum aut plurimarum rerum vnum nomen est & diffinitio, vt vestis. nam & birrus & tunica nomen vestis possunt accipere & eius diffinitionem. Ergo hoc vniuocum in generibus esse intelligitur: quia & nomen & diffinitionem dant formis suis. *Denominatiua & deriuatiua* dicuntur quæcunque ab aliquo solo differentiæ casu secundum nomen habent & appellationem: vt à bonitate bonus, à malitia malus. ¶ *Categoriarum* autem *species* decem sunt, scilicet: *Substantia, quantitas, qualitas, relatio, situs, locus, tempus, habitus, agere & pati. Substantia* est, quæ propriè & principaliter subsistere dicitur, quæ neque de subiecto prædicatur, neque in subiecto est, vt aliquis homo, aliquis equus. *Secundæ* autem *substantiæ* dicuntur, in quibus illæ quæ principaliter substantiæ primo dictæ insunt atque clauduntur, vt in homine Cicero. *Quantitas* est mensura per quam aliquid vel magnum vel minus ostenditur: vt longus, breuis. *Qualitas* est, vt qualis sit orator, aut rusticus, niger, aut candidus. *Relatio* est, quæ refertur ad aliquid. Cum enim dicitur filius, demonstratur & pater. Hæc relatiua simul incipiunt. Nam seruus & dominus vno tempore exordium nominis sumunt, nec aliquando inuenitur dominus prior seruo, nec seruus prior domino. Alterum enim alteri præesse non potest. Porrò *situs* à positione dictus est, vt quis aut stet, aut sedeat, aut iaceat. *Locus* est vbi sit, in foro, in platea. Loci autem motus habet sex partes, dexteram & sinistram, ante & retro, sursum & deorsum. Partes quoque istæ sex duo habent, longe & prope. *Tempus*, vt hodie, heri. *Habitus* ab habendo aliquid dictus, vt habere scientiam in mente, virtutem in corpore, circa corpus vestimentum & cætera quæ ad habendi modum designata à doctoribus numero comprehenduntur. Iam verò *agere* & *pati*, ab agentis & patientis significatione consistunt. Nam scribo, vocis actum, habet: quum facientis rem indicat. Scribor patientis est, quum pati se ostendit. In his enim nouem generibus, quorum exempli gratia quædam posita sunt, vel in ipso substantiæ genere, quod est *ousia*, innumerabilia reperiuntur. Nam & ea quæ intellectu capimus, id ad alterum horum decem prædicamentorum sermone vulgamus. Plena enim sententia de his ita est. Augustinus magnus prædicator, filius

illius, stans in templo, hodie insulatus, prædicando fatigatur. *usia* autem substantia est, id est, proprium, quæ cæteris subiacet: reliqua nouem accidentia sunt. *Substantia* autem dicitur ab eo, quod omnis res ad se ipsam subsistit. Corpus enim subsistit, & ideò substantia est. Illa verò *accidentia*, quæ in subsistente atque subiecto sunt, substant, & non sunt: quia non subsistunt, sed mutantur, vt color vel forma. *De subiecto* autem & *in subiecto*: quasi de ipso & in ipso. Vbi enim *dicitur de subiecto*, substantia est, quasi dicatur de substantia. Vbi autem *dicitur in subiecto*, accidentia sunt, id est, quæ accidunt in substantia, vt quantitas, qualitas, vel figura. *De subiecto* igitur genera & species. *in subiecto* accidentia sunt. Ex his nouem accidentibus tria *intra usiam* sunt, scilicet: quantitas, qualitas & situs. Hæc enim sine usia esse non possunt. *Extra usiam* verò sunt locus, tempus & habitus. *intra* & *extra usiam* sunt relatio, facere & pati. ¶ Appellatas autem *categorias* constat: quia non possunt nisi ex subiectis agnosci. Quis enim quid sit homo possit agnoscere, nisi aliquem hominem sibi ponat ante oculos, quasi subiectum nominis? Hoc opus Aristotelis intelligendum est, quoniam sicut dictum est, quicquid homo loquitur, inter decem prædicamenta habetur. Proficiet etiam ad libros intelligendos, qui sive Rhetoribus & Dialecticis apponuntur.

De perihermeniis Aristotelis.

CAP. XXVII.

SEquitur dehinc *liber Perihermeniæ* subtilissimus nimis, & per varias formas iterationésque cautissimus de quo dicitur: Aristoteles quando perihermenias scriptitabat, calamum in mente tingebat. ¶ Omnis quippe res quæ vna est, & vno significatur sermone, aut per *nomen* significatur, aut per *verbum*: quæ duæ partes orationis interpretantur totum quicquid concepit mens ad eloquendum. Omnis enim elocutio conceptæ rei mentis interpres est. Hanc Aristoteles vir in rerum expressione & faciendis sermonibus peritissimus. *Perihermeniam* nominat, quam Interpretationem nos appellamus, scilicet quòd res mente conceptas prolatis sermonibus interpretatur per *cataphasin*, & *apophasin*, id est, per affirmationem & negationem. *Per affirmationem*, vt homo currit: *per negationem*, vt homo non currit. ¶ In his itaque perihermeniis, supradictus philosophus de septem speciebus tractat, id est, de *Nomine*, de *Verbo*, de *Oratione*, de *Enunciatione*, de *Affirmatione*, de *Negatione*, de *Contradictione*. *Nomen* est vox significatiua secundum placitum, sine tempore: cuius nulla pars significatiua separata, vt Socrates. *Verbum* est quod significat tempus, cuius pars nihil extra significat: sed semper eorum quæ de altero dicuntur nota, vt cogitat, disputat. *Oratio* est vox significatiua ad placitum: cuius partium aliquid separatum significatiuum est, vt Socrates disputat. *Enunciatiua* oratio est vox significatiua, de eo quod est aliquid vel non est: vt Socrates est, Socrates non est. *Affirmatio*, est enũciatio alicuius de aliquo, vt Socrates est. *Negatio* est alicuius ab aliquo, vt Socrates non est. *Contradictio*, est affirmationis & negationis oppositio, vt Socrates disputat, Socrates non disputat. ¶ Vtilitas perihermeniarum hæc est, quod ex his interpretamentis *syllogismi* fiunt. Vnde & *analytica* pertractantur.

De syllogismis Dialecticis.

CAP. XXVIII.

SEquuntur dehinc *Dialectici syllogismi*, vbi totius eius artis vtilitas & virtus ostenditur: quorum conclusio plurimum adiuuat lectorem ad veritatem inuestigandam: tantum vt absit ille error decipiendi aduersarium per sophismata falsarum conclusionum. ¶ *Formulæ categoricorum*, id est, prædicatiuorum syllogismorum sunt tres. ¶ Primæ formulæ modi sunt nouem: *Primus* modus est, qui conducit, id est, qui colligit ex vniuersalibus dedicatiuis, dedicatiuum vniuersale directim: vt, Omne iustum honestum: omne honestum bonum: ergo omne iustum bonum. *Secundus* modus est, qui conducit ex vniuersalibus dedicatiuo & abdicatiuo, abdicatiuum vniuersale directum: vt, Omne iustum est honestum: nullum honestum turpe: ergo nullum iustum turpe. *Tertius* modus est, qui conducit ex dedicatiuis particulari & vniuersali, dedicatiuum particulare directum: vt, Quoddam iustũ honestum. omne honestum vtile: ergo quoddã iustum vtile. *Quartus* modus est, qui conducit ex particulari dedicatiua, & vniuersali abdicatiua, dedicatiuum particulare directum. vt, Quoddam honestum iustum: nullum honestum turpe: ergo quoddam iustum non est turpe. *Quintus* modus est, qui conducit ex vniuersalibus dedicatiuis particulare dedicatiuum per reflexionem: vt, Omne iustum honestum: omne honestum bonum: ergo quoddam bonum iustum. *Sextus* modus est, qui conducit ex vniuersali dedicatiua & vniuersali abdicatiua, abdicatiuum vniuersale per reflexionem: vt, Omne iustum honestum: nullum honestum turpe, ergo nullum turpe iustum. *Septimus* modus est, qui

conducit ex particulari & vniuersali dedicatiuis, dedicatiuum particulare per reflexionem vt. Quoddam iustum honestum: omne honestum vtile: igitur quoddam vtile iustum. *Octauus* modus est, qui conducit ex vniuersalibus, abdicatiuo & dedicatiuo, particulare abdicatiuum per reflexionem: vt, Nullum turpe honestum: omne honestum iustum: ergo quoddam turpe non est iustum. *Nonus* modus est, qui conducit ex vniuersali abdicatiuo & particulari dedicatiuo, dedicatiuum particulare per reflexionem: vt, Nullum turpe honestum, quoddam honestum iustum: igitur quoddam iustum non est turpe. ¶ Formulæ secundi modi sunt quatuor. *Primus* modus est, qui conducit ex vniuersalibus dedicatiuo & abdicatiuo, abdicatiuum vniuersale directim: vt, Omne iustum honestum: nihil turpe honestum: ergo nullum turpe iustum. *Secundus* modus est, qui conducit ex vniuersalibus abdicatiuo & dedicatiuo, abdicatiuum vniuersale directim: vt, Nullum turpe honestum: omne iustum honestum: ergo nullum turpe iustum. *Tertius* modus est, qui conducit ex particulari dedicatiuo & vniuersali abdicatiuo, particulare abdicatiuum directim. vt, Quoddam iustum honestũ: nullum turpe honestum: igitur quoddam iustum non est turpe. *Quartus* modus est, qui conducit ex vniuersali dedicatiuo, & particulari abdicatiuo, abdicatiuum particulare directim: vt, Omne iustum est turpe: quoddã malum non est turpe: quoddam ergo malum non est iustum. ¶ Formulæ tertij modi sunt sex: *Primus* modus, qui conducit ex dedicatiuis vniuersalibus, dedicatiuum particulare tam directim quàm reflexim. vt, Omne iustum honestum: omne honestum iustum: omne iustum bonum: quoddam ergo honestum bonum, quoddam bonum honestum. *Secundus* modus est, qui cõducit ex dedicatiuis particulari & vniuersali, dedicatiuũ particulare directim. vt, Quoddam iustũ honestum: omne iustum bonum: quoddam ergo honestum bonum. *Tertius* modus est, qui cõducit ex dedicatiuis vniuersali & particulari, dedicatiuum particulare directim. vt, Omne iustum honestum: quoddam iustum bonum: ergo quoddam honestum bonum. *Quartus* modus est, qui conducit ex vniuersali dedicatiuo, & particulari abdicatiuo, abdicatiuũ particulare directim. vt, Omne iustum honestum: nullum iustum malum: ergo quoddam honestum non est malum. *Quintus* modus est, qui conducit ex dedicatiuo particulari & abdicatiuo vniuersali, abdicatiuum vniuersale directim. vt, Quoddam iustum honestum: nullum iustum malum: ergo quoddam iustum non est malum. *Sextus* modus est, qui conducit ex dedicatiuo vniuersali, & abdicatiuo particulari, abdicatiuum particulare directim. vt, Omne iustum honestum: quoddam iustum non est malum: Ergo quoddam honestum non est malum. Has formulas categoricorum syllogismorũ, qui plenè nosse desiderat, librum legat qui inscribitur Perihermenias Apulei, & quæ subtilius sunt tractata cognoscet. Distincta enim atque considerata ad magnas intelligentiæ vias lectorem præstante Domino, vtiliter introducunt. ¶ Nunc ad *Hypotheticos syllogismos* ordine sequenti veniamus. *Modi syllogismorum* Hypotheticorum qui fiunt cum aliqua conclusione sunt sex. *Primus* modus est, Si dies est lucet: Est autem dies: Ergo lucet. *Secundus* modus est, Si dies est, lucet: Non autem lucet: Ergo non est dies. *Tertius* modus est ita, Non est dies, ergo non lucet. atqui dies est, lucet igitur. *Quartus* modus est ita: Aut dies est aut nox, Vtique dies est: nox ergo non est. *Quintus* modus est ita: Aut dies est aut nox: Vtique nox non est, Igitur dies est. *Sextus* modus est ita: Non est dies: Ergo non lucet: Dies autem est: Nox ergo non est. *Septimus* modus est ita: Non est dies & nox: Vtique nox non est: Ergo dies est. Modos autem syllogismorum Hypotheticorum siquis plenius nosse desiderat, librum legat Marij Victorini, qui inscribitur de Syllogismis hypotheticis. ¶ Hinc ad Dialecticas diffinitionum species accedamus, quæ tanta dignitate præcellunt, vt possint iudiciorum apertè manifestationes & quædam indicia dictionum ostendere.

De diuisione diffinitionum ex Marij Victorini libro abbreuiata.

CAP. XXIX.

Diffinitio, est Philosophorum, quæ in rebus exprimendis explicat quod res ipsa sit, qualis sit, & quemadmodum mẽbris suis constare debeat. Est enim oratio breuis vniuscuiusque naturam à communione diuisa propria significatione concludens. ¶ Diuisio diffinitionum in partes xiiij. habetur. ¶ *Prima species* diffinitionis est *οὐσιώδης*, id est *substantialis*: quæ proprie & verè dicitur diffinitio, vt est: Homo est animal rationale, mortale, sensus disciplinæque capax. Hæc enim diffinitio per species & differentias descendens venit ad proprium, & designat plenissimè quid sit homo. ¶ *Secunda species* diffinitionis est, quæ Græcè *ἐννοηματικὴ* dicitur. Latinè *notio* nuncupatur: quam, notione nostra, non proprio nomine possumus dicere. Hæc isto modo semper efficitur.

Homo

Homo est quod rationali conceptione & exercitio præest animalibus cunctis. Non enim dixit quid sit homo, sed quid agat: quasi quodam signo in notitiam deuocato. Ista enim aliquis notitia rei profertur, nõ substantialis explicatio declaratur. & quia illa substantialis est, diffinitionum omnium obtinet principatum. ¶ *Tertia* species diffinitionis est, quæ Græcè ποιότης dicitur, Latinè *qualitatiua* vocatur: quia ex qualitate nomẽ accepit pro eo quod, quale sit id quod quæritur, euidenter ostendit. Cuius exemplum tale est. Homo est qui ingenio valet, artibus pollet, & cognitione rerum: aut, quod agere debet, eligit, aut animaduersione quid inutile sit contemnit. His enim qualitatibus expressus, ac diffinitus est homo. ¶ *Quarta* species diffinitionis est, quæ Græcè ὑπογραφική, Latinè à Tullio *descriptio* nuncupatur: quæ adhibita circuitione, dictorum factorúmque rem, quæ sit, descriptione declarat. Quæritur enim, quid sit auarus, quid crudelis, quid luxuriosus, & vniuersa luxuriosi, auari & crudelis natura describitur. vt si luxuriosum volumus diffinire, dicimus: Luxuriosus est victus non necessarii, sed sumptuosi & honoris appetẽs, in deliciis affluẽs, in libidine promptus. Hęc & alia diffiniunt luxuriosum; sed per descriptionem diffiniunt. Quæ species diffinitionis Oratoribus magis apta est quàm Dialecticis, quia latitudines habet, quæ similis mouet in bonis rebus ponitur & malis. ¶ *Quinta* species diffinitionis est, quam Græcè κατὰ λέξιν, Latinè *Aduerbium* dicimus. Hæc voce illa de cuius re quæritur, alio sermone designat, vno & singulari, & quodãmodo quid illud sit in vno verbo positum, vno verbo alia declarat. vt, conticescere est tacere. Item, cum terminum dicimus finem; aut populatas interpretamur esse vastatas. ¶ *Sexta* species diffinitionis est, quam Græci κατὰ διαφοράν nos *per differentiam* dicimus. Scriptores vero artium de eodem & de altero nominãt. vt cum quæritur, quid sit inter Regem & tyrannum, adiecta differentia quid vterque sit diffinitur, id est, rex est modestus & temperans; tyrannus verò impius & immitis. ¶ *Septima* species diffinitionis est, quam Græci κατὰ μεταφοράν, Latini *per translationem* dicũt, vt Cicero in Topicis, Littus est, qua fluctus eludit, hoc varie tractari potest. Modò enim vt moneat, modò vt designet, modò vt laudet aut vituperet. Vt moneat. Nobilitas est virtutis, onus dorum apud posteros sarcina. Vt designet, Apex est sūmæ corporis. Vt laudet, Adolescentia est flos ætatis. Vt vituperet, Diuitiæ sunt breuis vitę longum viaticum. ¶ *Octaua* species diffinitionis est, quam Græci κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἐναντίου, Latini *per priuantiā* contrarii eius quod diffinitur, dicunt, Bonum est, quod malum non est. Iustum est, quod iniustum non est, & his similia. Hoc autem genere diffinitionis vti debemus cùm contrarium est notum: vt, Si bonum est, quod prodest cum honestate, id quod tale non est malum est. ¶ *Nona* species diffinitionis est, quam Græci κατ' ὑποτύπωσιν, Latini *per quandam imaginationē* dicunt: vt, Æneas est Veneris & Anchisæ filius. Hæc semper in indiuiduis versatur, quæ Græci ἄτομα appellant. ¶ *Decima* species ipsius diffinitionis est, quam Græci κατ' ἔλλειψιν ὁλοκλήρου ὁμοίου γένους, Latini *per indigentiā pleni ex eodē genere* dicunt, vt: si quæratur, Quid sit thesis? respondeatur cui vis deest, vt sit artis. ¶ *Vndecima* species diffinitionis est, quam Græci κατ' ἐπαίνεσιν, Latini *iuxta rationē* dicũt, vt si quæratur, Quid sit animal? respondeatur, vt homo. Rem enim quæsitam prædictum declarauit exemplum. Hoc est autem proprium definitionis quid sit illud quod quæritur declarare. ¶ *Duodecima* species diffinitionis est, quam Græci κατὰ ἔπαινον vocant, id est, *per laudē*: vt Tullius pro Cluentio, Lex est mẽs & consilium, & animus, & sententia ciuitatis. Et alter, Pax est tranquilla libertas. Fit & *per vituperationē*, quam Græci ψόγον vocant, vt, Seruitus est postremum omnium malorum, non modò bello, sed morte quoque repellenda. ¶ *Tertiadecima* species diffinitionis est, quam Græci κατὰ τὸ πρός τι, Latini *ad aliquid* vocant, vt est illud Pater est, cui est filius, Dominus est, cui est seruus. ¶ *Quartadecima* species diffinitionis est κατὰ τὸν ὅρον, Latinè *generalis*. Cicero in Rhetoricis, Genus est, quod plures amplectitur partes. Item pars est, quæ subest generi. ¶ *Quintadecima* species diffinitionis est, quam Græci κατὰ αἰτιολογίαν, Latini *secundũ rei rationē* vocant, vt Dies est sol supra terras, nox est sol sub terris. ¶ Scire autem debemus prædictas species diffinitionũ topicis merito esse sociatas, quoniam inter quædam argumenta sunt positæ, & nonnullis locis commemorantur in Topicis. Nunc autem ad *Topica* veniamus, quæ sunt argumentorum sedes, fontes sensuum, & origines dictionum.

De Topicis.

Cap. XXXI.

Topica est disciplina inueniendorum argumentorum. ¶ Diuisio Topicorum siue locorum, ex quibus argumenta dicuntur, triplex est. Nam alia in eo ipso de quo agitur *hærent*, alia quę dicuntur *affecta*, quæ quodammodo ex rebus aliis tracta noscuntur, alia quæ assumuntur *extrinsecus*. ¶ Argumenta quæ in eo ipso de quo agitur, hærent in tribus diuisa sunt. Prima à toto, secunda à parte, tertia à nota. *Argumentum à toto*, cùm diffinitio adhibetur ad id quod quæritur, si-

cut ait Cicero: Gloria eſt laus rectè factorum magnorumque in republica fama meritorũ. *A partibus* eſt argumẽtum, cùm is qui ſe defendit, aut negat factum, aut factum eſſe iure defendit. *A nota* eſt argumentum, cùm ſui nominis argumẽto aliquod dicitur, vt Cicero: Conſulem, inquit, quærebam, quem in iſto magali inuenire non poteram. ¶ Effecta argumenta ſunt, quæ quodammodo ex rebus aliis tracta noſcuntur. Sunt autem numero xiiij. id eſt, primum à *coniugatis* argumentum eſt, cùm declinatur à nomine & fit verbum. vt Cicero Verrem dicit euertiſſe prouinciam: vel nomen à verbo, cùm latrocinari dicitur latro. Nomen eſt à nomine, Terentius: Inceptio eſt amentium, aut amantium. dummodo diſtat vnius appellationis poſtremitas, in alia vocis declinatione formata. Secundũ argumentum *à genere* eſt, cùm de eodem genere ſententia dicitur, vt Virgilius: Varium & mutabile ſemper fœmina. Tertium *à ſpecie* argumentum eſt, cùm generali quæſtioni fidem ſpecies facit: vt, At non ſic Phrygius penetrat Lacedæmona paſtor. *A ſimili* argumentum eſt, quando rebus aliquibus ſimilia proferuntur: vt, Suggere tela mihi, non illum dextera fruſtra, Torſerit in Rutulos, ſteteritque in corpore Graiûm Iliacis campis. *A differentia* argumentum eſt, quando per differẽtiam aliqua ſeparantur, vt Virgilius, Nõ Diomedis equos, nec currum cernis Achillis. *A contrariis* argumentum dicitur, quando res diſcrepantes ſibimet opponuntur, vt Virgilius: Mortali ne manu factæ, immortale carinæ fas habeant, certúſque incerta pericula luſtret Æneas. *A conſequentibus* argumentum ducitur, quando poſitam rem aliquid ineuitabiliter conſequitur, vt Virgilius, Non ea vis animo, nec tanta ſuperbia victis. *Ab antecedentibus* argumentum eſt, quando aliqua ex iis quę prius geſta ſunt, comprobantur, vt Cicero pro Milone, Cùm non dubitauerit aperire quod cogitauerit, vos poteſtis dubitare quid fecerit? *A repugnantibus* argumentũ eſt, quando illud quod obiicitur, aliqua contrarietate deſtruitur, vt Cicero. Is igitur non modò de tali periculo liberatus, ſed honore ampliſſimo ditatus, domi te interficere voluiſſet? *A coniugatis* argumentum eſt, cũ probabiliter oſtenditur quid ſit ex re quaque venturum, vt Virgilius, Nos ſi pellant, nihil abfore credunt, Quin omnem Heſperiam ſua ſub iuga mittant. *A cauſis* argumentum eſt, quando conſuetudine communi res quæque tractatur, vt Terentius, Ego non nihil veritus ſum dudum abs te cauere, Ne faceres quod vulgus ſeruorum ſolet, dolis vt me deluderes. *Ab effectis* argumentum eſt, cum ex iis quæ facta ſunt aliquid approbatur, vt Virgilius, Degeneres animos timor arguit. *A comparatione* argumentum eſt, quando per collationem perſonarum ſiue cauſarum, ſententię ratio ſub imparatione formatur, vt Virgilius: Tu potes Æneam manibus ſubducere Graium, Nos aliquid contrà Rutulos iuuaſſe nefandum eſt? Item argumenta quæ ducuntur extrinſecus, quæ Græcè ἀτέχνας, id eſt, artis expertia vocantur, vt eſt teſtimonium. *Teſtimonium* verò conſtat re: & diuiditur quinque modis, id eſt, primo *ex perſona*, ſecũda *ex natura auctoritate*, tertio *ex temporibus auctoritatum*, quarto *ex dictis factiſque maiorum*, quinto *ex tormentis*. Tertius ergo ſuperior modus qui eſt *ex temporibus*, in octo ſpecies deriuatur. Prima *ingenio*, ſecunda *opibus*, tertia *ætate*, quarta *fortuna*, quinta *arte*, ſexta *vſu*, ſeptima *neceſſitate*, octaua *concurſione fortuitorum*. Teſtimonium omne eſt quod ab aliqua externa re ſumitur ad faciendam fidẽ. *Perſona* non qualiſcunque eſt, quę teſtimonii pondus habet ad faciendam fidem, ſed morũ probitate debet eſſe laudabilis. *Natura auctoritas* eſt, quæ maxima virtute conſiſtit. Teſtimonia multa ſunt quæ afferunt auctoritatem, id eſt, ingenium, opes, ætas, fortuna, ars, vſus, neceſſitas & concurſio rerum fortuitarum. *A dictis factiſque maiorum* petitur fides, cùm priſcorum dicta factaque memorantur. *A tormentis* fides præbetur, poſt quæ nemo creditur velle mentiri. Ea vero quæ tractantur in tempore, quia ſuis nominibus plena ſunt, diffinitione non indigent. ¶ Memoriæ quoque condendum eſt, Topica oratoribus, dialecticis, poetis, & iuriſperitis communiter quidem argumenta præſtare: ſed quando aliquid ſpecialiter probant, ad rhetores, poetas, iuriſperitóſque pertinet; quando vero generaliter diſputant, ad philoſophos pertinere manifeſtum eſt. ¶ Mirabile planè genus operis, id vnum potuiſſe colligi quicquid mobilitas ac varietas humanæ mentis in ſenſibus exquirendis per diuerſas cauſas poterat inuenire concluſum liberum ac voluntarium intellectum. Nam quocunque ſe verterit, quaſcunque cogitationes intrauerit: in aliquid eorum quæ prædicta ſunt neceſſe eſt vt cadat ingenium.

De oppoſitis. CAP. XXXI.

CONtrariorum genera quatuor ſunt: quę Ariſtoteles ἀντικείμενα, id eſt, *oppoſita* vocat. Propter quod ſibi velut ex aduerſo videntur obſiſtere, vt contraria; nec tamen omnia quæ ſibi opponuntur, contraria ſunt, ſed omnia contra oppoſita ſunt. ¶ Primum genus eſt *contrariorum*, quod iuxta Ciceronẽ diuerſum vocatur, pro eo quod tãtũ cõtraria

ſibi

sibi opponuntur, vt non eorum sint quibus opponuntur, vt sapientia, stultitia. Quod genus in tres species diuiditur. Nam sunt quædam ex eis *quæ medium habent*: & sunt quædam quæ *sine mediis* sunt: & quædam sunt *quæ habent medium & tamen sine nomine sunt*: nisi vtrumque contrariorum ei vocabulum erect. Candidum & nigrum medium habent, quia inter eos sæpe color pallidus vel fuscus inuenitur. Sine medio sunt quoties vnum de duobus accidit, vt sanitas vel infirmitas. Horum nihil est medium. Ea autem quorum media sine nomine sunt, vt felix, infelix; medium habent: videlicet, neque à toto felix, neque in toto infelix. ¶ Secundum genus est *relatiuorum*: quæ ita sibi opponuntur, vt ad se conferantur, sicut duplum simplum. Horum solùm oppositorum genus ad se refertur. Non enim est maius, nisi referatur ad minus, & simplum nisi ad duplum: aut eius cui opponitur. Nam relatiuum relatiuo ita opponitur: vt hoc ipsum quod opponitur, aut eius sit cui opponitur, aut id ad quocunque modo referatur. Dimidium enim opponitur duplo, eiusque dupli medium est: sed ita illi opponitur, vt eius sit cui opponitur. Sic & paruum opponitur magno: ita vt ipsum paruum ad magnum cui opponitur, sit paruum. Nam quæ superiora dicuntur contraria ita sibi opponuntur, vt eorum non sint quibus opponuntur, nec ad ea quocunque modò referantur. Siquidem iniquitas iustitiæ ita contraria est, vt non eiusdem iustitiæ iniquitas sit, aut ad illam sit iniquitas. ¶ Tertium genus oppositorum est *habitus vel orbatio*. Quod genus Cicero *priuantiam* vocat, qua ostendit aliquid quempiam habuisse, vnde priuatus est. Cuius species sunt tres: quarum prima est in re, secunda in loco, tertia in tempore cõgruo. *In re*, vt cæcitas & visio in oculis. *In loco* vt cæcitatis & visionis in oculis locus est. *In tẽpore* congruo, vt infantem non dicere, sine dentibus: cum cui dentes ætas adhuc parua negauit. Non enim est priuatus dentibus quos nondum habuit. ¶ Quartum verò genus ex *confirmatione & negatione* opponitur, vt: Socrates disputat, Socrates non disputat. Hæc à superioribus ideo differunt, quòd illa sigillatim dici possunt, hæc nisi connexè dici non possunt. Quod genus quartum apud Dialecticos multum habet conflictum, & appellatur ab eis valde oppositum: siquidem & tertium non recipit. Nam ex illis quædam habere tertium possunt, vt in contrariis, candidum & nigrum: Tertium eius nec candidum nec nigrum, sed fuscum vel pallidum. In relatiuis quoque, vt multa & pauca. Tertium eius, nec multa nec pauca, sed mediocra. In habitu vel orbatione, vt visio, & cæcitas. Tertium eius, nec cæcitas, nec visio, sed lippitudo. Hic ergo legit, non legit, tertium nihil habet.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM.

LIBER III.

Præfatio lib. Tertij de quatuor sequentibus disciplinis.

MAthematica Latine dicitur doctrinalis scientia, quæ abstractam considerat quantitatem. *Abstracta* enim *quantitas* est, quam intellectu à materia separantes vel ab aliis accidentibus, vt est, par, impar: vel ab aliis huiusmodi in sola ratiocinatione tractamus. Cuius species sunt quatuor, id est, Arithmetica, Musica, Geometria & Astronomia. *Arithmetica* est disciplina quantitatis numerabilis secundum se. *Musica* est disciplina quę de numeris loquitur, qui inueniuntur in sonis. *Geometria* est disciplina magnitudinis & formarum. *Astronomia* est disciplina quæ cursus cælestium siderum atque figuras contemplatur, atque omnes habitudines stellarum. Quas disciplinas deinceps paulò latius indicabimus, vt earum causæ competenter possint agnosci.

Incipiunt capitula de Arithmetica.

1 *De vocabulo Arithmeticæ disciplinæ.*
2 *De auctoribus eius.*
3 *Quid sit numerus.*
4 *Vnde numeri sunt dicti.*
5 *Quid præstent numeri.*
6 *De prima diuisione parium & imparium.*
7 *De secunda diuisione totius numeri.*
8 *De doctrina Arithmeticæ, Musicæ & Geometriæ artis.*
9 *Quot numeri infiniti existunt.*

DE VOCABVLO ARITHMETICÆ *disciplinæ.*

CAP. I.

ARithmetica est disciplina numerorum. Græci enim numerum ἀριθμὸν dicunt. Quam scriptores secularium literarum inter disciplinas mathematicas ideo primam esse voluerunt, quoniam ipsa vt sit, nulla alia indiget disciplina. Musica autem & Geometria, & Astronomia quæ sequuntur, vt sint, atque subsistant, illius egent auxilio.

De auctoribus eius.

CAP. II.

NVmeri disciplinam tum apud Græcos primum Pythagoram autumant conscripsisse, ac deinde à Nicomacho diffusius esse compositam: quam apud Latinos primus Apuleius, deinde Boetius transtulerunt.

Quid sit numerus & unde dicatur.

CAP. III.

NVmerus autem est multitudo ex vnitatibus constituta. Nam vnum semen numeri esse non numerum volunt. *Nummus* numero nomen dedit, & à sui frequentatione vocabulum indidit. *Vnus* ex Græco nomen trahit. Græci enim vnitatem ἕνα dicunt: sic duæ & tres, quos illi δύο & τρία appellant. *Quatuor* verò à figura quadrata nomen sumpserunt. *Quinque* autem non secundum naturam: sed secundum placitum voluntatis vocabulum acceperunt ab eo, qui numeris nomina indidit. *Sex* autem & septem à Græco veniunt. Multis enim nominibus quæ in Græco aspirationem habent, nos aspiratione s. literam ponimus. Inde pro ἕξ *sex* pro ἑπτὰ *septē*. sicut pro herpillo herba, serpillum. *Octo* vero per translationem, sicut illi ὀκτὼ, & nos *octo*: alii ἐννέα, nos *nouem*: illi δέκα, nos *decem*. Dicti autem *decem* à Græca etymologia, eo quod ligent & coniungant infra iacentes numeros. Nam δεσμεῖν, coniungere vel ligare apud eos dicitur. Porro *viginti* dicti, quòd sint decies bis geniti, v pro b, litera posita. *Triginta*, quòd à ternario denario gignatur: sic vsque ad nonaginta. *Centum* vero vocati à canto, quod est circulus. Ducenti à duo, & cētū: sic & reliqui vsq; ad mille. *Mille* autem à multitudine, vnde & militia, quasi multicia: inde & milia, quæ Græci mutata litera scilicet pro l, myriades vocant.

Quid præstent numeri, & quid eorum vtilitas.

CAP. IV.

RAtio numerorum contemnenda nō est. In multis enim sacrarum Scripturarum locis, quantum mysterium habeant, elucet. Non enim frustra in laudibus Dei dictum est, Omnia in mensura & numero & pondere fecisti. Senarius namque qui partibus suis perfectus est, perfectionem mundi quadam numeri sui significatione declarat. Similiter & xl. dies quibus Moyses & Helias, & ipse Dominus ieiunauerunt, sine numerorum cognitione non intelliguntur. Sic & alij in scripturis sanctis numeri existunt, quorum figuras non nisi huius artis scientia soluere possumus. Datū est etiam nobis ex aliqua parte sub numerorum consistere disciplina: quando horas per eam dicimus, quando de mensium curriculo disputamus, quando anni spacium redeuntis agnoscimus. Per numerum siquidem nē confundamur, instruimur. Tolle numerum in rebus omnibus, & omnia pereunt. Adime seculo computum, & cuncta ignorantia cæcatio complectitur, nec differre potest à cæteris animalibus qui calculi nescit rationem.

De prima diuisione parium & imparium.

CAP. V.

NVmerus diuiditur [illegible] & imparibus. *Par numerus* diuiditur [illegible] pariter par, & pariter impar, & impariter par & impariter impar. *Impar numerus* diuiditur in his, primū & simplum, secundum & compositum, tertium mediocrem, qui quodammodo primus & incompositus est, alio vero modo, secundus & compositus est. *Numerus par* est, qui in duobus æquis partibus [illegible] vt ij. iiij. viij. *Impar* verò *numerus* est, qui diuidi æquis partib. nequit, vno medio vel deficiente vel superante, vt iij. v. vij. ix. & sic de aliis. ¶ *Pariter par* numerus est, qui secūdū parē numerū pariter diuiditur, quousque ad indiuisibilē perueniat vnitatē, vt puta, lxiiij. quæ habet medium xxxij. hic autē xvi. Sedecim [illegible] in octonarius, quaternarius [illegible] xiiij. qui singularis indiuisi-

indiuisibilis est. *Pariter impar* est: qui in partes æquas recipit sectionem, sed partes eius mox indissecabiles permanent. vt vj. & x. & xij. triginta & quinquaginta. Mox enim vt hūc numerum diuiseris, incurris in numerum quem secare non possis. *Impariter par* numerus est, cuius partes etiam diuidi possunt: sed vsque ad vnitatem non perueniunt, vt xxiiij. Hi autem in medietate diuisi faciunt xij. rursúmque in aliā medietatem, vj. deinde in aliā tres, & vltra diuisionē non recipit sectio illa, sed ante vnitatem inuenitur terminus quem secare non possis. *Impariter impar* est, qui ab impari numero impariter mensuratur, vt xxv. xlix. qui dum sint impares numeri ab imparibus etiam partibus diuiduntur, vt septies septem, quadragies nouies & quinquies quini xxv. ¶ Imparium numerorum: alij simplices sunt, alij compositi, alij mediocres. *Simplices* sunt qui nullam aliam partem habent nisi solam vnitatem, vt ternarius solam tertiam, & quinarius solam quintam, & septenarius solam septimam. His enim vna pars sola est. *Compositi* sunt qui non solùm vnitatem metiuntur, sed etiam alieno numero procreantur: vt nouem, xv. xxj. & xxv. Dicimus enim ter nouem: & septies ter xxj. ter quini xv. & quinquies quini xxv. *Mediocres* numeri sunt, qui quodammodo simplices & incompositi esse videntur. Alio verò modo secundi & incompositi. Verbi gratia: Nouem ad xxv. dum comparatus fuerit, primus est & incompositus: quia non habet communē numerum, nisi solū monadicū. xv. verò si cōparatus fuerit: secundus est & compositus: quoniā inest illi communis numerus præter monadicum, i. ternarius numerus: quia nouem mēsurat ter terni & quindecim ter quini. ¶ Item parium numerorum alij sunt superflui, alij diminuti, alij perfecti. *Superflui* sunt quorum partes simul ductæ plenitudinem suam excedunt: vt puta duodenarius. habet enim partes quinque. Duodecimam, quod est vnum: sextam quod duo: quartam quod tria: tertiam quod quatuor: dimidiam quod sex. Vnum enim & duo & tria, & quatuor, & sex simul ductæ faciunt xvj. & longè à duodenario excedunt: sic & alij similes plurimi, vt duodeuicesimus & multi superflui tales. *Diminuti* numeri sunt, qui partibus suis computati, minorem summam efficiūt: vt puta denarius, cuius partes sunt tres: Decima quod est vnum: quinta, quod duo: dimidia quod quinque. Vnum enim & duo & quinque simul ductæ, octonarium faciunt, longè à denario minorem. Similis est huic octonarius vel alij plurimi: qui in partes redacti infra consistunt. *Perfectus* numerus est, qui suis partibus adimpletur, vt senarius, habet enim tres partes, sextam, tertiam & dimidiam. Sexta enim eius est vnum, tertia duo, dimidia tres. Hæ partes in summam ductæ, i. vnum & duo & tres simul eundem consummāt perficiúntque senarium. Sunt autem perfecti numeri inter denarium sex, inter centenarium xxviij. inter millenarium CCCCxcvj.

De secunda diuisione totius numeri.

CAP. VI.

OMnis numerus aut secundum se consideratur, aut ad aliquid refertur. ¶ Iste qui est secundum se, diuiditur sic: Alij enim sunt *æquales*, vt duo: alij sunt *inæquales*, vt tres. ¶ Iste qui refertur ad aliquid diuiditur sic: Alij sunt *maiores*, vt duo, alij sunt minores, vt vnum. Duo enim ad vnū duplum. Maiores diuiduntur sic, multiplices, superparticulares, superpartientes, multiplices, superparticulares multiplices superpartientes. Minores diuiduntur sic, submultiplices, subsuperparticulares, subsuperpartientes, submultiplices subsuperparticulares, submultiplices subsuperpartientes. *Per se numerus* est, qui sine relatione aliqua dicitur: vt, j. ij. iij. iiij. v vj. & cæteri similes. *Ad aliquid* est *numerus* qui relatiuè ad alios numeros comparatur. Verbi gratia, iiij. ad ij. dum comparatus fuerit duplex dicitur & multiplex. sex ad iij. octo ad iiij. & iterum tres ad vnum triplex. sex ad ij. ix. ad tria, &c. *Æquales numeri* dicuntur, qui secundum quantitatem æquales sunt, Verbi gratia, duo ad ij. tria ad tria. x. ad x. c. ad c. *Inæquales numeri* sunt, qui ad inuicem comparati inæqualitatem demonstrant, vt iij. ad ij. iiij. ad iij. v. ad iiij. x. ad vij. & vniuersaliter maior minori, aut minor maiori, huiuscemodi dū comparatus fuerit inæqualis dicitur. *Maior numerus* est qui habet in se illū minorem numerum ad quem comparatur, & aliquid plus: vt, verbi gratia: quinarius numerus trinario numero fortior est, eo quòd quinarius numerus habet in se trinarium & alias partes eius duas, & reliqui tales. *Minor numerus* est qui continetur à maiore ad quem comparatur cū aliqua parte sui, vt ternarius ad quinariū continetur ab eo cum duabus partibus suis. *Multiplex numerus* est, qui habet in se illum minorem numerum bis aut ter aut quater, aut multipliciter. Verbi gratia, duo ad vnum dum comparati fuerint, duplex est. iij. ad vnū triplex. iiij. ad vnum, quadruplex, & reliqua. E contra & illi superiores qui continent intra se minores, appellantur *duces*: isti verò *comites*. *Submultiplex* numerus est, qui inter multiplicem continetur bis, aut ter, aut quater, aut multipliciter. Verbi gratia, Vnus à duobus bis continetur, à tribus ter, à quatuor quater, & ab aliis multipliciter. *Superparticularis numerus* est, dum fortior continet intra se inferiorem numerum circa quē cōparatur,

similiter & vnam partem eius. Verbi gratia, iij. ad ij. dum cōparata fuerint, continent inter se duos & alium vnum qui media pars est duorum. Quatuor ad iij. dum comparati fuerint, continent in se iij. & alium vnum qui est tertia pars trium. Item quinque ad iiij. dum comparati fuerint, habent in se quaternarium numerum, & alium vnum qui quarta pars esse dicitur quaternarij numeri, & cæteri tales. *Superpartiens numerus* est, qui in se inferiorem numerum totum continet, & super hoc alteras partes eius duas, aut iij. aut iiij. aut v. aut alias. Verbi gratia, v. ad iij. dum comparati fuerint, habet in se quinarius numerus trinarium. & super hoc alias partes eius duas. vii. ad iiij. dum comparati fuerint, habent in se quatuor, & alias tres partes eius, & vocatur supertripartiens quartas. Nouem ad v. dum comparati fuerint, habent in se quinque, & alias quatuor partes eius. Iste dicitur supertripartiens quintus, *Subsuperpartiens numerus* est, qui continetur in numero superpartienti cum aliquibus partibus suis duabus aut tribus aut pluribus. Verbi gratia, Tria continentur à v, cum aliis duabus partibus suis: v, à ix, cum iiij. partibus suis. *Subsuperparticularis numerus* est minor, qui continetur in fortiori numero cum aliqua parte sua, aut media, aut tertia, aut quarta, aut quinta. Verbi gratia, Duo ad iij. iij. ad iiij. iiij. ad v. & cæteri similes. *Multiplex superparticularis numerus* est, qui dum comparatus fuerit ad numerum sibi inferiorem, continet in se totum inferiorem numerum multipliciter, aut dupliciter, aut tripliciter, aut quadrupliciter cum aliqua parte eius. Verbi gratia, v. ad duo dum comparati fuerint, continet in se bis binos & vnam partem eius. Nouem ad iiij. dum comparati fuerint, continet in se bis quaternos octo, & vnam partem eius, videlicet quæ est vnum. *Submultiplex superparticularis numerus* est, qui dum comparatus ad inferiorem sibi numerum fuerit, continet cum multipliciter cum aliis partibus eius. Verbi gratia, viii. ad tria dum comparati fuerint, continent in se bis ternos, cum aliis duab. partibus eius. xiiii. ad xii. dum comparati fuerint, continent in se bis senos cum aliis duabus partibus eius. xvi. ad vii. dum comparati fuerint continent inter se bis vii. cum aliis tribus partibus eius xxi. ad ix. dum comparati fuerint, continent inter se bis ix. cum aliis tribus partibus eius. *Submultiplex superpartienalis numerus* est, qui dum ad fortiorem sibi comparatus fuerit, continetur ab eo multipliciter, cum aliquibus partibus suis. Verbi gratia, iij. ad viii. continentur bis cum duabus partibus eius. iiij. ad xi. continentur bis cum tribus partibus suis.

De tertia diuisione totius numeri.

CAP. VII.

NVmeri aut discreti sunt, aut continentes. Iste diuiditur sic, *linealis*, vt vnus, duo. *Superficiosi*, vt tres. Ternarius enim primus latitudinem pandit. *Solidi*, vt octo. Is enim est primus cubus. *Discretus numerus* est, quia discretis monadibus continetur. Verbi gratia, iii. iiii. v. vj. & reliqui. *Continens numerus* est, qui coniunctis monadibus continetur. Vt verbi gratia, Ternarius numerus in magnitudine intelligitur, i. linea aut spatium, aut solidum dicitur. Continens similiter: vt quaternarius & quinarius numeri. *Linealis numerus* est, qui inchoans à monade linealiter describitur vsq; ad infinitū. Vnde alpha ponitur pro designatione linearum quoniam hæc litera vnum significat apud Græcos. ista est figura linealis. *Superficialis numerus* est, qui non solum longitudine, sed & latitudine continetur, vt trigonus, quadratus, quinquangulus vel circulares numeri, & cæteri: qui semper in plano pede, i. superficie continentur. *Circularis* dum similiter multiplicatus fuerit, à se inchoans ad se conuertitur. Verbi gratia, quinquies quini, vicies quinque. *Solidus numerus* est qui longitudine & altitudine continetur, vt sunt pyramides, qui in modum flammæ consurgunt. Cubus sunt tesseræ. Sphæræ quibus est æqualis vndique rotunditas. *Sphæricus* autē *numerus* est, qui circulato numero multiplicatus à se inchoat, & in se conuertitur, vt quinquies quini, vigintiquinque. Hic circulus dum in seipso multiplicatus fuerit, facit sphæram, id est, quinquies xxv. Cxxv.

De differentia Arithmetica Geometria, & Musica, in medio inueniendo proportione Arithmetica, Geometrica, Musica.

CAP. VIII.

INter Arithmeticam autem, & Geometriam, & Musicam hoc interest, vt media inueniantur. In *Arithmetica* primo sic quæris. Coniungis extrema, & diuidis, & facis medium: vt puta fac extrema esse vi. & xii. simul iungis & faciunt xviii. partiris media & facis ix. quod est analogicum arithmeticæ, vt medius, quot monadibus superat primum, iis superetur ab extremo. Superant enim ix. vi. tribus monadibus. iis superatur à xii. *Secundam* verò *geometriam* ita quæris. Extrema multiplicata tantum faciunt, quantum & media multiplicata, vt puta, vi. & xii. multiplicata faciunt septuagesies dipondius, media, viii. & ix. multiplicata tantundem faciunt, *Secundum musicam* ita: Qua parte superat medius primum, eadem parte superatur medius ab extremo, vt puta, vi. & viii. duabus partibus media superant v. quæ duæ partes tertia media viii. superantur ab xii. nona.

Quos

Quot numeri infiniti existunt.

CAP. IX.

NVmeros autem infinitos esse certissimũ est, quoniam in quocunque numero finem faciendum putaueris, id est, posse non dico vnde addito augeri: sed quamlibet sit magnus, & quamlibet ingentem multitudinem continens: in ipsa ratione atque scientia numerorum non solùm duplicari, verum etiam multiplicari potest. Ita verò suis quisque numerus proprietatibus terminatur, vt nullus eorum par esse cuicunque alteri possit. Ergo & *dispares* inter se atque *diuersi sunt*, & singuli quique *finiti* sunt, & omnes *infiniti* sunt.

Capita Geometriæ.

10 *De inuentoribus Geometriæ & vocabulo eius.*
11 *De quadripartita diuisione Geometriæ.*
12 *De figuris Geometriæ.*
13 *De numeris Geometriæ.*

DE GEOMETRIÆ INVENTORIBUS & VOCABULO EIUS.

CAP. X.

GEometria disciplina primum ab Ægyptiis reperta dicitur. quia inundante Nilo & omnibus possessionibus eius limo obductis, initium terræ diuidendæ per lineas & mensuras nomen arti dedit. Quæ deinde longiùs acumine sapientum producta, & maris & cœli, & aeris spacia metitur. Nam prouocati studiosi cœperunt post terræ dimensionem & cœli spacia quærere: quanto interuallo luna à terris, & à luna sol ipse distaret, & vsque ad verticem cœli quanta se mensura distenderet. sicque interualla ipsa cœli, orbísque ambitum per numerum stadiorum ratione probabili distinxerunt. ¶ Sed quia ex terræ dimensione hæc disciplina cœpit: ex initio sui & nomen seruauit. Nam *Geometria* de terra & de mensura nuncupatur. Terra enim Græcè γῆ vocatur, μέτρον mensura. ¶ Huius disciplinæ ars continet in se lineamenta, interualla, & magnitudines, & figuras, & in figuris dimensiones & numeros.

De quadripartita diuisione artis Geometriæ.

CAP. XI.

GEometriæ quadripartita diuisio est, in *planum*, in *magnitudinem numerabilem*, in *magnitudinem rationabilem*, & in *figuras solidas*. *Plana* figuræ sunt quæ longitudine & latitudine continentur: quæ sunt iuxta Platonem numero quinque: Trigonus, tetragonus, pentagonus, hexagonus, heptagonus. Is octonarius in cubum, id est, in solidam pergit figuram. *Numerabilis magnitudo* est: quæ numeris arithmeticæ diuidi potest. *Magnitudines rationales* sunt, quarum mensuram scire possumus: *irrationales* verò sunt, quarum mẽsuræ quantitas cognita non habetur.

De planis & solidis figuris Geometriæ.

CAP. XII.

FIguræ *solidæ* sunt quæ longitudine & latitudine & altitudine continentur, vt est cubus, cuius species sunt quinque *in plano*. Quarum prima *circulus* est, plano pede figura plana, quæ vocatur circumducta. cuius in medio punctus est, quo cuncta conuergunt, quod centrum Geometræ, Latini punctum circuli nuncupant. *Quadrilatera figura* est plano pede quadrata quæ sub quatuor lineis rectis iacet. *Dianatheton* grammaton, figura plana. *Orthogonium*, id est, rectangulum figura plana in plano pede. Est enim triangulũ, & habet angulum rectum. *Isopleuros*: figura est plana, recta & subtiliter constituta in solidum. ¶ *Sphæra* est figura in rotundũ formata, partibus cunctis æqualis in solidum. *Cubus* est figura propria solida: quæ longitudine & latitudine & altitudine continetur in solidũ. *Cilindrus* est figura quadrata, habẽs superius semicirculum in solidum. *Conon*, figura quæ ab amplo in angustum finit, sicut orthogoniũ. *Piramis* est figura, quæ in modum ignis ab amplo in acumen consurgit. Ignis enim apud Græcos πῦρ appellatur. Sicut enim intra x. omnis est numerus, ita intra circulum omniũ figurarum concluditur ambitus. ¶ Prima autem figura huius artis *punctus* est, cuius pars nulla est. Secunda est *linea* præter latitudinem. Longitudo recta linea est: quæ ex æquo in suis punctis iacet. *Superficies* verò, quòd lõgitudines & latitudines solas habet. Superficiei verò fines lineæ sunt, quorũ formæ ideò in superioribus x. figuris positæ non sunt, quia inter eas inueniuntur.

De Numeris Geometriæ.

CAP. XIII.

NVmeros autem secundum Geometriam sic quæris: Extrema quippe eius multiplicata tantum faciunt, quantum & media multiplicata: vt putà, vj. & xij. multiplicata faciunt septuagies dipondo, media viij. & ix. multiplicata tantundem faciunt.

Incipiunt capitula Musicæ artis.

14 *De Musica & eius nomine.*
15 *De inuentoribus eius.*

16 Quid possit Musica.
17 De tribus partibus Musicæ.
18 De triformi Musicæ diuisione.
19 De prima diuisione Musicæ quæ harmonica dicitur.
20 De secundà diuisione, quæ organica dicitur.
21 De tertia, quæ rythmica nuncupatur.
22 De numeris Musicæ.

De Musica & eius nomine.
CAP. XIV.

Mvsica est peritia modulationis sono cantúque consistens: Et dicta Musica per deriuationem à Musis. *Musæ* autem appellatæ ἀπὸ τοῦ μῶσθαι, id est, à quærendo, quòd per eas, sicut antiqui voluerunt, vis carminũ & vocis modulatio quæreretur. Quarũ sonus quia sensibilis res est, præterfluit in præteritum tempus, imprimitúrque memoriæ. Inde à poetis Iouis & Mineruæ filias Musas esse confictum est. Nisi enim ab homine memoria teneantur soni, pereunt, quia scribi non possunt.

De inuentoribus eius. CAP. XV.

Moyses dicit repertorem Musicæ artis fuisse *Tubal*, qui fuit de stirpe Cain ante diluuium. Græci verò *Pythagoram* dicunt huius artis inuenisse primordia, ex malleorum sonitu & cordarum extensione percussa. Alij *Linum Thebeum & Zetum & Amphiona* in arte musica primos claruisse ferunt. Post quos paulatim directa est præcipuè hæc disciplina & aucta multis modis, eratque tam turpe Musicam nescire quàm literas. Interponebatur autem non modo sacris, sed & omnibus solennibus, omnibúsque lætis, vel tristioribus rebus. Vt enim in veneratione diuina *hymni*, ita in nuptiis *Hymenæi*, & in funeribus *threni*, & lamenta ad tibias canebantur. *In conuiuiis* verò lyra vel cithara circumferebatur, & accubantibus singulis ordinabatur conuiuale genus canticorum.

Quid possit Musica. CAP. XVI.

Itaque sine Musica nulla disciplina potest esse perfecta, nihil enim est sine illa. Nam & ipse mundus quadam harmonia sonorum fertur esse compositus, & cœlum ipsum sub harmoniæ modulatione reuoluitur. Musica mouet affectus, prouocat in diuersum habitum sensus. In prælijs quoque tubæ concentus pugnantes accendit, & quanto vehementior fuerit clangor, tantò fit fortior ad certamen animus. Siquidem & remiges cantus hortatur, ad tolerandos quoque labores musica animum mulcet, & singulorum operum fatigationem modulatio vocis solatur. Excitos quoque animos musica sedat, sicut legitur de Dauid, qui à Spiritu immundo Saulem arte modulationis eripuit. Ipsas quoque bestias, necnon & serpentes, volucres, atque delphinos ad auditum suæ modulationis musica prouocauit. Sed & quicquid loquimur, vel intrinsecus venarum pulsibus commouemur, per musicos rythmos harmoniæ virtutibus probatur esse sociatum.

De tribus partibus Musicæ.
CAP. XVI.

Mvsicæ partes sunt tres, id est harmonica, rythmica, metrica. *Harmonica* est quæ discernit in sonis acutum & grauem. *Rythmica* est quæ requirit incursionem verborum, vtrum bene sonus an malè cohæreat. *Metrica* est, quæ mensuram diuersorum metrorum probabili ratione cognoscit, vt verbi gratia heroicum, iambicum, elegiacon, &c.

De triformi Musicæ diuisione. CAP. XVIII.

Ad omnem autem sonum qui materies cantilenarum est, triformem constat esse naturam. Prima est *harmonica*, quæ ex vocum cantibus constat. Secunda *organica*, quæ ex flatu consistit. Tertia *rythmica*, quæ pulsu digitorum numeros recipit. Nam aut voce editur sonus, sicut per fauces, aut *flatu*, sicut per tubam, vel tibiam, aut *impulsu*, vt per citharam, aut per quodlibet aliud, quod percutiendo sonorum est.

De prima diuisione musicæ, quæ Harmonica dicitur.

CAP. XIX.

Prima diuisio Musicæ quæ *harmonica* dicitur, id est, modulatio vocis, pertinet ad comœdos, tragœdos, vel choros vel ad omnes qui voce propria canunt. Hæc ex animo & corpore motum facit, & ex motu sonum, ex quo colligitur Musica, quæ in homine vox appellatur. *Vox* est aer spiritu verberatus, vnde & verba sunt nuncupata. Propriè autem vox hominum est, seu irrationabilium animantium. Nam in aliis abusiuè non propriè sonitus vox vocatur: vt, Vox tubæ infremuit, fractásque ad litora voces. Nã propriũ est vt littore resonent scopuli, &, At tuba terribilem sonitum procul ære canoro. *Harmonica* est modulatio vocis, & concordantia plurimorum sonorum, vel coaptatio. *Symphonia* est moderatio modulationis temperamentũ ex graui & acuto concordantibus sonis, siue in voce,

siue in

siue in flatu, siue in pulsu. Per hanc quippe voces acutiores grauioresque concordant, ita vt quisquis ab ea dissonuerit, sensum auditoris offendat. Cuius contraria est *diaphonia*, id est, voces discrepantes vel dissonæ. *Euphonia* est suauitas vocis. Hæc & *melos* à suauitate & melle dicta. *Diastema* est vocis spatium ex duobus vel pluribus sonis aptatum. *Diesis* est spacium quoddam, & deductiones modulandi atque vergentes de vno in alterum sonum. *Tonus*, est acuta enunciatio vocis. Est enim harmoniæ differentia & quantitas, quæ in vocis accentu vel tenore consistit: cuius genera in xv. partibus musici diuiserunt: ex quibus *hyperlidius* nouissimus & acutissimus, *hypodorius* omnium grauissimus est. *Cantus*, est inflexio vocis: nam sonus directus est: præcedit autem sonus cantum. *Arsis*, est vocis eleuatio, id est, initium. *Thesis*, vocis positio, hoc est finis. *Suaues*, voces sunt subtiles & spissæ, claræ atque acutæ. *Perspicuæ*, voces sunt quæ longiùs protrahuntur: ita vt omnem impleant continuò locum, sicut clangor tubarum. *Subtiles*, voces sunt quibus non est spiritus spissus, qualis est infantium, vel mulierum, vel ægrotantium, sicut in neruis. Quæ enim subtilissimæ cordæ sunt, subtiles ac tenues sonos emittunt. *Pingues*, sunt voces, quando spiritus multus simul egreditur sicut virorũ. *Acuta*, vox tenuis: alta, sicut in chordis videmus. *Dura vox*, est quæ violenter emittit sonos, sicut tonitruum, sicut incudis sonus, quoties in durum malleus percutit ferrum. *Aspera vox* est rauca, & quæ dispergitur per minutos & indissimiles pulsus. *Cæca vox* est quę mox vt emissa fuerit, cõticescit, atque suffocata nequaquam longius producitur, sicut est in fictilibus. *Vinnolata vox*, est lenis & mollis atque flexibilis. Et vinnolata dicta à vinno, hoc est cincinno, molliter flexo. *Perfecta* autem *vox*, est alta suauis & clara. *Alta*, vt in sublimi sufficiat: *Clara*, vt aures impleat. *Suauis*, vt animos audientiũ blandiat. Si ex his aliquid defuerit, vox perfecta non erit.

De secunda diuisione quæ Organica dicitur.
Cap. XX.

Secunda diuisio *organica* est in iis quæ spiritu reflante completa, in sonum vocis animantur: vt sunt tubæ, calami, fistulæ, organa, pandoria, & iis similia instrumenta. *Organum*, vocabulum est generale vasorum omnium musicorum. Hoc autem cui folles adhibentur, alio Græci nomine appellant. Vt autem organum dicatur: magis ea vulgaris est cõsuetudo Græcorum. *Tuba*, primum à Tyrrhenis inuenta, de quibus Virgil. Tyrrhenúsque tubæ mugire per æthera clangor. Adhibebatur autem non solùm in prœliis, sed & in omnibus festis diebus propter laudes vel gaudij claritatem. Vnde & in Psalterio dicitur, Canite initio mensis tuba, in die insigni solennitatis vestræ. Pręceptum enim fuerat Iudæis, vt initio nouæ lunæ tuba clangerent, quod etiam hucusque faciunt. *Tibias* excogitatas in Phrygia ferunt: has quidem diu funeribus tantùm adhibitas: mox & sacris gẽtilium. Tibias autem appellatas putant, quòd primum de ceruinis tibiis cruribúsque hinnulorum fierent: deinde per abusionem ita cœptas vocari etiam, quæ non de cruribus ossibúsque essent. Hinc & *tibicen* quasi tibiarum cantor. *Calamus*, nomen est arboris proprium, à calendo, id est, fundendo voces vocatum. *Fistulam* quidam putant à Mercurio inuentam: alij à Fauno, quem Græci vocant Pana. Nonnulli eam ab Idi pastore Agrigentino ex Sicilia. Fistula autem dicta, quòd vocem emittat. *Sambuca*, in musicis species est symphoniarum. Est enim genus ligni fragilis, vnde & tibiæ componuntur. *Pandorius*, ab inuentore vocatus, de quo Virgilius, Pan primus calamos cera coniungere plures Instituit, Pan curat oues, ouiúmque magistros. Fuit enim apud gentiles Deus pastoralis, qui primus dispares calamos ad cantum aptauit, & studiosa arte composuit.

De tertia diuisione, quæ Rithmica nuncupatur.
Cap. XXI.

Tertia est diuisio *rithmica* pertinens ad neruos & pulsus, cui dantur species cithararum diuersarum, tympanum, & cimbalum, sistrum, acitabula ænea & argentea, vel alia quæ metallico rigore percussa reddunt cum suauitate tinnitum, & cætera huiusmodi. *Cithara* ac *psalterij* repertor Tubal, vt prædictum est, perhibetur. Iuxta opinionem autem Græcorum citharæ vsus repertus fuisse ab Apolline creditur. Forma citharæ initio similis fuisse traditur pectori humano, quod veluti vox de pectore, ita ex ipsa cantus ederetur, appellataque eadem de causa. Nam pectus Dorica lingua *κιθάρα* vocatur. Paulatim autem plures eius species extiterunt, vt *psalteria, lira, barbita, phœnices & pectides*, & quæ dicuntur *Indicæ*, & feriuntur à duobus simul. Item aliæ autẽ & aliæ, & quadrata forma vel trigonali. *Cordarum* etiam *numerus* multiplicatus est, & commutatum genus. Veteres autem citharam fidiculam, vel fidicen nominauerunt: quia tam concinunt inter se cordæ eius, quàm bene conueniunt inter quos fides sit. Antiquitus autem *cithara septemcordis* erat. Vnde Virgilius, Septem discrimina vocum. *Discrimina* autem ideò, quòd nulla corda vicinæ cordæ simi-

tem vocem reddat, sed ideo vij. cordæ, vel quia totam vocem implent: vel, quòd septem motibus sonat cælum. *Cordas* autem dictas à corde: quia sicut pulsus est cordis in pectore, ita pulsus cordæ in cithara. Has primus Mercurius excogitauit: idémque prior in neruos sonum strinxit. *Psalterium*, quod vulgo *canticum* dicitur, à psallendo nominatum: quòd ad eius vocem chorus consonando respondeat. Est autem similitudo citharæ barbaricæ in modum Δ literæ: sed psalterij & citharæ hæc est differentia, quòd *psalterium* lignum illud concauum vnde sonus redditur superius habet, & deorsum feriuntur cordæ, & desuper sonant. *Cithara* autem econtrà concauitatem ligni inferius habet. Psalterio autem Hebræi decachordo vsi sunt propter numerum decalogi legis. *Lyra* dicta à varietate vocum, quòd diuersos sonos efficiat. Lyram primùm à Mercurio dicunt inuentam fuisse, hoc modo: Cùm regrediens Nilus in suos meatus varia in campis reliquisset animalia, relicta etiam testudo est. Quæ cùm esset putrefacta, & nerui eius remansissent extenti inter corium: percussa à Mercurio sonitum dedit, ad cuius speciem Mercurius lyram fecit & Orpheo tradidit, qui erat huius rei maximè studiosus. Vnde & æstimatur eadem arte non feras tantùm, sed & saxa atque syluas cantus modulatione applicuisse. Hanc musici propter studij amorem & carminis laudē, etiam inter sidera suarum fabularum commentis collocatam esse finxerunt. *Tympanū* est pellis vel corium ligno ex vna parte extensum. Est enim pars media symphoniæ in similitudinem cribri. Tympanum autem dictum, quod medium est. Vnde & margaritum medium tympanum dicitur, & ipsum vt symphonia ad virgulam percutitur. *Cymbala & acitabula* quædā sunt, quæ percussa inuicē se tangunt & sonum faciunt. Dicta autem cymbala, quia cum ballematica simul percutiuntur. Ita enim Græci dicunt cymbala ballematica. *Sistrum* ab inuentrice vocatum. Isis enim Ægyptiorum regina id genus inuenisse probatur. Iuuenalis, Isis & irato feriat mea lumina sistro. Inde & hoc mulieres percutiunt, quia inuentrix huius generis est mulier. Vnde & apud Amazonas sistro ad bellū fœminarū exercitus vocabatur. *Tinnabulum* de sono vocis nomen habet, sicut & plausus manuum, stridor valuarū. *Symphonia* vulgo appellatur lignum cauum ex vtraque parte: pelle extensa, quam virgulis hinc & inde musici feriunt. Fitque in ea ex concordia grauis & acuti suauissimus cantus.

De musicis numeris.

CAP. XXII.

NVmeros autem secundum musicam ita quæris. Positis extremis, vtputa vj. & decies dipondius, vides quot monadibus superetur, vj. à xij, & vj. monadibus dictis per quadratum, sexies seni faciunt xxxvj. Coniungis extrema illa, vj. ad xij. simul efficiunt xviij. Partiris tricies sexies per decies octo, efficit dipondius. Hos iungis cum summa minore scilicet, sexies, erunt viii. & erit medium inter vi. & xii. Quapropter viii. superat vi. duabus monadibus, id est tertia de sexies, & superantur viii. à xii. iiii. monadibus, tertia portione. Qua parte ergo superat, eadem superatur. Sed hæc ratio quemadmodum in mundo est ex volubilitate circulorum, ita & in microcosmo in tantum præter vocem valet, vt sine ipsius perfectione etiam homo symphoniis carens non consistat. Eiusdem musicæ perfectione, etiam metra constant in arsi & thesi, id est, eleuatione & positione.

De Astronomia.

22 De Astronomiæ nomine.
23 De inuentoribus eius.
24 De scriptoribus astronomiæ.
25 De differentiis astronomiæ & astrologiæ.
26 De astronomiæ ratione.
27 De mundo & eius nomine.
28 De forma mundi.
29 De cælo eiusque nomine.
30 De situ sphæræ cælestis.
31 De motu eiusdem.
32 De cursu eiusdem sphæræ.
33 De celeritate cæli.
34 De axe cæli.
35 De cælestibus polis.
36 De cardinibus cæli.
37 De conuexis cæli.
8 De ianuis cæli.
39 De gemina facie cæli.
40 De quatuor partibus cæli.
41 De hemisphæriis.
42 De quinque circulis cæli.
43 De zodiaco circulo.
44 De candido circulo.
45 De magnitudine solis.
46 De magnitudine lunæ.
47 De natura solis.
48 De cursu solis.
49 De defectu solis.
50 De itinere solis.
51 De lumine lunæ.
52 De formis lunæ.
53 De interlunio lunæ.
54 De cursu lunæ.
55 De vicinitate lunæ ad terram.

57 De eclipsi solis.
58 De eclipsi lunæ.
59 De differentia siderum, stellarum atque astrorum.
60 De lumine stellarum.
61 De situ stellarum.
62 De cursu stellarum.
63 De vario cursu stellarum.
64 De interuallis stellarum.
65 De circulari numero stellarum.
66 De stellis planetis.
67 De præcedentia & antegradatione stellarum.
68 De remotione, vel retrogradatione stellarũ.
69 De statu stellarum.
70 De nominibus stellarum quibus ex causis nomina acceperunt.

De Astronomiæ nomine. CAP. XXIII.

ASTRONOMIA est astrorum lex, quæ cursus siderum ac figuras & habitudines stellarum circa se, & circa terram indagabili ratione percurrit.

De inuentoribus eius. CAP. XXIV.

ASTRONOMIAM primi Ægyptij inuenerunt. Astrologiam verò & natiuitatis obseruantiam Chaldæi primi docuerunt. Abrahã autem instituisse Ægyptios Astrologiã, Iosephus asseuerat. Græci autem dicunt, hanc artem ab Athlante primum excogitatam: ideóque dictus est sustinuisse cœlum. Quisquis autem ille fuit motu cœli & ratione animæ excitatus per temporum vices, per astrorum rotatus diffinitósque cursus, per interuallorum spacia moderata, considerauit dimensiones quasdam & numeros, quæ diffiniendo ac secernendo in ordinem nectens, Astrologiam reperit.

De scriptoribus Astronomiæ. CAP. XXV.

IN vtraque autem lingua diuersorum quidem sunt de astronomia scripta volumina: inter quos tamen Ptolemęus rex Alexandrię apud Græcos habetur præcipuus: hic etiam & canones instituit: quibus cursus astrorum inueniatur.

De differentia Astronomiæ & Astrologiæ. CAP. XXVI.

INter Astronomiam autem & Astrologiam aliquid differt. Nam *Astronomia* conuersionem cœli, ortus, obitus, motúsque siderum continet: vel qua ex causa ita vocentur. *Astrologia* verò partim naturalis, partim superstitiosa est. *Naturalis* dum exequitur solis & lunæ cursus, vel stellarum, certásque temporum stationes. *Superstitiosa* verò est illa quam mathematici sequuntur, qui in stellis augurantur, quique etiam xij. cœli signa per singula animæ vel corporis membra disponunt, siderúmque cursu necessitates hominum & mores prædicere conantur.

De Astronomiæ ratione. CAP. XXVII.

ASTRONOMIÆ ratio modis plurimis constat. Diffinit enim quid sit mundus, quid cœlum, quid sphæræ situs & cursus, & quid axis cœli & poli, quæ sint climata cœli, qui cursus solis & lunæ atque astrorum, &c.

De mundo & eius nomine. CAP. XXVIII.

MVndus est hic, qui constat ex cœlo & terra, & mari, cunctísque sideribus. Qui idcirco mundus est appellatus, quia semper in motu est: nulla enim requies eius elementis concessa est.

De forma mundi. CAP. XXIX.

FOrmatio mundi ita demonstratur. Nam quemadmodum erigitur mundus in septentrionalem plagam, ita declinatur in australem. Caput autem eius & quasi facies, orientalis regio est, vltima pars septentrionalis.

De cœlo & eius nomine. CAP. XXX.

COelum physici rotundum, volubile atque ardens esse dixerunt: vocatúmque hoc nomine, eò quòd tanquam vas cœlatum impressas habeat figuras stellarum. Distinxit enim id Deus claris luminibus, & impleuit sole scilicet, & lunæ orbe fulgenti, & astrorum micantium splendentibus signis adornauit. Hoc autem Græcè οὐρανὸς dicitur ἀπὸ τοῦ ὁρᾶσθαι, id est à videndo, eò quòd aer perspicuus sit, & ad speculandum purior.

De situ sphæræ cœlestis. CAP. XXXI.

SPhæra, cœli est species quædam in rotundum formata, cuius centrum terra est ex omnibus partibus æqualiter conclusa. Hanc sphæram nec principium habere dicunt, nec terminum, ideò quod in rotundum quasi circulus, vnde incipiat, vel vbi desinat non facilè comprehenditur. Philosophi autem

mundi septem cœlos, id est, planetas globorum consono motu introduxerunt, quorum orbibus connexa memorant omnia, quos sibi innexos & velut insertos versari retro, & è contrario cæteris motibus suis ferri arbitrantur.

De motu eiusdem. CAP. XXXII.

Sphæræ *motus* duob' axibus voluitur: Quorum vnus *septentrionalis* qui nunquã occidit: appellaturque *Borealis*: alter *Australis*, qui nunquam videtur, & *Austronotus* dicitur. His duobus polis moueri sphæram cœli dicunt. & cum motu eius sidera in ea fixa ab oriente vsque ad occidentem circumire: septentrionibus breuiores giros iuxta cardinem peragentibus.

De cursu eiusdem sphæræ. CAP. XXXIII.

Sphæra cœli ab oriente & occidente semel in die & nocte vertitur xxiiij. horarum spaciis, quibus sol cursum suum supra terras & sub terra sua volubilitate concludit.

De celeritate cœli. CAP. XXXIV.

Tanta celeritate cœli sphæra dicitur currere, vt nisi aduersus præcipitem eius cursum astra currerent, quæ eam remorarentur, mundi ruinam facerent.

De axe cœli. CAP. XXXV.

Axis, est septentrionalis linea recta, quæ per mediam pilam sphæræ tendit. & dicta axis, quòd in ea sphæra, vt rota voluitur, vel quia ibi plaustrum est.

De polis cœlestibus. CAP. XXXVI.

Poli sunt circuli qui currunt per axem. Horum alter est *Septentrionalis* qui nunquam occidit, appellaturque *Boreus*: alter *Australis*, qui nunquam videtur. Et *Austronotus* dicitur. & dicti *poli*, quòd sint axium cicli ex vsu plaustrorum, à poliendo scilicet nominati: sed polus Boreus semper videtur, Austronotus nunquam: quia dextra cœli altiora sunt pressa Austri.

De cardinibus cœli. CAP. XXXVII.

Cardines cœli extremæ partes sunt axis. Et dicti cardines, eò quòd per eos vertitur cœlum, vel quia sicut cor voluuntur.

De conuexis cœli. CAP. XXXVIII.

Conuexa autem cœli, extrema eius sunt, à curuitate dicta, vt est illud: Conuexum quoties claudit nox humida cœlum. Conuexum enim curuum est quasi conuersum seu inclinatum, & ad modum circuli flexum.

De ianuis cœli. CAP. XXXIX.

Ianuæ cœli duæ sunt, oriens & occidens. Nam vna parte sol procedit, alia se recipit.

De gemina facie cœli. CAP. XL.

Facies cœli vel caput, orientalis regio: vltima, septentrionalis. De qua Lucanus. Sic mundi pars ima iacet quam zona niualis Perpetuæque premunt hiemes.

De quatuor partibus cœli. CAP. XLI.

Climata cœli, id est plagæ, vel partes quatuor sunt, ex quibus prima pars *orientalis* est, vnde aliquæ stellæ oriuntur. Secunda, *occidentalis*, vbi nobis aliquæ stellæ occidunt. Tertia *septentrionalis*, vbi peruenit sol in diebus maioribus. Quarta *Australis*, vbi sol peruenit noctibus maioribus. *Oriens* autem ab exortu solis est nuncupatus. *Occidens* quod diem faciat occidere & interire. Abscondit enim lumen mundo, & tenebras superinducit. *Septentrio* autem, à septem stellis axis vocatus, quæ in ipso reuolutæ rotantur. Hic propriè & *vertex* dicitur, eò quòd vertitur. *Meridies* autem vocatur, vel quòd ibi sol facit medium diem quasi medidies, vel quia tunc purius micat æther. *Merum* enim purum dicitur. ¶Sunt & *alia* vij. *climata cœli* quasi vij lineæ ab oriente in occidentem, sub quibus & mores hominum dispares, atque animalia specialiter diuersa nascuntur: quæ vocata sunt à locis quibusdam famosis, quorũ primũ est *Merois*, secundum *Somis* vel *Siene*. tertiũ *catacorus* id est, *Aphrica*. quartũ *Rhodus*. quintum *Hellespontus*. sextum *Mesopontus*. septimum *Borysthenes*.

De hemisphærijs. CAP. XLII.

Hemisphærium, dimidia pars sphæræ est. *Hemisphæriũ supra terram* est ea pars cœli, quæ à nobis tota videtur. *Hemisphæriũ sub terra* est, quæ videri non potest, quamdiu sub terra fuerit.

De quinque circulis cœli. CAP. XLIII.

Zonæ cœli quinque sunt: quarum distinctionibus quædam partes temperie sua incoluntur, quædam immanitate frigoris aut caloris inhabitabiles existunt. Quæ ideò &

zonę

zonæ vel circuli appellantur, eo quòd in circumductione sphæræ existunt. Quorum *primus circulus* ideò *Arcticus* appellatur, eo quòd inter eum Arcturi signa inclusa prospiciuntur. *Secundus circulus θερινός*, qui & *tropicus* dicitur, quia in eo circuiens sol Aquilonis finibus æstatem facit, & vltra eum circulum non transit, sed statim reuertitur, & inde tropicus appellatur. *Tertius circulus ἰσημερινός*, qui à Latinis ideò *æquinoctialis* appellatur, eo quòd sol cùm ad eum orbem peruenerit, æquinoctium facit. ἰσημέρα enim Latinè, dies dicitur atque nox: quo circulo dimidia sphæræ pars constituta perspicitur. *Quartus circulus Antarcticus* vocatus: eo quod contrarius sit circulo, quem Arcticum nominamus. *Quintus circulus χειμερινὸς tropicus*, qui à Latinis *hiemalis* siue *brumalis* appellatur, ideò sol cùm ad eum circulum peruenerit, hyemem iis qui ad Aquilonem sunt facit, & æstatem iis qui in Austri partibus cõmorantur.

De circulo Zodiaco. CAP. XLIV.

Zodiacus autem circulus est, qui ex linearum quinque angulis & ex vna linea constat.

De candido circulo. CAP. XLV.

Lacteus circulus via est quæ in sphæra videtur, à candore dicta, quia alba est, quã aliqui dicunt viam esse qua circuit sol, & ex splendoris ipsius transitu ita lucere.

De magnitudine Solis. CAP. XLVI.

Magnitudo solis fortior est terra, vnde & eodem momento quo oritur, & orienti simul & occidenti æqualiter apparet. Quia verò tanquam cubitalis nobis videtur, considerare oportet quantum sol distat à terris: quæ longitudo facit, vt paruus videatur nobis.

De magnitudine lunæ. CAP. XLVII.

Magnitudo quoque lunæ minor fertur esse quàm solis. Nam dum sol superior sit à luna, & tamen à nobis maior quàm luna videatur, iam si prope nos accessisset: multo maior quàm luna conspiceretur. Sicut autem fortior est sol terra: ita terra fortior est luna per aliquam quantitatem.

De natura solis. CAP. XLVIII.

Sol dum igneus sit, præ nimio motu conuersionis suæ amplius incalescit. Cuius ignem dicunt philosophi aqua nutriri, & è contrario elemento virtutem luminis & caloris accipere. Vnde dicimus eũ sæpius madidum & rorantem.

De cursu solis. CAP. XLIX.

Solem per seipsum moueri, non cum mundo verti dicunt. Nam si fixus cælo maneret, omnes dies & noctes æquales existerent: sed cum alio loco cras occasurum: alio occidisse hesterno videmus: apparet eum per seipsum moueri, non cum mundo verti. Spatiis enim æqualibus orbes annuos conficit propter temporum mutationes. Oriens diem facit: occidens noctem inducit. Nam vadens longius ad meridiem hyemem facit, vt hybernis humoribus atque pruinis terra pinguescat. Accedens propius ad Septentrionem, æstatem reddit, vt fruges maturitate durentur. & quæ sunt in humidis incocta: ferue facta mitescant.

De effectu solis. CAP. L.

Sol oriens diem facit, occidens noctem inducit: nam *dies* est sol super terras, *nox* est sol sub terra. Ex ipso enim sunt horæ: ex ipso dies, cùm ascenderit: ex ipso etiam nox, cùm occiderit: ex ipso menses & anni numerantur: ex ipso vicissitudines fiunt temporum. Quando autem per meridiem currit, vicinior est terræ: quando verò iuxta Septentrionem, sublimis attollitur. Cui ideo Deus diuersos cursus constituit, loca & tempora, ne dum semper eisdem moraretur locis, quotidiano vapore eius vniuersa consumerentur, sicut Clemens ait. Cursus diuersos accepit quibus aeris temperies pro ratione temporum dispensatur, & ordo vicissitudinum permutationumque seruatur. Nam dum ad superiora conscenderit, ver temperat: vbi autem ad summum cæli venerit, æstiuos accendit calores: descendẽs rursus autumno temperiem reddit. Vbi vero ad inferiorem redit circulũ: ex glaciali compage cæli rigorem nobis hyberni frigoris derelinquit.

De itinere solis. CAP. LI.

Sol oriens per meridiem iter habet: qui postquàm ad occasum venerit, & Oceano se intinxerit, per incognitas sub terra vias vadit, & rursus ad orientem recurrit.

De lumine Lunæ. CAP. LII.

Lunam quidam philosophi dicunt proprium lumen habere, globique eius vnã partem esse lucifluam, aliam verò obscuram, & paulatim se vertendo diuersas formas efficere. Alij contra aiunt, lunam non suum lumen habere, sed solis radiis illuminari. Vnde & *eclypsim* patitur: si inter ipsam & solem vmbra terræ interueniat. Sol enim longè ipsa superior est. Hinc euenit, vt quoniam sub

illo est, parte superiore luceat, inferiore verò quam habet ad terras parte obscura sit.

De formis Lunæ. CAP. LIII.

PRima figura Lunæ bicornis est. Secunda sectilis. Tertia dimidia. Quarta plena. Quinta iterum dimidia ex maiore. Sexta iterum sectilis. Septima bicornis. Septima autem semis, & vicesima secunda semis in suo ordine mediæ sunt: cæteræ autem proportionales sunt.

De interlunio Lunæ. CAP. LIV.

INterlunium Lunæ, est tempus illud inter deficientem & nascentem Lunam. Est autē trigesimus dies, quo luna non lucet. Quæ ideò videri non potest, quia soli coniuncta obscuratur: sed eodem momento renascens paulatim ab eo recedendo videtur.

De cursu Lunæ. CAP. LV.

LVna amissi ac recepti luminis vicibus mēstrua spacia moderatur. Quæ ideò obliquo & non recto incedit cursu, vt sol: ne incidat in centrum terræ & frequenter patiatur eclipsim. Vicinus est enim circulus eius terræ. Crescens autem orientem cornibus spectat: decrescens, occidentem: meritò, quia occasura & amissura est lumen.

De vicinitate lunæ ad terras. CAP. LVI.

LVna terris vicinior est quàm sol. Inde & breuiori orbe celerius peragit cursum suum. Nam iter quod sol in diebus ccclxv. ista per xxx. dies percurrit. Vnde & antiqui menses in luna, annos autem in solis cursu posuerunt.

De eclypsi Solis. CAP. LVII.

ECLypsis solis, est quoties luna trigesima ad eandem lineam qua sol vehitur peruenit eique se obiiciens solem obscurat. Nam deficere nobis sol videtur, dum illis orbi Lunæ opponitur.

De eclipsi Lunæ. CAP. LVIII.

ECLypsis lunæ est quoties in vmbram terræ luna incurrit. Non enim suum lumen habere, sed à sole illuminari putatur. vnde & defectum patitur si inter ipsam & solem vmbra terræ interueniat. Patitur autem hoc decimaquinta luna, eousque, quàm diu centrum atque vmbra obstantis terræ exeat, videátque solem, vel à sole videatur.

De differentia stellarum, siderum, & astrorum. CAP. LIX.

STellæ, & sidera, & astra inter se differunt. Nam *stella* est quælibet singularis. *Sydera* vero sunt stellis plurimis facta, vt Hyades, Pleiades. *Astra* autem sunt stellæ grandes, vt Orion, Bootes. Sed hæc nomina scriptores confundunt. & astra pro stellis, & stellas pro sideribus ponunt.

De lumine stellarum. CAP. LX.

STellæ non habere proprium lumen: sed à sole illuminari dicuntur, sicut & luna.

De stellarum motu. CAP. LXI.

STellæ immobiles sunt, & cum cœlo fixæ perpetuo motu feruntur; neque cadunt per diem, sed à solis splendore obscurantur.

De cursu stellarum. CAP. LXII.

SIdera autem feruntur, aut mouentur. *Feruntur*, quæ cælo fixa sunt, & cum cælo voluuntur. *Mouentur* verò quædam, sicut planetæ. id est, erraticæ, quæ cursus suos vagos certa tamen diffinitione conficiunt.

De vario cursu stellarum. CAP. LXIII.

STellæ dicuntur pro eo quòd per diuersos orbes cælestium planētarum feruntur. nā quædam celerius exortæ, tardius occidunt: quædam tardius exortæ, citius ad occasum perueniunt. aliæ pariter oriuntur & non simul occidunt, omnes autem suo tempore ad suum cursum proprium reuertuntur.

De interuallis stellarum. CAP. LXIV.

STellæ inter se diuersis interuallis distant à terra: propterea dispari claritate magis minúsve nostris oculis apparent. Nam multæ maiores sunt iis quas videmus conspicuas, sed longius positæ paruæ videntur à nobis.

De numero circulari stellarum. CAP. LXV.

NVmerus circularis stellarum est, per quē cognosci dicitur, in quanto tempore circulum suum vnaquæque stella percurrat, siue per longitudinem, siue per latitudinē. *Latitudo* intelligitur per signiferum, longitudo per proprium excursum. Nam *luna* viii annis fertur explere circulū suum. *Mercurius* annis xx. *Lucifer* annis ix *Sol* annis xix. *Vesper* xv. *Phaeton* xii. *Saturnus* xxx. Quibus peractis ad reuersionem circuli sui, iisdem signis & partibus reuertuntur. Quædam *sydera* radiis

solis prædita *anomala* fiunt, aut *retrograda* aut *stationaria*: iuxta quod & poeta meminit dicens, Sol tempora diuidit æui: Mutat nocte diem, radiísque potétibus astra Ire vetat, cursúsque vago ratione moratur.

De stellis planetis. Cap. LXVI.

QVædam stellæ ideò *planetæ* dicuntur, id est errantes, quia per totum mundum vario motu discurrunt. Vnde pro eo quod errant, *retrograda* dicuntur: vel *anomala* efficiuntur, id est, quando particulas addunt & detrahunt. Cæterum quando tantum detrahunt *retrograda* dicuntur: *stationem* autem faciunt quando stant.

De præcedentia & antegradatione stellarum. Cap. LXVII.

PRæcedentia, vel *antegradatio stellarum* est, dum stella motum suum consuetum agere videtur, & aliquid præter consuetudinem præcedit.

De remotione vel retrogradatione stellarum. Cap. LXVIII.

REmotio, vel *retrogradatio stellarum* est, quando stella dum motum suum agit, simul & retrorsum moueri videtur. Ista omnia in absidis colliguntur.

De statu stellarum. Cap. LXIX.

STatus *stellarum* est, dum stella semper moueatur: tamen in aliquibus locis stare videtur.

De nominibus stellarum, quibus ex causis nomina acceperunt. Cap. LXX.

SOl appellatus eò quòd solus appareat, obscuratis fulgore suo cunctis sideribus. *Luna* dicta quasi Lucina, ablata media syllaba: de qua Virgilius: Casta faue Lucina. Sumpsit autem nomen per deriuationem à solis luce: eò quòd ab eo lumen accipiat, acceptúmque reddat. *Stella* dictæ à stando, quia semper fixæ stant in cœlo: nec cadunt. Nam quod videmus de cœlo stellas quasi labi, non sunt stellæ, sed igniculi ab æthere lapsi: qui fiunt dum ventus altiora petens æthereum ignem secum trahit, qui tractu suo imitatur stellas cadentes. Nam stellæ cadere non possunt: immobiles enim (vt prædictum est) sunt, & cum cœlo fixæ feruntur. *Sidera* dicta eo quòd ea nauigantes considerando iter dirigunt ad cursus consilium, ne fallacibus vndis aut ventis aliò deducantur. ¶ Quædam autem stellæ idcirco *signa* dicuntur, quia eas nautæ obseruant in gubernandis remigiis, contemplantes aciem fulgorémque eorum, quibus rebus status cœli futurus ostenditur. sed & omnes homines ea intendunt ad præuidendum aeris qualitates per æstatem & hyemem vernalémque temperiem. Ortu enim vel occasu suo certis stationibus temporum qualitates significant, *Signorum* primus *Arctos*, qui in axe fixus, vij. stellis in se reuolutis rotatur: nomen est Græcum quòd Latinè *Vrsa* dicitur: quæ quod in modum plaustri vertitur, nostri eam septentrionem dixerunt, *Triones* enim propriè sunt boues aratorij dicti eò quòd terram terant: q. teriones. Septentriones autem non occidere axis vicinitas facit: quia in eo sunt. *Arctophylax* dicitur, quòd *Arcton*, id est Helicem vrsam sequitur. Eúndémque & *Booten* dixerunt, eò quod plaustro hæret: signum multis spectabile stellis, inter quas Arcturus est. sidus post caudam maioris vrsæ positum in signo Bootis. Vnde & *Arcturus* dictus est, quasi ἄρκτου οὐρά: quia Bootis præcordiis locia collocata est. Oritur autem autumnali tempore *Orion* astrum antè Tauri vestigia fulget: & dictus Orion ab vrina, id est, ab inundatione aquarum. Tempore enim hyemis obortus mare & terras aquis & tempestatibus turbat. Hunc Latini *Iugulam* vocant, quòd sit armatus, vt gladius, & stellarum luce terribilis atque clarissimus: in quo si hæc fulgeant omnia, serenitas portenditur, si obscuratur huius acies, tempestas cernitur imminere. *Hyades* dictę ἀπὸ τοῦ ὕειν, id est à succo & à pluuijs. Nam pluuiæ Græcè ὕειν dicũtur. Ortu quippe suo efficiũt pluuias. vnde & eas Latini suculas appellauerunt: quia quando nascuntur pluuiarum signa monstrãtur, de quib. Virgil. Arcturum, pluuiásque Hyadas geminósque Triones. Sunt autẽ in fronte Tauri vij. & oriuntur tempore vernali. *Pleiades* à pluralitate dictæ. Sunt autẽ stellę septẽ ante genua Tauri, ex quibus sex videntur: nam latet vna. Has Latini *Vergilias* dicũt, à temporis significatione, quòd vere exoriuntur. Nam occasu suo hyemẽ, ortu æstatẽ primæque nauigationis tẽpus ostendunt. *Canicula stella*, quæ & *Sirius* dicitur, æstiuis mẽsibus in medio centro cœli est: & dũ sol ad eã ascenderit, coniũcta cũ sole duplicatur calor ipsius, & dissoluuntur corpora & vaporantur. Vnde & ex ipsa stella *dies caniculares* dicuntur: quãdo & molestę sunt purgationes. *Canis* autẽ vocatur propterea quòd corpora morbo afficiat: siue propter flãmæ candorẽ, quod eiusmodi sit, vt præ cæteris lucere videatur. Itaq; quo magis eã cognoscerent, *Sirion* appellasse. *Cometes* stella dicta est, eo quod comas luminis fundat ex se. Quod genus sideris quãdo apparuerit, aut pestilẽtiã aut famẽ, aut bella significat. Cometæ autẽ Latinè cri-

nitæ appellantur, quòd in modum crinium flammas spargunt, quas Stoici dicunt esse vltra xxx. quarũ nomina & effectus quidam Astrologi scripserunt. *Lucifer* dictus, eò quòd inter omnia sidera plus lucem ferat. Lucifer enim est vna ex planetis. Hæc propriè & *iubar* dicitur, eò quòd iubas lucis ex se fundat: sed & splẽdor Solis & lunæ ac stellarum iubar vocatur, quòd in modum iubæ radij ipsorũ extendantur. *Vesperus* stella occidentalis, quam cognominatã perhibẽt ab Hespero rege Hispaniæ. Est autẽ & ipsa ex quinque stellis planetis, noctem ducẽs & sequens solem. Fertur autem quòd hæc stella oriens luciferum, occidens vesperum facit. de qua Statius: & alterno deperditur vnus in ortu. ¶ *Planetæ* stellæ sunt, quæ non sunt fixæ in cœlo, vt reliquæ, sed in aere feruntur. Dicti autẽ planetæ ἀπὸ τῆς πλάνης, id est, ab errore. Nam interdum in Austrum, interdum in Septentrionẽ, plerunque contra mundum, nonnunquam cũ mundo feruntur. Hos Romani nominibus deorum suorum, scilicet Saturni, Lunæ, Iouis, Martis, Veneris & Mercurij sacrauerunt. Decepti enim & decipere volentes in eorũ adulationem, qui sibi aliquid secũdum amorem præstitissent, sidera ostendebant in cœlo, dicentes, quòd illud sidus esset Iouis, & illud Mercurij, & concepta est opinio vanitatis. Hanc opinionem erroris diabolus confirmauit, Christus euertit. ¶ Iam verò illa, quæ ab ipsis gentilibus *signa* dicuntur, in quibus & animantiũ imago de stellis formatur, vt *Aries, Taurus, Libra* & huiusmodi alia ij qui sidera præuiderunt, in numerum stellarum speciem corporis superstitiosa vanitate permoti finxerunt, ex caussis quibusdam deorum suorum & imagines & nomina conformantes. Nam *Arietem* primũ signum, cui vt libræ mediam mundi lineam tradunt, propter Ammonem, id est, Iouem vocauerunt, quia in eius capite, qui simulachra faciunt Arietis cornua fingunt. Quod signum Gentiles ideò inter signa primum constituerunt, quòd in mense Martio, qui est anni principium, solem in signo illo cursum suum peragere dicunt: sed & *Taurum* inter sidera collocant, & ipsum in honorem Iouis, eò quòd in bouem sit fabulosè conuersus, quando Europam transuexit. Castorem quoque & Pollucem post mortem inter notissima sidera constituerunt: quod signum *Gemini* dicitur. *Cancrum* quoque inde dixerunt, eò quòd cùm ad signum mense Iunio sol venerit, retro graditur in modum cancri, breuioresque facit dies. Hoc enim animal incertam habet partem primam, denique ad vtramque partem gressum dirigit, ita vt prior pars sit posterior, & posterior prior. *Leonem* ingentem Hercules in Græcia occidit, & propter virtutem suam hunc inter duodecim signa constituit. Hoc signum sol cùm attigerit, nimium calorem mundo reddit, & annuos flatus & æstus facit maiores quàm in toto reliquo anno. *Virginis* etiam signum idcirco inter astra collocauerunt, propter quod eisdẽ diebus in quibus sol per illud decurrit, terra exusta solis ardore nihil pariat. Est enim hoc tempus canicularium dierum. *Libram* autem vocauerunt ab æqualitate mensis ipsius, quod viij. Kal. Octobris sol per illud signum currens æquinoctium facit. Vnde & Lucanus. Ad iustæ pondera libræ. *Scorpium* quoque & *sagittarium*, propter fulgura mensis ipsius appellauerunt. *Sagittarius* vir equinis cruribus deformatur, cui sagittam & arcum adiungunt, vt ex eo mensis ipsius fulmina demonstrentur. Vnde & sagittarius est vocatus. *Capricorni* figuram ideò inter sidera finxerunt propter capram Iouis nutricem: cuius posteriorem partem corporis in effigiem piscis ideò finxerunt, vt pluuias eiusdem temporis designarent, quas solet idem mensis plerunque in extremis habere. Porrò *Aquarium & pisces*, ab imbribus temporum vocauerunt, quòd hyeme quando in his signis sol vertitur, maiores pluuiæ profunduntur. Et miranda gentilium dementia, qui non solùm pisces, sed etiam arietes, & hircos, & tauros, vrsas & canes, cancros, & scorpiones transtulerunt. Nam & *aquilam & cygnum* propter Iouis fabulas inter cœli astra eius memoriæ caussa collocauerunt. *Perseum* quoque & vxorem eius *Andromedam* postea quàm sunt mortui in cœlũ receptos esse crediderũt: ita vt imagines eorum stellis designarent, eorúmque appellare nominibus non erubescerent. *Aurigam* etiam *Ericthonium* inter cœli astra collocauerunt: propter quod vidissent eum primum quadrigam iunxisse. Mirati sunt enim ingenium eius ad imitationem Solis accessisse: & propter hoc nomen eius post mortem inter sidera posuerunt. Sic *Calisto*, Licaonis filia, dum ab Ioue compressa, & fabulosè ab Iunone in vrsæ fuisset speciem conuersa, quæ Græcè ἄρκτος appellatur, post interfectionem ipsius nomen eius Iouis cũ filio in stellis Septentrionalibus transtulit, eámque *Arctom*: filium autẽ eius *Arctophylaca* appellauit. Sic *lira* pro Mercurio in cœlum locata, sic *Centaurus Chiron* propter quod nutrierat Æsculapium & Achillem, inter astra dinumeratus est: sed quolibet modo superstitiones hæc ab hominibus nuncupentur, sunt tamen sydera quæ Deus in mundi principio condidit, ac certo motu distinguere tempora ordinauit. ¶ Horũ igitur *signorum obseruationes*, vel *geneses*, vel cætera superstitiosa, quæ se ad cognitionẽ syderum coniungunt, id est, ad notitiam fatorũ, quæ fidei nostræ sine dubitatione contraria sunt, sic ignorari debent

à Chri-

à Christianis, vt nec scripta esse videantur, sed nonnulli syderum pulchritudine & claritate pellecti, in lapsus stellarũ cæcatis mentibus corruerũt, ita vt per supputationes noxias, quæ *mathesis* dicitur, euentus rerũ præscire conentur: quos non solùm Christianæ religionis doctores, sed etiam gentiliũ Plato, Aristoteles, atque alij rerum veritate commoti concordi sententia damnauerunt, dicẽtes: Confusionem rerum potius de tali persuasione generari. Nam si genus humanum ad varios actus nascendi necessitate premeretur, cur aut laudẽ mereantur boni, aut mali legum percipiant vltionem? Et quamuis ipsi non fuerint cœlesti sapientiæ dediti, veritatis tamen testimonio errores eorum meritò perculerunt. ¶Ordo autem iste septem secularium disciplinarum ideo à Philosophis vsque ad astra perductus est, scilicet vt animos seculari sapientia implicatos à terrenis rebus abduceret, & in superna contemplatione collocaret.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER IV.

CAPITA LIBRI QVARTI.

1 *De Medicina.*
2 *De nomine eius.*
3 *De inuentoribus eius.*
4 *De tribus hæresibus medicorum.*
5 *De quatuor humoribus corporis.*
6 *De acutis morbis.*
7 *De cronicis morbis.*
8 *De morbis qui in superficie corporis & cutis videntur.*
9 *De medicinis & medicaminibus.*
10 *De libris medicinalibus.*
11 *De instrumentis medicorum.*
12 *De odoribus & vnguentis.*
13 *De initio Medicinæ.*

DE MEDICINA. CAP. I.

MEDICINA est quæ corporis vel tuetur vel restaurat salutẽ: cuius materia versatur in morbis & vulneribus. Ad hanc itaque pertinent, non ea tantùm quæ ars eorum exhibet, qui propriè Medici nominãtur, sed etiam cibus & potus, tegmen & regimen. Defensio denique omnis atque munitio qua sanum corpus nostrum aduersus externos ictus casúsque seruatur.

De nomine eius. CAP. II.

NOmen autem Medicinæ à modo, id est, temperamento impositum æstimatur, vt non satis, sed paulatim adhibeatur. Nam in multo contristatur natura, mediocri autem gaudet. vnde & qui pigmenta & antidota satis vel assidue biberint, vexantur. Inmoderatio enim omnis non salutem, sed periculum affert.

De inuentoribus Medicinæ. CAP. III.

MEdicinæ autem artis auctor ac repertor apud Græcos perhibetur *Apollo.* Hanc filius eius *Æsculapius* laude vel opere ampliauit. Sed postquam fulminis ictu Æsculapius interiit, interdicta fertur medendi cura, & ars simul cum auctore defecit, latuítque per annos penè quingentos vsque ad tempus Artaxerxis regis Persarum. Tũc eam reuocauit ad lucem *Hippocrates* Asclepio patre genitus in insula Coo.

De tribus hæresibus Medicorum. CAP. IV.

ITaque tres viri totidem hæreses inuenerunt. Prima *methodica* inuenta est ab Apolline: quæ remedia sectatur & carmina. Secũda *Empirica*, id est, experientissima, inuenta est ab Æsculapio, quæ non indiciorũ signis, sed solis constat experimentis. Tertia Logica, id est, *rationabilis*, inuenta ab Hippocrate. Iste enim discussis ætatum, regionum, vel ægritudinum qualitatibus; artis curam rationabiliter perscrutatus est. *Empirici ergo* experientiam solam sectantur: *Logici* experientiæ rationem adiungunt: *Methodici* nec elementorum rationem obseruant, nec tempora, nec ætates, nec causas, sed solas morborum substantias.

De quatuor humoribus. CAP. V.

SAnitas est integritas corporis, & temperantia naturæ ex calido & humido, quod est sanguis. vnde & *sanitas* dicta est, quasi sanguinis status. *Morbi* generali vocabulo omnes passiones corporis continentur, quod inde veteres morbum nominauerunt: vt ipsa appellatione, mortis vim, quæ ex ea nascitur demonstrent. Inter sanitatem autem & morbum media est curatio, quæ nisi morbo congruat, non producit ad sanitatem. Morbi enim omnes ex quatuor nascuntur humoribus, id est, ex sanguine & felle, melancholia & phlegmate. Ex ipsis enim reguntur sani, ex ipsis læduntur infirmi. Dum enim amplius extra cursum naturæ creuerint, ægritudines faciunt. Sicut enim quatuor elementa, sic & quatuor humores, & vnusquisque humor suũ elementum imitatur. *sanguis* aerem, *cholera*, ignem, *melancholia* terram, *phlegma* aquam. Et sunt quatuor humores, sicut quatuor elementa, quę conseruant corpora nostra. *Sanguis* ex Græca etymologia vocabulum sumpsit, quòd ex eo corpus vegetetur & sustentetur & viuat. *Choleram* Græci vocauerũt, quod vnius diei spacio terminetur, vnde & cholera, id est fellicula nominata est, hoc est, fellis effusio. Græci enim fel χολὴν dicunt. *Melancholia* dicta, eò quod ex nigri sanguinis fece admixta sit abundantia fellis. Græci enim μέλαν nigrum vocant, fel autem χολὴν appellant. *Sanguis* Latinè vocatus quòd sit suauis. vnde & homines quibus dominatur sanguis, dulces ac blandi sunt. *Phlegma* autem dixerũt quod sit frigida. Ex his quatuor humoribus reguntur sani: ex his læduntur infirmi. Dum enim amplius excursum naturæ creuerint, ægritudines faciunt. Ex sanguine autem & felle acutæ passiones nascuntur, quas Græci ὀξέα vocant. Ex phlegmate verò & melancholia veteres causæ procedunt, quas Græci χρόνια dicunt.

De acutis morbis. CAP. VI.

OXεῖα est acutus morbus, qui aut citò transit, aut celeri interficit, vt *pleurisis, phrenesis*. ὀξὺ enim acutum apud Græcos & velocẽ significat. Χρόνια est prolixus corporis morbus, qui multis temporibus remoratur, vt *podagra, phthisis*. χρόνος enim apud Græcos tempus dicitur. Quędam autem passiones ex propriis causis nomen acceperunt. *Febris* à feruore dicta est. est enim abundantia caloris. *Phrenesis* appellata siue ab impedimento mentis: quia Græci mentem φρένας vocant. seu quod dentibus infrendant. Nam *frendere* est dentes concutere. Est autem perturbatio cum exagitatione & dementia ex cholericâ vi effecta. *Cardiaca* vocabulum à corde sumpsit, dum ex aliquo timore aut dolore afficitur. *Cor* enim Græci καρδίαν vocant. Est enim cordis passio cũ formidabili metu. *Lethargus* à somno vocata. Est enim oppressio cerebri cum obliuione & somno iugi, velut stertentis. *Synanche* à continentia spiritus & præfocatione dicta. Græci enim συνάγχειν continere dicunt. Qui enim hoc vitio laborant, dolore faucium præfocantur. *Phlegmone* est feruor stomachi cum extensione & dolore, siue φλεγμονὴ est inquietudo cum rubore & dolore & extensione, & duricia & vastitate. Quæ cùm cœperit fieri, inquietudo & febris consequitur. Vnde & dicta est φλεγμονὴ ἀπὸ τοῦ φλέγειν. Sic enim sentitur, & inde nomen accepit. *Pleurisis* est dolor lateris acutus cum febri & sputo sanguinolento. Latus enim Græcè πλευρὰ dicitur: vnde & pleuritica passio nomen accepit. *Peripneumonia* est pulmonis vitium cum dolore vehementi & suspirio. Græci enim pulmonem πνεύμονα vocant. inde & ægritudo dicta est. *Apoplexia* est subita effusio sanguinis, qua suffocati intereunt. Dicta autem apoplexia, quòd ex letali percussu repentinus casus fiat. Græci enim percussionem ἀποπληξίαν vocant. *Spasmus* Latinè contractio subita partium aut neruorum cum dolore vehementi. Quam passionem à corde nominatam dixerunt: quia in nobis principatum vigoris habet. Fit autem duobus modis, aut ex repletione, aut ex inanitione. *Tetanus* maior est contractio neruorum à ceruice ad dorsum. *Telum* lateris dolor est. dictum est autem ita à medicis, quòd dolore corpus transuerberet, quasi gladius. *Ileos* dolor intestinorum. Vnde & *ilia* dicta sunt. Græcè enim εἰλεῖν obuoluere dicitur, quòd se intestina præ dolore inuoluant. Hi & torminosi dicuntur ab intestinorum tormento. *Hydrophobia* id est, aquæ metus. Græci enim ὕδωρ aquam vocant, φόβον timorem dicunt. vnde & Latini hunc morbum ob aquæ metum *lymphaticum* vocant. Fit autem vel ex canis rabidi morsu, aut ex aeris spuma in terram proiecta, quam si homo vel bestia tetigerit, aut dementia repletur, aut in rabiem vertitur. *Carbunculus* dictus, quod in ortu suo rubens sit vt ignis, postea niger, vt carbo extinctus. *Pestilentia* est contagium, quod dum vnum apprehenderit, celeriter ad plures transit. Gignitur autem ex corrupto aere, & in visceribus penetrando innititur. Hæc etsi plerunque per aerias potestates fiat, tamen sine arbitrio omnipotentis Dei omnino non fit. dicta autem *pestilentia* quasi pastulentia, quod veluti incendium depascat, Et toto descendit corpore pestis. Idem & *contagium* à contingendo, quia quem tetigerit, polluit.

polluit. Ipsa & *inguina* ab inguinum percussione. Eadem & *lues* à labe & luctu vocata, quæ tantopere acuta est, vt non habeat spacium temporis, quo aut vita speretur aut mors, sed repentinus languor simul cum morte venit.

De Chronicis morbis. CAP. VII.

CHronica est prolixus morbus, qui multis temporibus remoratur, vt podagra, phthisis. χρόνος enim apud Græcos tempus dicitur. *Cephalea* ex capite vocabulum habet. capitis enim passio est. Græci enim caput κεφαλὴν vocant. *Scotoma* ab accidente nomen sumpsit, quod repentinas tenebras ingerat oculis cum vertigine capitis. *Vertigo* autem est, quotiescunque ventus consurgit, & terrā in circuitu mouet. Sic & in vertice hominis arteriæ & venę ventositatem ex resoluta humectatione gignunt, & in oculis girum faciunt. Vnde & vertigo nuncupata est. *Epilepsia* vocabulum sumpsit, quòd mentem apprehendens pariter etiam corpus possideat. Græci enim apprehensionem ἐπίληψιν vocant. Fit autem ex melancholico humore quoties exuberauerit, & ad cerebrum aduersus fuerit. Hæc passio & *caduca* vocatur, eo quod cadens æger spasmum patiatur. Hos etiam vulgus *lunaticos* vocat, quòd per lunæ cursum comitetur eos insania dæmonum. Eadem & *larnatio* ipse est, & *morbus comitialis*, id est, maior & diuinus, quo caduci tenentur. Cuius tanta vis est, vt homo valens concidat spumetque. *Comitialis* autem dictus, quòd gentiles cùm comitiorum die cuiquā accidisset, comitia dimittebantur. Erat autem apud Romanos comitiorum dies solennis in Kalend. Ianuariis. *Mania* ab insania vel furore vocata. Nam Græcorum vetustas furorem μανίαν appellabat, siue à diuinatione, quia diuina Græcè μαντεύειν dicitur. *Melancholia* dicta est à nigro felle, Græci enim nigrum μέλαν vocant, fel autem χολὴν appellant. *Epilepsia* autem in fantasia fit, melancholia in ratione, mania in memoria. *Typhi* sunt frigidæ febres, quæ abusiue typhi appellantur ab herba quæ nascit in aqua, quæ Latinè forma atque status dicitur. Est enim accessionū reuolutio per statuta temporum interualla. *Reuma* Græce, Latinè eruptio siue fluor appellatur. *Catarrus* est fluor reumæ iugis ex naribus, quæ dum ad fauces venerit βρόγχος vocatur, dum ad thoracem vel pulmonem φθίσις dicitur. *Coriza* est quoties infusa capitis in ossa venerit narium & præfocationem fecerit cum sternutatione. vnde & coriza nomen accepit. *Branchos* est præfocatio faucium à frigido humore. Græci enim guttur βρόγχον dicunt, circa quod fauces sunt, quos nos corruptè brancia dicimus. *Raucedo* amputatio vocis. Hæc & *arteriasis* vocatur, eo quòd vocem raucam & clausam reddat ab arteriarū iniuriis. *Suspirium* nomen sumpsit, quia inspirationis difficultas est, quam Græci δύσπνοιαν dicunt, id est, *suffocationem*. *Peripneumonia* à pulmonibus nomen accepit. Est enim pulmonis tumor cum spumarum sanguinearum effusione. *Hæmoptysis*, emissio sanguinis per os, vnde & nomen accepit, αἷμα enim sanguis dicitur. *Pthysis* est vlceratio & tumor in pulmonibus qui iuuenibus facilius euenire solet. φθίσις autem apud Græcos dicta, quòd sit totius corporis consumptio. *Tussis* Græcè ab altitudine vocatur, quòd à profundo pectoris veniat. cuius contraria est superior in faucibus vbi vua distillat. *Apostema* à collectione nomen accepit. nam collectiones Græci apostemas vocant. Ἐμπύησις dicta est apostema intrinsecus vel in latere, vel in stomacho cū dolore & febribus, & tussi abundantibus spumis & purulentiis. ἡπατικὴ morbus à iecoris passione nomē accepit. Græci enim ἧπαρ iecur vocant. *Lienosis* à splene vocabulum sumpsit. Græci enim σπλὴν lien vocant. *Hydrops* nomen sumpsit ab aquoso humore cutis. Nam Græci ὕδωρ aquam vocauerunt, est enim humor subcutaneus cum inflatione turgēte & anhelitu fetido. *Nephresis* à renū lāguore nomē accepit. Renes enim Græci νεφροὺς dicunt. *Paralysis* dicta à corporis inpensatione: facta ex multa infrigidatione, aut in toto corpore, aut in parte. *Cachexia* nomē sumpsit à corporis iniuria vel malo habitu. καχεξίαν enim Græci malam vexationē vocauerunt. Fit autem hæc passio ex intemperantia ægrotantis, vel curatione medicaminis: aut post ægritudinem tarda resumptio. *Atrophia* nomen accepit à diminutione corporis. Nam Græc. nutrimenti cessationē ἀτροφίαν dicūt. Est enim tenuitas corporis ex caussis latentibus, & paulatim conualescentibus. *Sarcoma* est superfluum carnis incrementum, quo vltra modum corpora saginantur. Græci enim carnem σάρκα vocant. ἰσχιὰς vocata à parte corporis quam vexat. Nā vertibulorum ossa quorum summitas ilierum initio terminatur, Græci ἰσχία vocant. Fit autem quoties descenderit in secta ossa, & efficitur ibi glutinatio. *Podagram* Græci à retētione pedum dicunt nominatam, & à ferali dolore. Siquidē omne quod immite fuerit, abusiue agreste vocamus. *Arthritis* morbus ab articulorum passione vocabulum sumpsit. *Calculus* lapis est qui in vesica fit, vnde & nomen accepit. Gignitur autem ex materia phlegmatica. *Stranguria* dicta est, eo quod stringat vrinarum difficultatem. Σατυρίασις iuge desiderium Veneris cum extentione naturalium locorum: dicta passio à Satyris. *Diarrhœa* iugis

ventris cursus sine vomitu, *Dysenteria* est diuisio continuationis, id est, vlceratio intestini. δυς enim difficultatem significat. ἔντερα intestina. Fit autem antecedente fluore, quam Græci διάῤῥοιαν vocant. *Lienteria* dicta, quòd cibum tanquam per lineam intestina nullis obstantibus facit prolabi. *Colica* passio nomẽ sumpsit ab intestino, quæ Græci κῶλον appellant. *Ragades* dicuntur, eo quòd fissuræ sint rugis collectæ circa orificium. Hæ & hæmorroides à sanguinis fluore dictæ. Græci enim sanguinem αἷμα dicunt.

De morbis, qui in superficie cutis videntur.

CAP. VIII.

ALopecia est capillorum fluor circumscriptus pilis fuluis acris qualitatem habẽtibus: vocata hoc nomine à similitudine animalis vulpeculæ, quam Græci ἀλώπεκα vocãt. *Parotides* sunt duritiæ vel collectiones, quæ ex febribus vel ex aliquo alio nascuntur in aurium vicinitates: vnde & παρωτίδες sunt appellatæ. ὦτα enim Græci auriculam dicunt. *Lentigo* est vestigia macularum paruula in rotunditatem formata, à specie lenticulæ dicta. *Erysipelas* est quam Latini sacrum ignem appellãt, id est, execrandum per antiphrasim. Siquidem in superficie rubore flammeo cutes rubescunt. Tunc mutuo rubore quasi ab igne vicina inuaduntur loca: ita vt etiam febris excitetur. *Serpedo* est rubor cutis cum pustularum extantia, & nomen sumpsit à serpendo, eò quòd serpat per membra. *Impetigo* est sicca scabies: prominens à corpore cum asperitate & rotunditate formæ. Hanc vulgus sarnam appellat. *Prurigo* vocata à perurendo & ardendo. *Nyctalopia* est passio qua per diem visus patentibus oculis denegatur, & nocturnis irruentibus tenebris redditur, aut versa vice (vt plerique volunt) die redditur, nocte negatur. *Verruca* aliud sunt, *Satyriasis* aliud. *Verrucæ* singulatim sunt: *satyriasis* verò illa fortior, ac circa ipsam plures inueniuntur. *Scabies* quoque & *lepra* vtraque passio asperitas cutis cũ prurito atque squamatione: sed scabies tenuis asperitas & squamatio est. Hinc denique nomen accepit, quę ita veluti purgamenta admittat. Nam *scabies* quasi squamies. *Lepra* verò cutis asperitas squamimosa lepidæ herbę similis, vnde & nomen sumpsit: cuius color nunc in nigredinem vertitur, nunc in alborẽ, nunc in ruborẽ. In corpore hominis ita lepra dignoscitur, si variatim inter sanas cutis partes color diuersus appareat: aut si ita se vbique diffudat, vt omnia vnius coloris quamuis adulterini faciat. *Elephantiasis* morbus dicitur ex similitudine elephanti: cuius naturaliter dura & aspera pellis, nomen morbo in hominibus dedit: quia corporis superficiem similem facit elephantorum cuti: siue quia ingẽs passio est, sicut animal ipsum ex quo deriuatum ducit nomen. *Icteris* Græci appellant à cuiusdam animalis nomine, quòd sit coloris fellei. Hũc morbum Latini *arcuatum* appellant ad similitudinem cœlestis arcus. *Auriginem* verò Varro appellari ait à colore auri. *Regium* autem *morbum* inde æstimant dictum, quòd vino bono & regalibus cibis citius curetur. *Cancer* à similitudine maritimi animalis vocatum, vulnus sic medici dicunt nullis medicamentis sanabile. Aut ergo præcidi debet à corpore membrum vbi nascitur, vt aliquantulum viuat: tamen inde mortem quamlibet tardius affuturam. *Ordeolus* est paruissima & purulenta collectio in capillis palpebrarum constituta, in medio lata, & ex vtroque conducta, hordei granum similans: vnde & nomen accepit. *Furũculus* est tumor in acutum surgens dictus, quòd ferueat, quasi feruunculus: vnde & Græce ἄνθραξ dicitur, quòd sit ignitus. *Obscedo* est, in qua infantum ora exulcerantur, dicta ex languore oscitantium. *Fremusculi* vlcera circa rictum oris: similia his, quæ fiunt iumentis asperitate frenorum. *Vlcus* putredo ipsa: vulnus quod ferro fit quasi vi vlcus. Et vlcus quod olet quasi olcus. *Pustula* est in superficie corporis turgida veluti collectio. *Papula* est paruissima cutis erectio circunscripta cum rubore: & ideo papula dicta, quasi pupula sirimpia. *Sanies* dicta quòd ex sanguine nascitur: excitato enim calore vulneris, sanguis in saniem vertitur. Nam sanies non fit in quocunque loco, nisi vbi sanguis aduenerit: quia omne quod putrescit, nisi calidum & humidum fuerit, quod est sanguis, putrefieri non potest. Sanies autem & tabes sibi differunt: Fluere enim sanie viuorũ est, tabe mortuorum. *Cicatrix* est obductio vulneris, naturalem colorẽ partibus seruans: dicta quòd obducat vulnera & obcæcat.

De remediis & medicaminibus.

CAP. IX.

MEdicinæ curatio non est spernenda. Meminimus enim & Esaiam Ezechiæ languenti aliquid medicinale mandasse: & Paulus Apostolus Timotheo modicum vinũ prodesse dixit. ¶ Curatio autem morborum tribus generibus cõstat: *Pharmacia*, quam Latini medicamina vocant: *Chirurgia*, quã Latini manuum operationem appellant: manus enim apud Græcos χεὶρ vocatur: *diæta*, quam Latini regulam appellant: est enim obseruatio legis & vitæ. ¶ Sunt autem omni curationi species tres: primum genus *diæteticum*: secundum *pharmaceuticum*: tertiũ *chirurgicum*. *Diæta* est obseruatio legis & vitę. *Pharmaceutica* est

tia est medicamentorum curatio. *Chirurgia* est ferramentorum incisio. nam ferro exciduntur quæ medicamentorum non senserint medicinam. ¶ Antiquior autem medicina herbis tantùm ex succis erat. Talis enim medendi vsus cepit: deinde ferro & cæteris medicamentis. ¶ *Omnis* autem *curatio* aut ex contrariis aut ex similibus adhibetur. *Ex contrariis*: vt frigidum calido, vel siccum humido. sicut & in homine superbia sanari nō potest, nisi humilitate sanetur. *Ex similibus* verò sicut ligamentum vel rotundo vulneri rotundum: vel oblongo oblongum apponitur. Ligatura enim ipsa non eadem membris & vulneribus omnibus, sed similis simili coaptatur. quæ duo etiam ipsa adiutoria nominibus suis significant. Nam *antidotum* Græcè, Latinè ex contrario datum dicitur. Contraria enim contrariis medicinæ ratione curātur. At contrà ex simili: vt πικρὰ, quod interpretatur amara: quia gustus eius amarus est. Ex conuenienti enim nomen accepit, quia amaritudo amaritudinem morbi soluere solet. ¶ Omnia autem medicamenta ex propriis causis habent vocabula. *Hiera* enim dicta quasi diuina. *Arteriaca*, quod apta sint gutturis meatui, & tumores faucium & arteriarum leniāt. *Theriaca* est antidotum serpentinum, quo venena pelluntur, vt pestis peste soluatur. *Catharsica* Græcè, Latinè purgatoria dicuntur. *Catapotia*, eo quod modicum potetur seu ingluriatur. *Diamoron* à succo mora nomen sumpsit ex quo conficitur. sicut *diacodion*: quia ἐκ τῆς κωδείας, id est, ex papauere fit. sicut diaspermaton: quia ex seminibus componitur. *Electuarium* vocatum, eò quod molle sorbeatur. *Trociscos* dicti, quia in modum rotulæ deformatur. τροχὸς enim Græcè rota dicitur. *Collyria* Latinum sonat, quòd vitia oculorum detergant. *Epithema*, eo quod superponatur, aliis adiutoriis præcedentibus. *Cataplasma*, eo quod inductio sola sit. *Emplastrum* eo quod inducatur. *Malagma* eo quod sine igne maceretur & comprehendatur. *Enema* Græcè, Latinè relaxatio dicitur. *Pessaria* dicta quod intus iniiciantur. ¶ *Medicinam inuentorum.* Chiron quidam Græcus inuenit. inde pingitur dimidia parte homo: dimidia equus. dictus autem Chiron ἀπὸ τοῦ χειρίζειν quia chirurgus fuisse dicitur. vnde appellantur *Chirurgi* medici vocant, quibus, vt credo, ex iudicio infirmitatis illud nomen impositum est, quod quasi iudicent hominem, & sententia sua aut puniant aut liberent.

De libris medicinalibus. CAP. X.

APhorismus est sermo breuis integrū sensum propositæ rei scribens. *Prognostica* prænotio ægritudinum, à prænoscendo vocata. Oportet enim medicum & præterita agnoscere, & præsentia scire, & futura præuidere. *Dynamia*, potentia herbarum & vis & possibilitas. Nā in herbarum cura vis ipsa δύναμις dicitur. vnde & *dynamidia* nuncupatur, vbi eorum medicinæ scribuntur. *Botanicum* herbarium dicitur, quòd ibi herbæ notentur.

De instrumentis Medicorum. CAP. XI.

ENchiridion dictum, quod manu astringatur, dum plurima contineat ferramenta. χεὶρ enim Græcè manus vocatur. *Phlebotomū* ab incisione vocatum. Nam incisio Latinè, Græcè τομὴ dicitur. *Similaria, angistrum. Spatomeleguna*, quæ à Latinis à similitudine cucurbitæ, à suspirio *ventosa* vocatur. Denique animata spiritu per igniculum, dehinc præciso corpori superposita omne quod inter cutē vel altius æstuat, siue humorē, siue sanguinem vocat in superficiem gliscere. *Pila* à pinsendis seminibus & terendis. Hinc & *pigmenta*, eo quod in pila & pilo aguntur quasi piligmenta. Est enim *pila* vas concauum & medicorum aptum vsui, in qua propriè pilulæ fieri & pigmenta concidi solent. Varro autē refert *Pilumnium* quendam in Italia fuisse, qui pinsendis præfuit atuis: vnde & *pilumni* & *pistores*. Ab hoc ergo pilum & pila inuenta, quibus far pinsitur, & ex eius nomine ita appellata. *Pilum* autem est vnde contunditur quicquid in pila mittitur. *Mortarium*, quòd ibi iam semina in puluerem redacta & mortua condiantur. *Cireula* est, in qua circumducta collyria resoluuntur. erit enim lenis. Nam aspera frangi potius quàm resolui collyria facit.

De odoribus & vnguentis.

CAP. XII.

ODor vocatus ab aere. *Thymiama* lingua Græca vocatur, quòd sit odorabile. Nā timos dicitur flos qui odorem refert. de quo Virgilius, redolentque timo fragrātia mella. *Incensum* dictum, quia igne consumitur dum offertur. *Tetraidos* formulæ incensi in longitudinem porrectæ, quæ fiunt ex quatuor pigmentis. Quatuor enim Græcè τέτταρα formula εἶδος dicitur. *Stacte* est incensum quod ex pressura manat, dictum à Græcis ἀπὸ τοῦ σταζειν, quod est manare & distillare. *Myrobalanū*, quia fit ex glande odorata. de quo Horatius. Et pressa tuis balanus capillis. *Vnguentū* verò est omne quod ex communi oleo confectum, aliarum specierum cōmixtione augetur, odoris iucunditatem sumens & lōgius redolens. *Vnguenta* autem quædam dicuntur à locis vt telinum, cuius Iulius Cæsar meminit, dicens, Corpus suaui telino vnguimus, Hoc conficiebatur in insula Delo, quæ est

vna ex Cycladibus. Sunt & quædam ab inuẽtorum nomine, vt *amaracinum*. Nam quidam tradunt regium quendam puerum Amaracũ nomine quamplura vnguẽtorum genera ferentem, casu prolapsum esse, & maiorem ex commixtione odorem creasse. Vnde nunc optima vnguenta amaracina dicuntur: sunt autem ex genere florum. Itẽ quæ à materię suæ qualitatẽ dicuntur: vt *rosaceum* à rosa: *cyprinum* à flore Cypri: quæ proinde & propriæ materiæ odorem referunt. Ex his quædam simplicia vnguẽta sunt, quæ vna tantùm specie existunt: vnde & sui nominis referunt odoratum, vt *anetinum*: est enim syncerum ex oleo & aneto tantum. Composita autem sunt quæ pluribus admixtis fiunt: vnde & nominis sui odorem non habent: quia obtinentibus aliis quæ admiscentur, incertum odorem ducũt: vt *cerotum, calesticum, marciatum*.

De initio Medicinæ. CAP. XIII.

QVæritur à quibusdam, quare inter cæteras artes liberales ars Medicinę nõ contineatur. Propterea, quia illæ singulares continent causas: ista verò omniũ. Nam & *Grammaticam medicus scire iubetur*, vt intelligere vel exponere possit quæ legit. similiter & Rhetoricam, vt veracibus argumentis valeat diffinire quæ tractat: necnon & *Dialecticam* propter infirmitatũ causas ratione adhibita perscrutandas atque curandas. Sic & *Arithmeticam* propter numerũ horarũ in accessionibus, & periodis dierũ: non aliter & *Geometriam* propter qualitates regionum, & locorum situs: in quibus doceat, quid quisque obseruare debeat. Porrò *Musica incognita illi nõ erit*. nam multa sunt quæ in Græcis hominib. per hanc disciplinã facta leguntur: sicut habetur de David, qui à spiritu immundo Saulẽ arte modulationis eripuit. Asclepiades quoq; medicus Phreneticũ quendam per symphoniam pristinæ sanitati restituit. Postremò & *Astronomiam notam habebit*, per quam contempletur rationẽ astrorum & mutationem tẽporum. nam sicut ait quidã medicorum, cũ ipsorum qualitatibus & nostra corpora commutantur, hinc est quod medicina secunda Philosophia dicitur. Vtraque enim disciplina totum sibi hominem vẽdicat. Nam sicut per illam anima, ita per hanc corpus curatur.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER V.

CAPITA LIBRI QVINTI.

1 *De authoribus legum.*
2 *De legibus diuinis & humanis.*
3 *Quid differunt inter se ius, leges, & mores.*
4 *Quid sit ius naturale.*
5 *Quid ius ciuile.*
6 *Quid ius gentium.*
7 *Quid ius militare.*
8 *Quid sit ius publicum.*
9 *Quid sit ius Quiritium.*
10 *Quid lex.*
11 *Quid scita plebium.*
12 *Quid senatus consultum.*
13 *Quid constitutio & edictum.*
14 *Quid responsa prudentium.*
15 *De legibus consularibus & tribunitiis.*
16 *De lege Satyra.*
17 *De legibus Rhodiis.*
18 *De priuilegiis.*
19 *Quid possit lex.*
20 *Quare facta est lex.*
21 *Qualis debeat fieri lex.*
22 *De causis.*
23 *De testibus.*
24 *De instrumentis legalibus.*
25 *De rebus.*
26 *De criminibus in lege conscriptis.*
27 *De pœnis in legibus constitutis.*

De authoribus legum. CAP. I.

MOYSES gẽti Hebraicę prim⁹ omniũ diuinas leges sacris literis explicauit. *Foroneus* rex Græcis primus legis iudiciáque constituit. *Mercurius Trismegistus* primus leges Ægyptiis tradidit. *Solõ* primus leges Atheniensibus dedit. *Lycurgus* primus Lacedæmoniis iura legum ex Apollinis authoritate confinxit. *Numa Pompilius* qui Romulo successit in regno, primus leges Romanis edidit: deinde cùm populus seditiosus magistratus ferre non posset, *Decemviros* legib. scribẽdis creauit, qui leges ex libris Solonis in Latinum sermonem trãslatas

xij. tabulis exposuerunt. Fuerunt autem hi Appius Claudius, Genutius, Veterius Iulius, Manilius, Sulpitius, Sextius, Curatius, Romelius, Posthumius. Hi Decem viri legum conscribendarum electi sunt. ¶ *Leges* autem *redigere in libris* primus consul Pompeius instituere voluit, sed non perseuerauit, obtrectatorum metu. deinde Cæsar cepit id facere, sed ante interfectus est. Paulatim autem antiquæ leges vetustate atque incuria exoleuerunt. quarum etsi nullus iam vsus est, notitia tamen necessaria videtur. *Leges nouæ* à Constantino Cæsare ceperunt, & reliquis succedentibus, eæque permixtæ & inordinatæ. Postea Theodosius minor Augustus ad similitudinem *Gregoriani* & *Hermogeniani codicem* factum constitutionum à Constantini temporibus, sub proprio cuiusque Imperatoris titulo disposuit, quem à suo nomine *Theodosianum* vocauit.

De legibus diuinis & humanis.
CAP. II.

OMnes autem *leges* aut diuinæ sunt, aut humanæ. *Diuinæ* naturæ: *humanæ* moribus constant; ideóque hæ discrepant quoniam aliæ aliis gentibus placent. *Fas* lex diuina est: *ius* lex humana. Transire per agrum alienum fas est, ius non est.

Quid differunt inter se ius, leges, & mores.
CAP. III.

IVs generale nomen est: *lex* autem iuris est species. *Ius* autem dictum, quia iustum est: omne autem ius legibus & moribus constat. *Lex* est constitutio scripta. *Mos* est vetustate probata consuetudo: siue, lex non scripta. Nam *lex* à legendo vocata est: quia scripta est. *Mos* autem longa consuetudo de moribus tracta tantùm. *Consuetudo* autem est ius quoddam moribus institutum: quod pro lege suscipitur, cùm deficit lex: nec differt scriptura an ratione consistat, quando & legem ratio commendat. Porrò si ratione lex constat, *lex* erit omne quod iam ratione constiterit, duntaxat quod religioni congruat: quod disciplinæ conueniat: quod saluti proficiat. vocata autem *consuetudo*, quia in communi est vsu.

Quid sit ius naturale.
CAP. IV.

IVs *naturale* est aut ciuile, aut gentium. *Ius naturale* est commune omnium nationũ, eo quòd vbique instinctu naturæ, non constitutione aliqua habeatur, vt viri & fœminæ coniunctio, liberorum successio & educatio: communis omnium possessio: & omnium vna libertas, acquisitio eorum, quæ cælo, terra marique capiuntur. Item depositæ rei vel commendatæ pecuniæ restitutio: violentiæ per vim repulsio. Nam hoc aut si quid simile est, nunquam iniustum, sed naturale æquúmque habetur.

Quid sit ius ciuile.
CAP. V.

IVs *ciuile* est, quod quisque populus vel ciuitas sibi proprium, humana diuináque causa constituit.

Quid sit ius gentium.
CAP. VI.

IVs *gentium* est sedium occupatio, ædificatio, munitio, bella, captiuitates, seruitutes, postliminia, fœdera pacis, induciæ, legatorũ non violandorum religio, connubia inter alienigenas prohibita, & inde ius gentium, quòd eo iure omnes ferè gentes vtuntur.

Quid sit ius militare.
CAP. VII.

IVs *militare* est belli inferendi solennitas: fœderis faciendi nexus, signo dato congressio in hostem vel commissio. Item signo dato receptio: item flagitij militaris disciplina, si locus deseratur: item stipendiorum modus: dignitatum gradus, præmiorum honor, veluti cum corona vel torques donatur. Item prædæ decisio, & pro personarum qualitatibus & laboribus iusta diuisio ac principis portio.

Quid sit ius publicum.
CAP. VIII.

IVs *publicum* est in sacris & sacerdotibus & in magistratibus.

Quid sit ius Quiritum.
CAP. IX.

IVs *Quiritum* est propriè Romanorum, quod nulli tenent nisi Quirites, id est, Romani tanquam de legitimis hæreditatibus, decretionibus, de tutelis, de vsucapione, quæ iura apud nullum alium populum reperiuntur, sed propria sunt Romanorum, & in eisdem solis constituta. Constat autem Quiritum ius ex legibus & plebiscitis, constitutionibus principum & edictis, siue prudentium responsis.

Quid lex.
CAP. X.

LEx est constitutio populi, qua maiores natu simul cum plebibus aliquid sanxerunt.

Quid scita plebium: CAP. XI.

SCita sunt quæ plebs tantùm constituunt, & vocata scita, quòd ea plebs sciat, vel

quòd sciscitatur & rogat vt fiat.

Quid senatusconsultum.
CAP. XII.

SEnatusconsultum, est quòd tantùm senatores populis consulendo decernunt.

Quid constitutio & edictum.
CAP. XIII.

COnstitutio vel *edictum* quod rex vel Imperator constituit vel edicit.

Quid responsa prudentium.
CAP. XIV.

REsponsa sunt, quæ iurisconsulti respondere dicuntur consulentibus: vnde & responsa Pauli dicta. fuerunt enim quidam prudentes & arbitri æquitatis, qui *institutiones ciuilis iuris* compositas ediderunt: quibus dissidentium lites contentionésque sopirent.

De legibus consularibus & tribunitiis.
CAP. XV.

QVædam esse *leges* dicuntur ab iis qui condiderunt, vt *consulares, tribunitia, Iulia, Cornelia.* Na & sub Octauio Cæsare suffecti consules Papius & Pompeius legem tulerunt: quæ à nominibus eorum appellatur Papia & Pompeia, continens primum præmia pro suscipiendis liberis. Sub eodem quoque Imperatore *Falcidius* tribunus plebis legem fecit, ne quis plus in extraneis testamento legaret, quàm vt quarta pars superesset hæredibus. Et cuius nomine lex Falcidia nuncupata est. *Aquilius* quoque legem condidit, quæ hactenus Aquilia vocatur.

De Lege satyra.
CAP. XVI.

SAtyra verò lex est, quæ de pluribus rebus simul loquitur, dicta, à copia rerum, & quasi à satietate: vnde & *satyram scribere* est poemata varia condere, vt Horatij, Iuuenalis & Persij.

De legibus Rhodiis.
CAP. XVII.

RHodia leges naualium commerciorum sunt, ab insula Rhodo cognominatæ, in qua antiquitus mercatorum fuit vsus.

De priuilegiis.
CAP. XVIII.

PRiuilegia autem sunt leges priuatorum, quasi priuatæ leges. Nam priuilegium inde dictum, quod in priuato feratur.

Quid possit lex.
CAP. XIX.

OMnis autem *lex* aut *permittit* aliquid, vt, Vir fortis petat præmium, aut *vetat*, vt, Sacrarum virginum nuptias nulli petere liceat: aut *punit.* vt, Qui cædem fecerit, capite plectatur: aut enim *præmio*, aut *pœna*, vita moderatur humana.

Quare facta sit lex.
CAP. XX.

FActa sunt leges, vt earum metu humana coerceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio, refrenetur nocendi facultas.

Qualis debeat fieri lex.
CAP. XXI.

ERit autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum patriæ consuetudinem, loco temporique conueniens, necessaria, vtilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captione contineat, nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium vtilitate conscripta.

De causis.
CAP. XXII.

PRagma Græcum est, quod Latinè causa dicitur: vnde & *pragmatica* negotia dicuntur, & actor causarum & negociorum *pragmaticus* nuncupatur.

De testibus.
CAP. XXIII.

TEstes sunt à quibus quæritur veritas in iudicio, quos quisque ante iudicium sibi placitis alligat: nec cui sit postea liberum aut dissimulare, aut subtrahere se: vnde & *allegati*, appellantur. Item testes dicti, quod testamento adhiberi solent: sicut *signatores*, qui testamenta signant.

De instrumentis legalibus.
CAP. XXIV.

VOluntas generale nomen omnium legalium instrumentorum, quæ quia non vi, sed voluntate procedit, ideo tale nomen accepit. *Testamentum* vocatum, quia nisi testator mortuus fuerit, nec confirmari potest, nec sciri quid in eo scriptum sit: quia clausum & obsignatum est, & inde dictum testamentum, quia non valet nisi post testatoris monumentũ, vnde Apostolus. Testamentum, inquit, in mortuis confirmatur. *Testamentum* sane in scripturis sacris non hoc solũ dicitur, quòd non valet nisi testatoribus mortuis, sed om-

sed omne pactum & placitum, testamentum vocabant: nam Laban & Iacob testamentum fecerunt, quod vtique etiam inter viuos valeret. & in Psalmis legitur, Aduersum te testamentum disposuerunt, hoc est, pactū: & innumerabilia talia. *Tabulæ* testamenti ideo appellatæ sunt: quia ante chartæ & membranarū vsum in tabulis dolatis non solùm testamentū, sed etiam epistolarū alloquia scribebātur: vnde & portitores earum *tabularij* vocitur. *Testamentū iuris ciuilis*, est quinque testium signis signatum, subscriptione firmatum. *Testamentum iuris prætorij*, est septem testium signis signatum: sed illud apud ciues fit, inde *ciuile*, istud apud prætores, inde *iuris prætorij*. *Testamentum* autem *signare*, notare est, vt *notum sit* quod scriptum est. *Holographū testamentum*, est manu autoris totum cōscriptum atque subscriptum: vnde & nomen accepit. Græci enim ὅλον totam, γραφὴν literam dicūt. *Irritum testamentum*, est si is qui testatus est, capite diminutus est, aut si non ritè factum sit. *Inofficiosum testamentum* est, quod frustrà liberis exhæredatis, sine officio naturalis pietatis in extraneas personas redactū est. *Ruptum testamentum*, inde vocatur, eò quòd nascente posthumio, neque exhæredato nominatim, neque hærede instituto disrumpitur. *Suppressum testamentum* est, quod in fraudem hæredum vel legatariorum seu liberorum non est palam prolatum: quod si non latet, tamen si prædictis personis non proferatur, suppressum tamen videtur. *Nuncupatio* est, quam in tabulis cerisque testator recitat, dicens: Hæc vt in his tabulis cerisque scripta sunt, ita videtur, ita dico, ita lego: itaque vos ciues Romani testimonium mihi perhibete, & hoc dicitur nuncupatio, *nuncupare* enim est in palam nominare & confirmare. *Ius liberorum*, est coniugium sine liberis inuicem pro loco pignorum hæreditatis alterna conscriptio. *Codicellum*, vt veteres aiunt, sine dubio ab autore dictum, qui hoc scripturæ genus instituit. Est autem scriptura nulla indigens solennitate verborum, sed sola testatoris voluntate qualicunque scripturæ significatione expressa: cuius beneficio voluntatibus defunctorum esse constat subuentum propter legalium verborum difficultatem, aut certè propter necessitatem adhibendorum solennium: ita vt qui titulum scribit eiusdem scripturæ codicellum vocet: sicut autem *codicellus* fit vice testamēti: ita *epistola* vice codicellorum. *Cretio*, est certus dierum numerus, in quo institutus hæres aut accipit hæreditatem, aut finito tempore cretionis excluditur, nec liberum est illi vltra capiendi hæreditatis. *Cretio* autem appellata est quasi decretio, id est, decernere, vel constituere: verbi gratia, illo hæres esto mihi: additur, cernitóque infra tot dies. Adeundarum autem hæreditatum centesimus statutus erat dies, quibus non esset cretio adiecta. *Fideicommissum* dictum, vt fiat quod à defuncto committitur. Nam *fides* dicta, eo quòd fiat: quod tamen non in directis verbis, sed precatiuis exposcitur. *Pactum* dicitur, inter partes ex pace conueniens scriptura legibus ac moribus comprobata: & dictum pactum quasi ex pace factum. ab eo quod est *pango*, vnde & pepigit fœdus. *Placitum*, quoque similiter ab eo quòd placet. Alij dicunt *pactum* esse quod volens quis facit: *placitum* verò quo quisquam nolens compellitur, veluti quando quisquam paratus sit in iudicio ad respondendum: quod nemo potest dicere pactum, sed placitum. *Mandatum*, dictum quod olim in commisso negotio, alter alteri manum dabat. *Ratum* verò quasi rationabile & rectum: vnde & qui pollicetur dicit: Ratum esse profiteor, hoc est, firmum atque perpetuum: ritè autem esse non rectè, sed ex more. *Chirographum*, cautio vel scriptio duarum instar chartarum. Græcè enim manuscriptum, Latinè dicitur cautio. *Emptio* & *venditio*, est rerum commutatio atque contractus, ex conuenientia veniens. *Emptio* autem dicta, quòd à me tibi fit: *venditio* quasi venundatio, id est à nundinis. *Donatio* est cuiuslibet rei transactio. Dictam autem dicunt donationem, quasi domi actionem: & *dotem*, quasi do item. Præcedente enim in nuptiis donatione, dos sequitur. Nam antiquus nuptiarum erat ritus, quòd se maritus & vxor inuicem emebant, ne videretur ancilla vxor: sicut habemus in iure. Inde est quod præcedente donatione viri, sequitur dos vxoris. *Donatio vsufructuaria*, ideo dicitur: quia donator ex ea vsumfructum adhuc retinet, seruato cui donatum est iure. *Donatio directa*, ideo nuncupatur: quia & iure & vsu statim transit in alterum: nec vltra inde aliquid ad ius donatoris retorquetur. *Conditiones*, testium sunt propriè: & dictæ conditiones à condicendo, quasi condictiones: quia non ibi testis vnus iurat, sed vel duo vel plures. Non enim in vnius ore, sed in duorum aut trium testium stat omne verbum. Item conditiones, quòd inter se conueniat sermo testium, quasi condictiones. *Stipulatio*, est quasi promissio vel sponsio: vnde & promissores *stipulatores* vocātur: dicta autem *stipulatio* à stipula. veteres enim quando sibi aliquid promittebant, stipulam tenentes frangebant: quam iterum iungentes, sponsiones suas agnoscebant. *Sacramentum*, est pignus sponsionis: vocatum autem sacramentum, quia violare quod quisque promittit perfidiæ est.

De rebus. CAP. XXV.

HÆreditas, est res quæ morte alicuius ad quempiam peruenit: vel legato testamento, vel possessione retenta. Dicta autem *hæreditas* à rebus additis: siue ab ære, quia qui possidet agrum & censum soluit: inde & res. *Res* sunt quæ in nostro iure consistunt. *Iura* autem sunt, quæ à nobis iustè possidentur, nec aliena sunt. Dicta autem *res* à rectè habendo *ius* à iustè possidendo. Hoc enim iure possidetur quod iustè: hoc rectè quod bene. Quod autem malè possidetur alienum est. *Malè* autem *possidet*, qui vel suis malè vtitur, vel aliena præsumit. *Possidet* autem *iustè*, qui non irritatur cupiditate. Qui autem cupiditate tenetur, *possessus* est non possessor. *Bona*, sunt honestorum seu nobilium: quæ proinde bona dicuntur, vt non habeant turpem vsum, sed ea homines ad res bonas vtantur. *Peculium*, propriè minorum est personarum siue seruorum. Nam peculium est, quod pater vel dominus filium suum vel seruum pro suo tractare arbitrio patitur. Peculiũ autem à pecudibus dictum in quibus veterum constabat vniuersa substantia. *Bonorum possessio*, est ius possessionis certo ordine certóque titulo acquisita. *Intestata hæreditas*, est quæ testamento scripta non est: aut si scripta sit, iure tamen nequaquam est edita. *Caduca*, inde dicuntur, quia eius hæredes ceciderunt. *Familia herciscundæ*, est diuisio hæreditatis inter hæredes. *Herciscunda* enim apud veteres diuisio nuncupatur. *Communi diuidundo* est inter eos quibus communis res est: quæ actio iubet postulantibus eis arbitrum dari, cuius arbitratu res diuidantur. *Finium regundorum actio* dicta, eo quòd per eam reguntur fines vtrique ne dissipentur: dummodo non angustiore quinque pedum loco ea controuersia sit. *Locatio*, est res ad vsum data cum definitione mercedis. *Conductio*, est res in vsum accepta, cum constituta mercede. *Res credita*, est quæ in obligatione ita deducta est, vt ex tempore quo res contrahebatur, certum sit eam deberi. *Vsura*, est incrementum fœnoris, ab vsu æris crediti nuncupata. *Commodum*, est id quod nostri iuris est, & ad alios temporaliter translatum est cum modo temporis quomodo apud eum sit: vnde & commodum dictum est. *Precarium*, est dum prece creditor rogatus permittit debitorem in possessione fundi sibi obligati demorari, & ex eo fructus capere, Et dictum precarium, quia prece aditur: quasi dictum precadium, r pro d litera commutata. *Mutuũ*, appellatum est: quia id quod à me tibi datur, ex meo tuum fit. *Depositum*, est pignus commendatum ad tempus, quasi diu positum. *Deponere* autem quis videtur, cùm aliquid metu furti, incendij, naufragij, apud alium custodiæ causa deponit. Interest autem in loquendi vsu inter *pignus* & *arram*. Nam *pignus* est quod datur propter rem creditam: quæ dum redditur, statim pignus aufertur. *Arra* vero est primum quod pro re bonæ fidei contracta empta, ex parte datur, & postea completur. Est enim arra complenda, non auferenda: vnde qui habet arram, non reddit sicut pignus, sed desiderat plenitudinem, & dicta arra à re pro qua traditur. Item inter pignus & fiduciam & hypothecam hoc interest. *Pignus*, est enim quod propter rem creditam obligatur: cuius rei possessionem solam ad tempus consequitur creditor. Cæterùm dominium penes debitorem est. *Fiducia*, est cùm res aliqua sumendæ mutuæ pecuniæ gratia vel mancipatur: vel in iure ceditur. *Hypotheca*, est cùm res aliqua commodatur sine depositione pignoris, pacto vel cautione sola interueniente. *Momentum*, dictum à temporis breuitate, vt tam cito quàm statim saluo negotio is formetur, nec in vllam moram produci debeat, quod repetitur: sicut nec vllum spatium est momenti, cuius tam breuis est temporis punctus, vt in aliquam moram nullo modo producatur. *Instrumentum*, est vnde aliquid construimus: vt calamus, ascia, culter. *Instructum*, quod per instrumentum efficitur: vt baculus, codex, tabula. *Vsus*, quo in re instructa vtimur: vt in baculo inniti, in codice legere: in tabula ludere: sed & ipse fructus agrorum, quia eo vtimur, vsus vocatur. Hæc sunt tria illa. *Vsusfructus* autem vocatus: quia solo vsu habetur eius fructus, manente apud alium iure. *Vsucapio*, est adeptio dominij per continuationem iustæ possessionis, vel biennij, vel alicuius temporis. *Mancipatio*, dicta est: quia res manu capitur. Vnde oportet eum qui mancipium accipit, comprehendere id ipsum, quod ei mancipio datur. *Cessio*, est propriè rei concessio, sicut est illud: Cedo iure propinquitatis. *Cedere* enim dicimus quasi concedere, & quæ propria sunt: nam aliena restituimus, non cedimus. Nam cedere propriè dicitur qui contra veritatem alicui consentit: vt Cicero, Cessit, inquit, amplissimi viri authoritati, vel potius paruit. *Interdictum*, est, quod à iudice non in perpetuum, sed pro reformando momento ad tempus interim dicitur, salua propositione actionis eius. *Precium* vocatum, eo quod prius illud damus, vt pro eius vice rem quam appetimus possidere debeamus. *Commercium* dictum à mercibus, quo nomine res venales appellamus. Vnde *mercatus* dicitur cœtus multorum hominum, qui res vendere & emere solent. *Integri restitutio*, est causæ vel rei reparatio. *Causa redintegratur*, quæ vi potestatis [illegible] expleta

expleta non est. *Res redintegratur* quæ vi potestatis ablata atque extorta est.

De criminibus in lege constitutis.

CAP. XXVI.

CRimen à carendo nomen accepit: vt furtum, falsitas & c. quæ non occidunt, sed infamant. *Facinus* dictum à faciendo malum, quòd noceat alteri. *Flagitium* à flagitãdo corruptelam libidinis, quòd noceat sibi. Hæc duo sunt genera omnium peccatorum. *Vis* est virtus potestatis, per quam causa siue res vel aufertur vel extorquetur. *Vis priuata* est si quisquam ante iudicium armatis hominibus, quenquam à suo deiecerit vel expugnauerit. *Vis publica* est, si quis ciuem ante populum vel iudicem vel regem appellantem necauerit, aut torserit, siue verberauerit, vel vinxerit. *Dolus* est mentis calliditas, ab eo quòd deludat. Aliud enim agit & aliud simulat. Petronius aliter æstimat, dicens: Quid est iudices dolus? Nimirum vbi aliquid factum est quod legi dolet: habetis dolum, accipite nunc malum. *Calumnia* est iurgium alienæ litis à caluendo, id est, decipiẽdo dicta. *Falsitas* appellata à fando aliud quàm verum est. *Iniuria* est iniustitia: hinc est apud Comicos: In iure sequi: vel, Iniuria est qui audet aliquid contra ordinem iuris. *Seditio* dicitur dissensio ciuium, quòd seorsum alij ad alios eunt. Nam hi maximè turbatione rerum & tumultu gaudent. *Sacrilegium* propriè est sacratarum rerum furtum: postea & in idolorum cultu hæsit hoc nomen. *Adulterium* est illusio alieni coniugij, quod quia alter alterius torum commaculauit: adulterij nomen accepit. *Stuprum*, id est, raptus, propriè est illicitus coitus, à corrumpendo dictus: vnde & qui rapto potitur, stupro fruitur. *Homicidij* vocabulum compositum est ex homine & cæde. Qui enim cædem in hominem fecisse compertus erat, homicidam veteres appellabant. *Parricidij actio* non solùm in eum dabatur, qui parentem, id est, qui patrem vel matrem interemisset: sed & in eum qui fratrem occiderat, & dictum parricidium quasi parentis cædium. *Internecini iudicium* in eum dabatur, qui falsum testimonium fecerat, & ob id hominem occiderat. Accusatorem eius possessio bonorum sequebatur. Internecini autem significatio est quasi hominis quędam necatio. Nam propositionem *Inter*, ponebãt antiqui pro E. Næuius: Mare interbibere. Et Plautus: Interluere mare, id est, ebibere & eluere. *Furtum* est rei alienæ clandestina contrectatio, à *furuo*, id est, fusco vocatum: quia in obscuro fit. Furtum autem capitale crimen apud maiores fuit ante pœnam quadrupli. *Persuasio* est rei alienæ manifesta præsumptio. Furtum autem earundem rerum fit, quæ de loco in locum transferri possunt: persuasio autem & earum quæ transferuntur, & earum quæ immobiles sunt. *Inficiatio* est negatio debitæ rei cùm à creditore deposcitur. Item & *abiuratio*, id est, rei creditæ abnegatio. *Ambitus* iudicium in eum est, qui largiorem honorem capit & ambit, auiditurus dignitatem quam munere inuadit. *Peculatus* iudicium in eos datur, qui fraudem ærario faciunt, pecuniámque publicam interuertũt. Nam à pecunia peculatus est dictus. Non autem sic iudicatur furtum publicæ rei, sicut rei priuatæ. Nam ille sic iudicatur vt sacrilegus, quia fur est sacrorum. *Repetundarum* accusatur, qui pecunias à socijs cepit. In hoc iudicio reus si antè moriatur, in bona eius iudicium redditur. *Incesti* iudicium in virgines sacratas, siue in propinquas sanguine, constitutum est. Qui enim talibus miscentur, incesti, id est, incasti habentur. *Maiestatis* reatu tenentur ij, qui regiam maiestatem deseruerunt, vel violauerunt, vel qui rempublicam prodiderunt, vel cum hostibus consenserunt. *Piaculum* dictum quòd expiari potest, commissa sunt enim quæ erant quoquo ordine expianda.

De pœnis in legibus constitutis.

CAP. XXVII.

DVpliciter *malum* appellatur, vnũ quod homo facit, alterũ quod patitur. Quod facit, peccatum est; quod patitur pœna. Malum autem tunc plenum est, cùm & præteritum est, & impetit vel impendet, vt sit dolor & metus. *Pœna* dicta quod puniat. Est autem epithetũ nomen, & sine adiectione non habet plenũ sensum, adijcis pœna carceris, pœna exilij, pœna mortis, & imples sensum. *Supplicium* propriè dicitur non quo quis punitur, sed qui ita damnatur vt bona eius consecrentur & in publico redigantur. Nã *supplicia* dicebantur supplicamenta. Et supplicium dicitur de cuius damnatione delibatur aliquid Deo, vnde & *supplicare*. Octo genera pœnarum in legibus contineri Tullius scribit, scil. damnũ, vincula, verbera, talionẽ, ignominiam, exilium, seruitutem & mortem. Hisnamque pœnis vindicatur omne perpetratum peccatum. *Damnum* à diminutione rei vocatum. *Vincula* à vinciendo, id est, arctando dicta, eo quod constringunt atque retineant, vel quia vi ligant colla. *Compedes* dictæ, quia continent pedes. *Pedica* sunt laquei quibus pedes illaqueantur, dictæ à pedibus capiendis. *Catenæ* autem quòd accipiẽdo teneant vtraque vestigia, ne progrediantur. Item catenæ quòd se capiendo teneant plurimis nodis. *Manica* sunt vincula, quibus ma-

nus capiuntur, licet & manicæ tunicarum sint. *Neruus* est vinculum ferreum, quo pedes vel ceruices impediuntur. *Boia* est torques damnatorum, quasi iugum boum, ex genere vinculorum est. *Carcer*, in quo custodiuntur noxij. Et dictus carcer, quòd eo homines coerceantur, includantúrque: quasi arcens, ab arcendo scil. Locum autem in quo seruantur noxij *carcerem* dicimus numero tantùm singulari: vnde verò emittuntur quadrigæ, *carceres* vocamus numero tantùm plurali. *Verbera* dicta: quia cùm agitantur, aerê verberant. Hinc *flagra*, & *plagæ*, & *flagella*: quia cum flatu & strepitu in corpore sonant. Nam *plagæ* quasi flagæ: sed plagæ & flagra primæ positionis sunt: flagella autem per diminutionem dicta. *Anguilla* est, qua coercentur in scholis pueri, quæ vulgò *scutica* dicitur. *Fustes* sunt, quibus pro criminibus iuuenes feriuntur: appellati quòd præfixi in fossis stent, quos *palos* rustici vocant. *Vectes* dicti, quòd manibus vectentur: vnde ostia saxáque velluntur: sed hi ad pœnas legum non pertinent. *Virgæ* sunt summitates frondium arborúmque, dictæ quòd virides sunt: vel quòd vim habeant arguendi: quæ si lenis fuerit, virga est si certè nodosa vel aculeata, scorpio rectissimè nomine vocatur: quia arcuato vulnere in corpus infigitur. Ictus propriè flagellorũ sunt ab agitando vocati. *Vngulæ* dictæ, quòd effodiant. hæc & fidiculæ, quia iis rei in eculeo torquentur vt fides inueniatur. *Eculeus* autem dictus, quòd extendatur. Tormenta verò quòd torquendo mentem inueniant. Est & *lautumna* supplicij genus ad verberandum aptum, inuentum à Tarquinio Superbo ad pœnas sceleratorum. Iste enim prior lautumnas, tormenta, fustes, metalla atque exilia adinuenit, & ipse prior ex regibus exilium meruit. *Talio* est similitudo vindictæ, vt taliter quis patiatur: vt fecit. Hoc enim & natura & lege est institutum: vt lædentem similis vindicta sequatur. Vnde & illud est legis: Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Talio autem non solùm ad iniuriam referendam, sed etiam pro beneficio reddendo ponitur. Est enim communis sermo & iniuriæ & beneficentiæ. *Ignominium* dictum, eò quòd desinat habere honestatis nomen, is qui in aliquo crimine deprehenditur. Dictum autem ignominium quasi sine nomine: sicut *ignarus*, sine scientia: sicut *ignobilis* sine nobilitate. Hoc quoque & *infamium* quasi sine bona fama: *fama* autem dicta: quia fando & loquendo peruagatur per traduces linguarum & aurium serpens. Est autem nomen & bonarum rerum & malarum. Nam *fama* felicitatis interdum est, vt illud est, Illustris fama quod laus est: malarum, vt Virg. Fama malum quo non aliud velocius vllum. Famæ autem nomen certi locum non habet, quia plurimum mendax est, adijciens multa, vel demutans de veritate: quę tamdiu viuit quandiu non probatur. At vbi probaueris, esse cessat, & exinde res nominatur: non fama. *Exilium* dictum, quasi extra solum. Nam exul dicitur qui extra solum est. Vnde *postliminium* redeuntibus, hoc est de exilio reducendis, qui sunt eiecti iniuria, id est extra limen patriæ. Diuiditur autem exilium in relegatis & deportatis. *Relegatus* est quem bona sua sequuntur. *Deportatus* quem non sequuntur. *Proscriptio* exilij procul damnatio, quasi porrò scriptio. Item *proscriptus*, quia palam scriptus. *Metallum* est vbi exules deputantur ad eruendam venam, marmoráque secanda in crustis. *Seruitus* à seruando vocata. apud antiquos enim qui in bello à morte seruabantur, serui vocabantur. Hæc est sola malorum omnium postrema, quæ liberis omni supplicio grauior est. nam vbi libertas perit, vnà ibi perierunt & omnia. Mortium verò diuersi casus, ex quibus *crux* vel *patibulum* in quo homines appensi cruciantur vel puniuntur. vnde & nomina habent. *Patibulum* enim vulgò *furca* dicitur, quasi ferens caput. suspendium enim & strangulatum hæc exanimat: sed patibuli minor pœna, quàm crucis. Nam *patibulum* appensos statim exanimat, *crux* autem suffixos diu cruciat: vnde & in Euangelio latronibus, vt morerentur, & de ligno ante sabbatum deponerentur, crura confracta sunt: quia ligno suspensi citò mori non poterant. In ipso quoque genere necis differt. Crudelius est enim in aqua spiritum torquentis extingui: ignibus vri, frigore & fame necari, canibus & bestiis exponi. Nam ferro mori & ætas quoque maior optauit. *Gladius* enim sine grauiori cruciatu compendiosa morte vitam finire nouit. *Culeus* est parricidalo vasculum ab occulendo, id est claudendo dictum. Est autem vter ex corio factus, in quo parricidæ cum simia & gallo & serpente inclusi, in mare præcipitantur. Omnium autem istarum mortium genus *animaduersio* nominatur. *Animaduersio* est, quando iudex reum punit, & dicitur animaduertere, id est animum illuc vertere, intendere vtique ad puniendum reum, quia iudex est. Ideo autem Romani *aquam & ignem interdicebant* quibusdam damnatis: quia aer & aqua cunctis patet, & omnibus data sunt: vt illi non fruerentur, quod omnibus per naturam concessum est.

De temporibus.

De temporibus.

28 *De chronica vocabulo.*
29 *De momentis & horis.*
30 *De diebus.*
31 *De nocte.*
32 *De hebdomada.*
33 *De mensibus.*
34 *De solstitiis & æquinoctiis.*
35 *De temporibus anni.*
36 *De annis & iubileo.*
37 *De olympiadibus & lustris.*
38 *De seculis & ætatibus.*
39 *De discretione temporum, & de prima ætate.*
40 *De secunda ætate.*
41 *De tertia ætate.*
42 *De quarta ætate.*
43 *De quinta ætate.*
44 *De sexta ætate.*

De Chronica vocabulo. CAP. XXVIII.

CHronica, Græcè dicitur quæ Latinè temporum series appellatur: qualem apud Græcos Eusebius Cæsariensis episcopus edidit, & Hieronym⁹ presbyter in Latinam linguam conuertit: *χρόνος* enim Græcè, Latinè tempus interpretatur.

De momentis & horis. CAP. XXIX.

TEmpora autem momentis, horis, diebus, mensibus, annis, lustris, seculis, ætatibus, diuiduntur. *Momentum* est minimum atque angustissimum tempus, à motu siderum dictum. Est enim extremitas horæ in breuibus interuallis, cùm sol aliquid sibi cedit atque succedit. *Hora* Græcum est nomen & tamen Latinum sonat. *Ora* enim finis est temporis: sicut & oræ sunt fines maris, fluuiorum & vestimentorum.

De diebus. CAP. XXX.

DIes est præsentia Solis: siue Sol super terras, sicut nox, sol sub terris. Vt enim dies aut nox sit, causa est, aut super terram sol, aut sub terris. *Dies legitimus* xxiiii. horarum est, vsque dum dies & nox spatia sui cursus ab oriente vsque ad alium orientalem solem cœli volubilitate concludat. *Abusiuè* autem *dies* vnus est spatium ab oriente sole vsque ad occidentem. Sunt autem *dies spatia* duo *interdianum* & *nocturnum*: & est dies quidem horarum xxiv. spatium autem horarum xii. Vocatus autem *dies* à parte meliore. Vnde & in vsu est, vt sine commemoratione noctis, numerum dicamus dierum: sicut & in lege diuina scriptum est: Factū est vespere & mane dies vnus. *Dies* secundum Ægyptios inchoat ab occasu solis: secundum Persas, ab ortu solis: secundum Athenienses à sexta hora diei: secundum Romanos à media nocte. Vnde & tunc *gallicinium* est, quarum vox diei ostendit præconium, quando & *mesonictium* afflatus sit. *Dies dicti* à diis, quorum nomina Romani quibusdam sideribus sacrauerunt. *Primum* enim diem à sole appellauerunt: qui princeps est omnium siderum: sicut & idem dies caput est cunctorum. *Secundum* à luna, quæ Soli & splendore & magnitudine proxima est: & ex eo mutuat lumen. *Tertium*, à stella Martis, quæ Vesper vocatur. *Quartum*, à stella Mercurij, quam quidam candidum circulum dicunt. *Quintum*, à stella Iouis, quam Phaetontem aiunt. *Sextum* à Veneris stella, quam Luciferum asserunt: quia inter omnia sidera plus lucis habet. *Septimum* à stella Saturni, quæ sexto cœlo locata, xxx. annis fertur explere cursum suum. Proinde antè ex his septem stellis nomina diebus gentiles dederunt, eo quòd per eosdem aliquid sibi effici æstimarent, dicentes habere à sole spiritum, à Luna corpus, à Mercurio ingenium & linguam, à Venere voluptatem, à Marte sanguinem, à Ioue temperantiam, à Saturno humorem. Talis quippe extitit gentilium stultitia: qui sibi finxerant tam ridiculosa figmenta. Apud Hebræos autem dies prima, *Vna sabbati* dicitur: quæ apud nos dies Dominicus est, quem Gentiles Soli dedicauerunt. *Secunda sabbati*, secunda feria: quem seculares diem lunæ vocant. *Tertia sabbati*, tertia feria: quem illi diem Martis vocant. *Quarta sabbati*, quarta feria: qui Mercurij dies dicitur à paganis. *Quinta sabbati*, quinta feria est: id est quintus à die dominica, qui apud gentiles Iouis vocatur. *Sexta sabbati*, sexta feria est, quæ apud eosdem paganos Veneris nuncupatur. *Sabbatum* autem septimus à dominico die est: quem gentiles Saturno dedicauerunt, & Saturnum nominauerunt. Sabbatum autem ex Hebræo in Latinum requies interpretatur, eo quòd Deus in eo requieuisset ab omnibus operibus suis. Melius autem in vocabulis dierum de ore Christiano ritus loquēdi Ecclesiasticus procedit. Tamen si quem fortè consuetudo traxerit, vt illud exeat ex ore quod improbat corde: intelligat illos omnes, de quorum nominibus appellati sunt hi dies homines fuisse, & propter beneficia quædā mortalia, quia

plurimum potuerunt & inuenerunt in hoc seculo, delati sunt eis ab amatoribus suis diuini honores, & in diebus, & in sideribus: sed prius à nominibus hominum *sidera* nuncupata, & à sideribus *dies* sunt appellati. A fando autem *feriæ* nuncupatæ sunt, quod in eis nobis sit tempus dictionis, id est, in diuino vel humano officio fari. Sed ex iis *festi dies* hominū causa instituti sunt: *feriati* causa diuinorū sacrorū. *Partes diei* tres sunt: mane, meridies & suprema. *Mane*, lux matura & plena: nec iam crepusculum. Et dictum *manè* à manu, *manum* enim antiqui bonum dicebāt. Quid enim melius luce? Alij *mane* existimāt vocari à manibus, id est, à diis quorū conuersatio à luna ad terram est. Alij putāt ab aere: quia manus, id est rarus est atque perspicuus. *Meridies* dictus quasi medidies, hoc est medius dies: vel quia tunc prior dies est. *Merum* enim purum dicitur. In toto enim die nihil clarius meridie: quando sol è medio cœlo rutilat: & omnem terrā pari claritate illustrat. *Suprema* est postrema pars diei, quando sol cursum suū in occasum vertit: dicta eo quòd superest ad partem vltimam diei. *Serum* vocatū à clausis seris, quando iā nox venit, vt vnusquisque somno tutior sit. *Hodie*, quasi hoc die, & quotidie quasi totidie, vt sit quot diebus. *Cras*, quod est postea. *Hesternū*, est pridie: & dictum hesternū ab eo quod iam dies ipse sit à nobis extraneus, & prætereundo alienus. *Pridie* autem quasi priori die. *Perendie*, id est per ante die vel in antecessu, id est prius.

De nocte. CAP. XXXI.

NOx à nocendo dicta, eo quòd oculis noceat. Quæ idcirco lunæ ac siderū lucem habet, ne inde cora esset, & vt consolaretur omnes nocte operantes: & vt quibusdam animantibus quæ lucem solis ferre non possunt ad sufficientiā temperaretur. Noctis autē & diei alternatio propter vicissitudinē dormiendi & vigilandi effecta est, & vt operis diurni laborē noctis requies temperet. Noctem autem fieri dicunt, aut quia longo itinere lassatur sol & cùm ad vltimū cæli spatiū peruenit, elanguescit, ac tabefactus efflat suos ignes: aut quia eadem vi sub terras cogitur, qua super terras pertulit lumen, & sic vmbra terræ noctem facit. Vnde & Virgilius, ruit Oceano nox, Inuoluens vmbra magna terrámque polúmque. *Noctis partes* septē sunt: id est vesper, crepusculū, conticinium, intempestum, gallicinium, matutinum, diluculum. *Vesper* à stella occidentali vocatus, quæ solem occiduū sequitur, & tenebras sequentes præcedit. De qua Virgilius, Ante diē clauso componet vesper Olympo. *Tenebræ* autem dictæ, quòd teneant vmbras. *Crepusculum* est dubia lux. Nam creperum dubium dicimus, hoc est inter lucem & tenebras. *Conticiniū* est quando omnia silet. Conticescere enim silere est. *Intempestum* est medium & inactuosum noctis tēpus, quando agi nihil potest, & omnia sopore quieta sunt. Nam tempus per se non intelligitur nisi per actus humanos. *Medium* autem *noctis* actu caret. Ergo intempesta, inactuosa quasi sine tempore, hoc est sine actu per quē dignoscitur tempus. Vnde est, intempestiue venisti. Ergo intempesta dicitur, quia caret tempore, id est actu. *Gallicinium*, propter Gallos lucis prænuncios dictum. *Matutinum*, est inter abscessum tenebrarum, & auroræ aduentum: & dictum matutinum, quod hoc tempus inchoātes manè sit. *Diluculum*, quasi iam incipiens parua diei lux. Hæc & aurora quæ solem præcedit. Est autem *aurora* diei clarescentis exordiū, & primus splendor aeris, qui Græcè ἠὼς dicitur, quam nos per deriuationem auroram vocamus: quasi eo roram. Vnde est illud, Lætus Eois Eurus equis. & Eoásque acies.

De hebdomada. CAP. XXXII.

HEbdomada, dicta à numero septē dierum quorum repetitione, & menses, & anni, & secula peraguntur. ἑπτὰ enim Græci septem dicunt, hanc nos *septimanam* vocamus, quasi septem luces. Nam *mane* lux est. Octauus autem dies, id primus est, ad quem reditur, & à quo rursus hebdomadis series orditur.

De mensibus. CAP. XXXIII.

MEnsis, nomen est Græcum de lunæ nomine tractum est. Luna enim μήνη Græco sermone vocatur. vnde & apud Hebræos *menses legitimi*, non ex solis circulo, sed ex lunæ cursu enumerantur, quod est de noua ad nouam. Ægyptij autem propter lunæ velociorem cursum, & ne error computationis eius velocitate accideret, ex solis cursu diem mensis adinuenerunt: quo tardior solis motus facilius poterat comprehendi. *Ianuarius mensis* è Iano dictus, cui fuit à gentilibus consecratus, vel quia limes & ianua sit anni. Vnde & bifrons idem Ianus pingitur: vt introitus anni & exitus demonstretur. *Februarius*, nuncupatur à Februo, id est Plutone, cui eo mense sacrificabatur. Nam Ianuariū diis superis, Februariū diis manibus Romani consecrauerūt. Ergo Februarius à Februo, id est à Plutone non à febre, id est, ægritudine, nominatur. *Martius*, appellatur propter Martē Romanæ gentis auctorē, vel quòd eo tempore cuncta animantia ad marē agantur, & ad concumbendi voluptatem. Idē appellatur & *mensis nouorum*, quia anni initium mensis est Martius. Idem & *Nouember* ab indiciis scilicet germinum quia in eo virescentibus frugibus nouis transactorum probatur occasus. *Aprilis*, pro Venere dicitur, quasi Afrodis, Græcè,

Græcè enim ἀφροδίτη Venus dicitur, vel quia hoc mense omnia aperiuntur in florem: quasi aprilis. *Maius* dictus à Maia matre Mercurij, vel à maioribus natu: qui erant principes reipublicæ. Nam hunc mensem maioribus, sequentē verò minoribus Romani consecrauerunt. Vnde & *Iunius* dicitur. Antè enim populus in centurias seniorum, & iuniorum diuisus erat. *Iulius* verò & *Augustus* de honoribus hominum Iulij & Augusti Cæsarū nuncupati sunt. Nam prius *Quintilis* & *Sextilis* vocabātur: *quintilis*, quia quintus erat à Martio: quem principem anni testantur esse Romani. *Sextilis* similiter quòd sextus sit. *September*, nomē habet à numero & imbre quia septimus est à martio & imbres habet. Sic & *October*, *Nouēber*, atque *December* ex numero & imbribus acceperunt vocabula; quem numerum decurrentem december finit: pro eo quod denarius numerus præcedentes numeros claudit. *Kalendas* autem *Nonas* & *Idus* propter festos dies Romani instituerūt, vel propter officia magistratuū. In iis enim diebus cōueniebatur in vrbibus. Quidā autē *Kalendas* à colendo appellari existimant. Apud veteres enim omniū mensium principia colebantur: sicut & apud Hebræos. *Idus* autem plerique Latinorum ab edendo dictas putāt: quòd hi dies apud veteres epularum essent. *Nonæ* à nundinis vocatæ. nundinæ enim sunt publicæ conuentiones, siue mercimonia.

De solstitiis & æquinoctiis. CAP. XXXIV.

SOlstitium dictū quasi solis statiū quòd tūc sole stante crescant dies vel noctes. *Æquinoctium* appellatū, quòd tunc dies & nox horarū spatio æquali consistunt. *Duo* autem sunt *solstitia*, vnum *æstiuum* octauo kalendarū Iuliarum, de quo tempore remeare sol ad inferiores incipit circulos; aliud *hyemale*, octauo kalendarum Ianuariarum, quo tempore sol altiores incipit circulos petere. Vnde & hyemalis solstitij dies minimus, sicut æstiui maximus inuenitur. Item *duo* sunt *æquinoctia*, vnum *vernale* & aliud *autūnale*, quæ Græci ἰσημερίας vocant. Sunt autem hæc æquinoctia die octaua kalendarum Aprilium, & octauo kalendarū octobriū, quia annus in duas partes tantum diuidebatur, hoc est in æstiuū & in hyemale solstitium & in duo hemisphæria.

De temporibus anni. CAP. XXXV.

TEmpora anni, sunt quatuor, ver, æstas, autumnus, & hyems. dicta sunt autem tempora à communionis temperamento, quòd inuicem se humore, siccitate, calore & frigore temperent. Hęc & *curricula* dicuntur, quia non stant sed currunt. Constat autem post factum mūdum ex qualitate cursus solis tempora in ternos menses fuisse diuisa. Quorum temporum talem veteres discretionem faciunt, vt primo mense *ver nouū* dicatur, secūdo *adultum*, tertio *præceps*. Sic & *æstas* in suis tribus mensibus, *noua*, *adulta*, & *præceps*. Item *hyems noua*, *adulta*, & *præceps* siue extrema. Vnde & illud: Extremæ sub casum hyemis. *Ver* autem dictum quòd vireat. Tunc enim post hyemem vestitur tellus herbis, & in florem cuncta prorumpunt. *Æstas* dicitur ab æstu, id est à calore, & æstas quasi vsta, id est exusta & arida. Nam calor aridus est. *Autumnus* à tempestate vocatur: quando & folia arborum cadunt, & omnia maturescunt. *Hyemem* autē ratio hemisphærij nūcupauit, quia tunc breuiori sol voluitur circulo. Vnde & hoc tempus *bruma* dicitur: quasi βραχύ, id est breuis, vel à cibo, quòd maior tunc sit vescendi appetitus. Edacitas Græcè βρῶμα appellatur. vnde & *imbrumati* dicuntur quibus fastidium est ciborum. *Hybernum* autem inter hyemem & vernum est quasi hyemis ... qui plerunque à parte totam hyemem significat. Hæc tempora singulis etiam cæli partibus adscribuntur. *Ver* quippe *orienti* datur, quia tunc ex terris omnia oriuntur: *æstas* verò *meridiano*, eò quòd pars eius calore flagrātior sit. *hyems*, *Septentrioni*, eò quòd frigoribus & perpetuo gelu torpeat. *Autumnus occidenti*, propter quod grauiores morbos habet. vnde & tunc folia arborum decidunt. Vt autem abundet morbis facit hoc confinium frigoris & caloris, & compugnantia inter se contrariorum aerum.

De anno. CAP. XXXVI.

ANnus est solis anfractus, cum per actis trecentis lxv. diebus ad eadem loca siderum redit. Annus autem dictus, quia mensibus in se recurrentibus voluitur. Vnde & *annulus*, quasi annus, id est circulus, quòd in se redeat. Virgilius: Atque in se sua per vestigia voluitur annus. Sic enim apud Ægyptios indicabatur ante inuentas literas, picto dracone caudam suam mordente, quia in se recurrit. Alij annum dicunt, ἀπὸ τῆς ἀνανεώσεως, id est ab innouatione: renouatur enim semper. Tria sunt autem tempora annorum. Aut enim *lunaris annus* est triginta dierum: aut *solstitialis* qui xii. continet menses: aut *magnus*, omnibus planetis in eundem locum recurrentibus, qui fit post annos solstitiales plurimos. *Æra* singulorum annorum constituta est à Cæsare Augusto: quando primum censum exegit, ac Romanum orbem descripsit. Dicta autem æra ex eo quòd omnis orbis æs reddere professus est reipublicæ.

De olimpiadibus & lustris & iubileis. CAP. XXXVII.

OLimpias apud Græcos constituta apud Elidem Græciæ ciuitatem. Eliis agentibus agonem: & quinquennale certamẽ quatuor mediis annis vacantibus: & ob hoc Elidum certaminis tempus olimpiadem vocauerunt, quadriennio in vna olimpiade supputato. *Lustrum* verò est πενταετηρὶς, id est quinquennium, quòd quinto anno dicitur condi propter olimpiadas à Romanis: adhuc enim consules, adhuc æra nondum erant. Est enim quinquennale tempus. Ideò verò sic vocatur: eo quòd censu per quinquennium in republica peracto, vrbs Roma lustrabatur. *Iubileus* interpretatur remissionis annus. Est enim Hebraicus & sermo & numerus, qui septenis annorum hebdomadibus, id est, quadraginta nouem annis texitur, in quo clangebatur tubis, & ad omnes reuertebatur antiqua possessio, debita absoluebantur, confirmabantur libertate. Hunc numerum etiam in diebus Pentecostes & ipsi celebramus post Domini resurrectionem remissa culpa: & totius debiti chirographo euacuato, ab omni nexu liberi suscipientes, aduenientem in nos gratiam Spiritus sancti.

De seculis & ætatibus. CAP. XXXVIII.

SEcula generationibus constant: & inde secula quòd se sequantur. Abeuntibus enim aliis, alia succedunt. Hunc quidam quinquagesimum annum dicunt, quem Hebræi iubileum vocant, ob hanc causam & ille Hebræus qui propter vxorem & liberos amat Dominum suum, aure pertusa, seruitio subiugatus, seruire iubetur in seculum, hoc est vsque ad annum quinquagesimum. *Ætas* plerunque dicitur & pro vno anno, vt in annalibus, & pro septem, vt hominis: & pro centum, & pro quouis tempore. vnde & ætas tempus quod de multis seculis instruitur. Et dicta ætas quasi æuitas, id est similitudo æui. Nam *æuum* est ætas perpetua: cuius neque initium neque extremitas nascitur: quod Græci αἰῶνα vocant: quod aliquando apud eos pro seculo, aliquando pro æterno ponitur. vnde & apud Latinos est deriuatum. *Ætas* autem propriè duobus modis dicitur: aut enim *hominis*, sicut infantia, iuuentus, senectus: aut *mundi*, cuius *prima ætas* est ab Adam vsque ad Noe. *secunda* à Noe vsque ad Abraham. *tertia* ab Abraham vsque ad Dauid. *quarta* à Dauid vsque ad transmigrationem Iudæ in Babyloniã. *quinta* deinde ad aduentum Saluatoris in carne. *sexta* quæ nunc agitur vsquequo mundus iste finiatur. Quarum decursus per generationes & regna ita inspicitur.

De discretione temporum. CAP. XXXIX.

PRima ætas cõtinet in exordio sui creationem mundi. Primo enim die Deus in lucis nomine condidit angelos. secundo in firmamenti appellatione cœlos. tertio in Discretionis vocabulo speciem aquarum & terræ. quarto luminaria cœli. quinto animantia ex aquis. sexto animantia ex terra, & hominem, quem appellauit Adam.

ADam anno ccxxx. genuit Seth à quo filij Dei. CCXXX.

Seth anno ccv. genuit Enos, qui primus cœpit inuocare nomen Domini. CCCCXXXV.

Enos anno clxxx. genuit Cain. DCXXV.

Cain anno centesimo lxx. genuit Malaleel. DCCXCV.

Malaleel anno clxv genuit Iareth. DCCCCLX.

Iareth anno centesimo lxij. genuit Enoch qui translatus est. MCXXIJ.

Enoch anno lxv genuit Matusalem. MCC lxxxvij.

Matusalem anno clxvij genuit Lamech. MCCCCLIIIJ.

Lamech anno clxxxviij genuit Noe. arca ædificatur. MDCXLIJ.

Noe autem anno DC. factum est diluuium. MMCCXLIIJ.

Secunda ætas. CAP. XL.

SEm post diluuium secundo anno genuit Arfaxat, à quo Caldæi. MMCCXLIIIJ.

Arfaxat anno cxxxv genuit Sala, à quo antè qui Samaritæ vel Indi fuerunt. MM ccclxxix.

Sala anno cxxx genuit Heber à quo Hebræi. MMDIX.

Heber anno cxxxiiij genuit Faleg. Turris ædificatur. MMDCXLIIJ.

Faleg anno cxxx genuit Ragau. dij primum adorantur. MMDCCLXXIII.

Ragau anno cxxxij genuit Seruch: regnum inchoat Scytharum. MMDCCCV.

Seruch anno cxxx genuit Nachor. Regnum Ægyptiorum nascitur. MMDCCCCXXXV.

Nachor anno lxxix. genuit Tharam. Regnum Assyriorum & Siciniorum exoritur. MMMXIIII.

Thara anno lxx. genuit Abraham.

Zoroaster magicam artem reperit. MMM clxxxiiij.

Tertia

Tertia ætas. CAP. XLI.

Abraham an. centesimo genuit Isaac ex Sara libera. Nam prius & Ismahel à quo & Ismahelitæ. IIIM CCLXXXIIIJ.

Isaac an. sexagesimo genuit Iacob. Argiuorum regnum inchoat. IIIM CCCXLIIIJ.

Iacob an. xcj. genuit Ioseph.

Phoroneus Græciæ leges dedit. IIIM CCCCXXXV.

Ioseph an. cx. vixit. Græcia segetes habere cœpit. IIIM DXLV.

Hebræorum seruitutis in Ægypto an. cxliiij. Atlas Astrologiam inuenit. IIIM DCLXXXIX.

Moyses an. xl. rexit populum in heremo. Hebræi legem & literas habere cœperunt. IIIM DCCXXX.

Iosue an. xxvij. Erictonius in Troia quadrigam iunxit. IIIM DCCLV.

Othoniel an. xl. Cadmus literas Græcis dedit. IIIM DCCXXV.

Aoth anno lxxx. fabulæ fictæ sunt. IIIM DCCCLXXV.

Debora ann. xl. Apollo medicinæ artem inuenit & citharam reperit. IIIM DCCCCXVJ.

Gedeon anno xl. Mercurius lyram reperit & Orpheo tradidit. IIIM DCCCCLVJ.

Abimelech an. tres: Chorus in Græcia inuentus est. IIIM DCCCCLIX.

Thola an. xxij. Priamus regnauit in Troia. IIIM DCCCCLXXXJ.

Iair an. xxij. Carmentis Latinas literas reperit. IIIIM IIIJ.

Iephte an. vj. Hercules se flammis iniecit. IIIIM IX.

Abeson an. vij. Alexander Helenam rapuit. IIIIM XVJ.

Abdon an. viij. Troia capta est & Æneas in Italiam venit. IIIIM XXIIIJ.

Samson an. xx. Ascanius Albam condidit ciuitatem: à qua Albani. IIIIM XLIIIJ.

Heli sacerdos an. xl. Arca testamenti capitur. IIIIM LXXXIIIJ.

Samuel & Saul an. xl. Homerus fuisse putatur. IIIIM CXXVIIJ.

Quinta ætas. CAP. XLII.

David ann. quadrag. Cartago à Didone conditur. Gad. Nathan & Asaph prophetauerunt. IIIIM CLXIIIJ.

Salomon an. xl. Templum Hierosolymis ædificatur. IIIIM CCIIIJ.

Roboam an. xvij. Regnum Israel & Iuda diuiditur. IIIIM CCXXJ.

Abia an. tribus, sub quo Abimelech pontifex fuit. IIIIM CCXXIIIJ.

Asa an. xlj. Achias Amos Iehu. Iohel Azarias prophetauerunt. IIIIM CCLXV.

Iosaphat an. xxv. Prophetauit Helias & Helizeus Abdias & Micheas. IIIIM CCXC.

Iorani ann. viij. Prophetauit Helias & Heliseus. IIIIM CCXCIX.

Ochozias anno vno. Helias rapitur. IIIIM CCXCIX.

Athalia an. vij. Ionadab sacerdos claruit. IIIIM CCCVJ.

Ioas an. xl. Zacharias propheta occiditur inter templum & altare. Heliseus moritur. IIIIM CCCLXXV.

Amasias an. xxix. Cartago condita est. IIIIM CCCLXXV.

Ozias ann. lij. Olimpias à Græcis instituitur. Assiriorúmque regnum in Medos transfertur. IIIIM CCCCXXVIJ.

Ioathan ann. xvj. Remus & Romulus nascuntur. IIIIM CCCCXLIIJ.

Achaz anno xvi. Roma conditur. IIIIM CCCCLVIIJ.

Ezechias an. xxix. Senatus Romæ fit. IIIIM CCCCLXXXVIIJ.

Manasses an. lv. Sibilla Samia claruit. IIIIM DXLIIJ.

Amon an. xii. Census primum agitur. IIIIM DLV.

Iosias an. xxxii. Thales philosophus agnoscitur. IIIIM DLXXXVII.

Ioachim ann. xi. Nabuchodonosor Iudæam capit. IIIIM DXCVIII.

Sedechias an. xi. Templum Hierosolymis incensum. Sappho, mulier diuerso poemate claruit. IIIIM DCIX.

Quinta ætas. CAP. XLIII.

Hebræorum captiuitas ann. septuaginta. Iudith historia scribitur. IIIIM DCLXXIX.

Darius an. xxxiiii. Iudæorum captiuitas soluitur. IIIIM DCCXIII.

Xerxes an. xx. Sophocles & Euripides, tragœdi celebrantur insignes. IIIIM DCCXXXIII.

Artaxerxes an. xl. Esdras incensam legem renouat. IIIIM DCCLXXIII.

Darius qui & nothus ann. xix. Hęc ætas habuit Platonem primum rhetorem. IIIIM DCCXCII.

Artaxerxes an. xl. Hester historia scribitur. IIIIM DCCCXXXII.

Artaxerxes qui & Ochus an. xxvi. Demosthenes & Aristoteles prędicantur. IIIIM DCCCLVIII.

Xerxes an. iiii. Xenocrates illustris habetur. IIIIM DCCCLXII.

Darius an. vi. Alexander Hierosolymam cepit. IIIIM DCCCLXVIII.

Alexander magnus an. v. Asiam obtinuit. IIIIM DCCCLXXIII.

Ptolemæus ann. xl. Machabæorum liber inchoat primus. IIIIM DCCCCXIII.

Philadelphus an. xxxviii. Septuaginta inter-

preres agnoscuntur. IIIIMDCCCCLI.
Euergetes ann. xxvi. Iesus sapientiæ librum componit. IIIIMDCCCCLXXVII.
Philopator ann. xvii. Machabæorum secundi libri historia componitur. IIIIMDCCCCXCIIII.
Epiphanes an. xxiiii. Romani Græcos obtinuerunt. VMXIX.
Philometor an. xxxv. Scipio Africam vicit. VMLIIII.
Euergetes an. xxiiii. Brutus Hispaniam subegit. VMLXXXII.
Soter ann. xvii. Thraces Romanis subiiciuntur. VMXCIX.
Alexander an. x. Syria Romanis subiecta est. VMCIX.
Ptolemæus an. viii. Rhetorica ars Romæ cepit. VMCXVII.
Dionysius an. xxx. Pompeius Iudæam capit. VMCXLVII.
Cleopatra an. ii. Ægyptus Romanis subditur. VMCXLIX.
Iulius Cesar an. v. Hic primus Monarchiam tenuit. VMCLIIII.

Sexta ætas. Cap. XLIX.

Octauianus an. lvi. Christus nascitur. VMCCX.
Tiberius an. xxiii. Christus crucifigitur. VMCCXXXIII.
Caius Caligula an. iiii. Matthæus Euangeliũ scripsit. VMCCXXXVII.
Claudius an. xiiii. Marcus Euãgeliũ edidit. V.MCCLII.
Nero an. xiiii. Petrus & Paulus necantur. VMCCLXV.
Vespasianus ann. x. Hierosolyma à Tito subuertitur. VMCCLXXV.
Titus an. ii. Hic facundus & pius fuit. VMCCLXXVII.
Domitianus ann. xvi. Ioannes in Pathmos relegatur. VMCCXCIII.
Nerua an. i. Ioannes Ephesum redit. VMCCXCIIII.
Traianus ann. xviiii. Ioannes Apostolus requiescit. VMCCCXIII.
Adrianus an. xxi. Aquila interpres habetur. VMCCCXXX.
Antoninus pius ann. xxii. Valentinus & Marcion agnoscuntur. VMCCCLVI.
Antonius Verus an. xix. Cataftigarum hęresis oritur. VMCCCLXXV.
Commodus an. xiii. Theodotion tertius interpres habetur. VMCCCLXXXVIII.
Elius Pertinax an. i. Nihil habet historię. VMCCCLXXXVIII.
Seuerus an. xviii. Symmachus interpres quartus habetur. VMCCCCVII.
Antoninus Caracalla ann. vii. Quinta editio Hierosolymis inuenitur. VMCCCCXIIII.
Macrinus ann. i. Huius breuitas vitæ nihil gestorum habetur. VMCCCCXV.
Aurelius Antonius ann. iiii. Sabellij hæresis oritur. VMCCCCXIX.
Alexander ann. xiii. Origenes insignis habetur. VMCCCCXXXII.
Maximus an. iii. Iste Germanos vicit. VMCCCCXXXV.
Gordianus an. vi. Iste de Parthis & Persis triumphauit. VMCCCCXLI.
Philippus an. vii. Hic primus Christianus imperator fuit. VMCCCCXLVIII.
Decius an. i. Antonius monachus claruit. VMCCCCXLIX.
Gallus an. ii. Nouatus hæresim condit. VMCCCCLI.
Valerianus an. xv. Cyprianus martyrio coronatur. VMCCCCLXVI.
Claudius an. ii. Iste Gothos ab Illyrico expulit. VMCCCCLXVIII.
Aurelianus an. v. Iste Christianos persequitur. VMCCCCLXXIII.
Tacitus ann. i. Huius breuitas vitę nihil habet historiæ. VMCCCCLXXV.
Probus an. vi. Manichæorum hæresis orta est. VMCCCCLXXXI.
Carus an. ii. Iste de Persis triumphauit. VMCCCCLXXXIII.
Diocletianus ann. xx. Iste diuinis libris ad ustis martyria facit. VMDIII.
Galerius ann. ii. Huius breuitas vitæ nihil dignum historiæ contulit. VMDV.
Constantinus ann. xxx. Nicæna synodus congregatur. VMDXXXV.
Constantius an. xxiiii. Anthropomorphitarũ hæresis oritur. VMDLVIII.
Iulianus annis ii. Hic ex Christiano paganus effectus est. VMDLXI.
Valentinianus ann. xiiii. Gothi hæretici effectus est. VMDLXXVI.
Iouinianus an. i. Iste iterum Christianus efficiuntur. VMDLXXVII.
Gratianus an. vi. Priscillianistæ agnoscuntur. VMDLXXXIII.
Valentinianus ann. vii. Hieronymus in Bethleem prædicatur. VDLXXXIX.
Theodosius ann. iii. Ioannes Anachoreta claruit. VMDXCIII.
Arcadius an. xiii. Ioannes Chrysostomus floruit. VMDCV.
Honorius ann. xv. Augustinus Episcopus claruit. VMDCXX.
Theodosius an. xxvii. Nestorius hæresiarches extitit. VMDCXLVII.
Martianus ann. vi. Chalcedonensis synodus agitur. VMDCLIII.
Leo maior an. xvi. Ægyptus errore Dioscori languet. VMDCLXIX.
Zeno an. xvii. Acephalorum hæresis orta est. VMDCLXXXVI.

Anasta-

Anastasius ann. xvii. Fulgentius Episcopus prædicatur. VMDCCXIII.

Iustinus an. vii. Acephalorum hęresis abdicatur. VMDCCCXXI.

Iustinianus xxix. an. Vuandali in Africa à Belisario extinguuntur. VMDCCLX.

Iustinus an. xi. Armenij fidem Christi suscipiunt. VMDCCLXXI.

Tiberius an. vii. Longobardi Italiam capiunt. VMDCCLXXVIII.

Mauritius ann. xxi. Gothi catholici effecti sunt. VMDCCXCIX.

Focas an. viii. Romani cæduntur à Persis. VMDCCCVI.

Eraclius an. xxvii. Residuum sextę ætatis tempus Deo soli est cognitum. Colligitur omne tempus ab exordio mundi vsque in præsentem annum decimum gloriosissimi principis, qui est Eraclius. VMDCCCLVII. Huius quarto & quinto religiosissimi principis Sisebuti, in Hispania Iudæi baptizantur. Quarum de cursus per generationes & regna: primus ex nostris Iulianus Africanus sub Imperatore Marco Aurelio Antonino, simplicis historiæ stilo elicuit. dehinc Eusebius Episcopus Cæsariensis: atque sanctę memorię Hieronymus presbyter, Chronicorum canonem multiplicem ediderunt, Historiam regnis simul & temporibus ordinatam. Dehinc alij atque alij inter quos pręcipue Victor Turonensis ecclesiæ Episcopus recensitis priorum historiis gesta sequentium ætatum vsque ad consulatum Iustini iunioris imperatoris expleuit. Horum nos temporum summam ab exordio mundi ad Augusti Heraclij Imperatoris vel Sumptilani regis Gottorum, quanta potuimus breuitate notauimus tempora adiacente è latere descendente linea temporum, cuius iudicio summa præterita seculi cognoscatur.

Sequentia habentur in quodam codice excuso ante titulum De discretione temporum. *In manuscriptis verò exemplaribus non leguntur.*

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER VI.

CAPITA LIBRI SEXTI.

1 *De nouo & veteri testamento.*
2 *De scriptoribus & vocabulis sanctorum librorum.*
3 *De bibliothecis.*
4 *De interpretibus.*
5 *De eo qui primum Romam libros aduexit.*
6 *Qui apud nos bibliothecas instituerunt.*
7 *Qui multa scripserunt.*
8 *De generibus opusculorum.*
9 *De ceris.*
10 *De cartis.*
11 *De pergamenis.*
12 *De libris conficiendis.*
13 *De librorum vocabulis.*
14 *De librariis & eorum instrumentis.*
15 *De canonibus euangeliorum.*
16 *De canonibus conciliorum.*
17 *De cyclo paschali.*
18 *De reliquis festiuitatibus.*
19 *De officiis.*

LIBER SEXTVS DE VETERI *& nouo testamento.*

Vetus testamentum ideo dicitur: quia veniente nouo cessauit: de quo Apostolus meminit dicens: Vetera transierunt. & ecce omnia facta sunt noua. Testamentum autem nouum ideo nuncupatur: quia innouat. Non enim illud discunt, nisi homines renouati ex vetustate per gratiam, & pertinentes iam ad testamentū nouū: quod est regnum cœlorum. Hebræi autem vetus testamentum, Esdra auctore, iuxta numerum literarum suarum, viginti duobus libris accipiunt: diuidentes eos in *tres ordines, legis* scilicet, & *prophetarum,* & *agiographorum.* ¶ *Primus ordo legis* in quinque libris accipitur: quorum primus est Beresith, quod est *Genesis.* secundus. Veella semoth, quod est *Exodus,* tertius Vaicrā, quod est *Leuiticus.* quartus Vaiedabber, quod est *Numeri.* quintus Elle addebarim, quod est *Deuteronomium.* Hi sunt quinque li-

bri Moysi, quos Hebræi *Thoras* vocant, Latini legem appellant. Propriè autem *lex* appellatur: quæ per Moysen data est. ¶ Secundus est *prophetarũ* in quo continentur libri octo, quorum primus Iosuæ Ben Nun: qui Latinè *Iesu Naue* dicitur, secundus Sophetim: quod est *Iudicum*, tertius *Samuel*, qui est Regum primus quartus Malachim, qui est *Regum* secundus, quintus *Esaias*, sextus *Ieremias*, septimus *Ezechiel*, octauus *Tareasra*: qui dicitur *duodecim prophetarum*: qui libri quia pro breuitate adiuncti sunt, pro vno accipiuntur. ¶ Tertius est ordo *agiographorum*, id est sancta scribentium: in quo sunt libri nouẽ: quorum primus Iob, secundus *Psalterium*, tertius Misse, quòd est *Prouerbia Salomonis*, quartus Coheleth: quòd est *Ecclesiastes*, quintus Sir assirim, quod est *Cantica canticorum*. sextus *Daniel*. septimus, Dibre hiamin, quod est verba dierum: hoc est *Paralipomenon*: qui & *Chronicon*: qui in duos libros diuiditur. apud Græcos & Latinos. octauus *Esdras*: nonus *Hester*: qui simul omnes v. viij. & ix. fiunt xxij. sicut superius comprehensi sunt. Quidã autem *Ruth* & Rimoth, quod Latinè dicitur *Lamentatio Ieremiæ*, agiographis adiiciunt, & xxiiij. volumina testamenti veteris faciunt: iuxta viginti quatuor seniores, qui ante conspectum Domini assistunt. ¶ Quartus est apud nos ordo veteris testamenti. eorum librorũ qui in canone Hebraico non sunt: Quorum primus *Sapientiæ* liber est, secundus *Ecclesiasticus*. Tertius *Thobias*. Quartus *Iudith*. Quintus & sextus *Machabæorum*: quos licet Hebræi inter *apocrypha* separent, Ecclesia tamẽ Christi inter diuinos libros & honorat & prædicat. ¶ In nouo autem testamento duo sunt ordines. primus *euangelicus* in quo sunt Matthæus, Marcus, Lucas & Ioannes. Secũdus *apostolicus* in quo sunt Paulus in quatuordecim epistolis. Petrus in duabus. Ioannes in tribus. Iacobus & Iudas in singulis, Actus apostolorum & Apocalypsis Ioannis. Summa autem vtriusque testamenti trifariè distinguitur id est, in *historia*, in *moribus*, in *allegoria*. Rursus ista tria multifariè diuiduntur, id est, quid à Deo, quid ab angelis vel hominibus gestum dictũmque sit: quid à prophetis nuntiatum de Christo & corpore eius: quid de diabolo & membris eius: quid de veteri & nouo populo: quid de præsenti sæculo, & futuro regno atque iudicio.

De scriptoribus & vocabulis sanctorum librorum. CAP. II.

Veteris testamenti secundum Hebræorũ traditionem hi perhibentur auctores. Primus Moyses diuinæ historiæ cosmographiam in quinque voluminibus edidit, quod Pentateuchum nominatur. *Pentateuchũ* autem à quinque voluminibus dicitur. πέντε enim Græcè quinque: τεῦχος volumen vocatur. *Genesis* liber inde appellatur, eo quod exordium mundi & generatio seculi in eo cõtineatur. *Exodus* verò exitum ab Ægypto vel egressum populi Israel digerit: & ex ea causa nomen accepit. *Leuiticus* appellatur, eò quod Leuitarum ministeria & diuersitatem victimarum exequitur, totúsque in eo ordo leuiticus annotatur. *Numerorum* liber vocatur, eo quòd in eo egressæ de Ægypto tribus dinumerantur, & quadraginta duarum per heremum mansionum in eo descriptio continetur. *Deuteronomium* Græco sermone appellatur: quod Latinè interpretatur. Secunda lex, id est repetitio & euangelicæ legis præfiguratio: quæ sic ea habet quæ priora sunt, vt tamen noua sint omnia, quæ in eo replicantur. *Iosue* liber nomen accepit à Iesu filio Naue: cuius historiam continet: scriptorem verò eius eundem Iosue Hebræi asseuerant: in cuius textu post Iordanis transitum regna hostium subuertuntur; terra populo diuiditur, & per singulas vrbes, viculos, montes, atque confinia Ecclesiæ cælestísque Hierusalem spiritualia regna præfigurantur. *Iudicum* nominantur à principibus populi: qui præfuerunt in Israel post Moysen & Iosue antequam Dauid & cæteri reges existerent. Hunc librum & Ruth edidisse creditur Samuel. *Liber Samuel* eiusdem Samuelis natiuitatem & sacerdotium & gesta describit, idcirco & ab eo nomen accepit. Et quamuis hic liber Saul & Dauid historiam contineat, vtrique tamen ad Samuel referuntur, quia ipse vnxit Saul in regnum, ipse Dauid in regem futurum. Cuius libri primam partem conscripsit idem Samuel, sequentia verò eius vsque ad calcem, scripsit Dauid. *Malachim* proinde appellatur, eo quod reges Iuda & Israeliticæ gentis gestáque eorum per ordinem digerat temporum. Malachim enim Hebraicè, Latinè Regum interpretatur. Hunc librũ Ieremias primus in vnum volumen coegit. Nam anteà sparsus erat per singulorum regum historias. *Paralipomenon* Græcè dicitur: quod prætermissorum vel reliquorum nos dicere possumus. quia ea quæ in lege vel in legum libris vel omissa vel non plene relata sunt, in isto summatim & breuiter explicantur. *Librũ Iob* quidam Moysen scripsisse arbitrantur: alij vnũ ex prophetis: nonnulli verò eundem Iob post plagam suæ passionis scriptorem fuisse existimant, arbitrantes, vt qui certamina spiritalis pugnæ sustinuit, ipse narraret quas victorias expediuit. Principia autem & fines libri Iob apud Hebræos prosaica oratione contexta sunt: media autem ipsius ab eo loco in quo ait: Pereat dies qua natus sum, vsque ad eum

ad eum locum: idcirco ego me reprehendo & ago pœnitentiam, omnia heroico metro discurrunt. *Psalmorum* liber: Græcè psalterium, Latinè organum dicitur. Vocatus autem liber Psalmorum, quòd vno propheta canente ad psalterium Chorus consonando respóderet. Titulus autē in psalmis Hebraicus Thehilim, quod interpretatur Volumen hymnorum. Auctores autem psalmorū sunt qui ponuntur in titulo, Moyses scilicet, & Dauid & Salomō, Asaph, Ethan, Idithum & filij Core, Emā & reliquorū: quos Esdras vno volumine cóprehendit. Omnes autē psalmos apud Hebræos metrico carmine cōstat esse cōpositos. Nā in more Romani Flacci & Græci Pindari, nunc alij iambo currūt: nūc elegiaco personant nunc Sapphico intēti trimetro: vel tetrametro pede incedentes. *Salomon* filius Dauid regis Israel iuxta numerū vocabulorū suorū tria volumina edidit: quorum primus est Hebraice Misle, quē Græci *Parabolas*: Latini *Prouerbiorū* nomināt, eo quòd in ipso sub cōparatiua similitudine figuras verborum & imagines veritatis ostenderit. Ipsam autē veritatem ad intelligendū legentibus reseruauit. Secūdum librū Coheleth vocauit, qui Græcè *Ecclesiastes* dicitur. Latinè Côcionator: eo quòd sermo eius non specialiter ad vnum sicut in Prouerbiis, sed ad vniuersos generaliter dirigatur: docens omnia quæ in mundo cernimus caduca esse & breuia, & ob hoc minimè appetenda. Tertium librum Sirhassirim prænotauit: qui in Latinam linguā vertitur *Canticum canticorum*: vbi per epithalamium carmē coniunctionem Christi & Ecclesiæ mysticè canit. Dictum autem Canticum canticorum, eo quod omnibus canticis præferatur, quæ in scripturis sacris habentur: sicut quædā in lege dicuntur sancta, quibus maiora sunt, Sancta sanctorum. Horum autem trium librorū carmina, hexametris & pentametris versibus apud suos composita perhibentur, vt Iosephus & Hieronymus scribunt. *Esaias* euangelista potius quàm propheta edidit librum suum: cuius omnis textus eloquentiæ prosa incedit. Canticum verò hexametro & pentametro versu discurrit. *Hieremias* similiter edidit librum suum cum threnis suis: quos nos Lamēta vocamus: eo quod in tristioribus rebus funeribusq; adhibeantur, in quibus quadruplex diuerso metro cōposuit alphabetū, quorū duo prima quasi sapphico metro scripta sunt: quia tres versiculos qui sibi nexi sunt, & ab vna tantùm litera incipiunt, heroicum comma cóclundunt. Tertium alphabetum trimetro conscriptum est: & à ternis literis iidem versus terni incipiūt. Quartum alphabetum simile primo & secundo habetur. *Ezechiel & Daniel* à viris quibusdam sapiētibus scripti esse perhibentur: quorū *Ezechiel* principia & fines multis habet obscuritatibus inuoluta. *Daniel* verò claro sermone regna mūdi pronuntiat, & tēpus aduentus Christi manifestissima prædicatione annotat. Hi sunt quatuor prophetæ qui maiores vocātur: quia prolixa volumina condiderunt. *Liber autem duodecim prophetarū* auctorum suorum nominibus prænotatur: qui propterea dicuntur minores, quia sermones eorū breues sūt. Vnde & connexi sibimet inuicem in vno volumine continentur: quorum nomina sunt: *Oseas, Iohel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Naū, Abacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias & Malachias*. *Esdra* liber auctoris sui titulo prænotatur, in cuius textu eiusdem Esdræ Neemiæque sermones pariter continentur. Nec quēquā moueat, quòd vnus Esdræ dicitur liber: quia secundus, tertius & quartus non habentur apud Hebræos: sed inter apocryphos deputantur. *Hester librū* Esdras creditur cōscripsisse. In quo eadem regina sub figura Ecclesiæ Dei populum à seruitute & morte eripuisse scribitur: atque interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, diei celebritas in posteros mittitur. *Liber sapientiæ* apud Hebræos nusquā est: vnde & ipse titulus græcam magis eloquentiā redolet. Hunc Iudæi Philonis esse affirmat, qui proinde Sapientiæ nominatur: quia in eo Christi aduentus qui est sapiētia Patris, & passio eius euidēter exprimitur. *Librum autem Ecclesiasticum* certissimè Iesus filius Sirach Hierosolymita nepos Iesu sacerdotis magni composuit: cuius meminit Zacharias: qui liber apud Latinos propter eloquij similitudinem Salomonis titulo prænotatur: dictus autem Ecclesiasticus, eo quòd de totius ecclesiæ disciplina religiosæ conuersationis magna cura & ratione sit editus. Hic liber apud Hebræos reperitur: sed inter apocryphos habetur. *Iudith* verò & *Tobias* siue *Machabæorum libri*: quibus auctoribus scripti sint, minimè constat. Habent autem vocabula ex eorum nominibus quorū gesta scribuntur. ¶ *Quatuor libros Euangeliorum*, quatuor Euangelistæ singulariter conscripserunt. Primus *Matthæus* cōscripsit Euangelium literis Hebraicis & sermonibus in Iudæa initiūs euāgelisare ab humana Christi natiuitate dicēs: Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham, significās descendisse corporaliter ex semine patriarcharū Christum: sicut promissum erat in prophetis per Spiritū sanctum. Secūdus *Marcus* plenus spiritu sancto scripsit Euangelium Christi eloquio Græco in Italia secutus Petrum, vt discipulus. Is initium à spiritu prophetali fecit, dicens, Vox clamantis in deserto, parate viam Domino: & reliqua, vt ostēderet Christū post assumptionem carnis Euangeliū prædicasse in mundo. Ipse enim Christus & propheta dictus est, si-

cut scriptum est, Et prophetam in gentibus posui te. Tertius *Lucas* inter omnes Euangelistas Græci sermonis eruditissimus, quippe vt medicus in Græcia Euangelium scripsit Theophilo Episcopo, initians à sacerdotali spiritu, dicens, Fuit in diebus Herodis regis Iudææ sacerdos quidam nomine Zacharias, vt manifestaret Christum post natiuitatẽ carnis & prædicationem Euangelij, hostiã fuisse effectum pro salute mundi. Ipse est enim sacerdos de quo dictum est in psalmis, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Vbi enim Christus aduenit sacerdotium Iudæorum obmutuit: lex & prophetia cessauit. Quartus *Iohannes* scripsit Euangelium vltimus in Asia; incipiens à Verbo, vt ostẽderet eundem saluatorem, qui pro nobis dignatus est nasci & pati: ipsum ante secula Dei verbũ esse: ipsum à cœlo venisse, & post mortem iterum ad cœlum remeasse. Hi sunt *quatuor Euangelistæ* quos per Ezechielẽ Spiritus sanctus significauit in quatuor animalibus. Propterea autẽ quatuor animalia, quia per quatuor mundi partes, fides Christianæ religionis eorum prædicatione disseminata est. Animalia autem dicta sunt: quia propter animam hominis per eos prædicatur Euangelium Christi. Nam & oculis plena erant intus & foris, quoniam præuident ea Euangelia quæ dicta sunt à prophetis, & quæ promiserant in priori tempore. Crura autẽ eorũ recta: quia nihil prauum in Euangeliis est & alas senas tegentes crura & facies suas: reuelata sunt enim quæ tegebantur in aduentu Christi. *Euangelium* autem interpretatur bona annuntiatio. Græcè enim εὖ bene. ἀγγελία dicitur annũciatio. Vnde & angelus nuncius dicitur. *Paulus Apostolus* suas scripsit epistolas quatuordecim, ex quibus nouem, septem ecclesiis scripsit, reliquas discipulis suis Timotheo, Tito, & Philemoni. Ad Hebræos autem epistola à plerisque Latinis eius esse incerta est, propter dissonantiam sermonis eãdémque alij Barnabã conscripsisse, alij à Clemente scriptam fuisse suspicantur. *Petrus* scripsit duas nominis sui epistolas, quæ catholicæ ideo nominantur, quia non vni tantum populo vel ciuitati, sed vniuersis gentibus generaliter scriptæ sunt. *Iacobus* & *Iohãnes* & *Iudas* suas scripserunt epistolas. *Actus apostolorum* primordia fidei Christianæ in gentibus & nascentis ecclesiæ historiam digerit. Actuum apostolorum scriptorem Lucam esse affirmãt euangelistam; in quo opere nascentis Ecclesiæ infantia texitur, & apostolorum historia continetur. Vnde & actus apostolorum dicitur. *Apocalypsin* librum Iohannes Euangelista conscripsit, eo tempore quo ob euangelij prædicationem in insula Pathmos traditur relegatus. Apocalypsis autem ex Græco in Latinum reuelatio interpretatur. Reuelatio enim dicitur manifestatio eorum quæ abscondita erant. iuxta quod & ipse Iohannes dicit, Apocalypsin Iesu Christi quam dedit illi Deus palã facere seruis suis. Hi sunt scriptores sacrorum librorũ. qui per Spiritũ sanctum loquentes in eruditionem nostram & præcepta viuendi, & credendi regulam conscripserunt. Præter hæc & alia volumina *apocrypha* nuncupantur. *Apocrypha* autem dicta, id est secreta, quia in dubium veniunt. Est enim eorum occulta origo, nec patet Patribus ex quibus vsque ad nos auctoritas veracium scripturarum certissima & notissima successione peruenit. In iis apocryphis etsi inuenitur aliqua veritas, tamen propter multa falsa, nulla est in eis canonica auctoritas, quæ rectè à prudentibus iudicantur non esse eorũ credenda, quibus ascribuntur. Nam multa & sub nominibus prophetarum, & recentiora sub nominibus apostolorum ab hæreticis proferuntur, quæ omnia sub nomine apocryphorum auctoritate canonica diligenti examinatione remota sunt.

De bibliothecis interpretibus & interpretationibus librorum veteris Testamenti.

Cap. III.

Bibliotheca à Græco nomen accepit, eo, quòd ibi recondantur libri. Nam βιβλίων librum, θήκη repositionem interpretatur. *Bibliothecam veteris testamẽti* Esdras scriba post incensam legem à Chaldæis, dum Iudæi regressi fuissent in Hierusalem, diuino afflatus spiritu reparauit, cunctáque legis ac prophetarũ volumina, quæ fuerunt à gentibus corrupta correxit, totúmque vetus testamentum in viginti duos libros constituit, vt tot libri essent in lege, quot & literæ habebantur. *Apud Græcos* autem *Bibliothecam* primus instituisse *Pisistratus* creditur, Atheniensiũ tyrannus, quam deinceps ab Atheniensibus auctã, Xerxes incensis Athenis euexit in Persas, longóq; post tempore Seleucus Nicanor rursus in Græciam retulit. Hinc studiũ regibus vrbibusque cæteris natum est comparandi volumina diuersarum gentium, & per interpretes in Græcam linguã vertendi. dehinc magnus Alexander vel successores eius instruendis omnium librorum bibliothecis animũ intenderunt, maximè *Ptolemæus* cognomento *Philadelphus* omnis literaturæ sagacissimus, cùm studio bibliothecarum Pisistratum æmularetur, non solũ scripturas, sed etiam & diuinas literas in bibliothecam suam contulit. Nam septuaginta milia librorum huius temporibus Alexandriæ inuenta sunt.

De interpretibus. Cap. IV.

Hic etiam & ab Eleazaro pontifice scripturas petens veteris Testamenti, in Græcam vocem ex Hebraica lingua per

septuaginta

Septuaginta interpretes transferre curauit: quas in Alexandrina bibliotheca habuit. Siquidem singuli in singulis separati, ita omnia per Spiritum sanctum interpretati sunt, vt nihil in alicuius eorum codice inuentum esset, quod in cæteris vel in verborum ordine discreparet. Fuerunt & alij interpretes, qui ex Hebraica lingua in Græcum sacra eloquia transtulerunt, sicut *Aquila, Symmachus,* & *Theodotion*, sicut etiam & *Vulgaris* illa *interpretatio*, cuius autor non apparet: & ob hoc sine nomine interpretis *Quinta editio* nuncupatur. Præterea *sextam* & *septimam editionē* Origenes miro labore reperit, & cum cæteris editionibus comparauit. *Presbyter* quoque *Hieronymus* trium linguarum peritus: ex Hebræo in Latinum eloquium easdem scripturas conuertit, eloquenterque transfudit. Cuius interpretatio meritò cæteris antefertur. Nam est & verborum tenacior, & perspicuitate sententiæ clarior, atque vtpote Christiana interpretatione verior.

De eo qui primum Romam libros aduexit.

CAP. V.

ROmæ primus librorum copiam aduexit Æmilius Paulus, Perse Macedonum rege deuicto, deinde Lucullus è Pontica præda. Post hos Cæsar dedit Marco Varroni negotium causa maxime bibliothecæ construendæ. Primum autem Romæ bibliothecas publicauit. Pollio, Græcas simul atque Latinas, additis autorum imaginibus in atrio quod de manubiis magnificentissimum instruxerat.

Qui apud nos bibliothecas instituerunt.

CAP. VI.

APud nos quoque *Pamphilus Martyr*, cuius vitam Eusebius Cæsariensis conscripsit, Pisistratum in sacræ bibliotheca studio adæquare primus contendit. Hic enim in bibliotheca sua prope triginta voluminum milia habuit. *Hieronymus* quoque atq; *Gennadius* ecclesiasticos scriptores toto orbe quærentes ordine prosecuti sunt, eorumque studia in vno voluminis indiculo comprehenderunt.

Qui multa scripserunt.

CAP. VII.

MArcus Terentius Varro apud Latinos innumerabiles libros scripsit. Apud Græcos quoque *Caliterius* miris attollitur laudibus, quod tantos libros ediderit, quantos quisque nostrum aliena & scribere propria manu vix possit. De nostris quoq; apud Græcos *Origenes* in scripturarum labore tā Græcos quàm Latinos operum suorum numero superauit. Denique Hieronymus sex milia librorum eius se legisse fatetur. Horum tamen omnium studia Augustinus ingenio vel scientia sua vicit. Nam tanta scripsit, vt diebus ac noctibus non solum scribere libros eius quisquam, sed nec legere quidem possit.

De generibus opusculorum.

CAP. VIII.

OPusculorum genera sunt tria. Primū genus excerpta sunt: quæ Græce *scholia* nuncupantur, in quibus ea quæ videntur obscura vel difficilia, summatim ac breuiter perstringuntur. Secundum genus, *homeliæ* sunt, quas Latini verba appellant, quæ proferuntur in populis. Tertium, *tomi*: quos nos libros vel volumina nūcupamus. *Homeliæ* autem ad vulgus loquuntur: tomi vero, id est libri maioris sunt disputationis. *Dialogus* est collatio duorum vel plurimorum, quem Latini sermonem dicunt. Nam quos Græci dialogos vocant, nos sermones vocamus. *Sermo* autem dictus, quia inter vtrunque seritur. Vnde & in Virgilio, Multa inter se longo sermone serebant. *Tractatus*, est vnius rei multiplex expositio, eo quod trahat sensum in multa, sentiendo, contractando secum. Differt autem sermo, tractatus, & verbum. *Sermo* enim altera eget persona, *tractatus* specialiter ad seipsum est: *verbum* autem ad omnes. Vnde & dicitur, Verbum fecit ad populum. *Commentaria* dicta quasi cum mente. Sunt enim interpretationes, vt commenta iuris, commenta euangelij. Nam quicquid breuiter componitur commentarium dicitur, quod vero elongatur expositio nominatur. *Apologeticum* est excusatio, in quo solent quidam accusantibus respondere. In defensione enim aut negatione sola positum est, & est nomen Græcum. *Panagiricum* est licentiosum & lasciuiosum genus dicendi in laudibus regum, in cuius compositione homines multis mendaciis adulantur. Quod malum a Græcis exortum est, quorū leuitas instructa dicendi facultate & copia incredibili multas mendaciorum nebulas suscitauit. *Fastorum libri* sunt, in quibus reges vel consules scribuntur, a fascibus dicti, id est potestatibus. Vnde & Ouidiani Fastorum dicuntur, quia de regibus & consulibus editi sunt. *Procemium* est initium dicendi. Sunt enim procemia principia librorum, quæ ante causæ narrationem ad instruendum audientium aures coaptantur. Cuius nomen plerique latinitatis periti sine translatione posuerunt. Hoc autem vocabulum apud nos interpretatum, præfatio nuncupatur, quasi prælocutio. *Præcepta* sunt, quæ aut quid faciendum, aut quid non faciendum sit docent. Quid faciendum, vt Di-

lige Deum tuum: & honora patrem tuum, & matrem tuam. Quid non faciendum, vt, Non mœchaberis, non furtum facies. Similiter & gentilium præcepta vel iubent vel vetant. Iubent faciendum, vt Nudus ara, sere nudus. Vetant, vt Néve inter vites corilum sere, néve flagella, Summa pete. Primus autem præcepta apud Hebræos Moyses scripsit: apud Latinos Martius vates primus præcepta composuit. Ex quibus est illud, Postremus dicas, primus taceas. *Parabolæ & problemata* nominibus suis indicant altius se perscrutari oportere. Parabola quippe alicuius rei similitudinem per se gerit. quod licet sit vocabulum Græcum, iam tamen pro Latino vsurpatur. Et notum est quòd in parabolis quæ dicuntur per rerum similitudines, rebus de quibus agitur comparantur. *Problemata* autem quæ Latinæ appellantur propositiones, quæstiones sunt habentes aliquid quod disputatione soluendũ sit. *Quæstio* aut est quæsitio cùm quæritur, an sit, aut quid sit, aut quale sit. *Argumentum* verò dictum quasi argutum, vel quasi arguté inuentum, ad comprobandas res. *Epistolam* propriè Græci vocant, quod interpretatur Latinè missa. Antè cartæ & membranarum vsum, in dolatis ex ligno codicellis epistolarum colloquia scribebantur. Vnde & portitores earum *tabellarios* vocauerunt.

De ceris. Cap. IX.

Cera literarum materies paruulorum nutrices. Ipsæ dant ingenii pueris primordia sensus; quarum studium primi Græci tradidisse produntur. Græci enim & Tusci primùm ferro in ceris scripserunt. posteà Romani iusserunt, ne graphium ferreum quis haberet. Vnde & apud scribas dicebatur. *Ceram ferro ne cadito.* postea institutum est, vt in cera ossibus scriberent, sicut indicat Atta in satyra dicens, Vertamus vomerem in ceram mucronéque aremus Osseo. *Graphium* autem Græcè Latinè *scriptorium* dicitur. Nam γραφὴ dicitur scriptura.

De cartis. Cap. X.

Cartarum vsum primum Ægyptus ministrauit, cæptum apud Memphiticam vrbem. Memphis namque ciuitas Ægyptiorum est. vbi cartæ vsus inuentus est primum, sicut ait Lucanus. Conficitur bibula Mèphitis carta papiro. *Bibulam* autem *papyrum* dixit quòd humorem bibat. *Carta autẽ dicta*, quòd carptim papiri tegmen decerptum glutinatur. Cuius genera quàm plura sunt. Prima & præcipua *Augustea regia* maioris formæ in honorem Octauiani Augusti appellata secunda *Lybiana* ad honorem Lybiæ prouinciæ, tertia *hieratica* dicta, eo quòd ad sacros libros eligebatur, similis Augusteæ, sed subcolorata. Quarta *Tenseotica* à loco Alexandriæ qui ita vocatur vbi fiebat. Quinta *Saltica* ab oppido Salo. sexta *Corneliana* à Cornelio Gallo præfecto Ægypti primùm cõfecta. septima *emporetica*, quod ea merces inuoluũtur, cùm sit scripturis minus idonea.

De pergamenis. Cap. XI.

Pergameni reges cùm carta indigerent, membranas primò excogitauerunt. Vnde & *pergamenarum* nomen hucusque tradente posteritate sibi seruatum est. Hæc & *membrana* dicuntur, quia ex membris pecudum detrahuntur. Fiebant autem primum *coloris lutei*, id est crocei, postea verò Romæ *candida membrana* reperta sunt: quod apparuit inhabile esse: quòd & facile sordescant, aciémque legentium lędant cum peritiores architecti neque aurea lacunaria ponenda in bibliothecis putent, neque pauimenta alia quàm eucaristeo marmore, quod auri fulgor hebetat, & eucharistii viriditas reficiat oculos. Nam & qui nummulariam discunt denariorum formis mirteos pannos subiiciunt, & gemmarum sculptores, scarabæorum terga quibus nihil est viridius subinde respiciunt. & pictores idem faciunt vt laborem visus eorum viriditate recreent. *Membrana* autẽ aut *candida*: aut *lutea*: aut *purpurea* sunt. *Candida* naturaliter existunt. *Luteum membranum* bicolor est: quòd à confectore vna tingitur parte, id est crocatur. de quo Persius, Iam liber & positis bicolor membrana capillis. *Purpurea* verò inficiuntur colore purpureo in quibus aurum & argentum liquescens, patescat in literis.

De libris conficiendis. Cap. XII.

Quædam nomina librorum apud gentiles certos modulis conficiebantur. breuiore forma, carmina atque epistolæ. At verò historiæ maiore modulo scribebantur. & nõ solùm in carta vel membranis, sed etiam & in omẽtis elephantinis textilibúsque maluarum foliis atque palmarum. Cuius generis Cinna sic meminit. Hęc tibi arateis multum inuigilata lucernis Carmina, quæ ignes nouimus aereos, Leuis inaridulo maluæ descripta libello Persica vexi munera nauicula. Circumcidi libros Siciliç primum increbruit. Nam initio pumicabantur. Vnde & ait Catullus, Cui dono lepidum nouum libellum Arido modo pumice expolitum?

De librorum vocabulis. Cap. XIII.

Codex multorum librorũ est: liber vnius voluminis. Et dictus codex, per translationem

lationem à corticibus arborum, seu vitium, quasi caudex: quòd in se multitudinem librorum quasi ramorum contineat. *Volumen*, liber est à voluendo dictus: sicut apud Hebræos volumina legis, volumina prophetarum. *Liber* est interior tunica corticis quæ ligno cohæret, in qua antiqui scribebant. De quo Virgilius. Sic alta liber hæret in vlmo. Vnde & liber dicitur in quo scribimus: quia ante vsum cartæ membranorum libris arborum volumina fiebant, id est compaginabantur. Vnde & scriptores à libris arborum *librarios* vocauerunt.

De librariis & eorum instrumentis.

Cap. XIIII.

Librarios, constat ante *bibliopolas* dictos. Librum enim Græci βίβλον vocant. *Librarij* autem, idem & antiquarij vocantur: sed & librarij sunt qui & noua & vetera scribunt, *antiquarij* qui tantummodo vetera, vnde & nomen sumpserunt. A scribendo autem *scriba* nomen accepit: officium exprimens vocabuli qualitate. Instrumenta scribæ; *calamus* & *penna*. Ex his enim verba paginis infiguntur: sed *calamus* arboris est, *penna* auis, cuius acumen diuiditur in duo: in toto corpore vnitate seruata, credo propter mysterium, vt in duobus apicibus vetus & nouum Testamentum signaretur, quibus exprimitur verbi sacramentum sanguine passionis effusum. Dictus autem *calamus* quod liquorē ponat. Vnde & apud nautas *calare* ponere dicitur. *Penna* autem à pēdendo vocata, id est volando. Est enim, vt diximus, auium. *Folia* autem librorum appellata; siue ex similitudine foliorum arborum: seu quia ex *follibus* fiunt, id est, ex pellibus quæ de occisis pecudibus detrahi solent: cuius partes *paginæ* dicuntur, eo quòd sibi inuicem compingantur. *Versus* autem vulgò vocati: quia sic scribebant antiqui sicut aratur terra. A sinistra enim ad dexteram primùm deducebant stilum: deinde conuertebantur ab inferiore & rursum ad dexteram versus: quos & hodie rustici versus vocant. *Scheda* est quod adhuc emendatur, & necdum in libris redactum est, & est nomen Græcum, sicut & *tomus*.

De Canonibus Euangeliorum.

Cap. XV.

Canones Euangeliorum, Ammonius Alexandriæ Episcopus primus excogitauit, quem postea Eusebius Cæsariensis secutus plenius composuit. Quia idcirco facti sunt: vt per eos scire & inuenire possimus, qui reliquorum Euangelistarum similia aut propria dixerunt. Sunt autem numero decem, quorum *primus* continet numeros, in quibus quatuor eadem dixerūt: Matthæus, Marcus Lucas & Ioannes. *Secundus*, in quibus tres, Matthæus, Lucas Marcus. *Tertius*, in quibus tres, Matthæus, Lucas & Iohannes. *Quartus*, in quibus tres, Matthæus, Marcus, Iohannes. *Quintus*, in quibus duo, Matthæus, Lucas. *Sextus*, in quibus duo, Matthæus, Marcus. *Septimus*, in quibus duo, Matthæus Iohannes. *Octauus*, in quibus duo, Lucas, Iohannes. *Decimus*, in quibus singuli eorum propria quædam dixerunt: quorum expositio hæc est. Per singulos enim Euangelistas numerus quidam capitulis affixus adiacet, quibus numeris subdita est era quædam minio notata: quæ iudicat in quoto canone positus sit numerus, cui subiecta est era. Verbi gratia: Si est era prima: in primo canone: si secunda in secundo: si tertia in tertio, & sic per ordinem vsque ad decimum peruenies. Si igitur aperto quolibet Euangelio placuerit scire qui reliquorum Euangelistarum similia dixerunt, assumes adiacentem numerum capituli, & requires ipsum numerum in suo canone quem indicat, ibíque inuenies qui & quid dixerunt, & ita demùm in corpore inquisita loca, quæ ex ipsis numeris indicantur per singula Euangelia de eisdem dixisse inuenies.

De Canonibus Conciliorum.

Cap. XVI.

Canon autem Grecè, Latinè regula nuncupatur. *Regula* autem dicta, quod rectè ducit, nec aliquando aliorsum trahit. Alij dixerunt regulam dictam vel quod regat, vel quod normam rectè viuendi præbeat, vel quia distortum prauúmque corrigat. *Canones* autem *generalium Conciliorum* à temporibus Constantini cœperunt. In præcedentibus namque annis, persecutione feruente, docendarum plebeium minimè dabatur facultas. Inde Christianitas in diuersas hæreses est scissa: quia non erat licentia episcopis in vnum conuenire, nisi tempore supradicti Imperatoris. Ipse enim dedit facultatem Christianis liberè congregari. Sub hoc etiam sancti Patres in concilio Nicæno de omni orbe terrarum conuenientes: iuxta fidem Euangelicam & Apostolicam secundum post Apostolos tradiderunt symbolum. Inter cætera autem concilia quatuor esse scimus venerabiles synodos: quæ totam principaliter fidem complectuntur, quasi quatuor Euangelia, vel totidem paradisi flumina. Harum *prima Nicæna synodus* trecentorum octodecim episcoporum: Constantino Augusto imperante peracta est. In qua Arianæ perfidiæ condemnata blasphemia, quam de inæqualitate sanctæ Trinitatis idem Arius asserebat: con-

substantialem Deo patri Deum filium eadem sancta synodus per symbolum definiuit. *Secunda* synodus centum quinquaginta patrum sub Theodosio seniore *Constantinopoli* congregata est, quæ Macedonium. Spiritum sanctum Deum esse negantem, condemnans; consubstantialem Patri & Filio Spiritum sanctum demonstrauit, dans symboli formam, quam tota Græcorum & Latinorum confessio in Ecclesiis prædicat. *Tertia* synodus *Ephesina prima*, ducentorum Episcoporum sub iuniore Theodosio Augusto edita est, quæ Nestorium duas personas in Christo asserentem iusto anathemate condemnauit: ostendens manere in duabus naturis, vnam Domini nostri Iesu Christi personam. *Quarta* synodus *Chalcedonensis* sexcentorum triginta sacerdotum sub Marciano principe habita est, in qua Eutychem Constantinopolitanum abbatem Verbi Dei & carnis vnam naturam pronunciantem & eius defensorem Dioscorum quondam Alexandrinum Episcopum, & ipsum rursum Nestorium cum reliquis hæreticis vna Patrum sententia prædamnauit, prædicans eadem synodus Christum Dominum de virgine sic natum, vt in eo substantiam diuinæ & humanæ confiteamur naturæ. Hæ quatuor sunt synodi principales, fidei doctrinam plenissimè prædicantes: sed & si qua sunt concilia quæ sancti Patres spiritu Dei pleni sanxerunt, post istorum quatuor auctoritatem omni manent stabilita vigore: quorum gesta in hoc opere condita continentur. *Synodus* autem ex Græco interpretatur comitatus vel cœtus. *Concilij* autem nomen tractum est ex Romano more. Tempore enim quo causæ agebantur, conueniebant omnes in vnum, communique intentione tractabant. Vnde & concilium à communi intentione, dictum. Nam *cilia* oculorum sunt. Vnde & *considium*, id est, consilium. d in l. literam transeunte. *Cœtus* verò conuentus est, vel congregatio à coeundo, id est, conueniendo in vnum. Vnde & conuentus est nuncupatus: sicut à conuentu cœtus vel concilium à societate multorum in vnum.

De cyclo Paschali.

CAP. XVII.

PAschalem cyclum. Hyppolitus Episcopus temporibus Alexandri Imperatoris primus conscripsit. Post quem probatissimi authores Eusebius Cæsariensis, Theophilus Alexandrinus, Prosper quoque natione Aquitanus, atque Victorinus amplificatis eiusdem solemnitatis rationibus, multiplices circulos ediderunt. Cuius quidem rationem beatissimus Cyrillus Alexandriæ vrbis Episcopus in. xcv. annus per quinquies decem nouies calculans: quoto Kalendas vel luna debeat paschalis solennitas celebrari, summa breuitate notauit. *Cyclus* autem vocatus, eo quod in orbe digestus sit, & quasi in circulo dispositum ordinem complectatur annorum sine varietate, & sine vlla arte. Vnde factum est, vt cuiusque materiæ *carmina* simplici formitate facta *cyclica* vocarentur. Hinc & *laterculum* dictum, quòd ordinem habeat stratum annorum.

Primus cyclus decem Nouenalis.

B.Com.an ij.Idus	April.	xx.
C, vj.Kal.	April.	xvi.
Em. xvi.kal.	Maii	xvii.
C.vi.Idus	April.	xx.
B.C.ix.Kal.	April.	xv.
E.ii. Idus	April.	xvi.
C.ii.Non.	April.	xix.
E.viiii.Kal.	Maii	xx.
B.C.v.Idus	April.	xv.
C.ii.kal.	April.	xviii.
E xii.Kal.	Maii	xix.
C Non.	April.	xv.
B.C.v.Kal.	April.	xvii.
E.xvi.kal.	Maii	xvi.
C.xvi.Idus	April.	xxi.
C.ix. Kal.	April.	xvii.
B.E.Idus	April.	xvii.
C ii.Non.	April.	xx.
E.viii.kal.	Maii	xxi.

Secundus cyclus Lunæ.

		Luna
C.v Idus	April.	xviii.
B.ii kal.	April.	xx.
E.xii. kal.	kal.Maii	xxi.
C.Non.	April.	xvii.
C.v.Kal.	April.	xx.
B.E.xvi kal.	Maii	xx.
C. kal.	April.	xvi.
E.xi.Kal.	Maii	xvii.
C.Idus.	April.	xx.
B.C.V. Kal.	April.	xv.
E.xv.kal.	Maii	xvi.
C.v.Idus	April.	xx.
C.viii. kal.	April.	xv.
B.Idus	April.	xv.
C.Non.	April.	xviii.
C.v.Kal.	April.	xxi.
E iv.Idus	April.	xv.
B.C.kal.	April.	xvii.
E. xi.kal.	Maii	xviii.

Tertius cyclus lunæ.

		Luna.
C.viii.Idus.	April.	xv.
C.iv Kal.	April.	xvi.
B.xv.kal.	Maii	xviii.
C.v.Idus	April.	xxi.

C.viij Kal.	April.	xvij.
E.xviii.kal.	Maij	xviij.
B.C.Non.	April.	xx.
E.vii.Kal.	Maij	xxj.
C.viii.Idus	April.	xvii.
C.iiii.Non.	April.	xx.
B.E.xi.Kal.	Maij	xx.
C.viii.Idus	April.	xvi.
C.iiii.Kal.	April.	xix.
E.xiiii kal.	Maij	xx.
B.C.iiii.Non.	April.	xv.
C.viii.Kal.	April.	xviii.
E.xviii.Kal.	April.	xviii.
C.iii.Kal.	Maij	xix.
B.E.xiiii.Kal.	April.	xv.

Quartus cyclus lunæ.

		Luna.
C.iii.Idus	April.	xix.
C.vii Kal.	April.	xv.
E.xviii.kal.	Maij	xvi.
B.C.viii.Idus	April.	xviii.
C.iiii.Kal.	April.	xxi.
E.iii.Idus	April.	xv.
C.iii.Non.	April.	xviii.
B.E.x.Kal.	Maij	xviii.
C.xviii.Kal.	Maij	xxi.
C.iii.Kal.	April.	xvii.
E.xii.Kal.	Maij	xviii.
B.C.iiii.Idus	April.	xx.
C.vii.Kal.	April.	xvi.
E.xvii.Kal.	Maij	xvi.
C.vii.Idus	April.	xx.
B.C.xi.Kal.	April.	xv.
E.iii.Idus	April.	xvi.
C.iii.Non.	April.	xix.
E.ix.Kal.	Maij	xx.

Quintus cyclus lunæ.

		luna.
B.C.vii.Idus	April.	xvi.
C.iii.kal.	April.	xix.
E.xiii.Kal.	Maij	xx.
C.ii.Non.	April.	xxi.
B.C.vii.kal.	April.	xvii.
E.xvii.Kal.	Maij	xix.
C.ii.Kal.	April.	xv.
E.xii.Kal.	Maij	xvi.
B.C.iii.Idus	April.	xviii.
C.iii.Non.	April.	xxi.
E.xvi.Kal.	Maij	xv.
C.vi.Idus	April.	xviii.
B.C.iii.Kal.	April.	xx.
E.xiii Kal.	Maij	xxi.
C.ii.Non.	April.	xvii.
C.vi.Kal.	April.	xx.
B.E.xvii Kal.	Maij	xx.
C.ii.Kal.	April.	xvi.
E.xii.Kal.	Maij	xvii.

A conditione mundi vsque adhuc nouissimum cycli annum computantur anni VMdcccccxx. post cuius expletionem ad primum exordium recurrendũ. Antiquitus ecclesia pascha decima quarta luna cum Iudęis celebrabatur, quocunq; die occurreret. Quẽ ritum sancti Patres in Nicæna synodo prohibuerunt, constituentes non solùm lunam paschalem & mensem inquirere; sed etiam & diẽ resurrectionis Dominicæ obseruare: & ob hoc pascha à decima quarta luna vsque ad vigesimam primam extenderunt: ne dies Dominicus omitteretur. *Pascha* autem vocabulum non Græcum, sed Hebraicum est. nec à passione, quoniam πάσχειν Græcè dicitur pati: sed à transitu Hebræo verbo pascha appellatum est, eò quòd tunc populus Dei ex Ægypto transierit. Vnde & in Euangelio: Cùm vidisset, inquit Iesus, quòd venit eius hora vt transiret de mundo ad Patrem. Cuius nox ideò *peruigil* ducitur, propter aduentum regis ac Domini nostri, vt tempus resurrectionis eius nos non dormientes, sed vigilantes inueniat: cuius noctis duplex ratio est: siue quod in eadem tunc vitam recepit cùm passus est, siue quòd postea eadem hora qua resurrexerit, ad iudicandum venturus est. Eo autem modo agimus pascha, vt non solùm mortẽ & resurrectionem Christi in memoriam reuocemus: sed etiam cætera quæ circa eum attestantur, ad sacramentorum significationem inspiciamus. Propter initium enim nouæ vitæ, & propter nouum hominem quẽ iubemur induere & exuere veterem: expurgamus vetus fermentum, vt simus noua conspersio: quoniam pascha nostrum immolatus est Christus. Propter hanc ergo vitæ nouitatẽ primus mensis nouorum in anni mensibus celebrationi paschali mysticè attributus est. Quòd verò tertiæ hebdomadæ die pascha celebratur, id est, qui dies occurrit à decima quinta luna vsque in vicesimam primam, hoc significat: quia in toto tempore seculi quòd septenario dierum numero agitur, nũc tertium tempus hoc sacramentum apparuit. Primum enim tempus est *ante legẽ*: secundũ *sub lege*: tertiũ *sub gratia*. Vbi iã manifestatũ est sacramentũ prius occultum in prophetico ænigmate: ideò & propter hæc tria seculi tempora resurrectio Domini triduana est. Quod verò à quarta decima luna vsq; ad vigesimam primam per dies septem paschales dies quæritur: hoc fit propter ipsum numerum *septenarium*, quo vniuersitatis significatio sæpe figuratur, quæ etiam ipsi ecclesiæ tribuitur propter instar vniuersitatis: vnde & Ioannes Apostolus in Apoc. vii. scribit ecclesiis. Ecclesia verò in ista adhuc mortalitate carnis constituta propter ipsam mutabilitatem, lunæ nomine significatur in Scripturis. Varia autem obseruantia opinionem pas-

chalis festiuitatis interdũ errorem gignit. Latini namque à tertio Non. Martij vsque in tert. Non. Aprilis primi mensis lunam inquirunt, & si decimaquarta luna die Dominico prouenerit, in alio die Dominico pascha pertrahunt. Græci primi mensis lunam ab octauo idus Martias vsque in diem nonarum Aprilium obseruant: & si decimaquarta luna die Dominico inciderit, sanctum pascha celebrant. Huiusmodi igitur dissensio inter vtrosque paschalem regulam turbat. *Communis annus* dicitur qui tantùm lunationes, hoc est, dies ccclíiij. habet. Dictus autem communis: quia sæpe duo coniuncti incedunt, vt inuicem se in paschali solennitate sequantur. Nã embolismus annus est semper solus. *Embolismus* annus est, qui tredecim menses lunares, i. ccclxxxiiij. dies habere monstratur. Ipse est annus sanctus sancto Moysi diuinitus reuelatus, in quo iubentur ij qui longiùs habitant in secundo mense pascha celebrare. Embolismus autem nomen Græcum est, quod interpretatur Latinè superaugmentum, eò quòd expleat numerum annorum communium: quibus vndecim lunares dies deesse cernuntur. Embolismi autem anni & communes sic inueniuntur. Si enim à decima quarta luna paschæ præcedentis vsque ad decimam quartam sequentis ccclxxxiiij. dies fuerint, embolismalis ann⁹ est. si ccclíiij. communis. *Bisextus* est post annos quatuor vnus dies adiectus. Crescit enim per singulos annos quarta pars assis, id est, duodecim horæ. At vbi quarto anno assem compleuerit, bisextilem annum facit. Dictus autem bisextus, quia bis sexies ductus assem facit: quod est vnus dies, sicut quadrantem propter quater ductum, quod est bisextus: quem super dierum cursum in anno sol facit: siue quò nequeat annum subintroducere: nisi bisextæ nonas Mart. computaueris, hoc & prima die sex. non. Mart. & addito bis sexto alio die sexta non. Mart. iteraueris. A sexto autem non. Mart. vsque in diem pridie Kal. Ianuarias in lunæ cursu bisextus apponitur, atque inde detrahitur. *Intercalares* autem *dies* idcirco vocantur: quia interponuntur, vt ratio lunæ solisque conueniat. Calare enim ponere dicitur: intercalare interponere. *Epactas* Græci vocant, Latini adiectiones annuas lunares, quæ per vndenarium numerum vsque ad tricenarium in se resoluuntur. Quas ideo Ægyptij adiiciunt vt lunaris computatio rationi Solis æquetur. Luna enim iuxta cursum suum vigintinouem semis dies lucere dignoscitur, & fiunt in annum lunares dies ccclíiij. remanent ad cursum anni solares dies vndecim, quas Ægyptij adiiciunt. Vnde & *adiectiones* vocantur: absque his nõ inuenies Lunam quota sit in quolibet anno & mense & die. Istæ epactæ semper xi. Kal. April. reperiuntur in eadem luna quæ fuerit eo die. Continentur autem circulo decemnouenali: sed cùm ad xxix. epactas peruenerit, qui est circulus decemnouenalis, iam sequenti anno non addes super vigintinouem, vndecim, vt decem annum ices detractis triginta, sed inde reuerteris vt vndecim pronuncies.

De reliquis festiuitatibus.

CAP. XVIII.

Festiuitas dicta à festis diebus, quasi festiditas, eò quòd in eis sola res diuina fit. Quibus contrarij sunt fasti, in quibus fatur, i. dicitur. *Solennitas* à sacris dicitur, ita suscepta, vt mutari ob religionem non debeat: à solito, i. firmo atque solido nominata. *Celebritas* autem nominatur, quòd non ibi terrena, sed cœlestia tantùm agantur. *Pascha* festiuitatem omnium prima est, de cuius vocabulo iam superius dictum est. *Pentecoste* sicut & pascha apud Hebræos celebris dies est, quòd post quinque decades paschæ celebratur: vnde & vocabulum sumpsit. πέντε enim Græcè quinque: in quo die secundum legem panes Propositionis de nouis frugibus offerebatur. Cuius figuram annus iubileus in testamento veteri gessit: quæ nunc iterum per figurã repromissionis æternam requiẽ præfigurat. *Epiphania* Græce, Latinè apparitio siue manifestatio vocatur. Eo enim die Christus sideris iudicio apparuit Magis adorandus. Quod fuit figura primitiæ credentiũ gentium. Quo die & dominici baptismatis sacramentum, & permutatæ in vinum aquæ factorum per dominum signorũ principia extiterunt. *Duæ* sunt autẽ *epiphaniæ. prima*, in qua natus Christus pastoribus Hebræorum angelo nunciante apparuit: *secunda*, in qua ex gentium populis stella indice præsepis cunabula Magos adoraturos exhibuit. *Scenopegia* solẽnitas Hebræorum, de Græco in Latinum, tabernaculorũ dedicatio interpretatur: quæ celebratur à Iudæis in memoriam expeditionis, cùm ab Ægypto promoti in tabernaculis agebant, & ex eo scenopegia dicitur. σκηνὴ enim Græcè, Latinè tabernaculum dicitur. Quæ solennitas apud Hebræos Septembri mense celebrabatur. *Neomenia* apud nos Kalendæ; apud Hebræos autem (quia secundum lunarem cursum menses supputantur) & Græcè μήνη luna appellatur: inde neomenia, id est, noua luna. Erant enim apud Hebræos ipsi dies Kalendarum ex legali institutione solemnes: de quibus dicitur in Psalmo: Canite initio mensis tuba, in die insigni solennitatis vestræ.

Encænia

Encænia autem est noua templi dedicatio, Græcè enim καινὸν dicitur nouum. Quando enim aliquid nouum dedicatur, encænia dicitur. Hanc dedicationis templi solennitatem Iudæi Octobri mense celebant. *Dies palmarum* ideo dicitur, quia in eo Dominus & saluator noster, sicut Propheta cecinit, Hierusalem tendens asello sedisse perhibetur. Tunc gradiens cum ramis palmarum multitudo plebeium obuiam ei clamauerunt: Osanna, benedictus qui venit in nomine Domini rex Israel. Vulgus autem ideo diem hunc *Capitilauium* vocant: quia tunc moris est, lauandi capita infantium, qui vngendi sunt: ne obseruatione quadragesimæ sordidata ad vnctionem accederent. hoc autem die symbolum competentibus traditur propter confinem Dominicæ paschæ solennitatem: vt qui iam ad Dei gratiam percipiendam festinant, fidem quam confitentur agnoscant. *Cœna Dominica* dicta est, eo quod in illo die Saluator pascha cum discipulis suis fecerit, quod & vsque hodie sicut est traditum celebratur, sanctúmque in eo chrisma conficitur. *Sabbatum*, ab Hebræis ex interpretatione vocabuli sui requies nominatur: quod Deus in ipso, perfecto mundo, requieuisset. Siquidem & eo die requieuit in sepulchro Dominus, vt quietis illius mysteriū confirmaret: quod Iudæis obseruandum in vmbra futuri præceptum est. Sed postquā Christus in sepultura sua eius figuram adimpleuit, obseruatio eius quieuit. *Dominicus dies* proinde vocatur: quia in eo resurrectionis Domini nostri gaudium celebratur. Qui dies non Iudæis, sed Christianis in resurrectionem Domini declaratus est, & ex illo cœpit habere festiuitatem suam. Illis enim solum celebrandum sabbatum traditum est: quia erat ante requies mortuorum: resurrectio autem illius erat: qui resurgens à mortuis nō moreretur. Postquam autē facta est talis resurrectio in corpore Domini, vt præiret in capite Ecclesiæ, quod corpus Ecclesiæ speraret in fine, iam dies Dominicus, id est octauus, qui & primus, celebrari cœpit.

De officiis. Cap. XIX.

OFficiorum plurima sunt genera: sed præcipuum illud quod in sacris diuinisque rebus habetur. Officium autem ab efficiendo dictum, quasi efficium: propter decorem sermonis vna mutata litera: vel certè vt quisque illa agat, quæ nulli officiat, sed prosint omnibus. *Vespertinum officium*, est in noctis initio vocatum, à stella vespere quæ surgit oriente nocte. *Matutinum* vero *officium*, est in lucis initio à stella lucifero appellatum, quæ inchoante manè oritur. Quorum temporum significatione ostenditur, vt die ac nocte semper Deum laudemus. *Missa*, tempore sacrificij est; quando catechumeni foras mittuntur, clamante leuita: *Si quis cathecumenus remansit, exeat foras.* & inde missa: quia sacramentis altaris interesse non possunt, qui nondum regenerati noscuntur. *Chorus*, est multitudo in sacris collectus & dictus chorus, quod initio in modum coronæ circa aras starent & ita psallerent. Alij chorum dixerunt à concordia, quæ in charitate consistit, quia si charitatem non habeat, respondere conuenienter non potest. Cùm autem vnus canit Græcè *monodia*, Latinè *sicinium* dicitur: cùm verò duo canunt, *bicinium* appellatur: cùm multi, *chorus*. Nam *chorea* ludicrum cantilenæ, vel saltationes classium sunt. *Antiphona*, ex Græco interpretatur vox reciproca: duobus scil. choris alternatim psallentibus ordine commutato; siue de vno ad vnum. quod genus psallendi Græci inuenisse traduntur. *Responsoria* Itali tradiderunt. Quod carmen inde *responsorios cantus* vocāt, quod alio desinēte id alter respondeat. Inter responsorios autem & antiphonas hoc differt, quòd in *responsorijs* vnus versum dicit: in *antiphonis* autem versibus alternant chori. *Lectio*, dicitur, quia nō cantatur vt psalmus vel hymnus: sed legitur tantùm. Illic enim modulatio, hic sola pronunciatio quæritur. *Canticum*, est vox cantantis in lætitiam. *Psalmus* autem dicitur, qui cantatur ad Psalterium, quo vsum esse prophetam Dauid in magno mysterio prodit historia. Hæc autem duo in quibusdam Psalmorum titulis iuxta musicam artem alternatim sibi apponuntur. Nam *canticū Psalmi* est id quod cùm organum modulatur, vox postea cantantis eloquitur. *Psalmus* verò canticū quod humana vox præloquitur, ars organi modulantis imitatur. *Psalmus* enim à psalterio dicitur: vnde nec mos est ex alio opere eū componi. Tres autem gradus sunt in cantando: *primus succentoris*: secūdus *incentoris*, tertius *accentoris*. *Diapsalma*, Hebræum verbum quidam esse volunt: quo significatur, semper, id est, quòd illa quibus hoc interponitur sempiterna esse confirment. Quidam verò Græcum verbum existimant, quo significatur interuallū psallendi: vt *psalma* sit quod psallitur: *diapsalma* verò interpositum in psallendo silentium: vt quemadmodum *sympsalma* dicitur vocum copulatio in cantādo, ita *diapsalma* disiunctio earum, vbi quædā requies distinctæ continuationis ostenditur. Vnde illud probabile est, non coniungendas sententias in psallendo, vbi diapsalma interposita fuerit: quia ideo interponitur vt conuersio sensuum vel personarum esse noscatur. *Hymnus*, est canticum laudantium, quod de Græco in Latinum interpretatur, pro eo, quod sit car-

men lætitiæ & laudis. Propriè autem hymni sunt continentes laudem Dei. Si ergo sit laus & non sit Dei, non est hymnus. si sit & laus & Dei laus & non cantetur, non est hymnus. Si ergo in laudem Dei dicitur, & cantatur, tunc est hymnus. Cui contrarium est *threnum*, quod est lamenti carmen & funeris. *Alleluia* duorum verborum interpretatio est, hoc est, laus Dei: & est Hebræum. *Ia* enim vnum est de decem nominibus, quibus apud Hebræos Deus vocatur. *Amen* significat verè siue fideliter, quod & ipsum Hebræum est. Quæ duo verba *amen* & *alleluia* nec Græcis, nec Latinis, nec barbaris licet in suam linguam omnino transferre: vel alia lingua annunciare. Nam quamuis interpretari possint: propter sanctiorem tamen auctoritatem seruata est ab apostolis in iis propriæ linguæ antiquitas. Tantò enim sacra sunt nomina: vt etiam Iohannes in Apocalypsi referat se spiritu reuelante vidisse & audiuisse vocem cœlestis exercitus tanquam vocem aquarum multarum & tonitruum validorum dicentium: amen & alleluia: ac per hoc sic oportet in terris vtraque dici sicut in cœlo resonant. *Osanna* in alterius linguæ interpretationem in toto transire non potest. O si enim saluifica interpretatur: anna interiectio est, motum animi significans sub deprecantis affectu. Integrè autem dicitur osianna: quod nos corrupta media vocali littera & elisa dicimus osanna, sicut fit in versibus cùm scandimus. Litera enim prima verbi sequentis extremam prioris verbi veniens excludit, & dicitur Hebraicè osanna, quod interpretatur saluifica, subaudiendo vel populum tuum: vel totum mundum. *Offertorium* tali ex causa sumpsit vocabulum. *Fertum* enim dicitur oblatio quæ altari offertur, & sacrificatur à Pontificibus, à quo offertorium nominatur, quasi propter fertū. *Oblatio*, vocatur: quia offertur. *Dona*, propriè Dei dicuntur: *munera* hominum. Nam *munera* dicuntur obsequia quæ pauperes diuitibus loco munerum soluunt. Ita *munus* homini datur: *donum* Deo. Vnde etiam in templis donaria dicimus. *Munera* autem vocantur: quia manibus vel accipiuntur, vel dãtur. Duo autem sunt quæ offeruntur, *donum & sacrificium*. *Donum* dicitur quicquid argento auróque aut qualibet alia specie efficitur. *Sacrificium* autem est victima & quæcunque cremantur in ara, seu ponuntur. Omne autem quod Deo datur, aut dedicatur, aut consecratur. *Quod dedicatur*: dicendo datur, vnde & appellatur. Vnde & errant qui *dedicationem* consecrationem putant significare. *Immolatio*, ab antiquis dicta, eo quòd in mole altaris posita victima cæderetur. Vnde & *mactatio* post immolationem est. Nunc autem immolatio panis & calici conuenit: libatio autem tantùmmodò calicis oblatio est. Hinc est illud: Et libauit de sanguine vuæ. sic & secularium quidam poetarum: Nunc, inquit, pateras libate Ioui. *Libare* enim propriè fundere est. sumptumque nomen de Libero quodam qui in Græcia vsum reperit vitis. *Hostiæ*, apud veteres dicebantur sacrificia, quæ fiebant antequam ad hostem pergerent. *Victimæ* verò sacrificia, quæ post victoriam deuictis hostibus immolabantur. Et erant victimæ maiora sacrificia quàm hostiæ. Alij victimam dictam putauerunt: quia ictu percussa cadebat: vel quia vincta ad aras ducebatur. *Holocaustum* illud est, vbi totum igne consumitur quod sumus. Antiqui enim cùm maxima sacrificia administrarent, solebant totas hostias in sacrorum consumere flamma: & ipsa erant holocaustomata. ὅλον enim Græcè, totum dicitur: καῦσις incensio: & holocaustum totum incensum. *Cerimoniæ* apud Latinos dicuntur sacra omnia, quæ apud Græcos Orgia vocantur. Propriè autem visum est doctoribus à carendo appellari *cerimonias*, quasi carimonias, eo quòd ea quæ in sacris diuinis offeruntur, in suo vsu carerent homines: quod etiam nomen in vsu est literarum sanctarum. Alij cerimonias propriè in obseruationibus Iudæorum credunt: abstinentiam scilicet quarundam escarum secundum veterem legem, eò quòd obseruantes careant his rebus, quibus se abstinuerint. *Sacrificium* dictum, quasi sacrum factum: quia prece mystica consecratur in memoriam pro nobis Dominicæ passionis: vnde hoc eo iubente corpus Christi & sanguinem dicimus, quòd dum sit ex fructibus terræ, sanctificatur, & fit sacramentum, operante inuisibiliter Spiritu Dei: cuius panis & calicis sacramentum Græci Eucharistian dicunt, quod Latinè bona gratia interpretatur. Et quid melius corpore & sanguine Christi? *Sacramentum*, est in aliqua celebratione: cùm res gesta ita fit, vt aliquid significare intelligatur, quod sanctè accipiendum est. Sunt autem sacramenta, baptismū & chrisma: corpus & sanguis Christi: quæ ob id sacramenta dicũtur: quia sub tegumẽto corporaliū rerũ, virtus diuina secretius salutem eorundem sacramentorum operatur: vndè & à secretis virtutibus vel sacris sacramenta dicuntur. Quæ ideo fructuosè penes Ecclesiam fiunt: quia sanctus in ea manens spiritus, eorundem latenter sacramentorum operatur effectum: vnde seu per bonos seu per malos ministros intra Dei Ecclesiam dispensentur: tamen quia Spiritus Sanctus mysticè illa viuificat: quæ quondam Apostolico in tempore, visibilibus apparebat operibus: nec bonorum meritis dispensatorum amplifi-

amplificantur hæc dona, nec maiorum attenuantur, quia neque qui plantat est aliquid, neq. qui rigat, sed qui incrementũ dat Deus. Vnde & Græcè mysterium dicitur, quòd secretam & reconditam habet dispẽsationem. *Baptismum* Græcè, Latinè tinctio interpretatur, quæ idcirco tinctio dicitur, quia ibi homo spiritu gratiæ in melius immutatur, & lõgè aliud quàm erat, efficitur. Prius enim deformitate peccatorum fœdi eramus, in ipsa tinctione reddimur pulchri dealbatione virtutum, vnde in Canticis scribitur canticorũ, Quæ est ista quæ ascendit dealbata? Cuius mysterium non aliter nisi sub Trinitatis designatione, id est, Patris & Filij & Spiritus sancti cognominatione completur, dicente Domino ad apostolos, Ite docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Sicut enim in tribus testibus stat omne verbum, ita hoc sacramentum cõfirmat ternarius numerus nominum diuinorum. Quod autem per aquam baptismũ datur, hęc ratio est. Voluit enim Dominus vt res illa inuisibilis, per congruens, sed profectò contractabile & visibile impenderetur elementum, super quod etiã in principio ferebatur Spiritus sanctus. Nam sicut aqua purgatur exterius corpus, ita latenter eius mysterio per Spiritum purificatur & animus. Cuius sanctificatio ita est. Inuocato enim Deo descendit Spiritus sanctus de cœlis, & medicatis aquis sanctificat eos de semet ipso & accipiũt vim purgationis, & in eis vt caro & anima delictis inquinata mundetur. *Chrisma* Græcè, Latinè vnctio nominatur, ex cuius nomine & Christus dicitur, & homo post lauacrum sanctificatur. Nã sicut in baptismo peccatorũ remissio datur, ita per vnctionem sanctificatio spiritus adhibetur, & hoc de pristina disciplina, qua vngi in sacerdotium & in regnũ solebant, ex quo & Aaron à Moyse vnctus est. Quæ dum carnaliter fit, spiritualiter proficit, quomodo & in ipsa baptismi gratia, visibilis actus est quod in aqua mergimur, sed spiritualis effectus, quòd delictis mundamur. Hoc significat illud vnguentum, quod peccatrix mulier super pedes, & ea quæ dicitur non fuisse peccatrix super caput Iesu fudisse scribitur. *Manus impositio* ideo fit vt per benedictionem aduocatus inuitetur Spiritus sanctus. Tunc enim ille paracletus post mundata & benedicta corpora libens à Patre descendit, & quasi super baptismi aquam tanquam super pristinam sedem recognoscens quiescit. Nam legitur quòd in principio aquis superferebatur Spiritus sanctus. *Exorcismus* Græcè, Latinè coniuratio siue sermo increpationis est aduersus diabolum vt discedat, sicut est illud in Zacharia: Et ostendit mihi Iesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini, & Satan stabat à dextris eius, vt aduersaretur ei, & dixit Dominus ad Sathan: Increpet Dominus in te Sathan, & increpet Dominus in te qui elegit Hierusalem. Hoc est exorcismus increpare & coniurare aduersus diabolum, vnde sciendũ quod non creatura Dei in infantibus exorcizatur aut exsufflatur, sed ille sub quo sunt omnes qui in peccato nascuntur. Est enim princeps peccatorum. *Symbolum* per linguam Græcam signum vel cognitio interpretatur. Discessuri enim apostoli ad euangelizandum in gentibus, hoc sibi prædicationis signum vel indicium posuerunt. Continet enim confessionem Trinitatis, & vnitatem Ecclesiæ, & omne Christiani dogmatis sacramentum. Quod symbolum fidei & spei nostræ non scribitur in charta, & atramento, sed in tabulis cordis carnalibus. *Oratio* petitio dicitur. Nam orare est petere, sicut exorare impetrare. Constat autem oratio loco & tempore. Loco, quia non vbique, cùm prohibeamur à Christo orare in publico, sed vbi opportunitas dederit, aut necessitas importauerit. Neque enim contra præceptum reputatur ab apostolis factum, quia in carcere audientibus custodibus orabant & canebant Deo. De tempore verò dictum est, sine intermissione orare, sed hoc in singularibus. Nam est obseruatio quarundam horarum communium, quæ diei interspacia signant, tertia, sexta & nona, Similiter & noctis. sed ideò orandi hæ horæ diuisæ sũt, vt si fortè aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat, quæ tempora in Scripturis inueniuntur. Primum enim Sanctus spiritus congregatis discipulis hora tertia est infusus. Petrus qua die visionem communicationis in illo vasculo expertus est, sexta hora orandi gratia ascenderat. Idem etiam cum Iohanne hora nona templũ adiit quando claudum sanitate reformauit. Sed & Danielem legimus hæc tempora in oratione obseruasse, & vtique ex Israelis disciplina, vt ne minus quàm ter in die adoremus. Debitores enim sumus trium personarum, Patris & Filij & Spiritus sancti, exceptis vtique & aliis legitimis orationibus, quæ sine vlla admonitione debentur in ingressu lucis ac noctis siue vigiliarum, sed & cibum non prius sumere, quàm interposita oratione debemus. Priora enim habenda sunt spiritus refrigeria, quia priora cœlestia quàm terrena. Qui autem vult orationem suam volare ad Dominum, faciat illi duas alas, ieiunium & eleemosynam, & ascendet celeriter & exaudietur. *Ieiunium* est parsimonia victus abstinentiáque ciborum, cui nomen est inditum ex quadam parte visceris tenui semper & vacua, quod vulgo ieiunum vocatur &

Vnde Ieiunij nomen creditur deriuatū: quod sui inedia viscera vacua & exinanita existūt. *Ieiunium* autem & *statio* dicitur. *Statio* autē de militari exemplo nomen accepit, pro eo quòd nulla lætitia obueniens castris stationem militum rescindat. Nam lætitia libentius: tristitia sollicitius administrat disciplinam. vnde & milites nunquam immemores sacramenti magis stationibus parent. Discernunt autem quidam inter ieiunium & stationem. Nam *ieiunium* est indifferenter cuiuslibet diei abstinentia, non secundum legem, sed secundum propriam voluntaté: *statio* autem est obseruatio statutorum dierum vel temporum. dierum, vt quartæ feriæ & sextæ. ieiunium, ex veteri lege præceptum: de qua statione in Euangelio dixit ille: Ieiuno bis in sabbato, id est, quarta & sexta sabbati. Téporū autem quæ legalibus ac propheticis institutionibus terminatis temporibus statuta sunt, vt ieiunium quarti, quinti, septimi, & decimi mensis, vel sicut in Euangelio dies illi, in quibus ablatus est sponsus, vel sicut obseruatio quadragesimæ, quæ in vniuerso orbe institutione apostolica obseruatur circa confinium Dominicæ passionis. His tertium genus quidam adiciunt: qua *Xerophagiam* dicunt, abstinentiam scil. humentium ciborum. Vnde & nomen hoc datum, eò quòd siccis quidam escis vtantur. *Pœnitentia* appellata, quasi punientia, eò quòd ipse homo in se puniat pœnitendo quod malè admisit. Nam nihil aliud agunt quos veraciter pœnitet: nisi vt id quod malè fecerunt impunitum esse non sinant. Eo quippe modo sibi non parcentibus ille parcit: cuius altum iustūque iudicium nullus contemptor euadet. Perfecta est autem pœnitentia, præterita deflere & futura non admittere. Hæc secunda in similitudinem fontis est: vt si fortè impugnāte diabolo aliquod peccatum irrepserit, huius satisfactione purgetur. *Satisfactio* autem est causas peccatorum & suggestiones excludere & vltra peccatum non iterare. *Reconciliatio* vero est quæ post complementum pœnitentiæ adhibetur. Nam sicut conciliamur Deo, quando primum à gentilitate conuertimur: ita reconciliamur, quando post peccatum pœnitendo regredimur. *Exomologesis* Græco vocabulo dicitur, quod Latinè confessio interpretatur, cuius nominis duplex significatio est. Aut enim in laude intelligitur confessio sicut est: Confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ. aut dum quisque confitetur sua peccata ab eo indulgenda, cuius indeficiens est misericordia. Ex hoc ergo Græco vocabulo exprimitur & frequentatur exomologesis, qua delictum nostrū Domino confitemur, non quidem vt ignaro cuius cognitioni nihil occultum est, sed confessio est rei scil. eius quæ ignoratur professa cognitio. Vtile enim ac iocundum quisquam esse existimauerat, rapere, adulterari, furari, sed vbi hæc æternæ dānationi obnoxia esse cognouit, cognitis iis, confitetur errorem. *Confessio* autem erroris, professio est desinēdi: desinendum ergo à peccatis, dum confessio est. Confessio autem antecedit, remissio sequitur. Cæterùm extra veniam est qui peccatum cognoscit, nec cognitum confitetur. Itaque exomologesis prosternendi & humiliandi hominis disciplina est, habitu atque victu, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animū mœroribus deijcere, illa quæ peccauit tristi tractatione mutare. *Letaniæ* autem Græco nomine appellantur, quæ Latinè dicuntur rogationes. Inter letanias vero & exomologesin hoc differt, quòd *exomologesis* pro sola confessione peccatorum agitur, *letaniæ* verò dicuntur propter rogandum Dominum & impetrandum in aliquo misericordiam eius. Sed nunc iam vtrumque vocabulum sub vna significatione habetur, nec distat vulgò vtrum letaniæ, an exomologeses dicantur. *Supplicationis* autem nomen quodammodo nunc ex gentilitate retinetur. Nam *feriæ* aut legitimæ erant apud eos, aut indictæ. *Indictæ* autem quia paupertas antiqua Romanorum ex collatione sacrificabat, aut certè de bonis damnatorum. Vnde *supplicia* dicuntur, supplicationes quæ fiebant de bonis passorum supplicia. *Sacra* enim res de rebus execrandorum fiebant.

ISIDORI

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER VII.

CAPITA LIBRI SEPTIMI.

1 *De Deo.*
2 *De Filio Dei.*
3 *De Spiritu sancto.*
4 *De eadem Trinitate.*
5 *De Angelis.*
6 *De hominibus, qui quendam præsagio nomen acceperunt.*
7 *De Patriarchis.*
8 *De Prophetis.*
9 *De Apostolis.*
10 *De reliquis in Euangelio nominibus.*
11 *De Martyribus.*
12 *De clericis.*
13 *De Monachis.*
14 *De cæteris fidelium nominibus.*

DE DEO. CAP. I.

BEATISSIMVS Hieronymus vir eruditissimus & multarum linguarum peritus Hebræorum nominum interpretationem primus in Latinam linguam conuertit. Ex quibus pro breuitate prætermissis multis, quædam huic operi adiectis interpretationibus interponenda studui. vocabulorum enim expositio satis indicat quid velint intelligi. Habent enim quædam ex propriis causis nominum rationem. In principio autem decē nomina ponimus, quibus apud Hebræos Deus vocatur. Primum apud Hebræos Dei nomen *El* dicitur: quòd alij Deum: alij etymologiam eius exprimentes, ἰσχυρὸς, id est, fortem interpretati sunt: ideo quod nulla infirmitate premitur, sed fortis est, & sufficiens ad omnia perpetranda. Secundum nomen *Eloi* est. Tertium *Eloe*, quod vtrumque in Latinum Deus dicitur. Est autē nomen in Latinum: ex Græca appellatione translatū. Nam Deus Græcè θεὸς dicitur quasi φόβος, id est, timor: vnde tractum est nomen Deus, quòd eum colentibus sit timor. Deus autem propriè nomen est Trinitatis pertinens ad Patrem & Filium & spiritum sanctum. Ad quam Trinitatē etiā reliqua quæ in Deo infrà sunt posita vocabula referuntur. Quartum nomē Dei dicitur *Sabaoth*, quod vertitur in Latinū exercituū siue virtutū de quo in Psalmo ab angelis dicitur: Quis est iste rex gloriæ? Dominus virtutū. Sunt autē in huiusmodi ordinatione virtutes multæ, vt angeli, archangeli, principatus & potestates, cunctiq; cœlestis militiæ ordines; quorū tamē ille Dominus est. Omnes enim sub ipso sunt, eiúsque dominatui subiacēt. Quintū nomē *Elio*, quod interpretatur in Latinum excelsus: quia supra cœlos est, sicut scriptū est deo: Excelsus Dominus supra cœlos gloria eius. Excelsus autē dictus, pro valde celsus. Ex enim pro valde ponitur: sicut eximius, quasi valde eminens. Sextū nomē *Eieie*, id est, qui est. Deus. Deus enim solus, quia æternus est, hoc est, quia exordiū nō habet, essentiæ nomē vere tenet. Hoc enim nomen ad sanctum Moysen per angelū est delatū. Quærenti enim quod esset nomen eius, qui eū pergere præcipiebat ad populū ex Ægypto liberandū, respōdit. Ego sum qui sum & dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos. tāquā in eius cōparatione qui verè est: quia incōmutabilis est, ea quæ commutabilia facta sunt, quasi non sint. Quod enim dicitur fuit, nō est: & quod dicitur erit, nōdū est. Deus autē esse tantū nouit: fuisse & futurū esse non nouit. Solus enim Pater cū Filio & Spiritu S. veraciter est. Cuius essentiæ cōparatū esse nostrū, nō esse est. Vnde & in colloquio dicimus: *Viuit Deus*: quia essētia vita viuit, quā mors nō habet. Septimū *Adonai*, quòd generaliter Dominus interpretatur, quòd dominetur creaturę cūctæ, vel quòd creatura omnis dominatui eius deseruiat. Dominus ergo & Deus vel quòd domi-

netur omnib. vel quòd timeatur à cũctis. Octauũ *Ia*, quod in Deo tantũ ponitur: quod etiã in alleluia in nouissima syllaba sonat. Nonũ *Tetragrãmaton*, hoc est, quatuor literarũ, quod propriè apud Hebręos in Deo ponitur, ioth, he, vau, he, id est, duabus ia, ia, quæ duplicata ineffabile illud & gloriosum nomen Dei efficiũt. dicitur autẽ ineffabilis, nõ quia dici non potest, sed quia finiri sensu & intellectu humano nullatenus potest, & quia de eo nihil dignè dici potest, Ineffabilis est. Decimũ *Saddai*, id est, omnipotẽs. Vocatus autẽ omnipotẽs, eò quòd omnia potest, sed à faciendo quod vult, nõ à patiẽdo quod non vult. Quod si ei accideret, nequaquã esset omnipotẽs: facit enim quicquid vult, & inde omnipotens. Dicũtur autẽ & alia quędã in Deũ substãtialiter nomina, vt immortalis, incorruptibilis, incõmutabilis, ęternus. Vnde & merito cũctę præponitur creaturæ. *Immortalis* sicut de eo scriptũ est, Qui solus habet immortalitatem: quia in eius natura nulla est cõmutatio. Nam omnis mutabilitas nõ incõuenięter mortalis dicitur, secũdũ quã & anima mori dicitur: nõ quia in corpus vel in aliquã alterã substantiã mutatur & vertitur, sed in ipsa sua substantia quicquid alio modo nũc est, aut fuit. secundũ id quod destitit esse quòd erat: mortalis vtiq. deprehenditur, ac per hoc solus Deus dicitur immortalis, quia solus incõmutabilis. *Incorruptibilis* appellatur, quia corrumpi & dissolui nõ potest, nec diuidi. Quicquid .n. capit diuisionẽ & interitum capit. Ille nec diuidi potest, nec interire. Inde incorruptibilis est. *Incõmutabilis* est, quia sẽper manet & mutari nescit. Nec proficit quia perfectus est, nec deficit quia ęternus. *Æternus* est, quia sine tẽpore est. Nõ enim habet initiũ neq. finẽ. Hinc & sempiternus, eò quòd sit semper ęternus. A quibusdã autẽ ęternus ab ęthere creditur dictus: quoniam cœlum sedes eius habetur. vnde est illud: *Cœlũ cœli Domino*. & hæc ista quatuor vnũ significãt. nã vna eadémq. res dicitur, siue dicatur ęternus Deus, siue immortalis, siue incorruptibilis, siue immutabilis. *Inuisibilis*, quia nunquã per substãtiã suã apparuit oculis mortalium Trinitas, nisi per speciẽ subiectæ creaturæ eiusdémq; corporeæ: Nã nemo potest ipsã maiestatẽ essentiæ Dei videre & viuere, sicut & dictũ est Moysi: vnde & Iohãnes in Epistola sua dicit: Deũ nemo vidit vnquã. Res est enim inuisibilis: ideóq. nõ oculo, sed corde quærẽdus est. *Impassibilis* est, quia nullis perturbationibus afficitur: quibus fragilitas humana succũbit. Nõ enim attingunt eũ vllæ passiones vt libido, iracundia, cupiditas, dolor, mœror, inuidia, &c. quibus humana mens turbatur. Sed cum dicitur, Deus irasci, aut zelari, aut dolere, nostro vsu dicitur. Apud Deum enim perturbatio nulla est, apud quẽ tranquillitas summa est. *Simplex* autẽ dicitur siue non amittẽdo quod habet: seu quia non aliud est ipse, & aliud quod in ipso est: sicut in homine, cuius aliud est esse, aliud sapere. Nam & esse, quis potest, & sapiẽs non esse: Deus autẽ habet essentiã, habet & sapiẽtiam: sed quod habet hoc & est, & omnia vnus est: ac proinde simplex est: quia nõ in eo aliquid accidẽtis est, sed quod est & quod in ipso est, essẽtialiter est: excepto quod relatiuè ad quãcunque personã est. *Summè* bonus, quia incõmutabilis est. Creatura verò bonum, sed non summum est: quia mutabilis est. Et dũ sit quidam bonum, non tamen esse potest & summum bonum. *Incorporeus* autẽ vel incorporalis ideo dicitur Deus, vt spiritus credatur vel intelligatur esse, non corpus. Nã dum dicitur spiritus: eius significatur substantia. *Immensus*, quia cuncta concludit, sed omnia intra eius omnipotentiam coarctatur. *Perfectus* dicitur, quia nihil ei possit adiici. Attamen de consummatione alicuius facti perfectio dicitur. Deus autẽ qui nõ est factus, quomodo est perfectus? Sed hoc vocabulum de vsu nostro sumpsit humana inopia, sicut & reliqua verba: quatenus id quod ineffabile est, vtcunque dici possit: quoniã de Deo nihil dignè humanus sermo dicit, sicut sunt & alia. *Creator* dictus pro totius mundi rebus ab ipso creatis. Nihil enim est quod non originẽ à Deo traxerit. Ipse & vnus, quia diuidi non potest, vel quia nihil esse aliud potest, quod tantundem capiat potestatis. Hæc igitur quæ de Deo dicta sunt, ad totã pertinent Trinitatẽ propter vnã & coæternã substantiã siue in Patre, siue in Filio eius Vnigenito in forma Dei, siue in Spiritu sancto, qui vnus & spiritus Dei Patris & Filij eius vnigeniti. ¶ Sunt autem & quędã *vocabula ex vsu nostro ad Deũ sumpta*: de mẽbris nostris: siue de inferioribus: & quia in propria natura inuisibilis & incorporeus est, pro efficiẽtiis tamen causarũ in ipso rerũ species ascribũtur, vt more locutionis nostrę facilius seipsum insinuet: vt quia omnia videt, dicatur *oculus*: propter quod audit omnia, dicatur *auris*: pro eo quod auertitur, *ambulat*: pro eo quod spectat, *stat*. Sic & in cæteris horũ similibus ab humanis mẽtibus trahitur similitudo ad Deum: sicut est *obliuiscens* & *memorans*. Hinc est quod & Propheta dicit: Iurauit Dominus exercituũ per animã suam: non quod animã Deus habeat, sed hoc nostro narrat affectu. Nam & facies Dei in scripturis sanctis nõ caro, sed diuina cognitio intelligitur, eadem ratione qua per faciem conspectã quisque cognoscitur. Hoc enim in creatione dicitur Deo: Ostende nobis faciem tuam. acsi dicatur: Da nobis cognitionem tuam. Sic *vestigia Dei* dicuntur: quia nunc Deus per speculum agnoscitur, ad perfectum verò omni-

omnipotens reperietur, dum in futuro, facie ad faciem quibúsque electis præsentabitur, vt ipsam speciem contemplentur: cuius nunc vestigia comprehendere conantur. hoc est, quem videre per speculum dicuntur. Nam & situs & habitus, locus & tempus in Deo non propriè sed per similitudinem translatiuè dicuntur: quippe sedere super Cherubin dicitur, quod est ad situm: &, Abyssus tanquam vestimentum amictus eius, quod est ad habitum. Et, anni tui non deficient, quod ad tempus pertinet. Et, Si ascendero in cælum, tu ibi es, quod ad locum manet. Nam & in Propheta, Plaustri portantis fœnum species ad Deum ducitur. Hæc & omnia per figuram Deus: quia nihil est horum ad proprietatem substantiæ eius.

De filio Dei. CAP. II.

Multis etiam modis Christus appellari in scripturis inuenitur diuinis. Nam ipse Dei Patris *Vnigenitus filius* dum esset æqualis Patri, propter salutem nostram formā serui accepit. Proinde quædam nomina in illo ex diuinitatis substantia: quædam ex dispensatione susceptæ humanitatis assumpta sunt. *Christus* namque à chrismate est appellatus, hoc est, vnctus. Præceptum enim fuerat Iudæis, vt sacrum conficerent vnguentum, quo perungi possent ij qui vocabantur ad sacerdotium vel ad regnum, & sicut nunc regibus indumentum purpuræ insigne est regiæ dignitatis: sic illis vnctio sacri vnguenti nomen ac potestatem regiam conferebat: & inde Christi dicti à chrismate, quod est vnctio. Nam *chrisma* Græcè, Latinè vnctio nūcupatur: quæ etiam Domino nomen accommodauit facta spiritualis: qua spiritu vnctus est à Deo patre, sicut dicitur in Actibus apostolorum: Collecti sunt enim in hac ciuitate aduersus sanctum Filium tuum, quem vnxisti: non vtique oleo visibili, sed gratiæ dono, quod visibili significatur vnguento. Non est autem Saluatoris proprium nomen Christus, sed communis nuncupatio potestatis, dum enim dicitur Christus, commune nomen dignitatis est, dum *Iesus* Christus proprium est vocabulum Saluatoris. Christi enim nomen nusquam alibi omnino, nec in aliqua gente fuit, nisi tantùm in illo regno vbi Christus prophetabatur, & vnde venturus erat. *Messias* autem Hebraicè dicitur, Græcè Christus, Latina autem locutione vnctus. *Iesus* Hebraicè, Græcè σωτὴρ, Latinè autem salutaris: siue saluator interpretatur, pro eo quod cunctis gentibus salutifer venit. Etymologiam enim nominis huius etiam Euangelista significat, dicens, Vocabitur nomen eius Iesus, id est, Saluator: quia ipse saluum faciet populum suum. Sicut enim Christus significat Regem: ita Iesus significat Saluatorem. Non itaque nos saluos facit quicunque rex, sed rex Saluator. Quod verbum Latina lingua antea non habebat, sed habere poterat: sicut potuit quando voluit. *Emmanuel*, ex Hebræo in Latinum significat nobiscum Deus, scilicet, quia per virginem natus Deus hominibus in carne mortali apparuit, vt terrenis viam salutis ad cælum aperiret. Ad diuinitatis autem substantiam quæ pertinent, ista sunt, Dominus & Deus. *Deus* autem dictus propter vnitam cum Patre substantiam. *Dominus* autem, propter seruientem creaturam. *Deus* autem & *homo*, quia Verbum & caro. Vnde & *bis genitus* dicitur, siue quia Pater cum genuit sine matre in æternitate, siue quia mater sine patre in tempore. *Vnigenitus* autem vocatur secundum diuinitatis excellentiam, quia sine fratribus; *primogenitus* est secundum susceptionem hominis, in qua per adoptionem gratiæ fratres habere dignatus est: quibus esset primogenitus. *Omousios* Patri ab vnitate substantiæ appellatur. *Substantia* enim vel essentia Græcè οὐσία dicitur. ὁμοῦ vnus. Vtrunque igitur coniunctum sonat vna substantia. Hoc autem vocatur *omousion*, quod est, Ego & Pater vnum sumus, hoc est, eiusdem cum Patre substantiæ. Quod nomē etsi scriptum in sanctis literis non inueniatur in assertione tamen totius Trinitatis defenditur: quia datur ratio vnde rectè dici ostendatur: sicut & Pater in illis libris nusquā *Ingenitus* legitur, sed tamen dicendus esse atque credendus non dubitatur. *Omeusios* similis substantiæ: quia qualis Deus talis est imago eius inuisibilis. *Principium*, eò quod ab ipso sint omnia, & quia ante eum nihil. *Finis* vel quia dignatus est in fine temporum humiliter in carne nasci & mori: & iudicium nouissimum ipse suscipere: vel quia quicquid agimus ad illum referimus. Et cùm ad eum peruenerimus vltra quod quæramus non habebimus. *Os Dei* est, quia verbum eius est. Nam sicut pro verbis, quę per linguam fiunt sæpe dicimus, illa & illa lingua: ita & pro Dei verbo os ponitur, quia mos est vt ore verba formentur. *Verbum* autem ideo dicitur quia per eum omnia condidit siue iussit. *Veritas*: quia non fallit, sed tribuit quod promisit. *Vita*, quia creauit. *Imago Dei*, propter parem similitudinem Patris. *Figura* est, quia suscipiens formam serui, operum virtutumque similitudinem, Patris in se imaginem atque immensam magnitudinem designauit. *Manus Dei* est, quod omnia per ipsum facta sunt. Hinc & dextera propter effectum operis totius creaturæ, quæ per ipsum formata est. *Brachium*, quia ab ipso omnia continentur. *Virtus* pro eo quod omnem potestatem Patris in semetipso habeat, & omnem cæli

rer æque creaturam gubernet, contineat atque regat. *Sapientia* pro eo quòd ipse reuelet mysteria scientiæ & arcana sapiētiæ. Sed tamē cùm sit Pater & Filius & Spiritus sanctus sapientia & virtus & lux, propriè tamen iis nominibus Filius nuncupatur. *Splendor* autem appellatur propter quod manifestat. *Lumen*, quia illuminat. *Lux*, quia ad veritatem contemplandam cordis oculos reserat. *Sol*, quia illuminat omnes. *Oriens*, quia luminis fons & illustrator est rerum: & quòd oriri nos faciat ad vitam æternam. *Fons*, quia rerum omnium origo est, vel quòd satiat sitientes. Ipse quoque A & Ω. *Alpha* enim literam nulla præcedit. Prima est enim literarum, sicut & Filius Dei. Ipse enim se principium Iudæis interrogantibus esse respondit. Vnde & Iohannes in Apocalypsi, propriè ipsam literam ponens ait: Ego sum A & Ω primus & nouissimus. *Primus*, quia ante eum nihil est. *Nouissimus*, quia nouissimum iudicium ipse suscipiet. *Mediator*, quia inter Deum & hominē medius constitutus est, vt hominem ad Deum perduceret: vnde & illum Græci *μεσίτην* vocant. *Paracletus* id est, aduocatus, quia pro nobis intercedit apud Patrem: sicut & de eo dicit Iohānes: Aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum. Paracletus autem Græcum est, quod Latinè dicitur aduocatus. Quod nomē & Filio & Spiritui sancto adscribitur. iuxta quod & Dominus in Euangelio ait: Rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis. *Intercessor* autem ideo vocatur, quia pro culpa nostra remouenda curam gerit. & pro abluendis nostris criminibus curam impendit. *Sponsus* quia descendens è cælo, adhæsit Ecclesiæ, vt pace noui testamēti essent duo in carne vna. *Angelus* dicitur propter annunciationem paternæ ac suę voluntatis. Vnde & apud Prophetam magni consilij angelus legitur, dum sit Deus, & Dominus angelorum. *Missus* dicitur, eò quòd apparuit huic mundo Verbum caro factum: vnde & idem dicit, Ego à Patre exiui, & veni in hunc mundum. *Homo* autem dicitur, quia natus est. *Propheta*, quia futura reuelauit. *Sacerdos*, quia pro nobis hostiam se obtulit. *Pastor*, quia custos. *Magister*, quia ostensor. *Nazarenus* vero à loco. *Nazaræus* à merito, id est sanctus, siue mundus, quia peccatum non fecit. ¶ Siquidem & de aliis inferioribus rebus nominum species ad se trahit Christus, vt facilius intelligatur. Dicitur enim *Panis*, quia caro. *Vitis*, quia sanguine ipsius redempti sumus. *Flos*, quia electus. *Via*, quia per ipsum ad Deum imus. *Ostium*, quia per ipsum ad Deum ingredimur. *Mons*, quia fortis. *Petra*, quia firmitas est credentium. *Lapis* angularis, vel quia duos parietes è diuerso de circūcisione & præputio venientes in vnam fabricam Ecclesiæ iungit: vel quòd pacem in se angelis & hominibus facit. *Lapis offensionis*, quia venientes humiles offenderunt in eum increduli homines, & factus est petra scandali, sicut dicit Apostolus Iudæis quidem scandalum. *Fundamentum* autem ideo vocatur, quia fides in eo firmissima est, vel quia super eum catholica Ecclesia constructa est. Sed & Christus *Agnus*, pro innocentia. *Ouis*, propter patientiam. *Aries*, propter principatum. *Hædus*, propter similitudinem carnis peccati. *Vitulus*, pro eo quòd pro nobis est immolatus. *Leo*, pro regno & fortitudine. *Serpens*, pro morte & sapientia. *Vermis*, quia resurrexit. *Aquila*, propter quod resurrectionem ad astra remeauit. Nec mirum si vilibus significationibus figuretur, qui vsque ad nostra [illegible] passionum, seu carnis contumelias descendisse cognoscitur. Qui cùm sit coæternus Dei patris ante secula Filius, postquàm venit plenitudo temporis, propter salutem nostram formam serui accepit, & factus est Filius Dei hominis filius. Inde quædam de illo in scripturis sanctis secundum formam Dei, quædam secūdum formam serui dicuntur. Quorum exempli gratia duo quædam commemorantur, vt singula ad singula referantur. Secundum formam Dei de seipso dixit: Ego & Pater vnum sumus: secundum formā serui, Quoniam Pater maior me est. Homines autem minus intelligentes quid pro quo dicatur, ea quæ propter formā serui dicta sunt, volunt transferre ad formam Dei. & rursus ea quæ dicta sunt, vt ad se inuicem personæ referantur, volunt nomina esse naturæ atque substantiæ, & faciunt errorem in fide. Sic autem Dei filio coniuncta est humana natura, vt ex duabus substātiis fieret vna persona. Solus ergo homo pertulit crucem, sed propter vnitatem personæ & Deus dicitur pertulisse. Hic est quod scribitur. Si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Filium ergo Dei crucifixum fatemur: non ex virtute diuinitatis, sed ex infirmitate humanitatis: non ex suæ naturæ permansione, sed ex nostra susceptione.

De Spiritu sancto. Cap. III.

Spiritus sanctus ideo prædicatur *Deus*, quia ex patre Filioque procedit, & substantiam eorum habet. Neque enim aliud de Patre procedere potuit, quàm quod ipse est Pater. *Spiritus* sanctus autem dictus secundum id quod ad aliquid refertur spirans. *Spirans* vtique spiritus inspirans est, & ex eo appellatus spiritus est. Proprio autem modo quodā Spiritus sanctus secundum quod refertur ad Patrem & Filium quòd eorum spiritus sit. Nam & hoc nomen quod spiritus dicitur,

non

non semper secundum id quod refertur ad aliquid: sed secundum id quod aliquā naturā significat, intelligitur. Omnis enim incorporea natura spiritus in scripturis sacris appellatur. vnde non tantum Patri & Filio, & Spiritui sancto, sed omni rationali creaturæ & animæ hoc vocabulum congruit. Ideo igitur Spiritus Dei sanctus vocatur, quia Patris & Filij sanctitas est. Nam cum sit & Pater spiritus, & Filius spiritus, & Pater sanctus & Filius sanctus: propriè tamen ipse vocatur Spiritus sanctus, tanquam sanctitas coessentialis & consubstantialis amborum. *Spiritus sanctus* ideo *nō dicitur genitus*, ne duo in Trinitate Filij suspicentur. Ideo *non prædicatur ingenitus* ne duo Patres in ipsa Trinitate credantur. *Procedens* autem dicitur testimonio Domini dicentis: Multa adhuc habeo quæ vobis loquar, sed non potestis illa modò audire. Veniet autē Spiritus veritatis, qui à Patre procedit & de meo accipiet: ille vobis indicabit omnia. His autem non solùm natura procedit, sed semper ad peragēda diuinitatis opera indesinenter procedit. Hoc autem interest *inter nascentem Filium & procedentem Spiritum sanctum*, quod Filius ex vno nascitur: Spiritus sanctus ex vtroque procedit, & ideo dicit Apostolus: Qui autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Spiritus sanctus ex opere etiam *angelus* intelligitur. dictum est enim de illo. Et quæ ventura sunt annunciabit vobis: & vtique angelus Græcè; Latinè nuntius interpretatur. Vnde & duo angeli apparuerunt Loth, in quibus Dominus singulariter appellatur, quod intelligimus Filiū & Spiritum sanctum: nam Pater nunquā legitur missus. Spiritus sanctus quod dicitur *paracletus*, à consolatione dicitur. παράκλησις enim Græcè, Latinè consolatio appellatur. Christus enim eum apostolis lugentibus misit, postquam ab eorum oculis ipse in cœlum ascendit. *Consolator* enim tristibus mittitur, secundum illā eiusdem Domini sententiam, Beati lugentes, quoniam ipsi consolabuntur. Ipse etiam dixit: Tunc lugebunt filij sponsi, cùm ablatus ab eis fuerit sponsus. Item paracletus pro eo quod consolationem præstet animabus, quæ gaudium temporale amittūt. Alij paracletū Latinè *oratorem* vel *aduocatū* interpretantur. Ipse enim Spiritus sanctus dicit: Ipse docet, per ipsum datur sermo sapientiæ, ab ipso sancta scriptura inspirata est. Spiritus sanctus ideo *septiformis* nuncupatur, propter dona quæ de vnita eius plenitudine particulatim recipientes quique vt digni sunt consequi promerentur. Ipse enim Spiritus *sapientiæ & intellectus*, spiritus *cōsilij & fortitudinis*, Spiritus *scientiæ & pietatis*, spiritus *timoris Domini*. *Spiritus* autē *principalis* in Psalmo quinquagesimo legitur, vbi quia tertio Spiritus repetitur, nonnulli Trinitatem intellexerunt in Deum, quia scriptū est: Deus spiritus est. Quod enim non est corpus, & tamen est, videtur restare vt spiritus sit. Intelligunt ergo ibi nonnulli Trinitatem significari: in spiritu principali Patrem: in Spiritu recto Filiū: in Spiritu sancto, Spiritū sanctum. Spiritus sanctus ideo *donum* dicitur, eo quod datur. A dando enim donū est nuncupatum. Notissimum est enim Dominū Iesum Christum cum post resurrectionē à mortuis ascendisset in cœlū, dedisse Spiritum sanctum, quo credentes impleti, linguis omnium gentium loquebantur. In tantū autem donū Dei est, in quantū datur eis, qui per eum diligūt Deum. Apud se autē Deus est, apud nos autē, donum est, sed sempiternæ salutis Spiritus sanctus donum est, distribuens singulis gratiarū dona prout vult. Nam & prophetias quib. vult impartit, & peccata quibus vult dimittit: Nā peccata sine Spiritu sancto nō donantur. Spiritus sanctus inde propriè *charitas* nuncupatur: vel quia naturaliter eos à quibus procedit, coniungit, & se vnum cum eis esse ostendit: vel quia in nobis id agit, vt in Deo maneamus, & ipse in nobis. vnde & in donis Dei nihil maius est charitate: & nullum maius est donum Dei quàm Spiritus sanctus. Ipse est & *gratia* quæ quia non meritis nostris, sed voluntate diuina gratis datur, inde gratia nūcupatur. Sicut autem vnicum Dei verbum propriè vocamus nomine sapientiæ cùm sit vniuersaliter & Spiritus sanctus & Pater ipse sapientia: ita Spiritus sanctus propriè nuncupatur vocabulo charitatis, cum sit Pater & Filius vniuersaliter charitas. Spiritus sanctus *Digitus Dei* esse in libris Euangeliorum apertissimè declaratur. Cùm enim vnus Euangelista dixisset: In digito Dei eiicio dæmonia: alius hoc idem ita dixit. In spiritu Dei eiicio dæmonia. vnde & digito Dei scripta lex est, data die quinquagesimo ab occisione Agni, & die quinquagesimo à passione Domini venit Spiritus sanctus. Ideo autem digitus Dei dicitur, vt eius operatoria virtus cum Patre & Filio significetur. vnde & Paulus ait: Hæc omnia operatur vnus atque idem Spiritus diuidens singulis prout vult. Sic autem per Baptismum in Christo morimur & renascimur, ita Spiritu signamur, qui est Digitus Dei & spirituale signaculum Spiritus sanctus idcirco *in columba specie venisse* scribitur, vt natura eius per auem simplicitatis & innocentiæ declaretur. vnde & Dominus, Estote, inquit, simplices sicut columbæ. Hæc enim auis corporaliter ipso felle caret, habens tantum innocentiam & amorem. Spiritus sanctus inde nomine *ignis* appellatur propter hoc quòd in actibus apostolorum per diuisionem linguarum vt ignis apparuit; qui & insedit super vnumquemque eorum. Propterea autem diuersarum linguarum gratiam apostolis do-

dit, vt idonei efficerentur fidelium eruditione populorum. Quòd verò supra singulos sedisse memoratur, id causæ est, vt intelligatur per plures non fuisse diuisus, sed mansisse in singulis totus, sicut verè ignib. mos est. Hanc enim naturam habet ignis accensus: vt quanti ad eum, quanti ad crinem purpurei splendoris aspexerint; tantis visum suæ lucis impertiat, tantis ministerium sui muneris tribuat, & nihilominus ipse in sua integritate permaneat. Spiritus sanctus nomine *aqua* appellatur in Euangelio, Domino clamante & dicẽte, Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Qui credit in me, flumina aquæ viuæ fluent de ventre eius. Euangelista autem exposuit vnde diceret. Secutus enim ait, Hoc autem dicebat de spiritu quem accepturi erant credentes in eũ, sed aliud est aqua sacramenti aliud aqua quæ significat spiritum Dei. Aqua enim sacramenti visibilis est aqua Spiritus sancti inuisibilis est. Ista abluit corpus, & significat quod fit in anima, per illum autem Spiritum sanctum ipsa anima mundatur & saginatur. Spiritus sanctus ideo *vnctio* dicitur, Ioanne apostolo testante, quia, sicut oleum naturali pondere superfertur omni liquori, ita in principio superferebatur Spiritus sanctus aquis. Vnde & Dominus oleo exultationis, hoc est Spiritu sancto legitur fuisse vnctus: sed & Ioannes apostolus Spiritum sanctũ vnctionem vocat dicens, Et vos inquit vnctionem quam accepistis ab eo permaneat in vobis, & non necesse habetis, vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omni re. Ipse enim Spir. S. vnctio est inuisibilis.

De eadem Trinitate. CAP. IV.

TRinitas appellatur, quod fiat totum vnũ ex quibusdam tribus, quasi Triunitas, vt *memoria, intelligentia, & voluntas,* in quibus mens habet in se quandam imaginem diuinæ Trinitatis. Nam dum tria sint, vnum sunt: quia & singula in se manent, & omnia in omnibus. Pater igitur & Filius & Spiritus sanctus Trinitas & vnitas. Idem enim vnum, idẽ & *tria*. In natura *vnum*, in personis tria. *Vnum* propter maiestatis communionem. *tria* propter personarũ proprietatem. Nam alius pater, alius filius, alius Spiritus S. sed *alius* quidem *non aliud*, quia pariter simplex, paritérque incommutabile bonum & coæternum. *Pater* solus, non est de alio: ideo solus appellatur ingenitus. *Filius* solus de patre est natus: ideo solus dicitur genitus. *Spiritus S.* solus de patre & filio procedit: ideo solus amborum nuncupatur spiritus. ¶ In hac Trinitate, alia sunt appellatiua nomina, alia propria sunt. *Propria* enim sunt essentialia, vt Deus Dominus, omnipotens, incõmutabilis, immortalis. Et inde propria, quia ipsam substantiam significant, qua vnum sunt. *Appellatiua* verò pater & filius & Spiritus S. ingenitus, & genitus & procedens. Eadem & *relatiua*, quia ad se inuicem referuntur. Cùm enim Deus dicitur, essentia est, quia ad seipsum dicitur. Cũ verò dicitur pater & filius & Spir. S. relatiuè dicuntur, quia ad se inuicem referũtur. Nam pater non ad seipsum, sed ad filium, relatiuè dicitur: quia est ei filius: sic & filius relatiuè dicitur, quia est ei pater, sic S. sanctus, quia est patris filiique spiritus. His enim appellationib. hoc significatur, quòd ad se inuicem referuntur, non ipsa substantia qua vnũ sunt. Proinde Trinitas in relatiuis personarũ nominib. est, deitas non triplicatur, sed in singularitate est: quia si triplicatur, deorum inducimus pluralitatem. Nomen autem *deorum* in angelis & sanctis hominibus ideo pluraliter dicitur, propter quod non sint meritò æquales: De quib. psalmus, Ego dixi dij estis. De patre autem & filio & Spiritu S. propter vnam & æqualem diuinationem non nomen deorum sed Dei esse ostenditur: sicut ait Apostolus, Nobis tamẽ vnus Deus, vel sicut voce diuina dicitur, Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est, vt scilicet Trinitas sit, & vnus Dominus Deus sit. Fides apud Græcos de Trinitate hoc modo est vna *οὐσία*, ac si dicatur vna natura, aut vna essentia. Tres *hypostases*, quod resonat in Latinũ vel tres personas, vel tres substantias. Nam latinitas propriè nõ dicit de Deo nisi *essentiam, substantia* verò nõ propriè dicit sed abusiuè: quoniam verè substantia apud Græcos persona intelligitur, non natura.

De Angelis. CAP. V.

ANgeli Græcè vocantur, Hebraicè dicũtur maloóch: Latinè verò nuncij interpretantur, ab eo quod Domini voluntatẽ populis nũtient. Angelorum autem vocabulum officij nomen est, non naturæ. semper enim spiritus sunt, sed cùm mittuntur vocãtur angeli. Quib. ideo pictorũ licentia pennas faciũt, vt celerẽ eorum in cuncta discursum significent, sicut & iuxta fabulas poetarum vẽti pẽnas habere dicuntur, propter velocitatẽ scilicet. Vnde scriptura sacra dicit, Qui ambulat super pennas ventorũ. Nouẽ autẽ ordines esse angelorum sacræ scripturæ testantur, i. *angeli, archangeli, throni, dominationes, virtutes, principatus, potestates, cherubin & seraphin.* Quorum officiorũ vocabula cur ita dicta sint interpretando exequimus. ¶ *Angeli* vocantur propter quòd de cœlis ad annũtiandũ hominibus mittuntur. Angelus enim Græcè Latinè nũtius dicitur. ¶ *Archangeli* Græca lingua, Latina summi nuncij interpretantur. Qui enim parua vel minima annuntiant, angeli: qui verò summa, archangeli nuncupantur. Archangeli dicti quod primatum teneant inter angelos. Ἀρχὴ enim Græcè, Latinè principatus interpretatur. Sunt enim duces & principes, sub quorum ordine vnicuique angelorum

officia deputata sunt. Nam quia archangeli angelis præsunt, Zacharias propheta testatur dicens: Et ecce angelus qui loquebatur in me egrediebatur, & alius angelus egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eũ, Curre, & loquere ad puerũ istũ dicens: Absq; muro habitabitur Hierusalẽ. Si enim in ipsis officiis angelorũ nequaquã potestates superiores inferiores disponerent, nullo modo hoc quod homini diceret angelus ab angelo cognouisset. Quidam autem archangelorum priuatis nominibus appellantur, vt per vocabula ipsa in opere suo quod valeant designetur. *Gabriel* Hebraice in linguam nostram vertitur fortitudo Dei. Vbi enim potentia diuina vel fortitudo manifestatur: Gabriel mittitur. Vnde & eo tẽpore quo erat Dominus nasciturus & triũphaturus de mundo Gabriel mittitur ad Mariam, vt illum annuntiaret, qui ad debellãdas aereas potestates humilis venire dignatus est. *Michael* interpretatur quis vt Deus? Quando enim aliquid in mundo miræ virtutis fit, hic archangelus mittitur. Et ex ipso opere nomen est eius: quia nemo valet facere quod facere præualet Deus. *Raphael* interpretatur curatio vel medicina Dei. Vbicunque enim curandi & medendi opus necessarium est, hic archangelus à Deo mittitur, & inde medicina Dei vocatur. Vnde & ad Tobiam idem archãgelus missus oculis eius curationem adhibuit, & cæcitate detersa visum eius restituit. Nominis enim interpretatione & angeli officium designatur. *Vriel* interpretatur ignis Dei, sicut legimus apparuisse ignem in rubo. Legimus etiam ignem missum desuper, & impleisse quod præceptum est. ¶*Throni* autẽ, & dominationes, & principatus, & potestates, & virtutes, quibus vniuersam cælestium societatem Apostolus complectitur, ordines angelorum & dignitates intelliguntur. & pro hac ipsa distributione officiorum alij throni, alij dominationes alij principatus alij potestates dicuntur pro certis dignitatib. quibus inuicẽ distinguuntur. ¶*Virtutes* angelica quædam ministeria perhibentur. per quæ signa & miracula in mundo fiunt propter quod & virtutes dicuntur. ¶*Potestates* sunt, quibus virtutes aduersæ subiectæ sunt, & inde Potestatum nomine nuncupantur: quia magni spiritus eorum potestate coercentur, ne tantum mundo noceant, quantum cupiunt. ¶*Principatus* sunt hi, qui angelorum agminibus præsunt. Qui pro eo quod subditos angelos ad explendum ministerium diuinum disponunt, principatus vocabulum acceperunt. Nam alij sunt qui administrant alij qui assistunt, sicut per Danielem dicitur. Milia milium ministrabant ei, & decies milies centena milia assistebant ei. ¶*Dominationes* sunt ij, qui etiam Virtutibus & principatibus præeminent qui pro eo quòd cæteris angelorũ agminibus dominantur, Dominationes vocantur. *Throni* sunt agmina angelorum, quia latino eloquio sedes dicuntur: & vocati Throni, quia illis conditor præsidet, & per eos iudicia sua decernit vel disponit. *Cherubin* autem & ipsæ sublimes cælorũ potestates, & angelica ministeria perhibentur: qui ex Hebræo in linguam nostrã interpretantur scientiæ multitudo. Sunt autẽ sublimiora agmina angelorũ qui pro eo quod vicinius positi diuinã sciẽtia cæteris amplius sunt, Cherubin, hoc est, plenitudo scientiæ appellantur. Ipsa sunt duo illa animalia super propiciatorium arcæ facta ex metallo, propter significandam angelorum præsentiam, in quorũ medio [illegible] tur Deus. *Seraphin* quoque similiter [illegible] tudo angelorum est, qui ex Heb[illegible] num ardentes vel incẽdentes in[illegible] Qui idcirco ardẽtes vocantur [illegible] & Deum nulli alii angeli cor[illegible] quãto vicinius corã De[illegible] claritate diuini luminis [illegible] ipsi velant faciem & p[illegible] Dei, & idcirco cætera [illegible] re Dei essentiã plenè [illegible] raphim eam tegit. H[illegible] agmina angelorũ ita sunt [illegible] ordinũ singulorũ, vt tamẽ sint ex parte cõmunia omniũ. Nam dũ Throni sedes Dei in quorũdam angelorum ordine specialiter designentur, tamẽ per Psalmistam, Qui sedes super Cherubin, dicitur. Sed ideò isti ordines angelorum priuatis nominibus appellantur: quia hoc ipsum officiũ in proprio ordine acceperũt. Et cũ sint omnibus communia, propria tamen hæc nomina suis ordinibus deputantur. Vnicuique etiam, sicut prædictum est, propria officia sunt iniuncta: quæ eos promeruisse in mundi cõstat exordio. Nã quia angeli & locis & hominib. præsunt, per prophetam testatur angelus dicens, Princeps regni Persarũ restitit mihi. Vnde apparet, nullum esse locum cui angeli non præsint. Præsunt enim & auspiciis operum omniũ. Hic est ordo vel distinctio angelorum: qui post lapsum malorum in cælesti vigore steterunt. Nam postquam apostatæ angeli ceciderũt, hi in perseuerantia æternæ beatitudinis solidati sunt. Vnde & post cæli creationẽ in principio reperitur. Fiat firmamentum, & vocatum est firmamentum cælum, nimirum ostendens: quod post ruinam angelorum malorum, hi qui permanserunt, firmitatem æternæ perseuerantiæ consecuti sunt, nullo iam lapsu auersi, nulla superbia cadentes, sed firmiter in Dei amore & contemplatione manentes, nihil aliud dulce habentes, nisi eum à quo creati sunt. Quod autem duo Seraphim in Esaia leguntur figuraliter veteris & noui testamenti signifi-

cationem ostendunt. Faciem verò & pedes operiunt Dei, quia præterita ante mundum, & futura post mundum scire non possumus: sed media tantùm eorum testimonia contẽplamur. Singuli senas alas habent, quia fabricam tantum mundi, quæ in sex diebus facta est, in præsenti seculo nouimus. Quod clamant ter sanctus alter ad alterum, Trinitatis in vna diuinitate demonstrant mysterium.

De hominibus qui quodam præsagio nomen acceperunt. CAP. VI.

Plerique primorum hominum ex propriis causis originem nominum habent. Quibus ita prophetice indita sunt vocabula, vt aut futuris aut præcedentibus eorum causis conueniant. In quibus tamen manente spiritali sacramento, nunc tantùm ad literam intellectum historię persequimur. Vbi autem etymologiæ interpretationem nõ attigimus: solam ipsam etymologiam in Latinum ponimus. Quod autem vnum nomen Hebraicum aliter atque aliter interpretatur: hoc secundum accentuum & literarum euenit diuersitatem, vt in variis significationibus nomina computentur. *Adám*, sicut beatus Hieronymus tradidit, homo siue terrenus: siue terra rubea interpretatur. Ex terra enim facta est caro, & humus hominis faciendi materies fuit. *Eua* interpretatur vita: siue calamitas, siue Væ vita: quia origo fuit nascendi, calamitas: & Væ, quia per præuaricationẽ causa extitit moriendi. A cadendo enim nomen sumpsit calamitas. Alij autem dicunt ob hoc etiam Euam vitam & calamitatem appellatam, quia sæpe mulier viro causa salutis est, sępe calamitatis & mortis origo, quod est Vę. *Cain* possessio interpretatur: vnde etymologiam ipsius exprimens pater eius ait: Cain, id est possedi hominem per Deum. Idem & lamentatio, eo quòd pro interfecto Abel interfectus sit, & pœnam sui sceleris dederit. *Abel* luctus interpretatur, quo nomine præfigurabatur occidendus. Idem & vanitas, quia citò solutus est atque subtractus. *Seth* interpretatur resurrectio, eo quòd post fratris interfectionem natus sit: quasi resurrectione fratris ex mortuis resuscitaret. Idem & positio, quia posuit eum Deus pro Abel. *Enos* iuxta propriæ linguæ varietatem, homo vel vir dicitur. Et congruè hoc vocabulum habuit. De eo enim scriptum est: Tunc enim initium fuit inuocandi nomen Domini. Licet plerique Hebræorum arbitrentur, quod tunc primùm in nomine Domini, & similitudine eius fabricata sunt idola. *Enoch* dedicatio. In ipsius enim nomine ciuitatem postea ædificauit Cain. *Cainan* lamentatio vel possessio eorum: sicut enim Cain possessio, ita deriuatum nomen, quod est Cainan, facit possessio eorum. *Matusalem* interpretatur mortuus est. euidens est etymologia nominis. quidam enim cũ patre translatum fuisse, & diluuium præterisse putauerunt. Ob hoc signanter trãsfertur & mortuus est, vt ostenderetur nõ vixisse eum post diluuium: sed in eodem cataclismo fuisse defunctum. Soli enim octo homines in arca euaserunt diluuium. *Lamech* percutiens. Ipse enim percussit & interfecit Cain: quod etiam ipse postea perpetrasse vxoribus confitetur. *Noe* requies interpretatur, pro eo quòd sub illo omnia retrò opera quieuerunt post diluuium. Vnde & pater eius vocans nomen eius Noe dixit, Iste requiescere nos faciet ab omnibus operibus nostris. *Sem* dicitur nominatus, eo quod nomen ex posteritatis præsagio accepit. Ex ipso enim Patriarchæ, & prophetæ & apostoli & populi Dei. Ex eius quoque stirpe & Christus, cuius ab ortu solis vsque ad occasum magnum est nomen in gentibus. *Kam*, calidus: quia ipse ex præsagio futuri cognominatus est. Posteritas enim eius eam terræ partem possedit, quæ vicino sole calentior est. Vnde & Ægyptus vsque hodie Ægyptiorum lingua Kan dicitur. *Iafeth* latitudo. Ex eo enim populus gentium nascitur, & quia lata est ex gẽtibus multitudo credentium, ab eadem latitudine Iafeth dictus est. *Kanaan*, filius Kan, interpretatur motus eorum. Quod quid est aliud nisi opus eorum? Pro motu enim patris, id est pro opere eius maledictus est. *Arfaxat* sanans depopulationem. *Chus* Hebraicè Æthiops interpretatur: a posteritate sui generis nomen sortitus. Ab ipso enim sunt propagati Æthiopes. *Nembroth* interpretatur tyrannus. Iste enim prior arripuit insuetam in populos tyrannidem, & ipse aggressus est aduersus Deum impietatis ædificare turrem. *Heber* transitus. Etymologia eius mystica est, quod ab eius stirpe transiret Dominus; nec perseueraret in eis, translata gentibus gratia. Ex ipso enim sunt exorti Hebræi. *Faleg* diuisio, cui pater propterea tale nomen imposuit, quia tunc natus est, quando per linguas terra diuisa est. *Thara* exploratio ascensionis. *Melchisedech* rex iustus. Rex, quia ipse postea imperauit. Salem iustus, pro eo quod discernens sacramenta legis & Euangelij: non pecudum victimas, sed oblationem panis & calicis in sacrificium obtulit. *Loth* declinans. Factis enim Sodomorum non consensit, sed eorum illicita carnis incendia declinauit. *Moab* ex patre & totum nomen etymologiam habet. Concepit enim eum primogenita filia de patre. *Ammon* cuius causa nomen redditur filius populi mei: sic deriuatur, vt ex parte sensus nominis, ex parte ipse sit sermo. Ammi enim

enim à quo dicti sunt Ammanitæ, vocatur populus meus. *Sarai* interpretatur princeps mea, eo quòd esset vnius tantummodo domus materfamilias. Postea causa nominis immutati ablata de fine litera dicitur Sara, id est princeps. Omnium quippe gentium futura princeps erat, sicut & Dominus pollicitus fuerat Abraham: Dabo tibi ex Sara filiũ, & benedicam ei, & erit in gentes, sed & reges populorum erunt ex eo. *Agar*, aduena vel conuersa. Fuit enim Ægyptia. *Cethura*, thymiama interpretatur. *Ismael*, interpretatur auditio Dei: sic enim scriptum est, Et vocauit nomen eius Ismael, quia exaudiuit eum Deus. *Esau* trinomius est & ex propriis causis variè nuncupatur. dicitur enim Esau, id est rufus ob coctionem rufæ lentis ita appellatus, cuius edulio primogenita perdidit. *Edom*: aut ob ruborem corporis dictus est, quod Latine sanguineus dicitur. *Seir* verò quod fuerit hispidus & pilosus: quoniam enim natus est, totus sicut pellis pilosus erat. atque ideo tribus nominibus appellatur, Esau, id est rufus. *Edom*, id est sanguineus. *Seir* id est pilosus: quia non habuit lenitatem. *Rebecca*, patientia: siue quæ multum accepit. *Lia*, laboriosa vtique generando. Plurimos enim dolores quàm Rachel fecunditate pariendi experta est. *Rachel* interpretatur ouis. pro ea enim Iacob pauit oues Laban. Zilpa, os hians. *Bala* inueterata. *Dina* vertitur in causam. Iurgii enim in Sichimis causa extitit. *Thamar* amaritudo pro viris mortuis. Eadem & commutans. Mutauit enim se in habitũ meretricis, quando cum socero suo concubuit. *Phares*, diuisio, ab eo quod diuiserit membranulam secundarum diuersionis. Inde & Phares sortitus est nomen. Vnde & Pharisæi qui se quasi iustos à populo separabant, diuisi appellabantur. *Zara*, frater eius in cuius manu erat coccinũ, interpretatur oriens, siue quia primus apparuit, siue quod plurimi ex eo iusti nati sunt, vt in libro Paralipomenon continetur. Zara, id est oriens appellatus est. *Iob*, in Latinum vertitur dolens, & rectè propter percussionẽ carnis & passiones dolorũ. Calamitates enim suas nominis etymologia præfigurauit. *Pharao*, nomẽ est nõ hominis sed honoris sicut & apud nos Augusti appellantur reges cum propriis nominibus censeantur. Exprimitur autem in Latinum Pharao denegans, eum vtique Deum, siue dissipator eius. Populi enim Dei fuit afflictor. *Iannes* marinus, siue vbi est signũ eius. Cessit & defecit signum eius coram signis Moysi vnde & dixerunt Magi. Hic digitus Dei est. *Mambres*, mare pelle eum, siue mare in capite. Deniq; Moyses interpretatur sumptus ex aqua. Inuenit enim eum ad ripam fluminis expositum filia Pharaonis, quẽ colligens adoptauit filium sibi, vocauitque nomẽ eius Moyses, eo quòd de aqua sumpsisset eũ. *Aaron*, mons fortitudinis interpretatur, propter quòd thuribulum accipiẽs in medio superstitum & interemptorum obuiam stetit, & ruinam mortis quasi quidam mons fortis exclusit. *Eleazar*, Dei adiutorium. *Balac* præcipitans siue deuorãs. *Balaam*, vanus populus. *Phinees*, ori parcens. transfixit enim pugione Zambri cum scorto Madianitide, & Dominũ furorem placauit, vt parceret. *Zambri*, stella lacessiens vel amaricans. Propriè enim est nomen ab amaritudine vocatum: quòd peccando amaricauerit populum. *Raab* latitudo vel fames siue impetus. *Iosue* interpretatur saluator. Ipse enim in figura Christi populum à deserto saluauit, & in terram repromissionis induxit. *Caleb* quasi cor aut canis. *Othoniel*, tempus eius Deus, vel responsio Dei. *Aod*, gloriosus. *Barach* fulgurans. *Debora*, Apis vel loquax. Apis, quia fuit ad bellum promptissima, dimicans aduersus Sisaram: quo perempto cecinit canticum: inde loquax. *Iahel*, ascensio. *Gedeon*, experimẽtum iniquitatis eorum. Frequentibus enim documentis informatus est quasi præsagio contra hostes futuram victoriam expediret: ex quo futuro experimento etymologiam nominis sumpsit. *Abimelech*, pater meus Rex. *Thola*, vermiculus vel coccinũ. *Iair*, illuminãs. *Iephte* aperiẽs vel apertus. *Esebon*, cogitatio siue vinculum mœroris. *Abdo*, seruus eius. *Samson*, vel eorũ vel solis fortitudo. Fuit enim virtute clarus, & liberauit Israel de hostibus eorum. *Dalila* paupercula vel situla. *Booz* in fortitudine: siue in quo robur. *Noemi* quam interpretari possumus consolatã: eo quòd marito & liberis peregrè mortuis, nurũ Moabitidẽ in consolationem suã tenuit. *Ruth*, interpretatur festinans. Alienigena enim erat ex populo gẽtili: quæ relicta patria festinauit transire in terram Israel dicens socrui suæ, Quocunque perrexeris, pergã. *Anna*, gratia eius interpretatur, quia dum esset prius sterilis natura, postremo Dei gratia fecundata est. *Eli*, Deus meus. *Ofni*, discalceatus. Filius enim fuit Heli electus in ministerium sacerdotij: cuius amissionem suo expressit vocabulo. Apostolus enim ait, Calciati pedes in præparationem Euangelij pacis. Et propheta: Quàm speciosi pedes qui annunciant pacẽ. Iste ergo discalciatus interpretatur, vt eius nomine veteris Testamenti sacerdotium à veteri populo significaretur ablatum. *Phinees* frater Ofni, os mutum interpretatur, quo significatur sacerdotis veteris & doctrinæ silentiũ. *Samuel*, nomen eius Deus. *Cessai*, in sole sacrificium vel incensum. *Saul*, petitio interpretatur. Notum est enim quomodo Hebræorũ populus eum sibi regem petierit & acceperit nomẽ nõ secundũ Deum, sed secundũ suã voluntatem.

secura dixit, Habitabit mecum vir meus. Vnde & filius eius vocatus est habitaculum. *Nephtalim* de conuersatione siue comparatione, causa nominis eius est. Vnde & dixit Rachel, enim cum peperisset ancilla eius Bala: Habitare me fecit Deus habitationem cum sorore mea. *Dan* interpretatur iudicium. Bala enim dum eum peperisset, dixit Rachel domina eius: Iudicauit me Dominus, & exaudiens dedit mihi filium. Causam nominis expressit, vt ab eo quòd iudicasset Dominus, filio ancillæ iudicij nomen imponeret. *Gad* ab euentu siue procinctu vocatus est. Quando enim eum peperit Zilpha, dixit domina eius Lia in fortuna, id est quod dicitur, in procinctu vel euentu. *Aser* beatus dicitur, dum enim peperisset eum Zilpha dixit Lia: Beata ego, & beatificant me mulieres; & ab eo quòd beata dicitur, ex etymologia nominis Beatum vocauit. *Ioseph* ab eo quòd sibi alium filium addi mater optauerat, vocauit augmentum. Hunc Pharao, *Cephaneth* appellauit, quod Hebraicè absconditor repertorum sonat, pro eo quòd obscura somnia reuelauit, & sterilitatem prædixit. Tamen quia nomen ab Ægyptio ponitur, ipsius linguæ deberet habere rationem. Interpretatur ergo Cephaneth Ægyptio sermone Saluator mundi, eo quòd orbem terræ ob imminente famis excidio ipse liberaret. *Beniamin* interpretatur filius dextræ, quod est virtutis. Dextra enim interpretatur iamin. Mater quippe eius moriens vocauerat nomen eius Benoni, id est, filius doloris mei. Pater hoc mutauit, filium dextræ nominans. *Manasses* dictus ab eo quòd sit pater eius oblitus laborum suorum. Ita enim Hebraicè vocatur oblitio. *Ephraim* eo quòd auxerit eū Deus: & ex hoc vocabulo in linguam nostram transfertur augmentum.

De prophetis. CAP. VIII.

QVos gentilitas vates appellat, hos nostri *prophetas* vocant, quasi præfatores; quia porro fantur, & de futuris vera prædicunt. Qui autem à nobis prophetæ, in veteri testamento *videntes* appellabantur, quia videbant ea quæ cæteri non videbant, & prospiciebant ea, quæ in mysterio abscondita erant. Hinc est quod scriptum est in Samuele, Eamus ad videntem. Hinc Esaias, Vidi, inquit, Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum. Et Ezechiel, Aperti sunt cœli & vidi visiones Dei. Quorundam autem prophetarum nominum etymologiæ annotandæ sunt. Vocabula enim eorum satis ostendunt, quid in futuris factis dictisque suis prænunciassent. *Helias* interpretatur Dominus Deus. Ex futuri ergo præsagio sic vocatur. Nam dū altercaretur in sacrificio cum quadringentis sacerdotibus Baal, inuocato nomine Domini descendit de cœlo ignis super holocaustum. Quod cùm vidisset omnis populus cecidit in faciem suam, & ait: Dominus ipse est Deus. Ex hac ergo causa tale prius nomen accepit, pro eo quòd per eum postea cognouerit populus Dominum Deum. Idem & fortis Dominus interpretatur, vel propter quòd interfecit eosdem sacerdotes, vel propter quòd Achab aduersitatem tolerauit. *Heliseus* Domini salus interpretatur, vocabulum autem idem ex futuri præsagio suscepit, denique & multas virtutes fecit, & famem pellens populum à morte saluauit. *Nathan*, dedit, siue dantis. *Esaias* interpretatur saluator Domini. Et meritò. Saluatorem enim vniuersarum gentium, eiúsque sacramenta ampliùs quàm cæteri prædicat. *Ieremias* excelsus Domini, pro eo quòd dictum est ei: Constitui te super gentes & regna. *Ezechiel*, fortitudo Dei. *Daniel*, iudicium Dei, siue quia in presbyterorum iudicio sententiam diuinæ examinationis exhibuit, dum repertâ eorum falsitate Susannam ab interitu liberauit, siue quod visiones & somnia quibus per signa quædam & ænigmata futura monstrabantur, sagaci mente discernens, aperuit. Hic & desideriorum vir appellatus est, quia panem desiderij non manducauit, & vinum concupiscentiæ non bibit. *Osee* saluator fuit saluans. Dum enim iram Dei in populum Israel ob crimen idololatriæ prophetasset, domui Iudæ salutem pronunciauit. Propter quod Ezechias rex Iuda, sublatis idolis quæ præcedentes reges consecrauerant, templum Domini purgasse ac purificasse monstratur. *Iohel* Dominus Deus siue incipiens Deo, vel fuit Dei. Hoc enim eius vocabulum resonat, etymologia incerta. *Amos* populus auulsus. Prophetia enim eius ad populum fuit Israel, qui iam auulsus erat à Domino, & aureis vitulis seruiebat siue auulsus à regno stirpis Dauid. *Naum* germen siue consolator. Increpat enim ciuitatem sanguinum, & post euersionem illius consolatur Sion dicens: Ecce super montes pedes euangelizantis & annunciantis pacem. *Abacuc* amplexans, quia vel ex eo quòd amabilis Domini fuit, vocatur amplexatio, vel quòd in certamen cum Deo congreditur amplexantis, id est, luctantis sortitus est nomen. Nullus enim tam audaci voce ausus est Deum ad disceptationem iustitiæ prouocare, cur in rebus humanis & mundi istius tanta rerum versaretur iniquitas? *Michæas*, quis hic, vel quis iste? Cōminatur enim Samariæ ob causam simulachrorum illo modo de quo Helias dicit: Quis est iste inuoluens sententias? *Sophonias* speculum vel arcanum Domini interpretatur, vtrumque ad prophetas con-

uenit. Ipsi enim sciunt mysteria Dei. Vnde ad Ezechielem dicitur, Speculatorem te posui domui Israel. Et alibi, Non faciet Dominus quicquam nisi reuelauerit seruis suis prophetis. *Abdias*, seruus Domini. Sicut enim Moyses seruus Domini & Apostolus seruus Christi: ita ille legatus ad gentes missus videtur & prædicat quæ prophetali digna sunt ministerio & seruitute, inde seruus Domini. *Ionas* interpretatur columba siue dolens. Columba, pro gemitu, quando in ventre ceti triduo fuit. Dolens autem vel propter tristitiam quam habuit de salute Niniuitarum, vel propter ederam subitò arescentem, cuius vmbraculo tegebatur contra solis ardorem. Ipse est & Amathi Sareptenitæ viduæ filius, vt Iudæi affirmant, quem resuscitauit Helias, matre postea ad eum dicente, Nunc cognoui quoniam vir Dei es tu, & verbum Domini in ore tuo verum est. Ob hanc causam ipsum puerum Amathi vocatum. Amathi enim ex Hebræo in Latinam linguam veritas dicitur, & ex eo quod verum Helias locutus est, ille qui suscitatus est, filius nuncupatus est veritatis. *Zacharias* memoria Domini. Septuagesimo enim anno desolationis templi completo, Zacharia prædicante memoratus est Dominus populi sui: iussuque Darij reuersus est populus Dei, & reædificata est vrbs, & templum. *Aggæus* in Latinum festiuus & lætus resonat. Destructum enim templum ædificandum prophetat, & post luctum captiuitatis regressionis lætitiam prædicat. *Malachias* interpretatur angelus Domini, id est nuncius. Quicquid enim loquebatur; quasi à Domino essent mandata ita credebantur, & inde ita nomen eius Septuaginta transtulerunt dicentes, Assumptio verbi Domini super Israel in manu angeli eius. *Esdras* adiutor. *Neemias* consolator à Domino. Quidam enim præsagio futurorum nomina ista sortiti sunt. Fuerunt enim in adiutorium & consolationem omni illi populo redeunti ad patriam. Nam & templum Domini idem reædificauerunt, & murorum & turrium opus ipsi restaurauerunt. *Ananias* gratia Dei interpretatur. Idem & *Sidrac* lingua Chaldæa, quod interpretatur decorus meus. *Azarias* auxilium Domini. Idem & Abdenago, quod in Latinum vertitur Seruiens taceo. *Misahel*, qui populus Domini. Ipse & Misac quod interpretatur risus vel gaudium. *Aeda* frater meus. *Simeon* audiens Dominum. *Asaph* congregans. *Ethan*, robustus, siue ascensus. *Idithun* transiliens eos, siue saliens eos. Quosdam enim inhærentes humo, curuatos in terram & ea quæ in imo sunt cogitantes, & in rebus transeuntibus spem ponentes, transiliuit canendo ille, qui vocatur transiliens. *Eman* accipiens vel fraternitas eorum. *Baruch* benedictus Dominus, vel benedictus Domini. *Olda* districtio, siue diuerticulum. *Iudith* laudans vel confitens Domino. *Hester* absconsa. *Zacharias* memoria Domini, ob hoc quia cantat memoriam legis testamenti sui sancti. *Ioannes* Domini gratia, eo quod fit limes prophetiæ, præuncius gratiæ, siue initium baptismatis, per quod gratia ministratur. Hi sunt prophetæ veteris nouique testamenti, quorum finis Christus, cui dicitur à Patre, Et prophetam in gentibus posui te. ¶ *Prophetiæ autem genera* sunt septem. Primum genus *Ecstasis*, quod est mentis excessus, sicut vidit Petrus vas illud summissum de cœlo in stupore mentis cum variis animalibus. Secundum genus *visio*, sicut apud Esaiam dicentem: Vidi Dominum sedentem super solium excelsum. Tertium genus *Somnium*, sicut Iacob subnixam in cœlo scalam dormiens vidit. Quartum genus *per nubem*, sicut ad Moysen & ad Iob post plagam loquitur Deus. Quintum genus *Vox de cœlo*, sicut ad Abraham sonuit dicens, Ne inijcias manum tuam super puerum. Et ad Saulum in via, Saule, Saule quid me persequeris? Sextum genus *accepta parabola*, sicut apud Salomonem in Prouerbiis, & apud Balaam cum euocaretur à Balac. Septimum genus *repletio sancti Spiritus*, sicut penè apud omnes prophetas. ¶ Alii *tria genera visionum* dixerunt esse. Vnum *secundum oculos corporis*, sicut vidit Abraham tres viros sub ilice Mambre, & Moyses ignem in rubo, & discipuli transfiguratum Dominum in monte inter Moysen & Heliam, & cætera huiusmodi. Alterum *secundum Spiritum quo imaginamur ea quæ per corpus sentimus*, sicut vidit Petrus discum illum submitti de cœlo cum variis animalibus, & sicut Esaias Deum in sede altissima non corporaliter, sed spiritualiter vidit. Non enim Deum forma corporea circumterminat; sed quemadmodum figuratè, non propriè multa dicuntur, ita etiam figuratè multa monstrantur. Tertium autem genus visionis est, *quod neque corporeis sensibus, neque illa parte animæ qua corporalium rerum imagines capiuntur, sed per intuitum mentis, quo intellecta conspicitur veritas*, sicut Daniel præditus mente vidit quod Balthasar viderat corpore, sine quo genere illa duo vel infructuosa sunt, vel etiam in errorem mittunt. Omnia tamen hæc genera Spiritus sanctus moderatur. ¶ Habere autem prophetiam non solum bonus, sed etiam malus potest. Nam inuenimus Saulem regem prophetasse. Persequebatur enim sanctum Dauid, & impletus Spiritu sancto prophetare cœpit.

De apostolis. CAP. IX.

APostoli missi interpretantur. Hoc enim Apostolis nomen indicat. Nam sicut Græcè

ἀπόστολοι

ἄγγελοι Latinè nuntij vocantur: ita Græcè Apostoli, Latinè missi appellantur. Ipsos enim misit Christus euangelizare per vniuersum mundum: ita vt quidam Persas Indósque penetrarent: docentes gentes, & facientes in nomine Christi magna & incredibilia miracula, vt attestantibus signis & prodigiis crederetur illis in iis quæ dicebant & viderant. Habent enim plerique eorum ex iis causas suorum vocabulorum. *Petrus* à petra nomen accepit, hoc est à Christo super quem fundata est Ecclesia. Non enim à Petro petra, sed Petrus à petra nomen sortitus est; sicut non Christus à Christiano, sed Christianus à Christo vocatur, ideóque ait Dominus: tu es Petrus & super hanc Petram, & cætera, quia dixerat Petrus; Tu es Christus filius Dei viui. deinde ei Dominus, Super hanc petrã, quam confessus es, ædificabo, inquit, Ecclesiã meã. Petra enim erat Christus super quod fundamentum etiam ipse ædificatus est Petrus. *Cephas* dictus, eo quod is capite sit constitutus Apostolorum. κεφαλὴ enim Græcè, caput dicitur, & ipsum nomen in Petro Syrum est. *Simon Bariona*, in linguam nostram sonat filius columbæ, & est nomen Syrum pariter & Hebræum: *Bar* quippe Syra lingua filius, *Iona* Hebraicè columba, vtroque sermone dicitur bariona. Alij simpliciter accipiunt quod Symon, id est Petrus filius sit Iohannis, iuxta illam interrogationem: Simon Iohannis diligis me? & volunt scriptorum vitio deprauatum, vt pro bar-Iohanna, hoc est filius Iohannis, bariona scriptum sit, [illegible] detracta syllaba. Ioanna autem interpretatur Domini gratia. Ex tunc constat Petrum trinomium: *Petrum, Cephan, & Simon Bariona.* Simon autem Hebraicè interpretatus obediens. *Sobar* Hebraico sermone tentatio dictus, eo quòd prius in tentatione Ecclesiæ sit versatus. Persecutor enim erat, & inde nomen habebat illud, quando persequebatur Christianos. Postea mutato nomine de Saulo factus est Paulus, quod interpretatur mirabilis siue electus. Mirabilis, vel quia multa signa fecit, vel quia ab oriente vsque ad occasum Euangelium Christi in omnibus gentibus prædicauit. Electus, sicut in Actibus Apostolorum Spiritus sanctus dicit, Segregate mihi Barnabam & Paulum ad opus ad quod elegi eos. Latino autem sermone, *Paulus* à modico dictus valde & ipse ait, Ego sum minimus Apostolorum omnium. Quando enim Saulus, superbus, elatus, quando Paulus, humilis & modicus. Ideo sic loquimur, paulo post videbo te, id est post modicum. Nam quia modicus factus, ipse dicit, Ego enim sum nouissimus Apostolorum, & Mihi minimo omnium sanctorum. Cephas autẽ & Saulus ideo mutato nomine sunt vocati, vt essent etiam ipsi nomine noui, sicut Abrahã & Sara. *Andreas* frater Petri carne, & cohæres gratiæ, secundum Hebræam etymologiam interpretatur decorus, siue respondens, sermone autem Græco à viro virilis appellatur. *Ioannes*, quodam vaticinio ex merito nomine accepit. Interpretatur enim. In quo est gratia, vel Domini gratia. Amplius enim cum cæteris Apostolis dilexit Iesus. *Iacobus Zebedæi* à patre cognominatur, quem relinquẽs, cum Ioanne verũ patrem secuti sunt. Hi sunt filii tonitrui, qui etiam Boanerges ex firmitate & magnitudine fidei nominati sunt. Hic est Iacobus filius Zebedæi, frater Ioannis: qui post ascensionem Domini ab Herode manifestatur occisus. *Iacobus Alphæi*, ob distinctionem prioris cognominatus, qui dicitur filius Zebedæi sicut iste filius Alphæi. Cognomentũ igitur ambo à patre sumpserunt. Iste est Iacobus minor, qui in Euangelio frater Domini nominatur, quia Maria vxor Alphæi soror fuit matris Domini, quam Mariam Cleophæ Ioannes Euangelista cognominat; à patre siue à gentilitate familiæ, aut quacunque alia causa ei nomẽ imponens. Alphæus autem Hebræorum sermone in Latinum exponitur millesimus siue doctus. *Philippus*, os lampadarum, vel os manuum. *Thomas*, abyssus vel geminus, vnde Græcè Didymus appellatur. *Bartholomæus* filius suspendentis aquas, vt filius suspendentis me: Syrum est non Hebræum. *Matthæus*, in Hebræo donatus exprimitur. Idem & appellatus Leui ex tribu à qua ortus fuit. In Latino autem ex opere publicani nomen accepit, quia ex eis fuit electus, & in apostolatum translatus. *Simon Chananæus*, ad distinctionẽ Simonis Petri, de vico Galilææ Cana, vbi aquas Dominus mutauit in vinũ. Ipse est qui in alio Euangelista scribitur *Zelotes*. Cana quippe zelus interpretatur. *Iudas Iacobi*, qui alibi vocatus Lebbeus, figuratum nomen habet à corde: quod nos diminutiue corculum possumus appellare. Ipse in alio Euangelista Thaddæus scribitur, quem ecclesiastica tradit historia missum Edessam ad Abgarũ regẽ. *Iudas Iscariotes*, vel à vico in quo ortus est, vel ex tribu Issachar vocabulũ sumpsit, quodã præsagio futuri in cõdemnationẽ sui. Issachar enim interpretatur merces, vt significaretur pretiũ proditoris, quo vendidit Dominũ, sicut scriptũ est. Et acceperunt mercedem meam, triginta argẽteos, &c. *Mathias*, qui inter Apostolos sine cognomine solus habetur interpretatus donatus, vt subaudiatur pro Iuda. Ipse enim in locum eius electus est ab Apostolis, cum pro duobus sors mitteretur. *Marcus* excelsus mandato, vtique propter Euangelium altissimi quod prædicauit. *Lucas* ipse consurgens, siue eleuans, eo quod eleuauerit per prædicationẽ Euangeliũ post alios.

Barnabas, filius Prophetæ vel consolationis.

De reliquis in Euangelio nominibus.

Cap. X.

M*Aria*, illuminatrix siue stella maris. Genuit enim lumen mundi. Sermone autem Syro Maria domina nuncupatur: & pulchre, quia Dominũ genuit. *Elizabeth*, Dei mei saturitas, vel Domini mei iuramentum. *Magdalena*, turris. *Martha*, irritans vel prouocans. Sermone autem Syro interpretatur dominans. *Nathanael*, donum Dei, quia dolus, id est simulatio dono Dei in eo non fuit. *Zebedæus*, donatus, siue fluens iste. *Zachæus* iustus, siue iustificatus, siue iustificandus. Syrum est nomen non Hebræum. *Lazarus*, adiutus, eo quòd sit è morte resuscitatus. *Herodes*, pelleceus, gloriosus. *Chayphas*, inuestigator aut sagax, aut vomens ore. Iniquo enim ore suo iustum condemnauit, quamuis hoc mysterio prophetali annuntiasset. *Pontius*, declinans concilium vtrique Iudæorum. Accepta enim aqua lauit manus suas dicens: Innocens ego sum à sanguine huius iusti. *Pilatus*, os malleatoris, quia dum Christum ore suo & iustificat & condemnat, more malleatoris vtraque ferit. *Barraban*, filius magistri eorum, absque dubio Iudæorum magistri, qui est diabolus homicidiorum autor, qui vsque hodie regnat in eis.

De Martyribus. Cap. XI.

M*Artyres* Græca lingua, Latinè testes dicuntur: vnde & testimonia Græcè martyria nuncupantur. *Testes* autem ideò vocati sunt, quia propter testimonium Christi passiones sustinuerunt, & vsque ad mortem pro veritate certauerunt. Quia verò non testes (quod Latinè vtique possumus) sed Græcè martyres appellamus, familiarius Ecclesiæ auribus hoc Græcũ verbum sonat, sicut multa Græca nomina quæ pro Latinis vtimur.

¶ *Martyrum primus* in nouo Testamẽto *Stephanus* fuit: qui sermone Hebræo interpretatur norma, quòd prior fuerit in ministerio ad imitationem fidelium. Idem autem ex Græco sermone in Latinum vertitur coronatus, & hoc prophetice: vt quod sequeretur in re vaticinio quodam futuri prius in vocabulo resonaret. Passus est enim, & quod vocabatur accepit. Stephanus enim corona dicitur: humiliter lapidatus, sed sublimiter coronatus. ¶ Duo autem sunt *martyrij genera*, vnũ *in aperta passione*, alterum *in occulta animi virtute*. Nam multi hostis insidias tolerantes, & cunctis carnalibus desiderijs resistẽtes: per hoc quod se omnipotenti Deo in corde mactauerunt etiam pacis tempore martyres facti sunt: qui etiam si persecutionis tempus existeret, martyres esse potuerunt.

De clericis.

Cap. XI.

C*Lerus*, & *clericus* hinc appellatur, quia Mathias sorte electus est: quem primum per Apostolos legimus ordinatum. κλῆρος enim Græcè, sors vel hæreditas Latinè dicitur. Propterea ergo dicti sunt clerici, quod de sorte sunt Domini, vel quia Domini partem habent. Generaliter autem clerici nuncupantur omnes qui in Ecclesia Christi deseruiunt, quorum gradus & nomina hæc sunt: *Ostiarius, psalmista, lector, exorcista, acolitus, subdiacon9, diaconus, presbyter, episcopus. Ordo episcoporum* quadripartitus est, id est *in patriarchis, archiepiscopis, metropolitis* atque *episcopis*. *Patriarcha*, Græca lingua summus pater interpretatur, quia primum, id est apostolicum retinet locum & ideo quia summo honore fungitur, tali nomine censetur, sicut Romanus, Antiochenus, & Alexãdrinus. *Archiepiscopus*, Græcè dicitur summus episcoporum. Tenet enim vicem apostolicam, & præsidet tam metropolitanis quam episcopis cæteris. *Metropolitani* autem à mensura ciuitatum vocantur. Singulis enim prouinciis præeminent, quorum autoritati & doctrinæ cæteri sacerdotes subiecti sunt: sine quibus nihil reliquos episcopos agere licet. sollicitudo enim totius prouinciæ ipsis episcopis commissa est. Omnes autem superius designati ordines vno eodemque vocabulo episcopi nominantur, sed ideo priuato nomine quidam vtuntur propter distinctionem potestatum, quam singulariter acceperunt. *Patriarcha*, patrum princeps. Ἀρχὴ enim princeps. *Archiepiscopus* princeps episcoporũ, sicut metropolitanus à mensura ciuitatum. *Episcopatus* autem vocabulum inde dictum, quod ille qui superefficitur, superintendat, curam scilicet gerens subditorum. Σκοπεῖν enim Græcè Latinè intendere dicitur. Episcopi autem Græcè Latinè speculatores interpretantur. Nam speculator est præpositus in Ecclesia: dictus eo quod speculetur atque prospiciat populorum infra se positorum mores & vitam. *Pontifex*, princeps sacerdotum est, quasi via sequentium. Ipse & summus sacerdos, ipse & pontifex maximus nuncupatur. Ipse enim efficit sacerdotes atque leuitas, ipse omnes ordines ecclesiasticos disponit. ipse quid vnusquisque facere debeat ostendit. Antea autẽ pontifices & reges erant. Nam maiorum hæc erat consuetudo, vt rex esset etiam sacerdos & pontifex. Vnde & Romani imperatores pontifices dicebantur. *Vates*, à vi mentis appellatus, cuius significatio multiplex est. Nam modò sacerdotem, modò prophetam significat, modo poetam. *Antistes*, sacerdos dictus ab eo quòd ante stat. Primus est enim in ordine Ecclesiæ, & supra se nullũ habet. *Sacerdos* autẽ nomen

nomen habet compositum ex Græco & Latino, quasi sacrum dans. sicut enim rex à regendo, ita sacerdos à sacrificando vocatus est. Consecrat enim & sanctificat. Sacerdotes gentilium, *flamines*, dicebantur. Hi in capite habebant pileum, in quo erat breuis virga desuper, habens lanæ aliquid: quod cùm pro æstu ferre non possent, filo tantùm capita religare cœperunt. Nam nudis eos penitus capitibus incedere nefas erat. vnde à filo quo vtebantur, flamines dicti sunt: quasi filamines. verùm festis diebus filo deposito: pileum imponebant pro sacerdotij eminentia. *Presbyter* Græcè, Latinè senior interpretatur, non pro ætate vel decrepita senectute: sed propter honorem & dignitatem quam acceperunt, presbyteri nominantur. Vnde & apud veteres idē episcopi, & presbyteri fuerunt, quia illud nomen dignitatis: hoc est ætatis. Ideo autem & presbyteri sacerdotes vocantur quia sacrum dant, sicut & episcopi: qui licet sint sacerdotes, tamen pontificatus apicem non habent, quia nec chrismate frontem signant, nec paracletum spiritum dant: quod solùm deberi episcopis lectio Actuum apostolorum demōstrat. *Leuitæ*, ex nomine autoris vocati. de Leui enim Leuitæ exorti sunt, à quibus in templo Dei mystici sacramenti mysteria explebantur. Hi Græcè diaconi: Latinè ministri dicuntur, quia sicut in sacerdote consecratio: ita in diacono ministerij dispensatio habetur. *Hypodiaconi* Græcè: quos nos subdiaconos dicimus, qui ideo sic appellantur, quia subiacent præceptis, & officiis leuitarum: qui in Esdra Nathanei appellantur, id est in humilitate Domino seruientes. oblationes enim in templo Dei à fidelibus ipsi suscipiunt, & leuitis superponendas altaribus deferunt. Hi apud Hebræos Nathinnei vocantur. *Lectores* à legendo & psalmistæ à psalmis canēdis vocati. Illi enim prædicant populis quid sequantur. isti canunt vt excitent ad compunctionē animos audientium. licet & quidam lectores ita miserantes pronuncient, vt quosdā ad luctum lamentationemque compellant. Idem etiam pronunciatores vocantur, quod porrò annuncient. Tanta enim & tam clara erit vox eorum, vt quamuis longè positorum aures adimpleant. *Cantor* autem vocatus, quia vocem modulatur in cantu. Huius duo genera dicuntur in arte musica, sicut ea docti homines Latinè dicere potuerunt, præcentor & succentor. *Præcentor*, qui vocem præmittit in cantu. *Succentor* autem qui subsequenter canendo respondet. *Concentor* autem dicitur qui consonat, qui autem non consonat, nec concinit, nec cantor, nec succentor erit. *Acolyti* Græcè, Latinè ceroferarij dicuntur à deportandis cereis quando Euangelium legendum est, aut sacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria ab eis & deportantur, non ad fugandas tenebras, dum sol eodē tempore rutilet: sed ad signum lætitiæ demōstrandum, vt sub typo luminis corporalis, illa lux ostendatur de qua in Euangelio legitur: Erat lux vera quæ illuminat, & cætera. *Exorcistæ* ex Græco in Latinum adiuratores siue increpantes vocantur. Inuocant enim super cathecumenos, vel super eos qui habent spiritum immundum, nomen Domini Iesu, adiurantes per eum, vt egrediatur ab eis. *Ostiarij*, id est ianitores qui inter Esdra custodes templi dicuntur seruorum Salomonis filij: qui in veteri testamento electi sunt ad custodiam templi, vt non ingrederetur eum immundus in omni re. dicti autem ostiarij, quòd præsint ostiis templi. Ipsi enim tenentes clauem, omnia intus extráque custodiunt, atque inter bonos & malos habentes iudicium, fideles recipiunt, respuunt infideles.

De monachis. CAP. XIII.

MOnachus Græca etymologia vocatus eò quòd sit singularis. μονὰς.n. Græcè singularitas dicitur. Ergo si solitarius interpretatur vocabulum monachi, quid facit in turba, qui solus est? Plura autem sunt genera monachorum. *Cenobitæ*: quos nos in commune viuentes possumus appellare. Cœnobium enim plurimorum est. *Anachoritæ* sunt, qui post cœnobialem vitam deserta petūt & soli habitant per deserta: & ab eo quòd procul ab hominibus recesserunt, tali nomine nuncupantur, sed anchoritæ Heliam Ioannem, cœnobitę apostolos imitantur. *Heremitæ* ij sunt, qui & anachoritæ, ab hominum conspectu remoti, heremum & desertas solitudines appetentes. Nam heremum dicitur quasi remotum. *Abba* autem Syrum nomen, significat in Latinum pater, quod Paulus Romanis scribens exposuit dicens In quo clamamus abba pater, in vno nomine duabus vsus linguis. Dicit enim Abba Syro nomine patrem, & rursus Latinè nominat, id est, patrem.

De cæteris fidelium nominibus.

CAP. IV.

CHristianus quantū interpretatio ostendit, de vnctione dicitur siue de nomine autoris & creatoris. A Christo enim Christiani sunt cognominati, sicut à Iuda Iudæi. De magistri quippe nomine cognomen sectatoribus datum est. Christiani autem olim à Iudæis quasi ob opprobrium. *Nazaræi* vocabantur, pro eo quòd Dominus noster atque saluator à vico quodam Galileæ Nazaræus sit appellatus. Non se autem glorietur

Christianum qui nomē habet & facta nō habet. vbi autem nomen secutum fuerit opus: certissimè ille est Christianus, quia se factis ostendit Christianum, ambulans sicut & ille ambulauit, à quo & nomen traxit. *Catholicus* vniuersalis, siue generalis interpretatur. Nam Græci vniuersale καθολικὸν vocant. *Orthodoxus* est rectè credens, & vt credit rectè viuēs. ὀρθὸς enim Græcè rectè dicitur. δόξα gloria: hoc est vir rectæ gloriæ. Quo nomine non potest vocari qui aliter viuit quàm credit.

Neophytus Græcè: Latinè nouellus & rudis, fidelis vel nuper renatus interpretari potest. *Catechumenus* dictus pro eo quod adhuc doctrinam fidei audit, necdum tamen baptismum percepit. Nam κατηχούμενος Græcè auditor dicitur. *Competens* vocatur qui post instructionem fidei competit gratiam Christi, inde & à petendo competens vocatur. *Laicus*, popularis. λαὸς enim Græcè populus dicitur. *Proselytus*, id est aduena & circūcisus, qui miscebatur populo Dei. Græcum est.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER VIII.

CAPITA LIBRI OCTAVI.

1 *De Ecclesia & synagoga.*
2 *De religione & fide.*
3 *De hæresi & schismate.*
4 *De hæresibus Iudæorum.*
5 *De hæresibus Christianorum.*
6 *De philosophis gentium.*
7 *De poetis.*
8 *De Sybillis.*
9 *De magis.*
10 *De paganis.*
11 *De diis gentium.*

De Ecclesia & synagoga. CAP. I.

ECCLESIA Græcum est quod in Latinū vertitur cōuocatio, propter quòd omnes ad se conuocet. *Catholica* vniuersalis, quasi καθ᾽ ὅλον, id est, secūdum totum. Nō enim sicut cōuenticula hæreticorū in aliquibus regionum partibus coarctatur: sed per totum orbem terrarum dilatata diffunditur. Quod etiam Apostolus approbat ad Romanos dicens: Gratias ago Deo meo pro omnibus vobis, quia fides vestra annunciatur in vniuerso mundo, siue quod in vnitate cunctos coniungit credentes. Hinc & vniuersitas ab vno cognominata est, propter quod in vnitatem colligitur. vnde Dominus in Euangelio, Qui mecum non colligit, spargit. Cur autem ecclesia cùm vna sit, à Ioanne septem scribuntur, nisi vt vna catholica septiformi plena spiritu designetur. sicut & de Domino nouimus dixisse Salomonem: Sapientia ædificauit sibi domum & excidit columnas vij. quę tamen vij. vna esse non ambigitur, dicente Apostolo, Ecclesia Dei viui, quæ est columna & firmamentum veritatis. ¶Inchoauit autem Ecclesia à loco vbi venit de cœlo Spiritus Sanctus, & impleuit vno loco sedentes. ¶Pro peregrinatione autem præsenti Ecclesia, Sion dicitur, eo quod ab huius peregrinationis lōginquitate promissionem rerum cælestiū speculetur: & idcirco Sion, id est speculatio nomē accepit. Pro futura verò patriæ pace Hierusalem vocatur. nam Hierusalem visio pacis interpretatur. Ibi enim absorpta omni aduersitate: pacem, quæ est Christus, præsenti possidebit obtuitu. *Synagoga* Græcè, Latinè congregatio dicitur, quod proprium nomen Iudæorum populus tenuit. Ipsorum enim propriè synagoga dici solet: quamuis & Ecclesia dicta sit. Nostram verò Apostoli nunquam synagogam dixerunt, sed semper Ecclesiam, siue discernendi causa, siue quod inter congregationem vnde synagoga, & conuocationem vnde Ecclesia nomen accepit distet aliquid, quòd scilicet congregari & pecora solent, quorum & greges propriè dicimus congregari. conuocari autem magis est vtentium ratione: sicut sunt homines.

De religione & fide. CAP. II.

DOgma à putando philosophi nominauerūt, id est hoc puto esse verū, hoc puto esse bonum. Religio appellata, quòd per

quam

eam, vni Deo religamus animas nostras ad cultum diuinum vinculo seruiendi. Quod verbum compositum est à religendo, id est eligendo, vt ita Latinum videatur religio sicut eligio. Tria sunt autem quæ in religionis cultu ad colendum Deum in hominibus perquiruntur, id est *fides, spes, charitas. In fide* quid credendum, *in spe* quid sperandum, *in charitate* quid sit amandum. *Fides* est, quia veraciter credimus id quod nequaquam videre valeamus. Nam credere iā non possumus quod videmus. Propriè autē nomē fidei inde est dictum, si omnino fiat quod dictū est, aut promissum. Et inde fides vocata, ab eo quòd fit illud quod inter vtrosque placitum est, quasi inter Deum & hominem, hinc & fœdus. *Spes* vocata quòd sit pes progrediendi, quasi, est pes. vnde contrarium desperatio. deest enim ibi pes, nullaque progrediēdi facultas est, quia dum quisque pūctum amat, futuram gloriam non superat. Charitas Græcè, Latinè dilectio interpretatur, quòd duo in se ligant. Nam dilectio à duobus incipit, quod est amor Dei & proximi, de qua Apostolus, Plenitudo, inquit, legis dilectio. Maior est autem hæc omnibus, quia qui diligit, & credit & sperat. Qui autem non diligit, quamuis multa bona faciat, frustra laborat. omnis autem dilectio carnalis non dilectio, sed magis amor dici solet. dilectionis autem nomen tantùm in melioribus rebus accipi solet.

De hæresi & schismate. CAP. III.

Hæresis Græcè, ab electione vocatur, quòd scilicet vnusquisque id sibi eligat quod melius sibi esse videtur, vt philosophi Peripatetici, Academici, Epicurei & Stoici, vel sicut alij qui peruersum dogma cogitantes, arbitrio suo de Ecclesia recesserunt. Inde ergo hæresis dicta Græca voce, ex interpretatione electionis qua quisque arbitrio suo ad instituenda siue ad suscipienda quælibet ipse sibi eligit. Nobis verò nihil nostro ex arbitrio inducere licet: sed nec eligere quod aliqui de arbitrio suo induxerint. Apostolos autē Dei habemus autores: qui nec ipsi quicquam ex suo arbitrio quod inducerēt elegerūt, sed acceptam à Christo disciplinam fideliter nationibus assignauerunt. Itaque etiā si angelus de cœlis aliter euangelizauerit: anathema vocabitur. *Secta* autē à sequendo & tenendo nominata. Nā sectas dicimus habitus animorū, ac instituta circa disciplinā vel propositum quem tenendo sequuntur: longè alia in religionis cultu opinantes quàm cæteri. *Schisma* à scissura animorū nomē accepit. Eodē .n. cultu eodē ritu credit vt cæteri: solo cōgregationis delectatur dissidio. Fit aūt schisma cū dicunt homines, nos iusti sumus, nos sanctificamus immundos, & cætera similia. *Superstitio* dicta, eo quòd sit superflua, aut superstatuta obseruatio. Alij dicunt à senibus, quia multis annis superstites per ætatē delirant, & errant superstitione quadam, nescientes quæ vetera colant, aut quæ veterū ignari asciscunt. Lucretius autem superstitionem dicit superstantium rerum, id est cœlestium & diuinorum quæ super nos stant: sed male dicit. Hæreticorum autem dogmata, vt facilè possint agnosci, causas eorum vel nomina demonstrare oportuit.

De hæresibus Iudæorum. CAP. IV.

Ivdæi, confessores interpretantur. Multos enim ex iis sequitur confessio, quos antea perfidia possidebat. *Hebræi*, transitores dicuntur. Quo nomine admonentur, vt de peioribus ad meliora transeant, & pristinos errores relinquant. *Pharisæi & Sadducæi* inter se contrarij sunt. Nam *Pharisæi* ex Hebræo in Latinum interpretantur Diuisi, eo quòd traditionum & obseruationum suarum quas illi *δευτερώσεις* vocant, iustitiam præferunt. vnde & diuisi vocantur à populo, quasi per iustitiam. *Saducæi*, interpretantur iusti. vendicant enim sibi quod non sunt: corporis resurrectionem negant, & animam interire cum corpore prædicant. Hi quinque tantùm libros Legis recipiunt, prophetarum vaticinia respuūt. *Essæi*, dicunt ipsum esse Christum, qui docuit illos omnem abstinentiam. *Morbonei*, dicūt ipsum esse Christum, qui docuit illos in omni re sabbatizare. *Genistæ*, dicti eo quòd de genere Abrahæ esse se glorientur. Nam cùm in Babyloniam venisset populus Dei, plerique relinquentes vxores suas, Babyloniis mulieribus adhæserunt, quidam autem Israeliticis tantùm coniugiis contenti vel ex eis geniti, dum reuersi essent de Babylonia, diuiserunt se ab omni populo, & assumpserunt sibi hoc nomen iactantiæ. *Meristæ* appellati, eo quòd separant Scripturas, non credentes omnibus prophetis, dicentes aliis & aliis spiritibus illos prophetasse. *μέρος* enim Græcè, Latinè pars dicitur. *Samaritæ* dicti, quod legem solā custodiunt. Nam prophetas non recipiunt. *Hemerobaptistæ*, eo quòd quotidie vestimenta sua & corpora lauent.

De hæresibus Christianorum. CAP. V.

Qvidam etiam hæretici qui de Ecclesia recesserunt ex nomine autorum suorū nuncupantur. quidam verò ex causis quas eligentes instituerunt. *Simoniaci* dicti à Simone magicæ disciplinæ perito, cui Petrus in Actibus Apostolorum maledixit, pro eo quòd ab Apostolis Spiritus sancti gratiam pecunia emere voluisset. Hi dicunt creatu-

ram non à Deo: sed à virtute quadam superna creatam. *Menandriani* à Menādro mago discipulo Simonis nuncupati, qui mundum nō à Deo sed ab angelis factū esse asseruit. *Basilidiani* à Basilide appellati, qui inter reliquas blasphemias passum Iesum abnegauit. *Nicolaitæ* dicti à Nicolao diacono Ecclesiæ Hierosolymorum, qui cum Stephano & cæteris cōstitutus est à Petro; qui propter pulchritudinem relinquēs vxorem dixerat, vt qui vellet ea vteretur, versa est in stuprum talis consuetudo, vt inuicem coniugia mutarentur. Quos Ioannes in Apocalypsi improbat dicens, Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum. *Gnostici* propter excellentiam scientiæ se ita appellare voluerunt. Animam naturam Dei esse dicunt, bonum & malum Deum suis dogmatibus fingunt. *Carpocratiani* à Carpocrate quodam vocantur: qui dixit Christum hominem fuisse tantùm, & de vtroque sexu progenitum. *Cherinthiani* à Cherintho quodam nuncupati. Hi inter cætera circumcisionem obseruant: mille annos post resurrectionem in voluptate carnis futuros prædicant. Vnde & Græcè *Chiliastæ*: Latinè *Milliastæ* sunt appellati. *Nazaræi* dicti, qui dum Christū qui à vico Nazaræus est appellatus filium Dei confiteantur, omnia tamen veteris legis custodiūt. *Ophitæ* à colubro nominati sunt. Coluber enim Græcè ὄφις dicitur. Colunt enim serpentem, dicentes ipsum in paradisum induxisse virtutis cognitionem. *Valentiniani* à Valentino quodam Platonico sectatore vocati, qui αἰῶνας, id est, secula quædam in originem Dei creatoris induxit: Christum quoque de virgine nihil corporis assumpsisse, sed per eam quasi per fistulam transisse asseruit. *Apellitæ*, quorum Apelles princeps fuit, qui creatorem angelum nescio quem gloriosum superioris Dei faciens Deū legis Israel illū igneū affirmans. *Apellitæ* quorum author Appelles, qui dixit Christum non Deum veritate, sed hominē in phantasia apparuisse. *Archōtiaci* à principibus appellantur, qui vniuersitatem quam Deus condidit, opera esse archangelorum defendunt. *Adamiani* vocati, quòd Adæ imitentur nuditatem. vnde & nudi orant, & nudi inter se mares fœminæque conueniunt. *Caiani* proinde sic appellati, quoniā Cain adorant. *Sethiani* nomen acceperūt à filio Adam, qui vocatus est Seth, dicentes eundem esse Christū. *Melchisedechiani* vocati, pro eo quod Melchisedech sacerdotem Dei, non hominem fuisse, sed virtutem Dei esse arbitrantur. *Angelici* vocati, quia angelos colunt. *Apostolici* hoc sibi nomen ideo præsumpserūt, quòd nihil possidentes propriū, nequaquam recipiant eos qui aliquid in hoc mundo vtūtur. *Cerdoniani* à Cerdone quodā nominati, qui duo contraria principia asserunt. *Martionistæ* à Martione Stoico philosopho appellati, qui Cerdonis dogma secutus, alterū bonū alterum iustum Deum asseruit, tanquam duo principia creatoris & bonitatis. *Artotyritæ* ab oblatione vocati: Panem enim & caseum offerunt, dicentes, primis hominib. oblationem à fructibus terræ & à fructibus ouium fuisse celebratam. *Aquarij* appellati, eò quòd aquā solam offerunt in calice sacramenti. *Seueriani* à Seuero exorti, vinū non bibūt, vetus Testamentum & resurrectionem non recipiunt. *Tatiani* à Tatiano quodam vocati, qui & Encratitæ dicti, quia abominantur carnes. *Alogij* vocantur tanquam sine verbo. λόγος enim Græcè verbum dicitur. Deū enim, verbū non credunt, respuentes Ioannis euangeliū & Apocalypsin. *Cataphrygis* nomen prouinciæ Cataphrygia dedit, quia ibi extiterūt authores eorum Montanus & Prisca & Maximilla. Hi aduentum Spiritus sancti non in apostolis, sed in se traditum asserunt. *Cathari* propter munditiam ita se nominauerunt. Gloriantes enim de suis meritis, negant pœnitentibus veniam peccatorum, viduas si nupserint, tanquam adulteras damnant. Mundiores se cæteris prædicant. Qui nomē suū si cognoscere vellēt, mūdanos se potius quàm mūdos vocarent. *Pauliani* à Paulo Samosateno exorti sunt, qui dixit non semper fuisse Christum, sed à Maria sumpsisse initium. *Hermogeniani* ab Hermogene quodam vocati, qui materiā non natam introducens, Deo non nato eam comparauit, matremq. elemētorum & deam asseruit, quos Apostolus improbat, elementis seruientes. *Manichæi* à quodam Persa extiterunt, qui vocatus est Manes. Hic Manes duas naturas & substantias introduxit, id est, bonā & malam, & animas ex Deo quasi ex aliquo fonte manare asseruit. Testamentum vetus respuit: Nouum ex parte recipit. *Anomœi*, id est, Latinè sine lege dicūtur. *Anthropomorphitæ* dicti, pro eo q; simplicitate rustica Deū habere humana membra, quæ in diuinis libris scripta sunt, arbitrantur. ἄνθρωπος enim Græcè, Latinè homo interpretatur, ignorantes vocē Domini qui ait, Spiritus est Deus. Incorporeus est enim, nec mēbris distinguitur, nec corporis mole censetur. *Heraclitæ* ab Heracha authore exorti. Monachos tantùm recipiunt, coniugia respuunt, regna cœlorum paruulos habere nō credunt. *Nouatiani* à Nouato Romæ vrbis presbytero exorti, qui aduersus Cornelium cathedram pōtificalem conatus inuadere, hæresim instituit, nolens apostatas recipere, & rebaptisans baptizatos. *Montani* hæretici dicti, quòd tempore persecutionis in montibus latuerunt, qua occasione à catholicæ Ecclesiæ corpore se diuiserunt.

Ebionitæ

Ebionitæ ab Ebione dicti: siue à paupertate. Christum enim per prophetam solum verum Iesum putant effectum. Vnde competenter Ebionitæ pro paupertate intelligentiæ compellati sunt. Hi semiiudæi sunt, & ita tenent Euangelium, vt legem carnaliter seruent: aduersus quos Apostolus ad Galatas scribens inuehitur. *Fotiniani* à Fotino Gallogræciæ Sirmiæ episcopo nuncupati: qui Ebionitarum hæresim suscitans, asseruit Christum à Maria per Ioseph nuptiali coitu fuisse conceptum. *Æriani* ab Ærio quodam nũcupati sunt. Hi offerre sacrificium pro defunctis spernunt. *Ætiani* ab Ætio quodam sunt vocati. Iidémque *Eunomiani*, ab Eunomio quodam dialectico Ætij discipulo: ex cuius nomine magis innotuerunt: dissimilem Patri asserentes Filium & Filio Spiritum sanctum. Dicunt etiam nullum imputari peccatum in fide manentium. *Originiani* ab Origene authore exorti sunt, dicentes quòd non possit Filius videre Patrem: nec Spiritus sanctus Filium. Animas quoque in mundi principio dicunt peccasse, & pro diuersitate peccatorum de cælis vsque ad terras lapsas, diuersa corpora quasi vincula meruisse, eáque causa mundum factum fuisse. *Noetani* à quodam Noeto vocati; qui dicebant Christum eundem esse & Patrem, & Spiritum sanctum: ipsámque Trinitatem in officiorum nominibus non in personis accipiunt. Vnde & *Patripassiani* vocantur, quia Patrem passum dicunt. *Sabelliani* ab eodem Noeto pullulasse dicuntur: cuius discipulum perhibent fuisse Sabellium, ex cuius nomine maximè innotuerunt. Vnde & Sabelliani vocati sunt. Hi vnam personam Patris & Filij & Spiritus sancti astruunt. *Arriani* ab Arrio Alexandrino presbytero orti sunt, qui coæternum Patri Filium non agnoscẽs, diuersas in Trinitate substantias asseruit, contra illud quod ait Dominus, dicens: Ego & Pater vnum sumus. *Macedoniani* à Macedonio Constantinopolitano Episcopo dicti sunt, negantes Deum esse Spiritum sanctũ. *Apollinaristæ* ab Apollinare vocati sunt, dicentes, Christum corpus tantummodo sine anima suscepisse. *Antidicomaritæ* appellati sunt, pro eò quod Mariæ virginitati contradicunt, asserentes eam post Christũ natum viro suo commixtam. *Metangismonitæ* ideo tale nomen acceperunt, quia ἀγγεῖον vas dicitur. Asserunt enim esse in Patre Filiũ, tãquam vas minus inter vas maius. *Patriciani* à quodã Patricio nũcupati sunt, qui substantiã humanæ carnis à diabolo conditã dicunt. *Coluthiani* à quodam Colutho nominati, qui dicunt, Deum non facere malum, contra illud quod scriptum est: Ego Dominus creans mala. *Florinani* à Florino qui econtrario dicũt Deum creasse mala, contra id quod scriptum est: Fecit Deus omnia bona. *Donatistæ* à Donato quodam Afro nuncupati, qui de Numidia veniens totam penè Africam sua persuasione decepit, asserens minorem Patre Filiũ, & minorem Filio Spiritum sanctum, & rebaptizãs catholicos. *Bonosiani* à Bonoso quodã Episcopo exorti produntur, qui Christum filium Dei adoptiuum non proprium asserũt. *Circumcelliones* dicti, eò quòd agrestes sunt, quos *Cotopitas* vocant supradictæ hæresis habentes doctrinam. Hi amore martyrij semetipsos perimunt, vt violenter de hac vita discedentes martyres nominentur. *Priscillianistæ* à Priscilliano vocati, qui in Hispania ex errore Gnosticorum & Manichæorum, permixtũ dogma composuit. *Luciferiani* à Lucifero Sirmiæ Episcopo, qui contra Episcopos catholicos, qui Cõstantij persecutione perfidiæ Arrianorum consenserãt, & postea correcti redire in catholicã delegerunt, dãnantes, siue quod crediderant, siue quòd se credidisse simulauerant, quod Ecclesia catholica materno recipit sinu tanquam Petrum post fletum negationis. Hanc illi matris charitatem superbè accipientes, eósque recipere nolẽtes à communione recesserunt, & cum ipso Lucifero authore suo, qui manè oriebatur cadere meruerũt. *Iouinianistæ* à Iouiniano quodam monacho dicti, asserentes nullam nuptarum & virginum esse distantiam, nullúmque inter abstinentes & simpliciter epulantes esse discrimen. *Eluidiani* ab Eluidio nominati, qui dicunt post natum Christum, alios Mariam filios de viro Ioseph peperisse. *Paterniani* à Paterno quodam exorti, qui inferiores corporis partes à diabolo factas opinantur. *Arabici* nuncupati, eò quòd in Arabia exorti sunt dicentes animam cum corpore mori, atque in nouissimo die vtrumque resurgere. *Tertullianistæ* dicti à Tertulliano presbytero Africanæ prouinciæ, ciuitatis Carthaginensis, animam immortalem esse, sed corpoream prædicantes, & animas hominum peccatorum post mortem in dæmones verti putantes. *Tessarescædecatitæ* dicti, quòd xiiij. lunæ pascha cum Iudæis obseruandum contendunt. nam τέσσαρες quatuor, δέκα decem significat. *Nyctages* à somno nuncupati, quod vigilias noctis respuunt: superstitionem esse dicentes: iura temerare diuina, qui noctem ad requiem tribuit. *Pelagiani* à Pelagio monacho exorti. Hi liberum arbitrium diuinæ gratiæ anteponunt, dicentes sufficere voluntatem ad implenda iussa diuina. *Nestoriani* à Nestorio Constantinopolitano Episcopo nuncupati, qui beatam virginem Mariam, non Dei, sed hominis tantummodo asseruit genitricem: vt aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis. neque vnum Christum in verbo Dei & carne credidit, sed separatum atque

seiunctim alterum filium Dei, & alterum hominis prædicauit. *Eutychiani* dicti ab Eutyche Constantinopolitano abbate, qui Christum post humanam assumptionem negauit existere de duabus naturis, sed solam in eo asseruit diuinam naturam esse. *Acephali* dicti, id est, sine capite, quem sequuntur hæretici. Nullus enim eorum reperitur author à quo exorti sint. Hi trium Chalcedonensium capitulorum impugnatores duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, & vnam in eius persona naturam prædicant. *Theodosiani & Gaianitæ*, à Theodosio & Gaiano appellati, qui temporibus Iustiniani principis in Alexandria populi peruersi electione vno die sunt ordinati Episcopi. Hi errores Eutychetis & Dioscori sequentes, Chalcedonensis concilium respuunt: ex duabus vnam in Christo naturam asserunt, quā Theodosiani corruptam, Gaianitæ incorruptam contendunt. *Agnoitæ & Tritheitæ* à Theodosianis exorti sunt, ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti: quia peruersitate à quo exorti sunt, id adiiciunt, quòd Christi diuinitas ignoret futura, quæ scripta sunt de die & hora nouissima: non recordantes Christi personam in Esaia loquentis, dies iudicij in corde meo. Thritheitæ verò vocati, quòd sicut tres personas in Trinitate, ita quoque tres astruunt deos esse, contra illud quod scriptum est: Audi Israel, Dominus Deus tuus, vnus est. Sunt & aliæ hæreses sine authore & sine nominibus: ex quibus aliæ triformem putant Deum esse: aliæ Christi diuinitatem passibilem dicunt; aliæ Christi de Patre natiuitati initium temporis dant, aliæ liberationem hominum apud inferos factam Christi descensione non credunt: aliæ animam imaginem Dei negant: aliæ animas conuerti in dæmones & in quæcunque animalia existimant, aliæ de mundi statu dissentiunt, aliæ innumerabiles mundos opinantur, aliæ aquam Deo coæternam faciunt, aliæ nudis pedibus ambulant, aliæ cū hominibus non manducant. ¶ Hæ sunt hæreses aduersus catholicam fidem exortæ, & ab Apostolis & à sanctis Patribus vel Conciliis prædamnatæ: quæ dum in se multis erroribus diuisæ inuicem sibi dissentiunt, communi tamen nomine aduersus Ecclesiā Dei conspirant. Sed & quicunque aliter Scripturam sacram intelligit quàm sensus Spiritus sancti flagitat, à quo conscripta est: licet de Ecclesia non recesserit, tamen hæreticus potest appellari.

De Philosophis gentium. CAP. VI.

PHilosophi Græca appellatione vocantur, qui Latinè amatores sapientiæ interpretantur. Est enim Philosophus qui diuinarum & humanarum rerum scientiam habet, & omnem bene viuendi tramitem tenet. Nomē Philosophorum primùm à Pythagora fertur exortum. Nam dum antea Græci veteres sophistas, id est, sapientes aut doctores sapientiæ semetipsos iactantius nominarent: iste interrogatus, quid profiteretur? verecundo nomine philosophum, id est amatorem sapientiæ se esse respondit, quoniam sapientem profiteri arrogantissimum videbatur. Ita deinceps posteris placuit: vt quantalibet de rebus ad sapientiam pertinentibus doctrina quisque vel sibi vel aliis videretur excellere: non nisi philosophus vocaretur. Iidem autē philosophi triplici genere diuiduntur; nam aut Physici sunt, aut Ethici, aut Logici. *Physici* dicti, quia de naturis tractant. Natura quippe φύσις Græcè vocatur. *Ethici*, quia de moribus disputant. Mos enim ἦθος apud Græcos appellatur. *Logici* autem, quia in naturis & moribus rationem adiungunt. Ratio enim Græcè λόγος dicitur. Diuisi sunt autem *Ethici* in hæresibus suis: habentes quidam nomina ex authoribus vt Platonici, Epicurei, Pythagorici: alij à locis conuenticulorum, & stationum suarum, vt Peripatetici, Stoici, Academici. *Platonici* à Platone philosopho dicti. Hi enim animarum creatorem esse Deum, corporum angelos asserunt: & post multos annorum circulos in diuersa corpora redire animas dicunt. *Stoici* à loco dicti. Porticus enim fuit Athenis, quam Pœcilen appellabant: in qua picta erant gesta sapientium, atque virorum fortium historiæ. In hac porticu sapientes philosophabantur, ex qua & Stoici dicti sunt. Græcè enim porticus στοὰ dicitur. Hanc sectam primus Zeno instituit. Hi negant sine virtute effici quenquam beatum. Omne peccatū vniforme esse asserunt, dicentes sic: Ille iam nocens erit, qui paleas furatus fuerit, quàm qui aurum, qui mergum occiderit, quàm qui equum. Non enim animal crimen, sed animus facit. Hi etiam animam cum corpore perire dicunt. Animam quoque virtutem continentiæ esse negant: affectant gloriam æternam, cum se fateantur non esse æternos. *Academici* appellati à villa Platonis academia Athenarum; vbi idem Plato docebat. Hi omnia incerta opinantur, sed sicut fatendum est multa incerta & occulta esse, quæ Deus voluit excedere hominis intelligentiam: sic tamen plurima esse, quæ possint & sensus penetratione comprehendi. Hanc sectam Archesilaus Cyrenaicus philosophus reperit: cuius sectator fuit Democritus, qui dixit tanquam in puteo alto, ita vt nullus fundus sit: ita in occulto iacere veritatem. *Peripatetici* à deambulatione dicti; eò quòd Aristoteles author eorum deambulās disputare solitus esset. Hi dicunt quandam parti-

culam animæ esse æternam: de reliquo magna ex parte mortalem. *Cynici* ab immunditia impudentiæ nuncupati. Contra humanam enim verecundiam in propatulo coire cum coniugibus eis mos erat: censentes licitum honestumque esse palam cum uxoribus concumbere, quia coniugium iustum est, publicè id prædicantes agendum esse, ut canes in vicis vel plateis. Unde & à canibus, quorum vitam imitabantur, etiam vocabulum, nomenque traxerunt. *Epicurei* dicti ab Epicuro quodam philosopho amatore vanitatis non sapientiæ, quem etiam ipsi philosophi porcum nominaverunt: quasi volutans in cœno carnali, voluptatem corporis summum bonum asserens: qui etiam dixit nulla prouidentia diuina instructum esse aut regi mundum: sed originem rerum atomis, id est, insecabilibus, ac solidis corporibus assignauit: quorum fortuitis concursionibus vniuersa nascuntur & nata sint. Asserunt tamen Deum nihil agere: omnia constare corporibus, animam nihil aliud esse quàm corpus. Unde & dixit: Non ero postea quàm mortuus fuero. *Gymnosophystæ* nudi per opacas Indiæ solitudines perhibentur philosophari, adhibentes tantùm genitalibus tegmina. γυμνὸν enim eò dictum est, quòd iuuenes nudi exercerentur in campo, vbi pudenda sola tantùm operiunt. Hi & à generando se cohibent. *Theologi* autem idem sunt qui & *Physici*, dicti autem *Theologi*, quoniam in scripturis suis de Deo dixerunt. quorum varia constat opinio, quid Deus esset dum quærerent. Quidam enim corporeo sensu hunc visibilem mundum ex quatuor elementis Deum esse dixerunt, vt Dionysius Stoicus. Alij verò spiritaliter intellexerunt mentem esse deum: vt Thales Milesius. Quidam animum in omnibus commanentem, & lucidum, vt Pythagoras. Quidam Deum sine tempore incommutabilem, vt Plato. Quidam mentem solutam vt Cicero. Quidam & spiritum & mentem, vt Maro. Interim enim solummodo Deum non vt inuenerunt exposuerunt: quia euanuerunt in cogitationibus suis, Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt. Platonici quidem Deum curatorem & arbitrum & iudicem asserunt, Epicurei otiosum & inexercitatum. De mundo autem Platonici asserunt incorporalem, Stoici corporalem, Epicurus atomis, Pythagoras ex numeris, Eraclitus ex igne. Unde & Varro ignem mundi animum dicit, proinde quòd in mundo ignis omnia gubernet, sicut animus in nobis. Quàm vanissimè; Qui cùm est, inquit, in nobis, ipsi sumus cùm exit, emorimur. Ergo & ignis cùm de mundo per fulgura proficiscitur, mundus emoritur. Hi philosophorum errores etiam apud Ecclesiam induxerunt hæreses. Inde ænes & formæ nescio quæ, & nescio quæ apud Arium Trinitas hominis, &

mutua

apud Valentinum, Platonicus furor. Inde Marcionis Deus melior de tranquillitate, à Stoicis enim venerat, & vt anima interire dicatur, Epicureus obseruatur & vt carnis resurrectio negetur, de vana omnium philosophorum schola sumitur: & vbi materia cum Deo æquatur, Zenonis disciplina est, & vbi quid de igneo Deo legitur, Eraclitus interuenit. Eadem materia apud hæreticos & philosophos volutatur, idem retractatus implicantur.

De Poetis. CAP. VII.

Poetæ vnde sint dicti, sic ait Tranquillus. Cùm primùm homines exuta feritate rationem vitæ habere cœpissent, seque, ac deos suos nosse, cultum modicum, ac sermonem necessarium commenti sibi vtriusque magnificentiam ad religionem deorum suorum excogitauerunt. Igitur vt templa illis domibus pulchriora, & simulacra corporibus ampliora faciebant ita eloquio etiam quasi augustiore honorandos putauerunt, laudésque eorum & verbis illustrioribus & iocundioribus numeris extulerunt. Id genus quia forma quadam efficitur, quæ ποιότης dicitur: poema vocitatum est, eiusque fictores, poetæ. *Vates* à vi mentis appellatos Varro auctor est: vel à viendis carminibus, id est, flectendis, hoc est, modulandis, & proinde poetæ Latinè vates olim, & scripta eorum vaticinia dicebantur, quòd vi quadam, & quasi vesania in scribendo commouerentur: vel quòd modis verba connecterent: Viere enim antiquis pro vincere ponentibus, etiam per furorem. *Diuini* eodem erant nomine: quia & ipsi quoque pleraque versibus efferebant. *Lyrici* poetæ dicti ἀπὸ τοῦ λυρεῖν, id est, à varietate carminum. Vnde & lyra dicta. *Tragœdi* dicti, quòd initio canentibus præmium erat hircus, quem Græci τράγον vocant. Vnde & Horatius: Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum. Iam dehinc sequentes tragici multum honorem adepti sunt, excellentes in argumentis fabularum ad veritatis imaginem fictis. *Comœdi* appellati siue à loco, quia circum pagos agebant, quos Græci κώμας vocant: siue à comessatione. Solebant enim post cibum homines ad eos audiendos venire. Sed comici priuatorum hominum prædicant acta, tragici verò res publicas & regum historias. Item tragicorum argumenta ex rebus luctuosis sunt, comicorum ex rebus lætis. Duo sunt autem genera comicorum, id est, veteres & noui. *Veteres*, qui & ioco ridiculares extiterunt, vt Plautus, Accius, Terentius. *Noui* qui & *Satyrici*, à quibus generaliter vitia carpuntur, vt Flaccus, Persius, Iuuenalis, & alij. Hi enim vniuersorum delicta corripiunt, nec vetabatur eis pessimum quenque describere: nec cuiuslibet peccata moresque reprehendere. Vnde & nudi pinguntur

tur, eo quòd per eos vitia singula denudentur. *Satyrici* autem dicti siue quòd pleni sint omni facundia, siue à saturitate & copia. De pluribus enim simul rebus loquuntur, seu ab illa lance quæ plena diuersis frugum vel pomorum generibus ad templa gentilium solebat deferri. aut à satyris nomen dictum: qui multa habent, ex quæ per violentiam dicuntur. Quidam autem poetæ *Theologi* dicti sunt: quoniam de diis carmina faciebant. ¶ *Officiũ* autem *poetæ* in eo est, vt ea quæ verè gesta sunt in alias species obliquis figurationibus cum decore aliquo conuersa transducat. Vnde & Lucanus in numero poetarum non ponitur, quia videtur historias composuisse non poëma. ¶ *Apud poetas* autem *tres characteres* sunt *dicendi*: *vnus* in quo tantùm poeta loquitur, vt est in libris Virgilij Georgicorum. *Alius* dramaticus, in quo nusquam poeta loquitur, vt est in Comœdiis & Tragœdiis. *Tertius* mixtus vt est in Æneide. Nam Poeta illic & introductæ personæ loquuntur.

De sibyllis. Cap. VIII.

Sibyllæ generaliter dicuntur omnes fœminæ vates lingua Græca. Nam *σιὸς* Æolico sermone Deum, *βουλὴν* Græci mentem nuncupant, quasi Dei mentem. Proinde igitur, quia diuinam voluntatem hominibus interpretari solebant, Sibyllæ nominatæ sunt. sicut enim omnis vir prophetans vel vates dicitur, vel propheta: ita omnis fœmina prophetans Sibylla vocatur. Quod nomen ex officio, non ex proprietate vocabuli est. *Decem* autem *Sibyllæ* à doctissimis auctoribus traduntur fuisse: quarum *prima de Persis* fuit: secunda *Libyca*: tertia *Delphica* in templo Delphici Apollinis genita, quæ ante Troiana bella vaticinata est, eiúsque plurimos versus operi suo Homerus inseruit: quarta *Cimmeria* in Italia: quinta *Erythræa* nomine Erophyla in Babylone orta, quæ Græcis Iliũ petentibus vaticinata est perituram esse Troiam, & Homerũ mendacia scripturum. Dicta autem Erythræa, quia in eadem insula, eius inuenta sunt carmina: sexta *Samia*, quæ Samonota dicta est à Samo insula, vnde fuit cognominata: septima *Cumana* nomine Amalthea, quæ nouem libros attulit Tarquinio Prisco, in quibus erant decreta Romana conscripta. Ipsa est & Cumæa, de qua Virgilius: Vltima Cumæi venit iã carminis ætas. Dicta autem Cumana à ciuitate Cumis, quæ est in Campania, cuius sepulchrũ in Sicilia adhuc manet: octaua *Hellespontia* in agro Troiano nata, quæ scribitur Solonis & Cyri fuisse temporibus: nona *Phrygia*, quæ vaticinata est Ancyræ: decima *Tiburtina* nomine Albunea: Quarum omnia carmina efferuntur: in quibus de Deo & de Christo, & gentibus multa scripsisse manifestissime comprobantur. Celebrior autem inter cæteras & nobilior Erythræa perhibetur.

De magis. Cap. IX.

Magorum primus *Zoroastes* rex Bactrianorum extitit, quem Ninus rex Assyriorum prælio interfecit, de quo Aristoteles scribit, quòd vicies centum millia versuum ab ipso condita indiciis voluminum eius declarentur. Hanc artem multa post secula *Democritus* ampliauit, quãdo & Hippocrates in medicinæ disciplina effloruit. Apud Assyrios autem magicæ artes copiosæ sunt; testante Lucano: quis noscere fibra. Facta queat. quis prodat aues, quis fulgura cœli Seruet, & Assyria scrutetur sidera cura? Itaque hæc vanitas magicarum artium ex traditione angelorum malorum in tota terrarum orbe plurimis seculis valuit. Per quandam scientiam futurorum & infernorum, & inuocationes eorum inuenta sunt aruspicia, augurationes, & ipsa quæ dicuntur oracula & necromantia. Nec mirum de magorum præstigiis, quorum in tantum prodiere maleficiorum artes, vt etiã Moysi simillimis signis resisterent, vertentes virgas in dracones: aquas in sanguinem. Fertur & quædam maga famosissima *Circe*, quæ socios Vlyssis mutauit in bestias. Legitur & de sacrificio, quod Arcades deo suo Lyceo immolabant, ex quo quicunque sumerent, in bestiarum formas conuertebantur. Hinc apparet, non esse in totum dubium quod nobilis ille poeta scripsit de quadam fœmina, quæ magicis artibus excellebat. Hæc, inquit, se carminibus promittit soluere mẽtes: Quas velit, ast aliis duras immittere curas. Sistere aquam fluuiis, & vertere sidera retro, Nocturnósque ciet manes, mugire videbis Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos. Quid plura? Si credere fas est, de Pythonissa: vt prophetæ Samulis animam de inferni abditis euocaret, & viuorum præsentaret conspectibus, si tamen animam prophetæ fuisse credamus, & non aliquam phantasmaticam illusionem Satanæ fallacia factã. Prudentius quoque de *Mercurio* sic ait: Traditur extinctas sumpto moderamine virgæ In lucem reuocasse animas, Ast alios dãnasse neci. Et post paululum adiecit: Murmure nam magico tenues excire figuras, Atque sepulchrales scitè incantare fauillas. Vita itidem spoliare alios ars noxia nouit. *Magi* sunt qui vulgò malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hi & elementa concutiunt, turbant mentes hominum, ac sine vllo veneni haustu violentia tantùm carminis interimunt. Vnde & Lucanus: Mens hausti nulla sanie polluta veneni Incantata perit.

De magis

Dæmonibus enim accitis audent ventilare, vt quisque suos perimat malis artibus inimicos. Hi etiam sanguine vtuntur & victimis, & sæpe contingunt corpora mortuorum. *Necromantici* sunt, quorum præcantationibus videntur resuscitati mortui diuinare, & ad interrogata respondere. Νεκρὸς enim Græce mortuus, μαντεία diuinatio nuncupatur: ad quos suscitandos, cadaueris sanguis adiicitur. Nam amare dæmones sanguinem dicunt. Ideóque quoties necromantia fit, cruor aqua miscetur, vt calore sanguinis facilius prouocentur. *Hydromantij* ab aqua dicti. Est enim hydromantia in aquæ inspectione vmbras dæmonum euocare, & imagines vel ludificationes eorum videre, ibique aliqua ab eis audire, vbi adhibito sanguine etiam inferos perhibentur suscitari. Quod genus diuinationis à Persis dicitur allatum. Varro dicit diuinationis quatuor esse genera, terram, aquam, aerem & ignem. Hinc *geomantiam*, *hydromantiam aeromantiam*, *pyromantiam* dictam constat. *Diuini* dicti, quasi Deo pleni: diuinitate enim se plenos assimulant, & astutia quadam fraudulenta hominibus futura coniectant. *Duo* sunt autem *genera diuinationis ars* & *furor*. *Incantatores* dicti sunt, qui artem verbis peragunt. *Arioli* vocati, propter quòd circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt: iisque celebritatibus dæmonum responsa accipiunt. *Aruspices* nuncupati, quasi horarum inspectatores: dies enim & horas in agendis negotiis operibúsque custodiunt, & quid per singula tempora obseruare debeat homo, intendunt. Hi etiam exta pecudum inspiciunt, & ex eis futura prædicunt. *Augures* vero sunt qui volatus auium & voces intendunt, aliáque signa rerum vel obseruationes improuisas hominibus occurrentes. Iidem & auspices. Nam auspicia sunt quę iter facientes obseruant. Dicta sunt autem *auspicia*, quasi auium aspicia: & auguria, quasi auium garria, hoc est, auium voces & linguæ. Item *augurium*, quasi auigerium, quod aues gerunt. *Duo sunt genera auspiciorum*: vnum ad oculos, alterum ad aures pertinens. *Ad oculos* scilicet volatus: *ad aures*, vox auium. *Pythonissæ* à Pythio Apolline dictæ, quod is auctor fuerit diuinandi. *Astrologi* dicti, eò quod in astris augurantur. *Genethliaci* appellati propter natalium considerationem dierum. Geneses enim hominum per duodecim cœli signa describunt, siderúmque cursu nascentium mores, actus & euentus prædicare conantur, id est, quis quali signo fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ qui nascitur. Hi sunt qui vulgo *Mathematici* vocantur. cuius superstitionis genus, *Constellationes* Latini vocant, id est, notationes siderum, quo modo se habeant cum quisque nascitur. Primùm autē iidem stellarum interpretes magi nuncupabantur: sicut de his legitur qui Euangelio natum Christum annuntiauerunt. postea hoc nomine soli Mathematici. Cuius artis scientia vsque ad Euangelium fuit concessa, vt Christo edito nemo exinde natiuitatem alicuius de cælo interpretaretur. *Horoscopi* dicti, quod horas natiuitatis hominum speculantur dissimili & diuerso fato. *Sortilegi* sunt, qui sub nomine fictæ religionis per quasdam quas sanctorum sortes vocant, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt. *Salisatores* vocati sunt, quia dum eis membrorum quæcunque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum, seu triste significare prædicunt. Ad hæc omnia pertinent & *ligatura execrabilium remediorum*, quæ ars medicorū condemnat: siue in præcantationibus, siue in caracteribus vel in quibuscunque rebus suspendendis atque ligandis. in quibus omnib. ars dæmonum est ex quadam pestifera societate hominum & angelorum malorum exorta. Vnde cuncta vitanda sunt à Christiano & omni penitus execratione repudianda atque damnanda. *Auguria* autem auium, Phryges primi inuenerunt. *Præstigium* vero Mercurius primus dicitur inuenisse. Dictum autem præstigium, quod perstringat aciem oculorum. *Aruspicina* autem primus Etruscis tradidisse dicitur quidam Tages. Hic ex oris aruspicinam dictauit: & postea non apparuit. Nam dicitur fabulosè arante quodam rustico subitò ex glebis exiliuisse & aruspicinam dictasse, qua die & mortuus est. Quos libros Romani ex Etrusca lingua in propriam mutauerunt.

De paganis. CAP. X.

PAgani ex pagis Atheniensium dicti, vbi exorti sunt. Ibi enim in locis agrestibus & pagis gentiles lucos idoláque statuerunt, & à tali initio vocabulum paganorum sortiti sunt. *Gentiles* sunt, qui sine lege sunt, & nondum crediderunt. dicti autem gentiles, quia ita sunt vt fuerunt geniti, id est, sicut in carne descenderunt sub peccato, scilicet idolis seruientes: & necdum regenerati. Proinde gentiles primitus nuncupabantur: ipsi dicuntur Græcè Ethnici. Ethnici enim ex Græco in Latinum interpretantur Gentiles. ἔθνος enim Græcè, gens dicitur. Post fidem autem non debent vocari gentes, siue gentiles, hi qui ex gentibus credunt: sicut post fidem dici iam non potest Iudæus, testante Paulo apostolo, & dicente iam Christianis: Quoniam cùm gentes essetis, hoc est infideles. *Apostatæ* dicuntur, qui post baptismum Christi susceptū ad idolorum cultum & sacrificiorum conuer-

minationes reuertuntur. Est autem nomen Græcum.

De diis gentium.

CAP. XI.

QVos autem pagani *deos* asserunt, homines olim fuisse produntur: & pro vniuscuiusque vita vel meritis coli apud suos post mortem cœperunt, vt apud Ægyptum Isis: apud Cretam Iouis: apud Mauros Iuba: apud Latinos Faunus: apud Romanos Quirinus. Eodem quoque modo apud Athenas Minerua: apud Samum Iuno: apud Paphos Venus: apud Lemnos Vulcanus: apud Naxos Liber: apud Delos Apollo. In quorum etiam laudibus accesserunt poetæ, & compositis carminibus in cœlum eos sustulerunt. Nam quorundam inuentiones artium cultu peperisse dicuntur, vt Esculapio medicina, Vulcano fabrica. Ab actibus autem vocantur, vt *Mercurius*, quod mercibus præest: *Liber* à libertate. Fuerunt etiam & quidam viri fortes aut vrbium cōditores: quibus mortuis homines, qui eos dilexerunt, simulacra finxerunt: vt haberent aliquod ex imaginum contemplatione solatium: sed paulatim hunc errorem persuadentibus dæmonibus, ita in posteris constat irrepsisse, vt quos illi pro sola nominis memoria honorauerunt, successores deos existimarent atque colerent. ¶ *Simulachrorum vsus* exortus est, cùm ex desiderio mortuorum constituerentur imagines vel effigies, tanquam in cælum receptæ pro quibus se in terris dæmones colendi supposuerunt, & sibi sacrificari à deceptis & perditis persuaserunt. *Simulachra* autem à similitudine nuncupata, eò quòd manu artificis ex lapide aliáve materia eorum vultus imitantur, in quorum honorem finguntur. Ergo simulacra, vel pro eo quòd sunt similia, vel pro eo quòd simulata atque conficta, vnde & falsa sunt. Et notandum quòd Latinus sermo sit, & non Hebræus. Apud eos enim idolum siue simulacrum semel dicitur. Iudæi dicunt quòd Ismael primus simulacrum luto fecerit. Gentiles autem primum Prometheum simulacra hominum de luto finxisse perhibent, ab eoque natam esse artem simulacra & statuas fingendi. Vnde & poetæ ab eo homines primum factos esse confingunt figuratè propter effigies. Apud Græcos autem Cecrops sub quo primùm in arce oliua orta est, & Atheniensium vrbs ex Mineruæ appellatione nomen sortita est. Hic primus omnium Iouem appellauit, simulacra reperit, aras statuit, victimas immolauit: nequaquam istiusmodi rebus in Græcia vnquam visis. *Idololatria* idolorum seruitus siue cultura interpretatur. Nam *latreia* Græcè, Latinè seruitus dicitur: quæ quantum ad veram religionem attinet, nonnisi vni & soli Deo debetur. Hanc sicut impia superbia, siue hominum, siue dæmonum sibi exhiberi vel iubet vel cupit: ita pia humilitas vel hominū vel angelorū sanctorum sibi oblatam recusat, & cui debetur ostendit. *Idolum* autem est simulacrum quod humana effigie factum & consecratum est: iuxta vocabuli interpretationē. εἶδος enim Græcè formam sonat, & ab eo per diminutionem idolum deductum: quod apud nos formulam facit. Igitur omnis forma vel formula idolum se dici exposcit. Inde *idololatria* omnis cura idolum famulatus & seruitus. Quidam verò Latine ignorantes, Græcè imperitè dicunt: idolum ex dolo sumpsisse nomen, quòd diabolus creaturæ cultum diuini nominis inuexit. *Dæmonas* à Græcis dictos aiunt, quasi *δαήμονας*, id est peritos ac rerum præscios. Præsciunt enim futura multa, vnde & solent responsa aliqua dare. Inest enim illis cognitio rerum plusquam infirmitati humanæ: partim subtilioris sensus acumine, partim experientia longissimæ vitæ: partim per Dei iussum angelica reuelatione: hi corporum aereorum natura vigent. Ante transgressionem quidem cælestia corpora gerebant. Lapsi verò, in aeream qualitatem conuersi sunt: nec aeris illius puriora spatia, sed ista caliginosa tenere permissi sunt, qui eis quasi carcer est vsque ad tempus iudicij. Hi sunt præuaricatores angeli: quorum princeps diabolus est. *Diabolus* Hebraicè dicitur deorsum fluens: quia quietus in cæli culmine stare contempsit, sed superbiæ pondere deorsum corruens cecidit. Græcè verò diabolus criminator vocatur, vel quòd crimina quæ ipse inlicit ad Deum referat: vel quia electorum innocentiam criminibus accuset fictis: vnde & in Apocalypsi voce angelica dicitur: proiectus est accusator fratrum nostrorum qui accusabat illos in conspectu Dei nostri die ac nocte. Satanas in Latinum sonat aduersarius siue transgressor. Ipse enim est aduersarius, qui est veritatis inimicus; & semper sanctorum virtutibus contrà ire nititur. Ipse & transgressor quia præuaricator effectus in veritate quâ conditus est, non stetit. Idem & tentator, qui tentandam iustorum innocentiam postulat, sicut in Iob scribitur. *Antichristus* appellatur, quòd contra Christum venturus est, non quomodo quidam simplices intelligunt, Antichristum ideo dictum quod ante Christum venturus sit & post eum veniat Christus. Nō sic, sed antichristus Græcè dicitur, quod est Latinè contrarius Christo. ἀντὶ enim Græcè in Latinum contra significat. Christum enim se mentietur dum venerit, & contra eum dimicabit: & aduersabitur sacramentis Christi, vt veritatis eius euangelium soluat. Nam & templum Hierosolymis reparare, & omnes veteris legis ceremonias restaurare tentabit.

Sed & ille Antichristus est qui negat esse Dominum Christum. Contrarius enim Christo est. Omnes enim qui exeunt de Ecclesia & ab vnitate fidei præciduntur, & ipsi Antichristi sunt. *Bel*, idolum Babylonicum est, quod interpretatur vetus. fuit enim hic Belus pater Nini primus rex Assyriorum, quem quidam Saturnum appellant: quod nomen & apud Assyrios & apud Afros postea cultum est: vnde & lingua Punica Bal Deus dicitur. Apud Assyrios autem Bel vocatur, quadam sacrorum suorum ratione, & Saturnus & Sol. *Beelfegor*, interpretatur simulacrum ignominiæ. Idolum enim fuit Moab cognomento Baal, super montem Fegor: quem Latini *Priapum* vocant, deum hortorum. Fuit enim de Lampsaco ciuitate Hellesponti, de qua pulsus est, & propter virilis membri magnitudinem in numerum deorum suorum eum Græci transtulerunt, & in numine sacrauerunt hortorum: vnde & dicitur præesse hortis, propter eorum fœcunditatem. *Beelzebub*, idolum fuit Accaron, quod interpretatur vir muscarum. Zebub autem musca vocatur. Spurcissimum igitur idolum, ideò vir muscarum vocatur, propter sordes idololatriæ, siue propter immunditiem. *Belial*, sine iugo. Beliul Hebraicè bel dicitur, idolum Niniuitarum. *Behemoth*, ex Hebræa voce in Latinam linguam animal sonat: propter quod de excelsis ad terrena cecidit, & pro merito suo vt animal brutum effectus sit. Ipse est Leuiathan, id est, serpens de aquis, quia in huius seculi mari volubili versatur astutia. Leuiathan autem interpretatur additamentum eorum, quorum scilicet? nisi hominum: quibus in paradiso semel per culpam præuaricationis intulit mortem, & hanc vsque ad æternam mortem quotidie persuadendo adducit vel extendit. Quædam autem nomina deorum suorum gentiles per vanas fabulas ad rationes Physicas conantur traducere, eaque in causis elementorum composita esse interpretantur: sed hoc à poetis totum fictum est, vt Deos suos ornarent aliquibus figuris: quos perditos ac dedecoris infamia plenos fuisse: historiæ confitentur. Omnino enim fingendi locus vacat, vbi veritas cessat. *Saturnus*, origo deorum & totius posteritatis à paganis designatur. Hunc Latini à satu appellatum ferût, quasi ad ipsum satio omnium pertineat rerum, vel à temporis longitudine quod saturetur annis. Vnde eum Græci *κρόνος* nomê habere dicunt, id est, tempus, quòd filios suos fertur deuorasse, hoc est, annos, quos tempus produxerit in se reuoluit, vel eo quod semina vnde oriuntur iterum redeunt. Hunc Cœli patris abscidisse genitalia dicunt, quia nihil in cœlo de seminibus nascitur. Falcem tenet, inquiunt, propterea agriculturam

signi

significandam: vel propter tempora & annos quod in se redeant, vel propter sapientiam quod intus acuta sit. In aliquibus autem ciuitatibus Saturno liberos suos gentiles immolabant: quia Saturnum poetæ liberos suos deuorasse solitum tradiderunt. Iouis fertur à iuuando dictus. & Iupiter, quasi iuuans pater, hoc est, omnibus præstans. Hunc & priuato titulo Iouem optimum dixerunt, dum fuisset incestus in suis: impudicus in extraneis, quem modò taurum fingunt propter Europæ raptum: fuit enim in naui, cuius insigne erat taurus, modò Danaes per imbrem aureum appetisse concubitum: vbi intelligitur pudicitiam mulieris ab auro fuisse corruptam: modò in similitudinem aquilæ fuisse, propter quod puerum ad stuprum rapuerit: modò serpentem, quia reptauerit, & cygnum, quia cantauerit. Et ideò nô figuræ istæ sunt: sed plana de veritate scelera: vnde turpe erat tales deos credi, quales homines esse non debeant. *Ianum* dicunt, quasi mundi vel cœli mensium ianuam: duas Iani facies faciunt, propter orientem & occidentem. Cùm verò faciunt eum quadrifrontem, & Ianum geminum appellant, ad quatuor mundi partes hoc referunt, vel ad quatuor elementa siue tempora. Sed dum hoc fingunt, monstrum non deum faciunt. *Neptunum*, aquas mundi prædicant, & dictus ab eis Neptunus, quasi nube tonans. *Vulcanum*, volunt ignem: & dictus Vulcanus quasi volans candor, vel quasi volicanus, quod per aerem volet. Ignis enim de nubibus nascitur. Vnde etiam Homerus dicit eum præcipitatum de aere in terras: quod omne fulmen de aere cadit. Idcircò autem Vulcanus de fœmore Iunonis fingitur natus, quòd fulmina de imo aere nascuntur. Claudus autem dicitur Vulcanus, quia per naturam nunquam est rectus ignis, sed quasi claudus eiusmodi speciem motúmque habet. Ideò autem in fabrorum fornace eundem Vulcanum auctorem dicunt, quia sine igne nullum metalli genus fundi extendíque potest. *Pluton* Græcè, Latinè *Diespiter*, vel *Ditis pater*, quem alij *Orcum* vocant, quasi receptorem mortium. Vnde & orca nuncupatur vas quod recipit aquas. Ipse & Græcè *Charon*. *Liberum*, à liberamento appellatum volunt, quod quasi mares in coeundo per eius beneficium emissis seminibus liberentur, quod idem Liber muliebri & delicato corpore pingitur. Dicunt enim mulieres ei attributas, & vinum propter excitandam libidinem. Vnde & frons eius pampino cingitur: sed ideò coronam viteam & cornu habet, quia cum gratè & moderate vinum bibitur, lætitiam præstat: cum vltra modum, excitat lites:

id est, quasi cornua dat. Idem autem & *Lyæus* ἀπὸ τοῦ λύειν, quod multo vino membra soluantur. Iste & Græcè *Διόνυσος* à monte Indiæ Niso, vbi dicitur esse nutritus. Cæterùm est Nisa ciuitas, in qua colitur idem & Liber, vnde & Nisæus dictus est. *Mercurius*, sermone interpretatur. Nam ideò Mercurius quasi medius currens dicitur appellatus, quòd sermo currat inter homines medius. Ideo & Ἑρμῆς Græcè, quòd sermo vel interpretatio, quæ ad sermonem vtique pertinet, ἑρμηνεία dicitur. Ideò & mercibus præesse, quia inter vendentes & ementes sermo fit medius. Qui ideò fingitur habere pennas, quia citius verba discurrunt. Vnde & velox & errans inducitur: alas enim eius in capite & in pedibus, significare volucrem fieri per aera sermonem. Nuncium dictum, quoniam per sermonem omnia cogitata enunciantur. Ideò autem hunc furti magistrum dicunt, quia sermo animos audientium fallit. Virgam tenet qua serpentes diuidit, id est, venena. Nam bellantes ac dissidentes interpretum oratione sedantur: vnde & secundum Liuium legati pacis *Caduceatores* dicuntur. Sicut enim per feciales bella indicebantur, ita pax per caduceatores fiebat. *Hermes* Græcè dicitur ἀπὸ τῆς ἑρμηνείας. Latinè interpres, qui ob virtutem, multarúmque artium scientiam Trimegistus, ter maximus nominatus est. Cur autem cum capite canino fingunt, hæc ratio dicitur, quòd inter omnia animalia canis sagacissimum genus & perspicax habeatur. *Martem*, deum belli esse dicunt, & Martem appellatum quia per viros pugnatur, vt sit Mars, quasi mas. licet & alia sunt genera consuetudinum, sicut Scytharum: vbi & fœminæ & viri in pugnam eunt. Amazonum, vbi solæ fœminæ: Romanorum, aliorúmque gentium, vbi soli mares. Item Marté dicunt quasi effectorem mortium. Nam à Marte mors nuncupatur. Vnde & adulterum dicunt, quia belligerantibus incertus est. Quod verò nudo pectore stat, vt bello se quisque sine formidine cordis obiiciat. Mars auté apud Græcos Gradiuus dicitur, eo quod in bello gradú inferant qui pugnant, aut quod impigre gradiantur. *Apollinem*, quamuis diuinatorem & medicum vellent, ipsum tamen solem etiam dixerunt quasi solum. Ipsum Titan, quasi vnum ex Titanis, qui aduersum Iouem bellú non fecit. Ipsum Phœbum quasi ephebú, hoc est adolescentem. vnde & sol puer pingitur, eo quod quotidie oriatur, & noua luce nascatur. *Pythium* quoque eundem Apollinem vocari aiunt, à Pythone immensæ molis serpente: cuius non magis venena quàm magnitudo terrebat. Hunc Apollo sagittis interimens, & victor etiam nominis spolia reportauit, vt Pythius vocaretur. Vnde & ob hoc insigne victoriæ Pythia sacra celebranda constituit. *Dianam* quoque sororem eius similiter lunam & viarum præsidem aiunt. Vnde & virginem volunt, quod via nihil pariat. & ideo ambo sagittas habere finguntur, quod ipsa duo sidera de cœlo radios vsque ad terras emittunt. Dianá autem vocatam quasi Duaná, quod luna die ac nocte appareat. Ipsá & *Lucinâ* asseuerant, eo quod luceat. Eandem & *Triuiam*, quod tribus fungatur figuris. de qua Virgilius: — Tria virginis ora Dianæ, quia eadem luna, eadem Diana & eadem *Proserpina* vocatur. Sed cùm luna fingitur: Sublustri splendet amictu, Cùm succincta iacit calamos. Latonia virgo est: Cùm subnixa sedet solio, Plutonia coniunx. *Latonia* autem Diana, eo quòd Latonæ fuerit filia. *Cererem*, id est, terram à creandis frugibus asserunt dictam: appellantes eam nominibus pluribus. dicunt etiam eam & *Opem*, quod opere melior fiat terra. *Proserpinam*, quòd ex ea proserpant fruges. *Vestam*, quod herbis vel variis vestita sit rebus, vel à vi sua stando: Eandem & *Tellurem* & *Matrem Magnam* fingunt turritam cum tympano & gallo & strepitu cymbalorum. Matrem vocatam, quòd plurima pariat: magnam, quòd cibú gignat: almá, quia vniuersa animalia fructibus suis alit. Est enim alimentorum nutrix terra. quod simulachrú eius cum claui fingitur: quia tellus hyeme clauditur, Vere aperitur, vt fruges nascantur. Quod tympanú habet, significari volunt orbem terræ. Quod curru vehitur, dicitur, quia ipsa est terra quæ pendet in aere. Quod sustinetur rotis: quia mundus rotatur & volubilis est. Quod leones illi subiiciunt mansuetos, vt ostendant, nullum genus esse terræ tam ferum quod non subigi possit aut superari ab ea. Quod in capite turritam gestat coronam, ostenditur superpositas terræ ciuitates, quasi insignitas turribus constare. Quod sedes finguntur circa eam: quia cum omnia moueantur, ipsam non moueri. Quod Corybantes eius ministri cum strictis gladiis esse finguntur, vt significetur omnes pro terra sua debere pugnare. Quod gallos huic deæ, vt seruirent, fecerunt, significant qui semine indigeant, terram sequi oportere. In ea quippe omnia reperiuntur. Quod se apud eam iactant, præcipitur, inquiunt, vt qui terram colunt ne sedeant: semper enim esse quod agant. Cymbalorum autem æneorum sonitus: ferramentorum crepitus in colendo agro: & ideo ære, quod terram antiquí colebant ære, prius quàm ferrum esset inuentum. Eandem *Vestam* & *ignem* esse perhibent: quia terram ignem habere non dubium est, vt ex Ætna Vulcanóque datur intelligi. Et ideo *virginem* putant, quia ignis inuiolabile sit elementum: nihilque nasci pos-

pos-

possit ex eo: quippe qui omnia quæ arripuerit absumat. Ouidius in Fastis: Nec tu aliud Vestam, quàm viuam intellige flammam; Naque de flamma corpora nuda vides. propterea & virgines ei seruire dicũtur, eò quòd sicut de virgine: ita nihil ex igne nascatur. *Iunonem* dicunt quasi ianonem, id est, ianuã, pro purgationib. fœminarum, eò quòd quasi portas matrum natorum pendat, id est, nubentium maritis. Sed hoc philosophi. Poetæ autem Iunonem Iouis asserunt sororem & coniugem: ignem enim & aërem Iouem: aquam & terram Iunonẽ interpretantur, quorum duorum permixtione vniuersa gignuntur. Et *sororem* dicunt, quòd mundi pars est. *Coniugem*, quòd commixta corda tundit. Vnde & Virgilius: Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther Coniugis in gremiũ descendit. *Minerua* apud Græcos ἀθήνη dicitur, id est fœmina. Apud Latinos autem Mineruam vocatam, quasi deam & munus artiũ variarum. Hanc enim inuentricem multorũ ingeniorum perhibent, & inde eam artem & rationem interpretantur, quia sine ratione nihil potest contineri. Quæ ratio, quia ex solo animo nascitur, animúmque putant esse in capite & in cerebro: ideò eam dicunt de capite Iouis esse natam: quia sensus sapientis qui inuenit omnia in capite est. In cuius pectore ideò caput Gorgonis fingitur, quòd illic est omnis prudentia quæ cõfundit alios & imperitos ac saxeos comprobat: quod & in antiquis Imperatorum statuis cernimus in medio pectore loricæ, propter insinuandam sapientiã & virtutem. hæc Minerua & *Tritonia* dicitur. Triton enim Africæ palus est, circa quam fertur virginali apparuisse ætate: propter quod Tritonia nuncupata est. Vnde & tantò procliuius dea credita est: quantò minus eius origo innotuit. *Pallas* autem dicta vel ab insula Pallene in Thracia, in qua nutrita est: vel ἀπὸ τοῦ πάλλειν τὸ δόρυ, id est, ab hastæ concussione, vel quòd Pallantem gigantem occiderit. *Venerem* exinde dicunt nuncupatam, quòd sine vi fœmina esse virgo non desinat. Hanc Græci *ἀφροδίτην* vocant propter spumam sanguinis generantem. ἀφρὸς enim Græcè spuma vocatur. Quod autẽ fingunt Iouem Saturno Cœlo patri genitalia abscidisse: & sanguinẽ fluxisse mari, atque ex spuma maris concreta Venus nata est: illud aiunt, quod per coitum salsi humoris substantia est. & inde *ἀφροδίτην* Venerem dici, quia coitus spuma est sanguinis, quæ ex succo viscerum liquido salsóque constat. Ideo autem Venerem, Vulcani dicunt vxorem, quia Venereum officium non sine calore consistit. vnde & frigidus in Venerem senior. Nam Saturnus dicitur Cœlo patri virilia amputasse, quæ in mare cadentia Venerem creauerunt. Ideò fingitur, quia nisi humor de cœlo in terram descenderit, nihil creatur. *Cupidinem* vocatum ferunt propter amorem. Est enim dæmon fornicationis. Qui ideò alatus pingitur: quia nihil amantibus leuius, nihil mutabilius inuenitur. Puer pingitur, quia stultus & irrationabilis amor. Sagittam & facem tenere fingitur. Sagittam, quia amor cor vulnerat: facẽ, quia inflammat. *Pan* dicunt Græci, Latini Syluanum: deum rusticorum, quem in naturæ similitudinem formauerunt: vnde Pan dictus est, i. omne. Fingunt enim eum ex vniuersali elementorũ specie. Habet enim cornua in similitudinem radiorũ solis & lunæ. Distinctam maculis habet pellẽ propter cœli sidera. Rubet eius facies, ad similitudinem ætheris. Fistulam septem calamorum gestat, propter harmoniam cœli in qua septem sunt soni & septem discrimina vocum. Villosus est, quia tellus est conuestita & agitur ventis. Pars eius inferior fœda est, propter arbores & feras & pecudes. Caprinas vngulas habet, vt soliditatem terræ ostendat, quem volunt rerum & totius naturæ deũ: vnde & Pan quasi omnia dicunt. *Isis* lingua Ægyptiorum terra appellatur: quem Isin volunt esse. Fuit enim Isis regina Ægyptiorum Inachi regis filia, quæ de Græcia veniens, Ægyptios literas docuit, & terras colere instituit, propter quod & terram eius nomine appellauerunt. *Serapis* omnium maximus Ægyptiorum Deus. Ipse est Apis rex Argiuorum qui nauibus transuectus in Ægyptum, cùm ibidem mortuus fuisset Serapis appellatus est, propterea quia arca in qua mortuus ponitur, quam Sarcophagum vocant, σορὸς Græcè dicitur, & ibi eum venerari sepultum cœperũt, priusquam templum eius esset instructum. velut σορὸς. Sed Apis Sorapis primò, deinde vna litera commutata Serapis dictus est. *Apis* fuit apud Ægyptios Taurus Serapi consecratus, & ab eo ita cognominatus: quem Ægyptus ad instar numinis colebat, eò quòd de futuris daret quædam manifesta signa. Apparebat enim in Memphis. Quem centum antistites prosequebantur & repente velut lymphatici præcinebant. Huius capitis imaginem sibi in heremo videri fecerunt. *Fauni* à fando velut ἀπὸ τῆς φωνῆς dicti. quòd voce non signis ostendere viderentur futura. In lucis enim consulebantur à paganis, & responsa illis non signis sed vocibus dabant. *Genium* dicunt, quòd quasi vim habeat omnium rerum gignendarum, seu à gignendis liberis: vnde & geniales lecti dicebantur à gentibus, qui nouo marito sternebantur. ¶ Hæc & alia sunt gentilium fabulosa figmenta, quæ interpretata sic habentur, vt ea non intellecta damnabiliter tamen ado-

rent. ¶ Fatum autem dicunt esse quicquid dij fantur: quicquid Iupiter fatur. A fando igitur fatum dicunt, id est, à loquendo. Quòd nisi hoc nomē iam in alia re soleret intelligi, quo corda hominum nolumus inclinare: rationabiliter possemus à fando fatum appellare. Nō enim abnuere possumus esse scriptum in literis sanctis: Semel locutus est Deus: duo hæc audiui, &c. Quod enim dictum est, semel locutus est, intelligitur immobiliter, hoc est incommutabiliter est locutus, sicut nouit incōmutabiliter omnia quę futura sunt, & quæ ipse facturus est. Tria autem fata fingunt in colo & fuso, digitísque fila ex lana torquentibus, propter tria tempora: præteritum, quod in fuso iam netum atque inuolutum est: præsens, quod inter digitos nentis traiicitur: futurum, in lana quæ colo implicata est: & quod adhuc per digitos nentis ad fusum tanquam præsens ad præteritum traiiciendum est. *Parcas* dicunt κατ' ἀντίφρασιν appellatas, quod minimè parcant. Quas tres esse voluerunt: vnā, quæ vitam hominis ordiatur: alteram, quæ contexat: tertiam, quæ rumpat. Incipimus enim cùm nascimur: sumus, cùm viuimus: desinimus cùm interimus. *Fortunam* à fortuitis nomen habere dicunt, quasi deam quandam res humanas variis casibus & fortuitis illudētem: vnde & cæcam appellant, eò quòd passim in quoslibet incurrens sine vllo examine meritorum, & ad bonos & ad malos venit. Fatum autem à fortuna separant: & *fortunam* quasi sit in his quę fortuitu veniunt, nulla palàm causa. *Fatum* verò appositum singulis & statutum aiunt. *Aiunt & tres furias fœminas crinitas* serpentibus, propter tres effectus, qui in animis hominum multas perturbationes gignunt, & interdum cogunt ita delinquere, vt nec famæ nec periculi sui respectum habere permittant. Ira quæ vindictam cupit: cupiditas quæ desiderat opes: libido quæ appetit voluptates. Quæ ideò furiæ appellantur: quòd stimulis suis mentem feriant, & quietam esse non sinant. *Nymphas* deas aquarum putant, dictas à nubibus. Nam ex nubibus aquæ: vnde deriuatum est, nymphas aquarum deas, quasi numina lympharum. Ipsas autem dicunt & Musas, quas & nymphas, nec immeritò. Nam aquæ motus musicen efficit. Nympharum apud gentiles varia sunt vocabula. Nymphas quippe montium, *Oreades* dicunt: syluarum, *Dryades*: fontium, *Hamadryades*: camporum, *Naiades*: maris, *Nereides*. *Heroas* dicūt à Iunone traxisse nomen, Græce enim Iuno ἥρα appellatur. Et ideò nescio quis filius eius secundum Græcorū fabulā ἥρως fuit nuncupatus: hoc videlicet velut mysticum significante fabula, quòd aer Iunoni deputetur, vbi volūt heroas habitare. Quo nomine appellant alicuius meriti animas defunctorum, quasi ἀερῶας, id est, viros aerios & cœlo dignos propter sapientiam & fortitudinem. *Penates* gentiles dicebant omnes deos, quos domi colebant. Et penates dicti, quòd essent in penetralibus, id est, in secretis. Hi dij quomodo vocabantur, vel quæ nomina habuerint ignoratur. *Manes* dicunt deos mortuorum, quorum potestatem inter lunam & terram asserūt, à quibus & mane dictum existimant, quos putant ab aere, qui manus, id est rarus est, manes dictos: siue quia latè manant per auras: siue quia mites sunt in manibus, contrario nomine hoc appellantur. Apuleius autem ait eos κατ' ἀντίφρασιν dici manes, hoc est, mites ac modestos, cùm sint terribiles & immanes: vt *Parcas*, vt *Eumenides*. *Laruas* ex hominib. factos dæmones aiunt, qui meriti mali fuerint. Quarū natura esse dicitur terrere paruulos, in angulis garrire tenebrosis. *Lamias* quas fabulæ tradūt infantes corripere ac laniare solitas, à laniando specialiter dictas. *Pilosi* qui Græcè *panita*, Latinè incubi appellantur, siue *inui* ab ineundo passim cum animalibus. Vnde & *incubi* dicuntur ab incumbendo, hoc est, stuprando. Sæpe enim improbi existūt etiā mulieribus, & earum peragunt cōcubitum, quos dæmones Galli *Dusios* nuncupant, quia assiduè hanc peragunt immunditiam. Quem autem vulgò *incubonem* vocant, hunc Romani *Faunum ficarium* dicunt, ad quem Horatius dicit: Faune Nympharum fugientium amator, Per meos fines & aprica rura, Lenis incedas. Hunc alij Satyrum vocant.

ISIDORI

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER IX.

CAPITA LIBRI NONI.

1 *De linguis gentium.*
2 *De gentium vocabulis.*
3 *De regnis militiæque vocabulis.*
4 *De ciuibus.*
5 *De affinitatibus & gradibus.*
6 *De agnatis & cognatis.*
7 *De prædictis affinitatibus.*
8 *De coniugiis.*

De linguis gentium. CAP. I.

LINGVARVM *diuersitas* exorta est in ædificatione turris post diluuium. Nam priusquàm superbia turris illius in diuersos signorum sonos humanam diuideret societatem, vna omnium nationum lingua fuit, quæ Hebræa vocatur, qua Patriarchæ & prophetæ vsi sunt non solùm in sermonibus suis, verumetiam in literis sacris. Initio autē quot gentes, tot linguæ fuerunt, deinde plures gentes quàm linguæ, quia ex vna lingua multæ gentes sunt exortæ. *Linguæ* autem dictæ in hoc loco pro verbis, quæ per linguam fiunt, genere locutionis illo, quo is qui efficit per id quod efficitur nominatur, sicut os dici solet pro verbis, sicut manus pro literis. ¶ *Tres* autem sunt *linguæ sacræ*. Hebræa, Græca, Latina, quæ toto orbe maximè excellunt. His enim tribus linguis super crucē Domini à Pilato fuit causa eius scripta. Vnde & propter obscuritatem sanctarum scripturarum harum trium linguarum cognitio necessaria est, vt ad alteram recurratur, si quam dubitationem nominis vel interpretationis sermo vnius linguæ attulerit. ¶ *Græca* autem *lingua* inter cæteras gentium clarior habetur. Est enim Latinis & omnibus linguis sonantior; cuius varietas in quinque partibus discernitur. Quarum *prima* dicitur κοινή, id est, mixta, siue communis, qua omnes vtuntur. Secunda *Attica*, videlicet Atheniensis, qua vsi sunt omnes Græciæ auctores. Tertia *Dorica*, quā habēt Ægyptij & Syri. Quarta *Ionica*. Quinta *Æolica*, quā se Æoles locutos dixerūt, & sunt in obseruatione Græcę linguę eiusmodi certa discrimina. Sermo enim eorū ita est dispartitus. ¶ *Latinas* autem *linguas quatuor esse* quidā dixerūt, id est, Priscā, Latinam, Romanam, Mistam. *Prisca* est qua vetustissimi Italiæ sub Iano & Saturno sunt vsi incondita, vt se habeant carmina Saliorum. *Latina*, quam sub Latino & regibus Tusciæ cæteri in Latio sunt locuti, ex qua fuerunt duodecim tabulæ scriptæ. *Romana* quæ post reges exactos à populo Romano gesta est, quam Næuius, Plautus, Ennius, Virgilius poetæ, ex oratoribus Gracchus & Cicero cæteri effuderunt. *Mixta*, quæ post imperium latius promotum simul cum moribus & hominibus in Romanam ciuitatem irrupit, integritatem verbi per solœcismos & barbarismos corrumpens. ¶ Omnes autem Orientis gentes in gutture linguam & verba collidūt, sicut Hebræi & Syri. Omnes mediterraneæ gentes in palato sermones feriunt, sicut Græci & Asiani. Omnes occidentis gentes verba in dentibus frangunt, sicut Itali & Hispani. ¶ Syrus & Chaldæus, vicinus Hebræo est in sermone, consonans in plerisque & literarum sono. Quidam autem arbitrantur linguam ipsam esse Chaldæam, quia Abrahā de Chaldæis fuit. Quòd si hoc recipitur, quomodo in Daniele Hebrę pueri linguam quam nouerant doceri iubentur? ¶ Omnem autem linguam vnusquisque hominum siue Græcam, siue Latinam, siue cæterarum gentium aut audiendo potest tenere, aut legendo, aut ex præceptore accipere. Cùm autem omnium

linguarum scientia difficilis cuiquam sit: nemo tamen tam desidiosus est, vt in sua gente positus suæ gētis linguam nesciat. Nam quid aliud putandus est nisi animalium brutorum deterior? Illa enim propriæ vocis clamorem exprimunt; iste deterior, qui propriæ linguæ caret notitia. ¶ Cuiusmodi autem lingua locutus est Deus in principio mundi cùm diceret: Fiat lux, difficile est inuenire. Nondum enim erant linguæ. Item qua lingua insonuit postea exterioribus hominum auribus, maximè ad primum hominē loquens, vel ad prophetas: vel dum corporaliter insonuit vox dicentis Dei: Tu es filius meus dilectus, vbi à quibusdam creditur illa lingua vna & sola quæ fuit antequam esset linguarum diuersitas. In diuersis autem gentibus creditur quod eadem illis lingua Deus loquatur, qua ipsi homines vtuntur, vt ab eis intelligatur. Loquitur autem Deus hominibus non per substantiam inuisibilem: sed per creaturam corporalem, per quam & hominibus apparere voluit, quando locutus est. Dicit autem Apostolus: Si linguis hominum loquar & angelorum, vbi quæritur: Qua lingua angeli loquātur: non quòd angelorum aliquæ sint linguæ, sed hoc per exaggerationē dicitur. Item quæritur, qua lingua in futurum homines loquātur, nusquam reperitur. Nam dicit Apostolus: Siue linguæ cessabunt. Ideo autem prius de linguis ac deinde de gentibus posuimus, quia ex linguis gentes, non ex gentibus linguæ exortæ sunt.

De gentium vocabulis.

CAP. II.

GEns est multitudo ab vno principio orta: siue ab alia natione secundum propriam collectionem distincta, vt, Græciæ, Asiæ. Hinc & gentilitas dicitur. Gens appellata propter generationem familiarum, id est, à gignendo: sicut natio à nascendo. Gentes autem à quibus diuisa est terra quindecim sunt: *de Iaphet* triginta & vna, *de Cham* viginti septem, *de Sem* quinque, quæ fiunt septuaginta tres, vel potius vt ratio declarat, septuaginta duæ, totidemque linguæ, quæ terris esse cœperunt, quæque crescendo prouincias & insulas impleuerunt. ¶ Filij Sem quinque, singulariter gentes singulas procrearunt. Quorum primus Elam a quo Elamitæ principes Persidis, secundus Assur, à quo *Assyriorum* pullulauit *imperium*, tertius Arfaxat à quo *Chaldæorum gens* exorta est, quartus Ludi, à quo *Lydij*, quintus Aram, à quo *Syri* quorum metropolis fuit Damascus. Filij Aram nepotes Sem quatuor Hus & Vl, & Gether & Mesa. Hus *Traconitidis* conditor, qui inter Palæstinam & Cœlosyriam tenuit principatum, vnde fuit Iob secundum quod scriptum est, Vir erat in terra Hus nomine Iob, secundum Vl, à quo *Armenij*. tertius Gether, à quo *Carmenij* siue *Carij*. quartus Mesa, à quo sunt ij qui vocantur *Mesnei*. Posteritas Arfaxat, filij Sem, Heber nepos Arfaxat, à quo *Hebræi* sunt. Ietan filius Heber, à quo *Indorum* gens orta est. Sale filius Ietan, à quo *Bactriani*, licet eos alij Scytharum exules suspicentur. Ismael filius Abraham, à quo *Ismaelitæ*, qui nunc corrupto nomine *Saraceni*, quasi à Sara, & *Agareni* ab Agar. Nabaioth filius Ismael, à quo *Nabathei*, qui ab Euphrate in mare rubrum habitant. Moab & Ammon filij Loth, à quibus *Moabitæ* & *Ammonitæ*. Edom filius Esau, à quo *Idumæi*. Hæ sunt gentes quæ de Sem stirpe descendunt, possidentes terram meridianam, ab ortu Solis vsque ad Phœnices. ¶ Filij Cham quatuor, à quibus ortæ sunt gentes hæ. Chus à quo progeniti *Æthiopes*. Mesraim à quo *Ægyptij* perhibentur exorti. Phut à quo *Lybij*. Vnde & Mauritaniæ fluuius vsque ad præsens dicitur Phut, omnisque circa eum *regio Phutensis*. Chanaan, à quo *Afri* & *Phœnices* & *Chananæorum decem gentes*. Item ex nepotibus Cham filij Chus, nepotes Cham sex. Filij Chus Sabā, Euilat, Sabata, Rema, Sabā & Cusa. Saba à quo progeniti & appellati *Sabæi*, de quibus Virgilius Solis est thurea virga *Sabæis*. Euila, à quo *Getuli* in parte remotioris Aphricæ heremo coherentes. Sabata, à quo *Sabateni*, qui nunc *Astabari* nominantur. Rema verò & Saba & Cusa paulatim antiqua vocabula perdiderunt, & quæ nunc a veteribus habeant ignoratur. Filij Rema, Saba & Dadan. Hic autem Saba per ichin literam scribitur in Hebræo, ille autem superior Saba per samech, à quo appellantur *Sabæi*, interpretatum autem nunc Saba *Arabia*. Dadan à quo gens est *Æthiopiæ* in occidentali plaga. Filij Mesraim Labin, à quo *Lybij*, qui quondam Phuthei vocantur. Caslurim, à quo *Philistiim*, quos veteres *Φυλιστιεῖμ*, nos modo corrupte Palæstinos vocamus. Cæteræ sex gentes ignotæ sunt, quæ bello Æthiopico subuersæ, vsque ad obliuionem præteritorū nominū peruenerūt. Filij Chanaā vndecim, ex quo Chananæorum decem gentes: quorū terram iis expulsis Iudæi possederunt. Quorum primogenitus Sidon, à quo *Sidones*. Vnde & vrbs eorum in Phœnice Sidon vocatur. Secundus Eth, à quo *Ethei*. tertius Iebus à quo *Iebusæi*, quorū fuit Hierusalem. Quartus Amorræus, à quo *Amorræi*. Quintus Iergeseus, à quo *Iergesei*. Sextus Euæus, à quo *Euæi*. Ipsi sunt *Gabaonitæ* à ciuitate eorum Gabaon, qui supplices venerunt ad Iosue. Septimus Arachæus, qui *Archas* condidit *oppidum* contra Tripolim in radicibus Libani situm. Octauus Aseneus, à quo *Asenei*. Nonus Aradius, à quo *Aradij*,

Aradij, qui & Aradum insulam possederunt angusto freto à Phœnicis littore separatam. Decimus Amareus, à quo Syriæ nobilis ciuitas quæ vocatur *Coelis*. Vndecimus Amathe^. Hæ sunt gentes de stirpe Cham, quæ à Sidone vsque ad Gaditanũ fretum omnem meridianam partem tenent. ¶ Item tribus Filiorum Iaphet. Filij autem Iaphet septem nominantur: Gomer, ex quo *Galatæ*, id est galli. Magog, à quo arbitrantur *Scythas* & *Gothos* traxisse originem. Maday à quo *Medos* extitere putant. Iauan à quo *Iones*, qui & Græci. Vnde & mare Ionium. Tubal, à quo *Iberi*, qui & *Hispani*, licèt quidam ex eo & Italos suspicentur. Mosoch, ex quo *Cappadoces* sunt. Vnde & vrbs apud eos vsque hodie Maleca dicitur. Tyras, à quo *Thraces*, quorum non satis immutatum vocabulum est quasi Traces. Filij Gomer nepotis Iaphet. Ascanaz, à quo *Sarmatæ* quos Græci *Reginos* vocant. Rifath, à quo *Paphlagones*. Gotorma, à quo sunt *Phryges*. Filij Iauan Elisa, à quibus Græci *Helisæi*, qui vocantur *AEolides*. Vnde & lingua quinta Græce Æolis appellatur. Tarsis, à quo *Cilices*, vt Iosephus arbitratur. Vnde & metropolis ciuitas eorũ Tarsis dicitur. Cethim, à quo *Cethei*, id est *Cyprij*, à quibus hodiéque vrbs Secthia nominatur. Dodanim à quo *Rhodij*. ¶ Hæ sunt gẽtes de stirpe Iaphet, quæ à Tauro monte ad aquilonem mediam partem Asiæ, & omnem Europam vsque ad Oceanum Britannicũ possident, nomina & locis & gentibus relinquentes, de quibus postea immutata sunt plurima, cætera permanent vt fuerunt. Nam multarum gẽtium vocabula partim manserunt, ita vt hodiéque appareat vnde fuerant deriuata, sicut ex Assur Assyrij, ex Heber Hebræi: partim verò temporis vetustate ita mutata sunt, vt vix homines doctissimi antiquissimas historias perscrutãtes: nec omnium sed aliquarum ex istis origines gentium potuerint reperire. Nam quòd ex filio Cham qui vocabatur Mesraim, Ægyptij sunt exorti, nulla hoc resonat origo vocabuli: sicut nec Æthiopum qui dicuntur ad eum filium Cham pertinere qui Chus appellatus est. Et si omnia considerentur, plurima tamen gentium mutata, quàm manentia vocabula apparẽt: quibus postea nomina diuersa, diuersa dedit ratio. Nanque *Indi* ab Indo flumine dicti sunt qui ab occidentali parte eos includit. *Seres* à proprio nomen sortiti sunt, gens ad orientem sita, apud quos de arboribus lana contexitur. De quibus est illud. Ignoti facie, sed noti vellere Seres. *Gangaridæ* populi sunt inter Assyrios Indósque inhabitãtes circa Gangem fluuium. Vnde etiam Gangaridæ nuncupati sunt. *Hircani* dicti sunt: à silua Hircana, vbi sunt plurimæ tigres. *Bactriani* Scythæ fuerunt qui suorum factione à sedibus suis pulsi iuxta Bactron orientis fluuium consederunt, ex cuius vocabulo & nomen sortiti sunt. Huius gentis rex fuit Zoroastes inuẽtor magicæ artis. *Parthi* quoq; & ipsi à Scythis originem trahunt. Fuerũt enim eorũ exsules, quod etiam vocabulo eorum manifestatur. Nã Scythico sermone exsules *Parthi* dicũtur. Hi similiter vt Bactriani domesticis seditionib. Scythia pulsi, solitudines iuxta Hircaniam primum furtim occupauerunt; deinde pleraque finium etiã virtute obtinuerũt. *Assyrij* ab Assur filio Sem vocati, gens potentissima, quæ ab Euphrate vsque ad Indorum fines omnem in medio tenuit regionem. *Medi*, à rege suo cognominati putantur. Namque Iason Peliaci regis frater, à Peliæ filiis Thessalia pulsus est cum Medea vxore sua, cuius fuit priuignus Medus rex Atheniensium: qui post mortẽ Iasonis orientis plagã perdomuit, ibique Mediã vrbem cõdidit, gentẽmque Medorum nomine suo appellauit. Sed inuenimus in Genesi quòd Madai auctor gentis Medorum fuit, à quo & cognominati, vt superius dictum est. *Persæ* à Perseo rege sunt vocati, qui è Græcia in Asiam transiens, ibi barbaras gentes graui diuturnóque bello perdomuit, nobilissimũ victor nomen subiectæ genti dedit. Persæ autẽ ante Cyrum ignobiles fuerunt, & nullius inter gentes loci habebantur, Medi semper potentissimi fuerunt. *Casdæi* qui nunc *Chaldæi* vocantur, à Caseth filio Nachor fratris Abrahæ cognominati sunt. *Sabæi* dicti ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι, quod est supplicare & venerari, quia diuinitatem per ipsorum thura veneramur. Ipsi sunt & *Arabes* qui in montibus Arabiæ sunt: qui vocantur *Libanus* & *Antilibanus* vbi thura colliguntur. *Syri* à Surim vocati perhibentur: qui fuit nepos Abraham ex Cethura: quos autem veteres Assyrios, nunc nos vocamus Syros, à parte totum appellantes. *Hebræi* vocati sunt ab Heber: qui pronepos fuit Sem. *Israelitæ* verò ab Israel, filio Isaac. Nam patriarcham Hebræorum constat fuisse Israel: à quo duodecim tribus Iudæorũ Israelis vocabulũ sortiti sunt. Iudæis autẽ scissura decem tribuum nomina imposuit. Nam antea *Hebræi* siue Israelitæ nuncupabantur. Ex quo autem in duo regna populus Dei diuisus est, tũc duæ trib. quæ de stirpe Iuda reges habebant, Iudæorum nomen sortitæ sunt. Reliqua pars decem tribuũ quæ in Samaria sibi regẽ constituit ob populi magnitudinem pristinũ nomen retinuit Israel. *Samaritanorum gens* sũpsit exordiũ ab Assyriis, qui trãsmigrati habitauerũt in Samaria: qui Latinè interpretãtur custodes, eo quòd captiuato Israel isti in terra regionis eorum ad custodiam collocati sunt. Phœnix Cathmi frater de Thebis Ægyptiorum in Syria profectus, apud Sidoné reg

gnauit, eósque populos ex suo nomine *Phoenices*, eamque prouinciã Phoeniciam nuncupauit. *Sidones* autẽ à ciuitate quæ vocatur Sidõ traxisse vocabulũ perhibẽtur. *Saraceni* dicti, vel quia ex Sara genitos se prædicent, vel sicut gentiles aiunt, quòd ex origine Syrorũ sint quasi Syriginæ. Hi peramplam habitant solitudinẽ. Ipsi sunt & Ismaelitæ, vt liber Geneseos docet, quòd sint ex Ismaele. Ipsi Cedar à filio Ismaelis. Ipsi *Agareni* ab Agar, qui vt diximus, peruerso nomine Saraceni vocantur, quia ex Sara se genitos gloriantur. *Philistei* ipsi sunt Palæstini, quia p literã sermo Hebræus non habet: sed pro eo Græco vtitur. Inde Philistei pro Palæstinis dicuntur, ciuitate vtiq; sua. Iidem & Allophili, id est alienigenæ, ob hoc quia semper fuerũt inimici Israel, & lõgè ab eorũ genere & societate separati. *Chananei* appellati de Chanaan filio Chã: quorũ terrã Iudæi possederunt. Ex cuius origine fuit Emor pater Sichen, à quo Amorrei sunt nũcupati. *AEgyptij* ab Ægypto quodã suo rege vocati sunt. Nam antea *Aerij* dicebantur. Interpretantur autẽ lingua Hebraica *AEgyptij* affligentes, eò quòd afflixerint Dei populũ priusquam diuino auxilio liberarẽtur. *Armenius* ex Thessalia vnus de numero ducum Iasonis qui ad Colchos profecti sunt: recollecta multitudine quę amisso rege Iasone passim vagabatur, Armeniam condidit, gentique ex suo vocabulo nomen dedit. *Limes* est *Persicus*: qui Scythas ab eis diuidit, Scythia cognominata à quodam limite Scythiæ, à quo prohibentur vocati, gẽs antiquissima semper habita. Hi Parthos Bactrianósque, fœminæ autem eorum Amazonum regna cõdiderunt. *Massagetæ* ex Scytharũ origine sũt. Et dicti Massagetæ quasi graues, id est fortes Getæ. Nam sic Liuius argentũ graue dicit, id est, *massam*. Hi sunt qui inter Scythas atque Albanos septentrionalibus iugis inhabitãt. *Amazones* dictæ sunt, seu quod simul viuerẽt sine viris quasi ἅμα ζῶσαι. siue quòd adustis dexterioribus mammis essẽt, ne sagittarũ iactus impediretur quasi ἄνευ μαζῶν. Nudabant enim quam adusserãt mãmam. Has Titianus vnimammas dicit. Nã hoc est Amazõ, quasi ἄνευ μαζοῦ. id est sine mamma. Has iam non esse constat: quòd earũ gentes partim ab Hercule, partim ab Achille, vel ab Alexandro vsq; ad internecionẽ deletæ sunt. In partib. Asiaticæ Scythiæ gẽtes quæ posteras se Iasonis credunt albo crine nascuntur ab assiduis niuib. & ipsius capilli color gẽti nomẽ dedit, & inde dicuntur *Albani*. Horũ glauca oculis, id est picta inest pupilla: adeò vt nocte plusquam die cernant. Albani autem vicini Amazonibus fuerũt. *Vgnos* antea *Hunnos* vocatos, postremo à rege suo *Abares* appellatos dicũt, qui prius in vltima Mœotide inter glacialem Tanaim & Massagetarum immanes populos habitauerunt. Deinde pernicibus equis Caucasi rupibus feras gẽtes Alexãdri claustra cohibente ruperunt: & orientẽ viginti annis tenuerunt captiuũ, & ab Ægyptiis atq; Æthiopibus annuũ vectigal exegerunt. Troianorum *gens* antea *Dardana*, à Dardano rege nominata. Nã Dardanus & Iasius fratres è Græcia profecti: ex iis Iasius ad Thraciam, Dardanus ad Phrygiam peruenit, ibique primus regnauit. Post quem filius eius Erichthonius, deinde nepos eius Tros, à quo *Troiani* nũcupati sũt. *Galatæ* Galli esse noscũtur, qui in auxilium à rege Bithiniæ euocati, regnũ cum eo peracta victoria diuiserunt: sicque deinde Græcis admixti primùm *Gallogræci*: nunc ex antiquo gallorũ nomine Galatæ nuncupantur. Græci ante *Thessali* à Thessalo, postea à Græco rege *Græci* sunt nũcupati. Nã Gręci propriè Thessali sunt. *Lapithas* autẽ gentẽ Thessaliæ fuisse aiunt, circa Penion amnẽ olim inhabitantẽ, à Lapitha Apollinis filia nuncupatos. *Sicyonij* Græci sunt nũcupati, à Sicyonio rege. Hi primùm Agialei vocabantur, à rege Agialio, qui primus Sicyoniis imperauit, à quo & Agialea ciuitas nuncupata est, quæ nunc Peloponnesus à Pelope rege suo vocãtur. Ipsi sunt & Arcades, ab Arcade rege Iouis & Calystæ filio dicti. *Danai* à Danao rege vocati. Idẽ & Argiui ab Argo conditore cognominati. Postquam autẽ rex Græcorum Apis mortuus est, huic filius Argus successit in regnum, & ex eo Argiui vocati sunt, qui etiã ab eis post obitũ vt Deus haberi cepit, templo & sacrificio honoratus. *Achæi* qui & *Achiui* ab Acheo Iouis filio dicti. *Pelasgi* nominati, quia cum velis pansis verno tẽpore aduenisse Italiã visi sunt vt aues. Primò. n. eos Varro Italiam appulisse cõmemorat. Græci verò Pelasgos à Ioue & Larissæ filio perhibent dictos. *Myrmidones* fuerũt Achillis socij: Dolopes Pyrrhi dicti autem Myrmidones propter astutiam quasi μύρμηκες, id est formicæ. Eratosthenes autem dicit dictos Myrmidones à Myrmidone duce Iouis & Eurimedusæ filio. *Cecropi* Atheniensium regi successit Agranus, cuius filia Athis nomen & regioni & genti dedit. Et ex ea Attici cognominati, qui sunt Athenienses. Ion vir fortis ex suo nomine eosdem Athenienses vocauit *Iones*. *Macedones* à nomine Macionis regis antea Emaci nuncupati sunt: postea Macedones dicti à Macedone rege Deucalionis materno nepote. *Epirotæ* à Pyrrho Achillis filio prius Piride dicto, postea verò à Pyrrho rege ad Italiam transire præsumpserunt. Dorus Neptuni & Ellopis filius fuit, vnde *Dori* & originem & nomen ducunt. Sunt autem pars Græciæ gentis, ex quibus etiam cognominata est tertia lingua Græcorum, quæ Dorica appellatur.

Lacedæmones

Lacedæmones à Lacedæmone Semelæ filio dicti. Hi diu perseuerantes in bello cōtra Messenios veriti ne diuturnitate prælij prolis spē perderēt: præceperūt, vt virgines eorū cū iuuenib. domi relictis cōcūberent, sicq; ex promiscuo virginū & maritorū cōcubitu iuuenes de incertis parētibus nati sunt, & ex nota materni pudoris *Spartani* vocati sunt. Nam ipsos esse Spartanos quos Lacedæmones. *Thraces* ex filio Iaphet qui vocatus est Tiras & orti & cognominati, vt superius dictum est perhibentur. licet gentiles eos ex moribus ita dictos existiment, quòd sint truces. Sæuissimi enim omniū gentiū fuerūt, vnde & multa de iis fabulosa memorantur: quòd captiuos diis suis litarent, & humanum sanguinem in ossibus capitum potare soliti sunt. De quibus Virgilius: Heu fuge crudeles terras, fuge littus auarum: quasi crudelium & auarorū *Istrorū gens* originē à locis ducit: qui missi ad Argonautas persequendos, vt à ponto intrauerūt Istrum fluuium à vocabulo amnis quo à mari recesserant, appellati sunt. *Romani* à Romuli nomine nuncupati qui vrbem Romam condidit, gentique & ciuitati nomen dedit. Hi antè à Saturno *Saturni*, à Latino *Latini* vocati sunt. Nam Latinus Italiæ rex fuit qui ex suo nomine Latinos appellauit, qui postea Romani nuncupati sunt. Hi & *Quirites* dicti, quia Quirinus dictus est Romulus, quòd semper hasta vtebatur, quæ Sabinorū lingua *quiris* dicitur. *Italus* quoque & Sabinus, & Sicanus, fratres fuerūt ex quibus nomina populis imposita & regionibus sunt. Nam ab Italo *Itali*, à Sabino *Sabini*, à Sicano *Sicani*: qui & *Siculi* cognominati sunt, iidem & *Sicilienses*. *Tusci* Italiæ gens est à frequentia sacrorum & thuris vocata, id est ἀπὸ τοῦ θύειν. *Vmbri* Italiæ genus est: sed Gallorum veterum propago: qui Apenninū montem incolūt, de quibus historiæ perhibent quòd tempore aquosæ cladis imbribus superfuerint, & ob hoc ὄμβριοι Græcè nominatos. *Marsi* gens Italiæ dicta à comite Liberi Marsia: qui vsum illis vitium ostendit, & ob hoc illi statuam fecerunt, quam postea Romani victis Marsis tulerunt. Marsos autem Græci Tuscos vocant quasi ὀφιούχους: quod multos serpētes habeant, & ὄφις serpens dicatur. illæsos autem esse carminum maleficiis. Inhabitant autem plagam Apennini montis simul cū Vmbris. *Gothi* à Magog filio Iaphet nominati putantur, de similitudine vltimæ syllabæ, quos veteres magis Getas quam Gothos vocauerunt: gens fortis & potentissima, corporum mole ardua, armorum genere terribilis, de quibus Lucanus, Hinc Dacus premat inde Getes occurrat Iberis. *Daci* autem Gothorum soboles fuerunt, & dictos putant Dacos quasi dagos, quia de Gothorum stirpe creati sunt. De quibus ille, Ibis arctos procul vsque Dagos. *Bessi* barbati fuerunt: qui à multitudine boū sic vocari creduntur. De quibus quidam: Qui colit terræ medio vel ille Diuitis multo boue pilleatus Accola ripæ. *Gipedes* pedestri prælio magis quàm equestri sunt vsi, & ex hac causa ita vocati. *Sarmatæ* patentibus *campis* armati inequitabant prius quàm eos Lentulus Danubio prohiberet, atque inde ob studium armorum Sarmatæ nuncupati existimantur. Lanus fluuius fertur vltra Danubium, à quo *Alani* dicti sunt, sicut & populi habitantes iuxta Lemanū fluuiū *Alemani* vocantur: De quibus Lucanus, Deseruere cauo tentoria fixa Lemāno: *Longobardos* vulgo ferunt nominatos à prolixa barba & nunquam tonsa. Vandelicus amnis ab extremis Galliæ erumpens, iuxta quem fluuium habitasse, & ex eo traxisse nomen *Vandali* perhibentur. *Germanicæ* gentes dictæ, quòd sint immania corpora, immanésque nationes sæuissimis duratæ frigoribus, qui mores ex ipso cœli rigore traxerunt, ferocis animi & semper indomiti: raptu venatúque viuentes. Horū plurimæ gentes variæ armis, discolores habitu, linguis dissonæ, & origine vocabulorum incertæ, vt *Tolerates, Sarssi, Variquadi, Tūgri, Marcomanni, Bruteri, Camassi, Blangianæ, Tubātes*, quorū immanitas barbariæ etiam in ipsis vocabulis horrorem quendam significat. *Sueui* pars Germanorum fuerunt in fine Septentrionis, quibus Lucanus, Fundit ab extremo flauos Aquilone Sueuos. Quorū fuisse centum pagos & populos multi tradiderūt. Dicti autem *Sueui* putantur à monte Sueuo, qui ab ortu initium Germaniæ facit, cuius loca incoluerunt. *Burgundiones* quondam à Romanis subacta interiore Germania per castrorū limites positi à Tiberio Cæsare in magnam coluerūt gentem, atq. ita nomē ex locis sumpserūt: quia crebra per limites habitacula constituta, burgos vulgò vocant. Hi postea rebelles effecti Romanis: plusquam octoginta milia armatorū ripæ Rheni fluminis insederunt, & nomen gentis obtinuerūt. *Saxonum gens* in oceani maris littoribus & paludibus inuiis sita, virtute atque agilitate habilis. Vnde & appellata, quod sit durum & validissimum genus hominum & præstans cæteris piraticis. *Franci* à quodam proprio duce vocari putantur. alij eos à feritate morū nuncupatos existimant. Sūt enim in illis mores inconditi, naturalisque ferocitas animorū. *Britones* quidam Latinè nominatos suspicantur: eo quod bruti sint, gens inter oceanum interfuso mari quasi extra orbem posita. de quibus Virgilius, Toto diuisos orbe Britannos. *Scotti* propria lingua nomen habent à picto corpore, eo quod aculeis ferreis cum atramento variarum figurarum stigmate annotentur. *Galli* à candore corporis nun-

Anthropophagi gens asperrima sub regione Sericum sita: qui quia humanis carnibus vescuntur, ideo anthropophagi nominantur. Itaque sicut his, ita & ceteris gentibus per secula aut à regibus, aut à locis, aut à moribus: vel ex quibuslibet aliis causis immutata vocabula sunt: ita vt prima origo nominis eorũ temporum vetustate nõ pateat. Iam vero hi qui *Antipodæ* dicuntur, eo quod contrarij esse vestigijs nostris putantur: vt quasi sub terris positi aduersa pedibus nostris calcẽt vestigia, nulla ratione credendum est, quia nec soliditas patitur, nec centrum terræ, sed neque hoc vlla historiæ cognitione firmatur. sed hoc poetæ quasi ratiocinãdo coniectant. *Titanas* autem quosdam in Græcia ferunt fuisse robustos & excellentes viribus populos, quos ferunt fabulæ ab irata contra deos terra ad eius vltionem creatos. Vnde & *Titanes* dicti sunt ἀπὸ τῆς τίσεως, id est ab vltione, quod quasi vlciscendæ matris Terræ causa in deos armati extiterẽt: quos fabulæ à Ioue bello fuisse superatos atque extinctos fingunt, propter quod é cælo iactis fulminibus interierunt.

De regnis & militiæ vocabulis.

Cap. III.

Regnum à regibus dictum. Nam sicut reges à regendo vocati: ita regnum à regibus. Regnum vniuersæ nationes suis quæque habuere temporibus, vt Assyrij, Medi, Persæ, Ægyptij, Græci, quorum vices sors temporum ita voluitauit, vt alterum altero solueretur. Inter omnia autem regna terrarum duo regna cæteris gloriosiora traduntur. Assyriorum primo, deinde Romanorum. vt temporibus & locis inter se ordinata atq; distincta. Nam sicut illud prius & hoc posterius: ita illud in oriente & hoc in occidente exortum est: denique in illius fine huius initium confestim fuit. Regna cætera, cæterique reges velut appendices illorum habentur. *Reges* à regendo. Sicut enim *sacerdos* à sanctificãdo: ita & rex à regendo, non autẽ regit qui non corrigit. Rectè igitur faciendo regis nomẽ tenetur, peccãdo amittitur. Vnde & apud veteres tale erat prouerbium Rex eris si recte facias, si non facias non eris. *Regiæ virtutes* præcipuæ *duæ, iustitia & pietas*. Plus autem in regibus laudatur pietas. Nam iustitia per se seuera est. *Consules* appellati à consulendo, sicut reges à regendo, & sicut leges à legendo. Nam cũ Romani regum superbam dominationem non ferrent annua imperia, binósque consules sibi fecerunt. Nam fastus regius non beniuolentia consulentis, sed superbia dominantis erat. Hinc ergo cõsules appellati, vel à consulendo ciuibus, vel à regendo cuncta consilio. Quos tamen ideo mutandos per singulos annos instituerunt, vt nec insolẽs diu maneret, & moderatior citò succurreret. Inde autẽ duo pares, quia vnus rem ciuilem, alter rem militarem administrabat. Regnauerũt autem annis ccccLXVij. *Proconsules* suffecti erant consulibus & dicti proconsules, eo quòd vice consulis fungerentur. sicut procurator curatoris, id est actoris. *Exconsules* autem dicti, quod iá à cõsulatu exierint siue discesserint peracto vicis suæ anno. *Dictatores* quinto anno post reges expulsos Romani sibi creauerunt, dũ gener Tarquinij ad iniuriam soceri vindicandã, ingentem aduersus Romã collegisset exercitum. Hi quinquennij temporis imperio vtebantur. Plus enim erant honore quam consules, qui annuas potestates tenebant. Et dicti dictatores quasi principes & præceptores. Vnde & magistri populi nominabantur, Vnde & edicta dicuntur. *Cæsarum* nomen à Iulio cepit: qui bello ciuili commoto primus Romanorum singularem obtinuit principatum. Cæsar autem dictus quòd cæso mortuæ matris suæ vtero prolatus eductúsque fuerit, vel quod cum cesarie natus sit, à quo & imperatores sequentes Cæsares dicti: eo quod comati essent. Qui enim exsecto vtero eximebantur; cæsones & cæsares appellabantur. *Iulius* autem dictus qui ab Iulo Æneæ filio originem duxit, vt confirmat Virgilius, Iulius à magno demissum nomen Iulo. *Imperator* autem nomen apud Romanos eorum tantum fuit prius, apud quos summa rei militaris consisteret, & ideo imperatores dicti ab imperãdo exercitibus, sed dum diu duces titulis imperatoris fungerentur, senatus censuit, vt Augusti Cæsaris hoc tantùm nomen esset, eo quod is distingueretur à cæteris gentium regibus: quod & sequentes Cæsares hactenus vsurpauerunt. ¶ Solet enim fieri: vt primi regis nomen etiam reliqui possideant, sicut apud Albanos ex Siluij nomine omnes reges Albanorum *Siluij* appellati sunt, sicut & apud Persas *Arsacidæ* apud Ægyptios *Ptolemæi*, apud Athenienses *Cecropidæ*. ¶ *Augustus* ideo apud Romanos nomen imperij est, eo quod olim augerẽt rempublicam amplificando. Quod nomen primo senatus Octauiano Cæsari tradidit, vt quia auxerat terras, ipso nomine & titulo consecraretur. Dum autem idem Octauianus, iam Cæsar & imperator appellaretur vel Augustus: postea verò dum ludos spectaret, & pronunciatum esset illi à populo vt vocaretur & *Dominus*, statim manu vultúque auerso indecoras adulationes repressit, & Domini appellationem vt homo declinauit, atque in sequenti die omnem populum grauissimo edicto corripuit, Dominúmque se posthac appellari ne à liberis quidem suis permisit. Fuit enim filius

Actiæ, quæ nata est de sorore Iulij Cæsaris. *Reges* autem ob hanc causam apud Græcos *βασιλεῖς* vocantur, quod tanquam bases populum sustinent. Vnde & bases coronas habēt. Quanto enim quisque magis præponitur: tanto amplius pōdere laborum grauatur. *Tyranni* Græcè dicuntur iidem Latinè & reges. Nam apud veteres inter regem & tyrānum nulla discretio erat: vt, Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyrāni. *Fortes* enim reges tyranni vocabantur. Nam tiro fortis, de quibus Dominus loquitur: Per me reges regnant & tyranni per me tenent terram. Iam postea in vsum accidit tyrannos vocari pessimos, atque improbos reges, luxuriosæ dominationis cupiditatem & crudelissimam dominationem in populis exercentes. *Princeps* & dignitatis modo significatur & ordinis, sicut est illud Virgilianum, Princeps ardentem coniecit lampada Turnus, pro, primus. Dictus autem princeps à capiendis significatione, quòd primum capiat: sicut municeps ab eo quòd munia capiat. *Dux*, dictus eo quòd sit ductor exercitus: sed non statim quicunque principes vel duces sunt, etiā reges dici possunt. In bello verò melius ducem nominari conuenit quàm regem. Nam hoc nomen exprimit in prælio ducentem. Vnde Virgilius, ducis Euandri: Salustius, Quo cupidius in ore ducis sese quisque bonum. Non dixit in ore consulis. *Monarchæ* sunt qui singularem possident principatum, qualis fuit Alexander apud Græcos, & Iulius apud Romanos. Hinc & monarchia dicitur. *μόνος* quippe singularitas Græco nomine, *ἀρχὴ* principatus est. *Tetrarchæ* sunt quartam partem regni tenētes. Nam *τέτταρα* quatuor sunt: qualis fuit apud Iudæam Philippus. *Patricij* inde vocati sunt pro eo quòd sicut patres filiis, ita prouideant reipublicæ. *Præfecti* dicti, quòd prætoria potestate præsint. *Prætores* iidem qui & præfecti; quasi præpositores. *Præsides* verò dicti, quia alicuius loci tutelam præsidialiter retinent. *Tribuni* vocati, quòd militibus siue plebibus iura tribuunt. *Chiliarchæ* sunt qui mille præsunt militibus, quos nos millenarios appellamus, & est nomen Græcum. *Centuriones* dicti eo quod centum præsunt militibus, sicut quinquagenarij qui sunt in capite quinquaginta militum, sicut decani ab eo quòd militibus decem præferuntur. *Miles* dictus, quia mille erant ante in numero vno, vel quia vnus est ex mille electus. Romulus autem primus ex populo milites sumpsit & appellauit. Liber verò primus militiæ ordinem docuit. *Miles* autem *ordinarius* dicitur, aut extraordinarius. *Ordinarius* est qui per ordinem militat, nec adhuc aliquem consecutus est gradum honoris. est enim gregarius, id est humilis militiæ. *Extraordinarius* est, qui ob virtutem promouetur ex ordine. *Emeriti* dicuntur veterani solutique militia, qui iam in vsu prælij non sunt; quia mereri militare dicitur, à stipendiis scilicet quæ merentur. Iidem & veterani dicuntur, quia iam in vsu prælij non sunt, sed post multos militiæ labores quietis suffragium consequuntur. *Equestres milites* dicti, eo quod equo sedeat. Item militat ille in equestri ordine. *Tirones* dicuntur fortes pueri quod ad militiā deligantur, atque armis gerendis habiles existunt. Hi enim non ex sola professione natiuitatis, sed ex aspectu & valetudine corporis æstimantur. Vnde & tirones dicti, qui antequam sacramento probati fuerint, milites non sunt. Romanæ autem militiæ fuit mos pubertes primo exerceri armis. Nam decimosexto anno tirones militabant, quo etiam solo sub custodibus agebant, de quibus Virgilius, Et primo flore iuuentus. *Seruos* sanè nunquam militasse constat, nisi seruitute deposita, excepto Hannibalis tempore, cum post Cannense prælium in tanta necessitate fuissent Romani, vt ne liberandorum quidem seruorum daretur facultas. *Desertores* vocati eo quod desertis militaribus officiis euagantur. Hi in alios numeros militiæ nomen dare prohibentur, sed si non magni temporis culpam contraxerint, cæsi numeris suis restituuntur, sed & qui deserunt exercitum ad hostes transeuntes, & ipsi desertores vocantur. *Conscripti milites* dicuntur, quia in tabulis conferuntur ab eo qui eos ducturus est, sicut transcripti vocantur, cū de alia in aliam legionē transeūt, & inde transcripti, quod nomina dant, vt trāscribantur. *Optiones* dicti quòd sint electi. Nā optare eligere est, sicut & illud, Optauitque locum regno, id est elegit. *Excubitores* dicuntur, pro eo quod excubias semper agunt. Sunt enim ex numero militum & in porticibus excubant propter regalem custodiam. *Excubiæ* autem diurnæ sunt, *vigiliæ* nocturnæ. Vnde & *vigiles*. *Velites* erant apud Romanos genus militiæ, à volitando vocati. Lecti enim agilitate iuuenes cum armis suis post terga equitum consedebant, & mox cùm ad hostes ventum esset, equis desiliebant, & continuo pedites ipsi ex alia parte, equitibus per quos aduecti fuerant dimicātibus, hostem perturbabant. Ab his ergo velitibus elephanti quōdam Hannibalis retro acti cùm regi iam à suis non possent, fabrili scalpro inter aures adacto necabantur. *Castra* sunt vbi miles steterit. dicta autem castra quasi casta, eo quod illic castraretur libido. Nam nunquam iis intererat mulier. *Militia* autem à militibus dicta, aut à multis, quasi multicia, quasi negotium multorum, aut à mole rerum quasi molestia. *Legio* sex milium armatorum est, ab electo vocata quasi lecti, id est armis ele-

cti, pro-

cti, propriè autē Macedonum phalanx, Gallorum caterua, nostra legio dicitur. Legio autē habet sexaginta centurias, manipulos triginta: cohortes duodecim: turmas ducentas. *Centuria* est pars, exercitus in centenos milites diuisa. Vnde & qui iis præsunt, centuriones dicuntur. *Succenturiati* sunt, non qui in prima, sed in secunda centuria sunt, quasi sub prima centuria: tamen stricti etiam ipsi & in speculis positi in bello sunt, vt si prima defecerit, isti quos sub se diximus laborantib. primis subueniant. Vnde & ad insidiandum ponitur succenturiatus, quasi armis dolosis instructus. *Manipulus* ducentorum est militū. Manipuli autem dicti sunt milites, siue quia bellum primò manu incipiebant, siue quod antequam signa essent, manipulos sibi, i. fasciculos stipulæ, vel herbæ alicuius pro signis faciebant, à quo signo manipulares milites cognominati sunt. De quib. Lucanus, Conuocat armatos extemplo ad signa maniplos. *Turma* triginta equites sunt. Romani enim equites in vna tribu trecenti fuerunt. De singulis enim centuriis decem dabantur & fiebat turma. Cohors quingentos milites habet. ¶ *Tria* sunt *militiæ genera*, sacramentum, euocatio, coniuratio. *Sacramentum*, in quo post electionem iurat vnusquisque miles se non recedere à militia, nisi post completa stipendia, i. militiæ tempora; & hi sunt qui habent plenam militiam. Nam vigintiquinque annis tenentur. *Euocatio*, dum ad subitum bellum non solum milites, sed & cæteri euocantur. Vnde etiam consul solebat dicere: Qui rempublicam saluam esse vult, me sequatur. *Coniuratio*, quæ fit tumultu, quando vicinum vrbis periculum singulos iurare non patitur. sed repente colligitur multitudo & tumultuosa in ira conflatur. Hæc & *tumultuatio* dicitur. ¶ *In acie* autem *istæ ferè formæ sunt*. Exercitus, classis, nodus, cuneus, alæ, cornua, agmen: quæ formas & nomina ab ipsis rebus de quib. translata sunt imitantur. *Acies* dicta, quòd ferro armata sit & acumine gladiorum. *Exercitus* multitudo ex vno genere, ab exercitatione belli vocata. *Classes* dictæ propter diuisionem exercitus, qui postea manipuli dicti sunt. Vnde & Virgilius: Classibus hic locus hic acies certare solebant. Nam postea & classica nauium dicta. *Nodus* propriè est densa peditum multitudo, sicut turma equitum. Nodus autem dictus, pro difficultate quòd vix possit resolui. *Cuneus* est collecta in vnū militum multitudo. Vnde propter quòd in vnū coit ipsa coitio in vnum, cuneus nominatus est, quasi couneus, eo quòd in vnum omnes coguntur. *Ala* in exercitu triginta equites esse dicuntur. Alæ autem equites ob hoc dicti, quia tegunt pedites alarum vice. *Cornua* vocantur extremitas exercitus, quòd intorta sit. *Agmen* dicitur cùm exercitus iter facit, ab agendo vocatum, i. eundo. Plautus, Quo te agis & ipse? Est enim exercitus ambulans. Nā agmen dicitur, quod in longitudine directū est, quale solet esse cùm exercitus portis procedit: quicquid fuerit aliud, abusiuè dicitur.

De ciuibus.

Cap. IV.

De imperiis militiæq; vocabulis ex parte dictum est, deinceps *ciuium nomina* summatim subiungimus. *Ciues* vocati, quòd in vnum coeuntes viuant, vt vita communis & ornatior fiat & tutior. *Domus* vnius familiæ habitaculum est, sicut vrbs vnius populi, sicut orbis domicilium totius generis humani est. Est autem domus genus familiæ, siue coniunctio viri & vxoris. Incipit autē a duob. & est nomen Græcum. Nam *δώματα* Græci tecta vocant. Nam *familia* est, liberi ex liberis legibus suscepti, à femore. *Genus* autem à gignendo & progenerando dictū: aut à diffinitione certorum prognatorum vt nationes, quæ propriis cognationibus terminatæ, gentes appellantur. *Populus* est humanæ multitudinis iuris consensu, & concordi communione sociatus. Populus autem eo distat à plebibus, quòd populus vniuersi ciues sunt, cōnumeratis seniorib. ciuitatis. *Plebs* autē reliquū vulgus sine senioribus ciuitatis. *Populus* ergo tota ciuitas. vulgus vero plebs est. *Plebs* autē dicta à pluralitate. maior est enim numerus minorum quàm seniorū. *Populus* vero à Græco dicitur, quasi *πολιτῶν ἀθροισμός*, i. ciuium cœtus. Vnde & populus dictus est. Græcè autē populus dicitur λαὸς a lapidib. Vulgus est passim inhabitans multitudo, quasi quisq. quod vult. *Tribus* dicuntur tanquam curiæ & congregationes distinctæ populorum, & vocatæ tribus ab eo quod in principio Romani trifariè fuerunt à Romulo dispertiti, in senatorib. militibus, & plebibus. Quæ tamen tribus nunc multiplicatæ nomen pristinum retinēt. *Senatui* nomen ætas dedit, quòd seniores essent. Alij à sinendo dictos accipiunt senatores: Ipsi enim agendi facultatem dabant. *Senatusconsultum* a consulendo & tractando est dictum: quod sic fit, vt consulat & nocere non possit. *Patres* autem, vt dicit Salustius, à curæ similitudine vocati sunt. Nam sicut patres filios suos: ita illi rempublicam alebant. *Patres conscripti*, quia dum Romulus decem curias senatorum elegisset: nomina eorum præsente populo in tabulas aureas contulit, atque inde patres conscripti vocati. *Primi ordines senatorum* dicuntur *illustres*, secundi *spectabiles* tertij *clarissimi*. Iam inferius quartum aliquod genus non est. Quamuis autem

senatoria quisque origine esset, vsque ad legitimos annos eques Romanus erat, deinde accipiebat honorem senatoriæ dignitatis. *Censores* apud Romanos veteres erant. Est enim censor nomen dignitatis iudicialis. Censere enim iudicare est. Itē censores sunt patrimoniorum iudices, à censu æris appellati. *Iudices* dicti quasi ius dicentes populo, siue quòd iure disceptent. Iure autem disputare, est iustè iudicare. Non est autem iudex, si non est iustitia in eo. *Præsides* rectores sunt prouinciæ: dicti eo quòd præsunt. *Prætores* autem quasi præceptores ciuitatis & principes. Idem & quæstores quasi quæsitores, eo quòd quæstionib. præsunt. Consilium enim & causa apud eos est. *Proceres* sunt principes ciuium vel ciuitatis, quasi procedes quod ante omnes honore præcedant. Vnde & capita trabium quæ eminent extra parietes proces dicuntur, eo quod primo procedant. Hinc autem ad primores facta translatio: quod à cætera multitudine prominent. *Tribuni* dicti, eo quod plebi iura vel opem tribuunt. Constituti sunt autem sexto anno post reges exactos. Dum enim plebs à senatu & consulibus premeretur, tunc ipsi tribunos quasi proprios iudices & defensores creauit: qui eorum libertatem tuerentur, & eos aduersus iniuriam nobilitatis defenderēt. Vnde & defensores dicti, eo quòd sibi plebem commissam contra insolentiam improborum defendant. At contrà nūc quidam euersores non defensores existunt. *Numerarij* vocati sunt qui publicum nummum ærariis inferunt. *Functi*, ab eo quòd fungantur honore & officio aliquo dicti. Hinc & defunctos mortuos dicimus, qui compleuerunt vitæ officia: nihil enim iam faciunt. *Municipes* sunt in eodem municipio nati, ab officio munerum dicti, eo quòd publica munia accipiunt. Munia enim officia sunt, vnde & immunes dicuntur, qui nullum gerūt officium. *Municipales* originales ciues & in locum officium gerentes. *Decuriones* dicti quòd sint de ordine curiæ. Officiū enim curiæ administrāt. Vnde non est decurio qui summam non intulit, vel curiam participauit. *Curiales* autem idem & decuriones. Et dicti curiales, quia ciuilia munera procurant & exequuntur. *Principales* magistratus & duumuirales curialium officiorum ordines sunt. Principales dicti quòd præsint magistratibus. *Magistratus* vero quòd maiores sint reliquis officiis. *Duumuirales* autem qui super duos viros habent potestatem. *Tabellio* vocatus, eo quod sit portitor tabellarum. Idem *exceptor*, idem & *scriba publicus*, quia ea tantum quæ gestis publicantur scribit. *Burgarij* à burgis dicti, quia crebra per limites habitacula constituta burgos vulgò vocant. Vnde & *Burgundionum gentis nomen* inhæsit: quos quondam subacta Germania, Romani per castra disposuerunt, atq; ita ex locis nomen sumpserunt. *Collegiati* dicuntur quod ex eorū collegio custodiuntq; deputentur qui facinus aliquod commiserunt. Est enim sordidissimum genus hominum patre incerto progenitum. *Priuati* sunt extranei ab officiis publicis: est enim nomē magistratum habēti contrarium, & dicti priuati, quod sint ab officiis curiæ absoluti. *Mercenarij* sunt qui seruiunt accepta mercede, idem & *Barones* Græco nomine, quod sint fortes in laborib. *βαρὺς* enim dicitur grauis: quod sit fortis: Cui contrarius est leuis & infirmus. *Publicani* appellantur conductores vectigalium fisci vel rerum priuatarum, siue quia vectigalia publica exigunt, vel quia per negotia seculi lucra sectantur. Vnde & cognominati sunt. *Villicus* propriè villæ gubernator est. Vnde & à villa villicus nomen accepit. Interdum autem villicus non gubernationem villæ, sed dispensationem vniuersæ domus, Tullio interpretante significat, quod est vniuersarum possessionum & villarum dispensator. *Actores* idem & curatores ab agendo & curando vocati. *Procuratores* verò, eo quod vice curatoris funguntur: quasi propter curatores: sicut proconsul pro consule. *Coloni* sunt cultores aduenæ, dicti à cultura agri. Sunt enim aliunde venientes, atque alienum agrum locatum teneantes, ac debentes conditionem genitali solo propter agri culturam sub dominio possessoris, pro eo quòd iis locatus est fundus. Coloni autem quatuor modis dicuntur. Nam coloni aut Romani sunt, aut coloni Latini, aut coloni auxiliares, aut coloni cuiusque priuati. *Inquilini* vocati quasi incolentes aliena. Non enim habent propriam sedem: sed in terra aliena inhabitant. Differt autem inter inquilinum & aduenam. *Inquilini* enim sunt qui emigrant, & non perpetuo permanent. *Aduenæ* autem vel incolæ aduentitij perhibentur, sed permanentes: & inde incolæ, quia iam habitatores sunt, ab incolendo. *Indigenæ* sunt inde geniti & in eodem loco nati vbi inhabitant. *Incola* autem non indigenam, sed aduenam indicat. *Peregrini* dicti eo quòd ignorantur eorum parentes a quibus orti existunt. Sunt enim de longinqua regione. *Vrbani* vocabantur qui Romæ habitabant. Qui vero in cæteris locis, oppidani. Nam sola vrbs, Roma, cætera oppida. *Famuli* sunt ex propria seruorum familia orti. *Serui* autem vocabulum inde traxerunt, quod hi qui iure belli possent occidi à victoribus, conseruabantur: & serui fiebant à seruando scilicet serui appellati. *Ancilla* à sustentaculo vocata. *ἀγκὼν* enim Græcè cubitus dicitur. Vnde & anconem dicimus.

Mancipium

Mancipium est quicquid manu capi subdiq; potest, vt homo, equus, ouis. Hæc enim animalia statim vt nata sunt, mācipium esse putantur. Nam & ea quæ in bestiarum numero sunt, tunc videntur mancipium esse, quando capi siue domari cœperint. *Ingenui* dicti qui in genere habent libertatem, non in facto, sicut liberti. Vnde & eos Græci εὐγενεῖς vocant: quod sint boni generis. *Libertus* autem vocatus quasi liberatus. Erat enim prius iugo seruitutis addictus. Libertorum autem filij apud antiquos libertini appellabantur, quasi de libertis nati. Nunc verò libertinus aut a libero factus, aut possessus. *Manumissus* dicitur, quasi manu emissus. Apud veteres enim, quando manu mittebant, alapa percussos circumagebant, & liberos confirmabant. vnde & manumissi dicti, eo quòd de manu mitterentur. *Dedititij* primum à deditione sunt nuncupati. *Deditio* enim dicitur, quando se victi aut vincendi hostes victoribus tradūt, quibus hæc origo nominis fuit. Dum quondam aduersus populum Romanum serui armis sumptis dimicassent, victi se dederunt, comprehensique varia turpitudine affecti sunt. Ex his quidam postea à Dominis manumissi propter suppliciorum notas quas manifeste perpessi sunt, ad dignitatem ciuium Romanorum non peruenerunt. *Latini* ante Romā conditam apud Latinos fiebant, nunquā per testamentum, sed per epistolam libertatem sumentes. Inde quia per testamentum nō fiebant: nec ex testamento aliquid capere, nec suos hæredes facere poterant, ciues Romani postea sub consulibus per testamenta in vrbe Romana esse cœpti sunt. Dicti autem *ciues Romani* quia in testamento liberi effecti in numerum Romanorum ciuium rediguntur. His primum aditus erat in vrbe Roma commorari, cæteris autem liberis prohibebatur; ne vel in vrbe Roma, vel intra septimum ab vrbe milliarium commanerent.

De affinitatibus & gradibus. CAP. V.

HÆredibus nomē imposuit census eris. Soli enim tributū auctoris. In hoc enim vocabulo prima successio est *hæreditatis* & generis, vt sunt filij & nepotes. *Proheres* est qui loco hæredis fungitur: quasi pro hærede. Est enim aut institutus aut substitutus. *Pater* est à quo nascitur initium generis: itaque is *paterfamiliâs* vocatur. *Pater* autem, dictus eo quod patratione peracta filium procreet. Patratio enim est rei Venereæ consummatio. Lucretius. Et bene patra patrum. *Genitores* autem à gignendo, & parentes quasi parientes. Idem & *creatores*. *Crementum* enim est semen masculi, vnde animalium & hominum corpora concipiuntur. Hinc creatores parentes dicuntur. *Mater* dicitur quod exinde efficiatur aliquid. Mater enim est quasi materia: nam pater causa est. *Paterfamiliâs* autem dictus, quòd omnibus in familia sua positis seruis tanquam pater filiis patria dilectione consulit, seruorumque conditionem à filiorum affectu non discernit: sed quasi vnum membrum amplectitur. Hinc enim exortū est nomen patrifamiliâs. Qui autem dominatur in seruis, hoc se nomine nequaquam repatent appellari. *Materfamiliâs* inde vocatur, quia per quandam iuris solennitatem in familiam transit mariti. Tabulæ enim matrimoniales instrumenta emptionis suæ sunt. Aliàs sicut *matrona* est mater primi pueri, id est quasi mater nati: ita *materfamiliâs* illa est quę plures enixa est. Nam familia ex duobus esse incipit. *Auus* patris pater est, ab æuo dictus est, id est ab antiquitate. *Proauus* aui pater est, quasi prope auum. *Abauus* proaui pater, iam longè ab auo. *Atauus* abaui pater. *Tritauus* ataui pater: quasi tetrauus, id est quartus supra abauum. Sed tritauus vltimum cognationis nomen est. *Familia* autem *mitura* patre: *terminatur* in tritauo. *Filius & filia* à familia dicti sunt; ipsi enim primi in ordine nascendi existunt. Vnde & Cornelia familia, stirps, ipsa omnis à Cornelio orta. *Familia* autem à femore. *Femur* enim generis est & stirpis ostenditur. Nam familia pro seruis abusiue nō propriè dicitur. *Stirps* ex longa generis significatione vocatur. *Gnatus* dictus quasi generatus. Vnde & per g scribitur. *Soboles* eo quod substitutio sit generis. Quadripartitus est autem ordo filiorum ita: Vnigenitus, primogenitus, medius, nouissimus. *Vnigenitus* quod sit vnicus, nec ante, nec post illum. *Primogenitus* ante quem nullus. *Medius*, inter omnes. *Nouissimus*, post omnes. Idem & *minimus* à monade. Nouissimus autem propter quòd nouus: quia cæteri præcedendo antiquiores existūt. ¶ *Quatuor* etiā *modis filij* appellantur, natura, imitatione, adoptione, doctrina. *Natura*, veluti dicūtur filij Abrahę Iudæi. *Imitatione*, vt ipsius Abrahæ fidem imitantes ex gentibus, dicente Euangelio. Potēs est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. vel sicut eosdem Iudæos Dominus filios esse dicit diaboli, à quo non nominati, vel nati, sed quem fuerant imitati. *Adoptione* quoque, quod humana consuetudine nulli licet nescire, vel sicut nos Deo non natura sed adoptione dicimus, Pater noster qui es in cælis. *Doctrina*, sicut Apostolus filios suos appellat eos quibus Euangelium prædicauit. Filij autem ideo in legibus *liberi* appellātur, vt isto vocabulo secernantur à seruis: quia sicut seruus in potestate domini, sic filius in potestate est patris. Inter etiam filios fit *emancipatio*, vt sit liber a patre. sicut fit seruo *manumissio*, vt sit liberatus à domino.

Item *liberi* dicti, quia ex libero sunt matrimonio orti. Nam filij ex libero & ancilla seruilis conditionis sunt. Semper enim qui nascitur deteriorem parentis statum sumit. *Naturales* autem dicuntur ingenuarum concubinarum filij, quos sola natura genuit non honestas coniugij. iidem & *pueri* à pube. *Adoptiuus* filius est, qui aut patre iusto, aut auo, aut proauo, cuius potestate per mancipationes est traditus in alienam potestatem, quia vtriusque fert nomen, vt Flauius Æmilius, vel Scipio Paulus. *Gemini* sunt non duo tantùm simul nati; sed & plures. De geminis autem vno abortiuo, alter qui legitimè natus fuerit, *Vopiscus* nominatur. *Posthumus* vocatur eo quòd post humationem patris nascitur, id est post obitum. Iste & defuncti nomé accepit. Sic enim lex voluit vt qui de defuncto nascitur, defuncti nomine appelletur. *Nothus* dicitur qui de patre nobili & matre ignobili gignitur, sicut ex concubina. Est autem hoc nomen Græcum, & in latinitate deficit. Huic contrarius est *spurius*, qui de matre nobili & patre ignobili nascitur. Item spurius patre incerto, matre vidua genitus, velut tantùm spurij filius, quia muliebrem naturam veteres spurium vocabant, velut ἀπὸ τοῦ σπόρου, hoc est, seminis, non patris nomine. Eosdem & *Fauonios* appellabant, quia quædam animalia Fauonio spiritu hausto concipere existimantur. Vnde & ij qui non sunt de legitimo matrimonio, matrē potius quàm patrem sequuntur. Latinè autem *spurij* quasi extra puritatem, id est, quasi immundi. *Nepos* est qui ex filio natus est. dictus autem nepos quasi natus post. Primùm enim filius nascitur, deinde nepos. Gradus enim substitutionis est. Hinc & *posteritas*, quasi postera ætas. Nepos autem vtriusque sexus est. Nam vt *neptis* dicamus in iure est, propter discretionem successionis admissam. *Pronepos* est qui ex nepote conceptus natúsque. Et dictus pronepos, quasi natus porrò pòst. Ex hoc quoque gradu incipit vocari & progenies, quasi porrò post geniti, nam filij & nepotes non sunt progenies, quia non est in eis longa posteritas. Sicut auté inferiùs longè editi *progenies* dicuntur, ita superius proaui atauique *progenitores* appellantur, quasi porrò generantes. *Pronepos* dictus quia propè nepotem. *Abnepos*, quia seiungit ab nepote. Est enim inter illū & nepotem pronepos. *Adnepos* abnepotis filius. *Trinepos* adnepotis filius, quia post nepoté quartus in ordine est, quasi tetranepos. Minores autem non dicimus nisi quoties graduum deficit nomen: vtputa filius, nepos pronepos, abnepos, adnepos, trinepos. Vbi isti gradus defecerint, meritò iam dicimus, post patris aui proaui abaui, tritauique vocabulum.

De agnatis & cognatis. CAP. VI.

AGnati dicti eo quòd accedant pro natis, cū desunt filij. Qui ideò prius in gente agnoscuntur, qui veniūt per virilis sexus personas. veluti frater eodé patre natus, vel fratris filius nepos, vel ex eo item patruus propinquitate cognationis. *Cognati* dicti, quia sunt & ipsi propinquitate cognationis coniuncti. Qui inde post agnatos habentur, quia per fœminini sexus personas veniūt: nec sunt agnati, sed aliàs naturali iure cognati. *Proximus*, propter proximitaté sanguinis appellatus. *Consanguinei* vocati, eo quòd ex vno sanguine, id est ex vno patris semine nati sūt. Nā semen viri spuma est sanguinis, ad instar aquæ in scopulos collisæ, quæ spumam candidam facit, vel sicut vinum nigrum quod in calice agitatum spumam albentem reddit. *Fratres* dicti, eo quòd sint ex eodem fructu, id est ex eodé semine nati. *Germani* verò de eadem genitrice manantes: non, vt multi dicunt, de eodem germine, qui tantùm fratres vocātur. Ergo *fratres* ex eodem fructu, *germani* ex eadem genitrice manantes. *Vterini* vocati, eo quòd sint ex diuersis patribus, & vno vtero editi. Nā vterus tantū mulieris est. ¶ *Quatuor* autem *modis fratres dicuntur* in diuinis scripturis, natura, gente, cognatione, affectu. *Natura*, vt Esau & Iacob, Andreas & Petrus, Iacobus & Iohannes. *Gente*, vt omnes Iudæi fratres inter se vocantur. vt in Deuteronomio, Si autem emeris fratrem tuum qui est Hebræus. Et Apostolus, Optabam, inquit, ego Anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ. Porrò *cognatione* fratres vocantur, qui sunt de vna familia, id est, patria, quas Latini paternitates interpretantur, cùm ex vna radice multa generis turba diffunditur, vt in Genesi dixit Abraham ad Loth, Non sit rixa inter me & te, & inter pastores tuos & pastores meos, quia omnes fratres nos sumus. Et certe Loth non erat frater Abrahæ, sed filius fratris eius Aram. Quarto modo *affectu* fratres dicti, qui in duo scinduntur, spiritale & commune. Spiritale quo omnes Christiani fratres vocantur. vt, Ecce quàm bonum, & quàm iucūdum habitare fratres in vnum. Item commune, cùm omnes homines ex vno patre nati patri inter nos germanitate coniungimur, Scriptura loquente, dicite iis, qui oderunt vos fratres nostri vos estis. *Germana* ita intelligitur vt germanus eadem genitrice manans. Soror autem vt frater. Nam *soror* est ex eodem semine dicta, quod sola cum fratribus in sorte agnationis habeatur. Fratrum filij *patrueles* dicti, eo quòd patres eorum germani fratres inter se fuerunt. *Consobrini* verò voca-

vocati, qui aut ex forore & fratre, aut ex duabus fororibus sunt nati: quasi consororini. *Fratrueles*, autem materteræ filij sunt. *Sobrini* consobrinorum filij. *Tius* Græcum nomen est. *Patruus* frater patris est: quasi pateralius. Vnde & decedente patre pupillum prior patruus suscipit, & quasi filium lege tuetur. *Auunculus* est matris frater, cuius nomen formam diminutiui habere videtur: quia ab auo venire monstratur. *Amita* est soror patris quasi altera mater. *Socer* est qui filiam dedit. *Gener*, est qui filiam duxit. Gener autem dictus, quòd asciscatur ad augendum genus. *Socer* autem & socrus quòd generum vel numerum sibi associauit. *Vitricus* autem qui vxorem ex alio viro filium aut filiam habentem duxit. Et dictus vitricus quasi nutricius, quod a matre superducatur nouus. *Priuignus*, est qui ex alio patre natus est, & priuignus dici putatur: quasi priuigenus: quia prius genitus. Vnde & vulgo antenatus. Vocabula autem à gente hæc videntur declinata genitor genitrix, agnati agnatæ cognati cognatæ, progenitores progenitrices, germani germanæ.

In quibusdam exempl. hæc adiiciuntur.

Hæc consanguinitas dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens, vsque ad vltimum gradum subtraxerit, & propinquitas esse desierit: eam rursus lex matrimonij vinculo repetit, & quodammodo reuocat fugientem. Ideo autem vsque ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est, vt sicut sex ætatibus mundi generatio & hominis status finitur: ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

Item de prædictis affinitatibus.

AVctor mei generis pater mihi est, ego illi filius aut filia. Patris mei pater, mihi auus est, ego illi nepos, aut neptis. Patris mei auus mihi *proauus* est: ego illi pronepos aut proneptis. Patris mei proauus: mihi *abauus* est, ego illi abnepos aut abneptis. Patris mei abauus, mihi *atauus* est, ego illi adnepos aut adneptis. Patris mei atauus mihi *tritauus* est, ego illi trinepos aut trineptis.

De patruis.

PAtris mei frater mihi *patruus* est ego, illi fratris filius aut filia. *Patrui* mei pater mihi *patruus magnus* est. ego illi filij fratris filius aut filia. *Patrui* mei, auus, mihi *propatruus* est, ego illi filij aut nepos aut neptis. *Patrui* mei proauus mihi *adpatruus* est: ego illi nepotis aut neptis filius aut filia.

De amitis.

MAtris meæ soror mihi *amita* est, ego illi fratris fili[illegible] filia. *Amita* meæ mater, mihi *auita m*[illegible] est, ego illi filiæ fratris filius aut filia. *Amita* meæ auia mihi *proamita* est, ego illi neptis filius aut filia. *Amita* meæ proauia mihi *abamita* est, ego illi neptis, nepos, aut neptis.

De auunculis.

MAtris meæ frater mihi *auunculus est*, ego illi sororis filius aut filia. *Auunculi* mei pater mihi *auunculus magnus* est, ego illi sororis filius aut filia. *Auunculi* mei auus mihi *proauunculus* est, ego illi neptis filius aut filia.

De materteris.

MAtris meæ soror mihi matertera est, ego illi sororis filius aut filia. *Matertera* meæ soror mihi *matertera magna* est, ego illi sororis nepos aut neptis. *Auia* meæ soror mihi *abmatertera* est. ego illi pronepos sororis aut pronepotis. *Proauia* meæ soror mihi *promatertera* est, ego illi neptis filius aut filia.

rent. ¶Fatum autem dicunt esse quicquid dij fantur: quicquid Iupiter fatur. A fando igitur fatum dicunt, id est, à loquendo. Quòd nisi hoc nomē iam in alia re soleret intelligi, quo corda hominum nolumus inclinare: rationabiliter possemus à fando fatum appellare. Nō enim abnuere possumus esse scriptum in literis sanctis: Semel locutus est Deus: duo hæc audiui, &c. Quod enim dictum est, semel locutus est, intelligitur immobiliter, hoc est incommutabiliter est locutus, sicut nouit incōmutabiliter omnia quę futura sunt, & quæ ipse facturus est. Tria autem fata fingunt in colo & fuso, digitísque fila ex lana torquentibus, propter tria tempora: præteritum, quod in fuso iam netum atque inuolutum est: præsens, quod inter digitos nentis traiicitur: futurum, in lana quæ colo implicata est: & quod adhuc per digitos nentis ad fusum tanquam præsens ad præteritum traiiciendum est. *Parcas* dicunt κατ' ἀντίφρασιν appellatas, quod minimè parcant. Quas tres esse voluerunt: vnā, quæ vitam hominis ordiatur: alteram, quæ contexat: tertiam, quæ rumpat. Incipimus enim cùm nascimur: sumus, cùm viuimus: desinimus cùm interimus. *Fortunam* à fortuitis nomen habere dicunt, quasi deam quandam res humanas variis casibus & fortuitis illudētem: vnde & cæcam appellant, eò quòd passim in quoslibet incurrens sine vllo examine meritorum, & ad bonos & ad malos venit. Fatum autem à fortuna separant: & *fortunam* quasi sit in his quę fortuitu veniunt, nulla palàm causa. *Fatum* verò appositum singulis & statutum aiunt. *Aiunt & tres furias fœminas crinitas* serpentibus, propter tres effectus, qui in animis hominum multas perturbationes gignunt, & interdum cogunt ita delinquere, vt nec famæ nec periculi sui respectum habere permittant. Ira quæ vindictam cupit: cupiditas quæ desiderat opes: libido quæ appetit voluptates. Quæ ideò furiæ appellantur: quod stimulis suis mentem feriant, & quietam esse non sinant. *Nymphas* deas aquarum putant, dictas à nubibus. Nam ex nubibus aquæ: vnde deriuatum est, nymphas aquarum deas, quasi numina lympharum. Ipsas autem dicunt & Musas, quas & nymphas, nec immeritò. Nam aquæ motus musicen efficit. Nympharum apud gentiles varia sunt vocabula. Nymphas quippe montium, *Oreades* dicunt: syluarum, *Dryades*: fontium, *Hamadryades*: camporum, *Naiades*: maris, *Nereides*. *Heroas* dicūt à Iunone traxisse nomen, Græce enim Iuno Ἥρα appellatur. Et ideò nescio quis filius eius secundum Græcorū fabulā Ἥρως fuit nuncupatus: hoc videlicet velut mysticum significante fabula, quòd aer Iunoni deputetur, vbi volūt heroas habitare. Quo nomine appellant alicuius meriti animas defunctorum, quasi ἀερῶας, id est, viros aerios & cœlo dignos propter sapientiam & fortitudinem. *Penates* gentiles dicebant omnes deos, quos domi colebant. Et penates dicti, quòd essent in penetralibus, id est, in secretis. Hi dij quomodo vocabantur, vel quæ nomina habuerint ignoratur. *Manes* dicunt deos mortuorum, quorum potestatem inter lunam & terram asserūt, à quibus & mane dictum existimant, quos putant ab aere, qui manus, id est rarus est, manes dictos: siue quia latè manant per auras: siue quia mites sunt in manibus, contrario nomine hoc appellantur. Apuleius autem ait eos κατ' ἀντίφρασιν dici manes, hoc est, mites ac modestos, cùm sint terribiles & immanes: vt *Parcas*, vt *Eumenides*. *Laruas* ex hominib. factos dæmones aiunt, qui meriti mali fuerint. Quarū natura esse dicitur terrere paruulos, in angulis garrire tenebrosis. *Lamias* quas fabulæ tradūt infantes corripere ac laniare solitas, à laniando specialiter dictas. *Pilosi* qui Græcè *panita*, Latinè incubi appellantur, siue *inui* ab ineundo passim cum animalibus. Vnde & *incubi* dicuntur ab incumbendo, hoc est, stuprando. Sæpe enim improbi existūt etiā mulieribus, & earum peragunt cōcubitum, quos dæmones Galli *Dusios* nuncupant, quia assiduè hanc peragunt immunditiam. Quem autem vulgò *incubonem* vocant, hunc Romani *Faunum sicarium* dicunt, ad quem Horatius dicit: Faune Nympharum fugientium amator, Per meos fines & aprica rura, Lenis incedas. Hunc alij Satyrum vocant.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER IX.

CAPITA LIBRI NONI.

1 *De linguis gentium.*
2 *De gentium vocabulis.*
3 *De regnis militiaque vocabulis.*
4 *De ciuibus.*
5 *De affinitatibus & gradibus.*
6 *De agnatis & cognatis.*
7 *De prædictis affinitatibus.*
8 *De coniugiis.*

De linguis gentium. Cap. I.

LINGVARVM *diuersitas* exorta est in ædificatione turris post diluuium. Nam prius quàm superbia turris illius in diuersos signorum sonos humanam diuideret societatem, vna omnium nationum lingua fuit, quæ Hebræa vocatur, qua Patriarchæ & prophetæ vsi sunt non solùm in sermonibus suis, verumetiam in literis sacris. Initio autẽ quot gentes, tot linguæ fuerunt. deinde plures gentes quàm linguæ, quia ex vna lingua multæ gentes sunt exortæ. *Linguæ* autem dictæ in hoc loco pro verbis, quæ per linguam fiunt, genere locutionis illo, quo is qui efficit per id quod efficitur nominatur, sicut os dici soles pro verbis, sicut manus pro literis. ¶ *Tres* autem sunt *linguæ sacræ*. Hebræa, Græca, Latina, quæ toto orbe maximè excellunt. His enim tribus linguis super crucẽ Domini à Pilato fuit causa eius scripta. Vnde & propter obscuritatem sanctarum scripturarum harum trium linguarum cognitio necessaria est, vt ad alteram recurratur, si quam dubitationem nominis vel interpretationis sermo vnius linguæ attulerit. ¶ *Græca* autem *lingua* inter cæteras gentium clarior habetur. Est enim Latinis & omnibus linguis sonantior; cuius varietas in quinque partibus discernitur. Quarum *prima* dicitur κοινὴ, id est, mixta, siue communis, qua omnes vtuntur. Secunda *Attica*, videlicet Atheniensis, qua vsi sunt omnes Græciæ auctores. Tertia *Dorica*, quã habẽt Ægyptij & Syri. Quarta *Ionica*. Quinta *Æolica*, quã se Æoles locutos dixerũt, & sunt in obseruatione Græcę linguę eiusmodi certa discrimina. Sermo enim eorũ ita est dispartitus. ¶ *Latinas* autem *linguas quatuor esse* quidã dixerũt, id est, Priscã, Latinam, Romanam, Mistam. *Prisca* est qua vetustissimi Italiæ sub Iano & Saturno sunt vsi incondita, vt se habeant carmina Saliorum. *Latina*, quam sub Latino & regibus Tusciæ cæteri in Latio sunt locuti, ex qua fuerunt duodecim tabulæ scriptæ. *Romana* quæ post reges exactos à populo Romano gesta est, quam Næuius, Plautus, Ennius, Virgilius poetæ, ex oratoribus Gracchus & Cicero cæteri effuderunt. *Mixta*, quæ post imperium latius promotum simul cum moribus & hominibus in Romanam ciuitatem irrupit, integritatem verbi per solœcismos & barbarismos corrumpens. ¶ Omnes autem Orientis gentes in gutture linguam & verba collidũt, sicut Hebræi & Syri. Omnes mediterraneæ gentes in palato sermones feriunt, sicut Græci & Asiani. Omnes occidentis gentes verba in dentibus frangunt, sicut Itali & Hispani. ¶ Syrus & Chaldæus, vicinus Hebræo est in sermone, consonans in plerisque & literarum sono. Quidam autem arbitrantur linguam ipsam esse Chaldæam, quia Abrahã de Chaldæis fuit. Quòd si hoc recipitur, quomodo in Daniele Hebręi pueri linguam quam nouerant doceri iubentur? ¶ Omnem autem linguam vnusquisque hominum siue Græcam, siue Latinam, siue cæterarum gentium aut audiendo potest tenere, aut legendo, aut ex præceptore accipere. Cùm autem omnium

linguarum scientia difficilis cuiquam sit: nemo tamen tam desidiosus est, vt in sua gente positus suæ gẽtis linguam nesciat. Nam quid aliud putandus est nisi animalium brutorum deterior? Illa enim proprię vocis clamorem exprimunt: iste deterior, qui propriæ linguæ caret notitia. ¶Cuiusmodi autem lingua locutus est Deus in principio mundi cùm diceret: Fiat lux, difficile est inuenire. Nondum enim erant linguæ. Item qua lingua insonuit postea exterioribus hominum auribus, maximè ad primum hominẽ loquens, vel ad prophetas: vel dum corporaliter insonuit vox dicentis Dei: Tu es filius meus dilectus, vbi à quibusdam creditur illa lingua vna & sola quæ fuit antequam esset linguarum diuersitas. In diuersis autem gentibus creditur quòd eadem illis lingua Deus loquatur, qua ipsi homines vtuntur, vt ab eis intelligatur. Loquitur autem Deus hominibus non per substantiam inuisibilem: sed per creaturam corporalem, per quam & hominibus apparere voluit, quando locutus est. Dicit autem Apostolus: Si linguis hominum loquar & angelorum, vbi quæritur: Qua lingua angeli loquãtur: non quòd angelorum aliquæ sint linguæ, sed hoc per exaggerationẽ dicitur. Item quęritur, qua lingua in futurum homines loquãtur, nusquam reperitur. Nam dicit Apostolus: Siue linguæ cessabunt. Ideo autem prius de linguis ac deinde de gentibus posuimus, quia ex linguis gentes, non ex gentibus linguæ exortæ sunt.

De gentium vocabulis.

CAP. II.

GEns est multitudo ab vno principio orta: siue ab alia natione secundum propriam collectionem distincta, vt, Græciæ Asiæ. Hinc & gentilitas dicitur. Gens appellata propter generationem familiarum, id est, à gignendo: sicut natio à nascendo. Gentes autem à quibus diuisa est terra quindecim sunt: *de Iaphet* triginta & vna, *de Cham* viginti septem, *de Sem* quinque, quę fiunt septuaginta tres, vel potius vt ratio declarat, septuaginta duæ, totidemque linguæ, quæ terris esse cœperunt, quæque crescendo prouincias & insulas impleuerunt. ¶Filij Sem quinque, singulariter gentes singulas procrearunt. Quorum primus Elam a quo Elamitæ principes Persidis, secundus Assur, à quo *Assyriorum* pullulauit *imperium*, tertius Arfaxat à quo *Chaldæorum gens* exorta est, quartus Lud, à quo *Lydij*, quintus Aram, à quo *Syri*, quorum metropolis fuit Damascus. Filij Aram nepotes Sem quatuor Hus & Vl, & Gether & Mesa. Hus *Traconitidis* conditor, qui inter Palæstinam & Cœlosyriam tenuit principatum, vnde fuit Iob secundum quod scriptum est, Vir erat in terra Hus nomine Iob, secundum Vl, à quo *Armenij*, tertius Gether, à quo *Carmenij* siue *Carij*, quartus Mesa, à quo sunt ij qui vocantur *Mesonei*. Posteritas Arfaxat, filij Sem. Heber nepos Arfaxat, à quo *Hebræi* sunt. Iectan filius Heber, à quo *Indorum* gens orta est. Sale filius Iectan, à quo *Bactriani*, licet eos alij Scytharum exules suspicentur. Ismael filius Abraham, à quo *Ismaelitæ*, qui nunc corrupto nomine *Saraceni*, quasi à Sara, & *Agareni* ab Agar. Nabaioth filius Ismael, à quo *Nabathei*, qui ab Euphrate in mare rubrum habitant. Moab & Ammon filij Loth, à quibus *Moabitæ* & *Ammonitæ*, Edom filius Esau, à quo *Idumæi*. Hæ sunt gentes, quæ de Sem stirpe descendunt, possidentes terram meridianam, ab ortu Solis vsque ad Phœnices. ¶Filij Cham quatuor, à quibus ortæ sunt gentes hæ. Chus à quo progeniti *Æthiopes*. Misraim à quo *Ægyptij* perhibentur exorti. Phut à quo *Lybij*. Vnde & Mauritaniæ fluuius vsque ad præsens dicitur Phut, omnisque circa eum *regio Phutensis*. Chanaan, à quo *Afri* & *Phœnices* & *Chananæorum decem gentes*. Item ex nepotibus Cham filij Chus, nepotes Cham sex. Filij Chus Sabà, Euilat, Sabata, Rema, Sabà & Cusa. Saba à quo progeniti & appellati *Sabæi*, de quibus Virgilius. Solis est thurea virga *Sabæis* Euila, à quo *Getuli* in parte remotioris Aphricę heremo cohęrentes. Sabata, à quo *Sabatæni*, qui nunc *Astabari* nominantur. Rema verò & Saba & Cusa paulatim antiqua vocabula perdiderunt, & quæ nunc a veteribus habeant ignoratur. Filij Rema. Saba & Dadan. Hic autem Saba per schin literam scribitur in Hebræo, ille autem superior Saba per samech, à quo appellantur *Sabæi*, interpretatur autem nunc Saba *Arabia*. Dadan à quo gens est Æthiopiæ in occidentali plaga. Filij Misraim Labim, à quo *Lybij*, qui quondam Phuthei vocantur. Casloim, à quo *Philistim*, quos veteres *Philistæos*, nos modo corruptè Palæstinos vocamus. Cæteræ sex gentes ignotæ sunt, quæ bello Æthiopico subuersæ vsque ad obliuionem præteritorũ nominũ peruenerũt. Filij Chanaã vndecim, ex quo Chananæorum decem gentes: quorũ terram his expulsis Iudæi possederunt. Quorum primogenitus Sidon, à quo *Sidones*. Vnde & vrbs eorum in Phœnice Sidon vocatur. Secundus Eth. à quo *Ethei*. tertius Iebus à quo *Iebusæi*, quorũ fuit Hierusalem. Quartus Amorræus, à quo *Amorræi*. Quintus Iergeseus, à quo *Iergesei*. Sextus Eueus, à quo *Euei*. Ipsi sunt *Gabaonitæ*, à ciuitate eorum Gabaon, qui supplices venerunt ad Iosue. Septimus Arachæus, qui *Arcas* condidit *oppidum* contra Tripolim in radicibus Libani situm. Octauus Asenæus, à quo *Asenei*. Nonus Aradius, à quo *Aradij*,

Aradij, qui & Aradum insulam possederunt angusto freto à Phœnicis littore separatam. Decimus Amatheus, à quo Syriæ nobilis ciuitas quæ vocatur *Cortis*. Vndecimus Amatheus. Hæ sunt gentes de stirpe Cham, quæ à Sidone vsque ad Gaditanũ fretum omnem meridianam partem tenent. ¶ Item tribus Filiorum Iaphet. Filij autem Iaphet septem nominantur: Gomer, ex quo *Galatæ*, id est galli. Magog, à quo arbitrantur *Scythas* & *Gothos* traxisse originem. Maday à quo *Medos* existere putant. Iauan à quo *Iones*, qui & Græci. Vnde & mare Ionium. Tubal, à quo *Iberi*, qui & *Hispani*, licet quidam ex eo & Italos suspicentur. Moloch, ex quo *Cappadoces* sunt. Vnde & vrbs apud eos vsque hodie Maleca dicitur. Tyras, à quo *Thraces*, quorum non satis immutatum vocabulum est quasi Traces. Filij Gomer nepotis Iaphet. Ascanaz, à quo *Sarmatæ* quos Græci *Reginos* vocant. Rifan, à quo *Paphlagones*. Gotorma, à quo sunt *Phryges*. Filij Iauan Elisa à quibus Græci *Helisæi* qui vocantur *AEolides*. Vnde & lingua quinta Græce Æolis appellatur. Tarsis, à quo *Cilices*, vt Iosephus arbitratur. Vnde & metropolis ciuitas eorũ Tarsis dicitur. Cethim, à quo *Cithei*, id est *Cyprij*, à quibus hodiéque vrbs Scithia nominatur. Dodanim à quo *Rhodij*. ¶ Hæ sunt gẽtes de stirpe Iaphet, quæ à Tauro monte ad aquilonem mediam partem Asiæ, & omnem Europam vsque ad Oceanum Britannicũ possident, nomina & locis & gentibus relinquentes, de quibus postea immutata sunt plurima, cætera permanent vt fuerunt. Nam multarum gẽtium vocabula partim manserunt: ita vt hodiéque appareat vnde fuerant deriuata, sicut ex Assur Assyrij, ex Heber Hebræi: partim verò temporis vetustate ita mutata sunt, vt vix homines doctissimi antiquissimas historias perscrutãtes: nec omnium sed aliquarum ex illis origines gentium potuerint reperire. Nam quòd ex filio Cham qui vocabatur Mitsraim, Ægyptij sunt exorti, nulla hoc resonat origo vocabuli: sicut nec Æthiopum qui dicuntur ad eum filium Cham pertinere qui Chus appellatus est. Et si omnia considerentur, plurima tamen gentium mutata, quàm manentia vocabula apparẽt: quibus postea nomina diuersa, diuersa dedit ratio. Nanque *Indi* ab Indo flumine dicti sunt qui ab occidentali parte eos includit. *Seres* à proprio nomen sortiti sunt. gens ad orientem sita, apud quos de arboribus lana contexitur. De quibus est illud. Ignoti facie, sed noti vellere Seres. *Gangaridæ* populi sunt inter Assyrios Indósque inhabitãtes circa Gangem fluuium. Vnde etiam Gangaridæ nuncupati sunt. *Hircani* dicti sunt: à silua Hircana, vbi sunt plurimæ tigres. *Bactriani* Scythæ fuerunt qui suorum factione à sedibus suis pulsi iuxta Bactron orientis fluuium consederunt, ex cuius vocabulo & nomen sortiti sunt. Huius gentis rex fuit Zoroastes inuẽtor magicæ artis. *Parthi* quoq; & ipsi à Scythis originem trahunt. Fuerũt enim eorũ exsules, quod etiam vocabulo eorum manifestatur. Nã Scythico sermone exsules *Parthi* dicuntur. Hi similiter vt Bactriani domesticis seditionib. Scythia pulsi, solitudines iuxta Hircaniam primum furtim occupauerunt; deinde pleraque finium etiã virtute obtinuerũt. *Assyrij* ab Assur filio Sem vocati, gens potentissima, quæ ab Euphrate vsque ad Iudæorum fines omnem in medio tenuit regionem. *Medi*, à rege suo cognominati putantur. Namque Iason Peliaci regis frater, à Peliæ filiis Thessalia pulsus est cum Medea vxore sua: cuius fuit priuignus Medus rex Atheniensium: qui post mortẽ Iasonis orientis plagã perdomuit, ibique Mediã vrbem cõdidit, gentẽmque Medorum nomine suo appellauit. Sed inuenimus in Genesi quòd Madai auctor gentis Medorum fuit, à quo & cognominati, vt superius dictum est. *Persæ* à Perseo rege sunt vocati, qui è Græcia in Asiam transiens, ibi barbaras gentes graui diuturnóque bello perdomuit, nobilissimè victor. nomen subiectæ genti dedit. Persæ autẽ ante Cyrum ignobiles fuerunt, & nullius inter gentes loci habebantur, Medi semper potentissimi fuerunt. *Casdai* qui nunc *Chaldæi* vocantur, à Caseth filio Nachor fratris Abrahæ cognominati sunt. *Sabæi* dicti ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι, quod est supplicare & venerari, quia diuinitatem per ipsorum thura veneramur. Ipsi sunt & *Arabes* qui in montibus Arabiæ sunt: qui vocantur *Libanus* & *Antilibanus* vbi thura colliguntur. *Syri* à Surim vocati perhibentur: qui fuit nepos Abraham ex Cethura: quos autem veteres Assyrios, nunc nos vocamus Syros, à parte totum appellantes. *Hebræi* vocati sunt ab Heber: qui pronepos fuit Sem. *Israelitæ* verò ab Israel, filio Isaac. Nam patriarcham Hebræorum constat fuisse Israel: à quo duodecim tribus Iudæorũ Israelis vocabulũ sortiti sunt. Iudæis autẽ scissura decem tribuum nomina imposuit. Nam antea *Hebræi* siue Israelitæ nuncupabantur Ex quo autem in duo regna populus Dei diuisus est, tũc duæ trib. quæ de stirpe Iuda reges habebant, Iudæorum nomen sortitæ sunt. Reliqua pars decem tribuũ quæ in Samaria sibi regẽ constituit ob populi magnitudinem pristinũ nomen retinuit Israel. *Samaritanorum gens* sũpsit exordiũ ab Assyriis, qui trãsmigrati habitauerũt in Samaria: qui Latinè interpretãtur custodes, eo quòd captiuato Israel isti in terra regionis eorum ad custodiam collocati sunt. Phœnix Cadmi frater de Thebis Ægyptiorum in Syriã profectus, apud Sidonẽ re-

gnauit, eósque populos ex suo nomine *Phœnices*, eamque prouinciã Phœniciam nuncupauit. *Sidones* autẽ à ciuitate quæ vocatur Sidõ traxisse vocabulũ perhibẽtur. *Saraceni* dicti, vel quia ex Sara genitos se prædicent, vel sicut gentiles aiunt, quòd ex origine Syrorũ sint quasi Syriginæ. Hi peramplam habitant solitudinẽ. Ipsi sunt & Ismaelitæ, vt liber Geneseos docet, quòd sint ex Ismaele. Ipsi Cedar à filio Ismaelis. Ipsi *Agareni* ab Agar, qui vt diximus, peruerso nomine Saraceni vocantur, quia ex Sara se genitos gloriantur. *Philistei* ipsi sunt Palæstini. quia p literã sermo Hebræus non habet: sed pro eo Græco vtũtur. Inde Philistei pro Palæstinis dicuntur, ei litate vtiq; sua. Iidem & Allophili, id est alienigenæ, ob hoc quia semper fuerũt inimici Israel, & lõgè ab eorũ genere & societate separati. *Chananei* appellati de Chanaan filio Chã: quorũ terrã Iudæi possederunt. Ex cuius origine fuit Emor pater Sichen, à quo Amorrei sunt nũcupati. *AEgyptij* ab Ægypto quodã suo rege vocati sunt. Nam antea *Aerij* dicebantur. Interpretantur autẽ lingua Hebraica *AEgyptij* affligentes, eò quòd affixerint Dei populũ priusquam diuino auxilio liberarẽtur. *Armenius* ex Thessalia vnus de numero ducum Iasonis qui ad Colchos profecti sunt: recollecta multitudine quę amisso rege Iasone passim vagabatur, Armeniam condidit, gentique ex suo vocabulo nomen dedit. *Limes* est *Parsicus* qui Scythas ab eis diuidit, Scythia cognominata à quodam limite Scythiæ, à quo perhibentur vocati, gẽs antiquissima semper habita. Hi Parthos Bactrianósque, fœminæ autem eorum Amazonum regna cõdiderunt. *Massagetæ* ex Scytharũ origine sũt. Et dicti Massagetæ quasi graues, id est fortes Getæ. Nam sic Liuius argentũ graue dicit, id est, *massam*. Hi sunt qui inter Scythas atque Albanos septentrionalibus iugis inhabitãt. *Amazones* dictæ sunt, seu quòd simul viuerẽt sine viris quasi ἅμα ζῶσαι, siue quòd adustis dexterioribus mammis essẽt, ne sagittarũ iactus impediretur quasi ἄνευ μάζου. Nudabant enim quam adusserãt mãmam. Has Titianus vnimammas dicit. Nã hoc est Amazũ, quasi ἄνευ μάζου. id est sine mamma. Has iam non esse constat: quòd earũ gentes partim ab Hercule, partim ab Achille, vel ab Alexandro vsq; ad internecionẽ deletæ sunt. In partib. Asiaticæ Scythiæ gẽtes quæ posteras se Iasonis credunt: albo crine nascuntur ab assiduis niuib. & ipsius capilli color gẽti nomẽ dedit, & inde dicuntur *Albani*. Horũ glauca oculis, id est picta inest pupilla: adeò vt nocte plusquam die cernant. Albani autem vicini Amazonibus fuerũt. *Vgnos* antea *Hunnos* vocatos, postremo à rege suo *Abaros* appellatos dicũt, qui prius in vltima Mæotide inter glacialem Tanaim & Massagetarum immanes populos habitauerunt. Deinde pernicibus equis Caucasi rupibus feras gẽtes Alexãdri claustra cohibente ruperunt: & orientẽ viginti annis tenuerunt captiuũ. & ab Ægyptiis atq; Æthiopibus annuũ vectigal exegerunt. *Troianorum gens* antea *Dardana*, à Dardano rege nominata. Nã Dardanus & Iasius fratres è Græcia profecti: ex iis Iasius ad Thraciam, Dardanus ad Phrygiam peruenit, ibique primus regnauit. Post quem filius eius Ericthonius, deinde nepos eius Tros, à quo *Troiani* nũcupati sũt. *Galatæ* Galli esse noscũtur, qui in auxilium à rege Bithiniæ euocati, regnũ cum eo peracta victoria diuiserunt: sicque deinde Græcis admixti primùm *Gallogræci*: nunc ex antiquo gallorũ nomine Galatæ nuncupantur. Græci ante *Thessalli* à Thessalo, postea à Græco rege *Græci* sunt nũcupati. Nã Gręci propriè Thessali sunt. *Lapithas* autẽ gentẽ Thessaliæ fuisse aiunt, circa Penion amnẽ olim inhabitantẽ, à Lapitha Apollinis filio nuncupatos. *Sicyonij* Græci sunt nũcupati, à Sicyonio rege. Hi primùm Agialei vocabantur, à rege Agialeo, qui primus Sicyoniis imperauit, à quo & Agialea ciuitas nuncupata est, quæ nunc Peloponnesus à Pelope rege suo vocãtur. Ipsi sunt & Arcades, ab Arcade rege Iouis & Calystæ filio dicti. *Danai* à Danao rege vocati. Iidẽ & Argiui ab Argo conditore cognominati. Postquam autẽ rex Græcorum Apis mortuus est, huic filius Argus successit in regnum, & ex eo Argiui vocati sunt, qui etiã ab eis post obitũ vt Deus haberi cepit, templo & sacrificio honoratus. *Achæi* qui & *Achiui* ab Achæo Iouis filio dicti. *Pelasgi* nominati, quia cùm velis pansis verno tẽpore aduenisse Italiã visi sunt vt aues. Primò. n. eos Varro Italiam appulisse cõmemorat. Græci verò Pelasgos à Ioue & Larissæ filio perhibent dictos. *Myrmidones* fuerũt Achillis socij: Dolopes Pyrrhi. dicti autem Myrmidones propter astutiam quasi μύρμηκες, id est formicæ. Eratostenes autem dicit dictos Myrmidones à Myrmidone duce Iouis & Eurimedusæ filio. *Cecropi* Atheniensium regi successit Agranus, cuius filia Athis nomen & regioni & genti dedit. Et ex ea Attici cognominati, qui sunt Athenienses. Ion vir fortis ex suo nomine eosdem Athenienses vocauit *Iones*. *Macedones* à nomine Macionis regis antea Emaci nuncupati sunt: postea Macedones dicti à Macedone rege Deucalionis materno nepote. *Epirotæ* à Pyrrho Achillis filio prius Pyrrhide dicto, postea verò à Pyrrho rege ad Italiam transire præsumpserunt. Dorus Neptuni & Ellopis filius fuit, vnde *Dori* & originem & nomen ducunt. Sunt autem pars Græciæ gentis, ex quibus etiam cognominata est tertia lingua Græcorum, quæ Dorica appellatur.

Lacedæmones

Lacedæmones à Lacedæmone Semelæ filio dicti. Hi diu perseuerantes in bello cõtra Messenios veriti ne diuturnitate prælij prolis spẽ perderẽt: præceperũt, vt virgines corũ cũ iuuenib. domi relictis cõcũberent, sicq; ex promiscuo virginũ & maritorũ cõcubitu iuuenes ex incertis parẽtibus nati sunt, & ex nota materni pudoris *Spartani* vocati sunt. Nam ipsos esse Spartanos quos Lacedæmones. *Thraces* ex filio Iaphet qui vocatus est Tiras & orti & cognominati, vt superius dictum est perhibentur. licet gentiles eos ex moribus ita dictos existiment, quòd sint truces. Sæuissimi enim omniũ gentiũ fuerũt, vnde & multa de iis fabulosa memorantur: quòd captiuos diis suis litarent, & humanum sanguinem in ossibus capitum portare soliti sunt. De quibus Virgilius: Heu fuge crudeles terras, fuge littus auarum: quasi crudelium & auarorũ *Istrorũ gens* originẽ a locis ducit: qui missi ad Argonautas persequendos, vt à ponto intrauerũt Istrum fluuium à vocabulo amnis quo à mari recesserant, appellati sunt. *Romani* à Romuli nomine nuncupati qui vrbem Romam condidit, gentique & ciuitati nomen dedit. Hi antè à Saturno *Saturni*, à Latino *Latini* vocati sunt. Nam Latinus Italiæ rex fuit qui ex suo nomine Latinos appellauit, qui postea Romani nuncupati sunt. Hi & *Quirites* dicti, quia Quirinus dictus est Romulus, quòd sẽper hasta vtebatur, quæ Sabinorũ lingua *quiris* dicitur, *Italus* quoque & Sabinus, & Sicanus, fratres fuerũt ex quibus nomina populis imposita & regionibus sunt. Nam ab Italo *Itali*, à Sabino *Sabini*, à Sicano *Sicani*: qui & *Siculi* cognominati sunt, iidem & *Sicilienses*. *Tusci* Italiæ gens est à frequentia sacrorum & thuris vocata, id est ἀπὸ τοῦ θύειν. *Vmbri* Italiæ genus est: sed Gallorum veterum propago: qui Apenninũ montem incoluẽt, de quibus historiæ perhibent quòd tempore aquosæ cladis imbribus superfuerint, & ob hoc *ὀμβρίους* Græcè nominatos. *Marsi* gens Italiæ dicta à comite Liberi Marsia: qui vsum illis vitium ostendit, & ob hoc illi statuam fecerunt, quam postea Romani victis Marsis tulerunt. Marsos autem Græci Tuscos vocant quasi *ὀφιοῦχοι*: quod multos serpẽtes habeant; & ὄφις serpens dicatur. illæsos autem esse carminum maleficiis. Inhabitant autem plagam Apennini montis simul cũ Vmbris. *Gothi* à Magog filio Iaphet nominati putantur, de similitudine vltimæ syllabæ, quos veteres magis Getas quam Gothos vocauerunt: gens fortis & potentissima, corporum mole ardua, armorum genere terribilis, de quibus Lucanus, Hinc Dacus premat inde Getes occurrat Iberis. *Daci* autem Gothorum soboles fuerunt, & dictos putant Dacos quasi dagos, quia de Gothorum stirpe creati sunt. De quibus ille, Ibis Arctos procul vsque Dagos. *Bessi* barbari fuerunt: qui à multitudine boũ sic vocati credũtur. De quibus quidam: Qui colit terræ medio vel ille Diuitis multo boue pilleatus Accola ripæ. *Gipedes* pedestri prælio magis quàm equestri sunt vsi, & ex hac causa ita vocati. *Sarmatæ* patentibus *campis* armati inequitabant prius quàm eos Lentulus Danubio prohiberet, atque inde ob studium armorum Sarmatæ nuncupati existimantur. Lanus fluuius fertur vltra Danubium, a quo *Alani* dicti sunt, sicut & populi habitantes iuxta Lemanũ fluuiũ *Alemani* vocantur: De quibus Lucanus, Deseruere cauo tentoria fixa Lemãno: *Longobardos* vulgo ferunt nominatos à prolixa barba & nunquam tonsa. Vandelicus amnis ab extremis Galliæ erumpens, iuxta quem fluuium habitasse, & ex eo traxisse nomen *Vandali* perhibentur. *Germanicæ* gentes dictæ, quòd sint immania corpora, immanésque nationes sæuissimis duratæ frigoribus, qui mores ex ipso cœli rigore traxerunt, ferocis animi & semper indomiti: raptu venatúque viuentes. Horũ plurimæ gentes variæ armis, discolores habitu, linguis dissonæ, & origine vocabulorum incertæ, vt *Tolerates, Sarsi, Variquadi, Tũgri, Marcomanni, Bruteri, Camasi, Blangianæ, Tubãtes*, quorũ immanitas barbariæ etiam in ipsis vocabulis horrorem quendam significat. *Sueui* pars Germanorum fuerunt in fine Septentrionis, quibus Lucanus, Fundit ab extremo flauos Aquilone Sueuos. Quorũ fuisse centum pagos & populos multi tradiderũt. Dicti autem *Sueui* putantur à monte Sueuo, qui ab ortu initium Germaniæ facit, cuius loca incoluerunt. *Burgundiones* quondam à Romanis subacta interiore Germania per castrorũ limites positi à Tiberio Cæsare in magnam coluerũt gentem, atq. ita nomẽ ex locis sumpserũt: quia crebra per limites habitacula constituta, burgos vulgò vocant. Hi postea rebelles effecti Romanis: plusquam octoginta milia armatorũ ripæ Rheni fluminis insederunt, & nomen gentis obtinuerũt. *Saxonum gens* in oceani maris littoribus & paludibus inuiis sita, virtute atque agilitate habilis. Vnde & appellata, quod sit durum & validissimum genus hominum & præstans cæteris piraticis. *Franci* à quodam proprio duce vocari putantur. Alij eos à feritate morũ nuncupatos existimant. Sũt enim in illis mores inconditi, naturalisque ferocitas animorũ. *Britones* quidam Latinè nominatos suspicantur: eo quod bruti sint, gens inter oceanum interfuso mari quasi extra orbem posita. de quibus Virgilius, Toto diuisos orbe Britannos. *Scotti* propria lingua nomen habent à picto corpore, eo quod aculeis ferreis cum atramento variarum figurarum stigmate annotentur. *Galli* à candore corporis nun-

Anthropophagi gens aſperrima ſub regione Sericum ſita: qui quia humanis carnibus veſcuntur, ideo anthropophagi nominantur. Itaque ſicut his, ita & ceteris gentibus per ſecula aut à regibus, aut à locis, aut à moribus: vel ex quibuſlibet aliis cauſis immutata vocabula ſunt: ita vt prima origo nominis eorũ temporum vetuſtate nõ pateat. Iam verò his qui Antipodæ dicuntur, eo quod contrarij eſſe veſtigiis noſtris putantur: vt quaſi ſub terris poſiti aduerſa pedibus noſtris calcẽt veſtigia, nulla ratione credendum eſt. quia nec ſoliditas patitur, nec centrum terræ, ſed neque hoc vlla hiſtoriæ cognitione firmatur. ſed hoc poetæ quaſi ratiocinando coniectant. *Titanas* autem quoſdam in Græcia ferunt fuiſſe robuſtos & excellentes viribus populos, quos ferunt fabulæ ab irata contra deos terra ad eius vltionem creatos. Vnde & *Titanes* dicti ſunt ἀπὸ τῆς τίσεως, id eſt ab vltione, quod quaſi vlciſcendæ matris Terræ cauſa in deos armati extitiſſent: quos fabulæ à Ioue bello fuiſſe ſuperatos atque extinctos fingunt, propter quod e cælo iactis fulminibus interierunt.

De regnis & militia vocabulis.

Cap. III.

Regnum à regibus dictum. Nam ſicut reges à regendo vocati: ita regnum à regibus. Regnum vniuerſæ nationes ſuis quæque habuere temporibus, vt Aſſyrij, Medi, Perſæ, Ægyptij, Græci, quorum vices ſors temporum ita voluta uit, vt alterum altero ſolueretur. Inter omnia autem regna terrarum duo regna cæteris glorioſiora traduntur. Aſſyriorum primo, deinde Romanorum. vt temporibus & locis inter ſe ordinata atq; diſtincta. Nam ſicut illud prius & hoc poſterius: ita illud in oriente & hoc in occidente exortum eſt: denique in illius fine huius initium confeſtim fuit. Regna cætera, cæteriſque reges velut appendices iſtorum habentur. *Reges* à regendo. Sicut enim *ſacerdos* à ſanctificando: ita & rex à regendo, non autẽ regit qui non corrigit. Rectè igitur faciendo regis nomẽ tenetur, peccãdo amittitur. Vnde & apud veteres tale erat prouerbium: Rex eris ſi recte facias, ſi non facias non eris. *Regiæ virtutes* præcipuę *duæ, iuſtitia & pietas*. Plus autem in regibus laudatur pietas. Nam iuſtitia per ſe ſeuera eſt. *Conſules* appellati à conſulendo, ſicut reges à regendo, & ſicut leges à legendo. Nam cũ Romani regum ſuperbam dominationem non ferrent, annua imperia, binóſque conſules ſibi fecerunt. Nam faſtus regius non beniuolentia conſulentis, ſed ſuperbia dominantis erat. Hinc ergo cõſules appellati, vel à conſulendo ciuibus, vel à regendo cuncta conſilio. Quos tamen ideo mutandos per ſingulos annos inſtituerunt, vt nec inſolẽs diu maneret, & moderatior citò ſuccurreret. Inde autẽ duo pares, quia vnus rem ciuilem, alter rem militarem adminiſtrabat. Regnauerũt autem annis cccclxvij. *Proconſules* ſubiecti erant conſulibus & dicti proconſules, eo quòd vice cõſulis fungerentur. ſicut procurator cu atoris, id eſt actoris. *Exconſules* autem dicti, quod iã à cõſulatu exierint ſiue diſceſſerint peracto vicis ſuæ anno. *Dictatores* quinto anno poſt reges expulſos Romani ſibi creauerunt, dũ gener Tarquinij ad iniuriam ſoceri vindicandã, ingentem aduerſus Romã collegiſſet exercitum. Hi quinquennij temporis imperio vtebantur. Plus enim erant honore quam conſules, qui annuas poteſtates tenebant. Et dicti dictatores quaſi principes & præceptores. Vnde & magiſtri populi nominabantur. Vnde & edicta dicuntur. *Cæſarum* nomen à Iulio cepit: qui bello ciuili commoto primus Romanorum ſingularem obtinuit principatum. Cæſar autem dictus quod cæſo mortuæ matris ſuæ vtero prolatus eductuſque fuerit, vel quod cum cæſarie natus ſit, à quo & imperatores ſequentes Cæſares dicti: eo quod comati eſſent. Qui enim execto vtero eximebantur: cæſones & cæſares appellabantur. *Iulius* autem dictus qui ab Iulo Æneæ filio originem duxit, vt confirmat Virgilius, Iulius à magno demiſſum nomen Iulo. *Imperator* autem nomen apud Romanos eorum tantum fuit prius, apud quos ſumma rei militaris conſiſteret, & ideo imperatores dicti ab imperãdo exercitibus; ſed dum diu duces titulis imperatoris fungerentur, ſenatus cenſuit, vt Auguſti Cæſaris hoc tantum nomen eſſet, eo quod is diſtingueretur à cæteris gentium regibus: quod & ſequentes Cæſares hactenus vſurpauerunt. ¶Solet enim fieri: vt primi regis nomen etiam reliqui poſſideant, ſicut apud Albanos ex Siluij nomine omnes reges Albanorum *Siluij* appellati ſunt, ſicut & apud Perſas *Arſacidæ*. apud Ægyptios *Ptolemæi*. apud Athenienſes *Cecropidæ*. ¶*Auguſtus* ideo apud Romanos nomen imperij eſt, eo quod olim augerẽt rempublicam amplificando. Quod nomen primo ſenatus Octauiano Cæſari tradidit, vt quia auxerat terras, ipſo nomine & titulo conſecraretur. Dum autem idem Octauianus, iam Cæſar & imperator appellaretur vel Auguſtus: poſtea verò dum ludos ſpectaret, & pronunciatum eſſet illi à populo vt vocaretur & *Dominus*, ſtatim manu vultúque auerſo indecoras adulationes repreſſit, & Domini appellationem vt homo declinauit, atque in ſequenti die omnem populum grauiſſimo edicto corripuit, Dominúmque ſe poſthac appellari ne à liberis quidem ſuis permiſit. Fuit enim filius

Actiæ, quæ nata est de sorore Iulij Cæsaris. *Reges* autem ob hanc causam apud Græcos *Βασιλεῖς* vocantur, quòd tanquam bases populum sustinent. Vnde & bases coronas habēt. Quanto enim quisque magis præponitur: tanto amplius pōdere laborum grauatur. *Tyranni* Græcè dicuntur iidem Latinè & reges. Nam apud veteres inter regem & tyrānum nulla discretio erat: vt, Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyrāni. *Fortes* enim reges tyranni vocabantur. Nam tiro fortis. de quibus Dominus loquitur: Per me reges regnant & tyranni per me tenent terram. Iam postea in vsum accidit tyrannos vocari pessimos, atque improbos reges, luxuriosæ dominationis cupiditatem & crudelissimam dominationem in populis exercentes. *Princeps* & dignitatis modo significatur & ordinis, sicut est illud Virgilianum, Princeps ardentem conijcit lampada Turnus, pro, primus. Dictus autem princeps à capiendis significatione, quòd primùm capiat: sicut municeps ab eo quòd munia capiat. *Dux*, dictus eo quòd sit ductor exercitus: sed non statim quicunque principes vel duces sunt, etiā reges dici possunt. In bello verò melius ducem nominari conuenit quàm regem. Nam hoc nomen exprimit in prælio ducentem. Vnde Virgilius, ducis Euandri: Salustius, Quo cupidius in ore ducis sese quisque bonum. Non dixit in ore consulis. *Monarchæ* sunt qui singularem possident principatum, qualis fuit Alexander apud Græcos, & Iulius apud Romanos. Hinc & monarchia dicitur. *μόνος* quippe singularitas Græco nomine, *ἀρχὴ* principatus est. *Tetrarchæ* sunt quartam partem regni tenētes. Nam *τέτταρες* quatuor sunt: qualis fuit apud Iudæam Philippus. *Patricij* inde vocati sunt pro eo quòd sicut patres filijs, ita prouideant reipublicæ. Præfecti dicti, quòd prætoria potestate præsint. *Prætores* iidem qui & præfecti, quasi præpositores. *Præsides* verò dicti, quia alicuius loci tutelam præsidialiter tenent. *Tribuni* vocati, quòd militibus sine plebibus iura tribuunt. *Chiliarchæ* sunt qui mille præsunt militibus, quos nos millenarios appellamus, & est nomen Græcum. *Centuriones* dicti eo quod centum præsunt militibus, sicut quinquagenarij qui sunt in capite quinquaginta militum, sicut decani ab eo quòd militibus decem præferuntur. *Miles* dictus, quia mille erant antè in numero vno, vel quia vnus est ex mille electus. Romulus autem primus ex populo milites sumpsit & appellauit. Liber verò primus militiæ ordinem docuit. *Miles* autem *ordinarius* dicitur, aut extraordinarius. *Ordinarius* est qui per ordinem militat, nec adhuc aliquem consecutus est gradum honoris. est enim gregarius, id est humilis militiæ. *Extraordinarius* est, qui ob virtutem promouetur ex ordine. *Emeriti* dicuntur veterani solutique militia, qui iam in vsu prælij non sunt; quia mereri militare dicitur, à stipendijs scilicet quæ merentur. Iidem & veterani dicuntur, quia iam in vsu prælij non sunt, sed post multos militiæ labores quietis suffragium consequuntur. *Equestres milites* dicti, eo quòd equo sedeat. Item militat ille in equestri ordine. *Tirones* dicuntur fortes pueri quod ad militiā deligantur, atque armis gerendis habiles existunt. Hi enim non ex sola professione natiuitatis, sed ex aspectu & valetudine corporis æstimantur. Vnde & tirones dicti, qui antequam sacramento probati fuerint, milites non sunt. Romanæ autem militiæ fuit mos pubes et primo exerceri armis. Nam decimosexto anno tirones militabant, quo etiam solo sub custodibus agebant, de quibus Virgilius, Et primo flore iuuentus. *Seruos* sanè nunquam militasse constat, nisi seruitute deposita, excepto Hannibalis tempore, cùm post Cannense prælium in tanta necessitate fuissent Romani, vt ne liberandorum quidem seruorū daretur facultas. *Desertores* vocati eo quod desertis militaribus officiis euagantur. Hi in alios numeros militiæ nomen dare prohibētur, sed si non magni temporis culpam contraxerint, cæsi numeris suis restituuntur, sed & qui deserunt exercitum ad hostes transeuntes, & ipsi desertores vocantur. *Conscripti milites* dicuntur, quia in tabulis conferuntur ab eo qui eos ducturus est, sicut transcripti vocantur, cū de alia in aliam legionē transeūt, & inde transcripti, quod nomina dant, vt trāscribantur. *Optiones* dicti quòd sint electi. Nā optare eligere est, sicut & illud, Optauitque locum regno, id est elegit. *Excubitores* dicuntur, pro eo quod excubias semper agunt. Sunt enim ex numero militum & in porticibus excubant propter regalem custodiam. *Excubiæ* autem diurnæ sunt, *vigiliæ* nocturnæ. Vnde & *vigiles*. *Velites* erant apud Romanos genus militiæ, à velitando vocati. Lecti enim agilitate iuuenes cum armis suis post terga equitum consedebant, & mox cùm ad hostes ventum esset, equis desiliebant, & continuò pedites ipsi ex alia parte, equitibus per quos aducti fuerant dimicātibus, hostem perturbabant. Ab his ergo velitibus elephanti quondam Hannibalis retro acti cum regi iam à suis non possent, fabrili scalpro inter aures adacto necabantur. *Castra* sunt vbi miles steterit. dicta autem castra quasi casta, eo quod illic castraretur libido. Nam nunquam his intererat mulier. *Militia* autem à militibus dicta, aut à multis, quasi multicia, quasi negotium multorum, aut à mole rerum quasi molestia. *Legio* sex milium armatorum est, ab electo vocata quasi lecti, id est armis electi, pro-

cti, pro

cti, propriè autẽ Macedonum phalanx, Gallorum caterua, nostra legio dicitur. Legio autẽ habet sexaginta centurias, manipulos triginta, cohortes duodecim, turmas ducentas. *Centuria* est pars exercitus in centenos milites diuisa. Vnde & qui iis præsunt, centuriones dicuntur. *Succenturiati* sunt, non qui in prima, sed in secunda centuria sunt, quasi sub prima centuria: tamen stricti etiam ipsi & in speculis positi in bello sunt, vt si prima defecerit, isti quos sub se diximus laborantib. primus subueniant. Vnde & ad insidiandum ponitur succenturiatus, quasi armis dolosis instructus. *Manipulus* ducentorum est militũ. Manipuli autem dicti sunt milites, siue quia bellum primò manu incipiebant, siue quod antequam signa essent, manipulos sibi, i. fasciculos stipulæ, vel herbæ alicuius pro signis faciebant, à quo signo manipulares milites cognominati sunt. De quib. Lucanus, Conuocat armatos extemplo ad signa maniplos. *Turma* triginta equites sunt. Romani enim equites in vna tribu trecenti fuerunt. De singulis enim centuriis decem dabantur & hebat turma. Cohors quingentos milites habet. ¶ *Tria* sunt *militiæ genera*, sacramentum, euocatio, coniuratio. *Sacramentum*, in quo post electionem iurat vnusquisque miles se non recedere à militia, nisi post completa stipendia, i. militiæ tempora. & hi sunt qui habent plenam militiam. Nam vigintiquinque annis tenentur. *Euocatio*, dum ad subitum bellum non solum milites, sed & cæteri euocantur. Vnde etiam consul solebat dicere: Qui rempublicam saluam esse vult, me sequatur. *Coniuratio*, quæ fit tumultu, quando vicinum vrbis periculum singulos iurare non patitur, sed repente colligitur multitudo & tumultuosa in ira conflatur. Hæc & *tumultuatio* dicitur. ¶ *In acie* autem *istæ* ferè *formæ sunt*. Exercitus, classis, nodus, cuneus, alæ, cornua, agmen: quæ formas & nomina ab ipsis rebus de quib. translata sunt imitantur. *Acies* dicta, quod ferro armata sit & acumine gladiorum. *Exercitus* multitudo ex vno genere, ab exercitatione belli vocata. *Classes* dictæ propter diuisionem exercitus, qui postea manipuli dicti sunt. Vnde & Virgilius: Classibus hic locus hic acies certare solebant. Nam postea & classica nauium dicta. *Nodus* propriè est densa peditum multitudo, sicut turma equitum. Nodus autem dictus, pro difficultate quòd vix possit resolui. *Cuneus* est collecta in vnũ militum multitudo. Vnde propter quod in vnũ coit ipsa coitio in vnum, cuneus nominatus est, quasi conneus, eo quòd in vnum omnes coguntur. *Ala* in exercitu triginta equites esse dicuntur. Alæ autem equites ob hoc dicti, quia tegunt pedites alarum vice. *Cornua* vocantur extremitas exercitus, quòd intorta sit. *Agmen* dicitur cùm exercitus iter facit, ab agendo vocatum, i. eundo. Plautus, Quo te agis & ipse? Est enim exercitus ambulans. Nã agmen dicitur, quod in longitudine directũ est, quale solet esse cùm exercitus portis procedit: quicquid fuerit aliud, abusiuè dicitur.

De ciuibus.

CAP. IV.

DE imperiis militiæq; vocabulis ex parte dictum est, deinceps *ciuium nomina* summatim subiungimus. *Ciues* vocati, quòd in vnum coeuntes viuant, vt vita communis & ornatior fiat & tutior. *Domus* vnius familiæ habitaculum est, sicut vrbs vnius populi, sicut orbis domicilium totius generis humani est. Est autem domus genus familiæ, siue coniunctio viri & vxoris. Incipit autẽ à duob. & est nomen Græcum. Nam δώματα Græci tecta vocant. Nam *familia* est, liberi ex liberis legibus suscepti, à femore. *Genus* autem à gignendo & progenerando dictũ: aut à diffinitione certorum prognatorum vt nationes, quæ propriis cognationibus terminatæ, gentes appellantur. *Populus* est humanæ multitudinis iuris consensu, & concordi communione sociatus. Populus autem eo distat à plebibus, quòd populus vniuersi ciues sunt, cõnumeratis senioribus ciuitatis. *Plebs* autẽ reliquũ vulgus sine senioribus ciuitatis. *Populus* ergo tota ciuitas: vulgus vero plebs est. *Plebs* autẽ dicta à pluralitate. maior est enim numerus minorum quàm seniorũ. *Populus* vero à Græco dicitur, quasi πολιτῶν ἀθροισμὸς, i. ciuium cœtus. Vnde & populus dictus est. Græcè autẽ populus dicitur λαὸς à lapidib. Vulgus est passim inhabitans multitudo, quasi quisq; quod vult. *Tribus* dicuntur tanquam curiæ & congregationes distinctæ populorum, & vocatæ tribus ab eo quòd in principio Romani trifariè fuerunt à Romulo dispertiti, in senatoribus, militibus, & plebibus. Quæ tamen tribus nunc multiplicatæ nomen pristinum retinẽt. *Senatus* nomen ætas dedit, quòd seniores essent. Alij à sinendo dictos accipiunt senatores: Ipsi enim agendi facultatem dabant. *Senatusconsultum* à consulendo & tractando est dictus: quòd sic fit, vt consulat & nocere non possit: *Patres* autem, vt dicit Salustius, à curæ similitudine vocati sunt. Nam sicut patres filios suos: ita illi rempublicam alebant. *Patres conscripti*, quia dum Romulus decem curias senatorum elegisset: nomina eorum præsente populo in tabulas aureas contulit, atque inde patres conscripti vocati. *Primi ordines senatorum* dicuntur *illustres*, secundi *spectabiles*, tertij *clarissimi*. Iam inferius quartum aliquod genus non est. Quamuis autem

senatoria quisque origine esset, vsque ad legitimos annos eques Romanus erat, deinde accipiebat honorem senatoriæ dignitatis. *Censores* apud Romanos veteres erant. Est enim censor nomen dignitatis iudicialis. Censere enim iudicare est. Itē censores sunt patrimoniorum iudices, à censu æris appellati. *Iudices* dicti quasi ius dicentes populo, siue quod iure disceptent. Iure autem disputare, est iusté iudicare. Non est autem iudex, si non est iustitia in eo. *Præsides* rectores sunt prouinciæ: dicti eo quòd præsunt. *Prætores* autem quasi præceptores ciuitatis & principes. Idem & quæstores quasi quæsitores, eo quòd quæstionib. præsunt. Consilium enim & causa apud eos est. *Proceres* sunt principes ciuium vel ciuitatis, quasi procedes quod ante omnes honore præcedant. Vnde & capita trabium quæ eminent extra parietes proces dicuntur, eo quòd primo procedant. Hinc autem ad primores facta translatio: quod à cætera multitudine prominent. *Tribuni* dicti, eo quod plebi iura vel opem tribuunt. Constituti sunt autem sexto anno post reges exactos. Dum enim plebs à senatu & consulibus premeretur: tunc ipsi tribunos quasi proprios iudices & defensores creauit: qui eorum libertatem tuerentur, & eos aduersus iniuriam nobilitatis defenderēt. Vnde & defensores dicti, eo quòd sibi plebem commissam contra insolentiam improborum defendant. At contrà nūc quidam euersores: non defensores existunt. *Numerarij* vocati sunt, qui publicum nummum ærariis inferunt. *Functi*, ab eo quòd fungantur honore & officio aliquo dicti. Hinc & defunctos mortuos dicimus, qui compleuerunt vitæ officia: nihil enim iam faciunt. *Municipes* sunt in eodem municipio nati, ab officio munerum dicti, eo quòd publica munia accipiunt. Munia enim officia sunt, vnde & immunes dicuntur, qui nullum gerūt officium. *Municipales* originales ciues & in locum officium gerentes. *Decuriones* dicti quòd sint de ordine curiæ. Officiū enim curiæ administrāt. Vnde non est decurio qui summam non intulit, vel curiam participauit. *Curiales* autem idem & decuriones. Et dicti curiales, quia ciuilia munera procurant & exequuntur. *Principales* magistratus & duumuirales curialium officiorum ordines sunt. Principales dicti quòd præsint magistratibus. *Magistratus* vero quod maiores sint reliquis officiis. *Duumuirales* autem qui super duos viros habent potestatem. *Tabellio* vocatus, eo quod sit portitor tabellarum. Idem *exceptor*, idem & *scriba publicus*, quia ea tantum quæ gestis publicantur scribit. *Burgarij* à burgis dicti, quia crebra per limites habitacula constituta burgos vulgò vocant. Vnde & *Burgundionum gentis* nomen inhæsit: quos quondam subacta Germania, Romani per castra disposuerunt, atque ita ex locis nomen sumpserunt. *Collegiati* dicuntur quod ex eorū collegio custodiuntur, deputentur qui facinus aliquod committunt. Est enim sordidissimum genus hominum patre incerto progenitum. *Priuati* sunt extranei ab officiis publicis: est enim nomē magistratuum habens contrarium, & dicti priuati, quod sint ab officiis curiæ absoluti. *Mercenarij* sunt qui seruiunt accepta mercede, iidem & *Barones* Græco nomine, quod sint fortes in laborib. βαρὺς enim dicitur grauis: quod est fortis. Cui contrarius est leuis & infirmus. *Publicani* appellantur conductores vectigalium fisci vel rerum priuatarum, siue quia vectigalia publica exigunt, vel quia per negotia seculi lucra sectantur. Vnde & cognominati sunt. *Villicus* proprie villæ gubernator est. Vnde & à villa villicus nomen accepit. Interdum autem villicus non gubernationem villæ sed dispensationem vniuersæ domus, Tullio interpretante significat, quod est vniuersarum possessionum & villarum dispensator. *Actores* idem & curatores ab agendo & curando vocati. *Procuratores* verò, eo quod vice curatoris funguntur: quasi propter curatores: sicut proconsul pro consule. *Coloni* sunt cultores aduenæ, dicti à cultura agri. sunt enim aliunde venientes, atque alienum agrum locatum teneates, ac debentes conditionem genitali solo propter agri culturam sub dominio possessoris, pro eo quòd iis locatus est fundus. Coloni autem quatuor modis dicuntur. Nam coloni aut Romani sunt, aut coloni Latini, aut coloni auxiliares, aut coloni rustici priuati. *Inquilini* vocati quasi incolentes aliena. Non enim habent propriam sedem: sed in terra aliena inhabitant. Differt autem inter inquilinum & aduenam. *Inquilini* enim sunt qui emigrant, & non perpetuo permanent. *Aduenæ* autem vel incolæ aduentitij perhibentur, sed permanentes, & inde incolæ, quia iam habitatores sunt, ab incolendo. *Indigenæ* sunt indè geniti, & in eodem loco nati vbi inhabitant. *Incola* autem non indigenam, sed aduenam indicat. *Peregrini* dicti eo quòd ignorantur eorum parentes à quibus orti existunt. Sunt enim de longinqua regione. *Vrbani* vocabantur qui Romæ habitabant. Qui verò in cæteris locis, oppidani. Nam sola vrbs, Roma, cætera oppida. *Vernuli* sunt ex propria seruorum familia orti. *Serui* autem vocabulum inde traxerunt, quòd hi qui iure belli possent occidi à victoribus, conseruabantur: & serui fiebant à seruando scilicet serui appellati. *Ancilla* à sustentaculo vocata. ἀγκών enim Græcè cubitus dicitur. Vnde & anconem dicimus.

Mancipia

Mancipium est quicquid manu capi subdiq; potest, vt homo, equus, ouis. Hæc enim animalia statim vt nata sunt, mãcipium esse putantur. Nam & ea quæ in bestiarum numero sunt, tunc videntur mancipium esse, quando capi siue domari ceperint. *Ingenui* dicti qui in genere habent libertatem, non in facto, sicut liberti. Vnde & eos Græci εὐγενεῖς vocant, quòd sint boni generis. *Libertus* autem vocatus quasi liberatus. Erat enim prius iugo seruitutis addictus. Libertorum autem filij apud antiquos libertini appellabantur, quasi de libertis nati. Nunc verò libertinus aut à libero factus, aut possessus. *Manumissus* dicitur, quasi manu emissus. Apud veteres enim, quando manu mittebant, alapa percussos circumagebant, & liberos confirmabant. vnde & manumissi dicti, eo quòd de manu emitterentur. *Dedititij* primum à deditione sunt nuncupati. *Deditio* enim dicitur, quando se victi aut vincendi hostes victoribus tradũt, quibus hæc origo nominis fuit. Dum quondam aduersus populum Romanum serui armis sumptis dimicassent, victi se dederunt, comprehẽsique varia turpitudine affecti sunt. Ex his quidam postea à Dominis manumissi propter suppliciorum notas quas manifestè perpessi sunt, ad dignitatem ciuium Romanorum non peruenerunt. *Latini* ante Romã conditam apud Latinos fiebant, nunquã per testamentum, sed per epistolam libertatem sumentes. Inde quia per testamentum nõ fiebant, nec ex testamento aliquid capere, nec suos hæredes facere poterant, ciues Romani postea sub consulibus per testamenta in vrbe Romana esse cœperunt. Dicti autem *ciues Romani* quia in testamento liberi effecti in numerum Romanorum ciuium rediguntur. His primum aditus erat in vrbe Roma commorari, cæteris autem libertis prohibebatur, ne vel in vrbe Roma, vel intra septimum ab vrbe milliarium commanerent.

De affinitatibus & gradibus. CAP. V.

HÆredibus natura imposuit certis esse. Soluit enim tributum auctoris. Et hoc enim vocabulo prima successio est *hæreditatis* & generis, vt sunt filij & nepotes. *Prohæres* est qui loco hæredis fungitur: quasi pro hærede. Est enim aut institutus aut substitutus. *Pater* est à quo nascitur initium generis: itaque is *paterfamiliâs* vocatur. *Pater* autem dictus eo quod patratione peracta filium procreet. Patratio enim est rei Venereæ consummatio. Lucretius. Et bene parta patrum. *Genitores* autem à gignendo, & parentes quasi parientes. Iidem & *creatores*. *Crementum* enim est semen masculi, vnde animalium & hominum corpora concipiuntur. Hinc creatores parentes dicuntur. *Mater* dicitur quod exinde efficiatur aliquid. Mater enim est quasi materia: nam pater causa est. *Paterfamiliâs* autem dictus, quòd omnibus in familia sua positis seruis tanquam pater filiis patria dilectione consulit, seruorũmque conditionem à filiorum affectu non discernit: sed quasi vnum membrum amplectitur. Hinc enim exortũ est nomen patrisfamiliâs. Qui autem dominatur in seruis, hoc se nomine nequaquam reputent appellari. *Materfamiliâs* inde vocatur, quia per quandam iuris solennitatem in familiam transit mariti. Tabulæ enim matrimoniales instrumenta emptionis suæ sunt. Aliàs sicut *matrona* est mater primi pueri, id est quasi mater nati: ita *materfamiliâs* illa est quæ plures enixa est. Nam familia ex duobus esse incipit. *Auus* patris pater est, ab æuo dictus est, id est ab antiquitate. *Proauus* aui pater est, quasi prope auum. *Abauus* proaui pater, iam longè ab auo. *Atauus* abaui pater. *Tritauus* ataui pater: quasi tetrauus, id est quartus supra abauum. Sed tritauus vltimum cognationis nomen est. *Familia* autem *oritur* à patre, *terminatur* in tritauo. *Filius*, & *filia* à familia dicti sunt: ipsi enim primi in ordine nascentium existunt. Vnde & Cornelia familia, stirps ipsa omnis à Cornelio orta. *Familia* autem à femore. *Femur* enim genus est, & stirps ostenditur. Nam familia pro seruis abusiuè nõ propriè dicitur. *Stirps* ex longa generis significatione vocatur. *Gnatus* dictus quasi generatus. Vnde & per g scribitur. *Soboles* eo quod substitutio sit generis. Quadripartitus est autem ordo filiorum ita: Vnigenitus, primogenitus, medius, nouissimus. *Vnigenitus* quod sit vnicus, nec ante, nec post alius. *Primogenitus* ante quem nullus. *Medius*, inter omnes. *Nouissimus*, post omnes. Idem & *minimus* à monade. Nouissimus autem propter quòd nouus: quia cæteri præcedendo antiqui existunt. ¶ *Quatuor* etiã *modis filij* appellantur, natura, imitatione, adoptione, doctrina. *Natura*, veluti dicũtur filij Abrahę Iudæi. *Imitatione*, vt ipsius Abrahæ fidem imitantes ex gentibus, dicente Euangelio, Potẽs est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ vel sicut eosdem Iudæos Dominus filios esse dicit diaboli, à quo non nominati, vel nati, sed quem fuerant imitari. *Adoptione* quoque, quod humana consuetudine nulli licet nescire, vel sicut nos Deo non natura sed adoptione dicimus, Pater noster qui es in cælis. *Doctrina*, sicut Apostolus filios suos appellat eos quibus Euangelium prædicauit. Filij autem ideo in legibus *liberi* appellãtur, vt isto vocabulo secernantur à seruis: quia sicut seruus in potestate domini, sic filius in potestate est patris. Inde etiam filios fit *emancipatio*, vt sit liber a patre. sicut fit seruo *manumissio*, vt sit liberatus à domino.

Item *liberi* dicti, quia ex libero sunt matrimonio orti. Nam filij ex libero & ancilla seruilis conditionis sunt. Semper enim qui nascitur deteriorem parentis statum sumit. *Naturales* autem dicuntur ingenuarum concubinarum filij, quos sola natura genuit non honestas coniugij. iidem & *pueri* à pube. *Adoptiuus* filius est, qui aut patre iusto, aut auo, aut proauo cuius potestate per mancipationes est traditus in alienam potestatem, quia vtriusque fert nomen, vt Flauius Æmilius, vel Scipio Paulus. *Gemini* sunt non duo tantùm simul nati, sed & plures. De geminis autem vno abortiuo, alter qui legitimè natus fuerit, *Vopiscus* nominatur. *Posthumus* vocatur eo quòd post humationem patris nascitur, id est post obitum. Iste & defuncti nomē accepit. Sic enim lex voluit vt, qui de defuncto nascitur, defuncti nomine appelletur. *Nothus* dicitur qui de patre nobili & matre ignobili gignitur, sicut ex concubina. Est autem hoc nomen Græcum, & in latinitate deficit. Huic contrarius est *Spurius*, qui de matre nobili & patre ignobili nascitur. Item spurius patre incerto matre vidua genitus, velut tantùm spurij filius, quia muliebrem naturam veteres spurium vocabant, velut ἀπὸ τῦ σπόρου, hoc est, seminis, non patris nomine. Eosdem & *Fauonios* appellabant, quia quædam animalia Fauonio spiritu hausto concipere existimantur. Vnde & ij qui non sunt de legitimo matrimonio, matrē potiùs quàm patrem sequuntur. Latinè autem *spurij* quasi extra puritatem, id est, quasi immundi. *Nepos* est qui ex filio natus est. dictus autem nepos quasi natus post. Primùm enim filius nascitur, deinde nepos. Gradus enim substitutionis est. Hinc & *posteritas*, quasi postera ætas. Nepos autem vtriusque sexus est. Nam vt *neptis* dicamus in iure est, propter discretionem successionis admissum. *Pronepos* est qui ex nepote conceptus natúsque. Et dictus pronepos, quasi natus porrò pòst. Ex hoc quoque gradu incipit vocari & progenies, quasi porro post geniti, nam filij & nepotes non sunt progenies, quia non est in eis longa posteritas. Sicut autē inferiùs longè editi *progenies* dicuntur, ita superius proaui atauique *progenitores* appellantur, quasi porrò generantes. *Pronepos* dictus quia propè nepotem. *Abnepos*, quia seiungit ab nepote. Est enim inter illū & nepotem pronepos. *Adnepos* abnepotis filius. *Trinepos* adnepotis filius, quia post nepotē quartus in ordine est, quasi tetranepos. Minores autem non dicimus nisi quoties graduum deficit nomen: vtputa filius, nepos, pronepos, abnepos, adnepos, trinepos. Vbi isti gradus defecerint, meritò iam dicimus, post patris aui proaui abaui, atauique vocabulum.

De agnatis & cognatis. CAP. VI.

AGnati dicti eo quòd accedant pro natis, cū desunt filij. Qui ideò prius in gente agnoscuntur, qui veniūt per virilis sexus personas: veluti frater eodē patre natus, vel fratris filius nepos, vel ex eo item patruus propinquitate cognationis. *Cognati* dicti, quia sunt & ipsi propinquitate cognationis coniuncti. Qui inde post agnatos habentur, quia per fœminini sexus personas veniūt: nec sunt agnati, sed aliàs naturali iure cognati. *Proximus*, propter proximitatē sanguinis appellatus. *Consanguinei* vocati, eo quòd ex vno sanguine, id est ex vno patris semine nati sint. Nā semen viri spuma est sanguinis, ad instar aquæ in scopulos collisæ, quæ spumam candidam facit, vel sicut vinum nigrum quod in calice agitatum spuma albentem reddit. *Fratres* dicti, eo quòd sint ex eodem fructu, id est ex eodē semine nati. *Germani* vero de eadem genitrice manantes, non, vt multi dicunt, de eodem germine, qui tantùm fratres vocantur. Ergo *fratres* ex eodem fructu, *germani* ex eadem genitrice manantes. *Vterini* vocati, eo quòd sint ex diuersis patribus, & vno vtero editi. Nā vterus tantū mulieris est. ¶ *Quatuor* autem *modis fratres dicuntur* in diuinis scripturis, natura, gente, cognatione, affectu. *Natura*, vt Esau & Iacobus, Andreas & Petrus, Iacobus & Iohannes. *Gente*, vt omnes Iudæi fratres inter se vocantur, vt in Deuteronomio, Si autem emeris fratrem tuum, qui est Hebræus. Et Apostolus, Optabam, inquit, ego Anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ. Porrò *cognatione* fratres vocantur, qui sunt de vna familia, id est, patria, quas Latini paternitates interpretantur, cùm ex vna radice multa generis turba diffunditur, vt in Genesi dixit Abraham ad Loth, Non sit rixa inter me & te, & inter pastores tuos & pastores meos, quia omnes fratres nos sumus. Et certè Loth non erat frater Abrahæ, sed filius fratris eius Aram. Quarto modo *affectu* fratres dicti, qui in duo scinduntur, spiritale & commune. Spiritale quo omnes Christiani fratres vocantur vt, Ecce quam bonum, & quàm iucūdum habitare fratres in vnum. Item commune, cùm omnes homines ex vno patre nati pari inter nos germanitate coniungimur, Scriptura loquente, dicite iis, qui oderunt vos fratres nostri vos estis. *Germana* ita intelligitur vt germanus eadem genitrice manans. Soror autem vt frater. Nam *soror* est ex eodem sémine dicta, quòd sola cum fratribus in sorte agnationis habeatur. Fratrum filij *patrueles* dicti, eo quòd patres eorum germani fratres inter se fuerunt. *Consobrini* verò voca-

vocati, qui aut ex sorore & fratre, aut ex duabus sororibus sunt nati: quasi consororini. *Fratrueles*, autem materteræ filij sunt. *Sobrini* consobrinorum filij. *Tuus* Græcum nomen est. *Patruus* frater patris est: quasi pater alius. Vnde & decedente patre pupillum prior patruus suscipit, & quasi filium lege tuetur. *Auunculus* est matris frater, cuius nomen formam diminutiui habere videtur: quia ab auo venire monstratur. *Amita* est soror patris quasi altera mater. *Socer* est qui filiam dedit. *Gener*, est qui filiam duxit. Gener autem dictus, quòd asciscatur ad augendum genus. *Socer* autem & socerus quòd generum vel numerum sibi associauit. *Vitricus* autem qui vxorem ex alio viro filium aut filiam habentem duxit. Et dictus vitricus quasi nutricius, quod à matre superducatur nouus. *Priuignus*, est qui ex alio patre natus est, & priuignus dici potatur: quasi priuigenus: quia prius genitus. Vnde & vulgo antenatus. Vocabula autem à gente hæc videntur declinata genitor genitrix, agnati agnatæ cognati cognatæ, progenitores progenitrices, germani germanæ.

In quibusdam exempl. hæc adiiciuntur.

Hæc consanguinitas dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens, vsque ad vltimum gradum subtraxerit, & propinquitas esse desierit: eam rursus lex matrimonij vinculo repetit, & quodammodo reuocat fugientem. Ideo autem vsque ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est, vt sicut sex ætatibus mundi generatio & hominis status finitur: ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

Item de prædictis affinitatibus.

AVctor mei generis *pater* mihi est, ego illi filius aut filia. Patris mei pater, mihi *auus* est, ego illi nepos aut neptis. Patris mei auus mihi *proauus* est: ego illi pronepos aut proneptis. Patris mei proauus: mihi *abauus* est, ego illi abnepos aut abneptis. Patris mei abauus, mihi *atauus* est, ego illi adnepos aut adneptis. Patris mei atauus mihi *tritauus* est, ego illi trinepos aut trineptis.

De patruis.

PAtris mei frater mihi *patruus* est ego, illi fratris filius aut filia. *Patrui* mei pater mihi *patruus magnus* est. ego illi filij fratris filius aut filia. *Patrui* mei, auus, mihi *propatruus* est, ego illi filij aut nepos aut neptis. *Patrui* mei proauus mihi *adpatruus* est: ego illi nepotis aut neptis filius aut filia.

De amitis.

MAtris meæ soror mihi *amita* est, ego illi fratris fili[illegible] filia. *Amita* meæ mater, mihi *auita m[illegible]a* est, ego illi filiæ fratris filius aut filia. *Amita* meæ auia mihi *proamita* est, ego illi neptis filius aut filia. *Amita* meæ proauia mihi *abamita* est, ego illi neptis, nepos, aut neptis.

De auunculis.

MAtris meæ frater mihi *auunculus est*, ego illi sororis filius aut filia. *Auunculi* mei pater mihi *auunculus magnus* est, ego illi sororis filius aut filia. *Auunculi* mei auus mihi *proauunculus* est, ego illi neptis filius aut filia.

De materteris.

MAtris meæ soror mihi matertera est, ego illi sororis filius aut filia. *Matertera* meæ soror mihi *matertera magna* est, ego illi sororis nepos aut neptis. *Auia* meæ soror mihi *abmatertera* est. ego illi pronepos sororis aut pronepotis. *Proauia* meæ soror mihi *promatertera* est, ego illi neptis filius aut filia.

Stemmata dicuntur
cati faciunt in genere
num partiuntur, vt pu-
ille auus, ille agnatus,

ramusculi quos ad ue-
cùm gradus cognatio-
ta ille filius, ille pater,
& cæteri quorum figuræ
hæ sunt.

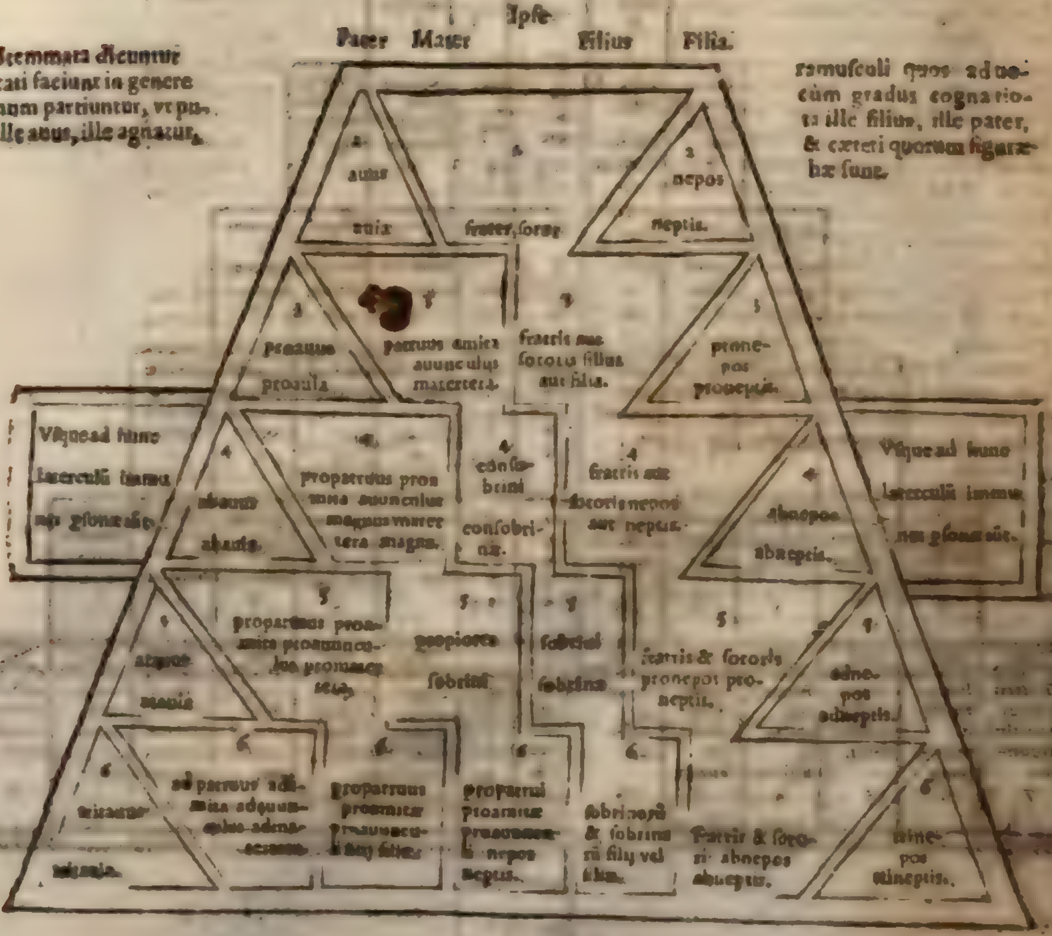

PATER
MATER
Auunculus Matertera
Consobrinus Consobrina
Filius
Filia
nepos
neptis
pronepos
proneptis
abnepos
abneptis
adnepos
adneptis
trinepotis filij
trineptis filiæ
Sobrini Sobrinæ filij

De coniugiis. CAP. VIII.

Vir sexum significat, non coniugium, nisi adieceris, vir eius. *Maritus* verò etiam sine adiectione coniugem sonat, & à mare maritus, quasi mas. Est enim nomen primæ positionis, quod facit in diminutione masculus: in deriuatione maritus. *Sponsus*, à spondendo vocatus. Nam ante vsum tabellarum matrimonij cautiones sibi inuicem emittebant, in quibus spondebant se inuicem consentire in iura matrimonij, & fideiussores dabant. Vnde admissum est vt sponsum dicamus virum, à spondendo & sponsam similiter. Cæterùm propriè spondere, velle est. Ergo sponsus non quia promittit, sed quia spondet & sponsores dat. *Arrabo*, dicta quasi arra bona. Quod enim datur pro coniugio, bene datur: quia coniugium bonum est. Quod verò causa fornicationis aut adulterij, malum est: idcirco arrabo non est. Dicta autem arra à re pro qua traditur. Est autem arra non solum sponsio coniugalis, sed etiam pro qualibet promissa re data, vt compleatur. *Proci*, nuptiarum petitores, à procando, id est, petendo dicti. *Pronuba*, dicta, eo quod nubentibus præest: quæque nubentem viro coniungit. Ipsa est & *paranympha*. Nam *nympha* sponsa in nuptiis, & nympha pro lauationis officio, quod ad nomen nubentis alluditur. *Coniuges* appellati propter iugum quod imponitur matrimonio coniungendis. Iugo enim nubentes subijci solent: propter futuram concordiam, ne separentur. Coniuges autem veriùs appellantur à prima desponsationis fide, quamuis adhuc inter eos ignoretur coniugalis concubitus sicut Maria Ioseph coniunx vocatur, inter quos nec fuerat nec futura erat carnis vlla commixtio. *Nuptæ* dictæ, quod vultus suos velent: translatum nomen à nubibus, quibus tegitur cælum. Vnde & *nuptiæ* dicuntur, quod ibi primùm nubentium capita velantur. *Obnubere* enim cooperire est. Cuius contraria *innuba*, hoc est innupta, quæ adhuc vultum suum non velat. *Vxores*, vocatæ quasi vnxiores. Moris enim erat antiquitus, vt nubentes puellæ simul venirent ad limen mariti, & postes antequam ingrederentur, ornarentur laneis vittis, & oleo vngerentur. Et inde vxores dictæ, quasi vnxiores: quæ ideo vetabantur limina calcare, quod illic ianuæ & coeunt & separentur. *Matrona* est quæ iam nupsit, & dicta matrona, quasi mater nati, vel quia iam mater fieri potest: vnde & matrimonium dictum. Distinguitur autem inter matronam, matrem & matremfamiliâs. Nam matronæ, quia iam in matrimonium conuenerunt: matres, quia genuerunt, matresfamiliâs, quia iam per quandam iuris solennitatem in familiam mariti transierunt. *Monogamus* dictus, quia vni tantùm nupsit. *Mono* enim apud Græcos vnum dicitur: *γάμοι* nuptiæ interpretantur. *Bigamus* autem & trigamus à numero vxorum vocatus, quasi à duabus vel tribus mulieribus. *Vidua* vocata, quòd cum *viro vno* fuerit, nec circa consortium alterius viri post mortem coniugis primi adhæserit. Nam quæ alteri post mortem prioris viri nupserint, viduæ non dicuntur. Item vidua dicta, quòd sola sit, nec circa consortium alterius viri coniugalia iura custodiat. Fratris vxor *fratrissa* vocatur. Mariti frater *leuir* dicitur. Duorum inter se fratrum vxores *ianitrices* vocantur: quasi eandem ianuam terentes, vel per eandem ianuam iter habentes. Viri soror *glos* appellatur. Sororis vir speciale nomen non habet, nec vxoris frater. *Matrimonium*, est nobilium iusta conuentio & conditio. *Coniugium*, est legitimarũ personarum inter se coeundi & copulandi nuptiæ. Coniugium est dictum, quia coniuncti sunt, vel à iugo quo in nuptiis copulantur, ne resolui aut separari possint. *Connubium* autem non à nupta, sed à nubendo formatum, dicitur autem connubium cùm æquales in nuptias coeunt, vtputa ciues Romani, pari vtrique dignitate. Connubium autem non est, cùm ciuis Romanus cum Latina iungitur. Quoties autem connubium non est, filij patrem non sequuntur. *Hymenæus*, dicitur à quodam Hymenæo, qui prius prosperè vsus est nuptiis, vel ἀπὸ τοῦ ὑμένος, quæ membranæ virginitatis est claustrum. *Contubernium*, est ad tempus coeundi conuentio, vnde & tabernaculum quod modò huc, modò illuc prefigitur. *Repudium*, est quod sub testimonium testium vel præsenti vel absenti mittitur. *Diuortium*, est quotiescunq; dissoluto matrimonio, alter eorum alteras nuptias sequitur. Diuortium autem dictum à flexu viarum, hoc est, viâ in diuersa tendens. *Fribolum*, est cùm eo animo separantur, vt rursum ad se inuicé reuertantur. Nam fribolum est velut quassæ mentis & effluxæ, nec stabilis. Propriè autem fribola vocantur fictilia vasa inutilia. ¶ *Tres autem ob causas ducitur vxor. prima* est *causa prolis*, de qua legitur in Genesi, & benedixit eos, dicens. Crescite & multiplicamini, secunda causa *adiutorij*, de qua ibi in Genesi dicitur, Non est bonum esse hominem solum, faciamus ei adiutorium simile, tertia causa *incontinentia*. Vnde dicit Apostolus, vt, Qui se nõ continet, nubat. ¶ *In eligendo marito quatuor spectari solent. Virtus, genus, pulchritudo, sapientia.* Ex his sapientia potentior est ad amoris effectum. Refert hæc quatuor Virgilius de Ænea, quod his Dido impulsa est in amorem eius. Pulchritudine, Quem sese ore ferens. Virtute, Quàm forti pectore & armis. Oratione, Heu quibus ille: actatus fa-

tia, quę bella exhausta tenebat. Genere, Credo equidem, nec vana fides, genus esse deorum. ¶ Item in re eligenda vxore, quatuor res impellunt hominem ad amorem: pulchritudo, genus, diuitiæ, mores. Melius tamen est si in ea mores quærantur, quàm pulchritudo. Nunc autem illæ quæruntur, quas aut diuitiæ, aut forma, non quas probitas morum commendat. ¶ Ideo autem fœminæ sub viri potestate consistunt, quia leuitate animi plerunque decipiuntur. Vnde & æquum erat eas viri auctoritate reprimi. Proinde & veteres voluerunt fœminas innuptasque quamuis perfectæ ætatis essent, propter ipsam animi leuitatem, in tutela consistere.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER XII.

De quibusdam vocabulis nominum per alphabetum distinctis.

ORIGO quorundam nominum, id est, vnde veniat, non penè omnibus patet. Proinde quædam noscendi gratia operi interiecimus. Licet origo nominum vnde veniat à philosophis eam teneat rationem, vt per denominationem homo ab humanitate, sapiens à sapientia nominetur, quia prius sapientia, deinde sapiens: tamen claret alia specialis in origine quorundam nominum causa: sicut homo ab humo, vnde propriè est appellatus. Ex quibus exempli gratia quædam in hoc opere posuimus.

A.

HEros, vir fortis & sapiens. *Auctor*, ab augendo dictus. Auctorem etiam fœmineo genere dici non posse existimant. Nam quædam sunt, quæ in fœminino flecti non possunt, vt cursor. *Actor*, ab agendo. *Alumnus*, ab alendo vocatus: licet & qui alit, & qui alitur, alumnus dici potest; id est, & qui nutrit, & qui nutritur: sed melius tamen qui nutritur. *Amicus*, per deriuationem, quasi animi custos. dictus autem propriè amicus ab amo, id est, catena charitatis: vnde & amici quod teneant. *Amator* turpitudinis, quia amore torquetur libidinis. *Amabilis* autem, quòd sit amore dignus. *Amasius*, eo quòd sit pronus ad amorem. *Astutus*, ab astu vocatus, qui est callidi & cauti nominis, qui possit sine periculo fortiter aliquid facere. *Argutus*, quia argumentum cito inuenit in loquendo. *Aeris*, in vnamquamque formam [illegible] vegetus ac nimius. *Alacer*, à velocitate & cursu, quasi diceret aliger. *Armiger*, quòd arma gerat. *Alacris*, lætus: alacriter gestiens & nullius rei nouitate turbatus. *Agilis*, ab agendo aliquid celeriter: sicut docilis. *Æmulus*, eiusdem rei studiosus, quasi imitator & amabilis. Aliàs inimicus inuenitur. *Æquus*, est secundum naturam iustus dictus, ab æqualitate, hoc est ab eo quod sit æqualis: vnde & æquitas appellata, ab æqualitate quadam scilicet. *Æquæuus*, ab eo quòd sit alteri æqualis æuo, id est, coætaneus. *Arrogans*, eo quòd multum rogetur, & ille multum fastidiosus sit. *Audax*, propriè pro arrogante ponitur. *Animosus*, eo quòd sit animis & viribus plenus. *Animatus*, quasi animo auctus, & quasi animo firmatus. *Elatus*, pro eo quòd seipsum super mensuram suam eleuet: dum magnus sibi videtur de his quæ agit. *Attollens*, quòd se eleuet & erigat. *Ambitiosus*, quòd honores ambiat. *Auidus* dictus ab auendo: auere enim cupere est. Hinc & auarus. Nam quidam auarum esse dixerunt, progredi vltrà quàm sufficit. *Auarus* ex eo dictus, quòd sit auidus auri, & nunquam opibus expleatur, & quantum plus habuerit, tantum plus cupiat. Flacci super hoc concordat sententia; qui ait, Semper auarus eget. Et Sallustius, Quòd neque auaritia copia, neque inopia minuatur. *Amarus*, à sapore translatum nomen habet. Est enim insuauis, nec mouit quenquam ad consortium suum aliqua suauitate dulcedinis. *Adulter*, violator maritalis pudoris, eo quòd alterius torum polluit. [illegible]

Adulter

Anceps huc illucque fluctuans ac dubius illud aut illud capiat, & in qua parte declinet ignarus. *Atrox*, quòd sit tetris moribus. *Abstemius* à temeto, id est, vino, quasi abstinens à vino. *Ablactatus*; quòd sit à lacte ablatus. *Æger*, quòd agatur infirmitate, vel tristitia ad tempus. *Ægrotus*, quòd sit æger frequentius, sicut iratus & iracundus. *Ærumnosus* à rumine dictus, quòd per inopiam miser factus esuriat & sitiat. *Auspex*, eo quòd auium auspicia intendat, sicut auceps, quòd aues capiat. *Astrosus* ab astro dictus, quasi malo sidere natus. *Ænormis*, eo quòd normam & mensuram excedat. *Abactor* est fur iumentorum & pecorum, quem vulgò abigeum vocant, ab abigendo scil. *Atratus*, & *Albatus*, ille à veste nigra, iste ab alba. *Aduena*, eo quòd aliunde adueniat. *Alienigena*, qui ex alia gente genitus est: & non ex ea vbi est. Item alienigena, quòd alienæ regionis sit, & non eius vbi est. *Accola*, eo quòd adueniens terram colat. *Agricola* à colendo agro, sicut syluicola. *Assecla*, eo quòd sequatur aliquem lucri causa. *Assiduus* dicebatur apud antiquos, qui assibus ad ærarium expensum conferendis præerat, & in negociis quoque publicis frequens: vnde & per s, non per d scribendum est. *Apparitor* nominatus, quòd appareat & videatur, & præsto sit ad obsequium. *Attentus*, vt aliquid audiens teneat. *Attonitus*, veluti furore quodam instinctus atque stupefactus: dictus attonitus à tonitrui strepitu, quasi tonitruo stupefactus & vicino fulgore, aut à tactu proximus. *Allectus* quòd sit palàm electus. *Abactus*, quòd sit ab actu remotus. *Abortiuus*, eo quòd non oriatur, sed aboriatur & excidat. *Adoptiuus*, quia est palàm adoptatus in filium. *Ambo* ab eo quod ἄμφω, nomen de Græco Latinum factum, litera tertia demutata. *Alius* de multis dicitur: alter verò de duobus dicitur. *Æquimanus* appellatus, qui vtraque manu gladio incunctanter vtatur.

B

BEatus dictus quasi bene auctus, scilicet ab habendo quod velit, & nihil patiendo quod nolit. Ille autem verè beatus est, qui & habet omnia quæ vult bona, & nihil vult male. Ex his enim duobus beatus homo efficitur. *Bonus* à venustate corporis creditur dictus: postea & ad animum translatum nomen est. Bonum autem dicimus bonum, cui non præualet malum: eúmque optimum, qui peccat minimum. *Benignus* est vir sponte ad benefaciendum paratus & dulcis alloquio. Non autem multum distat benignus à bono, quia & ipse ad benefaciendum videtur expositus. Sed in eo differt, quia potest bonus esse & tristior, & bene quidem facere & præstare quod poscitur, non tamen suauis esse nouit consortio. Benignus autem sua cunctos nouit inuitare dulcedine. *Beneficus* à benefaciendo alteri dictus. vnde & beneficentia vocatur, quæ proximo prodest. *Beniuolus* quia bene vult. Non tamen dicimus beneuolus, sicut nec maleuolus. Sæpe enim ex duabus partibus compositum nomen, aut priorem aut sequentem literam corrumpit. Nam beneuolentia absurdum sonat. *Blandus*, dulcis & inuitans ad familiaritatem sui. *Brutus* quasi obrutus, quia sensu caret. Est enim sine ratione, sine prudentia. Vnde & ille Iunius Brutus ex sorore Tarquinij Superbi genitus, cùm eundem casum timeret in quem frater inciderat, qui ob diuitias & prudentiam ab auunculo fuerat occisus, vtile temporis simulauit stultitiam. Vnde etiam Brutus est cognominatus, dum vocaretur Iunius. *Balbus* à balando potiùs quàm loquendo dictus. Verba enim non explicat. Inde & *blæsus*, quia verba frangit. *Bucco* garrulus, quòd cæteros oris loquacitate, non sensu exuperet. *Biliosus*, quòd semper sit tristis, ab humore nigro, qui bilis vocatur. *Baburrus*, stultus, ineptus. *Bisthanatus*, quòd est bis mortuus. *Θάνατος* enim Græco sermone mors dicitur.

C

CLarus à Cœlo, quòd splendeat. Vnde & clara dies, pro splendore cœli. *Celsus* à cœlo dictus, quòd sit sublimis & altus, quasi cœlestis. *Castus* primùm à castratione nuncupatus: postea placuit veteribus etiam eos sic nominari, qui perpetuam libidinis abstinentiam pollicebantur. *Cœles* dictus, quia iter sibi facit ad cœlum. *Cœlebs*, connubij expers, qualia sunt nomina in cœlo, quæ absque coniugibus sunt. Et cœlebs, dicitur, quasi cœlo beatus. *Cœlicola*, eo quòd cœlum colat: est enim angelus. *Continens* non solùm in castitate dicitur, sed & in cibo & potu; in ira quoque & vexatione mentis & detrahendi libidine. Et continens dicitur, quòd se à multis malis abstineat. *Clemens*, misericors, ab eo quòd eluat, id est, protegat & tueatur: sicut solet patronus clientem. *Concors* à coniunctione cordis appellatus. Nam sicut consors dicitur, qui sortem iungit: ita ille concors dicitur, qui corde iungitur. *Concionator*, multitudinis allocutor. *Consolator*, vnius allocutor. Et inde dictus consolator, quòd soli se applicat cui loquitur, & solitudinem leuat alloquio suo. Hinc & solatium. *Consultus* est qui consulitur, cui contrarius est inconsultus, qui non accipit consilium. *Constans* dictus, quòd vndique stat, nec in aliquam partem declinari potest. *Confidens* quod sit in cunctis fiducia plenus. Vnde & Cæcilius: Si confidentiam

habes, confide omnia. *Cautus* à cauendo dictus. *Callidus* fraudulentus, quia celare nouit, & malè peritus. *Callidum* autem veteres non pro astuto tantùm, sed etiam pro astutè docto ponebant. Hûc & versutum, ab eo quòd animum citò vertat. *Cupidus* à cupiendo multum, id est, accipiendo vocatus. *Clamosus*, quasi calamosus à calamo, scilicet quòd sonet. *Calumniator* falsi criminis accusator, à caluendo, id est, frustrando & decipiendo dictus. *Calculator* à calculis, id est, lapillis minutis, quos antiqui in manu tenentes numeros componebant. *Compilator* qui aliena dicta suis permiscet: sicut solent pigmentarij in pila diuersa mixta contundere. Hoc scelere quondam accusabatur Mantuanus ille vates, cùm quosdam versus Homeri transferens suis permiscuit: & cùm compilator veterum ab æmulis diceretur, ille respondit: Magnarum esse virium clauam Herculi extorquere de manu. *Contumax* ab eo quòd contemnat. *Chromaticus*, quia non confunditur, nec colorem mutat. Græcè enim χρῶμα color vocatur. *Contumeliosus*, quia velox est & tumet in verbis injuriæ. *Contentiosus*, ab intentione vocatus, qui non ratione aliqua, sed sola pertinacia vindicat. *Contemptibilis*, vel quia contemptui habilis, vel quia contemptus & vilis, id est, sine honore. *Crudelis* hoc est, crudus, quem Græci ὠμὸς appellant per translationẽ, quasi non coctus nec cibi habilis. Est enim asper & durus. *Carnifex* quòd carnem afficiat. *Cruciarius*, eò quòd sit cruce dignus. *Collega* à colligatione societatis & complexu amicitiæ dictus. *Coætaneus* quasi compar ætatis. *Complex*, qui vno peccato vel crimine alteri est applicatus ad malum: ad locum verò nunquam complicem dicimus. *Consors*, eo quod ad eum pars pertinet bonorum. Nam sortem veteres pro parte ponebant. Consors ergo quòd sit communis sorte, sicut dissors dissimilis sorte. *Celer* appellatus à celeritate, quia quod vsus exigit velocius facit. *Consimilis* ab eo quòd sit genere vel loco affinis. *Colonus* à colonia, vel ab agro colendo dictus. *Curator* quòd curam ferat pueris, qui adhuc eius ætatis sunt, vt negotia sua sacis administrare non possint. *Cognitor* à cognoscendo causam dictus. *Clientes* prius colentes dicebantur, à colendis patronis. *Captus*, captiuus dicitur, quasi capite diminutus ingenuitatis: fortuna enim ab eo excedit: vnde & à viris peritis capite diminutus dicitur. *Columnis* à columna vocatus, eo quòd erectus & firmissimus sit. *Comptus* à coma dictus, quòd sit formosus capillis, vel quia comam nutrit. *Calamistratus* à calamistro, id est, acu ferreo in calami similitudine facto, in quo crines obtorquentur, vt crispi sint: quem in cinere calefacere solent qui capillos crispant, vt calamistrati sint. *Corpulentus* quòd sit corpore validus & lentis carnibus. *Crassus* à sagina corporis à creando carnes. *Comessor* à comedendo factus. Est enim gulæ ac ventri inmoderatè deditus: *Caupo* pessimus de vino aquam faciens. *Candidus*, canus dictus candore, & candidus quasi canidor datus. Studio enim accedit candor. Nam album vocari, naturæ est. *Cledus*, curuus, crispus. *Cæcus* appellatus quòd careat visu. Est enim luminibus amissis. Cæcus est qui vtroque oculo non videt. *Caducus* à cadendo dictus, id est, lunaticus, eo quòd certo lunæ tempore patiatur. *Confusus* à confessione sceleris appellatus. Inde & confusio. *Conuulsus* dicitur, cui sua, vt aliqua aliqua adimuntur. Vnde & conuulsa nauis, cuius eminentia vi tempestatis adimitur: vnde & Virgilius: Vix septem conuulsæ vndis, quasi mutilatæ. *Consumptus* totus sumptus & deuoratus. *Conciliatrix* ob societatem flagitiosæ consensionis dicta, eo quòd intercurrat, alienumque nundinet corpus. Hinc etiam & lenonem vocant. *Circumforanus*, qui aduocationum causa circum fora & conuentus vagatur. *Colligatus* *Carpentarius*.

D

DOminus per deriuationem dictus, quòd domui præsit, & cunctæ familiæ dominetur. *Disertus*, doctus à disserendo dictus: dispositè enim differit. *Doctus* à docendo, inde & doctor. *Docilis* non quòd sit doctus, sed quia doceri potest: est enim ingeniosus, & ad discendum aptus. *Discipulus* à disciplina dictus: disciplina autem à discendo vocatur, dispensator vocatur cui creditur administratio pecuniarum. Et ideo dispensator, quia prius qui dabant pecuniam, non numerabant eam, sed appendebant. *Diues* ab ære vocatus, vel diu vescens. *Decoriis*, perfectus, decem dicitur. *Decens*, compositus, à numero decem dictus. Hinc & decorus & decibilis. *Directus*, eo quòd in rectum vadit. *Dilectus* à diligentia: Hæc sunt enim signa diligendi. *Delibutus*, de oleo vnctus, vt athletæ solent, vel in cereumate pueri. Hinc & delibutum gaudio, id est, perfusum vel plenum. *Delicatus* quòd sit delitiis pastus & viuens in epulis & nitore corporis. *Defessus*, semper infirmus, quasi diu fessus. *Debilis*, quòd per bilem factus sit fragilis. Bilis enim humor est afficiens corpus. *Decolor*, quòd desit illi color. *Desperatus* vulgò vocatur malus ac perditus, nec iam vllius prosperæ spei. Dicitur autem per similitudinem ægrotorum, qui affecti & sine spe deponuntur. Consuetudo autem erat apud veteres, vt desperati ante ianuas suas collocarentur, vel

vel vt possent à transeuntibus fortè curari, qui aliquando simili laborauerant morbo. *Degener* aut ignobilis, aut quod sit impari genere, aut si dum sit optimo genere natus, inhoneste tamen viuit. *Decrepitus*, quòd morti sit propior, & quasi ad mortis tenebras crepat, sicut crepusculum tempus noctis. Alij dicunt, decrepitum, nō qui senectute auulsus est, sed qui iam crepare desierit, id est, loqui cessauerit. *Depreciatus* ab eo quod sit vilis, nec aliquo precio dignus. *Dirus* praeparcus & teter, quasi diuina ira in id actus. Nam dirum dicitur, quòd diuina refertur ira. Aliâs dirus, magnus. *Dehiscens* valde hiscens. Hic enim *De* augentis est, vt deamare, desiderare. *Despiciens* eo quòd deorsum aspiciat, vel contemptui habeat. *Dolosus*, inuidiosus vel malignus, ab eo quod deludat. Vt enim decipiat, occultam malitiam blandis sermonibus ornat. *Dubius*, incertus, quasi duarum viarū. *Delator* dictus, eo quod deregat quod latebat. *Dilator*, quia differt ad proferendum. *Desidiosus*, tardus, piger, à desidendo vocatus, id est, valde sedēdo. Idem & residens à residēdo, de enim hic augentis est. *Delirus* mēte defectus per aetatem ἀπὸ τῦ λήρυ, vel quod à recto ordine & quasi à lira aberret. *Lira* enim est orationis genus, cum agricolae facta semente dirigunt sulcos, in quos omnis seges decurrit. *Demens* idem qui amens, id est, sine mente, vel quod diminutionem habeat mentis. *Desipiens*, eo quod minus sapere incipit, quàm solebat. *Damnatus* & damnabilis: quorū prior iam addictus est, sequens potest adduci. *Degulator*, quod gulae sit deditus.

E

E*Loquens*, profusus eloquio. *Exertus* in loquendo expeditus. *Exerere* enim proferre vel expedire est. *Eruditus*, quia non rudis, sed iam doctus. *Expertus*, multum peritus. *Ex* enim hic pro valde ponitur. *Expers* verò, qui est extra peritiam & intellectum. *Exornatus*, valde ornatus: *Ex* enim pro valde ponitur: sicut excelsus, quasi valde celsus. *Eximius*, quasi valde eminens. *Efficax* dictus, quia nullam difficultatem habet in qualibet re facienda. Hinc & efficiens à faciendo dictus. *Exspes* quod sine spe. *Expers*, quia extra partem: caruit enim parte. *Exsors*, quia extra sortem est. *Exul*, quia extra solum situm est: quia trans solum missus, aut extra solum vagus. Nam *exulare* dicuntur qui extra solum eunt. *Exterris*, quia extra terram suam est, quasi ex terris. Sed proprie extorris, cum vi expulsus sit: & cum terrore solo patrio eiectus: & extorris, extra terra sua pulsus. *Exterris*, extra terram, aut extra terminos suos, quia exterretur. *Exterminator* non ille, qui vulgo dicitur ἀφανιστὴς, sed qui deiicit & expellit à terminis ciuitatis. *Exterminatus*, ab eo quod sit extra terminos suos eiectus. Sic & externus, eo quod sit alienae terrae. *Egens* & egenus, sine gente & sine genere, indigens. *Exiguus* multum egens. Ex enim pro valde ponitur. *Exilis*, tenuis, quod possit quamuis per angustum exire. *Exesus* quasi percomesus. Est enim aridus, tenuis & exilis. *Exhaustus*, quia consumptus est & inanis effectus. *Exanguis*, quòd sit extra sanguinem. *Exanimis* est mortuus. Exanimis autem & exanimus dicimus, sicut vnanimus & vnanimis: inermus, inermis: & hoc nostro arbitrio subiacet. *Exustus* dicitur, de quo nihil superest, quasi valde vstus. Ex enim pro valde ponitur. *Exosus* ab odio dictus. Nam antiqui & odi dicebant & osus sum. Hinc est exosus, quo vtimur, licet iam osus non dicamus. *Effractor*, quod sit expugnator claustrorum. *Exitiosus*, eo quod multis exitio sit. *Executor*, ab exequendo. Idem & exactor. *Efferatus*, mente ferina effectus, & vltra humanum modum excedens. *Effrenatus*, ab eo quod sit praeceps & pronus, & sine freno rationis. *Eunuchus* Graecum nomen est, quod est spado. Horum quidam coeunt, sed tamen virtus in semine nulla est. Liquorem enim habent & emittunt, sed ad gignendum inanem atque inualidum. *Effoeta*, quod sit frequenti foetu exhausta. Partus enim eam assiduus debilem reddit.

F

F*Acundus* dictus, quia facilè fari possit. *Facetus*, qui iocos & lusus gestis & factis cōmendat, à faciēdo dictus. *Frugalis* à fruge nominatus, id est, à fructu vel parsimonia, siue, vt alij volunt, à modestiae temperantia. *Foenerator* qui pecuniam deponit apud debitorē, quasi foenoris actor; nam foenus pecunia est. *Foenerator* autē Latinè dicitur, & qui dat mutuum, & qui accipit. *Flamines* pontifices idolorum. *Felix* dicitur, quae felicitatem dat, felix qui accipit, & felix per quem datur felicitas, vt felix tempus, felix locus. *Fidelis* pro eo quod fit ab eo id quod dicit, vel promittit bonum. *Facilis* à faciendo, nec tardus. *Firmus*, vnde & formosus. *Fortis*, quia fert aduersa, vel quaecunque acciderint, siue à ferto, quod sit durus, nec molliatur. *Formosus* à forma dictus. Formum enim veteres calidum & feruens dixerunt. Feruor enim sanguinem mouet, sanguis pulchritudinem. *Foedus* nomen habet ab hirco & hoedo, F litera addita. Hunc veteres in graui significatione ponebant, vt, Sanguine foedantem quos ipse sacrauerat ignes. *Fragilis* dictus, eo quod facilè frangi possit. *Fessus*, quasi fissus, nec iam integer salute, est autem generale. Dicimus enim fessus animo, vt Terentius, Fessus valde ex-

sedit: & fessus corpore; quod magis est proprium, & fessus rerum à casu venientium. *Fatigatus*, quasi fatis agitatus. *Formidolosus* à formo, id est, sanguine dictus, cùm se à corde vel à præcordio fugiens contrahit sanguis. Nam timor sanguinem gelat, qui coactus gignit formidinem: vnde est illud, Gelidusque coit formidine sanguis. Formidolosus autem cùm sit timidus, & timendum significat. *Fatuus* ideo existimatur dictus, quia neque quod fatetur ipse neque quod alij dicunt intelligit. Fatuos originem ducere quidam putant à miratoribus Fatuæ Fauni vxoris fatidicæ, eósque primùm Fatuos appellatos, quòd præter modum obstupefacti sunt vaticiniis illius vsque ad amentiam. *Fautor* ab eo quòd faueat & consentiat. *Fictor* appellatus à fingendo & componendo aliquid, sicut qui capillos mulierum linis & pertractat, vngit & nitidat. *Fallax* quod fando, id est, loquendo decipiat. *Feruidus*, iracundus. Ira enim inflammat. *Frendens*, quòd minando frangat dentes & comprimat fremens. *Ferox*, ab eo quòd feritatem exerceat, vt bestia. *Fur* à furuendo vel furuo dictus est, id, à fusco. Nam nocturno vtitur tempore. *Factiosum* inter opprobria cùm seditiosorũ accipi volumus: cùm verò gratiosum ac potentem & quasi magnæ factionis. *Facinorosus* à facti commisso nominatus: facit enim quod alteri noceat. *Flagitiosus*, eo quòd frequentius flagitet atque oppetat libidinem. *Furcifer* dicebatur olim, qui ob leue delictum cogebatur à dominis, ignominiæ magis quàm supplicij causa, furcam circa viam ferre, prædicans peccatum suum, & monere cæteros nequid simile peccarent. *Futilis*, vanus, superfluus, loquax. Et est metaphora à vasis fictilibus, quæ cassa & rimosa non tenent ea, quæ inieceris. *Fornicarius*, & Fornicatrix est, cuius corpus publicum & vulgare est. Hæc sub arcuatis prosternebatur, quæ loca fornices dicuntur: vnde & fornicariæ. Virgilius: Atque aduerso fornice. *Fœcunda* à fœtu dicta, quasi fœtu abunda. Est enim partu frequens. *Fœta*, prægnans. *Flens*, quasi lachrymis fluens. *Fugitiuus*, nemo rectè dicitur, nisi qui dominum fugit. Nam si paruulus puer à nutrice vel à scholis discesserit, fugitiuus non est.

G

GLoriosus à frequentia claritatis dictus, pro c g litera commutata. Gloriosus à laurea dictus, quæ datur victoribus. *Gnarus*, sciens; cui contrarius est ignarus, nesciens. *Grauis*, venerabilis. Vnde & contemptibiles leues dicimus. Grauis pro consilio & constantia dictus, quia non leui motu dissilit, sed fida constantiæ grauitate consistit. *Grandæuus*, eo quòd sit grandis æuo. *Gratus*, gratiam seruans. Sed gratus tantùm animo: gratissimus & animo & corpore dicitur. *Gratificus*, ab eo quòd gratis faciat bonum. *Gratiosus*, quòd plus vnicuique quàm meretur, tribuit. *Garrulus* propriè dicitur, qui vulgò verbosus appellatus accedente lætitia nec valens, nec volens tacere: sumptum nomen à graculis auibus, quæ importuna loquacitate semper strepunt, nec vnquam quiescunt. *Ganeo*, luxuriosus & tanquam in occultis locis & subterraneis, quæ ganea Græci vocant. *Gluto* à gula, id est, gulosus.

H

HVmilis quasi humo accliuis. *Honorabilis*, quasi honore habilis, hoc est, aptus. *Honestus*, quòd nihil habeat turpitudinis. Nam quid honestas, nisi honor perpetuus, id est, quasi honoris status? *Humanus*, quòd habeat circa homines amorem & miserationis affectum. Vnde humanitas dicta, qua nos inuicem tuemur. *Habilis* quòd sit ad habendum commodus atque aptus. *Honorosus* plus est quàm honoratus; sicut scelerosus plus est quàm sceleratus. *Hirsutus*, ab eo quòd sit hirtus & pilis horridus. *Hypocrita* è Græco sermone, in Latinum simulator interpretatur. Qui dum intus malus sit, bonum se palàm ostendit. ὑπὸ enim falsum, κρίσις iudicium interpretatur. Nomen autem Hypocritæ tractum est à specie eorum, qui in spectaculis contecta facie incedunt: distinguentes vultum cæruleo minióque colore & cæteris pigmentis, habentes simulacrum oris lintea, gipsata & vario colore distincta nonnunquam, & collum & manus creta perungentes, vt ad personæ colorem peruenirent, & populum dum in ludis agerent, fallerent, modò in specie viri, modò in fœminæ, modò tonsi, modò crini anili & virginali, cæteráque specie ætate sexúque diuerso vt fallant populum dum in ludis agunt. Quæ species argumenti translata est, in iis qui falso vultu incedunt, & simulant quod non sunt. Nam hypocritæ dici non possunt, ex quo foras exierint. *Humatus* quod sit humo tectus, i. sepultus.

I

INgeniosus dictus, quod intus vim habeat gignendi quamlibet artem. *Inuentor*, dictus, quod in ea quæ quærit, venit. Vnde & ipsa quæ appellatur inuentio, si verbi originem retractemus; quid aliud resonat, nisi quia inuenire est in id venire quod quæritur? *Interpres*, quòd inter partes medius sit duarum linguarum dum transfert. Sed & qui inter Deum quem interpretatur, & homines, quibus diuina

diuina indicat mysteria, interpres vocatur. *Iuridicus*, quia Legum iura dicit. *Indolis* propriè est imago quædam futuræ virtutis. *Iustus* dictus, quia iura custodit, & secundùm legem viuit. *Innox*, quòd non noceat. *Innocuus*, cui nocuum non sit, sed apud veteres vtrunque indifferens est. *Hilaris* Græcum est nomen. *Iocundus*, eo quòd sit semper iocis aptus & hilaritatis frequentia, sicut iracundus. *Iocosus*, iocis vsus. *Inclytus* Græcum nomen est. Nam κλυτὸν Græci gloriosum vocant. *Illustris* nomen notitię est, quòd clareat multis splendore generis, vel sapientiæ, vel virtutis, cui contrarius est obscurè natus. *Incolumis* à columna nomen habet, quasi erectus, fortis & stabilis. *Immarcessibilis*, incorruptus & sempiternus, quòd sit sine maceratione & languore. *Intemeratus*, incorruptus & nulla temeritate violatus. *Informis*, quia sine forma. *Imbecillis*, quasi sine baculo fragilis & inconstans. *Inanis*, leuis. *Inconstans*, quia non est stabilis, & quod placet ei, rursus displicet. *Iactans* vel *arrogans* est, qui maiorum institutis non acquiescit: sed propriam quandam viam iustitiæ & sanctitatis inquirit. *Iracundus* dictus, qui accenso sanguine in furorem compellitur. πῦρ enim flamma dicitur, & ira inflammat. *Incensor*, ab eo quod incendat atque inflammet. Incentor, quia praua suggestione ad vitia cor aliorum succendit, & persuadendo inflammat. *Inexpiabilis*, quod nunquam expietur, nunquam purgetur. *Inlaudabilis*, non quia laudatus non sit, sed quia laudari non meruit. *Iratus*, ira actus. *Impius*, quia sine pietate religionis est. *Iniquus* propriè dictus, quia non est æquus, sed inæqualis. Inter pium autem & iniquum hoc distare nonnunquam solet, quia omnis impius iniquus, non tamen omnis iniquus est impius. Impius namque pro infideli ponitur, & dictus impius, quòd sit à pietate religionis alienus. Iniquus verò dicitur pro eo, quod non est æquus, sed prauis operibus maculatus in Christianitatis nomine censeatur. *Inimicus*, quia non est amicus, sed aduersarius. Duæ autem res inimicos faciunt, fraus & terror. Terror quod timent. Fraudis malũ, quod passi sunt. *Inuidus* dictus ab inuidendo felicitati alterius. *Inuidiosus* est, qui ab alio patitur inuidiam. *Inuisus*, odiosus, ab inuidia & zelo dictus. *Intestabilis*, cuius testimonium non valet, & quod dixerit, irritum improbatúmque fit. *Infamis*, non bonę famæ. *Improbus* dictus, quòd instat etiam prohibenti. *Importunus*, inquietus: quia non habet portum, id est, quietem. Vnde & importuni, quasi in naufragium citò feruntur. *Infrenis* est, qui frenis nõ regitur, vt Numidæ infreni. *Infrendens* propriè est inter se comprimens dentes. Nam & frendere significat dentibus frangere: vnde & frendes infantes qui nec dum dentes habent. *Ingluuiosus* à gula & voracitate dictus. *Inglorius*, quòd sit sine gloria, id est, sine triumphis. Itẽ inglorius immemor gloriæ. *Informis*, ingens, nõ quod nõ habeat formã, sed quod vltra formam magnitudinem habeat. *Inueteratus*, eo quòd sit multi veterisque vsus in malitia. *Immanis*, quia non bonus, sed crudelis & terribilis. *Manum* enim bonum dicitur. Vnde κατ' ἀντίφρασιν, dij manes, minimè boni. *Immunis*, minimè munificus, vt est in prouerbio veteri: Immunem ciues odêre sui. Item immunis, qui non facit munia, id est, officio non fungitur. Est enim omni priuilegio vacuus. *Indemnis*, eo quòd sine damno viuat, & sine vlla culpa atque periculo. *Iners*, sine arte, & ob hoc ne operis quidem vllius. *Inermis*, vel sine armis, vel sine viribus. Nam semper arma pro viribus accipiuntur. *Ignauus*, ignauus viæ: id est, rationis & vitæ. *Ignarus*, non gnarus, id est, inscius vel sine naribus. Olfecisse enim veteres, sciisse dicebant. Ignarus autem duo significat, vel qui ignorat, vel qui ignoratur. *Immemor*, qui oblitus est: perdit enim memoriam. *Inscius*, quia sine scientia est. *Idiota*, imperitus, Græcum est. *Imperitus*, sine peritia. *Inconsultus* ab eo quòd non accipiat consilium. Item incõsultus, quia est sine consilio & inscius rerum atque ignarus. *Ineptus*, apto contrarius est, quasi inaptus. *Inops*, qui sine terra est: opem enim terram intelligimus, quia opem fert fructificando. Alij inopem intelligunt non sepultum, inhumatum, cui nec animam manes habenti surrexit tumulus. *Ignobilis*, eo quòd sit ignotus & vilis, & obscuri generis: cuius nec nomen quidem scitur. *Ircosus*, quia sudore corporis fœtido putet. *Ignotus*, ignobilis, vel ex improuiso veniens. *Improuisus* dictus, eo quòd subito fit: & non porrò antè visus. *Index*, proditor ab indicando. *Indigena* vocatus, quòd inde genitus sit, id est, in eodem loco natus. *Imprudens*, eo quòd ab eo pudor & pudicitia procul abest. *Impudicus* à pudore vocatus. Pudorem enim fetorem dicunt. *Incestus* propter illicitam cõmixtionem vocatus, quasi incastus, sicut qui virginem sacram vel affinitatis suæ proximam stuprauerit. *Internecida* est, qui falsum testamentum fecit, & ob id hominem occidit. *Inficiator*, negator, quia non fatetur, sed contra veritatem mendacium nititur. *Impostor*, interceptor propriè dicitur, qui inter duos de medio tollitur. *Insidiosus*, quòd insidiatur. Nã propriè insidere est dolosè aliquẽ expectare. Vnde & insidię cognominatę sunt. *Incincta*, id est, sine cinctu: quia præcingi fortiter vterus permittit. *Inuestis*, id est, sine veste: nondum enim habet stolam, quod est signum maritalis virginitatis. *Iscurra* vocatus, quia causa escæ quemlibet consectatur.

K

Katholicus vniuersalis: Græcum enim nomen est. *Kharus* Græcum nomen est, sicut & *Kharitas*. vnde & eucharistia sacrificium, id est, bona gratia.

L

Luculentus ab eo quòd sit lingua clarus, & sermone splendidus. *Lector* dicitur à legendo, id est, percurrendo. Vnde & nauis dicitur legere quicquid transit. Nam legit, transit, præterit, vt, — Crebris legimus freta concita terris. Item lector à colligendo animo quæ legit, quasi collector: sicut illud, Qui legitis flores. *Loquax* non est eloquens. *Latus* à latitudine. *Locuples*, quasi locis plenus, & possessionum plurimarum possessor, quemadmodum docet Tullius in lib. 2. de Republica, multa quæ editione ouium & boum, quòd tunc res erat in pecoribus & in locorum possessionibus: ex quo pecuniosi locupletes vocabantur. *Liberalis* dictus ab eo, quòd libenter donet, nec murmuret. *Largus*, abundans, affluens. *Longus*, à linea dictus, propter quòd sit porrectus. *Longæuus*, quasi longi æui & temporis. *Longanimis* siue magnanimus, eo quòd nullis passionibus perturbatur, sed ad vniuersa sustinenda patiens est. Cui contrarius est *pusillanimis*, angustus & in nulla tribulatione subsistens, de quo scribitur: Pusillanimis vehementer insipiens. *Leuis* ob inconstantiam vagationis appellatur, quia leui motu mentis nunc ista, nunc illa desiderat. *Lubricus* ab eo quòd labatur. *Labens* interdum velox, vt, Labere nympha polo, & labere pennis. Cursu enim lapsus celerior est. *Latro* insessor est viarum à latendo dictus, melius autem latro est, quasi latero, quia latere insidiatur viæ. *Lanista*, gladiator, id est, carnifex Tusca lingua appellatus, à laniendo scilicet corpora. *Lacessitor* per translationem dictus à canibus, vel à feris quæ solent lacerando prouocare. *Leno*, conciliator stupri, eo quòd mentes miserorum blandiat, & deliniendo seducat. *Libidinosus* ab eo, quòd facit quod libet. Libidinosus à Libero, qui puellarum corpore pingitur. *Luxuriosus*, solutus in voluptates: vnde & membra loco mota, luxa dicuntur. *Lasciuus*, quòd sit luxuriosus, solutus & vanus. *Lymphaticus*, quòd aquam timeat, quem Græci ὑδροφόβον vocant. Lymphaticus propriè dicitur, qui vitium ex aqua contrahit: cuius vitium est huc atque illuc currere, aut à fluore aquæ sumpto nomine. Sed poëtæ iam hoc genus nominis pro furiosis vsurpant. *Lividus*, quòd sit pallidus, à liuore dictus, quòd huiusmodi habeat cutem. *Leprosus* à pruritu nimio ipsius scabiei dictus, vnde & per p scribi dicitur. *Luscus* quod lucem ex parte sciat, sicut lusciosus, qui vespere nihil videt. Luscos coclites dixerunt antiqui: vnde & Cyclopas coclites legimus dictos, quòd vnum oculum habuisse perhibentur. *Lotus*, lautus, id est, mundus. *Lupa* meretrix à rapacitate vocata, quòd ad se rapiat miseros & apprehendat.

M

Misericors, à compatiendo alienæ miseriæ vocabulum sortitus est: & hinc appellata misericordia, quòd miserum cor faciat dolentis alienam miseriam. Non autem occurrit vbique hæc etymologia: nam est in Deo misericordia sine vlla cordis miseria. *Mactus*, magis auctus gloria; & est nomen tractum a sacris. Quoties enim thus aut vinum super victimam fundebatur dicebant, mactus est taurus vino vel thure, hoc est cumulata est hostia & magis aucta. *Munificus* dictus, vel quia alicui munera multa dat: vel quia munus suum, i. officium quod debet adimplet: sic & munifex, quia munera facit. *Magnanimus* ab eo quod sit magni animi & magnæ virtutis. Cui contrarius pusillanimis. *Magnificus* autē à magna faciendo vocabulum traxit. *Mansuetus*, mitis vel domitus, quasi manu assuetus. *Modestus* à modo dictus & temperie: nec plus quicquam nec minus agens. *Mitis*, lenis & mansuetus & cedens improbitatibus, & ad faciendam iniuriam tardus quasi mutus. *Mutus*, quia vox eius non est sermo, nisi mugitus: vocalem enim spiritum per nares quasi mugiēs emittit. *Memor*, vel qui memoriam tenet, vel qui memoria traditur. *Magister* maior in statione: nam σταθμὸς Græcè statio dicitur. *Minister* minor in statione, siue quia officium debiti manibus exequitur. *Maior*, minor, minimus, à numero monadis, quod post eum non sit alter. *Maximus* aut meritis, aut ætate, aut honore, facundia, aut virtute, aut omnibus magis eximius. *Modicus*, paruus, sed abusiue. cæterum rationabilis. *Moderatus* à modo scilicet & temperamento. *Mediocris*, quod modicum illi sufficiat. *Miser* propriè eo quòd amplissimam felicitatem amiserit. Secundum autem Ciceronem propriè mortuus, qui in Tusculanis miseros mortuos vocat, propter quod iam amiserunt vitam. *Miserabilis*, quòd sit miseriæ habilis. *Mærens* naturaliter tristis, non casu. Est enim à natura mentis & animi: vnde & mœstus. *Mendicus* dictus, quia minus habet vnde vitam degat; siue quia mos erat apud antiquos os claudere egenum, & manum extendere, quasi manu dicere. *Mendax*, quod mentem alterius fallat. *Malignus*, quia malitiæ votum vel opus peragit. *Malus* appellatus a nigro felle, quod Græci μέλαν dicunt. vnde & melācholici appellantur homines qui ad conuersationem humanam refugiunt, & amicorum charorum suspecti sunt. *Malitiosus* deterior malo, quia frequenter malus. A malo autem peior dictus, à bono melior. *Melior* dictus, quia

quia mollior: non durus aut ferreus: nam melius quasi mollius. *Minax* à facie oculorum quando furiosè ardescunt, vt videns amplius pertimescat. *Minator* est monitor, sed monitor dicitur cum prænunciat bona: minator cũ prænunciat aduersa. *Mulcator*, eo quòd blandis verbis mulceat ad declinandum animum: translatio à mulso, id est, quod acceptum leniter solet fauces dolentis, aut oppletum sordibus stomachũ. *Metatores* appellantur, qui castra designant, à metiendo scil. Lucanus, Hesperios audax veniat metator in agros. *Mollis*, quòd vigorem sexus, eneruati corporis dedecore, & quasi mulier emolliatur. *Macer* à Macie: & macies à macia, eo quòd immoderata libido macros faciat. *Mancus*, manu ancus, vel manu cassus. *Moribundus* morienti similis: sicut vitabundus viuẽti similis. Quando enim dicimus, moriturus est, verè moriturus est: moribundus autem non verè, sed verè similis morienti est. *Meretrix* dicta, eo quòd precium libidinis mereatur. Inde & meritoria tabernam nam & milites cũ stipendia accipiũt, mereri dicũtur. *Morio* à morte vocatus, eo quòd nõ vigeat intellectu. *Mulio* dictus à mulis, eo quod præsidet iisdẽ vehiculis. *Manifestum* dicitur, quod in manu est promptũ.

N

NObilis non vilis, cuius & nomen & genus scitur. *Nubilis* ad nubendũ habilis. *Nemo* ab homine tractũ est, id est, ne homo, quod est pro nullo. *Nullus* autem, quasi ne vllus. *Nihil* compositũ est ex nil & hilo. Hilum autem Varro ait significare medullam eius ferulæ quam Græci asphodelõ vocant, & sic dici apud nos nihilum, quomodo apud Græcos oydegey. *Nequam* à malo plerique distinguũt, alium perniciosum: alium nugacem existimantes, vt ait Monatius: Hic adolescens nequam non malus, id est, nugax, non perniciosus. Alij confundunt, quasi vtrunque vnũ idémque significet. *Nequaquam*, eo quòd nec quicquam sit, id est, ex eo quòd nihil sit, veteres esse dictum voluerunt. *Neuter* neque iste, neque ille, quasi dicat, nec vterq;. *Nefarius*, non dignus farre, quo primo cibi genere vita hominum sustentabatur. *Nefandus*, id est, nec nominandus quidem. *Nuncius* enim & qui nunciat & quod nunciatur, id est, ἄγγελος ἢ ἀγγελία, sed nuncius ipse homo genere masculino: id verò quod nunciat genere neutro, vt hoc nuncium, & hæc nuncia. *Nazaræus*, id est, sanctus Dei. Nazaræus olim dicebatur qui sanctam comam nutriebat, & nihil contaminatum conspiciebat, abstinens se à vino omnique sicera, quæ mẽtem ab integra sanitate peruertit. *Nugas* autem Hebræum nomen est. Ita enim in Prophetis est expositum, vbi dicit Sophonias: Nugas, qui à lege recesserunt, vt nosse possimus linguam Hebraicam omnium linguarum esse matrem.

Nugigerulus appellatus, ab eo quòd sit garrulus turpis nuncius. *Negligens*, quasi nec legens. *Nepos* dictus à genere quodam scorpionũ, qui natos suos consumit, excepto eo, qui dorso eius insederit: nam rursus ipse qui seruatus fuerit consumit patrem: vnde homines qui bona parentum per luxuriam consumũt, nepotes dicuntur. Hinc quoque nepotatio pro luxuria ponitur, qua certè quæque res consumuntur. *Niger*, quasi nubiger: quia non serenus, sed fusco coopertus est. Vnde & nubilum diem, tetrum dicimus.

O

ORthodoxus rectæ gloriæ. *Orator* ab ore vocatus, à perorando nominatus. i. dicendo. nam orare dicere est. *Obaudiens*, ab aure, eo quòd audiat imperantem. *Ospes*, quòd inferat ostiis pedes. *Ospes* facilis, apertus & ostio patens. vnde & ospitalis homo dicitur. *Osor* inimicus ab odio dictus: sicut amator ab amore, & est generis communis. *Odibilis*, odio habilis. *Obsitus*, obsessus, id est, vndique insidiis conuallatus. *Obscenus* impuræ libidinis à vitio obscuro dictus. *Obtunsus*, hebetior & obtusior, quasi ex omni parte tunsus. *Obnixus*, contranisus & conabundus. *Obnoxius*, quia obligatus est nexibus culpæ. *Oblectator*, quasi cum lacte & fraude, vt Terentius: Nisi me lactasses amantem. vnde & oblectare dictum est. *Obtrectator*, malignus, & qui obstringillando officiendóque non sinat quempiam progredi & augescere. *Orbus*, quòd liberos non habeat, quasi oculis amissis. *Opifex*, quòd opus faciat aliquid. *Opilio*, custos ouium quasi ouilio.

P

PRudens, quasi porrò videns. perspicax enim est, & incertorum præuidet casus. *Pauidus* dictus à pauendo: pauere enim feriri est: percutitur enim & tolerat. *Perfectus*, cui nihil iam adiici potest. Huic nomini apud Grammaticos comparatio non adiicitur, quia si dixeris: illa perfectior est: iste perfectus nõ erit. *Pulcher* à specie cutis dictus, quod est rubens pellis: postea transiit hoc nomen in genus. Nam pulchritudo hominis aut in vultu est, vt: Os humerósque Deo similis. aut in capillis vt: Namque ipse decoram Cæsariem. aut in oculis, vt: Lætos oculis afflarat honores. aut in candore, vt: Quale manus addunt ebori decus, aut in lineamentis, vt: Te multo plus figura & lineamenta hospitis delectabant. aut in proceritate, vt Turnus

Versatur in mediis, & toto vertice supra est.

Pellex à pelliciendo. *Perspicax* splendidus, eo quòd perluceat. *Perpetuus*, perennis. *Perennis* ab eo quòd sit perpetuus annis. *Præsul* vocatus, quia præest sollicitudine. *Præpositus* appellatus, eo quòd sit subiectorũ ac famulantium ordinator vel rector. *Patroni* à patribus dicti sunt, quòd huiusmodi affectum clientibus exhibeant, vt quasi patres illos regant. *Pædagogus*, cui paruuli assignatur: Græcum nomẽ est, & est compositum ab eo quòd pueros agat, i. doceat, & lasciuientem refrenet ætatem. *Præsens* dictus, quòd sit præ sensibus, id est, coram oculis, qui sensus sunt corporis. *Prior*, quòd primus sit in ordine: & primus quasi præeminens. *Primus*, posterior, postremus. *Potens*, rebus late patens: vnde & potestas, quòd pateat illi quaquà velit, & nemo intercludat, nullus obsistere valeat. *Præopulentus*, præ cæteris opibus copiosus. *Pecuniosus* Tullius primùm eos dictos refert, qui plurimam habuissent pecuniam, id est, pecora. Ita enim antiqui eos appellabant. paulatim autem per abusionem nomen ad aliud deuolutum est. *Peruicax* propriè dicitur, qui in proposito suo ad victoriam perseuerat. Antiqui enim viciam dicebant, quam nos victoriam: credo quòd inde dicatur herba * vitia, id est, victorialis. *Pernix* à pernitendo tractum est, id est, in conatibus perseuerando. Alij pernicem velocem intelligunt pedibus. Nam pernicitas pedum est, vt: Pernicibus ignea plantis: sicut celeritas pennarum est, vt: Celerique fuga sub sidera lapsæ. *Piger*, quasi pedibus æger. Est enim tardus ad incedendum: quod nomen per vsum transiit ad animum. *Peruigil*, peruigilans nocte, perseuerans. *Pertinax*, impudenter tenens, quasi pertinens. *Petulans* nunc quidem pro audace & improbo ponitur: olim autem acerbi flagitatores, & propriè argentariorũ coactorum pueri, quod pecunias rerum crebrius & asperius exigebant: à petendo petulantes vocati sunt. *Procax* propriè idem quod petax. Nã procari est petere: vnde & nuptiarum petitores proci dicuntur. *Prodigus* sumptuosus atque consumptor, qui omnia porro agit & quasi proiicit. *Profugus* propriè dicitur qui procul à sedib. suis vagatur, quasi porro fugatus. *Peregrinus* longè à patria positus, sicut alienigena. *Protectus* quasi longè & procul iactus, sicut & produxit, quasi porro illum duxit, & prouocauit, quasi porro illum vocauit. *Protectus* quasi porro iectus ac porrectus, vnde: proiectaque saxa Pachyni, id est porro iactata. *Proscriptus* cuius bona palam & aperte, describuntur, bonaque filii agglomerantur. *Præscriptus* ordinem significat, sicut & præscriptiones apud iurisconsultos. *Præcinctus* expeditus, & armatus, vnde & in præcinctu, id est, cum belli causa arma sumebant. *Præcinctus* eo quòd ante se ponat aliquid quo præcingitur. Vnde & de Domino dictum est, Præcinctus linteo, lauit pedes discipulorum suorum. *Prædo* est qui populando alienam inuadit prouinciam. Prædo ab abigendo prædas dictus, & prædo qui prædam habet. *Prædator* est cui de præda debetur aliquid. *Plagiator* ἀπὸ τῆς πλαγίας, id est obliquo, quòd non certa via gradiatur, sed pelliciendo dolis. *Piratæ* sunt prædones maritimi ab incendio nauium transeuntium, quas capiebant dicti. Nam πῦρ ignis est. *Pugillator*, qui de manu in manum nummorum aliquid subtrahit. *Peculator* pro eo quòd sit pecuniæ publicæ defraudator. *Proditor* pro eo quòd detegit. Item proditor perditor: vt, Vnius ob iram Prodimur. *Perfidus* quia fraudulentus est & sine fide, quasi perdens fidem. *Periurus*, quia properè iurat, id est malè iurat. Periurus autem in verbo, non habet. Nam peiero & deiero dicimus. *Præuaricatus* malè fidei aduocatus, & qui vel in accusando nocitura, vel in defendendo profutura præterit, aut inutiliter dubiéque ponit mercedis gratia, licet corruptus. Cicero, Quid enim tam præuaricatio, id est validè verum. *Pellax* dolosus & fallax, à pelle, id est vultu. Foris enim vt fallat arridet, sed nequitiam intus gerit. *Profanus* quasi porro à fano. Sacris enim illi non licet interesse. *Parricida* propriè dicitur interfector parentis, quamuis quidam veteres hunc parenticidam dixerint, qui hominem occiderat, quoniam parricidium & homicidium in quocunque intelligi possit; cum sint homines hominibus pares. *Persecutor* nomen semper pro malo intelligitur, vnde Persecutor, perfectè secutor. *Publicanus* est qui vectigalia publica exigit, vel qui per publicum negocia seculi lucra sectatur, vnde & cognominatus est. *Peccator* pellice, id est meretrice vocatus, quasi pellicator, quod nomen apud antiquos tantùm flagitiosum significabat, postea transiit hoc nomen in appellationem omnium iniquorum. *Peccator* secundum pectoris cæteros cognominatus pro eo quòd inibi occulta delictorum condunt. *Prostitutæ* meretrices à prosedendo in meritoriis, vel in fornicibus. *Pellex* apud Græcos propriè dicitur à Latinis concubina vel concubina. Dicta autem à fallacia, id est versutia, fallacia dolositate vel mendacio. *Procurus* quasi per longum curuus. *Pauidus* est quem terret trepidatio mentis. habet enim cordis pulsationem, cordis motum, nam pauere ferire est, vnde & pauimentum. *Petra* autem & ruper a diuitia saxorum nominentur. *Pusillanimis*, pusillo animo. *Petulans* dictus ab appetendo, vnde etiam & meretrices petulcas vocamus.

Pistrinus

Pusinnus à pusione dictus. *Productus*, quasi porro ductus. *Pellicanus* vir sanctus solitudini deditus.

Q

Quæstor, à quærendo dictus, quasi quæsitor. *Quæstuosus* querimoniosus. *Querulus* quia querelam infert. *Quietus* quod sit ipse sibi animo securus neminem tangens.

R

Religiosus ait Cicero à relegendo appellatos, qui retractant, & quasi relegunt ea quæ ad cultum diuinum pertineant. Hi sunt dicti religiosi ex relegendo tanquam ex eligendo eligentes; ex diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes. *Ratiocinator* dicitur vir magnus, quia de omnibus rebus quas esse mirabiles constat, possit reddere rationem. *Retractator* repetitor, nam retractare, est repetere quod omiseras. *Resipiscens* eo quod mentem quasi post insaniam recipiat, aut quia resipit qui sapere desierat. Castigat enim seipsum demencius, & confirmat animum suum ad rectius videndum: cauens ne iterum corruat. *Repentinus* à repente. Repente autem & aduerbium & nomen potest esse. *Robustus* fortis, validus, à fortitudine roboreæ arboris appellatus. *Rapidus* velox pedibus. *Raptor* eo quod corruptor. Inde & rapta eo quod corrupta est. *Reus* à re de qua obnoxius est, & reatus à reo est nuncupatus. *Reus maiestatis* primum dictus qui aduersus rempublicam aliquid egisset, aut quicunque hostibus consensisset. Dictus autem reus maiestatis, quia maius est lædere patriam, quàm ciuem vnum. Postea autem & hi rei maiestatis dicti sunt, qui aduersus maiestatem principis egisse videntur, vel qui leges inutiles reipublicæ consulerant, vel vtiles abrogauerant. *Rixosus* à rictu canino dictus. Semper enim ad contradicendum paratus est, & iurgio delectatur & prouocat contendendum. *Rusticus* dictus quod rus operetur, id est terram.

S

Sapiens dictus à sapore, quia sicut gustus aptus est ad discretionem saporis ciborum, sic sapiens ad dinoscentiam rerum atque causarum, quod vnumquodque dinoscat, atque sensu veritatem discernat. Cui contrarius est insipiens quod sit sine sapore, nec alicuius discretionis vel sensus. *Studiosus*, quasi studiis curiosus. *Sancti* veteres consuetudine appellatos, eo quod hi qui purificari volebant, sanguine hostiæ tangebantur & ex hoc sancti nomen acceperunt. *Sincerus* quasi sine corruptione, cui contrarius est insincerus, vitiatus, corruptus. *Supremus*, summus, ob id quod super emineat. Vnde & supremas partes dicimus. *Sublimis* ab altitudine vocatus honoris. nam propriè sublime dicitur, quod in alto est, vt

Sublimemque feres ad sidera cœli.

Speciosus à specie vel aspectu: sic formosus à forma. *Solers*, quòd sit sollicitus in arte & vtilis. Solers enim apud antiquos dicebatur qui erat omni bona arte instructus. Terentius,

Adolescentem solertem dabo.

Superstitiosos ait Cicero appellatos, qui totos dies precabantur, & immolabant, vt sibi sui liberi superstites essent. *Sollicitus* quasi solers & citus atque inrequietus. *Sedulus* familiare verbum Terentij: hoc est sine dolo, id est assiduus. *Sodales* dicuntur, qui ad symbolum conuenire consueuerunt, quasi suadentes, aliàs quasi sedales. Ipsi & socij dicuntur propter periculi & operis societatem, quasi in vna caliga, & vno vestigio manentes. *Stultus* ebetior corde, sicut quidam ait, Ego meipsum stultum esse existimo, fatuum esse non opinor, id est obtusis quidem sensibus, non tamen nullis. Stultus est, qui per stuporem non mouetur iniuria, seuitiam enim perfert, nec vltus est, nec vlla ignominia commouetur ad dolorem. *Segnis*, id est sine igne, ingenio carens. Se autem sine significat, vt Sedulus sine dolo. *Securus* quasi sine cura, id est stigus, per quod inutiles accipimus. *Stupidus* sæpius stupens. *Superbus* dictus, quia vult plus videri quàm est: Qui enim vult supergredi quod est, superbus est. *Susurro* de sono locutionis appellatus, quia non in faciem alicuius: sed in aure loquitur de altero detrahendo. *Seditiosus*, qui dissensionem animorum facit, & discordias gignit: quem Græci dichonoos dicunt. *Seuerus* quasi sæuus verus: tenet enim sine pietate iustitiam. *Simulator* dicitur à simulacro. Gestat enim simulationem eius quod non est ipse. *Suasor* decipiens, id est in suam sortem trahens. *Scrupulosus* animi minuti & asperi. Scrupus enim est arena durior. *Sacrilegus* dicitur ab eo quod sacra legit, id est furatur. *Sicarius* vocatus, qui ad perpetrandum scelus telis armatus est. Sica enim gladius est à secando vocatus. *Saeuus* sinister atque peruersus à peruersitate. Est enim pessimi & crudelis animi. *Scenicus*, qui in theatro agit. Theatrum enim scena est. *Scorta* quæ à Græcis δέρρις vocabantur: quo defricantur pelles, quibus corruptela fit. *Spurcus*, quod sit impurus. *Scelerosus*, sceleribus plenus, vt lapidosum locus & arenosum. Plus est autem scelerosus quàm sceleratus. *Sator* seminator, vel pater à semine. *Scurra*, qui sectari solet quempiam cibi gratia. A sequendo ergo inde scurras esse appellatos. Id est assecla à sequendo. *Satelles*, quod adhæreat alteri, siue à lateris custodia. *Suffectus*, in loca alterius suppositus, quasi subiectus. Vnde & consulem suffectum dicimus eum, qui pro alio subrogatur. *Secundus*, quia sequitur pedes: & tractus est sermo à sequentibus seruis pedisequis. Vnde &

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER XI.

CAPITA LIBERI VNDECIMI.

1 *De homine & partibus eius.*
2 *De ætatibus hominum.*
3 *De portentis.*
4 *De transformatis.*

De homine & partibus eius. CAP. I.

NATVRA dicta est ab eo quod nasci aliquid faciat. Gignendi enim & faciendi potens est. Hanc quidam Deū esse dixerunt, à quo omnia creata sunt & existunt. *Genus* à gignendo dictum, cui deriuatiuum nomen à terra ex qua omnia gignuntur. γῆ enim Græcè terra dicitur. *Vita* dicta propter vigorem, vel quod vim teneat nascēdi atque crescēndi. Vnde & arbores vitam habere dicuntur, quia gignuntur & crescunt. *Homo*, dictus quia ex humo factus est, sicut dicitur in Genesi, Et creauit Deus hominem de limo terræ. Abusiuè autē pronunciatur ex vtraque substantia totus homo, id est ex societate corporis & animæ. Nā propriè homo ab humo. Græci vero hominē ἄνθρωπον appellauerunt eo quod sursum spectet sublevatus ab humo ad contemplationē artificis sui. Quod Ouidius poeta designat cū dicit, Pronaque cum spectent animalia cætera terram Os homini sublime dedit cælumque videre iussit, & erectos ad sidera tollere vultus. Qui ideò erectus cælū aspicit, vt Deū quærat, non vt terram intendat, veluti pecora quæ natura prona & ventri obedientia finxit. *Duplex* est autē *homo*: interior & exterior. *Interior* homo anima, *exterior* homo corpus. *Anima* autem à ventis nomen accepit, eo quod ventus sit. Vnde & ventus Græcè ἄνεμος dicitur, quod ore trahentes aërem viuere videamur: sed apertissimè falsum est, quia multo prius gignitur anima quàm concipi aër possit: quia iam in genitricis vtero viuit. Nō est ergo aër anima, quod quidam putauerunt, qui non potuerunt incorpoream eius cogitare naturam. *Spiritum* idem esse quod animam Euangelista pronunciat dicens, Potestatē habeo ponendi animam meam & rursus potestatem habeo sumendi eā. De hac quoque ipsa Domini anima passionis tempore memoratus Euangelista ita protulit, dicens, Et inclinato capite emisit spiritum. Quid est enim emittere spiritum, nisi quòd animam ponere? sed anima dicta propter quod viuit, spiritus autem vel pro spirituali natura, vel pro eo quòd spiret in corpore. Item *animum* idē esse quod animam: sed *anima vitæ* est, *animus* cōsilij. Vnde dicūt philosophi etiam *sine animo vitam manere, & sine mente animam durare*, vnde & *amentes*. nam *mentem* vocari volunt vt sciat: *animum* vt velit. *Mens autem vocata* quòd emineat in anima, vel quòd meminit. Vnde & immemores amentes, quapropter non anima, sed quod excellit in anima mens vocatur, tanquam caput eius vel oculus. Vnde ipse homo secundum mentem imago Dei dicitur. Ita autem hæc omnia adiuncta sunt animæ, vt vna res sit. Pro efficientiis enim causarum diuersa nomina sortita est anima. Nā & *memoria* mens est, vnde & *immemores* amētes. dum ergo viuificat corpus, *anima* est: dū scit, *mens* est, dum vult, *animus* est: dum recolit, *memoria* est. dum rectum iudicat, *ratio* est. dum spirat, *spiritus* est. dum aliquid sentit *sensus* est. Nam inde animus sensus dicitur pro iis quæ sentit, vnde & sententia nomen accepit. *Corpus*, dictū pro eo quòd corruptū perit, Solubile n. atque mortale est, & aliquando soluendum. *Caro* autē à creando est appellata. *Crementum* enim semen masculi, vnde animalium & hominum corpora con-

cipiantur. Hinc & parentes creatores vocantur. *Caro* autem ex quatuor elementis compacta est, nam terra in carne est, aer in alitu, humor in sanguine, ignis in calore vitali. Habent verò in nobis elementa suam quæque partem, quibus quid debetur compage resoluta. *Caro* autem & *corpus* diversa significant. In carne semper corpus est, non semper in corpore caro, nam caro est quæ vivit, idem & corpus. Corpus quod non vivit, id est non caro. Nam corpus dicitur aut quod post vitam mortuum est, aut sine vita est conditum. Interdum & cum vita corpus, & non caro, vt herba, & lignum. ¶ *Sensus corporis* quinque sunt, visus, auditus, odoratus gustus & tactus. Ex quibus duo aperiuntur, & clauduntur semper, & duo patentes sunt. *Sensus dicti*, quia per eos anima subtilissime totum corpus agitat vigore sentiendi. Vnde & *præsentia* nuncupantur, quòd sint præ sensibus, id est præ oculis, quæ præsto sunt oculis. *Visus*, est qui à philosophis humor vitreus appellatur. Visum autem fieri quidam asseuerant, aut externa ætherea luce, aut interno spiritu lucido per tenues venas à cerebro venientes, atque penetratis tunicis in aerem exeuntes, & tunc commixtione similis materiæ visum dantes. Visus dictus quòd vivacior sit cæteris sensibus, ac præstantior sive velocior, ampliùsque vigeat, quantum memoria inter cætera mentis officia. Vicinior est enim cerebro vnde omnia manant, ex quo fit, vt ea quæ ad alios pertinent sensus, videre dicamus, veluti cùm dicimus: Vide quomodo sonat, vide quomodo sapit, sic & cætera. *Auditus*, appellatus quòd voces hauriat, hoc est aere verberato sonos suscipiat. *Odoratus*, quasi aeris odore attractus. Tactu enim aere sentitur, sic & olfactus quod odoribus afficiatur. *Gustus*, à gutture dictus. *Tactus*, eo quòd pertractet & tangat, & per omnia membra vigorem sensus aspergat. Nam tactu probamus quicquid cæteris sensibus iudicare non possumus. duo autem tactus genera sunt: nam aut extrinsecus venit quod feriat, aut intus in ipso corpore oritur quod sentiatur. Vnicuique autem sensui propria natura data est. Nam quod videndum est, oculis capitur, quod audiendum auribus: mollia & dura tactu æstimantur, sapor gustu, odor naribus ducitur. ¶ Prima pars corporis caput, datumque illi hoc nomen eo quòd sensus omnes & nervi inde initium capiant, atque ex eo omnis vigendi causa oriatur. Ibi enim omnes sensus apparent. Vnde ipsius animæ quæ consulit corpori quodammodo personam gerit. *Vertex*, est ea pars qua capilli capitis colliguntur, & in qua cæsaries vertitur, vnde & nuncupatur. *Calvaria*, ab ossibus caluis dicta, per desectionem, & neutraliter pronuntiatur. *Occipitium*, capitis pars posterior, quasi contra capitium, vel quod sit capitis retrorsum. *Capilli* vocati quasi capitis pili, facti vt decorem præstent & cerebrum adversus frigus muniant atque à sole defendant. *Pili* autem dicti à pelle qua prodeunt, sicut & pilum dicitur à pila, vbi pigmentum contunditur. *Cæsaries*, à cædendo vocata, ideóque tantùm virorum est. Virum enim tonsum esse decet, mulierem non decet. *Comæ*, sunt propriè non cæsi capilli, & est Græcus sermo. Nam comas Græci à secando nominant, vnde & κείρειν tondere dicunt. Vnde & *cirri* vocantur quod etiam idem Græci mallonem vocant. *Crines*, propriè mulierum sunt. Dicti autem crines eo quòd vittis discernantur. Vnde & *discriminalia* dicunt, à quibus divisi religantur. *Tempora*, sunt quæ calvariæ dextra læváque subiacent. Quæ ideo sic nuncupantur, quia moventur, ipsíque mobilitate quasi tempora quibusdam intervallis mutantur. *Facies*, dicta ab effigie. ibi est enim facta tota figura hominis & vniuscuiusque personæ cognitio. *Vultus* verò dictus, eo quòd per eum voluntas ostenditur animi, secundum voluntatem enim in varios motus mutatur, vnde & differunt sibi vtraque: nam facies simpliciter accipitur de vniuscuiusque naturali aspectu. Vultus autem animorum qualitates significant. *Frons*, ab oculorum foraminibus nominata est. Hæc imago quædam animi mentis motum specie sua exprimit, dum vel læta vel tristis est. *Oculi* vocati, sive quia eos ciliorum tegmina occultant, ne qua incidentis iniuriæ offensione lædantur, sive quia lumen occultum habent, id est secretum, vel intus positum. Hi inter omnes sensus viciniores animæ existunt. In oculis enim omne mentis iudicium est, vnde & animi perturbatio vel hilaritas in oculis apparet. Oculi autem idem & lumina. Et dicta lumina quòd ex eis lumen manat, vel quod ex initio sui clausam teneant lucem, aut extrinsecus acceptam visui præponendo refundat. *Pupilla*, est medius punctus oculi in quo vis est videndi, vbi quia parvæ imagines nobis videntur; propterea pupillæ appellantur. Nam parvuli pupilli dicuntur. Hanc plerique pupillam vocant. vocatur autem pupilla quòd sit pura atque impolluta, vt sunt puellæ. Physici dicunt easdem pupillas quas videmus in oculis, morituros ante triduum non habere, quibus non visis certa est desperatio. *Circulus* verò quo à pupilla partes albæ oculi separantur discreta nigredine corona dicitur, quòd rotunditate sua ornent ambitum pupillæ. *Valvas* autem quidam appellant ipsos vertices oculorum ex similitudine valvarum. *Palpebræ*, sunt sinus oculorum, à palpitatione dictæ, quia super moveantur. Concurrentes

enim inuicem, vt assiduo motu reficiant obtutum. Munitæ sunt autem vallo capillorum, vt & apertis oculis si quid inciderit repellatur, & somno conniuentibus tanquam inuoluti quiescant latentes. In summitate autem palpebrarum locis quibus se vtræque clausæ contingunt extant admoti ordine seruato capilli, tutelam oculis ministrantes, ne irruẽte sorde facile iniurias excipiant, & ex eo noceantur; vt pulueris vel cuiusquam crassioris materiæ arceant contactum: aut ipsum quoque aerem concidendo mitificent, quòd tenuem atque serenum faciant visum. *Lacrymas* quidam à laceratione mentis putant dictas, alij existimant ideo quòd Græci δάκρυα vocant. *Cilia* sunt tegmina quibus cooperiũtur oculi. & dicta cilia quòd celent oculos, tegántque tuta custodia. *Supercilia* dicta, quia superposita sunt ciliis, quæ ideirco pilis vestita sunt, vt oculis munimenta prętendant, & sudorem à capite defluentem depellat. *Intercilium* verò est medium illud inter supercilia quod sine pilis est. *Genæ* sunt inferiores oculorum partes, vnde barbæ inchoant. Nam Græcè γένεια barbæ. Hinc & genę quòd inde incipiant gigni barbæ. *Malæ* sunt eminentes sub oculis partes, ad protectionem eorum suppositæ. Vocatæ autem malæ siue quòd infra oculos promineant, in rotunditatem, quæ Græci μῆλα appellant, siue quòd sint super maxillas. *Maxillæ* per diminutionem à malis, sicut paxillus à palo, taxillus à talo. *Mandibulæ* sunt maxillarum partes, ex quo & nomen factum. *Barbam* veteres vocauerunt quod virorum sit, non mulierum. *Aurium* inde dictum nomen à vocibus hauriendis, vnde & Virgilius, vocémque his auribus hausi. Aut quia vocem ipsam Græci αὐδὴν vocant, ab auditu. Per immutationem enim litteræ aures, quasi audes nuncupatæ sunt. Vox enim repercussa per anfractus earum sonum facit quo sensum excipiant audiendi. *Pinnula* summa pars auris ab acumine dicta. Pinnum enim antiqui acutum dicebant, vnde & bipennis & pinna. *Nares* idcirco nominantur, quia per eas vel odor vel spiritus manare non desinit, quia nos odore admonent, vt norimus aliquid & sciamus. Vnde econtrà inscij ac rudes ignari dicuntur. Olfecisse enim veteres sciisse dicebant. Terentius, Ac non totis sex mensibus prius olfecissent quàm ille quicquam ceperit. *Nasium* recta pars propter quod æqualiter sit in longitudine & rotunditate porrecta, columna vocatur, extremitas eius, pirula à formula pomi piri. Quæ verò dextra leuáque sunt, pinnulæ ab alarum similitudine: medium autem interfinium. *Os* dictum quod per ipsum quasi per ostium & cibos intus mittimus, & sputum foris proijcimus; vel quia ibi ingrediuntur cibi, & inde egrediuntur sermones. *Labia* à lambendo nominata, quod autem superius est, labium dicimus, quod inferius eo quòd grossius sit, labrum. Alij virorum labra, mulierum labia dicunt. *Linguam* à lingendo cibum putat Varro nomen impositum. Alij quòd per articulatos sonos verba ligat. Sicut enim plectrum cordis, ita lingua illiditur dentibus & vocalem efficit sonum. *Dentes* Græci ὀδόντας vocant, & inde in Latinum nomen trahere videntur. Horum primi *præcisores* dicuntur, quia omne quod accipitur ipsi prius incidunt. Sequentes *canini* vocantur, quorum duo in dextra maxilla, & duo in sinistra sunt. Et dicti canini, quia ad similitudinem caninorum existunt, & canis ex ipsis ossa frangit, sicut & homo, & quod non possunt priores præcidere, illis tradunt, vt confringant. Hos vulgus pro longitudine & rotunditate *colomellos* vocant. Vltimi sunt *molares*, qui concisa à prioribus atque confracta subigunt, & molunt, atque immassant, vnde & molares vocati sunt. Dentium autem numerum discernit qualitas sexus. Nam in viris plures, in fœminis pauciores existunt. *Gingiuæ* à gignendis dentibus nominatæ. Factæ autem sunt, etiam ad decorem dentium: ne nudi horrori potius, quam ornamento existerent. *Palatum* nostrũ sicut cœlum sursum est positum, & inde palatum à polo per deriuationem: sed & Græci similiter palatum οὐρανὸν appellant, eo quòd pro sui concauitate cœli similitudinem habeat. *Fauces* à fundendis vocibus nominatæ, vel quòd per eas famur voces. *Arteriæ* vocatæ, siue quòd per eas à pulmone aer, hoc est spiritus fertur, seu quòd arctis & angustis meatibus spiritum vitalem retineant, vnde vocis sonos emittunt: qui soni vno modo sonarent, nisi linguæ motus distantias vocis efficeret. *Toles* Gallica lingua dicuntur: quas vulgò per diminutionem *tusillas* vocant, quæ in faucibus turgescere solent. *Mentum* dictum quòd inde mandibulæ oriantur, vel quod ibi iungantur. *Gurgilio* à gutture nomen trahit, cuius meatus ad os & nares pertendit: habens viam qua vox ad linguam transmittitur, vt possit verba collidere. Vnde & *garrire* dicimus. *Rumen* proximum gurgulioni, quo cibus & potio deuoratur. Hinc bestiæ quæ cibos reuocant ac remandunt, ruminare dicuntur. *Sublinguium* operculum gurgulionis, quasi parua lingua, quòd foramen linguæ recludit operitque. ¶ *Collum* dictum, quod sit rigidum & rotundum, vt columna, baiulans caput & sustentans, quasi capitolium: cuius anterior pars gula vocatur, posterior ceruix. *Ceruix* autem vocata, quod per eam partem cerebrum ad medullam spinæ dirigitur, quasi cerebri via. Veteres autem plurali tan-

tem numero ceruices dicebant, ut primus Hortensius ceruicem singulariter dixit. Ceruix autem numero singulari membrum ipsum significat. Nam pluraliter contumaciam saepe demonstrat. Cicero in Verrinis: Praetorum ... frangere ceruices. § *Humeri* dicti, quasi armi, ad distinctionem hominis a pecudibus mutis, ut in humeris illi armos habere dicantur. Nam proprie armi quadrupedum sunt. *Ab summi humeri* pars posterior. § *Brachia* a fortitudine nominata; brachy enim Graece graue & forte significat. In brachiis enim tori lacertorum sunt, & insigne musculorum robur existit. *Tori* sunt lacerti, id est musculi; & dicti tori, quod illic viscera torta videantur. *Cubitus* dictus, quod ad cibos sumendos in ipso cubamus. *Vlna* secundum quosdam vtriusque manus extensio est; secundum alios cubitus, quod magis verum est, quia Graece olene cubitus dicitur. *Alae* subbrachia sunt appellatae, eo quod ex eis ad modum alarum motus brachiorum incipiat; quas quidam ascillas vocant, quod ex eis brachia mouentur, vnde & oscilla dicta ab eo, quod cillantur, id est, mouentur. Nam cillere est mouere. Has quidam *subhircos* vocant, propterea quod in plerisque hominibus hircorum foetorem reddant. *Manus* dicta, quod sit totius corporis munus: ipsa enim cibum ori ministrat, ipsa operatur omnia, atque dispensat; per eam accipimus & damus. Abusiue autem manus & ars vel artifex, vnde & manupretium dicimus. *Dextra* vocatur a dando; ipsa enim pignus pacis datur, ipsa fidei testis atque salutis adhibetur, & hoc est illud apud Tullium: Fidem publicam iussu senatus dedi, id est dexteram. Vnde & Apostolus dicit, Iacobus & Ioannes dextras dederunt mihi, & reliqua. *Laeua*, quod aptior sit ad leuandum. *Sinistra* autem vocatur, quasi sine dextra, siue quod sinat fieri. A sinendo enim sinistra est nuncupata. *Palma* est manus expansis digitis, sicut palma ab expansis palmae ramis. *Digiti* nuncupati, vel quod decem sint, vel quia decenter iuncti existunt. Habent enim in se & numerum perfectum, & ordinem decentissimum. *Primus* pollex vocatur, eo quod inter caeteros polleat virtute & potestate. *Secundus* index & salutaris, seu demonstratorius, quia eo fere salutamus atque ostendimus. *Tertius* impudicus, quod plerumque per eum probri insectatio exprimitur. *Quartus* anularis, eo quod in ipso anulus geritur. Idem & medicinalis, quod eo trita collyria a medicis colliguntur. *Quintus* auricularis, pro eo quod eo aurem scalpimus. *Vngulas* ex Graeco vocamus; illi enim has onychas dicunt. § *Truncus* media pars corporis a collo

[illegible]

tenus usque ad inguina. De quo ... Caput collo vehitur, truncus sustinetur coxis & genibus cruribusque. *Thorax* a Graecis dicitur, vel anterior pars trunci a collo vsque ad stomachum, quam nos dicimus arcam, eo quod ibi arcanum sit, id est, secretum, quo caeteri arcentur. Vnde & arca & ara dicta, quia arceantur ... cuius ... Inter quas pars illa ... Pectus vocatum, quod sit pexum inter eminentes mamillarum partes, vnde & pectinem dicimus, quod pexos capillos faciat. *Mamillae* vocatae, quia rotundae sunt, quasi malae, per diminutionem scilicet. *Papillae* capita mamillarum sunt, quas infantes sugentes comprehendunt. Et dictae papillae, quod eas infantes quasi pappant, dum lac sugunt. Proinde mamilla est tota eminentia vberis, papilla vero breue illud, vnde lac trahitur. *Vbera* dicta, vel quia alba sunt, vel quia vuida humore scilicet lactis in more vuarum plena. *Lac* vim nominis a colore trahit, quod sit albus liquor; leucon enim Graeci album dicunt; cuius natura ex sanguine commutatur. Nam post partum si quid sanguinis nondum fuerit vteri nutrimento consumptum, naturali meatu fluit in mammas, & earum virtute albescens lactis accipit qualitatem. § *Cutis* est quae in corpore prima est, appellata, quod ipsi corpori superposita incidentibus prima patiatur. Cutis enim Graece ... dicitur. Eadem & pellis, quod externas iniurias corpori tegendo pellat, pluuiasque & ventos solisque ardores perferat. *Pellis* autem iam detracta subacta iam corium dicitur. *Corium* autem per deriuationem caro appellatum, quod carpatur; sed hoc in brutis animalibus proprium est. *Pori corporis* Graeco nomine appellantur, qui Latine spiramenta dicuntur, eo quod per eos viuificus spiritus exterius ministretur. *Aruina* est pinguedo cuti adhaerens. *Pulpa* est caro sine pinguedine, dicta quod palpitet; resilit enim saepe. Hanc plerique & viscum vocant, propter quod glutinosa sit. *Membra* sunt partes corporis ... quibus colligantur membra ... ab artando dicti. *Nerui* Graeca appellatio ... alii neruos ... quod per eos ... musculum ... *Artus* enim dicti, quod colligati inuicem neruis artentur, id est, astringantur; quorum diminutiua sunt articuli. Nam artus dicuntur membra maiora, vt brachia; articuli minora membra, vt digiti. *Compagines* capitis sunt ossium ...

[illegible]

sibi compacta neruis velut glutino quodam adhæreant. *Ossa* sunt corporis solidamenta. In his enim positio omnis robúrque subsistit. Ossa autem ab vsto dicta, propter quòd cremarentur ab antiquis, siue, vt alij putant, ab ore, quod ibi pateant. Nam vbique cute viscenbúsque obtecta celantur. *Medullæ* appellatæ, quòd madefaciant ossa, irrigant enim & confortant. *Vertibula*, sunt summæ ossium partes nodis crassioribus conglobatæ: dictæ ita, eo quòd ad inflexionem membrorum illa vertantur. *Cartilagines*, ossa mollia & sine medulla, quod genus auriculæ & narium discrimen & costarum extremitates habent, siue opercula ossium quæ mouentur. Et dictæ cartilagines, quòd leni attritu carent dolore dum flectuntur. *Costas*, appellari quidam putant, quòd ab ipsis interiora custodiantur, vt tota mollicies ventris vallata seruetur. *Latus*, qui iacentibus nobis latet. Est enim læua pars corporis, dextro autem lateri habilior motus: læua fortior & oneri ferendo accommodatior. Vnde & læua nuncupata, quòd aptior sit ad leuandum aliquid & portandum. Ipsa enim gestat clypeum, ensem, pharetram & reliqua onera, vt expedita sit dextera ad agendum. *Dorsum*, est à ceruice vsque ad renes. dictum autem dorsum, quòd sit superficies durior corporis in modum saxi, fortis ad portandum & ad perpetiendum. *Terga*, quia in ea supini iacemus in terra: quod solus homo potest. Nam muta animalia tantùm in ventre, aut in latere iacent. Vnde & in animalibus terga abusiue dicuntur. *Scapulæ*, scindendo dicitur. *Interscapilium*, spacium quod inter scapulas est, vnde & nominum. *Palæ* sunt dorsi dextra læuáque eminentia membra, dicta quod in luctando eas premimus, quod Græci ... dicunt. *Spina*, est iunctura dorsi, dicta eo quod habeat radiolos acutos, cuius iuncturæ spondilia appellantur, propter partem cerebri quæ fertur per eos longo tractu ad cæteras corporis partes. *Sacra spina*, est ima perpetuæ spinæ quam Græci ἱερὸν ὀστοῦν vocant quoniam primùm infante concepto nascitur, ideóque & hostia id primùm à gentilibus diis suis dabatur, vnde & spina sacra dicitur. *Renes*, ait Varro dictos, quòd riui ab his obscæni humoris nascantur. Nam venæ & medullæ tenuem liquorem desudant in renibus, qui liquor rursus à renibus calore Venereo resolutus decurrit. *Lumbi*, ob libidinis lasciuiam dicti, quia in viris causa corporeæ voluptatis in ipsis est, sicut in vmbilico mulieribus. Vnde & ab Iob in exordio sermonis dictum est, Accinge sicut vir lumbos tuos: vt in iis esset resistendi præparatio, in quibus libidini est visitata dominandi occasio. *Vmbilicus*, est medius locus corporis: dictus quòd sit ibi vmbo iliorum. Vnde & *vmbo* appellatur locus in medio clypei, à quo pendet. Ex eo enim infans in vtero pendet, ex eo etiam & nutritur. *Ilium* Græco sermone appellatum, quod ibi obuoluamus nos. Græcè enim εἰλεῖν obuoluere dicitur. *Clunes*, vocatæ, quod sint iuxta colum: quod est longa ω. *Nates* quod in ipsis innitimur dum sedemus. Vnde & conglobata est in eis caro, ne prementi corporis mole ossa dolerent. *Genitalia* corporis partes sunt: vt nomen ipsum docet: à gignenda sobole acceperunt vocabulum, quod his procreatur & gignitur. Hæc & pudenda pro verecundia siue à pube. Vnde & indumento operiuntur. dicuntur autem ista & inhonesta, quia non habent eam speciem decoris, sicut membra quæ in promptu locata sunt. Idem & *veretrum*, quia viri est tantùm, siue quòd ex eo virus emittitur. Nã virus propriè dicitur humor fluens à natura viri. *Testiculi*, per diminutionem à testibus dicti, quorum numerus incipit à duobus. Hi enim semen calamo ministrant, quod ab spinæ medulla & renibus & lumbis suscipiunt ad gratiam procreandi. *Viscus*, est pellis in qua testiculi sunt. *Posteriora* vero vocata, quod retro sunt & à vultu auersa, ne dum aluum purgamus inquinaremus aspectum. *Meatus* inde appellatus, quia per eum meant, id est egeruntur stercora. *Femora* dicta sunt, quod ea parte à fœmina sexus viri discrepet. Sunt autem ab inguinibus vsque ad genua. *Femina* autẽ per deriuationem fœmorũ partes sunt, quibus in equitãdo tergis equorum adhæremus. Vnde & præliatores olim *sub fœminibus equos amisisse* dicebãtur. *Coxa*, quasi cõiunctę axes. In ipsis enim fœmora mouentur, quorum concaua vertebra vocantur, quia in eis capita fœmorũ vertuntur. *Suffragines*, quia subtus franguntur, id est flectuntur, nõ supra sicut in brachiis. *Genua*, sunt cõmissiones femorũ & crurũ, & dicta genua, eo quòd in vtero sint genis opposita. Cohærent enim sibi ibi, & cognata sunt oculis lacrymarũ indicibus & misericordiæ. nam a genis genua dicũtur, denique cõplicatum gigni formarique hominẽ dicunt, ita ut genua sursum sint quibus oculi formantur, vt caui & recõditi fiãt. Ennius, Atque genua cõprimit arta gena. Inde est quod homines dum ad genua se prosternunt, statim lacrymantur. Voluit enim eos natura vterũ maternũ rememorari, vbi quasi in tenebris cõsedebant, antequam ad lucẽ peruenirẽt. *Crura* dicta, quia in iis currimus & gressum facimus. Sunt autem sub genibus vsque ad suras. *Tibia* vocatę, quasi tubæ. Sunt enim longitudine & specie similes. *Talus*, dictus à tolo. Nam tolus est eminens rotunditas: vnde & fastigium templi rotundi tolus vocatur. Talus autem sub

crure est, sub talo, calcaneum. *Pedes* ex Graeca etymologia nomen sortiti sunt. Hos enim Graeci πόδας dicunt, quia alternis motibus solo fixi incedunt. *Plantae*, à planitie nuncupatae, quia non rotundae, ut in quadrupedibus, ne stare non posset bipes homo; sed planae atque longiores formatae sunt, ut stabile corpus efficerent. Sunt autem plantae anteriores partes, quae ex multis ossibus constant. *Calcis*, prima pars plantae, à callo illi nomen impositum, quo terram calcamus; hinc & calcaneus. *Solum*, inferior pars pedis, dictum quia eo terrae vestigia imprimimus. Sed & solum dicitur omne quod aliquid sustinet, quasi solidum; unde & terra solum, quod cuncta sustineat; & solum pedis, quod totam corporis molem portat. ¶ *Viscera* non tantum intestina dicimus, sed quicquid sub corio est, à visco, quod est inter cutem & carnem. Item viscera vitalia, id est circumfusa cordis loca, quasi viscora, eo quod ibi vita, id est anima, continetur. Item viscera capita nervorum ex sanguine & nervis copulata. Eadem lacerti sive musculi, quia sicut in singulis membris cordis loco sunt, ut sit in media parte totius corporis cor; appellantur autem à nomine similium animalium sub terra delitescentium. Nam inde *musculi* à murium similitudine, iidem etiam *lacerti*, quod illic viscera intra videantur. *Cor*, à Graeca appellatione derivatum, quod illi καρδίαν dicunt, sive à cura. In eo enim omnis sollicitudo & scientiae causa manet. Quod ideo pulmoni vicinum est, ut cum ira accenditur, pulmonis humore temperetur. Huius duae arteriae sunt, de quibus sinistra plus sanguinis habet, dextra plus spiritus; unde & dextro brachio pulsum inspicimus. *Praecordia* vero sunt loca cordi vicina, quibus sensus percipitur, & dicta praecordia, eo quod ibi sit principium cordis & cogitationis. *Pulsus* vocatus quod palpitet, cuius indicio aut infirmitatem intelligimus, aut sanitatem. Huius duplex est motus, aut simplex, aut compositus. Simplex est qui ex uno saltu constat; compositus est qui ex pluribus motibus inordinatus & inaequalis existit; qui motus certa habent spatia, dactylicum percussum quamdiu sine vitio sunt. Si quando vero celeriores sunt, ut δορκαδίζοντες, aut leniores, ut μυρμηκίζοντες, mortis signa sunt. *Venae* dictae, eo quod viae sint natantis sanguinis atque rivuli per corpus omne divisi, quibus universa membra irrigantur. *Sanguis* ex Graeca etymologia nomen duxit, quod vegetetur & sustentetur & vivat. Sanguis autem est dum in corpore est; effusus vero cruor dicitur. Nam cruor vocatus eo quod effusus decurrat, vel ab eo quod currendo corruat. Alii autem cruorem interpretantur corruptum sanguinem qui emittitur. Alii aiunt vocatum sanguinem quod suavis sit. Sanguis autem non est integer, nisi in iuvenibus. Nam dicunt physici minui sanguinem per aetatem, unde & in senibus tremor est. Propriè autem sanguis animae possessio est. Inde genas lacerare in luctu mulieres solent, unde & purpureae vestes & flores purpurei mortuis praebentur. *Pulmo* ex Graeco trahit vocabulum. Graeci enim pulmonem πλεύμονα vocant, eo quod cordis flabellum sit, in quo πνεῦμα, id est spiritus, inest, per quod & agitantur & moventur; unde & pulmones vocati sunt. Nam Graecè πνεῦμα spiritus dicitur, qui flando & agitando aerem admittit & recipit, à quo moventur pulmones, & palpitant, & adaperiendo se, ut flatum capiant, stringendo, ut eiiciant. Est enim organum corporis. *Iecur* nomen habet, eo quod ignis ibi habeat sedem, qui in cerebrum subvolat. Inde ad oculos, caeterosque sensus, & membra diffunditur, & calore suo ad se succum ex cibo tractum vertit in sanguinem, quem ad usum pascendi nutriendique singulis membris praebet. In iecore autem consistit voluptas & concupiscentia, iuxta eos qui de physicis disputant. *Fibrae* iecoris sunt extremitates, sicut extremae partes foliorum in vitibus, sive quasi linguae eminentes. Dictae autem fibrae, quod apud gentiles in sacris ad Phoebi aras ferebantur ab acolitis, quibus oblatis atque succensis responsa acciperent. *Splen* dictus à supplemento, ex contraria parte iecoris, ne vacua existeret, quem quidam etiam risus causa factum existimant. Nam splene ridemus, felle irascimur, corde sapimus, iecore amamus. Quibus quatuor elementis constantibus integrum est animal. *Fel* appellatum, quod sit folliculus portans humorem qui vocatur bilis. *Stomachum* Graece os vocant, eo quod ostium ventris sit, & cibum excipiat, atque in intestina transmittat. *Intestina* dicta, eo quod corporis interiore parte cohibentur, quae idcirco longis nexibus in circulorum orbem tenduntur modum, ut susceptas escas paulatim digerant, & superadditis cibis non impediantur. *Omentum*, membrum quod continet intestinorum maiorem partem, quod ἐπίπλουν Graeci vocant. *Disceptum*, intestinum quod discernit ventrem & caetera intestina à pulmone vel corde. *Caecum* intestinum, quod sit sine foramine & exitu; quod Graeci τυφλὸν ἔντερον dicunt. *Ieiunum*, tenue intestinum, unde & ieiunium dicitur. *Venter* autem, & alvus, & uterus inter se differunt. Venter est qui acceptos cibos digerit, & apparet extrinsecus, pertenditurque à pectore ad inguina; & dictus venter, quod per totum corpus vitae alimenta transmittat. *Alvus* est quae cibum recipit, & purgari solet. Sallustius, Dicebant bonam alvum purgandi.

Et vocatur alvus quod abluatur, id est, purgetur. Ex ipsa enim sordes stercorum defluunt. *Uterus* solae mulieres habent, in quo concipiunt, ad similitudinem caliculi. Tamē auctores uterum pro utriusque sexus ventre plerunque ponunt, nec poetae tantummodo, sed & caeteri. Vocatus autem uterus, quod duplex sit, & ab utraque in duas se dividit partes, quae in diversum diffusae ac reflexae circumplicantur in modum cornuum arietis, vel quod interius impleatur foetu. Hinc & uter quod aliquid extrinsecus habuerit, ut membra & viscera. *Aqualiculus* autem proprie porci est, hinc ad ventrem translatio. *Matrix* dicitur, quod foetus in ea generetur, semen enim receptum confovet, confotum corporat, corporatum in membra distinguit. *Vulva* vocata quasi valva ventris, id est ianua, vel quod semen recipiat, vel quod ex ea foetus procedat. *Vesica* quasi vas aquae, quia sicut vas aqua, ita de renibus urina collecta completur, & humore distenditur. Cuius usus in volucribus non habetur. *Urina* autem dicta, sive quod urat, sive quod ex renibus egeritur. Cuius iudicio & salus & aegritudo futura monstratur. Qui humor vulgo lotium dicitur, quod eo lota, id est munda vestimenta efficiantur. *Semen* est quod iactu sumitur, aut terra aut ab utero ad gignendum vel fructum vel foetum. Est enim liquor ex cibi & corporis decoctione factus, ac diffusus per venas atque medullas, qui inde desudatus in modum sentinae concrescit in renibus eiectusque per coitum, & in utero mulieris susceptus calorem quodammodo viscerum, & menstrui sanguinis irrigatione formatur in corpore. *Menstrua* supervacuus mulierum sanguis. Dicta autem menstrua propter circuitum lunaris luminis, quo solet hoc venire profluvium. Luna enim Graecè μήνη dicitur, haec & muliebria nuncupantur. Nam mulier solum menstruale est animal. Cuius cruoris contactu fruges non germinant, acescunt musta, moriuntur herbae, amittunt arbores foetus, rubigo ferrum corrumpit, nigrescunt aeramenta. Si qui canes inde ederint, in rabiem efferuntur. Glutinum asphalti quod nec ferro, nec aquis dissolvitur pollutum cruore ipso sponte dispergitur. Post plurimos autem dies menstruos ideo semen non est germinabile, quia iam non est menstrualis sanguis, à quo perfusum irrigetur. Tenue semen locis muliebris non potest adhaerere. Labitur enim nec habet vim adhaerendi. Similiter & crassum vim non habet gignendi, quia muliebri sanguini miscere se non potest propter nimiam sui spissitudinem. Hinc & steriles mares & foeminas dicunt fieri, vel per nimiam seminis vel sanguinis crassitudinem, vel propter nimiam raritatem. ¶ Primum autem aiunt cor hominis fingi, quod in eo sit & vita hominis & sapientia: deinde quadragesimo die totum corpus expleri: quod ex abortionibus, ut ferunt, collectum est. Alij foetus à capite sumere dicunt exordium. Unde & in avium foetibus primum oculos fingi in ovis videmus. *Foetus* autem nominatus, quod adhuc in utero foveatur. Cuius secundae dicuntur *folliculus* qui simul cum infante nascitur, continetque eum: dictus ita, quia eum cum editur, sequitur. ¶ Nasci autem patribus similes aiunt, si paternum semen validius sit: matribus si matris, hac ratione similes exprimi vultus. Qui autem utriusque parentis figuram reddunt, aequaliter mixto paterno maternoque semine concipiuntur. Avorum proavorum similes fieri, quia sicut in terra multa semina occulta, ita & in hominibus semina celantur, figuras parentum reddituri. Ex paterno autem semine puellas nasci, & ex materno pueros: quia omnis partus constat duplici semine: cuius pars maior cum invaluerit, occupat similitudinem sexus. ¶ In corpore nostro *quaedam tantum utilitatis causa* facta sunt: ut viscera: quaedam *& utilitatis & decoris*, ut sensus in facie, & in corpore manus ac pedes. quorum membrorum & utilitas magna est, & species decentissima. *Quaedam tantum decoris*, ut mamillae in viris, & in utroque sexu umbilicus. *Quaedam discretionis*, ut in viris genitalia, barba prolixa, pectus amplum: in mulieribus leves genae & angustum pectus: ad concipiendos autem & portandos foetus renes & latera dilatata. Quod ad hominem, & ad partes attinet corporis ex parte dictum est, nunc aetates eius subiungamus.

De aetatibus hominis. CAP. II.

Gradus *aetatis* sex sunt, infantia, pueritia, adolescentia, iuventus, gravitas atque senectus. Prima aetas *infantia* est pueri nascentis ad lucem, quae porrigitur in septem annis. Secunda aetas *pueritia*, id est pura & necdū ad generandum apta, tendens usque ad decimumquartum annum. Tertia *adolescentia* ad gignendū adulta, quae porrigitur usque ad vigesimumoctavum annū. Quarta *iuventus* firmissima omnium aetatū, finiens in quinquagesimo anno. Quinta aetas *senioris*, id est gravitas, quae est inclinatio à iuventute in senectutem; nondū senectus: sed iam nondum iuventus, quia senioris aetas est quā Graeci πρεσβύτην vocant. Nam senex apud Graecos non presbyter, sed γέρων dicitur. Quae aetas à quinquagesimo anno incipiens septuagesimo terminatur. Sexta aetas est *senectus*, quae nullo annorū tempore finitur: sed post illas quinque aetates quantumcunque vitae est, senectuti deputa-

tur. Senium autem pars est vltima senectutis, dicta quod sit terminus sextæ ætatis. In his ergo sex spatiis philosophi vitam descripserunt humanam; in quibus mutatur & currit, & ad mortis terminum peruenit. Pergamus ergo breuiter per prædictos gradus ætatis, etymologias eorum in homine demonstrantes. *Infans* dicitur homo primæ ætatis, dictus autem infans, quia adhuc fari nescit, id est loqui non potest. Nondum enim bene ordinatis dentibus, minus est sermonis expressio. *Puer* à puritate vocatus: quia purus est, & necdum lanuginem florentiaque genarum habens. Hi sunt *ephebi*, dicti à Phœbo, necdum viri, sed adolescentuli leues. *Puer* autem tribus modis dicitur: pro natiuitate: vt Esaias, Puer natus est nobis. Pro ætate, vt octennis, decennis. Vnde est illud; Iam puerile iugo tenera ceruice gerebat. Pro obsequio & fidei puritate, vt Dominus ad prophetam, Puer meus es tu, noli timere, dum iam Ieremias longè pueritiæ excessisset annos. *Puella* est paruula quasi pupilla. Vnde & pupillos, non pro conditione, sed pro ætate puerili vocamus. *Pupilli* autem dicti, quasi sine oculis, hoc est à parentibus orbi. Hi autem verè pupilli dicuntur quorum parentes ante discesserunt, quàm ab eis nomen acciperent. Cæteri orbi vocantur orphani, id est qui & pupilli; illud enim Græcum est, hoc Latinum. Nam & in Psalmo vbi legitur, Pupillo tu eris adiutor: Græcus habet ὀρφανῷ. *Puberes* à pube, id est à pudendis corporis nuncupati, quòd hæc loca tunc primum lanuginem ducunt. Quidam autem ex annis pubertatem existimant; id est eum puberem esse qui quatuordecim annos expleuerit, quàmuis tardissimè pubescat. Certissimum autem puberem esse, qui & ex habitu corporis pubertatem ostendat & generare iam possit. *Puerperæ* sunt quæ annis puerilibus pariunt. Vnde & Horatius: Laudatur primo prole puerpera nato. Et dictæ puerperæ; vel quòd primo partu grauantur, vel quòd primum pueros pariant. *Adolescens* dictus, eo quòd sit ad gignendum adultus, siue à crescere & augeri. *Iuuenis* vocatus, quòd iuuare posse incipiat, vt in bubus iuuenci, cùm à vitulis discesserint. Est enim iuuenis in ipso ætatis incremento positus, & ad auxilium paratus. Nam iuuare hominis est opus aliquid conferentis. Sicut autem xxx. perfectæ ætatis est annus in hominibus: ita in pecudibus ac iumentis tertius robustissimus. *Vir* nuncupatus quod maior in eo vis est, quàm in feminis. Vnde & *virtus* nomen accepit; siue quod vi agat feminam. *Mulier* verò à mollitie tanquam mollier, detracta littera, vel mutata appellata est mulier. Vtrique enim fortitudine & imbecillitate animorum vel corporum separantur. Sed ideo virtus maxima viri, mulieris minor, vt patiens viro esset, scilicet ne feminis repugnantibus libido cogeret viros aliud appetere, aut in alium sexum proruere. Dicitur igitur mulier secundum femineum sexum, non secundum corruptionem integritatis: & hoc ex lingua sacræ Scripturæ. Nam Eua statim facta de latere viri sui, nondum contacta à viro, mulier appellata est, dicente Scriptura: Et formauit eam in mulierem. *Virgo* à viridiore ætate dicta est, sicut virga & vitula. Alias ab incorruptione, quasi virago, quod ignoret femineam passionem. *Virago* vocata, quia vt vir agit, hoc est opera virilia facit & masculini vigoris est. Antiqui enim fortes feminas ita vocabant. Virgo autem non rectè virago dicitur si non viri officio fungatur. Mulier verò si virilia opera facit, rectè virago dicitur, vt Amazones. Quæ verò nunc femina, antiquitus vira vocabatur: sicut à seruo serua: sicut à famulo famula ita à viro vira. Hinc & virginis nomen quidam putant. *Femina* verò à partibus femorum dicta, vbi sexus species à viro distinguitur. Alij Græca etymologia feminam ab ignea vi dictam putant: quia vehementer concupiscit. Libidinosiores enim viris feminæ sunt, tam in mulieribus quàm in animalibus. Vnde nimius amor apud antiquos femineus vocabatur. *Senior* est adhuc viridior. Ouidius in sexto libro: Senior, Inter iuuenemque senemque. Terentius: Qui viri forte sumus. *Adolescentior* non vtique magis est adolescens, sed minus, vt *senior* minus est sene, vbi comparatiuus gradus minus significat à positiuo. Ergo senior non satis, sicut iunior inter iuuenem & senem, sicut pauperior inter diuitem & pauperem. *Senes* autem dictos quidam putant à sensus diminutione, eo quòd iam præ vetustate desipiant. Nam physici dicunt homines stultos esse frigidioris sanguinis, prudentes calidi. Vnde & senes in quibus iam friget, & pueri in quibus necdum calet, minus sapiunt. Inde est quod conuenit sibi infantum ætas & senum. Senes enim per nimiam ætatem delirant, pueri per lasciuiam & infantiam ignorant quid agant. Senex autem tantùm masculini generis est, sicut anus feminini. Nam anus dicitur sola mulier. *Anus* autem appellata à multis annis quasi annosa. Nam si commune esset nomen, cur diceret Terentius, senem mulierem? Hinc & vetula, quia vetusta. Sicut autem à sene *senectus*, ita ab anu *anilitas* nominata est. *Canities* autem vocata à candore, quasi candities. Vnde est illud, Florida iuuentus, lactea canities, prout diceret candida. *Senectus* autem multa secum & bona affert & mala. Bona, quia nos à potentissimis dominis liberat; voluptatibus imponit modum, libidinis frangit impetus, auget sapientiam, dat maturiora consilia. Mala autem quia

quia senium tristis minimum est, debilitate & orbo. Subeunt enim morbi tristisque senectus. Nam duo sunt quibus minuimur corporis vires: senectus & morbus. *Mors* dicta quod sit amara, vel a Marte qui est effector mortium: siue mors a morsu primi hominis, quod ille pomi vetiti mordens mortem incurrit. *Tria sunt autem genera mortis*: acerba, immatura, naturalis. *Acerba* infantium: *immatura* iuuenum: *merita*, id est naturalis, senum. *Mortuus* autem ex qua parte orationis declinetur incertum est. Nam sicut ait Cæsar, ab eo quod est morior in participio præteriti temporis, in Tus exire debuit, per vnum scilicet u, non per duo. Nam vbi geminata est littera, nomen est participium, vt fatuus, arduus. Conuenienter itaque factum est, quemadmodum id quod significat, nō potest agendo: ita & ipsum nomen non possit loquendo declinari. Omnis autem mortuus aut funus est aut cadauer. *Funus* est si sepelitur. Et dictū funus a funibus accensis: quos ante feretrum papiro cera circumdatis ferebant. *Cadauer* autem est si insepultum iacet. Nam cadauer nominatum a cadendo, quia iam stare non potest. Quod dum portatur, exequias dicimus: crematum, reliquias: conditum iam, sepultum. Corpus autem a consueto dicitur, vt illud: Tu corpora luce carentum. *Defunctus* vocatus, quia compleuit vitæ officium. Nam dicimus defunctos officio, qui officia debita compleuerunt, vnde & honoribus functos. Hinc ergo defunctus, quod sit officio vitæ depositus: siue quod sit diē functus. *Sepultus* autem dictus, eo quod iam sine pulsu & palpitatione est, id est sine motu. Sepelire autem est condere corpus. Nam humare obruere dicimus, hoc est humum iniicere.

De portentis. CAP. III.

PORTENTA esse ait Varro, quæ contra naturam nata videntur: sed non sunt contra naturam, quia diuina voluntate fiunt: cum voluntas Creatoris cuiusque conditæ rei natura sit. Vnde & ipsi gentiles Deū modo Naturam, modo Deū appellant. Portentum ergo fit non contra naturam, sed contra quam est nota natura. Portenta autem & ostenta, monstra atque prodigia ideo nuncupantur: quod portendere atque ostendere, monstrare atque prædicere aliqua futura videntur. Nam portenta dicta perhibent a portendendo, id est præostendendo. Ostenta autem, quod ostendere quicquam futurum videantur. Prodigia, quod porro dicant, id est futura prædicant. Monstra vero a monitu dicta, quod aliquid significando demonstrent: siue quod statim monstrent quid appareat. & hoc proprietatis est, abusione tamen scriptorum plerumque corrumpitur. Quædam autem portentorum creationes in significationibus futurorum constitutæ videntur. Vult enim Deus interdum ventura significare per aliqua nascentium noxia, sicut & per somnos & per oracula, quibus præmoneat & significet quibusdam vel gentibus vel hominibus futuram cladem; quod plurimis etiam experimentis probatum est: vt in temporibus Xerxis regis. Tunc quippe vulpes ex equa creata, dissolui regnum eius portendit. Alexandro ex muliere monstrum creatum est, quod superiores corporis partes hominis, sed mortuas habuerit: inferiores diuersarum bestiarum, sed viuentes: significasse repentinam regis interfectionem, superuixerant enim deteriora melioribus. Sed monstra quæ in significationibus dantur, non diu viuunt, sed continuo vt nata fuerint occidunt. Inter portentum & portentuosum differt. Nam *portenta* sunt, quæ transfigurantur, sicut fertur in Vmbria mulierem peperisse serpentem. Vnde Lucanus, Matremque suus conterruit infans. *Portentuosa* vero leuem sumunt mutationem: vt exempli causa, cum sex digitis nati. *Portenta* igitur vel *portentuosa existunt alia magnitudine totius corporis* vltra communē hominum modum, quantus fuit Tition in nouem iugeribus iacens, Homero testante. Alia *paruitate totius corporis*, vt Nani, vel quos Græci pygmæos vocant, eo quod sint statura cubitales. Alij *magnitudine partium*, veluti capite informi, aut superfluis membrorum partibus, vt bicipites & trimani: vel cynodontes, quibus gemini procedūt dētes. Alij *a defectu partium*, in quibus altera pars plurimū deficit ab altera, vt manus a manu vel pes a pede. Alij *a decisione*: vt sine manu aut capite generatos, quos Græci steresios vocant. Alia *præ nuntiatiua*: quando solum caput, aut crus nascitur. Alia *quæ in parte transfigurantur*: sicut qui leonis habent vultum vel canis, vel taurinū caput, aut corpus, vt ex Pasiphae memorant genitum Minotaurū: quod Græci heteromorphian vocant. Alia *quæ ex omni parte transfigurantur* in alienæ creationis portentū: vt ex muliere vitulum dicit historia generatum. Alia *quæ sine transfiguratione mutationē habent locorū*, vt oculos in pectore vel in fronte, aures supra tempora: vel sicut Aristoteles tradidit, quendam in sinistra parte iecur, in dextera parte splen habuisse. Alia *secundum concretionem*, vt in alia manu digiti plures connati & cohærentes reperiuntur, in alia minores, siue in pedibus. Alia *secundum immaturam & intempestiuam creationem*, sicut ij qui cum dentibus nascuntur, siue barbati, vel cani. Alia *complexu plurimarum differentiarum*, sicut illud quod prædiximus in Alexandro multiforme portentum. Alia *commixtione generis*, vt androgyni & hermaphroditi vocantur. *Hermaphroditæ* autem nuncupati, eo quod eis vterque sexus appa-

pareat. [illegible] quippe apud Græcos Mercurius est, [illegible] Venus nuncupatur. Hi dextram mamillam virilem, sinistram muliebrem habentes vicissim coeundo, & gignunt, & pariunt. ¶ Sicut autem in singulis gentibus quædam monstra sunt hominum, ita in vniuerso genere humano quædam monstra sunt gentium, vt gigantes, cynocephali, cyclopes, & cætera. *Gigantes* dicti iuxta Græci sermonis etymologiam, qui eos [illegible] existimant, id est terrigenas, eo quod fabulose parens terra immensa mole & similes sibi genuerit. [illegible] enim terra appellatur. [illegible] genus, licet & terræ filios vulgus vocet, quorum genus incertum est. Falso autem opinantur quidam imperiti de Scripturis sanctis, præuaricatores angelos cum filiabus hominum ante diluuium concubuisse, & exinde natos gigantes, id est nimium grandes & fortes viros, de quibus terra completa est. *Cynocephali* appellantur, eo quod canina capita habeant, quosque ipse latratus magis bestias, quam homines confitetur. Hi in India nascuntur. *Cyclopes* quoque eadem India gignit, & dicti cyclopes, eo quod vnum oculum in fronte media habere perhibentur. Hi & [illegible] dicuntur, propter quod solas ferarum carnes comedunt. *Lemniæ* in Libya credunt truncos sine capite nasci, & os & oculos habere in pectore. Alios sine ceruicibus gigni, oculos habentes in humeris. In vltimo autem orientis monstruosæ gentium facies scribuntur. *Alia sine naribus*, æquali totius oris planitie, informes habentes vultus. *Alia labro subteriori adeo prominenti*, vt in solis ardoribus totam ex eo faciem contegant dormientes. *Aliis concreta ora* esse, modico tantum foramine calamis venarum potum haurientes. *Nonnulli sine linguis* esse dicuntur, inuicem pro sermone vtentes nutu siue motu. *Panotios* apud Scythiam esse ferunt tam diffusa aurium magnitudine, vt omne corpus ex eis contegant. [illegible] enim Græco sermone omne, [illegible] aures dicuntur. *Artabatitæ* in Æthiopia proni, vt pecora ambulare dicuntur: quadragesimum ætatis annum nullus supergreditur. *Satyri* homunciones sunt aduncis naribus, cornua in frontibus habent, & caprarum pedibus similes: qualem in solitudine Antonius sanctus vidit. Qui etiam interrogatus à Dei seruo respondisse fertur dicens: Mortalis ego sum vnus ex accolis heremi, quos vario delusa errore gentilitas Faunos Satyrósque colit. Dicuntur quidam & syluestres homines, quos nonnulli Faunos ficarios vocant. *Sciopodum* gens fertur esse in Æthiopia singulis cruribus & celeritate mirabili: quos inde [illegible] Græci vocant, eo quod per æstum in terra resupini iacentes, pedum suorum magnitudine adumbrentur. *Antipodes* in Libya plantas versas habent post crura & octenos digitos in plantis. [illegible] in Scythia sunt, humanam formam & equinos pedes habentes. In India feruntur esse gentem, quæ [illegible] nuncupantur, duodecim pedum staturam habentes. Est & gens ibi statura cubitalis, quos Græci à cubito *pygmæos* vocant, de qua supra diximus. Hi montana Indiæ tenent, quibus est vicinus oceanus. Perhibent & in eadem India esse gentem feminarum *quæ quinquennes concipiunt*, & octauum vitæ annum non excedunt. Dicuntur autem & alia hominum fabulosa portenta quæ non sunt, sed ficta; & in causis rerum interpretantur, vt *Geryonem* Hispaniæ regem triplici forma proditum. Fuerunt enim tres fratres tantæ concordiæ, vt in tribus corporibus, quasi vna anima esset. *Gorgones* quoque meretrices crinitas serpentibus ferunt, quæ aspicientes se conuertebant in lapides, habentes vnum oculum quo inuicem vtebantur. Fuerunt autem tres sorores vnius pulchritudinis, quasi vnius oculi, quæ ita inspectores suos stupescere faciebant, vt vertere eos putarentur in lapides. *Serenas* tres fingunt fuisse ex parte virgines, ex parte volucres habentes alas & vngulas: quarum vna voce, altera tibiis, tertia lyra canebat. Quæ illectos nauigantes suo cantu in naufragia trahebant. Secundum veritatem autem meretrices fuerunt, quæ transeuntes, quoniam ad egestatem deducebant, iis fictæ sunt inferre naufragia. Alas autem habuisse & vngulas, quia amor & volat & vulnerat. Quæ inde in fluctibus commoratæ dicuntur, quia fluctus Venerem creauerunt. *Scyllam* quoque ferunt fœminam capitibus succinctam caninis, cum latratibus magnis, propter fretum Siculi maris, in quo nauigantes verticibus in se concurrentium vndarum exterriti, latrare existimant vndas, quas sorbentis æstus vorago collidit. Fingunt & monstra quædam irrationabilium animantium, vt *Cerberum inferorum canem* tria capita habentem, significantes per eum tres ætates, per quas mors hominem deuorat, id est, infantiam, iuuentutem & senectutem. Quem quidam ideo dictum Cerberum putant, quasi sit [illegible], id est, carnem vorans. Dicunt & *Hydram* esse serpentem cum nouem capitibus, quæ Latine excedra dicitur, quòd vno cæso tria capita excrescebant. Sed constat hydram locum fuisse euomentem aquas, vastantem vicinam ciuitatem, in quo vno clauso meatu, multi erumpebant. Quod Hercules videns, loca ipsa exussit, & sic aquæ clausit meatus. Nam hydra ab aqua dicta est: huius mentionem facit Ambrosius in similitudinem hæresium dicens: Hæresis enim velut quædam hydra fabularum, vulneribus suis creuit: & dum sæpe reciditur, pullulat, igni debita incendióque

tendioque perfusa. Fingunt & *Chimaram triformem* bestiam, ore leonem, postremis partibus draconem, media capream. Quam quidam Physiologi non animal, sed Ciliciæ montem esse aiunt, quibusdam locis leones & capreas nutrientem, quibusdam ardentem, quibusdam plenum serpentibus. Hunc Bellerophontes habitabilem fecit, vnde Chimæram dicitur occidisse. *Centauris* id est hominibus equo mixtis species vocabulum dedit, quos quidam fuisse equites Thessalorum dicunt, sed quod discurrentes in bello velut vnum corpus equorum & hominum viderentur, inde Centauros fictos asseruerunt. Porro *Monocentaurum* nomen sumpsisse ex tauro & homine, qualem bestiam dicunt fabulose in Labyrintho inclusam fuisse. De qua Ouidius: Semibouemque virum, semiuirumque bouem. *Onocentaurus* autem vocatur eo quod media pars hominis species, media asini esse dicatur, sicut & Hypocentauri quod equorum hominumque in eis natura coniuncta fuisse putatur.

De transformatis. CAP. III.

SCribuntur autem & quædam monstruosæ hominum *transformationes* & commutationes *in bestias*, sicut de illa maga famosissima *Circe*, quæ socios quoque Vlyssis *mutasse fertur in bestias*: & de Arcadibus, qui sorte ducti, transnatabant quoddam stagnum atque ibi *conuertebantur in lupos*. Nam & Diomedis socios *in volucres* fuisse conuersos, non fabuloso mendacio, sed historica affirmatione confirmant. Sed & quidam asserunt *strigas ex hominibus fieri*. Ad multa enim latrocinia figuræ sceleratorum mutantur, & siue magicis cantibus, siue herbarum veneficio, totis corporibus in feras transeunt. Siquidem & per naturam pleraque mutationem recipiunt: & corrupta in diuersas species transformantur: sicut *de vitulorum carnibus putridis apes*: sicut *de equis scarabei: de mulis locustæ: de cancris scorpiones*. Ouidius: Concaua littorei si demas brachia cancri, Scorpius exibit, caudaque minabitur vnca.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER XII.

CAPITA LIBRI DVODECIMI.

1 *De pecoribus & iumentis.*
2 *De bestiis.*
3 *De minutis animantibus.*
4 *De serpentibus.*
5 *De vermibus.*
6 *De piscibus.*
7 *De auibus.*
8 *De minutis volatilibus.*

De pecoribus & iumentis.

CAP. I.

OMnibus animantibus Adam primus vocabula indidit; appellans vnicuique nomen ex præsenti institutione, iuxta conditionem naturæ cui seruiret. Gentes autem vnicuique animalium ex propria lingua dederunt vocabula. Non autem secundum Latinam linguam atque Græcam, aut quarumlibet gentium barbararum nomina illa imposuit Adam: sed illa lingua quæ ante diluuium omnium vna fuit, quæ Hebræa nuncupatur. Latine autem *animalia siue animantia* dicta, quod animentur vita, & moueantur spiritu. *Quadrupedia* vocata, quia quatuor pedibus gradiuntur: quæ dum sint similia pecoribus, tamen sub cura humana non sunt, vt cerui, damæ, onagri, &c. sed neque bestiæ sunt, vt leones: neque iumenta, vt vsus hominum iuuare possint. *Pecus* dicimus omne quod humana lingua & effigie caret. Propriè autem pecorum nomen iis animalibus accommodari solet, quæ sunt aut ad vescendum apta, vt oues & sues: aut vsui hominum commoda, vt equi & boues. Differt autem inter pecora & pecudes, nam veteres communiter in significatione omnium animalium *pecora* dixerunt. *Pecudes* autem tantum illa animalia quæ eduntur, quasi pecuedes. Generaliter autem omne animal *pecus* a pe-

ſcendo vocatur. *Iumenta* nomina inde traxerunt, quòd noſtrum laborem vel onus ſuo adiutorio ſubuectando vel arando iuuent. Nam bos carpenta trahit, & duriſſimas terræ glebas vomere vertit. Equus & Aſinus portant onera, & hominum in gradiendo laborem temperant. Vnde & iumenta appellantur ab eo quòd iuuent homines. Sunt enim magnarum virium animalia. Eadem quoque *armenta*, vel quòd ſint apta armis, id eſt, bello: vel quòd his in armis vtimur. Alij armenta tantùm boues intelligunt ab arando, quaſi aramenta. Diſcretio eſt autem inter armenta & greges: nam *armenta* equorum & boum ſunt: *greges* verò caprarum & ouium. *Ouis* molle pecus lanis, corpore inerme, animo placidum, ab oblatione dictum, eo quòd apud veteres in initio non tauri, ſed oues in ſacrificio mactarentur. Ex iis quaſdam *bidentes* vocant, eo quòd inter octo dentes duo altiores vocant: quas maximè gentiles in ſacrificium offerebant. *Veruex*, vel à viribus dictus, quòd cæteris ouibus ſit fortior, vel quod ſit vir, i. maſculus, vel quòd vermem in capite habeat: quorum excitati pruritu, inuicem ſe concutiunt, & pugnantes cum magno impetu feriunt. *Aries* vel [illegible], id eſt à Marte vocatus: vnde apud nos in gregibus maſculi mares dicuntur: ſiue quòd hoc pecus à gentilibus primùm aris eſt immolatum. Aries quòd aris imponeretur. Vnde eſt illud: Aries mactatur ad aram. *Agnum* quanquam & Græci vocant [illegible] quaſi pium. Latini tamen ideò hoc nomẽ habere putãt, eò quod præ cæteris animantibus matrem agnoſcant: adeo vt etiam ſi in magno grege errauerit, ſtatim balatu recognoſcat vocem parentis. *Hœdi* ab edendo vocati. Parui enim pinguiſſimi ſunt, & ſaporis iocundi: vnde & edere: inde & edulium vocatur. *Hircus* laſciuum animal, & petulcum & feruens ſemper ad coitum: cuius oculi ad libidinem in tranſuerſum aſpiciunt: vnde & nomen traxit. Nam hirci ſunt oculorum anguli ſecundum Suetonium: cuius natura adeò calidiſſima eſt, vt adamantem lapidem, quem nec ignis, nec ferri domare valet materia, ſolus huius cruor diſſoluat. Maiores hirci *cinyphi* dicuntur à fluuio Cinefe in Lybia, vbi grandes naſcũtur. *Capros & capras* à carpendis virgultis quidam dixerunt. Alij quòd carpent aſpera. Nonnulli à crepitu crurum: vnde eas *capreas* vocitatas quæ ſunt capræ agreſtes, quas Græci pro eo quòd acutiſſimè videant, [illegible], dorcadas appellauerunt. Morantur enim in excelſis montibus, & quamuis de longinquo vident tamẽ omnes qui veniũt. Eædem autem & *capreæ* eædem [illegible] quaſi auicæ, eo quòd ad inſtar auium ardua & excelſa teneant, & in ſublimibus inhabitent, itaque de ſublimitate vix humanis obtutibus pateãt: vnde & meridiana pars *ibices* [illegible] vocat, quæ Nili fluentis inhabitant. Hæc itaque animalia, vt diximus, in petris altiſſimis commorantur vt ſi quando ferarum vel hominum aduerſitatem perſenſerint, de altiſſimis ſaxorum cacuminibus ſeſe præcipitantes in ſuis ſe cornibus illæſa ſuſcipiunt. *Cerui* dicti [illegible], id eſt, à cornibus. [illegible] enim Græce cornua dicuntur. Hi ſerpentium inimici cùm ſe grauatos in infirmitate perſenſerint, ſpiritu narium eos extrahunt de cauernis: & ſuperata pernicie veneni eorum pabulo reparantur. Dictamnũ herbam ipſi prodiderunt. Nam & paſti excutiunt acceptas ſagittas. Mirantur autem ſibilum fiſtularum. Erectis auribus acutè audiunt, ſummiſſis nihil. Si quando immenſa flumina vel maria tranſnatant, capita cluunibus præcedentium ſuperponunt, ſibique inuicem ſuccedentes nullum laborem ponderis ſentiunt. [illegible], à Græcis nominati, qui dum eadem ſpecie ſint, vt cerui: villoſos tamen habent armos, vt hirci, & menta promiſſis hirſuta barbis, qui non alibi ſunt quàm circa Phaſidem. *Hinnuli* filij ſunt ceruorũ, ab innuere dicti: quia ad nutum matris abſconduntur. *Damula* vocata, quòd de manu effugiat: timidum animal & imbecille: de quo Martialis. Dente tuetur aper: defendunt cornua ceruum. Imbelles damæ quid niſi præda ſumus? *Lepus* quaſi leuipes, quia velociter currit. Vnde & Græce pro curſu [illegible] dicitur velox eſt enim animal & ſatis timidum. *Cuniculi* genus agreſtiũ animaliũ, dicti quaſi caniculi eo quod canum indagine capiantur, vel excludantur ab ſpeluncis. *Sus* dicta, quòd paſcua ſubigat, id eſt, terra ſubacta eſcas inquirat. *Verres*, quod grandes habeat vires. Porcus, quaſi ſpurcus. Ingurgitat enim ſe cœno luto immergit, limo illinit. Horatius: Et amica luto ſus. hinc etiam ſpurcitia vel ſpurius nuncupatur. Porcorum pilos *ſetas* vocamus, & ſetas à ſue dictas: a quibus & *ſutores* vocantur, quòd ex ſetis ſuant, id eſt, conſuant pelles. *Aper* à feritate vocatus, ablata e littera, & ſubrogata p. Vnde & apud Græcos [illegible] id eſt, ferus dicitur. Omne enim quod ferum eſt & immite abuſiuè agreſte vocamus. *Iuuencus* dictus, eo quòd iuuare incipiat hominum vſus in excolenda terra, vel quia apud Gentiles Ioui ſemper vbique iuuencus immolabatur, nunquam taurus. Nam in victimis etiam ætas conſiderabatur. *Taurus* Græcum nomen eſt ſicut & bos. Indicis tauris color fuluus eſt, volucris pernicitas, pilis in contrarium verſis, caput circumflectunt flexibilitate qua volunt, tergi duritia omne telum reſpuunt immiti feritate. *Bouem* Græci [illegible] dicunt. Hunc Latini *trionem* vocant, eo, quòd terram terat, quaſi terionẽ. Neuius.

Triones

Triones hoc nomine rustici vocant. Cuius laxam pellem à mento ad crura, palearia dicunt à pelle ipsa, quasi pellearia, quod est generositatis in boue signum. Boum in socios eximia pietas. Nam alter alterum inquirit, cum quo ducere collo aratra consueuit, & frequenti mugitu pium testatur affectum, si forte defecerit. *Vacca*, quasi boacca. Est enim ex qualitate nobilium nominum: sicut leo leaena, draco dracaena. *Vitulus & vitula*, ab auiditate vocati sunt, id est à viriditate aetatis, sicut virgo. *Vitula* ergo parua est, & nondum enixa. Nam enixa *iuuenca* est aut vacca. *Bubali* vocati per deriuationem, quod sint similes boum, adeo indomiti, vt prae feritate iugum ceruicibus nō recipiant. Hos Africa procreat. *Uri* agrestes boues sunt in Germania, habentes cornua in tantum protenta, vt regiis mensis insigni capacitate ex eis gerulae fiant. *Camelis* causa nomen dedit, siue quod quando onerantur, vt breuiores & humiles fiant, accumbant: quia Graeci χαμαὶ humile & breue dicunt: siue quia curuus est dorso. Camur enim verbo Graeco curuum significat. Hos licet & aliae regiones mittant, sed Arabia plurimos. Differunt autem sibi. Nam Arabici bina tubera in dorso habent; reliquarum regionum singula. *Dromeda* genus est camelorum, minoris quidem staturae, sed velocioris. Vnde & nomen habet; δρόμος enim Graecè cursus & velocitas appellatur. Centum enim & amplius milia vno die pergere solet. Quod animal sicut bos & camelus ruminat. *Ruminatio* autem dicta est à rumine eminentis gutturis, per quam demissus cibus à certis animalibus reuocatur. *Asinus & asellus* à sedendo dictus, quasi sedibus: sed hoc nomen quod magis equum conueniebat, ideo hoc animal sibi, quod priusquam equos caperent homines, huic praesidere coeperunt. Animal quidem tardum & nulla ratione renitens, statim vt voluit sibi homo substrauit. *Onager* interpretatur, asinus ferus. ὄνον quippe Graeci asinum vocant, ἄγριον ferum. Hos Africa habet magnos, indomitos, & in deserto vagantes. Singuli autem foeminarum gregibus praesunt, nascentibus masculis zelant, & testiculos eorum morsu detruncant: quod cauentes matres eos in secretis locis occultant. *Asini Arcadici* dicti, quod ab Arcadia primum vecti sunt magni & alti. Minor autem asellus plus necessarius est, quia & laborem tolerat, & negligentiam propemodum non recusat. *Equi* dicti, eo quod quando quadrigis iungebantur, aequabantur, paresque forma & similes cursu copulabantur. *Caballus* ab excauando dictus, propter quod gradiens vngulae impressione terram concauet, quod reliqua animalia non habent. Inde & sonipes, quod pedibus sonat. *Viuacitas equorum* multa. Exultant enim in campis, odorantur bellum, excitantur sono tubae ad praelium: voce accensi ad cursum prouocantur, dolentes cum victi fuerint, exultantes cum vicerint. Quidam hostes in bello sentiunt, adeo vt aduersarios morsu petant. Aliqui etiam proprios dominos recognoscunt, obliti mansuetudinis, si mutentur: aliqui praeter dominum nullum dorso recipiunt. Interfectis vel morientibus dominis multi lachrymas effundunt. Solus enim equus propter hominem lachrymatur, & doloris affectum sentit. Vnde & in centauris equorum & hominum natura permixta est. Solent etiam ex equorum moestitia vel alacritate euentum futurum dimicaturi colligere. *Aetas longaeua equis*, Persicis, Vngaricis, Epiroticis ac Siculis: in annos vltra quinquaginta: breuior autem Hispanis ac Numidis & Gallicis, frequens opinio est. *In generosis equis*, vt aiunt veteres, *quatuor spectantur*: forma, pulchritudo, meritum, atque color. *Forma*, vt sit validum corpus & solidum robore, conueniens altitudo, latitudo, latus longum, substrictus, maximae & rotundae clunes, pectus late patens, & corpus omne musculorum densitate nodosum, pes siccus, & cornu concauo solidatus. *Pulchritudo*, vt sit exiguum caput, & siccum, pelle prope ossibus adhaerente, aures breues & argutae, oculi magni, nares patulae, & erecta ceruix, coma densa & cauda, vngularum soliditatis fixa rotunditas. *Meritum*, vt sit animo audax, pedibus alacer, trementibus membris, quod est indicium fortitudinis: quique ex summa quiete facile concitetur, vel excitata festinatione non difficile teneatur. Motus autem equi in auribus intelligitur: virtus in membris trementibus. *Color* hic praecipuè spectandus: *badius, aureus, roseus, myrteus, ceruinus, giluus, glaucus, scutulatus, canus, candidus, albus, guttatus, niger*. Sequenti autem ordine, *varius* ex nigro badioque distinctus: reliquus *varius* color, vel *cinereus* deterrimus. *Badium* autem antiqui vadium dicebant, quod inter caetera animalia fortius vadat. Ipse est & *spadix*, quem phoeniceum vocant: & dictus spadix à colore palmae, quam Siculi *spadicam* vocant. *Glaucus* verò est veluti pictos oculos habens, & quodam splendore perfusos. Nam *glaucum* veteres dicebant album. *Giluus* autem *melinus* color est subalbidus. *Guttatus*, albus nigris interuenientibus punctis. *Candidus* autem & albus inuicem sibi differunt. Nam albus cum quodam pallore est: candidus verò niueus & pura luce perfusus. *Canus* dictus, quia ex candido colore & nigro est. *Scutulatus* vocatus propter orbes, quos habet candi-

dos inter purpureos. *Varius*, quòd vias habeat colorum imparium. Qui autem albos tantùm pedes habent, petali appellantur: qui frontem albam, calidi. *Cervinus* est, quem vulgò gauranem dicunt. *Æranem* idem vulgus vocat, quòd in modum Ærei sit coloris. *Mirteus* autem est pressus in purpura. *Dosinus* autem dictus, quòd sit color eius de asino: idem & *cinereus*. Sunt autem hi de agresti genere orti: quos *equiferos* dicimus, & proinde ad vrbanam dignitatem transire non possunt. *Maurus* niger est. *Nigrum* enim Græci μαῦρον vocant. *Mannus* verò equus brevior est, quem vulgò, *brunitum* vel *brunitium* vocant. *Veredos* antiqui dixerunt, quòd veherent rhedas, id est, ducerent, vel quòd vias publicas currant: per quas & rhedas ire solitum erat. *Equorum tria sunt genera*: vnum *generosum*, præliis & oneribus aptum: alterum *vulgare* atque *gregarium* ad vehendum, non ad equitandum aptum: tertium ex permixtione diversi generis ortum, quod etiam *bigenerum* dicitur: quia ex diversis nascitur, vt mulus. *Mulus* autem à Græco tractum vocabulum habet, Græcè enim quod iugo pistorum subactus, tardas molendo ducat in girum molas. Iudæi asserunt quòd Ana abnepos Esau equarum greges ab asinis in deserto ipse fecerit primos ascendi, vt mulorum inde noua contra naturam animalia nascerentur. Onagros quoque admissos esse ob hoc ad asinas: & ipsum istiusmodi reperisse concubitum, vt velocissimi ex his asini nascerentur. Industria quippe humana diversum animal in coitu coëgit: sicque adulterina commixtione genus aliud reperit: sicut & Iacob contra naturam colorum similitudines procuravit. Nam tales fœtus oves illius concipiebant, quales vmbras arietum desuper ascendentium in aquarum speculo contemplabantur. Denique & hoc ipsum in equarum gregibus fieri fertur, vt generosos obiiciant equos visibus concipientium, quo eorum similes concipere & creare possint. Nam & columbarum dilectores depictas ponunt pulcherrimas columbas eisdem locis, quibus illæ versantur, quo rapiente visu similes generent. Inde est quòd quidam gravidas mulieres iubent nullos intueri turpissimos animalium vultus, vt cynocephalos & simias, ne visibus occurrentes similes fœtus pariant. Hanc enim fœminarum dicunt esse naturam, vt quales prospexerint, sive mente conceperint in extremo voluptatis æstu dum concipiunt, talem sobolem procreent. Etenim animal in vsu Venereo formas extrinsecus intus transmittit, eorumque satiata typis rapit species eorum in propriam qualitatem. In animantibus *bigenera* dicuntur, quæ ex diversis nascuntur, vt *mulus* ex equa & asino: *burdo* ex equo & asina: *hibridæ* ex apris & porcis: *tityrus* ex oue & hirco: *musimo* ex capra & ariete. Est autem dux gregis.

De bestiis. CAP. II.

BEstiarum vocabulum propriè convenit leonibus, tigribus, pardis, & vulpibus canibúsque & simiis & cæteris quæ vel ore vel vnguibus sæviunt, exceptis serpentibus. *Bestiæ autem* dictæ à vi qua sæviunt. *Feræ* appellatæ, quòd naturali vtantur libertate, & desiderio suo ferantur. Sunt autem liberæ earum voluptates, & huc atque illuc vagantur, & quo animus duxerit, eò feruntur. *Leonis* vocabulum ex Græca origine inflexum est in Latinum. Græcè enim λέων vocatur, & est nomen nothum, quia ex parte corruptum. *Leæna* verò totum Græcum est, sicut & dracæna. Vt autem leæna lea dicatur, vsurpatum est à poetis. Leo autem Græcè, Latinè rex interpretatur, eò quòd sit princeps omnium bestiarum: Cuius genus trifarium dicitur. E quibus breves ac iuba crispa, imbelles: sunt longi & coma simplici acres. Animos eorum frons & cauda indicat. Virtus eorum in pectore; firmitas in capite. Septi autem à venatoribus terram contuentur, quo minus conspectis venabulis terreantur. Rotarum timent strepitus, sed ignis magis. Cùm dormierint vigilant oculi: cùm ambulant, cauda sua cooperiunt vestigia sua, ne eos venator inveniat. Cùm genuerint catulũ, tribus diebus & trib. noctib[9] catulus dormire fertur: tunc deinde patris fremitu vel rugitu veluti tremefactus cubilis locus, suscitare dicitur catulum dormientem. Circa hominem leonum natura est benigna, vt nisi læsi nequeant irasci. Patet enim eorum misericordia exemplis assiduis. Prostratis enim parcunt, captivos obvios repatriare permittunt; hominem non nisi in magna fame interimunt. De quibus Lucretius: Scymnique leonum, &c. *Tigris* vocata propter volucrem fugam. Ita enim nominant Persæ & Medi sagittam. Est enim bestia variis distincta maculis, virtute & velocitate mirabilis: ex cuius nomine flumen Tigris appellatur, quòd is rapidissimus sit omnium fluviorum. Has magis Hircania gignit. *Panther* dictus, sive quòd omnium animalium amicus sit, excepto dracone, sive quia & sui generis societate gaudet, & ad eandem similitudinem quicquid accipit reddit. πᾶν enim omne dicitur. Bestia est hæc minutis orbiculis superpicta

picta, ita vt oculatis ex fuluo circulis, nigra vel alba distinguatur varietate. Hæc semel omnino parturit, cuius causæ ratio manifesta est. Nam cùm in vtero matris coaluere catuli, maturísque ad nascendum viribus pollent, oderunt temporum moras. Itaque oneratam fœtibus vuluam tanquam obstantem partui vnguibus lacerant, effundit illa partum seu potius dimittit, dolore cogente. Ita postea corruptis & cicatricosis sedibus genitale semen infusum non erit acceptum, sed irritum resilit. Nam Plinius dicit animalia cum acutis vnguibus frequenter parere non posse. Vitiantur enim intrinsecus se mouentibus catulis. *Pardus* secũdus post Pantherã est, genus varium & velocissimum, & præceps ad sanguinem. Saltu enim ad mortem ruit. *Leopardus* ex adulterio leænæ & pardi nascitur, & tertiam originem efficit, sicut & Plinius in naturali historia dicit, leonem cum parda, aut pardum cum leæna concumbere, & ex vtroque coitu degeneres partus creari, vt mulus ex equa & asino. *Rinoceros* à Græcis vocatus. Latinè interpretatur in nare cornu. Idem & monoceros id est, vnicornis, eo quòd vnum cornu in media fronte habeat pedum quatuor, ita acutum & validum, vt quidquid impetierit, aut ventilet, aut perforet. Nam & cũ elephante sæpe certamen habet, & in ventre vulneratum prosternit. Tantæ autem est fortitudinis, vt nulla venantium virtute capiatur, sed, sicut asserunt qui naturas animalium scripserunt, virgo puella præponitur, quæ venienti sinum aperit, in quo ille omni ferocitate deposita caput ponit, sicque soporatus velut inermis capitur. *Elephantem* Græci à magnitudine corporis vocatum putant, quòd formam montis præferat. Græcè enim mons λόφος dicitur. Apud Indos autem à voce *barro* vocatur. Vnde & vox eius *barritus* dicitur, & dentes eius *ebur*. Rostrum autem *promoscida* dicitur, quod illo pabulum ori admouet, & est angui similis, vallo munitus eburneo. Hos *boues Lucanos* vocabant antiqui Romani, boues, quia nullum animal grandius videbant. Lucanos, quia in Lucania illos primus Pyrrhus in prælio obiecit Romanis. Nam hoc genus animantis in rebus bellicis aptum est. In eis enim Persæ & Indi ligneis turribus collocati, tanquam de muro iaculis dimicant. Intellectu autem & memoria multa vigent. Gregatim incedunt, motu quo valent salutant, homines, murẽ fugiunt: auersi coeũt, quando autem parturiunt, in aquis vel insulis dimittunt fœtus, propter dracones, quia inimici sunt & ab eis implicati necantur. Biennio autem portant fœtus, nec amplius quàm semel gignunt, nec plures sed tantum vnum. Viuunt autẽ annos trecẽtos. Apud solã Africam & Indiam elephanti prius nascebantur: nunc solã eos India gignit. *Gryphes* vocatur, quòd sit animal pennatum & quadrupes. Hoc genus ferarum in Hyperboreis mõtibus nascitur. omni parte corporis leones sunt: alis & facie aquilis similes, equis vehementer infesti. Nam & homines viuos discerpunt. *Camelion* nõ habet vnum colorem, sed diuersa varietate cõspersus, vt pardus. Dictus autem ita, eo quòd cameli similitudinem habet & leonis: huius cameleontis corpusculũ ad colores quos videt facillima conuersione variatur, quod animalium aliorum non est ita ad conuersionem facilis corpulentia. *Camelopardus* dictus, quòd dum sit vt pardus albis maculis superaspersus, collo equo similis, pedibus bubalis, capite tamen camelo est similis: hunc ÆEthiopia gignit. *Lynx* dictus, quia in luporum genere numeratur: bestia maculis distincta terga, vt pardus, sed similis lupo. Vnde & ille λύκος, iste lynx. Huius vrinam conuerti in duritiem pretiosi lapidis dicunt, qui *Ligurius* appellatur, quod & ipsos lynces sentire, hoc documento probatur. Nã egestum liquorem arenis inquantum potuerint, contegunt, inuidia quadam naturæ, ne talis egestio transeat in vsum humanũ. *Lynces* dicit Plinius. Secundus extra fœtum vnũ non admittere. *Castores* à castrãdo dicti sunt. Nam testiculi eorum apti sunt medicaminibus, propter quod cùm præsenserint venatorem, ipsi se castrant & morsibus vires suas amputant. De quibus Cicero in Scauriana, redimunt se à parte corporis, propter quod maximè expetuntur. Iuuenalis: Qui se, Eunuchum ipse facit, cupiẽs euadere damnum Testiculi. Ipsi sunt & *Fibri*, qui etiam *Pontici canes* vocantur. *Vrsus* fertur dictus, quòd ore suo formet fœtus, quasi orsus. Nam aiunt eos informes generare partus, & carnem quandam nasci, quam mater lambendo in membra componit. Vnde est illud: Sic format lingua fœtum cùm protulit vrsa. Sed hoc immaturitas partus facit, denique tricesimo die generat. Vnde euenit, vt præcipitata fœcunditas informis procreetur. Vrsorũ caput inualidum: vis maxima in brachiis & in lumbis. Vnde interdum erecti insistunt. *Lupus* Græca deriuatione in linguam nostram transfertur. Lupos enim illi λύκους dicunt: λύκος autẽ Græcè à morsibus appellatur, quod rabie rapacitatis quæque inuenerit, trucidet. Alij lupos vocatos aiunt, quasi leopes, quod quasi leoni, ita sit illi virtus in pedibus: vnde quicquid pede presserit, non viuit. Rapax autem bestia & cruoris appetens: de quo rustici aiunt, vocem hominem perdere, si eum prior lupus viderit. Vnde & subitò tacenti dicitur, Lupus in fabula. Certè si se prius visum senserit, deponit feritatis audaciam. Lupi toto anno non amplius quàm duodecim diebus

coguntur famem diu portant, & post longa ieiunia multum deuorant. Lupos Æthiopia mittit ceruice iubatos, & tantum varios, vt nullum colorem dicant illis abesse. *Canis* nomen Latinum, Græcam etymologiam videtur habere. Græcè enim κύων dicitur: licet eum quidam à canore latratus appellatum æstiment, eo quòd insonet: vnde & canere. Nihil autem sagacius canibus. Plus enim sensus cæteris animalibus habent. Namque soli sua nomina recognoscunt: dominos suos diligunt: dominorum tecta defendunt: pro domino suo se morti obiiciunt: voluntariè cum domino suo ad prædam currunt: corpus domini sui etiam mortuum non relinquunt. Quorum postremò natura est, extra homines esse non posse. In canibus duo sunt spectanda, aut fortitudo, aut velocitas. *Catuli* abusiuè dicuntur quarumlibet bestiarum filij. Nam catuli propriè canum sunt, per diminutionem dicti. *Lycisci* autem dicuntur, vt ait Plinius, canes nati ex lupis & canibus, cùm inter se forte miscentur. Solent & fœminæ canes noctu in syluis alligatæ admitti ad bestias tygres, à quibus insiliri & nasci ex eodem fœtu canes adeò acerrimos & fortes, vt in complexu leones prosternant. *Vulpes* dicta, quasi volupes. Est enim volubilis pedibus, & nunquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currit, fraudulentum animal, insidiisque decipiens. Nam dum non habuerit escam, fingit mortem: sicque descendentes, quasi ad cadauer volucres rapit & deuorat. *Simia* Græcum est nomen, i. pressis naribus. Vnde & Simias dicimus, quòd suppressis naribus sint, & facie fœda, rugis turpiter follicantibus: licet & capellarum sit pressum habere nasum. Alij simias Latino arbitrantur sermone vocatas, eo quòd multa in eis similitudo humanæ rationis sentitur: sed falsum est. Hæ elementorum sagaces noua luna exultant, medio & caua tristantur. Fœtus quos amant ante se gestant, neglecti circa matrem hærent. Harum genera quinque sunt, ex quibus *cercopithеci* caudas habent. *Simia* enim cum cauda est, quam quidam crida vocant. *Sfingæ* villosæ sunt comis, mammis prominentibus, dociles ad feritatis obliuionem. *Cynocephali* & ipsi similes simiis, sed facie ad modum canis, vnde & nuncupati. *Satyri* facie admodum grata & gesticulatis motibus inquieti. *Callithrices* toto penè aspectu à cæteris differunt. Sunt enim in facie producta barba, & lata cauda. *Leucrocuttas* bestia modica & excocta vocata, quia capta exuritur, eiusque cinere aspersæ per compita semitarum leones necant, si quantulumcunque ex illis sumpserint. *Histrix* animal in Africa erinacij simile, vocatum à spinarum stridore, quas tergo laxatas emittit, vt canes iaculis vulneret. *Enhydros* bestiola ex eo nuncupata, quod in aquis versetur, & maximè in Nilo. Quæ si inuenerit dormientem crocodilum, voluit se in luto primum, & intrat per os eius in ventrem, & carpens omnia interiora eius, exit viua de visceribus crocodili, ipso mortuo. Hinc itaque Græcè vocatus, eò quòd odore suo & salubria ciborum & venenosa prodantur. De quo Dracontius ait, Prædicit suillus vim cuiuscunque veneni. *Suillus* autem à setis est nuncupatus. Hic etiam serpentes insequitur, qui cum aduersus aspidem pugnat, caudam erigit, quam aspis maximè obseruat quasi minantem, ad quam cùm vim suam transfert, decepta corripitur. *Musio* appellatus, quòd muribus infestus sit. Hunc vulgus *cattum* à captura vocant. Alij dicunt quòd catat, id est, videt. Nam tanto acutè cernit, vt fulgore luminis noctis tenebras superet. Vnde & à Græcis venit catus, id est, ingeniosus, ἀπὸ τοῦ καίεσθαι. *Furo* à furuo dictus, vnde & *fur*. Tenebrosos enim & occultos cuniculos effodit, & eiicit prædam quam inuenerit. *Melo*, quòd sit rotundissimo membro, vel quòd fauos petat, & assiduè mella captet.

De minutis animantibus. Cap. III.

MVS pusillum animal, Græcum illi nomen est, quicquid verò ex eo trahit Latinum fit. Alij dicunt mures quòd ex humore terræ nascantur. Nam mus terra, vnde & humus. His in plenilunio iecur crescit, sicut quædam maritima augentur, quæ rursus decrescente luna deficiunt. *Sorex* Latinum est, eo quòd rodat, & in serræ modum scalpat. Quem antiqui saricem dicebant, sicut Soleduum clausum. *Mustela* dicta, quasi mus longus. Nam telum à longitudine dictum. Hæc ingenio subdola, in domibus vbi nutrit catulos suos, transfert mutatque sedem. Serpentes etiam muresque persequitur. Duo autem sunt genera mustelarum. Alterum enim *syluestre* est distans magnitudine, quod Græci ἰκτίδας vocant, alterum in domibus oberrans. Falsò autem opinantur qui dicunt mustelam ore concipere, aure effundere partum. *Musaraneus*, cuius morsu aranea moritur. Est in Sardinia animal perexiguum, araneæ formis, quæ *solifuga* dicitur, eo quod diem fugiat. In metallis argentariis plurima est, occultò repens, & per imprudentiam super sedentibus pestem facit. *Talpa* dicta, quòd sit damnata cæcitate perpetuis tenebris. Est enim absque oculis, semper que terram fodit, & humum egerit, atque radices subter frugibus comedit, quam Græci ἀσπάλακα vocant. *Glires* dicti sunt quia pingues eos efficit somnus. Nam glis ceros dicimus crescere. Hyeme enim tota dormiunt, & immobiles

quasi

quasi mortui iacent, tempore æstiuo reuiuiscunt. *Herinacius*, animal spinis coopertũ, quod exinde dicitur nominatum, eo quòd subrigit se quando spinis suis clauditur, quibus vndique protectus est contra insidias. Nam statim vt aliquid senserit, primùm se subrigit, atque in globum conuersus, in sua se arma recolligit. Huius prudentia quædam est. Nam dum absciderit vuam de vite, supinus sese voluitat super eam, & sic eam exhibet natis suis. *Grillus*, nomen à sono vocis habet. Hic retro ambulat, terram terebrat, stridet noctibus, venatur cum formica circumligata capillo in cauernam eius coniecta, efflata prius puluere ne se abscondat. Ita formicæ complexibus trahitur. *Formica* dicta, eo quòd ferat micas farris, cuius solertia multa. Prouidet enim in futurum, & præparat in æstate quod hyeme comedat. In messe autem eligit triticum: hordeum non tangit. Dum pluit ei super frumentum, totum eiicit. *Dicuntur in Æthiopia esse formicæ ad canis formam*, quæ arenas aureas pedibus eruunt, quas custodiunt ne quis auferat, captãtes ad necem persequuntur. *Formicoleon*, ob hoc vocatus, quia est vel formicarum leo, vel certè formica pariter & leo. Est enim animal paruum formicis satis infestum, quòd se in puluere abscondit, & formicas frumenta gestantes interficit. Proinde autem leo & formica vocatur, quia aliis animalibus vt formica est: formicis autem vt leo est.

De serpentibus.

CAP. IV.

ANguis vocabulum omnium serpentium genus, quod plicari & contorqueri potest. Et inde anguis, quòd angulosus & nunquam sit rectus. Angues autem apud gentiles pro geniis locorum erant habiti semper: vnde & Persius, Pinge duos angues pueri sacer est locus. *Colubrum*, constat ab eo dictum, quòd colat vmbras, vel quòd in lubricos tractus flexibus sinuosis labatur. Nam *lubricum* dicitur, quicquid labitur dum tenetur, vt piscis & serpens. *Serpens* autem nomen accepit, quia occultis accessibus serpit: non apertis passibus, sed squamarum minutissimis nisibus repit. Illa autem quæ quatuor pedibus nituntur, sicut lacerti & stelliones, non serpentes sed *reptilia* nominantur. Serpentes autem reptilia sunt, quia ventre & pectore reptant. Quorum tot venena, quot genera: tot pernicies, quot species: tot dolores, quot colores habentur. *Draco*, maior cunctorum serpentium, siue omnium animantium super terram. Hunc Græci *δράκοντα* vocant. Vnde & deriuatum est in Latino vt diceretur draco, quia sæpè à speluncis abstractus fertur in aerem, conciatúrque propter eum aër. Est autem cristatus ore paruo: & artis fistulis per quas trahit spiritum, & linguam exerit. Vim autem non in dentibus, sed in cauda habet, & verbere potius quàm rictu nocet. Innoxius autem est à venenis: sed ideo huic ad mortem faciendam venena non esse necessaria, quia si quem ligauerit, occidit. A quo nec elephas tutus est sui magnitudine corporis. Nam circa semitas delitescens per quas elephanti solito gradiuntur: crura eorum nodis alligat, ac suffocatos perimit. Gignitur autem in Æthiopia & India, in ipso incendio iugis æstus. *Basiliscus*, Græcè, Latinè interpretatur regulus, eo quòd rex serpẽtium sit: adeò vt eũ videntes fugiant, quia olfactu suo eos necat: nam & hominem, vel si aspiciat, interimit. Siquidem ad eius aspectum nulla auis volans illæsa transit: sed quamuis procul sit, eius ore combusta deuoratur. A mustelis tamen vincitur, quas illic homines inferunt cauernis, in quibus delitescit. Itaque ea visa fugit, quem illa persequitur & occidit. Nihil enim parens ille rerum sine remedio constituit. Est autem longitudine semipedalis: albis maculis lineatus. *Reguli* autem, sicut scorpiones, arentia quæque sectantur, & postquam ad aquas venerint, ibique aliquem momorderint, *ὑδροφόβους* & lymphaticos faciunt. *Sibilus*, idem est qui & regulus. Sibilo enim occidit antequam mordeat vel exurat. *Vipera* dicta, quòd vi pariat. Nam cùm venter eius ad partum intumuerit, catuli non expectantes naturæ maturam solutionem, sed corrosis eius lateribus vi erumpunt cum matris interitu. Lucanus: Viperei coeunt abrupto corpore nati. Fertur autem quòd masculus ore inserto viperæ semen expuat. Illa autem ex voluptate libidinis in rabiem versa, caput maris ore receptum præcidit. Ita fit vt parens vterque pereat, masculus dum coit, fœmina cùm parturit. Ex vipera autem pastilli fiunt, qui *θηριακοί* vocantur à Græcis. *Aspis* vocata, quòd morsu venena immittat & aspergat: *ἰὸς* enim Græci venenum dicunt, & inde aspis quòd morsu venenato interimat. Huius diuersa genera & species, & dispares effectus ad nocendum: fertur enim aspis cùm ceperit pati incantatorem, qui eam quibusdam carminibus propriis euocat, vt eam de cauerna educat: illa autem cùm exire noluerit, vnam aurem ad terram premit, alteram cauda obturat & operit: atque ita voces illas magicas non audiens, non exit ad incantantem. *Dipsas*, genus est aspidis, quæ Latinè situla dicitur, quia quem momorderit, siti perit. *Hypnalis*, genus aspidis dicta, quod somno necat. Hac sibi Cleopatra apposuit, ac ita morte quasi somno soluta est. *Hæmorrhois aspis* nuncupatur, eo quod sanguinem sudet qui ab eo morsus

fuerit: ita ut dissolutis venis, quicquid vitæ est per sanguinem euocet. Græcè enim sanguis αἷμα dicitur. *Prester aspis*, semper ore patenti & vaporante currit. Cuius poeta sic meminit: Oraque distendens auidus fumantia prester. Hic quem percusserit, distenditur, enormique corpulentia necatur. Extuberatum enim putredo sequitur. *Seps*, tabificus aspis, qui dum momorderit hominem, statim eum consumit: ita vt liquefiat totus in ore serpentis. *Cerastes*, serpens dictus, eo quòd in capite cornua habeat similia arietum: κέρατα enim Græci cornua vocant: sunt autem illi quadrigemina cornicula: quorum ostentatione, veluti esca, illiciens sollicitata animalia perimit. Totum enim corpus arenis tegit: nec vllum indicium sui præbet, nisi ex ea parte qua inuitatas aues vel animalia capit. Est enim flexuosus plus quam alij serpentes, ita vt spinam non habere videatur. *Scitalis*, serpens vocatus, eo quod tanta præfulget tergi varietate, vt notarum gratia retardet aspicientes: & quia reptando pigrior est, quos assequi non valet miraculo sui stupentes capit. Tanti autem feruoris est, vt etiam hyemis tempore exuuias corporis feruentis exponat. De quo Lucanus: Et scitale sparsis etiam nunc sola pruinis Exuuias positura suas —. *Amphisbæna* dicta, eo quòd duo capita habeat: vnum in loco suo, alterum in cauda, currens ex vtroque capite, tractu corporis circulato. Hæc sola serpentium frigori se committit: prima omnium procedens. De qua Lucanus: Et grauis in geminum vergens caput amphisbæna. Cuius oculi lucent veluti lucernæ. *Enhydris*, coluber in aqua viuens. Græci enim ὕδωρ aquam vocant. *Hydros*, aquatilis serpens, à quo icti obturgescunt, cuius quidam morbum *Boam* dicunt, eo quòd fimo bouis remedietur. *Hydra* draco multorum capitum: qualis fuit in Lerna palude prouinciæ Arcadiæ: hæc Latinè excedra dicitur, quòd vno cæso tria capita excrescant, sed hoc fabulosum est. Nam constat Hydram locum fuisse euomentem aquas, vastantem vicinam ciuitatem, in quo, vno meatu clauso, multi erumpebant. Quod Hercules videns, loca ipsa exussit: & sic aquæ clausit meatus. Nam Hydra ab aqua dicta est. *Chelydros*, serpens, qui & chersydros dicitur, quia & in aquis & in terris moratur. Nam χέρσον dicunt Græci terram, ὕδωρ aquam: hic per aquam labitur, terram fumare facit: quem sic Macer describit: Seu terga expirant spumantia virus; Seu terram fumat, qua teter labitur anguis. Et Lucanus. Tractique via fumante Chelydri. Semper enim directus ambulat. Nam si torserit se dum currit, statim crepat. *Natrix*, serpens aquam veneno inficiens. In quocunque enim fonte fuerit, veneno eum immiscet: de quo Lucanus. Et Natrix violator aquæ —. *Cencris*, serpens inflexuosus, qui semper iter rectum efficit. De quo Lucanus: Et semper recto lapsurus limite Cenchris. *Parias*, serpens qui semper in cauda ambulat, & sulcum facere videtur. De quo idem Lucanus: Quo contentus iter cauda sulcare Parias. *Boas*, anguis Italiæ immensa mole: persequitur greges armentorum & bubalos, & plurimo lacte irriguis vberibus se innectit & sugens interimit: atque inde a boum populatione Boas nomen accepit. *Iaculus*, serpens volans. De quo Lucanus: Iaculique volucres. Exiliunt enim in arboribus, & dum aliquod animal obuium fuerit, iactant se super illud & perimunt. Vnde & iaculi dicti sunt. In Arabia autem serpentes sunt cum alis, quæ Sirenæ vocantur, quæ non solum plus currunt equis, sed etiam volare dicuntur: quorum tantum virus est, vt morsum ante mors insequatur, quam dolor. *Obitas* dicta, quòd colorem arenæ habeat. De qua poeta: Quàm paruis maculis Teutanus obites Concolor exustis atque indiscretus arenis Admotus. *Seps*, exigua serpens, quæ non solum corpus, sed & ossa veneno consumit. Cuius poeta sic meminit: Ossaque dissoluens cum corpore tabificus Seps. *Dipsas*, serpens tantæ exiguitatis fertur, vt cum calcatur non videatur. Cuius venenum antè extinguit quàm sentiatur, vt facies præuenta morte, nec tristitiam induat morituri. De quo poeta: Signiferum iuuenem Tyrrheni sanguinis Aulum Torta caput retrò dipsas calcata momordit, Vix dolor aut sensus dentis fuit —. *Salpinga*, serpens est, quæ non videtur. *Cæcula* dicta, eo quòd parua sit, & non habeat oculos. *Centupeda*, à multitudine pedum dicta. *Bruchus* est, cuius pene totum corpus in ventre colligitur. *Lacertus*, reptilis genus est, vocatus ita, quòd brachia habeat. Genera lacertorum plura, vt botrax, salamandria, saura, stellio. *Botrax* dicta, quòd ranæ habeat faciem. Nam Græci ranam βάτραχον vocant. *Salamandra* vocata, quod contra incendia valeat: cuius inter omnia venenata vis maxima est. Cætera enim singulos feriunt, hæc plurimos pariter interimit, nam si arbori irrepserit, omnia poma inficit veneno, & eos qui ea ederint, occidit, quæ etiam si in puteum cadat, vis veneni eius potantes interficit. Ista contra incendia repugnans, ignes sola animalium extinguit. Viuit enim in mediis flammis sine dolore & consumptione, & non solum quia non vritur, sed extinguit incendium. *Saura* lacertus, qui quando senescit, cæcantur oculi eius, & intrat in foramen parietis aspicien-

aspiciens contra Orientem, & otto sole intendit & illum intuetur. *Stellio* de colore nomē habet inditum. Est enim tergore pictus lucentibus guttis in modum stellarum. De quo Ouidius, Aptumq; e colori. Nomen habet, variis stellatus corpore guttis. Hic autē scorpionibus adeò contrarius traditur, vt viso eo pauorem iis afferat & torporem. Sunt & alia genera serpentium, vt *Ammodita Elephantia*, *Camedracontes*. Postremò quantus nominum, tantus mortium numerus. ¶ Omnes autem serpentes natura sua frigidi sunt, nec percutiunt nisi quando calescunt. Nam quādo sunt frigidi, nullum tangunt. Vnde & venena eorum plus die quā nocte nocent. Torpent enim noctis rigore, & meritò, quia frigidi sunt nocturno rore. In se enim adducunt vaporem corporis gelidæ pestes, & natura frigidæ. Vnde & hyeme in nodos torquentur, æstate soluuntur. Inde est, quòd dum quicquam serpentium veneno percutitur, primū obstupescit: & postea vbi in illo calefactum ipsum virus exarserit, statim & hominem extinguit. *Venenum* autem dictum, eò quòd per venas vadit. Infusa enim pestis cies per venas vegetatione aucta discurrit, & animam extinguit. Vnde non potest venenum nocere, nisi hominis tetigerit sanguinem, Lucanus, Noxia serpentum est admixto sanguine pestis. Omne autem venenum frigidum est, & ideò anima quæ ignea est, fugit venenū frigidum. In naturalibus bonis, quæ nobis & irrationabilibus animantibus videmus esse cōmunia, viuacitate quā iam sensus serpēs excellit. Vnde & legitur in Genesi. Serpens autem erat sapientior omnibus pecoribus terræ. Dicit autem Plinius: Si creditur, quòd serpentis caput etiam si cum duobus euaserit digitis, nihilominus viuit. Vnde & totum corpus obiicit pro capite ferientibus. *Anguibus vniuersis* hebes visus est. Rarò in aduersum contuentur, nec frustrà, cùm oculos non in fronte habeant, sed in temporibus, adeò vt citius audiant quàm aspiciant. Nullum autem animal in tanta celeritate linguam mouet, vt serpens: adeò vt triplicem linguam habere videatur cùm vna sit. Serpentium vda sunt corpora: adeo vt quacunque eunt, viā humore designent. Vestigia serpentium talia sunt, vt cum pedibus carere videantur: costis tamen & squamarum nisibus repant: quas à summo guttore vsque ad imam aluum parili modo dispositas habent. Squamis enim quasi vnguibus, costis quasi cruribus innituntur. Vnde si in qualibet corporis parte ab aluo vsque ad caput ictu caput aliquo collidatur debilis reddita cursum habere non possit: quia vbicunque ictus ille inciderit, spinam soluit, per quam costarum pedes & motus corporis agebantur. Serpentes autem diu viuere dicuntur, adeò vt deposita veteri tunica, senectutem deponere, atque in iuuentutem redire perhibeantur. Tunicæ serpentum *exuuiæ* nuncupantur, eo quòd iis quando senescunt sese exuunt, quibus exuti in iuuentutem redeunt. Dicuntur autem *exuuiæ & induuiæ* quia exuuntur & induuntur. ¶ Pythagoras dicit de medulla hominis mortui quæ in spina est, serpentem creari, quod etiā Ouidius in Metamorphos. libris commemorat, dicens: Sunt qui cum clauso putrefacta est spina sepulchro Mutari, credant humanas angue medullas. Quòd si creditur, meritò euenit, vt sicut per serpentem mors hominis: ita per hominis mortem serpens. Fertur autem quòd serpens hominem nudum non sit ausus attingere.

De Vermibus. CAP. V.

VErmis est animal quod plerunque de carne vel de ligno, vel de quacunque re terrena sine vllo concubitu gignitur: licet nonnunquam & de ouis nascantur, vt scorpio. Sunt autē *vermes* aut *aeris*, aut *aquæ*, aut *terræ*, aut *carnium*, aut *frondiū*, aut *lignorū*, aut *vestimentorum*. ¶ *Aranea* vermis *aeris*: ab aeris nutrimento cognominata quæ exiguo corpore longa fila deducit: & telæ semper intenta nunquam desinit laborare, perpetuū sustinens in suo labore suspendium. ¶ *Sanguisuga* vermis *aquatilis*, dicta quia sanguinē sugit. Potantibus enim insidiatur, cúmque illabitur faucibus, vel vbi vspiam adhæserit, sanguinem haurit: & cùm nimio cruore maduerit, id euomit quod hausit, vt recentiorē denuò sugat. ¶ *Scorpio* vermis *terrenus*, qui potius vermibus ascribitur quā serpētibus: animal armatum aculeo: & ex eo Græcè vocatum, quod cauda figat: atque arcuato vulnere diffundat venena. Proprium autem est scorpionis, quòd manus palmam non feriat. *Cantarida* vermis terrenus, qui humano corpori statim vt fuerit applicatus, sua adustione vesicas efficit plenas humore. *Multipes* vermis terrenus, ex multitudine pedum vocatus qui contra ictum contractus in globū complicatur. Nascitur sub petris ex humore & terra. *Limax* vermis limi dictus, quòd in limo, vel de limo nascatur: vnde & sordidus semper & immundus habetur. ¶ *Bombyx* vermis *frondium*: ex cuius textura bombycinum conficitur. Appellatur autem hoc nomine ab eo quod euacuetur dū fila generat, & aer solus in eo remaneat. *Eruca* frondium vermis oleribus vel pampinis inuoluta: ab erodendo dicta. cuius meminit Plautus, Imitatus nequam bestiam & maleficam inuolutam in pampino. Implicat se eadem: nec aduolat vt locusta, vt huc il-

lúeque discurrens, semipasta dimittat, sed permanet perituris frugibus & tardo lapsu pigrísque morsibus vniuersa consumit. ¶ *Teredonas* Græci vocant *lignorum* vermes, eò quòd terendo edant. Hos nos *Termites* dicimus. Ita enim apud Latinos ligni vermes vocantur, quos tempore importuno cæsę arbores gignunt. ¶ *Tinea* vermis *vestimentorum* dicta, quòd teneat, & eoúsque insedeat quò erodat. Inde pertinax dicitur, eò quòd in eandem rem identidem vrgeat. ¶ *Vermes* carnium, hemicraneus, lumbricus, ascaridæ, costi, pediculi, pulices, lendes, tarmus, ricinus, vsia, cimex. *Hemicraneus* vermis capitis vocatur. *Lumbricus* vermis intestinorum, dictus quasi lumbicus, quia labitur, vel quòd in lũbis sit. *Ascarida*, costi. *Pediculi* vermes cutis à pedibus dicti. Vnde & pediculosi dicuntur, quibus pediculi in corpore efferuescunt. *Pulices* verò vocati sũt, quòd ex puluere magis nutriantur. *Tarmus* vermis est lardi. *Ricinus* vermis est canis, vocatus eo quòd hæret in auribus canum. κύων enim Græcè canis est. *Vsia* vermis est porci, appellata quia vrit. Nã vbi momorderit, adeò locus ardet, vt statim ibi vesicæ fiant. *Cimex* de similitudine cuiusdam herbæ vocatus, cujus fœtorẽ habet. Propriè autem *vermis* in carne putrefacta nascitur: *tinea* in vestimentis: *eruca* in olere: *teredo* in ligno: *tarmus* in lardo. ¶ Vermis nõ vt serpens apertis passibus vel squamarum nisibus repit, quia non est illi spinæ rigor vt colubri, sed in directum corpusculi sui partes gradatim porrigendo contractas, contrahendo porrectum motum explicat, sicque agitatus perlabitur.

De piscibus. Cap. VI.

Pisces dicti, vnde & pecus, à pascendo scilicet. *Reptilia* ideò dicuntur hæc quæ natant, eo quòd reptandi habeant speciem & naturam, qua nuis se in profundum immergant, tamen in natando repunt. Vnde & ait Dauid: Hoc mare magnũ & spaciosum manibus illic reptilia, quorum non est numerus. Ἀμφίβια sunt quædam genera piscium, dicta eò quòd ambulandi in terris vsum & natandi in aquis officium habeant. Ἀμφὶ etiã Græcè vtrunque dicitur, id est, quia in aquis & in terris viuunt, vt Phocæ, Crocodili, Hippopotami, hoc est, equi fluuiales. ¶ Pecoribus autem & bestiis & volatilibus ante homines nomina imposuerunt, quàm piscibus, quia prius visa sunt & cognita. Piscium verò postea cognitis generibus nomina instituta sunt, aut ex similitudine terrestrium animalium, aut ex specie propria, siue moribus, seu colore, vel figura, aut sexu. *Ex similitudine terrestrium*, vt ranæ, leones, & vituli, & nigri meruli, & parui diuerso colore, collo & dorso picti, & turdi albo varij, & cætera quæ sibi iuxta species terrestrium animalium nomina vindicarunt. *Ex moribus terrestrium*, vt canes in mari à terrenis canibus nuncupati, quòd mordeant. Et lupi, quòd improba voracitate alios persequantur. *A colore*, vt vmbri, quia colore vmbræ sunt: & auratæ, quia in capite auri colorem habent, & varij à varietate, quos vulgo tructas vocat. *A figura*, vt orbis, quia rotundus est, totúsque in capite constat, vt solia, quòd sit instar calciamentorum soliis. *A sexu*, vt musculus, quod sit balenæ masculus. Eius enim coitu concipere bellua hæc perhibetur. Hinc & musculi coclearum, quorum lacte concipiunt ostreæ. *Balenæ* autem sunt immensæ magnitudinis bestiæ, ab emittendo & fundendo aquas vocatæ. Cæteris enim bestiis maris altius iaciũt vndas. Βάλλειν enim Græcè emittere dicitur. *Cete* dicta τὸ κῆτος καὶ τὰ κήτη, hoc est, ob immanitatem. Sunt enim ingentia genera beluarum æqualia montium corpora, qualis cetus excepit Ionam: cuius aluus tantæ magnitudinis fuit, vt instar obtineret inferni, dicente propheta, Exaudiuit me de ventre inferni. *Equi marini*, quòd prima parte equi sunt, postrema soluuntur in piscem. *Boccas* dicunt etiam boues marinos, quasi boacas. *Cerulei* à colore appellati. Nam cœruleum est viride cum nigrore, vt est mare. *Delphines* certum habent vocabulum, quòd voces hominum sequantur; vel quòd ad symphoniam gregatim cõueniant. Nihil in mari velocius istis. Nam plerunque salientes naues transuolant. Quando autem præludunt in fluctibus, & vndarum motibus saltu præcipiti feruntur, tempestates significare videntur. Hi propriè Simones nominantur. Est & Delphinum genus in Nilo dorso serrato, qui crocodilos tenera ventrium secantes interimunt. *Porci marini*, qui vulgò vocãtur *suilli*: qui dũ escam quærunt, more suis terram sub aquis fodiunt. Circa guttur enim habent oris officium, & nisi rostrum arenis immergant, pastum non colligunt. *Corui* à cordis voce dicti, quia grunniunt pectore, suaque voce produti capiuntur. *Thynni* nomen Græcum habent. Hi ingrediuntur Veris tempore: intrant dextro latere læuo exeunt. Hoc inde creduntur facere, quòd dextris oculis acutius videant, quàm sinistris. *Gladius* dicitur, eo quòd rostro mucronato sit, & ob hoc naues perfossas mergit. *Serra* nuncupatur, quia serratam cristam habet, & subternatans nauem secat. *Scorpio* dictus, quia lędit dum manu tollitur. Tradit enim decem cancris cum ocimi manipulo alligatis, omnes qui ibi sunt scorpionem ad-

nes ad eum locum congregari. *Aranea* genus piscis dictus quod aure feriat. Habet enim stimulos de quibus percutit. *Crocodilus*, à croceo colore dictus, gignitur in Nilo, animal quadrupes in terra, & in aquis valens, longitudine plerunque viginti cubitorum, dentium & vnguium immanitate armatum, tantaque cutis duritia, vt quamuis fortium ictus lapidum tergo repercussus non sentiat. Nocte in aquis, die in humo quiescit: oua in terra fouet: mascula & fœmina vices seruant. Hunc pisces quidam serratam habentes cristam tenera ventrium desecantes interimũt. Solus ex animalibus superiorem maxillam mouere dicitur. *Hippopotamus* vocatus, quod sit equo similis dorso, iuba, & hinnitu, rostro resupinato apri, uncis dentibus, cauda tortuosa, vngulis binis, die in aquis commoratur: nocte segetes depascitur, & hunc Nilus gignit. *Pagrum*, quem Græci *fagrum* ideo nuncupant, quòd duros dentes habeat, ita vt ostreis in mari alatur. *Dentrix*, pro multitudine & granditate dentium dictus. *Lepus* à similitudine capitis nuncupatur. *Lupum*, vt dictum est, auiditas appellauit, piscem in captura ingeniosum: denique rete circumdatos fertur arenas arare cauda, atque ita conditus transire rete. *Mulius* vocatus, quòd mollis atque tenerrimus: cuius cibo tradunt libidinem inhiberi: oculorum autem aciem hebetari: homines verò à quibus sæpe pastus est, piscem olent. Mullus in vino necatus, hi qui inde biberint, tædium vini habent. *Mugilis* nomen habet, quòd sit multum agilis: Nam vbi dispositas senserint piscatorum insidias, confestim retrorsum rediens ita transilit rete, vt volare piscem videas. *Melanurus*, eo quod nigram caudam habeat, & nigras pennas, & in corpore lineas nigras. *μέλαν* enim Græci nigrum vocant. *Glaucus*, à colore dictus, eo quòd albus sit. Græci enim *λευκόν* dicunt. Hic æstate rarò apparet nisi tantum in nubilo. *Timallus*, ex flore nomen accepit. *Timum*, quippe flos appellatur: nam dum sit specie gratus, & sapore iocundus, tamen sicut flos flagrat, & corpore odores aspirat. *Escarus* dictus, eo quòd solus escam ruminare perhibetur: denique alij pisces non ruminant. Tradunt autem hunc ingeniosum etiam. Namque inclusum nassis, non fronte erumpere, nec infestis luminibus caput inserere, sed auersum caudæ ictibus crebris laxare fores, atque ita retrorsum redire, quem luctatum eius si fortè alius escarus extrinsecus videat, apprehensa mordicus cauda adiuuare nisus erumpentis. *Sparus*, à lancea missili accepit nomen, quod eiusdem figuræ sit. Terrestria enim prius inuenta sunt, quàm marina. Nam sparus est telum rusticanum missile, à spargendo dictum. *Anstolis* piscis, siue quia aquarum vndam suo ore suscipit: siue quia tunc hic piscis oritur, quo tempore tendere in occasum Pleiades ceperint. *Amio*, saxatilis dextra sinistráque lateribus virgis puniceis perpetuis, aliísque discoloribus designatur: dictus amio, quia non capitur nisi hamo. *Echeneis* paruus & semipedalis pisciculus: nomen sumpsit, quòd nauem adhærendo retineat. Ruant licet venti, & sæuiant procellæ, nauis tamen quasi radicata in mari stare videtur, nec moueri, non retinendo, sed tantummodo adhærẽdo. Hunc Latini Moram appellauerunt, eo quòd cogat stare nauigia. *Vranoscopus*, vocatur ab oculo quem in capite habet, à quo semper supra intendit. *Milago* nominatus, quia euolat super aquam. Quoties autem cernitur extra aquam volitans, tempestates mutari designat. *Squamatus* dictus, quòd sit squamis acutis. Vnde & eius cute lignum politur. Ciuitas Syriæ quæ nunc Tyrus dicitur, olim Sarra vocabatur à pisce quodam qui illic abundat, quem lingua sua *sar* appellant: ex quo deriuatum est huius similitudinis pisciculos *sardas sardináſque* vocari. *Halec*, pisciculus ad liquorẽ salsamentorum idoneus: vnde & nuncupatus. *Aforus*, pisciculus qui propter exiguitatem hamo capi non potest. *Anguilla*, similitudo anguis dedit nomẽ: origo eius ex limo. Vnde & quando capitur adeo lenis est, vt quanto fortius presseris, tanto citius elabatur. Ferunt autem & orientis fluuium Gangen anguillas tricenis pedibus gignere. Anguillæ vino necatæ, qui ex eo biberint, tædium vini habent. *Draco* marinus, aculeos in branchiis habet ad caudam spectantes, qui dum percusserit, quaqua ferit venenum fundit, vnde & vocatus. *Muranam* Græci *μύραιναν* vocant, eò quòd complicet se in circulos. Hanc fœminini tantùm sexus esse tradunt & concipere à serpente: ob id à piscatoribus tanquam à serpente sibilo euocatur & capitur. Ictu autem fustis difficulter interimitur, ferula protinus: animam in cauda habere certum est. Nam capite percusso vix eam interimi, cauda statim exanimari. *Congrus* polypus. Id est, multipes: plurimos enim nexus habet. Iste ingeniosus hamum appetens brachiis complectitur, non morsu: nec prius dimittit quàm escam circumroserit. *Torpedo* vocata, eò quòd corpus torpescere faciat, si eam quisquam viuentem tangat. Narrat Plinius Secundus: ex Indico mari torpedo etiam procul & è longinquo, vel si hasta virgáque attingatur, quamuis prævalidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum veloces pedes alligari. Tanta enim vis eius est, vt etiam aura corporis sui afficiat membra. *Sepia* dicitur, quia sæpius interclusa facilius capitur, la cerando obiectu: generare enim concipi

pit sicut vipera. Cuius atramenti tanta vis est, ut lucernæ additum, Æthiopes videri ablato priori lumine quidam tradunt. *Lolligo*, tradunt in Oceano Mauritaniæ, non procul à Lixo flumine tantam multitudinem lolliginum euocari ex aqua, ut etiam naues dimergere possint. ¶*Conchæ* & *Cochleæ* hac ex causa vocatæ, quia deficiente luna cauantur, id est, euacuantur. Omnium enim clausorum maris animalium atque concharum incremento lunæ membra turgescunt, defectu euacuantur. Luna enim cùm in augmēto fuerit, auget humorem: cùm verò in defectum venerit, humores minuuntur. Hoc enim Physici dicunt. Conchæ autem primæ positionis nomen: cochleæ verò per diminutionem quasi conculę. Concharū multa genera sunt, inter quas & *margaritifera* quæ *celoe* dicuntur, in quarum carne preciosus calculus solidatur. De quibus tradunt ij qui de animantium scripsere naturis, eo quòd nocturno tēpore littora appetunt, & ex cælesti rore margaritas concipiunt: vnde & celoe nominantur. *Murex*, cochlea est maris, dicta ab acumine & asperitate, quæ alio nomine conchilium nominatur, propter quod circumcisa ferro lachrymas coloris purpurei emittat, ex quibus purpura tingitur: & inde ostrum appellatum, quòd hæc tinctura ex testæ humore elicitur. *Cancri* vocantur, quia conchæ sunt crura habentes: inimica ostreis animalia. Eorum enim carnibus viuunt, miro ingenio. Nam quia valida testa eius aperiri non potest, explorat quando ostrea claustra testarum aperiat: tunc cancer latenter lapillum inijcit, atque impedita conclusione ostreæ carnes erodit. Tradunt quidam à decem cancris cū ocimi manipulo alligatis, omnes qui ibi sunt scorpiones ad eum locum coituros. Duo autem sunt *genera cancrorum*, *fluuiales* & *marini*. *Ostrea* dicta est à testa, quibus mollities interior carnis munitur. Græci enim testā ὄστρακον vocant. Ostrea autē neutro, carnes eius fœminino dicuntur genere. *Musculi* sunt, ut prædiximus cochleæ à quorum lacte concipiunt ostreæ: & dicti musculi, quasi masculi. *Pelorides*, à Peloro promontorio Siciliæ, vbi abundant, cognominatæ sunt. Vnde Virgilius dicit, Ecce autē Boreas angusta ab sede Pelori. *Vngues* à similitudine humanarū vnguiū dictæ. *Testudo* dictus, eo quòd tegmine testæ sit ad operta in cameræ modum. Sunt autē quatuor genera, *terrestres*, *marinæ*, *lutariæ*, id est in ceno & paludibus viuentes. Quartum genus *fluuiales*, quæ in dulci aqua viuunt. Tradunt quidā quod incredibile est, tardius ire nauigia testudinis pedem dextrum vehentia. *Echinus* à terrestri echino nomen traxit, quem vulgus Ericium vocat, cuius testa duplex, spinis aculeata in modum castanearum: quando adhuc operta de arboribus cadunt. Caro eius mollis & minio similis. *Vria* tribus modis dicitur, ut testudo, ut pelorus, & cochlea. Nam & quod edimus & vbi caro inest: vtrunque dicitur pelorus. *Ranæ* à garrulitate vocatæ: eo quod circa genitales strepunt paludes & sonos vocis importunis clamoribus reddunt. Ex his quædam *aquaticæ* dicuntur, quædam *palustres*, quædam *rubetæ*, ob id quia in vepribus viuunt, grandiores cunctarum. Aliæ *calamitæ* vocantur, quoniam inter arundines fruticesque viuunt, minimæ omnium & viridissimæ, mutæ & sine voce sunt. *Agredulæ*, ranæ paruæ in sicco vel agris commorantes, vnde & nuncupatæ. Negant quidam canes latrare, quibus in offa rana viua fuerit data. *Spongia*, à fingere, i. mundare & extergere dicta. Afranius, Accedo ad te ut te tibi detractem fingam diotro, id est extergam. Cicero, Et fingebatur fungis sanguis, id est extergebatur. Animal autem esse docetur cruore inhærente petris. Vnde & dum abscinditur, sanguinem remittit. Nam alia sunt viuentia in aquis & dicuntur, ut pisces; alia sunt fixa, ut ostreæ, echini, spongiæ. Ex his aliae mares dici, eo quod tenuiores sunt fistulæ spissioresque: alias fœminas, quæ maioribus fistulis sunt ac perpetuis: alias duriores, quas Græci appellant τράγους, & nos hircosas dicere possumus ob asperitatem sui. Mollissimum genus earum penicilli vocantur, eo quòd aptæ sint ad oculorum tumores, & ad extergendas lippitudines vtiles. Candidæ spongiæ cura fiunt. Per æstatem enim ad solem sternuntur, & sicut cera punica candorem bibunt. ¶Animalium omnium in aquis viuentium nomina cxliiij. Plinius ait, *diuisa in generibus, belluarum, serpentium communium terræ & aquæ: cancrorum, concharum, locustarum, peloridum, polyporum, solearum, lacertarum, & lolliginum*, & his similia; ex quibus multa quodam naturæ intellectu temporum suorum ordinem cognoscunt, quædam verò in suis locis mutatione vagantur. ¶In piscibus autem fœminis *alia commixtione masculi concipiunt, & pariunt catulos*, aliæ *pariunt oua sua* sine masculi commixtione suscepta; quæ idem insequens sui seminis iactu perfunditur, & quæ hoc munere fuerint afflata, fiunt generabilia, quæ vero perfusa non fuerint, sterilia perseuerant, aut putrescunt.

De auibus

Cap. VII.

Vnum nomen auiū, sed genus diuersum. Nam sicut species sibi differūt, ita & naturæ diuersitate. Nā *aliæ simplices* sunt, ut anseres; aliæ *astutæ*, ut perdices; aliæ *ad manum* se

sub-

subiiciunt; vt accipiter: *alia reformidant*, vt garamantes: *alia hominum conuersatione delectantur*, vt hirundo: *alia in desertis secretam vitam degunt*, vt turtur: *alia solo semine reperto pascuntur*, vt anser: *alia carnes edunt, & rapinis intendunt*, vt miluus: *alia incola quæ manet in loco semper*, vt struthio: *alia aduenitia*, quæ propriis temporibus reuertuntur, vt ciconiæ & hirundines: *alia congrega*, id est gregatim volantes, vt sturni & coturnices: *alia solivaga*, id est solitaria propter insidias deprædandi, vt aquila, accipiter & quæcunque ita sunt: *alia vocibus strepunt*, vt hirundo: *alia cantus edunt dulcissimos*, vt cygnus & merula: *alia verba & voces hominum imitantur*, vt psittacus & pica. Sed & alia sicut genere, ita & moribus innumerabilia. Nam volucrum quot genera sint, inuenire quisquam non potest. Neque enim omnes Indiæ & Æthiopiæ atque Scythiæ deserta penetrare potuit, qui eorum genus vel doctrinas nosset. *Aues* dictæ, eo quòd vias certas non habeant: sed per auia quæque discurrant. *Alites* quòd alis alta intendant, & ad sublimia remigio alarum conscendant. *Volucres* a volando, nam inde volare, inde & ambulare dicimus. *Vola* enim dicitur media pars pedis siue manus, & in auibus vola pars media alarum, quarum motu pennæ agitantur, inde & volucres. *Pulli* dicuntur omnium auium nati, sed & animalium quadrupedum nati pulli dicuntur, & homo paruus pullus. Recentes ergo nati pulli dicuntur, eo quod polluti sunt. Vnde & vestis nigra pulla dicta est. *Alæ* sunt in quibus pennæ per ordinem fixæ volandi exhibent vsum. Vocatæ autem alæ eo quòd in eas complexas alant & foueant pullos. *Penna* à pendendo, id est à volando dicta. vnde & pendere. *Volucres* enim pennarum auxilio mouentur, quando in aere manent. *Pluma* quasi piluma. Nam sicut pili in quadrupedum corpore, ita pluma in auibus. ¶ *Auium* nomina multa *a sono vocum* constat esse composita, vt grus, coruus, cygnus, pauo, miluus, vlula, cuculus, graculus, &c. Varietas enim vocis eorum docuit homines quid nominarentur. Aquila *ab acumine oculorum* vocata. Tanti enim contuitus esse dicitur, vt cùm super maria immobili penna feratur, nec humanis pateat obtutibus: de tanta sublimitate pisciculos natare videat: ac tormenti instar descendens raptam prædã pennis ad littus pertrahat. Nam & cõtra radium solis fertur obtutum non flectere, vnde & pullos suos vngue suspensos radiis solis obiicit, & quos viderit immobilem tenere aciem, vt dignos genere conseruat, si quos verò flectere obtuitũ quasi degeneres abiicit. *Vultur* à volatu tardo nominatus putatur. Magnitudine quippe præpetes volatus non habet. Harũ quasdam dicunt concubitu non misceri, & sine copula concipere & generare, natósque earum penè vsque ad centum annos procedere. Vultures autem sicut & aquilæ etiam vltra maria cadauera sentiunt. Altius quippe volantes multa quæ montium obscuritate celantur, ex alto illi conspiciunt. *Gradipes* apud Græcos vocatur auis apud nos tarda, eo quod graui volatu detenta, nequaquã, vt cæteræ volucres attollitur velocitate pennarum. *Grues* verò nomen de propria voce sumpserunt, tali enim sono susurrant. Hę autem dum properant vnam sequuntur ordine literato. De quibus Lucanus Et turbata perit dispersis litera pennis. Exclusæ autem petunt quo faciliùs videant quas petant terras. Castigat autem voce quæ cogit agmen. At vbi raucescit, succedit alia. nocte autem excubias diuidunt, & ordinem vigiliarum per vices faciunt, tenentes lapillos suspensis digitis quibus somnos arceant: quod cauendum erit clamor indicat. Ætatem in illis color prodit. Nam senectute nigrescunt. *Ciconiæ* vocatæ à sono quo crepitant, quasi cicaniæ: quem sonũ oris potius esse constat, quàm vocis, quia eum quatiente rostro faciunt. Hæ veris nunciæ, societatis comites, serpentium hostes, maria transuolant, in Asiam collecto agmine pergunt. Cornices duces eas præcedunt, & ipsæ quasi exercitus prosequuntur. Eximia illis circa filios pietas. Nam adeò nidos impensius fouent, vt assiduo incubitu plumas exuant. Quantum autem temporis impendẽrint in fœtibus educandis, tantùm & ipsæ inuicem à pullis suis aluntur. *Olor* auis est quam Græci κύκνον appellant. Olor autem dictus, quòd sit totus plumis albus. Nullus enim meminit cignum nigrum: ὅλον enim Græcè totum dicitur. *Cygnus* autẽ à canẽdo est appellatus, eo quod carminis dulcedinem modulatis vocibus fundit. Ideò autẽ suauiter eum canere dicunt, quia collũ longum & inflexũ habet, & necesse est eluctantem vocem per longum & inflexuosum iter varias reddere modulationes. Ferunt in Hyperboreis partibus præcinentibus citharœdis olores plurimos aduolare, aptéque admodum concinere. Olores autẽ Latinum nomẽ est. Nam Græcè cycni dicũtur. Nautę verò sibi hanc bonam prognosiam facere dicũt, sicut ait Æmilius: Cygnus in auspiciis semper lætissimus ales. Hũc optant nautæ, quia se non mergit in vndas. *Struthio* Græco nomine dicitur, quòd animal in similitudine auis pennas habere videtur: tamen de terra altius non eleuatur. Oua sua fouere negligit: sed proiecta tantummodo fotu pulueris animantur. *Ardea* vocata, quasi ardua, id est, propter altos volatus. Lucanus, Quòdque auia volare Ardea. Formidat enim imbres, & super nubes euolat, vt procellas nubium sentire non possit. Cùm autẽ altius vo-

lauerit, significat tempestatem. Hanc multi Tantalum nominant. *Phœnix* auis Arabiæ, dicta quòd colorem Phœniceum habeat, vel quòd sit in toto orbe singularis & vnica. Nam Arabes singularem & vnicam Phœnicem vocāt. Hæc quingentos vltra annos viuens, dū se viderit senuisse, collectis aromatum virgultis, rogū sibi instruit, & conuersa ad radium solis alarum plausu voluntarium sibi incendiū nutrit, sicque iterum de cineribus suis resurgit. *Cynamolgus* & ipsa Arabiæ auis, proinde ita vocata, quòd in excelsis nemoribus texit nidos ex fruticibus cinnami: & quoniā non possunt ibi conscendere homines propter ramorū altitudinem & fragilitatem, eosdē nidos plumbatis appetunt iaculis, ac sic cinnamia illa deponunt, & pretiis amplioribus vēdunt: eo quòd cinnamum illud magis quàm alia mercatores probēt. *Psittacus* in Indiæ litoribus gignitur, colore viridi, torque puniceo, grandi lingua & cæteris auibus latiore. Vnde & articulata verba exprimit, ita vt si eam nō videris, hominē loqui putes. Ex natura autem salutat dicens aue, vel χαῖρε. Cetera nomina institutione discit. Hinc est illud: Psittacus à vobis aliorum nomina discam, Hoc didici per me dicere, Cæsar aue. *Halcyon* pelagi volucris dicta, quasi ales oceana, eo quòd hyeme in stagnis oceani nidos faciat, pullósque educit: qua excubante fertur extento æquore pelagus silescat, has ventis continuus septem dierum tranquillitate mitescere, & eius fœtibus educandis obsequiū ipsa rerū natura præbere. *Pellicanus* auis Ægyptia habitans in solitudine Nili fluminis, vnde & nomen sumpsit, Nam Canopus Ægyptus dicitur. Fertur, si verum est, eam occidere natos suos, eósque per triduum lugere, deinde seipsam vulnerare, & aspersione sui sanguinis viuificare filios. *Stymphalidæ* aues à Stymphalidibus insulis appellatæ, vbi plurimū abūdant, aduersus quas Herculis sagittis est vsus. Sunt enim pelagi volucres in insulis habitantes. *Diomedeæ aues* à sociis Diomedis appellatas, quos ferūt fabulæ in easdem volucres fuisse cōuersos, forma fulicæ similes, magnitudine cygnorum, colore candido, duris & grandibus rostris. Sunt autem circa Apuliam, in insula Diomedia inter scopulos litorum & saxa volitantes, iudicantque inter suos & aduenas. Nam si Græcus est propius accedunt & blandiuntur: si alienigena, morsu impugnant & vulnerant lacrymosis quasi vocibus dolentes vel suam mutationē, vel regis interitum. Nam Diomedes ab Illyriis interēptus est. Hę autem Latinè Diomedeæ dicuntur. Græci eas ἐρωδιοὺς dicūt. *Memnonides aues* Ægyptiæ appellatæ à loco vbi Memnon periit. Nam cateruatim aduolare dicuntur ex Ægypto ad Iliū iuxta Memnonis sepulcrum, & proinde eas Iliéses Mēnonias vocāt. Quinto autē anno ad Iliū veniūt, & cùm biduo circumuolauerint, tertio die ineuntes pugnā vicissim se vnguibus rostrísque dilacerant. *Hercyniæ aues* dictæ ab Hercynio saltu vbi nascūtur, quarū pennæ adeò per obscura emicant, vt quāuis nox obtenta densis tenebris sit, ad præsidium itineris dirigendi latè interiaceant, cursúsque viæ pateat indicio plumarum fulgentiū. *Onocrotalon* Græci vocant rostro longo. Quorū duo genera sunt, aliud aquatile, aliud solitudinis. *Ibis* auis Nili fluminis quæ semetipsam purgat, rostro in anum aquam fundens. Hæc serpentiū ouis vescitur, ex eis escam gratissimā nidis suis deportans. *Meropes* eosdem & gaulos, qui parentes suos recondere atque alere dicuntur. *Coredulus* genus volatilis est, quasi cor edēs. *Monedula*, quasi monetula, quę cùm aurum inuenit, aufert & occultat. Cicero pro Valerio Flacco, Nō plus aurū tibi quàm monedulæ committendū. *Vespertilio* pro tēpore nomē accepit, eo quòd lucem fugiēs crepusculo vespertino circumuolat, præcipiti motu acta & tenuissimis brachiorū mēbris suspēsa, animal murium simile, non tam voce resonans quàm stridore, specie quoque volatilis, simul & quadrupes, quòd in aliis auibus reperiri non solet. *Luscinia* auis inde nomen sumpsit, quòd cantu suo significare solet diei surgentis exortū, quasi lucinia. Eadē & acredula, de qua Cicero in Prognosticis, Et matutinos exercet acredula cantus. *Vlula auis* ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν, id est à planctu & luctu nominata. Cùm enim clamat, aut fletum imitatur aut gemitū. Vnde apud augures si lamentatur tristitiam, si tacet, ostendere fertur prosperitatem. *Bubo* à sono vocis compositū nomen habet, auis feralis, onusta quidem plumis, sed graui semper detenta pigritia: in sepulchris diu noctúq. versatur, & semper cōmorans in cauernis. de qua Ouidius, Fœdáque fit volucris venturi nuntia luctus, Ignauus bubo dirum mortalibus omen. Denique apud augures malum portendere fertur. Nam cùm in vrbe visa fuerit solitudinem significare dicunt. *Noctua* dicitur pro eo quòd nocte circūuolat, & per diē non possit videre. Nam exorto splēdore solis, visus illius hebetatur. Hanc autē insula Cretēsis non habet: & si veniat aliunde, statim moritur. Noctua autē non est bubo, nā bubo maior est. *Nycticorax* ipsa est noctua, quia noctem amat. Est. n. auis lucifuga, & solē videre non patitur. *Strix* nocturna auis habēs nomē de sono vocis. Quando enim clamat stridet. de qua Lucanus: Quod trepidus bubo, quòd strix nocturna queruntur. Hæc auis vulgò *Amma* dicitur, ab amando paruulos, vnde & lac præbere dicitur nascētibus. *Coruus* siue *corax* nomen à sono gutturis habet, quod voce coracinet. Fertur hæc

auis

auis quòd editis pullis escam plenè non præbeat, priusquam in iis per pennarum nigredinem similitudinem proprij coloris agnoscat. Postquam verò eos tetros plumis aspexerit, in toto agnitos abundantius pascit. Hic prior in cadaueribus oculū petit. *Cornix* annosa auis apud Latinos Græco nomine appellatur, quam aiunt augures hominum curas significationibus augere, insidiarum vias mōstrare, futura prædicere. Magnum nefas hæc credere, vt Deus consilia sua cornicibus mandet. Huic inter multa auspicia tribuunt etiam pluuias portendere vocibus, vnde est illud, Tunc cornix plena pluuiam vocat improba voce. *Graculus* à garrulitate nuncupatus, nō, vt quidam volunt, pro eo quòd gregatim volent, cùm sit manifestum ex voce eum nuncupari. Est autem loquacissimum genus & vocibus importunū. *Picæ* quasi poëticæ, quòd verba in discrimine vocis exprimant, vt homo. Per ramos enim arborum pendulæ importuna garrulitate sonantes, & si linguas in sermone nequeunt explicare, sonum tamen humanæ vocis imitantur, de qua cōgruè quidam ait: Pica loquax certa dominum te voce saluto. Si me non videas, esse negabis auem. *Picus* à Pico Saturni filio nomen sumpsit, eo quòd ea in auspiciis vtebantur. Nam ferunt hanc quiddam habere diuinum: illo indicio, quòd in quacunque arbore nidificauerit, clauus vel quicquid aliud fixum fuerit, diu hærere non possit quin statim excidat, vbi illa insederit. iste est picus martius, nam alia est pica. *Pauo* nomen de sono vocis habet, cuius caro tam dura est, vt putredinem vix sentiat, nec facilè coquitur, de quo quidam sic ait, Miraris quoties gemmantes explicat alas, Si potes hunc sæuo tradere iure coco. *Phasianus* à Phasi Græciæ insula Græciæ, vnde primùm asportatus est, appellatus. Testatur id vetus distichon illud, Argiua primùm sum trāsportata carina. Ante mihi notum nil nisi Phasis erat. *Gallus* à castratione vocatus. Inter cæteras enim aues huic soli testiculi adimuntur. Veteres enim abscisos gallos vocabant. sicut autem à leone *leæna*, & à dracone *dracæna*, ita à gallo *gallina*. Cuius membra feruntur quidam, si auro liquefacto misceantur, consumit. *Anas* ab assiduitate natandi aptum nomen accepit. Ex quo genere quædam germanæ dicuntur, quòd plus cæteris nutriant. *Anseris* nomen anas dedit per deriuationem, vel à similitudine, vel quòd & ipsa natandi frequentiam habeat. Hic vigilias noctis assiduitate clangoris testatur. Nullum autem animal ita odorem hominis sentit, vt anser: vnde & clangore eius Gallorum ascensus in Capitolio deprehensus est. *Fulica* dicta, quòd caro eius leporinam sapiat. λαγὼς enim lepus dicitur, vnde & apud Græcos λάγος dicitur. Est enim auis *stagnensis*, habens nidum in medio aquę vel in petris quas aquæ circundant, maritimóque semper delectatur profundo. Quæ dum tempestatē persenserit, fugiens in vado ludit. *Mergus* ab assiduitate mergendi nomen habet. Sæpe autē dimisso in profundum capite auratum signa sub fluctibus colligunt, & præuidentes æquoris tempestatem cum clamore ad littora tendunt. Nam in pelago iam grauissimam esse tempestatem constat, cùm ad littora mergi confugerint. *Accipiter* auis animo plus armata quam vngulis, virtutem maiorē in minore corpore gestans. Hinc ab accipiendo, id est à capiendo nomen sumpsit. Est enim auis rapiendis aliis auibus auida, ideóque vocatur accipiter, id est raptor. vnde & Paulus Apostolus, Sustinetis enim si quis vos accipit, vt enim diceret, si quis rapit, dixit si quis accipit. Fertur autem accipitres circa pullos suos impios esse. Nam dum viderint eos posse tentare volatus, nullas eis prębēt escas, sed verberant pennis & à nido præcipitant: atque à tenero compellunt ad prędam ne fortè adulti pigrescant. *Capus* Italia lingua dicitur à capiendo. Hunc nostri *falconem* vocāt, eo quòd incuruis digitis sit. *Miluus* mollis viribus & volatu, quasi mollis auis, vnde & nuncupatur, rapacissimus tamen, & semper domesticis auibus insidiatur. *Ossifragus* vulgo appellatur auis quæ ossa ab alto dimittit, & frangit. Vnde & à frangendo ossa nomē accepit. *Turtur* de voce vocatur auis pudica, & semper in montium iugis, & in desertis solitudinibus commorans. Tecta enim hominum & conuersationem fugit, & commoratur in siluis. Quæ etiam hyeme deplumata in truncis arborum concauis habitare perhibetur. Cuius contrario columba hospitia humana diligit, domorum semper blanda inhabitatrix. *Columba* dictæ, quòd earum colla ad singulas conuersationes colores mutent, aues mā-suetæ, & in hominū multitudine conuersantes, ac sine felle, quas antiqui *Venerias* nūcupabant, eo quòd nidos frequentent, & osculo amorem concipiant. *Palumbes*, eo quòd sint fartæ, à pabulo quas vulgus titos vocant, auis casta ex moribus appellatur, quòd comes sit castitatis. Nam dicitur quòd amisso corporali consortio solitaria incedat, nec carnalem copulam vltra requirat. *Perdix* de voce nomen habet, auis dolosa atque immunda. Nam masculus in masculū consurgit & obliuiscitur sexum libido ipsa præceps. Adeò autem fraudulenta, vt alteri oua diripiens foueat, sed fraus fructum non habet. Denique dum pulli propriæ vocem genetricis audierint, naturali quodam instinctu, hanc quæ eos fouet relinquunt, & ad eandē quæ genuit reuertūtur. *Coturnices* à sono vocis dictæ, quas Græ-

ei *ortygas* vocant, eo quòd primum visæ fuerint in Ortygia insula. Hæ adueniendi habent tempora, Nã æstate depulsa maria trãsmeant, *Ortygometra* dicitur auis quæ gregem ducit, eam terræ propinquantem accipiter videns rapit, ac propterea cura est vniuersis ducem sollicitare externi generis, per quam caueant prima discrimina. Cibos gratissimos habent semina venenata, quàm ob causam veteres vesci interdixerunt. Solum enim hoc animal sicut & homo caducum patitur morbum. *Vpupam* Græci appellant, eò quòd stercora humana consideret, & fetenti pascatur fimo, auis spurcissima, cristis extantibus, galeata, semper in sepulcris & humano stercore commorans. Cuius sanguine si se quisquam inunxerit, dormitum pergens, dæmones suffocantes se videbit. *Tucos*, quos Hispani *cuculos* vocãt, à propria voce constat nominatos. Hi veniẽdi tempus habent, miluorum scapulis suscepti, propter breues & paruos volatus ne per longa aeris spatia fatigati deficiant. Horum saliuæ cicadas gignunt. Oua passeris nido reperta comedit & sua obiicit, quæ ille suscepta & fouet & nutrit. *Passeres* vero sunt minuta volatilia, à paruitate vocata, vnde & pusilli & parui. *Merula* antiquitus medula vocabatur, eo quòd moduletur. Alij merulam vocatam aiunt, quia sola volat, quasi mera volans. Hæc cum in omnibus locis nigra sit: in Achaia candida est. *Hirundo* dicta quod cibos non sumat residens, sed in aere capiat escas & edat, garrula auis, & per tortuosos orbes & flexuosos circuitus peruolans, & in nidis construendis educandisque fœtibus solertissima, habens etiam quiddam præscium, quòd lapsura deserat, nec appetat culmina, alijs quoque auibus non impetitur, nec vnquam præda est, maria transuolat, ibique hieme commoratur. *Turdi* à tarditate dicti: hyemis enim cõfinio se referũt. *Turdela* quasi minor turdus, cuius stercore viscũ generari putatur. Vnde & prouerbium apud antiquos erat, Malum sibi auem cacare. *Furfurio* vocatus, quòd prius farre in farinam redacto pasceretur. *Ficedulæ* dictæ quòd ficos magis edant. Quòd panditur versiculo veteri illo, Cùm me ficus alat, cùm pascar dulcibus vuis, Cur potius nomen non dedit vua mihi? *Carduelis* quòd spinis & carduis pascitur, vnde etiam apud Græcos ἀκανθὶς dicta est, ab ἀκάνθαις, id est spinis quibus alitur. *Augures* autem dicunt & in gestu, & in motu, & in volatu, & in voce auium signa esse constituta. *Oscines* aues vocant quæ ore cantuque auspicium faciunt, vt coruus, cornix, picus. *Alites* quæ volatu ostendere futura videntur, quæ si aduersæ sunt, inhibæ dicuntur, quòd inhibeant, id est vetent: si prosperæ, præpetes, & ideo præpetes, quia omnes aues priora petunt volantes. *Tertiam* faciunt speciem auguriorum in auibus quam communem vocant, ex vtroque commixtam, id est cum aues ex *ore & volatu augurium* faciunt, sed fides non habet. ¶ Omnium autem genera volucrum bis nascuntur. Primum enim oua gignuntur, inde calore materni corporis formantur & animantur. ¶ *Oua* autem dicta ab eo quòd sint vuida. Vnde & vua, eo quòd interius humore sit plena. Nam humidum est quod exterius humorem habet, vuidum quod interius. Quidam autem putant ouum Græcam habere originem nominis. Illi autem dicunt ὠὸν v litera ablata. ¶ Oua autem quædam inani vento concipiuntur: sed non sunt generabilia nisi quæ fuerint concubitu masculino concepta, & seminali spiritu penetrata. ¶ Quorum vim tantam dicunt vt lignum perfusum ouo non ardeat, ac ne vestis quidem contacta aduratur. Admixta quoque calce glutinare fertur vitri fragmenta.

De minutis volatilibus. Caput VIII.

APes dictæ, vel quòd se pedibus inuicem alligent, vel pro eo quòd sine pedibus nascantur. Nam postea & pedes & pennas accipiunt. Hæ solertes in generandi mellis officio, assignatas incolunt sedes, domicilia inenarrabili arte componunt, ex varijs floribus fauum condunt, textisque ceris innumera prole castra replent, exercitum & reges habent, prælia mouent, fumum fugiunt, tumultu exasperantur. Has plerique experti sunt nasci de boum cadaueribus. Nam pro his creandis, vitulorum occisorum carne verberant, vt ex putrefacto cruore vermes nascantur, qui postea efficiuntur apes. Propriè autem *apes* vocantur ortæ de bubus, sicut *crabrones* de equis: *fuci* de mulis, *vespæ* de asinis. *Castros* Græci appellant qui in extremis partib. fauorũ maiores creantur: quos aliqui reges putant, dicti quod castra ducant. *Fucus* est maior ape, crabrone minor. Dictus autem fucus quòd alienos labores edat, quasi focus. Depascitur enim quod non laborauit, de quo Virgilius, Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent. *Crabrones* vocati à cabo, id est caballo, quòd ex his creentur. Sicut autem crabrones nascuntur de equorum carnibus putrefactis, ita ex eis iterũ sæpe nascuntur scarabei, vnde & cognominati sunt. *Tauri* vocantur scarabei terrestres ricino similes. *Bupresti* animal est in Italia paruum: simillimum scarabeo, longipedum. Fallit inter herbas bouem maximè vnde & nomen habet, deuoratumque tacto felle ita inflammat, vt rumpat. *Cicendela* scarabeorum genus est, eò quòd gradiens vel volans lucet. *Blatta* à colore nuncupatur, siquidem & comprehensa

prehensæ manum tingunt, vnde *blatteum colorem* ducunt. Hoc autem animal lucem videre non patitur, contrarium muscæ. Nam *musca* lucipeta & *blatta* lucifuga est. Per noctem enim tantum ambulat. *Papiliones* auiculæ sunt, quæ maximè abundant florentibus maluis, quique vermiculos stercore suo faciunt nasci. *Locusta* quod pedibus sit longis, veluti hasta, vnde & eam Græci tam maiorem quam terrestrem, hastago, appellat. *Cicadæ* ex cuculo[illegible] nascuntur sputo. hæ in Italia apud Rheginos mutæ sunt, nec vsquam alibi. *Musca* ex Græco venit, sicut & mus. Hæ sicut & apes necatæ in aqua, aliquoties post vnius horæ spacium reuiuiscunt. *Cinomya* Græcè vocatur, id est musca canina. Nam κύων Græcè canis vocatur. *Culex* ab aculeo dictus, quòd sanguinem sugat. Habet enim in ore fistulam, in modum stimuli, qua carnem terebrat: vt sanguinem bibat. *Cynifes* muscæ minutissimæ sunt, sed aculeis permolestæ, quibus tertia plaga superbus populus Ægyptiorum cæsus est. Oestrum animal armentis aculeis permolestum. Oestrum autem Græcum est: quod Latinè asilus, vulgo tabanus vocatur. *Bibiones* sunt qui in vino nascuntur, quos vulgo *mustiones* à musto appellant. vnde & Afranius, Cũ ad me expectas & fabulari incipis, ex ore in oculis tuis bibiones inuolant. *Gurgulio* dicitur, quia penè nihil aliud est nisi guttur.

ISIDORI HISPALENSIS

EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER XIII.

CAPITA LIBRI DECIMITERTII.

1 *De mundo.*
2 *De atomis.*
3 *De elementis.*
4 *De cælo.*
5 *De partibus cæli.*
6 *De circulis cæli.*
7 *De aere & nube.*
8 *De tonitruo.*
9 *De fulminibus.*
10 *De arcu & nubium effectibus.*
11 *De ventis.*
12 *De aquis.*
13 *De diuersitate aquarum.*
14 *De maris nomine.*
15 *De oceano.*
16 *De mediterraneo mari.*
17 *De sinibus maris.*
18 *De æstibus & fretis.*
19 *De lacis & stagnis.*
20 *De abysso.*
21 *De fluminibus.*
22 *De diluuiis.*

Præfatiuncula in librum sequentem.

IN hoc libello quasi in quadam breui tabula quasdam cæli causas, sitúsque terrarum & maris spacia annotauimus, vt in modico lector ea percurrat, & compendiosa breuitate etymologias eorum causásque cognoscat.

De mundo. CAP. I.

MVNDVS est cælum, terra, mare, & quæ in eis sunt opera Dei, de quo dicitur, Et mundus per ipsum factus est. Mundus Latinè à philosophis dicitur, quod in sempiterno motu sit, vt cælum, sol, luna, aer, maria. Nulla enim requies eius elementis concessa est, ideóque semper in motu est. Vnde & animalia Varroni videntur elementa, quoniam per semetipsa, inquit, mouentur. Græci verò nomen *mundo* de ornamento accommodauerunt, propter diuersitatem elementorum, & pulchritudinem siderum. Appellatur enim apud eos κόσμος, quod significat ornamentum. Nihil enim mundo pulchrius oculis carnis aspicimus. ¶ *Quatuor* autem esse constat *climata mundi*, id est plagas, Orientem, Occidentem, Septentrionem & Meridiem. *Oriens* ab exortu solis nuncupatus. *Occidens* quod diem faciat occidere & interire. Abscondit enim lumen mundo & tenebras superinducit. *Septentrio* autem à sep-

ptem stellis axis vocatur quæ in ipso reuolutæ rotantur. Hic propriè & vertex dicitur, eo quod vertitur, sicut ait poeta, Vertitur interea cælum. *Meridies*, vel quia ibi sol faciat medium diem quasi medidies, vel quia tunc purius micat æther. *Merum* enim purum dicitur. ¶ *Ianuæ cæli duæ* sunt, *Oriens & occasus*. nam vna porta sol procedit. alia se recipit. ¶ *Cardines* autem *mundi* duo, *septentrio & meridies*, in ipsis enim voluitur cælum.

De atomis. Cap. II.

ATomos philosophi vocant quasdam in mundo corporum partes tam minutissimas, vt nec visui pateant, nec τομὴν, id est sectionem recipiant, vnde & ἄτομοι dicti sunt. Hi per inane totius mundi irrequietis motibus volitare, & huc atque illuc ferri dicuntur, sicut tenuissimi pulueres, qui infusi per fenestras radiis solis videntur, ex iis arbores & herbas & fruges omnes oriri, & ex iis ignē & aquam, & vniuersa gigni atque constare quidam philosophi gentium putauerunt. Sūt autem *atomi* aut *in corpore*: aut *in tempore*, aut *in numero*: aut *in litera*. *In corpore* vt lapis. Diuides eum in partes & partes ipsas diuides in grana, veluti sunt arenæ, rursúmque ipsa arenæ grana diuide in minutissimum puluerem: donec si possis peruenias ad aliquam minutiam quæ iam non sit quæ diuidi vel secari possit. Hoc est atomus in corporibus. *In tempore* verò, sic intelligitur atomus. Annum verbi gratia diuides in mēses: menses, in hebdomadas, hebdomadas in dies: dies, in horas, adhuc partes horarum admittunt diuisionē quousque peruenias ad tantùm temporis punctum, & quandam momenti stillam, vt per nullam morulam produci possit, & ideo iam diuidi non potest, hoc est atomus temporis. *In numeris*, vt puta octo diuiduntur in quatuor: rursum quatuor in duo: deinde duo in vnum. Vnus autem atomus est, quia insecabilis est, sic & in litera. nam orationem diuidit in verba: verba autem in syllabas: syllabam autem in literas. Litera pars minima atomus est: nec diuidi potest. *Atomus* ergo est, quod diuidi non potest, vt punctus in geometria. Nam τομὴ Græcè sectio dicitur, ἄτομος, quod secari nequit.

De elementis. Cap. III.

YLen Græci rerum quandam primam materiam dicunt: nullo prorsus modo formatam, sed omnium corporalium formarum capacem, ex qua visibilia hæc elementa sunt. vnde & ex eius deriuatione vocabulum acceperunt. Hanc ὕλην Latini materiam appellauerunt, ideo quia omne informe vnde aliquid faciendum est semper materia nuncupatur. Proinde & eam poetæ *syluam* nominauerunt. Nec incongruè, quia materiæ syluarum sunt. Græci autem elementa στοιχεῖα nuncupant, eo quod sibi societatis concordia & communione quadam conueniant. Nam sic ea inter se naturali quadam ratione iuncta dicuntur, vt modò originem ab igne repetentes vsque ad terram: modò à terra vsque ad ignem, vt ignis quidem in aera desinat, aer in aqua densetur, aqua in terram crassescat, rursúsque terra diluatur in aquam, aqua rarescat in aerem, aer in ignem extenuetur. Quapropter omnia elementa omnibus constat inesse: sed vnum quodque eorum ex eo quod amplius habet accepisse vocabulum. ¶ Sunt autem diuina prouidentia propriis animantibus distributa, nam cælum angelis, aerem volucribus, mare piscibus, terram hominibus & cæterisque animantibus creator ipse impleuit.

De cælo. Cap. IV.

COelum vocatum est, eo quod tanquam cælatum vas impressa lumina habeat stellarum veluti signa. Nam *cælatum* dicitur vas quod signis eminentioribus refulget: distinxit enim eum Deus claris luminibus, & impleuit: solis scilicet & lunæ orbe fulgenti & astrorum micantium splendentibus signis adornauit. Alias autem à superiore cælando. Hoc autem Græcè οὐρανὸς dicitur ἀπὸ τοῦ ὁρᾶν, id est à videndo, eo quod aer perspicuus sit, & ad speculandum purior. Cælum autem in Scripturis sanctis ideo *firmamentum* vocatur, quod sit cursu siderum & ratis legibus fixumque firmatum. Interdum & *cælum* pro *aere* accipitur, vbi venti & nubes, procellæ & turbines fiunt. Lucretius, Cœlum quod dicitur aer. Et Psalmus Volucres cæli appellat: cum manifestum sit aues in aere volare: & nos ita consuetudine hunc aerem cælum appellamus, nam cùm de sereno vel nubilo quærimus, aliquando dicimus: qualis est aer? aliquando, quale est cœlum.

De partibus cæli. Cap. V.

AEther locus est in quo sidera sunt, & significat eum ignem, quia toto mundo in altérum separatus est. ¶ Sanè æther est ipsum elementum: αἴθρα verò splendor ætheris, & est sermo Græcus. *Sphæra* cæli dicta, eo quod species eius in rotundum formata sit, sed & quicquid tale est à volubilitate Sphæra à Græcis dicitur, sicut & pilæ quibus ludunt infantes. Nam philosophi dicunt cœlum in Sphæræ figuram vndique esse conuexum:

omni

omnibus partibus æquale, concludés terram in media mundi mole libratam. Hoc moueri dicunt, & motu eius sidera in eo fixa ab oriente vsque ad occidentem circuire, septentrionibus breuiores giros iuxta cardinem peragentibus. *Axis* est septentrionis linea recta: quæ ac per mediam pilam Sphæræ tendit, & dictus axis: quod in eo Sphæra vt rota voluitur, vel quia ibi plaustrum est. *Cardines* extremæ partes sunt axis, & dicti cardines, eo quòd per eos vertitur cœlum. *Poli* sunt circuli qui currunt per axem. Horũ alter est *septentrionalis*, qui nũquam occidit, appellaturque *Boreus*: alter *australis* qui nũquam videtur, & *austronothus* dicitur & dicti *poli* quòd sint axium circuli ex vsu plaustrorum, à poliendo scilicet nominati, sed polus Boreus semper videtur: Austronothus nunquam, quia dextra cœli altiora sunt, pressa Austri. *Conuexa* extrema cœli sunt, à curuitate dicta. Nam conuexum curuum est & inclinatum, & in modũ circuli flexum. *Lacteus circulus* via est quæ in Sphæra videtur, à candore dicta, quia alba est: quam aliqui dicunt viam esse quam circuit sol, & ex splendoris ipsius transitu ita lucere.

De circulis cœli. Cap. VI.

Habitatio ista *circulorum* distincta *Zonis*, quasdam partes temperie sua incolere permisit, quasdam negauit, enormitate frigoris aut caloris. *Zonæ* autem ipsę quinque sunt, quæ ideo zonæ vel circuli appellantur, eo quòd in circũductione Sphærę existũt. Quorũ *primus circulus* ideo *arcticus* appellatur, eo quod inter eum Arcturi signa inclusa perspiciuntur, quæ à nobis in vrsarum speciem ficta septentriones appellantur. *Secundus circulus* ex eo θερινὸς τροπικὸς dicitur, quia in eo circulo sol aquilonis finibus æstatem faciens vltra eũ circulum non transit: sed statim reuertitur, & inde tropicus appellatur. *Tertius circulus* ἰσημερινὸς, qui à Latinis ideo æquinoctialis appellatur, eo quòd sol cùm ad eum orbem peruenerit: æquinoctium facit: ἰσημέρα enim Latinè dies dicitur atque nox quo circulo dimidia sphæræ pars constituta prospicitur. *Quartus circulus* antarcticus vocatur: eo quòd contrarius sit circulo quem arcticon nominamus. *Quintus circulus* χειμερινὸς τροπικός: qui à Latinis hiemalis siue brumalis appellatur, ideo quia cùm sol ad eum circulum peruenit, hiemem iis qui ad Aquilonem sunt facit, æstatem autem iis qui in Austri partibus cõmorantur. *Zodiacus autem circulus est*, qui duodecim continet signa, ἀπὸ τῶν ζῴων, id est ab animalibus, ita dictus.

De aëre & nube. Cap. VII.

Aër est inanitas plurimum habés admixtum raritatis quàm cætera elementa, De quo Virgilius, Longum per inane secutus. Aër dictus ἀπὸ τοῦ αἴρειν, ab eo quòd ferat terrã, vel ab eo quòd feratur. Hic autem partim ad cælestem, partim ad terrenam materiam pertinet. Nam ille subtilis, vbi ventosi ac procellosi motus non possunt existere, ad cœlestem pertinet partem, iste verò turbulentior, qui exhalationibus humidis corporescit, terrę deputatur, quique ex se multas species reddit, nam commotus ventos facit, vehementius concitatus, ignes & tonitrua: contractus, nubila: conspissatus, pluuiam: congelantibus nubibus niuem: turbulentius congelantibus densioribus nubibus, grandinem: distentus, serenum efficit. nam *aërem densum* nubem esse constat: *nubem rarefactam & solutam*, aërem: *Nubes* dictę ab obnubendo, id est operiendo cœlum, vnde & *nupta* quòd vultus suos velẽt, vnde & *Neptunus* quòd nubat, id est mare & terram tegat. *Nubes* autem aëris densitas facit. *Venti* enim aërem conglobant, nubémque faciunt, vnde est illud, Atque in nubem cogitur aër.

De tonitruo. Cap. VIII.

Tonitruum dictum quòd sonus eius terreat. nam tonus, sonus. Qui ideo interdum tam grauiter concutit omnia, ita vt cœlũ discidisse videatur, quia cùm procella vehementissimi venti nubibus se repẽte immiserit: turbine inualescente, exitúmque quærente: nubẽ quam excauauit, impetu magno proscindit, ac sic cum horrendo fragore defertur ad aures. Quod mirari quis nõ debet, cum vesicula quamuis parua, magnum tamẽ sonitum displosa emittat. Cum tonitruo autẽ simul & *fulgura* exprimit; sed illud celerius videtur, quia clarum est: hoc autem ad aures tardius peruenit. Lux autem quæ apparet ante tonitruum, alibi *fulgor* vocatur. Quæ vt diximus, ideo antè videtur, quia clarum est lumen, tonitruum autem ad aures tardius peruenit.

De fulminibus. Cap. IX.

Fulgur & *fulmen* ictus cœlestis iaculi à feriendo dicti. *Fulgere* enim ferire est ac percutere. *Fulmina* autem collisa nubila faciunt, nam omnium rerũ collisio ignẽ creat, vt in lapidibus cernimus, vel attritu rotarum, vel in siluis arborũ: simili modo in nubibus ignis, vnde & prius nubila sunt, deinde ignes. Ex vento autem & igne fulmina certum est in nubibus fieri & impulsu ventorum emitti. Ideo autem fulminis ignẽ vim habere maiorem ad penetrandum, quia subtilioribus elementis factus est, quàm noster, id est qui nobis in vsu est. Tria sunt autem eius nomina, fulgur, fulgor, & fulmen. *Fulgur*, quia tangit:

fulgor, quia incendit & vrit: *fulmen*, quia findit, ideo & cùm trinis radiis pinguntur.

De arcu & nubium affectibus.

CAP. X.

ARcus *cælestis* dictus à similitudine curuati arcus. *Iris* huic propriū nomen est. Et dicitur iris quasi aeris, id est quòd per aerem ad terras descendit. Hic autem à sole resplendet dum cauæ nubes ex aduerso radium solis accipiunt, & arcus speciem fingunt, cui varios colores illa dat res, quia aqua tenuis, aer lucidus, & nubes caligantes irradiata ista varios creāt colores. *Pluuiæ* dictæ, quòd fluāt quasi fluuiæ. Nascuntur enim de terræ & maris anhelitu, quæ, cùm altius eleuatæ fuerint, aut solis calore resolutæ, aut vi ventorū cōpressæ stillantur in terris. *Nimbus* est densitas nubis intempesta & obscura. & inde nimbus à nube. Sunt autem nimbi repentinę & præcipites pluuiæ. nam pluuias vocamus lentas & iuges quasi fluuias, & quasi fluentes. *Imbres* autē & ad nubes & ad pluuias pertinent: dicti à Græco vocabulo quòd terram inebrient ad germinandum. Ex his enim cuncta creantur. vide & Lucretius, Ex igni terra atque anima nascuntur & imbri. est autem nomen Græcum. *Grando* appellata, quòd forma eius granorum similitudinem habeat. Hæc autem ventorum rigore durantur in nube, ac solidantur in niuem; ruptóque aere soluuntur. *Nix* à nube vnde venit. *Glacies* à gelu & aqua quasi gelacies, id est gelata aqua. *Gelu* autem quòd eo stringatur tellus. γῆ quippe terra dicitur. Tunc autem maiori gelu stringitur terra, cùm fuerit nox serena. *Pruina* est matutini temporis frigus: quòd inde pruinæ nomē accepit, quia sicut ignis vrit. πῦρ enim ignis, vrere verò & ad solem & ad frigus pertinet. Nam vno sermone duo diuersa significantur, pro eo quòd vnum effectum habent. Similis enim est vis & caloris & frigoris, vnde & vtraque saxa rumpunt. Nam & calor vrit vt est, Vritur infœlix Dido. Item frigus vrit vt est, Aut boreæ penetrabile frigus adurat. *Ros* Græcum est quod illi δρόσον dicunt. Alij ros putant dictū, quia rarus est nō spissus, vt pluuiæ. *Nebula* inde dicta, vnde & nūbila, ab obnubendo, hoc est operiendo terram, siue quod nubes volans faciat. Exhalāt enim valles humidæ nebulas & fiunt nubes, inde nubilum, inde niues. Nebulæ autem ima petūt cum serenitas est, summa, cùm nubilum. *Caligo* vmbra est de spissitudine aeris effecta. Et dicta caligo, quòd maximè aeris calore gignatur. *Tenebræ* dicūtur quòd teneant vmbras. Nihil enim sunt tenebræ, sed ipsa lucis absentia tenebræ dicūtur: sicut silentium non aliqua res est: sed vbi sonus non est, silentium dicitur: sic tenebræ non aliquid sunt: sed vbi lux non est, tenebræ dicuntur. *Vmbra* est aer carens sole. dictum autem quòd fiat cùm solis obiicimur radiis. Est autē mobilis & certa, & ex solis circuitu, & ex motu ventorum. Nanque quoties mouetur in solo, nobiscum moueri videtur: quia vbi quoque loco à radiis solis obsistimus, proinde illi lumen auferimus. sicque ingredi nobiscum vmbra, & gestus nostros videtur imitari. *Lux* ipsa substantia: lumen quod à luce manat, id est candor lucis. sed hoc confundunt autores.

De ventis. CAP. XI.

VEntus aer commotus & agitatus: & pro diuersis partibus cœli, nomina sortitus diuersa. dicitur autem ventus, quòd sit vehemens & violentus. Vis enim eius tanta est, vt non solùm saxa & arbores euellat, sed etiā cęlum terrāmque conturbet, maria commoueat. *Ventorū quatuor principales spiritus sūt.* Quorum primus ab oriente *Subsolanus*, à meridie *Auster*, ab occidente *Fauonius*, à septentrione *eiusdem nominis ventus* aspirat habens geminos hinc inde ventorum spiritus. *Subsolanus* à latere dextro *Vulturnū* habet, à læuo *Eurum*. *Auster* à dextris *Euroaustrū*, à sinistris *Austroafricū*. *Fauonius* à parte dextra *Africū*, à læua *Corū*. Porro *Septentrio* à dextris *Circiū*, à sinistris *Aquilonem*. Hi duodecim vēti mūdi globum flatibus circumagunt. Quorū nomina propriis ex causis signata sunt. Nam *Subsolanus* ventus, eo quòd sub ortu solis nascatur. *Eurus*, eo quòd ab Eo flat, id est ab oriente. Est enim *Subsolano* coniūctus. *Vulturnus*, quod altè tonat: de quo Lucretius, Altitonans Vulturnus & Auster fulmine pollens. *Auster* ab hauriendo aquas vocatus, vnde & crassum aerē facit, & nubila nutrit. Hic Græcè νότος appellatur, propter quod interdū corrumpat aerem. Nam pestilentiā quæ ex corrupto aere nascitur, Auster flans in reliquas regiones transmittit: sed sicut Auster pestilentiam gignit, sic Aquilo repellit. *Euroauster* dictus, quòd ex vna parte habeat Eurū: ex altera Austrum. *Austroafricus*: quod iunctus sit hinc inde Austro & Africo. Ipse & *Libanotus*, quòd sit ei Libs hinc & inde Notus. *Zephirus* Græco nomine appellatus, eo quòd flores & germina eius flatu viuificentur. Hic Latinè *Fauonius* dicitur propter quod foueat quæ nascuntur. vnde est illud, Et zephiro putris se gleba resoluit. Austro autem flores soluūtur, e zephiro fiunt. *Africus* à propria regione vocatus. In Africa enim initiū flandi sumit. *Corus* est qui ab occidente æstiuo flat. & vocatur Corus, quòd ipse ventorum circulū claudat, & quasi chorum facit. Hic antea *Caurus* dictus, quem pleriq; *Argesten* dicunt, non vt imprudēs volgus *Agreste*. *Septentrio* dictus, eo quòd à circulo septē stellarū consurgit, quæ versatæ se mūdo resupinato capite ferri vidērtur. *Circius* dictus, eo quòd Coro sit iūctus. Hunc Hispa-

Hispani *Gallicum* vocant, propter quòd eis à parte Galliæ flat. *Aquilo* dictus, eo quòd aquas stringat & nubes dissipet. Est enim gelidus ventus & siccus. Idem & Boreas, qui ab Hyperboreis montibus flat: inde enim origo eiusdem venti est, vnde & frigidus. Natura enim omnium septentrionalium ventorũ frigida & sicca est: australium humida & calida. ¶ Ex omnibus autem ventis duo cardinales sunt, *Septentrio* & *Auster*. ¶ *Etesiæ* autem flabra Aquilonis sunt, quibus nomen inditũ est, quòd certo anni tẽpore flatus agere incipiũt. ἔτος enim Græcè, annus Latinè dicitur. Hæc autem cursum rectum à Borea in Ægyptum ferunt: quibus Auster contrarius est. ¶ *Duo* sunt autem extra hos vbique *spiritus magis quàm venti*, aura & altanus. *Aura* ab aere dicta, quasi aerea, quòd lenis sit motus aeris. Agitatus enim aer auram facit, vnde & Lucretius. Aereas auras. *Altanus* qui in pelago est per deriuationem ab alto, id est mari vocatus. Nam altus est flatus in ripis quem dicimus auram. Nam aura terræ est. ¶ *Turbo* est volubilitas vẽtorum, & turbo dictus à terra quoties ventus consurgit, & terram in circuitum mittit. *Tempestas* aut pro tempore dicitur, sicut vbique historiographi solent, dum dicunt, ea tempestate: aut ab statu cæli, quia magnitudine sui multis diebus oritur. Verno autem & autumnali tempore quàm maximæ fiunt tempestates: quando nec plena est æstas, nec plena hyems: vnde medium & confine vtriusque tẽporis ex coniunctione aerum contrariorum efficiuntur tempestates. *Fragor* à fractarum rerum nominatus est sonitus: quia sicca quæque & arida frangit facilè. *Procella* ab eo quod percellat, id est percutiat & euellat. Est enim vis venti cum pluuia. Procellæ enim aut sunt de fluminibus aut de ventis fiunt. Nihil autem velocius ventis. vnde & propter celeritatem tàm ventos quam fulmina alata fingunt poetæ, vt Alatis viribus Austri.

De aquis. CAP. XII.

Aqua dicta quòd superficies eius æqualis sit. Hinc & æquor appellatum, quia æqualiter sursum est. ¶ Duo autem sunt validissima vitæ humanæ elementa ignis & aqua. vnde grauiter damnantur quibus ignis & aqua interdicitur. ¶ Aquarum elementum ceteris omnibus imperat. Aquæ enim cælum temperant, terram fecundant, aerem exhalationibus suis incorporant, scandunt in sublime, & cælum sibi vendicant: quid enim mirabilius aquis in celo stantibus? Parum sit in tantam peruenisse altitudinem: rapiunt & secum piscium examina: effusæ, omnium in terra nascentium causa fiunt. Fruges gignunt, arbores frutices herbásque producunt, sordes detergunt, peccata abluunt, potum cunctis animantibus tribuunt.

De diuersitate aquarum. CAP. XIII.

Aquarum natura multa est diuersitas. Aliæ enim *salis*, aliæ *nitri*, aliæ *aluminis*, aliæ *sulphuris*, aliç *bituminis*, aliç *curam morborum adhibentes*. Nam iuxta Romam Albulæ aquæ *vulneribus medentur*. In Italia fons Cicer, *oculorum vulnera curat*. In Æthiopia lacus est quo perfusa *corpora velut oleo nitescũt*. Zamæ fons in Africa, *canoras voces facit*. Ex Clitorio lacu Italiæ qui biberint, vini tædiũ habent. In Chio insula fontem esse dicũt, *quo hebetes fiunt*. In Bœotia duo fontes alter *memoriam*: alter *obliuionem affert*. Cizici fõs, *amorẽ Veneris tollit*. Bœotiæ lacus furialis est: de quo qui biberit *ardore libidinis exardescit*. In Campania sunt aquæ, quæ *sterilitatem feminarum*, & virorum *insaniam abolere* dicũtur. In Æthiopiæ fonte rubro qui biberit *limphaticus fit*. Lechnus fons Arcadiæ *abortus fieri non patitur*. In Sicilia fontes sunt duo, quorum vnus *sterilem fœcundat*: alter *fœcundam sterilem faciat*. In Thessalia duo sunt flumina: ex vno bibentes *oues nigras fieri* ferunt: ex altero *albas*, ex vtroque *varias*. Clitumnus lacus in Vmbria *maximos boues gignit*. Reatinis paludibus *iumentorum vngulas indurari* dicunt. In Asphaltite lacu Iudææ *nihil mergi potest* quicquã animã habens. In India Sideus vocatur stagnũ, in quo *nihil innatat, sed omnia merguntur*. At contrà in Alce lacu per Porcidanium *omnia fluitant, nihil mergitur*. Marsidæ fons in Phrygia *saxa generat*. In Achaia aqua profluit è saxis Stix appellata, quod illico *potata interficit*. Celonum stagnũ Siciliæ *tetro odore abigit proximantes*. Fõs est in Africa circa templũ Ammonis qui *humaris nexibus humũ stringit. Fauillas etiã in cespitẽ solidat*. Fons Iob in Idumęa *quater in anno colorẽ mutasse dicitur*, id est pulueculentum, sanguineum, viridem, & limpidum trinis mensibus in anno tenẽs ex his vnum colorem. In Troglodytis lacus est, *ter in die fit amarus & deinde toties dulcis*. Fõs Siloa ad radicẽ montis Siõ: non iugibus aquis, sed *incertis horis diebúsque ebullit*. In Iudæa quondã riuus *sabbatis omnibus siccabatur*. In Sardinia fontes calidi *oculis medentur: fures arguunt*. Nã cæcitate detegitur eorum facinus. In Epiro esse ferũt fontẽ, in quo *faces extinguuntur accẽsæ: & accẽduntur extinctæ*. Apud Garamãtes fontẽ esse aiũt ita *algentem die*, vt non bibatur: ita *ardentem nocte*, vt non tangatur. Iã verò in multis locis aquæ manant perpetim *feruentes*, tanta vi vt balnea calefaciant. Quædam enim terrę sunt quæ multum sulphuris & aluminis habent. Itaque cùm per venas calentes aqua frigida venit, vicino sulphuris calore contacta excandescit: nec talis ab origine effluit, sed permutatus dum venit. Sulphur enim aluménque

secum ferunt aquæ, vtranque materiam igne plenam marisque motibus incalescentem.

De maris nomine. Cap. XIV.

Mare *est* aquarum generalis collectio. Omnis enim congregatio aquarum siue salsę sint, siue dulces, abusiuè maria nuncupantur, iuxta illud, Et congregationes aquarum vocauit maria. Propriè autem *mare* appellatum: eo quòd aquæ eius amaræ sint. *Æquor* autem vocatum, quia æqualiter sursum est: & quamuis aquæ fluctuantes velut montes erigantur: sedatis rursus tempestatibus adæquantur. Altitudo enim maris diuersa est: indiscreta tamen dorsi eius æqualitas. Ideo autem mare incrementum non capere, cùm omnia flumina & omnes fontes recipiat, hęc causa est: partim, quòd influentes vndas ipsa magnitudo eius nō sentiat, deinde quod amara aqua dulce fluentum consumat, vel quòd ipsæ nubes multum aquarum ad se attrahant, siue quòd illam partim venti auferāt, partim sol exiccet, postremum quòd per occulta quædam terræ foramina percolatur, & ad caput amnium fontésque reuolutum recurrat. Maris autem certum non esse colorem: sed pro qualitate vētorum mutari. Nam modò flauum est, modò luculentum, modò atrum.

De Oceano. Cap. XV.

Oceanum Græci & Latini ideo nominant eo quòd in circuli modo ambiat orbē: siue à celeritate, eo quòd ocyus currat. Item quia vt cælum purpureo colore nitet. Oceanus quasi *ωκεανος*. Iste est qui oras terrarum amplectitur, alternisque æstibus accedit atque recedit. Respirantibus enim in profundum ventis aut remouet maria, aut resorbet. Quique à proximis regionibus diuersa vocabula sumpsit: vt Gallicus, Germanicus, Scythicus, Caspius, Hircanus, Athlanticus, Gaditanus. Nam *Gaditanum fretum* à Gadibus dictum vbi primò ab Oceano maris magni limen aperitur. Vnde & Hercules cùm Gadibus peruenisset, columnas ibi posuit, sperans illic esse orbis terrarum finem.

De mediterraneo mari. Cap. XVI.

Mare *magnum* est quod ab occasu ex Oceano fluit, & in meridiem vergit, deinde ad septentrionem tendit. Quòd inde magnum appellatur, quia cætera maria in comparatione eius minora sunt. Istud est *mediterraneum*: quia per mediam terram vsque ad orientem perfunditur, Europam & Africam Asiámque disterminans: Cuius primæ partis sinus, qui Hispaniis perfunditur, *Ibericus & Balearicus* appellatur. Deinde *Gallicus*, qui Narbonensem prouinciam alluit. Mox *Ligusticus*, qui iuxta Genuam vrbem est proximus. Post hæc *Tyrrhenus* qui Italiam attingit: quem Græci Ionium, Itali inferum vocant. Deinde *Siculus*, qui à Sicilia vsque ad Cretam vadit. Deinde *Creticus*, qui in Pamphiliam & Ægyptum pertendit. Inde *Hellespontus*, qui in septentrionem retorquens anfractibus magnis iuxta Græcias & Illyricum in angustias septem stadiorum stringitur: quo Xerxes ponte nauibus facto in Græciam commeauit. ibi est Abydos. Inde diffusus ab æquore patente rursus stringitur & facit *Propontidem*, qui mox in quingentos passus coartatur, sitque *Bosphorus Thracius*, quo Darius copias trāsportauit. Inde Ponticus sinus amplissimus à tergo *Maeotidis paludis*, quod mare ex multitudine fluminum dulcius quam cætera, nebulosúmque & breuius est, vnde & *Ponticum vocatum*, quòd sit breuius, atque præter phocas & thymnos atque delphinos, alias belluas maiores non patitur. ¶Sicut autem terra dum vna sit, pro diuersis locis variis appellatur vocabulis: ita & pro regionibus hoc mare magnum diuersis nominibus nuncupatur. Nam Ibericum & Asiaticum *à prouinciis* dictum: *ab insulis*, Balearicum, Siculum, Creticum, Cyprium, Ægeum, Carpatiū. Nam inter Tenedum & Chium, saxum est in mari potiùs quàm in insula, quod vt cernentibus procul capræ simile creditur, quam *αἶγα* nuncupant, vnde & Ægeum mare est dictum, sic & Carpatium mare inter Ægyptum & Rhodum ab insula Carpatho illic posita. *A gentibus* Gallicum, Ausonium, Dalmaticum, Ligusticum. Ab oppidis Argolicon, Corinthium, Tyrium, Adriaticum. Nā Adria quædam ciuitas Illyrico mari proxima fuit, quæ Adriatico mari nomen dedit. *A positione cœli*, vt superum & inferum, quòd sit oriens superior, occidens inferior. Est autem Tuscum & Adriaticum. *A memoria regis*, vt Ionium. Io quippe rex fuit Græciæ, vnde Iones Athenienses. Hoc mare & Tyrrhenum dictum: siue quòd Tusciam alluit, id est Tyrrhenum, siue à Tyrrhenis nautis qui se in hoc mare præcipitauerunt. Et sciendum Ionium sinum esse immensum, ab Ionia vsque ad Siciliam, & huius partes esse Adriaticum, Achaicum & Epiroticum, *A moribus accolarum*, alibi Euxinus, Axenus antea appellatus est. *A casibus hominum* qui ceciderunt in mari, vt Hellesponticū, Icarium, Myrteum. Nā Myrteum mare dictum à Myrtili lapsu, quòd illic ab Oenomao præcipitatus sit. Icarus verò Cretensis, vt fabulæ ferunt, altiora petens, pennis solis calore solutis mari in quo cecidit nomē imposuit. Frixus quoque, cum Helle sororem sua fa-

sua fugiens insidias nouercales, conscendit nauem signum arietis habentem, qua liberatus est. Helles autem soror eius perpessa naufragium decidit in mare, & mortua Hellesponto mari nomen dedit. *Ab ordine* lucenta Propontidis. Nam dictũ Propontum, quia pontum præuenit. Idem & à *transitu vel angustis meatibus bouum* Bosphorus. Ægyptium autem pelagus Asiæ datur, Gallicum Europæ, Africum Libyæ. His vt quæque proxima sunt, venerunt in partes. *Pelagus*, autem est latitudo maris sine littore & portu. Græco nomine *ἀπὸ τῶ πλάγω*. hoc à latitudine dictũ, vnde & plagia, eo quòd sint importuosa.

De sinibus maris. CAP. XVII.

Sinus, dicuntur maiores recessus maris, vt in mari magno *Ionius*: in Oceano, *Caspius*, *Indicus*, *Persicus*, *Arabicus*, qui & *mare rubrũ*, qui Oceano inscribitur. *Rubrum* autem *mare* vocatum, eo quòd sit roseis vndis infectum: non talem naturam habet, qualem videtur ostendere, sed vicinis littoribus vitiatur gurges atque inficitur, quia omnis terra quę circumstat pelago rubra est & sanguineo colori proxima. Ideóque inde minium acutissimum excerpitur, & alij colores quibus pictura variatur. Ergo cùm terra habeat hanc naturam: fluctibus subinde diluitur, & quicquid adhæsum est, in colorem cadit. Ob hoc etiam in iis littoribus gemmæ rubræ inueniuntur. Lapillus enim huiusmodi humo inuolutus cùm inter arenas attritus est, & terræ colorem habet & maris. Hoc mare in duos scinditur sinus. Ex iis qui ab oriente est *Persicus* appellatur, quia ora illius Persæ inhabitant. Alter verò *Arabicus* dicitur, quòd sit circa Arabiam.

De æstibus & fretis. CAP. XVIII.

Æstus, ad Oceanum pertinet: fretum ad vtrumque mare. Nam æstus est maris accessus vel recessus, id est inquietudo. vnde & æstuaria per quæ mare vicissim tam accedit quàm recedit. *Fretum* autem appellatum, quod ibi semper mare ferueat. Nam fretum est angustum & quasi feruens mare, ab vndarum feruore nominatum, vt Gaditanum vel Siculum. Nam freta dicta Varro ait, quasi fermentia, & motum feruoris habentia. *Fretum Siculũ* quod Rhegium dicitur. Salustius ex tali causa vocari scribit dicens, Italiæ olim Siciliam coniunctam fuisse, & dum esset vna tellus, medium spacium aut per humiditatem abruptum est aquis, aut per angustiam scissum. Et inde *ῥήγιον* nominatum, quia Græcè abruptum hoc nomine nuncupatur. Est autẽ arctissimum trium millium spatio Siciliam ab Italia diuidens, fabulosis infame monstris, quibus hinc inde Scillã & Charibdis ostenditur. *Scillam*, accolæ saxum in mari imminens appellant, simile celebratæ formę procul visentibus. Vnde & monstruosam speciẽ fabulæ illi dederunt, quasi formam hominis, capitibus succinctam caninis, quia collisi ibi fluctus latratus videntur exprimere. *Charibdis* dicta, quòd gurgitibus occultis naues absorbeat. Est enim mare verticosum, & inde ibi laniata naufragia profundo emergunt. Ter autem in die erigit fluctus, & ter absorbet. Nam accipit aquas, vt vomat: vomit, vt rursus accipiat. *Sirtes* autem sunt onerosa in mari loca. Sirtes autem Salustius à tractu vocari dicit, quod omnia ad se trahant, & appropinquantes vadoso mari hæreant. Hæ autem ad mare Ægyptium vicinæ sunt, & pariter admiscentur. *Vada* verò sunt per quæ in mari vel in fluminibus homines vel animalia pedibus vadant: quæ Virgilius Breuia appellat, Græci *βραχέα*.

De lacis & stagnis. CAP. XIX.

Sunt & quædam maria quæ non miscentur Oceani fluctibus aut mari magno, & dicũtur lacus & stagna. *Lacus*, est receptaculum in quo aqua retinetur, nec miscetur fluctibus: vt lacus Asphalti, lacus Benacus & Larius, & cæteri quos Græci *λίμνας*, id est stagna vocãt. Nam fontes labuntur in fluuiis: flumina in freta discurrunt. Lacus stat in loco, nec profluit. Et dictus lacus quasi aquæ locus. *Lacus Asphaltites*, idem & mare mortuum vocatũ, propter quod nihil gignit viuum, nihil recepit ex genere viuentium. Nam neque pisces habet, neque assuetas aquis & lætas mergẽdi vsu patitur aues: sed & quæcunque viuentia mergenda tentaueris: quacunque arte demersa statim resiliunt: & quamuis vehementer illisa confestim excutiuntur: sed neque vento mouetur resistente turbinibus bitumine quo aqua omnis stagnatur. neque nauigationis patiẽs est, quia omnia vita carẽtia in profundũ mergũtur: nec materiã vllam sustinet, nisi quæ bitumine illustratur. Lucernã accensam ferunt supernatare: extincto lumine demergi. Hoc & mare Salinarũ dicitur, siue lacus Asphalti, id est, bituminis: & est in Iudęa inter Hierico & Zoaran. Longitudo vsque ad Zoaras Arabiæ, dirigitur stadiis septuagẽtis octoginta latitudo stadiis centũ quinq; aginta vsque ad vicinia Sodomorũ. *Lacus Tiberiadis*, ab oppido Tiberiade vocatus, quod quondã Herodes in honorẽ Tiberij Cæsaris condidit. Est autem in Iudæa omnibus lacis saluberrimus, & ad sanitatem corporum quodam modo efficacior. *Genesar lacus*, amplissimus in Iudæa longitudine centum quadraginta extenditur stadiis, latitudine quadraginta distenditur.

tur, crispantibus aquis; auram non ventis, sed de seipso sibi excreans. Vnde & Genesar dicitur Græco vocabulo, quasi generans sibi auram. denique per diffusiora spatia lacus frequentibus auris spirantibus agitatur. Vnde & purior haustus eius, & ad potandum dulcis & habilis. *Benacus lacus*, Italiæ in Venetia, de quo fluuius nascitur Mincius, qui lacus magnitudine sui tempestates imitatur marinas. *Lucrinus & Auernus lacus* Campaniæ sunt. *Lucrinus* autem dictus quia olim propter copiam piscium vectigalia magna præstabat. *Auernus* autem lacus vocatus, quia aues ibi superuolitare non possent. Nam antea siluarum densitate sic ambiebatur, vt exhalantis inde per angustias aquæ sulphureæ fetor grauissimus superuolantes aues halitu suo necaret. Quam rem Augustus Cæsar intelligens, deiectis siluis ex pestilentibus amœna reddidit loca. Lacus autem idem & *stagnum* ubi in unũ aqua conuenit. Nam dictum est stagnũ, ab eo quòd illic aqua stet, nec decurrat.

De abysso. CAP. XX.

ABYSSVS profunditas aquarum impenetrabilis, siue speluncę aquarũ latentium, de quibus fontes & flumina procedunt, vel quæ occultè subterreunt. vnde & abyssus dictus. Nam omnes aquas siue torrentes per occultas venas ad matricem abyssum reuertuntur. *Fluctus*, dicti quòd flatibus fiant. Ventorum enim impulsu agitatæ aquæ fluctuant. *Aqua*, est stabilis & sine motu æqualis. *Vnda* verò eminens liquor, qui semper in motu est. Lucretius *Aerias undas*, id est motus, & corpus illud quod est fluctuat. Nam nec vnda per se aqua est: sed aqua in motu quodam & agitatione quasi abeundo & redeundo vnda vocata. *Latex* propriè liquor fontis est. Et dictus latex quòd in venis terræ lateat. *Gutta*, est quæ stat, stilla quæ cadit. Hinc & stillicidiũ, quasi stillæ cadentis. *Stiria* enim Græcum est, id est gutta, vnde fit diminutiuum, vt dicimus stilla. Guttam autem stat aut pendet de tectis vel arboribus, quasi glutinosa est: dum ceciderit, stilla est. *Spuma* dicta eo quòd spuatur. sordes enim sunt vndarum. Vnde & multum, & ea quę coguntur spuma purgantur. Hinc & sputum.

De fluminibus. CAP. XXI.

FLVMEN, est perennis aquarum decursus, à fluendo perpetim dictus. Propriè autem *flumen* ipsa aqua: *fluuius* cursus aquę. Prius autem flumẽ quàm fluuius, id est, prior aqua quàm decursus. Duo sunt *fluminum genera*: vnũ *torrens*, alterũ viuũ, de quo Virgilius. donec me flumine viuo Abluero. *Torrens*, est aqua veniens cum impetu. Dictus autem torrens, quia pluuia crescit, siccitate torrescit, id est, arescit, de quo Pacuuius, Flammeo vapore torrens torret. Cui Græci ab hyeme nomen dederunt, nos ab æstate: illi à tempore quo succreuit, non à tempore quo siccatur. *Amnis*, fluuius est nemore ac frondibus redimitus, & ex ipsa amœnitate amnis vocatur. *Decursus*, propriè finis cursus, siue aquarum sit, seu quarumlibet rerum. *Riui* dicti, quòd deriuentur ad irrigandum, id est, inducendũ aquas in agros. Nam *irrigare* inducere est. *Gurges*, propriè locus altus in flumine. *Puteus*, est locus defossus ex quo hauritur aqua, à potatione dictus. *Fons*, caput aquæ est nascentis, quasi fundẽs aquas. ¶ Quædam autem fluuiorum propriis ex causis nomina acceperunt, ex quibus nonnulli nominandi sunt qui in historiis celebres memorantur. *Geon* fluuius de paradiso exiens atque vniuersam Æthiopiam cingens, vocatus hoc nomine quòd incremento suæ inundationis terram Ægypti irriget. γῆ enim Græcè, Latinè terram significat. Hic apud Ægyptios Nilos vocatur, propter limum quem trahit qui efficit fœcunditatem. Vnde & *Nilus* dictus est quasi νέαν ἰλὺν trahens. Nam antea Nilus Latinè Melo vocabatur. Apparet autem in Nilide lacu, de quo in meridiem versus excipitur Ægypto, vel Aquilonis flatibus repercussus aquis retro luctantibus intumescit & inundationem Ægypti facit. *Ganges*, fluuius, quem *Physon* sancta scriptura nominat, exiens de paradiso pergit ad Indiæ regiones. Dictus autem Physon, id est, caterua, quia decem fluminibus magnis sibi adiunctis impletur & efficitur vnus. *Ganges* autem, vocatus à Gangaro rege Indiæ. Fertur autem Nili modo exæstuans, & super Orientis terras erumpere. *Tigris* fluuius Mesopotamiæ de paradiso exurgens, & pergens contra Assyrios, & post multos circuitus in mare mortuum influens. Vocatur autem Tigris propter velocitatem instar bestiæ Tigridis nimia pernicitate currentis. *Euphrates* fluuius Mesopotamiæ de paradiso exurgens, copiosissimus gemmis, qui per mediam Babyloniam influit: hic à frugibus vel ab vbertate nomen accepit. Nam Hebraicè Euphrata fertilitas interpretatur. Mesopotamiam enim in quibusdam locis ita irrigat, sicut Nilus Alexandriam. Salustius autem autor certissimus asserit, Tigrim & Euphratem vno fonte manare in Armenia, qui per diuersa euntes longius diuiduntur spacio medio derelicto multorum milium. quæ tamen terra quæ ab ipsis ambitur, Mesopotamia dicitur. Ex quo Hieronymus animaduertit, aliter de paradisi fluminibus intelligendum. *Indus* fluuius orientis, qui à rubro mari accipitur. *Hydaspes*, fuit Medorum ex antiquis nat, ex quo amnis orientis nomen accepit, qui nunc Hidaspes dicitur, de quo Lucanus,

Vadis

Vastis Indus aquis mixtum non sendit Hidaspen. Et, qua Medus Hidaspes Accedit pelago, Phœbi surgentis ab igne. Qui dum sit fluuius Persarum, dicitur tamen contra orientem decurrere. *Araris* fluuius Germaniæ. De quo Virgilius: aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim. Currit enim Tigris per Parthiam & Assyriam. *Bactrus* fluuius orientis à rege Bactro vocatus fertur, à quo & Bactriani, & vrbs eorum. *Choaspes* fluuius Persarum, vocatus eorum lingua, quòd miram aquæ dulcedinē habeat: adeò vt Persici reges quamdiu inter ripas Persidis fuerunt, sibi ex eo pocula vendicarint. Ex hoc amne quidam Cygnum Ciliciæ fluuium deriuari existimant. *Araxis* amnis Armeniæ, qui ab vno monte cū Euphrate diuersa specie oritur, dictus quòd rapacitate cuncta prosternat. Vnde & cum Alexander eum transgredi vellet ponte fabricato, tanta vi inundauit vt pontem dirueret. Hic breuibus interuallis ab Euphratis ortu caput tollit: ac deinde Caspium fertur in mare. Fluuius Scythiæ qui vocatur *Orentes* iuxta Antiochiæ muros decurrens, qui à solis ortu oriens non longè ab vrbe mari conditur, quem de originis suæ tractu orientem veteres Latinè appellauerunt. Cuius fluentis ex ipso impetu frigidioribus & zephyris assiduè ibi spirantibus, tota ciuitas momentis propè omnibus refrigeratur. *Iordanis* Iudææ fluuius, à duobus fontibus nominatus: quorum alter vocatur Ior, alter Dan. His igitur procul à se distantibus in vnum alueum fœderatis, Iordanis deinceps appellatur. Nascitur autem sub Libano monte & diuidit Iudæam & Arabiam, qui per multos circuitus iuxta Iericho in mare Mortuum influit. *Essis* Caucaseis montibus fusos cum pluribus aliis in Euxinum se præcipitat mare. Vnde & nūcupatur. *Cydnus* amnis Ciliciæ, à Tauro monte progrediens, miram aquarum habens suauitatem, & quicquid candidum est. Cydnum gentili lingua Siri dicunt. Vnde cydnus amni huic nomen datum, quia tumet æstate quando niues soluūtur: reliquis anni temporibus tenuis est & quietus. *Ilias* fluuius Asiæ. *Pactolus* fluuius Asiæ, arenas aureas trahens: de quo Virgilius, Pactolusque irrigat auro. quem pro aurato fluore alij Chrysoroam vocant. *Erinus* fluuius Asiæ, qui Smirnæos secat campos, & ipse fluctibus aureis & arenis plenus, à quo Smirna vocata est. *Meander* amnis Asiæ flexuosus, qui recurrentibus ripis inter Asiam & Ioniam præcipitatur in sinum, qui Miletum diuidit & Prienen. Meander autem vocatus, quòd sit flexuosus: & nunquam currat rectus. De quo Ouidius, Quique recuruatus ludit Meander in vndis. *Tanus* fuit rex Scytharum primus, à quo Tanais fertur fluuius nuncupatus, qui ex Riphæis syluis veniens, dirimit Europam ab Asia inter duas mundi partes medius currens, atque in Pontum fluens. *Inachus* Achaiæ amnis, Argolicos irrigans campos, quem rex Inachus à se nominauit, qui exordium Argiuæ genti primus dedit. Ibi est & Erimantus ab Erimanto monte dimissus. *Padus* Italiæ fluuius à iugis alpium fusus, ex tribus fontibus oritur: ex quibus vni vocabulum est Padus, qui diffusus in modum stagni amnem sinu dirigit, à quo & Padus est nuncupatus. Hic à Græcis *Eridanus* cognominatur, ab Eridano Solis filio, quem Phaetontem dicunt, qui fulmine percussus in eodem fluuio deiectus est, & extinctus. Augetur autem ex ortu Canis liquescentibus niuibus, & cum accessione triginta fluminum circa Rauennam in Adriaticum mare defertur. *Tiberis* Italiæ fluuius à Tiberino rege Albanorum dicitur appellatus, qui in hunc fluuiū cecidit, de exitu suo nomen dedit. Nam anteà *Albola* antiquum nomen à colore habuit, quòd niuibus albus sit. Ipse est autem *Tibris*, qui & *Tiberis*, sed Tiberis in quotidiano sermone: *Tibris* in versu dicitur. *Danubius* Germaniæ fluuius vocari fertur à niuium copia, quibus magis augetur. Iste est qui in Europa plus omnibus famam habet. Idem & *Ister*, quia dum per innumeras vadit gentes, mutat & nomen, & maiores sibi ambigendo colligit vires. Oritur à Germanicis iugis & occidentalibus partibus barbarorum, pergens contra orientem: sexaginta in se fluuios recipit, septem ostiis in Pontum influit. *Rhodanus* Galliæ fluuius ab oppido Rhodo cognominatus est, quē coloni Rhodiorum vocauerunt, qui rapido concitus cursu, Tyrrheni æquoris freta scindens, non modicum sæpe nauigantium facit periculum, dum inter se maris fluctus & amnis fluenta decertant. *Rhenus* à Rhodani societate fertur vocatus: quoniam cum eodem ex vna prouincia oritur. Est autem Germaniæ fluuius inter tres Europæ maximos fluuios computatos, qui à iugo Alpium vsque in Oceani profunda cursus suos dirigit. *Iberus* amnis qui quondam totius Hispaniæ nomen dedit. *Mineus* fluuius Galliciæ nomen à colore pigmenti sumpsit, qui in eo plurimus inuenitur: *Durius* à Græcis quasi Doricus cognominatus. *Tagum* fluuium Carthago Hispaniæ nuncupauit, ex qua ortus procedit, fluuius arenis aureis copiosus, & ob hoc cæteris fluuiis Hispaniarum prælatus. *Betis* fluuius, qui & Beticæ prouinciæ nomen dedit: de quo Martialis: Betis oliuifera crinem redimite corona, Aurea qui nitidis vellera tingis aquis, eò quod ibi lanæ pulchro colore tinguntur. Betis autem dictus, eo quod humili solo decurrat. βαθὺ enim Græci hu

mile vel mersum vocant. Quædam autem flumina in diluuio soluta mole terrarū præclusa sunt: quædam verò quæ non erant abissi, tunc præruptis meatibus eruperunt.

De diluuiis. CAP. XXII.

Diluuium dictum, quòd aquarum clade omnia quę inundauerit deleat. *Primum diluuium* extitit sub Noe, quando hominum sceleribus offensus omnipotens, toto orbe contecto, deletis cunctis, vnum spacium cœli fuit ac pelagi. Cuius hactenus indicium videmus in lapidibus, quos in remotis montibus conchis & ostreis concretos, sæpe etiam cauatos aquis visere solemus. *Secundum diluuium* fuit in Achaia, Iacob patriarchæ, & Ogigi temporibus, qui Eleusinæ conditor & rex fuit, noménque loco & tempori dedit. *Tertium diluuium* in Thessalia Moysi vel Amphictyonis temporibus, qui tertius post Cecropem regnauit. Cuius temporibus aquarū diluuies maiorem partem populorum Thessaliæ absumpsit: paucis per refugia montium liberatis: maximè in monte Parnaso. in cuius circuitu Deucalion tunc regno potiebatur: qui tunc ad se ratibus cōfugientes susceptos, per gemina Parnasi iuga fouit & aluit. A quo propterea genus hominum Græcorum fabulæ ex lapidibus reparatum ferunt, propter hominum insitam cordis duritiam. ¶ Sed & flumina cùm in solitis aucta imbribus vltra consuetudinem, vel diuturnitatem, vel magnitudinem redundant, multáque prosternunt, & ipsa diluuium dicuntur. Sciendum autem flumina cùm super modum crescunt, non tantùm ad præsens inferre damna, sed etiam & aliqua significare futura.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER XIV.

CAPITA LIBRI DECIMIQVARTI.

1 *De terra.*
2 *De orbe.*
3 *De Asia & partibus eius.*
4 *De Europa & partibus eius.*
5 *De Libya & partibus eius.*
6 *De insulis.*
7 *De promontoriis.*
8 *De montibus cæterisque terræ vocabulis.*
9 *De inferioribus terræ.*

De Terra. CAP. I.

TERRA est in media mundi regione posita, omnibus partibus cœli in modum centri æquali interuallo cōsistens, quæ singulari numero totum orbem significat: plurali verò singulas partes. cui nomina diuersa dat ratio. Nam terra dicta à superiori parte, qua teritur: humus ab inferiore vel humida terra, vt sub mari. tellus autem, quia fructus eius tollimus: hæc & Ops dicta, eò quod opem fert frugibus. Eadem & arida, ab arando & colendo vocata. Propriè autem terra id distinct ... aquæ arida nuncupatur: sicut scriptura ait: *Quia vocauerit Deus terram, aridam.* Naturalis enim proprietas siccitas est terræ. Nam vt humida sit, hoc aquarum affinitate sortitur. Cuius *motum* alij dicunt ventum esse in concauis eius, qui motus eam mouet. Salustius, Venti per cōcaua terræ præcipitati rupti aliquot montes tumulique sedere. Alij aquam dicunt genetalem in terris moueri, & eas simul concutere, sicut vas, vt dicit Lucretius. Alij *[illegible]* eandem terram vocant: cuius plerunque latentes ruinæ superposita cuncta concutiunt. *Terræ* quoque *hiatus* aut motu aquæ inferioris fit, aut crebris tonitruis, aut de concauis terræ erumpentibus ventis.

De Orbe. CAP. II.

ORbis à rotunditate circuli dictus, quia sicut rota est. Vnde breuis etiam rotella *orbiculus* appellatur. Vndique enim Oceanus circúmfluens eius in circulo ambit fines. ¶ Diuisus est autem trifariè. Ex quibus vna pars Asia: altera Europa: tertia Africa, quæ & Libya

Libya nuncupatur. Quas tres partes orbis veteres non æqualiter diuiserint. Nam *Asia* à meridie per orientem vsque ad septentrionem peruenit. *Europa* vero à septentrione vsque ad occidentem: atque inde *Africa* ab occidente vsque ad meridiem. Vnde euidenter orbem dimidium duæ tenent Europa & Africa: alium vero dimidium sola Asia: sed ideo istæ duæ partes factæ sunt, quia inter vtramque ab Oceano mare magnum ingreditur, quod eas interfecat. Quapropter si in duas partes orientis & occidentis orbem diuidas, Asia erit in vna: in altera verò Europa & Africa.

De Asia. CAP. III.

ASia, ex nomine cuiusdam mulieris appellata, quæ apud antiquos imperium tenuit Orientis. Hæc in tertia orbis parte disposita, ab oriente ortu Solis à meridie Oceano, ab occiduo nostro mari finitur: à septentrione Mæotide lacu & Tanai fluuio terminatur. Habet autem prouincias multas & regiones quarum breuiter nomina & situs expediam, sumpto initio à paradiso. *Paradisus*, est locus in orientis partibus constitutus, cuius vocabulum ex Græco in Latinum vertitur, hortus. Porrò Hebraicè Edem dicitur, quod in nostra lingua deliciæ interpretatur. Quod vtrunque iunctum facit hortum deliciarum. Est enim omni genere ligni & pomiferarum arborum consitus, habens etiam lignum vitæ. Non ibi frigus, non æstas: sed perpetua aeris temperies. E cuius medio fons prorumpens totum nemus irrigat: diuiditurque in quatuor nascentia flumina. cuius loci post peccatum hominis aditus interclusus est. Septus est enim vndique romphea flammea, id est, muro igneo accinctus, ita vt eius cum cœlo penè iungatur incendium. Cherubin quoque, id est, angelorum præsidium arcendis spiritibus malis super romphez flagrantiam ordinatum est, vt homines flammæ, angelos verò malos angeli boni submoueant, ne cui carni vel spiritui transgressionis aditus paradisi pateat. *India* vocata ab Indo flumine quod ex parte occidentali clauditur. Hæc à meridiano mari porrecta vsq. ad ortũ Solis, & à septentrione vsque ad montem Caucasum peruenit, habens gẽtes multas & oppida: insulam quoque Taprobanã gẽmis & elephãtis refertam Chrysen & Argyren auro argentóque fœcundas, vitiem quoq. arboribus folijs nunquam carentẽ. Habet & fluuios Gangen & Nidan & Hypanen illustrantes Indos. Terra Indiæ Fauonij spiritu saluberrima, in anno bis metit fruges: vice hyemis & æstatis Etesias patitur. Gignit autem tincti coloris homines, elephantes ingentes, monoceron bestiam, psitacum auem, ebeninũ quoque lignum, & cinnamomum, & piper, & calamũ aromaticum. Mittit & ebur lapides quoque preciosos, berillos, chrysophrasios & adamãtẽ, carbũculos, lychnites, margaritas, & vniones, quibus nobilium fœminarũ ardet ambitio. Vbi sunt & mõtes aurei, quos adire propter dracones, & gryphas, & immensorũ hominũ monstra impossibile est. *Parthia* ab Indiæ finibus vsque ad Mesopotamiã generaliter nominatur. Propter inuictã enim virtutẽ Parthorum, & Assyriæ & reliquæ proximæ regiones in eius nomẽ trãsierũt. Sunt enim ea Aracusia, Parthia, Assyria, Media & Persia: quæ regiones inuicem sibi coniunctæ initium ab Indo flumine sumunt. Tigri clauduntur, locis montuosis & asperioribus sitę, habentes fluuios Hydaspen & Arben. Sunt enim inter se finibus suis discretæ, nomina à proprijs authoribus ita trahentes. *Aracusia*, ab oppido suo nuncupata. *Parthiã*, Parthi à Scythia venientes occupauerunt, eámque ex suo nomine vocauerunt. Huius à meridie rubrũ mare est, à septentrione Hircanum salum: ab occidua Solis plaga, Media. Regna in ea octodecim sunt, porrecta à Caspio littore vsque ad terras Scytharum. *Assyria* vocata ab Assur filio Sem, qui eam regionẽ post diluuium primus incoluit. Hæc ab ortu Indiam, à meridie Mediam tangit: ab occiduo, Tigrim, à septentrione montem Caucasum vbi portæ Caspię sunt. In hac regione primus inuentus est vsus purpuræ: inde primum crinium & corporum vnguenta venerũt, ac odores quibus Romanorũ atq. Græcorũ effluxit luxuria. *Media & Persia*, à regibus Medo & Perso cognominatæ, qui scilicet easdem prouincias bellando aggressi sunt. Ex quibus Media ab Occasu transuersa Parthia regna amplectitur: à septẽtrione Armenia circũdatur: ab Ortu Caspios videt: à meridiẽ Persiam. Huius terra Medicam arborem gignit, quam alia regio minimè parturit. Sunt autẽ Mediæ duæ, maior & minor. *Persida*, tendens ab ortu vsq. ad Indos: ab occasu rubrum mare habet: ab aquilone verò Mediam tangit: ab austro Armeniã, quæ Persidę annectitur, quibus est Susa oppidum nobilissimum. In Persia primùm orta est ars magica, ad quam Nemroth gigas post cõfusionem linguarũ abiit, ibique Persas ignem colere docuit. Nam omnes in illis partibus solem colunt, qui ipsorum lingua El dicitur. *Mesopotamia*, Græcam etymologiam possidet: quod duobus fluuijs ambiatur. Nam ab oriente Tigrim habet, ab occiduo Euphratem: incipit autem à septentrione inter montem Taurum & Caucasum: cuius à meridie sequitur Babylonia, deinde Chaldæa, nouissimè Arabia *Eudæmon*. *Babylonia* regionis caput Babylon

vius est, quæ nuncupata, tam nobilis, vt Chaldæa & Assyria & Mesopotamia in eius nomen aliquando transierint. *Arabia* appellata, id est, sacra. Hoc enim significare interpretatur, eo quòd sit regio thurifera, odores creans. Hinc eam Græci εὐδαίμονα, nostri beatam nominauerunt. In cuius saltibus, & myrrha & cinamomum prouenit. Ibi nascitur auis Phœnix; Sardonix gemma, *iris*, Molochites & Pæderos ibi inueniuntur. Ipsa est Saba appellata, à filio Chus, qui nuncupatus est Saba. Hæc autem angusto terræ tractu ad orientem versus ad Persicum sinum extenditur, cuius septentrionalia Chaldæa claudit: Occasum sinus Arabicus. *Syriam*, Syrus quidam perhibetur indigena à suo vocabulo nuncupasse. Hæc ab oriente, fluuio Euphrate: ab occasu, mari nostro & Ægypto terminatur, habēs à septentrione Armeniam & Cappadociam: à meridie sinum Arabicum. Situs eius porrectus in immensam longitudinem, in lato angustior. Habet enim in se prouincias Commagenam, Phœniciam, & Palæstinam: cuius pars est Iudæa absque Sarracenis, & Nabathæis. Commagena prima prouincia Syriæ à vocabulo Commagæ vrbis nuncupata, quæ quondam ibi metropolis habebatur. Huius est à septentrione Cappadocia: ab ortu Mesopotamia: à meridie Syria: ab occasu mare magnum. Phœnix Cadmi frater de Thebis Ægyptiorum in Syriam profectus, apud Sydonem regnauit, eamque prouinciam ex nomine suo Phœniciam appellauit. Ipsa est vbi Tyrus est, ad quam Esaias loquitur. Habet autem ab oriente Arabiam: a meridie mare rubrum. *Palæstina* prouincia Philistiuam vrbem metropolim habuit, quæ nunc dicitur Ascalon: ex qua ciuitate omnis circa eam regio Palæstina est nuncupata. Huius ab oriente mare rubrum occurrit: à meridiano latere Iudæa excipitur: à septentrionali plaga Tyriorum finibus clauditur: ab occasu Ægypto limite terminatur. *Iudæa* regio Palæstinæ ex nomine Iudæ appellata: ex cuius tribu reges habuit. Hæc prius Chanaan dicta est, à filio Cham siue à decem Chananæorum gentibus: quibus expulsis eandem terram Iudæi possederunt. Initium longitudinis eius à vico Arsa vsque ad vicum Iuliaden porrigitur, in quo Iudæorum pariter & Tyriorum habitatio communis est. Latitudo autem eius à monte Libani vsque ad Tiberiadis lacum extenditur. In medio autem Iudææ ciuitas Hierosolyma est, quasi vmbilicus regionis totius terræ: variarum opum diues, frugibus fertilis, aquis illustris, opima balsamis. Vnde secundum elementorum gratiam æstimauerunt Iudæi eam promissam patribus terram fluentem lacte & melle: cùm hinc illis Deus resurrectionis prærogatiuam polliceatur. *Samaria*, regio Palæstinæ ab oppido quodam nomen accepit quod vocabatur Samaria: ciuitas quōdā regalis in Israel quę nunc ab Augusti nomine Sebastia nuncupatur. Hęc regio inter Iudęā & Galilæā media iacet: incipiens à vico, cui nomen est Eleas, deficiens in terra Agrabat. Situs eius natura consimilis, nec vllo differens à Iudæa. *Galilæa*, regio Palæstinæ vocata, quòd gignat cādidiores homines quā Palæstina. Hęc autem duplex est, superior & inferior: sibi tamen cōnexę, Syrię & Phœniciæ adhærentes. Terra earum opima & ferax, & fructibus satis fœcunda. *Pentapolis* regio in confinio Arabię & Palæstinę sita. Dicta à quinque ciuitatibus impiorum, quæ cęlesti igne consumptę sunt: terra amplius olim à Hierosolymis vberrima: nunc autem deserta atque exusta. Nam pro scelere incolarum de cęlo descendit ignis, qui regionem illā in cineres ęternos dissoluit. Cuius vmbra quędā & species in fauillis & arboribus ipsis etiam adhuc videtur. Nascuntur enim ibi poma virentia sub tanta specie maturitatis, vt edendi desiderium gignant. Si carpas, fatiscunt ac resoluuntur in cinerem, fumumque exhalāt, quasi adhuc ardeant. *Nabathea*, regio à Nabath filio Ismael nuncupata. Iacet autē inter Iudæam & Arabiam: & surgens ab Euphrate in mare rubrum porrigitur: & est pars Arabiæ. *Aegyptus*, quę prius Ærea dicebatur, ab Ægypto Danai fratre postea ibi regnante nomen accepit. Hæc ab oriente Syriæ ac mari rubro coniuncta, ab occasu Libyam habet: à septentrione mare magnum: à meridie verò retrorsus recedit, pertendens vsque ad Æthiopiam: regio cæli imbribus insueta & pluuiarum ignara. Nilus solus eam circumfluens irrigat, & inundatione sua fœcundat: vnde & ferax frugibus multam partem terrarum frumento alit: cęterorum quoque negotiorum adeo copiosa, vt impleat necessariis mercibus omnem etiam orbem terrarum. Finis Aegypti *Canopia* à Canope Menelai gubernatore sepulto in ea insula, quæ Libyę principium & ostium Nili facit. *Seres*, oppidum orientis, à quo & genus sericum & & regio nuncupata est. Hæc à Scythico Oceano & mari Caspio ad Oceanum orientalem inflectitur, nobilibus fertilis frondibus: à quibus vellera decerpuntur, quæ cæteris gentibus Seres ad vsum vestium vendunt. *Bactria*, regioni proprius amnis Bactros vocabulū dedit. Partes eius quę planæ sunt, propansis iugis ambiuntur quę aduersæ sunt. Indi fluuij fontibus terminantur. Reliqua includit Oxhus fluuius. Mittit Bactria fortissimos camelos nunquam atterentes pedes. *Scythia* sicut & *Gothia* à Magog, filio Iaphet,

fertur

fertur cognominata: cuius terra olim ingens fuit: nam ab oriente India, à septentrione per paludes Mæotides inter Danubium & Oceanum vsque ad Germaniæ fines porrigebatur. Postea verò minor effecta à dextra orientis parte qua Oceanus Syricus tenditur vsque ad mare Caspium; quod est ad occasum: dehinc à meridie vsque ad Caucasi iugum deducta est: cui subiacet Hircania, ab occasu habens pariter gentes multas propter terrarum infœcunditatem latè vagantes. Ex quibus quædam agros incolunt, quædam portentuosæ ac truces carnibus humanis & eorum sanguine viuunt. Scythiæ plures terræ sunt locupletes: inhabitabiles tamen plures: nam dum in plerisque locis auro & gemmis affluat, gryphorum immanitate accessus hominum rarus est. Smaragdis autem optimis hæc patria est. Cyaneus quoque lapis & crystallus purissimus Scythiæ est. Habet & flumina magna Oscorom, Phasiden atque Araxen. *Hircania* dicta à sylua Hircana, quæ Scythiæ subiacet, habens ab oriente mare Caspium: à meridie Armeniam: à septentrione Albaniam: ab occasu Iberiam. Est autem sylua aspera, copiosa immanibus feris, tigribus, pantherisque ac pardis, de qua Virgilius: Hircanæque admorunt vbera tigres. *Albania* à colore populi nuncupata, eo quòd albo crine nascantur. Hæc ab oriente sub mari Caspio surgens per ora Oceani septentrionalis vsque ad Mæotides paludes per deserta & inculta extenditur. Huic terræ canes ingentes sunt, tantæque feritatis, vt tauros premant, leones perimant. *Armenia* nuncupata ab Armeo Iasonis Thessali comite, qui amisso rege Iasone collecta multitudine eius, quæ passim vagabatur, Armeniam cepit, & ex suo nomine nuncupauit. Sita est inter Taurum & Caucasum à Cappadocia vsque ad Caspium mare protensa, habens à septentrione Ceraunios montes, ex cuius collibus Tigris nascitur: & id cuius montibus arca post diluuium resedisse perhibetur. Duplex est autem Armenia superior & inferior, sicut duæ Pannoniæ. *Hiberia* regio Asiæ est, prope Pontum Armeniæ iuncta. In hac herbæ tinctuiæ vtiles nascuntur. *Cappadociam* vrbs propria nominauit. Hæc in capite Syriæ sita, ab oriente Armeniam tangit: ab occasu, Asiam minorem: ab aquilone, mare Cimmericum & Hemiscirios campos, quos habuêre Amazones, à meridie verò, Taurum montem cui subiacet Cilicia & Isauria vsque ad Cilicum sinum, qui spectat contra insulam Cyprum. Terra eius ante alias nutrix equorum. Halys amnis per eam fluit qui quondam Lydiæ regna diiunxit à Persis. *Asia minor* ab Oriente Cappadocia cingitur, ab aliis partibus vndique mari circumdatur. Nam à septentrione pontum Euxinum habet, ab occasu Propontidem, à meridie Ægyptium mare. Habet prouincias Bithiniam, Phrygiam, Galatiam, Lydiam, Cariam, Pamphiliam & Hisauriam, Liciam atque Ciliciam. Prima Asiæ minoris *Bithinia* in Ponti exordio ad Solis orientis partem, aduersa Thraciæ iacet, multis antea nominibus appellata. Nam prius Bercia dicta, deinde Migdonia, mox à Bithino rege Bithinia nuncupata. Ipsa est & maior Phrygia. Nicomedia vrbs in ea est, vbi Hannibal fugiens veneni haustu animam exhalauit. *Galatia* dicta à priscis Gallorum gentibus à quibus extitit occupata. Nam Galli in auxilium à rege Bithiniæ euocati, regnum cum eo peracta victoria diuiserunt, sicque deinde Græcis admixti, primum Gallogræci, nunc ex antiquo Gallorum nomine Galatæ dicuntur, & eorum regio Galatia nuncupatur. *Phrygia* dicta à Phrygia Europis filia. Hæc *Dardania* à Dardano Iouis filio dicta. De quo Homerus ait, Quem primum genuit cœlesti Iupiter arce. Hic enim profectus de Corintho ciuitate primus venit in Phrygiam. Est autem regio *Troadis* superiecta ab Aquilonis parte Galatiæ à meridiana; vicina est Lycaoniæ, ab oriente Lydiæ adhæret, ab occidente Hellesponto mari terminatur. Huius regio Troia est, quam ex suo nomine appellauit Tros Troianorū rex Ganimedis pater. *Dua* sunt autem *Phrygia*, maior & minor. *Maior Phrygia* Smirnam habet. *Minor* verò Ilium, Licaoniam, *Cariam*. Hunc mus fluuius discernit à Phrygia. *Lydia* sedes antiqua regum, quam Pactoli vnda extulit in diuitias, torrentibus aureis. hæc antea Mæonia dicebatur, quæ dum pro breuitate duos fratres reges Lydum & Tyrrhenum ferre non posset, hinc ex sorte Tyrrhenus cum ingenti multitudine profectus loca Galliæ occupauit, & Tyrrheniam nuncupauit. Lydia autem à Lydo regis fratre, qui in prouincia remanserat, cognominata est. Coniungitur ab occidente minori Phrygiæ, ab ortu Smirnam vrbem habet, quam Heiles fluuius cingit, cuius campos Pactolus, & Hermus circumfluunt, arenis aureis ditissimi. *Isauria* ex situ loci perhibetur cognominata, quod vndique auratum aperta flatibus pateat. Metropolim vrbem Seleuciam habet. *Cilicia* à Cilice quodam nomen traxit, quem ortū Phœnice dicunt, antiquiorem Ioue fuisse ferunt. Plurima iacet campis, recipiens ab occiduo Lyciam, à meridie mare Persicum, à tergo montis Tauri iuga. Hanc Cydnus amnis interfecat, matrem vrbium habet Tarsum. In ea & Coriscos oppidum est, vnde crocum plurimum & optimum venit, spiramine fragrantior & colore pulchrior auro. *Lycia* nuncupata, quod ab oriente ad-

iuncta Ciliciæ sit. Nam habet ab ortu Ciliciam: ab occasu & meridie mare: à septentrione Cariam. Ibi est mons Chimera, qui nocturnus æstibus ignem exhalat: sicut in Sicilia Ætna & Vesuuius in Campania.

De Europa.

CAP. IV.

POst Asiam ad Europam stilus vertendus it. *Europa* quippe Agenoris regis Libyæ filia fuit, quam Iouis ab Africa raptam Cretam aduexit, & tertiam partem orbis ex eius nomine appellauit. Iste autē est Agenor Libyæ filius, ex qua & Libya, id est, Africa fertur cognominata. Vnde apparet prius Libyā accepisse vocabulum, postea Europam. Europa autem in tertiam partē orbis diuisa, incipit à flumine Tanais, descendens ab occasu per septentrionalem Oceanum vsque ad fines Hispaniæ, cuius pars orientalis & meridiana à Ponto consurgens, tota mari magno coniūgitur, & in insulis Gadibus finitur. ¶ Prima Europæ regio *Scythia* inferior, quæ à Mæotidis paludibus incipiens, inter Danubium & Oceanum septētrionalem vsque ad Germaniam porrigitur: quæ terra generaliter propter barbaras gētes, quibus inhabitatur, barbarica dicitur. Huius pars prima *Alania* est, quæ ad Meotidas paludes pertingit. Post hāc *Dacia*, vbi & *Gothia*: deinde *Germania*, vbi plurimam partem Sueui incoluerūt. *Germania* post Scythiam inferiorem à Danubio inter Rhenum fluuium Oceanúmque conclusa, cingitur à septentrione & occasu Oceano. ab ortu verò, Danubio: à meridie Rheno flumine dirimitur. terra diues virium, ac populis numerosis & immanibus. Vnde & propter fecunditatem gignendorum populorū, Germania dicta est. Gignit aues hircinas, quarum pennæ noctu perlucent. Bisontes quoque feras & vrsos atque alces parturit. Mittit & gēmas, crystallum, & succinum, callaicū quoq. viridem. & ceraunium candidum. *Duæ* sunt autem *Germaniæ*: *superior* iuxta septentrionalem Oceanum: *inferior* circa Rhenū. ¶ Prouincias autem quas Danubius à Barbarico ad mediterraneum mare secludit: prima est *Mœsia*, à messium prouentu vocata. Vnde eam veteres Cereris horreum nuncupabant. Hæc autem ab oriente ostiis Danubij iungitur, ab Euro verò, Thraciæ: à meridie Macedoniæ ab occasu Histriæ copulatur. Post Mœsiam autem *Pannonia* est. Inde *Noricus ager* frigidus, & parcius fructuosus. Post quem *Rheticus* terræ regibus, qui excipit Galliam Belgicam.

¶ *Thraciæ* Tyras Iaphet filius veniens nomen dedisse perhibetur. Alij à sæuitia incolarum Thraciam appellatam dixerunt. Huic ab Oriente Propontis & vrbs Constantinopolis opposita est, à septentrione vero Ister obtendit, à meridie verò Ægæo mari adhæret, ab occasu Macedonia illi subiacet. Cuius regionem olim Bessorum populus Massagetę, Sarmatæ, Scythæ. & aliæ plurimę nationes incoluerunt. Ampla est enim, ideoque plurimas continuit gentes. Ebrum fluuium Thracia fundit, qui etiam gentes barbarorum plurimas tangit. ¶ *Græcia* à Græco rege vocata, qui cunctam eam regionem regno incoluit. Sunt autem prouinciæ Græciæ vij, quarum prima ab occidente *Dalmatia*, inde *Epirus*, inde *Hellas*, inde *Thessalia*, inde *Macedonia*, inde *Achaia* & duæ in mari *Creta* & *Cyclades*. *Illiricum* autem generaliter omnis Græcia est. *Dalmatiam* à Delmi maxima eiusdem prouincię ciuitate traxisse nomen existimant. Adhæret ab oriente Macedoniæ, à septentrione, Misiæ, ab occasu Histria terminatur, à meridie verò Adriatico sinu clauditur. *Epirus* à Pyrrho Achillis filio cognominata, cuius pars Chaonia, quæ ante Mollosia dicta est, à Molosso filio Pyrrhi, quem de Andromacha habuit. Sed postquam occisus est Pyrrhus Orestis insidiis. Andromacham Helenus suscepit, tenuitque regnum priuigni qui successerat patri, à quo Molossia dicta pars Epiri, quam Helenus postea à fratre Chaone, quem in venatu per ignorantiam dicitur occidisse, Chaoniam nominauit, quasi ad solatium fratris extincti. *Helas* dicta à rege Hellene Deucalionis & Pyrrhæ filio, à quo & priùs Græci Hellenes nuncupati à rege Hellene sunt. Ipsa est & Attica terra Atta priùs dicta. Nam Graius quidam Græciæ indigena fuit, ex cuius filia Attis nomine Attica terra vocata est. Hæc inter Macedoniam & Achaiam media iacet, Arcadiæ à septentrionali parte coniuncta. Ipsa est & vera Græcia. vbi fuit Atheniensis ciuitas mater liberalium literarum philosophorum nutrix, qua nihil habuit Græcia clarius atque nobilius. In ea est & Maratonius campus opinione quondam prælij cruentissimus. Hellades autem duæ sunt prouinciæ *Bœotia* & *Pelopenensis*. *Bœotia* autem dicta hac ex causa, Dum Cadmus Agenoris filius Europam sororem à Ioue raptam ex præcepto genitoris quæreret, nec reperiret, patris iram formidans exilium elegit. Nam bouis fortè conspectæ secutus vestigia, amplexus est sedem vbi recubauerat, sicque locum de nomine bouis Bœotiam nominauit, vbi & Thebas vrbem construxit, in qua olim ciuilia bella detonuerunt, & vbi nati sunt Apollo & Hercules maior ille Thebanus. Eadem est Aonia vocata, à fonte quodam Apollini & Musis consecrato, qui in eadem Bœotia est. *Peloponensis* secunda pars Hellados

Helladis à Pelope regnata atque vocata. *Thessalia* à Thessalo rege cognominata, quæ ad meridianam plagam Macedoniæ coniuncta est, cuius à tergo Pieria est. Multa in Thessalia flumina & oppida: inter quæ præcipue Thessalonica & Thebæ. Ibi est mons Parnassus quondam Apollini consecratus. Thessalia patria Achillis, & origo Lapitharum fuit, de quibus fertur, quòd hi primo equos frenis domuerunt, vnde & Centauri dicti sunt. In Thessalia primum nummi aurei facti sunt: domandorumque equorum vsus primũ repertus est. *Macedonia* in exordio ab Emathio rege Emathiæ nomen cepit, sed Macedo Deucalionis maternus nepos postquam ibi accepit principatum, mutauit vocabulum, Macedoniamque à suo nomine dixit. Est autem coniuncta ab oriente Ægeo mari: à meridie Achaiæ: ab occasu Dalmatiæ: à Septentrione Misiæ: patria Alexandri Magni, & regio aureis venis argentóque opima. Lapidem quem peanitem vocant, ista gignit. Mons Olympus in ea est, qui excellenti vertice tantus attollitur, vt in cacumine eius nec nubes nec venti sentiãtur. *Achaia* ab Achæo rege & vrbs & prouincia appellata. Hæc pene insula est. Nam absque Septentrionali parte qua Macedoniæ iungitur, vndique cepta est mari. Ab oriente enim habet Myrteum mare: ab Euro Creticum: à meridie Ionium: ab Africo & occasu Cassiopæ insulas: à sola septentrionali parte Macedoniæ vel Atticæ terræ adiungitur: huius caput est vrbs Corinthus Græciæ decus. Inachus est Achaiæ fluuius. *Arcadia* sinus Achaiæ est, vt platani folium, inter Ionium & Ægeum mare exporrecta, quam Arcas Iouis & Calistæ filius, Pelasgis in ditionem redactis, ex suo nomine Arcadiam nuncupauit. Ipsa est & Sicyonia à Sicyone rege, à quo & regnum Sicyoniorum est dictum. Habet autem Arcadia fluuium magnum Erimantum: Asbeston quoque lapidem, qui semel accensus nunquam extinguitur. Candidissimæ etiam merulæ ibi nascuntur. ¶ *Pannonia* ab Alpibus Apenninis est nuncupata, quibus ab Italia secernitur: regio vero fortis & solida duobus satis acribus fluuiis Drabo Sabóque vallata. Coniungitur auté cum Norico & Rhetia, habens ab oriente Misiam: ab Euro Istriam: ab Africo vero alpes Apẽninas: ab occasu Galliam Belgicam: à septentrione Danubij fontem, vel limitem, qui Germaniam Galliamque secernit. ¶ Istriam Ister amnis vocauit, qui eius terrá influit. Ipse est Danubius. Habet autem Istria à septentrione Pannoniam. ¶ *Italia* olim à Græcis populis occupata, magna Græcia appellata est: deinde à regis nomine *Saturnia*, mox & Latium dicta, eo quod idem Saturnus à Ioue sedibus suis pulsus ibi latuerit: postremò ab Italo Siculorum rege ibi regnante, *Italia* nuncupata est. Cuius situs lõgitudine amplius quàm latitudine à Circio in Eurum extenditur: meridie Tyrrheno mari, ab Aquilone Adriatico clauditur: ab occiduo Alpium iugis finitur: terra in rebus omnibus pulcherrima: soli fertilitate, pabuli vbertate gratissima. Habet lacus Benacum, Auernum, atque Lucrinum: fluuios, Eridanum & Tiberim, & tepẽtes fontibus Baias. Gignit gemmas Syrciten, Ligurium, & corallium: Boam quoque serpentem, lyncem feram, & Diomedias aues. Italia autem & Hispania idcirco. *Hesperiæ* dictæ, quòd Græci Hespero stella nauigent, & in Italia & in Hispanis, duæque hac ratione discernuntur. Aut enim Hesperiam solam dicis, & significas Italiam: aut addis vltimam, & significas Hispaniam, quia in fine occidentis est. *Tuscia* pars Italiæ: Vmbria verò pars Tusciæ. Tuscia auté à frequentia sacrorũ & thuris vocata ἀπὸ τοῦ θύειν. *Vmbriam* verò historiæ narrant, eò quod tempore aquosæ cladis imbribus superfuerit, & ob hoc Vmbria Græcè cognominata. Est enim in iugis Apennini montis sita, in parte Italiæ iuxta meridiem. *Hetruria* pars Italiæ dicta, quòd eius fines tendebantur vsque ad ripam Tiberis, quasi ἕτερος ὅρος. Nam ἕτερος alter, ὅρος finis vocatur. Romæ enim finis antea vnam tantùm Tiberis ripam tenebat. Alij *Etruriam* ab Etrusco principe putant. Itẽ & *Tyrrhenia* à Tyrrhene Lidij fratre, qui ex sorte cum populi parte de Mæonia venit ad Italiam. Hæc est & *Tuscia*, sed Thusciã dicere non debemus, quia nusquã legimus. Thuscia autem à frequentia sacrificij & thuris dicta est ἀπὸ τοῦ θύειν. Illic & aruspicinam dicunt esse repertam. *Apulia* est vbi Brundusiũ sitũ est, quam Etholi secuti Diomedem ducẽ cõdiderunt. *Campania* habet terras hyeme atque æstate vernantes. Sol ibi mitis, temperies grata, aer purus & blandus. ¶ *Gallia* à candore populi nuncupata est: γάλα enim Græcè lac dicitur. Montes enim & rigor cœli ab ea parte Solis ardorem excludunt, quo fit vt cãdor corporum non coloretur. Hanc ab oriente alpium iuga tuentur: ab occasu Oceanus includit: à meridie prærupta Pyrenæi: à septẽtrione Rheni fluenta atque Germania: cuius initium Belgica, finis Aquitania est, regio gleba vberi ac pabulosa ad vsum animantium apta, fluminibus quoque & fontibus irrigua, perfusa duobus magnis Rheno & Rhodano fluuiis. *Belgis* autem ciuitas est Galliæ à qua Belgica prouincia dicta est. *Cisalpina*, quia citra alpes. *Transalpina*, id est trans alpes, contra Septentrionem. *Rhetia* verò quòd sit iuxta Rhenum. *Aquitania* autem ab obliquis aquis Ligeri fluminis appellata, quia ex plurima parte

terminus eius est, eámque penè in orbe cingit. ¶ *Hispania* prius ab Ibero amne Iberia nuncupata. Postea ab Hispano Hispania cognominata est. Ipsa est & vera Hesperia, ab hesperia stella Occidentali dicta. Sita est autē inter Africam & Galliam, à Septétrione Pyrenæis montibus clausa: à reliquis partibus vndique mari conclusa salubritate cœli æqualis, omnium frugum generibus fœcunda, gemmarum, metallorúmque copiis ditissima. Interfluunt eam flumina magna, Betis Mineus, Iberus & Tagus aurum trahens vt Pactolus. Habet prouincias sex, *Taraconensē, Carthaginēsem, Lusitaniam, Galiciam, Betică*, & transfreta in regione Africæ *Tingitaniam*. *Duæ* sunt *Hispaniæ: Citerior*, quæ in Septentrionali plaga à Pyrenæo vsque ad Carthaginem porrigitur: *Vlterior*, quæ in meridiem à Celtiberis vsque ad Gaditanum fretum extenditur. Citerior autem & vlterior dicta, quasi citra & vltra. sed citra, quasi citra terras: & vltra, vel quòd sit vltima, vel quòd non sit post hanc vlla, hoc est, alia terra.

De Lybia. CAP. V.

L*ibya* dicta, quòd inde Libs flat, hoc est, Africus. Alij aiunt Epaphum Iouis filium, qui Memphim in Ægypto condidit, ex Cassiota vxore procreasse filiam Libyam, quæ postea in Africa regnum possedit. Cuius ex nomine terra Libya est appellata. *Africam* autem nominatam quidam inde existimant, quasi apricam, quòd sit aperta cœlo vel Soli, & sine horrore frigoris. Alij dicunt Africam appellari ab vno ex posteris Abrahæ de Cethura, qui vocatus est Afer, de quo suprà meminimus. Incipit autem à finibus Ægypti pergens iuxta meridiem per Æthiopiam vsque ad Athlantem montem. A septentrionali verò parte, mediterraneo mari coniuncta clauditur, & in Gaditano freto finitur, habens prouincias *Libyă Cyrenensem, Pentapolim Tripolim, Bizantiū Carthaginē, Numidiam, Mauritaniam Stifensem, Mauritaniam Cæsariensem, Mauritaniam Tingitanam*, & circa Solis ardorem *Æthiopiam*. ¶ *Libya Cyrenensis* in parte Africæ prima est, à Cyrene vrbe metropoli, quæ est in eius finibus nuncupata. Hinc ab oriente Ægyptus est: ab occasu Sirtes maiores & Troglodytæ: à septentrione mare Lybicum: à meridie Æthiopia, & barbarorum variæ nationes, & solitudines inaccessibiles, quæ etiam basiliscos serpentes creant. ¶ *Pentapolis* Græca lingua à quinque vrbibus nuncupata, id est, Berenice, Ceuma, Apollonia, Ptolomais, ex quibus, Ptolomais, & Berenice à regibus nominatæ sunt. Est autem Pentapolis Libyæ Cyrenensi adiuncta, & eius finibus deputata. ¶ *Tripolitanam* quoque prouinciam Græci lingua sua designant de numero trium magnarum vrbium: Occa, Tabracæ, Lepti magnæ: hæc habet ab oriente Sirtes maiores & Troglodítas, à septentrione mare Adriaticum: ab occasu Byzantium: à meridie Getulos & Garamantes vsque ad Oceanum Æthiopicum pertendentes. ¶ *Bizantena* regio ex duabus nobilissimis vrbibus nomen sortita est, ex quibus vna Adrumetus, vocatur altera Bizantium. Hæc sub Tripoli est, patens passuum ducenta vel amplius millia, fœcūda oleis, & glebis ita præpinguis vt iacto ibi semine, incremento pene centesimo fruges renascantur. ¶ *Zeugis* vbi *Carthago* magna, ipsa est & vera Africa inter Bizantium & Numidiam sita, à septentrione mari Siculo iuncta, & à meridie vsque ad Getulorum regionem porrecta: cuius proxima quæque frugifera sunt: vlteriora autem bestiis & serpentibus plena, atque onagris magnis in deserto vagantibus. ¶ *Getulia* autem Africæ pars mediterranea est. ¶ *Numidia* ab incolis passim vagantibus sic vocata, quòd nullam certam haberent sedem. Nam lingua eorum incertæ sedes & vagæ, Numidiæ dicuntur. Incipit autem à flumine Amsiga, & Zeugitanum limitem definit: habens ab ortu Sirtes minores: à septentrione mare quod intendit Sardiniam: ab occasu Mauritaniam Sitifensem: à meridie Æthiopum gentes. regio campis præpinguis. Vbi autem syluestris est, feras educat, vbi iugis ardua, equos & onagros procreat: eximio etiam marmore prædicatur, quod Numidicum dicitur. Habet vrbes præcipuas Hipponem, Regium & Susicadam. ¶ *Mauritania* vocata à colore populorum, Græci enim nigrum μαῦρον vocant. Sicut enim Gallia à candore populi, ita Mauritania, à nigredine nomen sortita est. Cuius prima prouincia Mauritania Sitifensis est, quæ Sitifi habet oppidum: à quo & vocabulum traxisse regio perhibetur. ¶ *Mauritania* verò *Cæsariensis* coloniæ, Cæsariæ ciuitas fuit, & nomen prouinciæ ex ea datum. Vtræque igitur sibi coniunctæ ab oriente Numidiam habent: à septentrione mare magnum: ab occasu flumen Maluam: à meridie montem Astrixim, qui discernit inter fœcundam terram & arenas iacentes vsque ad Oceanum. ¶ *Mauritania Tingitana* à Tingi metropolitana huius prouinciæ ciuitate vocata. Hæc vltima Africæ exurgit à montibus vij, habens ab oriente flumē Maluam: à septentrione fretum Gaditanum: ab occiduo Oceanum Athlanticum: à meridie Gaulalum gentes vsque ad Oceanum hesperium perertantes. regio gignens feras, simias, dracones, & struthiones. Olim e-

tiam & elephantis plena fuit, quos sola nunc India parturit. ¶ *Garamantis* regionis caput Garama oppidum fuit. Est autem inter Cirenensem & Aethiopiam, vbi est fons qui friget calore diei, & calet frigore noctis. ¶ *Aethiopia* dicta à calore populorum, quos Solis vicinitas torret. Denique vim sideris prodit hominum color: est enim ibi iugis æstus. Nã quicquid eius est sub meridiano cardine est. Circa occiduum autem montuosa est, arenosa in medio, ad orientalem vero plagam deserta: cuius situs ab occiduo Athlãtis montis ad orientem vsque in Aegypti fines porrigitur: à meridie Oceano: à septentrione Nilo flumine clauditur: plurimas habens gentes, diuerso vultu & monstruosa specie horribiles. Ferarum quoque & serpentium referta est multitudine. Ibi quippe Rhinoceros bestia: & camelopardus, basiliscus, dracones ingentes, ex quorum cerebro gemmæ extrahuntur. Iacynthus quoque & chrysoprassus ibi reperiuntur. Cinamomũ ibi colligitur. *Duæ* sunt autem *Aethiopiæ*, vna circa solis ortum: altera circa occasum in Mauritania. ¶ Extra tres autem partes orbis, *Quarta pars trans Oceanum* interior est in meridie, quæ Solis ardore nobis incognita est, in cuius finibus antipodes fabulose inhabitare produntur. ¶ Proxima autem Hispaniæ Mauritania est, deinde Numidia: inde regio Carthaginensis, post quę, Getuliam accipimus, postea Aethiopiam inde loca exusta Solis ardoribus. ¶ Sciendum sané quod quædam prouinciæ primùm de nomine auctoris appellatæ sunt: postea à prouincia gentis nomen est factum. Nam ab Italo Italia & rursus ab Italia Italus, & sic vtimur ipso nomine gentis, quomodo fuit ipsum nomen auctoris: vnde deriuatum est nomen prouinciæ. Ex quo accidit ex vno homine nominari & ciuitatem & regionem & gentem. *Prouinciæ* autem ex causa vocabulũ, acceperunt. Principatus namque gentium qui ad alios reges pertinebant, cùm in ius suum Romani vincendo redigerent, procul positas regiones prouincias appellauerunt. *Patria* autem vocata, quòd communis sit omnium qui in ea nati sunt. *Terram* autem significari, vt prædiximus, elementum: *terras* verò singulas partes vt Africa, Italia. Eadem & loca. Nam *loca*, & terræ spatia in orbe terrarũ, multas in se continent prouincias, sicut in corpore locus est pars vna multa in se continens membra: sicut & domus multa in se continens cubicula; sic terra & loca dicuntur terrarum spatia quorum partes sunt prouinciæ, sicut in Asia, Phrygia; in Gallia, Rhetia, in Hispania Betica. Nam Asia locus est; prouincia Asiæ Phrygia, Troia regio Phrygiæ; Iliũ ciuitas Troiæ. Itẽ *regiones* partes sũt prouinciarum, quas vulgus cõuentus vocat; sicut in Phrygia Troia: sicut in Gallicia Cãtabria, Asturia. A rectoribus autem regio nuncupata est: cuius partes territoria sunt. *Territoriũ* autem vocatum, quasi *tauritorium, tritum bobus & aratro. Antiqui* enim sulco ducto, possessionem & territorium limites designabãt.

De insulis. CAP. VI.

INsulæ dictæ, quòd in salo sint, id est in mari. Ex iis, quoque & notissimæ & maximæ, quas plurimi veterum solerti studio indagauerunt, notandæ sunt. *Britannia* Oceani insula interfuso mari toto orbe diuisa, à vocabulo suæ gentis cognominata. Hæc aduersa Galliarum parte ad prospectum Hispaniæ sita est circuitus eius quadragies octies septuaginta quinque millia, multa & magna flumina in ea, fontes calidi, metallorum larga & varia copia. Gagates lapis ibi plurimus & margaritæ. *Thanatos* insula Oceani freto Gallico à Britannia est, varia, tenuis, separata frumentariis campis & gleba vberi. Dicta autẽ Thanatos, a morte serpentum, quos dum ipsa nesciat, asportata inde terra quoque gentium vecta sit, angues ilico perimit. *Thyle* vltima insula Oceani inter septentrionalem & occidentalem plagam vltra Britanniam, à Sole nomen habens, qui in ea æstiuum solstitium sol facit, & nullus vltra eam dies est. Vnde & pigrum & concretum est eius mare. *Orchades* insulæ Oceani vltra Britanniam positæ numero octoginta tres, quarum duodecim desertæ sunt, tredecim coluntur. *Scotia* eadem & *Ibernia proxima* Britanniæ insula, spacio terrarum angustior, sed situ fœcundior. Hæc ab Africo in Boream porrigitur, cuius partes priores Iberiam & Cãtabricum Oceanum intendunt. Vnde & Ibernia dicta. Scotia autem quòd ab Scotorum gentibus colitur appellata. Illic nullus anguis, auis rara, apis nulla, adeò vt aductos inde pulueres seu lapillos siquis alibi sparserit inter aluearia, examina fauos deserant. *Gades* insula in fine Beticæ prouinciæ sita, quæ dirimit Europam ab Africa, in qua Herculis columnæ visuntur, & vnde Tyrrheni maris faucibus Oceani æstus immittitur. Est autem à continenti terra centum viginti passibus diuisa, quam Tyrij à rubro profecti mare occupantes in lingua sua Gades, id est, septam nominauerunt, pro eo quod circumsepta sit mari. Nascitur in ea arbor similis palmæ, cuius gummi infectum vitrum. Ceraunium gemmam reddit. *Fortunatæ insulæ* vocabulo suo significant omnia fere bona, quasi felices & beatæ fructuum vbertate. Sua enim aptè natura preciosarum poma syluarum parturiũt. Fortuitis vitibus iuga collium vestiuntur. Ad herbarum vicem messis & olus vulgò est

Vnde gentilium error & ſecularia carmina poetarum propter ſoli fœcunditatem eaſdem eſſe paradiſum putauerunt. Sitæ ſunt autem in Oceano contra læuam Mauritaniæ occiduo proximæ, & inter ſe interiecto mari diſcretæ. *Gorgones* inſulæ Oceani obuerſæ promontorio quod vocatur Heſperuceras, quas incoluerunt Gorgones fœminæ aliti pernicitate, hirſuto & aſpero corpore, & ex iis inſulæ cognominatæ. Diſtant autem continenti tria bidui nauigatione. *Heſperidum inſula* vocatę à ciuitate Heſperide, quæ fuit in fine Mauritaniæ. Sunt enim vltra Gorgones ſitę ſub Athlanteum littus in intimis maris finibus, in quarum hortis fingunt fabulę draconem peruigilem aurea mala ſeruantem. Fertur ibi eſſe maris æſtuarium adeò ſinuoſis lateribus tortuoſum, vt viſentibus procul lapſus angueos imitetur. *Chryſe & Argyre* inſulę in Indico Oceano ſitę, adeo fœcundę copia metallorum, vt plerique eas auream ſuperficiem & argenteam habere prodiderint, vnde & vocabula ſortita ſunt. *Taprobana* inſula Indiæ ſubiacens ad Eurum, ex quo Oceanus Indicus incipit, patens in longitudine octingentis ſeptuaginta quinque millibus paſſuum, in latitudine ſexcentis xxv. millibus ſtadiorum. Scinditur amne interfluo, tota margaritis repleta & gemmis. Pars eius beſtiis & elephantis repleta eſt: partem verò homines tenent. In hac inſula dicunt in vno anno duas eſſe æſtates & duas hyemes, & bis locum vernare floribus. *Tylos* inſula eſt Indię ferens omni tempore folia. Hucuſque inſulæ Oceani. ¶ Item inſulæ quæ ab Helleſponto vſque ad Gades in mari magno conſtitutæ ſunt. *Cyprus* inſula à ciuitate Cypro quæ in ea eſt, nomen accepit: ipſa eſt & Paphos Veneri conſecrata in Carpathio mari, vicina Auſtro, famoſa quondam diuitiis, & maximæ æris. Ibi enim prima huius metalli inuentio & vtilitas fuit. *Creta* inſula Græciæ pars eſt iungens contra Peloponenſem. Hæc primò à temperie cæli *Macaroneſum* ſiue μακάρων νῆσος appellata eſt: deinde Creta dicta à Crete quodam indigena, quem aiunt vnum Cretarum fuiſſe à quibus Iupiter ibi abſconditus eſt enutritus. Eſt autem inſula Græciæ inter ortum & occaſum longiſſimo tractu porrecta, à ſeptentrione Græciæ æſtibus, ab Auſtro Ægyptiis vndis perfuſa. Fuit autē quondam centum vrbibus nobilis. vnde & hæc Hecatompolis dicta eſt. Prima etiam hæc inſula remis & ſagittis claruit. prima literis iura tinxit. equeſtres turmas docuit. Studium muſicum ab Idæis dactylis in ea cepitur: capris copioſa, ceruis eget, lupos & vulpes aliaque ferarum noxia nuſquam gignit, ſerpens ibi nullus, & noctua nulla, & ſi inueniatur, ſtatim moritur. Larga eſt autem vitibus & arboribus. Dyctamnus herba in Creta naſcitur & Alimus, quæ admorſa diurnam famem prohibet. Phalangos autem venenatos gignit & lapidem qui Idæus dactylus dicitur. *Abydos* inſula in Europa ſuper Helleſpontum poſita, anguſtior & periculoſo mari ſeparata & ἄβυδος Græcè dicta, quòd introitus Helleſponti maris, in quo Xerxes pontem ex nauibus fecit, & in Græciam tranſiit. *Coos* inſula adiacens prouinciæ Atticæ, in qua Hippocrates medicus natus eſt, quę vt Varro teſtis eſt, arte laniſicij prima in ornamento fœminarum inclaruit. *Cyclades* inſulæ antiquitus Græcię fuerunt, quas inde Cycladas autumant dictas, quòd licet ſpatiis longioribus à Delo proiectæ, in orbem tamen circa Delum ſitæ ſint. Nam orbem κύκλον Græci loquuntur. Quidam verò, non quòd in orbem digeſtæ, ſed propter ſcopulos, qui circa eandem ſunt, dictas putant Cyclades. Hę in Helleſponto inter Ægeum & Maleum mare conſtitutę circundantur etiam pelago Mirteo. Sunt autem omnes numero quinquaginta tres, tendentes à Septentrione in meridiem millia quingenta, ab oriente in occaſum millia ducenta, metropolis earum *Rhodus*. *Delos* inſula in medio Cycladum ſita. Et dicta Delos fertur, quòd poſt diluuium quod Ogygij temporibus notatur, cum orbē multis menſibus continua nox inumbraſſet, ante omnes terra radiis Solis illuminata eſt, ſortiſque ex ea nomen quòd prima manifeſtata ſit viſibus. Nam δῆλον Græci manifeſtum dicunt. Ipſa eſt & Ortygia, eo quòd primum ibi viſæ ſunt coturnices aues, quas Græci ὄρτυγας vocant. In hac inſula Latona enixa eſt Apollinem & Dianam. Delos autem & ciuitas dicitur, & inſula. *Rhodos* Cycladum prima ab oriente, in qua roſæ capitulum dicitur eſſe inuentum, dum ibi ciuitas conderetur, ex quo & vrbs & inſula Rhodos eſt appellata. In hac vrbe Solis Coloſſus fuit æreus lxx. cubitorum altitudine. Fuerunt & alij centum numero in eadem inſula Coloſſi minores. *Tenedos* vna ex Cycladibus ad ſeptētrionem ſita, in qua olim ciuitas à Tene quodam condita eſt. Vnde nomen vrbis illius, vel potius inſulæ fuit. Nam Tenes iſte infamatus, vel quòd cum nouerca ſua concubuiſſet, fugiens in hanc inſulam, vacuam cultoribus obtinuit. Vnde & Tenedos inſula dicta eſt, ſic Cicero. Tenen ipſum, cuius ex nomine Tenedos nominatur. *Carpathos* vna ex Cycladibus in meridie poſita contra Ægyptum, à qua Carpathium mare appellatum eſt, vocata propter celerem fructuum maturitatem. Eſt enim inter Ægyptum & Rhodum. Ex hac inſula dicuntur & Carpaſiæ naues magnæ & ſpacioſæ. *Cytherea* inſula vna ex Cycladibus à parte occidua ſita, cuius Porphy-

ris an-

tis antea nomen fuit. Citherea autem vocata, quod ibi Venus orta sit: *Icaria* insula vna de Cycladibus, quæ Icario mari nomen dedit. Hæc inter Samum & Miconium procurrentibus saxis inhospitalis est, & nullis finibus portuosa. Dicitur autem Icarum Cretensem ibi naufragio interiisse, & de exitu hominis impositum nomen loco. *Naxos* insula à Dionysio dicta, quasi Dionaxos, quod fertilitate vitium vincat cæteras: est autem à Delo nouemdecim millia passuū separata, ex qua olim Iouis fertur aduersus Titanas fuisse profectus. *Melos* ex numero Cycladum, vna omnium insularū rotundissima, vnde & nuncupata. Historia dicit ex Iasone natum fuisse Philomelum & Plutum: ex Philomelo Pareantum genitum: qui de suo nomine *Paron* insulam & oppidum appellauit. prius autem Minoia, deinde Paros dicta. De qua Virgilius: Niueámque Paron. Gignit enim marmor candidissimum, quod Parium dicunt. Mittit & Sardan lapidem marmoribus quidem præstantiorem, & inter gemmas vilissimum. *Chios* insula Syra lingua appellatur, eò quod ibi mastix gignitur. Syri enim masticé *Chion* vocant. *Samos* insula est in mari Ægeo, vbi nata est Iuno: ex qua fuit Sibylla Samia, & Pythagoras Samius à quo philosophię nomen inuentum est. in hac insula reperta prius fictilia vasa traduntur. Vnde & vasa Samia appellata sunt. *Sicilia* à Sicano rege Sicania cognominata est: deinde à Siculo Itali fratre Sicilia. Prius autem Trinacria dicta propter tria ἄκρα, id est, promontoria, Pelorum, Pachinum, & Lilibæum. Trinacria enim Græcum est, quod Latine, triquetra dicitur, quasi in tres quadras diuisa. hæc ab Italia exiguo freto discreta, Africum mare prospectans, terris frugifera, auro abundans: cauernis tamen & fistulis penetrabilis, ventisque & sulphure plena. Vnde & ibi Ætnæ montis exæstuant incendia: in cuius freto Scilla est & Charibdis, quibus nauigia aut absorbentur aut colliduntur. Fuit autem quondam patria Cyclopum, & postea nutrix tyrannorum frugum fertilis, ac primum terris omnibus commissis seminibus aratro proscissa. Principem vrbium Syracusas habet: fontem Arethusam, & Alphæum fluuium magnorum generatorem equorum. In ea insula primùm est inuenta comœdia. Achatem lapidem ipsa primum ex Achate flumine edidit. Parturit & mare eius corallum: gignit & sales Agrigentinos in igne solubiles crepitantes in aqua. Omnis ambitus eius clauditur stadiorum trium millium. Salustius autem dicit Italiæ coniunctam Siciliam fuisse: sed medium spacium impetu maris diuisum & per angustiam scissum. *Tapsus* insula, stadiis decem à Sicilia remota iacens & planior, vnde & nuncupata, de qua Virgilius, Tapsúmque iacentem.

¶ *Aeolia insulæ Siciliæ*, appellatæ ab Æolo Hippotæ filio: quem poetæ finxerunt regem fuisse ventorum: sed vt Varro dicit, rector fuit istarum insularum: & quia ex earū nebulis & fumo futuros prædicebat flatus ventorum, ab imperitis visus est ventos sua potestate retinuisse. Eædem *insulæ* & *Vulcaniæ* vocantur, quòd & ipsæ sicut Ætna ardeant. Sunt autem nouem habentes propria nomina: quarum primam *Liparus* quidam Liparen vocauit, qui eam ante Æolum rexit. Altera *Hiera* vocatur, quod sit collibus eminentissimis: reliquæ vero, id est, *Strongyle, Didyme, Ericusa, Phenicusa, Euonymos, Ericodes, Phacisodes*: quæ quoniam nocte ardent, *Aeoliæ* siue *Vulcaniæ* dicuntur. Ex iis quædam ab initio non fuerunt, quædam postea mari editæ vsque nunc permanent.

¶ *Stœchades* insulæ Massiliensium sexaginta millium spacio à continenti in fronte Narbonensis prouinciæ, quà Rhodanus fluuius in mare exit. Dictæ autem Græcè Stœchades, quasi opere in ordinem sint positæ.

¶ Sardus Hercule procreatus cum magna multitudine à Libya profectus *Sardiniam* occupauit, & ex suo vocabulo insulæ nomen dedit. Hæc in Africo mari facie vestigij humani, in oriente quàm occidente latior prominet: fertur è paribus lateribus, quæ in meridiem & septentrionem vertunt: ex quo ante commercium à nauigantibus Græcorum ἴχνος appellata est. Terra patet in longitudine millia cxl. latitudine xl. In ea neque serpens gignitur neque lupus, sed solifuga tantùm, animal exiguum hominibus perniciosum. Venenum ibi quoque non nascitur, nisi herba per scriptores plurimos & poetas memorata, apiastro similis. quæ hominibus rictus contrahit, & quasi ridentes interimit. Fontes habet Sardinia calidos, infirmis medelam præbentes: furibus cæcitatem si sacramento dato oculos aquæ eius tetigerint.

¶ *Corsica* insulæ exordium incolæ Ligures dederunt, appellantes eam ex nomine ducis. Nam quædam Corsa nomine Ligus mulier, cùm taurum ex grege, quem prope littora regebat transnatare solitum, atque per interualla corpore aucto remeare videret: cupiens scire incognita sibi pabula, taurum à cæteris digredientem vsque ad insulam nauigio prosecuta est. Cuius regressu insulæ fertilitatem cognoscentes Ligures, ratibus ibi profecti sunt, eámque nomine mulieris auctoris & ducis appellauerunt. Hæc autem insula Gręcè κύρνη dicitur à Cyrno Herculis filio habitata, de qua Virgilius: Cyrnæ Taxos. Diuiditur autem à Sardinia xx millium freto, cincta Ligustici æquoris sinu ad prospectum Italiæ. Est autem

multis promontoriis angulosa, gignens lætissima pabula & lapidem, quem Catochiten Græci vocant. *Ebolus* insula Hispaniæ dicta quòd à zonis non procul sit, quasi eborsos. Nam lxx. stadiis ab ea distat, cuius terrã serpentes fugiunt. Huic contraria est Colubraria, quæ referta est anguibus. *Barbares* insulę Hispaniæ duæ sunt, Aphrosiades, & *Gymnasides*, maior & minor, Vnde & eas vulgus Maioricam & Minoricam nuncupant. In iis primùm insulis inuenta est funda qua lapides emittuntur, vnde & Baleares dictæ: *Balein* enim Græcè emittere dicitur: vnde & ballista quasi missa, & fundibulum. Virgilius: Balearis verbere fundæ.

De Promontoriis. CAP. VII.

Comminutæ est insulis, vt promineant. Inde & loca earum *promontoria* dicuntur. Sic Sallustius de Sardinia: In Oriente latior prominet quàm in Occidente. *Sigæum promontorium* Asiæ, vbi Hellespontus apertius dilatatur. Dictum autem Sigæum propter Herculis taciturnitatem, quia prohibitus hospitio à Laomedonte Troianorum rege, simulauit abscessum, & inde contra Troiam cum silencio venit, quod dicitur σιγή. *Maleum promontorium* Græciæ, quod intrat mare, & per millia quinquaginta protenditur, vbi vnda ita sæua est, vt prosequi nauigantes videatur. Hoc autem promontorium à Maleo rege Argiuorum nomen accepit. *Pelorum promontorium* Siciliæ respiciens ad Aquilonem, secundum Salustium, dictum à gubernatore Hannibalis illic sepulto. *Pachynum promontorium* Siciliæ Austrum spectans ab aeris crassitudine dictum. Nam παχὺς est pinguis & crassus. Austro enim perflatur. *Lilybæum promontoriũ* Siciliæ, Solis occasum intendens vocatum ab eiusdem nomine ciuitatis, quæ ibi est sita. *Borio promontorium* Numidię vocatum, eo quòd Aquilonem intendat. Hoc Hippone regium postea dictum, pro eo quòd sit æquore interruptum. *Calpis* Hispaniæ promontorium.

De cæteris terræ vocabulis. CAP. VIII.

Montes sunt tumores terrarum altissimi dicti, quòd sint eminentes. Quidam autem propriis ex causis vocati sunt, ex quibus notandi sunt qui opinione maximi celebrãtur. *Mons Caucasus* ab India vsque ad Taurũ porrectus, pro gentium & linguarum varietate quoquo versum vadit, diuersis nominibus nuncupatur. Vbi autem ad orientem in excelsiorem consurgit sublimitatem, propter niuium candorem Caucasus nuncupatur. Nã orientali lingua Caucasum significat candidum, id est, niuibus dẽsissimus candidantem. Vnde & eum Scythæ qui eidem monti iunguntur, Casim vocauerunt. Casim enim apud eos candor siue nix dicitur. Mons *Taurus* à plerisque idem vocatur qui & Caucasus. *Libanus* mons Phœnicum altissimus, cuius meminerunt prophetæ: dictus à thure, quia ibi colligitur. cuius ea pars quæ est super eum ad orientalem plagam respiciens, Antilibanus appellatur, id est, contra Libanum. *Ararath* mons Armeniæ in quo arcam historiæ post diluuium resedisse testantur. Vnde & vsque hodie ibidem lignorum eius videntur vestigia. *Acroceraunij montes* propter altitudinem & fulminum iactus vocati sunt. Græcè enim κεραυνὸς fulmen dicitur. Sunt autem inter Armeniam & Iberiam, incipientes à portis Caspiis vsque ad fontem Tigridis fluminis. *Hyperborei montes* Scythiæ dicti, quòd supra, id est, vltra eos flat Boreas. *Riphæi montes* in capite Germaniæ sunt à perpetuo ventorum flatu nominati. Nam ῥιπὴ Græcè impetus & ὁρμὴ dicitur, ἀπὸ τοῦ ῥίπτειν. *Olympus Mons* Macedoniæ nimium præcelsus, ita vt sub illo nubes esse dicantur. De quo Virgilius, Nubes excessit Olympus. Dictus autẽ Olympus, quasi ὁλολαμπής, id est quasi cœlum. Hic mons Macedoniam diuidit à Thracia. *Athos mons* Macedoniæ, & ipse altior nubibus, tantóque sublimis, vt in Lemnum vmbra eius pertendat, quæ ab eo lxxvj. millibus separatur. *Parnasus mons* est Thessaliæ iuxta Bœotiam, qui gemino vertice est erectus in cœlum. Hic in duo finditur iuga Cirrha & Nisa, vnde & nuncupatus, eò quòd in singulis iugis colebantur Apollo & Liber. Hæc iuga à duobus fratribus Cithæron & Helicon appellantur. Nam Helicon dictus ab Helicone fratre Cithæronis. Item *Ceraunij sunt montes* Epiri, à crebris dicti fulminibus: Græcè enim fulmen κεραυνὸς dicitur. *Apenninus* mons appellatus, quasi alpes *Pœninæ*: quia Hannibal veniens ad Italiã easdẽ alpes aperuit, vnde & Virgilius, Alpes immittit apertas. Has enim Hannibal post bella Hispaniæ aceto rupit. Iuuenalis, Et mõtem rupit aceto. Et inde loca ipsa quæ rupit Apenninæ alpes vocantur. *Mons Ætna* ex igne & sulphure dictus: vnde & Gehenna. Cõstat autem hunc ab ea parte qua Eurus & Africus flat, habere speluncas plenas sulphuris, & vsque ad mare deductas: quæ speluncæ recipientes in se fluctus ventũ creant, qui agitatus ignem gignit ex sulphure, vnde fit quòd videtur incendium. *Pirenæus* & ipse à crebris fulminum ignibus nuncupatus. Græcè enim ignis πῦρ vocatur. Iste est qui inter Galliã atque Hispaniam quasi de industria munimentum interiacet. *Solorius* à singularitate dicitur, quòd omnibus Hispaniæ montibus solus altior videatur, siue quod oriente sole antè radius eius in eo quàm ipse cernatur. *Calpes* mons in vltimis finibus Oceani, quẽ

dicimus

dirimit Europam ab Africa, quem Athlantis finem esse dicunt, de quo Lucanus, Hesperiā Calpen: summumque impleuit Athlantem. *Athlas* Promethei frater fuit & rex Africæ, à quo astrologiæ artem, prius dicunt excogitatam. ideóque dictus est sustinuisse cælum. Ob eruditionē igitur eius disciplinę & scientiam cæli nomen eius in montem Africæ denominatum est; qui nunc Athlas cognominatur, qui propter altitudinem suam quasi cęli machinam atque astra sustentare videtur. *Alpes* autem propriè montes Gallię sunt, de quibus Virgilius Aerias alpes. Et dicendo aerias, verbum expressit a verbo. Nam Gallorum lingua alpes montes alti vocantur. Hæ sunt enim quæ Italiæ murorum exhibent vicem. *Colles* sunt prominentiora iuga montiū, quasi colla. *Iuga* autem montium excelsa appellata sunt, quod propinquitate sui iungantur. Tumulus est mons breuis, quasi tumens tellus. Item tumulus terra congesta, vbi nulla memoria est. *Valles*, sunt humilia loca, quasi vulsa. Hinc & conualles depressa loca terrarum inter montes. *Campus* est terrarum planities. Dictus autem campus quod breuis sit pedibus, nec erectus vt montes, sed patens & spatiosus porrectus & [illegible], vnde & Græcè [illegible] Sinu [illegible] nomen ex Græco [illegible] enim Græci humi dicunt [illegible] est omne quod [illegible] a soliditate dictum [illegible] Virgilius [illegible] *Saltus* sunt vasta & syluestria loca, vbi arbores exsurgunt in altum. *Fauces* sunt angustorum locorum aditus inter arduos montes, loca angusta & breuia, dicta à faucium similitudine, quasi foces. *Confrages* loca in quæ vndique venti cursum, ac saxa frangunt. vt Nenius ait: In montes vbi venti frangebant locum. *Scrupea* sunt loca situ aspera. Vnde & scabies dicitur à corporis asperitate. *Lustra* obscura lacibula ferarum & luporum cubilia sunt, vnde & lupanaria lustra dicuntur, per contrarium videlicet quia parum lustrantur. *Lucus* est locus densis arboribus septus, solis lucem detrahens. Potest & à collucendo crebris luminibus dici, quæ ibi propter religionem Gentilium cultumque habent. *Deserta* vocata quia non seruntur, & ideo quasi deseruntur: vt sunt loca siluarum & montium, contraria vberrimarum terrarū quæ sunt vberrimæ glebæ. *Deuia* sunt loca secreta & abdita quasi extra viam. [illegible] & inuia. Inde & auiaria secreta loca & à via remota: aut tantum adibilia auibus. Vnde est illud, Inculta rubent auiaria baccis. *Amœna* loca Varro dicta ait, eo quòd solum amorem præstent, & ad se amanda alliciant. Verrius Flaccus, quòd sine munere sunt, nec quicquā in his officij, quasi amunia, hoc est, fine fructu, vnde nullus fructus exsoluitur. Inde etiā nihil præstantes, immunes vocantur. *Aprica* loca quæ sole gaudent, quasi ἄνευ φρίκης, id est, sine frigore: siue quòd sint aperto cælo. *Opaca verò loca* quasi operto cælo, aprico contraria. *Lubricum* dici constat locum ab eo quòd ibi quis labitur: & lubricum dicitur, nō quod labitur, sed in quo labitur. *Æstiua* sunt loca vmbrosa, quibus per æstatem vitant pecora solis ardorem. Statius. Et vmbrosi patuere æstiua Lycæi. *Naualia sunt loca* vbi naues fabricantur. Hoc & textrinum vocatur. *Portus* autem locus est ab accessu ventorum remotus, vbi hiberna opponere solēt. Et portus dictus à deportandis commerciis. Hūc veteres à baiulandis mercibus baias vocabant, illa declinatione à baia baias, vt à familia familias. *Litus*, est terra aquæ & mari vicina. Et dictum litus, quia fluctu eliditur, vel quòd aqua alluitur, Cicero in Topicis. Litus est quod fluctus alludit. *Circumluuium* locus quem aqua circumluit. Alluuium consumptio riparū ex aquis. *Margo* est pars cuiuslibet loci, veputa maris, vnde & nomen accepit *Maritima* quasi maris intima. *Ostia* ab ingressu & exitu fluminis dicta in mari. *Continens* perpetua terra, nec vllo mari discreta, quam Græci ἤπειρον vocant.

De inferioribus terræ.

CAP. IX.

Specus est fossa sub terra quę prospici potest. σπήλαιον Græcè, spelunca Latinè. *Spiracula* appellata omnia loca pestifera spiritus quem Græci χαρώνια appellant, vel Acherontea. Etiam Varro spiraculū dicit huiuscemodi locū, & spiracula ex eo dicūtur loca, quæ terra spiritū edit. *Hiatus* præruptio terræ profunda, quasi hiatus. Propriè autē hiat' est hominis oris apertio, translata à feris, quarū auiditas oris adapertione monstratur. *Profundum* propriè quasi cuius porro sit fundus. Abusiuè autem profundū vel sursum vel deorsum dicitur vt Maria ac terras cælūmque profundū. *Baratrum* nimiæ altitudinis nomē est, & dictum baratrū quasi vorago atra, scilicet à profunditate. *Erebus* inferorum profunditas atque proc[illegible]. *Styx* ἀπὸ τοῦ στυγεροῦ, id est à tristitia dicta, eo quod tristes faciat, vel quod tristitiā gignat. *Cocytus* locus inferi. Cocytus autem nomē accepit Græca interpretatione, à luctu & gemitu. *Tartarus* vel quia illic omnia turbata sunt ἀπὸ τῆς ταραχῆς, vel quod verius ἀπὸ τοῦ [illegible], id est à timore frigoris, quod est algere, scilicet quia luce soleque caret. Nam neque illic vapores sunt, qui ex solis luce gignuntur, neque flatus qui eiusdem motib. incitantur, sed perpetuus stupor. ταρταρίζειν enim horrere & tremere apud Græc[illegible]

legitur. Illic enim erit fletus & stridor dentium. *Gehenna* est locus ignis & sulphuris, quem putant ita nominatum à valle idolis consecrata, quæ est iuxta murum Hierusalē, repleta olim cadaueribus mortuorum. Ibi enim Hebræi filios suos immolabant dæmonibus. & appellabatur locus ipse Gehennon. Futuri ergo supplicij locus vbi peccatores cruciandi sunt, huius loci vocabulo designatur. Duplicem autem esse gehennam & ignis & frigoris in Iob legimus. *Infernus* appellatur eo quòd infra sit. Sicut autem secundum corpus si ponderis sui ordinem teneant, inferiora sunt omnia grauiora: ita secundum spiritum inferiora sunt omnia tristiora, vnde & in Græca lingua origo nominis quo appellabatur inferus: ex eo quòd nihil suaue habeat, resonare perhibetur. Sicut autem cor animalis in medio eius est, ita & infernus in medio terræ esse perhibetur. Vnde & in Euangelio legimus, In corde terræ. Philosophi autem dicunt quòd inferi pro eo dicantur, quòd animæ hinc illinc feruntur.

ISIDORI HISPALENSIS
EPISCOPI ORIGINVM, SIVE ETYMOLOGIARVM
LIBER XV.

CAPITA LIBRI QVINTIDECIMI.

1. *De ciuitatibus.*
2. *De ædificiis publicis.*
3. *De habitaculis.*
4. *De ædificiis sacris.*
5. *De repositoriis.*
6. *De operariis.*
7. *De aditibus.*
8. *De partibus ædificiorum.*
9. *De munitionibus.*
10. *De tentoriis.*
11. *De sepulchris.*
12. *De ædificiis rusticis.*
13. *De finibus agrorum.*
14. *De mensuris agrorum.*
15. *De itineribus.*

De ciuitatibus. CAP. I.

De autoribus conditarum vrbium plerunque dissensio inuenitur: adeò vt nec vrbis quidem *Romæ* origo diligenter possit agnosci. Nam Salustius dicit: vrbem Romam sicuti ego accepi condidere atque habitauere in initio Troiani, & cum iis Aborigines. Alij dicunt ab Euādro, secundum quod Virgilius dicit, Tunc rex Euandrus Romanæ conditor arcis. Alij à Romulo, vt Ennius, His nata auspiciis illa inclita Roma. Si igitur tantæ ciuitatis certa ratio non apparet, non mirum si in aliarum opinione dubitatur. Vnde nec historicos nec commentatores varia dicentes imperitè cōdemnare debemus, quia antiquitas ipsa creauit errorem. Sane quasdam de quibus aut Sanctæ scripturæ aut historiæ gentium certā originem referunt, paucis admodum verbis retexere oportet. Primus ante diluuiū Cain ciuitatem *Enoch* ex nomine filij sui in India condidit, quam vrbem sola multitudine suæ posteritatis impleuit. Primus post diluuionē Nembroth gigas *Babylonem* vrbem Mesopotamiæ fundauit. Hanc Semiramis regina Assyriorum ampliauit, murumque vrbis bitumine & cocto latere fecit. Vocabulum autem sumpsit à confusione: eo quòd ibi cōfusæ sint atque permixtæ linguæ ædificantium turrim. Iudæi asserunt Sem filium Noe, quē dicunt Melchisedech primum post diluuium in Syria condidisse vrbem *Salem*: in qua regnum fuit eiusdem Melchisedech. Hanc postea tenuerunt Iebusæi: ex quibus & sortita est vocabulum Iebus: sicque duobus nominibus copulatis, Iebus & Salē, vocata est Hierusalem, quæ postea à Salomone Hierosolyma quasi Ierosolomonia dicta est. Hæc & corruptè à poetis Solima nuncupata est, & postea ab Ælio Adriano *Elia* vocitata est. Inde ipsa est & *Sion*, quę Hebraicè speculatio interpretatur, eo quod in sublimi constructa sit, & de longè venientia contempletur. Hierusalem autem pacifica in nostro sermone transfertur. Oppida nobilia, qui vel quæ construxerunt. Dionysius, qui & Liber pater, cum Indiam victor perambulasset, *Nysam* vrbem ex suo nomine iuxta Indū fluuium condidit, & quinquaginta milibus hominum impleuit.

Medus

Medus autem Egæi filius *Mediam* construxit. vnde & regio eius Mediæ nomen sortita est. *Persipolim*, vrbem caput Persici regni Perseus Adiæ filius condidit formosissimam confertissimamque opibus, à quo & Persida dicta est. *Ctesiphontem* quoque parti apud Parthiam condiderunt, in æmulationem Babyloniæ vrbis. *Susis*. oppidum Persidæ aiunt Memnonis fratrem constituisse. Dictum autem Susis quod immineat Suiæ fluuio. Ibi est regia Cyri, lapide candido & vario cum columnis aureis, & lacunaribus gemmisque distincta, continens etiam simulacrum cæli, stellis micantibus præsignatum, & cætera humanis mentibus incredibilia. *Bactrum*, oppidum Bactriani condiderunt ex proprio amne illud cognominantes, qui Bactrus vocatur. *Carra* ciuitas Mesopotamiæ trans Edissam condita à Parthis, vbi quondam Romanus est cæsus exercitus, & Crassus dux captus. *Edissam* vrbem Mesopotamiæ condidit Nembroth filius Chus postquam de Babylone migrauit in qua & regnauit quæ ante lare cognominata est. Ipse construxit & Calanne quæ postea verso nomine à Seleuco rege dicta est Seleucia. *Philadelphiam* vrbem Arabiæ condidit Raphaim: gens antiquissima, quam interfecerunt filij Loth. *Seleucus*. vnus ex pueris Alexandri post mortem eiusdem Alexandri occupato regno orientis vrbem in Syria condidit, eamque ex Antiochi patris sui nomine *Antiochiam* nuncupauit, & Syriæ caput instituit. Ipse quoque *Laodiciam* & *Seleuciam*: ipse *Apamiam* & *Edissam* vrbem construxit. *Damascus*, Syriæ condita & nuncupata à Damasco dispensatore Abrahæ filio. Hæc antea in omni Syria tenuit principatum. Necdum enim essorebant ibi Antiochia Laodicia & Apamia: quas vrbes post Alexandrum constructas esse cognoscimus. Hic est Damascus quem Abrahã futurum sibi hæredem dixerat, antequam esset illi promissus Isaac *Gazam*, oppidum Palestinæ condiderunt Euæi, in qua habitauerũt Cappadoces pristinis cultoribus interfectis. Vocata autem Gaza, eo quòd ibi Cambyses rex Persarum thesauros suos posuit, cum bellum Ægyptiis intulisset Persarum enim lingua thesaurus Gaza nominatur. Philisthim vrbem condiderunt Allophili, ipsa est *Ascalon*, de qua superius memorauimus: nũcupata ex nomine Cesloim, qui fuit nepos Cain & filius Misraim *Dor* vrbs fuit quondam potẽtissima, & versa vice *Stratonis turris*: postea ab Herode rege Iudææ in honorem Cæsaris Augusti Cæsarea nuncupata in qua Cornelij domum Christi vidit Ecclesia, & Philippi ædiculas, & cubiculum quatuor virginũ prophetarũ. *Ioppe*, oppidum Palæstinæ maritimum. Idẽ Palæstini ædificauerunt, vbi saxum ostenditur, quod vinculorum Andromedæ adhuc vestigia retinet: cuius beluæ forma eminentior elephãtis fuit. *Iericho*, à Iebusæis condita traditur, à quibus & nomen traxisse perhibetur. hanc subuertit Iesus. Postquam instruxit aliam Ozam de Bethel ex tribu Ephraim. Sed & hæc eo tempore quo Hierusalem oppugnabatur à Romanis, propter perfidiam ciuium capta atque destructa est. postquã tertia ædificata est vrbs, quæ vsque hodie permanet. *Sichem*, Samariç vrbem, quç Latinè & Grçcè Sicima vocatur, ædificauit Emor, appellauitque eam nomine Sichem filij sui. Ipsa est nũc Neapolis ciuitas Samaritanorũ. *Bethel*, vrbẽ Samariæ condiderunt Iebusæi: quæ prius vocabatur Luz, sed postquam dormiens ibi Iacob vidit scalam innitentem cçlo & dixit, Verè hæc domus Dei est & porta cæli: hac ex causa nomen locus accepit Bethel: id est domus Dei. Quando autem ibi ab Ieroboam vituli fabricati sunt, vocata est Bethauen id est domus idoli, quæ antea vocabatur domus Dei. *Bethleem Iuda*, ciuitas Dauid, quæ mundi genuit saluatorem, à Iebusęis condita fertur, & vocata primùm Ephrata. Quando autem Iacob ibi pecora sua pauit, eidem loco Bethleẽ nomen quodam vaticinio futuro imposuit, quod domus panis interpretatur, propter eũ panem qui ibi de cælo descendit. *Ebron*, ciuitas Iudææ, quæ quondam vocabatur Arbe, condita est à gigantibus ante septem annos quàm ab eis Tanis vrbs Ægypti conderetur. Ipsa est Arbe à numero ita vocata, quòd ibi tres patriarchæ sepulti sunt, & quartus Adam. Ipsa est Mambre vocata ex vno amico Abrahæ, *Samariam*, à qua omnis regio quæ circa eam fuit, nomen accepit. Sennacherib rex Assyriorum construxit, vocauitque Samariam, id est, custodiam, quam quando Israel transtulit, ibi constituit. Hanc obsidione captam Antiochus solo coęquauit. Quam postea Herodes à fundamẽtis instaurans, in honorem Augusti, Augustã, id est Sebastiam Græco sermone vocauit. Ibi sepulti sunt Heliseus & Abdias Prophetæ, & quo maior inter natos mulierum non fuit Baptista Ioannes. *Tiberiadem* vero Herodes alius in Iudæa in nomine Tiberij Cæsaris condidit. *Tyrus*, vrbs Phœnicum condita à Phœnicibus fuit. Hæc est ciuitas, ex qua aurum regi Salomoni deferebatur, in qua optima purpura tingitur. Vnde & Tiria dicitur nobilis purpura. Phœnices à Rubro mari profecti, *Sidonem* vrbem opulentissimam condiderunt: quam à piscium copia Sidon appellauerunt, Nam piscem Phœnices Sidon vocant. Ipsi etiam *Tyrum* in Syria: ipsi *Vticam* in Africa, *Hipponem*, *Leptim*, aliasque vrbes in ora maritima condiderunt. Ipsi *Thebas* in Bœotia duce Cadmo: ipsi po-

ſtremò in vltima orbis tendentes vrbem in Oceano condiderunt, eámque lingua ſua Gadés nominauerunt. Nam mos erat antiquus Phœnicum gentis, cum multis ſimul mercandi cauſa à domo proficiſci, & cùm incolarum animos commercio rerum iis antè incognitarum ſibi conciliaſſent, loca quæ condendis vrbibus idonea videbantur, capere. Ex iis profecta & Dido in litus Africæ vrbem condidit, & *Carthadam* nominauit, quod Phœnica lingua exprimit ciuitatem nouam, mox ſermone verſo Cartago eſt dicta: hanc Scipio deleuit. Quæ autem nunc eſt, poſtea à Romanis eſt condita. Cartago autem antea *Birſa*, poſtea *Tyrus* dicta eſt, deinde Cartago. *Memphim*, ciuitatem Aegypti ædificauit Epaphus Iouis filius, cùm in ſecunda Aegypto regnaret. Hæc eſt vrbs in qua charta naſcitur, vbi etiã optimi mathematici fuerunt. Nam hanc vrbem magicis artibus deditam, priſtini vſque ad præſens tempus veſtigia erroris oſtendũt. *Tanis*. Metropolis Aegypti, vbi Pharao fuit, & Moyſes cuncta ſigna fecit, quæ in Exodo ſcribuntur. Hanc conſtruxiſſe perhibentur Titanes, id eſt gigantes, & ex ſuo nomine nuncupauerunt. *Aeliopolis*, vrbs Aegypti, quæ Latinè interpretatur ſolis ciuitas, ſicut lxx. interpretes arbitrantur. Aedificata eſt autem à filiis Iſrael, in qua Phutifares ſacerdos fuit, cuius meminit Ezechiel. *Vrbem Alexandriam* condidit Alexander magnus, cuius & nomen detinet. Hanc enim idem in terminis regionis Africæ & Aegypti conſtituit, & caput eſſe regionis Africæ & Aegypti iuſſit. Interiacet autem inter Aegyptum & mare: quaſi clauſtrum, importuoſa. Hæc eſt vrbs Aegypti, poſtea verſa in Alexandriam. *Thebas Aegyptias* condidit Cadmus, quæ inter Aegyptias vrbes numero portarum nobiliores habentur, ad quas commercias Arabes vndique ſubuehunt. Hinc regio Aegypti Thebais dicta eſt. Thebæ autem & Bœotię ſunt & Aegyptiæ, vno tamen auctore ſunt conditæ. *Ptolamais* & *Beronice* à regibus Aegyptiis nominatæ à quib' & ædificatæ fuerunt. *Cæſaream Cappadociæ*, Philippus in honorem Cæſaris ædificauit. *Tarſum Ciliciæ*, Danaes proles Perſeus ædificauit. de qua ciuitate Paulus Apoſtolus, Natus, inquit, Tarſo Ciliciæ. Quidam etiam locus Indiæ Tarſus vocatur. *Seleuciam Iſauriæ* condidit Seleucus, qui & Antiochiam. Ilus autem Apollinis filius in Phrygia *Ilium* condidit. Amazones *Epheſum* in Aſia conſtruxerunt. Theſeus verò *Smirnam* conſtruxit, quæ Homero poetæ patria extitit, & Smirna vocata, quòd eius campos Ermus fluuius ſecat. *Dioſcoriam*, Colchorum vrbem Amphitus & Circius aurigæ Caſtoris & Pollucis fabricauerunt, ex eorum nomine eam cognominantes. Nam Caſtor & Pollux Græcè *Διόσκουροι* appellantur. *Nicomedia* à Nicomedo rege Bithiniæ ædificata eſt. *Bithinia*, condita à Phœnice, quæ primùm Mirandina vocabatur. *Conſtantinopolim*, vrbem Thraciæ Conſtantinus ex nomine ſuo inſtituit, ſolam Romę meritis & potentia adæquatam. Hęc condita primùm à Pauſania rege Spartanorum, & vocata *Byzantium*, vel quòd tantùm pateat inter Adriaticum mare & Propontidem, vel quòd ſit receptaculum terrę mariſque copiis. Vnde & eam Conſtantinus aptiſſimam condere iudicauit, vt receptaculum ſibi terra marique fieret. Vnde & nunc Romani imperij ſedes & totius caput eſt orientis: ſicut & Roma occidentis. *Epirus*, Thraciæ condita eſt à Pyrrho & cognominata. *Athenas*, in Hellade Cecrops condidit, & ex ſuo nomine cecropiam nominauit: hanc Amphion qui in Gręcia tertius poſt Cecropem regnauit, Mineruę ſacrauit, & nomen ciuitati Athenas dedit. Nam Minerua Græcè Ἀθηνᾶ dicitur. vnde & Mineruam Gręci inuentricem multarum artium aſſerunt, quia & literæ & artes diuerſorum ſtudiorum, & ipſa Philoſophia veluti templum Athenas habuerunt. *Corinthum*, in Achaia condidit Corinthus Oreſtis filius. Hanc Græci Corintheam vocant, hoc eſt adminiſtrationem reipublicæ. *Thebas Bœotiæ*. Cadmus veniens à Phœnicibus condidit, Thebis Aegyptiis prius ab eo conſtructis. *Mycenas* Lacedemonia condita à Lacedæmone Semele filio. *Sparta*, à Sparto filio Phoronei vocata: qui fuit filius Inachi. Ipſam autem eſſe Spartam, quam & Lacedæmoniam ciuitatem, atque inde Lacedæmonios Spartanos dici, *Achaia*, ab Achæo conſtructa. Pelops qui apud Argos regnauit, *Peloponenſem vrbem* condidit. *Cecrops*, in inſula Rhodo, *Rhodum* ædificauit. Carpatus Coum, Acos Tiſonis filius *Paphum*, Angæus Licurgi filius, *Samum*. Dardanus autem cõdidit *Dardaniam*. *Theſſalonicam* Theſſalus Græci filius ædificauit, in qua etiam regnauit. *Brunduſium* conſtruxerunt Græci. Brundiſium autem dictum eſt Græcè, quod *brunda* caput cerui dicatur: ſic eſt enim vt & cornua videantur: & caput & lingua in poſitione ipſius ciuitatis. In Italia autem à Iano *Ianiculum*: à Saturno *Saturnia* atque *Latium* conditum, eo quod ibi fugiens latuiſſet, cognominatũ. Ab Hercule in Cãpania *Pompeia*, qui victor ex Hiſpania pompam boum duxerat. Aeneas autem poſt excidium Troiæ in eandem Italiam veniens, ab vxoris nomine *Lauiniam* condidit. Aſcanius verò relicto Lauiniæ nouercæ ſuæ regno, *Albam longam* ædificauit. Alba autem vocata propter colorem ſuis, longa, quia longum oppidum eſt, iuxta prolixi-

prolixitatem collis in quo positum est. Ex hac etiam vrbe reges Albanorum appellari cœperunt. *Capuam* Capis Siluius rex Albanorum construxit, appellatam nomine cōditoris, licet & sint qui dicant à capacitate eam Capuā dictam, quod eius terra omnem vitæ fructum capiat: alij, à locis campestribus in quibus sita est. Est autem caput vrbium Cāpaniæ, inter tres maximas Romam, Cartaginemque numerata: ex qua & prouincia Italiæ Campania dicta est. Romulus cùm interfecto apud Albam Amulio, auum Numitorem in regnum constituisset, in eum locum vbi nunc Roma est deuenit: ibique sedes posuit, mœnia construxit, vrbémque ex nomine suo *Romam* vocauit. Hanc autem antè Euander dicitur condidisse, vt est illud, Tunc pater Euander Romanæ conditor arcis. Ancus Martius ex filia Numæ Pompilij natus, hic vrbem in exitu Tiberis condidit, quæ & peregrinas merces exciperet, & hostem moraretur, quam ab ipso situ *Ostiam* appellauit. Galli quidam intestina discordia & assiduis dissensionibus suorum permoti, sedes nouas quærentes Italiam profecti sunt: sedibusque propriis Tuscis expulsis, *Mediolanum* atque alias vrbes condiderunt. Vocatum autem Mediolanum, ab eo quòd ibi sus in medio lanea perhibetur inuenta. Historiis placet à Mesappo Græco *Mesappia* datam originem, versa post modum in nomen Calabriæ, quam in exordio Oenotri frater Peucetius Peucetiam nominauerat. Manto Tiresiæ filia post interitum Thebanorum dicitur delata in Italiam *Mantuam* condidisse. Est autem in Venetia quæ Gallia Cisalpina dicitur. Et Mātua dicta quod manes tueatur. *Parthenopia* à Parthenope virgine quadam illic sepulta, Parthenopia appellata: quod oppidum postea Augustus *Neapolim* esse maluit. Ad promontorium Leucatem in quo tractu Apollinis templum fuit, bellum Augustus contra Antonium gessit. Quo victo, vrbem in Actiaco sinu condidit: quam à victoria *Nicopolim* appellauit. Palantus Parthenorum dux *Parthenios* constituit. Taras Neptuni filius fuit, à quo *Tarentū* ciuitas & cōdita appellata est. Cum Cyrus maritimas vrbes Græciæ occuparet, & Phocenses ab eo expugnati omnibus angustiis premerētur, iurauerunt vt profugerent quàm longissimè ab imperio Persarum, vbi ne nomen quidem eorum audirent: atque ita in vltimos Galliæ sinus nauibus profecti, armisque se aduersus Gallicam feritatem tuentes, *Massiliam* condiderunt, & ex nomine ducis nuncupauerunt. Hos Varro trilingues esse dicit: quòd & Græcè loquantur, & Latinè & Gallicè. *Narbonam* & *Arelatum* & *Pictauium* coloni proprii condiderunt. *Burdegalim* appellatam ferunt, quòd *Burgos* Gallos primùm colonos habuerit: quibus antea cultoribus impleta est. *Terraconam* in Hispania Scipiones construxerunt: ideò caput est Terraconensis prouinciæ. *Cæsaraugusta* Terraconensis Hispaniæ oppidum à Cæsare Augusto & situm & nominatum, loci amœnitate & delitiis præstantius ciuitatibus Hispaniæ cunctis, atque illustrius, florens sanctorum martyrum sepulturis. Afri sub Hannibale maritima Hispanię occupantes, *Carthaginem Spartariam* construxerunt, quæ mox à Romanis capta & colonia facta, nomen etiam prouinciæ dedit. Nunc autem à Gothis subuersa atque in desolationem redacta est. *Saguntum* Græci ex insula Zacyntho profecti in Hispaniam condiderunt: quam Afri postea bello imperitam deleuerunt. *Emeritam* Cęsar Augustus ædificauit, postquam Lusitaniam & quasdam Oceani insulas cepit: dans ei nomē ab eo quòd ibi milites veteranos constituisset. Nam emeriti dicuntur veterani, solutique à militia. *Vlyssipona* ab Vlysse condita & nuncupata: quo loco sicut historiographi dicunt, cœlum à terra, & maria distinguuntur à terris. *Hispalim* Cæsar Iulius condidit, quam ex suo nomine, & Romæ vrbis vocabulo *Iuliam Romulam* nuncupauit. *Hispalis* autem à situ cognominata est, eo quòd in solo palustri suffixis profundo palis locata sit, ne lubrico atque instabili fundamento caderet. *Gades* oppidum à Pœnis conditum: qui & Carthaginem Spartariam condiderunt. *Septa* oppidum à montibus septem: qui à similitudine fratres vocati Gaditano imminent freto. *Tingis* ciuitas & *Lixa* Anteus auctor est, quem Hercules fertur luctæ certamine superatum interfecisse. Lix autem à Lixo flumine Mauritaniȩ nuncupata, vbi antea regia fuit & Sala quòd immineat Salæ flumini. *Cæsaream* Mauritaniæ oppidum Iuba rex Maurorum in honorem Cæsaris Augusti condidit: quam ex eius nomine Cæsaream appellauit: sicut Herodes aliam Cæsaream in Palestina, quæ nunc est vrbs clarissima. *Icosium* Cæsariensis Mauritaniæ oppidum, Hercule illic transeunte, viginti à comitatu eius discedentes construxerunt. Hanc ne quis impositio a se nomine priuatim gloriaretur, de condentium numero vrbi Icosio nomen est datum. Cyrene regina fuit Libyæ, quæ ex suo nomine *ciuitatem Cyrenem* condidit: ex qua & Libyam Cyrenensem vocauit.

De ædificiis publicis.

Cap. II.

Ciuitas est hominum multitudo societatis vinculo adunata, dicta à ciuibus, id est ab

incolis ipsis vrbis, pro eò quòd plurimorum consciscat & contineat vitas. Nam vrbs ipsa mœnia sunt: ciuitas autem non saxa, sed habitatores vocantur. ¶ Tres autem sunt societates familiarum, vrbium, gentium. *Vrbs* vocata ab *orbe*, quòd antiquæ ciuitates in orbes fiebant: vel *ab vrbo* parte aratri quo muri designabantur, vnde est illud, Optauitque locum regno & concludere sulco. Locus enim futuræ ciuitatis sulco designabatur, id est aratro. Cato, *Qui vrbem* inquit, *nouam condit, Tauro & vacca aret: vbi arauerit, murum faciat: vbi portam vult esse, aratrum sustollat & portet, & portam vocet.* Ideo autem vrbs aratro circundabatur dispari sexu iuuencorum, propter commixtionem familiarum, & imaginem serentis, fructumque reddentis. Vrbs autem aratro conditur: aratro vertitur. Vnde Horatius, Imprimeretque muris hostile aratrum. *Oppidum* quidam ab oppositione murorum dixerunt: alij ab opibus recondendis: eo quòd sit munitum, alij quòd sit in eo conuentus habitantium, & opem det mutuam contra hostem. Nam primùm homines tanquam nudi & inermes, nec contra beluas præsidia habebant, nec receptacula frigoris & caloris, nec ipsi inter se homines ab hominibus satis erant tuti. Tandem naturali solertia speluncis siluestribusque tegumentis tuguria sibi & casas virgultis arundinibusque contexuerunt, quò esset vita tutior, ne his qui nocere possent aditus esset. Hæc est origo oppidorum, quæ quòd opem darent, idcircò oppida nominata dixerunt. Oppidum autem magnitudine & mœnibus discrepat à vico, & castello & pago. Ciuitates autem aut coloniæ, aut municipia, aut vici, aut castella, aut pagi appellantur. *Ciuitas* propriè dicitur quam non aduenæ, sed eodem innati solo condiderunt. Ideóque vrbes à proprijs ciuibus conditæ, ciuitates non coloniæ nuncupantur. *Colonia* verò est quæ defectu indigenarum nouis cultoribus adimpletur. Vnde & Colonia à cultu agri est dicta. *Municipium* est quod manente statu ciuitatis ius aliquod minoris aut maioris officij à principe impetrat. Dictum autem municipium à muniis, id est officiis, quòd tantum munia, id est tributa debita, vel munera reddant. Nam liberales & famosissimæ causæ, & quæ ex principe proficiscuntur, ibi non aguntur. Hæc enim ad dignitatem ciuitatum pertinent. *Vici* & *castella* & *pagi* ij sunt, qui nulla dignitate ciuitatis ornantur, sed vulgari hominum conuentu incoluntur, & propter paruitatem sui maioribus ciuitatibus attribuuntur. *Vicus* autem dictus à vicinis tantùm habitatoribus, vel quòd vias habeat tantùm sine muris. Est autem sine munitione murorum, licet & vici dicantur ipsæ habitationes vrbis. Dictus autē vicus, eo quòd sit vice ciuitatis, vel quòd vias habeat tantùm sine muris. *Castrum* antiqui dicebant oppidum loco altissimo situm, quasi casam altam: cuius pluralis numerus castra, diminutiuum castellum est: siue quòd castrabatur licentia inibi habitantium, ne passim vaga hosti pateret. *Pagi* sunt apta ædificiis loca inter agros habitantibus. Hæc & conciliabula dicta, à conuentu & societate multorum in vnum. *Competa* sunt vbi vsus est conuentus fieri rusticorum, & dicta competa quia multa loca in agris eodem competunt, & quò conuenitur à rusticis. *Suburbana* sunt circumiecta ciuitatis ædificia, quasi sub vrbe. *Mœnia* sunt muri ciuitatis, dicti ab eo quòd muniant ciuitatem, quasi monimenta ciuitatis, id est tutamenta. *Munium* autem dictum, quasi manu factum: sic & *muri* à munitione dicti, quasi muniti: eo quòd muniant & tueantur interiora vrbis. *Mœnia* autem duplicem habent significationem. Nam interdum mœnia abusiuè dici solent omnia ædificia publica ciuitatis vt, Diuidimus muros, & mœnia pandimus vrbis. Propriè autem mœnia sunt tantum muri. *Murus* autem turribus propugnaculisque ornatur. *Turres* vocatæ quòd teretes sint & longæ. *Teres* enim est aliquid rotundum cum proceritate, vt columna. Nam quamuis quadratæ aut latæ construantur, procul tamen videntibus rotundæ existimantur, ideo quia omne cuiusque anguli simulachrum per longum aëris spatium euanescit atque consumitur, & rotundum videtur. *Propugnacula* pinnæ murorum sunt dicta, quia ex his propugnatur. *Promurale* verò eo quòd sit pro munitione muri. Est enim murus proximus ante murum. *Porta* dicitur, quia potest vel importari vel exportari aliquid. Propriè autem portæ aut vrbis aut castrorum vocitantur, sicut superius dictum est. Vicus, vt prædictum est, ipsæ habitationes vrbis sunt, vnde & vicini dicti. Viæ ipsa spatia angusta quæ inter vicos sunt. *Plateæ* perpetuæ ac latiores ciuitatum viæ sunt: iuxta proprietatem linguæ Græcæ à latitudine nuncupatæ. πλατὺ enim Græci latum dicunt. *Quintana* pars plateæ quinta est, qua carpentum progredi potest. *Cloacæ* dictæ, quòd iis percolantur aquæ. Has primùm Romæ fecisse dicunt Tarquinium Priscum, vt quotiens pluuiarum inundatio existeret, per eas aquæ extra ciuitatem emitterentur, ne maximis perpetuisque tempestatibus planitiem vel fundamenta vrbium strages aquarum subuerteret. *Ambuli*, vel quia sub volumine sunt, vel quia sub iis ambulant. Sunt enim porticus hinc inde platearum. *Forum* est exercendarum litium locus à fando dictus, siue à Phoroneo rege, qui primus Græcis leges dedit. Hæc loca & prostoltra vocantur, ideò

quod

quod e bello Punico captis nauibus Carthaginensium, rostra ablata sunt, & in foro Romano præfixa, vt essent huius insigne victoriæ. *Curia* dicitur, eo quòd ibi cura per senatum de cunctis administretur. *Prætorium*, eo quòd ibi prætor sedeat ad discutiendum. *Gymnasium*, generalis est exercitiorum locus. Tamen apud Athenas locus erat vbi discebatur philosophia, & sapientiæ exercebatur studium. Nam γυμνάσιον Græce vocatur, quod Latine exercitium dicitur, hoc est meditatio. Sed & balnea, & loca cursorum & athletarum gymnasia sunt, eo quòd illic omnes in suæ artis studio exercitentur. *Capitolium*, Romæ vocatum, eo quòd fuerit Romanæ vrbis & religionis caput summum. Alij aiunt, cùm Tarquinius Priscus Capitoli fundamenta Romæ aperiret, in loco fundamenti caput hominis literis Tuscis notatum inuenit, & proinde Capitolium appellauit. *Arces*, sunt partes vrbis excelsæ atque munitæ. Nam quæcunque tutissima vrbium sunt ab arcendo hostem arces vocantur. Vnde & arcus & arca. *Circum*, Romani dictum putant à circuitu equorum, eo quòd ibi circum metas equi currant. *Theatrum* autem à spectaculo nominatum, ἀπὸ τῆς θεωρίας, quòd in eo populus stans desuper atque spectans, ludos scenicos contempletur. *Amphitheatrum* verò vocatum, quod ex duobus sit theatris compositũ. Nam amphitheatrum rotundum est, theatrũ vero ex medio amphitheatri est, semicirculi figuram habens. *Labyrinthus*, est perplexis parietibus ædificium, qualis est apud Cretam à Dedalo factus, vbi fuerit Minotaurus inclusus: in quo si quis introierit sine glomere lini, exitum inuenire non valet. Cuius ædificij talis est situs, vt aperientibus fores, tonitruum intus terribile audiatur. Descenditur centenis vltra gradibus, intus simulacra & monstrificæ effigies, in partes diuersas transitus innumeri per tenebras, & cætera ad errorem ingredientium facta, ita vt de tenebris eius ad lucem venire impossibile esse videatur. Quatuor sunt labyrinthi. Primus *Aegyptius*: secundus *Creticus*, tertius in *Lemno*: quartus *in Italia*, omnes ita constructi, vt dissoluere eos nec vlla secula quidem possint. ¶*Pharus*, turris est maxima: quam Græci & Latini in commune ab ipsius rei vsu pharũ appellauerunt: eo quod flammarum indicio longe videatur à nauigantibus, qualem Ptolemæus iuxta Alexandriam construxisse octingentis talentis traditur. Vsus eius est nocturno nauiũ cursui ignes ostendere, ad pronunciandum vada, portúsque introitus, ne decepti tenebris nauigantes in scopulos incidant. Nam Alexandria fallacibus vadis insidiosos accessus habet. Hinc igitur in portubus machinas ad prælucendi ministerium fabricatas pharos dicunt. Nam φῶς lux est, ὁρᾷν videre. Vnde & lucifer Græce φωσφόρος appellatur. *Coclea*, sunt altæ & rotundæ turres, & dictæ cocleæ, quasi cyclеæ, quòd in eis tanquam per circulum orbémque conscendatur, qualis est Romæ clxxxv. pedibus. *Thermæ*, appellatæ quòd caleant. Græci enim θερμὸν calorem vocant. Balnæis verò nomen inditum à leuatione mœroris. Nam Græci βαλανεῖον dixerunt, quòd anxietatem animi tollat. Hæc & gymnasia dicuntur, quia ibi athletæ vncto corpore & perfricato manibus exercitantur. Nam γυμνάσιον Græcè Latinè exercitium dicitur. γυμνὸς vero nudus. *Apodyterium*, vbi lauantium vestimenta ponuntur, ab exuendo dictum, ἀποδύειν enim Græcè exuere dicitur. *Propina*, græcus sermo est, quæ apud nos corruptè popina dicitur. Est autem locus iuxta balnea publica, vbi post lauacrũ à fame & siti reficiuntur. Vnde & propina & propinare dicitur. πεῖνα enim Græcè famem significat, eo quòd hic locus famem tollat. *Tabernæ*, olim vocabantur ædiculæ plebeiorum paruæ & simplices in vicis, axibus, & tabulis clausæ, vnde & tabernariæ, quòd ibi soleant consedere. dictæ autem tabernæ quòd ex tabulis ligneis erant constructæ: quæ nunc etsi non speciem: nomen tamen pristinum retinent. *Macellum* dictum, quòd ibi mactentur pecora, quæ mercantibus venundantur. *Mercatum* autem à commercio nominatum. Ibi enim res vendere vel emere solitum est, sicut & telonium dicitur, vbi merces nauium & nautarum emolumenta redduntur. Ibi enim vectigalis exactor sedet, precium rebus impositurus, & voce à mercatoribus flagitans. *Carcer*, est à quo prohibentur exire, & dictus carcer à coercendo. Hinc Fronto, Vt pergræcari potius amœnis locis, quàm coerceri carcere videretur.

De habitaculis. CAP. III.

HAbitatio, ab habitando vocata, vt Horatius casas. *Domus*, ex Græca appellatione vocata. Nam δώματα Græci tecta dicunt. Est autem domus vnius familiæ habitatio: sicut vrbs vnius populi, sicut orbis, domicilium totius generis humani. Omne ædificium antiqui *ædem* appellauerunt. Alij ædem ab edendo quidem sumpsisse nomen existimant, dantes exemplũ de Plauto. Si vocassem vos in ædem ad prandium. Hinc & ædificiũ, eo quòd fuerit prius ad edendum factum. *Aula*, domus est regia siue spaciosum habitaculum, porticibúsque quatuor conclusum. *Atrium*, magna ædes est, siue amplior & spaciosa domus, & dictũ est atrium eo quod adduntur ei tres porticus extrinsecus. Alij atrium quasi ab igne & ligno atrum dixerũt.

Atrum enim fit ex fumo. *Palatium*, à Palante principe Arcadum dictum: in cuius honore Arcades Palanteum oppidum construxerunt, & regiam in ipsius nomine conditam palatium vocauerũt. *Thalamum* hac ex causa vocatum ferunt. Cùm enim raptæ fuissent à Romanis Sabinæ, ex quibus cùm vna ante alias specie nobilis cum magna omnium admiratione raperetur, Talamoni duci eam oraculo respõsum est dari: & quoniam hę nuptiæ feliciter cesserant, institutum est, vt in omnibus nuptiis thalami nomen iteretur. Ægyptij quoque lingua sua loca in quibus nubentes succedunt & incubant, thalamum nominant. *Cœnaculum*, dictum à communione vescendi: vnde & cœnobium, congregatio. Antiqui enim publicè & in commune vescebantur, nec vllius conuiuium singulare erat, ne in occulto deliciæ luxuriam gignerent. *Triclinium*, est cœnaculum, à tribus lectulis discumbentium dictum. Apud veteres enim in loco vbi conuiuij apparatus exponebatur, tres lectuli strati erant, in quibus discumbentes epulabantur. Κλίνη enim Græcè lectus vel accubitus dicitur, ex quo confectum est, vt triclinium diceretur. *Cella*, dicta quòd nos occultet & celet. *Cubiculum* verò, quòd cubemus, ibique dormientes requiescamus. *Cubile* autem cubandi locus est. *Secessus* quod sit locus secretus, id est sine accessu. *Diuersorium* dictum, eo quòd ex diuersis viis ibi cõueniatur. *Hospitium*, sermo Græcus est: vbi quis ad tempus hospitali iure inhabitat, & iterum inde transiens migrat. Inde & metatum, quia mutatur. Vnde & legitur, & Castra metati sunt pro mutauerunt. Non enim illic permanet exercitus, sed pertransit. *Mæniana*, dicta sunt quod maneamus. Mœnianus collega Crassi in foro proiecit materias, vt essent loca in quibus spectantes insisterent, quæ ex nomine eius mœniana appellata est. Hæc & solaria, quia patent soli: post hæc alij lapide, alij materia ædificare porticibus mœniana, & turribus, & domibus adiecerunt. *Tabulata*, olim ligneæ domus fiebant. Inde nomen permanet tabulatorum. *Apogeum*, est constructum sub terris ædificium, quod nos antrum vel speluncam dicimus. *Solarium*, quòd soli & auræ pateat, qualis fuit locus in quo Dauid Bersabeam lauantem aspexit & adamauit. Cùm Hierosolymam Antiochus obsideret, Hircanus princeps Iudæorum reserato Dauid sepulcro, tria millia auri talenta inde abstraxit: ex quibus CCC. Antiocho tradit, vt obsidionem relinqueret, atque vt facti inuidiam demeret, fertur ex reliqua pecunia instituisse primus *Xenodochia*, quibus aduentum susciperet pauperum & peregrinorum, vnde & vocabulum sumpsit. Nam ex Græco in Latinam ξενοδοχεῖον peregrinorum susceptio nuncupatur. Vbi autem ægrotantes de plateis colliguntur, νοσοκομεῖον Græce dicitur: in quo consumpta languoribus atque inediis miserorum membra fouentur.

De ædificiis sacris. CAP. IV.

SAcra sunt loca, diuinis cultibus instituta, vtpote ea in quibus altaria litantibus de more pontificibus consecrantur. *Sancta* iuxta veteres exteriora templi sunt. *Sancta* autem sanctorum locus templi secretior, ad quem nulli erat accessus, nisi tantùm sacerdoti. Dicta autem *Sancta sanctorum*, quia exteriori oraculo sanctiora sunt, vel quia sanctorum comparatione sanctiora sunt, sicut Cantica canticorum, quia cantica vniuersa præcellunt. Sanctum autem à sanguine hostiæ nuncupatum. Nihil enim sanctum apud veteres dicebatur, nisi quod hostiæ sanguine esset consecratum aut conspersum. Item sanctum quod extat esse sancitum. *Sancire* autem est confirmare & irrogatione pœnæ ab iniuria defendere, sic & leges sanctæ, & mores sancti esse dicuntur. *Propitiatorium*, oraculum inter duo Cherubin. Et dictum, propitiatorium quasi propitiationis oratorium. Propitiatio enim placatio est. *Oracula*, dicta eo quòd inde responsa redduntur, & oracula ab ore. *Penetralia*, secreta sunt oraculorum, & penetralia dicta ab eo quod est penitus, hoc est penè intus. *Oratorium*, orationi tantùm est consecratum, in quo nemo aliud agere debet, nisi ad quod est factum, vnde nomen accepit. *Monasterium* vnius monachi, id est solitarij habitatio. *Cœnobium*, ex Græco & Latino videtur esse compositum. Est enim habitaculum plurimorum in commune viuentium. κοινὸν enim Græcè commune dicitur. *Templi*, nomen generale pro locis enim quibuscunque magnis antiqui templa dicebant. Et templa dicta quasi tecta ampla. Sed & locus designatus ad orientem, à contemplatione templum dicebatur. Cuius partes quatuor erant: antica ad ortum, postica ad occasum, sinistra ad septentrionem, dextra ad meridiem spectans, vnde & quando templum construebant, orientem spectabant æquinoctialem, ita vt lineæ ab ortu ad occidentem missæ fierent partes cæli dextra sinistra æquales, vt qui consuleret ac deprecaretur rectum aspiceret orientem. *Fana*, dicta à Faunis quibus templa error gentilium construebat, vnde consulentes dæmonum responsa audirent. *Delubra*, veteres dicebant templa fontes habentia, quibus ante ingressum diluebantur, & appellari delubra a diluendo. Ipsa nunc sunt ædes cum sacris fontibus in quibus fideles

fideles regenerati purificantur, & bene quodam præsagio delubra sunt appellata. Sunt enim in ablutionem peccatorum. Fons autem in delubris locus regeneratorum est, in quo septem gradus in Spiritus sancti mysterio formantur, tres in descensu, & tres in ascensu. Septimus verò is est qui & quartus, id est similis Filio hominis: extinguens fornacem ignis, stabilitatem pedum, fundamentum aquæ, in quo plenitudo diuinitatis habitat corporaliter. *Basilicæ* priùs vocabantur regum habitacula vnde & nomen habent. Nã βασιλεὺς rex, & basilicæ regiæ habitationes. Nũc autem ideo diuina templa basilicæ nominantur, quia ibi regi omnium Deo cultus & sacrificia offeruntur. *Martyrium* locus martyrum Græca deriuatione, eo quòd in memoriam martyris sit constructum, vel quod sepulchra sanctorum ibi sint martyrũ. *Aram* quidam vocatam dixerunt, quòd incensæ ibi victimæ ardeant. Alij aras dicunt a precationibus, id est, quas Græci ἀρὰς vocant, vnde contrà imprecatio fatura dicitur. Alij volunt ab altitudine aras sed malè. *Altare* autem ab altitudine constat esse nominatum, quasi alta ara. *Pulpitum* quòd in eo lector vel psalmista positus in publico conspici à populo possit quo liberius audiatur. *Tribunal*, eo quòd inde à sacerdote tribuantur præcepta viuendi. Est enim locus in sublimi constitutus, vnde vniuersa exaudiri possint. Aliàs tribunal à tribubus denominatum, quòd ad illum tribus conuocentur. *Analogium* dictum quòd sermo inde prædicetur. Nam λόγος Græcè sermo dicitur: quòd & ipsum altius situm est.

De repositoriis. Cap. V.

Sacrarium propriè est locus templi in quo sacra reponuntur: sicut donarium est in quo collocantur oblata, sicut lectisternia dicuntur, vbi homines sedere consueuerunt. Ab inferendis ergo & deportandis sacris sacrarium nuncupatur. *Donaria* verò eo quòd ibi dona reponantur, quæ in templis offerri consueuerunt. *Aerarium* vocatum, quia priùs æs signatum ibi recondebatur. Hoc enim olim in vsu erat auro argentóque nondum signato, ex quorum metallis quamuis postea facta fuisset pecunia, nomen tamen ærarij permansit ab eo metallo vnde pecunia initium sumpsit. *Armarium* locus vbi quarumcunque artium instrumenta ponuntur. *Armamentarium* verò vbi tãtùm tela armorum. Vnde Iuuenalis, Quicquid habent telorum armamentaria cœli. Dicta autem vtraque ab armis, id est brachiis quibus exercentur. *Bibliotheca* est locus vbi reponuntur libri βιβλίον enim Græcè liber, θήκη repositorium dicitur. *Promptuarium* dictum eo quòd inde necessaria victui promuntur, id est, proferuntur. *Cellarium* quòd in eo colligantur ministeria mensarum: vel quæ necessaria victui supersunt. Inter promptuarium autem & cellarium hoc interest, quòd cellarium est paucorum dierum, promptuarium verò temporis longi. *Apotheca* autem vel horrea à Græco verbum ex verbo repositoria vel reconditoria dici possunt, eo quòd in iis homines elaboratas fruges reponunt. Vnde & οὐσίαν Græco sermone repositam rei copiosam substantiam appellamus.

De operariis. Cap. VI.

Ergasterium locus est vbi opus aliquod fit. Græco enim sermone ἐργάζεσθαι operari significat. *Ergastula* quoque & ipsa a Græco vocabulo nuncupantur, vbi deputantur noxij ad aliquod opus faciendum, vt solent gladiatores & exules qui marmora secant, & tamen vinculorum custodiis alligati sunt. *Gynæcium* Græcè dictum, eo quod ibi conuentus fœminarum opus lanificij exercendum conuenit. Mulier enim Græcè γυνὴ nuncupatur. *Pistrinum* quasi pilistrinum, quia pilo antea tundebant granum. Vnde & apud veteres non molitores, sed pistores dicti sunt quasi finsores, à findendis granis frumenti: molæ enim nondum vsus erat, sed granum pilo tundebant: vnde Virgilius, Nunc torrete igni fruges, nunc frangite saxo. *Clibanus* fornax à cliuo dictus, ab eo quòd in erectione sit collectus. *Cliuum* enim ascensum dicimus siue flexuosum. *Furnus* per deriuationem à farre dictus, quoniam panis ex eo factus ibi coquitur. *Torcular* dictum, eo quod ibi vuæ calcentur, atque extortæ exprimantur. *Forus* est locus vbi vua calcatur, dictus quòd ibi feriatur vua, vel propter quod ibi teratur pedibus. Vnde & calcatorium dicitur. sed hoc nomen multa significat. Prima species fori, locus est in ciuitate ad exercendas nundinas relictus. Secunda, vbi magistratus iudicare solet. Tertia, quam suprà diximus, quam calcatorium nominamus. Quarta, spacia plana in nauibus, de quibus Virgilius, Laxátque foros. *Lacus* dictus quòd ibi decurrit frugum liquor.

De aditibus. Cap. VII.

Aditus ab eundo dictus, per quem ingredimur & admittimur. *Vestibulum* est vel aditus domus priuatæ; vel spatium adiacens ædibus publicis. Et vestibulum dictum, eo quod vestiuntur fores aut quòd aditum tecto vestiat, aut à stando. *Porticus* quod transitus sit magis quàm ad standum

concludat, vel quòd coerceat obiectu suo extraneos, & adire prohibeat. *Vallum* est, quod mole terræ erigitur, vt custodia præstetur. dictum autem vallum à vallis. Nam *valli fustes* sunt, quibus vallum munitur. Et valli dicti, quod figantur & euellantur. *Interualla* spacia sunt inter capita vallorum, id est stipitum quibus vallum fit, vnde & cætera quoque spacia dicuntur, à stipitibus scilicet. *Agger* est cuiuslibet rei aceruatio, vnde fossæ aut valles possunt repleri. Agger proprie dicitur terra aggesta, quæ vallo facto propius ponitur. sed abusiue & muros & munimenta omnia aggerem dicimus. *Maceriæ* sunt parietes longi, quibus vineæ aliquæ clauduntur. Longum enim μακρὸν dicunt. *Formatum* siue *formacium* in Africa vel Hispaniæ parietes de terra appellant, quomodò in forma circumdatis duabus vtrinque tabulis inferciuntur verius quàm instruuntur. Æuis durant incorrupti, ventis, ignibus, omni cemento fortiores. *Sepes* munimenta satorum sunt, vnde & appellatæ. *Caula* munimenta ouium, vel septimenta ouilium. Est enim Græcum nomen e detracta. Nam Græci αὐλὰς vocant animalium receptacula.

De tentoriis. Cap. X.

TAbernacula tentoria sunt militum, quibus in itinere solis ardores tempestatésque imbrium frigoris quoque iniurias vitant. Dicta autem tabernacula quod cortinæ dissentæ funibus, tabulis intersitis vndique appenderentur, quæ tentoria fulcirent. *Tentorium* vocatum quod tendatur funibus & palis. vnde & hodie prætendere dicuntur. *Papiliones* vocantur à similitudine paruuli animalis volantis, quod maximè abundat floretibus maluis. Hæ sunt auiculæ quæ lumine accenso conueniunt. & circa volitantes ab igne proximo interire coguntur.

De sepulcris. Cap. XI.

SEpulchrum à sepulto dictum. Prius autem quisque in domo sua sepeliebatur. Postea vetitum est legibus, ne fœtore ipso corpora viuentium contacta inficerentur. *Monumentum* ideo nuncupatur, eo quod mentem moneat ad defuncti memoriã. Cũ enim nõ videris monumentũ, obliuisceris mortuum. Hoc est illud quod scriptum est. Excidit tanquam mortuus à corde. Cum autem videris, monet mentem: & ad memoriam te reducit vt mortuum recorderis. Monumenta itaque & memoriæ, pro mentis admonitione dictæ. *Tumulus* dictus quasi tumẽs tellus. *Sarcophagus* Græcum nomen est, eo quòd ibi corpora assumantur, σὰρξ enim Græce, caro, φαγεῖν comedere dicitur. *Mausolea* sunt sepulchra seu monumenta regum, à Mausoleo rege Ægyptiorum dicta. Nam eo defuncto vxor eius miræ magnitudinis & pulchritudinis sepulchrum extruxit, in tantum vt vsque hodie omnia monumenta preciosa ex eius nomine mausolea nuncupentur. *Pyra est* genus sepulchrorum quadratum & fastigiatum vltra omnem celsitudinem quæ fieri manu possit, vnde & mensuram vnam vmbrarum egressæ nullam habere vmbram dicuntur. Tali autem ædificio surgunt vt à lato incipiant & in angusto finiantur sicut ignis. πῦρ enim dicitur ignis, hus Ægyptus habet. Apud maiores enim, potentes aut sub montibus aut in montibus sepeliebantur. Inde tractum est, vt super cadauera aut pyramides fierent, aut ingentes columnæ collocarentur.

De ædificiis rusticis. Cap. XII.

CAsa est agreste habitaculum palis atque virgultis, arundinibúsque contextum, quibus possint homines tueri à vi frigoris, vel caloris iniuria. *Tugurium* casula est, quam faciunt sibi custodes vinearum ad tegimen sui quasi tegurium, siue propter ardorem solis & radios declinandos, siue vt inde homines vel bestiolas, quæ insidiari solent natis frugibus, abigant. Hanc rustici *capannam* vocant: quod vnum tantum capiat. *Tescua* quidam putant esse tuguria quædam loca præerupta & aspera. *Magalia* ædificia Numidarum agrestium oblonga incuruis lateribus tecta, quasi nauium carinæ sint: siue rotunda in modum furnorũ. Et magalia dicta, quasi magaria, quia *Magar* Punici nouam villam dicunt, vna littera commutata l pro r magaria, tuguria.

De agris. Cap. XIII.

AGer Latinè appellari dicitur, eo quòd in eo agatur aliquid. Alij agrum ex Græco nominari manifestius credunt. Vnde & villa Græce χωρίον dicitur. *Villa* à vallo, id est aggere terræ nuncupata, quod pro limite constitui solet. *Possessiones* sunt agri late patentes publici priuatique: quos initio non mancipatione, sed quisque vt potuit occupauit. atque possedit, vnde & nuncupati. *Fundus* dictus, quòd eo *fundatur* vel stabilitur *patrimonium*. Fundus autem, & vrbanum ædificiũ & rusticum intelligendum est. *Prædium* quòd ex omnibus *patrisfamilias maxime prævidetur*, id est apparet, quasi præuidiũ, vel quòd antiqui agros, quos bello ceperant, vt *præda* nomine habebant. ¶ Omnis autem ager, vt Varro docet, quadrifariam diuiditur. Aut enim *aruus* est ager, id est sationalis: aut *consitus*, id est aptus arboribus: aut *pascuus*, qui herbis tantum,

& animalibus vacat: aut *florens*, quòd sunt horti apibus congruentes & floribus. Quod etiam Virgilius in quatuor libris Georgicorum secutus est. *Rura* veteres incultos agros dicebant, id est siluas & pascua, agrum verò qui colebatur. Nam rus est quo mel, quo lac, quo pecus haberi potest. Vnde & rusticus nominatur. hæc agrestium prima & otiosa fœlicitas. *Seges* ager est in quo seritur. vnde & Virgilius, Illa seges demum votis respondet auari Agricolæ. *Cõpascuus* ager dictus, qui à diuisoribus agrorum relictus est ad pascendum communiter vicinis. *Alluuius* ager, est quem paulatim fluuius in agrum reddit. *Arcifinius* ager dictus est, quia certis linearum mensuris continetur: sed arcentur fines eius obiectu fluminum, montium, arborum vnde & in iis agris nihil subcisiuorum incurrerit. *Noualis* ager est primum proscissus, siue qui alternis annis vacat, nouandarum sibi virium causa. Noualia enim semel cum fructu erant, & semel vacua. *Squalidus* ager quasi excolidus, eo quòd iã à cultura exierit, sicut exconsul, quod à consulatu discesserit. *Vliginosus* ager est semper vuidus. Nam vuidus dicitur, qui aliquando siccatur. Vligo enim humor terræ naturalis est, ab ea nunquam recedens. *Subsiciua* sunt propriè quæ de materia præcidens lutor quasi superuacua abiicit. Inde & subsiciuos agri, quos in pertica diuisos recusãt, quasi steriles vel palustres. Itẽ subcisiua, quæ in diuisura agri non efficiunt centurias, id est iugera cc. *Area* dicitur tabularum æqualitas: dicta autem area à planicie atque æqualitate, vnde & ara. Alij aream vocatam dicunt, quòd pro triturandis frugibus eradatur, vel quod non triturentur in ea nisi arida. *Pratum* est cuius fœni copia armenta tuentur, cui veteres Romani nomen indiderunt ab eo quòd protinus sit paratum: nec magnum laborem culturæ desideret. Prata autem sunt quæ secari possunt. *Paludes*, dictæ à Pale pastorali dea, quòd paleam, id est pabula nutriant iumentorum.

De finibus agrorum. CAP. XIIII.

F*ines* dicti, eo quòd agri funiculis sint diuisi. Mensurarum enim lineæ in terrarum partitione tenduntur, vt dimensionis æqualitas teneatur. *Limites* appellati antiquo verbo transuersi. Nam transuersa omnia antiqui lima dicebant: à quo & limina ostiorũ per quę foris & intro itur: & limites quòd per eos foras in agros eatur. Hinc & *limus* vocabulum accepit, cingulum quo serui publici cingebãtur obliqua purpura. *Terminus* dictus, quod terræ mensuras distinguunt atque declarant. His enim testimonia hominum intelliguntur, & agrorum intentio & certamen aufertur. ¶ *Limites maximi* in agris sunt duo, *cardo* & *decumanus*. *Cardo* qui à septentrione directus à cardine cœli est: nam sine dubio cœlum vertitur in septentrionali orbe. *Decumanus* est qui ab oriente in occidentem per transuersum dirigitur, qui pro eo quòd formam X faciat, decumanus est vocatus. Ager enim bis diuisus figuram numeri denarij efficit. *Arca* ab arcendo vocata. *Fines* enim agri custodit, eósque adire prohibet. *Trifinium* dictum, eo quòd trium possessionũ fines attingit. Hinc & *quadrifinium*, quod quatuor. Reliqui limites angustiores & inter se distant imparibus, interuallis & nominibus designatis.

De mensuris agrorum.

CAP. XV.

M*Ensura* est quicquid pondere, capacitate, longitudine, altitudine, animóque finitur. Maiores itaque *orbem* in partibus *partes*, in prouincias: *prouincias* in regionibus: *regiones*, in locis: *loca*, in territoriis: *territoria*, in agris *agros*, in centuriis: *centurias*, in iugeribus: *iugera*, in climatibus: deinde *climata* in *actus*, *perticas*, *passus*, *gradus*, *cubitos* *pedes* *palmos*, *vncias*, & *digitos* diuiserunt: Tanta enim fuit eorũ solertia. *Digitus* est minima pars agrestium mensurarum. Inde vncia habet digitos tres. *Palmus* autem quatuor habet digitos *pes* sedecim digitos *passus* pedes quinque *pertica* passus duos, id est, decem pedes. *Pertica* autẽ à portãdo dicta quasi portica. Omnes autem præcedentes mẽsuræ in corpore sunt, vt palmus, pes, passus, & reliqua: sola pertica portatur. Est enim decem pedum ad instar calami in Ezechiele templum mensurãtis. *Actus* est minimus, latitudine pedum quatuor, longitudine cẽtum sexaginta. *Climata* quoque vndique versum habent sexaginta pedes. *Actus quadratus* vndique finitur pedibus centũ viginti. Hunc Betici arapennẽ dicunt, ab arando scilicet. *Actus duplicatus* iugerum facit: & ab eo quod est iunctum, iugeri nomen accepit. *Iugerum* autem constat longitudine pedũ ducentorum quadraginta, latitudine centum viginti. *Actum* prouinciæ Beticæ rustici agrũ vocant. *Porcam* iidem Betici triginta pedum latitudine, & octoginta lõgitudine definiunt. Sed porca est quod in arãdo extat. *Lyra* quod defossum est. At Galli *candetum* appellant in areis vrbanis spacium centum pedum, quasi centetum. In agrestibus autem pedum CL. quod aratores candetũ vocãt. Porro *stadialis ager* habet passus cxxv. id est, pedes DCXXV. cuius mensura octies computata miliare facit, quod constat quinque millibus pedum. *Centuria* autem ager est ducentorum iugerum, quę

rum, qui apud antiquos è centum iugeribus vocabatur: sed postea duplicata est, noménque pristinum retinuit. In numero enim centuriæ multiplicatæ sunt: nomen mutare non potuerunt.

De itineribus. CAP. XVI.

MEnsuras viarum nos *milliaria* dicimus, Græci *stadia*, Galli *leucas*, Ægyptij *signes*, Persæ *parasangas*. Sunt autem propriè quęque spacia. *Milliarium* mille passibus terminatur: & dictum milliarium, quasi mille stadium, habens pedes quinque millia. *Leuca* finitur passibus quingentis. *Stadium* octaua pars milliarium est, constans passibus cxxv. Hoc primum Herculem statuisse dicũt, cúmque eo spacio determinasse, quod ipse sub vno spiritu confecisset: ac proinde stadium appellasset, quod in fine respirasset, simúlque stetisse. *Via* est, qua potest ire vehiculum: & via dicta à vehiculorum incursu. Nam duos actus capit, propter euntium & venientium vehiculorum occursum. Omnis autem via aut publica est, aut priuata. *Publica* est quæ in solo publico est, qua iter actus populo patet. Hæc autem ad mare, aut ad oppida pertinet. *Priuata* est quæ vicino municipio data est. *Strata* dicta, quasi vulgi pedibus trita. Lucretius: Strataque iam vulgi pedibus detrita viarum. Ipsa est & *delapidata*, id est, lapidibus strata. Primùm autem Pœni dicuntur lapidibus vias strauisse: postea Romani eas per omnem penè orbem disposuerunt, propter rectitudinem itinerum, & ne plebs esset otiosa. *Agger* est media stratæ eminentia, coaceruatis lapidibus strata, ab aggere, id est, coaceruatione dicta, quam historici viam militarem dicunt: vt, Qualis sæpe viæ deprensus in aggere serpens. *Iter* vel itus est via, qua iri *ab homine* quaqua versum potest. Iter autem & itiner diuersam habent significationem: *Iter* enim locus est transitu facilis, vnde & appellamus itum. *Itiner* autem est itus longæ viæ; & ipse labor ambulandi, vt quo velis peruenias. *Semita* itineris dimidium est, à semi itu dicta. Semita autem hominum est, callis ferarum & pecudum. *Callis* est iter pecudum inter montes angustum & tritum a callo pecudum vocatum, siue callo pecudum perduratum. *Tramites* sunt transuersa in agris itinera, siue recta via, dicti quod transmittant. *Diuortia* sunt flexus viarum, hoc est, viæ in diuersa tendentes: eadem *diuerticula* sunt, hoc est, diuersæ ac diuisæ viæ: siue semitæ transuersæ, quæ sunt alteræ viæ. *Biuium*, quia duplex est via. *Competa*, quia plures in ea competunt viæ, quasi *triuia, quatriuia*. *Ambitus* inter vicinorum ædificia locus, duorum pedum & *semipedis* ad circumeundi facultatem relictus, & ab ambulando dictus. *Orbita* vestigium carri, ab orbe rotæ dicta. Porrò *actus* quo pecus agi solet. *Cliuosum* iter flexuosum. *Vestigia* sunt pedum signa primis plantis expressa, vocata quòd iis viæ præcurrentium inuestigentur, id est, cognoscantur.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER XVI.

CAPITA LIBRI DECIMISEXTI.

1 *De pulueribus & glebis terræ.*
2 *De glebis ex aquis.*
3 *De lapidibus vulgaribus.*
4 *De lapidibus insignioribus.*
5 *De marmoribus.*
6 *De gemmis.*
7 *De viridioribus gemmis.*
8 *De rubris gemmis.*
9 *De purpureis.*
10 *De candidis.*
11 *De nigris.*
12 *De variis.*
13 *De crystallinis.*
14 *De aureis.*
15 *De vitro.*
16 *De metallis.*
17 *De auro.*
18 *De argento.*
19 *De ære.*
20 *De ferro.*
21 *De plumbo.*
22 *De stanno.*
23 *De electro.*
24 *De ponderibus.*
25 *De mensuris.*
26 *De signis ponderum.*

De pulueribus & glebis terræ.

CAP. I.

PVLVIS dictus, quòd vi venti pellatur. Tollitur enim eius flatu nec resistit nec stare nouit sicut ait propheta: Tãquam puluis, quem proiicit ventus à facie terræ. *Limus* vocatus, quòd lenis sit. *Cœnum* est vorago luti. *Cinis* ex incendio dicitur ab eo enim fit. *Fauilla*, quòd per ignem effecta sit. Nam φῶς ignis est. *Gleba* quòd globus sit. Pulueris enim collectione compingitur, & in vno glomere adunatur. Terra autem ligata gleba est, soluta puluis. *Labina* eo quod ambulãtibus lapsum inferat, dicta per deriuationem à labe. *Lutum* vocatum quidã per antiphrasin putant, quòd non sit mundum: nam omne lotum mundũ est. *Volutabra* appellata, quòd ibi apri voluntentur *Virgo* sordes limi vel aquæ sunt. *Sabulum* leuissimum terræ genus. *Argilla* ab Argis vocata: apud quos primum ex ea vasa cõfecta sunt. *Creta* ab insula *Creta* vbi melior est. *Creta Cimolia* cãdida est a Cimæa Italiæ insula dicta: quarum altera vestimentorum preciosos colores emollit: & confricato sulphure quodam nitore exhilarat: altera gemmis nitorem præstat. *Creta argentaria* & ipsa candida appellata, eo quòd nitorem argento reddat. *Terra Samia* à Samo insula dicta, glutinosa & candida, & linguæ lenis: medicamẽtis & vasculis necessaria. *Puluis Puteolanus* in Puteolanis Italiæ colligitur collibus, opponitúrque ad sustinenda maria fluctúsque frangendos. Nam mersus aquis protinus lapis fit, vndisque cotidie fortior effectus in saxum mutatur, sicut argilla igne in lapidem vertitur. *Sulphur* vocatum, quia igne accenditur. πῦρ enim ignis est. Nã vis eius in aquis feruentibus sentitur, nec alia res facilius accenditur. Nascitur in insulis Æolis inter Siciliam & Italiam, quas ardere dicunt. Inuenitur & in aliis locis effossum. Huius genera quatuor. *Vnum* quod foditur translucet & viret, quo solo ex omnibus medici vtuntur. *Alterum* quod appellant glebam vsibus tantùm fullonum familiare. *Tertium* liquor est, vsus eius ad lanas suffiendas, quia candorẽ mollitiémque præstat. *Quartum* ad licinia conficienda maximè aptum. Sulphuris tanta vis est, vt in morbos comitiales deprehendat nidore suo impositis ignibus in calice vini, prunáque scodina circumferens exardescentibus repercusso pallorem dirum velut defunctorum effundit.

De glebis ex aqua. CAP. II.

Bitumen in Iudæa de lacu Asphaltite emergit, cuius glebas supernatantes nautæ scaphis appropinquantes colligunt. In Syria autem limus est passim à terra exæstuans. Spissantur autem vtraque & densitate coeunt. & vtraque Græci *[illegible]* appellant. Natura eius ardens & igni cognata, & neque aqua neque ferro rumpitur, nisi solis muliebribus inquinamentis: vtilis ad compages nauium. *Alumen* vocatum a lumine, quod lumen coloribus præstat tingendis. Est autẽ salsugo terræ, efficitúrque hyeme ex aqua & limo, & æstiuis solibus maturatur. Huius species duæ sunt, liquidum & spissum. *Sal* quidã dictum putant, quòd in igne exiliat. Fugit enim ignem dum sit igneus, sed naturam sequitur, quia ignis & aqua semper inter se inimica sunt. Alij sal à salo & sole vocatum existimant: nam *aquis marinis sponte gignitur*, spuma in extremis littoribus vel scopulis derelicta & sole decocta Sunt & *lacus & flumina & putei è quibus hauritur*. Deinde in salinis ingestus sole siccatur, sed & flumina densantur in sale, amne reliquo sub gelo fluente. *Alibi quoque detractis arenis colligitur* crescens cum lunæ noctibus: nam in Cyrenaica Ammoniaco sub arenis inuenitur. Sunt & montes *natiui salis*, in quibus ferro ceditur, vt lapis renascens maius: tantæ alibi duritiæ vt muros domósque massis salis faciant, sicut in Arabia. In natura quoque salis differentiæ sunt. Nam alibi suauis, alibi salsissimus. *Communis sal* in igne crepitat: *Tragasæum* nec crepitat in igne nec exilit. *Agrigentinum* Siciliæ flammis patiens in aqua exilit, in igne fluit contra naturam. Sunt & colorum differentiæ. Memphiticus *rufus* est: in parte quadam Siciliæ *purpureus*, vbi Ætna mons est. Item in eadem Sicilia in Pachyno adeo *splendidus & lucidus*, vt imagines reddat. In Cappadocia *croceus* effoditur. ¶ Salis natura necessaria est ad omnẽ escam. Fulmentis enim saporem dat: excitat auiditatem, & appetitum in omnib. cibis facit. Ex eo quippe omnis victus, delectatio & summa hilaritas. Hinc & salis nomen accepisse putatur. Nihil enim vtilius sale & sole. Denique cornea videmus corpora nauticorum. Quinetiam pecudes, armenta, & iumenta sale maximè prouocantur ad pastum: multum largiores lacte, multóque gratiores casei dote. Corpora etiam sal astringit, siccat & alligat. Defuncta etiam a putrescendi labe vindicat, vt durent. *Nitrum* a loco sumpsit vocabulum. Nascitur enim in oppido vel regione Ægypti Nitria, ex quo & medicinæ fiunt, & sordes corporum vestiúmque lauantur. Huius natura nó multum à sale distat. Habet enim virtutem salis & similiter oritur canescẽtibus littoribus siccitate. *Aphronitrum* Græcè, Latine spuma nitri est: de quo quidam ait: Rusticus es, nescis quid Græco nomine dicas, Spuma vocor nitri, Græ-

tri, Græcus est aphronitrū. Colligitur autem in Asia in speluncis distillans, dehinc siccatur sole. Optimum putatur, si minimè fuerit ponderosum & maximè fricabile, colore penè purpureo. *Chalcanthum* dictum, quia chalcidis est timum, id est, flos: vnde & apud Latinos æris flos appellatur. Fit autem nūc in multis regionibus: olim in Hispaniæ puteis vel stagnis id genus aquæ habentibus, quam decoquebant; & in piscinas ligneas fundebant, appendentes super eas restes, lapillis extentas, quibus limus in similitudinem vitreis acinis adhærebat: sicque eiectum siccabatur diebus xxx. Fit autem nunc alibi in speluncis, quod liquidè collectum delinc diffusum in quosdam solidatur botros: fit & in scrobibus cauatis, quarum de lateribus decidentes guttę coalescunt: fit & salis modo, ex flagrantissimo sole. Adeò autem constrictæ virtutis est, vt in leonum & vrsorum ora sparsum tantam vim habeat ad stringendum vt non valeant mordere. In codice quodam manuscripto antè vocabulum Aphronitrum habentur hæc: Nam sicut salem in littore maris feruor conficit Solis, durando in petram aquas marinas, quas maior vis ventorum vel ipsius maris feruor in littora vlteriora proiecerit: ita in Nitria, vbi estate pluuię prolixiores tellurem infundunt, adurit sideris ardor tantus, qui ipsas pluuiales per latitudinem arenarum concoquat in petram: sali quidē vel glaciei aspectu similitudinē, sed nihil rigidi rigoris, nil salsi saporis habentem, quæ tamen iuxta naturam salis in caumate durare atq; nubiloso aere fluere ac liquefieri solet. Hanc indigenæ fumeores seruant, & vbi opus fuerit, pro lauamento vtuntur. Vnde Iudææ peccanti dicit propheta: Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam Borith, maculata es in iniquitate tua, dicit Dominus. Crepitat autem in aqua, quomodo calx viua, & ipsa quidem dispergit, sed aquam lauationi aptam reddit.

De lapidibus vulgaribus. Cap. III.

Lapis à terra tanquam densior etiam vulgo discernitur. Lapis autem dictus, quod lædat pedem. Lapis mollis est & sparsus. *Saxa* hærent & à montibus exciduntur. Petra Græcū est. *Silex* est lapis durus, eò quòd exiliat ignis ab eo dictus. *Scopulus* à saxo eminenti, quasi à speculando dictus: siue à tegmento nauium, ἀπὸ τῶ σκέπειν. *Spelea* Græcè, spelunca Latinè. Est autem rupis cauata. *Crepido* extremitas saxi abrupti: vnde & crepido vocata, quod sit abrupti saxi altitudo, sicut hæret pede pes densus, vnde & vocatur. *Cautes* aspera saxa in mari, dictæ à cauendo, quasi cauatæ. *Murices* petræ in littore similes muricibus viuis, acutissimæ & nauibus perniciosæ. *Icon* saxum est, quod humanæ vocis sonū captans, etiam, verba loquentium imitatur. εἰκὼν autem Græcè, Latinè imago vocatur, eò quòd ad vocem respondens alicui, efficitur imago sermonis: licet hoc quidem & locorū natura eueniat, ut plerunque conuallium. *Calculus* est lapillus terrę admixtus, rotundus atque durissimus, & omni puritate lenissimus. Dictus autem calculus, quòd sine molestia breuitate sui calcetur: cui contrarius est scrupus, lapillus minutus & asper: qui si inciderit in calciamentum, nocet, & molestia est animo: vnde & molestiam animi dicimus scrupulum: hinc & scrupea saxa, id est, aspera. *Cos* nomen accepit, quòd ferrum ad incidendum acuat. Cos enim Græco sermone incisio nominatur. Ex his aliæ aquariæ sunt: aliæ oleo indigent in acuendo. sed oleum lenem, aquariæ aciem acerrimā reddunt. *Pumex* vocatur, eò quod spumę densitate concretus fiat, & est aridus, cādore parous: tantámque naturā refrigerandi habens, vt in vase mersus, musta deferuere desinant. *Rudes* artifices appellāt lapides contusos & calci admixtos, quos in pauimentis faciendis superfundunt: vnde & rudera dicuntur. *Gipsum* cognatum calci est, & est Græcum nomē: plura eius genera. Omniū autem optimum *lapis Specularis*. Est enim signis ædificiorum & coronis gratissimus. *Calx viua* dicta, quia dū sit tactu frigida, intus occultum continet ignem. Vnde & perfusa aqua statim latens ignis erumpit. Natura eius mirum aliquid facit. Postquā enim arserit, aquis incenditur, quibus solet ignis extingui, oleo extinguitur, quo solet ignis accendi. Vsus eius structuris fabricæ necessarius. Nam lapis lapidi nō potest adhærere fortius, nisi calce cōiunctus. Calx è lapide albo & duro melior structuræ, ex molli, vtilis tectoriis. *Arena* ab ariditate dicta, non adhærendo in fabricis, vt volunt quidam. Huius probatio, si manu impressa stridat, aut si in vestem candidā sparsa nihil sordis relinquat.

De lapidibus insignioribus.

Cap. IV.

Magnes lapis Indicus ab inuētore vocatus. Fuit autē in Indea primū repertus. Clauis crepidarū, baculique cuspidi hærēs cū armēta ibi Magnes pasceret; postea & passim inuētus. Est autē colore ferrugineus, sed probatur cū ferro adiunctus eius fecerit raptum. Nā adeò apprehendit ferrū, vt catenā faciat annulorū. Vnde & eū vulgus ferrū viuum appellat. Liquorē quoque vitri, vt ferrū trahere creditur, cuius tanta vis est (vt refert beatissimus Augustinus) quòd quidam eundem

Magnetem lapidem tenuerit sub vase argenteo, ferrúmque super argentum posuerit: deinde subtermouete manu cum lapide ferrum cursu desuper mouebatur. Vnde factum est, vt in templo quodam simulachrum ex ferro pendere in aere videretur. Est quippe & alius in Æthiopia Magnes, qui ferrum non ambit, sed respuit. Omnis autem Magnes tanto melior est, quanto magis cœruleus. *Gagates* lapis primùm inuẽtus est in Sicilia: Gagatis fluminis fluore reiectus. Vnde & nominatus, licet in Britannia sit plurimus. Est autem niger, planus, lenis & ardens igni admotus. Fictilia ex eo scripta non delentur: incensus serpentes fugat: dæmoniacos prodit, virginitatem deprehendit: mirum quia accẽditur aqua, oleo restinguitur. *Asbeston* Arcadiæ lapis, ferrei coloris: ab igne nomen sortitus, eo quòd accensus semel, nunquam extinguitur. De quo lapide mechanicum aliquid humana ars molita est: quòd gentiles capti sacrilegio mirarentur. Denique in templo quodam fuisse Veneris fanum dicunt, ibique candelabrum & in eo lucernam sub diuo sic ardentem, vt eam nulla tempestas nullius imber extingueret. *Pyrites* Persicus lapis fuluus aeris simulans qualitatem, cuius plurimus ignis: siquidem facilè scintillas emittit: hic tenentis manum si vehementius prematur adurit: propter quod ab igne nomen accepit. Est alius Pyrites vulgaris, quem viuum lapidem appellant, qui ferro vel lapide percussus scintillas emittit, quæ excipiuntur sulphure vel aliis fungis vel foliis, & dicto celerius præbet ignem. Hunc vulgus focarem petram vocat. *Selenites* Latinè lunaris interpretatur, eo quòd interiorem eius candorem cum luna crescere atque deficere aiunt. Gignitur in Perside. *Dionysius* lapis fuscus & rubentibus notis sparsus. Vocatur autem ita, quia si aquæ mixtus conteratur, vinum flagrat: & quod in illo mirum est, ebrietati resistit. *Thracius* niger & sonorus: nascitur in flumine, cuius nomen est pontus in Equitia. *Phrygius lapis* ex loco traxit vocabulum. Nascitur enim in Phrygia, colore pallidus, mediocriter grauis. Est autem gleba pumicosa. Vritur antè à vino perfusus, flatísque follibus donec rubescat: ac rursus vino dulci intingitur, trinis vicibus, ungendis tantùm vestibus vtilis. *Syrius lapis* à Syria, vbi reperitur appellatur: hic integer fluctuari traditur: comminutus mergi. *Arabicus* similis est ebori sine vlla macula. Hic defricatus ad cutem, succum demittit croco similem. *Iudaicus* lapis albus est, atque in schemate grandis scripturis sub inuicem modulatus, quas Græci γραμμὰς appellant. *Samius* à Samo insula, vbi reperitur, vocatus, & est grauis & candidus, poliendi auro vtilis. *Memphitis* vocatus à loco Ægypti, & est gemmantis naturæ hic tritus, atque in iis quæ vrenda & secanda sunt ex aceto illinitus ita obstupescere facit corpus, vt non sentiat cruciatum. *Sarcophagus* lapis dictus, eo quòd corpora defunctorum condita in eo infra quadraginta dies absumuntur. σὰρξ enim Græcè caro dicitur, φαγεῖν comedere. Nascitur autem in Troade, fissilique vena scinditur. Sunt & eiusdem generis in Oriente saxa, quæ etiam viuentibus alligata, erodunt corpora. *Aemathites* appellatus, eo quòd cute resolutus in colorem veniat sanguinis. Est autem admodum liuidius. Est & ferrugineus. Nascitur in vltima Ægypto, Babylonia & Hispania. *Androdamantus* colore niger, pondere & duritia insignis, vnde & nomen traxit, præcipuus reperitur in Africa. Trahere autem in se argentum vel æs dicitur, quique attritus vt hæmathites in colorem redigitur sanguinis. *Iscistos* inuenitur in vltima Hispania croco similis cum leui fulgore, facilè friabilis. *Amiantos* appellatus à veteribus, eo quod si ex ipso vestis fuerit contexta, contra ignem resistat, & igni imposita non ardeat, sed splendore accepto nitescat, & est scissili aluminis similis: veneficiis resistens omnibus, specialiter magorum. *Batrachites* similis est testæ laminosæ scissibilis. *Galactites* colore cinereus, gustu suauis, sed ideo sic vocatus, quòd quiddam de se lacteum attritus dimittat. *Obsius* lapis niger est translucidus, & vitri habens similitudinem. Ponitur in speculis parietum propter imaginum vmbras reddendas. Gemmas multi ex eo faciunt: nascitur in India & in Samo Italiæ. *Mytrides* lapis Euphratis Sole repercussus coloribus micat variis. *Aethides lapides* reperiuntur in nidis aquilarum: aiunt binos inuentri, marem & fœminam: nec sine iis parere aquilas. Horum masculus durus similis gallæ, subrutilus: fœmineus verò pusillus ac mollis. Alligati, partus celeritatem faciunt: etiam à quibus vuluæ excidunt, nisi citò parturientibus auferantur. *Phengites* Cappadociæ lapis, duritia marmoris candidus atque translucens: ex quo quondam templum constructum est à quodam rege foribus aureis, quibus clausis claritas intus diurna erat. *Emites* eboris similis, in quo Darium conditum fertur, Pariòque similis candore & duritia, minus tamen ponderosus, qui Porus vocatur. *Ostracites* vocatus, quod similitudinem testæ habeat, vsus eius est pro pumice. *Melantes* lapis dictus, eo quòd melleum & dulcem succum emittat. *Ismirus* lapis asper & indomitus, & omnia atterens, ex quo gemmæ teruntur. *Chrysites* colore similis ocreæ, inuenitur in Ægypto.

Amaites

Aphronitres ſimilis nitro, ſed durior: gignitur in Ægypto & Arabia: qui naſcitur in Æthiopia veluti viridis, ſed lacteus, cum reſoluitur, remordens vehementer. *Coranus* albus eſt, duriórque Pario. *Melitius* veluti viridis & grādis inuenitur in Ægypto. *Tuſculanus* à loco Italiæ dictus, diſſilire igne traditur. *Sauinus* lapis fuſcus addito oleo etiam lucere fertur. Eſt & quidam viridis lapis vehementer igni reſiſtens. *Siſanus* mollis & candidus, excalefactus oleo nigreſcit atque dureſcit. *Lapides* quoque *medicinalium mortariorum & pigmētorū* vſibus apti. *Edeſius* præcipuus & inde *coloneus*. *Thebaicus* quoque & *baſanites* lapides vel ex ſeſe remittētes. *Specularis* lapis vocatus eſt, quod vitri more tranſluceat: repertus primùm in Hiſpania citeriore & circa Segobricam vrbem. Inuenitur enim ſub terra & effoſſus exciditur, atque finditur in quamlibet tenues cruſtas.

De marmoribus.

CAP. V.

POſt lapidum genera veniamus ad *marmora*. Nam inter *lapides & marmora* differentia. Nam *marmora* dicuntur eximij lapides, qui maculis & coloribus commendātur. Marmor ſermo Græcus eſt à viriditate vocatus, & quamuis poſtea & alij colores inueniātur: nomen tamen priſtinum à viriditate retinuerunt. *Marmorum colores & genera* innumerabilia ſunt. Non tamen omnia è rupibus exciduntur, ſed multa ſub terra ſparſa ſunt precioſiſſimi generis, ſicut *Lacedæmonium* viride cunctis hilarius: repertū prius apud Lacedæmones vnde & vocabulum traxit. *Ophites* ſerpentiū maculis ſimile eſt, vnde & vocabulū ſumpſit: duo eius genera, molle cādidum, nigrum durum. *Auguſtum & Tiberium* in Ægypto Auguſti & Tiberij primū principatu reperta ſunt. Differentia eorum eſt ab Ophite: cùm illud, vt prædiximus ſerpentium maculis ſit ſimile: hæc maculas diuerſo modo colligunt. Nā Auguſteum vndatim eſt criſpum in vertice: Tiberium ſparſa non conuoluta canitie. *Purpurites* ex Ægypto, eſt rubens, candidis interuenientibus punctis. Nominis eius cauſa quod rubeat vt purpura. *Baſanites* ferrei coloris ſine duritia. Vnde & nomen ei datum eſt: inuentus in Ægypto & Æthiopia. *Alabaſtrites* lapis candidus, intertinctus varijs coloribus, ex quo Euangelici illius vnguenti vaſculū fuit. Cauant enim hunc ad vaſa vnguentaria: quoniam optimè ſeruare incorrupta dicitur. Naſcitur circa Thebas Ægyptias & Damaſcum Syriæ, cæteris candidior, probatiſſimus verò in India. *Parius* candoris eximij *Lygdinus* cognomento, hic apud Paron inſulam naſcitur, vnde & Parius nuncupatus. Magnitudo eius quæ lances craterásque non excedat. vnguentis & ipſe aptus. *Corallisticus* in Aſia repertus, menſuram nō vltra cubitos binos candore proximo eboris ad quandam ſimilitudinem è diuerſo niger. *Alabandicus* terræ ſuæ nomine nūcupatus, purpuræ aſpectu ſimilis. Iſte in oriente igni liquatur, atque ad vſum vitri funditur. *Thebaicus* intertinctus aureis guttis inuenitur in parte Ægypti aſcriptus coticulis ad terenda collyria quadā vtilitate naturali conueniens. *Sienites* circa Sienem vel Thebas naſcitur, trabes ex eo fecēre reges. *Marmora* autē *quæ in officinis* ſunt, rupibus gignuntur: ex quibus iſtæ Sienites diuerſi coloris maculis diſtinctus eſt, cuius primùm vſum inſulæ Cyclades dederunt. *Leſbius* liuidior eſt paulo hoc, ſed & ipſe diuerſi coloris maculas habent. *Corintheus* Ammoniacæ guttæ ſimilis cum varietate diuerſorum colorum. Corintho primùm repertus, ex eo columnæ ingentes liminàque fiunt ac trabes. *Chariſteum* viride, optimum nomen ab aſpectu habens, eo quòd gratum ſit iis qui gemmas ſculpunt: eius enim viriditas reficit oculos. *Numidicum* marmor Numidia mittit, ad cutem ſuccum dimittit, croco ſimilem, vnde & nomen accepit, non cruſtis, ſed in maſſa & liminum vſu aptum. *Lucculleum* marmor naſcitur in Choo inſula, cui Lucullus conſul nomen dedit, qui delectatus illo primùm Romam inuexit, ſolúmque penè hoc marmor ab amarore nomen accepit. Eſt & *Limenſis tiegia* appellatus à colore cineris, cuius lapidis alligatio contra ſerpentes laudatur. *Ebur à barro*, id eſt, elephante dictum. Horatius, Quid tibi vis mulier nigris digniſſima barris?

De gemmis. CAP. VI.

POſt marmorum genera gemmæ ſequuntur, quæ multum auro decorum tribuunt venuſtate colorum. Primordia earum à rupe Caucaſi. Fabulæ ferunt, Prometheum primū fragmentum ſaxi eiuſdem incluſiſſe ferro ac digito circumdediſſe, iiſque initiis cœpiſſe *anulum* atque *gemmas*. Genera gemmarum innumerabilia eſſe tradūtur, è quibus nos ea tantùm quæ principalia ſunt ſiue notiſſima annotabimus. *Gemmæ* vocatæ, quòd inſtar gūmi tranſluceant. *Pretioſi lapides* ideo quia carè valent, ſiue vt à vilibus diſcerni poſſint, ſeu quòd rari ſint. Omne enim quod rarum eſt, magnum & pretioſum vocatur, ſicut & in Samuelis volumine legitur, Et ſermo Domini precioſus erat in Iſrael, hoc eſt, rarus.

De viridioribus gemmis.

CAP. VII.

OMnium gemmarū virentium. *Smaragdus* principatum habet, cui veteres ter-

tiam post margaritas & vniones tribuunt dignitatem. Smaragdus à nimia viriditate dicitur. Omne enim satis viride Smaragdum dicitur. Nullis enim gemmis vel herbis maior hoc austeritas est. Nam herbas virentes frondesque exuperat, inficiens circa se viriditate repercussum aerem. Sculpentibus quoque gemmas nulla gratior oculorum refectio est. Cuius corpus si extentum fuerit, sicut speculum, ita imagines reddit. Quippe Nero Cæsar gladiatorum pugnas in smaragdo spectabat. Genera eius duodecim, sed nobiliores *Scythici*, qui in Scythica gente reperiuntur. Secundum locum tenent *Bactriani*. Colliguntur enim in commissuris saxorum flante Aquilone. Tunc enim tellure deoperta intermicant, quia iis ventis arenæ maximè mouentur. Tertium *Ægyptij* habent. Reliqui in metallis ærariis inueniuntur, sed vitiosi. Nam aut ære aut plumbo aut capillamentis vel salis similes notas habent. *Smaragdi* autē mero & viridi proficiunt oleo, quamuis natura imbuantur. *Chalcosmaragdus* dicta, quod viridis sit & turbida, æris venis. Hæc in Ægypto vel Cypro insula nascitur. *Prasius* pro viridante colore dictus, sed vilis. Cuius alterum genus sanguineis punctis abhorret. Tertium distinctum virgulis tribus candidis. *Beryllus* in India gignitur, gentis suæ lingua nomē habens, viriditate similis smaragdo, sed cum pallore. Politur autem ab Indis in sexangulas formas, vt hebetudo coloris repercussione angulorum excitetur. Aliter politus non habet fulgorem. Genera eius nomen *Chrysoberillus* dictus, eo quod pallida eius viriditas in aureum colorem resplendeat: & hunc India mittit. *Chrysoprassus* Indicus est, colore porri succum referens, aureis interuenientibus guttis, vnde & nomen accepit, quem quidam Berillorum generis iudicauerunt. *Iaspis* de Græco in Latinum viridis gemma interpretatur. Est autem smaragdo subsimilis & crassi coloris. Species eius xvij. Volunt autem quidam Iaspidem gemmam, & gratiæ & tutelæ esse gestantibus, quod credere non fidei, sed superstitionis est. *Topazion* ex virenti genere est omnique colore resplendens: inuenta primum in Arabiæ insula, in qua Troglodytæ prædones fame & tempestate fessi cum herbarum radices effoderent, eruerunt. Quæ insula postea quæsita nebulis cooperta, tandem à nauigantibus inuenta est. Sed ob hoc locus & gemma nomen ex causa accepit. Nam *τοπάζιν* Troglodytarum lingua significationem habet quærendi. Est autem amplissima gemmarum: eadem sola nobilium limam sentit: genera eius duo. *Callaica* colore viridis, sed pallens & nimis crassa nihil iocundius aurū decens, vnde & appellata. Nascitur in India vel Germania in rupibus gelidis, oculi modo extuberans. *Molochites* spissius virens & crassior quàm smaragdus, à colore maluæ nomen accepit, in reddendis laudata signis. Nascitur in Arabia. *Heliotropium* viret colore & nubilo stellis puniceis superparsa cum sanguineis venis. Causa nominis de effectu lapidis est. Nam deiecta in labris æneis radio Solis mutat sanguineo repercussu. Extra aquā autē speculi modo Solem excipit, deprehenditque defectus eius subeuntem lunam ostendens. Magorum impudentiæ manifestissimū in hoc quoque exemplum est, quod admixta herba Heliotropio quibusdam additis præcantationibus gerentem conspici negent. Gignitur in Cypro & Africa, sed melior in Æthiopia. *Sagda* gēma prasini coloris apud Chaldæos. Cuius tanta vis est, vt permeantes naues è profundo petat, & carinis ita tenaciter adhæreat, vt nisi abrasa parte ligni vix separetur. *Myrrhites* dicta est, quod in eo myrrhæ color est. Compressus autem vsque ad calorem nardi spirat suauitatem aromatis. Reperitur in Arabia vel Ægypto myrrhæ coloris & odoris, vnde & nomen accepit. *Melichlores* bicolor ex vna parte viridis, ex altera melli similis. *Choaspites* à flumine Persarum dicta est, ex viriditate fulgoris aurei.

De rubris gemmis.

Cap. VIII.

Corallius gignitur in mari, forma ramosus colore viridis & maxime rubens: baccæ eius vel viæ candidæ sub aqua & molles: detractæ confestim durantur & rubescunt, tactuque protinus lapidescunt. Itaque occupari euellique retibus solet, aut acri ferramento præcidi: qua de causa coralli' vocitatur. Quātum autē apud nos margaritū Indicum pretiosum est, tantū apud Indos corallium. Hunc Magi fulminib. resistere affirmat, si credimus. *Sardius* dicta, eo quod primum reperta sit à Sardis hæc rubrū habet colorē marmoribus præstans, sed inter gemmas vilissima. Genera eius quinque. *Onyx* appellata, quod habeat in se permixtū candorem in similitudinem vnguis humani. Græci enim vnguē *ὄνυχα* dicūt. Hanc India & Arabia gignit: distant autē inuicē. Nam Indica igniculos habet albis cingentibus zonis: Arabica autē nigra est cum candidis zonis. genera eius quinque. *Sardonix* ex duorum nominum societate vocata est. Est enim ex onychis candore & Sardo. Constat autem tribus coloribus: subterius nigra, medio candido, superius mineo. Hæc sola in signando nihil ceræ auellit. Reperitur autem apud Indos & Arabes detecta torrentibus. Genera eius quinque. *Hæmatites* rubore sanguineus ac propterea Hæmatites vocatum

quia

ius quippe sanguis est. Gignitur in Æthiopia quidem, sed principalis in Arabia & in Africa inuenitur. De qua promittunt Magi quiddam ad coarguendas barbarorum insidias. *Succinus*, quem appellãt Græci ἤλεκτρον, fului cereique coloris, fertur, arboris succus esse: & ob id succinum appellari. Electrum autem vocari fabulosa argumentatio dedit. Namque Phaetõte fulminis ictu interempto sorores eius luctu mutatas in arbores populos, lachrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem: & electrum appellatum, quoniam sol vocitatus sit alectron plurimi poetæ dixerunt. Constat autem non esse succum populi, sed pineæ arboris. Nam accensus tedæ nidore flagrat. Nascitur autem in insulis Oceani septentrionalis sicut gummi, densaturque vt crystallum rigore vel tempore. Ex ea fiunt decoris gratia agrestium fœminarum monilia. Vocari autem à quibusdam harpaga, eo quòd attritu digitorum accepta caloris anima folia paleásque vestium fimbrias rapiat sicut magnes ferrum. Quocunque autem modo libeat tingitur. Nam Anchusæ radice conchilióque inficit. *Lygurius* vocatus, quod fiat ex vrina lyncis bestiæ tempore indurata. Est autem sicut & succinum fulua, attrahens spiritu folia propinquantia.

De purpureis. CAP. IX.

INter purpureas gemmas principatum *Amethystus* Indicus tenet. Amethystus purpureus est permixto violaceo colore, & quasi rosæ nitor, & leniter quasdam flammulas fundens. Aliud tamen eius genus descendit ad hyacinthos. Causam nominis eius afferunt, quia sit quiddam in purpura illius nõ ex toto igneum, sed vini colorem habens. Est autem sculpturis facilis: genera eius quinque. *Sapphirus*, ceruleus est cum purpura, habens pulueres aureos sparsos: apud Medos optimus, nusquam tamen perlucidus. *Hyacinthus*, ex nominis sui flore vocatur. Hic in Æthiopia inuenitur ceruleum colorem habens. Optimus qui nec rarus est nec densitate obtusus, sed ex vtroque temperamento lucens purpuráque refulgens: hic autem non rutilat æqualiter, sed cum facie cæli mutatur. Sereno enim perspicuus est atque gratus, nubilo coram oculis euanescit atque marcescit. In os missus frigidus est, in sculpturis durissimus, nec tamen inuictus. Nam adamante scribitur & signatur. *Hyacinthizon* Indicus est hyacinthum prope referens. Quædam autem eorum crystallis similes, capillamentis intercurrentibus obscurantur, ex quo etiam vitio nomẽ aliorum est. *Amethystizonta* appellatur, quia eius extremus igniculus in amethysti violam exit. *Chelidonia*, ex hirundinũ vocata colore, & duum est generum, quarum vna ex altera parte purpurea, & altera purpurea nigris interuenientibus maculis. *Cyanea*, Scythiæ gemma cœruleo coruscans nitore purpura interdum & punctulis intermicantibus auratis puluisculis varians. *Rodites*, rosea est, & ex eo nomen accepit.

De candidis. CAP. X.

MArgarita, prima candidarum gemmarum, quam inde margaritam aiunt vocatam, quòd in conchulis maris hoc genus lapidum inueniatur. Inest enim in carne cochleæ calculus natus, sicut in cerebro piscis lapillus. Gignitur autem de cælesti rore, quẽ certo anni tempore conchulæ hauriunt. Ex quibus margaritis quædam vniones vocantur: aptum nomen habentes, quòd tantùm vnus nonquam duo vel plures simul reperiãtur. Meliores autem candidæ margaritæ, quàm quæ flauescunt. Illas enim aut iuuentus, aut matutini roris conceptio reddit candidas: has senectus vel vespertinus aer gignit obscuras. *Pederos*, secunda post margaritam candidarum gemmarum: de qua quæritur in quo colore numerari debeat: toties iactati per alienas pulchritudines nominis: adeò vt decoris prærogatiua vocabulo facta sit. *Asterites*, candida est: inclusam lucem continens, veluti stellam intus ambulantem, redditque Solis candidantes radios. vnde & nomen inuenit. *Galactites* lactea est, quæ attrita reddit succum album ad lacteum saporem, fœminis nutrientibus illigata fœcundat vbera. Infantium quoque collo suspensa saliuam facere fertur: in ore autem liquescere, & memoriam adimere. Mittunt eam Nilus & Achelous amnes. Sunt qui smaragdum albis venis circumligatum Galactiten vocant. *Galatias*, grandinis & candorem præferre, & figuram, duritie quoque inuicta vt adamas: etiam in igne posita, manet suum frigus. *Solis gemma*, candida est, traxitque nomen quod ad Solis speciem in orbem fulgentes spargit radios. *Selenites*, translucet candido melleóque fulgore, continens lunæ imaginem quam iuxta cursum astri ipsius perhibent in dies singulos minui atque augeri. Nascitur in Perside. *Cinedia*, inuenitur in cerebro piscis eiusdem nominis candida & oblonga. Præsagire iis ferunt Magi signa tranquillitatis vel tempestatis. *Belocculus* albicans pupillam cingit, nigra medio aureo fulgore lucentem, & propter speciem Assyriorum regi Belo dicatam, vnde & appellata. *Epimelas*, dicitur cum in candida gemma superne nigricat color: vnde & nomen habet. *Exebenus*, speciosa & candida, qua aurifices aurum poliunt.

principatum *carbunculus* habet. Carbũculus autem dictus, quòd sit igniteus vt carbo, cuius fulgor nec nocte vincitur. Lucet enim in tenebris, adeò vt flammas ad oculos vibret. Genera eius xij. sed præstantiores qui videntur fulgere, & velut ignem effundere. Carbũculus autem Græcè ἄνθραξ dicitur. Gignitur in Libya apud Troglodytas. *Anthracites* vocatus, quòd sit & ipse coloris ignei, vt carbũculus, sed candida vena præcinctus, cuius proprium est quòd iactatus in ignem velut inter mortuos extinguitur: at contrà aquis perfusus exardescit. *Sandastrus* nascitur in India loco eiusdem nominis. Species eius, quòd veluti intro lucido igne intus fulgent aureæ guttæ. Constat autem inter omnes quantus numerus stillarum accidit, tantò & precium accedere. *Lychnis* ex eodem genere ardentium est appellata à lucernarum flagrantia. Gignitur in multis locis, sed probatissima apud Indos. Quidam eam remissiorem carbũculũ esse dixerunt. Huius duplex facies: vna quæ purpura radiat: altera quæ cocci rubore. A Sole excalefacta, aut digitorum attritu paleas & chartarum fila ad se rapere dicitur. Sculpturis resistit, ac siquando sculpta fuerit, dũ signa imprimit, quasi quodam animali morsu partem ceræ retentat. Genera eius quatuor. *Carchedonius* hoc quod & *Lychnites* facere dicitur, quanquam multum vilior prædictis. Nascitur apud Nasamonas imbre, vt ferunt, diuino. Inuenitur ad repercussum lunæ plenæ. Omnia autem genera sculpturæ resistunt. *Alabãdina* dicta ab Alabanda Asiæ regione, cuius color ad Carchedoniũ vadit, sed rarus. *Dracontites* ex cerebro draconis eruitur, quæ nisi viuenti abscisa fuerit, non ingemmescit: vnde & eam Magi dormientibus draconibus amputant. Audaces enim viri explorãt draconũ specus, & spargunt ibi gramina medicata ad incitandum draconũ soporem, atque ita somno sopitis capita desecant, & gemmas detrahunt. Sunt autem candore trãslucido. Vsu earum orientis reges præcipuè gloriãtur. *Chrysoprasius* Æthiopicus est, quem lapidem lux celat prodit obscuritas. Nocte enim igneus, est die aureus. *Flogites* ex Persida est, ostentãs intra se quasi flammas æstuantes quæ non exeant. *Syrtites* vocata quoniam in littore Syrtium inuenta primùm est in parte Lucaniæ. Color eius croceus, intus stellas continens elanguidas, sub nubilo renitentes. *Ermisicion* inter gratissimas aspicitur, & ex igneo colore radians auro, portans secum in extremitatib. candidam lucem.

De aureis. CAP. XIIII.

SVnt quædam gemmarũ genera ex specie metallorum vel lapidum cognominata. *Chrysopis* aurum tantùm videtur esse. *Chrysolithus* auro similis est cum marini coloris similitudine: hunc Æthiopia gignit. *Chrysolectrus* similis auro, sed in colorem electri vergens, matutino tantùm aspectu iocundus, rapacissimus ignium, & si iuxta fuerit, celerrimè ardescens. *Chrysolampis* ex auro & igne vocata. Aurea est enim die, & nocte ignea, hanc Æthiopia gignit. *Ammochrysus* arenis auro intermixtis nunc bractearum, nunc pulueris habet quadrulas. Gignitur in Perside. *Leucochrysus* colore aureo interueniente candida vena. *Melichrysus* dicta, quòd veluti per aurum sincerum: sic hæc gemma trãsluceat. *Chrysocolla* gignitur in India, vbi formicæ eruunt aurum. Est autem auro similis & habet naturam Magnetis, nisi quòd augere aurum traditur, vnde & nuncupatur. *Argirites* similis argento, habens stigmata aurea. *Androdamas* argenti nitorem habet, & penè adamas, quadrata semper tesseris. Magi putant nomen impositum ab eo quòd animorum impetus vel iracundias domare & refrenare dicatur, si credimus. Gignitur in mari Rubro. *Chalcites* aerij coloris est. *Calcofanus* nigra est, sed lapidi illisa æris tinnitum reddit. *Balanites* duo sunt genera subuiridis & Corinthij æris similitudine, mediam secante flammea vena. *Sideritis* à contemplatione ferri nihil dissonat. In maleficiis quoquo modo si inferatur discordias excitat. *Ideus dactilus* ex insula Creta est, ferri coloris, causa nominis eius, quia pollicem humanum exprimit. *Æthiopicus* ferrei coloris est, qui dum teritur, succum emittit. *Similianicius* in Euphratis alueo legitur pro connexione marmoris similis, medio colore glauco, veluti oculi pupilla internitens. *Arabica* ex patria dicta, aspectu eburnea est. *Hephæstitis* speculi naturam habet in reddẽdis imaginibus, quanquam rutilet: experimentum eius si feruenti aquæ addita statim refrigeret: aut si Soli opposita aridam materiam accendat. Nascitur in Coryco. *Ostracites* lapidosus colore testaceo durior. *Alteria* Achati similis, nisi quòd Achates politura pinguescit. Duriori tanta inest vis, vt aliæ gemmæ sculpantur fragmentis eius. *Glossopetra* similis est linguæ humanæ, vnde & nomen sumpsit. Fertur autem deficiente luna cœlo cadere, cui non modicam Magi tribuunt potestatem. Nam ex eo lunares motus excitari putant. ¶ Sunt & quædam gemmarum genera cognominata ab animalibus. *Echites* vipereas maculas exprimit. *Carcinia* marini cancri coloris est. *Scorpitis* scorpionem & colore & effigie refert. *Myrmecites* formicæ reptantis effigiem imitatur. *Taos* pauoni est similis. *Hieracites* acipitris coloris. *Æetites* aquilæ. Æ-

gophthalmos, caprino oculo similis. *Lycophthalmos* quatuor est colorum, ex rutilo sanguineum, in medio nigrum candidus cingit vt luporum oculus. *Mecomites* papauer exprimit. ¶Sunt & quædam gemmæ quibus gentiles in superstitionibus quibusdam vtuntur. *Liparea* suffita, omnes bestias euocare tradunt. *Anancitida* in necromantia dæmonum imagines euocare dicuntur. *Synochitida* vmbras inferarum euocatas tenere dicuntur. *Chelonites* oculus est Indicæ testudinis, varius & purpureus. Per hunc Magi impositum linguæ futura prænunciare fingunt. *Bronia* à capite testudinum, è tonitruis cadi putatur, & restinguere fulminis ictus. *Hienia* lapis in oculis hienæ bestię inuenitur: qui si sub lingua hominum subditus fuerit, futura eum præcinere dicunt. Sed & *corallius* tempestati & grandini resistere fertur. *Pontica* est *gemma* quædam liuore perlucida: habens stellas rubras, interdum & aureas. Dicunt per eam interrogari dæmones & fugari. ¶In quibusdam gemmarum generibus vera à falsis discernere magna difficultas est: quippe cùm inuentum sit ex vero genere alterius in alia falsa transducere, vt Sardoniches, quæ trinis glutinantur gemmis, ita vt deprehendi non possint. Fingunt enim eas ex diuerso genere, nigro candido minióque colore. Nam & pro lapide preciosissimo smaragdo quidam vitrū arte inficiunt, & fallit oculos sub dolo quædā falsa viriditas, quo adusque non est qui probet simulatum & arguat: sic & alia alio atque alio modo. Neque enim est sine fraude vlla vita mortalium. Omnes autem non translucidas gemmas *cæcas* appellant, eò quod densitate sua obscurentur.

De vitro. CAP. XV.

Vitrum dictum, quòd visui perspicuitate translucent. In aliis enim metallis quicquid intrinsecus continetur, absconditur. in vitro verò quilibet liquor vel species qualis est interius, talis exterius declaratur, & quodammodo clausus patet. Cuius origo hæc fuit. In parte Syriæ quæ Phœnice vocatur finitima Iudææ, circa radicem montis Carmeli palus est, ex qua nascitur Belus amnis, quinque millium passuum spacio in mare fluens iuxta Ptolemaidem: cuius arenæ de torrente fluctu sordibus eluuntur. Hic fama est pulsa naue mercatorum nitri, cùm sparsim per littus epulas pararent, nec essent pro attollendis vasis lapides, glebas nitri ex naue subdiderunt, quibus accensis permixta arena littoris, translucentes noui liquoris fluxisse riuos, & hanc fuisse originem vitri. Mox vt est ingeniosa solertia, non fuit contenta solo nitro, sed & aliis mixturis hanc artem studuit. Lenibus enim aridisque lignis concoquitur, adiecto cupro ac nitro, continuisque fornacibus vt æs liquatur massæque fiunt. Postea ex massis rursus funditur in officinis, & aliud flatu figuratur: aliud torno teritur: aliud argenti modo cælatur. Tingitur etiam multis modis, ita vt hyacintho saphirósque & virides imitetur, & oniches vel aliarum gemmarum colores. neque est alia speculis aptior materia vel picturæ accommodatior. Maximus tamen honor in candido vitro, proximo in crystalli similitudine. Vnde & ad potandum argenti metalla & auri vitrum repulit. Olim fiebat & in Italia, & per Gallias & Hispaniam arena alba & mollissima pila moláque terebatur. Dehinc miscebatur tribus partibus nitri pondere & mensura: ac liquata in alias fornaces transfundebatur, quæ massa vocabatur ammonitrum, atque hæc recocta fiebat vitrum purum & candidum. In genere vitri & obsianus lapis annumeratur. Est autem virens, interdum & niger, aliquando & translucidus, crassiore visu & in speculis parietū pro imagine vmbras reddente: gemmas ex eo multi faciunt. Hunc lapidem & in India, & in Italia, & ad Oceanum in Hispania nasci tradunt. Fertur autem sub Tiberio Cæsare quendam artificem excogitasse vitri temperamentum, vt flexibile esset & ductile. Qui dum admissus fuisset ad Cæsarem, porrexit phialā Cæsari. Quam ille indignatus in pauimentum proiecit. Artifex autem sustulit phialam de pauimento, quæ complicauerat se tanquam vas æneum: deinde malleum de sinu protulit, & phialam correxit. Hoc facto Cæsar dixit artifici, Nunquid alius scit hanc condituram vitrorum? Postquam ille iurans negauit alterum hoc scire, iussit eum Cæsar decollari, ne dum hoc cognitum fieret, aurum pro luto haberetur, & omnium metallorum precia abstraherentur. Reuera, quia si vasa vitrea non frangerentur meliora essent quàm aurum & argentum.

De metallis.

CAP. XVI.

Metallum dictum Græcè ἀπὸ τοῦ μεταλλᾶν, quòd natura eius ea sit, vt vbi vna vena apparuerit, ibi spes sit alterius inquirendi. Septem autem sunt genera metallorum: aurū, argentum, æs, electrum, stannum, plumbum, & quod domat omnia ferrum.

De auro. CAP. XVII.

Aurum ab aura dictum, id est, à splendore, quòd repercusso aere plus fulgeat. Vnde & Virgi-

& Virgilius: *Discolor inde auri per ramos aura refulsit*, hoc est, splendor auri. Naturale enim est vt metallorum splendor plus fulgeat luce alia repercussus. Hinc & aurarij dicti, quorum fulgor splendidos reddit. *Obryzum* aurum dictum, quòd obradiet splendore: est enim coloris optimi, quod Hebræi Ophaz, Græci cirron vocant. *Bractea*, dicitur tenuissima lamina, ἀπὸ τοῦ βραχεῖν, quod est ἠχεῖν, id est à crepitando. *Pecunia*, prius de pecudibus, & proprietatem habebat & nomen. *De corio* enim pecudum *nummi* incidebantur & signabantur. Postea à Saturno *æreus nummus* inuentus est. Ipse enim signari nummos & scribi constituit. Propterea & ærarium Saturno à gentilibus consecratum est. Alij, vt superius, pecuniam à pecudib. appellauerunt: sicut à iuuando *iumenta* dicta sunt. Omne enim patrimonium apud antiquos *peculium* dicebatur à pecudibus, in quibus eorum constabat vniuersa substantia, vnde & *pecuarius* dicebatur qui erat diues: modò vero *pecuniosus*. Antiquissimi nondum auro argentóque inuento, ære vtebantur. Nam prius *ærea pecunia* in vsu hominum fuit: pòst argentea: deinde *aurea* subsecuta: sed ab ea qua cepit nomen retinuit. Vnde & *ærarium* dictum, quia prius æs tantùm in vsu fuit, & ipsum solum recondebatur, auro argentóque nondum signato, ex quorum metallis quamuis postea facta fuisset pecunia, nomen tamen ærarij permansit ab eo metallo, vnde initium sumpsit. *Thesaurus* iuxta Græcã proprietatem ἀπὸ τῆς θέσεως à positione, hoc est, à reposito nominatur. Nam θέσις positio dicitur, & est nomen ex Græco Latinóque sermone compositum. Nam θὲς Græci repositum dicunt: χρυσὸν aurum quod iunctum sonat repositum aurum. *Auraria*, nomen habet ab auro. *Tributa* verò, eo quòd antea per tribus singulas exigebantur: sicut nunc per singula territoria. Sic autem in tres partes diuisum fuisse Romanum populum constat, vt qui præerant in singulis partibus, *Tribuni* dicerentur. Vnde etiam sumptus, quos dabant populi *tributa* nominauerunt. *Vectigalia*, sunt tributa, à vehendo dicta. *Stipendium*, à stipe pendenda nominatũ. Antiqui enim appendere pecuniam soliti erãt magis quàm annumerare. *Moneta* appellata est, quia monet ne qua fraus in metallo vel pondere fiat. *Numisma*, est solidus aureus vel argenteus siue æreus, qui ideo numisma dicitur, quia nominibus principũ effigiebúsque signabatur. Prius nummus ἀργυροῦς nuncupabatur, quia quamprimum ex argento percutiebatur. *Numi* autem à Numa Romanorum rege vocati sunt, qui eos primùm apud Latinos imaginibus notauit, & titulo nominis sui præscripsit. *Solidi*, dicuntur à facculo, quo conduntur; à continente: id quod continetur appellatum. ¶ In numismate tria quæruntur, *metallum, figura*, & *pondus*. Si ex iis aliquid defuerit, numisma non erit. ¶ Tria sunt autem genera argenti, & auri, & æris: *signatum, factum, infectum*. *Signatum*, est quod in nummis est: *factum*, est quod in vasis & signis: *infectum*, quod in massis est, quod & graue dicitur, id est, massa. ¶ In notitiam autem formarum metalla ita venerunt. Dum enim quacunque causa ardentes syluæ excoquerent terram, ex calefactis venis fudit riuos cuiuscunque structuræ. Siue igitur æs illud fuerat, siue aurum cùm in loca terræ depressiora decurrerit, sumpsit figuram, in quam illud vel profluens riuus vel excipiens lacuna formauerat. Quarum rerum splendore capti homines cùm ligatas attollerent massas, viderunt in ea terræ vestigia figurata, in quæ excogitauerunt liquefactas ad omnem formam posse deduci.

De argento. CAP. XVIII.

Argentum, non longè à Græca appellatione distat. Hoc autem illi ἄργυρον vocant. Cùm mirum in modum illud dum candidum sit, impressum corpori lineas nigras reddit. *Argentum viuum* dictum, quòd exscindat materias, in quibus iniicitur: hoc & liquidum, quia percurrit. Inuenitur specialiter in metallis, siue in argentariis fornacibus guttarum concretione tectis inhærens: sæpe etiam & in stercore vetustissimo cloacarum vel puteorum limo. Fit etiã & ex minio imposito conchulæ ferreæ patena testea superposita: tum circumlito vasculo circumdantur carbones, sicque argentum viuum ex minio stillat. sine hoc neque argentum, neque æs inaurari potest. Tantæ autem virtutis est, vt si super sextarium argenti viui centenarium saxum superponas: oneri statim resistat. Sin verò auri scrupulum, leuitatem eius rapiens sinu recipit: ex quo intelligitur non pondus, sed naturam esse cui cedit. Seruatur autem melius in vitreis vasis: nam cæteras materias perforat. Potui autem datum interficit, ponderis causa. *Argenti purgamenta* λιθάργυρος, quam nos spumam argenti appellamus. Fit autem ex argento & plumbo.

De ære. CAP. XIX.

Æs, à splendore æris vocatum sicut aurum & argentum. Apud antiquos autem prius æris quàm ferri cognitus vsus. Ære quippe prius scindebant terram, ære certamina belli gerebant: eratque in pretio magis æs: aurum verò & argentum propter inutilitatem reiiciebantur. Nunc versa vice

iacet æs, aurum summo cessit honori. Sic voluenda ætas commutat tempora rerum. Et, Quod fuit in pretio, fit denique nullo in honore. Vsus æris postea transiit in simulacris, in vasis, in ædificiorum structuris: maximè & ad perpetuitatem monimentorum etiam publicæ in eis constitutiones scriptæ sunt. *Cyprium æs*, in Cypro insula prius repertum, vnde & vocatum: factum ex lapide eroso, quem Cadmiam vocant, & est ductile: huic si addatur plumbum, colore purpureo fit. *Aurichalcum* dictum, quòd & splendorem auri & duritiam æris possideat. Est autem nomen compositum ex lingua Latina & Græca. Æs enim sermone Græcorum χαλκὸς vocatur. Fit autem ex ære & igne multo, ac medicaminibus perducitur ad aureum colorem. *Corintheum*, est omnium commixtio metallorum quod casus primùm miscuit, Corintho cùm caperetur incensa. Nam cùm hanc ciuitatem Hannibal cepisset: omnes statuas æneas & aureas & argenteas in vnum rogum congessit, & eas incendit. Ita ex hac commixtione fabri sustulerunt & fecerunt parapsides. Sic Corinthia nata sunt ex omnibus in vnum, nec hoc nec illud. Vnde & vsque in hodiernum diem, siue ex ipso, siue ex imitatione eius æs Corinthium vel Corinthia vasa dicuntur. Huius tria genera, candidum vnū ad argenti nitorem accedens, alterum in quo ipsius auri fulua natura est: tertium in quo æqualis cunctorum temperies. *Coronarium*, ex ductili ære tenuatur in laminas: taurorúmque felle tinctum speciem auri coronis histrionū præbet, vnde & appellatum. *Pyropum*, igneus color vocauit. Namque in singulis vncias æris additis auri scrupulis senis prætenui bractea ignescit, flammásque imitatur, vnde & pyropum dicitur. *Regulare æs* dicitur, quòd ab aliis ductile appellatur: quale omne Cyprium est. *Ductile* autem dicitur, eo quòd malleo producatur: sicut contra *fusile*, quòd tantùm funditur. Hoc & *caldarium* quòd tantùm funditur. Nam malleis fragile est. Siquidem omne æs diligentius purgatis igne vitiis excoctísque, regulare efficitur. *Campanū* quoque inter omnia genera æris vocatur à Campania prouincia, quæ est in Italiæ partibus, vtensilibus & vasis omnibus probatissimum. Æs omne frigore magno melius funditur. Æs rubiginem celerius trahit nisi oleo perungatur, seruari autem id optimè in liquida pice tradunt. ¶ Inter omnia metalla æs vilissimum est, & maximæ potestatis, ideo & *ærea lamina*: vnde & Virgilius, Hinc foribus cardo stridebat aheneis. *Origo æris*, Cadmia & Chalcitis. *Purgamenta æris*, Cadmia, & prigo, & *æris flos*. *Cadmia*, gignitur in metallorum æris atque argenti fornacibus insidente nidore. Namque est ipse lapis ex quo fit æs Cadmia vocatur: fit rursus in fornacibus existit, & nominis sui originem recipit. *Æris flos*, fit seu gignitur conflationibus, resoluto atque liquato ære, superfusa frigida aqua. Repentina enim densitatione tanquam de succo reparatur flos. *Æruginem* æs quoque creat. Nam laminæ æreæ super vas aceti acerrimi sarmentis superpositæ, atque ita distillantibus: quòd ex eo eccidit in ipsum acetum teritur & cribratur.

De ferro. CAP. XX.

FErrum, dictum quòd farra, id est semina frugum terræ condat. Idem & chalybs à Chalybe flumine vbi ferrum optima acie têperatur. Vnde & abusiuè dicitur chalybs ipsa materies, vt, Vulnificúsque calybs. *Ferri vsus* post alia metalla repertus est. Cuius postea versa in opprobrium species. Nam vnde prius tellus tractabatur, inde modò cruor effunditur. Nullum autem corpus tam densis inter se cohærentibus & implicitis elementis quàm ferrum: vnde inest illi duritia cum frigore. Ferri autem metallum pene vbique reperitur: sed ex omnibus generibus palma *Serico ferro* datur. Seres enim hoc cum vestibus suis pellibúsque mittunt. Secunda *Parthico*, neque alia genera ferri ex mera acie temperantur. Cæteris enim admiscetur mollior cōplexus. ¶ Differentia ferri plurima iuxta terræ genus. Nam aliud *molle plumbóque vicinū*, rotarum & clauorum vsibus aptum. *aliud fragile & ærosum*, culturæ terræ conueniens. *aliud solū breuitate placet clauísque caligariis aliud rubiginem celerius sentit.* Strictura vocantur hæ omnes, quòd non in aliis metallis: à stringêdo aptè vocabulo imposito. ¶ Aquarum verò summa differentia est quibus ferrū candês immergitur quo vtilior fiat: sicut Bilbilis in Hispania & Tirrasona, Comus in Italia. ¶ In acuendo ferro, oleo delectatior fit acies, vnde & tenuiora ferramenta oleo restringi mos est, ne qua in frangilitatem durentur. A ferro sanguis humanus sese vlciscitur. Contactum nanque celerius rubiginem trahit. Cum ferro *magnes* lapis concordiam habet. Sola enim hæc materia vim ab hoc lapide accipit, retinétque longo têpore. Ex eodem lapide architectus quidam Alexandriæ templum concamerauerit: vnde & in eo simulacrum ferro in aere pêdere videretur. ¶ Ferrum accensum igni nisi duretur ictibus, corrumpitur. Rubens non est habile ad tundendū, neque antequam albescere incipiat. aceto vel alumine illitum ferrum, fit æris simile. *Purgamenta ferri*, rubigo & scoria. *Rubigo*, est vitium rodens ferrum ipsum vel etiam segetes, quasi rodigo mutata vna litera: hæc & erugo ab erodendo. Nam erugo vitium est fer-

est ferri ab erodendo dicta, non ab æramento. *Scoria* vero purgamenta & sordes sunt quæ igne excoquentur, dicta scoria, quia de ferro excutitur. *Rubigine* autem caret ferrum si cerussa & gipso & liquida pice perungitur. Item rubigo ferramenta non vitiat, si eadem medulla ceruina, vel cerussa mixta rosacco vngatur.

De plumbo. Cap. XXI.

PLumbum dictum quòd ex eo primùm pilis factis maris altitudo tentata est. Huius verò genera duo sunt *nigrum* & *candidum*, sed melius candidum, quod prius in insulis Atlantici maris inuentum est. Siquidem & in Lusitania & in Gallicia gignitur, summa terra arenosa, & coloris nigri, & ponderis grauis: intercueniunt & minuti calculi; maximè torrentibus siccatis lauant eas arenas, & quod sub sidit, coquunt in fornacibus. Inueniuntur & in aurariis metallis aqua missa calculi nigri, & graues, & dum aurum colligitur cùm eo remanent, postea separati conflantur, & in plumbum album resoluuntur. Inde & eadem grauitas plumbi quæ auri. *Nigrum plumbum* circa Cantabria abundat, cuius origo duplex est. Aut enim solum ex sua vena prodit, aut cum argento nascitur, mixtisque venis conflatur. Huius primus in fornacibus liquor stannum est secundus argentum: quod remanet super adiecta vena rursusque conflata, fit nigrum plumbum. India neque plumbum neque æs habet, gemmis tantùm & margaritis hæc permutat. Nigro plumbo fistulis laminisque vtimur. Laboriosius in Hispania & Gallia eruitur plumbum. Nam in Britannia summo terræ corio.

De stanno. Cap. XXII.

STannus etymologia ἀποχωρίζον id est separans dicitur & secernens. Mixta enim & adulterata inter se per ignem metalla dissociat, & ab auro & argento æs plumbúmque secernit, alia quoque metalla ab igne defendit, & cùm sit natura æris ferrique durissima, si absque stanno fuerit, vritur & crematur. Stannum illitum æreis vasis saporem facit gratiorem, & compescit virus æruginis. Specula etiam ex eo temperantur. Cerussa quoque ex eo sicut ex plumbo conficitur.

De electro. Cap. XXIII.

ELectrum vocatum quòd ad radium solis clarius auro argentoque reluceat. Sol.n. à poetis electron vocatur. Defecatius est enim hoc metallum omnibus metallis. Huius tria sunt genera. Vnum quod ex pinu arboribus fluit, quod succinum dicitur. *Alterum* metallum, quod naturaliter inuenitur, & in precio habetur. *Tertium* quod fit de tribus partibus auri & argenti vna. Quas partes, etiam si naturam resoluas, inuenies. Vnde & nihil interest natum sit an factum, vtrunque enim eiusdem naturæ est. *Electrum* quod est *naturale*, eiusmodi natura est, vt in conuiuio & ad lumina clarius cunctis metallis fulgeat, & venenum prodat: Nam si ei infundas venenum: stridorem edit, & colores varios in modum arcus cœlestis emittit.

De ponderibus. Cap. XXIIII.

POnderum ac *mensurarum* iuuat cognoscere modũ. Nam omnia corporalia sicut scriptum est à summis vsque ad ima in mensura, & numero, & pondere dispolita sunt atque formata. Cunctis corporeis rebus pondus natura dedit. Suum regit omnia pondus. ¶ Primus Moyses in heremo filiis Israel pondera & mensuras dedit. Primus Sidon Argiuus ponderum rationem in Græcia constituit, & licet alij antiquiores extiterint, iste hac arte experientior fuit. ¶ *Pondus* dictum, eo quòd in statera libratum pendeat, hinc & pensum. Abusiue autem pondus libra vna est. Vnde etiam *dipondium* dictum est, quasi duo pondera, quod nomen adhuc in vsu retinetur. *Trutina* est gemina ponderum lances æquali examine pendens, facta propter talenta & centenaria appendenda, sicut *momentana* pro parua modicáque pecunia. Hæc & *moneta* vocata. Eadem & *statera* nomẽ ex numero habens, quòd duabus lancibus & vno in medio stilo librata æqualiter stet. *Examen* est filum mediũ quo trutinæ statera regitur, & lances æquantur. Vnde in lanceis *momentũ* dicitur *Campana* à regione Italię nomẽ accepit, vbi primũ eius vsus repertus est. Hæc duas lances non habet. sed virga est signata libris & vnciis, & vago pondere mensurata. Vnicuique autem ponderi certus est modus nominibus propriis designatis. *Calcus* minima pars ponderis, quarta pars oboli est, constans lenti. geminis granis. Appellatur autem calcus quod sit paruulus sicut & lapis calculus, qui adeo minimus est, vt sine molestia sui calcetur. *Siliqua* vigesimaquarta pars solidi est, ab arboris semine vocabulũ tenens. *Cerates* oboli pars media est. siliquã habens vnam semis. Hũc latinitas *semiobolũ* vocat. *Cerates* aũt Græcè, Latinè *siliqua* cornuũ interpretatur. Obolus siliquis tribus appenditur, habẽs cerates duos calcos quatuor. Fiebat enim olim ex ære ad instar sagittę. Vnde & nomen à Græcis accepit, hoc est sagitta. *Scrupulũ* sex siliquarum pondere cõstat. Hic apud Græcos dramma vocatur. Scrupulus

autem dictus per diminutionẽ à lapillo breui: qui ſcrupus vocatur. *Dragma* octaua pars vnciæ eſt, & denarij pondus argenti tribus conſtans ſcrupulis, id eſt xviij. ſiliquis. *Denarius* autem à dando dictus, quia pro decem nummis imputatur. *Solidus* nuncupatur, quia nihil illi deeſſe videtur. Solidum enim antiqui integrum dicebant & totum. Ipſe quoque *nomiſma* vocatur, pro eo quòd nominibus principum effigiebúſque ſignetur. Ab initio verò vnum nomiſma vnus argenteus erat. Hoc enim ab Aſſyriis cœpit. Dicunt enim Iudæi, quòd Abraham in terram Chanaam primus hanc aduexit formam. *Solidus* apud Latinos alio nomine *ſextula* dicitur, quòd de iis ſex vncia cõpleatur. Hunc, vt diximus, vulgus aureum ſolidum vocat. cuius tertiam partem ideò dixerunt *tremiſſem*: eo quòd ſolidum faciat termiſſus. *Sextula* bis aſſumpta duellum facit, ter poſita ſtaterẽ reddit. *Stater* autem medietas vnciæ eſt, appendens aureos tres, vnde & vocatur ſtater, quòd tribus ſolidis ſtet. Hic & *ſemiuncia*, quia ſemis habet de vncia. Hic & *ſemiſsis*, quia ponderis ſemiſſem quaſi ſemis aſſis. *Quadrantem* ſimiliter Hebræi cadrantem vocant. & vocatur quadra quòd vnciæ quartam partem appendant. *Sicel* qui Latino ſermone ſiclus corruptè appellatur: Hebræum nomen eſt, habens apud eos vnciæ pondus. Apud Latinos autẽ & Græcos quarta pars vnciæ eſt, & ſtateris medietas, dragmas appẽdens duas. Vnde cum in literis diuinis legitur ſiclus, vncia eſt: cùm verò in gentilium libris, quarta pars vnciæ eſt. *Vncia* dicta quòd vniuerſitatem minorum ponderũ ſua vnitate vinciat, id eſt complectatur. Cõſtat autem dragmis viij. id eſt ſcrupulis xxiiii. Quod proinde legitimum pondus habetur, quia numerus ſcrupulorum eius horas diei noctiſque metitur, vel quia libram efficit duodecies computatus XII. vnciis perficitur, & inde habentur perfecti ponderis genus: quia tot conſtat vnciis quot menſibus annus. Dicta autem *libra* quòd ſit libera, & cuncta inter ſe pondera prædicta concludat. *Mina* in ponderibus centum dragmis appenditur, & eſt nomen Græcum. *Talentum* autem ſummum eſſe pondus perhibetur in Græcis. nam nihil eſt chalco minus, nihil talento maius. Cuius variũ apud diuerſas gentes pondus habetur. Apud Romanos enim talentum eſt lxxij. librarum, ſicut Plautus oſtendit, qui ait duo talenta eſſe CXLIIII. libras. Eſt autem triplex, id eſt minor, medius, ſummus. Minor quinquaginta, medius lxxij. librarum: ſummus cxx. conſtat. *Centenarium* numeri nomen eſt, eo quòd centum librarum ponderis ſit. Quod pondus propter perfectionem centenarij numeri Romani inſtituerunt.

De menſuris. Cap. XXV.

Menſura eſt res aliqua modo ſuo vel tẽpore circumſcripta. Hæc aut corporis eſt, aut temporis. *Corporis* eſt, vt hominum, lignorum, & columnarum longitudo, vel breuitas. Sed & ſolum illum propriam ſui orbis habere mẽſuram, quod Geometrici perſcrutari audent. *Temporis*, vt horarum, dierum, & annorum. Vnde & metiri pedes horarum dicimus, hoc eſt menſurare. *Propriè* autem *mẽſura* vocata, quòd ea fruges metiuntur atque frumentum, id eſt humida & ſicca, vt modius, vrna, & amphora. Menſurarum pars minima *cochlear*, quòd eſt dimidia pars dragmæ appendens ſiliquas nouem. Qui triplicatus conculam facit. *Concula* dragma vna & dimidia adimpletur. *Cyathi* pondus decem dragmis appenditur: qui etiam à quibuſdam *coulacus* dicitur. *Oxifalus* fit ſi quinque dragmæ adduntur ad x. *Acitabulum* quarta pars heminæ eſt, xij. dragmas appendens. *Cotula* hemina eſt habens cyathos ſex, quæ ideo cotula vocatur, quia Græco ſermone cote inciſio dicitur, & hemina ſextarij in duo æqua inciditur, & cotulã facit. *Hemina* autem appendit libram vnam, quę geminata ſextarium facit. *Sextarius* duarum librarum eſt, qui bis aſſumptus bilibris nominatur aſſumptus quater, fit Græco nomine Chœnix. quinquies complicatus quinarum ſiue gomor facit. Adiice ſextum, congium reddit. Nam congius ſex metitur ſextariis: à quo & ſextarij nomen dederunt. *Congium* autem à congiendo, id eſt per augmentum creſcendo vocatur. Vnde poſtea pecunia beneficij gratia dari cœpta, congiarium appellatum eſt. Vnuſquiſque enim ſui temporis imperator fauorem populi captans, adiiciebat vt largior videretur in donis. *Congiarium* autem ſpecialiter mẽſura eſt liquidorum, cuius & rem ſimul & nomen à Romanis impoſitum inuenimus. *Metreta* eſt menſura liquidorum. Hęc à menſura accepit nomen. μέτρον enim menſuram dicunt Græci: & inde appellata metreta, licet & vrna & amphora & reliqua huiuſmodi nomina menſurarum ſint: tamen iſta hoc nomen à denarij numeri perfectione accepit. *Metrum* ad omnem menſuram pertinet. μέτρον enim Græcè: Latinè menſura dicitur. Nam & cyathus menſura eſt, & amphora menſura eſt, & quicquid plus minúſve capit, menſura eſt. Sed ideo hoc nomen ſpecialiter ſibi aſſumpſit, quòd ſit menſura perfecti numeri, id eſt denarii. *Modius* dictus ab eo quòd ſit ſuo modo perfectus. Eſt autem menſura librarum XLIIII. id eſt ſextariorum xxij. Cuius numeri cauſa inde tracta eſt, eo quod in principio Deus xxij. opera fecerit. Nam prima die vij. opera fecit, id eſt materiam informem, angelos, lucem, cœlos ſuperiores

periores, terram, aquam atque aerem. Secūda die firmamentum solum. Tertia die quatuor: maria, semina, sationes atque plātaria. Quarta die tria: solem & lunam & stellas. Quinta die tria: pisces & reptilia aquarum, & volatilia. Sexta die quatuor; bestias, pecudes, reptilia terræ & hominē. Et facta sunt omnia xxij. genera in diebus sex. Et xxij. generationes sunt ab Adam vsque ad Iacob, ex cuius semine nascuntur omnis gens Israel. Et xxij. libri veteris testamenti vsque ad Hester. Et xxij. literarum sunt elementa quibus constat diuinæ legis doctrina. His igitur exēplis modius xxij. sextariorum à Moyse secundum sacræ legis mensuram effectus est. Et quamuis diuersæ gentes huic mensuræ pondus vel adiiciant ignoranter vel detrahāt: apud Hebræos cōstitutione diuina tali ratione seruatur. Modius enim à modo dictus. Hinc & modica, id est moderata. Modicis enim modius nomen imposuit. Nam modica pro paruis abusiuè nō propriè dicimus. *Satum* genus est mensuræ iuxta morem prouinciæ Palæstinæ, vnum & dimidium modium capiens: cuius nomen ex Hebræo sermone tractum est. Satum enim apud eos nominatur sumptio, siue leuatio: eo quod qui metitur, eandem mensuram sumat ac leuet. Est & aliud satum mensura sextariorum xxij. capax quasi modius. *Batus* vocatur Hebraica lingua ab olearia mola quæ bath apud eos vel batha nominatur. capiens quinquaginta sextaria, quæ mensura, vna molæ vice proteritur. *Amphora* vocata quod hinc & inde leuetur. Hæc Græcè à figura sui dicitur: quòd eius ansæ geminatæ videantur aures imitari. Recipit autem vini vel aquæ pedem quadratum, frumenti verò modios Italicos tres. *Cadus* Græca amphora est continens vrnas tres. *Vrna* mensura est: quam quidam quartarium dicunt. Propriè autem vrna vas est quod pro condendis defunctorum cineribus adhiberi solet: de quo poeta, Cœlo tegitur qui non habet vrnam. *Medimna* est mensura quinque modiorum. Medimna autē Latina lingua vocatur, id est dimidia. eo quod quinque modiis metiatur, qui est dimidius numerus à perfecto denario. *Artaba* mensura est apud Ægyptios sextariorū lxxij. composita ex numero, propter lxxij. gentes vel linguas, quæ orbem impleuerunt. *Gomor* xv. modiorum onus appendit. *Corus* xxx. modiis impletur. Hic ab Hebraico sermone descendit: qui vocatur cora similitudine collis. Cora enim Hebraicè colles appellantur. Coaceruati enim modij xxx. instar collis videntur, & onus cameli efficiunt.

De signis ponderum.

CAP. XXVI.

Ponderis signa plerisque ignota sunt, & inde errorem legentibus faciunt. Quapropter formas eorum & characteres ita vt à veteribus signata sunt subiiciamus. *Zeta* litera significat dimidium obolum. Z
Virgula æqualiter iacens & porrecta simpliciter significat obolum. *Geminata virgula* duo oboli sunt.

T Latinum significat obolos tres. *F Latinum* significat obolos quatuor. *E Latinum* demōstrat obolos quinque. T F. E.
Oboli vero sex propterea caracterem non habent quod in vna dragma sex veniāt, quod est pondus denarij argentei. *Heta* litera significat siliquas viij. id est tremissem. H.
N Latinum significat nomisma Græcum, id est solidum. N.
Iota adiuncta beta significat dimidium solidum. I B.
Virgula duæ ex vno angulo à læua in dextram se diuidentes, significant dragmam: quam etiam olcem appellant.

N Latinum adiuncto gamma Græco significat semiunciam. N Γ.
Gamma autem Græcæ literæ o Latinum in fine adiunctum, significat vnciam. Γ O.
Lambda Græcum per medium sui I Latinum adiectum, significat libram.

Kappa Græcum circa finem cornuum adiuncto y Græco significat cyatum. K Υ.
Si verò o Latinum habuerit adiunctum heminā demonstrat, quam Græci cotylen vocant. K O.
Xi Græcum si habuerit iunctum E Latinum, significat sextarium. Ξ E.
Si verò o Latinum habuerit adiunctum, indicat acitabulum, quod Græci oxifalon vocant. Ξ O.
M Græcum superposita o Latino significat mna. μ
A Latinum in fine habens Lambda Græcum significat talentum. A Λ.
Alpha Græcum in dextro brachio superiori o litera coniuncta chœnix est. A O

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER XVII.

CAPITA LIBRI DECIMISEPTIMI.

1 *De autoribus rerum rusticarum.*
2 *De cultura agrorum.*
3 *De frumentis.*
4 *De leguminibus.*
5 *De vitibus.*
6 *De arboribus.*
7 *De propriis nominibus arborum.*
8 *De arboribus aromaticis.*
9 *De herbis aromaticis vel communibus.*
10 *De oleribus.*
11 *De odoratis oleribus.*

De autoribus rerum rusticarum. CAP. I.

RERVM rusticarum scribẽdi solertiam apud Græcos primus *Hesiodus* Bœotius humanis studiis contulit, deinde *Democritus* magnus quoque Carthaginensis in xvij. voluminib. studiũ agricolationis conscripsit. Apud Romanos autem de agricultura primus *Cato* instituit, quã inde *Marcus Terentius* expoliuit, mox *Virgilius* laude carminũ extulit. Nec minus studiũ habuerunt postmodum *Cornelius Celsus & Iulius Atticus Æmilianus* siue *Columella*, insignis orator, qui totũ corpus eiusdẽ disciplinæ complexus est. ¶Primũ ad aratrũ boues iunxisse ferunt quendã priuatum hominẽ [illegible] nomine *Homogyrum*. Quidam autẽ Osirim dicunt esse artis huius inuentorẽ, quidam *Triptolemũ*. Et hic quæstio est, quomodo prima *Ceres* ferro in Græcia vertere terrã instituit, sed ferro qualicunque, non specialiter vomere aut aratro. ¶Stercorandi agri rationẽ primus induxit quidã nomine *Stercutus* in Italia, cuius ara [illegible] dedicata est Romæ. Hic plura instrumẽta agriculturæ reperit, primúque agros firmauit. Eundem quidã *Saturnum* putauerunt, vt maiorem illi nobilitatem facerent hoc nomine, quo splendide sonaret, & dignitatem tituli compararet.

De cultura agrorum. CAP. II.

CVltus est quo frumẽta vel vina magno labore quæruntur, ab incolendo vocatus. *Diuitiæ enim antiquorum in his duobus erant, bene pascere, & bene arare.* ¶*Cultura agri* est, aratio, intermissio, incensio stipularum, stercoratio, occatio, runcatio. *Cinis* est incendium per quod ager inutilẽ humorẽ exudat. *Aratio* dicta quia de ære prius terræ culturam exercebant antequam ferri fuisset vsus repertus. Duplex est autẽ aratio, vernalis & autumnalis. *Intermissio* est qua alternis annis vacuus ager vires recipit. *Stercoratio* est lætaminis aspersio. *Stercus* autẽ vocatũ vel quia sternitur in agris, vel quod extergi oporteat quicquid sordidum in ciuitate redũdat. Idẽ & *fimus* est, quod per agros iacitur. Et dictus fimus quod fiat humus, id est stercus quod vulgo *lætamen* vocatur, eo quod suo nutrimento læta faciat germina, reddátque pinguia arua & fœcũda. *Occatio* est cũ rustici satione facta bubus dimissis grandes glebas cædũt & ligonib. frangũt: & dicta occatio quasi obcæcatio, quod operiat semina. *Occare* igitur est operire semina terræ, vites vel arbores. *Rũcatio* est à terra herbas euellere. Nã runcare terra est. *Sulcus* à sole vocatus, quod proscissus solẽ capiat. *Veractũ* dicitur quasi verè actũ, id est verno aratũ. *Proscissio* est aratio prima cũ adhuc durus est ager. *Satio* dicta quasi seminis actio, quæ vel in satum actio. *Serere* autẽ vocatũ, quia hoc cælo sereno faciendũ est, non per nubes. Hinc est & illud

Virgi-

Virgilianum. Nudus ara, sere nudus. *Messis* à metendo, id est recidendo dicta. *Seges* autẽ de semine dicta quod iacimus, siue à sectione.

De frumentis. CAP. III.

PRima *Ceres* cœpit vti frugibus in Græcia, & habere segetes translatis aliunde seminibus. Huius meminit Ouidius dicens, Prima Ceres vnco glebam dimouit aratro. Prima dedit fruges alimentaque mitia terris. *Frumenta* sunt propriè quæ aristas habent *fruges* autẽ reliqua frumenta autem vel fruges à *frumendo*, hoc est à vescendo dictæ. Nam *frumen* dicitur summa pars gulę. *Primitiæ* propriè sunt quæ de frugibus præcerpuntur. *Triticum* vel à tritura dictum, quod purissimũ horreo condatur, vel quia granum eius commolitur & teritur. *Far* dicitur, eo quòd initio frangeretur. Apud antiquos enim molarum vsus nondum erat, sed frumentum in pila missum frãgebant, & hoc erat genus molendi. *Adoreum* tritici genus, quod idem vulgo semen dicitur. *Ador* quondam appellatum ab edendo, quia primo eo vsi sunt homines, siue quia in sacrificio ipsius generis panis ad aras offerebatur. Vnde *adorea* sacrificia dicuntur. *Siligo* genus tritici à selecto dictum. Nam in pane eius species præcipua est. *Trimense triticum* ideo nuncupatum, quia satum post tres menses colligitur. Nam vbi propter aquam aliámve causam maturatio satio omissa est, præsidiũ ab hoc petitur. *Alica* Græcum nomen est. *Alicastrum* simile est alicæ, pondere & bonitate præcipuum. *Hordeum* dictum, quòd præ cæteris generibus frumenti aridum ante sit, vel quòd spica eius ordines habeat. Horũ *tria genera*. Primum exasticum vocatur, eo quod spica eius sex ordines habeat, quod quidam cantherinum appellant, quoniam animalia melius quàm triticum pascit, & homines salubrius quàm malum triticum. Alterum *distichon*, eo quòd duos ordines habeat, hoc plerique galaticũ vocant. Tertium *trimense* quia dum cogit necessitas verno seminatur, & celeriter colligitur. *Scandula* à diuisione vocata, Duplex enim est, scinditur, id est diuiditur. *Centenum* appellatum, eo quòd in plerisq. locis iactus seminis eius in incrementum frugis centesimũ renascatur. Hinc & *miliũ* a multitudine fructus vocatum. *Panicium* dictum, quod in multis regionibus ex eo panis vice homines sustententur, quasi panis victũ. *Pistũ* à pastu. *Sisamum* Græcum nomen est. *Farrago* dicta à farre. Est enim herba hordeacea adhuc viridis: needũ granis ad maturitatẽ turgentibus. *Spicã* de maturis frugibus abusiuè dicimus. Nã propriè spica est, cum per culmi folliculum, id est extremum tumorem aristæ adhuc tenues in modũ spiculi eminẽt. *Arista* appellata, quod prius ipsa arescat. *Culmus* est ipse calamus spicæ qui à radicibus nascitur. Et dictus culmus, quasi calamus. *Folliculus* est theca frumenti, in qua granum seruatur interius. Hæc super spicã vallo instructa munimen prætendit, ne auium minorum morsibus spica suis fructibus exuatur, aut vestigiis proteratur. *Stipula* sunt folia seu vaginæ, quibus culmus ambitur atque fulcitur, ne pondere frugis curuetur qua ambiunt culmum. Et dicta stipula quasi vsta, & quasi vstipula. Stipula dicta ab vsto: collecta enim messe vritur propter culturam agri. Item stipula, vel quia pars eius vritur, pars interdum pro palea præciditur. *Palea* à quibusdam vocari dicitur, quod pala ventiletur, vt frumenti purgentur. Gentiles autem paleam à quadam Pale frugum inuentrice vocauerunt: quã Cererẽ esse volũt. De qua Virgilius, Te quoque magna Pales, & te memorande canemus. Item alij à pabulo nuncupatam dicunt paleam, quòd ea primum sola in pascẽdis animalibus pastus præbebatur. Cuius natura ex contrario tantum est frigida, vt obrutas niues fluere non sinat: adeò calida, vt maturescere poma compellat.

De leguminibus. CAP. IV.

LEgumina à legendo dictã, quasi electa. Veteres enim meliora quæque legebant siue quod manũ legantur, neque sectionem requirant. ¶Leguminum plurima genera, ex quibus faba, lens, pisa, faselum, cicer, lupinũ, gratiora in vsu hominum videntur. *Faba* Græca etymologia à vescendo vocabulum sumpsit, quasi faga. φαγεῖν enim Græcè comedere dicitur. Primum enim homines hoc legumine vsi sunt. Huius species duæ; quarum altera *communis*, altera *Ægyptia*. *Faba fresa* dicta, eo quod eam homines frendant, id est frangant, id est molendo comminuant. *Lens* vocata quod humida & lenta est, vel quòd adhæret humi. *Faselum* autẽ & *cicer* Græca nomina sunt: sed faselum vile genus leguminis, quia omne quod abundat vile est, hoc autem semen abundanter inuenitur. *Lupinum* Græcum & ipsum nomen est: de quo Virgilius, Tristesque lupini, quia vultum gustãtis amaritudine contristant, vnde & illud præ amaritudine, nec vermis nec vllum animal comedit. *Medica*, *vicia*, eruum pabulorum optima sunt. *Medica* dicta, quia a Medis translata est in Græciam tempore quo eam Xerxes rex Persarum inuasit. Hæc semel seritur & decem annis permanet, ita vt quater vel sexies possit par annũ recidi. *Vicia* dicta, quòd vix ad triplicem perueniat fructum: cùm alia legumina prouentum habeat fertilem: vnde & Virgilius, Et tenuis fœtus viciæ. *Pisa* quòd ea pensabatur aliquid aut minutum. Nam *pi* aurum dicitur. *Eruum* à Græco trahit vocabulum. Hoc enim illi ὄροβον dicunt, quod dum sit quibusdam pecoribus infestum, tauros tamen pingues efficit.

De vitibus. CAP. V.

Vitis plantationem primus Noe instituit, rudi adhuc seculo. Apud Græcos autem inuentorem vitis Liberum appellant. Vnde & eum gentiles post mortem deum esse voluerunt. *Vitis* dicta, quòd vim habeat citius radicandi. Alij putant vites dictas, quòd inuicem se vittis innectant, vicinisque arboribus repando religentur. Est enim earum natura flexibilis, quia quasi brachiis quibusdā quicquid comprehenderint stringunt. *Labrusca* est vitis agrestis quæ in terræ marginib. nascitur. Vnde & labrusca dicta à labris & extremitatibus terræ. *Codex* dictus, quasi caudex. Sic enim & veteres clodum pro claudo dicebant. *Sarmentū* à serendo, quasi seramentum. *Malleolus* est nouellus palmes innatus prioris anni flagello, cognominatus ob similitudinem rei: quòd in ea parte qua deciditur ex veteri sarmento prominens vtrūque mallei speciē præbeat. *Spadones* sunt surculi, fruge carentes, ex ipsa appellatione, quòd sint inhabiles fructu & sterilitate affecti. *Sagittā* rustici vocant nouissimam partem surculi: siue quia longius recessit à matre, & quasi prosilit: seu quia acuminis tenuitate teli speciē præfert. Summitates vitium & fruticum *flagella* nuncupantur, eo quòd flatu agitentur. *Palmes* vitis materia mollis, quia per nouella brachia emissus fructum affert. Nam ideò rustici partem vitis palmitem vocant. Palmes enim diminutiuum nomen est, quòd nomen paragogum dicitur, quod à palma deriuetur. *Palma* enim habet nomen proprium, quòd dicitur principale, ab eo quòd ex se deriuatū facit. *Pampinus* est folium cuius subsidio vitis à frigore vel ardore defenditur, atque aduersus omnem iniuriam munitur. Qui ideo alicubi intercisus est, vt solem ad maturitatē fructus admittat, & vmbram faciat. Et dictus pampinus, quòd de palmite pendeat. *Capreoli* dicti quod capiant arbores, sunt enim cincinni siue vncinoli: quibus se innectere vites & suspendere solent arboribus, quo adminiculo freti palmites ventos ac turbines continere queant, & sine lapsu pediculorum fructus suos sustineant, ac sese vaga proceritate diffundant. *Corimbi* sunt anuli qui proxima quæque ligant & comprehendunt: nec longius laxati palmites ventorum flatibus dissipentur. *Vuæ* dictæ quòd intrinsecus humore sunt plenæ, liquique & pinguedinis. Nam humidum est, quod exterius humorem habet, vuidum quod interius. *Acinus* botrus est. *Racemus* est botrionis pars, & *botrio* Græcū est. ¶ *Suburbanæ vuæ* quædā dicuntur, quia fructus earum ad escam velut pomum in vrbibus venditur. Commendat enim eas & species & saporis iocunditas, ex quibus sunt *præcoqua, duracinæ purpurea dactyli Rhodia Libyca, Ceraunia, Stephanita, Trepedianæ, Vnciaria, Cidonita. Præcoqua* vocatæ, quòd cito maturescant, & ante omnes sole coquantur. Has λαγῶς dicunt, quòd currant ad maturitatem velocitate vt lepus. *Duracina* autem per totā hiemem. *Venicula*, & *Numesiana*. *Purpurea* à colore dicuntur. *Dactyli* à longitudine. *Rhodia* & *Libica* à regionibus nuncupatæ sunt. *Ceraunia* verò quòd rubeant velut ignis. *Stephanitæ* à rotunditate. *Vnciaria* à magnitudine. Genera autem vuarum quæ vino deseruiunt plurima. Ex quibus *aminea* dicta, quasi sine minio, id est sine rubore. Album enim vinum reddit: quæ cùm sint vnius nominis, non vnam speciē reddit. Amineæ enim duæ geminę ab eo dictę quòd duplices vuas nascunt. *Aminea lagana*, quia plus omnibus lanescit lanugine. *Rubilliana* dicta, quia eius materia rubet. *Fecinia* minuti acini & duræ cutis vuas habet, nobilitate Amineā sequitur, fœcunditate præcedit. Quam proinde Feciniam vocant, quòd plus quàm cæteræ feces afferat. *Apianæ* vinum dulce faciunt: quas nisi cito legas, pluuiis & ventis, & maxime apibus infestantur, quarum deprædatione apianæ cognominatæ sunt. *Balanitæ* à magnitudine nomen sumpserunt. Balanin etiam Græcè grande vocant. *Biturica* à regione nomen sortita est, turbines & pluuias & calores fortissimè sustinens, nec inmacra terra deficiēs, huius meriti & *basilica* est. *Argitis* græcula vitis generis albi, fertilis, vastam materiam, & breue, & latum folium mittens, cuius fructum nisi primo tempore colligas, aut ad terram decidet, aut humore putrescit. *Inerticula* nigra est, quam Græci *amaracion* vocāt, boni vini & lenis, à quo etiam nomen traxit, quod *iners* in tentandis neruis habeatur: quamuis gustu non sit hebes. *Mareotica* à regione Ægypti Mareotis dictæ, vnde prius venerunt, sunt enim & albæ & nigræ. *Elbola* quas quidam varias appellant, neque purpureæ, neque nigræ: ab elbo colore ita dictæ, subalbi tamen musti. *Elbum* enim est inter nigrū candidúmque colore. Nam elbum nec album nec nigrum est. *Tarentinus* locus vi iuuat quæ sola fœcunditate commendantur, abundantia copiosa, multúmque vini fluens. *Viticumia* vuas magnas magis quàm multas habet: nomen autem inde hoc sumens, quòd multum vini fluat. *Syriaca*, vel quia de Syria allata, vel quia nigra est. ¶ Multa autem genera vitium sunt: quæ tamen mutatione loci, & qualitatem & nomen amittunt. *Vitibus* inter cętera magis ista cōueniunt, *oblaqueatio, putatio, propaginatio, fossio. Oblaqueare* est circa codicē terrā aperire, & velut lacus efficere. Hoc aliqui *excodicare* appellant. *Putare* est virgam ex vite superfluam resecare cum flagellis

flagellis luxuriat. Putare enim dicitur purgare, id est amputare. *Traducere* transducere. *Propaginare* verò flagellum vitis terræ submersum tenere, & quasi porrò pangere. Hinc *propagines* ac *propagare* & *protendere* dicuntur. *Fodere* verò est foueam facere, quasi fouere.

De arboribus. Cap. VI.

ARborum nomen siue *herbarum* ab aruis [illegible] flexum creditur, eo quòd terris fixis radicibus adhærent. Vtraque autem ideò sibi pene similia sunt, quia ex vno alterū gignitur. Nam dum sementem in terram ieceris, herba prius oritur; dehinc confota surgit in arborem, & infra paruum tempus quam herbam videris arbusta suspicis. *Arbusta* arbor nouella & tenera in qua insertio fieri potest, & dicta arbusta, quasi arboris hasta. Alij *arbustum* locum in quo arbores sunt, volunt accipere sicut salictum. Sic & *virectum* vbi virgulæ nouellæ & virentes. *Arbor* autem & *fructifera* & *sterilis*, *arbos* autem non nisi fructifera. Genere autem fœminino *arbores* dicimus *poma* verò neutro. *Frutex* breuis est appellatus, quod terram frōde tegat. cuius plurale nomen fruteta arbor alta est. *Sylua* verò spissum nemus & breue. Sylua dicta quasi *xilina*, quod ibi ligna cædantur. Nā Græci ξύλον lignum dicunt. Multa enim Latina nomina Græcam plerunque etymologiam recipiunt. *Nemus* à numinibus nuncupatum, quia pagani ibi idola constituebant. Sunt enim nemora arbores maiores, vmbrosæ frondibus. *Lucus* est densitas arborum solo lucem detrahens tropo per antiphrasin, eo quòd nō luceat, siue à luce, quod in eo lucebant tenalia vel cerei propter nemorum tenebras. *Saltus* est densitas arborum alta vocata hoc nomine: eo quòd exiliat in altum, & in sublime coniugat. *Auiaria secreta* nemora dicta, quod ea aues frequentant. Recidiua arborum sunt quæ aliis sectis repullulāt. alij recidiua à cædendo dicunt quia post casum nascuntur. Alij à recidendo & repullulando dixerunt. Ergo recidiuum vbi mors aut casus. *Insitio* dicitur cum alio trunco surculus fœcundæ arboris sterili inseritur, aut oculorum impositio, cum inciso cortice, libro alienæ arboris germen immittitur. *Plantæ* sunt de arboribus. *Plantaria* vero quæ ex seminibus nata sunt cum radicibus & à terra propria transferuntur. *Cespites* frutices sunt, quasi cuspites. vel quasi circa pedes. *Frondes* quòd ferant virgulta vel vmbras, sunt autem causa vmbrarum. *Oculi* nodi sunt ex quibus frondes exeunt. *Radix* appellatur, quod quasi radius quibusdā fixa terris, in profunda demergitur. Nam physici dicunt parem esse altitudinem radicum & arborum. Alij radicem à similitudine radiorum dictā putāt, vel quia si eradatur, nō repullulat. *Truncus* est statura arboris insistens radici. *Corticem* veteres corticem vocabant. Dictus autem cortex, quòd corio lignū tegat. *Liber* est corticis pars interior dictus à liberato cortice, id est ablato. Est autem medium quoddam inter lignum & corticē. *Rami* sunt qui de trunco manant, sicut à ramusculis cætera. *Surculi* à præcisione scissæ nuncupati. *Virgultū* est, quod de radice pullulat, ramus qui de ipso robore arboris, virga quæ de ramis. Propriè autem Virgultum appellatur, quod ad radicem arboris nascitur, & quasi inutile ab agricolis amputatur. Et hinc dictum virgultū, quia ex virga tollitur. *Virga* à virtute dicitur, quòd vim in se multam habeat, vel à viriditate. vel quia pacis indicium est, quòd vim regat. Vnde hac vtuntur magi ad placandos inter se serpentes, & idcirco in ea hos sustinent illigatos. Hac etiam philosophi, & reges ac magistri, nuncij & legati vtūtur. *Flagella* dicuntur: vt prædiximus, summæ arborum partes, ab eo quòd crebros ventorum sustineant flatus. *Cimas* vocatas dicunt quasi comas. *Folia* Græcè φύλλα dicuntur, inde est ad nos hoc nomē per deriuationē trāslatum. Flores nominati, quòd citò defluāt de arboribus, quasi fluores, quòd citò soluantur. In his duplex gratia, coloris & odoris. Austro enim flores soluuntur. Zephyro fiunt. *Germen* dicimus surculum prægnantem, à gerendo: vnde & germinatio. *Fructus* nomen accepit à frumine, id est eminente gutturis parte qua vescimur. Inde & fruges. Fructus autem propriè dicuntur agrorum & arborum, quibus vtique vtimur. In animalibus verò abusiuè & translatiuè vocamus fructum. *Poma* dicta ab opimo, id est à copiæ vbertate. *Matura* dicuntur, quia apta sunt ad manducandum: sic & immatura, quia priusquam matura fiant: dura sunt ad manducandum. *Ligna* dicta, quia incensa conuertuntur in lumen. Vnde & *lucinium* dicitur, quod lumē det. *Hastula* à tollendo nuncupata, quasi abstula. fomes est hastula quæ ab arboribus excutitur, recisione aut hastulæ ambustæ, aut ligno cauata à fūgis nomine accepto. quòd ita capiat ignem. De quo Virgilius, Rapuitque in fomite flammam. *Torris* lignum adustum: quē vulgus titionem appellat extractum ex foco, semiustum & extinctum. *Quisquiliæ* stipulæ immixtæ surculis & foliis aridis. Sunt autem purgamenta terrarum. *Caries* putredo lignorum. dictum hoc nomine, quòd eueniat lignois virtute carentibus.

De propriis nominibus arborum. Cap. VII.

PAlma dicta quia manus victricis ornamentum est, vel quòd expansis est ramis, in modum palmæ hominis. Est enim arbor insigne

victoriæ, proceróq; ac decoro virgulto, diuturnísq. frōdib. vestita, & folia sua sine vlla successione conseruans. Hanc Græci φοίνικα dicūt: quòd diu duret, ex nomine auis illius Arabiæ, quæ multis annis viuere perhibetur. Quæ dū in multis locis nascatur: nō in omnibus fructus perficit maturitatē. Frequenter autē in Ægypto & Syria. Fructus autem eius *dactili*, à digitorum similitudine nuncupati sunt: quorum etiam & nomina variantur. Nam alij appellāt *palmulas*, similes *mirobalani*. Alij *Thebaici*: qui & *Nicolai*. Alij *nucales*, quos Græci καρυωτὰς vocant. *Laurus* à verbo laudis dicta. Hac enim cum laudib. victorū capita coronabātur. Apud antiquos autē *laudea* nominabatur, postea d litera sublata, & subrogata r dicta est laurus: vt in auriculis quæ initio audiculæ dicta sūt, & medidies, qui nunc meridies dicitur. Hanc arborē Græci δάφνην vocant, quòd nunquā deponat viriditatē, inde illa potius victores coronātur. Sola quoq; hæc arbor vulgo fulminari minimè creditur. *Malum* à Græcis dictū, quòd sit fructus eius pomorum omnium rotundissimus. Vnde & hæc sunt vera mala, quæ vehementer rotunda sunt. *Malum Matianum* à loco vocatum, vnde prius aduectum est. Nam multæ arbores nomina ex prouinciis & ciuitatibus de quibus allatæ sunt, acceperunt. Virgilius, Amātibus quid ex malo quæri soleat ostendit. *Mala cidonia* nomen sumpserūt ex oppido, quod est in insula Creta, de qua dicere solent Græci, vrbium Cretensium matrem Cidoniam: ex cuius pomo cidonitum conficitur. Fit quoque ex ea & vinum quo languentium desideria falluntur. Nam specie & gustu & odore cuiuslibet vini veteris imaginem repræsentat. *Malomellum* à dulcedine appellatū, quòd fructus eius mellis saporē habeat, vel quod in melle seruetur: vnde: & quidā, Si tibi Cecropio saturata cidonia melle Ponētur, dicas: hæc melimella placent. *Malū punicum* dicitur, eo quod ex Punica regione sit genus eius trāslatum. Idem & *malogranatum*, eo quòd inter corticis rotunditatem granorū contineat multitudinem. Arbor autem *malogranata* est generis fœminini, pomum verò generis neutri. Flores malorum à Græcis appellati sunt *quintinas*: Latini *caducum* vocant. Agrestium autem malorum flores Græci βαλαύστιον appellauerunt, quorū alij albi, alij purpurei, alij rosei reperiuntur similes floribus mali punici. Negant medici mali punici cibo nostra corpora nutriri: sed eo sic opinantur vtendum vt medicari potius non alere videatur. *Malum persicum*, cuius breuis admodum vita cōcessa est, trium generū esse fertur, *Duracenum, Armeniacum* & *Persicum*. *Duracenum* nuncupatur pro eo quòd pomū eius in gustu acorem referat. *Armeniacum* dicitur: quòd primū genus ab Armenia sit aduectū. *Persicū* vocatū, quòd eam arborem primus in Ægypto seuerit Perseus, à quo se oriūdos Ptolemæi ferebāt. Hæc in Perside fructum generat interfectoriū: apud nos autem iocūdum ac suauem. Horū aliud *præcox*, aliud vocatur *æstiuū*. *Medica arbor* cuius nomen etiam in carminibus Mantuanis inclaruit, asportata primùm à Medis, vnde & vocabulum sumpsit. Hanc Græci κεδρόμηλον, Latini *citram* vocant, quòd pomum eius ac folia cedri odorem referant. Malum eius inimicū venenis, & hoc est quòd idem poeta intelligi voluit: cum tradat ex illa foueri animā. Hæc arbor omni penè tempore plena est pomis, quæ in ea partim acerba, partim matura, partim adhuc in flore sunt posita, quod in cæteris arboribus ratum est. *Mella* quam Græci *loton* appellant, quæ vulgo propter formam & colorem *faba Syriaca* dicitur. Arbor enim est magna, fructū ferens comestibilem, maiorem pipere, gustu suauem: vnde & mella vocata est. *Coquimella* quam Latini ob colorem primum vocant, alij à multitudine enixi fructus nixam appellant. Cuius generis *Damascena* melior à Damasco oppido, vnde prius asportata est, dicta: cuius solum pomum stomacho mederi probatur: nam cætera noxia perhibentur. Hæc sola arbor gummi glutinosum, & cōpactiuum distillat, quo & medici & scriptores vtuntur. *Oleomella* nascitur in Palmaria Syriæ ciuitate, ex eo ita appellata, quòd ex tronco oleum defluat in crassitudine mellis, saporis suauis. *Pomelida* sorbo similis, mediocris arbor & flore candidulo, dicta quòd dulcedine sit eius fructus, & acuto sapore commixtus. Hæc arbor ætate durat exigua. *Melofos* arbor in Aphrica punica lingua vocata, ex qua profluit lētus *succus*, qui à loco *Ammoniacus* nominatur. *Mespila* arbor spinosa, fructu similis malorum, sed paulo breuiore, vnde & appellata, quòd pilulæ formam habeant eius poma. *Pirus* vocata videtur: quod in ignis speciem formata est: nam hoc genus pomi ab amplo incipit, & in angustū finit, sicut ignis. Pirus autem arbor, fructus eius *pirū* est. Cuius multæ species, ex quibus *Crustumina* sunt *pira* ex parte rubentia, ab oppido Crustumio nominata. *Poma piri* iumentis imposita, vel si pauca vehementer onerosa dicuntur esse. *Cerasus* à Ceraso vrbe Ponti vocata. Nā Lucullus cùm Cerasum ciuitatem Ponti deleuisset: hoc genus pomi inde aduexit, & à ciuitate cerasum appellauit. Arbor autem cerasus, pomum vero *cerasum* dicitur. Hoc etiā & ante Lucullū erat in Italia, sed durū, vnde & *cornū* appellatū est. Est autem arbor apta hastilibus. Vnde & Virgilius, Bona bello cornus. *Ficus* Latinè à fœcunditate vocatur. Feracior enim est cæteris arboribus. Nam ter quatérque per singulos

singulos annos generat fructum, atque altero maturescente alter oboritur. Hinc & *Carica* à copia nominatæ. *Ficus Ægyptia* fœcũdior fertur, cuius lignũ in aqua missum illico mergitur, & cùm in limo aliquandiu iacuerit, deinde in superficiem sustollitur versa vice naturæ, quando madefactum debuit humoris pondere residere. Antea athletæ ficis alebantur, priusquam eos Pythagoras exercitator ad carnis vsum, qui fortior cibus est, transtulisset. A senibus quoque in alimẽtum sumptæ sæpius ficus, rugas eorum ferunt distendere. Tauros quoque ferocissimos adfici arborem colligatos repente mãsuescere dicunt. *Caprificus* appellata, eo quod parietes quib. innascitur, carpitur. Rũpit enim & prodit ex latebris quib. concepta est. Alij putant caprificum dictũ, quod ficu, arbor eius remedio fœcũdetur. *Morus* à Græcis vocata, quam Latini *rubum* appellant, eo quòd fructus vel virgulta eius rubeant. Est enim *morus syluestris* fructus afferens, quib. in deserto pastorũ fames vel penuria consolatur. Huius folia superposita serpenti, feruntur interimere eum. *Sicomorus* sicut & morus sũt Græca nomina. Dicta autem sicomorus, quod sit folijs moro. Hanc Latini *Celsam* appellant ab altitudine, quia non est breuis vt morus. *Nux* appellata, quòd vmbra vel stillicidiũ foliorũ eius proximis arborib. noceat. Hanc alio nomine Latini *iuglandem* vocant, quasi Iouis glandẽ. Fuit enim hæc arbor consecrata Ioui. cuius pomũ tantam vim habet, vt missa inter suspectos herbarũ vel fungorũ cibos, quicquid in eis virulentũ est exudet, rapiat atq. extinguat. *Nuces* autem generaliter dicuntur omnia poma tecta corio duriori, vt *pinea, nuces, auellanæ: glandes castaneæ, amigdalæ*. Hinc & *nuclei* dicti, quod sint duro corio tecti. At contrà *poma* omnia mala, *mala* dicta: sed cum adiectione terrarum in quibus antea nata sunt, vt *Persica, Punica, Matiana, Cidonia, &c.* *Amigdala* nomen Græcum est: quod Latine *nux longa* vocatur. Hanc alij *nucidã* vocãt, quasi minorem nucem. De qua Virgilius, Cum se nux plurima syluis induit in florem. Cunctis enim arboribus prior se flore vestit, & ad ferenda poma, arbusta sequentia præuenit. *Auellana* ab Auellano Campaniæ oppido vbi abũdant, cognominatæ sunt. Hæc a Græcis ponticæ appellantur, eo quòd circa Ponticũ mare abundent. *Castaneam* Latini à Græco appellant vocabulo. Hanc enim Græci *κάστανα* vocant, propter quòd fructus eius gemini in modum testiculorũ intra folliculum reconditi sunt, qui dũ eiciuntur, quasi castrantur. Hæc arbor semel vt excisa fuerit, tanquam syluæ expullulare consueuit. *Ilex* ab electo vocata. Huius enim arboris fructum homines primùm ad victũ sibi elegerunt. vnde poeta, Mortales primùm ructabant gutture glandẽ. Prius enim quàm frumenti vsus esset antiqui homines glande vixerunt. *Suberies* arbor ex qua validissimus cortex natatorius extrahitur. Et ideo appellata suberies, eo quòd fructus eius sues edunt. porcorum enim sunt alimenta non hominũ. & dicta suberies quasi subedies. *Fagus & esculus* arbores glandiferæ, ideo vocatæ creduntur, quòd harũ fructibus olim homines vixerunt: cibúmq; sumpserũt, escámq. habuerũt. Nam *esculus* ab esca dicta, *fagus* vero à Græco vocabulũ traxit. φαγεῖν enim Græcè comedere dicitur. *Silicen* quam Latini corruptè silicam vocant, ideo à Græcis tale nomen accepit, eo quòd ligni eius fructꝰ dulcis: ξύλον quippe dicunt lignũ γλυκὺ dulce. Huius arboris pomo succus expressus acatia à Græcis dicitur. *Pistacia* quòd cortex pomi eius nardi Pistici odorem referat. *Pinus* arbor picea ab acumine foliorũ vocata. Pinũ enim antiqui acutum nominabant. Pinum autem aliam *pitun*, aliam Græci πεύκην vocant, quã nos *piceam* dicimus, eo quòd desudat picem. Nam & specie sibi differunt. In Germaniæ autem insulis huius arboris lacrima gignit electrum. Gutta enim defluens rigore vel tẽpore in soliditatem durescit, & gemmam facit, de qualitate sua nomen accipiens, id est succinum: eo quòd succus sit arboris. Pinus creditur prodesse cunctis quæ sub ea seruantur, sicut nux nocere omnibus. *Abies* dicta quod præ cæteris arboris longè eat, & in excelsum promineat. Cuius natura expers est terreni humoris, ac proinde habilis atque leuis habetur. De qua Virgilius, Et casus abies visura marinos: quia ex ea naues fiunt. Hanc quidam *Gallicam* vocant propter candorem. Est autem sine nodo. *Cedrus*, quàm Græci κέδρον vocant, quasi cecomenes drosuron, id est, arboris humor ardentis, cuius folia ad cypressi similitudinem respondent. Lignum vero iocundi odoris est & diu durans: nec à tinea vnquam exterminatur. De qua Persius, Et cedro digna locutus. Scilicet propter durabilem perpetuitatem. Vnde & in templis propter diuturnitatem ex hoc ligno lacunaria fiunt. Huius ligni resina *cedria* dicitur, quæ in conseruandis libris adeo est vtilis, vt perliniti ex ea nec tineas patiantur, nec tempore cõsenescant. Nascitur in Creta, Aphrica atque Syria. *Cypressus* Græcè dicitur, quòd caput eius, à rotunditate in acumẽ erigitur. Vnde & κῶνος vocatur, id est alta rotunditas. Hinc & fructus eius *conus*, quia rotunditas eius talis est, vt conum imitetur. Vnde & *conifera cyparissi* dicuntur. Huius lignũ cedro pene proximam habet virtutem. Templorum quoque trabibus aptum impenetrabili soliditate nũquam, oneri cedit: sed ea qua in principio fuerit firmitate, perseuerat. Antiqui cypressi ramos

propè rogū constituere solebant, vt odorem cadauerum dum vrerentur comprimerent iocunditate odoris sui. *Iuniperus* Græcè dicta, siue quòd ab amplo in angustum finiatur, vt ignis: siue quòd conceptū diu teneat ignem: adeò vt si prunæ ex eius cinere fuerint opertæ, vsque ad annum perueniant. πῦρ enim apud Græcos ignis dicitur. Iuniperus autem alia parua, alia magna est. *Ebenus* in India & Æthiopia nascitur, quæ cæsa durescit in lapidem. Cuius lignum nigrum est, & cortex leuis vt lauri: sed *Indicum* maculosum est in paruis distinctionib. albis ac fuluis. *Æthiopicū* verò quod præstantius accipitur, in nullo est maculatum: sed in nigrum leue & corneum. Est autem Mareotica palus in India vnde ebenus venit. Lucanus, Ebenus Mareotica, inquit. Ebenus autem crepundiis illigatur, vt infantem visu nigra non terreant. *Platanus* à latitudine foliorum dicta, vel quod ipsa arbor patula sit & ampla. Nam πλατὺ Græci latum vocant. Expressit huius arboris Scriptura & nomen & formam dicens, Quasi platanus dilatata sum in plateis. Est autem tenerrimus foliis ac mollibus & vitium similis. *Quercus* siue quernus dicta, quod ea soli re diligentium quærentibus responsa daret, arbor multū annosa: sicut legitur de quercu Mambre, sub qua habitauit Abraham: quæ fertur vsque ad Constantini regis imperium per multa secula perdurasse. Huius fructus *glandula* appellatur. Ex quibus vna aegilops dicta, paruū forma, sed firmo corpore atque nodoso, quæ mediis [illegible] & incaustis adhibetur: altera [illegible] leuis ac lenis: ac nimium perforata. [illegible] tantū vsibus necessaria. *Fraxinus* vocari fertur, quod magis in asperis locis montanisque frugis nascatur. Hanc per deriuationem traximus, sicut à monte montanus. De quo Ouidius, Et fraxinus vtilis hastis. *Taxus* venenata arbor. Vnde & *toxica* venena exprimuntur. Ex hac arcus Parthi & aliæ gentes faciunt. Vnde & poeta, Ityreos taxi torquentur in arcus. Alibi [illegible] dicit Parthicos. *Acer* coloribus impar. *Robur* autem generaliter dicitur ex omni materia quicquid est firmissimum. *Alnus* vocatur quòd alatur amne: Proximè enim aquā nascitur, nec facilè extra vndas viuit. Hinc & tenera & mollis, quia in humecto loco nutritur. *Vlmus* nomē accepit, quòd vliginosis locis & humidis melius proficit. Nam in montanis & asperis minus læta est. *Larex* cui hoc nomen à castello Laricino inditū est, ex qua tabulæ tegulis affixæ flammam repellunt, neque ex se carbonem ambustæ efficiunt. *Populus* dicta, quod ex eius calce multitudo nascatur. Cuius genus duplex est. Nam altera: est alba, altera nigra. Alba autem populus dicta, quia folia eius vna parte sunt alba, altera viridia. Hæc igitur bicolor habens quasi noctis & diei notas, quæ tempora ortu solis occasúque constant. Genera etiā resinam circa Eridanum fluuiū, vel vt alij memorāt, in finibus Syriæ. *Tiliam* dicunt, vocatā, eo quod vtilis [illegible] ad vsum telorum nitore & leuitate iaculādi. Est enim genus materiæ leuissimæ. *Salix* dicta quòd celeriter saliat, hoc est velociter crescat, arbor lenta, vitibus habilis vinciēdis. Cuius seminis hanc dicūt esse naturā, vt si quis illud in poculo hauserit, liberis careat: sed & fœminas infœcundas efficit. *Populus* autē & *salix*, & tilia molles materiæ sunt, & ad sculpturā aptæ. *Vimen* vocatur, eo quod vim habeat multam viroris. Natura enim eius talis est, vt etiā si arefacta abluatur, virescat: deinde excisa atque in humo fixa, radicibus sese ipsa dimergat. *Mirica* quā Latini tamariciā vocant ex amaritudine nom data. Gustus enim eius nimis amarus est. Hæc arbor in solitudine & saxoso humo nascitur: ex qua etiam arbore maleficis artibus [illegible] id est odia conciliari dicuntur. *Myrtus* à mari dicta, eo quod magis littorea arbor sit. Vnde & Virgilius, Littora mirtetis lætissima & Amalthea littora Myrto. Hinc est quod & à Græcis [illegible] dicitur. Medicorū autem libri hanc arborem aptā tenebunt mulierē necessitatibus plurimis. *Lentiscus*, quod cuspis ipsius lenta [illegible] & mollis. Nā lentum dicimus quicquid flexibile est, vnde & lentū vimen & vitem Virgilius, & lentas vites pro flexibiles. Huius fructus oleum sudat, cortex resinā quæ mastix appellatur, cuius plurima & melior in Chio insula gignitur. *Terebinthus* arbor, Græcū nomē generās resinā omniū resinarum præstātiorem. *Buxus* Græcū est nomē, à Latinis ex parte corruptū. πύξος enim appellatur apud eos. Arbor semper virens, & leuitatē materiæ [illegible], [illegible] apicibus apta. Vnde & Scriptura, Scribe in buxo. *Rodandarum*, quod corrupte vulgo lorād. [illegible] vocatur, quod sit foliis lauri similium, flore vt rosa, arbor venenata. Interficit enim animalia, & medetur serpentiū vexationes. *Herbitum* vocauerunt pastores, eo quod vicē herbæ præbeatur pecoribus vbi desit pascua. *Turbiscus*, quòd de vno cespite eius multa virgulta surgāt quasi turba. *Stipa* vocata propter quòd ex ea stipentur tecta. Hinc & stipula per diminutionē. *Arundo* dicta, quod cito arescat: Hanc veteres cannā vocauerunt, arundinē vero postea Varro dixit. Sane sciendum, quod Latinū canna de lingua Hebræa sumptum est. Apud eos enim calamus *canna* dicitur. *Cicuta* autem est, quod est inter cannarum nodos: dicta, quòd lateat. In Indicis stagnis nasci arundines calamique dicuntur, ex quorum radicibus expressū succū bibunt. Vnde & Varro ait, Indica nō magnū in arbore crescit arūdo. Illius & lētis premitur radicibus humo Dulcia, cui nequeūt succo concedere mella. *Sambucus* mollis & pertusa arbor.

Rhamnos

Rhamnus, genus est rubi quam vulgò senticem vrsinam appellant, asperum nimis & spinosum. *Sentix*, dicta à situ, quod est terra inculta: in qua sentices spinæque nascuntur. Maiores autem nostri omnem arborem *spinosam* veprem dicebant, quod vi prendat. *Oleaster*, dictus quòd sit folijs oliuæ similibus sed latioribus, arbor inculta atque syluestris amara atque infructuosa. cui insertus oliuę ramus vim mutat radicis, & vertit eam in propriam qualitatem. Lacryma oleastri arboris duplex est. Alia enim gummi similis sine vllo qualitatis morsu, alia ammoniaci guttam ex stillatione collectam ac remordentem. *Oliua* Græcè ἐλαία dicitur: ex quo in Latinum tractum est, vt oliua dicatur. *Olea* autem ipsa arbor est, fructus oliua, liquens *oleum*. Est autẽ arbor pacis insignis, cuius fructus diuersis nominibus appellatur. *Orchades oliuæ*, Græca etymologia à similitudine testiculorum vocatæ: quos Græci ὄρχεις vocant. *Radiola*, pro eo quod oblongæ sunt in modum radiorum. *Paphię*, à Papho insula dictæ. vnde priùs allatæ sunt. *Lycinia* eo quod optimum dent lumen. Nam λύχνος lumen est. Vnde & lignum nomen accepit quia aptum est flammis & luminibus. *Pausia*, quam corrupte rustici *pusiam* vocãt viridi oleo & suaui & apta, Et dicta pausia quod pauiatur, id est tũdatur, vnde & pauimentum. *Syria* dicta pro eo quod de Syria est allata, siue quia nigra est. *Crustumia* eadem & *volemis* dicta: eo quòd volam compleat magnitudine, hoc est mediam manum: vnde & *inuolare* dicimus. Quidam autẽ *volemũ* Gallica lingua bonum & magnum intelligunt: colymbades appellatæ. *Oleum* autem ab olea nominatur. Nam vt diximus, olea est arbor, vnde deriuatum est oleum. Sed quòd ex albis fuerit oliuis expressum vocatur. *Spanum*, à Græcis ὀμφάκιον appellatum. Quod autem ex subnigris & nondum maturis fuerit expressum, *Viride* appellatur. Quod verò ex nimiũ maturis, *Cõmune* dicitur. Ex iis ad vsum vitæ primum est spanum, secundum viride, tertium commune. *Amurca* olei pars aquosa ab emergendo dicta, id est quòd ab oleo mergat, & fæx eius sit. Hanc Gręci *amurcam* vocant ex Latina lingua trahentes vocabulum. *Gummi* Græcum nomen est hoc enim illi κόμμι dicunt. *Resinam* Græci ῥητίνην vocant: ῥεῖν enim Græce dicitur quicquid manat. Est enim lacryma sudore exhalata lignorum, vt cerasi, lentisci, balsami, vel reliquarum arborum siue virgultorum quæ sudare produntur, sicut & odorata orientis ligna: sicut gutta balsami, ac ferularũ vel sucinorũ. cuius lacryma durescit in gemmã. Prima est *resina terebintina* omnium præstãtior. Affertur autẽ ex Arabiæ partibus atq; Iudæa & Syria, Cypro & Aphrica, ex insulis quoque Cycladibus. Secunda est *lentiscina*: quæ mastyx vocatur: hæc ex Chio insula deportatur. Tertia *pinulea*: quarum alia πιτυΐνη, alia στροβιλίνη, alia liquida, alia arida: & afferuntur ex Tyrrhena, Colophonia. Vnde etiam Colophonia resina sumpsit. *Pix*, Græcum nomen est, quã illi πίσσαν vocant. Alij volunt ex pino picem vocari, hæc à Græcis appellatur clodonia, nos *ramalem* dicere possumus, cui probatio splendens leuis & munda. ¶ Creandarum arborum naturaliter tria sunt genera: aut enim sua sponte nascuntur, aut ex seminibus fortuitu iacentibus surgunt, aut ex radicibus pullulant. Nam cætera vsus inuenit fauente natura. ¶ Omnia poma Latinè neutri generis esse dicuntur: arbores autem fœminini sunt generis: exceptis paucis vt hic oleaster, hoc siler: vt Virgilius, Molle siler. Item hoc buxum, licet & hæc buxus dicatur. Nam superfluam quidam volunt facere discretionem, vt hæc buxus de arbore dicamus: buxum verò de ligno composito.

De arboribus aromaticis. CAP. VIII.

ARomata sunt quæque fragrantis odoris quæ India vel Arabia mittit; siue aliæ regiones. Nomen autem aromata traxisse videntur: siue quod aris imposita diuinis inuocationibus apta videantur, seu quod sese aeri inserere ac miscere probantur. Nam quid est odor nisi aer contactus? *Thus*, arbor Arabiæ immensa atque ramosa lenissimi corticis, ramis ad aceris qualitatẽ. Amigdala modo succum aromaticum fundens album, & masticatione velut in puluerem resolutum. & cum frangitur, intus pingue est. & igni appositum facilè ardescens. Et appellatur apud nos masculum, eo quod sit natura rotundum in modum testiculorum. Reliquum planum penè scabrosum: minus optimum. Adulteratur autem admixta resina siue gummi, sed dignoscitur sua proprietate. Nam *thus* igni impositũ ardescit, resina fumescit: *gummi* vero liquescit calefactum. *Tus* vero sine aspiratione è tundendo dicitur, quia dum gummi guttæ ex arbore cadunt in glebis miscentur: dum vero glebę in puluerem rediguntur, thus carpitur & virgulis tunditur, & sic inde manibus tollitur. Hoc & *libanum* vocatum à monte Arabiæ vbi Sabæi sunt. Nam mons eorum Libanus dicitur, vbi thura colliguntur. *Myrrha*, Arabiæ arbor altitudinis quinque cubitorum similis spinę, quam ἄκανθαν dicunt. cuius gutta viridis atque amara, vnde & nomen accepit myrrha. Gutta eius sponte manans preciosior est, elicita corticis vulnere vilior iudicatur. Sarmenta eius Arabes ignibus fouent: quorum fumo satis noxio, nisi ad odorẽ storacis accurrant, plerunque insanabiles morbos contrahunt. *Myrrha* autem *Troglodytica* ab insula Arabię dicta, vbi

melior colligitur, & purior. *Storax*, arbor Arabiæ, similis malo Cidonio, cuius virgulæ inter Caniculæ ortum cauernatim lacrymâ fluunt. Destillatio eius in terram cadens munda non est, sed cum proprij corticis scrobe seruatur. Illa autem quæ virgis & calamis inhæserit, munda est & albida: deinde fulua fit Solis causa, & ipsa storax calamites pinguis, resinosa, odoris iocundi, humecta & veluti mellosum liquorem emittens. Storax autem dicta quod sit gutta arboris profluens & congelata. Nam Græci styriam guttam dicunt. Græcè autem στύραξ, Latinè storax dicitur. *Bdella* Indiæ & Arabiæ arbor, cuius lacryma melior Arabica. Est enim lucida, subalbida, leuis, pinguis æqualiter cerea, & quæ facilè molliatur, neque ligno vel terræ commixta, amara, odoris boni. Nam ex India sordida est & nigra & maiori gleba. Adulteratur autem admixto gummi: qui nõ ita amarificat gustu. *Mastix*, arboris lentisci gutta est. Hæc *granomastix* dicta est, quia in modum granorum est. Melior autem in Chio insula gignitur, odoris boni, candoris ceræ punicæ. Vnde & splendorem cutis pulchrificat. Adulteratur autem interdum resina vel thure. *Piperis*, arbor nascitur in India, & in latere montis Caucasi, quòd Soli obuersum est: folijs ad iuniperi similitudinem. Cuius syluas serpentes custodiunt, & serpentes igne fugantur: & inde ex flamma nigrum piper efficitur. Nam natura piperis alba est, cuius quidam diuersus est fructus. Nam quòd immaturum est *piper longum* vocatur: quòd incorruptum ab igne *piper album*. quod vero *cute rugosa & horrida* fuerit, ex calore ignis trahit & colorem & nomen. Piper si leue est vetustum est, si graue est nouellum: vitanda est autem mercatorum fraus. Solent enim vetustissimo piperi humecto argenti spumam aspergere aut plumbum vt ponderosum fiat. *Aloa* in India atque Arabia gignitur: arbor odoris suauissimi ac summi. Denique lignum ipsius, vice thymiamatum adoletur altaribus, vnde & nomen traxisse videtur. *Cinamomum* dictum, quod cortex eius in modum cannæ sit rotundus & gracilis. Gignitur in Indiæ & Æthiopiæ regionibus, frutice breui duorum tantùm cubitorum, colore sub nigro vel cinereo, tenuissimarum virgularum. Nam quod in crassitudinem extenditur despectabile est, quod verò gracilius prouenerit, eximium. Quod cum frangitur visibile spiramentum emittit ad imaginem nebulæ vel pulueris. *Amomum* vocatum, quod veluti odorem cinamomi referat. Nascitur in Syria & Armenia: frutex eius botrosum semen reddens sibi connexum, flore albo veluti violæ, folijs similibus brioniæ: odore etiam bono, somnos suauificat. *Cassia*, nascitur in Arabia: virga robusti corticis, & purpureis folijs, vt piperis. Est autem virtutis cinamomi similis, sed potentia inferior: vnde pro cinamomi vice duplex eius pondus in medicamentis admiscetur. *Calamus aromaticus*, à similitudine calami vsualis vocatur. Gignitur in India multis nodis geniculatus, fuluus, fragrans suauitate spiritus. Qui cum frangitur, in multas fit partes scissilis, simulans gustu cassiam cum leni acrimonia remordente. *Balsami* arbor in Iudæa intra terminos tantum xx. iugerum erat. Postea quam eandem regionem Romani potiti sunt, etiam latissimis collibus propagata est, stirpe similis viti, folijs similis rutæ, sed albidioribus semperque manentibus. Arbor autem *balsamum*, lignum eius *xylobalsamum*: succus *opobalsamum*. Quod ideo cũ adiectione significatur, eo quod percussus ferreis vngulis cortex ligni per cauernas eximij odoris guttam distillat. Cuius guttam adulterant admixto Cyprino oleo vel melle. Sed sincera probatur a melle, si cum lacte coagulauerit: ab oleo, si instillata aqua aut admixta facile fuerit resoluta: præterea si laneæ vestes ex ipsa pollutæ non maculantur. Adulteratum quidem neque cum lacte coagulat, & vt oleum in qua supernatat, & vestem maculat. Balsama autem si pura fuerint, tantam vim habent, vt si sol excanduerit, sustineri manu non possint.

De herbis aromaticis siue communibus.

CAP. IX.

EXtant & quarundam *herbarum nomina*, quæ ex aliqua causa resonant, habentes nominum explanationem. Non tamen omnium herbarum etymologiam inuenies. Nam pro locis mutantur etiam nomina. *Folium* dictum, quòd sine vlla radice innatans in Indiæ littoribus colligitur. Quod lino perforatum, siccant Indi atque reponunt. Fertur autem *paradisi* esse *herba* gustu nardum referens. *Nardus*, herba est spicosa, vnde & à Græcis ναρδόσταχυς appellata: quarũ alia *Indica*, alia *syriaca* vocatur, non quòd in Syria nascatur, sed quod mons in quo inuenitur alio latere Indiam spectat, alio Syriam. Est autem Indica multiformis, sed melior Syriaca, leuis, fulua, comosa, spica parua, odoratissima, Cyprum simulans. Quod si multum in ore tardauerit, linguam siccat. *Nardus Celtica*, à regione Galliæ nomen traxit. Nascitur enim sæpius in Liguriæ alpibus, & in Syria, frutice paruo, radicibus in manipulo collectis ligamentis. Flos eius tãtùm propter odorem bonus. Tyrsi eius atque radiculæ vtiles probantur vsibus nostris. *Costum* radix herbæ est nascentis in India, A-

rabia

rabia & Syria, sed melius *Arabicum*: est enim album & leue, suaue, iocundi odoris. *Indicum* colore nigro, & leue vt ferula: *Syriacum* verò pondere graue, colore buxeo, odore acro, summum tamen album, leue, aridum, gustu incendens. *Crocus* dictus ab oppido Ciliciæ, quod vocatur Corytium, quamquam & alibi nascatur, sed non tantum vel tale quale in Cilicia. Vnde & à potiore parte nomen accepit. Nam multæ res nomina sumpserunt à locis vbi plus prouenit, & aliquid melius. Optimum est autem quod fuerit recens, odoris boni, albedine parua, porrectæ longitudinis, integrum, & neque in fragmenta comminutum inspiratione, & cum carpitur manus inficiens, & leuiter acre. Quod si eiusmodi non fuerit, aut vetustum, aut infusum agnoscitur. Adulteratur autem admixto crocomagmate. Augendi quoque ponderis causa, spuma argenti contrita adijcitur, & proditur si puluerulentum reperitur, atque decoctum ab odore proprio fuerit lapsum. *Crocomagma* expressis aromatibus crocini vnguenti atque informatos echinine in pannusculos fit & adeo sic applicatur. *Asarum* nascitur in vmbrosis montibus, floribus Cassiæ similibus, interque flos iuxta radicem purpureus, in quo semen continetur vuarum simile, radicibus plurimis atque tenuissimis & bene redolentibus, & est virtute similis nardo. *Fu* nascitur in Ponto, folijs oleastro similibus. *Quipparum* à Græcis vocatur, quod habeat virtutem feruentem. Radix eius est iunci trianguli folijs porri similibus, radicibus nigris siue conciguis, in similitudinem oliuarum odoratissimis atque acerrimis. Nascitur in paludibus atque varijs locis. Traditur etiam alia species quipperi, quæ in India nascitur, & appellatur lingua eorum *Zingiber*. *Iris Illyrica* à similitudine Iris cœlestis nomen accepit. Vnde & Latinis *arcumen* dicitur. Iris quod flos eius coloris varietate eundem arcum cœlestem imitetur. *Illyrica* autem dicitur, quia in Illyrico plurimis & violentissima est species eius folijs gladioli similibus, radice aromatica, odoris boni. *Acorũ* folijs viridibus, similibus radicibus, acerrimi odoris sed iocundi: propter quod & aromatica est. *Meu* folijs pastinacę similibus. *Cardamomũ* herba, quam vulgus *Nasturgium* vocat. *Schinos* melius quod in Euphrate nascetur, quàm quod in Arabia. Filuum, multiflorum, purpureum, tenue, odoris rosei cũ manu fricatur, gustu multum incendit linguam atque mordet. Huius flos σχινάνθος dicitur. Ἄνθος enim Græcè flos nuncupatur. *Timum* appellatum, quòd flos eius odorem refert. De quo Virgilius: Redolentque timo flagrantia mella. *Epitimum* Græcum, nomen quod Latinè dicitur flos timi. Nam flos Græcè timum vocatur. Est autem flos timbræ similis. *Sampsucus* est, quem Latini *amaracum* vocant. Cuius nominis vsum Virgilius etiam ad Venerem referens ait: Vbi mollis amaracus illum Floribus aspirans molli complectitur vmbra. Apta est autem hæc herba vnguentis. Vnde & nomen traxit amaracus à puero cuiusdam regis: qui casu lapsus dum ferret vnguenta, nouum & gratissimum ex confusione odorem creauit. *Hiacinthus* herba est habens florem purpureum. Traxit autem nomen à puero quodam nobili, qui in saltibus inter purpureos flores repertus est interfectus, deditque nomen herbæ puerilis funeris casus. Est autem radice & flore violæ similis, pueros à pubertate retinens. *Narcissus* herba fabulosè impositum nomen habet à quodam puero cuius membra in hunc florem transierunt, qui & nomen Narcissi in appellatione custodit, & decus pulchritudinis à candore retinet foliorum. *Rosa* à specie floris nuncupata quòd rutilante colore rubeat. *Lilia* lactei floris herba, vnde & nuncupata, quasi lidia, cuius cùm candor sit in folijs, auri tamen species intus effulget. *Viola* propter vim odoris nomen accepit. Huius genera sunt tria, purpureum, album, melinum. *Acanthus* herba Ægyptia semper frondens, spinis plena flexili virgulto. In cuius imitatione arte vestis ornatur, quæ achantina dicitur, & achantis dicta. *Hedera* dicta, quòd arboribus reptando adhæreat. De qua Virgilius: Inter victrices hederam tibi serpere lauros. Alij hederam aiunt vocatam, quod hedis supra lactis abundantiam in esca à veteribus præbeatur. Hederæ, frigidæ terræ indices sunt secundum Physicos. Nam antipharmacum ebrietatis est, si quis potus hedera coronetur. *Elleborum* memorant Græci circa Elleborum quendam fluuium plurimum gigni, atque inde à Græcis appellari. Hoc Romani alio nomine *veratrum* dicunt, pro eo quod sumptum, motam mentem in sanitatem reducit. Duo sunt autem genera, *album, & nigrum*. *Acone* portus est Bithiniæ, qui prouentu malorum graminum vsque adeo celebris est, vt noxiam herbam *aconita* illinc nominemus. Nam *toxica* venena ex eo dicta, quod ex arboribus taxeis exprimuntur: maximè apud Cantabriam. *Euphorbium* dictum, quod eius succus oculorum acuat visum. Cuius vis tanta est, vt duris carnibus superadiecta citius coqui compellat. Nascitur in multis locis, sed maximè in Mauritania. *Laser* herba nascitur in monte Olcobagi: vbi & Ganges fluuius oritur: cuius succus dictus primùm *lasit*: quoniam manat in modum lactis: deinde vsu deriuante *laser* nomina-

tum est. Hoc & à quibusdam *opium Cyrenaicum* appellatum, quoniam & apud Cyrenas nascitur. *Aloe* herba amarissimi succi. *Panace* herba fragrantis odoris, tyrso ferulæ similis, ex quo profluit succus, qui *opoponace* dicitur, croceus & pinguis, odore grauis & amarissimus. *Galbanum* est genus pigmenti albi, crescens in monte Amomo Syriæ. aliàs succus est ferulæ. *Dycta* est mons Cretæ, ex quo *dictamnum* herba nomen accepit, propter quam apud Virgilium cerua vulnerata saltus peragrat. Tantæ enim potentiæ est dictamnum vt ferrum à corpore expellat, sagittas excutiat. vnde & eius pabulo feræ percussæ sagittas à corpore inhærentes euciunt. Hanc quidam Latinorum *polеium* Martis dicunt, propter belli tela excutienda. *Mandragora* dicta, quòd habeat mala suaueolentia, in magnitudinem mali *Matiani*. Vnde & eam Latini *malum terræ* vocant. Hanc poetæ ἀνθρωπόμορφον appellant, quòd habeat radicem formam hominis simulantem. ἄνθρωπος enim Græcè, Latinè, dicitur homo. Cuius cortex vino mixtus ad bibendum datur iis quorum corpus propter curam secandum est, vt soporati dolorem non sentiant. Huius species duæ. *Fœmina*, foliis lactucæ similibus, mala generans in similitudinem prunorum. *Masculus* verò, folia betæ similia habet. *Papauer* herba somnifera: de qua Virgilius, Lethæo perfusa papauera somno. Soporem enim languentibus facit. Eius alia est vrualis, alia agrestis, ex qua fluit succus, quem opium vocant. *Colocynthis* cucurbita agrestis & vehementer amara, quæ similiter vt cucurbita flagella per terram tendit. Dicta autem colocynthis, quòd sit fructu rotundo atque foliis vt cucumis vrualis. *Centaurium* Græci vocant, quoniam à Chirone Centauro fertur reperta. Eadem & *limnesion*, quia locis humectis nascitur. Eadem & fel terræ propter amaritudinem. *Glycyrrhiza* Græcè ex eo dicta, quod dulcem radicem habeat. γλυκὺ enim dulce Græci dicunt. Eadem, ἄδιψον, quia sitientibus sitim sedat. *Dracontea* vocata, quòd hasta eius varia sit in modum colubri, similitudinémque draconis imitetur, vel quòd eam herbam vipera timeat. *Chelidonia* ideò dicitur, vel quod aduentu hirundinum videtur erumpere, vel quod pullis hirundinum si oculi auferantur, matres eorum illis ex hac herba mederi dicuntur. *Heliotropium* nomen accepit primò, quòd æstiuo solstitio floreat, vel quod Solis motibus folia circumacta conuertat. Vnde & à Latinis *solsequia* nuncupatur. Nam & Sole oriente flores suos aperit, item serò claudit, cùm sol occubuerit. Ipsa est quam Latini *intubum sylvaticum* vocant. Hæc & *verrucaria*, quòd extingat verrucas ex aqua potata, vel in cataplasmate posita abstergat. *Pentaphyllon* à numero foliorum dicta: eam Latini quinquefolium vocant: herba adeò munda vt purificationi & templis adhiberi à gentibus solita esset. *Hysopus* herba purgandis pulmonibus apta. Vnde & in veteri testamento per Hysopi fasciculos aspergebantur sanguine qui mundari volebant. Nascitur in petris hærens saxo radicibus. *Reubarbarum*, siue *reuponticum*, illud quod trans Danubium in solo barbarico: illud quod circa Ponticum colligitur nominatum est. Reu autem radix dicitur. *Reubarbarum* ergo quasi radix barbara. *Reuponticum* quasi radix pontica. *Hyosciamos* à Græcis, à Latinis *herba calicularis*, quod caliculi eius in figuram cantarorum nascantur, vt est mali Punici, quorum ora serrata sunt, habentia intrinsecus semina papaueris similia. Hæc herba *insana* vocatur, quia vsus eius periculosus est. Denique si bibatur vel edatur, insaniam facit, vel somni imaginem torpidam. Hanc vulgus milimindrum dicit: propter quod alienationem mentis inducit. *Saxifraga* vocata, quod semen eius petras in vesica frangat atque comminuat. *Gentiana* nomen sumpsit vt medici memorant, ab inuentore, radicibus aristolochiæ similibus. Nascitur sub alpibus Galatiæ & Asiæ. *Satureia* calida & propè ignea. Vnde illi & nomen inditum esse ferunt, quòd pronos facit in venerem. *Satyrion* dicta à Satyris, propter incendium libidinis, quam vulgus *stringum* vocat: venerem enim suscitat. Eadem & *orchis*, quòd radix eius in modum testiculorum sit: quos Græci ὄρχιν vocant. Item & *leporina*, propter quod caulem mollem emittat. *Vrtica* vocata, quod tactus eius corpus adurat. Est enim igneæ omnino naturæ, & tactu perurit: vnde & pruriginem facit. *Artemisia* herba Dianæ à gentibus consecrata est, vnde & nuncupata. Græcè enim Diana Ἄρτεμις dicitur. *Chamæmelon* Græcè dicta, quòd mali Matiani odorem habeat: sitque breuis terræque vicina. *Chamædrys* à Græcis appellatur, quod sit breuis, & per terram strata & minuta foliis paruissimis. *Pæon* quidam medicus fuit, à quo Pæonia herba perhibetur inuenta, vt Homerus dicit. Hanc quidam *glycysiden* vocant, quod dulcis saporis, vel penterobinam à numero granorum, vel, vt alij, *dactylosam* à digitorum similitudine. Nascitur in syluis. *Buglossos* à Græcis dicta, eo quòd folia asperrima admodum linguæ bouis habeat. Quæ mirum in modum ob sapientiam nutriendam vino infundenda à veteribus memoratur. Con-

niuij

tuum) quoque hilaritatem præbere fertur, pro oleo etiam sumitur. *Arnoglossa*, id est, agni lingua, quæ Romanis plantago dicitur, quod planta eius cito adhæreat terræ. Hæc multi pro olere vescuntur. *Herpillos*, quæ apud nos *serpillum* vocatur pro eo quòd radices eius longè repant. Eadem & matris animula, propter quod menstrua moueat. *Aristolochia* dicitur, quod mulieribus fœtis optima sit. Nã superstitia post partum, matricem beneficio vaporis expurgat. Huius herbæ genera sunt duo: quarum vna aristolochia rotunda dicitur, propter quod rotundam radicem habeat: altera aristolochia longa, quia longam radicem habet, cum ramis & foliis longioribus. quam etiam & dactylitam vocant, quòd sit radice robore digitali & longa. *Erigeron* nomen à Græcis dicitur, quod vere primo senescat. Vnde & eam Latini herbam *senecionẽ* vocant. Nascitur per macerias. *Psyllion* dicta, quòd semen pulicis simile habeat. Vnde eam Latini *herbam pulicarem* vocant. *Hierobotane* adeo à Græcis hoc nomen accepit, quod remediis ac ligamentis hominum & purificationibus sacerdotum à gentilibus probaretur apta. Vnde & eam pontifices *sagmen* appellabant, quasi sancimen, & hæc *verbena*, quia pura. *Paliurus*, herba asperrima & spinosa, pungens, & retinens: vulnerans appa opinquantem sibi & adunco dente comprehendens. *Struthius*, quam quidam *herbã lanariam* vocant, eo quòd plerique lanam ex ea lauent. Nascitur in locis cultis. *Cimicia*, propter similitudinem cimicis. Vnde & eam Græci *corianon* vocauerunt. Nascitur in locis asperis atque cultis. *Marrubium*, quod Græci *prasium* dicunt, vocatum propter amaritudinem. Nascitur in campis. *Pulegium*, apud Indos pipere pretiosius est. Habet autem vim thermantica(m) calefacit & deducit, extenuat, & purgat, & digerit. *Absinthium*, Græcum nomen, cuius probabilius est, quod in Ponti regione nascitur: vnde & absinthium Ponticum nominatur. Est amarum gustu, suaue odore, temperamentum corpori præstans, cuius contusa folia adiciendis doloribus vel contusioni corporum vtilissima comprobantur. *Symphyton*, Græce dictum, ea quod tantam in radice virtutem habeat, vt frusta carnis aspersa in cacabo coaguiet. *Polypodion*, herba cuius radix hispida atque crinita, vt est polypus: ex quo deriuatum vt polypodion diceretur. Nascitur in teneris petrarum tectis, siue quercubus vicinis. *Pelosia* Græcis, a Latinis *Omnimorbia*, quòd multis morbis subueniat. Nascitur in montibus & duris locis. *In quodam exemplari hæc præterea habetur*: De vna radice multas & tenues fibras mittit seminis plenas: in summitate habens quosdam corimbos canescentes: odori graui & subdulci. Succus eius in aqua cocta à serpentibus percussos sanat: sparsa in domo vel incensa omnes serpentes fugat. *Scammonia*, quam Latini *acridium* vocant, herba succi plena, quæ colligitur sub cauata radice. Denique terram rotunda cauitate fodiunt: tum suppositis aut cochleis, aut nucis foliis excipitur succus atque siccatus aufertur. Venit autem sæpius probabilior ex Mysia Asiæ. Huic contrarius atque fallius ex Syria atque Iudæa. *Daucus*, foliis fœniculis thyrso bipalmis. *Citocacium*, dicta, quòd ventrem cito depurget, quam vulgus corrupte *citocatiam* vocant. *Lappa* dicta, quòd habeat caulem ingentem per terram dispositam. Hæc herba à Græcis *philanthropos* vocatur, quòd vestibus hominum inhæreat ob asperitatem sui. Nascitur iuxta muros. *Capillus Veneris* vocatur, siue quòd delapsos post alopeciam capillos recreat, vel quòd capillorum fluores coerceat, vel quòd sit virgulis nigris lenibus cum splẽdore quasi capilli. Nascitur in aquosis locis. *Rubia* dicta, quòd radix eius sit rubea, vnde & colorare lanas perhibetur. Est & vtilis potuis ex eius radice factus, siue in cibum sumptus, siue potui datus ad eos qui rabiem patiuntur. *Anchusa*, cuius radix contacta digitos inficit. Est enim colore sanguineo, vnde etiam pictoribus ad purpuram efficiendam visa est. *Chamæleon*, quæ Latinè *viscarago* vocatur, eo quòd viscum gignat: in quo hærent aues quæ propria voluntate descenderũt ad escam. *Cicuta*, propter quod in thyrso geniculatos nodos habeat occultos vt cãna: sic dicitur fossitexea, quæ occulta est. Hæc potui data interficit. Hanc in carcere Socrates bibit & expirauit. Persius dicit, *Sorbitio quam tollit dira cicuta*. Hæc dum hominibus venenum sit: capellas efficit pingues. *Trifolium*, est quod Græci *triphyllon* vocant, quod sit foliis trinis per singulas annotationes. *Flomos*, quam Latini *herbam lucernalem* vocant, ab eo quod ad lucinium proficiat. Eadem & *lucubros*, quòd lucẽ præbeat vmbris. *Pyrethron*, Græcè dicta, quòd habeat radicem incendiosam atque concretuantem. *Althea*, malua agrestis, siue maluæ viscus: sed althea quòd in altum surgit: & viscus, quia glutinosa est. *Origanum*, quod Latinè *coleua* interpretatur, propter quod infusum colorẽ vinum. *Titimallum*, vocabulum sumpsit, quòd foliorum comam vel radium Solis circumacta conuertat. Nam Græci Solem *titan* vocant, *mallos* comam ex quo confectum est, vt titimallum diceretur. Huius species septem diuersis locis nascentes, *Sterchitis*, quæ Latinè *herba salutaris* vocatur, propter quod dolorem capitis & stomachi incendium mitigat. Eadem & *vua lupina* propter semen eius vuæ simile. *Pelogonium*, quam Latini *her-*

bam sanguinariam vocant, propter quod missa in naribus sanguinem moueat. *Ambrosia*, quam Latini *apium syluaticum* vocant. De qua Virgilius: Ambrosiæque comæ diuinum vertice odorem Spirauere —. *Apiacum*, quod flores eius apes maximè appetunt. *Rosmarinum*, quam Latini ab affectu *herbam salutarem* vocant: cuius folia fœniculi sunt similia atque aspera: & rotatim terræ prostrata. *Mentha agrestis*, quam Græci *καλαμίνθην*, nostri vulgò *nepetam* vocauerunt: maioris virtutis & vehemens in calore. *Genicularis* herba substernitur ob scorpionum vim repellendam. *Gladiolus*, quòd sit foliis gladii similibus, cubitalis, floribus purpureis. *Agaricum*, radix vitis albæ. *Asphodelus*, quam Latini à colore *albucium* vocant. *Squilla*, quòd nocens sit de qua superstitio gentilium dicit, quòd si integra ad limen suspendatur omnia mala fugat. *Χαμαιπίτυς* à Græcis dicta, quòd terræ adhæreat, & odorem pini habeat. Hanc Latini *cucurbitularem* vocant, quòd ex parte odorem cucurbitæ referat. *Staphysagria* nascitur in locis amœnis. *Splenion* dicta, quòd splenem auferat, siue *scolopendryos*, eo quòd folia ipsius scolopendro animali sunt similia. Nascitur in humidis petris. *Volutus* appellatus, quòd radix eius volubilis sit & rotunda. *Stœchas*, in insulis Stœchadibus nascitur: vnde & nuncupatur. *Cyclaminos* Græcè dicta à quodam, qui Κύκλος vocatus est, qui primus virtutem huius herbæ inuenit: siue quòd talis herba habeat radicem rotundam. Græci enim *κύκλον* rotundum vocant. Cuius radix aut succus si vino fuerit admixtus, ebrios facit. Nascitur in syluosis locis & agris. *Ἄμπελος λευκή*, siue brionia, quam Latini *vitem albam* vocant: vel à qualitate coloris, vel quòd eius radix contrita & corpori infricata teneriorem & candidiorem cutem reddat. Nam & succus baccarum eius lac vberibus siccis reddit. *Ἄμπελος μέλαινα*, id est, *vitis nigra*, eademque labrusca: folia hederæ similia, in omnibus maiora quàm ipsa vitis alba: baccas similiter habens: quæ baccæ in maturitate nigrescunt: vnde & vocabulum sumpsit. *Viticella* vero herba à Latinis appellata, quòd sicut vitis quicquid proximum habuerit, apprehendit corimbis, quos annulos appellamus. *Buphthalmus*, florem habet croceum, oculo similem. Vnde & à Græcis nomen accepit. Est autem caule molli, foliis coriandri similibus. Nascitur iuxta muros ciuitatum. *Flomos*, quam Latini *verbascum* vocant, quarum altera est masculus, albidioribus foliis atque angustioribus: altera fœmina, foliis latioribus atque nigris. *Ferula*, vocata à medulla. Nam *illam* Varro tradit esse ferulæ medullam, quam appodelon Græci vocant. Nonnulli à feriendo *ferulam* dicunt. Hac enim pueri & puellæ vapulare solent: huius succus *galbanum* est. *Papirum* dictum quod igni & cereis est aptum: πῦρ enim Græci ignem dicunt. *Iuncus* dicitur, eo quòd iunctis radicibus hæreat. *Scirpus*, à quo segetes teguntur sine nodo. de quo Ennius: Quærunt in scirpo soliti quod dicere nodum. Et in prouerbio: Qui inimicus est, etiam in scirpo nodum quærit. *Fucus*, genus herbæ est, de qua tingitur vestis dicta, quia mentitur alienum colorem: vnde & Virgilius: - Discet mentiri lana colores. *Alga*, nascitur in aquis stantibus. Ita denique nomen sumpsit ab algore aquæ: vel quod alliget pedes, quia crassa est foliis aquam ex parte superantibus. *Vlua* & *typhus* herbæ circa fontes & paludes stagnisque noscuntur. Ex quibus vlua, id est, alga mollis & quodam modo fungus, dicta ab vligine. *Typhus* vero quæ se ab aquis inflat. Vnde etiam ambitiosorum & sibi placentium hominum tumor typhus dicitur. *Carix*, acuta herba & durissima sparto similis, de qua Virgilius: Et carice pastus acuta. *Spartus*, frutex virgosus sine foliis ab asperitate vocatus. Volumina enim funium quæ ex eo fiunt, aspera sunt. *Gramen*, à situ potius dictum, quòd plurimorum agrorum situ. Vnde illud Græci *ἄγρωστιν* vocauerunt: licet omnis herba gramen vocetur, ab eo quòd germinetur: sicut robur omnis ligni species & cutis, ab eo quòd firmissima. *Filix*, à singularitate folii dicta. Denique ex vna virgula altitudine cubitali vna scissa folia gignit cæsim plicata, velut pinna. *Zizania*, quod poetæ semper *infelix lolium* dicunt, quod sit inutile & infœcundum. *Fœnum* dictum, quòd ea flamma nutritur. *φῶς* enim flamma est. *Manipulum*, dicimus fascem fœni. Et dictus manipulus, quod manum impleat.

De oleribus. Cap. X.

Hortus nominatur, quòd semper ibi aliquid oriatur. Nam cùm alia terra semel in anno aliquid creet: ortus nunquam sine fructu est. *Olus*, ab alendo dictum, eo quòd primum homines ab oleribus alerentur, antequam fruges & carnes ederent. Tantum enim pomis arborum & oleribus alebantur, sicut animalia herbis. *Caulis* est generaliter herbarum & olerum medius frutex: qui vulgo *tyrsus* dicitur, quod à terra sursu conscendit: ex quo deriuatum est, vt specialiter quoddam genus olerum caulis diceretur, quia tyrsus ipsius amplius cæteris oleribus coalescit, id est crescit. Est autem generale nomen. Omnis enim frutex caulis. *Cyma* dicitur quasi co-

si coma. Est enim summitas olerum vel arborum, ut quasi vigens virtus naturalis est. *Malua* ex parte Græco vocabulo appellatur ἀπὸ τοῦ μαλάσσειν, eo quòd molliendi aluum soluendique naturam habeat. Cuius succo si quis se oleo mixto perunxerit, ab apibus negatur feriri. Folia eius ex oleo trita & imposita scorpionibus, creduntur afferre torporem. *Pastinaca* vocata, quòd radix eius præcipuus pastus sit hominis. Est enim odoratu iocunda, cibo delectabilis. *Rapa* dicta à rapiendo, id est comprehendendo. Est autem radice amplior napo, sapore dulcior, & folio tener. *Napus* à similitudine rapæ vocatus, nisi quòd foliis latior & radicis gustu subacrior est. Nonnulli autem affirmant in vtrumque inde pene commutari, quia vtrumque semen in alterum vicissim mutatur. Nam rapa in alio solo, vt Æmilianus ait, per biennium mutatur in napum: alio verò napus transit in rapam. *Napocaulis* ex duobus oleribus compositum nomen habet, quia dum sit sapore napo similis: non in radice, sed in thyrso conscendit vt caulis. *Sinapis* appellatur, quod foliis sit similis napis. *Raphanum* Græci, nos radicem vocamus, eo quòd deorsum totus nititur: dum reliqua olera in summa magis prostant. cuius semine macerato quisquis manus infecerit, serpentes impune tractabit. Siquidem ex ipsius radice etiam ebur albescit. In cibo quoque venenis obsistit. Nã cõtra venenatas radices, nuces, lupini, citrum, apium, prosunt, sed contra futurum, non contra acceptum venenum. Vnde & apud veteres ante alias epulas hæc solebant mensis apponere. *Lactuca* dicta est, quod abundantia lactis exuberet, seu quia lacte nutrientes fœminas impleat. Hæc & in viris Veneris vsum coercet. *Lactuca* agrestis est, quam sarraliam nominamus, eo quod dorsum eius in modum serræ est. *Intubus* Græcum nomen est. Et intubus quod intus sit tonsus. *Cepa* vocatur, quia non aliud est, nisi tantùm caput. *Ascalonia* nuncupata est vna vrbium Palæstinæ, quæ Ascalon dicitur, vnde prius aducta est. *Allium* dictum quod oleat. *Vlpicum* appellatum, quod alij odorem habeat. *Fasiolos* vocari aiunt à Phaselo insula Græciæ, vbi non procul mons Olympus est. *Porrum* cuius duo genera sunt, capitatum & sectile. Capitatum melius, sectile paruulum. *Beta* apud nos olerum, apud Græcos litera est. *Blitum* genus oleris, saporis euanidi, quasi vilis beta. *Cucumeres* quod sint interdum amari, qui dulces nasci perhibentur, si lacte mollito eorum semen infundatur. *Olus* molle *atriplex*, *brassica viridarum*. *Nasturtium* sapor appellauit, quòd acrimonia sui nasum torqueat. *Fungi*, quod aridi ignem acceptum concipiant. φῶς enim ignis est, vnde & *esca* vulgo dicitur, quod sit fomes ignis & nutrimentum. Alij dicũt fungos vocatos, quod sint ex eorum genere quidam interemptorij, vnde & defuncti. *Tubera* tumor terræ prodit, eaque causa nomen illi dedit. *Boleti* appellati, quod sint volubiles & rotundi. *Asparagus*, quòd sit spinosa & aspera, & frutex eius ex quo gignitur. *Capparis* à Græcis nomen sumpsisse videtur, quod habeat rotunda in summitatibus seminum capitella. *Arboracia*, hoc est, lapsana. *Lapistrus* lapatium. Hæc in cibo sumpta stomachum confortat, venerem reprimit. *Carduus* genus herbæ spinosæ. Huius natura mordax & cùm austera est, mollis. Frigidus & indigestus succus eius alopecias curat. *Eruca* quasi vrica, quod igneæ sit virtutis, & in cibo sæpe sumpta veneris incendiũ moueat. Huius species duæ, quarum altera vrbana, altera agrestis, acrioris virtutis: vtraque tamen veneris commouens vsum.

De odoratis oleribus. Cap. XI.

APium dictũ, quòd ex eo apex, id est, caput antiquorũ triumphantium coronabatur. Hercules autem hanc herbam primus capiti circumtulit. Nam nunc populũ capite præferebat: nunc oleastrũ, nũc apiũ, cuius radices efficaciter pugnant contra insidias venenorũ. Eius generis sunt *petroselinũ*, *hipposelinon*, & *oleoselinon*. *Petroselinon* vocatũ quod sit simile apio, & nascatur in petris montibúsq; præruptis, quod nos *petrapium* dicere possumus. σέλινον enim Græcè apium dicitur, sed est summum ac probabile Macedonicum: gustu suaue, & odore aromatico. *Hipposelinon*, quod sit durum & austerum. *Oleoselinon*, quod mollius folio & caule tenerum. *Peucedanum* Latini vocant, quòd eius thyrsi seu radicis succus acuat visum, cuius virtus traditur, vt serpentes annuam senectutẽ eius gustu deponant. Hoc olus Græci μάραθρον vocant. *Ligusticum* à regione nomen accepit. Nascitur enim plurimum in Liguria, odore aromatico & gustu acre. *Anethum*, vt Græci dicunt siue vt Latini anethum, herba omnibus cognita, acerrimè feruẽs. *Coriandrum* ex Græco nomine sumptũ, quod illi κορίαννον vocant. Cuius semen in dulci vino datum promptiores reddit in venerem, si supra modum dederis, amentiam mouet. Canos etiã ex coriandro inhiberi traditum est. *Ruta* dicta, quod sit feruentissima. Cuius altera agrestis atque virtute acrior, sed vtraque feruentissima comprobatur. Hanc venenis repugnare mustelæ docent, quæ dum cum serpente dimicauerint, cibo eius armantur. *Inula* quam rustici alam vocant, radice aromatica, odorata sunt mulsum acrimonia. *Aleuta*, genus herbæ odoriferæ, huius genera sex.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER XVIII.

CAPITA LIBRI DECIMIOCTAVI.

1 *De bellis.*
2 *De triumphis.*
3 *De signis.*
4 *De buccinis.*
5 *De armis.*
6 *De gladiis.*
7 *De hastis.*
8 *De sagittis.*
9 *De pharetris.*
10 *De fundis.*
11 *De ariete.*
12 *De clypeis.*
13 *De loricis.*
14 *De galeis.*
15 *De foro.*
16 *De spectaculis.*
17 *De ludo gymnico.*
18 *De generibus gymnicorum.*
19 *De saltu.*
20 *De cursu.*
21 *De actu agonum.*
22 *De virtute.*
23 *De luctatione.*
24 *De palaestra.*
25 *De agone.*
26 *De generibus agonum.*
27 *De ludis Circensibus.*
28 *De circo.*
29 *De ornamentis Circi.*
30 *De metis.*
31 *De obelisco.*
32 *De carceribus.*
33 *De aurigis.*
34 *De quadrigis.*
35 *De curru.*
36 *De equis quibus currunt.*
37 *De septem spaciis.*
38 *De equitibus.*
39 *De desultoribus.*
40 *De peditibus.*
41 *De coloribus equorum.*
42 *De theatro.*
43 *De scena.*
44 *De orchestra.*
45 *De tragoedis.*
46 *De comoedis.*
47 *De thymelicis.*
48 *De histrionibus.*
49 *De mimis.*
50 *De saltatoribus.*
51 *Quid pro patrono agatur.*
52 *De amphitheatro.*
53 *De ludo equestri.*
54 *De retiariis.*
55 *De secutoribus.*
56 *De laqueatoribus.*
57 *De velitibus.*
58 *De ferali certamine.*
59 *De horum execratione.*
60 *De alea.*
61 *De pyrgis.*
62 *De calculis tesserarum.*
63 *De tesseris.*
64 *De figuris aleae.*
65 *De vocabulis.*
66 *De iactu tesserarum.*
67 *De calculorum motu.*
68 *De interdictione aleae.*
69 *De pila.*

De bellis. Cap. I.

Primus bella intulit *Ninus* Assyriorum rex. Ipse enim finibus suis nequaquam contentus, humanæ societatis fœdus irrumpens, exercitus ducere, aliena vastare, liberos populos aut trucidare aut subiicere cœpit, vniuersamque Asiam vsque ad Libyæ fines noua seruitute perdomuit. Hinc etiam studuit orbis in mutuo sanguine grassari alterna cæde. *Quatuor* autem sunt *genera bellorum*, id est iustum, iniustum, ciuile & plusquam ciuile. *Iustum* bellum est, quod ex prædicto geritur de rebus repetitis, aut propulsandorum hostium causa. *Iniustum* bellum est quod de furore, non de legitima ratione initur. De quo in republica dicit Cicero: Illa iniusta bella sunt, quæ sunt sine causa suscepta. Nam extra vlciscendi aut propulsandorum hostium causam, bellum iustum geri nullum potest. Et hoc idem Tullius paruis interiectis subdidit: Nullum bellum iustum habetur, nisi denuntiatum, nisi indictum, nisi de repetitis rebus. *Ciuile* bellum est inter ciues orta seditio & concitatio tumultus, sicut inter Syllam & Marium, qui bellum ciuile inuicem in vna gente gesserunt. *Plus quàm ciuile* bellum est, vbi non solum ciues certant, sed & cognati: quale actum est inter Cæsarem & Pompeium, quando gener & socer inuicem dimicauerunt. Siquidem in hac pugna frater cum fratre dimicauit: & pater aduersus filium arma portauit. Lucanus: In fratrem ceciderunt præmia fratris. Item, Cui ceruix cæsa parentis Cederet. *Bella* itaque dicuntur *interna*, *externa*, *seruilia*, *socialia*, *piratica*. Nam piratica bella sunt sparsa latronum manus per maria myoparonibus leuibus & fugacibus, non solum nauium commeatus, sed etiam insulas prouinciasque vastantibus. Quos primum Cneus Pompeius post multam vastationem, quam terra marique diu egerant, mira celeritate compressit ac superauit. Sicut autem bellum vocatur, quod contra hostes agitur: ita *tumultus* qui ciuili seditione concitatur. Nam seditio est dissensio ciuium: dicta quòd seorsum alij ad alios eant. Alij æstimant *dissensionem* animorum seditionem vocari, quam Græci διάστασιν vocant. Quo autem differat vtrunque Cicero docet. Potest enim, inquit, esse bellum vt tumultus non sit. Tumultus autem esse sine bello non potest. Quid est enim tumultus, nisi perturbatio tanta vt maior timor oriatur? Vnde etiam dictus tumultus quasi timor multus. Grauior autem est tumultus, quàm bellum. Nam in bello vocationes valent, in tumultu non valent. Differt autem *bellum*, *pugna* & *prælium*. Nam bellum vniuersum dicitur, vt Punicum. Huius partes sunt pugnæ, vt Cannensis, Thrasymenensis. Rursum in vna pugna sunt multa prælia. Aliud enim in cornibus, aliud in media, aliud in extrema acie geritur. Bellum igitur est totum, pugna vnius diei, prælium pars pugnæ est. *Bellum* antea *duellum* vocatum, eo quòd duæ sint partes dimicantium, vel quòd alterum faciat victorem, alterum victum. Postea detracta littera d. & mutata u in b. dictum est bellum. Alij per antiphrasin putant bellum, quod sit horridum: vnde est illud, Bella horrida bella, cum bellum contra sit pessimum. *Prælia* dicuntur à premendo, hostis hostem. Vnde & prela, ligna quibus vuæ premuntur. *Pugna* vocata, eo quòd initio vsus fuisset in bello pugnis contendere, vel quia primo bellum pugnis incipiebant. Vnde etiam pugna duorum est aliquando sine ferro. Quatuor autem in bello aguntur. *Pugna*, *fuga*, *victoria*, *pax*. *Pacis* vocabulum videtur à pacto sumptum. Posterius autem pax accipitur, fœdus primum initur. *Fœdus* est pax, quæ fit inter dimicantes, vel fide, vel à fecialibus, id est, sacerdotibus dictum. Per ipsos enim fiebant fœdera, sicut per seculares bella. Alij fœdera dicta putant à porca fœdè & crudeliter occisa, cuius mors optabatur ei qui à pace resiliisset. Virgilius: Et cæsa iungebant fœdera porca. Fœderis partes induciæ. Induciæ, quasi in dies otia.

De triumphis.

Cap. II.

Omne regnum seculi huius bellis quæritur, victoriis propagatur. *Victoria* dicta, quod vi, id est, virtute adipiscitur. Hoc est enim ius gentium vim vi expellere. Nam turpis est dolo quæsita victoria. Certa autem victoria est vel occisio hostis, vel expoliatio, vel vtrunque. Non est autem iocunda victoria, quæ per immensa detrimenta contingit. Et hoc est quod laudat Salustius, duces victoriam incruento exercitu deportasse. *Pompa* dicta est Græca significatione, ἀπὸ τοῦ πέμπειν, hoc est, publicè ostentare. Præcedit autem victoris pompam, ideo quòd itur ad hoc certamen primum est victoriæ votum. *Trophæum* dictum ἀπὸ τῆς τροπῆς, i. conuersione hostis & fuga. Nam ab eo quod hostem quis fugasset, merebatur trophæum: quòd occidisset triumphum, qui dictus est ἀπὸ τῆς θριάμβης, id est, ab exultatione. Plenæ enim victoriæ *triumphus* debetur, semiplenæ *trophæum*, quia nondum plenam est consecutus victoriam. Non enim obtinuit, sed fugauit exercitum. Hæc tamen nomina scriptores confundunt. Tranquillus autem triumphum Latinè dicit potius appellatum, quod is qui triumphans vrbem ingrederetur, tripartito iudicio ho no-

taretur. Nam primum de triumpho duci concedendo exercitum iudicare solitum erat: secundo senatum: tertio populum. ¶ Erat autē apud Romanos mos, vt triumphantes quadrigis veherentur ex illo quod soliti sunt priores duces hoc habitu bella inire. Quicunque autem in conflictu vicissent, *palma aurea* coronabantur, quia palma stimulos habet. Qui verò sine conflictu fugientem prostrassent, *laurea*, eo quod hæc arbor sine spinis est. Namque & purpuream & palmatam togā triumphantes induebantur & scipionem cum sceptro in manu gerebant, ad imitationem victoriæ Scipionis: licet & scipio baculus sit quo homines innituntur. Vnde & ille primus Cornelius Scipio appellatus est, quia in foro pater eius cæcus, innixus eo ambulabat. Super scipionem autem aquila sedebat ob indicium quod per victoriam quasi ad supernam magnitudinem accederent. Inde & colore rufo perungebantur, quasi imitarentur diuini ignis effigiem. Quod vero a carnifice contingebantur, id erat indicio, vt ad tantum fastigium cuncti mediocritatis humanæ commonerentur. ¶ Duobus autem generibus deletur exercitus, aut *internecione* aut *dispersione*. Salustius. Hostes, inquit, aut oppressi aut dilapsi forent. Sic & vtrumque Virgilius. *Internecione*, vt: Submersasque obrue puppes. *Dispersione*, vt: Aut age diuersos & disiice corpora ponto. Expolia hostium præda, manubiæ, exuuiæ partes. *Præda* à prædando vocata. *Manubiæ* eo quod manibus detrahuntur. Hæ & *exuuiæ* ab exuendo dictæ, quia exuuntur. Hæ & *partes* a parti ditione pro personarū qualitate & laborum iusta diuisione. *Expolia* autem à pallis, quasi expallia: victis enim detrahuntur.

De signis.

Cap. III.

Signa bellorum dicuntur, quòd ex iis exercitus & pugnandi & victoriæ receptui accipit symbolon. Nam aut per vocē tubæ, aut per symbolon admonetur exercitus legionū. *Principalia signa* aquilæ, dracones & pilæ. *Aquila* ideo quod eadem auis Iouis in armis auspicio fuerit. Nam dum idem Iouis aduersus Titanos proficisceretur, aquilam ei in auspicio apparuisse ferūt, quam ille pro indicio victoriæ acceptam tutelæ suę auspicatus, eam legioni signum dedit: quo factum est, vt deinceps militum signis committeretur. Cuius Lucanus meminit dicens: Signa pares aquilas & pila minantia pilis. *Draconum signa* ab Apolline morte Pythonis serpentis inchoata est. Dehinc a Græcis & Romanis in bello gestari cœperunt. *Pilam* in signo constituisse fertur Augustus, propter nationes sibi in cuncto orbe subiectas, vt magis figuram orbis ostenderet. *Vexillum* & ipsum signum bellicū, tractum nomen habens à veli diminutione, quasi velillum. Sub Romulo autem fasciculos fœni pro vexillis milites habuerunt. Hinc & *manipuli* appellantur. *Manipulos* enim dicimus fasces fœni, quòd manum impleant. Cætera signa diuersis prælata agminibus secundum militarem consuetudinem existunt, per quæ exercitus permixtionem præliorum agnosceret.

De bucinis. Cap. IV.

Bucina est, qua signum datur in hoste dicta à voce, quasi vocina. Nam pagani agrestesque ad omnem vsum bucina ad compita vocabantur. Proprie ergo hoc agrestibus signum fuit: de qua Persius: Bucina iam priscos cogebat ad arma Quirites. Huius clangor bucinum dicitur. *Tubam* Tyrrheni primum inuenerunt, vnde Virgilius: Tyrrhenusque tubæ mugire per æthera clangor. Hanc enim à Tyrrhenis prædonibus excogitatam dicūt, cùm dispersi circa maritimas oras non facile ad quamque prædæ occasionem voce aut bucina conuocarentur, vento plerumque obstrepente. Hinc postea bellicis certaminibus adhibita est ad denuncianda signa bellorum, vt vbi exaudiri præco pro tumultu non poterat, sonitus tubæ clangentis attingeret. Tuba autem dicta quasi tofa, id est, caua. Item tuba, quasi tibia. Inter tubam autem & bucinam veteres discernebant. Nam *bucina* insonans sollicitudinem ad bella denunciabat. Virgilius: Qua buccina signum Dira dedit. *Tuba* autē prælia indicebat, vt: At tuba terribilem sonitum dedit ære canoro. Cuius sonitus varius est. Nam interdum canitur vt bella committantur: interdum vt insequantur eos qui fugiunt: interdum receptui. Nam receptus dicitur, quo se exercitus recipit. vnde & signa receptui canere dicuntur. *Classica* sunt cornua quæ conuocandi causā, erant facta, & a calando classica dicebantur. de quibus Virgilius: Classica namque sonant. Apud Amazonas autem non tuba sicut a regibus: sed à regina sistro vocabatur fœminarum exercitus.

De armis. Cap. V.

Arma generaliter omnium rerū instrumenta sunt; vnde & vbi reponuntur armaria dicta sunt. Item arma & tela omnium generū. sed arma sunt quib. ipsi tuemur, tela quæ emittimus. Nā arma duplicia, id est, quibus percutimus, vel quib. regimur. *Arma* autē propriè dicta sunt, eo quòd armos tegunt. Nā arma

arma vel ab armis dicuntur, id est, humeris, vt: -- Latos huic hasta per armos Acta tremit--. vel ἀπὸ τοῦ Ἄρεος, id est, à Marte.

De gladiis. Cap. VI.

GLadius generaliter dicitur ensis in prœlio, sed cuius ferrum tantum: gladius verò totus. Propriè autem appellatur gladius, quia gulam diuidit, id est, ceruicem, descedat. ad hoc enim est factus: nam cætera membra securibus cæduntur, collum gladio tantum. *Acies* autem gladij ab acumine dicta est. *Capulus* vocatur, vel quia caput est gladij, vel quia ibi capitur vt teneatur. Nam alibi acies ferri non finit, Mucro non tantum gladij est, sed & cuiuslibet teli acumen, dictus à longitudine. Nam μακρὸν Græci longum dicunt: hinc & machera. *Machera* autem est gladius longus ab vna parte acutus. *Framea* verò gladius ex vtraque parte acutus, quã vulgo spatam vocant. Ipsa est & *romphæa*. Framea autẽ dicta, quod ferrea est. Nam sicut ferramentũ sic framea dicitur, ac proinde omnis gladius framea. *Spata* à passione dicitur verbo Græco, quoniam πάθειν Græcè dicitur pati: vnde & patior & patitur dicimus. Alij spatam Latine autumant dictam eo quod spaciola sit, id est, lata & ampla. Vnde & *spatula* in pecoribus. *Semispatium* gladius est à media longitudine spatæ appellatus, non vt imprudens vulgus dicit, sine spacio, cum sagitta velocior sit. *Pugio* à pungendo & transigendo vocatur. Est enim gladius paruus bis acutus lateri adhærens. Item & clunabulum dictum, quod reliquetur ad clunem. *Chelidoniacus* gladius ferrum est latum cuius duplex mucro ad bifurcus in modum caudæ hirundineæ formatur: vnde & chelidoniacus dicitur. *Sica* à secando dicta est. Est enim gladius breuis, quo maxime vtuntur qui apud Italos latrocinia exercent à quo & sicarij dicti sunt. Tranquillus autẽ dicit. Du cuiusdam gladiatoris in ludũ emissi gladius curuatus fuisset ex acie recta: procurrit vnus ad eum corrigendũ, tumque a pugnante responsum est, sica pugnabo: inde sicæ nomen datũ est. *Secures* signa sunt quæ ante consules ferebantur, ne eius vsum perderẽt belli, aut vacantes otio aspectũ amitterent gladiorũ. Quas & Hispani ab vsu Francorum per deriuationem *Franciscas* vocant.

De hastis. Cap. VII.

HAsta est contus cum ferro: cuius diminutiuum facit hastile. Nomen autem hasta ab astu sumpsit. vnde & astutia. *Contus* ferrum non habet: sed tantum cuspide acuta est. Virgilius: Ferratasque trudes & acuta cuspide contos. Contus autem, quasi conitus. Est enim conitus acuta rotunditas. *Trudes* amites sunt cũ lunato ferro, quæ Græci aplustria dicunt. Trudes autem dicuntur ab eo quòd trudunt & detrudunt. Virgilius: Ferratasque trudes--. *Venabula* dicta, quasi venatui habilia. *Excipula*, quia venientem excipiũt, quasi excipiabilia. Excipiunt enim apros, expectantque leones, irritant vrsos, sit tantùm firma manus. *Lancea* est hasta, amentum habens in medio: dicta autem lancea, quia æqua lance, id est, æquali amento ponderata vibratur. *Amentum* vinculum est iaculorum hastilium, quod mediis hastis aptatur. Et inde amentum, quo media hasta religatur, vt scil. iaculatur. *Claua* est, qualis fuit Herculis, dicta quod sit clauis ferreis inuicem religata, & est cubito semis facta in longitudine. Hæc & *cateia*, quam Horatius *caiam* dicit. Est enim genus gallici teli ex materia quam maximè lenta, quæ iactu quidẽ non longẽ propter grauitatem euolat: sed quo peruenit, vi nimia perfringit, quod si ab artifice mittatur, rursum redit ad eum qui misit. Huius meminit Virgilius dicens: Teutonico ritu soliti torquere cateias. Vnde & eos Hispani & Galli, teutones vocant. *Falarica* est telum ingens torno factum, habens ferrum cubitale, & rotunditatem de plumbo in modum sphæræ in ipsa summitate. Dicitur etiam & ignem habere affixum. Hoc autem telo pugnatur de turribus, quas phalas dici manifestum est. Iuuenalis: Consulis ante phalas delphinorũmque columnas. A phalis igitur dicta est *phalarica*. sicut à muro muralis. Sane phalaricam Lucanus dicit neruis missi tortilibus, & quadam machina, vt: Nunc vibrata phalarica neruis. Virgilius verò ait, Turnũ manu phalaricam iaculasse. *Pila* sunt arma iaculorum atque telorum, à torquendo vel emittendo vocata. De quibus Lucanus: Signa paresque aquilas & pila minantia pilis. Cuius singulare pilum dicitur. *Telum* vocatur secundum Græcam etymologiam, ἀπὸ τοῦ τηλόθεν, quicquid longe iaci potest, quanquam abusiuè dicatur & gladius, vt est illud: At non hoc telum mea quod vi dextera versat. Propriè autem telum à longitudine dicitur. Vnde & *mustela* dicitur, quòd longior sit quam mus. *Cuspis*, hastile amentatũ, à cuspite dicta, quod est virgultum. Virgilius, Et pastoralem præfixa cuspide myrtum. Propriè autem cuspis est posterior pars hastæ.

De sagittis. Cap. VIII.

SAgitta à sagaci ictu, id est, veloci ictu vocata. Pennis enim fertur quasi auis, vt celeriter mors percurrat ad hominem. His primũ Cretenses vsi sunt: quibus pennæ ideo, vt diximus, agglutinantur, vt leues sint & peruolent scutatos. *Spicula* sunt sagittæ vel lanceæ breues, ab spicarum specie nuncupatæ,

Scorpio est sagitta venenata arcu vel tormentis excussa. Quæ dum ad hominem venerit, virus quod figit infundit: vnde & scorpio nomen accepit.

De pharetris. Cap. IX.

Pharetra sagittarum theca, à ferendo iacula dicta, sicut & *feretrum*, vbi funus defertur: quæ ideo etymologiam communem habent, quia pharetra mortem, feretrũ mortuum portat. *Coriti* propriè sunt arcuum thecæ: sicut sagittarum *pharetra*. *Vagina* appellatur, eo quòd in ea mucro vel gladius baiulatur. *Theca* ab eo quod aliquid receptum tegere litera pro g posita. Alij Græco nomine thecam vocari asserunt, quòd ibi reponatur aliquid. Inde & *bibliotheca* librorum repositio dicitur. *Dolones* sunt vaginæ ligneæ, inter quas latet pugio sub baculi specie. Dolones autem à dolo dicti sunt, quòd fallant & decipiant ferro cum speciem præferant ligni. Hos vulgus Græco nomine *oxys* vocat, id est, acutos. Vnde & apud medicos acutus morbus ὀξὺς vocatur. *Arcus* vocatur, eo quòd arceat aduersarium. Inde & *arces* dicuntur, à quibus arcentur hostes. Item *arcus* ob speciem, quòd sit curuatus artius.

De fundis. Cap. X.

Funda dicta, eo quòd ex eo fundantur lapides, id est emittantur. *Balista* genus tormenti ab emittendo iacula dicta. βάλλειν enim Græcè mittere dicitur. Torquetur enim verbere neruorum, & magna vi iacit aut hastas aut saxa. Inde, & *fundibalus*, quasi fundens & emittens. Contra balistam *testudo* valet. Series enim fit armorum vmbonibus inter se collectis.

De ariete. Cap. XI.

Arieti nomen species dedit, eo quòd cũ impetu impingit murum in modum arietum pugnantium. Validę enim ac nodosæ arboris caput ferro vestitur, eáque suspensa funibus multorum manu ad murum impellitur: deinde retrorsum ducta impetu maiore destinatur: sicque crebris ictibus concussum muri latus cedit, cauatumque irrumpit, ac fenestram facit. Contra impulsum arietis remedium est *saccus paleis plenus*: & in eum locum demittitur, quo aries percutit. Laxo enim saccorũ sinu ictus arietis illisus mollitur. Duriora enim mollioribus facilius cedunt. *Plutei* sunt crates corio crudo intextæ, quæ in opere faciendo hosti obiiciuntur. *Musculus* cuniculo similis est, quo murus perfoditur; ex quo & appellatur, quasi murusculus.

De clypeis. Cap. XII.

Clypeus est scutum maius, dictus ab eo quòd clepet, id est, celet corpus, periculisque subducat, ἀπὸ τοῦ κλέπτειν. Oppositus enim sua defensione ab hastis & iaculis corpus munit. Clypeus autem peditum est, scutũ equitum. *Scutum* appellatum, eo quòd a se excutiat telorum ictum. Vt enim telis resiliat, fit clypeus antefertur. *Vmbo* scuti media est, quasi vmbilicus. *Ancile* vocatur scutum breue & rotundum: de quo Virgilius: Læuaque ancile gerebat. Et ancile dictum ab ancisione, quòd sit ab omni parte veluti accisum & rotundum. Ouidius: Idque ancile vocant, quod ab omni parte recisum, Quemque notes oculis angulus omnis abest. *Pelta* scutum breuissimum in modum lunæ mediæ. Cuius meminit liber Regum: Fecit rex Salomon ducenta scuta de auro puro & trecentas peltas ex auro probato. *Cetra* scutum loreum sine ligno, quo vtuntur Afri & Mauri, de quo poeta: Læuam cetra tegit. *Parma* leuia arma, quasi paruus clypeus. Dicitur autem & *testudo* scutum. Nam in modum testitudinis fit clypeus. Est & *testudo* scutorum connexio curuata in testitudinis more. Namque in armorum generibus milites etiam ab animalibus nomina sumunt, vt aries. Et Salustius, In modum, inquit, ericij militaris.

De loricis. Cap. XIII.

Lorica, vocatur, eo quòd loris careat. Solis enim circulis ferreis contexta est. *Squama* est lorica ferrea ex laminis ferreis aut æreis concatenata in modũ squamarum piscis, & ex ipso splendore squamarum & similitudine nuncupata est. De ciliciis autem & poliuntur & teguntur loricæ.

De galeis. Cap. XIIII.

Cassis de lamina est, *galea* de corio. Nam *galerus* corium dicitur. *Cassidem* autem à Tuscis nominatam dicũt. Illi enim galeam *cassim* nominant: credo à capite. *Apex* est, quod in summa galea eminet, quo figitur crista, quam Græci κῶνον vocant. Nam *conus* est curuatura, quæ in galea prominet, & supra quam cristę sunt.

De foro. Cap. XV.

Forum exercendarum litium locus, à fando dictum. Qui locus & *Rostra* vocatur ab eo quòd ex bello Punico captis nauibus Carthaginensium rostra ablata sunt, & in foro Romano præfixa, vt essent huius insigne victoriæ. Constat autem forum causa, lege,

sa, lege, & iudice. *Causa* vocatur à casu quo euenit. Est enim materia & origo negocij: necdum discussionis examine patefacta: quæ dum præponitur causa est, dum discutitur iudicium est, dum finitur iustitia. Vocatum autem *iudicium* quasi iurisdictio, & iustitia, quasi iuris status. Iudicium autem prius *inquisitio* vocabatur. Vnde & actores iudiciorū & præpositos *quæstores* vel quęsitores vocamus. *Negocium* multa significat, modò actum alicuius, cui est contrarium ocium: modo actionem causæ, quod est iurgium litis. Et dictum negocium, quasi nec ocium, id est, sine ocio. *Negocium* autē est in causis, *negociatio* in commercijs dicitur, vbi aliquid datur, vt maiora lucrentur. *Iurgium* dictum, quasi iuris garrium, eò quòd qui causam dicunt, iure disceptent. *Lis* à contentione limitis prius nomen sumpsit. De quo Virgilius: Limes erat positus litem vt discerneret agri. *Causa* aut argumento aut probatione constat. *Argumentum* nunquam testibus, nunquam tabulis dat probationem, sed sola inuestigatione inuenit veritatem. Vnde & dictum argumentum, id est, argutum inuentum. *Probatio* autem testibus & fide tabularum constat. ¶ In omni autem iudicio sex personæ quæruntur, iudex, accusator, reus & tres testes. *Iudex* dictus, quasi ius dicēs populo, siue quod iure disceptet. Iure autem disceptare est iuste iudicare. Non est autem iudex, si non est in eo iustitia. *Accusator* vocatus, quasi ad causator, quia ad causam vocat eum quem appellat. *Reus* à re quæ petitur nuncupatus, quia quamuis sceleris cōscius non sit: reus tamen dicitur quandiu in iudicio pro re aliqua petitur. ¶ Testes antiquitus *superstites* dicebantur, eo quòd super statum causæ proferebantur. Nūc parte ablata nominis *testes* vocantur. *Testis* autem cōsideratur: conditione, natura & vita. *Conditione*, si liber non seruus. Nam sæpe seruus metu dominantis testimonium supprimit veritatis. *Natura*, si vir, non fœmina: *Vita*, si innocens & integer actu. Nam si vita bona defuerit fide carebit. Non enim potest iustitia cum scelerato habere societatem. ¶ Duo sunt autē *genera testium*: aut dicendo id quod viderunt, aut proferendo id quod audierunt. *Duobus autem modis testes delinquunt*, cùm aut falsa promunt, aut vera silentio obtegunt.

De *spectaculis*. CAP. XVI.

SPectacula, vt opinor, generaliter nominātur voluptates, quæ non per semetipsa inquinant, sed per ea quæ illic geruntur. Dicta autem spectacula, eo quòd hominibus publicatio præbeatur inspectio. Hæc & *lubrica* nūcupata, quod in ludis gerantur aut in scenis. *Ludorum* origo traditur: Lydis ex Asia transeuntes in Hetruria cōsederunt duce Tyrrheno, qui fratri suo successerat in regno. Contentione ergo in Hetruria inter cæteros ritus superstitionum suarū, spectacula quoque religionis nomine instituerunt. Inde Romani accersitos artifices mutuati sunt, & inde *ludi* à Lydiis vocati sunt. Varro autem dicit ludos à luso vocatos, quòd iuuenes per dies festos solebant ludi exultatione delectare populum. Vnde & eum lusum iuuenum & diebus festis & templis & religionibus reputant. Nihil iam de causa vocabuli, dum rei causa idololatria sit. Vnde & promiscuè ludi, *Liberalia* vocantur, ob honorem Liberi patris. Ob hoc despicienda est originis macula, ne bonum æstimes, quòd initium à malo accepit. *Ludus* autem *gymnicus* est aut *circensis*, aut *gladiatorius*, aut *scenicus*.

De ludo Gymnico. CAP. XVII.

GYmnicus ludus est velocitatis ac virium gloria. Cuius locus *gymnasium* dicitur, vbi exercentur athletæ, & cursorum velocitas cōprobatur. Hinc accidit vt omniū propè artium exercitia *gymnasia* dicantur. Antea enim in locis certantes cincti erant ne nudarentur: post relaxato cingulo repentè prostratus & examinatus est quidā cursor. Quare ex consilij decreto tunc *archon Hippomenes*, vt nudi deinceps omnes exercitarentur permisit. Ex illo gymnasium dictū est, quòd iuuenes nudi exercentur in campo, vbi sola tantùm pudenda operiuntur.

De generibus gymnicorum.
CAP. XVIII.

GEnera gymnicorum quinque: saltus, cursus, iactus, virtus atque luctatio. Vnde ferunt quendam regem tot filios adolescentes habentem: totidem generibus de regno iussisse contendere.

De saltu. CAP. XIX.

SAltus dictus, quasi exilire in altum. Est enim saltus altius exilire, vel longius.

De cursu. CAP. XX.

CVrsus à velocitate crurum vocatur. Est enim cursus celeritas pedum.

De iactu. CAP. XXI.

IActus dictus à iaciendo. Vnde & piscatorium rete iaculum dicitur. Huic arti vim est arreptos lapides procul ferre, hastas pōdere librato iacere, sagittas arcu emittere.

De virtute. CAP. XXII.

Virtus est immensitas virium in labore & pondere corporis.

De luctatione. CAP. XXIII.

Luctatio à laterum cõplexu vocatur: quibus cominus certantes inuicem; qui Græca appellatione athletæ vocantur. Locus autem luctationis *palæstra* dicitur.

De palæstra. CAP. XXIV.

Palæstra autem vel ἀπὸ τῆς πάλης, id est à luctatione, vel ἀπὸ τοῦ πάλλειν, id est à motu ruinæ sortis nominatam dicunt, scilicet quod in luctando cum medios arripiat, sorte quatiunt, idq; apud Græcos πάλλειν vocatur. Quidam opinantur artem luctandi vrsorum cõtentione monstratam. Námque inter cæteras feras eos solos & erigi congressos, & subsidere celeriter ac reuerti, & modò manibus tentare inuicem, modò complexu abigere sese more luctantium dicunt.

De agone. CAP. XXV.

Quæ Latini certamina, Græci ἀγῶνας vocant à frequentia qua celebrantur. Siquidem & omnem cœtum atque conuêtum *agona* dici aliqui quòd in circulis, & quasi agonijs, id est sine angulo locis ederentur, nuncupatos agonas putant.

De generibus agonum. CAP. XXVI.

Agonum genera fuisse: immensitas viriû, cursus celeritas, sagittandi peritia, standi patientia: ad citharam quoque vel tibias incedendi gestus: de moribus quoque, de forma, de cantandi modulatione, terrestris quoque belli & naualis prælij perpetiendorûmque suppliciorum certamina.

De ludis Circensibus. CAP. XXVII.

Ludi Circenses sacrorum causa ac deorum gentilium celebrationibus instituti sunt. Vnde & qui eos spectant dæmonû cultibus inseruire videntur. Nam res equestris antea simplex agebatur, & vtique communis vsus reatus non erat: sed cum ad ludos coactus est naturalis vsus, ad dæmoniorû cultum translatus est. Itaque & Castori & Polluci deputentur hæ species: quibus equos à Mercurio distributos historiæ docent. Sed & Neptuno equestris ludus est, quem Græci ἱππικὸν vocant: sed & Marti & Ioui in ludis equi sunt consecrati, & ipsi quadrigis præsunt. Circenses autem ludi ideò dicti, vel à circumeundo, vel vbi nunc metę sunt, olim gladij ponebantur, quos quadrigæ circuibant, & inde dicti Circenses, ab ensibus circa quos currebant. Siquidem in littore circa ripas fluminum cursus agitantes, gladios in ordine in ripę littore ponebant, & erat artis, equum circa pericula torquere. Inde & Circenses dicti putantur: quasi circumenses.

De circo. CAP. XXVIII.

Circus Soli principaliter consecratus est à paganis, cuius ædes medio spacio & effigies de fastigio ædis emicat, quod non putauerunt sub tecto consecrandum, quem in aperto habeant. Est autem circus omne illud spacium quod circuire equi solent. Hunc Romani dictum putant à circuitu equorum, eo quòd ibi circum metas equi currant. Græci verò à Circe filia solis, quæ patri suo hoc genus certaminis instituit, asserût nuncupatum, & ab ea circi appellationem argumentantur. Fuit autem maga & venefica & sacerdos dæmonum, in cuius habitu & opere magicæ artes & cultus idolatriæ recognoscuntur.

De ornamentis circi. CAP. XXIX.

Ornamenta circi, oua, meta, obeliscus, carceres. *Oua* honori Castoris & Pollucis ascribunt, qui illos ouo editos credendo de cigno Ioue non erubescût. Fingunt autem Circensia Romani ad causas mundi referri: vt sub hac specie superstitionis vanitatum suarum excusent.

De metis. CAP. XXX.

Metarum quippe appellatione propriè terminum ac finem mundi designare volunt, ab eo quòd aliquis emensus finis est, siue ad testimonium orientis occidentisque solis.

De obelisco. CAP. XXXI.

Obeliscum Mespres rex Ægypti primus instituit tali ex causa. Cum quodam tempore Nilus vehementi inundatione Ægyptum nocuisset: indignatus rex tanquam pœnas à flumine exigeret, sagittam in vadas misit. Nô multo post graui valetudine correptus, lumen amisit: qui post cæcitatem visu recepto duos obeliscos Soli cõsecrauit. Obeliscus enim sagitta dicitur: qui ideo in medio Circo ponitur, quia per medium mundû sol currit. Medio autê spacio ab vtraq; meta cõstitutus obeliscus, fastigiû summitatemq; cœli significat: cum sol ab vtroque spacio medio horarum

horarum discrimine transcendit. Summo obelisco superpositum est quoddam auratum in modum flammæ formatum; quoniam sol plurimum caloris atque ignis habet.

De carceribus. Cap. XXXII.

IN Circo vnde emittuntur equi *carceres* dixerunt, ab ea re qua & ille carcer qui est in ciuitate: quòd vt ibi homines damnati atque inclusi, ita hîc equi coercentur, ne exeant antequam signum emittant.

De aurigis. Cap. XXXIII.

AVtem Circi auriga & currus, equites vel pedites. *Auriga* proprie dictus, quòd currum agat, siue quòd teneat iunctus equos. Nam haurit, ferre dicimus, vt, Latus haurit apertum: Ipse est & agitator, id est verberator ab agendo dictus. Aurigæ autem duobus coloribus sunt: quibus speciem idololatriæ vestiunt. Nam *prasinus* terræ. *venetus* cælo & mari a paganis dicatus est.

De quadrigis. Cap. XXXIV.

ERichtonius autem qui regnauit Athenis primus quatuor equos iunxisse fertur, sicut Virgilius autor est dicens, Primus Erichthonius currus & quatuor ausus Iungere equos, rapidisque rotis insistere victor. Fuit autem Mineruæ & Vulcani filius de caduca in terram libidine, vt fabulæ ferunt procreatus, portentum dæmoniacum, imo diabolus. qui primo lunoni currum dedicauit. Tali autore quadrigæ productæ sunt.

De curru. Cap. XXXV.

CVrrus à cursu dictus, vel quia rotas videtur habere multas, vnde & carrum quasi currum. Quadrigarum verò currus duplici temone olim erant, perpetuóque, & qui omnibus equis inficeretur. Iugo primus Ciristhenes Sicionius iamium medios ingauit, cósque singulos ex vtraque parte simplici vinculo applicuit, quos Græci *σειραφόρους*, Latini *funales* vocant, à genere vinculi quo prius alligabantur.

De equis quibus currimus. Cap. XXXVI.

QVadrigæ & *bigæ, trigæ*, & *seiugæ* ab equorum numero & iugo dictæ. Ex quibus *quadrigas* soli: *bigas* lunæ, & *trigas* inferis, *seiugas* Ioui, desultores lucifero, & hespero cósecrauerunt. *Quadrigas* ideo soli iungũt, quia per quatuor tempora annus vertitur, ver & æstatem, autumnum & hyemem. *Bigas*, lunæ quoniam gemino cursu cum sole contendit, siue quia & nocte videtur & die. Iungunt enim vnum equum nigrum alterum candidũ. *Trigas* diis inferis, quia hi per tres ætates homines ad se rapiunt, id est, per infantiam, iuuentutem, atque senectam. *Seiuga* maximus cursus currit Ioui, propter quod maximum deorum suorum eum esse credunt. Intro autem totis quadrigas currere dicunt, siue quia mundus iste circuli sui celeritate transcurrit, siue propter solem, quia volubili ambitu rotat. sicut ait Ennius, Inde patefecit radiis rota candida cœlum.

De septem spatiis. Cap. XXXVII.

SEptem spacia quadrigæ currunt referentes hoc ad cursum septem stellarum quibus mundum regi dicunt, siue ad cursum septem dierum potentium, quibus peractis vitæ terminus consummatur, quorum finis est creta, id est iudicium.

De equitibus. Cap. XXXVIII.

POrrò *equites singulares* ideo currere dicũt: quia singulariter vnusquisque cursum vitæ huius peragit atque transit, alio tempore sequens aliumsper vnam tamen viam mortalitatis videlicet ad propriam metam mortis.

De desultoribus. Cap. XXXIX.

DEsultores nominati, quòd olim prout quisque ad finem cursus venerat desiliebat, & currebat, siue quòd de equo in equum transiliebat.

De peditibus. Cap. XL.

PEdites autem aiunt propter pede currere, quia pedibus curritur mortalitati. Ob hoc à superiore parte curritur ad inferiora, id est ab oriente ad occidentem, quia mortales oriuntur & occidũt. Nudi currũt, quia & hominis & seculo nullæ reliquiæ sunt. Recto spacio currunt, quia inter vitam & mortẽ nihil distant. Hæc ergo propterea fingũt, vt vanitates suas, & sacrilegia excolare conentur.

De coloribus equorum. Cap. XLI.

CIrca causas quoq; elementorũ idẽ gẽtiles etiã colores equorũ iunxerũt: *roseos* soli, id est igni: albos aeri: *prasinos* terræ, *venetos* mari assimilãtes. Itẽ *roseos* æstati currere voluerũt, ꝙ ignei coloris sint, & cũcta tunc rutilescãt. *Albos* hyemi, ꝙ sit glacialis, & frigoribus vniuersa canescãt: veri *prasinos* viridi colore, quia tunc pampinis decitur. Itẽ *roseos* currere

Marti sacrauerunt. à quo Romani exoriuntur: & quia vexilla Romanorum cocco decorantur, siue quod Mars gaudeat sanguine. *Albos* aeri & serenis tempestatibus: *prasinos* flori & terrae: *venetos* aquis vel aeri, quia caerulei sunt. colore: *luteos* id est cruceos igni & soli: purpureos Iri sacrauerunt, quem arcū dicimus. quod Iris plurimos colores habeat. Sicque dum hac expectatione deorum cultibus atque elemētis mundialibus prophanātur: eosdem deos atque eadem elemēta procul dubio colere noscuntur. Vnde animaduertere debes Christiane, quod Circum numina immunda possideant. Quapropter alienus erit tibi locus, quem plurimi Satanae spiritus occupauerunt. Totum enim illud diabolus & angeli eius repleuerunt.

De theatro. Cap. XLII.

Theatrum est quo scena includitur, semicirculi figuram habens: in quo stantes omnes inspiciunt. Cuius forma primùm rotunda erat sicut & amphitheatri: postea ex medio amphitheatro theatrum factum est. Theatrum à spectaculo nominatum ἀπὸ τῆς θεωρίας, quòd in eo populus stans desuper atque spectans ludos contemplaretur. Idem verò theatrum, idem & prostibulum: eò quòd post ludos exactos meretrices ibi prosternerentur. Idem & *lupanar* vocatū ab eisdem meretricibus: quae propter vulgati corporis leuitaté *lupae* nūcupabantur. Nā *lupae* meretrices sunt à rapacitate vocatae, quod ad se miseros rapiant & apprehendant. *Lupanaria* autē à paganis constituta sunt: vt pudor infeliciū mulierū ibi publicaretur, & ludibrio haberétur tam ij qui facerent, quàm quae paterentur.

De scena. Cap. XLIII.

Scena autem erat locus infra theatrum in modum domus instructa cum pulpito, qui pulpitus orcistra vocabatur, vbi cantabant comici tragici, atque saltabant histriones & mimi. Dicta autem scena Graeca appellatione, eo quod in speciem domus erat instructa. Vnde & apud Hebraeos tabernaculorum dedicatio à similitudine domiciliorum σκηνοπηγία appellabatur.

De orcistra. Cap. XLIV.

Orcistra autem pulpitus erat scenae vbi saltator agere posset, aut duo inter se disputare. Ibi enim poetae comoedi & tragoedi ad certamé conscendebant: hisque canentibus alij gestus edebant. Officia scenica tragoedi, comoedi, themelici, histriones, mimi & saltatores.

De tragoedis. Cap. XLV.

Tragoedi sunt qui antiqua gesta atque facinora sceleratorum regum luctuoso carmine spectante populo concinebant.

De comoedis. Cap. XLVI.

Comoedi sunt qui priuatorum hominum acta dictis aut gestu canebant, atque stupra virginum & amores meretricum in suis fabulis exprimebant.

De themelicis. Cap. XLVII.

Themelici autem erant musici scenici qui in organis & lyris & citharis praecinebant. Et dicti themelici, quod olim in orcistra stantes cantabant super pulpitum, quod themele vocabatur.

De histrionibus. Cap. XLVIII.

Histriones sunt qui muliebri indumento gestus impudicarum foeminarum exprimebant: ij autem saltando etiam historias & res gestas demonstrabant, dicti autem histriones, siue quod ab Histria id genus sit adductum, siue quòd perplexas historiis fabulas exprimerent, quasi historiones.

De mimis. Cap. XLIX.

Mimi sunt dicti Graeca appellatiōne, quòd rerum humanarum sint imitatores. nam habebant suum auctorem qui antequam mimum agerent, fabulam pronuntiaret. Nam fabulae ita componebantur à poetis vt aptissimae essent motui corporis.

De saltatoribus. Cap. L.

Saltatores autem nominatos Varro dicit ab Arcade Salio, quem Aeneas in Italiam secum adduxit, quique primò docuit Romanos adolescentes nobiles saltare.

Quid pro patrono agatur. Cap. LI.

Est planè in artibus scenicis Liberi & Veneris patrocinium, quae priuata & propria sunt scenae de gestu & fluxu corporis. Nam mollitiem Libero & Veneri immolabant, illi per sexum, illi per luxum dissoluti. Quae vero ibi vocibus & modis & organis & lyris transiguntur, Apollines, & Musas, & Mineruas, & Mercurios patronos habent. Quod spectaculum odire debes Christiane, quorum odisti autores.

De amphitheatro. CAP. LII.

AMphitheatrum, locus est spectaculi, vbi pugnant gladiatores. Et inde ludus gladiatorius dictus: quod in eo iuuenes vsum armorum diuerso motu condiscant, & modò inter se aut gladiis aut pugnis certantes, modo contra bestias incedentes: vbi non odio, sed præmio illecti subeunt ferale certamen. Amphitheatrum dictum, quòd ex duobus theatris sit factum. Nam amphitheatrum rotundum est, theatrum verò ex medio amphitheatro est, semicirculi figuram habens.

De ludo equestri. CAP. LIII.

GEnera gladiatorum plura, quorum primum ludus equestrium. Duo enim equites præcedentibus prius signis militaribus vnus à porta orientis, alter ab occidentis procedebant in equis albis cum aureis galeis minoribus & habilioribus armis, sicque atroci perseuerantia pro virtute sua inibant pugnam, dimicantes quousque alter in alterius morte prosiliret, vt haberet qui caderet casum, gloriam qui perimeret. Quæ armatura pugnabat Marti duelli causa.

De retiariis. CAP. LIIII.

REtiarius, ab armaturæ genere, in gladiatorio ludo contra alterum pugnantem occultè ferebat rete (quod iaculum appellatur) vt aduersarium cuspide insistente operiret, implicitumque viribus superaret, quæ armatura pugnabat Neptuno tridentis causa.

De secutoribus. CAP. LV.

SEcutor, est ab insequẽdo retiarium dictus. Gestabat enim cuspidem & massam plumbeam, quæ aduersarij iaculum impediret, vt antequam ille feriret rete, ille superaret. Hęc armatura sacrata erat Vulcano. Ignis enim semper insequitur: ideóque cum retiario componebatur, quia ignis & aqua semper inter se inimica sunt.

De laqueatoribus. CAP. LVI.

LAqueatoriorum pugna erat fugientes in ludo homines iniecto laqueo impeditos consecutósque prostrare amictos vmbone pelliceo.

De velitibus. CAP. LVII.

VElitum pugna erat, vt vltrò citróque tela obiectarent. Erat autem eorum varia pugna & spectantibus gratior quàm reliqua: velites autem vocati sunt, siue à volitatione siue à ciuitate Hetruscorum, quæ Veletes vocabatur.

De ferali certamine. CAP. LVIII.

FErarum pugna erat missas bestias iuuenes excipere & pugnare aduersus eas, vltroneo funere certare, non crimine sed furore.

De horum exercitatione ludorum. CAP. LIX.

HÆc quippe spectacula crudelitatis & inspectio vanitatum: non solum hominũ vitiis: sed & dæmonum iussis instituta sunt. Proinde nihil esse debet Christiano cum Circensi insania, cum impudicitia theatri, cum amphitheatri crudelitate, cum atrocitate arenæ, cum luxuria ludi. Deum enim negat, qui talia præsumit, fidei Christianæ præuaricator effectus, qui id denuo appetit quod in lauacro iam pridem renunciauit, id est diabolo, pompis, & operibus eius.

De tabula. CAP. LX.

ALea, id est ludus tabulæ, inuenta à Græcis in otio Troiani belli à quodam milite nomine Alea, à quo & ars nomen accepit. *Tabula* luditur pirgo, calculis, tesserisque.

De pirgis. CAP. LXI.

PIrgus, dictus, quòd per eum tesseræ pergant, siue quod turris speciem habeat. Nam Græci turrim πύργον vocant.

De calculis. CAP. LXII.

CAlculi vocati, quòd leues sint & rotundi. Vnde & calculus dicitur lapis breuis qui sine molestia sui breuitate calcatur. Item calculi, quod per vias ordinales quasi per calles cant.

De tesseris. CAP. LXIII.

TEsseræ, vocatæ, quia quadræ sunt ex partibus omnibus. Has alij *lepusculos* vocant, eo quòd exiliendo discurrunt. Olim autem tesseræ iacula appellabantur à iaciendo.

De figuris aleæ. CAP. LXIIII.

QVidam autem *aleatores*, sibi videntur philosophice per allegoriam hãc artem exercere, & sub quadam rerum similitudine fingere. Nam tribus tesseris ludere perhibent propter tria seculi tempora præterita, præsentia & futura, quia non stant, sed decurrunt. Sed ipsas vias senariis locis distinctas propter ætates hominum ternariis lineis propter tempora argumentantur. Inde & tabulam ternis descriptam dicunt lineis.

De vocabulis tesserarum.

CAP. LXV.

IActus quisque apud *lusores* veteres à numero vocabatur, vt vnio, binio, trinio, quatrio, quinio, senio. Postea appellatio singulorum mutata est, & vnionem canem, trionem suppum, quatrionem planum vocabant.

De iactu tesserarum.

CAP. LXVI.

IActus tesserarum ita à peritis aleatoribus componitur, vt afferat quod voluerit, vt puta senionem, qui eis actu bonum affert. Vitant autem canem, quia damnosus est, vnum enim significat.

De calculorum motu.

CAP. LXVII.

CAlculi, partim ordine mouentur, partim vagè. Ideo alios *ordinarios*, alios *vagos* appellant. At vero qui moueri omnino non possunt incitos dicunt. Vnde & egentes homines *incitis* vocantur, quibus spes vltra procedendi nulla restet.

De interdictione aleæ.

CAP. LXVIII.

AB hac arte fraus & mendacium atque periurium nunquam abest, postremo & odium & damna rerum, vnde & aliquando propter hæc scelera interdicta legibus fuit.

De pila. CAP. LXIX.

PIla propriè dicitur, quòd sit pilis plena. Hæc & *sphæra* à ferendo vel feriendo dicta, de quarum genere & pondere Dorcatius sic tradidit, Nec tu parce pilos viuaces condere ceruæ, Vncia donec erit geminam superaddita libram. Inter species pilarum sunt *trigonaria* & *arenaria*. *Trigonaria* est quæ inter tres luditur. *Arenaria* quæ in grege dum ex circulo astantium spectantiúmque extra lineas iustum spatium pilam excipere lusumque inire consueuerunt. *Cubitalem lusum* appellant, cùm duo comminus ex proximo ac penè coniunctis cubitis palam feriunt. *Suram* dicitur *dare*, qui pilam crure prolato ferendam collusoribus præbet.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER XIX.

CAPITA LIBRI DECIMINONI.

1 *De nauibus.*
2 *De partibus nauium & armamentis.*
3 *De velis.*
4 *De funibus.*
5 *De retibus.*
6 *De fabris siue fornacibus.*
7 *De instrumentis fabrorum.*
8 *De fabricis parietum.*
9 *De dispositione.*
10 *De constructione.*
11 *De venustate.*
12 *De laquearibus.*
13 *De crustis.*
14 *De lithostrotis.*
15 *De plastris.*
16 *De pictura.*
17 *De coloribus.*
18 *De instrumentis ædificiorum.*
19 *De lignariis.*
20 *De inuentione lanificij.*
21 *De veste sacerdotali in lege.*
22 *De nominibus vestium cæterarum.*
23 *De vestibus quarundam gentium.*
24 *De palliis virorum.*
25 *De palliis fœminarum.*
26 *De stratu & reliquis quæ in vsu habentur.*
27 *De lanis.*
28 *De coloribus vestium.*
29 *De instrumentis vestium.*
30 *De ornamentis.*
31 *De ornamentis capitis fœminarum.*
32 *De anulis.*
33 *De cingulis.*
34 *De calciamentis.*

De na-

De nauibus. CAP. I.

ARTIVM quarundam vocabula quibus aliquid fabricatur, vel instrumenta artificum, vel quæ ministeri in exhibent, atque aliquid huiusmodi deinceps ex parte notanda studui. *Artifex* generale nomen vocatur quòd artem faciat: sicut aurifex qui aurum. *Facio* enim antiqui pro facio dicebant. *Nauclerus* dominus nauis est appellatus: ita quod nauis in sorte eius sit. κλῆρος enim Græcè sors dicitur. Cæteri autem in naui in contributione sunt. *Gubernio* qui & gubernator, quasi cohibernator, quòd cohibeat prudentia sua hibernationis tempestates maris. *Nauta* à naue dictus per deriuationem. Nausta autem pro nauta poëtice dicitur, sicut Mauors, pro Mars. Nam rectum est nauta. *Remex* vocatur quòd remum gerit, sic autem remex quomodo tubex dicitur nominatiuo casu. *Epibata* Græco sermone appellatur: qui Latinè dicitur superueniens. Hic nihil habet negotij sed naulo dato in alias terras transire disponit. *Nauem* quidam perhibent dictum eo quòd gnauum rectorem quærat, id est peritum, sapientem, strenuum, qui continere & gubernare nouit propter maritima pericula & casus, vnde est illud Salomonis, intelligens gubernacula possidebit. *Lydij* autem primum nauim fabricauerunt, pelagique incerta petentes peruium mare vsibus humanis fecerunt. *Rates* primum & antiquissimi genus nauigij è rudibus tignis asseribúsque consertum. Ad cuius similitudinem fabricatæ naues, ratariæ dictæ. Nunc iam rates abusiuè naues. Nam propriè rates sunt connexæ inuicem trabes. *Trieris* nauis magna quam Græci dulconem vocant: de qua in Esaia dicitur, Non transibit per eam trieris magna. *Carpasia* nauis à Carpatho insula nominata: sicut a Rhodo Rhodia: sicut ab Alexandria Alexandrina. *Liburnæ* dictæ à Libyis: naues enim sunt negotiatorum. De quibus Horatius, Ibis liburnis inter alta nauium. *Rostrata* naues dictæ ab eo quod in fronte rostra ærea habeant propter scopulos, ne feriantur & collidantur. *Longæ* naues sunt, quas dromones vocamus: dictæ eò quòd longiores sint cæteris, cuius contrarius musculus, curtum nauigium. Droma autem à decurrendo dicitur. Cursum enim Græci δρόμον vocant. *Classis* dicta est à Græco vocabulo ἀπὸ τῶν κάλων, id est lignis. vnde & calones nauiculæ quæ ligna militibus portant. *Ancyromacus* dictus, pro eo quod celeritate sui anchoris & instrumentis reliquis nauium vehendis sit aptus. *Phaselus* est nauigiū, quod nos corrupte baselum dicimus. De quo Virgilius, Pictisque phaselis. *Scafa* quæ σκαφώνας nauigium, quod Latinè speculatorium dicitur. *Barca* est, quæ cuncta nauis cōmercia ad litus portat. Hæc naues in pelago propter nimias vndas suo suscipit gremio. Vbi autem appropinquauerit portus reddit vicem barca naui quam accepit in pelago. *Paro* nauigium piratarum aptum, & ex iis ita vocatum. Cicero, Tunc se fluctigero tradit mandatque paroni. Et alibi, Parunculis ad litus ludit celeribus. *Mioparo* quasi minimus paro, idem & carabus. Est enim parua scafa ex vimine facta, quæ contexta crudo corio genus nauigij præbet, quales vtuntur Germanorū piratæ in oceani littoribus vel paludibus ob agilitatem. De qualibus Historia, Gens, inquit, Saxonum mioparibus non viribus nituntur, fugæ potius quàm bello parati. *Celones* quas Græci κέλητας vocant, id est veloces biremes vel triremes agiles, & ad ministerium classis aptæ. Ennius, Labitur vncta carina per æquora cana celonis. *Biremes* autē naues sunt habentes remorum ordinem geminum. *Triremes* & *quatriremes* triū & quatuor ordinū: sic & penteremes & hexeremes, quinos vel senos ordines habentes. *Actuariæ naues* sunt, quæ velis simul & remis aguntur. *Hippagoga* in quo equos transuehere solitum est. *Pontonium* nauigium fluminale tardum & graue, quod nōnisi remigio progredi potest. Hinc & *transtentus*, id est extentus. Est enim funis latus, vnde *transenna* dicitur extētus funis. *Lintris* nauicula breuis, quæ alia appellatione dicitur & cymba & caupolus, sicut & lintris, id est carabus, quo in Pado paludibúsque vtitur. *Carabus* parua scafa ex vimine facta, quæ contexta crudo corio genus nauigij præbet. *Portemia* nauicula Syriatici generis lata & sine carina à portando vocata. Vtuntur iis in Pannonia. *Trabariæ* amnicæ naues, quæ ex singulis trabibus cauantur: quæ alio nomine litorariæ dicuntur. Hæ ex caudice factæ ex vno ligno cauato & simile caudicæ: quia à quatuor vsque ad decem homines capiant.

De partibus nauium & armamentis. CAP. II.

PVppis posterior pars nauis est, quasi post. Prora anterior quasi priora. *Carina* locus imus nauis, quòd aquis incubat. *Cornua* à currendo dicta quasi currina. *Fori* nauium latera concaua, à ferendo onere dicta. [illegible] nauiū quæ [illegible] dicta, [illegible] sus ferant vel foris emineant. De quibus Virgilius, Laxantque foros. *Columbaria* in summis lateribus nauium loca concaua per quæ eminent remi, dicta credo quod sint simile latibulis columbarum in quibus nidificant. *Agea* sunt loca in naui per quæ ad remiges hortator accedit. De qua Ennius, Multa foro ponet, Et agea longa repletur. *Transtra* sunt

tabulæ vbi sedent remiges, quòd in transuerso sint dictæ, quæ Virgilius iuga appellat. *Remi* à remouendis, & decutiendis fluctibus dicti: sicut tonsores à tondendis & decutiendis capillis. *Palmula* est extrema latitudo remi à palma dicta, qua mare impellitur. *Antennæ* autẽ dictæ, quod antè amnẽ sint positæ. Prætersluit.o.cas amnis. *Cornua* extremæ partes antemnarũ sunt, dicta per tropum ab animali ad inanimale. *Malus* est arbor nauis, qua vela sustinẽtur. Mal⁹ autẽ dictus: quia habet instar mali in summitate, vel quia quasi quibusdã malleolis ligneis cingitur, quorũ volubilitate vela facilius eleuãtur. *Modius* est cui arbor insistit, ob similitudinem mẽsuralis vasis dictus. *Carchesia* sunt in cacumine arboris. *Trochlea*, quasi F litera per quas funes trahuntur. Cinna, Lucida consulgent alti carchesia mali. *Trochlea* autẽ vocatæ, quòd rotulas habeant. τρόχις enim Græcè rota dicitur. *Parastatæ* stipites sunt pares stantes, quibus arbor sustinetur. Cato, Malũ de l gatũ parastatę iũctæ. *Clauus* est quo regitur gubernaculum. De quo Ennius, Vt clauũ rectum teneam nauimque gubernem. *Portisculus* malleus in manu portatus, quo modus signumq; datur remigantibus. De quo Plautus, ad loquendum atque tacendum tute habes portisculum. *Tonsilla* vncinus ferreus vel ligneus ad quem in litore defixum funes nauium illigantur. De quo Ennius, Tonsillas rapiunt, religant litus ad vncas. *Anchora* dens ferreus ex Græca etymologia nomen dedit: quòd quasi hominis manus comprehendat vel scopulos vel arenas. Nam manus Græcè χεὶρ dicitur. Apud Græcos autem aspirationem non habet. Nam ἄγκυρα dicitur, vnde & apud maiores, sine aspiratione proferebatur. *Phalangæ* sunt machinæ quibus naues deducuntur & subducuntur in portum. *Pons*, scala nauium.

De velis. CAP. III.

VEla Græci ἄρμενα dicũt, proinde quod aptè inuectus. Apud Latinos autem vela à volatu dicta. Vnde est illud, Velorũ pandimus alas. Genera vel. τὸ ἀκάτιον ἐπίδρομος δόλων ἀρτέμων. Siparum, mundicium. Ex quibus *acatium* velum maximũ est, & in media naui constitutum. *Epidromos* secundæ amplitudinis sed ad puppim. *Dolon* minimum velũ, & ad proram defixum. *Artemo* dirigendæ potius nauis causa commendatum quàm celeritati. *Siparum* genus veli vnũ pedem habens, quo iuuari nauigia solent in nauigatione quoties vis venti lãguescit. De quo Lucanus, Summáque tendens S para velorum perituras colligit auras, quòd ex separatione existimant nominatum. Pes extremus angulus veli in quo nautæ locantur.

De funibus. CAP. IV.

FVnes dicti, quod antea in vsum luminis fuerint circundati cera, vnde & funalia. *Restes*, siue quod rates contineant: seu quod in iis retia tendantur. *Rudentes* sunt funes nauiũ ex nimio stridore ita dicti. *Spiræ* funes quibus in tempestatibus vtuntur, quas nautici suo more curcubas vocant. Spiræ autem à sparto vocatæ. *Propes* funis quo pes veli alligatur, quasi propẽdes. De quo Turpilius, Quasi cùm ventus fert nauim in mare secundu, si quis propedem misit si velis similitum. *Tormentum* funis in nauibus longus quo prora ad puppim extenditur, quo magis cõstringantur. Tormenta autem à tortu dicta: sunt restes funésque. *Siphon* funis in prora positus. De quo Cecilius. Venerio cursu veni pro lato pede vsque ad siphonem. *Opiferæ* funes, quæ cornibus antemnæ dextra sinistraque tenduntur retrouerso. *Prosisium* funis quo nauis in litore religatur ad palum. *Mitra* funis quo nauis medio vincitur. *Anquina* qua ad malũ antenna constringitur. De qua Cinna, Atque anquinã regit stabilem fortissima cursum. *Remulcum* funis, qua deligata nauis trahitur vice remi. De quo Volgius. Hæc mea me longo succedens prora remulco Lætantem gratis sistit in hospitiis. *Struppi*, vincula loro vel lino facta, quibus remi ad scalmos alligantur. De quibus Liuius, Túncq; remos iussit religare struppis. *Catapirates* linea cum massa plumbea qua maris altitudo tentatur. Lucilius, Hanc Catapiratem puer eodem deferet vnctum plumbi pauxillum rudis linguque relaxant.

De retibus. CAP. V.

REtia vocata siue à retinendis piscibus, siue à restibus quibus tenduntur. Minus autem rete *implagium* dicitur à plagis. Nam plagas propriè dicimus funes illos quibus retia tenduntur circa imam & summam partẽ. *Funda* genus est piscatorij retis, dicta ab eo quod in fundum mittatur. Eadem etiam à iaciendo iaculũ dicitur. Plautus, Probus quidem antea iaculator eras. *Tragum* genus retis ab eo quod trahatur nuncupatũ, ipsum & verriculum. Verrere enim trahere est. *Nassa* ex viminibus tanquam rete cõtextum. *Cassis* genus venatorij retis quod capiant. Hinc est quod incassum dicimus, id est sine causa: quasi sine cassibus, sine quibus venatio inanis est. *Conopeum* est rete in similitudinem tentorij contextum propter muscas & culices excludendos, quo magis Alexandrini vtuntur, quia ibi ex Nilo culices copiosè nascuntur. Vnde & Conopea dicitur. Nam conopea Ægyptius est.

De fabricis.

De fabricis siue fornacibus.

CAP. IV.

FAber, à faciendo ferrum impositum nomen habet. Hinc deriuatum est nomen ad alias artium materias: fabros vel fabricas dicere, sed cum adiectione, vt *faber lignarius*, & reliqua propter operis scilicet firmitatem. In fabrorum autem fornace gentiles *Vulcanum* auctorem dicunt: figuraliter per Vulcanum ignem significantes, sine quo nullum metalli genus fundi extendique potest. Nihil est enim pene quod igne non efficiatur. Alibi enim vitrum, alibi argentum, alibi plumbum, alibi minium, alibi pigmenta, alibi medicamenta efficit. Igne lapides in æra soluuntur, igne ferrum gignitur ac domatur, igne aurũ perficitur, igne cremato lapide cementa & parietes ligantur. Lapides nigros ignis coquendo candificat, ligna candida vrendo obfuscat, carbones ex pruna fuluida nigros facit, de lignis duris fragiles, de putribilibus imputribiles reddit, stricta soluit, soluta restringit, dura mollit, mollia dura reddit. Habet & medicaminis vsum. Nam sæpe viri prodest. Pestilentiæ quoque quæ obscuratione solis contrahuntur, auxiliari certum est. In opere quoque aliud gignit primis ignibus, aliud secundis, aliud tertiis. Habet quoque & aliam in se diuersitatem ignis. Nam alius est ignis qui vsui humano, alius qui iudicio paret diuino, siue qui de cœlo fulmen astringit: siue qui de terra per vertices montium eructat. *Ignis* autem dictus, quòd nihil gigni potest ex eo. Est enim inuiolabile elementum assumẽs cuncta quæ rapit. *Fabrica*, duabus rebus constat, ventis & flammis. *Flamma* vero propriè fornacis est dicta, quòd flatu follium excitetur. *Fornax* vero ab igne vocata: *for* enim ignis est. *Caminus*, est fornax, & est Græcum nomen deriuatum, ἀπὸ τῶ καύματος, id est, à calore. *Fauilla*, est deserta igne scintilla. *Pruna*, est quamdiu ardet; cùm extincta fuerit *carbo* nominatur. Pruna autem à perurendo, dicta est: carbo verò quòd flamma caret. Qui dum interisse creditur, maioris fit virtutis. Nam iterum incensus fortiore luce calescit. Cuius tanta vis est & sine igne firmitas, vt nullo humore corrumpatur, nulla vetustate vincatur. Extinctus enim tantùm incorruptibiliter durat, vt ij qui limites figunt, eos infossos terra substernant: & lapides desuper figant, ad conuincendum litigatorem, vt fixum lapidem post quantalibet secula limitem esse cognoscant.

De instrumentis fabrorum.

CAP. VII.

INcus, est in quo ferrum tuditur à cædendo dictus, eo quòd illic aliquid cudamus: id est, feriẽdo producamus. *Cudere* enim cædere & ferire est. Veteres autem non incudem vocabant: sed *tutudem*, eo quòd in ea metallum tundatur, id est, tendatur. vnde & tudis malleus, id est, à tundendo, id est tendẽdo dictus. *Malleus* vocatur, quia dum quid calet & molle est, cædit & producit. *Marcus* malleus maior, & dictus marcus, quòd maior sit ad cædendũ & fortior. *Marcellus*, mediocris. *Marculus*, malleus pusillus. Lucillius: Et velut in fabricam feruens cùm marculus ferrũ. Multorum magnis ictibus tundit. *Forcipes*, quasi ferricipes, eo quòd ferrum candens capiant, teneántque: siue quòd ab his aliquid forũ capimus & tenemus quasi *fornicapes*. Nam *forum* est calidum, vnde & feruidum: vnde & *formosos* dicimus quibus calor sanguis ex rubore pulchritudinem creat. *Lima* dicta, eo quod lene faciat. Nam *limũ* lene est. *Cælium*, est vnde operantur argentarij, à quo & *cælata vasa* dicuntur.

De fabricis parietum.

CAP. VIII.

IN fabricis parietum atque tectorum Græci inuentorem *Dædalum* asserunt. Ille enim primus didicisse fabricam à Mineruа dicitur. *Fabros* autem siue *artifices* Græci *tectonas* vocant, id est, instructores. *Architecti* autem cæmentarij sunt qui disponunt in fundamentis. Vnde & Apostolus de semetipso, vt sapiens, inquit, architectus fundamentum posui. *Machiones*, dicti à machinis in quibus insistunt propter altitudinem parietum.

De dispositione. CAP. IX.

AEdificiorum partes sunt tres: *dispositio, constructio, venustas. Dispositio*, est areæ vel solij & fundamentorum descriptio.

De constructione. CAP. X.

COnstructio, est laterum & altitudinis ædificatio. *Cõstructio* autẽ vel *instructio* vocata eo quòd instringat, & cohærere faciat, vt lapides luto, & ligna, & lapides inuicem sibi. Nam & intinctio ferri in aqua *instinctura* est. Nisi enim candens tingatur, stringi & cohærere non potest ferrum. Item *constructio* à multitudine lapidum & lignorum dicta: vnde & *strues*. Aliud est enim *ædificatio*, aliud *instauratio*. Nam *ædificatio* noua constructio est. *Instauratio* verò quod reparatur ad instar prioris. Nam veteres *instar* pro similitudine ponebant. Inde & *instaurare* dicebant. *Constructio* autem constat fundamento, lapidibus, arena, calce & lignis. *Fundamentum*, dictum quod fundus sit ædificij. Idem &

Cementum à cedendo dictum, quod crasso lapide surgat. *Lapides* in structuris apti albus, Tiburtinus, columbinus, fluvialis, sfungia, rubeus & reliqui. *Albus* lapis, alius durus, alius mollis. Mollis dentata serra secatur, tractabilis in opere est, ita ut in eo, quasi in ligno literæ scribantur. *Tiburtinus*, à loco Italiæ dictus, qui dum sit ad fabricam fortis, vapore tamen dissilit. *Tophus*, ædificiis inutilis est, fundamentis aptus mortalitate & mollitia. Ex æstu enim & halitu maris fricatur & verberatur imbribus. *Arenatius lapis*, concretus arenis, hic & bibulus dicitur. Servat enim humorem acceptum. Idem & in Betica. *Gaditanus*, ab insula Oceani ubi plurimus excidit. *Piperinus* subalbidus cum punctis nigris, durus atque fortissimus. *Cancleatius*, cocleis lapillisque & arena concretus, asperrimus & interdum fistulosus. *Columbinus*, à colore avis nuncupatus, natura vicinus gypso & mollitie simillimus. *Molaris*, in parietibus utilis: quia est quædam natura eius pinguior duráque & aspera, ex quo etiam & molę fiunt, unde & nomen traxit. Huius quatuor genera, albus, niger, permixtus ac fistulosus. *Sfungia* lapis creatus ex aqua levis ac fistulosus & cameris aptus. *Silex* durus lapis ex cuius genere nigri silices optimi quibusdam in locis & rubentes. Aliqui silices contra vetustatem incorrupte permanent. Iidem & in monumentis sculpti, & incorrupti permanent: quibus nec ignis quidem nocet. Nam ex iis etiam formæ fiunt, in quibus æra funduntur. *Viridis silex* vehementer & ipse igni resistens: sed nusquam copiosius & ubi invenitur, lapis non saxum est. *Pallidus*, in cemento raro utilis. *Globosus*, contra iniurias fortis, & in structuris infidus, nisi fuerit multa suffenatione devinctus. *Fluviatilis silex*, semper veluti madens est. Hunc æstate exhiberi oportet, nec ante biennium inseri in structuris domorum, fictilium operum, ad parietes & fundamenta: quæ coctis laterculis ad tecta imbriculis tegulisque aptantur. *Tegulæ* vocatæ quòd tegant ædes, & imbrices quòd accipiant imbres. Tegulę autem primæ positionis nomen, cuius diminutivum *tegillum*. *Laterculi* verò vocati quòd lati formentur circumactis undique quatuor tabulis. *Lateres* autem crudi sunt: qui & ipsi inde nominati, quod lati ligneis formis efficiuntur. Quorum *crates* dicantur, in quibus lutum pro eisdem lateribus erudà sporta effulcent. Sunt enim connexiones cannarum. [illegible], id est quod se invicem teneant. *Lutum* autem vocatum quidam per antiphrasin putant: quòd non sit mundum. Nam omne lotum mundum est. *Calx viva* dicta: quia licet sit tactu frigida, intus occultum continet ignem. Unde perfusa aquis statim latens ignis erumpit. Natura eius mirum aliquid facit. Postquam enim arserit, aquis incenditur, quibus solet ignis extingui, oleo extinguitur quo solet ignis accendi. Usus eius in structuris fabricæ necessarius. Nam lapis lapidi non potest adhærere fortius, nisi calce coniunctus. *Gypsum*, cognatum calci est, & est Græcum nomen. Plura eius genera. Omnium autem optimum *lapis* est *specularis*. Est enim in signis ædificiorum & coronis gratissimus. *Arena* ab ariditate dicta: non ab adhærendo in fabricis ut quidam volunt. Huius probatio si manu impressa stridet, aut si in vestem candidam sparsa nihil sordis relinquat. *Columnæ* pro longitudine & rotunditate vocatæ: in quibus totius fabricæ pondus erigitur. Antiqua ratio erat columnarum altitudinis tertia pars latitudinum. *Genera rotundarum* quatuor. *Dorica, Ionica, Tuscanica, Corinthea*, mensura crassitudinis & altitudinis inter se distantes. Quintum genus est earum quæ vocantur *Attica*, quaternis angulis aut amplius, paribus laterum intervallis. *Bases*, fulturæ sunt columnarum, quæ à fundamento consurgunt, & superpositæ fabricę sustinent pondus. Bases autem nomen petræ, est fortissimæ Syro sermone. *Capitella* dicta, quòd sint columnarũ capita, quasi super collum caput. *Epistilia* sunt quæ super capitella columnarum ponuntur, & est Græcum. *Pavimenta* originem operis à Græcis habent; vocata autem pavimenta eo quod paviantur, id est cædantur, unde & pavor: quia cædit cor. *Ostracus* est pavimẽtum testaceum, eo quòd fractis testis calce admixto feriatur. *Testas* enim Græci [illegible] dicunt. *Rudus* artifices appellant lapides contusos & calce admixtos, quos in pavimentis faciendis superfundunt. Unde & rudera dicuntur. *Canalis*, ab eo quòd cava sit in modum cannę. Sanè canalem melius genere fœminino, quàm masculino proferimus. *Fistulæ* aquarum sunt dictæ quòd aquas fundant & mittant. Nam Græce [illegible] mittere est. Formæ earum pro magnitudine aquæ & capacitate fiunt, per quas aquæ per modulos certos dividuntur. E quibus est uncia & quinaria, digitus quadratus; digitus rotundus, & cæteri modi cuique causæ. Hucusque partes constructionis.

De venustate. Cap. XI.

Venustas, est quicquid illud ornamenti & decoris causa ædificiis additur, ut tectorum causa auro distincta laquearia, & pretiosi marmoris crustæ & colorum pictura.

De laquearis. Cap. XII.

Laquearia sunt, quæ cameram subtegunt & ornant, quæ & lacunaria dicuntur; quod

lacus

lacus quosdam quadratos vel rotundos ligno vel gypso vel coloribus habeat pictos, cum signis intermicantibus. Principaliter autem lacus dicitur, vt Lucius, Refulcant ædésque lacúsque. Cuius diminutio *lacunar* facit, vt Horatius. Neque aureum mea renidet in domo lacunar. Inde fit alia diminutio *lacunarium* & per antistīcon *laquearium* facit.

De crustis. CAP. XIII.

Crustæ sunt tabulę marmoris. Vnde & *marmorati parietes* & *crustati* dicuntur. Qui autem marmora secandi in crustas rationem excogitauerunt non constat. Fiunt autem arena & ferro serraque in prætenui linea premente arenas, tractuque ipso secante: sed crassior arena plus erodit marmoris. Nam tenuis fabricis & politis accommodata est.

De lithostratis. CAP. XIV.

Lithostrata sunt elaborata arte picturę paruulis crustis ac tessellis tinctis in varios colores. *Tesselli* autem à tesseris nominati, id est quadratis lapillis per diminutionem.

De plastis. CAP. XV.

Plastice est parietum ex gypso effigies signaque exprimere pingeréque coloribus. Plastice autem dictum Græcè, quod Latinè est pingere terra vel gypso similitudines. Nam impressa argilla formam aliquam facere plastis est. Vnde & *protoplastus* est dictus homo, qui ex limo primus est conditus.

De pictura. CAP. XVI.

Pictura autem est imago exprimens speciem alicuius rei, quæ dum visa fuerit ad recordationem mentem reducit. Pictura autem dicta quasi fictura. Est enim imago ficta non veritas. Hinc & *fucata*, id est ficto quodam colore illita nihil fidei, & veritatis habentia. Vnde & sunt quædā picturæ quæ corpora veritatis studio coloris excedunt, & fidē dum augere contendunt, ad mendacium prouehunt: sicut qui *Chimeram tricapitem* pingunt, vel Scyllam hominem sursum, caninis autem capitibus cinctam deorsum. *Picturam* autem autem *Ægyptij excogitauerunt primùm* vmbram hominis lineis circumductā. Itaque in t o talis, secunda singulis coloribus, postea diuersis; sicque paulatim sese ars ipsa distinxit, & inuenit lumen atque vmbras differentiasque colorum, vnde & nunc pictores priùs vmbras quasdam & lineas futuræ imaginis ducunt, deinde coloribus implent, tenentes ordinem inuentæ artis.

De coloribus. CAP. XVII.

Colores autem dicti sunt, quòd calore ignis vel sole perficiuntur, siue quòd in initio colebantur, vt summæ subtilitatis existerent. *Colores* autem aut nascuntur, aut fiunt. *Nascuntur*, vt sinopis, rubrica, paræ tonium, melinum, fretia, auripigmentum. *Cæteri finguntur* aut arte, aut permixtione. *Sinopis* primum inuenta in Ponto est. Inde nomen à Synope vrbe accepit. Species eius tres, rubra & minus rubens, & inter has media. *Rubrica* vocata quod sit rubra & sanguineo proxima. Hęc plurimis locis gignitur: sed optima Ponto, vnde & Pontica dicitur. *Siricum* rubri coloris pigmentum, ex quo & librorum capita scribuntur. Ipsum est & *Phœniceum* appellatum ita, eo quòd in Syria colligatur in littoribus rubri maris vbi Phœnices inhabitant. *Aliud* est *sericum*, aliud *Syricum*. Nam *sericum* lana est quam Seres mittunt: *Syricum* verò pigmentum quod Syri Phœnices in rubri maris littoribus colligunt. Est autem inter factitios. Nam sæpe fit aut sinopide, aut sandice mixtus. *Minium* primi Græci in Ephesiorū solo inuenisse traduntur. Cuius pigmenti Hispania cęteris regionibus plus abundat. vnde etiam nomen proprio flumini dedit. Huius distillatio argentum liquidum gignit. Minium autem hoc quidam dicunt esse cinnabarin. *Cinnabaris* à dracone & barro, id est elephanto cognominatum. Aiunt enim draconum esse sanguinem dum implicant elephantos. Ruunt enim beluę & dracones obruūtur, quorum fusus cruor terram inficit, fitque pigmentum quicquid solo tinxerit. Est autem puluis coloris rubri. *Prasina* id est creta viridis, etsi in aliquibus terris promiscue generetur, optima tamen in Libya Cyrenensi. *Chrysocolla* colore prasino est dicta, quòd vena eius habere aurum traditur. Hæc & in Armenia nascitur, sed ex Macedonia probabilis venit. Foditur enim ex metallis æris: cuius inuentio argentum atque indicum prodit. Nam veræ eius cum iis habent naturæ societatem. *Cypria* ab insula Cypro, vbi plurima reperitur. *Sandaracha* in insula rubri maris topazon nascitur colore cinnabari, odore sulphureo. Inuenitur autem in aureis & argentariis metallis, melior quo magis rufa, quoque mage virus redolet quam quam & cerussa si torreatur in fornace sandaracham facit. vnde & color est flammeus. Quòd si torreatur æqua parte rubricæ admixta, sandicem reddit. *Arsenicum*, quod Latini ob colorem auri, *auripigmentum* vocant, colligitur in Pōto ex auraria materia, vbi etiam Sandaracha. Optimum est quod in auri colorem transit puruum & fissile, gracili venarū discursu. Quòd verò pallidius aut Sanda-

rachæ simile est, deterius iudicatur. Est & tertiũ genus squamosum, quo miscetur aureus color. Vis earum vt Sandarachæ sed acrior. *Ocra* & ipsa in insula maris rubri topazon gignitur: vbi & Sandaracha. Fit quoque & ocra exusta rubrica in ollis nouis luto circũlitis: quæ quanto magis in camino arserit, tanto melior fit. *Venetum* cæruleum temperare primùm Alexandria reperit. In Italia ex arenæ puluere & nitri flore idem faciunt. Sed si Cyprium in fornace ad vstum huic permistioni addes, *vestoriani* similitudo erit. *Purpurissum* ex creta argentaria cum purpuris pariter tingitur, bibitque cum colorem celerius lanis. Præcipuum est tamen aliud quod adhuc vase rudibus medicamentis inebriatur. Proximũ est egesto eo addita creta in vas idem, & quoties id factum est, eleuatur bonitas. Preciosissimæ purpuræ causa est quòd hisgino maximè inficitur rubeáque. *Indicum* in Indicis inuenitur calamis, spuma adhærente limo. Est autem coloris cyanei, mixturam purpuræ cæruléique mirabilem reddens. Est alterum genus in purpurariis officinis, spuma in æreis cortinis innatans: quam infectores detrahentes siccant. *Atramentum* dictum, quòd sit atrum: cuius species & picturæ & quotidiano vsui necessaria est. Istud inter factitios est. Fit enim & fuligine plurimis modis super ardentes tedas resina adiecta, lacusculo ædificato, quòd fumum retineat. Huic pictores cum aqua miscent gluten, vt illustrius resplendeat. Ad festinationem autem operis etiam sarmentorum veterum carbones cum glutino triti in ducendis parietibus atramẽti speciem reddunt. Sunt & qui vini fæcem siccatam excoquant, affirméntque, si ex bono vino fex fuerit Indici speciem id atramentum præbere. Sed & sarmentum vuæ nigræ vino optimo tinctum posteaquam siccitate aruerit, si exuras & conteras, adiecto glutine, nitorem Indici reddet, vsúque plurimùm necessaria est, nullo negotio prouenit. Nam & siglebam silicis bene igne excoquas, & acero acerrimo superfusam extinguas, madefacta spungia colorem purpureum reddit. Eam vbi contriueris vsta erit. Omne autem atramentum sole perficitur. Omnes colores calcis admixtione corrumpuntur. *Melinum* dictum, quòd eius metalli ferax sit vna ex Cycladibus insula Melos nomine. Est enim candidum, nec vtuntur eo pictores propter nimiam pinguedinem. *Anulare* quod vocant, candidum est: quo muliebres picturæ illuminantur. Fit & ipsum ex Creta admixtis vitreis gemmis. *Cerussa* hoc modo. In vase enim aceto acerrimo impleto sarmenta aminea in eodem vasculo collocabis, ac super sarmenta tabulas plũbi tenuissimas pones, deinde vas diligentissime claudes, illinésque ne aliquid inde spiraminis exeat. Post dies autem xxx vas aperitur, & ex distillatione tabularum innata cerussa inuenitur. Quod ablatum & arefactum teritur, atque iterum aceto admixtũ in pastillis diuiditur, & in sole siccatur. Hæc obseruantia si laminas æreas sarmentis superponas, æruginem creant Chalcanthum.

De instrumentis ædificiorum. CAP. XVIII.

IN *structura* autem parietũ *ad normam* fieri, & *ad perpendiculum* respondere oportet. *Norma* dicta Græco vocabulo extra quã nihil rectum fieri potest. Componitur autem ex tribus regulis, ita vt duæ sint binorum pedum, tertia habeat pedes duos vncias decem, quas æquali crassitudine politas extremis acuminibus sibi iungit, vt schema trigoni faciant. Id erit norma. *Regula* dicta quòd sit recta, quasi rectula: & impedimentum non habeat. *Perpendiculum* est quod semper appenditur. denique in fabrica nisi omnia ad perpendiculum, & certam regulam fiant, necesse est vt cuncta mendosa instruantur, vt aliqua praua sint, aliqua cubantia, prona nonnulla, alia supina, & propter hoc vniuersa sunt constructa. *Linea* à genere suo appellata quia ex lino fit. *Trulla* nomen factum, eò quòd trudit & detrudit, id est, includit calce vel luto lapides. *Marcellus* machina. *Scala* à scandendo vocata: hærent enim parietibus. Scalæ autem dicuntur, quæ aut vnæ sunt, aut plures: quia numeri tantùm pluralis est nomen, vt literæ, quæ epistolam significat.

De lignariis. CAP. XIX.

LIgnarius generaliter ligni opifex appellatur. *Carpentarius* speciale nomen est. Carpentum enim solùm facit: sicut nauicularius, quia tantùm nauiũ est fabricator & artifex. *Sarcitector* dictus, quòd ex multis bene inde connexis tabulis vnum tecti sarciat corpus. Idem & *tignarius* quia tectoria lignis inducit. *Lignum* vocatur Græca etymologia, quia incensum in lumen conuertitur & in flammam. Vnde & *licinium* dicitur, quòd lumen det. *Materia* inde dicitur omne lignũ, quòd ex ea aliquid efficiatur: vel si ad ianuã referas, vel ad statuam, materia erit. Ad aliquid enim semper materia accipienda est, sicut elementa materiam rerum esse dicimus: quia inde ea quæ sunt facta videmus, & materia quasi mater dicta. *Trabes* vocatæ, quòd in transuerso positæ vtrosque parietes contineant. Aliud autem sunt *tigna*, aliud *trabes*. *Tigna* enim iuncta trabẽ faciũt. *Trabes* autem sunt, cùm sunt dolatæ. *Tolus* propriè est veluti scutum breue quod in medio tecto est in quo trabes coeunt. *Capreoli* vocantur, quòd copulent in se luctantes. *Luctantes* dicuntur, quòd erecti inuicem se teneant more luctantium.

Agrantes.

Agrantes. *Asseres* Ab asse dicti, quia soli ponuntur neque coniuncti. *Scindulæ*, eò quòd scinduntur, id est, diuidantur. *Epigri* & claui sunt quibus lignum ligno adhæret. *Claui* autem dicti quasi chalybs, quia ex chalybe fiũt, id est, ferro. *Chalybs* enim ferrum est. *Tabulæ* à veteribus tegulæ vocabantur, à tegendo scilicet: vnde & *tegula*. *Commissura* dicitur tabularum coniunctio. *Secũs* autem dicta à sequendo ea quæ ceperit. Nam secare sectari & sequi est. *Serra* autem nomen de sono factum est, id est, à stridore. *Serra* cercinique vsum Perdices quidam adolescens inuenit, quem puerum Dædalus frater matris suæ studiis perdocendum acceperat. Cuius pueri tãtum ingenium fertur: vt dum materiæ diuidendæ compendium quæreret, spinam piscis imitatus de ferro laminam exasperans dentium mordacitate armauit: quam serram artifices nuncupant. Pro cuius artis inuentione Dædalus magister eius inuidiæ liuore permotus, præcipitem puerum ex arce deiecit. dehinc exulatum Cretam abiit, ibique aliquandiu fuit, vt fabulæ ferunt. Ex Creta pennis volauit, & inde Ciliciam venit. *Circinus* dictus quòd vergendo efficiat circulum. Huius modus duplicata linea fit, quæ simplex per latitudinem extensa fuerat. Punctus autem in medio circini centrum à Græcis dicitur, in cuius medium cuncta conuergunt. *Securis* vocatur, eo quòd ea arbores succidantur: quasi succurris. Item securis, quasi *semiacuta*. Ex vna enim parte acuta est, ex altera fossoria. Hęc & apud veteres *penna* vocabatur, vtraque autem habens aciem, bipennis. Nam *bipennis* dicitur, quod ex vtraque parte habeat acutam aciem: quasi duas pennas. *Pennum* autem antiqui acutum dicebãt. Vnde & auium pennæ, quia acutæ. Et ecce nomen quod retinet antiquitatem, quia veteres dicebant pennas non pinnas. Hęc & *dolabra*: quòd habeat duo labra, nam securis simplex est. *Dextrale* dexteræ habilis. *Ascia* ab astulis dicta, quas à ligno eximit, cuius diminutiuum nomen est asciola. Est autem manubrio breui ex aduersa parte referens vel simplicem malleum, aut cauatum, vel bicorne rastrum. *Scalprum* dictum, quod scalpturis & foraminibus sit aptum, quasi scalforus. Cuius diminutiuum *scalpellũ*. *Terebra* vocata à vermo ligni qui vocatur terebra: quem Græci τερηδόνα vocant. Hinc terebra dicta, quòd vt vermis terendo foret, quasi terefora, vel quasi transforans. *Taratrum* quasi teratrum. *Scofina* dicta, quòd hærendo scophen faciat. Canterium, Gallia *Gutta*.

De inuentione lanificij. CAP. XX.

Mineruam quandam gentiles multis ingeniis prædicant. Hanc enim primam lanificij vsum monstrasse, hanc etiam telam ordisse, & colorasse lanas perhibent. Oliuæ quoque hanc dicunt inuentricem & fabricę, multarumque artium repertricem. Ideoque illi vulgo opifices supplicant. Sed & hoc poetice fingitur. Non enim Minerua illarum artium princeps est: sed quia sapientia in capite esse dicitur hominis, & Minerua de capite Iouis nata fingitur, hoc est ingenium, ideoque sensus sapientis qui inuenit omnia in capite est. Ideo & dea artium Minerua dicitur, quia nihil excellentius est ingenio quo reguntur vniuersa.

De veste sacerdotali in lege.

CAP. XXI.

Octo sunt in lege *genera sacerdotaliũ vestimentorum*. *Poderis* est tunica sacerdotalis linea, corpori astricta vsque ad pedes descendens. vnde & nuncupatur. πόδας enim Græci pedes dicunt. Hæc vulgò *camisia* vocatur. *Abanet* cingulum sacerdotale rotũdũ polymita arte ex cocco, purpura, hyacinthóque contextum, ita vt flores atque gemmę in eo videantur esse distinctæ. *Pileum* est ex bysso rotundum quasi sphæra media, caput tegens sacerdotale, & in occipitio vitta cõstrictum. Hoc Græci & nostri *tiaram* vel *galeam* vocãt. *Mahil* quod est tunica talaris tota hyacinthina habẽs ad pedes LXXII. tintinnabula: totidémque intermixta ad dependentia punica mala. *Ephod*, quod Latinè interpretatur superindumentum. Erat enim pallium superhumerale ex quatuor coloribus & auro contextum, habens in vtroque humero lapides duos smaragdinos conclusos, in quibus sculpta erant nomina patriarcharum. *Logion*, quod Latinè dicitur rationale, pannus duplex auro & quatuor textus coloribus, habẽs magnitudinem palmi per quadrum, cui intexti erant XII. pretiosissimi lapides. Hic pannus superhumerale contra pectus pontificis annectebatur. *Petalum* aurea lamina in fronte pontificis, quæ nomen Dei tetragrammaton Hebraicis literis habebat scriptum. *Batin* siue fœminalia, id est bracę lineæ vsque ad genua pertingentes, quibus verecunda sacerdotis velabantur.

De nominibus vestium cæterarum.

CAP. XXII.

Diuersitas *vestimentorum*. tegmẽ, tegumẽ, indumentum, vestimentum, & reliqua. *Tegmen* dictum eo quòd tegat membra: sicut tegumenta, tecta quæ tegunt corpora. *Indumentum* quòd intus ad corpus induitur: quasi intumẽtũ. *Vestimentũ* verò est quod vsque ad vestigiũ pretenditur, quasi vestimentũ, vt est tunica talaris. Sed & hæc consuetudo sermo-

ne: auctorum confundit. Discernitur autem *vestitus* à cultu: quoniam lautius intelligitur *cultus*. Item cultus ab *habitu*. Nam habitus ad naturam pertinet, cultus ad homines. ¶ Plerǽque autem vestium aut à tẽpore quo maxime in vsu sunt appellantur, aut à locis vbi vel primum vel maxime venditantur, aut à genere coloris, aut à nomine repertorum. ¶ Vestis antiquissima hominum fuit *perizomatum*, id est, succinctorium quo tantum genitalia cõteguntur. Hoc primum primi mortales è folijs arborum sibi fecerunt, quando post prævaricationem erubescentes pudenda velabant. Cuius vsum quædam barbaræ gẽtes, dum sint nudæ, vsque hodie tenent. Hæc & *campestria* nuncupantur, pro eo quòd eidẽ iuuenes, qui nudi exercentur in campo, pudenda operiunt. *Tunica* vestis antiquissima appellata, quia in motu incedẽtis sonum facit. *Tonus* enim sonus est. Primùm autẽ fuere pelliceæ tunicæ quibus post offensam & eiectionẽ de paradiso Adam & Eua induti sunt. *Talaris tunica* dicta, eo quòd ad talos vsque descendat, & ad pedes dest..., sicut *pectoralis*, quia apud antiquos breuis erat, vt tantùm pectus operiret, licet nunc profusior sit. *Manuleata* tunica, id est manicata, eo quòd habeat manicas, quam χειρίδωτον Græci vocant. *Dalmatica* vestis primum in Dalmatia prouincia Græciæ texta est, tunica sacerdotalis candida cum clauis ex purpura. *Russata*, quam Græci phœnicam vocant, nos coccineam, reperta est à Lacedæmonijs ad celandum coloris similitudine sanguinem, quotiens quis in acie vulneraretur, contemplanti aduersario animus augesceret. Hac sub consulibus Romani vsi sunt milites, vnde etiam *russati* vocabantur. Solebat enim pridie, quàm dimicãdum esset, *ante principia poni*, quasi admonitio & indiciũ futuræ pugnæ. *Lacullata* est, quæ lacus quadratos quosdam cum pictura habet intextos aut additos acu. *Iacinthina* vestis est aerio colore resplendens. *Molocina*, quę maluarum stamine conficitur, quam alij *molocinam*, alij *maluellam* vocant. *Bombicina* est à bombice vermiculo, qui longissima ex se fila generat, quorum textura bombicinum dicitur, conficiturque in insula Choo. Apocalama. *Serica* à serico dicta, vel quod etiam Seres primi miserunt. *Holoserica* tota serica: ὅλον enim totum. *Tramoserica* stamine lineo, trama ex serico. *Holoporphyra* tota ex purpura. *Byssina* candida confecta ex quodam genere lini grossioris. Sunt & qui genus quoddam lini byssum esse existiment. *Fibrina*, tramam de fibri lana habens caprina. *Mastrucina* & mena. *Linea* quæ ex solo lino fit. *Linostema* vestis est ex lana linoque contexta. Et dicta linostema, quia in stamine linũ, in trama lanam habet. *Recta* dicitur *vestis*, quam sursum versum stãtesque texunt. *Segmenta* zonis quibusdam & quasi præcisamentis ornata. Nam & particulas cuiusque materiæ abscisæ præsegminas vocant. *Leuidensis* quòd raro filo sit, leuitérque densata. *Pauimensis* contraria Leuidensi dicta, quod grauiter pressa atque calcata sit. *Citrosa*, quasi concrispa ad similitudinem citri. Neuius: Pulchram ex auro vestemque citrosam. *Valentinis* tunica est, quæ affertur ex insulis. *Exotica* vestis est peregrina deforis veniẽs, vt in Hispania à Græcis. *Polimita* multicoloris. *Polimitus* enim textus multorum colorum est. *Acu picta* vestis acu textilis aut acu ornata. Eadem & *Phrygia*. Huius enim artis periti Phrygij omnes dicuntur: siue quia in Phrygia inuenta est. Vnde & artifices qui id faciunt, *Phrygiones* dicuntur. Virgilius: Phrygiam chlamydem. *Trilicis* à tribus licijs, quia est simplex & biplex. *Rella*, quæ vulgò rasilis dicitur. *Interpola* vestis illa vocatur, quæ dum sit vetus ad nouam speciem recurratur. *Pannucia* nuncupata, quòd sit diuersis pannis obsita. *Colobium* dictum, quia longum est, & sine manicis. Antiqui enim magis hoc vtebantur. *Lebitonarium* est colobium sine manicis, quali monachi Ægyptij vtuntur. *Lumbare* vocatur, quod lumbis religetur, vel quod lumbis hæreat. Hoc in Ægypto & in Syria non tantum fœminæ, sed & viri vtũtur. Vnde & Hieremias, trans Euphratem tulit lumbare suum, ibique illud in foramine petræ abscondit, & postea scissum reperit. Hoc à quibusdam & *renale* dicitur, quia renibus alligatur. *Limus* est vestis, quæ ab vmbilico vsque ad pedes producitur. Hæc autem vestis habet in extremo sui purpuram limam, id est, flexuosam, inde & nomen accepit. Nam *limum* obliquũ dicimus. *Licinium* vocatum, quòd textura eius ligata sit in totum, quasi diceret liginum, c pro g litera commutata. *Armelausa* vulgò vocata, quod ante & retro diuisa atque aperta est: in armos tantùm clausa, quasi armiclausa: c litera ablata. *Camisias* vocamus, quòd in his dormimus in camis, id est, in stratis nostris. *Fœmoralia* appellata, eo quòd fœmora tegant. Ipsa & *braca*, quod sint breues, & verecunda corporis his velentur. *Tubrucos* vocatos dicunt, quòd tibias brachasque tegant. *Tubraci*, quòd à bracis ad tibias vsque perueniant.

De vestibus quarundam gentium.

Cap. XXIII.

Quibusdam autem nationibus sua cuique propria vestis est: vt Parthis *sarabra*, Gallis *linna*, Germanis *renones*, Hispanis *stringes*, Sardis *mastruga*. *Sarabara* sunt fluxa ac sinuosa vestimenta: de quibus

quibus legitur in Daniele. Et sarabara eorum non sunt immutata. Et Publius: Vt quid ergo in ventre tuo Parthi sarabara suspenderunt? Apud quosdam autem sarabaræ quædam capitum tegmina nuncupantur, qualia videmus in capite magorum picta. *Linnæ* saga quadra & mollia sunt. De quibus Plautus: Linnæ cooperta est textrino Gallia. *Renones* sunt velamina humerorum & pectoris vsque ad vmbilicum, atque intortis villis adeo hispida, vt imbres respuant: quos vulgò reptos vocant, eo quòd longitudo villorum quasi reptat: de quibus Salustius, Germani intectum renonibus corpus tegunt. Dicti autem renones à Rheno Germaniæ flumine, vbi iis frequenter vtuntur. *Mastruga* vestis Germanica ex pelliculis ferarũ, de qua Cicero pro Scauro: Quem purpura regalis non commouit, eum Sardorum mastruga mutauit. Mastruga autem dicta, quasi monstruosa, eo quod qui ea induuntur, quasi in ferarum habitũ transformentur. ¶ Dignoscuntur gentes ita habitu sicut & lingua discordes. *Persæ* brachia & crura lineamentis, caput tiara tegunt. Eminēt apicibus fastigiatis *Alani*: horrent & male tecti cum lassatoribus linguis *Scotti*: saerati vel sagati *Alemanni*, Linteati *Indi*: gemmati *Persæ*: sericati *Seres*: pharetrati *Armenij*. ¶ Nōnullæ enim gentes non solùm in vestibus: sed in corpore aliqua sibi propria, quasi insignia vindicant, vt videmus *cirros* Germanorum *granos* & *cinnabar* Gothorum: *stigmata* Britonum. *Circumcidunt* quoque Iudæi *præputia*: *pertundunt* Arabes *aures*: *flauent capitibus intextis* Getæ: *nitent* Albani *albentibus crinibus*. Mauros habet *tetra nox corporum*: Gallos *candida cutis*: *sine equis inertes extant* Alani: nec abest *gens Pictorum* nomen à corpore, quòd minutis opifex acus punctis & expressos natiui graminis succos includit, vt has ad sui specimen cicatrices ferat, pictis artubus maculosa nobilitas. ¶ Habet & sexus institutam speciem habitus, vt *in viris tonsi capilli*, *in mulieribus redundantia crinium*, quod maxime virginibus insigne est: quarum & ornatus ipse propriè sic est, vt concumulatus in verticem ipsam capitis sui arcem ambitu crinium contegat.

De palliis virorum. CAP. XXIV.

Pallium est quo administrantium scapulę conteguntur, vt dum ministrant expediti discurrant. Plautus: Si quid facturus es, appende in humeris pallium, & pergat quantum valet citissimum pedum pernicitas. Dictum autem *pallium* à pellibus, quia prius super *indumenta pellicea* veteres induebantur, quasi pellea. Siue à *palla* per deriuationē. *Chlamis* est quæ ex vna parte induitur neque consuitur, sed fibula infrænatur. Hinc & Græcè nomen accepit. *Toga* dicta, quòd velamento sui corpus tegat atque operiat. Est autem palliū purum forma rotunda & fusiore, & quasi inundante sinu & sub dextro veniēs, super humerum sinistrum ponitur: cuius similitudinem in operimentis simulachrorum vel picturarum aspicimus, eásque statuas togatas vocamus. *Toga* autē Romani in pace vtebantur: belli autem tēpore paludamentis. Mensura togæ iustæ, si sex vlnas habeat. *Toga* autem *palmata* dicebatur, quam merebantur ij, qui reportabāt de hostibus palmas. Ipsa vocabatur & *toga picta*, eo quod victorias cum palmis intextas haberet. *Toga candida* eadémq; *cretata*, in qua candidati id est, magistratum petentes ambiebant, addita creta quo candidior insigniorque esset. Cicero oratione quā habuit contra competitores: in toga candida scripsit. *Cinctus Gabinus* est, cùm ita imponitur toga vt togæ lacinia, quæ post tergus reiicitur, attrahitur ad pectus, ita vt ex vtroque latere ex humeris picturæ pendeant, [illegible] sacerdotes gentilium faciebant, aut cingebantur prætores. *Trabea* erat togæ species ex purpura & cocco, qua operti Romanorum reges initio procedebant. Hanc primùm Romulus adinuenisse perhibetur, ad discretionem regij habitus. Trabea autem dicta, quod in maiore gloria hominem transbearet, hoc est, vltra & in posterum ampliori dignitate honoris beatum faceret. *Paludamentum* erat insigne pallij Imperatorum cocco purpuráque & auro distinctū. De quo Salustius, Togā, inquit paludamento mutauit. Erat enim palliū bellicum, dictum, vt quibusdam videtur, quòd eo indutus palàm faceret Imperator bellum futurum. *Circumtextū* est, quòd Græcè κύκλας dicitur de quo Virgilius: Et circumtextum croceo velamen acantho. Circumtextum autem dictum, quia est rotundum pallium. *Diplois* Græcum nomen, ab eo quòd sit duplex amictus Horatius: Contra quem duplici panno patientia velat. Est autem vestis militaris, cuius vsus Gallicis primùm expeditionibus cepit è præda hostili. De qua vox illa senatus, Togis depositis Quirites ad saga conuersi fuerāt. *Sagum* autem Gallicum nomen est: dictum autem sagum quadrum, eo quod apud eos primùm quadratus vel quadruplex esset. *Penula* est pallium cum fimbriis longis. *Lacerna* pallium fimbriatū quo olim soli milites vtebantur. Vnde & in distinguenda castrensi vrbanáque turba hos *togatos*, illos *lacernatos* vocabant. Inde autem *lacerna* quasi amputatis [illegible] fimbriarum, neque ita laxis vt sunt penulatum. *Mantum* Hispani vocant, quòd manus tegat tantùm. Est enim breue amictum. *Prætexta* puerile palliū est, quo vsque ad xvj. annos pueri no-

biles sub disciplinæ cultu vtebantur. Vnde & *prætextati pueri* appellati sunt. Dicta autem *prætexta*, quia prætexebatur ei latior purpura. *Casula* est vestis cucullata, dicta per diminutionem à casa, quod totum hominem tegat, quasi minor casa. Vnde & *cuculla*, quasi minor cella, sic & Græci *Planetas* dictos volunt, quia horis errantibus euagatur. Vnde & *stellæ planetæ*, id est, vagæ suo errore, motúque discurrunt. *Birrus* à Græco vocabulũ trahit: illi enim birrum bibrum dicunt. *Melotes*, quæ etiam *pera* vocatur, pellis est caprina a collo pendẽs præcincta vsque ad lumbos. Est enim habitus, proprie necessarius ad operis exercitium. Fiebat autem prius, vt quidã existimant de pelliculis melonum. Vnde & *melotes* vocatæ sunt. *Fimbriæ* vocatæ ora vestimentorum, hoc est, fines ex Græco vocabulum trahentes. Græci enim terminum fines vocant.

De palliis fœminarum.

CAP. XXV.

RIcinium est palliatum reginarum amiculum, vnde & appellatum: *Peplum* matronale pallium ex purpura signatum: cuius fimbriæ aureis staminis summitate resplendent. *Palla* est quadrũ pallium muliebris vestis deductum vsque ad vestigia, affixis in ordinem gemmis. Et palla dicta, ἀπὸ τῆς πάλλω, id est, à nobilitate, quę est circa finem huiusmodi indumenti: siue quòd rugis vibrantibus sinuata crispetur. *Stola* matronale operimentũ, quod cooperto capite & scapula à dextro latere in læuum humerum mittitur. Stola autem Græcè vocatur, quòd superemittatur. Eadẽ & *ricinium* Latino nomine appellatum, eo quòd dimidia eius pars retro reiicitur, quod vulgò *mauortem* dicunt. Vocatam autem dicũt Mauortem, quasi Martem. Signũ enim maritalis dignitatis & potestatis in eo est. Caput enim mulieris vir est inde & super caput mulieris est. *Amiculum* est meretricium pallium lineũ. Hoc apud veteres matronæ in adulterio deprehensæ induebantur, vt in tali amiculo potius quàm in stola polluerent pudicitiam. Erat enim hoc apud veteres signum meretriciæ vestis: nunc in Hispania honestatis. *Theristrum* pallium muliebre dictum, quòd ἐν θέρει, id est, in æstu & caumate corpora mulierum protegat, quousque hodie Arabiæ & Mesopotamiæ mulieres velantur, quibus in æstu tutissimo teguntur vmbraculo. De quo in Isaia legitur. *Anaboladium* amictorium lineum fœminarum, quo humeri operiuntur, quod Græci & Latini *sindonem* vocant.

De stratu & reliquis quæ in vsu habentur.

CAP. XXVI.

STragulum vestis est discolor, quòd manu artificis diuersa varietate distinguitur. Dictum autem, quòd in stratu & in amictu aptum sit. De quo Salomon: Stragulatam vestem fecit sibi. *Ludices* à ludis, id est, theatris, vocatas existimant. Cùm enim egrediebantur de ludi prostibulo iuuenes hoc eum velamento tegebant caput & faciem, quia solebant erubescere, qui lupanar introissent. Galnapes. *Fulcra* sunt ornamenta lectorum, dicta quod in iis fulcimur, id est, sustinemur, vel quod toros fulciant, siue caput quæ reclinatoria vulgus appellat. *Ceruicalia* autem eo quòd ponantur sub ceruice vel cubito. *Puluillus* dictus a puluinari, qui est diuitũ lectus. *Culcitra* vocatæ, quòd calcẽtur, id est farciantur pluma siue tomento, quo molliores calidioresque sint. *Tapeta* dicta, quòd pedibus primum sternerentur, quasi tapedia. *Sipla tapeta* ex vna parte villosa quasi simpla. *Amphitaba* ex vtraque parte villosa tapeta. Lucilius: Siple atque amphitaba villis ingentibus molles. *Mantelia* nunc pro operiendis mensis sunt, quæ vt nomen ipsum indicat, olim tergendis manibus præbebãtur: siue mãdelia à mandendo. *Mappa* conuiuij & epularum appositarum sunt, quasi manupæ, atque ob id nominatæ: cuius diminutiuum mappella est. *Toralia* longæ ac peruæque mappæ, à toro dictæ. *Sabanum* Græcum nomen est. *Facitergium* & *manutergium* à tergendo faciem vel manus vocatur. *Vela* dicta, quod obiectu suo interiora domorum velent. *Aulea* vela picta & grandia, quæ ideo aulea dicta sunt, quòd primùm in aula Attali regis Asiæ, cui successit populus Romanus, inuenta sunt. *Cortinæ* sunt aulea, id est, vela de pellibus, qualia in Exodo leguntur, à quibus tabernaculum extrinsecus tegebatur. Dictæ autem cortinæ à coriis, eo quod prius ex pellibus fuissent factæ. vnde & in eodem tabernaculo legis iubetur, cortinas fieri ex pellibus arietũ rubris, & ex pellibus hyacinthinis. *Cilicia* Arabes nuncupant velamenta pilis caprarum contexta, ex quibus sibi tentoria faciunt.

De lanis. CAP. XXVII.

LAna à laniendo, id est, vellendo dicta. Hinc & *vellus* dictus, quod prius lanæ vellerentur, non tonderentur. *Linum* ex terra oritur, deflexúmque nomen eius ex Græco. Nam linum Græci λίνον dicunt: siue quòd sit molle & leue. *Stupa* verò cannabi est siue lini. Hæc secundum antiquam orthographiam stuppa dicitur; quòd ex ea rimæ nauium stipentur. Vnde & stipatores dicuntur, qui in vallibus eam componunt. *Tomentum* appellatum, quòd aut in filo aut in tela tumeat, nec subtilitatem habeat. *Canabum* à similitudine cannæ vocatum: siue à Græca etymologia. Nam illi cannabũ κάνναβιν vocant.

Byssum

Byssum genus est quoddam lini nimium candidi & mollissimi, quod Græci *papatem* vocāt. *Fibrinum* lana est animalium, quæ fibros vocant: ipsos & castores existimant, quos dum venatores sequuntur, ipsi sibi testiculos adimunt. *Aranea* vocata, eò quòd aeris infusione in hostibus nutriatur. *Sericum* dictum, quia id Seres primi miserunt. Vermiculi enim ibi nasci perhibentur, à quibus hæc circum arbores fila ducuntur. Vermes autem ipsi Græcè *bombyces* nominantur. *Placium* est stuppa & quasi cassedo serici, & est Græcum nomen.

De coloribus vestium. Cap. XXVIII.

TInctura vocata quia tingitur, & in aliam fucatam speciem nitoris gratia coloratur. *...* Græci, nos *rubrum* seu *vermiculum* dicimus. Est enim vermiculus ex sylvestribus frondibus. *Cochleum* dictum, eo quòd ex cochleis marinis color eius colligitur. Idem & *ostrum* vocatum. *Ostrum*, quod pro colore purpuræ temperatur: plurimis quidem in locis, sed præcipuum in insula Cypro gignitur, siue in his quos propior solis cursus illuminat. *Conchylia* autem sunt maris, quæ circumcisa ferro lachrymas purpurei immittunt coloris. His collectis color purpureus temperatur. Et ostrum exinde appellatum dicunt, quod ex testæ humore elicitur. *Purpura* apud Latinos à puritate lucis vocatur: apud Græcos autem *πορφύρα* dicitur cū aspiratione: apud nos purpura sine aspiratione. *Ferrugo* est color purpuræ subnigræ, quæ fit in Hispania vt: Ferrugine clarus Ibera. Dicta autem ferrugo, quòd omnis purpura prima tinctura simulacri coloris existit. *Elacinus* color est ferrugineus, subniger. *Elbidum* ab elbo colore vocatum. Elbus enim est medius color inter album & nigrum, & a nomine albo deriuatum. *Luteus* color subrufidus, quod est croceus. Nam crocus lutei coloris est, vt: Croceo mutabitque vellera luto. *Melinum*, quod sit colore nigro. Græci enim *μέλαν* nigrū dicunt. *Mellicinum*, quod colorem mellicis habeat. *Blatteum*, blauum. *Masticinum* moriciniun, quis ex vitro est. Fit enim ex dependenti fuligine tectorum e... assiduis ignibus. Vnde & color eiusdem tincturæ flammeus est.

De instrumentis vestium. Cap. XXIX.

TEla pro longitudine staminum dicta. ... eius dem... est *telaria*. *Insubuli*, quia intra & foris à ... : vel quia insubulantur. *Radij* dicti quia radendo ... *Pectines*, quia pexa fila ... & imprimant. *Colum*, quod sit in longitudine & rotunditate, quasi columna. *Fusus*, quod per ipsum fundatur quod netum est. *Alibrum*, quod in eo librantur fila, id est, soluuntur. *Calatum* leue gestamen ex ligno vel canna, aut ex iunco factum, in qua vel pensa ponuntur, vel leguntur flores. *καλὸν* enim Græcè lignum est, à quo deriuatum est calatum. Nam Latinè *quasillum* dicitur. Cicero in Philippicis. Aut vero inter quasilla pendatur aurum. *Pensum* mulierum à pendendo dictum. Vnde pensa & impensa nomina. *Fila* dicta, vel quia ex pilis animalium sunt, vel quia lanificium filis tenuibus constat in modum pilorum, id est, quasi filorum. *Mataxa* à circuitu scilicet filorum. Nam meta circuitus dicitur, vel quod transferatur. *Gubelum* corruptè à globo dictum per diminutionem, quasi globellum. *Panulia* vel *panucla*, quòd ex his panni texantur. Ipsæ enim discurrunt per telam. *Stamen* dictum, quia rectum stat. *Trama*, quod via recta transmittatur per telam. Est enim filum inter stamen currens. *Licia* sunt quibus stamina ligantur, quasi ligia. *Ordiri* est texere.

De ornamentis. Cap. XXX.

HActenus de veste: dehinc ad cæterum ornatum veniamus. *Ornamenta* dicta, quod eorum cultu ora vultúsque decorentur. Primum ornamentum corona insigne victoriæ, siue regij honoris signum, quæ ideo in capite regum ponitur, ad significandum circumfusos in orbe populos, quibus accinctus quasi caput suum coronatur. Hæc à Lucilio corolla, ab Homero *στέφανη* dicta est. Huius principium à Libero quodam gentiles existimant, quòd is in potando mero vino capita vinculis fasciolis instruxerit. Ideo olim linei & lanei generis coronæ fuit, sicut erat in sacerdotibus gentilium. Nomen *corona* hac ex causa vocatum, quòd initio circum aras curreretur, atque ad imaginem circuitus vel chori est formata & nominata corona. Imperatores Romani & reges quidam gentium aureis coronis vtuntur. Persæ *tiaras* gerunt: sed reges *rectas*, satrapæ *recurvas*. Reperta autem tiara à Semiramide Assyriorum regina. Quod genus ornamenti exinde vsque hodie gens ipsa retinet. Athenienses enim *cyclades aureas* gerebāt partim in vertice, nonnulli in fronte. Non enim eadem sunt insignia omnium regnorum. Gentilium vates *infula*, *apice*, *pileo* siue *galero* vtebantur. *Infula* est fasciola sacerdotalis capitis alba in modū diadematis, à qua vittæ ab vtraque parte dependent, quæ infulam vinciunt. Vnde & *vittæ* dictæ sunt, quod vinciant. In fula autem plerunque lata erat, plerunque tortilis de albo & cocco. *Apex* est pileum tutele, quo sacerdotes gentiles vtebantur: appellatus ab *apiendo*, id est, à ligando. Nam

virgula quæ in pileo erat, contexebatur filo, quod fiebat ex lana hostiæ. *Galerium* pileum, ex pelle cesæ hostiæ factum. *Pilleum* autem dictum à pelle hostiæ vnde fiebant. *Cidaris* & ipsum sacerdotum erat, quod à plerisque *mitra* vocatur.

De ornamentis capitis fœminarum.

Cap. XXXI.

ORnamenta capitis fœminarum: Diadema, nimbus, capitulum & mitra. *Diadema* est ornamentum capitis matronarum ex auro & gemmis contextũ, quod in se circumactis extremitatibus retrò astringitur, & exinde dictum Græcè quod præligetur. *Nimbus* est fasciola trãsuersa ex auro assuta in linteo, quod est in fronte fœminarum. Plautus: Quò magis eam aspicio, tantò magis nimbata est. Nam & lumen quod circa angelorum capita pingitur, *nimbus* vocatur: licet & nimbus sit densitas nubis. *Capitulum* est quod vulgò *capitulare* dicunt. Idem & *cappa*, vel quod duos apices vt Kappa litera habeat: vel quia capitis ornamentum est. *Mitra* est pileum Phrygium caput protegens, quale est ornamentũ capitis deuotarum. Sed *pileum* virorum est, *mitra* autem fœminarum. *Redimicula* autem sunt, quibus mitra alligatur. *Pileum* autem, vt prædiximus, à pelle erat. Nam mitra ex lana est. *Rigula* est mitra virginalis capitis. *Vittæ* sunt quæ crinibus innectuntur, quibus fluentes religantur capilli: & vittæ dictæ, quod vinciũt. *Tænia* autem est vittarum extremitas dependens diuersorũ colorum. Item *vitta* est qua corona vincitur: *tænia* vero extrema pars vittæ quæ depẽdet coronæ. *Reticulum* est, quod colligit comas, dictum ab eo quod retineat crines ne effundantur. *Discriminalia* capitis mulierum sunt vocata ex eo quod caput auro discernant. Nam discriminare diuidere dicitur. *Antiæ* sunt cincinni dependentes prope auriculas Græco vocabulo ab auribus dictæ. *Acus* sunt quibus in fœminis ornandorum crinium compago retinetur, ne laxius fluant & sparsos dissipent capillos. *Inaures* ab aurium foraminibus nuncupatæ, quibus pretiosa genera lapidum dependuntur. Harum vsus in Græcia: puellæ vtraque aure, pueri tantùm dextra gerebant. *Torques* sunt circuli aurei à collo ad pectus vsque dependentes. *Torques* autem & *bullæ* à viris geruntur, à fœminis verò monilia & catellæ. Dictæ autem torques, quòd sint tortæ: & bullæ, quòd sint similes rotunditate bullis, quæ in aqua vento inflantur. *Monile* ornamentum ex gemmis est, quod solet ex fœminarum pendere collo, dictum à munere. Hoc etiam & *serpentum* dicitur, quia constat ex amphorulis quibusdam aureis, gemmisque variis in modum facturæ serpentis. Nonnulli hoc & *segmenta* & *longis habitus*: licet & *segmentatas vestes* dicamus vt ipsa, Et segmenta sunt muliebria parua cimis. Plerumque autem & per *monile* omnia ornamenta matronarum significantur, quicquid illis munere datur. *Murena* vulgò vocatur, quod scilicet auri filo lento in singulis lentescente quædam virgulis flexuosi catena contexitur: in similitudinem murenæ serpentis, quæ ad collum ornandum aptatur. Hæc interdum auri atq; argenti texitur virgulis. Vnde & dicitur in Canticis canticorũ: Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento. *Catellæ* sunt catenulæ colli inuicem se comprehendentes in modum catenæ, vnde & appellatæ. *Dextrales* communes esse virorum ac fœminarũ: quia vtrisque lacertis dextræ sunt, ampla & ante manicam portantur & possunt ibi tenere clauo vno. *Armillæ* autem propriè virorum sunt collatæ victoriæ causa militibus ob armorum virtutem. Vnde & quondam vulgò *viriliæ* dicebantur. Ab intellectu autem circuli armilla non discrepat: quia illa quoque hoc vbi ponitur ambigendo constringit, sed quando *armilla* latius extenditur, *circulus* rotundus fit. *Fibulæ* sunt quibus pectus fœminarum ornatur, vel pallium tenetur viris in humeris, seu cingulum in lumbis. *Lunulæ* sunt ornamenta mulierum in similitudine lunæ bullulæ aureæ dependentes. *Specula* dicuntur in quibus fœminæ vultus suos intuentur. Dictum autem speculum, vel quod ex splendore reddatur, vel quod ibi fœminæ intuentes considerent speciem sui vultus, et quicquid ornamenti deesse viderint, adponant. *Periscelides* sunt ornamenta crurum mulierum, siue armillæ pedum à quibus gressus earum ornantur. *Olfactoriola* vascula sunt muliebria, in quibus odoramenta gestantur.

De anulis. Cap. XXXII.

PRimus *Prometheus* fertur circulum ferreum incluso lapide digito circumdedisse. Qua consuetudine homines vsi annulos habere cœperunt. *Anuli* autem per diminutionem dicti à circulis & anis, qui sunt circa brachia & circũ crura. Vnde & signa eorum per diminutionem *sigilla*. Nam *signa* maiora sunt: *sigilla* verò quasi minora signa. ¶ *Annulos primum homines gestare cœperunt quarto à pollice digito*, quod eo vena quædam vsque ad cor pertingat, quam notandam ornandamque aliquo insigni veteres putauerunt. ¶ Apud Romanos *anuli de publico dabantur*, & non sine discrimine. Nam dignitate præcipuis viris gemmati dabantur, cæteris solidi.

Annulum

Anulum aureum neque seruus neque libertinus gestabat in publico, sed anulo aureo liberi vtebantur: libertini argenteo: serui ferreo vtebantur. ¶ Apud veteres *vltra vnum anulum vti in fame inhonestum viro.* Gracchus in Meuium, Considerate Quirites sinistram eius, en cuius auctoritatem sequimini, qui propter mulierum cupiditatem vt mulier est ornatus. Crassus qui apud Parthos periit, in senectute duos habuit anulos causam præferens, quod pecunia ei immensa creuisset. Multi etiam Romanorum pro grauitate anulum gestare in digito abstinuerunt. *Fœminæ non vsæ sunt anulis,* nisi quos virgini sponsus miserat: neque amplius quam binos anulos aureos in digitis habere solebant. At nunc præ auro nullum fœminis leue est atque immune membrum.

¶ Inter *genera anulorum* sunt vngulus, Samothracius, anius. *Vngulus* est gemmatus vocatusque hoc nomine, quia sicut vngula carni: ita gemma anuli auro accingitur. *Samothracius* aureus est quidem, sed capitulo ferreo, à loco ita vocatus. *Tinius* putus est, primum in Bithinia fabricatus: quam olim Tiniam vocabant. Flaccus: Lugente mea vita, nec smaragdos berillosque mi Flacce, nec nitentes per candida margaritas quæro, nec quos Thinica lima perpolibit anulus, nec Iaspius capillus.

De cingulis.

CAP. XXXIII.

Cingulus est lata zona, & minus lata semicinctium, & vtrisque minima cingulum. Nam à cinctu per diminutionem cingulum nominatur. Cinctu autem iuuenes in exercitatione campestri verecunda velabant, vnde & campestria dicebantur. *Baltheus* cingulum militare est dictus, propter quod ex eo signa dependent, ad demonstrandum legionis militaris summam: id est sex millium sexcentorum, ex quo numero & ipsi consistunt. Vnde & baltheus dicitur non tantum quo cingitur, sed etiam à quo arma dependent. *Zona* Græcum est, quam illi ζώνην, nos cingulum nuncupamus. *Strophium* est cingulum aureum cum gemmis, de quo ait Cinna: Strophio lactantes cincta papillas. Et Prudentius: Nomen hoc gemmæ strophio illigatæ. *Lanus* est cinctus, quem publicè habent serui. Et dictus lanus, quia transuersas habet purpuras, id est lanas. *Cæstum* cinguli genus à coactu loro dictum. *Fibula* Græcum est quasi [illegible] cum, quod ligat. *Subcingulum* vel ligatura *subcinctorium* est quod succinctorium siue bracile nuncupamus, quod ita idem per renes & lateribus colli circumdatum, vtraque manique alarum sinum ambit atque hinc inde succingit, vt constringens latitudinem vestiat corpus, atque coniungendo componat. hoc vulgò *bracile*, quasi *brachiale* vocant, quamuis nunc non brachiorum, sed renum sit cingulum. *Succinctorium* autem vocatum, quod, vt dictum est, sub brachiis ductum alarum sinum ambit atque hinc inde succingit. *Fascia* est qua tegitur pectus, & papillæ comprimuntur, atque crispatis cingulo, angustius pectus arctatur, & dicta fascia, quod in modum fasciculi corpus alligat. Hinc & *fasciola* quibus vulnera colligantur. *Vitta* dicta, quod ea pectus vincitur instar vittis ligantis. *Limbus* est quem nos ornaturam dicimus. *Fasciola* est quæ ambit extremitates vestium: aut ex filis aut ex auro contexta assutaque extrinsecus in extrema parte vestimenti vel chlamidis. De qua Virgilius. Sidoniam picto chlamidem circumdata limbo.

De calciamentis. CAP. XXXIV.

Svtores nuncupati sunt, quòd insertis filo porcorum setis suant, id est, consuant, quasi *setores*. *Caligarius* verò non à callo pedum, sed à calo, id est, ligno vocatus: sine quo consui calceamenta non possunt, quod Græci καλοπόδιον dicunt. Fiebant autem prius ex salice tantùm. hinc & *calciamenta* dicta, quod in calo, id est, in ligno fiant, vel quod calcentur. *Crepidas* Græci ante repertas vsi sunt. Est autem genus singulari forma, & idem vtrique aptum pedi vel dextro vel sinistro. Crepidæ autem dictæ, quod cum sono stringantur: siue à pedum crepitu in ambulando. *Calceis* reges vtebantur, & Cæsares forma eorum. *Patricios calceos* Romulus reperit, iiii. corrigiarum, assutaque luna. His soli Patricii vtebantur. *Luna* autem in eis non sideris formam, sed notam centenarii numeri significabat, quod initio patricii senatores centum fuerint. *Ocreæ* tibialia calciamenta sunt, dicta quòd crura tegant. *Coturni* sunt quibus calciabantur tragœdi, qui in theatro dicturi erant, & alta intonantique voce carmina cantaturi. Est enim *calciamentum*, in modum crepidarum, quo heroes vtebantur: sed tale est vt in dextro & læuo conueniat pede. *Bracea* calciamentum comœdorum erat, sicut tragœdorum *coturnus*. Quos quidam etiam calones appellant, eo quòd ex salice fierent. Nam Græci, vt diximus, lignum κᾶλον vocabant. *Talares calcei* sunt qui inde nominati videntur, quod ea figura fit vt contingat talum: sicut *subtalares*, quod sub talo sunt quasi subtalares. *Obstrigilli* sunt, qui per plantas consuti sunt, & ex superiore parte corrigia trahitur, vt constringantur: vnde & nominantur. *Osseas* puto ab Osio primum factas, & quamuis nunc ex alio genere, tamen nomen pristinum retinent. *Mulleos* similes sunt coturnorum solo alto, superiore autem parte cum

osseis vel æreis malleolis ad quos lora deligabantur. Dicti autem sunt à colore rubro, qualis est mulli piscis. *Soleæ* sunt quibus tantùm pedum plantæ teguntur dictæ à solo pedum. Item soleæ materiales ex materia corio intexta. *Socci* cuius diminutiuum *socelli*, appellati inde quòd soccum habeant in quo pars plantę iniicitur. *Caliculæ caligæ* vel à calle pedum dictæ, vel quia ligantur. Nam *socci* non ligantur, sed tantum intromittuntur. *Cernui socci* sunt sine solo. *Lingulati*, quos nos *soliatos* vocamus. *Clauati*, quasi caluati, eo quòd minutis clauis, id est acutis soleæ caligis vinciantur. *Perones* & *culponiæ* rustica calciamenta sunt. *Braxeæ* calciamenta mulierum sunt. *Corrigiæ* à coriis vocantur, vel à colligatione quasi colligiæ.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER XX.

CAPITA LIBRI VIGESIMI.

1 *De mensis.*
2 *De escis.*
3 *De potu.*
4 *De vasis escariis.*
5 *De vasis potatoriis.*
6 *De vasis vinariis & aquariis.*
7 *De vasis oleariis.*
8 *De vasis coquinariis & pistoriis.*
9 *De vasis repositoriis.*
10 *De vasis luminariorum.*
11 *De lectis & sellis.*
12 *De vehiculis.*
13 *De reliquis quæ in vsu habentur.*
14 *De instrumentis rusticis.*
15 *De instrumentis hortorum.*
16 *De instrumentis equorum.*

De mensis. CAP. I.

PRIMVS *Dædalus* mensam & sellam fecit. Coquinæ apparatum *Apicius* quidam primus composuit, qui in eo absumptis bonis morte voluntaria periit, & meritò: quia is qui gulæ atque edacitati seruit, & animam & corpus interficit. Ab esu & comesu *mensæ* factum dicitur vocabulum. Nullum enim alium habet vsum. *Torus* dicitur à tortis herbis, quæ accumbentium humeris supponuntur. *Stefadium* à stipitibus dictum, quasi stipadium: sic enim prius ceptum est. *Accubitū* à cibo vocatur, quasi ad cubitum epularum. *Conuiuiū* apud Græcos à compotatione συμπόσιον. Apud nos vero à conuictu rectius appellatur: vel quia vitæ collocutionem habet. Item conuiuium dicitur à multitudine conuescentium: nam priuata mensa victus est. *Conuiuij* triplex est *modus* discumbendi, edendi & bibendi. *Discumbendi* vt, --Toris iussit discumbere pictis. *Edendi* & *bibendi*, vt. Postquam prima quies epulis mensæque remotę, Crateras magnos statuunt & vina coronant.

De escis. CAP. II.

Cibus dictus, quia capitur ore: sicuti *esca*, quia eam nos capit. *Victus* propriè vocatur, quia vitam retinet, vnde & ad cibum vocare, inuitare dicitur. *Alimonia* dicitur, eo quòd eius sumptu corpus alatur. Hanc iuuenes accipiunt ad incrementum, senes ad perseuerantiam. Neque enim subsistere poterit caro nisi alimentis. *Alimentum* enim est quo alimur. *alimoniū* alendi cura. *Affluentia* nūcupata, quasi rei nimium exuberantis effusio vltra quàm satis est, modúsque non est. *Opulentia* ab ope dicta est, quam si discutias, inuenies eius tenere modum. Nam quomodo opitulatur quod nimium est, cum incommodius sit sæpe quàm paruum! *Epulæ* ab opulentia rerum dictæ. epulę autem simplices in duo necessaria diuiduntur, panem & vinum: & in duo superflua, quæ terra & mari vescendi causa exquiruntur. *Dapes* autem regum sunt, epulæ priuatorum. *Deliciæ* nuncupatæ, quòd iis delectentur homines, easque suauiter appetant. *Pulmentum* vocatur à pulte, siue enim sola pultis, siue quid aliud eius permixtione sumitur, pulmentum propriè dicitur. *Satietas* autem & saturitas

cabi

cibi differunt. Nam *satietas* ex vno cibo dici potest protectò quòd satis sit: *saturitas* autem à saturo nomen accepit, quod est vario alimentorum apparatu compositum. *Crapula*, est immoderata voracitas, quasi cruda epula: cuius cruditate grauatur cor, & stomachus indigestus efficitur. Immoderata enim voracitas vitiũ est, sed tantum id satis est, quantum sustentationi naturæque sufficiat. *Ientaculum*, est primus cibus quo ieiunium soluitur, vnde & nuncupatum. Nigidius: Nos ipsi ieiunia ientaculis leuibus polluimus. *Prandium*, ab apparatu edendi dictum: propriè autem veteres prandium vocabant omnium militum cibum ante pugnam: Vnde est illud Ducis alloquium, Prandeamus tanquam ad inferos cœnaturi. *Merenda*, est cibus qui declinante die sumitur, quasi post meridiem edenda & proxima cœnæ. Vnde & *antecœnia* à quibusdam vocabantur. Item *merendare*, quasi meridie edere. *Annona*, tractum est à tempore, quo Romani veteres ad cibos aduocabantur, sicut Martialis: Imperat excelsos frangere nona toros. quod adhuc hodie Persæ faciunt. *Cœna*, vocatur à communione vescentium. κοινὸν quippe Græci commune dicunt. Vnde & *communicantes*, quòd communiter, id est, pariter conuescant. Apud veteres enim solitum erat in propatulo vesci, & communiter epulari, ne singularitas luxuriam gigneret. Est autem *cœna* vespertinus cibus, quam vespertinam antiqui dicebant. In vsu enim non erant *prandia*. *Panis* dictus, quòd cum omni cibo apponatur: vel quod omne animal eum appetat. πᾶν enim Græcè omne dicitur. *Cibarius*, est, qui ad cibum seruis datur nec delicatus. *Fermentarius*, fermentis confectus. *Azymus*, non fermentatus. Nam ἄζυμος est sine fermento, sincerus. *Acrozymus*, leuiter fermentatus, quasi acrozymus. *Siligineus*, panis à frumenti genere nuncupatur. Siligo enim genus est tritici. *Rubidus*, recoctus & rubefactus. *Subcinericius*, cinere coctus & reuersatus. Ipse est & *focacius*. *Clibanitius*, in testa coctus. *Sfungia*, panis aqua diutissime laxatus, simulam modicam accipit, & fermentum modicum, & habet humectationis plusquam omnis panis. Vnde & *spongia* nomen accepit. *Placenta* sunt quæ fiunt ex farre, quas alij *liba* dicunt, eo quod libant & placeant. *Laganum*, est latus & tenuis panis qui primum in aqua, postea in oleo frigitur. *Dulcia*, sunt genera pistorij operis, à sapore dicta. Melle enim aspersa sumuntur. *Crustula*, diminutiuum est à crusta: panis oleo conspersus, in medio concauus & tortus. Hæc & *torta panis*. *Crusta*, est superficies panis. Ipsa & fragmenta, quia diuiditur vt fracta. *Simila*, subtilissima est farina. *Amylum*, flos farinæ tenuissimum præ leuitate de mola eiectum: vnde & appellatum, quasi amola. *Farina* & *furfures*, à farre dictæ, cuius sunt purgamenta. *Polles*, genus est farinæ candidissimæ. *Fermentum*, à feruore nuncupatum, quòd plus prima hora non potest contineri. Crescendo enim excedit. *Carnes* dictæ, quia caræ, siue à creando, vnde & à Græcis κρέας vocantur. *Crudum*, quòd sit cruentum: est enim cum sanguine coctum. *Coctum*, quasi coactum dicitur, id est ab igne & aqua violento modo actúque comestioni aptum. Sed & multi temporis aliquid coctum vocatur. *Assum*, quòd ardeat, quasi arsum. *Elixum*, eo quòd in aqua sola decoquitur. *Lixa* enim aqua dicitur, ab eo quòd sit soluta: vnde & solutio libidinis *luxus*, & *membra* loco mota luxata dicuntur. *Frixum*, à sono dictum quãdo in oleo ardet. *Salsum*, quasi sale aspersum, demptis è medio syllabis tribus. *Rancidum*, ex vitio nuncupatum, quòd rancos efficiat. *Succidiæ*, carnes in vsum repositæ, à succidendo dictæ. *Lardum* dicitur, eo quod in domo repositum conseruatur. Nam antiqui domos *lares* dicebant. *Taxea*, lardum est Gallicè dictum. Vnde dicit Afranius: In rosa gallum saginatum pingui pastum taxea. *Axungia*, ab vnctione vocata. *Sebum*, à sue dictum, quasi suebum, quòd plus pinguedinis hoc animal habeat. *Offa*, est propriè frustum dentium, cuius diminutiuum *offellam* facit. Vnde & *offarij* coci, quia particulatim, id est, *offatim* excoquunt. Nunc *offa* est latrantium, quia si in os canis iacitur, satiatus ilicò compescitur & silescit. *Frustum* vocatum, quòd capiatur à frumine. Est enim *frumen* summa pars gulæ. *Pulpa* dicta, quia cum pulte olim commixta vescebatur. Vnde & *pulmentum* & *pulmentarium* dicitur. *Pulpa* autem est caro sine pinguedine: dicta quia palpitat: resilit enim sæpe. Hanc plerique *viscum* vocant, eo quòd glutinosa sit. *Lucanica* dictæ, quod prius in Lucania factæ sunt. *Larcimen*, caro concisa & minuta, dictũ quod eo intestinum farciatur, hoc est impleatur, cum aliarum rerum commixtione. *Minutal* vocatum, quod fiat de piscibus & isicio, oleribusque minutatim concisis. *Afratum*, quod Latinè *spumeum* vocatur. ἀφρὸς enim Græcè spuma dicitur. *Muria*, in mortario ex pisce fiunt, vnde & nominata *isicia*, piscem quendam vocant, ex quo primum *isicia* facta sunt: & quamuis ex alio genere piscium fiant, nomen tamen piscis vocabulum obtinuit. *Galatica*, à colore lacteo nominatæ. Græci enim γάλα lac dicunt. *Sphæra* à rotunditate Græco vocabulo appellatur. Quicquid enim in rotundum formatur σφαῖρα à Græcis dicitur. *Ius*, coquina magistri à iure nuncupauerunt, quia ea lex condimenti eius. Hanc

Græci *ezemam* vocant. *Caseus* vocatur, quòd careat sero, quasi careum. Nam serum et omne deducitur, vt ponderibus arguatur. *Colustrum*, lac nouũ, quod neutri generis est. *Lac*, à Græco sermone deriuatum est pro candore. Græci enim album λευκὸν dicunt: lac verò & sanguis quod nutrit & quod nutritur. Nam lacte nutrimur: viuimus sanguine. *Quactum*, quasi coactum & quasi coagulatum. Accepta enim secum alia specie coagulat. *Mel*, Græcæ appellationis est quod ab apibus nomen habere probatur. Nam *apis* Græce μέλισσα dicitur. Antea autem mella de rore erant, inueniebanturque in arundinum foliis. vnde Virgilius: Hactenus aerij mellis cœlestia dona. Siquidem hucusque in India & Arabia colligatum reperitur: ramis inhærens in similitudinem salis. Omne autem mel dulce dicitur. *Sardum*, amarum est absinthij causa: cuius copia eius regionis apes nutriuntur. *Fauus* vocatur, quia comeditur magis quàm bibitur: φαγεῖν enim Græci comedere appellant. Aiũt enim medici, & qui de humanorum corporum scripsere naturis, præcipuéque Galenus puerorum & iuuenum ac perfectæ ætatis virorum mulierũmque corpora calore feruere, & noxios esse iis ætatibus cibos qui calorem augeant, sanitatíque conducere frigida quæque in esum sumere: sicut contrario senibus qui pituita laborant & frigore, calidos cibos & vina vetera prodesse.

De potu.

Cap. III.

Potus à Græca deriuatione vocatur. Hanc enim illi πότον dicunt. *Aqua*, generaliter vocata, quòd superficies eius æqualis sit: hinc & æquora. Hanc quidam recentem vocant, quia reiicitur noua à fonte vel à flumine. Nam vetus putrescit, quia non est vtilis vetusta, vt vinum, sed statim sublata de flumine, fonte, vel puteo. fœtescit enim vetusta. *Vinum* inde dictum, quòd eius potus sanguine venas citò repleat. Hoc alij quòd nos cura soluat *Lyæum* appellant. Veteres vinum *venenum* vocabãt. Sed postquam inuentum est virus lætiferi succi, hoc vinum vocatum est, illud venenum. Vnde & Hieronymus in lib. quem de Virginitate conseruanda scripsit, Adolescentulas, dixit, ita vinum debere fugere vt venenum ne pro ætatis calore feruenti bibant & pereant. Inde est quod apud veteres Romanos fœminæ non vtebantur vino, nisi sacrorũ causa certis diebus. *Merum* dicimus cum vinum purum significamus. Nam *merum* dicimus quicquid purum atque sincerum est, sicut & *aquam merã*, nulli vtique rei mixtam. Hinc & *merenda*, quod antiquitus id tempo-ris pueris operariis, quibus panis merus dabatur, aut quod meridient eodem tempore, id est soli ac separatim non vtique in prandio aut in cœna ad vnam mẽsam. Inde credimus etiam illud tempus quod post medium diem est, *meridiem* appellari, quòd purum sit. *Mustum*, est vinum è lacu statim sublatum. Dictũ autem credimus multum, quòd in se limum & terram habeat mixtam. Nam *mus* terra est, vnde & humus. Cuius tanta vis seruoris est, vt vasa quamuis grandia ex eo plena absque spiramine relicta illicò disrumpat. *Rosatum vinum*, id est cum rubore. Rosa enim rubet. *Amineum* verò, quasi sine minio id est sine rubore: nam album est. *Succinatium* succinæ gemmæ simile est, id est fului coloris. *Limpidum* vinum, id est perspicuum ab aquæ specie dictum, quasi limphidum. *Lympha* enim aqua est. *Turbidum*, quasi terbidum, id est terra commixtum, quod est fece. *Falernum*, vinum vocatum à Falerna regione Campaniæ, vbi optima vina nascuntur. *Calatum*, vas proprium nuncupauit in quo deportatur. *Gazetum* verò à regione vnde defertur. Gaza enim oppidum est Palæstinæ. *Infertum*, vinum dicitur, quòd altario libatur atque offertur. *Spurium*, quod offerri non licet, aut cui aqua admixta, quasi spurium, hoc est immundum. *Honorarium vinum*, quod regibus & potentibus honoris gratia offertur. Cato de innocentia sua: Cùm essem in prouincia legatus, quamplures ad prætores & consules vinum honorarium dabant: nunquam accepi, nec priuatus quidem. *Crudum*, vinum est insuaue, quod serui potent. *Acetum*, vel quia acutum, vel quia aqua mixtum. Vinum enim aqua mixtum citò in hunc saporem redigitur. Vnde & *acidum* quasi aquidum, quia aqua lauantur vuæ in torculari post expressum vinum. Est vilis potus seruis aptus *Conditum* vocatum, quod non sit simplex, sed commixtione pigmentorum compositum. *Lactatum*, est potio è lacte. *Mulsum*, ex melle mixtum. Est enim potio ex aqua & melle. quod Græci μελίκρατον vocant. *Oenomelum*, mustum melle admixtum vehementer agitatum atque commotum. *Hydromelum*, quod fiat ex aqua & malis Matianis. *Saccatum*, liquor est aquæ feci vini admixtus, sacco expressus. *Luria*, oximelum appellatum, quòd aceti & mellis permixta conũcitur materia: vnde & dulcedinem retinet & acorem. *Rodomelum* dicitur, eo quòd in succo rosæ mel admisceatur. *Melicratum*, vinum melle mixtum. *Medus*, quasi melus, quia ex melle fit: sicut calamitas pro *cadamitas*. *Fecula*, vua pinguis, decocta vsque ad crassitudinem mellis, ac refrigerata vtilis stomacho. *Passum*, quicquid ex vua passa compressum effluxerit. Dicitur au-

tur autem passum à patiendo. Nam percutitur vua tectior, & decoquitur, & inde fit passum. *Defrutum* dictum est, quòd defrudetur, & quasi fraudem patiatur. *Carenum*, eo quòd feruendo parte careat. Tertia enim parte musti amissa, quod remanserit carenum est. Cui contraria. *Sapa* est, quæ feruendo ad tertiam redacta descendit. *Sicera* est omnis potio quæ extra vinum inebriare potest. Cuius licet nomen Hebræum sit, tamen Latinum sonat pro eo quod ex succo frumenti vel pomorū conficiatur, aut palmarum fructus in liquorem exprimantur, coctisque frugibus aqua pinguior, quasi succus colatur: & ipsa potio siccera nuncupatur. *Ceruisia* à Cerere, id est fruge vocata. Est enim potio ex seminibus frumenti vario modo confecta. *Celia* à calefaciendo appellata. Est enim potio ex succo tritici per artem confecta. Suscitatur enim igne illa vis germinis madefactæ frugis: ac deinde siccatur, & pòst in farinam redacta molli succo admiscetur, quo fermentato sapor austeritatis & calor ebrietatis adiicitur, quæ fit in iis partibus Hispaniæ, cuius ferax vini locus non est. *Fex* dicta, quòd sese vasis emergēdo afficiat. *Garum* est liquor piscium salsus, qui olim conficiebatur ex pisce, quem Græci γάρον vocabant: & quamuis nunc ex infinito genere piscium fiat, nomen tamen pristinum retinet, à quo initium sumpsit. *Liquamen* dictum, eo quòd soluti in salsamento pisciculi eundem humorem liquant. Cuius liquor appellatur *salsugo* vel *muria*. Propriè autem *muria* dicitur aqua sale commixta, effectáque gustu in modum maris. *Succi* dicti, quod sacco exprimuntur, vt tisanæ. *Tissana, zema, apozema* Græca vocabula sunt.

De vasis escariis. CAP. IV.

VAs dictum à vescendo, quòd in eo escæ ponatur. Cuius diminutiuum *vasculum* quasi vesculum. *Fictilia* dicta, quòd fiant & fingantur ex terra. Fingere enim est facere & formare & plasmare: vnde & *figuli* dicuntur. Et *vas fictile* dicitur, nō fictum in illud quod mendacium est, sed quod formatur vt sit, & habeat aliquam formam: vnde & Apostolus ait: Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit, quare me sic fecisti? *Fictilia vasa* in Samo insula prius inuenta traduntur, facta ex creta & indurata igne, vnde & Samia vasa. Postea inuentum est rubricam addere, & ex rubra creta fingere. Antiquiorem autē fuisse dicunt vsum fictilium vasorum, quàm fundendi æris aut argēti. Apud veteres enim nec aurea nec argentea, sed fictilia vasa habebantur: sicut ad vina doliis excogitatis, ad aquas *amphoris*, *hydriis* ad balneas: ac reliquis quæ in vsibus hominum, aut rota fiunt, aut manu aptantur.

Argilla autem ex terra excocta testæ vocabulum suscepit, quia dum mollis esset, efficitur testa, nec cōmunicat cum vocabulo pristini generis, quia quod fuit non est. *Aretina vasa* ex Aretio municipio Italiæ dicuntur vbi fiunt: sunt enim rubra. De quibus Sedulius: Rubra quod appositum testa ministrat olus. *Samia vasa* quidam putant ab oppido Samo Græciæ habere nomen. Alij dicūt cretam esse Italiæ, quæ non longe à Roma nascitur, quæ Samia appellatur. *Cælata vasa* argentea vel aurea, sunt, quæ signis eminentioribus intus extràve expressa: à cælo vocata, quod est genus ferramenti, quod vulgò cælionē vocant. *Crisendita vasa* deaurata, Græcum est. *Anaglifa*, quod superius sint sculpta. Græci enim ἀνὰ sursum, γλυφὴν sculpturam dicunt, id est sursum sculpta. *Discus* antea iscus vocabatur à specie scuti: vnde & scutella per diminutionem. Est enim eiusdem similis. Postea discus vocatus est, quòd det escas, id est apponat. A quo & discumbentes dicti, siue ἀπὸ τ κεῖσθαι, id est quòd iaceant. *Messorium* vocatum à mensa per deriuationē, quasi mensorium. *Parapsis* quadrangulum & quadrilaterum vas, id est paribus absidis. *Patina* quòd dispansis patētibusque oris sit. *Lanx granata*, quasi cauata, g pro c litera posita. Hinc & concha sed illa cauata, ista cōcaua, sic & Græci hæc nuncupant. *Apophereta* à Græcis à ferendo poma vel aliquid nominata, est enim plana. *Salinum* vas aptum salibus. Idē & *salzica*, quasi salzica. *Acetabulum* quasi *acetaferum*, quòd acetum ferat. *Coclear* ab vsu prius dictum. Hinc est illud veterum distichon, Sum cocleis habilis, & nec minus vtilis ouis, Nunquid scis potiùs cur coclear vocor? *Trisiles* Græcè, Latinè tripedes. Qui autem quatuor pedibus insistunt abusiue dicuntur. In vasculis autem tria quæruntur quę placeant, manus artificis, pondus argenti, splendor metalli.

De vasis potatoriis. CAP. V.

POculum à potando nominatum. Est enim omne vas in quo bibendi est consuetudo. *Phyala* dictæ, quòd ex vitro fiant. Vitrum enim Græcè ὕαλος dicitur. *Pateræ* phialæ sunt dictæ, vel quod in ipsis potare solemus, vel quòd patentes sunt dispansísque labiis. *Cratera* calix est duas habens ansas, & est nomen Græcum, declinatur autem apud eos, hic crater. Nam Latinè hæc cratera dicitur. Vnde Persius, Si tibi crateras argenti. Virgilius, Crateras magnos statuunt & vina coronant. Fiebant autem primùm à connexionibus virgularum, vnde & dictæ *crateræ* ἀπὸ τ κρατεῖν, id est quod inuicem se teneant. *Cyathi* quoque & *scyphi*, *cymbia*, & ipsa pocula

lorũ sunt genera. Ex quibus *cymbia* sunt pocula ex similitudine cymbæ nauis. *Ematilis* species poculi, quæ ductim, id est vno spiritu bibitur. *Bacchia* primùm à Baccho, quod est vinum nominata: postea in vsus aquarũ transiit. *Calices* & *calathi* & *scala* poculorum genera, antea ex ligno facta, inde & vocata. Græci enim omne lignum κᾶλον dicebant. *Ampulla*, quasi ampla bulla: similis est enim rotunditate bullis quæ ex spumis aquarum fiunt, atque ita inflantur vento.

De vasis vinariis & aquariis. CAP. VI.

OEnoforum vas ferens vinum: οἶνος enim vinum est, de quo illud est: Vertitur œnofori fundus sententia nobis. *Flasca* à Græco vocabulo dictæ. Hæ pro vehendis ac recondendis phialis primùm factæ sunt: inde & nunc patæ sunt. Postea in vsum vini transierunt manente Græco vocabulo, vnde & sumpserunt initium. *Lagena* & *situla* Græca nomina sunt: inflexa ex parte vt fierent Latina. illi enim λάγηνον nos lagenam: illi sitle, nos situlam dicimus. *Cantarus Hydria* vasis genus aquatilis per derivationē vocata: ὕδωρ enim Græci aquam dicunt. *Situla* quòd sitientibus apta sit ad bibendum, quod vas Græci κάδον vocant. *Catinum* vas fictile, quod melius neutro genere dicitur quàm masculino, sicut & *salinum* dicitur vas aptum salibus. *Orca* est amphoræ species, cuius minore vocabulo *vrceus* diminutiuo vrceolus est. *Scaphus* in quo manus lauamus. *Seriola* est orcarum ordo directus vel vas fictile vini: apud Syriam primò si excogitatum: sicut Cilicienses à Cilicia nuncupatæ, vnde primùm aduectæ sunt. *Dolium*, *cupas* & *cupam*, à capiendo, id est, accipiendo aquas vel vinum vocatas volunt: vnde & *caupones*. *Vtres* ab vtero. *Mulgariũ vas*, in quod mulgentur pecora. Idem & *mulctrum*, quòd in eo mulgeatur lac. *Labrum* vocatum, eo quòd in eo lauationem solitum est fieri infantum, cuius diminutiuum *labellum*. Idem & *alueum* quòd in ablutionem fieri solitum sit. *Pelues* vocatæ, quòd pedes ibi lauentur. *Siphon* vas appellatum, quòd aquas suffiando fundat: vtuntur enim hoc orientales. Nam vbi senserint domum ardere, currunt cum siphonibus plenis aquis & extinguunt incendia: sed & cameras expressis ad superiora aquis emundant.

De vasis olearijs. CAP. VII.

EMicadium vas olearium. *Scortia* vas olearium eò quòd sit ex corio dictum. *Alabastrum* vas vnguentarium à lapide sui generis cognominatum, quem *alabastritem* vocant, qui incorrupta vnguenta conseruat. *Pyxides* vascula vnguentaria ex buxo facta. Nam quod nos buxum, Græci πύξον vocant. *Lenticula* medicum vas æneum vel argenteũ quadrangulum in latere apertum, quod & lichitum. Est enim vas olei, quo reges & sacerdotes vngebantur, à linendo dictum.

De vasis coquinarijs. CAP. VIII.

OMnia vasa coquendi causa parata *cocula* dicuntur. Plautus: Ex æneis coculis mihi excocta est omnis misericordia. *Olla* dicta, pro eo quòd ebulliat in ea aqua igni subiecto, vt altius vapor emittatur. Vnde & *bulla* dicitur quæ in aqua venti intus spiritu sustentatur. *Patella* quasi patula. Est enim olla oris patentioribus. *Cacabus* & *cucuma* à sono feruoris cognominantur. Hæc in Græcis & Latinis communia nomina habent: sed vtrum Latini à Græcis, an Græci à Latinis hæc vocabula sumpserint, incertum est. *Lebetes* æneæ sunt Græco vocabulo vocatæ: sunt enim ollæ minores in vsum coquendi paratæ. *Sartago* à strepitu soni vocata quando in ea ardet oleum. *Tripedes* appellatæ, quòd tribus pedibus consistent: has Græci tripodas vocant. *Mola* à rotunditate sui vocata, vt mala pomorum: sic & Græci. *Cribrum* quòd ibi currat frumentum, quasi curribrum. *Rotabulum* dictum à proruendo stercora: siue ignem panis coquendi gratia.

De vasis repositorijs. CAP. IX.

GAzophylacium arca est vbi colliguntur in templa ea quæ ad indigentiam pauperum mittuntur. Compositum est autem nomen ex lingua Persica & Græca. *Gaza* enim lingua Persarum thesaurus, φυλακὴ Græcè custodia interpretatur. *Arca* dicta, quod arceat visum atque prohibeat. Hinc & *archiuũ*: hinc & *arcanum*, id est secretum, vnde cæteri arceantur. *Cibutum* Græcum nomen est, quod nos arcam dicimus. *Loculus* ad aliquid ponendum in terra factus locus, seu ad vestes vel pecuniam custodiendam, vnde & per diminutionem dicitur. *Modiolus*, quasi modicus: vnde & modicum, z pro d, sicut solent Itali dicere ozie pro hodie. *Scrinia* sunt vasa, in quibus seruabantur libri vel thesauri. Vnde apud Romanos illi qui libros sacros seruant, scriniarij nuncupantur. *Saccus* a sago dictus, quòd eo consuto efficiatur quasi sagus. *Marsupium* sacculus nummorum, quem Græci μαρσύπιον appellant. Quædam enim Græca nomina in Latinum paulo inflectuntur propter Romanum eloquium.

Sitare.

Sitarciæ nautarum sunt, ab eo quòd sutę sunt. *Inuolucrum* dictum, quòd aliquid in se teneat inuolutum. *Fiscus*, saccus est publicus, vnde & *fiscella* & *fiscina* dicuntur: hunc habēt exactores, & in eo mittunt debitum publicū quod redditur regibus. *Fiscus* autem primę positionis est: deriuatiuum *fiscina* est: diminutiuum *fiscella*. *Canistrum*, fissis cannis contexitur, vnde & nuncupatur: alij Græcum asserunt. *Cistella*, à costis ex canna vel ligno quibus contexitur nominata. *Cophinus*, est vas ex virgultis aptum mundare stercora & terram portare. De quo dicit Psalmista pro Israel: Manus eius in cophino seruierunt. Dictus autem cophinus quasi *ceuus*, quasi cauus. *Corbes* dicti, quia curuatis virgis contexuntur. *Sportula*, diminutiuum à sporta: *sporta* autem dicta quia exportet aliquid, vel quia ex sparto fit. *Spartus* verò est frutex virgosus sine foliis: ab asperitate vocatus, similis carici herbæ, & funes de eo conficiuntur.

De vasis luminariorum. Cap. X.

A Colendo ignem & ligna, antiqui appellauerunt *focum*: φῶς enim Græcè, Latinè ignis est, vnde iuxta philosophos quosdā cuncta procreantur. Et reuera sine calore nihil nascitur, adeo vt de septentrione dicatur. Sterilis nonquicquam frigore gigni. Varro autem *focos* ait dictos, quod foueant ignes: nam ignis ipsa flamma est. quicquid autem ignem fouet focus vocatur: seu ara sit, siue quid aliud in quo ignis fouetur. *Lucerna*, à licinio dicta est, vnde & breuis est lux, vt Persius: Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ. Si enim à luce diceretur: non staret versus. *Licinius* autem quasi lucinius. Est enim candela lucernæ. *Candelabrum*, à candelis dictū, quasi candelaferum, quòd candelam ferat. *Cereus*, per deriuationem nomē à cera habet ex qua formatur: de quo quidam. Hic tibi nocturnos præstabo cereus ignes. Subducta luce altera lux tibi sum. *Candela*, à candendo dicitur, eo quòd candendo deleatur. *Lacunaria*, pendentia sunt lumina, quasi lucanaria, id est in aere lucentia. *Funalia*, sunt quæ intra ceram sunt: dicta à funibus, quos ante vsum papiri cera circundatos habuēre maiores, vnde & funera dicuntur. Funalia autem Græci *scolaces* dicunt, quòd sint scoliciæ, hoc est mortis. Hos Romani funes & funalia nominabant. *Funalia* candelabra apud veteres extantes stimulos habuerunt aduncos, quibus funiculi cera vel huiusmodi alimento luminis obliti figebantur. Idem itaque & stimuli præacuti funalia dicebantur. *Lampas* flamma est vertice lucens, dicta quod labentis motū ostendere videatur. *Fax* dicta, quòd focos faciat, cuius diminutiuum facula. *Laterna* dicta, quòd lucem interius habeat clausam. Fit enim ex vitro, intus incluso lumine vt venti flatus adire non possit, & ad præbendum lumen facilè vbique circumferatur. *Lucubrum* vocatum, quòd luceat in vmbra. Est enim modicus ignis qui solet ex tenui stuppa cerâque formari. *Pira*, est quæ in modum aræ ex lignis cōstrui solet vt ardeat. πῦρ enim ignis est, sed pira est ipsa lignorum congeries, cùm nondum ardet: rogus est cùm ardere cœpit: bustum verò iam exustum vocant. *Farus*, est turris maxima, quam Grę.i & Latini in commune ex ipsius rei vsu pharum appellauerūt, eo quòd flammarum iudicio longè videatur à nauigantibus, sicut suprà diximus: qualem Ptolemæus iuxta Alexandriam construxisse octingentis talentis traditur. Vsus eius est nocturno nauium cursui ignes ostendere ad prænuncianda vada, portúsque introitus, ne decepti tenebris nauigantes in scopulos incidant: nam Alexandria fallacibus vadis insidiosos accessus habet. Hinc igitur in portubus machinas ad prælucendi ministerium fabricatas pharos dictas. Nam φῶς lux est: vnde & lucifer Græcè φωσφόρος appellatur.

De lecticis & stelis.

Cap. XI.

Lectica, à lectis herbis vocatæ. *Stratus*, à sternendo dictus, quasi storiatus. In iis solis antiqui ad dormiendum accubabant: nondum laneis stramentis repertis. *Storia*, quòd sit terra strata. *Cama*, est breuis & circa terram. Græci enim cami breue dicunt. *Cubile*, est cubandi locus. *Grabatum*, Græcum est. *Baiennla*, est lectus qui in itinere baiulatur, à baiulando, id est deportando. *Puluinar*, lectus diuitum est, inde & puluillus. *Spinga*, sunt in quibus sunt spingatæ effigies, quos nos *gryphes* dicimus. *Punicani lecti*, parui & humiles primùm à Carthagine aduecti, & inde nominati. *Lectica*, siue plutei lecti, de quibus Satilus Rufus de vita sua. Primum, inquit, consuetudine imperatorum ipse pro lectis lecticis vtebatur. *Sponda* autem exterior pars lecti, pluteus interior. *Geniales lecti*, propriè sunt qui sternuntur puellis nubentibus dicti à generandis liberis. *Cunabula*, sunt lectuli in quibus infantes iacere solebant, dicta quòd partui adhibebantur quasi cynabula, nam κύειν est Græcè eniti. *Feretrum*, dicitur quòd in eo mortui deferantur & est Græcum nomen. Nam φέρετρον dicitur ἀπὸ τοῦ φέρειν, id est à ferendo. nam Latinè *capulus* dicitur, quod super capita hominum feratur: sic Plautus, *Capularis senex*, id est vicinus capulo. *Scanna*, sunt quæ altioribus lectis apponuntur dicta à scandendo. Hinc

& *scabelli* qui lectis paruis vel sellis ad ascensum apponuntur. *Scabellum* autem & suppedaneum dicitur. Nam quod Græci dicunt ὑποπόδιον: dixerunt Latini scabellum, & alij dixerunt suppedaneum. quòd sub pedibus sit. *Scansilia*, gradus sunt vbi honorati in sedibus hærent. *Sedes* dictæ quòd apud veteres Romanos non erat vsus accumbendi. vnde & considere dicebantur. Postea vt Varro ait de vita populi Romani, Viri discumbere cœperunt mulieres sedere, quia turpis visus est in muliere accubitus. Sedes singulari numero propriè regni est, quòd Græci θρόνος dicitur. Item *thronum* Græci dicunt, nos solium *Subsellia*, in quo rex sedet propter tutelam corporis sui, secundum quosdam à soliditate dictum quasi solidum: secundum alios per antisticon, quasi solidum à sedendo. Vnde & sella quasi sedda dicta est, & subsellia quasi subseddia. *Sellæ curules*, erant in quibus magistratus sedentes iura reddebant. Dictæ autem curules quia apud veteres prætores & consules propter itineris longinquitatem curru prouehebantur, sellæ autem quæ post eos vehebantur quibus sedentes dicere iura solebant, à curru curules sellæ sunt nominatæ. *Tripodes* scabelli sunt habentes tres pedes, sed & candelabra tripoda sunt, quia similiter habēt tres pedes.

De vehiculis. Cap. XII.

Carrum, à cardine rotarum dictum. vnde & currus dicti quòd rotas habere videntur. *Rota* autem dicta quòd ruat, & rotundū à rota vocatum. *Reda*, genus vehiculi quatuor rotarum. Has antiqui retas dicebant propter quòd haberent rotas. *Carpentum pompaticum*, vehiculi genus est quasi carrum pompaticū. *Plaustrum*, vehiculum duorum rotarum, quibus onera deferuntur. Et dictū plaustrū quia voluitur quasi dicat pilaustrū. *Carracutium*, vehiculū altissimarum rotarum, quasi carrum acutum. *Capsus*, carruca vndique contexta, quasi capsa. *Pilentum* vel *petoritum*, contextū iiij. rotarum vehiculum, quibus matronæ olim vtebantur. Virgilius. Pilētis matres mollibus. Horatius. Pluris calones atque caballi Pascendi, ducenda petorita. Erat enim antea pilenta veneti coloris, non vt tunc sunt russati, quibus nisi castæ matronæ vti non poterant: sicut nec vittis. *Basterna* vehiculum itineris, quasi vesterna, mollibus stramentis est posita, à duobus animalibus deportatur.

De reliquis quæ in vsu habentur. Cap. XIII.

Baculus, à Baccho repertore vitis fertur inuentus quo homines moti vino innīterentur. Sunt autem à Baccho baculus, ita à baculo *bacillus* per diminutionem. *Fustes* dicti, quòd præfixi in terram stent, quos rustici palos vocant, quibus iuuenes pro criminibus feriuntur. *Vectes*, dicti quòd manibus vectentur, vnde hostia saxáque euelluntur. *Forfices*, secundum etymologiam si à filo dicuntur f, ponitur vt forfices quæ sunt sartorum: si à pilo per p, vt *forpices*, quæ sunt tonsorum: si ab accipiendo per c, vt forcipes, eo quod formum capiant, quæ sunt fabrorum. *Formum* enim dixerunt antiqui calidum: vnde & *formosus*. *Nouacula* ferrum subtile: satisque acutum. Dicta autem nouacula eo quòd innouat faciem. *In quodam vet. cod. ita legitur*, Nouacula est in quadam subtilitate tensum latius ferrum, radendis pilis acutissimum præparatum. quod licet barbæ segetē metat impressum corpori, tamen substantiam relinquit illæsam. *Pecten*, dictus eo quòd pexos capillos faciat atque compositos. *Calamistrum* est acus quæ calefacta & adhibita calefacit & intorquet capillos. Vnde & *calamistrati* appellantur qui comam torquent. *Clauis*, dicta quòd claudat & aperiat. *Catena*, quod capiendo teneat. *Horologium*, quod ibi horas legamus, id est colligimus. Est enim in solariis positum vbi à clauo per lineam currit vmbra, vt quancunque diei horam ostendat.

De instrumentis rusticis. Cap. XIV.

Vomer, est dictus quòd vi humum eruat, seu ab euomendo terram. De quo Lucretius, Vncus aratri Ferreus, occultò decrescit vomer in aruis. Suntque per detrimenta nitorem. *Aratrum*, ab arando terram vocatum dicimus quasi araterium. *Buris*, est curuamentum aratri, dictum quasi bosoura, quòd sit in similitudine caudæ bouis. *Dentale*, est aratri pars prima in qua vomer inducitur quasi dens. *Cultelli*, à cultura dicti, eo quòd ex ipsis putatione veteres in arbore vtebantur & vite, priusquam falces essent repertæ. *Falx*, est qua arbores putantur & vites. Dictæ autem sunt falces, quod his primum milites herbam silicen solebant abscindere. vnde est illud, Pax me certa ducis placidos curuauit in vsus. Agricolæ nunc sum, militis antè fui. *Falcastrum*, à similitudine falcis vocatū. Est autem ferramentum curuum cum manubrio longo, ad densitatem veprium succidendam. Hi & *runcones* dicti quibus vepres secātur, à runcādo dicti. *Serrula* est prætenuis lamina ferri, dentium mordacitate resecans arbores seu ramos. *Rastra* quoque aut à radendo terram aut à raritate dentiū dicta. *Ligones*, quòd terram leuent quasi leuones. *Scudicia*, dicta eo quod circa caudicem terram

ram

tam aperiat, & quamuis eius vsus in reliquis operiatur, nomen tamen ex caudice retinet. Hanc alij generaliter *fossorium* vocant, quòd foueam faciat quasi fouessoriam. *Sarculum* ferrum fossorium est habens duos dentes à sarriendo, id est fodiendo dictum. *Pastinatum* vocant agricolę ferramentum bifurcum quo semina purgantur. Vnde etiam *repastinari* dictæ sunt vineæ veteres, quæ refodiuntur. *Cilindrus* lapis est teres in modum colũnæ qui à volubilitate nomen accepit. de quo Virgilius, Area cum primis ingenti æquanda cilindro, Et vertenda manu. *Tribula* genus vehiculi vnde teruntur frumenta, & ob hoc ita vocatur. *Pala* quæ *ventilabrum* vulgò dicitur à ventilandis paleis nominata. *Furcillæ* dictæ, eo quod iis frumenta cillentur, id est mouentur. Vnde & *oscilla* dicta ab eo quòd cilleantur, hoc est moueantur ora. Nam *cillere* est mouere. *Tesseræ* sunt, quibus frumentorum numerus designatur. *Trapedum* mola oliuaria. *Prælum* trabes quo vua calcata premitur, à premendo vocatum quasi *pressorium*. *Lacus* prælum quo premitur oleum quo liquatus profluat. & quo ab vuis vel oliuis torquendo oleum vinumque exigitur. *Verennes* à vehere, id est exportare nominatæ. *Qualus* corbes colàque prælorum per quæ mustum fluit, à colando dictus. *Fiscelum* quasi fisculum, a colando oleum dictum, vel quasi fiscella olei.

De instrumentis hortorum. Cap. XV.

Rota dicta quòd quasi ruat. Est enim machina, de qua à flumine aqua extrahitur. Lucretius In fluuijs versare rotas atque austra videmus. *Austra* autem, id est rota ab hauriendo aquas dicta. *Girgillus* quòd in girum vertatur. Est enim lignum in transuersa pertica mobile, ex quo funis cum situla vel vrce in puteum dimittitur hauriendæ aquæ causa. *Telonem* hortulani vocant lignum longum quo hauriunt aquas. Et dictus telon à longitudine. τηλὸ enim Græcè dicitur quicquid longum est. Vnde & *mustela* vocata, quasi mus longus. Hoc instrumentum Hispani *ciconiam* vocant, quod imitetur eiusdem nominis auem, leuantem ac deponentem rostrum dum clangit. *Amalupus* qui & *canicula*. *ferreus harpax*, quia siquid in puteum decidit, rapit & extrahit. vnde & nomen accipit. *Harpax* enim dictus quia arripit. ἁρπάζειν enim Græcè capere est.

De instrumentis equorum.
Cap. XVI.

Phaleræ ornamenta equorum sunt, & est sermo Græcus. *Frena* dicta quòd equos fremere cogant, vel hoc equi frendant, id est imprimant dentibus & obmordeant. Vnde & *nefrendes* dicti, adhuc lactentes porculi, quòd nondum aliquid frendant, id est comminuãt dentibus. Hinc & *faba fresa* quæ molita est. *Lupati* sunt freni asperrimi. Dicti autem lupati à lupinis dentibus: qui inæquales sunt. vnde etiam eorum morsus vehementer obest. *Camus* genus asperi freni est, quo caballi superbi coerceri solent, dictus à curuitate. χαμὸν enim Græci curuum dicunt. *Habenæ* ab habendo dictæ, quòd iis equos habeamus, hoc est teneamus. vnde & *equi habiles* dicti. Hæ & retinacula à retinendo ora. *Capistrum* à capite iumentorum dictũ. *Sella* à sedendo quasi sedda. *Antella* quasi ante sella. sicut & postellam quasi post sellam. *Cingula* hominum, generis neutri est. Nam animalium genere fœminino dicimus, has cingulas. *Sagma* quæ corruptè vulgò dicitur salma, à stratu sagorũ vocatur. Vnde & caballus *sagmarius*, *mula sagmaria*. *Capulum* funis à capiendo quod eo indomita iumenta comprehendantur. *Calcaria* dicta, quia in calce hominis ligantur, id est in pedis posteriore parte, ad stimulandos equos quibus aut pugnandum est aut currendum, propter pigritiam animalium aut timorem. Nam ex timore stimuli nuncupati licet sint & libidinis stimuli. *Strigiles* nuncupati à tergendo, quòd iis equi tergantur. *Character* est ferrum coloratum, quo notæ pecudibus inuruntur. χαρακτὴρ autem Græcè Latinè forma dicitur. *Cauterium* dictum quasi cauturium, quòd vrat & prouida sit in eum seueráque cautio, vt dum videtur cuius sit auaritia refrenetur. Quod interdum pro signo, interdum pro cura adhibetur, vt vis morbi ignis ardore siccetur.

VETERVM GRAMMATICORVM DE PROPRIETATE ET DIFFERENTIIS LATINI SERMONIS LIBELLI.

Authorum hæc sunt nomina.

1 Cornelii Frontonis.
2 Nonii Marcelli.
3 Agraetii.
4 Ælii Donati.
5 Arruntii Celsi.
6 Fl. Sosipatrii Charisii.
7 Q. Asconii Pediani.
8 Marii Servii Honorati.
9 Sex. Pompeii Festi.
10 M. Terentii Varronis.
11 Q. Terentii Scauri.
12 Agellii.

Notæ quibus significatur

† Deesse aliquid aut corruptum esse.
* Bis dictum, vel esse authoris alterius.
[] Glossæ.

Cornelij Frontonis.

VLTIO vindicat factũ: *vindicta* vel *vindicatio* futura prohibet. Ideò Mars vltor, non vindex dicitur.

Præda victos spoliat: *Rapina* subitò venit. Itaque illa victoria gaudet, hæc petulantia.

Cur, simpliciter precontatur: *Quare*, causam rationémque desiderat.

Qui deliquit, non fecit, quod facere debuit: *Qui peccauit*, hoc fecit, sed parum rectè.

Remedium, ne periclitemur datur: *Medicamentum* ad subita pericula aptatur. Atque ita *remedium* submouet imminentia, *medicamentum* sanat non sana.

Flumen idem fluit & manet: *Fluuius* temporibus siccatur.

Corinthium ciuem dicimus, *Corinthiacum* vas, *Corinthiensem* fontem.

Picenum vas dicimus: *Picentem* verò hominem. Hilenius.]

Roseum per se *Rosaceum* mixtum.

Fusco album opponitur: *Nigro* candidum. Qui *pugnat*, resistit: qui *oppugnat*, obsessor est: qui *impugnat*, per omnia inimicus est. Itaque pugnat exercitus: *oppugnantur* vel castra vel vrbes: *impugnantur* inimici.

Album natura: *Candidum* cura fit.

Decus honoris: *Decor* formę: *Decorũ* actiõis: *Põpeij* portic⁹, si possidet: *Põpeia* si publicauit: *Pompeiana* si in alterius dominationẽ venit.

Satiatus ventris. *Saturatus animi*.

Obiurgat eum, cuius habet potestatẽ: *Monet* propter beneuolentiam: *Admonet*, vt cõfirmet memoriã: *Submonet*, vt possit ordinatè pronunciare. Igitur in *obiurgante* potestas in *monente* beneuolentia, in *admonente* memoria, in *submonente* officium.

Antiquũ est, quod excessit patrũ memoriã: *Vetus* annorum multorum sentit vtilitatem. Vinum hoc melius est, quò sit vetustius.

Sartrix, quæ sarcit: *Sarcinatrix*, quę sarcinas seruat.

Videmus natura, *Spectamus* voluntate, *Intuemur* cura, *Aspicimus* ex improuiso, *Animaduertimus* animo, *Cernimus* oculis.

Ostentum, quod præter consuetudinem offertur, vt puta si videatur terrã ardere, vel cœlũ vel mare: *Portentũ* quod porrò & diutius manet, fertúmque postmodũ aliquid significat: *Monstrũ* est contra naturam, vt est Minotaurus: *prodigiũ* quod mores faciũt, per quod detrimentum expectatur. Itaque qui *prodigia* faciunt *prodigi* vocantur. In *ostento* raritas administrationem facit. In *monstro* rectus ordo naturę vertitur. In *portento* differtur euentus. In *prodigio* detrimentum significatur.

Tur-

Turbam angustus locus facit: *Frequentiam* multitudo.

Qui *putant*, omni genere errant: qui *suspicantur*, aliquo modo præuident.

Frater aut ex alia matre, aut ex alio patre potest esse.

Germanus ex iisdē parentib. sit necesse est.

Sermo omnium gentiū est: *Loquela* cuiusque gentis dialectus propria.

Comes iter facit: *Assecla* sequitur potētiorem: *Sodalis* adolescentiæ nomen est: *Cliens* implorat opem & fidem. Ita *comes* tutus: *assecla* officiosus, *sodalis* amicus: *cliens* submissus.

Causa docet factum. *Ratio* soluit obscura.

Nomen proprium indicat: *Vocabulum* diffundit significationem.

Horret corpus: *Trepidat* motus animi.

Quærimus disciplinam; *Inquirimus*, de quo dubitamus. *Desideramus*, vel quod diligimus, vel, quod amisimus.

Temerarius, qui sine respectu salutis obiicit se periculis: *Audax* sine ratione impetū facit. Ergo *audax* nō prouidet, *temerarius* nō timet.

Longum prouerbium est, itaque verbum illi opponitur: *Longinquum* itineris est.

Felix ita natus est: *Fortunatus* cum opibus nomen accipit. Ita *felix* naturæ bono fruitur: *Fortunatus* commodo temporis.

Æstas est pars anni: *Æstus* calor temporis. *Æstus* à nimio calore nomen accepit: *Æstas* nomen non amittit, etiamsi temperata est.

Citius prouerbium qualitatis prælatiuæ simile cognomini. Pro, maturius est, etiam significantiam habens. Vt, Iam fessi ante tempus citius, vt loquantur: non ostensio qualitatis nec certi temporis: At *celeritas* sui temporis est perfecta.

Simul locū demōstrat: *Vnà* cōgregationē.

Cominus & *Eminus* de iaculis, quòd illud à manibus non recedit: hoc è manib. emittitur.

Parci semel: *Propere* sæpius.

Dicimus, quod volumus: *Loquimur* inuicē: *Narramus*, quod ignoratur.

Vultus propriè hominis: Os omnium: *Facies* plurium.

Memoriosus habet ad dicta factáque referēda memoriam: *Memor*, beneficij memoriam vel iniuriæ refert. Ita *memoriosè* qui facit, ostēdit in omni re naturæ bonū. *Memoriter* gratū vel forte ex eo ostēdit, quòd vel retribuit beneficium grate aut iniuriā vindicat fortiter.

Ordinatio simplex est: *Dispositio* vaga.

Consideratius prouerbium ex cognomine.

Considerantius ex participio.

Dedicatur deo: *Consecratur*, quasi sanctum constituitur: hoc est, *Dedicatur* deo quod illi debetur: *Consecratur*, quod prophanum sit.

Quatenus qua fine: *Quatinus*, quoniam.

Voluntas facto gaudet: *Voluptas* fieri cupit.

Nouissimum ordinis: *Vltimum* orbis.

Furtim cùm incipit: *Furaciter* quasi artificiosè, à consuetudine inuolādi: *Furtiuè* quod iam ablatum. Ergo *Furtim* & *furaciter* furax, *furtiuè* locus facit.

Imum summo respondet: *Infimum*, vt infrà humum.

Commodat mutuam pecuniam: *Accommodat*, aptat.

Fulget natura, vt ignis, sol: *Splendet* artificio vt aurum, argentum.

Meret precium: *Meretur* gratiam. Itaque illud vectigale, hoc honorarium est.

Pedale mensura est pedis: *Pedule* verò sub pedibus præstat vtilitatem.

Araneum, quod textum est: *Aranea*, quæ texit.

Opinio hominē suspectum facit: *Fama* vel commendat, vel destruit: *Opinio* ostendit: *Fama* indicat, *Rumor* tumultuatur.

Querimonia certæ rei est, *Querela* superuacua est. Itaque prior grauitatis est, posterior leuitatis.

Transfuga suos relinquit, & ad alios venit, *Perfuga* supplex est. Ergo *transfuga* vt adiuuetur, fit *perfuga*.

Hunc & *istum* in proximo notant, *Illum*, ostendit quidem longè stantem, sed in conspectu, *Eum*, absentem refert.

Glorius, vnius est glorię. *Gloriator*, non habet causam gloriandi, sed tamen gloriatur, *Gloriosus* pluribus de causis cogitur.

Adrogat aliquid sibi, etiamsi non meruit.

Abrogat, qui alij aufert. vel qui legē tollit.

Continuè, assiduè, *Continuatè*, sine intermissione.

Externus est exteræ gentis, *Alienus*, nō loco, sed re differt, *Extraneus*, qui extra eandem ianuam est, *Extrarius*, qui extra eandē areā.

Lucidum est, quod aperto cœlo lumen accipit, *Luminosum*, quod multis foraminibus illuminatur.

Expertus est aliquid, aut in bona parte, aut in mala. *Experrectus* de somno.

Delubrum, in quo homines pericula sua diluunt, ponunt enim vel pileum, vel scutum, vel alia suscepta votis, *Sacellum*, paruulum ædificium diis consecratum, *Templum*, in loco augurato. *Lucus*, locus fulmine ictus, & arborum spissitate tectus. *Fanum*, Fauno consecratum, vnde *Fauni* appellabantur prius, & illi, qui vagabātur Fanatici. *Bidental*, locus fulmine tactus, & expiatus oue, *bidentes* enim oues appellantur.

Interficere & *perimere* prisca sunt, *Occidere*, ob cædem dictum est. *Iugulare* ob iugulum, *Necare* à nece, *Interficere* à facto, *Perimere* ab emtione, quasi iure tollere.

Virtus hominis summū bonū est, quę & in oratione & in cursu potest videri, *Fortitudo* vis corporis, ad sustinendos labores, *Vigor*,

animi habet elationem: *Velocitas* corporalis celeritas, quasi velox & cita: *Vehementia* à vi: id est, impetu mentis.

Facultas locupletis: *Facilitas* artificis est. Itaque dives *facultatem* habet multam vel emendi, vel redimendi: Artifex opera perficiendi *facilitatem*.

Silet, cuius loquentis sermo comprimitur, ab ipsa significatione literæ S. *Tacet*, qui ne loqui quidem cœpit.

Ignoscit, qui dissimulat se nosse, quod comperit, & ita silentio peccata impunita dimittit: *Concedit*, qui omnia peccata condonat.

Habere potest etiam fur & nequam: *Possidet* nemo, nisi qui rei aut relictæ aut donatæ, aut emptæ dominus est. ita in *habente* onus *possidente* ius est.

Munus, quod amicus, vel cliẽs, vel libertus officij causa mittunt, vel munus gladiatoriũ: *Donũ*, quod diis datur. Inde, vbi *dona* ponuntur, *donariũ* appellatur. Possunt & illa nihilominus *dona* dici, quæ donãt pauperib. diuites vel potẽtes: illud quoq. *donũ* putãdũ est, quod militib. donatur in castris, vt corona vallaris.

Noxa pœna est: *Noxia* culpa.

Sciẽs, qui scit: *Scitus*, qui scitur, vel festiuus.

Animantia animus facit: *Animalia* animam habent.

Visum semel: *Visitatum* sæpius esse scito.

Abspulsus est ab aliquo pulsus, *Repulsus* retro pulsus.

Metus, motus est animi, *Timor*, quasi tumor, *Formido* fert interdum rationem, *Pauor* puerilis est.

Reperimus nostre, *Inuenimus* aliena.

Videte imperatiuum, *Videtote*, mandatiuũ.

Proprium cuiusque suum. Priuatum, non publicum.

Onus vehiculorũ & maius est, *Sarcina* hominum.

Sumimus, quæ posita sunt, *Accipimus*, quæ porriguntur.

Locuples à copia locorũ: *Diues*, quia diuidẽdi facultatẽ habet, *Opulẽtus* ab opibus, *Potẽs*, qui, quod vult, potest, *Fortunatus*, cui forte aliquid cõtingit, *Beatus*, qui apud Græcos μακάριος est *Pecuniosus*, qui habet pecuniã vel pecora.

Grande incremento, *Magnum* amplitudine, *Immane* præcipuæ amplitudinis.

Poeticè est rei, vt historicè, *Poesis*, operũ cõtextus, *Poema*, certis pedib. & legitimis numeris inclusa materia, *Poeticũ* in poeta vtile est.

Homonymia, vna voce multa significat, *Synonymia* multis vocibus idem testatur.

Clupeum armorum, *Clypeum* imaginis.

Paruũ in tẽpore, *Breue* in spacio, *Exiguum* in corpore infantis, *Pusillum* in corpore pumilionis.

Inuolat, qui in die venit, *Surripit* clàm, id est, furtiuè.

Species diuisio est generis, *Specialitas* ficta est ab Antonio [Guiphone] Grammatico, *Specietas* qualitatis.

Prouerbiũ est euphonõ, *Aduerbium* viciosũ & fictum, tamen in vsum nunc est receptum.

Cõpendium vtiq. ad pondus pertinet, *Dispendium* detexitur in põderibus. *Damnum* dat omnibus, *Detrimentum*, vsu tritũ. *Iactura*, quod iacitur ex onere nauis.

Æger animo, *Ægrotus* corpore.

Altitudo incrementũ est corporis, *Alimentum* incrementum infantis, *Alimonia* deriuatiuum ab alẽdo quasi particula animi.

Æqualis alterius staturæ par, *Æquabile*, quod æquari potest.

Insciens aliquid nescit, *Nescius* nil nouit, alter in parte errat, alter in toto.

Glacies est, quæ ex coitu aquæ constagnat; *Nix* ventorum ritu cadit.

Contrarium negotium, *Aduersarius* homo.

Gallus natione, *Gallicus* ex Gallia.

Acuere & Exacuere, præpositione distinguuntur.

Incertum, nec tempus, nec numerum recipit, *Dubium* à duobus incipit.

Ambulare incipiunt infantes, *Inambulant* homines.

Modulari est, carminis modos facere, *Moderari* est, modum imponere.

Barbara locutio propriè peregrina est, *Barbarismus* fit etiã in sermonis Latini locutione.

Cadit etiam in plano, *Decidit* ex alto.

Subsidium, quod subest deficientibus, *Præsidium* imponitur. *Auxilium* opportunum est. Ita *Subsidium* ad secundos casus præparatur, *Præsidium* ad custodiam collocatur, *Auxilium*, vt prosit, ex insperato venit.

Distrahere à trahẽdo, *Deducere* à ducendo, *Diuellere* à vellendo.

Corruptela ipsa res est, *Corruptio*, corrumpentis administratio.

Cærulus naturæ color est. *Cæruleus* naturã fingit. Ita alterum est, alterum fit.

Qui properat, apparet non esse fessus, *Qui festinat*, videtur esse defatigatus.

Polimus rudia. *Nouamus* vetera.

Nobilem nobilitate rerum. *Generosus*, qui Græcè εὐγενής appellatur. Ita alter ex re, alter ex generatione est.

Natio solũ patriũ quærit *Gẽs* seriẽ maiorũ.

Præparare prius, *Cõparare*, vndique parare.

Gutta manat, *Stilla* cadit.

Conuenit in vnum. *Coit* in multos.

Causa est, de qua agitur *Patrocinium*, quod accommodatur *Oratio* quæ loquitur.

Superbia est, à superhabendo, *Arrogantia* etiam in pauperem cadit.

Scrutatur in re ille, qui intercipit aliqua secreta, *Quærere* duo significat, vel quod abest, vel quod ad patrimonium pertinet.

Innuit vel capite, vel supercilio, *Annuit* ad id, quod dictum vel factum est.

Gnatus filius, *Natus* pullus.

Qui *insimulat*, vel arguit, vel fingit, Qui *simulat*, probare vult, quod non est.

Bellum etiam sine prælio est, cùm indicitur, *Prælium* ipsa pugna.

Diligentia à deligendo singula, huic negligentia opponitur, nec recipit errorem, *Cura* animi est quæ anxium facit hominem, & tam honestæ quàm inhonestæ rei est.

Regium quod regis, *Regale*, quod rege dignum est.

Erraticus & potest errare, & solet, *Errabundus* animus est, qui solet errare, & desinit, *Errans* cuius animi est repentina commotio.

Error est rei vitium, vt amor, dolor, *Erratio* incertæ viæ.

Erratrix, per se rapta est, vt venatrix, *Erratica* vt hedera, vitis.

Notat vel locum quis, vel personam, vel noxiam, *Annotat* qui notæ quid adijcit.

Salubre ad locum refertur, & ad cibum, *Salutare* consilium est. Ita *Salubre* non nocet, *Salutare* prodest consilio.

Committimus consilia, *Credimus* pecuniã.

Sub, nonnunquam pro clàm ponitur. Vt, *Subripuit* clàm rapuit, aut ferè notat aliquid subdictum, *In*. aut intus significat, aut minus, aut valde & in compositione pro non ponitur, vt, indoctus.

Claritas tam luminis, quàm perspicuitatis, *Claritudo* generis. Prior itaque splendoris, posterior nobilitatis est.

Vicinia vicorum coniunctio, *Vicinitas* hominum conseruatio est.

Communitas est communicandi voluntas.

Communio, vndique munitio.

Fultio dum fit, *Fultura*, cùm facta est.

Ieiunium, dies est, *Ieiunitas* cibi abstinentia.

Elinguis, habet linguam, sed vsu eius caret, *Elinguatus* amisit.

Suspicax arguit, *Suspiciosus* recipit.

Restiarius qui facit, *Restio*, qui vendit.

Austerus Græca consuetudine, *Seuerus*, à Sæuo.

Eloquentia perfecta vis orationis: *Eloquiũ*, pars supposita commodè eloquendi.

Seruitus est sub domino, Serui patientia *Seruitium* facit.

Vituperatio vitium parit, *Culpatio* à culpa incipit.

Nominatio nominat, quem appellat. *Appellatio* appellantis vox est in ministerio, & Appellat ad potentiorem propter iniuriam, vt cum inuocat auxilium magistratus, vel cum pecuniam reposcit.

Treis in accusatiuo casu, *Tres* in nominatiuo & vocatiuo.

Necessitudo vel sanguinis, vel meritorum, cum præceptoribus, cum amicis. *Necessitas* immutabilis res est, vt mors necessitas est.

Serum ad negotium pertinet, *Serò* ad tempus.

Decus est instrumentum cuiusque, *Gloria* quasi honoris merces.

Honor dignitatis consummatio, vel priuatim, vel publice, *Laus* secunda existimatio recte factorum.

Familiare ad dominum non refertur, cùm amici familiares sint, *Familiaricum*, quod seruo competit, vt sagum gladius.

Infector colorem mutat, *Offector* officio obest.

Certum recipit præpositionem, & fit incertum. certúmque vel pondus vel rei pretium, *Verum* opponitur falso.

Figura artis est opus, *Forma* naturæ bonum, vnde etiam *formosus* dicitur.

Ignominia imponitur ab eo qui potest animaduersione notare, *Infamia* ex multorum sermone nascitur.

Nullus est tam in re, quàm in persona, *Nemo* in persona dicitur, vt, nemo homo.

Iratus ex offensa est, *Iracundus* natura.

Periculum contra quamuis rem timetur, *Pernicies*, contra necem.

Omnes nullum excipit, vt omnes homines, ita & res, *Cuncti* in personarum numero nominantur. prisco dicti verbo, *Vniuersi*, in vnam sententiam conuersi, dicendi quid, siue faciendi.

Feroces animo, *Feri* leones, cæteriq. similes.

Aufert, qui dedit, *Adimit* imperio coactus, *Eripit*, qui plus valet. Itaque *auferre* possumus *adimere* iubemur, *eripere* valemus.

Studium animi est, *Disciplina* artis.

Inchoat qui incertum facit, *Incipit*, cuius exitum sperat.

Bonus opponitur malo, qui alij vsu, *Commodus* alij necessariò vtique prodest.

Decens in gestu est, & motu corporis, *Formosus* ab excellenti specie dicitur.

Decor communis est omnium, & is facit decentiam speciei, *Species* propria est cuiusque. Itaque *Decor* in habitu est, *Species* in mẽbris.

Lis nascitur: Pertinacia efficit *controuersiã*: Et *litigans* homines: res in *controuersiam* deducitur. Ita *controuersia* partis est, *Lis summa*.

Rixa sine armis est, habet defensionem: *Pugna* legem habet vel naturalem, vel moralem: Palæstrans enim vel exhibet virtutem, vel armis per summa vitæ pericula dimicat.

Occultè latent, *Clàm* cælant. Alteri non prodere, alteri cælare habitui naturali inest.

Nauus à præcipuo nauis cursu dicitur, vel alterius causa natus, qui studet per officium suum, & recipit comparationem superlationémque quia cognomen est. Ita *nauus* operam nauat alteri: *Celer*, vt suam rem, ita alterius quoque celeriter perficit.

Agilem actio facit, *Strenuum* motus, *Fortem*

animus. *Robustum* corpus.

Contumeliam inferunt, *Iniuriam* patiuntur homines.

Spectacula loca sunt, vnde spectamus. *Spectamenta* quæ spectantur.

Pascentia sunt quæ ex se pascuntur, vt prata, & pascentia mancipia: quia pascuntur, ideo etiam pastores vocantur: *Pabulantia* verò, quæ iis vtuntur, vt iumenta.

Voluentia, quæ voluunt: *Volubilia*, quę voluuntur.

Animus qualitas viuentis: *Anima*, causa vitæ.

Materies animi est: *Materia* arboris. Et *materies* qualitas ingenij, *Materia* fabris apta.

Hebescit, quod natura obstupescit: *Hebetescit*, quod amittit aciem.

Cedò sibi poscit, & est immobile: *Dat*, qui non finire facit datum.

Fidelis fit: *Fidus* nascitur.

Laus facti instrumentum est: *Laudatio* verò est rerum gestarum relatio.

Ferè futurum significat: *Aliquando* & *Nonnunquam* quod intermittere non patitur.

Aptum loco venit & tempore, quod habet suam materiam. *Vtile* vsus fecit, vt prudentis literæ: *Idoneum*, vt amicum per consilia dicimus, & vt seruum in vsu hominis.

Saxum naturale: *Lapis*, qui è saxo cæsus est.

Certatio est administrantium: *Certamen* operis.

Victima maior est: *Hostia* minor.

Nonij Marcelli.

CVpido & *Amor* idem significare videntur, sed est diuersitas. *Cupido* enim incōsideratæ est necessitatis: *Amor* iudicij. Plaut. Curculione discreuit, & vim eiusdem diuersitatis expressit, dicens,

Quod Venus Cupidóque imperat, suadétque amor.

Cupidinem, cùm genere fœmineo dicimus, cupiditatē significamus. Virg. lib. 6.

Quæ lucis miseris tam dira cupido?

Cùm masculino, deū ipsum. Plaut. Mercat.

Cupido quantus es?

Amare vim habet maiorem: *diligere* autem est leuius amare. Cic. ad Brutum: *Sic igitur facies, & me aut amabis, aut, quo contentus sum, diliges.*

Perire leuior res est, & habet inuentionis spem, & non omnium rerum finem. Plaut. Capt.

Qui per virtutem peritat, non pol interit.

Alere est victu temporali vitam sustentare: *Educare* autem ad satietatem perpetuam educere. Accius Andromeda,

Alui, educaui, id facite gratum vt sit seni.

Tollere est leuare & erigere: *Auferre* legatum transferre. Virg. lib. 8.

Tollite cuncta, inquit, cœptósque auferte labores.

Horrendum est tetrum & euitabile. Virgil. lib. 3. Æneid.

Concilium horrendum.

Horridum plerunque extans, & prominens. Virg lib. 4. Æneid.

Et glacie riget horrida barba.

Meretrix honestioris loci est, & quæstui. Nam *meretrices* à merendo dictæ sunt, quod copiam sui tantummodo noctu facerent: *Prostibula*, quòd ante stabulum stet, quęstus diurni & nocturni causa. Plaut. in Cistel. manifestissimè discreuit.

Intro ad bonam meretricem, astat ea in via sola.

Prostibula sanè est.

Genitrix semper, quæ genuerit, nūcupatur: *Mater* verò aliquando pro nutrice ponitur. Virg. lib. 8.

Geminos huic vbera circum

Ludere pendentes pueros, & lābere matrē.

Plaut. in Menæch.

Ita forma similes pueri, vt mater sua

Non internosse posset, quę mammam dabat,

Neq; adeò mater ipsa, quę illos pepererat.

Pudet verecundiæ est: *Piget* pœnitentiæ. Plaut. in Pseud.

Nimirum id quod pudet,

Facilius fertur, quàm illud quod piget.

Osculum ab ore, *Suauium*, à suauitate dicitur. Varro de vita pop. Romani, *Ideóque hoc ab ore dicitur osculum, non à suauitate, vnde & suauium, quod simile sit suauitati.*

Sacrificare est, veniā petere: *Litare* est propitiare, & votum impetrare. Virg. lib. 4. Æn.

Tu modò posce deos veniam, sacrísque litatis, id est, impetratis.

Expleri est tantummodo plenum esse: *Satiari* suprà modum, & abundantiam. M. Tull. de republ. lib. 6. *Graues enim dominæ cogitationum libidines, infinita quadam cogunt atque imperant: quæ, quia expleri nec satiari vllo modo possunt, ad omne facinus impellunt eos quē illecebris suis incenderunt.*

Arcus omnis suspensus fornix appellatur: *Arquus* non nisi qui in cœlo apparet, quem Irin poetæ dixerunt. Vnde & *Arquati* dicuntur, quibus color & oculi virent, quasi in arqui similitudinem. Lucret. lib. 6.

Tum color in nigris extabat nubib. arqui.

Fors est casus temporalis: *Fortuna* dea. Terent. in Phor.

O fortuna, ô fors fortuna: quantis commoditatibus.

Quàm subitò hero meo Antiphoni ope vestra onerastis hunc diem?

Ferus est sæuus. *Ferox* est fortis. Virg. 2. Æn.

Ferus omnia Iuppiter Argos
Transtulit. Idem lib. 4.
Et frena ferox spumantia mandit.

Antiquum significat vetus. Virg. lib. 2. Geor.

Antiquasque domos auium.

Antiquior, melior. M. Tull. de repub. li. 1. *Sed quoniã plurima beneficia continet patria, & est antiquior parens, quàm si quis (vt aiunt) creauerit, maior ei profectò, quàm parenti debetur gratia.*

Faustum quasi à fauendo dictum, ac per hoc prosperum & propitium. Vnde contrà *Infaustum*, minax & inprosperum, Terent.

O faustum & felicem hunc diem.

Cuius ad personam refertur hominis: *Cuiatis*, vnde significat. Accius Telepho,

Qui neque cuiatis esset vnquã potuimus.
Multa cogitantes scire.

Animus est, quo sapimus: *Anima*, qua viuimus. Accius Epigono.

Sapimus animo, fruimur anima: sine animo anima est debilis.

Vultus est voluntas, quæ pro motu animi in facie ostenditur: *Facies*, ipsa oris species. Sal. in Catil. *Prorsus in facie vultúque verecundia inerat.*

Sebum fit ex adipe ruminantium.

Mussare hominũ sit occultè & pressa voce loquentiũ, quod celatũ velint. Virgil. lib. 10.

Se scire fatentur.
Quid fortunas ferat populi, sed dicere mussant.

Murmurare maioris soni est, proximi ad tumultum. Virg. Georg. lib. 1.

Et resonantis longè
Littora misceri, & nemorum increbrescere murmur.

Priores comparatiui sunt gradus: *Primores* summæ quæque res. Cicero Orat. *Quæ iste rhetores ne primoribus quidem labris attigissent.*

Poesis est textus scriptorum: *Poema* inuentio parua, quæ paucis verbis expeditur. *Poesis* opus totum, totaque illa summa est vna θέσις, vt Annales Ennij: *Poema* est λέξις ἔρρυθμος, id est, verba plura modicè in quandam coniecta formam. Itaque etiam distichon epigrammation vocant poema.

Poesis est perpetuum argumentum ἔρρυθμον, vt Ilias Homeri, & Annales Ennij. *Poetice* est ars earum rerum.

Doctum & Peritum cùm similie videatur, à M. Tull. discretũ est, vt sit *Peritum* plus, quàm quod *Doctum*. de Off. lib. 3 *Itaque cùm sint docti à peritis desistunt facilè sententia.*

Vrbs est ædificia. *Ciuitas* incolæ.

Cogitare est dubitare: *Deliberare*, confirmare. Turpilius Philopatro,

Certum ac deliberatum est, me illis obsequi.

Scius secum, *Conscius* est alio scius est: licet conscium indifferenter legerimus.

Auspicium, auium inspectio, & quæ ex volatu earum significetur & vocibus: *Augurium* autem rerum omnium coniecturas prudenter & diligenter amplectitur.

Monstra & Ostenta similiter intelliguntur, quòd imminentia monstrent & ostendant: *Omen* verò votum est mentis & vocis: Vnde sacrificantibus dicitur, *bona omina habere*, id est, vt circumstantes & mente recta velint, & bona oribus proferant: *Portentum* non solùm quòd portendat, sed etiam quod iam apportet, & faciat ex his significationibus, quæ in auspiciis & auguriis, & extispiciis ostenduntur: *Prodigium* autem semper pessimum est, dictum quasi porrò adigendum. Virgil. Æn. libro 3.

Sola nouũ, dictũq; nefas Harpyria Celæno.
Prodigium canit, & tristes denunciat iras.

Iniuria à contumelia hoc distat: *Iniuria* enim leuior res est. Pacuuius Peribœa,

Patior facilè iniuriam, si est vacua à contumelia.

Fulmen telum ipsum, quod iacitur. Vt Virgil. Georg. lib. 1.

Ipse pater medio nimborum, in nocte corusca,
Fulmina molitur dextra.

Fulgur, ignis, qui coruscat: Vnde & *fulgetra* dicitur, & *Fulgor*. *Fulguritum* dicitur fulgure tactum, vel exustum.

Iurgium leuior res est: siquidẽ inter beneuolos aut propinquos dissensio vel concertatio *iurgium* dicitur. Inter inimicos dissensio, *Lis* appellatur. M. Tull. de repub. lib. 4. *Admiror nec rerum solùm, sed verborum etiã elegãtiam. Si iurgant, inquit, beneuolorum concertatio non lis, inimicorum iurgium dicitur.*

Merx est species ipsa, *Mercatura* actus ipse vel lucrum de merce, *Mercatura* autem locus, in quo agitur mercatura.

Superstitionis & Religionis distantiam manifestissimè discernit M. Tull. de natura deorum libro 2. *Non enim philosophi solùm, verum etiã maiores nostri superstitionẽ à religione separarunt. Nã qui tota die precabantur & immolabant, vt sibi sui liberi superstites essent, superstitiosi sunt appellati, quod nomẽ patuit postea latius. Qui autẽ omnia quæ ad cultum deorum pertinerent diligenter retractarent, & tãquã relegerent, &c. Et sunt religiosi à relegendo.* Sed vere *superstitiosi* proprietatem ex hoc habent, quod præ cultura deorum supersedeant cætera, id est, negligant. Itidem & *religiosi* quasi religiosi, omnium cæterorum sacrificiis seruiant.

Peius à malo, quod in vsu est, & creberrimè frequentatur; *Deterius* verò à bono, vt minoris sit meriti, quàm id quod placet. Vir-

gil. Georg. lib. 4.

Deterior qui visus eum ne prodigus obsit
Dedat neci. Idem lib. 8. Æneid.

Deterior donec paulatim ac decolor ætas.
Hæc enim melioribus comparata sunt.

Circus est planicies rotunda, vt circuitus, *Globus* soliditas vndique versum rotunda, vt est sphæra, & staminum glomer. M. Tull. de Natura deorum libro 2. *Cúmque duæ formæ præstantissimæ sint, ex solidis, globus (sic enim sphæram interpretari placet) ex planis autē, aut est circus, aut orbis.*

Manubias à Præda hoc distare veteres existimarunt, vt sit *Præda*, corpora ipsarum rerū, quæ capiuntur, *Manubiæ* verò pecuniæ ex præda vendita redactæ, & sic apud plurimos.

Pervicacia est interdum bonarum rerum perseuerantia, *Pertinacia* semper malarum. Acc. Myrmidonibus,

Tu pertinaciam esse Archiloche hanc prædicas,
Ego peruicaciam aio, & me vti volo.
Nam peruicacem dicis me esse, & vincere.
Perfacilè patior, pertinacem nil moror,
Hæc fortes sequitur, illam indocti possident.
Tu addis quod vitio est, demis, quod laudi datur.

Sensus sunt, qui sentiunt, *Sensa*, quę sentiūtur. Cic. de Orat. *Et quod exprimere dicendo sensa possumus, nā primùm manifestum est, & sapere nos cùm incitatio sit vel sensus.*

Iuuentus, iuuenes, *Iuuenta* ætas ipsa, *Iuuenilitas*, quod ὥραν vel ἀκμὴν vocant Græci. [*Iuuentas* dea, vnde Cic. in Bruto, *Ludis Iuuentatis*. Et Liuius lib. 5. *Iuuētas Terminúsq; quę maximo gaudio patrum nostrorum moueri se non sunt passi.*

Morosa est contrariis peruersísque moribus. Afranius Vopisco,

Dum morigeram me, dum morosam præbeo.

Vegetum est incolume, *Vigens*, forte. Nam *Vegetum* corporis. *Vigens* etiam animi possumus dicere.

Profesti dies sunt, à festiuitate vacui. Afran. Priuigno,

Quæ festino nos facere solemus die,
Quotidiano opere, promisces omnia.
Et quæ profesto concelebras die focum.

Quærere & requirere hoc differunt, quoniā *Requirere* est diu quærere. Afra. Fratris,

Proin tu, dum quæram, ne requiram te vide.

Specula desp icientiam significat. Virgilius libro 10.

Leo specula cùm vidit ab alta
Stare procul campis meditantem prælia taurum.

Speculum, quo imago redditur. Marc. Tull. in Clodium & Curionem, *Sed credo postquàm tibi speculum ablatum est, longè te à pulchris abesse sensisti.*

Profiteri voluntatis est, *Confiteri* necessitatis & coactus, quod ita positum sæpius legimus. Cic. pro Manilio, *Hæc ego non solùm confiteor, verumetiā profiteor.* Honestius profiteri, quàm confiteri.

Vlcus tecta & clausa est malignitas. Virg. Georg. lib. 3.

Quàm si quis ferro potuit rescindere summum
Vlceris os, alitur vitium, viuítque tegendo.

Vulnus hians & patens. Idem lib. 9.

Produxi, pressiuè oculos, aut vulnera laui
Veste tegens.

Quartùm & Quartò prudentes differre dixerūt. Varro Disciplinarum 5. *Aliud est quartò prætorem fieri, aliud quartùm.* Et *Quartùm* locum significat, & tres antè factos, *Quartò* tempus signat, & ter ante factum.

Turpe & Fœdum quā habeant distantiam, manifestum est, nā *Turpe* leuior res est. Mar. Tullius de Offic. *Luxuria verò cùm omni ætati turpis, tum senectuti fœdissima est.*

Forma & Figura quæ sit differentia. Marc. Tullius manifestator est. Nam *formam* integritatem speciei esse voluit, *Figuram*, formam nostram. Marcus Tullius de officiis libro primo, *Principiò corporis nostri magnam naturā ipsa videtur habuisse ratiōnē quæ formā nostrā reliquámque figurā, in qua esset species honesta, eam posuit in promptu.*

Dignitatem & Venustatem discernere voluit Marcus Tullius vt *Dignitas* viris: *Venusta*, fœminis sit attribuenda, de Offic. libro 1. *Venustatem muliebrem dicere debemus, dignitatem virilem.*

Monstra & Ostenta sunt monita deorum. Virg. lib. 3.

primúmque parenti
Monstra deûm refero.

Prodigia, deorum minæ vel iræ.

Idem lib. 3.

Sola nouū, dictúque nefas Harpyia Celæno
Prodigium canit.

Portenta Ostenta, quæ aliquid imminere significant. Lucil. lib. 25. *Nisi portenta anguésque volucres ac pinnatos scribitis.*

Celare est tegere & abscōdere. Ter. in And.

Bene dissimulatum amorem & celatum indicans.

Celare, insculpere. Virg. Æneid. lib. 1.

cælatáque in auro
Fortia facta patrum.

Ignoscere & Concedere quemadmodum inter se distent, aperit M. Tull. ad Cęsarem Iuniorē lib. 1. *Quòd mihi & Philippo vacationem das, bis gaudeo: nam & præteritis ignoscis, & concedis futura.*

Contemnere & Despicere eo distant, quòd, Despicere grauis, quam Contemnere. M. Tull. de senectute. *Contemni se putant despici, illudi.*

Cupiditas & Cupido diuersa sunt: nam Cupiditas leuior est. Lucil. lib. 23. *Cupiditas ex homine. Cupido ex stulto nunquam tollitur: quòd cupiditas pars quaedam sit temperatior, defluens ex cupidine.*

Imitatio simplex est, & liuorem atque inuidiam non admittit. *Aemulatio* autem habet quidem imitandi studium, sed cum malitiae operatione. M. Tul. in Caesarianis, *Quasi quodam aemulo atque imitatore studium & laborum meorum & comite abstracto.*

Probatum & Spectatum, hoc vis maioris est, Lucil. lib. 26. *Tuam probatam mihi, & spectatam maximè adolescentiam.*

Bellum & praelium hoc differunt, quòd *praelia* partes sunt belli, hoc est, in bello congressiones. Lucil. lib. 26. *Vt populus Rom. victus vi, & superatus praeliis saepe est multis, bello verò nunquam in quo sunt omnia.*

Inter *Cauere & vitare*, Lucilius esse distantiam voluit lib. 26. & esse plus *Vitare Quid tibi cauendum censes, quid vitandum maximè?*

Vetustiscere & Veterascere quid intersit, Nigidius (Figulus) cōmētator Grāmaticus *lib. 10.* deplanauit. *Dicemus qua vetustate deteriora fiunt vetustiscere: inueterascere qua meliora.*

Nocens à *Nefario. & Impio* distare vt *Nocens* leuius vitari possit. M. Tul. de offic. lib. 2. voluit, *Nec tamen vt hoc fugiēdum est, ita habendum est religioni contrarium, nocentem aliquando & nefarium impiúmque defendere.*

Innuere est facere significare. Ter. in Adelp.

Non innueram, verùm in istam partem potius peccare tamen.

Annuere, concedere. Virg. lib. 10.

Annuit his Iuno.

Flagrare est incendi & ardere, *Fragrare* verò olere & in plurimis inuenitur ista discretio.

Noxa est peccatum leue Virgil. Æn. lib. 1.

Vnius ob noxam & furias.

Noxia, nocentia. Idem lib. 8.

iraeque & crimina noxia cordi.

Plus à Multo vetustas voluit discrepare, & potest videri hanc habere posse distantiam vt sit *Multum* à plurimo minus, ac non supra modum. *Plus*, sicut in plerisque, quod maioris modi est quàm necessarium est, atque ideo M. Tul. discreuit Epist. ad Catonem. *Nec iccirco mihi desiderandum esse dignitatem meam, quòd eam multi impugnarint; sed eò magis recolendam quòd plures desiderarent.*

Inter *Speratam, & dictam. & Pactam. & Sponsam* hoc interest, quod virgo priusquàm petatur, *Sperata* dicitur. Plaut. in Amph.

Amphitruo vxorem salutat laetus, speratam suam.

Dehinc *Promissa*, vel *Pacta*, vel *Sponsa* dici potest. Virgil. Æneid. lib. 2.

cui paruus Iulus.

Cui pater, & coniunx quondam tuae dicta relinquor?

Et idem in alio loco,

Et gremiis abducere pactas.

Mutuum sine vsuris: *Foenus* cum vsuris sumitur, & est accepti foetus. Vnde & *Foenus* dictum est, vt Graecè τόκος, quasi partus mutui sumti. Plaut. in Asin.

Si mutuò non potero, certum est sumam foenore.

Vnde honestius *mutuum* est, quod sub amico affectu fiat meum tuum, vsu temporis necessarij.

Nutare capitis. *Annuere* vel *Innuere* narium vel labiorum: *Nictare* oculorum significantiam esse decreuerunt veteres. Plaut. in Asin.

Nec vlla vlli homini nutet, nictet, annuat.

Simulare est fingere scire, quae nescias: *Dissimulare*, fingere, nescire, quae scias.

Castitas & pudicitia paria deputantur, cùm sit *Pudicitia* ab iniuria turpium libidinum libera. *Castitas* & ab his continens, & remota: praeterea & religiosa mundicia & puritas. Virg. lib. 7.

Praeterea castis adolet dum altaria tedis:

Atque ideo plus est *Castitas à pudicitia* quod par sit cum aliis caeteris *castitas*.

Alere & Pascere hoc distant auctoritate: vt sit *Alere* sufficiendi generis curam habere, *Pascere* natos cibo saginare [illegible]. *Vbi pregnantes pascuntur pauonum greges.*

Ora & Ora licet paria esse videantur, tamen, vt genere, ita intellectu distant. Nam quoties in his neutrum genus tangitur, vultus vel facies nostra significatur. Virg. lib. 12.

Ora citatorum dextra detorsit equorum.

Quoties foemininum, cuiuslibet rei fines. Virg. Æn. lib. 1.

exire, locósque

Explorare nouos, quas vento accesserit oras.

Inter *Extinguere & opprimere* interesse Cicero voluit de Amicitia, vt sit maius *Opprimere*, quàm *Extinguere*. *Quamobrem* inquit, *primùm danda opera est, ne qua amicorum dissidia fiant: sin tale quid euenerit, vt extincta potius amicitiae, quàm oppressa videantur.* Quasi quod *Extinguitur*, possit renouari: quod *opprimitur*, non queat.

Morbum à Vitio prudentia veterum sic voluit separari, vt sit *Morbus* cū accessu vtique aut temporis, aut contagij: *Vitium* perpetua & insanabilis atque irreuocabilis causa.

Meminisse & memoriam redigere hoc differre Aristoteles putat, quòd [illegible], & vult *Meminisse* omnium

esse animantium, vbi cibi, potionis, somni, voluptatis: *In memoriam reuocare* quod exciderit, non nisi homines posse.

Die quarta, & die quarto hoc differre prudentes volunt; (quarum tamen auctoritas in obscuro est) vt sit *Die quarto*, temporis præteriti *Die quarta*, futuri.

Mentiri & Mendacium dicere, quemadmodum dicens P. Nigidius studiis bonarum artium præcellentissimus, manifestissimè separatur. Qui *mentitur*, ipse non fallitur, sed alterum fallere conatur. Qui *mendacium dicit*, ipse fallitur. Qui mentitur, fallit, quantum in se est. Vir bonus præstare debet, vt non *mentiatur*: prudens, ne *mendacium dicat*: alterum iudicat in homine, alterum non.

Festinare & Properare veteres voluerunt habere distantiam. Cato oratione quam de suis virtutibus scripsit. *Aliud est properare, aliud festinare.* Qui vnum quid maturè transigit, is *properat*, qui multa incipit, neque perficit, is *festinat*. Verùm vtrorúmque verborum ratio sub hac significantia proxima est veritati, vt sit sæpe animi *properare*, studiosè ad res aliquas contendentis *festinare*, corporis necessitatibus obsequendi.

Matrona & Matrisfamiliâs dissimilitudinem, hoc modo veteres quidem docti separant, vt sit *Matrona*, quæ peperit semel: *Matersfamiliâs*, quæ sæpius: sed hæc definitio videtur absurda. Ad hæc fidelius locupletiores, *Matronam*, quæ in matrimonio sit mariti, etiam ante susceptos liberos dictam, meliore tamen matris futuræ spe, M. Tullius nomine nuncupatam. *Matrem verò familiâs*, quæ in familia mancipióque sit patrisfamiliæ, etsi in mariti matrimonio esset.

Auarum semper in reprehensione est, *Auidum* autem ab auendo, quòd est etiã honeste cupiendo, & ab electione intelligi potest, ac per hoc aliquando malis, aliquando bonis adiungitur causis. Virg. lib. 2. Georg.

Pascuntur oues, auidæque iuuencæ.

Audacia, fortitudinis sit, *Audacia* temeritatis. Sallust. *Audacia pro muro habetur.* Virg. lib. 6.

audentior ito,

In casus omnes. Ibidem.

Aude hospes contemnere opes.

quod humanitatis sit potius quã temeritatis.

Prospicere & Respicere distant, vt aduorsum videre. *Prospicere* rectè dicatur, *Respicere*, quasi retro aspicere. Varro Manio, *Videns alteri ... neque post respiciens, neque ante prospiciens.*

Furorem ab Insania distare Cic. Tusc. li. 3. ostendit: *...que non est ... si insanus, sed si furiosus est ... Insaniam enim censuerunt incostantiam. Insanitatem sanitate vacantem: posse tamen tueri mediocritatem officiorum, & vitæ communem cultum atque vsitatum. Furorem autem esse rati sunt mentis ad omnia cæcitatem. quòd cùm maius esse videatur, quàm insania tamen ... est, vt furor in sapientem cadere possit, insania nõ possit.*

Confidentia Fidentia discretionem prodit M. Tusc. lib. 3. *Qui fortis est, idem fidens, quoniam cõfidens mala consuetudine loquendi in vitio ponitur ductum verbum à confidendo, quod laudis est. Qui autem est confidens, is profectò nõ extimescit, discrepat enim à timendo fidere.*

Inuidia & inuidentia. Cic. Tusc. lib. 3. *Non dixi inuidiam, quæ tum est, cum inuidetur. Ab inuidendo autem inuidentia rectè dici potest, vt effugiamus ambiguum nomen inuidiæ.*

Aegrotatio & Aegritudo, Cic. Tusc. li. 3. *Sed propriè vt Aegrotatio in corpore, sic Aegritudo in animo nomen habet.*

Iracundus & Iratus, Ebrius & Ebriosus, Amator & Amans & aliquid inter se different. Cic. discreuit Tusc. lib. 4. *Aliud iracundum esse, aliud iratum, vt differt anxietas ab angore, neque enim omnes anxij qui anguntur. Inter ebrietatem & ebriositatem interest, vt aliud est amatorem esse, aliud amantem.*

Lætari & Gaudere distant, vt Cic. Tusc. lib. 4. *Atque vt confidere decet, timere non decet, sic quidem gaudere decet, lætari non decet, quoniam docendi causa à gaudio lætitiam distinguimus.* Vt autem innuit idem Cic. *Gaudium in sapiente, in rebus bonis semper est, Lætitia etiam in malis & turpibus esse potest.*

Pernicitatem & Velocitatem. Cic. discreuit Tusc. lib. 5. *Præstante valetudine, viribus, forma, acerrimis integerrimisq. sensibus, adde etiam si lubet, pernicitatẽ*, Virg. Georg. lib. 3. hoc sensit.

Dura iacet pernix instrato saxa cubili.

Vt illud sit celeritatis, hoc patientissimæ fortitudinis.

Metum, Timorẽ, Formidinẽ, Pauorem, Cicero discreuit Tuscul. lib. 5. *In quem autem metus in eũ formido timiditas, pauor, ignauia incidit.*

Innocens est non nocens, & *Innocuum* illæsum. Virg. lib. 2.

Et sedere carinæ, Omnes innocuæ.

Legere & Eligere, non sub eadem significatione intelligi vult Varro de re rustica, *Vua non solum legitur ad bibendum, sed etiã eligitur ad edendum.* Vt sit *legitur*, colligitur, vt plerũque *eligitur* verò melior quæq. de plurimis.

Miserari est flere & lamentari. *Misereri*, miserationum alienis casibus exhibere, & significatione actiua ad primum affectum, passiua ad secundum.

Acerosum & Aceratum vtrunque nouè positum, sed distanti proprietate signatum. *Acerosum* namque panem farre minus purgato, ac sordibus à candido separato dicendum veteres putauerunt. Lucil. lib. 25.

Quæ gallã bibere ac rugis cõducere vẽtris.
Farre acceroso olei decumano pane coegit.

Hunc Græci ... vocant. *Aceratum* verò est lu-

est lutum paleis mistum, vt laterariis vsus est. Lucil. lib. 10.

Nam laterem qui ducit, habet nil amplius vnquam,
Quàm commune lutum è paleis, cœnúmque acetosum.

Multum infinitum est. *Satis* finitum: Auaris illud, hoc parcis & se continentibus applicandum est, Lucil. lib 18.

Deniq; vt stulto nil fit satis, omnia cũ sint.

Omne atque totum volunt quidam esse seiunctum, vt *Omne* plus esse *Totum* putent: cùm indiscretè inter auctores frequenter positum legerimus, vt vtrunque cum significantia vniuersitatis. Quid quod *Totum* quod plus putatur, non pro cuncto alicubi accipi potest. Virgil. Georgic. lib. 3.

-totas
Aduoluere focis vlmos, ignique dedere.

Vt sit totas, integras: non omnes, quę in mundo sunt vlmos.

Eniti, Inniti, Obniti, cùm ex vno sint intellectu, acceptis tamen præpositionibus fiunt diuersa. *Eniti* enim potest videri aut aliquam gratiam, aut honorem, aut vtilitatem ærumnoso tendere sine labore, quanquam in aliquibus grauius audiatur, vt sint *enixa*, pariendi labore defunctæ. *Inniti* autem, incumbere, manifestum est. Virg. lib. 6.

Ille vides pura iuuenis qui innititur hasta.

Obniti verò est, contra aduersarium obluctari. Virg. 4. Georg.

Vsqueadeò obnixi non cedere.

Illix & Illex hoc discernuntur, ab illiciendo *illix*: *Illex* vero à quo lex non seruetur. Plaut. Pænulo,

Qui malæ rei antè fuimus illices.

Idem Persa,

Iniuriæ, illex, labes populi.

hoc est, viuens sine lege, sine iure.

Ergastulum & Ergastulus vt genere, ita & intellectibus differunt. Nam neutro carceris locus est masculino, custos loci pœnalis.

Fremere est magnum sonare. Virg. Georg. lib 2.

Fluctibus & fremitu assurgens Benace marino.

Frendere cum gemitu vel iracundia, miserum aut minax sonore. Virg. lib. 3. Æneid.

Luminis effossi fluidum lauit inde cruorem,
Dentibus infrendens gemitu.

Fora & Fori, vt genere, ita & intellectibus discernuntur. Neutro loca sunt, quibus ius dicitur: masculino, spacia in nauibus. Vt idē lib. 6.

Inde alias animas, quæ per iuga longa sedebant
Deturbat, laxátque foros.

Vel locus apertus ac patens, vnde & gladiatores foros facere dicuntur, cùm longo spectantur circuitu.

Educere est extra trahere. *Educare*, enutrire, & prouehere. Varro Catone, vel de liberis educandis, *Educit enim obstetrix, educat nutrix, instituit pædagogus, docet magister.*

Abortus ille dicendus est, qui & in primis mensibus, cùm conceptus exordium factum est. *Abortus* prope tempus pariendi: tunc enim moritur, quod nascitur. In plurimis hoc reconditum inuenimus.

Agrætij.

Fuerimus coniunctiuo modo, tempore præterito. *Fuerimus* eodem modo, tempore futuro.

Cùm diceres: verbo actiuo, cōiunctiuo modo. *Diceris*, verbo passiuo, indicatiuo modo.

Miramur opera. *Admiramur* virtutes.

Labium superius dicitur. *Labrum* inferius.

Rostrum non est, nisi quod incuruum est.

Exercitus laboribus. *Exercitatus* studiis.

Minores res esse aliquas, aut homines dicimus: nam *minoris* emptum aut æstimatum aliquid rectè dicimus. sicut est. *Pluris*, quod maioris summa taxatur.

Plures de multitudine scribimus, *Plures* comparatiui gradus. Cic. *Vnus plures prædonum duces cepit Seruilius quàm cæteri.* Positiuum habet *Multi*, superlatiuum *Plurimi*.

Cepit de capiendo. *Cœpit* de incipiendo.

Vterque venit. *Vtrique* veniunt. Cic. *Iubeo promi vtrosque, binos vt habeam.*

Comparia vasa Delphica semper sunt: vnde ipse Cicero dicebat. *Scyphorum paria cōplura.*

Quæritur de inquirendo. *Queritur* de plorando dicimus: & sic *Quæstus* lucro, & *Questus* lacrymarum.

Poculum vas est. *Potio* quod hauritur. Cic. *Accepto poculo subito in media potione exclamauit.*

Dimidiatum calicem bibi, non *dimidium* dicere debemus: non enim ipse vas bibis, sed quod intra vas est.

Olim & Quondam, & aliquando tria tempora tenent, præteriti, præsentis, & futuri: affatim inueniūtur exempla. Præsentis demus, quod difficile videtur. Virg.

Tumidis quod fluctibus olim
Tunditur. Idem,
Quondam etiam victis redit in præcordia virtus.

Cic. *Expergiscimini aliquando & capescite R. p.*

Conscribere est multa simul scribere. *Exscribere*, quod ab aliis scriptum sit, transferre. *Transcribere*, cum ius nostrum in aliū transit. *Inscribere* accusationis est, vel occasionis. *Adscribere* significationis est. *Describere* dictionis vel ordinationis.

Exstruere, est in altum struere. *Instruere* aciē vel actionem. *Asstruere*, affirmare. *Construere*,

struendo coniungere. *Substruere*, est aliqua substernere superposita re.

Memini me facere, dicere debemus, non, *Memini me fecisse*: nam *Memini* sermo est totus præteriti temporis, qui ante factam rem in præsens reuocat. & si dixeris, *Memini me fecisse*, duo præterita simul iungis. Cic. *Memini Pamphilum Lilybetanum mihi narrare solitum*. Idem infrà, *Respondi Metello vt debui, & memini me dicere*. Terent.

Ego illam vidi virginem, forma bona,
Memini videre. Virg.

memini fama est obscurior annis,
Aruncos ita ferre senes.

& multis præterea in locis. Neque inuenitur vbi ab aliis magnis auctoribus *Memini* ita positum sit, vt non addatur aut etiam, aut aliquantus sermo, qui præsens tempus restituat, nisi vno loco, & hoc quasi mirabile,

Namque sub Oebaliæ memini me turribus altis
Corycium vidisse senem.

quod poetæ pro necessitate metri licuit vsurpare.

Instar illius rei dicere debem⁹, nō ad instar.

Arbor omne lignum dicitur. *Arbos* non nisi fructifera.

Hora dictum. *Ora* pro finibus.

Pignera rerum. *Pignora* filiorum & affectionum.

Columbæ, quæ mansuetæ fieri possunt, & domibus assuescere. *Palumbes* feræ, arboribusque & siluis, saxisque inhabitantes.

Veniūt, qui accedūt. *Veneūt*, qui vendūtur.

Consuescimus bona. *Insuescimus* mala. *Assuescimus* vtraque.

Contingunt bona. *Accidunt* mala. *Eueniunt* vtraque.

Fungi agere est. *Defungi* est deficere, vel peragere.

Adolescere augmenti est. *Inolescere* coagmenti. Ex.. [illegible] vanè fecistis.

Auena sterilis germen est. *Habena* dicuntur retinacula iumentorū, hoc de habēdi potestate, illud de occupandi auiditate dictum.

Deuncem decem vncias. *Dunceem vndecim*.

Pulchritudo in [illegible] in viris *Dignitas*, vnde Cic. pro Cælio *Quis nō possit huic ætati, atque dignitati etiamsi sine suspicione, at non sine argumento* [illegible] in fœminis autem *Honestas* dicitur, vnde Terent. de horrido & sene Eunucho,

Illum ne [illegible] inhonestum hominem,
senem, [illegible]

Formosus verò [illegible] luxuriosis, vt,

Formosum pastor Corydon ardebat Alexim.

Ipse pronomen dignitatis, *iste* abiectionis, Terent. in And.

Id isti vituperant factum.

Donū dātis est. *Munus* accipiētis, illud à dādo, hoc à muniendo vel à mouendo dicimus.

Has manus, huius hominis dicimus. *Hanc manum* multos homines coniungentes.

Coarguere est coercere & conpensare.

Arguere ostendere & patefacere. Virg.

Degeneres animos timor arguit.

vnde argumenta dicuntur, quæ causam causæ ostendunt.

* *Sunt* sermones (vt ita dixerim) communes duo sibi contraria significantes.

Victor est ille, qui portat & qui portatur.

Hospes est, qui recipit, & qui recipitur.

Sacer est, venerandus & execrandus. Virg.

Auri sacra fames.

Vltus est vindicatus & punitus.

Gratia malæ & bonæ rei causa; nam sic dicimus inimicitiarum, vel beneficij gratia. Ita vt Sallust. Opprobrij gratia. Cic. *Religionis & supplicij gratia, colendam & fruendam tradiderat*. Et Terent.

Qui referam sacrilegio illi gratiam?

Suffragia populi, & quæ honorāt, dicūtur, & quæ donantur. Cic. de præfectura vrbana, *Istum vix vllis populi suffragiis redimere potuit*.

Donamus, & illud, quod damus: & illum, cui damus.

Afficimus honore. *Afficimus* iniuria.

Eleuamus, & quæ in altum extollimus, & quæ alleuiamus, id est leuiora facimus.

Subducimus, & quæ retrò subtrahimus, & quæ in promptu afferimus bello. Sallust. *Catilina optimū quenque in primā aciē subduxit*.

Pudet, & quæ ab alterius facto, & quæ de suo. vt in Adelph. de verbis Æschini.

Vbi cum pudet fratris nō ante confessum.

Supremus, *Summus & Vltimus*, & superiorem & inferiorem significat.

Altū, & quod sursum est, & quod deorsum.

Procul, & longè & propè significat. Vt,

clypeo est excussa sagitta procùlque
Egregium autorē, latus inter & ilia figit.

Damnatus & Addictus, & *obligatus*, vel potius absolutus. Virg.

Quem damnet labor, aut quò vergat.

id est quem virtus sua absoluat, aut victorem faciat. Nunquam enim Virgilius in duobus locis vnam rē ponebat, præsertim cùm [illegible] interponeret coniunctionem disiunctiuam. Idem alio loco,

Damnabis tu quoque votis.

sicut voti reus, dixerat hic, ita & absoluendos dixit, Vnde & *iure damnati* [illegible] & istum, *obligatum* dicitur, hoc est, *soluentur* [illegible], quod solui omnibus modis necesse est, cùm res aliena ligatur.

In præposito vtrique casui seruit. Cùm in loquelas transit, fit etiam communis intellectus, nā & satis & parū factū aliquid, vel non factum dicimus, sicut *Impotens & infractus*.

Latere & *Absconsum esse aliquid* dicimus, & latè patere. Virg.

Et scuta latentia condunt. Et,

Quod torua solum sub fronte latebat.

Horridum dicimus despicabile aliquid.

Horrendum, admirandum. Virg.

Oculos horrenda in virgine fixit.

Aduocatur, daturus patrocinium: *Inuocatur* præstaturum auxilium. *Euocatur* præbiturus obsequium.

Illuuies sordiū est: *Ingluuies* vētris. illud quidem à lauando, hoc ab ingluuiendo dictum.

Torres, lignū præustum: *Torrens*, aqua præruptè decurrens.

Commonemus præterita: *Admonemus* præsentia: *Præmonemus* futura.

Ne, multas significationes habet. *Vt*, *Ne quære docere*. *Ne longa*, aduerbium prohibēdi. *Ne breuis*, coniunctio disiunctiua, vt est,

Hominésne feræne.

Ne longa coniunctio causalis, Vt est,

Ne tenues pluuiæ. Et,

Ne subeant herbæ.

Temeritas sine cōsilio dicitur. *Audacia* post consilium.

Velocitas pedum & corporum. *Celeritas* animorum atque factorum.

Gaudium animi lætitia est. *Exultatio* membrorum atque tactorum.

Vlcus est, quod nascitur. *Vulnus*, quod ab alio infertur.

Viuum, de victuro dicimus. *Viuentem*, de morituro.

Nascitur, quod de vtero decedit. *Enascitur* quod de terra aut de aqua exurgit.

Adducitur quis ad rem inhonestam: *Perducitur* ad studia: *Deducitur* ad honorem.

Eluxit, qui luctum deponit: *Illuxit*, cum lumen apparuit.

Nunciatur de lōginquo: *Denūciatur* de præsenti: *Adnunciatur* de futuro. *Renunciatur* de excusando & repudiando. Cic. *Renunciata est tota conditio. Deportare*, deponere: *Adportare* est aliquid afferre: *Comportare*, in vnum locum conferre: *Exportare*, de loco tollere. *Tēperantia* est animorum: *Temperatio* rerum: *Temperies ventorum*.

Passim aliquid inueniri rerum, de re corporali rectè dicimus. *Affatim* de re aliqua incorporali: primùm enim de incessu, illud de affatu dictum.

Lepus animal est. *Lepor* iucunditas voluptatis, vnde & gradum aliquid, *lepidum* dicimus. *Lepos* eloquij.

Recipimus aliquid deferendum rogati. *Suscipimus* nostra sponte.

Aspicimus sursum. *Conspicimus* palàm. *Respicimus retro. Inspicimus intus.*

Præterea præteriti temporis. Sallust. *Nunquā Hispanos præterea tale facinus facere* audiui *Temporis futuri*. Præterea haud suspectetis.

Eo verbum primæ personæ, facit *Eo*, *is*, *it*.

Eò aduerbium loci, vt si dicis,

Eò redactus sum.

Ego aduerbium interrogantis est. Terent.

Eho Parmeno mi, nostin?

Eho est interiectio iubentis vel hortantis. Idē,

Eho puer, curre ad Bacchidem.

Heu interiectio dolentis est: *Eu* laudantis. Terent.

Eu Phormio, Idem,

Eu noster, laudo.

Heus aduerbiū vocantis. *Heu* respōdentis.

Limen ædium est. *Limes* regionum.

Arundo canna est ab ariditate dicta. Vt,

Fluuialis arundo.

Harundo, telum è canna. Virg.

Hæret lateri lethalis harundo.

Hirundo auis est, quæ tignis adhæret. *Hirudo* sanguisuga dicitur.

Spirare viuentis est. *Expirare* mortui.

Pertinacia malæ rei. *Perseuerantia* bonæ.

Consequimur studio. *Obsequimur* officio. *Persequimur* iniuria. *Prosequimur* ordine. *Assequimur* voto.

Nihil aduerbium. *Nihili* nomen est.

Nemo momenti. *Nullus* nihil dicitur.

Genus familiæ. *Gentem* regionem rectè dicimus.

Lætamur de nostris. *Gratulamur* de alienis. Hoc gratificans lætitia, Cicero dixit, *Neque istius hominis perdidi subita lætitia, quàm huius hominis amplissimi noua gratulatio, diuitiis eum commouebat.*

Herbidum locū dicimus, in quo herba est, etsi aridus esse cōsueuerit: *Herbosum*, qui herbam facilè generat etiamsi ad tempus aridus sit. *Aquaticam* potionem rectè dicimus, quæ aquam aliunde recipit. *Aquosum* locū, quòd ex se aquam fundat. Ita & *meracā* potionem, *merosum* autem vinum appellatur.

Attollit Aggerat, nō attollit. adgerat scribendū est. In compositione enim AD præpositio accusatiui casus corrumpitur, cum sequitur vocali incipit, quando eam muta sequitur. Integra autem permanet, quando semiuocalis, vt *adficit*, *adripit*. Huius rei ratio reddēda est: vocales omnis vocis principes sunt, & dominæ literarū, vtque sint vniuersa fortiora naturaliter faciunt, subiecta & adiecta sibi protegunt, æqualia autem & resistentia elidunt. Nam quemadmodum nonnunquam inter se collisa franguntur, interdum & Synalœphā faciunt: Ita consonantes sibi creditas cōseruant, quarū virtutē necesse est, vt semiuocales imitatæ vicina sibi muta tueantur.

Quæritur ab aliquibus quid distat inter *Super* & *Supra*, & *Subter* & *Subtus*. *Super* est, quod eminet. *Supra*, quod substratū aliquid habet.

Item *Subter* est, quod ab re aliqua superiore premitur & conculcatur. *Subtus* est, quod demissum altiùs non contingitur.

Sinum dicimus exterius expāsum receptaculum: *Gremium* vestis receptaculum, interiùs iacens secretum. Virg.

Pandentemq; sinus, & tota veste vocātem.
Cœruleum in gremium.

Gremium autem dicitur à contrario, ab ingressu difficili.

Dicimus *Adytum & Penum, & Penetrabile* eo quòd adiri & penetrari raro soleant.

Largitas, humanitatis est: *Largitio* ambitionis.

Crassari in corporeis est, & sanguineis.

Grassari aut animi aut crudelitatis.

Album natura tantum est: Candidū etiam studio: nam & corpori & animo aliquoties assignantur: *Albos* ergo capillos, carmen *candidum* rectè dicimus.

Muliebre dicimus à muliere aliquid factū: *Mulierarium* per mulieres ordinatum, & per viros gestum.

Iuuentus ipsa hominis ætas, *Iuuentas* dea poeticè, ... vt Græcè dicitur.

Delictum peccatum aliquando dicimus: Delictum militiæ. At alioqui rei examinatæ *Delectionem* appellamus: nam *Deligi* affectionis *Deligi* iudicij est.

Inter *Commodatū & Mutuatū* nōnihil distat. *Commodamus* amico pro tēpore equū. seruū vestē. hāc ipsam rē, quā dedimus, recepturi. *Mutuò damus* pecuniā, triticū, vinū & his similia, quæ mutuò data recipi necesse nō est.

Ligat quis vinculo. *Legat testamento*.

Loqui est hominis: *Obloqui* est obtrectatoris. *Alloqui* suadentis est, vel hortantis, vel blandientis. *Eloqui* oratoris.

Percussum corpore dicimus, *Perculsum* animo. Cicero de signis, *Tandem illa fuit perculsos esse*.

Effertur, qui portatur. Et *Efferunt*, qui laudando extollunt. Idem Cicero, *Nimium hæc illa fortasse efferunt*.

Discrimen & ad periculum pertinet, & ad experimentum.

Indigenæ homines dicuntur. *Indigenes* dij. Idem *Indigetes*, vnde geniti dij.

Circumpedes sunt obsequia seruorum. *Antipedes* amicorum.

Insita arbor est cui insistæ alienum germē inditur. *Adsita*, cui incolumi aliquid, vt sustineat, adiungitur. Horat.

Quia populus adsita surgit, *quippe quæ vitibus maritatur*.

Fremor est rumor hominū. *Fremitus* ferarū.

Flauum dicimus rubeū, sicut Flaua Ceres.

Furuum, nigrum. Horat.

Quam penè furuæ regna Proserpinæ.

Fuluū rubeū & nigrū. Vt, Fuluū leonem, & fuluam aquilam, & fuluum aurum. Vt Virg.

Fulua pugnas de nube tuentem.

quæ haberet igneum de... . & sordidum de lugubri, aut certè de Æneæ iracundia, de Turno tristitiam. *Fuluū* certè ... ad decorē splendoris sui ingenij aliquid addatur.

Postulatur aliquid honestè: *Poscitur* improbè. Cicero in Frumentaria, *Excepimus postulare, poscere nimia*.

Aluus virorum rectè dicitur. *Vterus* mulierum: *Venter* vtroque modo.

Supplicia de tormentis dicimus: *Supplicationes* de precibus diuinis.

Triceni de tricenis dices. *Trigeni* de triginta.

Accersit, qui vocat: *Arcessit*, qui accusat. Sic Cicero, *Nos capitis arcesserat*.

Ecquando, increpando vel inquirendo, interrogantis aduerbium est. *Quando* simpliciter loquentis.

Ecce, cùm ostendis. *En*, cùm increpas. Cic. *En cui tu quoque liberos tuos commisisti*.

Hem, cùm dolor iram mouerit, aut cùm admiratio, cogitatióque stuporem.

Acerbus mobilis est: *Acerbus* immaturus.

Asper in moribus, & in signis.

Acitum sine aspiratione de abscessu scribis.

Habitū de vestitu gestúq; corporis dicimus.

Primus e multis, & *Prior* è duobus. Ita *Postremus* de multis, & *Posterior* de duobus. Et *Alter* de duobus dicitur: Alius de multis.

Ve interiectio dolentis est, siue ... coniunctio disiunctiua.

Præmiū cū diphthongo. *Pretium* per e sine æ. Veteres enim maiores res sermonis cū diphthōgo, & quadā dignitate scribi voluerūt.

Precari, est rogare. *Deprecari* est purgare, & excusare. Virg.

Equidem merui nec deprecor.

Cicero, *Quid faciet Hortensius, auaritiæne crimina frugalitatis laudibus deprecabitur?*

Fides de fidelitate dicitur. *Fides* de chorda.

Disertus orator est. *Desertus*, derelictus.

Delator, qui defert ad accusandum: *Dilator* qui differt ad proferendum. Martialis,

Traducta est Gyaris, nec cepit arena nocentes,
Et delator habet, quod dedit exilium.

Deluit, purgat: *Diluit*, temperat. Liuius de morte Mithridatis *Quod cùm doluisset*.

Aduersum te, Aduersarius: *Aduersus te*, imitator.

Deduco, de antico producendo, *Diduco*, distraho.

Derectum, in rectum vadens: *Directum*, in latera aptatum.

Partem nomen est, *Partim* aduerbium.

Fastus de superbia, & facit genitiuum fastuum: *Fastus* de libris, & facit fastorum.

Expectatur venturus, *Spectatur* qui videtur, vel probatur.

Appáret, qui videtur. *Páret*, qui obsequitur.

ÆLII DONATI, ARruntij Celsi, & aliorum Terentij interpretum.

Credimus, quod plerunque falsum est, *Intelligimus*, quod certum est.

Vtimur fructibus rei, quæ ab amantibus saluo vsu nobis subministrantur. *Abutimur*, quando deperdimus rem & fructum. *Vsui* est ager, domus, *abusui*, vinum, oleum, & cætera huiusmodi.

Scribit, qui verba adhibet tantùm, *Facit*, qui etiam argumentum componit.

Oratio in sensu est, *Stilus* in verbis. *Oratio* ad res refertur. *Stilus* ad verba. *Stilus* non est in tempore, sed prola oratione, *Oratio*, est in cogitatione, & in prolatu.

Orationem in sententiis dicunt esse, *Stilum* in verbis, *Argumentum* in rebus.

Auferimus eas quæ cum fastidio cernimus, *Ferimus* ea, quæ cum honore tractamus.

Curatio propriè medicorum est, *Cura* reliquorum. *Facere* est in opere esse, *Efficere* perfectionem designat.

Iustum, in quo nihil iniquum iubetur, *Clemens* in quo etiã multum de iusto remittitur.

Aduersum, sine dubio præpositio est. Vt, Aduersum te habeo gratiam. *Aduersus* participium potest esse, ab eo, quod est, Aduerto.

Scimus, quod certum est. In And.

Nam qui scire possis, aut ingenium noscere?

Nescimus, quæ adhuc incerta desideramus. In Hæcyra,

Forma in tenebris nosci non quita est.

Lautat etiã alienus *Gaudet*, qui pater est.

Ferre, est cum certo tempore, *Perferre*, finem expectat euentus.

Feruntur onera, *Sustinentur* supplicia.

Dedere se pertinacibus *Obsequi* superiorib.

Obsequium assentator debet, *Veritatem* amicus. In And.

Obsequium amicos, veritas odium parit.

Duriter, sine sensu laboris, *Durè*, crudeliter, illud ad laborem, hoc ad sæuitiã. *Durè* in alterum, *duriter* in nos aliquid facimus.

Cibus, qui etiam delicatis præbetur, *Victus* in paruis aridisque alimoniis est constitutus.

Quærit qui ad plenum & perpetuum reponit, *Quæritat*, qui vix quotidie inquirendo victum inuenit.

Amator fingere potest, *Amans* verè amat.

Spondet puellæ pater, *Despondet* adolescentis.

Metuo illum, qui mihi ipsi aliquid facturus est, *Timeo* ab illo, cuius causa possum aliquid mali pati, etiamsi ipse nihil in me mali consulat.

Efferri dicuntur cadauera mortuorum, *ire* propriè ad exequias. In And.

Effertur, imus. Virg.

Ite, ait egregias animas.

Forma immobilis est & naturalis, *Vultus* mouetur & fingitur. *Vultum* sibi fingere multi possunt, *formam* nemo.

Modestia, ad probitatem vultus & morum pertinet, *Venustas* ad naturam corporis.

Honestum ad formam *Liberale* ad vultum.

Feci, quasi facinus, *facere* enim quis & homicidium dicitur, *Commerui* minoris culpæ est, *Peccaui*, multo minoris, vel leuioris.

In And.

Quid feci, quid cõmerui, aut quid peccaui.

Damnum rei est, *Malum* ipsius hominis.

Æger animus dicitur, *Ægrotum* corpus.

Dare, est quod repetas, *Dedere*, est ad perpetuũ. *Dam⁹* amicis, *Dedim⁹* tãtùm hostibus.]

Lex ad homines, *Omen* ad deos refertur.

Segnitia ad agendum, *Socordia* ad considerandum. In And.

Nihil loci segnitiæ neque socordiæ.

Opem ferre dicitur in malis rebus, & iis, qui de salute dubij sunt. In Adelph.

Fer opem, serua me.

Opitulari & opitulatio dicta ab opem tollendo, hoc est, ferendo. In And.

Sin opitulor, huius minas.

In verbis *παρήχησις* dicitur. In And.

Inceptio est amentium, haud amantium. In nominibus *παρονομασία*. Cic. *Facetijs magis quàm facetiis ridiculus.*

Παρηχήσεις quoties verba sunt, *Παρονομασία*, quoties nomina.

Temulentus vino, *Temerarius* natura.

In And.

Sanè pol illa temulenta est mulier, & temeraria.

Sanus, qui saluus est, *Validus*, qui multum rerum necessariarum ad salutem.

Examinatus est perturbatus. Virg.

Examinata sequens impingeret agmina muris.

Exanimus, mortuus. Idem.

Corpus vbi exanimum positum Pallantis.

Iracundia, ex iniuria, *Dolor*, ex miseria.

Infaustus, cui displicens obiicitur, *Infelix*, cui placens negatur.

Ineptum, quod à quouis reprehendi potest. *Falsum* quod etiam prudenté p[illegible] fallere.

Sollicitudo est, quæ inhæret mentibus, *Sollicitatio*, quæ ab alio fit.

Amor, aduersus inhumanitatem, *Pudor*, aduersus ingratum animum.

Obtestatio dicitur, quando eũ adiuramus, quem rogamus, *Oramus* per eas, propter quas rogamus. Virgil.

—per euersæ genitor fumantia Troiæ.

Excidia obtestor.

Oramus, quæ bona sunt. *Supplicamus* in aduersis magis, vel cum lachrymis.

Lassus cura, ex præterita spe: *Confectus*, sic vulneratus aut percussus, vt sanari non possit. Conuenit gladiatoribus: Cicer. in Catil: *Gladiatori illi confecto & saucio.*

Lassus adempta attentione: *Confectus* cura, confirmato timore.

Fit, quod verum est: *Fingitur*, quod falsum est: *Inuenitur*, ne temere fiat: *Efficitur*, vt in effectum perducatur.

Quæ opinamur, putamus: *Quæ putamus*, incerta sunt.

Promissio & Pollicitatio eandē vim habent: sed *Pollicitatio* maioris asseuerationis est.

Imponitur manus rebus, cùm perficitur id, quod cœperit. Virgil.

Imponit regina manum.

Relinquūtur res, cùm imperfectæ manēt. Idē,

Atq; opere in medio defixa reliquit aratra.

Petimus precariò: *Poscimus* imperiosè: *Postulamus* iure.

Expectamus tā bona quàm mala: *Speramus* bona tantum.

Assolet consuetudinis est: *Oportet* rationis.

Coràm ad certas personas refertur. Vt,

Coràm quem quæritis, adsum.

Palàm ad omnes.

Veretur liber. *Metuit* seruus.

Despicere & Disquirere consilium: *Despicere*, deorsum aspicere.

Timor est malorum: *Pudor* tātum bonorū.

Aduerbia temporis aut certa sunt, vt, hodie, cras: *Aut incerta*, vt dudum, nuper. Itaque in certis certum additur tempus, vt iamdudum nunc, nuper.

Pudor est mali facti: *Verecundia* recti & honesti.

Expostulare est querelam apud eum ipsum deponere, de eo ipso qui fecit iniuriam: *Postulare* autem, querelam dicere de altero apud alterum.

Amoliri dicuntur ea, quæ cum magna difficultate & molimine summouentur & tolluntur è medio: *Discedere* dicitur, qui facilè abit è medio.

Amicus animi est: *Amator* corporis.

Amator qui ad tempus: *Amicus*, qui perpetuò amat.

Interrogatio est, cui necessariò respondetur aut etiā aut non: *Percontatio*, cui nihil horū.

Grandis ad partem ætatis refertur. Vt grandis natu: *Maior*, generaliter & ad summam ætatis refertur, & ad comparationem ætatis pariter ponitur.

Commodus esse quis potest, & alieno tempore superueniens: *Opportunus* malū etiam aduentum habere potest: *Commodum* in homine est, aduentus in eius facto.

Quantumuis & quatenus differunt, nam alterum contemptionis, alterum laudis.

Confidentia interdum in bona significatione, interdum in mala ponitur: *Fiducia* semper in bona.

Gaudemus nostris: *Gratulamur* alienis.

Sempiternum ad deos pertinet: *Perpetuum* propriè ad homines.

Viuus perit, qui etiā dormiēs opprimitur: *Videns* perit, qui vigilās vim patitur & perit.

Falsum est, quo tegitur id quod factum est: *Vanum* quod fieri non potest: *Fictum*, quod non est factum, & fieri potuit.

Falsum est fictum mendaciū, simile veritati: *Vanū* nec possibile, nec verisimile: *Fictum*, totum sine vero, sed verisimile: *Falsum loqui*, mendacis est: *Fictū*, callidi: *Vanum*, stulti. *Falsum* loqui, culpæ est: *Fictum* virtutis: *Vanum*, væcordiæ. *Falsis* decipimur: *Fictis* delectamur: *Vana* contemnimus. Sic Aruntius.

Prudentia naturalis est, *Gnaritas* extrinsecus venit. *Imprudens* per se: *Ignarus* per alios.

Restituimur iis, quibus nos volumus: *Reddimur* iis, qui nos volunt. *Restituimus* volentem: *Reddimus* volentibus.

Restituitur cupiēs. *Redditur* cupiētibus, *Redditur & restituitur* cupiens cupientibus.

Expectatio certorum, *Spes* incertorum. *Expectatio* rerum propinquarum, *Spes* longinquarum. *Expectatio* destinat tempus, *Spes* nō destinat.

Expectamus ante diem, *Speramus* ad diem.

Locus natalium est, *Ordo* fortunæ.

Consilium, in bonis animi, *Res*, in potestate fortunæ.

Lanij, qui laniunt pecora, *Lanistæ*, qui laniendis præsunt gladiatoribus.

Ducitur quis ad supplicium, *Deducitur* ad lætitiam.

Cura, mentis est, *Curatio*, medicinæ, *Curatura* diligentiæ.

Proxima nobis aut præterita sunt aut futura, *Præsentia* ea sunt in quibus nunc sumus.

Labra sunt superiora, *Labia* inferiora.

Adducimur vnde nolumus, *Ducimur*, quò volumus.

Cessat desidiosus, *Requiescit* defessus.

Facetus est, qui facit verbis, quod vult: *Lepidus*, qui politus est, vt λέξις. *Lautus*, qui mūdus & splendidus est.

Oscula officiorum sunt, *Basia* pudicorum affectuum, *Suauia* libidinum vel amorum.

Dolus à lędendo dictus est, id est, à dolando, id est, minuendo. Nam & δόλος Græcis læsio dicitur, & *Dolones* tela quædam bellica, & *Dolare* fabri, lignum est ascia cædere.

Prædicamus vt res sunt, *Laudamus* extollendo. *Prædicamus* voce. *Laudamus* argumentū.

Statura corpori ascribitur. *Status* ad habitum refertur. *Status* est σχῆμα. *Statura*, longitudo corporis.

Indicat

Indicat is, qui de se volens aliquid, & de aliis etiam prodit, *Confitetur*, qui de se tantū, & qui inuitus.

Ius est, quod omnia recta & inflexibilia exigit, *Æquitas* est, quæ de iure multum remittit.

Rursum est introuersum, *Prorsum*, prius versum.

Fides in concipiendis comminationibus, *Denunciatio*, comminantis est.

Iniuria, quæ fit innoxio, *Ius*, illa vindicta, quæ redditur reo.

Mancipia dicūtur, quod manu capta sunt, *Serui*, qui seruati sunt, cùm eos occidi oporteret iure belli.

Concertatio ipse actus. In Adelph.

Nunquam vidi iniquius concertationem comparatam.

Certamen, res ipsa de qua certatur. Virg. 5.

Velocis iaculi certamine ponit in vlmo.

Diuiduum à diuisione, *Dimidium* à dimensione dicimus.

Memor, qui apud se meminit, *Gratus*, qui meruit hoc nomine vocari, dū vicem reddit.

Laudat coràm, qui non tacet apud alios & hoc agit non per epistolam, sed ipse præsens, *Laudat* in os, qui apud ipsum loquitur qui collaudat.

Genus ad viuos pertinet, *Familia* etiam ad defunctos.

Genus ad nobilitatem, *Familia* ad copiam refertur.

Raptio ad personam refertur, *Rapina* ad rem. *Raptus* ad stuprum proprie.

Ducimus volentes, *Abducimus* inuitos.

Suademus facilia, *Persuademus* difficilia, *Suadere* facientis est, *Persuadere* perficientis.

Ordo vel bonorū vel malorum dicitur, *Grex* vel bonorum, vel malorū est, & leuium. Cic. *In his bonis gregibus omnes aleatores, omnes impuri impudicique versantur.*

Ineptum, est tantum stultū, *Absurdum*, quod & stultum est, & in ipsa stultitia diuersum, & quasi sibi repugnans.

Ludere piscem, est non læsum viuere, *Natare*, quod etiam languidi possunt.

Lenitas ad permittendum, *Facilitas* ad ignoscendum.

Prauum est quod ipsum lædit facientem, *Malum* quod alios tantùm.

Pudet, in his, quæ turpiter facit, *Piget*, in his quæ cum damno & malo, *Pudere* etiam ad dedecus. *Pigere* ad dolorē refertur. *Pudet*, quod turpe est. *Piget*, quod dolet.

Aggredimur, de longinquo, *Adorimur*, ex insidiis, & è proximo.

Patronus aut temporale nomen est defensoris, aut certè appellatio, per quam ostenditur, quid illi cultus aut obsequij debeatur, *Parens* autem veri amoris nomen est.

Deficit socius: *Prodit* pares: *Deserit* patronus. Sallust. *Post defectionē sociorū & Latij.* Teren.

Prodidisti & te, & illam miseram, & gnatum quod quidem in te fuit.

Plaut. Qui liberos habent, eos deserunt.

Bonus est, qui non nocet: *Liberalis*, qui etiā prodest. *Bonus*, qui non peccat in facto: *Liberalis*, qui nec in verbis.

Orare est placidos petere: *Obsecrare*, iratos rogare. *Obsecrans* plus facit, quàm *orans*: Plus *orans*, quàm *rogans*.

Torquemus hominē: *Extorquemus* veritatē.

Obnunciat, qui malam rem nunciat: *Annūciat*, qui bonam.

Erratio est pecudum: *Error* animi est, & loci, in quo erratur.

Coràm indiget adiectione: *Palàm* non indiget. *Coràm* ad certas personas refertur: *Palam* generaliter dicitur.

Circūspicimus præsentia: *Prospicimus* futura.

Despondet puellam, qui petit: *spondet*, à quo petitur.

Ira de causa est: *Iracundia* de vitio multū irascentis.

Conseruamus parta: *Quærimus* noua: *Parcimus* omnibus.

Ligare est iniicere alicui vincula: *Alligari* quis dicitur ad aliquid, sine quo esse nō possit.

Ridet, qui simpliciter ridet: *Deridet*, qui alterius irrisione, & contemptu ridet.

Ducere est apud alium & palàm. *Subducere* apud seipsum & secretò.

Facilis est, cuius ira citò soluitur: *Clemens*, qui non irascitur.

Clemens est circa rectè agentes, *Placidus* etiam circa delinquentes. *Clementis* est, nulli lædere os, *Placidi*, arridere omnibus.

Clemens animo, *Placidus* vultu.

Saeuus factis, *Tristis* animo, *Truculentus* vultu. *Tristis*, qui dolet, *Truculentus* & *Saeuus*, qui terret.

Probus sibi, *Modestus* apud alios.

Adiutor dicitur in re bona, *Impulsor* in mala.

Adiutor à non irascente, *Impulsor* à comminante & irato.

Vitium est, si tonat tantùm, *Calamitas*, si tonat, & grandinat, & etiam fulminat.

Calamitas ἀπὸ τῆς καλάμης dicitur, *Clades*, quia clamatur, aliud grandinis culmū frangētis, aliud furti aut doli mali. Sic Probus.

Orator est, dum agit *Exorator*, cùm impetrauerit, aliud dicentis, hoc est, contrariam significationem habet.

Docet poeta *Discit* Scenicus.

Fidus in maximis, *Fidelis* in minoribus negotiis.

Fidus est amicus *Fidelis* seruus.

Monemus consilio, *Hortamur* impulsu.

Spoliare est, non minimam partem auferre, *Mutilare*, aliquid detrahere, sine quo res

esse non possit. *Lacerare*, cùm omnino non habeas, quod imminuas.

Agere, est aliquid necessarium facere: *Agitare*, voluptarium.

Expostulatio, apud illum ipsum, qui peccauit. *Postulatio*, de illo apud alterum.

Visere, officij est: *Videre*, quærentis aliquē.

Visere officij est apud ægrotos: *Videre* cognitionis.

Scimus, quæ ad nos deferuntur: *Rescimus* celata.

Confessio bonæ rei est, *Coniuratio* malæ.

Dedecoratur, quod honestū est in animo. Horat. Dedecorant bene nata culpæ.

Turpatur, quod honestum est corpore.

Opera est, si sciētes læserimus. *Culpa*, si nesciētes: alterum sceleris, alterum stultitiæ est.

Refellit, qui negat: *Purgat*, qui fatetur, & sic defendit. *Refellimus*, per coniecturam: *Purgamus* per cæteros status.

Iratus, qui ex aliqua re lacessitus irascitur. *Iracundus*, qui ex parua, nullâve causa præcedente irascitur.

Rursū propriè retro: *Prorsū* antè significat.

Trepidatio ad vocem refertur loquentium. *Cursatio* ad sonum pedum. *Trepidatur* ab his qui morbum putant, *Cursatur* ab his, qui raptum sciunt.

Exanimatus est conterritus, conturbatus. In And. Quidnam Pamphilum exanimatum video?

Exanimus verò est occisus. Virg.

Corpus vbi exanimum positum Pallantis.

Fortuna in incerto: *Fors Fortuna* in bono ponitur. Virg.

Si qua in te fortuna fuisset. Et ipse,

O fors fortuna.

Fortuna dicta est incerta res. *Fors Fortuna*, euentus fortunæ bonus.

Tecta ne videantur: *Tacita*, ne dicantur.

Tecta sunt, ne hæc alij sciant: *Tacita*, ne ipse indicet.

Sobrini ex duabus sororibus: *Consobrini* ex fratre & sorore. *Consobrini*, cum de fratre natus est alter, & alter ex sorore, cum ex fratribus, *Patrueles* dicuntur.

Mereri bona dicimus: *Commereri* mala, id est, delinquere, peccare. In Hecyra,

Sæpe, quod vellem, meritam scio.

Virg. Ego te, quæ plurima fando,

Enumerare vales, numquam regina negabo Promeritam.

Scimus manifesta. *Rescimus* occulta.

Prædicere futura. *Indicare* præsentia.

Edicimus, quod iubemus fieri. *Interdicimus*, quod vetamus fieri. *Edicimus* vni generi hominum. *Interdicimus* diuersis.

Agit qui eē ista dicit: *Orat*, qui animo demisso precatur, vt quasi beneficiū præstetur sibi. *Scitū* dicitur, quod placet: *Inscitū* vel displicet.

Offerimus iniuriam non merenti. *Reddimus* ei, qui meretur.

Accersi dicitur vxor ad maritum. *Abduci* à marito ad diuortium. Virg.

Et gremiis abducere pactas.

Facilis ad peccatū, *Beneuolus* ad irā refertur.

Segregari dicitur quis à meretrice: *Seiungi* ab vxore.

Redditur nobis, quod nostri cupidum est.

Restituitur nobis, cuius cupidi sumus.

Resciscunt ad quos pertinet & qui nesciunt: *Sciunt*, qui negligunt. *Resciscimus* ex alio. *Scimus* etiam per nostram opinationem.

Bonitas in omnibus generaliter rebus est. *Æquanimitas* in spectādo; *Bonitas* in probādis his, quæ bona sunt. *Æquanimitas* in ignoscendis vitiis atque delictis.

Metuimus eos, qui nos amant: *Timemus* etiam inimicos.

Vtimur cum honore: *abutimur* cum iniuria.

Cura est in spe bonorum: *Solicitudo* in metu malorum.

Refutatio in rē est: *Confutatio* in personam.

Stillare est guttas emittere è corpore, *Extillare*, ipsum corpus guttatim finiri.

Deliratio senectuti cōuenit, *Timor* cōscientiæ.

Fl. Sosipatri Charisij ex artis Grámaticæ institutionibus.

SErnitiū multitudo est seruorum, *Seruitus* conditio seruiendi, sed veteres indifferenter seruitium & pro seruitute posuerunt. Virgilius Æneid. 3.

Seruitio enixè tulimus.

Mendum in mendacij significatione dicitur. *Menda* in culpa operis aut corporis.

Eboreum, & *Eboratum*, & *Eburnum* ita placuit distingui, vt *Eboreum* sit ex solido ebore confectum, *Eboratum* extrinsecus ebore ornatū. *Eburnum* à similitudine eboris aptatū.

Podagrosus à podagra bene dicitur, Sed & *Podagricus* à pedum ægritudine.

Æditimus dicitur, qui ædem seruat, quasi ædis intimus, *Æduuus*, ab æde tuenda.

Cum dicimus *Hispanos*, nomen nationis ostendimus, Cum autem *Hispanienses*, cognomen eorum, qui prouinciam Hispanam incolunt, etsi non sint Hispani.

Lanius dicitur, vt Terent.

Lanij, coci.

Lanio autem quasi diminutio lanij.

Cubicularius est custos cubiculi, *Cubicularis* verò lectus, cubiculo aptus.

Caligarius artifex, *Caligaris* clauus.

Clypeus genere masculino, significatione scuti ponitur, vt Labienus ait, neutro autem genere, imaginem significat. Plinius dubij

sermo-

sermonis secũdo, indistincto genere dici ais, sed litera differre, vt pugnatorium per i *Clypeum* dicamus, quod est à Clepere, id est, celare dictum: Imaginem verò per u, à cluẽdo. Sed hæc differentia mihi displicet, propter communionem i & u literarum.

Munificus est tanquam beneficus: *Munifex* autem tanquam opifex & artifex. Itaque *Munificus* munera largitur, *Munifex* autem munere fungitur.

Diuinitus cùm dicimus, ex Dei mente factum significamus: *Diuinè* verò cùm laudamus.

Reliquias dicimus, quæ post interitum redeunt: *Recidiua*, quæ ex suo casu restituuntur: vnde Virg.

Recidiua manu posuissem Pergama victis.

Necessitas imperij: *Necessitudo* sanguinis coniunctio. Sallustius tamen necessitudinem aut sæpe pro necessitate ponit, nec vnquam necessitatem aut ipse, aut quisquam veterum.

Vicinia dicitur loci demonstratio. *Vicinitas* verò vicinorum coniunctio.

Longitudo mensura est: *Longinquitas* regionis aut temporis.

Largè qualitatis: *Largiter* quantitatis: vnde nascitur *Largitas* aut *Largitio*. Nã *Largitudo* nusquam inuenitur, nisi apud Nepotem.

Insomnia plurali numero significari volunt Grammatici *Somnia*: singulari vero numero *Vigiliam*: Vt Pacuuius in Antiopa dixit,

Perdita illuuie atque insomnia.

id est, vigilia.

Cilones dicuntur, quorum capita oblonga & compressa sunt: *Chilones* autem cũ aspiratione ex Græco, à labris improbioribus, quæ illi χείλη vnde Chilones, improbius labeati.

Nihil si dicas, quantitatem notas: Si verò *Nihili* adiuncta i, hominis mores.

Labra modica: *Labia* immodica, & inde *Labeones*.

Lingula cùm non à linguendo dicta est, in argento. In calceis vero *Ligula* à ligando: Sed vsus *ligulam* nõ frequentat.

Saturitas in cibo tantum dicitur: In cæteris verò *Satietas*.

Stirps in significatione sobolis fœminino genere dicitur, vt ait Virg.

Heu stirpem inuisam.

Sed cum materiam significat, masculino modo stirpem tectum. Idem,

Sed stirpem Teucri nullo discrimine sacrum
Sustulerant.

Breuis natura: *Pusillus* in corpore, vt *Breuis* dies, *Pusillus* homo.

Pometa dicuntur, vbi poma nascuntur, vt oliueta: *Pomaria* autem, vbi seruantur, vt Penuaria.

Intrò est, in locum: *Intus*, in loco dicimus.

Quando acuta prima syllaba interrogationem temporis significat. Vt,

Quando erit illa dies?

Sed si posterior grauetur, significat quoniam vel quandoquidem. Virg,

Quando tot stragis aceruos
Teucrorum tua dextra dedit.

Tergũ hominis: *Tergus* pecoris nominatur.

Here, quam diu *Heri*, quando: ita enim quidam putant dici debere.

Accedo tibi, eadem tecum sentio: *Accedo* te, id est, ad te venio.

Q. Asconij Pædiani interpretis Ciceronis.

POpulatis auaritia: *Vexatis* libidine & crudelitate.

Sunt, qui *Templa* esse dicant, singulorum diis attributorum locorum: *Delubra* multarum ædium sub vno tecto, à diluuio pluuiæ munitarum: *Fana*, vnde fata petuntur.

Rogare, vt hominem, *Orare*, vt Deum.

Qui defendit alterum in iudicio, aut *Patronus* dicitur, si orator est, aut *Aduocatus*, si aut ius suggerit, aut præsentiam suam amico commodat, aut *Procurator*, si negotium suscipit, aut *Cognitor*, si præsentis causam nouit, & sic tuetur, vt suam.

Præiudicium dicitur res, quæ cùm statuta fuerit, adfert iudicaturis exemplum, quod sequantur, *Iudicium* autem res, quæ causam litemque determinat.

Suscipitur totum, *Recipitur* pars: *Recipitur*, quod hinc pendet: Solum aliquid propter se suscipitur.

Asportare aliquid, vt intereat, *Deportare* vt mutet locum.

Transigere, quod manifestum est *Expedire*, quod definiendũ. *Absoluere*, quod diiudicandũ. An *Transigere* est, quod aut confiteri non timeat, aut negatione excludat *Expedire*, quod definitione soluatur, *Absoluere*, quod per qualitatem licitum esse monstratur.

Iniuria semper insulta est, *Lædi* etiam aliquis iuste potest. Nam & qui iure damnantur, læduntur, sed non iniuria.

Corrupta iudicia sunt in iis, qui acceperũt pecuniam, *Contaminata* in iis, qui offensione ordinis infamantur.

Dies fœminino genere tempus, & ideo diminutiue *Diecula*, dicitur breue tempus & mora, *Dies* horarũ duodecim generis masculini est. Vnde *Hodie* dicimus, quasi hoc die.

Perditum, quod inueniri non potest. *Profligatum*, quod potest.

Peius *Prodere*, quàm *Oppugnare*, propterea quod *Oppugnare* inimici & hostis officiũ est, *Prodere* grauius, cùm ad eos, qui amici esse debent, referatur hoc verbum.

Alacer dicitur is, cui omnis sensus, in suo quisque loco degit. *Lætus* verò qui sic est affectus, vt vultu indicet adesse animum non sincerũ sensibus suis. Quare cognita illud quoq; intelligitur aliud esse *Alacrem* aliud *Lætum*. Sunt qui *Alacrem* festinantem & properum putant, quasi alis acrem.

Apertè ad verba pertinet non obscura, *Palàm* ad præsentium multitudinem, & qualitatem frequentis loci.

Districtus potest esse sine vinculis in diuersum manu ducentium ferri, *Obligatus* etiam notis vinculorum in loco intelligitur, Plus est ergo *obligatum* esse, quàm *destrictum*.

Intelligitur aliquid argumentis *Animaduertitur* sensibus præsenti animo vtentibus, Plerunque enim *Aduertimus* rem aliquam oculis, aut quouis sensu corporis sine animi attentione. Ergo plus est *Animaduersum*, quàm *Intellectum*. An ab aliis *Intellectum*, ab aliis *Animaduersum* intelligi posset? quod si est, rursus plus erit *Intelligere*, quàm *Animaduertere*.

Deponitur in sequestri, *Accipitur* ab eo, qui corrumpitur, *Recipitur*, id est, promittitur, id est, pro iudicato respondetur.

Sequestres sunt, apud quos pecunia deponitur. *Interpretes*, per quos inducitur pactio.

Argumentari & Argumentis vti ad rē probandam. *Dicere*, amplificatione vti ad rem, ad delectandum, commouendúmque auditorem oratione perpetua.

Nefandum est non fandum, *Nefarium*, quod sacra polluit, farre pio solita celebrari. Ergo *Nefarij*, sacrilegi.

Reiiciens malos & retinens bonos, *Verus Accusator* intelligitur. Qui vero contrà facit, vt sit impedimento cæteris, astúque tegat, de hoc intelligitur, quòd *Præuaricator*.

Figura est circa gestum sitúmque membrorum, *Status* circa ornatum & habitum vestis, insignium & armorum.

Videmus, quod in promptu est, *Inuestigamus* quod non videmus.

In *nascendo* sortem, in *faciendo* industriam esse veteres dicebant. Terent. in Adelph.

Ego profectò ingenio egregie ad miseriam natus sum.

Cic. 3. Verrina. *Homo factus ad istius libidines.*

Plus significatur dicendo *Spiritus*, quam si *Animositas Contentióve* diceretur.

Inter *Syngraphas & cætera Chirographa* hoc interest, quod in *Chirographis* tantum quæ gesta sunt scribi solent. In *Syngraphis* etiam contra fidem veritatis pactio venit, & nō numerata quoque pecunia, aut non integre numerata, pro temporaria voluntate hominum scribi solent. More institutóque Græcorum & ceteræ tabulæ ab vna parte seruari solent. *Syngrapha* neutrius manu vtrique parti seruandæ traduntur.

Bona in ipsis possessionibus, *Fortuna* in fructibus eorum.

Prætexta honestiorum, *Toga* viliorũ, quod etiam circa mulieres seruabatur.

Omen, auspicium. *Causa*, excusatio.

Boni pro magnis, *Honesti* pro diuitibus, vetuste.

Detrimentum vel vnius partis dici potest, *Intertrimentum* verò ad vtriusque partem spectat, dantis & accipientis.

Bona prædia dicuntur, *bona* satisdationibus obnoxia, siue sint in mancipiis, siue in pecunia numerata. *Prædia* verò, domus, agri.

Prædia sunt res ipsæ, *Prædes homines*, id est, fideiussores, quorum res, *Bonapradia* nunc vno nomine dicuntur.

Aliud *Socius*, aliud *Particeps*. *Particeps*, qui certam habet partē nō diuisè agit, vt *Socius*.

Thensæ sunt sacra vehicula. *Pompa* ordinum & hostiarum *Thensis* alij à diuinitate dici putant, alij, quòd ante ipsas lora tenduntur, quæ gaudent manu tenere & tangere, qui eas deducunt.

Spolia quæsita de viuo hoste nobili per deditionem, *Manubias* veteres dicebant, & erat Imperatorum hæc præda, ex qua, quod vellent, facerent.

Ius, ad doctrinam pertinet, *Officium* ad virtutem.

Marij Seruij Honorati interpretis Virgilij.

ARa & superis & inferis diis consecratæ sunt, *Altaria* verò sunt superorum tantum deorum, quæ ab altitudine constat esse nominata. Vt,

En quatuor aras,

Ecce duas tibi Daphni, duas, altaria Phœbo,

Aræ dictæ ab ariditate, quia in iis adoletur ignis, *Altaria* ab alendo, quia igni adduntur alimenta.

Armenta sunt equorum & boum, quòd hęc animalia apta sint armis, vt scutis boum coria, equi prælio, *Greges* capellarum & ouium sunt. Hæc tamen, armenta scilicet & greges, sciendũ quòd plerũque confundit autoritas.

Angues aquarum sunt, *Serpentes* terrarum, *Dracones* templorum. Vt Æn. 2.

per alta immensis orbibus angues,

Et paulo post,

serpens amplexus vterque. *Item*,

delubra ad summa dracones.

Sed hæc significatio plerunque confunditur.

Ædem numero singulari de templo tantùm dicimus, plurali, & de domibus, & de templo.

Auguro dicimus secundum Plinium, [Grãmaticum] cum præsagio mentis futura colligimus, *Auguror* vero tum cùm futura veris captamus auguriis.

Balsamum est ipsa arbor, *Opobalsamum* succus collectus ex arbore, *Xylobalsamum*, lignum ipsius arboris.

Barba, singulari numero hominum, plurali verò quadrupedum dicitur.

Culmus est ipse calamus, *Stipula* verò folia, quæ ambiunt culmum.

Coryli, propriè dicuntur, *Auellanæ* ab Auella oppido Campaniæ, vbi abundant, nominatæ sunt.

Camuri sunt boum, qui conuersa introrsum cornua habent, quibus contraria, *Patuli*, qui cornua diuersa habent, quorúmque cornua terram spectant, His contrarij *Licini*, qui sursum versum cornua habent.

Candidum esse, id est, quadam nitenti luce perfusum, Aliud *album*, quòd pallori constat esse vicinum.

Crustam cùm dicimus fœminino genere, lapidis aut ligni, aut gelu partem significamus, Cùm verò *Crustum*, edulium aliquod significamus, partem panis vel placentæ. Virgil. 7.

Orbem fatalis crusti. Horat.

dant crustula blandi

Doctores.

Cellarium est paucorum dierum; vnde & cella dicitur importarum frumentum, *Penus* verò longi temporis.

Ceruix cùm numero singulari dicitur, collum significat, si plurali vtimur, superbiam ostendimus. Vt in Verr. Cic. *Frange ceruices.*

Carcer est vndecunque prohibemur exire, & dictus quasi arcer, ab arcendo, & quando locum, in quo seruantur noxij significamus, carcere tantùm numero singulari vtimur, *Carceres* dicimus numero tantùm plurali, vnde erumpunt quadrigæ, sed poeta plerunque singularem vsurpat. Vt est 5. Æneid.

Ruúntque effusi carcere cursus.

Copia de exercitu numero plurali dicimus, vt Sallust. *Memorare possem quibus in locis maximas hostium copias populus Rom. parua manu fuderit*, *Copia* vero aliarum rerum est.

Cornus ipsa arbor dicitur, Pomũ verò *Cornum*, & *Corna*. Vt,

Lapidosáque corna.

Cæstus per diphthongum, significat arma pugilum, habet etiam pluralem numerum, & est quartæ formæ, nam *Cestus*, *cesti*, numeri singularis, sine diphthongo, baltheum Veneris.

Consultor est, qui consulit, *Consultus*, qui consulitur, *Consultum* verò res ipsa, de qua consulitur.

Deduco est persequor, *Diduco* verò diuido.

Despiciens, deorsum aspiciens, *Suspiciens* sursum aspiciens.

Dissimulamus nota, *Simulamus* ignota. *Dissimulamus*, quod sumus, *Simulamus* quod non sumus. Vt Sallust. *Cuiuslibet rei simulator, & dissimulator*, de Catilina.

Dapes regum sunt, *Epulæ* priuatorum. Vel *Dapes* deorum sunt. *Epulæ* hominum.

Deos, perpetuos dicimus, *Diuos*, ex hominibus factos, quasi diem obierint. Vnde diuos & Imperatores vocamus. Iuuen.

Respice riuales diuorum.

Sed Varro & Ætius [Philologus Grammaticus] contrà sentiunt, dicentes, *Diuos* perpetuos, *Deos*, qui propter sui consecrationem timentur, vt sunt dij manes. Quod tangit in 12. dicens,

Turni sic est affata sororem.
Diua, deam, stagnis quæ fluminibúsque sonoris
Præsidet.

Dona sunt tantùm superorum, *Munera* inferorum. Vt in Bucol.

Phœbo sua semper apud me
Munera sunt, lauri & suaue rubens hyacynthus.

Exequiæ est, quod dicitur cadauere nondum sepulto. Vt,

Extinctum Nymphæ crudeli funere Daphnim.

Exequiæ, post completam sepulturam dicitur. Vt,

Daphnis ego in siluis, hinc vsque ad sidera notus.

Excubiæ sunt diurnæ, *Vigiliæ* nocturnæ.

Fas, ad religionem, *Iura* pertinent ad homines.

Flabra, hoc nomen tantùm pluralẽ recipit numerum, ab eo verò, quod *Flamina*, *Flamen* possumus accipere, licet sit vitãdum propter aliam significationem, nam dicitur *Flamen* Dialis, *Flamen* Martialis.

Frondetum, est totum de frondibus, vt truncus. *Frondosus*, verò est lucus.

Flagrat, dicimus, quoties incendium significatur, quod flatu alitur, vt,

Flagrantibus aris.

Sed quoties odor, qui fracta specie maior est, per R dicimus *Fragrat*. Vt,

thymo fragrantia mella.

Fores propriè dicuntur, quæ foris aperiuntur, sicut apud veteres fuit, *Valuæ* autẽ sunt, vt dicit Varro, quæ reuoluuntur, & se velant. *Ianua* verò est primus domus ingressus, dicta, quia Iano consecratum est omne principiũ, Cætera inter ianuam *ostia* vocantur generaliter siue valuæ sunt, siue fores.

Furiosus est, à quo furor nunquam recedit, *Furiatus* verò, qui furis ex causa.

Funus est cadauer iam ardés, quod dũ portatur *Exequias* dicimus: crematum *Reliquias* & *bustum* conditum iam, *sepulchrum*.

Fundere est supina manu libare, quod fit in sacris supernis: *Vergere* est conuersa in sinistram partem manu ita fundere, vt supernè conuertatur, quod in infernis fit.

Forfices sunt, quibus incidimus, *Forcipes* sunt, quibus aliud feruum tenemus, quasi *ferricapes*, nam feruum est calidum. Vnde & *Formosos* dicimus, quibus calor sanguinis ruborem pulchritudinis creat.

Humidum est, quod extrinsecus habet aliquid humoris: *Vuidum*, quod intrinsecus, vnde & vuæ dictæ sunt.

Hostia dicuntur sacrificia, quæ ab his fiunt, qui in hostem pergunt. *Victima* sacrificia, quæ post victoriam fiunt: sed hæc licenter confundit autoritas.

Historia est eorum temporum, quæ vidimus, vel videre potuimus, dicta ἀπὸ τοῦ ἱστορεῖν, à videndo: *Annales* sunt eorum annorum & temporum, quæ ætas nostra non nouit. Vnde Liuius, Ex annalibus & historiis constat, inquit.

Ignarus est, qui ignorat: *Immemor*, qui oblitus est.

Ius generale est, sed *lex* iuris est species. *Ius* ad non scripta etiam pertinet: *Leges*, ad ius scriptum.

Infensus propriè dicitur plus, quàm *inimicus*.

Indocile est, quod penitus non potest discere: *Indoctum*, quod nondum didicit.

Labra sunt virorum: *Labia* mulierum.

Liquor cùm nomen est, LI breuis est: Cùm ad verbum venerit, producitur. Vt: *Liquor*, Liqueris. Virg. 1. Georg.

canis cum montibus humor
Liquitur.

Legumen dicitur, quòd manu legatur, nec sectionem requirat: *Frumenta* sunt omnia, quæ ex se aristas mittunt.

Lactans est, qui lac præbet: *Lactens*, cui lac præbetur.

Legiones peditum sunt: *Turma*, equitum.

Lucens est, quod aliunde illuminatur: *Lucibile*, quod lucet per se.

Mulctra tempus dicitur, quo mulgentur animalia.

Mulctrale vas, in quo mulgentur.

Medicor accusatiuum regit. Vt. *Medicor* illam rem: *Medicor verò illi rei* vsitatè dicimus: *Medicor illam rem*, figuratum est.

Myrtetum, ipse locus est: *Myrtus*, ipsa arbor.

Metor, metaris, metatus sum, significat eligere. Vnde Lucan.

Hesperios audax veniã metatur in agros.

Metior, metiris, mensus sum.

Monstrum dictum à monstrando, & refertur ad præsens eius significatio: *Prodigium* est, quod in longum tempus dirigit significationem.

Monumenta sunt memoriæ: *Monimenta* verò, à mentis admonitione sunt dicta.

Matrona dicitur prima pueri mater: *Materfamiliàs*, quæ plures peperit. Alij dicũt rectius. *Matronam* dici quæ in matrimonio cũ viro conuenerit, & in eo matrimonio manserit, etiamsi liberi nondum fuerint, dictã matris nomine spe, atque omine, vnde & *matrimonium* dictum. *Matrem* verò *familiàs* esse, quæ in mariti manu mancipique esset, quæ in familiam quoque mariti, & sui hæredis venisset. Alij *Matronas*, virgines nobiles dicunt. *Materfamiliàs* verò, quæ in matrimonio per coemptionem conuenerunt. Nã per quandã iuris solennitatem in familiam migrant mariti. Inter *Matrem* & *Matremfamiliàs* hoc interest, quòd Mater est, quæ præter illam significationem, quæ est [illegible], quæ tantum conuenit in matrimonio, quod alij *Materfamiliàs* verò, quæ conuenit, vt iam diximus, per coemptionem.

Naiades sunt Nymphæ fontium, *Oreades* montium, *Dryades* arborum.

Noxia, est culpa, id est, peccatum, *Noxa*, pœna.

Nimbi dicuntur repentinæ & præcipites pluuiæ, *Pluuias* ipsas vocamus lenes & iuges.

Olea est arbor ipsa, vnde deriuatum est *oleum*. *Oliua* fructus ipse, Vnde est *oliuum*. Legimus tamen *oliuam* & de arbore. Vt.

Incumbens tereti Damon sic cœpit oliuæ.

Oneratus est qualicũque pressus pondere: *Onustus*, cui onus ipsum honori est. Vt si quis hostium spolia ferat. Sed *Oneratus* aspirationem non habet, quia ab onere venit: *Honustus*, quia etiam ab honore descendit, retinet aspirationem.

Opes numero tantùm plurali diuitias significat. Virg.

Troianas vt opes.

Numero tantum singulari, auxiliũ. Terent.

Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro.

Vtroque numero, possibilitatem.

Opim quando dicimus, nympham significamus: Si autem dicimus *opem*, auxilium intelligimus. *Opes* numero plurali, auxilia & census accipimus. Nam *Ops* terra est vxor Saturni, quam Græci Rheam vocant.

Orare est petere: *Exorare*, impetrare.

Odorum, quod per se olet. *Odoratum*, quod odorem aliunde accipit.

Hoc opus & hæc Opera sic dicimus, quando negotium ipsum, quod geritur, significamus: Si autem fœminino genere dixerimus *Operas*, personas ipsas, quæ aliquid faciunt, significamus.

Patulum

Patulum dicimus, quod per se patet naturaliter, vt, nares, arbor: *Patens* est, quod & aperitur & clauditur, vt, ostium, oculi.

Patrij dij sunt, qui præsunt singulis ciuitatibus, vt Minerua Athenis, Iuno Carthagini: *Indigetes* autem propriè sunt dij ex hominibus facti, quasi in diis agentes, vt Æneas Romulus.

Plantæ raptæ sunt de arboribus: *Plantaria*: quæ ex seminibus nata, cum radicibus & terra propria transferuntur. Virg. 2. Georg.

Æ Et vitia sua plantaria terra.

Pecuaria, ab eo quod est pecuare venit: vã *pecua*, vt ait in Pōpeiana Cicero, ab eo, quod est *pecu* venit. Vt *genu genua*.

Peior à malo dicitur: *Deterior* à meliore.

Parere est obedire. Vt, Paret amor dictis: *Apparère* autem est videri. Vt,

Apparet liquido sublimis in aëre nisus.

Pernix pedum est. Vt,

Pernicibus ignea plantis.

Celeritas pennarum. Vt,

celerique fuga sub sidera lapsæ.

Populos cùm numero plurali dicimus, vrbes significamus: cum verò *Populum*, vnius multitudinem ciuitatis intelligimus. Vt, populum latè regem, bellóque superbum, de Romano intellexit.

Pollicemur sponte: *Promittimus* rogati.

Pauidus est semper timēs: *Pauēs*, ex causa.

Pone verbum nullum habet accentum. Vt,

Pone metum Cytherea.

Ponè tamen in vltima habet accentū, cùm significat retro. Terent. in Phor.

Ponè apprehendit pallio.

Piget ad futurum spectat: *Pudet* ad præteritum. Et licet pene vna sit significatio, tamen dicimus, *Piget* me illud dicere: *Pudet* me fecisse.

Poscere, est secundum Varronem, quoties aliquid pro merito nostro deposcimus: *Petere* vero est cum aliquid humiliter & precibus postulamus.

Penetrale dicitur quod penetrat: quod autem penetratur, *Penetrabile*.

Rura dicebant siluæ & pascua: *Agrum* verò eum qui colitur.

Ripæ propriè fluminum sunt: *Littora* maris. Vt, Ouid.

Pro ripis litora pulsant.

Sinus genus est vasis, quod cùm significamus, si producitur: Cùm gremium significamus, si corripimus.

Squalens, splendens significat, quod à squammis venit. Vt,

squammis auróque trilicem.

nam à squallore sordidum significat. Vt,

Squallentem barbam.

Spinus masculino genere prunorū arbor vocatur: *Spina* vero fœminino, sentes vocantur.

Salem quo vtimur, singulari tãtùm numero dicimus: cùm *iocum* significamus, pluralem tantùm ponimus numerum, secundum Lucanum, qui ait,

Non soliti lusere sales,

Aliquando & *vrbanitatem* per singularem numerum significamus. Terent. in Eunuch.

Qui habet salem quod in te est,

id est, quæ res in te est. Masculini enim generis est, non neutri, & neutra *rejiciuntur* sunt, nec ab hoc accusatiuo nominatiuus esse potest, hoc sale.

Salum ab eo venit, quod est *Salum Sali*, Vt,

Pérque vndas superante salo:

Et quod ait,

Et sale tabentes artus, ab eo quod est, hic *Sal Salis*, cùm *Salum* τοῦ ἁλὸς.

Statio est, vbi ad tempus stāt naues: *Portus*, vbi hiemant.

Stirps genere fœminino gen⁹ significat. Vt, Heu stirpē inuisam. Masculino arborē. Vt,

Sed stirpē Teucri nullo discrimine sacrū.

Specula, quando speculationem significamus, generis est fœminini. Vt,

Specula Misenus ab alta.

Speculum autem, in quo nos intuemur, generis neutri est. Iuuen.

Speculum ciuilis sarcina belli.

quòd Græcè ἔσοπτρον.

Sertum & *Serta*, cùm nihil adiicitur, dicimus. Vt,

Sertisque recentibus halant.

Item alibi expressius,

Serta procul tātùm capiti delapsa iacebāt.

Si autem *Sertas* dixero, addo flores: Si *Sertas*, addo coronas. Vt Lucanus,

Accipiunt sertas nardo florente coronas.

Species rerum præsentium est, quod quasi aspicitur: *Fama* rerum absentium.

Sanies, mortui est: *Tabes*, viuentis scilicet sanguinis.

Timor de futuro est: *Odium*, de præsenti.

Turbo quando appellatiuum est, facit *turbinis*: Si nomen proprium, *Turbonis*. Vt Horat.

Turbonis in armis.

Troia, cùm prouinciam dicimus, & principale est nomen, breuis est Tro. Vt,

Troiæ ruinis.

Troius ... Quando nō est principale, & deriuatio est, longa est Tro. Vt Troius Æneas.

Tellurem deam dicimus: *Terram* verò elementum.

Totum est vnius corporis plenitudo. Vt, Totum auditorium, id est, integrum. *Omne* de vniuersis dicimus. Vt, *Omne auditorium*, id est Vniuersa auditoria.

Terror propriè est, qui aliis infertur, vt si dicas, Hic habet terrorem, hoc est, timēdus est: vnde & *terribilis* dicitur.

Metus dicitur, quem habent timentes.

Volema ab eo, quod volam impleant, dicta sunt: *Vola* autem est medietas palmæ vel pedis, vnde & *inuolare* dicimus. *Volema* lingua Gallica bona & grandia dicuntur, sed magis dicta sunt ab eo, quod volam impleant.

Voluens, qui voluit: *Volubilis*, qui voluitur.

Vterus est mulierū: *Aluus* est, qua defluunt sordes. Sallust. Simulans sibi aluum purgari: *Venter* qui videtur. Iuuen.

> Montani quoque venter adest abdomine tardus.

Vanus est, qui etiam sine vtilitate, mentitur: *Mendax*, qui tantùm ac decipiendū. Sanè *vanus* apud idoneos, stult⁹ inuenitur. Vt Iuuē.

> Sic libitū, vano qui nos distinxit Othoni.

Vrbs muros: *Ciuitas* eius habitatores significat.

Visus genere vtimur *masculino*, cùm de his loquimur, quibus videmus, Vt si dicam, Nubecula obest visibus meis: Sin *neutro* vtamur, ea quæ videntur, significamus.

Vitta sacerdotis sunt: *Laurus* verò etiam Imperatoris victoris.

Vallum dicitur ipsa munitio: nam *Valli* fustes sunt, quibus vallum munitur. Virg. de sustentaculis inquit vitium,

> Primus vallos sub tecta referto.

Sexti Pompeij Festi DE VERBIS VETERIBVS.

AMbaruales hostiæ appellabantur, quæ pro aruis à duobus fratribus sacrificabantur. *Amburbiales* hostiæ dicebantur, quæ circum terminos vrbis Romæ ducebantur.

Acus dicitur, qua sarcinatrix vel etiam ornatrix vtitur: *Acus* etiam paleæ quædam de frumento dicuntur.

Assiduus dicitur, qui in ea re, quā frequenter agit, quasi cōsedisse videatur. Alij *assiduū*, locupletem, quasi multorum assium, dictum putarunt. Alij eum, qui sumptu proprio militabat, ab esse dando vocatum existimarunt.

Ad, aut propriè personam significat, vt eo ad Pōpeium: aut locū, vt, abiit ad theatrum. *At*, differētiā rerū significat, vt cum dicimus: Scipio est bellator, at Marcus Cato orator.

Adscripti dicebantur, qui in colonias nomina dedissent, vt essēt coloni. *Adscriptitij* veluti quidam scripti dicebantur, qui supplendis legionibus adscribebantur.

Arbitrium dicitur sententia, quæ ab arbitro statuitur. *Arbitrariū*, cùm adhuc res apud arbitrum geritur.

Ambitus honoris dici cœptus est, à circuneundo, supplicandóque. *Ambitio* est ipsa actio ambientis.

Adeo, cùm prima acuta effertur, idē significat quod accedo, vt cùm dicimus adeo prætorem. Cùm secunda, idem est, quod vsque eo non quidem secundū rationem, quia Ad præpositio accusatiuis accommodanda est, sed vetusta quadam loquendi consuetudine.

Aquilus color est fuscus & subniger, à quo aquila dicta esse videtur, quāuis eam ab acutè videndo dictā volunt. *Aquulus* autē color, ab aqua est nominatus. *Aquilo* vētus à vehementissimo volatu, aquilæ instar, appellatur.

Apud & Penes in hoc differunt, ꝙ alterum personam cū loco significat: alterū personā & dominū, ac potestatē ꝙ trahitur à penitus.

Adgregare est à grege, *Adgregare* ad gregē ducere, *Segregare* ex plurib. gregib. partes seducere: vnde & *Egregius* dicitur, è grege lect⁹.

Auidus à non videndo, propter nimiam cupiditatem appellatur: sicut *Amens*, qui mentem suam non habet.

Beneficiarij dicuntur milites, qui vacāt muneris beneficiosè contrario *Munifices* vocantur, qui non vacant, sed munus Reip faciunt.

Bardus stultus à tarditate ingenij appellatur. *Bardus* Gallicè cantor appellatur, qui virorū fortiū laudes canit à gente bardorum.

Concinnare est aptè componere, *Concinere* est conuenire.

Cohum lorum, quo temo bouis cum iugo colligatur, à cohibendo dictum. *Cohum* poetæ cœlum dixerunt, à chaos, ex quo putabant cœlum esse formatum.

Comptum genus libaminis quod ex farina conspersa faciebant: *Comptum* Afranius pro ornatu, & cultu posuit.

Chilo dicitur cognomēto, à magnitudine labiorū. *Cilo* sine aspiratione, cui frōs est eminētior, ac dextra sinistráq; velut recisa videtur.

Cupes & Cupedia antiqui lautiores cibos nominabāt: vnde & macellum & forum Cupedinis Romæ appellabant: *Cupedia* autem à cupiditate sunt dicta.

Curia locus est vbi publicas curas gerebāt. *Calabra* curia dicebatur, vbi tantum ratio sacrorum gerebatur. *Curia* etiam nominantur, in quibus vniuscuiusq; partis pop. Rom. quid geritur. *Curiata* comitia, à curiis appellata.

Curiales eiusdē curiæ, vt tribules & municipes. *Curules* equi, quadrigales. *Curules* magistratus appellati sunt, qui curru vehebātur.

Cœna apud antiquos dicebatur, quod nunc est prādiū. *Vesperna* quā nunc cœnā appellamus. *Cœnacula* dicūtur, ad q̄ scalis ascēditur.

Cum imperio esse dicebatur apud antiquos, cui nominatim à populo dabatur imperium: *Cum potestate* esse dicebatur de eo, qui à populo alicui negotio præficiebatur.

Censere nunc significat putare, nunc suadere, nunc decernere. *Censio* hastaria dicebatur dum militi multæ nomine ob delictū militare indicebatur, quòd hastas daret. *Censius agri* à censendo

à censendo propriè appellantur, qui & emi & vænire iure ciuili possunt. *Censores* dicti, quod rem suam quisque tanti æstimare solitus sit, quantum illi censuerint.

Comedus, di, qui bona sua consumit, antiqui dixerunt: *Comedio, onis* recentiores.

Extrarius est, qui extra focum, sacramentũ, iúsque sit. *Extraneus* ex altera terra, quasi exterraneus. *Externus* ex altera gente. *Extraneus,* ex alia terra, *Exterraneus* quoque dicitur, qui ante tempus natus, vel potius eiectus est. dictus autem *Exterraneus,* quòd cum mater exterrita, aluo eiecit.

Explorator à Speculatore hoc distat, quòd *Speculator* hostilia silentio perspicit: *Explorator* pacata clamore cognoscit.

Feralia diis manibus sacrata festa, à ferendis pecudibus appellata. *Feriæ* à feriendis victimis appellata.

Fœnus & Fœneratores, & lex de credita pecunia. *Fœnebris,* à fœtu dicta, quòd crediti nũmi alios pariant, vt apud Græcos eadem res *τόκος* dicitur. *Fœnum* quoque pratorũ ab hac causa est appellatum, quando idipsum manens, quotannis nouum parit. vnde etiam *festuca* vocata est.

Fœtus appellatur naturalis terræ fœtus, ob quam causam & numinorum fœtus. *Fœnus* est vocatum, & de ea rè *leges Fœnebres.*

Factio & Factiosus initio honesta vocabula erant: vnde adhuc factiones histrionum & quadrigariorum dicuntur. Modo autem *nomine factionis* seditio, & arma vocantur.

Here, [illegible] aduerbium temporis: *Heri* dictum à Græco *χθὲς.*

Heres apud antiquos pro domino ponebatur. *Heredium,* prædium paruulum.

Hostis apud antiquos peregrinus dicebatur, & qui nunc hostis perduellis.

Impages, dicuntur quæ à fabris in tabulis figuntur, quò firmius cohæreant, à *pangendo,* id est, fingendo. Vnde & poetæ *Pangere versus* dicuntur. & agricolæ *Pangere plantas,* id est, pungere.

In non semper abnuitionem significat, sed interdum etiam pro adiectione ponitur, vt inuoluendo, inclamando, inuocando.

In præpositio significat modò *quod non,* vt inimicos: modo *actionem,* vt inclamauit: modo *vbi quod tendatur,* vt incurrit: modo *vbi quid sit* vt inambulat.

Infectores qui alienum colorem in lanam coniiciunt. *Offectores,* qui e colore proprio nouum efficiunt.

Illex producta sequenti syllaba significat, qui legi non paret, qui legem putat tenere se nullam: *Illex* correpta sequente syllaba significat, inductionem ab illiciendo.

Manubiæ Iouis tres dicuntur esse, quarum vnæ sunt minimæ, quæ moneát, placidæque sint. Alteræ quæ maiores sunt, ac veniant cũ fragore, discutiántque, aut diuellant, quæ à Ioue sint, & consilio deorum mitti existimẽtur. Tertiæ his ampliores, quæ cum igne veniant, & quanquam nullum sine igne fulgur sit, hæ propriam differentiam habeant, quòd aut adurant, aut fuligine deforment, aut accendant.

Modò, cùm per corruptum u dicitur, significat *tempus,* vt, Modò introij, & ponitur pro *tantùm,* vt, Tace modò nũc iam. Quòd si producta posteriore syllaba enuntietur, datiuus, vel ablatiuus est casus ab eo, quod est *modus,* Vt, *Modo quodam,* id est, ratione.

Mente captus dicitur, cùm mens ex hominis potestate abiit: & idem: *Demens,* qui de sua mente discesserit: & *Amens,* qui à mente abierit.

Miseratur is qui conqueritur aliena incõmoda: *Miseratur* is, qui miserum subleuat. *Miseret me,* eadẽ forma dicitur, quà *Piget me.*

Oculissimum, charissimum. Plaut.

Oculissimum ostium amicæ.

Oculatum, pro præsenti posuit idem Plaut. cùm dixit,

oculata die. Idem ipse,

Pluris est oculatus testis vnus, quàm auriti decem.

id est, qui se vidisse dicat. *Oculitus* quoque dicitur, vt funditus, penitus: quo significatur tã charum esse quàm oculum.

Orba significat apud poetas priuata aliqua persona chara. *Orba* est, quæ patrem, aut filios, quasi lumen amisit.

Inter *Obsidionalẽ & Ciuicam coronam* hoc interest quod altera singularis salutis signum est, altera vniuersorum ciuium seruatorum.

Ob præpositio, aliàs ponitur pro *circum:* vt cùm dicimus, Vrbem obsideri, obsignari, obuallari. Aliàs *In,* vicem præpositionis quæ est propter vt, Ob merita, Ob superatos hostes, vnde *obsides* quasi *obfides,* qui ob fidem patriæ præstandam dantur. Aliàs pro *ad.* vt Ennius,

Ob Romã noctu legionem ducere cœpit.

Præsidium est, quod pro salute & vtilitate alicuius auxilij gratia præponitur. *Subsidium* quod postpositum est ad subueniẽdum laborantibus.

Properare aliud est, aliud *festinare.* Qui vnũquodque maturè transigit, is *Properat:* qui multa simul incipit, neque perficit, is *Festinat,* [Qui neque citius agit, neque serius sed medium quiddam tenet, is *maturat:* vt bene atque proprie Nigidius.]

Portenta rerum fieri dicuntur, cùm solida corpora raro se ostendunt, vt cometæ, turbines, barathra, item sereno cęlo fieri tonitrua. *Ostenta,* quæ tantummodo ostenduntur. *Monstra,* quæ perspiciuntur, quęque remedio purgentur.

Puri, Probi, Profani, Sui auri dicitur in manumissione, sacrorum causa: ex quibus *Puri*, significat quod in vsu spurcum non fuerit: *Probi*, quod rectè excoctum, purgatúmque sit: *Profani*, quod sacrum non sit, & quod omni religione solutum sit: *Sui*, quod alienum non sit.

Quatenus significat qua fine. vt hactenus, hac fine: at *Quatinus*, quoniam.

Inter *Legem & Rogationem*: *Rogatio* est genus legis. Quæ *lex* non continuò est, ea *rogatio* est, non potest non esse lex, si modò iustis comitiis rogata est. Ælius Gallus.

Rogatio est, cùm populus consulitur de vno, pluribúsque hominibus, quòd non ad omnes pertineat: & de vna pluribúsque rebus, de quibus non omnibus sanciatur. Quod in omnes homines, résve populus sciuit *Lex* appellatur.

Reus stipulando, est idem qui stipulatur: *Reus promittendo*, est qui suo nomine alteri quid promisit, quive pro altero quid promisit.

Inter *Sacrum, Sanctum, & Religiosum* hæc differentia. *Sacrum*, ædificium consecratum Deo. *Sanctum* murum, qui sit circa oppidum. *Religiosum* sepulchrum, vbi mortuus sepultus aut humatus sit.

Regium est, quòd aut est, aut fuit regis: *Regale*, est dignum rege.

Sub vitem hastas iacere dicitur veles, cùm eas sub manu sursum mittit: *Sub vitem* prœliari dicuntur milites, cùm sub vinea militaturi pugnant: *Sub vineam iacere* dicuntur, cùm astantibus centurionibus iacere coguntur sudes.

Taciturnus, qui facilè tacet: *Tacitus*, argutus etiam, quia potest aliquando tacere.

Martij Terentij Varronis DE LINGVA LATINA.

VErba aliud nunc ostendunt, aliud ante significabant, vt *hostis*. Nam tum eo verbo dicebant *Peregrinum*, qui suis legibus vteretur: nunc autem eum, quem tum dicebant *Perduellem*.

Lacus, lacuna magna, vbi aqua contineri potest: *Palus* paululum aquæ in altitudinem & palàm latius diffusæ.

Præsidiū est dictum, quia extra castra præsidebāt in loco aliquo quo tutior regio esset:

Obsidium dictum ab obsidendo, quo minus hostis egredi possit in die.

Pauper, à paulo lare: *Mendicus* à minus, cui cùm opus est, minus est.

Diues, à diuo, qui vt deus, nullo videtur indigere. *Opulentus* ab ope, cui ea optimè. *Pecuniosus*, à pecunia magna.

Vindemiator, vel quòd vinum legere dicitur, vel quòd de vite id demit: *Vestigator*, à venatu.

Assum dictum, quod ab igni assudescit. *Vuidum* est, quod humidum: & ideo vbi id non est, succus abest, & ideo sudando assum destillat humorem. Vt *Crudum* minimum habet humoris, sic *Excoctum* partim habet succi, *Elixum* est è liquore aquæ deductum, & ex iure: quod iucundum magis, conditione succi.

Hasta, quòd astans solet ferri. *Iaculum*, quod vt iaciatur, fit. *Tragula*, à traiciendo.

Damnum, à demtione, cùm minus re factum, quàm quanti constat: *Detrimentum*, à detritu: quòd ea, quæ trita, minoris sunt precij.

Merces à merendo, quod manu factum erat, & datum pro eo. *Manupretium*, à manibus & precio: *Præmium*: à præda, quod ob rectè quid factum, concessum.

Loquax, qui nimium loquitur: *Eloquens*, qui copiosè loquitur.

Colloquium, cum conuenitur in vnum locum, loquendi causa: *Loquela*, verbum quod in loquendo efferimus.

Loquitur is, qui suo loco quodque verbum sciens ponit: *Proloquitur* ille, cùm animo quod habuit, idque extulit loquendo.

Conserere manum dicimus cum hoste: *Asserere manu*, cùm libertatem comprehendimus.

Spondet, qui dicit à sua sponte: *Sponsor* etiā spondet, qui idem faciat obligatus: *Præs* qui à magistratu interrogatus, in publicum vt præstet, à quo & cùm respondet dicitur *præs*. *Vas* appellatus, qui pro altero vadimonium promittebat.

Inter *Agendi, Faciendi, & Gerendi* verba: Potest quis quid *facere*, & non *agere*. vt *poeta facit fabulam*, & non agit: Contrà *actor agit*, & non facit, & sic à poeta fabula fit, & non agitur. & non fit. Contrà Imperator qui dicitur res gerere, in eo neque agit, neque facit: sed *gerit*, id est, sustinet: translatum ab his qui onera gerunt, quod hi sustinent.

Signa dicuntur eadem & *Sidera*. *Signa*, quòd aliquid significent vt, libra æquinoctium: *Sidera* quæ insidiuntur, atque ita significant aliquid in terris perurendo.

Fretum, dictum à similitudine feruentis aquæ, quod in fretum sæpe concurrat æstus, atque afferuescat. *Æquor*, mare appellatum, quod æquatum, commotum vento non est.

Q. TERENTII SCAVRI DE ORthographia.

De, nonnunquam perperam ponitur, pro ex. *De prouincia* venire, qui se dicit, dicit perperam. Imus enim *in prouinciam*, vt, in nauem, vt in Circum. *Eximus è prouincia*, vt è nauibus, è Corsica. *De prouincia* existimamus, cum de ea bene aut male prædicamus. *De naui* dicimus, cùm longa an oneraria sit, rogamus. *De Circo* cum Flaminius, an Maximus.

Vitiosè dicitur, Senatum habent *apud ædem* Apollinis, quod *in æde* dici oportet. Et *de senatus sententia* vitiosè: nam habent dicere, vt ex mea sententia. Item quidam dicunt, *de senatu ire*, dici potius, quàm *è senatu* quòd de eo, quo initus dicimus, ire de, cùm redimus. *Ex senatu excessus* potius quàm de senatu.

Male imperant qui dicunt, *de tabulis* quid dicere. De tabulis enim is dicit, qui eas laudat, aut culpat: *è tabulis* is dicit, qui quod est in his scriptum recitat è scripto, quæ pronunciantur.

A capite dempta quæ vocant, malè appellant: quòd sunt *de capite dempta*, non à capite. *Ad caput additum* rectè dicitur, si est extra caput quod additur.

Qui transcribunt tabulas, non describunt sed exscribunt, qui quales sunt scribunt, id est, tribuunt.

A scena, venit spectator: *è scena* venit, qui egit. Contra *spectator è theatro*, *à theatro actor*. *De scena* loquitur qui de ea bene an malè ornata sit loquitur. *In scena* pronunciat, qui hoc idem subtilius vult dicere, non *in scena*, sed pro scena dicit, pronunciare actorem *in scena* significanter Græcè dicimus. *E scena* actor exit, venit in pulpitum, ac vestibulum: *in scena* itaque actor est, cùm eo venit.

Prodire dicimus, qui domo excedit. *Procedere* qui eo quod ducit producere.

Pro rostris dici oportet, cùm is qui concionatur his dicit, qui ante rostra sunt. *Pro rostris* enim *&* *ante*, idem sunt.

In rostra ascendit, *è rostris* descendit: *de rostris* dicit, qui ea eiusmodi sint dicit. †

In cocione stat, *è cocione* venit, *de cocione* dicit.

Inscribunt quidam literis, *Data è Gallia*: Item, *Data in Roma*, vitiosè: nam sic dici oportet *in Gallia*, *&* *Romæ*. *Dantur* enim in loco, atque vnde abscedit ad aliquem, sequitur vt dentur *in Gallia & Romæ*.

Agellij.

Adoptatio dicitur, quod per prætorem fit. *Arrogatio*, quòd per populum.

Auarus appellatur, qui auidus æris est. *Locuples*, qui multas possessiones tenet.

Lex est generale iussum populi aut plebis, rogante magistratu. *Plebiscitum* est lex, quam plebes non populus accipit.

Rogatio est, siue cùm populus, siue cùm plebs rogatur, siue quod vniuersos pertinet, caput ipsum, & origo, & quasi fons.

Populus est, in quo omnis pars ciuitatis, omnesque eius ordines continentur. *Plebs* ea dicitur, in qua gentes ciuium patriciæ non insunt.

Qui mentitur, ipse non fallitur, sed alterum fallere conatur. *Qui mendacium dicit*, ipse fallitur. *Qui mentitur*, fallit quantum in se est. *Qui mendacium dicit*, ipse non fallit, quantum in se est. Ita Nigidius.

Necessitudo dicitur pro eo, quod necessum est. *Necessitas* pro iure officióque obseruantiæ affinitatisque.

Errare dictum ἀπὸ τοῦ ἔῤῥειν. Hallucinari ex eo quod Græcè dicitur ἀλύειν.

Qui vnum quid maturè transigit, is *properat*: Qui multa simul incipit, neque perficit, is *festinat*.

Vani dicuntur, non (vt vulgus dicit) desipientes aut hebetes, aut inepti: sed vt veterum doctissimi dixerunt, mendaces & infidi, & leuia inaniaque pro grauibus & veris astutissimè componentes. *Stolidi* vocantur non tam stulti, & excordes, quàm tetri, & molesti, illepidi, quos Græci μοχθηροὺς καὶ φορτικοὺς dicunt.

Venæ suapte vi immobiles sunt, & sanguinis tantum demittendi gratia explorantur.

Arteriæ motu atque pulsu suo habitum & modum febrium demonstrant.

VOCVM ALIQVOT APVD TERENTIVM explicatio.

E veteribus membranis.

Heus. Ohe Eho Ehodum vocandi.

Antehac. Quond. Posthac, temporis.

Vsquam. Vspiam. Nusquam. Quopiam, loci.

Amabo, Sodes. Heus Mea tu, blandientis.

Pol. Edepol Castor Hercle, iurantis.

En. Euge. Eia. Age, Agedum, hortandi.

Nullus, pro non.

Vtut qualitercunque. *Vbiubi*, *vbicunque*, *Cuicuimodi*, *cuicunque*.

Heu, heu, dolentis.

Hui, Phy. Papæ, admirantis.

Vah, deridentis vel indignantis.

Atat, expauescentis.

Ha ha he, deridentis.

Hem hem, au au, flentis.

Nequicquam, frustra. *Nequiquam*, nullo modo

Itidem, similiter.
Apprime, Valde.
Atqui, Certè.
Potis est, potest: *Pote*, potes.
Etsi tametsi, pro quamuis.
Qui, quarè vel quomodo.
Quàm, quantum.
Maximè, sæpe pro libenter.
Eccum ecce eum vel ipsum.
Ecca ipsa, ecce ea ipsa.
Hicce, pro hic; *hiccine*, pro hicne: *hiice*, pro hij: *istoctine*, pro istóne: *huiusce*, pro huius: *hisce* pro hiisne.
Illaclon', pro illaclóne.
Malùm, interiectio.
Tute, tuipse.
Scelus, quandoque pro scelesto.
Periculum, pro experientia.
Res, pro prædiis vel vtilitate.
Facinus, quandoque factum.
Mala, maxilla.
Dica, scedula.
Angiportum, via arcta.
Occipio, incipio.
Cesso, tardo.
Faxo, *faxim*, pro faciam vel fecerim: *faxint*, facient, fecerint.
Duo, do: *duim*, dabo: *duint*, dent.
Sees, pro scis: *Sciant*, pro sint.
Face, pro fac. *Adduce*, pro adhuc.
Mitte, pro dimitte. *Rogo*, pro interrogo.
Offendo, pro inueni.
Mane, pro ausculta.
Opperior, expectò.
Percontor, inquiro.
Maturo, accelero.
Obtundo, eneco, de magna molestia.
Concedo, obedio.

Exigo, expello & sperno.
Arcessor, vocor.
Vereor, timeo. *Reuereor*, obseruo.
Calleo, callidè scio.
Abnuo nego & subtraho.
Refello, contradico.
Gannit, latrat, inaniter loquitur.
Disperij per deos perij.
Postermie, pro postridie, hoc est, postero die.
Astu, astutia, vel prouidentia. *Astu* pro ciuitate.
Miserè, interdum pro immoderatè.
Prauiso, videre desidero.
Sedulò, intentò, *vtiliter*, studiosè, *ex animo*, sine dolo.
Ambages, verba frustratoria. *Phalera*, insidiosa.
Clientela, seruitium vel multitudo clientium.
Conclamatum, satis dictum.
Facessere, libenter & cum desiderio facere.
Id propterea, propter id.
Ostentare, vanè se iactare vel ostendere.
Propediem, breui vel cito.
Diem, breue tempus: *Ætatem*, tempus lógum significat, aduerbialiter.
Debacchari, furere, à furore non cessare.
Despicatus, despectus.
Ærumna, molestia vel miseria.
Floccifacere, contemnere, despicere.
Lacessere prouocare.
Suffarcinatus succinctus.
Iurandum, pro iusiurandum.
Exemplum facere, id est pœnam constituere.
Potessa potis esse posse.
Qui, pro qui. *Quius* pro quæuis. *Quisnam* pro quænam.
Sycophanta, pro comedone.
Succenturiatus, sub centuria positus.

PAVLI

FINIS.

PAVLI MANVTII PATRIS DE VETERVM DIERVM RATIONE

SI duo dierum in genera distribui Annum oporteat, multifariã rectè diuidetur, vt sic: *Annus constat ex Diebus* vel *Fastis*, vel *Nefastis*: aut sic, ex Diebus vel *Festis* vel *Profestis*: aut sic, ex Diebus vel *Senatoriis*, vel *non Senatoriis*: aut sic, ex Diebus vel *Comitialibus* vel *non Comitialibus*. harũ enim quatuor diuisionum, si separatim singulæ cõsiderentur, totum Annum quælibet complectitur. Nos autem, cùm de Diebus ex quæ scitu digna censuimus, quæque ad Romanæ historiæ notitiam valde pertinent, breuiter ostendere instituerimus, ex his diuisionibus vtemur ea in qua quæ maior pars est, (duas enim partes habent singulæ) ea, cum ea parte, quæ in aliis diuisionibus item maior est, cõparata, vberior aliquãto esse cognoscitur. incipiemus igitur à nominatis in prima diuisione, Fastis, & Nefastis: quandóquidem Fasti, quæ duarum primæ diuisionis partiũ plenior est, plures in anno sunt, quàm quæcũque pars in tribus reliquis diuisionibus latius patet, hoc est, quàm vel Profesti, vel non Senatorij: vel non Comitiales. quòd si quis opponat, in kalendario plures notatos esse dies littera C, quàm littera F; vnde plures significantur Dies Comitiales, quàm Fasti, itaq; nõ rectè me à Fastis, vt à pleniore parte, exordiri; sciat, non à me Fastos modò vocari quos notatos litera F videmus, sed omnes planè quibus fari tria verba, Do, Dico, Addico, Prætori licebat: quorum è numero Comitiales erant, & ij, quos in kalendario hæ literæ demonstrant EN. N'. Q. REX. C. Q. ST. D. F. P. quibus omnibus cùm fari liceret, etiã si non id semper fieret: qua de caussa notati sunt aliis literis potiùs, quàm F. vt indicetur, præter Fari aliquid etiam fieri licuisse: non absurdè mihi facere videor, si ad Fastos, littera F notatos, qui quidem verè Fasti dici possunt, quòd iis aliud prorsus nihil fiebat, quo Prætor à iure dicendo impediretur, eos quoque dies aggrego, quibus, Fari semper quidem licebat, non tamen, quod liceret, fieri semper solebat, vt omnino tria essent genera, quibus de singulis agetur suo loco: primùm Fasti ij, quibus fari semper & liceret, & soleret, qui notãtur littera F, súntque omnes XXXIX. hi & propriè erant Fasti, & toti: propriè quòd per eos nisi cũ aliquis casus extra ordinem interueniret, nũquam Prætorius non dicebat: toti, quòd Fari horis omnibus liceret. Alterum genus fuit, Fasti ij, qui & ipsi propriè Fasti erant, sed non toti, quòd iis quidem omnibus Fari, non tamen horis omnibus, liceret: erant autem hi, EN. N'. F. P. EN. Q. REX. C. Q. S. T. D. quas litteras infrà explanauimus. atque hi erant omnes LXV. Tertium genus Comitiales fuere, cashu Fasti, non propriè, quia, cum Comitia non haberentur, tunc fari solum Prætor solebat, hi modo toti erant Fasti, cùm nulla scilicet Comitia haberentur: modo ex parte, cùm haberentur illa quidem, sed minime per totũ diẽ. hi CLXXXIV. erant. Nos igitur Fastos omnes vocamus, quibuscunque Fari liceret, siue Fasti propriè, siue non propriè essent. Itaque ab his profesti, paullatim progrediemur diuidẽdo, vt, qui nobis propositus est huius narrationis finis, eo perueniamus. Omnes Dies aut Fasti sunt, aut Nefasti: & Fasti partim Festi, partim Profesti: Festos plerosque partim Fastos, partim Nefastos fuisse, vt Quirinalia, Lupercalia, Terminalia, ex kalendario cognoscitur, quibus enim Festis diebus adscriptum est N', ij sunt Nefasti. simul, & Fasti Nefasti, priore parte, Fasti, posteriore Dies Feralia adscriptam habet F. qui festus propriè non fuit, sed gestandæ ad mortuos cœnæ dicatus dies. quod quia non hora stata fiebat, sed vt cuique commodum erat, ideo totus dies potuit esse Fastus. propterea, vt opinor, littera F.

nota' ait. Fastis porro diebus, non dubito, quin omnibus habere Senatum licuerit. cuius rei exempla sunt in antiquorum libris admodum multa, quanquam solemne hoc non erat vt semper Diebus Festis Senatus haberetur, sed legitimum vt haberi posset. solemne autem illud, ac statutum, ex more maiorum, vt kalendis Nonis, Idibus haberetur. Itaque in kalendis in neque Kalendis, neque Nonis, neque Idibus littera C, quæ Comitiales dies significabat, per quos haberi Senatus non poterat, neque diebus omnino vllis Festis adhæret profesti dies aut fasti erant, aut Nefasti, & omnibus Profestis Nefastis haberi Senatum licebat. Profastis autem Fastis non planè omnibus, sed iis tantum, qui Comitiales non essent, quibus autem Profestis haberi Senatus poterat, iis omnino Agi cum Populo non poterat: contra quibus Profestis haberi Senatum non licebat, iis Agi quidem cum Populo licebat, nec tamen semper agebatur: cùm ea res ex eorum voluntate penderet, penes quos Populi cogendi potestas esset. non enim, quod licet, id etiam necesse est. Quod autem dixi Comitialibus haberi Senatum non licuisse, declarant illa verba, in epistola Ciceronis ad fratrem, quæ tertia est lib. II. Consecuti sunt dies Comitiales per quos Senatus haberi non poterat. & illa in S. C. quod Cælius ad Ciceronem [illegible] epistola [illegible] lib. VIII. Vt quæ eius rei [illegible] per dies Comitiales Senatum haberent, S. C. [illegible] facerent. Quibus verbis quod extra ordinem a Senatu eo S. C. decretum est, id omnino fieri solitum non esse, dilucidè constat. ita Senatus Fastis quibusdam haberi poterat, quibusdam non poterat: siquidem Comitiales inter Fastos iam retulimus. Nefastis autem haberi omnibus potuisse, iam diximus. Sunt qui me torqueat, nodus est, mihi quidem perdifficilis, in epistola ad Atticum libro I. in qua, cùm dixisset iam, Nam cùm dies venisset rogationi ex S. C. ferendæ, paucis post versibus subiunxit, Senatus vocatur: quod cùm more maiorum minus ferre videbatur, nam, si Rogationi ferendæ dies esset, erat Comitialis, est. quòd si Comitialis, haberi Senatum non licet: cuius rei testimonium sunt ea, quæ paullo ante recitauimus, & ex epistola ad fratrem verba Ciceronis, & e S. C. nisi si factum id extra ordinem dicamus, vt Pisonis Consulis iniquissimis conatibus obuiaretur: qui cùm esset, lator rogationis & eius Rogationis, quam ex S. C. & de religione ferebat, idem tamen erat dissuasor. Comitialium magnus erat numerus. : eos pro fuisse dies Fastos, quod forte dixi, ita existimo, vt mihi videar affirmare posse, non enim inani quadam

coniectura, sed certa in primis, ac puto ratione commotus, nam in Orationibus Ciceronis, in Pisonem, de Prouinciis consularibus, pro Sextio, mentionem video fieri ea de lege, quam P. Clodius Tribunus pl. sanxit, vt omnibus diebus Fastis Agi cum Populo liceret. quo sit apertum, Fastis quibusdam non id licuisse, quod, vt omnibus liceret, lege Clodia sanctum est. quam tamen legem non fuisse obseruatam, demonstrabimus est a nobis in lib. de Legibus Romanis. Nec vero mirari satis possum, cum Fastos aliquot fuisse Comitiales, pateat, quî venerit in mentem Macrobio Fastis dicere, Lege agi licuisse, cum Populo non licuisse. Comitialibus autem vtrunque licuisse: quorum alterum verè dictum constat, Comitialibus, inquam, & Lege agi, & cum Populo licuisse: quia scilicet Comitiales erant de numero Fastorum: itaque & illud omniū Fastorum commune habebant, vt Lege agi posset, & hoc præter ea proprium, vt etiam cum Populo posset: Alterum autem de Fastis diebus, quibus ait lege agi licuisse, cum populo non licuisse, in prima parte verum esse video, in secunda qui possit non esse falsum, haud facilè reperio. qui enim Fastis agi cum populo non licet, cùm Comitiales omnes fasti sint &, Comitialibus agi licuisse cum populo, iam ostenderim: dixisset hoc modo: Fastis omnibus lege agi licet, cum populo non omnibus licet: nihil erat, quod reprehenderes: siquidem, quod docuimus, quibusdam Fastis agi cum populo poterat, quibusdam non poterat: quibus poterat, eos si quis Fastos, aut Fastos Comitiales diceret, non erraret, cùm dies fuerit nullus Comitialis, quin idem & Fastus: sed Comitiales potius, quam Fasti, vt reliquis Fastis proprio nomine distinguerentur, & Comitiales item potius, quam Fasti Comitiales, breuitatis caussa, vocabantur. Verum quia libenter, quantum in me est, Antiquitatem soleo tueri: Macrobium, à quo multa didici, quasi gratiæ referendæ loco ita conor excusare: vt cum Fastos nominauit, de iis tantum intellexerit qui Fasti vulgo dicebantur, non etiam de iis qui etsi Fasti iis quoque erant, Comitiales tamen appellabantur. Spectauit igitur non verbi vim quæ dies omnes, quibus Prætor tria verba fari posset siue Comitiales essent, siue nō, complectitur, sed consuetudinem loquendi, quod Fastos nominabant eos, quibus tantum lege agi posset, cum eos quibus cum populo posset, Comitiales præcipuo vocabulo mallent appellare. Quæritur hic fortasse: cùm Comitiales omnes essent Fasti, iisque & cum populo, & lege agi posset, cum populo, quia Comitiales: lege, quia Fasti, fieretne simul vtrunque. Negatur. nam, etsi, licebat vtrunque

que eodem die, non tamen vtrunque poterat eodem tempore. cùm enim populus in Forum conuenisset, quid iudicibus, aut litigantibus loci relinqueretur? porro, si vacaret locus, qui tamen posset Prætor, aut iudices, in tanto strepitu, quantus coactæ in vnum locum multitudinis solet esse, eorum, qui causas agerent, orationes attentis auribus, animísque, vt par est, excipere? sedata mente diligenter aliquid considerantibus opus est, itaque absurdum est, credere potuisse eodem tempore & cum populo agi, & iudiciis operam dari: sicuti Fastis iis, qui Comitiales non erant, eodem quidem die non tamen eodem tempore, & Lege actum, & Senatum esse habitum inuenio; sic, vt Lege ageretur primùm, deinde Senatus haberetur. quod cum ex aliis locis, tum ex III. & XII. epistola libri II. ad Quinctum fratrem intelligitur. Ergo cùm omnes Comitiales essent Fasti, non quia semper Lege ageretur, sed quia semper liceret, si modò cum populo non ageretur: (nec enim vtrunque simul fieri, iam diximus) ita concludemus: Fastos, littera F in Kalendario notatos, iurisdictionem omnes habuisse: Fastis, littera C notatis, & ius dici, & agi cum populo eodem die, non eodem tamen tempore, potuisse: ideóque Fastos eos quoque fuisse dico, non ex eo, quod fieret, sed ex eo, quod liceret. Hæc de fastis: supersunt Nefasti. His omnino neq. lege agi, neque cum populo licebat. cùm enim opponantur Fastis, quorum è numero sunt Comitiales, eo iure, quod omnes Fasti, siue Comitiales, siue non Comitiales, habent, prorsus careant necesse est. Festus etiam sic: Die nefasto apud Prætorem lege agere, religiosum erat. Causas tamen agi, & Concionē haberi & legem promulgari, licebat. nam neque caussas agi est lege agi: neque Concionē haberi, aut, legem promulgari, est cum populo agi. quæ probare singula magni negotij non est. Agitur lege, cùm Prætor tria verba fatur, Do, Dico, Addico, qui est vltimus iudicij dies, cùm verò caussis audiendis Prætor operam dat, lege tunc non agitur. quare fastos esse necesse non est omnes dies, quibus aut pro reo, aut contra reū dicitur, sed fastum eū quidem esse necesse est, quo Prætor, aut qui iudicio præest, cum consilio iudicum sententiam ferre debet. itaque in epistola III. libri II. ad Quinctum fratrem, Ad III. Idus, inquit, dixi pro Bestia de Ambitu apud Prætorem Cn. Domitium. (Quem tamen diem (est autem III. Idus Februarii) fastum non fuisse, Kalendarium indicat, notatur enim, vt nefastus, litera N nec omnino de octo diebus, qui ab Idibus appellentur, in mēse Februario Fastus vllus fuit, vltimo tantùm die, hoc est Idibus ipsis, excepto, qui nefastus priore, fastus posteriore parte fuit, notatur enim sic, N'. Conciones licet ad populum haberentur, non tamen Comitiali tantùm die, sed eo fasto, qui Comitialis non esset, & Nefasto pariter haberi poterant. nolo enim quenquam in eo falli, quia fortasse, Agi ad populum, & Agi cum populo idem esse videatur, quæ diuersa sunt. nam Agebatur ad populum cùm ad populum concionem aliquis habebat, vt Gellius docet lib. XIII. c. X. Agebatur autem cum populo, vt ait Festus, cùm magistratus ad Consilium aut Comitia vocabat. quod fieri Comitiali duntaxat die licebat. Concionari autem omnibus æquè diebus licuisse, exempla demonstrant. itaque quoties aliquod S. C. erat factum, dimisso Senatu, & S. C. ad populum recitato, magistratus aliquis aut etiam priuatus Senator, Concione ei à magistratu data, ad populum verba faciebat, nec tamen is erat dies Comitialis: nam Comitialibus fieri S. C. aut omnino Senatum haberi non potuisse, demonstratū est. & Festus hæc apertè distinguit, cùm ait, Forum est, in quo iudicia fieri. Cum populo agi, Conciones haberi, soleant. Quo die igitur. Agi cum populo, eodem, Agi apud populum, licebat, quo autem Agi apud populum, eodem, Agi cum populo, non semper licebat. Exempla sibi quisque notet in legendo, quod facillimum est, sunt enim infinita. itaque puto me facere non ineptè, quod iis recitandis quæ passim extant, conterendum mihi tempus esse non existimem. Illud addendum vnum videtur, Cùm aduocabatur Concio, vt populus aliquid suffragiis, rogante magistratu, sciscerét, tum actum esse cum populo, non ad populum, cùm verò Magistratus, aut etiam priuatus aliquis, magistratu ei concionem dante, ad populum verba faciebat, non vt suffragia deinde ferrentur, sed vt aliquid exponeretur, tunc non cum populo, sed ad populū actum esse. Aliud est igitur, Habere concionem, aliud Aduocare concionem. Habere concionem, est Agere ad populum, Aduocare concionem, si aduocatur, vt suffragia ferantur, est Agere cum populo. ideo scripta sunt hæc, apud Macrobium lib. primo Sat. Iulius Cæsar Auspiciorum, lib. XVI. negat, Nundinis Concionem aduocari posse, id est, Cum populo agi, ideóque Nundinis Romanorum haberi Comitia non posse. Addita enim sunt illa verba. Id est, Cum populo agi quia non semper, Concione aduocata, cum populo agebatur, sed interdum ad populum duntaxat. Nundinis autem, cum populo quidem agere non licuit, ex quo sequebatur, vt Comitia haberi non possent, ad populū autē agere, hoc est concionem habere, certè licuit. non enim

aduersatur illud quod à Cicerone scriptum est, lib. IV. ad Atticum: Ante diem X. Kal. Nundinæ: Concio biduo nulla. Quibus verbis, id quod factum non est, non id, quod nō licuit, ostēditur, nam cum haberi Nundinis Comitia non possent, quod non ex Macrobio tantùm, verùm etiam ex Plinio lib XIIX. cap. III. cognoscitur: propterea ne concionandum quidem P. Clodius, Appius, Metellus putauerunt, qui proximis diebus, Comitiorum caussa, Conciones habuerant. Superest de lege promulganda. id enim de tribus, quæ præposuimus, erat tertium Ferendæ legis, & Promulgandæ non eadem ratio fuit. Ferebatur die tantùm Comitiali: Promulgabatur etiā non Comitiali siue fastus, siue Nefastus esset. itaque C. Cato Tribunus pl. rogationem de abrogando Lentulo imperio, diē non Comitiali, promulgauit. cùm enim & post IV. Nonas Februarij & ante IIX. Idus eiusdem mensis promulgauerit: quod ex epistola III. libri II. ad fratrem colligitur: Comitiali die promulgare non potuit, ac ne Fasto quidem. primi enim duodecim Februarij dies Nefasti omnes fuerunt. Haberi autem Senatum per Nefastos omnes, licebat: neque per omnes tamen sed tantùm, cùm res postularet, habebatur, eorum magistratuum, quibus id iuris erat, arbitratu. ita Senatus in hoc præstare populo videbatur: quod agi cum populo per vnum modo dierum genus, hoc est per Comitiales, quæ Fastorum pars erat, haberi autem Senatum per duo genera, hoc est, & per Fastos eos, qui Comitiales non essent, & per Nefastos omnes, licebat. Erat præterea Dies aliquot promiscui, quibus totis lege agi neque omnino licebat, neque omnino non licebat, sed partim Fasti erant, partim Nefasti. horum tria erant genera: alij prima & postremâ diei parte, Nefasti, media Fasti. qui dicebantur *Intercisi*, & in Kalendariis his duabus literis notantur, E N quod est Endotercisi pro Intercisi. Veteres enim En [illegible] pro In vsurpabant. itaque dixit Cicero lib. II. de legibus: Quos endo cælum merita vocauerint. Et Festus notat, End[illegible] pro in[illegible]. Varro autem lib. [illegible] [illegible] Alij priore [illegible] posteriore Fasti: qui notantur [illegible] literas, N P, sed coniun[illegible] quod valet, Nefastus pri[illegible] [illegible] dies fere omnes Festos, [illegible] Nonnulli [illegible] Nefasti: qui no[illegible] primo, significat. quo ex genere vidimus in Kalendario Vinalia fuisse. Dies [illegible] priore parte aut Fasti erant, aut Nefasti, de veteribus, quod meminerim, nemo nominat. de Fastis autem media diei parte hoc est de Intercisis, Varro sic lib. V. de lingua Latina. *Intercisi* dies sunt per quos mane & vesperi est Nefas: medio tempore, inter hostiam cæsam & exta porrecta fas: à quo, quod fas tum intercedit, intercisi dies: aut quod intercisum nefas. Patet iam his litteris, quæ sunt in Kalendario, F. N. C. EN P. N'. EN, sex dierum genera significari, Fastos, Nefastos, Comitiales, Fastos primo Nefastos primo, Intercisos. Quòd si cui veniat in mentem, hac duarum litterarum connexione N. non significari, quod nos diximus, Nefastus primo sed potius, Nefas Prætoris huius opinionem argumentum primò è coniectura, vel ex ipsa potius, vt ego sentio, ratione ductum, deinde etiam Historiæ veteris infirmat auctoritas. argumentum est hoc. Nemo, cui pauciora sufficiunt, pluribus vtitur, quid opus erat, vt ij dies, quibus adscriptum videmus N. Nefasti esse indicarentur, duas potius litteras, quàm vnam, apponere? Cur N', inquam, non N? præsertim cum Nefasti dies omnes hac vna littera N notentur: sicuti & Fasti, eorum quasi aduersarij, vna litera, F demonstrantur. Age, dicat aliquis, leue hoc esse, planéque nugatorium argumentum, quod sanè mihi videtur contrà, quid Ciceroni respondebitur? mendaciine, & falsitatis, quasi testem corruptum, aut inscientem, arguemus, non ita, vt opinor. quisquam desipiet. Sunt igitur hæc in Epistola, Risi, Ciceronis verba, libro II. ad fratrem: Cognosce nunc Idus. Decimus erat Cœlio dies. Domitius ad numerum iudices non habuit. Quibus verbis, cùm Idus Februarij, de quibus Cicero loquatur, Fastum ex parte diem fuisse, satis constet: quando quidem eo die Prætor Domitius, vt de reo cognosceret, sententiámque ferret, in Forum descendit: sequitur, vt N', quod Idibus omnium mensium, exceptis Ianiis, in Kalendario adscriptum videmus Nefastus dies omnino significari non possit: Eodem in libro altera est Epistola, quæ sic incipit: Sextius noster absolutus est a. d. II. Idus Mar. qui dies, si eo die Sextium absolui [illegible], certè Nefastus planè non fuit, [illegible] cum ei [illegible], priore quidem [illegible] Nefastus, posteriore autem Fastus: [illegible] & Idus Februarij, de quibus proxime [illegible]. & omnes dies, quibus in Kalendario N' appositum animaduertimus, Aggre[illegible] nunc quando & de Dierum ratione, & de literis, eos significantibus, sa[illegible] atque etiam, vt arbitramur, satis [illegible], alias, quæ in Kalendario sunt, literas [illegible] concisas, eoque obscuriores dictiones [illegible]: vt, quos Antiquitas capit eo [illegible] commodo pro nostra virili parte contulamus.

KALEN-

A	KIAN.F
B	F
C	C
D	D
E	NON.F
F	F
G	C
H	C
A	AGON.
B	EN
C	CAR.N'
D	C
E	EID.N'
F	EN DIES VITIOS.
G	CAR ... EX S.C.
H	C ...
A	C
B	C
C	C
D	C
E	C
F	C
G	C
H	C
A	C
B	C
C	C
D	C
E	F
F	N
G	C

XXXI

H	K.FEB.N
A	N
B	N
C	N
D	NON
E	N
F	N
G	N
H	N
A	N
B	N
C	N
D	EID.N'
E	N
F	LVPER.N'
G	EN
H	QVIR.N'
A	C
B	C
C	C
D	FERAL.F
E	C
F	TER.N'
G	REGIF.N
H	C
A	EN
B	EQ.N'
C	C

XXIIX

D	K.MAR.N.
E	F
F	C
G	C
H	C
A	N' HOC DIE CAESAR. PONT.MAX.FACT.EST
B	NON.F
C	F
D	C
E	C
F	C
G	C
H	EN
A	EQ.N'
B	EID.N'
C	C
D	LIB.N'
C	C
D	LIB.N'
E	C
F	QVIN.N
G	C
H	C
A	N
B	TVBIL.N'
C	Q.REX.C.F
D	C
E	C
F	N' HOC DIE CAESAR. ALEXAN.RECEPIT
G	C
H	C
A	F
B	C

XXXI

C	K.APR.N
D	C
E	C
F	C LVDI MATRI.MAG.
G	NON.LVD
H	N'LVDI
A	N LVDI
B	N LVDI
C	N LVDI
D	N LVD.IN.CIRC.
E	N
F	N LVDI CERER.
G	EID.N'LVDI
H	N LVDI
A	FORD.N'LVD
B	N LVDI
C	N LVDI
D	N LVDI
E	CER.N.LVD IN CIRC
F	N
G	PAR.N
H	N
A	VIN
B	C
C	ROB.N'
D	F
E	C
F	N'LVD.FLOR.
G	C LVDI
H	C LVDI

A	K.MAI.N
B	F COMP
C	C
D	C
E	C
F	C
G	NON.N
H	F
A	LEM.N
B	C
C	LEM.N
D	N'LVD.MART. IN.CIRC.
E	LEM.N
F	C
G	EID.N'
H	F
A	C
B	C
C	C
D	C
E	AGON.N'
F	N
G	TVB.N'
H	Q.REX.C.F
A	C
B	C
C	C
D	C
E	C
F	C

H	K.IVN.N
A	F MART.CAR.MONET
B	C
C	C
D	NON
E	N
F	N
G	MENTI. IN. CAPIT
H	VEST.ÆF.PR.
A	N
B	MART.
C	N
D	EID.N
E	N
F	Q.S.T.D.F
G	C
H	C
A	C
C	C
B	C
D	C
E	C
F	C
G	C
H	C
A	C
B	C
C	C
D	F

B	K.IVL.N.	E	K.AVG.N.	D	K.SEPT.N HOC DIE
G	N	F	C FER. HOC DIE C.CAE-	E	N PER.NEF.
H	N		SAR.HISP.VICIT.	F	N'
A	N	G	C	G	C LVDI.ROMANI
B	POPLIF.N'	H	C	H	NON.F.LVD.
C	N LVDI APOLLIN	A	NON.F	A	F LVDI
D	NON.N LVDI	B	F	B	C LVDI
E	N LVDI	C	C	C	C LVDI
F	N LVDI	D	C	D	C LVDI
G	C LVDI	E	N' HOC DIE CAESAR	E	C LVDI
H	C LVDI	F	C HISPALIN.VIC.	F	C LVDI
A	N' LVDI	G	C	G	N LVDI
B	C LVDI.N.CIR.	H	C	H	EID.N'
C	C MERk.	A	EID.N'	A	F.F. EQVOR.PROB.
D	EID.N' MERk.	B	F	B	LVD.ROM.
E	F MERk.	C	C		IN CIRC.
F	C MERk.	D	C	C	C IN CIRC.
G	C MERk.	E	PORT.N'	D	C IN CIRC.
H	LVCAR.N' MERK.	F	C	E	C IN CIRC.
A	C LVD.VICT.CAES.	G	VIN.F.P.	F	C IN CIRC.
B	LVCAR.LVD	H	C	G	C MERK.
C	C LVDI	A	CONS.N'	H	C MERK.
D	NEPT.LVDI	B	EN	A	C MERK.
E	N LVDI	C	VOLC.N'	B	N' MER.H.D.
F	FVRR.N' LVDI	D	C	C	C AVGVSTI NATALIS.
G	C LVDI	E	OPIC.N'		LVD.CIRC.
H	C IN CIRC.	F	C	D	C
A	C IN CIRC.	G	VOLT.N'	E	C
B	C IN CIRC.	H	N' H.D. ARA VICTORIA	F	C
C	C IN CIRC.	A	F IN CVRIA DEDIC.EST	G	C
D	C	B	F	H	F
XXXI		C	C	A	C
		XXX		XXX	

B	K.OCT.N	A	K.NOVEM.N	G	K.DEC.N
C	F	B		H	
D	C	C		A	
E		D		B	
F	C	E	NON.F	C	NON.F.
G	C	F	F LVDI	D	
H	NON.F	G	C LVDI	E	C
A	F	H	C LVDI	F	C
B	C	A	C LVDI	G	C
C	C	B	C LVDI	H	C
D	MEDITR.	C	C LVDI		AGON.
E	AVGVST.N'	D	C LVDI	B	EN
F	FONT.N'	E	EID.N' EPVL.	C	EID.N'
G	EN		INDICT.	D	F
H	EID.N'	F	F EQVOR.PROB.	E	CONS.N'
A	F	G	C LV.PL.IN CIR.	F	C
B	C	H	C IN CIRC.	G	SAT. FERIAE SAT.
C	C	A	C IN CIRC.	H	C
D	ARM.N'	B	C MERK.	A	OPAL.N'
E	C	C	C MERK.	B	C
F	C	D	C MERK.	C	DIV.N'
G	C	E	C	D	C
H	C	F	C	E	LAR.N'
A	C	G	C	F	C
B	C	H	C	G	C
C	C	A	C	H	C
D	C LVD.VICT.	B	C	A	C
E	C LVDI	C	C	B	C
F	C LVDI	D	C	C	F
G	C LVDI	E	F	D	F
H	C LVDI	F	C	E	C
XXXI		XXX		XXXI	

KALENDARII ROMANI EXPLANATIO.

F. Fastus dies
C. Comitialis,
N. Nefastus

IAN.

NON. nonæ

AGON. Agonalia. Ouidius

EN. Endotercisus: pro, Intercisus

CAR. Carmentalia: quod sacra tum, & feriæ Carmenti. Varro

EID. Idus

FEBR.

LVPER. Lupercalia: quod in Lupercali Luperci sacra faciunt Varro.

QVIR. Quirinalia, à Quirino: quod huic Deo feriæ ad Q. fratrem lib. 2.

FERAL. Feralia: ab inferis, & ferendo, quod ferunt tum Epulas ad sepulchrum, quibus ius ibi Parentare.

TER. Terminalia: quod is dies Anni extremus constitutus, duodecimus enim mensis fuit Februarius.

REGIF. Regifugium. Ouidius. quanquam est inter Ouidium. & kalendarium, de Die Regifugij controuersia. ille enim assignat ei Februarij diem XXIII. in kalendario autem video ad XXIV. esse appositum. nec sanè, si modo Regifugij dies N fuit videtur esse potuisse die XXIII, hoc est Terminalib. qui N' dies fuit. alioqui dies idem & N' & N fuisset.

EQ. Equiria. Varro, Festus, Ouidius

MART.

LIB. Liberalia. Varro

QVIN. Quinquatrus. Varro

TVBIL. Tub. lustrũ: quod eo die in Atrio sutorio Sacrorum Tubæ lustrantur Varro libro 5. Ouidius libro 3. Fastorum, & Festus

Q. REX. C. F. Quando Rex Comitiauit, Fas. Varro, Festus

APR.

CIRC. Circenses

FORD. Fordicidia: à Fordis bubus Bos forda, quæ fert in ventre, quod ea die publicè immolantur boues prægnantes in Curiis. complures à Fordis cædendis Fordicidia dicta. Varro libro 5. Ouid. libro 4.

CER. Cerialia. Varro

PAR. Parilia: à Pariendo, vt ait Victorinus Afer. Alij, Palilia, à Pale. quod eo die Feriæ ei deæ fiunt. Varro lib. 5. Ouidius lib. 15. Fast. Festus in verbo, Pales: & Parilibus. Tibull. el. 6. lib. 2. Propertius in 4V.

VIN. Vinalia: à Vino. Varro

ROB. Robigalia: dicta ab Robigo, secundum segetes. Varro

FLOR. Floralia. Ouidius, Plinius

MAI.

COMP. Compitalia

LEM. Lemuria. Varro, Ouidius

LVD. MART. IN CIRC. Ludi. Marti in Circo. Ouidius

Q. REX C. F. Quando Rex comitiauit, fas.

IVN.

MART. CAR. MONET. Marti, Carneæ Deæ, Monetæ Iunoni. Macrobius, Ouidius

IN. CAPIT. In Capitolio

VEST. NE. PR. Vestæ, Nefas Prætori

Mat. Matri Matutæ. Ouidius

Q. ST. DE. Quando stercus defertur. Varro, Festus, Ouidius

IVL.

POPLIF. Poplifugium: pro, Populifugium

Apollin. Apollinares
Merk Merkatus
Vict. caesar. Victoriæ Cæsaris
Nept. Neptunalia
Fur. Furinalia

AVG.

Fer. Feralia
Hisp. vic. Hispaniam vicit
Port. Portunalia
Vin. f. p. Vinalia. Fas Prætori. Varro, Plinius.
Cons. Consualia. Plutarchus.
Volc. Volcanalia. Varro
Opic. Opiconsiua. Varro
Volt. Volturnalia. Varro
H. d. ara. victoriae in. curia. dedic. est. Hoc die Ara Victoriæ in Curia dedicata est

SEPT.

Fer. Nep. Feriæ Neptuno
F. equor. prob. Feriæ equorum probandorum. Valerius Max. lib. II.
Lud. circ. Ludi Circenses, in Augusti die natali, Suetonius. Dio

OCT.

Meditr. Meditrinalia, à Meditrina Dea. Varro
August. Augustalia
Font. Fontinalia. Varro
Arm. Armilustrum. Varro

NOV.

Epul. indict. Epulum indictum
Lud. pleb. in. circ. Ludi Plebeij, in Circo. Suetonius

DEC.

Agon. Agonalia
Sat. Saturnalia. Macrobius
Opal. Opalia. Varro, Macrobius
Div. Diualia. Diuæ Angeronæ dies festus. Is dies à Varrone lib. 5. de ling. Lat. appellatur Angeronalia, ab Angerona, cui sacrificium fit in curia. Macrob. Saturn. lib. 12. kal. Ian. feriæ sunt diuæ Angeronæ cui Pontifices in sacello Volupiæ sacrum faciunt.
Lar. Larentiualia. Varro, Ouidius, Plutarchus.

DE NO-

DE NOMINIBVS IMPOSITIVIS EX CONSTANTINI CENSVRA.

Hæc Tito Probo tribuuntur.

DE PRÆNOMINE.

VARRO *simplicia in Italia fuisse nomina* ait existimationísque suæ argumẽtum refert, quòd Romulus & Remus, & Faustulus, neque prænomen vllũ, neque cognomen habuerũt. Qui ab eo dissentiũt, aiũt matrẽ eorũ Rhæam Syluiã vocatã, auũ Syluiũ Numitorẽ: fratrẽ eius, Amulium Syluiũ: & superiores Albanorũ reges, Capetum Syluium: Agrippã Syluium: posterioréque duces, Metium Suffetium, & Tutorem Cluilium vocatos: nec cõtẽti iis, ad Sabinos transgrediuntur: & Titũ Tatium, Numam Pompilium, & patrẽ eius Põpium Pompiliũ: eius denique regionis principes enumerant, Putilianum Lauianum, Volesium Valentiũ, Metium Curtium. Alium Sumusileatticum, Hetruscis, recitant Lartem Portená. Ab equiculis, Septimum Medium, primum regem eorum, & Sertorem Resium, qui primus Ius Feciale instituit. In hunc modum Varronis sententia subruitur. ¶ Romanos autem arbitrandũ est *ab Albanis & Sabinis multiplicandorum nominum consuetudinem traxisse*: quoniam ab illis orti sunt. Omnia autem quæ ad vnum quemque nostrum definiendum excogitata sunt, eandem vim significandi nominis obtinẽt. Quod per proprietatem dicitur, hoc dictat, quia eo *gens cognoscitur*, ideoque dicitur *gentilitium*. Cætera ordine variantur. Nam quod præponitur, *prænomen*: quod pòst fertur, *cognomẽ*: quod ad vltimum dicitur, *agnomen*: quorum series non ita, vt exposui, semper seruata est. Animaduerto enim in consulum fastis, perplexũ vsum prænominum & cognominum fuisse, dictum, Posthumũ Comminiũ Aruntium: & Posthumum Ebutium Heluam, & Vopiscum Iulium, & Opitrem Virgineum Tricostum, & Paulum Fabium Maximum. Quinetiam quædam cognomina in nomen versa sunt: vt *Cepio*: náque hoc in Bruto nominis locum obtinet. *Gentilium nomina*, Varro putat fuisse numero & prænomina circa triginta. Pueris non priusquam togam virilẽ sumerent, puellis non antequam nuberẽt prænomina imponi moris fuisse, Quintus Scæuola autor est. Quæ olim prænomina fuerũt, nunc cognomina sunt: vt, Posthumus Agrippa. Proculus. Cæsar *Opiter*, qui patre mortuo, auo viuo gignebatur: vt *Opiscus*, qui in vtero matris geminus conceptus, altero abortu eiecto, incolumis editus erat. *Hospes* prænomẽ fuit in eo qui peregrè apud hospitẽ nat⁹ erat, idq. habuit Lucretius Tricipitius collega Lucij Sergij. *Volero* enim in prænomẽ abiit, quia nolentibus nasci liberis parentibus vtebatur, quo vsus est Pub. Philo *Lartes* prænomen, est sumptũ à Iarib Tuscũ antè creditũ esse suique consularis. *Heriminus*, est prænomẽ Tito Virgineo Casto: *Statius*, à stabilitate: *Faustus* à fauore prænomẽ ceperũt. Tullius prænominatus est ominis gratia, quasi tollẽdus, o litera, in u, conuersa. *Sator*, qui per sationem natus est, appellatus est. *Ancum* prænomẽ, Varro à Sabinis translatũ putat: Valerius autem scribit, quòd cubitũ vitiosum habuit, quòd Græcè vocatur ἀγκών. *Lucij* cœperunt appellari, qui ipso initio lucis orti erant: aut (vt quidã arbitrantur) à Lucumonibus Hetruscis *Manij*, qui manè editi erant: vel ominis causa, quasi boni, Manum enim antiqui bonũ dicebant. *Cneus*, ob insignem rem appellatus, quòd vsũ prænomẽ varia scriptura notatur, alij Neũ, alij Gneum, alij Cneũ scribunt, qui G litera in hoc prænomine vtuntur, antiquitatem sequi videntur, quæ multum ea litera vsa est, olim enim dicebant frugmentũ, nunc frumẽtum refertur, & gnatura modo natura. Igitur etiam qui in corporibus gigni solet, Gneus appellatur, Qui C. corruptione syllabæ delectari videntur. Qui Neus. leuitatẽ Gaij indicant, à gaudio parẽtum dicti. *Auli*, qui diis alentibus nascuntur. *Marci*, qui Martio mense geniti. *Publij*, qui prius pupilli facti erant, quàm prænomina haberent, alij ominis cau-

sas, ex pube. *Tiberij* vocari cœperunt, qui ad flumen Tiberim nascebantur. *Titus* à Sabino nomine Tito fluxit. *Appius*, ab Accto eiusdem regionis prænomine. *Cæsones* appellati sunt, qui mortuis matribus execti erant. *Seruius*, qui mortua matre in vtero seruatus est. *Spurij*, patre incerto geniti, quasi Epoptæ. *Numerij*, sola patricia familia vsa est Fabia, idcircò quòd CCCVI. apud Trebiam flumen cæsis: qui vnus ex ea stirpe extiterat, ducta in matrimonium vxore filij Numerij Iotalicij Malemitani, sub eo pacto, vt quem primum filium sustulisset, ei Numerij prænomen imponeret, obtemperauit. ¶ Antiquarũ mulierum frequenti in vsu prænomina fuerunt, Rutilia, Cesellia, Rodocilla, Murcuila, Burra, à calore dicta. Ista prænomina, à viris tracta sunt, Caia, Lucia, Publia, Mœrca. Cæterùm Caia vsu super omnes celebrata est: fertur enim Caiam Cæciliam, Tarquinij Prisci regis vxorem, optimam lanificam fuisse, & ideo institutum fuit, vt nouæ nuptæ ante ianuam mariti interrogatæ quænam vocarentur, Caiam esse se dicerent.

CAROLI SIGONII DE NOMINIBVS ROMANORVM LIBER.

Cur Romani multis nominibus vsi sint.

CVM multæ res in tota antiquitate Romana parum adhuc tractatæ ac cognitæ sunt, tum illa difficilis atque obscura quæstio est de ratione nominum Romanorum. Nam etsi res est & à veteribus explicata diligenter, & ad huius etiam memoriæ hominibus penitus non neglecta, tamen quia illorum scripta vetustas vel consumpsit ferè vel deformauit, hi in hoc genere non satis accuratè omnia collegerunt, plurimum adhuc lucis desiderare videtur. Itaque, quoniã ad hos quos scripsimus, Romanorum magistratuum Fastos eiusmodi maximè disputatio pertinet, quique proxime hac de re scripserunt, nec satis plenè nec ad rei veritatem satis aptè tãtum argumentum tractarunt, faciendum esse nobis videtur, vt hoc loco quid de nominibus Romanorum inuenerimus, exponamus. Quum autem Romanos homines duobus primùm post etiam tribus nominibus vsos esse reperiamus quorum vnum præcipuè Nomẽ, alterum Prænomen, tertium Cognomen aut Agnomen appellauerunt, idcirco danda opera est vt in huius quasi vestibulo disputationis caussam huiusce facti, quæ probabilis maximè videatur esse, reddamus. Qui igitur de his caussis disseruerunt, ij in duas ferè partes diuisi sunt. quorum alij hanc consuetudinem propriam fuisse Romanorum, alij à vicinis populis acceptam esse tradiderunt. Ac priorem quidem opinionem tuetur Varro, (vt est apud Valerium Maximum in epitoma de prænominibus) posteriorem verò quidam alij. Varronem autem mouit maximè illa ratio, quod in Italia ante Romam conditam quosdam homines vno tantummodo nomine præditos fuisse, vt Romulum & Remum & Faustulum animaduertit. Itaque Varronis opinionem Priscianus, fortè sequutus, caussas cur Romani nomina duplicauerint, exponit duas: vnam, vt qui in quaque familia eodem nomine vocarentur, præposito aliquo alio nomine, quo inde prænomen dixerunt, distinguerentur, alteram, vt Sabinorum gratiam beneuolentiámque colligerent, quos Romulus in ciuitatem suscepit, aut suis Sabinorum nomina, aut contrà sua Sabinorum nominibus præponentes. Id quod in Romulo scripsit etiam Eutropius. Quinetiam Appianus huc spectasse videtur, quum in procemio historiæ scripsit. Romanos vno primum nomine vsos esse, post duobus, tum tribus. Sic enim ait, Καὶ τὰ ὀνόματα Ῥωμαίοις πάλαι μὲν ἦν ἕν, ὥσπερ τοῖς ἀνθρώποις ἅπασιν ἑκάστῳ· μετὰ δὲ ἐγένοντο δύο· καὶ οὐ πολὺς χρόνος ἐξ οὗ καὶ τρίτον ἤρξαντο τίθεσθαι ἐνίοις ἐκ παθῶν ἢ ἀρετῆς τινὶ ἐπίκλησιν. Itémque. Varro libro De lingua Lat. quum ait, Quum essent duo Terentij, aut plures, discernendi caussa, vt aliquid singulare haberent, notabant forsitan ab eo qui manè natus diceretur, vt is Manius esset: qui luci, Lucius: qui post patris mortem, Postumus. Qui verò secus senserunt, hanc rationem ab alijs populis mutuatos esse Romanos dixerunt: præsertim verò quum ipsi ante Romam conditam matrem Romuli legerent Rheam Siluiam, auum Numitorem Siluium, fratrem eius Amulium Siluium, posterioresque duces Metium Fufetium, Titum Tatium, Numam Pompilium, patrémque eius Pomponem Pompilium nominatos. In hac autem opinione fuerunt Arruntius Claudius & Valerius Maximus. Nam Claudius (vt Diomedes scribit) à Græcis hoc sumptum tradit, apud quos multi æque atque apud Romanos, tria nomina vsurpauerint, id quod in Alexandro Dardanio Paride & in Achille Æacide

Celeri intelligi posse putat. Valerius autem ab Albanis & Sabinis, à quibus potissimum traxerunt originem, Romanos hanc consuetudinem accepisse ait. Atque huic quidem ego etiam assentior, quippe qui & hanc rationem apud Italos populos fuisse, & aliis præterea eos quibusdam prænominibus à Romanis vsos esse comperiam; & Remum ac Romulum, aut quia spurii fuerût, gentis nomine caruisse, aut certe ex Siluia gente, cuius & mater erat, extitisse existimem. Distinguendorum tamen filiorum atque nepotum caussa inuenta prænomina esse. Varroni grauissimo in primis auctori assentior.

Quid sit nomen prænomen & cognomen.

Celebrata est igitur (quemadmodum demonstratum est) à Romanis hæc tota multiplicandorum nominum ratio. neque enim nomine aut prænomine tantummodo contenti fuerunt, sed cognomen & agnomen etiam adiunxerunt. Quod etiam significat Pausanias in Atticis, quum eos tribus aut etiam pluribus nominibus vsos esse tradidit, ita, καλοῦνται γε κατὰ πάτρια οἱ Ῥωμαῖοι οὐ κατὰ τὰ Ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ τρία (ὁπότε καὶ ἐλάχιστα) καὶ ἔτι πλείονα ὀνόματα ἔχειν τιθέμενοι. De quibus omnibus quum ab aliis alia tradita sint, quid ipse sentiam, non dicam, quid autem veteres senserint, verbis eorum expositis, breui concludam. Ac primum quidem nominabo Valerium, qui ita ait, Omnia quæ ad vnumquenque nostrum definiendum excogitata sunt, eandem vim significandi hominis obtinent. Quod per proprietatem dicitur, hoc distat, quia eo genus cognoscitur, ideóque dicitur gentilicium. cætera ordine variantur. Nam quod præponitur, prænomen: quod post fertur, cognomen: quod ad vltimum dicitur, agnomen vocatur. Neque vero aliter sensisse videntur Sosipater, Donatus & Diomedes, grammatici non solùm antiquitate, sed etiam doctrina nobiles. quorum, vbi de propriis nominibus agunt, hæc verba sunt, Vocabulorum, quibus Romani capita recensebant, quatuor genera sunt, prænomen, nomen, cognomen, agnomen. Prænomen, quod nomini gentilicio præponitur, vt Publius: nomen, quod originem gentis declarat, vt Cornelius; cognomen, quod nominibus gentilicius subiungitur, vt Scipio: agnomen, quod extrinsecus addi solet aliqua ratione, vel virtute quæsitum, vt Africanus. Quod si quis hos fortasse, vt leues, huiusce rei auctores repudiauerit, nunc animum referat ad ea quæ scripta sunt apud Dionysium, Plutarchum, Ciceronem & Suetonium, auctores rerum Romanarum grauissimos, eosdemque certissimos, à quibus hæc eadem opinio confirmatur. Dionysius quidem nomen vnum commune Romanis fuisse ait, alterum verò gentilicium. Sic enim de Lucumone ait, μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖοι ἐκάστῳ κοινὸν ὄνομα καλοῦσι καὶ μετὰ τὸ κύριον ὄνομα, ὃ δὴ συγγενικὸν αὐτοῖς ἐστι καὶ πατρωνυμικόν. sic alibi commune nomen appellat prænomen, vt de Attio Nævio, Ἄττος μὲν ὀνομάζετο τὸ κύριον καὶ δεύτερον ὄμα καὶ προσηγορεύετο Νέβιος, τὸ δὲ συγγενικὸν Ἄττιος. Eodem autem in loco Dionysius commune nomen vocat Lucium, gentilicium vero Tarquinium. Plutarchus vero in Coriolano ait ita, Tertium igitur ei nomen Coriolano inditum est: ex quo intelligi potest, Caium ei fuisse proprium nomen, Marcium verò gentilicium: id est, ὥστε ἔσχεν τρίτον ἔσχεν ὄνομα τὸ Κοριολάνον ᾧ καὶ μάλιστα δῆλον ἐστὶν ὅτι τῶν ὀνομάτων ἴδιον ἦν ὁ Γάιος τὸ δὲ δεύτερον οἰκίας ἢ γένους κοινὸν ὁ Μάρκιος. Idem etiam initio Marii. ea verba quia nimis multa visa sunt, atque etiam in promptu sunt omnibus, non apposui: quid tamen ille tradiderit, breuiter mihi esse ostendendum putaui. Sic igitur ille disputat vt varia & ipso fuisse nominum genera dicat. quorum alia prima, alia secunda, alia tertia vocat. Ac prima quidem nomina quæ propria, vt Cnæum, Lucium, Publium: secunda vero quæ gentis caussa multis communia sunt, vt Pompeios, Manlios & Cornelios: tertia, quæ ab actione aliqua, vel à corpore, vel à moribus indita sunt, vt Macrinum, Torquatum & Sullam. & secundis quidem respondere apud Græcos Heraclidas ac Pelopidas: tertiis vero Grypum & Callinicum putat. Quid? quum Cicero epistola ad Atticum libro quarto, ita ait, Qui vetere prænomine, nouo nomine T. etit Cæcilius, & Suetonius in Cæsare, quum inquit, Vt quod eo anno actum esset, Iulio & Cæsare actum scriberent, bis eundem repetentes, nomine ac cognomine, nonne satis ostendunt Titum quidem prænomen, Cæcilium verò & Iulium nomina, Cæsarem verò cognomen esse? Hæc mihi satis multa & satis firma visa sunt quæ afferrem cum ad harum appellationum vim & naturam definiendam, tum ad eorum opinionem labefactandam qui contrà aut aliter senserint aut scripserint.

Quot & quæ prænomina fuerint, & unde singula ducta sint.

Quum ergo multa vocabulorum genera sint, quibus plerunque veteres Romani appellarentur primùm de prænominib. post de reliquis, quid sentiamus dicẽdum est. Ac prænomen quidem προνόμιον Græcè dictum scribit

bit Diomedes: Plutarchus autem modò primum nomen, modo proprium nomen, Dionysius (vt ostendi) commune nomen appellat. Vis autem Latini vocabuli satis perspicua est: nam quod nomini præponitur, id prænomen dici voluerunt. Ex his autem prænominibus alia à Romanis, alia a finitimis populis frequentius vsurpata esse reperio: Romana autem ad triginta fuisse ex Varronis sententiâ tradit Valerius. Hæc autem fuisse videntur. Agrippa, Appius, Aulus, Cæso, Caius Cnæus, Decimus Faustus, Hostus, Lucius, Mamercus, Manius, Marcus, Numerius, Opiter, Posthum⁹, Proculus, Publius, Quinctus, Serui⁹, Sextus, Spurius, Tiberius, Titus, Tullus, Vibius, Volero, Vopiscus: peregrina vero Ancus, Aruns, Lar, Lucumo, Metius, Numa, Petro, Pompo, Sertor, Tallus, Turnus, Volusus. De quorum prænominum origine ac significatione, quoniam qui de nominibus modo scripserunt, nihil dixerunt, nos scribemus ea quæ à veteribus tradita, à nobis quanta maxima fieri potuit diligentia sunt collecta.

Agrippa, Festo auctore, vocatus qui cum labore matris sit natus; exempli caussa in pedes contra naturam, & non in caput, id est, ab ægro partu. Item Marcellus & Quinctilianus lib. 9.

Appius ex Sabinorum prænomine Actio venit, vt ait Valerius, idque Romæ Claudiorum fuit: quorum princeps Actius Clausus dictus est. Liuius lib. 3. quo in loco multa in scholiis diximus.

Auli dicti qui diis alentibus nascerentur. Valerius.

Cæso qui ex ventro matris exectus est. Festus, Valerius, Plin. lib. 7. cap. 9.

Caius à gaudio patrū appellatus. Valerius.

Cnæum ob insigne næui quod in corporibus gignitur.

Faustum à fauore dictum scribit Valerius.

Quinctus Sextus, Decimus, à numero dicti sunt, teste Varrone, vt qui quincto, sexto, & decimo quoque loco esset natus, ii demum primis temporibus Quinctus, Sextus & Decimus diceretur.

Hostus inquit Valerius, fuit prænomen in eo qui peregre apud hospitem natus est, fuitque prænomen Lucretij Tricipitini, collegæ L. Sergij consulis. Macrobius lib. Saturnal. primo, qui in hosti eo procreatus esset, eum Hostum vocatum fuisse scribit. Est autem mendum apud Valerium: Hospes enim legitur non Hostus. Quod autem legendum sit Hostus, ex eo intelligi potest quod Liuius Lucretium Tricipitinum, cuius Valerius meminit Hostum vocat. Et in consulibus Capitolinis, A. V. C CCXXXVI. scriptum est. *P. Lucretius Hosti F.* Macrobius etiam lib. 1. Hosti Hostilij mentionem facit.

Lucij duplex origo traditur à Valerio. aut enim à Lucumonibus Etruscis dictus est, vt Lucumo Tarquiniensis, qui se L. Tarquinium appellauit: aut is demum Lucius appellatus est qui lucis initio natus est. Quod scribit etiam Festus & Varro.

Mamercus prænomen gētis Æmiliæ fuit, de quo Plutarchus in Numa & Æmilio sic, Mamercus fuit Pythagoræ filius, à quo Numa Pompilius rex filium Mamercum nominauit, qui auctor & princeps gentis Æmiliæ fuit. Festus autem prænomen Oscum esse putat, quòd Osci Martem Mamercum appellauerint.

Manius dictus est qui manè est ortus: aut ominis caussa, quasi bonus: manum enim antiqui bonum dicebant. Varro lib. 2. De analogia. Valerius, Festus, Macrobius lib. 1. Saturnal. Zosimus autem Græcus historiarum auctor lib. 1. tradit Manium in gentem Valeriam profectum esse à quodam Valerio, qui primus sacra diis manibus fecit. Sic enim ait, τοῦτον τὸν βωμὸν ὁ Οὐαλέριος εὑρὼν, καὶ τὰς θυσίας καὶ τὰς παννυχίδας ἐπιτελέσας ἐκλήθη Μάνιος Οὐαλέριος Ταραντῖνος· τοὺς γὰρ χθονίους θεοὺς μάνης καλοῦσιν ἐν Ῥώμῃ, καὶ τὸ ὑγιαίνειν βαλέρε.

Marcus dictus est qui mense Martio natus est. Valerius.

De Numerio sic Festus, Numerius prænomen nunquam antea fuisse in patricia familia dicitur, quàm Q. Fabius, qui vnus post sex & trecentos ab Etruscis interfectos superfuit, inductus magnitudine diuitiarum vxorem duxit Otacilij Maleuentani (vt tum dicebantur) filiam, ea conditione vt qui primus natus esset, prænomine aui materni Numerius appellaretur. Et Valerius ita, Numerio sola patritia familia vsa est Fabia, iccirco quod CCCVI. apud Cremeram flumen cæsis, qui vnus ex ea stirpe extiterat, ductam in matrimonium vxore filia Numerij Otacilij Maleuentani, sub eo pacto, vt quem primum filium sustulisset, ei Numerij prænomen imponeret, obtemperauit. Hinc mendosè apud Ciceronem lib. 1. De diuinatione legitur ita, His adiungatur etiam somnium Æneę, quod in numerum Fabij Pictoris Græcis annalibus scriptum est, quum sit legendum. Quod in Numerij Fabij Pictoris. Fuit enim sic: Fabius Pictor prænomine Quinctus qui de rebus Romanis Latinè scripsit, Gellio & Nonio teste (qui eius sæpe verba Latina proferunt) denique Cicerone de legib. 1. qui cum inter historicos Latinos numerat: at qui Græce iisdem de rebus scripsit, is videtur fuisse Numerius nominatus, quem tamen 1. libro Dionys. Quinctum nominat. Hac ratione in oratione pro Cluentio Numerios Aurios legimus. & lib. 3. De orat. Numerium Furium, & lib. 3. De diuin. Numerium Suffucium, &

apud Pædianum Numerium Quinctium.

Opiter dictus, cuius pater, avo viuo, mortuus est, quasi qui post obitum patris genitus sit, aut qui ob patrem auum habeat. Quod prænomen Verginio Tricosto consuli fuit. Valerius & Festus.

Posthumus, qui post humatū patrē est natus. Varro lib. 2. de analogia, & Plutarchus in Coriolano; vt Posthumus Æbutius, de quibus Valerius. Nā Liuij libri mendosi erāt, qui haberēt Postumius pro Postumus: qui tamē Postumius gētis nomē sit, Postumus prænomen.

Proculus, qui natus sit patre peregrinante patria procul, vt ait Plutarchus in Coriolano. Valerius autem ait, qui patre sene natus sit, quasi procul ætate progresso, cum Proculum eiusdem vocatum.

Publij, ait Valerius, qui prius pupilli facti orant quàm prænomina haberent; alij omnis causa à pube.

Seruius is primum dictus est quem seruiens mulier peperisset, vt de Ser. Tull. rege scribit Dionysius. at Valerius, qui mortua matre, in vtero seruatus est.

Spurius dictus, qui sine patre esset, antiqui enim iisdem literis S P. Spurium, & sine patre scripserunt. Plutarchus in quæstionibus, & Valerius.

Tiberij qui ad Tiberim nascerētur. Valeri⁹.

De Tito controuersia est. Valerius à Sabino quodam, nomine Tito, manasse ait, Festus à Titulo. Titulos autem milites fuisse quod patriam tuerentur, quasi Titulos.

Tullus omnis causa dictus est, quasi tollendus, o in u versa. Valerius.

Volero, inquit Valerius, in prænomen abiit, quia nolentibus nasci liberis parentibus videbatur quo vsus est Publilius Philo. Quare in anno CCCLIII. Capitolino ita est, *L. Publilius L. F. Voler. N. Philo.*

Vibium prænomen esse indicat annus CCC. Capitolinus. vbi ita est *P. Sestius Q. F. Vibi N. Capitolinus.* Itemque Liuius lib. 26. Vibius Virius.

Vopiscus dictus, qui ex duobus conceptis vno ab ortu excluso ad partum legitimum deduceretur, quo prænomine præcipue Iulia gens vsa est. Valerius, Festus, Plutarchus in Coriolano, Plin lib. 6. cap 9. Sed de Romanorum prænominum vi ac significatione hactenus. Peregrinorum autem multo obscurior ratio & significatio est.

Ancum scribit Varro à Sabinis ortum. Valerius autem tradit eum Ancum esse appellatum, qui vitiosum habuit cubitum, qui ἀγκὼν Græce dicitur, cui etiam Festus assentitur. Ancus enim (inquit) ille vocatur, qui aduncū habet brachium, ita vt regi non possit. Hinc Ancus Marcius rex, & Ancus Publicius imperator Lanuuinus contra Hostilium regem, Dionysio auctore.

Aruntem & Lucumonem Etrusca prænomina fuisse scribit Dionysius. Itaque Aruntem Tarquinium superbi regis filium, & Aruntem Tolumnium Porsenæ filium legimus.

Volusus Sabinū fuit, eoque vsus est pater P. Valerij Poplicolæ. Liuio & Capitolinis apud auctoribus. quanquam Græci Οὐάλεσον vocant.

Lartes prænomen, vt tradit Valerius, à laribus sumptum est. Tuscum autem antè creditum est esse, fuitque consulis Herminij. Idem fere Carisius & Priscianus lib. 5. Larsi familiaris est facit laris, si Tolumij Porsenæ Lartis. Et Seruius in 6. Æneidos Lar Tolumnius à Cosso occisus, à loco dictus est. flectitur autem Lar Lartis. Et Liuius lib. 4 Daturos, quod Lar Tolumnius dedisset. Et Cicero Philippica IX. Lar Tolumnius Veientium rex. De Larte Porsena ita Dionysius lib. 5. βασιλεὺς δὲ Κλουσίνων Λάρς ὄνομα, Πορσίνας ἐπίκλησιν. Quod autem hoc prænomen Herminij consulis fuerit, (vt ait Valerius) id ex Dionysij lib. quoque cognoscitur. à quo ita anno CCCIII. consul scribitur Λάρος Ἑρμίνιος. & à Diodoro Λάρκιος Ἑρμίνιος. Ex his autem intelligi potest quàm vere scripserint quidam in libro de Nominibus ita, Posteaquam in vrbem migrarunt Sabini, duplicia nomina cœperunt, vt Numa Pompilius, Seruius Tullius, Lartes Porsena, quanuis hoc nomen Etruscum fuerit. In quo prænomine *Lartes* legendum est velut prænomine vsos veteres. Seruius interpres Vergilianus ab oppido dictum putat. Itidem Plutarchus in Publicola existimauit, qui tamen Λάρτας scribit, sed malè. Hęc illi. quàm autem vere, ipsi viderint. neque enim Lartes Porsena duobus tantum nominibus vsus est, quum ex Tolumni gente fuerit. Carisio (quem antè nominaui) auctore nec *Lartes* in recto casu dicitur, sed *Lar*, quod superioribus testimoniis comprobatum est. nec Seruius *Lartem* ab oppido dictum ait, sed à loco; nec item Plutarchus vllo in libro, nedum, in Poplicola, ab oppido dictum ait, neque item est apud Plutarchum Λάρτας, sed Λάρος. quanquam mendosè. inquit enim ἱκέτευεν Λάρτα Πορσίναν. quum sit legendum ex Dionysio, ὃν Λάρος Πορσίνας. Cur igitur hoc illi dixerunt? quia interpretem legerunt, qui ita vertit, Supplex ad Laertem Porsenam confugit. Illi verò in Græcis libris versati, quid in Græco codice esse deberet, intelligentes, illud quod non erat, esse affirmarunt.

Mettius. Albanorum prænomen fuit, vt in Metio Fufetio: & Sabinorū, vt in Metio Curtio: & Latinorum, vt in Metio Geminio & Metio Octauio, de quibus Liuius.

Numa Sabinorum fuit, vt in Numa Pompilio rege, & in Numa Marcio pont. max. de quo dixi in primum Liuij librum.

Pompo-

Pompeius prænomine vsus est Pōpo Pompilius Numæ regis pater, Dionys. in Numa, & Liuius li. 40. Itaq. Numa filiū etiā habuit nomine Pōponē, qui ex se gētē Pōponiā propagauit, auctore Plutarcho, quāquā quidā imperitē Pomponij filiū Numam esse scripserunt.

Tallus Sabinorum prænomen fuit, de quo Festus. Dionysius etiam cum Tatio rege Sabinorum Romam commigrasse ait Tallum cognomine Tyrannum.

Turnus Latinorum fuit, vt in Turno Herdonio Aricino.

Sertor auctore Valerio dictus est, qui per sationē natus esset, eóq. prænomine Sertor Resius vsus est, is qui primus ius feciale instituit. Festus autē Sertorē à prendendo dictū à quibusdam ait, quia quū cuipiā afferat manū, educēdi eius gratia ex seruitute in libertatem, vocetur adsertor, quū verisimilius sit dictum quod sereret quid, ac potius adsertorē à serēdo accepisse nomē, quū aliquē serat, petēdo in libertatem eandem qua ipse sit, id est iungat. quia fruges, quum seruntur, terræ iungit.

Statum prænomen à stabilitate dictū tradit Festus: simile autem nomen fuisse, Gellius.

QVEMADMODVM RO. PRÆnomina scriberentur, & errores quidam in iis scribendis sublati.

His rebus expositis, reliquū est vt (quod in scholis etiam Liuiani fecimus) qua ratione hæc ipsa prænomina scribere [illegible] tradamus. id enim maxi[illegible] causa [illegible] videtur. Romano[illegible] igitur prænomi[illegible] alia singulis, alia binis, alia ternis literis [illegible] solita, cum à veteribus tradu[illegible], tum ab [illegible] vetustissimo quoq. lapide nu[illegible] ita retent[illegible] est vt nihil ea re possit esse illustrius. Auctores sunt Plutarchus in quæst. Sosipater, Donatus & Priscianus: quorū verba recitarē si rē indigere probationis putarē. Singulis literis scribebātur, Aulus, Cæso, Caius, Quinctus, Decimus, Lucius Marcus, Manius, Numerius, Publius, Titus, vt A. Postumius. C. Iulius, K. Fabius. Q. Cæcilius, D. Iunius L. Licinius M. Valerius. M' Curius, N. Fabius. P. Cornelius, T. Manlius. Binis. Appius. Cnæus. Spurius. Tiberius, Opiter: vt Ap. Claudius, Cn. Pōpeius Sp. Veturius, Titus Æmilius, Op. Virginius. Ternis. Mamercus, Sextus, Seruius. Tullus: vt Mam. Æmilius. Sex Iulius, Ser. Cornelius. Tul Hostilius. Neq. verò horū omniū antiquæ notæ in libris sunt conseruatæ, verùm nonnullorum ita aut vetustate aut negligentia sunt deletæ, vt non solum nulla vestigia nobis sui reliquerint, sed ipsa etiam in alia prænomina transmigrarint. Cui tamen incommodo nos & apud Liuium & in Fastis ipsis ita occurrimus, vt & sua cuiq. prænomina reddiderimus, & ea propriis cuiusque, quæ desiderabantur, notis distinximus. Ac primum quidem, quoniam multos esse animaduerti qui D. Decium interpretarentur, notum quidē errorē, sed errorē tamē tollere volui, nam præterquā quòd Decius est gentis nomen: Græcorum etiam monumenta satis indicant, quoties in his libris Latinis aut aliis eiusmodi monumentis D loco prænominis scriptum est. Decimum esse exponendū, quia Δέκιμον plerunque habent, non Δέκιον.

Manius scribebatur hoc pacto M'. Id autē ex eo argumēto collegi. Animaduerti Curiū Dentatū, quē libri Latini, Græcique plerique Maniū Curiū nominant, in quarto eius triūpho Capitolino ita describi, M' Curius, M. F. N. *Dentatus*. eadē ratione Valerium, qui anno CCLIX. dictator est, & à Dionysio Manius Valerius dicitur, in fragmētis Capitolinis ita vocari, M'. *Val*. -, præterea consules, qui anno CDXC. in cōsulibus Capitolinis M'. *Valerius*, & M'. *Octacilius* scribūtur, à Polybio Μάνιος Οὐαλέριος & Μάνιος Ὀτακίλιος nominari. Hæc igitur ipsa quū legissem, accuratior deinde factus sum in Aciliis & Aquiliis, Æmiliis, Sergiis cæterisq. eiusmodi suo prænomine decorandis, quos in antiquis monumentis iisdem notis esse descriptos, apud Græcos ferè, aut Manios aut Mallios finitimo errore vocatos esse reperiebam. Quibus rebus adductus, tum prænomen tum eius antiquam notam linguæ Latinæ restitui, eaque ipsa re historiam ipsam Romanam, quæ magnam iacturam fecerat, subleuaui. Puto autem veteres his notis M' & M' distingui Manium à Marco voluisse. qui M. litera notatur. Ideirco autem dixi & M'. Nam quæ nota in Capitolinis tabulis est M' ea est in nummis argenteis M'. vt M' *Cordius. Rufus* M' *Acilius III vir valetu*. M' *Sergius Silus*. Quos numos cùm apud alios, tū maximè apud clarissimum virū Andream Lauredanum patricium Venetum, reperi.

Numerius N litera scribebatur. Itaq. ego & prænomē & prænominis notā renouaui, quæ iā prorsus vetustate obsoleuerat. Etenim quū hoc esse Fabiæ gētis prænomē ex Festo & Valerio didicissem, quúmq. ex Fabiis eū primū Numeriū esse dictū. qui Q. Fabij filius esset eius qui, CCCVI ad Cremerā interfectis, superfuit. scirē, eūdemq. in Capitolinis consulibus anno CCCXLVI. N. *Fabius* Q. F. Q. N. *Vibulanus* describi animaduerterē, nō dubitaui quin & in eo & in cæteris Fabiis, qui N. Fabij scriberētur, Numerius esset interpretandum. Quod ipsum deinde ex Diomede & ex Valerij li. 4. c. 3. apertius etiā cognoui. Nā Diomedes Numerij prænomen N. litera designatū fuisse scribit, & qui in Capitolinis triūphis N. *Fabius Pictor* scribitur, is à Valerio Numerius Fabius Pictor appellatur. Hæc autem nota est in L. *Sextio. Sex*. F. N. N. *Sextin. Laterano*. & in epigrammatis antiquæ vrbis N. *Iunio Epigono*. In libris autem Latinis ita euanuerat, vt

nullam propè sui imaginem reliquisset; sed in C N & M, & O euaserat.

Cæsonis etiã nota K quum interiisset, ex Terêtio Scauro & lapidib. Capitolinis restituta est. Quod tamen intellectu non admodum fuit difficile. nam quum in Fabiorum gente, quos Cæsonis filios aut nepotes esse Liuius & Dionysius scribũt, eos in marmoribus Capitolinis, K. F. K. N. describi animaduerterem, meã vero sententiã vt pro K. Cæsoné esse intelligendũ putarẽ. Quã literã eos idcirco in hoc prænomine vsurpasse existimo, vt à Caio, qui C litera notatur, internosceretur, in quam literam passim in libris Latinis mutata erat.

Tiberiũ duabus literis notatũ fuisse, & Probus tradit & antiqua marmora testimonio sunt, in quibus quoties TI. inuenitur, semper, Tiberius in Græcorũ monumẽtis est scriptus, vt in Sẽproniis, Æmiliis, Claudiisq; Neronib. Hæc autẽ ratio scribendi, præterquã in paucis, hoc tempore seruabatur. Quam certè in omnibus nostri non neglexissent, si Plutarchi verba in quæstionibus scripta an ediderent, è quo inter ea prænomina, quę duabus notãtur literis, *Tiberius* numeratur. quanquã verba eius mẽdosa sunt. inquit enim alia prænomina binis fuisse notata literis, *ὥσπερ τὸν Βι-ϐιον καὶ τὸν Τιτὸν*, quũ sit legẽdũ *ὥσπερ τὸν Τιϐέ-ριον* quã vocẽ omnes qui huiusq; eius loci testimonium protulerũt, (fuerũt autẽ plurimi) quinque eis lib. ũ Latinè verterunt, vt superuacaneã omiserunt. Miror autem amicum meũ in libello De nominibus ita scribere T. i. Titus, vt T. Ampius (quamuis in Sẽpronio Graccho Tiberiũ significet) in quo multi etiã nunc errant (inquam) eũ ea scribere, quæ neq. scriptorũ neq. lapidũ neq. numorũ auctoritate comprobare possit quũ in omnibus sit Ti. Sempronius non T. Sempronius nisi mendosè.

Mamerci prænomen quũ esset prorsus tenebris vetustatis oppressum, in lucem produximus. Quod ipsum vnà cum eius nota debemus tum Capitolinorum marmorum, tum maximè Græcorum annalium monumentis.

Tullus item & *Opiter* eodem in numero poni possunt. Nam quum ab omnibus passim integra scriberentur, ea à nobis ad antiquæ scripturæ formulam ex Prisciani & Probi auctoritate redacta sunt, ita vt ille tribus, hic duabus literis notaretur.

De Seruio prænomine, quod nonnulli *Serg.* scribere cœperant, quasi esset gentis Sergiæ nomen, non dicam. est enim error iam satis à multis exagitatus.

Agrippa modo omnibus literis descriptus est, modo plerisque, vt in Capitolinis cõsulibus an. CCL. *Agrippa Menenius Lanatus*, & CCCXXIIII. *Menenius Agrip.* F. Reliquis omnib. vt an. CCCXXVI. *P. Lucretius Hosti.* F. CCC. P. *Sextius Vibi* N. & CCCXXVI. *C. Valerius Volusi*, N. CCCLII. *L. Iulius Vopiscus* N. at Volero plerisque, vt CCCLIII. *L. Publilius Voler.* N. Hactenus de notis prænominũ: de quib. nõ ita admodũ lõga disputatione opus fuisset, si amicus meus qui de nominibus scripsit, in his tradẽdis, eadẽ qua cæteris solet in reb. diligẽtia vsus esset. Ille enim satis esse duxit admonuisse, quædam prænomina vna litera notata, vt M. P. Q. L. C. D. T. quædam duabus, vt SP. AP. CN. quędam tribus, vt SEX. quæ omnib. nota erant: quæ vero omnibus ignota, ea præteriit. nihil enim de Manio, nihil de Numerio, nihil de Cæsone, nihil de Viberio & priscis eorum notis, nihil de significatione eorum, nihil de tota hac tã multiplici & varia ratione, nisi quæ multis iã sæculis sciebamus, sine vlla tamen auctoritate, tradidit: ita vt nisi quatuordecim prænomina cognouisse videatur, aut certè, si plura cognouit, nõ nisi ea quæ omnibus erãt in promptu & quæ nulla ex parte deprauata erant, docuisse, quæ autem interciderant, aut corrupta erant, pro notis prætermisisse. Neq. vero cõsulto omisisse potest, quippe, quum inter prænomina statuat ea etiam quæ prænomina non sunt, vt *Licinius*, in Licinio Menenio Lanato apud Liuiũ. Quum Licinius sit gentis nomẽ. & apud Liuiũ legendũ sit L. Menenius Lanatus, quod ipse in scholiis Liuianis docui. siquidẽ Diodorus eũ nominat, *Λεύκιον Μενήνιον Λανᾶτον*. Ergo si breuitati studuit, cur ea quæ prænomina nõn sunt, pro prænominibus attulit? si nihil ex iis quæ ab aliis, vt ipse se facturum profitetur, dicta erant, prætermisit, vt ignotissimum & obscurissimum quodque prætermittere.

De duorum prænominum pronuntiatione, Caij & Cnæi.

Iã verò illa nõ cõtẽnẽda ea videtur quæ de duorũ prænominũ pronũciatione à veteribus tradita sunt, Caij & Cnæi. Quæ ipsa cũ C litera notetur, G tamẽ sono pronũtiari Diomedes his verbis testatur, G nota cõsonãs est, in cuius locũ C solebat apponi, vt & hodie quũ Gaiũ Cęsarẽ notamus, scribimus C. Cæsarẽ. ideóq; post B literam tertio loco digesta est, vt apud Græcos Γ posita reperitur in eo loco. Et alibi, N prænominis nota Numerium significat & præposita sibi G Gnæu. quẽ antiqui Cnæum scribunt. Et Valerius, Cnæi prænomen varia scriptura notatum est: alij enim Cnæum, alij Gnæum, alij Næum scripserunt. Qui G litera in hoc prænomine vsi sunt, antiquitatem sequuti esse videntur, quæ multùm ea litera vsa est. Olim enim dicebant frugmentum post frumentum: olim gnaturam, post naturam. itaque etiam qui in corporibus gigni solet, Gnæus appellatur. qui Cnæum dixerunt, corruptione syllabæ delectati esse videntur: qui Næum leuitate.

Quæ prænomina pro cognominibus vsurpata sint.

Fuisse præterea aliquot etiã prænomina quæ

longo post tēpore pro cognominib. vsurpare cœperint ex vetustis nō solum grāmaticis, sed etiā annalibus intelligitur. Quod ipsum in Agrippa, Voluso, Mamerco, Proculo & Tullo faciliē perspici potest: quæ in L. Vipsanio Agrippa, L. Valerio Voluso, M. Æmilio Mamerco, C. Plautio Proculo, L. Volcatio Tullo viris consularibus cognomina esse perspicuū est. Quod etiam tradit Valerius his verbis, Quæ olim prænomina fuerunt, nunc cognomina sunt, vt Postumus, Agrippa, Proculus. Itémque Priscian. lib. 2. his, Inueniuntur autem multa quæ in aliis personis sunt prænomina, loco cognominum accipi.

De Prænominibus fœminarum.

Sanè restat vt quoniā de virorū prænominibus satis dictū est, de feminarū prænominib. dicēdū esse videatur. Quòd eò accuratius mihi faciēdū esse existimo, q̄ amicus meus nulla antiquorū auctoritate adductus, suo iure, feminas Romanas omnino caruisse prænominib. docuit. sic.n. in lib. De nominib. loquitur, Mulieres à nomine gētis vocabantur, & vno tātum nomine, vt Porcia, Cornelia, Iulia, Tullia. Item Plutarchus in Problem. vbi quærit cur maribus nono, feminis octauo die nomina imponerētur, ait, Mulieres vno aut duob. appellabantur nominibus. Ego duob. appellari nūquam obseruaui, ni fortasse prænomen illud significare voluit Plutarchus, quod est omnib. mulierib. cōmune, vt dicerētur Caiæ. Hæc ille se obseruasse ait. ab hac autē obseruatione omnia tū auctorū tū lapidū etiā veterū testimonia maxime dissētiūt. Scriptorum primùm verba recitabo, pòst lapidū. Valerius ita, Antiquarū mulierū frequēti in vsu prænomina fuerunt, Rutilla, Cesellia, Rodocilla, Murrulla, Burra. Ista prænomina a virilib. tracta sunt, Caia, Lucia, Publia, Numeria. Festus vero ita, Prænominib. feminas vsas esse testimonio sunt Cæcilia & Tarratia, quæ ambæ Caiæ solitę sunt appellari, pari modo Lucia & Titia. Varro autem ita, In nostris nominibus, qui sumus in Latio, & liberi analogia necessaria. itaque ibi apparet analogia, ac dicitur Terentius vir, Terentia femina, Terentiū genus. In præsentibus nominibus ideo non fit item, quòd hæc instituta ad vsum singularia, quibus discernerentur nomina gentilicia, vt à numero, Secunda, Tertia, Quarta: in viris, vt Quintus, Sextus, Decimus: sic ab aliis rebus, quum essent duo Terentij, aut plures, discernendi caussa, vt aliquid singulare haberent, notabant forsitan ab eo qui mane natus diceretur, vt is Manius esset: qui luci, Lucius: qui post patris mortem, Postumus. E quibus quædam item cecidisse in feminis, proportione appellata declarant. Prænomina antiqua mulierum, Mania, Lucia, Postuma. Videmus enim Maniam matrem Larum, dici, Luciā Volumniā Saliorū carminibus appellari. Postumā à multis post patris mortem etiā nunc appellari. Iccirco autē dixit, Quādā, nā paulo antè dixerat, Nō quia Marcus & Numerius dicitur, iccirco Marcā & Numeriā dici. Postremò Plutarchus in Mario Posidoniū reprehendit, qui quū primū nomē proprium esse diceret, nulli tamē mulieri primū nomen esse dicebat. ex quo efficiebatur, mulieres pprio nomine caruisse. Itaq. idē in quæstionib. apertè scribit, mulieres duobus, viros tribus nominib. esse vsos. sic enim ait, *χρῆσθαι δὲ δυσὶν ὀνόμασι τὰς γυναῖκας, τρισὶ δὲ τοὺς ἄρρενας.* Itaque miror amicum meum Græcarum literarum peritum ita vertisse, Mulieres vno aut duobus appellabantur nominibus. Non enim Plutarchus inquit, vno aut duobus, verum expressè duobus. Idem præterea auctor est Romulum ex Ersilia filiam vnam suscepisse, eámque ab ordine procreationis Primam appellasse: itémque Sullæ dictatori filiam ex Valeria esse natam, eandémque (quia post obitum patris nata erat) Postumam esse vocatam.

Hæc ex auctoribus. quibuscum lapidū etiā testimonia consentiunt. Extant epigrammata duo Mutinæ vetustissima, vnū in turri D. Geminiani, alterum apud eruditissimum virum Ludouicū Casteluetrū, in quib. *primæ* mētio est, ea verò sunt hæc, *Salvia* C.F. *Sex. Tullius Sex.* F. V. *sibi & primæ fecit & suis & primæ Valeriæ* Sp.F. Et in multis epigrammatis antiquæ vrbis, *Iulia secūda, & Cornelia secūda.* Item in eodem libro: *Tertia Priscia Ionia Salvia.* Tertiam item Liniam legimus apud Sueton. in Cæsare, & apud Macrob. lib. 2. quam Tertullā vocat Cicero lib. 13. epist. ad Atticū, & Valerius, Paullo Æmilio filiam fuisse ait nomine *Tertiam.* vnde Paullus apud Cic. O mea Tertia, inquit. De Quarta est inscriptio vetus in prætorio Patauino eiusmodi.

V. F.
T. LIVIVS
LIVIA. ET. F.
QVARTAE. L.
HALYS
CONCORDIALIS
PATAVI
SIBI, ET SVIS
OMNIBVS

Et apud Liu. li. 40. Quarta Hostilia memoratur. Quinctæ mētio est apud Liuium li. 28. vt Quincta Claudia. Item apud Cic. in oratione p. Cælio, & de aruspicum responsis. Præterea epigrammata duo apud Horatiū Malegutium clarissimum iuuenem sunt in agro Regiensi eiusmodi.

QVINCTAE NONIAE SEPTIMIVS
RVFAE ET L. NICEPHOR-
NONIAE Q. F. QVINCTVLAE & SEPTI-
MIA SP. F. QVINTA.

De Lucia extat etiam tale Mutinæ monumentum in sepulchro marmoreo.

MEMORIAE CLA. FEM.
L. PAEDVCEAE IVLIANAE
MORIB. NATAL. AC PVD. PRISCIS.

IN LVSTRIBVS Q. FEM. COMPARANDA.
QVAE VIXIT ANNOS XIII. D. XLVII.
CVM MARITO FECIT ME. V. D. XX.
L. NONIVS VER.

De Minia tale est in lib. epigr. antiq. vrbis.

M. ACILLIAE M. IVSTINAE.
P. SIRIVS SERPICANVS MARITVS.
VXORI OPTIMAE, ET KARISSIMAE.

Et alio loco,

POPPIDIA SP. F. A. XIIX.
IVLIA PROCLA F. EIVS. V. A. X. M. III.

Est autem *Proculus* Iuliorum prænomē, vt in Proculo Iulio regnante Romulo, de quo Liuius & Dionysius. In eodē libro est T. *Flauius Aug.* L. multaque eiusmodi alia. Quibus ex omnibus cùm illud intelligi arbitror de quo dicere cœperam, mulieres præter Caiam, alio aliquando prænomine esse vsas, tū illud etiā (quod idem nemo fieri quisquam vnquam se obseruasse profitetur) prænomina modò præponi, modò postponi consueuisse. siquidem Primam Valeriam, & Saluiam Primam, ac Quintam Hostiliam & Liuiam Quartam, ac Quintam Noniam, & Noniam Quinctulam scriptas esse animaduerti potest. Quod idē in viris Liuius etiam fecit, qui Attius Tullus, Attius Naeuius Manlius Cocus, & Octauius Metius & Cicero, Maluginensis M. Scipio: & Suetonius, Claudius Appius Regillanus, & alia eiusmodi dixerunt. *Caiam* præterea, quod cōmune omnibus mulieribus prænomen fuit, C inuersa notatam fuisse, contraque Caium in viris, satis est ex Probo aliisque veteribus grammaticis atque lapidibus perspicuum.

De Prænominibus imponendis.

Nūc quoniam ad rē pertinet, quid de prænominibus imponēdis veteres senserint, explicemus. Ac sanè qui de tēpore tradunt, quo ea imponerentur, auctores habeo nobiles illos quidē & magnos, verùm ita inter se dissidentes, vt etiam si quis sententiam, facile statuere non possis, quid illud eius tēporib. obseruatum esse intelligas. Quid est enim tam dissimile, quàm ea quæ à Valerio & à Plutarcho Festóve scribuntur? quorū ille pueris nō priusquam togam virilē sumerent, puellis non antequam nuberent, hi verò maribus quidē nono, feminis autem octauo die imponi consueuisse prænomina tradunt. Verba Plutarchi sunt hæc in quæstionibus, τῶν μὲν παίδων, τοῖς δὲ [illegible] ὀνόματα τίθενται. Festi verò hæc. Lustrici dies infantium appellantur, puellarū octauus, puerorum nonus, quia his lustrantur atque eis nomina imponuntur. De ratione autem imponendi satis constat, suis quenque filiis ea prænomina indidisse quæ suæ essent cuiusque familiæ maximè propria, ac primum quenque filium patris esse prænomine plerunque vsum, eandemque deinceps rationem in adoptiuis filiis & liberis & nouis ciuib. esse seruatam, vt à quo quisque adoptatus esset, aut per quem quisque vel libertatem vel ciuitatem consequutus esset, eius maximè nomina vsurparet. Ac primum quidem quod dixi, suæ quæque familiæ propria prænomina imposuisse, intelligendum est, non omnia omnibus familiis prænomina fuisse communia, sed alia aliis fuisse familiaria. *Appius* enim vix in alia quam in Claudia gente patricia reperitur. *Marco* nequis vteretur decreto gentis Manliæ patriciæ cautum est. *Lucium* a Claudiis repudiatum, *Cneum* & a Domitiis Ahenobarbis tantum fuisse probatos, Suetonius in Tiberio & in Nerone tradit. Quod autem plerunque primus quisque filius prænomen patris tulerit, id ex familiis iis quas in scholiis Liuianis digessimus, animaduerti potest. Fuisse autem quandam distinguendi rationem, si eodē pater & filius prænomine præditi eodem tempore floruissent, hinc intelligi licet, quod Cicero Q. Q. Catulos, modò patre, modo filio, modò seniore, modò adolescente distinguit. Quod idem de Q. Q. Fabiis Liuius, C. C. Curionibus Suetonius. Neque verò de adoptiuorum appellatione multa mihi esse dicenda existimo, quom à multis iam res sit ex veterum annal. obseruatione tractata. Illud tamē dicam, Dionem lib. 40. & 46. huius auctorem sententiæ esse, qui adoptarentur ab aliquo, eos nomina illorum omnia, à quibus adoptarentur, ferre consueuisse, suum verò gentilicium nomen retinuisse. Illud quidem, sed aliquo tamen modo commutasse. vt C. Octauius qui dicebatur postea quā à C. Iulio Cæsare est adoptatus, C. Iulius Cæsar appellari cœptus est, ita tamen vt gentilicium Octaui nomen non deleret, sed id quodammodo commutaret, & Octauianum pro Octauio redderet. Idem in P. Cornelio Scipione Æmiliano, & in L. Manlio Acidino Fuluiano, & in P. Licinio Crasso Muciano factū est: qui omnes ab eo à quo adoptati erant, nomina sumpserunt. Eodem spectans Cicero lib. epist. ad Attic. inscripsit, Cicero salutē Q. Cæcilio Pōponiano Attico. Eodem etiam referuntur ea quæ ab eo scripta sunt lib. 7. Dolabellam video Liuiæ testamēto cū duobus cohæredib. esse in triēte, sed iuberi mutare nomē. Quod autē scribit Dio, id etiamsi verū est, nō ab omnib. tamē vbique retentum est. Neque enim Aurelius Orestes, qui à Cn. Aufidio, nec Calpurnius Piso, qui à M. Pupio (vt scribit pro domo Cic.) adoptati fuerunt, aut Aurelianus, aut Calpurnianus appellati sunt, sed ille Cn. Aufidius Orestes, hic M. Pupius Piso nominatus est. Eadem etiam ratione nec P. quidem Cornelius Scipio qui, Dione auctore, à Q. Metello Pio, nec M. Iunius Brutus, qui teste Plutar. à Q. Seruilio Cæpione sunt adoptati, aut Cornelianus, aut Iunianus, sed ille Q. Cæcilius Metellus Pius Scipio, hic

Q. Seruilius Cæpio Brutus est appellatus, vt Dio. lib. 40. Cicero in Philippicis, nummi argentei testantur, in quibus nummis est ita,

Quintus Metellus Scipio.	*Q. Cæpio Brutus pro Coss.*

Metellus autẽ hic Scipio P. Cornelij Scipionis Nasicæ filius naturalis fuerat, teste Dione, qui ita ait lib. 40 ὁ Πομπήιος Κόιντον Σκιπίωνα πενθερόν τε ὄντα προσείλετο. οὗτος γὰρ γένει μὲν υἱὸς τοῦ Νασικᾶ ὢν, ἐκ δὲ τοῦ κλήρου διαδοχῆς ἐς τὸ τοῦ Μετέλλου τοῦ Εὐσεβοῦς γένος [illegible]. id est, Pompeius Q. Scipionẽ socerũ sibi collegam asciuit: qui naturalis filius fuit Nasicæ ille quidem, at adoptatus à Q. Metello Pio. Quód quum ita sit, nescio quid in mentem amico meo venerit scribere in libro De nominibus ita, Cicero lib. epist. ad Att. 6. Scipionẽ hic Metellus proauum suũ nescit censorẽ nõ fuisse. Significat Scipionẽ Asiatici illius filiũ, qui adoptatus fuit à Q. Metello Pio. Cur miror, hęc cau sa est. nemo enim Asiatici filiũ fuisse Scipionẽ hunc scribit, nisi quem hic sequitur Dionis interpres. Neq. verò omnino hic Scipio Metellus Asiatici filius esse potuit, sed Nasicę pri mùm, quia hic idẽ P. Cornelius Scipio apud Eutropium, & Eutropij Græcum interpretẽ Pæaniũ nominatur: & P. Scipio in Epitomis, & apud Ciceronẽ pro domo dicitur, quũ at, Atqui C. Atinius patrum memoria bona Q. Metelli, qui eũ ex senatu censor eiecerat, aui tui Q. Metelli, & tui P. Seruili, & proaui tui P. Scipio. Asiatici verò Lucij prænomen tulerunt. Deinde quod in Bruto auum huius vocat P. Scipionẽ Nasicam oratorem, proauum P. Scipionem Nasicam Serapionem, oratoris patrem, abauum verò P. Scipionem Nasicam Corculum Serapionis patrem: quæ quum in Asiatici filiũ cadere nullo modo possint, in Nasicæ certè maximè cadunt hoc modo;

1 P. Scipio Nasica Corculũ cos. 591. 598. abauus Scipionis Met.	1 C. Lælius cos. 613. abauus Scipionis. Metelli.
2 P. Scipio Nasica Serapio cos. 615. proauus Metelli Scipionis.	2 Lælia filia. vxor Q. Mucii Scæuolæ aug. cos. 636. proaui Scipionis Metelli.
3 P. Scipio Nasica orator. auus Scipionis Metelli cos. 642. vxor Cæcilia Macedonici filia.	3 Mucia filia. vxor L. Licinij Crassi oratoris cos. 658. aui Scipionis Metelli.
4 P. Scipio Nasica pater Metelli Scipionis.	4 Licinia filia. vxor P. Scipionis Nasicæ, patris Metelli Scipionis.
5 P. Scipio Nasica, qui adoptatus à Q. Metello Pio, Q. Metellus Pius Scipio dictus est. cos. 701.	5 P. Scipio Nasica, qui adoptatus à Q. Metello Pio, Q. Metellus Pius Scipio dictus est cos. 701.

Descripsi autẽ etiam maternos Metelli auos ex Ciceronis sententia in Bruto, ne quis eundẽ de maternis, non paternis intellexisse suspicari posset, atque ita rem, (quod fieri ne hoc quidem pacto potest) ad Asiaticos traheret. Hæc autẽ cõmutandorũ ex adoptione nominũ ratio cum in aliis tũ maximè in M. Licinio Lucullo. C. Cassij in consulatu collega Ciceronis interpretes decepit, qui quum in Verrẽ M. Terentiũ, C. Cassiũ cos. ac legẽ Terentiã & Cassiam nominaret, mẽdum esse in Terentio, & Licinium reponendũ esse duxerunt: quod profectò non fecissent si adoptionẽ subesse intellexissent, quod ex fragmento illius cõsulatus, Capitolino colligitur, in quo ita est, M. TERENTIVS M. F. VARR. LVCVLLVS C. CASSIVS. Ita etiam alibi. A TERENTIVS VARRO MVRENA. neque enim Murena Terentiorum sed Liciniorum, vt Lucullus cognomen fuit.

Transeamus ad seruos. Non est autẽ dubiũ quin quemadmodũ quũ seruitutẽ seruiebant prænomẽ domini sequebãtur ita, vt Lucipores, Marcipores, Publipores, Quinctipores: quasi Lucij, Marci, Publij, & Quincti pueri dicerentur, vt à Plinio & Quinctiliano scriptũ est: ita etiam in libertatẽ vindicati, patroni à quo manumissi essent, nomina vsurpauerint. nam prætorquam quod exemplo sunt M. Tullii Ciceronis liberti duo, quorũ alter M. Tullius Tiro, alter M. Tullius Laurea dictus est, & Liuius Andronicus poeta, quẽ à M. Liuio Salinatore, cuius filios erudierat, libertate donatũ scribit Eusebius in Chronicis: id etiam ex verbis Ciceronis ad Att. lib. 4. & Artemidori lib. 1. effici potest. Cicero n. de Eutychide seruo Attici manumisso ita loquitur, de Eutychide gratum, qui vetere prænomine, nouo nomine T. erit Cæcilius, vt ex me & ex te iũctus M. Põponius. Artemidorus autẽ de serui cuiusdã somnio ita, Cognoui (inquit) quẽdã, qui quũ sibi videretur tria pudenda habere, ex seruitute in libertatẽ vindicatus pro vno nomine tria accepit, duobus nominibus ab eo à quo manumissus fuerat sumptis. Iã verò eos qui in ciuitatem suscepti essent, illorum potissimùm nomina tulisse quorũ beneficio ciuitatem impetrassent, Latinorum scriptorũ exempla ostendunt. nam & Cicero ad Acilium ita scribit, Cum Demetrio Mega mihi vetustum hospitiũ est. ei Dolabella rogatu meo ciuitatem impetrauit: qua in re ego interfui. Itaque nũc P. Cornelius vocatur. Itemque in Verrem, Q. Lutatius Diodorus beneficio Q. Catuli à Sulla ciuis Romanus factus. Eadem

que ratione de Diono, qui beneficio Q. Metelli ciuis factus Q. Cæcilius Dio est appellatus. Et Cæsar lib. 1. De bello Gallico, ita, Commodissimũ visum est M. Valeriũ Procillum C. Valerij Caburi filium, cuius pater à C. Valerio Flacco ciuitate donatus erat, mittere.

CVR GENTILICIA NOMINA *in IVS desinant, & quid Gens sit, & à Familia differat.*

His rebus expositis, reliquum est vt nominibus gentilitiis agamus, de quibus amicus meus sic scripsit, Sciendũ omnia nomina quibus familiæ significantur, proferri in ius, vt Porcius & cornelius, Iulius, rectè ille quidẽ, sed parũ ad rẽ tantã. Illud enim docti hominis & Romanæ antiquitatis periti erat, causam ostẽdere, eamque veterũ vsu & auctoritate probare, quã ipse (si potero) exponã. credo enim omnia ita factitasse, vt gentis originẽ eiusmodi deriuatione significarẽt, vt quemadmodũ in voce deriuatio verbi, sic generis etiam, quæ voce illa exprimeretur, principiũ in voce appareret. Siquidẽ antiquissimã quãq; gẽtẽ aut à viro aut à loco, tanquã à fõte aliquo, manasse & nomen accepisse, perspicuum est: ita quidẽ vt hæc deriuationis significatio in omnib. studiosissimè cõseruata sit. Hanc autẽ cõsuetudinẽ si in paucis quibusdã gẽtibus, & antequã vrbs cõderetur, & postquã condita est, sub regib. cõsulibúsque diligẽtissimè tẽtã esse ostẽdero, tũ neminẽ fore puto qui contrà dicat. Age.n. cur Iuliã gentem credimus aut Æmiliã, aut Atiã aut Nautiã hãc eiusmodi terminationẽ adeo religiosè seruasse, nisi vt appareret in voce quod in re existit, ab aliquo ipsas initio deriuasse? est autẽ ita. Nam Iulia gẽs Iulũ Æneæ; Æmilia Æmiliũ Iulij filiũ, Atia Atim, Nautia Nautẽ Troianos viros sui generis auctores nũcupit. At verò cõdita vrbe nõnne id etiã obseruatũ est? Scribit enim Plutarchus Numã regẽ filios quatuor reliquisse, Põponẽ, Calpũ, Pinũ, & Mamercũ, ab iisq; Põponiã, Calpurniã, Pinariã & Mamerciã gẽtes Romæ ꝓpagatas. L. autẽ Tarquiniũ Priscũ scribit Dionysius Damarati Corinthij fuisse filiũ, & quũ Tarquinijs viueret Lucumonẽ Etrusco prænomine fuisse vocatum: vbi verò Romã cõmigrauit, ad morẽ Romanũ sibi nomina cõposuisse: itaq; cõmuni nomine se pro Lucumone Luciũ gẽtilitio verò à Tarquinijs vrbe non se Tarquiniensem, sed Tarquinium appellari voluisse. Idem fecit Ap. Claudius, qui ex Regillo Sabinorũ oppido post reges exactos anno sexto se cũ clientib. Romam cõtulit. Etenim quũ Clausus ante diceretur, nõ iã amplius Clausum, sed Clausiũ, post Claudiũ dici se, vbi Romæ domiciliũ collocauit, oportere existimauit. Itaq; ab eo cæteri omnes Romæ Claudij nominati sũt. Id autẽ ita esse, ex eo etiã intelligi potest quod ait Priscianus lib. 2. nomina hæc in ivs apud Romanos idẽ valere quod apud Græcos patronymica. verba eius sunt hæc, Nominum deriuatorum multa genera sunt, quorum patronymicum, i. quod à ꝓprijs tãtũmodo patrũ nominib. deriuatur secundũ formã Græcã, quod significat cũ genitiuo primitiui filios vel nepotes, vt Aeacides Aeaci filius vel nepos, ꝗ quo Romani nominib familiarũ vtũtur, vt Cornelij. Omnes.n. ab illo qui primus Cornelius appellatus est, hoc nomẽ habuerũt, qui, s. q. eiusdẽ familiæ sũt, sicut omnes minores Thesei Thesidæ Græci appellantur. Hæc ille. Idẽ autem sentit etiã Dionysius, qui in Prisco hęc nomina συγγενικὰ & πατρωνυμικὰ vocat. Neque verò dubiũ est quin hæc tota ratio terminandi vsque ad reip. interitum incorrupta peruenerit. Nam etsi nonnullos quasi gentilitij nominis expertes esse reperimus, vt M. Perpẽnã, & C. Norbanũ consulares, quos ita in libris & in Capitolinis marmorib. nominari videmus, id tamẽ contigisse videtur, aut ꝗ ij cognomine magis quam nomine delectati sunt, vt M. Agrippa, cuius gẽtilitiũ nomẽ in omnib. lapidibus omissũ est, quũ tamẽ ex Vipsanorũ eum gente fuisse Nepos & Dio tradiderint: aut certè ꝗ ea nobis ignota sunt. Quęcũq. autem causa sit, non est quod exiguus horũ numerus tam religiosum tot aliorũ cõsuetudinẽ impediat præsertim verò amico meo summo viro auctore, qui ita habere omnia sine vlla exceptione asseuerauit. Quid autem sit Gens vnde ipsa omnia gentilitia dicta sunt, ac quid à familia differat nunc dicamus. Inter gentem & familiam illud interest, quod gens ad nomẽ, familia ad cognomẽ refertur. Itaque illa tanquam totũ cõtinere videtur, hęc quodammodo partẽ exẽpli gratia. Valerij omnes vnius esse gẽtis dicũtur, quia vno nomine cõtinentur omnes: at verò partes gentis huius sunt plures, quæ ex cognominum varietate distinctæ sunt, eæque familiæ nominantur, vt in gente Valeria Maximi, Messalæ, Flacci, Læuini, Faltones: in Cornelia Scipiones, Lentuli, Dolabellæ, Syllæ, Cinnæ: in Aemilia Mamercini, Lepidi, Paulli, Scauri, Barbulæ. itemq. in cæteris. At verò Valerij omnes vnius sunt gentis, itémque Cornelij atque Aemilij. Itaq. rectè Festus gentem definit eam quæ ex multis familiis conficeretur. Quod autem interest inter gentem & familiam, idem interest inter genus & stirpem. Quæ quidem ita esse, ex his veterũ historiarũ verbis intelligitur. Sueton. in Galba. Imagines vniuersi generis exequi lõgum est, familiæ breuiter attingam. Qui primus Sulpiciorum cognomen Galbæ tulit, cur aut vnde traxerit, ambigitur. Et Liuius li 38. P. Scipio Nasica orationem habuit plenam veris decoribus non communiter Corneliæ gentis, sed propriè familiæ suæ.

Et apud

Et apud Suetonium Cæsar, ab Anco Marcio sunt Marcij Reges, quo nomine fuit mater: à Venere, Iulij, cuius gentis familia est nostra. Et in Augusto, Gens Octauia à Tarquinio Prisco rege inter Romanas gentes allecta, mox à S. Tullio inter patricias transducta. primus ex hac magistratū cepit C. Rufus. is quæstorius Cnæum & Caiū procreauit, à quibus duplex Octauiorum familia defluxit, conditione diuersa. Et Cic. in Bruto, Funebres orationes ipsæ familiæ quasi ornamenta seruabant ad vsū, siquis eiusdē generis occidisset. Et Liu. li. 9. Duodecim Potitiorum familias fuisse, quum gens Potitia tota interiit. Et lib. 1. Iulia gens Iulū auctorem sui nominis nūcupat. Et lib. 7. sic loquitur Valer. Coruus, Nō si mihi nouum hoc Corui cognomen dijs auctorib. homines dedistis, Poplicolarū vetustum nostræ familiæ cognomen memoria excessit. Et lib. 40. Inde cognomen familiæ inditū, vt Annales appellarentur. Et Catul. Non decet tam vetus sine liberis nomen esse, id est tam veterem gentē, qualis erat Manlia. Hæc de gente, familia & genere. nunc de stirpe dicam, Cic. pro Rabirio, Qua in familia laus aliqua fortè floruerit hanc ferè qui sūt eius stirpis cupidissimè persequūtur. Et primò De legibus, Hic orti stirpe antiquissima sumus. Et in Lælio, Qui aliquandiu propter ignorantiam stirpis & generis in famulatu fuerūt. Et lib. 1. de oratore Quid? qua de re inter Marcellos & Claudios patricios centūuiri iudicarūt? quū Marcelli à liberti filio stirpe, Claudij patricij eiusdem hominis hæreditatem gente ad se redisse dicerent, nonne in ea caussa fuit de toto stirpis & gentilitatis iure dicendum? Et Suet. in Claudio, Claudius Cn. Pōpeio antiquissimæ stirpis Magni cognomen ademit. Quæ autem ratio est inter gentem & familiam, eadem est inter gentiles & agnatos. vt. n. familia aut stirps nos propius attingit quàm gens aut genus, sic agnati quam gentiles: Siquidem gentilis auctore Festo dicitur, qui eodem ex genere natus, & is qui simil. nomine appellatur, recte. quatenus n. ait, Ex eodem genere, eos intelligit qui eiusdem gentis eūdem principem habent: quatenus, Simili nomine, eos qui quanquam vno gentis nomine omnes vtuntur, tamen aliū atq. aliū auctorem sui generis nuncupant. quomodo Cicero in prima Tusculana, se gentilem esse ait Ser. Tullij regis, quod vterque simili gentilitio nomine vteretur, quū tamen è diuerso vterq. fōte manaret. Quum autem ad Herennium scriptū sit, Si furiosus existat, agnatorū gentiliūmq. in eo pecuniáq. eius ius esto. item, Si paterfamiliás intestato moritur, familia pecuniáq. eius agnatorū gentiliūmq. esto: agnati profecto videntur esse qui ex eadē familia sint, quib. deficiētibus, gētiles subeant. Nam Cic. dixit 1. De oratore, Iura gētilitatis & agnationis, itē, Ius gētilitatis & stirpis. & de legib. 2. Homines deorum agnatione & gente tenentur. quum vtranque coniūctionem cōplecti vellet. Amicus autē meus in suo libro de nominib. gentem & familiam gentiles & agnatos idem esse censet, quū ait Agnomen familiæ est appellatio & generis, vnde agnati & gentiles dicebantur qui ex eadem erant familia, vt Cic. in Topicis ait, & idem in Brut. Ser. Tulliū regem gentilem suum esse caussa nominat. Mea autem sententia, Ciceronis sententiam percepisse non videtur, qui in Topicis gentiles eos definit qui inter se eodem nomine sunt, id est ex eadem gente, vt infrà alio loco ostendam: familiæ vero aut agnatorum non meminit. Est præterea intelligendum Plinium, gentiles nouo quodam modo appellare. siquidem seruos gentiles esse dominorum ait, quia eodem prænomine appellarentur quo dominus, vt Marcipor, Quinctipor, id est Marci & Quincti puer.

De Romanarum gentium origine.

Duos autem populos seminarū gentiū Romanarum fuisse reperio, Aborigines & Troianos, qui ambo ab Ænea (vt Liuius & Dionysius tradūt) cōmuni nomine Latini sunt appellati. Aborigines autem, qui ante aduentū Aeneæ Latiū, regnante Latino, tenebant, docet Dionysius ex Græcis in Italia venientib. esse conflatos, Græcos autem hos nominat, OEnotrū ex Arcadia, Pelasgos ex Thessalia, Euandrū item ex Arcadia, Herculem ex Peloponneso profectū. Atque etiam idem scribunt Romulū superante Latinorum Albanorúmque multitudine, vrbem in Palatio condidisse. Quæ quum ita sint, iam id dubium esse non potest, quin ad hos populos alij etiam plurimi accesserint, qui Romanam vrbem gentib. repleuerint. Siquidem accepimus Romulum Cęninenses, Antemnates, Camerinos, Veientes, Fidenates, quos bello deuicerat. Sabinos verò etiam quibuscum æquo marte pugnauerat, in societatem nouæ vrbis vocasse. Quinetiam multas Etruscorū vrbes se ad eū recepisse initio à Medullia facto, traditum est. Hoc autem Romuli institutū reliqui deinceps reges studiosissimè sibi cōseruandū esse duxerūt, vt finitimas ciuitates aut vi aut beneuolentia sibi adiungerent, Romámque transferrent. Itaq; Tullus Hostilius euersa Alba familias eius vrbis Romam traduxit: Ancus Lucumonē Etruscum in senatum asciuit: Priscus Ser. Tull. Corniculanum sibi etiam generum adiunxit. Idē post quoque factum est, liberata regio dominatu reip. Neque enim vnquam desitū est, ciuitatem victis populis & gentibus dari. Italiámque ipsam municipijs deuinciri. cunctique bello Marsico vniuersa ferè ciuitate donata est. Quo tēpore multi etiam ne Italicæ quidem gentis virtutis ergo in ciuitatem lat-

cipi cœpti sunt. Quoniam autẽ difficile, immò verò difficillimum est, omnium gentium originem inuenire, paucarũ tantum quarundam fontes & initia indicabo: ex quibus intelligi poterit, idem etiam in reliquis factum esse. neque enim vllam aliam historiæ Romanæ partem tam & à veteribus & ab iis qui nunc sunt, neglectam esse comperi, quàm quæ hanc quæstionem continet.

Huius autem tractationis hos quasi fontes constituo, vt alias gentes à nominibus Aboriginum vel Troianorum, vel aliorum eiusmodi populorum alias à prænominibus, nominibus & cognominibus, alias à locis, vrbibus & populis, alias à quadrupedibus, alias à re alia dictas esse affirmem.

Gentes ab Aboriginibus & Troianis ortæ.

Ac Vitellios quidem à Fauno Aboriginum rege, & Vitellia, quæ multis locis pro numine colebatur, ortos tradit Suetonius in Vitellio.

Fabij à Fabio Herculis filio orti. Plutarch. in Fabio. Vnde Iuuenalis, *Natus in Herculeo Fabius lare.*

Antonij ab Antonio Herculis filio. Plutarchus in Antonio.

Potitiam gentem antiquiorem origine vrbis nominat Liuius à Potitio illo sene qui ad tempus affuit epulis. Seruius.

Mamilij à Mamillia Telegoni filia. Liuius, Dionysius, Festus.

Multas præterea gentes Romanas à Troianis fluxisse credidit antiquitas. Itaque Seruius in 5. Æneid. scribit Varronem librum reliquisse de familiis Troianis, id est, quæ gentes trahebant à Troianis: & Iuuenalem idcircò Troiugenas appellare nobiles Romanos quasi è Troianis genitos. Inter cæteras autem hæ fuerunt.

Iulia à Iulo Aeneæ filio Liuius, Dionysius, Suetonius, Virgilius. Itaque Proculũ Iulium Romuli tempore *Iuli* Ascanij progeniem vocat Dionysius, & ipsi *Iuly* cognomen etiam tulerunt *Iuli* Albana fuit.

Æmilia ab AEmilio Ascanii Troiani filio, vt ait Festus, cui rei fortè allusit Virgilius, quum dixit,

Progeniem sed enim Troiano à sanguine duci
Audierat, Tyrias olim quæ verteret arces.
Hinc populum latè regem belloque superbum
Venturum excidio Libyæ.

Etenim progeniem Aeneæ & Iuli vocare videtur Scipionẽ Pauli Aemilij filiũ qui Imp. Carthaginẽ excidit: populum autẽ, legiones Romanas quæ ab iisdẽ etiã genus trahebant. alioquin si progeniem & populũ idem dicat superuacanea iteratio videatur. Nihil tamen contra veteres affirmo, alij iudicabunt. Plutarchus autẽ Aemilios à filio quodam Pythagoræ Mamerco dictos ait, qui summo lepore præditus fuit. quæ Græcè αἱμυλία dicitur.

Atij ab Ati. Virg. -- *Atiusque unde Atij duxere Latini.* Quod Augusti caussa dictũ scribit Seruius, qui ex Atia matre natus est.

Nautij à Naute Æneæ comite. Dionysius, Virgil. & Seruius in 2. Æneid. Quum Diomedes raptum Palladium sibi non esse aptũ intelligeret, illud Æneæ transeunti obtulit, sed quum ille capite velato sacrificans conuertisset, Nautes quidam simulacrum accepit. qua re Mineruæ sacra nõ Iulia gens habuit, sed Nautia. Idem scribit Varro in lib. *De familiis Troianis.*

Cloelij à comite Æneę eius nominis. Dion.

Iunij à comite Aeneæ eius nominis. Dion.

Sergij à Sergesto comite Aeneæ. Virgilius lib. 5. -- *domus à quo Sergia nomen.*

Memmij à Mnestheo comite Aeneæ. Virgil. in 5. *genus a quo nomine Memmi.*

Cluentij à Cloantho comite Aeneæ. Virg. in 5 *genus vnde tibi Romane Cluenti.*

Geganij à Gia comite Aeneæ, vt ait Seruius in 5. Aeneidos.

Cæsilij à Cæcade comite Aeneæ, alij à Cæculo, qui condidit Præneste. Festus.

Ab Italis.

Cœlij à Cœle Vibenna Etrusco, qui se Romam, regnante Romulo, contulit. Dionysius, Festus, Tacitus, Varro.

Pomponij à Pompone, Numæ regis filio. Plutarchus.

Calpurnij à Calpo Numæ F. Plutarchus, Festus.

Pinarij à Pino Numæ F. Plutarch. Seruius à quodã sene, qui quia ad tẽpus ad dapes non venit, *Pinarius* dictus ἀπὸ τῆς πείνας, id est à fame. Fortasse Pinaria gens duplex.

Claudij à Clauso Sabino. Liuius.

Valerij à Valeso Sabino. Dion. Itaque Valesij primùm, pòst Valerij dicti. Festus. Boni autem ominis caussa in delectu censúve primi nominabantur Valerius, Saluius, Statorius.

A prænominibus, nominibus & cognominibus.

Quæ adhuc exposita sunt, ea locupletissimorũ monumentorum auctoritate probata sunt, quæ verò infrà dicentur, verisimilibus potiùs quàm veris argumentis nituntur. Vera autem esse nego quæ veterum annalium fide carent. A prænominibus autem & nominibus & cognominibus gentes multæ manasse videntur.

Vt autẽ prætermittã ea prænomina quæ integra pro nomine gentilitio vsurpata videntur, vt Metius, Numerius, Appius Statius, vt P. Metius in epist. ad Mariũ, & M. Mettius, & Q. Mettius, & P. Mettius, quæ se in veteribus lapidibus Romæ legisse Pierius scripta profitetur, quanquam duobus TT. vt Cn. Numerius in lapide vetusto, qui est Venetiis in turri diui Vitalis: M. Appius, cuius lapidem citat in Brutũ Sebastianus Corradus. T. Statius apud Liuium tribunus plebis: & P. Statius in antiquis lapidibus vrbis antiq. vt hæc, inquam,

omissam, quæ aliquam fortasse quæstionem habere possint, at AVLII certè ab AVLO descendisse videntur. vnde Q. Aulius Cerretanus. Liuius, lapides Capitolini.

Casony à Casone.

Cnæy à cnæo, vt de petit. consul. Ex equestri ordine Pompilios & cnæios.

Decimy à Decimo.

Hosty ab Hosto. Vnde epigramma antiq. vrbis. *P. Hostio P.F. Seuero.* Et Plutarchus in Romulo. L. Hostius.

Lucily à Lucio.

Manly à Manio.

Marcy à Marco, vel à Mamerco, vt ait Plutarchus in Numa. Etenim vbi ait, à Mamerco Mamercios Reges, lego ipse, Marcios Reges.

Larty à Larte. quanquam Græcè *Λάρτιος* scribitur.

Postumy à Posthumo.

Proculey à Proculo.

Publily à Publio.

Spurily à Spurio.

Seruily à Seruio.

Sexty à Sexto.

Quinctiy à Quincto.

Tity à Tito.

Viby à Vibo. vnde c. Vibius Pansa.

Volusii à Voluso.

Tully à Tullo.

Ancy ab Anco. Vnde Sp. Ancius legatus Fidenis interfectus. & Sp. Ancius Briso, de quo in Bruto cicero.

Petrony à Petrone.

Metilij à Metio.

Arruntij ab Arrunte.

Numitory à Numitore.

Sertory à Sertore.

Statily à Statio.

Hi à prænominibus: à nominibus verò hæ,

Sextily à Sextiis.

Quinctilij à Quinctiis.

Atily ab Atiis.

Porcily à Porciis.

Hostilij ab Hostiis.

A cognominibus verò hæ.

Rutily à Rutilo.

Vary à Varo.

Plautij à Plauto.

Fuluy à Fuluo.

Vennony à Vennone.

Alby ab Albo. Varro.

Albiny ab Albino.

Liciny à Licino.

Sily à Silo.

Geminy à Gemino.

Gallij à Gallo.

Flauy à Flauo.

Plancy à Planco.

Caty à Cato.

Fictorij à Fictore. Vnde Q. Fictorius, de quo Liu.

Cordy à Cordo. Vnde M. Cordius, in nummis argenteis.

Papij à Papo. Vnde lex Papia à Papio lata, vt Cicero de offic. ait, (Papia autē gens fuit, quæ Mutili cognomen tulit, Appiano & lap. Capi. auctoribus) non à Q. Aemilio Papo, vt amicus meus tradit in lib. de nominibus, neque enim leges à cognomine appellantur, vt in *Ius* designant, sed, si id forte fiat, in *Anus*, Gracchanæ leges, at non Gracchiæ: & Cæsarianæ fortasse, non cæsariæ à nomine verò semper, vt Semproniæ & Iuliæ. Vnde cicero in Philipp. prima, Quære acta Gracchi, Semproniæ leges proferentur. quære Sullæ, corneliæ. Idem etiam improbat lectionem illam in Lælio. Videmus Papum Aemylium c Luscinio familiarē fuisse, improbat autē, quod cognomen nomini nunquam præponatur. quasi verò Liuius non sæpe dixerit Macer Licinius, Antias Valerius, Cursor Papirius: & Cicero, Vetus Antistius; & Cœlius: Balbus Cornelius: & alij, Paulus Aemylius & Crispus Salustius.

Fury, qui antè Fusij, à Fuso, quod etiam cognomen tulerunt.

Valerij, qui olim *Velesii*, à Valeso gentis auctore. Itaque cognomen etiam tulerunt Volusi.

Ab vrbibus & populis.

Tarquinij à Tarquiniis vrbe Etruriæ. Dionysius.

Gabinij à Gabinis item dicti videntur.

Cominij ab Cominiis Italiæ populis, de quibus Plinius.

Volscy à Volscis: vnde *M. Volusius* Fictor, de quo Liuius.

Vatiny à Vatinis priscis Latinorum populis, quorum oppidum Vatia.

A quadrupedibus.

A quadrupedibus etiā multas gentes nūcupatas esse, idoneos testes habemus Plutarchum & Varronem. Plutarchus in Poplicola ita, Quia pecudibus omnia bona constabant, iccirco filiis suis eiusmodi nomina imposuerunt, vt Porcios. Et Var. lib. 2. De re rust. Nomina multa habemus ab vtroque pecore: à minore, *Porcius, Ouinius, Caprinius*: à maiore, *Equitius*. Eadem etiam ratione nos & *Asinios* & *Sullios* adiungere possumus.

A ministerio aliquo.

Flaminij dicti, quod Flamini Diali ministrarent. Festus.

Pontificy fortè dicti quod pontificibus ministrarent. ex quibus fuit Ti. Pontificius tribunus plebis. De quo Dionysius & Liuius.

A voce aliqua.

Terentij à terreno, voce Sabina, dicti, quæ molle significat, Varrone teste, vt ait Macrobius. quod si ita est, ergo & multi alij eodem modo, vt

Aurelij, qui antè *Auselij*, quòd iis publicè locus datus sit vbi soli sacrificium facerent, Festus.

Atricij ab Atro, Varro.

Publicij à publico.

Popilij à popillo.

Hortij ab hirto.

Iuuentij à iuuenta.

Saluij à saluo. vnde boni ominis caussa primus Saluius in censu & delectu nominabatur. Festus.

Septij à numero septem.

Septimij à septimo.

Octauij ab octauo.

Nonij à nouem.

Nonij à nono.

Decij à decem.

Decimij à decimo.

Quemadmodum vsus cognominum & agnominum sit inuentus.

Cur autē duobus nominibus Romani homines, non contenti prænomine & nomine, tertium etiam & quartum adiunxerint, quod cognomen vocarint, magna existere quæstio potest. Ac mihi quidem videtur eos primum vt qui idem prænomen noménque ferebant, nota aliqua internoscerent, hāc tertij nominis rationē excogitasse, pòst autem, quum cognominum vsus increbuisset, eosdem etiam sine eiusmodi caussa cognomina indidisse. Hac ratione L. Tarquiniū Priscum & L. Tarquinium Superbum quum & prænomine & nomine conuenirent, (inquit Dionysius) Priscum illum quod natu maior, hūc Superbū, quòd contumacior esset, esse vocatum. Valuit autem in primis hic cognominum vsus ad confusam ipsarum (vt ostendi) gentium turbam distinguendam. Quod exempli caussa in gente Cornelia perspici potest quæ cognominum varietate in multas familias diffusa est, Maluginenses atque inde Cossos Scipiones, Lētulos, Merulas, Cinnas, Sullas, Dolabellas, Iterū itemque quū familia Maluginensium creuisset, quartis nominibus est in alias etiam familias distributa, ita vt alij Maluginenses Cossi, alij Maluginenses Scipiones, alij Maluginenses Lentuli, itemq. Scipiones, alij Africani, alij Asiatici, alij Nasicæ dicerētur: neque enim probo amici emendationē, ab eo traditā libro secundo annotationum, cap. 13. his verbis, Verba Ciceronis sunt libro 2. de orat. vbi agitur de salibus, Est autem ex hoc genere vetus illud quod aiunt Maluginensem illum M. Scipionem, quum ex centuria sua renuntiaret Acidinū cōsulem, præcoque dixisset, &c. Sed multùm etiā me torquet quiddam in his nominibus *M. Scipionem Malugin.* Nam nusquam inuenio Scipionem tanquàm familiæ nomen poni, sed pro cognomine. Scio equidem per librariorum errorem sæpe *Scipionem* legi pro *Capionem*. quare crediderim hoc etiam loco non Scipionem, sed Cæpionem legi debere. Ratio qua impellor est hæc. Scio Q. Seruiliū Maluginensem sæpe à Liuio nominari in libris primæ decados, quo tempore Romæ creabantur tribuni militares. Scio quoque Seruilios cognomen habuisse Cæpionum, vt facilè possim affirmare hic esse legendum *M. Capionem Maluginensem*. hanc ergo ipse emendationem non probo. Nam quòd ait, Liuium sæpe Q. Seruilium Maluginensem nominare, non est ita. Semel enim tantùm libro quinto, anno CCCLXXII. nominat P. Seruilium Maluginensem mendosè pro Ser. Cornelium Maluginensem, vt in scholiis Liuianis ostendi cùm aliis testimoniis, tum quòd eo anno Diodorus pro eo tribunum mil. cos. pot. edit Σέρουιον Κορ. ἤλιον Μαλουγίνωνα. Maluginensem autem fuisse cognomen non Seruiliorum, sed Corneliorum perinde atque Scipionem, apparet ex *L. M. P.* & *Ser.* Corneliis Maluginensibus, qui aut consules, aut tribuni mil. aut censores fuisse à Liuio sæpe traduntur. Quod cognomen aliquot etiam ex Corneliis retinuisse, postquam alia cognomina inuenissent, cùm hic locus indicat, in quo est M. Scipio Maluginensis, qui auctore Liuio anno DLXXIIII. prætor fuit tum anno DCLXXII. in Capitolinis tabulis, vbi est *Seru. Cornelius* C N. F. C N. N. *Lentulus Maluginensis.* vt omnino *Scipionem*, non *Capionem* legendum sic, contrà quàm ille censet, esse existimem. Neque enim intelligo qui illud sit, quod aiunt se nunquam *Scipionem* familiæ nomen inuenisse, sed pro cognomine. Siquidem eandem rationem esse iudico, quum dico M. Scipio Maluginensis, atque quum dico M. Scipio Maluginensis, & P. Scipio Nasica & P. Scipio Africanus, & alia eiusmodi multa. Sed ad propositum reuertamur. Ergo necessitas primum cognomina excogitauit, post vsus, & commoditas custodiuit, & propagauit. Qui verò agnomen aliud esse à cognomine tradiderunt, ij mihi satis quòd sentiunt non probant. Ex eorum verò numero grammatici veteres existunt, qui (vt suprà dixi) cognomina appellant ea quæ tertio loco; quæ verò præterea adiiciunt, ea omnia agnomina nuncupant, vt Africanum & Asiaticum. Eiusmodi verò opinio facilè locuple-

locupletissimi auctoris. Ciceronis verbis refellitur, apud quem animaduertere possumus, ea omnia cognomina dici, quæ etiam quarto loco ponuntur. Sic enim ille ait pro Murena: Quum ladem ille Africa oppressa cognomine ipso præ se ferebat, eandem hic sibi ex Asia cognomen assumpsit. Et in Suetonio: Etiamque cognomen id tibi per te partum, quod nunc habes à me hæreditarium. Idem Sapientem & Diuitem cognomina vocat, quæ tamen quarto loco erant in M. Porcio Catone & in M. Licinio Crasso. Inquit enim in Catone, Cato quasi cognomen habebat in senectute Sapientis. Et in secundo de offic. P. Crassus tum cognomine Diues, tum copiis. Hac de caussa nos omnia præter priora duo, cognomina appellabimus. Nam quòd amicus meus in libro De nominibus agnomen pro nomine gentilitio sumit, atque inde agnatos ducit, multò mihi minus ex iis quæ dixi & iis quæ dicam, probatur.

Vnde cognomina tracta sint.

Deinceps sequitur vt inde cognomina tracta sint, dicam ea quæ vel veteres prodiderunt, vel ipse aut ratione aut opinione, sequutus eorum regulas atque præcepta, consequi potui. Ac Plutarchus quidem in Coriolano multos nobis huius quæstionis quasi fontes ostendit, quum ait, Cognomina apud Romanos imponi consueuisse, aut ab actione aliqua, aut à forma, aut à fortuna, aut à virtute, perinde atque Græci Σωτῆρα & Καλλίνικον ab actione, Φύσκωνα & Γρυπὸν a forma Εὐεργέτην & Φιλάδελφον à virtute, Εὐδαίμονα à fortuna dixerunt: aut à salibus & dicacitate, quo pacto Græci Antigonum Δώσωνα, Ptolemæum Λάθυρον appellarunt, Romani verò etiam Metellum vnum Diadematum, quod frontem ex vlcere diademate diu obligasset, alterum verò Celerem, quòd celeritatem eius in apparandis funebribus patri ludis sunt admirati, vocarunt: aut à casu nascendi, vt Proculum, Posthumum, Vopiscum aut denique etiam à corporis vitiis, vt Syllas, Nigros Rufos, Cæcos, Clodios, quibus nec cæcitas nec vllum aliud corporis vitium cõtumeliæ fuit, verùm ipsa vitia pro nominibus propriis æquissimo animo audita sunt. Plutarchus (vt dixi) in Coriolano. Mendum autem suspicor esse in exemplis eius: scribit enim Σύλλας dictos esse à corporis vitio quum alia longe sit eius nominis origo, vt tradit Macrobius. Itaque legendum puto Σίλλας, id est Silos. Sili autem sunt, qui naso sunt sursum versus adunco quod vitium est corporis, neque etiã placet, eundem de cognominibus agentem Clodiorum fecisse mentionem, quod nomen est gentis, quæ nec à vitio quidem corporis nominata est, (vt antè dixi) nisi fortè Clodios pro Claudiis acceperit. Claudius enim Quinctiorum cognomen. Quæ autem scribit in Coriolano, eadem fere tradita sunt ab eo etiam in Mario. Quinetiam Macrobius libro primo, alios à virtute, alios ab honore vel iniuria, alios à casu cognomina ait inuenisse. Libro autem tertio aliquot etiã à studio pistrinum cognominatos esse ostendit. Præterea Plin. lib. 18 cap. 3. à rusticis operibus, libro autẽ 11. cap. 37. à vitiosis corporis partibus nonnullos cognomen traxisse ait. Postremò etiã Varro à maiore & minore pecore cognomina indita esse tradit lib. 2. De re rust. cujus verba ascribam, quia deprauata sunt & manca. Nomina, inquit, multa habemus ab vtroque pecore, à maiore & à minore, à minore, Porcius, Ouinius, Caprilius: sic à maiore Equitius, Taurus, cognomina adsignificari, quod dicuntur Annij Capræ, Statilij Tauri, Pomponij Vituli, sic à pecudib. multi alij. hæc Varro. Nemo est autem qui non intelligat hic confundi exempla nominum & cognominũ, & sensum nullum bonum elici. Itaque si ita legamus, erit sententia aptior: Nomina multa habemus, ab vtroque pecore, à maiore, & à minore, à minore Porcius, Ouinius, Caprilius. sic à maiore Equitius, Asinius. Est autem intelligẽdum, quum dicimus Capram, Taurum, Vitulum, cognomina adsignificari, quod dicuntur Annij Capræ, Statilij Tauri, Pomponij Vituli: sic à pecudibus alij multi. Quinctilianus eadẽ fermè docet lib. 1. verba eius hæc sunt, Scrutabitur præceptor acer origines nominum quæ ex habitu corporis, vt Rufos Longosque fecerunt: vbi erit aliud secretius, Syllæ, Burri, Galbæ, Plauti, Pansæ, Scauri, taliaque, & ex casu nascentium: hinc Agrippa & Opiter & Cordus & Posthumus erunt. & iis quæ post natos eueniunt, vnde Vopiscus. iam Cottæ, Scipiones, Lænates, Serrani sunt. Et ex variis caussis gentes quoque & loca & alia multa reperias inter nominum caussas. Hæc Quintilianus, apud quem item credo esse mendose Syllas pro Silos ob eam quam dixi caussam. Longum esset hoc loco Liuij, Dionysij, Dionis, Suetonij, Ciceronis aliorúmque multorum quo loco de hac re agunt, in hanc sententiam verba proferre. Quum igitur res ita habeat, iam quo modo hoc in singulis factum sit videamus. Quibus in exponendis hanc diuisionem tuebimur, vt alia ab animo, alia à corpore, alia à fortuna tracta esse dicamus. Ad animum autem pertinẽt virtutes, mores, oratio, artes, studia, res gestæ: ad corpus, partes corporis, color, habitus, vestitus, similitudo alterius, locus & quæ sunt eiusmodi. His autem rebus diligenter animaduersis, omnis (vt puto) impositorum cognominum ratio erit perfecta. Qui autem cognominũ terminationes persequuti sunt, ij frustra laborasse mihi videntur, quum om-

nes terminationes cognominibus(si ita tempus & euentus tulerit)conuenire possint, præter eam quæ gentem notet. Itaque quum apud Liuium nomina gentilicia multa pro cognominibus mendosè legerentur, ea ad suam integritatem ex antiquorum monumentis à me paulò antè redacta sunt, vt Fabius Licinus. Marcus Rutilus. Quinctius Flamininus. Furius, Pacilus & aliæ eiusmodi, non Licinius, Rutilius, Flaminius, Pacilius, vt vulgò legebatur.

Cognomina à sapientia ducta, aut contrà.

Sapientiam autem atque stultitiam dedisse multa cognomina Romanis, cùm ex Plinij verbis percipitur, tum exempla quæ subuciá indicant. Scribit enim Plinius libro tertio, Reliquis animi bonis præstitere cæteros mortales sapientia: ob id Cati, Corculi apud Romanos cognominati.

Sophus, qui est Græcè sapiens, Semproniorum cognomen, quod primus tulit P. Sempronius iuris ciuilis peritissimus.

Cato auctore Plutarcho in Catone maiore vir dicitur multarum rerum peritus, eáq; de re M. Porcius Cato vocatus est. Fuit autem etiam cognomen Hostiliorum.

De Cato inquit Varro lib. 6. De ling. Latin. Cata acuta Sabini dicunt: quare Catus Ælius Sextus, non(vt aiūt)sapiens, sed acutus. Quare dixit Ennius, Egregiè cordatus homo catus Ælius Sextus.

Sapientis cognomen inuenit C. Lælius (vt ait Plutarchus in Gracchis) quia, quum Tiberij partes aduersus optimates tueri cœpisset, discordiam ciuitatis metuens ab incœpto destitit.

Corculum, auctore Festo, antiqui à corde solertem & acutum dixerunt, eóque cognomine vsus est P. Cornelius Scipio Nasica, optimi vi i filius, vt ait Cicero in Bruto.

Brutus stultum significat, vt ait Dionysius. Itaque L. Iunius, qui reges eiecit, factus ad imitationem stultitiæ, Bruti quoque haud abnuit cognomen. Liuius, Dionysius.

Bellutus est belluæ similis, vt ait Festus, quod cognomen tulit L. Sicinius, primus tribunus pl. Dionysius & Pædianus.

A virtute & moribus.

Nero Sabinorum lingua strenuum significat. Itaque Ti. Claudius Ap. Cæci. F id primus tulit. quod post in eius familia mansit. Suet. in Tiberio.

Marcellus vt Plutarch. tradit, Est Bellicosus, id est Ἄρειος hoc est Martius. Puto autē Marcellum dictum esse quasi Martellum, id est, Paruum Martem. Eo plebeia gens Claudia vsa est.

L. Sicinius Dentatus ob fortitudinem *Achilles* dictus. Gell. lib. 2. cap. 11.

Superbi cognomē tulit L. Tarquinius rex, quia socerum gener sepultura prohibuit. Dionys. & alij.

Frugi L. Calpurnius Piso appellatus ob mores, vt ait Pædianus in Pisonianam, & Cicero in Verrem.

Ouicula dictus Q. Fabius Maximus, quia moribus fuit humilibus. Plutarch. in Fabio & qui scribit de viris illustribus.

Caprarij cognomen C. Metellus ex contumelia traxit. Cicero libro tertio de orat. Itaque Scipio de eo dixit, matrem eius, si quintum pareret, asinum fuisse parituram.

Gurges vocatus Q. Fabius Rulliani F. à deuorato patrimonio. Macrobius. Plutarchus Λαίμαργον nominat.

Nepos aliquando cognomen contumeliæ fuit à prodigalitate, vt de Q. Metello collega P. Lentuli c o s. scribit Valerius. vnde lusit Cicero ad Att. Sumptu iam nepos euasit Scaptius. Patrem tamen Metelli eum qui cum T. Didio consul fuit. Q. Metellum Nepotem vocant etiam Capitolini scriptores. Nepotem autem eum dictum, quasi Q. Metelli Macedonici nepotem, significat in Cornelianam Pædianus.

Asper C. Trebonius ab insectandis patribus nominatus. Liuius lib. 3.

Lurcones, auctore Festo, dicti qui cum auiditate cibum sumerent. Fuit autem Aufidiorum cognomen.

Camillus, quo cognomine Furij vsi sunt, est puer ingenuus. Festus, Plutarchus in Numa, Macrobius lib. 3. Seruius in Virgil. vbi de Camilla.

Cicurinus cognomen Veturiæ gentis à morum simplicitate dictus. Varro de ling. Lat.

Vir optimus P. Scipio Nasica à senatu iudicatus & appellatus est. Liuius.

Ab oratione & dicto aliquo.

Lepidi Æmilij dicti sunt à lepore orationis, quia Mamercus Numæ F. Princeps eius generis summo lepore præditus fuit, quē Græci αἱμυλίαν dicunt. Plutarchus in Paulo.

Eutrapelus fuit cognomen Volumniorum. vnde Cicero ad Volumnium, Εὐτραπελία, inquit, tuarum literarum. est autem Εὐτράπελος idem quod Lepidus.

Attici cognomen inuenit T. Pomponius, quod Atticè optimè loqueretur. Cicero in Catone. Nepos in vita.

Figuli cognomen adeptus est Nigidius, quod inconstantiam rerum humanarum rotæ figulinæ comparauit. Augustinus De ciuitate Dei.

Sura dictus P. Lentulus, qui quum Sulla rationem ab eo pecuniæ publicæ repeteret, quam quæstor tractauerat, dixit se non posse rationem reddere, sed præbiturum suram, vt pueri solent qui in sphæræ ludo peccauerint. Plutarchus in Cicerone.

Scrofa Tremellius appellatus auctore Macrobio, quod quærentibus quibusdam scrofam suis, verba iurationis concepit, nullã esse in villa sua scrofam nisi quæ in centonibus iaceret, lectulũ monstrans. vt autem ait Varro libr. 2. De re rust. quod apud exercitum dixerit, hostes celeriter se, vt scrofa porcos, disiecturum, itaque fecerit.

Ab arte & studio aliquo.

Pictor Q. Fabius dictus, quod primus Romæ ædem Salutis pinxit. Plin. lib. 35. cap. 4. Cicero in Tusculana prima.

Metelli in re militari sunt quasi mercenarij: vnde gentis Cæciliæ fuit cognomẽ. Festus.

Præconinus L. Ælius Stilo, quòd præco fuerit. Plin. lib. 33. cap. 1.

Eadem ratione videtur *Fictor* M. Volscij cognomen. Liuius.

Cornicen Oppiorum. Liuius. Vnde & Cornicinus apud Ciceronem in epist. ad Attic.

Fullo Apustiorũ Liuius, lapis Capitol. Vnde iocus apud Macrobiũ, Miror sororem meam habere Maculam, quum Fullonem habeat.

Porro autem à studio rerum rusticarum multa tracta fuisse cognomina, auctor est Plin. lib. 18. cap. 3. Ex eorum numero sunt.

Bubulcus Iuniorum cognomen, qui optime bobus vteretur.

Pilumnus qui pilum pistrinis inuenit.

Cicerones, Lentuli, vt quisque optime cicerem aut lentem serebat: illud Claudiorum & Tulliorum: hoc Corneliorum cognomẽ. eademque forte ratione *Piso* Calpurniorum.

Serranus Atilius, quod eum serentem inuenerunt dati honores.

Lactucinus Valeriorum cognomen à lactuca. Plinius lib. 19. cap 3. Quare qui cos. anno CCXCVII. M. Valerius Maximus dicitur in Cap. tabulis, is à Diodoro lib. 11. *Μάρκος Οὐαλέριος Λακτούκης* appellatus. Idem Plinius libr. 17. cap. 1. scribit ita, Fuere & ab arboribus cognomina antiquis, *Frondicio* militi illi qui præclara facinora Vulturnum transnatans, fronde capiti imposita, aduersus Annibalem edidit.

Stolo Liciniæ genti (ita enim appellatur in ipsis arboribus fruticatio inutilis:) vnde & pampinatio inuenta primo Stoloni dedit nomen.

Iam à studio piscium dicti sunt Licinius *Murena*, Sergius *Orata*, qui eiusmodi piscibus delectati sunt, vt ait Macrobius libr. tertio, Varro libro tertio De re rustica, quanquam Fest. Sergium Oratam dictum scribit, quod duobus annulis aureis & grandibus vteretur.

Eadem ratione à maiore & à minore pecore cognomina multa ducta sunt auctore Varrone libro secundo. hinc Statilij *Tauri*, Annij *Capræ*, Pomponij, & Mamilij *Vituli*, Quod etiam in Poplicola scribit Plutarchus. ἱστοροῦσι δὲ τοὺς πρώτους αὐτῶν Σουίλλους, καὶ Βουβούλκους, καὶ Καπραρίους ὀνομασθῆναι.

Quinetiam, à studio auium multa sumpta esse placet Varroni. Hinc Cornelium *Merulam*, Fucellium *Pauonem*, Minucium *Picam*, Petronium *Passerem* esse dictum.

Ab vrbe vel regione deuicta.

Iam verò ab vrbe vel regione deuicta, hæc quæ sequuntur.

Coriolanus à Coriolis oppido captis dictus est C. Marcius. Liuius lib. 2.

Fidenas à Fidenis L. Sergius & posteri eius. Liuius.

Messalla Valerius à Messana primo Punico bello capta. Macrobius, lap. Capitolini.

Priuernas L. Æmilius Mamercinus à Priuernate bello. Liuius.

Numantinus P. Scipio à Numantia deleta. Appianus, Velleius.

Isauricus P. Seruilius ab Isauris vrbe Ciliciæ captis. lap. Cap. Velleius.

Idem fecerunt qui regiones in potestatem P. R. redegerunt. quorum primus (vt ait Liuius libro 30.) P. Scipio fuit, qui à deuicta Africa cognomen *Africanus* tulit; itemque L. Scipio frater eius *Asiatici* ab Asia: Q. Metellus *Macedonici*, à Macedonia: L. Mummius *Achaici* ab Achaia: Q. Metellus alter *Balearici* à Balearibus, & L. Metellus *Dalmatici* à Dalmatia: Q. Fabius *Allobrogici* ab Allobrogibus: Q. Metellus *Cretici* à Creta: D. Iunius Brutus *Callaici* à Callæcia: Q. Metellus *Numidici* à Numidia. Quorum apud omnes testata cognomina sunt. Hoc autem loco verba quædam amici mei non possum tacitus præterire, quæ ab eo in libro De nominibus posita sunt eiusmodi, Isauricus ab vrbe dictus. Ideo conqueritur Cicero libro epistol. ad Attic. 5. quum esset in Cilicia pro cos. & expugnasset oppidum Pindenissum, non esse aptum ad cognomen parandum. Qui (malum) Pindenissæ? Nam Seruilius antè ab Isauro vrbe præclara fuerat appellatus. Non possum autem præterire, quia hic sensum germanum Ciceronis non videtur assequutus. Neque enim Cicero queritur Pindenissum non esse aptum ad cognomen parandum, sed ad gloriam ex eius expugnatione propter oppidi obscuritatem comparandam. Sic enim ait, Saturnalibus mane se mihi Pindenissæ dediderunt. Qui (malum) isti Pindenissæ? Qui sunt? inquies. nomen audiui nunquam. quid ego faciam? non potui Ciliciam, Ætoliam, aut Macedoniam reddere. Quibus verbis de obscuritate (vt dixi) oppidi queritur, non de cognomine ine-

pto. neque enim quisquam vnquam imperator Romanus, aut Cilix, aut Ætolus est ex victoria nominatus, vt iis in cognomine inuidere posset: verùm aliquot ex iis prouinciis clarissimos triumphos egerunt. Hoc idē sentit etiam Cicero, quum scribit ad Cœlium, Oppugnabam oppidum Pindenissum tantis opibus tantóque negotio, vt mihi ad summam gloriam nihil desit nisi nomen oppidi, id est, quòd obscurissimo nomine quum sit, ne mea quidem satis gloriosa esse victoria & expugnatio possit, qualis eorum fuit qui Ciliciam, Ætoliam & Macedoniam subegerūt. Nam quòd ait amicus meus ineptum ad cognomen esse, non video cur non Cicero Pindenissa dici facilè potuisset, & quondam Valerius Messalla à Messana victa, si splendidum oppidi nomen fuisset.

A loco vbi bene maléve pugnatum est.

Regillensis A. Postumus dictator dictus, quòd ad lacum Regillum cum Latinis bene pugnauerit. quod cognomen posteri etiam eius tulerunt.

Æserninus M. Marcellus appellatus, quòd Æserniæ captus est. Epitomæ.

Creticus M. Antonius triumuiri pater dictus, quòd Cretæ mortuus est. Pædianus. Plutar. in Antonio. hunc tamen quidam Antonium *Cicereium* vitiosè nominant.

Germanicus Cæsar dictus, quòd in Germania obiit.

Bithynicus Pompeius dictus, quòd ex Bithynia supellectilem regis Nicomedis deportarit. Festus.

Caudinus L. Lentulus, quòd ad furcas Caudinas obsessus cùm coss. fœdus turpe suaserit, vt ex Liuio elici potest.

Ab aliis euentibus.

Collatinus Tarquinius dictus, quòd diu Collatiæ præfectus fuerit. Dionysius.

Poplicola Valerius, quòd populum coluerit. Dionysius, Liuius.

Torquatus Manlius quòd torquem in pugna Gallo detraxerit. Liuius, Gellius.

Pius Q. Metellus, quòd pietatem in reditu patris lacrymis deprecando adhibuerit. Cicero.

Pietas L. Antonius, quòd eo animo remp. tractarit vnà cum Fuluia, quasi pro Marco Triumuiro fratre laboraret. Vnde à Dione dicitur Λούκιος Ἀντώνιος Πίετας, id est, *Pietas*. quanquam à Glareano mendosè Pætus nominatur.

Drusus Liuius vocatus, quòd Drausum regem hostium interfecerit. Suetonius in Tiberio.

Cunctator Fabius, quòd cunctando Annibalem fregit. Plutarchus.

Venox Plautius quòd censor aquæ Claudiæ venas indagauerit. Liuius, Frontinus.

Scipio Cornelius, quòd patrem luminibus carentem pro Scipione rexerit. Macrobius.

Cursor L. Papirius à velocitate cursus. Liu.

Salinator M. Liuius dictus, quod vectigal nouū ex salaria annona commentus est. Liu.

Ambustus Fabiorum fuit (vt puto) quòd à fulmine ambustus fuerit. Sic enim Festus, Pullus Iouis dicebatur Q. Fabius, cui Eburno cognomen erat propter candorem, quòd eius natis fulmine icta erat. Antiqui puerum quem quis amabat, pullum eius dicebant. Hinc etiam quidam *Rullum* Fabij Maximi cognomen profectum existimant.

Imperiosus Manlius. quia seueritis delectum habuit. Liu. Plutarchus Ἐ... appellat.

Gracchanus dictus est Iunius histor. ab amicitia C. Gracchi tribuni pl. vt scribit Pl. l. 30.

Maximus Valerius, quòd plebem patribus conciliauit. Cicero in Bruto.

Maximus Fabius, quòd libertinos in quatuor tribus secreuit. Liu. lib. 9.

Magnus Pompeius, quòd res magnas ante ætatem gessit. Appianus, Plutarchus.

Asina Cornelius Scipio quia quum sponsores ab eo poscerentur, asinam produxit in forum cum pecuniæ onere, quasi pro sponsoribus præsens pignus. Macrobius.

Vespillo Lucretius dictus, quòd ædilis cadauer Ti. Gracchi tanquam Vespillo in Tiberim proiecit. De viris illustribus in Graccho. Idem etiam fuit Vespa. Vnde in 2. De orat. Vespa Terentius.

Annalis Villius, quòd legem annalem tulit. Liu. lib. 40.

Diadematus Metellus, quòd frontem ex vlcere diu ligauerit fascia, quæ diadema Græcè dicitur. Plutarchus in Coriolano.

Prætextatus Papirius, quòd in ætate prætextata summā prudentiam ostenderit. Macrob.

Lenas Popilius, quòd quum flamen sacrificium faceret, cum læna in publicum exierit & seditionem sedarit. Cic. in Bruto.

Coruus Valerius, quòd ei cū Gallo pugnāti coruus omen victoriæ fuit. Liuius, Gellius.

Buteo Fabius, quia insidens in naui buteo auis bono auspicio duci ei fuit. Plin. li. 10. c. 8.

Caudex Ap. Claudius dictus, quod primus caudicem, id est nauem, belli gerendi caussa primo Punico bello conscenderit. Seneca.

Cæsar Iuliorum cognomen fuit, de quo alij aliter tradiderunt. amicus autem meus in libro De nominibus ita, Illud nō prętermittā, Cæsarem non ab vtero cæso dictū, quod multis video placere, sed quod ait Seruius & Spartianus, ab elephanto primùm cæsor. Nam in lingua Punica Cæsar elephas dicebatur. Quare in quibusdam argenteis numis apud me videre est, ab altera parte elephantem cū hac inscriptione *Cæsar*, ab altera autē instrumēta quib. elephātos Romani perimebāt. Hæc ille,

Numum

Numum illum cuius ipse memini, ego accurate effingendum curaui, vt omnes homines eius industriam in Romana antiquitate illustranda cognoscerent. Sunt enim eiusmodi numi multi cùm apud alios, tum apud clarissimum & humanissimum virum Andream Lauredanum patricium Venetum, quanquã quæ ille ad hunc numum impetrandum attulit, ea à multis huius artis peritis reprehẽdi sæpe animaduerti, qui quæ ille instrumenta elephantorum intermendorum esse tradidit, ea pontificalia ac religionis potius insignia esse contenderent, albogalerum, vel tutulum, secespitam, aspersorium, & vas sacrificale. Albogalerum enim ita describit Festus, Albogalerus à galea* nominatus est. est enim pileum capitis quo diales flamines, id est sacerdotes Iouis vtebantur. fiebat enim ex hostia alba Ioui cæsa. cui affigebatur apex virga oleagina. Tutulum autem ita, Tutulum vocari aiunt flaminicarum capitis ornamentum, quod fiat vitta purpurea innexa crinib. & extructum in altitudinem. Ennius, Libáque fictores, argeos & tutulatos. Itaque Varro libr. De lingua Lat. exponens hunc eundem Ennij versum, ait, Tutulati dicti ij qui in sacris capitibus habere solent, vt metam. Id tutulus appellatur ab eo quòd matresfamilias crines conuolutos ad verticem capitis, quos habent vti velatos, dicunt tutulos: siue ab eo quod tuendi caussa capilli fiebant, siue ab eo quod altissimum in vrbe est, quod est arx ea res tutissima tutulus vocatur. De secespita sic Festus, Secespitam alij securim, alij dolabram æneam, alij cultellum putant. Item Secespita cultrum ferreum oblongum, manubrio eburneo, rotundo, solido, iuncto ad capulum auro argentoque, fixum clauis æneis ære Cyprio, quo flamines flaminicæ virgines, pontificésque ad sacrificia vtebantur. dicta autem est secespita à secando. Aspersorium quidam vocant, quo aquam lustralem aspergebant. vnde Virgilius,

...ter pura socios circuntulit vnda,
Spargens rore leui. Et alibi,
...corpusque recenti
Spargit aqua.

Vas sacrificale est vel capedo, vel simpuuium* De capedine Cic. in Paradoxis, Quid autem Numa Pompilius? minúsne gratas diis immortalibus capedines ac fictiles vrnulas quã filicatas aliorum pateras fuisse arbitramur? Et lib. 3. De nat. Docebo meliora me didicisse de colendis diis immortalibus iure pontificio & more maiorum, quàm capedunculis quas Numa nobis reliquit. De Simpulo Festus, Simpulum vas paruum nõ dissimile cyatho, quo vinum in sacrificiis libabatur, à sumendo dictum. Varrone auctore, vt fortasse à capiendo capedo dicta est. Et Iuuenal. Satyra sexta, aut quis Simpuuium ridere Numæ nigrúmque catinum. Et Plin. li. 35. In sacris quidem etiam inter has opes non murrhinis chrystallinísve, sed fictilibus prolibatur simpullis. His igitur rationibus adducti multi instrumenta hæc, quibus elephantes interficerentur, esse iure negant, pontificalia autem (vt dixi) insignia esse asserunt, quæ diuo Iulio Cæsari consecrato, & in deos relato tributa sint ab Augusto, qui in patris pont. max. mortui honorem hunc numum percusserit, itaque ab altera parte esse elephantem, consecrationis symbolum. Vnde Suet. in Claudio scripsit, Claudius auiæ Liuiæ diuinos honores, & circensi pompa currum elephantorum Augusteo similem decernendum curauit. eadem etiam de caussa anguem elephanti ipsi esse subiectum, qui (auctore Plutarcho in Cleomene) heroibus sacer esset. Vnde Virgilius de angue ad tumulum Anchisæ mortui dixerit,

Incertus geniúmne loci, famulúmne parentis,

quum apotheosin eius significare vellet, vt ait Seruius. Sed siue hæc, siue alia sunt, profecto nihil hic numus ad eum qui primum elephantem occidit, neque ad ipsa demum elephantorum intermendorum instrumenta pertinet, quod amicus meus ingeniosè potius quàm verè confinxit, præsertim verò quum fab. & scalprum cum malleo ad eiusmodi belluas intermendas adhibitum sit, auctore Liuio.

Censorinus Marcius vocatus fuit, quòd bis Censor factus est. Valerius, Capitolinæ censuræ.

Flaminius Quinctiorum & Claudiorum.

Augurinus Mucciorum eadem ratione co-

gnomen fuit, ab insigni fortasse aliqua re vel in flaminio vel in auguratu gesta.

Sacerdotis cognomen tulerunt Licinij.

Augu. Q. Scæuola: *Pont. Max.* alter Q. Scæuola ab ipso sacerdotio quo fungebantur, vocati sunt.

Curio Scriboniorum cognomen fuit, quòd qui primus id tulit, curio maximus fuerit, vt ex Liuio intelligi potest. Qua ex familia C. Curio consul, qui de Macedonia triumphauit, & C. Curio filius tribunus pl. auctor ciuilis belli fuit; ad quē sunt epistolæ Ciceronis in secundo libro. de quibus epistolis sic scribit amicus meus in lib. De nominibus, Ambiguitas est in nomine Curionis lib. 2. epist. fam. In qua re multi decepti sunt, non distinguentes patrem Curionem à filio. Nam illæ epistolæ, *non* dum erat auditum, & *sera* gratulatio scribuntur ad patrem. Hæc ille. Hanc tamen opinionem intelligo à scholis omnib' esse repudiatam. neque enim videre se eruditi homines aiunt, quemadmodum, quum in extrema epistola de tribunatu C. Curionis filij agatur, ea epistola ad patrē transferri possit, qui multis antè annis consul triumphauerat. In priore vero quum de reditu Curionis in Asia agatur, cur non item si Romam reuerteretur, qui fuerat absens? id est cur non ad eundem recedentem hanc scripserit, ad quem absentē superiores scripserat? præsertim vero quum in superioribus de patris clarissimi viri obitu mentionem fecerit.

Thurinus cognomen Octauio puero fuit, quòd regione Thurina natus sit. Suetonius in Augusto.

Sylla P. Cornelius dictus, quòd decemuir, aut prætor ex libris Sibyllinis ludos Apollinares instituit. siquidem Sylla, quasi Sibylla appellatus est. Macrob. quod cognomen pòst in familia manet.

Augustus Cæsar Octauianus dictus est honoris & amplitudinis caussa. Suet.

A corporis partibus.

A corporis autem partibus tot cognomina tracta sunt, vt vix comprehendi oratione posse videantur. Nam à capite *Capitones, Cilones, & Tuditani* sunt. Cilones enim dicti sūt, quorum capita oblonga, & compressa sunt, vt ait Cæsellius Festus autem eos esse ait, quorum frons est eminentior, ita vt dextra sinistraque veluti recisa videatur. fuit verò Flamininorum. vnde in Nummis argenteis *C. Flaminius Cilo.* Tuditani, qui caput simile malleo habent. Tuditaes enim mallei sunt, à tundendo dicti. Iam *cincinnati, calui, crispi,* in Quinctiis, Liciniis, Salustio à capillis sunt, vt crispinus Quinctiorum. Quare Suetonius Cæsarem Cincinnato crinem ademisse scribit veteris familiæ insigne. *Frontones* à fronte, *Nasones, Sili, Simi* à naso sunt. Sili sunt qui naso sunt sursum versus repando. Festus, Silus Sergiorum cognomen fuit. vnde in nummis M. Sergius silus. De Siris Plin. lib. 11 cap. 38. A naribus cognomina Simorum & Silonum. videndum tamen ne legendum sit, Simonum & Silorum. Ita *Strabo, Pætus, cocles, Luscus, Luscinus, Rauilia, Ocella, cæcus,* ab oculis. Plin. lib. 11. cap. 37. Strabo, qui peruersis & detortis oculis est. Porphyrio Plinius. Talem autem fuisse Cn. Pompeium Magni patrem cognomine Strabonem, scribit idem *Pætus,* auctore Porphyrione, est qui oculis est leuiter declinatis, vel cuius oculi huc & illuc celeriter mouentur, vt ait Acro Horatius Satyra tertia, Strabonem appellat Pætum pater. *coclitem* luscum dixerunt, vnde Cyclopas coclitas appellarunt. Seruius. At Plinius lib. 11. Qui orbi altero lumine nascerentur, Coclites dicti: item Varro de ling. Lat. *Luscus* Anniorum, *Luscinus* Fabriciorū cognomen fuit, auctoribus Cap. lap. *Rauilia* à rauis oculis. Festus Vnde Cassius Longinus Rauilia *Ocella,* qui paruis vtrisque oculis esset. Plin. libro 11. vnde Ser. Ocella apud Cœlium in VIII. epistolarum. Ap. Claudius *cæcus* appellatus, postquam aspectum oculorum amisit. A superciliis *Silones,* id est qui eminentibus sunt superciliis. a Sileno, qui hirsutis superciliis pingebatur, Nonius ex Varrone. A lingua *Balb. & Blæsi* quorum illud Aciliorum, hoc Semproniorum cognomē est. Sunt autē qui R literā pronunciare non possunt, quo vitio laborauit Demosthenes. Vnde est in 1. De orat. Demosthenes ita balbus fuit, vt eius artis, cui studebat, primam literam dicere non posset. Et in Priapo, Quum loquor vna mihi peccatur litera, nā præ, ... dico semper, blæsaque lingua mea est. eademque forte ratione. *Blasio* Corneliorum & Heluiorum fuit. Aures (inquit Plinius) homini tantùm immobiles, ab iis Flaccorum cognomen. *Labeones & Chilones* à labris. Plinius. Festus & Cæsius. *Verrucossus,* à verruca in labris. Fabij Maximi fuit. Plutarchus. *Dentati* qui cum dentibus nati sunt. Plinius lib 7. cap. 16. Curij & Sicinij cognomen. *Barbatus* Horatiorū & Scipionum. *Barbula* Æmiliorum, *Ahenobarbus,* id est, qui ænea barba esset, Domitiorum, fuit à barba. Plutarchus in Paullo. A colore *Rutilus, Eburnus, Aquilinus,* vt ait Festus eademque ratione *Albus, Niger, Rufus, Flauus.* Iam *Scæua,* & *Scæuola,* & *Læuinus,* quod læua manu pro dextra vterentur dicti sunt, quæ Brutorum, Muciorum, & Valeriorum cognomina sunt. De Scæuola scribit Zonaras. *Mento* Iuliorum, *Dorso* Fabiorum, *Scapula* Corneliorū, *Axilla & Ahala* Seruiliorum. A cruribus autem hæc sunt, *Varus, Vatia, Atta.* Vari qui crura incurua habent, & sunt contrarij valgis. Vatiæ, quibus in exteriorem partem crura flectuntur

ciuntur. Actæ, qui propter vitium crurum aut pedum plantis insistunt, & attingunt magis terram quàm ambulant. quorum primum Liciniorum, secundum Seruiliorum, tertium Quinctij poetæ fuit. Festus, Nonius. Plinius. Iam *Plauti, Pansæ, Planci, Scauri*, quæ pedum vitia sunt, cognomina Romanis fuerunt. Plautus est, qui planis est pedibus, & nullam habet in medio cauitatem. Pansa, cui pedes laci ac pansi, Plancus, cui plani pedes, Scaurus, qui talos pedum tumentes & porrectos habet. Plin. lib. 11. Festus.

A corporis habitu.

A corporis autem habitu sunt *Crassus. Macer*, vtrunque Liciniorum. *Longus* Semproniorum. *Galba* Sulpiciorum. *Gracchus* item Semproniorum. *Pulcher* Claudiorum. *Glabrio* Aciliorum. *Cossus* & *Aruina* Corneliorum. *Paulus* Aemiliorum. De Galba scribit Suetonius in Nerone, atque an crassum an macrum significet, ambigit. Gracchum à gracilitate corporis dictum scribit Carisius. Varro autem à gerendo, quia mater eius qui primus Gracchus dictus sit, duodecim menses vterum gesserit. ac propterea sine aspiratione scribendum, vt ait Scaurus. Glabri sunt depiles. Cossi, rugosi corporis, à similitudine vermium ligno editorum, qui cossi dicuntur. Festus. Aruina durum est pingue, quod est inter cutem & viscus. Seruius. Paulus (vt puto) paruus est. vnde Terentius. Paullo sumptu dixit. cognomen est Aemiliorum, vt *Paullulus* & *Magnus* Postumiorum Albinorum.

Ab ortu.

Iam verò ab ortu ducta sunt *Geminus* cognomen Seruiliorum, quod primum tulerunt P. & Q. Seruilij fratres. quorum Publius bis consul fuit cum C. Cotta an. D I. & D V. auctor Cicero in Lucullo. *Tergeminus* Horatiorum & Curatiorum. Liuius. *Cordus* C. Mucij. Dionysius. Est autem Cordus serò natus. Quinctilianus. Quare Plutarchus C. Mucium Cordum Ὀψίγονον vocat. *Priscus* Tarquinij, quòd maior natus esset. Dionysius. Idem Priscus fuit etiam cognomen Seruiliorum, ac nescio an eadem ratione *Casca*, quē pro sene Latini veteres dixerunt, Varrone auctore De lingua Latina. De *Agrippa* & *Proculo* Vipsaniorum & Plautiorum cognominibus dictum est in prænominibus.

A loco vnde commigrauerint, aut vbi nati sint, aut vbi habitauerint.

A locis porrò vnde quisque Romam commigrauerit, hæc sumpta sunt.

Sabinus Regillensis. vel Regillanus, vt est apud Suetonium. Ap. Claudius dictus, quia ex Regillo Sabinorum oppido venit. Liuius.

Antias Valerius. Plinius in præfatione, quòd Antias & esset & diceretur:

Amerinus Sex. Roscius ex Ameria. Cicero pro Roscio.

Eadem ratione dicti videntur Furij *Medullini*, Fusij *Caleni*, Sulpicij *Camerini*, Appuleij *Saturnini*, Manlij *Vulsones*, Publij *Vulci*, Aulij *Cerretani*, Plautij *Venuones*, Ælii *Ligures*, Comini. *Aurunci*. *Vfinus* certè & *Carrinas* & *Mæcenas* à loco tracta sunt, teste Varrone lib. 2. De analogia.

Capitolini Manlii dicti sunt etiam antequam M. Manlius Gallos à Capitolio depelleret, quòd in Capitolio habitaret, quod nequis patricius faceret, damnato M. Manlio, decreto cautum est. Liuius eadem fortasse ratione & Quinctii & Sestij, Capitolini vocati sunt, & Genucii *Auentinenses*, quòd Auentinum. & Verginii *Cælimontani*, quòd Cœlium montem incolerent: & P. Terentius *Tusciuicanus* apud Liuium libro 45. quòd vicum Tuscum habitaret.

A principe generis.

Ælius *Lamia* à Lamo Formianum conditore dictus, Horat. lib. 3. Odarum.

Fusus, Fusiorum, qui antè Fasii à Fuso. *Volusus*, Valeriorum, qui ante Valesii à Valeso. *Iulus*, Iuliorum, qui à Iulo generis sui auctore nuncupati. Marciorum cognomen fuit *Rex*, fortasse ab Anco Marcio rege. Siquidem in nummis quibusdam est ab vna parte caput hominis cum hoc nomine, *Ancus*, ab altera verò aquæductus cum his vocibus. *Aqua mar.* in ora verò nummi. *Philippus.* Nam & aqua Marcia à Marcio Rege deducta est, & Philippus Marciorum cognomen est, cuius gentis auctor Ancus Marcius rex.

A similitudine alterius.

Tantam præterea vim habuit similitudo alterius, vt inde cognomina etiam sæpe inuenta sint. vt de Cn. Pompeio Magno scribit Valerius libro 9. qui *Menogenes* à multis dictus sit, quòd Menogeni coquo suo similis esset & de P. Scipione, qui *Serapio*, à Victimario eius nominis sibi simili, & P. Lentulo, qui *Spintheris*, ab histrione Spinthere, adeptus sit: & alter Scipio, qui *Salutionis*, à Salutione mimo cognomen inuenerit. Plinius libro 6. cap. 12.

A fortuna.

A fortuna postremo hæc ducta. *Fælix faustus*, in Sulla *Diues* in Crassis. *Egerius* ab egestate in Tarquinio, post patris auique mortem egenus natus Dionysius Liuius.

Cognomina ex cognominibus orta.

Multa etiam cognomina ita immutata sunt, vt per diminutionem in *inus* à suo primitiuo deflexa sint. Albus enim, quod fuit cognomen primum Postumiorum, post *Albinus* euasit. ita Rufus in Cornelius *Rufinus*,

Mamercus in Æmiliis *Mamercinus*, *Messalla* in Valeriis *Messallinus*, inque iisdem Coruus *Coruinus*, in aliis etiam eadem fortasse ratione *Longinus*, *Crassinus*, *Caiatinus*, *Lentinus*, *Paullinus*, *Crispinus*, *Columnus*, *Rutilinus*, *Balbinus* & *Nigrinus*, quæ omnia deriuata sunt. Item *Marcellinus*, vt Cn. Cornelio Lentulo Marcellino, quod tamen cognomen in eo adoptionis signum fuisse arbitror. Hic enim P. Lentuli filius fuit, qui fuit M. Marcelli filius, Cicerone auctore in Bruto.

Cognomina an hæreditaria fuerint.

His rebus expositis, æquum est etiam cognoscere, quemadmodum ex cognominibus alia ad posteros quàm longissimè propagarentur, alia ne ad filios quidem peruenirent. Itémque succrescentibus in eadem gente cognominibus, quemadmodum vetustissimum quódque aboleretur, recentia verò omnia plerunque retinerentur. Ac primùm quidem qui cognomen patris, auique, & maiorum tulerunt, idipsum fecisse videntur præstanti illius qui primus id cognomen inuenit, virtute & gloria adducti, ita tamen vt aut mutare aut relinquere illud cognomé pro arbitratu potuerint. cuius rei esse documéto possunt ea quæ de Cicerone scribit Plutarchus. Qui primus (inquit) Ciceronis cognomen tulit, is maxima laude floruisse videtur, quòd id cognomen à posteris non solùm non neglectum sit, verumetiam studiosè retentum. Et paulo post: Quum autem M. Cicero postea quam magistratus cepit, crederetur cognomen illud aut vitaturus, aut certè mutaturus, respondit operam se daturum vt id esset & Scauris & Catulis illustrius. Præterea verò idem Cicero cognomina hæreditaria fuisse ostendit, quum loquentē inducit Africanū cum nepote hoc modo, Erit id tibi cognomen per te partum, quod nunc habes ex me hæreditarium. Itaque videmus hac de caussa Album & Albinum per quingentos amplius annos in gente Postumia custoditum, Maximúmque in Valeria, & fere etiam in Fabia, & item in Mucia Scæuolam. Hoc tamen non in omnibus seruatum esse inde apparere potest, quod Strabonis cognomen, quod fuit patris Pompeij Magni, ne filius quidem vsurpauit, neque filij Q. Maximi Ouiculæ Verrucosi, quæ fuerant patris. Nouis autem ascitis familiæ cognominibus, vetera esse deleta agnosci potest ex Manlia gente, cuius primùm cognomen fuit Vulso, post Vulso Capitolinus, tum Capitolinus Imperiosus, post Imperiosus Torquatus, ad extremum autem tantum Torquatus retentus est.

An æquè omnium cognomina fuerint.

Ex iis quæ dicta sunt, illud satis intelligi potest, æquè omnes Romanos ciues vti inuentis cognominibus potuisse, neque ipsum cognominum vsum plebi magis interdictum quàm optimatibus fuisse. verum est tamen eo vel quoniam resp. primùm in patriciorum potestate fuit, eorum etiam antè cognomina celebriora quàm plebis sint. Vbi verò plebs ad remp. accessit, tum & plebeiorum etiam ad distinguendas familias cognomina nomini, perinde atque imagines ad posteritatem prodendam, poni sunt cœpta. Quapropter amicum meum in lib. De nominibus in hoc præcepto tradendo ita loquutum esse miror, Tribus nominibus senatores fuisse appellatos olim obseruaui, equites autē & plebeios maiori ex parte duobus. Liuius vbi de tribunis militaribus loquitur, hos plebeios nominat, sic, C. Sextilius, D. Albinus, P. Titinnius, L. Antistius. Senatores autem ita vocabantur. C. Ælius Pætus, M. Licinius Crassus, M. Porcius Cato. Hæc ille. Igitur quia Liuius quatuor tribunos militum è plebe duobus nominibus efficit, ipse in vniuersum præcipit, equites & plebeios duobus, senatores tribus nominibus esse vsos, neque quot incōmoda hanc rationem consequantur, animaduertit. Quid enim aiunt qui ex equestri & plebeio ordine in senatum legebantur, tum quum legebantur, cognomen inuenisse, ante lectionem cognomine caruisse, atque à lectione ipsa, non ab euentu, cognomen sumpsisse? an vero P. Valerium, inquit, eum qui primus consul senatum ex equestri ordine suppleuit, antequam tertium Publicolæ nomen ferre cœpit, senatorem non fuisse? an vero aut C. Marcium, aut Ti. Coruncanium, aut C. Duilium, aut Q. Cæcilium, aut M'. Manlium, aut Q. Opimium, aut T. Didium, aut Marios, aut Antonios qui consulatus, censuras, dictaturas gesserunt, & clarissimos triumphos egerunt, senatores, quia tertio nomine, veteribus & scriptoribus & lapidibus testibus caruerunt, non fuisse? Quid? nonne Cn. Pompeius Magni cognomen tulit tum quum ex Africa & ex Hispania eques Rom. triumphauit? siquidem viuente Sulla id cognomen inuenisse eadem ipse scribit. M. vero Tullius, nonne antequam in senatum lectus esset, Ciceronis cognomine vsus est? At Liuius (inquit) quatuor tribunos plebeios sine tertio nomine protulit. ergo plebeij tertio nomine caruerunt. Quis affirmare possit eorum cognomina non esse à Liuio consulto omissa? quod in aliis etiam eodem ipso auctore fecit. Sic enim ait. Liuius sæpe duo profert nomina, neque caret reprehensione, quia historici est omnia explicare, & debet sanè temporis posteritatis habere rationem magis quàm suorum temporum. An vero credibile est C. Sextilio & collegis eius tribunis militum consulari potestate remp. domi forisque à populo R. commissam, senatū: in quem sæpe homines nullo vti hono-

honore pro arbitratu censorum legebantur, eis lectione censoria non patuisse. Neque verò senatores pro patriciis eum sumpsisse, atque patricios tribus, plebeios duobus vsos esse cognominibus, intellexisse puto; præsertim verò quum C. Ælius Pætus, M. Licinius Crassus, M. Porcius Cato, quos ille senatores appellat, plebeij fuerint, quod ne illum quidem latere existimo. Quid quòd Pausanias, vt antè ostendi, Romanos minimum tribus, plerunque pluribus nominibus esse vsos tradidit? Mihi quidem hæc eiusmodi præceptio non satis in vniuersum probari, nisi exceptione aut interpretatione aliqua illustretur, potest.

De patriciis familiis, plebeiis, nobilibus, & nouis.

Hactenus de gentium & familiarum Romanarũ origine, nunc de familiarum conditione dicamus: quas, si genus spectabimus, alias patricias, alias plebeias: si honores, partim nobiles, partim nouas esse constituemus. de quibus omnibus sigillatim mihi videtur esse dicendum, vt hæc tota de nominibus Romanis suscepta disputatio perficiatur ac primum de patriciis & plebeiis.

Romulum scribit Dionysius vrbe condita totum populum in duas partes distribuisse, vnam eorum qui inter cæteros aut genere aut virtute aut diuitiis excellebant, alteram eorum qui his omnibus rebus inferiores erant: atque illos quidem patres, hos verò plebeios nominasse: patres autem vel ab ætate quasi senes, vnde senatores, vel quòd filios, vel quòd patres haberent, plebeij non haberent: vel denique Atheniensium exemplo, qui summo loco natos, ἀπατρίδας obscuro, ἀγροίκους vocarunt appellasse, vt autem patriciis sacra iudicia magistratus, senatum & totius reip. administrationem commisisse, sic plebeios his omnib. muneribus vacuos quæstuosis artibus operam dare voluisse. Itaque in hanc sententiam apud Liuium libro 10. P. Decius plebeius apud patres loquutus est ita, Semper ista audita sunt eadem penes vos auspicia esse, vos solos gentem habere, vos solos iustum imperium domi militiæque: Et lib. 6. App. Claudius patricius, sic Penes quos sunt auspicia more maiorum? nempe penes patres. nam plebeiûm quidem magistratus nullus auspicato creatur. nobis adeò propria sunt auspicia, vt non solum quos populus creat patricios magistratus aliter quàm auspicato creet, sed nos quoque ipsi sine suffragio populi auspicato interregem prodamus, & priuatim auspicia habeamus, quæ isti ne in magistratib. quidẽ habent. Quid igitur aliud quàm tollit ex ciuitate auspicia, qui plebeios consules creando à patribus, qui soli ea habere possunt aufert? Et lib. 4. Liuius. Interroganti tribuno, cur plebeium consulem fieri non oporteret, respondit, quod nemo plebeius auspicia haberet, ideóque decemuiros conubium diremisse, ne incerta prole auspicia turbarent. Plebs ad id maximè indignatione exarsit, quod auspicari tanquam inuisi diis immortalibus negarentur posse. Et alibi, Connubia communicata sunt, quibus sacra confusa sunt & auspicia. Atque hac eadem etiam ratione adductus Scæuola in Topicis apud Ciceronem gentiles definit, qui inter se eodem nomine sunt, & qui ab ingenuis oriundi sunt, quorum nemo seruitutem seruiuit, nec capite diminutus est. Hæc autem definitio aptè in patricios Romuli cadit, de quibus P. Decius sic apud Liuium loquitur. En Romæ vnquam fando audistis, patricios primùm esse factos, non de cœlo demissos, sed qui patrem ciere possent, id est nihil vltra quàm ingenuos? Et APP. Claudius, An hoc, si Claudiæ familiæ non sim, nec ex patricio sanguine ortus, sed vnus Quiritũ quilibet, qui modo me duobus ingenuis ortum & viuere in libera ciuitate sciã, reticere possim? Quibus ex rebus intelligi potest, gentem primùm de patriciis dictam, quòd soli ipsi eam haberent, vnde etiam maiorum & minorum generum patricij dicti sunt, post ad plebeios etiam esse translatam, qui duobus, vt patricij, essent ingenuis orti, qui iidem postea non solùm gentem adepti sunt, sed procedente tempore patricios magistratus omnes, sacerdotia, auspicia, ordines, imperia & triumphos sunt assequuti. Est præterea intelligendum qui ciuitate Romana donabatur, cum plebeium fuisse, patricium autem, neminem, nisi nominatim vel à regibus, vel à populo, vel denique ab imperatore factus esset, fuisse. De Romulo Dionysius ita libro 3, πατρικίους ἐποίησε, καὶ κατ' ἰσχὺν εἰς τὸν τῶν ἄλλων ἀριθμόν. Albanas porro familias Iuliam, Geganiam, Metiliam, Quinctiliam à Tullo Hostilio in patricias esse translatas, Liuius & Dionysius auctores sunt: Octauiam à Seru. Tullio, Suetonius. Post Reges autem exactos App. Claudium à populo patricium factum, Dionysius lib. 5. his verbis, Καὶ ὁ δῆμος εἰς τοὺς πατρικίους αὐτὸν ἐγράψεν. Et Liuius lib. 4. in Oratione Canuleij trib. pleb. Quid? hoc si polluit nobilitatem istam vestram, quam plerique oriundi ex Albanis & Sabinis non genere nec sanguine, sed cooptatione in patres habetis, aut à regibus lecti, aut post reges exactos, iussu populi. Et de Cæsare autẽ ait Sueton. Senatum suppleuit, patricios allegit. Dio ita expressit. Εἴς τε τοὺς εὐπατρίδας ἐνέγραφεν, καὶ εἰς τοὺς ἐστρατηγηκότας ἐγκατέλεξεν. De Augusto item Sueton. Senatũ legit, patritiorum numerum

expleuit, quod Dio ita expressit. ὅτι πλεῖστον βουλευτικὸν ἐξώλετο, τό, τε τῶν εὐπατριδῶν γένος ἐξανηλώθη. De Claudio Tacitus lib. 11. In numerum patriciorum vetustissimũ quenque è senatu asciuit, paucis iam reliquis familiarum quas Romulus maiorum, & L. Brutus minorum gentium appellauerunt. exhaustis etiam quas Dictator Cæsar, lege Cassia, & princeps Augustus lege Seruia sublegere. Fuisse enim hanc patriciorum dissimilitudinem, quòd alii maiorum, alii minorum gentium essent, Liuius & cæteri auctores sunt, quanquam non eodem modo omnes. Liuius enim quos Romulus primùm legit, eos maiorum gentium, quos Tarquinius Priscus, minorum, quos liberata ciuitate L. Brutus, patres conscriptos appellat, quos ipsos Tacitus minorum gentium vocat. Hinc Cicero ad Papirium, aliquot patricios Papirios, quamquam minorum gentium, nominat. An verò minorum gentium omnes, præter eas quos Romulus primùm fecerat, dicerentur, facilè vocari in quæstionem possit. Cur autem vnius gentis ac nominis familiæ altera patricia, altera plebeia fuerit, quales plerasque fuisse reperimus, nemo adhuc tradidit, nos caussas has potissimùm reddi posse putamus: vnam, quod non ab eodem ambæ fonte fluxerint, vt siquis familiam M. Tullii Longi, qui patricius anno post reges exactos decimo consul cum Ser. Sulpicio fuit, quæ à Ser. Tullio rege duceretur, diuersam esse à M. Tullii Ciceronis oratoris familia dixerit, qui plebeius fuit, quam à Tullo Attio Volscorum rege, qui multo post Ser. Tullium regem vixit, manasse, quibusdam, auctore Plutarcho, placuit. alteram, quòd ex patricia aliqua gente alii ad plebem se contulerint, alii in patricia remanserint; ex plebeia verò alii à plebe ad patres transierint, alii non transierint: siquidem scribit Suetonius gentem Octauiam in patricias transductam procedente tempore ad plebem se contulisse, ac rursus per diuũ Iulium in patriciatum rediisse. Et Cicero in Bruto. Transitiones (inquit) à plebe sunt, quũ homines humiliores in alienum eiusdem nominis infunduntur genus, vt si ego me à M. Tullio esse dicerem, qui patricius cum Seru. Sulpicio consul fuit. L. etiam Minutium Augurium patricium ad plebem transisse, & tribunum plebis vndecimum factum esse tradit Plinius. tertiam, ab adoptione, vt quum plebeius à patricio, aut contrà patricius à plebeio adoptaretur. Necesse enim erat eum cõditionem sequi adoptantis. Ita M. Brutus plebeius à Q. Cæpione patricio adoptatus, & Q. Cæpio Brutus dictus, & P. Scipio patricius à Q. Metello plebeio adoptatus, & Q. Metellus Scipio dictus, patriciam Brutorum, & plebeiam Scipionũ familiam reddiderũt. Quartam à libertate. liberti enim assequuntur illi quidem nomen domini gentilicium, at conditionem, si patricius sit, non assequuntur. Vnde Horatius Flaccus Plebeius, quum & Horatii patricii sint. Quanquam nec qui adoptione, nec qui manumissione in alienam gentem migrabant, gẽtiles cum iis fuisse ex Scæuolæ definitione videntur, vel à quibus, vel ad quos transibant, illi, quòd capite diminuti essent; hi, quòd seruitutem seruissent. vt in Topicis exponit Boetius. Quintam, à ciuitate, nam qui ciuitatem beneficio alicuius patricii impetrabant, ij, nomẽ eius tantum adipiscebantur, in plebe autem remanebant: & siquæ aliæ sunt eiusmodi. hæc de patriciis & plebeiis. Nobiles autem primùm patricij dicti sunt; quippe quibus primùm honores ij, ex quibus nobilitas comparatur, in rep. patuerunt: pòst autem plebeii etiam, vbi primùm ad curules honores peruenerunt, nobiles dici cœpti sunt. Neque enim ex genere nobilitas, sed ex imaginibus parabatur. siquidem ij nobiles dicti, qui maiorum suorum imagines haberẽt. imaginem autem sui ponere ac posteris tradere non poterant, nisi qui curulem magistratum gessissent, quorum post aliquot tempora primus esse cæpit ædilitas curulis, qui magistratus antè patriciis patuit quàm plebeiis. Est autem imago, vt ait Polybius libro v. simulachrum oris similitudinem affabrè miróque artificio essi tam, coloribus pigmentisque adumbratam referens. quam in insigniori & celebriori domus parte collocabant. de iure autem ponendarum imaginum sic Cicero in Verrem, Ego me ob ædilitatem mihi datam adeptum esse intelligo antiquiorem in senatu sententiæ dicendæ locum, togam prætextam, sellam curulem, ius imaginis ad memoriam posteritatemque prodendam. Sic enim legit Nonius. Et cõtrà Rullum, Est hoc in more positum, Quirites, vt ij qui beneficio vestro imagines familiæ suæ consequuti sunt, eam primam habeant concionem qua gratiam beneficii vestri cum suorum laude coniungant. Est autem consequi imagines familię, magistratus curules à maioribus suis item gestos capere. Noui autem dicti sunt qui nulla maiorum commendatione, ipsi primi ad magistratus curules peruenerunt. Quod intellexit etiam Plutarchus, quum in Catone maiore ita scripsit, εἰώθεισαν δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς ἀπὸ γένους δόξαν οὐκ ἔχοντας, ἀρχομένους δὲ γνωρίζεσθαι δι' αὐτῶν, καινοὺς ὀνομάζειν ἀνθρώπους, ὡς καὶ τὸν Κάτωνα, προσηγόρευον. Et App. lib. 2 καλοῦσι δὲ καινοὺς τοὺς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' οὐ τῶν προγόνων γνωρίμους. Itaque Cicero in Rullum ait, Me hominem nouum consulem fecistis. Item, mihi apud vos de meis maioribus dicendi facultas non datur, non quod non tales fuerint quales

nos

nos illorum sanguine creatos, disciplinisque institutos videris, sed quod laude populari atque honoris vestri luce caruerunt. Item, Quemadmodum quum petebam nulli me vobis auctores generis mei commendarunt, sic, siquid deliquero, nullæ sunt imagines quæ me à vobis deprecentur. Et in Pisonem, Obrepsisti ad honores commendatione famosarum imaginum. Et Liuius lib. 1. Ancus Marcius nobilis vna imagine Numæ. Et lib. 3. Ap. Claudium, virum honoratissimæ imaginis futurum ad posteros, legumlatorem conditoremque Romani iuris. Et Suetonius in Vespasiano, Flauia gens obscura illa quidem ac sine vllis majorum imaginibus, sed reip. non pœnitenda. Et Pædianus in orationem in toga candida, Cicero competitores quatuor plebeios habuit, ex quibus duo nobiles, duo qui tantum non primi ex familiis suis magistratum adepti erant. Et Liuius lib. 22. Nec finem ante belli habituros quàm consulem verè plebeium, id est hominem nouum, fecissent, nam plebeios nobiles iam iisdem initiatos esse sacris, & contemnere plebem ex quo contemni desierint à patribus. Et Plin. lib. 35. cap. 2. Extat Messalæ oratoris indignatio, qua prohibuit inseri géti suæ Læuinorum alienam imaginem. similis caussa Messalæ seni expressit volumina illa quæ de familiis condidit, quum Scipionis Africani transiisset atrium, vidissetque adoptione testamentaria Saluttonis (hoc enim ei fuerat cognomen) Africanorum dedecore notam irrepentem Scipionum nomini.

De alia nominandi ratione.

Hæc igitur omnia quũ illi haberent quasi instrumenta quædam nominandi, prænomẽ, nomen, atque cognomina: non his tamen contenti. alia etiam ad singulos significãdos, exempli caussa patris, aut aui prænomen, tribúsque nomen adhibuerunt. Quòd cùm ex vetustis illorum monumentis, tum maximè ex Pædiano cognoscitur, qui in 2. in Verrem, sic ait, Moris fuit quum aliquis ciuis Rom. ostendendus esset, significaretur aut à prænomine suo, aut à nomine, aut à cognatione, aut à cognomine, aut à tribu in qua censeretur, aut à curia, aut à censu vt si esset senator equesve Romanus. Quod autem à cognatione significatos esse scribit, à patris vel aui vel proaui prænomine, puto intelligi eum voluisse. Nam quòd à patris prænomine nominandi consuetudo fuerit, pleni sunt omnes libri: vt Q. Cæcilius L. F. à patris autem & aui, Capitolina marmora satis ostendunt: à proaui verò, epigramma quod est in li. Vet. Inscriptionum eiusmodi.

L. Munatius L.F.L.N.L.Pron. Plancus.

Cos. cens. imp. iter.

VII. vir epul. triumph. ex Rhætis.

Ædem Saturni F. de manubiis.

Agros diuisit in Italia Beneuenti.

In Gallia colonias deduxit Lugdunum & Rauricam.

Inuenio etiam significatos esse à cognomine patris multos. vt Q. Fabius Maximi filius, T. Quinctius Capitolini filius: & in adoptiuis, vt Metellus NASICÆ F. & in vetere lapide Romæ.

P. Cornelius Paulli Scipio.

Æmilianus cos. II. censor.

Augur triumphauit.

& in numis aliquot argenteis apud clarissimum virum Andream Lauredanum.

A. Postumius cos.

Bruti F. Albinus.

Porò autem quòd à tribu ait, id tale est. quum tribus omnes Romæ XXXV. numerarentur, atque ex iis aliquam necesse esset, cuiusque ordinis esset, ciuis Romanus obtineret, idcirco factum est vt à tribu in qua censeretur, significaretur: tribus autem nomen in auferendi casu poneretur. Ita legimus in 2. Verr. C. Verres Romilia. & alibi, L. Claudius Palatina. Et in 9. Philip. Ser. Sulpicius Q. F. Lemonia Rufus. Nam Romilia, Palatina, & Lemonia, tribuum nomina sunt. Tribus autem ipsa prioribus ferè tantùm literis significabatur. Quod videmus adhuc in epistola Cœlij esse relatum, hoc modo, C. Luccius C. F. Pup. Hirrus. C. Scribonius C. F. Pop. Curio. id est Pupinia & Popilia. quo in loco multa in hanc rem à Paulo Manutio diligentissimè atque ingeniosissimè sunt collecta.

Quæ de nominibus Romanorum tradita sunt ea stante rep. obseruata esse intelligi.

Hæc habui quæ de nominibus Romanorum dicerem, quæ certa veterum auctoritate confirmarentur, quorum vestigiis insistentem haud difficile vnumquenque ea quæ à me prætermissa sunt, indagaturum esse opinor. Est igitur intelligendum hanc (de qua diximus) nominum rationem stante potissimùm rep. conseruatam esse: pòst autem cum libertate hanc etiam religiosam descriptionem labi ex omni parte cœpisse. Siquidem aliquot, quæ antè cognomina fuerant, pro prænominibus cœpta sunt vsurpari. Nam Iulum Antonium Africanum, Paullum Fabium, Maximum, Potitum Valerium Volusum, Cossum Cornelium Lentulum satis animaduertere licet imperante Augusto in prænominibus esse prædictos, quæ ante cognomina fuerant. quod ipsum Valerius quoque & Priscianus docuerunt.

VALERII PROBI GRAMMATICI, DE NOTIS ROMANORVM INTERPRETANDIS LIBELLVS.

DE MARCO VALERIO PROBO EX SVEtonij Tranquilli de illustribus Grammaticis libro.

MARCVS Valerius Probus Berytius diu centuriatum petiit, donec tædio ad studia se contulit. Legerat in prouincia quosdam veteres libellos apud grammatistam, durante adhuc ibi antiquorum memoria, necdum omnino abolita, sicut Romæ. Hos cùm diligentius repetere, atque alios deinceps cognoscere cuperet, quamuis se contemni, magísque opprobrio legentibus, quàm gloriæ & fructui esse animaduerteret, nihilominus in proposito mansit. Multáque exemplaria contracta emendare, ac distinguere, & adnotare curauit. Soli huic, nec vlli præterea Grammatices parti deditus. hic non tam discipulos, quàm sectatores aliquot habuit, nunquam enim ita docuit, vt magistri personam sustineret. Vnum vel alterum, vel cùm plurimos treis, aut quatuor pomeridianis horis admittere solebat, cubánsque inter longos, ac vulgares sermones legere quædam, idque perrarò nimis pauca, & exigua de quibusdam minutis quæstiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem Syluam obseruationum sermonis antiqui.

VALE-

VALERII PROBI GRAMMATICI, DE NOTIS ROMANORVM INTERPRETANDIS LIBELLVS.

EST circa perscribendas, vel paucioribus literis notandas voces studium necessarium. Quod partim prouolũtate cuiusque fiat, partim vsu publico, & obseruatione communi. Nam apud Veteres, cùm vsus Notarum nullus esset, scribendi facultatem, maximè in Senatu qui aderant scribendo, vt celeriter comprehenderent, quædam verba, atque nomina ex communi consensu primis literis notabant. Et singulæ quid significarẽt, in promptu erat. Quod in Nominibus, Prænominibus, Legibus Publicis, Pontificúmque Monumentis, Iurísque Ciuilis libris etiam nunc manet. Ad quas Notas Publicas accessit, & studiosorum voluntas, vt vnusquisque familiares sibi Notas pro voluntate signaret. Quas comprehendere infinitum esset. Publicæ sanè tenendæ sunt: quæ in monumentis plurimis, & Historiarum libris, Sacrísque Publicis reperiuntur, Vt P. Publius. C. Caius. M. Marcus. CN. Cneus. Q. Quintus. MAR Martius. Ti. Tiberius. CL. Claudius. T. Titus. SP. Spurius. SEX. Sextus. SER. Seruius. OP. Opiter. AB. V. C. ab vrbe condita. P. R. E. Post Reges exactos. P. C. Patres conscripti S. P. Q. R. Senatus, PopulúsqueRomanus. E. Q. R. Eques Romanus. V. R. Vrbs Romana. C. R Ciuis Romanus. COL. Colonia. Coloni. MVN. Municipia. Municeps. N. L. Nominis Latini. L. C. Latini Coloni. S. N. L. Socij Nominis Latini. *Et similia, secundùm hæc:* Curiarum nomina. Tribuum. Comitiorum. Sacerdotiorum. Potestatum. Magistratuum. Præfecturarum. Sacrorum Ludorum. Rerum Vrbanarum. Rerum Militarium. Collegiorum. Decuriarum. Fastorum. Numerorum. Mensuratum. Iuris Ciuilis: & similium cæterorum, notas proprias habent.

A	*Augustus, vel Aulus, vel Aut, vel aliquãdo, vel Ager, vel agrũ, vel aiũt.*
A A.	*Augusti, vel Augusta.*
A̅A̅.	*Augustalis.*
A. A	*Apud agrum, vel Aurũ, Argentum.*
AAA.	*Augusti.*
A. A. A. F. F.	*Aere, argento, auro flato ferundo. vel Flanoferiundo.*
A. A. A. F. F. QV. TY.	*Auri, argenti, æris flater fabrica Quirinalis Tyberini.*
A. A. S. L. M.	*Apud agrum sibi locum monumenti.*
A. B.	*Alia bona.*
A B N.	*Abnepos.*
A B S.	*Absolutus.*
A. B. V.	*A bono viro.*
A B. V. C.	*Ab vrbe condita.*
A. C.	*Alium ciuis.*
A C.	*Actio.*
A C C.	*Acceptat.*
A. C I N.	*Actionem.*
A C O N. vel A̅C̅O̅N̅.	*Actionem, vel actionum.*
A. C. V.	*A claro viro.*
A. C V B. A V G G.	*A cubiculo Augustorum.*
A D. E.	*Ad exactorem, vel Effectorem, vel Extorrem.*
A D. F.	*Ad finem.*
A D. L.	*Ad locum.*
A D I A B.	*Adiabenicus.*
A D I.	*Adiutor.*
A D I. P.	*Adiutor prouinciæ, vel Patriæ, vel populi.*
A D N.	*Adnepos.*
A D. P. vel A D O P.	*Adoptiuus.*
A. D. P.	*Ante diem pridie.*
Æ D.	*Ædes.*
Æ D I L.	*Ædilis.*
Æ D I L L.	*Ædiles.*

ÆDIL.CVR.	*Ædilis curulis.*
ÆD.PL.	*Ædilis plebis.*
ÆG.	*Æger.*
ÆQ.P.	*Æqualis persona.*
AER.	*Aerarium, vel Aerarij.*
AER. COL.	*Aere collato.*
AER.P.	*Aere publico.*
A.F.	*Alio facto.*
A.F.P.R.	*Actum fide Publij Rutilij, vel Ante factum, post relatum. vel Aemilius fecit, plectitur Rutilius.*
AG.	*Agit. vel Agil.*
AG.	*Agrippa. vel Agro.*
A.H.	*Alius homo.*
A.I.	*A iudice.*
A.L.AE.	*Arbitrium litis æstimandæ. vel Liti æstimandum.*
A.L.E.	*Arbitriũ liti examinandæ. vel existimandæ. vel existimandum.*
A.L.	*Alta lex.*
AL.III.L.	*Alpina tertia legionis.*
AM.	*Amicus.*
AM.N.	*Amicus noster.*
AM.P.	*Amabilis persona.*
AN.	*Annius.*
A.N.	*Ante noctem.*
AN.M.	*Actionem mandat.*
ANN vel AN. vel A	*Annis.*
ANNLXXII.	*Annis septuaginta duobus.*
ANT.	*Ante vel antea.*
ANTT.C.	*Ante terminũ constitutũ.*
A.O.	*Alij omnes.*
AP.	*Apud.*
AP.IVD.	*Apud iudicem.*
APP.	*Appius.*
APP.	*Appellat.*
A.P.Q.	*Aulus Publij Quinti, vel Auli.*
A.P.R.C.	*Anno post Romam conditam.*
ARM.P.	*Arma publica.*
AT.	*Autem.*
A.TE.	*A tergo.*
A.T.M.D.O.	*Aio te mihi dare oportere.*
ATQ.	*Atque.*
A.TREB.	*Aulus Trebonius.*
AVG.	*Augustus vel Augur.*
AVGG.	*Augustis.*
AVG.N.	*Augustus noster.*
AVR.	*Aurelius.*
AVT. vel AVTR. vel AVC.	*Autoritas.*
A.X.	*Annis decem.*

B

B	*Bonus vel Brutus.*
B.	*Balbus, vel Balbus, vel Bene. vel Bona.*
B.A.	*Bonum æstimare. vel Bonis auspiciis. vel Bonis auibus.*
B.C.	*Bonum concessum.*
B.D.	*Bonum datum.*
B.F.	*Bona fide. vel fortuna. vel Filia.*
B.F.	*Beneficium. vel Bonum factum. & aliquando Benefecit.*
B.F.C.	*Bona fide contractum.*
B.F.P.	*Bona fides possessor.*
B.GR.	*Bona gratia.*
B.H.	*Bonus homo. vel Bona hereditaria.*
B.I.	*Bonum iudicium.*
B.I.I.	*Boni iudicis iudicium.*
B.L.	*Bona lex.*
B.M.	*Bona memoria.*
B.M.F.	*Benemerita fecit.*
B.M.F.	*Benemerenti posuit. vel Benemerita.*
B.N.	*Bona nostra.*
B.O.	*Bene optime.*
B.P.	*Bona possessio. vel Bonorum possessor.*
B.P.	*Bonum publicum. vel Bona paterna.*
B.Q.	*Bona quæsita.*
BR.	*Bonorum.*
B.R.	*Bonorum rector.*
BRITANN.C.	*Britannicus.*
B.R.P.N.	*Bono reipublicæ nato.*
BR.T.	*Britannicus.*
B.S.	*Bene satisfecit.*
B.T.	*Bonorum tutor.*
B.V.	*Bene vixit, vel Bonus vir.*
B.V.A.	*Boni viri arbitratu.*
B.V.V.	*Balnea, vina, Venus.*

C

C.	*Caius. vel Cum.*
Ↄ.	*Caia vel Con.*
C̄A.	*Caussa.*
CA. vel CAM.	*Camilus.*
CÆS.	*Cæsar.*
CÆS. AVG. vel A.	*Cæsar Augustus.*
CÆSS. AVGG.	*Cæsares Augusti.*
CÆSSS AVGGG.	*Cæsares. De tribus.*
CAR.COIV.	*Carissimæ coniugi.*
CARISS.	*Carissimus.*
C.B.	*Commune bonum.*
C.C.	*Consilium cœpit. vel cessit.*
C.D.	*Quadringenta.*
CEL.	*Celeres.*
CEN.PP. vel CENS. vel CNS.	*Censor perpetuus.*
CEN.A.	*Censoris arbitratu.*
CENT.	*Centuria. vel Centurio. vel Centenario.*
CENTV.	*Centuriones.*
C.F.	*Caij filius.*
C.H.	*Custos heredum.*
CIC.	*Cicero.*
C.I.C.	*Caius Iulius Cæsar.*

CIPP.

CIPP.	*Cippus, i. terminus, vt Cippum, seu Lapidem.*
CL.	*Claudius.*
C.L.	*Caij Libertus, vel Caius Libertus.*
Ͻ.L.	*Conlibertus.*
Ͻ.L. vel L. vel Ͻ.	*Caia Liberta.*
Ͻ.L.	*Caia liberta.*
C.LIB.	*Caij libertus, vel Liberorum.*
ϽL.K.	*Conliberte carissimæ.*
CM.	*Comis.*
C.M. vel CA.M.	*Causa mortis, vel C. Marius.*
CN.	*Cneus, vel cneuius.*
C.N.	*caius noster, vel cæsar noster.*
CN. ARR.	*Cneus Arrius.*
CN.L.	*cnei Libertus.*
CO.	*coniugi.*
C.O.	*ciuitas omnis.*
ϽO.	*controuersia.*
COM.O.B.	*comitia obdriaca, vel Obdurata, vel obebriaca.*
CON.	*consularis.*
CON.SEN.ORD. P.Q.R.	*consensu Senatus, equestris ordinis, populique Romani.*
CONS. vel CS.	*consiliarius.*
COL. vel C.L.	*colonia, vel colonia. vel coloni, collega, vel collegia vel collegium.*
COL.	*collega. vel colonia. vel Columen.*
COLL.FABR.	*Collegium fabrum, vel Fabrorum.*
COH. vel Ↄ.	*cohors.*
CONIV.	*coniunxit.*
CONIV OBSEQVENTISS.	*coniugi obsequentissimæ.*
CONIVG.M.	*coniugi merenti.*
CONIVX.	*coniunx.*
CONLIB.	*conlibertus, vel Conliberta.*
CONTVB.	*contubernalis.*
COR.	*cornelius.*
COS.	*consul.*
COS.QVAR. vel IIII.	*consul quartum, vel Quarto.*
COS.TER.	*consul tertium, vel Tertio.*
COSS.DESIG.	*consules designati.*
COSS.	*consules, vel consiliarij.*
COS.DES.	*consul designatus.*
C.P.	*ciuis publicus.*
C.R.	*ciui. Romanus.*
C.R.	*crescens, vel crispus.*
C.R.	*contractum.*
C.R.C.	*cuius rei causa.*
C.R.C.P.	*cuius rei causa promittis.*
C.V.	*centumuirum, vel clarissimus vir.*
C.V.	*clarissimo viro.*
CVL.	*cultores.*
CVR.	*curionum. vel curiarum, vel cursor.*
D	*Diuus, vel Decius, vel Diebus, vel Deuotus, vel Diuius, vel Dedicauit.*
D.	*Diua.*
D.A. vel AVG.	*Diuus Augustus.*
DATHI.	*Dathico.*
D.AVG.	*Deo Augusto, vel Diuo Augusto.*
D.B.I.	*Dis bene iuuantibus.*
D.C. vel CÆS.	*Diuus cæsar.*
D.C.A.	*Diuus cæsar Augustus.*
D.C.S.	*De consulum sententia, vel De consilij sententia.*
DD.	*Dedicauerunt, vel Dedicarunt.*
D.D.	*Deo dicauit, vel Dosis datio. vel Dictio, vel Du dantibus, vel Donantibus, vel Dono dedit, vel Dono datum, vel Deo domestico, vel Donatus, vel Dono dicauit.*
D.D.D.	*Datus decreto decurionum, vel Dono decurionum dedit, vel Dono dedit, dicauit, vel Dono decurio dedit.*
D.D.D.	*Dono dederunt, vel Dedere.*
D.D.D.D.	*Dignum deo donum dicauit.*
D.D.D.D.	*Decreto decuriones dederunt.*
D.D.L.M.	*Dono dedit libero munere.*
DD.NN.	*Domini nostri.*
DDD.NNN.	*Domini nostri, De tribus Impp.*
DD.Q.	*Dedit, donauitque.*
DD.Q.S.	*Dis, deabusque sacrum.*
D.DS.	*Dis, duabus sacris, vel Sacrum.*
DE.	*Decius.*
DEST.	*Destinato.*
DF.	*Defunctus.*
D.F.	*Decij filius.*
D.F.	*Dotem fecit, vel Donum.*
D.G.	*Dedit gratis.*
D.H.	*Donauit hæredibus, vel Dono habuit.*
DICT.	*Dictator.*
DIG.M.	*Dignus memoria.*
DIL. vel DILE.	

FL.	*Flauius, vel Flauia, vel Flaminius.*
FLAM.	*Flamminius vel Flamen.*
F.M.	*Fati munus, vel fieri mandauit.*
F.M.I.	*Fati munus impleat, vel Impleuit.*
F.N.	*Fides nostra.*
F.N.C.	*Fides nostra commisit, vel Commissum.*
FOR.	*Forte, vel forũ, vel foris. Foras, Vel Fortuna, Vel fortunata.*
FOR.RED.	*Fortuna reduci.*
FR.	*Franco.*
FR.COR.	*Forum Cornelij.*
FR.F.	*Fratris filius.*
FR.I.	*Forum Iulium.*
FR.L.	*Forum Liuium.*
FR.POM.	*Forum Pompily. vel Pompony.*
FR.S.	*Forum Sempronij.*
FS.	*Fratres.*
FV.C.	*Fraudisve causa.*
FVNC.	*Functus.*
G	*Gaudium, vel Genus, vel Gens, vel Gellius.*
G.AVG.	*Genio Augusti.*
G.B.	*Gens bona.*
G.D.	*Gens dolosa.*
GEN.COR N.	*Gente Corneliorum.*
GEM. vel GERM.	*Germ. vel Germanico.*
G.G.	*Gesserunt.*
GL.	*Gloria.*
GL.E.R.	*Gloria exercitus Romani.*
GL.N.L.	*Gloria nominis Latini.*
GL.P.	*Gloria parentum, vel Patria, vel Populi.*
GL.P.R.	*Gloria populi Romani.*
GL.R.	*Gloria Romanorum.*
GL.S.	*Gallus Sempronius.*
G.M.	*Gens mala.*
GN.N.	*Genus nostrum.*
GN.R.S.	*Genus Romani Senatus.*
G.R.	*Genus regiũ. Vel Rerum.*
GR.	*Gratis vel Gerit.*
GRA.	*Graccus.*
GR.D.	*Gratis dedit.*
G.S.	*Genio sacro, vel Sacrum.*
GT.	*Gentem.*

Loco G. *Antiqui ponebant.*

vel C. loco *H.*

H̄	*Honestas, vel Hic, vel Hares, Vel Haredes, vel Homo, vel Honestus.*
H̄.	*Hora, vel Honestas.*
H.	*Honor, vel Honoris, vel Hora, vel Hoc.*
HA.	*Hadrianus.*
HB. vel H̄.	*Hora bona, vel Hares bonorum.*
HB.F.	*Homo bona fidei.*
HD.	*Hic dedicauit.*
H.DD.	*Hic dedicauit, vel Dedicauerunt.*
H.F.	*Honesta fœmina, vel Fortuna, vel Hic fundauit. vel fundat.*
H.I.	*Hæreditario iure, Vel Hercle iurauit.*
HIC LOC. HÆR. NON SEQ.	*Hic locus Heredes non sequitur.*
H.L.	*Honesto loco, vel hic loc°.*
H.L.D.	*Hunc locum dedit.*
H.L.N.	*Honesto loco natus.*
H.L.H.N.S.	*Hic locus Haredes non sequitur, vel sequetur.*
H.M. vel W.	*Honesta mulier.*
H.M. vel H̄	*Hora mala.*
H.M.A.D.H.N. TRAN.	*Hoc monumentum ad haredes non transit.*
H.M.D.M.A.	*Huic monumento dolus malus abest.*
H.M.H.E.N.S.	*Hoc monumentum haredes eius non sequũtur.*
H.M.H.N.S.	*Hoc monumentum Haredes non sequitur, vel haredem non sequetur.*
H.M.P.	*Hic memoria posuit, vel Hoc monimentũ posuit.*
HO. vel H.	*Homo, vel Honestus.*
HOR.VI.	*Horæ sex, vel hora sexta.*
HOS.	*Hostis.*
H.P. vel H̄.	*Hora pessima, vel honesta persona.*
H.P.	*Hic posuit, vel Possent. vel possint.*
H.POSS.	*Hareditatis possessor, vel Possessores.*
H.R.	*Honesta ratio.*
H.R.I.P.	*Hic requiescit in pace.*
H.S.	*Hæc sit. Vel Herculi sacrũ.*
H.S. vel H̄.	*Hora secunda, vel Sacra.*
H.S.E.	*Hic situs est.*
H.S.H.N.S.	*Hoc sepulchrum haredes non sequuntur.*
H.S.S.	*Hic sepulti sunt.*
H.S.V.F.M.	*Hoc sibi viuens fieri mandauit.*

Nota in suprascriptis quod hæredes non sequebantur monimentum, sed monimentum sequebatur hæredes.

I. II. III. IIII. *Vnus, Duo, Tres, Quatuor vel Primus, secundus, Tertius, Quartus,*
I *In.*
I *Inter. vel Interdum. vel Intra.*
I A. *Interea.*
I A. N. *Ianuarius.*
I. C. vel I. *Intra circulum.*
I. C. *Iulius Cæsar.*
I. C. E. V. *Iusta causa esse videbitur.*
I. C. *Iurisconsultus.*
I D. *Idus.*
I. D. *Inferis dis.*
I. D. *In dimidio. vel Iurisdicendi vel Iuridicundo.*
I E. *Interdum.*
I. D. C. *Iuris dicendi causa.*
I. D. P. *Iuridicundo præerit. vel Iuridicundo præfuit.*
I. E. *Iudex esto.*
I. F. *Iulij Filius.*
I. F O. vel I. F. *In foro.*
I. F O. B. *In foro Boario.*
I. F O. C. *In foro Cæsaris.*
I. F O. F L A M. *In foro Flaminij. vel Flaminio.*
I. F O. I V. vel I. *In foro Iulij.*
I. F O. L. vel L. *In foro Liuij vel Lucij.*
I. F O. P. *In foro pacis, vel Palladis.*
I. F O. P O P. *In foro populi vel Pompilij vel popilij.*
I. F O. P. R. *In foro pro rostris.*
I. F O. T R. *In foro Traiani.*
I. H. *Iustus homo.*
III. V I R. *Triumviri.*
IIII. V I R. *Quartumviri. & similiter. VII. Septemuiri. X. V. Decemuiri. & deinceps.*
IIIIII vel IIIIII vel IIIIII vel IIIIII vel IIIIII vel IIIIII *Sextumuir. vel Sexumuir.*
I. I. N. Q. *Iniustis nuptiis quæsitus.*
I. L. *Iure lege vel in loco vel Iusta lex.*
I. *Intra limitem.*
I. L. D. *In loco diuino.*
I. L. P. *In loco publico.*
I. L. R. *In loco religioso.*
I. L. S. *In loco sacro.*
I M P. *Imperator.*
I M P P. *Imperatores.*
I M P P P. *Imperatores. De tribus.*
I N. F R. P. VI. L A T. VII. *In fronte pedes sex, Latu septem. vel latitudine.*
I N. F R. P. X X. *In fronte pedes viginti.*
I N. A G R. P. X X. *In agro pedes viginti.*
I. O. M. S. *Ioui optimo maximo sacrum.*
I O. M. I. M. *Ioui optimo maximo immortali.*
I. P. *Iusta persona. vel Iustus possessor. vel In possessione vel Ius Pontificium.*
I. *Iure rogauit. vel Iure Romano.*
I. R. *Ius Romanum.*
I R. *Iuribus Romanorum.*
I. S. *Iudiciũ solui. vel In senatu vel Iudicio senatus vel Iudicium solitus. vel Iudicatum solui.*
I. S. C. *In senatu consulto.*
I. S. D. *Inferis dis.*
I. S N. R. *In senatu Romano.*
I. S S. *Inferius scripta sunt.*
I. T. *Intra tempus, vel Iure testamenti.*
I T. C. *Intra tempus constitutũ.*
I V. vel I I I I. *Quatuor.*
I V D. *Iustus vir.*
I V N O N. E T. P R O S E R P. *Iudicium. Iunonij & Proserpinæ.*
I V R D. *Iurisdictio.*
I V V. *Iuuenis. vel iuuentus.*

K

K *Calendæ, vel Caput. vel Clarissimus. vel Cardo. Calendæ.*
K. vel K A L. vel K I. *Castra.*
K *Cardo.*
K. vel. K. *Carissima.*
K. *Calendis Ianuarij, vel Ianuarius.*
K A L. I A N. *Karthago vel Karissimus.*
K A R. *Calendæ Augusti, vel Calendis.*
K. A V G. *Capite censue. vel Censitus vel Karthago ciuitas. vel Capite censum. vel Cæsus. Capite diminutus.*
K. C.
K. D.
K. DD. *Castra dedicantia, vel dedicauit. vel Dedicauerũt. vel Dedicamus.*
K. F. *Cardo finalis.*
K I. vel I A. vel I A N. *Calendæ Ianuarij.*
K. K. vel C. *Calumniæ causa.*
K L. vel K A L. vel K. *Calendæ.*
K L. vel K. vel K A L. *Calendis.*
K. M. *Cardo Maximus.*
K. P. *Cardo positus, vel Castra posuit, vel posuere.*

K.Q.	*Calendæ Quintilis. vel Quintiles.*
K.S.	*Calendæ Sextiles. vel Sextilis.*
K.T.	*Capite Tonsus.*
L	*Lucius, vel Lucia, vel Lelius, vel Lelia. vel Libertus, vel Quinquaginta.*
L. vel LIB. vel LIBERT.	*Libertus.*
L.A.C.	*Latini Coloni, vel Coloniani, vel Colonarij.*
L.A.D.	*Locus alteri datus.*
L.ÆL.	*Lucius Aelius.*
L.AG.	*Lex Agraria.*
L.AN.	*Quinquaginta annis.*
L.AP.	*Ludus Apollinis, vel Apollineus.*
L.BIB.	*Lucius Bibulus.*
L.B.M.D.	*Locum benemerenti dedit.*
L.BO.	*Lex Boaria.*
L.C.	*Lucius Cassius. vel Lucius Cornelius.*
L.C.DIV. vel D.	*Lucus diuinus. vel Lucum diuinum.*
L.CAE. vel COE.	*Lucius Calius. vel Cælius.*
L.CEN.	*Lucius Censorianus.*
L.CIN.	*Lex Cincia.*
L.C.S.	*Lucus sacer. vel Lucum sacrum.*
L.D.	*Locum deditum, vel Lucrum dedititium.*
L.D.A.B.M.	*Locum dedit Aulus benemerenti.*
L.D.D.	*Locus dono datus.*
L.D.D.D.	*Locus datus decreto Decurionum, vel Libens dono dedit, decanis, vel Libens datum decreto Decurionum.*
L.D.DD.	*Locum dono dederunt.*
L.DIV.	*Lucus diuinus.*
L.E.D.	*Lege eius damnatus.*
LEG. vel LG.	*Legio.*
LEG.III.ITAL.	*Legionis tertia Italica.*
L.EM.	*Locus emptus.*
L.F. vel FIL. vel FL.	*Lucius filius.*
L.FV.	*Lucius Furius.*
L.G.	*Legauit.*
L.G.D.	*Legio decima, vel Legem dat.*
L.H.	*Locum hunc, vel Locus hæredum.*
LIB. vel L.	*Libertus, vel Liberti, vel Libertas.*
LIV.REP.	*Lex Iulia repetundarum.*
LIB.LIB.Q. POST.Q.EOR.	*Libertis, libertabúsque, posterisque eorum.*
L.L.	*Latius, vel Legibus.*
L.L.	*Lucij liberti, vel Lucius libertus, vel Liberta, vel Lucij libertus, vel Liuij libertus.*
L.L.Q.E.	*Libertis, libertabúsque eorum.*
L.L.L.	*Liuij liberti locus.*
L.L.L.M.M.	*Lacerat lacertum Largij mordax Menius. Author. M.T.C. libro de Oratore secundo.*
HS. vel HS	*Sestertius.*
L.LVC.Q.F.	*Lucius Lucius Quinti filius.*
L.M.	*Locus, vel Locum monumento, vel mortuorum.*
L.M. vel M V. vel	*Lucius Murena, vel Merena.*
L.MAN.	*Lucius Manlius.*
L.N.N.FAV.	*Lucius Nonius Faustinus.*
L.N.	*Latini nominis.*
LONG.P.VII. LAT.P.III.	*Longũ pedes septem, Latum pedes tres.*
L.P.	*Locus proprius. vel Præfitius, vel lege punitus.*
L.P.C.R.	*Latini Prisci Ciues Romani.*
L.P.D.	*Locus publicè datus.*
L.P.L.	*Lex Plebeia.*
L.POS.	*Lucius Posthumius.*
L.PR.	*Loco priuato, vel Locus priuatus.*
L.PVB.	*Loco publico, vel Locus publicus.*
L.Q.S.	*Locus qui supra, vel quo*
L.R.	*Lex Romana.*
L.RV.	*Lex Rusticana.*
L.S.	*Laribus sacrum, vel Sacrorum, vel Locus sacer, vel Lucius Saxius.*
L.SC.	*Locus sacer.*
L.S.DEN.	*Lucius Sicinius dẽtatus.*
L.T.	*Lucius Tacitus. vel Legẽ tulit, vel Lucius Titius.*
LV.	*Quinquagintaquinque.*
L.V.	*Lex vetus.*
L.VAL.	*Lucius Valerius.*
LVCR.	*Lucretius. vel Lucretia.*
LVD. vel LVD AP.	*Ludi Apollinares.*
L.VOC.	*Lex Voconia.*
LVD.SAEC.	*Ludi sæculares.*
M	*Marcus, vel Miles, vel Monumentũ, vel Mutius, vel Mulier.*
M. vel W. vel MVL.	*Mulier.*
I	*Minusius.*

M.

OB. C.S. vel CIV. SER vel O.	*Ob ciues seruatos.*
OB. M. E.	*Ob merita eius.*
OB. M. P. E. C.	*Ob merita pietatis, & concordiæ.*
O. CON.	*Operas conduxit.*
O. E. R.	*Ob eam rem.*
OFF.	*Officium.*
O. H. S. S.	*Ossa hic sita sunt.*
O. L.	*Operas locauit.*
O. M.	*Optimus Maximus.*
O. P.	*Optimo. vel Opiter. vel Oportet.*
OP. ET. S. P.	*Optimo, & sancto patrono. vel Optima, & sancta patrona.*
O. P. F.	*Optimo principi fecit.*
OP. PRIN. vel O.	*Optimo principi.*
OPP.	*Oppidum.*
OR.	*Ornato. vel Ordo.*
OR. vel O.	*Ordo.*
ORB. PAR.	*Orbati parentes.*
ORD.	*Ordinis.*
OR. M. vel MIL.	*Ordo militum.*
O. S. C.	*Omnes conciliat.*
O. V. D.	*Omni virtuti dedito.*
Q	*Optimo viuenti fecit. vel Omnia viuens fecit. vel omnibus viuis fecit. vel Omnibus vsis fecit. vel Omnibus viuens fecit.*
O. vel Θ	*Opertum. Mortem significat. Est autem Græca litera cui Θ nomen est.*

P

P	*Publius. vel Pedes. vel Passus. vel Pater. vel Pupillus. vel Posuit.*
PA.	*Pupilla.*
P. AEL. AVG. LIB.	*Publius Aelius Augusti libertus.*
PAL.	*Palmatus.*
PAR.	*Parentum.*
PARTH.	*Parthicus.*
PATR.	*Patritius.*
P. C.	*Patres conscripti. vel Pactum conuentum. vel Pecunia constituta. vel Patrono Coloniæ. vel Patronus Coloniæ. vel Præfectus castrorũ.*
P. C. vel P. C.	*Pecunia constituta.*
P. CON.	*Pactũ conuentum.*
P. D.	*Publicè dedit.*
PEC.	*Pecunia.*
PERT.	*Pertinax.*
P. F.	*Publij filius. vel Publicè fecit, vel Pius Felix.*

P. H. C.	*Publicus honor curãdus.*
PICEN.	*Picenum vel Picentes.*
PIENT. vel PIENTISS.	*Pientissimus.*
P. I. R.	*Populus iure rogauit.*
P. L.	*Publij libertus. vel Publius libertus.*
PLE. vel PL.	*Plebs.*
PLEBS VRB. ET HON. V.	*Plebs vrbana. & honore vsi.*
P. M.	*Pontifex Maximus. vel Plus, minus.*
P̄. M.	*Princeps militum.*
P. OB.	*Publicius.*
PON. vel POM.	*Pompeius.*
PONT. MAX.	*Pontifex Maximus. vel Pontifici maximo.*
PONTIF.	*Pontifex.*
POP.	*Populus. vel Popilius.*
POT.	*Potestas, vel Potestate.*
PO. RO.	*Populi Romani.*
P. P.	*Pater patriæ. vel Pater Patratus.*
P. P. C. vel P. C.	*Patres conscripti.*
P. P. P.	*Primus pater patriæ. vel Pater patriæ Procõsul.*
P. P. P. B. M.	*Pectus plenus posuit bene merenti.*
P. P. P. P. E. S. S. S. E. V. V. V. V. V. V. F. F. F. F.	*Primus pater patriæ profectus est. Secum salus sublata est. Venit victor validus. vicit vires vrbis vestræ, ferro famem, flamma frigore.*
P. P. R. vel PACE.	*Pace Populo Romano.*
P. R.	*Postquam.*
P. Q.	*Populus Romanus. vel*
P. R.	*Possessori reditum.*
PR.	*Prætor.*
PRÆF.	*Præfectus.*
PRÆF. COH.	*Præfectus cohortis.*
PRÆFECT.	*Præfectum.*
PRÆF. FABR.	*Præfectus fabrum.*
PRÆF. PRÆS.	*Præfectus Præsidij.*
PRÆF. VRB.	*Præfectus Vrbis.*
PRÆ. VIGIL.	*Prætor vigilum. vel Præfectus.*
P. R. C.	*Prætor constitutus.*
P. R. E.	*Post reges exactos.*
PRI. ID. DEC.	*Pridie idus Decembris.*
PRI. K. MAR.	*Pridie Calendas Martij.*
PRI. N.	*Pridie nonas.*
PRINC. IVVEN.	*Princeps iuuentutis.*
PR. K.	*Pridie calendas.*
PROC. vel PROCOS.	*Proconsul.*
PROCOS.	*Proconsules.*
PRON. vel PRONEP.	*Pronepos.*

Mamercinus in Æmiliis *Mamercinus*, *Messalla* in Valeriis *Messallinus*, inque iisdem Coruus *Coruinus*; in aliis etiam eadem fortasse ratione *Luginus*, *Crassinus*, *Calpinus*, *Licinus*, *Paullinus*, *Crispinus*, *Cæsoninus*, *Rutilinus*, *Balbinus*, *Nigrinus*; quæ omnia deriuata sunt. Item *Marcellinus*, vt Cn. Cornelio Lentulo Marcellino, quod tamen cognomen in eo adoptionis signum fuisse arbitror. Hic enim P. Lentuli filius fuit, qui fuit M. Marcelli filius, Cicerone auctore in Bruto.

Cognomina an hæreditaria fuerint.

His rebus expositis, æquum est etiam cognoscere, quemadmodum ex cognominibus alia ad posteros quàm longissimè propagarentur, alia ne ad filios quidem peruenirent. Itémque succrescentibus in eadem gente cognominibus, quemadmodum vetustissimum quódque aboleretur, recentia verò omnia plerunque retinerentur. Ac primùm quidem qui cognomen patris, auique, & maiorum tulerunt, idipsum fecisse videntur præstanti illius qui primus id cognomen inuenit, virtute & gloria adducti, ita tamen vt aut mutare aut relinquere illud cognomé pro arbitratu potuerint. cuius rei esse documéto possunt ea quæ de Cicerone scribit Plutarchus. Qui primus (inquit) Ciceronis cognomen tulit, is maxima laude floruisse videtur, quòd id cognomen à posteris non solùm non neglectum sit, verumetiam studiosè retentum. Et paulo pòst: Quum autem M. Cicero posteaquam magistratus cepit, crederetur cognomen illud aut vitaturus, aut certè mutaturus, respondit operam se daturum vt id esset & Scauris & Catulis illustrius. Præterea verò idem Cicero cognomina hæreditaria fuisse ostendit, quum loquentem inducit Africanū cum nepote hoc modo: Erit id tibi cognomen per te partum, quod nunc habes ex me hæreditarium. Itaque videmus hac de caussa Album & Albinum per quingentos amplius annos in gente Postumia custoditum, Maximúmque in Valeria, & fere etiam in Fabia, & item in Mucia Scæuolam. Hoc tamen non in omnibus seruatum esse inde apparere potest, quod Strabonis cognomen, quod fuit patris Pompeii Magni, ne filius quidem vsurpauit, neque filii Q. Maximi Ouiculæ Verrucosi ea quæ fuerant patris. Nouis autem ascitis familiæ cognominibus, vetera esse deleta agnosci potest ex Manlia gente, cuius primum cognomen fuit Vulso, post Vulso Capitolinus, tum Capitolinus Imperiosus, post Imperiosus Torquatus, ad extremum autem tantum Torquatus retentus est.

An æquè omnium cognomina fuerint.

Ex iis quæ dicta sunt, illud satis intelligi potest, æquè omnes Romanos ciues vti inuentis cognominibus potuisse, neque ipsum esse cognominum vsum plebi magis interdictum quàm optimatibus fuisse. Verùm etiam eo vt quoniam resp. primùm in patriciorū potestate fuit, eorum etiam antè cognomina celebrata quàm plebis sint. Vbi verò plebs maiestatem accessit, tum & plebeiorū etiā ad distinguendas familias cognomina addi, & perinde atque imagines ad posteritatem producendam, poni sunt cœpta. Quamobrem amicū meum in lib. De nominibus in hoc præcepto tradendo ita loquutum esse miror, Tribus nominibus senatores fuisse appellatos olim obseruaui, equites autē & plebeios maiori ex parte duobus. Liuius vbi de tribunis militaribus loquitur, hos plebeios nominat, sic, C. Sextilius, D. Albinus, P. Titinnius, L. Antistius. Senatores autem ita vocabantur, C. Ælius Pætus, M. Licinius Crassus, M. Porcius Cato. Hæc ille. Igitur quia Liuius quatuor tribunos militum è plebe duobus nominibus efficit, ipse in vniuersum præcipit, equites & plebeios duobus, senatores tribus nominibus esse vsos. neque quot incōmoda hanc rationem consequantur, animaduertit. Quid enim aiet an qui ex equestri & plebeio ordine in senatum legebantur, tum quum legebantur, cognomen inuenisse, ante lectionem cognomina caruisse, atque à lectione ipsa, non ab euentu, cognomen sumpsisse? an verò M. Valerium, inquit eum qui primus consul senatum ex equestri ordine suppleuit, antequā tertium populi nomen ferre cœpit, senatorem non fuisse? an vero aut C. Marium, aut Ti. Coruncanium, aut C. Duilium, aut Q. Cædicium, aut M'. Manilium, aut Q. Opimium, aut T. Didium, aut Marios, aut Antonios, qui consulatus, censuras, dictaturas gesserunt, & clarissimos triumphos egerunt, senatores, quia tertio nomine, veteribus & scriptoribus & lapidibus testibus caruerunt, non fuisse? Quid? nónne Cn. Pompeius Magni cognomen tulit tum quum ex Africa & ex Hispania eques Rom. triumphauit? siquidem viuente Sulla id cognomen inuenisse idem ipse scribit. M. vero Tullius, nónne antequam in senatum lectus esset, Ciceronis cognomine vsus est? At Liuius, (inquit) quatuor tribunos plebeios sine tertio nomine protulit. ergo plebeii tertio nomine caruerunt. Quis affirmare possit eorum cognomina non esse à Liuio consulto omissa? quod in aliis etiam eodem ipso auctore fecit. Sic enim ait, Liuius sæpe duo profert nomina, neque caret reprehensione, quia historici est omnia explicare, & debet sanè temporis posteritatis habere rationem magis quàm suorum temporum. An vero credibile est C. Sextilio & collegis eius tribunis militum consulari potestate remp. comitiis forisque à populo R. commissam, senatū in quem sæpe homines nullo vsi hono-

honore pro arbitratu censorum legebantur, eis lectione censoria non patuisse. Neque verò senatores pro patriciis eum sumpsisse, neque patricios tribus, plebeios duobus vsos esse cognominibus, intellexisse puto, præsertim verò quum C. Ælius Pætus, M. Licinius Crassus, M. Porcius Cato, quos ille senatores appellat, plebeij fuerint, quod ne illum quidem latere existimo. Quid quod Pausanias, vt antè ostendi, Romanos minimum tribus, plerunque pluribus nominibus esse vsos tradidit? Mihi quidem hæc eiusmodi præceptio non satis in vniuersum probari, nisi exceptione aut interpretatione aliqua illustretur, potest.

De patriciis familiis, plebeiis, nobilibus, & nouis.

Hactenus de gentium & familiarum Romanarũ origine, nunc de familiarum conditione dicamus: quas, si genus spectabimus, alias patricias, alias plebeias: si honores, partim nobiles, partim nouas esse constituemus. de quibus omnibus sigillatim mihi videtur esse dicendum, vt hæc tota de nominibus Romanis suscepta disputatio perficiatur ac primum de patriciis & plebeiis.

Romulum scribit Dionysius vrbe condita totum populum in duas partes distribuisse, vnam eorum qui inter cæteros aut genere aut virtute aut diuitiis excellebant, alteram eorum qui his omnibus rebus inferiores erant: atque illos quidem patres, hos verò plebeios nominasse: patres autem vel ab ætate quasi senes, vnde senatores, vel quòd filios, vel quòd patres haberent, plebeij non haberent: vel denique Atheniensium exemplo, qui summo loco natos, [illegible] obscuro, [illegible] vocarunt appellasse, vt autem patricius sacra iudicia, magistratus, senatum & totius reip. administrationem commisisse, sic plebeios his omnib. muneribus vacuos quæstuosis artibus operam dare voluisse. Itaque in hanc sententiam apud Liuium libro 10 P. Decius plebeius apud patres loquutus est ita, Semper ista audita sunt eadem penes vos auspicia esse, vos solos gentem habere, vos solos iustum imperium domi militiæque: Et lib. 6. App. Claudius patricius, sic. Penes quos sunt auspicia more maiorum? nempe penes patres. nam plebeius quidem magistratus nullus auspicato creatur. nobis adeò propria sunt auspicia, vt non solum quos populus creat patricios magistratus aliter quàm auspicato creet, sed nos quoque ipsi sine suffragio populi auspicato interregem prodamus, & priuatim auspicia habeamus, quæ isti ne in magistratib. quidẽ habent. Quid igitur aliud quàm tollit ex ciuitate auspicia, qui plebeios consules creando à patribus, qui soli ea habere possunt auferret? Et lib. 4. Liuius, Interroganti tribuno, cur plebeium consulem fieri non oporteret, respondit, quod nemo plebeius auspicia haberet, ideóque decemuiros cõnubium diremisse, ne incerta prole auspicia turbarent. Plebs ad id maximè indignatione exarsit, quòd auspicari tanquam inuisi diis immortalibus negarentur posse. Et alibi, Connubia communicata sunt, quibus sacra confusa sunt & auspicia. Atque hac eadem etiam ratione adductus Scæuola in Topicis apud Ciceronem gentiles definit, qui inter se eodem nomine sunt, & qui ab ingenuis oriundi sunt, quorum nemo seruitutem seruiuit, nec capite diminutus est. Hæc autem definitio aptè in patricios Romuli cadit, de quibus P. Decius sic apud Liuium loquitur. En Romæ vnquam fando audistis, patricios primùm esse factos, non de cœlo demissos, sed qui patrem ciere possent, id est nihil vltra quàm ingenuos? Et APP. Claudius, An hoc, si Claudiæ familiæ non sim, nec ex patricio sanguine ortus, sed vnus Quiritũ quilibet, qui modo me duobus ingenuis ortum & viuere in libera ciuitate sciã, reticere possim? Quibus ex rebus intelligi potest, gentem primùm de patriciis dictam, quòd soli ipsi eam haberent, vnde etiam maiorum & minorum generum patricij dicti sunt, post ad plebeios etiam esse translatam, qui duobus, vt patricij, essent ingenuis orti, qui idem postea non solùm gentem adepti sunt, sed procedente tempore patricios magistratus omnes, sacerdotia, auspicia, ordines, imperia & triumphos sunt assequuti. Est præterea intelligendum qui ciuitate Romana donabatur, eum plebeium fuisse, patricium autem, neminem, nisi nominatim vel à regibus, vel à populo, vel denique ab imperatore factus esset, fuisse. De Romulo Dionysius ita libro 3, [illegible]. Albanas porro familias Iuliam, Geganiam, Metiliam, Quinctiliam à Tullo Hostilio in patricias esse translatas, Liuius & Dionysius auctores sunt: Octauiam à Seru. Tullio, Suetonius. Post Reges autem exactos App. Claudium à populo patricium factum, Dionysius lib. 5. his verbis, [illegible]. Et Liuius lib. 4. in Oratione Canuleii trib. pleb. Quid? hoc si polluit nobilitatem istam vestram, quam plerique oriundi ex Albanis & Sabinis non genere nec sanguine, sed cooptatione in patres habetis, aut à regibus lecti, aut post reges exactos, iussu populi, &c. De Cæsare autem sic Sueton. Senatum suppleuit, patricios allegit. Dio ita expressit. [illegible]. De Augusto item Sueton. Senatũ legit, patritiorum numerum

expleuit, quod Dio ita expressit. ἅτε πλείστων βουλευτῶν ἐκλιπόντων, τό, τε τῶν εὐπατριδῶν γένος ἐξαναλώθη. De Claudio Tacitus lib. 11. In numerum patriciorum vetustissimũ quenque è senatu asciuit, paucis iam reliquis familiarum quas Romulus maiorum, & L. Brutus minorum gentium appellauerunt. exhaustis etiam quas Dictator Cæsar, lege Cassia, & princeps Augustus lege Seruia sublegere. Fuisse enim hanc patriciorum dissimilitudinem, quòd alii maiorum, alii minorum gentium essent, Liuius & cæteri auctores sunt, quanquam non eodem modo omnes. Liuius enim quos Romulus primùm legit, eos maiorum gentium, quos Tarquinius Priscus, minorum, quos liberata ciuitate L. Brutus, patres conscriptos appellat, quos ipsos Tacitus minorum gentium vocat. Hinc Cicero ad Papirium, aliquot patricios Papirios, quamquam minorum gentium, nominat. An vero minorum gentium omnes, præter eos quos Romulus primùm fecerat, dicerentur, facilè vocari in quæstionem possit. Cur autem vnius gentis ac nominis familiæ altera patricia, altera plebeia fuerit, quales plerasque fuisse reperimus, nemo adhuc tradidit, nos caussas has potissimùm reddi posse putamus: vnam, quòd non ab eodem ambæ fonte fluerent, vt siquis familiam. M. Tullii Longi, qui patricius anno post reges exactos decimo consul cum Ser. Sulpicio fuit, quæ à Ser. Tullio rege duceretur, diuersam esse à M. Tullii Ciceronis oratoris familia dixerit, qui plebeius fuit, quam à Tullo Attio Volscorum rege, qui multo post Ser. Tullium regem vixit, manasse, quibusdam, auctore Plutarcho, placuit. alteram, quòd ex patricia aliqua gente alii ad plebem se contulerint, alii in patriciatu remanserint; ex plebeia verò alii à plebe ad patres transierint, alii non transierint: siquidem scribit Suetonius gentem Octauiam in patricias traductam procedente tempore ad plebem se contulisse, ac rursus per diuũ Iulium in patriciatum rediisse. Et Cicero in Bruto. Transitiones (inquit) à plebe sunt, quũ homines humiliores in alienum eiusdem nominis infunduntur genus. vt si ego me à M. Tullio esse dicerem, qui patricius cum Seru. Sulpicio consul fuit. L. etiam Minutium Augurinum patricium ad plebem transisse, & tribunum plebis vndecimum factum esse tradit Plinius. tertiam, ab adoptione, vt quum plebeius à patricio, aut contrà patricius à plebeio adoptaretur. Necesse enim erat eum cõditionem sequi adoptantis. Ita M. Brutus plebeius à Q. Cæpione patricio adoptatus, & Q. Cæpio Brutus dictus, & P. Scipio patricius à Q. Metello plebeio adoptatus, & Q. Metellus Scipio dictus. patriciam Brutorum, & plebeiam Scipionũ familiam reddiderũt. Quartam à libertate. liberti enim assequuntur illi quidem nomen domini gentilicium, at conditionem, si patricius sit, non assequuntur. Vnde Horatius Flaccus Plebeius, quum & Horatii patricii sint. Quanquam nec qui adoptione, nec qui manumissione in alienam gentem migrabant, gẽtiles cum iis fuisse ex Scæuolæ definitione videntur, vel à quibus, vel ad quos transibant, illi, quòd capite diminuti essent: hi, quod seruitutem seruissent. vt in Topicis exponit Boetius. Quintam, à ciuitate, nam qui ciuitatem beneficio alicuius patricii impetrabant, ij, nomẽ eius cantũ adipiscebantur, in plebe autem remanebant: & siquæ aliæ sunt eiusmodi. hæc de patriciis & plebeiis. Nobiles autem primùm patricij dicti sunt; quippe quibus primùm honores ij, ex quibus nobilitas comparatur, in rep. patuerunt: pòst autem plebeii etiam, vbi primùm ad curules honores peruenerunt, nobiles dici cœpti sunt. Neque enim ex genere nobilitas, sed ex imaginibus parabatur. siquidem ij nobiles dicti, qui maiorum suorum imagines haberẽt. imaginem autem sui ponere ac posteris tradere non poterant, nisi qui curulem magistratum gessissent, quorum post aliquot tempora primus esse cæpit ædilitas curulis, qui magistratus antè patriciis patuit quàm plebeiis. Est autem imago, vt ait Polybius libro v. simulachrum oris similitudinem affabre miróque artificio effictam, coloribus pigmentisque adumbratam referens. quàm in insigniori & celebriori domus parte collocabant. de iure autem ponendarum imaginum sic Cicero in Verrem, Ego me ob ædilitatem mihi delatam adeptum esse intelligo antiquiorem in senatu sententiæ dicendæ locum, togam prætextam, sellam curulem, ius imaginis ad memoriam posteritatémque prodendam. Sic enim legit Nonius. Et cõtrà Rullum, est hoc in more positum, Quirites, vt ij qui beneficio vestro imagines familiæ suæ consequuti sunt, eam primam habeant concionem quę gratiam beneficii vestri cum suorum laude coniungant. Est autem consequi imagines familię, magistratus curules à maioribus suis item gestos capere. Noui autem dicti sunt qui nulla maiorum commendatione, ipsi primi ad magistratus curules peruenerunt. Quod intellexit etiam Plutarchus, quum in Catone maiore ita scripsit, εἰώθεσαν δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς ἀπὸ γένους δόξαν οὐκ ἔχοντας, ἀρχομένους δὲ γνωρίζεσθαι δι᾽ αὑτῶν, καινοὺς προσαγορεύειν ἀνθρώπους, ὡς καὶ τὸν Κάτωνα προσηγόρευον. Et App. lib. 2. καινὸν δὲ καλοῦσι τοὺς δι᾽ ἑαυτῶν, οὐκ ἐκ τῶν προγόνων γνωρίμους. Itaque Cicero in Rullum ait, Me hominem nouum consulem fecistis. Item, mihi apud vos de meis maioribus dicendi facultas non datur, non quod non tales fuerint quales

nos illorum sanguine creatos, disciplinisque institutos videtis, sed quòd laude populari atque honoris vestri luce caruerunt. Item, Quemadmodum quum petebam nulli me vobis auctores generis mei commendarunt, sic, si quid deliquero, nullæ sunt imagines quæ me à vobis deprecentur. Et in Pisonem, Obrepsisti ad honores commendatione famosarum imaginum. Et Liuius lib. 1. Ancus Marcius nobilis vna imagine Numæ. Et lib. 3. Ap. Claudium, virum honoratissimæ imaginis futurum ad posteros, legumlatorem conditoremque Romani iuris. Et Suetonius in Vespasiano, Flauia gens obscura illa quidem ac sine vllis maiorum imaginibus, sed reip. non pœnitenda. Et Pædianus in orationem in toga candida, Cicero competitores quatuor plebeios habuit, ex quibus duo nobiles, duo qui tantum non primi ex familiis suis magistratum adepti erant. Et Liuius lib. 22. Nec finem ante belli habituros quàm consulem verè plebeium, id est hominem nouum, fecissent. nam plebeios nobiles iam iisdem initiatos esse sacris, & contemnere plebem ex quo contemni desierint à patribus. Et Plin. lib. 35. cap. 2. Extat Messalæ oratoris indignatio, qua prohibuit inseri geti suæ Læuinorum alienam imaginem. similis caussa Messalæ seni expressit volumina illa quæ de familiis condidit, quum Scipionis Africani transiisset atrium, vidissetque adoptione testamentaria Saluttonis (hoc enim ei fuerat cognomen) Africanorum dedecore notam irrepentem Scipionum nomini.

De alia nominandi ratione.

Hæc igitur omnia quũ illi haberent quasi instrumenta quædam nominandi, prænomé, nomen, atque cognomina: non his tamen contenti alia etiam ad singulos significados, exempli caussa patris, aut aui prænomen, tribúsque nomen adhibuerunt. Quod cùm ex vetustis illorum monumentis, tum maximè ex Pædiano cognoscitur, qui in 2. in Verrem, sic ait, Moris fuit quum aliquis ciuis Rom. ostendendus esset, significaretur aut à prænomine suo, aut à nomine, aut à cognatione, aut à cognomine, aut à tribu in qua censeretur, aut à curia, aut à censu vt si esset senator equésve Romanus. Quod autem à cognatione significatos esse scribit, à patris vel aui vel proaui prænomine, puto intelligi eum voluisse. Nam quòd à patris prænomine nominandi consuetudo fuerit, pleni sunt omnes libri: vt Q. Cæcilius L. F. à patris autem & aui, Capitolina marmora satis ostendunt: à proaui verò, epigramma quod est in li. Vet. Inscriptionum eiusmodi.

L. Munatius L. F. L. N. L. Pron. Plancus.
Cos. cens. imp. iter.
VII. vir epul. triumph. ex Rhætis.
Ædem Saturni F. de manubiis.
Agros diuisit in Italia Beneuenti.
In Gallia colonias deduxit Lugdunum & Rauricam.

Inuenio etiam significatos esse à cognomine patris multos, vt Q. Fabius Maximi filius, T. Quinctius Capitolini filius & in adoptiuis, vt Metellus Nasicæ F. & in vetere lapide Romæ.

P. Cornelius Paulli Scipio.
Æmilianus cos. II. censor.
Augur triumphauit.

& in numis aliquot argenteis apud clarissimum virum Andream Lauredanum.

A. Postumius cos.
Bruti F. Albinus.

Porrò autem quòd à tribu ait, id tale est. quum tribus omnes Romæ XXXV. numerarentur, atque ex iis aliquam necesse esset, cuiuscunque ordinis esset, ciuis Romanus obtineret, idcirco factum est vt à tribu in qua censeretur, significaretur: tribus autem nomen in auferendi casu poneretur. Ita legimus in 2. Verr. C. Verres Romilia. & alibi, L. Claudius Palatina. Et in 9. Philip. Ser. Sulpicius Q. F. Lemonia Rufus. nam Romilia, Palatina, & Lemonia, tribuum nomina sunt. Tribus autem ipsa prioribus ferè tantùm literis significabatur. Quod videmus adhuc in epistola Cœlij esse relatum, hoc modo, C. Luccius C. F. Pup. Hirrus. C. Scribonius C. F. Pop. Curio. id est Pupinia & Popilia. quo in loco multa in hanc rem à Paulo Manutio diligentissimè atque ingeniosissimè sunt collecta.

Quæ de nominibus Romanorum tradita sunt ea stante rep. obseruata esse intelligi.

Hæc habui quæ de nominibus Romanorum dicerem, quæ certa veterum auctoritate confirmarentur, quorum vestigiis insistentem haud difficile vnumquenque ea quæ à me prætermissa sunt, indagaturum esse opinor. Est igitur intelligendum hanc (de qua diximus) nominum rationem stante potissimùm rep. conseruatam esse: pòst autem cum libertate hanc etiam religiosam descriptionem labi ex omni parte cœpisse. Siquidem aliquot, quæ antè cognomina fuerant, pro prænominibus cœpta sunt vsurpari. nam Iulum Antonium Africanum, Paullum Fabium Maximum, Postumum Valerium Volusum, Cossum Cornelium Lentulum sæpè animaduertere licet imperante Augusto iis prænominibus esse præditos, quæ antè cognomina fuerant. quod ipsum Valerius quoque & Priscianus docuerunt.

VALERII PROBI GRAMMATICI, DE NOTIS ROMANORVM INTERPRETANDIS LIBELLVS.

DE MARCO VALERIO PROBO EX SVETONIJ Tranquilli de illustribus Grammaticis libro.

MARCVS Valerius Probus Berytius diu centuriatum petiit, donec tædio ad studia se contulit. Legerat in prouincia quosdam veteres libellos apud grammatistam, durante adhuc ibi antiquorum memoria, necdum omnino abolita, sicut Romæ. Hos cùm diligentius repetere, atque alios deinceps cognoscere cuperet, quamuis se contemni, magísque opprobrio legentibus, quàm gloriæ & fructus esse animaduerteret, nihilominus in proposito mansit. Multáque exemplaria contracta emendare, ac distinguere, & adnotare curauit. Soli huic, nec vlli præterea Grammatices parti deditus. hic non tam discipulos, quàm sectatores aliquot habuit, nunquam enim ita docuit, vt magistri personam sustineret. Vnum vel alterum, vel cùm plurimos treis, aut quatuor pomeridianis horis admittere solebat, cubánsque inter longos, ac vulgares sermones legere quædam, idque perrarò. nimis pauca, & exigua de quibusdam minutis quæstiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem Syluam obseruationum sermonis antiqui.

VALE-

VALERII PROBI GRAMMATICI, DE NOTIS ROMANORVM INTERPRETANDIS LIBELLVS.

Est circa perscribendas, vel paucioribus literis notandas voces studium necessarium. Quod partim prouolũtate cuiusque fiat, partim vsu publico, & obseruatione communi. Nam apud Veteres, cùm vsus Notarum nullus esset, scribendi facultatem, maximè in Senatu qui aderant scribendo, vt celeriter comprehenderent, quædam verba, atque nomina ex communi consensu primis literis notabant Et singulæ quid significarẽt, in promptu erat. Quod in Nominibus, Prænominibus, Legibus Publicis, Pontificúmque Monumentis, Iurísque Ciuilis libris etiam nunc manet. Ad quas Notas Publicas accessit, & studiosorum voluntas, vt vnusquisque familiares sibi Notas pro voluntate signaret. Quas comprehendere infinitum esset. Publicæ sanè tenendæ sunt: quæ in monumentis plurimis, & Historiarum libris, Sacrísque Publicis reperiuntur, Vt P. Publius. C. Caius. M. Marcus. Cn. Cneus. Q. Quintus. MAR. Martius. Ti. Tiberius. CL. Claudius. T. Titus. SP. Spurius. SEX. Sextus. SER. Seruius. OP. Opiter. AB.V.C. Ab vrbe condita. P.R.E. Post Reges exactos. P.C. Patres conscripti S.P.Q.R. Senatus, Populúsque Romanus. E.Q.R. Eques Romanus. V.R. Vrbs Romana. C.R. Ciuis Romanus. COL. Colonia. Coloni. MVN. Municipia. Municeps. N. L. Nominis Latini. L.C. Latini Coloni. S.N.L. Socij Nominis Latini. *Et similia, secundùm hæc:* Curiarum nomina. Tribuum. Comitiorum. Sacerdotiorum. Potestatum. Magistratuum. Præfecturarum. Sacrorum Ludorum. Rerum Vrbanarum. Rerum Militarium. Collegiorum. Decuriarum. Fastorum. Numerorum. Mensurarum. Iuris Ciuilis: & similium cæterorum, notas proprias habent.

A	*Augustus, vel Aulus, vel Aut, vel aliquãdo, vel Ager, vel agrũ, vel aiũt.*
A A.	*Augusti, vel Augusta.*
AA. (with bar over)	*Augustalis.*
A.A	*Apud agrum, vel Aerũ, Argentum.*
AAA.	*Augusti.*
A.A.A.F.F.	*Aere, argento, auro flato ferundo. vel Flandoferiundo.*
A.A.A.F.F.QV.TY.	*Auri, argenti, æris flatur fabrica Quirinalis Tyberini.*
A.A.S.L.M.	*Apud agrum sibi locum monumenti.*
A.B.	*Alia bona.*
AB N.	*Abnepos.*
AB S.	*Absolutus.*
A.B.V.	*A bono viro.*
AB.V.C.	*Ab vrbe condita.*
A.C.	*Aliam ciuis.*
AC.	*Actio.*
ACC.	*Acceptus.*
A.CIN.	*Actionem.*
ACON. vel ACON.	*Actionem, vel actionum.*
A.C.V.	*A claro viro.*
A.CVB. AVGG.	*A cubiculo Augustorum.*
AD.E.	*Ad exactorem, vel Effectorem, vel Exterrem.*
AD.F.	*Ad finem.*
AD.L.	*Ad locum.*
ADIAB.	*Adiabenicus.*
ADI.	*Adiutor.*
ADI.P.	*Adiutor prouinciæ, vel Patriæ, vel populi.*
ADN.	*Adnepos.*
AD.P. vel ADOP.	*Adoptiuus.*
A.D.P.	*Ante diem pridie.*
ÆD.	*Ædes.*
ÆDIL.	*Ædilis.*
ÆDILL.	*Ædiles.*

ÆDIL.CVR.	*Ædilis curulis.*
ÆD.PL.	*Ædilis plebis.*
ÆG.	*Æger.*
ÆQ.P.	*Æqualis persona.*
A ER.	*Aerarium, vel Aerarij.*
AER.COL.	*Aere collato.*
AER.P.	*Aere publico.*
A.F.	*Alio facto.*
A.F.P.R.	*Actum fide Publij Rutilij, vel Ante factum, post relatum. vel Aemilius fecit, plectitur Rutilius.*
A G.	*Agit. vel Agil.*
A G.	*Agrippa. vel Agro.*
A.H.	*Alius homo.*
A.I.	*A iudice.*
A.L.AE.	*Arbitrium litis aestimandae. vel Liti aestimandum.*
A.L.E.	*Arbitriũ liti examinandae. vel existimandae. vel existimandum.*
A.L.	*Alta lex.*
AL.III.L.	*Alpina tertia legionis.*
A M.	*Amicus.*
A M.N.	*Amicus noster.*
A M.P.	*Amabilis persona.*
A N.	*Annius.*
A. N.	*Ante noctem.*
AN.M.	*Actionem mandat.*
ANN vel A N. vel A	*Annis.*
ANNLXXII.	*Annis septuaginta duobus.*
ANT.	*Ante vel antea.*
ANTT.C.	*Ante terminũ constitutũ.*
A. O.	*Alij omnes.*
A P.	*Apud.*
A P.IVD.	*Apud iudicem.*
A PP.	*Appius.*
APP.	*Appellat.*
A. P. Q.	*Aulus Publij Quinti, vel Auli.*
A. P. R. C.	*Anno post Romam conditam.*
A R M.P.	*Arma publica.*
AT.	*Autem.*
A. T E.	*A tergo.*
A.T.M.D.O.	*Aio te mihi dare oportere.*
A.TQ.	*Atque.*
A.TREB.	*Aulus Trebonius.*
A V G.	*Augustus vel Augur.*
A VGG.	*Augustis.*
A VG.N.	*Augustus noster.*
A VR.	*Aurelius.*
AVT vel AVTR. vel AVC.	*Autoritas.*
A.X.	*Annis decem.*

B

B	*Bonus vel Brutus.*
B	*Balbus, vel Balbus, vel Bene. vel Bona.*
B.A.	*Bonam actionem. vel Bonis auspiciis. vel Bonis auibus.*
B.C.	*Bonum concessum.*
B D.	*Bonum datum.*
B.F.	*Bona fide. vel fortuna. vel Filia.*
B.F.	*Beneficium. vel Bonum factum. & aliquando Benefecit.*
B.F.C.	*Bona fide contractum.*
B.F.P.	*Bona fides possessor.*
B.GR.	*Bona gratia.*
B.H.	*Bonus homo. vel Bona hereditaria.*
B.I.	*Bonum iudicium.*
B.I.I.	*Boni iudicis iudicium.*
B.L.	*Bona lex.*
B. M.	*Bona memoria.*
B.M.F.	*Benemerita fecit.*
B.M.F.	*Benemerenti posuit. vel Benemerita.*
B.N.	*Bona nostra.*
B. O.	*Bene optime.*
B.P.	*Bona possessio. vel Bonorum possessor.*
B.P.	*Bonum publicum. vel Bona paterna.*
B.Q.	*Bona quaesita.*
BR.	*Bonorum.*
B. R.	*Bonorum rector.*
BRITANN.C.	*Britannicus.*
B.R.P.N.	*Bono reipublicae nato.*
B R.T.	*Britannicus.*
B.S.	*Bene satisfecit.*
B.T.	*Bonorum tutor.*
B.V.	*Bene vixit, vel Bonus vir.*
B.V.A.	*Boni viri arbitratu.*
B.V.V.	*Balnea, vina, Venus.*

C

C.	*Caius. vel Cum.*
Ɔ.	*Caia vel Con.*
CA.	*Caussa.*
C A. vel C AM.	*Camillus.*
C ÆS.	*Caesar.*
C ÆS. AVG. vel A.	*Caesar Augustus.*
C ÆSS.A V GG.	*Caesares Augusti.*
C ÆSSS AVGGG.	*Caesares. De tribus.*
CAR.COIV.	*Carissima coniugi.*
CARISS.	*Carissimus.*
C.B.	*Commune bonum.*
C.C.	*Consilium coepit. vel cessit.*
C.D.	*Quadringenta.*
CEL.	*Celeres.*
CEN.PP. vel CENS. vel CNS.	*Censor perpetuus.*
CEN.A.	*Censoris arbitratu.*
CENT.	*Centuria. vel Centurio. vel Centenario.*
CENTV.	*Centuriones.*
C.F.	*Caij filius.*
C.H.	*Custos heredum.*
CIC.	*Cicero.*
C.I.C.	*Caius Iulius Caesar.*

CIPP.

CIPP.	*Cippus, i. terminus, vel Cippum, seu Lapidem.*
CL.	*Claudius.*
C.L.	*Caij Libertus, vel Caius Livertus.*
Ɔ.L.	*Conlibertus.*
Ɔ.L. vel L. vel ⅂.	*Caia Liberta.*
Ɔ.L.	*Caia liberta.*
C.LIB.	*Cay libertus, vel Liberorum.*
ƆL.K.	*Conliberta carißime.*
CM.	*Comis.*
C.M. vel CA.M.	*Causa mortis, vel C. Marius.*
CN.	*cneus, vel cneuius.*
C.N.	*caius noster, vel cæsar noster.*
CN.ARR.	*cneus Arrius.*
CN.L.	*cnei Libertus.*
CO.	*coniugi.*
C.O.	*ciuitas omnis.*
ƆO.	*controuersia.*
COM.O.B.	*comitia obdriaca, vel Obdurata, vel obchiaca.*
CON.	*consularis.*
CON.SEN.ORD. P.Q.R.	*consensu Senatus, equestris ordinis, populique Romani.*
CONS. vel CS.	*consiliarius.*
COL. vel C.L.	*colonia, vel colonia. vel coloni, collega, vel collegia. vel collegium.*
COL.	*collega. vel colonia. vel columen.*
COLL.FABR.	*collegium fabrum, vel Fabrorum.*
COH. vel [illegible]	*cohors.*
CONIV.	*coniunxit.*
CONIVOBSEQVENTISS.	*coniugi obsequentissima.*
CONIVG.M.	*coniugi merenti.*
CONIVX.	*coniunx.*
CONLIB.	*conlibertus, vel Conliberta.*
CONTVB.	*contubernalis.*
COR.	*cornelius.*
COS.	*consul.*
COS.QVAR. vel IIII.	*consul quartum, vel Quarto.*
COS.TER.	*consul tertium, vel Tertio.*
COSS.DESIG.	*consules designati.*
COSS.	*consules, vel consiliarij.*
COS.DES.	*consul designatus.*
C.P.	*ciuis publicus.*
C.R.	*ciuis Romanus.*
CR.	*creticus, vel crispus.*
C̄R.	*contractum.*

C.R.C.	*cuius rei causa.*
C.R.C.P.	*cuius rei causa promittis.*
C.V.	*centumuirum, vel clarissimus vir.*
C.V.	*clarissimo viro.*
CVL.	*cultores.*
CVR.	*curionum. vel curiarum, vel cursor.*
D	*Diuus, vel Decius, vel Diebus, vel Deuotus, vel Diutius, vel Dedicauit.*
D.	*Diua.*
D.A. vel AVG.	*Diuus Augustus.*
DATHI.	*Dathico.*
D.AVG.	*Deo Augusto, vel Diuo Augusto.*
D.B.I.	*Dis bene iuuantibus.*
D.C. vel CÆS.	*Diuus cæsar.*
D.C.A.	*Diuus cæsar Augustus.*
D.C.S.	*De consulum sententia, vel De consilij sententia.*
DD.	*Dedicauerunt, vel Dedicarunt,*
D.D.	*Deo dicauit, vel Donis datio. vel Dictio, vel Du dantibus, vel Donantibus, vel Dono dedit, vel Dono datum, vel Deo domestico, vel Donauit, vel Dono dicauit.*
D.D.D.	*Datus decreto decurionum, vel Dono decurionum dedit, vel Dono dedit, dicauit, vel Dono decurie dedit.*
D.D.D.	*Dono dederunt, vel Dedere.*
D.D.D.D.	*Dignum deo donum dicauit.*
D.D.D.D.	*Decreto decuriones dederunt.*
D.D.L.M.	*Dono dedit libero munere.*
DD.NN.	*Domini nostri.*
DDD.NNN.	*Domini nostri, De tribus Impp.*
DD.Q.	*Dedit, donauitque.*
DD.Q.S.	*Dis, deabusque sacrum.*
D.DS.	*Dis, duabus sacris, vel Sacrum.*
DE.	*Decius.*
DEST.	*Destinato.*
DF.	*Defunctus.*
D.F.	*Decij filius.*
D.F.	*Dolum fecit, vel Donum.*
D.G.	*Dedit gratis.*
D.H.	*Donauit hæredibus, vel Dono habuit.*
DICT.	*Dictator.*
DIG.M.	*Dignus memoria.*
DIL. vel DILE-	

FL.	*Flauius, vel Flauia, vel Flaminium.*
FLAM.	*Flaminius vel Flamen.*
F.M.	*Fati munus, vel fieri mandauit.*
F.M.I.	*Fati munus impleat, vel Impleuit.*
F.N.	*Fides nostra.*
F.N.C.	*Fides nostra commisit, vel Commissum.*
FOR.	*Forte, vel forũ, vel foris. Foras, Vel Fortuna, Vel fortunata.*
FOR.RED.	*Fortuna reduci.*
FR.	*Fronte.*
FR.COR.	*Forum Cornelij.*
FR.F.	*Fratris filius.*
FR.I.	*Forum Iulium.*
FR.L.	*Forum Liuium.*
FR.POM.	*Forum Pompily, vel Pompony.*
FR.S.	*Forum Sempronij.*
FS.	*Fratres.*
FV.C.	*Fraudisve causa.*
FVNC.	*Functus.*
G	*Gaudium, vel Genus, vel Gens, vel Gellius.*
G.AVG.	*Genio Augusti.*
G.B.	*Gens bona.*
G.D.	*Gens dolosa.*
GEN.COR N.	*Gente Corneliorum.*
GEM. vel GERM.	*Germ. vel Germanico.*
G.G.	*Gesserunt.*
G.L.	*Gloria.*
GL.E.R.	*Gloria exercitus Romani.*
GL.N.L.	*Gloria nominis Latini.*
G.L.P.	*Gloria parentum, vel Patria, vel Populi.*
GL.P.R.	*Gloria populi Romani.*
GL.R.	*Gloria Romanorum.*
G.L.S.	*Gallus Sempronius.*
G.M.	*Gens mala.*
GN.N.	*Genus nostrum.*
GN.R.S.	*Genus Romani Senatus.*
G.R.	*Genus regiũ. Vel Rerum.*
G.R.	*Gratis vel Gerit.*
GRA.	*Graecus.*
GR.D.	*Gratus dedit.*
G.S.	*Genio sacro, vel Sacrum.*
GT.	*Gentem.*

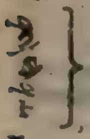

Loco G. *Antiqui ponebant.* vel C. loco H.

H̄	*Honestas, vel Hic, vel Haeres, Vel Haeredes, vel Homo, vel Honestus.*
H.	*Hora, vel Honestas.*
H.	*Honor, vel Honoris, vel Hora, vel Hoc.*
HA.	*Hadrianus.*
HB. vel H̄.	*Hora bona, vel Heres bonorum.*
HB.F.	*Homo bonae fidei.*
HD.	*Hic dedicauit.*
H.DD.	*Hic dedicauit, vel Dedicauerunt.*
H.F.	*Honesta foemina, vel Fortuna, vel Hic fundauit, vel fundat.*
H.I.	*Haereditario iure, Vel Hercle iurauit.*
HIC LOC.HAER. NON SEQ.	*Hic locus Heredes non sequitur.*
H.L.	*Honesto loco, vel hic loc°.*
H.L.D.	*Hunc locum dedit.*
H.L.N.	*Honesto loco natus.*
H.L.H.N.S.	*Hic locus Haredes non sequitur, vel sequetur.*
H.M. vel W.	*Honesta mulier.*
H.M. vel H̄	*Hora mala.*
H.M.A.D.H.N. TRAN.	*Hoc monumentum ad haredes non transit.*
H.M.D.M.A.	*Huic monumento dolus malus abest.*
H.M.H.E.N.S.	*Hoc monumentum haredes eius non sequũtur.*
H.M.H.N.S.	*Hoc monumentum Haredes non sequitur, vel haredem non sequetur.*
H.M.P.	*Hic memoria posuit, vel Hoc monimentũ posuit.*
HO. vel H.	*Homo, vel Honestus.*
HOR.VI.	*Hora sex, vel hora sexta.*
HOS.	*Hostis.*
H.P. vel H̄	*Hora pessima, vel honesta persona.*
H.P.	*Hic posuit, vel Possent. vel possint.*
H.POSS.	*Haereditatis possessor, vel Possessores.*
H.R.	*Honesta ratio.*
H.R.I.P.	*Hic requiescit in pace.*
H.S.	*Hac sit. Vel Herculi sacrũ.*
H.S. vel H̄.	*Hora secunda, vel Sacra.*
H.S.E.	*Hic situs est.*
H.S.H.N.S.	*Hoc sepulchrum haredes non sequuntur.*
H.S.S.	*Hic sepulti sunt.*
H.S.V.F.M.	*Hoc sibi viuens fieri mandauit.*

Nota in suprascriptis quod hæredes non sequebantur monimentum, sed monimentum sequebatur hæredes.

I. II. III. IIII.	*Vnus, Duo, Tres, Quatuor vel Primus, secundus, Tertius, Quartus,*
I	*In.*
I	*Inter. vel Interdum. vel Intra.*
I. A.	*Interea.*
I. A. N.	*Ianuarius.*
I. C. vel I.	*Intra circulum.*
I. C.	*Iulius Cæsar.*
I. C. E. V.	*Iusta causa esse videbitur.*
I. C.	*Iurisconsultus.*
I D.	*Idus.*
I. D.	*Inferis dis.*
I. D.	*In dimidio. vel Iurisdicendi vel Iuridicundo.*
I. E.	*Interdum.*
I. D. C.	*Iuris dicendi causa.*
I. D. P.	*Iuridicendo præerit. vel Iuridicundo præfuit.*
I. E.	*Index esto.*
I. F.	*Iulij Filius.*
I. F O. vel I. F.	*In foro.*
I. F O. B.	*In foro Boario.*
I. F O. C.	*In foro Cæsaris.*
I. F O. F L A M.	*In foro Flaminij. vel Flaminis.*
I. F O. I V. vel I.	*In foro Iulij.*
I. F O. L. vel L.	*In foro Liuij vel Lucij.*
I. F O. P.	*In foro pacis, vel Palladis.*
I. F O. P O P.	*In foro populi vel Pompilij vel popilij.*
I. F O. P. R.	*In foro pro rostris.*
I. F O. T R.	*In foro Traiani.*
I. H.	*Iustus homo.*
III. V I R.	*Triumviri.*
IIII. V I R.	*Quartumviri. & similiter. VII. Septemuiri. X. V. Decemuiri. & deinceps.*
IIIIII vel IIIIII vel IIIIII vel IIIIII vel IIIIII	*Sextumuir. vel Sexumuir.*
I. I. N. Q.	*Iniustis nuptiis quæsitus.*
I. L.	*Iure legis vel in loco vel Iusta lex.*
I.	*Intra limitem.*
I L D.	*In loco diuino.*
I. L. P.	*In loco publico.*
I. L. R.	*In loco religioso.*
I. L. S.	*In loco sacro.*
I M P.	*Imperator.*
I M P P.	*Imperatores.*
I M P P P.	*Imperatores. De tribus.*
I N. F R. P. VI. LAT. VII.	*In fronte pedes sex, Latū. septem. vel latitudine.*
I N. F R. P. X X.	*In fronte pedes viginti.*
I N. A G R. P. X X.	*In agro pedes viginti.*
I. O. M. S.	*Ioui optimo maximo sacrum.*
I O. M. I. M.	*Ioui optimo maximo immortali.*
I. P.	*Iusta persona. vel Iustus possessor. vel In possessione vel Ius Pontificium.*
I.	*Iure rogauit. vel Iure Romano.*
I. R.	*Ius Romanum.*
I R.	*Iuribus Romanorum.*
I. S.	*Iudiciū solui. vel In senatu vel Iudicio senatus vel Iudicium solius. vel Iudicatum solui.*
I. S. C.	*In senatu consulto.*
I. S. D.	*Inferis dis.*
I. S N. R.	*In senatu Romano.*
I. S S.	*Inferius scripta sunt.*
I. T.	*Intra tempus. vel Iure testamenti.*
I T. C.	
I V. vel IIII.	*Intra tempus constitutū.*
I. V.	*Quatuor.*
I V D.	*Iustus vir.*
I V N O N. E T.	*Iudicium.*
P R O S E R P.	*Iunonij & Proserpinæ.*
I V R D.	*Iurisdictio.*
I V V.	*Iuuenis. vel iuuentus.*
K	*Calendæ, vel Caput. vel Clarissimus. vel Cardo.*
	Calendæ.
K. vel K A L. vel K I.	*Castra.*
K	*Cardo.*
K. vel. K.	*Carissima.*
K.	*Calendis Ianuarij, vel Ianuarius.*
K A L. I A N.	
	Karthago vel Karissimus.
K A R.	*Calendæ Augusti, vel Calendis.*
K. A V G.	
K. C.	*Capite censue. vel Censitus vel Karthago ciuitas. vel Capite censum. vel Casus. Capite diminutus.*
K. D.	
K. DD.	*Castra dedicantia, vel dedicauit. vel Dedicauerūt. vel Dedicamus.*
K. F.	*Cardo finalis.*
K I. vel I A. vel I A N.	*Calendæ Ianuarij.*
K. K. vel C.	*Calumnie causa.*
K L. vel K A L. vel K.	*Calendæ.*
K L. vel K. vel K A L.	*Calendis.*
K. M.	*Cardo Maximus.*
K. P.	*Cardo positus, vel Castra ponit, vel posuit.*

K.Q.	*Calendæ Quintilis. vel Quintiles.*
K.S.	*Calendæ Sextiles. vel Sextilis.*
K.T.	*Capite tonsus.*
L	*Lucius, vel Lucia, vel Lælius, vel Lælia. vel Libertus, vel Quinquaginta.*
L. vel LIB. vel LIBERT.	*Libertus.*
L.A.C.	*Latini Coloni, vel Coloniani, vel Coloniarij.*
L.A.D.	*Locus alteri datus.*
L.ÆL.	*Lucius Aelius.*
L.AG.	*Lex Agraria.*
L.AN.	*Quinquaginta annis.*
L.AP.	*Ludus, Apollinis, vel Apollineus.*
L.BIB.	*Lucius Bibulus.*
L.B.M.D.	*Locum benemerenti dedit.*
L.BO.	*Lex Boaria.*
L.C.	*Lucius Cattius. vel Lucius Cornelius.*
L.C.DIV. vel D.	*Lucus diuinus. vel Lucum diuinum.*
L.CAE. vel COE.	*Lucius Cælius. vel Cælius.*
L.CEN.	*Lucius Censorianus.*
L.CIN.	*Lex Cincia.*
L.C.S.	*Lucus sacer. vel Lucrum sacrum.*
L.D.	*Locum deditum, vel Lucrum deditiuum.*
L.D.A.B.M.	*Locum dedit Atilius benemerenti.*
L.D.D.	*Locus dono datus.*
L.D.D.D.	*Locus datus decreto Decurionum, vel Libens dono dedit, decauit, vel Libens datum decreto Decurionum.*
L.D.D.D.	*Locum dono dederunt.*
L.DIV.	*Lucus diuinus.*
L.E.D.	*Lege eius damnatus.*
LEG. vel LG.	*Lego.*
LEG.III.ITAL.	*Legionis tertia Italica.*
L.EM.	*Locus emptus.*
L.F. vel FIL. vel FL.	*Lucius filius.*
L.FV.	*Lucius Furius.*
L.G.	*Legauit.*
L.G.D.	*Legio decima, vel Legem dat.*
L.H.	*Locum hunc, vel Locus haredum.*
LIB. vel L.	*Libertus, vel Liberti, vel Libertas.*
LIV.REP.	*Lex Iulia repetundarum.*
LIB.LIB.Q. POST.Q.EOR.	*Libertis, libertabúsque, posterisque eorum.*

L.L.	*Lallia, vel Legibus.*
L.L.	*Lucij liberti, vel Lucius libertus, vel Libertæ, vel Lucij libertus, vel Liuij libertus.*
L.L.Q.E.	*Libertis, libertabúsque eorum.*
L.L.L.	*Liuij liberti locus.*
L.L.L.M.M.	*Lacerat lacertum Largij mordax Menius. Author. M.T.C. libro de Oratore secundo.*
LLS. vel HS	*Sestertius.*
L.LVC.Q.F.	*Lucius Lucius Quinti filius.*
L.M.	*Locus, vel Locum monumento, vel mortuorum.*
L.M. vel M M V. vel	*Lucius Murena, vel Merena.*
L.MAN.	*Lucius Manlius.*
L.NN.FAV.	*Lucius Nonius Faustinus.*
L.N.	*Latini nominis.*
LONG.P.VII. LAT.P.III.	*Longu pedes septem, Latum pedes tres.*
L.P.	*Locus proprius. vel Propitius, vel lege punitus.*
L.P.C.R.	*Latini Prisci Ciues Romani.*
L.P.D.	*Locus publicè datus.*
L.P.L.	*Lex Plebeia.*
L.POS.	*Lucius Posthumius.*
L.PR.	*Loco priuato, vel Locus priuatus.*
L.PVB.	*Loco publico, vel Locus publicus.*
L.Q.S.	*Locus qui supra, vel quo*
L.R.	*Lex Romana.*
L.RV.	*Lex Rusticana.*
L.S.	*Laribus sacrum, vel Sacrorum, vel Locus sacer, vel Lucius Sancius.*
L.SC.	*Locus sacer.*
L.S.DEN.	*Lucius Sicinius dentatus.*
L.T.	*Lucius Tacitus, vel Lege tulit, vel Lucius Titius.*
LV.	*Quinquagintaquinque.*
L.V.	*Lex vetus.*
L.VAL.	*Lucius Valerius.*
LVCR.	*Lucretius. vel Lucretia.*
LVD. vel LVD AP.	*Ludi Apollinares.*
L.VOC.	*Lex Voconia.*
LVD.SAEC.	*Ludi sæculares.*
M	*Marcus, vel Miles, vel Monumentū, vel Mutius, vel Mulier.*
M. vel W. vel MVL.	*Mulier.*
I	*Minutius.*

M.

OB. C.S. vel CIV. SER vel O.	*Ob ciues seruatos.*
OB. M.E.	*Ob merita eius.*
OB.M.P.E.C.	*Ob merita pietatis, & concordia.*
O.CON.	*Operas conduxit.*
O.E.R.	*Ob eam rem.*
OFF.	*Officium.*
O.H.S.S.	*Ossa hic sita sunt.*
O.L.	*Operas locauit.*
O M.	*Optimus maximus.*
O.P.	*Optimo. vel Opiter. vel Oportet.*
OP.ET.S.P.	*Optimo, & sancto patrono. vel Optima, & sancta patrona.*
O.P.F.	*Optimo principi fecit.*
OP.PRIN.vel O.	*Optimo principi.*
O.P.P.	*Oppidum.*
OR.	*Ornato. vel Ordo.*
OR. vel O.	*Ordo.*
ORB.PAR.	*Orbati parentes.*
ORD.	*Ordinis.*
OR.M. vel MIL.	*Ordo militum.*
O.S.C.	*Omnes conciliat.*
O.V.D.	*Omni virtuti dedito.*
	Optimo viuenti fecit. vel Omnia viuens fecit. vel omnibus viuus fecit. vel Omnibus viuis fecit. vel Omnibus viuens fecit.
O. vel Θ.	*Opertum.*
Θ	*Mortem significat. Est autem Graca litera cui Θita nomen est.*

P

P.	*Publius. vel Pedes. vel Passus. vel Pater. vel Pupillus. vel Posuit.*
PA.	*Pupilla.*
P.AEL.AG.LIB.	*Publius Aelius Augusti libertus.*
PAL.	*Palmatus.*
PAR.	*Parentum.*
PARTH.	*Parthicus.*
PATR.	*Patritius.*
P.C.	*Patres conscripti. vel Pactum conuentum. vel Pecunia constituta. vel Patrono Colonia. vel Patronus Colonia. vel Prafectus castrorū.*
P.C. vel P.C.	*Pecunia constituta.*
P.CON.	*Pactis conuentum.*
P.D.	*Publicè dedit.*
PEC.	*Pecunia.*
PERT.	*Pertinax.*
P.F.	*Publij filius. vel Publicè fecit, vel Pius Felix.*
P.H.C.	*Publicus honor curādus.*
PICEN.	*Picenum vel Picentes.*
PIENT. vel PIENTISS.	*Pientissimus.*
P.I.R.	*Populus iure rogauit.*
P.L.	*Publij libertus. vel Publius libertus.*
PLE. vel PL.	*Plebis.*
PLEBS VRB.ET HON.V.	*Plebs vrbana. & honore vsi.*
P.M.	*Pontifex maximus. vel Plus, minus.*
P.M.	*Princeps militum.*
P.O.B.	*Publicius.*
PON. vel POM.	*Pompeius.*
PONT.MAX.	*Pontifex maximus. vel Pontifici maximo.*
PONTIF.	*Pontifici.*
POP.	*Populus. vel Popilius.*
POT.	*Potestas, vel Potestate.*
PO.RO:	*Populi Romani.*
P.P.	*Pater patria. vel Pater Patratus.*
PP.C. vel P.C.	*Patres conscripti.*
P.P.P.	*Primus pater patria. vel Pater patriā Procōsul.*
P.P.P.B.M.	*Pietate plenus posuit bene merenti.*
P.P.P.P.E.S.S.S.E. V.V.V.V.V.V.F.F. F.F.	*Primus pater patria prafectus est. Secum salus subiecta est. Venit victor validus. vicit vires vrbis vestra, ferro, fame, flamma, frigore.*
P.P.R. vel PACE P.R.	*Pace Populo Romano.*
P.Q.	*Postquam.*
P.R.	*Populus Romanus. vel Possessori reditum.*
PR.	*Prator.*
PRÆF.	*Prafectus.*
PRÆF.COH.	*Prafectus cohortis.*
PRÆFECT.	*Prafectum.*
PRÆF FABR.	*Prafectus fabrum.*
PRÆF.PRÆS.	*Prafectus Prasidij.*
PRÆF.VRB.	*Prafectus Vrbis.*
PRÆ.VIGIL.	*Prator vigilum. vel Prafectus.*
P.R.C.	*Prator constituens.*
P.R.E.	*Post reges exactos.*
PRI.ID.DEC.	*Pridie idus Decembris.*
PRI.K.MAR.	*Pridie Calendas Martij.*
PRI.N.	*Pridie nonas.*
PRINC.IVVEN.	*Princeps iuuentutis.*
PR K.	*Pridie calendas.*
PROC. vel PROCOS.	*Proconsul.*
PROCOS.	*Proconsules.*
PRON. vel PRONER.	*Pronepos.*

P.R.S.P.	*Præses prouinciæ.*
PR.SS.	*Præsides.*
P.S.	*Posuit sibi.*
PS.	*Plebiscitum.*
P.S.ET.S.	*Posuit sibi & suis.*
P.S.F.	*Publicè sibi fecit.*
P.S.P.C.	*Publicæ saluti faciundum curauit. vel Publico sumptu faciundum curauit.*
P.V.D.	*Pro voto dedit.*
Q	*Quintus. vel Quinctius & Quinctius. vel Qua vel Quæ vel Quartum. vel Quintilius.*
Q. vel QVINT.	*Quintilius.*
Q. vel QV. vel IV.	*Quartus.*
Q.A.M.	*Quemadmodum.*
QVÆS.	*Quæstor.*
QVÆSS.	*Quæstores.*
Q.B.F.	*Quare. vel quare bonum factum. vel Quare bonum facis.*
Q.B.M.V.	*Quare bene mecum vixit.*
Q.CAS.	*Quintus Cassius.*
Q.E.R.E.	*Quanti ea res erit.*
Q.F.	*Quinti filius.*
Q.L.	*Quinti libertus.*
Q.L.F.	*Quinti Lucij filius.*
Q.L.S.S.	*Quæsiuit liberam statuam senatus.*
Q.M.	*Quo magis. vel Quomodo.*
Q.MAX.	*Quintus Maximus.*
Q.N.Q.AN.Q.N.	*Quando neque an, neque negas.*
Q.Q. vel Q.Q. vel	*Quinquennalis.*
Q.Q.	*Quare. vel Quod. vel*
Q.R.F.E.V.	*Quemadmodum rectè factum esse videtur. vel videbetur.*
Q.S.S.S.	*Quæ supra scripta sunt.*
Q.V.A. vel ANN.	*Qua vel Qui vixit annis.*
QVÆVE.E.C.P.D.L.	*Quæve eiuscausa parata, de lege, vel Parauit.*
QVES.	*Quæstor.*
QVÆSS.	*Quæstores.*
QVIR.R.	*Quirites Romani.*
QVARTÆ L.	*Quartæ legionis.*
R	*ROMA.*
RC.	*ROMA ciuitas.*
R.D.D.	*Res dono data.*
REG.	*Regio.*
REI.M.	*Rei Militaris.*
REI.P.	*Rei publicæ.*
REST.	*Restituit.*
RET.P.C.	*Retro pedes centum.*
RET.P.XX.	*Retro pedes viginti.*

RET.P.	*Retro pedum.*
R.F.E.D.	*Retro factum esse dicitur.*
RG.RHAV.	*Regio Rhauenna.*
RG.D.	*Regis domus.*
RG.F.	*Regis filius.*
RA. vel RHAV.	*Rhauenna & quandoque sine aspiratione RAV.*
R.L.P.	*Rectè legi possit.*
R.N.LON.P.X.	*Retro non longè pedes decem.*
RO.	*Romani.*
ROM.	*Romam.*
R.P.	*Res publica. vel Romani Principes.*
R.P.C.	*Res publica constituto.*
R.PRI.	*Res priuata.*
R.R.	*Resectis ruderibus. vel Ruderibus recolligendis.*
R.REG.	*Rerum Regiensium.*
R.R.R.	*Rerum Romanorum.*
R.R.R.F.F.F.	*Regnum Romæ ruet, ferro, flamma, fame.*
R.VER.	*Rerum Veronensium. vel Restituitur.*
S	*Sacrum. vel Sacellum. vel Semis. vel Sepulchrum. vel Scilicet.*
SACR.	*Sacrum.*
SARM.	*Sarmaticus.*
SARMATAR.	*Sarmatarum.*
SATVR.	*Saturnalia.*
S.C.	*Senatus consultum. vel Consulum.*
S.C.D.	*Senatus consultos decretum vel Senatus consultus decreuit.*
S.C.FACE.	*Senatusconsultum factum est.*
SCRI.SVL.P.	*Scriba Sulmonensis populo.*
S.D.SYL.	*Sententiam dicit, vel Dedit Sylla.*
SEMP.	*Sempronius.*
SEPT.	*Septimius.*
SER.	*Seruius, vel Seruilius, vel Sergius.*
SEX.	*Sextus vel Sextius.*
SEV.	*Seuerus.*
SEV.AVG.ARM.PART.	*Seuerus Augustus Armenicus, Parthicus.*
S.F.S.	*Sine fraude sua.*
SIC.V.	*Sicuti Voluit.*
S.L.	*Sacrorum ludorum. vel Sacrum ludum.*
SN.	*Senatus.*
S.N.L.	*Socij nominis Latini.*
S.N.S.Q.	*Si negat, sacrum quærit. vel Sacramento quæri-*

S.O.	*Sine occasione.*
S.P.	*Sine pecunia.*
S.P.	*Spurius.*
S.P.D.	*Salutem plurimam dicit.*
S.P.F.	*Spurij filius.*
SP.L.	*Spurij libertus.*
SP.M.	*Spurius Mílius.*
SPOR.	*Sportula, vel Sportulis.*
S.P.Q.R.	*Senatus, Populúsque Romanus.*
S.P.Q.R.P.T.	*Senatus, Populúsque Romanus praecipiet tibi.*
SP.Q.S.C.P.S.	*Sibi, posteri'que suis extruxit pecunia sua.*
S.Q.S.S.E.Q.N.I. S.R.E.H.L.N.R.	*Siquid sacri sancti est, quod non iure sit rogatu, eius hac lege nihil rogatur.*
S.S.	*Sapientia Senatus, vel Somnium, vel Somniorum seminator.*
SS.	*Sanctissimus.*
S.S.	*Sacri scrinij.*
S.S.C.	*Secundum suam caussam.*
S.S.S.	*Sancto Siluano sacrũ. vbi suprà scripta summa.*
S.S.S.S.	*Sancto sanctissimo sacrum.*
S.T.	*Sine testibus.*
S.T.A.	*Sine tuthoris authoritate.*
SDT.	*Stadium.*
ST LITIBVS pro	*Litibus quod inuentum est apud Ferentum, in ciuitate Histomo.*
S.T.P.	*Stadium posuit.*
S.V.L.Q.	*Sibi, vxori, liberisque.*
SVRVM.	*Suorum.*
SYL.	*Sylla.*
T	*Titus. vel Titius.*
	Titus Annius. vel Tutore authore. vel Tutoris authoritate.
TABVL.	*Tabulas.*
TAR.	*Tarquinius.*
T.B. vel TPB.	*Tempus bonorum.*
T.C.	*Testamento cauetur.*
TER.	*Terentius.*
T.F.	*Titi filius, vel Titus Flaui⁹*
T.F.I.	*Testamento fieri iussit.*
T.FL.	*Titus Flauius.*
THR.	*Thrax.*
TI. vel Tib.	*Tiberius.*
TIB.D.F.M.	*Tibi dulci filio meo.*
T.L.	*Titus Liuius. vel Titi liber* (tus.
T.LEG.III.	*Tribunus legionis tertia.*
TM.DD.	*Terminum dedicauit. vel dedicante. vel Thermae dedicata.*
T.P.	*Titulum posuit.*
T.B.B. vel T.B.	*Tempus bonum.*
TR.CEL.	*Tribunus celerum, vel Celeritũ.*
TR.Æ.	*Tribuni Ærarij.*
TRANS.AM.	*Trans Amnem.*
TRANS PAD.	*Trans padum, vel Transpadana.*
TRIB. POT. vel POTEST. vel TRIBVNIC.	*Tribunicia potestate.*
TRIVMPH.	*Triumphator.*
TR.LEG.II.	*Tribunus legionis secũdae.*
TR. M. vel MIL. vel MILIT.	*Tribunus Militum.*
TR. POT. vel PT. vel TRIB. POT.	*Tribunicia potestate.*
TR.V.CAP.	*Triumuiri capitales.*
TR.V.MON.	*Triumuiri Monetales.*
T.S.F.I.	*Testamento sibi fieri iussit. vel Testamento suo.*
T.V. vel TVT.VI.	*Titulo vsus.*
TVL.	*Tullius.*
TVL.H.	*Tullus Hostilius.*
TVL.	*Tutela.*
7.	*Turma, vel Turmarius.*
V	*Vir, vel quinque.*
V.VI.VII.VIII.	*Quinque, Sex, Septem, octo.*
V.B.	*Veterano assignatum.*
VAL.	*Valerius.*
VAT.	*Vates. vel Vatum.*
V.A.XI.	*Vixit annis duodecim.*
V.B.A.	*Viri boni arbitratu.*
V.B.F.	*Vir bonae fidei.*
V.C.	*Quinti consules, vel vir consularis, vel clariss.*
V.D.	*Viuus dedit.*
V.DICT.	*Vir dictatorius.*
V.E.	*Verum etiam.*
V.F.	*Viuens vel Viuus fecit. vel Valde feliciter, vel Vsusfructus.*
V.F. vel FR.	*Vsusfructus, vel Vir fortis.*
V.F.S.E.S.	*Viuens fecit sibi, & suis. vel Viuus.*
V.F.C.	*Viam faciundam curauit.*
V.I.	*Vir inlustris vel Illustris.*
VIC.	*Victores.*
VII.	*Septemuiri.*
VIR.	*Virtutes.*
VIR.VE.	*Virgo Vestalis.*
VI. VIR.	*Sextũ vir. vel Seuiruiri.*
VIX. vel V.	*Vixit.*
VIX. AN. vel ANN. III. MENS. XI. DIEB. XV. vel V.A. III. M. XI. D.XV.	*Vixit annis tribus, mẽsibus vndecim, diebus quindecim.*
V.M.M.	*Votum merito Mineruae.*
V.N.	*Quinto Nonas*
V.P.	*Viuus posuit. vel Vrbis praefectus, vel vir probus. vel vir prudens.*

V.P.R.	*Veteri possessori redditum.*
V.PRÆ.	*Vir praetorius.*
V.QVÆS.	*Vir quaestorius.*
VR.	*Urbs vel Urbis. vel Urbanum.*
VRB C.	*Urbis condita.*
VRBISAL.	*Urbisalia.*
V.S.	*Vivens statuit. vel Vir sacer*
V.S.C.	*Voti sui compotes.*
V.S L.M.	*Vivens sibi locu monumēti. vel monumēto. vel Vivus. vel Voto soluto libero munere. vel Vivens sibi legauit monumentū. vel Votū soluit lubens meritò. vel Voto solēns libero munere.*
V.S.L. L.M.	*Vivens sibi legauit locum monumento.*
V.S.P.	*Vivi sibi posuerunt.*

V.V.F.	*Vivis vivens fecit.*
V.TRIVMPH.	*Vir triumphalis.*
V.F.F.	*Viventes fecerunt.*
V.VRB.	*Vir urbanus.*
VX. vel VNX. vel VC.	*S. Uxor.*
VXO.D.	*Uxorem ducit.*
X	*Decem.*
X.P.	*Decē pondera. vel Pondo.*
X.V.	*Decem viri.*
X VIR.	*Decem vir.*
X DIBSS.	*Decem diebus.*
x̄ MILL.	*Decem milliaria.*
X.P.	*Decem pedes.*
X.PSS.	*Decem passuum.*
*	*Denary.*
7 .r. ∓.	Y.V.∾.

LITERÆ SINGVLARES IN IVRE CIVILI.

In Legibus et Plebiscitis Hab.

AAA.F.F.	*Aere, argento, auro flando ferundo.*
C.E.C.	*Colonus eius coloniae.*
D.C S.	De *Consulum sententia.*
E.HO.L.N.A.	*Eius hac omnibus lege nihilum rogatur.*
I.N.Q.Q.	*Iustis nuptiis quaesita quaesitus. vel Iustius nuncius quaesitos: quaesitus.*
L.I.D. A.C.	*Lex Iulia de adulteriis coercendis.*
L.P.C.R.	*Latini prisci cives Rom.*
MEM.D.D.E.	*Municipibus eius municipij dare damnas esto.*
P.I.R.P.Q.I.S.I. F.P.R.E.A.D.P.	*Populum iure rogauit, populúsque iure sciuit, in foro pro rostris: & ante diem pridie.*
Q.D.E R.F.P.D. E.R.V.I.C.	*Quod de ea re fieri placeret, de ea re vniuersi ita censuerunt.*
Q E.R.F.E.D.	*Quod eius rei factum esse dicetur.*
Q F.E.I.S.F.	*Quod factum est, in Senatu fuerit.*
S.C.P.S.	*Senatus Cōsultū plebiscitū.*
S F.S.	*Sine fraude sua.*
S.N.L.	*Socij nominis Latini.*
S.Q M. D. E. R.A. P. P. V. L. O. E. COSS.PRR TR. PL. Q. N. S. Q. E. V. A.P.P.V.F.	*Siquid me de ea re ad populū, plebémue lati opus est. consulares, Praetores, Tribuni plebis, qui nunc sunt, quod eis videbitur, ad populum plebēmue ferant.*
SQSS E.Q.I. N.S.R.E.H.L.	*Si quid sacri sancti est, quod iure nō sit rogatū, eius hac*
N.R.	*lege nihil rogauit.*
S.R.L.E.I.C.Q. O.R.E.	*Si rem lex ex iussu, causaque omnium rerū esto.*
V.A.	*Veterano assignatum.*
V.D.P.R.L.P.	*Vnde plano de recte legi.*
V.F.	*Vsusfructus.* (*possit.*)
V.P.R.	*Veteri possessori redditum.*

In actionibus Hab.

A.L.Æ.	*Arbitriū litis aestimandū.*
A.T M.D.O.	*Aio te mihi dare oportere.*
C.E.D.	*Coniunctum esse dicatur. vel conuictum.*
E.I.M.C.V.	*Ex iure manu consertum vocari.*
F.C.	*Fraude creditores. vel Fiducia causa. vel Fideicommissum.*
I.D C.	*Iuris dicundi caussa.*
I.D.I.I.	*Iudiciū dabo iuris iudicio.*
I.D.P.	*Iure dicundo praeesse. vel iure iudicando.*
I. D.T.S.P.	*In diē tertiū siue perendinū.*
N.K.C.	*Non calumniae causa.*
P.P.L.V.	*Pro praeda litis vindiciarū.*
Q.A.N.Q.N.	*Quando ais, neque negabo.*
Q B F.	*Quare bonum factum.*
Q N.T.S.Q.P.	*Quādo negas te sacramēto quinquagenario prouoco.*
Q.I I.T.C.P.A. F.A.	*Quādo in iure te conspicio, postulo, an sies auctor.*
S.N.S.Q.	*Si negat sacramēto quaerito.*
S.S.C.S.D.E.T.V.	*Secūdū suā causam, sicut dixi, ecce tibi vindicta.*
T.I.A.V.P.V.D.	*Tempore iudicē arbitrumue postulas, vt des.*

IN EDICTIS PERPETVIS HÆ.

C.C.	*Consilium cœpit, vel caussa cognita.*
C.E.D.	*Conuictum esse diceretur.*
C.V.	*Centumuiri, vel clarissimi viri.*
D.M.L.F.V.C.	*Dolo malo. Fraudisve caussa. vel caussa commissa.*
F.C.	*Fraude creditoru, vel Fidei caussa vel Fides cõmissu.*
F.E.D.	*Factum esse dicetur.*
H.S.	*Hac sit. vel Hic sit. vel Hora secunda.*
I.C.E.V.	*Iusta caussa esse videbitur.*
I.D.	*Iudicium dabo. vel Iuris dicto.*
I.D.C.	*Iuris dicundi caussa.*
I.D.P.	*Iuri dicundo praerit.*
I.S.	*Iudicatum solui.*
M.F.P.	*Mala fidei possessor.*
N.K.C.	*Non calumnia caussa.*
P.C.	*Patres conscripti. vel Pactum conuentum. vel pecunia constituta.*
P.DEL.V.	*Pro delictis vindicarium.*
P.P.L.I.	*Pro pradicta litis iudiciis.*
Q.A.M.	*Quemadmodum.*
QE.R.E.T.P.I. R.D.T.Q.D.T. D.D.P.F.	*Quãti ea res erit, tãta pecunia iudiciũ recuperatoriũ dabo. testibúsque dũtaxat decẽ denũciãdi potestatem faciam.*
Q.M.	*Quomodo. vel Quo magis.*
Q.R.F.E.V.	*Quod rectè factum esse videbitur.*
Q.S.S.S.	*Quæ suprà scripta sunt.*

PONDERVM NOTÆ.

Semis alicuius rei notatur horum signorum quouis. { ∼ 8

A S numus est Libralis, & notatur per Ł

Dipondius numus est bilibris, cuius nota est ŁŁ

Sestertius numus est duarum semis librarum cuius signum est huiusmodi. H̶S

vel, vt fossæ Clodiæ visitur, sic. H̶H̶S

vel, vt Iadræ, in arcu quodam sic. H.S

DE NOTIS NVMErorum.

OMnis numerus per figuram vnitatis repræsentari deberet. Vt Denarius per decem vnitates IIIIIIIIII. Nouenarius per nouem IIIIIIIII, & sic de aliis. Verùm quia hoc scriptori pariter, & lectori fastidium pareret, institutum est, vt omnis numerus vsque ad Quinarium per figuram vnitatis scribatur. Vnitas per vnum I. Binarius numerus per duo II. Ternarius per tria III. Quaternarius per quatuor IIII. quanquam alij etiam sic IV. Quinarius verò per quintam vocalem V, notatur: à quo numero per adiectionem vnitatum deinceps ad Denarium peruenitur. Denarius per decimam consonantem X. Et notandum, quòd, quantum I. addit postposita ad X. tantundem demit ei præposita. Quare si supponas I. ad X. habebis vndecim: vt XI. Quòd si præponas, habebis nouem: vt IX. Idque de simplici vnitate intelligimus, quæ semel tamen præponitur. Nam si postponatur, ter repeti potest. Quod autem de I diximus, idem de X & aliis Notis, cùm eas præponi aut postponi contigerit, intelligatur.

L. notat quinquaginta, ad imitationem Græcorum, qui per v. id est N hunc numerum scribunt. L autem & N inuicem sibi cedunt, vt Lympha, Nympha. Huic si præponas X, habebis Quadraginta. Si postponas habebis Sexaginta.

C Centum significat, qui prima litera eius numeri est.

D Quingenta, quia, vt nonnullis placuit, post CD subsequatur. vel, vt aliis, quia inter hanc & M quod Mille significat, quinque literæ intercedant, quæ dimidium millenarij numeri innuant. vel, quod magis placet, quia sic capitalis litera huius nominis dimidium, quod dimidium millenarij significet. vel potiùs quia Antiqui hunc numerum per sinistram partem M notarent sic Ⴈ. quæ nota penè D similis est.

M Mille, quia principalis est huius nominis litera.

Et sciendum, quòd quælibet figura, si ei iacens recta linea supraducatur, tot significabit millenarios, quot per se significat vnitates, vt

$\overline{I}$	*Mille vnitates, id est mille significat.*
$\overline{V}$	*Quinque millia.*
$\overline{X}$	*Decem millia. & aliquando mille.*
$\overline{L}$	*Quinquaginta millia.*
$\overline{C}$	*Centum millia.*
$\overline{D}$	*Quingenta millia.*
$\overline{M}$	*Mille millia. & aliquando Millia.*

DE NVMERO LITERARVM EX ANTIQVISSIMO CODICE

A notat	CCCCC	*Quingenta.*
B	CCC.	*Trecenta.*
C	C.	*Centum.*
D	D	*Quingenta.*
E	CCL.	*Ducentum quinquaginta.*
F	XL.	*Quadraginta.*
G	CCCC.	*Quadringenta.*
H	CC.	*Ducenta.*
I	I.	*Vnum.*
K	LI.	*Quinquaginta vnum.*
L	L.	*Quinquaginta.*
M	M.	*Mille.*
N	LXXXX.	*Nonaginta.*
O	XI.	*Vndecim.*
P	CCCC	*Quadringenta.*
Q	CCCCC	*Quingenta.*
R	LXXX.	*Octuaginta.*
S	LXX.	*Septuaginta.*
T	CLX.	*Centum sexaginta.*
V	V.	*Quinque.*
X.	X.	*Decem.*
Y	CL.	*Centumquinquaginta.*
Z.	$\overline{II}$.	*Duo millia.*

ITEM, SI HIS IACENS RECTA LINEA SVPERADDATVR, Quid significent.

$\overline{A}$	*Quinque millia.*
$\overline{B}$	*Tria millia.*
$\overline{C}$	*Centum millia.*
$\overline{D}$	*Quingenta millia.*
$\overline{E}$	*Ducenta quinquaginta millia.*
$\overline{F}$	*Quadraginta millia.*
$\overline{G}$	*Quadringenta millia.*
$\overline{H}$	*Ducenta millia.*
$\overline{I}$	*Mille.*
$\overline{K}$	*Centum quinquaginta vnum millia.*
$\overline{L}$	*Quinquaginta millia.*
$\overline{M}$	*Mille millia.*
$\overline{N}$	*Nonaginta millia.*
$\overline{O}$	*Vndecim millia.*
$\overline{P}$	*Quadraginta millia.*
$\overline{Q}$	*Quingenta millia.*
$\overline{R}$	*Octuaginta millia.*
$\overline{S}$	*Septuaginta millia.*
$\overline{T}$	*Centum sexaginta millia.*
$\overline{V}$	*Quinque millia.*
$\overline{X}$	*Decem millia.*
$\overline{Y}$	*Cētum quinquaginta millia.*
$\overline{Z}$	*Bis millies mille.*

ALIÆ NOTÆ NVMERORVM.

CC. *Ducenta.*

∽, ∞, cXɔ.	$\overline{M}$	*Mille.*
qɔ	$\overline{V}$	*Quinque millia.*
Iɔɔ, IMI, ccIɔɔ, ɔMc	$\overline{X}$	*Decem millia.*
DMIɔɔɔ, Iɔɔɔ, cccIɔɔɔ	$\overline{L}$	*Quinquaginta millia.*
LCM, ⩸, ♠, ((I))	$\overline{C}$	*Centum millia.*
cQɔ	$\overline{I}$	*Quingenta millia.*
cMɔ.	$\overline{M}$	*Mille millia.*

NOTÆ

NOTAE IVRIS A MAGNONE COLLECTÆ.

Hæc iuris compendia libens rex accipe Carle
Offert deuotus qua tibi Magno tuus.

AVG.	*Augustus.*
A A.	*Augusti.*
A.	*Augustalis.*
AVR.	*Aurelius.*
AG.	*Agit.*
A Gr.	*Ager.*
A.	*Aut.*
AT.	*Autem.*
AC.	*Actio.*
ACB.	*Actionem.*
ACM.	*Actionibus.*
AMN.	*Amantissime.*
AM.	*Amicus.*
ATR.	*Auctoritas.*
A.Md.	*Actio mandati.*
AP	*Apud.*
A P.	*Appellatio.*
A P A.	*Amputatæ.*
ACC.	*Accepta.*
A D I.	*Adiutor.*
A D I.P.	*Adiutor prouincia.*
AD	*Ad locum.*
AD.F.	*Ad finem.*
AD Q S.	*Ad quæstorem, vel ad quæstionem.*
A.PT.	*Ad potestatem tuam.*
A P.A.	*Apud acta.*
A C O.	*Accusatio.*
APP B.	*Appellationibus.*
AVCTI B.	*Auctoritatibus.*
A.T.	*Auctoritas tua.*
ALL.	*Allegata.*
A Q I S.	*Aquileana stipulatio.*
A N N.P.	*Annona præfecto.*
A Q L.	*Aquileia.*
A F R.	*Africa.*
A N T.	*Antestatus.*
ASI.	*Asia.*
A C H.	*Achaia.*
APV L.	*Apulia.*
A.P.P O.	*Apud præfectum prætorio.*
AP.P.V R B.	*Apud præfectum vrbi.*

A T.	*Auctor tutor.*
ANT.	*Antonius.*
A L.	*Antelata.*
A V R.	*Aurelius.*
BA.	*Bona.*
B.P.	*Bonorum possessio.*
B.F.	*Beneficium.*
B.	*Bus.*
BI.	*Breuis.*
B F.D.	*Beneficium dedit.*
B FO.	*Beneficio.*
B. F.	*Bona fide.*
B O F.	*Bona fortuna. Vel, Bonum factum.*
B I I P.L.	*Beneficij loco.*
B.E.	*Bonorum emptor.*
B.P O.	*Bonorum possessio.*
B.P N.	*Bonorum possessionem.*
B O R.	*Bonorum.*
B N.	*Bene.*
B C.	*Bona caduca.*
B V	*Bona vacantia.*
BT.	*Breui tempore.*
B P T.	*Bona paterna.*
B E O.	*Bonorum emptio.*
B.G.	*Bona gratia.*
B F 9 T.	*Bona fide contractum.*
B.M.	*Bona memoriæ.*
B°.	*Balbius.*
B.M.	*Bona materna.*
CA.	*Causa.*
C.	*Cum.*
9.Q.	*Con.*
9.	*Contra.*
C.	*Causa.*
CC	*Causa cognita.*
CD.	*Contradictio.*
C.T.	*Certum tempus.*
C' RN.	*Comes rerum nitentium.*
C.RIP.	*Causa Reip.*
CL.V.	*Clarissimus vir.*

CAMP.	*Campania.*
CVRP.	*Cursus publicus.*
CDO.	*Conditio.*
CORS.	*Corsica.*
CRL.	*Consulari.*
COR.	*Correctori.*
CC.VV.	*Clarissimis viris.*
C.M.V.	*Clarissimæ memoriæ vir.*
C.M.F.	*Clarissimæ memoriæ fœmina.*
C.P.	*Clariss. puer.*
CSL.	*Comes sacrarũ largitionũ.*
C.R.P.	*Comes rei priuatæ.*
COM	*Comes.*
CLARGN.	*Comes largitionum.*
ᵓSNVS.	*Constantinus.*
ᵓSVS.	*Consensus.*
Cvi.	*Cuius.*
COMOR.	*Comes Orientis.*
CMI7.	*Centesimum milliarium.*
C.R.	*Ciuis Romanus.*
C[illegible]	*Causam.*
C[illegible]A.	*Calumnia.*
COV[illegible]A.	*Controuersia.*
CDRNC.	*Cautũ de re non necessaria.*
CDM	*Comes domesticorum.*
CQRF.	*Cautúmque ratum fore.*
CALAB.	*Calabria*
CA.M.V.	*Causa memorati viri.*
C.M.D.	*Centum milia denariorũ.*
C V.IVD.	*Centumuirale iudicium.*
CTRIO.	*Centurio.*
CL.	*Claudius.*
CF.	*Confirmatus.*
C.	*Cæsar.*
C.	*Corpus.*
CPTVS.	*Corporatus.*
CAT.	*Cautus.*
CD.	*Certo die.*
CT.	*Certo tempore.*
C.D.E.R.N.E.	*Cuius de ea re notio est.*
C 9.	*Cautio.*
C9 NS.	*Cautiones.*
CSA.	*Cæsar Augustus.*
COMOE.	*Comitia Obetziaca.*
C.	*Cornelius.*
CT.	*Contractus.*
CR.	*Contrarium.*
CC.	*Circum.*
CM.	*Causa mortis.*
CVI9.	*Cuius.*
CR.C.P.	*Cuius rei causa promissũ.*
CS.	*Consiliarius.*
CM.	*Capitis minutio.*
D.	*Dedicauit.*
DD.	*Dedicauerint.*
D.ML.	*Dolum malum.*
D.M.	*Diis manibus.*
D.M.	*Domus mortui.*
D.	*Dixit.*
DD.	*Deinde.*
DD.	*Dixerunt.*
D.	*Donatio.*
DOT.	*Dotem.*
DP.	*Dotem petit.*
D.Q.S.	*Die quo supra.*
DT.	*Dotaxat.*
D.	*Diuus.*
D.C.	*Diuus Cæsar.*
D.C.A.	*Diuus Cæsar Augustus.*
DN.	*Dominus.*
D.P.	*D. Pius.*
[illegible]	*Diuus Augustus.*
D.S.	*Deuotus.*
D.V.	*Deuotus vir.*
DP.	*Deuota persona.*
D.	*Damnat.*
D.L.	*Do lego.*
DCT.	*Decretum.*
DD.	*Defunctus.*
DF.	*Defunctus.*
DIG.	*Dignus.*
DIG.M.	*Dignus memoria.*
D.Q.R.	*De qua re.*
DVLM.	*Dulcissimus.*
DIL.	*Dilectissimus.*
DPC.	*Deprecatio.*
DT.	*Datu tempore*
D.	*Diuus.*
DS.	*Deus.*
DT.	*Dentur.*
D.	
DQ.	*Denique.*
DBO.	*De beneficio.*
DMO.	*Domino.*
DAT.	*Data.*
DOCS.	*Diocletianus.*
DELO.	*Delatio.*
D.I.S.	*Decimus Iulius Silanus*
DQAT.	*Denique auctoritas sua.*
DNM.	*Dominum.*
DDNN.	*Domini nostri.*
D.P.	*Decretum principis.*
DCRIONᴿ.	*Decuriones.*
DOPA.	*Data opera.*
DA.	*Dicto audiens.*
DIAM.	*Diuina manu.*
DOS.	*Domus sua.*
DAT.	*Datiano.*
DONB.	*Donationibus.*
DFT.	*Directum factum, vel potius, defunctum.*
DDAT.	*Debuerat.*
DCRAT.	*Decreuerat.*
DF.Q.	*Domi forisque.*
DN.E.	*Dubium non est.*
DNP.	*Dubitari non potest.*
DD T.	*Dictum decus.*
DELNIS.	*Decretum legationis.*
D.P.	*De periculo.*

D.L.	*De libello.*
D.C.S.	*De consilij sententia.*
DN.	*Damnum.*
D.°	*Damnatus.*
D.R.P.	*De republica.*
DES.	*De statu.*
D.E.S.I.	*De statu ingenuitatis.*
DMo.	*Dummodo.*
DECB.	*Decembres.*
D.F.P.	*Dare facere praestare.*
ET	*Etiam.*
ETNc.	*Etiam nunc.*
EI°.	*Eius.*
E°.	*Est*
EMo.	*Eiusmodi.*
EE.	*Esse.*
ER.	*Erunt.*
EG.	*Eger, vel ergo.*
EP.	*Epistola.*
EPM.	*Epistola misit.*
EN.	*Enim.*
EBT.	*Esset.*
EDO.	*Editio.*
EEM.	*Essem.*
EAT.	*Eatur.*
EX7.	*Existimo.*
EX9.	*Existimatio.*
EXPRT.	*Experientia tua.*
ED.	*Edictalis.*
EEL7.	*Exemplum.*
EMA.	*Emissa.*
ETMD.	*Et manu diuina.*
CD.	*Edictum.*
EX° C:	*Existimationi.*
EX7C. ET.	*Excellentia tua.*
EXS.C.	*Ex Senatusconsulto.*
EXI.Q	*Ex iure Quiritium.*
EX99.	*Ex communi consensu.*
F.	*Filius.*
FA.	*Filia.*
FFAM.	*Filius familias.*
FF.	*Fratres.*
FAI	*Femina.*
F.C.L.	*Fraudationis causa latitare.*
F.R.	*Finium regundorum.*
FF9.	*Fratris filius*
FL.	*Flauius.*
F°	*Forte.*
FR.	*Forum.*
FM.	*Fati munus.*
F.M.I.	*Fati munus impleuit.*
F.C.	*Fideicommissum.*
FF.	*Fecerunt.*
FF.	*Fabricauerunt.*
FF.	*Fundauerunt.*
FR.	*Fideiussor.*
FV.	*Fuerit.*
FVA.	*Fubia vel Fuluia.*
FO.	*Fortes.*

FV.	*Fuit, fuirit.*
FI.	*Fidei.*
F.	*Fundus.*
FTCA.	*Fiducia.*
FVB.	*Fusionibus.*
FE.	*Factum est.*
FD.	*Fundum.*
FAMA.	*Familia.*
FLCA.	*Falcidia.*
FVAT.	*Fuerat.*
FLAM.	*Flamines.*
FLAV.	*Flauianus.*
FHD.	*Familiae herciscundae.*
FFAE.	*Filius familiae.*
FEB.	*Februarium.*
FLP.	*Flamen perpetuus*
FLD.	*Flamen Dialis.*
FLQ.	*Flamen Quirinalis.*
FGTAS.	*Facultas.*
FACTIB.	*Facultatibus.*
G.	*Gratia.*
GR.	*Gerit.*
G.	*Gaudium.*
GG.	*Gesserunt.*
GORD.	*Gordianus.*
G.	*Gaius.*
GRANS.	*Gratianus.*
G.VAL.	*Gaius Valerius.*
GC.	*Gaius Caesar.*
GS.	*Grauius.*
G.	*Genus.*
GR.	*Genus Regum.*
GM.	*Germanus.*
GF.	*Germanus frater.*
GFI.	*Germanus filius.*
GL.	*Gloria.*
GR.P.	*Gloria parentum.*
GL.D.	*Gloria decus.*
GT.	*Grauitas tua.*
GRA.	*Gratia.*
H.	*Honor.*
H.	*Honestus.*
H.V.	*Honestus vir.*
H.P.	*Honesta persona, vel honestus puer.*
HF.	*Honesta femina.*
HV.	*Honesta vita.*
HI.	*Honesto loco.*
HLN.	*Honesto loco natus.*
H	*Hora.*
-H-	*Heres.*
HH.	*Heredes.*
OHO.	*Homo.*
OHON°.	*Homo honestus.*
HB.	*Hora bona, vel haeres bonorum.*
HM.	*Hora mala.*
H.P.	*Hora pessima, vel haereditatis possessio.*

H	Hereditario iure.
H P9	Hic posuit.
H F.	Hic fundauit.
H D.	Hic dedicauit.
H.B.V.P.	Hereditatis bonorumve possessio.
H C.	Hac.
H T.	Hereditatem.
HVI.	Huius.
H V C.	Hunc.
H V T M.	Huiusmodi.
HONOR.	Honorius.
H. IV S.	Heres institutus.
H S.	In susum.
H E R F.	Heredem facio.
H.E.V.	Heredem esse voluit.
H.D.	Hereditas diuisa.
A E R B.	Hereditatibus.
m V.	Aue.
H.R.C.	Honestæ recordationis.
H.M.V.	Honestæ memoriæ vir.
H DNVS.	Hadrianus.
I.	In.
	Inter.
I E	Interea.
I D.	Interdum.
I A.	Intra.
I.L.	Intra limitem.
I.C.	Iurisconsultus, vel intra circulum.
I.T.	Intra tempus.
I.T C.	Intra tempus constitutũ.
I M P.	Imperator.
I M P P.	Imperatores.
I M P.C S.	Imperator Cæsar.
I M P.A.	Imperator Augustus.
I.I	In iure.
I.D.	In Domino.
I. PS.	In possessione.
I.L.S.	In loco sacro.
I.D.P.	Iuri dicundo præest.
I.L.R.	In loco religioso.
I.L.D.	In loco diuino.
I.L.P.	In loco præsenti.
I.P.	In publico. In platea.
I.L.A.	In loco absenti.
I.S N.	In Senatu.
I.S N R.	In Senatu Romano.
I.F°.	In foro.
I.F°.C S.	In foro Cæsaris.
I.F°.C S A.	In foro Cæsaris Augusti.
I.F°. P°.	In foro pacis.
I.F°. TR.	In foro Traiani.
I.F°.N.	In foro Neruæ.
I F.T R.	In foro transitorio.
I F°.I V L.	In foro Iuli.
I F°.P O P9.	In foro populi.
I F° B	In foro boario.
I.F°.FL M.	In foro Flaminio.
I.I.	Imbi.

I X I.	Duodecies.
I X X I.	Duodeuicies.
I G.	Igitur.
I.Q.	Iure Quiritium.
IDNE.	Iurisdictione.
I	Inde.
I T.	Item.
I V D.	Iudicium.
I R.	Iure.
I.	Iter.
I R M.	Interim.
I L.	Illustris.
I D) V.	Indulcatio, vel indulgentia.
I D.	Inde.
I I.	Integris.
I I R°.	Integri restitut.
I I D O.	Iudicio.
I V D A.	Iudicia.
I A.	Ita.
I T Q.	Itaque.
I N L.M A.T.	Illustres magnificentia tua.
I E.	Interiectio, vel interdictio.
I V N.	Iunias.
I L. S. T.	Illustris sublimitas tua.
I. E A.	Interea.
I D. A A.	Iidem Augusti.
I A.R.	In aquæductus restitutione.
I I.	Iurisiurandi.
I V L.	Iulias.
I V L A N V S.	Iulianus.
I.C.E.	Iure cautum est.
K.	Kalendæ.
K. I A N.	Kalendas Ianuarias.
K F.	Kalendas Februarias.
K.M.	Kalendas Martias.
K. A P.	Kalendas Aprilis.
K.M.	Kalendas Maias.
K. I V N.	Kalendas Iunias.
K I V L.	Kalendas Iulias.
K.A G.	Kalendas Augustas.
K S E P T.	Kalendas Septembris.
K O C T.	Kalendas Octobris.
K.N O V.	Kalendas Nouembris.
K D E C.	Kalendas Decembris.
K.Q.	Kalendas Quintiles.
K.S.	Kalendas Sextiles.
K	Karissime.
K.K.	Karissimi.
K D.	Kapite deminutus.
K.C.	Kapite census.
K°	Kardo.
K M	Kardo maximus.
K A R.	Kartago.
K. C.	Kartago ciuitas.
K.P.	Kardo positus.
K.F.	Karde finalis.
K.	Kalus.

Kastra

K A.	*kastra.*
K M̄ T.	*kalimontanus.*
K.P.	*kastra posuit.*
K.D D.	*kastra dedititia.*
L G.	*Legem*
L T.	*Licet.*
L̄ T P7 P Ō.	*Longi temporis præscriptio.*
L.	*Lucius.*
L.T.	*Lucius Titius.*
L.C.	*Lucius Cornelius.*
L.M.	*Lucius Murena.*
Ⱡ.	*Locus.*
Ⱡ S C.	*Locus sacer.*
L.D V̄I.	*Locus diuinus.*
L.D D.	*Locus dedititius.*
L.R.	*Locus religiosus.*
L.Q.S.	*Loco quo suprà.*
L V D.	*Ludus.*
L.G.D.	*Legem dedit, vel Legatum dedit.*
L G.	*Legauit.*
L V D.A P.	*Ludi Apollinares.*
L P.	*Libripens.*
L.P.	*Locus proprius.*
L.P L.	*Locus publicus.*
L V A L.	*Lucius Valerius.*
L.E M.	*Locus emptus.*
L.C E S S.	*Locus cessitius.*
L M.D.	*Locus mortuo dedicatꝰ.*
L A D̄Q̄.	*Locus adquisitus.*
L.B.P.	*Locus bene possessus.*
L.M.P.	*Locus male possessus.*
L.I.I.	*Locus in iure.*
L.I.Q.	*Locus iuri Quiritium.*
L.Ŧ Ī.A D F.	*Locus inter adfines.*
L.I M P L.	*Loca imperialia.*
L.P R.	*Loca priuata.*
L.S A P A L.	*Loca Sacri palatij.*
L. Ī C̄.	*Loca incerta.*
L V A L.R E.	*Luciꝰ Valerius Rufus.*
L.P̄ L.	*Loca periculosa.*
M O.	*Modo.*
M̄ C.	*Mancipium.*
M T.	*Mortis tempore.*
M̄.	*Mihi.*
M̄ M̄.	*Matrimonium.*
M F̄I I.F.	*Manifeste furti.*
M.	*Marcus.*
M.C S.	*Marcus Cæsar.*
M A X.	*Maximus.*
M A X.C S.	*Maximus Cæsar.*
M A X.P O N T.	*Maximus Pontifex.*
M.P.T R.P O T.	*Maximus Pontifex Tribunitia potestates.*
M°.	*Moles.*
M M.	*Milites.*
M.I.	*Militis locus.*

M.A G.	*Militis ager.*
Mo.	*Modo.*
M G.	*Magis.*
M A G.	*Magister.*
M A G.M I L.	*Magister militiæ.*
M M̄ T.	*Momentum.*
M̄ M̄ P.	*Momentum petit.*
M M.A C C.	*Momentum accepit.*
M M.L.	*Momenti loco.*
M F̄I.	*Mala fide.*
M. F̄I. P.	*Malæ fidei possessor.*
M. H.	*Malus homo.*
M F.	*Maleficus.*
Mꝰ.	*Martius.*
M.R.	*Martius Rufus.*
M I N.	*Minor.*
M̄.	*Men.*
M°.	*Mus.*
Mi.	*Mihi.*
M F.	*Manifestum.*
M s.	*Molestus.*
M P°.	*Malè positus.*
M T.	*Mater.*
M V L.	*Mulier.*
M A M A.	*Matertera.*
M V L.B.	*Mulieris bona, vel Mulier bona.*
M V L.M.	*Mulier mala.*
M̄ N̄ F.	*Manifestum.*
M F L.	*Manifestus locus.*
M F. O P P.	*Manifestum oppidum.*
M F. T̄ T.	*Manifestũ territorium.*
N I.	*Nisi.*
N Q.	*Neque.*
N.S.	*Nisi si.*
N.	*Nam.*
N°.	*Nec.*
N̄.	*Non.*
Ns.	*Noster.*
N O B.	*Nobis.*
N O B.P.	*Nobilissimus puer.*
N O P 7.	*Non oportet.*
N.P.7.	*Non possunt.*
N ĪL.	*Nihil.*
N̄ V O.	*Nunc verò.*
N Ē 7.	*Necesse est.*
N c.	*Nunc.*
No.	*Noster.*
N̄I.	*Nihil.*
N.	*Nam.*
N N'.	*Nostrum.*
N.	*Nisi.*
N.M.	*Non minus.*
N.	*Nus.*
N.Q.	*Namque.*
N Q.	*Nusquam.*
N V̄.	*Non vis.*
N V V.	*Non vult.*
N O̅ B.C.	*Nobilis genere.*

N.O.B.G.N.	*Nobili genere natus.*
N.O.B.F.N.	*Nobili familia natus.*
N.R.	*Nero.*
N.C.	*Nero Cæsar.*
N.CL.	*Nero Claudius.*
O̅	*Oportet.*
OMB⁹.	*Omnibus.*
O̅J.	*Oportuit.*
O⁹.	*Os.*
OB.	*Obriziacum.*
OP⁹.	*Opus.*
OPP.	*Oppidum.*
O̅Θ.	*Omnino.*
O E.	*Oportere.*
O.C.	*Ope consilio.*
O.D.M.	*Opere donum munus.*
P.	*Pre.*
PP.	*Propter.*
P.R.	*Populus Romanus.*
P.	*Pris.*
P.	*Pos.*
P⁹.	*Pre.*
P.	*Per.*
PO	*Potest.*
PL.	*Placuit.*
PE.	*Peregrinum.*
PQ.	*Postquam.*
P9.	*Possunt.*
PR.	*Prætor.*
P.RO.	*Pop. Romanus.*
PRS.	*Præses, vel præsens.*
PR.P.	*Præses prouinciæ.*
PR.V.C.	*Præses prouinciæ, vir clarissimus.*
PQ.R.	*Populusque Romanus.*
P.KA.	*Parens karissime.*
PI.	*Pri.*
PT.	*Prater.*
PIVG.	*Priuilegium.*
PS.	*Possunt.*
P⁰.	*Poterit.*
PF.	*Præfectus.*
PFL.	*Patris filius.*
PFM.	*Paterfamilias.*
PP.	*Proposita.*
P².	*Post.*
PC.	*Post Consulatum.*
P.C.	*Patres conscripti.*
P.AO.	*Patru actio, vel principalis actio.*
P.	*Pœnam.*
PIC.	*Periculum.*
PV.	*Prouincia.*
PAT.	*Patri eius.*
P.	*Publius.*
PRG.	*Peregrinus.*
PC.	*Proconsul.*
P.C.L.	*Prisca lex, vel prisci Latini.*
PIC.	*Picano.*
PIC.ANN.	*Picano annonario.*
PIC.VRB.	*Picano vrbicario.*
P.V.	*Præfectus vrbi.*
P.P.	*Præfectus prætorio.*
PF.VIG.	*Præfectus vigilum.*
PF.ANN.	*Præfectus annonæ.*
P.CL.R.	*Præfectus classis Rauennatium.*
P.CL.	*Præfectus Classis.*
P.ÆG.	*Præfectus Ægypti.*
P.SYR.	*Præfectus Syriæ.*
P.IVD.	*Præfectus Iudeæ.*
P.GAL.	*Præfectus Galliarum.*
P.AF.	*Præfectus Africæ.*
P.AF.P.	*Præfectus Africæ prouinciæ.*
PP.AVG.	*Perpetuo Augusto.*
P.S.T.Q.H.	*Præcipito sumito tibique habeto.*
QA⁹.	*Quia.*
QR7.	*Quare.*
QS.	*Quas.*
Q.	*Quod.*
Q.	*Quam.*
QN.	*Quando & quoniam.*
Q.	*Quare.*
QVAM7.	*Quemadmodum.*
QD.	*Quadam.*
Q3.	*Quia.*
QS.	*Quas.*
QVI.	*Quamuis.*
Q. Q.	*Quoque.*
Q.	*Qui.*
QPP.	*Quippe.*
QB2.	*Quibus.*
Q.	*Quæ.*
Q.	*Qua.*
Q. Q.	*Quamquam.*
QIS.	*Quis.*
Q.	*Quem.*
QS.	*Quasi.*
Q.	*Quæstio.*
Q.	*Querius.*
QR.	*Querius Relius, vel Queres.*
QT.	*Quantum.*
QT.	*Quotiens.*
QOT.	*Q[illegible]*
QOMO.	*Quomodo.*
QQ.	*Quoque.*
QOQOMO.	*Quoque modo.*
QA.	*Qua.*
QR.	*Quare.*
QAPP.	*Quapropter.*
Q.D.R.	*Quæ de re.*
Q.D.K.P.G.V.	*Quæ de re peto grauitatem vestram.*

Q.D.R.P.L.V.

Q.D.R.P.L.V.	*Quæ de re peto laudabilitatem vestram.*
Q.	*Quur.*
Q3N.	*Quænam.*
QD.C.	*Quæ de causa.*
Q.D.C.V.	*Quæ de causa venit.*
Q R O.	*Quæro.*
Q°M G.	*Quo magis.*
Q.	*Qui.*
Q T.	*Quintus.*
Q.9 C°.	*Quintus Celius.*
Q.M.	*Quintus Murana.*
Q R.	*Quam rem.*
Q.L.	*Quem ocum.*
Q P T.	*Quam patriam.*
Q PROV.	*Quam prouinciam.*
Q P.	*Quo petit.*
Q P.	*Quem petit.*
Q R.	*Quem regat.*
Q ADS.	*Quem adscrit.*
Q DIC.	*Quem dicit.*
Q V.	*Quem vult.*
R.	*Res.*
R F.	*Rescriptum.*
R P Ō N.	*Respondit.*
R D.	*Reddi.*
℞.	*Rum.*
℞.	*Respondit.*
R.	*Romanus.*
R.	*Rom.*
R S.	*Responsum.*
R G.	*Recognoui.*
REG.	*Rege.*
REC.	*Recuperatores.*
R.C.	*Romani Ciues.*
R.	*Rex.*
RP.	*Respublica.*
R.Pr.	*Res priuata.*
RGL.	*Regulus.*
RG.F 9.	*Regis filius.*
RG.F A.	*Regis filia.*
R.D.	*Regis domus vel domum.*
R.M.	*Regis manus.*
R A.	*Roma.*
R A V.	*Rauenna.*
S D.	*Secundum.*
S C 7.	*Sicuti.*
S.	*Senatus.*
S.C.	*Senatusconsultum.*
S T.	*Sententia.*
S V.	*Siue.*
S N.	*Sine.*
SN A.	*Senatoria auctoritate.*
S.	*Sunt.*
S°.	*Sed.*
S A.	*Sententia.*
S D.	*Sententiam dedit.*

S. D.	*Sententiam dixit.*
S.F.	*Satis fecit, vel Sacris faciundis.*
S F T.	*Satisfactum.*
S S.	*Sestu.*
S.	*Sunt.*
S N D.	*Sine dubio.*
S.	*Ser.*
C L S.	*Scilicet.*
S Ñ P.	*Sine periculo.*
S N.P.M.	*Sine periculo mortis.*
SIGN.	*Signum.*
S S.	*Suprascriptas.*
S P M.	*Supra memoratus.*
S C S.	*Sanctus.*
S C A.	*Sancta.*
S C M M.	*Sancta memoria.*
S P D.	*Supra dictus.*
S C D.	*Secundum.*
S T.	*Statutum.*
S T. T P.	*Statutum tempus.*
S.D.	*Statutum diem.*
S T. 9 S.	*Statutum Consulem.*
S T. S Ñ.	*Statutum Senatum.*
S.P.Q.R.	*Senatus populúsque Romanus.*
S C.L.	*Sacra largitiones.*
S C L C M.	*Sacrarum largitionum Comes.*
S T.P.	*Stadium posuit.*
S T.D D.	*Stadium dedicauit.*
T R.	*Trans.*
T M.	*Tamen.*
T M R A C.	*Transactio.*
T R'.	*Ter.*
T R.P.	*Tribunitia potestas.*
T A B.	*Tabula.*
T.	*Ten.*
T'.	*Tum.*
T M T.	*Testamentum.*
T i T.	*Testamenti.*
T°T.	*Testamento.*
T c.	*Tunc.*
T 7.	*Tur.*
T B M.	*Tabula matrimoniales.*
T.	*Tunc.*
T°.	*Tantum.*
T.	*Ter.*
T.	*Trans.*
T P.	*Tempus.*
T P.B.	*Tempus bonum.*
T i B.	*Tribunus.*
T R.P L.	*Tribunus plebis.*
T B G.	*Tribunitia.*
T.	*Tullius.*
T I B.	*Tiberius.*
T I B. C S.	*Tiberius Cæsar.*
T I B. C L.	*Tiberius Claudius.*

T r.	*Tri.*
TM.	*Terminus.*
TM.P.	*Terminum posuit.*
TM DD.	*Terminum dedicauit.*
T BR.I.	*Tiberij.*
TIB.R.	*Tiberij Romae.*
TM.	*Terma.*
TM.DD.	*Terma dedicata.*
T.	*Tem.*
TB.	*Tibi.*
TB.D.F.	*Tibi dulci filio.*
TB.D.F.M.	*Tibi dulci filio meo.*
TB.D.F.M. ACPT.	*Tibi dulci filio meo adoptiuo.*
TRAI.	*Traianus.*
V.	*Vel.*
VvT.	*Velut.*
VVL.	*Veluti.*
Vo.	*Vero.*
V.F.	*Vsumfructum.*
V.C.	*Vsucapio.*
VB.	*Verba.*
VV.	*Velut.*
V. ET.	*Verum etiam.*
V. G.	*Verbi gratia.*
VRB.	*Verbis.*
V.P.	*Vir perfectissimus.*
V IR.	*Virgo.*
VIR.V.	*Virgo vestalis.*
V.	*Velles.*
VESP.	*Vespasianus.*
VESP.CS.	*Vespasianus Caesar.*
VAL.	*Valerius.*
VAL.CS.	*Valerius Caesar.*
V.MVN.	*Vim muniuit.*
X.	*Existimauit.*
X.	*Existimatio.*
X.	*Xenodochus.*
X.	*Decies.*
YMN.	*Hymnum.*
ZEN.	*Zenobius.*

PETRI

PETRI DIACONI DE NOTIS LITERARVM MORE ROMANO LIBER

AD CONRADVM IMP. ROM. PRIMVM.

CONRADO Dei gratia Imp. Romano, omnibus inuicte perpetuo, PETRVS Diaconus. Quicquid vbique in Solomatero remorantes Apocrisarij adeo consecrati Imperij matri erunt, ex parte præceptoris nostri Rodulphi, Cancellarij nostri Imperij flagitari, scilicet, vt Librum notarum, iam iam penè deletum, renouans vestræ eminentiæ destinarem. Amplexus sum (fateor) interioribus brachiis tanti præceptoris famam, & de sacri vestri Imperij incolumitate Deo conseruatori omnium gratias egi, ardentissimo desiderio flagrans aliquod opusculum tanto imperio gratũ quomodolibet exarare. Similiter etiam concernentes vos omni nisu veterum prædecessorum vestrorum industriam imitari: qui vbique dispersos libros in Romano palatio adunauerunt. Æmilius namque Paulus Imp. Rei Pc. sen regem potentissimum superans, librorum copiam in Vrbis palatio adunauit. Dehinc Lucullus ex Pontica præda. Post Cæsar dedit P. Terentio M. Varroni negotium maximæ bibliothecæ exornandæ. Qui tam multa scripsit, quam multa vix quisquam legere posset: tam multa legit, vt aliquid scribere vacauisse, nobilitas Romana miretur. Similiter etiam Publius Græcas, & Latinas adduxit. De his iterum. Nunc quas primus notas instituit scribamus. vulgares notas habemus. primus Mille, & Centum inuenit, ad hunc scilicet vsum, vt quicquid per consemptionem præsentium diceretur librarij scriberent complures simul astantes diuersis inter se partibus, quot quisque verba, & quo ordine exciperet. Dehinc Tullius Tyro Ciceronis libertus notas præpositionum commentatus est. Post hunc Philargius Samius, & aliqui Mecœnatis alias addiderunt. Deinde Lucius Anneus Seneca contractas omnium digesto & aucto numero opus in quinque millia extendit. Notæ autẽ dictæ sunt eo, quòd verba in syllabas præfixis characteribus notant, vt ad notitiam legentiũ reuocarent, quas didicerunt. Quas qui scribũt, propriè iam Notarii appellantur. Scribebantur autem verba per huiusmodi notas breuitatis caussa, vt per B. F. Bonum, factum. per S. C. Senatus consultum. Per R. P. Res publica. Per P. R. Populus Romanus, Per D. T. Duntaxat. Per supremam ω literam: Mille. Per P. Pupillus. Per q. aduerso capite Pupilla. Per vnum K. Caput. Quinque autem sunt apud Græcos mysticæ literæ. Prima Y, humanam vitam significat. Hac Pythagoras Samius primus formauit vitæ cursum. Nam primam ætatem, quippe, quæ adhuc sine vitiis est, inferiori parti huius literæ dedit. Biuium, quod superest, adolescentia cœpit, cuius dextera pars ardua est, sed ad beatam vitam tendens: sinistra facilior, ad malum vergens. Secunda θ. quod mortem denotat. Nam cuius nomini Imperatores eandem θ apponebant, supplicio afficiebatur, & dicitur θ ἀπὸ τοῦ θανάτου, i. à morte: & habet per medium telum. i. mortem significat Militis in bello. Tertiam est T figuram demonstrans Dominicæ Crucis. Rel quas vero duas, primam, & vltimam, sibi vendicat Christus dicens, Ego sum α, & ω. Concurrentibus enim in se inuicem α, & ω vsque deuoluitur, & rursus ω & α replicatur, vt ostendatur intra se Dominus initii decursus ad finem & finis decursus ad initium. Sanè literam K Salustius magister primus Romanis adiecit, vt in sono duarum literarum discretionem faceret H, & Q. Quæ ideo superuacuæ dicũtur, quòd, exceptis calendis, superfluæ videantur. X, litera vsque ad Augusti tempus nõ erat: sed pro ea C, & S, scribebant. Sed tempore Crucis euenit, vnde duplex vocatur: quia pro C & S ponatur. A Græcis duas Augustus literas mutuauit Romanis Y & Z. & hæ vsque ad Augusti tempus non scribebantur: Sed pro Z duas SS ponebant: Pro Y verò I scribebant. Sed de his hactenus. Ad Notarum descriptionem renouandam CHRISTO Auspice, veniamus.

A

A	*Assolet, vel Aulus.*
	Aut, vel Ager.
A	*Aut, vel Ager.*
A A.	*Augusti, vel Augusta.*
A A.	*Augustualis.*
AVG. vel AVG.	*Augustus.*
AG.	*Ago.*
AC.	*Actio.*
ACON.	*Actionem.*
AMS.	*Amicus.*
AVR.	*Aurelius, vel Aurum.*
AMN.	*Amantissimus.*
AT.	*Autem.*
A T R.	*Autoritas, vel Author.*
A D.	*Adiutor.*
ACC.	*Acceptat, vel Acceperat.*
AER.	*Aerarium.*
ADI.P.	*Adiutor prouinciae.*
AD.L.	*Ad locum.*
AD.QSR.	*Ad quaestorem.*
AP.	*Apud.*
APP.	*Appellat.*
AM. NT. AMN.	*Amicus noster amantissimus.*
AC.MT.	*Actione mandati.*
AD.F.	*Ad finem.*
AG.	*Agit.*
AGT.	*Agitur.*
ALA.LG.	*Alia lege, vel Legione.*
A.	*Annus, vel Absoluo, vel Absolutio.*
ANN.	*Annos, vel Annorum.*
A.TP.	*Annuo tempore.*
AD.P.	*Ante diem pridie.*
AEDIL.CVRVL.	*Ædilis curulis.*
AEDIL.PLEB.	*Ædilis plebis.*
AE.D.	*Ædem dicauit.*
AED.IN.M.	*Aedes inscripsit mercede.*
AED.S.	*Aedibus sacris.*
ARC.	*Arca.*
A P.Q.	*Aulij Publij Quinti.*
A.A.C.	*Ante auditam causam.*
AVT.PR.R.	*Author prouinciae Romanorum.*
AP.N.	*Apud nos.*
A pp N.	*Appellantur.*
ARG.	*Argentum.*
A pp S. CLV.	*Appius Claudius.*
ALXA.	*Alexander.*
AD.D.	*Ad Dioscorem, vel ad discordiam.*
A.ALR.	*Alij adulterauit.*
A.T.AB.	*Adulescenti testiculos abscidit.*
AP.	*Apud.*
ANT.	*Ante, vel Antea.*
AGO.	*Agro.*
AGN.	*Actione.*

AVG.N.	*Augustus noster.*
AG.	*Agro.*
AG.	*Agrippa, vel Agit.*
A.S.L.F.	*A' sua lege fecit.*
A.S.	*A' suis.*
ARM.E.	*Arma eius.*
A' CSL.	*A' Consulibus.*
A'C.S.L.E.C.	*A' consiliariis sua legionis, & ciuitatis.*
AC.MR.	*Ancus Martius.*
AN.G.P.	*Angelus percussit.*
AO.P.	*Auro puro, vel Auro posito.*
A.C.P.VI.	*Ad caput pedes sex.*
A.TT.	*Ante titulum.*
BRC.II.	*Areas duas.*
ARR.	*Arrius.*
AMPHTR.	*Amphiteatrum.*
A'S.TT.	*A supra tecto.*
AER.ST.	*Aerario Saturni.*
A.P.CLN.	*Ad pedes columnae.*
A' COSS.CI.	*A' consulibus ciuitatum, vel à consiliariis.*
AD.D.	*Ad discendum.*
AC.D.Q.T.P.	*Actione dotis, quae tibi petitur.*
AC.DN.	*Actione domini nostri.*
AVC.	*Auctoratus, vel auctoritas, vel auctor.*
AMN.	*Anima.*
A.TR TP.	*Ad turrem Tarpeiam.*
A.FBR.	*Ad [illegible]*
AC.L.AQ.	*Actio legis Aquiliae.*
A.	*Militis ignorantiam denotat.*
AD.	*Adest.*
AD.F.	*Ad frontem.*
AL.	*Alluit.*
A.G.	*Aulus Gellius.*
ADLR.	*Adulterauit.*
AD.P XII.	*ad pedes duodecim.*
A.AT.	*antea audita.*
ANN.SEN.	*Anneus Seneca.*
A. ✱ .u.	

B.

B.	*Bonus, vel Bene, vel Balbus, vel Brutus.*
B.	*Bene, vel Bona, vel Balbus.*
B.	*Bustum.*
B.A.	*Bonus, amabilis.*
B.F.	*Bona fides.*
B.S.	*Bona sua.*
BS.	*Bonus.*
BO. EM.	*Bonorum emptores.*
B.PC.	*Bona pecunia.*
B.ARA.	*Bona aurea.*
B. A.	*Bonam actionem, vel Bonis Auguriis, vel auspicijs.*

B.M.H.E.

B.M.H.E.	*Bona memoria hic est.*
B M.N.	*Bona munera.*
BI	*Balbius.*
B.M.	*Bene merentes.*
B.MR.C.	*Bene mereas cibum.*
B.MR.SE.	*Benemerentibus serua.*
B.MR.SE.H.	*Benemerentibus seruatur hos.*
BB.	*Bonorum.*
BFC.	*Beneficium, vel Benefecit.*
B.M.F.	*Benemerentibus fecit, vel Benemerenti.*
B.V.	*Bonorum venditor.*
B.H.	*Bonorum heres.*
B.HT.S.	*Bonorum hereditas.*
B	*Bonorum.*
B. SI.	*Bonorum serui.*
B.LB.	*Bonorum liberi.*
B.FL.	*Bonorum filius.*
B.P.	*Bonorum possessor. vel Bonorum potestas. vel Bonorum publicum.*
BA.	*Bona.*
BN.	*Bonum.*
BN.	*Bona nostra.*
B. V.	*Bona vestra.*
B. F.	*Bona fœmina, vel Bona fortuna vel Bonum factum.*
BFI.C.	*Bona fidei contractus.*
BVS.	*Bonus.*
B.F.C.T.	*Bona fide contracta.*
B. VD.	*Bona vendita.*
B. M.	*Bona materna.*
B.P.	*Bona paterna.*
B.ER.	*Bona eorum.*
B.ER.ST.	*Bona eorum seruantur.*
B.ER.INT, B.E.I.	*Bona eorum inueniuntur, vel sic aliquando.*
BN.H.I.	*Bona hic inuenies.*
B.E°.	*Bona eius.*
B.E.IA.	*Bona eius industria.*
B.E CA.	*Bona eius caduca.*
B.F.	*Beneficium, vel Benefecit.*
B.E.E.	*Bona ex edicto.*
BE.	*Breuiter, vel Beneficium.*
B.FR.	*Bona fortuna.*
B.H.S.I.	*Bona hic sita inuenies.*
B.MT.	*Bona materia.*
B.R.P.N.	*Bono rei publica nato.*
BEL.	*Bellum.*
BA.	*Bra.*
BE.	*Bre.*
B°.	*Bus.*
B.	*Bus.*
BIINIIMIIRII TIFIICIT. pro	*Benemerenti fecit.*
BN.M.FEC.	*Benemerenti fecit.*

C Causa. Causat. & Centum. & Con. & Contra. & Cum. & Cornibus. & Condemno. & condemnatio. & Caius. Inuersa verò si scribatur eadem littera, vt Ɔ, mulierem Caiam significat: quia tam Caias esse vocitatas, quàm Caios, ex nuptialibus sacris apparet: & plurima sunt monumenta veterum documento. Item de digamma Æolico, Ⅎ. vt in multis sepulchris SERⅎVS, ⅎVLGVS ⅎALE, ⅎIXIT.

C. vel CA. AM.	*Causa amabilis.*
CA.M°.	*Causa mortis.*
C.C.E.	*Causa conuenta est.*
C.N.EE.CC.	*Credimus non esse causam conuentam.*
CÆS. vel CS.	*Cæsar.*
CS. A.	*Cæsar Augustus.*
CS. M.	*Cæsar Maximus.*
CS.IP.	*Cæsar Imperator.*
CNTO.	*Centenario.*
CI.	*Centummillia.*
CTR.	*Cæterum.*
CC.	*Circum.*
CT.	*Causas.*
CT.RM.	*Ciuitatis Romana.*
C.R.	*Ciuis Romanus.*
CR.C.P.	*Cuius rei causa promittit.*
CC.	*Ducenti.*
C.ML.	*Centum millia.*
CTR.M.	*Citra murum.*
C.	*Corymbus.*
C N.	*Ciuis noster.*
CTR.	*Cæterum, vel Ciuitatis Romana.*
CT.	*Caput.*
CC.	*Calumnia causa.*
CM°.	*Conu.*
COR.	*Cornelius.*
CORP.	*Corpus.*
CTb.	*Contrarium, vel Contractum.*
ƆO.	*Consulibus. vel Consules.*
COSS. vel CONS. CS.	*Communes, vel Consiliarius & aliquãdo Cõsul.*
COM. vel CO. OBD.	*Comitia obdurata.*
CL.V.	*Clarissimus vir.*
C.L.F.	*Clarissima fœmina, vel Filia.*
C°.	*Cuius.*
Ɔ.	*Con.*
C.C.F.	*Caius Caij filius.*
CIV.	*Ciuis, vel Ciuitas.*
C R.C.	*Cuius rei causa.*
CLI.	*Claudius.*
C.III.INV.	*Cubitos tres inuenies.*
C. LDBL.	*Causam laudabilem.*
CSS.	*Cum suis seruis.*
C.S.FL.	*Cum suis filiis.*

C.CL.R.	*Causa clara regi.*
C.V.	*Causa virginum.*
C.B.	*Ciuis bonus.*
CORN.R.F.	*Cornelia regis filia.*
C.F.R.	*Causa filia Regis.*
CCC.D P.	*Trecentum duplex.*
CORN.AVRS.	*Coronas aureas.*
C.I.T.	*Causa iusti.*
C.S.H.	*Cum hæredibus.*
C.S.P.E.	*Cum sua pecunia est.*
C.II.IV P.	*Cubitos duos inuenies plumbum.*
C.IV. ARG.	*Cubitos decem inuenies argentum.*
C.XX.IV. AVR. M	*Cubitos viginti inuenies aurum mirabile.*
C P T.	*Causa petitionis, vel Causam posuit.*
C MAR P.	*Caput margine plena.*
CVIT	*Ciuitas.*
CCC T.P.	*Trecentum terra pedes.*
CPS.	*Capsa.*
C M.T.	*Causam mali tui.*
C M.T.	*Crementum multum.*
CPRSS.	*Cupressi.*
CN.T.VI.	*Centenaria sex.*
CT. V.O.A B.	*Ciuitas vita omnia aufert bona.*
CML.XII.	*Camelos duodecim.*
CORN.	*Cornibus.*
CVI.	*Cuius.*
CED.	*Geminalibus esse dicitur.*
C.C.R.	*Contrarius contractus.*
CONTVB.	*Contubernali.*
CR.	*Crepitus, vel Crispus.*
CD.	*Condemnatus.*
C.PS.E.	*Causam posuit edicti.*
CENS. vel CNSP.	*Censor Pompeius.*
CD9.	*Condignum.*
CLS.	*Clarissimus.*
CL. COS.DESIG.	*Claudius Consul designatus.*
CS.	*Communis.*
CSI.	*Controuersia.*
CT.RÆ.	*ciuitatis Romæ.*
C.	*comitialem diem quoque significabat.*
CO.ʒ ʒ.	*collega.*
D	*Diuus.*
Dō.	*Dedicauit.*
D°.	*Dedit, vel Die.*
DD.	*Damnum dedit.*
D.R.P.	*Dare spondet, vel promittit.*
D.E.	*Damnatus est.*
D.S.	*Dedimus.*
DD°.	*Dandam.*
DD.M.	*Dedimus mercedem.*
D° D°.	*Dandus.*
D.	*Dedit, & quandoque Dedecauit, & aliquando Donarium dicit.*
D.D.	*De donis, vel deinde.*
DD.	*Dedicatio.*
DD.	*Doctio. Ducis.*
DD.	*Dedit Deus, vel Dono dedit.*
DD.	*Decreto dato, vel Deo dedicauit.*
DD.	*Doctis dictio.*
DD.	*Dedicauerunt, vel Declinauerunt.*
D D.	*Dixerunt, vel Dederunt.*
DEST.	*Destinauit.*
DPō.	*Depositio.*
DL.	*De loco.*
DOT.R.	*Dotem recuperauit.*
DF.	*Defunctus, vel Defuncta.*
DQ.R.	*De qua re.*
DV.	*Deuotus.*
DV°.	*Deuotus.*
D.B.	*Decius Brutus.*
DP.	*Deuota persona.*
D.A.	*Diuus August.*
D.A.	*Dona.*
D.B.C.D.CDE.	*Diebus Cæsaris Dictatoris causa dedicata est.*
D.C.A.	*Diuus Cæsar Augustus.*
D.B.D.D.	*De bonis, dixerunt, vel Dederunt.*
D.B.S.F.	*De bonis suis fecit.*
D.B.N.	*De bonis nostris.*
D.C.S.	*De consulis sententia.*
DCT.	*Detractum.*
D°.	*Dedicauit, vel dixit, vel Damnauit, vel Ducit, vel Donat, vel Donauit, vel Damni.*
DP.	*Diuus Pius.*
DIG. M.	*Dignus morte, vel memoria.*
DDC.	*Dedicauerunt.*
DII.	*Dilectus, vel Dilectissimus.*
D.M.	*Dis manibus, vel Domus mortui.*
DM.	*Deum, vel Demum.*
D.M.	*Diuus maximus, vel Dis maximus, vel Dieos manes.*
D.M.S.	*Diis manibus sacrum, vel Dormierunt, vel Dormiunt mortui.*
D.M.S.C.P.	*Dies mali sequantur, crus peius.*
D.M.L.	*De male loquentibus.*
D.M.S.C.	*Dies malus sequitur crus.*
D.Q.S.	*Die quo supra.*
DOT.	*Dotem.*

D.P.	*Dotem petit, vel Dotis promissio.*
D.F.	*Dotem fecit.*
D'O.	*Donatio.*
D.L.	*Do legē, vel Deno leganit. vel Deco legem.*
DNS.	*Dominus.*
DNA.	*Domina.*
DNO.	*Domino.*
D'.DS.	*Duo deferebantur.*
DV.I.S.	*Deuotus istorum seruatur.*
DT.	*Duntaxat.*
DEE.	*Damnatum esse.*
D.D.N.M.P.	*Dare de nutu mihi parat.*
D.M.O.	*Domum mittis operans.*
D.P.F.	*Denunciandi potestatem fecit.*
DERS.	*Deserto.*
DD.DD.D.A.A.	*Dedicarunt, dederunt, dono, auro argento are.*
D.V.M.T.	*Dolo, vel malo tuo.*
DVL.	*Dulcis.*
DVMS.	*Dulcissimus.*
D^{S}.	*Deus.*
DS.	*Dis.*
DT.	*Durat.*
DO. TRA. vel TRIN.	*Diuo Traiano.*
DO.VAL.	*Diuo Valerio, vel Valeriano.*
D.S.P.O.	*De sua pecunia obijt.*
D.S.P.S.P.	*De sapientia sua perfecit.*
D.MN.F.L.R.L.S.E.I.	*De munere filia Regis lecum tri ille.*
D.H.P.I.M.R.R.H.	*De hac petra intus munere Regis habes.*
D.M.B.D.	*De memoria bene dicit.*
D.P.	*De pecunia.*
DOS.CS.D.CCL., PC.A.GVS.	*Duos cubitos est conclusa pecunia Augusta virginis.*
D.D.VRG.	*De dono Virginis.*
D.R.S.	*De Regibus.*
D.PS.	*De Principibus, vel Pauperibus.*
D.VS.	*Dea virgines.*
D.V.S.	*De virtutibus.*
D.VS.	*De verbis.*
D.M.L.	*De male loquentibus.*
DSP.	*De sapientibus.*
D.IPS.	*De ipsis.*
D.B.MB.	*De bene merentibus.*
D.TB.	*De Tribubus.*
D.PF.	*De Præfecto.*
D.RM.	*De Romanis.*
D.TRBNL.T.S.	*De tribunali tulit sententiam.*
D.P.ORT.	*De parte Orientis.*
D.P.OC.	*De parte Occidentis.*
DFTI.	*Defuncti.*
DPS.	*Discipulus.*
D.M.S.C.S.R.P. T.DE.INV. CAR.	*Dies malus sequitur cras, si ruperis tonitrua, dein inuenies carbones.*
D.PEC.R.	*De pecuniis repetundis.*
DIIIB.	*Diebus.*
DVC.DVC.	*Ducum ductor.*
D.D.	*Ducum dux, vel Dux, Dux.*
D.AE.	*De ærario.*
D.B.C.	*De bene consulentibus.*
D.B.N.	*De bene notatis.*
D.R.P.	*De republica.*
D.B.C.	*De bono communi.*
D.B.IN.	*De bonis incertis.*
D.B.I.	*De bono iudicio.*
D.SVP.P.	*De supina pila.*
D.N.G.	*Diutius non gaudebis.*
D.D.M.V.	*Dies mali venerunt.*
D.R.N.	*Deus respice nos.*
DC.N.N.B.D.	*De Cesare nemo non bene dicat.*
D.A.M.S.AV.	*De auibus malè senserunt Augures.*
D.I.L.IV.A.	*De isto lapide inuenies aurum.*
D.N.P.F.S.	*De numerata pecunia faciat sacrum.*
D.T.G.Q.S.	*De tuo genio quid sentis.*
DEG.AM.	*Degeneras à tuis maioribus.*
DEGN.T.O.	*Degenerem te ostendis.*
DI.V.BB.	*Dilutum vinum biberat.*
D.M.B.M.F.	*Dis manibus bona memoria fecit, vel Bene merentibus fecit.*
D.L.D.P.	*Dis locum dedit publicè.*
D.S.	*Dato solo.*
D.D.Q.O.H.L. S.E.V.	*Dis, Deabúsque omnibus hunc locum sacrum esse voluerunt.*
DD.F.H.L.I.O. LIB. PRI. DD. M.AR.PV.ET. LIP.	*Dedicatus est hic locus Liberatori primum, deinde Marti Pugnatori, Libero Patri.*

E

E.N.	*Est noster, vel Et non*
E.E.	*Esse.*
EX.	*Eius.*
EX.M.D.	*Eius memoria dixi.*
EX.B.	*Eius bona*
EC.ABS.CP.	*Hæc abscondita pecunia.*
ER.L.M.ETN.	*Erit locus memoria æterna.*
ELG.B.E.	*Elanguit bonitas eius.*
ESS. VDD. MM. R.	*Esse videndum monumentum Regis, vel vendendum.*

ET.	*Etiam.*
ET.NC.	*Etiamnunc.*
EG.	*Ego, vel Æger, vel Eius, vel Ægrum.*
EG.M.	*Eiusmodi.*
EE.	*Esse.*
EE.I.P.	*Esse in potestate, vel in posterum.*
EE.G.M.I.	*Esse magis potest, vel Magister potest.*
EE.M.F.I.	*Esse magis fieri iussit.*
EE.N.P.	*Esse non potest.*
E.ERG.R.	*Eius ergo Rex.*
EIMO.	*Eiusmodi.*
E p vel EP.	*Epistula, vel Epitaphium.*
EP.M.	*Epistulam misit.*
ER.	*Erunt.*
ER.	*Erit.*
ERP.	*Eripiet, vel Erit paratus.*
ERG'. vel ERG.	*Ergo.*
EPS.	*Episcopus.*
EQ.R.	*Eques Romanus.*
EV.	*Eius.*
EX.	*Exigitur.*
EXC.	*Ex consuetudine, vel ex contione, vel Ex conditione.*
E.A.	*Estante.*
E.R.B.	*Eius regis bona.*
EOR.	*Eorum.*
E.PP.	*Et praeparat.*
E.H.E.	*Exhares esto.*
EH.	*Exheredibus, vel Exhereditatis.*
E.I.RQ.	*Exiui requietum.*
ER.A.	*Ea res igitur.*
E.I.M.C.	*Ex iure manu consertum vocauit.*
E.H.O.L.N.R.	*Eius hac omnibus lege nihil rogauit.*
E.E.	*Ex edicto.*
EHE.	*Exhereditate est.*
E.C.S.A.B.	*Eius causa Senatus abdicauit.*
E.M.	*Ex more.*
EX.M.	*Ex malitia.*
EDV.P.D.	*Edulium populo dedit.*
ED.V.	*Edendo viuimus.*
E.V.V.V.N.V.V.E.	*Ede, vt viuas, ne viue, vt edas.*
E.P.	*Edendum parce.*
E' CONV.	*E connubio.*
E' S.	*E Senatu.*
E' C.	*E comitio, vel E' Capitolio.*
E' S. Æ.M.R.	*E sacra ade Martis.*
E' P.	*E' palatio vel E' publico.*
EQ.COH.	*Equestris cohortis.*
[illegible]	*est.*
[illegible]	*ea.*

F

	Fecit, aliquando Felix, & Familia, & Fuit, & Fit, & Figura, & Fides, & Filius.
FAM.	*Familiaris.*
FR.	*Frater.*
FEM.	*Fœmina.*
F.FL.	*Fratris filius.*
FA.	*Filia.*
FO.	*Forum.*
FDC. vel FC.	*Fideicommissum.*
FD. M.	*Fides mundi.*
FRS.	*Fortis.*
FE	*Fundauerunt.*
FER.	*Fecerunt.*
FB.	*Fabricauit.*
FC.	*Fecerunt.*
FRMS.	*Fortissimus.*
FEA.	*Fœmina.*
FF.	*Fecerunt.*
FC.	*Fecit.*
FLA.R.	*Filia Regis.*
F.F.	*Filiusfamilia.*
FF.	*Fabrefactum.*
FLB.	*Flabrum.*
FRT.	*Forsitan.*
F.D.	*Fecit diues, vel Deus.*
F.FBC.	*Fecit fabricatio.*
FO.	*Forum.*
FR.	*Frater.*
FR.	*Forum.*
FR.F.	*Fratris filius.*
FS.	*Fratres.*
FRA.C.	*Fraude creditoris.*
FO. S. V.P. XX. IN MM LDBLE.	*Fode sub via pedes viginti, inuenies monumentum laudabile.*
F.H.IV.	*Fortunam hic inuenies.*
FN.AGR.	*Fines agrorum.*
FRES.ARR.	*Fornaces Aurificum.*
F.P.H.SB.TLA.	*Fortis porta hac sub tabula*
FR.	*Ferum regundorum vel Regum, vel finium regundorum.*
FLS.	*Flauius.*
F.M.IT.	*Fati munus impleuit.*
FN.AGR.	*Fines agrorum.*
F.M.	*Fecit memoriam, vel vadum monumentum.*
F.S.E.	*Factum sic est.*
F.S.E.	*Factus est.*
F.T.C.	*Famulia testis causa, vel Famula.*
F.FAM. vel F.F.	*Filiusfamilias.*
FIC.	*Fiscum, vel Fideicommissum.*
FIC.R.P.C.	*Fiscum Reipublica causa.*
FI.B.	*Fide bona.*
FIR.	*Fideiussores.*
FE.	*Fortem.*

FD. AG.	*Fundum agri.*
F B.	*Fabricabant.*
F.P.	*Forma publica vel Fama*
F.PP. R.	*Forum populi Romani*
FE.	*Familia.*
F.	*Fit & aliquando Fur.*
F.P.	*Fidei promissor. vel fides promissa*
F.R.	*Finibus regunndis*
F.C.L.	*Fraudationis causa Latina*
F.CD.	*Fraude credentes*
F.E.	*Filios eius*
F.ED.	*Factum edicto*
F.E.D.	*Factum esse dicetur*
FABR.	*Fabrorum*
FID.M.	*Fides mera*
FF.	*Fefellerunt*
F.F.	*Fortuna felici*
FAC.B.	*Factum bene*
FAC.F.	*Factum feliciter*
FAV.F.	*Faustina fatum*
FID D.	*Fide dignus*
FID.SER.	*Fidelis seruus.*
FID.F.	*Fideliter factum*
FID.P.R.	*Fides populi Romani*
FID.R.P.	*Fides Respublica*
FID. S.	*Fides Senatus.*
FID.P.C.	*Fides Patrum conscriptorum*
FID.IMP.	*Fides Imperatoria*
FID.RE.	*Fides Regia*
FID.INTEM.	*Fides intemerata*
FIG.	*Figulus vel Figura*
F.CL.	*Fraude clientis*
F.	*Factum quoque declarabat diem*
G	*Gaudium & aliquando Gaius, & genus & Gens, & Gratia.*
G9.	*Gens & Genus.*
GR.	*Gerit vel Gratis.*
GS.	*Gesserunt*
GG.	*Gesserunt*
GA	*Grauis.*
GAV.V.	*Grauitas vera. vel Vestra*
G B.	*Gens bona*
GENS.	*Gentes*
GD.	*Gaudium*
GR.EX.	*Gratia eius*
GRC.	*Gracus*
GLA.	*Gloria*
GLA.S.H I.	*Gloria sua hic intus*
G.RM.HI.RQ.	*Genus regium hic requiescit.*
GN. N.	*Genus nostrorum. vel Nostrum*
GN.	*Gens & aliquando Genus*
GT.	*Gentes*
GRI.	*Gerit*
GS.	*Genus*
GD.	*Gens delosa*

GMF.	*Germanus frater*
GV.	*Genus*
GN.R.S.	*Genus Romani Senatus*
GR. A T.RS.B.	*Genitor autem reseruator bonus vel, Gerit, rem Senatus bene*
G.V.	*Grauis Valerius*
G9.R.	*Genus Regium*
GM°.FI°.	*Germanus filius*
GLI.	*Gloria*
GL.P.	*Gloria parentum*
GAV.	*Grauitas vera, vel Vestra.*
GX.	*rex*
G.II.IVI.L.M.	*Cubitos duos inuenies locum mirabilem*
G.GEN.GER.	*Gaudium generis Germanici*
GLA.S.H.INTE.	*Gloria sua hic intus est.*
GERM.	*Germanicus*
GM.FI.	*Germani filius*
GOTH.	*Gothicus*
GR.E.	*Gratia eius*
GS.	*Gessit*
GR. D.	*Gratis datum*
G.P.	*Gula parentum*
GF.	*Gula filiorum*
G.IN.	*Gens iniqua*
H	*Hoc*
HM	*Hæres*
H.	*Hac.*
H°.	*Habet, vel Hæres. vel Huius*
HO M.	*Homo honestus*
HC.	*Hunc*
HF,	*Hic fundauit*
H.DD.	*Hic dedicauit*
H.E.M.TBNR.	*Hac est memoria Tribunorum*
H.ÆDE.Q.C.P. AMR.PFEC.	*Hoc ædificium, quod cernis prudens amator perfecit.*
HER.S.	*Herculis sacrum*
HÆS.PRC.	*Hæredes principis*
HÆ.M.	*Hæredem meum*
HIC.IV.EDF. REGL.	*Hic inuenies ædificium Regale*
H.M.M.	*Hic memoria immorabilis*
H.COG.	*Hæredem cognitorem. vel Hæredem cognouit*
HC.L RO.	*Hunc locum Romanorum*
HC.AMN.	*Hunc amicum nostrum*
HC.L.	*Hunc locum*
H. DD.	*Hic dedicant, vel Hoc dono datum*
H. SPL.M.AV.	*Hac sepultura mons aucta*
H.S.V.F.M.	*Hoc sibi viuens fieri mandauit*
H M S M.	*Hic mater sua mortua, vel Hora mala sumpsit mortem.*
TH R	*Theatrum*

H.S.E.	*Hic sepultus est.*
H.HA.P.	*Hic habet pecuniam.*
H.S.	*Hic sunt.*
HH.	*Hæredes.*
HR.	*Hæres.*
HTT.	*Hæreditatibus.*
H.I.	*Hæreditario iure.*
H.I.	*Hic inuenies.*
H.A.	*Hora.*
HS.	*Hos.*
H.O.S.	*Hic hora secunda.*
H.P.	*Honesta persona vel Puella.*
H.L.N.	*Honesto loco natus.*
H.V.	*Honesta vita.*
HSB.	*Hostibus.*
HSS.	*Hostes.*
HOM.	*Homo.*
H.HOM.	*Homo honestus.*
HC.V.	*Hunc virum.*
HC.AM.N.	*Hunc amicum nostrum.*
HEM.M.	*Hæredem meum.*
H.B.V.P.	*Hæres bonorumve possessor.*
HV.	*Huius.*
H.M.	*Hora mala vel Hora mortis.*
H.M.H.N.S.	*Hoc monumentum hæredes non sequuntur.*
HOC.M.N. NON SEQ.	*Hoc monumentum hæredes non sequuntur.*
H.P.S.	*Hora pessima.*
H.S.	*Hæc sit vel Hora secunda vel Hoc situ.*
H.S.	*Hæc sunt.*
H.S.B.	*Hic situs bonus.*
H.S.S.	*Hostes sacrilegi.*
H.V.B.P.	*Hæres verus bonorum possessor.*
H.D.M.	*Hæc domus mortis.*
H.S.	*Hostia sacrilega.*
H.M.EXT.N. REC.	*Hoc monumentum exteros non recipit.*
H.M.D.A.	*Hoc mandauit dari Augustus.*
H.M.S.S.E.H.N.S.	

I

	Inter. & Intra. & In.
I	*In.*
I°.	*Intra.*
I.S.	*Ii sunt.*
I.AGL.	*In angulo.*
IMPL.	*Imperialis.*
IIII.TT.	*Quatuor tituli vel Tribuni.*
III.VIR.R.P.C.	*Triumuiri reipublicæ constituendæ.*
IIIIII.VIR.	*Sextumvir.*
III.VIR.ÆD. CER.	*Triumuiri ædiles cereales vel Cærimoniales.*
II	*Duo millia.*
IIII.V.	*Quartum viri.*
III.VIR.A.A.A. F.F.	*Triumuiri ære, argento, auro, flando, feriundo.*
II.	*Ius iurandum vel iusse iudicauit*
I.G.	*In agro.*
I.I.I.	*Iusta iudicauit iudicia.*
I.L.	*Intra limites vel in loco.*
INT. vel INC.	*Initio.*
INTS.	*Intrantes.*
I.M.IST B. ABSC.	*In memoria ista sunt bona abscondita vel In monumento isto &c.*
IN.HC.MM.S. P.SN.FN.	*In hoc monumento sunt pecunia sine fine.*
IN BM.	*In bona memoria.*
INTS.S.B.EX.	*Intus sunt bona eius.*
IN.L.ADMRBL.	*Inuenies locum admirabilem.*
IN.M.I.S.T.D. AVGI.	*In memoria ista sunt diuitiæ Augusti.*
IN.HC.MM.S. P.S.	*In hoc monumento sunt pecunia sacra*
INST.S.AR.E. M.S.	*Intus sub ara est memoria sacra.*
IN.AGR.P.	*In agro pedes.*
IN FR.P.	*In fronte pedes.*
I.TPL.APL.	*In templo Apollinis.*
I.M.TPL.	*In medio templo*
ID.	*Iudex.*
IT.P.VI.	*Intra pedes sex*
IT.P.XIII.	*Intra pedes tresdecim.*
I.MO.	*In medio*
INR.AR.	*Intra aram.*
IN.FO vel I.FO.	*In fundo vel in foro*
I.M.CTT.	*In media ciuitate*
IT.LM.	*Intra lymen vel limites*
I°D.	*Interdum*
IA.	*Interea*
IAD.	*Iamdudum vel Iamdiu*
IA.SD.	*Iam satisdatum*
IA.RI.	*Iam respondit*
I.AGL.	*In angulo*
I.FT.	*In fonte*
I.PTO.	*In puteo*
I.PNA.	*In piscina*
IT.II.CL.	*Intra duos colles*
IT.II.SPLC.	*Intra duo sepulchra*
I.PTE.	*In pariete*
IMPLE.	*Imperiale*
I.C.	*Iuxta Catulum*
I.D.	*In dominio vel In dimidio vel Iurisdicundi*
I.P.S.	*In possessione*
I.L.S.	*In loco sacro*
I.L.D.	*In loco diuino vel in loco domus.*
I.S.N.R.	*In senatu Romano.*
I.F.	*In foro*
ID.ID.	*In iudicium iudicandum*
ID.	*Interdum*
I.D.P.	*Iuredicundo præcepit.*
I.D.C.	*Iuris dicundi causa*

IE.

I.E.	*Iudex esto.*
I.F.	*In foro, vel Interfuit.*
I.FOR.CS.A.	*In foro Cæsaris Augusti.*
I.FOR.FLM.	*In foro Flaminio.*
II.	*Ibi, vel Inibi.*
IM.	*Iam.*
IA℞I.	*Iam respondit.*
IA.Q.	*Iam quam.*
ID E.	*Idem est.*
ID.Q.	*Idémque.*
I.PT.	*In positione.*
I. L R.	*In loco religioso.*
I. L D.	*In loco diuino.*
I. L PI.	*In loco præsenti.*
I. L A.	*In loco absenti.*
IB.	*In breui.*
I.P.	*Intra prouinciam.*
I.C.	*Intra circulum.*
I.T.T.P.	*In tuo tempore.*
I.T.C.	*Intra tempus constitutum.*
I°.P.	*Intra posuit.*
I E.	*Interest. vel In eum.*
IMP.CS.A.	*Imperator Cæsar Augustus.*
I.P CE.	*Ius præcepti.*
XIIX.	*Duodeuigesies, vel Duodecies, vel Duodeuiginti.*
IX.I.	*Nonus decimus.*
IX.I.	*Nouem decem.*
I.D.T.S.P.	*In die tertio, siue perendinum.*
I.S.F.	*In Senatu fuerunt.*
IFT.	*Interfuerunt.*
IDI.D.	*Iudicium dabo.*
IMP.AV°.	*Imperator Augustus.*
I A.	*Interea.*
IG.	*Igitur.*
IT.	*Item.*
I°M.	*Hymnus .i. laus.*
I.N.EE.	*Iustum non esse.*
I.FOR.CS.A.	*In foro Cæsaris Augusti.*
I.FOR.FLM.	*In foro Flaminio.*
I.F.CS.	*In foro Cæsaris.*
I.F.P.	*In foro Pacis.*
I.F.TR. vel TR.	*In foro Transitorio.*
I.F.N.	*In foro Neruæ.*
I.F.TR.	*In foro Traiani.*
I.F.HA.	*In foro Hadriani.*
I.F.IV.	*In foro Iulij.*
I.F.POP.	*In foro Pompilij, vel Pompeij, vel Popiliy, vel Populi.*
I.F.B.	*In foro Boario.*
I.F.L.	*In foro Liuij.*
I.F.FLAM.	*In foro Flaminij. Vel Flaminia.*
I.F.P.R.	*In foro pro rostris, vel Populi.*

I.L.P.	*In loco publico.*
IP.CS.	*Imperator Cæsar.*
I.S.C.	*In Senatuconsulto.*
I.F.P.XIIII.I.A.P.T.	*In fronte pedes xiiij. in agro pedes totidem.*
I.CL.	*Intra clivum.*
IP.	*Ius prætoris, vel Præcepti.*
IIX.	*Duodecies.*
IN.	*Intercisum dentibus diē.*

K

K	*Castra, vel Caput.*
K.	*Calendæ, vel Calendis.*
K.	*Carissima.*
Ko:	*Cardo.*
KS.	*Chaos.*
KM. vel K.	*Charissimus.*
KK.	*Carissima, vel Carissimi.*
KIAN.	*Calendis Ianuarij.*
KLD.	*Calendas.*
KI.	*Carissimi.*
KR.R.N.	*Carus Rex noster.*
KR.AM.N.	*Carus amicus noster.*
KR.A.C.M.	*Cara cane mo.*
KRM.	*Carmen .i. conus, vel sensus.*
KKST.CND.SPLC.	*Cara sunt cernenda sepulchra.*
K.Q.	*Calendis Quintilis.*
K.S.	*Calendis Sextilis.*
KR.	*Chorus.*
KR.M.	*Cara memoria.*
K.C.	*Capite census, vel Calūnia causa, vel Capite cæsus.*
K.D.	*Capite diminutus.*
L.P.S.	*Castra posuit, vel Castra peregrina.*
K FEB.	*Calendis Februarijs.*
K. MART.	*Calendis Martij.*
K AP.	*Calendis Aprilis.*
K. MA.	*Calendis Maij.*
K.P.	*Castra Ponti, vel Cardo positus.*
KMR.	*Cara memoria.*
K.M.	*Cardo maximus.*
KL.SEP.	*Calendis Septembris.*
KL.OCT.	*Calendis Octobris.*
KL.NOV.	*Calendis Nouembris.*
KL.DEC.	*Calendis Decembris.*
K.M.	*Cardo maximus.*
KARO.	*Carthago.*
K.F.	*Cardo finalis.*
K.	*Cælius.*
K.MT.	*Cæsus mortuus.*
K.FX.	*Castra fixit.*
K.DD.	*Castra dedicauit.*
CARC.	*Cara ciuitas.*
KM.	*Cardo marinus.*
K.D.	*capite donatus.*
KAR.C.	*Carthago ciuitas.*

L	*Lucius, vel Libertus, vel Locus.*
L.	*Lex vel Lector.*
L.G.	*Leges.*
L.ITR.	*Latera.*
L.C.	*Locus.*
L.L.	*Laudabilis loci.*
L.D.	*Laudandum.*
L.G.D.	*Legem dedit.*
L.G.S.F.	*Legem suam fecit.*
L.G.P.M.	*Legem promisit.*
L.G.S.I.	*Legem seruare iussit.*
L.G.S.P.	*Legem seruare promisit, vel praecepit.*
L.G.	*Legauit.*
L.B.	*Liberi.*
L.C.S.	*Locus sacer.*
L.C.S.N.	*Locus Senatus.*
L.DVI.	*Locus diuinus.*
L.D.D.	*Locus dedicatus, vel Dono datus, vel Locum dono dederunt.*
L.R.	*Locus Religiosus.*
L.Q.S.	*Loco quo supra.*
L.P.	*Locus propitius.*
L.E.M.	*Locus emptus.*
L.P.L.	*Locus publicus.*
L.A.D.Q.	*Locus adquisitus.*
L.M.D.	*Locus morti deditus.*
L.B.P.	*Locus bene possessus.*
L.I.I.	*Locus iniuriae.*
L.I.I.Q.	*Locus iniuriae Quiritum.*
L.I.T.F.	*Locus inter fines.*
L.IMPL.	*Locus imperialis.*
L.P.R.	*Locus priuatus, vel Proprius.*
L.S.PAL.	*Loca sacra palatij.*
L.I.C.	*Loca incerta.*
L.P.L.	*Loca periculosa.*
L.T.	*Lucius Titius.*
L.T.	*Locus Titi.*
L.Mo.	*Lucius Murana.*
L.VAL.R.F.	*Lucius Valerius Rufus.*
L.VP.AP.	*Ludus Apollinis.*
L.PR.CR.	*Latini prisci, ciues Romani.*
L.C.	*Libertatis causa, vel Latini ciues, vel consules.*
L.I.D.A.G.	*Lex Iulia diui Augusti.*
L.M.E.	*Lex mecum est.*
L.G.E.G.	*Legem egisse.*
L.R.I.	*Lex Regis iusta.*
L.B.P.	*Locus bene possessus.*
L.C.DIV.	*Lucrum diuinum.*
L.C.S.	*Lucrum seruum, vel Locus sacer.*
L.D.	*Locum deditum, vel Dedit.*
L.D.D.D.	*Locus datus decreto Decurionum, vel Locum dedicationis dono dederunt vel Locus dedicationum dedicatus.*
L.G.F.S.	*Legem fecit suam.*
LEG.	*Legio.*
L.H.	*Locum hunc.*
L.T.P.R.	*Latini patres.*
L.M.D.	*Locus morti deditus, vel Manibus dicatus.*
LX.	*Sexaginta.*
L.Q.S.E.	*Locus qui super est.*
LEG.X.	*Legione decima.*
LHS	*Sestertium notat.*
LIBER. L.EF.O. M.D.S.	
M	*Meum, vel meam, vel Marcus, vel miles, vel Martius.*
M.R.	*Martius.*
MAX.POT.	*Maximus Pontifex.*
M.C.	*Mancipio.*
M.F.F.	*Manifestum fecit.*
M.F.	*Mala fide, vel Malefidus, vel Malae fidei.*
M.F.P.	*Malae fidei possessor.*
M.N.F.L.	*Manifestus locus.*
M.F.OPP.	*Manifestum oppidum.*
M.F.T.T.	*Manifestum territorium, vel Titulum.*
M.N.M.	*Manumissum.*
M.D.O.	*Mihi dare oportet.*
MAG.ML.	*Magister Militum, vel Magistratus.*
M.R.F.	*Marcus Rufus.*
M.C.S.	*Marcus Caesar.*
M.MoN.	*Matrimonium.*
M.AI.	*Maior.*
Mi.	*Mihi.*
MIN.	*Minor.*
M.M.	*Militem.*
M.L.	*Militis locus.*
M.A.G.	*Mistis ager.*
Mo.	*Modo.*
M.o R.P.	*Mortem ponit.*
M.	*Milesius.*
M.M.T.	*Monumentum.*
M.M.P.	*Monumentum petit; vel Posuit.*
M.M.A.	*Monumentum accepit.*
M.M.L.	*Monumenti locus.*
M.S.	*Mos, vel Mus.*
M.VN.T.	
M.VL.B.	*Mulier bona.*
M.VL.M.	*Mulier mala.*
M.VL.P.	*Mulier pessima.*
M.P.	*Male positus.*
M.P.D.	*Maiorem partem diei.*
M.C.V.	*Manu consertum vocauit.*
M.T.F.E.	*Malo tuo factum est.*

M.M.P

M.M.P.	*Malo mancipio potestate.*
M.L.Q.E.	*Melius quicunque erit.*
M.H.E.	*Mihi hæres erit.*
M.C.M.	*Mortis causa manumissus.*
MN.MN.	*Municipalis municeps.*
M V N.	*Municipiũ, vel Municipes*
M O.	*Modi.*
M L. P R.	*Multum primum.*
M R.C.P.	*Murum cum porta.*
M M.R G.	*Memoria Regis.*
M M L A N T.	*Memoria Latona.*
M V N R. vel M V N.	*Munerabilis.*
M L.	*Miles, vel Maleficus.*
M L T.	*Milites.*
M.	*Munus.*
M̄ S.	*Molestus.*
M M L̄ E.	*Memoria legatorum.*
M.M.F.	*Mutius Martij filius.*
M.C.F.	*mortis causa fecit, vel fuit*
M I I C V M.	*mecum.*
M I I S.	*mensis, vel mensibus.*

N	*Nam, vel Nec, vel Non, vel Nomen, vel Nepos, vel Nonius.*
N Q.	*Namque, vel Nunquam.*
N.M.	*Nam malum.*
N. S F.E.	*Nam satisfactum est.*
N°.	*Nascitur.*
N°.E.P.	*Natus est puer.*
N Q̄.	*Neque, vel Nusquam.*
N R.	*Nero.*
N.	*Nos aliquando.*
N°.	*Nisi, vel Noster.*
N.C.	*Nero Cæsar.*
N.P.	*Nihil potest, vel posset.*
N.N.	*Non enim.*
N.M.	*Non minus.*
N.V.	*Non vacat, vel non valet*
V.V V.	*Non vult.*
N.S.B.	*Non sic est.*
N̄ C.	*Nunc.*
N.C.	*Non ce[illegible].*
N.L.	*Non longe.*
N.V.	*Non vis.*
N.L.C.	*Non licet.*
N B.	*Nobis.*
N B L.	*Nobilis.*
N O B.G.N.	*Nobili genere natus*
N O.	*Nos.*
N O B F.N.	*Nobili familia natus.*
N N R.	*Nostrarum.*
N.E.D.	*Notus, & diues.*
N Q N.	*Nunquid non.*
N.Q A N.	*Numerat, qui annumerat.*
N.P.	*Non potest, vel Non patet.*
N.C.	*Non credo.*
N.C.N.P.	*Non clam, nec precario.*
N.L.	*Nominis Latini.*

N.R.	*Non restituerunt.*
N.K.C.	*Non calumniæ causa.*
N.N Q.N.	*Numerat, neque numero.*
N S.	*Noster.*
N̄	*Nostri.*
N̄	*Nostrum, vel Num.*
N̄.O.	*Nostra.*
N Ū N.	*Nonarum.*
N.M.	*Nomen muri.*
N Ō R.	*Nostrorum.*
N̄.	*Nam.*
N O B.G.	*Nobilis generatus.*
N.L.	*Nonius Lucius vel Non lege, vel Nominis Latini.*
N̄.	*Numerator.*
N E P T.	*Neptunus, vel Neptunalia.*
N. vel NF. vel N P. & N F.	*Nephastus.*
N T.	*Nominatus.*

O	*Oportet, vel Omnis, vel Ostendit, & aliquando Omnibus.*
O.O.	*Oportebit, & Oportuit, vel Omnino, & Omnes aliquando.*
O P T.	*Oportet.*
O.F.B.	*Oportebit fide bona.*
O P.	*Opiter & Oportere.*
O N̄ A.	*Omnia.*
O P.	*Opus.*
O P̄ P̄.	*Oppidum.*
O B.	*Obriacum.*
O.B N.	*Omnia bona*
O N̄.	*Omnino.*
O.A.C.O.N.T.I.	
O B.	*Orbem.*
O.D.	*Ordo.*
O F F.	*Officium.*
O C.	*Occultum.*
O.	*Os & ojictat quandoque.*
O N T M. I M P L.	*Ornamentum Imperiale.*
O.O.T S.	*Ornamẽtis omnib. textus.*
O.E.R.	*Ob eam rem.*
O.C.	*Ora cõcilio, vel Ora cõcilij*
O.D.M.	*Opera domus munus.*
O T. F N.	*Ostium fenestra.*
O°.	*Ostendit & Oportet.*
O M S.	*Omnibus.*
O S.	*Omnes.*
O M.	*Omnium.*
O M A.	*Omnia.*
O P T.P.	*Optimo principe.*
O M.V.F.	*Omnibus viuis fecit.*
O R N.I M P.	*Ornatus Imperialis.*
Ø	*Operto, vel Opertum, & nomini Melius.*

O Ↄ.K.	appositum ipsum obiisse demonstrat.
ORN.	Ornauit, vel Ornamento.
P	Public⁹, & Pœna. & Pius.
P.LGA.TP.	Per longa tempora.
PLT.	Placitum.
PNT.	Ponte.
PLRS.	Plerosque.
PRF.	Præfectus.
PE.	Positus est.
PBLC.	Publicum.
P.H.	Positus hic.
PD.DC.	Pondera duodecim.
PPQ.R.	Populusque Romanus.
P.	Præ, vel Præpes.
P.	Pro.
P.	Per.
P P T.	Promptus.
PVG.	Priuilegium.
P.	Potest.
P.C.	Patres conscripti vel Per cōsulatū. vel Post cōsulatū. vel Patrū conscriptū.
PAT.	Patritius.
P.X.	Patriū actio. vel pedes decē.
PMS.	Præstamus.
PTM.	Patrimonium.
P.F.	Patris filius.
P.FM.	Pater familias.
PEC.	Pecunia.
P.A.	Pluuiæ arcendæ.
P.P.	Possideri. præscribi.
PE.	Potes. (fuit.
PS.	Possunt. vel posui. vel Po-
P DE.	Possidere.
PCP.	Principem.
PC.	Prisca.
PCL.	Priscalus.
PIVG.	Priuilegiū.
PP.	Proposita.
PPIT.	Proprietati.
PT.Q.R.	Propter quam rem.
P T.Q.	Propter quod vel propter quantum.
P V.	Prouincia.
P C.	Proconsul.
P P T.	Proponitur.
P P.	Perpetuum.
P P.AVG.	Perpetuo Augusto.
P.	Pedes. vel Pater. vel Pa- (tria.
PP.	Perpetua.
PEG.	Peregrinus.
P.E.C.	Pecunia est constituta.
PIC.ORB.	Picano Orbicario.
PE	Potest.
P.PE.	Post pœnam.
P.CONS.	Post consules.
P.	Præses.
PCT.	Præceptum.

P. P.V.C.	Præses prouinciæ vir clarissimus.
P. AF.	Præses Africæ.
P. ÆG.	Præses Ægypti.
P. SYR.	Præfectus Syriæ.
P. VD.	Præfectus Iudeæ.
P. CL.	Præfectus Classis.
P. CL.R.	Præfectus Classis Rhauennatum. vel Romanorum.
P ISP.	Præfectus Hispaniæ.
PR.ILL.	Præfectus Illyrij.
PR.DM.	Præfectus Damasci.
P MSPT.	Præfectus Mesopotamiæ.
P PRT.	Præfectus Prætorij.
P.F R.	Præfectus Fabrum. vel Fabrorum.
P IMP.OR.	Præfect⁹ Imperij Oriētalis.
P. COOR.	Præfectus Cohortis.
PRÆF.VIGIL.	Præfectus Vigilum.
PRÆF.VRB.	Præfectus vrbis.
PR.PR.	Præfectus Prætorij.
PRÆF.ANN.	Præfectus Annonæ.
PRÆ.PRÆS.	Præfectus præsidij.
PS.	Plebiscitum.
PR.CLD.	Pridie calendas.
PIC.	Periculum.
PR.	Prætor.
PIC.	Picenum.
P.F.	Potest fieri.
P ƺ.	Potest. vel possunt. vel potentes.
P.E.	Profectus est.
PR.P.	Præses prouinciæ.
PD.	Prædium.
P.R.	Possessori redditum.
PE.	Præter.
PS.	Præceps.
PR.TR.PL.	Prætores Tribunū plebis.
PR.I.A.	Prætori iudicem arbitrum.
P.S.T.Q.H.	Præcipito, sumito, tibique habeto.
P⁹.	Pax.
PO.	Potest.
P F.	Pecunia.
P PA.	Propterea.
PRT.	Prætorij.
P.STLITIB. IVD.	Præfectus stlitibus iudicandis id est litibus.
P.C.	Per Concilium. vel per Consules.
P.F.O.	Patris filius optimus.
PCP.	Principe.
PATR.	Patritij Romani.
P.V.	Populus videtur.
P.VID.	Populo videtur.
P.V.E.	Populo visum est.
PROP.	Proditor Patriæ.
PVB.IV.	Publice iurauit.
PVB.HO.	Publicus hostis.
PORC.F.	Porcij Catonis filius.

P.PAT.

P.PAT.	*Pater patratus.*
PCT.	*Preceptum.*
P.G.	*Publicè gerendum.*
PRF.	*Præfectus.*
PRR.	*Pratores.*
PRESBB.	*Presbyteri.*

Q

Q	*Quæ, vel Qua, vel Quin, vel Qui, vel Quintus.*
Q.M.P.	*Quadrũ munere plenum.*
Q.T.MAX.	*Quintus Maximus.*
QS.	*Quis.*
Q.	*Quod vel Quæ, vel Quantum, vel Quur, vel Quæstio.*
Q.D.	*Quidem.*
QA.	*Qua.*
QA.	*Quo.*
QVI.	*Quamdiu.*
Q̄	*Quatenus.*
QV.	*Quarum.*
Q Q̄ vel Q. Q.	vel.
QQ.	*Quanquam, & Quoque.*
QR.	*Quare.*
Q.S.	*Quasicut.*
QAPP.	*Quapropter.*
Q.D.R.P.	*Qua de re peto.*
Q.D.R.P.G.V.	*Qua de re peto grauitate virum, vel Graues viros.*
Q.D.R.P.L.I.V.	*Qua de re peto laudabiliter iura.*
Q.P.	*Quoperis.*
Q.E.	*Curtius.*
Q.A.	*Quemadmodum*
Q.	*Quasi.*
QT.C.	*Quintus cælius.*
QM.	*Quomodo.*
QR.EL.	*Curtius Italius.*
Q.ST.	*Quur sictu.*
QMS.	*Quæsumus.*
Qo.TP.	*Quo tempore*
QP.	*Quippe.*
Q.R.	*Qua res.*
Q.E.	*Qua.*
QRO.	*Quæro.*
Q.Q.	*Quæcunque.*
QM.PT.	*Quam patriam.*
Q.R.	*Quem regat.*
Q.ASS	*Quem asserit.*
Q. DIC.	*Quem dicit.*
Q.P.	*Quem petis.*
QS.	*Quis.*
Q E.	*Quærendum est.*
Q.	*Quæsito.*
Q.N.	*Quæ nam.*
QM.L.	*Quem locum.*
QM.PV.	*Quam prouinciam.*
QE.V.	*Qua vult.*
QV.	*Qui.*
Q T.M.	*Quintus Murena.*
Qo.M.	*Quo modo.*
Q.E.R.E.	*Qualis ea res erit.*
Q.Q.D.	*Quando quidem.*
Q.G.V.	*Quæ grauitas viri?*
Q.C.P.	*Qua causa petis?*
Q.S.P.	*Quo iure petis?*
Q.IND.P.	*Quibus indiciis petis?*
QM.PTR.D.	*Quam patriam dicis?*
Q.B N.F.	*Quare bonum non factũ?*
QT.M.	*Quanta munera, vel Quot munera.*

R

R	*Roma, vel Romanus, vel Romanorum, vel Rom. vel Rex, vel Regulis, vel Regnum.*
R T.	*Refert.*
R T D.	*Rotundum.*
R M.L.	*Romana leges.*
R.M.I.	*Res materna iacet.*
R G.T S.	*Regium Thesaurum.*
R.P C P.	*Res principium.*
R C. vel ℞ C.	*Rescriptum.*
℞.	*Responsum, vel Respondit, vel Res, vel Rus, vel Rex, vel Ruunt.*
R. vel R R.	*Rura.*
R.	*Res, vel Rem.*
℞ EB.	*Recuperatores.*
R.P I.	*Res priuata.*
R.D.	*Regis donum, vel domus.*
R.M.	*Regis manus, vel Rege maiori.*
R.G.F.	*Regis filius.*
R.M.	*Regis mundum.*
R G L.	*Regulus, vel Regalis.*
R G.F A.	*Regis filia.*
R M S.	*Romanus.*
R.C.	*Romana ciuitas, vel Romani ciues.*
R A.	*Romana.*
RHAV.	*Rhauenna, vel Rhauennatum.*
R E.	*Rhauenna.*
℞ S.	*Responsio.*
℞ C.	*Recognouit.*
℞.G.	*Res gesta.*
R C.	*Romani ciues.*
R A R.	*Rarum.*
R.V.	*Rura venalia.*
R G.F.	*Regis familia.*
℞.P.	*Rura publica.*

S

S	*Senatus, vel Stabit, vel Stultus, vel Stupidus, vel Sic, vel Sunt, vel Sunt. vel Sub.*
S L X.	*Silexerim.*
S T.P.	*Studium posuit.*

S̄. CM.	*Sacratus communes.*
S C.L.	*Sacri largitoris.*
SS vel	
SAT.	*Satis.*
STF.	*Satisfacit.*
SF.	*Satisfacit.*
S G.	*Satis gestum.*
S C.CM.	*Sacra coma.*
S C[illegible].	*Sanctorum.*
S C.MM.	*Sancta Memoria.*
SPM.	*Spiritum.*
S N.	*Sententia, vel Sine.*
S.D.	*Sententiã dixit, vel dedit, vel Senatus dixit.*
S G.	*Sacrilegium.*
S N. D.	*Sine dubio.*
S C L.	*Scilicet.*
S N.P.M.	*Sine periculo mortis.*
S.C.	*Senatus consulto.*
S S.	*Suprascriptus, vel Sine sensu.*
SCD.	*Secundum.*
SGN.	*Signum.*
S T.T.	*Statutum tempus.*
S.T D.	*Statutum diem.*
ST.D.D.	*Stadium dedicauit.*
SD.	*Supradictus.*
SP.M.	*Supra memorauit.*
SIG̅.	*Sigillum.*
S T.T P.	*Statuta tempora.*
S T.CS.	*Statuti Consules.*
S T.S N.	*Statuti Senatores, vel Stupet Senatus.*
ST.P.	*Stadium posuit.*
S^{t}.	*Sunt.*
SPD.	*Supradicti.*
S CS.	*Sanctius.*
S C M.	*Sanctum.*
S B.	*Sibi.*
S T.	*Statutum.*
S V.	*Siue.*
S Q.D.	*Siquidem.*
SA.	*Sententia.*
S L.	*Sylla.*
S.T.	*Sine testiculis, vel Sine testibus.*
S.V R.	*Sine viribus.*
S.G N. vel G.	*Sine genitalibus.*
S.O.	*Sine oculis, vel Sine occasione.*
S.M.	*Sine manibus, vel Sine malo.*
S.P.	*Sine pedibus, vel Sua pecunia.*
S.P.	*Sine patre.*
SP.	*Spurius.*
S.p.	*Senatus consultum, vel Consultum.*
ST S N.	*Statuta sententia.*
ST.C O S.	*Statuto Consules.*

S C.P S.	*Senatus consultum plebiscitum.*
S C I.AF.	*Scipio Africanus.*
S.I.D.	*Supplicatio immortali Deo.*
S.V R.	*Sine viribus, vel Sine virtute.*
S.X.P.Q.R.	*Salua crux populum, quẽ redemisti.*
S.S.	*Sacri scrinij.*
S.CON.	*Sine consensu.*
S.AV.	*Sine auribus.*
S.COR.	*Sine corde.*
S.L.	*Sine lingua, vel Sine libero.*
SAC S.	*Sanctio sancta.*
-S S-.	*Sanctiones sanctæ.*
S.D.	*Sacrum Dis.*
S M.	*Sacrum manibus.*
SEQ.Q OD ET. P.R.	*Senatus Equestrisque ordo, & populus Romanus.*
S.L.M.N.T.	
T	*Tullius, vel Tanto, vel Titus.*
T9.	*Ter, vel Tam, vel Trans, vel Tum.*
T C.	*Tunc.*
T P.	*Tempus.*
T M.	*Tantum, vel Terminus, vel Therma.*
T. M. R.	
T N.	*Tamen.*
T M.P.	*Terminus positus.*
T T O.	*Testamento.*
7 T 1.	*Intus.*
T B R.	*Tiberius Roma.*
T B.T.	*Tibi tantum.*
T B.D.F.M.A D.	*Tibi dulci filio meo adoptato.*
T R A I.	*Traianus.*
T1.	*Tibi, vel Tribuni.*
T B.	*Tribunus.*
T B.P OT.	*Tribunitia potestatis.*
T B.C L.	*Tiberius Claudius.*
T T.Q T S.	*Titus Quintus.*
T B.C S.	*Tiberius Cæsar.*
T T.I M P.	*Titulum imposuit.*
T P.M.	*Tempus malum, vel Medium.*
T.I.A.V.P.V.V.D.	*Tento iudicẽ. arbitrúmq; ve. post volo. vis des.*
T.	*Nominis Militis appositum ipsum in bello superstitem esse signabat.*
V	*Vicit vel Victor, vel Venies, vel Vitellius, vel Vester, vel Vestre, vel Vero.*

V.B.

V·E.	*Visum est.*
V. vel V S.	*Vester.*
V.V V.	*Viros urbis vostra.*
V A L. C S.	*Valerius Cæsar.*
V S. C S.	*Vespasianus Cæsar.*
V P.I P.	*Vespasianus Imperator.*
V.M V N.	*Vias muniuit.*
V R B.	*Vrbi.*
V. G.	*Verbi gratia.*
V. E.	*Verum etiam, vel Veterum etiam.*
V°.	*Vero.*
V̄	*Vel, & Ver.*
V.V.	*Velut, vel Venerunt.*
V I R.	*Virgo.*
V R B R.	*Vrbs Romana.*
V A L.	*Valerianus.*
V L P S.	*Vlpius, vel Vlpianus.*
V. C.	*Vir clarissimus, vel clarus.*
V M.	*Vestrum.*
V L.	*Videlicet.*
V B.	*Vobiscum.*
V. V. C C.	*Viri clari.*
V R.	*Vrbs Romana.*
V R B.R.	*Vrbis Romæ.*
V S L.M.P.	*Viuens locum monumenti*
	tiposuit.
V.N.V.	*Viro nostra urbis.*
V.T.	*Verumtamen.*
V.S.	*Vetuit Senatus.*
V.C O S S.	*Voluerunt Consules.*
V.C.C.F.	*Vale coniunx charissima feliciter.*
V.D.A.	*Vale dulcis amice.*
V.D.N.V.	*Vale decus nostræ Vrbis.*
V.S L.M H D. S.S.	*Viuus statuit lege mandari hoc de suo sibi.*
V V. F F.	*Vincentes fecerunt.*
X̶	*Xidus.*
X.	*Denarius.*
*.	*Xynodus.*
X°.	*Existimatio.*
X°. vel X.	*Decies dedit.*
X.D.	*Decies existimet.*
X.E.	*Decemviri.*
X X I I X.	*Duodetriginta.*
X IX.	*Vndevigesimo anno.*
XXX IIII.	*Triginta quatuor.*
X V.	*Quindecim.*
Y MN.	*Hymnus.*

DE MINVTIIS, EX DEMETRIO ALABALDO.

AS XII. Scrupulos habet.	Vnciarum Libra.			SS	id est CCLXXXVIII.
Deunx, vel Deuns.	XI.		SSS	SS	CCLXIIII.
Dextans, siue Decuns.	X.		SSS	SS°	CCXL.
Dodrans.	VIIII.		S°S°	S S'	CCXVI.
Bes.	VIII.			SS	CLXXXXI.
Septunx, siue Septus.	VII.		3	S S	CLXVIII.
Semis.	VI.	S		SS	CXLIIII.
Quicunx, siue Quincus. S	V. 3.			SS	CXX.
Triens.	IIII.	ʒ	S	SS	XCVI.
Quadrans.	III.	ʒυ		SS	LXXII.
Sexuncia.	I.	ʒ		SS	XXXVI.
Vncia.	S		ſ	SS	XXII.
Sextans.	II.	ʒυ		-S S-	XLVIIII.
Semiuncia.	S			-S-S-	XII.
Duella.	Vυ			-S-S-	VIII.
Sicilicus.	ɔ			-S-S-	VI.
Sextula.	υ			-S-S-	IIII.
Hemiecla.	≁			-S-S-	II.

Siliqua dimidia Sextula, κεράτιον Græcè. Lentis octo semina cõtinet. Sic autẽ est. -G II.
Obolus, qui Latinè dicitur Scrupulus, Siliquas omnino continet sex.
Drachma, siue Argenteus. -G III.
Tres autem Scrupuli Drachmam faciunt,
Sextulam creat additus Scrupulus Drachmæ. -G 4.
Denarius -G 4. hoc est, sexta pars Vnciæ ita pro vna Libra xij. Vnciarum faciet Denarios lxxij.
Sicilicum facit duplex Drachma. Ð.VI.
Sextulæ duæ Duella vocantur, & tertia pars Vnciæ est. 1.Ð VII.
Semiuncia, Semisuncia, Sexcuns, vel Sexcuntia tres dimidię partes Vnciæ.
Vncia Sextulas senas habet. vel dicas, Vncia vna Drachmæ. VIII.
Scrupuli xxiiij. Siliquæ cxliiij.
Libra Italica continet Drachmas xcvj. id est duodecim Vncias.
Libra Gręca minor est, vt quæ Drachmis conficiatur septem & septuaginta.
Mnam, seu Minam constituunt centũ Drachmæ, maiorem Drachmis quatuor Romana Libra.
Dipondius Libræ duæ.
Sextarius verò Libræ duæ cum dimidia sunt.
Talentum Atticum maius tres, & octoginta Minas, & Vncias insuper quatuor habet, nec maius vllum pondus Attico Talento.
Talentum Atticum minus Minas continet sexaginta, quæ sex millia Drachmarũ sunt.

DE MENSVRIS.

Amphora, capit quantum Tessera quoquo versus in Area pedum quatuor.
Pes sexdecim constat digitis.
Modius est duplex Amphora. Græcè μέδιμνος id est Medimnus.
Sextarius fit triplici Amphora.
Cotyle vocatur dimidium Sextarij, & Hemina.
Chœnica completur quatuor Sextariis.
Congius verò completur sex sextariis, qui Latine chus dicitur. Inde quidam putant Sextarij nomen, quod cum sexies Congius capit. Scribit tamen Iulius Pollux cotulam Chœnicis esse tertiam partem chœnicas. octo & quadraginta Medimno contineri. Sed & Hemina sex impletur Cyathis. Cyathi verò pondus ferè Drachmæ decem, sicut Oxybaphi quindecim cyathi pars quarta Mystros. Huius tertia Cyamæ, quæ duo cochlearia capit. Sunt & Attabæ, quæ ternæ denos capiunt Modios, & omnium maximus Culleus, quem viginti Amphoræ complent.
Sextarij nota hæc est. SS
Et hæc nota aliquando capitur pro Scrupulo.
Sed Scrupuli figura talis esse censetur. Ð
Vnciæ verò ℥
Semis S
Libræ. talis ℔

NOTA

XXIIII.

NOTARVM ET LITERARVM SINGVLARIVM DICTIONVMQVE CONTRACTIVS ET PER COMPENDIVM TAM IN ANTIQVIS INSCRIPTIONIBVS quàm in nummis scriptarum explicatio.

A.	Aulus *prænomen.*
A.F.	Auli filius.
A.F.A.N.	Auli filius Auli nepos.
A.L.	Auli Libertus.
A. *vel* AN.	Annis, *vel* Anno, vel Annos, *vel* Annum.
A.D.	Ante diem.
A.A.A.F.F.	Ære, Argento, Auro, flando, feriundo.
A.P.F.	Argento *siue* Auro publico feriundo.
A.P.V.	Argento publico.
A.P.R.C.	Anno post Romam conditam.
A.P.	Antonij Prætoria.
A.RA.MIL.FRV.	A rationibus militaris frumenti.
AB.AVG.M.P.	Ab Augusta millia passuum.
AB.V.C.	Ab vrbe condita.
ABD.	Abdicauit, *in Fastis.*
ABD. *vel* ABN.	Abnepos.
ACT.	Actiacus *siue* Actiuum.
AD.AVG.TEMPT.C.P.	Ad Augusti tempora certum pondus.
AD.FRV.EMV.	Ad fruges emundas.
ADIAB.	Adiabenicus.
ADN. *vel* ADN.	Adnepos.
AD.TR.IVD.	Ad tribus iudicandas.
ÆD. *vel* AID.	Ædilis.
ÆD.CVR.	Ædilis curulis.
ÆD.PL.	Ædilis plebis.
ÆL.	Ælia, *tribu scilicet.*
ÆMI. *vel* AIM.	Æmilia, *tribu videlicet.*
AFR.	Africa.
AG. *vel* AGR.F.	Agrippæ filius.
ALA.I.PR.C.R.	Ala prima Prætoria ciuium Romanorum.
ALIM.ITAL.	Alimenta Italica.
AN. *seu* ANI.	Aniensi, *scilicet tribu.*
A.N.V.P.M.	Annos vixit plus minus.
AN.XV.PR.H.O.C.S.	Annorum quindecim prætextatus hostem occidit, ciuem seruauit, *vel* hoste occiso, &c.
ANN. DCCCLXXIIII. NAT. VRB. CIR.CON.	Annorum DCCC.LXXIIII. natalis vrbis circus conditus. *Hadriano.*
ANT.AVG.	Antonius Augur.
AP.	Appius prænomen.
AP.F.	Appij filius.
AP.F.AP.N.	Appij filius, Appij nepos.
AP.L.	Appij libertus.
APP.E.	Appellatus est, *in fastis.*
AQ.MAR.	Aqua marcia.
ARAB.	Arabicus: *siue* Arabia.
ARAB.AQVI.	Arabia Adquisita.
ARM.	Armenia, *vel* Armeniacus.
ARM.CAP:	Armenia capta.
ARG.P.X.	Argenti pondo decem.
ARK.RET.P.	Arkæ retro positæ.
ARN.	Arniensis, *tribu scilicet.*
AR.VV.D.D.	Aram votiuam dono dedit.

AST. Asturica, *vel* Asta.
AVG. Augustus, & aliquando Augusta, Augur, Augustalis.
AVG.F. Augusti filius.
AVG.N. Augusti nepos.
AVG.L. Augusti Libertus.
AVG.P. Augusti puer.
AVGG. Augusti *de duobus*.
AVGGG. Augustorum *de tribus*.
AVG.CVR.R.P. Augustalis, curator reipublicæ.
AVG.ET POP. Augustales & populus.
AVG.ET Q.AVG. Augustalis & Quæstor Augustalium.
AVR. Aurelius.
B.F.COS. Beneficiarius Consulis.
BF.PR. Beneficiarius Prætoris.
B.PR.PR. Beneficiarius Præfecti Prætorio.
B PR. Beneficiarius Præfecti, *siue* Prætoris.
B.PROPR. Beneficiarius Propprætoris.
B. PR.COS. Beneficiarius Proconsulis.
BF.TRIB. Beneficiarius Tribuni.
B.M. Bene merenti.
B.M.F. Bene merenti fecit.
B.M.F.C. Bene merenti faciūdum curauit.
B.M.P.C. Bene merenti ponēdum curauit.
B.D.S.M. Bene de se meriti.
B.R.P.N. Bono Reipublicæ nato.
BER. Berytus.
BRIT. Britannia, *siue* Britannicus.
BRIX. Brixia *vel* Brixianorum.
C. Caius, *prænomen*.
C.F. Caij filius.
C.F.C.N. caij filius caij nepos.
C.L. caij libertus.
Ɔ. Caia, & aliquando consyllabā notare videtur.
Ɔ L. Caiæ libertus, *seu* conlibertus.
7.L. caiæ liberta.
C. centuria *siue* centurio.
CL.EG. centurio Legionis
7.VET. centuria Veturi.
Ꞓ.LEG. centurio Legionis.
Ꞓ.IN LEG. centuriauit in Legione.
C.F. Clara *seu* Clarissima femina.
C.C.C. calumniæ cauendæ causa.
C.L AVG.F. Caius & Lucius Augusti filius.
C.C.MM. collegium centonariorum Municipij Meuaniosæ.
CC.VV. clarissimi viri, *siue* clarissimorum virorum.
C.R. Ciui Romano, *aut* Ciuiū Romanorum.
CS. Cæsar Sanctissimus. *Salonino Valeriano*.
C.S.H.S.S.S.V.T.L. communi sepulchro hic siti sunt. sit vobis terra leuis.
C.I.V. colonia Iulia Valentia, *siue* victoria.
C.CA. *siue* CAR. colonia carthago.
C.CIV.D.D.PVBL. corona ciuica data decreto publico.
C. *siue* CÆS. cæsar.
CÆSS. cæsares, *de duobus*.
CÆSSS. Cæsares *de tribus*.
CAM. Camillia, *siue* Camillina tribu *videlicet*.
CAMB. cambidonum.
CAP. capitalis.
CEN. *vel* CENT. centurio.
CENS. *vel* CENSS. censores.
CER.QVINQ.ROM.CON. certaminum quinque Romæ conlegia.
CERT.SAC. certamina sacra.
CL.VIR. clarissimus vir.
CLA. *vel* CLAVD. claudia, *tribu scilicet*.
CLAS.PR.MIS. classis Prætoria Misenas *siue* Misenensis.
CLAS.PR.RAVE. classis Prætoria Rauēnas
CL.CEL. claudia, celeio, *tribu*, & *patria scilicet*.
CL.V. clypeis votis, *siue* clypeo voto.
CLVENT. cluentia, *tribu scilicet*.
CLV.& CLVST. clustumina *nempe tribus*.
CLVV. cluuia, *vtpote tribu*.
CN. cnæus.
CN.F. cnæi filius.
CN.F.CNN. cnæi filius cnei nepos
CN.L. cnæi libertus.
COACT.ABD. coactus abdicauit. *in Fastis*.
COH.PR. cohortis Prætoria.
COH.I.CR. cohortis primæ Cretēsiū.
COH.I.PR.P.V. cohortis primæ Prætoriæ Piæ Victricis.
COL *siue* COLLIN. collina, *tribu scilicet*.
COLL.FABR. collegium fabrūm.
COLL.A.A.PATRENS. colonia Agrippina. Augusta Patrensis.
COL.ÆL.HADR.AVG. colonia Ælia Hadriana Augusta.
COL.ALEX.AVG. colonia Alexandria Augusta.
COL.ANTI. colonia Antiatū.
COL.ANTIO. colonia Antiochia.
COL.AR.FLA. colonia Ara Flauia.
COL.AS. colonia Asturica *siue* Asta.
COL.AVG.FEL.BER. colonia Augusta Felix Berytus.
COL.AVR.P.MET.SID. Colonia Aurelia Pia Metropol. Sidonis.

COL.BER.IO.MH	Colonia Berytus, io. *ignoratur*, MH *forsan* MHTROPOLIS.
COL.BER.SEC.	colonia Beryt' Secūdanor
COL.CÆS.AVG.	colonia cæsarea Aug.
COL.COR.	colonia corinthus.
COL.FEL.AVG.	colonia Felix Augusta
COR.FOR.IVL.	colonia forum Iul.
COL.IVL.AVG. FEL.BER.	colonia Iulia Augusta Felix Berytus.
COL.IVL.AVG. FEL.CAR.	colonia Iulia Augusta Felix carthago.
COL.IVL.AVG.F. C.GAB.	colonia Iulia Augusta Felix C.GAB. *ignoratur*
COL.IVL.AV.FE. HEL.	colonia Iulia Augusta Felix Heliopolis.
COL.IVL.BER.	colonia Iulia Berytus
COL.IVL.CONC. APAM. AVG. DD.	colonia Iulia concordia Apameorum Augusta dedicat.
COL.IVL.COR.	colonia Iulia corinthus.
COL.IVL.VAL.	colonia Iulia Valentia
COL.NAR.	colonia Narniensis.
COL.NEM.	colonia Nemausensis.
C.T.T.	colonia Tifernatium Tiberinorum *forsan*
COL.VEN.LENIA AVG.ALEXANDRIA. ANT. APELLINATIVM.	colonia Venelenia *ignoratur*, Augusta Alexandria Antonia, *ab Antonio Gordiano Aug.*
COL.VIC.IVL. CELSA.	colonia Victoria Iulia celsa.
COL.V.T.T.	*ignoratur*
COL.VIM.AN.I.	colonia Viminatium anno I.
COL.VLP.TRA.	colonia Vlpiana Traiana.
COM.ASIÆ.	communitas Asiæ.
COMM.CONS.	communi consensu
COM.DOM.	comes Domesticorum
COM.HAB.C.	comitiorum habendorū causa *in Fastis*.
CONG.P.R.	congiarium pop.Rom.
CONS.SVO.	conseruatori suo.
COR.	cornelia *tribu scilicet*
COR.TR.	cornicularius Tribuni.
CORR.FLAM.	corrector Flaminiæ.
COSS.	consul.
COS.DES.	consul designatus.
COS. *&* COSS.	consules.
CONS. *& aliquādo* CONSS.	consules.
COS.VIR.	consularis vir.
COSS.S.S.	consulibus supra scriptis
COST.	constituit.
CVR.COL.	curator coloniæ.
CVR.KAL.	curator Kalendarij.
CVR.P.P.	curator pecuniæ publ.
CVR.R.P.	curator Reipublicæ.
CVR.R.P.PIS. & FAN.	curator Reipublicæ Pisauri & Fani.

CVR.VIAR.	curator viarum.
CVST.	custodi *siue* custos.
D.	Decimus.
DF.	Decimi filius
D.F.D.N.	Decimi filius, Decimi nepos.
D.L.	Decimi libertus.
D.	Domo, quando locorum nominib. præponitur vt D.PERVSIA.
D.	Domo.
Ɖ.	Quingenti.
D.D.	Donum dedit, *& aliquando* dedicarunt.
D.D.D.	Donum dedit, dedicauit.
D.D.D.D.	Donum dederunt dedicarunt.
D.D.L.M.	Donum dedit libēs meritò.
Δ.Є.	ΔΗΜΑΡΧΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ.
D.I.M.S.	Deo Ioui Maximo sacrū
D.M.	Dis manibus.
D.M.S.	Dis manibus sacrum.
D.P.	Di Penates.
D.N.& DN̄.	Domino nostro in Imperialib.
DN.	Dominus.
DD.N.N.	Domini nostri, *de duob.*
D.D.D.D NN.	Domini nostri, *de trib.*
D D.AVGG.Q. NN.	Dominorum Augustorumque nostrorum.
D.N.M.Q.E.	Deuotus numini maiestatique eius.
D.S D.	De suo dedit.
D.S D.D.	De suo donum dedit.
D.S.P.	De sua pecunia, *vel* De suo posuit.
D.S.P.P.	De sua pecunia posuit.
D.S.P.F.	De sua pecunia faciundum.
D.S.P.F.C.	De sua pecunia faciundum curauit.
D.SB.M.	De se bene merenti.
D.S.I.M.	Deo solo inuicto Mithę.
D.S.P.V.I.S.L.M.	De sua pecunia votum iam soluit libens merito. *siue* De sua pecunia voluit, idem soluit libens meritò.
DAC.	Dacis, *siue* Dacicus.
DAC.CAP.	Dacia capta.
DEC.	Decurio.
DEC.C.C.COL. AVG.LVG.	Decurio collegij centonariorū coloniæ Augustæ Lugdunensis.
DEC.ORN.	Decuriæ ornamento.
DEO.NEM.	Deo Nemausensium.
DES. *vel* DESIG.	Designatus.
DICT.	Dictator.
DIC.PER.	Dictator perpetuus.
DVC.DVC.	Duce decenario.
DVM.	Dumia *tribu videlicet*.
E	Eius, *vel* Est.

A.E. ΣΕΒΑ.ΕΤ	ΕΥΣΕΒΗΣ ΕΥΤΥΧΗΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΔΗΜΑΡΧΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΤΕΤΑΡΤΟΥ.
EID.MAR.	Eidus *vel* Idus Martiæ.
ΕΠΙΣΤ	ΕΠΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ
EQ.AVG.N.	Eques Augusti nostri.
EQ.ORD.	Eques Ordinis.
EQ.PVB.	Eques publicus.
EQ.R.	Eques Romanus.
ER.LEG.	Eranista Legionis.
ESQ.	Esquilina, *tribu scilicet.*
ET Δ.	ΕΤΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥ
EVR.	Europa.
EX.A.D.	Ex ante diem.
EX.A.DC.A.	Ex auctoritate diui Cæsaris Augusti.
EX.AVC.IR.PV.&	
EX.AVC.Q.IVN. RVS.PR.VR.	Ex auctoritate Q. Iunij Rustici Prætoris Vrbani.
EX A.PV.	Ex argento publico.
EX.EA.P.Q.I.S. AD.AD.E.	Ex ea pecunia quæ iussu Senatus ad ærarium delata est.
EX.B.S.	Ex bonis suis.
EX.C C.	Ex Colonorum consulto.
EX.FIG.	Ex Figlina *seu* Figulina.
EX.D D.	Ex Decurionum Decreto.
EX. D.ORD.	Ex Decreto Ordinis.
EX.PR.	Ex Prædio.
EX.SC.	Ex Senatusconsulto.
EX.SC. TERMIN.	Ex Senatusconsulto. terminauerunt.
EX.V.	Ex voto.
EX.V.P.	Ex voto posuit.
EXEM.DEC.Q.F.	Exemplum decreti quondam facti.
EXERC.	Exercituum.
ESQ.	Esquilina, *tribu scilicet.*
F.	Factus, Fecit, Felix, Feria & Ferta.
F.	Filia *&* Filius.
F.C.	Faciendum curauit.
FF.	Flando, feriundo.
F.F.	Fieri iussit.
F.L.	Flauius, *& aliquando* Flauia, *vtpote tribus.*
FAB.	Fabia. *tribu scilicet.*
FABR.	Fabrum.
FAL.	Falerina, *tribu videlicet.*
FEB.	Februarius.
FEC.	Fecialis, Fecit, Fecerunt.
FER.LAT.G.	Feriarum Latinarum causa.
FIG.	Figlina, seu Figulina.
FIN.POM.TER.	Fines Pomerij terminauerunt.

FLAM.DIAL.	Flamen Dialis
FLAM.MART.	Flamen Martialis
FLAM. PH. CP. H.C.	Flaminini Prouinciæ Hispaniæ citerioris, Prouincia Hispania citerior.
FL.FEL.	Flauiæ felicis epitheta Legionum in militaribus
FLAV.	Flauia, *tribu scilicet*
FOR.COR.	Forum Cornelij
FOR.RE.	Fortunæ reduci.
FORT.PRIM.	Fortunæ primigeniæ
FR.	Fronte.
Ǝ.	F. *conuersum seu digamma Æolicum pro V.*
G.F.	Geminæ fidelis
G.P.F.	Geminæ piæ fidelis.
G.P.R.	Genus populi Rom.
GAL.	Galeria *tribu scilicet*
GER.	Germanicus
H.	Heres, & Hora
H.F.	Heredes fecerunt.
H.F.C.	Heredes faciundum curarunt.
H.B.M.F.C.	Heres bene merenti faciundum curauit.
H.A.I.REMIS.	Honore accepto impensam remisit.
H.A.R H.N.S.	Hæc ara heredes non sequetur.
H.C.D.D.	*Quia in principio aliquid deest ignoratur fors.* IN, *vt sit,* In honorem collegij dedicatum.
HEL.	Heluetia.
H.ET L.	Heredes & liberti.
HERED.EX.T. F.C.	Heredes ex testamento faciundum curarunt.
H.E.T.F.C.	Idem notant.
H.M.H.S.	Hoc monumentum heredes sequetur
H.M.H.N.S.	Hoc monumentum heredes non sequetur.
H.M.H.E.N.S.	Hoc monumentum heredes exteros non sequetur
H.M.D.M.A.	Huic monumento dolus malus abest.
H.R.I.R.	Honore recepto, impendium remisit.
H.S.E.	Hic situs est
H S.S.	Hic siti sunt.
H S.F.	Hoc sacellum fecit.
H.S.T.N.E.	Hic sita tamen non est.
H.S.	Sestertij nota.
H.V.S.R.	Honore vsus sumptum remisit.

HO.	Hostem occidit seu hoste occiso.
HOR.	Horatia, tribu videlicet.
I.D.	Iure, seu Iuri dicundo.
I.O.M.	Ioui optimo maximo.
I.O.M.D.	Ioui optimo maximo dedicatum.
I.O.M.H.	Ioui optimo, maximo Hammoni.
I.O.M.S.	Ioui optimo maximo sacrum.
I.O.M.S.P.Q.R. VS.PR.S.I.IMP. CÆ. QVOD. PER. EV.R.P. IN AMP. ATQ. TRAN.S.E.	Ioui optimo maximo senatus populusque Romanus, voto suscepto pro salute Imperatoris Cæsaris, quòd per eum respublica in ampliori atque tranquilliori statu.
I.S.C.	Iudex sacrarum cognitionum.
I.S.M.R.	Iuno Sospita Magna Regina, vel Mater Romanorum.
I.S.S.	Infrà scripta sunt.
IAN.CLV.	Ianus Clusus.
IMM.A.IIII.	Immunis annis quatuor.
IMM. II. HON. IIII.	Immunis iterum, honoratus quartum.
IMP.	Imperator.
IMP.N.	Imperatoris nostri.
IMPP.	Imperatores, videlicet duo.
IMPPP.	Imperatores tres.
IN.A.P.IIII.	In agro pedes quatuor.
IN.A.O.P.X.	In agro pedes decem.
IN.FR.P.IIIII.	In fronte pedes quinque.
IN.FR.P.IIX.	In fronte pedes octo.
IN.H.DD.	In honorem dedicatum.
IN.H.H.	In hoc honore.
IN.H.M.	In hoc Magistratu.
IN.M.M.E.	In Magistratu mortuus est.
IN.E.L.F.E.	In eius locum factus est.
IN.M.O.E.	In Magistratu occisus est.
IN.PR.O.E.	In prælio occisus est.
IN SING.H.	In singulos homines.
IN.TVT.	In tutelam.
INF.ÆR.PP.R.	Inferat ærario Pontificum Romanorum.
INL.	Inlustris.
II. VIR.	Duumuir, siue Duouir.
II.VIR.	Duumuir, siue Duouir.
II.V.DD.	Duumuiris dedicantibus.
II. VIR.I.D.	Duumuir iuridicundo.
II. VIR.Q.	Duumuir Quinquennalibus.
III.VIR.	Triumuir.
III. VIR.A.A.A.F.F.	Triumuir ære, argento, auro flando feriundo.
III. VIR.R.P.C.	Triumuir Reipublicæ constituendæ.
IIII.VIR.	Quartumuir, vel potius Quadrumuir.
IIII.VIR.I.D.	Quartumuir iuri dicundo.
IIII.VIR.A.P.F.	Quartumuir argento, siue auro publicè feriundo.
IIIIII.VIR.	Sexuir seu Seuir.
IIIIII.VIR.AVG.	Seuir Augustalis.
IVL.	Iulia tribu videlicet.
IVR.DIC.	Iuri dicundo.
IVR.REG.	Iuridico Regionis.
IVVEN.MED.	Iuuentutis Mediolanorum.
IVVEN.M.	Iuuenum moderator.
K.	Kæso seu Cæso prænomen.
K.F.	Kæsonis filius.
K.F.K.N.	Kæsonis filius, Kæsonis nepos.
K.L.	Kæsonis libertus.
K. siue KAL.	Kalendæ.
L.B.	ΛΥΚΑΒΑΝΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥ.
L.	Lucius prænomen.
L.F.	Lucij filius.
L.F.L.N.	Lucij filius, Lucij nepos.
L.L.	Lucij libertus.
L.C.MEMIES.	Lucius & Caius Memies.
L.C.	Locus concessus, vel Loco concesso.
L.D.S.	Locum de suo.
L.D.S.C.	Locus datus Senatusconsulto.
L.D.D.C.	Locus datus decreto collegij, siue collegarum.
L.D.D.D.	Locus datus decreto Decurionum.
L.Ↄ.Ↄ.Ↄ.	pro eodem, vt puto.
L.D.E.D.D.	Locus datus ex decreto Decurionum.
L.P.D.D.D.	Locus publicè Decurionum decreto datus.
L.L.P.E.	Libertis libertabus posterisque eorum.
L.M.	Libens merito.
L.P.V.LAT.P.III.	Longum pedes quinque latum pedes tres.
LEG.	Legatus.
LEG.AP.	Legatus Antonij Prætoris.
LEG.AVG.	Legatus Augusti.
LEG.AVG.PR.PR.	Legatus Augusti Proprætore.
LEG.LEG.	Legatus Legionis.

LEG.PRO.PR.	Legatus Proprætore, *siue* Proprætoris.
LEG.PROV.	Legatus Prouinciæ.
LEG.	Legauit.
LEG.	Legio.
LEG.PRI.	Legio prima.
LEG. II. TR.FOR.	Legio secunda Traiana fortis.
LEG. VII. CL.GEM. P.FID.	Legionis septimæ Claudiæ Geminæ, Piæ, Fidelis.
LEG.XII.GEM. M.V.	Legionis duodecimę geminæ, Mineruæ, Victricis.
LEG.XVI.FR.	Legio decimæ sextæ Frensis.
LEG.XX.V.V.	Legionis vigesimæ Valeriæ Victricis.
LEG.SS.	Legionis suprà scriptæ.
LEM.	Lemonia, *tribu scilicet.*
LIB.LIB.Q.P.Q.E.	Libertis libertabúsque posterísque eorum.
LOC.D.EX.DD.	Locus datus ex decreto Decurionum.
LVD.S.	Ludos Sæculares.
M.	Marcus *prænomen.*
M.F.	Marci filius.
M.F.L.N.	Marci fili⁹, Marci nepos.
M.L.	Marci libertus.
M.M.L.	Marcorum libertus, *duorum scilicet.*
M.M.M.LIB.	*Trium* Marcorum liber.
M.M.ET.3.L.	Marcorum & Caiorum libertus.
M.	Mater *aliquando.*
M.	Mensis.
M.	Miles.
M.COH.	Miles cohortis.
M.B.	Municipij Bergomatiū.
M.S.	Municipij suo.
M.R.	Municipij Rauennatis.
M.D.M.I.	Magnæ Deum matri Idææ.
M.F.C.	Monumentum fieri curauit.
M.P.II.	Millia passuum duo.
MN.	Millia nummum.
M.V.	Mineruæ Victricis, *Legionum epitheta in militaribus*
M'.	Manius *prænomen.*
M'.F.	Manij filius.
M'.F.M'.N.	Manij filius Manij nepos.
M'.L.	Manij libertus.
MAC.AVG.	Macellum Augusti.
MÆC.	Mæcilia, *tribu scilicet.*
MAG.	Magister.
MAG.EQ.	Magister equitum.
MAG.ET DEC.	Magister & Decurionibus.
MAG.IVV.	Magister iuuentutis.
MAG.QVINQ. COB. FAR. TIGN.	Magister Quinquennalicius collegij fabrum tignariorum.
MAG.X.VIR.	Magister Decemvirum.
MAM.	Mamercus, *prænomen.*
MAM.F.	Mamerci filius.
MAM.F.MAM N.	Mamerci filius Mamerci nepos.
MAM.L.	Mamerci libertus.
MAR.VLT.	Mars vltor, *siue* Martis vltoris.
MEN.	Menia, *tribu scilicet.*
MERC.AVG.	Mercurio Augusto.
MERV.	Meruit.
MIL.	Miles & milia.
MIL.	Militauit.
MIL.IN COH.	Militauit in Cohorte.
MIL.LEG.S.S.	Militi Legionis suprascriptæ.
MIL.CL.PR.RA.	Miles classis Prætoriæ Rauennatis.
MIN.	Minucia, *vtpote tribu.*
MVL.	Mulier.
MVN.CAL.IVL.	Municipium Calaguris Iulia.
MVN.SASS.	Municipii Sassinatum.
N.	Numerius, *prænomen.*
N.F.	Numerii filius.
N.F.N.N.	Numerii filius Numerii nepos.
N.L.	Numerii libertus.
NS.	Numerus etiam.
N.& N.	Numeralibus literis pręposito, nota est NVMERO.
N.	Nautarum.
N.MONVM.	Nouum monumentum.
N.& NAT.	Natione.
NAT.GAL.	Natione Gallus.
NON.	Nonas *vel* Nonis.
N.TRAN.H.L.	Non transilias hunc locum.
NVM.DOM.AVG.	Numini domus Augustanę.
O.C.S.	Ob ciues seruatos.
O.D.S.M.	Optime de se meren*t*i.
O.E.B.Q.C.	Ossa eius bene quiescãt.
OB.AN.L.	Obiit anno quinquagesimo.
OB.CIV.SER.	Ob ciues seruatos.
OB.HON.AVG.	Ob honorem Augustalitatis.
OCR.	Ocriculana, *tribu videlicet.*
OFF.	Officiarius.
OP.DOL.	Opus doliare.

ORD.RET.	Ordine retrogrado
OST.	Ostia
OVF.	Oufentina, *nempe tribu*
OVF.MED.	Oufentina Mediolano *tribu scilicet & patria*
P.	Publius, *pranomen*
P.F.	Publij filius
P.F.P.N.	Publij filius, Publij nepos
P.L.	Publij libertus
P.	Pater. Pontifex. Posuit. Puer
P.C.	Patrono Coloniæ
P.C.	Patrono corporis
P.C.	Ponendum curauit, *siue* curarunt
P.C.	Post consulatum
P.F.	Pius felix. *In Imperialib.*
P.F.	Pia fidelis, *Legionum epitheta: in militarib.*
P.M.	Pontifex Maximus
P.M. vel P.M.	Plus minus
P.P.	Pater patriæ
P.P.	*Idem notant.*
P.P.	Patris parentis
P.P.	Pater patrum, *vel* Pater patratus
P.P.	Pecuniæ publicæ
P.P.	Publicè posuit
P.P.P.	Pater patriæ prouidentissimus, *forsan vel aliud simile epithetum*
P.P.P.C.	patrono perpetuo Coloniæ
P.P.H.T.	præses prouinciæ Hispaniæ Tarraconensis
P.P.HISP.CIT.	præses prouinciæ Hispaniæ citerioris
P.H.C.	prouinciæ Hispaniæ citerioris
P.D.D.	publice dono datum, *siue* dedicatum
P.D.D.	posita decreto Decurionum
P.R.	populus Romanus
P.S.F.	pecunia sua fecit
P.V.	piæ Victricis, *Cohortium epitheta*
P.V.A.	prætorij Vrbani Antoniani
P.M.SALONIEI.	publius Salonius & Marcus Salonius
P.POR.	publij por. *siue* puer, *pro seruo*
PAL.	palatina, *tribu videlicet*
PAP.	papia, *nempe tribu*
PAPIR.	papiria, *nempe tribu*
PART.MAX.	parthicus Maximus
PAT.COL.	patrono Coloniæ
PEC. *siue* PEQ.	pecunia *siue* pequnia
PED.	pedes
POB. *siue* PVB.	poblicia, *siue* publicia, *tribu scilicet*

POL.	Pollia, *tribu videlicet*
POM.	Pomptina, *tribu*
POP.	Popilla, *vel* Popillia, *tribu*
POST.	Postumus, *pranomen*
PR.	Prætor
PR.CI.	Prætor Ciliciæ
PR.A.	Prætoria Antonij
PR.AER.	Præfecti ærario
PR.K.	Prætori candidato
PR.Q.A.	Prætori quinquennalicio Kandidato
PR.Q.	Proquæstore
PR.Q. & PR.Q.	Præfecto Quinquennalicio
PR.I.D.AVX.	Præfectus iuri dicundo Auximi
PR.II.VIR.	Præfectus Duum viri
PR.IVV.	Præfectus Iuuentuti, *siue* Iuuenum
PR.PR.	Præfectus prætorio
PR.PR.	Proprætor, *siue* Proprætore
PR.PROCOS.	Præfectus Proconsuli
PR. *vel* PRID.	Pridie
PRÆF.OR. MAR.ET CL.	Præfectus oræ maritimæ, & classis
PROCOS.	Proconsul, *vel* Proconsule
PROP.PRA.	proprætor prætoria Antonij
PROQ.	proquæstor *vel* proquæstore
PROQ.P.	proquæstor prætorius, *vel* prætoris
PRON.	pronepos
PVP.	pupinia, *nempe tribu*
Q.	Quinctus, *pranomen*
Q.F.	Quincti filius
Q.F.Q.N.	Quincti filius Quincti nepos
Q.L.	Quincti libertus
Q.C.M.P.I.	Quinctus Cæcilius Metellus pius Imperator
Q. *vel* Q.	Quæstor *siue* Quæstori
Q. ALIM.	Quæstori alimentorum
Q.P.	Quæstor prætorius *siue* prætoris
Q.PR.	Quæstori prouinciæ
Q.DES.	Quæstor designatus
Q.PROCOS.	Quæstor proconsulis
Q.VRB.	Quæstor vrbani
Q.Q.	*Quinquennalicij*
Q.Q.CORPOR.	Quinquennalicius corporis
Q.Q.F.P.	Quinquennalicij perpetui
QQII.	Quinquennalicio iterum
Q.I.S.S.	Quæ infrà scripta sunt
Q.IE.S.S.	Quæ infrà scripti sunt

Q.D.E.R.F.P.D. E.R.I.C.	Quod de ea re fieri placuit, de ea ita censuerunt.
QVI.S.P.P.S.	Qui sacris publicè præsto sunt.
QVI.& QVIR.	Quirina, *vtpote tribu*
Q.HH.SS.	Qui hæredes sunt
QVIN.Q.	Quinquennalitatis
QVOD.V.M.S. EX.EA.P.Q.I. S.AD.A.D.E.	Quod viæ muniţæ sunt ex ea pecunia quæ iussu Senatus ad ærarium delata est
R.G.C.	Rei gerundę caussa.
R.P.C.	Reipublicæ constituendæ
R.P.C.C.	Reipublicæ constituendæ caussa
REIP.	Reipublicæ
REIP. TIF. TIB.	Reipublicæ Tiferatium Tiberinorum
R.VER.	Reipublicæ Veronensis
REM.P.N.	Rempublicam nostram
R.P.& RES.P.	Respublica
RAT.S.R.	Rationalis sacrarum rationum
REC.	Recepta
REG.	Regione, Regni, Regis
REST.	Restituit
REST.A.CAMB. M.P.XI.	Restituerunt à Cambidunp. millibus passuum vndecim.
ROM.	Romilia *vtpote tribu*
ROM.ET AVG.	Romę & Augusto
R.R.PROX. CIP.	Ruderibus reiectis proximo cippo
R.XL.	Remissa quadraginta
S.	Sextus, *prænomen*
S.	*pro eodem*
S.	*nominibus propriis postpositū*. seruum, *vel* seruam *notat*
S.	Semissis nota
S.C.	Senatus consulto
S.VE.C.	Senatúsve cōsulto faciūdū curauit, *vel* curauerunt
S.S.	Sanctus Senatus
S.S.& SS.	Suprà scripsi
S.S.S.	Supra scriptæ summæ
S.S.T.N.	Suprà scriptorum tantùm nomine
S.L.	Senatus legitimus
S.L.M.	Soluit lubens merito
S.P.F.	Sua pecunia fecit
S.P.F.C.	Sua pecunia faciundum curauit
S.P.D.D.	Sua pecunia donum dedit
S.P.P.D.D.	Sua pecunia posuit, donum dedit

S.P.P.S.	Sacris publicis præsto sunt
S.P.Q.L.	Senatus populúsq. Lanuuinus
S.P.Q.R.	Senatus populúsque Romanus
S.T.T.L.	Sit tibi terra leuis.
S.V.T.L.H.F.C.	Sit vobis terra leuis: heredes faciundum curarunt
S.V.P.	Sibi viuens posuit
SAB.	Sabatina, *nempe tribu*
SAC.	Sacerdos
SAC.VG.	Sacerdos virginis
S.SOL.	Sacerdos Soli
SAL.	Salutem
SARM.	Sarmaticus. *in Imperialibus*
SCA.	Scaptia, *tribu scilicet*
SED.S.C.	Seditionis sedandæ caussa
SEQ.	equanus
SER.& SERG.	Sergia, *vtpote tribu*
SER.	Seruius. *prænomen*
SER.F.	Seruij filius
SER.F.SER.N.	Seruij filius, Seruij nepos
SER.L.	Seruij libertus
SER.	Seruus
SER.OFF.	Seruo officinario
SEV.AVG.	Seuiro Augustali
SEX.	Sextus. *prænomen.*
SEX.F.	Sexti filius
SEX.F.SEX.N.	Sexti filius Sexti nepos
SEX.L.	Sexti libertus
SET.	Sextilis, *mensis*
SIG.LIB.	Signum liberi
SIL.	Silius
SING. X.II.	Singulis denarios binos
Sp.	Spurius. *prænomen*
SP.F.	Spurij filius
SP.F.SP.N.	Spurij filius Spurij nepos
SP.L.	Spurij libertus
SPEC.LEG.	Speculator Legionis
SPL.EQ.R.	Splendissimo Equiti Romano
STE.& STEL.	Stellatina, *tribu scilicet*
STIP.	Stipendiorum, *siue* Stipendiauit
STIP.AN.VI.	Stipendiauit annis sex
SP.	Stipendiorum
SVB.SVC.	Suburana quæ & Sucensana *scilicet tribus*
SVC.IVN.	Sucensana quæ & Iunia, *vtpote tribu*
SVBROG.	Subrogauit
SVF.	Suffectus, *aut* Suffecti
SVM.MAG.	Summus Magistratus.

SSS

SS.	Sestertij nota est, quę aliàs SII. & I.S. & TIS &. -LSS & HS & IS.
T.	Titus, *pranomen*
T.F.	Titi filius
T.F.T.N.	Titi filius Titi nepos
T.L.	Titi Libertus
TT.L.	Titorum libertus
T.	Turma
T.AVG.	Tutelæ Augustæ
T.F.I.	Testamento fieri iussit
T.P.I.	Testamẽto poni iussit
T.LEG.III.	Tribunus Legionis tertiæ
T.LEG.III.ITAL.	Tibicẽ, *vel* Tribunus. Legionis tertiæ Italicæ
TAB.	Tabularius
TAB.P.H.C.	Tabularius prouinciæ Hispaniæ citerioris
TABVL.XX.	Tabularius vigesimæ
TER.	Terentina, *tribu videlicet*
TI.	Tiberius, *pranomen*
TI.F.	Tiberij filius
TI.F.TIN.	Tiberij filius Tiberij nepos
TI.L.	Tiberij libertus
TON.	Tonsor
TR.MIL.	Tribuni militum, *aut* Tribunus militum
TR.PL.	Tribunus plebis
TR.PL.DESS.	Tribuni plebis designati
TR.P *seu* TRIB.POT.	Tribunicia potestate
TRIB.SVCC.	Tribus Succusiana.
TRO.	Tromentina, *scilicet tribu*
TRIVN.PPP.	Triú Publiorũ, *forsan*
TVL.	Tullus *pranomen*
TVR.	Turma
Θ &	*Nominibus prapositum,* mortuum *siue* mortuam *significat*
Θ.F.	Θνήσκων χαῖρε.
V.	Volcus, Volsius. *siue* Vopiscus. *pranomen*
V.	*Nominibus propriis in sepulchralibus aliquãdo prapositum,* viuum *denotat.*
V.F.	Victrix fidelis. *Legionum epitheta*
V.F.	Viuens, *aut* Viuus, *seu* Viua fecit
V.F.S.ET.S.	Viuẽs fecit sibi & suos
V.P.	Viuens posuit.
V.B.	Viro bono
V.C. & VIC.	Vir clarus, *aut* clarissimus.

V.E.	Vir egregi⁹, *aut* excellẽs
V.P. & V.P.	Vir Patricius *seu* præfectus
V.P.P.P.H.	Vir præfectus, Præses, prouinciæ Hispaniæ.
V.E.FL.AVG.PP.	Vir excellẽs, *aut* egregi⁹, Flamen Augusti, *siue* Augustalis, perpetuus
V.S.	Votum soluit
V.L.S.	Votum libens soluit
V.S.L.M.	Votum soluit libẽs merito
V.S.P.L.L.M.	Votum soluit publicè, libens meritò, alterum enim L. superfluum esse reor
V.S.C.	Votum solui, *aut* soluendum curauit
V.S.	Voto suscepto
V.DD.	Voto dedicatum
V.S.I.	Vice sacra iudicans
V.V.	Valens Victrix, *siue* Valeria Victrix. *Legionum epitheta*
V.V.	Virgini Vestali
V.V.MAX.	Virgini Vestali maximæ
V.V.ET.V.	Valentini veterani & veteres
VV.CC.	Viri clarissimi, & Virorum clarissimorum
V.V.E.	Vobis visum erit
VAL.BYZAC.	Valeriæ Byzacenæ
VEIEN.	Veientina, *tribu scilicet*
VEL.	Velina, *tribu videlicet*
VET.	Veturia, *nempe tribu*
VET.	Veteranus
VET.AVG.N.	Veteranus Augusti nostri
VET.LEG.II.	Veteranus Legionis secundæ
VIC.S.	Victoria Sicula.
VIR.DIAN.	Virgini Dianæ
VOL.	Volusus, *pranomen*
VOL.F.	Volusi filius
VOL.N.	Volusi nepos
VOLT.	Voltina, *tribu scilicet*
VOT.	Voltinia *tribu videlicet*
VOT.P.SVSC.	Voto publice suscepto
VOT.P.SVSC.PR. S.L.I.T.RED. IO.M.SAC.	Voto publicè suscepto pro salute & reditu Iouis primo Maximo sacrum
VOT.S.PR.R. CÆS.	Voto suscepto pro reditu Cæsaris
V.PR.RE.CÆ.	Voto pro reditu Cæsaris
VOT.V.	Votis quinquennalibus
VOT.Q.Q.MVL.X.	Votis quinquennalibus, multis decennalibus

VOT.X.FEL.	
VOT.XX.MVLT. XXX.	Votis vicennalibus, multis tricennalibus.
VI. VIR.	Sexuir, *aut* Seuir.
VI. VIR.AVG.	Sexuir Augustalis.
VI. VIR.VRB.	Sexuir Vrbini.
VI. VIR.EPVL.	Septemuir epulonum.
VIII VIR.	Octumuir.
VIII. VIR.II.Q.Q.	Octumuir iterum Quinquennalicius.
VIII VIR.III. AER.SAT.	Octumuir tertium ærarij Saturni.
VIX.A.LIIX.	Vixit annis quinquaginta octo.
Θ.AN.& Θ.A.	Vixit annis, *vel* mortuus est anno.
X.	Decimus, *prænomen.*
X Vir.	Decemuir.
X. VIR.AG.D.A. TR.IVD.	Decemuir agris dandis ac tributis iudicandis.
XV. VIR.S.F.	Quindecemuir sacris faciundis.
XX HER.	Vigesimæ hæreditarium.

ж ✢ ж ж	Denarij notæ sunt, pro XXX.

Numerorum notæ, antiquitus magis quàm nunc vsurpatæ.

IV.	*Pro* IIII.
IIIII.	*pro* VI.
IIX.	*pro* VIII.
XIIX.	*pro* XVIII.
XXXX.	*pro* XL.
XXC.	*pro* LXXX.
CD. *siue* CƋ.	*pro* CCCC.
D. *vel* Ɖ.	*pro* CCCCC.
M.	*pro* M Mille,
∞.	*pro* Mille.
CIↃ vel ⅄.	*pro* Mille.
∞IↃ.	Quatuor millia.
ⅠↃↃ *aut* ⅄.	Quinque millia.
⅄ *aut* ↀ.	Decem millia.
⅄ ⅄ *aut* ↀ Ↄ	Quindecim millia: & sic deinceps.

VENERABILIS BEDÆ PRESBYTERI TRACTATVS DE COMPVTO, VEL LOQVELA PER GESTVM DIGITORVM.

DE Temporum Ratione, Domino iuuante, dictum necessarium duximus, vtilissimam primo, promptissimámque flexus digitorum paucis præmonstrare solertiam. vt, cum maximam computandi facultatem dederimus, tum promptiores legentium ingenio ad inuestigandam, dilucidandámque computando seriem temporum veniamus. Neque enim contemnenda, paruipendendaque est Regula, cuius omnes penè Sacræ expositores Scripturæ non minus, quàm literarum figuras monstrantur amplexi. Denique & multi alij alias, & ipse Diuinæ interpres Historiæ Hieronymus in Euangelicæ tractatu sententiæ huius adiumentum disciplinæ non dubitauit assumere. Centesimus itaque, & Sexagesimus, & Trigesimus fructus, quanquam de vna terra, & de vna semente nascatur, tamen multum differt in numero. Triginta referuntur ad Nuptias, nam & ipsa digitorũ coniunctio quasi molli osculo complexans se, & fœderans, maritum pingit, & coniugé. Sexaginta verò ad Viduas, eo quod in angustia, & tribulatione sunt positæ. vnde & superiori digito deprimuntur. Quantóq. maior est difficultas expertæ quondam voluptatis illecebris abstinere, tanto maius est præmium. Porrò Centesimus numerus (diligenter quæso lector attende) de sinistra transfertur in dexteram. Et eisdem quidem digitis (sed non eadem manu) quib. in læua Nuptæ significantur, & Viduæ.

Circulum faciens exprimis virginitatis coronam.

Cum ergo dicis Vnum, minimum in læua digitum inflectens in medium palmæ artum infiges.

Cum dicis II. secundum à minimo ibidem impones.

Cum dicis III, tertium similiter inflectes.

Cum dicis IIII, minimum leuabis.

Cum dicis V, secundum à minimo similiter eriges.

Cum dicis VI, tertium nihilominus eleuabis, medio dũtaxat solo, qui medicus appellatur, in medium palmæ fixo.

Cũ dicis VII, minimum solum super palmæ radicem, cæteris interim leuatis, impones.

Iuxta quem, cum dicis VIII medicum.

Cum dicis VIIII, impudicum è regione compones.

Cum

Cum dicis X. vnguem indicis in medio figes arcta pollicis.

Cum dicis XX. summitatem impudici inter nodos indicis, & pollicis arcte figes.

Cùm dicis XXX. vngues indicis, & pollicis blando coniunges amplexu.

Cùm dicis XL. interior pollicis lateri, vel dorso indicis superduces ambobus duntaxat erectis.

Cùm dicis L. pollicem exteriore arcu instar Græcè literæ Γ curuatum ad palmam inclinabis.

Cùm dicis LX. pollicem, vt suprà curuatum indice circumflexò diligenter à fronte præcinges.

Cùm dicis LXX. indicem, vt suprà circunflexum pollice in longum extenso implebis, vngue videlicet in medium indicis arctum fixo.

Cùm dicis LXXX. indicem, vt suprà, circunflexum pollice in longum extenso implebis, vngue illius erecto trans medium indicis arctum.

Cùm dicis XC. indicis inflexi vnguem radici pollicis erecti infiges.

Atque hactenus in læua.

CENTVM verò in dextera, quomodo in læua X. facies.

CC. in dextera, quo modo XX. in læua.

Eodem modo cætera vsque DCCCC.

Itē mille in dextera, quo modo vnū in lęua.

Duo millia in dextera, quo modo I I. in læua.

III in dextera quo modo I I I. in læua. Et cętera vsque ad nouem millia.

Porrò X. cùm dices, læuam in medio pectoris supinam appones, digitis tantùm ad cælum erectis.

XX. cùm dicis, eandem pectori expansam latè superpones.

XXX. cùm dicis, eadem prona, sed erecta, pollicem cartilagini medii pectoris summittes.

XL. cùm dices, eandem in vmbilico erectam supinabis.

L. cùm dicis, eiusdem pronæ, sed erectæ pollicem in vmbilico pones.

LX. cùm dices, eandem prona femur læuum desuper comprehendes.

LXX. cùm dicis, eandem supinam femori superimpones.

LXXX. cùm dicis, eandem pronam femori superimpones.

XC. cùm dicis, eandem lumbos apprehendes, pollice ad inguina verso.

At verò C. & CC. Et cætera vsque ad DCCCC. Eodem, quo diximus ordine, in dextera corporis parte complebis.

Decies autem centena millia cùm dicis, ambas sibi manus in rectis sibi inuicem digitis implicabis.

Est & alter modi computus articulatim currens, qui, quoniam specialiter ad Paschatis rationem pertinet, cùm ad hanc ex ordine ventum fuerit, opportunius explicabitur.

Cuius ordo ludi, vel loquelæ talis est.

Cùm primam Alphabeti literam intimare cupis, vnum manu teneto. Cùm secundam, I I. Cùm tertiam, I I I. Et sic ex ordine cæteras, verbi gratia, si amicum inter insidiatores positum, vt cautè se agas, admonere desideras, I I I, & I, & X X, & X V I I I I. & V. & I. & V I I, & V. digitis ostende. Huius nanque ordinis (caute age) significant. Potest & ita scribi, si causa secretior exigat. Sed hoc Græcorum computo, literisque facilius disci simul, atque agi possunt. Qui non, vt Latini, paucis, iisdemque geminatis, suos numeros solent exprimere literis. Verùm toto Alphabeti charactere in numerosum ordinem figuras extendunt. Tres, qui plus sunt, numeros notis singulis depingunt, eundem penè numeri, figurandique scribendi Alphabeti ordinem sequentes hoc modo, α, β, γ, δ, ε & cætera id est I. I I. I I I. I I I I. V. Qui & ideò mox numeros digitis significare didicerunt, nulla instante mora literas quoque pariter iisdem præfigere sciunt. Verùm hæc hactenus. Nunc ad ordinem Vnciarum, & rationem, quantum ipse temporum conditor, ordinatórque Dominus adiuuare dignabit, exponendum veniamus.

EIVSDEM DE RATIONE VNCIARVM.

Vnciarum quoque diuisionem nosse, quæ non minus tēporibus, rebúsue aliis, quàm minus est apta computādis non ignobilis inuentio est, quibus quia & dispersæ passim historiæ, & ipsa sacra scriptura vtitur, nomina pariter, & figuras earū paucis affigere curauimus.

V	Libra, vel As, vel Assis,	XII	vnciæ.
ℨ	Deunx, siue Labus,	XI	vnciæ.
ℨ	Deunx vel Dextans,	X	vnciæ.
ℨ	Dodrans, siue Doras,	VIIII	vnciæ.
ℨ	Bes, siue Bisse,	VIII.	vnciæ.
ℭ	Septunx, siue Septus,	VII	vnciæ.

NOTAE IN MARCVM TERENTIVM VARRONEM DE LINGVA LATINA.

LIBER PRIMVS.

De Lingva Latina ad M. Tullium Ciceronē liber quartus. Alij legūt, De lingua Latina, de disciplina originum verborum ad Ciceronē incipit liber primus. Potest ita legi. M. Terentij Varronis de lingua Latina liber quartus, qui est de verborum originibus ad Ciceronē liber primus. Quam lectionē ausim pro vera affirmare. Constat enim omne opus de lingua Latina in tres partes à Varrone distributum, Etymologicen, Declinationem & Syntaxin: duásque posteriores partes septimo, ac deinceps, libris explicari. Primā verò, eámque bipartitam, sex libris contineri, quorum tres priores P. Septimio quæstori: posteriores Ciceroni inscripti. Illos quidem, de disciplina originis fuisse, in queis singulis per se libris, quæ contra etymologiam, quæ pro Etymologia, quæ ad eius formam pertinerent à Varrone disputantur. Hos autem de verborum origine fuisse, quibus quæ vocabula locorum ac temporum ex scriptis veterum qui prosa oratione scripserunt, excerpta essent, quarto & quinto: vt & sexto, earundē affectionum vocabula ex poetarum libris selecta, Varro explicauit. Ac proinde hic liber quartus est de lingua Latina: primus autem de verborum originibus.

A pertendendo] cur non potius à pertineo, pertinaciam, quàm à pertendo, declinat cùm à teneo tenaciam dicamus. Plautus Captiuis, Tenaxne eius pater? PH. Imò epol pertinax: Ea fortasse ratio esse potest, quòd plerunque pertendere significat idem ac pertinacem esse, vt apud Terentium Eunucho act. 1. Scen. 1. Pertendens gnauiter: Propertium, pertendens animo. Cæterùm vt à peruicacia differat pertinacia, vide Nonium in Peruicacia.

In quo non debet pertendi] ac proinde. Nonio. Peruicacia, interdum bonarum rerum perseuerantia: Pertinacia, semper malarum dicitur. Glossis pertinax φιλόνεικος, [illegible] δυσέριστος καὶ πλείστοις. Glossis meis manuscriptis impudens, obstinatus, durus. tametsi plerisque, vt & eædem glossæ testantur, Pertinacia sit idem, quod perseuerantia vnde Glossis excusis Pertinacia ἡ [illegible].

At pertendit] pertenditur. Vetr. id Græci [illegible]. Glossæ manuscriptæ imminere: ego verò, immorari.

Scrutantur] scrutamur.

Περὶ σημαινομένων] id est de significationibus.

Quasdam] quædam.

Cuncta] alij, certa: non necessariò. Cūcta enim hic, integra, non mutila, non mutata.

Vt hostis) idem penè Cicero 1. offic.

Colvmna 4.

Vetustas non pauca deprauat) Vetustas interdum etiam sumitur pro diuturnitate temporis in futurum. Cicero, hoc nulla vnquam vetustas obruet.

Non pauca deprauat) pauca non deprauat. T. id est pauca retinet integra.

Fugitiua sedulitas Mutij & Bruti retrahere nequit) Sic Terentius, fugitiuum retraham argentum: & Varro 1. de re rustica, Fugitiuarius, qui fugitiuos sequitur, vt retrahat. adde quæ scripsi ad legem 18. in verbo fugitiuarius, ff. de præscriptis verbis.

Non si non potuero) non si potuero. T.

Si quæsiero) si quæro alij si quæro.

In tramitibus) intrantibus.

Possent) possint.

Propter bis quaternas causas, &c) alij propter quaternas caussas. alij, propter has quatuor caussas: alij, propter ternas caussas. alii, propter has quaternas caussas. Vertranius. Maurus hanc vocem, Commutationem, de-

lendam existimat hoc loco, artationis se arctationis vocabulo correptionem dictionis intelligens Turnebus putat mutationem vocabulis accidere vel litterarum, vel syllabarum causa. Eam, quæ ex litteris accidit mutationem, quadrupliciter fieri, demptione, additione, artatione, commutatione. Quæ in syllabis, productione, demptione, additione, artatione: atque ita. nō malè hic legi, propter bis quaternas caussas. Qua forma libro 7. infrà, libros faciam bis ternos. Verùm propiùs consideranti, locus deprauatus ita restituendus mihi videtur. Propter has quinque caussas, litterarum enim, item syllabarum fit dēptione aut additione: & propter earum artationem, productionem aut commutationem. Nam Fabius libro 1. has quinque mutationis caussas in vocabuleis enumerat. Si corripiantur, si porrigantur, si quid illis addiiciatur, si detrahatur, si permutentur litteræ vel syllabæ. Dicam apertius: dictiones singulas maximè mutari, si littera vel syllaba illis vel adiiciatur, vel dematur, vel ex vno loco in alium mutetur. Vel ex breui longa: vel ex lōga breuis, efficiatur. Totidem enim mutationum caussæ accidunt.

Artationem, attractionem. Ita veteres legunt, superfluè: cùm attractio literæ vel syllabæ nihil aliud sit, quā n vel litteræ vel syllabæ additio, de qua immediatè dictum est. Proinde Vertranius legit, arctationem, eo vocabulo syllabæ potiùs quā litteræ correptionem intelligens. Tametsi interdum artare significet replere, vt apud Ciceronē pro Rabirio. Vt econtrario Augustum, idem quod plenum ac densum, apud Tibullum. Turnebus verò tractationem legit, idque interpretatur traiectionem & transpositionem. Alij alternationem: alii alterationem legunt. Ego excusæ nihil necessariò mutandum censeo.

Idem enim artum quòd arctum) Artationi productionem ac latitudinem opponit.

Heic commorandum esse modo non putari) hic admonendum A. commonendum V. & S. commemorandum Ver.

Expediam) expendam.

Quatuor explicandi gradus &c.) quatuor explicandi gradus. Infimus in quo &c.

Ærifodinæ) Aurifodinæ V. Arefodinæ M. S. Cretifodinæ M.S.

Viocurrus) Vnoculus. malè. legendum est, viocurus. Significat autem viarum publicarum curatorem, de quo in l. 2. in fin. ff. de cloacis. Paulus 5. sentent. 6. §. 2 qui publicis operibus procurat. l. 2. § 17. ff. Ne quid in loco publico: l. 2. ff de via publica: & quatuor viri viarum curandarum l. 2. §. 30. *ff. de origine iuris.*

Confinxerit) quod finxerit.

Rudentisibilus) in epistola Cœlij & epistolarum familiarium 2. legitur Rudentum sibilus: malè. Rudentisibilus enim Pacuuius ita confinxit, vt alibi Curuifrontem: vt & Lucilius Repandirostrum: Cortinipotentem, Hippocampelephantocamelos. Laberius reciprocicornem, lanicutem, vestiterahum, & Aristophanes innumera huiusmodi.

Incurvicervicum pecus) idem apud Quintilianum 1. c. 10.

Chlamyde contorta clupeat brachium] Verba Pacuuii in Hermiona. Apud Nonium legitur clypeat: pro quo Liuius dixit paludamento circum læuum brachium impetum facit. Est autem hîc obiter notandum peregrinantes, chlamydem sumere solitos. vide Plaut. in Mercatore.

Philosophia ascendens) descendens.

Vbi est aditus & initia regis) aditus ad initia rei A. alii, aditus & initia regiæ. Turnebus ita. Et initia regis, eo sensu, qui ad quartum gradum peruenerint, ij reges fuerint. Nam & ita Horatius. Rex eris, si rectè facies. Auson. erit rex, qui faciet rectè. Plautus, Rex sum si illum attigero.

Scientiam ad opinionem aucupabor, quod etiam nonnunquam &c.) id est, quid opiner, dicam. Nam in nostra valetudine opinionem interdum medici sequi solent.

COLVMNA 5.

Secundum non prateribo) secundum præteribo, vel eo sensu: Si gradum summum non ascendo, tamen secundum prætergrediar. Turnebus verò sic: Non solùm ad Aristophanis & Cratetis Grammaticorum lucernam hoc elucubro, sed ad Cleanthis, qui fuit Philosophus: quasi diceret, non modò vt grammaticus, sed vt philosophus has verborum origines expediam. Solebant enim philosophi, maximè Stoici ad ineptias vsque verborum origines enucleare. Quod cùm Cicero faciebat, dicebat se Stoicorū ineptias imitari. Huic interpretationi fauet quod sequitur in M. S. Volui præterire eos, qui poetarum modo verba, vt sint ficta, expediunt.

Nolui praterire eos) Volui præterire eos M. S. T. Hoc enim vult Varro, se voluisse vltra quosdam grammaticos progredi, qui nuda ac sola poetarum verba, vtcūque sint ficta, expediunt. Vnde mox adiicit, se non tantùm in Ennii verba (Ennii vocabulo veteres poetas intelligens) sed & antiqua ac prisca à Latini etiam regis temporibus deducta, inquisiturū. Neque probo quod quidam hîc accipiunt poetarum modo, pro poetarum more.

Expediunt] expendunt.

Non enim videbatur cōsentaneū quærere me in eo verbo, quod finxisset Ennius, causā negligere quod antè rex Latinus fecisset] En. causa negligere &c. Scal. Si ita est, ut quærere etiam

tiam, vt superfluũ,] dispungendum est, sed excussæ vt apertæ satis, nihil mutandum céseo: ait enim Varro, non esse consentaneum poeticorum tantùm verborum origines scrutari, priscorum verò originationem negligere.

An non potiùs mea verba] An non potiùs vsitata verba.

Obliuia] id est obsoleta, ignota, quorum Latini obliuiscebantur.

De obliuiis relinquam quorum partem, cùm ita inuenerim, vt opinor, scribam.] partim, quo ita inuenerim, ita opinor, scribã. T. ita restituo, De obliuieis reliquam eorum partem, cũ ita euenerit, vt opinor, scribam, vt hoc Varro velle videatur, obliuiorum verborum quædam non omnino ac penitus obliuia, sed quasi. de his, prout res ita ac sermo tulerit, etiam ex sui ingenij sententia quædam dicturum: alia, prætermissurum: at non illa quæ etsi rarò, sunt tamen in vsu aliquo.

Pythagoras] V. Aristot. Ethic. & Physic.

Initia] Principia. A.

Vt omnia ferè] vt adeò ferè. A.

Quin fuerit motus] quin fuerint motus. M. S. T.

Eius enim interuallum] eius annuum interuallum M.S.T.

Initiorum quadriga) quadrigas, quadripartitionem per translationem vocat. Propriè quadriga Glossis τέθριππον quadrigum τετράζυγον quadrigæ τετραπωλία.

Quare quattuor] Quare quod quattuor. A.

Quatuor genera rerum, totidem verborum.) Idem Varro lib. 20. rerum humanarum (vel vt ibidem quidam legunt Rhetoricorum) apud Nonium in Quadrifariam, quæ ad mortales pertinent, quadrifariam dispertierim, in homines, in loca, in tempora, in res.

Horum enim) harum enim M.S. Vtrunque mendosè A. nisi legas, minimum horum.

De his locis) de quibus locis MS.T.

Sed quæ) si quæ.

Quæ radices) quod radices.

Fines suas) fines suos.

Sæpe enim ad limites arboris radices, sub vicini prodierunt segetes) vel, sub vicinas protriuerunt segetes: vel ita, arboris radices subuicinæ protriuerunt segetes. arbores dixit vel radices subuicinas proterere plerumque segetes alterius.

Incipiam de locis, sub ipsius loci origine) id est dicturus de vocabuleis locorum ab originatione huius vocabuli, locus incipiam.

Vt nunc dicunt conlocatum) τὸ nunc, nõ frustrà adiectum à Varrone. Nam antea Varronis ætatem dicebant locatum, non vt nunc, conlocatum.

Apud Plautum) in Aulularia.

Tatiam habeo) v. Nonium in Locandi significatio, Virginem habeo: ita apud ipsum Plautum in Aulularia.

Cassam dote) dote cassam. ita apud ipsum Plautum loco superiore.

Trita) alij terea: alii terrea, alii Græca: alii Treca, alii Creta, alii Thrace: alii Thressa. Scaliger legit, Tritaui.

Fanum in cuius muro locaui) fanum intumum locaui V. fanum in ciuium muro. T. in cuius mœro liberi fanum locaui. S.

Vbi quidquam) vbi quidque M.S.T.

Quod vsque id emitur] quod vsque id emit. V. Quod vsque idem, vt. T.S. eo sensu, nõ antè conquiescit, quàm locatus est publicano: vt hæc verba vel ad Præconem (qui semper vagatur donec repererit pretium) vel ad mercedem quæ semper [illegible] referantur: eóque significatu Plaut. dixit, It ad me lucrum.

Locarium) quod & solarium in l. 15. ff. qui potiores: Græci [illegible].

Quod datur in stabulo & taberna vbi consistant] quod datur in stabulo & taberna vti consistant. Sic in l. 15. 1. ff. locati, ibi stabulum vel vbi greges eius stare oporteat.

Loci muliebres) honestè, pro vtero & natura mulieris: vt & apud Catonem & Lucretium. Dioscorides 1. [illegible] dixit.

COLVMNA. 6.

Cælum dicitur duobus modis) pro eo scilicet in quo sunt fixa sidera & pro aere, ita in iure Instit. de iure naturali animalia quæ in cælo: pro quo Theophilus τὰ [illegible].

Nam & Asia) Nam vt Asia M. S.T. Duas autem hîc orbis partes facit, tametsi Salustio teste, in Iugurtha, plerique tertiam posuere Africam.

Asia dicitur pars prioris Asiæ) ea Asia minor dicitur intra Taurum sita.

In qua est Ionia (& prouincia nostra Cilicia) τὸ Cilicia dispungendum. nec enim Cilicia minoris Asiæ pars. v. Ciceronem pro Flacco. & Strabonem.

Pars eius summum) pars eius, summum T.

Demonstrat cùm dicit) cùm demonstrat dicit. T.

Hoc vide &c.) Versus Pacuuij Trochaicus.

¶ *Id quod nostri*] vide *Tullium 2. de Natura.*

Memorant) memorant Graii aera. T. atque ita versus erit absolutus.

Lucretius suorum & vnius viginti librorum initium fecit hoc) Si is numerus librorum Lucretij fuit, aut eius epitomen aut reliquias tantùm: aut alterius Lucretii opus habemus. alterius, inquam, fortasse eius qui amatorio poculo in furorem versus per dilucida interualla libros conscripsit emendatos. postea à Cicerone: natus ab eo vndecim annis à Varrone 24.

Aelius Gallus) Ælius MS. Srillonem intelligit: quanquam & Ælius Gallus de significatione verborum, quæ ad ius pertinent, scripserit.

Non malè. quod posterior Aelius multò potius celare à cælo quàm cœlum à celando.) Atqui Plinius ex Varrone probat, cœlum à celando dictum. Ea re Scaliger hunc locum ita emendat, quòd posterior multò potiùs celare à cælo quàm cœlum à celando. Ego vero ita lego, non malè, quod postremò Ælius (tradit scilicet) multò potiùs celare &c. eo sensu. Ælij Galli, duæ de cœli originatione sententiæ non probandæ. Nam à prima, quà cœlum à cælando (Græci ...) putat dici, Ælius tandem desciuit propterea quòd idem putat cælare potiùs à cœlo: quàm cœlum à celando dici. Secunda item eius opinio falsa, cœlum ideò dici, quòd diu minimè celatur, id est occultatur. nam & interdiu & noctu cælatur.

A chao cauum) à chao couum MS. fortasse cohum: nam & ita Festus, alij etiam à κοῖλον deducunt.

Andromacha) Andromeda. S. Vt sint Anapesti ex Andromeda Ennij.

noctisque caua) Andromacha: Nocti quæ caua. A. T alij, pro nocti legunt noctu. Hi autem Anapesti hoc modo restitui possunt, nocti, Quæ caua cœli, signitenentibus conficit bigis.

Cauationem) alij rationem, alij notionem, alij nationem. Turneb. procreationem (Cœlum enim omnia Ennio generat) alij adgnationem, alij adnationem legunt.

Cœli ingentes fornices) Sic Varro in Menippea. Cœli cauernas dixit: & vetus poeta cortinam. sed tamen fornicis vocabulum hac significatione impropriè sumi Cicero 3. de Oratore existimat.

Vt à cauo, caua, cauile) Pro cauile alii legunt cauillæ, alii cauillæ, alii caulæ (quo sensu Lucretius caulas corporis, pro meatibus corporis vsurpauit) Turneb. cauile pro cauillatione hic sumi arbitratur. quid si, cauernæ.

Conuallis, cauata vallis) hæc duo cauata vallis ineptum glossema. S. Glossis conuallis μεσαγκύλιον.

Et cauere cautione) caueo cautio vel canatæ cautione. V. cauere cautiones MS. T. & cauedium S. Ego, verba priscæ formulæ aut legis hic laudari non puto: ita tamē restituo: & caulæ a cauatione. id ita esse vel Festus in caula mihi concesserit.

vt cauum sit ortum, vnde omnia apud Hesiodum à chao cauum cælum) vt cauum sit ortū, vnde omnia apud Hesiodum à chao: à cauo, cœlum.

Territorium) v. l. 239. §. 8. de verborum significatione. Ciceronem in Verrem, Frontinum, Siculum, Flaccum. Glossis Territoriū ...

Termentarium) extermentarium. V. malè. hic obiter notandum, Termentum Plauto detrimentum esse, teste Festo. Est & Glossis Tursorium ..., quod & alibi Tergorium.

Tribolum, quo teritur) Tribulum quo teritur. quidam ita legunt, non malè ... & Tribulum legitur apud Varronem 1. de re rustica & Nonium. Veteres etiam dixere, Tribulam in fœminino. Virgil. 1 Georg. & Columel. 21. vnde Tribulare apud Catonem pro agitare: hinc etiam Trebla Catoni.

Fines agrorum termini) v. titul. finium reg. & Titul. de Termino moto.

Limitare iter) limitaneum iter. militare iter. Vertr. (nam & militaris via Ciceroni. Higino, Columellæ) malè. Limitare iter, est semita modica, quæ relinquitur inter duo confinia lata pedes quinque ex duodecim tabularum præscripto, de quo dixi ad l. quinque Pedum. C. Finium regundor.

Termini cùm in Latio] alii, quàm is in Latio: al i, cuius & Latio: alii cùm in Latino: alii cùm terminus in Latio T.

Termen] alii termon: alii termo. T. quidam termina.

τέρμα) τέρμονα. T Glossæ Termini τέρμονες Termino, τερματίζω.

Via quidem) Via siquidem. A.

Qua sola teri possint) quæ solo teri possint. Scal. Lucretius, Loca nullius antè trita solo. Solum, infimum pedum calcaneum. Plaut. Qui auro habent suppactum solum.

Pinsibant] pinsabant: A. Pisabant apud Nonium. alij pinsebant. quo modo Ennius annal. 10. pinsebant terram genibus.

Ab eo qui Romanus combustus est) alij legunt, ab eo quod Romanus Romæ non cōbustus: alii, quo ad Romæ eo sensu, mortuo non combusto, vel combusto, esse tamen eius excepto, ad purgandam familiam, nec sepulto familia funesta manet. Cætera vide apud Seruium libro 6. Æneid. Cicero 2. de legibus. Varronem 3. de vita populi Romani &, Nonium in Anthraciis. de sepulturæ veteris ratione. Quod ad penultimam lectionem attinet ea Vertranio placet. displicet Scaligero. Nam etiamsi Romæ non fuisset combustus, non dicebatur humatus antequam iusta soluta fuissent. neque propriè situs nisi posita inscriptione. Ante Nouendiale sacrū supra terram esse dicebatur: vbi comburebatur locus vstrina: cùm conditus, funus: post denicale sacrum. humatus: vbi humatus, sepulcrum: posita inscriptione, situs dicebatur. dixi ad l. 28. in fi. ff. de si pa...

aut si os exceptum mortui) digitum ad eam

eam rem abscindi testatur Festus: id genus Februi exuetrias, vel exuetræ Festo in Euerriator.

COLVMNA 7.

Et dicitur humilior, quæ ad humum sunt. aut à re vt Sabini & Lucani] Et dicitur humilior. quæ ad humum, vt Sabini vt Lucani V. Et dicitur humilior, demissior, infimus, humillimus. Turn. vt hoc modo coniungantur, voci humilior ea quæ pòst sequuntur, ibi, vbi nunc est Roma, Septimontium. Scal. ita legit, Sunt quæ ab humo, vt Apulia & Latium: aut declinata ab hominibus, vt Sabini & Lucani; Vtrumque vt Hetruria & Thusci. eo sensu: ab humo Hetruriam, ab hominibus Thuscos dici. Idem paulò antè sic legit, Et dicitur humilior, hinc vbi nunc est Roma Septimontium. Et pòst, Sunt quæ ab humo vt Apulia & Latium. alioquin, funestã non dicitur humilior, sed mortuus potius. Idem alio loco notat posse & hunc locum ita legi, & dicitur situs.

Latium vtrimque] nouum & vetus Latium intelligit: alij tamen legunt, Latium aut vtrunque.

Qua regnum fuit Latini vniuersus ager dictus Latium] dictus Latius V. T. vt aruus apud Plaut. Potest ita legi. dictus Latinus, vt & infrà à Præneste Prænestinus, Aricia, Aricinus.

Vt nostri augures publicè dixerunt] publicei. V. S. Cicero publici augures videntur.

Ab Romulo] à Romo V. T.

feruntur auspicia] seruntur auspicia. V. T.

Eo enim ex agro Romano primum progrediebatur] alij, Romam primùm. Scaliger ita legit, Romani primùm progrediebantur.

Gabinus siue peregrinus] Gabinus quoque peregrinus. S.

Secundum hos hospitia habent singularia. Ab reliquo discretus] Secundum quos auspicia habent singularia: alij, secundum hos auspicia habent singularia ab reliquo: alij, secundum quos hospitia habent singularia. ab reliquo discretus.

Ager] Vetus scriptura ita habet, ager dictus est, in qua terra agebant, & vnde quid agebant, aut quo fructus causa: à quo id Græci dicunt ἄγειν vt ager, quo agi poterat. Fabius tamen primo & vltimo ridet Varronem cùm ager ab ἄγειν Græco sit, non econtra.

Sic qua agi dictus] Sic agitatus eius. M. S.

In quadratum actus] Vetus scriptura in quadratum actum, & latum & longum est centum & viginti Turn.

Centuria] vide Columellam. Sic. Flac. Varronem de re rustica.

Vt tribus multiplicata idem tenet] alij legũt tribus partibus. Turnebus verò ita, vt tribus partibus multiplicatæ: vel ita, tribus multiplicatæ.

Qua vehebant viæ, quo fructus conuehebant villæ,] Imò quà vehebant primò vehæ, deinde viæ. Item quo fructus vehebant & vnde vehebant, vehilæ: & postea villæ, vide Varron. 1. de re rustic.

Ager cultus à coalescendo] malè à coalescendo Varr. cultum agrum deducit, cùm potiùs à colendo esse ac dici debeat.

Quod primùm ex agro plano fructus capiebant campus] malè: id enim potius à Græco. Nam Siculi ἱπποδρόμον καμπὸν vocabant à flexu equorum qui ibi certabant.

A collendo colles] cur non potius à collo, colles.

Saltus &c.] v. l. penult. §. 1. ff. si seruit. vindicetur: l. 25. ff. de pignorat. act l. 52. ff. de act. empti. l. 8. ff. de instructo. alia est explicatio huius verbi. Nam, in assignatione agrorum quatuor centuriæ coniunctæ, saltus. significat aliàs saltus montem ingentem, vt saltus Pyrenæus dixi plenius ad Festum in voce Saltum.

Semen, quod non planè id quod est] alij id quod inde: alij, id quidẽ vnde. Vertranius, Semen dici putat, quòd se minus sit cùm seritur quàm cùm metitur. Turnebus à semi, quòd sit semiperfectum quiddam, habita ratione ad id quod ex eo prodit. Isid. xi. c. 1. quod iactu sumitur denique à sumendo semen dictum existimat.

Alia qua] alia. quæ M. S. A.

Secta teruntur] de tritico id intelligi oportet, non de farre. Far enim non in area, sed in pistrino pinsebatur atque ex suis folliculis extricabatur: cui vsui pistulæ farrariæ.

Loca in vrbe pura area] Pura, id est non ædificata, vnde locus purus in iure, non ædificatus.

COLVMNA 8.

Ager restibilis, qui restituitur] alia significatione ager restibilis dicitur, qui bis in anno aratur. Cæterum ea forma restibilis à restituendo, qua prostibulæ & prostibulum à prostituendo. Restibilis autem πολύσπορος & παλίμβολος Græcis. dixi plenius ad Festum.

à Nouando noualis ager] Nouare hic est arare quod Græci νεᾶν, adde Varronem 1. de re rustic. 18. Plin. 19. quid Noualis terra, vide l. 30. §. 2. ff. de verborum signif. Glossis Nouale νέαρμα, Noualis terra. νεατὶς νεανίς.

Noualis ager aruum] alij ita legunt, noualis ager aruus, vt apud Plaut. non aruus hic sed pascuus est ager. Eadem ratione apud Grammaticos & Varronem. ager aruus dicitur. alij aruum interpretantur agrum aratum nec satum: alij agrum sationalem.

Arationes] Arationes, agri erant publici,

qui aratoribus colendi dabantur (plerumque aratoribus etiam lege publica auferebātur, & colonis assignabantur. vt Capuanus lege Iulia) ex quibus decumæ siue decimæ (vnde agri decumani dicebantur, iis oppositi qui immunes Ciceroni 4. in Verr. dicuntur) vt ex pascuis agris, scripturæ (Plautus, ob meam pecudem scripturā accepit. vide quæ scripsi ad l. 9. Cod. de vectigalibus in verbo Arabarchiæ) è portubus, portoria, vectigalia populo Romano pendebantur. Cicero pro L. Manilia, Neque ex portu, neque ex decumis, neque ex scriptura vectigal seruari potest: & 4. in Verr. Mercator, arator, an pecuarius. Vbi postea meminit ordinis aratorum, pecuariorum & mercatorum. Et hoc quidem modò aruus & pascuus ager distinguuntur, vt & pecuaria & aratiuncula apud Plautum.

Sustollit] sustulit. A.

Sulcus &c.] Varro τὸ sulcus, à sustollit deducit, quod melius à Græco ὁλκὸς. Et in libris de re rust. sulcum interpretatur, quà aratrum vomere lacunam facit. Et veteres quinto, sexto & nono sulco serere dicebāt, pro quinquies, sexies, aut nouies serere agrum. de sulcis aquariis v. l. 1. §. 5. § 9. l. 24. ff. de aqua & aquæ pluuiæ.

quòd ea terra iacta, id est, proiecta, porca] alij legunt, porrecta. Sic idem Varro 1. *de re rust.* 29. porcam dictam esse ait, quòd ea seges frumentum porricit. Alij grammatici quòd porriciat, id est prohibeat aquam frumento nocere. *vide Nonium* 1. 30. Porcas à rusticis liras vocari Columella ait. Cùm inter duos sulcos latius distantes medius cumulus sicam sedē frumētis præbet. De porcis & sulcis aquariis v. l. 24. ff. de aqua & aquæ pluuiæ. vide Festū.

prata quod sine opere parata] aliter Colum. 11. c. 17. quòd protinus sint parata, nec magnum laborem desiderent. Et Varro 1. de re rustic. prata parata appellant. Fortè pratum à Græco est. Nam apud Græcos πρασὸν, viride. adde l. 31. ff. de verborum signific. adde Festum.

Sine opere] sine opera.

Diuidit in eos agros, cùm scribit Sulpitius] mendosus hic locus videtur Vertranio. Vetus ita habet. Diuidit enim eos eius Sulpitius. Turnebus, diuidit enim eos Seius Sulpitius. Scal. alludit eò cùm scribit Sulpitius.

Vt rursus capiat fructus appellantur rura]. Falsò hæc à Varrone. Rura enim potius à Græco ἄρουρα.

Sulpitius] Iurisconsultus scilicet.

plebei rura largitur ad aream] alij legunt largitatur ad aream. Scal. verò plebi rura largiuntur adoream, vel plebi rura largitura adoream. Adoream, id est, vberes fructus & prouentus. Id enim Plauto ex aliis authoribus. aliàs ad aream largiri rura, quidam putant idem esse, quod, agros frumentarios largiri: contra quàm prata adfœnile. Alij, ad annuas messes largiri. fortè addendum est ad arandum. Alioquin aream dictam Festus arbitratur, quasi exaruerit, neque quicquam possit generare.

Prædia dicta: item vt prædes à præstando] cū quid de publico conducebant mancipes & publicani, prædes dabant, qui prædia sua ob eam rem obligarent, teste Cicerone in Verrem. Ac prædia, res ipsæ: prædes, ipsi fideiussores, Asconio, v. Festum in Præs.

quod ea pignori data] pignore dato, alij eo pignore dato.

publicè mancupes fidem præstant] Publicè mancupi fidem præstent, Vetr.

Vbi nunc est Roma septemmontium demissior infimus locus.] vbi nunc est Roma Septimontium nominatum à tot montibus. T. Scaliger in appendice putat citari hic à Varrone versum Trochaicum cum acrostichide hoc modo, Hic vbi nunc est Roma, Septemmontium demissior infimus locus. Quæ verba, Varronis interpretatio mox sequitur, infimus, humilimus. Antea quoque dixi quibusdam videri hæc verba Varronis coniungenda superioribus, vbi de familia funesta agitur.

Terra abijt in nimbos] abit

Pacuuius, Terra exhalat auram atque aurorem humidam atque humectam] Est qui ita restituat, Pacuuius, exhalat auram terram atque auroram humidam atque humectam.

Hinc sudor quiuis deorsum in terra himber] hinc sudor aquæ vis deorsum. A. hinc sudor vdor ei quamuis, V. hinc sudor, vdor. Is quamuis deorsum in terram vnde sumi potest puteus. Alii ita legunt hinc sudor quiuis himber in terra: alii, hinc vdor. Aquæ vis in terra himber. Alii, hinc vdor aquæ vis deorsum. hinc terra Vmbria. (Vmbri Diodoro, Solino & aliis ἀπὸ τῶν ὄμβρων) Vel ita, hinc vdor, hinc quæuis deorsum terra, vt Vmbria humidior. De Vmbria adde Isidorum.

Æoles dicebant vt πότημοι qui πόταμον, &c.]. Æoles dicebant vt πώτημοι sic πωτῆρα & πῶνω, vt nunc φρέαρ. T. Æoles dicebant πώτημοι sic potura à potu V. Æoles dicebant ποτῆρα καὶ πῶνω, non vt nunc φρέαρ. S. alioquin πύδημοι non est dictio Græca eo sensu: sicuti & πότημος. Illud enim Thucydidi significat templum Pythii Apollinis (non aquam vt perperam putat Hesychius.) Hoc verò fluuium significat, non puteum. Quinetiam potura verbum satis insulens.

Puteoli à puteis vel putore.] adde Festum. Strabonem 5. Stephanum de vrbibus.

Vbi in puteis obruebantur homines qui locus publicus extra Exquilias.) Horat. de Exquiliis.

his loquens, Hic miseræ plebis stabat commune sepulchrum, &c. plebis dixit, quia is locus sepulturæ inopum in suburbanis destinatus: Culinas appellatum eundem locum Vrbicus scribit.

Puticulos.) alij Putiluculos: legendum Puticulos. S.

quòd inde suspiciunt lumen. quòd antea suscipiunt. A. Quo deinde suspiciunt perpetuò flumen, lacus: Lacunæ, in qua ibi aqua. T. quo inde suspiciunt. V. quoinde suspiciunt perpetuò flumen, Lacus, Lacunæ. Lama vbi aqua contineri potest S. vt τὸ quoinde sit idem quòd vnde.

perpetuò lumen) perpetuos lumen V. perpetuò flumen. T. Nisi τὸ Lumen significet funera quæ cum funalibus efferebantur.

stagnum quòd Græcè, στάμνος) στάγνον Verr. στάγνον T. stagnum à Græco στάγνον, S. inde Statinæ seu Statiuæ aquæ, contrariæ perennibus & manantibus. 2. Plin. 88. Ego nihil mutandum censeo. Id enim vult Varro, Stagnum à στάμνος, deriuari: id enim appellationis habuisse primùm. de Stagno. adde l. 1 § 4. ff. vt in flumine publico. quod restagnare. v. l. 1. §. 6. ff. de aqua & aquæ pluuiæ, l. 2. §. 28. ff. ne quid in loco publico.

quòd nomen habet primum.) habuit primum V. hoc quid sit, dixi. sed quid? Scaliger ita legit, quod non habet rimam. mouetur autem eo quòd Græci vocant στεγνὸν, id quod minimè rimosum est & fideliter continet, cui contrarium sit futile.

stillicidia. fluminaque vt ita fluant cadántque) Stillicidia fluuia, quæ vt ita fluant, cadántque V. Stillicidia, flumina, aquæ, vti fluant cadantque S. (sic enim in Senatusconsulto apud Frontinum quominus ea aqua ire, cadere, fluere) inde Caducæ aquæ. quæ ex diuidiis seu Castellis & fistularum manationibus fluebant. Ego ita lego, stillicidia, vti nunc sunt, vt ita sunt, cadantque. argumento legis 17. §. 3. ff. de seruitutibus prædiorum vrbanorum.

fluit continuè) fluit continuò A.

qui circum Aternum habitant flumen Amiternini) fortè legendum Amaternini. Græci ἀμφιτέρμονες.

qui aliter facit ex ambitu caussam dicit.) qui aliter facit indagabili ex ambitu caussam dicit V. Verr. ita lego, Qui ad honores iter affectat indagabili &c. vel qui honores ita affectat &c. indagabilis ἀνάβασις.

quod caput) cuius caput. S.

extra Latium) rectè: oritur enim Tiberis in Tuscis ideóque nomen eius non Latinum.

nihil Latinum, vt quod) Latinum & ignotum vt quod A. malè. nec enim ignota Tiberis origo. Nam à Tiberi Tusco, Tiberis qui antè Albula, Vide Festum.

anceps est historia.) id est duplex. sic enim apud Nonium Anceps.

Dehebrim) alij Tibrim: alij Dehebrim. 3. Plin. 5.

Albulam vocitatũ) Albulam appellatũ. V.

COLVMNA 9.

propter Tiberim regem) alij Tiberiũ legunt ex Liuio. De Tiberi hoc constat. Tiberim, à Tiberi Tusco à Tiberi, Tiberium regem, Deum Tiberinum, Tiberiũm familiam.

§ *terra in Asiam & Europam*) atque ita Europa complectitur Africam. vt apud Sallustium Iugurthino.

& Austrum) & Eurum V.

Europa) vide V. Festum in Europa.

Manlium) Manilius v. Mallius MS. de Malliorum & Maniliorum familia dixi ad Festum.

sunt & nomina) multa desũt *qua ibi ab Sabineis necata armis*) necata armillis: ita lego.

Tarpeium saxum) pars erat montis Tarpei seu Capitolini, vnde nocẽtes deiiciebantur periuri communiter. Manlius eò etiam deiectus: vt & qui Tribunorum maiestatem violassent. quæ pœna postea legibus vetita. l. 25. ff. de pœnis saxum etiam dicebatur simpliciter. Horat. Deiicere è saxo ciues.

ab eo late Saturniam terram, vt etiam Ennius appellat.) Italiam, Saturniam olim vocatam author Halicarnasseus. eorum oppidum Saturniam illic fuisse vbi Roma, testatur Ennius apud Catonem in Fragmentis Originum. Hinc Virgilius, Ianiculum huic: illi fuerat Saturnia nomen T. S.

quam Iunius scribit) quam Iunius describit, vel de qua Iunius scribit.

Iunium) Gracchanus s. de quo in l. vnica. ff. de officio Quæstoris.

nunc vacant Pandanam) quod semper panderetur, ac pateret, teste Verrio.

ab aduentu hominum) ab aduentu hominum. T. hanc emendationem à Scaligero non probatam: eò magis admittẽdam puto, quòd sequentia Varronis verba eam satis euidenter arguunt, ibi paludibus: & pòst, qui aduehebantur ratibus.

ea qua tum itur Velabrum) ea qua tum descendebant, dicitur Velabrum: ea qua tum dicitur velabrum. V. de qua tum dicitur velabrum. infrà, qua nunc itur velabrum. S.

vnde ascendebant ad rumam nunc via lucus est & sacellum lacum.) Vnde ascendebant ad imam nouam viam lucus ascellus labrum. V. vnde escendebant ad imam nouam viam locus sacer velabrum T. vnde ascendebant ad Rumiam, noua via, vti lucus & sacellum larum. S.

Velaturam facere dicuntur) velaturam facere Varronis libr. de re rustica dicuntur, qui

Dou

ex plaustrorum vecturis viuunt. Plutarchus, τοῖς δὲ πορθμείαις βιοτεύουσι χαλκοῦν.

Quadrantis ratiti.) ratici V. malè. Quadrans raticus dicitur Festo & Plinio 38. cap. 3. quòd in eo esset ratis effigies: vt nauis, in asse. Ratitus igitur idem quòd ratem habens, rati insignitus ac notatus. Quin, ex hoc loco notari potest, quadrantem portitoribus solui solitum vt & balneatori. Horat. Iuuenal. vnde balneum, res quadrantaria dicitur Senecæ epist. 87.

Reis qua Vrbis loca discreta, vt Argeorum sacraria in XXVII. partes vrbis disposita &c.) Alij Argeos loca sacris faciendis, interpretantur. Alij verò existimant per quatuor tribus Argeos diffusos per XXVII. sacraria: cùm & infrà legatur Primæ regionis quartum sacrarium: & pòst, Argeorum sacellum sextum. Planè Varro hoc dicere videtur, Argeorum sacraria in XXVII. partes vrbis disposita.

Vt Argeorum] cum Argeorum V.

In XXVII. partes] in totidem partes, seculo Varronis, Roma distributa: seculo Augusti, in XIV. teste Dione lib. 55. Plinio Tacito. P. Victore.

COLVMNA 10.

E quis pri na est scripta regio Suburana) vt vltima Arniensis. Cicero in Rullum, describat ab Suburana vsque ad Arniensem.

A Cœlio) à Cœlc. V: alij Cele. Halicarnassius Καίλιος.

Cœlij) Cœlis V.

Vicus Tuscus) Ergo Varro putat à Vibenni Tusci copiis in eum locum deductis vicum Tuscum appellari, quòd aliter extat apud Liuium.

Intereos) inter eos. V.

Mineruium.) Templum Mineruæ: vt Dianium, templum Dianæ.

Ceroniæ, quòd hinc oritur caput sacra via) videtur id velle Varro, Cerioniam denominari à κέρα quod caput est Græcis: quasi Carioniam dicas.

Sacra via) v. Festum in Sacram viam.

Ab Strenia sacello] ab Strenix sacello. V. alij Serenix. v. Festum in Sacram viam.

Quotquot mensibus) quot mensibus V. sic Cato c. 43. rei rusticæ. Capita oleagina quot mensibus fodere oportet. Idem verbum reperitur in lege Cum hi 7. §. si cui 24. ff. de transac. l. nec semel 12. §. nouissimè 5. ff. quando dies legatorum. ad eam formam. superioribus locis in iure, quotannis dicitur: & Plauto in Sticho, scena 2. quot Kalendis. Liuio 5. quot diebus. Cæterum Idibus, vt ait Idalia Festo in Sacram viam hæc sacra fiebant: risque agnam immolabant louis, teste Ouidio. ex cuius agnæ lana, flamines Diales conficiebant albogaleros suos. Ad eam consuetudinem alludere videtur Horatius his verbis, Dum Capitolium, Scandet cum tacita virgine Pontifex.

Proximo cliuo) primore cliuo V. & Vert. primori cliuo A.

Subura) Sucurra v. Festum & Quintilian. 1.

Sucusam] Succusam. V. & Vertr.

Secunda regionis Esquilina] secundæ regionis collis Esquilinæ.

Esquilinæ) Exquilinæ V.

Rege Tullio) rege Tullo V. & Vertr.

Lucus fagutalis &c.) lucus fagutalis & virarum Querquetularum sacellum.

Concinit) conuenit V.

Lucus Mephitis) lucus Mefitis. V. lucus Martis. V. lucus Meficis. V. malè. vide Festum in Septimontio: & Seruium 7. Æneidos.

Quorum angusti fines non mirum Iamdiu enim latè auaritia vna est.) quorum quod angusti fines non mirum: iamdiu enim latè auaritia vagata est. vel auaritiæ via est. Hinc Ouidius Iupiter angusta vix totus stabat in æde. & Varro 1. de vita populi Romani, omnia regiis temporibus delubra parua fuerunt, vt in veteri cultu: quæ sunt consentanea, quod sint paupertina, sine elegantia ac cum castimonia; certè statuaria, quam Alexandrinus κακοτεχνίαν appellat, multò pòst introducta.

Lucus larum & Querquetulanum sacellum) & larum Querquetulanum sacellum V. larum Querquelulanum, T. vt apud Liuium larum permarinum. Porrò, quos lares querquetulanos hic Varro appellat, Festus Nymphas Querquetulanas vocare videtur.

Tereticepsos) Ferticepsos V. tetticeps V. T. Vertr. Triceptis. Volaterranus.

Dexterior via] dexteriore via. T.

Tabernola) pars quædam in vrbe ad Cœlium montem.

Quadriceps] quatriceps V. quatricepsis Volaterranus.

In Singlineus est] in singulis est. V. in Esquiliis est. T.

Quinticepsos] quinticepsis V. quinticepsois T. Porrò biceps, triceps, quatriceps, quinticeps, non significat habere quattuor vertices, vt putat Volaterranus: sed secundum esse, tertium, quartum, quintum caput.

Septimius mons] Sceptius mons. V. T.

Petulium) Petillium V. alij Petellinum: alij Petinum: ex P. Victore. Vertr.

Esquilinus sexticepsos] Esquiliis est. S.

Cispius mons) sic Festus: alij, Cispeus.

Æditumus] ædituus V.

Habere] habitare.

E queu] e quibus V.

Vimnio) Vimineo. Victor. Vimino V.

Viminetai] vimina nata. A.

COLVMNA 11.

Ex Argeorum sacrificio) ex Argeorum sacris.

Aduersum

Aduersum est pila Naris, adem salutis) aduersum est pila Honoris V. aduersus est pilā Horatiam T. (in ea Curatiorum spolia fuisse testis est Halicarnasseus) Alij Pilonoris leguntalij, honoris ædem, malè. cùm trecentis annis post Argeorum sacra, dedicata ædes honoris fuerit à Marcello. Turnebus aliquādo legit aduersus est Apollineris ædem. vel aduersus est Apollinaris. Collis vel vicus. Hunc secutus Scaliger legit Apollineris ædē & Salutis. Hæc enim omnia fuerunt in colle Quirinali & Apollineris ἀρχαϊκῶς, vt boueris, sueris: lapiderum, nucerum, regerum.

Collis Mutialis] collis Martialis S. teste Dionysio 9.

Habere solet]habitare V. Vertr. T.

Dei fidij] per eum sanctissimè adiurabant: vnde Græcis πίστις. Comicus per Dium fidiū quæris, iurato mihi, Video, necesse est eloqui quidquid roges.

Mustellario]Instellario. V.

Turaculum) auraculum V. auguraculum. T. Locus erat vnde augures auspicabantur Festo in quo Numa inauguratus, Liuio augu-ratorium appellat Victor, idq. in Palatio collocat. Græcè οἰωνιστήριον, οἰωνοσκοπεῖον. In castris quoque similis locus erat, vbi duces auspiciis operam dabant: idque augurale Tacito 2.

Ædificium solum est] id est, multa illic delubra & fana, sed priuata tantum ædificia.

Quod Palantes)quod Palantei V.

Aborigines)qui essent. V. Festum.

A pecore)id est pecoris balatu vt Næuius. nisi sit legendum, peculcum à pecore V. Festum in peculcum, partem Palatij fuisse Scaliger notat.

Germalum) Germalum Fest. Κέρμαλον & γέρμαλον Plutarchus in Romulo.

Hi inuenti) è Tibri inuecti. S.

Velia) Cato testatur in fragmentis Veliam, partem montis Capitolini à vellenda lana appellatam ante monstratam ab Hetruscis vellaturam.

Vellera) vellemera. V. vellemina: vel vellimina. Nam & ita Varro in libris de re Rustica. S.

A quo tribus appellata,) sic Plutarchus in Romulo. Centurias tamen equitum fuisse ait Liuius, & Plin. de viris illustrib. vnde Horatio, celsi Rhamnes. Sed nihil vetat populum in tres partes diuisum: & tamen ex ea vnaquaque centuriam equitum institutam.

Tatiensium)Tatium. V.

Tatienses) Taties. V. Vertr. Titienses. Plin. Liuius. Festus: alij, Tatij. vtrunque non malè: nam à prenomine Titij Tatij regis, Titienses: à nomine, Tatienses. Tities vocat Propertius: vt Lucanus Titios sodales.

Ramnenses à Romulo) Ramnes. V. alij Rhāmnes. Cæterum qui Ramnes vel Ramnenses hic, Varroni, tribus: Horatio, ciues Romani.

A Romulo) Idem Liuius, Plutarchus, Plinius.

Luceres à Lucumone) Sic Plinius: Festo Lucerenses & Lucomedi à Lucomo Tusco vel à Lucero rege Ardeæ. Plutarchus ab asyli loco. Vide Sigonium 1. Emendat.

Iunius)Gracchanus cognominatus à Gracchi amicitia, vt ait Plinius. Eius Cicero meminit 3. de legibus, & lex vnica ff. de officio Quæstoris.

Volumnius) Voluius. V.

Quinta, quod sub Roma, Romilia) Ex hoc loco possis colligere, certum quendam ordinem fuisse tribuum. Sic Cicero in Rullum conqueritur in agri diuisione & assignatione, Rullum incipere à Romilia prætermissis vrbanis Saburana, Esquilina, Collina, Palatina, à quibus primis incipere debuit. T.

Et sic Harpocrates digito significat, qui sunt Taantes, &c.)Et soc & cæt. V. etū, & cæt. Vertr. etsi Harpocrates digito significat, vt taceas, Politianus Miscell. 83. Forte legendum, vt taceam, optimo sensu. Etsi Harpocrates digito teneat labellum, & significet ne hoc euulgem, tamen hoc dicam. Alij ita hunc locum emendant. Et st. non male, pro silentij indicio st. vsurpantes, vt est apud Plautum Truculento Act. 3. scen. 1. apud Terentium Phormione Act. 5. scena 1. Scaliger putat, hæc verba sumpta ex veteri quodam poëta qui ita fortè scripserit. Sancte Serapis, Isis & Harpocrates digito qui significat st.

Harpocrates) Plutarchus in Iside refert Harpocratem Osiris & Isidis filium exterricinum, id est natum ante iustum tempus (quē ἠλιτόμηνον Græci) vocem non emisisse nascendo: atque ob id silentij Deum haberi, eiúsque signum apud Ægyptios ore obligato atque digito obsignante. Inde Ausonio sigalion dicitur. Aut tua Sigalion Ægyptius oscula signet. Catullus, & patruum reddidit Harpocratem, id est mutum & elinguem. his adde Augustinum 18. de Ciuitate 5.

Taautes) Taautes Eusebio: Mercurius fuit non Deus Pheniciorum sed Ægyptiorum Tho. vel Theuth. teste Cicerone in libris de Natura.

Astarte) quæ & Astaroth. Ea fuit Venus quam Salomon etiam coluit: 1. Reg. 11. dicta autem Astarte à grege & victimarum multitudine. Alij putant fuisse Iunonem sub ouis forma adoratam: Nam & Iuppiter Ammon, sub specie arietis colebatur. Alij, deam fuisse Sidoniorum, & quidem Venerem, Astri figura cultam: quemadmodum & Dagon à reliquis Phœnicibus, sub piscis forma, quibus

Dag piscem significat.

Ambracia) Samothracia V. rectè. Hi enim omnes Dij in Samothracia culti. alij legunt Imbrasia. Nam & ita Ambracia dicitur à fluuio Imbraso, teste Callimacho & Stephano. quanquam τὸ Ambrasia non omnino repudiandum, cùm inibi Æneam Veneri & Diis magnis (qui sunt Dij Samothraces) templū ædificasse Dionysius scribat.

Samothraces Dij) qui a Dardano in Phrygiam: ex Phrygia ab Ænea in Italiam postea deuecti. Varr. 2. Humanar. Festus in Salios. Vnde hi Romanorum penates καὶ θεοὶ μεγάλοι teste Cassio Hemina. Tertullianus libro de spectaculis, Tres aræ, trinis Diis parent, Magnis, Potentibus, Valentibus. & Iuuenalis, Iuret licet, & Samothracum & nostrorum aras. Eorundem sacris religiosissimis homines initiabantur.

Neque, vt vulgus putat, hi Samothraces Dij, qui Castor & Pollux.) Pausaniæ tamen & Eusebio de præparatione Euāgelica, Samothraces Dij Castor & Pollux. Cabiri, Corybantes. Macrobius Iouem Iunonem & Mineruam fuisse ait.

Diui potes) qui & ob id κάβειροι Eusebio de præparatione Euangelica: Cabir enim Syriaca & Phœnicia lingua, potem siue potentem significare, vir doctissimus antea notauit. quo pertinet illud Tertulliani, superius à me relatum ex libro de Spectaculis. Tres aræ Trinis Diis, magnis, potentibus, valentibus.

Hæc duo cœlum & terra quod anima & corpus: humidum & frigidum) hæc verba humidum & frigidum, ad corpus referenda. Est enim anima calor & siccitas.

Parire) ἀρχαϊκῶς pro parere.

Genus pennoeis condecoratum) id est aues: vt & apud eundem Ennium corpora pennipotentum, id est auium.

Non animas) sumptum ex Epicharmo vide Laertium in Platone.

Venit diuinitus se pulleis insinuans se ipsa anima) Lucretius in pecudes alias diuinitus insinuat se Ennius, vt noster cecinit.

Animalium semen ignis.) V. Festum in geniales Deos. Turnebus putat Zenonis eam sententiam fuisse, ignem sua vi omnia deflagrare: deinde omnia per ignem renasci, quod Scaligero displicet: primò, quòd Zeno huius sententiæ author non fuit. Deinde nō magis fieri posse vt anima constet ex incendio & conflagratione, quàm ex corruptione. Censet itaque, hic non agi περὶ ἐκπυρώσεως, sed de eo quod præter quatuor elementa, quintum constituitur à Zenone (quod ab Aristotele ἐντελέχεια) igni scilicet: ex quo mens & anima. De quo vide Ciceronem 4. de finibus & in Academicis & *secundo de natura*. Tertull. libro de anima. Plutarchum in Decretis. Laertium in Zenone.

COLVMNA 12.

• *Innumerabiles & immortales ignes*) Stellas & Solem intelligit.

Epicharmus Enni) id est Ennius in eo opere cui titulū fecit, Epicharmus. Nā Epicharmi poetæ Pythagorici quædā περὶ τᾶς φυσιολογίας interpretatus est Ennius: ab eo opus suum Epicharmum inscripsit, in quo illam ὀνειροπολίαν sibi accidisse testatus est. Hoc versu. Nam videbar somniare ego Med esse mortuum. Et Horatius de Ennio loquens, dicit, Ennium curasse somnia Pythagorica.

Istic est &c.] Trochaicus ex Ennij Epicharmo.

De sole sumptus ignis.] Varro 1. de re rustica, Principia mundi Ennius scribit, aqua, terra, anima, Sol.

Isque actum mentis] isque totus mētis est. T.

mentis] id est mens, quomodo in eodem opere alibi Terra corpus est, at mentis, ignis est.

Humores frigida sunt humi] humores frigidescunt humi. V.

Omnia ex se genuerunt] omnia ex genuerunt. V. T.

Frigori immiscet calorem] Trochaicus.

Humori aritudinem] Sic Varro in Prometheo. Excusi & Vertranius, ariditatem habēt, vtrumque probabile est. Nam & Plauto hilaritudo & hilaritas dicitur. Cæcilio pulchritudo & pulchritas: Tullio beatitudo & beatitas. de quibus vide Gellium. 13. cap. 3.

Animam æther adiungat] adiugat, id est adiungit: est autem clausula Trochaici versus Paccuuij in Chryse, qui integer est apud Nonium. Cæterùm hoc innuit, animam esse ex æthere, corpus ex terra: ne aliòqui putes hic agi de connubio & amore cœli & terræ, de quo apud Euripidem Æschylum, Virgilium, Statium, ex opinione Scytharum cuius meminit etiam Herodotus 4. & Pausanias.

Esse igitur corpus terram quæ deperit ipsam] quæ peperit ipsam. V. qui dederit ipsam S. ego ita lego, Esse igitur corpus terram quæ deperit ipsum, Quod dedit atque capit, neque dispendi facit hilum. His ita, Ennij versus integer restituitur ex ipsomet Varrone infrà, libro octauo. Est autem sensus Animam ab æthere: Corpus è terra. vnunquodque illuc, vnde profectum, reuerti: terram (metaphora est ab amantibus sumpta) deperire ipsum quod rei vnicuique dedit: eandem recipere (metaphora sumpta est à fœneratoribus) id omne quod dedit, sine vllo dispendio.

natis,

natis.] Nati. Vulg. & malè.

Vbi nimius ardor.] non minus ardor M.S. malè. hoc enim significat omne corpus interire, ac sterile esse vbi nimius sit ardor, aut humor.

ardor & humor.] Principia illa duo Pythagorica.

in Nuptiis.] Idem Varro xj. de vita populi Romani apud Nonium. v. Festum in Facem. Plutarchum in Problemat. dixi ad legem penultimam. ff. de donationibus inter virum & vxorem.

hic &.] hinc &. V.

iunctione sumit Venus, hinc Comicus.] iunctione sumit Venus Comites hinc. V. iunctionis Venus, comites hinc. T. eo sensu ab aquæ & ignis iunctione Venerem dici: ac proinde Ignem & aquam Comites Veneris in Nuptiis adhiberi. sed alij legũt, vinctione quod magis probo. Nam Venus à vinctione potius, quàm à iunctione est. Ego verò locũ deprauatum scio, non tamen insanabilem. Sententia itaque paulò altius repetita sic lego, in limine adhibentur, quòd coniungunt hæc. & mas ignis, quòd ibi semen: aqua fœmina, quòd fetus (vel quòd fouet) ab eius humore & ignium vinctione, subit Venus. Hinc Comicus victrix Venus &c. meæ emẽdationi fauet, quòd poetæ de cœlo semen igneum descendisse in mare fingũt, ac natã è spumeis Venerem vinctione, aut si mauis cõiũctione ignis & humoris. Quin Varro ex Comico statim probat Venerem victricem appellari non à vincendo, sed à viciendo.

sumit Venus] subit Venus. Ita legendum censeo. vti superius ostendi.

Victrix.] alij vinctrix, cùm à vinciendo deducat, non à vincendo.

Venus Cœligena.] οὐρανία Platoni in symposio, ea ab Ægyptiis celebratur, teste Æliano lib. x. diuinandi dea, cui rei qui vacabant, νηφάλια celebrabant, abstinentes temeto ab ea Venere. alia fuit Venus πάνδημος. quæ volgiuaga Lucretio, ἀποστροφία & verticordia.

In Asoto Ennij.] In Sota Ennij. V. legendum Soradico Ennij. nec enim Ennius sed Cæcilius Asoto scripsit.

Ibant malam viere.] ibant malaci viere. V. ibant manè viere. A. Vert. alij, ibant malaci (id est molles) alij, ibant malaciam viere. T. S. quod st, mollem Plauto. Hic autem versus valde deprauatus est apud Censorinum. c. vlt. hoc modo, Ibant mala eluere Veneriam corollam.

Palmam, &c.] Palmã Varro hoc loco dici existimat, quod paria habeat folia. dicẽdum potius, à similitudine palmæ humanæ dici. vt & palmites. Quin idem Varro in libris de re rustica à pariendo, parilemam deducit: inde postea, factum, Palma. adde Platonem &. symposi. Cæterùm vt nihil dissimulem, tota hæc sententia de Palmæ originatione, videtur à sua sede aberrare, & inceptam de Venere originem interturbare.

quam haberet vim significantes.] quam habeat vim, significant res Veneris. Vert. res veneris, id est coniunctio maris & fœminæ, vt in lege 23. ff. de adulteriis. In aliis ita legitur, significantes Veneris. S. Excusa valde placet, licet hæc verba, quã haberet vim significantes, nihil aliud ostendunt, quàm vitam & originem. nam mox declarat, Vis vocabulum pro vita accipi, laudato ad eam rẽ versu Lucilij. Vt ad rem redeam, Effectus ignei seminis è cælo delapsi, & spumæ maritimæ Venus. Inde, vis, origo, ac vita eius. Alludere his verbis videtur ad Græcum vocabulum ἀφροδίτης, quæ ab ἀφρὸς spuma.

a qua vi nateis dicta vita.] aliqua vi nateis dicta vita, vides. Vis V.

Saturnus.] vocabulum Tuscum: Tuscorum autem lingua Aramæa & Syriaca. Saturnus latentem significat, à quo Latium eius vxor ops Latia in Pontificum indigitamentis. Vide 13. Gell. 21.

Et quod ignis Saturnalibus.] ex quo igneis Saturnalibus. Vert. hoc autem vult Varro Saturnum à Satu, id est principio rerum omnium dici ostendi, quod eius feriis Saturnalibus ignis (principium generationis) seu cerei lucentes dabantur.

cerei superioribus mittuntur.] superioribus dixit: quia pauperes clientes proceribus cereos mittebant. de quo vide Macrob. 1. c. 7. & 12. eóque pertinet illud Epigramma Antipatri. 6. Anthologiæ λαμπάδα κηρόχιτωνα &c. Quin Saturnium cereis accensis precabantur, idque Lucem facere Saturno dicebant: quod tamen Festus, interpretatur caput detegere Saturno propterea quòd, cùm aliis dijs preces concipiebant caput obnubebant.

Ops, quòd hac omne opus.] Potest & à Græco ὦπς.

Hac enim Terreis genteis, &c.] Isthæc terris genteis omnes peperit & resumit denuo: Isthæc dat cibaria. Isthæc omnibus fruges gerit. Scaliger ita hoc versus restituit Ennij, Epicharmo.

Ennius.] in Epicharmo.

quæ quod gerit, quæque gerat. V.

Ceres.] huic Etymo assentitur Cicero. nisi malis à Cereo antiquo verbo quod est Creo: aut à Græco γῆρος. Nam ita prius vocabatur, teste Hesychio.

Isthic.] Trochaici versus Epicharmi Ennij.

Iuppiter quem Græci aera.] ita Æschylus apud Clementem Stromat. Democritus apud eundem in Protreptico, & Plato Comicus.

quem Græci vocant aera.] similis est locus Pacuuij in Chryse. Ibi Græci perhibent æ hera: & Ennij, vt à Probo citatur, perhibent quenne æthera lingua.

legas, ex himbre spiritus.

Hæc propter, &c.] locus est corruptus nisi etiam legas, Hæc propter Iouem sunt, ista quæ dico tibi.

Qua mortaleis atque vrbes belluásque omnes iuuat.] quia mortaleis omnes atque arbores herbásque iuuat. Vertr.

Iuuat.) Iouem à Iuuando dici Varro, & Post eum, Cicero existimat: displicet tamen illa originatio Lactantio 1. Institut. 2.

Quod patefaciat omnia & ipsum semẽ. Nam tunc est conceptum, & inde cum exit.) conceptum & idem cum exit. V. conceptum, exinde cum exit, quod oritur, Vertr. eo sensu, ex quo primum semẽ quod oritur apparet, tum conceptum esse cernitur. Scaliger vero ita, & idem tunc exit, quum oritur. Ego vero ita legendum censeo. Nam tunc, vel, quòd tunc est conspectum inde cum exit, quod oritur. vel ita Nam tunc est conspectum exinde, cum exit quod oritur. nisi etiam malis ita, cum exit, cum oritur.

COLVM. 13.

Diouis & Diespiter dictus hoc est aer dies pater.) τὸ aer refero ad Diouis. Gellio Diouis quasi die iuuans. vnde idem Lucetius dictus est. Est etiam Diespiter, Dis pater, Iuppiter & aer infimus.

Sub dio.) adde legem vnicam. §. 3. ff. de via publica: Festum in Dium.

Negant sub tecto per hunc deierare oportere) Idem Varro de liberis educandis: & Plutarchus in Romanis c. 28. Cato apud Nonium. Sic nominare deam Tutelinam sub tecto, religio erat, teste Plinio.

Putabant hunc esse Sanctum à Sabina lingua.) putabant hunc esse Sangum &c. V. rectè. Nam Catone in originibus teste qui Sangus Sabinis, is Sanctus Romanis, ab eo Sagi pontifices. verùm Festus in Propteruiam. & Lactantius eum Sancum vocant. Propertius autem Sanctum. Pars Sanctum voce canebat Auctorem generis. Abs Sango, Sanqualis porta Romæ, quòd proxima ædibus Sangi Festus in Sanqualis. Ouidius 6. Fastorum. Quærebam Nonas Sanco Fidione referrem, an tibi Semo pater (anteà malè in illo Ouidij loco legebatur Semipater vt & in inscriptione veteri Sanco semipatri vt apud Liuiũ 8 idem Semipater qui & Sancus.) tum mihi Sancus ait. Cuicumque ex illis dederis, ego munus habebo, Nomina terna fero, sic voluere Cures. Quo ex loco notari potest trina nomina fuisse vnius ac eiusdem, Semo pater, Dius Fidius, Sancus. aliis, Sanctus Fidius & Hercules & ita Vertranius putat.

Dius Fidius id est Diouis filius.)

Vt Græci διὸς κοῦρον.) sic Festus in medius fidius.

Sanctum ab Sabina lingua & Herculem ab Græcâ.) Festus in propter viam Herculi aut Sanco qui idem est Deus.

Idem.) Item.

Quorum quòd finis ortus, orcus dictus.) quorũ quod finis, orcus dictus. Scalig. in Conject.

Vt orcum in neutro, pro loco vsurpetur: in masculino, orcus pro Deo, quemadmodum cœlus & cœlum. Alij putant Diiouem hic infimum aerem & orcum appellari, cuius vxor inferna Iuno seu Proserpina. vnde Virgilius, Iunoni infernæ dictus sacer. Potest quoque videri orcus dici à Græco ὄρκον quod conditorium mortuorum est Menandro.

Finis ortus.) sic Amphiaraus in Thetide de orco loquens. O cunctis finitor maxime rerum.

Ea dicta Noctiluca in Palatio.) Horatius ita Lunam appellat, Rite crescentem face Noctilucam. Lemnius vetustissimus author Venerem eam esse ait. alia significatione Varroni in Bimarco, Noctiluca vsurpatur pro lucerna.

Noctiluca.) quod noctu luceat eadem ratione à Plauto in Curculione Noctiuigila, νυκτοφύλαξ dicitur. Glossis Nocticula ἰκέτιν νυκτὶ λάμπε.

Ibi noctu lucet templum.) id est noctu in eius templo lãpades lucebãt. vnde Varro li. 5. scribit, Noctiluca, lucere, ab luce: quod propter lumen amissam is cultus institutus.

Vocabulum Græcum alterum, Latinum alterum.) id est Apollinis Græcum vocabulum est, Dianæ, Latinum.

Et hinc quod in altitudinem & latitudinem simul Diuiana appellata) & hinc quod Diuia &c. T. hæc quòd Diuia in altitudinem &c. S. Hoc vult Varro, Dianá seu Diuianam dictã, quòd Diuia sit: id est in duas vias feratur, in altitudinem scilicet & latitudinem. Nigidius tamen apud Macrobium li. 1. Dianam Ianam interpretatur, fortasse abs Iano seu Eano. qui & Sol, quod simul cum eo in altitudinem & latitudinem feratur. cui assentitur Cornificius lib. 3. vt eo sensu Diuiana sit, quasi Diuina Iana vel Eana. Ianæ Lunæ fit mentio apud Varronem 1. de re rustica. 37.

Diuiana) alij Duana.

Plautus.) in Asinaria. Act. 3. scæna 3. in Persa ait 2. scæna. 4. in Pœnulo. act. 5. scæna. 2. Sticho act. 5. scæna 4.

Quasi proserpens bestia) id est quasi serpens.

Vel quod Terra, vt Physici dicunt iuuat & lucet.) Turnebus ita legit. vel quòd altera terra, &c. Nam vt scribit Cicero, Xenophantis opinio fuit habitari in Luna: eamque, terram multarum Vrbium esse ac mõtium. Hoc igitur indicat Varro, Lunam esse quandam terram lucentem, adde Plutarchum in tractatu de facie quæ in orbe Lunæ.

Parientes

parientes eam inuocant) sic apud Terentiū, Glycerium parturiens, Iuno Lucina fer opē.

Iuno Lucina) de Iunone hoc notandum præter superiores significationes, Iunonem id mulieribus fuisse, quod viris geniū: ideóque apud Petronium iurat mulier per Iunonem suam: & apud Iuuenalem de viro muliebria patiente & molli dicitur, & per Iunonem domini iurante ministro.

Ignis à nascendo, quod hic nascitur, & omne quod nascitur.) quod hic nascitur, &c. V. quod hinc nascitur omne, & quod nascitur S. quod hinc nascimur.

Quod nascitur ignis scindit. Ideo calet. &c.) Ignis gignit V. ignescit, ideo calet. A. Vertr. ignis indit. S. Porro scindere est penetrare.

Vt qui denascitur.) Cassius Hemina apud Nonium cap. 2. in Denasci: quæ nata sunt ea Denasci aiunt. Denasci Græcis ἀπογίνεσθαι, alij vero legunt, vt quod denascitur.

ab ignis iam maiore vi ac violentia Volcanus dictus) ab ignis valore visque Volcanus dictus. V. Vertr. quidam Vulcanū eum fuisse existimant, qui Tubalcaim in Scripturis.

ab eo quòd ignis per splendorem fulget, fulgor.) Sic Festus fulgura à fulgere, id est ferire: alij fulgorē à flammæ fluore dici putāt. Vertr.

Et fulgur, quod fulmine ictus Phaeton contrariis Diis.) & fulguritum quod fulmine ictū, V. Phaeton Vertr. fulmine ictum contrariis diis. S. Inde fulgurita loca, fulgure icta. Festus in Fulguritum (eadem bidentalia & obstita, apud eundem auctorem in Obstitum.) Fulguritæ arbores Plauto in Trinūmo: & fanatica arbor, fulmine icta. v. Festū in Fanatica.

Contrariis diis) id est igneis, quique igni præsunt, his enim Phaeton fulguritus.

Nympha Iuturna) Sororem fuisse Turni. Virgilius scribit: ab ea lacus & ædes Iuturnę Romæ ab eadem forte. Iuturnæ fons in Italia salubris iuxta Numicum amnē, vnde Romam ad omnia sacrificia afferre aquam solebant, teste Seruio: tametsi Varro eam aquā non ad sacrificia, sed ab ægrotis petitā fuisse notat. Idē Strabo refert de Lacu Acutiliēsi. Iuturnæ meminit etiam Tullius *orat. pro Cluentio.*

quæ iuuaret) quod iuuaret.

Tiberinus) Is genius & Deus Tiberis, Ciceroni 3 de Natura.

Velino) Velini.

Veisota] Nympha quæ lacui Velinio præsidet.

Nympha Commotia) Commotis V. Comitiæ V. alias legunt Lymphę Comitiæ. T.

à commotu,) quod ibi insula in aqua cōmouetur. v. Macr. 1. Satur. 7 Dionysiū. Plin. lib. 2.

Neptunus] ab obnubendo Neptunum appellari Varro hic ait: Cicero 2. de Natura, à nando.

à quo Nuptis, Noptū, quæ dictus) à quo Nuptu, Nuptiæ dictæ. vel Nupta dicta.

Salaria Neptuni à Salo.) Ea mēn Græcis vti refert Tullius in Timæo. Est autem salaria maris recessus aqua quæ ad salum cedit: vt Venilia quæ ad littus venit, & eiusdē accessus. Illam veteres Saxones Lidunam, hanc Malinam vocabant, vti testis est Beda Anglosaxo, & apud Marcellum Empyricum, Liduna, & Malina aliquot locis, accessus maris & recessus nō quotidianos, sed Lunares significant: quos obseruari iubet in herbis legēdis.

COLVMNA 14.

Venilia à veniendo.) dixi superiùs Venilia maris accessum esse. fuit etiā Venilia Nympha, Turni mater. Virgilius, Cui Pilumnus auus, cui diua Venilia mater.

Plautus) Cistellaria.

quod ille] quod. ibi. V.

tranquillo) deest apud Plautum.

Ventum gaudeo) ventū gaudet. V. hac formula aduenientes exceptos, Scaliger existimat. Verùm tamen Varro hoc velle videtur aduenięntes ipsos, euitato maris periculo, his verbis, Ventū gaudeo, vti solitos. adde Plautum in Curculione. alia significatione sumitur ventum facere apud Liuium Comicū & Terentiū quod vel flabello vel tunica fiebat.

Mamers.) nouit etiam hoc nomen Martis Lycophron.

Victus vt viri vis à virilitate) Victus vt viritus à virilitate S.

Honos est honos) Species Prouerbii.

Polluces, nō vt nunc Pollux) sic Plautus Bacchidibus, Castor Polluces, &c.

Feronia) Flaccus, ora manúsque tua lauimus Feronia Lympha. alii legunt, Cęronia, alii, Cerronia.

Nouensiles) alii Nouensides. Horum sæpè meminit Liuius, Arnobius refert ex Pisone fuisse nouem Deos, in Sabinis apud Trebiā: ex Granio, nouem Musas, Cornificius verò nouitatum præsides esse ait.

dicimus Laram Vestam) ita Antonius Augustinus. dicimus veteres verò Herculē Vestā Scaliger. dicimus Herē, Vestā. Eam antiqui colebant postquam creuerant hereditatē. V. Festū in Herē. Idē, in Apēdice (quod & monuit T) ex veteri scriptura dicimus Heccatem: legit, dicimus hæc, Palen. excusæ nihil necessario notandū. Quid. n. Lara fuerit, satis notū. hęc autē Larū mater, quæ Muta & Larūda Lactātio lib 1. & Macr. Auson. Larūda progenitus Lar alius Larū mater, Mania.

Fortem fortunam fidem. Ea re Sabinorum linguam olent.) Fortunam fortem, fidem. Lares Sabinorum linguam olent. S.

Venit Opi) idem refert Halicarnasseus, nisi quod pro Ope Rheam nominat.

Larunda) Laru deæ. V, de ea superius dictū.

Quirino) id est Marti (quē Enyalion vocat.

Halicarnasseus) non Romulo. Nã Romulus Tatio superuixit. Hanc distinctionem ignorans Vertranius, audet Varroni ignorantiam aut annalibus falsum impingere. Cæterũ Lilius Gregorius hoc loco legit, Carino.

Cloacineque) Cloacina dicta fuit, quòd eius simulachrum in Cloaca repertum. v. Lactantium: & Tertullianum in lib. de Pallio. fuit & Venus Cluacina dicta à pugnando. Nã Cluere veteribus, pugnare.

primum nominẽ) primũ nominatim. V. primũ nomẽ nominẽ: alij primũ nomẽ nominatũ. Vertr. primũ generatim nominẽ alites ab alis: volites à volatu. Deinde nominatim.

alites ab alis) alites alij. V.

Lusciola) luscinia. V. alij Lusciniola, ex Plau.

ex Attica progne in luctu facta auis) Idem Aristophanes in Auibus.

Galeritus] alij Galerita, fœminino genere. eam Græci, quòd quasi tumulum in capite habere videatur, ἐποποειδῆ κορυδὸν ἢ κορυδαλίδα cognominant.

merula, quòd à mera. id est sola volitat] Hoc Etymon improbatur à Fabio 1. cap. 6. v. Festũ in *Mercum & Nonium.*

Graculi quod gregatim.) Imò Graculus à voce qua vtitur. 1. Fab. 6.

quòd gregatim.) vide lib. 15. §. 2. π. locati.

vt quidã Græci τὰ γέργερα) γέργερα fortè legẽdũ est ex Hesychio vel γέργερος. vel ita: sunt quædam Græca: vt grus γέρανος. vel ita: vt quædam Græca Crex, id enim auis nomen Aristoteli T. Scaliger verò legit γάργαρα: id enim nomen pro quauis multitudine apud Macrobium & interpretem Aristophanis ἀχαρνεῦσι.

¶ *Murena*) v. 12. *Isidor.* 6.

Cybium) v. Plinium & Atheneum.

Melandria) ita salsi thynni partes vocant. v. Plinium.

Vraeon) Horæum. T. ὡραῖα partes maximæ thynnorum piscium. ὡραῖον verò Atheneo salsamentum à verno tempore. ὡραῖα bellaria.

¶ *Anguilla*) ab angue. 12. *Isidor.* 6.

Lingulaca) nebulaca. V. lingulata. 7. quòd linguæ similis sit, præsertim bubulæ. Lingulaca tamen est solea. Plautus in Casina, soleas vin lingulatas?

Surena] sirenæ. V. Striatæ Turneb. ex Plauto vel veneriæ, ex Seneca. Epist. 15. & Plin. 9. & 32. Alij legunt Buccina: alij Vris ex Isidoro: alij suris. eò tandem inclinat Turneb. vt legat mures, sunt autẽ mures & musculi è genere cõchatũ à similitudine dicũtur: vt & murices.

COLVMNA 15.

Hippopotamus) alij Hippocampi. Est autem animal cetacei generis. v. Plin. 36. cap. 5.

¶ *merga*) idem Festus in Mergæ.

Cercuru) cæleris V. alii Cercuris alii κορκόκια alii κορκοδείλους. quã ἐρῳδιὸν Græci, Latini, ardeã.

vt Ægypti in flumine,) id est in Nilo: id enim Ægyptus.

quadrupes) loc' est corruptus aut mutilus.

Lytra. quod succidere dicitur arborũ radices in ripa, atque eas dissoluere.) atq ita à λύω seu luo, Luria vel Lytra. sed quid? alij legũt Lura. Turnebus Lua.

dissoluere, vt Lytra) alij dissoluere vt luere: V. dissoluere ἀπὸ τοῦ λύεσθαι. id est à solutione.

Fiber ab extrema ora fluminis.) Nã Fiber à finio: vt faber à facio: tuber à tueo: liber à luo: creber à cresco: glaber à glubo: scaber à scarreo: suber à suo: crater à cræteo. (id est gracilis sum) Mulciber à mulceo, cribrũ à cerno S.

¶ *Fiber*) v. 19. *Isid.* 27.

¶ *Pitubria*) v. 19. Isid. 24. *in fin.*

quòd consuleret) adde Noniũ & Fab. 1. cap 6.

consulas) consat. V.

Consul fiat) consul fuat. A. Vertr. consulciat. V. à vetere consulcio: vnde consul. um: vt à falcio fultum, alii consul clueat.

qui praeiret iure & exercitu) alij qui præiret iuri & exercitui: non necessariò. notat enim Nonius, Varronem ablatiuo pro datiuo sæpius vti solere. v. Theophil. §. 7. *Inst. de iur. nat.*

Censionem id est arbitrium) à censere quod veteribus arbitrari.

qua Triumuiri Capitales nunc conquirunt) Plaut. Quid faciam nunc, si tres viri me in carcere compegerint? & *in Asinaria*, Ibo ego ad tres viros vestráque illic faxo nomina erunt. Constat ex l. 2. §. 30 π. *ff. de orig. iur.* eos carceris custodiam habuisse, vt cùm animaduerti oporteret, interuentu eorum fieret. Estque ea de re elegans locus (corruptus tamen) apud Tacitum *lib. 5. Annal.* vbi de filia Seiani loquitur. Tradunt, inquit, temporis eius auctores quia triũuiris capitalibus (in excusis triumuirali supplicio) supplicio affici virginẽ inauditum habebatur, à carnifice, laqueum iuxta, compressam ad eosdem pertinet lex 52. §. 12. π. *ff. de furtis*, aliàs ridiculum videtur quod Turn. arbitratur. Triumuiros capitales cognouisse de solis peregrinorum seruorum causis & furtis ciuium. dixi ea de re ad leges XII. Tabularum.

quòd terni tribus tribubus] ita legendum, quod terni è tribus tribubus. vt ex hoc loco obiter notemus, Varr. ætate nouem creatos Tribunos militum: postea verò XXIV. vt Polybius scribit. Initio soli erant comitiati, id est, creabantur in comitiis: postea in castris creati, & Ruffuli appellati. adde *gloss. l. 2. C. de primicerio lib. 12.*

Tatiensium] alii Tatium.

Crustumerina] alij Crustumina: quia & Crustuminum & tribus Crustumina apud Liuiũ: sed tamen Crustumerina legi potest ex Festo. & Virgilio lib. 7. Æneid.

à consule dicebatur) postea à populo dicti sũt Dictatores. Fenestella c. 8. dictatorẽ ex eo cogno-

cognominatum refert, quòd ab eo cæteri magistratus dictarentur.

Vt est summa populi Romani Dictator.) vt est summus populi Romani dictator. V. vt est summa in populum Romanum Dictatoris, à qua is quoque &c. Vert.

Magister populi] idem testatur Cic. de finib. Seneca Epist. 109. Antonius Sciochus Florétinus author libelli, quem vulgus Fenestellæ tribuit cap 8. dixi de ea re ad leges XII. Tabul.

Pontifices] Potifices T. à pote seu possibili & facere, quod sacrificare. v. Halicar.

cùm ideo] *quod eo.* V.

Vls & cis Tiberim.] ius & cis. V. & malè. cis & vltis Tiberim in l. 2. §. 31. ff. de origi. iur.

Curiones dicti à curiis.] Curiones totidem erant quot & Curiæ, id est XXX. sacrificabant auté pro Curiis, teste Dionysio. in iis etiá epulabā ur cū magna hilaritate. Iidem ludis publicis Epistolas histrionū, Comædorū, Tragædorū legebāt, cū quid à populo vel principe vel domino petebant. vnde Martialis dixit, Epigrammata Curione non indigere, sed contēta sua esse lingua, lingua sua, inquā, hoc est maledica. & apud Trebelliū Pollionem, Dici iussit per Curioné Taurum toties ferire non difficile. Idem per Curionem dici iussit, Imposturam fecit & passus est.

Flamines quod in Latio capite velato erant semper.] Hæc verba in Latio, videntur super esse. Alij legunt flamines quòd in sacio. Scaliger verò ita, flamines quod licio in apice velati erāt. Apice, id est galero filo inuoluto. Velati legati etiam dicebantur, quibus caput cinctum licio laneo. Liuius. I. Virgil. 12. hæc supplicia & velaméta Græci ἱκετήρια. & ab eo Plautus Amphitr. dixit orare velatis manibus, quòd filo laneo velatum esset eorū caduceum. Hoc etiam vocabant velamina. velationem, Græci στέμματα. Illud adiiciendum Diali flamini siue apice sub tecto esse, licuisse: sub dio, non licuisse. vtebatur autem pileo albo, qui inde Albogalerus, in quo oleaginea erat virgula.

Furinales feriæ.] V. Festum in. Furinalia.

à diuo patre Falacre.] an quòd fallis circi præesset, de quibus Tertullianus & Iuuenalis: aut quòd caluitiem arceret. Huc enim vix pertinet, quòd phalacræ Hesychio dicuntur quædam Nymphæ.

in Comitio.] in comitiis. Nā quinquatribus mense Martio saltabant in foro, vbi Comitium erat: & in Capitolio XII. erant à Numa Pompilio instituti, qui Palatini ob id vocati: vt quos addidit Hostilius Collini & Agonales. Trabeati erāt (vti refert Halicar.) & altos apices gerebāt, in conum fastigiatos, & ancilia manu altera, altera hastam tenebant, accinctique gladio erant. Eorum Præsul motus edebat, & ab aliis referebātur. Illud Ampiruare, hoc Redandruare dictur à Lucilio. A motis ancilibus needum conditis infaustum erat aliquid suscipi. V. Festum in Redantruare: Tacitum. Suetonium vbi de Othone.

COLVMNA. 16.

Luperci.] de Lupercis vide Liuiū Halicarnass. Plutarchum. Eorū in vrbe purganda agmina erát plura. quidá Fabiani à Fabio: quidá Quintiliani, à Quintilio. Hinc Propertio, licés Fabius Lupercus. vide Festū in Fabiani.

Fratres arualei.] Vide Plin. Gell. 6. c. 7. in f.

quam fratria dixerunt.) sunt qui à fratria dixerunt. T.

Fratria est Græcum vocabulum.] In tres fratrias seu tribus Athenæ distributæ. dictæ autem φρατρίαι ἀπὸ τῶν φρατόρων.

Vt Apollini etiam nunc.] Vt Apuli. V. alij Appoli. Turneb. Neapoli. non malè. fuit enim Neapolis oppidum Græcum. fauet huic emendationi Strabo. libro 5.

Sodales Titij.] ita Lucano dicti vt Tatij, à Tacito.

à Titiis auibus] Titos vocare videtur Persius, eiúsque antiquus interpres. Seruius Palūbes Tetas, Isidor. Titos, quod fartæ pabulo.

quas in auguriis certis.] quas in tuguriis Pomp. Festus: Vertr. malè. vult enim Varro nō in omnibus auguriis, Titias aues obseruari.

Feciales] quos Fest. Feriales. εἰρηνοδίκας Dionys. εἰρηνοποιοὺς καὶ σπονδοφόρους Plutarc. adde Cic. de Repub. Varr. de vita P. Romani. v. *quæ scripsi* ad l. 41. §. 16. *v. de fideicom. liber.*

& inde desitum.] alij, nō pugnare desitū est. Fœdere fides pacis cōstituitur. author Fenestellæ. Alij, & cum pugnare desitū. &c. malè. Nā testatur Varro apud Noniū, hoc obsoleuisse suis tēporibus: id est, fœdera quidé per eo, fieri, sed bella ab eis nō indicta. Vnus fecialiū. Pater Patratus dicebatur, quòd & ipsū parentem & illi parentem esse oporteret.

Qui res repeterent.] id genus repetitionis clarigatio appellabatur. quod verbum prehensionem Liuio significat lib. 8. Glossis clarigatio ἐνεχυρασμὸς ἐνεχυρασία.

quine nuntij senatus essent.] qui verò nuntij, &c. V.

Isicrates.] ita legit Antonius Augustinus. Iphicrates. V. alij Isocrates: alij Crates. Vertranius Hypsicrates (quem Grammaticum fuisse constat ex 16. Gell. 12. Est & alius apud Lucianum in Macrobiis Amisenus historiarum scriptor) Turnebus ipso Crates. Est autem nomen Grammatici.

Græcè χόρτον. apud Poetas dictam.] alij cohorton: Turnebus χόρτον. Est autem χόρτος ἀλωῆς Iliad. λ & ω, Euripidi σύγχορτα πεδία limitanea.

Manipulos] in singulari: vt Maritos apud Catullum. S. sed si ita est, infrà legendum exercitus minimè manus: non minimas manus A manipulo fit manipularius. l. 3. Cod. Theo-

dos.ad l. Iul. repetundar. manipulatim. v. Nonium in Manipulatim & Manipuli.

milites quod trium millium. l. 1. in f. ff. de testam. militis.

Hastati.) hi loricam, scutum, gladium Hispanicum, & veruta duo ferebant (ὑσσοὺς vocat Polybius) in prima acie pugnabant.

Pilani.] in legione Romana pilani (quos Polybius χοντομάχους & χοντοφόρους.) gladiū, parmam, vel cetram ferebant. *V.* Festum in Pilanis. glossis Pilum ῥωμαϊκὸν δόρυ.

Principes.) hi veruta ferebāt, vt hastas triarij cætera, similes triariis, in secunda acie pugnabant.

& post.) sed post.

minus illustres sumuntur.) minus illustres sumunt. T.

Triarij.) in extrema acie pugnabant Polyb.

extremeis.) extremi. A.

Plautus.) eadem referuntur à Sexto Pompeio in Subsidium: ex qua comœdia, non liquet.

ab abscindendo.) ab obsidendo. V. ab obscindendo T. est enim obsidium quasi obscidiū. vt discidium & dissidium.

Duplicarij.) sic apud Vegetium, sunt armaturæ duplares, quæ consequuntur binas annonas: vt simplices, quæ singulas: antea malè legebatur duplicaui. alii legunt duplarii, qua forma dicitur simplaria venditio in l. 48. in f. ff. de ædilicio.

Turma terma est.) terima. vide Festum.

Decuriones.) Glossis Decuria δέκα ἐν ἱππεῦσι.

optiones.) l. 6. ff. de bonis damnatorum.

Liticines & classices à classe) liticines à lituo: classicos à classe.

Classicos à classe.) classines. V. Classicines. T. nihil mutandum: nam & infrà lib. 5. Classici appellantur.

qui item cornu canunt.) qui item cornu vtuntur. V.

COLVMNA 17.

Comitiis ad comitiatum vocant.) comitiis comitiatum aduocāt, Veter. (nam & ita Liuio, Ciceroni, Gellio. vnde Inconiciare & Comitiare) comitiis comitatum legunt. V.

minus nullo est.) minus nihilo. vel minus vllo vel vno.

¶ *Beatus qui multa bona possidet*) v. l. 49. ff. de verb. signif.

cui ea opima.) cui ea opima A. cui est opimè V. T.

ab eadem fonte copia.) copiis V. copis T. Copis εὐχαιρικός pro copiosus. adde Nonium in Copi. Festum in Copona.

id est ab arte, &c.) vt ab arte medicina fit medicus.

quæ omnino vltima. Huic rei.) quæ omnino vltima huic rei. S.

aperietur. Quare quòd ab arte artifex dicitur, nec multa in eo obscura relinquam. similis causa, quæ absçientia vocantur aliqua.) aperientur nec multa in eo obscura relinquam. Quare quòd ab arte artifex dicitur similis causa, quæ ab scientia vocatur aliqua &c. S.

præstigiator.) tales sunt ψηφοκλέπται qui glossis ψηφοπαῖκται qui oculos spectantium fallūt.

monitor.) Glossis ὑποβολεύς, subiector, submissor: Vide. l. 8. ff. de instructo, quanquam inibi quidam legunt vinitor.

nomenclator.) qui nomenculator à nomine calando in lege 7. §. 5 ff. de operis libertorū: l. vlt. ff. de liberali causa.

legulus) qui oleam legit. V. Catonem lib. de re rustica: l. 13. §. 6. ff. de vsufructu.

vinum legere.) id est vuas legere. Nam hic vinum pro vuis.

Vestigator.) l. 12. §. 12. ff. de instructo *quasi indagator*) quasi indagatur. A.

Venator à venatu. Quod sequitur verbum aduentum & inuentum.) venator à vento, quòd sequitur feram ad ventum & in ventum. A. venator à venatu quod sequitur ceruum ad ventum & in ventum. S.

perpascat.) pascebant.

pecora vniuersa.) pecunia vniuersa. V.

quòd in pecore) & quòd in pecor .

qui fundamentum instituit.) qui negotium instituit. A.

pedem ponit.) pedem posuit.

pes magnus.) vide authores de limitibus agrorum.

peculatoria oues.) peculatus V. peculiatoriæ oues T. quæ peculiares Plauto.

id enim peculium primum.] inde enim peculium primò. S.

Hinc peculatum publicum primò. vt cum pecore diceretur multa.) hinc peculatum publicū furtum & peculatoriæ oues aliudve quid. S. Ego ita restituo. Hinc peculatum publicū primò, vt cum pecore diceretur multa: & id pecus esset coactum in publicū, si erat auersum, ex quo facta nummaria. Hoc ait Varro, multas seu mulctas primis temporibus fuisse è pecore: pecora huiusmodi in publicum coacta. eum qui pecus huiusmodi auertisset, peculatus publici teneri solitū. hodie, multas non esse. aut dici e pecore, sed nummarias factas. Huic emendationi fauet Festus in Peculatū: sed quam maximè ius nostrum in lege aliud est fraus 131. §. 1. ff. de verb. sig. vbi inter cætera, Vlpianus notat, multam hodie pecuniariam esse animaduersionem. In eo enim quod dicit, hodie, satis ostendit, primò non ita fuisse, sed pecore multam primis téporibus dictam fuisse: peculatum ideo dictum pecoris in publicum coacti auersionem: nimirum ante vsum frequentem & quotidianum æris & argenti.

ex qua

ex qua fructus maior) & qua fructus de malo. S. id est, ex quo fructus fit per interuisionem. ita loquitur Plautus & Apuleius. Verùm de hoc loco superiore sententia dixi, & legendum, ex quo facta numaria.

Græcis bos βοῦς) Græcis illis vsus, quòd βοῦς bos. V. Græcis σῦς sus. Bos quod bos T. Græcis σῦς sus: βοῦς bos. S.

Οἶς ouis. Ita enim antiqui dicebant, non vt nunc πρόβατον) Suidas οἶς τὸ πρόβατον.

Armenta) vide Festum in Armenta.

Ἰταλοὶ) ἰταλός. V. ita vituli apud Gellium 11. c. 11. à quorum copia Italia dicta quòd armentosissima. Hesychius idem esse scribit.

aut quòd plerique vegeteis virtutis) Plerique vegetei. vel plerunque vegetei. A.

Capra, carpa) vel à carpendo sic enim Festus. Est tamen Tuscanum siue Tuscum vocabulum, Hesych. Antiqui etiam dicebantur Crepæ vide Fest.

omnicarpa capra) omni carpæ capræ. V. nullo sensu. omnica pæ παντοφάγοι.

Porcus quòd Sabini dicunt de aprino porco porcidus inde porcus) Ita Augustinus legit eo sensu, Sabini catulū capri vocabant porcum. Turnebus ita, Sabini dicūt à primo porco, inde porcus. obscuro sensu. Scal. verò sic. Sabini dicūt aprū porcū: proinde porcus videtur ita legi oportere, Sabini dicūt de aprino porco, porrigus vel porgus. inde porcus.

nisi à Græcis quòd Athenis in libris sacrorū scriptū essus πόρκῳ καὶ πόρκῳ) Est & apud Lycophronē in Alexandria etiam πόρκος. vnde ab Sabinis Porcopor, id est puer suis. Nā τὸ Por Laconibus & Doriensibus puer hinc Marcipor, Publipor. Quintipor apud Noniū in Gargaridiare. sic & Gripor apud Festū in Quintipor. pro Marci Publi Quinti filius. de Porco hoc etiam Varro in 2. de re rust. c. 4. Porcum ait Græcum nomen antiquum, sed obscuratum. nunc enim vocari χοῖρον.

dicebant Ares veteres) apud eosdem veteres dicebant ἄρνες.

nostri aruiga) alii Haruigen, alii Haruiga ex Festo: alii Haruiga ex Donato: alii Hariga vt Turneb. S. Ariga. Nā Hes. ἀρχαῖα ἄρην πρόβατον.

hinc aruignus) id est arietinus. alii legunt aruigris. inde fortasse aruina, pinguedo.

Columna 18.

quas & Actius) quemadmodum & Actius.

in Pontificalibus libris) in Pontificiis libris.

videmus in hostiis) videmus. In hostiis vel Bidentes in hostiis. S. nihil mutandum puto, vt mox dicam.

In Pontificalibus libris videmus in hostiis eā aruigē quæ cornua habet, quoniā is cui oui mari testiculi dēpti. & ideo vt natura versa veruex appellatur) Locus est deprauatus. dixi paulo antè videri quibusdam legēdū ita esse, In Pontificalibus lib. is bidētes in hostiis eam aruigem vel aruiga quæ cornua habet. Eiusmodi boues πατάλους Græcis: Patales Festo: quéadmodū in oue sacrificio destinata, requirebatur vt dentes haberet cæteris longiores. Mihi aliud videtur, non quod oues corniperæ esse non possint, sed quòd in Pontificalibus libris aruigem vocari dicat Varro, quæ cornua habeat: cui cùm opponat aruigē, cui testiculi sunt adempti: constat cornuum perperam hîc fieri mentionem. Nec enim cornua marem faciunt. Legendum itaque, videmus in hostiis eam aruigem, quæ ὄρχιδια habet: quoniam, si cui mari testiculi dempti. ob id, vt Natura versa, veruex declinatur. Hac emendatione nihil apertius, nihil verius.

agnatus, agnus) à Græco potius ἀμνὸς agnus deducitur.

Hinc canis) à sagaci scilicet sensu & acuto. Canum enim pro acuto.

quod hic item) hunc locum mox emendo.

Nocticulus) Noctuculus T. à noctu & lucu, i. luce. Victorius, Nocticlus vel Noctulucus. Scal. verò Noctulugus, quòd canis in somnis soleat κνύζειν. (Glossis κνύζει canit.) al. Nictaculus. vt canis à nictādo dicatur. Festo enim nictit propriè canis in odorādis ferarum vestigiis leniter ganniens. Itaque totum hunc locum sic restituo, quod hic item nictit, vlulátque in custodia, & venando signum dat, canis dictus. his addendum, Glossis Nicticulā ἰχνάτην κυνὸς ὠρυομένου dici. Quin & verbum Canis melius à Græco κύων.

in custodia) Canes enim custodes dicuntur. vt apud Columellam.

à quo etiam rete quoddam Panther) hinc Pātherā emere in l. 11. in fin. ff. de act. empti.

qui vinus adhuc capi non potuit) Tigris primùm visa est Romæ in dedicatione theatri Marcelli multis post editionem huius libri annis 8. Plin. 17. in fin.

Camelopardalis) de qua Horatius, diuersum confusa genus, panthera Camelo. Æthiopes Nabin appellant. Est autem collo similis equo: pedibus & cruribus boui: camelo capite albis maculis rutilum colorem distinguentibus: inde Camelopardalis. 8. Plin. 8.

Alexandria Camelopardalis nuper aduecta) Ea primùm visa dictatoris Cæsaris ludis Circensibus. 8. Plin 18. Dion 43.

quasi gerus) à gerendis cornibus, ceruos deducit, qui melius declinasset à Græco κεραός.

volpes, quod volat pedibus) Cur non potius à Græco ἀλώπηξ?

Proxima animantibus sunt ea) Proxima animalia V. proximè animalia sunt ea. T. proxime animal. S. id est statim pòst animalia. nisi malis, stirpes quas animalia esse quod & censuere quidam Philosophi. inter quos Plato in Timæo.

virgultum à viridi) in ò viride à virgulto, cùm prius fuerit virgultum.

pinus iuglans) Nux iuglans. V.

Nux quòd vt nox aerem, ita huius succus, facit corpus atrum; alij tamen à nocendo nucem. vnde à Græcis κάρυον παρὰ τὸ καρῦν. Nisi malis à Syriaco Luz. τὸ L in N mutato, vt in Lympha Nympha S.

Ruta quam nunc πήγανον appellant) rectè. nã antiquis ῥυτὴ dicebatur. Nicander. Hesych.

Radix] extat apud Nicandrum, sed pro baculo.

κορίανδρον) κορίανδριν κορίαννον. T.

μαλάχη, κύμινον) malachem Cyminon. his enim vt Latinis vtebantur

Brassica. vt præseca) Brassica vt præsica, vt infrà.

præsecatur) alij præsicatur. vt apud Plautum exicas arundines, pro execas.

cucumeres dicuntur à curuore) Imò à Græco σικυός.

Fructus à ferendo res & hæ quas fundus, & hæ quæ in fundo feruntur vt fruamur) feruntur vt fruantur. T. ferant vt fruamur. S. ego nihil mutandũ censeo, nisi quòd duobus locis τὸ &, accipitur pro siue: eo sensu, Fructus dicimus quòd eos feramus vt fruamur, siue eos fundus vltrò ac spontè, siue arte, cura, diligentia, opera & industria hominũ sollicitatus ac cultus proferat. vt in ea re duo genera fructuũ constituat Varro, Naturales & Artificiales, de quibus dixi ad legẽ fructus 45. ff. de vsur. & l. 48. ff. de acquir. rerum dominio l. 22. Cod. de rei vindicat.

& frumentum] vnde frugamentum. vide Festum in Frugamentum.

Sed hæ è terra, etiam frumentum, quòd exta loco. quo solent addi ex mola, id est ex sale & farre molito.) Hæ à terra: & ipsũ frumentum, quòd exta aulicoqua solet addi mola. ea est ex sale & farre molito. Vetr. alij legunt, exta ollica. alij quod in ollico, quo solet addi ex mola. Antonius Augustinus, quòd exta olla coqui solent, addita mola ea est ex sale, &c. Ad hunc modũ interpretes variarũt in huius loci restitutione: quod antequã faciã, obseruandũ, molã dici far tostum & sale sparsum, quod molitum hostiæ spargebatur. Festus in Mola. Et aulicoqua exta, quòd in aulis coquerentur. teste Festo in Aulicoqua, ad differentiam eorũ extorum quæ torrebantur in veru, de quibus Varro paulò antè dixit ibi, Hæ sunt quarum in sacrificiis exta in olla, non in veru coquuntur. His ita explicatis, locum sic emendo, Hinc declinatæ fruges, vnde frugamẽtum. sed est è terra etiã far, quòd extis aulicoquis solet addi in mola. ea est ex sale & farre molito. adde Valer. 2. c. 1.

COLVMNA 19.

Puls vel quod ita Græci, vel ab eo &c.) Puls Græcis πόλτος vel πολτάς. inde Glossæ πολτὸς, Farres, Pultes. inde Puls esse potest. vide Athenæum. Erat autem Puls Romanorum vt polenta Græcorum. 18. Plin. 8. Itaque pultificum artificem Plautus sumit pro Romano & Italo: & se Pultifagonidem dicens, Romanũ aut Italum significat. à Pulte Pultorium vas. Glossis πολτάριον.

quòd ita sonet) Puls igitur à sono quẽ reddit cũ insipitur ei aqua. cui simile illud Næuij. Bilbit simphora. & Eubuli Comici apud Athenæum 6. λόπας παφλάζει βαρβάρω λαλήματι.

aqua feruenti insipitur] alij, inspergitur. non necessario. Est. n. insipere vel insipare, Festo inijcere. Quare legẽdũ, cũ aqua feruẽs ei insipitur vel insipatur. Sic insipare & obsipare farinã pullis vel escã, Festo in Insipare, & Puls, est inijcere. proijcere. alij, pro insipitur legunt pinsitur.

Panis quòd primùm figuras faciebant mulieres in panificio, Panis) quòd primò figuras faciebant vt mulieres in lanificio panus: Turnebus, eo sensu, Panẽ ideo appellatum à tumore. Est. n. in lanificio panus, tramæ tumens inuolucrũ Est etiã panus, ita obseruãte Scaligero, crustulũ quod in sacris adhibetur cybij figura oleo coctũ. Quinimo ab Athenæo 3. πανὸν ἄρτον significare. à quo πανία, πλησμονὴ παρὰ τοῖς Μεσσαπίοις. Sic sentio, Panis vocabulum ex eo esse, quòd initio mulieres in panificio: id est, tunc cùm panẽ facerent, Panos figuram imprimerent. postea, figuras alias institutas. sed quoniã in veteri legitur, posteáque ei. Possumus & hunc locũ ita emendare, Panis, quòd primò figuras faciebãt mulieres in Panificio, Pani: posteaquã ei figuras facere instituerunt alias. ac proinde anceps erit Panis originatio, vel quòd Panos figuram singulis Panibus imprimerent: vel quod in Panificio massulam quandam panis seligebant, ex qua figuram Pani Deo ponerent.

in Panificio) Glossis Panificium ἀρτοποιΐα, quin & locus vbi fit panis ἀρτοποιεῖον: quo defertur Panarium ἀρτοφόρον. Quin iisdẽ Glossis. Panificium ποπανεῖον. sunt autem πόπανα liba.

vnde id dictum] inde dictum.

nisi ab eo quòd Græci κόρανον: à quo Græcis quoque granum dictum) à quo Græci κροκὸν. Vi Sunt enim κρόκαι littora, à quorũ similitudine Græcis granaria dicta. sed tamẽ Turnebus legi posse existimat ῥόγος. Id enim Siculis granarium, teste Epicharmo apud Pollucẽ. Sed quid? Scal. aliter emendat, hoc videlicet modo: Græcis κοκκόν, à quo Græcis κόκκος, granum dictum. Sed meo iudicio longè petita erit grani etymologia, si id à κοκκὸν vel κοκκοὶ declines. Certè Varro de re rustic. granum à gerendo esse ait, quòd gerat spicas.

horreum ab horrendo) ab horrido A. alij ab hordeo à farre. farreum primò dictum. Festus notat. ex farreo horreum factum.

quod tritum est spicem] è spiceis S.

Far à faciendo, quod in pistrino fit) longè

petitum. potest ita paulò commodius legi far à fragescendo (id frangere significat Nonio) quod in pistrino fit. Emendationi nostræ fauet Isidorus 17.c.3. Is enim testatur, Far à frangendo, quòd initio ante molarū vsum, frumentum in pila missum frangerent, id enim primum genus molendi fuisse.

nam id prius μιλιν) nam id prius μελίνη. T. vt apud Festum in Milium.

quòd libaretur, priusquā esset, vt erat coctū) priusquam esseetur. V.T. priusquam essent. S. libabatur enim Diis, antequā comederetur.

priusquam esset, vt erat, coctum) priusquam essent coctum.

quòd in testu caldo) in testa calda. V. Testus vel Testum κλίβανος. (vide Festum.

Matralibus] Matralia matris Matutæ festa.

circuitum æqualiter fundebāt] Quidā hic vel fundere, accipiūt pro χεῖν. vnde χύματα genus cibi. alij ita, quod mixtæ farinæ caseo aquam in circuitum æquabiliter fundebant.

à globo globuli] globi. V.T. & ita apud Catonem. Glomi Festo. Sphæras vocat Isidorus à forma. 20.c.2.

Crustula à crusta pultis, quoius crusta dicta ea quæ vt corium exuritur] lego, Crustula, à crusta panis, quæ quod oleo exuritur, crusta dicta. sic enim Isidorus 20.c.2. Crustula diminutiuū à crusta, panis oleo conspersus. & post crusta superficies panis. Idē mox Glossæ quoque testantur. Crusta, quasi vsta.

θρίον καὶ τρίον) hæc duo Turneb. dispūgit.

τρίον & placenta quod edebant cum pulte) placēta. Quod A. Tritō & placēta V. Thrium V. genus libi Atheniensiū iucundū. eo quod simile frondibus quæ θρῖα dicuntur, inuoluerctur. nisi malis legere ἴτριον hoc enim Græcis Laganum. Scaliger vero ita legit, Intritū καὶ πλακοῦντα. Nam, interere, verbum culinariū. Terent. Tute hoc intristi. & entriti meminit Hesychius. quod Galatis Embrecton. meminit etiam Apicius Embracti Baiani lib.9.

quòd edebant cum pulte. Ab eo pulmentum, vt Plautus: Hinc pulmētarium dictum) Charisius legit Pulmentum. quod id cum pulte esset. vt Plautus inde Pulmentum dictū. Ego verò ita lego, & placenta, quod edebāt cum pulte, ab eo pulmentū Plaut. in Aulul. Hinc pulmentarium dictū. Glossis ὀψοφάγιον. Pulmentarij meminit Horatius 2. Satyr. 2.

Plautus) in Aulul. vt Vertranium defecerit memoria aut diligentia, qui in nulla Comœdia Plauti id extare scripserit.

hoc primum debuit pastoribus Caseus) hoc primū fuit V. hoc primū tepuit. S. ita emēdo, Hoc (id est pulmentariū) primū præbuit pastorib. Caseus. vel, Hoc primū fuit pastorib. Caseus. id est. primis temporibus Caseus pastoribus fuit loco pulmentarij. si tamen legas, tepuit dicendum erit, caseum à cocto nō coacto lacte. sed id mihi non placet. Hoc enim vult Varro, Primis temporibus, Pulmētarij vice caseum pastoribus fuisse : & poma quæ natura illis suppeditabat sine igne : postea verò poma cœpisse decoquere in olla.

caseus à coacto lacte vt coxeus dictus) à cocto lacte & coxeus V. Isidorus 2.c.2. Quaxum à coacto lacte declinat.

quæ nimis cruda) quæ minus cruda. A. V. T. Etsi scio minus pro nimis interdum accipi, vt in lege 1. §. 1. ff. ne quid in flumine in editione Haloandri, ibi ne deriuationibus minus concessis flumina exarescant : hanc tamen prælicentem licentiam hic vix admitto. vult enim Varro, pastores non contentos iis quæ natura illis suppeditabat sine igne, poma quæ nimis cruda esse poterant, decoxisse in olla. cui rei τὸ minus non conueniret.

ab olla olera dicta) hic locus pōt adiuuare explicationē prouerbij, ipsa olera olla legit.

olera, è queis ad coquendum quoa ruerct è rure, Ruapa vnde Rapa) quòd erueretur è terra V. quòd terræ rure, Ruapa &c. V. quòd è terra ruerent, Ruapa &c. S. Ego verò ita emendo, olera, è queis ad coquēdum quæ ruebant è rure, Ruapa, vnde Rapa. sed tamen satius erat Varroni Rapam à Græco ῥάφυς & ῥαφανὶς vel ῥάπυς (quod Glossis Radix) deducere. hic interea obseruādū, Rapinæ verbū, insolens satis, à rapa deductum, quo ius nostrū vtitur in lege L. Titius 88 §. matre & vxore 16. ff. de legat. 2. Rapinā facere pro rapas serere. id rapistrū vocat Columella 9.c.4

Orchitis) ita dicta à magnitudine testiculorum, qui Græcis ὄρχεις. de orchite vide Festum & Virgilium 2. Georg.

quòd ea antiquitus orchamora) quòd ea Attico orchæ minor. V.

orchemora) orcae minor. V.

suilla sic ab illis generib. cognominata) suilla sic habilis &c. V. Alij, suilla, sic à suillis generibus.

hanc primò assam, secundò elixam, tertiò è iure vti cepisse natura docet) hac primò assa, secundò elixa. sed tamen veteres vsi accusatiuo pro ablatiuo. vti assam, elixam, pro assa, elixa. vide Nonium in Accusatiuus.

Tertiò, è iure vti cepisse natura docet) Suilla è iure, quæ neq. assa neq. elixa est. sed quæ in patina cōdita. Plaut. quouis modo cōdias vel patinariū vel assū. Ius autē coquinæ magni (ita lege apud Isidor 20.c.2 nō magistri à iure nūcupauerūt quia ea lex cōdimenti eius.

Assum, quòd ab igne assudescit) Assudescere, à sudo. sudum, quasi seudum, id est, fine vdo. Festus in Sudū vdum verò (vt mox Varro) seu vuidum idem quod humidum. Isidorus 20.c.2. assum, quasi arsum.

Elixum è liquore aqua) Isidorus 20.c.2. Elixum à lixa, id est aqua, quòd sit soluta : vnde

luxuriosus & luxata membra.

ex iure, quod iucundum magis conditione est] Conditio, conditura.

Succidia à suibus concidendis.] Isidorus dicto loco carnes in vsũ repositas à succidẽdo.

Salere] Diomedes 1.c.4. ita scripsisse Varronem existimat, non salire.

tergus suis ab eo quòd tegitur.] Tegus suis, ab eo quòd tegitur. V. atque ita tegus legitur apud Plautum in Captiuis, callos detruncato tegoribus. quo loco, tegoribus, non tergoribus necesse est legi, propter rationẽ trochaici versus. & in octonario eiusdem fabulę, prætruncauit tribus tegoribus glandia.

Perna à pede suis, à nomine eius] à pede sueris &c. V.T. non malè: Nam veteres suerum dicebant pro suũ, vt bouerum apud Catonem pro boum. Scaliger vero aliter, Perna à pede: sueres à nomine eiusdem, vt sueres sint suillæ partes. vide Festum in Specile.

suis à nomine eius. Offula vt offa minima in sue] quædam quæ ad hunc locum pertinerẽt superiore sententia à nobis explicata sunt. hæc sequuntur, offula ab offa minimè suetæ T. suillæ carnis. A nomine eius offa. S. suis. A nomine eodem offa dicta, vt offa minima in sue.

Insicia] sic apud Arnobium Isicia. V. quæ Græci etiam ἰσίκια. vide Alexand. Trall Aphrodisien. Athenæum.

prosectum] Ouidius, imposuit prosecta calentibus aris, sic prosecari exta dicuntur Suetonio in Augusto. Festo Prosicium eadẽ forma qua insectum dicitur Insicium. Præsicias dixit Arnobius.

murtatũ] myrtatũ. V. Myrti vel murtæ vsũ ante piper fuisse apud veteres refert Plin. 15.

à murto] à murta. V. sic enim veteres genere fœminino enunciarunt.

quòd eo largè fartum] quod eo largè fartis. V. far i. id est farciminibus.

Lucanicam] vide Martialem in Xeniis, Apicium, Papinium. Lucania vel Lucaniæ dicuntur Isidoro 20 c. 2.

COLVMNA 20.

τύρον ἔντερον] *δίστιχον ἔντερον* V. alij *τυρωδέστερον*.

Ennius. Neque dispendi facit hilum] dixi de hoc loco superiùs vbi de diis & infrà libro 8.

Apexabo] Arnobius lib 7. Quid hæc sibi volunt Apexabo, insicia silicernium, longauo, quæ sunt nomina & farciminum genera?

Tertium fartum] Tria igitur genera fartorũ in extis Hilum, Apexabo & Longabo.

Longabo] Longauo. Arnob. lib. 7. Longano. V. alij Longao & Longuno.

quod longius quã duo hila] quã duo illa. V.

Augmentum] argumentum. V. augmẽtum. T. vt & apud Arnobium lib. 7. Augumina etiam dicuntur.

Magmẽtũ] Magnẽtũ. V. malè. Arno. li. 7. Nõ magmenta, nõ augmina fecistis. adde Festũ.

ad religionem) ad regionem. S.

propter hoc montana fana) propter hoc cũtarea. V. propter hoc magmentarea fana T.

Itaque propter hoc montana fana cõstituta locis certis, quo id imponeretur mata: ab eo quod Græci μάτιες καὶ μάτιον.] imponeretur mactæ, & pòst pro μάτυαι μάτυ. V. mactę, vel mactę ab eo quòd Græci ματτύαι. T. nam macteæ vel mactya Athenæo omnia pretiosa edulia. Alij μάγματα: alij μάττυ, alij μέγεθος, alii mactre. Scaliger ita emẽdat, vel ab eo quod cùm id imponeretur mactè dicerẽt. Eo sensu, Magmentũ dupliciter dici, vel quòd magis ad religionẽ faceret: vel quòd cùm id Deo pollucerẽt, mactè dicerẽt. Hoc. n. veteres dicebant in pollucẽda dape. Macte hocce vino, macte hacce dape. Hæc opinio defendi potest ex Catone de re rustica. c. 130. 132. 134. 141. Arno. 7. Mactus hoc vino. Seruius 9. Æneid. Mactus est Taurus, & 4. Æneid. Mactum verbum sacrorum κατ᾽ εὐφημίαν dictum, quasi magis auctum, vnde & Magmentum dicebant: quasi magis augmentum: adde Nonium cap. 1. in Adolere. ca. 4. in Adolere & Mactare. Isidorum 10.

Imponeretur) verbũ sacrorũ. Tertul. in Apologet. de decima Herculis, ne tertiã partẽ in arã eius imponatis. Ouid. 1. Fast. Sacerdos imponit libũ. Iuuen. Farra imponite: adde Virg. 1. Æn. & 4. Lucanũ 6 Silium 4. Aristot. ἐπὶ τὸν βωμὸν ἐπιθεῖναι. Est autem imponere ἐπὶ τοὺς βωμοὺς ἐπιτιθέναι. vt Dionys. lib. 7. vel τοῖς βωμοῖς ἐπιτιθέναι, vt Herodianus lib. 5. loquitur.

Item Græcè sigillatim vt ouum bulbum) Hic locus deprauatus Antonio: deploratus Vertranio videtur. Scaliger ita emendat, Itẽ Græca fingit Latium vt ouum bulbum, ὠὸν βολβόν.

Lana ex Græcis] non à λάχνη, sed à λῆνος, vnde λήνεα Appollario & Æschylo.

Pœnicum quod à Pœnis] Tibullus puniceũ, purpureúmq; Tyros. illud φοινικοῦν, seu rubrũ, & sanguineũ: hoc πορφυροῦν in cæruleũ vergẽs.

subtemen] subtegmẽ. V. de flamine & subtemine. v. l. si cui lana 70. §. 2. ff. de legat. 3. l. vestimentum. 22. ff. de auro.

Trama quòd tranat frigus id genus vestimenti) trania quòd tranat phrygium, id genus vestimenti. V. trameat filum genus vestimenti densum. A. quod tramat frigus T. quod trameat frugionis vestimẽtum. S. Frugionia vestimenta Itali ex voce Syriaca Ricamata: in quibus tramæ diuersis modis retortæ & perplexi mæandri sunt.

tranat] alij traniat, alii trameat, i. trãsmeat.

densum) inde leuidensis vestis. vario filo ac leuiter densata: cui opponitur pauidensis vel pauitẽsis densius texta. Vide Isidorũ 19. c. 22.

à dentibus pectinis] de pectine adde l. 4. C. de vestibus oloueris.

Pannus Græcum] Nam Græcè πῆνος & πηνίον.

pannulum:

pannelum) pannellum. A. pannuellum T. pannelium. S. Isidoro 19. c. 29. Panuliæ & Panuclæ, Hesychius πανίκλον. Nonius Panulam vocat à luendo. Non est igitur sudarium, sed cùm totum lanificium & filum inuolutum est. id à diuidendo, alij à voluendo. Sunt & apud Isidorum 19. c. 22. Pannutia diuersis pannis obsita: & pannicularia in lege 6. ff. de bonis damnat. Est & Glossis Panucellium πανίον & Pannuculum πανιόριον.

alterum viri) Cinctus virorum, cingulum mulierum (interdum tamen virorum) cincticulum Plauto puerorum & adolescentū semisinctium, zona dimidia & angustior. Cinctus verò Gallicus, modus duendæ togæ.

Parma, quòd à medio in omnes partes par] ea erat rotunda, minor scuto, quod oblongū & longitudinis 4. pedum & semis. V. Polyb. Glossis parma. ἀσπὶς ἱππικὴ ἀσπιδοσκέπεια.

Conum, quòd cogitur] Imò potius à Græco κῶνος.

in cacumen) in acumen.

Tragula à trajciendo) ab ea Tragularij Vegetio, qui ad manubalistas, vel arcubalistas dirigebant sagittas.

Scutum à sectura] Imò à Græco σκῦτος.

consectum sit tabellis] cōsectis sit tabellis. A.

aut à Græco] vmbones à Græco: ὕβοὶ enim curui: ὕβωμα curuitas, gibbus. ἄμβο supercilliosa eminētia: nō ab ἄμβων quod ab ἀναβαίνω.

aut à Græco vel quod ambones) à Greco quod ἄμβωνες.

à clade] Clades surculorū detractio. (Nam κλάδος Græcis ramus) vt calamitas, calamorum, strages, stratorum.

similiter ab eminepilum, quòd hostū feriret vt perilum) quòd hostis periret vt perilum. V. feriret vt pilum. T ita lego. quòd hostes ferit, vt pellat. (huic lectioni fauet Festus in Pilumnoe) vel quod hostes ferit vt pilum.

Lorica) Glossis θώραξ.

succuderunt Galli è ferro] succudit Gallia è ferro. V.

sub id vocabulum] locus mendosus, nisi legas, significat id vocabulum.

ex anulis ferream tunicam] ἀλυσίδωτον Diodorus 5. Gall. Hallecret, quasi ἀλυσιδωτόν.

Balteum] Glossis ζώνη. Balteus, cingulum quod & ζωστὴρ & ζωνάριον & cingula. adde Titul. Cod. Nulli licere in frenis & in equestribus sellis & in balteis margaritas, &c.

ocrea quod opponebant ob crus) aliud etymō vide apud Festum in Ocrem. Glossis ocreæ κνημίδες.

Galea ab galero) fortè à γαλῆ galeæ dictæ, quòd ex felina pelle fierent: vt à cane κυνέη: à lupis, λυκέη. Cæterùm Glossis Galea περικεφαλαία: & quòd sæpe cristata λόφος.

Tuba à tubis] quasi diceret Tuba à Tubo dicitur: id est Tubo canali.

quòd ea varicare nemo possit) quòd ea vari ac ærumnę essēt. S. Vari vel varij (vnde Varrones) bacula furcillata. Ærumnæ verò Festo furcillæ. Si retineamus exculam, sensus erit, Quòd ea parte nemo deductis diuaricatisq. cruribus & pedibus stari possit. Ego verò Varicandi verbum, quo hic vtitur Varro, simplicius accipio pro superare: nam glossis Varicat & Transuaricat, ὑπερβαίνει.

littera. V. Cerui) litteræ. V, vocantúrque Cerui. ita legendum.

à similitudine cornuum cerui) Ceruorum ambustis imitantes cornua cerui. Sill. 10. bis vtebantur ad pluteos & vineas. brachia vocat Lucanus.

à similitudine vineæ] Idem Festus Vineæ, Vegetius 4. c. 15.

Testudo) vide Vegetium 4. c. 14.

aries] vide Vitruuium 10. c. 19.

cibellam appellabāt. ea erat quadrata, vt etiā nūc in castris est. à cibo cibella dicta: postea rotunda facta) traiectio manifesta. sic lego, cibillam appellabant. à cibo cibilla dicta. ea erat quadrata, vt etiam in castris est: postea rotunda facta.

à cibo cibilla dicta) à cibo cilliba. V. sic Festus. Græcis κιλλίβας, mensa tripes.

μίσα) μέσος. T.

mensa) id est admensa. ac proinde mensa vel à Græco μέσος: vel à metiendo.

Trulla) Tryllæ & Truellæ in iure dicūtur: vide l. 13. ff. de instructo.

COLVMNA 21.

Vt Trulla. Hinc Græci τρυβλίον] vt Troulla hinc Greci Trullam. V. Torulla hinc Greci τορύνην.) hoc vocabulo vtitur Aristophanes Nubibus, Trulla à Truare, quod mouere significat Lucilio. vel hinc Græci τρυβλίον quod idem est ac τορύνη Hesych. aliàs τρυβλίον catinus, patina, acetabulum, poculum Hesychio. Trulla vas potorium, Iuuenali. Glossis Trulleum, Guttum Aquiminale, χέρνιβον ξέστον Trulla lignea, ζωμήρυσις. ζωμάρυστρον, seu ζωμάρυστρον.

nisi quod latius concipit aquam] nisi quod latius est quod concipit aquam. V. T.

& quod manubrium cauum est] sic. in Verrem, Trulla excauata cum manubrio aureo.

manubrium) Glossis σπάθη & λαβή.

nisi vinaria trulla accessit) nisi in vinaria trulla. T. v. l. 23 π. de instru.

matellio) huius verbi meminit Varro apud Nonium: Festus, Cicero in Paradoxis.

matula] quæ matella. Glossis ἀμίδιον, σάμβος, vrceus, vrna.

futum) futim. V. futis. Sipontinus.

μάγνος) hanus. Sipont. magnus. V. Nanus. T. id, Festo in Nanum, vas aquarium humile quod vulgò situlum barbatum appellant. vnde Nani. & Glossis, barbatus (vbi tamen

cibus: sellæ fuerunt Curules ac Tribunales. vide Nonium.

arca quòd arceantur fures ea clausa) Sic Græci θησαυρὸν, παρὰ τὸ τινὰς εἴργειν. Potest etiã arca ab arcẽdo, id est continẽdo. vt apud Festum. vnde arcus in fornicato opere, ἀπὸ τοῦ ἄρχειν.

Armarium) Aumarium Fulgentio. Glossis πυργίσκος à forma: vnde & iisdem Turricula.

armamentarium) armamentum.

Mundus muliebris) huc refer legem 7. l. 13. l. 25. §. 10. l. 30. l. 32. §. 6. l. 39. ff. de auro, argento mundo. Tertullianus duplicem cultum fœminarum facit. Cultum quem mundum muliebrem quémque in auro, argento, gemmis & vestibus collocat: alterum ornatum, quem immundum muliebrem vocat, in cura capilli, cutis, & earum partium quæ oculos trahunt positum.

Cinerarius) Glossis Cinerarius δοῦλος ἱκανὸς ... Idem Cinislo. Huc pertinent ornatrices, de quibus in lege. Itẽ legato 49. l. legatis 65. §. ornatricib. ff. de legat. 3. aliis Glossis Crispicapillus οἰκόθριξ.

discerniculum) quod aliis discriminale & acus: de acu vide l. 25. §. 10. ff. de auro.

Speculũ) mũdi muliebris est speculũ l. cùm aurum 19. §. lectum 8. in f. l. argumento 25. §. ornamenta 10. vers. continentur. ff. de auro.

quod ibi spectans) quod ibi expectant. V. quod ibi se spectant. T. Plaut. quæ se suámque ætatem spicit, speculo elusa est.

vniuersa ouis) vniuersæ ouis. S.

vestis à velis) Imò à Græco ἐσθὴς.

vel ab eo) vela ab eo. T.

quòd vellebant lanam, ex laua facta vestis) quòd lauabant &c. T. Lanea ex lana facta. S. τὸ lanam expungendum.

contineret) retineret.

à rete reticulum) quod & Reticulus Glossis κρύφαλος: vnde apparet in lege 25. § 10. ff. de auro, reticula & crocusantia pro eodem sumi. & tamen non dissimulandum eò loci legi ab Haloandro Crocohyphantia: ab aliis Crocyphatum, aliis Glossis Reticulum κεκρύφαλον.

Texta) alii Testa.

colligarent. Dictum capital) colligarent, dictum Capital. A.

Capital) Capitulare Glossis κεφαλόδεσμος.

Rica) vide Festum in Rica: 10. Gellium 15. ab Rica, Ricula Turpillio & Hesiodo. Sudarium esse scribit Nonius. Græci κάλυπτρα.

mitra) vide l. 2. §. 2. ff de auro. hinc semimitræ l. 25. §. 10. ff. de auro.

Prius de indutu aut amictu) Priùs de indutu, tum amictu. V. T. de his quæ præcingendi, insternendi, adiiciendi, incumbendi causa parantur, vide legem 23. §. 1 ff. de auro.

capitium ab eo quòd cap it pectus) malè igitur Nonius c. 14. Capitium capitis tegumentum esse ait: cùm non capitis, sed pectoris sit. atque ita capitium accipiendum in l. 23. §. 2. ff. de auro. Tentari potest an idem sit Capitiũ quòd fasciæ pectorales, quæ Glossis στηθόδεσμοι. Nam strophiis cohibebant papillarum tumorem puellis. Nonius c. 14. in strophium.

Subucula) Glossis ὑποδύτης. vide Nonium cap. 14.

Plautus) in Epidico scena 4.

Intusiatam) Indusiatam, & ita apud Noniũ cap. 14.

patagiatam caltulam) ita apud Nonium superiore loco, in Castula.

ac crocotulam) aut crocutulam. A.

vt ἄσβεστον &c.) alii, vt asbyston. Vetus & abaston. Scaliger, vt Ambustum. Amictus dictum, quòd Amiectum, id est circumiectum. aliàs ἄσβεστον Plinio, Pausaniæ & Stephano linum quod igne non consumitur, ex quo regum funebres tunicæ contextæ corporis fauillam ab reliquo separabant cinere. pretiũ eius æquabat pretium excellentium margaritarum à quibusdam asbestinum, & viuum 19. Plinius 1.

amictus) amictui. T. adde l. 23. §. 1. in verbo amiciendi ff. de auro.

quòd vestes se) quo vestes se. v.

quod veste se) T. quod vestitas se. v.

circumiectum) circumiectu:. V. T. id est ad circumiiciendum, id περίστρωμα. l. 45. ff. de verborum significat.

circumtextum) Græcis cyclas. Isid. Virgilius, & circumtextum croceo velamen acantho.

Antiquissimi amictui) Antiquissimis amictui. v. antiquissimi amictuis. S.

Ricinium) vide Seruium & Ciceronem de legibus.

duo simplicia paria) ἁπλοῖς Paria idẽ quod duo. Festus, paribus equis quibus quod æs dabatur, paratium. Eadem forma parariũ dicitur Senecæ, qui inter dos medius.

reclusum propter leuitatem) reticulum propter leuitatem. Vertr. R. exclusum propter leuitatẽ, eo sensu: primo parilia, deinde pallia τὸ R. extrito ac reiecto.

ἀπὸ τῆς πλευρᾶς, χλάμυς) ἀπὸ τοῦ χιτών. V. T. vestis muliebris Hesych. & Polluci 7. 4.

COLVMNA 23.

Colendi) colligendi A. lego quærendi & cogendi, vt in lege in instrumento 8. ff. de instructo. Paul. 3. sentent. 6. §. quærendorum & cogendorum: & vtrunque etiam re ipsa hic exponit Varro.

sarriendo) sarciendo v. alii sarriendo. seriando, vt libro 6. est enim serare, claudere.

Rutrum) Græci ἀμάριον inde Rutellum apud Nonium, à ruendo, id est æquando. vid

Ciceronem 16. ad Atticum.

quod arauit terrā) quod eruit terrā. V. quod adruit. T. alii, quod aruit.

manicula) manibula. V.

à curuo curuum) à curuo vruum. V. alii ab vruo, curuum.

conum) cauum.

appellatur) oppilatur. V. id est oppletur clauditur. Cicero iis oppilatis.

Conum) cauum.

Irpices) vrpices: alii Hurpices. Cato c. 9. de re rustica.

qua in terra sunt sirpices) quæ in terra serpūt sirpices: sic infra, spinæ quæ in agris serpunt.

Sirpices) Græci ἰξευάς. vide Hesych.

fenisecia) fenisecta. V.

quibus dentalibus] quibus dentatis. V. qui dentalibus.

à quo & Rutabri dicti) alii Rutabri: alii Rutubatri: alii Runcastri (quomodo legendū 2. Gell. 25. alii Rumicestri S. alii Rubicestri: alii à quo erutum, Rastri dicti T. Vt ab rasu rastelli: à quo rutu, Rastri dicti. S. ego nihil mutandum censeo.

Falces à farre) Imò à Syriaco Phelc. à quo φίλκινος: vt à Phalga, Falx.

Falces f(e)naria & adorea) alii, pro adoreæ arbor(ar)iæ: alii arborariæ: quæ & putatoriæ in lege 8. ff. de instructo: & apud Paulum 3. sentent. 6. §. quærendorum: sunt & stramentariæ apud Catonem 3.

Lumaria falces] linariæ. V: alii Lunariæ, alii Lunectæ. quid si Dumariæ legas? vt sint falces quibus secant dumecta. Lumariæ tamen legi potest. Est enim Luma Festo genus herbæ & spinæ.

agricolæ soluunt. id est luunt) manifesta mutatio. est enim legendum agricolæ luunt, id est soluunt.

sirpata) sirpicia. V.

phancillas) falcillas. V. Zanculas. S. Ζάγκλη Syracusiis lingua δρέπανον.

Chersonesicè] Chermonesicè. V. alii Cheronesitæ: alii Cremonenses. Scaliger Chermes Pœnicè dicunt, vt hæc videatur Varro ex libris Magonis Carthaginensis, qui de re rustica scripsit, hausisse.

Inde post in vrbe Lucilli pistrina &c.) Locelli. V. Inde pistor vel Lucilii pistrina, vel pistrix. S. citare autem videtur Lucilium, Is libro 26. teste Charisio libro 1. pistrina in genere fœminino extulit: vt Terentius pistrillam. Pistrix etiam legitur apud Festum in Mamphul.

Trapetes, mola olearia) dicitur Trapetū in lege, Sed addes 19 §. 2. ff. locati. Glossæ Trapetum ἰκμάδος ὄργανον ἐλαιουργεῖον.

mola olearia) molæ oliuariæ in l. 21. ff. de instructo. Paul. 3. sentent. 6. §. cogendorum.

Cisi Cracum) forte à τραπεζῶν

mola à molendo] alii à moliendo. vnde paulò post, moliuntur. sed tamen apud Plautum legitur molere, apud Horatium permolere, quod est subigere.

vallum à volatu) vanum V.

volant inde leuia] id ἄχυρα. ventilabro iactamus fruges, vt ventus dissipet paleam & acus. vallo ita in aerē proiicimus fruges, vt tamē in vallum recidant. vannus autem idem ferè quod vallum. adde Varronem de re rustica.

Fiscina à ferendo) fiscina ficorum dixit Tullius *pro Flacco*. est autē diminutiuum à fisco 20. *Isid.* 9.

Corbes) adde l. 8. ff. de instructo.

quod corruebant] quòd eò corruebant. V. id est coniiciebant. Catullus. & in quo me corruerit genere. nisi potiùs torruerit legas, propter ea quæ apud eundem auctorem sequatur de ardore.

tragula] trahula. V. à traha. Virg. Georgic. Tribuláque, trahæque. alii trahes. Glossis Trahea τυχάνη ταῖς βουσὶν ἑλκομένη.

Sirpea qua virgeis) sirpea quæ iunceis A.

sirpatur] id est colligatur. Nam Sirpare est colligare. vnde quæstiones obscuræ, sirpi Latinis. Græcis γρῖφοι.

in qua stercus aliúdve quid euehitur] v. l. 12. §. & molas 10. ff. de instructo.

aliúdve quid vehitur, quo ex viminibus vterentur, & quod eo vehitur, breuis vehiculum dictum] aliud ve quod geritur quod ex viminibus vietur: aut eo vehitur breui, est vehiculum dictum.

Arcera] dixi ad leges XII. Tabul. adde Nonium in Arcera. [*vt arca*) vt arca Bongar. vt apud Nonium 1. 270.

sed ea omni parte] sed à parte. V. sed apertè. T.

quòd perlucent] id est videntur. spectari palàm possunt.

nominata à parte) nominata apertè.

munitur) mœnitur.

vbi sint] vbi sunt. S. vbi sint & quod opus est ad vitam sustinendam, vbi habitent tutò.

COLVMNA 24.

tutò vel oppida quòd &c.) tutò, oppida. Quod S.

quò munitius essent) quò mœnitius essent T. quò muniti essent A.

& quòd aggerem contineret murus, &c.] cōtinent manus V. T: quòd aggerem contineret murum. Quòd muniendi causa parabatur murus: quòd sepiebant oppidum, eo mœnire. Munus enim summa T. Quod mœniendi causa parabatur, mœnus: quo sepiebant oppidum, eo munere. Mœnus. In summo pinnæ. S. ego sic legendum puto. quòd aggerem contineret, munium: quòd muniendi causa parabatur, quo sepiebāt oppidum, ex eo munio. murus: nisi malis ita, vel quòd aggerem contineret, munitio. Huic emēdationi fauet Isidorus 15. cap. de ædificiis publicis, vbi do-

eet Munium dictum, quasi manu factum: & muros à munitione dictos.

quas insigniti milites habere solent] quas insignia milites. S. alii quas insignes milites.

in gladiatoribus Samnites]docet Samnites milites galeas habuisse. hinc Iuuenalis Pinnirapi cultos iuuenes, pueròsque Lanistæ. Per Lanistas Samnites intelligit, ab armatura Samnitum. Liuius 9. Clemens Alexand. Stromat. 1. Athenæus. Hinc Samnis pro gladiatore apud Lucilium & Horatium.

Turres a teruis quòd hæ prospiciunt antè alios)Ego verò ita lego, Turres à tuendo, quòd hæ prospiciunt alios: vel, quòd hinc prospiciunt exactè alios. nisi malis Turrim à Græco τύρσις.

Etrusco ritu multa] Etrusco ritu vt multa V.

Tauro & vacca) Cato, Qui vrbem nouam condit, Tauro & vacca aret: vbi arauerit, murum faciat: vbi portas vult esse, aratrum sustollat & portet, vt portam vocet.

aratro] vt aratro vrbs condebatur (quemadmodum superiùs est ostensum, & confirmatur lege pupillus 239. vrbs 6. ff. de verborũ signif. ita euertebatur. Horatius, Imprimerétque muris hostile aratrum: & Modestinus noster refert Carthaginem aratrum passam in l. si vsufructus 21. ff. quibus modis vsusfructus.

munita) muniti. T.

introrsum factum murum) introrsum factum, murum. V.T.

Posteà quòd fiebat orbis) qui postea fiebat orbis, vrbis principium. T. alii vrbs. Principium &c.

eiúsque ambitu auspicia vrbana finiuntur) Auspicia vrbana vocat quæ fiebant à magistratibus, cùm in campum irent, ac pomeriũ transirent. Cicero 2. de Natura. Id genus auspicii perenne.

Cippi)Lapides pomerii finitores.

circum Ardolam Ardeam,)circum ars clam. V. circum Ardeam. T.

¶ *in latio stirpis Romana*) fortè vnde stirps Romana.

colonia) coloni. V.T.

quod ex vtraque &c.)quod dextra ex parte viæ, sunt ædificia, fundulæ à fundo. Quod exitum &c. V.T.

fundula à fundo quod exitum non habet)Ita lego, Fundulæ à fundo. Quod exitum non habet, ac peruium non est iter, Angiportum: quod id angustum ab angendo & portu. Et Fundu larum verbo, vt opinor, intelligit semitam planam. Nam Fundus, ager planus, à similitudine fundi vasorum. v. Festum.

ac peruium non est.) ac peruia non est. V.S.

& id Augustum] si id Augustum. V.T.

[illegible])subaudi θυρὶς.

& Castelli [illegible])Glossis [illegible] septũ.

secundum Tiberim]id est vltra, vel ad ripas Tiberis.

ad Iunium forum piscarium vocant. Ideo ait Plautus, apud piscarium vbi variæ res]ad Ianũ &c. V. ad Iunonium &c. Alexander 2. genial. 2. & Vetr. ad Ianium. S. Nondum video in tot variis lectionibus rationem Etymi vocis, de qua noster Varro tractat. quid enim foro Iunio, Iano, Iuuenio & Ianio ad res varias? Interim tamen cupedinis forum, est piscatorium, vt cognoscimus ex Apulei locis.

Plautus)in Curculione act. 4. scen. 1.

Forum Cupedinis à Cupedio,]alii à fastidio, quòd fastidiosis quæruntur cupediæ: & Fastidium id Latinis quòd Gallis friandise, & fastidiosus friand. Fauorinus, quibus sumptus & fastidiũ pro facetiis procedit, & Isidorus cupes fastidiosus. Alii cupedinis forum dici, volunt, à cupediis seu cauponãdo (quod Græcis καπηλεύειν) dictum forum Cupedium qua forma Caupo, Cupo & Copo: Cupa Caupa & Copa. Cicero ad Pontifices, Panis & vinum à propola & de cupa. Virgil. Copa syrisca. Aliud Etymon. Varro 1. rerum humanarũ adfert fori cupedinis, quòd in area euersæ domus Numerii Equitii Cupedii fuerit. v. Festum in Cupedinis.

Macellũ)ridicula Varr. Etymol. nã à mactãdo potius dicitur macellum, quàm ab alia re.

Macellus)idẽ testatur Var. li. rerũ humanarũ.

Lacum Curtium] Tres historiæ hic referuntur à Varrone de Curtio lacu.

Procilius] Porcillus. V. & malè. vide Ciceronem 2. ad Atticum.

(*Ælius Stilo*)L. Ælius Stilo Varr. magister.

Ex senatusconsulto] de quo V. Liuium 7. Plutarchum in Parallelis: Festum.

COLVMNA 25.

Deum manium) qui & summanus: quòd manium summus. alii legunt, Deum mainos alii Deum manio.

Pestulionem postulare.]id est postulationem postulare T.S. Est autẽ postulatio, cũ dii violati expiationẽ postulãt: quinimo. res ipsa petita, postulatio. sic Cicero, Postulationes decretæ Ioui, &c. Sed quid? Turnebus legit posti Leonẽ eo sensu: id est Deũ maniũ postulare Leonẽ, id est fortissimũ ciuẽ. alii legũt pesti Leonẽ, sed quia historiæ testãtur nõ de peste, sed de hiatu terræ occludẽdo quæstionẽ fuisse, præstat priorẽ interpretationẽ amplecti.

eodem mittit]eo dimitti. T S.

& à Concordia versum]& à Concordia versum. V. & ad Concordiæ conuersum. S. eo enim conuersum.

(*Ælius*)Cornelius. v.

Lutatius]Luceius.

Fulguratum) fulgurituum v. T. ita apud Festũ in Fulguritũ. & de fulguritæ arbore. Plauto: loca fulgurita. de cœlo tacta & sacra. Latinis. Bidental & Bidet. Glossis [illegible]. [illegible] tactus, hinc fit vt apud Lucanum,

aru ſpex collectas fulguris reliquias ſanctiſſimè condit.

Tullio) vide Saluſtium in Catilina.

quod Syracuſis) de Latumiis Syracuſanis, vide Ciceronis vltimam in Verrem.

Latomia) ſic Feſtus, & apud Liuium Triũuiri carceris latumiarũ. alii, lautumiæ: vt veteres libri. hinc lautumarius Ciceroni in Piſonẽ dixi ad Feſtũ. Gloſſis λιτοθομεῖον lapidicina.

Armiluſtrum) erat etiam Romæ vicus Armiluſtri: & locus qui caput armiluſtri dicebatur in Auentino.

ſpecta culeis ædificatus;) id eſt locus contabulatus, vnde ludos ſpectant: loca autem erant diuiſa patribus, equitibusque Gloſſis ſpectacula θεωρία.

Fertur pompa) in ea põpa ſimulachra deorum trãſuehebãtur. Victoriæ, Neptuni, Martis, Apollinis, Cereris. Ouid. Amor. ſed iam pompa venit linguis, animíſque fauete, Tempus adeſt plauſus, aurea pompa venit. Idem circus erit celeber pompáque deorum.

In cornicula) nomen Comœdiæ Plauti cuius meminit etiam Varro infrà lib. 6.

millies aduentu) milites ad vectim. vel milites ad vectũ. V. milites aduentu. T. (vt miles in ea fabula luderetur, & pro circo eſſet, cùm per ludibriũ circuiretur.) mulieres ad reſtim A. V. vt reſtim ducere, ſit cordax, genus ſaltationis Comicæ, de qua Ariſtophanes in Nubibus: Lucianus de ſaltatione: Pollux 4. Athenæus 1 in ea præſultor funẽ ducebat, quo adprehẽſo, eum alii ſequebãtur. Terẽtius Adelphis. Tu reſtim ductabis. Horat. 1. Epiſt. 10. Tortum digna ſequi potius quàm ducere funem. Scal. ita emendat, milites ad vectim. id enim milites vocaſſe circum, quo in loco vecti aut palo ad terram adfixo circumeũdo ludebant. qui locus veteribus. ideo etiam Palaria dicebatur, teſte Chariſio.

Quid ceſſamus) verſus Trochaicus.

Circus noſter ecce adeſt.) Sic Plaut. in Milite. Iam eſt ante ædes circus, vbi ſunt ludificandi mihi. eſt autem apud Plautum cò loci idem iocus qui & hìc.

antequam magiſtratus miſit) antequã magiſtratus ſignũ miſit A. Ouidius, Maxima iam paruo Prætor ſpectacula circo Quadriiuges ſigno, carcere miſit equos.

ſcripſit poeta) ſcripſit Ennius. V. fortè nihil mutandũ in hoc Varronis loco. cuius ſeculo, Poetæ vocabulo per Antonomaſiam fortaſſe Ennius intelligebatur: vt ſuccedaneis temporibus Virgil §. 2. Iuſt. de iure naturali.

ad murtium vocatus) ad murcie. v. ad murum. alii ad murtim.

quòd is locus eſſet) quòd alii ineſſe. A.

Murtia veneris) quæ & myrtea & murtea. Plinio & Liuio. Fuit etiã Romanis dea Murcia, de qua v. Feſtum, Tertullianũ, & ea quæ ſcripſi ad leges XII. Tabularum.

Ludis Tauriceis) ludis Taureis. v. ludis Tauriis. Feſtus. In honorem inferorum Deorum inſtituti fuerunt hi ludi, cùm peſtis in mulieres grauidas incidiſſet ex carne taurorum vendita populo.

COLVMNA 26.

Curia veteres) Vide Feſtum.

Roſtra) huius loci, qui Romæ, ſit mentio in lege 2. §. poſtea. 4. π. de origine iuris.

Græcoſtaſis) vide 33. Plin. 2. Aſconiũ 3. Verr. vide Feſtum in ſenacula tria. Tulliũ 2. ad At.

ſubſtructus) erat enim ſub ſenaculo, de quo mox.

ſenaculum) ita legitur apud Feſtum & Valerium. alii ſenatulum legunt à ſenatu, ex P. Victore & Lampridio.

Lautola) Lautulæ Feſt.

ad Ianum geminum) dicitur enim bifrons.

¶ *Aequimelium*) v. Tullium pro domo & l. 20. π. communi diuid.

Locus ad buſta Gallica) v. Liuium 5.

oſſa conſita] id eſt ſimul humata.

Doliola ad cloacam maximam.] Ruffus, & Victor hunc locum in Auentino ponunt.

vbi non licet deſpuere.] vide Feſt. in Doliola.

dua tradita hiſtoria.] tertiam vide apud Liuium 5. & Feſtum in Doliola.

ab Argo] ab Argula, ſeu quod v. ab Argu lapſu. T. id eſt Argus lapſu. vel ab Argula, ſeu Argo.

Publilius vicus] vicus Publii, Ruffo: vicus Publius. V T.

quod ab his viris dicuntur ædificati] quod à viocuris. T. S. ego nihil mutandum cenſeo; vt. his viris, referatur ad ea quæ ſuperius poſita ſunt, Ædilibus plebeis.

ad florales vſus] ad floras ſuſus. v. (floras pro floræ ἀρχαϊκῶς. vt familias pro familiæ) ſuſus autem pro ſurſum. T. ſuſumverſum aut ſuſus verſum. S.

Capitolium vetus] quod in regione vrbis quæ alta ſemita prope templũ Floræ victori. inibi Iouis. Iunonis & Mineruæ ſacella. In altero Capitolio, quod erat in octaua vrbis regione communi tẽplo colebantur illi Dii. Medium Templũ Iuppiter: Minerua dextrã: Iuno ſiniſtrã occupabat. In Capitolio quoq. omnium Deorum ſimulachra erant. vnde à quodam Capitolium, Eccleſiæ Idololatria.

Vicus Ciprius à Cipro.] v. Liuium 1.

Ciprum Sabinè bonum.] ex Syriaca lingua qua vſi Tuſci antiquitus.

immitteret] iniiceret. A. V. T.

ὀπισθόδομος) ita poſticum templi Mineruæ Athenis: vbi publicum ærarium.

dicimus] dicamus. V. id eſt conſeruamus. vnde dicatio.

Canum adium] quod Cauediũ. Id μεσαύλιον.

ſi nullus locus relictus erat ſub diuo qui eſſet) locus ſub dio Gloſſis, ſubdiuai ὕπαιθρον.

Teſtudo) vide Vitruuiu m. d. xi eti m quædam d

dam de testudine superius, vbi de Instrumētis bellicis.

impluuium) Impluuium ad tectum: Impluuium ad solum.

compluuium, vtrunque à pluuia) est impluuium & compluuium, à pluuia. illud, locus in quam: hoc, locus à quo, atque ita intelligi oportet quod à Festo scribitur in voce Impluuium. Cęterùm quod hîc cōpluuium, confluuium dici existimo apud Nonium, in Vrnarium. Ad quam rem nobis est confluuium ad quam vrnarium? Glossis Compluuiū μέσαυλον.

Tuscanicum) v. Victruuium.

COLVMNA 27.

Atrium ab Atriatibus Tuscus) Imò quod αἴθριον. S.

Cœnaculum) quod olim in plano: postea in edito. vnde Glossis ὑπερῷον. Rarus venit in cœnacula miles. adde Festum in Scensas.

Iunonis] Hostiliæ scilicet. Nam ea Lanuuij colebatur.

ibi cœnabant) vbi cœnabant. V.

hyberna) v. Plin. Epist. ad Apollinarem.

religionem) ligionem. V. regionem. T.

Porcius) potius. V.

Tutilina loca) Tullinæ, vel Titulinæ V. & ita Varro Menippea. Erat autem hæc Dea frumentorum reconditorum, cuius ædicula in XIII. vrbis regione. eiusdem etiam signum erat in Circo. Tutani verò tēplum extra portam Capenam, cùm Annibal pedem ab vrbe retulisset. quod ea ratione ab euentu Rediculum. Tutani meminit Varro in Hercule. adde Festum, Plinium 10.

Nemoribus Nauijs) vide Festum in Næuia.

Randuscula) Randuscula quæ & Raduscula: Festo Roduscolana.

Mugionis) Mucionis. V. Mugionæ. Festo. Myconis Halicarnass.

à mugitu) à Mugio quodam. Fest.

Bucitatum antiquum oppidum) in buccinatum antiquum oppidum vel imbuccinatum. T. (id est buccina citatum. de quo vide Varronem: huius etiam consuetudinis meminit Polybius) Scaliger verò ita, quòd ea pecus in bucita, tum antiquum oppidum, exigebatur, &c. Nam Buceta & Bucita in antiquo glossario. quæ Gellio 11. c. 1. pascua.

antiquum oppidum) id est pallatium in quo Roma. quæ & quadrada Ennio. Adde Festum in quadrata Roma. sic κατ' ἐξοχὴν Græcis ἄστυ Athenæ.

Romanulam] Romaniam. V. T.

quæ habet gradum in nauales) in noualia. V. in noua via. S.

signum & ius institutum) signum & institutum. A.

Vt sit clausa] vt sit aperta. V. operta. T.

nisi cum bellum sit] Iunc belli porta à Plutarcho de fortuna pop. Romani.

Vt etiam nunc fit in Castris] Lecticæ militares dicebantur Cubæ. Sabina lingua. vide Festum in Cubam. Græca χαμευνάδες Platoni in symposio χαμευνία: Euripidi χαμεῦναι: Aristophani στιβάδες.

Lectos) lecticas. V. lectis. T. rectè. Nam lecti in lecticis ponebantur vt in feretro. lectus mortui. Est enim lectica, id quod lecto substernitur.

quam lecticam] quam lectionem. V. T.

quod inuoluebant) quæ inuoluebant. & ita Varro apud Nonium in Toral.

fere stramenta erant è segete] postea ex pellibus. Plaut. Anus licet in pellibus protenditur. & Iuuenalis, syluestrem montana torum cùm sterneret vxor Frondibus, aut culmo, vicinarúmque ferarum Pellibus. & Valerius Maximus refert Catonem hœdinis pellibus vsum pro stragulis, tanquam nihil mutasset è prisca frugalitate. Certè σίσυρα pellem significat: & Latinum Dormio (quod antiqui Dermio) ἀπὸ τῶν δερμάτων à pellibus.

segestriam appellant) segestria appellabāt. Varro li. de vita pop. Rom. apud Nonium c. 1. in Toral. & c. 14. in penula. alij segestriam legunt. Glossis segestrum περίδερμον, σίσυρα.

quod in ea sagum] quod in eas agus. V. quod in eas sagus. M.S. quod in eas acus. T. id est paleam. Græci ἄχυρον.

calcabant) inculcabant. V.S. rectè. id enim de culcita.

Culcita) Culcita est quicquid tomento inculcatur.

ac quicquid) hac quicquid. T.

puluinar] Glossis στρῶμα, καθίσμα, ἐλεφίνα.

à pulluleis] à pellibus. alij plumis: alij à pluribus: alij, à pollulis. V. à polulis T. non malè. Nam polluta, idem quod parua Cato labellum pollulum. Igitur puluinaria & puluini, polluli lectuli. Scaligero tamen polulæ seu Polæ sunt pilæ aluta moli tomento farctæ, quibus datatim ludebant in foro. vnde Pollice pila ludere Festo. inde Polliones & Pollæ cognomenta Romana.

in hoc multa peregrina, vt sagū Reno Galli quid gauna cumma. eius sagum & Amphimalon Græca] locus mendosus Antonio Augustino: Vertranius sic, vt à Senonibus gallis queis gausapina est, vt sagum & amphimalon græca. Turnebus ita, sagum, Reno, gallica, gaunacum (καυνάκαι Hesychio stragula altera parte villosa vel genus pallij.) Scaliger ad hunc modum legit, sagum, Reno gallica: Gaunacum maius sagum. &c. vide Athenæum. Hesych. Pollionem 6. Ælianum de animalibus. 17. c. 17.

Sagum) vox gallica vel teste Strabone. Plinius ait inuentū gallorū esse: erat autē scutulata & virgata, id est reticulatè distincta.

Reno) Gallis significat exuuias pecudum Cæsar 6. Sallust. Seruius. Sosipater.

COLVMNA 28.

Torale) Toral. A. Vetr. [illegible] Glossis Toral, Stertum, stratus.

Torus à torno) Torus funis ex loris retortus. Cato, ob id tori dicti quòd loris tenderentur. Her odo tus [illegible]

Toruinus) Torulus. T. quo verbo Plautus vtitur in Amphitruone.

Scabellum] quod Glossis [illegible]: alij scamellum.

geritur ab inferiore in superiorem) gerit in inferiora superiorem. V.

Peristromata) l. 45. ff. de verb sign.

sic aliud aliquid item conuiuij causa ibi) sic aliquid item in conuiuiis. vt gausapea. V. ea erant villosa tapetia: vt hodie Turcica. nec alioquin [illegible] ibi referendum est ad ædeis, vt Turnebus existimat. Cæterũ GausapiaGlossis [illegible]

Assipondium) Assipondium as vnus.

ac erat libra pondus) hinc asses librales. Festus in graue æs: olim enim asses erant librales. postea sextãtarij facti. vide Festum in sextantarij.

decussibus bicessis) decussibus vicessis Vetr. T. vicensis. V. Est autem differentia inter illa duo, Bicessis quod est duos asses: & vicessis quod est viginti.

quod dixi solum) quod dici solitum. V.

decussibus bicessis) decussibus vicessis. V.

ducents) ducenties. V.

se valet dimidium. vt in selibra & semodio) aliàs significat fine. V. Festum in Sed.

vncia ab vno) Imò à vocabulo Siculo de quo vide Aristotelem apud Pollucem 9.

Semissis quod semias id est dimidium assis) Glossis sesquas [illegible]

conclusum) conlisum. V.

Nummi, id à Siculis] Idem Pollux 9. ac proinde Suetonius apud Suidam malè à Numa, nummos appellatos scribit.

denos aris] denos asses.

sestertius quod semistertius) Idem Volusius Metianus libro de asse. Festus. Apuleius apud Priscianum libro 6: Charisius tamen libro 1. Institut dici putat sestertium, quòd de tribus assibus ei semis tertius deficiat. adde 33. Plin. 3 Glossis sestertium [illegible]

retro ara dicerentur] id est id aere retro numerarent pro dupondio & semisse, semissem tertium dicentes.

simbella quòd sit libella dimidium) eadem se milibra [illegible]

sembella quod valet dimidium, & est quarta pars) quod libellæ vt hæc quarta pars. V.

Atrius) [illegible]. S. vt est apud Hesiodum.

ab eodem Donum] ab eodem demum. V.

Vt ipsi dedo) vt assedonium. V.

vt Asiæ [illegible] T. eo sensu domum, vel ab Asianis, vel à Græcis, vel ab Atticis.

¶ Vt reliquum reddatur V. 5. Isid. 45.

à Græco [illegible]) Imò à Syriaco antea malè [illegible] Isidorus à re pro qua datur 9. c. 8.

refactum] refectum. vide refectum. T.

COLVMNA 29.

quam exoluerit) quam vt exuleret. V. ex eo luerit, quàm quanti. A.

Intrigo] Intertrigo T. vt cùm inter se pedes vel fem ina teruntur.

dicta vt exigi possint ob peccatum) dicata vt exigi possint ob reatum. V.

o'ινον [illegible] *vnum dicebant multa*) origo multæ inde sumpta.

vnum) vinum. A.

pœna à punitẽdo. vel à pœnitẽdo) pœna à pœnitẽdo. &c. V. punĩedo vel ponẽdo V. vel aponẽ v quòd post peccatum sequitur. Vett. T.

cor dartum) vide Plinium.

μῖμοι) vide Hesychium.

Sophron) scripsit Sophron mimiãbos prosa oratione, vt eius imitatione Herodotus, vel Herodes, quem secutus Mattius, teste Mauro Terentiano & Gellio.

[illegible]] [illegible] rithynno V. pro [illegible] id est supero pretio. T. alij [illegible] Scaliger [illegible], id est par pari.

ea pecunia] si is ea pecunia. V. super ea pecunia. V. T.

sacramentum à sacro) Vide Festum. Fab. 7. c. 16. Valer. Maximum 7. c. de testamentis.

vterque, quingentos aris ad pontẽ deponebãt) quinquagenos æris ad pontificem dependebant V. in Probi notis legitur, Quãdo negas, te sacramento quinquagenario prouoco: & apud Festum est quinquaginta.

quinquagenos asses) Renardus 2. Var. 18.

¶ *ad pontem deponebant*) apud Pontificem, Renard. 1. Var. 15. dixi ad l. 1. §. 36. w. depositi.

¶ *certo alio legitimo*] certum alium legitimum Renardus 2. Var. 18.

qua à populo) quæ populo. T.

COLVMNA 30.

adtributa] adtributa pecunia, quæ tradita ea lege, vt alij soluatur. Xenoph. Cicero in Verr. & Asconius ibidem.

Tribuni ærarij) vide Fest. in Ærarij Tribuni.

Id quos) in quos. V.

æs militare) Hinc milites ære diruti, quorũ stipendia in fiscũ deferebantur. Festus in Dirutum ære militẽ. Eo fine in militia & exercitu, librarij caducorum, & librarij depositorum, de quibus in lege vlt. ff. de muneris.

quod ait Plautus) Aulular. act. 3. scen. 5.

cedit miles) id est venit.

æs quoq; stipẽ dicebant) vide Festũ in Stipẽ.

asses libra pondo erant) asses libras pondo. T. antiquus genitiuus, pro libræ.

à stipando stipem) sic Plutarch. & Porphyrio.

tio hæc pecunia impensa Festo.

vocabulo] verbo. A.

Thesauris.) *id est* deorum cellis.

stipem dicunt) vide Cic. 2. de legibus. Oui. Senecam in Epistolis.

¶ *qui pecuniam alligat*] an qui stipulatur? an qui spondet vt vult Festus? Alligati testes dicuntur quod ante iudicium placito alligati 5 *Isid.* 23. vt & rei criminum Tullio *ad Qu. fratrem & pro Cluentio.*

¶ *Dispensator*] v. l. 51. l. 62. *ff. de solut.* l. 1. C *si aduers. fisc.* l. 4. C. *de fid. instrum.* Festū in *Dispensatores.* Nonium 3. n. 18.

stipulari] vide Festum in stipem.

stipulari] Glossis Restipulat ἀντισυγγράφει Restipulatio ἀντισυγγραφή.

milites.] militis. V. multi. T.

impendendo] pendendo. T.

& in de prima pēsio, & sic, aut secūda, aut qua alia.) & in prima pensione & in secūda sit. V.

quod compenditur.) quod cùm penditur.

accedebat) impendebat.

impendium appellatum.) impendium appellatur: Malaspina in 6. ad Attic. 1. impendium appellatam. T.

sors quod suum fit sorte.) Ex hoc toto notādū quid sors quid vsura. quid cōpendiū, quid impendiū. sors quod suū vel nostrū fit sorte. i. sortitione vel Dei munere. vsura quod sorti accidit ex vsu. i. ob vsum. eadē, impēdiū quod in sortē vel sorti impēdeat. Compēdiū, quòd cū penditur sors, vna fit ac penditur.

per trutinam solui solitum vestigium nunc manet in æde Saturni quod & etiam nunc propter pensuram trutinam habet positam.) idem Festus in Ærarij vbi dixi.

Finis libri Quarti.

Notæ in quintum librum Varronis de lingua Latina.

Loquitur) loquuntur. V. T.

Chrysippus, Aristippus. V. T.

plus litterarum) id est doctrinæ.

amittant) mutent. V mittant. V T.

COLVMNA 31.

Turdario, Turdelice) Turdelice. V. Turdelico, Turdelice. T. alij Turdelicio.

Lucianum) Lucienum. V. T. S. sic apud Varronem de re rustica.

declinauit, vt à vetere vetustum, vt ab) declinauit, vt à vetere, vt ab. V. T. declinauit à vetere. T.

ab solo solū) ab solu solū. V. T. ab solo soliū, S. Putat autem Turnebus veteres solùm declinasse in masculino. Verū hoc velle videtur Varro, solùm & solus veteribus pro eodem.

ab libero liberū ab lasibus lares.) Quid hoc ab libero liberū? Ita emēdo ab lœbuso liberū: ab lasibus lares. emendationē nostrā confirmat Festus in Lœbesū. sic veteres Arbosē, plusima, pignosa, Queso, maiosibus, & meliosibus: & in *l.* 2. §. *fuit autē* 36. *ff. de orig. iur.* Valesij, Fusij: nimirum ante inuentam R.

Ab lasibus lares) v. Festum in R.

mundi & motus) nundi morus. T. S.

tempestiua & à motu eorum) Tempestiua ætas motor eorum. S.

& à motu eorum) & à motore corū V. motor eorum S. & à motu deorum qui toto cœlo coniuncti.

mundus deo) mundus dio.

à quo tempus id ab hoc deo. dies) à quo tempus: & ab hoc deo, dies.

Meridies, &c.) adde Nonium ca. 1. & c. 6. in Meridiē, vbi hoc addiicit, Meridiē veteribus etiā significasse, mediā noctis adde Isidor. 3.

inumbrauit.) id est ex descriptione vmbiæ comparauit. Huiusmodi horologium σκιατηρικόν. Glossis, vmbro σκιάζω.

à supremo) à supertimo. V. T.

hoc tempus XII. *Tabula, dicunt occasum solis*) Idem lib. 6. infrà cap. 2.

Lex pratoria) lex Pletoria.

crepusculum à crepero.) id est dubio. Creperū enim dubium. Festus, Creperum. 5. Isid. 4. Crepusculum igitur idem quod dubia lux.

Lucij prima luce in creatione.) Lucii prima luce in Reate. Varr. Lucii prima luce creati Vertr. adde Festum in Lucius.

vt Catulus ait) Catullus V. Pacuuius. S. vide Varronem 1. de re rustica.

ἑσπέρα) ita Homerus: & Augustinus 21. de Ciuitate 8.

Plautus) Amph. scena 1. 9. Vitru. 4. Fabius.

Iubar quòd iubata) ἄκος ἱδρύεται ἑσπέρας. Scal. Glossis ἀγγελιαφόρος. alibi αὐγαὶ ἡλίου fulgor solis.

Ennius, Aiax.) Ennius Aiace. V.

vt in Bruto Cassius) in Bruto Cassii. V. in Bruto. C. Attii. T. Actii Brutus à multis citatur à Cicerone 1. de diuinat. & in Sestiana: & à Varrone lib. 4 5.

nocte intempesta) sunt verba Lucretiæ conquerentis de Tarquinio. His simile illud Ouidii, Nox erat, & tota lumina nulla domo.

deuenit) aduenit. V.

Plautus) Asinaria act. 3. scen. 3.

videbimus. Factum volo. redito conticinio) Idem lib. 6. vbi de temporibus & de conticinio legendum ita videtur. Factum volo, redito huc conticinio A. Vertr.

dies est) tunc dies est. A.

solstitium quod sol eo die sistere.) Solstitium quòd sole die sistere. S.

aut quòd sol ad nos versum proximum est.) aut quod sol aduersum nos, proximē stet vel ita, aut quòd sol ad versum proximum stet. S. Metaphora à bubus. Versum enim rustici appellant, cùm sulco ad finem perducto ite-

rum reditur eò vnde arationis initium suscipitur. Plinius 18. hinc in porticib. versura Vitruuio: & apud Lacedęmonios, τετράπλεξ cer tamen virginū, in quo tres versus percurrēdi.

COLVMNA 32.

Æquinoctium) quod & Æquidiale: Græcis ἰσημέρια.

circites anni) circi anni. M. deest id Scaligero. Certè Festo circites circuli magni: sensus est, Circulos paruulos anulos: magnos, annos appellari. (culus. A.

vnde annus) Imò ab ἔνος quod Græcis cir-

Huius tēporis pars hyēps) pars prima hyēs.

ver, quod tum virere) quod tum viuere. A.

Autūnus] desunt multa & quidē ipsū Etymon Autūni, supplēdū è Festo, cui Autūnus dicitur, quod tunc maximè augeā homines opes, coactis agrorū fructib. loco Græcis πλεοκαρποφόρος ὥρα & Latinis Autumnitas, fructus.

ab sole hic menses, à luna motu) hoc innuit, Quatuor anni tempora à sole menses à Luna nominari, à Luna, inquam, quæ Græcis, μήνη. vnde menses.

à mensibus intermestris dictus] sic Cato de re rustica, c. 37. Antea legebatur intermensis. Vtrunq. tolerabile. significat autē intermenstruū, spatiū quo Luna silet & in coitu est, de quo videndus. Var. 1. de re rustica: & Ammianus. Hinc Plinio Luna intermenstrua: Iulio Firmico Synodica: aliis interlunium, quod Glossis ἀπόκρυψις σελήνης. legendum ἀπόκρυψις.

mensis senescentis) id est desinentis.

ἔνη καὶ νέα) alij μηνιαῖαι. Menses Atheniēsium primo xxix. dierum. Trigesimus additus à Solone, quē τριακάδα, & ἔνη καὶ νέα, appellauit, teste Laertio, quòd Luna quæ biduo in coitu latet, quasi vetus & noua nondum trigesimo die splenderet.

lustrum tempus quinquennale.) ita Festus, Stat. Papin. Plin. vterq. l. 4. §. 1. ff. de reb. cred. l. 30. §. 1. ff. de leg. 3. l. 67. in f. ff. de furtis. Alij lustrum esse existimāt annis quatuor exactis quintū incipientē, qui itidē lustri secuturi sic principium: sic dies qui bissexto intercalatur quarto anno. Ouid. 2. Fast. lucrū appellatur.

Vltrò tributa) sic Liu. li. 39. alij vltra tributa.

per censores persoluebātur) sic Neratius Priscus repetere per iudicem Iulianus 4. ad Minucium Natalē in l. vt ff. de reb. ædit. per iudicē petere. Vlpianus prohibere per prætorē cauere per iudicē. Callistra us per iudicē reposcere, transferre per iudicem l. vlt. ff. de rei vindic. per iudicem auferre l. 4 §. quod si is 6. ff. de doli mali per iudicem exigere vel petere, l. vlt. §. 2. §. 3 ff ratam rem.

seculum) sæculū. M. Vtrunq. Glossis dicitur.

ævum) αἰὼν quasi ἀεὶ ὤν.

Plautus] in Truculento.

est satis) est est. A.

dies accesserunt) diem accesserunt. MS. id est ad diem venerunt.

Dicam prius qui Deorum caussa] ordinem mēsium ferias hîc percenset, Varr. de quibus consule Ouidiū & Kalendarium vetus quod superiùs in cū finem excudendū curauimus.

dicti ab agone?) id est ferione. sic Oui. 1. Fastor. semper agātne rogat, nec nisi iussus ait. Senec. 2. Suas. eo alludit, Carnifex manū porrigit, deinde respicit ad patrē, & dicit, Agonea

per quos Rex in Regia) Ou. Fast. Rex placare sacrorū Numina lanigerę cōiuge debet ouis.

quòd interrogatur à principe ciuitatis) quòd interrogat Princeps ciuitatis A. Vertr. Sca. adde Fest. in Agonium. & ex Plutarcho patet interrogari solitū eum qui fundebat vinū inter cornua victimarū. sic apud Maronem ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido Candētis vaccæ media inter cornua fudit.

qui fornacalibus suis non sunt feriati) In sua Curia quisq. Fornacalib. (quæ indictæ feriæ erant) feriabatur & sacra faciebat: sed stulta pars populi quę sua Curia esset ignorabat. Itaq. rē diuinā Fornacalib. omissā, Quirinalib. faciebat. Proinde Quirinalia stultorū feriæ vocātur apud Ouid. & Fest. in Stultorū ferię.

Feralia) Ferialia. MS. T.

Feralia ab inferis & ferendo) Ouid. Hanc quia iusta ferunt. dixere feralia lucem. Inde inferia & arferia aqua Festo, quæ adferebatur ad sepulturam, vt libaretur pro mortuis.

Terminalia) Glossis ὁροθέσια pro ὁρισμός alio loco ὁροθεσία ἱερὰ ὅρια θεοῦ. adde quæ de terminalib. scripsi ad Tit. ff. de termino moto

Duodecimus enim mensis fuit Februarius] anno à Martio scilicet incipiente.

& cum intercalatur inferiores quinque dies duodecimo demuntur mense.) hæc à Varr. scripta ante annū à Varrone emendatū. Nam alternis annis binos, & vicenos ternos intercalabāt dies, menséq. cōficiebāt intercalarē: additis ei quinque dieb. vltimi mensis, id est Februarij. His adde quæ de intercalatione dixi ad l. 2 ff. de diuersis & temporal l. cum bissextum 98 ff. de verborum significat.

Equiria] sic Ou. alii Equurria à cursu equorū

Liberalia] Glossis Διονύσια, quippe Liber pater Διόνυσος. v. Ouid. 3. Fast. Var. 1. de re rustica. August. 6. de ciuitate 9.

sedent) id est feriantur. Plaut. Venter meus residet esuriales ferias vsurpatur. & à Cicerone 2. de leg. *cum libis & foculo pro emptore.*

sacrificātes) locus corruptus Anton & Vert. videtur nisi quis existimet sua etiā sacrificia emptorib. liborū sacerdotes Liberi patris vēdidisse, neq. gratis sacrificasse. forte nō à verisimili cōiectura aberit, qui non. pro emptore sacrificātes. sed pro foribus sacrificātes legerit.

& foculo) Foculus ignitabulū seu paruus focus. Eo vtebantur cū rē diuinā extra tēpla in loci nō sacris, aut in quib ara non erat, faciebant. Cicero pro domo, C. Attius bona Q. Metelli consecrauit, foculo posito in rostris adhibitóque tibicine.

COLVMNA 33.

Forsitan hic dies appellatur potius Agonica.) de die Liberaliorum loquitur. Eóque pertinet quod scribit Massurius Sabinus libro Fastorum 2. apud Macrob.1.Satur.4 Liberaliũ dies, inquit, à Pontificibus Agonium Martiale appellatur. Martiale autem vocat, quod veteribus idem numen Bacchus & Mars. de quo vide Varronem in Menippea ἄλλως ὄντος ἐγκαλῶς Macrob.1.c.19.

Quinquatrus.hic dies, vnus à nominis errore obseruatur.) Hoc innuit, Dies quinquatrium quinque fuisse, cùm dies vnus esse debeat. Quintus scilicet post IdusMartias. Cæterum Glossis quinquatria πεντάδιρα.

proinde vt sint quinque.] vt sunt quartus siue quintus. A.al. perinde vt sint.

eo die] Quinquatrium. Fasti verò X.Kalend. April. & X.Kal.Iunii.

in atrio sutorio) ita Festus, in atrio saturio. Alexand.11.Genial.22.in atrio s.trii. Vertr.

sacrorum tuba) id est Mineruæ & Volcani: nec enim omnes Tubæ lustrabantur, teste Ouidio de Tubilustrio adde Festum in Tubilustria.

accersita) arcessita. S.

Pergams prope murum Megalesion, vbi Templum eius Dea) Pesinunte, vbi Megalesion templum eius deæ: vel ita, Pergami ἐπὶ μεγάλης μεγάλης vbi templum eius deæ. S. Est autem Megalesion templum τῆς μεγάλης θεᾶς.

Fordicidia.) quæ Hordicidia Festo & Varroni 2.de re rustica: ex promiscuo vsu τοῦ Digamma, & F. Fastis Horc calia.

Bos forda quæ fert in ventre.) quæ prægnãs Varroni 2.de re rustica, & Fest. Græ.is boues fordæ, φορίδες Glossis fordas ἐγκυμονούσας. Forba θυσία ἐγκύμονος βοός.

Forda) sic Ouidius 4.Fastor. horda Varro 2. de re rustica & Festus. Et ita paulò ante fordicidia pro Hordicidia apud eosdē authores.

in curiis compluribus.) id est triginta pro numero Curiarum, quæ totidem fuerunt, teste Ouidio.

Palilia.) sic Ouidius 4.Fastorum, quæ & Parilia Ciceroni.2 de diuinat. Atheneo. Fastis Marmoreis & Festo in Popularia & Parilibus. sed facilis fuit mutatio τοῦ L.in R. vt in Remuribus & Lemuribus. Cæterùm notandum hoc est obiter, Paliliorum die Romam conditam XII.Kal.Maias.

Cerealia) in hac pompa ouum poni solitũ Varro 1.de re rustica 2.

vinalia.) dies quo Ioui vinum nouum libabatur. vide Festum in Calpar. Macrob.1. Saturn.4. Græci πιθοίγια. Plutarchus sympos. 3. Priora X.Kalend.teste Ouidio (IX. Plinio) Posteriora XIII.Kal.Septemb. & his posterioribus quæ hic dicuntur à Varrone, magis conueniunt quàm prioribus; quibus nemo tunc vindemiam auspicatur. Porro quod de vino diximus, idem penè in frumento. Nam quod primò præmetebant sacrificii causa, Præmessum Latinis, vel Præmetiũ teste Festo. προλογία Laconibus: quòd verò post messem offerebant Cereri, floriferium.

aliquot locis vindemia primùm à sacerdotibus publicè fiebant.) sic Athenis quandiu ferueret mustum, religio erat tangere. Plutarch. sympos.8.

vt iussi vinum legere) vuas eadem forma à Catone vinum pendens dicitur.

aqua facit.) aquam facit.

facit.) id est sacrificat.

inter cuius exta casa & porrecta. Exta cocta cædebãtur: deinde proiiciebantur in terram. Iis proiectis res diuina facta videbatur. Quid cæsa & porrecta, vide Festum in Exta & Prosiciæ. Nonium in Profecta Macrob.1.Saturn. 16.in pr.

flamen prorsus vinum legit.) mos enim fuit vt flamen prior auspicii causa vinum legeret.

Robigalia.) alii Rubigalia, ea fiebant viii. Kal Maii.

secundum Tiberim] id est vltra.

Iunio mense.] Iulio mense. T. vide Ouid.& Macrob.

Populifugia.) quæ opinor Fugalia, & Fugialia appellat Augustinus 2. de Ciuitate 6.

Nona Caprotina.] vide Macrob.1 Satur.11.

mulieres sacrificant.) mulieres liberę & ancillæ sacrificant. Vert. vide mox addit Varro, ob hoc togam prætextam datam eis, aliàs ingenuorum mulierum prætexta, promiscua & communis erat. & ex Macrobio 1.c.11 apparet, Ius togæ, ea die ancillis datum, quòd habitu matrumfamiliãs & virginum assumpto hostes fefellissent.

sacrificant.) sacrificantur. Veteres ita habēt. & antiqui quoque ita locuti, teste Nonio.

ob hoc toga prætexta.) cur toga. V. Vertr. togata prætextata. Turnebus ita legit, existimãs hunc locum referri ad fabulas togatas, quarum species Atellana, Prætextata, & Tabernaria, citátque ad id Horatium, illo loco; vel qui prætextas, vel qui docuere togatas. verùm hic nihil de prætextatis fabulis. & hic locus ad prætextarum vsum Nonis Caprotinis ancillis permissum referendus.

Apollinaribus ludeis docui populum.) locus est mutilus. vt coniicere licet ex libro 25. & 27. Liuii. Fiebant autem hi ludi ante iii. Nonas Quintil.

cui eo die) xiv. Kal. Septemb.

in portu Tiberino.) in ponte. Æmylio. T. propè portam Colinam. Vertr.

vinalia rustica.) diuersa ab vrbanis quæ Ioui fiebant. ix Kal. Maii mēse Veneri sacro.

ante diem xy.) Kal.Sept. ante diem xiv.Kal.

Sept. Anton. August. & Vertr. ex Fastis.

COLVMNA 34.

quòd tum Veneri delicata ædis.]hinc facilè coniici potest cur Menipeam suam Varro inscripserit Vinalia περὶ ἀφροδισίων. Vertr. S.

orti eius tutela assignati.] Idem Varro confirmat 1. de re rustica in Veneris tutela hortos fuisse. Næuius Coquos edit Neptunum Venerem, Cererem. id est, pisces, olera, pané.

Volcanalia.]X. Kal. Sept.

Opiconsiua.] Opiconsiua. M S. ea fiebant viii. Kal. Sept.

scriptum id dicitur.]tritum id dicitur.

dicitur vt à suffiendo subligaculum.]dicitur à suffiendo. vt subligaculum A. dicitur à subterfiendo. T. dicitur à suffiendo: vt à subligãdo, subligaculum, quidam ita legit: Festus ex eo dictum putat suffibulum quod fibula cõprehenderetur: sed Varro ad Vestales hoc refert: quæ maximè omnium sacerdotum suffitionibus vtebantur. v. Nonium & Festum in Exfit.

cùm dicant, Nouum vetus vinum bibo: nouo veteri morbo medeor.] ita quoque apud Festũ in Meditrinalia. Alii ita legunt, Nouum vinũ vetus libo: vetus vinum, nouum libo. Nouo veteri vino, morbo medeor. vt hoc dicat Varro, Meditrinalibus mustum vinum nouum libantes & gustantes boni ominis causa vetus dixisse. ita enim Festus. Plinius 28. c. 2. Cur ad primitias pomorum, hæc vetera esse dicimus, alia noua optamus?

veteri nouo morbo medeor]sic antè vinum & nouum & vetus libari & degustari medicamenti causa. & Plutarch. 14. sympposiar. refert nouum vinum bibentes solitos fuisse precari ἀβλαβῆ καὶ σωτήριον αὐτοῖς τοῦ φαρμάκου τὴν χρῆσιν γενέσθαι. S. & medendo Meditrina dea medendi & meditrinalia.

Fontinalia.] ita Festus. vnde porta Fontinalis: alii Fontanalia.

Saturnia]glossis κρόνια.

Armilustrium.]vide Festũ in Armilustriũ.

Opalia]vide Macrob. 1. Satur. 10.

Angeronalia]feriæ diuæ Angeroniæ. Macrob. 1. Satur. 10.

ab Angerona] dea, animorum angores depellente, quam ita vocat Festus in Angeronæ. Macrobius 1. Saturnal. 10. Angeroniam Plinius 3. c. 8. eam Angeronam vocat: non malè. Nam eius simulachrum erat obligato & obsignato ore. deáque ἐχεμυθίας existimabatur. Huius Feriæ verò XII. Kal. Ianuar. ei faciebant rem diuinam Pontifices in Volupiæ sacello.

cui sacrificiũ fit in curia Accalia. feriæ Laurentinæ is dies.)cui sacrificium fit eo die: ac cuius feriæ publicè, Laurentinæ is dies, &c. S.

in Curia Accalia.)in Curia Acculeia. T. alii in curia Acuseia.

Laurentalia.) Laurentinalia. Macrob. 1. c. 10. Laurentalia Festus.

Sexto)Festo. Macrob. S.

qui atra dicitur.) qui Acca dicitur. rectè. nec enim atra die licebat sacrificare. & alioquin Accæ meminit Gellius 5. c. 7: Macrob. 1. c. 10. Scaliger ita emendat, quia altera dicitur ob ditem Tarruntium. Acca Tarruntia. quasi diceret Varro. Laurentinæ feriæ ab Acca nutrice Romuli, quę Laurentia cognominata est, non ab ea Accaquæ nupsit Tarrutio nobili & diuiti viro. Eius meminit Augustinus licet à quibusdam Tarrutius: ab aliis Taratius: ab aliis Tarratius nominetur.

& dicunt hunc diem Tarentini, Accas Tarentinas.)& dicunt hunc diem Tarentini M. S. Turneb. qui tamen totam hanc sententiam interpungit.

faciunt Diis manibus seruilibus sacerdotes.) faciunt Diis manibus eius sacerdotes Vertr. alii, faciunt Diis manibus eius ibi sacerdotes: vel faciunt diis manibus aruales sacerdotes. rectè. Nam Accæ rem diuinam faciebant aruales sacerdotes.

Septimontium ab his septem montibus.) Velia scilicet, Fagutali, Suburra, Cermalo, Cispio, Oppia.

feriæ non populi sed montanorum modo.) nõ populi modò, sed montanorum. vt hoc dicat Varro, Septimontium fuisse ferias non populi, sed montanorum tantum. Et ita est, Septimontii etymon à sacris montanorum esse. mõtanorum, inquam, ad eorum differentiam qui in humilibus locis habitant. Vt ex hoc loco constet, non modò habitam fuisse differentiam apud Romanos montanorum, & eorum qui in humilibus locis (quod & apud Athenienses factum, quorum alii ὑπεράκριοι alii πεδιεῖς)sed montanos & paganos (de quibus mox dicetur à Varrone)sua sacra ac collegia in vrbe habuiss. Cicero pro domo Nullum est in hac vrbe collegium: Nulli pagani aut montani qui de mea dignitate non decernant.

vt paganalibus qui sunt alicuius pagi.) vt Paganalia, quę sunt alicuius pagi. M. S. vt paganalia eorũ qui sunt alicuius pagi. ita lego. Paganaliorum meminit Macrob. 1. Satur. 16.

eorum qui sunt alicuius pagi.) Pagi inquã, etiam in vrbe & Paganos hic opponi montanis constat. porro cùm paulo post dicat Varro de feriis Paganicis, apparet Varronem distinguere Paganalia à Paganicis feriis; priora, ferię priuatæ alicuius pagi: hę omniũ. Et Paganorum quidem Dea Ceres, quæ & Empanda Nonio cap. 1. in Pandera numero 209.

De statutis dixi.) de statis dixi. M. S malè. Nam stati dies profesti Macrobio 1. c. 16. statuti, certi solennes ac constituti quorum obserua-

serua-

seruationes ex Fastis notabantur: quo sensu Cicero solenne & statutum sacrificium dixit. Solennes feriæ, extra ordinem impositis feriis opponuntur in l.6.§.4.ff. ex quibus causis maiores: & repentinis in l.3.Cod. de dilation.

de annalibus dicam) id est anniuersariis, non tamen statutis, sed conceptiuis: quæ extra ordinem indicebantur quotannis.

¶*Laribus vt alibi*) laribus viatibus Bongars. ex inscriptione Transyl. nauta Idem notat viales penalib. iugi à Labeone apud Seruium 3. Aeneidos p.275. & 284. Alibi nos plenius

¶*Latina feria*) v. Liuium & Halicarnass.

sacrificatur) sacrificant.

sementina) sementiuæ, ita MS. & Festus.

Paganica) quæ diuersæ à Paganalibus, de quibus paulo antè. etsi Paganalia in conceptiuis numerat Macrob. 1. Satur. 16.

COLVMNA 35.

Nouandialis] Nouendiales. Nouendiale sacrum, à nouem diebus quibus feriabantur, indicebatur, quoties lapidibus plueret. adde Festum in Nouendiales.

Calētur) calantur. MS. id est pronuntiātur.

Curia Calabra) quæ in Capitolio prope Romuli casā. v. Fest in Curia. Macr. 1. Saturn. 15.

sic dicta. Quinque calo &c.) sic dicto quinquies, Kalo Iuno Nouella vel sic, Dies te quinque Kalo Iuno Nouella. Septem dies te Kalo Iuno Nouella. Scaliger: eo sensu. Quinquies, cùm quintanæ erant futuræ Nonę dicebat: septies, cùm septimanæ. Macrobius Saturnal. 15. refert, priscis temporibus Pontifici minori hanc prouinciam delegatam, vt nouæ lunæ primum obseruaret aspectum, visámque regi sacrificulo nunciaret. Itaque sacrificio à rege & minore sacrificulo celebratis populo calato, id est vocato in Curiam Calabram (quæ casæ Romuli in Palatio proxima erat) quot numero dies à Kalendis ad Nonas superessent, pronuntiabant: & quintanas quidem quinquies dicto verbo καλῶ. Septimanas, eodem verbo repetito septies.

Iuno Nouella) Iuno Couella. V. non malé à coho (quod est cauo & cœlesti) quę eadē ac- *οὐρανία*. Cæterùm Nouellā an Couellā Iunonē legas, nihil interest. Eadem autem erat quæ Luna & Lucina: quam mulieres, vt viri suum genium, habebant. In eiusdem tutela Kalendæ Macrob. 1.c.9. vnde Kalendariis Iuno. Macrob. 1. cap. 15. Neque hoc prætermittendum quod hoc loco vir doctissimus coniicit, posse & ita legi, Iana Nouella, quomodo & apud Varronem in libris de re rustica.

ferias primas) id est celebriores. nisi malis legere ferias priuas.

Tusci Itus) apud Macrobiū Satur. 15. Itis. vbi alij Idis, esse verbum Tuscum, quod Iouis fiduciam interpretatur. quòd Idus Ioui consecratæ: vel à videndo, Vidus quòd eo die plena luna videatur: vel ἀπὸ τοῦ εἴδους, quòd eo die plenam speciem Luna demonstret, vel ab oue Iduli, quam Tusci omnibus Idibus immolabant, vel ab Iddiuare Iduare, quod Hetrusca lingua significat, videre, vt sint Idus dies mēsem diuidentes. v. Isid 5.c. 33. Accursium in l. 15. ff de publicanis.

postridie Kalendas) vide Afranium Frattiis. Ouid. Plutarch. Macrob. Gell.

dies noni inciperent) nihil noui inciperent. T. vide Gellium.

omnia verba) id est Do, dico, addico.

Comitiales) hi contrarij nefastis. Plautus Pseudol. Istorum nullus nefastus, Comitiales sunt meri. adde Macrob. 1. c. 16.

Itaque non potest agi, necesse est aliquo eorum vti verbo) ita quia non potest lege agi, necesse aliquo vti verbo, cùm quid peragitur. Verr. antea legebatur. Necesse est enim &c.

Q. Mutius) C. Mutius MS.

abnegabat) ambigebat. A.

Intercisi) vide Macrob. 1. c 16.

Quando Rex comitiauit fas) Comitiauit, id est, sacrificauit in Comitio, vel in Comitium venit. Fas, id est, Fastus dies est. vide Festum in Quando Rex comitiauit fas.

Rex) herus, vulgata: & malé.

fas) fissus. Gyrald. libro de anno & mensibus, quasi hic dies in Fastis intercisus.

dicat ad Comitium) itat ad Comitium. Hoc enim vult Varro his verbis, Quando Rex comitiauit, fas: Regi sacrorum in Comitium ire non licuisse, propterea quòd neque magistratum, neque verba ad populum habere poterat, nisi hoc die qui notatus est in Fastis. Ibat enim in Comitium sacrificij causa, eóque properanter patrato, protinus fuga se è Comitio corripiebat, teste Plutarcho. proinde notas illas Q.R.C.F. quæ leguntur in Fastis, quidam interpretantur, Quando Rex comitio fugit. Ouidius, Quatuor inde notis locus est, quibus ordine lectis, vel mos sacrorum, vel fuga Regis inest.

Quando stercus delatum fas) vide Festum in Quando stercus delatum fas.

pertineat] pertinet.

Iunius Gracchus) Iunius Gracchanus. MS. citatur in lege vnica. de officio Quæstoris.

cuius nomen ego, antiqueis litereis, quod nusquam inueni) rectè, nec enim sub antiquis regibus Veneris nomen nec Latinum, nec Græcum, teste Macrob. 1. Saturnal. 12. & Arnob. 3.

¶ *Nam primus id est Martius*) v. Festum in Martius mensis.

quòd ver omnia aperit, Aprilem) quasi Aperilem. vide Macrob. 1. Satur. 12.

COLVMNA 36.

à die Februato) id est à Lupercalibus.

testatur antiquum oppidum Palatium) testatum antiquum oppidum Palati. S.

gregibus cinctum) de gregibus Lupercorum intelligit, quorum alij Fabiani, alij Quintiliani dicebantur. T. de quibus vide Festum in Fabiani. sed tamen Scaliger ita legit, gregibus humanis cinctum eo sensu: Circa vetus oppidum initio greges pastos fuisse: eo verò in vrbem incluso, cinctum gregibus humanis.

verborum declinantium] verborum declinationem T. Declinationes, deriuationes, inflexiones, à primigeniis seu primitiuis.

adsignificat) id est, consignificat.

de crimina] discriminum.

aliquo) aliò. A.

vna. In nullis) vna nullius. Vel vna cum multis, V. vna in nullius. T.

erant) erunt.

prauerbiis] id est præpositionibus.

& decessit, & concessit]& decessit, & discessit, & concessit. Vetr.

hac decem] Re, ad, ab, in, ex, sub, de, dis, con, præ. proinde rectè emendatum superius, recessit, accessit, abscessit, incessit, excessit, successit, decessit, discessit, concessit, præcessit.

discrimina) discriminum.

Democritus] Epicurus. T.

secuti & item alij] secutus, quod, Vetr. secutus T.

postulet] postuletur. S. vt sit Hellenismus: nam & sic dicitur, Exigi pecuniam.

non postulat) non postulatur. S.

COLVMNA 37.

Locus] locutus. V. pro, de iis difficile est loqui.

quorum repertum] quorum in promptu. A. quorũ in partu. V. T. id est, quorũ in origine.

& cùm hoc agitamus]& cùm hoc cogitamus. V. cùm nos agitamus. S.

Coactio) coemptio, vel coitio. V.

¶ *Concilium*) purpura eodem concilio non in vnum modum exiit. ita legendum apud Senecã 1. Natural. *sine* f. de subterminis studio, de luminis concilio & mensure temperamento. Tertull. lib. de pallio.

¶ *Quod vt vesti mentum*) quod vestimentum apud fullonem cogitur.

apud fullonem cum cogitur, cõsiliari dicitur) Consiliari, pedib. argutarì, Titinnio in Fullonib. A Fullonib. saltus Fullonius. Sen. Epist. 15.

cogitur) coacta vestimenta ex pilis, vocamus Feltra.

consiliari] conciliari. V. Conciliare: Fullonium verbum. Græci συμπιλοῦν, πιλεῖν, ἐμπιλοῦν, ἢ συμπατεῖν.

sic alia vt Libentina] sic alia Lubentina. Ita Vetusata Nonius, & August. 4. de Ciuitate 8. alij ita, vt Libentia. alij, ac Venus Libentina & Libitina, sic alia, &c. Id autem epitheton Veneris fuit, teste Plutarcho, in Romanis & in Numa. ab ea Libitinarij in eius templo, quæ ad Libitinam & funera pertinebant, vendebant. Glossis Libitinarius, ἐντάφιστής, qui & alio loco νεκροθάπτης, & vespillo. sicuti νεκροθάπτης, Rogarius, & bustuarius.

COLVMNA 38.

Mamurium Veturium] Mamuriam veterũ. Vel Mamuri veteri. V. Ex hoc loco constat multis in rebus, certa nomina dicis causa vsurpata. vt in Nuptiis Caiæ & Cæciliæ & Talassionis: in Vestali capienda, Amatæ 11. Gell. 12. Nonis Caprotinis, Caij, Marci, Lucij: in censu vel delectu faciendo, Valesij, Saluij, Statorij, & breuiter; in sacrificiis & aliis multis, bonis nominibus aliquos eligebant. sic in Saliari carmine, bonis ominis causa, Luciã Voluminiam, & Mamuriũ Veturiũ nominabant.

Terentius ait) Iuuentius ait, vel Iuuentiae ait. V. sed nihil impedit P. Terentium hæc ipsa scripsisse in Comœdia Agnorizomene. de qua Festus. ac præterea, duo Terentii fuere, vnus Afer: alter Terentius Libo.

sic cum) sic enim. (dicebant.

narrum] gnatum. id enim absque g. veteres

adiiciendo] à tacendo. V. à iacendo M S. à dicendo. T. (phoris.

pueri dicũtur infantes] vide Æschylũ Choë-

fatuus] locus mẽdosus. A. fatuus nec fari. T.

fari) φρεφαίνειν.

iidem vaticinari] fatui primò pro vatibus, postea pro vesanis accepti. Sic apud Platonẽ μαντικὴ quasi μανική.

poeteu) pœnateis. A.

fasti dies) vide suprá.

extra vrbem agris effati) vide Priscianum.

effari templa) adfari templa. V. περιορίζειν Græci, sistere fana, Festo & Tacito.

pollutum) polluctum. vt infrà.

inde Herculi decima data est] Macrobius 3. c. 12. Re bene gesta decimam Herculi profanabit. adde quæ de decimis scripsi ad l. 2. in fin. ff. de decimis.

id dicitur. Pollutũ &c.) id dicitur pollutum A. Plaut. vt decumã partẽ Herculi polluceam.

Pollutũ quod à Porricendo) cur non potius à pollucẽdo: nisi fortè pollucere à porricere est.

porrecta] proiecta A male. Hinc Macrobius 1. cap. 6. Inter cæsa & porrecta fari. *Porricere* verbum solenne fuit sacrificantibus, 3. Macrob. 2. Virgil. 5. Æneid. Extaque sallos porriciam in fluctus. Hinc illa, exta porriciunto. Plaut. Pseudol. ait. Scen. 3. In manibus exta teneam, vt porriciam. adde Festum in Porriciam Varronem 1. de re Rustic. 29. Arnob. 2. Nonium cap. 2. in Atrox. 62. & Tullium n. 5. ad Atticum 18.

pollutum) polluctum, vt suprà. Id autẽ verbum solenne sacrificantibus. Cato de re rustica c. 132. Ioui dapem polluceri. Plinius 32. c. 2. Ne squamosi pisces pollucerentur: Festus, Herculi esculenta poculentáque pollucere. Est. autem diuersissimũ pollucere à polluere.

vt cum.

vt cùm] at cùm Gyrald. 17. histor. Deorum.

profanum dicitur] profanatum dicitur. T.

Prætor vrbanus] Populus Romanus Vertr. malè. nam Prætor vrbanus in eo sacrificio laneam gestabat. 3. Macrob. 12. 5.

iuuencam] vide Halicarnass. Liuium. Virg 8.

falli] à Græco σφάλλω & φάλλω.

COLVMNA 39.

translatione] translatio V. translatitio. Vertr

pes beta] ita etiam loquitur Varro 1. de re rust. eo verbo intelligit propagines betarum.

Famiger. Affabile] famigerabile S. ita quoque Sipontinus legit.

& fatuus & fatuè] fatuus & Fautus. Vertr. Fatuus & Fatua. A. Macrob. 1. Saturnal. 13. vt.

loqui ab loco] Imò potiùs à λόγος, vel λέγω.

quisque] quidque.

in fanis Sabinis] sumptum id videri potest ex aliquo veteri scriptore.

ad aliquam locutum] ad aliquem locum. V.

consulendi] consolandi. V. T. παραμυθεῖσθαι.

concimè, &c.] continuè loqui à continuo V. dixi ad Festum.

à concinnè] à concinno A à concino T. id est consono à cinnare, S. à cinno Nonius.

respondent] cudant V. cadunt S.

proscenio] in proscenio A.

poeta cogitante] Terentius, cogitare commodè.

ab his rebus] ab queis rebus V à nouis rebus T. vt nuntium à nouo interpretetur.

Aelius] qui & Stilo & Præconinus vocatus est. Varronis magister.

senes aliquot nimiũ nouum verbum] senes alij quod nimium &c. vide 10 Gell. 21.

nouum verbum] eo vsus est M. Cato, Sallustius, Cæsar in oratione pro Roscio Comœdo & aliis locis: & vetus interpres Nouellæ, de Lenonibus 14 ἐσχάτας ποινὰς vertit, nouissima supplicia, quæ Iulianus interpres vltima. & in Nouella vt defuncti cap. 2. nouissima sententiã, pro vltima ac definitiua.

§ nouitas) v. Gloss. Accursij 22. c. 3. in verbo differentia.

quomodo addita] quom additæ A.

in legibus] XII. Tabularũ: dixi ad leges XII. Tabularum, Titulo de pactis.

vbi nuncupata pecunia sunt scripta] id est in quibus legibus fit mentio nuncupatæ pecuniæ. Ne alioquin putes, hic à Varrone, nuncupatas pecunias appellari, quæ sint scriptæ.

quis est que meum nomen nuncupat] apud Censorinum, Quis meum nominans nomen exciet.

ὀνάζω, ὄνομα.

potasi] cupit.

COLVMNA 40.

indicit illum] indicit bellum. V. T. indicit illi .... S.

indixit funus] indictiuum funus. S. indictiuum illi funus prædicit T. vide Festum in Indictiuum funus.

prodixit diem] prædixit diem. V. malè. Prodicere diem est diem antè denunciare.

dictum in mimo] dictum in mimo, idem quod dicterium.

dicta ducibus] dicta à ducibus MS. dice ibus T. dictum à ducibus παράγγελμα. tessera.

dicis immo] dicitur in imo V. dicũtino M S. dicitur immo. V. dicunt in os T. nisi fortè, dicuntino. sit Imperatiuus, ea forma qua præfamino apud Catonem, progredimino apud Plautum in Pseudolo.

dicis caussa) sic dicis gratia in l. 4. ff. commodat. vbi pleniùs dixi de ea re. hoc adiiciendum, Dicis caussa Sosipatro esse nomen indeclinabile vnius tantùm casus, & quidem genitiui.

si dice quid scienti &c. locus mendosus A. Vertr. sic dico quid scienti, quod &, &c. T. si dico nescienti quid & quod ignorauit trado, hunc doceo. Id declinatũ, vel quòd cùm docemus, dicimus.

ratio putari dicitur] putare rationẽ Plutarcho in tractatu de Adulatore, λογίζεσθαι... sic in lege l. 31. §. 3. ff. de negotiis, putare sumptus: in lege Thais 41 §. Titius 7. ff. de fideicommiss. libert. putata ratio.

disputare] disputat. lego disputatus.

cuiusque generis) vniuscuiusque generis A.

Sermo à serie) vel ab εἴρω vel ab ἶρα.

& in vestimento sartum] Imò sartum deducitur potiùs à sarciendo quàm à serie. Sarcire, est integrum facere: vnde sanè sartéque in Augurum libris, id est integrè. Festus in Sarte. hinc Sarta, tecta. in l. 7. §. 1 ff de officio proconsulis l. 7. § 2. ff de vsufructu: l. 7. § 2. ff. ad l. Iul repetundar. vbi quidam legunt sarcta, non sarta.

sic Augures dicunt, si mihi auctor es verbi). hoc in precatione sua dicebant augures: Iouis pater, si mihi auctor es verbi, populo Romano Quiritium hæc sanè, sartéque esse, vti ea nũc mihi bene sponsis benéque volueris.

Ex iure manu consertũ vocare] ex iure, manuconsertum vocare. V. adde quæ scripsi ad leges XII. Tabularum. Titul. de possessionibus.

nam adserere manu] locus est interpolatus. alij ita legunt, manum adserere. adde Festum in Adserere. & in Sertorem.

Consortes] vide Festum in sors. l. 14. Cod. de contr. empt.

sors est impendiũ quod inter se iungat] quod in sortem, vel quòd sorti se iungat Maiolpi... ria in 6 ad Atticum. 1. sors est quod inter se iũgit. T. In iure, sors, pecunia principalis quibus vsuræ accedunt. & lib. 4. 5. in f. sors, quod suum fit sorte. adde l. 24. ff. de vsufru leg. legato: l. pen. §. 1. ff. ad l Falcid. l. 58. § cùm autem 6. ff ad Trebell.

legumina] vide Varronem 1. de re rustica.

murmurantia littora] sic venter murmurari dicitur. vide Nonium in Murmurari.

COLVMNA 41.

Quirites à Curensibus] à Curetibus V. Vertr. alij à Curibus.

& ab iis] id est ab iis.

Itaque hos imitatus Aprissius ait in Bacche] imitans Chrysippus in bucco, quis me iubilat? vicinus atus antiquus. V T. Aprissius in Bacche. V. Itaque hoc imitatus aptè Attius in Bacchis. vel, Itaque hoc apertè Attius. S. Bacchas vertit ex Euripide Attius. Est tamen qui Chrysippi nomine personam ex Tragœdia Attici intelligat.

à θριάμβῳ Græco] θριαμβεύω.

sua voluntate] quidam putant hęc verba superesse: ac proinde hoc loco sponte suapte, id est sua voluntate.

Terentius] in Adelphis: vbi tamen hæc verba paulò aliter referuntur.

qui idem vt faciat] qui id dum facit V.T.

consponsi] fide mutua obligati.

qua pecunia] qua pecunia Sipontinus & T.

contra sponsum rogata] id est ad mutuam quandam sponsionem. Itaque proximo libro legitur, sponsus contra sponsum rogatus, id est ad spondendum rogatus. adde 4. Gel. 4.

non enim si volebat] non enim si nolebat V.

cùm spondere] conspondere. T. id est simul dicere: sic, respondere post alium dicere.

cùm à sponte respondeceretur] ad spontem responderent. T. id est ad voluntatem: sponte tamen in ablatiuo vt frequentius inuenias: cum genitiuo etiam nonnunquam. hinc apud Gellium homo suæ spontis.

non spondet ille statim qui dixit spondeo, si iocandi caussa dixit) huc pertinet lex 3. in f. ff. de obligationibus & actionibus.

sequere &c.] sequere sequere Polybadisce: meam spem cupio consequi. Polyb. sequor hercule quidem, nam lubenter mea sperata consequor. adde Nonium in verbis Inter speratam, dictam pactam & sponsam.

Hercule] hercle A.

sperata) ἡ μεμνηστευμένη pro denupta accipitur apud Plautum in Amphitruone & Afranium. vide Nonium d. loco.

& quod] & non.

dicunt] dicitur. MS. Vertr. alij dicitur.

neque illa speratur &c.] neque ille speratus qui dicitur adolescens: neque illa sperata est: eo sensu, cùm sine sponte dicunt, verè neque ille speratus est, qui dicitur adolescens, neque illa sperata est.

COLVMNA 42.

vas] hinc vadari Liuio 3. vades autem ideò dicti quòd qui eos dederit, vadēdi, id est discedendi habet potestatem. Acro ad illa verba Horatij 1. Satyr. 1. Ille datis vadibus. Glossis, vades ἐγγυηταὶ τοῦ ἔχειν vadatus παρεγγύην παρέχων παρεγγυηθεὶς συνταγεὶς.

qui pro altero vadimonium promittebat) etiā in causa criminali. Liuius 3. Glossis vadimonium ἐγγύη ἐκκλήτου εἰς.

vades ne darent) alioquin ordinarium erat fideiussorem à venditore dari. l. vlt. §. vlt. ff. de rescindenda. Primus vades dedit Cæso Quintius teste Liuio. vide Demosthenem κατὰ Τιμοκράτους.

nec sine canendo tibicines dicti] sic suprà lib. 4. Nec vinalia sine vino: nec Curia Calabra sine calatione potest aperiri.

¶*Buccinator à vocis similitudine & cantu dictus*] quasi vociua ea pagani agrestesque ad omne?? vsum ad cōpita vocabantur 18. Isi. 24.

alterum cum præpositione] cum R positione. Vertr. verò dicat, osmen & olnamen (quod postea ornamentū dictū est. S. in R mutato) non idem esse. aliàs in osmen & osnamen nulla præpositio est.

facit fabulam] id est Comœdiam: verbi gratia, Andriam, Perinthiam.

& qui aliquid agit nō esse infitionem] sic vocabāt otiosum. A. Augustinus putat locū esse deprauatum. Scaliger ita emendat, Et qui aliquid neget, esse inficientem. rectè, vt Negare, non agere est: ita inficientem esse, nihil facere.

adlucet] adlucere est cereum aut facem ferre. Plaut. Curcul. Luces cereum: in Casina, Lucebis nouæ nuptæ facem.

ab luere & luce dissoluuntur tenebræ] ab ad & lucere. V. abluere M. S: alij ablute: alij ab luce. ego ita emendo, Id ab eluere, & luce dissoluuntur tenebræ.

Noctiluca] id est Luna.

Lucere item à luce] Luci item à Luce, quod &c. Lucaria item à luce, quòd propter lucem amissam is cultus institutus. S. vide Festum in Lucaria.

qua res] id est aliqua res.

conquæstor] quæstor.

Attatteum illud] Atticum MS. Arcticū. V. Actiacum. T. vitium illi obtulit, violauit: quod incidit in inuidendum, vel quod incidit in videndum. S.

obliuio lauet] obuiolauit. V.

COLVMNA 43.

cum muliere fuisse] sic Cicero de Fato, pro connubere: τὸ συνεῖναι.

Cerno idē valet. Itaque pro video] Cerno pro video, atque idem valet. Vertr.

in membreis] in tenebreis.

Cerno à creo] à κρίνω MS. à cereo. V. quod eidem ac creo. Nam & in Saliari carmine Cerusmanus est creator bonus. & Ceres quòd omnia creat, Cerno à κρίνω. S.

descripti] discreti.

& qui id in testamento] & quod in testamēto cernito. T. & quid in testamento. V. & quid in testamento dicis vel iubet. Vertranius. ita le-

ita lego, & cernito in testamento, &c. dixi ad Vlpianum, & libro superiore.

in creatione] in cretione. vide Vlpianum c. 22. cap. 28.

adhibere iubens] adhiberi debent. Vertr.

ab eodem] Ennio.

vitam cernere] multa cernere. V. malè. Nam ter sub armis vitam cernere dixit, ex Euripide. & alibi, vitam cernamus vtrique, id est, de vita decernamus.

vos epulo] Nos epulo. V. apud Festum ita legitur. Quos vbi Rex paulò specit de montibus celsis. vbi dixi de huius loci lectione.

qui habeant spectionem] vide Festum: Ciceronem Philipp.

quo oculos inungimus &c.] oculo iniungimus. V. ita lego, quod oculo inungimus: quo spicimus, specillum.

poeta] Ennij, scilicet. videtur autem hic locus sumptus ex Ennio: citatur autem à Cicerone.

aut ausculto] & ausculto, alij, haud ausculto sic audire & auscultare opponuntur apud Cæcilium & Pacuuium.

Repotatio] Repotia. A.

antiquum non vt nunc φρέαρ] antiquum πόρτος non vt nunc φρέαρ dictum. S.

mantellium] mantellum. V. mãtelum, Plauto.

manuterium] manutergium. A. χειρόμακτρον, χειρεκμαγεῖον, μανδύλιον.

nuntium erit] nuntiatum erit: nuntiamus in lætis: obnuntiamus in malis.

Quod bonum &c.] huius formulæ, meminit Cicero, & 2. de diuinatione, & Liuius.

COLVMNA 44.

de mœris] ἀρχαϊκῶς pro muris.

voca inlicium hoc ad me] antiquum, pro huc ad me. vide Festum.

murrha, vnguentisque vnguũtur] distinguit inter murrham & vnguenta. murrha suo constat succo: vnguenta composita sunt.

Post autem] post ante. V. potestate. T. prior lectio non mala: nam & ita Latini, Inante dicunt.

conuentionem] pro concione id vsurpatur. vt Vertranio necesse non fuerit mutare in concionem. Glossæ, Conuentio, συνάλλαγμα. σύνοδος.

C. Calpurni] C. Calpurnio.

Iudices] id est, Consules. sic Consulere pro iudicare. Qui rectè consulat, Consul fiat. vide Festum.

Hic accenso, illic praconi] Hic accenso, ille præconi.

Idem vt praco] item & præco. A.

Bœotia] An hæc comœdia sit Plauti, vide Varronem apud Gellium 3. c. 3.

alij esse dicunt] M. Attij. A. Aquilij Vertr. 3. Gell. 3. M. Accij Plauti M. S. Ælij S.

circum aras] circum aures. M. S. circum aureas, vel circum mœros, vt & suprà & infrà nisi aras pro mœris intelligas.

inquisitionis] anquisitionis.

accusaui] anquisiuit.

mittas auspicium] id est qui nuntiet secundum auspicium.

commeatum Pratores vocet ad te] Cùm eat præco, reum vocet ad te.

cornicine] cornicem. V.

ad priuati ianuam] Huius moris facit mentionem Plutarchus in Gracchis. Tacitus 2. Annal.

Argentarij tabernas] quæ in foro.

ex ara] exire.

concionem aduoces] concionem auoces.

quod adtingat] id est, quod incipiat.

Censoribus] antea legebatur cessoribus. vt coss. pro consulibus.

Classicus canat] Classicum canat. A. malè. nam classicum, Tuba: is qui tuba vtitur, classicus. Classicum autem a classibus populi dicebatur, quæ in comitia centuriata conueniebant.

lostium] ostium.

ex heis qua interea] ex iisque interea.

COLVMNA 45.

quod censor] locus mendosus. A.

id quod propter &c.] id quod per. &c.

Inlicio & Inlicius] Inlicis. V. Inlicium & Inlicio quod. S.

in choro Proserpina] erat in Laodamia Liuij Andronici. vbi Laodamia Proserpinam exorat, vt sibi frui liceat complexibus viri mortui.

pellexit] pellicuit.

quod Augur Consuli adest] vide Varronem 3. de re rustica.

ac prait] Præite. [illegible]

duis caussa] de eo dictum est superius.

COLVMNA 46.

M. Iunij] Gracchani.

Inlecium] Inlecium.

illiunt illexit] Illigit, illecitque. T. illicit & illexit. Vertr.

qua cum E] quia I. cum E. A. Vertr.

Errare ἴ μεν] Errare ἴ μεν.

[illegible]] [illegible]

[illegible]] [illegible]

NOTÆ IN LIBRVM VI. VARRONIS.

Priore libro) id est, prioribus libris, quarto & quinto.

in le si post aliqua demptà sint) inde si pòst aliquæ demptæ sint. Vertr. S.

ob, curior sit volūtas, in posteriores non reprehēdenda, Igitur] Obscura sit voluntas impositoris. Non reprehendendi igitur illi &c. A. T.

facilius) vt facilius.

operam Myrmecidis] Myrmecides (vt & Callicrates Lacedæmonius) quadrigas fecit quas musca tegeret : & in sesamo distichon elegiacon litteris aureis scripsit. sed & nauem quam apicula pennis absconderet. Ælian. lib. 1. Plinius lib. 7.

verba omnia] non omnia verba. Vert. nihil mutandum censeo. vt mox dicam.

ab eo quod &c.] locus mendosus videtur Antonio Augustino. Sensus est quidem obscurus, at non desperatus. ita potest restitui, ab eo quòd non ea sunt in locubratione liberali prosecuti. Id vult Varro. Non multa esse verba in soluta oratione & poesi, de quorum etymo non constet. ab eo quod, id est, propterea quòd viri litterati qui de Etymologia scripserunt, paucorum vocabulorum originem reddiderunt, idque probatum iri ostendit ex C Ælij lectione.

licet multum legerent] licet multum legerim. A. licet multum legeris Vertran. non malé. vt respondeat sequenti, videbis.

in primo) in primis. V.

exili littera expeditam]. i. leuiter explicatā.

cùm non modò Epimenides post annos quinquaginta expeditum] pro expeditus Turnebus legit experrectus, pro Epimenides Epimenidis. alij ita, Epimenidis opus post annos quinquaginta expeditum. Scaliger. verò Epimenidis corpus post annos quinquaginta expergitum. Hæc ille. Expergitum verò antiquè pro experrectum, Festo.

post annos quinquaginta] ita Plutarchus & Laertius.

Teucer Liuij) id est, Tragœdia Liuij Andronici. Teucrum etiam Paccuuius composuit, teste Cicerone. 1. de Oratore.

duodecim] decem.

Pompily) ab eo instituti S alij, ab queis saliare carmen.

fons in carminibus saliorum) fons in carminibus saliorum. V. S.

COLVMNA 47.

multo propius nobis fanto] hæc non expungenda, vt censet Augustinus, cùm id Plautino more dixerit.

prima verba poëtica] id est Carmen Saliorum, qui primi poetæ apud Romanos.

vt quia quare] vt quærere à qua re sit. T.

ad medendum medicina] à medendo medicina. A.

non possem) non possim.

equites ab equite: equitem ab equo] equites ab equito: equito ab equo. V.

vnus erit &c.) versus ex Annalibus Ennij paulò immutatus ab Ouidio in Metamorphosi, & 2. Fastorum. Sunt autem verba Martis ad Iouem de Romulo in numerum deorum referendo.

Hecuba] Ennij fabula.

ô magna templa cæli, tum commista stellis splendidis) ô magna templa cælitum commista stellis splendidis. S.

in Periboea] Paccuuij.

scrupea saxa &c.] Ardua per loca agresti Nititur, ac trepidante gradu, saxáque scrupea Bacchi, altáque templa propè aggreditur. S.

ex Andromacha) Ennij. Vt conijci potest ex Cicerone: quanquam apud Ciceronem citatur aliter hic versus. v. Tullium Tusculana 5.

quàm quia initiū erat oculi] quaqua intuerant oculi M S. quaqua intuemur oculis.

in hemisphario] in Hemisphærium T. Est autem locus vbi æther conspicitur.

vbi terra cærulo septum stat] vbi concha cærulo, M. S. vbi concha cæruli T. vbi æthera cærula septum stat. V. S. potest ita legi, vbi terra cærulo septo stat. Cærulum autem septum, mare: stare, vel pro contineri, vel pro replere.

in arce item] in arce ita. M S. in arce autē S.

Tesláque meta sunto &c.] Locus mendosus videtur Antonio Augustino. Veteres excusi ita habent, Testáq; me ita sunto, quoad ego eas te linguā. alij, Tescáq; me ita sunto. Scal. ita emendat in Coniectaneis, Tesca dumecta sunto, quoad ego castè lingua nuncupauero, quo loco Tesca dumecta interpretatur deserta dumecta. In Appendice verò ita, Templa Tescáque incita sunto, quoad ego castè lingua nuncupauero vbi, incita. idem quod immota. hinc calculi inciti Isidoro 18. cap. 73. & Ciere calces, Plauto mrēr.

olla vel arbor) olla ter. V. vlla ber. M. S. olla vera arbor. T. alij olla fera: alij olla vber. S. ad hunc modum restituit. Olla veter arbor quisquis est, quam me sentio dixisse, Templū lectúmque esto in sinisterum: olla veter arbor quisquis est, quidquid est sentio dixisse Templū, tectúmq; esto in dexterū: intra ea. &c. S.

quoad ego relinquā nuncupauero) quod ego eas te linguam. V. quoad ego caste lingua nuncupauero. S.

quam

quam me) quod me: sic infrà.

interea) intra ea. V. S. tesca spatia & effata.

concretione) concrecione. V. conregione T. conrecione. S. quod idem est quod conregione, sic veteres subicitare, Inicere, pro subigitare & inicere. Conregione autem est è regione, vti Festus notat. Turnebus contrà, conregionem definit, regionem intra fines comprehensam. moris enim fuit in dedicandis templis & fanis, etiam fines ipsos concipi.

sensi] sensit.

Ennius in Medea] hîc præponendus est hic versus, Astu atque Athenas antiquum opulentum, oppidum.

COLVMNA 48.

quod addit templa] quod ad id templum.

Curia Hostilia templum est, & sanctum non est] ad de 14. Gell. 7.

Tesca) vide Festum.

Lemnia quis tu es &c.) Quis tu es mortalis qui in deserta Lemnia & Tesca te apportas loca? S.

Lemnia præstolare) Præsto littera rara. vel Lemnia Peræ esto litor arat M S. Qui Lemni aspera tesca tuere & celsa Cabirum delubra tenes, mysteriáque &c. sunt autem versus Anapæstici, ex Philoctete Attij.

et celsa] excelsæ.

Cabirum) Cabirorum mysteria erant in Lemno & in Samothrace, de quibus vide Strabonem.

deinde Volcania) & Volcania.

ab limine) ab lumine.

Et Nauius &c.] Ætnea vi spirante vapor feruidus. S.

vides, vnde ignes cluet mortalibus diueis] videmus, vnde ignis lucet mortalibus clam diuisus. Faernus ita hunc locum emendauit ex Cicerone 2. Tusculana. ab eo sunt, A. Augustinus, Vertranius, Turnebus. Scaliger hos Anapæsticos contrà ita restituit: vnde ignes mortalibus Diuisse cluet doctu Prometheus clepsisse dolo, pœnásque Ioui fato expendisse supremo.

cluet] clauet. M S. claret T.

diueis] diuus M S. diuisse S.

ideo quòd sancta) ideóque sancta T.

ibi) id est in Lemno.

illud] ex Medo Pacuuij.

Quis pater) versus Enn. S.

Bellum tuer &, tueri villam) velle tueri villam. V.

Aedes tumum] ita Varro 1. de re rustica: adde Gellium 12. c. 10.

Tu domi] Tueri. V.

quod opus fiat) quid opus fiet. V. quid opus fiat A. quod opus fiat. V. quod opus est, vt fiat. ita apud Plautum Menæchm. actu 2. secu. 3.

etiam inde idem, illud enim extemplo] etiam indidem illud Ennij, extemplo, acceptum me necato & filium. S.

Extemplo] verbum sacrorum: vt Ilicet iudiciorum. hoc, dimisso senatu: illud patrato sacrificio à prætore pronuntiabatur.

Peruade polum) Anapæstici.

continueis sæcepit spoliis) se cæpit. M S. si vel sic cæpit spoliis T. continuus sex apti: Scaliger ita hos Anapæstos restituit: vt hoc quidem loco τὸ S. significet signis.

circum septum) contra septum V. consæptum S.

insidunt] ἐγκάθηνται.

signum candens) signum cadens. V.

In rectore] ita Vertranius: in pectore. V. in Eurysace T. Est autem in hunc modum locus hîc restituendus. super oceani stagna alta patris, terrarum anfracta reuisam.

ab eo leges] XII. Tabularum. v. l. 8. ff. de serui. rustic.

In directo pedum octo: in amfracto sexdecim) Idem habetur in l. 8. ff. de seruit. rusticorum prædiorum, nisi quòd pro in directo, in porrectum ibi legitur.

octo) d. l. 8. & l 23.

in amfracto] in anfractum, id est vbi flexū. d. l. 8.

sexdecim) imo XXIIII. Nam ambitus tres dimetientes suas & septimam complectitur. ac proinde Scaliger in Appendice putat hîc non agi de toto ambitu, sed de dimidio; idque angulorum cuiusuis viæ rationem exposcere.

Triuia] τριοδῖτις. 1. Macrob. 9.

quod in Triuio ponitur] cum corona quernea & draconum voluminibus. vide Sophoclem ῥιζοτόμοις. Estque querna corona, deorū inferorum, ad quem etiam modum Parcæ coronabatur.

COLVMNA 49.

Titanis) quæ & Τιτηνίς Apollonio 4.

Manilius) Manlius.

Latona parit &c.) Latona pariit casto complexu Iouis Deli gemellos creta Titano deos. ita restituendi hi versus.

obtines) obsides. Cicero 1. de diuinat. apud quem pleniores hi versus.

quòd is medius sit locus terrarum] Creditum ab antiquis, Delphos in eundem locum conuenisse duos coruos. vide Strabonem libro 9. (duos olores fuisse Plutarchus scribit duas aquilas, Pindari interpres) missos à Ioue, hunc ab ortu, illum ab occasu. Inde (referente Pausania) posteri rati sunt illum locum medium terrarum esse; in cuius rei memoriam ibi in lapide extructum monumentum cum hac inscriptione ὀμφαλός. Eo pertinet Ouidianum illud 10 Metamorphos. Et orbe

In medio caruerunt præside Delphi. & author obscœni carminis Delphos Pithius, orbis vmbilicum vocat.

Neque hic locus terrarum est medius] Idem refert Plutarchus libro De defectu oraculorum.

Neque noster vmbilicus, hominis est medius) Andreas Vesalius aduersus receptam veterum authoritatem (id enim ita sentit Vitruuius; & Galenus libro xv. de vsu partium: & libro xi. de placitis Hippocratis & Platonis) libro sexto, de hominis fabrica tradit, non in vmbilico, sed in pubis ossium coalitu corporis humani exquisitum mediũ esse quod & Pythagoras existimat, vt mox dicetur.

Itaque pingitur qui vocatur χθὼν *à Pithagora*) Itaque pingitur χθὼν Terra Pythagorę. M.S. χθὼν Πυθαγόρα, id est Terra Pythagoræ. vt Pythagora sit genitiuus Doricus. sed planè sensus perturbatus est. ita lego, Ita pingitur (quæ vocatur χθὼν à Pythagora, vtque media cœli) linea ducta infra vmbilicum, parte qua discernitur homo, an fœmina sit: vbi ortus humanus similis vt in mundo. quasi diceret Varro, Media pars hominis non in vmbilico eius, sed in pubis parte. ea enim discernitur homo, mas an fœmina sit. ' Eandem partem Pythagoras obscurè (quemadmodum multa alia) videtur appellasse terram) ad differentiam fortè alterius partis quã cælestem aut cælum nominabat] terram, inquam, mediam cæli: nec enim duo illa verba, ac terræ, hic quidquam conferunt, sed potius à quodam prauo ac distorto interprete, è glossa in contextum coniecta.

per id quod discernitur homo, mas an fœmina sit) hac enim parte sexus æstimatur l. quæritur 10. ff. de statu.

vbi) sibi.

terra mundi media) mirum id tribui Pythagoræ à Varrone, cùm id apertè neget Pythagoras apud Plutarchum in Numa.

sed quod vocant Delphis in æde &c.) sed quod vocant Delphis μεσομφαλιον in æde.

adlatum est quiddam vt thesauri speciẽ &c.) allatus, vel allatum. V. ad latus foraminis est quiddam vt thesauri specie, quod Græci ὀμφαλὸν dixerunt. Vertr. Scaliger ita legit, foramen allatum est quoddam thesauri specie: vel, thesauri specie allatum (Straboni 10. est πτερωτὸν, à fasciis, in modũ alarum vtrinque pensile. adde Strabonem lib. 9.) Idẽ apud Festum in Fauissæ ita legit. foramen ad latus est quoddã thesauri specie &c. id est ad modum illarum fauissarum, quas Græci θησαυροὺς vocant. vide Plutarchum in Philopoem. & Liuium 39.

vt thesauri speciem) vt thesauri specie Vertr. vt thesauri specie S. quasi diceret, est foramen Delphis simile tensorio foramini, eo sensu: Foramẽ illud tenus vtrinque vinctũ est, quẽadmodum & tentorij vmbilici, in quos inseruntur funes illi, quibus vtrinque ad latus vinciuntur equi funales. sed præstat his verbis intelligi foramen quoddam allatum fuisse Delphis, vt ibi esset thesaurus.

vmbilicum) hanc vocem dispungendam existimat Scaliger.

altrix terra) [Greek illegible]

Ennius) in Eumenidibus, quas ipse vertit ex Æschylo.

Areopagita quid dedere aliud quàm pedam) quàm peram V. quàm pudam T. id est quàm pudet. Scaliger ita, Areopagiticam ea de re vocant petram.

Musæ quæ pedibus magnum pulsatis olympũ) vnicuique Musæ veteres sedes in cœlo assignabant. qua de re vide Macrob. 1. in somnium 3. atque ita è cœlo Musam inuocat Horatius: Descende cœlo.

pulsatis olympum) citatur à Seruio.

quasi Hellespontum & claustra) Qua Pontus Helles T. ad Hellesponti claustra, quod Xerxes S.

concludit) conlidit, malè. Nã Æschylus dixerat [Greek illegible]. Herodotus ζεῦξαι.

loqui in Aegeo freto] alicui in Ægeo freto, V. allicui in Ægeo freto. S. id est allexi.

ab insulis) id est scopulis: alij legunt ab binnulis.

Pacuuius) in Duloreste.

Aeges) dispungenda hæc vox est.

dicitur] dixit. V.

Ennius] Næuius.

Cõferre aut ratem aratam qui perit. & qui dum mare] conferre queant T. conferta rate, inæratáque perite, Qui dium mare &c. S. vt conferta, hoc loco sit, numerosa: Inærata, χαλκέμβολον: diũ mare. id quod Græci δῖαν ἅλα dicunt. alias, conferte ratem. est eam agere. sed quid? Idem ipse in Appendice hunc locum ita legit, vt conferre queant, rate, mo eratáque perite; per liquidum mare. vt Varro hoc loco videatur referre, quo primùm classem fabricare, & in ea se exercere cœperunt Romani. de quo vide Polyb. 1.

videntur. Ratis enim &c.) videntur, rarescunt. & hoc ratis. Striatum illud, vbi plures mali aut asseres ac restes ab lato. S. vt ratis ab rarescendo dicatur. aliàs nullum hic Etymon ratis adfertur.

dextra & sinistra] dextra sinistra S.

COLVMNA 50.

*aut asseres *. agrestis ab agro*) aut asseres ac restes ab lato, S.

Insulas

Infulas]ab Infilare dictæ infulæ. Infilare autem est amicire.

cùm ad sepulchrũ] velari.n.solita sepulchra.

sed velatas)cùm velatas. T. locus mendosus videtur Antonio Augustino. velatas frondentes comas. S.

Cornuatam vmbram iaci] Cornua taurum. T. Cornuat aurum, vmbram iacit. icere paret. Cornuata à cornib. S. Cornuare est inflectere: paret, idem quod apparet, vt ex formulis iurisconsultorum constare potest, si paret eũ dare oportere l.5.ff.de rei vindi.l.11.§.proscribere ff. de instit. l.47.§.sed si ff. de legat.1.l.7.ff.secundum tab.l.7.§.illud sciendum ff. ex quib. causas in possess.l.179.ff.de verb. signif. l.34.ff.de regulis iuris, vmbram etiam iacere. Plinius dixit lib.2.nisi legas vibrans iacit. vel, vibrat, iacit.

curuamus]curuantur. A.

Cosauli, dolosi) osculo, dolori. V. orculo, dolosi. T. Coesuli. S. id est cæruli vel Cosaulæ.

omnia verò adpatula cosmisse] Locus hic corruptus Antonio Augustino videtur. omnia ad patula, est in veteri. Scaliger ita emendat, Ennio verò ac Pacuuio misesia incusia, &c. In Appendice verò ita, omnia dapatilia coemisse Iani Cusiones, Duonus, Ceruses, Diuius, Ianúsque venit. Putat autem duos esse versus Saturnios, in queis τὸ Coemisse, vel Comisse, Comedisse: Duonus Ceruses, bonus creator Cusiones, Curiones. Quin, in coniectaneis scribit, errores qui hic sunt, vel eruditissimos, deterrere à tanto negotio adgrediendo, hoc est ab emendatione huius loci. Ego verò tentabo vt potero hunc locum restituere, verbis Varronis paulò altius repetitis, ad pleniorem intellectum. Ad hunc itaq; modum, restituo, vt in multis verbis antiquis dicebant. S. postea dicunt R. vt in carmine Saliorũ sunt hęc, Cosauli, Dolosi, Eso, osnamenta, arbosem, quæsere. Item Cusiatii Muses, Ruse, itemque lases, fesiæ &c. pro Corauli, dolori, ero, ornamenta, arborem, quærere, Curiatij, mures, rure, lares, feriæ. Rem ita esse deprehendet lector exacta collatione, Festi, Varronis, ac veterum adhibita.

coemisse]conuenisse. V.

Iam Cusiatij] incusia vel Iani Cusiones. S. Iani Cusianes M S. T.

muses Ruse] mesidie onese vel Duonus Cerolus. S.

Ruse dúmque] rudesúmque. S.

dumque Ianus venet post] Venese quod Venere post. vel Diuius Ianúsque venet. S. Turnebus, sunt Curiones qui iam venerant ad omina Diuius & Ianus.

diuum exta cante] Diuum. id est Ianum.

cante] id est cantate. sic apud Festum Canta pro Cantato: vbi tamẽ emendo Cantæ pro Cantate.

supplicè Cantè] id est suppliciter.

veteres Casmenas Cascas res volo profari & *primum, &c.* veteres ô Camænæ, cascas res volo profari, et Priamum.

volo profari] profari volo M S. volo profarier.

Ennius] hunc versum citare videtur Cicer. 2. Tusculana.

Cascis populi], coloni deducti à Latinis antè Romam conditam. v. Halicarnass.

Manilius) Manlius.

Cascum duxisse Cascam] id est decrepitum decrepitam duxisse.

Canoras conficiebāt nuptias) alij canoras interpretantur concinentes: alij, Caron eas faciebat nuptias, eo sensu, Charontem eas nuptias celebrasse, quòd decrepito decrepita nupserit.

Papinij] Pomponij apud Priscianum.

Ridiculum est, &c.] hos versus ita restituit Octauius Pantagathus, cùm antea legerentur corrupti hoc modo, Ridiculum est, cùm te Cascam tua Casea dicit. Amica Philippotomis, eius qui senex puerũ dicit pusum: puellam pusam. sic fiet mutuam mulinam. Vt sis verum pusus tu, tua amica senex. Turnebus ita, Fili Petroni sesquisenex puerum dicit pusum pusa puella, ast mutua muli. Nam es verè pusus tu, tua amica senex. Scaliger verò ad hunc modum, Ridiculum est cùm te Cascam tua dicat amica, Fili Petroni, sesqui senex puerum. Dic tu pusam illam, sic fiet mutua muli. Nam verè pusus tu, tua amica senex.

mutua muli) mutuam mulinam. V. mutua muli. T. S.

tua amica senex] Idem apud Priscianum libro 3.

Cassinum) Cascinum.

Cassinum forum] Cascinum forum.

pupum senem] pappum senem. S.

Casnar] v. Festum & Nonium.

Ambe] Ambio. M S. ἀμφὶ.

Canis caninam non est] Caninam, id est carnem vel pellem.

Ambagio dicta vt Ambustum] Abagio dicta vt Abustum.

Ambiegna] Ambegna. Fest. T. ambigna Fulg.

COLVMNA 51.

Fœta) feta. S.

magnus homo) μέγας apud Aristophanem Stolidus & ineptus.

immunis canes vi] sic Homerus ἀμύδις ...

Vt signa canant] vt, signa canunt. citatur autem hoc commation ex Ennio.

rostrata] rostra. V.

adcidisset] accidisset. Cicero 5. ad Atticum cecidisset. Est autem hic versus Ennij in Medea Tullius 3. de Natura & 2. ad Herenniũ.

trabes] vide Priscianum lib. 7. & Varronem infrà.

Ennius, &c.] hæc verba à Macrobio 3. cap. 8. tribuuntur Medeæ apud Pacuuium. Scribendum igitur, in Medo Pacuuius : sic apud Diomedem, falsò tribuuntur illa verba, Quis tu es mulier, Medo Ennij.

glossemata] id est verba obscura.

Casmillus) vide Plutarchum in Numa: Halicarnass. 2.

qui cummerum fert) qui merum. V. ita legẽdum, qui cumerum. Cumerum seu Cumera vas nuptiale. v. Festum.

in quo quid sit in ministerio] cum quo quid sit in ministerio. Vertr.

extrinsecus nesciunt) extrinsecus nesciunt.

Casmillus vocatur in Samothracum mysterijs) idem refert interpres Appollonij.

Dijs magnis) qui & Diui potes, & Cabiri. id enim Cabir Syriacè significat.

verbum Græcum arbitror) idem refert Festus. Tuscum tamen verbum esse Macrobius lib. 3. scribit.

apud Callimachum] Vide Macrobium dicto loco.

in penateis vius] in poemat. 6. Vertr.

apud Ennium) in Sotadico scilicet. adde Festum.

subulo finitimas, &c.) subulo quondam marinas propter astabat plagas.

astabat] assabat, Scaliger. Assare tibicines dicuntur qui sola tibia canunt, nulla voce admissa. v. Festum in Assa.

versus) scripsere alij rem versibus, &c. apud Ciceronem in oratore ad Brutum ita legitur.

Fauni] qui iidem apud Latinos quòd Magi apud Persas, & Bardi apud Gallos

in versibus quos vocant Saturnios] qui tandem, inuentore Ennio, degenerarunt in Heroicos. Cicero secundo de legibus. Horatius de arte. & hoc quidem Ennius ait in Næuium, qui Saturnio carmine secundum bellum Punicum scripserat Est autem versus Saturnius Iambicus Hypercatalecticus vt: Dabunt malum Metelli Næuio poetæ. vide Festum in Saturno dies Festus.

à versibus viendis) à versibus vagiendis. Scaliger.

Corpore Tartarino] desumptum à Græcis, ταρταρος ἀυγυγεμ ὑπαρ... Scaliger.

paluda virago] Paluda virago cui par imber & ignis spiritus & graui terra. ita citatur apud Probum. Porro Paluda pro paludata. alij legunt prognata.

virago) Glossis ἀνδρεία, γυναίκα: alio loco ἀνδρογύνος.

Tartarino) id est horrendo, horribili. Festus.

Plato in quarto de fluminibus] Hic dialogus est Phædo, quartus primæ tetralogiæ. Nam & ita diuisi Platonis libri à Criticis. vide S. in Appendice.

Epeum fumificum coquum) Coquum fuisse testatur Athenæus : lixam verò Theocritus.

apud Ennium] apud Næuium. V.

Lucam bouem) id est Elephantum. Hoc etiam adiiciendum Scarabeos, quos Galli Ceruos volantes appellant, Lucas etiam dici à Plinio 11 cap. 28.

Verginij] Virgilij.

COLVMNA 52.

id est) identidem vel non item. V.

cornutas) cornuatas V.

quos dentes multi dicunt, sunt cornua) idem refert Pausanias.

non Africana bestia) id est Pantheræ.

Orator sine pace redit) Cyneam intelligit qui re infecta à senatu remissus, de quo vide Plutarchum in Pyrrho, authoritate ac suasione Appij Claudij Cæci, cuius verba ab Ennio recitantur. Quo vobis mentes &c. adde legem §. 5. ff. de in ius vocando.

qui enim verba haberet orationum publicè aduersus eum quo legebatur ab oratione, orator dictus) aduersus eum cum quo belligerabatur. Vertr. Qui enim vt orationem haberet publicè ab vniuersis, cum quòd legebatur, ab oratione orator dictus: Turnebus. Qui verba haberet rationum publicè aduersus eum quò legebatur. Scaliger: ita lego. Qui enim verba habet & orationem publicè aduersus eum in quem legebatur &c.

Cum res maiore ratione legabantur potissimum, &c.) cùm res maior erat, eò legebantur. A. cui fauet lex 4. §. ordine 5. digestis de legationibus. eò legabantur, Vertranius, vt Plautus Sticho. Actu tertio, scena secunda, oratores veniunt huc legati publicè. Scaliger verò ita, cùm à Republica maiore ratione legebantur. fortasse non absurdè legi potest, Cùm res maior erat, ij legabantur qui, &c. de legatis vide titulum Pandectarum de legationibus.

oratores doctiloqui.) qui & ἑταῖροι Homero. Certè in iure constat oratores pro legatis vsurpari

Turpari in lege. Lege Iulia 7. ff. ad legem Iuliam de re publica.

olli.]id est Numæ.

Egeriai]id est Aegeriæ Nymphæ.

ollus letho datus est] ollus Quirinus letho datus est Fest. in. Quiris hinc Cicero in li. de legibus. Hos letho datos. adde Festum in Indictiuum funus & Simpludiarea.

λήθη.]lethum, à Græco λήθη id est obliuione. Priscianus verò à Leo leui, letum. Cæterùm cur letho datum potius dicerent quàm mortuum, ideo fortè, ne mortui mentione iniecta viderentur δυσφημεῖν. Itaque vel vixisse Plutarch in Cicerone. vel fœlices esse dicebant. vide Ammianum 25.

mensas]quæ & Curiales, & Anclabræ ab anculando id est ministrando, & assidellæ dicebantur. alij legunt mentes quos additos fuisse à Numa testantur historiæ.

ancilia.)ancilia primus. S.

ancisu.]ambecisu. M S. T. S.

ab vtraque parte, &c.] vt Thracum incisa, vt Saturnio in carmine. S.

Saturnio, &c.]item alibi, Libáque.

fictores.]alij fartores. dixi ad Festum in Ferctum.

è scirpeis virgultis] Ouidius, Tum quoque Priscorum virgo simulachra virorum, Mittere roboreo scirpea ponte solet.

triginta.]viginti quatuor.

in sacris, In capitibus.]alij, in sacris capitibus. S. in sacris apicibus, id est, pileis, teste Dionysio.

vt metam.]id est forma metæ figuratum pileum lanatum Fest.

vti velatos.) vti elatos. S.

ait.]Ennius.

Volturnalis.)vortumnalis.

Falacer.]Falacralis.

patrona. pater.

Catus Aelius Sextus.]vide Ciceronem.

& quod est, tunc &c.]& quod est. Tunc cæpit memorare simul, rata dicta accipienda, acuta S.

Thynno capto.]locus mendosus. A. Vertr. Tunno capto corium. V. Tunnos captato, cordulum exclude: minores occidunt Lupe, saperdæ te, & iura siluri. sumen te atque amia: Scali. in Coniectaneis. Est autem species prouerbij talis. Thunno captato coruum excludendum foras.

occiduntque lupos aperdite, &c] occidunt, lupe, saperdæ te & iura siluri. T. Rectè Lupe. Nam in lupum inuehitur Lucilius, quem in suo etiam poemate perstrinxit Persius & Horatius.

Quaque cæruleo, &c.] Corpore cæruleo cauáque cortina receptat. T. Quæque freto cana cæruleo cortina receptat. Cortina dicta quòd, &c.

COLVMNA 53.

ea à corde.]Imò potius à rotunditate quòd cortes rotundæ. Cato originib.

inde inuictis sumpserunt perduellibus.) Quid vnde inuitis sumpserint. T. vindictam victis sumpserunt perduellibus.

stellis quattuor]stellis tribus. T.

Opilius]Turpilius. V.

vespernam.] vespera adde Festum in Scæsas.

itaque dicitur.) vt ab eo stella Vesper appelletur. V. T.

alter.]alterutrum. S.

id est.]id est. T. S. quasi diceret, Vesper non modo significat tempus, sed & stellam.

Græci dilamegr.) dicunt ἑσπέραν.

Næuius.]Næuius Iouem V. vt ita explicatur versus Saturnius.

solis occasu diei suprema]sol occasus suprema &c. ita Gellius. dixi ad leges XII. Tabularum.

Cornicula.]Cornicularia.

decem.)duodecim. A. Vertr.

à stipatione.]à stipe: eo sensu à stipe stipatores: à κέρμα (quod est mercedula) Latrones.

λάτρον]λάτρις. V.

nonnunquam milites appellant latrones.] vide Ennium Annal. 1. Plautum in Milite glorioso. Festum in Latrones & Nonium in Latrocinari.

quod item vt milites cum ferro.]quòd item milites cum ferro. A. quod item vt illi milites. Vertr.

Item.)sumpta ex Lycurgo Næuij.

Diabathra.) risi egomet casabundum ire ebrium diabathra, &c. est autem Diabathra genus calceamenti à quo diabathrarij. Festus in Diabathra. hinc Diabathrare Plauto in Aulularia scena, Narraui. qua ratione quidam in l. 2. Cod. de excusationibus artificum pro Diatretarij, legunt Diabathrarij: non necessariò: sunt enim Diatretarij qui margarita perforant. dixi ad legem 27. §. si calicem diatretum ff. ad l. Aquil.

& erat amictus.]atque amictus erat.

Lanam carere.)lanas carpere. V. Lanam carere est purgare: hinc Carduus & Carminare ξαίνειν κείρειν. eo verbo vtitur Nonius.

Cosmotria) Acnathria.

nequam.)Nequam est lana. A. Nequa est lana. T.

ossa.)eadem Solox Lucilio. vide Festum in Solox.

in Persa.)act. 1 scen. 3.

& in Latina] & in Latio.

Adscriptius.) adde Festum in Adscriptitij.

in Trinummo] act. 2. scena 4.

illum sibi.] illum ibi. V.

id est inanem.) inde inanem. V. A.

vbi Rorarij, estis?) vbi rorarij. Estis? &c. vide Nonium, Festum, Liuium hic autem locus ita integer esse poterat, sequimini me hàc fultis legionis omnes Laurentæ. vbi Rorarij, Estis? &c.

Cato.] libro de re militari. adde Varronem libro de vita pop. Romani, apud Nonium in Accensi.

potest id ab arbitrio, &c.] potest esse id ab Accio. Vertr. ei fauet Varro libro xx. rerum humanarum. Scaliger ita emendat, id ab arbitrio eius (nam inde arbitrium) cuius minister.

nam inde] nam id est. T.

Pacuuius Deum Triportenta.] locus non est mendosus sed lacuna.

Idem.] Plautus Mercatore act. 3. scena 4.

COLVMNA 54.

diuidia.] diuidiæ A. Vertr.

Curculione.] act. 2. scena 1.

sibi est, lienes necant.] tibi sit lien necat. A.

in Phagone.] Huius fabulæ nemo veterum mentionem facit.

omnimedulium.] omine medullium. V. omne medullium. T.

Honos: syncerasto perit.] Continuò is me ex syncerasto crurifragium fecerit. T. vt sit Throcaicus.

in Parasito pigro.) quæ & λιπαργος, ex qua citat Priscianus versum.

Trames.) Tarmes. S. intelligit vermiculos. vide Isidorum.

Age, euge, specta.] à grege specta. T. antea à gerge. alij Ageage specta.

vibices.] viuices. V. viuifices. M S.

quid essent.] quid est: vt sit quadratus Iambicus.

Cistellaria.] Neruolaria Vertr. Clitellaria. S. quæ & Astraba, nam ἀστράβη, Clitella. atque ita citantur, vt sæpius fabulæ poetarum Latinè & Græcè.

sunt heic.] sumptuis S.

Diobolares.] sic apud Planudem.

scenicule.] schœniculę. Vert. ita Festus: schœnicocolæ. T. schœnicolæ. S.

à sceno nugario vnguento.] fiebat ex σχοίνῳ. iunco odorato: de quo Varro lib. de re rustica. hinc schœnæ, delibutæ. Plaut. in Poenulo.

nugario.] nugatorio. Vert. id est vili. nucario. A.

miracule.] muricolæ, vel myricolæ. S. id est μυρμηκιά nisi hic locus pertineat ad φαλάνδρας ἢ μορμώνας.

distortas oribus.) distortis oribus, deformes.

Ibidem.] Idē Neruolaria. S. in Eruolaria. V.

scrantia.] scraptæ. Non Fest. Scraciæ. M S. T. Strateæ. 3. Gel. 2. Scranctiæ. V. scractiæ M S. scracete, Gallis cracher.

scrupeda.] scrupedę S κορύπεδα Græcis sculponeę, quasi per scrupos & lapillos incedentes, id est difficulter ingredientes.

Stritabila.] stratiuolæ. 3. Gel. 2. strictipellæ. M S. vt sint strictiuellæ Nonio, quæ stringant cutem, quæ volcellis cilia ac pilos euellunt, vel quæ nimio calamistrorum vsu, pellē adurunt, vnde incoctæ dicuntur Festo, in Incoctę.

Tantala.] sordidæ 3. Gel. 2. Nonius Tantulæ M S. id est paruulæ.

ab screando scrantia.] ab excreando scranciæ. Vertr. ab excreando scrancia siccam significat. S. vt innuat, mulierem tussiendo & excreando exhaustam: quod inter caussas repud j apud Iuuenalem, Iam grauis es nobis, nimiúmque emungeris.

Auscaripedam.] Auscuripeda. V. à scauro pede scauripedam. T. S. pes scaurus cuius tali sunt extantes vnde Scaurorum nomē. Glossis scaurus στρεβλόπους alij legunt Ascaripedam. vt Scaliger ἀσκαρίδες vermes.

¶ *Iuuentus Comicus*] al. Iuuentius Comicus.

à vermiculo piloso.] ἀσκαρίδες Græci, quos Gaza perperam vertit Tipullam.

Valerius.] Soranus, cuius meminit Cicero lib. de Oratore ad Q. fratrem.

à pede ac scrupea.] Plaut. quod ea scrupea esset pede.

positum, Incuriosa, &c.] positum in curiosa T. positum pro Curiosa. Itaque est in Menalippo. Reiicias abs te religionem, scrupeæ imponas.

Menalippe.) Menalippo. S. Attij poetæ.

reiicis] reiicias. S. reiicit religionem, qui omen ad alium transfert.

stritabillas à stritilando.] strictibilas à strictilando M S. T. Stratiuolæ 3. Gell. 2. Stratiuulæ.

stritare.) à terendo. eadem forma qua stritauus pro tritauus. strictare. T. à stringo. scrutare. M S. structare. S. à struo, id est moueo. vnde in legibus XII. Tabul. pedem struit, id est mouet. vide Festum in Struere.

eo qui sistit agre.) Altæ huiusmodi personæ vocabantur.

Actiosa, &c.] Actiosæ annonam caram è vili concinnant viris. Vertr. alij legunt, Axiosæ: alij Axitiosæ, ex Festo, id est factiosæ, quæ & Axiæ eidem.

in sitelitergo.] in scythæ liturgo. S. Nam Athenæo, Scythæ, liturgi sunt, eúmque ordinem apud veteres tenebant in stipandis regum corporibus, quem hodie Germani.

mulieres vxorculauit, &c.) mulier es, vxor: ciuicam te ego noui. scio axitiosam. T. mulier es, vxor. Cuia vir? Noui, scio, axiosa es. S hoc conuin-

conuicio, Mulier, dimittere solebant vxores. Terentius, oh pergis mulier esse. Plautus Casina, foras, mulieres. nisi vxorculare hîc eadem forma dicatur qua apud Varronem in γυναι- κων τὸν mulierare.

suspicatrices] consupplicatrices. M S.

Cerastibola, vt de lumbo obcanabis] Cerastribula. V. Catastribula vt delubus cœnabis. Terent. Caro strebola, vitellina est, cœnabis. Scaliger. Caro strebula Arnobio quæ ex coxendicibus demitur, ideóque à vertendo strebula. Nam στρεβλὸς Græcis curuus & prauus.

ego illam] ego illum. V. ego sima actutum adrasi. T.

Lima] limæ.

in Pœnulo] act. 3. scen. 1.

Truculento] act. 2. scen. 6.

Grallator] vide Nonium & Festum.

ab Lucta] ab luca. V. ab aliquo. T.

qui inscribitur nomina Barbarica] qui inscribitur νόμιμα βαρβαρικά. T. sic citatur in Thyrenicis legibus ab Athenæo.

Barbarica] à Barbaris enim mos præficarum inductus a Phrygia) teste Polluce. adde Varronẽ 4. de vita P. Romani. apud Nonium in Nænia & Præficæ) ab Ænea ciú que comitibus (ab iis Cares acceperunt, teste eodem Polluce) vnde Nænia seu νήνιτον Phrygium vocabulum: id Latini lessum. Canebant autem Nænia ad Tibiam quam Catullus ideo Barbaram vocat. eadem etiam canebant in funere infantium. Statius 6. à quò fortè genus legis puerilis, Nænia Horatio dicitur: & tandem pro Nugis & friuolis, quòd quæ canerent in mortuorum laudem, nugæ essent. Plautus Asina, non nugæ: non enim mortualia. & apud Gellium 18. cap. 7. Cato Philosophos vocat, mera mortualia vel mortuaria glossaria.

dicta] ea dicta.

à prafatione] à præfectione.

decem Coclites quos montibus summis, ripis sedere] simus ripis sedere. M S. scimus Ripheis fodere. Terent. decem Coclites ques montibus summis Ripeis fodere. Scaliger. Ques pro qui. Coclitum autem vocabulo intellige, Arimaspos vnoculos. Fodere autem eos quòd dicit, referendum ad auraria metalla quæ Gryphi adseruabant, quos Latini Picos, teste Plauto in Aulularia v. Nonium in Picos. Festum in Dracones.

ab oculo Cocles] Imò potiùs à Græco κύκλωψ. S.

Curculione] act. 3. scen. 1.

apud Cassium] C. Actium T. apud Attiũ. S.

COLVMNA 55.

Quid noctis videtur, &c.] Quid nunc noctis tempus est, Terent. vt sint Anapæstici. alij legunt. Cum noctx videtur. Scaliger, Quid noctis videtur? in altisono cœli Clypeo temo superat stellas, cogens sublime etiam atque etiam noctis iter.

sublime cogens) sublimis agens. T. cogens sublime. S.

cultura tempus) colendi tempus. Glossis Cultura γεωργία, γεωπονία.

septem stellas] ita Cicero vocat Septentriones. 1. Tusculana.

vt Homerus] Iliad. Σ. & odyss. ε.

valentes glebarij] Græci καμάτηροι χερσο- χίονες, τὸ πλαυγὸς. Eadem forma valentes virgatores. Plauto in Asinaria dicuntur.

Glebarij] à gleba dicti. Glossis βῶλος γῆς. hinc deminutiuum Glebula βωλάριον.

à detritu) è detrito M S. detritum. V. et detritum. Tota lego. Et detrito, eo sensu, non dici Terriones, sed Triones syllaba Et detrita. Scaliger ita legere videtur. S detrito eo sensu Triones olim Striones dictos à Stria, quam proscindendo sulcos, faciunt: pòst, non striones sed Triones. Glossis Triones βόες ἀροτῆρες. Item Triones ἄμαξαι.

terna trigona] ternæ trigona. T.

Inde hic bene potus primo crepusculo] inde bene appotus, &c. V. Inde bene appotus primulo crepusculo, Domum ire cœpi tramite dextera via.

In Condalio) nomen est fabulæ Plauti, quam eidem Festus tribuit. Vide Gellium. Condali autem est anulus.

tam crepusculo] tua crepusculo. V.

vt ament &c.] vt amens lampadas accendit. Scaliger.

accendere] occidere. V. occidit. S.

volo, at redito conticinio) volo. huc redito cõticinio. Sic suprà libro 5. vbi de Conticinio.

reciproca tendens, &c.) Trimeter Iambicus, cùm principio ἀκεφαλικὸς, sed potest ita concinnari. Tendens neruo tela reciproca concita equino S.

apud Plautum) Pseudolo act. 3. scen. 5.

vt transuersus, &c.] ita legitur apud Plaut. Non prorsus, verùm ex transuerso cedit, quasi cancer solet.

qui in id quod est versum) qui in id quod est in versum MS. in versu. T. inuersum. V.

COLVMNA 56.

Iamque auroram Anapesti rutilare] id sumit pro λευκαίνειν Albicare dixit Martius in nimiam bis. vt l 25. § 1. ff. de heredib. instituendis, albescente cœlo.

mulieres valdè rufa Rutila dicta) à ruffea facie: & à Catone 7. originum. Rufæ. à capillis. ad id vtebantur cinere ex fecibus vini redacto. idque vocabant fæculam. v. Festum in Ruscum & Rutilium.

scortatur) obsonat: ita legitur apud Terentium. T. Veter.

in aliquot sacris scriptum. Ne quid scorteum) Ouidius, scortea non illi fas est inferre sacellis, Ne violent puros exanimata deos. Glossis scorteum δερμάτινον.

morticinium) morticinium. dixi ad l. vnicam in fi. ff de via publica. Glossis, morticina θνησιμαῖα.

scorto] scorteo.

multis nomen) Coronis Anapæstica.

omnia sunt eius] omina sunt eius.

itaque in Ioue hoc & Homerus) id est Iouē annuere dicunt. hinc Græci νεῦσαι [illegible].

apud Plautum) initio Militis gloriosi.

esuriens insanè benè] esuriens insani eadem. T. nealioquin versus claudicet.

Epithyrum vocabulum est cibi] de quo vide Columellam. dicitur autē, non quod adiiciatur caseus, sed quod adiiciatur caseo.

apud Paccuuium] in Teucro. & apud Ciceronem 1. de diuinat.

Flexamina tanquam lymphata, &c.) Flexanimat aquam Lymphatā. V. Flexamina. M S. Ciceronis, vbi hic locus plenior.

Thetis] Thelis. T. ita enim locutus Ennius & pro Thetide Thetin; sic medica pro melica.

peruolgans) Lucretius, peruolgant fulgura cœlum: alij, peruolans feror.

furor] feror. sic Apollonius 4. locutus καὶ φέρομαι [illegible]. S.

pullos tranquillo mari dicitur facere) Plautus Pœnulo. Nisi illam tranquillam facis quàm mare est olim Quum ibi alcedo pullos educat suos. v. Plin. 10. cap. 32.

vt suo] vt in suo V. & malè.

duodecim viros) Quindecim viros. M S. A. Decemuiros Vert. vt alludat Varro ad senatusconsultū, de quo Liu. 25. quo cautū fuit, vt Decēuiri Sibyllini sacra Græco ritu facerent: de quo v. Macrob. 1. cap. 17 Hi postea XII postremo XV. Horatius. Quindecim Diana preces virorum curet.

Græco ritu) in sacro Cereris scilicet. Cic. de legib. né ve quē initiāto, nisi Cereri Græco sacro.

ritu] seu Castu vnde in Casto seu Castu Cereris esse, idē quod Cereri operari ἁγνεύειν puriter sa cre: tūc minuebatur populo Luctus. v. Festū. Glossis Castus ἁγνεία ὁ [illegible]. Castimonium ἁγνεία.

rectè perfectis sacris] rite, &c.

comiter monstrabitur] sic Ennius apud Cic. Comiter monstrat viam: & in lege non dubito 7. in fi. ff de captiuis comiter maiestatem populi Romani conseruare.

Latina) Latinè.

Atilium quē Cicero durum vocat (integras fabulas ex Græco vertit) quemque Volcatius præfert Terentio.

Lyde] Lude.

Come Conde) Come cæde V. come eunde T. Comere enim pro pulsare. quo sensu Plautus

pectere. & Terentius Depexum dare.

Nulla res neque, &c.] ita interpunge. Nulla res, neque cicurare, neque mederier potis est, neque reficere. S.

cicurare) pro quo Nigidius in historia Animalium curare dixit. Hinc cultura Horatio.

COLVMNA 57.

Plautus] in Comœdia deperdita. & tamen similis est propè locus in Rudēte, hoc modo, Eluas tu, an exūgare, cicum non interdum.

Ciceum] κικκός. Hesychio [illegible]. Glossis Cicum γρύλλισμος.

Densum] genus vestimenti à dentibus pectinis quibus feritur, quódque densitate frigus arcet.

interduo) interdico.

Eccum) circum.

apud Plautum] in Menechmis act. 1. scen. 2.

effutitium) effutitum.

Hebe] Hebe. V. vt sit ἀβοῖ.

spe quidem) sæpe A ipse. T.

Pompilium] Popiliū Vert. de quo Cicero 9. famil.

Heu qua me caussa) Eheu qua caussa fortuna infesta premis me? S.

apud Lucretiū) apud Luciliū. Vert. S. aliàs hîc versus non extat apud Lucretium.

atque aliquos, &c.] atque aliquo subitò ab rebus Clepsere mo so qui: vel, foróque T.

ibi ab rebus clepsere foro] ibus ab rebus clepsere foróque. S.

Martium) Mattius Mimiābos scripsit. Iliada Homeri transtulit Latinè. (vt Liuius Andronicus 200 annis antè, Odysseam.) Caio Cæsari amicissimus. alij tamen Manium vatem legunt, de quo v. Liuium 25.

mærebat] mærebant. S.

manducari) pro manducare. ita veteres locuti, teste Nonio.

vt actius scribit scena) per è simplex nō scen.

pappum Mæsum) pappum Mesium vel Meisium. V pappum Melium nō Mæsium S. volt. enim probare Varro, ea quæ cùm diphtungo scribuntur, simpliciter a nōnullis pronūciari. Est autē Pappus canens carduorum lanugo. vide Fest in Pappi. non. en ex eo habet, quòd vt anus canescat. Mæsius autem Oscorum lingua maiorem significat.

Cæcilius ne rusticus fiat) Cæcilius Prętor ne rusticus fiat. S. ex Diomede.

pueris turpicula res in collo suspenditur] cum puerulis. V. cum puerulis, &c. T.

Turpicula res] veretrum. S. quod fascinus. & fasciniū ad fascinationes depellendas, ad id etiam profuisse Satyrica signa in hortis. Plin. refert. hinc inauspicatę aues foribus affixæ ad moliri malum credebantur. Caluæ & cranis asini ad id quoque credebantur prodesse adde eundem 28 cap 1.

ne quid obsit bona scenā caussa) ita lego. Ne quid

quid obsit: bonæ sceuæ caussa Bonæ sceuæ dixit pro bonæ rei. Scæua enim manu vtebantur vt sæpius fures, vt quę minus obseruetur. quod Marrucino obiicit Catullus. Idem apud Plautum in Pseudolo.

quid sit, aue sinistra quæ est.) quod sit aui sinistra scæua, &c. T. S. antea legebatur aut sinistra.

aue sinistra.) id est prospera: cui contraria impediens & Arcula (ab arcendo) Cliuia (id est difficilis, remoris, a remorando) Inebra, Enebra, Altera (quæ bonis auibus superueniens vitium illis faciebat) volsgra, quæ volando malum auspicium facit.

Plautum) in Cistellaria.

Quia ego.) Quum ego. A. Tum ego: ita apud Plautum.

quo de sinu) quod est mihi frequentem. V. Ita omnibus relictis rebus. T.

qui adest assiduus.) Idem Cicero de petit. Consulatus.

COLVMNA 58.

tanti est frequentare.) est facilè frequentare tibi, vtileque habere ita in prandio. T.

Apparet dicere, &c.) apparatū dicit facilem, est curare. V. ego verò ita lego. Apparet dicere, facile est curare, vt adsimus. interpretatur enim Varro hæc verba, Tanti est frequentare.

corpora letis, &c.) corpora letis decretū stare est, quibus concidet obrutu fossim.

fossare corpora.] dare corpora. V. fodicare, stare. M S. T. fodare Festus.

telis, &c.] telis, quibus concidit fossim obrutus.

fac fiet obrutus.] faxim & obrutus. V face musset obrutus. T. facimus & obrutus. V. quibus concidet obrutu fossim: vel, quibus concidet obrutu fossim. S.

Mussare.] fortè ex Ennio sumptum 6. Annali.

neque Mu facere audet.] sic Lucilius, Neque Mu facere vnquam. Est autem Mu, canum: vt γρυ porcorum: ab hoc grunnire: ab illo Mutire.

apud Pacuuium.] in Chryse.

dij monerint meliora] dij munera dent meliora. V. monerint hic, pro monuerint.

à vertendo.] ab auertendo.

Aulularia.] act. 3. scæna 3.

pipulo te differam.] Aristophani ...... Estque tractum à Gallorum pipatu. Nam propriè pipare dicuntur gallinæ. v. Festum in Pipare.

Plauti.] hæc hodie non extat apud Plautum.

animus cum pectore.] animúsque in pectore. S. sumptum autem hoc est ex Homeri Odyss. 20.

gannit.) obgannit. alij, obgāniuit. vel gannuit Scaliger, oggannit. Ganniunt autem canes ob dominorum aduentum, vel, vt ait Lucilius, gannitu vocis adulāt. Homerus ὑλάκτει. Glossis σκύζει canit, vnde gannit. iisdem translatiè gannat χλευάζει. Gannatos χλευαστής.

tota familia] toti familiæ.

dibalare.] vici balare T. Dibalare est debatterare, tractum à balatu pecorum.

hæc inquam rudet.] vide hunc locum pleniorem apud Nonium.

hinnilitabat.] heylitabat vel militabat. V. eiulitabit. T.

aperiant.] aperta

volutare vlulantis.] volutares vlulantes. S. volutares sues, qui & colluuiares sues in colluuie nutriti.

mugitur] Acroteleuticon ex Sotadico carmine adde huic loco Plinium, vbi de Tauris.

clamor ad cœlum.] ad cœlum clamor. A. clamor it ad cœlum. S.

voluenda per æthera vagit.] volitátque per æthera vagor. S.

& à frundice, frunde frutimi suauiter.] & à sueta frundice, M S. T. esueta frendice, frunde frutini suauiter. V. Eius ab hirundine. Hirūdo fritinnit suauiter. T. (vnde Varro Virgula diuina, & pullos peperit fritinnientes. Alij tamen cicadam fritinnire dicunt: hirundinem thrinsare.) eiusdem ab hirūdine: nefrende fritini suauiter. S. Nefrendus puer, vt senex, qui dentibus frendere, id est frangere non potest. vnde fressa faba, frendere fruges: nefrendes, porculi. vide Notas in Festum.

M. Actius.] Matius. V.

Plautus.) Casina. act. 2. scena. 2.

sues auoluerat, &c.) vt res voluerat, ita tradidi: qua io re neque in iudicium Æsopi nec Theatri iniectus sum. T. quasi diceret. Æsopus Tragœdus, & alij, has verborum deriuationes mihi non darent. Scaliger ita emendat, à sue suboluerat, ita rudebat vel grundibat. tametsi rudere etiam suum, vel leonum.

Ita rude neque in re neque in iudicium Aesopi neque Theatrales in Colace.) paulo antè huius loci emendationem attuli ex Turnebo. Scaliger verò ita, In Colace neq; in rem, neque in iudicium Æsopi, neque theatri des nexum.

in Colace) Attilij in Colace. T.

Manilius) Mamilius. T. ita apud Ciceronē, 3. de oratore & Varronem de re rustica.

in quo sint mancipi.] in quo sunt mancipia. T.

præterquā quæ mancipio dentur) præterquā quod mancipio detur. V. T. pręterquā si mācipio dentur. Vett. Hunc locū ita interpretor.

Varro duas Iuriſconſultorum ſententias profert Manlij vnam. Scæuolæ, alteram. Ille, Nexum putabat dici id omne quod per æs & libram gerebatur: & in eo quæ erant mancipi, contineri: ſed & eos actus quibus dominia transferuntur. Contrà, Mutius Scæuola, Nexum quidem id dicebat eſſe cui æs & libra interponebatur ad obligandum aliquem, at non, vt quid mancipio daretur: id eſt vt dominium transferretur. Varro, quaſi iudex aut arbiter honorarius, Mucij Scęuolæ ſententiam præfert ac tuetur. Hoc, inquit, verius eſſe, ipſum verbum Nexus oſtendit, vt id quod per libram obligatur neque ſuum fit: id eſt quod non fit accipientis Nexum appelletur. proinde quæ de mancipio ac mancipiis Turnebus hìc commentus eſt, nihil ad rem. prodeſt autem noſtra interpretatio ad multos iuris noſtri articulos intelligendos. v. interim l. 3. ff. de verb. obligat.

¶ *in ſeruitute*] forte in ſeruitio. Non eſt enim liber in ſeruitute, ſed in ſeruitio tamen vt ſit, interdum audit, ſi operas ſuas locet l. 25. §. 1. ff. de ædilitio.

neque ſuum ſit.] neque ſuum fit. V. ſuum, id eſt accipientis. Nexum ergo quod nec ſuum ſit, quod nobis tantum nexum id eſt obligatum, non autem proprium.

debeat, dum ſolueret, &c.] debeat, dat dum ſolueret. V.

Popilio] Poetelio Viſolo. V. Popilio auctore.

Bonam copiam eiurarent.] bonam copiam eiurarent. V. Bonam copiam iurare dicebatur debitor qui ſui copiam ac ſuarum operarum copiam facturum creditori ſuo iurabat: aliis verò, eſt iurare ſibi bona eſſe, ex quibus creditori poſſit fieri ſatis, ſeque ſoluendo eſſe. Eiurare verò bonam copiam dicebantur qui iurabant ſibi non eſſe vnde creditori ſatisfacerent. id enim eiurare Feſto. ij corpore non ſeruiebant. & hoc quidem ex fonte veteris ritus, beneficium ceſſionis bonorum originem habet de quo ſcripſi ad Titulum Pandectarum de ceſſione bonorum, & ad Nouell. 135. Ne quis bonis cedere cogatur.

ne eſſent nexi] ne eſſent vincti. T.

in Caſſina.] act. 2. ſcen. 2.

deliquium] delicuum. T & ita Gloſſæ deſiquum. Feſt deliquum eſt, apud Plaut.

auctorem Cæcilium.] Accium. Vide Attilium. S.

liquitur.] τὸ liquitur dixit vetere declinatu. Varro 3. rerũ diuinar. voluptate liqueſcimur.

Heſiona] Heſiona.

enim uero gladÿ lingula à lingua[verum lingula a gladij lingua. Vetr. v. Feſtum.

gladÿ lingua à lingua.] vide 10. Gell. 25. ad & Feſtum in lingula.

vitulantes.] id παιανίζειν Græcis.

à vitula.] dea lætitiæ. Macrob.

in Duloreſte] in Dolo. V. in Dolone. in Obolo vel oboloſtate. S. hanc enim Comœdiã vocauit Fœneratorem.

COLVMNA 59.

in Demetrio.] Turpilij, non Ennij: ea verſa eſt ex Alexide.

perſibus aperite.] perſicus à Vetr. ex Feſto perſibe S. à ſimplici ſibus quod eſt acutus. vide Feſtum in Perſicus & Sibus.

in Lampadione.] in Lãpade. S. citatur enim Alexis & Antiphanes ab Athenæo ἐν λαμπάδι.

Protinam] vide Nonium.

Agidone.] Agone. S. citatur enim apud Athenęum Alexis ἐν ἀγῶνι. vel Aedone. ea eſt fabula Liuij Andronici apud Priſcianum. niſi legas Aegeone, qualis ſcripta eſt ab Euripide.

Caudacus.] gaudacus. T. verbum à gaudeo dictum. M. Scal. Clucidatus vel Glucidatus παρὰ τὸ γλυκύ. vide Feſtum. Quin & Gloſſis gloditatus ἡδύς.

Proebia] Proebia. S. vt Inebra ſuperius, ex Feſto.

à prabendo.] à prohibendo. ita Feſtus.

vt ſit tutum.] vt ſit locum. V. vt ſit totum. M S. vſitatum. S.

in Therimo.] in Technico V. fortè eſt Cæcilij hic locus qui citatur in Fallaci.

confiſtitant.] conficiant. V. conficant, vel cõfigant M S. confictant. T. conuitant. S.

à confiſto.] à confictu. T. à conuito. S.

Tarentilla Pacuuÿ.] eſt enim alia Næuij. v. Feſtum in Adnutat.

Tunicularia.] Trucularia. V. Auricularia. T

reſarrire.] reſerare. V. ſarrare. M S. ſatum. M S.

ab ſerra.] abſerare.

producendum] procudendum. V. protendendum. M S.

COLVMNA 60.

diſciplina originis verborum.] id eſt Etymologicè.

& in illis ſit] & vtilis ſit.

vtilia.] vt illa.

ſoluta oratione.] de ſoluta oratione.

Finis libri VI.

NOTAE IN LIBRVM *Septimum Varronis de lingua Latina.*

cuius prima pars] cuius.

cognatio.] agnatio.

COLVMNA 61.

agnationes.] cognationes.

deſcendendo] dicendo.

conſeruorum omnis.] conſeruorum nomina omnis.

cauſſam quare & tum.] cauſſa inquam cur

eas ab

eas ab impositis nominibus declinarint, quam ostendi.

COLVMNA 62.

& in heis rebus) ea in.

ac his iungitur) atque his. A. τὸ a, deest Faerno.

cùm sicut &c.) locus mendosus A, tũ sicut ex hac syllaba vnum. Vertr.

& maneat) remaneat.

declinatus) declinandus. V.

quadam priora, quadam posteriora) ita quoque Aristoteles.

ab equo) equito. ab equo, equile. Vertr. ab equo equito. V.

ager propter eorũ quam dicunt &c.] propter eorum qui dicuntur Vertr. ager eorum propter quæ dicuntur M S. locus mendosus videtur A. Augustino. propter eorũ qui dicunt vsum sunt declinati casus. Vertr.

COLVMNA 63.

& alia vrgent] & alia vigent M S. cùm alia vis viget. MS.

ab eo qui vendit: Artemidorus) quid vẽdit Artemidorus.

Ionia, Ionam] Ionem.

quod non] quæ non.

Artemidori] Artemæ.

Iona) Ionis.

COLVMNA 64.

de quibus que experiero es) de quibus quæ experierint. V. de quibus quæ ex prioribus, tum de alteris totidem scribere, ac S.

qua petimus, quod) quæ petimus: quippe quo A. quum petimus. Vertr.

quod is vtilitatis) quam vtilitatis. V.

quærere) quærimus.

quod non videmus) quid non videmus. V. quid? non videmus. S.

εἶδος] *εἶδος*. A *εἶδος* similitudinem M S. Vertran. peristylij similitudinem, Scal.

& cubiculum ad æquale] & cubiculum ædiculæ. S.

COLVMNA 65. & 66.

si ex diuersis] sic ex diuersis. A.

à luo) ab luo. A.

liberalia & muliebria) virilia.

sequi debeamus] sequi non deboamus. Vertran.

vnus albus, alter Aethiops) vnus Gallus, alter Æthiops.

expectari) spectari. A.

Menachmos) Menochmos. M.

num dis crepent] num discrepent. A.

COLVMNA 67.

qua infrà sunt) quod infra sunt. A.

seruanda) secanda. V.

vt quisque] vt quis quæ. A.

effinitum] finitum. A. Vertr.

his dictis) his discretis.

quis, quem, cuius] quis, quem, quoius. V.

qua quam) qua, quam.

cuius) quoius. V.

cui) quoi. V.

qua) quai.

COLVMNA 68.

sic eis mulieribus) sic ea, eis mulieribus. A.

nominandi] denominandi. Scal. intelligit enim quæ *παρωνυμικῶς* dicta sunt.

seruare videbis) seruari videbis.

sediculum non est) imò est vide Festum.

à Roma Parmenses &c.] à Roma Romenses, &c. & Albenses & parmenses. Vertr.

COLVMNA 69.

fingi præterito) fungi.

Sic amabor, legor] sic amor legor, & eiusmodi verbis est vocabulum. A. non est vocabulum.

legor) legar. V.

fit] sit.

amatus eram] amaturus eram.

quod cum his] quid cum his V.

as, ærarias, non ærclauinas] æs æclauinas, nec ærarias. Vertr.

insulsum) insalsum. A. non insalsum. Vertran.

COLVMNA 70.

ab alaca, alacus) à lauda alaudus. V. ab alauda alaudas. S.

In quod] id quod.

Patrico casu] patrio casu. V.

Patricus] patrius. V.

surus] ciurus. A.

suro] sciuro. A.

sure] ciure. A.

cum è breui melicerte] Hoc vix fieri potest, quis enim videt τὸ ι breue?

quicquid] queque. A.

inuocando] inuocandei. A.

COLVMNA 71.

quibus das] quibusdam.

sed queis das] queisdam. A.

non bibus & inbus cum dicatur] cum non ibus, hibus cum dicatur. Vertr.

vt optimũ &c. vt optum, optius, optimum, aliàs, & Vertr.

desit, vt melius] desit vt in hoc melum, melius, melissimum. Vertr.

trisyllaba fierent] locus mendosus. A. quadrisyllaba fierent. Vertran. Ego ita lego, neque alia trisyllaba fierent alia quadrisyllaba. Verbi gratia, Macer & tener dissyllaba: & tamen macer facit macrior, trisyllabum: tener, tenerior, quadrisyllabum.

COLVMNA 72.

in mediis non sunt) in aliis media non sunt. A. Vertran.

vt nominãt à libertinis orti publici serui) vt nominentur libertini olim publici serui Romani. Vert.

antequam sub magistratibus vt) antequam fuerint magistratibus, qui eos liberarunt, dare cœperunt. Hinc.

COLVMNA 73.

Lesus) læuas.

NOTAE IN LIBRVM OCTAVVM Varronis de lingua Latina.

COLVMNA 75.

Crates &c.] Grammaticus illustris ἀνωμαλίας defensor: vt Aristarchus ἀναλογίας. vide Gellium 11. cap. 25. De Cratete plura apud Suetonium in libro de claris Grammaticis.

idque est virtus) locus mendosus. A.

an vsus) an nullius. V. vnius A. Vertran.

Ego populi consuetudinis nõ sum dominus, at ille mea est) ita lego, Ego populi consuetudinis non sum dominus, vt ille meæ est.

COLVMNA 76.

aliter. ac) aliter atque in A.

cur non modo videatur) cur non modò non ita lego.

quibus rebus) ex quibus rebus.

quod qui in loquendo &c.) quod in loquendo consuetudinem, qua oportet vti, sequantur, non sine ratione, ita lego.

quod sit) quod non sit. A. Vertr.

serperastra) ναρμισιηγια.

COLVMNA 77.

qui amissa modò quærant) locus mendosus. A. qui amissa non modò quærant. Vertr.

COLVMNA 78.

inducteis) indoctis.

diuisum?) diuisum. S.

parte?) parte. S.

non quantum polo) non quantus polus. S.

ab eo) ienutesnũ.

rursum ijdem) rursum identidem aliis. Vertran.

COLVMNA 79.

sanè murana] An è murena.

non horam] cùm horum. V.

cùm omnes anima hominũ sint diuisa in octonas partes] ea diuisio est Stoica, cui sectæ Varro addictus. Octo illæ partes vtique sunt quinque sensus σπερματικὸν λόγοιστὸ φωνητικόν, τὸ ἡγεμονικόν, vide Laertium.

quadripartitam) quadriplicatam.

animaduertit] animaduertat.

lentibus nateis] lentibus satis A.

COLVMNA 80.

Lana Gallicana] id est parmensis. Martialis, Velleribus primas Appulia, Parma secundis Nobilis Altinum tertia laudat ouis.

COLVMNA 81.

quod id, quod] quod heic quod.

proponimus] præponimus.

Vocis verbu figuras) vocis verbi figuras. Vertranius, verbis vocis figuras. alij ita legunt.

COLVMNA 82.

non dissimilitudines) nos dissimilitudines A. Vertr.

in hoc) hunc.

COLVMNA 83.

ira caput) illa capit. V. hic locus 5. libro 4. relatus.

apud Plautum) Mostellaria act. 1. scena 3.

pra philolache) Philolachete.

surdum theatrũ] κωφὸν θέατρον. Galen. περὶ μεθόδου λόγου.

omnes tres) omnes hæ res. A. omnes res vulgat.

cubiculum surdis ad silentium non ad aditum

tum) Locus mendosus A. & Vertranio.

COLVMNA 84.

cùm debuerunt esse ornati disciplina) cùm debuerunt antea. A.

COLVMNA 85.

Vinum quod Chio, aliud quod Lesbo) Hellenismus οἶνος χιόθεν, οἶνος λεσβόθεν, apud Plautum. Hospes Zacintho.

Idémque, item &c. locus mendosus A.

concedit.) consedit.

COLVMNA 86.

quidam nominatus) quædam nomina.

rogat cur non dicas) rogant cur dicas. V.

vehant) vehent. A.

COLVMNA 83.

quod in nihil) quod nihili A.

quominus si ratio peruellere) quominus si ea ratio V. quominus sic ratio. V. si ratio. quominus, extrito, atque dispuncto.

si in vocabulis casuum possunt item fieri) hic in vocabulis casus possunt item fieri.

quod nunquam apud poetas inuenis factum) id est quod deest in fabula, sæpenumero expletur à grege.

sit angustis claueis, altera lateis) duplex clauus, vnus angustus: alter latus. Erat autem clauus, plagula quæ ab humeris in pectus demittebatur, vt ἐπωμίς Græcorum.

Decuis) decus.

COLVMNA 88.

vt hoc gladium) Varro de re rustica: Latet conditum gladium. adde nonium.

milla denaria) millia denarium V.

dupondius fictus) dupondius dictus.

COLVMNA 69.

Sappho & Alceris) Sappho & Sapphus, vt Alceus.

quod quisque &c.) quod quisque caput pertenderit sequi, debet eius consequentias casus in declinando facere: at non cùm dixerit recto casu Alceris. S.

& non (ecusus erat analogias) desunt.

reprehendendum) reprehendunt.

dixisse lana) dixi de lucerna.

in natsones exprocreante) natione exprocreante. Verr.

COLVMNA 90.

Itaque differunt ac dicuntur) discedunt, ac dicuntur.

COLVMNA 91.

dicebatur esum) olim dicebat esum. V.

& iam hoc reprehendit) ante etiam hoc reprehendit A.

animaleis] animanteis. V.

cum imperamus] cur imperamus. A.

in præteritis V. dicimus longum] Sic Ennius annuit sese mecum decernere bello.

sacrificor & lauat] sacrifico ret V.

sacrificat] sacrifico A.

apud Plautum) in Truculento, actu secundo, scen. 1.

adlauant) lauant. A.

COLVMNA 92.

nosse similia intelligunt) non esse similia intelliguntur. Verr.

vtrum in secunda] locus mendosus A. Verr.

nulla iniuria] nulli iniuria. A.

repudiant] pugnant.

nam quod] natura.

COLVMNA 93.

ha murena] heis murenæ A.

COLVMNA 94.

sic alijs] sic alij. A.

NOTAE IN LIBRVM Nonum Varronis de lingua Latina.

cuiusque simile] cuius est A.

senior seni] senis seni. A.

COLVMNA 95.

si videatur esse vt dixi &c.] videatur esse, vt dixi: neutrum est. A.

Nestocles Parmenisius] Mnestocles Parmenisius. S.

minus erraret] minus erraretur.

COLVMNA 96.

nutat] ægrotat.

nomini] nominatum. V.

Purpurina] spurina.

qua sit ratio & propositio] quæ sit propositio.

COLVMNA 100.

sed item est] sed idem est V.

Alij ab Aristarcho] Phrasis Græca, καὶ ἄλλοι οἱ ἀπὸ τοῦ ἀριστάρχου.

COLVMNA 102.

quattuor figuras] quattuor figuræ.

tamen eam] tamen de ea.

temperari] reputari.

de genere multi] eo genere multi.

Ennius ait] in Andromacha.

Hectoris natum &c.] Hectoris natu de muro iactarier S.

COLVMNA 105.

Vsuispecies] vsus species. A.

Scalasfalera) in plural-
Casaus surus) cascus surus S. vt suprà libro septimo.
Arusini) Aristæ.

NOTÆ IN FRAGMENTVM FESTI.

Colvmna 119.

Metaplasticos) quod item) quod idem.

Metonymia) uegerat) vegebat, id est vegetabat, vide Nonium in Veget.

persuasit animo vinum, Deus) persuasit nox vinum, Deus, qui multò est maximus, &c. cui simile est illud Terentianum ex Adelphis: persuasit nox, amor, Vinum, adolescentia. & Propertius, Hâc amor, hâc Liber durus vterque deus.

Colvmna 120.

Masculina) qui non ἀνδρικὰ & γυναικεῖα, sed ἀρσενικὰ & θηλυκὰ) qui non ἀνδρικὰ καὶ γυναικεῖα ea, sed ἀρσενικὰ vocant.

Matronis) vide infrà Pilentis: & Liuium libro 5.

Apolloni) ita in æreo numismate, Apolloni sancto.

Colvmna 121.

Mille singulariter.) vide 1. Agell. 16.

Municas, id est communicas) idem Placidus in Glossis.

à munijs) à mœniis, antiqui enim mœnium pro munus.

Mancipatus) vt patri sui heres &c. vt patri tum heres existeret, & tam heres est, quam si idem in potestate aliena non fuisset suus heres, vt patet ex eo quod ait Seruius Sulpicius in ea oratione quam dixit pro Aufidia. vide 3 Agelli 16.

Magistri) vide Festum in Vici, & Paul. in Magisterare.

Maledictores) Cato in oratione) citatur eadē oratio infra in Nauitas.

Magnificius) quæ de falsis pugnis contra Thermum. vide 13. Agell. 18.

at nepotatus) vide 13. Agell. 18.

Mutant, mutum) mutum.

Colvmna 122.

Matronæ ob quam etiam causam &c. quā enim pristinam hoc iure vsam ait Verrius, eam cæteris exemplum dedisse, adeò vt, nec cum vxoribus adessent, quo descenderent, cogi viros à magistratibus, quod communi vehiculo vehitur vir & vxor: ita Scaliger emendat.

Minuitur) 11. Plinius 18.

cùm in casto Cereris) vide Tertullianum libro de ieiunio: Arnob. libro 5. Id Græci ἁγνεύματα dicunt: Qui his castimoniis operabantur, luctu carere soliti erant.

Mundus) ante diem sextum Nonem.) ante diem tertium Non. Octob. ex Pauli Epitoma. 1. Macrob 16 Plutarch. in Romulo: Apul. Apolog. 1.

Mundo, Deorū manium) Macrobius. Mundus cùm patet, Deorum tristium, atque inferorum, quasi ianua patet.

Minora templa) cum loca aliqua tabulis &c.) Id ita esse indicant Seruianæ Schedæ his verbis. Alij templum dicunt, non solum quod potest claudi, verùm etiam quod palis aut hastis, aut aliqua re tali & lineis aut loris, & simili re septum est, quod effatum est. amplius vno exitu in eo esse non oportet, cùm ibi sit cubiturus auspicans.

manalis fons, neque tamen speciendus &c.) neque tamen specu incilitiſve cietur, quia flumen id auspicatur, quod sua sponte in amnē influit, vt id Festus velle videatur: ad auspicandum flumina ope humana (puta specu & incilis) ducta non prodesse, sed quæ sponte sua in amnem fluunt. Loqui autem videtur de perenni auspicio, quod dicebatur, quoties quis amnem aut aquam, quę ex sacro oritur, auspicatò transijt. Ex sacro, inquam, id est capite fontis. Nam capita omnium fontium, non ex castellis aut diuidiculis, sacra. vide in Petronia.

Colvmna 123.

Mensa) legibus earum omnium mensæ sacræ sunt) id est legibus ædium sacrarum, mensæ quoque & aruiæ sacræ sunt. Id enim Papyriano iure continebatur, idem de vasis & omnibus, quæ in æde continebatur cùm dedicarentur.

Vt velut in ararum vel puluinaris loco sint) id est mensæ; quæ ita dedica-

tam

tæ in templo, aræ vſum & puluinaris locum obtinent.

priuati quoque] hoc ſignificat, Priuatis licuiſſe in menſis ſuis ſacra facere, parentationem tamen, non ſacrificium. ſacra facere, inquam, Salinorum impoſitione, vel ſigillorum alicuius dei: putà, Herculis vel aliorum, Arnob. 2. Statius in ſyluis. Martialis. Inde Didoni apud Virgilium libatio in menſa. ac proinde parentatio etiam in loco non ſacro, ſacrificium in ſacro tantùm perficiebatur.

Menſa] *tenebat aram*) aræ primùm anſæ: quòd eas à ſacrificantibus teneri neceſſarium eſſet. 3. Macrob. 5. & Virgil. Talibus orabat dictis, aráſque tenebat.

¶ *Mille vrbium*] v. 1. Gell. 16.

Mutæ] *ſolebant antiqui duplicare*) idem Feſtus in Solitaurilia.

Manumiſſi] *ſacrorum cauſa*) in Manumiſſionibus, quæ fiebant ſacrorum cauſà, pendebatur auri neſcio quid. vide Feſtum in Puri.

ita edicite, &c.] ea ſolemnia verba manumiſſionis, de quibus in lege 23. ff. de manumiſſ. vindict.

ac pro eo auri xx. puri probi profani, mei ſoluo] lege Manlia, teſte Liuio 7. id conſtitutum, vnde aurum viceſimarium. Liuio 27. & Lex viceſimæ in l. 2. §. ab hoc 44. ff. de origin. iur. huius etiam meminit Cicero 2. ad Atticum 16. Hanc autem viceſimam dominus ſoluebat, pro liberatô ſeruo. adde Epictetum apud Arrianum lib. 2. & 3. cap. 26. adeò vt nulla manumiſſio, referente ita Tertulliano, non eſſet vectigalis, eámque manumiſſi viceſimariis εἰκοστώναις. (eſt enim ita legendum apud Arrianum 3. cap. 17. non εἰκοστονᾶς.) inferebant: quod poſtea iis remiſſum à Nerone, Tacito teſte, decimotertio Annal.

puri probi] vide Feſtum in Puri probi.

mei ſoluo] ſoluit. lege, mihi ſolui.

Migrare menſa quod legibus eius ſacra eſſet] τὸ legibus eius, deeſt. S.

inauſpicatum habebatur] Hoc in ſuperſtitione veterum fuit menſas non linquendas, ídque confirmat Plinius 28. cap. 2.

cùm ſequitur ſua migrantem pœna] cùm ſequior ſuaderet cauſſa.

COLVMNA 124.

Menſas aiunt quidam fuiſſe in triniis] Vnde quidam fuiſſe in triſtibus dicunt, ex libris qui ſunt Rituales appellati. Scal. Vt ſit veriſimile, Rituales libros, ea parte qua de menſis conſecrandis templo edicebant, de auguriis menſalibus (quæ vernisera appellant) de diris ac triſtibus, quæ contrà accidebant, edixiſſe.

triniales] deæ quæ in Triniis coleretur ſiue Dianę ſiue Hecatę poſitę. Idē ait, curiales mēſas dici non tam quod Iunoni, quæ Quiris appellatur, poſitæ. ſed quod ei Sabini in curiis ſacrificabant. vide ſ. in Quirites.

Mamertini ver ſacrum] Vide ſ. ver ſacrum & 3. Plin. 13.

vt dicerentur Mamertini] vide Strabonem.

Muries] ex hoc loco Nonius, in Statis, emēdandus. Porro id genus muriei ex Schedis Seruij nondum impreſſis explicandus. Virgines veſtales, tres maximè, ex Non. Maiis ad pridie Idus Maias alternis diebus ſpicas adoreas in corbibus meſſuariis ponebant, éaſque ſpicas ipſæ virgines torrebant, pinſebant, & molebant: atque ita molitum condebant. ex eo farre virgines ter in anno molam faciunt, Lupercalibus, Veſtalibus, Idibus Septembr. adiecto ſale cocto & ſale duro.

Mortua] *flaminicis*] flaminibus.

COLVMNA 125.

Maleuoli Mercurij ſignum] *in Turdellis Romæ M.*) Mercurios vel Mercurius.

Maximum Prætorem] vide Liuium 7. vide ſ. in Maior.

Marſpedis] *ne Meſſala &c.*) quidquid debitet Meſſala, conſtat, in formula ſolitaurilīū ad luſtrandum agrum ambaruali ſacrificio ſolum Martem nominari, Marſpiter te precor. Porro Marſpiter non eſt filius Martis, ſed Mars pater, qui & Siluanus Catoni 141. Tres autem erant cuique poſſeſſioni ſiluani. Domeſticus, ipſi poſſeſſioni: ruſticus, ipſis paſtoribus conſecratus. Orientalis, cui in confinio lucus erat poſitus. vide authores de limitibus agr. de eo loquitur Cato.

Modo] à modo quodam, id eſt ratione dicuntur omnia iſta commoditas.

Nania] ἐντάφιοι ᾠδαί. Gloſſ.

νήατον] ἔσχατον. extremum inteſtinum.

νίτη] alij νεάτη, ſcribendum νήτη.

Nania dea] vide Ariſt. 6. de animal. 9.

COLVMNA 126.

Nauali corona] De Saturnio carmine Atilius Fortunatianus hoc refert, Triumphates in memoriam victoriæ ſuæ, Titulos Saturniis verſibus in Capitolio poſuiſſe.

Neutiquam &c.] idem placidus in Gloſſis.

Nefrendes] ſic Nefrendes porci. Terentio Scauro in libro de Orthographia, quòd fabam frendere non poſſint. Et Nefrens infans Placido in Gloſſis, nondum dentatus, quique cibum frendere nequeat, id eſt frangere.

Nec coniunctionem] nec eſcit,] antea nec eſit, malè.

COLVMNA 127.

Nequaquam] *sed mihi &c.*) hic versus citatur à Cicerone in Academicis sine poetæ nomine.

Cicero] libro de Vniuers.

Nepos luxuriosus] idem Placidus in gloss.

Tussu] Græcum est etiam vocabulum quo vtitur Apollonius lib. 4. Theocritus Eidyl. 17. Eustachius in Δ Odyss.

Aristarchus] alij Callimachus.

COLVMNA 128.

Ex Apollonio) lib. 4.

Nefasti] nephasti V. notantur autem nefasti dies in veteri Kalendario N litera, vt nefasti priores. N. P.

Ne si pro sine] *in lege dedicationis Ara Diana*) in Schedis veterum inscriptionum extat fragmentum huius dedicationis his verbis. leges huic aræ eædem sunto quæ aræ Dianæ sunt in Auentino monte dictæ.

Nauteam] *Labeo in commēt. iuris Pont.*) citatur infrà in Spurcum.

COLVMNA 129.

Naualis scriba] *quibus rem geminēt*) quibus semicant. V. quibus remi eminēt, vel quibus remi emicant.

COLVMNA 130.

Nudiustertius] *dicitur cœlū cauū*] V. Varr. 4. de Lingua.

COLVMNA 131.

Numere & numero] adde Nonium. c. 4. numero 319.

Nuptias] *Parentiam*) Funestam. V. Liu. 1. & infra Parici quæstores.

COLVMNA 132.

Nuncupata] alij nuncupatur.

Nundinas feriarum diē esse voluerunt] lege deinde Hortensia factum est, vt is dies fastus esset. 1. Macrob. 16.

Nuculas Prænestinas] vide Liuium 10. & 23. Macrob. 4. Satur.

Nummum ex Græco] vide Pollucem.

Numella genus vinculi] hinc Placidus in gloss' numellatus id est numella ligatus.

Nuces] *auspiciū fiat secundū & sollistimū*) id displcet Plinio 15. cap. 22. & Varroni apud Seruium 8. Eclog. Huc pertinent illa Catulliana, Concubine nuces da: & Virgilius Sparge marite nuces.

Numam) vide 13. Plin. 13. Liuium 40. Plutarchum in Numa.

COLVMNA 133.

Nouerca Veteranni) Ecteranni. V. Veteres Annia.

Nauibus) idem Varro 4. de lingua.

Nauti consulatu) *T. Sicinus Volsis*) vide Dionysium libro 8.

Sepulti in crepidine) hic locus indicio est hic agi de iis qui intra vrbem sepulti vel combusti, contrà quàm leges XII. Tab. permitterent: qua de re vide Ciceronem 2. de legib. Plutarchum in Problemat.

Noua curia) *vt in iis ea sacra curarēt, quæ cū ex veteribus in nouas euocarētur*) dicam plenius ad l. 9. §. 2. ff. de rer. diuis.

COLVMNA 134.

Nixi di.) *mensa*) mensæ tripedi. M. S. nullo sensu.

Ningulus) *atque in te*) atque vt te.

Niger lapis) & *Quintilium*) ab eo Luperci Quintiliani. vide infrà Quintiliani.

COLVMNA 135.

Nuces mitti) Mos hic spargendarum nucum habetur in veteri inscriptione quæ extat apud Vrsinum.

Nouendiales feriæ lapidibus pluisset) vide Liuium 1 & 33.

Nonarum) V. S. Agellij 17.

oculissimum) *oculatum Argum*) Græci πανόπτην.

COLVMNA 136.

October equus) vide Plutarchū in Problemat. & Asconius pro Milone.

COLVMNA 137.

Occupatitius ager) de agris occupatitiis, vide scriptores de limitibus agrorum.

COLVMNA 138.

Ortygia nunc) non. Ant. August. male.

orbius cliuus) Vrbius MS. vrbicus Liu.

COLVMNA 139.

Est cum ait] lege, Perimere est cum ait.

Ordinarium) *est cùm ait*) pertinet hæc verba ad explicationem verbi Peremere.

Persicus) alij persibus. vide Varr. 6. de lingua Lat. vide in Sibus.

Perpetrat) *imperia qui detinuit patris*) nec pretio quit. Et in Nyptiis.

Puteum) vide Varronem 4. de ling. Lat.

COLVMNA 140.

Putitium) Potitium.

Pegasum equum) vide infrà Pegasides.

Porca præcidanea) *præcidariū*) ea præcidaria Mario Victorino. differt autē à præsentanea.

Placēta) *ex tribus pultibus factum*) id est farre oleo & melle, teste Seruio. 7. Æneid.

Porriciam) *quod est profanatum*) v. de Varronem de lingua Lat.

COLVMNA 141.

Postliminium) *in opinione*) in ditione, ita videtur legendum. Nā & in fragm. legis Seruiliæ, sic est, quive in arbitratu, ditione, potestate, amicitia.

Propter viam) vide Plaut. in Rudente.

COLVMNA 142.

Punicum) dicitur etiam vestis nomen. vt apud Horatium in Epodis. &c. ode 9.

Profusus) vide in Oscitantur.

Ple-

COLVMNA 143.

Plebi ædiles] plebei ædiles v.l.2.ff. de orig. iur. Dionys. Halicarnas. lib. 6.

plorare) Sinurus sacra &c.) ita legendum, Si Parentem puer verberit, ast ole plorasit, puer diuis parentum sacer esto.

esto] estod: ita veteres teste Quintiliano.

Penem canis puris] sic Gloss. cæna pura ἀγαπαλὴ, ἀνειπωτέν, vide Augustinum in Ioannem.

Possessio] *ad interdictum venit*) id est ad ius, ad Prætorem, teste Petronio arbitr.

COLVMNA 144.

Papiria tribus] vide Liuium lib. 9.

COLVMNA 145.

Parare inter se munus] pro quo Liuius Sepius dixit, Comparare lib. 30. & 32. & 37. vide Sallust. in Iugurth. Cicer. 1. ad Attic.

Peregrinos inter prætor) vide l. 2. §. post aliquot. ff. de orig. iur.

Polimenta) ita Plaut. in Menæch. polimina Arnob. lib. 7.

COLVMNA 146.

Pollicitum) decima bouum) sic antiqui in foro bouario. De decima quod ait, vide Plutarchum in Problem. vide Varronem 5. de lingua; Tertullianum Apolog. c. 14. dixi ad l. 2. §. 2. ff. de pollicitation.

COLVMNA 147.

Prætexta bulla) vide Verrium apud Macrob. lib. 1. cap. 7.

Porcas) vide Varronem 1. de re rustica cap. 19.

COLVMNA 149.

Possessiones] *collidebat*) colebat. Ant. Aug. legendum, possidebat, ex libro 25. capite 13. Isidori.

Potestur) v. Nonium 10.34.

Polo...] *in ea qua vocis est eum*) in ea quæ est, cum.

Punici] *non Pœnici*) imò ita in columna rostrata, classes Pœnicas: & in frag. bellum Pœnicum.

COLVMNA 150.

Pellicolationem à pelliciendo] seu perliciendo, vt Vel Longus in libro de orthographia monet.

Pascales oues) quibus opponit Pelitas Tarentinas. vide Columellam lib. 7. c. 4. v. in Solox lana.

Pronuba] vide Tertullianum in exhortat. ad castitat.

COLVMNA 151.

Pilentis] vide ī. Matronis.

Pullus] antiqui autem puerum quem quis amabat pullum eius dicebat: idem Placidus in Glossis. Arnob. lib. 4.

Puls) vide infrà in Tripudium.

COLVMNA 152.

Pullarium] hoc verbo vtitur Liu. lib. 10. Valerius lib. 1. c. 4.

Publici augures) vide in Publicus ager. vide in Quinque genera signorum. Ciceronem 2. de Legibus.

templo cæli regiminibus designato] Templum dicitur hic, locus manu designatus in aere post quem factum illico capitur augurium, teste Seruio 1. & 6 Æneid.

lituo qui quirinal appellatur] vide Seruium Eclog. 9.

Picus rex] vide Lactant. lib. 1.

Pollubrum] vide Nonium.

Publica pondera ostier] alii oitier, alii vtier.

COLVMNA 153.

pernum M. Cato] in oratione pro Rhodiensib. quæ extat apud Gell. lib. 4. cap. 7.

Procum] *in indice conlocando*) id est adeundo vel eligendo.

prærogatiua centuria] Sic Ausonios in gratiarum action. prima.

Praciamitatores] *abstineant se opere*) ab opere se abstineant.

COLVMNA 154.

Procincta classis] vide suprà Endo procinctu.

Prosimurium extra Auentinum: nunc etiã intra ædificia) mons Auentinus olim extra Pomerium, deinde à Claudio intra Pomeriũ receptus, de quo Tacitus libro secundo. adde Varr. lib. 4. de lingua Latina, Liuium lib. 1. Vopiscum in Aureliano.

COLVMNA 155.

Penus segetibus saptus] segetibus septus. hanc lectionem confirmat Ouidius 4. Fast. loquens de æde Vestæ, de qua hic illo versu, Et paries lento vimine textus erat.

COLVMNA 156.

Purimenstrio] purimenstruo i Sudæ περιμηνιαῖς.

Pollucere merces pisces) vide Plinium lib. 32. c. 2. vbi de piscibus pollucendis. De pollucendis mercibus, vide Varronem lib. 5. de lingua Latina, Tertullianum Apologetic. c. 39.

Pecunia] *appellatur Lucarse*) huc pertinet fragmentum veteris Senatusconsulti, in quo inter cætera leguntur, V.F. De Lucari ludorum Sæcularium.

COLVMNA 157.

Quirites] *in funeris indictiuis*) in funeribus indictiuis. vide ī. Indictiuum. adde Varr. lib. 6. de lingua Latina. & infrà Simpludiaria.

COLVMNA 158.

Quinquipor] vide Plinium 33. cap. 3.

COLVMNA 159.

¶*Quintanam classem*] v.16. Gell.10. Dionys. Liuium.

Quando Rex comitia sic) legendum ita, quando Rex comitiauit, vt apud Paulum.

dicuntur) edicuntur. Nam & ita Varro suprà de lingua Latina.

COLVMNA 160.

Quando stercus delatum] *aluum*) cliuum. nam & ita Varro 5 de lingua Latina.

COLVMNA 161.

Quot serui tot hostes] *Benifica*] alij beneficæ: de quo vide Macrobium 1. Saturnal.

COLVMNA 162.

Rufuli] videndus Asconius Verrina 2.

Romani) artificum] alij, artificium.

equitando] vide Dionem lib. 43.

paribus] fortè hæc vox ita accipienda est, vt apud Virgilium, prima pares ineunt.

Rubidus panis) vt parũ coctus) vt per coctus. Est enim recoctus Isidoro c.2.

¶*atque ibi torreto pro pane rubido*] lege, torreto me pro pane rubido, vt apud Plautum Casina, scæua Vna ædepol.

Romanam portam] quæ Romanula Varroni 4. de lingua.

COLVMNA 163.

Rutilium Rufum) Rutilius vel Rutulus Rufus. adde Varron. 4. de lingua.

COLVMNA 165.

Romam) eadem extant apud Plutarchum in Romulo. COLVMNA 166.

Romam ante Romulam) Proprium Romæ nomen vetitum publicari: atque ob id Verranius Soranius neci datus. vide Solinum ca. 1.

Romanam portam qua & Romanula] Varroni 4. de lingua.

COLVMNA 167.

Ruminalem] vide Varronem 2. de Re rustica c. vlt. Nonium in Numa.

COLVMNA 169.

Radere genas) vide Seruiũ in 12. Æneid. & ea quæ scripsi ad ll. 12. Tab.

COLVMNA 170.

¶*Plautus vbi si quid*] in Aulularia.

¶*Item experiurauit*] v. Plautum Cistellaria.

Ratumena porta) vide Plinium 8. c. 43. & libro 18. cap. 2.

Reconducta) alij reconducie.

COLVMNA 171.

Resriua] *tenirtico*] alij è tritico. scribendum reuertantur.

Remurimus] vide Dionys. Halicarnas. 1. & Plutarchum in Romulo.

COLVMNA 172.

Regifugium] *Tullius*) Iulius: & ita Macrobius in Saturnalib.

Saliares) virgines) vide infrà Salias virgines.

statim fugit) vide Plutarchum in Probl. Ouidium in Fastis.

[illegible]

Quando Rex] vide Varronem 5. de lingua.

Relegati] *Senatusconsulto*) Senatusconsulto.

Magistratus) magistratuus.

Religiosus) & alij senes) Alliensis dies: de quo vide Liuium lib. 6.

COLVMNA 173.

Repastinari] *abstinui*) obstinui: vide s. in Obstinato. COLVMNA 174.

Reses & residuus) ita Placidus in Glossis.

Somno) alij sumnos: antiquè, vt fruns pro frons.

Pacuuius) alij Pacuius, antiquè, vt fluius pro fluuius.

COLVMNA 175.

Remanant) reuitant, & ita apud Plautum in Captiuis.

Desunt riuos, campósque remanant) deserunt cliuos, campósque reuitant.

COLVMNA 176.

Religionis præcipua) *Marco Aemilio Lepido*] vide Valerium 4. c. 2.

Quint. Fuluius) adde Liuium lib. 43.

Tit. Sempronius) vide Valerium 6. cap. 5. Ciceronem 6. de Repub. Agell. lib. 6.

L. Æmil. Paulus] Lucius Æmil. Paulus vide Liuium in epitoma libro 46. Plutarchum in Paulo.

P. Corneli Scipionis &c.) vide Plinium 34.

M. Valerius Messala] v. Plinium 17. cap. 26.

In ara ipsa Iouis) alij in ara Iouis. anteà malè, in capite bis. v. Plinium 17. c. 25.

L. Cornelij Lentuli] vide Valerium libro 5.

P. Africani Luci Mummi] vide Ciceronem lib. 2. de Oratore. Plutarch. in Apoph.

Q. Fului nobilioris) huius censuræ nulla extat memoria in veteribus monumentis.

Q. Pompeij) vide Plinium 7. cap. 43.

COLVMNA 177.

Romanos) vide Dionysium Halicarnasseum lib. 1.

Rigido) nauibus ambulabant] ita locutus Cato in libro de re rustica c. 1. quin etiam Cicero, maria ambulauisse dixit, Xenophontem imitatus.

ambulabant) ambullabant. nam Ennius, vt sæpius geminauit literas, vt s. habuimus in Solitaurilia.

Respublicas) Caius Gracchus) vide Ciceronem in Bruto.

recipie] recipiem.

COLVMNA 178.

Rustica vinalia] vide Varronem 5. de lingua. Plinium 9. cap. 4. Plutarchum in Problemat.

COLVMNA 179.

Suppum] alia significatione sumitur hoc verbum apud Isidorum 18. cap. 65. pro iactu quodam in tesseris.

COLVMNA 181.

Sublicium) *vocabulo Volscorum*) Latinis ve- [illegible] rò Sub-

Sublices, vide Vitruu.3.cap.3.legitur tamen apud Sallustium lib.4. sublices ad Sublicium pontem agentes erant & qui manum ad stipem porrigebant Seruius de vita beata c.25.

Suberies) vide ĩ. suber: Isidorum 17.cap.17.

Siliterniũ] vide Non. & Placidũ in Glossis.

COLVMNA 184.

Surum) vide s. in Crebrisuro.

Scyrium] alij Surium.

Summussi) apud Seruiũ in fragmentis mussare pro tacere, & murmurare accipitur.

COLVMNA 185.

Solatum) arquato) vide Noniũ in Arquatus.

Sospes] parentem & patria) hic titulus tribuitus Cæsari in denareis argenteis.

COLVMNA 186.

Ad patriam sospes) sumptum ex Homero [illegible] οἰκαδ' ἱκέσθαι.

Sucrotilla) vide in Todi & Crocotilum Var.lib.6.de lingua Latina.

Suburanam tribum] vide in Suburam.

Succidanea hostia) vide Agellium 4. cap.7.

COLVMNA 187.

¶*Sulci) victum*) dictum.

COLVMNA 188.

Superstites) vide Seruium lib.3.Æn.

Supernati) alij Supernata. & ita Politianus in Miscellaneis, cap.73. alij legũt, expernata.

Supremum] belli & armorum mauors potens) Mars hic belli potens dicitur, vt apud Horatium Venus Cypri potens.

Subsidium) vide Præsidium.

COLVMNA 189.

Subsiles) vide in Ipsulices.

COLVMNA 190.

Subuerbustam verubus vstam] verberibus stam. Sic apud Horatium, vsti virgis.

Supplicia sunt quæ caduceatores portent) Hoc significatũ supplicium sumitur apud Sallustium in Iugurtha.

Sinnius capito ait &c.) ea significatione vox suppliciũ sumitur apud Isid. 5. & 25. & 6. c.28.

COLVMNA 191.

Sufes] vide s. in Meritauere.

Sub vitem) subiecit) alij subit. alij submisit.

Supa) alii supat.

Olam) alii ollam. vide in Solitaurilia.

COLVMNA 192.

Struere adicere) alii adiicere.

COLVMNA 193.

Stipem] Stipem Glossæ [illegible].

Stirpem in masculino genere) vide in Nautiorum: Carisium lib.1.

Stipes) hostium) alii ostium, sic s. in Scrupi hostreis pro ostreis.

COLVMNA 194.

Satura] in fragmento legis Seruiliæ sic est, extra quam seu quid in Saturam feretur.

Suber arbor ac suberies) vide in Suberies

COLVMNA 195.

Sterilem mulierem] cipit) alii concipit.

Seplasia aut seplasium] vide Nonium in Seplasium.

Pomponius in Adelphis) citatus ab eodem, Nonio, in Datatim vide in Seplasia.

COLVMNA 196.

Sanctum] vide Macrob. in Saturnalibus.

Saccomorum] Syccomorus Isidoro libro 7. cap.7. alii saccomorus.

Sacrem] Plautus in Mercat.

Synceri] alii Synuri, ita apud Plautum MS.

Sacrificulus] sicinius bellutus) imò Manius Papirius, teste Liuio & Dionysio. Sed fieri potest vt Festus, aut potius Verrius, alios authores secutus sit.

COLVMNA 197.

Sacratæ leges] vide in Publica pondera.

Sagmina) ius sacratum) Cicero O fides alma apta pinnis & iusiurandum Iouis.

COLVMNA 198.

Sanates) vide Festum in Sanates.

Sani forcti) alii sanati facti: alii sani forctique, adde Festum in Fortis.

Sarcta vinea) vide in Sarpiuntur.

COLVMNA 200.

Scæuam & in bona) Plaut. in Pseudolo, Bona scæua est mihi. adde Varr.6.

Saperda] sapientem etiam significat) Varro apud Noniũ in Saperdæ. Omnes videmur nobis belli, festiui, saperdæ.

COLVMNA 201.

Salua res] parasiti Apollinis] vide Atheneum lib.6.

COLVMNA 202.

Salias Virgines] vide in Regifugium.

COLVMNA 203.

Seculares ludi] vide Acronem in Horatii carmen sæculare.

Operatus tribus diebus totidémque noctibus) vide Acronem dicto loco.

Scutilum ex Græco] [illegible]

In popa aliud dicimus scutilũ) v. Manducus.

Squalidum] quod proximè ad similitudinem squamæ piscium accedit] idem Agellius 2.c.6.

Schoeniculas) vide supra in Proledas.

Scorta) ex pellibus facta scortea appellantur) idem Varr.7 de lingua Latina.

Scaptensula) [illegible] Græcis [illegible].

COLVMNA 204.

Spetile] suis) sueris. Varro.

Spicit] vlo spexit de cõtibus celsis) Vltro spexit de montibus celsis Pompon. Lætus: alii pro, vlo, legunt, sedulo, vel paulò.

COLVMNA 205.

Scrapta] scrantiæ. Varr.lib. 6. de lingua Lat.

Scrupi] in Andromacha] ita apud Nonium in Scapres. Alii, in armorum iudicio legunt.

Asperi) alii aspera.

Scribonianũ] puteal] hoc ipsum Scribonianũ puteal expressum est in argẽteo quodã denario cum inscriptione, Puteal Scribonian.

antea atria] ante atria. nã & ita ĩ. in Tablinũ

COLVMNA 206.

Sceleratus vicus] vide s. in Orbius cliuus.

Sexagenarius] *scirpeas hominum effigies, &c.*) vide Dionys. lib. 1.

COLVMNA 207.

Simpludiarea) vide suprà Indictiuũ funus.

Sinistra aues] videndus Plutarchus in problẽ.

à deorum sede] ab hospitiorũ sede: sic enim apud Varronem 5. de ling. Latina.

Senatores] vide Agell. 3. cap. 8 Liu. 26. c. 36.

Septentriones] *Ennius*) plenior extat versus apud Varr. lib. 6 de ling. Latina.

COLVMNA 208.

Septimontium] vide s. in Sacrani.

Sifus] *Pratoris*) alij curatoris, vt in lege Manilia apud scriptores de limitibus agrorum.

Siparium] idem Isidorus, 19. cap. 13.

COLVMNA 209.

Seruorũ] *seruos*] alij ceruos. v. Crinitũ 19. c. 18.

Sispitem Iunonem] alij sospitem.

COLVMNA 210.

Saturno] *sacrificiũ fit capite aperto*] idẽ suprà *Metellus*) de quo v. 3. Macro. 13. (in Satur.

Claudium augurem] Vide Liuium 45.

Iussisset] *adesset*) Nam in auguratione eius qui augur creandus esset, alius augur adesse solitus erat. de quo vide Macrob. lib. 4. in Indice: Liuium 36. Suetonium in Caio.

Sacra sibi familiaria] de sacris familię Claudiæ, vide Festum in Propudianus capite 12. & Macrobium lib. 1. cap. 16.

Scaptea] de qua V. Plin. & Liu.

Stellatina tribus] *Vrbe Capena*] vide Pliniũ lib. 3. sunt qui etiam legunt hoc loco, regione Capena.

Sabini] *quod ea gens pp.*] in argenteis denariis DPP. significant deos penates.

COLVMNA 211.

Cella Curulis locus in Circo datus est Valerio Dictatori] vide Liu lib. 2.

Sontica causa] *M. Porcius lato de re*) M. Cato de re floria ita citatur ab Agellio 10. c. 13.

Spiciunt] *in ea quam habuit in Q. Thermũ de septẽ hominibus*) citatur oratio de decem hominibus in & Thermum sæpe à Festo, & ab Agellio 13. cap. 14. ita vt hic pro septem hominibus sit legendum, decem hominibus.

Spatiatorem) citatur hic locus ab Agellio, 7. cap. 12. paulo aliter, sed corruptè.

Stata sacrificia] *de sacrificio commisso*) ita legitur apud Agell. 7. cap. 22. de sacrilegio commisso, ita legitur in Prohiberi comitia s. & in Epitoma Pauli.

COLVMNA 212.

Sacramentum] *post hoc factum erit*] alij post hac talis, post hanc legem rogatam.

Quicunque facti erunt] *quicunque ex hacce. Id aes dici ceptum est*) idem Varro.

Sextantarii asses) *quod propter bellũ punicũ*) quod per bellũ Punicũ. ita legit Hermolaus.

Sextantarij per quos cum solut ceptum esset, & populus aere alieno liberaretur) vt populus aere liberetur.

Septennio quoq; anno vsus est vt priora numero) septennio quoq; eo vsus est vt priore (nummo.

Sesterti] vide in Sextantarij.

COLVMNA 213.

Solida sella) vide in Silentio surgere, adde Liuium lib. 10. & in Silere.

Expresse] ita antiqui per S. simplex.

Silatum] *iantaculum*) ita in quibusdam, vt & infrà, iaiuni: & in glossario iantat.

Suffragatores) *notabat apposito puncto*) antiqui suffragia non scribebant, sed puncto notabãt, teste Porphyrione in illũ Horatij versũ. omne tulit punctũ: adde Cic. pro Cn. Plancio.

Struppi] vide s. in Stroppos.

Secespitã esse Antistius Labeo ait ferreũ cultrum] Suetonius in Tyberio, inter Pontifices sacrificanti pro secespita plumbeum cultrum subiiciendum curauit.

Quæ in sacrario) Sacrariũ tẽpli locus secretior erat; vt adytũ, locus ad quẽ nulli erat aditus, nisi sacerdoti. In eo res sacræ reponebantur l. 1. ff. de rer diuis. Seruius 2. Æn.

Rediculo) reticulo. natus hic error ex antiqua consuetudine ponendi d, pro t.

Tuba) id est tubi. antea. nube.

In templo Bonæ deæ) nõ quod vltra Bouillas in via Appia fuit (cuius pro Milone Cicero meminit) sed quod in Auentino, cuius P. Victor facit mentionem.

COLVMNA 214.

Sinistrum] vide s. in Silere.

Stipatores] *destituantur*) ita apud Agelliũ 10. cap. 13. alij constituantur, alij destinantur.

COLVMNA 215.

destituatur] id est figatur.

Tappata) alij tapete. v. Non.

Tauri ludi] v. in Talipedare.

Tribunitia rogatione) *Aelius in xii. significat verbor.*) ita citatur s. in Postliminium.

COLVMNA 216.

Taurus) vide Varr. 2. de re rust. cap 5.

Tullios alij dixerunt esse Silanos) pro Sillanos glossę Siluanos legũt in quibus Siluanus exponitur [illegible] in lege Fũdi 17. §. itẽ constat ff. de act. empti. Siluani dicuntur personæ ex quorum rostris aqua salire solet.

Topper) *humanũ*) homonẽ. ita in Hemona.

Topper vt sit patru eiicit iras) alij eiecit ita. alii, pater eiecit foras.

Torrens) vide Varr. 1. de re rust. cap. 2.

COLVMNA 217.

Tutulũ] *forma metalli*) alii formam è tali: alii, forma è tali. adde de Tutulis Varr. lib. 6. & Tertullian. in lib. de Pallio.

Tuguria) *Valerius in explicatione Duodecim*) ita citatur in verbo Sanates.

COLVMNA 218.

Tumultuarij) vide Seruiũ initio lib. 8. Æn.

Domesticum) id Cic 8. Philippica Italicum.

Tesca] vide Varr. lib. 8.

COLVMNA 219.

Tonsillam] *Phinidis*) ita apud Nonium alij Phœnissis malè.

COLVMNA 220.

Tablinum] *atrium*) vide suprà in Scribonianum.

NOTÆ IN SCHEDAS.

COLVMNA 221.

Manubiae] vide Acron. in Horatium lib. j. Odar. 11. & Seruium lib. 1. & 11. Æn. & suprà in Trisulcum.

COLVMNA 226.

obiurare] vide suprà in Obitu.

Ommentans] id est expectans, ita enim glossæ à mantando, id est manendo. adde Noniũ in Mantat.

COLVMNA 227.

Obstitum] *qui deo deaeque*) qui deo qui deæ. alij, siue deo siue deæ; ita Macrobius 3. Satur. 9. Cato de re rustica. c. 89. Agellius 2. cap. 28. Arnobius libro 3.

Obsidium] *obsidium coepit*) Sic Tacitus libro 4.

COLVMNA 228.

Optima lex] *magistrorum*) magistratuum.

vt optima lege] de antiqua formula, Vti quod optuma lege fuat, vide Agellium 1. c. 32. Liu. lib. 9.

COLVMNA 230.

Oppidorum] *Cato*) hæc vox dispungenda.

Pa pro parte] sic apud Ausonium, do pro domo.

Praedotiunt] alij præduriunt. vide suprà in orcus. sic veteres exsociunt.

Trinicloes] id ita dicitur, vt Aboloes.

pilare] *sunt quæ Graecae originis*) nam Græci fures φιλῆτας dicunt. ita scribendum. Seneca lib. 7. epistol. 12. filistas vocat.

Pitati] *Dori*) imò Bæotij, si verum dicit Hesiodi antiquus interpres in Theogonia.

COLVMNA 231.

Petrarum] *Leuius*) alij Liuius, alij Læuius ex Agellio 12. c. 10.

Pisalitem] alij pisatilem.

COLVMNA 234.

Tagax] *& Mutonis, &c.*) ita legendum & Mutoni manu perscabere posse tagacem.

Talionis] *rabit*) alij rapit, alij rapsit. vide suprà in Pacionem.

COLVMNA 235.

Tappulam] alij tapullam. v. in Sodales.

Tripudium] vide suprà in Pols.

COLVMNA 236.

Tintinnare] *inclae*, alij mollem.

Tentigellis] *indeque*) alij idem.

Vici appellari, item magistri paci] antiquè, pro magistri pagi. V. suprà in Orcus. sic antiqui dicebant leciones.

distributa inter se distant nominibúsque dissimilibus] hæc verba desunt quibusdam.

in Oppidi vicis] in oppidi vicani.

Viginti quinque] Vide Agellium, 20. c. 1. 6. Plin. 1.

Victimam qua vincla ducatur] alij vitta legunt. Nam vittati boues ad aram ducebantur, teste Seruio 2. Aen. alij legunt, victa.

COLVMNA 237.

Via) in hoc fragmento agebatur de viis muniendis, & lapide sternendis, & de iure per eas iumenta agendi.

Vastum] vide Non. in Vastitudine.

Vt victis] *adpenderetur*) pensum.

Brennus Rex] alij Brennus dux.

Vira] vide Varron. 4. de lingua.

Vrunt] Placidus in gloss. oburbat, circumscribit.

Vngulus] *nacta est qui eorum ecurreret*) nacta siquis requirit.

ebrio] alij elirio.

COLVMNA 238.

Vindiciam] *tor arbitros tres dato*) prætor arbitros tres dato.

NOTÆ IN FESTVM & Paulum.

Abacti qui coacti deposuerunt imperium] vt abacti magistratus qui per vim depositi: ita in iure abactus venter Paul. 4. sent. 9. § abortus (qui Græcis ἐξαμβλωθείς [illegible] 31. Eclog. 6.) qui per vim eiectus, dicitur. Ad eundem modum oues abactæ, porci abacti l. 3. ff. §. de abigeis. abacti caballi Cassiod. 8. variar. 32. nam vt sæpius vis in abigeatu admittitur l. 1. §. 3. ff. de abigeis.

Abalienatus] Glossis Abalienat ἀπαλλοτριοῖ. Abalienata ἀπαλλοτριωθέντα. sic in l. 8. ff. de alienat iudicij mutandi iudicij mutandi causa abalienare. & in l. 38. in f. ff. de leg. 3. prædia abalienare dicitur. adde infrà Alienatus. adde legem Alienatum. 67. ff. de verborum significat. Ciceronem in Topic.

Abambulo] Glossis Ambambulo κατ' ἰδίαν [illegible].

Abarcet] vide infrà Arcere.

Abauus] Glossis [illegible] in iure proaui paterni aut materni pater. l. 10. quarto gradu 15. ff. de gradib.

Abditiui, abortiui] Abditius qui & auulsus Glossis [illegible] quasi Abedritius aut malè editus. Eadem ratione subditiua, Arnob. 5. non tantum mystica sed supposita: & Glossis subditiuus [illegible] id est suppositicius & subdititius & [illegible]. Est et. ā

qui hoc loco legit, Abactiui, à partu abigendo, vt in l 4 ff. de extr. crim. l. 8. ff. de sicariis. l. 39. ff. de pœnis. Abductiui.

Abemito) emere pro accipere] idē in Emere infrà. hinc surremit, sumpsit, infrà in Surremit: & surempsit, sustulit. infra Surrempsit. Sed & Glossæ Abemit, ab eo accepit ἔλαβεν.

Abgregare. *Glossis* ἀπαγελάζειν, διαχωρίζειν.

Egregius] idem infrà Eregiæ.

vt Pocunia] idem in Peculatus.

peculia] vide infra Peculium.

Abietaria negotia] abietaria negotiatio.

quam materiam] quam materiariam: alij materiationem. ego ita lego, quam materiaturam. Hoc enim verbo vtitur Vitruuius. 4. c. 2. ea Græcis ξυλουργία (Galli minutiariam vocant) vnde ξυλουργοὶ Cedreno. Propius est huic loco, quod iidem appellantur Matricarij Nouell. 13. c 5. quasi materiarij, ac vix scio an corruptè inibi legatur Matricarij pro Materiarij. Cæterùm Materia id dicitur, vnde fieri potest ædificium (quam Græci ἐργασίμην ὕλην. 2. Eclog. 2. cap. 171.) ac proinde ligno (quod comburendi causa paratur) opponitur l. 12. ff de vsufructu. l. 18. ff. 2 ff de pignoratitia. l. 14. ff. de periculo: l. 47. ff. de act empti. l 55 l. 56. l. 57. ff de legat. 3. l. 1. 62. 167. ff. de verborum significat. Est autem materia Glossis ὕλη ξύλων καὶ ἕτερον. atque ita potest accipi. 19. Eclog 6. c. 7.

Abiisse pro adiisse] pro obiisse. rectè: nam & infrà Abitio pro morte.

Abitionem, &c.] hinc abiit pro obiit suprà Abiisse. idque dicebant veteres δυσφημίας vitandæ gratia. Plutarch. in Cicerone. Tertull. de testimonio animæ, Si de aliquo, inquit, iãpridem defuncto, tanquam viuo, quis requirat, præ manus occurrit dicere, *Abiit iam & reuerti debet.* Inde est ꝙ in Titulis monumentorum nunquam, Obiit vel mortuus est, sed semper, vixit, vtebantur & hac formula, beatum esse. vide Ammianum 25.

Abnutare sæpe abnuere) est enim frequentatiuum Abnuto. sumitur etiam plerunque pro negare. hinc simplex abnutiuum in l. 83. ff. de verb. obligat. Caper in libro de orthographia, confessiua vox fit, ex duplici voce abnutiua, vt non nolo. id Glossis ἀπαρνητικόν, & abnuitio infrà in verbo In. & abnuit infrà in Pro. cui ibidem opponitur adnuo. vnde Adnutium Glossis κατανευστικόν.

Ab oleos pro ab illis] potest hic locus etiam ita accipi quasi diceret τὸ oe pro i apud veteres vsurpatum: sic infrà Loebesum pro liberum: Loebertatem pro libertatem. vide infrà Loebesum. sic infrà Pilumnoe & pobloe, fascinoe, pro Pilumni pobli, fascini: & alibi infrà in Plorare, ast oloe plorassint, Sed veri similius mihi fit, alio fine id à Festo dici, nempe vt ostendat oloes pro illis dictum à veteribus, tunc cùm abhorrerent à geminandis litteris. id quod sequentia satis ostendũt. probatur autem euidentissimè infrà in. Ollic.

Aborigines quòd errantes] dicti igitur quasi aberrigines & à montibus, quos Græci ὀρ... vel quòd γενάρχαι. id est auctores generis. Nam & Glossis αὐτόχθονες. v. Stephanum de vrbibus. Sic origines Sallustio sunt, quas Græci μητρόπολεις vocant. tametsi alio μητρόπολις in lege 4. §. 5. ff. de off. Proconsul. pro capite prouinciæ. Cuiusmodi vrbem Ammianus matrem vrbium. Curtius maiorem patriam vocat. eam autem rationem ad vrbes reliquas habebat, quàm Metrocomia πρὸς κώμας.

Abortum] hic in neutro, vt in lege 10. §. 4. ff. de aquir. hæred. dicitur & Abortus in lege 2. Cod. de posthumis: & abortio l 38 §. 5. ff. de pœnis. fit autem circa tempus pariendi, vt Aborsus circa tempus conceptionis, de quo vide Nonium.

Abrogare] abrogo Glossis ἀποκυρῶ. ἐλάττω, adde legem 102. ff. de verb. signif.

Aceratum] vide infrà in Acus. palea: & in Obacerare, Nonium in Acerosum.

Acerra] *alij dicunt arculam esse thurariā*) vnde Glossis Acerra, Acceptuaria, Turibulũ, & λιβανωτρίς. Turibulũ vero alibi θυμιατήριον.

Acetare pro agitare] ac proinde c in g mutatur propter affinitatem & cognationem litterarum inter se: vt in κυβερνήτης gubernator: κωβιὸς golius. vide Priscianum libro 1. Ea re fit, vt cùm agitandi hic mentio fiat, pro acetare, legendum putem, Acitare, non Acetare.

Acieris] Aceres. Gloss. ἀξίνη ἱεροφάντου ab Acieri, Aciarium στόμωμα Glossis, vbi malè στομώματα: & in iisdem Denticulum Aciarium στομωμάτιον: iisdem Aciarium diuersa significatione ἰωφιδιστόμη.

Aclassis tunica] vide infra Calasis. Glossis Aclassi χιτώνια.

Acrumaruma vtensilia ampliora] alij ærumeruma. alij Aerumina. Vetus Actum ærum autensilia. verendum estne vna dictione legẽdum sit Macrærumina, vel Macraerumenta vt sint in vasis æreis, maiora. Glossis Aeramenta χάλκωμα Ærementa χαλκώματα.

Actus] *in Comœdiis & Tragœdiis certa spacia canticorum*) nam scenici agere dicuntur. vide infrà Agere.

modo inter vicinos quatuor pedum latum) Hinc mirum videri potest quare, Iauolenus viæ latitudinem legitimam fateatur: latitudinis, arbitrariam faciat. in lege, certo generi 13. § latitudo. 2. ff. de seruitutib. rusticorum prædiorum.

in Geometria maiorem partem iugeri id est cxx. pedes] idem Boetius 2. de Geometria: & Epistol. 38.

actuosi] axitiosi vt infrà Axitiosi.

Acupe-

Acupedius] Aquipedius. vel Agupedius. [illegible] vt pegunia pro pecunia: alij legunt, Acrumpedius.

Acus palea] v. infrà Obacerare.

substruendum] sussternendum.

Idem in eodem] Idem eodem.

Primo] Primò.

argillam mixtam acere] vide s. Aceratum & Obacerare.

Acus dicitur] *vel etiam ornatrix vtitur*) Acus inter alia significat ornamentum capitis. l. 25 §. 10. vers. ornamentorũ. ff. de auro. Constantinus in lege 1. Cod. Theod. de repudiis, si præter hæc tria crimina repudiũ marito miserit, oportet eam vsque ad acuculam capitis in domo mariti deponere. Id discerniculum Latinis: Græci [illegible]. Glossis Acucla. [illegible]

Ornatrix] vide legem 49. & 1. 65. §. ornatricibus. ff. de legat. 3. Græci [illegible] & [illegible] vocant. quo nomine Fabula edita est à Næuio. Iisdem ornamentarius [illegible] & [illegible].

exercetur quoque instructio] falsò hîc Festus legisse videtur, acum pro aciē.

cum sarcire] quia sarcire.

[illegible]

Adasia] *ouis recentis partus*) & maior natu. Isidoro in Glossis.

Adaxint] vide Nonium in Adaxint.

Adcensi] vide infrà in Adscriptitij.

Addicere damnare est] inde Addicti, pecuniæ dãnati. Valerio 6. c. 1. Quintiliano 5. & 7.

Addubanum, Danubium] Ad Dubanum, ad Danubium: vel ad Danuuium. A id est ad Danubium. Alij ad dubienum, ad dubiũ. vt dubienus ea forma pro dubius ponatur, qua sociennus pro socio apud Noniũ. Potest tamen & ita legi, Ad dubenũ, pro, ad dominum. vide infrà Dubenus.

Adduis] veteres adduo pro addo: vt venunduo, pro venundo: creduo, pro credo. Glossis Adduo [illegible].

Adeo idem significat quod accedo) Glossis [illegible].

quod vsque eo] ea significatione τὸ Adeo sumitur in l. 8. ff de iurisdictione. l. 7 §. 6 ff de pactis: sed & eadem ratione apud Nonium legitur, & [illegible] quo, pro in quantum: & Glossis Adeo [illegible].

non quidem secundum rationem] hoc vult Festus, neglecta ratione particulæ Ad. in verbo Adeò, iungi alteri casui quam accusatiuo.

Ad exitiam] ad exitiam. ita legendum censeo: mihique si lem facies id quod infra legitur in Exitium.

Adfabrum] a quo adfabrè Gellio 7. c. 7. Affabrè Glossis [illegible].

Adfatim] *Glossis* [illegible] *lusi*) Homerum exprimit, qui in Odyssea scripsit [illegible] id est [illegible] sic primo feudorũ 5. cum aliqua turpiter ludere, nihil aliud quàm quod paulo antè dictũ fuerat, adulterare: &, vt verbo Feudistico vtar, Cucurbitare.

Adfectare] v. l. 8 in f. ff. ad L. Aquil. sic adfectatio tutelæ § item [illegible] Inst. de excusat. tutorum [illegible] Theophilo ibidẽ Adfectare apud Nonium etiam significat, afficere.

Adfines in agris vicini] ea significatione sumitur in l. 12 ff finium regundorum. Glossis Adfinis [illegible].

consanguinitate coniuncti] Glossis Adfinis [illegible] v. l. 4. § 3. § 4 § 5. ff. de gradibus l. 17. Cod. de Nuptiis: § 6. Inst. de Nupt.

Adgretus] Adgretus. vide infrà Egretus: dicitur autem vt mertus, pultus.

Adigas dare cogas) ad rem cogas. vel, adire cogas. alij, valde cogas. Cõstat enim τὸ Ad, [illegible] addere: vt in Adfabrè Adprimè. v. 7. Gellij 7. Hinc illa in iure, ad iusiurãdũ adigere. l. 8. in fi. ff. de in ius vocãdo iureiurãdo adigere l. 31. ff. qui & à quibus: l. adigere iureiurãdo. 6. in pr. & §. 3. ff. de iure patronatus.

Adlecti] *qui propter inopiã*) Senatorum intellige, quia numerus eorũ plenus non erat. Id autem factum post pugnam Cannensem. Alia significatione Adlecti Varroni dicuntur suffecti in alterius locũ. vt & in l. 11 12. 13. Cod. Theodos. de suscept. Aliàs, adlegi est adscribi & referri in numerũ l. 3. §. 2. ff. de decurionibus. vnde allectio: vel adiectio l. 7. Cod. de incolis. Glossæ Ex allectis [illegible].

nam patres] [illegible] Adlecti à patribus & conscriptis.

patres] vide infrà Qui patres.

conscripti] vide infra Conscripti.

Adlectit] vide infra Lacit & Lenones.

Lacit] vide infra Lecit.

Inlicere] vide infra Inlex.

frustra ante inducere] frustrari seu inducere.

Admu [illegible] *suberent*] iuuarent.

Adnutat] Adnutat. ita veteres libri Differentiam facit inter illa duo Nonius. Adnictare oculorum: Adnutare aurium vel Labiorum esse vult. adde infra Nictat.

Adolescit] Glossis [illegible] vnde [illegible] adultus. vide infrà Suboles. Nonium in Adolere duobus locis. & in Adolescere. huic contrariũ Aboleuit Glossis [illegible].

[illegible] Vet. ab olesco. S. vel ab [illegible] vel [illegible].

altare] vide infrà Altaria.

exoletus] vide infrà Exoletus.

olescentes, id est crescentes] vide s. Suboles.

Adoptatitius) Adoptiuus. V. Adoptatius M S. adoptatius Isidoro in Glossis.

Ador] Græcè [illegible], quod nõnulli Adur, alijs Adus, cuius genitiuus Adoris. penultima nunc longa nunc breui apud Sannium veterem poetam & Ausonium. Glossis Ador [illegible] adde Nonium in Ador & [illegible].

Adorare] vide Nonium in Ador.

significat agere) quin & transigere. v. j. Nec, ibi, si adorat furto.

oratores] v. aliud Etymon. j. Oratores.

Adoream] *Adoriā*. *Glossis Adoria* ... *laudem*] vnde Adoriosus Glossis ... & Ador ... Plautus, adorea affecit populares suos. aliud autem adoreum apud Nonium.

Adpromissor] adde legē 64. §. 4. ff. soluto. l. 5. §. 2. ff. de verb. obligat. l. 43. ff. de solutionibus.

Adrumauit] id ... Græcis & Isid glossis. simile apud Non. Rumiferare & Rumitare

à rumine) vide j. Rumen & Subrumari: adde Nonium in Rumen.

Adscripti] vide Liuium 4. vide legem 6. l. 20. l. 22. l. vlt. Cod. de agricolis. (accensos.

Adscriptitij] *a. (censos)* v. s. Adcēsi alij legunt

velatos] v. j. Velati. Iidē dicūtur etiā velites.

Ferētarios) v. j. Ferētarij & Non. in Ferētarij.

rorarios] v. j. Rorarij & Noniū dicto loco.

Adiectata] Adfectata.

vel in mali] v. l. 19. §. 19 §. 22. ff. de Iniuriis.

Adserere manu est admouere] adserere, est manū admouere. MS. asserere manum, est admouere. vulgat. (inde enim assertor qui manū alicui asserit eius educēdi gratia ex seruitute in libertatē. vide j. Sertorē. & Glossis Adsertor ... Adsertio ...) alij ita legunt. Adserere, est admonere.

quod ea] quò ea. (mittuntur.

quæ in terram dimittuntur) quę in terrā de-

jeri dicuntur] sic dicimus adserere arbores. l. 7. § 3. ff. de vsufructu. translatitiè verò adserere prolem, pro adoptare: adserere in libertatem, id est libertati: liberis inserere.

opponuntur] apponuntur.

Adsidela] Alidelæ.

Adsiduus] Adsiduus, vulgata & quidē rectius. nā ab asse dando, assiduus, Charisio lib. 2. Gell. 26. cap. 10.

Adsipere] *à sapiēdo*) vnde Glossę sapit, saporem habet: interdum, actiuè pro saporem immittit. vt apud Tertullianum, Fermentum modicum desipit totam conspersionem.

Adstassent, statuerunt] Astassent statuerunt. vulg. Aistassint, steterint. S.

Adtegrare, &c.] Adtegrare est vino sacrificium augere.

Integrare enim, &c.] Adtegrum, minus facta n. Integrare, in statutum redigere. S. vulgata, in statum redigere.

Adfulgata] hæc fulgura contraria peremptalions. vide infra Peremptalia.

quæ iterato fiebant) v. j. Renouatiuū fulgur.

Adtritum) ...) ... alij ... Glossis ..., Velum.

Adtibernalis] Attibernalis. vulg. Atturubernalis Glossis ...) alij Attubernalis adde infra Contubernalis & Tabernacula.

continue] continuè. vulg. legendum puto cōtinuus. nisi quis malit hanc vocem vt superfluam atque otiosam dispungere.

pellibus conteganturj] v j. Contubernalis & Tabernacula. l. 7. ff. de supellectile inde pelliones vel polliones in lege vltima. ff. de iure immunitatis lib. Cod. de excusat artif.

tabernacula] v j. Tabernacula: legem 183. l. 184. ff. de verb. signficat.

Aduelitatio iactatio quadā verborum) iactatio quædā probrorū. ita legitur j in dictione Velitatio. adde Nonium in Velitatio.

velites) v. Nonium in Veles.

Adulari) Adolari. M S.

compositum ex accedendo & adludēdo) cōpositum ex ad & ludendo. S. Est autē propriè Adulatio canum blandimentum Nonio fortasse ... à cauda, qua mota canes accedendo blandiuntur.

Adulterium) adde legem 101. l. 225 ff. de verb signific.

Adulterina signa) v. legem 30. ff. ad legem Cornel. de falsis: Paul. 5. sentent. 25. §. 1. & §. 7. Inst. de pub iudiciis. Eadem ratione in iure adulterina moneta, monetæ adulteratores, adulterinum testamentum, adulterinę staterę.

Aduocitat, sæpe vocat] hic iūgēda est significatio verbi Aduocat, quę in l. 18. ff. ratā rem. vbi τὸ aduocare, est aduocatis vel testib. sumptus ministrare, vel negotiis auocari.

Aduosem aduersarium) Glossis Aduoces ... Fortasse legendū Aduorsem vel Aduersē.

Ae) *A 1. scribebāt*) idq. frequētissimū Poetis.

Aedilis) *magistratus*) hęc vox dispungenda: nam mox sequitur, postea hoc nomen ad magistratus translatum.

quòd facilis ad eū plebi aditus esset] Imò quòd ædibus publicis præstet l. 2 § 21 ff. de origine iuris. vnde æditueotes Lucretio. apud Gelliū 12. c. 10. e ædilibus passim in iure.

Aedilatus] Ædilitas: & in l. 17. ff. de cōpens. Ædulitas.

Aedis) *in edito*) in aditu. S. hinc enim ædes Varroni: quòd plano pede aditur: vel, vt Tertullianus in libr. de Pallio loquitur, planitus.

ædis) ...

ponitur pro omni genere constructionis) hinc nauem ædificare dicimus l 46. § 2. ff. de iure fisci: & insulam l 27. § 5 ff. de rei vindic. l. 11. §. 9. ff. de Publiciana.

Aeditimus ædis intimus) hoc Etymon displicet Ciceroni in Topicis. Gellio 12. ca. 10 adde eundem 6. c. 12. lib. 32 c. 2. Charisium lib. 1.

Aedituus] (*sacra ædis tuitor*) sic Theophilus. §. Tutoris Inst. de Tutelis. & ita Ædilis accipitur in l. 3 § 3 ff. de Tabulis exhib. ob id Hierophylax appellatur in l 28. ff. de annuis hinc Æditimi in tēplo apud Non dicitur. Glossis Æditibus ... Isidē ... & ... Æ-

tuitor) tutor. ditüus.

Aegeum) Aegea. Æge.

Aegrum) ... ægræ mulieris offensam placare. l. vlt ff. si quis aliquem testari.

Aegyptinos, Aethiopas) id est nigros & fus-

cos. Nā glossis Ægyptiū, nigrū à colore vulturis qui αἰγύπτιος. iidem Æguptium φάλη.

Aemidum, tumidum] alij timidum. ego vnidum pro humidum. tametsi Aemidum quidam ἀπὸ τοῦ ἅμα, vt inflatum significet. Glossis Aemidus περιφυσημένος.

Aenatores] Aenatores. Glos. σαλπικταί. Κυμβαλοκρόται.

Aeneolum] Aeneolo. alij Aenulum. Isidorus Eaulum. *fit*] sit.

Aequidiale] ἰσημερία. Glossis.

nox diei potius quàm dies nocti adnumerari debet] al. quia nocti dies potiùs quàm nox dict adnumeratur, vide quæ scribam ad l. more Romano. 8. ff. de feriis & Gellium 3. c. 2.

ἰσημερία] & ἰσήμερον, vt suprà dixi.

Aequilauiū] sic Aequilotiū, aequatio. Isid.

Aerarij à tribuendo ære] Glossis Herarius ταμιευχος vide quæ de ærario scribam ad l. 42. ff. de iure fisci. alio significatu χαλκεύτης, χαλκουργὸς, χαλκότυπος. & Aerifex seu faber Aerari°.

Aerarium in æde Saturni habuit] Idē Varro lib. 4. in fine. Macrob. 1. Saturnal. 8. & Plutarch. 5. adde quæ scripsi ad l. 6. C. de fide instrument. & Liuium 3. Glossis Aerarium χρηματοφυλακεῖον

Aeribus] *ab ære, id est aeramēto dicit Cato*) ab æres quod & æramentum dicit Cato. Glossis æramentū χάλκωμα. Aeremēta χαλκώματα.

æramentum] æramen, species ex ære. l. 11. Cod Th. de operib. publicis.

Aerosam] vt æro'a Cyprus, sic ærosa pecunia in l. 102. ff. de solutionibus: vbi dixi. vnde & Glossis ἰωδης Aeruginosus, ab auri colore: & aurosus πολύχρυσος.

Aerumnulas] *furcillas*) vide infra furcilles.

retulit] reponit.

muli Mariani) vide infra Muli Mariani.

onerosos] oneroso.

ἄρειν] inde Aerumnulæ.

Aeruscare] inde æruscatores, qui æsculatores. Glossis Aesculator χαλκολόγος (qui & Nūmularius) à χαλκολογῶ Aesculor.

Aestimata pœna] *ouem decussi, bouē centussi*) vide ī. Multam, Ouibus, Peculatus. 11. Gell. 1.

Agazones] l. vlt. ff. si quadrupedes. Glossis Equilio & ἱπποκόμος.

minantes] sic infrà in Agere, & infrà Inigere ante se pellere, id est minare. éstque frequens verbum Hieronymo & legibus Langobardorum, Burgundionum, Alemanorum, sed & legi Salicæ. Ad eam normam Apuleius prominare dixit. & Anianus ad Paulum 1. sentent. 17. actum interpretatur qua pecora minare consuemus. & in Auson ij versu de Myronis bucula. Ageret iuuencas cùm pastor domum suas, suam relinquens me minabat, vt suam.

Agea via in naui) quæ & Agear Glos. πάροδος... vide, Isidorum 19. Etymol. 2.

Agere] *id est minare*) dixi supra in Agaso.

agis cum eo furti) vide legem 25. & passim. ff. de furtis. *indicare*) iudicare.

causam ago) & post.

scenici agere dicuntur) vide suprà Actus.

Agina] *qua*) quo Glossæ Danielis, Agina scapum crutinæ quòd eo mensura ponderis æquatur. Bongars.

vnde Aginatores) Glossis Aginare est πραγματεύειν negotiari, in quibus tamen perperam legit στρατεύειν & στρατεύει, pro πραγματεύειν & πραγματεύει. vnde πραγματευταί, Nouella 30. c. 2. & 118. c. 24. Edic Iustiniani 13. c 7. At Isidoro & glossis Acinari est tricari: Aginantes extricantes. aliis Aginat διαπράσσεται, στρέφει μηχανᾶται. aliis Aginatores negotiatores actus.

Agnus) *communis erat generis*) vide infrà Recto fronte. sic in Numæ legibus Agnus mas, Agnus fœmina.

sicut & lupus) vide infra Masculino & Recto fronte. sic apud Ennium lupus fœmina.

ex Græco λύκος] ex Græco ὁ λύκος. S.

Agolum) *quo pecudes agūtur*, forrasse à Græco ἀγκάλη. inde etiam Galli bacillum oblongum vocant *Gaule*.

Agonium) *quo Rex hostiam*) vide Varronem 4. de lingua.

rebus agendis: Agonalia, &c.) rebus agendis cuius festa Agonalia dicebant. & hunc quidē in modum postrema huius dictionis explicatæ à Festo verba in hanc sedem aduocanda. S.

Agonalia eius festiuitatem) dispūgenda. Cæterùm Agonalia Glossis Agonaria θύσια.

Aegonis] Aegonus.

Aegonensis] Agonensis.

Agonium) *id est ludū ob hoc dictū, &c.*) Agonium locus est in quo ludi initio facti sunt. ob hoc dictum, quod fuerit sine angulo. S.

Albegmina) Ablegmina, quę quod Dis porricerentur, porriciç & proiecta & prosegmine. Prosiciæ Glossis αἱ ἐκ τῶν ἱερῶν ἀπαρχαί. Tertullianus ea ita describit. de opimis & integris superuacua quæque truncatis capitula & vngulas, quæ domi pueris vel canibus destinatis hinc ablectę ædes Plauto, derelictę.

Albesia] *decumana scuta: & post decumani fluctus*) adde infra Decumana oua: & Decumanus appellatur limes.

Albula] *Tiberis fluuius*) vide infrà Tiberis.

Tiberio: Tiberino.

Alcedo] *Catamitus*.) vide infrà Catamitum & Alumento. (mento.

pro Nelo, Melo) vide infrà Melo. & Alu-

Alebria) Alebrius vel Alerius. Glossis εὔτροφος. Alebra, quibus alimur: Alibre, Alimentum.

Aleonem) Tertullianus de fuga. Nescio dolendum an erubescendum sit, cùm inter tabernarios, & lanios, & fures balnearum & aleones & lenones, Christiani quoque vectigales continentur. Glossis κυβευτής, Aleo.

aleatorem] vide Titulum de aleatoribus. l. 4 § 2. ff. de ędilitio: l. 225. ff. de verborum significat. Glossis ..., quid est Aleo seu alea ludo.

ganeo] vide infrà Ganeum.

lurco] lustro. Vet. & ita legendum Catullo in Mamurram, pro vltor. Facit infrà Lustrum. sed tamen nihil necesse est mutari. nam & Lurco vox nota: vnde Lurconiana condimenta Tertulliano in libro de Anima c. 15.

Algeo] *coniectus*) collectus.

Alica] vide incerta Verrij Flacci: adde infra Pollucere merces.

Alitaria] *hæ*) ex.

Prostibula] vide infrà Prosedas.

Alienatus] vide l. 67 ff de verb. sign.

Ali rei] Plautus in Milite, Nulli ali rei est improbus.

Alites] *Buteo*) vide infrà Buteo.

sanqualis] vide infra Sanquallis.

immusculus) vide infra Immusculus. alij legunt Immulstulus. adde 10. Plin. 7.

Aluta] *ipsos Ioui, acer esto*) ipsos antiqui pro ipsus. sic iidem Consol pro Consul: & è contra funtes pro fontes: frundes pro frondes. vide Velium Longum de orthographia.

Allus] Allex, alij Hallus, vt infra in dictione Hallus, pedis maior digitus.

Almo, *sancta*) ... Gloss.

pulchra] ... Gloss. inde Almus iisdem ...

alens] ... Gloss.

Almities) ea Charisio libro 1. ... Glossis ... Almitus ... Almetes, ...

Altaria) aliud lity non vide supra Adolescentia. Cæterùm non obmittendum Altare dici & Altarium. Gloss. Altarium ...

Altellus quasi altus in Tellure) vide infrà in Altus. Est autem idem ac expositus & Alumnus Græc: ... Eclog. l. c. 6. ... Latini alumnos appellant. l. 26. Cod. de Nuptiis. l. 3 Cod quę res pignor. sed & Gręci ... appellant Nouell. 15: adde de expositis. l. 152. ff. de iuris. & facti ignor. l. 4. ff. de ignoscend. liber. l. 1 & passim de infantibus expositis.

A macro Marcellus) à Marco Marcellus: ego lego à Marco Marculus. v. infra Marculus.

ab altero altellus) ab alto, altellus. ita legendum censeo id n. conuenit superioribus. facit & id quod infra in Altus vel ab alter, altellus. Dicti nāq. alteri: singuli gemino. ū: inde nomē Alt... ... Romulū impositū Bongars.

Alter altera auis non bona) ... modò priori vitium facit. ad quem modum fulmen peremptale, quod priori vitium fecit. Cæterùm alteram autem potius, quam aduersam Augures efficiebant, vt ita malum omen viderentur minuere, atque eleuare.

Altercatio) Glossis Altercatio ... reperitur hoc vocabulum in l. 4. Cod. de necessariis seruis. &c. Quintil. 5.

Alternatio) nunc Alternatim per vices. vide Nonium in Alternatim. & Glossæ Alternis ... Alternatum testis, qui vacillat. Alternationem verò nostri pro disiunctione vsurpant. l. 2. § 2. ff. quod certo. l. 7. § 4. ff. de iniuriis In lege verò 9. ff. de seruo corrupto, sine alternatione, est illo vno casu vel vno tantùm casu.

Alterplicem, duplicem) id est dolosum Isidoro in lexico ita Horatio Vlysses, duplex.

Alterta) Alterria.

Altum] vide Nonium in Altum.

Altus] vide supra Altellus. alias ab altitudine, vnde Glossis Altus ...

Alucinatio) *alij Hallucinatio*. Est enim Hallucinari Nonio aberrare, & Gellio 16. c. 12. Hallucinari ... quod Glossæ etiamnum confirmant. non tamen necessariò requiri aspirationem in hoc vocabulo, vt & in multis, Gellius scribit 2. c. 3.

Alumento pro Laomedonte) alij Laumento pro Laomedonte, &c. sic Laucumię pro Laodamiæ: Laudicea pro Laodicea.

Melo pro Nilo) vt supra Alcedo: & ī. Melo.

Catamitus) v. supra Alcedo & ī. Catamitus.

Aluus) adde Nonium in Aluus.

Am præpositio loquelaris, &c. Am præpositio significat circum. vnde suprà locellaris seruus ambactus, id est circum actus dicitur. ita hunc locum restituit Scaliger. cui seruus locellaris vel lucellaris est ... operas quotidianas dominus locatu, lucelli & quęstus gratia: aut qui in eū rē ... nisi loquelaris seruus accipiatur pro interruntio: aut vox loquelaris omnino dispungatur.

significat circū; ab ... supra) infra ... enim infra est in dictione Amnis. sed Festus non seruat exactum ordinem Alphabeti in syllabis, suo quoque loco digerens iis.

Seruus ambactus] ... libertate donatū intelligit Pers. Satyr. 5. Quibus vna Quiritem vertigo facit. & post. Verterit hunc dominus momento turbinis exit Marcus Dama. hinc circunductiones manumissionum inextricabiles in l. 6. Cod. de emancipationib. vide infra manumitti. l. 23. ff de manumissionib.

Ambactus apud Ennium, lingua Gallica actus dicitur) potest & ita legi, Ambactus altus Ennio, quam qui lingua Gallica Ambactus dicitur, & ita est. Nā Ambactus Gallis, teste Cęsare clieas: Ennio, ... nisi actum eum esse Gallis, qui Ennio ambactus.

Actus) seruus.

Amatio) Amurio, alij Amasco, amare cœpio, vel amare incipio. ego nihil mutandum esse necessariò, censeo. vide Noniū in Amatio, al. Amato ab Amo. Bongars.

Ambar-

Ambarvales hostiæ) vide j. Amtermini.

à duobus fratribus) ac frugibus. ita in veteri. Alij legũt à XII. fratribus. totidem enim Plinio 18. c. 2. 6. Gell. 7. Fulgent. Macrob. Auson.

Ambaxioqui, circũeuntes cateruatim) Ambaxiqui circumeunt cateruatim: ab Am & Axes seu Axi. id est glomerati. vide infrà Axes.

Ambegni) vide Varron. 5. de lingua & Fulgentium.

Ambest ita tertia persona, verbum est) eadem ratione Comest apud Nonium dicitur. dicitur aliàs regulariter Ambedit, vt in l. 38. ff. de adquir. rerum dominio.

Ambidens siue bidens] vide infrà Bidental & Bouem & Bidentes. adde 6. Gell. 7. 18. Plin. 2.

Ambiguũ] vide l. 3 & passim ff. de rebus dubiis. l. 125. ff. de verb. signif.

Ambitio] adde Varronem 4. de lingua. Nonium in Ambite.

Ambitus) de legitimo spatio à vicina insula dixi ad l. 14 in fin. ff. de seruit. vrb. adde Isidorum lib. 15. Ciceronem in Topicis. Vitruuium 1. c. 1. Varronem 4. de lingua.

Ambo) vide incerta Verrij.

dictum) ductum.

Ambrices) Inde Galli Lambrices.

regulæ) alij tegulæ, malè. nam & mox sequitur, tegulis imponuntur.

Ambrones] *gens Gallica qui subita inundatione maris &c.*) hanc narrationem Ephori ridet Strabo.

vt & turpis vita homines Ambrones dicerentur) inde Glossis Isidori Ambro, deuorator, decoctor, luxuriosus, profusus.

Ambulacra] Glossis Ambulacrum, [illegible], quod & vno in loco Ambulacio: alio, Interspacio: vbi malè Intercaptio.

Amburbiales hostiæ] inde etiã Amburbium, infrà in Amtermini. (μλυ:.

Ambustus) Glossis [illegible]

Amenta, quibus vt mitti possint, vinciuntur iacula) Glossis Ammentum, [illegible].

¶ *Amia genus piscium*) al. Amio Isidoro 12. c. 6. quod Samo capiatur.

Amicinum) Anucinum.

vtris pediculum) Glossæ Amicinus, [illegible]. alibi Aruianus.

Amicitiæ) *ab antiquis ameci & ameca pers*) ab antiquis amæqui & amæquæ S. Gloss. Animecũ [illegible]. Animæquus, patiens animo.

Aminula vrbs] Animula vrbs.

Amita patris mei soror) ita Gaius 2. Inst. 8. Amita verò magna, aui paterni soror: l. 1 ff. quarto. l. vlt. § quarto. ff. de gradib. Amita maior. proaui soror. Paul. 4. sentent. 11 quę & proamita l. 1. in fin. §. 7. ff. de gradib.) Amita maxima, abaui soror. d. l. vltima. § septimo. (eadem ab amita dicitur) Ataui soror, nomine caret. Amita à me tertia: à patre amata.

Amites) [illegible].

pertica aucupales) Glossis [illegible].

Amnenses] *Interamna & Antemnæ*) alij Inter amnenses & Amnenses. nihil mutandum censeo. nam & Interamnæ Latina vox est. Græcis [illegible]. sic Glossis Interdia, [illegible].

Amnis] *Am*) vide suprà Am.

Amœbeum carmen] *ex æquali numero*) æqui numero. & ita Seruius in 3. Eclog. adde quædã his nõ planè dissentanea ex Isidoro 6. c. 19.

ipsa] dispungenda hæc vox.

malum] maius.

Amœna] vide incerta Verrij.

Amosis annuo) Annos, annua. sic enim Glossarium, idque interpretatur [illegible] eidem Annua; est anus [illegible] Anet [illegible]. Antites [illegible] adde infrà Anatem, morbum annuum.

Ampedices] *nunc appẽdices*) vide Nonium in Appendix. sic substitui dicuntur præcedentis appẽdices institutionis. l. 35. ff de acq. vel om.

Amputata] *purum proputo*) vide j Putus.

Amsegetes] *quorum ager*] quorum seges.

Amtermini] Amptermini: alij Amitermini: alij Antermines: alij Amtermones.

prouinciæ] P. Romani viciniæ. S. vt Amtermini fuerint, non qui in agro Romano, sed qui in vicinia, puta vel Sabino vel peregrino vel hostico vel incerto. Ager verò Romanus, quidquid Amburbiali sacrificio vno die lustrari poterat. cuius fines amburbio definiuntur.

amburbium] adde suprà Amburbiales.

ambaruali] vide suprà Ambaruales.

Amussim) vide infrà Examussim.

mutire) vide infrà Mutire.

Anate morbũ annuũ) hunc morbum quædam Glossis Anitatem appellant. dixi quædam ad hunc locum supra in Amosio.

senium] vide infrà Seuum.

Anca] quasi incisa.

calata] celata. vt in l. cùm aurum 19. §. Infecti. vers. an celati. ff. de auro.

calare) hinc celatura in l. 13. ff. de con. l. furt.

Anceps] *captatur*) capiatur.

Ancillæ] *Dij & deæ Anculi & Anculæ*) ij quasi reliquorum deorum ministri. ab anculare dicti. quod est ministrare. Glossis Ancilia [illegible].

Anclabris mensa] vide infrà Escariæ.

Anclare) Antlare. vide j Exãclare. & Non.

anclabant] antlabant, alij anculabant.

florem Liberi] id est vinum, quòd Liber Bacchus, Deus vini gentilibus.

Ancunulentæ] Anculentæ.

inquinamentum] vide infra Cunire.

Ancus] *qui aduncum brachium*) inde Ancus Glossis Mancus.

Andron) vide Vitruuium 6. c. 10

id quo viri plurimi) in quo viri plurimum.

vt gynecæum) vide Tit. Cod. de murilegulis & gynecialis & procuratoribus gynecii. is

locus Græcis quoque γυναικωνῖτις. Vitruuio 6. c.10. Glossis, muliebrum γυναικεῖον.

Andruare, id est recurrere] Glossis ἀναδραμεῖν. hinc Antroare, infrà in Antroare. & Redantruare, seu Redandruare. adde Varronem. Alio significatu Antruare, Glossis ἀντλεῖν (pro ἀντλεῖσθαι) quod videtur tractum à Græco ἄντλον, antrum.

à verbo ἀναδρᾶν] à verbo ἀναδραμεῖν: vel ita, à verbo Truare, id est mouere. vnde & Trua vocata.

Drua] Trua. vide infrà Antroare, & Truo. quæ omnia Nonio non à mouendo, sed à terendo. Quid Trullæ, Tryllæ, seu Truellæ, dictū in lege 13 ff de instructo. l.36. ff de auro.

Angeronæ] *cū angina*) vel quòd angores animi putabatur depellere. Macr. 1. Sat. Glossis Angeronia, ἡ θεὸς τῆς βουλῆς κατὰ καιρόν dixi ad Var. & Solinum.

Anginam) quæ & Anguina & ἀγχόνη. Glossis. adde Nonium in Angina.

Angiportus) vide Varronem. Glossis Angiportum, στενωπός.

Angor] στενοχωρία) ἀγχόνη, ἀγχεῖν) alij ἄγχειν, ἰλλειν.

Plautus) Mostellaria, vbi tamen variatur huius loci lectio.

Angulus] *aduncatur*) adducatur.

Annaria lex) vide Liuium 40.

Annus] *triennium*) trimum.

Antarium bellum] ὁ πρὸ τῶν πυλῶν πόλεμος. Glossis Antarium, ἀνταρμος & antepagmentū: hinc Antani siue Antarij funes, Vitruuio.

Ante] *pro antea*) pro antidea.

Antefixa] vide Liuium 26. & 34. Vitruuiū 3.

Antes] στίχοι καὶ τάξεις ἀμπέλων.

ante latera hostiorum lege Anta] vide infrà Antipagmenta: vide Nonium in Antes.

Anteurbana] προάστεια, quæ & suburbana Nouell. 7. c. 3 §. 1. Nouell. 84. c. 1. l. 198. ff. de verb. signif. Glossis προαστεῖον, Processio.

Antiæ) Antide. Glossis.

muliebres capilli &c.) quibusdā Glossis Antiæ τρίχες αἱ μεταξὺ τῶν κεράτων τῶν βοῶν. Tertullianus, de pallio, genuinos inter antias adumbratos. ἀντιάς αντιαι.

Anticum) vide infrà Posticum.

Antigerio valde) idem Glossæ: iisdem Antigerium, quemadmodum, in primis: quod & Placidus confirmat. aliis Glossis Antegerio, seu ἀντισυμβάσεις. est περισσῶς, μάλιστα, λίαν.

Antios) Actos. Gloss. auctos: Vrsin.

Antipagmenta) adde suprà Antes.

Antiquare, in morem pristinum reducere] sed & ob olefieri & memoria tolli. vide Nonium in Antiquari.

Antras] Ancras. Glossis Placido in glossis. Angras Gloss. Isid. (Redantruare.

Antroare] adde suprà Andruare, & infrà *truant*) v. j Truo. *cogentes*] consequentes.

Anus] *antiqui nō geminabant consonantes*) idem suprà in Abalocs: & infrà Aulas: & in verbo Solitaurilia. Isid. 1. c. 26. in fin.

Anxur] alij Auxur legunt, q Iouē ἄξυρον imberbē illic colerent. quin ita in nūmo Pansæ.

Ape) compesce) Glossæ Ape κώλυσον.

¶ *Aperta idem Apollo*] v. quæ scripsi 2. ad Herennium in versu Apertæ fatur dictio.

Apiculum] *velatum apicē gerunt*) velati apicem gerunt. S. idque ponè. Nunquam enim sine illo sub dio: aut in publico Nūquam sine apice, sed tamē propter æstū, ponè tegerebāt.

Apluda] p frumēti furfuribus accipit Non.

Aplustria] Aplustra. à Græco ἄφλαστα τὰ ἄκρα πλοίου. Glossis, Aplustra, ἄφλαστα καὶ τὸ ἄκρον τῆς πρύμνης. *Amplustria*] Amplustra.

Apor] Apor. alij Ape. al. Apur, victorinus de Orthographia. (Brundusiū.

Appia via] de qua vide Liuiū 9. ea ducebat

Appio Claudio] de quo vide l. 2. §. postea cùm Appius. ff de origine iuris.

Apricum] vide Nonium in Apricari & Apricitatio. *Aptus*] vide suprà Apex.

Apua] ἀφύη Græci dicunt. sed Latini tenui pro aspirata vtuntur, vide suprà Album.

Apud] vide Nonium in Apud.

Aqua, à qua iuuamur) à qua viuamus. adde Varronem 4. de lingua.

Aqua & igni interdici solet dānatis] in locū huius interdictionis successit deportatio. l. 2. ff. de pœnis. cuius fit in iure passim mentio.

quam accipiunt nuptæ) quę accipiūt nuptę, alij, qua accipiūtur nuptę. his adde quæ scripsi ad l. 69. ff. de donat. inter virū. adde j. Facem.

¶ *aquo dispersi*] adspersi.

¶ *suffitionem*] v. j Laureati.

Aqualicium) Tertull. 40. Apologet. Aquilicia Ioui immolatis. vnde Aquilex Varroni apud Nonium significare cum videtur, qui aquis è cælo eliciendis præficiebatur. aliàs Aquilices οἱ τὰ πηγάς ἐργαζόμενοι, πεπαιδευμένοι. apud eundem Tertull. superiore libro c. 23. fit mentio Cęlestis deę, quæ vt pluuiarum pollicitatrix colebatur ab Ethnicis.

manali lapide] vide j. Manalem lapidem: & Fulgentium in Manales.

Aquagium] lege 15. in fin. ff. rusticorū præd. l. 9 ff. quemad. seruit. amitt. l 3. §. 5. ff. de aqua quotidiana. ὑδραγώγιον Græcis, quod Glossis Aquiductium & Aquarium.

Aquarioli] Tertull. in Apologet. 43. Primi erunt Lenones, perductores, aquarioli. iidem Glossis βαλάδες, & alio loco Bacariones. Aquarij Iuuenali. vt & Gallis το 14 præfixo.

mulierum impudicarum sordidi assecla] vnde Glossis Baccario προπολοῦντος.

Aquilus color fuscus & subniger] hinc Glossis Aquilum, μέλαν.

antiqui duos colores nossent albū & nigrum] ab his enim duobus pendent reliqui.

Aquilius] Aquillius, Fastis Capitolinis & nummis: alij Aquilius. *prano-*

prænomen] alij nomen, & rectè. nunquam enim Romæ tale prænomen. Porrò, Aquilia familia duplex patricia & plebeia.

Aquilo ventus] Glossis Aquilio βορέας. adde Nonium.

Aquipenser] ita Glossis: alij Accipenser.

Arabice olet] species prouerbij.]

Arbilla aruina] Arbilla, arbina seu seuum.

Arbiter dicitur iudex] vide Titul. de receptis arbitris. l. 76. ff. pro socio, vbi de duobus arbitrorum generibus.

quod totius] qui totius.

Arbitrium dicitur sententia] facit lex 1. l. 3. l. 30. ff. de receptis arbitris. (fesiæ.

Arbosem pro arbore] sic asenam, asas, lases,

Arbutus] Virg. Eclog. 7.

Arca] adde infrà Arcam: hinc in iure arca ærata vel camerata in l. 19 § 5. ff. locati lapidea. l. 7. § 1. ff. de religiosis fumentaria olearia l. 1. ff. de numeris. inde arcarij in l. 1. Cod. de excusa artif. & Titul. Cod. de susceptoribus præpositis & arcariis.

Arcani] siue ab arce & est siue ab Arcadibus quod in excelsa simile montis Romę habitant soliti.

arcula] vide Varr. 8. de lingua. Id in iure verbum satis frequens, vt in lege l. 39. ff. de religios. l. 53. ff. de legat. 3. Glossis κιβώτιον.

Arcelam] Glossis arcela.

mammula] dicitur & mammicula Plauto in Pseudolo. Actu Quid hoc ibi: vbi mamma mammicula opprimitur alia. nam paulò antè dixerat vbi labra ad labella adiungit. aliàs superior Plauti locus deprauatus, cùm ibi legatur, manicula, deminutiuum à manu.

mammilla] Glossis mamilla: inde ornamentum mamillatum in lege 32. in f. ff. de auro. quod & mammillare.

Arcani sermonis] *arca*) vide s. Arca.

Arcere est continere] adde l. 1. § 9. ff. de aqua pluuia. vnde Glossis ἐπέχω. significat etiam petere infrà Nouerca, & Sagmina: nisi legendum ibi est, ercessebantur, pro arcebantur. Nam Glossis Ercessere καλέσαι: iisdem arcessit μετεκαλέσατο, ἐφώνησε.

arcus in ædificiis] de arcu aquæ ducendæ vide l. 12. ff. de aqua & aquæ pluuiæ. quid arcus ab arqu differat, vide Nonium in Arcus.

Abarcet] v. s. Abarcet. *porcet*) v. j. Porcet.

coercere continere] eo sensu coercere sumitur in l. vnica. § 9. ff. de fonte.

Arcubia] qui in arce cubant.

Arcula dicebantur auis] Arcina dicebatur auis. inde Arcinus glossis κοσυντικός.

Arculata circuli] id Isidoro sphæra.

Arculum] *quem capiti imponebant*] vide infrà Cesticellus.

Arculus] *deus qui tutelam gereret arcarū*) ea res mouet, vt legendū sit Arcolus. vel Arulus: nisi quis pro arcarum legat, arcarū. vt ab arca, Arcubus: ab Area, Areolus dicetur.

Arcuma] Arcirma. (re possit.

quo homo gestari possit] quod homo gesta-

Area] locus vacuus in iure. *Area*, locus in vrbe sine ædificio. l. 211. § locus ff. de verb. signif. vel qui de positis ædibus manet. l. 20 § 1. ff. de seruit. vrban. l. 21. ff. de pignorat. l. 98. § 8. ff. de solutionib. aliàs, locus in quem collecta pluuia descendit. l. 20. § 3. § 6. ff. de seruit. vrb. In rusticis verò prædiis, locus est terendis frugib. ac leguminib. aptus. l. 14. in f. ff. de aliment. legatis. l. vlt. § 1. Cod. de seruit. & aqua. Glossis verò Ara ψιλὴ ἀγρ..., ὁ ... ἅλως.

quasi exaruerit) inde Glossis Arixum, aut potius aridum ξηρόν.

Arferia aqua] id est adferia: vnde glossis Adferial ὕδωρ τὸ ἐπὶ τοῖς τάφοις σπενδόμενον dicitur: vt inferius vinum, quod inferretur. Positum est autem hoc loco τὸ Ar pro Ad, vt in Aruere, arcire, arcedere, arueho, arcesso.

qua inferu] de inferi dicetur in voce Altaria. (& Glossæ.

Argea] Argei ita Varro, Ouidius, Plutarch.

Argennon, argentum] Argennon, argenteum S. v. Meursium 1. Exercitat. 13.

Aridum] vide Nonium in Aridum.

irrigare] de irrigatione vide l. 1. § 3. ff. de aqua quotid.

Arilator] alij Arrilator: nec enim id verbum de arra, sed ab arra: alij Arulator. vide Gell. 16. c. 7. aliis Ariblator Glo[ssis] μεταβολεύς, Dardanarius, Cociator, Arilator. alio loco Arilator ἐφίστας, βαρυφόρος, πραγματευτής. De Dardanario quod dicat magnam lucem adfert legi 6. ff. de extraord. criminib.

qui etiam cocio] ita quibusdam glossis: aliis Cociator. aliis Coctio. vide j. Coctiones, aliis Cunctio & Cuctio. *άρμ*) al. j ἆρμ.

Arma ab armis] vide infrà Armillas, Armillum. sed tamen Varro arma, ab arcendis hostibus deducit.

vt scutū gladius, &c.) adde l. 3. § 1. ff. de vi & vi: l. 14. § 1. ff. de re militari. l. 41. ff. de ver. sig.

sicut tela quibus procul) v. j. Tela. § 5. Inst. de publ. iudiciis. l. 233. § 2. ff. de verb. signif.

Armata virgo) *maxima scilicet vestalis cui lacinia toga in humerum erat reiecta*] in veteribus nummis eo habitu ferè conspicitur. Alij tamen hic legunt Amata. ex Gellio 1. c. 12. malè. cùm Armata hic dicatur, non ab amore aut armis: sed ab armo, id est humero.

ne pomum ex alieno legatur in armum] vide quæ scripsi ad 2. Feudorum 27. in f.

in armum) vide infrà Armillas.

Armentū] *ad opus armorū*] ab arādo Isid. deducit 12. c. 1. adde l. 12. ff. de seruit. rust. præd. l. 81. § 3. ff de leg. 3. l. 89. ff. de verborum signif.

feminine armentas apud Ennium positum) v. Nonium in Armenta.

Armillas] alia significatione sumuntur Ar-

millæ in lege 25 §.10.ff.de auro. dicitur etiam Glossis Armellum: inde glossis Armillarius ψελιοποιός, & Armilium σπάθιον ψέλιον ἀνδρός: Brachionatiũ.iisdē ψέλιον viriola, & armilla: vnde illa duo, armillę & viriolę iunguntur in lege 25.ff.de auro. *arma*) v.s̃.Arma.

Armillum vas vinarium in sacris] Nonio verò vrceoli vinarij genus: vnde apud eundē prouerbiũ, Anus rursus ad Armillũ. nota est enim Anum in vinum propensio.

armo] v s̃.Arma.

Armilustrium] Glossis ὁπλοκαθάρσιον Armilustra verò ὁπλοκάθαρμα.& alio loco ὅπλων κάθαρσις, Armilustrum.

tubis canebant) imò classico:eò enim exercitus vocabatur. (μήτηρ χ[illegible] Βαὶ ωτα.

Arna caput] Alij, caput Agnæ. Glossis Arna

Arquites] Arcutus Glossis τοξωτής.

Arse verse] *inscribat aliquis in ostio Arse verse*) Inscribat aliquis Arse verse in ostio S. Plin. 28.c.2. Etiam parietes incendiorum deprecationibus inscribuntur. alii notant prouerbiũ esse, ex Placido: Putant etiam nonnulli Deos hæc inscriptione agatos, vt auerterent Solem aut pluuiam. Malim tamen hoc de igne intelligere & id obseruatũ maxime in insulis & ab earum custodib. Plerięq. etiam ita cōueniebat vt insularius seu insulę custos ignem noxium ve soleret.

Arsineum] Arsinum Glossis διάχρισμα, Arsinia Catoni 1. originum.

Artifices] l.12.§ 42.ff de instructo l.31. ff.de solutionib. opponitur officio artificium in l. 65.§.1.ff.de legat 3.

Artitus] πάντεχνος, πανδέξιος, Glossis.

Aruum] *necdum satum*) Glossis Arua ἀγεώργητα γῆ, χώρα, πεδία. Aruum γεωργία, γῆ σπορίμη: vnde Aruipendium χοῖνιξ γεωμετρικός.

Arytenam] Arutenā Charis.matulata. Glossis ἀρύταινα: videtur & iisdē dici Atena genus poculi figlini ᾧ οἱ πρυτάνεις ἐν ταῖς θυσίαις χρῶνται.

ab hauriendo) ab ἀρύεσθαι.

Assa dicebantur cantus tibearũ] Imò nō cātus, sed mera vox Nonio quo modo, vox celeuma, remigib. remi moti erant: vt in Argo naui per Cytharā Ascon.in Diuinat. nisi hìc legamus cũ cātu. hęc.n.iungebātur interdum, teste Nonio in Assa. alio significatu, Assa vox dicitur apud Isidorũ. Assa vox sola siue cātor.

Asseres] *quòd assideant parieti*) hinc, Asseres Græcis σανίδες. Glossis δοκίδες, ξύλα.

Assiratum] *alij Assaratum.*

genus potionis ex vino & sanguine tēperatū] eiusmodi potio in sacris fuisse videtur, teste Sall.in Catil.aut mos amicitię firmādę. Quędā.n.gētes diffusũ brachiis sanguinē ex alterutro degustatũ fœderi cōparabāt.de quo vide Lucianum in Toxari siue de Amicitia. Valeriũ 9.c.11. vbi de Mithridate. Tert.in Apologetico c.29. Arnobius 8.hodie ab ipsis Latiaris Iuppiter homicidio colitur: &, quod Saturni filio dignũ est, mali & noxi, hominis sanguine saginatur. prisci sanguinem Assir: hinc Glossario Asser αἷμα.

Astu] *in quo qui conuersant cauti & acuti*] lege in quo qui conuersati, è contrario qui nō in oppido, sed in agris versantur simplices: vnde simplex rusticitas in iure.

Atanuuium] Atauium. *Potitij*] potioni.

Atauus] *quia tata est aui*] alij quia Atta est abaui.& sic s̃.in Atta Atta. vide j. Auus. alij legunt quia Atta est aui.

Atra bilis ab atro, id est animi vitio] hęc verba, animi vitio, superuacanea sunt.

Atratas] atritas. *Atrium*] *aterreũ*) ateriũ.

Atroces] *quia illi atrocia*] quia illi ἄτρωτα.

quæ cruda sunt] vide Noniũ in Atrox crudũ.

Atta) οἱ τοῦ ποσὶν ἀσχόλως ... Gloss.

Quintio poeta] vide Horatium.

Attam) vide s̃. Atauus.

Atticissat] *Plautus*) in Menalie. *sed*) verũ.

Attinge pro attingam] alij attingem pro attingam. sic veteres dicem pro dicam: vt Attingebo, claudebo, viuebo efferebant. sed potest ita legi. Attigem pro attingam. Nam apud Nonium Attigit, pro attingit.

Auctor communis generis] sic sponsor dea, apud Ouidium.

Audacia] vt differat ab audentia. v. Noniũ.

Audiuitaui] *Auditaui.*

Auere] *& auiditate*) & auiditas.

Augur] *Auger. veteres dixerũt teste Prisciano 1. editiur*] editur, vel educitur.

Augustus locus) *quia aues pastæ id ratũ facere*) veteres optimũ putabant auguriũ, si aues pascerentur. Claudius Pulcher, inquit Sueton. apud Sicil ā non pascentib. in auspicando pullis, per contemptũ religionis mari demersit: vt biberent quando esse nollēt. pręliũ nauale iniit, & superatus est. & Asconius scribit, dici solitũ magistratum ineuntibus, Aues pascũt. Cicero de Diuinatione, Dicito si pascuntur.

ratum fecit) Erat id verbũ inter cætera Auguralia. Cic 1.de diuin. vbi diximus. Cur à dextra coruus, cornix à sinistra facit ratũ? & li.2. Cur aliis à dextra, aliis à læua datũ est auib. vt ratũ facere possint? Eóq; allusisse videtur Cherea apud Sueton. in Caligula c.58. accipe ratũ.

Auillas) quid si Ouillas. Quidā dictas putant, quòd velle necdum possent, vellus etiam à vellendo Varroni.

Aulas] *aulicoqua exta*) alij ollicoctia exta. vide Extaris aula Plauto.& Glossis Extar olla: vbi exta coquuntur. *aulis*:] ollis.

coquebantur) alia enim exta torrebantur. Varro 4.de lingua.

Aureas] vide infrà Aureax & oreas.

rediguntur] religantur.

Aureax auriga &c.] Glossis Aura exsolitarius ἱππάσιος pro Aureax solitarius ἱππάσιος: quo loco solitarius ἱππεύς & Caballarius.

dicebatur] dicebant. *oreas*

oriæ] al. oreas vide infrà *orea*.

Aureliã familiam] *à sole*) alij ab aureo sole.

¶*ex hoc Anselum*) Quidam putant veteres Sal pro Sol dixisse, aliique Ausolij & Ausolia familia à Sole denominata fuisset.

Auricalchum] *oricalchum*) sic infrà in Cadmea terra. Et Græcis ὀρειχαλκόν. Glossis Aurochalca, χρυσόχαλκα. id auro præstantius fuit, teste Plauto & Seruio. Aristoteles negabat suo tempore reperiri in rerũ natura. ac proinde Æs Corinthium (quod ex auro & ære fiebat, & auro præstantius etiam habebatur) diuersum: sed & ab eo quod nunc Lethonem vocamus, vnde tibiæ fiebant, teste Horatio. De oricalcho locus extat in l. 45. ff. de contr. empt. l. 4. ff. de legat. 1.

Auritus] Glossis ὠτοπετής, ὠτοπαίζυχος.

Aurum] *vnde & Thesaurum*) Pãdectę Florentinæ Thensaurum. Quid sit Thesaurus. vide l. 67. ff. de rei vindicat. l. 38. §. 5. ff. de auro. l. 31. l. 36. ff. de adquiren. rerum dom. l. 3. ff. de adquir. possess. l. 1. l. 3. in fin. ff. de iure fisci. l. vnic. Cod. de Thesauris.

Hippocrates medicus] Hypsicrates. ita ex Varrone, & Gellio 16. restitui potest.

Aurum] Aurion.

auertat) alii aruncet, quod auertere est. Inde Aurunci, quasi sedibus auulsi: & Auruncus Deus ἀποτρόπαιος.

Ausculari, pro osculari] sic è contrà, osculana pugna, pro Ausculana.

Ausoniam] *& Cales*) vide Liuium.

finitur) *funditur*. *Aruncam*] Auruncam.

Auspicium) *apud veteres sine A*) vide infrà Spicit. adde Respici auis.

Autumnum] alii Auctumnum.

]*Auunculus*) matris meæ frater, sicuti auiæ meæ frater, auunculus magnus: abauiæ maior: proauiæ, maximus auunculus dicitur l. 9. §. 15. §. 16. §. 17. ff. de gradib. l. 5. ff. vnde legitimi.

Auus) vide l. vlt. §. 13. ff. de gradib.

tata] vide ī. Atauus. alii legunt ἄππα, alii Appa: vt apud Callimachum.

Auxiliares] *αὔξησις &c*) αὔξη, à quo nos dicimus rerum crescentiam, auctionem. potest etiam sententia constare sine dictione Rerũ.

Auxilla, olla paruula] sic ab ala, Axilla dicitur.

Axiamenta] Axamenta, ab axare, id est nominare. infrà Axare. Fortasse quòd in axibus & tabulis scribebatur. Glossis Axmenta [illegible].

carmina Saliaria] ea prætextati pueri discebant, vt legitimam formulam: vt & Carmen Nelei de moribus.

Axare, nominare] inde Glossis Anaxant, id est nominant. *Axa*] Axes vel Axei.

¶*Axis*] *stipes*: *v.*] stipitem.

Axitiosi] *ita apud Plautum, citante Varro*. dixi ad Varronem.

factiosi] Glossis factiosus νεωτερικός. iuuenes appellantur, in l. 28. §. 3. ff. de pœnis. Νεωτερικοί. Harmenopulo 6. c. 7.

Axies mulieres] alii Axiles mulieres. & Glossis Axites (nam ita legendum non Axitas) ἀποπληρωματικαί.

B

Bacar) quod & Bacariũ Isidoro. Bauar corruptè in Glossis. (Bacrionem al. botryoni.

bacrioni] baccioni, alii batrioni. vide infrà

Bacrionem] Baccionem, alii Batrionem, alii Batrionem. Bacario Glossis περιρραντήριον.

Baiulos] *baiulaui*] vide Nonium in Baiulare. adde l. 235. ff. de verb. signif. 5. Gell. 3. Baiolator Glossis βαστάκτης Baiulacio, βασταγμός. iisdem Beolat βαστάζει. (1. Quintil. 4.

¶*Balana*) βάλανος: v. Tullium de Oratore &

Pistricem] Alii *Pristē*. Est autem Pristis nauigiũ à forma belluæ marinæ *esse*] id est

Balatrones] hinc Galli Bellistres.

bullas] ballas. *Barathrum*] βάραθρον, βυθός.

Barbari omnes gẽtes exceptis Græcis) In iure Barbari sunt, qui imperio Romano non parent. l. 6. in fi. ff. de bonis damnatorum. l. 5. 6. ff. de re mil. tati. l. 26. Cod. de Episc. l. 2. cod. quæ res exportari. l. 9. cod. de re militari. inde Barbaricum, de quo proxima dictione infrà.

M. Attius) Plautus. scilicet in Asinaria.

noster Apostolus] primo ad Romanos. sunt autem verba Pauli Epitomatoris non Festi.

Barbaricum clamor exercitus) alio significatu Barbaricum in iure sumitur. Nam Barbaricum in l. 1. C. quæ res exportari. l. 2. Cod. de commerciis seu βαρβαρικόν, 19. Eclog. 1. c. 73. Barbarum solum, ac minimè Romanum in l. 2. Cod. de Eunuchis. natio Barbara. in l. vnica. de littorum & itinerũ custodia. Ammianus 18. visus in Barbarico miles.

Bardus, stultus] vide Nonium in Bardum. Glossis Barburra, ἄφρων, ἀνόητος, ματαίως: iisdem tamen Bardus βραδύς, νωθής, ἄφρων.

Bardus Gallicè cantor] vide Ammianum.

Lucanus) hoc vno tantùm loco Festus Lucanum citat.

Barrire] Glossis τρίζειν, est elephantorum. sed & Isidorus lingua Indica Elephantem Barro vocari scribit.

oues dicimus balare) Glossis Balare, βληχᾶσθαι. Ballatum & Balatus, βληχηθμός, & alio loco βληχμός.

Basilicã]. locus in quo iudicia exercebantur, Fab. 12. adiunctus foro, vt sæpius, Vitruuius 5. facit l. 83. §. 5. ff. de verb. obligat. hinc viæ basilicæ, regiæ. l. 2. § 12. ff. de verb. oblig. Theophil. § item si Iost. de l. Aquilia.

Bellarium & bellaria res aptas bellis] alii legunt. res bellarias appellabant. alii significatione bellaria sumuntur apud Gellium 13. c. 11. & Glossis Bellaria τραγήματα.

Bellitudenem] *Verrius*) Varrus.

Belulè] *bellè*) vide l. 4. ff. de vsu. l. 4. in fin.

ff. quibus. l. 53. in fin. ff de legat. 2. l. 9. ff. de operis noui nunt. l. 2. ff. de suis. l. 2. ff. ad Senatusc. Tertull.

Bellū à belluis] Imò à duello, vt Varro scribit lib. 6. vel à βέλος, vt à prælio differat. vide Nonium.

Bellutus, bestia similis] hinc Tapetia quę intexta animalia habēt ζωωτά, belluata, Plauto in Pseudolo. vnde videtur hic legi posse, belluatus.

Beneficiarij milites] de quibus vide l. vlt. ff. de iure immunitatis: Nouell. 13.

¶ *muneris beneficio*] al. munere beneficio.

munifices) munifici. dixi ad l. 18. ff. de ver. sig.

¶ *Respublica*] al publicè.

Beneuentum] vide infrà Segesta. Liuium 9. 3. Plin. 11. Stephanum de vrbibus.

¶ *melioris ominis*] v. j. Romam & Lacus Lucrinus: & quæ scripsi ad Nouellam. 28. c. 1.

μαλόεντον] μαλόεντον: alij μαλεβέντον.

Benignus] Benignū in iure, æquum & bonum. l. 5. ff. de legat. 3.

Benna] hinc Benarius, συνάρχης: & Combennones. qui in eadem benna sedent.

Bes] veteribus Des. vide Varronem lib. 6. de lingua. vel Bessis. nam ab octo in asse deminuitur, in ratione partium ineunda: ab vncia ad octo fit incrementum.

vncia octo] id enim bes l. 12. 8. ff mandati. Inde socius ex besse, l. 76. ff. pro socio: & besses vsuræ, quoties octauo anno vsuræ sortem exęquant. l. 26. versiculo, super vsuris. Cod. de vsuris. *fiat*] fit.

bessis ex triente] quibusdam hæc videntur esse dispungenda. *triens*] trientis.

Bibliotheca] *tam librorum numerus, quàm locus ipse*) idem extat in l. 52. j. 7. ff. de legat. 3. l. 50. ff. de contr. empt. sumitur & pro armario librorum in l. 12. §. 34. ff. de instructo.

Bidental] *quoddam templum*) hæc verba videntur superesse. Cæterùm Glossis *Bidental*, τόπος κεραυνοπλήξ. vnde Persius hominem κεραυνοπλῆγα bidental vocauit.

¶ *Bidentes*] Nonius tamen hæc etymon reprehendit. 3. n. 264.

Bigenera] *cicursus*) cicur sus. rectè. est autem hibris. Latinis. [illegible] (uignus.

Bigna] id ita effertur, vt prignus pro pri-

Bilbit] Glossis B. libit, βομβύζει. ἰσυαναφρὸς adumbratio aquæ scaturientis & Bilbipus, [illegible].

Bilingues] Bilinguis, Glossis δίγλωσσος.

Brutates] Brutiates. *Binomeus*] Binominis.

Bisetæ] vide j. Dissulcus. alij legūt Bisænæ.

Bitienses] à bitiendo dicti, quod à Betire seu Bætere & Betere, de quo vide Nonium. vnde Baesis [illegible]. alij legunt Betare: alij à betere Berienses.

Blatterare] à βλάξ. vide Nonium, in Blatterare & Blattis.

Blennos stultos] *Plautus*) Bacchidib.

Blitis] vide Nonium in Blitea.

blax] vide s. Blaterare.

Boa] ita Lucillius, alij Boua.

crurum quoque tumor] adde infrà Tama & Flemina. nec tantùm morbus ipse Boa, sed & ipse ægrotus dicitur. quomodo & Ergastulus, carcer: & noxa, qui in ergastulo & carcere. & qui nocuit, dicitur. Est etiam Boua, boum morbus, authoribus rei rusticæ.

Boare] vide Nonium in Bount.

Boia] collare est. Author Martyrolog. Tolle boiam de collo meo. Cæterùm quod apud Plautum legitur Boias boiam terit, obscurè positum est, pro Gallus cum Gallâ cubat. Sunt enim Boj populi Gallię.

Boicus ager] *in qua sunt*) in quo sunt Mediolanenses. vide Liuium & Iustinum.

Bombitatio,] alij Bombizatio. alij Bombisatio. & Glossis Bomuis, βόμβος: & βομβῶ, Bombio: Bombites verò μύρμηκες.

Bona] adde l. 21. l. 39. j. 1. l. 83. l. 182. ff. de verb. signif. *Botulus*] φ[illegible].

Bouem bidentem) v. s. Ambidens & Bidētal.

Bouinatur, conuiciatur] & tergiuersatur. 11. Gell 7. vide Nonium Bouinatores. sed & Bouinator Glossis, inconstans. Iisdem Bominator, qui & θορυβοποιός.

Bracchium) *breuicres*) breuiora.

Brundisium] Brundam. alij, Βρεντέσιον alii Βρεντήσιον. aliis Βρίτη, quod lingua Cretensium ceruum significat.

Brutiana parma] vide infrà Parmulis.

Brutiani] Bretiani 10. Gell. 13. Bretii, Straboni. Glossis οἱ δουλικὰς τάξεις χρησιμεύοντες, & χειροτονεῖ, γραμματηφόροι. Fulgentio gerones. fortasse quòd literarum gerones, & publici cursores.

Brutum antiqui grauem.] inde Horatius, Bruta tellus. sed & Brutum, hebes & obtusum Nonio.

Bubleum] alii Bubeum. alii Bublinum, vide Theocrit. Eidyl. 14. alii biblinum, βίβλινον, Hesiod.

Buccina] *Buchianõ*,) alij Buchia, alij bucanē.

Bucerum pecus] *de bubus*) Glossis θρέμμα βοός. in meis Glossis, bucerum, vox inepta. bucerinæ, armenta. & Nonio buceriæ, boum greges. quid buceta, dixi ad Varronem ex Gellio.

Bulgas] vide Nonium in bulga. Gall. bouges & bougetes.

Bulimam] bulimum. id etiam Furcilla, & Curcilla.

Bu à magnitudine] hinc βουπόρνης πόρνη. Nouell. 6.

grandes pueros bupedas] Latinis Catastri, Catulestri & Gathastri. 8. Vitr. 4.

Bulla aurea] *à* βούλη) bulla à βολὴ dicitur: sicut ab ἀναβολὴ abolla.

Burranica potior) *à rufo colore quem burrum*)

rum] vide ĵ. Burrum. inde Hispanis Burracei, homines potione rubentes: & vas vinarium, Burraces.

Burrum] vide s̄. Balenæ & Burranica, id Glossis ξανθὸν & πυῤῥόν.

Bustum] quæ circa bustũ versantur, & quæ de busto in tecta aliquid ferebant aues. Ambustandæ, vel potius Ambustaneæ, incendiũ portendebant. vnde aues incendiariæ (vide Seruium in Fragmentis) & Spinturnices παρὰ τὴν σπινθῆρα, quòd carbonem ex rogo aut ex altari in ædes inferrent.

vstrina] ea separabatur plerunque à sepulchro: idque sepulchri Tabellę indicabant. Publicæ autem vstrinæ erant in Exquiliis.

Buteo] vide s̄. Alites.

Butubata] dictio composita à Bu (quod est bibere: vnde Buæ potio paruulorum Nonio & Vinibuę ebriosæ (Tu quod est cibus) vnde Tuburcinari manducare) Ba id est mamma: Ta, id est Tata. S. C.

CAcula] vide ĵ. Metelli, ibi, Caculæque.

seruus militis] Glossæ Cacula δοῦλος στρατιώτου.

Plautus] in Trinummo.

dicitur] vide aliud Etymõ infrà Procalare.

clauus ligneis] vide ĵ. Catones.

Cadmea terra] *orichalcum*) vide s̄. Aurichalchum.

Caduca auspicia] ea fiebant, si virga (quæ Commentaculum infrà, in Commentaculũ) è manu flaminis excidisset.

Caduceatores] à caduceo quod Carmeum à Syracusio Καρύκειον: quod & aliis κηρύκειον in l. 8. §. 1. ff. de rerum diuis.

Cacum vallum] hic pro insidioso, occulto, & latenti, vt & apud Noniũ, & in meis Glossis. Alia ratione, cœcum cubiculum Varroni lib. 4. de lingua. & τυφλὸς τοῖχος, seu cęcus paries, ac fenestras non habens. 2. Harmenopul. 4. §. 43. & 78. Quin, cæcum interdum improuidum significat. de quo vide Nonium & Isidorũ 3. cap. 19. Cæca vox quæ mox ac emissæ fuerit conticescit, & suffocata nequaquã longius progreditur, sicut in fictilibus. Quin etiam, interpretibus iuris, cæca testimonia quæ fiunt parte absente: & glossis meis, cæco marte, idem ac nocturna pugna.

Cadem] κτάνειν.) κάειν.

Cadere à cadendo] Cędere à cadendo.

Calassis] adde s̄. Ancæsa.

Calibem] Glossis ἄγαμος ἀνὴρ Celebs, ἄγαμος γυνὴ Innupta ἀγαμία Celibatus, & alio loco Celebs ἀγύναιος, sine vxore Cælibes ἀσύνευνοι: Cæterùm hoc loco quidam legunt Celibem, alij Celitem (quòd dignã cælo vitam agat) Idem Isidorus. Sed dicendum est Cęlibem dici à κοίλυψ. quod est connubij expers, vt meæ glossæ testantur: seu carens concubitu, vt αἰγίλιψ carens capris, κερκόλιψ, carens cauda. vide infrà Cercolops.

Cella] cella in l. 3. §. 2. ff. de off. præf. vigil. inde fugitiuus in cellam se recepisse scribitur in l. 17. §. 15. ff. de ædilitio. Inde cella olearia & vinaria l. 10. in f. ff. de vsu & habitat. penuaria l. 3. §. 8. ff. de penu. hinc κελλάριος glossis Penuarius κελλάριον Penu: κελλαρεῖον, Penarium: cellarius, cellæ præpositus l. 24. ff. de manumiss. test. l. 12. ff. de instructo. l. 12. Cod. de diuers. offic. & cellarij locus cellandis rebus l. 41. §. 1. ff. de legat. 3. Cellarienses species l. pen. Cod. Theodos. de indulg. debit. interdum pro annonis cellaria sumuntur, vt in l. vlt. Cod. Theodos. de offic. omnium iudic. & apud Sulpitium Seuerum 2. historiæ sacrę.

Cana vesperna) vide ĵ. Vesperna.

Cænacula] Cenacula l. 1. §. 5. ff. de pignorat. & ibidem Cænacularius, & cænaculariam exercere l. 5. ff. de his qui offic.

Carimoniarum] à Cerus quod veteri lingua sanctum: vel à Cerere.

Cæsar] à *Cæsarie*) sic Isidorus 9. c. 3. alij ab elephanto, qui Punica lingua Cæsar. Spartianus & Seruius. illum quod cæso matris vtero prolatus. Isidor. d. c. 3.

Cæsones] hos auspicatius gigni refert Plin. 7. c. 9. exemplum adferens Scipionis Africani & Iulij Cæsaris. v. l. 141. ff. de v. signif.

Calasis] à Gręco χάλασις. adde s̄. Acclassis.

Calathos] *quasillos*) vide ĵ. Talassionem.

Calatores] Calator glossis κλήτωρ. iisdẽ Calatores δοῦλοι δημόσιοι ἱερέων: & pòst, ἐκκλησιασταὶ ἱερέων: adde infrà Incalanto, Incalationes, Incalatiuè, Procalare.

Calbeos armillas] Glossis Calbę κόσμια. Galbei Suetonio. v. ĵ. Galbeum.

Calces] vide ĵ. Cancri.

Calicata ædificia] adde ĵ Decalicatum.

Calim] *pro clam*] vide ĵ. Clam.

sam pro suam] vide ĵ. Sas.

Im] vide ĵ. Im.

Calipetra] *operiebant*) à καλύπτω quod est velo, Tego, Operio: vnde κάλυμμα velum, velamen, καλυπτήρια, Tegestas, Tectamentum, Tegimẽtum, seu Tegmentum: καλυπτηρίζω, Imbrico: καλυπτὴρ, Imbrix. quid καλυπτήρια dixi ad Titul. Codicis de donationibus antè nuptias.

Calix] *quòd in eo caldum bibatur*) hic locus argumento est veteres calidam bibisse: de quo dicam ad l. 18 § 3. ff. de instructo.

caldum] alij caldam, vt aquam intelligas, & Glossis Calda θέρμον.

Catones] v ĵ. Metelli: & Noniũ in Calonũ.

Græci κάλα] κᾶλα.

clauas] vide suprà Cacula.

Calpar à] κάλπη. vt ab aula Aular. Glossis Calcar perperam scriptum pro Calpar θυσίας ἀπαρχίδιον: & pòst Calpet οἶνος ἐν θυσίᾳ.

Camara & Camuri boues à curuatura) v. ĵ. ...

Verrij ex Charisio, 6. Macrob. 4. in f. sic Nonio Camerum obtortum, vnde Cameræ, tecta in curuitatem formata. hinc Camerata area, arcuata in l. 16. §. ff. locati: vbi tamen legitur, ærata, in editione Florentina, & Haloandri.

Camuri boues) Gloss. Camuris ἀγνεῖ. ταῦρος. 6. Macrob. 4. in f. & Camuris hircæ sub cornibus aures, vbi Camura cornua interpretatur in se redeuntia.

Camelis virginibus) alij Camesnis, alij Camenis, argumento eorum quæ dicuntur infrà Camœnæ. nisi malumus ita legere, Camellis, quæ & γαμήλιοι θεοί. Possis & ita legere, Camesnis vel Camenis, quæ Glossis μοῦσαι. vel Camelis virgines nupturæ &c. hoc adiiciendum, Glossis Camillam ἱέρειαν exponi.

Camena musæ] ita Glossæ.

Camillus] adde j. Cumeram & Flaminius. 5. Macrob 8.

Cana) adde j. Canephora. Glossis Cana κανᾶ ἱερὰ θεῶν.

Canalicolæ) *forenses*) Græcis ἀγοραῖοι.

quod circa canales fore consisterant] v. Nouell. 90. c. 1.

canales) canalem.

Cancri] *calces*) vide s. Calces.

Candelabrum] *figantur*) vide j. Cincidela.

Canentas] Carentas. *Canephora*] Canifera.

canum] vide s. Cana.

Canica) adde Nonium in Canicas.

Canitudinem] adde Nonium in Canitudo.

Canensem) *pro pistore*) prępostere Canensis enim videtur dictus à Cane, quod & vinculi genus.

Canta) Cante pro Cantate: ita lego ex Varrone 6. de lingua. Dium extra cante.

Cantherius) Glossis κανθήλιος μηχανικός.

Canturinus nomen loci) nomen ioci.

Caperatum] *à cornuum caprinorum similitudine*) idem Nonius in Caperare.

Capidulum) alij capitulum.

Capillatam) v. 16. Plin. 44.

Capis) adde Nonium in Armillum.

Capital) Capitale. adde Noniũ in Capital.

Capitalis lucus) Capitalis locus.

Caput) capite.

Capitarium æs] *quod capi potest*] Imò quod caput est: κεφαλαῖον Græcis. aliàs Capitarium, quod pro capite penditur, seu Capitatio.

Cappas) campas. adde Nonium in Hippocampi 2. numero 397.

Capra) vide Varronem 4. de lingua.

Capreoli) fortasse idem Capreoli, quod Capronæ Nonio: nisi quòd infra, Capronarum fit mentio.

Caprilia] *ad Capræ paludes*) vide Liuium 1. Plutarchum in Romulo.

Caprona) idem Nonius in Capronæ, nu. 81.

Caprunculum] Capedunculum, vel potius Capeduncula. Cicero de Natura, vel potius capedunculis quas Numa reliquit.

Capsa] vnde Campsarij Epiphanio libro 2. Campsarij in l. 3. ff. de offic. præf. vigil. qui vestimenta in balneis seruant. At verò in lege 13. ff. de manumissis vindicta: Suetonio in Nerone c. 36. & Iuuenali Satyra 10. Capsarij dicuntur, qui libros portant alio significatu sumuntur in lege vlt. ff. de iure immunitatis.

κάμπτρας] κάμψας.

Capuam] *à Capy &c.*) Capuam à Capy, seu pede introrsus curuato esse ait rectè. Nam Græcis κάπυς, λέγεται τὸ κάμπτειν.

Falconem) vide j. Falcones.

Capulum] *& id quo mortui efferũtur*) & breuiter quidquid intra se capit: vt Sarcophagum. vide Nonium in Capulum.

Carinantes probra obiectãtes] inde Carinari Glossis χλευαστίζειν, hoc est illudere.

obiectantes] obicientes.

Carissam) Caprissam: alij, Carisam Glossæ fortasse à Caribus. notum enim qui Cares fuerint.

vafram] ita Isidori glossæ: alij legunt vafrum. Glossæ πανοῦργον & περιδέξιον exponunt.

Carnificis loco habebatur is qui se vulnerasset) cui ob id etiam non parentabant, neque iusta faciebant, nisi suspensis oscillis, velut per imitationem mortis. Idem non lugebatur ab vxore l. 11. §. 3. de his qui notantur infamia. Tarquinius huiusmodi homines iubebat crucifigi. v. Cassium Heminam apud Seruium Danielis.

Casa] hoc verbum satis frequens in iure §. 5. Inst. de rerum diuis. l. penult. ff. de vsufruct. l. 41. §. 3. ff de legat. 3. l. 5. l. 6. ff. de adquir. rerum dominio.

Casaria] dicitur eodem modo quo focaria, quæ focum colit. l. 12. §. 7. ff. de instructo, à qua focarius l. 1. §. 5. ff. nautæ caupones.

Cascum antiquum] dixi ad Varronem 4.

Casens à coeundo] alij à cogendo. v. Isidorũ.

Casnar] vide Nonium in Carnales. Quintilianum 1. c. 5. vox & Gallica.

Cassabundus) *alij casabundus crebrò cadens*] id nostris Cassitare l. 20. §. 3. ff. de seruit. vrbanorum.

Cassiculum] *à cassibus*] aranearum, piscium, vel aliorum animalium. Glossis δίκτυα.

antiquis] id est Tusci v. 18. Isid. 14.

Cassilam) *pro casside*] Glossis: cassis περικεφαλαία. adde l. 1. Cod. Theodos. de fabricensibus.

Castrensi corona) vide 5. Gell. 6.

Casus] *sed etiam vocabulorum formas*) adde Varronem 7. vbi de Casibus.

Catamitum] vide s. Alcedo.

Catampo] κατ' ἄμοω: alij Catambo. quidam κόντακα, vt in lege 1. Cod. de aleatorib.

Catax) qui & coxo. vide Noniũ in Catax.

Castellario)

Catillatio] *expolliassent*) vide j. Catillones.

Catillones] *Catiliones*) vide infra Fiscellus.

gulosus] Nam Catullire est esurire, vel libidinari. Nonio apud Macrobium 3. Saturnal. 19. Catillones propriè dicuntur qui ad pollu-ctum Herculis vltimi cùm venirent, catillos liguribant.

Catones] Cothones. sunt autem Cothones vel Cothona. portus artificiales Seruio. 1. Æneid. dixi ad l. 59. ff. de verb. signific.

Catulus genus vinculi) adde infrà Millus collare canis: & Non ũ in Collare: & Lucilium ibidem, cùm manicis catulo collarique vt fugitiuum deportem: cuiusmodi ferè iniiciebatur torquendis l. 7 ff ad l. Iul. de vi publica. Est præterea Catella deminutiuũ apud Nonium à catena: vt infra in Redimiculum, quæ & Canis v. Plautum Casina.

Candeca] *Gaudeta. alij, Caudea cistella ex iunco*) in Glossis manuscriptis corruptè Caudia iunceum quod vinciam caudæ emargat. dicitur & scrippum & tibini.

Caniares] *cania*] cauæ: alij cauiar, & rectè. Pars enim secundum caudam Cauiar, vt in boue Palasea: in suæ, offa penita. Scaliger id ita esse putat ex his quæ dicuntur infrà in October equus. Verùm, hic de quinquennali sacrificio: ibi de annuo ac solenni agitur.

Cauillatio] à cauillando. quod à cauendo rursus deminutiuum. v. l. 177. ff. de verb. sig.

Cautio) id est cautio. Hinc Plautus Cautta pro cauta. vt nauita pro nauta. fauitor pro fautor apud Nonium. (in Cautio.

Cautionem) quæ & Cautela. vide Nonium

Cauum] v. infrà Chaos. *&*] ex.

Celibari) Cęlibari. v. Plutarchum in Romanis quest. 87.

Curis] vide infrà Curis.

Cenina] Cænina. *Cenite*] Cænite.

Cẽsio] *æstimatio*) alij ęstimatio descriptoria.

Censores] Glossis Censor τιμητής: Censura ἀτίμησις, τιμητής, ἀξίωμα.

Censui censendo agri) Cicero pro Flacco, Quæro sintne ista prædia censui censendo?

venire) vendi: id est qui sunt mancupi: non qui vsu tantùm tenentur.

Centenaria cœna) ita legitur apud Tertullianum in Apolog. c. 6. alij Centuriæ cœnæ.

Lege Licinia) Imò Fauia sumptuaria, de qua, vt & aliis sumptuariis, vide Macrob. 3. Saturnal. 17. Gell. 2. cap. 24. Sed Licinia fauiam renouarint.

non plus centussibus) Tertull. cap. 6. Apologetici, Videte Centenarias cœnas, à centenis sestertiis dicendas. Et apud Gellium dicto loco, Fannij centussisque misellos.

præter terra nata) apud Gellium 2. c. 24. prę-ter terra nata, vite, arboréque. & Cicero 7. epistolar. famil ar. 26. Epistola ad Fabium Gallum, Dum volũt, inquit, lauti isti terra nata, quæ lege excepta sunt, in honorem adducere, fungos, helluellas, herbas omnes ita condiũt, vt nihil possit esse suauius.

qui erant breues nummi ex ære] hæc verba aut mendosa, aut potius adiecta à Paulo.

Centenas pondo) dicebant etiam interdum laxius, centenas pondo libras.

Centumuiralia iudicia] de quibus. v. l. 13. l. 17. ff. de inofficio so. l. vlt. Cod. de petit. hæredit. l. vlt. Cod. de liberis præteritis. Tribus interim seu Curias 35. Romę fuisse hinc obseru. (v. interim Crustumina. Lemonia, Lucrum, Mæcia, Ousentina, Papiria, Quirina, Romulia, Sebatina: Scaptia: Stellatina, Titiensis: Tromentina Vibanas.

triginta & quinque tribus] v. infrà Curia.

quæ & curia dictæ sunt] hęc verba non sunt Festi.

Centuriata] *item Curiata*] hæc duo verba si recipimus, scribendum est postea centurias & curias.

turmas] cẽturias & curias: alij, per centurias.

Centuriatus ager] *ducenta*] ducena.

Cercolopis] Cercalopex. Alij Cercolopis, vt sit nõ caudata simia: de qua s. dictum est in Cælibẽ. opponitur autem Cercopitheco seu caudatæ simiæ, quę & Cluna Latinis.

Cercopa] *quasi κέρκωπα*] longè petitũ Etymõ. legẽdũ fortasse. quasi κέρκωπας, qui & πανοῦργοι.

¶*Cereos*] Saturnalib. de Saturnalib. v. j. Saturno dies festus. (ad Varronem l. 4.

Cermalus] v. j. Septimontium: dixi etiam

Cernuus. calciamẽti genus] pro inclinato sumitur, & in gyrum se cùm aliis vertente apud Nonium. vnde Cernuli Glossis πιτυρισταί.

Cerritus] Glossę manuscriptę Cerritum. insanum, amentẽ. Nonio Cerriti. laruati malè sani, aut Cereris ira aut laruarum incursatione vexati.

Cerrones] Concerrones vel Congerrones. γέῤῥαι] v. infrà Gerrę.

Ceruaria ouis] quę, si ceruus deerat, qui Dianæ mactaretur, immolabatur. v. Ouidiũ.

Ceruus] v. Varronem. [illegible]

Cespes] *in modum lateris*] inde Gręcis χορτ-

Cesticillus] Cesillus.

quem superponit capiti) v. s. Arculum.

Chalcidicum] v. Vitruuium. 5. Dionem Cassiodor. in Fastis: Calchidicum etiam pro cęnaculo ponitur. (choate.

Chaos] v. s. Cauum: & infrà, Cohum & Inchoate.

¶*Vnde Ianus detracta aspiratione nominetur*) postea ergo Hianus.

¶*cui primo supplicabant*] v. Brissonium 1. de formulis p. 51.

Chilo] *Cilo*) Glossis φρονίμαχος qui & Capito hinc Fabius Cilo in *l. 1. ff. de off. P. Vrbi l. vlt ff. de officio P. Vigilum.* *Cibus*] κιβώτιον] κίβος.

Cicerum) Glossis χύλισμα. accipitur etiam in Glossis manuscriptis pro vmbilico lupi.

Cicindela] Glossis λαμπυρίς. Glossis manuscriptis genus muscarum vt scarabeorum.

candelabra] v. s̄. Candelabrum. potest & hoc loco legi, Candela: quam à candore Isidorus.

Cicuma] Cucuma: alij, Cecuma.

noctua] Glossis νυκτικόραξ & vespertilio.

Cilium] *supercilium*) v. infrà supercilium.

Cillibà] dixi ad Varr. 4. vbi de mensis.

Cimbri] *latrones*) eadem forma Isauri, piratæ: l. 20. Cod. de feriis. Ambrones, dissoluti & turpis vitæ homines. s̄. Ambrones: Opici & Osci, Obscæni, infrà Oscum.

Cincia] vide quæ scripsi ad l. 3. ff. si pars hereditatis.

Cincta laminica veste velata) lege Vestæ.

Cingulo] *quod vir in lecto soluebat*) adde infrà Cinxiæ: Nonium in Cingulo: & quæ scripsi ad leges XII. Tabul.

¶*Herculaneo nodo vinctum*] v. Senecam 13. Epist. 88. circa finem vnus tibi nodus sed Herculaneus restat.

Cinxia] quæ fortasse videri ea potest esse quæ Virginensis Augustino 4. de Ciuitate 11. & Virginalis Arnobio: de qua etiam scripsi ad leges XII. Tabul.

Cinguli] v. s̄. Cingulo. *Circanea*] Circenda.

Circumluuium] hic pro iure prædiorū sumitur. At in glossis manuscriptis pro loco quem aqua circumluit: qualis locus describitur in lege. 7. § quod si vno 4. ff. de adqui. rerum. dom.

Ius prædiorum] ius prædiatorium.

Cispius] *hominis*) Cispij Anagnini.

Cisterna] adde l. 1. § 4. ff. de fonte. hinc Cisterna vini, Metaphoricôs in lege 21. §. sed si de naui ff. de furtis. Glossis λάκκος. Glossis M S. Cisterna, est lacus collectorius.

Citeria] *quæ in pompa*) huiusmodi effigies in pompis deferebantur. adde quædam ex Plutarcho in Agesilao. adde j. Manducus.

Cæcilium] Cælium. *ire*] iri.

Citimus] Cis enim antiquum, Citis faciebat: vnde Citimus: aliis Citumus. v. Noniū.

vls] vide infrà Vls.

vltimus] à genitiuo vltis. v. l. 2. §. & quia 32. ff. de origine iuris.

Ciuicum] v. 5. Gell. 6.

Clacendix] Calcendix. v. Priscianum. 5.

Clam] *à clauibus*) vel à Calim: v. s̄. Calim.

Claritudinem] v. Nonium in Claritudo.

Classici testes] id est Ciues: qui necessariò erant in aliqua classe alias, Classici Gellio 7. c. 13 primæ tantùm classis homines. Translatitiè verò pro insigni, vnde Classicus scriptor Gellio 19. cap. 8. Est & glossis M S. Classiarius seu Classicarius, idem ac Classicus στολικός. Alio quoque significatu Classici in lege vnica. Cod. Theod. de Classicis, deputati nauibus purgandis & deducendis.

Classis procincta] adde infrà Endoprocinctu. Glossis Procinctum est ὅταν εἰς πόλεμον γυμνάζονται Theophil. Inst. de testament. ordinandis ἤγουν ὑπὲρ μέλλειν ἐξιέναι ἐπὶ πόλεμον.

Claua] ad. d. s̄. Cacula & Calones.

Clauata) *vestimenta clauis intexta*] hinc definitum. Clauos aureos vel purpureos, vestimentorum esse, etiam non consutos vestimentis. l. 19. §. 5 ff. de auro: multò magis consutos l. 25. §. 1. ff. de auro. *intertexta*] ntexta.

Calciamenta clauis confixa] Ab huiusmodi clauis, clauarium, donatiuum in clauos militarium caligarum: cui muneri, vt clauarius, pater Suetonij præpositus. alia ratione clauus morbus in l. 12. ff. de ædilitio: alia item in l. 3. §. 8 ff. de incendio pro clauo nauis, qui & Clauis Glossis, Claues, οἴακες πλοίων. quin & alia in l. vnica Cod. de excusatione artificum vbi Clauicularii, qui & Clauarii Glossis & ἡλοκόποι clauorum artifices sunt, aliter quàm in l. 8 ff de custodia. Græci interpretes sumūt Clauiculariū pro carceris præposito, fortasse quòd claues gestaret.

Claudere] *cuius rei tutelam penes Portumnum esse putabant*] vide Seruium 6. Æneidos. ab eo Portumnalia Varroni 5. de lingua. in æreis nummis Neronis, portus Ostiensis agnoscitur, cum huius Dei imagine. vide Ouid. 6. Fastorum.

Clauim] Clauum Idem Iano tribuit vt Clauim teneat Alricus libro de imaginibus v. Alexand. ab Alex. 1. c. 14.

portarum] portuum.

Claudiana] *collectus*) coniectus.

Clauim consuetudo erat mulieribus donare] claues iisdem adimebantur in diuortio. v. Ciceronem 2. Philipp. Ambros. Epistol. 163. qua de re diximus ad l. 2. ff. de diuortiis.

Clausula] Seneca 1. Epistol. 11. Iam clausulam epistola poscit. & 3. Epistol. 26 finire iam volebam. & manus spectabat ad Clausulam. Glossis Clausula τέρμα.

κολοφῶνα] τέλος et alij κῶνον.

Clauus annalis] *vt per eos numerus colligeretur annorum*] v. Liu. 7. circa principium. v. Alex. ab Alex. d. c. 14.

Clientam] *Plautus*) in Milite.

Clingere] *cingere*) cludere, in Glossis M S. cliscifcere, disiungere.

,κλείειν) συγκλείειν. *Clitella*) *accliua*) accliuia.

Cliuia) v. 10. Plin. 14. hinc cliuina auis. quā quidam clamatoriam vocant, apud Plinium dicto loco. *Cliui*) v. Publicius.

Cloaca) vide infrà Cloacare. & l. 1. §. 4. ff. de cloacis.

Cloelia) v. Liuium. 1. *Cloelio*) Cleantho.

Clucidatum) v. j. Glucidatum. id autē ἀπὸ τὸ γλυκύ. *Cluma*) Clunar glossis.

Clunaclum) *sanguinarium*) sanè victimarium vel saginarium.

¶*vel quia ad clunes*) Sic Isid. 18. c. 6. apud quē tamē legitur Clunabulū nō Clunaclum.

Clunas) Cluras. Glossis. & malé.

Clunes)

Clunes) vide incerta Verrij.

infractos) desertos. v. Nonium 3. 43.

Clutum) inclutus) vide j. Inclutus.

In) v. infrà, In.

Clypeum) Gabiorum) Sabinorum.

Cnasonas) Cnaonas.

scalpunt) id genus acus muliebris discerniculum: diuersum ab eo quod fistulam & *καλαμίδα* appellant, quo crines sustinentur.

Cnefosum) vide infrà Gnefosum.

Cocetum) Coccetum. hoc verbo vtitur Tertullianus libro contra Valentinianos.

Coclaca) Conchalacæ *κόχλακες*.

Coctiones) Cociones. alij Cunctiones, alij Cuctiones. v. 16. Gell. 7. & j. Aulator. Glossis Cocio *μεταβολεύς*. iisdem Cociator dicitur.

Coctū) coquēdo coartetur) coquēdo coercetur

Cocula vasa) quę cocitatoria in l. pen. ff. de pen. & cocinatoria in l 19. §. 12. ff. de auro: & coquinaria: aliis coquinatoria. aliis coctiatoria.

Coelius) Coele quodam) Coelio Vibenno:

Cognitor) à Procuratore hic discernitur cognitor. hic præsentis: ille absentis est. Anianus in l. si lite. Cod. Theodos. de cognitoribus & procuratoribus. Propriè tamen dicitur cognitor in causa status, teste Asconio 3. Verr. Donatus in Adelphis. In tria, inquit, diuisit officium orationis suæ. in assertoris, principio eam dicit esse liberam: in cognitoris, ciuem Atticam: in fratris, meam sororem. adde Paul. 1. sentent. 2. Titul. de cognitoribus: & libro 5. Tit. 25. adde Ciceronē 2. ad Herennium.

Cohum) v. s. Cohum. cœlum dixerunt à Chaos. ex quo putabant cœlū esse formatum.

Coinquire; deputare) Conquinire, decubare. vnde Conquinescere Nonio, decubari.

Collus) Culeus, qui & collare Nonio alij legunt Culleus. vt sit vas parricidale, de quo in l. penult. ff. ad l Pompeiam de parricid.

Colophō] collunione) adde Non. in Colluuio.

Colossus) v. 34. Plin. 7.

à Caleto artifice) à Coleto Charete. alij à Charete: teste vel ipso artifice, qui subscripsit Colosso.

Centum & quinque] Imò 70. tantum. vt ipsemet Chares scripsit. (medones.

Comedum) Comedo) adde Nonium in Co-

Comitiales dies) his adde de Comitiali morbo infra Prohibere: & alia quędam ex verbo Quando Rex comitiauit fas. De Comitiali morbo, vide infrà Prohibere Comitia.

simul) insimul.

Commentacula) comotacula.

virgæ) adde infrà Culticula.

Commentaculum) sacrificiis) sacris.

Committere) relinquere) delinquere.

Comœdice) Plautus) in Milite.

Euge heus adstitisti) Euge ἀχαρίστως hercle adstitit. Ita legitur apud Plautum.

Comparsit) Terentius) in Phormione.

Cōpascuus) v. Ciceronē in Topicis: 15. Isid 13.

Compernes) vide Nonium in Compernes.

Compilare) ne pilos quidem relinquere. Asconio. alij, hoc verbum deriuant à pilis militaribus. Est enim pilentium agmen, densum ac pressum: vti est apud Seruium nondum excusum: ideoque Pilare, cogere est.

& in vnum condere) vide infrà Pilare. qui publica sacra compilauerunt. L. 9. §. 1. ff. ad l. Iuliam peculatus.

Compitalia) videndus Varro 5. de lingua.

quæ in compitis præbebant) ἐν τοῖς στενωποῖς. v. nostra excerpta ex Glossis in voce compitalia.

Compluriē.) adi Nonium in Complutiens.

Compradesi) vide infrà Præs.

Comptus) quod) qui.

Conauditum) conaugustatum) conaugulatū. sic Glossis Conadunare συναγαγεῖν.

Conceptiua) Cōceptæ. dixi ad Varronem:

sementina) sementiuæ.

Conciliabulum) 15. Isid. 2. diuersum à foro. 1. Gel. 7. Paul. 4. sentent. 6. Liuius 4. 25. 39.

Conciliatrix) Glossis προξενήτρια.

Concilium) vocando) conuocando.

Concinnare] vide Nonium in Concinnare. Glossis συγκεράννυμι. adde Nonium in Cinnos & Cinnus & Concinnare, duobus locis. hinc Concinnatores litium dicuntur, l. 9. §. 2. ff. de off. procons.

est ante componere) lego aptè v. Varronem 5. de lingua & Nonium 1. n. 207. & 295. & 2. n. 270. Hinc concimili Tullio 1. de Inuent. n. 31. v. excerpta nostra ex Glossis.

Concinere) cōciere. *Conclauata)* cōclauis.

Conclauia) vide l. 1. § 1. ff. de ventre. l. 47. ff. de damno. Glossis σύγκλεισ. *claue]* claui.

Condicere est dicendo denuntiare) vide § appellamus ij. Inst. de actionib. Gloss. Condico. συντάσσομαι μετὰ ἀπαγγελίας.

Condulus) Condalus. Græcis κόνδυλος. alij Condalium. (ficit συντελεῖ.

Confecerunt) alij Condalium. Glossis Con-

Confecta sus) talis fuit ea quæ cum 30. porcelis ab Ænea mactata.

Conflages) Conflūges Nonius. Isidorus Cōfrages. Vtrūque autem eo modo dicitur, quo sufflamen & suffrainen.

confluunt) confligunt.

Congruere] vide j. Gruere. Glossis συνᾴδει.

quæ non se segregant] quia non ferè, segregantur.

Coniector] Glossis ὀνειροκρίτης.

Conitum) alij Constos. alij Comitus. alij Comptum. alij Constum. alij Comtum.

aneulstu) cultu.

Coniuola] cohibiola. Glossis Cohiuum. vel Coniuum κάλυξ ῥόδου μεμυκώς. iisdem concordem etiam significat. *osculta)* oscula.

Colassum ventrem] Plaut. in Curculione.

Concluare) adde infrà sublucare. Glossis

Conlucatis ἄλσει νίκεχυ. vbi pro Conlucatis legendum est Conlocatum.

eum profana silua] conlucatæ dicuntur priuatorum silua: luci, qui sacri erant, incedui.

Conruspari, conquirere] Nonio Ruspari est scrutari. Glossis Ruspinat χειρερευνᾷ.

Conscripti] vide suprà Adlecti.

Consentia sacra] ita & Consentes Dij gentilibus, consensu recepti.

Considerare] adde infrà, Præside:are.

Consilium.) quod & Deliberium. Glossis συμβουλία, γνώμη.

Consiliant] consideant.

Consiptum] *pro Conseptum*] Glossis Conseptum περίβολος.

reperitur] inuenitur.

Consponsor) Cicero 12. ad Atticum. vide infrà Spondere, & Sacramentum.

Consponsos) vide Varronem.

Consternatio] adde Nonium in Consternari. Glossis Consternetur σκιρτᾷ, πτύρεται, κινεῖται, συνταράττεται.

à sternutamento] à sternata mente.

quòd eo toto) eo quòd toto.

Constitutus hominũ) Constitutus, hominũ consistentium multitudo: & ita apud Varronem, Constitutus hominum.

Consualia] vide Varronem & Nonium in Cernuus.

Contagionem) vide Nonium in Contagio. Glossis Contagia μολυσμοὶ μιάσματα. iisdem Contiagia τόποι ἐν ἀγροῖς τριβές.

Contemplari] Glossis στοχάζεσθαι. adde Noniũ in Contempla.

Contestari] vide l. 1. ff quod iussu hinc Contestatio Pauli 2. sent. 14 contestatò. l. 1. §. Iulianus. ff. de liberis agnoscendis. Glossis contestatæ μαρτυράμεναι. Contestatur συμμαρτύρεται. his adde quæ de Antestatione scripsi ad leges XII. Tabularum Titul. 7.

Contestari litem) vide legẽ 1. C. de litis contestat.

Contrarium æs] Contrarium æs.

Contubernales] domestici l. vlt. ff. de auro (vnde Glos. σύσκηνοι, & σύσκηνοι, & Contubernium συσκηνία, συσκήνιον) milites l. 154. ff. de verb. signific. (vnde Glossis Contubernium σύνεσις στρατιωτῶν) seruorum coniuges & nati. l. 2. §. 3. ff. de Instructo. dicitur etiam Glossis Contubernatius. vt & aliis Contabernarius.

Tabernacula] vide infrà Tabernacula.

licet ex tentoriis] licet tentoria & pellibus. hinc sub pellibus degere milites dicuntur in l. 7. ff. de supellectile. & Ammianus 19. sub pellibus exercitu diffuso. adde Liuium. 5. Tacitum 3. & 14 & Valer. Max. 2. Lamprid. in Alexandro. inde pelliones in l. vlt. ff. de iure immunitatis. l. vlt. Cod. de excusat. artif.

pellione) vide supra Adtubernalis.

Contubernium] l. 5. §. à barbaris ff. de re militari: seruile connubium. l. 14. §. seruilis. ff. de ritu: l. 49. de manumiss. test. l. 3. Cod. de incestis. Paul. 2. sent. 20 §. 2. inst. de hær. ab. intest.

Conuoli] Conculi, alij Coniuoli.

Conuallu] vide Varronem.

Conuenta conditio) conuenta conditio, vel conentio. Vtrumque ferri potest. nam & Conuenta seu Conuentum. & Conditio idem quod conuentio. Idque formula diuortij satis indicat: Conditione tua non vtor. l. 2. §. 1. ff. de diuortiis.

Conuentus) *ab antiquo conuentum*) sic conuenire Nonio obuiam fieri. & nostris, in ius vocare. vnde conuentio l. 47. ff. de rei vind. l. 7. Cod. de præ cr. xxx.

multitudo, &c.] hinc Glossis Conuentus συνοδία, σύνοδος, ἀγορά, σύλλογος, ἄθροισις.

tertiò cum à magistratibus iudicij causa populus congregatur) Idem Theophilus §. eadem Inst. quibus ex causis manumittere: & in pri. Titul. de success. sublatis. hinc Ciceroni 7. in Verrem. Liuium 38. Cæsari 6. conuentum agere, quod & infrà, forum agere: in verbo Forum. adde j. Conuenire.

supplicationi, &c.) hinc Conueniri Nonio colligi, coire.

Conuexum) Conuexus Glossario περιφέρεια.

Conuicium] *à vicis*) malè apud Noniũ c. rã vitiis, nã a vocibus dicitur in l. 15. § 3. §. 4. ff. de iniuriis. Glossis καταβόησις, ὀχλαγωγία. ac fortasse iisdem, ex superiore loco, ὀχλαγωγεῖν cõuicium legendum, non comitium & ὀχλαγωγῶ Conuicium facio pro Comitium facio: quod tamen temere affirmare nolim.

prius) primum. Cæterùm quod scribit in vicis prius habitatum, id ipsum confirmatur ab Aristotele 1. Politicôn variis locis.

Connoti) ita & Denoti dicuntur. Glossis ἀκριβεῖς.

Copona) hinc Coponicula. Glossis καπηλεῖον. alij, Caupona. sed vtrumque iisdem dicitur Copo & Caupo.

à Copiis) alij à Cupis: alij à Copi. id est Copioso. vnde Copiantur Nonio.

Corculum] *acutum*) cautum.

Plautus) Nihil ad rem hoc Plauti exemplem, sed potius id quod ait Cicero de Scipione Nasica, eum vulgo appellatum Corculũ.

Corgo Gorgo. Glossis ἀναμφιβόλως.

Corius] vide Nonium c. 9.

ludus) alij lucus, alij lupus, quod magis probandum. vide infra Masculino genere.

hic frons) vide infra Frontem. alij legunt hic fons.

Cornicarum) *In Iunonis tutela*) hinc Graculi monetę, monetolę & monedulæ, à Moneta: quæ & Iuno dicitur. Glossis Moneta dea μνημοσύνη.

μονῶν.

Cornua) fiunt) fiant, vt belluæ.

Corona) de Corona Ciuica donatiua, graminea, lança, myrtea, nauali, obsidionali, ciuica, murali, ouali, triũphali. v. Ciuica ꝧ Donaticæ, Gradiuus, Lemni ce, Myrtea, Naualis, Obsidionalis, Oualis, Triũphales & 5. Gell. 6.

Cossi) v. 11. Plin 33. c. 30. c. 13. qui & postea Cussi. Glos. Cusus ξύλου σκώληξ. Hispanis Gusani. Teredones etiam Græci, vt & Latinis Termites 12. Isid. 5. Est igitur Teredo in ligno, quod vermis in carne, tinea in vestimentis: eruca in olere, tarmus in Lardo.

Cotilia) Cutiliæ. ita legitur apud Varr. 4. de lingua: 3. Plin. 12.

Coturniũ vas) fortasse idẽ quod gutturniũ.

Craticulum) κρατήρ: alii κρατηρίον, alii κρατηρίσκιον: alii à Crate: vt à rete, reticulum.

Crebrisuro) vide infrà Surum.

Creduas) Plautus) in Bacchidibus:

Creperum, dubium) inde Crepera vita: ꝧ in Decrepitus, & Crepusculum Varroni 5. de lingua: 5. Isid. 4 adde Nonium in Crepera res. Est autem Creperum Sabinum vocabulum.

increpitare) vide infrà Increpitare.

Crepitulum) Crepiculum. Tertullianus libro de Pallio Crepidulum.

Crepos Romani Lupercos) in lupercalis, modo discurrere. v. Varr. 5̄. de lingua. n. 5.

¶ pellibus obuias) captiuis v. ꝧ. Februarius.

Creterre) à Cratere) craterra Nonio.

vas vini) ita Nonius in Craterra: vt & apud eundem. Craterræ vasa olearia.

Creui) hereditatem adij) imò minus quàm adii. Nam cretionem aditio sequebatur. Glossis Cretio προθεσμία κληρονομίας. Porrò quid sit Cretio in iure & quid Cernere, vide Vlpianum in fragmentis Titul. 12. § 27. & sequentibus. vbi plenissimè dixi l. 17. Cod. de iure deliberandi: Varrone 5. de lingua.

Crines) κρόσσοι) θύσανοι.

nam iidem eos κρωβύλους vocant) nam ideo eos crines vocant.

Crocatio) v. Noniũ in Crocire & Crocitũ.

Crocotilum) Extortis talis) alii, extritis talis. vitium in corpore mulieris notatũ, vt eiuscẽmodi mulieres λαμβδακίαι Atheniensibus dicebantur: nisi quòd quibusdam eæ videntur esse, quæ falcatos habebant pedes. v. ꝧ. Falcones.

Cum crocotilis crusculis) alii Crotilis crusculis. alii todellis crusculis. Est autem Crotilũ ex eo. vnde etiam succrotilla vox tenuis. infrà in Succrotilla. Todi verò, genus auium paruarum infrà Todi.

Crusculis] v. infrà Crusculum.

Crocotinũ genus operis pistorij) fortasse à crocei colore dictũ. vnde etiã Crocota Nonio, genus vestis crocei coloris: vnde Crocotarii.

Crucium) vinum in suaue Cruciũ dixit) sic Alexis loquens de vinorum generibus, κοράκιον οὖ βαλανεῖόν τε.

Crumina) Glossis Crumina. βαλάντιον.

tene tene, &c.] tene cruminam; in ea erunt xxx. minæ.

Cruscilum] adde s̄. Crocotilum.

Crustaria] Crustatis) Crustata. Glos. ἐπίστρωσις.

Crustumina tribus] sic Cicero pro Plancio & Balbo. alij Crustumerina tribus.

vrbe Crustumena] vrbe Crustumeria. Porrò, de Crustumeria Sabinorũ, vide Halicarnass. 2. Plutarch in Romulo Steph. de vrbib. Crustumerio Latinorũ. v. Liuiũ. 2. Crustuminio & Crustumerio Liuium 1. Crustumero v. Virgil. 7. Æneid Crustumio. v. Silium. 8.

Cubam] Cumbam.

quam militares lecticam) dixi ad Varronem 4. vbi de lectis.

Cubans auspicatur] Virgilius, Pellibus incubuit stratis somnóque petiuit.

Culcita) adde Non. in Culcita duobus locis.

Culigna vas potorium] Glossis κυλίκιον.

Culina) quæ & colina & coquina v Noniũ in Culina. *Culiola]* v. infrà Gulliocæ.

Culticula] Culcitula.

fusticulus] adde quædam ex verbo Commentacula.

Cumalter] ad eundẽ modũ Cassius in Epistol. dixit cumpartim. Cum primè 17. Gell. 2.

sodes] v. infrà Sodes.

Cumeram] Horatio vas vimineum, vel fictile reponendis frugibus.

Vtensila] Vtẽsilia. vt s̄. in Aerumeruma. & in l. 12. §. 28. ff. de instructo: l. 12. ff. de decorionib.

Cum imperio] diuersa sunt cum imperio esse & cum potestate. hic enim disiunguntur. & infrà cum potestate. Ita distinguitur Imperium à potestate in l 7 & 10. ff. de vi publica.

esse] est. *Cum potestate] esse] est.*

Cuniculum) In iure Cuniculus canalis sub terra opertus l. 26 ff. de damno: l. 11 ff. de aqua & aquæ pluuiæ: l. 3 §. 6. ff. de riuis. cui ibidem apponitur, specus seu fossa.

Cunire] inquinare) v. s̄. Ancunulentæ.

Cupes] Cupedia) Cuppedia v. Nonium in Cuppedia. alij Cuppediæ. vt apud Gell. 6. c. 13.

cibos] scyphos.

forum cupedinis] v Varr. 4 de lingua.

Cupressi domibus mortuorum ponebantur] Idem Plin. 16. c 33. ideò ferales dicuntur Horatio. & Diti sacræ.

Cura] cui similis Curatura & Curatio. v. Nonium in Curatura.

Curedat) cureda.

Curatores] qui pupillis loco Tutorum] v. Inst. & ff de Curatoribus.

qui rei frumentariæ] hi curatores emẽdi frumenti σιτῶναι in l. vlt. § 5 ff. de mune. & hon.

Curia) v. Nonium in Curia. Glossis βουλὴ βουλευτήριον.

Calabra curia] v. Varr. 4. de lingua: 1. Macr.

15. Glossis Calebra ἱερὰ βουλή. sed quoniã hic Calabra curia dicitur vbi tantum ratio sacrorum gerebatur, videtur illo Glossarum loco legdum, ἱερὰ βουλή.

quibus postea addita sunt quinque] hęc verba temere hic adiecta à Paulo. v. s̃. Centũuiralia.

nomina Curiarum virginum) nomina Curiũ aut Curetũ virginũ. vel, si mauis, Curiensium. Sabinorum enim nomina imposita Curibus.

Curiales) serui curiarum Terentio. Curiales vernulæ inter publicos seruos & communes numerantur. de quibus in l 6. §. 1. ff. de rerum diuis. quib. cùm manumitterẽtur nomẽ magistratus imponebatur. Curiones postea appellati obsoleta veteri consuetudine Comitiorum, quæ appellatio postea attributa præconibus & Calatoribus. Glossis Curialis βουλευτὴς βουλευτικός.

Curij) Curiati. *Curio*) Curiatio.

Curionem agnum) v. Nonium in Curio.

Plautus) in Aulularia. (maximus.

Curionum] *Curionis*) de Curionibus. adde ĩ.

Curis) vide Celibari.

Curriculo pro cursim) adde 12. Gell. vlt.

Curriculus] adde Noniũ in Curriculus. dicitur & apud eundem Curriculum.

Curtij locus) Curti lacus.

Curules magistratus] l. 2. §. 26. ff. de origine iuris: l. 1. ff. de ędilitio: § 7. Inst. de iure naturali. Liuius. 6. Glossis Curulis sella δίφρος βασιλικὸς: & alio loco ἀρχικὸς θρόνος. Theophilus in §. proponebant. Inst. de iure naturali σέλλαν ἀρχικὴν vocat.

Cussiliren] Cossiliré. alij, Cossilires, qui cossim vel coxim, id est varicitus lirant vel ambulant. Translatiuè, pro otioso, vt hic.

Custodelam] ita s̃. Confugela.

Cutis] vnde Cuticus. v. ĩ. Intercutitus.

Cybele, Cybebe:

κυβιστᾶν, βιβάζειν, κυλίνδειν, κυβιστᾶν. V.

Cymbium poculi genus] hinc cymbia argentea in l. 32. §. 1. ff. de auro. 20. Isid. 5. adde Nonium in Cymbia.

Cyparissa) vide infra Cyparissiæ.

Cyparissia) Cyparissæ vt s̃.

Cypria Venus] sina potens Cypri Horatio.

Cyprio boui merenda] *id est stercus. v. Sudam* σκυβαλοφάγον.

in qua boues humano stercore pascuntur) falsum hoc esse multi putant. id enim nulli animanti ruminanti accidit.

propter stagna, &c.) Prope stagna: genus vbi lanigerum piscibus pascit. D.

Dacrimas pro lacrimas] & ita D. pro L. interdum ponitur. ita cælare, pro cedere. v. s̃. Ancesa. D quoque in R mutata vt Meridies pro Medidies.

lautia quæ dantur legatis hospitij gratia] in eũ vsũ Xenoparochi, de quib. in l. 18. §. 10. ff. de muneribus de legatiuo adde dictam l. 18. §. 12.

Dagnades] Dacnades. δακνάδες, Helychio.

canturiendo] id Glossis ψιθυρίζειν. alij cantitando legunt.

Dalinum) altannum. & ita Glossis Daunum ἄφθογγον iisdem Dauus ἄφωνος, ἄνευ φωνῆς.

Damium sacrificium quod fiebat in operto) Glossis θυσία ἐν ἀποθέτῳ γινομένη.

dea damia] Dea Damia. aliis Dea Demia.

sacerdos eius Damia] alij Damiatrix, alij Demiatrix.

Danunt] adde Nonium in Danunt. Glossis Dianunt διδοῦσι & Didita. διαδοθέντα.

Daps] Glossis εὐωχία.

res diuina] inde Nonio Dapes. apparatus religiosi, opipari: sed & infandi atque vitabiles.

dapticè se acceptos] dapsile Nonio. adde eundem in Dapalis cena. & Glossis Dapus πολυτελὴς δεῖπνα. (rare est obloqui confingere.

Deblacterare, stultè loqui] Nonio Deblaterare. *βλάκας stultos appellant*) Glossis βλὰξ iactans βλακεία iactatio: & βλὰξ stultus & Blaterare, ματαιολογεῖν. Blato ματαιολόγος. [ædificia.

Decalicatũ] quod & Calicatũ vt s̃. Calicata

Decima quæque veteres Diis suis offerebant] Imò vni tantum Herculi. Varro 5. de lingua. de ea re dixi ad l. 2. ff. de pollicitationib.

Decotes] alij Decutes. quasi sine cute & flocco vel flacco. vnde Defloccare Nonio.

Decrepitus] Glossis Decrepit⁹ ἐσχατόγηρος, τὸ γῆρας ἐσβεσμένος, γέρων τις ὁ ἐσχάτως ὢν ...

crepera iam vita] v. s̃. Creperum.

crepusculũ extremũ diei tẽpus] Glossis ἀκρέσπερον: & alio loco Crepusculo ὄρθρου ἀκρότητι.

nec vllum potest facere crepitum] quidam decrepitũ dici putãt ab vltimo crepitu candelæ vel lucernæ: id enim decrepare, & defiertere.

Decultarunt valde occultarũt] vt particula De augeat: vt in verbo depositũ l. 1. ff. depositi. sic ĩ. Dedita valde data. [fluctus. v. Albesia.

Decumana oua] adde s̃. Albesia. decumani

Decumanus limes] 18. Plin. 34. qui & Decimanus Siculo Flacco adde Aggenũ de limitibus: & Duodecimanus Hygeno.

Cardo] v. Siculũ Flaccum: & Aggenũ, idẽ & Kardo Hygeno. [nus & Decures. s̃. Decures.

Decuriones] qui & Decurioni s̃. Centurio-

qui denis equitib. præ. unt] Glossis Decurio δεκάδαρχος. Decurionat⁹ δεκαδαρχία. alio significatu decurio sumitur in Tit. ff. & C. de Decur.

Dedita] v. quæ s̃ dixi in Decultarunt.

Deformitatum) Deformicatum.

à formitibus] v. infra formites.

Defrensam] Glossis Defresa ἐξυρημένη ... & Defrens ἀποξυρ. ...

Degere] Degerere.

Degunere] Glossis ἐκγευσάσθαι & ... alij Degumare, alij Degunniare à Gumia. de quo infra in Ingluuies. id autẽ à γόμος, quod significat ... Latini vocant. v. Noniũ. 2. 377. dicitur & Degulasse Nonio: Degulator Apuleio in Apologia.

Deinceps] Glossis ἀπ' ἑξῆς.

Dein

Dein cipe] sic Apul. deincipē sermonē dixit.

Delapidata) lapidestratæ) sic in l. 1. §. 2 de via publica. (in Deliberare.

Deliberare) id est perpendere. adde Noniū

Delibrare aquam, sulco deriuare) aut potius conferre altitudinem loci vnde concipitur aqua, cum loco quo ducenda est. Vitruuius 8. c. 6. hinc libramentum aquæ apud eundem authorem 8. c. 3. 8. c. 6. & c. 9. libratio, libra, aquaria. de librationibus aquarum & quemadmodum dioptris aut libris aquariis aut chorobate. v. eūdem. Porrò Delibrare, alio significatu accipitur apud Colum. 4. c. 24. Authores rei rusticæ pro librum tollere seu decorticare. de quo vide Nonium in Delibratum.

Delicare) *pro Dedicare*) vt & apud Nonium pro aperire explanare & indicare.

Delicata) delicatus quasi lusui.

deditus) Glossis Delicatus καθᾶρειος, τρυφερὸς ἀπαλός. (care est dicere.

dedicare, dicendo deferre) sic Nonius, Dedi:

Delicia est tignū) deliquiæ Vitruuio dicuntur huiusmodi tigna. 6. c. 3. alias, Delicia apud Nonium, pro raro ac singulari.

fastigatum) fastigium.

Delinquere) *hinc deliquia*) vide infrà Deliquium. Cæterum id deducit à delinquendo. quod est prætermittendo, cùm potius sit à delinquendo, quod est à deficiendo. Tubero, num deliquit aut superest aliquid tibi? Cœlius in historiis, delinquere frumentum & Glossis Deliquium μειοῦν.

Deliquium solis) vide s. Delinquere. Glossis Deliquium solis ἔκλειψις ἡλίου.

Delinquendo) deliquando.

Delinquat) deliquatur.

Deliquum) Delicuum Glossis.

Plautus) in Casina.

Delubrum) hanc Festi interpretationem reprehendit Asconius in Diuinat. Porro Delubrum significat etiam Dei simulachrum & locum consecratum. de quo vide Varronē apud Macrob. 3. c. 4. Seruium 2. & 4. Aeneid. & Glossis Delubrū καθίδρυμα ξοάνου, ἀγαλμα.

Delucis) Glossis Χλωρὸς ὕλη.

Demagis) Glossis σφοδρῶς.

pro minus) Imò pro magis vel nimis apud Non. 2. 229. (minutis.

Deminutus capite) v. Titulum. ff. de capite

Demet) Δημ.... Putimenstrio.

Denaria cæremonia & tricenaria.) v. infrà

rebus) diebus ..... (putat Macrob. 3. c. 3.

narandum) inde enim Ceremoniam dictam

Denicales feriæ) Denecales. adde infra Priuatæ feriæ.

Depeculatus) à pecore) à peculatu. hinc depeculassere Nonio. ad eam formam Deargentassere. *peculatus*) v. infrà Peculatus.

Depontani) *sexagenary*) v. s. Sexagenarios.

Deprehensa genus multæ ..... animaduersionis castigationis maior, ignominia minor) extrema

quidem pœnæ hæ militares collocantur, castigatio & ignominiosa missio in l. 3. §. 1. ff. de pœnis. non fit tamen ibi mentio Deprehensæ, nisi fortè in iis pœnis quæ illo loco enumerantur deprehensam. putemus esse pecuniariam multam, vel munerum indictionem. proinde etiam hic legi potest Depensa. non deprehensa ab ære pendendo.

§ *Ignominia minor*) tertio poematum infamia, stans nexa in vulgi pectore fluctuante intrusa comes, sordido testibus, ore seuero Nonius 4. n. 418. *Depuuere*) Depuuire.

Δέρρεις) *pelles*) *& post segestria*) Glossis segestrum γειά δέρμων, vbi falsò τεπά δέρρεις.

Derogare) dixi ad l. 102 ff. de verb. sig.

Desinare) Desinare. vnde Glossis desinator α'ξιβάτος. *Despretus*) 7. Gell. 10.

Detudes) *detonsos*) detonses Glos. ....

Dextimum) veteres Dextimum dicebāt pro Dextrum. vide Nonium in Dextima.

Diabathra) vide Varro 6. de lingua.

Dianius) Dianium, ita apud Liuium: vt Vitruuio. Aesculapiū, & Varroni Megalesion.

Dicassit) Glos. ..... & alio loco Dicassit ....

Dice pro dis) Dice pro Dicem (vnde Nonio Dicebo) alij pro Dicam, malè. vide s. Attinge, pro Attingam.

Dicearchia) Dicearchia. v. s. Minorem Delū. mos eratRomanis in omnib. sacrificiis precibusq; pop. Rō. Quiritibusq;] pro salute prouinciū ita precare publice mos erat. v. l. 233. § 2 ff. de v. sig. vbi plura relati. adde Tertul. Apolog.

Dici) *Curensibus*) adde s. Quirina tribus.

Dies) de diebus Comitialibus, Præliaribus, Religiosis, Seruorum. vide suprà Comitiales, & infrà, Præliares, Religiosi, Seruorum.

Diffarreatio) cui contraria farreatio. Boet. in Top. Vlpian. Titul 9. Halicarnass. 2. Tacit. 4. Annali. 18. Plin. 3. Glossis Confarreatus. συνοικέσιον χάριν ....

Dignorant) Denotant. Glossis Dignorat. .... alio loco Dicorat .... alij legūt, Dicnorāt. *Dilaniare*) *lacinia*) laniena.

Dilectus militū) v. s. Lacus & Neglegens. ita quoque scriptum in l. 20. ff. com diuid. l. 36. ff. de statulib. l. 1 ff. ad l. Iul. Maiest. l. 4. ff. de re milit. & 4. legū Francicarū. c. 71. quibus tamē locis quidā legūt, delectū: quidā, edictum.

Diobolares meretrices) vide Fulgentiū Planciadē. Gloss. Diouolares. perperam διωβόλιον pro διωβόλος.

Dirigere) *apud Plautum*) in Curculione. Clypeatus elephantum vbi Machera diligit: & ita legendū apud Non. c. 4. 148. nō diligit. Accursius legit. Diribere apud Plautū inuenitur pro discedere, & Plauti Curc. act. 1. scen. 1.

Dirunciunt) Deruncinant alij Diruncinant.

Dirus) adde Nonium in Dirum.

dei ira) hinc Gloss. Diræ; ὀργή, κατάραι, δυσχέρεια & Dirus δυσχερής.

Dirutum ære militem] adde Varronem 4. de lingua & Ciceronem Verrina de suppliciis & 16 Gell. 4. adde ȷ̃. Resignatũ æs & impolitias eo fine lib. a:ij caducorum in l. vlt. ff. de iure immunitatis: potest & huc referri pecuniaria multa de qua in l. 3. §. 1 ff. de re militari.

¶ *quod as diruebatur in fiscũ*] a Tribuno alioqui granio miles solebat æs accipere. 7. Gel. 10.

Disertim pro di;erte] ac planè Nonius in Disertim. Glossæ Disceptim σαφῶς φανερῶς.

Disertiones] Disortiones. Glossę Dissortiones διαιρεθέντες (inde dissortium & dissortes.) Glossis Dissortium διαχωρισμὸς, διάστασις.

consortioni opposita,] de Consortib. v. l. 31. in f. ff. de excus. tut.

consortes] vide Erctum & Sors.

Disertus] Glossis λόγιος.

à disserendo] Glossis disserit διεξέρχεται, διασαφηνίζει. Disertè ἐκ τιλος ἐλογίμως.

Dispensatores] v. Varr. 4. de ling. 33. Plin. 3.

as pensantes] vide infrà Pendere pœnas.

¶ *Dispescere*] vt compescere, vna pascere v. ȷ̃. compascuus: hinc compascendi ius l. 20. §. 1. ff. si seruitus vindicetur.

Dissulcus] Disulcis Glossis χυροδιαίρετον vbi scribendum χοῖρος διχάστης.

setas] v. s̃. Biseta.

Diuidiam] vide Nonium Diuidiæ, Diuidię & Diuidos. Glossis Diuidia διχόνοια.

Diuidicula] *quæ nunc sunt castella quibus à riuo communi aquam quisque in suum fundum ducit*) Hesych. Κάστελλα, στόμα τόπου μερίζοντος τὸ ὕδωρ.

castella] l. 19. ff. de seruit. vrb. l. 1. §. 39. ff. de aqua quotidiana, quæ & castelli. l. 41. § 1. ff. de legat. 1. plerumque ex plumbo fiebant. l. 17. §. 8. l. 38. §. 2. ff de act. empto.

Diũ] *diurnũ*) diũ sic paulo post ȷ̃. in Dium.

sub dio] vide Varr. 4. de lingua. l. 1. § 3. ff. de struo via publica.

Diuus herorum aliquis) Diuus fidius, ab Ioue struo, & fi. genus diducens. S.

Dium fulgur] Glossis Dium ἀστραπή.

Doli] *in bonis*) vide l. 1. §. 3. ff. de dolo. l. 26. ff. de captiuis de huiusmodi vocabulis mediis & ancipitib adde quę scripsi ad l. 1. §. 3. ff. de 236. ff. de verb sig. 12. Gell. 9.

Doliola] vide Varronem 4. de lingua.

Donatica Corona] vide infra in Optionalis & Donaticæ hastæ.

Donum] vide Nonium in Dona. l. 194. l. 214. ff. de verborum significat.

Dorsum] adde Noniũ in Dorsa & Dorsum.

Dotem] ea — φερνή, προίξ Glos. add. Tit. C. 10. de rei vxor act Vlp. de dotio. ff de Iure Dotium.

Dracones] *incubantes eos thesauris custodiæ causa finxerunt*) videtur Festus alludere ad id quod Varro 6. de lingua. & Nonius de Picis scribunt.

Ideoque Aesculapio adtribuuntur] idẽ ȷ̃. plenius in verbis, In insula Aesculapio facta.

Dubenus] dixi quædam suprà in Adubanus. alij hic legunt Dubienus, qui nunc dubius. vnde Glossis Dubinos vel potius Dubienus διστάς malè autem διστάνει.

Dominus] dubius vt s̃. eod.

Duellum] *Glossis* πόλεμος, ἀρχαϊκῶς.

perduellis] alij perduellio. adde l. 234 ff de verborum signific dicitur & Glossis Diuellio πόλεμος & Diuelliones πόλεμος, ἀρχαϊκῶς.

Duicensus] id est bis census: sic incensus, qui censum non est professus. de quo dixi ad leges XII. Tabul.

cum filio] vide suprà Improbus. Glossis δὶς ἀπογεγραμμένος.

Duidens] *bidens*) v. s̃. Bidens.

Duis] *pro dis*) pro bis.

Dumecta] *Dumeta*) Glossis Dumeta ἀκανθώδης, λοχμώδης ἢ θαμνώδης τόπος.

Dumosa] adde ȷ̃. Dusmosa.

Duodeuiginti] vide suprà Dextans. sic apud Nonium Duodeuicesimo.

duoetuicesimi] δυοκαιεικοστοί & εἰκοσιδύο. V.

Duonum] Duonus. Glossis ἀγαθός.

Duplabis] Glossæ Duplauit ἐδίπλωσεν.

Dusmoso] adde s̃. Dumosa.

camena] vide infrà Poesnis.

E *Apse, ea ipsa*] Glossis Ea ipsa ἐκείνη αὐτή.

Eccere] *per Cererem*) Glossis Eccer διὰ τῆς Δήμητρος. sic infrà Equirine per Quirinum.

pro ecce] Glossis Eccere ἰδού.

Edeatre] Edeatræ. alij Edesmatræ.

Edecimata] Edecumata id quibusdam glossis ἀδέκατοι, ἀδεκάτευτοι.

Ederam flamini Dialy neque tangere neque nominare fas erat] de his quę flamini Diali interdicta, vide infra Equo vehi, Fabam: Iurare, adde 10. Gell. 15. Plutarch. in Problem.

Dialis] Glossis Dialis ὁ τοῦ Διὸς ἱερεύς.

edera] v. infra Hedera.

Effafilatum exectum] Exfafilatum alij Exfilatum. alij Exafilatum. alij Expapilatum. vt infrà Expapillato, exerto bracchio.

Effari] φάσθαι ἢ φάναι.

Egeria] Aegeriæ. alij ἐγρεία.

conceptam] conceptum.

Egretus) *adgretus*) v. s̃. Adgretus.

surgendo) sugrediendo.

Eiurasio] Glossis Eiurat ἐξόμνυται. hinc etiã Deiurium 7. G. l. 18.

Elacatena) Helacatenes 32. Plin. vlt.

faisamenti) calciamenti.

malandrea) melandria. v. Varr. 4. de lingua. 9. Plin. 15. 3. Athen. 20.

Elices sulci aquary) v ȷ̃ Incillę, Inlices, Iulicium. de Elicibus dixi ad l. 1 § 9. ff de aqua & aquæ pluuiæ. Elicatores, Glossis ὑδραγωγοί.

Elingue] hinc Glossis Elinguatio γλωσσοτομία.

Elixa] ἡ ἐξ ὕδατος ἑψημένη Gloss. adde Nonium in Elixum.

Elucum

Eluem significat languidum) quin & Elucus ipsam tarditatem animæ significat Gellio 6. cap. 12. Tertull. de corona, ab eluco defensare. v. ʃ. Helucum.

Elumbem, euulso) auulso.

Em) adde infrà Im.

Emancipati) Glossis χειράφετοι. & Emancipatio χειραφεσία & ἐξουσίωσις. adde Vlpianum Titul. 10. & quæ scripsi ad l. 9. Cod. de emancipat. liberorum.

qui aliorum fiunt dominij) alij, domini legũt pro dominij. neutrum rectè. origo erroris non ab alio quam Festo. Emãcipare enim hoc postremo significatu videtur accipere pro mancipare, cùm sint illa duo contraria: tametsi interdum cõfunduntur illa duo. sic apud Nonium, senectus nemini emancipata. idem, ac senectus nemini mancipata. idque etiam non sine aliquo respectu dicitur. Nam qui quid emancipat, alteri id mancipat: nec mancipatio vlla sine emancipatione: vt nec venditio sine emptione.

Emere) pro sumere) vide suprà Abemito.

Empanda) Paganorum dea) de qua dixi ad Nonium.

Emussitata) idem quod amussitata.

Endoitum) de particula Endo pro In, adde infrà Endoplorato, Endoprocinctu, Endo iacito. & Gloss. Endopicus, Endoclusa, Endoperiscas, Endedõcarit, Endofestabat, Endotribuum.

Endoplorato) alij Edendoplorato. adde infrà, Sub vos placo.

Implorare) vide infrà Implorare.

Endoprocinctu) vide infrà In procinctu. v. excerpta nostra ex Glossis.

incincti) succincti.

Enubro) vnde Glossis Enibra, Enibrum, Eniber picus, Inebro, Inebræ aues, Enibræ.

Epicrocum) ita Glossis. vide Varronem 6. Nonium 4. 227. *Epilimma*) Epalimma.

Epolonos) quos nunc Epulones) Epulares.

Epulares) Epulones. vide s. Epolonos.

Equirine) Ecquirine, vt sit iuiurãdum per Quirinum: vt suprà Eccere. per Cererem.

Equo vehi Flamini Diali) adde quæ scripsi suprà in Ederam.

Equitare) equum publicum merere) alij, equo publico merere.

Equus Marti immolabatur) vide infrà October equus.

Erctum citúmque) antea legebatur Ercerũ citum, quod fit inter consortes, alij legunt Herctum &c. ab Hercisci. vnde illud notum in iure familiæ Erciscundæ, vel herciscundæ. aliis, Erctum citum, idem quod hæreditas diuisa. Glossis Herctus, citus, vt apud Seruium Erctum non Citum, patrimonium non diuisum; erctum, ciendum, hæreditas diuidenda. Ciçndæ, diuidendæ. Erciscundæ, &c depulsos vt subere διαρρέουσ.

consortes) vide suprà Disertiones.

libris legum Romanorum) libris Regum Romanorum.

Erctum) sensus est, patrimonia prius erciscebantur, id est coercebantur, seu coniungebantur, deinde ciebantur, id est diuidebantur. Hinc Seruius 8. Æneid. Ercto non cito interpretatur, hæreditatem coercitam, nondum tamen diuisam.

Erebum) quidam ab Ereb deducunt vocabulo Hebræo vel Syriaco, quod Latinis ἑσπέρα. vnde Erabes vel Arabes, quasi ἑσπερίοι.

Var. Erebonetã ait) v. Tul. 3. de Nat. vbi dixi.

Virgilius) lib. 9. Æneid.

Ergo) adde Nonium in Ergo.

Eritudo, seruitudo) quidam ab antiquo Erus deducto a Græco ἔρω Eritudinem dici arbitrantur. Verùm insolens plus satis verbum seruitudinis facit, vt in eius vicem legam, seueritudo: vt apud Nonium: & eò amplius Eueritudo, pro Eritudo.

Erugere) factum) alij ructum. alij eructum, v. 10. Gell. 7.

Eruum) adde Nonium in Eruum.

Escaria mensa quadrata) vide nonium libro 4.

Anclabris] vide suprà Anclabris.

Anclatur] antiatur. vide suprà Anclare.

Essit] esit. adde infrà Superescit: & infrà, Nec coniunctionem.

Euboicum talentum] *cistophorum*) vide infrà Talentum.

quatuor millium denarium] id falsum.

Endicon] vide Hesychium ἔνδικον.

clinos] clysmos, vel κλυσμός.

Euelatum] *velabra*) ea ventilabra. Columellæ 2. c. 10. & Varroni 4. de lingua.

Euerriator] *qui acceptat iure hæreditate iusta facere debet*) huc adiiciendum ex verbo Herem infrà; antiquos accepta hæreditate Herem Marteam coluisse.

qua] qui.

dictarum] dictæ.

Europam] vide Varronem 4. de lingua.

tutelam] tutela. Tutela in naui ἐπίσημα τῶν πλοίων, id est cælaturæ, seu ἐπωνυμίας. Phœnicibus παταῖκοι, teste Herodoto.

effigiem] effigiæ.

Exagogem, euectionem) vide Plautum in Rudente.

Examen] *& aequamentum*) id Græci σάκωμα. Latini iacoma vel scamnia.

Examussim] plura apud Nonium in Amussim.

amussis] vide suprà Amussis.

Exanclare] vide suprà Anclabris. adde Nonium in Exanclare duobus locis.

Exuberes] Exuberes. Græci ἀπογαλακτίζω hic depulsos vt suberes ἀπογαλακτίζω.

exbuæ] exuberæ vel exburæ: sunt autem hoc loco Exbuæ, eporæ: à bua potionis genere, teste Nonio. vnde Vinibuæ mulieres, bibaces.

Exipuum] aliud ab Excipulo, quod Glossis ἐνδοχεῖον.

Excudere) cudendo) cædendo.

Exdorsuare) adde Nonium in Exdorsuare.

Exduta) Exclutæ.

Exemplum) istud) & hoc.

Exercitionem exerciti dicebant antiqui: exercitationem exercitati &c.) quidam ita legunt, Exercitionem exerciti dicebāt antiqui, exercitationem exercituis. Nam antiqui, teste Nonio, exerciti vel exercituis. Quin Turneb. 3.c.5. dispungit verbum exerciti. sed vt video alia mens est Festo, ab Exercito Exercitionē: ab exercitatio exercitationem declinanti.

exerciti) vide infrà Exercitus.

Exercitus) homo multis negotiis exercitus. vide Nonium in Exercitum.

quarti ordinis) ordinē hic appellat id quod alij declinationem.

Exesto) sic apud Lucianum in Pseudomā- τει, ἔξω χριστιανούς, ἔξω ἐπικουρείους.

vinctus) id in resolutoriis sacris, verbi gratia, Iunonis Lucinæ, dicebatur, ad quę nisi solutis nodis accedi fas non erat.

Exfit) quod malè apud Nonium Tesfit.

suffitio) de suffitionibus dixi quædam ad Varronem 5. de lingua.

Exfuti) mertat) vide infrà Mertat.

Egregia) vide suprà Abgregare.

Exiles) ilia. vide infrà Ilia.

à tenuitate viarum) à tenuitate inarum. Est autem Ina, pars chartæ tenuissima. Marcellus Empiric⁹ c.31. ad vlcera in ano facta chartę combustę. seu inarum eius, conferunt. vide infrà Ilia. & Plinium.

Exilica) Exolica.

Exodium) ita apud Nonium c. 1. alij Exodum: fortè quia nullos alios authores legerunt præter Biblicos, in queis Exodi fit mentio: & tamen fatendum vtrumque efferri, vt & πρόλογον & προλόγιον.

Exoletus) Glossis ἐκτετριμμένος, τρίβαξ. Expleto, ἐκτρίβω. Exoleto τρίβωνι.

Exomides) vide 7. Gell. 12.

Exuviri) adolescere) vide suprà Adolescit.

Expapillato) vide suprà Effafilatum. adde Nonium in *Expapillato.*

Expatare) Festus vitioso codice videtur vsus, & expatare pro Expatrare legisse, quod Glossis ἐκπορνεύειν.

Expectorare] v. Nonium in Expectorare.

Expergitus] *expergefactus*) Glossis ἐξυπνισθείς passiuè sumitur. Gellius 6. c. 20. ista te animos hominum expergebat.

Experitos, imperitos) Glossis Experides, ignari. Vt vt sit, Experitus hic diuersus ab experto: idem quod expers.

Expreta] Experta.

expertis] ex peritia.

Exta] adde de extis Regalibus, infrà Regalia.

Externus) alienus] alienus. vel alius.

Exterraneus] Exterricineus.

Eximum] adde suprà ad Exitam, seu ad Extimam.

Extrarium] *sacramentum)* alij sacra: vt id referatur ad sacra familiæ aut gentis, qualia erant in vsu Romanis. vnde liberi in sacris paternis constituti leguntur passim in iure. de quo dicam ad legem vlt. Cod. ad Tertullianum.

Exungentes] Exurgentes. alij Exsugentes. vide Nonium in Exsugebo.

Exuuia] vide Nonium in Exuuiæ.

F

F*Aba*] de faba fressa & refriua, adde infrà Frendere & Refriua.

nec tangere nec nominare Diali] idem 10. Gell. 15. adde quæ scripsi suprà in Ederam.

Lemura libus iaciunt laruis] idem Varro apud Nonium in Lemures c. 13.

Fabiani, Quintiliani] hi Remi: vt illi Romuli partium fuerunt. Ouid. Fastor. 2.

Quintilio) vide infrà Quintia prata.

Facem] vide infrà Patrimi: Rapi.

aqua quæ] vide suprà Aqua: & Varronem 4. de lingua.

Facessere] *Pacuuius*] in Teucro apud Nonium.

Facessite &c.] hic versus plenior apud Nonium.

Factio] Glossis Factio, συνωμοσία & συνεταιρία. Vnde iisdem Facionarius, συνωμότης.

factiosus] adde suprà Axiosi. Glossis factiosus, πανοῦργος.

Facul] adde infrà Perfacul.

Falla] *turres ligneæ*] vide Nonium in Fallæ. inde Falarica Nonio c. 18. 20.

falando] falado. alij falanto. id enim Græcis φάλανθος.

Falarica] vide Nonium in Falarica. Glossis χειροβολίς.

Falcones] vide suprà, Capuam in fin. Glos. Falcones, οἱ δάκτυλοι ποδῶν ἔσω βλέποντες.

Faleri] *à fala*] à fale.

Falsius] *rationabiliter*] ἀναλόγως.

Famelicosam) Familicosam, vel Famicosam.

Familia) materfamilia) materfamilias.

Pompiliorum) Popilliorum.

Famino, dicitio Cato, hoc vino præfamino.

Fanatica) Glossis Fanaticus, ἱερατικός, ἱερόδουλος.

arbor fulmine icta) vide infrà Fulguritum: & Obstitum.

Fanum) hinc fana sistere) vide j. Sistere.

à Fano) à Fauno.

Farse-

Farsenum] Farcenũm vel Frasenum: alij Farsanum. videtur autem id sumptum ex Plauti Milite.

Farreum] 18. Plin. 5. quod antiquis etiam horreum. vide ∫. Horreum.

Fartores] alio significatu apud Varronem Glossis σιτευταί.

Fastigium] vide Nonium in Fastigium & Fastigia. hinc autem fastigiatio dicta.

Fastis diebus] *ineunda fari*) iura fari vel iuridica.

quadam] hoc verbum dispungendum. vide infra Nefasti.

Fastorum libri] Græci ἡμερολόγιον. Fastus etiam dicuntur Latinis.

Fasti &c.] fandi. ita legendum. Nec enim Fasti, dies festi: sed quibus licet Prætori fari iuridica verba Do, dico, addico, ab his diebus Fastorum libri, quibus dies fastos cognoscimus: & translatitie Fasti Consulares, quibus Consules singulorum annorum continentur appellati.

Fauentia] *as*) ac.

populum sacrificiis fauere iubebant) hinc illa formula, Fauete linguis. Idem Cicero 2. de diuinat. 28. Plin. 21 Horatius. Virgil. 5. Æneid. Papin. 2. Syluar. in Genethliaco Lucani. Martial 9. Ouid. 2. Fastor. & 3 Amor. 12. 3. Elegiar. Seneca de vita beata ad Gallionem. Seruius 5. Æneid Donatum Andria. Quintil. Declamat 365. Iulianus in oratione quæ μισοπώγων.

Fauissæ] vide 2. Gell. 10. Flauissæ Nonio, quòd in eis non rude æs argentúmque, sed flata signatáque pecunia conderetur.

cellis, cisternisque similes. Græci θησαυροὺς vocant. vide Varronem 6. de lingua. Plutarchũ in Philopœm. Liuium 39. hinc Thesaurus orcius translatitiè Nævio apud Gellium 1. c. 24. Ideóque quod apud Varronem 6. de lingua id legitur, Foramen ad latus est quoddam Thesauri specie &c. nihil aliud significat, quam foramen illud factum fuisse ad modum fauissarum, quas Græci θησαυροὺς vocant.

Faustulum porcellum] τὸ porcellum genitiuus pluralis: id enim Festus explicat fœturam porcorum ob quam feturam Faustitatem Deam, quam Alumnam Horatius vocat, colebant.

Februarius] *purgaretur*) id enim Februare. vide Nonium in Februare.

à Lupercis] vide Varronem. & ∫. Gepos.

Fedum] adde Nonium in Fœdum.

fostim) fostem.

Fostiam pro hostia] ita legendum infrà in Fœdus: quin & ita scribendum, Velius Longus de Orthographia refert.

Felices arbores quæ fructum ferunt] vel in quibus ficus atra. vide Macrobium & 16. Plinium 27.

Ferctum] vide Catonem de re rustica. alij legunt Fertum: vnde Ferctores Isidori, Glossis, fercta ferentes.

strue] v. ∫. Strues.

struferctarij) strufertarij.

Ferentarij] vide ∫. Adscriptitij.

Auxiliares) auxiliatores.

Feriæ] Glossis Feriæ ἀργίαι, ab operis cessationes.

appellata[vocata.

Feriæ statæ] de feriis conceptiuis, Denicalibus, priuatis, sementinis, stultorum, vide ∫. Conceptiuæ, Denicales, & ∫. Priuatæ. Sementinæ, Stultorum.

nundinæ] vide ∫ Nundinas.

Ferire] *seruntur*) ferantur.

Ferocit] *Finere prosigere*) Fibere Meursius, vide Fibula. vide Senecam. 7. Contron. 6. *idem*) item.

Fescenini] *fescenina*) fescenia.

Fesnoe] Fescenninæ vel Fascenonea. alij Fescenoe. alij Fascino, vt Pilumnoe, poploe, pro Pilumni, pobli.

Festram] ostium erat minusculum in sacrario, de quo volumen scripsit Antonius Gnifo, vir doctus: cuius scholam frequentabat Cicero post laborem fori: vti refert Macrob. 3. c. 12. apud quem pro fenestram, festram legi oportet.

Fetiales] vide Liuium 1. Virgilium 8. Æneidos: Dionys. Plutarch. alij legunt Fæciales. vide Nonium in Fœciales.

à feriendo] vel à feta cæsa. vide infrà Porci.

pacisque faciendæ ius est] vide Glossis εἰρηνοδίκαι.

Filicata] Felicata. v. Ciceronem 1. Parador.

filicis) felicis.

Filicones] Felicones.

filice] felice.

Fiscellus] *Catillones.*) vide suprà Catilliones.

Flamen) Glossis ἀεριζόμενος à Dio, id est aere. vide Varr. 4. de lingua.

Flameo) *cui non licebat facere diuortium*) vide 11. Gell. 15.

fulminis eodem) fulmine eodem.

Flaminia) Flamilla, alij Flaminica.

Patrimes & matrimes] patrima & matrima. alij patrimus & matrimus. vide infrà Patrimi. Sunt autem Patrimi & matrimi, quibus in viuis est vterque parens: vel qui ex eodem patre vel matre. Græcis ὁμοπάτριοι, vt è contra ἑτεροθαλεῖς Cedreno, vterini & consanguinei.

Flaminius) *patrimes & matrimes*) patrimus & matrimus.

Camillos) vide ∫. Camillus.

Flator) Glossis αὐλητής. Arnob. 2. Tibia calamóque flantes.

Flemina cùm ex laborevia sanguis defluit circa talos] Idem in Tama. infra eo. adde Boa supra eodem. Et Placidus in Glossis, Fleminum esse ait, vestem in quam, ambulando, sanguis in pedes defluit.

Flustra] hinc deflustrare vel deflustrari, id est sedare, vel sedari, quietum reddere, vel reddi: quo verbo Tertullianus vsus videtur libro de Pallio.

Focus fomenta] *foculi à fouendo, id est calefaciendo*) hinc Glossis, Fomentario ..., adde Nonium in Focillatur & Focula.

Fœdus] *hostia*) fostia, vt s. in Fedum.

fœda] feda, fera.

Folliculare] seu follimen ἄσκωμα.

lecta] recta.

à quo vita follicularis] à quo vita folliculum: vel, follicula res, ita lego. Nam folliculum Nonio pro corpore sumitur.

Fons à fundendo) ideò veteribus dicebatur funs, non fons.

Fomites] adde s. Defomitatum.

Fontinalia) vide Varronem.

Forago) *à furando*) à forando.

Forbeam] alij Fibram.

...] antea Fibra.

Forcipes] *forma id est calida*) idem Velius Longus libro de Orthographia.

Fordicidiis] quæ & Hordicalia. Cato 2. de re rustic. 5. celebrata 7. kalen. Maij. Glossis θυσίαι ἐγκυμόνων βοῶν. vide infrà Horda. Varronem lib. 5.

boues forda) ἐγκυμονοῦσαι.

Forma) *calidam*) calidum.

deforma) formida.

hieme formido] hieme calido, formido.

Formucales) formucapes, rectè: vide in Forcipes.

¶ *quòd forma cupiant id est calentia*] rectè, formum enim idem quod calidũ v. s. Forma.

Fornacalia] vide j. Popularia sacra.

Forti] forectes, forects, forotes: alij forcties: alij, forctis, vt infra in Horctum, & in Sanates.

Forum] *viis*) vicis. cum is qui prouinciæ præest, forum agere dicitur: & de controuersiis eorum cognoscit. Lucas in Actis. ἀγοραῖοι ἄγονται: adde Ciceronem 3. Epistolarum. & 7. in Verrem. Seruius ad illa verba Virgilij 5 Æneidos. Indicitque forum. adde Cæsarem, Plinium Galli *Tenir les Estats*. adde quædam ex Nonio in Fora, in fine.

Vestibulum sepulchri] vide Ciceronem 2. de Legibus.

*ferculaj*ercula, alij serula.

Frater] φράτηρ φράτρα v. 13. Gell. 3.

Fratrare] *Sororiare, puerorum*) puellorum.

Frausus) vide Nonium in Frausus: ita legendum. Liu. 23. fraudem frausi: pro, fraudem ausi.

Frausus) vide Nonium in Frausus: ita legendum. Liu. 23. fraudem frausi: pro, fraudem ausi.

Fregellæ] *felij hospites*) illim.

Frendere] *faba fressa*) Glossis faba fresa ἐρεγμός. faba solida κύαμος. de Refriua vide j. Refriua.

Frigere] φρύγειν, φρύγειν.

Fringilla] *frigutire*) vide Nonium in Frigere.

Friuola) Glossis σάθρα. iisdem σκεύαριον. vascellum. adde l. 11. §. solutam 5. ff. de pigneratitia.

Frontem antiqui masculino genere) vide s. Corius: & infra masculino, & Nonium cap. 3. in Frontem.

¶ *Frunîscor*) infrunitum. Seneca 3. de beneficiis 7. infrunita & antiquata est, quæ nesciat matrimonium vnum, vocari adulterium. Seneca 3. de benef. 16.

Frutinal templum Veneris) Veneris fruti meminerunt Solinus, Augustin. 4. de ciuit. 21. Est autem verbum detruncatum ex Ἀφροδίτη. Sic Venus Murti dicebatur. Cæterum quidam hoc loco legunt, Frucinal: alij, Erucinal, vt sit templum Veneris Erucinæ, quod duplex, in Capitolio, scilicet, & ad portam Collinam fuisse testatur Liuius 22. 23. 30. 40. hanc deam Isim Glossæ vertunt.

fruti] id enim cognomentum Veneris, vt dixi: alij legunt frutæ vel frugi.

Frux] ita legendum, Frux, frugis dixerunt antiqui. fructum & fructam à fruor.

Fructiis) à fuco: alij, fucilis: alij, fucilia.

Fulgere) *vnde fulgur*) vide Varronem 4. de lingua De fulguribus quæ peremptalia, pestifera, postularia, prouorsa, renouatiua. vide j. Peremptalia, Postularia, Prouorsum, Renouatiuum.

Fulguritum) *fulmine ictum*) vide s. Fanaticar adde j. Obstitum.

Fulmen) *à fluore*) à fuluore, alij à fulgore.

Fundus) *fundus quoque dicitur populus rei*] vide Ciceronem pro Balbo. Tum fit fundus, cum scita ac iussa nostra sua sententia comprobat. Plautus in Trinum. ei rei fundus pater sit potior. Adde Gellium 16. 13. & 19. c 8.

Furcilles) vide suprà Ærumnulas: & infrà, Muli Martiani.

quibus homines suspendebant) Imò quibus mouebatur aliquid.

Furnalia) Furrinalia. Varro quinto de lingua (vnde Furinalis flamen & Furinales feriæ. Varro 4. & 6.) alij Furinalia fastis marmoreis scribũt, quę VIII. Kal. Aug.

Furuum nigrum) §. 2. Instit. de obligat. ex delicto l. 1. §. 2. ff. de furtis.

Futar

Futare] ἐλέγχειν Isidoro. à fut auersandi voce, quod est Græcis φεῦ.

Vnde confutare] & refutare, v. j. Refutare.

Futiles] *Vasa futilia à fundendo*, Lutatius Grammaticus, futile, vas lato ore, fundo angusto, quo vtebantur in sacris Vestæ, in cuius sacris, aquam in terra poni piaculum. Vnde excogitatum, vas quod stare non posset: sed si positum, statim funderetur. Inde homo futilis, Terentio, vas futile plenum rimarum.

G.

GAia] Caia, ita scribebant veteres ante Constantinum: mulierem verò, Gaiam. Festus hunc sonum literæ, non figuræ secutus est. Quod ad rem ipsam attinet, vide Plutarchum in Problemat 8 Plin. 48 Iulium Paridem in Epitome Valerij Maximi de prænominibus. Hoc obiter adiiciendum, mulieres quæ prænomine alio carerent Caias: earum libertos, Caios & Caiæ libertos appellatos. vide Ciceronem pro L. Muræna. & Velium Longum de Orthographia.

Galbeū] hinc galbeę lineę, infrà in Ruscum.

Gallam bibere] adde Nonium c. 5. in Acerosum numero 97.

Galli] vide Herodianum: Arnob. 7. Iuuenal. Satyr. 6. Galli, etiam sumuntur pro mirmillonibus. vide infra Retiario.

Ganeum] Terentius in Adelphis.

abductum] abditum. alij, obductum.

Gannitio] adde infra Nictare: dixi ad Varronem lib. 4. de lingua.

Galearia] Galeria vel galerita.

Genas] *fulti*, fultis.

flore longo] flora lanugo: vt apud Attium in Bacch. apud Ennium: & apud Pacuuium in Antiopa, flori crines.

Geniales Deos] alij, Genitales Deos. nam & ita veteres nummi, & apud Virgil. 6. Romulus in cælo cum diis genitalibus æuum degit. Et lib. 2. Georg. genitalia semina poscunt.

semina rerum] vide Varr. 4. de lingua.

à gerendo qua] à genēdo, quo plurimū posse putabant. quos postea genios appellarunt. S. Vt hoc loci particula, genendo, sit idem quod genitura.

gerulos] alij genios. non necessariò. vide Censorinum libro de die Natali.

Genialis lectus] sic genialis, hospitalis. vide Nonium in Geniales.

qui nuptiis sternitur] qui sternitur. Vrs.

Genium] Genius Generis Deus. Nonius in Genium & Parsimonia.

Gens Aelia) hoc non proprium Aelia gentis, sed Cornelia, Iulia, Claudia, & aliarum quæ ex multis familiis, vide infra Ingens. Liuium lib. 4. l. 1. ff. de probat.

Gentilis] vide l. sæpe 53. ff. de verb. signif. Cicer. 2. de inuentione, & in Topicis.

Genus] Gens.

γῦρ] γῦρις.

Gerra] v. s. Gerrones: Nonium in Gerræ.

Gesum] sic Isidorus. alij Gessum.

graue iaculum] graue iaculum. Scal. Gallorum iaculum. vide Nonium in Gesa.

Gigeria ex multis obsoniis decerpta] Imò intestina, siue ventriculus gallinarum. Non. in Gigeria n. 290.

Gingeriator) Girenator. alij, Gingrina or. γιγγρίας, αὐλοὶ μικροί. Glossis, Gingriua, Gingriba. εἶδος φωνῆς σάλπιγγος.

Gingrire anserum) hinc Gingrum Glossa φωνὴ χηνός. Arnob. 6. anserū gingritibus. Soli. 10.

Gliscere est crescere) adde Noniū in Gliscit.

& (vt.

Glittis) Glictis, alij Glutis, Cato vti bene subactum, vti bene glutum siet. Glossis Glis glittis, humus tenax.

lenibus) leuibus.

Glocire) Glucture.

Glomus) Globus Varroni 4. de lingua. Sphęra Isidoro 20 c. 2.

Ciby) cibi: alij cubi, alij rombi.

Gloria) Glosia.

Glos viri soror) & fratris vxor, Nonio. γάλως ἡ τοῦ ἀδελφοῦ γυνὴ καὶ ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφή. adde l. 1. §. 6. ff. de gradibus.

Glucidatum) Clucidatus. vide suprà Clucidatum. Glossis Cloditatus, ἡδύς.

Gluma) vide Nonium in Gluma. Glossis λεπύριον κριθῆς.

Gnaus) Pandectis: Cnæus: & ita veteres.

& corporis insigne) id est nęuus, vnde Nęuia familiæ cognomentum: vt natus, gnatus: nauus, gnauus.

γίγνεσθαι) γίγνεται.

Gnariganit) hinc gnaritas Nonio pro sciētia. hinc gnarus Tacito. & in l. 4. ff. ad Trebell. Vbi tamen ignarus legitur, & Gnaturis Ausonio. Arnob. 2. Glossis Ignaturis ἀγνοοῦντες. iisdem Gnaturat γνωρίζει. Gnaturem, γνώριμον: Gnari ἐπιστήμων.

Gnephosum) Glos. Gnefonsum, σκοτεινὸν ἀμαυρόν. adde ō. Cnephōsum: alij Gnetonsum.

Gnitus) Gnitur.

à generalibus) à genubus.

Gradiuus) καὶ Ἄρειον, γραδιοῦν.

quia gramine sit ortus) ex flore. vide Ouid. 5. Fastorum.

Græca sacra) v. Tull. 4. Verrina.

Grallatores) Varr. 6. de lingua. Non. in Grallatores. Plaut. in Pœnulo, Grullatores. Gloss. πάτιχα σφαιριστής.

ad similitudinem] ad simulationem.

& grallatorem gradu) & clauatorem gradu. Vet. Clauator, calo.

Gramia oculorum vitia) vide Non. in Gramia.

Glamas) gramas. Æoles γλάμα λήμη.

Grando] hoc verbum masculini & fœmi-

mini generis esse Nonius scribit in Grando.

Grassari] Glos. λωποδυτεῖν. Grassator, λωποδύτης, adde Nonium in Grassari.

Grassarij) grassari.

gradi ambulare est: vnde tractum grassari] Sic grassari Nonio ambulare.

Grauastellus) Rauastellus. V. infrà Raui coloris appellantur.

Plautus) in Epidico.

Graue as dictum à pondere) Hinc graue Nonio, ponderosum.

quia deni asses &c.) quia asses singuli pondo libram efficiebant: deni asses, denarium, ab hoc assis numero dictũ. Vrs. vide 33. Plin. 3. & infrà Sextantarij.

libras) libræ.

sed bello Punico) vide ĩ. Sextantarij.

librariis] libralibus.

tantundem) tantuli.

Grauida.] inde Grauidauit, impleuit, Non.

inciens] Glossa, inciente, innitẽte, pariente, à ciendo & inuocando proximos quosque auxiliatores.

Greges) ἀγέλαι) γέργερα.

Gricenea] Gricena.

Groma appellatur genus machinula) vide Hygenũ libro de limitibus Gnoma, v. Gruma. Nonio cap. 1. nu. 316. hinc degrumare ferrum, degrumari, grumam dirigere apud eundem Nonium. Glossis Grumat. μετρεῖ, ἐξισοῖ. Iisdem Gruma γνώμων. & alio loco Gruma βασιλικὸν γνώμων.

Gruere) *Grunire*. Grundire Nonio, quem vide in Grundire & Grunnire.

congruere) v. š. Congruere.

quia id genus volucrum minimè solinagum est) idem supra Congruere.

Grumus terra collectio) v. Nonium in Grumus. Grimini, lapides terminales. gloss. Grumi γύολοι.

Gulliocæ] v. eadem verba in Culiola. š. alij Galliocæ. gloss. Gulliciola cortices nucis iuglandis viridis. alij legunt Gulluca. Nam glossis Gulluca, καρυότομα: alij & Gutilliocæ: alij Gulliocæ, κάρυα μάκρα.

Gurgustium) οἰκηδάτιον βραχύ. *à gurgulione*] quin & gurgulio est.

Gutturnium] gutturnum. glossis guturnũ, ἄδος σκεῦος ὀστράκινον, gutturnium, βαθμός, προχοΐ. *guttatim*] adde Nonium in guttatim.

H

HAlaphanta] is Nonio c. 2. nu. 366. Halophanta. id est Sycophanta. alij Holaphãta: Vrsinus Holpata, à græco ὅλος & ἀπατάω.

Haruga) Aruiga 4. Varoni de lingua: alij Aruga, vel Arinca, alij ἀρίχα, alij Ariuga, haruga.

Hasta] *signum præcipuum est hasta*) signum pretij est hasta. Vrsin. Auctionis signum hasta in foro posita. Tertullianus in Apologetico, sub eadem voce præconis, sub eadẽ hasta, sub eadem annotatione quæstoris, diuinitas addicta conducitur. hinc Titulus ille Codici, de fide & iure hastæ fiscalis.

Hebes] *retusi acuminis*] obtusi. vide Noniũ in Hebes.

Hedera] vide suprà Ederam.

quòd hæreat] vide suprà Ederam.

Heluela) heluella. alij eluella: ita quidem apud Nonium in Lentem.

Helus & helusa) Helus, Helusa. Heluscla.

Hemina] v. ĩ. Publica pondera.

Herbam de) adde Nonium in Herba.

Herbilis anser] vide Seruium in Fragm.

gracilior) grandior.

Herceus) Hercius.

penetralem] adde ĩ Penetrale.

Heredium) v. Varronem 1. de re rust. 10. Nonium in Hæredij.

Herem Marteam) dixi ad Varronem 4. de lingua, vbi de Lara. adde quæ superius à nobis dicta sunt in Euerriator. v. Nonium 80.

Heres) *pro domino*, §. vlt. Instit. de hæredum qualitate & differentia. Plautus in Menæchmis. & Glossis Heres κύριος.

Hetta) Ecta: alij Hitta: alij Hicta, alij Hittus, vnde Hittio.

pusulam) pustulam.

Heus) locus mendosus. A.

Hilum] Hillum Nonio & Hilum promiscuè.

Nihil) vide infrà Nihili.

Hippacare) Hippitare, Isidori Glossis.

Hippagines naues] ἱππαγωγοὺς, antea malè ἵππους.

Hirquitalli) vide ĩ. Hirquitalli à libidine hircorum, vnde liquis. Glossis τραγίζει παῖς. Censorinus c. 4. de die Natal. Vox crassior & inæqualis fit homini tertia hebdomada. hoc Aristoteles appellat τραγίζειν, antiqui nostri Hirquitalire, & inde ipsos putant Hirquitallos appellari, quòd tũc corpus olere Hircum incipiat: Velius Longus Hinc tractum est ve eos qui sunt in adulta ætate Hirquitallos vocemus. his adde quæ de hircoso scripsi ad l. 12. in fin. ff. de ædilicio.

Hirrire) *garrire*) ringere. v. Excerpta gloss.

Histriones) glossis παντόμιμοι.

Hodædocos) ὁδοιδόκος.

Horctum & forctum] fructũ, alij Horctẽ & forctem, suprà in Fortis: & ĩ. in Sanates.

Horda prægnans) *horricidia*, Fordicidia. vide supra in Fordicidiis & Hordicalia. Varr. 2. de re rustica 5.

Horreum] in fœminino etiam dicitur Nonio in Horrea.

Hortus apud antiquos omnis villa dicitur) adde quæ de hortis dicã ad legẽ pen. §. Virgini in hortos. ff. de donationibus vir. & vxor.

orietur) est ig (scribẽdũ ortus nõ hortus.

Hostia

Hostia] quid prima hostia & prodigua, vide j. Opimæ & Prodigæ.

hostire) Ouid. 1. Fastor. Hostibus à domitis hostia nomen habet. adde j. Redhostire Nonium in Hostire & Hostimentum.

Hostimentum] adde s. Hostia, Nonium in Hostimentum. Liuium 5.

Hostis] ab hostiendo, quòd ex æqua causa pugnam ineat. vide Nonium in Hostimentum.

apud antiquos peregrinus] Ita Persæ hostes à Lacedæmoniis ξένοι appellati. de peregrino dixi ad l. 1. Cod. de heredib. instit.

& qui nunc hostis, perduellis] perduellio. adde legem Quos nos hostes 234. ff. de verb. signific. Varronem 4. de lingua: Ciceronem 1. offic.

I

ICadion] ita legendum infrà in Rhonde, non Sicadion.

Icit] *percussis*) Icit. percutit. Nonius in Icit.

Idulis ouis] Ouid. Idibus alba Ioni grandior agna cadit. adde Macrob. 1. Satur. 15.

Iecunanum] Incumanum, vel iecinorum. V.

Igitur[*postea*) vide Nonium in Igitur.

Ignia] Glossis ignia [illegible].

Ignis vestæ si quando interstinctus esset] dixi ad leges XII. Tabul. adde Liuium 28.

tabulam] clabulam. S. est deminutiuum à claua.

terebrare] verberare: alij, terere.

Ilia] *ab ina, quæ pars chartæ est tenuissima*) v. s. Exile. vbi legetur ilia pro ina. Ilum videtur appellari ab Isidoro 17. c. 9. in Ferula.

Ilicet) Glossæ, Ilicet, scilicet, sine dubio.

Im pro eum) Macrob. 1. Satur. 4.

Imago) *ab imitatione dicta*) ob imitationē. V. Non tantùm autem imago similitudo, sed & vagina. Nonium in Imago.

Imbrex nomen cuiusdā Comici) vide 13. Gel. 4. & 15. c. 24 vide j. Obstitū, Obliquū: aliàs diuersam habet significationem. vide Noniū in Imbrices.

Imbricat) *tēpestate pluuiam videtur significare*) à tempestate. ita lego. vt Imbrica sit à tempestate pluuia.

Imbutum) adde Nonium in Imbrices. alij
Immolare) *mola*) vide infrà Molæ.
imbulum legunt.

Immunis) vide j. Munem. adde etiam infrà Impetum.

Plautus) in Trinummo, immune est facinus. in excusis Plauti: vt & apud Cicer. 1. de inuentione, à quo hic versus refertur, legitur immane: eoque loco nonnulli legunt immene.

Immusculus) alij Immusulus: alii, immustulus: alij Inemustulus. vide s. Alites. plin. 10. c. 7.

Immustulus) *immutat*) alij mutat; alij, immutas.

pangendo) vide j. Pangere.

figere) figendo.

infligere) infigere.

Impensum stipem] Impensam stipem.

Impetritum] id in auspiciis, quod in sacrificiis litatio.

Impetum] *immunis*) vide s. Immunis.

Impite] Impete: alij impetite: hinc Impeteius βίαιος.

Implorare] adde suprà Endoplorato: & j. Plorare.

Impluuium] inde impluuiatus color Nonio.

compluuium] dixi ad Varr. 4. de lingua.

quo] qua: ita apud Varronem 4. de lingua

Impolitias] hoc verbo vtitur Gell. 4. c. 12.

porca] vide j porcas.

Impos] ἀνεξούσιος. Gloss.

Improlus] locus obscurus & mendosus A. Improles Gloss. Improles qui nondum vir est: ἀφῆλιξ, μήπω πολιτευόμενος: cui contrarius, Duicensus. qui cum prole in ciuitatem adscribebatur: vide suprà Duicensus: vel qui liberos non habet. vnde Glossis ἄγονος, ἄπαις, ἄτεκνος. adde Victorin. de orthographia.

Imputatum] *putum*] vide j Putus.

In] *abunitionem*) abnuitionem: Abnutionem dixit Paulus in l. inter stipulantem 83. ff. de vsurpationib. & vt quidam putant, infrequens, probo: frequēs in l. 1. §. 2. ff. de migrando. Sed Vrsinus legit, pro augmento, quod non probo: mox enim Festus aliam τῷ in, ad significationem ponit, ibi, modò auctionem. Brissonius legit, additamento.

inclamando] vide j. Ingens & Insanum.

modò auctionem] vide s. Clucum.

qui] quis.

Inarculum] quod & Arculum Seruij Fragmentis.

ex malo punico incuruata] & ex omni felici arbore 10. Gell. 15. vide Scalig. 4. de lingua.

sacrificans] deest Vrsin.

Incauillatio] Glossæ MS. Incauillatur, irridetur.

Incessere] adde j. Perissere.

immittere] inniti.

ictu] iaculo.

Incestus] adde Nonium in Incestus.

Inchoare] *quod Hesiodus*) vide Varronem 4. de Lingua.

chaos] vide s. Chaos Ergò à chao Inchoare, quod & Terentius confirmat: ac proinde per h scribendum.

Incilia] Inciliæ vel incilia V. adde j. Inlices & Inlicium: & suprà Elices l. 1. §. 5. ff. de Riuis.

Incita] significat etiam egestatem Nonio.

Incitega] Intega, quòd partem mensæ integeret, (nam veteres pro integere incitegere) ἐγγυθήκην & [illegible]. In earum locum

gausapas postea instrauerunt Romani.

Inclutus] vide s. Clutum.

Incocta vsa.] vstæ.

Incomitiare] *Plautus*) in Curculione.

In conuentione] Côuentio pro concione, vt apud Varronem 4. de lingua.

Increpitare] vide s. Creperum.

Increpitato] increpato. V. adde Nonium in Increpitat.

Indepisci] adde Nonium in Indipiscere.

Indictiuum funus] adde infrà Quiris in f. & in Simpludiarea. Varronem 4. & 6. de lingua Latina. hoc autem modo funus indicebatur. ollus Quiris letho datus est. & apud Terent. Phorm. actu 5. scen. vlt. Exequias Chremeti, quibus est commodum ire, iam tempus est. eo alludens Ouidius 2. Amorum, loquens de Psittaco, Occidit (inquit) exequias ferte frequenter aues.

Indiges] ἡμίθεος, Gloss.

Indigitamenta) Gloss. ἱερατικὰ βιβλία.

Indigitanto] *imprecanto*) indignitando, imprecando.

Indoles] adde infrà Suboles: Nonium in Indolem.

incrementum] olere enim est crescere.

industria] καλὴ ἐλπὶς ἐν πατρίᾳ. Gloss.

Inebræ] inhibæ 12. Isid. 1. Inibræ, Glossis ἐναντία. vid s Enubro.

Ineopte) vide j. Ipsipe.

Inermat] hinc Inermus Nonio.

Iners] inde Inertitudo.

Infectores] βαφεῖς.

effectores] vide j. Offectores.

efficiunt] officiunt.]

Inferia] quæ & inferilia, Glossis καταχθόνια.

Inferiæ iisdem χοαί. Iisdem Infertilia ἀποκρύφιματα.

inferium] inferum.

Infibulati] *flamines*) sacerdotes.

Infindere) infendere, Gloss.

Infit, *incipit*) hinc info, ἄρξω.

Infitiari, *creditum fraudare*) Isido. 15. c. 26 l. 14. ff. Depositi. 2. ff. de except. l. 7. ff. de solution. l. 61. ff. de furtis. hinc inficiator. Cicero 1. de Orator. Quintilian. 7. c. 2. 7. c. 2 Martiali. Nonio tamen Inficiatores, falsi criminis obiectores. hinc inficiatio §. quædam Instit. de act. l. 16. ff. Iudicatum solui l. 67. ff. de furtis.

infra classem) primam scilicet: in qua censebantur ij, qui centum millia æris, aut supra possidebant, Dionys. Liu. aut, vt Plinius scribit 37 c. 3. centum & decem millia. Asconius 3. in Verrem. centum millia sestertiorũ. Gell. 7. c. 13. cxxv. millia æris.

absfuitne) furtine.

Insula) vide s. Exinfulabat.

Ingens) *augendi*) vide s. In.

gens) vide s. Gens.

Ingluuies) *grumia*) dixi ad Noniũ 1. numero 377. adde s. Deguuare.

guttus] gutta, alij gluttus, qui aliis glutto: βρόγχος Græcis.

Inhibere] vide Ciceronem 13. ad Atticum.

iungere) fugere.

Inigere, *iungere*) inigere.

minare) vide s. Agere & Agasones.

Inuges) adde j. Iuges.

Iniurium, *periurium*) iniurius, periurus. ita lego. aliis Iniurius, qui contra ius facit.

Inlex) Illex. Nonio & Illix.

ab inliciendo) vide suprà Adlicit.

Plautus) in Asinaria.

Inlices) vide suprà Incillæ.

Inlicitator) adde j. Licitati.

Inlicium) vide Varronem 4. de lingua. alij Inlicum.

concionem) concilium.

collicia) collicia V. adde suprà Incillæ, Inlices, Elicium. Catoni 1. de re rustica, colliciares.

Inori minores] Inori sine ore. alij legunt Inori, Inores. hinc Inores ostreæ Lucillio. Sat. apud Nonium in Ostrea. vide Gellium 7. c. 6. Quædam animalium alia alio carent sensu. aut cæca natura gignuntur, aut inora, inauritave.

In pelle lanata noua nupta cõsidere soles] hoc tribuitur sol. Flamini & flaminicæ à Seruio.

In procinctu) ἐν πολέμου παρατάξει: adde suprà Endoprocinctu.

Inquilinus) *vel*) velut.

Insanum) adde & confer huic loco Noniũ in Insanum.

pro valde) deest Lipsio: & alias ita, apud Plautum.

Plautus) in Mostellaria.

Insequе) εἰπέ Gloss. hinc Liuius Andronichus initio Odysseæ, Inseque musa virum. & infra. secessiones narrationes. adde 18. A. gell. 9 L.

Insignes) *femina*) femore.

quasi insignitis) vide Nonium Insignité.

Insipare, *inicere*) vide intrà Supat: Varronem 4. de lingua.

Insipere farinulam] vide s. Supat.

pulteis] pultis.

Insons) vide j. Sons.

Sonticus] vide j. Sonticum.

Insuasum) suasum. vide j Suasum: alij legũt insuorsum.

colorem] is color impluuiatus à Nonio appellatur c. 16.

ex fumoso stillicidio) fumato stillicidio. Nonio. hinc Glossis Insuasum εἶδος χρώματος καπνώδους.

Insula s frequens verbũ in iure, quod quid sit, vide in l. 3 § 2. ff. de offic. præfect. vigil. l. 58. ff. locati. l. 91. ff. de legat. 3. Inde Insularius l. 16.

l.16.§.1.i.ff.de vsu.l.5.§.1.ff.de Institor.action.

cinguntur) coniunguntur.

Intempestam) Glossis Intempesta, ἄωρος, ἀωρὶ, ἄκρατος.

tempestatem) v. infrà Tempestatem.

Intercapedo) Glossis διάστημα, διάστασις χρόνου.

Inter cutem) flagitatos, Intra cutem flagitatos. v. Intercutitos.

Intergerini) alij Intergerij: alii, intergerini: alij Intergerriui, à gerris, id est, craribus. Vnde Craticij & concraticij dicuntur in iure l. cùm duobus 51.§. Itē. Mela 15. ff. pro socio. dixi ĵ. in Solea. Glossis Intergerinus paries, τοῖχος ὁ δύο ...

Internecinum) Internecinum, Græci ..., Glossæ M S. Internecida, qui falsum testamentum fecit, & ob hoc hominē occidit.

Internectio] Glossis Internecio, ἀναίρεσις.

interfectio) deest Vrsino.

Inuolus) Inuoluulus.

Iouista) locus mēdosus. Scal. legit. Ious esto. Sed tamē quia id minimè cohęret cū sequentibus hāc lectionē postea repudiat. Lips. 39. c. 20 ita emendat, Iosipse, pro, ipsipte: & ita Gloss. Iosipse αὐτός. Fortassè legendum Iouiustæ, vt sit compositum à Ioue & vstæ. ea forma qua dicimus subuerbustæ.

Ipsipe) ipsipte. Gloss αὐτός Sic Cato mihipte posuit, pro mihipsi. alii ipsiti pro ipsimet vide ineopte. Hìc notādū Claudiū Imperatorē mulctasse Senatorē, ꝙ Isse pro ipse dixisset.

Ipsulices] Ipsiplices quæ Glossis αὐτόπλοκα φύλλα.

Ircei genus) Ircens, vt in voce sequenti infrà. fortassè legendū Isicia, vt apud Isid. 20. cap. 2.

Irnella) fortè vrnula.

Irpices) ita apud Varr. 4. de ling. alii Ircipes.

Irquitallus puer) Hirquitalus š. in Hirquitali. Glossis Irquitalus ..., & Irquis ..., vbi fortassè legendum ...

Ita me hercules] ita me Hercules.

Italos] vitulos.

Itali] ab Italis.

Italia] adde Thucydid. 6. Varr. 2. de re rust. 5. Colum. 6. in prin. Virg. Æn. Dionys. 1. Antiquit. 11. Gell. 1. Apollodorum in Bibliotheca Stephan. de vrbibus.

ab Attelido appellata] de eo nihil extat. fortè legendum, ab Atte Lydo, quasi Attalia Lydos aliàs in Italiam venisse constat ex Strabone 5. Herodot. 1. & Dionys. 1.

Itonida) Itonis.

Iubar] v. Varr. 4. & 6. de lingua.

Iubere] adde Nonium in Iubere.

Iubilare] Idē Varr. 5. de ling. alii Iobilare.

Iuge auspiciū] Cic. 2. de diuinat. v. Seruii fragmenta in illud, Primum omen equos in gramine vidi. Iugetis enim, quod ex iunctis bob. fit. Id etiam obseruabant ne proditurо magistratui disiūctis bubus plaustrū obuiā veniret.

cum iunctum] cum vinctum.

Iugere) v. Nonium in Tegillum, vbi vigere mulsus, pro, iugere miluos. Glossis Iugit. ἰκτῖνος βοᾷ pro ἰκτῖνος βοᾷ.

Iuges] adde suprà Iaiuges. Glossis Iugites συνεζευγμένοι.

Iugula) Glossis ἄστρον ὠρίωνος.

quasi nux iuglandis) aliter. v. Varr 6. de ling. quòd inter eius humeros videtur iugulum.

Iugum sub quo victi) v. Liu. & Florū. alia significatione Iugū ζυγὸς ... ζυγοστάσιον.

Iunium] à Iunone, Varr. 9. de ling à Iunioribus: quin & ipse Festus in Maius: adde Ouid. 6. Fastor. & Macrob. 1. Saturnal.

Iurare Flamini Diali fas non erat] Hinc illa verba Prætoris in Edicto perpetuo, sacerdotē vestalem & Flaminem dialem in omni mea iurisdictione iurare non cogam 10. Gell. 16. adde Plut. Problemat.

Iurgatio] *iuris actio*, iuris agium. ita iurgiū definitur in c. forus §. iurgium. de verb. signif. adde Nonium in Iurgium.

Iussa] Iusa.

Iusti dies, &c.) alia significatione Iusti dies sumūtur apud Gel. 20. c. 1 ꝓ Iustitio. id est iuris interstitione & cessatione inter litigatores.

Iuuenalia] Iuuenilia, non malè. nā vtrunq; Iuuenalis & Iuuenilis dicitur Glossis.

Iuuentutis sacra] Iuuentatis: adde Nonium in Iuuentus, Iuuenta, & Iuuenilitas.

L*Abes*] alio significatu Labes: in iure hiatū terræ & χάσμα signif. l. 15. §. 2. 11. Seruius. ħ vlt. ff. locati: & Glossis Labes λύμη idē ꝙ Lues.

Lacerare] *Lanius*. alia ratio Etymi apud Græcos à quibus κρεωπώλης.

Lacinia] v. š. Dilaniare. Glossis κρασπεδον Lacinia, fimbria.

quod] quædam.

capitio] pectoris ornamentū v. Varro malè Nonio capitis ornamentum. (seductio.

Lacit] vide š. Adlicit hinc Gloss. Lecebra

Lacessere) v ĵ. Petissere. Non. in Lacessere.

Lactat] v. Nonium in Lactare.

Lacobriga] *Briga*, ex Arcobriga V. & ercobriga. Vrs. Cęterum Briga veteri Hispanica lingua oppidū dicitur. hinc illa in Hispania oppida Arcobrega, Arabriga, Augustobriga, Cattobriga, Crol.obriga, Deobriga, Iul.obriga, Lacobriga, Mirobriga, Midobriga, Meiebriga, Nertobriga, Nemetobriga, Obriga, Segobriga, Tudrobriga, Talabriga, siue Alabriga, Turobriga, Vettobriga.

Lacuna) *lamam*, l mam, alii λίμνην. Lamæ Glossis, ... τόποι, id est Lutulenti loci.

lustrum) ... v ĵ. Lustra à luendo.

Lacus] *eruendus*, si uendus Vrs.

dilectu) v. š. dilectus.

Lana) militare vestimentum esse ait Nonius in Læna.

habitus] habitu. Vrs.

χλαῖναν) χλαῖναν. Vrs.

Lāce & Licio] dixi ad §. cōceptū vers. quum enim, ibi, secūdū veterē obseruationē. Inst. de obligat ex delicto: & ad leges XII. Tabularū.

Lanea effigies] vide infra Pilæ.

in] ad.

redacta] sedatæ: alij, relatæ.

Lanerum] Lauerum.

Lapidem] *si sciens fallo*, Liu. 1. id est si dolo malo.

Lapidicina] alij Lapicidinæ, Gloss. MS. meis, lapidicina, locus vbi lapides cæduntur. Græci λατομία, ἢ λιθοτομία. v. 9. l. §. l. 13. §. 5. ff. de vsufructu. l. 32. de Iure dotium.

excinduntur] exciduntur. Vrs.

Lapit] ita quoque apud Non. alij, Lipit, alij lipuit, alij lapuit, alij labit.

Larentalia] Laurentalia, alij Larentaria.

nutricis] alii inuentoris. Inuentor est minus quam nutricius, qui expositos sustulit & educauit. de expositis dixi ad Titulum de Infantibus expositis.

Larentia] Laurentiæ.

Latinè loqui) vt vix eius vlla pars maneat) idem Polyb. lib. 2. 3.

innocita) innoxia.

Latrones eos antiqui vocāt qui cōducti militabant] v. ĵ. Stipatores, corporū custodes. hinc Nonio latrocinari, militare mercede.

τῆς λατρείας) τῦ λάτρου, ita Varr. 6. de lingua.

Latumias] ita Cic. 7. in Verr. hinc Gloss. Latomii, lapidū cæsores. alii, lautumias legunt. v. in l. 9. ff. ex quibus causis maiores. l. 1. ff. de Aleatoribus, Senecam 9. declamat & 5. controuers. Sic Laumedon & Laomedon. Quin, paulò pòst, Glossæ meæ manuscriptæ, Lautomia, custodia carceri: Lautumiæ Vincula, cathena, carceris custodiæ: Lautumnium, supplicii genus.

Laudare] *apud antiquos nominare*) & verbis efferre. v. Non. Laudare. Gell. 2. cap. 6. dixi ad legē Tenetur 6 §. 5. si tibi iter. ff. de act. empt.

Lauerniones] *dea Lauerna*) dea erat furum, quam, vt faueret, fures inuocabāt: vt & Græci suā πραξιδίκην ita enim Glossis Lauerna appellatur. v. Noniū Lauerna. dixi etiā de Lauerna ad leges XII. Tabul. inde Glossis meis Laberna qui filios alienos seducit. Cęterū Lauerna, caput sine corpore. Ausonius, Carminum Lauerna.

solites] solitos.

lucra, diuidere.

Laureati milites) currum triumphātis) curru triumphantes vrbem ingrediebantur. vt ouantes equo: sequentibus eos, non militibus, sed vniuerso senatu v. 5. Gell. 6.

Lautia] Lauticia: v. s. Dautia, quæ ξένια l. 6. §. 3. ff. de offic. Procōs. & παροχή. vnde Xenoparochi in l. 18 §. 10. ff. de muneritb. & honorib.

Lautula] Varro 4. de lingua.

Lectosia] Leucosia. ita Dionys. li. 1. alii Leucasiam, vt Canterus 3. Nouar. c. 10.

Legimus aut scriptum &c.] plures significationes τοῦ legere v. apud Nonium in Legere.

pleam] plesa.

glandemne) v. ff. de glande legenda.

Legio Samnitium] vide Liuium lib. 10.

circumdatam] circumdati.

iurauerunt] iurauerant.

Lemnisci] Gloss. Lemniscata, maior palma gladiatorū.

fasca colorisia) fasciæ coloriæ.

Lenones ab alliciendo) id est decipiendo, v. suprà Adlicit & Lacit.

Lepista] dixi ad Varr. 4. de ling. adde Non. in Lepistæ. Næuius apud Fortunatianum de Saturnio versu, Ferunt pulchros pateras (alij, crateras) aereas lepistas.

Leria] Lęna alij λῆροι ornaméta muliebria, de quo v. Pollucē, Hesychium & 6. Epigram.

Leuir] *vxoris meæ frater*] vxori meæ frater meus v. 9. Isidor. 8. quasi læuus vir: v. Non. in Leuir. Viri frater leuir. græcis δαήρ. l. 4. §. 6. ver. Viri frater ff. de gradibus. gloss. ἀνδράδελφος.

Libella) v. l. Iudices. C. de Episco. audiētia.

Liberales) hinc nostri, liberalia studia, quæ ἐγκύκλια in l. 1. ff. de extraordinariis cognitionibus.

Liberalia Liberi festa.)

loquemur) loquuntur.

Liberata, &c) effata, liberata, desanata, S. Arnob. (patiola Tēplorū desanata ponebāt.

ponebant) v 11. Tabularum authores.

Libertatis) constructum) constitutum.

Librilla) alij librilia. id eorum locum Fustibalū posteritas excogitauit: de quo Vegetius. Ceterum hic deest verbum à quo regatur oratio. *Licitati*) adde s. Inlicitatum. hinc animosè licitus in l 29. ff familiæ. de vestibulo liceri. in l. 19 §. ff cōmun. diuidundo. hinc licitatio l. 6. l. 22. §. 1. ff. familiæ. licitatione vincere. l 9. ff. de Publicanis superiorē esse in licitatione l. 4. Cod. de vectigalib & cōmissis calor licitantis l. 9. ff. de Publican.

cōtēdētes) hinc licitari Nonio, pugnare, togare. glossis Licitare ὑπερθεματίζειν Licitatio ὑπερθεματισμός: & διακήρυξις. (dicta. 12. gell. 3.

Lictores(adde l 8. l. 23. ff. de manumissis vin

quod fasces virgarū ligatos ferūt) hinc Glossis lictor ῥαβδοῦχος lictor summus ἀρχιραβδοῦχος à ligando Nonius deriuat. Hinc illud lictor colliga ad palum 12. Gell. 3.

parētes) apparētes v. ĵ. Viatores([illegible] in

Limaces cochleæ) Vermes dicūtur glossis &

Limitatus ager) de limitatis agris v l. 16. ff. de adqu rerum dominio: Iulium Frontinum de limitibus agrorum.

Limites) *in agris*) sunt etiam imperiorum limites l. 5. Cod. de annonis. seu limina : vnde postliminium dictum §. 5. Inst. quibus modis ius patriæ potestatis.

termini] *duo præcipui limites*) Cardo à septētrione in meridiē Decumanus, ab oriente in occidētē per trāsuersū direct°, vt formā denarij faceret. v 18. Plin. 33. 15. Isid. 14. v. Siculum Flaccum & Hygenum.

obliquus) v. Hygenum & Non. in Limum obtortum, & Glossæ Limis, obliquis oculis

Lingua] pars corporis) eo significatu sumitur in l. 1. §. 1. Cod. de off. Præto. ibi linquis abscissis pœnas loqui.

differentia sermonis] hinc lingua Latina, Græca, Punica, Gallica. l. 11. ff. de legat. 3.

promontory genus] lingua eo significatu accipitur à Liuio 5. Cæsare libro 3. belli Gallici.

Lingulaca genus piscis] Varro de lingua.

argutatrix] alij garrulatrix, rectè: lingulacæ Nonio verbosi & Loculuteiæ. alij etiam hic legunt, argutatrix, vt Canterus 4. c. 28.

Litatem] solutum) folitum.

Leti cecidisse] litis.

Lituus] liticen) 20. Gell. 2. Ouid. 6. Fastor. dixi ad legem XII. Tabularum. Glossis Liticen ἱεροσαλπιγκτής.

effundit] effudit.

Lixa] à lixa. id est aqua. Non. lixas deducit.

Lœbesum] adde supra ab oloes, pro ab ipsis. alij Leibesum. sic in quibusdam denariis Cassij Leibertas: in aliis Deidi. Opeimu. Seruei1i. De vsu diphthongi ei vide Quintilianum, Nigidium apud Gellium: Longum, Terentium, Cicer. 3. de Oratore: & in Seruianis schedis Lœnasi⁹, quia Græcis λοιβὰ res diuina.

Lotos] tibia) inde loton ꝓ fistula Athenæo.

Lucani] cretosa) ætherosa alij ærosa.

Lucar] quod ex lucis captatur) capitur τὰ σώφρων εἰς θέας, sumptus in impensas scenicas. Plutarch. Problemat. θεάτριον ἀργύριον Gloss. Item μισθὸς ἀπὸ φόρου Liuius 3. Lucaris meriti (vbi male lucris meritis) do...um mittite. Tertulianus aduersus Gnosticos, loquens de Iohanne Baptista, Truncatur, inquit, in puellæ saltricæ lucar. Hoc adiciendum, Tiberij temporibus, lucar histrionum coercitum. Quæ cum ita sint legendum hic, non lucis, sed ludis. dicam ea re pleniùs ad l. vnicam Cod. de expensis ludorum publicorum.

Lucerenses] à Lucero) à Lucomo. vide infrà in Lucomedi. alij, à lucu. one vel à verbo Etrusco. Varro 4 de lingua. à Lucumone. alij à Lucretino. Asconius libro 3. Verrin. à Luco asyli. Plutarch. in Romulo. vt non immeritò huius verbi incertam causam originis scribat Liuius 1.

Lucetium Iouem] Gloss. λουκέτιος Ζεύς.

Lucius] Idem Varro lib. 5. de lingua circa principium.

Lucomedi] Lucomo) alij Lucumone, qui & Lucmo Propertio.

Luceronses] vide suprà Lucerenses.

Lucomones] infesta) festa.

Luctus] λύπειν) λύζειν.

Lucuntere] Lucentem, Lacuntem: alij Lucunter, Græcum λευκὰ ὕειν ab aspersione albæ farinæ. Dicitur & Lucuns, Lucuntis. Non. 2. 493. *Lues]* adde Nonium in Lues.

diluens) dilues.

Luma] lima vel lina. V. Excusa magis placet. Nam à luma Varroni 4. de lingua, falces lumariæ. Glossis Luma βοτάνη ὁμοία ῥάμνῳ ὅμοιος ἐν ταῖς ποταμογείτοσι καλοῦσιν, οἱ δὲ καὶ κριθὴν.

Lumbago] Glossis Lumbaga & Lumbus.

Lura] lora.

Lucrones] à lucrando, Nonius in Lucrones. Glos. MS. Luricones. deuoratores: & Lurco, glutto.

Luridi] Gl. Lurida, pallida, sordida ἐκτερικά.

Luscitio] qui & Nonio lusciosus, qui ad lucernam nihil videt. μύωψ. Glos. Lucinosus, qui Vespertilio aut parũ aut nihil videt: Iuri νυκτάλωψ, & luscitiosus. l. 10. §. 4 ff. de ædilitio.

Lustra significant lacunas] v. s̃. Lacuna: alij lamas legunt.

aprorum cubilia] vt & ferarum habitacula. Nonius in Lustra.

in lustris vitam agere] lustra enim pro lupanari, Nonio. Eidem. lustracus. luxuriosus.

tempus quinquennale) frequens in iure lustri mentio hoc significatu, id est pro quinquennij tempore. Glossis instrum πενταετηρίς, Lustrale πενταετηρικόν.

Lustrici dies] vide Macrobium 1. Satur. 16.

nomina imponuntur] hinc Nominatio apud Tertullianum libro de Idololatria. dixi ad Non. in c. 15.

Luxa membra] Luxuriosus in re familiari solutus] hinc mulier luxuriosè viuens in l. 15. ff. de Curatore furios. & aliis & luxuria in l. 40. ff. de damno. l. 1. ff. de ædilitio, impensa profusa. vide Nonium in luxuria.

luxantur] Sic & Nonius, Luxum, interpretatur vulsum. loco motum.

Lycophos] à λύκη ea lux apud veteres: inde lycophos.

Limpha à Nymphis] Imò, Nympha à lymphis.

M*Acellum]* v. Varronem (differt autem à macellum, quod diminutiuũ à Macro, de quo s̃ Altellus. Nonius in Macellum) à macello Macellarius; glossis ὀψοπώλης.

Mactus] magis auctus) Nam mactare magis augere v. Non. in Mactare.

Madusa] madulsa. ita in Pseudolo.

sit) satis.

Meandrum) Mæander. Nonio 2. 550. inde meandrata facies apud eundem. Mæandri meminit apud Virgilium libro quinto.

Maniana) meniana Nonio. adde Varronem l. 20 ff. de seruitutibus vrbanor. l. 2. §. cùm quidam 6. ne quid in loco publico. l. 242. ff. de verb sign. 35. Plinium 10. & 34. c. 6 9. Valer. 12. 15. Isid. 5. & n. enianum oracis ἐξῶστης. in l. Meniana C. de æd. f. priuatis.

à Manio] a Menio quodam Censore. v. de eo. v. Plin 34. c. 5.

Mæsius) oscos) oscor vel oscorum.

Magister) magistrare vel magistrari.

vnde magisteri) cui præcipua 57 ff. ve verb. signif. magister etiam dici Theophilo Tit. de success. bonorum. qui bonis debitoris vendendis constitutus erat à creditoribus.

pagorum] Glossarium, Magister Pagi ἀμφοδάρχης: adde Siculum Flaccum de limitibus agrorum.

pagorum societas) pagorum, curiatum soc'etas Vrs. & Plaut. Aulularia, Nostræ qui est magister curiæ. adde j. Vici.

societatum] l. 4. ff. de Pactis.

vicorum] Sueton. in August. c. pen. & vlt.

collegiorum] Equitum l. 2. §. 19. ff. de origin. iuris. l. de offic. Præfect vrbi.

magistratus] l. 57. de verb. significat. vide Varronem.

dicimus] dicitur.

Magisteria] magistri v. hunc locum emendatum: s. Columna 121.

qua qui.

magis ceteris possunt] v. l. 57. ve verbor. sign.

. . . *linis*] hoc fortasse referendum ad magisterium aliquod Apollinis ludorum.

contra ora . . .] fortè contra orationem alterius oratoris.

Magmentum) vide Varronem 4 de lingua. vbi de victu. aliud est autem Glossis Magmentarius μύρεψος & magmentaria vasa, in quibus Magmenta & exta sacra imponebāt.

magis augmentum) maius augmentum.

Magni Catonis, Atei, & Nepotis Catonis.

Magnum socerum. l. 4. § 6. socer magnus. ff. de gradibus, quem nostri authores prosocerum appellant. l. Is. ff. rerum annotarum l. 3. §. 2. ff. de in ius vocando. l. 146. ff. de verb sign.

Magnam socrum) quæ & prosocrus. l. 4. §. 6. versiculo, item prosocer. ff. de gradibus.

Maiestas) Glossis μεγαλειότης.

Maijs Idibus) *Mercurij ædes*) vide Liuium. 2.

Maius mensis) *Iunius*) vide aliud Etymon. s. in Iunium.

res diuina . . . . fiant solemnes) res diuina fiat Idibus eo mense. S.

Maior patruus) l. 10. §. 16. vers. patruus maior. ff. de Gradibus.

Maior amita) l. 10. §. 16. vers. Amita magna. ff. de gradibus.

Maior Auunculus) l. 10. §. 16. vers. Auunculus maior. ff. de gradibus.

Maior Græcia) adde Festo, vel, quòd propior Romanis esset Transmarina Græcia, eandem exoticam vocat Messenio Siculus seruus apud Plautum non ex sua persona, sed ex persona Græcorum.

Maior socrus) . . . *iora auspicia*) id est maiora auspicia: quo vt intelligas, v. 13. Gell. 4.

Maiorem Consulem) *Prætorem autem maiorem*) vide infrà maximum Prætorem.

Maledictores) *Hispania*) hoc quid sit non constat.

Malauoli Mercurij signum) vide hunc locū emendatum s. apud Festum.

Malauoli) *Ianum quietem eius in Turdellis*) hoc quid sit etiam non constat.

Malleoli) *videlicet*) scilicet.

ij qui ad incendium) hinc Gloss. Malleolus σφῦραι πυρίβολα & alio loco πυρίβολα, adde Nonium in Malleoli.

Malluuium) malluuiæ.

pelluuia) vide infrà Pelluuiæ.

malluuium latum) *commentarium*) commentario. *Maltha*) hic pro pice sumitur: apud Noniū maltha mollis. Glossis Maltana. κιοσ. μηγ. aliis. malthana.

Mamercus) *appellant*) dicunt.

Mamertini, &c.) Mamertini appellati sunt Messinenses hac de causa A. vide Strabon. 6.

ver sacrum) v. j. Ver sacrum.

Tauricana) Taurominitana.

cite) exercitum.

Mamilia Turris) vide j. October equus.

sabura) suburæ.

Mamiliorum familia) *Mamilia Telegonis filia.* Manilio Telegoni filio. ita legendum intelligit autem Octauium Mamilium Tusculanum, Superbi generis & Latini nominis principem, de quo Liuius 5. Dionys. 4. Qui primus ciuis Romanorum ex hac familia, L. Mamilius, C. Nautio & L. Minucio Coss. Liuius li. 3. *condidisset*) est appellata.

Mamphula] *panis Syriaci genus.* Mamphul pistrinorum manceps, à Græco μονοκόλης. Nec id mirum, cùm multa Scyri à Græcis habuerint.

pistricem) dixi ad Varronem 4. de lingua.

valida) validam.

addas) nunc addam. vel, ad classem.

Mamphur) Mimphur.

in operibus tornandis) in torno id Mamphur, quod in machina tractoria, sucula.

Mamurij] *cantibus*, carminibus.

latius] latus.

Manalis fons) locus obscurus, & fortasse mendosus. A. V.

spiciendius) spiciendus.

Manalem lapidem] Manal vel Manale. vel manalia apud nonium in Trulleum c. 15 numero 32. vt sit ostium manium & Orci.

Orci ostium) Ethnici orci ostia collocabant iis potissimum locis quæ fœditatem odoris exalabant. Verbi gratia in Auerno lacu. Cicero 1. Tusculanar. Plautus, Acheruntis ostium in nostro est agro. Lucretius, Ianua nec puteis orci regionibus illis credatur.

manalem etiam lapidem) v. suprà Aquilices. Non. in Manalis lapis & Fulgentium.

protraherent] pertraherent. Vrs.

Manare] manat. ῥέει.

mane) vide Mater matuta. Varr. 5. de ling.

Manare Solem) *mane*, v. j. Mane.

Manum bonum) Idem Varro de lingua: numer. 2. Non. in Manum.

. . . . *olisus*) manare solem solitos. v. hunc

v. hunc

vide hunc locum emendatum s. Colum. 124.

Mane] vide s. Manare: & Nonium in Mane.

à dijs manibus] v. j. Manes dij.

mana] mania.

mater matuta] v. j. Mater matuta quæ Græcis λευκοθέα. adde Ciceronem 1. Tusculanarum: Nonium in Manum.

Manceps) adde j. Mancipatio, s. Emācipati. v. l. 3 Cod. quibus iunioribus, lib. x.

capiatur) capit. conducit l. 53. ff. locati.

idem præs) adde infrà Præs.

pro eo) pro quo.

Mancini fama) Mancini Tifata.

Manducus, &c.) Manduci effigies in pompa antiquorum inter cæteras ridiculas formidolosásque præferri solebat. Vrs.

clare) quia pol claré.

Manes dij) adde suprà Mane.

terra neque, terrenáque.

Mannos, Manes.

Aelius Stilo) Aurelius vel Ateius.

&] vnde.

Mania, *dici ait*, dicunt.

appellant, vocant.

vt Mania, &c.) sunt qui Maniam laruarū matrem auiamque putent.

Manius agrum, Manius Aegerius Lucius: alij Manius Ægerius Nemonensem Dianam consecrauit: cuius Rex Nemorensis, eius sacerdos. ea autem erat Aricina.

consecrauit, id ei signum posuit.

Asinius] Finnius.

initio, deest Visin.

Lucius, vide s. Lucinus. ita Varro 4. de lingua.

Mansucium, Mansucum.

Mansues, vide Nonium in Mansuetus & Mansues.

Mansuetum] vide Nonium in Mansuetus.

Mantare, vide Nonium in Mantat.

Iam ore. Iam ohe adeo. manta iam, hoc vide. vt cæcum animum aduentus angit. S.

Manticularum vsus. ad manticulandum astu aggreditor. scite quid prome, erue, erue. item, Educ. 1, manticulator. ita me facti oppressit iugo.

manticula tactu, manticulatā astu, sanctiora addicit. iura iuranda.

Plautus) Planius.

extergeantur) manticulæ igitur etymon à manibus seu monticulis quibus extergentur: nisi hoc verbo mantile, quis putet iuramentum. hic prouerbialiter definiri, quòd iuramento quotidianæ noxæ extergeantur. Vnde & à Laberio, emplastrum æris alieni.

Mantisa, Tusca. osca, imò Latinè, pro manutensa, quod manu porrigatur, vnde mantela, & mantella.

Manubiæ Iouis] adde j. Peremptalia, de manubiis. adde Nonium in Manubias.

dicuntur) creduntur.

placidéque] placatæ.

superarunt) superorum.

Manum & mentum prouerbium] v. 13. Gell. III Lycophr. Interpr. in Iambicis: Eustath. in 1. Homer. Iliad.

Manumitti] v. hunc locum emendatum s. pag. 123.

Hunc hominem, &c.] vide l. 23. ff. de manumissis vindicta. §. Caium li. 1. Instit. Boetium in 3. Topic. adde s. Am. & Ambactus.

Mapalia] Gloss. Mappalia καλύβαι.

poenica) punicæ.

solet solute viuentibus obiici] Seneca in Ludo, mera Mappalia fecistis, id est dissolutè egistis.

Marculus deminutiuū à Marco] ita legendum censeo s. in Altellus in fin. Glossis Marculus alio significatu & Marculū σφυρίον seu σφῦρα σιδήρου & κέντρον, dominulus à domino, in l. 41. §. 4. ff. de legat. 3. eadem forma, vt dicitur.

Marspedis] v. hunc locum emendatum s. Col. 125.

imprecatiue sesita vallium] quidā pro, sesita, legit solita, & sic in precatione solitaurilium & Saturnalium 10. Turneb. 15.

ne Messala quidem. Augur &c.] fortè Marspedis, id est quod Martis puer aut filius.

Martialis campus] *Equiria*) vide Ouidium Fastorum. 3.

Martiis Kalendis Matronæ celebrabāt) hinc illud proponitur in l. Sed si Vir 31. §. Si vir vxori munus immodicum Kalendis Martiis aut natali die dederit, donatio est 8. ff. de donationibus inter virum & vxorem.

cœpta sit] cœpta erat vel est.

Martius Mensis initium anni.] v. Varronem 5 de lingua num. 4.

Masculina] vide hunc locum s. emendatū col. 120.

sed &] ἀρσενικὰ ἢ θηλυκά.

Masculino genere parentem appellabāt antiqui etiam matrem) facit l. 51. in fin. ff. de verb. signif. cat.

dixit Gracchus] huius orationis meminit Gellius.

malo Cruce] v. Nonium in Crux.

posteriorem) posteriore.

hunc frontem) v. s. Frontem. Nonium cap. 3. in Frontem.

hunc stirpem) v. j. Spicum: Nonium cap. 3. in Stirpem.

hanc lupum) v. s. Agnus.

hanc metum) v. j. Metus: Nonium cap. 3. in Metum.

Idem enim in Popilium & matrenam & in populum & Mathonem A. in populum & ma-

trouas, eo exemplo instituto dignus fuit qui malo cruce periret.

Matellio] adde Nonium in matella.

Materfamilia] qui & materfamilias. adde Nonium in Matronæ & Matresfamiliæ. l. 5. in fin. ff. de liberis exhib. l. 195. in fin. de ver. sig.

apellaui] vocaui.

Mater Matuta] v. s. 1. Manum. Glossis λευκοθέα, adde Nonium in Manum.

materia] materies.

Matertera] l. 10. §. 14. vers. matertera ff. de gradibus.

mater] matertera.

Matralia] v. Varronem 4. de lingua.

Matrici] Mattici vel Martici, Mattici à magnis malis, non quasi Malaticij vt hîc putat Festus, sed quia veteres ματτύας τὰς σιαγόνας vocabant. vnde etiam γναθῶνες gulosi.

Matrimes] v. j. Patrimi & Matrimi & Padio. patrimus.

Matrona] v. hunc locum emendatum s. col. 122.

in vehiculo descendere cogebantur) videndũ num hęc pertineãt, ad ea quę de Vestali Claudia produũtur, quæ patrem complexa de curru se detrahi passa non est, Cicero pro Cælio Valer. Max. 4. Suetonius in Tiberio. 2.

Matronas] *fere*) fortè.

quibus stolas habendi ius erat] v. l. Vestis 23. §. vestimenta 2. ver. muliebria ff. de auro. Cic. Philipp. Sed citò Curio interuenit, qui te à meretrico quæstu abduxit, & tanquam stolã dedisset, in matrimonio certo collocauit.

Matronis aurum redditum] Liuius 5. & lib. Plutarchus tamen in Camillo donatum Appollini: Plin. 33. c. in Iouis cella collatũ scribit.

contulerunt ornatus) v. j. Polentis.

Matronis) v hũ: locũ emendatũ s. col. 120.

Matula) l. 25. §. 10. ff. de auro argento Gloss. ἀμύτερα. vbi tamen legitur matulata: eo Matella Nonio.

Maxima dignationis) v. j. ordo sacerdotum.

inter quindecim) decẽ cõstituuntur à Var. 4. & 6. de lingua, Dialis, Martialis, Quirinalis, Volcanalis, Volturnalis, Palatualis, Furinalis, Floralis, Falacer, Pomanalis, Adde Carmentalem ex Cicerone in Bruto: Portumnalem ex Festo: item diui Iulij & Augusti ex eiusdem & eorum temporum historia.

minimi habetur) minimè habetur.

Maximam hostiam ouilli pecori) maxima hostia ouis: maxima victima. Taurus, Virgilius & maxima Taurus victima, Vict: mę maiorũ animalium: hostiæ, minorum.

ab animo placidiore) si compares cum suibus & capris.

Maximi Annales) *consecrasset*) confecisset. V. & Vis.

Maximum Praetorem) Sic in carmeine Marcij Vatis, His ludis faciundis præsit Prætor, qui ius populo plebique dabit summum. adde Liuium lib. 25. Macrob. 1. Saturn.

quia] *qui quod in salutis augurio*) V. Ciceronem de diuinatione, Tacitum 12. Dionys. 37.

Pratores maiores] v. s. Maiores consules.

Maximus Curio] v. Liuium 27.

Maximus Pontifex] *religiones*) religionem.

Vindex cõtumacia priuatorũ, magistratuúmque] suspecta sunt hæc verba Pauli quibusdã, quæ tamen, minus quàm suspecta esse debẽt. Nam & priuatorum contumaciam coercebat Flamen, si festis operabantur. v. Macrob. 1. c. 16 & j. Præclamitatores & magistratuũ. Sic apud Valerium Maximum Metellus Pontifex Posthumium Consulem, eundémque Flaminem Martialem ad bellum gerendum. Africam petẽtem, ne à sacris discederet, mulcta indicta. Vrbem egredi non patitur.

Me castor] *diceretur*) dicerent.

Meddix) Med x, qui & Medixtutichus Liuio 26. & 24. malè apud Senecam 1. de Tranquillitate 3. Ceryx hic tamen alij legunt Medistriticus

Medialem) Medidialem: ita legunt antiqui, medidies pro meridies.

Mediocriculo) locus obscurus & mendosus emendatus s. col. 121.

genero) gerere.

Medioxumum) medioximum Nonio. antiqui mediotũnus, à numero, vt à quoto quotumnus.

Mediterreum) *mediterraneum*) Glos. mediterraneus μεσόγειος, mediterranei, μεσογειτικοί.

meditrinalia) dixi ad Varronem 5. de lingua numero 3.

diceret) dicere.

ceptum) conceptum.

meditullium) τὸ Tullium, in hoc verbo extensio est vocabuli nihil significans, testis Cicero in Topicis.

medius fidius) iuramenti species cõpositũ ex Me & dius. Fidius ita Mecastor, Mehercules alij ex E compositã dictionẽ putant vt Eccere, Equirine, Ecastor.

Iouis filium id est Herculem) Iouis filius, id est Hercules MS. Vrs.

Et) vt.

Fidius pro filio) Varr. 4. de lingua num. 10.

Medullitus) adde Non. in Medullitus. Glos. Medullitus nomen ἐξ ἐνδοτάτου.

Mesancilum) Mesancilum, Mesancylum. μεσάγκυλον, ansatas vocat Ennius.

Mœlibea) *dicta*) vocata.

Melu) Meloas vel Melia.

Melo) v s. Alcedo.

Melos) alia significatione sumitur apud Festum.

Meltom) ita lego Meliõ, meliorẽ dicebant.

Membrum

Membrum abscindi mortuo dicebatur] dixi ad Varronem 4. de lingua. num. 4. & ad leg. XII. Tabul. in quibus sic erat, Homini mortuo ossa ne legito, quo post funus faciat.

Memorare (dicere) hinc Glos. Memora εἰπέ.

Memoriosus) Glossis μνήμων.

Mendicum] pro velo hic: aliàs Glos. mendicus ἐπαίτης.

Mendicum] *quem*) quam. A.

Mensa] Messe.

mensam] messem.

Mensa] vide hunc locum restitutum s. columna l. 123. vt Festi verba intelligas, lege Pauli Epitomen, Macrobium 3. Saturn.

Mensary] Liuius 7. Cicero pro Flacco, qui & Mensularij in l si ventri 24. Glossis τραπεζῖται Hi rationes publicas, vt argentarij, priuatorum conficiebant. vide Sigonium 2. de iure ciuium. 11. Huc referenda, frequens Mensæ mentio, de qua in iure & in l. 4. ff. de edendo. l. 47. ff de pactis. l. 5. §. 1. l. 19. §. 1 l. vlt. ff. de Institoria l. 7. §. mensæ. ff. de legat. 2. l. 29. §. 1. ff. de liberatione legata. l. 27. ff. de furtis. l. 3. Cod. de Institution. b. Nouell. 137. 14. Gell. 2.

Mente captus] v. l. 25. Cod. de nuptiis.

hominis potestate] hoc Festi Fragmentum supplendum est ex superiore Festi Epitome.

Mercedicius] Mercediuus. Gloss. Mercenarius μισθοφόρος, μίσθιος.

Mercedonias] dies scilicet hoc est intercalares. Nã intercalaris dies, Mercedonius. Plutarchus in Cæsare, vel Mercidinus. Idé in Numa.

Mercurius] *destinabant*) festinabāt M S. Vrs.

Merendam] quasi medēdam ἄριστον δειλινόν.

pro prandio] Nonio verò merenda, post meridiem cibus.

Merga] *vt illa se in aquam mergunt*) idem Varro 4. de lingua. numero 13.

Meritauere] v. hunc locum emendatum s. col. 121.

Mertat pro mersat] v. suprà Exfuti. Non. in Mertaret, Mergeret. Mertare est etiam merentem facere Nonio, in Mertaret, pro merentem faceret.

Merum] pro solo hic accipitur, vt & apud Varronem 4 de lingua num. 11. & Nonium in Merum: & Gloss. Merum ἄκρατον, μόνον, ψιλόν.

Meson] Mœson. alij Mæson. v. Athenæum.

Mesne] Moesone.

Metaphoram] v. Quintilian. c. 8. c. 6. vide hunc locum emendatum s. col 119.

Meta .. stices] Metaphrastices. alij Metaphrasticen. alij Metaphrasi. alij Metastasi. alij Metabasi. vide emendatum hunc locum s. col. 119.

Metari] vide Non. in Metari. vide Titulū Cod. de Metatis. hinc metatores l. 3. l. 5. Cod. de aduocat diuersor. iudic. l. 9. Cod. de prox. sacror. scrinior. 2. Vegetium 7. Cyprianum 1. Epistol. 4. & Isidor. hinc metatus miles.

Metelli] μίσθιοι. *in ea*) in lege.

quasi mercenary) hinc Glo Metellus μίσθιος.

annalium vigesimo septimo] Annalibus.

Calones] v. s. Calones.

cacula] v. s Cacula.

ductum) dictum.

metonymia) *tremis*) tremit.

Metus feminino) vide suprà masculino & j. Recto fronte: Nonium in Metus.

Migrare] vide hunc locum j. emendatum col. 123. (militis.

Militem] à mollitia. v. l. 1. ff. de testament.

κατ' ἀντίφρασιν) *per antiphrasim*.

Millium) κέγχρος) Glo. miliū κέγχρος ἔλυμος.

μελίνη) ita Varro 4. de lingua.

Millus collare canum) adde suprà Catulus.

Vobis) Nobis. M S. Vrs.

eritis) erit is.

Miluina) v. Solinum c. 10.

Mina singulariter d...) Minam singulariter dici pro eo quod, Minæ, pluraliter dicimus, Curiatius author est. Item M. Cato in Suasione ... mina colligi nulla potuit.

Minora templa) vide hunc locum emendatum s. col. 122. adde Varronem 6. de lingua.

templum] v. j. Templum.

angulúsque adfixus] angulósque adfixos.

minorem) *Delos*) Delus.

Dicaarchia) v. s. Dicæarchia.

Minores & maiores inter cognomina feminarum) hinc Gloss. minores μικρότεροι. & minor μικρότερος, Si tres erant, dicebatur prima, secunda, tertia Seruilia: si duæ maior, minor, Seruilia. Liuius, Tullia minor: Horatius, Sagana maior.

Minotauri) vt & porci. vide infrà Porci.

Minucia) est) esset.

Minucia porta) Pauli est hoc fragmentum non Festi, vt superius.

Minuebatur) dixi ad l. 15. ibi deminuto Cod. quibus ex causis infamia. *familiam*) familia.

castro Cereris) casto Cereris. dixi ad Varron. & ex Liuio 20. constat, à lugentibus Cerealia celebrari non licuisse.

constitissent) constituissent.

Minuitur populo luctus) vide col. 122.

gratulatione] gratulatione.

Minurritiones) minurrationes. Gloss. minurrit μινυρίζει.

Minuscula) *Quinquatrus*) v. j. Quinquatrus

Minutum) μινυθῆναι.

Miracidion) Miracidion. (Varroni.

Miracula) ita Nonius in Mira: miracula

Mirior) idem Non mirius magis mirium.

inquam tibi) tibi inquit.

Miseratur) adde Nonium in Miserari & Misereri. Gloss. Miseratur, ἐλεεῖ.

Moene) *per*) pro.

Moenia) *& alia*) & cætera.

Neruolaria] extant hæc in Sticho Plautina.

fungar] fungor.

Mola salsa] vide suprà Immolare. & Varronem. Glossis Molæ salsæ κρίθαι πεφρυγμέναι.

molitiones] molitores.

monendo] molendo.

molestras] *ouiles*) ouillas vel ouinas.

Molucrum] μύλακρον) μύλακρον.

mola] rotæ.

vertuntur] verruntur.

Afranius in Virgine Ferme Virgini] ferme, Virgini tam crescit vterus, quàm grauidæ mulieri, vocatur molucrum, transit etiam sine dolore. Gabriel Faernus ita legit, ferme Virgini tam crescit vterus, quàm grauidæ mulieri, Molucrum vocatur, transit sine doloribus. Sunt autem senarij duo post verbum Virgini. Scaliger ita, ferme excrescit Virgini vterus tanquam mulieri.

Momar] Idem Isidor. Gloss. & Plaut.

vocat] appellat.

Momen] *si paruo possent*] si à paruo possunt.

Monimentum] momentum. adde Nonium in Momenta & Monimenti. adde l. 2. §. 6. ff. de religiosis.

Monitores] *qui in scena monēt histriones*) ὑποβολεῖς. & qui opera rustica vrgebant. l. 8. ff. de Instrumento, & apud Paulum sentent. 6. & qui dicentibus oratoribus præstò aderant, subsidij causa. Cicero in diuination. Plini. in Panegyrico.

Monodos] 7. Plin. 16.

Monstrum] v. l. 38. ff. de verb. signif. l. 7. in fi. Cod. de posthumis heredibus.

Prodigium] v. j. Prodigia. & d. l. 38. & d. l. 3. c.

prædictum & quasi prædictum] prodictum vel prædictum.

ostentum] v. j. Ostentum. & d. l. 38.

Morbosum] adde l. 16. ff. de Ædilit.

Morbosum obiisse] obiisse: inde obitus.

ob Romam] vide j Ob.

vadimonium obiisse] obisse.

esse] isse.

Mortis causa stipulatio] v. legem mortis causa 34. ibi, vt quid stipuletur. ff. de mortis causa donationibus.

Mortua pecudis] *Flaminicis*) Flaminibus.

suo morte extincta] id morticinium vel morticinum Varroni, & l. pen. ff. de via publica. Glossis Morticina θνησιμαῖα.

Mos est] v. Macrobium 3. Saturnal.

Moscillis] Moscillis.

Muger dics] *castrentium*) castrensibus.

Muginari est nugari] murmurare Nonio. Isidor. caussari: hoc verbo vsus Plinius in Præfatione.

Mugionia] ita Solinus 2. Mucionis à Mugitu. Varro 5 de lingua.

Mulctrum] mulctendo.

obtutu] obtutu.

Muli Mariani] v. s. Aerumnulas.

Mario instituti] Marij instituto.

Mulis) *curruique vehiculóque adiūgi*) hinc mulæ charruchariæ in l. 38. §. 8. ff. de Aedilitio. & Rhedariæ.

Mulus] *tam sterilis, ea si quam mulus*] hinc mulus ad generandum inhabilis dicitur in l. ædiles 38. Sed enim 7. ff. de Aedilit.

equi creetur) equus oriatur.

Mulleos] *quibus Reges Albanorum primi*) quibus verò Imperatores Romani aliquando vt Campagij Nouell. 116.

allucinatos) alij alutocinatos. alij, lunatos, alij alutatos. Iuuenalis, Appositam nigræ Lunam subtexit alutæ. adde Horatium lib. 1. Satyr. 6. ibi Nam vt quisque insanus. Tertullianum & Plutarchum in Problemat. Scaliger ita, alij vncinatos: eo sensu, magistratu functi, mulleos: milites fulmentatos: cæteri Romani, Perones.

perones] iis vtebantur per niues & glaciem. Iuuenal. Satyr. 14. Sidonius Apollinaris epistola 4.

tibialis] tibiatim S. id est ad mediam tibiam. ita erant genera omnia calceamentorum, qualia Turcarum hodie. Tertullianus in libro de Pallio, Impuro cruri, purum aut mulleolum inducit calceum.

mullando id est suendo] quid si à mulli à rubro colore? vt. Isidorus & Dion.

Multam] *pœnam quandam*) pœna quidam.

pecuniariam] multa, pecuniaria pœna hic, olim non ita l. aliud. 131. ff. de verb. sign.

maximam multam] v. j. Ouibus.

quia non licebat] v. j. Peculatus furtum publicum.

æstimatúrque bos) v. j. Peculatus ouibus: & s. Æstimata.

Multifariam] Gloss. πολυμερῶς, πολυτρόπως. Eadem forma Totfariam a Varrone, dicitur & Glossis Difariam διχῶς. Trifariam τριχῶς. Quadrifariam τετραχῶς, τετραπλῶς. Septifariam vide Nonium.

in multis locis fari] in partibus multis. Nonius.

Mundus appellatur) *etiam dicitur ornatus muliebris*) vide ff. de auro argento & mundo, v. Nonium in Mundus. Glossis κόσμος.

Atteius) Attius.

pater) patre.

idem loco) vide hunc locum emendatum s. col. 122. adde Macrob 1. Saturnal. 16.

Volcanalia] Volcanali.

ex iis, qui intrauere, cognoscere potuit) vt ex iis qui intrauere cognosci potuit.

Commentariis iuris ciuilis) vi. 3. Gel. 18. l. 4. §. 1 ff. de verb. signific.

ille eius) ill eius.

per eos dies] adde inf. à Religiosus. Præliares dies, Prohibere Comitia.

Mundum)

Mundum] *eo tempore*) eo die.

Munem] pro officio hic : apud Nonium Munes consentientes ad ea quæ amici velint.

immunis] vide suprà Immunis & Impetū.

Muneralis) Muneraria.

Muneralis lex vocata est, qua Cincius cauit] vnde Cincia lex, de donis dicitur Liuio 34. Arnob. 2. Tacito 11 13. & 15. Ciceroni in epist. 1. ad Atticum. Plin. lib. 5. Epistol. ad Valerianum. adde l. 1. ff. de extraordin. cognition. ad legem Cinciam scripsit Paulus librum singularem, vt constat ex inscriptione legis 29. ff de legib.

neque] Neu.

Neque] neue.

roga) rogato.

fuerat] nec fuerit.

Municeps) Gloss. πολίτης. adde l. 1. §. ff. ad Municipalem.

item qui in Municipio à seruitute se liberauit] item quem municipium à seruitute liberauit. Nam & ita apud Varronem 7. de lingua, à municipio manumissi.

Municipalia sacra) id est municipiorum.

conditam] acceptam. vt j.

Municipalia] *adsuissent*] assuescent.

Municipium] adde suprà Municipes. & l. 1. §. 1. ff. ad Municipalem.

Acerrani] Corani.

Arpinates.) Vizinates.

Bononienses] Bobutinienses.

Munitio] Molitio.

morsicatio] mortificatio, vel mollificatio. alij morsificatio. adde Nonium in Morsicatum.

Munus) vide l. munus 214. ff. de verborum signif.

donum) vide d. l. 214.

Murcia dea) Liuius 1. Varro 4. de lingua. & Plutarch. in Problemat. adde quæ scripsi de murcis & murcia ad l. 4. §. eum qui 12. ff. de re militari.

Murcus] murtus. Nam à murteto murtia primùm, Varro, Plin. Plutarch. & Metæ Murtiæ in Circo apud Tertullianum de spectaculis. Apuleius apud Varronem, Intimus circus ad Murtim.

Murgisonem] Murgiso tāquam Moriciso.

Muries dicebatur] Glossis Muria, ἅλμη.

dehinc) dein.

Murios est] vide emendatum locum suprà col. 124.

in seriam coniecto) seriæ dolij genus l. 15 §. 6. ff. de Vsufructu. & dixi ad leg. 206. ff. de verborum signif.

addent] addunt.

Murrata portionē] vide quæ dixi ad l. 16. ff. de Tritico, vino, &c.

duodecim Tabulis cautum] dixi ad L. XII. Tabular.

Murricidum] murcidum. V. lego muricidum, qui mures tantùm audeat necare. Μυοκτόνον Græci appellant.

Plautus] in Epidico.

Murrina] murrhina Nonius. dixi ad l. 16.

nectar] vide j. nectar.

Mussare] vide Nonium in Mussare, Mussitare Gloss. γρύζω.

Mussabant] mussabat.

Mustricola] forma calcei dicitur in l. sed etsi 5. §. si magister. 3. ff. ad l. Aquil. l. Item quęritur. 13 §. item. 4. ff. locati. Mustricula verò Glossis, machina ad stringendos mures, quæ & Muscipulum & Muscipula iisdem μυάγρα καὶ παγὶς ἐπὶ μυῶν.

Muta exta] vide emendatum hunc locum suprà col. 123. non muta igitur, ex quibus aliquid diuinationis animaduertebant: putà si ab incendio, veneno, aut alio tali periculo cauendum esse respondisset augur: aut si finium diminutionem portendi dixisset. Id enim ex Festi fragmento facilè potest intelligi.

Mutini] vide emendatum suprà col. 121. dixi ad l. XII. Tabul. adde Tertullianum Apologet. c. 24. Arnobium 4 Lactant. 4. c. 20. August. 4. de Ciuit. Dei 11.

Velis) Veliis.

Mutini] *prætextatis*) prætextis.

Mutire] vide suprà Amussim. Est autem mutire, ne Mu quidem audere facere γρύζειν Muttum, Gloss. γρῦ. adde Nonium in Mussare.

Myoparo] ita Nonius. alij Mioparo. adde infrà Parones.

Nam Midion. & Paron] Nam & Myson & Paron, inde Myoparo, nauicula pyratarum, Nonio. Inde Parones Cercuri.

Myrmilonica] murmilonica.

ipsum) vsu.

Myrtea corona] vide j. Oualis.

. . . vt patri sui] huius fragmenti initium, vox Mancipatus: cuius restitutionem vide suprà col. 121.

M . . reip. . pub.) hoc fragmento quid sit Munus explicat: cuius restitutionem, vide suprà in Munus. col. 123.

M . . . letabarum] huius fragmenti initium, Mille vrbium : cuius restitutionē vide suprà col. 123. in Mille vrbium.

N.

N*Acca*] emendatur suprà col. 129.

nauci] vide j. Naucum.

id est) id quod est.

Naenia) ita Nonius, & Gloss. Gręcè Nenia θρῆνος alij Nænia. dixi ad Varronē. vide hunc locum s. col. 125.

autem) autem.

dicitur) dictum.

νέατον extremum dicunt) νεάτον. alij νέατον extremum incestinum dicunt.

νότα]*πάντα*.alij *ἰάτα*.

Nenia est]*Plautus*) fortasse in Truculento.

Nauia silua)emendatur suprà col.130.vide Varronem 4.de ling.vbi de Parthis.

Nancitor]emendatur s. col. 129. veteres Nancio dixisse auctor & Priscianus lib.X.

in XII.]id est in legibus duodecim Tabularum,vbi dixi.

predatus]prædo.V.

quu)qui.

nancitur] nancitor.

Nanum]emendatur suprà col.115.

situlum Barbatum)Glossis Bardatus (legendum Barbatus)*νάνος τὸ σκεῦος.* Iisdem Atnanulus *ἄγγιον ἱερέως, σκεῦος, κεραμεῖον.*

pomiliones)pumiliones.vide 19.Gell.13.

Napuras nectito)vide infrà Nectere.

Napura,feniculi] funiculi.

Nare]vide Nonium in Nare.

dictum)ductum.

nauis)auis.

Nares]*flamus*)flamus.

Narica]Narita.*νηρίτης*. vide suprà col.129. eadem *νηρίτα*.

muriaticam]muriatica.

in vasis stagneis)id est stanneis: vnde nummi stagnei in l.9 §.2.ff. ad l.Cornel. de falsis. adde Senecam 3.de ira 35.Proinde non ferendum quod vir doctus putat, stagneum vas. incrustatum vas esse.

Naricam bonam &c.] Bonam naricam,& camarum,& tagenia,Echinos fartos,conchas piscinarias.adde 32.Plin.8.alii legunt.& canacam,& comæquinas fartas & conchas piscinarias:alii,sequamicam & comacinas. de sequamica vide 4.Strabon.Vetus liber,& canatum,& tagumaquinas.

Nassa]Gloss.*κύρτος ἁλιευτικός*.Nassæ meminit Paulus 3.Sentent.c.66.

piscatorij] piscatoria.

Plautus]in Milite.

Nassiterna]Nasiterna Nonio (& Fulgentio infrà) à naso. vnde Nasiterna genus vasis aquarii ansati,cui & ansa.de ansa vide l.26.§.1.ff.de acquirend.rerum domin.l.21.§.4.ff.de furtis.

quo equi perfundi solent) vide quæ scribam ad l.4.in prin.ibi.qui aquam equis spargunt.ff.de his,qui notantur infam.

Ecquis huc effert nassiternam cum aqua sine suffragio] Ecquis huc adfert nassiternam cum aqua sine suffragio.

suffragio]suffragium hic opinor, instrumentum,quo equorum aqua perfusæ suffragines curantur. suffragium fit mentio apud Isidorum.

truilos]Trulleos,apud Fulgentium.Tryllæ dicuntur in l.19.§.9.ff.de auro, argento.

perfusos] pertusos.

Natinatio) vide hunc locum emendatum suprà col.128.

M.Cato]in originibus,fortè, qui scripserat audito tumultu Macedonum, Etruriam & cæteros natinari,id est tumultuari.

Natio]vide emendatum suprà col.128.adde l.31 § 21 ff.de Ædilitio.

Cin]Cincium huius sententiæ authorem esse ait.

Nauali corona]adde 5.Gell.6.

Cn.Pomp.]vide 16.Plin.4.& 7.c.30.

Naualis scriba]*esset*)esse.

columbaria]columbar:alij in columbari,id est in vinculo colli.

remigent)rem geminent,vel remi eminent. Turneb.:id enim Columbaria.

Naucum]Nauci vide suprà Naccæ, & infrà Noægeum.

quod in olea nucis,quod intus sit)quod in olea nucíque intus sit.A.

in fabulo]in fabæ hilo.

iuglandum)iugulandam. de Nuce iuglande,vide Macrobium lib.7.Saturnal.

Tuniculari]cunicularia.

sed. &

illic)illuc.

Naucus]Naucis,Nauci,vide suprà Naccæ: & j.Noegeum.

Nauia est] *iussit Rex cotem ac nouaculam*] historia nota ex Liuio.Cicerone 1.de Diuinatione.Dionysio 3. Plinio 34. capite 5.1. Valerij 4.

ficu]forte ruminali, de qua Plinius 15, capite 18.

. . . *tas*]Nauitas pro Nautas.

Cato in ea quam scripsit] fortè aduersus M. Acilium:adde j. Penatores.

cùm ait nauita,vinum atque oleum]Fortasse is locus est quem Plinius tradit 14. cap.13. Cato cùm in Hispaniam nauigaret,inde cum triumpho rediret, non aliud vinum bibi, quàm remiges.

Nausei]*fit*)sit.

Naucit)à Nauco.

Naustibulum)*videtur*)alij, videlicet.

Nautea herba granis nigris,qua coriarij vtuntur]Nonio Aqua de coriis. Glossis Nautea,*σομὴ βύρσων.*

à nautea)a nausea.

T.in S.)T.& S.

Plautus Artemone)Fortè Curculione, vel Casina. alias hæc Plauti Comœdia non extat.

Nautiorum familia) vide Dionysium libro 6.& Seruium 3.& 5.Æneidos.huius loci restitutionem vide suprà col.128.

Bruti) huc fortasse pertinet quod Florus refert libro 12.

Nanus)vide s.col.129.Glossis *νᾶνος*.Naniter,*ἀσκώπως*.

Nebulo)

Nebulo] vide suprà col. 127. adde Nonium in Nebulones. Gloss. Nebulo, ὁ τὰ ἴδια λάθρᾳ κατεσθίων.

Nec coniunctionem] *disiunctiuam*) Idem fatetur Augustinus in Grammaticis præceptis, quod tamen non faterentur nostri: de quo vide Alciatum in l. si quis 133. ff. de verborum significat.

ab antiquis pro non] l. 1. §. ad fiscum 18. ff. vt legatorum nomine l. 3. si duo 10. ff. de Carboniano.

etsi] vide suprà Escit: & infrà Superescit, ibi carcer custos nec esit. Turneb.

si adorat] vide suprà Adorare, adde Varronem. 8. de lingua.

Nec mulieri] vide suprà col. 127.

Nec datus] vide infra Occisus.

Necerim] Necim. alij nec im. v. s. col. 126.

Necessarium] *Opillius*) Opilius.

prohiberi] prohibere.

Necessarij] Gl. Necessarius οἰκεῖος (ἀναγκαῖος *in quos necessaria officia*) vt hereditas quam liberis dibemus. v. Instit. de heredum qualitat.

Nectar] adde suprà Murtina. Virgil. 1 Æneid. id Plinio 14. c. 16. Nectarites.

Nectere] *naturas*) Nepuras. v. s. Napuras.

Nefasti dies] hic locus sanatus ab Vrsino. suprà col. 128. vide suprà, Fasti: Varronem: Ouidium, Macrob. Porrò Nefasti Glossis ἀποφράδες.

Nefrendes] vide Fulgentium Placiadem. vide suprà col. 126.

nebrundines] nefrundines. vide j. Rienes.

Negibundum] alij, negabundus, vide suprà col. 127.

Neclegens] nec legens.

electum] dilectum vide suprà Dilectum.

Neclegens] neglegens.

Neminis genitiuo casu] pro nullis: adde Nonium in Neminem. vide s. c. 26.

in Erechtheo] fortè Ennij, In Erectheo, sūt versus: de qua Tragœdia vide 6. Gell. 16. Macrob. 1. Saturnal.

non miseret neminis] hic duæ negatiuæ pro vno accipiendæ, vt apud Nonium in Negatiuas duas: & in l. duobus negatiuis. 137. ff. de verbor. significat.

Nemo] vide suprà col. 126.

Nemora] ἐν νέμεσι σκιεροῖς ἐν νέμεσι σκιεροῖς.

ὅμα [illegible] . . .) [illegible]

Nemus] *cum ait*) forte Cato.

Nepa] idem Nonius in Nepam. vide suprà col. 128.

. . *scorpius*] idem Nonius Glossis Nepa σκορπίος. & alio loco γένος σκορπιός.

Plautus] in Casina.

Nepotes] *luxuriose vita homines*] vide suprà col. 127. hinc Gloss. Nepotatus ἀσωτία.

quod non magis] aliud Etymon adfertur, à Nepa, quæ deuorat omnes filios, vno excepto.

quod natus post sit patri, quā filius] Quidam putant Nepotes à Græcis νέποδας appellatos. nā & ita Theocrito Idyl. 7. Eustah. Odyss. Δ.

Tuscis] hic locus restitutus ab Vrsino s. col. 127. in Nepos luxuriosus.

Nepus] Nepurus. vide suprà col. 124.

Nequam aurum] vide suprà col. 127. ἀχρεῖος, cui opponitur homo frugi & diligens: de quo l. 11. ff. de periculo & commodo rei vend.

Nequeunt] nequiunt, vel nequeunt: alij nec eunt. vide suprà col. 126.

Nequinates] vide suprà col. 35.

Nequinont] alij neque nunc A sic infrà Prodiunt, pro prodeunt, Redinunt, pro redeunt, Obinunt pro obeunt.

solinunt] id est solent: ex hoc loco verisimile fit mihi infrà in Solino non consulo, sed, idem quod soleo, legendum.

Liuius in Odyssea] Homeri Græca verba.

Nequitum] vide suprà col. 127.

praterquam] per quam.

Neruum] vide suprà col. 127.

adepol] eo pol.

Ne si] vide suprà col. 128.

Nexum] dixi ad Varronem.

Nexi danto] nexi datio.

nexi liberanto] nexi liberatio.

Nictare] vide suprà col. 134.

nexari] nictari.

in Macchoco pone] in Maccho copone.

scribet] scribes.

nictabere] nectabere.

pugilem) pugile.

nicti canis) inde Nicticulus apud Varronem 4. de lingua.

venenox) venox Apta solet: si fortè feras ex nare sagasi Sensit, voce sua nictit, vlulatque ibi acutè.

nictit) nictu.

vnde) & vnde, vel & inde.

gannitio) vide suprà Gannitio.

Niger) vide suprà col. 134.

Nihili) vide suprà Hilum.

Ningulus) pro necullus) v. s. col. 134.

Niquis) *sciscito*) vide j. Sciscito.

scitaplebis) vide infrà Scito plebis.

quicquam) quisquam.

Nixidij) vide Nonium c. 1. in Enixæ numero 281. vide suprà col. 134.

signa) sua.

M.) Manius.

qua) qui.

Nobilem) adde Nonium in Nobile suprà col. 134.

per g) pro C.

gnobilis) ignobilis. Gnobilis pro nobilis, Glossis Gnot, legēdū Gnouit, οἶδεν, ἐπέγνω, ἔγνωκεν. Gnotu, legendum gnorunt. γινώσκουσιν, [illegible]

Gnarurat γνωρίζει. Gnarurem γνώριμον. Gnaritur. γνωρίζεται.

gnobilis]ignobilis.

hic fum]hic fuam.

gnobilis]nobilis.

in Virgo]in Virgine.

incendunt]incedunt.

gnobilis]nobili.

Noctilucam]Gloss. Noctiluca, malè, cùm legendum sit Noctiluca, ex Græca interpretatione, quæ inibi est νυκτὶ τῇ ὑπεκφαίνεται.

Nægeum]vide suprà col. 134.

à nauco]vide supra Naucum.

Nomen]vide supra col. 133.

Nonarum]sumpta hæc ex 4. Verrij. de quo vide Gellium 5 c. 17. Liuium 6. Ouidium 1. Fastorum Plutarch. in Problemat. Macrobium 1. Saturn. vide suprà col. 13.

nuptiis)nuptiis MS. Vrs. vide Macro. 1. c. 15.

Noneola]Noneolæ.

Non omnibus dormio]species prouerbij.

à Cipio quodam]& ita 9. Epistol. Cicer. vbi malè Capius. Capiorum fa. ilia Romę à Cipio fortè orti cui cornua esse nata finxerunt. Ouidius 15. Metamorph. Valerius 5. c. 6. Plinius 1. c. 37.

Nonuncium]Latinis etiam Dodrans. Theophil. §. 5. Inst. de hæred. instit.

teruncium]Latinis Triens.

Nothum]vide Nouellam ϖερὶ νόθων. vide suprà col. 137.

Spurius patre natus] Spurius incerto patre natus. A nisi Spuriũ patrem, pro incerto accipias. vide Quintilian. 3. Plutarch. in Probl. Instit. de nuptiis.

ex concubina] ex captiua Onesiâ Seruium Tullium natum ferunt. Claudius Imperator in Oratione Lugdunensi, serua natum, non credidit Liuius, cõtrà, Dionys. 4. ideò Seruij prænomẽ illi impositum, quòd serua natus. adde Plinium in libro de viris illustribus.

Spurius Tulli tribulis]Sp. Tulli Tiburtis.

maluimus) malumus.

Oclisia Corniculana]Oclisiam Corniculã.

Nona]vide suprà col. 133.

proxima]proximè.

vbi]vbe.

septem]alij quatuor. Triginta curiæ erant: septem hoc loco nominat Festus, & tamen quatuor tantum referuntur. adde de Titia & Tifata infrà Tifata & Titiensis. de Faucia v. Liuium lib. 6.

Velitia]Veliensis.

Nonalis ager] vide l. 3. §. 2. ff. de verborum significat. vide suprà col. 133.

T. Sicini] hic locus restitutus ab Vrsino s. col. 133. cuius dictio initialis, Nauti consulatu. & T. Sicini Volsci.

Nouendiales feria]Nouendialia Glos. ἐννατα ἐν ταφῇ ἀγόμενα. adde quæ dixi de Nouendiali sacro, ad Nouell. 115. c. 5. & ad Nouell. 133. c. vide suprà 26. 135.

more]monte.

Nouerca]vide hunc locum restitutum suprà col. 133. adde quæ dixi de Nouerca ad l. 4. §. 6. ff. de gradibus.

augenda] arcendæ, vel accersendæ. V. alij arcessendæ, vt in l. 39 §. 1. de leg. 3. vel arcendę, id est petendæ, quære: vt s. in Abarcet.

Noxa]Glossis αἰτία dicitur & iisdem Noxatio, adde Theophil. §. 1. Inst. de Noxalib.

lex iubet noxa dedere] l. 7. §. 1. ff. quod vi l. 1. §. noxæ. ff. Si quadrupes. Glossis noxam (legendum Noxæ) dedit εἰς λόγον δίδωκεν, εἰς ἔκδοσιν.

Noxia]Glossis ἁμαρτία, adde J. Obnoxius.

pœnam]pœna.

Melanippo) Menalippo.

Cherestato]cherestrato.

mulieris est]muliebrem &: vel muliebris.

Nuces] hic locus Festi restitutus ab Vrsino s. in col. 112. in Nuces flagitantur nuptis.

nouae]nouæ.

nuptis]nuptiis, vel à nuptis.

Nuculas] hic locus Festi restitutus ab Vrsino s. col. 132.

Pranestinos)prænestini, vel prænestinas, vide Liuium 10 & 13. Macrob 3. Saturnal.

Nudius tertius]vide hunc locum Festi restitutum ab Vrsino suprà col. 130. Glos. τρίτην ἡμέραν: Nudiustertianus.

Numam]vide hunc locum Festi restitutum ab Vrsino suprà col. 132. in fin.

Numella]vide Nonium in Numellæ.

Numen] sumitur & pro ornatu apud Nonium.

Numera Senatum, &c.]Cœlius 8. Epist. ad Ciceronem: Cùm posset rem impedire, si, vt numeraretur, postularet, tacuit. sic apud Dionys. Halicarnas. 16. Lucius Cornelius ab Appio postulat, ἀριθμεῖν τὰς γνώμας. Plinius in Panegyrico: Consulti omnes atque dinumerati sumus, & Cicero 5. ad Atticum, consule aut numera.

diuidantur]referuntur.

quamuis]quam is.

inductus]inductis.

Numerius)adde Nonium in Numerius c. 4. numero 319. & Fragmentum de prænominibus.

Nu ...] hic locus Festi restitutus ab Vrsino supra col. 131. in Numero, vel Numerus adde Festum in Numerum.

numero te expurgas timor)numero te expurgasti. ita legitur apud Nonium in Numerum.

fuce)fuge.

Ei)e. vt.

Nuncupata pecunia) vide suprà Graue æs.

nexum) v. suprà Nexus, & apud Varronem.

receptaque) quod.

Nundi-

Nundinalem cocum] vide hunc locum Festi restitutum ab Vrsino suprà col.172. hinc Nundinalis cocus, qui nono die, & in nouendiali coquit.

Plautus] in Aulularia.

Nuper] *nouiter*) nouiper. hinc Glossæ Nuper, νεωςί.

Nupta verba] *Discolo*) Dyscolo.

Nuptam] vide suprà col.130.

Nuptias] vide suprà col.131.

ratio) pactio.

caput nubentis obuoluatur] vide ĵ. Obnubit.

vocàrunt] vocariut. *parensstam*, paricam.

Nuscitiosum] alij luscitiosus. dixi ad l.10.§.4.ff.ædilitio. sic nympha, pro lympha.

¶ *Actius*] Ateius.

Popilius] P. Opilius.

Nomades] vide suprà col.135.

OB] de hac particula vide 4. Gell.17.

vnde obsides pro obsides, qui fidem patriæ præstandam dantur] Glossis obses. ὅμηρος, ἀντίχειρ vel ἀντισχετης.

aliàs pro ad] vide suprà Mortem. vide infrà Oboritur.

Ob] *accensi*) incensi.

obculit) obtulit.

ob iacens) vide ĵ. Obiacuisse.

Obos] *testatus*) testatum.

Obacerare] vide suprà Acus.

aceratus) vide suprà Aceratum & Nonium in Acerosum.

Obambulare) adde ĵ. Obigitat.

Obdere) *opponere*) Glossis Obdit, Obicit.

opperire) operire. adde Festum in Obducere.

Obescet] obescit. vide suprà Escit.

Obesus pinguis) Glossis παχὺς, Bassus. (legendum Obesus) Grossus, Crassus. iisdem παχὺς, ὑπόπαχυς, Bassulus. vbi legendum obesulus. Sic Nonius Obesum pro vberi & crasso, gracili & exili. adde 19. Gell.7.

Obherbescere) alij obhebescere, alii obescere.

Obiacuisse) adde suprà Ob præpositione.

Obigitat] *ambulare*) vide suprà Obambulare.

Obinunt) *obeunt*) vide suprà Nequinont pro Nequeunt.

Obitu) *pro aditu*) adde Nonium in Obitus.

Obiurare) *obstringere*) astringere.

Pantasilea) Pentesilea.

Obliterasum) alij obliteratur. adde Noniũ in Obliterare. Glossis Obliterat, λήθη παραπέμπει, obliterata. ἐξηλειμμένα. sic Gellio 19.c.7. Obliterata gens, pro obliterata.

Oblucinasse) Oblucuuiasse. adde Nonium in Hallucinari.

Obnectere, obligare maximè in nuptiis frequens est) obnectere, obligare, nexis mancupiis frequens est: vel, nexi mancupij.

¶ *Ob delictum*) aut potius ob noxam, inde si quidem obnoxius dictus est.

Obnoxius) *pœna*) penè, malè, id enim à Noxa, quod est delictum, ŝ. adde Gellium 7.c.17.

Obnubit) vide ĵ. Nuptias.

Nuptia) Nuptias. *operitione*) opertione.

Oboritur) *ob quo ad*) vide suprà ob.

Obpuuiat) *à pauiendo*) vide infrà puls.

Obrutuit) obrutuit ita Nonius in Brutum.

Obsecrare) adde infrà Ob vos sacro.

Obsequela) vide Nonium in Obsequium.

Obsequium) vide infrà Prosequium.

Obseruasse) adde Nonium in Obseruare.

is) is qui: V. bis. Vrs.

obseruat) obseruasse id est.

Obsidionalis corona) vide Plinium 22. c.3.4.5.6. & lib.7. cap.28. Dionys. 10. & 11. Valer. Max. 3.c.2.2. Gell.11. & 5.c.6. Fulgentium Placiadem: Liuium 3.

¶ *Herbam autem victoriæ signum fuisse apud antiquos*) v.ŝ. Herbam &c.

aliisque) aliquot.

Roma) Romanus.

vicies) vicesies.

singularis) singulis.

Obsidionem potius dicendum quàm obsidium) adde Nonium in Obsidio.

quid haud) quidem haud.

Obsidium) adde suprà Ob.

apud] ad.

vt in) vti.

Obsonitauere) *de lege Orchia*) Ne legi Orchiæ.

qui antea &c.] quia antea per se cænitauere: postea centeni obsonitauere.

postea centenis) postea denis. A.

Obstinato) *perseueranti*) pro iusiurandum.

de decem hominibus) adde infrà Sacramento.

captus stupris) cutitus: alij intercutitus stupris.

flagitiis) flagitatus.

Obstinet] *si celo*) de cælo.

Obstitum violatum] Obscitum. adde infrà Pura vestimenta.

Obstitum Cloatius) Obscitum Cloatius.

attactùmque de calo] vide infrà Fulguritum.

quis] cùm quid.

videri] videre.

Obstitum obliquum] *ex augure*] exaugere.

Obstipolúmue] obstitúmue, obstipo lumine.

Licinius Imbrex) Cæcilius in Imbres.

Imbres] vide suprà Imblex.

Obstrudans) *Obstrudenti*] obstrudere lentis aliquid quoad pectam ledens.

Ob vos sacro) pro obsecro vos, id est supplico, adde suprà Obsecrare.

Sub vos placo] vide ĵ. Sub vos placo.

Occare) adde Nonium in Occationem & Occationis. Glossis occat, βωλοκοπεῖ.

Cicero] de Senectute iuxta æditionem Petri Victorij, & vt citatur à Nonio in Occationem. *Occentare*] *putatur*] putabatur.

quia illam] querelam Vrs.

Occentassint] idem verbum refertur in XII. tabul. vt refert Cicero 4. de republica, teste, Augustino lib. 2. de Ciuit. 9.

canens] candus, malé.

quia illam] querelam. Faërnus. A.

Occisus] *à cadendo dictus*) à cædendo & ictu. Vrs. *necatus*] adde suprà Neci datus.

¶*nec supra ianua*) nec s. gamma tollēda est.

¶*Homo si occisus & fulmine, & iusta nulla scire oportet*] Hominem fulgure exanimatum cremari fas non est: conditore religio, credidit Plinius 2. c. 54.

Occupaticius ager) vide hunc locum Festi restitutum ab Vrsino suprà col. 137. adde & infrà Possessiones. Cæterùm notandum est occupaticium agrum, de quo hîc, differre ab occupatorio, seu Arcifinio, id est occupato pulsis hostibus, cuius meminit Aggenus Vrbicus. adde Nonium in Occupare.

qui desertus à cultoribus) Glossis occupatiua, καταχιμασμένα.

Ocimum] ocymum. vide Nonium in Ocymum & suprà col. 137.

ocimum) ocymum. *a*) *a*.

Ocius) *dicta à nostris*) dictitant nostras.

ὠκὺς) *ὠκέως*.

Ocius) *dicta à nostris*) dictas nostras.

collationis) consolationis.

Ocrem. patria) petrita. Scal. 4. in Varr.

ocrea] ocriæ. Varro 4. de lingua.

Octauia] *decemuir*] Decemuirum.

October equus] *qui in campo Martio*) vide ĵ. Panibus. (lia Turris.

ad Turrem Mamiliam) adde suprà Mami-

cauda) quod a: vel coda.

ab Ilio sunt oriundi) vide suprà Equus.

deseratur) differatur.

Menzana Ioui) qui sit, quærendum. alij, Meni zana, id est Mense Iouis.

Oculatum) *Plautus*) in Pseudolo.

item opse) in Truculento.

. . . *dolo &c*) vide hunc locum restitutum suprà col. 135.

osculatum) oculatum.

Ocultissimum) *carissimum*) adde Nonium Oculitus.

Plautus) in Curculione.

Oenigenas, vino genitos) œnigenas, vnigenitos, Vrsin. nam œ pro v antiquis vsitatum.

Offectores) vide suprà Infectores.

Offendices) *Choriola*) coriola.

Offucias) officias vel offi. ias, vel offucetas: alij, offucias. Placidus in Glossis offucias.

Ogygia) *ab Ogygo*) ab ogyge. v. Stephanum de vrbibus in ὠγυγία.

Oleagineis coronis ministri triumphantium vtebantur) vide s. Gell. 6.

Oliuetam) Oliuitam. in Schedis suprà col. 230 vide Nonium in Oliuitatem.

nullum) nullum.

Olli] *olli, illi*) vide s. Ab oloes.

Oluatium] olus, atrum.

Omen] adde Nonium in Omen. de Ominibus bonis vide s. Beneuentum. Gaia: Lacus. Luicrinus: Romani: Segesta.

oremen] ormen.

quod auibus) quod non auibus.

Omentatus in Odyssea] omentans Liuius in Odyssea, de hac Cicero in Bruto. vide Schedas suprà col. 226.

in Pylum] reperitur hic versus li. 1. Homeri Odyss. *aduenies*) deuenies.

Opalia) vide Varronem 1. de lingua Latina: Macrobium 1. Saturnal. 10. is autem erat XIV. Kalend. Iun.

supplicatur] supplicant.

Opigenam] *ferre opem in partu laborantibus*] Iuno Lucina fer opem Terent. quę laborantes, vtero puellas Ter vocata audis. Horat. 3. Carmin. 22. *Opilio*] Opilo.

genus auis) vide ĵ. Opunculo. est & Glossis opilio, αἰπόλος, Caprarius.

Opima spolia] *tenénsque falcem*) adde infrà Saturno. *quæ*] quod.

Consiua] adde ĵ. Præfericulum.

terra) natura.

paulo . . . *trina*] paulo minus DXXX. tantum trina. Sigonius. id ita esse euincunt Fasti Consulares.

Viridomaro] Virdumaro.

duci hostium . . .] non sit, Ad ædem duci hostium detraxerit. Quod autem omnia solita non sint ad ædem Iouis. Sigonius.

bouem] boue.

Pompilij reges] Pompilij regis.

legem opimorum spoliorum) Initium esse puto dictionis explicatæ à Festo: nisi sequenti coniungas, Vt qui opima lege: vel infrà, optima lex. *adis*] æris.

habeat] habeant.

neque scitur) neque quod scitur.

vt qui opima) vt qui optima.

Opiter] Placidus in Glossis, Opiter est qui obito patre, auo viuente natus est: vel fortè legendum Obiter.

obitu patris] obito patre.

Oppido] adde Nonium in Oppido.

vel quod] vel quod oppido.

Oppidū] adde l. 239. §. 7. ff. de verb. signific.

Ops] *opulētū*) aliàs pro dea sumitur vt s. Opis

inops . . . *Concedit*) inops, sed etiam cops, vt is cops edit.

Optima lex] adde suprà Opima spolia.

im) eius.

M. Fa-

M. Fabij Volusina gentis] M. filij Volusi nepotis. V. vide Liu. 2.

propter] post.

dici] adiici.

Optio] *sed in re militari*) adde l. 6. ff. de bonis damnat. Taruntium Paternum lib. 1. Militarium in l 6. in pr. ff de iure immunitatis: adde Nonium in Obtiones.

Obtionatus] *hastas donaticas*) adde ſ. Donaticæ Cereris.

Opunculo] opiniculo. V. opuncato.

opilionis genus cantus] vide ſ. Opilio.

Orae) vide Nonium in Ora.

quam expediam] qua me expediam.

Orare] adde Nonium in Orare.

oratores qui nunc legati] dixi ad Varronem. adde Nonium in Orator. adde ĵ. Oratores.

face verò) Tum face verò A.

Orata] Glossis Aurata χρύσοφρυς *oricolas*. alij oriculas Catul Oricilla.

Itaque Sergium] Sergium oratam ab orata pisce vocatum refert Varro 3. de re Rustica: Macrobius libro 3. Saturnal. Cicero 2 de Finibus. & 1. de oratore, & 3. officiorum. 9. Valerius 1. 9. Plinius 54.

Oratores) *dicti quòd*) aliud Etymon. vide ſuprà in Adorare.

alij pro legatis apellant) aliàs Romani legatos apellant. adde Nonium in Orator.

Legatus ſum] legatus miſſus ſum.

Cœlius] Cælius.

miſit] miſſi.

pro decretoribus] pro deprecatoribus.

exorator ſim] exoratur.

ſi quid oritur) ſi qui oratur.

ſertis & loci veteribus] & pro diſertis eloquutoribus.

cauſam quoque eorum) cauſam, orationes, diſſertationes quoque eorum.

Orca] adde Nonium in Orcas. Gloſſis, orchæ ἐλαῖαι ἐπιμήκεις.

ficaria] viuaria vel fictilia. alij ſæraria, vt ſint vaſa ad defecandum muſtum.

Orcheſtra] vide lib. 5. Vitruuij 6. & 7.

qui nunc pla....] qui nunc Planipedes, &c. ita dicti, quòd non in podio, ſed de plano agerent, opponuntur mimis, vt pedaneis, curules, Auſonius, nec de mimo planipedem: nec de Comœdis hiſtrionem.

Orchitu) vide Virgilium 2. Georgicorum 85. Plin 1. & 3.

orcus] vide Varronem.

Orcum] *exemplorum*] exempti.

Vragum) Vrgum. Lipſ. 3. quæſt. 20.

Ordinarium] *credant*] tradant.

Ordo ſacerdotum] 10 Gell. 5. (Rex.

¶ *Maximus videtur Rex*] v. ĵ. Sacrificulus

Dialis] vide ſ. Maximæ dignationis.

ſupra] ſuper. *omnes*] is.

Dium) Dius vel Dium.

Oreae] vide Aureas & Aureax.

permitti) promitti.

deprandi autem Leonis) id eſt famelici.

oreas] oreas.

equos) equus.

ornatus] *aut gladiator*) vide Senecam 4. Natural. 1.

Oſcilla) *os calare*) alij os id cillere, id eſt mouere.

in quibus homines ſe per funes iactant) vide Higinium, Tabula 130. & libr. 2. de ſignor. cœleſt. hiſtoria, in verbo Arctophylax: & interpretem Arati, in verbo Canis. ita oſcillum fiebat ab Athenienſibus, adde Macrob. 1. Saturnal. & Seruium 1. Georg. Cæterùm oſcilla Gloſſis αἰώρημα.

Oſcillum) *ait*) dicit.

calare) celeres.

cunarum) funium.

Oſcines) *aues*) alites. vide ſ. Alites.

aut) alites.

ac) aut.

immiſſulus) miluus. alij Immuſſulus. adde ſ. Immuſtulus.

pica autem) Picus autem.

Oſcinum augurium] *cecinit*) crociuit.

Oſcum duas] *leges Oſca*) leges oſcitæ.

id eſt ſacrata) Imo adſcitæ.

opicum) quid opici homines, vide Gellium 2. c. 25. 11. c. 16. 13. c. 6.

Oſculana pugna] Auſculana pugna, alij Aſculana: depugnata fuit aduerſus Pyrrhum, teſte Plutarcho. Prouerbium de iis qui victi vincunt.

ambo] amabo.

Oſtentum] *praſens*] Pentheus preſto Cerritus nobis ſe ſtupens vltro oſtentum obtulit.

irridetis] irrides.

aſportatur] adoptatur.

Oſtia] *ab exitu Tiberis*] ad exitum Tiberis.

Oualis] vide Plin. 15. c. 26. 5. Gell. 6.

myrtea] ſuprà Myrtea.

Ouantes] *geminata o litera*] ab oue Plutarchus in Marcello: ouantes ἀπὸ τοῦ εὐάζειν. Dionyſ. lib. 5. deducit.

Ouem maſculino] v. ĵ. Recto fronte. Non. in Oues. adde Gell. 11. cap. 1.

ouibus duobus] vide ĵ. Ouibus.

Ouſentina] Oſentina.

Ouſente] Oſente,

Ouſentinae] *Lucretius*] Lucillius.

Ouibus duabus] ouibus duobus.

autem) triginta.

peculatus crimen) vide ĵ. Peculatus. & ſ. Æſtimata.

boues centenis] vide ſuprà Multam.

ſuproma) vide ſuprà Multam.

Oxime) *ociſſime*) ocyſſime.

PAcem) pacem à pactione) idem in l.1.§.ff. de pactis.

Pacionem) pacisci) vide Nonium in Paciscunt.

paceo) pacto, paco. Glossis paco εἰρηνεύω.

Padidos sordidos) quia παιδεις:) fortè à pedib. seu pediculis. vide j. pedibus obsitum. Is autem videtur esse qui Nonio pæminosus, ac mali odoris, à pedore: vbi vereor ne legẽdum sit pedidosum non peminosum.

pagi) aqua) fontes.

Pagina) figuntur) figantur.

Palatium) vide Varonem 4. de lingua.

aly) vel.

Palanto) palante.

ex Hercule) & Herculem.

Palatualis) ei dea) quæ & palatica Varroni 4. de lingua: & palatia lib. 4.

Pales) parilia) vide infrà parilibus & popularia sacra. dies Natalis vrbis Romæ dixi l.7. Cod. de Feriis.

Pancarpia) dixi ad Nouell. 105. c. I.

Pangere) vide s. Impages.

vel figs) id est figi.

Panibus) vide s. October equus.

pantices frus) Pãtices fluxus. V. adde Plaut. in Pseudolo.

Panus) panicula) panncula, quæ & panula. Nonio in Panus.

Papiria) vide locum Festi emendatum ab Vrsina s. col. 144.

Pappi) . . ô quoque &c.) vide hunc locum s. emendatum col. 145. in Parare.

factus) ffs.

Pararium as) quod pro binis equis) quod pro paribus, id est, binis equis dabatur. Ita Festum scripsisse puto. facit vox Paribus infrà.

Paribus equis) adde suprà Pararium æs.

(Parici) Paricidi. vide Quæstores.

id autem) indemnatum.

Parilibus) alij palilibus). vide suprà Pales, & infrà Popularia sacra. adde Varronem 5. Ouid. 5. Fast.

Parmulu) Bruttianis) vide suprà Brutiani.

Parones) myoparo) vide suprà Myoparo.

Parret) Paret. ita Cicero Dininat. in Verr. si paret, & libr. 4. & Instit. de act. & pro quo Theophilus, condemna eum iudex.

Parsi) in eadem oratione) in oratione ad lites Censorias.

Partus) pro nascendo ponitur, & pro parato) vt partus ita partitudo & pactio dicitur: vide Nonium in Partus.

Nauius) Ennius.

malè parta malè dilabuntur) Prouerbij species.

Parum cauisse videri) alij. parrauisse, videri. ita omnino legendum, de quo plenius dicam aliquando ad l. 3. in verbis, non videtur. ff. de his quæ in testam. delentur.

Pascales oues) adde j. Passales.

ignaro Terentino) in agro Terentino.

Terentino) vide j. Terentum.

Pascito linguam) Pescito linguam Ambrosius 3. de virginibus velandis, Gentiles idolis suis reuerentiam tacendo referunt. adde l. 5. Cod. de his qui ad Ecclesiam confugiunt, vel ibi exclamant.

Passer(strutomellum) struthocamelum.

Pastillum) libi genus rotundi) Glossis πλακοῦς.

Patagium) adde Nonium in Patagium.

Patalem) Patulum. adde j. Propatulum. In sacrificiis id requirebatur, in tauro, vt diuersa cornua haberet, & latè paterent) quemadmodum in oue, vt duos dentes haberet cęteris longiores: sup: à Bidental) ab eo patales boues. Plaut. Ego ruri amaxari me mauelim patalem bouẽ. Græcè πεταλίας: v. Athenæũ 9. & πέταλοι Hesychio.

Patella) adde Nonium in Patellæ.

velut capidul . . . .) vide suprà Capis, capidis. & capidunculorum meminit Cicero I. paradoxor. & 3 de Natura, Varro 4. & 8. de lingua.

Pateram) perplouere) perpluere.

Pater patrimus) vide suprà Matrimes & Patrimes, & j. Patrimi.

Patres Senatores) adde j. Patrocinia.

Patricios Cincius ait) Cincij opinio vera fortasse fuit tum, cùm primum Patricij à plebeis in ipso initio vrbis Romæ fuere distincti. Glossis Patricius ἀπάτριδες, αὐτόχθων, ἀρχων:, Patricij πατρικοι.

Patrimi) vide suprà Matrimes & Patrimes, & Pater patrimus: & j. Rica.

ex spina alba) ex pinu.

qui facem praferret) vide s. Facem v. j. Rapi solet.

Patrocinia) vide Dionys. 6.

Patres) vide s. Parres.

Pauciens) paucies. Nonio.

Paueri) Pauera.

Pauimenta) vide s. Obpuuiat & j. Puls.

Pectenatum) Pectinatum.

Pectuscum) retuscum.

quia) qua.

aliquos) aliquot.

Peculatus est) adde suprà Depeculatus.

vt pecunia) vide s. Abgregare.

noxy) noxiæ.

pecore multabantur) vide s. Ouibus.

Peculatus id est) adde Multam: Ouibus & Æstimata 11. Gell. 1. hoc caput Verrio & Festo, indignum esse putat Antonius Augustinus.

{ nihil preter pecora habebant) constat primos nummos æris à Seruio Tullio signatos ouium boúmque effigie: vt ait Varro 2. de re Rustica. & 4. de lingua 18. Plin. 3.

Peculatus furtum publicū] duarum boum) vide

v. š. Multam.

ea lege) eam legem.

T. Menenius & Sestius consul) falsū est antè hos consules, aut etiam antè Tarpeiam legem æs non fuisse signatum. Quidam Argētum paulò antè primum Punicum bellum: alij sub Seruio. Alij legendū putant SP. Tarpeius Capitolinus, & Aul. Aterius Coss. v. Halicarn lib. 10. 11. Gell. 1.

Tarpeia lege) ea cautum fuit, vt duas oues aut xxx. boues multa non excederet. Lege verò Menenia oues decussi: boues centussi æstimati.

bos centusibus) v. š. Multam.

Pecunia) Pecuniæ, adde š. Abgregare: Peculatus peculium.

Pedarium senatorem) alius est à Pedaneo iudice qui Glossis χαμαιδικάς ει.

Pedem struit) Glossis φθέγγει.

Pedestria auspicia) nominabantur) appellabantur, vel arbitrabantur, vel nominabantur.

Pedibus obsitum) pedicosum) pedidosum, adde š. Pædidos.

Liuius) Næuius, Nonius.

Pedulla) quæ & Pedalia.

ΠΕΑ) πέδιλα.

Pegasides) Pegides.

appellata sunt) appellatus est. Vis.

Peligni) Volsini) Volsimi.

Pacinus à quo pacinatus) Pecinus à quo Pecinates. Alij, Picinus à quo picentes, adde ĵ. Picena Dionys. 1.

¶Pellices v. l. 144. ff. de v. sig. *Pellicū*) pellitū.

Pelluuia) adde š. Malluuium & ĵ. Polubrum Glossis ποδονιπτὴρ: Pelluuium.

Penatu) proportio) portio.

Penatores) nautas) natiuitas vel nauitas. vide š. Nauia.

ficiscedarum) ficedularum.

Pendere pœnas) adde š. Dispensatores Gloss. τίνειν τιμωρίας.

penem) codam. v. infrà Peniculi.

cœnis puris) Cœna pura qua fungebātur cū in casto Cereris essēt. Glossis ἀγνεύβατοι, παρασκευή.

Offa penita) v. infrà Offam penitā. Arnob. 6.

Peniculi) v. infrà Peniculi.

Tunicularia) Cunicularia.

compellas) compellat.

circumtectuas) circumtecta.

Penem caudam) Penem codam. v. Non. & ĵ. October, Peniculi, Penitam. Cicer. 9. Epist. 22.

Penetrale sacrificium) adde š Herceus Iuppiter. Glossis Penetralia ἐσώτατα.

Penetrare, penitus intrare) ac per vim: v. Festum in Penetrare. Glossis. Penetrat διαπερᾷ.

Peniculi, cauda) codæ. v š. Penem.

offam) v. supra Penem.

Pennas) pesnas) v. infrà Poesnas.

cœsnas) cæsnas. *Penora) eorum*) earum.

penarius) penarium. Gloss. Pœnaria cella & Promontorium (legendū Promtuarium) ταμεῖον. Cæterùm penus & penum dici author est Nonius. Glossæ Penum ὁ σιταρκὴς... συναθροισθέντα. v. tit. ff. de pen. legat. 4. Gel. 1.

Pentathlum) quinquartium) quinquertium. v. infrà Quinquertium, vel quinquatrium.

Penus) intimus, &c. (intimis tegetibus septus.

Vestalia) ea fiebant V. Id. Iunij.

Perbitere) præbitere. v. Nonium in Perbitere.

Plautus) in Pseudolo & in Pœnulo.

perire) præire.

percunctatio) *pro solere scribi* (& itaquoque apud Nonium in Percontari & Percōtat Gloss. percontatio αἴσμα. Percontatur πυνθάνεται.

per cuncta visit) percunctari sit: vel, percūctas res it.

perditum) interit (interijt.

perediam) Plautus (in Curculione.

peregere) peregre.

Peregrina sacra) aut euocatis Dijs (v. 28. Plin. 2. Macrob. 3. Saturnal. 9. Seruius 2. Æneidos ad illa verba Excessere omnes adytis arisque relictis. adde l. 9. §. illud notandum 2. in fin. ff. de rerum diuis. *conlata*) conata vel coacta.

peregrinus ager) v. Varronem 4. de lingua.

peremere) resimere.

peremne) puto legendum Peremnere, vel Peramnare: nisi τὸ Peremne, aduerbij loco sit positum.

qui amnem) v. ĵ. Petronia amnis & Spicum. Ciceronem 2. de diuinat.

perempta) imperfectis) interfectis.

peremptalia fulgura) dicta à peremendo, id est prohibendo. v. š. Peremere. vide infrà Postularia fulgura.

Gracchus) Granius. vel aud.

manubia) š. Manubiæ.

omnia) omina.

persacul) v. š. Facul.

& per se facul: & per se, Facul: id est tā simplex Facul, quàm compositum perfacul. Sic per se mœrens, & permoerens. Arnob. 5.

perfugam) sui voluntate) sua voluntate. vnde glossis αὐτόμολος.

transfuga) v. l 3. in fin. ff de sicariis: l. 8. §. 2. 38 § 1. ff. de pœnis l. 19. §. 8. ff. de captiuis. l. 7. ff. de re militari.

pergite) Vergilius) Eclog. 6.

perimit) Peremit.

permissus) adde ĵ. Pro & Promissus.

aries) agnus.

perpetem) perpetim.

perpetrat) Perpetat. Glossis Perpetrat κατορθοῖ. Perpetratio Κατόρθωσις.

imperia qui decimus patris Spartā deponere, &c.) imperria qui. alij, imperio quiti. & in Nyptris Spartanū repedare instat. id si perpetrat Qu, loco τοῦ Qui, idē quod potuerūt. Sic Glossis Quiuit ἠδυνήθη.

decimus) decinui. V.

deponare) reponare. V.

Persicum] Plautus Amphitruone.

Persicus] Persibus. sic ĩ. eodem: & Varro 6. de lingua. adde ĩ. Sibus.

nihil deconsiliare sibi &c.) Nihil de cōciliares illi, nisi quid persibus sapis.

est) adst vel adest.

Persillum] *rudiculum*) à rudere dictū. significat autem globum piceum vel picatum. alij Rudusculum picatum.

quo) & quo.

Portunalis) Quirinalis.

vnques) vnquit.

Personata] v. Liuium lib. 7

à personatis) actam à personatis.

ponere personam) ad id cogebantur exsibilati: cuius rei exemplum extat apud Macrob. 2. Saturnal. 7. vbi de Pylade histrione.

Pertisum] v. ĩ Redarguisse.

Pertusum] *cum ventrem*) cum dicitur.

Pesestas] *interpretatores*) Imprecatores: alij inter precationes.

ceteris) aliis.

possint) possit.

Persestas] pestitas. dicitur etiam Nonio pestilitas. & Glossis Pestimus λοιμοφόρος & Gel. 19. c. 7. pestilenta loca & in lege 4. Cod. de ædilitiis actionibus. pestilis fundus vel pestibilis fundus. Quidam legunt, pesteras: vt tempestas.

Pestiferum fulgur] v. ĩ. postularia fulgura.

Petauristas] qui & Mechanici. Est autē petaurum, tabula affixa parieti, ad quam Gallinæ vespere volatu se recipiunt vt pernoctent. adde Nonium in petauristæ.

πεῖ: ἄρσε] πεῖ: αὖξε.

Petilam] *substrictam*) inde Nonio petilū, tenuè & exile.

interpretatur) interpretantur.

Petimina in humeris iumētorū vbera) Glossis petumen κτήνους ἕλκος. Est & apud Noniū petico genus morbi.

Petissere] *significabat sapius petere*) Et tamen Priscianus lib. 8. vbi de speciebus verborū tractat. negat huiusmodi verba facesso, capesso, lacesso, arcesso frequentatiua esse, sed desideratiua.

Petortium) v. 15. Gell 30.

Petrarum genera duo naturale, &c. pòst. alterum manufactum] *alte delata, &c.*) altè clata Specus petrisque ingentibus secta.

ceterisque] petrisque.

vbi ego septa petris] vbi Echo septa petris.

qua Ionis] qui locus: alij quæ domus.

Petronia amnis] *profluens*) perfluens.

peremne] v. s̄ Petenne nisi vtrobique legendum Peramne. femininè antiqui enunciabant. vide ĩ. Spicum. Nonium cap. 3. in dictione Amnem.

Petrones] Petronesi.

rupices) adde ĩ. in Squarrosi. Tertul. de pallio, ille apud rupicē & siluicolā & mōstrorū eruditorē scrupea schola eruditus & pòst, passiuitas offert libertinos in equestribus, subuerbustos in liberalibus: dedititios in ingenuis, rupices in vrbanis, scurras in forēsibus, paganos in militaribus. Idē in Apologetico ca. 21. rupices & adhuc feri homines. & lib. de Anima capite 6. Animæ rupicum & Barbarorum.

Petulantes & petulci) *crebro petunt*) sic a petendo petulantiā dici testis Cic. 4. de Republica apud Nonium, in Petulantia dicta est. & Glossis Petulantia προπέτεια.

exiliuit) exiluit.

pedicus) pedibus.

P*hascola*) Pascola. alij Pastola, alij Phacella.

pernas) penas vel peras.

Piacularia auspicia) *qua sacrificantibus*) cū sacrificabant.

decidisset) cecidisset.

Piacularis porta] *Cloatius*) Cluentius.

cum ex sacro) cum ex facto.

vi aliqua) vt alicuius.

Piari) Nonio Piare, est expiare, purefacere, cōdere, cōsecrare, eidē in dictione Piem procolere & custodire. & Pium, religiosum. Glossis Piacula ἀποδιοπομπήματα, ἁγνίσματα, Piatur ἁγνίζεται, καθαίρεται iidē ἁγνίζω, Piago; Purifico ἀποδιοπομπάζω Propiaculo expio, ἀποδιοπομπέομαι Piaculū. Quin apud Noniū, Piare, idē plerunq; quod inpiare & cōtaminare. hinc Glossis Piacula μολύσματα. Est autem iidem Glossis μολυσμός Contagiū, Inquinamentū à μολύνω quod est Attamino, Cōtamino, Inquino, Polluo. Incesto. Id ipsum etiam cōfirmāt eędem Glossæ. quibus Piacula λύματα, quod est Inluuies & καθαρτία.

Piatrix) *simulatricem*) alij simpulatricem: alij similatricem.

alij sagam) v. ĩ. Præsagitio & Non. in Sagæ.

expiatricem) Iuuenal. ecce auia ac metuens diuū matertera cunis exemit puerū, frontémque atque vda labella Infami digito, ac spumantibus ore saliuis Expiat. Glossis Expiare ἀποδιοπομπάζειν.

Picati) *in speciem Sphingum*) idē apud Hesych. φίκαι, σφίγγες.

Phicas) Picas. sic Alpes dicimus, Pilippum, Triumpum.

Picena) adde s̄ Peligni.

Picta) *antea vocabatur purpurea*) atque ita quàm Liuius 30. appellat pictam togam, lib. 31. purpuream vocat.

T. Papirius) L. Papirius.

Pictor

Pictor Zeuxis] *anum*) deest.

γραῦν] alij γράνυν.

addere... tulerit, &c.) ad id retulerit. & inepta pari & nullius prætexto nomine.

Prætoris) auctoris. alij, Poetæ.

Picum autem] vide Nonium in Picumnus est auis.

à Pico rege Albanorum) vide Vergilium 7. Aeneid. Ouid. 14. Metam. 10. Plinium. 18.

quod dissolutus sit) quod is solutus.

Pierides) *quo*) quod.

Pietatem vt deos cæteros colebāt Romani] vide Ciceronem in libris de legibus. Cæterùm quid Pietas, vide No..ium in Pietatem.

Pietati ædē ab Acilio consecratam] Acilium Glabrionem intellexit: de quo v. Liuium 40.

quondā quadam quæ patrem suum inclusum carcere mammis suis clam aluerit.) Idem Val. 5. c. 4. Higinus Fabul. 254. Aelianus.

impunitas] impunitus.

concessa) concessus.

Pigere interdum pro tardari] inde Piger. sic Glossis Piger ὀκνῶ, Piger ὀκνηρός. adde Festum in Pigrare.

Pignosa] *pilesi*] Palisi, alij Plualij. alij, Pinasij

Pila quæ parietem sustentat) Glossis Κρηπίδωμα.

Pila] v. Macrob. 1. Saturnal. 7 Nonius in Strophium: Varro sesquialysse: suspendit laribus marinas molles pilas reticula ac Strophia. Idem in voce Reticulum.

ex lana] v. s. Lanæ.

Compitalibus) v. Macrob. d. loco:

inferorum) alij inferiorum.

Pilani] *Pilus*) genus teli est. v. 10. Gell. 25.

Pilare & Compilare) v. s. Compilare.

plures] fures.

fures piletus) fures πειρᾶται. alij. plures. alij, fores. alij, fures φυλῆται.

Pilat pilos habere incipit) pilis vestitur: Pilare vt Plumare dicitur Nonio.

Pilates) Pelastes.

Pilea) in neutro, est etiam fœmininum. v. Nonium in P.leus. *pugnare*) militare.

Pilentis) *contulerunt*] v. s. Matronis

Pilumnoe popla) Pilumni populi.

hostes) hosteis. (Pleides.

Pimpleides) Pipleides vel Pepleides, vel Pe-

subtilitatem) alij, fœlicitatē. alij, facilitatē.

Pipatio] *clamor plorantis*) hinc Pipiare apud Tertul. 1. aduers. Valent. sumitur pro, plorando vocem emittere. apud Nonium verò Pipulum, conuitium.

Piscatorij ludi] *mense Iunio*] ita Ouid. 6. Fastorum. alij Kal. Sept. vt Varro 5. de lingua.

id genus pisciculorū datur ei deo pro animis humanis) idem Varro 5 de lingua Ouid. 3 Fastorum. adde infrà Pollucere merces. Arnob. 5.

Piscina] *obtuso ore*) id est obtunso.

res est) icles.

Pistum à pinsendo] adde suprà Coquum. alij legunt, à pisando. Est enim pisare Nonio frangere, tundere. Ab eo Glossis vno loco pisaculum: alio Pistaculum quod ὕπερον Pilum.

politum) molitum.

Planca] Palancæ, ob quam caussam Planci appellantur.

qui suprà modum pedibus plani sunt) iidem Ploti]. in Ploti Gloss. Plancus πλατύπους.

...um perculi) plaustrum perculi. Est autē species prouerbij.

Planta oleaginea) oleaginea.

Planta, *olearum*) olearum.

Plauti) Plauti. alij. Planti. alij Plati, à Græco πλατύς, quod latum significat: idque vero propius est : cum Plaudi hic dicantur quorum aures latius pateant.

Plebeia pudicitia sacellum Romæ) v. Liuiū 10.

quod cū virginia) v. l. 2. §. 20. ff. de orig. iuris.

conuinio) connubio.

Plebei Aediles dissidente plebe) idē Dionys. 6.

& septem ferunt) de tabernis in foro id intelligi potest: v. Liuium 26. & Sextum Ruffū. v. l. 2. §. 20. ff. de origine iuris.

Plena sue) Telluri grauida sue sacrificabatur. Ouid. Fastor. 1. c. 4. & 5. Metamorphos. Arnob. st & forda boue. v. s. Fordicidiis.

Plentur, sine præpositione] adde infrà Spicit.

Plera) *Pacuuius*) in Teucro apud Priscianum lib. 5.

Plisima) Plurima.

Plorare) adde s. Endoplorato : Explorare. Implorare.

Latij] Tatij.

si nurus, &c.] alij ita legunt, si nurus incestum passa non plorassit, sacra diuis parentum esto.

si parentem] si parentes.

plorassit] plorassint.

Ploti] *planis pedibus*) v. s. Plancæ.

Ploxinum] Ploximum. alij Ploxenum ex 1. Quintil. 10. vbi scribit eam vocem vsitatam fuisse circa Padum.

capsum] alij capsam: alij cautum, quod est ferrum quo rotæ vinciuntur.

Cisio] Cisium vehiculi genus Nonio, Ciceroni pro Sextio & Philipp. 2. inde Cisiarius carrucharius in l. 13. ff locati.

capsaue] capsamue.

ploxini] ploximi.

Plutei] *dicuntur*] significantur.

Polet] *pollet*] Glossis ἰσχύει. inde Pollentia Nonio.

Pœsnis] v. s. Pennas.

Casmenas] v. s. Dusmoso.

Polimenta] *à politione vestimētorū*] huc pertinet l. 9. §. 5. l. 13. §. si fullo vestimenta polienda 6. ff. locati. adde s. Depolitū. hinc Glos. Polit. γνάφει: γνάφω, Polio. vnde γναφεὺς fullo & Politor σφαιριστής qui & alio loco rumicator.

à politione segetum]l.52. §.2. ibi aut agrum politori damus. ff. pro socio. adde s. Depolitum. adde Nonium in Politiones agrorum.

Pollit]Polit. alij Pilit.

Pollubrum]Polubrum. Nonio.

pelluuium]v. s. Pelluuiæ.

Pollucere merces... liceat]Pollucere Mercurio quæ liceat sunt, far, &c. hoc autem verbo vtitur Cato in li. de re rustica. Plautus in Sticho: Plin 32 c.2. *Alica*] vide s. Alica.

pisces]legem Numæ ea de re vide apud 32. Plin. 2. adde s. Piscatorij ludi.

squarum]scarum. (Maximæ.

Pomonal] de flamine Pomonal v. suprà

diuerticulo]diuerticulum.

Pone]*pro loci*)prologi.

Popillia fr...] *Pinaria à sorori*) de Pinaria familia, vide Ciceronem pro Domo. Dionys. 5. Vergil 8. Liuium 11. adde j. Potitium. De Popilia tribu alibi, aut rara mentio est.

Popillia tribus]*à progenitrice sumpsit vocabulum*]progenitricis vocabulo hic intelligatur persona aut familia, incertum.

Popularia sacra]*fornacalia*) v. s. Fornacalia.

Parilia) v. s. Parilibus.

¶*Porca*]*quod porcant*)aliud etimō v. apud Varronem lib. 4. de lingua: n. 4. Accursiū l. 24. ff. de aqua plu. adde Noniū. 1. n. 304. & 2. n. 696

Porca pracidanea) v. s. Præcidanea.

Populi commune... cum plebe suffragium] in legibus ferendis scilicet: idque centuriatis comitiis: aliud verò tributis, in quibus plebiscita fiebant. 10. Gell. 20. & 15. c. 27. adde l. 238. ff. de verb. signific. Inst. de Iure naturali. Boetium in Topic. Isidor. 5.

Porca]*dicuntur*) ducuntur.

porcant]porcent. alij porceant adde s. Arcere Nonium in Porcent.

Porcam auream]*factam*)solitam.

Porcas]vide Varr. 2. de re rustica 29. adde s. Imperator.

duos]alij duci: adde Nonium in Porcas & Porcæ l. 24. ff. de aqua & aquæ pluuiæ.

Porci effigies]vt & Minotauri. v. s. Minotauri. de Aquila, vide Plinium 10. c. 4.

porca fœdus firmari solet] v. s. Fœdus & Fœciales Liuium 1. Varro 2. de re rustica 4. Virg. 8. Quintil. 8. c. 3. de Porcis adde Depubem disfulcus, faustulum, propudianus.

Porigam]*è riuo regam*] è ciuo regit. alij è protegam tractum sit.

Portenta existimarunt] adde Nonium in Portenta. Glossis Portendit σημαίνει διαπέρας.

ostenta] vide suprà ostenta & l. 38. ff. de verbor. sign. *Portenta rerum*]*solita*) solida.

Portisculus]Nonio hortator remigū: quòd portiusculum pertisam eaque excursum & hortamenta moderetur. Mesonauta videtur appellari in l. 1 §. 2 ff. Nautæ, caupones. cuius munes χειρέμβολον id est manus immissionem facere. d. l. 3. §. 3. quod Liuius lib. 40. hortationem remigum, Græci κέλευσμα vocant. vnde Glossis Porticulus κελευστής.

¶*veniere passim*] dixi ad l. 4. §. 10. ff. de re militari l. 5. § 1. l. 19. ff. de captiuis.

¶*Portunnus*] v. Glossas.

Portum]*vagulatum*) v. j. Vagulatio.

Possessio] *non enim possessio est ... de rebus, &c.*]non enim possessio est, nisi in iis rebus quæ tangi possunt. Auctore, Prætore, qui dicit se, possidere is verè potest dicere, &c. non enim possessio est vera nisi de rebus, &c. v. l. 3. ff. de acquir. possess. Theophil. Inst. de interd.

¶*Vsus quidam agri*]dixi l. 115. ff. de v. sign. &.

vti nunc possidetis] v. l. 1. ff. & Cod. vti possi-

Q. D. A.]quo de agitur. (detis.

Possessiones] v. s. Occupatitius ager.

collibebat] colebat.

Posticum ostium]adde Nonium in Posticā. Gloss. Postica παραθύρα κατόπιν τοῦ οἴκου. Vlpianus posticas vocat in l. 13. §. 7. ff. de vsufructu.

antica] v. s. Anticum.

ad meridiem antica] vide Varr. lib. 6. de lingua Liuium 1. 2. Plin. 54.

Postliminium)Postliminio: Glossis Postlimen quoque dicitur ἐπάνοδος ἀπὸ τοῦ πολέμου. quo quid sit v. in lege Postliminium 19. ff. de captiuis, & postlimio reuersis. §. 5. Inst. quibus modis ius patriæ potestatis.

dicitur]est. *Postliminium*] Postliminio.

item qui seruus]Itémque seruus. Etiam seruus postliminio redit l. 1. ff. de captiuis. l. 2. l. 20. Cod. de postliminio: 34. Eclog. 1.

muli]& equi. l. 2. ff. de captiuis. muli inquā clitellarii, Tull. huius enim bellitante v. l. 9.

nauis) vide tamen l. 2. ff. de captiuis.

postliminium receptum ii]hæc verba omnino dispungenda. v. Cuiac 11. obs. 22.

cum populis liberis) v. l. 5 §. l. 19. ff. de captiuis.

cum fœderatis & cum regibus postliminium nobis est ita, vt cum hostibus] Imò non est. l. non dubito 7. ff. de captiuis.

qua nationes in opinione nostra sunt, cū bis) pro in opinione quidam legunt, in ditione.

¶*cum hic*)lege cum sic postliminiū nō est.

Postularia fulgura]*aut*]vt.

designant]desiderāt. *pestifera*) v. s. Pestifera.

peremptalia) v. s. Peremptalia. *aut*) vt.

peremunt) v. s. Peremere. *tollūt*)alij olunt.

Postumus) ita Glossis & passim in Pandectis Florentinis. alij legunt Posthumus.

Post mortem patris natus) Glossis ὁ ζῶντος μὴ πατρὸς συλλαμβανόμενος. ἀποθανόντος δὲ γεννώμενος. adde l 3. §. 1. ff. de Iniusto. l. 164. ff. de verb. signa. 2. Gel. 16. *Potestur*) adde Noniū in Potestur.

poteratur] adde Nonium in Poteratur.

Potitium] *Pinarium*) vide suprà Popillium Macrob. 1. Saturnal. 12. & 3. c. 6.

ara qua maxima) in ea lectisternium non fiebat. Custodiebatur in eodem loco, vt omnes aperto capite sacra facerent. 3. Macrob. 6.

Prosa-

profanasset] hoc verbo vtitur Cato in libro de re rustica.

decumantibus, & post quinquaginta millia aris) v. infrà Putitum.

cùm essent ex familia .... numero duodecim) cùm essent familiæ numero duodecim. ita Liuius 9. & Valer. 1. cap. 2.

interierunt) intererant.

Potitus seruitu....] *Potitus seruitute ab antiquis....*) ab antiquis potitus hostium, &c. id genus loquendi lutis authoribus familiare. v. l. 15. ff. de captiuis.

Prabia) v. infrà Prædia.

Praceptat, sape pracipit] sunt enim verba in, to, frequentatiua vt sæpius à supinis deriuata u in o mutato. vt scripto, edicto, domito, &c. de quibus vide Priscianum 8. c. de speciebus verborum.

Pradamitatores) alij Præciamunciatores, alij Præciamitatores.

antecedent) antecedentes.

vt homines se ab opere abstinerent) vide Macrob. 1. Satur. 16. adde quædam alia quæ scripsi s. in Maximus Pontifex.

Pracias dicebant) alij Præcia dicebatur: alii, Præcia dicebat.

Pracidanea agna) Præcidaneū; idem quod præcidendum Nonio à præcidendo, id est immolando. v. s. Præcidere.

vocabatur) dicebatur.

Pracidaneam porcam) v. s. Popularia sacra.

Pracidere] *antecedere*) antè cædere.

Pradia] *Prabia vel Proebia en remedia*) v. s. Prœbia. *Cacilia*) Caia.

onus sua) zonæ suæ.

sanctus] angus: alii sancti.

pradia] prœdia vel prœbia.

Pradonulos] Prædonculos.

Prafectura] *in quas legibus*) in quas his legibus.

quattuor sex virum pro populi) quattuor viri & sex viri annui qui pro populi suffragio: alii perperam pro sex, legunt, viginti sex

Calatiam) Calatium. *Allifas*) Allicas.

Praforiculum] *Opis Co.*) Opis Consiuæ. v. s. Opima. adde Varr. & Macrob.

Prafica] adde Noniū in Præficę, & in Mænia. Glossis Præfica ἡ πρὸ τῆς κλίνης ἐν τῇ ἐκφορᾷ [illegible].

Nanius) in Freto. vide Varronem 6. de lingua.

§ *Prafectura*] dixi orationi pro Planco & in Pisonem.

Praiurationes) v. Exemplum preiurationis apud Liuiū 2. vbi de M. Flamoleio & M. Fabio: & Polyb. 2.

Prallares dies) *quibus fas est hostem bello lacessere*) v. s. Mundus: Mundum. & infra Religiosus.

Pramitium) ali Præmissum. Glossæ Præmetiuum, [illegible] θυσία: adde s. Sacrima, dixi etiam ad Varronem.

Pranominibus fœminas esse appellatas] vide 6. Agell. 7. Plutarch. Problem. & suprà Præbia.

Prapetes aues] v. 6. Gell. 6.

sint] sunt.

Titia] Tertia.

quam petamus] quæ præpetamus, alij, quæ petamus.

Prarogatiua Centuria] primę interrogabantur, primæ suffragium ferebant centuriatis Comitiis. Erat autem maximum earum priuilegium, quòd rarò ab eis cæteræ discreparent. Cæterùm quòd primæ essent, sortito eueniebat. Reliquæ, iure vocatæ dicebantur. vide Ciceronem pro Muræna Philipp. 2. & libro primo & secundo de diuinat. Liuium passim.

qua rus] quod rustici.

Pras] vide suprà Comprędes: & Manceps Varro de lingua. Glossis ἔγγυος ἀνάδοχος. iisdem ἐγγυητής, fideiussor, Sponsor, ἐγγυηταί, Vades: ἐγγύη, Vadimonium, fideiussio.

Prasagire] Glossis προμαντεύεται, iisdem Præsaga πρόμαντις. Dicitur etiam Præsagitur pro Præsagit, teste Nonio, adde infrà Præsagitio.

Sagax] v. infrà Sagaces.

Prasagitio] adde suprà Præsagire.

Saga] vide supra Piatrix sacerdos.

Prasiderare] adde sup. Considerare.

ante sideris tempus] à sidere præsiderare & considerare vt supra dictum est: sed & Siderosus Glossis ἀστρόπληξ σεληνιακός, qui alibi Caducus.

Prasidium] Glossis [illegible] φυλακή, [illegible] φρουρά, [illegible].

Prastinare apud Plautum] in Captiuis & Pseudolo.

Prastitem] *qua*) quem.

Prastolari] Glossis Præstulari προσκαρτερεῖν [illegible] adde Nonium in Præstolari & Præstolat.

Prateriti Senatores] v. l. 31. Cod. de fideicommiss.

Tribunos militum] Tribuni militum, vide Asconium in Diuinat. & in Pisonem: Valerium 2. cap. 4. Gellium 4. cap. 20. & 7. cap. vlt. & 16. cap. 13.

quo que] quoque.

Curiatim] Curiati.

Pratexta] Glossis περιπόρφυρα. & alio loco [illegible]. Prætexta toga. adde Nonium in Prętexta. ab eo Prætextata [illegible].

Pratexta] vide infrà Togatarum. Palliatæ erant, quæ ex Græco in Latinum 2. Prętextæ & Togatæ, quæ argumenta ab Latinis & Vrbanis rebus sumpto, vel de togatis viris.

vel de prætextatis pueris & puellis compositæ. vide Horatium in arte.

scriptas] scriptæ.

Prætextatis] prætextatum] alij prætextum. Glossis Prætextatum ὑπομνῆ... Cæterùm suprà in Pictor Zeusis prætextum nomen alicuius dicitur pro aduocato laudato ac citato. de Prætexta & prætextatus dixit ad §.1. Inst. de iniuriis: & l.3. in fin. ff. de lib. exhib.

Prætextum] Prætextatum.

Prætor] *Albanos*) Albanus.

ad P. Decium] at Pœctum.

ad caput Oetentinæ] ad caput Ferentinæ, ita Dionys. 4 & 5. Liuius 1.

Prætoria cohors] *Scipio Africanus primus, &c.*) ita Cęsar, propter inimicos, aliquandiu vsus est custodia corporis & prætoria cohorte Hispanorum.

Prætoria porta] *initio prætores erant qui nunc Consules*] adde Nouell. 24. & 25. Varr. 4. de lingua.

quorum tabernaculum. Prætorium] l. 31. C. de Episcop. l. penult. Cod. de off. rect. prouinc. l. 3. Cod. de operibus publ. l. 5. C. de Metatis. l. vlt. C. Theodos. de officio omnium iudicum. Vopiscus in Aureliano.

Præuaricatores] Quid præuaricari & præuaricator, v. ff. de præuaricatoribus l. 1. §. 1. §. 6. ff. ad Turpil.

à prætergrediendo) à gradiendo alij. Ita lego, à præuaricando, idest præter gradiendo. Glos. præuaricat διαστρέφει.

Prandicula, tentacula] Glossis Prandiculatius ἡ πρὸ μεσημβρίας ἡμέρα.

Precem] alij Præcem.

Præsan] præcidanea. vide Cato. de re rustica 4 Gell. 1. alij præsentaneum legunt.

Purganda] pugnandæ.

prima] *dicant*) dicatæ.

Primanus tributus] *tributum*) adde suprà Ærarii. & Varr. 4. de lingua.

Primigenius sulcus] vide infrà Sulci.

Primnesius Palus] alij Primesius: alij Prymnésius, aliis Primnesiũ. Est autem funis nauticus, quo nauis ad palum religatur, quem alij tonsillam dicunt. vide infrà Tonsilla.

Primordia] Glossis ἀπαρχὴ γένους.

Principalis castrorum porta] quæ & principia in l. 12. in fi. ff. de re militari : l. vlt. C. quæ sit longua consuetudo l. 1. C. de veteranis.

Prisca Latina &c.] Coloniarum aliæ, priscæ, aliæ nouæ.

Prisci Latini] v. Liuium. 1.

Priscus Tarquinius] v. Liuium.

Pristinum ob eo quod est prius] Glossis Pristina ἀρχαῖα.

Priuatæ feriæ] ac singulorum. v. Macrob. 1. Saturn. 16. adde infra Sine sacris hæreditas: & Propudianus porcus.

denecales] v. suprà Denicales.

priuato sumptu se alebāt milites] v. Liuiũ 4.

Priueras] à priuo, quod significat propriũ vniuscuiusque ac singulare v. infrà Priuos.

Priuignus] v. l. 4. in fin. ff. de ritu : l. 4. §. & quidem 6. ff. de gradibus, glossis πρόγονος.

Priuinio es prius singulus] Priuoes Priuis, singulis.

Priuos priuásque antiqui pro singulis] v. Nonium in Priua & Priuum. 10. Gell 21.

pro significat in] v. plura apud Gel. 2. cap. 17. & 11. cap. 3.

pro rostris] v. l. 2. §. 4. ff. de origine iuris.

pro amplificando] vt profugi in l. 9. ff. quod metus causa.

prodi] hinc prodius Nonio, pro interius lõgius. hinc Prodigia, protollere & infinita.

pro priuandi facultate vt in propudio] hoc vult Festus, dici propudium, id in quo nullus sit pudor.

aliud alio] aliud pro alio. quidam ita legũt apud. ab. ob. Ego nihil mutandum censeo, hoc enim significat, particulam, pro, nunc vim τοῦ ἀντὶ nunc τοῦ ὑπὲρ obtinere. Hanc enim vsurpant nostri cùm significant verè non esse id de quo agitur, sed haberi pro eo ac si esset. sic in iure, pro Tutore. ff. pro Tutore: & Proconsule: & ita infinitis locis.

pro prædio] pro præde.

pro consule] pro consilio.

pro antè] Glos. ἔμπροσθεν. adde Non. in pro.

promittere barbam] vide infra Promissus & Promissum.

pro censu] *pro tribunali*) sic in l. 2. ff. de re iudicata, cui opponitur de plano l. 1. § 8. ff. ad Senatusconsultum Turpill.

Pro scapulis) pro tergo Liuius dixit lib. 10. ius Virgarum Plinius 10.

complures leges erant inciuas rogatæ quibus sanciebatur pœna verberum) dixi ad l. 8 §. 3 ibi vt verberibus necetur. ff. de pœnis l. 8. ff. ad l. Iul. de vi publ. v. Apostolorum acta 22. Gell.

em) hostem.

profuit) profui.

Pro sententia) *pro rostris*) v. suprà Pro. (sign.

Probrum) adde l. 41. ff. de ritu: l. 42. ff. de ver.

qui nisi probrũ omnia indelicta æstimāt) Stoicum hoc decretum est, ...

Vestalis) v. infra. Sceleratus vicus. dixi ad leges XII. Tabul.

Procalare, Prouocare) Glos. ... Prouoco *Kalendæ*) καλῶ Glo singulare non habet.

calumnia) adde Nonium in calumnia.

Calones) v. supra Calones.

Cacula) v. supra Caculæ.

Calatores) vide supra Calatores.

Procalato) *prouocato*) prouocato, alij, procalatio.

Procari poscere) idem infrà in Reciprocare, Nonius in Procacitas & Procacitatem.

Procaces meretrices) v. infrà Procum.

Proci) vide infra Procum & Nonium in Procacitas. Seruium 1. Æneid.

Procas] v. j. Procat & Procum. Ex hoc verbo lux inferenda l. 4. C. de act empt.

Procellunt, procumbunt] Glos. Procello προφθάνω, ὑπερέχω, περιέχω.

Procera prolixa] v j. Procum.

Procestria] *quæ sunt ante castra*) hinc Glossis Procastria στρατεύματα περὶ παρεμβολῆς: iisdem παρεμβολὴ Castrum, & παρεμβολικός Castrensis.

ædificant] ædificiauc. Lips. 5. de Militia.

Procincta classis] adde s. Endoprocinctu. vbi dixi. Glossis in Procinctu ἐν συντάξει.

Gabino cinctu) v Liuium li. 5 v. 19. Isid. 24.

.... *ta in procinctu fieri*) v. j. in procinctu testamenta in procinctu fieri: ea à militibus fiebant. Inst. de testamentis vbi v. Theoph. l. vlt. ff. de bon. poss. ex test. mil. 1. Gell. 1. & 15. c. 17. Cic. 2. de orat. Plutarchum in Coriolano.

Procitant] *vocitans*) Gloss. Procitat προσκαλεῖται

citare) v infrà solicitare. si citatus non respondit in l. 7. ff. de integrum restit.

procet] v. s. Procat.

Procitare] *prolicere*) sollicere.

Procitum testamentum] *Liuius*) in Odyssea.

Procubitores] *fere velites*) feri velites.

Proculinant] alij proculinant vt j. eod. Meursius ait proculinūt, promūt & Proculinūt, positū pro proculūt, cuius oppositū sit occulūt.

Proculunt] *qui natus est patre peregrinante procul*) Glossis Proculus τηλύγετος.

Procum patricium] *significat procerum*) Cicero ad Brutum, vt Censoriæ Tabulę loquūtur, Fabrum & Procum. Ita Proci, Plauto in Pœnulo, proceres.

eas si vnquam) classium quam.

proci] v. s. Procari.

Procas] vide s. Procari & Procitant.

meretrices procates) v. s. Procaci.

Prodegeris, consumpseris] adde infrà Prodiguæ hostiæ l. 18. ff. de off. præsid. hinc Prodigus in iure in l. 1. ff. de cur. fur. Gloss. ἀνάλωτος, & Prodigitas Nonio, profusio.

Hymni] Hymnide.

producta, &c.) polluctæ, prodigum esse amatorem addecet. *in*) me.

Prodidisse] prodixisse. Verùm illa duo pro eodem plerumque sumuntur: vt & prodita res & prodicta Liuius 38.

qui patriam hostibus prodiderunt) v. Titul. ff. ad Iul. maiest. *prodisse*] prodidisse.

Prodegia] prodigia, porrò adigenda Nonius. adde l. 3. Cod. de lib. & postli. hinc prodigiosum in l. 14. ff. de stat. l. 38. ff. de verb. signif.

Prodigiatores] v. s. Prodegia.

Prodigua hostia] v. s. Prodegeris.

Prodemunt, prodeunt] Sic s. Nequinunt pro nequeunt. *Prodit*] *in apertum*) προέρχεται.

sed etiam porro) vnde prodius Nonio.

Prodita] prodit.

memoria] hoc verbum supernacuum esse videtur. vt id dicat Festus, prodere, esse, porro dare.

cupide] cupidi.

Produit] *prodito*) produito. nisi loco produit quas legat, prodit. aliàs hic aut illic mutari verbum necesse est.

vt in lege censoria) v. l. 203. ff. de verb. signific.

Profanum] *quod non est fanum*) quod nō est fandum. Varro 4. de lingua. Macrob. 3. c. 3. quod extra fanaticam caussam quasi, porro à fano: id est religione adde l. 6. s. sacræ. ff. de rerum diuis. l. 83 §. sacram. ff. de verb. oblig. l. 9. Cod. de religiosis. Glossis profani ἀμύητοι, βέβηλοι, ἄνιεροι.

.... *scuda*) Plautus in Pseudolo.

.... *interea*) vt porriciam interea, &c. hîc enim Festus explicat verbum porricere.

consume] consumere.

ex tanto librorum eius numero] Atqui libri quinti initium Verrio fuit litera p. Festi verò XV.

inscribuntur) qui inscribuntur.

Profesti dies] v. Macrob. 1 Satur. 16.

in Priuigno] Afranius in Priuigno. hi versus extant integriores apud Nonium in Professi & Festi.

Profundum] adde Nonium in profundum.

Profusus] *Terentius in Ade.*] in Adelphis.

murmuro] murmure.

progenerum] l. 4 §. 5 ff. de gradib. l. 3. §. 2. ff. de postulando.

prohibere comitia] *morbo qui vulgo quidem maior*) v. quæ scripsi ad l. 4 §. 5. & l. 53. ff. de ædilit. *comitialis*] v. d. l. 53.

me dium] me deum.

prolato] *ante se portento*) Glossis prolata ἐξενεχθεῖσα.

proletarium capite censum] de proletario & Capitecenso. v. 16. Gell. 9. Nonium in Proletarij dicti: & in Proletarij ciues.

Idem) Item.

proletary) proletanei. alij prolectanei.

promettere] à mellere antiquo: quod ἀπὸ τοῦ μέλλειν cuius vestigia in voce Remelligines.

promeneruat] alij promenerat. alij promouerat.

promerion] alij promorium. fortasse Promerium.

promedium] pro medio.

promiscam] *promiscue*) pro promissione.

promissus capillus) vide suprà pro. & præmissus.

promulco agi) addo j Remulco. Glossis χαμούλκος trahæ.

scapha] scapha.

Promulgari] *quasi promulgari*) Glossis Promulgat προσθεσπίζει, προγράφει, διατάζει. inde promulgatio in l. 13. §. 2. ff. de excus. tutorum. Cæterùm propriè Promulgari dicebantur le-

-ges, cui primum in vulgus edebantur, vt hic. & cùm trinis nundinis scriptæ proponebantur publicè, vt legi possent ab iis qui in vrbē è rusticis tribubus ac municipiis veniebant: postea, ferebantur: & in æs incidebantur. Cicero 1. & 5. Anton. pro Flacco. & 3 de legib.

Pronubæ] Glossis Pronuba ἡ ἀμφίνυμφος.

nuptis] nuptiis.

matrimonij paupertatem) matrimonij perpetuitatem.

Propages] adde Nonium in Propago.

propagines] progenies.

Propatulum] patuli) v. s. Patales.

suprà) *super*.

Properare] vide Verrij incerta: 16. Gell. 14.

Properus] *aduerbium properè*) adde alia duo ex Nonio Properatim & properiter. adde Gell. 12. c. vlt.

Prophetas) Glossis προφήτης: Propheta.

purans) alij purgant. alij parant.

Propius sobrino] ita in tit. Cod. vnde legitimi: nostris, propior sobrino l. 1. in fin. l. 10. §. quinto gradu. ff. de gradib.

filia) filius.

Propterviam) adde Macrob. 2. Nonium in Bidentes.

sanco) sango. v. Varronem 4. de lingua. & infrà Sanguallis porta.

Profecturi] *sanco*) sanio. alij, Fauno. alij, Sango. alii Sancto.

Propudianus porcus] Propudi ait, in sacrificio gentis Claudiæ.

Propudium] v. s. Pro. ibi, aliàs pro priuandi facultate. Gellius 2. c. 7. si pater imperet vxorem ducere infamem propudiosam, non parendum. facit l. 12. ff. de sponsalib. 13. § 5. ff. de bonorum possess. contra tab.

cum) quum cum.

maledicto) maledicti. *sint*) fuit.

Prorsi limites] ita apud Hygenum de limitibus, & apud varios auctores de limitibus, quibus opponuntur transuersi.

Prorsus] πρὸ) πρός.

Prosapia] ita apud Varronem lib. 6. Nonio verò, Prosapies. Vtrumque Glossis dicitur.

sipare) alii, surare legunt, nullo, quod sciam, iudicio.

Prosedas] alii Prosedas. non necessario.

Plautus] in Pœnulo.

prostibula) vide s. Alicariæ.

Proficium] Nonio Prosecta. Glossis Prosiciæ τῶν θυμάτων ἀπαρχή.

proiicitur) porrigitur.

Prosimurium] Posimurium. Prosemurium & Promurium vt per se facit, idem quod per sacul.

pro murum) post murum. *rus*) ius.

Prospices) Prospica: ita apud Nonium vt & Despicia pro Despice & Prospice.

Prosumia] v. Nonium in Prosumia. 10. Gel. 25. insti. alii legunt. Protumia. alii Portumnia.

Protelare) vide Nonium in Protelare. Glo. Protelum ἱελκαμφορον. sic Nonio Protollere.

τῶνε) Thae.

Protinam, protinus) Protinis etiam veteres dixere. v. Nonium in Protinus.

Terentius) Phormione.

Prouincia) adde l. 99. 1. ff de verb. signif. earum aliæ consulares, aliæ Prætoriæ, aliæ vrbanæ. Cicero Philipp. 1. vnde Prouinciales l. 190. ff. eodem titulo. res prouinciales. l. 35. ff. de hæredib. instit.

Prouorsum fulgur] *Geuorsum meuis. ideß controuersum. Ioui fulguri*) Ioui fulguratori.

Fulguri) Fulguritori Meuis.

nocturna summani) eadem videntur dici à Seneca 2. Natural. 49. Gloss. Κεραυνοβόλιον χθόνιον ἀρα ἱσυκτερινόν, fulgur submanum. κεραυνοβόλιον fulgorium.

summani) vide infrà Summanalia liba.

Prugnum] *pro priuignum*) pro Prunum. alii, pro Pronum.

Rubepræsente) *ab iis qui puberes sunt*) Galli la ieunesse.

Pubes) v. Inst. de Nuptiis. Vlpiani frag. tit. 11. §. 28.

Publica pondera)

silli) sill i: alii silii.

oetier) vtier. *vt hi*) vti.

quadrantal vini octoginta pondo fiet) Idem Plinius 14. c. 4. Est autem Quadrantal vini, idem quod amphora Volusio Meciano in libro de asse. adde infrà Quadrantal & Hemina. Glossis Quadrantale κεράμιον, orcium Amphora.

P. 15. fiet.

librario) vinario.

sex de quinque libra in) sexdecimque il.

hac) hæc.

D.M.) dolo malo.

multaretur) multetur.

Publica sacra) *priuata*) adde s. Priuatæ feriæ Propudianus porcus.

Publicius cliuus) *malleoli*) malleoli.

Aediles Curules) Aediles plebis. v. Ouid. 5. Fastor.

muierunt) mœnierunt.

Velia) Vel. alii vehicula.

possit) possint.

Pudicitia signum) *familia naedisset*) vbi familia atque ædis est Herculis. alii, vbi familia habet & ædis est Herculis. vel, vbi Aemiliana ædis est Herculis.

Puelli) adde Nonium in Puellos. Glossis Puellus παῖς ἀρχῆος.

Ennius: Pœni, &c.) hic versus integrior citatur à Nonio.

Pugio) adde Nonium in Pugio. Glossis παραξιφίδιον, ἐγχειρίδιον, quod alibi ἐγχειρίδιον: μάχαιρα. & sica: alio item loco ξιφίδιον.

Pusilus

Pullia saxa] *Pictor*) lictor.

Pulchralibus] *cupidus*) cupidus.

idem) Cato.

Pullus Iouis] *puerum quem quis amabat pullum eius dicebant*) vide infrà Puer.

Puer] *icta*) tacta.

Puls) vide Varronem 4. de lingua, v. ē. Puls Miliaria.

Tripudium id est terripauium) v. Ciceronem 2. de diuinatione.

terripauium) terripuuium.

pauire) puuire. adde suprà Obpuuiat.

Punctariolas] Punitariolas.

ipse] Cato.

Punici dicuntur non Pœni) non Pœnini.

Pura vestimenta] *non obsita, nō fulgurita*) nō obstita, id est fulgurita. vide suprà Obstitum.

Puriputi] adde 6. Gell. 5.

manumissione) id est liberatione.

Spurco) porco.

Purime] alij Puriter. vt apud Nonium.

Purimenstruo] *qui sacrorū causa toto mense*) vide suprà *Denaria Cerimonia & Tricenaria.*

Puteolos] vide Varronem 5. de lingua.

multitudine) similitudine.

Puteum) in neutro: est & masculini generis. vide Nonium in Putei.

Puticuli) vide Varronem 4. de lingua.

in puteis) vt puteus.

Putitum] Putitium, alij Politum, alij Putidum. vt apud Nonium, 4. locis.

Plautus] in Bacchidibus.

at) ab.

millibus aris) vide suprà Potitium.

publicus) publicos.

Putus] vide suprà Amputare & Imputatum. vide Nonium in Putus.

putate,) putare.

. . . *sycophanta est*) verba Plauti in Pseudolo.

. . . . *uanda*) Parilia sibi obseruanda &c.

Q.

Q*Vadrantal*] quod & Quadrantale Glossis. vide suprà Publica pondera.

quam ex Græco ἀμφορέα) Glossis ἀμφορεὺς, κεράμιον, orcium.

quòd vas pedis quadrati) qui Quadrantal Gell. 1. c. 20.

in publicum) in pulli. V.

Quadrata Roma] vide Dionysium li. 1. Plutarchum in Romulo: Solinum cap. 2. Tacitum 12.

extiteras) exterat.

Quadruplatores) vide Asconium diuinatione 4. in Verrem.

Quadrurbem Athenas) vide Plutarchum in Theseo. sic Glossis Quadriiugem, τέτρωρον.

Quaso] *Munda*) mundo.

liberorum sibi quæsendorum) sibi liberorum quesendorum. dixi ad l. 220. §. 3. ff. de verb. signif. vide 4. Gell. 3.

Quæstores) . . . *cidi appellantur*) parricidij appellantur. adde suprà Pari. l. 2. §. & quia. 23. ff. de origine iuris.

Quando) *imp* . . . *secundo*) Vt & in secundo.

grauis tergaios] Graius inter Graios.

Quam de] *pro quam*) pro quando.

Quando] *Plautus in Manech. &c.*) Plautus in Mænechmis, ideo quia mensam edo, detergo.

C litera) E littera.

Quando Rex comitiauit) alij, Quando herus. malè. adde infrà Refugium: Varronem 5. de lingua. vbi de diebus hominum causa constitutis agitur.

Quādo stercus) vide infrà Stercus. adde Varronem 5. de lingua.

Quartarios) Fortasse Galli inde suos Chartiers.

colligere] collisere.

Quatenus] *quatenos*) quatenos. & ita quoque alio loco infrà legitur.

Quatere) adde Nonium in Quatere.

quassare & sæpe quatere) adde Nonium in Quassum. 2. Gell. 6.

Quaxare] Quoaxare. alij Quassare. idem quod coaxare.

Quercus] *querquerā*) vide infrà Querquerā.

Querqueram) febrem intellige. adde suprà Quercus. Ex Gellio 20. c. 1. Querqera febris & rapida, qualis vetus quartana. de qua in lege 60. ff. de re iudicata.

κάρκαρα) κάρκαρα.

carcer] cancer. *mihi*] mei.

Plautus] in Friuolaria.

bilis querqueratus) bilis. aqua, intercus, Amussis, febris querquera. Priscianus lib. 6.

Querquetulana] *vtra*) alij legunt nunc: alij, viræ. Græcis χρηνεῖδες καὶ ἁμαδρυάδες dicuntur. vide Varronem 4. de lingua.

sciens] sagas. vide suprà Præsagire.

Querquetularia] *querquetum*) Quercetum.

viragines) Virago. Glossis ἀνδρεία, γυναίκα.

Ques] *queis*) qui vel quis.

Quianam] *genus isti*) genuisti.

Quianam) heu quia nam. ita apud Virgiliū 3. Æneid.

Quietalus) Quietalis, vel quietatus.

Qui hoc censetis) *illuc trāsite*) hæc verba dicebantur in senatu ab eo magistratu qui retulerat aliqua de re ad senatum, vt per discessionem senatusconsultum fieret. vide Plinium 4. Epistol. 14. hinc familiare authoribus antiquis, verbum discedendi. & discessionis. v. Ciceronem 1. Epist. 2. adde 14. Gell. 7. Transite autem, idem sicut quod descendite dixi ad *Tullium* 8. *Epistolar*. 13.

Quincentum) *vsurpant*) vsurpabant.

Quinquatrus] adde suprà Minusculæ.

qui fere hi] quibus ferit. alij qui feriis. vide Varronem 5 Ouid. 3 Macrob. 1. (uabant.

Quinque genera signorum] *obseruant*) obser-

Quinquertium) vide supra Penthatlum. vide l. 2. ff. de aleatoribus. Glossis πένταθλος. Quinquertius.

Quintana appellabatur porta) Lips. dispungite vocem porta. 5. de militia 8.

Quintia prata] *à Quintio Cincinnato*) vide. Liuium 3. vide supra Fabiani Ouid. 2. Fastorū.

Quintipor] *Gripor*) Calpor.

Quipatres) vide Liuium 2. vide 5. Adlecti. *& duo genera appellaret esse*) sic duo genera appellauere.

Quippe] *appellare esset*) appellata sunt.

Quirinalia) vide Varronem 5. de lingua. *idem*) cædem.

stultorum feria) vide infrà Stultorum feriæ. vide Varronem 5. de lingua. Plutarchum in Problemat.

antequam &c.] hæc, & sequentia semicirculis inclusa, repetita sunt ex eo capite, cuius initium Quirinalis collis.

quidem, &c.] quidam suorum fornacalium sacrorum ignari, eo potissimum &c.

Quirinalis collis) *Aegonus*) Agonus, alij Agonium vide Varr. 4.

Qui . . . Quirites à Quirino cui aqua & vino in Curiis sacra faciebant.

illius Quiris letho datus est] ollus Quiris letho datus est. adde Varronem 6. de lingua. & suprà Indictiuum funus, & Simpludiarea.

Quiritium fossa) vide Liuium 1.

Quispiam] *aliqua*) aliqua. *qua*] qui.

Quisquilia] Glossis Quisquilia. σκύβαλα.

Quid] quid. τί ὅτι.

Quoniam] ἐπειδή ὅτι.

Quot serui tot hostes] *Quot seruitute &c.*) Idē Senec. 6. Epist 47. vide Theophilū. §. sed maiores. Inst de h s qui sunt sui. & Macr. 1. Saturn. Aristot. olim R.

R *pro S*] S pro R literam dicitur inuenisse Attius l. 2. § 31 ff. de origine iuris.

lasibus] vide Varronem 4. de lingua.

R duobus differitur etiā) dissecti, cuius etiā, alij differitus cuiusp an.

Rabidus] *à rabie*) vt & Rabere apud. Non.

Rabula) vide Nonium in Rabula, & in Rabulæ, & infrà in Raua, sunt qui legāt Rabicula. *intus*] inuentus

Radere] lege xii. vide Ciceronem 2. de legibus, & 2. Tusculā. dixi ad leges xii. Tabul. adde 14. Plin. 37.

Rapi simulatur virgo) *trahitur*) traditur.

Rapi solet fax] v. 5. Facem: Patrimi.

vtriusque] vtriusque.

alterius vtrius) alterutrius.

Rasores] huc referri potest verbū Rasitauisse quod apud Gellium est 3. c. 4. & Rasorius, Glossis ξυρευτής qui & alibi Ralla, Rallū, Rallus.

Rates vocant ligna) vocant ligna, fortasse idem quod Ratariæ Gellij 10. c. 25. in fin.

Ratitum quadrantem] dixi ad Varronem 4. de lingua. (Plin 9. & 3.

Antonius) vide quædā de Antonio apud 33.

Ratumenta porta) *Etrusci*) Clarusci.

Vtris consternatis) vehis consternatis.

conspectūmque) in conspectum.

veienti] vegenti.

Ratus sum] Glossis λογίζομαι.

Raua vox] *Rabula*) vide suprà Rabula.

Raui coloris] adde Noniū in Rauū fuluum.

Plautus] in Epidico

rauistelles) vide suprà Grauistellos.

Raudia] Rauallæ: alij. Rauillæ.

quemadmodum à casulis casula) quemadmodum à colore fusco sullæ.

Rauim) *Plautus*] Aulularis.

expeiurauì] expurgaui.

Rauim dicebant pro raucitate] adde Noniū in Rauis. (rausurus.

rauis] rauius: alii, Rauit, Raucè loquitur, &

Receptitium seruum] *quod redhibitus*) in exceptus. vide 17. Gell. 6. & Noniū Receptitiū seruum. 1. n. 267.

Receptus mos] *quem alienū adsciuit*) differt ab instituto vt dixi l. 1. ff. de donat. inter vir.

Recinium] alij Ricinium. Glossis Ricinus, Κρήδεμνον. Nonio Ricinium) quod postea Mafurtium dictum esse ait) & Ricinum quod rotum imo rotundum Non. 14. (Tabul.

qui XII. interpretati sunt] dixi ad leges XII.

virilem togam qua] alij V, irtogam, alij. Vertogam qua. vt Ver Verrium significet.

prætextam] prætextum quo mulieres vtebantur) in lautu Non. 14.

clauo purpureo] fiebant etiam claui ex purpura. l. 19 § simili modo 5. ff. de auro, argento. vincula purpuræ dixi 2. de legibus.

Reciperatio] ea plerunq fiebat post res solēniter repetitas à fetialib. v. l. 19. ff. de captiuis.

Recipie] Recipiem.

Reciprocare] *pro vltrò citrōque poscere*) & apud Nonium pro Recipere.

procare est poscere] vide suprà Procati.

Rapido &c.] rapio. reciproco pedem cito. vel ila, Vltro citrò testem.

tollenone aut pilum] tolleno.

vel pilum] vide infrà Tolleno.

Reconducta fecerit] Reconderit, alij. Reconduit, refecerit. lege Recondiderit, fecerit.

Recte] vide Regillum.

Recto fronte] vide infrà Specus. loquitur autem de arie Cato de re militari vna repugnatio est, si frōte longo, quadrato exercitu. v. Nonium 3. n. 49. ad frontem.

à stirpe supremo] vide suprà Masculino: & Stiricidium: Spicum.

Ilia Dea nepos] id est in fæminino nepos. vide infrà Specus, Nonium in Nepos.

lupus

lupus fota) vide s. Masculino: alij legunt *lupus fœmina*. nam & ita Nonius. adde 1. Quintil. 10.

nulla metus) vide s. Metus Masculino Nonium 3. in Metum.

hic ouis) vide s. Ouem.

hac agnus) vide s. Agnus.

Redantruare] ita Nonius, alij Redampiruare: alii, Redamptruare.

vt ampiruet, &c.) vt amburuet: sic vulgu redandruat idem. vel ita, vt Amptruat: inde & volgu redamptruat olli.

redamplauit] redantrauit.

Pacuuius) in Chryse. ita apud Nonium.

promerenda) proærenda. alij, promerendæ.

redantruare) redamptruare, alij redampiruare.

Redarguisse) Redarguesse.

pertisum) vide s. Pertisum.

ferunt) ferum.

Redemptitauere] *malefacta*) efacta.

Redemptores) Glossis Redemptor ἐργολάβος.

conduxerant) condixerant.

Redhostire] adde Nonium in Redhostire.

Nanius in lupo) Næuius vel Nouius in Ludo.

Salutat iube) salutant iubæ.

milium) mulium.

meassem) eassem V.

obiectet] cum ea se oblectet.

hostire] vide s. Status dies.

& in Hectoris lytris Quæ] & in Nectoris lytrisque.

hostius) hostitis.

Redibitur tum] Redhibitum.

&) ei.

Rediculi fanum] dixi ad Varronem 4. de lingua.

Redimiculum) vide Glossis Redimiculae ἀναδούμενα, corruptè pro Redimicula ἀναδήματα: vel vt infra exponit ἀναδήματα, quemadmodum in lege 26. in f. ff. de auro, Anademata dicuntur, quibus vinciuntur mitræ: vnde & vittæ in l. 25. § 10 ff. de auro: ac proinde Catellam hic vocari a mulieribus refert Festus. Est enim Catella deminutiuum à catena, teste Nonio in Catellæ.

Redinunt, redeunt) sic s. Nequinunt, pro nequeunt: solinunt, pro solent: ferinunt pro feriunt, & Prodinunt pro prodeunt.

Rediuiam) *luere*) alij perperam, tuere vel duere. Cæterùm luere idem esse quòd soluere, constat etiam ex verbo Reluere s. & in l. 8. in f. ff. de re militari, & Cod. de luitione pignoris.

Liuius] Læuius.

Rediuia) Glossis Reduuia παρωνυχίς. iisdem παρωνυχία Redubia.

reluuium) rediuium.

Rediuiuum] Glossis παλίνζωον.

primo) tertio Verrinarum, qui primus est de Prætura vrbana.

Referri diem prodictam, id est ante ferri) inter varias significationes Referre est præferre, ex Nonio.

Refriua faba) Refriua fabra.

vt ait] via.

reuocent) reuocant.

Refriua) Refriuam.

qua) quam.

Refutare) vide s. Futare.

Regalia exta] *potentibus*) petentibus.

dominationem) id est αὐτεξουσίαν, vt sit emancipatus, vt sit sui iuris.

Regiescit) Reglescit.

Regifugiam) Glossis καταφυγή.

VI. kal.] Martij scilicet: id enim ita esse testatur Ouidius. Sed tamen Macrobius 1. Saturnal. VI. Idus Iunij exactos reges fuisse scribit: eóque pertinet quod paulò post adscribitur de Kal. Iuniis.

Regillis] vide s. Rectæ. Porrò Regillam vestè diminutiuè à regia dictā, scribit Nonius.

actu) erectis. *virginis*] virgines.

ominis causa] vide s. Rectæ.

Regimen pro regimento) Regimenti verbo vtitur Aurelius Archadius in l. vnica. §. 1. ff. de P. Prætorio.

Relegati] Relegatorum passim in iure mentio.

Religioni est quibusdam porta Carmentali egredi) de porta Carmentali, vide infrà Scelerata porta.

Religionis præcipua) in Capitolio.

ara) huc videtur referendum quod Plinius 15. refert bello Persico, in Capitolio, bis enatam palmam.

Religiosi) hic opponuntur superstitiosis, vt & alibi religio & superstitio l. 2. ff. de iustitia & iure. l. 1. §. 1. ff. de collegiis. l. 30 ff. de pœnis Est exemplum superstitionis, quæ & simplicitas in l. 14. §. 5. ff. de religiosis. adde Nonium in Religio.

Religiosum] ad(æt.

Religiosus etiam officiosus erga homines) hinc Gloss. Religio, εὐσέβεια, αἰδώς.

dies religiosi) qui & infames & infausti, Nonio in Religio.

quibus, nisi quod necesse est, nefas habetur facere) vide s. Mundus, vide s. Præliares dies.

sex & triginta atri] Terni erant singulis mensibus, postridie Kal. Non. Idus.

Alliensis) Alliensis dies postridie Idus Quintiles. vide 5. Gell. 17. Macrob. 1. Saturn.

atque y] alij.

quibus mundus patet) vide suprà Mundu. Ter autem in anno mundus patebat 9 K. Septemb. postridie Volcanalia 3. Nonas Octobr. & 6 Id. Nouemb.

in ædem bonæ Dea) vide s. Mundus.

mystica] alij mystice, alij auspicia.
sanctum murum) l. 8. in f. ff. de rerum diuis.
Religiosum sepulchrum) vide l. 6. §. 4. ff. de rerum diuis.
putant) putat vt.
qui non iam] quoniam. *qua*) eo.
reluere, resoluere.] adde suprà Rediuiam.
ipsi] ipsa. *opposuit*) opposiuit.
Remancipatam] Glossis Remancipat ἀντιπαραχωρεῖ ἀντιπαραδίδει. Remancipo ...
mancipata) id est emancipata ex mariti sui potestate soluta: aliàs in potestate mariti esset, nec posset sine mariti autoritate contrahere.
Remant repetant] alij Remanant, alij Renitant, alij Remeant Glossis Remeat ... adde ĵ. Re ... eare.
Remeare redire) adde s̄ Remant.
commeatus dari dicitur] ita Commeatus accipitur in l. 2. in f. ff. ad municip. l. 1. & l. 3. §. 7. l. 14. ff. de re militari. & l. 1. Cod. de commeatu.
possit) quis possit.
Remeare] *emancipato*) Emancipato.
redireque) redire cum.
Paucius) Paccius. S. *ludum*] locum.
Remeligenes] Remeligens.
patina] Casina.
diu intus] diuinitus.
Remores aues] Remoræ aues.
Remulco) vnde Remulcare Nonio. adde s̄. Promulco.
Renancifcitur] *reprehendit*) deprehendit.
nancifcitur) adde s̄. Nancitor.
Rena ..] Renancifcitur.
Renouatiuum fulgur) vide s̄. Adtestata.
Repagula) Glossis ... Est autem ... vncinus & repagulum: & alio loco Repagulum ... iisdem ... Pessulus.
ita] quia ita.
in Verrem libro quarto] Ea est quarta Verrina, quam Cicero scripsit: non egit: aliàs, sexta est Verrinianarum. adde suprà Rediuiam.
Repanda) Retanda. hinc flumina Retanda: arbores Retæ, 11 Gell. 17.
Pomptina] Pomptina.
Repastinari) adde Columell. 3 cap 18. Isid. vlt. Etymolog. 14. Pallad. 2. c. 10. hinc pastinandus fundus l. 15. §. 1. ff. quod vi: Pastina instituere l. 7. in f. ff. soluto. pastinationes l. 79. ff. de verborum signif. Tertulliano de cultu, repastinare diuitiarum visum, est repurgare & 2. aduersus Marcionem, commissio iniuriæ repastinatur, id est refoditur: & in exhortatione ad Castitatem scribit, Deum in vltimo compescuisse concubitum non sine ratione repastinationis: propagationis verò in primordio. Glossis ... Pastinum, ... Pastinatio, Repastinatio: ... Pastinanda: ..., occo, occilio, Pastinor, Pastino, ... Pastino, repastino.
natura) natum.
excodicatur) ex quo dicatur.
vt fiat pascui) vt fiat pascuus: alij vt fiant pascua.
satione) sationes.
Repastina serati senex frugis] Repastinasse ratus sentes fugis vel repastinatas arati sentices fugis.
Repedare, recedere) adde Nonium in Repedare.
Repotia] *appotalis liber*) Repotialis, liber.
Repudium] vide l. 101. l. 191. ff. de verborum significatione. Glossis ...
Repulsior) *Nec*) alij hæc: alij Ec.
Reque eapse) adde s̄. Reapse.
sape] deesse debet.
spem) sum.
Res comperendinata] vide Asconium in Prætura vrbana 3. in Verrem. & Ciceronem pro Murænatio. Gell. 24. & 7. cap. 1. hinc dies Comperendini. Macrob. 1. c. 16.
in diem tertium) hinc Glossis Comperendinatio ... triuin dierum dilatio.
Resecrare) *Plautus*) in Aulularia.
Reserari) adde Nonium in Reserare. Glos. Reserat ἀνοίγει.
Reses ignauus) eadem forma Deses dicitur.
Pacuuius in ...) Pacuuius in Armorum iudicio.
Residiare) Resultare.
Resignare) *pro subscribere*) adde ĵ. Resignatum, & ĵ. Signare adde l. 39. ff. de v. signific.
Resignatum as) vide suprà Dirutum ære, vbi dixi.
in tabulas refertur) reo fine in exercitu librarij caducorum in lege vltima. ff. de iure immunit.
resignare) vide s̄ Resignare.
Respersum vinum) alij Resparsum 14. Plin. 22. sumptuosa respersio Tull. 2. de legib.
Respicere) *autem &*) auem, est.
Respici auis) adde s̄. Auspicium: hinc Spectio ĵ. spectio Varroni 5. de lingua: verbum Augurale.
Respublicas multarum ciuitatum pluraliter dixit C. Gracchus) id est, verbum Respublicas vsurpauit pro multis ciuitatibus.
P. Ennij) Penni lege Petronij. Fuit enim lege Petronia de peregrinis Roma eiiciendis Tull. de offic. & de legib. dixi ad l. 24. ff. de *manumiss.* l. 11. in fi. *ff ad l. Cornel. de sicariis.* l. 16. Cod. *ad l. Iul. de adult.*
Restat pro distat] fortasse legendum pro distat resistit: vt apud Nonium in Restare. 1. Gell. 22.
aut) ast.
Restibilis ager) Glossis ἀγρὸς διὰ τοῦ ἔτους σπειρόμενος: cui opponitur Nonalis: de quo

de quo in l.30.§.Nonalis.ff.de verb.signif. Restibilis ager Columellæ pinguis, eundem vervacto opponit 2.c.10.4.c.13.

Retiario pugnanti] ne Retiario adde Isidorum Iuuenal. Satyr.8.Sueton.in Claudio c.34. & in Calig. Tertull.de spectaculis c.10. Valerius Maximus 1.Titul. de somniis. Artemidorum.

Non te peto, piscem peto) Quintilianus loquens de mirmillone, Viuum capere vult.

à Pytthaco) Idem Strabo 13.Diogenes lib.1.

Reus] id verbum passim in iure. & specialiter Titul.de duobus reis: adde Ciceronem lib. de Oratore.

Reus stipulando) qui & reus stipulandi in l. 2.ff.de duob. reis.

Reus promittendo) qui & reus promittendi in l.1.ff.de duobus reis.

quid horum &c.) quid horum fuit vitium iudici arbitrove reove dies distensus: vel diffusus esto: vel diffusus est. vide l. 2. §. 3.ff.si quis cautionibus diffusus diffisus *v.l.2.§.3.in l.ff.si quis cautionibus*, adde 4. Gell.2.& *Cuiacium l.113 ff.de v.significat.* dixi etiam ad leges XII. *Tabularum.*

actor, reúsque) actor reique.

me) reus reuocatur.

... *are oportere*] Rhegiū appellare oportere.

regione) regno.

... alij ...

Rhinocerotem) vide 8.Plin. 20.

Rhonde sicadionque) Rhondes Icadionque. vide supra Icadion.

quàm leuis sed) quàm illa essent.

Rica] ea postea, sudarium dicta. vide Nonium in Rica.

quo Flaminica) vide Varr.4.de lingua.

patrima & matrima) vide suprà Patrimi & Matrimi.

Rica & Ricula] Turpilius apud Nonium in Ricinum, Interea adspexit virginem gestantem in capite riculam.

vt) vel.

Rictus) vide Nonium in Rictum & Rictus.

rixa] vide l.4.ff de vi bonorum. l. vlt. ff.de sicariis. l. 52.§.1.ff. ad l. Aquil. Glossis Rixa μάχη.

rixiosa) rixosæ.

ringitur) Glossis ..., ... adde Nonium in Ringitur. iisdem Rictum, Mensura oris.

Rideo,] *Canterio*) alij Cantherius. vnde prouerbium, in porta Cantherius.

nisi] de iis: alij id iis.

Ridiculus] hinc deridenda loqui. in l.4.§.1.ff. de ædilitio.

Renes] inde Renitiosus & Rienosus. Gloss. νεφριτικός.

nefrundines) vide suprà Nefrundines.

Rigido] *locatus*) iocatus.

cærula prata] campi cærula prata, ita Macrobius.

vsurum) surum.

surus) vide infrà Surum.

possunt] possent.

rustes] fustes.

Rigidum] *frigidum & post durum*] Idem Nonius in Rigidum.

Rimari) adde Nonium in Rimari.

Ritus mos] *in sacrificiis*) facit Nonius in Rituis.

Riuus) vide l.1.§.2. ff.de riuis.

non spe, consilio ve) non specu, incilio ve.

siue super terram fossa, siue subter specu) specus & fossa hic opponuntur, vt & per specum ducere, & per apertum in l.3.ff.de riuis.

super] subter.

Robigalia) Anno XI. regni Numæ is dies constitutus. vti refert interpres Arati Latinus.

quem putabant rubiginem auertere) de rubigine, adde quæ scripsi ad l.15.§.2.in verbo aut satis feruore non assueto. ff.locati.

Robum) *robur*) hinc Glossis Robur μέλανδρυς.

Robus quoque in carcere dicitur locus, quo præcipitatur maleficiorum genus) Lucretius 3. Carcer & horribilis de saxo iactu deorsum, verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tedæ. Plautus in Pœnulo, Vt ego detrudā ad molas, inde porrò ad puteum atque robustum Codicem. & in Captiuis, At ego faciam vt pēdeas. nam in Robur te totum dabo Valerius 6.cap. 3. de robore præcipitati sunt. Tacitus 4 Annalium, Robur & saxum minitantium. quo loco robur & saxum rectè coniunguntur propter affinitatem pœnę cum præcipitatione è saxo, de qua vide l.25. in fin. ff.de pœnis. quibusdam Robur aut robus videtur idem esse ac eculeus, aut equuleus. Ac ne quid (quod ad hunc locum pertinet, omittam) sciendum est duas carceris partes præcipuas, Robur de quo nunc dictum est: & Tullianum de quo vide Sallustium: & Nonium 2.n.235.

Rodus) alij Rudus. adde infrà Rodusculane porta.

Constituit) constitit.

sensit) sensim.

obuiam) obuium.

saxum rudum) saxo rudem.

paxillum) pauxillum.

matexam] metaxam.

rudusculo libram ferito] adde Boetium in Topica Ciceronis: dixi ad leges XII. Tabularum. Titul. de contract. empt. vbi de mancipatione. adde Ciceronem 4. ad Atticum 8.& 6.Epistol.penult.& 7. Epistol. 2. 5. Valer. 6.

Roduscu lana porta) alij Raudusculana. vide Varronem 4 de lingua.

rando] vide suprà Rodus.

Rogat] *ut lex Babia*) de qua vide Liuium lib. 40.

Rogatio] Id ius singulare nostris auctoribus l. 8. l. 14. l. 15. l. 16. ff. de legibus. Priuilegium Ciceroni) de quo dixi ad leges XII. Tabul.) quod à lege ideo Festus hic ait differre. Cæterùm leges promulgatæ dicebantur si erant trinundino propositæ: rogatæ, cùm Tribus rogarentur, vellent iuberéntne: latæ, cùm acceptæ & adprobatæ.

quod in omnes homines, résve populus sciuit, lex appellatur) vide l. 8. ff. de legibus.

Romam] vide Dionysium Halicarnasseum, Liuium.

Palatinus] vel Palatium.

Romus] alij Rodius.

Thespia(que) Thespiadásque.

Valentiam) v Solinum c. 1.

primum omnium) prima, alij primam.

Callias Agathoclis) Callinus Agathocles.

quosdam) quendam. *Gallatas*) Galtas.

Romam] Romanos.

non Romulum] vide Varronem libro 8. de lingua. v. Beneuentum & Segesta dixi Nouella 20. c. 1. & in Omen ꝫ.

Cincia, & post, familia) de Cinciorum familia quædam scripsi ad l. 3. ff. si pars hæreditat.

Romani] . . *artificium* . . *cœperunt*) Fortasse hoc scripsit Festus, Romanos ciues agriculturam & militiam exercuisse: sedentariam verò artem per seruos & aduenas. vide Dionysium 2. & 9.

Romulia tribus) vide Varronē 4. de lingua.

Romulum] *à ficu Ruminali*) v. ꝫ. Ruminalis.

ruma) adde ꝫ. Rumen. Nonium in Rumam.

à virium magnitudine] est enim Græcis ῥώμη idem ac robur.

Romulus & Remus] à virtute. adde suprà Romulum.

Rorarios milites] vide suprà Adscriptitij. & Varronem, Nonium in Rorarij. Glossis Rorarij ἀκροβολισταί. (ratore.

Roscius] *de oratore*) vide Ciceronem 1. de o-

. . . *mense August.*] Rustica vinalia mense Augusto.

Rosea] hunc campum sumen Italiæ, quod ad gramen, dicitur Plinio 17. c. 4.

Rotundam] Rutundam.

Rubidus] *apud Plautum*) in Sticho.

Catina) Casina.

Ructare] vide Nonium in Ructus.

videres alios) videris alias.

Cicero) Philippica 2.

Rufuli] Liuius 2. Ascon. 1. in Verrem aliàs: Rutilias & post Rufuli *Lips. 2. de militia.*

Consul faciebat) vel Dictator. Liuius 9. Polybius 6.

Rumen] vide Nonium in Rumen.

rumare) vide supra Adrumauit. & infrà Subrumari. Glossis Rumat, ἐμβρωματίζει.

ruminare] vide Nonium in Ruminare, Ruminat, Ruminatur.

Rumex genus teli] ex hoc loco Gellius 10. c. 25. emendandus, apud quem pro, rumigestri, falces, legendum, rumices. trifaces. Glossis alio significatu Rumex, λάπαθον ac Lapathiū.

Spari) 10. Gell. 25 Glossis Sparus, εἶδος ἀκοντίου.

Ruminalis dicta est ficus) de qua vide suprà in Romulum.

rumis) rumus. alij Ruma, vt apud Nonium.

hædos subrumos) vide infrà Subrumari dicuntur hædi.

Rumitāt] *rumigerantur*.) vnde rumigerulus: Glossis θρυλλητής. Dicebant autem veteres non tantùm Rum gerare. vt hic: sed & Rumiferare, de quo vide Nonium.

se) tere.

Rupitias) Rupit, alij Rupsit.

in XII.) dixi ad leges XII Tabul.

deder.) iederit.

Rur.] Gloss. Rure, κατ' ἀγρόν.

ruri re] ruri fere serita apud Terentium.

Ruscū] *amplius paulo herba & exilius virgultis*) alij & exiruis, nullo sensu: ita lego, herba & exilius virgulto: vel herba exilior virgulto. hinc Glossis Ruscum, χαμαιδάφνη, μυρσίνη ἀγρία, εἶδος βοτάνης.

fruticibus) fructibus. malè sed & à fecibus vini fœculam vocant. dixi ad Varronem 6. de lingua.

jolita] solitas.

ars & ces.] auri. alij ita, auri, arsinea, rete diadema, coronas aureas. fascias galbeos.

facie, galbeas) faciē galbeos: alij fascias galbeas.

galbeas] vide suprà Galbeum.

Ruspari] vide Nonium in Ruspari. Glossis Ruspinat, χειρεντρέχει.

amaritimas) maritimas.

Rustica vinalia] vide suprà Roscij: Varronem 5. de lingua.

in luco libitinensi) anteà legebatur, in luci libiti à densi.

ipsius) antea. pius.

Ruta caesa] ea sæpius venditor excipiebat, seu recipiebat. plerumque disiunctim efferebant ruta & cæsa. v Ciceronem 2. de Oratore, & in Topicis: Nonium in Ruta: adde l. 3. §. 7. ff. ad exhib. l. 66. in fin ff. de contract. empt. l. 17. § 6. l. 18 in fin. ff. de act. emp. l. 241. ff. de verborum significat l. 2. Cod. de contr. empt.

contraxit] extraxit.

Rutabulum] alij Rotabulum.

otiose) oriotus.

Nauius] Nauius, alij Nonius.

iri) viri, alij viro.

Rutila canes non procul à rubro] adde infrà Rutilum.

Rutilum] alij Rutilius, alij Rurilus.

rufum

rusum significat] vide 2. Gel. 26. adde ꝭ. Rutilæ canes.

Rutilius] alij Rutiliæ vel Rutilę. adde ꝭ. Rufum & Varronem 6. de lingua.

Rutrum] vide Nonium in Rutrum.

S *Abatina*] vide Florum lib. 6. Liuium 6.

Sabini dicti] PP.) id est præcipué.

Sabini quod...) *Sabini quod volunt somniãt*) Est species prouerbij.

Saccor) saccorum. alij, Sycomorum.

Sacella] vide 6. Gell. 12.

Sacer mons] *Ioui consecrauerunt*) vide Dion.

locus] locum.

sacram viam] vide ꝭ. October ea parte qua agitur de Sacrauiensibus.

Idulium sacrorum] edulium sacrorum malè. Idulia sacra dicuntur, quòd fierent, quot Idibus, & ab oue quæ quot Idibus immolabatur. Ouid. Idibus alta Ioui grandior agna cadit: dixi etiam ad Varronem 4. de lingua.

Sirenia) *Strenia*) vide Varronem d. loco.

nec) nec ita.

Sacramenti) sacramentum.

in Q. Therminum de X) adde ꝭ. Obstinato.

Sacramentum as] v. Varronem ꝭ. de lingua.

siue eo quis interrogatur, siue contenditur) siue in rem agatur, siue contenditur.

plebis) militum. *posthoc*) postác.

Tres verò capitales) v. Rçuardum 2. Varr. 18. & 12. ff. de origine iuris.

facti) acti. *ex*) exigunto.

iudicare esseque) iudicarateque esse, esséque.

Sacraui] *vere sacro nati*) vide infrà Verśacrum: & Seruium 7. Aeneid. ad illum versum sacranæ acies.

Reates orti) forte Ardente v. Seruium dolore, notat enim opinione quorundam sacranas acies, Ardentium fuisse.

nam vere sacro) cum pestilentia laborarent veri sacrum vouerunt.

Verè sacro] Mos Italis fuit, vt magno periculi adducti vouerent quęcumque proximi vere nati essent, apud se animalia immolaturos, Seruius dicto loco.

Sacratæ leges] adde l. 9. §. propriè 3. ff. de rerum diuis.

sacer alicui deorum) vide Macrob. 7. adde Nonium in Sacrum. *sicus*] sic vt.

Sacrem] vide hunc locum emendatum ꝭ. col. 196. in Sacrem porcum.

Sacrificulus Rex &c.] qui ea sacra quæ reges facere sueuerant, facit Post reges exactos. creati Reges sacrificoli, & quidem primi M. Papisius &c. vide Plutarchum in Probl. Hic adde ordo sacerdotum ꝭ.

Sacrima] vide hunc locum emendatum ꝭ. col. 196. in Sacrificium.

pramessum) alij præmerium, alij præmetium. vide suprà Premetium.

..primis fiet..] Sacrima sacrificium quod pro vuis primis.

Sacrosanctũ] Gloss. sacrosanctas ἀσυλιμαῖος iisdẽ sacrosanctum ἅγιον, ἱερὸν, ἀκαταπάτητον.

vt qui violasset, morte pœnas penderet) facit lex vlt. ff. de rerum diuis.

Saculares ludi] vide Valerium 2. cap. primo. Horatium in Carmine sęculari. Zosimum. Porro de Ludis Circeosibus, v. Teusa Equiriis, v. Equiria Honorariis, v. Honorarios Lupercolis v. Crepos & Fabinorius Magnus. v. Negalosimo Magnos Piscatoriis, v. Piscatore Tauriis, v. Taurii Consanalibus. v. Consualia.

...ppellatur) appellatur Terẽtũ. v. ꝭ. Terentũ.

post centum annos) inde sæculares dicti. Est enim sæculum id temporis spacium.

Popillio Lenate] v. de Censorinum.

..stis furuls) hostiis furuis, fiebant enim hi Ludi Diti & Proserpinæ tribus noctibus.

Sagaces] vide suprà Piatrix, Præsagitio. & infrà sagaces. Glossis sagax ἰχνεύμων, ἀγχίνους, πανοῦργος, φρόνιμος κτλ.

solertis acuminis] vide suprà Præsagire.

cognoscere....] cognoscere posse sagacem.

saga] vide ꝭ. Piatrix & Præsagitio. vide Nonium in Sagæ.

Sagmina] vide l. 8. §. 1. ff. de rerum diuis.

& Macrobius verbenas) v. Glossas.

arcebãtur] id est petebãtur, dixi ad Noniũ.

Scalos] Scapos, alij scopas.

Salaciam Deam] Glossis salacia, ἀμφιτρίτη Νηρηΐς, quæ & Salmacia. vide infrà Salmacis.

Salaria via] quæ & Collina.

Salias virgines] sacrificium facere.

in Regia cũ Põtifice paludatas) v. Varronem.

Salsorum] v. ꝭ. Salios. *Salicem*) adde Verrius.

Salinũ in mensa pro aquali solitum esse poni ait cum patella] atqui nihil aliud salinum quàm patella, in qua diis primitiæ cum sale offerebantur, vti refert Acron ad illa Horatij, cui paternũ Splendet in mẽsa tenui salinum.

cum fornax) potest esse exemplo legi 27. §. 9. ff. ad l. Aquil.

Salios] Glossis salius ἱερεὺς ὁ τὰ ὅπλα κινῶν ὀρχούμενος. de saliis virginibus v. ꝭ. Salias. de saliaris carminibus, v. Axamenta Matrem Matritam: Pœnas: Pescia: Præóptat: Saturnus. Horum autem alii erant in vniuersos homines: alia in deos singulos: veluti Ianualii, Iunonij, Mineruis, v. Axamenta Saturnij, v. Saturnus.

ex Samothrace cũ Aenea deos penates) dixi ad Varronem 4. de lingua. *suns*) dum.

Salmacis nomine nympha) Glossis Salmacis ἀμφιτρίτη, quam & Salaciam vocat. vt suprà Salariam Deam maris: vnde Salmacidus ἁλμυρός. Salmacidum ἁλμυρόν: Salmaria aqua ἁλμυρὸν ὕδωρ.

quam qui bibisset vitio impudicitiæ mollescerer) id ita creditum vulgò vti refert Vitruuius 2. c. 8. Verùm Strabo lib. 14. in diuitias & incontinentiam causam reiicit.

antecedentium) accedentium.

Salmaci da) Salmacida.

sine sanguine & sudore) sine sudore & sanguine.

Saltum] & pastiones sunt) adde Varronem 4. de lingua. l. pen. §. 1. ff. si seruit. vind. l. 25. ff. de pignorat. l. 52. ff. de act. empti. l. 8. ff. de instructo. Inde saltus pascuus l. 19. § 1 ff. locati. saltus pastionē: que l. 8 ff. de instructo. ex his per greges & pastiones fructus percipiebantur. l. 31. ff. de vsufr. l. 9. ff. de instructo. quin ex venatione arg. l. 62. ff. de vsufructu. Horum alij æstiui, alij hiberni: l. 67. ff. de legat. 3. l. 3. §. 11. l. 44. in f. ff. de adq. poss. l. 1. § æstiua ff. de aqua quotid. Horum custodes saltuarij. l. 60. in 6. ff. de legat. 3. l. 8. in f. l. 12. §. 4. ff. de instructo. His adscripti, saltuenses. l. 1. Cod. de fugitiuis colonis lib. xi. l. 13. Cod. qui militare lib. xii. hinc saltuenses fundi l. 13. Cod. de fund. patrimonialib. lib. xi.

saluti) alij salutis. legendum saltuis, vel salti, vel saltui. vide Nonium in Salti.

Salua res..] Salua res est cùm saltat senex. ita Seruius 5 & 8. Æneid.

C. Sulpicio) P. Sulpicio.

C. Fuluio) Cn. Fuluio.

Pratore vrbis] PR. VRB.

instaurati qui] instaurandique.

Pompinium] Pomponium.

non interrupta religionis] piaculum enim erat ludos interpellari. vide Arnobium.

ludos Apollinares] de quorum institutione vide Liuium 25. Macrob. 1. Saturn.

parasitorum Apollinis)

secundarum partium fuerit] secūdas agere) parasitari. vide Senecam de ira 3.

..s porta] Salutaris porta.

..utationes) ob salutationes quæ pro prætori & Proconsuli exeunti in Prouincia fiebant. vide s̄. Prætor.

ludi Scenicos) de ludis Scenicis agit: qui & Megalesij. vide Liuium 34. & 36. Valerium 2. c. 1. Asconium pro Cornelio.

hestra) orchestra.

Sambuca] ita apud Vitruuium 6. c. 1. Est autem Sambuca hac significatione instrumentum triquetrum imparibus longitudine fidibus & sonis: adde Athenæum 14. Dipnosophist. Alij tamen legunt Sambina, non Sambuca.

machina) eo significatu sumitur sambuca apud Vitruuium 10. c. 22. Polyb. 8.

Sam..) Sambuca &c.

Samnites] [illegible]

Samnio] Samo.

..anates] Sanates. vide 16. Gell. 10.

fortibus] forctibus. vide s̄. Forctum & Horctum. dixi ad leges xii. tabul.

Sanctum] vide suprà Religiosum....

sanctio) vide leg. 9. §. propriè ff. de rerum diuis.

Sandaraca, genus coloris] vide Sandaracha Vitruuio 7. c. 12.

Sanqualis auis) vide s̄. Alites. Plin. 10. c. 7. eadem Sanga. vnde quidam putant eam auem fuisse in tutela Dei Sangi: vt & Picū in Martis: coruum in Apollinis: pauonem in Iunonis: noctuam, in Mineruæ tutela.

Sanqualis porta] ædibus Anci) ædi Sangi. vide suprà Propter viā. & Varronē 4. de lingua.

Saperda, genus pessimi piscis] Saperdę Nonio, sapientes, elegantes.

sarcito in xii.] dixi ad leges xii. Tab.

Sardi vernales] Sardi Venales. vide Plutarchum in Problem. Ciceronem ad Fabium Gallum. Liuium 5.

valentium) Veientium.

paretexta) prætexta.

E..corum) Etruscorum.

At Sinius Capito) Idem refert author de viris illustrib. quod tamen non admittunt Fasti. Nam Consules qui hîc referuntur fuerunt annos DXV. Is verò qui triumphauit de Sardis anno DLXXVII. & DLXXXIX.

Sarpta vineta] Sarpa vinea.

sarmenta) adde l. 55. §. 4. ff. de legat. 3. Gloss. κλῆμα τὸ βότρυς ἔχον. Palmes, κλῆμα ξηρὸν. Sarmentum.

Sarra) Tyros) Epiros alij Pylos malè. hoc enim Tyros antiquitus: quin & antea Tor & Sur, inde Sarranum ostrum. Virgil. 1. Georg. & Sarranæ tibiæ. Probus Ennium ait dixisse, Pœnos Sarra oriundos, id est Tyro.

Sartè ponebant pro integrè) vide Charis. 1.

vocantur) locantur.

Sas] adde s̄. Sos pro eos.

nec] neque.

philosophia] philosophiam. Alij, sophia sapientia, quæ perhibetur: alij, sophia, quæ doctrina perhibetur.

Sati..] Saticulan, &c. vide Paterculum 1. Liuium 27.

Futuius) Fluuius. P.) L.

Satis] recitare) rectare.

Satura] & lex) dixi ad l. vnicam in pr. Cod. de Latina libertate. Glossæ Satura νόμος πολλὰ περιέχων

Saturnalia Italia] & mons Saturnius) vide Varronem.

Saturno dies fastus mense Decembri) ea sunt Saturnalia. adde ritus Saturnalium ex voce Cereas.

falx est ei insigne] vide suprà Opima & Fulgentium Mythologicis.

versus antiquissimi Saturnij) dixi ad Varronem.

Saturnus) Satirnus.

à satiationibus) aliis à saltu.

..*sacrific*

....*sacrificium, &c.*] Saturno sacrificium fit capite aperto. vide Plutarch. problem. Macrob. 1. Saturnal. Seruium 3. Æneid. 28. Pliniū sexto.

...*xum Tarpeium*] Saxum Tarpeium v. infrà. Tarpeiæ: & Tarquitias Scalas: adde legem 25. in fin. ff. de pœnis.

Scanam] *re vocat*) re vocat, alij, re locat.

Scandu. r.] Scandulaca.

Scapten...] *Scaptensula in Macedonia*) Huius non meminit Stephanus, sed σκαπτὴν ὕλην Thraniæ nec metallorum etiam meminit.

S...] Scaptia tribus.

Scelerata porta] *qua & Carmentalis*) adde s. Religioni est.

Scele...] Scelerata porta.

Sceleratus campus] *defossa*) v. s. Probrum virginis Vestalis.

Sceleratus vicus] *corpus eius iacens filia carpento superuecta*) v. Liuium.

Scena] adde i. Secespita. *Scensas*] scenas.

vesperna) v. i. Vespernas.

Schedia) Glossis Sclodia. Καμουλάς.

Schoeniculas] *Plautus*) in Neruolaria apud Varronem 6. de lingua.

idem) Plautus in Pœnulo.

Schoenicula) schoeni v. Nonium.

Scirpus] scriptum. Glossis scripus φ...

in scirpo nodum quærere) Species prouerbij.

scirpo induetur ratis) scirpea induitur ratis: alij legunt, scripea.

id est an) iam te.

Scisito] Scisco. vide s. Ni quis sciuit.

Scita plebei] id est plebiscita. v. §. 4. Inst. de iure naturali.

plebs) pleps.

Scitum populi] *Te.... &c.*) Terentius Phormione, satis, inquit, scita est. & in Heautontim. At si scias quam scitè in mentē venerit.

Scorta] vide Varr. 6. de lingua.

dicta) dicti.

Scorteum] Scranteum.

Scrapta] adde Nonium in Scraptas. & Varronem.

exscreare) adde Nonium in Screare.

Scribas] hinc scriba magistratus in l. vlt. §. 17 ff. de muneribus. inde scribitus in l. 1. ff. de muneribus: vel scribatus. vide Titul. Cod. de Tabulariis scribis, logographis & censualibus.

antiqui librarios & poetas: & post, at nunc scribæ librarij qui rationes publicas scribunt in tabulis) hinc librarij horreorum, caducorum, depositorum in iure l. vlt. ff. de iure immunitatis: scripturarios vocat Nonius & Tabularios: quorum fit mentio in l. 18. §. 10. ff. de muneribus. qui in lege recensentur Archeotæ & logographi. his adde librarios, calculatores & rationarios, de quibus in l. 15. §. 5. ff. de excusationib. tutorum.

Scriptum] scribtum. de ludo scriptorum v. Tullium 1. de Oratore & Nonium 2. n. 781. in scriptas.

vbi] vbi scribæ.

Scripturarius ager] alij scriptura ager publicus adde Nonium 1. 172.

Scrupi] *aspera saxa*) inde scrupedæ: v. Varr. v. Nonium in Scraptas. Scuræ v. Nonium in scurrile duobus locis & Isidorum 10. in scrupulosus.

συρίζειν) συζυχυρεῖν.

Scipiadas, &c.] Scipiades dicto, penitusque interemit ipsi, molli & deliciæ Luci, effigie atque cinçdo & sectatori adsiduo quo rectius dicas.

Scut...] Scutilum.

Se pro sine] Se pro sine. exemplum vide infrà in Secordiam. Significat interdum dimidium vt in selibra & semodio. vide Varronem 4. de lingua, vbi de asse.

Secespitam] adde suprà Scena: & infrà Secium.

Secessiones, narrationes] ab antiquo secere, quod est dicere. vnde Inseque apud Ennium, dic: & insexit dixit. vide suprà Inseque Glossis inseque [illegible] & insero narro.

Secium libum] *secespita*) vide suprà Secespita.

Seclusa] *mysteria*) adde s. Mundus.

Secordiam] alij, socordiam, vt & Glossæ.

ex se quod est sine) vide suprà Sed pro sine. vnde quidam hic legunt sed.

sectarius veruex) alij sectatus veruex.

Sectio, persecutio iuris] vide infrà Sectores.

Sectores] Ascon. 3. Verr. Sector, Æstimator, aut redemptor bonorum damnati atque proscripti: sectio, ea redemptio. adde Ciceronem 2. Philip. vbi de sectione bonorum Pompeij.

secus] vide Sexus Charis. 1.

sediculum) sediculam.

Seges] vide Nonium in Seges.

Segesta] *Beneuentum*) v. s. Beneuentum & quæ scripsi in Omen.

segnitia] vide Nonium in Segnitas pro segnitia.

seliquastra) ita legitur in editione Haloandri in lege 4. ff. de supellectile. pro, sedulatia.

Sella curulis locus] Sellæ curuli locus.

Sementina feria] 1. Macrob. 16.

Semis] S. literam pro aspiratione v. infrà Serpsit.

Sempronia horrea] *lege Gracchi*) de frumentaria lege Gracchi v. Ciceronem 3 Tuscul. & Flor. Epit. 60.

Senacula tria) dixi ad Nouell. de ordine sedendi quæ est 62. adde Gellium 14. capite 7. de Senaculo. v. Varronem 4.

D.T.] de Republica.

in quo exterarum nationum legatis senatus dabatur) Is locus Græcostasis Varroni 4. de lingua 33. Plin. 2.

Senaculum] alij Senatulum.

Senatus decretum à consulto]hoc vult Festus, aliud esse Senatus decretum, aliud Senatusconsultum. huius illud partem esse. verbi gratia. vt si alicui decernatur Prouincia.

Senis crinibus nubentes ornantur.] Plautus in Mostell. gerendum censeo morem & capiundas crines. Idem in Milite, adducas matronarum modo, capillo ornato: crines, vittásque habeat. Cæterùm seni crines hoc loco, in sex partes distincti. Martialis, portabat vxor rufa crinibus septem.

spondeo)spondeant.

Senium]adde s. Anatem. & Nonium in Senium.

Sontes] *turba.*) lupa. ratio enim carminis Iambium vel Pyrrhic um postulat.

Sentinare]19. Gellij primo inde Sentinatores.

sentinat satis) sentinat ratem.

Seplasia]platea Capuæ in qua vnguentarij negotiari solebant. de quibus vide Varronem 6. de lingua. hinc Glossis seplasiarius & seplasiarius .... seplasium. iisdem Seplasiarius .... adde Nonium in Seplasium.

Cicero) in Pisonem. vbi v. Asconium.

...*septem stella*]Septentriones septē Stellæ. vide Varronem. 6. de lingua: 2. Gell. 25.

Setimontio] *Faqutali*) Fagutali.

Cermalo) Germalo.

Opita]Opitre.

Cispius]Cisition.

Mefitis]Dei s. de Luco. vide Varronem 4. de lingua & Seruium 7. Æneid.

Septimontium] vide Varronem quinto de lingua.

septem locis] septem montibus v. Plutarch. in Problem.

Cermalo] Germalo. vide suprà Germalus.

....*chrum est*] sepulchrum est.

.... *is dicitur*] Sequester is dicitur. adde 20. Gell. vlt. Glossis sequester .... sculna: .... seequestro: ...... sequestratio.

ora...) oratione quam scripsit de indigetibus.

Plau...)Plautus in Mercatore.

Serilla] *Istrica*) Histricia.

subcus)subscus. v. infrà Subscudes.

Serpsit *serpula*) v. infrà Serpula.

pro spiratione) v. s. in Semis.

..*antiqui*]serpsit antiqui.

Serpula] v. s. Serpsit.

Sertorem] *afferat manum*) adferat manum.

adsertor) v. s. Adserere.

seruatur) alij seritur. alij, seruntur.

Seruilius lacus]eo ab eo.

Seruorum dies] *Tullius filius ancilla*) & vt infrà, natus serua: vide Liuium 1.

natus est) ædem dicauit Dianæ.

Seruorum dies] *Idibus*) Idus.

natus serua) Sic Liuius primo. alij legunt seruus.

seruos) ceruos.

....*in carmine*] Sesopia pro sedilibus in Augurali & Saliari carmine vel Solia.

Sestertius quarta pars denarij quo tempore] v. 33. Plinium tertio Vitruuium 1. Mæcianum de asse.

Sestertij no ....] Sestertij nomen.

bigati)adde s. Graue æs: 33. Plin. 3.

Sex suffragia] *adiecta*) adfectæ.

Sex Vesta sacerdotes constituta) Numa quattuor virgines Vestales cum maxima creauerat. Postea Tarquinius Priscus duas addidit, vt essent sex cum virgine vestali maxima *quia ciuitas Romana in sex distributa partes, in primos secundósque, Titienses, Ramnenses.*

Luceres)L. Tarquinius Priscus tribus siue Centurias auxit : ac sex fecit primos ac secundos (quod etiam confirmat Liuius & Dionysius : Ramnenses primos & secundos Tatienses, primos & secundos Luceres.

Sexagenarios]vide Nonium in Sexagenarios. 12. n. 22.

eius) eas.

argueris) arcuerit.

quo tempore primum per pontē cœperunt comitys suffragium ferre, & post, de ponte) vide suprà Depontani. inde prouerbium, sexagenarij de ponte apud Nonium dicto loco. v. Macrobium primo Saturnal. 5. Varro. 6. de lingua: Ciceronem pro Sextio, & adde Herennium pro Roscio. Ouidium quinto Fastorum. Plutarchum in Problem. Quod ad pontes attinet, Pontes, mensæ erant angustissimę pedibus altioribus, singulæ singulis tribubus adtributæ, in comitio vel foro ad tempus positæ quibus suffragiorum cistæ imponebantur, de quibus vide Ciceronem 3. de legib. Plutarchum in Mario.

Sextantarij asses]vide Varronem 4. de lingua vbi de asse.

quod]quo.

propter bellum Punicum] vide suprà Graue æs.

vt ex assibus qui tunc librarij erant, fierent sextarij)sextarij, id est seni. vt s. in Graue æs: 33. Plin. 3.

per quos cum solui cœptum esset) hic locus facit ad intellectum legis 102. ff. de solutionibus.

Sexus) secus vide s. Secus. Charis. 1. virile secus non virilis sexus.

aliter significans, &c.]aliter sexu, naturæ habitúsque.

agit)

agit) ait.

virili sexu adoptauit sibi) virile sexu adoptauit sibi. Nam antiqui sexus in neutro dixerunt. v. Nonium in Sexus.

sibina] fortasse id teli genus quod Gellius 10. c. 25. scibones nuncupat.

sibus callidus acutus] v. s. Persius Persibus.

sic versantu...] hic agit de succula.

... pellant dolonem] superum appellant dolonem.

dolonem] v. Virgil 7. Suetoniũ in Claudio. alia significatione sumitur. in l. 52. §. 1. ff. ad l. Aquil.

..orte moróque] morte moséque.

Sexto Tarpeio] vide suprà Saxum Tarpeium.

Sicilices] ita Gell. 10. c. 25. alij Silices.

Sicilibus] sicilicibus.

Sicilicum dictum quod semunciam secet) ineptum etymô. Nam verbo Syro sicet, stultum est Latinam originem quærere.

Sifus]. . *generacina)* lege Riualicia, quæ de riualibus lata. Qui Riuales v. l. 1. §. 26. ff. de aqua quotidiana.

Signare] Scribere] v. s. Resignare. & Resignatum. Præter significationes signandi hic enumeratas a Festo hæ videntur adiiciendæ designare, ostendere, imprimere. v. Nonium in Signare: & Signata virgo, integra. v. Nonium in Signatam. Quin apud eundem, Designare, est cum nota & ignominia aliquid facere. v. l. 39. ff. de v. signif. & Rcuardum 5. Var. 10.

modo anulo signa imprimere] v. l. 22. §. signũ & passim ff. qui testamenta. l. 1. §. si pecunia 36. ff. de positi. vnde signatores & signatorius anulus.

modo pecora signis notare] Virgil. 1. Georg. Aut pecori signum, aut numeros impressit aceruis.

....ri dicitur] signare dicitur.

consignare] adde l. penult. ff. de donat. inter virum: l. vlt. ff. de dote præleg. l. acceptam Cod. de vsuris. l. 20. Cod. de pignorib.

Silicernium] Cicero 2. de diuin. Nonius in Silicernium, ait silicernium esse conuiuium funebre. hinc Glossæ Silicernium [illegible].

silicem] silentium. alij solum.

silentium] adde infrà sinistrum & solida sella.

... oloftate] Cæcilius obolostate. & Donatus in Adelph. v. Nonium variis locis. Planciadem.

Siluij] *Iulo*) Iulio.

Silus] alius est à Silone de quo v. Nonium in Silones.

naso sursum versus repando) Glossis σιμοί.

Simpludiarea funera] simpludcaria: alij simplitudiaria, quia simplii ludij adhiberentur.

D. T.) duntaxat. vt s. Senacula.

ludi corbitoréſque) desultoréſque. alij, ludi comitores, qui & coruis metaphora ducta à coruis qui ita volant.

ludorum] ludiorum. alij ludionum.

indictiua] v. s. Indictiuum funus.

Simpludiarea] simpludearia.

Simpulum] v. Tertull. c. 13. Apologetici. alii legunt sympinium ex Arnob. 3. 6. alij sympuum. ex Iuuenale. vnde Simpulones. alij simpuuium, de quo vide Nonium in Simpuuium. Glossæ Simpalum κύαθος.

Simultas) Gloss. [illegible].

... in prouerbio) sine sacris hæreditas in Prouerbio. vide Plautum in Trinumo & Captiuis.

priuata] v. s. Priuatæ & Publica sacra. dixi ad leges XII. Tabul.

relictúſque hæres sicut pecunia etiam sacrorum erat) Cicero pro domo sua: Quas adoptiones hæreditates nominis, pecuniæ, sacrorum secutæ sunt. Vopiscus in Aureliano, Iube vt lege agatur, sitque Aurelianus hæres sacrorum, nominis & bonorum totiúsque iuris. adde quædam alia ex 5. Gell. 19.

sic) sicut.

sinistra aues] *exorientes)* quæ nunquam occidunt.

Sinistrum in auspicando] *at silentium &c.*] hoc vult Festus Sinistrum auspicium, lætum ac posterum esse silentium, quod non est interpellatum.

silentium] adde s. Silicernium.

duby) vbi.

ad] at.

Siparum] *mimicum)* minutum.

Siremps] *quasi similis res ipsa)* quasi similiter male. Nam Siremps dictio ex tribus composita quasi similis res ipsa. Quin τὸ siremps in ablatiuo sirempse facere, testis Charisius libro 1. v. Brissonium 2. de formulis p. 117.

Sispitem] adde s. Sospes.

Sistere] *quod)* quam.

Sobrinus] v. l. 3. ff de gradibus. Consobrino, Sobrino.

Sodales] *dapibus)* datis.

Sodes] v. s. Cum alter. V. Sultis.

Solarum] hinc solâti, qui hoc morbo laborant. 29. Plin. 6.

Solea pro] per.

robusta] robustea.

paries craticius) vide l. cum duobus 52. §. vbi Mela scribit, si duo vicini semipedes inter se contulerunt, vt ibi craticium parietem inter se ædificarentur 13 ff. pro socio. vbi quidam legunt concraticium: dixi ad illam legem. adde s. Intergerinus.

Solcitare] sollicitare.

citare] v. s. Procitare.

Solida sella]*sit totum ait dictum solidum*) vide infrà Solla.
Solino]Idem Messala.
Consilo) malè: sic emendo. Nam idē quod soleo, & ita solinunt pro solent. Nequinont pro Nequeunt. v. s̄. Nequinunt.
Solipunga) Solipuga: alij, salpuga vel salpūga, solpuga, solpugna, solipugia, solipagna: solipaga. adde Plin. 29. c. 4. Liu. 9.
malefica) Veneficæ.
Solitaurilia) Gloss. θυσία ἐκ τριῶν κτλ.
Verueces) verbices sollum.
[sol]totum) v. ī. Solla. *caditur*) creditur.
putent) portent. *confusa*) confixa.
antiqua cōsuetudinis) antiqua cōsuetudine.
Solla] solia vel sola.
solla] soliar. *solo*) à sollo.
lauandi] cauandi.
à sedendo) ascendendo.
à sollo) solo. v. ī. Sollo.
Solla) sola vel solia.
solia] soliare vel solla.
sollisternium) sollist. V.
Sollistimum v. Tull. 1. *de diuinat.* Atrius Pulcher in Auguralis disciplinæ libro primo) v. *Tull.* 3 *Epistolarum* 4. vbi dixi) *humani*) humanæ vi vel humi cadant.
aui) aut.
Sollo ossa) v. s̄. Solitaurilia.
quod nos totum) v. Solida sella.
[sua]sa) Vasa.
solla) sollo.
cursora) curiosa.
solliferreum) v. s̄. Solitaurilia.
solemnia) v. s̄. Solemnia & Solitaurilia.
Sollo] *Linius*) Lucillius.
Solox lana crassa] Gloss. Solox κτλ. παχύς.
hirco) atque hirco, vel hircóque.
Solox] *Baruathiro*) *Barrato*. (pascitur) *al*. pascitur lana.
pascali) pastali.
hirco) *hirco*.
Solum] *alubi*) alibi.
Soniuuio] Vtitur hoc verbo Cicero in Epistola ad Cæcinnam: 6. Epistol. familiar. 6.
Sons) Gloss. sontes κτλ.
Insons] v. s̄ Sons.
Sonticum morbum) Glossis Sōticus morbus κτλ. adde s̄. Insons. adde l. 4. §. 5. ff. de Aedilitio. vbi dixi.
qui nocent) qui noceat.
Soracum] saracum vel Sarracum Iuuenali Satyr. 6. & 5. vel sorracum Vitruuius libro 10. c. 1. serracum Quintilian. 8. c. 3. hinc serraculum in l. Quemadmodum 29. §. 2. si nauis. ff. ad l. Aquiliam, vbi alij legunt seruaculum, seramen, ferraculum, verrinem, verriculum, gubernaculum.
Pla...) Plautus in Persa.
itellum) escillum.

Sororiare) sororiæ.
fraterculare) v. s̄ Fratrare.
Fribolaria] friuolaria.
papilla) tum papillæ primum (primulum Faernus) sororiabant. illud volui dicere, Fraterculabant.
Sor oriare] sororiæ.
Sororium Tigillum] v. Liuium.
Metij suffety] Metti Fusitij.
Curiaty) curiati.
sors & patrimoniū significat] Glossis Sortes κτλ.
Sortutilus] scrutillus: alij, Sartutillus, alij scrutillus.
sullus] suillus. *Sos*) v. s̄. Sas.
dea dearum] dea diarum. vel dia dearum.
Sos] *dea*) dia.
Sospes) adde suprà Sospitem. Glossis Sospes κτλ. hinc Sospitare ī.
Sospitare] adde Nonium in Sospitent.
Spara] Glossis Sperus κτλ. adde Nonium in Spari: Sparios, Sparus. v. Nonium 18. n. 12. Tullium l. 200. Milone: 10. Gell. 25.
murices) rumices
in M.) An.
Triumuirum) Triumuir.
Spectio] Augurum alij spectionem & nuntiationem: alij spectionem tantum habebant. Magistratus verò auspicia, spectionem, & obnuntiationem. Varro 5. de lingua. Cicero Philipp. 2. & 3. de legibus, & 2. de diuinat. 13. Gell. 14. & 15. spiciēdi verbum id & auguraleʃcit. v. Varro in 5. de lingua, Respici ānis Auguribus quoque dicebatur, v. s̄. Respice auis.
quia) iis qui. *Spectu*] Specto.
Specus feminino) adde l. 1. §. 3. ff. de riuis. Nonium in Specus.
stirps aut) stirps vt.
Ennius] xvj. Annaliū, vt refert Priscianus. 6.
casu) causa vel caua.
sub monte alta) alte vel montes late.
intus patebant] in ius patebat vel in tus patebat.
Speres antiqui pluraliter] vide Nonium in Speres.
Spetile) Spectile.
vilibus) villis vel suillis.
Carbonaria) *Aulularia*) vide Nonium c. 2. numero 633. in Præcisum.
pernam] aliter vt Nonium c. 2. n. 633.
sueres) hoc quid sit, quærendum.
spetile] spectile. *callum*) galium.
Spetile) specile.
Spices sine præpositione] v. s̄. Auspicium.
Plautus] in Milite.
quod vbi Rex paulo, &c.] quos vbi Rex pulchros specit de corribus altis. alij, Quos vbi Rex paulò aspexit de collibu' summis.
paulo) dulo vel sedulo.

Contibus)

contibus] pontibus. alij collibus; alij, cortib.

Spicum masculine] Speum masculinum. v. Nonium in Specus.

hunc stirpem] v. s. Masculino.

hanc amnē) v. s. Petronia amnis, & Perēne.

Spinther] *Plautus*) in Menæchmis.

Spintyrnix] Spinturnix: incēdiariam auem appellat Plin. 10. cap. 3. v. Iulium obsequentem libro de Prodigiis. Lamprid. in Commodo. Spinturnicium Plautus in Milite.

occusatrix, &c.] videntur hic verba alicuius Poetæ referri.

Spondere] *Compositis rebus diuinis*) adde s. Consponsor.

sponsis) bene sponsis.

Spurcum vinum) v. Nonium in Spurcum. Glossis Spurcus ἀκάθαρτος, αἰσχρός.

Squallidum) adde Nonium in Squalam, Squalare, squalidum, squalor.

Squarrosos) scarrosos.

Squarrosa] scarrosa.

Squarrosi] *rupicum*) rapicū. v. s. in Petrones.

Stagnum] v. Varronem 4. de lingua.

στεγνὸν) στεγνός : alio significatu Stagnum Glossis κασσίτερος. Stagnea κασσιτέρινα. v. l. 9. §. 2. ff. de falsis.

Stalagmium] *ium*) tum. Virg. Aureum.

Stata] *de sacrificio*] de sacrilegio.

Stata] *cultu strauit*] id est fecit ac prestitit.

Statuliber] vide titulum ff. de Statuliberis. Glossis Statuliber ἀπελεύθερος χρόνῳ κατὰ διαθήκην ἀφεθείς.

Status dies] aliis statutus. Glossis ὡρισμένη ἡμέρα, προθεσμία.

hostire] vide suprà Redhostire.

in Curculione] & in. de quo vide Ciceronem 3. officiorum.

si status condictus dies] dixi ad leges XII. Tabullarum.

Stellā) *qua ex lamella*] stellā quę ex tamella.

Stellati) Stellatina tribus, de qua Liuius 6.

stellionem) stelionē v. Titul. ff. stellionatus. Plinium 30. c. 10. Virgilium 5. Georgicorum. Glossis stellio ἀσκαλαβώτης.

Stercus] v s. Quando Stercus. adde Varronē 5. de lingua, vbi de hominum diebus causa institutis.

Stipatores] *ait*) ait Verrius.

unde & stipam qua amphora, cum exstruuntur, firmari solent) vel à stipo quod est firmo. vel hinc stipulatio dicta. Instit. de verborum ob. Isidorus 17. c. 7 stipare notat vocatā quod eo stipentur tecta, sanè hæc stipa qua an heres cū exstruūtur, firmari solēt. Tertulliano crux dicitur *Apologetici* 12. & 16. Hesychio στιπτὴ.

qua) quam.

destituantur) constituantur: vel destipātur.

Stipatores] *antiqui latrones vocabāt*) v. s. Latrones. hinc Nonio Latrocinari, militare mercede. Glossis Stipator σωματοφύλαξ, qui & iisdem satellis.

Stipem] *& id quod*) de eoque.

stipendium militi) Glossis stipendium ὀψώνιον στρατιωτικόν μισθὸς στρατιωτικὸς σιτηρέσιον, μισθοφορία.

stipulari] hinc stipulatio Glossis ἐπερώτησις ἱκανοδοσία.

Sti . . .] Stirps.

à stirpe supremo] v. s. Recto fronte. v. Noniū in Stirpem.

Stiricidiū quasi stillicidiū] Glossis ἰδρωτάριον.

stilla) Glossis σταγών, σταλαγμός. stalpa, Gutta.

Stlata) Gloss. Slatta πειρατικοῦ σκάφους εἶδος.

sed ea) scilicet. v. Strenam.

stlitem] v. s. Strenā & Stritauum. hinc Decemuiri Stlitibus iudicandis. v. Quinct. 1. c. 6.

Stolidus] *vidi*) vide: al v. depugnare.

quia] *quid ille*) illic vel, ille.

Andronico) Androgyno.

oportuit] oporteat, vel oportebat.

Strebula) *Plaut.*) in Friuolaria quę nō extat.

Strenam] *tertiúmque*) initiúmque.

vt in loco & lite) diuersè tamen. Nam in Stilis & Stlocus S. & T. præponitur. in strena, S. tantùm.

Striges) *coniuncte*) continuate.

Stri...) *Striga Glossis* λυστρυγών, γυνὴ φαρμακίς.

strigas) στύγει *& vt*) σύριγγα νομαλυνῶν γυναῖκα φέγγα δι' ὅλου. Alciatus in Parergis.

Stritauum) v. s. Stlata.

Stroppus] στρόφιον) στέφανον. adde Nonium in Strophium. *diem*] *sidem*.

Struere) *instruere*) industria.

aut) at.

In XII.) v. l. 233 ff. de verbor. signific. dixi ad leges duodecim Tabular.

furere] fure vel fugere.

Strues genera liborm. v. s. Ferctum. Glossis strues ξύλων σωρὸς ἢ καὶ θυμάτων.

Strufertarios) Struifertarios v. s. Ferctum. adde Catonem in lib. de re rustica.

Struices] *Plautus*) in Menæchmis.

Strupi) Strui.

Strutheam] *Stultorū feria*) v. s. Quirinalia.

Stuprum) adde Nonium in Stuprum.

pergetis) pergentis.

Suad ted] sed te. Idem Messala.

Suasum) adde Insuasum.

Plautus) in Truculento.

fumose) v. Noniū c. 16. in Impluuiatus color

Sub corona] 5. Gell. 7.

veneat.) veniat.

Subiugum] *ipsi eam*) specie iā vel speciē eā.

Sub vineam] v. l. 13. §. 4. ff. de re militar. adde infrà Vineæ. de vite. adi legem 13. §. 14. ff. de re militari.

Sub vitē) *summisit*] subiicit. *subit*) subiicit.

veles) adde infrà Velitatio.

Sub vos placo] v. s. Ob vos sacro. Būdoitiū.

supplico) supplicio.

vt in legibus) hæc exemplas nihil ad rem.

edendóque] etendóque.

Subditur dicitur Index) v. l. 60. ff. de *iudiciis* vbi dixi.

Subices) 4. Gell. 17. subiices Nonius.

vnde) inde. *aerio*) ætio, vel sonitu suo.

Subici] *explandi*) expandi.

Subigere] subicere.

libro) xv. Iuris Pont.

Sublesta) hunc sublesta fides, infirma. v. Nonium in Sublestum.

Sublicium) v. Liu. 2. Plin. 36. c. 15. Varr. 4. de lingua & 6. Cæsar. 4. de bello 3. Vitruu. 3. Glossis Sublices, καταπῆγες οἱ ἐν ποταμῷ τὴν γέφυραν ὑποβαστάζοντες.

Sublimauit] adde Festũ in Sublimare. Glossis sublimo ὑψῶ.

dixit) dixit Cato.

Sublucare] Paul. 5. Sēt. 6. §. actor. v. s̄. Collucare.

Suboles) *olescere*) v. s̄. Adolescere.

adulta) adulti. *indoles*) v. s̄. Indoles.

Virgilius) 3. Georg.

Subrumari) v. s̄. Adrumauit & Rumen.

his vocabantur] rumis vocabatur.

lac] lacte. *Subscudes*] v. s̄. Serillæ.

. . . *bsidium*) subsidium.

vt Plautus. . . . *gite nunc subs*. . . *t triario si*) Plautus. Agite nunc omnes, quasi solēt triarij.

triario) Liu. 8. v. Varr. 4. de lingua.

Subsilles) Ipsulles.

Subucula] adde ĩ. supparus.

Subuerbustam] dixi ad l. 1. §. 8. ff. de fugitiuis: & ad Vlpianum Titul. 1. §. 11.

vlcerosam] vicerosam.

Subulo) *tibicen*) Glossis subulo αὐλητής adde Varronem quasi subflo.

Suburam] v. Varr. 4. de lingua. Quint. 8.

à pago Succusan.] Idem Varr. 4. de lingua.

Succenturiare) *militia*] malitiæ.

succenturia) succenturiata.

Succerda stercus suillū) Glossis Sucerda χοιρεία κόπρος adde Nonium in Sucerdæ.

Succidanea hostia) adde Non. in Succidia.

succedendo) succidendo.

Succingulum] *Plautus*) in Menechmis.

Succrotilla) Succortrila, succotilla, succotrilla, v. s̄. Crocotillum.

feminea] femina.

Sodellis] todellis. v. ĩ. Todi.

. . . *cula est machina genus*) Succula est machinæ genus. v. hunc locũ restitutum ab Vrsino s̄. col. 186. Glossis Suculæ δονῆτες.

hyadas) Cic. 2. de Natur. 13. Gell. 9. Virgil. 1. Georg Glossis Succulæ ὑάδες.

Sudiculum) Seduculum.

Sudum] v. Nonium in Sudum.

Sufes) v. Senecam 1. de Trãquillitate 3. quo loco Medix non Ceryx legendum.

Suffibulum] v. Varronem.

Suffimenta] *dijs* his.

pralio] pilo.

Suffiscus) *fisci similitudine*) v. Asconiũ 2. Verr. vbi de sportis, sportulis, sportellis, saccis, sacculis, sacellis, fiscis, fiscinis, fiscellis v. 20. Isi. 9.

Suffragat) *suffragatores*) v. s̄. hunc locum emendatum ab Vrsino col. 213.

Sulce] *quia illi dicunt* ὁλκός) ita Latine litteram S. addunt Græcis nonnullis v. ĩ. *Suppum*.

Sugillatum] κοῖλον) κυλόν.

Suillum subire) surire. Gloss. surit κάπρᾷ.

Suffuerat) *sub eodem lecto fuerat*) v. l. 1. §. 26. ff de Sillaniano.

Sultu] *sodes*) si audes: vel, sodes, si audes. vide suprà Sodes.

vlicet in loco) ilicet, ire licet, illico.

scis licet) scilicet. *sum*) *summam*) summa.

Summanalia) *ficta*) finctæ vel facta.

Summussi) summissi. *fit*) fiet.

Terentius) fortè in Adelphis, vt mussitandam iniuriam dixit.

Agnorizomene) Anagnorizomene.

Supat) sipat. vide s̄ Insipare. *sipat*) insipit.

Suppellectilis) hoc ait, suppellex facit suppellectilis: senex senis. hoc nullam syllabam: illud duas adsciscit. Vide Charis. 1.

proportionis) portionis.

alia complura) alta comptum. V.

Supercilia in Iunonis tutela) Varro 4. de lingua eadem scribit.

luce) à luce Lucina. Pli. verò 16. c. 44. à luco.

fruimur) fruuntur.

Supercilium) vide suprà Cilium.

Superescit] vide suprà Escit.

Roma] Romanis. *Attius*) Acer.

hinc) si. *sedit*) cedit.

Superstites] Cicerò pro Muræna: aliàs, qui supersunt mortuis incolumes. Inde superstitiosi. v. Cic. 2. de Nat. v. Non. in Superstitiosus.

vindicias sumere iubentur] dixi ad leges XII.

Supparus] vtitur hoc verb. Plaut. in Epidico.

subucula) v s̄. subucula.

Afranius] in Epistola. Sic Non. in Supparus.

Suppernati] est etiam adamas supernas, apud Macrobium 2. Saturnal.

Catu] Catullus versus ad Coloniam.

. . . *fossa ligari in*. . . *curi*] in fossa ligari iacet supernata securi. Politianus, expernata: Alii, separata scripserunt: & pro ligari, alii, liguri & ligeris.

Suppremum] *vt in legibus* XII. *Tabularum*.

. . . ma tempestas esto] dixi ad leges XII. Tabularum, adde Varronem 5. de lingua 14. Gell. 2. Censorinum de die Natali, item Plinium 7. capite 60.

Suppum] alij, Supũ Græci ὕπτιον v. 18 Ibid. 65.

ponentes literam] ponentes S. literam ita lego: & à me est, id quod scripsi s̄. in Semis & Serp sit & in verbo sulci.

si suggeri) suggeris. *rogar*] rogas.

Surremit] v. s̄. Abemito.

manu] *manum*.

Surremsit] v. s̄. Abemito.

Surum] v. s. Crebrisuro & Rigido.
ferret] ferè.
Susque deque] eo vtitur Plautus in Amphitrione 16 Gell. 9.
Sutela] Fulgent. Plaut. in Casina & Captiuis.
merula per versus) memineris.
quod cantat colax) quos colax.
cum suo cuique] cum cibo tu quoque eos.
.....*tique in Prouerbium*) sutrium quasi eāt. Vtique in Prouerbium. v. huius loco emendationem s col. 191. de Sutrio. adde Liuiū 1.
Sycophantas] *quosdam*) quondam.
capite(capital.

T.

T*Abellis*] *citrone*) citróque. (tubernales.
Tabernacula] v. s. Adtubernalis & Con-
quod ex Tabulis) v. l. 182. de verborum signi-
Tablinum] Tabiinum. (ficationibus:
dicitur, &c) dicitur publicorum rationum causa factum. Quòd antiqui magistratus in suo Imperio tabulas rationum ibi habebant.
Tadulum] *tadio*) tædium.
Tanias] *sepulchrum plenum taniarum*) id est coronatū sepulchrali ūnisi Tænias interpreteris fascias, quibus inuoluebant mortuos.
Tapocon] *Tampercon, Taencopō, Taenptō genus scribēdi deorsū versus, vt nunc dextrorsum scribimus*) Huc referri posset, quod Cicer. 2. de diuination. scribit Sybillam quædam verba, ita scripta reliquisse, quæ ex primis singulorum versuum litteris conficerentur, quæque ab eodem ἀκροστιχὶς appellantur.
Tapocon] Tahenpocō, Temperon, Tempocon, Taempoton, Tampercon, vel ἄνωθεν κάτω vel κάτω ἄνω. Huius enim scribendi moris meminit Diodorus 2. inf. vt nunc dextrorsum id est à sinistra ad dextram.
Tagax] *à tangendo*) à tegendo. alij à tagendo. quòd aliena ideo tagat, id est, attingat.
& mutonis manu praescribere posse tagacem) & Musconi manu perscribere posse tagacem. Nonius. (Atticum. 3.
Tages] vide Ciceron. 2. de diuination. & 6. ad
Talassionem] alij Thalassionem, alij Thalassium. v. Dyonys. Liuium, Plutarch.
calathus] v. s. Calathus.
Talentorum) adde de Talento Euboico. s. Euboicum: de Babylonico, Aelianum 1. c. 22.
Atticum sex millium denarium) Idem Plinius 35. c. 11. Liuius 34. Athenæus 4. c. 6.
Rhodium &] septem millium.
quingentorum) quadringentorum.
duodecem millium) sex millium.
trium denarium) trium millium.
Talam) Tallam. *Talionis*] v. 20. Gell. 1.
Si membrum rapserit) dixi ad leges XII. Tabularum.
rapserit) ruperit vel rupit.
Talipedare] v. s. Taurij.
Tam] *prapositiuam*) positiuam.
Nonius] Nonius.

scriptum sit) quod scriptum est.
subimus] audimus. *quanquam*) quam.
escator) è casta. (positiuam.
Tam] *prapositiuam quandam*) præpositiuā,
Tam modo] *Attius*) Plautus idē Trinūmo.
Tama] *cum labore*) v. s. in Flemina.
Lucilius) Lucretius. *nebon*) v. s. Boa.
Tame] *in carmine*) Saliari.
Taminia vua] via, Fammina, malè. v. Plin. 23. c. 1. alij Flaminiali.
Taminia] *vua*) via.
Tandem] *Cicero*) 2. Catilinar.
Tappete] Tapete: est autem tegmen valdè pictum coloris variis: masculini & neutri generis apud poetas, v. Nonium.
Tapulla lex de conuiuiis].
Tapullam legem) Tappulam.
Tapullam) *Tapulam*. est autem Tapulla cognomen Villiorum ex qua familia P. villius Cos. *v. Liuium lib. 31. in fi.*
contere) contemnere. alij concere, id est congerræ.
Tarmes genus vermiculi] v. Vitruuiū. Plautum in Mostellaria. Isidorum.
Tarpeia] de qua v. Varronem.
Tarquitias) Tarquinias. adde quædam ex verbo, Saturno s.
appellatas] dictas.
Tartarino] *Ennius*) v. Varronem 6. de ling. & Probum Eclog. 6. Tartarino prognato paluda virago.
Tatium] *Tatiani*) Titini.
Tauras] *rapiant*) pariant.
Taurum ludi) adde Varron. 4. de lingua emendatum s. vel Taurici.
diu vendita] diuendita.
Taurium] *tauricos*) taurios.
Taurore specie simulachra fluminum cum cornibus] vt Cornibus ita pingitur Liber Bacchus v. s. *Cornua & Liuia.*
Taxat] *arbitrone*) arbitrione.
Tegillum] *cucullionculum*) cucullioinculū.
Plautus] in Rudente.
Tela] v. s. Arma in f. (arma. V.
armum vocari existimandum est] est quam
Temetum] Glossis Temetum οἶνος.
sequimini] sequimini præ. Minatæ sequere: Temeti timor.
in duobus dossenis] est Atellana Nonij: haud nomen Comici.
temulantiámque tollite] exigito temulentiā.
Tempestatem] v. s. Intempestam.
Templum] v. s. Minotaurus v. Varronem 6. de lingua.
Tenite] Tenitæ.
Tensa] Thensa. Glossis Thensæ ἅρμα θεῶν. adde Varronem.
Tentipellium] *promo*) primo.
medicamentū quo ruga) Græci φάρμακον ῥυτίδας.
inducis) inducitur.

Terentum locus] vide suprà Pascales & Sæculares. Auson. in Ternario, Trina Terentino celebrata Trinoctia ludo.

Termes] nimis) minus.

Termino] (sacrificabant) sacra faciebant, vel fiebant.

Terminus] super eum foramen.

Tertium] quintus) cos.

Tosca) Tesqua. Glossis καταχρηματισμὸς, ὄρυμοι τόποι. v. emendationem huius loci apud Varron. 6.

Thalea] Thaliæ.

Thomices] Torta) torto.

Thraces] palmularum) parmularum, paruularum.

Throcum] Thrachum, vel Thronus.

Tyberis] v. s. Albula.

Tiberis à Tiberi in eo cecidisset) Idem Liuius) Tibris à Tibri. alij à Tiberi rege Aloriginum: alij ab eo rege quem Glaucus memoris flumẽ in Italia interemit Seruius 8. Aeneidos.

Tibicines] adificia) ædificiorum tecta fulcra.

Tifata] locus) lacus.

Tignũ iunctum adib.] ne adificia deteriorentur: vineaque) ne vinearum culeus dejeratur. concapu) concapet, vel è concapu idest deferet. vel capulo. alij concapes. dixi ad l. j. ff. de tigno iuncto.

Tinia] Tinæ.

Tippula] Timulcos desidat) decidat.

Plautus) in Persa.

Neque Tippula leuius) adde Non. 2. nu. 852.

Titinnire] Tintinãt, Tintinnabũt & Tintina.

Titinnire] Tintinire Nonio. vnde Tintinnabulum. Glossis κωδώνιον. & Tintinnaculum κώδων. dicitur & iisdem Tintinnabulum. hinc Tinnitus ἦχος χαλκώματος ὄμβος.

molle) mollem, molæ.

tintinnabant) tintinabant.

Afranius] in Vopisco. Sic apud Nonium in Tintinnire.

Titiuillitium] Plautus in Casina. v. Fulgentium Placiadem.

Todi] todillis] v. s. Succrotilla.

Togatarum] v. de suprà Prætextatæ. Togatas Græcis Palliatis opponunt. Togatarum aliæ ingenuarum personarum, quæ prætextatæ: aliæ vilium personarum, quæ Tabernariæ.

Tolerare] Aut) haud.

secedere] se cæde, se cædet.

Toles] Tolæ.

Tollenno] alij Tollenono. Glossis κηλώνειον & Ciconia.

Tolenno) v. s. Reciprocare.

Tongere] Tongitionem) ongionem.

Tonsam] remum, Glossis Tonsæ Copæ.

A sota) Sotadico Scalig. 4. Varr.

alius in mari) alius in mari vult magno tenere tonsam: alij Rhetorica tongent. Scalig. 4. Varronis.....

Tonsilla] palus) v. s. Pesimnesius.

littore in leda edite) littore edite.

Medio] Medo.

Phinidis) Phœnissis.

Topper) cito. viret) vires.

vnde] vndæ. tunc] te.

inneniuntur) inseruiuntur, vel inseruntur.

Torrens) quamuis) quius.

Trerinũ fluniũ) v. Cuiac. ad l. 157. ff. de v. sig.

Torrere] torreri à torreo.

eadem in opera) ædet vel Aedepol.

Plautus] in Casina.

Torrere) torreri.

Transtra] pariete in parietem) per parietem, vel ex pariete.

Trepit) Trapit vel Tropit. V.

turbatione) trepidatione.

Tributorum] alia in Capite, alia ex Censu) l. 32. in fin. ff. de vsufr. legato. l. vlt. s. 7. ff. de censib.

Trientem] Liuius 6.

Trifax) ad Gell. 10. c. 25. in fine. eo modo Bifax dicitur.

Trisulcum) quia incendit, findit, aut terebrat. adde s. Manubiæ, Seruium 2. Aeneid. Tria fulminum genera, quod afflat, quod incendit, quod findit.

fulgur) fulmen.

Tritonia] Tritogenia. Trogenia.

Tritonis) Trogeonis.

Troia] lusus) ludus. M. S. Vrs.

Trometina Tribus) v. Florũ 6. Epit. Liuiũ 6.

Tromento) Tromente.

Trossuli] v. 33. Plinium 2. Trussuli.

Truo) Trumo Gloss. Tribuo, Tinuero.

onocrotalus) de Onocrotalo v. 10. Plin. 47. aliàs, Truo verbum idem quod moueo, v. s. Antruare.

Tryga] Trygon.

vinum] humum.

Tubilustria) v. Varron. 6. de lingua. Ouidiũ 3. & 5. Fastorum.

Tuditantes] Tuditatores. hinc Tudiculare Nonio. Glossis Tudicatores χαλκοτύποι.

Tuor] Tueor.

tueor] tuor.

... ria à lecto] Tuguria à lecto. v. hunc locum emendatum s. col. 17.

in V....) in Virgine.

.... bolimao) Cæcilius in Hypobolimæo.

Tullianum] ly) Tullios alij.

tully] tulli, qui Sophocli σταγόνες salientes. dixi ad legem Lines 15. de act. empti.

Silanos] siluanos.

ornatur) oriatur.

Tumu...] Tumultu milites) v. hunc locum emendatum s. col. 128.

... Aelius) Tumulto stilo.

quam Italicum aut Gallicum) idem Cicero 8. Philipp.

Aelius) vide hunc locum emendatum s. col. 218.

Turbel-

Turbellas] Turbelas.

Plautus] in Pseudulo.

quales quantas] quo alto, vel quo pacto.

turbellas] turbelas.

Turrhenos] Turannos.

Tusci] θύσκολοι] θύσκολοι. V.

vnici studici) vnicè studiosi.

Tuscum vicum] Varr. 4. de lingua.

descendente) discedente.

Tuscus] *obsidione*) obsessione. MS. Vrs.

Tutulum] vide Varronem 6. de lingua.

Argeos) Argeus & Tutulatus. Varr.

Tyria] *hunc ferriũ autem*) hũc ferreũ autẽ, Lipf. Quæst. 20.

V.

V*Acerram*] Varrus.

& alij) & Ælius.

Vagorem] vide Nonium in Vagor.

qui clamor) cui clamas.

Vagulatio] Valgulatio.

in lege) in libro.

defuerit) defugerit.

u tertiu) certis.

ob portum) vide suprà Portum.

obuagulatũ) obualgulatum. vide suprà Obuagulatum.

Valgos] *qui diuersas suras habeat*) Valgum Nonio intortum. Glossis Valgum ῥαιβός.

talis) saulis.

in Sitilitergo) in milite. alij, in Scythe liturgo.

sit) sin.

brocchum] boccum.

Vallescit] hinc euallescere Varr. apud Noniũ in Posticã, vbi corruptè vallem fecerunt.

Valuoli] *facti*) fullrious.

Vapula] *vapula ergo*) vapulare ergo.

ideo dico] id ego dico tibi.

non tu &c. non manes? vapula.

Vastum pro magnum] *Pacuuius*) Imò Varro Manio apud Nonium c. 2. numero 347. & Pacuuius Teucro.

Quales scabres, &c.) squale, scabréque ita lego apud Nonium c. 2. numero 437. vide eundem 2. n. 891.

quod) quamque.

Ve victis] vide Liuium 5. Plautum in Pseudolo.

Ve vobis] *ve nobis*) in nobis. vel in vobis.

Vectiscelarta] *qui vectibus parietes alienos perfodiunt*] In Græcis τοιχωρύχοι.

Ve grande] Adde Nonium in Vegrande.

Plautus Cistellaria] Plautus Aulularia.

Veia] vide Varronem 4. de lingua.

Veiarij] Veiari.

veitura] veiatura.

Vel] *Coniugatio*) coniunctio.

scilicet) *sed non*.

Velati] vide suprà Adscriptitij. Velites quasi velati. adde Nonium in Velare.

Velitatio] adde supra Subvitem. adde Nonium in Veles & Velitatio.

Plautus] in Menæchmis.

Venditiones] *olim dicebantur*) Venditio pro locatione dixi ad l. Veteres. 19. ff. de act. empt. & vend.

Ver sacrum] vide suprà in Mamertini, Nonium in Ver sacrum: Liuium 34. Seruium 7 Aeneid. ad Mexosum sacranas acies.

Vredis] veredas. veredos Glossis Veredus, πῶλος. Pullus, equuleus.

Vergilæ] Vergilię Glossis Virgiliæ, πλειάδες.

Vermina] hinc Verminari, Nonio.

Vernisera auguria] *mensalia*] Messalæ, malè: de mensalibus Auguriis vide 28. Plin. 2.

Versuram facere] *qui mutuabantur ab aliis*] *dispunge qui ferent*) *lege ferrent versuti*) adde Nonium in Versutos & versutiloquas.

Verticulas] Glossis Verticulum σπόνδυλιον.

Veruncent) Verruncent Nonio, in Verruncent.

Pacuuius) in Chryse apud Nonium in Auerruncare.

Verata] veruta. adde Noniũ in Verutum.

Vescor] adde Nonium in Vesci.

Vesculi] Vesces. Vescus. Gloss. ὀλιγόσιτος.

parua & paruum Iouem) praua & prauum Iouem.

Vescus] adde Nonium in Vescum. Glossis Vescus & Vesces ὀλιγόσιτος, ὀλιγοδεής.

Vespa & vespiliones] Vespilones.

vespulones] vespulæ.

Vesperna] vide Cœna & Scensam. vide Donatum.

Vesperugo] Glossis Ἕσπερος. adde Varronem.

Plautus) in Amphitryone.

Vesticeps puer] alio significatu Vestispici. Nonio, vestium custodes.

Veteratores] *Cannius*) Ganius, Sannius, Granius, C. Annius, T. Annius, Canius.

Veterinam] *iumentum*) ὑποζύγιον, quod vehere potest: vide Nonium in Veterina. Veterinarius Glossis ἱππιάτρος.

Veternosus] vide Nonium in Arquatus.

graui somno] ita Virgilius, pro Lethargo.

hydropicum) pro phthisi. Ver. apud Apuleiũ 9. Glossis Veternosus ὁ ἐσθιόμενος ὑπὸ ληθάργου.

Viatores] Sumitur etiam Viator pro vicimagistro. Glossæ vertunt κωμάρχην. Viaculum, ὁ δοὺς ἐφόδιον. vide quæ scripsi in verbo Lictores suprá.

Vibrissa] Vibucæ. Glossis Vibrucæ, τρίχες ῥινός. Legendum τρίχες ῥινῶν.

vibrissa] vibrissare.

Vici] *villas non habent*) villas habent.

magistri paucique] magistri pagi qui quotannis creati fuerint adde de magistris vici ac pagi, suprà, Magisterare.

adificij] ædificia.

ijs] *vijs*.

Vicarij) Vicani. Glossis Vicani, κωμητικοί.
oppidonias) oppidanis. alij, aut in oppidi viis.
vicarij) Vicani.
, *Victimam*) Glossis Victimæ, τὰ μεγάλα θύματα.
quæ ad hostis victos) quæ hostibus victis. alij, quæ ob hostes victos, sic hostia, hostibus à domitis hostia nomen habet, Ouid. dixi ad Varronem.
Victus) hoc verbo vtitur Terentius in Eunuch. Glossis Victum, μεμαραμένον.
Viget sed) non.
qui) quæ.
Vinalia) duplicia, quę Veneris, mēse Aprili: eáque veneralia: quæ Ioui, mense Sextili.
Vinciam) Viciam l. Isidorus x. in peruicax, notat viciam apud veteres dictam victoriam, & inde herbam vitiam, victorialem.
Vindiciæ) Vindicias. vide hunc locum in Schedis supra fol. 238 adde quæ scripsi de Vindiciis ad leges XII. Tabul.
de quibus controuersia est) Glossis Vindigestæ, τὰ ἐν ὁ μοιεζῆται ἔσι πράγματα.
vindicias neque sacra, neq. in numē veretur] vindicta. numen neque sacra veretur.
Ser. Sulpicius ...) Seruius Sulpitius nomine etiam singulariter formato vindiciam esse ait rem de qua controuersia est.
tulit.. si velitis) tulit rei siue litis.
arbitros tres date) tot arbitros aeris.
fructus) fructi.
Vinea) *etiam militares*) Sic Varro 4. de lingua. vide s. sub Vineam.
Vinulus) Glossis Vinnicus, τραχηλής.
Plautus) in Asinaria.
Viritanus ager) *viritim*) vitenti.
Vitiligo) *non*) num.
Vitulans) vide Nonium in Vitulantes.
vt prato vitulus) vt partu.
Viuatus) Viriatus: ita apud Nonium in Viriatus. viriatum magnarum virium.
Viuissimus) *à videndo*) viuo. Glossis Viuidum, ζωτικόν, Viuidè, ζώντως.
Vls) vide suprà Citimum.
Vmbra) Neptunalibus, & aliis solennibus. vt in solenni Annæ, Perannæ. vide Ouid.
Veigram auem) *scelitram*) fucillantem.
Volones) *cladem*) plagam.
Volturnalia) Volturnalibus, Volturno Deo suo sacra faciebant. Glossis Vultunus, εὖρος.
Vrnat) vide Varronem 4. de lingua.
quæ sit) fit.
occ.. caput) occultat.
Vxorinm) ὁ γαμίου δίκη vel alibi ὀψιγαμίου ἢ κακογαμίου.
as populo dedit) res male.

NOTAE ET VARIAE
LECTIONES IN NONIVM.

T*IBVRIENSIS*] Tiburtice sis. De compendiosa doctrina per literas. ad fil um) delenda hæc videtur inscriptio: nec enim hoc primo capite ordo literarum seruatur.

CAPVT I.

Cæcil.) vide Ciceronem in Catone maiore.
esse odiosum se) alij, cùm ipsum esse odiosum.
mala ergo est merx) mala est merx, mala est ergo, V mala est, merx mala est ergo. sic infra in cap. 3. num. 15. mala est ergo, Turneb. 17. Aduers. 23.
reticenti) recenti, Iun. alij, reticentiæ. Est qui hunc locum ita restituit, sz. Lapit cor cura, ærumna corpus conficit. N. Parum est, quòd te ætas malè habet, ni etiam hic ad malam, Ætatem cruciatum adiungas reticentiæ? Ecsare: quæ cor tuum timiditas territat? sz. Mane, expedibo actutum, ibi quod contra rogo respondeas.
fexium ipsum positum] pro malo I.
sesemet diebus) alij, sæpe meis ædibus. alij, quot pestes, iurgia, sesemet hinc ed emigrarunt ædibus.
operequa actor) operæ coactor, cantor &c.
mihi hæ sunt nuptiæ] mihi nuptia est, Iun.
Trebellius multo) Trebellii multo.
compendio) compendi, Iun.
velitari te res tamen] velitarier restamus. Velitari, id est, velitum more pugnare.
Syrus &c.) sirus. alij. Si rus scorto constituit, claues ilico abstrudi iubeo, rusticæ ne sit togæ, Copia. id est tecti quo loco m' rus constituere notandum: vt ex Cicerone, constitui in Tusculanum: & Iuuenale. nocturnæ, constituebat amicæ. Alius ita legit, Syrus, Cum scorto instituit ire, claues ilico abstrudi iubeo, tecti ne sit copia.
audiui) at cui.
hyatus) cyatus.

& sa-

& fœdera tollent) Tanti se temporis montes & fœdera tollent.

aufert) fert.

5 *ducet*] duce.

quadrupedum] quadrupedem.

doma in frena & iugo) domabit in frenum, & iunget validè, cuius tenacia infrenari nimis nequit, Iun. doma infrenem, & iugo valido. quarum tenacia infrenabilis. Scal. doma infrenum, & iunge validè, equorum tenacia infrenari nimis nequit, Lips. ex Varr. Codice.

Vixisti durus, difficilis, tenax) vixisti tristis, durus, Lips.

8 *amanti*) quin amantis I.

Hoc quaro ignoscere istic solent necis minoris noxia serum, si fortè quasi alia res vini cauo) solùm vt ne habeas noxiæ seruum, si fortè quasi alias res vim pato, Iun. hoc quæro ignoscere. Istic solent, vel habere minoris noxię seruum, si fortè quasillarias inibi tago. Palm. Quasillariæ, quæ & quasitariæ Petronio codicariæ ac familiæ pars sordidissima.

Musconis] mutonis, ita legendum, de quo vide Festum in Tagax. Horat. 2. Satyr. 1.

Aiace) tagacem Iun. vt apud Festum. Varro Cosmotoryne, περὶ φθορᾶς κόσμου.

Phrygio qui puluinar &c.) Varro κόσμος θ... Phrygio qui poluinar poterat pingere. foliar. leuigabat Scal.

foliarde vigebat] solida arte vigebat Iun. foliar dafingebat. Turneb. 17. aduers. 21. foliar leuigabat Scal 4 ne lingua.

11 *meruerit*) meminerit.

12 *ô pestifera, pontica, fera*) ô pestifera sontica fera. Sontica, id est noxia: vnde sonticus morbus, sontica causa.

velle tollutim hic semper incepturus videtur) velle tolutim hic semper necessariu videtur.

Varro Triodite Tripylio περὶ ἐ...] Varronis satyra cui nomen Triuiale Trifolium: seu de triplici secta eorum, qui voluptati, qui contemplationi, qui actioni essent dediti: vel de bonis animi, corporis, & vitæ seu externis.

vbi insilui in cocleatum equuleum) in coleatum equuleum T. ad canterij dissimilitudinem hoc dicit Turneb. 17. aduers. 21.

13 *Acherontius capularis*) Acheronticus tã capularis capulo proximus.

Nouius Pappo Praterito] Nouius: Pappo præterito. Est autem titulus fabulæ Pomponij.

inuitaueris) inuitabis.

Varro Cosmotoryne περὶ φθορᾶς κόσμου) Satyra in qua Varro dicebat omnia in antiquum chaos reditura, ac permiscenda, non secus ac in cochleari (quæ Græcis τορύνη) omnia quæ in olla. Turneb. 17. aduers. 21.

23 *propter cunam capulum positum &c.*] propter cunas capulum positum est. Nutrix tradit Pollinctori: deris habenas animæ, Labidum ventus nos flamine sudo suauem patriam perducit Guilel

14 *heliopiopo olfacit*) Iun. helluo πιὼν δ' ἕ... olfacit Iun. heluo probè olfacit temetum Muret.

15 τὸ πᾶμα] τὰ κῶλα.

sum mollior] submollior Iun.

magis vsque saltat quàm ego V.) malacus æquè est quàm ego Iun. & Pith. 1. aduers. 17. magis aptus est quàm ego V. Camer.

meritò vt quietus, ac demissior probãdus] merentis vt quietus ac demissior probandus ἀχιλλέως ἐρωτικῶς, ἰωνικῶς κιναίδου. Tum eo sensu: Melior est & quietior in luctu & mœrore, siue heroico more luget, vt Achilles: siue Ionico, vt Cinædus.

ἀξία &c.) ἀχιλλέως ἔρως ὁ εἰωνικὸς κιναίδου. Iun. præfert Achillis in serua Briseide amorem, molli & honestatis fines supergresso Iun. ἀχιλλέως ἠρωικῶς ἰωνικῶς κιναίδου, Turneb. vt supra.

16 *cui suspirium tradidit &c.*] ipsus spiritum cui tradidit qui med est animi exercitus. vel, ipsa spiritum cui tradidi, qui mei est animi exercituar, vt exercitus hic sumatur pro exercitio.

18 *alu*) id est alius. Lips.

illicitè) illicit.

19 *hominis*) nominis Iun.

minis] mimicis Iun. inimicis.

fur dominum] Endo manum. legẽdum Endo ferro manum Cuiac 10. obs. 10. dixi ad ll. XII. Tab. de iudiciis.

21 *excitari*) exsilire Iun.

& pullos peperit fritinnientis) & pullos peperit fritinniẽtes, Quos non lacte nouo leuata pascat, Sed pancarpineo ocimo coacto Libamenta legens caduca veris Ad quos tum volucres venit pusillos Vsque ad lumina indica, esca vilis Scal in Coniect Varr.

22 *tractum à vestibus sine flocco*) malim à floccis. Plautus, duo defloccati senes.

debebas) audebas I.

26 *conciones maxumas*) cociones maximos.

Atellanas) Tellenas MS. I. vide Arnobium aduers Gentes, & Iunij Adagia.

28 *coagmentum*) æquamentum. ita lego.

semussitata) amussitata ita lego.

diu gens) id togens I. dium genus es ad amussim Palm.

teneo) teneo μακρὰν M. S. teneo μακρὰν ῥαμφάν, id enim dicere solebant iudices in iudiciis. vide Hesych.

aquamentũ leuigatũ) æquamẽ leuamẽ cũ lũ.

coaquanda) coagmentanda.

30 *nam mutus, onus*) nam mutitus, vel mu, sonus est.

32 *prapostera*) propria.

ex te scire qui sit agnus curio. s v. Qui ossa atque pellis totu'st ita cura macet.

81 *Caprona)* vide quæ scripsi ad Festum in Capreoli.& Capronæ.

87 *Disumma*]Decio summa Iun.

84 *Trulleus Postomis)* Trulleus Postomide l.Prosto nis Turneb.17.aduers.24. id imponitur naribus equorum.

85 *Triones)* vide Capitol n.

Panos) ταναῶ.v.Iun.id est splendidi, atque in reddendo faciis, alioquin Lucilius Græcas voces sæpenumero atyris suis in persit. Sed tamen Turnebus 17.aduers.24. legit Paceni. Muretus verò 3.Var 18., era er.

Lentus id est facilis) fortè quòd quæ lenta sunt, vt vimina, ad opus facilitatem habent.

88 *Amicis nostris videmur viri)* Viri videamur amicis I.

91 *Senatus)* senatum Lips.

93 *Deliciis)* deliciis: fortè, Deliacis: vt sint versus Trimetri. Iun.

95 *Bonam)* bouam Turneb. 17. aduers.24. Vas vinarum longum, turgidum, bouæ serpenti simile. Boua etiam significat etiam papulas toto ebullientes corpore, & in Lex.co dicitur ὕδρος βίαι.

obleuisse, aboleuisse.

era induxere) eram luxe Iun. prodixisse: de æra vide paulò superius.

98 *Varro Bimargo)* Bimarco.V. Bimarcus nomen Satyræ Varronis, in qua fastum & arrogantiam stolidam & ineptam Romanorum in prænominibus irridet: vt qui non semel, sed bis, ut ita dicendum est, Romani dici affectarent.

99 *Vatrax & Vatricosus)* Vatrax tortis pedibus, à ranæ vocabulo, quæ Græcè βάτραχος dicitur.

Qua varicosus) quà verrucosus MS. Cognomentum Fabij Maximi, vide Plutarchum in Fabio.

100 *Catax)* quem nunc coxonē dicimus, vt hic attestatur Nonius. Est autem claudus coxus Isidori Glossis. Coxus autem vt & choppus χωλός. vnde in Glossis coxigat, χωλαίνει, adde Festum in Catax.

102 *Bronci sunt producto ore)* in vetere lexico Bronchus appellatur, qui superiore labro est tumidiore.

Nouit) ouat I.ouat. Iani M S. bouillanus, Turneb.17. aduers.24.

103 *Num censes)* ita reponendæ hæ dictiones, Iun.

Tosi] Locus est apud Homerum Odyss.λ. Iun.Turneb. 17.aduers.24.intelligit εὐρὺ ἰ'υκαστήεια.

Verucam) verrucam, T.

pistum) dictum.T.

105 *Papapapa)* papias significat paterculum, atque ita senectes a iunioribus vocabātur.Papiapapæ verò, Papæ patercule, in ea Satyra Varro nimios laudatores & admiratores reprehendit.

Quare resident lingulaca) Quare fit, vt lingulacæ, Turneb.17.aduers.14. adde Festum in Lingulaca.

109 *Quos strabos*]quos scambos Turneb.à deprauata oculorum acie.

Flextabul ἀεὶ ἀρχῆς]Flexabula M S. vt de prouinciis administrandis, & tanquam flectendis prouincialibus, disserat Vario (Est enim Flexabulum instrumentum ad flectendum) in hac Satyra verisimile est Varronem multa in Magistratuum sordes & auaritiam disputasse.

110 *extra)* præter.

111 *Ἑκατόμβη πεϱὶ θυσιῶν)* In ea Varro sumptuosa sacrificia reprehendebat, verumque sacrificium esse puræ & integræ mentis dicebat Sic J. Putus numero 112.Mea hecatombe pura ac puta.

Ἕως πότε ποῦ ἐγώ) Satyra Varronis in qua de temporibus & negotiis vitæ humanæ tractabat.

Ταφὴ Μενίππου] Satyra Varronis in qua nimiam sepulturæ curam irridebat.

112 *Chrysosandalos)* Chrysen ἑταῖρος vocat amiculam, de lacte & cera Tarentina, vt Turneb.17 aduers.24.

vocat) locat.Iun.

ceram Tarentinam) cera aretina M S. cera Reastina vel Reatina.I.Ego nihil mutandum censeo. Sunt autem verba amatoris amicam suam à teneritudine commendantis. Sic Horatius Od.13.laudat cerea Telephi bracchia.

rationes) orationes.

ambiguos) ambigiosos.

113 *Idem Parmenone)* idem J.c.6.n.20.

timentes) timentis.Iun.

sagenam]fugamque Turneb.19. aduers 19. fugelę.Scal.4.de lingua.

compedem) compedam.Scal.d.l.

Idem Sesquivlysse) Satyra Varronis in qua mores hominis astutissimi depingebat. Est enim Sesquivlysses apud Varronem, astutissimus.

vellemus) vellem is I.

aerinas] aërinas M S. ab aëre ita legendum, Turneb.26 aduer.17.

114 *Tonitrum fulget, &c.)* tonitrus & I. cognitio fulgetię. tonitrui, fulguris à fulgure orta.

tonitrum] tonitrium.

à flumine, à fulmine.

115 *Varro est modus matula ϖεϱὶ μέθης*] est modus matula. In hac Satyra Varro modum comparationi iniiciebant. Nam è matula potum significatur, cùm cibum sicciorem in ventrem: liquidiorem in vesicam deiicere iceret ceteren:, vide Turneb.17 aduers.21.

Ad medendam] ad medendam. V.

cui nihi], ui non MS. Vino nihil. I.

coagulum) id est glutinum.

117 *flagritionibus priuigno*) desunt nonnulla, qui sequuntur Iambici, ex Afranij Priuigno, alieni mi lo in crti. Iuñ.

118 *merendam accurro lautè; cùm veni iuuat*] merendam accurro lautè, quod Venus iuuat. Lips.

cantè) ad cœnam. Iun.

iuuat) iubet.

122 *vestibus*) vestitus Iun.

vt quàm pessimum] quàm vt opes summum MS. quàm vt pessimum I.

126 *Et camoris*) & camuris. vide Festum in Camara & Camuri boues.

127 *diritas*] duritas. Vulgati.

132 *irruunt*) irriunt I irrire canes dicuntur, dum ringuntur & irritantur. adde Festum in Hirrire.

irritata cane &c.) Donatus hunc locum ita citat Irritata canis quod homo quàm plurima dictat I. Chærisius citat, Irritata canes.

140 *versus*) vide Iunium 6. Animaduers. 2.

142 *effœminatum*) feriatum. I.

certè ignauia) inertæ. Vulg. Inertis apud Ciceronem: ego, ignauæ.

144 *serium serium*] totuum serium. alij, seruum tæum.

148 *baculo*) bacillo Turneb. 29. aduers. 17.

149 *valde*) non valde.

Non) Nec.

τοῦ σοῦ κράτος) ὁ πολίτευ I. quam ὁ πολὺς ἄκρατος Turneb. 29. aduers. 17. quàm τὸ σοῦ κράνος, id est quàm tua hæc galea. Andabatam enim hic alloquitur eo sensu, Aurum non minus exercet oculos, quàm tua hæc galea. Certè Andabatæ pugnabant ex equis, galea, fronte, oculisque tecti. Lips. 2. Saturnal.

151 *nam vt arquatis &c*) Nam vt arquatus, & quæ non sunt, & quæ sunt, lutea videntur, &c. Turneb. 29. aduers. 17.

Animos] animum.

162 *catulo*] catulus, est vinculi genus vide Festum in Catulus.

164 *Ἱππευσία*) id est equitatio. quæ inscriptio fa it, vt quod ... ox legitur, Apollonium ... excuriant, quia nihil habebat. referam ad Censoriam illam notam, cuius meminit Gellius 4. cap. 20. qua P. Scipio Nasica, & M. Pomponius censores equitem quendam id ærarios retulerunt, quod ipsi vberrimo & habilissimo equus strigosus & malè habitus esset: & fortasse pro quia nihil habebat, hic legi potest, quia nimis strigosum equum habebat.

170 *impertit, fleuit*] in partibus flent. Iun.

Fleuit facilius) eluit facilius. Eluere est decoquere, substantiam lancinare.

171 *salutem*] populum salute & I.

172 *scripturarios quos nunc Tabularios*) Imò scripturarius erat, qui commentarium scripturæ conficiebat pecoris in pascuis publicis pascentis, & ex singulis capitibus vectigal, exigentis, idque scriptura dicebatur. vide Festum in Scriptura, Turn 29 Aduers. 17.

publicanum &c.) Publicanus verò Asiæ, fiam vt scripturarius, Iun. Turneb. 29. aduer. 17.

173 *versipelles*) vide in Mutare.

176 *tibi quod*) si quod. I.

Illuuiem) eluuiem T. Eluuiem facere, est egerere cibi reliquias per ventrem.

179 *quonam clam vos eliminat*) quia nam clamore eliminat.

cantabis: istic manet, eliminabo, &c.) concauos MS Cœna. Sosipater, cœna, vos istic manete. I. Concha vos istic manet, eliminabo, &c. Turneb. 29. Aduers. 17. Concha vos manet, id est cœna vobis parata. nam in mensa concha salis poni solebat.

180 *sidere*) edere.

incoxaui nate) viua te MS. I. incoxaui nates, Fab.

181 *insipui*) Insipaui I. à sipare, quod est iacere: vnde dissipare.

182 *animaduertite*) animo attendite. I.

culpam ampliare) culpam applicare.

184 *quàm pugna pilant*) quàm pugæ pilant. Pal. Pugæ id est nates: & alioqui sermo est hic de pueris pathicis.

186 *Varro, idem Atti quod Titij*) Varro Atticus Tettix Turneb. 29. Aduers. 17. id est Attica cicada, quam Athenienses gerebant olim, ingenuas se indicare volentes. Capillos enim inuolucro comprehensos, cicadæ morsu nectabant Proinde Virgilius, Ergo omnis cano residebat cute capillo, Aurea solemni comptum quoque fibula ritu, Cecropiæ tereti nectebat dente cicadæ.

quid blateras) quid latras. T. d. loco.

Hypobolimaeo Rastraria) dixi de huius loci emendatione superius.

tintinnabula] tintinnacula I. Vtrumque explicitur Glossis. vide notas in Festum in verbo Titinnire.

Albanus) Albanus Lips. mons.

189 *hirnea Pappi decimus*] Hirnea. I. vel (vt in dictione Expedibo) Vernionibus papa decimus I. alij, papæ legunt.

turgens verminatur] turgens venter verminatur, id est parturit.

192 *barbaricam pestem*] barbaricũ pestem, fortè, restem legendum. adde cap. 4. numero 46. infrà.

naribus ·] Sabinus. ita legitur malè infrà c. 4, 46.

203 *vernaliter*] verniliter.

206 *vitabilis & maledicto*) vitabili maledicto Iun.

207 La-

207 *lachrymanter ex habitu)* lachrymante ex habitu I.

cinnus] à Cinno, concinnare deducit, meliùs quàm infrà à concinere, vt & Varro 5. de lingua.

concinnabatur) concinebatur I.

concinnare) concinere I.

209 *hanc Deam melius &c.)* Hanc deam Ælius. Scal. in Coniect. Var. Intelligit autem hoc loco Varro, cuius testimonium hic citatur à Nonio, Empandam Deam paganorum quæ & Ceres. De paganalibus paganorum feriis, dixi ad Varronem.

210 *blatu)* In M S. Lacuna est defectus index. itaque potest id substitui, ἀπὸ τοῦ βλάζειν, siue βλάπτειν, aut à balatu.

213 *incurfatione)* incurfitatione I.

iuuenem) viuere M S. I.

214 *calcitrones)* calcitronem equum Xenoph. [illegible], λακτιστήν. hinc mula λακτίζουσα dicitur 19. Eclog. 10 c. 31 quæ in lege 43. ff. de Ædilicio, cessum dare dicitur.

horridum miles) horridus miles. I.

non vitabat] non vitabat. Nunc emũt trossuli, nardo nitidi, vulgò, Attico talento, equũ. Varro j. Trossulo, numero 240. ita hunc locum coniungunt.

221 *varro Marcipore)* Marcipore Satyra Varronis, in qua de seruitute & herili imperio, de numero seruorum enormi, de dominorum immanitate & sæuitia in seruos disserebat.

nubes) vide j cap. 6. Meridiem.

aquali] æquali. Turneb. 29 aduers. 17. numero 221. Porrò Turneb. 29. aduers. 17. ita legit, Ventique ab axe se eruperant frigidi.

222 *ventique)* vide s. numero 221.

223 *spatula)* spatale I. Turneb. 29. aduers. 17. quo vocabulo luxus & voluptas notatur.

225 *febris proprietatem &c.*] Lipsius ita legit, sublato glossemate: Febris proprietatem Varro Andabatis aperiendam putat, idque cum.

candorem] caldorem. I.

228 *praparas*] proferat. I.

229 *Eudæmonibus &c.)* Endymionibus Quare si in somniũ recideris, & [illegible] I. alij legunt Endæmonibus: alij Eumenidib. Cæterùm hũc locũ Turn. 29. adu. 17. ita emendat, Quæ res, si in somnum recideris, [illegible] eris, iterum experrectus. Alij, Quæ res si in somnium.

233 *reponant)* respondeat I.

234 *taciturus*] tacitus I.

Taximus os is] taxim vxoris I. Turneb. 29. aduers. 17. vt sit tetrameter, & ita in Taxim. j. id est sensim tangendo. potest & ita legi, Nouos maritos tacitus taxim vxoris soluebat cingulum. vide Festum in Cingulo, & Cinxiæ.

silicernium) vide Festum in Silicernium.

exequiati laude] exectiscum laude, I. exequiati laute Lips. exequiati cum Lauso, Palin. & Guil. 3. Verif. 12. hinc illud Plauti, Thetis quoque etiam lamentando lausum fecit filio. Tria enim præcipua in funere, exequiæ Lausum siue lessum, & silicernium.

236 *lapidibus)* Lapiditus.

ἡ ἀπάντησις &c.] [illegible] Edones Romani, vt turba intendant annonam I. Est autem Homericum hemistichium, intendere annonam & vexare I. annonam adtemptare. 6. ff. de extraordinariis criminibus. alij pro intendant, legunt incendant.

239 *parochus*] vide quæ scripsi ad L. munerum 18. & l. honorem 16. ff. de muneribus & honoribus.

hoc schemate enim Græcè) hoc σχήματα enim Græcè.

240 *nunc emunt*] dixi s. numero 214.

241 *caluum)* Grillum I. vide infrà Ericius.

242 *varro ὁ Ἡρακλῆς Tuam fidem)* Varro: Ἡρακλῆς tuam fidem. Est autem nomen Menippeæ Varronis, cui frequentissimum fuit Satyras prouerbialibus aut vulgaribus Titulis præscribere.

tutanus) tutatus I.

Hac propter] hoc propter.

244 *cùm videre volunt in mari thunnos*] vnde θυννοσκόπος.

non inani) [illegible] sonitus I.

sonitu matris deum tonimus) sonitus matri deum tonimus Tibinnos scemnici M S. Fab.

246 *tibinos à tibiis modos*] Insani legendum Insanitas: nec enim Nonius hoc loco Tibinnos exponit, sed insanitatem: id quod euidentiùs fit, infrà in dictione Insanitas, vbi hæc eadem verba habentur. Estque alioqui solenne Nonio, dictiones easdem diuersis locis plerunque interpretari. vide Fab.

apage in dierectum] in derectum. sic infrà Festum in Derectum. aliàs dierecti, crucifixi.

247 *vetera*] veterina I.

melodinis tonos lyras] [illegible] lyra, Iun. vel [illegible] I. melodinis [illegible] Turn. 29. aduers. 17. [illegible] Cantetus.

251 [illegible]

Homerus) Iliad. ψ.

Homerus) Iliad. ξ.

[illegible] T.

257 *ita enim carnificis)* Ii enim: vel isti enim carnificis officium antiquitus fungebantur. Lips. 23. Elect.

258 *Maximi*) maxime I.

260 *comitate*) communitate I.

prat-quam) absque I.

261 *humidiore*) humido.

262 *aquilo*) Aquilino, vide 3 Agel. 28.

263 *cognitionem*) consitionem MS. Constitionem. I. constitionem. Turneb. 29. aduers. 9. Sic Cicero institiones stellarum dixit, in Tuscul. Græci στηριγμὸν, Stationem Astrologi cùm astra ita videntur, appellant.

264 *bidental*) vide Festum.

quod bina pecudes immolentur) vide 16. A. gell. 6.

267 *Receptitium*) Receptiuum.

268 *conisectaneis*) conlectaneis I.

distractore) distractore I.

273 *culinam*) colinam MS. adde Festum in Culina.

Coquinam) non coquinam Lips.

qua finis it vt antica & postica) qua fini sit antica & postica. Palm.

274 *vixerint*) vixent MS. pro vixissent.

Curius) Lucillius I ita legendum ex Lactantij testimonio.

priusquam infans esses facinus) priusquā infans, facinus Lips. id est infandum.

vescuntur tui) vide 3. Vescor, vbi hic locus rectè habet & explicatur.

aliquis) aliquid I.

philosophus] Philosophis I.

suppetit ac) suppeditat aut I.

276 *quod plurimum vestium sumant*) quod plurimum vestium suant.

sarcinatrices) Sarcinatrices I.

machinis) id est pergulis in quibus sarcinatrices opus faciebant, non Mineruæ modò, sed & Veneris.

277 *schœnis*) Scenis I. Schemis. Turneb. 29. Aduers. 19. Latini etiam dicunt Schema & ita legendum apud Tranquil. in Tiber. v. 43.

cinædon, Laconicon) cinædologon Nicona I. Turneb. 29. Aduers. 19. Cinędologi qui sint, vide apud Athenæum 14. c. 7.

alio, &c.) salio in genere sunt ludij velites galli. Pal.

278 *quo suam quisque senator*) quo sententiam quisque senator Lips.

279 *tum*) Tamen I.

280 *quod assint ijs quos nutriant*) melius tractasse à Græco ... vide Eustath.

281 *Nixis*) enixisque. I. enixis. Turneb. 29. Aduers. 19. Anixis Lips. eo sensu: enixæ a Nixis Diuis. de quibus vide Fest. in Nixi Di.

praeunt] præeunt.

282 *remulcare trahit*] remulcat I. id est remulco trahit.

283 *Romanis pracipitatis*) Romanis præcipitati Scal.

voluit) voluit I.

284 *neque fossas aut bellum*) neque fossas aut vallum.

285 *armant*) alij armati, alij armant.

286 *metus &c.*) mentis MS. mentis. I. mœnus; propriè id ab Nasica traditū. vt sine metu videretur, primò ante testudinem constitit, vel cui mœnus propriè id ab Sura traditum Pal. Is enim sub Sylla res gessit. Mœnus valet munus.

288 *Adolere*) vide 5. c. 4. dixi etiam ad Varronem 4. vide victu.

& aucta atate) & aut ætate, aut aliqua. I. ps.

289 *accensiti*) Accensiti, I. Turneb. 29. Aduers. 19. Accersit, deputati.

293 *Ecclesiam*) Varro Ecclesia Scal. vt sit titulus Comœdiæ: MS. alij legunt, Varro è culina.

Arcam) arcam I. arctam Turneb. 29. aduers. 19.

295 *Cinnus*] vide 6. Concinnare.

298 *Canina facundia*) vide Lactant. 6.

299 *Medidiem*) Vide Varronem 4 de ling.

300 *ductum*) dictum.

302 *Sanniones*) verisimile est Italicos Zani inde esse.

Quid porrò) quid enim potest. I.

est) esse. I.

303 *libro primo*) cap. 10.

libro primo) cap 23. & 32.

304 *Vellantur, &c.*) legantur. Cætera quæ velluntur è terra, neque subserantur, quod ita agi I.

305 *libro primo*) cap 19.

striam facit) striam vocat, facit MS. striam vocat. I.

seges) secus I.

professus cossigerare) id est in coram aggerare. Turn 29 aduers. 19. MS. Possigerare. alij ita legunt, prosit aggerare. I. Cossimgitare, Scal. in Fest.

deruere) diruere MS diribere I.

307 *libro primo*) cap. 31. a quo abest τὸ Vesperi.

310 *Homerus* ... *&c.*) Hesiod. ... Turne.

311 *conuentum*] conuentu I.

313 *mitti*) nihil sed auctoritates I.

315 *cùm in curiosum locaretur*) cùm in curiosum locaretur. Turnebus 29. Aduers. 19. Lips.

terebratum quidem pertundit] Terebratu quidem pertundit Turneb d loco.

316 *in qua directa quatuor*) sic in castris & colonijs capiendis & agris assignandis groma ponebatur in terrarum antica & postica linea se inuicem ad angulos rectos intersecantibus. v. Sudam Polyb. Turn. 29 Aduers. 19.

Est autem gruma) Gromam vocat Festus,

qua fixa] qua fixæ I.

319 *Fulguratoris, &c.*] Fulguratores vt ex stipites & aru pices I. Turneb. 29. Aduers. 19.

Inspectores) inspectores I.

321 *Pastus quod esset pascere dicebant*) pastus quod esset, pascere dicebant, Turn. d. l.

Esset) esse I.

323 *Quasi è vitiis locum*) quasi è vicis loqui quia, &c. & post pro cauilletur, cauillentur. Lips. Sic Festus, conuicium a vicis.

324 *Prolubium est patere amicitiam & fide*] prolubium est libido: prolubium est petere, &c. Lips.

Nœuius] Næuius I.

Veneri) Veneris I.

325 *pro repetitu, vel accessu*) pro impletu, ingressu, incursu. Turneb.

327 *Nonis: vnde florent, &c*] Nobis vnde ferent fructus, vitæque propagmen I.

328 *Pacuuius Attalenta*) Pacuuius Tantalo. Scal.

canterem ipsum pregra lat Parthenorē) cāpterem ipsum prægradit Parthenorē Turn. 29. aduers. 19. Campter, flexum in curriculis. Campterem ipsum, iam prægreditur Parthenopeum. Scal. 4. de lingua. In manuscriptis Iunij Cancerem legitur I. sic verò Iun. legebat carcerem, vel vt in aliis M M S. Cancerem pro cancello.

Næuius) Agrypnuntibus: vt Boethuntibus I. ἀγρυπνοῦσι: &c. Turneb. 29. Aduers. 19.

330 *Alcion &c*) Altion hunc genuit, I.

331 *Musarcus*] Mnesarchus I.

333 *columna Maniana*] columna Mœnia Turneb. 29. aduers. 19. alij Mœuiana.

339 *dentefabres*) dente faber I.

Quid mirum, &c] Quid mirum? ex agri, Turn. 29. aduers. 19.

340 *Deinde Neniam Cantari*) v. Principium huius sententiæ infrà in Nænia, numero 594. cap. 2.

Cantari) Cantoris M S. & malè.

340 *Ludistricas*) ludis tritas preficas. Idem Lin. M S. malè, ludis trigas.

341 *Parectato*) parectati. Scal. parectatos & chlamydes Turneb. 29 aduers. 19.

342 *Tunc Marcus Præco*) Tūc Marcius Pręter. Lips. quid enim præconi cum cura belli.

Idem: Assiduo neminem vindicem) Idem Adsiduo neminem vindicem nisi adsiduum esse voluerunt. Turn. 29. aduers. 19.

IN CAPVT II.

1 *vitium*) vinum Fab. V.

Cato] capto M S. Capite I.

2 *Delegata Signinum redeuntis*] legatos Signiam redeuntes, alij Signinos ignitem redeuntes, Turn. ad oppidum Eug. tum.

5 *Adhamauerunt*) vide Cicero nem 4. epist. 2.

8 *Hero filius Diogenis*) Herophilus ... Ego nihil mutandum censeo; vt mox dicam.

è ventre aquam mittit) ventris aquam mittit, ita emendo, An hoc præstas hero, fil. Diogenis, quod illi ex vtre aquam mittis? An hoc te iactas?

9 *Merces pro eo quod dicitur admissum*) hoc innuit, equimentum mercedem esse, quod pro admissura equi pendunt, vt sequens exemplum Varronis ostendit.

10 *Nihil sunt Musæ, &c.*) Nihil sunt Musæ policis vestræ, quas ærifice duxti, ita legitur infrà capite 4 numero 110. in Ducere. Ærificere est ex ære ducere: Policis πολυκλεῖς vel ..., Lips. ita legit, Nihil sunt Musæ Polyclis, vestris quam ærifice duxit: aliâs quasi ærifice duxit. Puto à Varrone id innui, nihil ad sapientiam facere, cupiditatem illam imaginum & statuarum comparandarum: sed potius in se ipsum descendendum, hæc enim verba ex Poemate Varronis, cui titulus γνῶθι σεαυτόν. Porrò ærifice ita dictum, vt apud Cicer. regifice.

11 *In Astraba*) Fabulæ nomen à dossuario iumento, vti & nomen refert.

12 *in primo*) cophino I. ex Agellio.

14 *Ad se vnum esse, &c.*] asse vinum, asse pulmentarium.

Secundas] Victor 10. Varr. 13. sed edas & ita I. in Necessitudo.

Quo natura) quo naturæ aurigatur necessitudo. Muret.

22 *Inani tetra ordo mensem*) in anni tetrachordo mēsem, Turnebus in anni tetrachordo mensem. v. Iun. ū. c. 3. de anno. Eleganter Varro quatuor anni tempora à musico instrumento dicta similitudine, anni tetrachordon appellauit.

Cape hanc caducam &c.) cape hanc caducam Liberi mollem dapem, De fronde Bromiæ autumnitatis vuidam Scal. in Coniect. Varr.

Nauali Etesia) Nauales Etesiæ vel Niuales Lips.

23 *Varro Prometheo libro primo, Humanam quandam*) Varro Meteoris libro primo rerum humanarum.

humana quandam gētem stirpis inquit &c.) Humanatur: Quandam conquit M S. concoquit I. Humanæ, quandam stirpis gentem concoquit frigus calori atque humori aritudinem miscens Scal. 4. de lingua.

24 *Varro pro Gallio vel Fundanio*) Varro Gallo Fundanio, de Admirandis Scal.

Vinum quod ibi natum sit) id est in Corynia loco Achaiæ, quam vt supplere licet, nominatat v. Theophr. 9. Plinium lib. 14. Victor. 7. Varr. 1.

25 *...*) ... Turn. Satyræ Varronianæ nomen.

26 *verum*]Viri.

28 Varro ἔχω σε ὦ ἀεὶ τύχη : Leges ruina, &c.]Varr. ἔως πότε ἀεὶ ὁρῶν, Teges ruina subiacentē ne sub dio ambesset algus deutientem frigore.Scal

nam tam] Nautam.

maius)manus.

algóque)algúque.

29 *Aetatem pro sæpe*) ita quoque vsurpatur à Terentio. Eunucho & Heaut.

Libanum vt]Libanum qui.

31 *paullo da adsimile*) Pullo da,ille simul assulatim viscere.

32 *Ibi anxitudo*]vbi anxitudo.

34 *Affigere*) Affligere.

36 *feri*)fert.

39 *ad sese*) adesse.

40 *vel posteros*) vel improsperos.

42 *Hac est ratio*]hæc est ratio,peruersa æra, summa,Turneb. Æra, in rationibus subducendis,singula capita veteres vocabant: nam ad assem.rationes putare solebant, & capita æris mutis numeris notabant. Cicero in Hortensio,Si æra singula probasti.

45 *Hinc licet*)hinc ilicet.

Anus rursum ad armillum) id est ad ingenium redit. Citatur hoc prouerbium ab Apuleio libro 6. & 9. vide Festum in Armillum.

49 *Dij malnerint*) meliora Dij mihi nuerint M S I.Dij mouerint.Idem.

Dij monuerint)diminuerint M S.

Istam]istanc.

50 *Effutiam*]effugiam I.alij efficiam.

55 *Anima mater*) animam æther Turneb. & ita apud Varronem 4.de lingua.

56 *Mortalibus*)mortalis,I.

58 *Varro caue canem*)id ianuis inscribi, veteribus mos.vide Nonium infra numero 647. Petron.in Satyr.Aristoph.in Lycostrat. adde l.40.l.41.l.42.ff.de Ædilicio.

59 *Nunquid abscondisse*]nunc quid abscondidisti.

60 *Attigit*]contingit.Attigas, contigas.

61 *Quid sit*)Quid fit,seditio. tabétne?

62 *porricerent*]proiecerunt Turneb. proiecerit MS.

70 *alij vocibus*]Musicis I.

in conuiuijs]v Ciceronem 2.Tuscul.

73 *Betere,&c.*)Betere est ire,Varr. τοῦ πατρὸς τὸ παιδίον, ἀεὶ παιδοποιίας. Nos multos,quod parere ea non poterat mulier, foras betere iussit Pac.Nyptris, Vos hinc defensum patriam in pugnam betite. Idē Medo. Si recte pergit iter,tunc si ire conor,prohibet betere I. Assa non multò post quod ea non potest parere mulier,eam betere foras iussit, Scal. in Coniect. A se annos multos quòd ea parere non poterat mulier, eā betere foras iussit, Muret. Nonius referre videtur vera Varr.ad Sp. Caruilium,qui primus Romæ diuortium fecit, de quo v.2.Vale:.1 4 Gell.3. & 17.cap.vlt.adde l.vitricus 60.in fin. ff.de donationibus inter vir & vxor.

Varro Assanes)Varro τοῦ πατρὸς τὸ παιδίον,vt ter suprà.

iam si)tam si.

74 *ad alterum*)adulterium.

76 *addamus*) condamus.

79 *Cæcilius Hymnide sine*) Hymnibus.Desine V.malè.Est autem Hymnis fabula Menandri,quam Latinam fecit Cæcilius, cuius testimonio vtitur Cicero 2.de finibus.

inermus) inermis.

80 *reboant*)rebount.

dominum]colorum.

81 *delime bipennis, &c.*] delimat bipenni Velleius Paterculus I.ex MS.vt Leius Paterculus Palmerius ita legit, Delimat bipennes velis passis seruaculus. Delimare est obliquare,obtorquere.Seruaculus,gubernator. Scaliger verò ita,Delumbe pennis fortasse ita legendum, delimatur pennis vt leuis passerculus:vt videatur Varro in sua Marcipore segnitiam dominorum in seruos depingere.

annos,&c.]At nobis caduci naufragi, vt Ciconiæ. Quarum bipennis fulminis plumas vapor,Percussit,alte moesti in terram decidimus I.

83 *Varro lege Menia*]lege Meuia dixi ē.

metamelos inconstantiæ filius] quem enim pœnitet,is à constantia recedit.

85 *non defuit*]defuit Plaut.Mostellaria. decet me amare,& te bubulcitare MS.Fab.

92 *Bura*]Buris,Fab.

in aruo)in agro.

94 *lanigera*)lanigenæ,I.

buceriaque)buceiæque I.

Calius) Cecilius.I.

97 *potionem positam paruulorum*) potionē vocitant paruuli, Fab.

docent)vocent.

cum vinulentus diceret,vini buas designauit. Cùm vinulentus disceret, vini vuas designauit. v.Vinibibas designauit. Bong. Planè nihil mutandum censeo,neque Vini vuas. neque Vinibibas, cùm dictionem Buas Nonius hic velit interpretari.

98 *qui te plus*)qu: pote. v.Iuniū 6.Anim.18

nutrire]intritæ.

comest)comes.

commanducatus) commanducatus.

102 *turba*] turbæ.

103 *patrem*] partem.

108 *pingentis cœlum*]pigmentis cœlum.

compositi]contemptitij.

109 *commictilis*)mictilis,

110 *planta*) plauda. planta vna est pedibus cariosis mensa libauit. adde Festum in Ploti.

mensulibane

mensulibano] mens elephanti I. vel mensu elephanti, vt vel stupidam vel molem corporis insinuet.

112 *Promiscari meu*]promis carus.meis,I. Pro niscam Scal.dum vixi, Promisca is me meis in cortibus pauit Palm.id est promiscuè me pauit: vel ita, dum vixi, Promus caris mei. Promus, id est liberalis.

in propatulo]in loco.

113 *opicillum*]inops villum.

Se]è.

114 *petisset*)Pæti, set cura I.

119 *pater copem causa rem facit*) pater capẽ cassum facit, vel casnarem facit, Palm. ego ita lego. Te quidem enim iam pater copem cum sua te facit. Copem id est heredem. Sunt enim verba Turpil j in Epicleto, seu de hæreditate. Copis nihil aliud quàm copiosus.

120 *te honestet*]dehonestet.

duxeris) dixeris.

121 *Fidicinu*]Phenissis : quidue Adrastio.I.

122 *Pro industria ne te regem, &c.*) pro industriant te MS. pro n Dryante rege prognatum patrem, &c.

Aenoum)eo eum.

125 *Accius Engona*)Accius Antigona.

127 *gratia ea est*]grata ea est.

si me esse, &c.] si med esse eodem letho, Conqueritur Antigone quòd non eo. em letho data esset comes patri Agamemnoni ab Aegysto, vt comitare sit comitem mittere. Est qui ita legit, eodem lecto cobitasset patri. Sic apud Plautum in Curcull. cubitare cum viris.

132 *in quibus*) In queis Libyssa citrus fasciis.

fasca]v. l. fasciæ.

136 *carnales sedules*) Casnares senes. Lex MS Carnales se. Nam Casnar Ol. è, senem significat Varroni 6 & Festo, Scalig in Coniectan. Varronis ita legit, Casnares seniles Varro sexagesimo, vix ecfatus erat cum more maiorum vltro Casnares accipiunt de pŏte in Tyberim deturbant senibus crassis. heu muli, non videmus quid faciant. Nam quis pattem nunc decem annos non modò aufert, seu toll t, nisi veneno? alludit autem Varro ad vetus Prouerbium, Sexagenarios de ponte, vnde & depontani. Ab eo inscrip a est Satyra Sexagesimus Hoc etiam fieri in Ceone insula, testis est Menander. v Strabonem, Stephanum, Aelian. dixi ad Festum in Sexagenarios.

vix & fatus) vix ecfatus, vel vix hæc fatus.I.

137. *humili, &c.*]homuli M. heu muli non videmus quid faciant. sic Catullus, mule, nihil sentis.

141 *lignantur*]Plaut. Captiuis, Num lignatum mittimur?

Calius]Q. Claudius. vide 17. Agell 2.

142 *architecto omnes*]Architecti omnes.

144 *letium genus*) lentium genus. V. leti omne genus cognominatio. morborum cognomen est vel cognomine est Lips.

galeare)calcare M S.

147 *troginus calix*] Terginocalix I. à tergendis & exsiccandis calicibus. alij Terginocalix.

sed hac] sed hi. M S. I.

Pacuuius, &c.]Pacc. discipulus is bicorporis cluit. Ennius, Musarum Pomponius cludo I.

148 *cibicidas*] cibicidæ, edones. Glossis Ciuicida σκατοφάγος. vbi manifestè legendum σιτοφάγος.

149 *me ruperint*]ruperim, I.

150 *quam*]quanti. I.

Maconis]Magonis. I.

152 *communitum*)commonitum. I.

153 *in laterem*)fila tenerem.

157 *repelli*]refelli. alij repefelli.

adfinem esse)adfines esse.

is ego)iis ego. I.

159 *Cæcilius Peribœa*) Cæcilius Hypobolimæa Rastraria.

dum ab eam, &c.)dum habeat, tum amet, vbi nihil habeat, alium quæstum cœpiat. I. dum abeam quoquam.

160 *aqua*]atque. I.

161 *decet*)docet. I.

164 *concalluit*)concaluit.

165 *extemplo*]exemplo S.

egisti]Aegisti I.

166 *Thyeste*]Tithe I.

167 *congerminati*]congermani.

168 *annalium : Peranna*] Anna, Peranna.

171 *scinde vnam*)scinde inam. Pal. idem, quod alibi dixit Valerius, cædere hillas Petronius diuidere.

172 *& ratione*) Aracinnus, vel Serrano. Ne aut I. Et trionem M S. alij Septentrionem.

ista)icta.

133 *cui potestas*)potestas cui. I.

discrepat) discerpat. I.

175 *consectarium*) coniecturarium : vel consectarium I. consectarium legitur apud Ciceronem.

178 *crebritudinem pro crebritate, &c.*) celebritudinem. &c pro celeritate. v. Fab.

celeritudinem clandestina celeriter) clandestina celeritudine. Fab.

cogitata dici debet, non explanari). cogitarè dici debeat, non explanari, Fab.

179 *magni medi*] nitidi I.

Sallustius] libro 1 histor arum.

180 *auspicari*] auspicari.

182 *Concalfecimus*] calficimur. alij calefiamus I.

185 *Quadam tristitia liberari*) quadam tristitia librari Lips. Ego verò lego, quadam tristitia ligari.

188 *cubiculo*) Bucolico. Dormire mallem scilicet, Lips. hæc verba expungit. Iunius verò legit edormire.

potius) pocus. I.

dominus] domi I.

peregrinanti] peragranti, I.

189 *fore*] fere. I.

nota] Notha. Victor. 19. Varr. 10.

voluntate comedunt, &c.] voluptate cum edunt. I.

191 *Continuare*] continuare iubet. I.

194 *De re rustica lib. 1.*) cap 24.

Salentinā, Orchitem, Pausiam, Serginā. colmineam] apud Varronem ita legitur, Sallentinam, Orhi em, Poseam, Sergianam, Colminiam.

195 *videtur*) videretur I.

196 *Ad Apollinem*] ad Apollinis.

198 περὶ ἐξόδου] περὶ ἐξιτηρίων. & ita Priscianus libro 3. Satyra autem hæc Varronis erat, de diuersis dictis & sententiis discrepantium Philosophorum, quos more suo insectabatur.

Exitum ad coelos habent proprium] ex tū habent an telos proprium Lips. 11. Varro disputat de finibus bonorum aduersus Philosophos.

200 *Varo*] varro M S. Barathro, vel Barbato.

202 *Sador*] sader. M S. sudor I id est abstergor à balneo. vnde sudum. alij legunt Sabor. alij Scabor vel Rador. v. Turn 29. adu. 22.

Subellor] id est subere desitcor. nisi legas subellor, id est nitorem concilio. alij legunt Suppellor.

punicor] punicor I. rectè: pumicis enim vsus leuigando & exterendo corpori expetebatur. Hinc Pumicare Tibullo & Catullo.

203 *deuncus*] deunciatus M S. deruncinatus I.

208 *debilo homo*) debil homo. Lips.

209 *Danaus*] Danais I.

211 *plenus*] Blennus. I v. Festum. Blennúsque annos rusticus. Palo, id est blennus asinus.

112 *Partis quantam*] parabis tantum.

113 *In molis*) in Scholis, vel in choris L. si molis retinemus, videtur hoc velle, seruos inter molendum de polenta rapere & inuicem alium alij dare.

Raptim pila, datatim] Tria genera ludendi, datatim (vnde Datatores Plaut. in Curculione) raptim & expulsim, v. Turnebum 6. Aduers. 4.

215 *dulcedine*) dulcitudine.

218 *Depeculassere*] depoculassere.

decalanticare] decalauticare, alij decalenticare & malè. Decalauticare est calauticum detrahere seu tegmen capitis muliebre. alij decalanticare. Vlpianus in l. 25. §. 10 ff. de auro mitræ semimitræ, calantica. alij decacauticare. Est enim Gloss. Cacautica, [illegible]

220 *Ad vitam*] adiutam.

danunt) dant.

221 *Qui det . & de illa*] quippe & de illa pessimè quam, Palm. Qui te te & de illa pessima quam deamas promeres. Scal.

222 *Notonicassions*] Notonicas ioni M S. ἀκοντισμόν. I.

223 *Occubuisse*] obbibisse.

224 *Thyeste*] Therite.

simul oppugnare, simulare.

226 *patrio exemplo*] Decij f. adde huic loco eodem, in Verrun. cent. num. 895.

deuorabo] deuotabo. M. S. quo vocabulo vtitur Cicero in Paradoxis.

227 *hosteis*] hostus. I.

229 *De magis valde magis*] mirum igitur pro valde minus accipi apud Festum, cum & Glossis De magis sit, ποσῶς.

Rex Corus, &c.] Rex Cotys ille duos ventos Austrum & Aquilonem, nouisse aiebat solos se demagis illos, ex nimbo austelios, vel nec nosse putare, nec esse putare.

232 *armata dextera*] armati a dextera: vel armati dextra magis mag isque. quo exemplo Plautus Aulularia, plus plúsque minus minúsque.

234 *Sed tibi, &c.*] Hic alius tibi molit, ac.

235 *robore*) e iore. Vul. malè. v Fest in Robū.

236 *In sylua currere*] curare M S. Sic Propertius 4. curare pastorem. Sallustius curare in agmine. Sed Palmer. legit gurare, idque gyrare seu venari Glossis γυροῦν. Cetero in sylua currere, non displicet: nam & Titulus satyræ. vnde hic verius Meleagris seu de venatione.

238 *Desubulare*) desabulare Scal. 2. Auson. 32. quod est stabilem reddere, vt in interpretatione verbi falsus sit Nonius.

vnam veniam) vnámq viam Zenona monuisse duce virtute: vel potius, Zenona mœnisse. Nam Varro hic refert Zenonem stoicum solam virtutem suffi. ere ad beatam vitam putasse. Carneadem non sufficere sine bonis externis aut certè firmiorem reddi.

219 *Vigilabis*] vigilabilis.

242 *Duodenicesimo*] duouicesimo. I.

Duodeuicesimo] duo & vicesimo 5. Agellij, 4. duouicesimo. I.

243 *Diurnare*] v. 12. Agell. 2.

244 *norat*]

244 *notat*) qui notat. I.

quam nobilem diuinum, &c.) Quam mobilem, Diuum litans Sol, harmoge Quadam gubernans, .. otibus diis veget. I. Nam apud Aristophanem ... pro Ioue rerum potitur. Harmoge verò Eupolidi & Polluci, harmonia: aliter etiam hic locus legitur ꝟ. numero 876. in Veget. pro diuino alij legebant clicium alij diuum.

249 *dicteria*) vide Macrob. 2. Saturnal. 2.

neque orto psaltericium) Atq; Orthophallicum I. Et orthophallica attulit Psalteria, quibus sonant dicteria.

254 *tantas etiā optumas*) tātas & tā opimas.

257 *denasci decrescere*) Varro 4. de lingua vt qui denascitur ignem amittit & frigescit. Glossis Denasci ἀπογίνεσθαι.

qua nata sunt in omnia denasci aiunt) exprimit Græcum prouerbium πᾶν τὸ γινόμενον καὶ ... φθείρεται.

259 *qua ego, &c.*] Quia ego hodie extorrem hanc domo faciam, pilatricem pallij, euallauero pulchre.

261 *atque*) itaque I.

ex afficio) exefficio. Plaut. Trucul. Nunquā hoc vno die exefficias opus.

262 *iamque*) iam quod.

dicam) edicam.

esurienti) esuriente, Porrò esurienti leoni ex ore prædam exsculpere, speties prouerbij.

263 *auersis*) aduersis I.

270 *nascens & sine modo desistens*) nascens & fine modo existens. Vulg.

272 *nata licet similis*) Natta similē rationē.

274 *ventum*) ventrem.

278 *exite*) excite.

280 *domina*) vide Iunium 6. Animal. 10.

281 *Varro sera parelle*) Varro Serapi: Rectè purgatum scito, quùm videbis Romæ in foro ante Iani, ad pueros pila expulsum ludere, I. Videtur autem hic locus petitus ex Varronis Eumenidibus: vbi de Serapide multa mentio, vti apparet ꝟ. in dictionibus Precantur & Mitas. Fortasse parecte, Est adolescentia, Nam parectatus est Ephebus.

282 *morbiferis operis*) morbifer aer infecti aeris tractus I.

284 *damacrinum, &c.*) Damacrino insano equisoni exhibet, is morbi fluctibus educet nunquam, I. alij, Damacreno insano.

cocleatum) sceleratum I. coleatum Scal. Sic infrà Equitones.

293 *elucifacere*) Elucificare, MS. v. 10. Agel. 17

294 *exigor*] v. 15. Agell. 14.

299 *recubuisses*) requieuisset.

300 *donati*) donari.

304 *ac destina*) ac hyeme: quidam ita legūt. alij, de Acdesti hunc locum intelligendum putant, de quo Pausanias in Achaicis, Arnob. 5. aduers. Gentes.

centenario) centonario.

ascendis) conscendis.

306 *ebriacus, &c.*) alij Ebriatus, alij Ebriolatus, ebrius factus,

hilarem) hilariam.

arripiunt) arripiant.

ebriacus) ebriolatus.

307 *exfundere, &c.*) exfundare à fundo euertere.

antipater) Annalium.

310 *pro cibo*) primo MS. Sic ꝟ. Sacrificantur. Lips. cum primore cibo. hunc locum coniungit Guilel. cum alio qui ꝟ. in Statilinum c. 12. num. 56. vbi de Deo Fabulino.

nutrici) nutrices.

311 *fortunasse illos*) fortuna se illos.

315 *nostra*) vestra.

316 *falla pro fallaciam*) pro fallacia, ita lego Falla quoque significat turrim ligneam: sed hic ad fallaciam æque transfertur, vt & illa machina, fabrica turolis Turn. 29. aduers. 23.

317 *iners.*)

318 *flaminis fieri flor.*) fimbriis fieri florida. aliâs exemplum Nōn. nihil ad fimbriæ interpretamentum.

322 *Mortalem summum fortuna repēte, &c.*] mortalem fortuna repēte Reddidit ē summo regno, vt famul infimus esset: alij ita emendant, Redditus ex summo regno famul vltimus esset. Quid si pro mortalē, legamus, cortalem, id est cohortalem, & gregariū, eo sensu: Cortalem summū fortuna repente reddidit, id est fortuna summum reddidit cohortalem ac gregarium, vt .. summo è rege aut regno, famul optimus esset.

323 *si agron*) syagrion.

sunt) sum, I.

324 *Nonius sane à suo*) Nęuius Danę suo, I.

luporum ex auctore mainanū & fulguritatē arborum) Luporum exactorem Maluanū V. Luporum exactorem Siluanum Turn. 29. aduers. 23. id est Martē: is enim lupos arcere credebatur. & à Catone ca. 38. de re rustica, Mars Siluanus dicitur. alij tamē hunc locum ita emendant. Luporum exactorem Siluanum & fulguritarum arborum Grammaticis Syluanus dicitur, πᾶς θεὸς ὑλαῖος, omnis Deus Sylvicola.

327 *Folliculum Lucillius posuit pro corpore*) adde quæ scripsi ad Festum in Folliculare.

329 *heu cuiates*) delendum τὸ Hem: vel legendum, pro cuiatis, cuiam.

330 *ne maialis suam*) id est ne castratus fiā.

Anscile) Anchiale.

331 *perficiendo*) præficiendo.

332 *deuincat, &c.*) Deum Cadmo semel generatum semel affare, I.

334 *mi reliqua fidei, regno, vobisque Quirites*) Ea mi Reipublicæ fides regno.

335 *passerinū prandium*) ego ita lego, vt se obiectent frustratim passerinum prandium,

Lucillius Satyr. &c. Colloquium enim duorũ est in hoc Pomponij Verre. vnus enim alterum exhortatur ad venationem leonum, & qui se in eo genere exerceant valentes esse ait. alter cum irrisione ita respondet, id quidem dici posse, sed tamen in eiusmodi venatione homines se oblectare frustratim discerpendos leonibus, iisque esse veluti passerinum prandium: quasi diceret hoc, deuoratum hominem leoni esse, quod homini passerem seu passerinum prandium; idque videtur prouerbij species.

Saturarum) Lucillius Satyrarum, Nonius. I.

336 *cras credo, hodie nihil*) in morosos & auaros, vel in fictos amicos intempestiue se excusantes inuectum fuisse Varronem in hac Satyra, verisimile est.

Non habere, &c.) habere & non habere fastidiliter habere, v. ĵ Mutabiliter: auet habere & non habere, Pal.

340 *fieri initia*] fieri pitio.

foro) è foro.

ex pinu ablata) ex spina ally ..a, Iunius: ex spinu, Scal.

vt) vti, Scal.

afferret) coniunge cap. 4. ĵ Fœlix.

341 *fauissae*) fauissas Festus appellat, vbi de ea te dixi & apud Varronem.

quintum) v. 2. Agell. 10.

Latinè) Latinos.

eas) eos.

343 *Cœlius*) Claudius. adde 12. Gell. 2.

Nauius] Næuius.

344 *tum*) iam.

347 *ferabite*) fera vite, Turn. 29. aduers. 23. Scalan ... Nec audiendi sunt qui in suis thesauris ferabite, pro agresti sumi apud veteres scripserunt.

myrtetis) murtetis.

350 *frons pro fronde*] frons pro fronde. ita Charisius: alioquin stulta inculcatio frondis à Nonio affertur. Lips. Sic pos pro ponte, mos pro monte.

354 *Adpol. &c.*) Æpol ego cui.

ego neque florem, neque flores volo mihi) Tria sunt in vino, Flos, flox. vinum. Flores sunt feces, quòd in fece sunt, flocci & panni, vnde Persius pannosam fecem vocat, Turnebus 29. aduers. 23.

355 *incern*] inicere.

356 *fuis*) suis.

357 *ad ...rem*) ob honorem.

358 *Nec grandiue*) chorus apud Sophoclem in Oedipode, v. Victor. 15. Varr. 20.

360 *grauedinosi*, grauedinosi.

361 ... Scal. Aus. lect. 8.

lignea ab homine isto, &c.) ligneæ sinare molet ab homine isto. Vulgata hæc est lectio miré deformata. fortasse ita legendum est quibus ambulare solent homines, qui in viis agitant, Varro: sic illi animi nostri sunt grallæ: crura ac pedes nostri cessa, re ..., sed ab animo mouentur: Palmerius verò ita legit, Grallæ sunt fustes, queis innituntur grallatores, qui gradiuntur grallis, quæ sunt perticæ ligneæ in arena & ab homine, qui instat, agitantur, Varro mutuum muli scabunt περὶ χωρισμοῦ sigilla animi nostri sunt, grallæ: crura ac pedes nostri, cilia, re ..., sed ab animo mouentur. Sigilla, vocare videtur ..., vt est apud Petroniũ larua argentea. Horatius, Duceris vt neruis alienis mobile lignum. Muretus 13. Varr. 19. in hunc modum legit, Grallatores qui gradiuntur grallis quæ sunt perticæ ligneæ: sed ab homine qui iis stat agitantur, sic illi animi nostri sunt: grallæ, crura ac pedes nostri: ex se ..., sed ab animo mouentur. Scal. verò in Cõiectan. ita, Grallatores sunt callobathrarij vel ..., Grallæ enim sunt fustes qui innituntur, Varro Mutuum muli scabunt περὶ χωρισμοῦ, Grallatores qui gradiuntur, perticæ sunt ligneæ, Ab hominis quoque vi istæ agitantur. Sic illi animi nostri sunt colla crura, ac pedes nostri etiam ..., sed ab animo mouentur, ... à Græcis dicebantur.

366 *facit ne dubitem*] Ne dubitem, Guil. Bitere & Bitare est ire.

demia) Demi, a I.

367 *sparsi globis*) sparsi alij globis.

368 *puerum mulieri praestare*] separandũ hoc scholion Marcelli à Poetæ Nonij verbis, Nemo scit.

Fusium) Fusium, Sic apud Dionem ....

quintiporis] Quintipor significat Q. filius, Eadẽ forma dicitur Marcipor Publipor, Porcipor: Porro hic locus ita legitur à quibusdam, Quintiporis Clodiani feriæ, ac poemata gargaridans dices, ô fortuna, ô fors fortuna, quantis commoditatibus hunc diẽ: idque ita esse euincet locus qui ĵ. c. 5. num. 15 in fi.

clodiani] clodicant MS. Clodiani, Scal. 4. de lingua.

373 *absolutis*] obuestis MS. absoluistis, I.

375 *ad quem herpolica*) atque herpos ita, I.

Genium suum defendet) Sic Terẽ. in Phormione.

Varro περὶ ...] Varr. hac Satyr. disputare videtur aduersus eos Philosophos qui ægritudine aut cura aliqua oppressi, vel, vt cũ Iurisconsulto loquar, in l. 6 § 7. ff. de iniusto, iactatione sibi mortem consciscebant.

377 *gemma*) Gemiæ MS. lego Gumiæ, vt apud Fest. in Ingluuies. (improbæ, ineptæ.

quod] ita quod secum tulit illæ gumiæ, vetulæ.

illa vetula] ...æ MS. illepidæ.

383 *vt*] qui esset vt.

384 *egredere*] egredere.

386 *Varro cum illo*, Varro in Eumenidibus.

venio, &c.] aduẽto vel vẽtito, video Gallorum iam

rum in templo frequentiã, quidũ esset, iã hora, deã adlatã, imponerent ædis ligno: sic deam gallantes vario retinebant studio, I.

studio eodem Nam, &c.] studio eodem. Nã quæ vetultas...

venustas] vetustas, M S Fab.

389 *gramiæ*] gramiæ.

390 *gigerin sunt*] gigeriæ sunt Scal. in Fest. in Gigeria.

394 *hora iuuentutis dea*] eadem & iuuentus: dixi ad Festum in Iuuentus.

395 *danunt*] duint.

396 *vehutes, &c.*] vehutos.

Hippocampus mactet] Nævius sireno Circes Delphino, M S. inclytos hippocampos mactat, Nævius Sirene. igitur Delphino I. [illegible] (Scalig. 4. de lingua. multa enim sunt huiusmodi apparẽtia in aere) Sirenes citis delphino iunctis vehiculis hippocampisque asperis. adde quæ scripsi ad c. 4 in Lust arc.

hippocampus] hippocampos. adde Festum in Cappas vbi emendandum campas.

hippocampi elephanto camillos] hippocampelephanto camillos Scaligera legit.

398 *producta*] producte: alij producte.

399 *siue*] eo bibe.

403 *nano an horno*] annuo an horno I. anno an horno, Scal.

abstuleris] abstineris.

inscribit, &c.] inscribi T. Scantius horno per Dionysia: quod ea die mea erat præbitio in ianua. Caue canem, caue canem, Scalig. in 4. Propert ita hunc locum iungit alteri Varronis, qui ĩ. numero 647. in voce Præbitio. Porro anno & horno aduerbia sunt: vnde Annotinus & hornus. quod de cane dixit, idem apud Petronium. Non longè, inquit ab hostiarij cella canis ingens, catena, vinctus in pariete erat pictus, superq; quadrata litera scriptum, Caue canem, caue canẽ. adde ĩ. Albicatur numero 58.

inscribis] irrepsit.

404 *votum*] noctem.

coerceo] coercuero, Fab.

405 *hostire, offendere, &c.*] hostire, defendere, cedere: Pacuuius Erotopegnion libro 2. Hunc quod.

voluntatem] voluptatem.

413 *infinitatem*] infirmitatem.

417 *animalium*] animantium.

Hic implicabatur caput, fateor) huic implicabatur caput fasceo.

422 *exsulatum*) exsolati.

mediastinum] mediastrinum.

ne) me.

426 *senectuti*] seruituti.

427 *gignatam*] ignotam.

Tam iam potiuntur frugum] aut iam potiũtur frugum. Frugum dixit pro Phrygum,

428 *Neuius*] Ennius:

430 *matre meo iure factum incilas*] mater meciuitas, astu incitas, genitorem iniustum approbas: vel matrem eieras, astu incitas: vel mater mea iure factum incilas. quo loco Astu vrbem significat, vt apud Terentium Eunucho.

435 *tolerari*] tolerare. ita apud Terentium tolerabilis qui possit tolerare.

437 *denique*] deinque, I. hi versus repetuntur ĩ numero 700.

Varro Manio] Fest. in Vastũ: id tribuit Pacuuio, quemadmodum & infrà, num. 769.

ac perires] asperum, V.

squale scabieque, &c.] scabie illuuie I. alij, squale, atq; scabieq. apud Fest. in Vastũ. Quales scabres quod inculta vastitudine & ita legit ĩ. c. 2. in Vastitudine n. 891. Quales scabres quam inculta vastitudine: & infrà numero 761. ita legitur hic locus, Ager derelinqueretur ac periret squale scabréque, illuuie ac vastitudine: aliter etiam c. 1. & 5. num. 769.

inualnicie, umprofundie] inualentia, imperfundie. V. alij inualnitie.

squalitate, &c. squalitate summa ac scabię summa, in re summa.

439 *Bassus*] crassus.

442 *Nonis dictis*] nobis dictis.

445 *námque huic inuenio, &c.*] namque venio huc vt mea ope, opes Troiæ integrem I.

447 *Rhodiensis est*] Rhodiensis st.

liber essem, &c.] libera essem iamdiu, si habuissem, ingenio istoc coamatores mihi.

450 *insanus valde*] τὸ valde, expungendum videtur.

451 *obtruncatur*] detruncatur.

458 *indicatum atque indictum*] iudicatum condemnatum atque addictum MS.

460 *indipisces*] indeposces, quod vix admitto. Perit enim alioquin τὸ indipiscere interpretamentum, quod Nonius hic proponit.

461 *crustatos*] incrustatos.

465 *cupiditatis*] cupidinis.

466 *Cœlius*) Q. Claudius v. 17. Agel. 2.

inermes in latebras) inermi inlatebrant sese.

467 *in frontem*) in fronte.

468 *impudens* impudenter.

impuratus) impudicus.

impune) & impuno.

rapistor) rapinator.

470 *perduxit*) produxit.

476 *inficiatores probassent*) inficiator probasset.

479 *male*) mala.

481 *educantur barbati*) edicuntur barbari.

482 *Lucunt*) Lucuns. Sic & ĩ. eodem passim: & lucũculus pro luculentulus. vide Festum in Lucuntere.

483 *& nec allium, & farda*] & non alia fardæ I. non alia fardæ, panu pemma, lucuns, cibus qui purissimus multo est S. apud Festum in Lucuntere.

penia] pemma. I.

remma, &c.) pemma.

lucuns nihil) Lucuns illi nihil. Ista miniant Scal.

adiuuat istam) ista ministrat. M.S. Ista ministrant. Scal.

pistori nouat) Pistor ouat, I. Pistor nouat M.S. Pistori nubat, cur non scriblitario Lips. Scriblitarius, qui placentas conficit. Prolog. Pœnul. Nunc dum Scriblitę ęstuant, accurrite, pistori non, at cur non scriblitario. vt mittat fratris filio lucunculos, Scal. in Fest. Lucunculus deminutiuum à Lucuns. Tertull. de Spectaculis, stillicidia mellis de liuacunculo (legẽdum lucũculo) venenato. Apuleius 10. de Pistore dulciario, hic panes, crustula, lucunculos, &c. Et Festo lucuntere, genus operis pistorij: Græcè λυκαντήρ, ab aspersione farinæ, quæ alba est.

scribitario) scriblitario.

484 περὶ ἀξιωμάτων) περὶ ἀρετῆς κινεῖται.

narro, &c.) narro ideo ita hic.

485 *Varro*) Barathro.

cuculator) circulator.

486 *mea*) modo.

487 *repositum*) depositum mœrentem. Pal.

immerentem) & merentem. I.

488 *vides*) vides, vt M.S. videlicet.

acos) Fabricio. M.S. à Coss. aut Samnitis copiæ Curio defuerunt. M.S.

489 *iactuosæ*) actuosæ.

490 *lusus*) lusum.

490 *gallus*) caluus 9. Agell. 12.

fugite) fugis & M.S. I. fugit & Fab.

404 *viri*) diui.

superna) supernè.

496 *Accius*) Publilius, M.S. Turpilius I.

497 *acta*) Atta cuius meminit etiam Horatius.

placent, tunc, &c.) placeat, tu. I. si placeat, tu impunè superbis.

impune superbis) impune luparis. Bong. recte. Nonio lupari, est scortari.

498 *sanguine*) citatur hic versus ab Agellio è Furij poematis.

fuerunt] inerunt.

qui] quod.

501 *Socratem*] Isocratem.

502 *vitioso*] vitiose.

504 *sigello*] sigillo.

505 *scitras*] chytras.

aduersum] ahenum.

507 *ligurrierit Attius*] liguerit ius. I. liguerit [illegible] VI.[a] or 12 Var 3.

[illegible]] Demetrio, ex Varr. *equas*,] ecquas.

Iterserare] inter se memorare M.S. inter se memorent.

509 *litaueram, &c.*] militaueram. nam in furtis celebrassit M.S. I. mihi Lauerna in furtis celebrassit manus I. celebrassis manus, Scalig. in Fest.

Musas] inuisas.

510 *Tucca*] Tusco.

vnde es, &c.] vnde is nihili? vnde? vbi lustratus? vbi bibist? I.

511 *lusciosi*] v. quæ scripsi ad l. 10. §. sed & ff. [illegible].

513 *fabam, &c.*] eadem v. apud Festum in Fabam Ouidius, Cúmque manus purè fontana perluit vnda, Vertitur, & nigras accipit ore fabas. Auersúsque iacit, sed dum iacit, hæc ego mitto. His, inquit, redimo méq; meó que fabis. Hæc nouies dicit, nec respicit, vmbra putatur colligere, & nullo terga vidẽte sequi.

514 *demonstrat*] demonstrant.

De oratore libro 6.] manifestũ mendacium, neque enim Cicero plures tribus composuit.

leuitatu) lenitatis.

515 *subsilis, &c.*) Non subsilies ac plaudes & ab Arato posces Astricam coronam, quid hoc mirius? v. ꝑ in Poscere.

520 *Quam sit*) qua ni.

521 *memorant*) commemorant.

522 *qui*] cui.

525 *noster Atticus riualis homo iturus*) noster antiquus riualis domum iturus. Riuales, qui vno riuo vtuntur.

iturus) item lectus.

cum matescebat) commacescebat.

127. *actum*) ac tum.

ordinum munia) ordinum extrema munia.

munia) munem.

528 *tertio*) sexto.

530 *deletorio*) de Lætorio.

531 *mobilitate mœstus*) mobilitata mente.

532 *mictyris*) mictilis, v. suprà Commictilis num. 109.

pulmentaria vtentibus) pulmentar aut intibus, aut aliquid genus herbæ, & ius mœnarum bene habet, sed myctilis, hoc est merx Scal. in Catul. adde numerum 109. ꝫ.

533 *mertares*) mœrarer.

quod sicut res ista mecum) quod si, vt decuit, stares mecum aut meus mœtaret dolor.

534 *nam mœnia*) amnia.

539 *petere aurum ex flamma, expediat è cœno cibum*) Hoc Lucil. j. vt & alia multa imitatus est Terentius Eunucho, E flamma petere te cibum arbitror.

&] en.

541 *boni ministrantur, illum nunc irrident mali*, Boni im miserantur, illum irrident mali. Lip. Im antique pro eum. Est autem ratio hæc dicendi æquissima versus prioris, in quo dixerat,

dixerat. Pauperi melius esse mori, quàm mēdicari, quia si moritur, inquit, misericordiam à bonis, si viuit, irrisum à malis consequitur.

542 *an sit quod hic non mertet*] an sint quos hic mertaret.

ea] ita.

546 *Calleci voce*] Gallei voce. Loquitur autem de Gallis.

548 *habet habere, & non habere*] auet auere & non auere, ita lego.

550 *vermiculata*] vinculata.

ingens] ingens.

551 *sperans ætatem eandem hac proferre posset mansum ex ore daturum*] sperans ętatem eādem hæc proferre potuisse, & mansum ex ore daturum, &c. Vbi notandum prouerbium, Mansum ex ore dare.

552 *ophebetum &c.*] Ephebum mulierauit. hic Admecadæ cubile primus polluit: alij ita: ephebum mulierauit ad me accedens adolescentem cubiculum, &c. I. alij, pro ephebeto, effebitum vel effœtum legunt: nisi ita legas, hic annorū decem adolescenti cubiculum pudoris primus polluit.

553 *Hemilia: Atrice vrsum*] conciliatrice vilum, ex 7. Agell 9.

callis] Gallis. Agell. ibidem.

555 *mansius*] manuatus vide 16. Agell. 7.

556 ἄγαν μόνην, *viduam*] ἄγον μόνην quam.

557 *vincor non esse masculum ad rem*] alij ita, Vincor non esse masculum.

Arem] Arem, id est Martem. Sic Plautus in Trucul. Ad legionem bellator clueo: at ego in culina Ares. Est autem species Prouerbij, perinde ac si quis diceret, si id probaueris, dabo Martem non esse mansuem ac fortem.

561 *requiescendi*] quiescendi.

condensiores manipulatim] cùm densi in orbes manipulatim, orbes facere, in orbem pugnare, notum in re militari.

561 *palustria qua erant*] palustria que erant.

565 *putandi modiperatores*] bibendi MS potandi modiperatores, ita lego.

magistri] vide Varronem 4. de lingua vbi de Mensa vinaria.

573 *Mediastinos*] mediastrinos.

mediastinum] mediastrinum.

mediastinus] mediastrinus.

575 *ingenium*] ingenio.

576 *oculo*] occultè.

577 *afra*] vafre.

580 *Nenum*] Nænu.

nenu] nænu.

Fusium] Fufium.

natalis fortuna] Natali fortis.

583 *Quin id Circao*] Idcirco.

pripendantur soni] qua prepedinatur sool pedum.

584 *xxx*] xxxv.

588 *quam lympham melius è lacuna fontium allatam, nidos potili permiserat*] nidus poculi MS. nidos pocilli misceat. Palm. & τὸ nidos pro nidore accipit, quem Nonius hic pro poculo eo sensu Varronem luxum temporum suorum reprehēdere, quod Romani aquam niualem permiscebant, cùm salubrius è lacuna fontium aquam haurire possent, ac nidorem pocilli permiscere hic nihil aliud esse quàm vinum Lympha. ego ita legi posse arbitror, nido potaturi permisceant, Nido potaturi, id est è poculo. Nonius enim hic Nidum interpretatur.

597 *cumanos calices*] cum ansis calices MS. fortè legendum, Decumanos calices, id est prægrandes. Nam grandia pocula commemorat Varro.

598 *faciam*] factam.

601 *obscura*] obscurè.

603 *quin illa facta*] quin illa stacta, Lips. Plaut. Mostell. Vbi vnguenta sunt. Quid opus est stacta acculo.

605 *obstringillare*] hoc verbum reponendum apud Senecam lib. 1. epist.

609 *vt simulatim*] si minutatim MS. vt sit minutatim.

611 *denique*] tum.

de republica] de re rustica lib. 1. c. 59.

615 *campis*] patriis 18. Agell. 11.

618 *Fullonico*] Philonico.

sonaram] onorum MS. zonulam I.

absedet] abscidit.

619 *planitatem*] plebitatem I.

620 *Plotino*] Plocino MS. Plocinos, [illegible], stuprum emptor.

coloratam frontem] vide infrà Frontem.

petilis habris] petilis labris Iun. id est exilibus.

petilis &c] hoc interpretamentum nō esse Nonij Iunius putat.

habris mollis] habra mollis.

622 *herona molle*] herona mole MS. heroa à mole MS. vel cum heroa, malè, [illegible] à mole. Vilel. Canter.

623 *panulam*] vide Varronem de lingua, vbi de vestitu, alij legunt, panuclam.

subtegminis] subteminis. vide Cuiac. 11. Obseru. 6.

624 *pallio datur*] palliolatur I.

625 *diu*] diui MS. Sunt autem verba Decij, vide Accium in Æneide seu Decio.

626 *idem eodem*] ideo.

628 *magnus poeta*] magaius poëma MS. Mac geminis poema.

629 *Nauius*] Nonius.

Amna Grenuntins] Agrypnuntibus, vide infrà Promicare.

630 *coquentibus hædum*] loquentibus dum.

631 *Afran.*] Nonius.

Aliber totius] Aliber totus MS. Æqualibus

totus I. Scaliger ita, Aliter eius. Ego vero ita lego, à libertate ius monilis possestricem, id est petentem: vel, à liberto eius monilis poscestricem.

tonstrix) contextrix. Fab.

633 *Nauius Aulularia)* Ennius Erularia. vel Herularia MS. Carbonaria. Festus in Spetile.

præcisum, omasum, pernam, callũ, glires, glandia) Apud Festum in Spetile ita legitur: Ego pernam, sumen, sueres, spetile, callum, glandia.

634 *origine)* expungenda est hæc vox.

oritur ex Catinatis) ex Cantabris, ita legendum ex Mela, Plinio, Strabone.

635 *Syracusis)* Syracusæ.

sola) soleas. Palm. Syracusis soleæ sunt Syracusanæ, vt Trinũmno, ficus zacintho, Zacinthiæ, apud Varronem, cultu Bithynio, id est Bithyni.

pueri in ludo solent &c] pueris in ludos tellos (fortè talos) pasceolos furare. I. Pueris in ludo soleas & sacellos pasceolos furari. Palmer. Spicileg. Sacelli, id est parui sacci. Ideóq; Cato Paniam hic incusat, quòd is iam puer in schola insuerit furari.

637 *Pertisculus*] Pertisculus, Fab. Vade mox Nonius. qui eandem perticam tenet.

Thus antè] Tum sanctè.

Cithera] Sic S. Exoticũ: alij, chere: alij, Thete: alij, cithereis: alij, Hetera.

pulsus] cursus.

638 *faciat*] faciam.

640 *te*] deest. Scal apud Festum in Occentare.

differam] differam te, Scal. d. loco.

641 *Pici diuitiis, qui aureos montes colunt, ego supero)* dixi ad Festum in Dracones.

644 *nocte te tabernas*] nostra taberna.

645 *si inde &c.*] is endo naues putidas, atque senticosas, commeatum moinire volebat. Palm. Is indu naues putidas, atque senticosas commeatum ponere, vel commeatu onerare.

647 *caue canem*] caute MS adde quæ in hunc locum scripsi ĩ. in voce Albicatur numero 18. & Hornum num. 403.

650 *prepristini)* & præfiscini.

652 *se seneces)* sese neges te.

654 *lacantem)* lactantem.

nec assat &c.) nec asset, quo quis cruciatu perbiteret.

656 *prouidere)* prouegere.

prouideam) prouegeam.

657 *puellascere) effeminari*) puellascere & effeminari MS. Puellascere est effeminari.

658 *per)* Papæ.

660 *extra*) extra.

proiecissem) protecissem.

Mania Medicate) maniã medicatẽ MS. 662 Mania medica. Te mania medica. Titulus fabulæ infrà in Pistillus.

661 *primiter dapes)* primitus de pannibus, vide infrà Pannibus.

sicuti &c.) Sicuti cùm primos ficos propala tecenteis. Protulit. & pretio ingenti dat primitus paucos I. vt cũ primitus, &c. Turn.

664 *Aristotius)* Ariston Chius. vide Ciceronem lib. 1. de legibus, & de natura Deorũ, 3. Laertium in Zenone.

666 *Proletarij &c.)* Proletarius publicitus scutis, ferróque ornatur. Hi versus pleniores apud Agellium 16. c. 10.

667 *Asitogiola)* Agitatoria.

669 *Cupiuncula)* capeduncula.

adolabitis) adulabitis.

678 *Synephebo)* in Ephebo.

octo medicarios &c.) tot ero medicarios honestos audiuille MS. clare possis, I. cum hero medicari hos boues tot aut. HS Semis dare possis. Effusissimi erant veteres in danda libertate, Casina. Quid tu me verò libertate territas Quid tu si nolis, filiú'que etiã tuus? Vobis inuitis atque ambobus ingratijs, libella liber possum fieri. Itaque metuendum non erat, ne qui sestertium semis daret, libertatem non impetraret.

audies, cùm &c.) audies. Lucillius, Amicula aspera atque præcox. Varro Synephebo, Cùm tempus &c.

679 *Acari studio)* Achar stione.

& aduorsum] te aduorsum I.

Aequũ est me habere eos pauperẽ sumptu meo] Æquum est me habere, eos pauperaui &c. MS. Æquum est me alere, quos pauperaui, sumptu meo.

681 *inquit*] iniquè.

682 *pollinctores sunt qui mortuos curãt*] ab antiquo Pollingo. Glossis Pollingo, *ἀνασταλῶ, ἐκφέρω, ἐνταφιάζω, ταριχεύω*. Iidem *ταριχεύω πολλινγω*. Pollingo & Pollinctor; *ἐνταφιαστής*.

& in æstate] & ex æstate.

688 *vado)* fato.

Peliam me &c] Peliam Medeæ promisisse, vt se vel viuũ degluberet. dummodo redderet puellum: Vel ita. Peliam Medeæ promiss (pro permisisse) vt se vel viuum degluberet. dum modò puellum redderet, I. adde Petr. Victor. 5. c. 6.

vltra intra pectus &c. O stulta nostri pectoris dormitio, inuigilabilis. Quæ me puellum impuberem cœpisti, I.

689 *Squamigerum)* Squamigeræ.

691 *Phrygia, & terminis)* Phrygiæ terminis.

Passim qua præda pecua] passim quæ precia pecua. Precia autem à præciendo seu clamãdo vide Festum in Precias.

695 *os*] hoc.

696 *magna te)* magnus, vel mi grate Tur.

Deum

Deum me sentit] Deum me incendit, Lipſ. Putat autem eſſe verba Oreſtis, qui oraculo iubebatur matrem interficere: hominum tamen verecundia tardabatur. ſimile eſt quiddam Sapphus apud Ariſtotel. in Rhetoricis.

698 *Perfice*] perfica.

perfeceris] perficiens.

perfice] perfica.

699 *Pediolus*] Petiolus.

700 *petico*] petigo.

denique] deinque, vt ſ. numero 437.

702 *paſsiuum ad vſum*] Peſſimum MS. paſſim ad vſum Lipſ. Paſſimum ad vſum, ita legi poteſt: vnde etiam paſſimitus vox frequens Tertulliano: apud quem paſſim ac perperam legitur paſſimitus. Paſſimū ad vſum trahi eſt ad promiſcuum vſum, quod hic oſtendit Nonius.

internecionem] interitionem MS.

ſolum] ſolutum) MS. abſolutum.

704 *Vt*] vel.

705 *honeſtam*] inhoneſtam.

706 *puticeſceret*] putreſceret.

709 *tacitique aduenientium*] taciteque aduentum.

713 *lenitate*) lenitate.

715 *occulsáque ſunt conſentanea quod*) eo cultu quod.

716 *plagis*) plagiis.

717 *aut*) ac.

722 *argilla*) argilloſa.

ſitu peminoſa) æſtu rimoſa.

732 *Longè ab vrbe villicam*) nam longè ab vrbe villicarier. & ita legitur ỹ. Rarentes c. 12. numero 52.

737 *Riſcus*) riſus MS. rurſus.

738 *Repedare Lucilius*) pede iterare Lucillius.

vt Roma vites gladiatoribus) vtrum euitet gladiator l. Romam vt bitet, q. i. ſpectaculū gladiatoriis. Palm. vt Romæ videret gladiatores.

Idémque &c.) Idem poſt. quod factum MS. queis cunctis ego à Metello repedabam numero: id eſt celeriter, ocyus, niſi pro Queis cunctis legas. ludis factis: vel, vt factum, id eſt cùm primùm id factum.

739 *Redandruare*) Redantruare.

vt vulgus &c.) ſic vulgu redandruat inde: hic verſus paulò aliter apud Feſtum.

Chryſe Gracos) In promerenda gratia ſimul cùm videam Graios nil mediocriter Redantruare, opibúsque ſummis proſequi. vide Feſtum in Redantruare.

740 *Redhoſtis redyt*) Redhoſtit, reddit.

quid hic &c.) edo quid hic redhoſtis eam, cùm me aſſem obhiet facilius. Aliter enim hic locus extat apud Feſtum in Redhoſtire.

aliter relatum) aliter ac ſit.

742 *Medico*) Macco l.

& propter) ea propter. MS. & Lipſ.

743 *pulmones*) perniones.

appetitus) arthriticus MS. quod pædidus, Lipſ.

ramices) cum ramice.

an neſcio quo) à neſcio quo M. & Lipſ.

rapturis) raptori. Lipſ.

ramicis] ramices.

744 *ſextam teſſeras*] ſextantes ſyluas feras vel ſectantes. In ſyluis feras l. Sectantur feras Fab. ſyluas ſectantes feras. Lipſ.

746 *ſequius*] vide Cuiac. 1. Obſ. 3.

voſter ruminabitur] voſtræ ruminetur.

749 *Redurare*] Returare l.

750 *Roma*) Romana.

pudentis] pudentes: alij, prudentes MS. putantes Lipſ.

Viuere tum in patriam) patria. vixere in patria Guil. cum patria Lipſ. Ergo tum Romæ parcè puréque putantes viuere cum patria, nunc ſumus in Rutuba, id eſt in perturbatione.

751 *aduocare*) ac vocare.

756 *hiſce manibus*) hic ſermonibus Lipſ. in antiquis & epiſtolis, ita legit, Moniabus. Scaliger Maniæ infantium terriculamenta & lactentium facies, Dij præſides propter rumam. v. 15. Plin. 56.

758 *aſtate*) ætate. *aut*) ac.

759 *Margo*) Vimarco.

760 *è*) à

761 *Scrabréque*) ſcabræ atque, dictum eſt de hoc loco ſ. numero 437.

762 *habitiſſimum*) habiliſſimum.

765 *Scrapsas*) ſcreatias, vel ſcreaptas l. ex Feſto Scranctias vulgat.

ſtritabilas) ſtrictiuellas. alij ſcrutibillas: alij arictiuellas.

766 *Cryptis*) eurypis.

ambulare] habitare Scal. 4. de lingua.

767 *cremenſa*) cremento.

ſcapréſque] ſcabre atque.

769 *ſquaie*) ſquales. dixi de hoc loco ſ. numero 437.

771 *Sunat*] ſimat l. *fortè* ſupat quod eſt diſcere & diſſipare, Feſto.

773 *cum*] cui.

775 *ſublimas*] ſublimas.

777 *abs te*] ab deo.

779 *Septiſariam*) ſeptemſatiam.

781 *ſcriptas*] ſcriptas.

ſcriptis] ſcrupi.

ſolemus] olim.

783 *Cryſicum*] Cryſæ cum.

786 *Neque in puluere &c.*] Nec in poluto myſtico coquam carnes, quibus &c. Scal. 4. de lingua.

788 *noti*] nomina tuo.

790 *Semucrinas*] ſoim munus.

Zamus] lenis inens.

791 *r tineret*) recineret.

tum) tamen.

793 *interstringam*] stringam.

794 *Manias*] smenias I.

Theobogenes] Thebogenes I.

796 *molle*) mole.

803 *solitatem &c*] soliditatem memoras? form das tibi: sic ĩ c.5. numero 96.

804 *astuat*) exciuit.

806 *profecti &c.*) profectò haudquaquam est ortus medіocri. vide Iunij Animadu.

810 *curre. & nuncia venire. & mecũ speratum adduce &c.*) curre & nuncia venire me, & meum speratum adducere. vide vt puellam curent Lips. 5. Epistol.

mecum] metum.

812 *fluctiuago* fluctifrago.

814 *illis qua sibi*) illísque tibíque I.

819 *populo*) populúmque.

821 *Solennitus à declitati*) solẽnitúsque adeò ditem.

822 *nitidi*) nothi dij.

823 *νόθοι*) νόθοι.

826 *fonicia sunt &c.*) phonascus ad um. alij Phœnix, legunt. Phonascus, ἀπὸ τῆς φωνῆς ἀσκεῖν, quòd vocem exerceat.

833 *captum*] exceptum.

835 *dissipare*] dissoluere.

838 *probat vltorem*) probat victorem.

840 *perspectaui percantum*] prospectaui periculum, MS. perspectaui perculum.

841 *Temerius*] Temerus.

844 *nibis, tibi ve tudiculasse*] bis téve tu dic.

846 *Vigere &c.*] in aere volitans miluus aquam è nubibus tortam indicat fore, regillum vt pastor sibi sumat I. Iugere dicuntur milui, cùm vocem emittunt. Id autem prognost con pluuiæ, alij, pro tortam indicat, Tertam legunt.

851 *melixa*] melexia.

852 *par neci orbificor*] pernici orbificor.

856 *taxit pro tetigerit*] taxis pro tetigeris.

857 *leuis tippula &c.*] vt leuis tippula lympharum frigidos transit lacus I. de Tippula, vide Festum in Tippula, in MS lymphorum legitur.

lenior es] vide Festum.

859 *transenna demissus*] id est fenestra. vt hic Nonius interpretatur. Seru. vide 5 Æn. fune demissus interpretatur, cuius opinionẽ vt veriorẽ defendit Turneb. ex Valerio, Macrob. Plutarch. Plinio, Isidoro.

861 *artifices*] aurificis.

865 *tetrica horrentis*] tetricè horrenteis: alij, tetrice horrenteis.

868 *hic vt muscipula tentenda*] hic vt muscipulæ tentæ: atque vt scorpius cauda sublata. Turneb. muscipula id est, insi liæ.

869 *tristitias ante diuertiũ*] ante doruium MS. tristias anted hostium, Lips. id est præsens. Anted autem hic dictum more antiquo.

diuortium] dorcium.

872 *vbi*] ibi.

874 *cum*] cur.

& iam qualis qua] & in aquali aqua. Sic ĩ. in Fœlix, legendum

876 *quàm mobile*] hic locus emendatior legitur & exhibitus est etiam à nobis suprà numero 248. in Diris, diutinis.

878 *Nemaa*) Medea I.

882 *Cade vsti hac*] Cæsique Næa atque.

886 *nimis*] ne mi.

887 *necdum*) nedum.

890 *vetustati que*) venustatísque.

891 *vtratusta*) vtere tu ista.

891 *& rauceste & vastitudine tardè forma tuis*) atra veste, & vastitudine tetra formatus, Scal.

tarde forma) trade formam MS. tetra formatus, Scal. vt ŝ.

quales scabres qua) squale scabre atque. dixi de hac lectione ŝ numero 437. in Illuuies. & apud Festum in Vastum.

892 *exsilium*) exsulem.

893 *imperandi*) imperitandi.

895 *verans*) venerans. adde huic loco alium qui ŝ. numero 276. in Deuorare.

& puncto) & ponito MS & Ponti auerruncent censuram simul, Lips. Cursura Ponti nauigatio. Virgil. Hic cursus fuit. Horat. Qui per mare currunt.

cur Syriam) cum Syrmia. de Syrmiis vide Festum.

898 *sensilo cum*) sensiloquum I.

903 *contra &c.*) flagitium nescis bello vinci à Viriato Annibale I. Hunc locum Scaliger apud Festum in Viriatum, ita restituit, Lucillius libro 26. vt populum Romanum victus vi & superatus prœliis Sæpe est multum, bellè verò nũquam, in quo sint omnia: contrà, flagitium nescire, vinci bello à Barbaro Viriato Annibale. Idem lib. 2 In viriatum hunc infamem iuuasse, animámque Ellisisse illi.

907 *vir Viratium vxorem habere Atalantam.*) Viratius M S. Viratiam vxorem Atalantam Scal. apud Festum in Viriatum Viracia ἀντιδότια.

908 *vulga*) bulga.

909 *verrucam*) 3 Agell. 7.

910 *vibices*) vide 10 Agell. 3.

Vis) eos.

911 *aflate*) ætate.

912 *excrescunt*) increscunt 18. Agell. 11.

913 *concoctaque*) concretas apud Priscian.

916 *Tonso*) intonso.

918 *vermiculato*) vermiculatum multis segmentis elaboratum. veluti multis vermiculis concinnum.

920 *si de iure*) si de re.

926 Pre-

926 *pratextas*]prætextatas.

928 *Cinerans cludebat*]ccunerum is cludebat I. cineratios eludebat Lipſ. de puero qui iam tondendus, in gyrum currens, volebat effugere cinerarios. Catul. Iam tuus cinerarius tondet os.

In caput iii.

2 *vlla*)illi.

3 *Ennius*]eò Liuius I.

ad armentas &c.)ad armentas ipſius eaſdẽ, Tucu:uifrontes paſcere armenta ſoles. Scal. 4 de lingua.

curuifrontes)cornifrontes paſcere MS.

9 *iugatos*)iubatos.

*in (eſe)*ſinu ſe.

Acinnius) Atacinus.

11 *Feminino*) vide Feſtum in Petronia amnis.

Epinauſimacheumandria] ἐπὶ ναυσὶ μάχῃ: cũ Andria vndam.

ſalſo ſanctum) iactatum

acerbos)aceruos.

12 *operas*)telas.

15 *quamque*)quaqua: vel,quacunque,idq; metri cauſa.

18 *diſpenſatorem*) à diſpenſatore.

21 *Frigidiſsimus*)fragiliſſimus. huic lectioni ſubſcribit Priſciani codex.

mala)maia.

22 *accubitionem*)accubationem.

23 *in columna*]in culmine.

25 *actoribus*)auctoribus.

26 *victa taxis*) vincta taxus.

27 *meam eſſe leuitatis*)notam eſſe leuitatis, vel metam eſſe leuitatem.

31 *coquinari*)coquinario.

cultelli empeſtati è Bithynia)cultelli illi importati è Bythinia,Lipſ.

33 *de me hortatur*) dehortatur. 7. Agell. 2.

credit)credidit. Agell. d l.

34 *cupreſſas*)cupreſſus.

35 *cali*)de ſcenicis origin. I.

36 *accolu celeriter*) Iacolis celeriter, Lipſ. iaculis.

39 *diſſoluatur &c.*)diſſoluetur omnis humana conſociatio. Vulg.

40 *nec ſic,vbi*)Neſcis vbi,Græci,vbi nunc Socratici chartæ?quid quæritis? primus. Lipſ.

petimus)perimus.

41 *in Marte*)in Macer.

puluem)peluem.

43 *abrosco*)ἀ γρώσκω.

quaſi lupus ab armus valeo,clunes infractos gero) Fuit opinio olim ,lupum armis validum tergo infirmum eſſe, quod in prouerbialem ſententiam propè abiit.

dejertos)infractos. ita apud Feſtum in Clunes.

44 *magnus &c.*) cœlus mater magna his; eſt tellus.

45 *caſtu*)caſtitu.

caſtus)caſtitus.

46 *niſi pecorum &c.*)nos hîc pecorum more per æſtiuos. vel(vt alibi) per æſtiuos ſaltus deuia'que calles, Lipſ.

48 *viarum*) vuarum.

52 *decilla*)egilia.

54 *Pol &c.*)Pol à cubitura, mater, magis ſum exercita Fere quàm a curſura, eo ſum tardiuſcula I.

55 *currentis*) Victorius putat hanc vocem expungendam MS.

58 *catelle*)catellum.

59 *corius*) vide Feſtum in Corius.

depuuit) depauit MS. non male ; ἀπὸ τοῦ παίειν.

60 *nemini &c*] Nemini fortuna currum miſſum à carcere intimo leui, Inoffenſum per æquor candidus ad calcem ſiuit.

61 *quercu*]querquero.

altitudine]amaritudine.

64 *cor vtrunque &c.*]colare: Verum ſcapulæ plus, an collus calli habent, neſcio.

66 *abtorque*]obtorque,ſic Virgil. obuertũt pelago proras.

ſupra]ſipa MS. id eſt eiice.

tortas capulas]id eſt funes.

67 *talpa*]ſcillæ I. vt ſit cæparum genus. Alioquin nemo audiuit lachrymoſas talpas. Scaliger legit, thalle.

lippus edenda &c.] Lippus edendo acri aſſiduo ceparius cepa, I. vt ſit hexameter.

& feſſiminum] veſci cuminum.

69 *iam diſrumpetur medius,iam vt Marſus colubras Diſrumpit cantu, &c.*] Virgilius Eclog 8. Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

73 *Grains*]Granius.

85 *noctis*]nocturna.

86 *errantia*]errantiæ.

88 *Longè fugit, qui ſuos fugit*] Titulus prouerbialis Satyræ Varron. Sic Terentius, Ita fugias ne præter caſam. vide Turnebũ 15. aduerſ. 5.

ſed vt is erat &c.] Sed is viſcerat hæc, legumina,ſarta,rapa pauca,cicer,eruiliam cæpa: allia ac pyra cæteris. Palm. Vt hæc iocosè vocet viſcerationem hominis agricolæ & tenuioris.

pauca &c.]Parata,cicer,eruiliam,cæpa,regia,allia,cypria cæteris I.

89 *maſculino*] vide Feſtum in Maſculino & in Frontem.

repugnatio]depugnatio.

vitare ſcias]vt amittas.

coloratum] coloratulem.

92 *craſſa*]creſſis.

ſerrano: cali &c.]erante cili MS An Siculi nominet ſalis fretus.

mari]aic.

dictu segregans) dicta segregent I. vide infrà O. cœuum.

8 *famentum*) fulmenta. lectum scandunt Turneb. 15. aduers. 5. Prouerbium quo significatur id quod subest præesse velle. vide Iunium in Adagiis.

supponi feco) suppinge foc is

tumulo in excelso loco propter mare) tumulo in excelso propter mare. adde quædam infrà c. 6 numero 26.

104 *Pisin diacematico foro prastatur virtuti laus getu, sed multo ocyus venio tabe cit*) Pisis diadematico foro præstatur virtuti laus, gelu. sed multo ocyus. senio tabescit, Turneb. 15. aduers. l. 5. Diadematicum forum vocat, Pisaũ, in quo victoribus diademata & coronæ tribuebantur.

110 *murena vlla*) muri, villa.

111 *peditbus tristeis*) pedidos tristes, graue olentes. vide Festum in Pædidos.

acres) at os.

114 *sensus, Poria &c.* Sensus, portæ, venæ, hydragogia: cloaca, intestini l. id innuit. sensus esse fontes quosdam naturę venas: hydragogia & canales: intestina, pro cloaca esse corpori.

115 *orat. perfecta hac video*) orat perfecta ac vide MS.

duella rapula) heluellæ I. sunt olera minuta, teste Festo. Sed Turneb. 15 aduers. 15. legit duella, rapula. Duella, id est, bella, quo pacto ex duello bellum, ex duellona bellona. Scaliger ita apud Festum, in Heluella: Lenti calido, eluella, rapula, rumices.

romix) rumici MS rumicæ Turn d. l.

120 *Natiius Macche &c.*) Nouius Macco exule: Verberato populus.

ergo) ego. I.

spirion) Zopyrion, Labias discidit vtrũque secutus.

123 *lapides*) ... das

124 *lapidus statues*) luxuriæque tuæ statues.

129 *limphorem*) lympham.

130 *in paupertatem eo licentiatus*) in paupertinum eo licentiam. Alius legit, in paupertatem eo licentatus.

131 *latrina* lauatrina.

lacuque languet.

neutri) ventri.

133 *vestigium*) vestitum.

134 *ruralibus* opusculis.

sumptum comitia) vbi tum.

instant) instar.

rem faciet) peiorem faciet.

136 *acri crepitantes*) acres crepantes.

thesiantem) Thyasiantem, idest thyaso bacchantum conuenientem.

paci huius) pari in huiꝰ. MS. Palm. bacchis.

138 *margaritam &c.*) margarita, vt Amethystus. smaragdus. I.

141 *metus*) v. Festũ in Masculino & l Metus.

142 *raclati sumus &c.*] Ac iti sumus vt deportate MS A. citissimus vt deportaremur, in armus fit ver us: nisi malis legere depõtaremur: vt alludat ad morẽ de ponte deturbãdi

145 *maiores*] vtri magis. ... cnes

situs] lutum.

inter nundinũ barbam radebat] internundinum, est I. atiũ quod internundinas est. Hinc intermenstruũ quod inter menses. vide Turneb. in 19. aduers. 5.

Romam ipsam in arcosice, non] Romã ipsam narcotinæ non, I.

146 *quos*] queis.

qualia sunt] cilia fronte.

sura, nec pedes] suræve pedésve.

147 *iliada. nepos*] Ilia dia Nepos I.

149 *tendamus neruias*] extendamus, id est comminuamus fides.

151 *neque offerre &c.*] Neq; ferre hũc diutius errare & conqueri necesse suæ obsequelæ. V. lem. Canter Neq; ferre hũc diutius tricari & cõqueri, nec esse suæ opsequelæ. Guil. 2. Verisi. 21. Tricari est Fallere. vnde Tricones.

carique] cari.

152 *in acta cooperta age inoras*] in arca cooperta age minores. MS. in acta cooperta alga, Palm. & Fab. Acta, id est littore.

multum numus piscis] multis nummis vel multinummis.

inoras ostreas] inoræ, quæ ore carent. 7. Gell. 6. dixi ad Festum in verbo Inori.

ostreas lucrinas] ostream lucrinam.

hu itidem] hoc fit idem.

153 *vt etiam putantibus*] vt æstimantibus.

...] ...

Terentio: quando citatus] idẽ Terentio quãdo MS. idem M. Terentio.

excitatus] excusatus MS.

eum] ei. MS. adde 11 Gell. 1.

vnum ouem multam dico] vide Plin. 8 c. vide Festum in Ouem: & in Recto fronte.

154 *suo*] sæuo.

Titanum] Titana.

155 *statuis aquis*] statiuis aquis.

158 *protundit*] profundit.

appositum, posticum] appositis, postico.

qua exierunt] exierint.

159 *nam*] nunc.

160 *cessum ad præsepiũ suam*) Esum ad præsepiam suam. ita apud Plautum.

162 *putrem panticem*) putent pantices.

164 *vallato mobilis septos*) vallatos. alij, Vallatos mobili septo. alij Vallato mobiles septo. MS.

166 *licio*) lino.

167 *non*) nobis MS. vide suprà in Catax. c. 1. num. 100.

170 *pigre*) pigret.

Potestate pigne) post ætate pigret MS. post ætate pigrent, I.

174 *Pomp. Dogali: vnum penum qua*) Dõ ille

vinum, penúmque omnem M S. Pomp. Dotata: vinum, peuúmque omnem. Nonius Dotata. Cæterùm alium præbere.n penum. Atta, meum in penum componam satius est. Palm. Dotatam Pomponius & Nonius scripsere. Attæ verò togatæ scriptorum fit mentio apud Horatium.

dosacta) dotata.

meum) mecum.

175 *cui medentin)* cui me dem edet hac Inn.

178 *Lyde)* vide.

179 *vulgari)* Vulcani.

cum virgis] cum fibris MS. alij cum vigris. Nonius Gall. macto te hisce vigris verbenis: macta tu illum infortunio.

porrigere) proficere, vel porricere.

182 *minia)* mania, vt suprà in voce Præsente.

pestinas &c.] patinas pastillos mihi cantant.

Muntius) Horatius.

183 *boni secundè &c.*] Nobis vnde forent fructus vitæque propaginen I.

184 *Lucillius &c.)* Li cinius rerum Romanarum.

patibulum ferat per vrbem] patibulus ferat per vrbem: alij, Patibulo ferat per vrbem.

affigar) suffigar.

185 *factos)* tacito.

tremunt) premunt.

188 *admouebat)* apponebat.

sexus) sexu. Scal. in Fest.

197 *tessit & sale &c.)* exsit, est sal sordidum quod vstum est, & in ollam rudem fritilem obiectum. postea &c. vide Scaligerum in Coniectaneis Varronis: & apud Festum in Exsit.

200 *vbi atque erunt dum sibilus institis)* aquæ MS. vbi acquierunt dum sibilus instat. Lipf. vel sibilus insit.

201 *tergius)* tergum.

203 *viscere suo)* hiscere MS. miscere.

exercitum) exercitúne.

Africa terribilis &c.) Africa terribilis contra concurret Iberis, Ac gens Æneæ miscebit sanguine sanguen, Lipf. Africa terribilis contra concurrere ciuis Ciui, atque Æneæ, &c. Fab.

206 *si valebit plus)* si valebit puls, in buccam betet: si licium in schemam Palm.

dicite[dic in.

gymnasio &c.] gymnasióque: vt schema antiquo spectatores retineres.

230 *calamóque*] culmo.

231 *erumna)* in re summa. vide suprà c. 2. numero 438.

233 *Masc.*] adde Festum in Masculino.

240 *nulla est, tale etiam est*] est tali. Setiæ I. Est autem Sitia (vnde fabulæ nomen) oppidum Campaniæ.

241 *durum*] durius.

243 *Nyctegresia scendit hora laterum*] Nyctegersia ascendit hora laterum M S. A. cendit aura laterum texta Vulcani vorax. Palm. aura Vulcani, flamma. Scandit ira laterum texta Vulcani. Vil. Cant. Ira Vulcani μυ...φερ...

245 *russatia*] russa tria.

246 *incauts*] in caussis.

247 *masculini)* masculini & neutri: ita lego.

vt videret, totũ denique etiam suis manibus &c] vt videret tortam: den que etiam suis manibus lanea tracta ministrasset insectori. Palm. Tortam viere, est restim nectere: paupertatis indicium.

250 *orbepsit*] oppressit.

254 *videas agrotum*] videns ægrotum: & eius prius turdum, quam aluum subducere malis, Lipf. 3. Verif.

album quam tympem) alphum quàm typen, MS. aluum quàm turdum Scal.

255 *pradatus*] pedatus.

cum prytimon certum] cercum MS πρύτιμον ...

256 *Quare &c.*] quæro meas libidines ad tibias bilingues.

260 *patri)* patrio.

quod) quos.

iuxtim) mixtim.

riuos) vos.

261 *Diffidam amantem cidere)* diffidam amantem cedere MS. Diffugiam, an mantem, ne quid ea re turbem vulgum ambigua Lip. Diffidam autem, & de re turbat vulgum ambigua ac ius vitat, mœros disiicit, Scal.

ambigua) euitet.

263 *manu)* nam.

264 *portoperipocons &c.)* Porrit per ...ειμα. Dede cedo cacatum. vipera est in vepre cula Scal.

265 *Stipidius)* Fufidius.

spiras) asperitatem.

266 *optatum germanus meas)* Oppius: tu n germanas I. Turpil. Dotata. Ma. s meas vespera oriente clanculum Ferri ad specie n declino Scal.

speciem delino) specum destino.

267 *Lucillius Andronicus)* Liuius Andronicus.

tege) teget.

268 *toto orbe)* tota vrbe.

superet) sumeret.

curuantem) ouantem.

IN CAPVT IIII.

F*Abulare)* fabula verè.

explicatione) expiatione.

Ne ego illi puteo, si occepso animã omnem in-

tetraxero] Victorius 2. Var. 2. negat hunc locum Plauti à Nonio intellectum, animam enim hîc aquam non efferri simpliciter, sed putei animam dici.

Phrygiis] Phrygiis.

cãtus] cornus: videtur pro fistula. aut tibia dici, vt lotus I.

iracundum vel furiosum] iracũdiam, & furorem, ita lego.

de Republica libro 1.) libro 5. Fab.

Noctilucam tollo] noctu lucam (bouem) tollo, vel noctilugam, Lucilliano vocabulo. dixi ad Varronem & Festum de Noctiluca.

lassis] lasses.

3 *obiectũ vino atque vmbram*) obiectu suo vmbram Pal. Eadémque obiectio sui corporis, vmbram, noctémque efficiat, cùm ad numerum dierum aptam, tum ad laborẽ quietem Vil. Cant J. Terræ mentionem facit.

Obuia mens] obuiamus.

alteri) alter.

celebro) crebro.

Hinc colemena &c.) hinc colomena lece minis MS. Hinc colo Mænalium geminis aptũ cornibus I. Hinc columen alæ. Turneb. Columen, auxilium, firmamentum.

Consellas) tonsillas.

miles, obrepere &c.) milites occepere I.

laxiore] vt laxiore.

vnus consternit] Imus consternitur.

pestibus] restibus.

aptéque [aptà MS.

4 *Veterum vnum &c.*) Verum vnum recidisse, tamen à sene Tiresiai æqualem.

tamen] à mense.

5 *ne si quo casu*) nisi quod casu.

aduersos] aduersos.

9 *Accius Medea &c*] Tune dia Medea es, cuius aditum expectant &c.

animos] animum MS.

animum attendo] animo attendi.

Pomponius Macco] Macco, idẽ quòd stultus, à Maccone muliere stultissima, vt ex Aristophane in Equitib. cõstat: inde fortè Maccus, Turneb. 17. aduers. 21. & 29. c. 20. Apuleius Apolog. 2. macci prorsus & buccones videbuntur, citatur quoque Pomponius in Maccis geminis.

Appellare] applicare.

13 *æmulatus*] æmulus.

audio quando] desideratur hîc pars sententiæ.

15 *armis*] Arimini. Sic infrà in Rogare scriptum est.

16 *Ignoscere*] ignisceere.

17 *factum*] Acetum. vide Turneb. 19. aduers. 20.

acrius mel] acre vt.

Aut philisto] aut Philisto.

Theopompo acrius] Theopompo acrius, aut Ephor mitius inueniri potest.

18 *vlla*] vllo.

perculeris] pertuderis.

22 *potes &c.*] potest, qui Augiæ egit κόπρον. designat Herculem. κόπρον Græcè dixit pro stercore.

25 *fefellerunt*] fallarunt I. id est suxerunt.

Atticè] Atticis.

26 *in omne*] & omnem.

27 *amantis æstuantis*] amantes æstuantes.

31 *aridum siccum*] arida caro, Macrobio videtur opponi salsamentis.

aures terget] aure seder.

33 *adactus*] adauctus.

34 *Ennius quem incertum*] quo enim cœtũ MS. Ennius Chœnice: Tum tu isti crede, atque exerce linguam, vt argutarier possis. Turneb. Chœnix fabula Ennij fuit de nomine mensuræ Græcæ, vt modius Varronis, quæ mediocritatem victus ostendit, Turn. 29 aduers. 20.

Fullonibus] Fullonia.

36 *Quis se magis*) Chryse: magis.

Embono] Hypolimæo MS. Symbolo MS. Emporo, id est mercatore, Turneb. 29. aduers. 20.

vel tantis) velitantes.

Asia) Asina MS. Astu Lips. Turnebus d. loco.

Videt) video.

39 *Cæcilius Plocio*) Cæcilij Plautium MS. Plocion, Cæcilij fabula ab ornamento capitis.

40 *Quo*) quam.

41 *Varro. Agath*) Plato scripsi symposium de conuiuio Agatonis poetæ, in quo de amore disputat. Cuius fortè exemplo hanc fabulam Agathonem inscripsit, hoc est de amore Turneb. 29. aduers. 20.

abdicatur) abducatur.

42 *Aduersi venti &c.*) aduersi venti conciderunt: quòd si pergunt diutiùs mare voluere, vereor ne me quoque, cùm domum iã ab Ilio Cessim reuertero, præter canem cognoscat nemo, Turneb. 29. aduers. 20. I.

44 *macte*) vide suprà cap. 1. in Adoleo, numero 288.

Dúmque adolescendi) donicum olescendi. alij, dúmque olescendi.

gloriae) gloria.

45 *dum vsioni*) tum vsioni quod satis esset, tum quod etiam quod acroasi bellorum hominum, Turneb. 29. aduers. 10.

nunc quod etiam) nunc quod sum MS. tum quod etiam Turneb.

acta bellorum] acroasi, MS.

in carteo stadio Ἐπιτάφιον, à quo qui certasset) in chartteo stadio Epitaphion agona. &c. Turn. 29. aduers. 20.

afferas) auferas.

46 bar-

46 *barbaricam pestem Sabinus*, Barbariam vestem nauibus. Sic s.c.1 num.192.

multitudo, minus, &c.] mullati, dominus matura oua ad cœnam omittit, v.s. Dominus num 125.& Maturum.306.

Quod] quid.

50 *post messem*] præter messem.

qui] quis.

51 *velocius, &c.*] velocibus iuuenis membris.

54 *inuatque*] inuatque.

55 *curationem differre*, deferre MS.cum ratione differre, Lips.

57 *populum istum*] populo.

volumus) voluimus.

necesse lutu) necesse est lautum. vide infrà numero 280.

61 *duxit*) dixit.

comparaui ,componant.

Sic vintus animus, &c.) sic multis animus quorum atroci vinctus malitia est.

Cum Plocio, &c.) cum poclo codē, amplecto: labra, labellas Fictrices cōpono, hoc est, tum [Greek]. Ita legendum, indicio est id quod infra in Fingere num.202.

63 *propter crepas*) per crepas MS: alij perterricrepas. Sic Lucretius perterricrepum sonitum dixit.

molliciem) militiam.

64 *ad te retardat socium*) ire tardat. si aliū, Lips.

nec est) necesse.

66 *callent domi*) callent domitum, MS. callent dominum imperium.

vinendi) bibendi.

Lucillijs) Lucinius.

festus desidet) Festum residet, id est agit. Plaut Captiuis, venter gutt úeque resident esuriales ferias.

68 *Viduiaria*) Aulularia.

Ixionas Archilochio) Ixionis [Greek].

Huncine vnquam) hunc ne unquā MS. Huccine v quàm Hyacinthi hominis continu potentis Scal.

Delicijs) Deliacis, MS.

vrier, vt vim, &c.) vtier, vt cum contendas tuam maiestatem viris.

phisiotoreon, [Greek].

iam potero incipiam] iam pater incipiam.

vt hinc comportet, &c.] vt hinc compostet, MS. vt hic compos & Citium & Salaminem.

Salaminem habeam] Salamine habeam.

Lemnijs] lenonibus.

nihil coniectura] nil coniectura.

flexa ceruice] flexa ceruice.

quò contendisset] quà con tendisset MS. quò contendi, sed te ita: vel, sed te Tita, Palm. Quod loco, edste, significat sine te. alius legit, qua contendis semita.

Tarentinum tuum) Tarentum hunc.

69 *subarmis vitā cerbere*) Euripides ex quo Medeam exulē vertit. Ennius scripserat [Greek]. Cæterū Turneb. existimat in hoc loco τὸ cernere, nō significare amittere, quēadmodum interpretatur Non. sed dimicare.

impetrem) impetrent.

Babium) habitum.

nisi) ni.

ad finem) ad fines.

malunt) malim.

exercitum) exercitus.

70 *farto*) fartum hic, prolibamento furiosis lustrandis recepto, accipi videtur.

71 *videntur frigus, &c.*) videtur Phrygius ex incessu, quàm est confidēs. Dij hunc perduint I. viden tu frygis incessū, quàm est cōfidēs? dij istūc perduint, Lips. videtur frigus incesse, quàm tu es confidens, dij te perdant MS. Fa. *infrenis obstes &c.*) infrenes, obstes animis.

duas sibi res) duas Isocrati res, Victor 4. Var. 4. hoc enim de se testatur Isocrates in Panathenaico.

72 *& voluere*) heret, voluere. (modo.

quod de nata est modo) quod te nata subit

73 *epiroti*) biroti.

mihi) ni.

exemplo) extemplò.

75 *veteres*] veteris.

secus, vel adiliciū modius purus, &c) securus ledæ delitium, modius purus, puras, si adhuc characterem Cleophantus cōueniet, I. Secus, vel ad ædiliū modium purus, putus, si ad hūc charectera Cleopater conuenit Fab. æquus vel ædilium modium MS.

si adhuc) si adhunc.

Cleophantus) Cleopater.

tui) tu.

insidiisque locaui) insidiásque locasti. A.

76 *ecce caldis pedibus*) ecce tibi calidis. p. q. n. f. irrumpit in Fab.

semiustulatus) semustulatus.

78 *aruus*) æuus.

contenti sumus) contentus sum.

79 *sed pauca otio coacto*) Pācarpine ocino M S. sed pancarpineo cibo coacto I. vt sint versus Phaleucij. Vocat autē Pancarpineū cibum, è miscella generis frugum congestum.

81 *bisquinoctoginta*) Bisquinoctogena.

87 *luctus*) curas.

88 [Greek]] [Greek], vt j. in Ferre nu. 186

89 *vel*) mel.

Caussam coniicere hodie ad te volo) v. l. 1. ff. de Regul. Iur.

in casio) Nicasio.

& coniicere) it coniicere hac nescio quid de ratiuncula. Atque eccum incedit, hoc procul cōcessero. It coniicere, id est parat coniicere. sic Terentius, it visere.

quicquid de latratiūcula) quid de latriuncula MS quid de ratiuncula, I.

91 *occidisse*) concidisse.

93 *fert*) ferret.

97 *maximum cadit ferro sed cadere Vlysse*) Aiax dum credo ferro se cædere Vlyssem.

libro xxix) libro xxviii.

grato vrgere &c.) gnate vrge, restant, perimus, MS. Sic ĵ. num. 48. in vrgere.

99 *constare dicunt*] onstare hominem.

101 *de Bruto*] D. Bruto.

102 *ferre*] tenere.

teneamur] teneamus.

in continentibus] Ne in.

103 *est natum*] æstimatum.

coci] soci M. Socis.

104 *quidem*] quod.

105 *concelebrare, diu amare*] concelebrare, disamare vel diuulgare, Lips.

multis inductis] multis inde locis, MS. multis endo locis Cuiac. 11. Obs. 9. alij multis in- (du loci.

107 *Certa*] cætera.

mutandis] mutuandis.

109 *Pansa, &c.*] sponsa: Papæ Pol eò magis curabo, vbi cognorint.

eos ipse] quos ipse.

111 *quem Index*] quidni Iudex.

notum fuisse] votum fuisse.

Et amplius illam apparere] etiam thus illã apparere. loquitur apparatu rei diuinæ.

114 *vel*] &c.

te satis qui audem a che] te satis qui laudem Lachis Scal. rem satis qui delicem, Idem Pansimacho. Imò verò tu antè, soli dum sumus

his] hæc. (delica.

solitus sum] soli ius suum, Scal.

istum ventrem] istum in. (deliciis.

115 *præseruit, labra delicit*] Præsternit labra

118 *etiam hoc versibus*] atque hoc versibus.

Animóque ægrotat &c.] animo qui ægrotat videmus, hoc innuit. Habitum corporis, indicium esse animi turbati.

119 *vbi*] si. (quam.

nõnunquam faciunda) nõ facienda nõnun-

iam tum depositus bubulcus] iam cum depostu bubulcus. situs.

vecors flãmeus, &c.] vecors flãmeo, Depo-

qua scribo] quæ scribo.

121 *Aduereor*] At vereor. (& quoniam.

122 *Igitur quiescet, quoniam*] igitur quiesce

pareas] parcas.

De rustico] Det rustico.

quicunque dixit] qui condixit.

123 *quo more*] quem ore.

125 *Dominus rursum*] v. Lips. 1. Saturn. vlt.

libro sexto] libro 7.

inquit, Crasso Mutium] inquit Crassi. sic apud Mutium.

xiii] xxx.

meretricis, &c.] meretrices ad me delenificæ, Atticæ, conuenerant, condixerántque, I.

extra cubui] dextra accubui Libs. est enim sermo de conuiuio, in quo se dominam dextro loco accubuisse ait.

Alteri scribam] alteri scribã MS. de hoc loco V. Lips. 3. Scal. Castigat. Guilelmũ Verisimil.

Discumbimus mussatu, &c.) v. s. num. 46. & ĵ. num. ero 306.

128 *fortis turba*) Parthis turba. (vt.

omnes, nam discrimen, &c.) omnes natura,

neque signat linea alba) prouerbiũ quo ostendimus nullum discrimen à nobis fieri. viderũ que hic locus desumptus è Chamide (Plat.

pistri) pistrix.

129 *aduocari*) auocari.

130 *Aidus iudex reũ ducebat esse*, κοινῶς, *hoc modo*) κοι ν ἴσμεν Turn 29 aduers 17. perstringit iudicũ nũmariorum auaritiam, qui reum cum habent, prædam habere se putant. Ducere igitur κοινῶς ἴσμεν est, reum promiscui vsus ac communis ducere.

Orco spondent septimum) Hæc verba aliena à Lucilio. Lips.

ducatque eri simul, &c.) duc atq; æris simul adde alieni.

Hercules Antianus) Hercules Antæanus MS. Tabula Herculis cum Antæo luctantis.

vbi ille abit) vbi ita, abit.

131 *Tamen aliti verruca*) tamẽ alij verruca, aut cicatrix neuúsue: vel papulę differűt. Notandũ obiter τὸ alij, in dandei casu hic positũ eo sensu, Etiam eos, qui forma sunt eadem, habere aliquit diuersum.

133 *existimatio*) æstimator, sic legendum ĵ. Referre, numero 394.

eum) meum.

134 *demisso*) fractóque fiant.

affert) aufert.

135 *machinis*) machinæ MS. machinato, s. in Transenna.

136 *discere labora, &c.*) labora, discere ne res ipsa, ac te ratio.

138 *consenescit*) consenescere.

139 *adaque*) atque.

claram allatam) illatam MS. illustrémq; I. adlata ἀρχαιῶς claraus alata dicasset Lips. vt clarare pugilem apud Horat. Alata fama à celeritate dicitur.

140 *Assiduo*) Asside.

locum) lucum.

descendant) escendant.

142 *Adest alba &c.*) Adest alba n. c. C. q. tu restitui iussisti, sed &c. M. at. est statua nescio c. C. q cum r. i. A. c. ea deiecta tum esset ex senatusconsulto Palm.

143 *te recedere*) det cecedere.

definitam viam) infinitam.

144 *illuc oculi*) illò oculi.

deductat hunc voce Leo) deducta ad hũc voce Leo. Palm. deducta tũc voce Leo. Fab. hic enim exprimit Apologũ Leonis cubantis in morbo, & omnia animalia, vulpe excepta, ad se adlicientis. Deducta igitur voce hic dixit, vt & Terentius deducta oratione.

147 *At non sunt*) aut nisi.

Acceperisne) Acciperésne.

148 *Diligit*] dirigit ita mi leg. n um, vt & infrà duobus locis. Na & i a legitur apud Festum in Dirigere, vbi tamen perperam legitur discedere pro discindere.
totam) coctam alij, coactam.
diligit) dirigit Scal. disiicit.
150 *Ennius*) Ennius Erechthæo Muret.
eripite ô ciui, &c.) eripite ô ciues, quibus nunc ærumna mea libertatem paro, quibus seruitutem miseria deprecor I. extant autem hi versus paulò aliter apud Agell 6. c. 16. Porro hic sermo est de Erechthei filiabus, quę pro salute patriæ mortem oppetierunt.
154 *vt sapius faciunt*) vt sæpius faciunt.
iniuriatum) in vitiatum. Scal.
inuolasse) inuasse MS. inuasisse.
tamen) tandem.
155 *non potest. Menalippe, hic sine tua opera exanclari clauos*) Species Prouerbij: de clauo autem vestimenti id intelligit Turneb. 29. aduers. 27. Fab. pro clauos, legit latos, quod certè magis probarē: nisi de clauo trabali, id intelligendum esset.
quantásque) quantas, quoque.
ferè exanclauimus) feri, exanclauimus: vt ad Tyranum referatur.
vlciscerer) vlciscerem.
156 *adilis*) herilis.
eliminat) eliminor.
accindit) accidit.
ariuodeo) Armodio MS. A Riuo Deo, Turneb. 29. aduersar. 27. armos deo I. quasi diceret se obuertisse Deo humeros. Ego ita lego, occipitium ἄμα deo ostendo: ex oraculo elimino me: vel aris deorum, &c.
quoniam) quam.
Conclauos, &c.) cœnæ vos istic manete. I. Turneb. 29 aduers. 27. putat hîc agi de clauo vestimēti ac trāslatitiē, de negotio aut re maximi momēti, ac difficili, quæ sine alterius opera præstari non possit. Ego vero aliud sentio ac ita lego, cō. laui in isto manete, eliminabo extra ædes coniugem.
157 *quid hic cœptat, aut quo euadet hodie*) scin quam? quò euadat, vide.
post concitata) passim.
160 *prius domes*) vt primum domes.
164 *exeatis*) is exeat.
165 *foribus imposita periclitantur*) foris imposita periclitantur.
167 *vbi*] nisi.
me decordis) Medea, M S.
extulisse) extulisses MS.
gaudij dator] gaudij πάθος vel patho.
suscipiunt] suspiciunt.
169 *ingluuiem*] illuuiem.
176 *dare*) venire.
177 *ibi erat*) vbi erat.
scopios) scopos.
178 *purges*] perurgeas.
deuuras] deuras, peruras.

181 *Suámque vt culpan., &c.*) sua si quid culpa experiar n ortalem vt siuat.
184 *Exut*) exsilit.
libro ij.) adde alium locum s. c. 2. in Fax.
cum item] cur.
inæquali) inæquali: & in æquali: Scal. 4. de Lingua.
186 *prælio captiues, &c.*) Varro Prœlio captiuo ἀεὶ ἰδιώς. Non pesses cā amplius perferre. tamē suadet vt noceat, v. quæ scripsi s. num. 88. in Censere.
colligere auxiliū, &c.) collegæ auxilium tamen, etsi indigno, feramus. Vide an alij Dictatoris auxilium ferentis Minutij, adæquato sibi imperio. alij legunt, colligo
vt ad te) & ad te.
vestigia sed) vestigia se.
191 *ea sum*] eam tum.
noctis factiones.) noui factiones. vel nostris factiones.
Non vtilitate) Nobilitate.
intercedere] intercidere.
192 *formosissimam esse*) formosam esse.
donatum equum] domatum equum M. S. vt adoriatur mœchum Lips.
ne feroci oratione, &c) ne ferociorem faciant te tam præclara cæli.
193 *directius sese*) dat rectius se.
ei cognatio] ei cognati.
videre] viderunt.
195 *ergo improbus esto*] improbus ego: estoi.
Hæc effatus, ibique.] Hæc effatus ibus Lips. Ibus posuit. ἀρχαϊκῶς pro iis.
Imis, &c.] inimicis, vt s. in Adiutatur.
potiri, &c.] es potin' vt dicta facessas.
aliquis vestrum nuntiet Gemina, vt res suas procuret, ædibus facessat) formula diuortij, de qua dixi ad l. ij. ff. de diuortiis.
naturam dico facessit] naturam dicto facesse, Fab. matura, & edictum facesse Palmer.
197 *aperire, &c.* aperiri prorsum aut.
ante fatiscar qui] haud fatiscar quin.
vt si ita) at si ita. Scal.
nisi nunquam fatiscare, &c.] si vnqam fatiscar facere, quidquam quod quibo, boni.
198 *Ferus significat equum*] Ferus iterum equus.
200 *aerium*] actutum.
abstruso] obstruso.
Pauxillus] pusillus.
201 *Eodem*] hi versus restituti s. in Componere num. 62.
incipiat, &c. incipiant fingi, ad id quod si euadant.
qui ferimus] quærimus.
figulu oblitu] singuli obliniti: vel, figuli obliniti.
203 *securissimus*] vetustissimus.
210 *alienum mæsium fouere*] alienum est confouere.

insideat) insidat.

211 *mulctaria*) mulgaria: alij mulctralia

culina) cullia MS. culleo, vel culigna legendum. Illud vas vinarium: hoc potorium.

123 *humi*) humo.

Aeneid. lib. 2. &c.) Enn. Annal lib. 1. Fusus sine mente, sine vllo subiacerent.

214 *ducta*) deducta.

217 *faciam vitula*) faciam vitulam.

218 *aut arena, si ex sole, &c.* ait à cœna se exsule, Quinque annos neque amicus vnquã grauis, neque host s fuit, V.

veneficiis & egresia, &c.) hostium deperisti, & graue.

215 *vnde thensam*) vende thensam.

cum fingere) confingere. vel confringere.

certamus, &c.) certamus sine diploide.

hac eadem) hac eadem.

229 *veteres palmam*) vide Festum in Herbam do.

donant) dona tenent. v. Festum in verbo, Herbam do.

constat] conlustrat.

dei] docet.

226 *vbi hic me sis*] vbi ne hic sis.

me scis] in oscis MS.

vrbem] vrbe.

tenebrosus κακοδαίμονας] tenebrio, κακοδαίμων.

impulsum) impulsus.

227 *vtrunq. mulier es & epicrocum viri quoque habitarunt*) epicrocum habitare, est epicroco vti. epicrocum genus anniculi croco cinctum.

cumas) comas MS. comas habitasse, est aluisse.

228 *non rident*) non vident MS. nos rident: credo ridere, hiantes video, ridentes non audio, Fab.

230 *& fortia*) è fontibus.

231 *tu cum*) tunc.

cuius cum) cui cum.

displetu) defletus.

232 *nobiscum esset*) à nobis, comesset.

retardat) retrahit.

onera, &c.) coronam MS. vnguenta, mensam, talos, vinum hæc huiusmodi: Quibus rebus vita amantum inuitari solet, Lips. venerem, mensam, talos, vinum, & hæc huiusmodi, quibus rebus vita amatur, tum inuitari solemus Fab.

lucus) lucus.

citò enim) scito etenim MS.

ipsum audi vino inuitari] ipsum auidè vino inuitari Lips. Loquitur Vlysses, de Cyclope, quem vino decepit.

234 *timere occepit, &c.*) timere occœpi, & interdum obscurarier: ineptus, quid mihi vellem, ex insolentia. Nesciebam Lips. nisi legas, & temere occœpi. Est autem adolescentis sermo de initio sui amoris.

ille insolens autem] ille insolens eam, Fab.

Ita è fletu & tenebris obstinatius speciem amissi luminis cõspiciũt insolentiam] ita e fletu & tenebris obstinacius speciem amissi luminis, &c. Ego hunc locum sic emendo, Ita è fletu & tenebris obstinacius speciem emissi luminis aspiciunt insolentia. Emissi, id est in oculos se ingerentis & incurrentis.

235 *agitis*] agetis.

lucos, &c.] lucos Ingenium arbusta vineta sunt, non obscuritas I. nata sunt, non obsitã, Scalig.

236 *Andromeda*] Antomedia.

237 *Pictoribus*] pistoribus.

240 *insidiámque* flacitam] insidiam, conflaticam.

domum) modis.

menti vtique, &c) ventũ vti, Vul. Iuuẽtuti.

habitas omis quàm propitius) habitato vis quam propitius.

persuadet) persuadetur.

πρὶν ἀεὶ κακῶς) antea malè, ἀεὶ φαύλου.

qui voluntatem) qui voluptatem I.

concurristis) concucurristis I.

domo) ab domo I.

id est) &c.

feram, ignoscite) feram cognoscite I. feramque gnoscite, Sal. Est qui excusam defendit, seruata litera M.

250 *impudentissimum*) imprudentissimum.

ergo improbus esto) tibi, ego improbus: esto.

251 *iactanda*) agenda.

id atque adsederet) iactat quod asse derit.

tibi nunc semiuir:) Iuuenal. semiuir obscœno facies reuerenda minori.

teretem comam volantem iactant tibi Galli). iactant comam & caput fanatici.

252 *videret*) viderem.

incendij) incendio.

258 *pseudomenus*] pseudomenon MS. pseudomenos sophisma captiosum & mendax.

259 *palam*] pansam vel pansa.

261 *tu ab*] tua.

quid quærimus acre] hac re.

262 *insulta miserũ te quoque in me*] insultas miserum te quoque Muti M S. Fab. de eo. Persius, Te lupe, Te Muti

263 *Tulli animum, &c.*] Tullium ex omine atque nomine ipsum interfeceris. Lips. vt sint verba Tulliæ suadentis marito, mortem patris. Porro ex omine dicit, qua viderut Tullius dictus a tollendo.

Piscium magna] piscium genera.

265 *ire addemenet*] ire addet Menedemus I. Ire Demenetus Lips. vt sit sensus, Chremes in indulgendo filio medium tenet. Dæmenetus, Plauto in Asinaria, excessit, filium ad meretrices etiam dedocendo.

266 *parasiti autem diuitias*) rem parasiti, ac diui-

ac diuitias aut MS. diuitias auent.

ac probrum) ad probrum.

farticula) deminutiuum à farta.

270 *lactes agninas*) lactis agnina, apud Priscianum: lactis agninas.

271 *sed pancarpineo, &c.*) vide s. in Cogere numero 79.

Quoniam legere &c.) quam legẽ: MS. quin legere te optimum esset, &c. MS. Fab. Quum legere te esset optimum atque æquissimum, Qua cum vegenda ætas & viuendum est tibi.

vegeta) vegenda M S. vegenda ac viuendũ esset tibi.

Qui verba venatur, mea pestis ars cadat, &c) Qui verba mea venatur pestis? Arcedat & sermonem hunc subligat, Scal. Arcedere pro accedere. Qui verba venentur mea Postis accedat, & sermonem huic sublegat Guilel. Postis pro postes.

mea pestis ars] ecce pestis accedat, &c.

sermone satus] sermones otiosus.

272 *studet*] stridet.

273 *Illa nobilis, &c.*] ille nobilis, quondam canis, hinc linquit homines in terra: pila. Videtur loqui de Menippo Cynico.

in terra pila] id est in terra rotunda Turn. 29. aduers. 28.

274 *Idem Schematico*] Schematicas: Lips.

275 *Frigus*] Phrygiis, vt s. in Anima num. 2.

vocas sed] vocasset.

incuria] incuria.

liquidius, cultiúsque, &c] liquidiusculúsq. ero, Turn. 29. 28.

vt vinea fulmine] in cista viminea.

vt ista] vt cista, l. Ratum exemplum aurũ quod in cista erat fulmine colliquisse, integra cista, Turn. 29. 28

Quid est tanti. &c.] Quod æs, stannum aut quid aliud, & informe. Lips.

cum] cui.

Accius stasiast] Stasiástas, id est seditiosos, Fabula fuit Accij.

Cum subida, &c] cum subito dolore hoc anima corpus liquerit, l. Cùm tibi de dolore hoc anima corpus liquerit. Turn. 29. 28.

percontaris, quo pacto] tenéque quo pacto.

77 *Nauius*] Liuius.

Tum autẽ lasciuũ Nerei simum pecus ludẽs ad cãtũ clausum lustratur] sum lasciuũ simũ Nerei pecus ludens ad cautum, classem lustrat, Turn. 29. 28.

clausum lustratur] classum MS. classium I. clausum lustratur. Sirenes citis Delphino iũctis vehiculis hippocampíque asperis, Scal. in 4. de lingua Varr. adde s. c. 2. in Hippocampis numero 397.

At mecum] at me cum.

278 *defregi*] confregi.

279 *Quámnam te esse dicam feram*) quámnã te esse dicam feram Turn. 29. 28. Ego ita lego, Quámnam te esse dicam ferá. qui manu corporis feruidos fontes aperis, lacus sanguinis téq; vita leuas ferreo ense. Hæc enim verba sumpta ex Varronis ἐξαγωγῇ, in qua disseruit aduers' Philosophos qui iactatione, mortem sibi consciscebãt. Cæterùm per ferudios fontes corporis, venas intellige, in quibus sanguis feruet: quę & sanguinis lacus etiã vocat.

Feruidos fontium aperis lacus:) fœcundos aperis lacus.

280 *Malis necesse, &c.*) v. s. numero 57.

cui ictum) qui victum.

281 *vt taceret pugnax*) vt acer & pugnax.

Certa Senex) Luciu Cotta Senex.

Magnus trico) v. s c. 1. num. 85. Tricones.

si vel index, &c.) iudex sicubi ipse id lente ferre videare.

285 *deciminutia mea*) dedi minutiæ meæ ἐπίτυγμα appendi.

288 *Virtutis hac tua artis*) virtutísq. tuæ, atque

Hac tamen) hic tum.

289 *Moesia*) Mysia.

291 *Qui aut*) quia.

honoris) honor.

Pater, &c) Is patrem honestè te mactauit aurea, l. Patera Nestorẽ mactauit aurea Turneb. 29. 28 Mactauit, pro honorauit, vt apud Ciceronem, mactare honoribus. mactare est auctiorem facere. Est qui aliter legat hoc modo, Patera em mactauit aurea. Em, id est eum.

& ignibus diui) & in agnibus Diuis MS. & manibus Diuis. id est infernis: vel inanibus Diuis, l. id est corpore cassis.

arcitennes dea) id est Diana.

Quod Calendis, &c) quot calendis.

fatuam) fauatam, MS vel fauo dulcoratã, vel fabaciam, l. fabatam Turn. 29. 28.

pulla Romani & priuatim & publicè rem diuinam aliquando faciebant.

magis augere) v. s. c. 1 Adolere, &c. 4. Adolere

Philocteta) opcolépota MS. Neoptolemo l Neoptolemo ita, vt dixi, macte his armis: macte virtute patris.

At ego) ita ego.

Do date mactantem) Dotatæ mactant, &c.

Mactato, &c.) Macto te misce Virgil. verbenis mactas villam infortuito MS, mactò te hisce vigris, verbenis: macta tu illã infortunio: vel, macto te hisce priuis verbenis, &c.

292 *in concubio*) id est concubitu, concubiũ enim hic non pro parte noctis, sed pro cõcubitu: idque ex Euripidis Hecuba sumptũ est, Turneb. 26 28.

serui ad cupidines) seruiat cupidini.

statu esse optimo) statuo esse optimè.

ac leuiter) aut leuiter.

Tarno Tithon ...) te &c. fuit enim Tithonis senectus à poetis memorata.

Si multũ lusi] Risi multũ, lusi modicè ambos.

293 *Et illud*] atque illud.

mitigabat Sandalio caput]. idẽ Terentius.

à fistula &c.] ac æstiua MS. ac æstula.

296 *hybernas, &c*] hiberus Terras ac meret ter sex ætate, I. dũ miles Hibera Hac meret in terra ter sex, ætate quasi, annos. Idẽ lib. II. Annos, hic terra iam plures miles Hybera Nobiscum meret. vt hinc constet Lucillium diu in Hispania fuisse, & quidem annis XVIII. quos hic vocat quasi ætatem.

are publico) equo publico.

Qui merita hominẽ) Qui meritat hominẽ se seruum facit.

297 *Prusiades*) Prusias.

298 λεχθομυρίς) λεχθομέζμμον. (ginor.

300 *Mutilamur*) muginamur, v. s̄. in Mu-

molimur) caluimur, ita lego.

subducimur) seducimur.

horrifera, & soni) horrifer equi soni M S. horrifer Aquilonis.

Et iam aurea) & in area.

303 *& eos, quas ipse*) Accius Chrysippo quasi.

Omnia sumēdo mucro) tumẽdo mucho Turneb. 29. aduers. 28. vt μύχον hic vsurpet pro penetrali: nisi putes vnicũ verbum esse ἐνδόμυχον. Est qui legat omnia endo mari: alius, Tũ endo mari.

304 *face, illo met, &c.*) facies, illo me vtere Iubente.

306 *Qui vt vigilarem*) vt si vigilarem.

Discumbimus mussati) v. s̄. num. 46. & 125.

312 *transmeare*) transmetare.

fluctibus) se fluctibus, MS. V.

Doctior quàm cæteris isasamitis) quã cæteri filamittio.

318 *τοῦ ἀμείνονι*) τοῦ πονῶ. Tu. 29. aduers. 28.

Tũ contremula aquilẽta apud alta littora Oriris, ac voluces nobilis omnibus) Tu cõtremula &c. MS Tu cum tremula aquilenta, &c. Trimetri versus de luna. Est autem aquilenta ab aqua, (vt à musto, mustulẽta: à vino, vinolenta) Epitheton Lunæ, quòd humorem terris inducat.

Me Argos referam, &c.) Ergo me Agros referam: Nam hic duo iam gnobilis.

debilitat) nobilitat.

319 *Numero signo*) Numero significatione MS. Numero citò.

numerum) numero.

Nequis ad numero) Neque sat numero mihi videbar.

inepti, &c.) ineptis: pertimuisti.

Ferè numerarius præmuniebant) Numeria MS. Ferè Numerij prænomine erãt MS. Numerios prænominabant. Anton. Augustinus in Festum in dictione Numerius, vbi dixi: Turneb. 29 aduers. 28.

in partu precabantur numeri] precabantur Numeriani I. Turn. dicto loco precabantur Numeriæ, quam deam, &c. Numeriæ Deæ partum adiuuantis meminit Augustinus.

320 *niti natura*) nitere.

nitens humu) v. s̄. Humu.

322 *verùm ea necessitudo*) sumpta hæc sunt ex Sallustij bello Catilinar.

sedeas) sed edas.

Asse vinum) v. s̄. Aurigatur.

323 *Equidem mihi videor, &c.*) Et quidem mihi videtur pro necessitate.

328 *fidem per eos, &c.*) idem Tereo, sed vbi clamoris regem, auferre.

is qui est) Vlysses est, quem.

prius suos] primum suos.

non negasses] non nugax, MS. non nugax esset saltatoribus in Theatra fabula.

funditus delenda] rursus delenda funditus.

Cum in eo &c.] cùm in eo essem occupatus, atq; in Schola curarẽ, inscribit S. ãtius horno per Dionysia. v. s̄. in Horno. Horno curati, est frugibus & vino ipsius anni foueri & ali.

Paulum Marcelli) Paullum Macelli.

nulla deinde victoria tã] millia decẽ victoriatum, Græca I.

curaui vt occuparam] id est, vt darẽ fœnori.

329 *bimatrã*] bilem atram, v. s̄. in Atrum.

vereremur] vt teremur.

vestra abundè] verti labundus.

330 *turpitudini adhibetur*) turpitudo adhibetur, aut.

nuptule) nuptæ.

restaurant) returant.

altaispinem regionã) dicaspolon MS. alij ita emendãt, altispicẽ regionũ fac. desistat exercitum morari. n. m. a. domuitione arceat N. ô. obscœnum hominem.

qui arcana, &c.) qui Arpinã Asamque. De vtraque v. Sthephanum de Vrbibus: Ego verò ita lego, arcem astuque.

omnibus faustis) ominibus faustis.

adhibens) adhibeant.

332 *firmans*) formans.

Persequere) prosequere.

333 *dicat*) dixit.

hac delectare domi ve) & delectare domi tu.

334 *Atque cũ cupio, &c.*) atque cũ Curio. (vel Cæpio) laudatum accensũque præmiorum spe, quibuscum optauisset, ire iubet. Lips. Alius, legit. pro Curio, Copio.

ire iubet) ire iuuet.

Diogenes qui amicos) qui Cynicos, vel qui Cynicus Vil. Cãter, Diogenes Cynic'; Guilel.

quid) quidquid.

335 *in flumen*) frumẽ, seu rumen. ea est pars colli qua esca deuoratur, inde dicitur frumisci & ruminari, & cætera eiusmodi obscœna.

Voluminio) Volumni.

Si quod verum insueatũ aut) si quod verbum inusitatum, aut ...

... superque ...

expergefactum, aduenient tenebrosum offendi dominum] expertem se factum aduenientem offendi domi, Lips.

397 *tegeri*] retegere.

gaudeat] audeat.

345 *mente excusa, tardigemulo senio, &c.*] excesa tardi ingenio senis Vulg. 2. Agel. 6. alius legit, tardigenulo.

348 *Nam virtutem*] vnam virtutem.

Cum sciam nihil in vita proprium mortali datum esse] Terentius Andria, Nihilne esse proprium cuiquam?

349 *prolectos*] proiectos M S. protelatos.

adiuuare] adiugare.

350 *an prodenda dies*] an porro prodenda dies sit? ita legendum ex Donato.

351 *adhibere*] adigere.

352 *explanandis*] explicandis.

353 *regere*) tegere.

354 *imitabo*) v. j. Imitari.

Nec par vocat] nec par vacat M S. Nec paruo catullio pretio. vel catillo.

præsens] præ se sibi.

355 *improbi*) in prioris.

358 *continere*) conterere.

359 *Fuimus pernices, &c.*] Sic Virg. Æneid. fuimus Troes.

360 *astatis*) ætatis.

pro pure) purpurea.

vbi nitide Phœbi) vbi nitidiæ Phœbes MS. vbi nunc Ephœbi. alij : vbi nitidei Ephœbi veste pulla candidi modeste amicti pascunt pecora. (cora.

amictus pascunt pectore) amicti pascunt pe-

361 *Inde tenuisset*) lumine tenuisset. vide in R. mari.

macula retiales) v. 8. Macula num. 311.

anmis) omnis.

pietate] pi cta de:

palam) pallam.

facito Demea) facto demitto.

362 *vt mulcetur malo*) vt mulcetur malo M.

364 *Passo vel hoc, &c.*) Passo velo vicinam Aquilone boriam fer foras.

Hero filius Diogenes) Herobhilus Διογένης, v. 8. in Aquilone.

369 *hoc estis, & facit*) isti, sed facit nemo.

377 *sub olim*) subtilier.

& ab aratro poscas astrictam coronam) ab Arato poices asticam coronam l. à theatro poices asticam coronam. Astica corona, Id est ciuica.

380 *prophanari modo*) prophanarim ordo.

in ade) vni cædo.

382 *Vbi piem*) vbi opem.

384 *continuatione*) continuitatem, ex Varr.

potest) paret.

Pause) planitie (sanorum

Aesculapinorum) Asculanorum M S. Auscu-

thesaurus) thesauris.

vt existimatio nomen) vt existimator no-men. sic suprà numero 133.

digressa] egressa.

395 *incultos*] inculta.

396 *inuite*] inuictæ.

populi oris aures] populioris MS. foris aures MS. populi oreas id est frena. alij populo ora, aures & pectora.

Contemptum] tu Lucillo credis contentum.

397 *si se cupit, & si quoque à me qua roget, nō impetret*) si se cupiet, si quoque à me quæ rogat, non impetret, his verbis ita restitutis à Guilielmio. alij legunt, si æs cupiet, tum quoque à me, &c. Nam in superiore versu delicatus creditor negabat, se tantum ferri creditutum, quantum auri à se peteretur.

398 *leges*) res.

401 *Si tamen non ad te*) si nondum tamen.

403 *fortunam in temeritatem declinando corrumpebant*) fortunam in temeritate V. Fortia in temeritate M S. Ego lego fortitudinem. Quid enim verius quàm à prauis rumoribus aduersa alicuius, in eius prauitatem secunda in casum: fortitudinem in temeritatem declinando corrumpi, id est declinari, atque ita corrumpi. sic Fabius P. Aemilio sine te timidum pro cauto appellari.

initionibus] initiò concionibus.

inuidens] inuidebat M S. inuidiam.

reditu] reditus.

405 *Idque dudum*) Iamque diu.

iniiciendo) inficiendo.

vt ij, qui cōniuij purpuram) vti qui combibi purpuram volūt, sufficiunt prius lanam medicamētis quibusdā. ita legitur j. cap. 12. n. 13.

407 *ætas, quæ, vestis,*) vestis, ætas, quæ.

410 *qui multi*) qua multi.

acciderunt) occiderant.

411 *Tuus sermo*) tuus seruus.

412 *Vultis hosteis*) multis hostiis.

413 *Quod qua te in tranquillū*) Quod quæ te vita in.

hostis) hastis. Coniunge huic loco aliū Lucilij ex eodem libro qui j. c. 6. num. 82.

421 *Atque si addam quanta*) atque si addā quanti.

quod miseros) quot miseros.

Interea stat sentibus pectus) Interea stat sentibus fundus, ita legitur in Tiberij Donati cōmentariis in Andriam.

422 *quos ego habui*) quam ego habui.

pro spisso venit) pro spisso euenit.

præsentaneum) præsentarium.

incendis) incedis.

verum haud facile est venire illi(venite illō sententia est elegās. alius legit inuenite illi cuj

aut posse haud possis. Lips. haud potest.

spissa omnia) spissè omnia.

423 *Telesinus*) Alesinus (vestigia.

425 *spurca gremio vestigia*) spurcæ gingiuæ

Flacco ore, vna equidem) Flaccorū munere quidam.

vna equidem] A..nuntius quidam.
spurca improbi] spurcitiam improbi.
Concordes eum vires] cōcordéiq; coniuges.
faciat] facias.
cisternam] Attaliam, Atarna I. ex vestigiis veteris scripturæ Sunt autē ea Mysię oppida.
426 *inauditum*] matutum.
senibus] lentibus.
427 *eripi*] erigi.
Ferte ante, &c] Ferte ante auroræ radiorū ardentem iudicem. E somno in segetem agresteis cornu concitent, vt rorulentas terras ferro putridas proscindant. glebá'que ex aruo molli excitent. nisi quis malit, pro putridas positas, I. Sed Turneb. 29. Aduers. 2. Fortè autem auroræ radiorum ardentem iudicem cum sono in segetem agresteis cornutos cient. vt rorulentas, ferro, terras vuidas proscindant, glebásque auro ex molli excitent. vt hoc loco Cornutos pro bobus accipiat. alij. pro ardentem. ardentis: pro sono, somno: pro. vt rorulentas ferro terras vuidas: vt rorulentas terras ferro perfidas.
haud sterili in segete rex te obesse] locasse MS. malè. legendum obsesse, quod est obseuisse, vt apud Horat. diuisse, pro diuisisse.
Varro ἄμμη & recte] Varro ἄνευς μέλους ἤ ... φιλαργυρίας, Turneb. 29. aduers. 2.
428 *super caput*] supra caput.
431 *adde istos sacer, &c.*] Audistis sacer.
ille τὴν Syphax] syrophœnix. Quod fecerit sol..tus, MS. adde isto sacer illoto, collo ac syrophœnix, Turn. 29. aduers. 2. (tulit.
domicilium contulit] id est habitatum se cō-
Signata sacra esse desierunt, postea quā homines sunt facti] signa tum sacra, &c. Lips. sacra, id est signa deorū sacra, religiosa, posteaq̄ homines sunt facti sacri. Ego lego, signa sacra.
432 *Patrocinantem vbi factum, &c.*] Patroclum autem vbi factum adierit Saniū Lips. vt sit sermo de Achille certamen moliente cum Patroclo.
433 *Nunc pergamus, suppliciu*] Nunc pergamus vt suppliciis.
Fratribus] *fratriis.*
434 *Lali, &c.*] Extat oratio Lælij, quamquam omnes habemus in manibus, sympina Pontificum diis immortalibus grata sint, samięque (vt is scribit) capedines. v. Iunium 11. Animaduers. 10.
si imperta] sympinia, vt &. sympula Pontificum diis, Turneb. 1. aduers. 1.
sine samio, quæ] sint, samięque.
bis] is.
procella eius] pro scelere eius.
samiam, Ibi an vno telo, &c.] Samiam, sibiq; illico telo pręcidet caulem, testésque vna amputat ambo. (robore.
435 *Melius est virtute eius*] virtute, id est *virtute*] virtutem.

se à malis sperni procul] se à malis sterni.
436 *quis te ignoret*] quis te ignoro.
...] ...
ταμεῖον συνέχει] τὰ μὲν τῆν ... I. Θάλητος ... ἔχει Turneb. 29. aduers. 2. vt sermo habeatur de quodā supercilioso, qui se animam Thaletis habere dicebat.
Cythæum] Gyteum.
437 *Andromeda iuncta, &c.*) Andromeda vincta & proposita, &c. non debuit patri suo homini stupidissimo in os exspuere vitam I.
439 *An ego te acuam, &c.*) Ante ego Trinacriam atque animosam, Thessaliam indomitā frenis subigántq; domētq; Bellando, I.
subagitaret) subigitaret.
440 *malis annos, &c.*] malè annos multos.
441 *neque roges*) atque roget.
442 *exercere*) exerere.
Quod non solum celeriter, &c.) Non solùm stringit baccas, sed etiam ramos glubit.
444 *orationem*) orationi.
449 *distillare*) destillare.
Lucilius) Cicero Tusculana primo ex Ennij Thyeste hæc adducit.
450 *Si Socrates in amore*) si Socratis amores in MS. sic Socratis amores in adolescentulis paulo meliore facie signat, nihil quod amaret, Lips. ... Socratis perstringit, ex eo quod mulieres non amaret. Alius ita legit, Id Socratis amores in adolescentulos, paulo meliores fuisse signat, nihil quod amaret.
signat) signant nihilque.
451 *Nauibus duodecim*) de Vlysse hic locus intelligendus. vide Victor. 20. Varr. 22.
452 *Cœlius*) C. Claudius.
victoria inerti) victoriæ incerti.
Et Tatius) ea dum fiunt 27. Agell. 2.
453 *Symphonia odiosum*) odiosum MS sin forma odiosum tandem Lips. vt sunt verba matronæ.
454 *multato fœdè*) mulcato fœdere.
455 *iactauit sese*) iactabit sese.
iactet, mihi) iactet mihi.
quondam meo) quondam fecit.
non) nam.
ac dici) addicit.
458 *Pistris*) pistrix.
460 *gracile, lentum*) gracilentu m.
462 *Tenet*) tenes.
466 *nihil tetrius*) nec tetrius, nec.
468 *qua parta*) quam parta.
vices) duces.
469 *potest. Solui dum saluo in tergo, & tergi non licet*) potes solui dum saluo tergo & tergi non licet, Turneb. 29. aduers. 2. terginum, scutica.
470 *trahere*) tradere.
Polemon & amauit &c.) Polemonem amauit & post mortem huic transmisit suā scholam, quam dicunt. I. vt sit sermo de Xenocrate,

nocrate, de quo vide Laertium, Victoribus 6. c.2 legit, & post Cratem.

472 *poterunt*] potuerunt.

477 *deminuns*] dum.

478 *Curisis, tunc*] Cur is istuc.

Cedit Achilli &c.] Cedit Achilli inclytis armis vesci studet, vt ea cuncta optima is leuia præ illis putat.

Num] nunc.

Priùs quàm infans esses, facinus oculi vescuntur tui] priusquam infans facinus Lips. vt Infans, hic, sumatur pro infando. Turneb. 29. 2. & hic quidem locus suprà est in voce Infans.

480 *Varro ἐνταφίῳ ἢ ἐπὶ τάφου*] Varro ἐνταφίῳ ἢ ἀεὶ τάφου, Turneb. 29.2.

vbi maneant tapeti eorum] vbi maneãt τάφοι eorum, quoniam &c.

nec volã nec vestigiũ] species prouerbij. vola, manus: vestigium, pedis.

viderit, sciet] videret, sciret.

482 *Barathrum*] Sattharum MS. Saccarũ I. Herodoto Stephano, Plinio, Saccę sunt Scythiæ populi: nisi malis Scythas.

484 *Cæde hostium &c.*] Cæde ostium gnate vrge, testant, peremus.

gaudio] grauido suprà c.2. numero 380.

vlla iactu] vllo iactu.

487 *Quasi si me*] Qui si nihil ad beneficiũ adderem.

495 *Hæc tu me*] hæc dum me nunc.

497 *non perfugarum*] non furiarum, vt suprà in Pueros c.2. num.168.

IN CAPVT V.

1 *te confecit*] tecum sæuit.

Homine] omine.

2 *cùm tam pusillus*] cùm sis tam pusillus.

vales] vales. Qui saxa, siluas, lapides, montes disficis, dispuleras, homines, pecuáque, belluásque.

6 *tulit*] tollit.

Nunc quis] Num quis.

7 *in seueritatem*] in seueritate.

libro III.] libro IIII. vt j. cap.6. num.7.

subhorrescere] sub horrere.

8 *stet*] stent.

ad stare in via &c.] adstat ea in via sola, prostibulum.

10 *quæ grauium*] qui genuerim.

Do, & pudet] dolet & pudet. alij, dolet pudétque.

An pro me, Daue, quietè adiutẽ inuenio) Andromeda, nec qui te adiutem inuenio. vide Cuiac. 11 Obseru. 21.

Daue] daue.

quietè adiutem] qui te adiutem MS. quietẽ ad cutem.

Quid quondam] Quid? quoniam.

23 *qui illecebris*] quos illecebris.

incenduntur] incenderunt.

14 *exstabat*] existit.

arguis] argui.

multi in quo &c.] multi iniquo, mulier, animo sibi mala ausere, in malis, Queis &c. Ausere, pro auxere: vt nisi, pro nixi.

auferre] ausere.

ad Fusium] Fusium. Huic autem loco iungendus alter eiusdem Varronis ad eundem Fusium s. c.1. num.371.

Dij quæso] sic quæso.

17 *Phœnissis abdracontis*] Phœnissis: à Dracontis stirpe, vel à Draconis stirpe I. Ab dracontis es stirpe armata exaratus, genere antiquior. Sparticorum qui ex dentium Draconis satu producti. Meminit Lycophron & eius interpres: Apollodorus in Biblia, Euripides in Supplicibus: Diodor. 4. Ouid. in Metamorph.

Quam tu antiquius] qua nihil antiquius.

plurima] plurã.

Si quis (vt aiunt) curauerit] Si is qui creauit.

19 *multi rogitantes*] multa rogitantes rescifcere.

21 *esse*] est.

22 *Tisiphone te*] Retinet vel residet pulmonibus ad id vnguem.

attuli Eumenidibus] attulit Eumenidum MS.

23 *& depressa*] & pressa.

24 *Calphurnij sæua lege &c.*] Calphurnij sæuam legem Pisonis reprenendi eduxique. Est autem hæc de pecuniis repetundis. Cicerone teste.

25 *Summa est*] vel ima.

At quæstus] atque istuc vnum.

verbum enthymemate malo cum] verũ enthymema malignum.

27 *Solicita studio*] Nil solio.

sepsissent] texissent.

vocitatur] concitatu.

vertice] vrbis.

31 *& mente rectè*] & recta mente.

32 *consiant contumeliam*] concitãt contumeliam MS. alij, cùm stat contumelia.

33 *fulgetra*] fulgetre.

35 *mercaturis, & mercibus*] nõ mercaturis sed mercibus.

Ita nos] inter nos.

39 *tanquam relegerent*] aliquam rem eligerent.

eligendo] religendo.

religosi] relinquosi.

39 *sectiles*] sectionem.

Censores] Decemuiri vendent.

40 *Archiloche*] Antiloche, Scal. 4. de lingua.

à me] hac me.

dicis] dici.

laudi datur) probro datur.
42 *Idem Catilina*) desunt.
45 *promiscuè*) promisces.
46 *tutum*) tu cum.
47 *futuris incinctum*) furiis incinctum.
52 *differentia*) differitas.
53 *dicere*) ducere.
55 *insculpere*) insculpere.
57 *te contemni*) à te contemni.
Senatus voluit) Senatum volunt.
65 *annuere*) innuere.
67 *noxias tamen, ni sciunt*) noxias tamen inscii attingunt.
69 *promissa*) dicta ita legendum esse verba quæ hic interpretanda sumit Nonius, satis docent.
sponsa) desponsa. vt infrà. nisi fortè τὸ desponsa, quod infrà est, ex hoc loco mutari debet.
desponsa) sponsa, vt suprà.
70 *multi sumpti*) mutui sumpti.
fiat, tamē vsu temporis &c.) fiat meum tuū vsu temporis necessarij, Iun. fiat meum tuum MS.
Annuere vel innuere narium) aurium Propert. facili deus annuit aure.
renouari) reflammari.
78 τοῦ μεμυῆσθαι] τῷ ἀναμιμνήσκεσθαι. V.
80 *Mentiri*) vide 11. Agell 12.
praclarissimus) præcellentissimus.
indicat in homine) incidit in hominem.
81 *maturè transigit*) mutare trāsit. vide 16. Agell 14.
82 *qua peperit semel*) vide 18. Agell.
definitio) differentia.
Adhac fidelius locupletiores) Ad hanc Ælius, de loquendi proprietate. vide Agellium 18 c. 6.
M. Tullius nomina] matronæ nomine. Brissonius. vide Cuiac. 7. Obs. 11.
patria) patris familiæ. vide Festum.
83 *à delectatione*) ab electione.
86 *sanitate vacantem*) inanientem.
87 *loquentium*) loquendi.
88 *inuidiam*) inuidentiam.
90 *inter ebrietatem*] vt inter ebrietatem.
hoc) deest vulgatæ.
aliud est) aliúdque.
92 *integerrimi que*) integrique.
95 *vindemia*) è vindemia.
96 *sodalitatem*) solitatem. sic suprà cap. 2. numero 803.
mei & aliquando) talia.
97 *ventris*) ventri.
Coegit, tunc Graci &c.] coegit Cumano. hunc Græcè αὐτόν... vide Scal. in Fest.
latera) laterariis.
Latere qui ducit &c) Nam laterem qui ducit, habet nil amplius vnquā; Quam commune lutum, è paleis cœnúmque arenosum.
98 *posse*) potisse.
100 *fit diuersum*) fiunt.
103 *noctes misera*) noctem, miserias quas perpessant.
104 *loca sunt*) iudiciorum & litium sedes sunt: masculino spatia in nauibus apertiora.
105 *hoc & magister*] docet magister.

IN CAPVT VI.

De impropriis) de propriis verbis & nominibus.
1 *Cùm tot &c.*) Quintipor Clodius tot.
sine vlla fecerimus) sine vlla fecerit Masa MS. sine cura. alij, sine falla seu fallentia.
2 *actutum*) actum.
Marcelli) macelli.
4 *vitrea astate os &c.*) vitreæ togæ ostentant tunicæ. sic infrà in Tunica.
5 *quòd is ager*) quòd is agger. ita legendum censeo.
7 *libro iiij*] libro iij suprà cap. 5. num. 7.
Subhorrescere] persubhorrescere, MS. per se horrescere.
leniter) sæuiter.
9 *animata*] inanimata.
seuerius) sed veritus.
euntur omnia versum) aguntú que omnia versum.
15 *palustrem*) plaustrem.
loco] oro. vide suprà in Equiso.
16 *Cœli ora anastrica ostenderent*) Cæli oras astricas ostenderent, MS. cæli choreas astricas ostenderet Scal. 5. Varr. de lingua, qui huic loco tres alios versus Varronis ex c. 1. ſ. Inferum: adiungendos monet.
doctrinis] doctis.
18 *In quibus libris sacraturi*] in queis libris ... cietus vide ſ. cap. 2. num 132.
20 *Lepturam*) vide supra c. 1. num. 113.
compedem] compedam.
21 *suo casu*) sub occusu MS. sub occasu. Lips.
22 *Ebrios & Ticinios*] Ebrios ex Ticinnio MS. & Ieiunos.
aut si nocino] aut vinosos.
Et cateri scholasticis &c.] Et alteri scholasticis fartis auribus scholica dape atq; ebriis festina ἀ-σματολογία, consurgimus ieiunis oculis.
23 *operto*] aperto.
24 *Gibberum*) Liberum.
gibbero) gibbero.
26 *purpura texta*] prætextæ. citat Agellius 2. cap. 6.
27 *desertio*] de Sertorio.
modus pra cepturus) mons præreptus.
nimio progressa &c.) progressæ nimio simul & incerto. sic apud Agellium 10 c. 1. 6.
36 *quoque rerum incorporearum*) quod incorporatum est.
38 *grauius*) leuius.

39 *nusquam*) nunquam.

41 *vti*) Titi, MS. dici.

Spectes) spectet.

Arripio &c.] Arripio & rostrum lab ásque hic, Zopyrioni percutio. Atque in percutio &c. MS.

protrudendum cesserent) protrudẽdo incesserent.

43 *Caue ex corde frontem &c.*) caue etiam frontem excordem, labia, supercilia, rictus I. Caute experge, vt apud Plautum.

labeat semper facto rictus) & labeas semper facito rictus.

antè auris) Endo aures modicè sobolibus paruulis intortæ demittebantur vt cincinni, Lips. Ante inauris nodo crobyli paruuli intorti dimittebantur ex cincinnis, oculi superuli, nigellis papillis, quã. (id est aliquam) hilaritatem animi significantes animi rictus paruissimus vt refrenatus, risu, roseo. vide Scal. in Catalectis & Palm. 1 spicileg.

48 *incrementum*) crementum.

Si albus capillus &c.) si alber capillus hic videtur neutiquam ab ingenio senex. Inest in hoc &c.

50 *scyranii sque leonum*) symnique, id est catuli.

Concursaret agres catulos) concursare agros catuli.

54 *tenero moueat succussa lacerto &c.*) Tenerom moueat succussu lacertum, Et manus vberior (vel vlterior) lactante in sumine sidat, Lips. manus interior, id est sinistra: docet autem quid mulieres nutricationi lactentiũ puerorum non sufficientes facere oporteat.

moueat) maneat.

57 *lubiat oculos &c.*) lubidinis oculi haberent. quid magnum interesset, puerum vtrum esset deuirginatum vsurus. an μόνον ἱ-ερούς purus dum cogito I. lumbi ad oculos, Lips.

65 *Nequequas agi pennis anates &c.*) neq; quassagi pennas anates tennipedas, buxeis nostris, pecudes, palustres nocte nigra &c. Palmer. Quassagi pennas dixit anates, quia quassis pennis agantur.

paludibus) palustribus.

68 *prabetur*) probetur.

71 *Recs*) Idem. Cicero 2. de Orator.

74 *Incestum*) à Græco ἀ-κεστόν. κεστός cingulum pudoris, quo ornabatur sponsa.

82 *Caluus Palantino*) Galuu Palantina: ita legi potest: sic Cicero Verres Romilia. supple tribu.

bonu bello) bonu & sæuo ac duro in bello multò optimus hastis. Ita huic loco iungendus est alius ex eodem Lucillio lib. 30 qui ſ. capite 4. numero 413.

83 *spem quem*) spem quam.

Ennius) cantus.

85 *In bonis &c.*) id bonis porrò (vel proprium) est viris, si irati, seu cui propitij sunt dij, vt diutius eadem vnà maneant in sententia. nam cum benignitate sollicito propositus. Ego ita lego, In bonis porrò est viris, seu irati, seu cui propitij sunt dij, vt diutius eadem maneant in sententia. Nam cum benignitate sollicitudines proferunt oppositas.

nam) &.

solicito propofitus) solicitos pro posito.

86 *clangentes*] clangente. Scal.

88 *famularent perpetuere*] famulanter petе. vide s. in Famulanter.

94 *Chalchis sat &c*] Calchissat hic vicinus, se autem peperisse, & vobis datum id prudenter, & natum ab Homero. I. calchissare, est ariolari à Calchante vate.

96 *grumiter*] grauiter.

97 *ventris*] ventri.

pane Cumano coegit] pane coegit Cumano, A.

gallam bibere] vide Festum in Gallam bibere.

100 *miserat*] id erat.

101 *grauatim*) gradatim.

102 *Asiaticas*) Asiam.

104 *Dolentis persona*] Hæc verba, Nonij interpretamentum.

106 *lauare sanguen sanguine*] Lauere.

videat lauere] viden lauere.

In Capvt vii.

1 *Fructus*] fluctus.

hominis] in omnes.

2 *Fama nam*] Flamma.

deuagant matrona &c.] vagant matronæ perciræ tumultu.

Constitit, credo] confluit credo.

Idem Hercul: Tuam fidem) Idem Hercules tuam fidem, vt sit titulus Satyr. Varronis.

Pappo: praterito populi &c.] pappo præterito vel Pappo populi: atque ita suis numeris senarius constabit.

3 *Refragabunt pro suffragabunt*) suffragãt pro suffragantur.

libro XIIII] libro IIII. Vix enim plures historiæ libros composuit Sisenna: & hæc verba pertinere possunt ad bellum sociale, de quo Sisenna libro 4.

refragabunt] suffragauerunt.

5 *Lucubratione: cum primò*) Lucubrationum primo.

hospitium] auspicium.

tertiò: virum &c.] quartò verum prętor adueni. vide Auspicia

7 *abundante*] abundè antè.

10 *mihi adero*) inibi adero.

age antè) age iam te.

11 *Fullonia*] Fullonibus.

Asta atque Athenas] Asty, atque Athenas.

contempla] contempla: ac templum Cereris ad læuam adspice, Scal. ita hunc versum supplet.

12 *Cur illa hic &c.*] cur illaqueetur, hic mecum altercas, tace.

16 *is non bene vult tibi*] is tibi non bene vult, qui falsò criminat apud te.

19 *tu quidem*] tumidum.

20 *Tamen oculis &c.*] Quandoquidem amorem intercapedine ipse leniuit dies, tamē oculi longa intercapedine appetunt cupidè intuiteri ā extinctos amores intueri volupe.

conspicio coleatam cuspidem] id est, eam partem qua viri obscenè.

23 *fraternum ira &c.*] frater nō ex ita exsilium vetat MS.

25 *Anoputio* [illegible] *&c.*] Anthropopoli [illegible].

[illegible] *&c.*] [illegible], nec dares, ne polliceres quod datum est.

polliceres] polluceres: vt verisimile sit Nonium perperam legisse, polliceres pro polluceres.

quid] quod.

26 *Numeriam &c.*] Nuceriam conuertit quod oppidum: cætera Sisennæ huic loco iungenda, quæ extant §. cap. 3. numero 100. Huic emendationi fauet Appianus 1. ἐμφυλ. & alioquin Nuceriam bello sociali captam esse constat ex Floro 3. c. 18.

27 *faiga*] castigat.

37 *Seruos*] per vos Priami sunt verba ad excubias Græcas, cum noctu, ob lustra Hectoris, ad Achillem iret.

46 *si malos imitabo*] si male imitabis.

47 *Quid sias, age &c.*] Qui discas, ege, moue inanem primus I. forte ita legendum, moue te in nauem, vt loquatur de naui vinaria; citatur enim hic locus ex Nonij Vindemiatoribus.

52 *Ennius: quo pacto Troiam vrbem reliquisset*] En quo pacto Troiam vrbem liquerit Lips. 1. Antiquit. 2.

53 *Cretula: Nil petitura*] Cretula vel petiture: V. al. j, Cretula vel Petitore. Videtur enim Pomponius hanc fabulam cand. dato. magist. atū ambiente scripsisse. Nā candidata creta voluit etiā hoc quasi interpretamēto Nonius designare aliā fabulā cui Titulus fuit Petitor heres. Hanc emendationē ad iuuant illa verba quæ sequuntur, Bene eueniat, ita sit, Tibi bene sit: quæ verba sunt bene precantis candidatò.

54 *captiuos plurimos &c.*] Idem captiuos plurimos Cicilienses.

55 *conniuant*] conniuentur.

Mi erete manus, date seruum] miserete, mānui date ser. um. V. miserete anus. Palm.

59 *Eptius*] Varro.

61 *corrige*] porrige.

62 *Crassus libro XVI. Iliados*] Cn. Mattius. Nunc socij nunc fite viri, Sal.

64 *Eandem*] Tandem.

65 *patria*] patriæ.

66 *vesi*] vsi.

septum] sceptrum.

67 *cocitante opicium*] illi cantante MS. vt citāti opi sim. Fab. illico hinc ante hospitium Guilel.

suis] seruis.

68 *ad me, nam*] ad Menam, MS. alij. ad mænam. Mæna hic vilis piscis, vt & Ciceroni, secundò de finibus, non proprium nomen viri.

70 *Patruo*] partis.

79 *Nescio qui*] Nescio quis.

82 *alius*] altius.

Idem de rerum natura lib. 1] de re rustica.

85 *vt solitis*] vti.

86 *qua est ades*] qui in ædem.

87 *Natis quos Menippe heresis nutricata, tutores do*] Heresis nutricatus, tutore sdo. MS. alij, Natis quos Menippea hæresis nutricata est, tutores do.

adsciscere] alsciscere MS. herciscere I. alij, algiscere, id est augescere.

sanè] sine.

volam] velim.

88 *Atque dolo attonitos*] Idola atque atomos.

89 *mediastinum*] nediastrinum.

92 *Consecrabor*] consecrabo.

98 *Viris*] Viri.

primores] primo.

Idibus] edulibus Edusæ à potione Potinæ nutrici, vt §. in Edusam.

100 *lugatiam palam*] vagari ampolā MS. vagati Apuliam atque agrum Campanum, quo seius per militē licebat, expoliabantur, Palm.

101 *ruminaris antiquitates*] Palmerius putat hoc verbum, Ruminaris, adiectiuum nomen esse.

104 *Serapi vtor*] Serapidis MS. Seraphi.

Theo hera] [illegible]: vel potius [illegible] alij [illegible] Iunoni deæ.

105 *animo*] nummo. Turneb. lib. 4. c. 8.

110 *in communi*] in commune.

113 *canticulam*] canticulum.

In Caput VIII.

2 *se itiner*] sese itiner.

Coniugium Tisis pater eat te] coniugem clusis patere ad te.

4 *cum fluis*] confluit.

5 *misericordia*] miseriæ.

adeò ferunt] adeò fecerunt.

6 *simulauit*] simolari MS. simulat me.

Nam libro II.] Nam liberi quæritulis.

geri-

deridebant) deribant MS. diribiunt, hoc est distribuunt.

7 *Tumulen*) tumulti.

Cuius vortumulti &c.) cuius tumulti causa ab itere meo quid parum diuorti I. Cuius vos tumulti causa accierim & quid parem aduortite, V. Cuius vos tumultu causa accierim, eo quòd parum aduortis.

acie timeo) ab itere meo MS. accierim.

quid parum aduorti) quid parē aduertite. V.

12 *potisset*) potuisset MS. vt sit Pæon pro dactylo.

factum) captum.

mitteres) mutaret. MS. alij mutilaret.

14 *summas*) supremas.

quo reuoces summam exerciti) quo rei loces summam exere.

hosti quotquot Decius) hosti. Quid quod Decius &c.

15 *odiorum*) ô dirum MS.

obusum) otium.

horribilem) terribilem.

17 *Tunc quod*) Tu nunc MS. Tu ne.

19 *cum fiuit*) constituit.

20 *Froni*) Fros.

Creditur lucos) ceditur lucus.

platanos ramis) Palladis Platanus ramis.

21 *Eua castor &c.*) Eu ecastor vt egô moribus.

23 *anteit*) antidit.

24 *Perdici*) pernicij legitur apud Agelliū 9. c. 14.

putemus) putem.

27 *Iam vbi nos &c.*) Iam vbi nos duplicat aduenientis timos Panos.

timos vaposque) timos Panos. I. vt sentiat de Panico timore. Paulò rectius alij legunt, timos, pauósque.

28 *morabilioni*) vorabili I O N I. Plaut. Aulul. Quem quondam Ioni custodem addidit Iun. morabiliori, Faber inorabili Lips. Palmer.

31 *interdum inferampenitus depressum*) interdiu inferum penitus depressum, vt suspicari liceat Anapesticum versum fuisse.

36 *ne se humu*) nitens humų, vide suprà in Niti.

38 *sufflabat &c.*) Si flabat turbidus aquilo.

40 *oblectabantur*) oblectabant.

41 *Atque*) Aquilæ.

uti) veteris.

42 *eripuisti primitus*) deripis tibi.

45 *Nam terna tūc erat*) Thracias tunc erat, vt intelligas de vento: vel tertia tunc erat de vigilia.

47 *pendit*) pandit MS. luuit Turn. alij. luit vt sit versus μείουρος.

dissocias) diis socia.

omnia nefantia) omnia ac nefantia MS. omnia bona ac nefantia, Mercer.

51 *suprema*) supremè 9. Gell. 14.

54 *de*) deest.

secunda adstabula) egi vnde ad stabula.

55 *Nisi citia*) inscitia.

56 *suppilatores*) suppositores.

velitari) puellitari.

58 *ex aquis &c.*) ex aquis scunt MS. ex aquis crescunt. itaque quòd.

59 *detundite guberna*) detendite guberna. Nam guberna, hîc pro gubernaculo positum.

61 *Scylace*) Colace.

62 *reddunt*) referunt.

94 *secundo*) tertio.

67 *Calcu &c.*) χαλκέον. Nam & Menander fabulam docuit χαλκεῖα.

70 *cata gelo*) strata.

71 *Pugilis*) dicat pugil. is spectatores.

suam) sua.

72 *Fructus parant*) frūctuis causa fecerūt.

armauerat) armauerit.

82 *Deque*) denique.

84 *Maximus si argento &c.*) Argēto maximus, etsi imberbi Androgynus, barbatus mœchocinædus MS. argenti sex centum ac mille reliquit Imberbi Androgyno barbato, mœchocinædo, Scal.

Quòd facis Saturnorum similes) Facie MS. Quod facie saturorum similes: vel, falcis saturorū, Lips. quippe cum falce Saturnus pingebatur. vide Festum in Opima & Saturno. Ludens igitur Varro dicit, eos incuruos, vt falcem Saturni.

maxima sunt) maximi sunt, idque imberbi.

91 *Cato*) catus.

IN CAPVT IX.

1 *plenum prohibui*) plenum probri.

aspellis) aspellitis.

In Caliphonis &c.) Ni Calliphonis nūc te misetet liberum.

Regnum Imperâtor aeternū morū sator) Regum Imperator, æternum mœrum sator Guilel. Reguum Imperator æternum deorū sator Fab.

πάππω) Papæ.

3 *Dicis.*

Sic vertitur illam rem) cum sic.

peteret) bettere.

maximè acta gratulatione) maximè. Atta gratulatione &c. Lips. Nam Quinctius Atta poeta est comœdiæ veteris. alij ita, Attina gratulatione.

4 *Linius* Lelius.

madefactum) malefactum.

5 *ratiocinandi*) rationandi.

6 *capi sortiri*) capiti.

etsi olim lupa prostibulum quæ Numini opus, atque albis) Si nihil ad faciem & solum lupa prostibulum Numini opus atque astus, Lips.

prostibulum &c. prostibulúmque Numini opus sit & obsit.

honoratus frugum] oneratus frugum: & ita constat senarij ratio.

me cum priuis tui] me cum priuas.

gesserint) cesserint.

prudentia) prudentiæ.

7 *munerauit*] numerauit.

Hic verò) Nec vero.

præfectis reponatur] præfectus præponatur, loquitur de eo, quem Græci γυναικονόμον vocant.

si miserantur seipsi, vide ne illorum caussa superiore loco collocauerit] Si miseratur se ipsi vide ne illorum causa se priore loco collacauerit.

8 *mortalis fœnis*] mortaleis felices scilicet misereri sæpe studio nolo.

quod in solum veneris] quod in os mihi venerit, ita lego.

10 *primo*] promo.

Et id] Eid pro id.

rei qua] reque: pro rei: vt die pro diei.

11 *Quod lætitias*] quot lætitias.

12 *Lernete*] cernite.

13 *prius*] primo.

15 *dictu*] victu, vide 4. Agell. 16.

16 *discederent*] descenderent.

18 *genitiuo*] generiuo.

19 *in*] deest quibusdam.

mortem inibo] mortem inhio.

20 *Varro de liberis*] Cato vel de liberis.

21 *Hostis*) Hostes.

IN CAPVT. X.

1 *Setina*) Gemina.

non valentia) haud valentia.

minus hac) animus hoc.

doscelaue] dos cellaue MS. δὸς καὶ λάβε. Scaliger. id est nemini crede.

miso clandestinorum pietor &c.] miso clandestinorũ rumpi MS. Ego misera, risu clãdestino rũpier, ferè mater amens, ora feruere. S.

litoribus) lictoribus.

ωεὶ πνοῆς] ἀεὶ τὰ χάριν.

libro iij) libro iiij.

Salcis) falcis.

terra, lauere) terræ lauere.

squalam) squalidam.

miserum) miseram.

sanguinem) sanguen, sanguine.

vident lauere) viden lauere.

Andromeda) Andromacha.

locant in clypeo) collocauit in clypeo.

3 *Facite vt ignis seruat, ligna insipite*) Far concidite, facite vt ignis seruat, ligna in frusta cõcidite. alij, ligna insipite, id est inicite. vide Festum in Insipere.

4 *Et sonit*] æs sonit, vel aër sonit.

sonere) simile illud Accij apud Priscianum, sed valde resonunt regiæ.

Hermaphrodite) Hamapotide.

[illegible]

5 *Cunctexa expedibo*) cuncta expedibo.

10 *Conatus artiuit*) cùm natus artiuit matri interfeminia.

11 *Audibo pro audiam. Enn. Telamone: more antiquo audibo*) Audibo pro audiam, more antiquo. Enn. Telamone.

Num ab eo) Nunc habeo.

12 *Lingua bisulcis actu crispo fulgere*) linguæ bisulcæ iactu crispo fulgere.

Magni) Manli torques Manli vocat, torques detractos Gallo.

15 *non possum cinem pati, orcus est, &c.*) non possum pati. Horæus est, id est, ætate integer. Scal. 4. de lingua legit, porcus est.

19 *cupidinis*) libidinis.

22. *da*) dabo.

25 *Morum pater &c.*] Morum pater est, si negato esse sic me MS. Pater: at si negato.

27 *Pithone*] Pintone.

31 *Sapini*} vide Priscianum.

36 *Fidebo*) viuebo Lips. eo sensu. Tibi cùm viuebo fidelis ero.

De pathicis) de paticis.

IN CAPVT XI.

1 *De animo*) de Antio MS. de Annio vel Manio.

6 *singula*) singulæ.

8 *Nau. Paul.*] Pacuuius.

largimur) largiter.

15 *sæuiter*] vt permisit sæuiter.

19 *Et structum ampliter*] exstructam ampliter, ad quam nunc accumbimus.

mensam] his adde supra Epulum.

largi] largito.

pugnate] pugnato.

experiri te &c.] te operiri. quantisper? non &c.

21 *Vinax &c.*] bibax veres quàm duriter nunc consulis.

22 *captandum*] captando.

23 *præscriberem*) perscriberem.

26 *partim da cursim æquiter*] partẽ da cursus æquiter.

Nam vt pergam accensa &c.] Nam vt Pergama accensa & præda per. &c.

27 *quæ mihi atque Ep[illegible]*) mihi atque Syrisco: vel Vopisco.

liguris) ligaris.

veniens] aduenient.

senio) senno.

29 *Non ignauiter putando*] non ignauiter pugnando.

31 *mus est pectore*] materno viuis pectore. Iun.

36 *deiecta*] delecta.

39 *nos feramus*] vos feratis.

40 *haud*) aut.

si amnes) sint omnes.

42 *ista hac*) isthæc.

43 *Sat me &c.*] satine vt meum cor vo-lupt[illegible].

luptatibus stat? immo taliteus se obtulit hæc facultas, Lips. stare voluptatibus, plenum esse. sic Titinnius, Agrum stare sentibus: Sisenna, Cœlum caligine stare. Alius ita legit: Satine vt meum cor voluptatibus abundat? immortalitus sese obtulit mihi hæc facultas.

46 *cogitat*) cogat.

47 *Salbeolo parciter*] albeolo parcitur MS. sed alueolo parcitur. V. Saueolam parciter Lips.

48 *Purgamento*] Pātaleonte M. priuigno: amanti illa Lips.

49 *Hæc malos*] Ei malo.

à lecto iam longiter rati) à leto iam longiter errat: ita apud lucretium 3. extat in disputatione de immortalitate rati.

rati] iacti MS. errat Lucret. 3.

51 *Saniter Afran. Megalensibus: Adesto, assentio te amare, me adorare sauiter*] sauiter Afranij Menalensis. At st: sentio te amare me, adorare sauiter.

te amare] non amare me, at adorare.

52 *Voluntas*] voluptas.

Multum ames &c.] multum ames, et paulum, des crebrò, venias rarenter. Ennius Andromachā, sed quasi ferrum, aut lapis durat: rarenter gemitum conatur, Trabea Ergastulo: nam longè ab vrbe villicarier, quo herus rarenter venit.

durat rarenter &c.) dura, rarenter gemitū conatur. Pomponius Ergastulo: Nam longè, Iun.

Toruiter me amores amauit) toruiter, me amore sauciauit. Lips. est narratio mulierculæ, quæ aucto atum ad bestias amare cœpit, liquet ex titulo comœdiæ.

57 *Lupiast*) Panciatiastæ vt 5. libro 1. Ast hic quem tu nunc, Scal.

58 *vel pectore rustico &c.*) vel pectori rustico contem tractes. N. laui dudum manus, Palm.

59 *Virginem præteriens &c.*) Indidem præteriens vidit dominos senium in ludo verecunditer non docentem discipulum, sed scalpentem nateis. Palm. dominos pro domin. senex pro sene: calpere nates, virgis cædere.

sensim &c.) senes, unum verecunditer.

61 *perfusè atque abundè &c.*) profuse atque abundè sparsa vasa &c. Lips.

sparsi v,i) semper.

62 *Macco: mens*) mereo mens.

In Capvt xii.

1 *Nau. Tripartita*] Nouius Triperdita.

concursu] cum concursu.

Tot tropæa, tam de subitò, &c. Tot tropæa transdes, summam gloriam euorti fines tam desubitò? Lips.

2 *facias lustrum*] facias luctum. Idem homine, Lips.

contendit &c.] Idem contendit oculos, derepente abit celox, Lips.

cenam] scenam.

3 *Theog.*] Ornithogonia.

Higinius, Picūnus est partiā veste picus Martu] Higinus: est Præneste picus Martis Fab. Picumnus parca est veste: Picumnus, picus Martis Palm. alij legunt, parca veste. Lips. varia veste.

naturalium] gestatum.

4 *veterum*] cæterum.

Non paucis &c.] me paucis malle à sapientibus esse probatum ἢ πᾶσιν Lips. Nam paucis malo se ac sapientibus, Fab.

expendendos ab his] expendendos aliis MS. expendendos ciues, Fab.

5 *Idem*] id.

6 *fulgentem*] fulgentibus.

8 *ea ascriptiuis*) de ascriptitiis cum.

9 *regius*] cum religio. vide suprà in Later.

11 *quæ damna*] quæ data.

13 *nimis enim erat &c.*] Mummius erat enim odio quodam.

vti qui combibi, Hic locus corruptus extat 5. cap. 4. num. 105.

Ideò quod) id est quod.

14 *magis compotem & multis malis?*) magnis compotem est Lips. compos mali, pro malorum. Item Plaut. vino cupidæ eo more expertem. Turpil. expers malitiis.

15 *miracula &c.*) miracula cient elephantes.

16 *Quando*) quin.

18 *ver sacrum*] vide Festum in Mamertini: in Ver sacrum. Eusebium 3. de Præparatione.

19 *Aut cùm iter est &c.*] vt cùm iter est aliquò, & caussam commenta viai, aut apud aurificem ad matrem, cognatam ad amicam Lips. Hæ sunt excusationes mulieris, si quò ad amicum ire volunt inscio marito.

caussam commentaui] commenta viauit, Palm. Guil.

vt apud] aut apud.

Syllam] Sylla.

21 *Aut operatu*] aut operanda.

23 *feruenti*) candenti.

perstringant] præstringat.

29 *quæ mandata arcana &c.*] neque mandata arcana T. Ampio dedissent Lips. Fuit iste Pompeianorum partium: de quo vide Ciceronem 8. ad Atticum. & hoc libro 4. scripsit Varro de bello Ciuili.

30 *inconsultu meo*] inconsulto me.

inscribis) inscripsit.

institutio] constitutio.

triginta] viginti.

Et ponere validam] & disponere MS. & Olysiponem validam.

cuius vbi annis &c.]cuius ibi annis multis Asculi vestigium Palm.

Homeri] vide 6. Agel. 2.

39 *natus quod*]catus quod MS. Scaliger in Catalectis Æneas oc aptū st. quot luces habet. notæ sunt statuæ Demetrij Phalerei.

41 *Atabos*] Attelabus cum volucris.

42 *loculos soli*]oculos Lollij.

46 *negatiuam nouè*] negatiuæ vnius significantiam habere. ita lego s. eodem 54.

48 *turbam orantibus*] turba morantibus, vt s. in Discrimen. alij Tubam.

49 *Sisilare*] citat hunc locum Priscianus.

50 *solebant ferre*]solere prouehere.

dare]darent.

resonare] resonare, id est soluta zona premere. Lips. legit donare.

Pascuntur &c]saltibus in vacuis pascant.

& plena]& plana.

52 *calore*]caldore.

54 *Negatiuas duas*]vide s. eodem Negatiuas duas.

56 *puerilitatis*]puerilis ætatis.

IN CAPVT XIII.

1 *Hercules*]Hercules.

2 *Cyclopes coelites*]cyclops longus pedes.

3 *Horia*]oria: à legenda ora.

Saluete horia]salute horiæ quæ.

4 *Rerum flumen &c.*]Verum flumen vti atque ipso diuortio aquarum: ilignis pedibus cercurum conciuit equis.

5 *celerarent*]celarent.

6 *Myoparones*]Myoparonas.

7 *ἀεὶ ...*) ἀεὶ ... χάρων.

faselo nactum] Alius nactus consilius littore inquit conflictum.

trahi]tragi.

8 *Lenunculus*]qui & Remūculus Agellio.

super]per.

14 *lucis*]luci.

pedes]oculos.

16 *Ancora*]Anguinæ.

vel omnia]malum vela.

anchora soluta] anquina soluta. Anquina Isidoro funis: eámque lectionē postulat lex versus.

17 *Qui progubernator*] cui progubernator.

propè euertis]properè.

promctus]profectus.

IN CAPVT XIV.

1 *cingula obuncula*]tegula obunctula.

sordidis sine, & dicis] sordidis syntheticiis. sordidis. id est parum decentibus.

& dicis] vt dicis.

posticon] ποικιλίον.

alis Menandri] Thau Menandri.

2 *calantica*]carantica, à κάρα.

3 *segestre*] vide s. cap. 1. Toral.

4 *Quod*) Quot.

5 *lectuariam*) lecticariam.

vela) vasa.

6 *medici*[mendici.

holoserica)holoporphyro.

Partum) partim.

7 *tectum est quiduis*) tecum est, quiduis satis MS. cùm tectum est (quid vis) satis est re Guil. id est. cùm tecta es ac vestita, quid vis amplius?

alieni) id est alij. vt socienni, socij: dubienni, dubij.

9 *Toga tracta est &c.*) Toga detracta est, & abolla data est ad turba ... mihi, fera militias munera belli vt præstarem. Palm. belli, id est in bello, aduerbialiter sumitur vt Grammatici volunt.

uelli) velli.

12 *Sardinia ista pedibus.*) Sardinianis tapetibus, chlamydas &c.

13 *tuniculam induam*) inducolam.

παπία πάππα) papia papa.

dissingitur purpura) purpura discingitur.

15 *Rica*) vide Varronem 4. de lingua.

nunc) nos.

ricam, Ricinum) ricam ricinium: ita legendum ex ipso Nonio in Mollocina s. & c. 16 s. Altulam.

16 *Ricini*) ricinæ.

cica)cice MS. ricæ.

&) deest quibusdam.

oraria) quibus os obuclatur.

Veliterna) Hetera. Est enim Veliterna Titinnij non Turpilij.

18 *Indusiatam*) intusiatam. Varr. 4. de lingua.

caltulam) castulam. vide infrà cap. 16. castula.

19 *aurea chlamys, qua*) aureus clauus qui MS. Scal.

manicis mortualibus) malaciis mortalibus.

20 *subnimium*) subminium.

belliensem interim escā meram) Veliensem interim Oscam meram Lips. Oscum, id est opicum inter conuitia spurca, & in eas quę capitis non pudici.

24 *delitiarum*) diuitiarum.

25 *Praterea &c.*) præterea quod in lecto MS. quod eodo lecto.

antè) id.

31 *carinarij*) cerinarij MS. id est cerini coloris infectores.

33 *dicere*) docere.

Et quo) Ex quo.

34 *vnicè*) vnitè.

quotidianis) quotidianus.

37 *capitum tegmina*) imò pectoris, ac mamillare fœminarum. vide Varronem 4. de lingua. Quin, locus Varronis hic prolatus à Nonio

Nonio contra eandem facit.

ea) hæ.

appellauit) appellant.

38 *Encombemata)* ἐγκόμβωμα genus suppari aut cincti fœminei aut seruilis, v. Pollucem 4. cap. 18.

Parnacides) Arnacides, ἀρνακὶς meminit in Symposito Plato. Est autem in genere coactilium quo pedes includuntur.

IN CAPVT XV.

1 *Franguntur)* figuræ.

2 *APhocaschias)* ἀποθέσεις I. (id est excrementa alui) Apothecas Chias Lips. Apothecas, cellæ vinariæ.

4 *Cœlius)* Cæcilius.

6 *dare)* dixi ad Varronem, vbi de Menta vinaria secunda.

dare) dixi ad Varr. 4. de lingua.

8 *sic cateras)* è terra, vt fitule.

10 *iunet)* iubet.

habent) habes.

vrnarium) adde huic loco Nonium in Humo: in Suffundatū: in Sabulum: in Porcas, hęc enim loca simul iungenda.

11 *Argenteo)* argēto. sumptū ex Homero. v. Turn. in 4. Varronis.

12 *vinitari)* inuitari.

14 *Cumanos calices)* decumanos.

16 *aduentoribus)* adeo emptoribus.

19 *voluit)* noluit.

21 *aquilina)* culignæ.

32 *esse parata)* essent parata. Vrceolum aquæ manalę vocamus S. id postea aquimanile. & in l. 3. ff. de suppellectile legata: Aquiminale.

Manalis lapis) v. Festū in Manalem lapidē.

Manalem) manale, v. Festum in manalem lapidem.

qui tunc mouetur) v. Festum in Manalis.

33 *capidus)* dixi ad Varr. 4. de linguar. v. Festum in Capis.

34 *Sinum)* sino.

35 *lepista)* dixi ad Varr. 4. de lingua: vbi de Mensa vinaria.

36 *Craterra)* Creterrę.

ponta) fonte.

craterra) creterræ.

anancea populo) anance à MS. Anancęa pocula.

IN CAPVT XVI.

2 *Infectores)* institores.

Implumacum color) qui suasum & Insuasum Festo.

fumato stillicidio) fumoso stillicidio, Festus.

3 *impletus)* implutus.

4 *malatys mortualibus)* malaciis mortalibus, sed castulam.

5 *Castula)* Calcola v. 5. cap. 14. Indusiatam.

procinctus) Sic Varr. de re rustica oleū vsui.

quasi nuda) quo nudæ.

8 *ab ostro colore)* ad ostri colorem.

Veliterna) Hetera.

gestantem) iniectam.

Aurora ostrinam) Aurorat ostrinum, MS. id est diescit, lucescit.

10 *Croceus)* crocinus.

12 *coriarij)* carinarij vel cerinarij.

13 *Hispanum)* panum.

lugerent, &c.) lugerent: funere ipso pullis pallis amicto. Scal. in 4. Varr. sed ita legendū. Vt dum supra terram esset riciniis lugerent, funere ipso pullis pallis amictæ, Scal. Hęc etiā verba sequi debent alia Varronis quæ proximè ī in Anth. acino.

14 *proximo)* proximè. MS. proximū, Scal.

demisso) dimisso.

IN CAPVT XVII.

1 *Sparagos)* Asparagos.

3 *taciturlus)* taciturus MS. tacitus.

5 *videris)* videbit.

8 *Ocymum)* ocynum.

horto) corcho, MS. Choro.

12 *cito tollit)* sitim tollit.

17 *ad follientos, &c.)* & ad folliculos reliquos & vinacea adiiciebant sapam.

IN CAPVT XVIII.

1 *Quem procul adspexit, &c.)* Quum poculum adspexit imbitere, volat. Reuertit qua catapulta volat.

Paceno, &c.) Pacio: soleo rescit. MS. sol coruscat, aerea for, hastile sarissa, l.

Plaustra corpis) plaustra coricis Lips. Corici leuia missilia Virgil. Coricique leues humeris, & letifer arcus.

Aegades) Ægates.

3 *velox)* veles.

4 [illegible] MS.

7 *vna epistola)* vnam epistolam.

cata pultas concisas) catapulta concitos.

8 *volabile)* volabilem currens spato.

14 *perignari)* pergnari.

15 *proelia)* procliam.

16 *fecit versus)* fecerunt verutis.

19 *tela Galliarum)* Telum Galliarum tenerum.

20 *Qua valide, &c)* Quę valido venit cōtorta falarica missa.

21 *volabile)* volatilem.

traijcit) traicit.

23 *à ceteris)* ac teres.

24 *Ac duris)* aut.

25 *Conuictus tamen & tempora singula cōstituit, & sicut steterat]* Conuixus tamen ex tempore signa constituit Lips. Et tempori signa cōstituit, & manipulos sicut steterāt, obuerti iussit, Guillelm. Tempori, id est celeriter. Plautus Rudente, Vigilare hominem oportet, qui suo vult tempori negotia facere.

29 *puteos)* pluteos.

harpages) harpagiis.

31 *Corisci)* corici MS. Glorisci Camer. Lips.

1. Epistol. 4.

In Capvt xix.

6 *Fratria*) fratriæ: Ianitrices.

7 *Amitini fratrum maris, & feminæ filij*) vide l. 1. ff. de gradibus.

IN ISIDORVM
De disciplina & arte.

Capvt iii.

820.36 *Ezechiele angelo*) Ezechiele per angelum.

820.52 *Apud eos*) apud Græcos.

Capvt iv.

821.11 *Collisione varie*) collisione vocis.

20 *Quiddam semisonum*) quiddam semis.

822.4 *Et Latinè*) & legitimè MS.

13 *Vberius eleuatus*) vberius elatus.

15 *Literam Salustius*) literam saluius MS.

Capvt vi.

825.35 *Vel quod*) vel quam.

827.6 *Ab inchoantis iudicio*) ab inchoantis indicio.

828.36 *Vbiuis præponitur*) vbiuis ponitur.

830.34 *Quia tractus*) quia iteratus, vel in aliis exemplaribus contrarius.

839.9 *Rama*) Ranna.

842.18 *Cum suis operibus*) cū suis opibus, al.

853.15 *Res relegata sit*) res religata sit.

862.8 *Visum habere*) non habet.

864.24 *Iudicium ebria erit*) iudicium crisis erit.

58 *Iuuentutem illam*) Iuuentute illa.

867.41 *Cum quidam iactatione*) cum quidam iactantia.

869.58 *Aliæ derogatiuæ*) aliæ negatiuæ.

877.38 *Et peruarias formas interationésque*) Et per varias formas rationésque.

881.35 *de cuius re quæritur*) de cuius notatione quæritur.

882.16 *Iuxta rationem*) iuxta proportionē.

892.27 *Nā prouocati studiosi*) al. studio sic.

901.28 *per astrorum rotatus*) al. per astrorum ratos.

906.16 *feruefacta mitescant*) al feruefacta maturescant.

31 *vapore eius vniuersa*) al terra consumeretur, sed vt C.

34 *vicissitudinum permutatisnúmque seruatur*) al. mutationum motus accipit.

49 *se intinxerit*) al. se iniunxerit.

908.32 *per diuersos orbes*) al. per diuersos ordines.

911.16 *deperditur vnus*) deperditur humor.

912.12 *ad iustæ pondera libræ*) Adustæ pondera libræ.

916.45 *ex aeris*) ex eius.

917.29 *per hunc cursum comitatur eos insania*) per hunc cursum comitentur eos insidiæ.

919.50 *quæ ita veluti*) quod velociter.

920.5 *coloris fellei*) id est nigri.

23 *quasi popula*) quasi pupilla.

922.15 *spatomeleguna*) spatomele, guna: alia exemplaria habent guua, alia guuts.

21 *glycere*) Clystere.

25 *sana fieri*) sanæ feriri.

59 *suaui telino*) telinio, fortè Delinio.

923.10 *quæ proinde*) vnde &c.

926.16 *signo dato congressio*) signo dato egressio.

48 *& in eisdem solis*) & in eosdem soles.

59 *quæ plebs*) quæ plebes.

931.16 *qui non irritatur*) qui non irretitur.

24 *tractare arbitrio patitur*) tractare iure patitur.

39 *fines vtrique*) fines vtriusque.

50 *est commodum*) est commodo.

55 *quia prece additur*) quia prece aditur.

932.7 *fidei contracta*] fidei contractu.

933.31 *ad alios eunt*] ad alios sæuiunt.

934.6 *item & abiuratio*) item & obiuratio.

935.4 *quasi iugum bonum*) quasi in boue.

34 *est & lautumna*) est & latomia.

942.40 *& in florem cuncta prorumpunt*) & in florem, cuncta rumpuntur.

943.5 *alijs agentibus*) Eudris agentibus.

954.23 *qui interpretatur iniquitas*) qui interpretatur nequitia.

955.53 *esse affirmans*) esse constat.

55 *historia continetur*] al. historia retinetur.

955.59 *in insula Pathmos traditur*) in insula Pathmos creditur.

957.56 *apud Græcos quoque caliterius*) apud Græcos quoque Cassiterius.

57 *nostrum aliena*) al. nostrū nullatenus.

959.28 *epistolarum colloquia*) epistolarum eloquia.

960.25 *quam eucaristeo marmore*) quam carysteo marmore.

960 *& eucaristi viriditas*) & Carysti viriditas.

42 *quadam nomina*) quædam genera.

961.47 *rustici venus*) Rustici vorsus.

962.16 *est era*) est area.

18 *est era*, est area.

41 *si est era*) si est area.

963.16 *quoto Kalendas*) Quoto Kalend die.

964.7 *hinc & laterculum*) Hinc & Latinè cyclum.

966.44 *sacramentum apparuit*) sacramentum aperuit.

967.11 *qui tantùm lunationes*) qui tantùm lunas.

40 *nequeat annum subintroducere*) nequeat annus subintroduci.

52 *in se resoluuntur*) in se reuoluuntur.

968.20

968.20 *A solito*) à absoluto.

669.27 *Symbolum confitentibus*) symbolum competentibus.

40. *Autem illius*) Autem nullius.

970.7 *In sacris collectus*) in sacris collectis, al. in sacris collecta.

13 *Latine sicinium dicitur*) Latine Succinium dicitur.

15 *vel saltationes classium*) vel saltationes plausuum.

22 *Quod carmen inde*) Quos inde.

38 *Psalmus verò canticum*) Psalmus verò cantici.

970.73 *requies distincta*) requies distincta.

974.42 *Quando claudum*) quando paralyticum.

976.32 *Letaniæ verò dicuntur*) Letaniæ vero indicuntur.

36 *An exomologesis dicantur*) an exomologesis indicantur.

978.46 *Quia essentia vita viuit*) quia essētia vita viuit.

979.49 *Ipsam maiestatem*) ipsam manifestationem.

50 *Vnde & Iohannes id epistola sua dicit*) vnde & Dominus in Euangelio dicit.

982.2. *ὁμοούσιος*) Rectius vnius id est con. dicitur enim coessentialis.

985.23 *opera indeficiēter*) opera indesinēter.

53 *Quæ de vnitate eius*) Quæ de vnitatis.

989.9 *Per quas*) al. per quos.

990.10 *Sunt autem sublimiora*) sunt autem sublimiorum.

27 *Quoniam seraphim*) quoniam cherubim.

991.27 *Nomina componuntur*) nomina commutentur.

992.20 *Et popudi Dei*) Et populus Dei.

37 *Sunt propagati*) sunt progeniti.

993.4 *Causa nominis immutata*) causa nominis immutata.

994.12 *Ab amaritudine vocatum*) ab amaritudine figuratum.

17 *Gothoniel*) Othoniel.

995.38 *Ioachaz robustus*] Ioathan robustus.

46 *Ames*) Ambri.

996.47 *Non ambigens*) non ambiens.

997.3 *De conuersatione*) de conuersione.

1001.38 *interpretatur obediēs*) interpretatur audiens.

1003.10 *vel Domini*) al. vel Dei.

27 *More malleatoris vtraque ferit*) more malleatoris vtrinque ferit.

1004.53 *Sacerdos & Pontifex*) alij sacerdos vel Pontifex.

1005.7 *Cum pro æstu*) cum per æstum.

27 *Sacramenta mysteria*) sacramenti ministeria.

38 *Apud Hebraeos Nathinaei*] apud Hebræos Nathanei.

1006.12 *Ostiarij, id est ianitores quibus hæc vsque* ad dictionem Filij in manu scripto Cod. non leguntur.

20 *Malos habentes*) al. malos tenentes.

39 *Nam heremum dicitur quasi remotum*] Nam ἔρημος dicitur desertum.

1007.7 *Orthodoxus*) ὀρθὸς enim recta, δόξα opinionem siue sententiam significat.

1010.1 *Aut superstatuta*) aut superinstituta.

30 *Esnei*) Essei.

33 *Genistes*) Genestæ.

41 *Meristei*) Meristæ.

1012.19 *Prouinciæ Cataphrygia*) Prouinciæ Frigia.

1013.2 *Per Prophetam*) per prophetata, al. profectum, quæ lectio vberior est.

1014.9 *Circumcilliones dicti*] Circum celliones dicti.

18 *Qui Constanti persecutione*) Qui Constantio persequente in Catholicam redire delegerunt.

1016.52 *Et sensus penetratione*) & sensibus capi, & ratione.

1017.24 *Quasi volutans*) quasi volutantem.

42 *vt Maro*) vt Vario.

1019.8 *Ea qua per violētiam dicuntur*] eáque per vinolentiam distribuere dicuntur. (bre.

1020.16 *Quis noscere libra*) quis noscere Fa-

1021.24 *se plenos assimulant*) se plenos simulant.

56 *Actus & euentus*) Actus & euenta.

1022.10 *Et diuerso factu*) & diuerso facto, al. fato.

32 *Quidam ages*) statages, al. Sages, al. strages.

1023.32 *In cœlum recepta*) in cœlū receptos.

1024.18 *Tenere perpessi sunt*) tenere permissi sunt. (Baal.

1025.10 *lingua Punica Bal*) lingua punica

39 *Persuadendo adducit*) persuadendo adicit.

1026.21 *Sed plana*) Sed planè.

1027.45 *Mars autem apud græcos*) Hæc verba apud Græcos, superuacua esse puto.

52 *Phœbum quasi ephebum*] potius ἀπὸ τοῦ φοιβᾶν, id est purgare.

1029.16 *Quod commixta corda*) quod mista concordat.

30 *id est. fœmina*] potius quasi ἀθηλής quod lactata non sit.

44 *sine vi*] sine viro.

1030.46 *in heremo videri*) in heremo Iudæi.

1031.34 *propter tres effectus*] propter tres affectus.

45 *quasi numina*) quasi nomina.

1032.33 *qui Græcè panita*) qui Græcè παιώνα.

1034.12 *est: quam Neutus*] est, qua Neurus.

14 *cæteri assiderient*.) cæteri essederunt.

1036.18 *& Cusa*, & Luza.

1037.28 *vrbs Schytia*] vrbs Cythium.

1040.36 *cū velu pansis*) al cum velis pelagi.

1040 *Varro italiam appulisse*] At Varro Italia expulsos esse.

1040 *Et Eurimadusæ*] & Eurymosæ.

Successit Agranus] successit Granus. al.

Antea Emaci] al. Amasani, vel Amacani.

Pralij, prolis spem perderent] al. spem prolis amitterent.

1041 *In ossibus capitum portare*] in ossibus capitum potare.

1042 *Id est* ὑπὸ τῶ ϑύειν] al. id est, ὑπὸ τῶ ϑυάζειν.

Vandelicus amnis] al. Vandalicus amnis.

Vt Tolerates] al. vt Olarates Amstruar j, al. Samsi: Vani: Quadi: al Elandiani: & Vbantes.

hi magnam coluerunt gentem] in magnam coluerunt gentem. al. creuerunt, al. conualuerunt.

1043 *Quod genus*] quos Cneus.

Circa Ylluram. al. circa sturam.

Flumen septem] flumen septi.

1044 *His nomen Gauloen*] al. His nomen Gauleon. rectius Gaulo.

Pamphili] Panfigi, al. Pangij, forte Pamphagi.

1046 *Grauissima edicto corripuit*] grauissimo dicto corripuit.

1047 *Luxuriosa dominationis cupiditatem & crudelissimam*] luxuriosos dominationem cupiditate crudelissima.

In ore] al. in more. more.

1048. 8. *Quod equo sedeant*] quod equo insideant.

28 *Culpam contraxerint*] culpam construxerint.

1049. 11 *quos sub se*) al. quos sub secunda.

1050. 18 *domus, genus familiæ*] al. genus familia, quam lectionem magis probo. Nam Domus & pro genere & pro familia accipitur.

35 *Quasi* ...] quasi ex coniectura.

1051. 19 *Extra parietes proces dicuntur*] extra parietes proceres dicuntur.

42 *Et in locum*] al. & in loco.

51 *Magistratus*] al. Magistrati.

1502. 31 *Locatum tenentes*] ad locatum colentes.

52 *Nam sola vrbs*] al. Nam sola Roma vrbs.

1053. 3 *Mancipium esse putantur*] al. mancipia esse dicuntur.

1054. 9. *Quam reputent*] quam putent. al.

28 *Est & stirps*] al. esse stirpis.

36 *Vnigenitus quod sit vnicus*] Vnigenitus, post quem nullus.

50 *Quod humana consuetudine*] al. quod humanam consuetudinem.

1055 18 *Qui de defuncto*] al. Qui post defunctum.

30 *Hausto concipere*] Ita reposui loco eius quod prius erat. id est Austro.

Tius Græcum nomen] ϑεῖος enim patruum significat.

1066. 5 *Vel tribus mulieribus*] V.C. quasi duabus vel tribus maritus.

Viro vnio] secundo non.

1067. 25. *Qui nutritur*] qui nutrit.

1068. 18 *Aelatus pro eo*] potius referendum est ad literam E elatus.

Nam quidam auarum] Nam quid est auarum esse.

1069. 12 *Anormis*] poti⁹ legendũ, Enormis

1071. 14 *Confusus à confessione.*

25 *Collegatus*] collegiatus.

1072. 47 *vel in cereumate*] vel in certamine.

1073. 6 *Tenebras crepat*] tenebras vertat.

12 *Ira in id actus*] al. ira inductus.

1075. 33 *Cogebatur à dominis*) al. cogebatur ad nominis ignominiam.

44 *Quasi fœtu abunda*] al. quasi fœcunda.

1076. 43 *Species argumẽti*] species ab argumentis.

1078. 34 *Cui nec animam à mane habẽti surrexit tumulus*] Cui nec absenti. Ego legendũ arbitror, Cui nec animam debenti suppetit tumulus.

45 *A pudore vocatus*] à pudore vocatus.

Pudorem] Putorem.

1079. 7. *Latus*] locus.

18 *Multa quæ*] multáque.

51 *Illuc currere*] illuc cursus.

52 *A fluore*] a furore.

1080. 1 *Lautus*] lauatus.

1081 *Apud Græcos oydetri*] fortè ὀδὶ χυ.

Nec quicquam] nequicquam.

1082 *Orthodoxus recta gloria*) imò rectæ sententiæ.

Et obtusior) & obscurior.

Oblectator) oblatrator.

1083 *Quod pueros agat i. doceat*) Imò ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς, id est, institutione.

Enim viciam) enim vigiam.

Herba vitia) herba vigia.

1084 *Mercedis*) mercedem, al.

Omnium) hominum, al.

1085 *Quia resipit*) quia recipit. al.

1086 *Quasi satis verus*) quasi satis seuus.

Sanus) fortè sceuus.

1087 *Quod sit exsiccatus*) al. quod sic exsuccatus.

Sagio) al. Saio.

1089 *Diurnus*) diuturnus.

Ponderum iancis) Ponderum lanx, vel lances.

Vesanus porro sanus] Vesanus non probe sanus.

Quod spirat) al. quod inspiret.

Per tenues venas] al. per tenues vias.

Quod vinator) al. quod viator.

Odore attractus) alias odore attactus.

1092. 14.

1091.37 *odore attractus*] al. odore attactus.
1092.14 *Graci mallonem*] fortè μαλλὸν.
48 *plerique pupillam*] al. papulam.
1093.4 *& somno coniuentibus*] al. summò cohibentibus.
36 *Aurium inde dictum*] al. auribus inditũ.
43 *Pinnula*] al. pennula.
44 *Pinnum*] al. Pennum al. Penna.
47 *spiritus nare*] al. Spiritus manare.
57 *Pinnula*] al Pennulæ.
1095.6 *accuses frangere*] al. accusas frange.
24 *bracchia cillantur*] Bracchia cillantur.
1096.31 *Gracè incisio dicitur*) alludit fortasse ad etymologiam δέρμα τ. Nam δέρμα dicitur ἀπὸ τοῦ δέρω, quod significat scindo, vel cædo.
60 *compagia*) al. Compago.
1097.9 *vertibula*) Vertibula, al.
17 *dum flectuntur*) dum plectuntur, al.
19 *vallata seruetur*) vallata salutetur, al.
22 *lena*) al. leuo.
1098.52 *voluit*) al. cogit.
1099 20 *id est circumfusa*) al. circunflua.
45 *ex vno saltu*) ex vno motu.
1100.47 *omentum membranum quod*) al. menbrana quæ.
1101.9 *ac replexa*) ac reflexæ.
28 *quod tactu sumitur*) quod iactum sumitur.
37 *menstrua propter circuitum*) Menstrua à circuitu.
1103.32 *qui viri*) fortè virid ores.
3 *adolescens sed minus*) in quodam v. c. semper Adulisceus scribitur & Adulisceutior, & senis pro senex, al. senes, al. iuuenior.
1104.51 *cur diceret*) cur non diceret.
1105.6 *quo ille pomi esu mortē meruit*) al. qui vetitæ arboris pomum mordens, mortem incurrit.
10 *matura*) al. merita.
1106.7 *vt in tēporibus Xerxis Regis*) al. Xerxi quippe vulpes.
32 *vel Sciniodontes*) fortè χιζόδοντες.
37 *quos Graci sterisios*) fortè στηριστικούς.
1107.37. *calamis venarum*) al. auenarum pastus.
1108.23 *suos stupescere faciebant*) suos stupefaciebant.
50 *qua Latinè scedra dicitur*) quæ Latinè excedra dicitur.
1111.27 *à marte vocatus*) à mare vocatus.
52 *vnde eas capreas*) vnde eas creas.
1112.50 *vsus in excolenda terra*) vsus colendo terram.
1113.1 *trionem hic moderatur*) Trionum hic moderator.
23 *camor enim fortè* καμμάρον.
34 *est à rumine*) al. est à ruma.
37 *quasi assedus*) quasi adseddus.
38 *hoc animal*) al. ab antiquis.

1114.40 *badius*], ἀπὸ τῶν βαΐων, hoc est, ramis palmarum, qui colorem spadiceum referunt: & hodie Hispani hunc colorem Vayo vocant.
1115.3 *petali*] petuli, al. petel.
4 *calidi*) candidi.
ceruinus) cerumalus.
1116.4 *musino*) musinco.
48 *propter volucrem*) propter celerem, al. velocem.
1117.38 *mons elesio*) mons al. Blesio.
41 *autem promoscida*) al. promuscida al. proboscida.
43 *boues Lucanos*) boues Lucas, al.
46 *Lucanos*) al. Lucas.
1118.6 *& homines vinos*] & homines visos.
52 *quasi leopos*) quasi leopes.
1119.3 *& tantum*] & tanto.
46 *quidam cruda*] quidam cruram al. clunam, al. duram, al. clutam.
1120.9 *pradirit*] præcidit.
16 *vulgus captum*) vulgus catrum.
20. ἀπὸ τοῦ χάζειν] al χάζειν.
1121.21 *dum pluit ei*) dum super eius.
1124.11 *lacte irriguis vberibus se*] Lacte riguis se vberibus.
23 *obites dicta*) opheltes dicta.
38 *salpinga*) scalpiga.
41 *brucus est*] in tribus exemplaribus manuscript. non habetur.
1125.25 *& animam extinguit*) & animam eximit, al. exigit.
1127.38 *in carne putrefacta*) in carne putre.
1128.14 *vt musculus*) vt malculus.
16 *& musculi*) & masculi.
1129.9 *lapidum tergo repercussus*) lapidum repercutiat tergore.
18 *vngulis binis*) non legitur in v. c.
29 *libidinem inhiberi*) libidinem minui.
50 *inclusum vasis*) v. c inclusum nassis.
51 *infestis luminibus*) infestis nominibus.
1132.18 *spongia*. al. Sfongia.
23 *docetur cruore*) al. docetur crure.
48 *sine masculi commixtione suscepta*. al. sine susceptione concepta.
49 *qua idem insequens*) al. quæ item in consequens.
1133.6 *alia incola*) al. aliæ incuriæ.
14 *& merula*) al & meruta.
1134.6 *Gradipes*) fortè Ῥαδίπους.
1136.8 *dirigendi latè interluceant*) al dirigēdi iactæ, al. proiectæ.
1137.9 *insidiarum vias monstrare*) insidiarum vices monstrare.
38 *tradere iure*) tradere dure al.
1130.21 *eos posse*) al. eos post se.
1139.11 *vpupam*) al. opopam.
27 *merula*) al. meruta.
1140.40 *castros*) al. costras.

quasi focus) al. quasi fagus.

1142.11. *cum me expectares*) al. cū ad me spectas &c.

1143.9. *vna porta*) al. vna parte.

1145.16 *axium circuli*) axium cicli. al.

1149.2 *à parte Gallica*) al. à parte Galliæ.

41 *alatis viribus Austri*) al. alitis viribus Austri.

1150.12 *in Chio*) al. Plin. Cea.

20 *Lechnus*) al. Lechnus Plin Linum vocat.

29 *in India Siden*) al. in India Sidin.

30 *omnia merguntur*) Plin. lib 31. cap. 2. in Africæ Lacu Apuscidamo.

33 *saxa generat*) Plin. lib. 31. cap. 2. saxa egerere ait.

in Achaia aqua] Plin. in Arcadia.

37 *qui humoris nexibus humum*) al. qui humores noxios in humum.

1155.8 *qui lacus magnitudine sui*) al. qui lacus magnitudinis vi.

1158.30 *sibi ambigendo*) sibi ambiendo.

42 *ex vna Prouincia*) ex vna mons.

1159.4 *tunc praruptis*) tunc ruptis.

1100.30 *ventis per concaua terra pracipitatis*) ventis per caua terræ citatis.

31 *montes tumulique sedere*) montes tumidique sedere.

1162.12 *regiones eius nomen transierunt*) Regiones in eius nomen traxerunt.

1164.56 *sunt propēsis iugu*) sunt pronis iugis

1166.55 *hanc Cygnus*] hanc Cydnus.

57 *& Coriscos*) & Corycus.

59 *colore pulchrior*) colore plus.

1167. *& Vesenus*) & Veselus.

45 *callaicum quoque*) Callainam quoque.

1169.22 *quem peranitem*) peonitem.

1171.4 *occa*) ocea.

1172.9 *bizanzena*) Bizacena.

28 *à flumine Amisiga*) Amtiga. Plin. verò in Tingitania Ampsagam fluuium statuis.

57 *à meridie Gaulalum*) à meridie Gaulacū.

1174.57 *sua enim apte*) suapte enim.

1175.7 *quod vocatur Hespuceras*) Plin. quod vocatur Hesperion ceras.

55 *iura finxit*] iura fixit.

1176.21 *& Malelum mare*) & Mattheum mare.

1178.43 *oculos aqua*) oculos aquis.

1179.3 *Ebolus Insula*) Ebosus. al. Ebyssus, Plinius Ebusius.

43 *hoc Hipponeregium*) Hipporegium, & ita Plinius.

1180.1 *casim*) Cran.

39 *quasi alpes Pœnina*) quasi alpes peninę. al.

1181.36 *inter arduos montes loca*) inter duos montes locata.

1182.59 *Hiatus*) al. iactus.

1185.4 *Adia*) al. Andiæ.

25 *& Calamia*) & Calamos.

1188.9 *à Pausina*) al. à Pausima.

59 *colorem sui*) al. colorem sui.

1189.28 *in medio lanea*) in media lanea.

31 *in exordio Oenotri*) al. in exordio Enotri.

1191.57 *dictus à Vicinis*) al. dictus ab ipsis.

1192.6 *ne passim vaga hosti pateret*) al. ne vagantes hosti paterent.

47 *quintana*) al. Quintana.

55 *imbuli*) al. imbulia. quia subuelamina.

1193.40 *& menstrifera*) al. monstrificæ.

1195.39 *proiecit materias*) proiecit macerio.

1198.39 *quasi finsores*) al quasi pinsores.

1200.18 *ac tessellis*) ac testellis.

1101.16 *formatum siue formatium*) hodie Hispani vocant Tapius.

34 *tabulis inter stantibus*] al. tabulis in terra stantibus.

1201.32 *Tescua*) al. Tesqua.

1204.48 *rustici agrum vocant*) rustici agnū vocant.

51 *Lyra quod defossum est*) quod defossum est Lyra.

52 *Galli candetum*) Galli centenum.

54 *autem pedum C. L. quod aratores candecū vocant*) pedes CL. quadratos iustum candetū.

1205.4 *nomen mutaré non potuerunt*] nomen tamen non perdiderunt.

1206.9 *appellamus icum*) appellamus aditum.

15 *à callo pecudum*) à collo pedum.

1207.28 *& confricato.*) contritos. al. contrictatos.

46 *vnum quod foditur*) Primum istud Plin. vocat viuum.

50 *ad lanas sulfindendas*] ad lanas suffiēdas, al. suffendendas.

53 *deprehendat nitore suo*] nidore suo.

54 *impositis ignibus*) impositum ignibus, al.

1208.24 *cum luna noctibus*] Plinius habet luna.

57 *canescentibus littoribus*) Plin. canescentibus conuallibus.

1209 4 *& maximè fricabile*] & maximè friabile, al.

1209.56 *saxi abrupti*] saxi abrupta.

1210.17 *cos enim*) Cotis, fortè ἀκόνη.

32 *occultum continet*] occultum gerat, al.

1211.14 *ex eo scripta*] ex eo sculpta.

49 *dulci intinguitur*] dulci extinguitur.

52 *fluctuari traditur*) fluctuari creditur.

54 *ad cutem*] al. ad cotem.

1212 9. *fissilique vena*] silicisque vena.

12 *quòd cute*] quòd cote.

24 *fuerit contexta*] fuerit contacta.

29 *laminosa scissibilis*) al sed Isci similis.

32 *obsins*) al. Obscius Plin. Obsidius dicitur.

36 *in Samo Italia*) al. insula.

mystridas) Plin. Mytrax.

49 *emites*) Ita v. Cod. Ego ex Plinio corrigo Chernites, lib. 36. cap. 17.

54 *molites*) Plin. Melititē vocat lib. 36. c. 39.

56 *Ismirus*) v. c. Hisminis, al Hesmiridius.

58 *similis ocrea*] corrigo ex Plinio, Ostreæ.

1213 *Amnites*] amites.

5 *meloticus*] moloticus.

7 *Sauinus*] al. Sabinus.

15 *ex seſe remittentes*] al. ex ſeſe renitentes.

52 *intertinctus variis*] al. interdiſtinctus, al. interſtinctus.

59 *Ligdinus*] al. Lychnites.

1214.8 *Thebaicus intertinctus*] interſtinctus.

10 *aſcriptus coticulis*] aſcriptus concolis.

26 *ad cutem*] ad cotem.

29 *in choo*] al. in Chio.

32 *eſt & Limenſis*] eſt & Lunenſis, al.

43 *ſaxi eiuſdem*] *ſaxi eius*, al.

1215.3 *viride ſmaragdum*] viride amarum.

20 *aut lapilla mentis*] aut fortè capillamentis.

24 *aeris venis*] al. hærens.

27 *punctis abhorret*] Emendo ex Plinio, punctio obhorret.

60 *vel Germania*] corrigo ex Plinio, vel Carmania.

1216.14 *additis pracantationibus*] al. additis precationibus.

34 *bacca eius vel via candida*] v.c. Venæ eius candidæ.

1217.13 *ſit electron*] v. c. Elector. & Phinius.

26 *Ligurius vocatus*) Corr. ex Plin. Lyncurius.

40 *eſt autem ſculpturis*] eſt autem ſcalpturis. Plin.

47 *denſitare obtuſus*] nec dēſitare obtūſus.

1218.5 *nitore purpura*] nitore pura.

26 *Pedorus*] Emendo ex Plin. Pæderos. quam eadem cum opalo facis.

30 *prærogatiua vocabulo*] in vocabulo Plin.

35 *ad lacteum ſaporem*] ad lactis ſaporem.

42 *Galatias*, Plin. Galaxia.

51 *cimedia*] corr. ex Plin. Cynedia.

54 *Beloculus*] emendo ex Plin. Belioculus.

1219.2 *Achates*] v.c. Agathes.

8 *abſectos*) ex Plinio emendo Apſyctos. in Indice verò Plinij corruptè legitur Aperſyctes.

12 *media*] al. medea.

15 *à Vegenis*] à Veientibus, Plin. Veiis.

16 *bariptos*] emen. ex Plin. Baroptis.

18 *meramelas*] corr. ex Pl. Melomela.

21 *tricuus*] corr. trichus.

23 *è ſummo crea*] Plin. candidum. v.c. habet aerem. fortè legendum eſt, croceum.

31 *ſangrus*] corr. Panchrus.

32 *olea*] al. olea.

34 *mitridax*] corrigo ex Plin. mitrax.

47 *exocontasbus*) corr. ex Plin. execontalithos.

52 *murina*] corr. ex Plin. murrhina.

53 *in Germania*] emendo ex Plin. in Carmania.

1220.18 *abſtrahi magneti*] al. abſtrahere magnetem.

33 *Galatias grandinū & candorem & figuram adamātina habet. Etiā in igne poſitus manet ſuum frigus*] locus eſt corruptiſſimus, quē ex MS. ita reſtituo Galatias grandinum & candore & figura, adamantinæ duritiæ habet etiam in ignes poſita manere ſuū frigus.

50 *parietes imitatur*) Pl. eiaculatur.

53 *fulgorem*] fulgore MS.

ac regis] en. eod ex Plinio regerit.

54 *electria quaſi electoria*] alectria, quaſi alectoria.

1221.11 *velut inter mortuos extinguitur*) ità Cod omnes corrigo ex Plin. intermortuus.

13 *Sandaſtrus*) corr. ex Plin. ſandaſtros.

15 *veluti introlucidam*] v. c. intra lucidum ignem. Plin. intraſlucido ſtellantes.

18 *lingnis*] Plin Lychnites.

25 *ſculpturis reſiſtit*] ſcalpturæ reſiſtit.

27 *quodam animali*]

34 *alabandina*] Plin. halabandica.

36 *dracontites*] draconites, Plin.

37 *non ingemeſcit*] non igneſcit. Pin. gemmeſcit.

47 *flogites*] Plin. phlegontis.

1222.8 *aurea*] pallida.

12 *leocryſus*) corr. ex Plin. Leucochriſos.

13 *malectryſis*) Plin. Melichryſos.

21 *quadrata ſemper teſſeris*] Plin. quadrata ſemper teſſelis ſimilis.

25 *calcofanus*] Plin. Calcophonos.

30 *in maleficis*] Plin. litigio illata.

31 *modò ſi inferatur*] modò inferatur MS.

35 *ſimiliacius*] Plin. Zmilacis, in MS. Zimilanitius.

36 *pro connexione marmoris*] pro conneſio marmori, al.

41 *quanquam rutiles*] quāquam rutila Plin.

42 *eius ſi feruenti*] al. ſi feruentem aquum.

45 *achati*] acate MS.

47 *gemma ſculpantur*] al ſcalpantur.

59 *carcina*) al carcinias.

1223.2 *ex rutilo ſanguineum*) ex rutilo ſanguineo, Plin. ſanguinea.

3 *nigrum candibus cingit*) V. candido cingitur. ita & Plin.

7 *liparia ſuffita*) Plin. liparis ſuffita.

8 *ananticida in necromātia*) al. Pl. Anachitide in hydromantia

10 *euocatas tenere*] Pli. teneri. v. c. tenere Pagani.

13 *Bronia*] Pli. Brontia.

14 *è tonitruis cadi*] al. è tonitruis cadere

20 *habens ſtellas*] habens ſtillas.)

25 *ex vero genere alterius in alia falſa tranſducere*] al. Plin. ex veris gemmis in alterius falſas traducere.

30 *quidam vitrum*] v. c. qui è tritis. Plin. è ceraunijs.

53 *fama eſt pulſa*) Plin. famà eſt appulſā.

60 *hanc artem ſtuduit*] al. fortè deeſt, perſi-

cere, aut aliquid huiusmodi.

1224.1 *lignis cōcoquitur*] al. lignis coquitur.

1224.2 *adiecto cupro*] adiecta cypro.

10 *est alia speculis aptior*] est alia speculis sequacior. al. Plin.

12 *proximo in*] Plin. quem proxima.

14 *vi trum repulit*] al. vitrum pepulit.

19 *vocabatur admonitrū*] al. ex Plin. ammonitrum.

21 *& obsi anus*] Plin. & obsidianus.

42 *pretia abstraherentur*] Plin. pretia detraherentur.

1225.8 *Græci cairon*] fortè καθαρόν. Ita ex coniectura posui.

60 *solida*] al. Folles.

1226.10 *dū enim quacunque causa*] dum enim quocunque casu.

29 *quòd excindat*] al. excedat, fortè exedat. Ita Plin. exest & perrumpit vasa.

38 *ex minio stillat*] al. ex minio destillat.

1227.37 *senis pratenui brattea*] Plin. Prætenui pyropi brattea.

59 *fornacibus insidente*] al. desinente.

1228.36 *strictura*] Plin. à stringenda acie.

42 *oleo delectior*] Plin. delicatior.

51 *unde & in simulacrū ferro in aere pendere videtur*] vt in eo simulacrum eius è ferro pendere in aere videretur.

1229.16. *& in Gallicia*] Plin. & in Galecia.

58 *Poetis electron*] Elector. ita & Plin.

1230.4 *& argenti una*] argenti & aurum.

39 *unde in Lanceis*] deest.

43 *& unciis*] al. & uncis.

51 *ab arboris semine*] al. ab arbore cuius semen est.

1231.24 *ponderis semissem*] pōderis semis est.

1232.18 *à quibusdam caulatus*] à quibusdā causatus. al.

23 *sermone cote*] fortè sermone κοινῇ.

44 *appellata metreta*] al. appellata metra.

1235.13 *Democritus magnus*] al. Magus

32 *nomine sterceutus*] Plin. stercutius

33 *cuius ara apico*] cuius ara à Pico.

1237.32 *eius ordines*] sex ordines.

42 *Scindula*] al. Scandula.

1238.7 *frugis curuetur quæ*] frugis curuetur quæ. al.

1239.35 *nomen proprium*] al. περὶ τὸ τυπεῖν.

1240.7 *venicula*] al. venunculæ.

28 *Balanin etiam Græce grande vocata*] Fortasse ita legendum est, βάλανος enim Græcè grandem significat.

38 *& lenis*] & leuis.

1242.43 *& licinium*] al. & licininm.

Hastula] ita hodie Hispani Hastillas vocant, quæ Græci καίων.

1243.18 *Malomellum*] al melimelum.

49 *sunt quintinas*] corr. sunt κύτινοι.

60 *in gustu acorem*] al. in gustu aquorem.

1244.35 *quòd dulcedine*] quòd dulcis; al.

1245.36 *est exudet*] al. est excludas.

1246.14 *silicon*] al. silicon fortè ξυλόγλυκον.

25 *in Germania*] fortè Carmaniæ.

40 *quasi Ceomenes*] ex cōiect. κεινομένη: ἀπὸ τοῦ ... tametsi ridicula est etymologia.

51 *cypressus*] al. κυπάρισσος.

1247.2 *dum vrerētur, cōprimerent*] dum vrerentur, opprimerent.

27 *responsa dare*] al præcanere.

31 *fructus grandula*] Fructus Galla. al.

1248.18 *tramaritiam*] al. tramariam.

21 *artibus mistra, id est odia*] al. ministra odia, fortè μισῆ, id est odia, tametsi ridicula est Etymologia.

40 *Rodandarum*] fortè rododaphno, vel Rhododendron.

58 *non magnum*] al. non magna.

1250.9 *appellatur Clodonia*] al. Colonia, fortè cladonia.

10 *cui probatio*] al. natura probabilis.

1252.43 *quod ligno*] quod lino.

52 *Cypram*] Cyperum.

1253.23 *informato redimine*] al. scrimine.

31 *quipparum*] emendatio κύπειρον.

44 *foliis gladioli*] al. gladiolæ.

1254.5 *floribus aspirans*] al. floribus & dulci aspirans.

16 *& flore violæ*] & flore volui.

1255.16 *Latinorum Poleium*] polegium.

1256.35 *vulgus stringum*] strincum.

53 *vel penterobinam*] Corrigo Pentexobon

1258.11 *Daucus*] Daucus herba fœniculi similis foliis tyrso bipalmis.

42 *singulas annotationes*] adnodatiōes fortè.

44 *ad lucinium*] al Lychnia.

49 *Latini Colena*] al. colora Plin. culinam herbam origano similem facit sapore.

60 *Pilogonus* corrigo Polygonon.

1259.59 *ilum*] v. quæ scripsi ad Festum in voce Ilia & Exiles.

1260.1 *quam appodelon*] quam opodelon.

9 *soliti quid dicere*] soliti prædicere.

33 *igni species*] cutis & species.

36 *resimplicata*] res implicata.

1261.57 *unde & esca vulgò*] Hodie etiam Hispani fomitem igni accendendo aptum yesca vocant. Itali ipsum nomen esca retinens.

55 *rustici alant*] rustici alam.

1265.38 *per maria*] in alio Agami.

58 *bello vocationes*] al. bello vacationes.

1266.6 *postea detracta*] mutata & detracta litera.

27 *à porca fœde*] à porca fœda. al.

1267.31 *expolia*] spolia.

46 *exercitus legienum*] ita in duobus cod. At in vetustissimo post exercitus, est punctū: & deinde legionum prin. signa.

59 *in signo*] in signa.
1268.1 *Vt magis*] v.c. habet malus.
8 *prælata agminibus*) prælata imaginibus.
15 *in hoste*) al. in hostem.
1269. 42 *Tranquillinus*) Tranquillus,al.
1270. 1 *Est enim conitus*) al.est enim cótus. al conum.
2 *Græci aplustria*) alpestria,fortè ...
5 *quasi venatus habilia*)ita habet venatui habilia,vel quæ venientem excipiunt.
8 *expectántque*)exceptántque.
58 *sint & peruolent scutatos*)præuolent hastas.
1271.39 *inter se collectis*)inter se colligatis.
1274.34 *tantùm pudenda*) tantũ verecũda.
1275 9 *certantes inuitent*] al.initent.al.innituntur.
24 *complexu abigere*)al ambigere.
1276.48 *Obeliscum Mesfres*)al.Mesfres.al. Meferes.
1277 45 *primus Cristenes*]Cristines.
1278.21 *est creta*] certa meta,id est,indiciũ: alius habet actus.
1279.9 *hac expectatione*)fortè spectatione.
1280.53 *è fluxu*]al.luxu.fortè flexu.
55 *per fluxum*)fortè flexum.
59 *quorum*] al.cuius.
1281.55 *Velitam*)al.Veletum.
1283,13 *qui in actu*)Ita in omnibus exemplaribus:sed non dubito quin legendum sit lactum.
1284.17 *in grege*)al.in Græcia.
1285.20 *gerit*]al.regit.
38 *Græci dulconem*) al.durconem,puto legendum ...
48 *quas dromones*]fortè δρομάδας.
1286.32 *& caupolus*) al.caupillus.
57 *Agiausa*) Agea peruia,loca sunt.
1287.22 *Malum deligatum*) al.disligatum.
1288 9 *more curcubas*)al.cucurbas.
32 *Cataporates*) al.Cataporate,censes antè legendum lina.
1289.25 *sæpe vri*)ruri al.
31 *qui indicio paret*]al.in iudicio apparet.
53 *ad conuincẽdum litigatorem*]al.ad conulis.post quantalibet secula vt fixum.
1291.3 *sfungia*]al.isfungia.
10 *mortalitate*]al.mordacitate.
17 *Coucleaticus*]Cochleaticus.
26 *Sfungia*)al.isfungia.
59 *Calx viua*]Ita v.c. al.calcis.
1292.10 *optimum lapis est specularis*)al.de lapide speculari.
56 *colorum pictura*)al.tincturæ.
1294. 8 *fretia*) Ita omnes cod. Plin. Eretria.
1295.17 *in vas idem*)in ius idem.
19 *quòd oscino*]quod scino al.
46 *Sfungia*]isfungia al.
1296.7 *æruginem creant chalcantiũ*)In eac. quodam exemplari a legitur,creant.chalcantum dictum, quod calcis est thimum,id est flos.vnde & apud Latinos æris flos appellatur.
15 *vniuersa sunt*)Ita habent omnia exemplaria. Ego,ruunt,legendum arbitror, non sunt.
1297. 1 *Agrantes*)In v.c.deest.
19 *in medio circini*)fortè circuli.
48 *Scalprum*)Scalprus.al.
55 *barendo scophen*]al.scofam.
56 *Gusia*)al.Guluia.
1298.12 *Abanem*) al. Abanæth. al. Alban est.
28 *Garam vel galeam*)al.galeriam.
1299.40 *Laculata*)Lacunata.
44 *alij maluellam*]Malo ellam.
55 *& mena*) mela, quod è colore nigro. Græci enim μέλαν nigrum vocant.
1300.18 *biplex*)bile.
19 *Intripola*)interpola.
24 *Libitonarium*)al Leuitonarium.
57 *fluxuosam*) flexuosam.al.
57 *Parthis Sarabra*]al.Sarrabara.
59 *Sardis manstruga*)al.manstrucæ.
1301.6 *Linna cooperta est textrino Gallia*) al.Linna cooperta est textrina Gallus.
25 *& male*)malis.
26 *cum latratoribus*) al. latrantibus.al.latratricibus.
27 *Linteati Indi*] Lineati,quod Indi ita faciem lineamentis pingant.
31 *Stigmata*)al.stemmata.
38 *abest gens*)al.genti.
40 *ad sui specimen*]al.ad sui speciem.
47 *sui arcem ambitu*)al.sui arcé ambitus.
52 *Pallium*)al.palleus.
57 *pallium*)palleum.
1302.3 *Est autem Pallium*)al.palleum.
30 *hominem transmearet*)hominem transueheret.
31 *insigne pallium*)insigne palleum.
1303.7 *& Græci*)al.& græcè.
30 *à nobilitate*) legẽdũ cẽseo,mobilitate.
1304.22 *Mantelia*) Mantilia.
1305.12 *quasi crassedo*)quasi crassitudo.
25 *quos proprior*) quos propius.
1307.5 *Cidaris & ipsum*) al.Cidaris & insigne.
31 *Rigula*)Ricula.
1308.3 *& longos habitus*)al.longos ambitus dicunt.
4 *Vt ipsa*)al.vt ipse.Et.
20 *ampla &*)In vet.cod.desunt.
1039.28 *nec cortinalis*] quos Tinica lima.
1310.46 *Braxea*)al.Baxea.
57 *Ossas*) osas.
ab oso]ab osse.
1311.7 *quod saccum*]al quod saccum.
1312.6 *Braxea*)al.Baxeæ.

1311.46 *Stefadium*) al. Stiphadium.

54 *nam priuata mensa victus est*) al. Nam priuatæ mensæ victus conuiuium non est. Alia verò exemplaria, Nam priuata mensa, victus est: conuiuium non est.

1312.49 *quàm paruum*) quàm parum al.

1313.7 *indigestus efficitur*] afficitur.

19 *Vnde & antecœnia*) al. vnde & antecœna.

à quibusdam vocabantur] vocabatur.

46 *sfungia*) al. spongia.

aqua diutissimè laxatus] al. diutius malaxatus.

51 *Laganum*) al. Lagenum. In manuscripto codice deest hoc genus panis.

54 *Melle enim asperso*] al. aspersa.

55 *Crustula*] Hoc etiam in vet. cod. deest.

59 *quia diuiditur*] quia diuiduntur.

2314.16 *dicit Afranius in rosa Gallum*) Afranius in prosa Gallum.

40 *Pulpa*) Hæc desunt in vet. cod. vtque glutinosa.

48 *Afratum*] al. Afrotum.

60 *Hanc Græci ζemam*) Ita exempl. v. sed non dubito quin legendum sit ζωμόν.

1315.10 *Accepta enim secum alia specie*) al. acceptas enim secum alias species.

17 *& Arabia colligatum*) al. collectum.

60 *temporis pueris operariis*) al. pueris & operariis.

1316.12 *spiramine relicta*) al. repleta.

1317.3 *quod defrudetur*] quod defraudent.

31 *humorem liquant*] al. linquant.

1318 14 *vulgò cilionem*) al. celionem.

22 *sive* [illegible]) Græca legi nō possunt in manuscripto. Coniicio legendum esse [illegible].

23 *Messorium*) al. Missorium.

37 *Nunquid scis*) al. nunc discis.

Trißiles] Ego lego τριχήλας.

57 *à connexionibus virgularū*) al. virgultorū.

1319.4 *Bacchia*) Bacina. al. Baccea.

6 *Et scala*) al. & sicale.

23 *& situla*) al. & sicula.

25 *illi sicile*] fortè σιδηρον.

37 *sicut Cilicenses*) al. Cilices.

1320 17 *vt altius vapor emittatur*) vt altius vaporem emittat.

31 *quasi currifrum*) al. currifrugum.

36 *Cibutum*) al. κιβωτός.

50 *Mozica*) Mosicia, quasi Modicia.

1321.1 *Sitarcia*) Sitharthiæ. al. Sistarchia.

17 *Sportula*) Hæc in v. c. non sunt, bona alioquin.

39 *Est enim candela*) cicendela.

51 *Græci Scolaces*) fortè σκώληκες.

52 *Scolicia*) Ego lego σκολιαί, hoc est intorti. tametsi hęc etymologia non bene respondeat voci σκώληκες.

60 *quod labentis*) al. lambentis.

1322.13 *Farus*) al. Pharum.

36 *cami*) legendum χαμαὶ, húmi dicunt.

38 *Batonula*] Batanula.

45 *de quibus Satilius*] Satirius. al.

1323.42 *quasi dicat pilaustrum*] quasi dicat pilastrum.

45 *vndique contexta*] vndique contecta.

51 *sunt russati*) al. Sunt rosati.

1324.6 *saxáque euelluntur*) saxáque euoluuntur.

40 *quasi bosoira*) Lego βοὸς οὖρα.

46 *Falx*] al. Falcis.

60 *circa caudicem*) al codicem.

1325.2 *ex caudice*) al. ex codice.

8 *quo semina purgantur*) al. pugnantur, alii & rectius sparguntur.

17 *frumenta cillentur*) al. cilluntur.

43 *Telonem*) al. Tolone.

VARIÆ LECTIONES IN FVLGENTIVM PLANTIADEM.

801.16 *reperiens*) Rex Perses.

17 *Mnaseas in Cecrope*] Mnaseas in Europę libro.

18 *victus*] vinctus.

19 *vispillonibus*] vespillonibus.

26 *Pollinctor eius funeri dū vnctionē parat*) pollincto eius funere domuitionē paramus: aliàs pollinctores funere domuitionē paramus.

29 *Tagetis*) Stagetis.

Bacchetidis) Baccitidis. alii, Bacidis, &c. fuit autem Bacis Fatidicus qui oracula & lustratus libros conscripsit, quos legisse se testatur Pausanias in Messenicis.

32 *immutanda*] commutanda.

37 *Messenses*) Athenas.

Ioni) Marti.

38 E' [illegible]) [illegible] vel [illegible] alii [illegible].

39 *Ioui hominem &c.*) Marti de homine apud insulam Blennon quod sacrificatum est, à duobus Cretensibus, & vno Locro.

802.3 *efferre*) offerre.

nefrendem] nefrendum.

4 [illegible] *id est*) deest quibusdam.

5 *Sicinium*) v. c. Sitium alii siccium.

8 *ad versus*) v. c. è contrà.

11 *Bab.*)Bebius.

fastos dies)festalia sacrorum.

12 *geminas*)geminos.

14 *ambeguas*)ambiguas,alij ambiquas.

19 *qua nec iam*)quia nec busta.

22 *Melius*) Melius suggrundiarium miser quereris,&c.

24 *senes incuruos*)Senes iam incuruos.

29 *morti*)mori.

31 *Larentia*)Laurentina.

32 *pro agris*]per agros.

38 *eósque*)&c.

803 8. *dignos*)In v.c.non habetur.

11 *veneratione*)remuneratione.

12 *depennato*)depennato.

16 *Sceparnionem*)Separnũ:alij separnum.

17 *his nuncium indicassem*)Hismuntium indicassem.

19 *interdiu*)in die.

21 *Milit*]in Mercatoris Comœdia.

22 *Quid iam*)in v.c.non habetur.

25 *Tituli*) Tituli,& Titulum. vide Titulum.

29 *caput tectabant*)tutabant.

32 *naniculam*]nauicellam.

37 *ad Philippum*)pro Philippo.

39 *factam*)Feram.

40 *autem*)Autentium,alij autenticum.

73 *fati*]Fratri.

46 *marito detrahentis dicitque*)mariti detrahentes dicere.

45 *Pumilio*]Pumilio.

49 *Pumilos*)Pumilios.

50 *lenem*)lenem,fortè læuem.

53 *subtilem telam*)subtilia tela.

54 *Poßisne,necne clam*)Possis clam.

55 *proinde*)perinde.

58 *Quid nam*)Nam quid.

804 3. *empsitem*)emissem.

5 *Titiuillits fat cedo tibi*] Titiuiles Flacce do tibi.alij pro sat legunt sal.

6 *Sculponeas*)Isculponeas.

8 *ait:sculponeis*)Isculponeis.

10 *Qui quaso*) Melius Isculponeas quibus,&c.

12 *per alienas domos gyrare*]per alienas domos infrontate girare, alij instanter gyrare: alij ligurrire.

16 *Operam vxoris polliceor foras, quasi catillatum*) Quin meam vxorem mittam catillatum.

18 *nominari*) dici.

20 *digni fuerunt*)forent.

21 *Statius Cæcilius*)Flaccus Tibullus.

22 *Melane*)Molitrice.

26 *appellari*)dici.

27 *cellarios*)cellaritas.

inde promant] deintus promant.

31 *Memor*]Memos.

34 *Auctio dicitur venditio*) Auctionem dici voluerunt venditionem.

38 *Nasiterna*)Mnasiterna.

39 *fabula*) Comœdia.

40 *nasiternatus*) Mnasiternatus.

41 *nasiternam*]Mnasiternam.

43 *antistas*) antistans.

47 *Chrysato*)Bacchidib.

Fortè vt assedi)Fortè ego vt in flega consederam.

48 *nauicula*) nauicellæ.

49 *dromonis*)dromadis.

52 *Limbus verò*)hæc non sunt in v.c.

59 *qua paruo stipendio prostant*]quæ se paruo stip.prostant.

805 2 *Non ego*)non est in v.c.

6 *Galbius*] Caius.

7 *confodiendo*]confodiente.

9 *Si tibi Machæra*) si tibi machæra est foris.

15 *Fonteius*] Fronto.

20 *domuitionem*)omnes dom.&c.

23 *Flocci*] flocci pendo.

26 *Arnicis*)in Zesia.

proferto)proferre.

29 *opiparè*) deest in v.c.

31 *Callim*] Callimorphus.

3 *Ambrosio*)Ambrosiæ red.tuc.fauore.

36 *& sunt*)vt sunt.

38 *venustarem*]venustarem, venustare verò exclarare est.

40 *nauicula*) nauicellæ modicissimum.

41 *bamplum*)Lembum:alii blaunam.

47 *petere*) pellere.

49 *Itaque*) itane habes v.c.ob eis.

51 *Valgia*) in v.c. post vocem Exercitam continuè legitur ait, & vbi suprà ait.

806.1 *Simplones*) Simpolones, vel simpulones.

3 *simplator*) simpulator.

Sotrius) succius,alii sucuius, vt apud Macrobium.

10 *Gerones*) Gerrones.

12 *Cistellam offer*) Cistellam mihi offers.

17 *sic ex re*) sic ire.

20 *Aretinas*) aricinas.

22 *Hallucinari*] Alucinare.

24 *Nam centum*) nam contemptum.

31 *Casi itaque*] Cessi itaque.

33 *stat dum lixa bibat*) iuuat.

36 *sudus orat* ludus oritur.

39 *Rubrius*] Rabirius.alii Rutilius.

43 *ambulans*] exilliens.

46 *Manubia*) Manubies.

48 *reperta*) restiterant.

49 *Aumarium*) Aumarium, vel Automarium,vel Armarium.

FINIS.

honoratus frugum] oneratus frugum: & ita constat senarij ratio.

me cum priuis tui] me cum priuas.

gesserint) cesserint.

prudentia) prudentiæ.

7 *munerauit*] numerauit.

Hic verò) Nec vero.

præfectis reponatur] præfectus præponatur, loquitur de eo, quem Græci γυμνασίαρχον vocant.

si miserantur seipsi, vide ne illorum caussa superiore loco collocaueris] Si miseratur se ipsi vide ne illorum causa se. priore loco collocauerit.

8 *mortalis fœnis*] mortaleis felices scilicet misereri sæpe studio nolo.

quod in solum venerit] quod in os mihi venerit, ita lego.

10 *primo*] promo.

Et id] Eid. pro id.

rei qua] reque: pro rei: vt die pro diei.

11 *Quod lætitias*] quot lætitias.

12 *Lernete*] cernite.

13 *prius*] primo.

15 *dictu*] victu, vide 4. Agell. 16.

16 *discederent*] descenderent.

18 *genitiuo*] generiuo.

19 *in*] deest quibusdam.

mortem inibo] mortem inhio.

20 *Varro de liberis*] Cato vel de liberis.

21 *Hostis*) Hostes.

IN CAPVT X.

1 *Setina*) Gemina.

non valentia) haud valentia.

minus hac) animus hoc.

doscelane] dos cellaue MS. δὸς καὶ λάβε. Scaliger. id est nemini crede.

miso clandestinorum pictor &c.] miso clandestinorũ rumpi M S. Ego misera, visu clàdestino rũpier. ferè mater amens, ora feruere. S.

litoribus) lictoribus.

πεὶ πνοῆς] πεὶ τῷ γράφειν.

libro iij) libro iiij.

Salcis, falcis.

terra, lauere) terræ lauere.

squalam) squalidam.

miserum) miseram.

sanguinem] sanguen, sanguine.

vident lauere) viden lauere.

Andromeda) Andromacha.

locant in clypeo) collocauit in clypeo.

3 *Facite vt ignis feruat, ligna insipite*) Far concidite, facite vt ignis feruat, ligna in frusta cōcidite. alij, ligna insipite, id est inicite. vide Festum in Insipere.

4 *Et sonit*] æs sonit, vel aër sonit.

sonere) simile illud Accij apud Priscianum, sed valde resonunt regiæ.

Hermaphrodite) Hamapotide.

atq; [illegible]

5 *Cunctexa expedibo*) cuncta expedibo.

10 *Conatus artiuit*) cùm natus artiuit matri interfeminia.

11 *Audibo pro audiam. Enn. Telamone: more antiquo audibo*) Audibo pro audiam, more antiquo. Enn. Telamone.

Num ab eo) Nunc habeo.

12 *Lingua bisulcis actu crispo fulgere*) linguæ bisulcæ iactu crispo fulgere.

Magni) Manli. torques Manli vocat, torques detractos Gallo.

15 *non possum ciuem pati, orcus est, &c.*) non possum pati. Horæus est, id est, ætate integer. Scal. 4. de lingua legit. porcus est.

19 *cupidinis*) libidinis.

22. *da*) dabo.

25 *Morum pater &c.*] Morum pater est, negato esse sic me MS. Pater: at st negato.

27 *Pithone*] Pitone.

31 *Sapini*} vide Priscianum.

36 *Fidebo*) viuebo Lips. eo sensu. Tibi cùm viuebo fidelis ero.

De patincis) depaticis.

IN CAPVT XI.

1 *De animo*) de Antio MS. de Annio vel Manio.

6 *singula*) singulæ.

8 *Nau. Paul.*] Pacuuius.

largimur) largiter.

15 *saniter*] vt permisit sæuiter.

19 *Et structum ampliter*] exstructam ampliter, ad quam nunc accumbimus.

mensam] his adde supra Epulum.

largi) largito.

pugnate) pugnato.

experiri te &c.] te operiri. quantisper? non &c.

21 *Viuax &c.*] bibax vetus quàm duriter nunc consulis.

22 *captandum*] captando.

23 *præscriberem*) perscriberem.

26 *partim da cursim æquiter*] partē da cursus æquiter.

Nam vt pergam accensa &c.] Nam vt Pergama accensa & præda per. &c.

27 *qui mihi atque Episco*) mihi atque Syrisco: vel Vopisco.

liguris) ligaris.

veniens] adueniens.

senio) senno.

29 *Non ignauiter putando*] non ignauiter pugnando.

31 *mitis est pectore*] materno viuis pectore. Iun.

36 *deiecta*] delecta.

39 *nos feramus*] vos feratis.

40 *haud*) aut.

si amnes) sint omnes.

42 *ista hac*) isthæc.

43. *Sat me &c.*] satin vt meum cor volupitati.

luptatibus stat? immo talitus se obtulit hæc facultas, Lips. stare voluptatibus, plenum esse. sic Titinnius, Agrum stare sentibus: Sisenna, Cœlum caligine stare. Alius ita legit: Satine vt meum cor voluptatibus abundat? immortalitus sese obtulit mihi hæc facultas.

46 *cogitat*) cogat.

47 *Salbeolo parciter*] albeolo parcitur MS. sed alueolo parcitur. Y. Saucolam parciter Lips.

48 *Purgamento*] Pātalconte M. priuigno: amanti illa Lips.

49 *Hæc malos*] Ei malo.

à lecto iam longiter rati) à leto iam longiter errat: ita apud lucretium 3. extat in disputatione de immortalitate rati.

rati] Iacti MS. errat Lucret. 3.

51 *Saniter Afran. Megalensibus: Adesto, assentio te amare, me adorare sauiter*] sauiter Afranij Menalensis. At st: sentio te amare me, adorare sauiter.

te amare] non amare me, at adorare.

52 *Voluntas*] voluptas.

Multum ames &c.] multum ames, es paulum, des crebrò, venias rarenter. Ennius Andromachâ, sed quasi ferrum, aut lapis durat: rarenter gemitum conatur, Trabea Ergastulo: nam longè ab vrbe villicatier, quo herus rarenter venit.

durat rarenter &c.) dura, rarenter gemitū conatur. Pomponius Ergastulo: Nam longè, Ita.

Toruiter me amores amauit) toruiter, me amore sauciauit, Lips. est narratio mulierculæ, quæ auctoratum ad bestias amare cœpit, liquet ex titulo comœdiæ.

57 *Lupiasti*] Pancratiastæ vt 5. libro 1. Ast hic quem tu nunc, Scal.

58 *vel pectore rustico &c.*) vel pectori rustico contem tractes. N. laui dudum manus, Palm.

59 *Virginem præteriens &c.*) Indidem præteriens vidit dominos senium in ludo verecunditer non docentem discipulum, sed scalpentem nates. Palm. dominos pro domin. senem pro sene: scalpere nates, virgis cædere.

sensim &c.) senes, unum verecunditer.

61 *perfusè atque abundè &c.*) profusè atque abundè sparsa vala &c. Lips.

sparsi v, i) semper.

62 *Macco: mens*) mereo mens.

IN CAPVT XII.

1 *Nau. Tripartita*] Nouius Tripertita.

concursu] cum concursu.

Tot tropæa, tam de subitò, &c. Tot tropæa transdes, summam gloriam euorti fines eam desubitò? Lips.

2 *facias lustrum*] facias lucrum. Idem homine. Lips.

contendit &c.] Idem contendit oculos, derepente abit uelox, Lips.

cenam] scenam.

3 *Theog.*] Ornithogonia.

Higinius, Picūnus est parua veste picus Martu] Higinus: est Præneste picus Martis Fab. Picumnus parca est veste: Picumnus, picus Martis Palm. alij legunt, parca veste. Lips. varia veste.

naturalium] gestarum.

4 *veterum*] cæterum.

Non paucis &c.] me paucis malle à sapientibus esse probatum ἢ πᾶσι Lips. Nam paucis malo se ac sapientibus, Fab.

expendendos ab his] expendendos aliis MS. expendendos ciues, Fab.

5 *Idem*] id.

6 *fulgentem*] fulgentibus.

8 *ex ascriptiuis*) de ascriptiuis cum.

9 *regius*] cum religio. vide suprà in Later.

11 *quæ damna*] quæ data.

13 *nimis enim erat &c.*] Mummius erat enim odio quodam.

vti qui combibi) Hic locus corruptus extat 5. cap. 4. num. 105.

Ideò quod) id est quod.

14 *magis compotem & multis malis?*) magnis compotem est Lips. compos mali, pro malorum. Item Plaut. vino cupidæ eo more expertem. Turpil. expers malitiis.

15 *miracula &c.*) miracula cient elephantes.

16 *Quando*) quin.

18 *ver sacrum*] vide Festum in Mamertini: in Ver sacrum. Eusebium 3. de Præparatione.

19 *Aut cùm iter est &c.*] vt cùm iter est aliquò. & caussam commenta viai, aut apud aurificem ad matrem, cognatam ad amicam Lips. Hæ sunt excusationes mulieris, si quò ad amicum ire volunt inscio marito.

caussam commentaui] commenta viaust, Palm. Guil.

vt apud] aut apud.

Syllam] Sylla.

21 *Aut operatu*] aut operanda.

23 *ferventi*) candenti.

perstringant] præstringat.

29 *quæ mandata arcana &c.*] neque mandata arcana T. Ampio dedissent Lips. Fuit iste Pompeianorum partium: de quo vide Ciceronem 8. ad Atticum. & hoc libro 4. scripsit Varro de bello Ciuili.

30 *inconsultu meo*] inconsulto me.

inscribes] inscripsit.

institutio] constitutio.

triginta] viginti.

Et ponere validam] & disponere MS. & Olysiponem validam.

cuius vbi annis &c.]cuius ibi annis multis Asculi vestigium Palm.

Homeri] vide 6. Agel. 2.

39 *natus quod*] catus quod MS. Scaliger in Catalectis Æneas ot aptu st. quot luces habet. notæ sunt statuæ Demetrij Phalerei.

41 *Atabos*] Atelabus cum volucris.

42 *loculos soli*] oculos Lollij.

46 *negatiuam noue*] negatiuæ vnius significantiam habere. ita lego j. eodem 54.

48 *turbam orantibus*] turba morantibus, vt s. in Discrimen: alij Tubam.

49 *Sifilare*] citat hunc locum Priscianus.

50 *solebant ferre*] solere prouehere.

dare] darent.

resonare] resonare, id est soluta zona premere. Lips. legit donare.

Pascuntur &c] saltibus in vacuis pascant.

& plena] & plana.

52 *calore*] caldore.

54 *Negatiuas duas*] vide s. eodem Negatiuas duas.

56 *puerilitatis*] puerilis ætatis.

In Capvt XIII.

1 *Hercules*] Hercules.

2 *Cyclopes coclites*] cyclops longus pedes.

3 *Horiu*] oria: à legenda ora.

Saluete horia] salute horiæ quæ.

4 *Rerum flumen &c.*] Verum flumen vti atque ipso diuortio aquarum: ilignis pedibus cercurum conciuit equis.

5 *celerarent*] celarent.

6 *Myoparones*] Myoparonas.

7 ἀεὶ ξυφίς) ἀεὶ σὺ χάρων.

fasele nactum] Alius nactus consillas littore inquit conflictum.

strahi] tragi.

8 *Lenunculus*] qui & Remũculus Agellio.

super] per.

14 *lucis*] luci.

pedes] oculos.

16 *Ancora*] Anguinæ.

vel omnia] malum vela.

anchora soluta] anquina soluta. Anquina Isidoro funis: eámque lectionẽ postulat lex versus.

17 *Qui progubernator*] cui progubernator.

propè euertis] properè.

prouectus] profectus.

In Capvt XIV.

1 *cingula obuncula*] tegula obunctula.

sordidis sine, & dicis] sordidis syntheticis: sordidis. id est parum decentibus.

& dicis] vt dicis.

poeticon] ποιητικόν.

alis Menandri] Thau Menandri.

2 *calantica*] carantica, à κάρα.

3 *segestre*] vide s. cap. 1. Toral.

4 *Quod*) Quot.

5 *lectuariam*) lecticariam.

vela) vasa.

6 *medici*[mendici.

holoserica) holoporphyro.

Partum) partim.

7 *tectum est quiduis*) tecum est, quiduis satis MS. cùm tectum est (quid vis) satis est Guil. id est, cùm tecta es ac vestita, quid vis amplius?

alieni) id est alij. vt socienni, socij: dubienni, dubij.

9 *Toga tracta est &c.*) Toga detracta est, & abolla data est ad turbam mihi, feram militias munera belli vt præstarem. Palm. belli, id est in bello, aduerbialiter sumitur vt Grammatici volunt.

uelli) belli.

12 *Sardinia ista pedibus.*) Sardinianis tapetibus, chlamydas &c.

13 *tuniculam induam*) induculam.

παπία πάππα) papia papa.

diffingitur purpura) purpura discingitur.

15 *Rica*) vide Varronem 4. de lingua.

nunc) nos.

ricam, Ricinum) ricam ricinium: ita legendum ex ipso Nonio in Mollocina j. & c. 16 j. Altulam.

16 *Ricini*) ricinæ.

cice) cice MS. ricæ.

&) deest quibusdam.

oraria) quibus os obuclatur.

Veliterna) Hetera. Est enim Veliterna Titinnij non Turpilij.

18 *Indusiatam*) intusiatam. Varr. 4. de lingua.

caltulam) castulam. vide infrà cap. 16. castula.

19 *aurea chlamys, qua*) aureus clauus qui MS. Scal.

manicis mortualibus) malaciis mortalibus.

20 *subnimium*) subminium.

bellisensem interim escā meram) Veliensem interim Oscam meram Lips. Oscum, id est opicum inter conuitia spurca, & in eas quę capitis non pudici.

24 *delitiarum*) diuitiarum.

25 *Praeterea &c.*) præterea quod in lecto MS. quod endo lecto.

antè) id.

31 *carinarij*) cerinarij MS. id est cerini coloris infectores.

33 *dicere*) docere.

Et quo) Ex quo.

34 *vnicè*) vnitè.

quotidianis) quotidianus.

37 *capitum tegmina*) imò pectoris, ac mamillare fœminarum. vide Varronem 4. de lingua. Quin, locus Varronis hic prolatus à Nonio

Nonio contra eundem facit.

ea) hæ.

appellauit) appellant.

38 *Encombomata*) ἐγκόμβωμα genus suppari aut cincti fœminei aut seruilis, v. Pollucem 4. cap. 18.

Parnacides) Arnacides, ἀρνακίς meminit in Symposito Plato. Est autem in genere coactilium quo pedes includuntur.

In Capvt xv.

1 *Frangantur*) figuræ.

2 *APhocaschius*) ἀποπάτους I. (id est excrementa alui) Apothecas Chias Lips. Apothecæ, cellæ vinariæ.

4 *Cælius*) Cæcilius.

6 *dare*) dixi ad Varronem, vbi de Menta vinaria secunda.

dare) dixi ad Varr. 4. de lingua.

8 *sic cateras*) è terra, vt situle.

10 *iuuet*) iubet.

habent) habes.

ornarium) adde huic loco Nonium in Humo: in Suffundatū: in Sabulum: in Porcas, hæc enim loca simul iungenda.

11 *Argenteo*) argēto. sumptū ex Homero. v. Turn. in 4. Varronis.

12 *vinitari*) inuitari.

14 *Cumanos calices*) decumanos.

16 *aduentoribus*) adeo emptoribus.

19 *voluit*) noluit.

21 *aquilina*) culignæ.

32 *esse parata*) essent parata. Vrceolum aquæ manalē vocamus S. id postea aquimanile. & in l. 3. ff. de suppellectile legata: Aquiminale.

Manalis lapis) v. Festū in Manalem lapidē.

Manalem) manale, v. Festum in manalem lapidem.

qui tunc mouetur) v. Festum in Manalis.

33 *capidus*) dixi ad Varr. 4. de linguar. v. Festum in Caius.

34 *Sinum*) sino.

35 *lepista*) dixi ad Varr. 4. de lingua: vbi de Mensa vinaria.

36 *Craterra*) Creterrę.

ponta) fonte.

craterra) creterræ.

anancea populo) anance à MS. Anancea poculo.

In Capvt xvi.

2 *Infectores*) institores.

Impluuiatus color) qui suasum & insuasum Festo.

fumato stillicidio) fumoso stillicidio, Festus.

3 *impletus*) implutus.

4 *malatiis mortualibus*) malaciis mortalibus, sed castulam.

5 *Castula*) Calcula v. 5. cap. 14. Indusiatam.

præcumbas) Sic Varr. de re-rustica oleū vini.

quod nuda) quo nudæ:

8 *ab ostro colore*) ad ostri colorem.

Veliterna) Hetera.

gestantem) iniectam.

Aurora ostrinam) Auroram ostrinam, MS. id est dilescit, lucescit.

10 *Croceus*) crocinus.

12 *coriarij*) carinarij vel cerinarij.

13 *Hispanum*) panum.

lugerent, &c.) lugerent: funere ipso pullis pallis amicto, Scal. in 4. Varr. sed ita legēdū. Vt dum supra terram esset riciniis lugerent, funere ipso pullis pallis amictæ, Scal. hæc etiā verba sequi debent alia Varronis quæ proximè sūt in Anthracino.

14 *proximo*) proximè. MS. proximū, Scal.

demisso) dimisso.

In Capvt xvii.

1 *Sparagos*) Asparagos.

3 *tacitulus*) taciturus MS. tacitus.

5 *videris*) videbit.

8 *Ocymum*) ocynum.

horto) corcho, MS. Choro.

12 *citò tollit*) sitim tollit.

17 *ad folliculos, &c.*) & ad folliculos reliquos & vinacea adiiciebant sapam.

In Capvt xviii.

1 *Quem procul adspexit, &c.*) Quum poculum adspexit imbitere, volat. Reuertit qua catapulta volat.

Paceuo, &c.) Pacio: soleo rescit MS. sol coruscat, aerea for, hastile fatissa, l.

Plaustra corijs) plaustra coricis Lips. Corici leuia missilia Virgil. Coricique leues humeris, & letifer arcus.

Aegades) Ægates.

3 *velox*) veles.

4 ἄμμων μετρῶν) ἄλλων φρυκτὸς οὐ μαρτυρήσ. MS.

7 *vna epistola*) vnam epistolam.

catà pultas concitas) catapulta concitos.

8 *volabile*) volabilem currens spato.

14 *perignari*) pergnari.

15 *proelia*) proeliam.

16 *fecit veritus*) fecerunt verutis.

19 *tela Galliarum*) Telum Galliarum tenerum.

20 *Quæ valide, &c.*) Quę valido venit cōtorta falarica missa.

21 *volabile*) volatilem.

traijcit) traicit.

23 *à ceteris*) ac teres.

24 *Ac duris*) aut.

25 *Conuictus tamen & tempora singula cōstituit, & sicut steteras*] Connixus tamen ex tempore signa constituit Lips. Et tempori signa cōstituit, & manipulos sicut steterāt, obuerti iussit, Guillelm. Tempori, id est celeriter. Plautus Rudente, Vigilare hominem oportet, qui suo vult tempori negotia facere.

29 *puteos*) pluteos.

harpages) harpagiis.

31 *Corisci*) corici MS. Glorisci Camer. Lips.

1. Epistol. 4.

IN CAPVT XIX.

6 *Fratris*) *fratris* Ianitrices.

7 *Amitini fratrum maris, & feminæ filij*) vide l. 1. ff. de gradibus.

IN ISIDORVM
De disciplina & arte.

CAPVT III.

820.36 *Ezechiele angelo*) Ezechiele per angelum.

820.52 *Apud eos*) apud Græcos.

CAPVT IV.

821.11 *Collisione varie*) collisione vocis.

20 *Quiddam semisonum*) quiddam semis.

822.4 *Et Latine*) & legitimè MS.

13 *Vberius eleuatus*) vberius elatus.

15 *Literam Salustius*) literam saluius MS.

CAPVT VI.

825.35 *Vel quod*) vel quam.

827.6 *Ab inchoantis iudicio*) ab inchoantis indicio.

828.36 *Vbinis praponitur*) vbiuis ponitur.

830.34 *Quia tractus*) quia iteratus, vel in aliis exemplaribus contrarius.

829.9 *Rama*) Ranna.

842.18 *Cum suis operibus*) cũ suis opibus, al.

853.15 *Res relegata sit*) res religata sit.

862.8 *Vsum habere*) non habet.

864.24 *Iudicium ebria erit*) iudicium crisis erit.

58 *Iuuentutem illam*) Iuuentute illa.

867.41 *Cum quidam inctatione*) cum quidam iactantia.

869.58 *Aliæ derogatiua*) aliæ negatiuæ.

877.38 *Et peruarias formas interationésque*) Et per varias formas rationésque.

881.35 *de cuius re quæritur*) de cuius notatione quæritur.

882.16 *Iuxta rationem*) iuxta proportionẽ.

892.27 *Nã prouocati studiosi*) al. studio sic.

901.28 *per astrorum rotatus*) al. per astrorum ratos.

906.16 *fernefacta mitescant*) al ferucfacta maturescant.

31 *vapore eius vniuersa*) al. terra consumeretur, sed vt C.

34 *vicissitudinum permutatisnúmque seruatur*) al. mutationum motus accipit.

49 *se intiuxerit* al. se iniunxerit.

908.32 *per diuersos orbes*) al. per diuersos ordines.

911.16 *deperditur vnus*) deperditur humor.

912.12 *ad iuste pondera libra*) Adustæ pondera libræ.

916.45 *ex aeris*) ex eius.

917.29 *per hunc cursum comitetur eos insania*) per hunc cursum comitentur eos insidiæ.

919.50 *qua ita veluti*) quod velociter.

920.5 *coloris fellei*) id est nigri.

23 *quasi popula*) quasi pupilla.

922.15 *spatomeleguna*) spatomele, guna: alia exemplaria habent guua, alia guura.

21 *glyscere*) Clystere.

25 *sana fieri*) sanæ feriri.

59 *suaui telino*) telinio, fortè Delinio.

923.10 *qua proinde*) vnde &c.

926.16 *signo dato congressio*) signo dato egressio.

48 *& in eisdem solis*) & in eosdem soles.

59 *qua plebs*) quæ plebes.

931.16 *qui non irritatur*) qui non irretitur.

24 *tractare arbitrio patitur*) tractare iure patitur.

39 *fines vtrique*) fines vtriusque.

50 *est commodum*) est commodo.

55 *quia prece additur*) quia prece aditur.

932.7 *fidei contracta*) fidei contractu.

933.31 *ad alios sunt*) ad alios sæuiunt.

934.6 *item & abiuratio*) item & obiuratio.

935.4 *quasi iugum bonum*) quasi in boue.

34 *est & lautumna*) est & latomia.

942.10 *& in florem cuncta prorumpunt*) & in florem, cuncta rumpuntur.

943.5 *elijs agentibus*) Biduis agentibus.

954.23 *qui interpretatur iniquitas*) qui interpretatur nequitia.

955.53 *esse affirmans*) esse constat.

55 *historia continetur*] al. historia retinetur.

955.59 *in insula Pathmos traditur*) in insula Pathmos creditur.

957.56 *apud Græces quoque caliterius*) apud Græcos quoque Cassiterius.

57 *nostrum aliena*) al. nostrũ nullatenus.

959.28 *epistolarum colloquia*) epistolarum eloquia.

960.23 *quam eucaristeo marmore*) quam carysteo marmore.

960 *& eucaristi viriditas*) & Carysti viriditas.

42 *quadam nomina*) quædam genera.

961.47 *rustici venus*) Rustici vorsus.

962.16 *est era*) est area.

18 *est era*) est area.

41 *si est era*) si est area.

963.16 *quoto Kalendas*) Quoto Kalend. die.

964.7 *hinc & laterculum*) Hinc & Latine cyclum.

966.44 *sacramentum apparuit*) sacramentum aperuit.

967.11 *qui tantùm lunationes*) qui tantùm lunas.

40 *nequeat annum subintroducere*) nequeat annus subintroduci.

52 *in se resoluuntur*) in se reuoluuntur.

968.20

968.20 *Absoluto*) à absoluto.

969.27 *Symbolum confitentibus*) symbolum competentibus.

40. *Autem illius*) Autem nullius.

970.7 *In sacris collectus*) in sacris collectis, al. in sacris collecta.

13 *Latine sicinium dicitur.*) Latine Succinium dicitur.

15 *vel saltationes classium*) vel saltationes plausuum.

22 *Quod carmen inde*) Quos inde.

38 *Psalmus verò canticum*) Psalmus verò cantici.

970.73 *requies distincta*) requies distincta.

974.42 *Quando claudum*) quando paralyticum.

976.32 *Letaniæ verò dicuntur*) Letanię vero indicuntur.

36 *An exomologesis dicantur*) an exomologesis indicantur.

978.46 *Quia essentia vita viuit*) quia essetiæ vita viuit.

979.49 *Ipsam maiestatem*) ipsam manifestationem.

50 *Vnde & Iohannes id epistola sua dicit*) vnde & Dominus in Euangelio dicit.

982.2. *ὁμοούσιος vnus*) Rectius vnus, id est condicitur enim coessentialis.

985.23 *opera indeficieter*) opera indesinēter.

53 *Quæ de vnica eius*) Quæ de vnitatis.

989.9 *Per quæ*) al. per quos.

990.10 *Sunt autem sublimiora*) sunt autem sublimiorum.

27 *Quoniam seraphim*) quoniam cherubim.

991.27 *Nomina compnecinur*) nomina commutentur.

992.20 *Et populi Dei*) Et populus Dei.

37 *Sunt propagati*) sunt progeniti.

993.4 *Causa nominis immutati*) causa nominis immutata.

994 12 *Ab amaritudine vocatum*) ab amaritudine figuratum.

17 *Gothoniel*) Othoniel.

995.38 *Ioachaz robustus*] Ioathan cōbustus.

46 *Amri* Ambri.

996.47 *Non ambigens*) non ambiens.

997.3 *De conuersatione*] de conuersione.

1001.38 *interpretatur obediens*) interpretatur audiens.

1003.10 *vel Domini*) al. vel Dei.

27 *More malleatoris vtraque ferit*) more malleatoris vtrinque ferire.

1004.53 *Sacerdos & Pontifex*) alij sacerdos vel Pontifex.

1005 7 *Cum pro æstu*) cum per æstum.

27 *Sacramenti mysteria*) Sacramenti ministeria.

38 *Apud Hebræos Nathinnei*] apud Hebræos Nathanei.

1006.12 *Ostiarij, id est ianitores qui hæc* vsq; ad dictionem Filij in manu scripto Cod. non leguntur.

20 *Malos habentes*) al. malos tenentes.

39 *Nam heremum dicitur quasi remotum*] Nam ἔρημος dicitur desertum.

1007.7 *Orthodoxus*) ὀρθὸς enim recta, δόξα opinionem siue sententiam significat.

1010.1 *Aut superstatuta*) aut superinstituta.

30 *Esnes*) Esseni.

33 *Genistes*) Genestæ.

41 *Meristei*) Merestæ.

1012.19 *Prouincia Cataphrygia*) Prouinciæ Frigia.

1013.2 *Per Prophetam*) per prophetata, al. profectum, quæ lectio vberior est.

1014.9 *Circumcilliones dicti*] Circumcelliones dicti.

18 *Qui Constant ij persecutione*) Qui Constantio persequente in Catholicam redire delegerunt.

1016.52 *Et sensus penetratione*) & sensibus capi, & ratione.

1017.14 *Quasi volutans*) quasi volutantem.

42 *vt Maro*) vt Vario.

1019.8 *Ea quæ per violētiam dicuntur*] eaq; per vinolentiam distribuere dicuntur. (bre.

1020 16 *Quis noscere Fibra*) quis noscere Fa-

1021.24 *se plenos assimulant*) se plenos simulant.

56 *Actus & euentus*) Actus & euenta.

1022.10 *Et diuerso factu*) & diuerso facto, al. fato.

32 *Quidam ages*) statages, al. Sages, al. strages.

1023.32 *In cœlum recepta*) in cœlū receptos.

1024.28 *Tenere perpessi sunt*) tenere permissi sunt. (Baal.

1025.10 *lingua Punica Bal*) lingua punica

39 *Persuadendo adducit*, persuadendo adducit.

1026.21 *Sed plana*) Sed planè.

1027.45 *Mars autem apud græcos*) Hęc verba apud Græcos, superuacua esse puto.

52 *Phœbum quasi ephebum*] potius ἀπὸ τοῦ φοιβᾶν, id est purgare.

1029.16 *Quod commixta corda*) quod mista concordat.

20 *id est, fœmina*] potius quasi ἀθήλαστος quod lactata non sit.

44 *sine vi*] sine viro.

1030.46 *in heremo videri*) in heremo Iudęi.

1031.34 *propter tres effectus*) propter tres affectus.

41 *quasi numina*) quasi nomina.

1032.33 *qui Græcè panita*) qui Græcè [illegible].

1034.12 *est: quam Neuius*] est. qua Neuius.

14 *cæteri assiderunt.*) cæteri essul erunt.

1036.18 *& Cusa* & Luza.

1037.28 *vrbs Schytia*] vrbs Cythium.

1040.36 *cū velis pansis*) al. cum velis pelagi.

1040 *Varro italiam appulisse*]. At Varro Italia expulsos esse.

1040 *Et Eurimedusæ*] & Eurymosæ.

Successit Agranus] successit Granus. al.

Antea Emaci] al. Amasani, vel Amacani.

Prolis, prolis spem perderent] al. spem prolis amitterent.

1041 *In ossibus capitum portare*] in ossibus capitum potare.

1042 *Id est* ...] al. id est. ...

Vandelicus amnis] al. Vandalicus amnis.

Vt Tolerates] al. vt Olarates Amstruar j, al. Samsi: Vani: Quadi: al Elandiani: & Vbantes.

In magnam coluerunt gentem] in magnam coluerunt gentem. al. creuerunt, al. conualuerunt.

1043 *Quod genus*] quos Cneus.

Circa Ylluram. al. circa sturam.

Flumen septem] flumen septi.

1044 *His nomen Gauloen*] al. His nomen Gauleon. rectius Gaulo.

Pamphili] Panfigi, al. Pangij, forte Pamphagi.

1046 *Grauissima edicto corripuit*] grauissimo dicto corripuit.

1047 *Luxuriose dominationis cupiditatem crudelissimam*] luxuriosos dominationem cupiditate crudelissima.

In ore] al. in more mare.

1048. 8. *Quod equo sideant*] quod equo insideant.

28 *Culpam contraxerint*] culpam construxerint.

1049. 11 *quos sub se*) al. quos sub secunda.

1050. 18 *domus, genus familie*] al. genus familia, quam lectionem magis probo. Nam Domus & pro genere & pro familia accipitur.

35 *Quasi* ...] quasi ex coniectura.

1051. 19 *Extra parietes proces dicuntur*] extra parietes proceres dicuntur.

42 *Et in locum*] al & in loco.

51 *Magistratus*] al. Magistrati.

1502. 31 *Locatum tenentes*] ad locatum colentes.

52. *Nam sola vrbs*] al. Nam sola Roma vrbs.

1053. 3 *Mancipium esse putantur*] al. mancipia esse dicuntur.

1054. 9. *Quam reputent*] quam putent. al.

28 *Est & stirps*] al. esse stirpis.

36 *Vnigenitus quod sit vnicus*] Vnigenitus, post quem nullus.

50 *Quod humana consuetudine*] al. quod humanam consuetudinem.

1055 18 *Qui de defuncto*] al. Qui post defunctum.

30 *Hausto concipere*] Ita reposui loco eius quod prius erat. id est Austro.

Tius Græcum nomen] Θεῖος enim patruum significat.

1066. 5 *Vel tribus mulieribus*] V. C. quasi duabus vel tribus maritus.

Viro vno] secundo non.

1067. 25. *Qui nutritur*] qui nutrit.

1068. 18 *Aelatus pro eo*] potius referendum est ad literam E elatus.

Nam quidam auarum] Nam quid est auarum esse.

1069. 12 *Aenormis*] poti⁹ legendũ, Enormis

1072. 14 *Confusus à confessione.*

25 *Collegatus*] collegiatus.

1072. 47 *vel in cereumate*] vel in certamine.

1073. 6 *Tenebras crepat*] tenebras vertat.

12 *Ira in id actus*] al. ira inductus.

1075. 33 *Cogebatur à dominis*) al. cogebatur ad nominis ignominiam.

44 *Quasi fœtu abunda*] al. quasi fœcunda.

1076. 43 *Species argumẽti*] species ab argumentis.

1078. 34 *Cui nec animam à mane habẽti surrexit tumulus*] Cui nec absenti. Ego legendũ arbitror, Cui nec animam debenti suppetit tumulus.

45 *A pudore vocatos*] à pudore vocatus.

Pudorem.] Putorem.

1079 7. *Latus*] locus.

18 *Multa que*] multaque.

51 *Illuc currere*] illuc cursus.

52 *A fluore*] a furore.

1080. 1 *Lautus*] lauatus.

1081 *Apud Græcos sydetri*] forte ...

Nec quicquam] nequicquam.

1082 *Orthodoxus recta gloria*) imò rectæ sententiæ.

Et obtusior) & obscurior.

Oblectator) oblatrator.

1083 *Quod pueros agat & doceat*) Imò ... id est, institutione.

Enim viciam) enim vigiam.

Herba vitia) herba vigia.

1084 *Mercedis*) mercedem, al.

Omnium) hominum, al.

1085 *Quia resipit*) quia recipit. al.

1086 *Quasi satis verus*) quasi satis seuus.

Sauus) forte seeuus.

1087 *Quod sit exsiccatus*) al. quod sit exsuccatus.

Sagio) al. Saio.

1089 *Diurnus*) diuturnus.

Ponderum lancis) Ponderum lanx, vel lances.

Vesanus porro sanus] Vesanus non probe sanus.

Quod spiret) al. quod inspiret.

Per tenues venas] al. per tenues vias.

Quod vinacior) al quod viator.

Odore attractus) alias odore attractus.

1092, 14.

1091.37 *odore attractus*] al odore attactus.

1092.14 *Graci mallonem*] fortè μαλλὸν.

48 *plerique pupillam*] al. papulam.

1093.4 *& somno conuenientibus*] al. summò cohibentibus.

36 *Aurium inde dictum*] al. auribus inditũ.

43 *Pinnula*] al. pennula.

44 *Pinnum*] al. Pennum al. Penna.

47 *spiritus nare*] al. Spiritus manare.

57 *Pinnula*] al Pennulæ.

1095.6 *accuses frangere*] al. accusas frange.

24 *bracchia cilluntur*] Bracchia cillantur.

1096.31 *Græcè incisio dicitur*) alludit fortasse ad etymologiam δέρματ☉. Nam δέρμα dicitur ἀπὸ τοῦ δέρω. quod significat scindo, vel cædo.

60 *compagia*) al. Compago.

1097.9 *vertibula*) Vertibula, al.

17 *dum flectuntur*) dum plectuntur, al.

19 *vallata seruetur*) vallata saluetur, al.

22 *lena*) al. leuo.

1098.52 *voluit*) al. cogit.

1099 20 *i. est circumfusa*) al. circunflua.

45 *ex vno saltu*) ex vno motu.

1100.47 *omentum membranum quod*) al. menbrana quæ.

1101.9 *ac replexa*) ac reflexæ.

28 *quod iactu sumitur*) quod iactum sumitur.

37 *menstrua propter circuitum*) Menstrua à circuitu.

1103 32 *qui viri*) fortè virid ores.

3 *adolescens sed minus*) in quodam v. c. semper Adulisceus scribitur & Adulisceutior, & senis pro senex. al. senes, al. iuuenior.

1104.51 *cur diceret*) cur non diceret.

1105.6 *quo ille pomi eju morte meruit*) al. qui vetitæ arboris pomum mordens, mortem incurrit.

10 *matura*) al. merita.

1106.7 *vt in teporibus Xerxis Regis*) al. Xerxi quippe vulpes.

32 *vel Scinodontes*) fortè χιζόδοντες.

37 *quos Græci sterisios*) fortè στερητικούς.

1107.37. *calamis venarum*) al. auenarum pastus.

1108.23 *suos stupescere faciebant*) suos stupefaciebant.

50 *quæ Latinè scedra dicitur*) quæ Latinè excedra dicitur.

1111.27 *à marte vocatus*) à mare vocatus.

52 *vnde eas capreas*) vnde eas creas.

1112.50 *vsus in excolenda terra*) vsus colendo terram.

1113.1 *trionem hic moderatur*) Trionum hic moderator.

23 *camor enim fortè* καμηλος.

34 *est à rumine*) al. est à ruma.

37 *quasi assedus*) quasi adseddus.

38 *hoc animal*) al. ab antiquis.

1114.40 *badius*] ἀπὸ τῶν βαΐων, hoc est, ramis palmarum, qui colorem spadiceum referunt: & hodie Hispani hunc colorem Vayo vocant.

1115.3 *petali*] petuli, al. pe tei.

4 *cãlidi*) candidi.

ceruinus) cerumalus.

1116.4 *musino*) musinco.

48 *propter volucrem*) propter celerem, al. velocem.

1117.38 *mons elesio*) mons al. Elesio.

41 *autem promoscida*) al. promuscida al. proboscida.

43 *boues Lucanos*) boues Lucas, al.

46 *Lucanos*) al. Lucas.

1118.6 *& homines viuos*] & homines visos.

52 *quasi leopos*) quasi leopes.

1119.3 *& tantum*] & tanto.

46 *quidam cruda*] quidam cruram al. clunam, al. duram. al. clutam.

1120.9 *prædicit*] præcidit.

16 *vulgus captum*) vulgus catrum.

20. ἀπὸ τοῦ χαίρειν] al χαλεῖν.

1121.21 *dum pluit ei*) dum super eius.

1124.11 *lacte irriguis vberibus se*] Lacte riguis se vberibus.

23 *obites dicta*) opheltes dicta.

38 *salpinga*) scalpiga.

41 *brucus est*] in tribus exemplaribus manuscript. non habetur.

1125.25 *& animam extinguit*) & animam eximit, al. exigit.

1127.38 *in carne putrefacta*) in carne putre.

1128.14 *vt musculus*) vt masculus.

16 *& musculi*) & masculi.

1129.9 *lapidum tergo repercussus*) lapidum repercutiat tergore.

18 *vngulis binis*) non legitur in v. c.

29 *libidinem inhiberi*) libidinem minui.

50 *inclusum vasis*) v. c. inclusum nassis.

51 *infestis luminibus*) infestis nominibus.

1132.18 *spongia*. al. Sfungia.

23 *docetur cruore*) al. docetur crure.

48 *sine masculi commixtione suscepta*. al. sine susceptione concepta.

49 *quæ idem insequens*) al. quæ item inconsequens.

1133.6 *aliæ incolæ*) al. aliæ incuriæ.

14 *& merula*) al & meruta.

1134.6 *Gradipes*) fortè ἐμάδιπες.

1136.8 *dirigendi latè interluceant*] al dirigẽdi iactæ, al. proiectæ.

1137.9 *insidiarum vias monstrare*) insidiarum vices monstrare.

38 *tradere iure*) tradere dure al.

1130.21 *eos posse*) al. eos post se.

1139.11 *vpupam*) al. opopam.

27 *merula*) al. meruta.

1140.40 *castros*) al. costras.

quasi focus)al. quasi fagus.

1142.11.cum me expectares)al. cũ ad me spectas &c.

1143.9.vna porta)al. vna parte.

1145.16 axium circuli) axium cicli.al.

1149.2 à parte Gallica)al.à parte Galliæ.

41 alatis viribus Austri) al. alitis viribus Austri.

1150.12 in Chio)al.Plin.Cea.

20 Lechnus)al.Lethnus Plin Linum vocat.

29 in India Siden)al.in India Sidin.

30 omnia merguntur) Plin. lib 31.cap.2.in Africæ Lacu Apuscidamo.

33 saxa generat)Plin. lib. 31. cap.2. saxa egerere ait.

in Achaia aqua]Plin.in Arcadia.

37 qui humoris nexibus humum) al.qui humores noxios in humum.

1155.8 qui lacus magnitudine sui) al.qui lacus magnitudinis vi.

1158.30 sibi ambigendo)sibi ambiendo.

42 ex vna Prouincia)ex vna mons.

1159.4 tunc præruptis) tunc ruptis.

1100.30 venti per concaua terræ præcipitati) ventis per caua terræ citatis.

31 montes tumulique sedere)montes tumidique sedere.

1162.12 regiones eius nomen transierunt) Regiones in eius nomen traxerunt.

1164.56 sunt propãsis iugis)sunt pronis iugis

1166.55 hanc Cygnus]hanc Cydnus.

57 & Coriscos)& Corycus.

59 colore pulchrior)colore plus.

1167.& Vesenus)& Veselus.

45 callaicum quoque) Callainam quoque.

1169.22 quem peranitem)peonitem.

1171.4 occa)ocea.

1172.9 bizanzena) Bizacena.

28 à flumine Amisiga)Amtiga.Plin.verò in Tingitania Ampsagam fluuium statuis.

57 à meridie Gaulalum)à meridie Gaulacũ.

1174.57 sua enim apte)suapte enim.

1175.7 quod vocatur Hespuceras)Plin.quod vocatur Hesperion ceras.

55 iura finxit]iura fixit.

1176.21 & Malelum mare) & Matthæum mare.

1178.43 oculos aqua)oculos aquis.

1179.3 Ebolus Insula) Ebosus.al.Ebyssus, Plinius Ebusius.

43 hoc Hipponeregium) Hipporegium , & ita Plinius.

1180.1 casim)Crau.

39 quasi alpes Pœnina)quasi alpes peninę.al.

1181.36 inter arduos montes loca) inter duos montes locata.

1182.39 Hiatus)al. iactus.

1185.4 Adia)al. Andiæ.

25 & Calamia)& Calamos.

1188.9 à Pausina)al.à Pausima.

59 colorem suu)al.colorem sui.

1189.28 in medio lanea)in media lanea.

31 in exordio Oenotri)al. in exordio Enotri.

1191.57 dictus à Vicinis)al.dictus ab ipsis.

1192.6 ne passim vaga hosti pateret) al.ne vagantes hosti paterent.

47 quintana)al. Quintana.

55 imbuli)al.imbulia.quia subuelamina.

1193.40 & menstrifera)al.monstrificæ.

1195.39 proiecit materias) proiecit macerio.

1198.39 quasi finsores)al quasi pinsores.

1200.18 ac tessellis) ac testellis.

1201.16 formatum siue formatium) hodie Hispani vocant Tapius.

34 tabulis inter stantibus]al.tabulis in terra stantibus.

1202.32 Tescua)al. Tesqua.

1204.48 rustici agrum vocant)rustici agnũ vocant.

51 Lyra quod defossum est) quod defossum est Lyra.

52 Galli candetum)Galli centenum.

54 autem pedum C.L.quod aratores candecũ vocant) pedes CL.quadratos iustum candetũ.

1205.4 nomen mutare non potuerunt]nomen tamen non perdiderunt.

1206.9 appellamus itum) appellamus aditum.

15 à callo pecudum)à collo pedum.

1207.28 & confricato.)contritos. al. contristatos.

46 vnum quod foditur)Primum istud Plin. vocat viuum.

50 ad lanas sulfindendas)ad lanas suffiẽdas, al. suffendendas.

53 deprehendas nitore suo] nidore suo.

54 impositis ignibus)impositum ignibus, al.

1208.24 cum luna noctibus] Plinius habet luna.

57 canescentibus littoribus)Plin.canescentibus conuallibus.

1209 4 & maximè fricabile] & maximè friabile,al.

1209.56 saxi abrupti]saxi abrupta.

1210.17 cos enim)Cotis,fortè κάμμα.

32 occultum continet]occultum gerat,al.

1211.14 ex eo scripta]ex eo sculpta.

49 dulci intinguitur] dulci extinguitur.

52 fluctuari traditur)fluctuari creditur.

54 ad cutem]al. ad cotem.

1212 9 fissilique vena]silicisque vena.

12 quòd cute] quòd cote.

24 fuerit contexta]fuerit contacta.

29 laminosa scissibilis)al sed Isci similis.

32 obsius al Obscius Plin.Obsidius dicitur.

36 in Samo Italia)al.insula.

mytridas)Plin. Myrrax.

49 emites)Ita v.Cod.Ego ex Plinio corrigo Chernites.lib.36.cap. 17.

54 melites)Plin.Melititẽ vocat lib. 36.c.39.

56 Ismirus)v.c.Hisminis,al Hismiridius.

58 similis ostrea]corrigo ex Plinio , Ostreæ,

1213 *Amnites*] amites.

5 *meloticus*] moloticus.

7 *Sauinus*] al. Sabinus.

15 *ex sese remittentes*] al. ex sese renitentes.

52 *intertinctus varius*] al. interdistinctus. al. interstinctus.

59 *Ligdinus*] al. Lychnites.

1214.8 *Thebaicus intertinctus*] interstinctus.

10 *ascriptus coticulis*] ascriptus concolis.

26 *ad cutem*] ad cotem.

29 *in choo*] al. in Chio.

32 *est & Limensis*] est & Lunensis, al.

43 saxi eiusdem] *saxi eius*, al.

1215.3 *viride smaragdum*] viride amarum.

20 *aut lapilia mentis*] aut fortè capillamentis.

24 *aeris venis*] al. hærens.

27 *punctis abhorret*] Emendo ex Plinio, punctio obhorret.

60 *vel Germania*] corrigo ex Plinio, vel Carmania.

1216.14 *additis præcantationibus*) al. additis precationibus.

34 *bacca eius vel via candida*] v.c. Venæ eius candidæ.

1217.13 *fit electron*] v. c. Elector. & Phinius.

26 *Ligurius vocatus*) Corr. ex Plin. Lyncurius.

40 *est autem sculpturis*] est autem scalpturis. Plin.

47 *densitare obtusus*] nec dēsitare obtūsus.

1218.5 *nitore purpura*] nitore pura.

26 *Pedorus*] Emendo ex Plin. Pæderos. quam eadem cum opalo facis.

30 *prærogatiua vocabulo*] in vocabulo Plin.

35 *ad lacteum saporem*] ad lactis saporem.

42 *Galatias*, Plin. Galaxia.

51 *cimedia*] corr. ex Plin. Cynedia.

54 *Belocutus*] emendo ex Plin. Belioculus.

1219.2 *Achates*] v.c. Agathes.

8 *absectos*) ex Plinio emendo Apsyctos. in Indice verò Plinij corruptè legitur Apersyctes.

12 *media*] al. medea.

15 *à Vegenis*] à Veientibus. Plin. Veiis.

16 *bariptos*) emen. ex Plin. Baroptis.

18 *meramelas*] corr. ex Pl. Meromela.

21 *tricaus*] corr. trichus.

23 *è summo crea*] Plin. candidum. v.c. habet aerem. fortè legendum est, croceum.

31 *sangrus*] corr. Panchrus.

32 *olea*] al. olea.

34 *mitridax*] corrigo ex Plin. mitrax.

47 *exocontaitbus*] corr. ex Plin. execontalithos.

52 *murina*] corr. ex Plin. murrhina.

53 *in Germania*] emendo ex Plin. in Carmania.

1220.18 *abstrahi magnesi*] al. abstrahere magnetem.

33 *Galatias grandinū & candorem & figuram adamātina habet. Etiā in igne positus manet suum frigus*] locus est corruptissimus, quē ex MS. ita restituo Galatias grandinum & candore & figura, adamantinæ duritiæ habet etiam in ignes posita manere suū frigus.

50 *parietes imitatur*) Pl eiaculatur.

53 *fulgorem*] fulgore MS.

ac regis] en end ex Plinio regerit.

54 *electria quasi electoria*] alectria, quasi alectoria.

1221.11 *velut inter mortuos extinguitur*) ità Cod omnes corrigo ex Plin. intermortuus.

13 *Sandastrus*) corr. ex Plin. sandastros.

15 *veluti introlucidam*] v. c. intra lucidum ignem. Plin. intrallucido stellantes.

18 *lingnis*] Plin Lychnites.

25 *sculpturis resistit*] scalpturæ resistit.

27 *quodam animali*]

34 *alabandina*] Plin. halabandica.

36 *draconsites*] draconites, Plin.

37 *non ingemescit*] non ignescit. Pin. gemmescit.

47 *flogites*] Plin. phlegontis.

1222.8 *aurea*] pallida.

12 *leocrysus*) corr. ex Plin. Leucochrisos.

13 *malectrysis*) Plin Melichrysos.

21 *quadrata semper tesseris*] Plin. quadrata semper tessellis similis.

25 *calcosanus*] Plin. Calcophonos.

30 *in maleficis*] Plin. litigio illata.

31 *modò si inferatur*] modò inferatur MS.

35 *similàcetus*] Plin. Zmilacis, in MS. Zimilanitius.

36 *pro connexione marmoris*] pro connesio marmori, al.

41 *quanquam rutiles*] quāquam rutila Plin.

42 *eius si feruentis*] al. si feruentem aquam.

45 *achati*] acate MS.

47 *gemma sculpantur*] al scalpantur.

59 *carcina*) al carcinias.

1223.2 *ex rutilo sanguineum*) ex rutilo sanguineo, Plin. sanguinea.

3 *nigrum candibus cingit*) V. candido cingitur. ita & Plin.

7 *liparia suffita*) Plin. liparis suffita.

8 *ananticida in necromātia*) al. Pl. Anachitide in hydromantia

10 *euocatas tenere*] Pli. teneri. v. c. tenere Pagani.

13 *Bronia*] Pli. Brontia.

14 *è tonitruis cadi*] al. è tonitruis cadere

20 *habens stellas*] habens stillas.

25 *ex vero genere alterius in altra falsa transducere*] al. Plin. ex veris gemmis in alterius falsas traducere.

30 *quidam vitrum*] v. c. qui è tritis. Plin. è cerauniis.

53 *fama est pulsa*) Plin. fama est appulsā.

60 *hanc artem studuit*] al. fortè deest, perfi-

59 *in signo*] in signa.

1268.1 *Vt magis*] v.c. habet malus.

8 *prælata agminibus*) prælata imaginibus.

15 *in hoste*) al. in hostem.

1269. 42 *Tranquillinus*) Tranquillus, al.

1270. 1 *Est enim conitus*) al. est enim cõtus. al conum.

2 *Græci aplustria*) alpestria, fortè ἀπλάστρια.

5 *quasi venatus habilia*) ita habet venatui habilia, vel quæ venientem excipiunt.

8 *expectántque*) exceptántque.

58 *sint & peruolent scutatos*) præuolent hastas.

1271.39 *inter se collectis*) inter se colligatis.

1274.34 *tantùm pudenda*) tantũ verecũda.

1275 9 *certantes innitent*] al. initent, al. innituntur.

24 *complexu abigere*) al ambigere.

1276.46 *Obeliscum Mesfres*) al. Mesfres, al. Meteres.

1277 45 *primus Cristenes*] Cristines.

1278.21 *est creta*] certa meta, id est, indiciũ: alius habet actus.

1279.9 *hac expectatione*) fortè spectatione.

1280.53 *à fluxu*] al. luxu. fortè flexu.

55 *per fluxum*) fortè flexum.

59 *quorum*] al. cuius.

1281.55 *Valitam*) al. Veletum.

1283,13 *qui eo actu*) Ita in omnibus exemplaribus: sed non dubito quin legendum sit lactum.

1284.17 *in grege*) al. in Græcia.

1285.20 *geris*] al. regit.

38 *Græci dulconem*) al. durconem, puto legendum ἰκκάδα.

48 *quas dromones*] fortè δρομάδας.

1286.32 *& caupolus*) al. caupillus.

57 *Agiauia*) Agea peruia, loca sunt.

1287.22 *Malum deligatum*) al. disligatum.

1288 9 *more curcubas*) al. cucurbas.

32 *Cataporates*) al. Cataporate, censes antè legendum lina.

1289.25 *sæpe vri*) euri al.

31 *qui iudicio paret*] al. in iudicio apparet.

53 *ad conuincẽdum litigatorem*] al. ad conu. lit. post quantalibet secula vt fixum.

1291.3 *ssungia*] al. isfungia.

20 *mortalitate*] al. mordacitate.

27 *Concleatius*] Cochleaticus.

26 *Sfungia*) al. *isfungia*.

59 *Calx viua*] Ita v.c. al. calcis.

1292.10 *optimum lapis est specularis*) al. de lapide speculari.

56 *colorum pictura*) al. tincturæ.

1294. 8 *fratia*) Ita omnes cod. Plin. Eretria.

1295.17 *in vas idem*) in ius idem.

19 *quòd oscino*] quod scino al.

46 *Sfungia*] isfungia al.

1296.7 *æruginem creant chalcantiũ*) In exc. quodam exemplari a legitur, creant chalcantum dictum, quod calcis est thimum, id est flos. vnde & apud Latinos æris flos appellatur.

15 *vniuersa sunt*) Ita habent omnia exemplaria. Ego, ruunt, legendum arbitror, non sunt.

1297. 1 *Agrantes*) In v.c. deest.

29 *in medio circino*) fortè circuli.

48 *Scalprum*) Scalprus. al.

55 *harendo scophen*] al. scofam.

56 *Guuia*) al. Gulula.

1298.22 *Abanem*) al. Abanæth. al. Alban est.

28 *Garam vel galeam*) al. galeriam.

1299.40 *Laculata*) Lacunata.

44 *alij maluellam*] Malo ellam.

55 *& mena*) mela, quod è colore nigro. Græci enim μέλαν nigrum vocant.

1300.18 *biplex*) bile.

19 *Intripola*) interpola.

24 *Libitonarium*) al Leuitonarium.

37 *fluxuosam*) flexuosam. al.

57 *Parthis Sarabra*] al. Sarrabata.

59 *Sardis manstruga*) al. manstrucæ.

1301.6 *Linna cooperta est textrino Gallia*) al. Linna cooperta est textrina Gallus.

25 *& male*) malis.

26 *cum latratoribus*) al. latrantibus. al. latratricibus.

27 *Linteati Indi*] Lineati, quod Indi ita faciem lineamentis pingant.

32 *Stigmata*) al. stemmata.

38 *abest gens*) al. genti.

40 *ad sui specimen*] al. ad sũi speciem.

47 *sui arcem ambitu*) al. sui arcẽ ambitus.

52 *Pallium*) al. palleur.

57 *pallium*) palleum.

1302.3 *Est autem Pallium*) al. palleum.

30 *hominem transmearet*) hominem transueheret.

32 *insigne pallium*) insigne palleum.

1303.7 *& Græci*) al. & Græcè.

30 *à nobilitate*) legẽdũ cẽseo, mobilitate.

1304.21 *Mantelia*) Mantilia.

1305.12 *quasi crassido*) quasi crassitudo.

25 *quos proprior*) quos propius.

1307.5 *Cidaris & ipsum*) al. Cidaris & insigne.

31 *Rigula*) Ricula.

1308.3 *& longos habitus*) al. longos ambitus dicunt.

4 *Vt ipsa*) al. vt ipse. Et.

20 *ampla &*) In vet. cod. desunt.

1039.28 *nec vortinalis*] quos Tinica lima.

1310.46 *Braxea*) al. Baxea.

57 *Ossas*) osas.

ab oso] ab osse.

1311.7 *quod soccum*] al quod saccum.

1312.6 *Braxea*) al. Baxeæ.

11 *Bab.*)Bebius.
fastos dies)festalia sacrorum.
12 *geminas*)geminos.
14 *ambiguas*)ambiguas, alij ambiquas.
19 *quæ nec iam*)quia nec busta.
22 *Melius*) Melius suggrundiarium miser quereris, &c.
24 *senes incuruos*)Senes iam incuruos.
29 *mortis*)mori.
31 *Laurentia*) Laurentina.
32 *pro agris*]per agros.
38 *eósque*)&.
803 8. *dignos*)In v.c. non habetur.
11 *veneratione*)remuneratione.
12 *depennato*)depennato.
16 *Separnionem*)Separnũ: alij separnum.
17 *his nuncium indicassem*)Hismuntium indicassem.
19 *interdiu*)in die.
21 *Milit*]in Mercatoris Comœdia.
22 *Quid iam*)in v.c. non habetur.
25 *Tituli*) Tituli, & Titulum. vide Titulum
29 *caput tectabant*)tutabant.
32 *naniculam*]nauicellam.
37 *ad Philippum*)pro Philippo.
39 *factam*)Feram.
40 *autem*)Autentium, alij autenticum.
73 *fatri*]Fratri.
46 *marito detrahentis dicitque*)maritis detrahentes dicere.
45 *Pumilio*]Pumilio.
49 *Pumilos*)Pumilios.
50 *lenem*)lenem, fortè læuem.
53 *subtilem telam*)subtilia tela.
54 *Poßisne, necne clam*)Possis clam.
55 *proinde*)perinde.
58 *Quid nam*)Nam quid.
804 3. *empsitem*]emissem.
5 *Titiuilliti fat eedo tibi*] Titiuiles Flacce do tibi, alij pro fat legunt sal.
6 *Sculponeas*)Isculponeas.
8 *ait: sculponeis*)Isculponeis.
10 *Qui quæso*) Melius Isculponeas quibus, &c.
12 *per alienas domos gyrare*]per alienas domos infrontate girare, alij instanter gyrare: alij ligurrire.
16 *Operam uxoris polliceor foras, quasi catillatum*) Quin meam vxorem mittam cauillatum.
18 *nominari*) dici.
20 *digni fuerunt*)forent.
21 *Statius Cæcilius*)Flaccus Tibullus.
22 *Molane*) Molitrice.
26 *appellari*)dici.
27 *cellarios*)cellaritas.
inde promant] deintus promant.

31 *Memor*]Memos.
34 *Auctio dicitur venditio*) Auctionem dici voluerunt venditionem.
38 *Nasiterna*)Mnasiterna.
39 *fabula*) Comœdia.
40 *nasiternatus*) Mnasiternatus.
41 *nasiternam*]Mnasiternam.
43 *antistas*) antistans.
47 *Chrysato*)Bacchidib.
Fortè vt assedi)Fortè ego vt in stega consederam.
48 *nauicula*) nauicellæ.
49 *dromonis*)dromadis.
52 *Limbus verò*)hæc non sunt in v.c.
59 *quæ paruo stipendio prostant*]quæ se paruo stip. prostant.
805 2. *Non ego*)non est in v.c.
6 *Galbius*] Caius.
7 *confodiende*]confodiente.
9 *Si tibi Machara*) si tibi machæra est foris.
15 *Fonteius*] Fronto.
20 *domuitionem*)omnes dom. &c.
23 *Flocce*] flocci pendo.
26 *Arnicis*)in Zesia.
proferto) proferre.
29 *opiparè*) deest in v.c.
31 *Callim*] Callimorphus.
3 *Ambrosio*)Ambrosiæ red. tuc. fauore.
36 *& sunt*)vt sunt.
38 *venustarem*]venustarem, venustare verò exclarare est.
40 *nauicula*) nauicellæ modicissimum.
41 *bamplum*)Lembum: alii blaunam.
47 *petere*) pellere.
49 *Itaque*) itane habes v.c. ob eis.
51 *Valgia*) in v.c. post vocem Exercitam continuè legitur ait, & vbi suprà ait.
806.1 *Simplones*) Simpolones, vel simpulones.
3 *simplator*) simpulator.
Sotrius) succius, alii sucuius, vt apud Macrobium.
10 *Gerones*) Gerrones.
12 *Cistellam effer*) Cistellam mihi offers.
17 *sic ex re*) sic ire.
20 *Aretinas*) arcinas.
22 *Hallucinari*] Alucinare.
24 *Nam centum*) nam contemptum.
31 *Cassi itaque*] Cessi itaque.
33 *stat dum lixa bibat*) iuuat.
36 *sudus orat*) ludus oritur.
39 *Rubrius*] Rabirius ali: Rutilius.
43 *ambulans*] exiliens.
46 *Manubia*) Manubies.
48 *reperta*) restiterant.
49 *Aumarium*) Aumarium, vel Automatium, vel Armarium.

FINIS.

INDEX GENERALIS

IN VARRONEM, VERRIVM, FESTVM, NONIVM, FVLGENTIVM, Isidorum & alios authores.

NOTÆ IN HOC INDICE OBSERVATÆ.

V. Varronem designat.
Ver. Verrium.
F. Festum editionis Vrsini.
S. Schedas Festi, quæ à Pomponio Læto relictæ.
F. P. Festum Paulo Diacono coniunctum.
N. Nonium.
PL. Planciadem.
IS. Isidorum.
V. G. Veteres Grammaticos.

Sine notis specialibus alij authores numero simplici designati.

Cæterùm prior numerus, columnam: secundus, lineam designat.

A Latinum. Is. 1134. 45
A curis liberum esse N 705.6
A poeta fabula fit V 41.30
Aaron Is. 994 2
Ab actore agitur V 42.30
Abacti F.P 243 1
Abactor Is. 1069.14
Abactus Is. 1069.35
Abacuc Is. 998 48
Abalienatus F. P. 243.3
Abambulantes F.P 243. 4
Abanes Is. 1298.22
Abarcet F.P 243.5
Abares, quinam dicti Is. 1079 59
Abauus F.P 243.4. Is. 1054.19
Abba quid significat, Is. 1006.40
Abdias Is. 999.5
abdicare N 737. 48
abdisini F. P. 243. 8
abdo Is. 994.31
abducere V.G 1357. N. 692. 1
abduci V.G 1356.44
Abel Is. 991.45
abemito F.P 243.9
abgregare F.P 243.11. V.G. 1372 13
abia Is. 995 19
abies Is. 1246. 32
abietaria F.P 243 19
abij 1425 52
abiisse pro adiisse F.P 243 21
Abimelech Is. 994.18
abitio F. P. 243. 22
abitus V.G 1352.25
abiugat N 524.56
abiuratio Is. 934.6
ablactatus Is. 1069.5
ablatiua prepositiones Is. 8·8 47
ablatiuus Is. 825.40
ablegare N 500 57
abnepos Is. 1055.50
abnuo V.G 1380 5
abnutare F.P 243.23
abolla N 788 .11
abolces F.P 243 24
aboriatur N 523.51
aborigines F.P 243. 26
aborsus V.G 1346. N. 736.50
abortiuum Is. 1069.36
abortum F.P 243 29
abortus N 736.32. V.G. 1346.7
Abram Is. 996.13
abrogare V.G 1330.33
Ablalon Is. 995.12
abscondit N 526 11
absconditum N 687. 57
absconsum esse V.G 1379. 1.
abscessos Is. 1219 8
absente N. 526. 39
absida Is. 1200. 4
absinthium Is. 1257. 41
absoluere V G 1362.40
absonum N 524.4
abspulsus V.G 1331 29
abstemius N 521 32. PL. 806. 39. Is. 1069.3
abstracta quantitas Is. 87-.19
absflulit 715. 17
absurdum V.G 1357 42
absynthium N 591. 58
Abydos, insula Is. 1076. 5
abundans N 675 32
abundare N 506.23. *superesse* N 70..54. N. 703 58
abunnè N 726.9
abusa N 526.5
abuti V.G 1353.8. 1360.20
abyssus Is. 1155. 25

Academici Is. 1016.47
Accatia V 34.1
Acanthus Is. 1254.28
Acatium Is. 1287.49
Acca Tarentina V 34.36
Accedo tibi V.G 1326.11
Accedo te V.G 1362.11
Accelerare N 719.22
Accendi N 681.10
Accensi N 777.21 V.53.57
Accentus Is. 831.37
Accensi genus militiæ N 516.14
Accepta parabola Is. 1000.25
Accepto N 525.44
Acceptum restituere N 699.48
Accersere, arcessere V.G 1352.14
Accersi, abduci V.G 1360.3
Accidens Isid. 875.39
Accidentia Is. 877.7
Accidere V.G 1347.37
Accinge N 748.43
Accipere, admittere N 620.13. audire N 620.3 concipere N 620.1. datum sumere N 619.53 decipere N 620.10 increpare N 619.49 pascere N 620.8 sentire N 619.56 tractare N 619.49 videre N 619.57.701 18. V.G 13.1.19
Accipi V.G 1363.23
Accipiter N 593.28 Is. 1138.12
Accola Is. 1069.21
Accommodat N 521.33
Accommodare V.G 1330.7. adhibere N 622.59
Accommodatum, adiunctum N 622.40 procliue N 622.51 propensum N 622.58
Accubitum Is. 1311
Accusator Is. 1273.32
Accusatiuus Is. 825.37
Accusatiuæ præpositiones Is. 822.46
Acephali quid dicti Is. 1025.6
Acer fortis N 620.44
Acer genus arboris Is. 1247.45 & 1067.35
Aceratum F.P 243.35
Aceratus N 734.49
Acerba mors Isid. 1105.9
Acerbum, horrendum N 624.21. infandum N 624.21. immite N 624.23. incoctum N 624.23. præcoquum N 624.23
Acerosum & Aceratum V.G 1344.13
Acerosus N 734.39
Acerra F.P 243.36
Aceruus V.G 1352.23
Aceta V 85.6
Acetabulum Is. 1318.33
Acetare F.P 243.40
Acetum Is. 1316.55
Achab Is. 995.46
Achaia Is. 1183.38. & 1168.15. & 1169.25
Achas qui & achini Is. 1040.35
Achates Is. 1434.32
Achaz Is. 995.32
Achas oppidum Is. 1036.58
Achates Is. 1219.2
Acharias Is. 995.22
Acheron N 592.40
Acidum Is. 1316.38
Acies gladij Is. 1269.13
Acies unde dicta Is. 1049.43
Acieris F.P 243.41
Acina N 598.42
Acinus Is. 1239.55
Acipenser N 795.12
Acitabulus Is. 1252.20
Aclassis F.P 243.44
Aclides N 297.48
Acolia insula Siciliæ Is. 1178.2
Acolyti Is. 1055.58
Acone Is. 1254.45
Acorum Is. 1253.46
Acre, acerbum N 620.34. asperũ N 620.34 austerum N 620.32. celer N 620.36. diligens N 620.54. prouidum N 620.53 sanum N 620.48. seuerum N 620.58. vehemens N 620.48 velox N 620.50
Acrimonia N 524.51
Acritas N 761.48
Acrizymus Is. 1313.40
Acroceraunij montes Is. 1180.32
Acrumarumna F.P 243.45
Actio V 37.9
Actiosa V 54.28
Actiuum genus Is. 827.40
Actor Is. 1067.20
Actor agit V 42.29
Actores Is. 1052.25
Actores pronuntiare dicuntur V 39.29
Actualis philosophia Is. 874.6
Actualis astronomia Is. 874.37
Actualia nomina Is. 824.50
Actuaria N 786.9
Actuaria naues Is. 1286.25
Actum, admotum N 622.23. appulsum N 622.14. coactum N 622.21. infixum N 622.17. perfectum N 622.12. territum N 622.22.
Actus F.P 243.46. V 7.25. & 7.34. & 6.46
Actus Apostolorum Is. 955.50
Actus duplicatus Is. 1204.44
Actus quadratus Is. 1204.42
Acuere V.G 1332.20
Acupedius F.P 1243.53
Acupicta Is. 1300.12
Acupicta vestis Is. 1300.12
Acus F.P 243.55. F.P 244.1 V.G 1371.36. Is. 1307.45
Acuium N 709.47
Acuta vox Is. 897.50
Acutus Is. 831.39
Acyrologia Is. 843.40
Ad aliquid nomina Is. 824.34
Ad aliquid numerus Is. 890.24
Ad busta Gallica V 26.18
Adactauit N 525.47
Adagia F.P 1445.18
Adagio V 50.47
Adamas Indicus Is. 1210.14
Adamiani Is. 1011.46
Adam Is. 991.18
Adasia F.P 244.11
Adaxint F.P 244.12
Adaxint N 525.50
Adcensi F.P 244.13
Addictum N 522.13
Addictus V 40.9. V.G 1378.44
Addicere F.P 244.16
Addexit iudicium V 40.4
Addubanum F.P 244.18
Adduce V.G 1379.30
Adducere, ducere N 623.54. intorquere N 623.58. rotare N 623.58. producere N 624.1
Adduci, cogi N 623.55
Adducitur V.G 1379.36
Adducs F.P 244.19
Adeo habet duas significationes F.P 244.10
Adesum N 523.25
Adfabrum F.P 244.28
Adfatim unde dictum F.P 244.19
Adfusus V 38.21
Adfectare F.P 244.31
Adficere, adripere V.G 1350.48
Adfines F.P 244.34
Adgregare V.G 1371.13
Adgretus F.P 244.36
à dictu factisque maiorum sides petetur Is. 884.18

Adiectiones quid vocantur iſ. 967.59
Adigas F.P 244.39
Adimit V.G 1334.32
Adipatum N 521.42
Aditiculum F.P 244.40
Aditus ingressus N 618 46. *adventus* N 618. 59. *interpellatio*. N 618. 40. Iſid. 1198. 54
Adiugare N 525.56
Adiutor V.G 1358.43
Adiutatur N 753.16
Adiuuare N 689.15
Adhæsum N 524.39
Adhamare N 521.46
Adlecti F.P 244.41
Adlicit F.P 244.46
Adlunescit F.P 244.49
Adlucet V 42.48
Adminiculandei V 67 17
Adminiculant N 527.15
Admirabile causæ genus Iſ. 861. 47
Admirari V.G 1346.18
Admissiua aues F.P 244.50
Admodita iſ. 1125.9
Admonitio N 591.48
Admonere, commonefacere N. 621.11. *percutere* N 621.13. V.G 1328. & 1379.15 1055.52
Adnictat F.P 244.52
Adnunciari V G 1349.41
Adolere N 516.1. *vrere* N. 624. 35. *augere* N. 624.37. *honorare* N 624.37. *propitiare* N 624 37
Adolescere, crescere N 624.42
Adolescens iſ. 1103.44
Adolescentia iſ. 1102.47
Adolescentiaris N 523.55
Adolescentior iſ. 1104.31
Adolescenturire N 525.24
Adolescere V. G 1347.41
Adolescit F.P 244.55
Adolenit N 516.5
Adoptatio V.G 1377.59
Adoptatitius F.P 249.1
Adoptione filij qui dicuntur iſ. 1054 50
Adoptiuus filius Iſ. 1055.7
Adoptiuus iſ. 1069 37
Adonati Iſ. 978.38
Ador F.P 245.2
Ador frumenti genus N 512.35
Adorare N 512.37
Adorare apud antiquos F. P 245.5
Adorea laus F.P 245.9
Adorea sacrificia Iſ. 1237.25
Adoreum tritici genus Iſ. 1237. 18
Adoreum vnde dictum N 516. 25
Adoriri V.G 1357.51
Adpromissor F.P 245.11
Adquirere V 42.51
Ad quo, pro in quantum N 526. 28
Adrogare V.G 1230.32
Adrumanit F.P 245.13
Adsciscere F.P 245.16
Adscribere N 700.2. V.G 346. 56
Adscripti F.P 245.17
Adscriptitij F.P 245.19
Adscripti V.G 1371.49
Adscriptitij V.G 1371
Adscriptius V 53.45
Adsectata fœmina F.P 245. 30
Adserere manu V 40.34. F.P 245 31
Adsestrix N 925.5
Adsidela F.P 245 38
Adsiduus F.P 245 40
Adsipere F.P 245 46
Adsita V.G 1351.52
Adspecti N 757.34
Adstassint F. P 245.52
Adstipulari N 522.20
Adtegrare F.P 245 49
Adtestata F.P 245.53
Adtributum V 30.2
Adtritum F.P 245.56
Adtubernalis F.P 245.58
Aduelitatio F.P 246.4
Aduena iſ. 1069.17
Aduena iſ. 1052.43
Aduenire, incipere N. 624.10. *venire* N 624 8
Aduentus N 686.42. V.G 1355. 59
Aduerbium Iſid. 823.32. V.G. 1332.2
Aduerruncare N 525.34
Aduerruncassere N 525.37
Aduersa cum obelo iſ. 835. 44
Aduersari N 691. 14. N 696. 18
Aduersarius V.G 1332.18
Aduersum, & aduersus V.G. 1352 49. V.G. 1353.28
Aduersus F.P. 246.7. V.G. 1353 29
Aduertere V.G 1363.17
Aduocasse N 525.19
Aduocatur V.G 1379.8
Aduocatus iſ. 985. 49. V. G. 1362.35
Aduecitat F.P 246.14
Aduorsum N 915
Adulari F.P 246.9
Adulatio N 491.58
Adulter, & adultera F.P. 246 11. Iſ. 1068.34
Adulterina signa F.P 246.1
Adulterio, pro adulter N 522 47
Adultum N 516.5
Adulterium Iſ. 933.35
Adytum V.G 1351 11
Ædeis V 26.47
Ædilis V 15.28
ædilis V 40.1
ædilis F.P 246 18
ædis F.P 246. 26. N 262. 20, Iſ. 1194.50
ædificatio iſ. 1290 55
ædificiorum partes tres Iſ. 1290. 40
æditimus F.P 246.32. *æditumus*. V.G. 1360.46. & 47
æditnor N 525.60
æditumus V 48.30. F.P 246.33
æger V.G. 1332.8. Iſ. 1069. 6. *ægrotus* V.G 1354.17
ægeum V 49.47
ægeum mare F.P 246.34
ægophtalmos Iſ. 1222.60
ægritudo N 733.46
ægrotatio N 733. 46. V. G 1344. 14
ægrotus V.G 1332.8. Iſ. 1069.7
ægrum F.P 246.39
ægyptij Iſ. 1036.21. & 1039.22. & 25
ægyptij lapides Iſid. 1215.18
ægyptilla Iſ. 1219,10
ægyptius labyrinthus iſ. 1193.45. Iſ. 1164.32
ælatus iſ. 1068.39
æliopolis Iſ. 1187 27
æmatithes Iſid. 1212.12
æmidum F.P 246.43
æmilia gens F.P 246 44
æmulatio V.G 1341 11. N 729.59. N 739.21
æmulus, inuidus N 619 23. *ſectator* N 619.26. *imitator* N 619. 27. iſ. 1068 6
ænaria F.P 246 49
ænatores F.P 246.51
ænea limina iſ. 1267.55
æneolum F.P. 246.55
ænesi F.P 246.54
ænormis iſ. 1069.18
æpulum F.P 249.55
æolides iſ. 1037.23

æquabile V.G 1332.12
æquanus Is. 1068.11
æquales numeri Is. 890.12
æquales, æquani N 617.26
æquales numeri Is. 890.30
æquales similes & ex æquo N 622.22
æqualis V.G 1332.12
æquanimitas V.G 1360.15
æquare N 622.35. continuare N. 622.37
æquilavium F.P 247.1
æquidiale F.P 246.56
æquimanus Is. 1069.41
æquimelium V 26.16
æquimentum N 522.32
æquinoctialis circulus Is. 905.10
æquinoctium Is. 941.33. V. 32.2
æquitas V.G 1317.5
æquiter pro æque N 773.12
æquinoca Is. 876.2
æquor V. 19.51. N 520.5. V.G 1376.54. Is. 838.42. campus N 624.3. fluvius N 624.6. mare N 624.5
æquus Is. 836.36. Is. 1068.8
Aer N 620.57. Is. 1145.59. altitudo N 620.60. sonus N 621.2. densus Is. 1146.15
æra N 593.37
æra, numeri nota N 525.11
ærarium V.30.30. N 591.44. Is. 1225.27
æraria V 69.53
ærarij tribuni F.P 247.5
æra pecunia Is. 1225.25
ære diruti N 784.27
æreus nummus Is. 1225.13
æris unde Is. 1255.15
æribus F.P 247.8
ærificium N 521.18
æri fodina V 4.29
æry Is. 1039.32
æris flos Isid. 1227.58. Isid. 1228.3
æromantia Is. 1021.21
ærosa F.P 247.10
ærugo Is. 1228.6
ærumna V.G 1380.28
ærumnula F.P 247.12
ærumnosus Is. 1069.8
æruscare F 247.19
Æs Is. 1226.54. Is. 1227.50.
æs militare V 30.4
Æserninus 1435.24
Æsopica fabula Is. 854.37
æstas V.32.11. V.G. 1329.20. Isid. 942.12. meridianæ domus Isid. 942.28.
æsti N 756.26
æstimata pœna F.P. 247.21
æstimia F.P 247.25
æstiva, loca umbrosa Isidor. 1182.8
æstivum malum Is. 1244.7
æstivum solstitium Isidor. 941.40
æstuaria F.P. 247.26
æstus N 624.12. V.G. 1329.29. Isid. 1153.43. marini impetus N 624.15. commotiones N 624.16
ætas N 593.13. Isid. 994.52. & 943.41
ætas hominum Is. 943.53
ætas mundi Is. 943.54
ætatem V.G 1380.24
ætatem pro sæpe N 524.14
æther Is. 1144.51
Æternitas Deus Is. 979.37
æternare N 526.5
Æthiopes unde dicti Is. 1044.42. Is. 1036.20
Æthiopicus Is. 1222.34
Æthiopia Is. 1173.5
Æthites lapides Is. 1212.38
Ætiam Is. 1013.12. & 14
Æthiologia Is. 871.7
Ætites Is. 1222.60
Æviternum V 32.32
Ævum Is. 943.48. N 393.34. V.32.31
Affabile V 39.4
Affari N 745.7
affatim V.G 1349.49
affectare N 525.52
affectu fratres Is. 1056.46
afferre N 688.23
afficere V.G 1348.26
affici N 777.12
affirmatio Is. 878.11
affluentia Is. 1312
afros Is. 1210.27
afratum Is. 1314.48
Afri Is. 1036.24
Afri unde appellati Is. 1043.46. Is. 1044.4
Africa Is. 1161.5. Is. 1171.30
Africani 1434.29
Africus ventus Is. 1148.51
Agar Is. 993.10
Agareni Isid. 1036.11. Isid. 1039.10
agaricum Is. 1259.15
agasones F.P 247.28
agynia Is. 1287.37
agea F.P 247.29
agedum F.P. 247.36
age. agedum. V.G 1378.51
ager V.7.20. Is. 1202.72. cultus V.7.37. Aricinus V.7.7. Gabinus V.7.11. Germalensis V. 11.19. Hosticus V.7.18. incertus V.7.19. incultus V.7.39. Peregrinus V.7.18. Prænestinus V.7.6. Romanus V.7.10. Veliensis V. 11.19
Agere F.P. 247.33 V.G. 1359.58 N 688.17 persequi N.621.60. gerere N 621.25. leto dare N. 621.55. loqui N 621.58. fugare N.622.3. porrigere N.622.5. intendere N.622.7. inquirere N.622.7. urgere N.622.9. impellere N.622.9. & pati Isid. 876.49
agitare V.G 1359.3
agere augurium V 37.24
agere causam V 37.25
Aggæus Is. 999.30
aggens pro agens V 1.35
agger Is. 1101.9. Is. 1206.1
aggeres V 24.4
aggilla V 35
agglomerare N 503.15
aggredi N.716.16. N.712.49. V.G. 1357.55
aggulus pro angulus V 1.35
agiausa Is. 1256.57
agilis N.525.41. Is. 1068.4. V.G. 1334.60
agina F.P 247.40
agit gestum V 37.10
agitantur V ibid.
agitari N 715.60
agitur pecus V 37.21
agmen Is. 1047.60
agnati, unde dicti Is. 1056.3
agnomen Is. 823.49. & 1397
agnus unde dicitur F.P. 247.44. Is. 1211.32. Is. 984.9
ago V 37.9
agredula Is. 1153.21
agricola Is. 1069.22. Is. 1324.50
agrigentinum sal Is. 1208.52
Agrippa 1405.24. 1411.55
Agrippa Menenius Lanatus 1411.57
Agrippa N 799.2
Agrosius V 5.44
Ahala 1440.57
Ahenobarbus 1440.47
Aias quod est dicat, N 525.15
Æmilia 1413.43
Aientamini pro aiutare N 525.11
Ala Is. 1095.20
alabandicus lapis Is. 1214.5

alaban-

alabandina is. 1223.34
alabanda is. 1165.28
alabaster N 792.24
alabastrum is. 1319.58
alacer V.G 1363.1.is.1068.1
alacris is. 1068.3
alacritas N 741.26
alacus N 70.22
ala quid? is. 1049.56.is.1095.20
alani quid dicti fuerunt 1042.12
alania is. 1167.30
alarum herba is. 1213.25
alea is. 1282.23
aleatores is. 1282.51
alebria F.P 248.10
alemani qui vocantur is. 1042.13
aleo F.P 248.31
alere N.721.33.N. 731.46.V.G. 1342.33.V.G.1335.57.
aletudo F.P 248.33
alga F.P 248.34.is.1260.14
algeo F.P 248.37
algus pro algere N 524.7
alica is. 1257.9
alienus V.G 1330.36
alites is. 1139.56.V.14.34
alibrum is. 1305.60
alica Ver. 116.29.F.P.248.40
alicaria F.P 248.41
alicastrum is. 1237.30
aliena verba V 5.15
alienatus F.P 248.45
alimentum is. 1312.V.G.1332.9
alimodi F.P 248.46
alimonia V.G 1332.10.is.1212
alimonium is. 1312
aliquando V.G 1335.23
aliquantisper N 722.29
alicaria F.P 248.50
alites F.P 248.52
alinta F.P 248.55
alius is. 1069.40
allectas N 526.51
allectus is. 1069.34
allegoria is. 849.56
alleluia is. 971.8
alienigena is. 1069.18
alliensis dies F.P 249.2.V.35.48
alligati V.G 1328.17
alligati qui dicuntur is. 928.41
allium is. 1261.54
allobrogici 1434.34
Ἀλλοιώσεως qui dicti is. 1036.43
alloqui V.G 1351.37
allus F.P 248.60
alluuius ager is. 1203.13
alma F.P 249.5
almities F.P 249.7
alnus is. 1247.47
aloa is. 1231.42
aloa is. 1255.3
alogij is. 1012.14
Ἀλογεῖν is. 836.20
alopecia is. 919.18
alpes montes Galliae is. 1181.12
alpha is. 1234.47.is.983.14
alta vox is. 857.41
altanus is. 1149.10
altare is. 1197.25
altaria F.P 249.8.V.G.1364.37.& 44
altes ligatus N 702.40
altellus F.P 249.13
alter F.P 249.21 alius V.G. 1352.29
alterum F.P 249.25
altercata est N 749.3
altercatio F.G 249.27
alteras is. 1222.5
alternatio F.P 249.28
alternatim N 526.33
althea is. 1258.46
alterpiscem F.P 249.29
altersa F.P 249.30
alterum in occulta animi auritu tetis 1003.54
altile N 524.18
altitudo V.G 1332.9
altum F.P 249.34.ab alendo N 618.26. vetus antiquum N. 618.31. pressum obscurum N. 618.36. aerium N.618.25.profundum N.918.25. magnum vel gloriosum N.618.29.N.676.32.V.G.1378.40
altus F.P 249.31
allucinatio F.P 249.36
alucolum F.P 249.37
alumen is. 1319.46
alumento F.P 249.38
alumni qui dicuntur N 621.40
alumnus dominus N 621.53
alumnus filius N. 621.49 is. 1067.20
alum F.P.249.42.N.593.52.V.G. 1352.5.V.G.1371.7
amabo V.G 1378.48
amabilis is. 1067.29
amolupus is. 1326.2
amaracinum unguentum is. 925.2
amare N 722.17.V.G.1335.49
amarum, acerbum N.621.8.asperum N 621.5.N.746.15.N. 714.19
amarus is. 1068.31
amasius is. 993.24
amasius is. 1067.30
amasso F.P 249.46
amatio F.P 249.47.N.523.23
amator is. 1067.27. amans V.G 1353.55
amator & amans V.G 1344.17 & 18
amazones is. 1039.42
ambactus F.P 249.48
ambages V.G 1380.16.V.50.44
ambagio V. 50.54
ambaruales hostia F.P 249.50
ambaruales V.G 1371.32
ambaxioqui F.P 249.55
ambegna oues 802.11
ambegni F.P 249.56
ambest F.P 249.59
ambidens F.P 250.1
ambiegna V 50.55
ambiguitas is. 860.45.is. 867.40
ambiguum F.P 250.3
ambire concludere N 621.16 circuire N.621.16.interpellare N.621.22.ambitionibus appetere N 621.19
ambitus iter V 6.47
ambitus is. 934.7
ambitus parietis V 6.49.V.G 1371.56
ambij V 8.50
ambitio V.G 1371.57
ambitiosus is. 1068.22
ambitio F.P 250.6
ambitus proprie F.P 250.7
ambo unde F.P 250.17.is.1069.38
ambrices F.P 250.19
ambrones F.P 250.21
ambustus 1416.6
ambulacra F.P 250.28
ambulare N 684.24
ambulatus sum V 69.34
ambulare V.G 1331.24
ambulas is. 980.46
amburbiales V.G 1371.34
amburbiales hostiae, F.P 250.29
ambustus, F.P 250.32
amen, is. 971.11
amens V 37.39.V.G.1374.17 V.G 1372.17
amentia, F.P 250.32
amentum quid is. 1230.40
amerta, F.P 250.36
amethystus, is. 1217.33
amethystizon, is. 1217.39
amfractus, V. 48.53
amia, F.P 250.38
amiantos, is. 1212.23
amiculum, is. 1303.42 F.P 250.43

amicitia vocabulum unde F.P. 250 41
amicinum F.P 250.39
amiciter, pro amicè N 721.44
amicus, amator, V.G 1355.47.& 48. is 1067.24
amictum V 22.48
aminea vua is. 1240.13
aminea lagana is. 1240.18
amineum vinum is. 1316 14
aminula F.P 250.47
amita F.P 250.48
amitans V 69.37
amiternini V 8 48
amites F.P 250 56
amitini N 800.4
amma is. 1136.57
ammochrysus is. 1222.9
Ammon is. 992 57
Ammonita is. 1036.15
Amnenses F.P 250.57
Amnis V 8.46. N 552.45. is 1156 5. F.P 251.1
amœbaum F P 251 4
amœna F P 251 8
amœna loca Verr. 116 33. is 1181. 57
amolimini N 524 43
amoliri V.G 1355.43
Amolum is. 1313.60
Amomon is. 1251.55
Amon is. 995.35
amor N 721.2. V.G 1335.39. V.G 1354.54
Amoras is. 1036.54
Amos is. 998 40
Amosio F.P 251.10
Ampedices F.P 251.11
amplant, pro amplificant N 769 35
ἄμπελος λευκή is. 1259.37
Ἄμπελος μέλαινα is. 1259.42
Amphidoxa is. 870.17
Amphibæna is. 1123.29
Amphibia, genera piscium is. 1127. 47
Amphibologia is. 844.18
amphibrachus is. 830.26
amphimacrus is. 830.26
amphibata is. 1304.19
amphitapha N 789.31
amphitheatrum is. 1281.1. Is. 1193. 29
amphora is. 1233.33
amplexa N 749.7
amplexari N 749.10
ampitter N 772.21
ampulla Is. 1319.9
amputata F.P 251.13
amre Is. 995 46
amsegetes F.P 251.16
amtermini F.P 251 17
amurca is. 1249.46
amussim F.P 251.20
amussis N 488.4. & 488.15
anaboladium is. 1303.53
anachorita is. 1006.31
anadiplosis is. 846.6. is 868.15
anaglifa is. 1318.16
Analogia à voluntate V 102.5
analogia re vtraque V 102.6
analogia à natura verborum V ibid.
analogia is. 840.29
analogia fundamenta V 102.5
anamnesis is. 871.3
Ananias is. 9 9 46
anancitida is. 1223.8
anapæstus is. 830 18
anaphora is. 846 10
anas V 15.3. is 1137.49
anastrophe is. 849.18
anates, morbus F.P 251.24
ancæsa F.P 251.26
anceps F.P 251.30
anceps causa genus is. 861.51. is. 1069.1. acutum ex vtraque parte, N 623.18. dubium, N 623.9. duplex N 623.10
anchora superior is. 836.9
anchusa is. 1258.27
ancia is. 1307.43
ancile is. 1272.11
ancilia V 52.23
ancilla Is. 1052 58. F.G 251.34
ancillantur N 523.59
ancij 1425.31
ancitomacus Is. 1286.56
anclabris F.P 251.40
anclare F.P 251.43
ancum 1407.53.1398
ancus F.P 251.47
anetinum vnguentum is. 923.14
ancora N 786.52
anchora inferior Is. 836.13. Is. 1287.32
ancunulenta F.P 251.45
ancyle N 797.51
androdamas Is. 1221.20
androdamantus Is. 1211.16
andromacha V 55.55
Andreas Is. 1002.1
Andron F.P 251 49
andruare F.P 251.52
anellus N 523.18
anfractus N 593 23
angelus Is. 985.29. Is. 983.38
angels Is. 988.35. & 51
angelici Is. 1011.55
angeronalia V 34.30
angerona F.P 251.54
angina N 50 2. 45. F.P 242. 58
angiportum V 37.12. V.G 1379. 23
angiportus F.P. 251.60. N 591.22. V.24.41
angistrum Is. 922.45
angor F.P 252.2
angues V.G 1364.51. N 592. 29
anguilla V 14.54. Is. 935.17
anguilla Isid. 1130.28
anguibus, hebes visus Isid. 1125 40
anguis Is. 1121.31
angulus V 37.13. F.P 252.7
angustitas N 524.59
anicula, anicella V 86.39
anilitas vnde Is. 1104.52
anima N 724. 22. Is. 1089. 30. V.G 1335.12. aqua N 615.46. habitus eius & odor N 615.37 iracundum vel furiosum N . 615.49. sinus N 615. 48. spiritus N 615.35. ventus N 616
anima pro corporibus N 747.1
animaduersio Is. 936.49
animaduertere V.G 1328
animaduerti V.G 1363.15
animalia V.G 1331.26
animalia siue animantia, vnde dicta Is. 1109
animantia V.G 1331.26
animatus Is. 1068.17. Is. 1068. 16
animi compotem fieri N 719. 29
animo disputare N 693 38
animosi iracundi N 615.50
animositas V.G 1363.50
animosus Is. 1068.15
animus N 724. 21. Is. 1090. 11. V.G 1335.12. anima V.G 1337. 19
anna Is. 994.42
annales Is. 856.28. V. G 1367. 22
annalis 1436.33
annaria lex F P 252.10
anneson Is. 1262.45
annona Is. 1313.22
annotare V.G 1333.20
annuere V. G 1341. 39. N 730. 36. N 731. 26. V. G 1332.59. innuere V. G 1342.18
annulus Is. 942.42
annunciare V.G 1358.13
annus V 32.3
annus vnde F P 252.12. Is. 942.39

anoma-

anomala Is. 909.12
anomalia V 93.44. is. 840 40
anomiani Isid. 1012.48
anquina is. 1288.23
anquirere F.P 212.14
ansata N 800.8
anser V 14.37
anseri Is. 1137.52
anta N 499.50
antanaclasis Is. 869.13
antarium F.P 252.15
antapodosis Is. 869.7
antecellere N 694.32
antecania Is. 1313.19
antefixa F.P 252.17
antegradatio stellarum Is. 909. 20
antehac V.G 1378.46
antella Is. 1326.26
antemna V 8.54. Is 1287.6
anteponere N 689.3
antes N 499.50. F.P 252.19. Is. 1199.32
antesignani N 797.17
anteurbana F.P 252.21
anthracinus N 796.6
anthracites Is. 1221.8
anthropomorphita Isid. 1012 42
anthropophagi Is. 1045.1
antroare F.P 252.32
antibacchius Is. 830.33
antithesis opposita Is. 884. 54
antichristus quid appellatur Is. 1024.48
anticipare N 523.1
antiquum F.P 252.25
antia F.P 252.22
antidicomarita Is. 1013.46
antidotum Is. 921.17
antigerio F.P 252.26
antigraphus is. 834.58
antilibanus is. 1038.58
antimetabole is. 849.17
antiochia is. 1165.32
antios F.P 252.27
antipagmena F.P 252.28
antipedes V.G 1351.49
antiphona is. 920.17
antiphrasis is. 850.15
antipodes qui dicuntur is. 1107. 59
antiquare F.P 252.30
antiquari N 526.45
antiquarii is. 961.22
antiquior N 723.54. V.G 1337. 7
antiquum V.G 1328. V.G. 1337.7
antiquus N 723.52
antisigma is. 835.16
antisigma cum puncto is. 835. 20
antispastus is. 830.39
antistare PL. 804.42
antistes is. 1004.58
antistita N 758.37
antithesis is. 845.9
antitheta is. 868.35
antitheton is. 846.60
Antonij 1415.24
antonomasia is. 848.10
annuus N 762.35
anulare is. 1295.53
anuli is. 1308.49
annulorum genera Isid. 1309. 18
Anus F.P 252.34. is. 1104. 49
anxitudo N 524.28
anxur F.P 252.37
Apatesis is. 871.5
Apamia is. 1185.4
Ape apud antiquos F.P 252. 40
Apellinem, antiqui F.P 252. 41
apellita is. 1011.37. & 41
aper is. 1112.45
aperibo, pro aperiam N 779. 39
Apenninus mons is. 1180.39
aperire eligere N 618.7. *ostendere* N 618.7. *mitigare, placare* N 618.7
Aperta F.P 252.42
apertum N 617.43. *nudatum* N 617.48. *patefactum* N 617. 45. *purum* N 617.43. *serenum* N 617.43
Apes proprie quid dicuntur is. 1140.38
apes unde dicta is. 1140.45
apex F.P 252.44. is. 1306.58. 1272.4
apexabo V 20.8
aphaeresis is. 844.51
aphorismus is. 921.58
aphronitrum is. 1208.58
apiana uua is. 1240.24
apica F.P 252.48
apicius is. 1311
apiculum F.P 252.49
apis quid? Is. 1030.40. is. 1315. 12
apisci N 522.29. N 525.41.
apium quid dictum is. 1262. 22
apluda F.P 252.50
apluda quid N 522.41
aplustria F.P 252.55
Apocalypsis is. 815.57
apocope is. 844.53
Apocrypha is. 916.10. is. 951. 36
Apodyterium is. 1194.14
Apogeum is. 1195.47
Apollinares F.P 252.58
Apollinaristae is. 1013.44
Apophoreta is. 1318.30
Apollo is. 1027.48
Apologeticum is. 918.39
Apoplexia is. 916.24
Aporia is. 870.23
Aposiopesis is. 870.57
Apostata qui dicuntur is. 1022. 58
Apostema is. 918.17
Apostolici is. 1011.55
Apostoli is. 1000.59
Apostolicus ordo is. 951.41
Apostrophos is. 833.34
Apotheca is. 1198.8
Apparere V.G 1369.18
Apparet V.G 1362.60
Apparitor is. 1069.28
Appetitus N 739.21
Appellandei partes quot V 67. 18
Appellandei casus V 67.15
Appellare applicare N 619.17. *familiariter respondere* N. 619.11. *nominari* N 619.14
Appellatio V.G 1333.51
Appellatiua nomina is. 987.59. is. 823.55
Appellitassit F.P 253.2
Appendix N 506.49
Appetones unde N 525.16
Appia via F.P 253.3
Appius 1405.29. 1416.8. 1399
Apricari N 526.36
Aprica loca isid. 1182.2
Apricatio N 755.8
Apricus locus F.P 253.5
Aprilis V 35.54. is. 940.60
Apta necessaria N 616.47
Aptare N 693.35
Aptum V.G 1335 *compositum, paratu* N 616.52. *connexum & colligatum* N 616.58. *elegantes ac necessario positu* N 616.40
Aptus, adeptus N 616.47
Apua F.P 253.12

apud F. P. 253. 13. N. 521. 20. Is. 838. 20
apulia Is. 1170. 38
aqua F. P. 253. 19. Is. 1149. 45. Is. 1315. 37. Is. 1155. 13
aqua intercus N 503. 48
aqua mera Is. 1315. 58
aqua & ignis interdictio Isid. 936. 53
aqualicium F. P 253. 26
aquagium F. P 253. 29
aqualiculus quid & cuius propriè Is. 1101. 13
aquarij quid appellati Isid. 1012. 9
aquarioli F. P 253. 31
aquarius & pisces Is. 912. 24
aquarum elementum cæteris imperans Is. 1149. 50
aquarum natura multa diuersitas Is. 1140. 3
aquatica V. G 1350. 39
aquatica rana Is. 1132. 9
aquila Is. 984. 15
aquila & cygnus Is. 912. 30
aquila signa Is. 1267. 8
aquilex N 522. 27
aquilinus 1440. 50
aquilius prænomen F. P 253. 43
aquilo F. P. 253. 45 V. G. 1372. 8. Is. 1149. 2
aquilus V G 1372. 5
aquilus color F. P 253. 33
aquipenser F P 253. 47
aquitania Is. 1170. 59
aquosus V. G 1350. 40
aqulus V. G 1372. 7
ara V 7. 58. Is. 1197. 10
ara V. G 1364. 36. & 43. Is. 1320. 43
arabes Is. 1038. 36
arabia Isid. 1036. 39. Isid. 1163. 3
arabica Is. 1222. 38
arabice cles F. P 253. 48
arabici Is. 1034. 37
arabicus sinus, qui & mare rubrum, Is. 1153
arabicus lapis Is. 1111. 53
aracusia Is. 1162. 20
arady Is 1037. 1
aranea V. G 1330. 15. N. 593. 5. Is 1101. 6
aranea genus piscis Is. 1129. 1
aranea venum aëris Isid. 1126. 26
araneum V. G 1330. 15
arath mons armeniæ Isid. 1180. 8
arare V. G 1368. 53
araris Is. 1157. 5
aratio Is. 1236. 12
aratrum V 23. 6. Is. 1324. 3
aratus V 63. 12
araxis Is. 1157. 16
arbilla aruina F. P 253. 49
arbiter F. P 255. 50
arbitrabunt N 749. 5
arbitrari N 777. 1
arbitrarium V. G. 1371. 54. F. P. 253. 52
arbitratus N 591. 32
arbitrium F. B. 253. 54. N. 591. 29 V. G 1371. 53
arbor Is. 1241. 22
arbos V. G 1347. 26
arboraca Is. 1262. 10
arbos Is. 1241. 23
arbosum F. P 253. 56
arbusta Is. 1241. 17
arbustum Is. 1241. 20
arbutus F. P 253. 58
arca F. P 254. 2. V. 22. 15. Isid. 1320. 43
arcadia Is. 1169. 5
arcani sermonis F. P 254. 4
arcanum Is. 1320. 45
arcera N 513. 60. V. 23. 51
arcere F. P 254. 12
arces partes vrbis Is. 1193. 20
arces qui dicuntur Is. 1171. 26
arcessor V. G 1350. 2
archangeli Is. 988. 54
archiepiscopus Isid. 1004. 20. & 35
architecti Is. 1200. 30
architectari N 523. 10
archiuum Is. 1320. 45
archontiachi Is. 1011. 43
arci N 527. 11
arcifinius ager Is. 1203. 14
arctophylax Is. 910. 15
arcturus Is. 910. 22
arcubia F. P 254. 23
arcula V 86. 48
arcula F. P 254. 24
arculata F. P 254. 26
arculum F. P 254. 18
arculus F. P 254. 31
arcuma F. P 254. 33
arcumen Is. 1213. 41
arcus N 723. 21. V. G 1336. 49. Isid. 1200. 15. Isid. 1271. 25. & 27
arcus cœlestis Is. 1147. 5
ardea Is. 1134. 56
ardere, concremari N 620. 25. dolere vel irasci N 620. 25. ignoscere N 620. 15. *festinare* N 620. 18. *fulgorem & splendorem emittere* N 620. 22
ardum pro aridum N 525. 31
area Is. 1203. 33. V 7. 56. & 60
area propriè F. P 254. 35
ara V 7. 58
arena Is. 1282. 32. Is. 1210. 41
arenatius lapis Is. 1291. 12
arenaria pila Is. 1281. 17
areopagita V 4. 38
aretina vasa Is. 1318. 4
arfaxat Is. 992. 33
arferia aqua F P 254. 37
argea F P 254. 40
arges V 52. 28
argennon F. P 254. 43
argentifex V 69. 57
argenti purgamenta Is. 1226. 48
argentum, quid Is. 1226. 25
argentum viuum Is. 1226. 29
argeos F. P 254. 44
argeos V 9. 39
argiletum V 26. 22
argilla Is. 1318. 1
argyre insula Is. 1175. 20
argirites Is. 1222. 19
argiui genus mitis Is. 1240. 32
arguere V G 1348. 5
argumen a extrinsecus Is. 884. 7
argumentari & argumentis uti V. G 1363. 28
argumentatio Is. 861. 60
argumentum V. G 1353. 20. Is. 1273. 21 Is. 939. 22
argumentum ab antecedentibus Is 883. 40
à causis Is. 883. 53
à comparatione Is. 884. 1
à coniugatis Is. 883. 49
à coniugatis primum Is. 883. 11
à consequentibus Is. 883. 36
à contrariis Is. 883. 32
à differentia Is. 883. 29
ab effectu Is. 883. 58
à genere Is. 883. 19
à nota Is. 883. 5
à partibus Is. 883. 3
à repugnantibus Is. 883. 44
à simili Is. 883. 24
à specie Is. 883. 22
à toto Is. 882. 59
argus N 758. 50. F. P 254. 47
argutari, loquaciter proloqui N 623. 17. *subsilire* N 623. 38
argutum iri F. P 254. 49
argutum, audax N 619. 42. *latum* N

stum N 619.46. malitiosum N 619.42. paruulum N 619.45 sonans N 619.39
Arguius is. 1067.33
Aricinus ager V 7.67
Aridum, acutum N 623.5. horrificum N 623.5 lucidum N 623.8 propriè F.P 254.50 purum N 723.7 siccum N 623.3
Aries is. 984.10 is. 911.39 is. 1311 27. V 17.59
Arilator F.P 254.54
Arieti nomen speciei dedit Isid. 1271.44
Ariola is. 1021.27
Ariminum F.P 254.59
Arista is. 1237.57
Aristolochia is. 1257.8
Arithmetica Isid. 819. is. 874.25 & 887.12
Aritudo N 523.47
Aritmus V 69.49
Aromata is. 250.25
Arma is. 1268 54 & 59
Arma propriè F.P 255.3
Armata F.P 255.7
Arma & armamentarium V 22.16
Armelausa is. 1300.41
Armenia Isid. 1166.35
Armeniacum malum is. 1244.1
Armenij Isid. 1036.2
Armenius Isid. 1039.37
Armenta V 17.46 N 591.74. V.G 1364.46
Armentum F.P 255.12. is. 1270.12 is. 1111.10. & 14
Armiger is. 1068.2
Armilla is. 1038.21 & 27 F.P 255 15.
Armillam N 294.7 F.P 255.20 N 525.22
Armilustrum V 25.37
Armilustriũ V 34.23. F.P 255.22
Arna F.P 255.25
Arnoglossos Is. 1257.2
Arquati V.G 1336.51
Arquati quid? N 723.24
Arquatus N 505.42
Arquites F.P 285 26
Arquus N 723.22. V.G 1336.50
Arra Isid. 932.6
Arrabo V 28.52. is. 1065 16
Arrianus Isid. 1013.37
Arrogans N 703.12 Is. 1068.13
Arrogantia V.G 1332.54
Arrogatio V.G 1377.60
Arruns 1408 2
Arruntij 1425 36
Ars Isid. 817
Ars virei is. 1277.36
Arsacidæ qui fuerunt appellati Isid. 1046.44
Arse F.P 255.28
Arsenicum is. 1294.55
Arsineum F.P 255.33
Arsis is. 897.19
Ars unde dicta is. 823 5
Artaba Isid. 1253.48
Artabitita, quid? Isid. 1107.43
Artemisia is. 1256.42
artamo is. 1787.52
Arteriaca medicamenta is. 921 26
Arteria V.G 1378.35 is. 1094.34
Arthritis Is. 918 53
Artifices F.P 255.34
Artifex is. 1285.9 V 17.17
Articulata vox Isid. 829.9 & 10
Articuli V 67.23
Artitus F.P 255.37
Artitis pro artauis N 769 4
Artoterita is. 1012 5
Artua N 592 26
Artus N p 592 24. F.P 255 38 is. 1096 46 & 53
aruales fratres P L 802.11
aruina is. 1096 41
arundo V.G 1350.16 & 1248.49
aruspices is. 1021.31
aruspicina is. 1022.30
aruum N 593.23 F.P 255.41
aruum & arationes V 8.4
aruus ager is. 1202.58
arx V 25.23
arytena F.P 255 42
asa is. 995.20
asap is. 999.53
Ascalon is. 1185.50
ascalonia is. 1261.42
ascarida is. 1127.17
ascia Isid. 1297.43
asellus V 14.55
asanci is. 1036.60
aser is. 997.16
Asia N 9.16 Isid. 1161.2 & 18
asia minor is. 1165 58
asiatici 1434.30
asina 1430.34
asini Arcadici unde dicti Isid. 1113 50
asinij 1426.52
asinus & asellus is. 1113.36
asparago V 18.51
asparagus F.P 255.44
asparagus is. 1262.6
asper 1472.26 V.G. 1351.24
aspera vox is. 897.34
asperiter N 777.41
asperatum N 704.50 exasperatum N 622.31. insuaue N 622 27 nocens N 622.30 non leue N 622.32
asphodelus Isid. 1259.26
aspicere V G 1349 56 V.G 13.8
aspicio V 43 23
aspiratio is. 8
aspis Isid. 1121.43
asportare V.G 1362.37
assa N 526.59 F.P 255.46
assa nutrices N 515 16
assecla V G 1319.10 is. 1069.23
assecla unde? N 515 28
assedo N 518 25
assensit N 748 31
assequi V G 1350 25
asserere manu V.G 1376.32
asseres Isid. 1297.1 F.P 255 47
assessor N 518 26
assiduus V.G 1371.39 Isid. 1069 24
assipondium V 18 14
assiratum apud antiquos F.P 48
assolet V.G 1355.15
assulatim 524 22
assum V 39.43 N 517.7 V.G 1376 7 is. 1314.14
assumptiua translatio Isid. 860 19
assyria is. 1155.47
assyrij is. 1038 12
assyriorum imperium is. 1035 53
astra Isid. 908.6
astrion is. 1120.50
astrologi is. 1021.49
astrologia is. 901 50
astronomia is. 819 is. 901 13 & 48 is. 874 30
astrosus is. 1069.12
astroere V G 1340.60
astabari is. 1036.32
asteriscus is. 834 41
asteriscus cum obelo Is. 835.1
astrites Isid. 1118.30
astu V.G 1380.10
astures gens Hispaniæ Isid. 1047 34
astutus F.P 255.56 is. 1067.31
asyntheton is. 846 37
astysmus is. 850.55
atat V.G 1377.57
atanuuium F.P 255 59
atauus F.P 256.2. is. 1054.20
Atta 1440.58
atta F.P 56.18
attam F.P 256.12

Athalia Is. 995.23
Athena Is. 1188.18
Athena L 65.59
athenaeopolita V. 65.60
Athenienses V 65.59
Athlas cur mons dictus Is. 1181.4
Athos mons Is. 1180.26
A'Θ... Is. 871.12
Atij 1415.60
Atomi quid vocantur Is. 1143.15
Atomi in corpore Is. 1143.27
Atomi in tempore Is. 1143.34
Atomus Is. 1143.49
Atomus in numeris Is. 1143.42
Atra bilis F.P 256.4
Atramentum 1295.26
Atratus Is. 1069.16
Atricij 1427.9
Atri dies N 525.8
Atriplexum F.P 256.7
Atrium V 27.1.Is.1194.56
Atrium propriè F.P 256.8
Atrophia Is. 918.38
Atroces F.P 256.14
Atrox N 526.25.Is.1069.5
Atrum, nigrum N 621.33
Attendere N 523.29. *intendere* N 618.46 *perseuerare* N 619.7
Attentus Is. 1069.29
Attica colum. quintum genus Is. 1292.21
Attici cognomen 1432.48
Atticissat F.P 1246.24
Attigit N 526.16
Attilij 1415.43
Attinge pro attingā F.P 256.28
Attollens Is. 1068.21
Attollere, afferre N 623.37 *aggerare* V.G 1350.43
Attollere: erigere N 623.35 *fundere* N 623.35
Attonitus Is. 1069.30
Auariter, pro auarè N 771.38
Auarus V.G 1343.38
Auarus N 733.54. V.G 1:7 18 Is. 1068.26
Auau V.G 1368.60
Auctarium F.P 256.28
Auctio PL 804.34
Auctor F.P 256.31 Is.1067.16
Auctum F.P 256.32
Aucupaui N 747.4
Audacia N 733.2 F.P 256.34 V.G 1379.24
Audacia fiducia N 621.30 *temeritas* N 621.28
Audacias pluraliter F.P 256.35
Audax V.G 1329.22 Is.1068.14
Audentia N 733.2
Audentia, audacia V.G 1341.44
Audibo pro audiam N 769.8
Audiendi sensus N 746.35
Audio V 43.31
Auditus N 591.52 Is.1091.35
Audiuitaui F.P 256.37
Auecta F.P 256.27
Auellana Is. 1245.49
Auellana V G 1365.12
Auem specere V 43.21
Auena steriles V.G 1347.43
Auentinum V 9.40
Auentinus mons F.P 256.38
Auere F.P 256.41
Auerna N 490.25
Auernus lacus Is. 1155.13
Auernus N 490.22
Auerruncus V 58.14
Auerruncare V 58.13
Aues F.P 256.45
Aues unde dicuntur Is. 1133.21
Auferre N 721.40 V.G. 1353.21
Aufert V.G 1334.32
Augendes V.G 68.20
Augere N 708.51
Augificat N 526.22
Augur F.P 256.47.1419.43
Augura N 718.54
Auguraculum F.P 256.50
Augures Is. 1021.37
Auguria auium Is. 1021.26
Augurinus 1418.49
Augurium N 725.58 V.G 1338.4 Is. 1021.44
Auguro N 748.18 *auguror* V.G 1365.1 V 3
Augustum marmor Is. 1213.39
Augustus F.P 256.531.439.41
Augustus nomen imperij Is.1046.45
Auiaria secreta Is. 1241.41
Auidum V.G 1343.38
Auidus N 732.55 F.P 256.57 V.G 1372.16 Is.1068.23
Auile V 68.34
Auilla F.P 256.60
Auis stagnensis Is. 1138.1
Auium nomina multa Is. 1133.42
Auium nomina ab acumine oculorum Is. 1133.46
Auium nomina à sono vocis Is. 1133.42
Aula Is. 1194.54
Aula vel olla N 791.1
Aula F.P 257.1
Aulaa N 787.31 Is.1304.33
Auli 1405.34.1358
Aumarium PL 806.29
aura Is.1149.17 *adactus* N 623.24 *ventorum vis* N 623.21
Auraria Is. 1225.29
Aurea pecunia Is. 1225.26
aureas dicebant fientes F.P 257.6
Aureax F.P 257.8
Aurelia familia F.P 257.11
Aurelij, auselij 1427.6
Aures Is. 1093.36
Aurichalcum F.P 257.37. Is. 1227.11
Auriga Is. 1277.17
Auriga Erichtonius Is. 912.37
aurigatur N 523.6
Aurigo quid? Is. 920.7
auripigmentum Is. 1294.56
Auris Is. 980.46
Auritus F.P 257.22
Aurora Is. 940.16
Aurum F.P 257.24. Is.1224.59
Ausculari F.P 257.33
Auscultare V 43.37. *audire* N. 623.48. *obsequi* N 623.43 *spectare* N 623.51. *videre* N *ibid.*
Ausonia F.P 257.36
Autpex Is. 1069.10
Auspicaui N 747.50
Auspicia unde dicta Is. 1021.42
Auspicium V.G 1338.3. F.P 257.42 N 725.56
Auster Is. 1148.20. & 24.35. N 511.35
Austerus V.G 1333.43
Austra Is. 1315.38
Australis circulus Is. 903.47
Australis motus Is. 903.13
Australis plaga Is. 904.29
Australis polus Is. 1145.14
Austroafricus Is. 1148.47
Austronotus Is.903.13. Is.903.48
Autumare est dicere N 618.13. *sperare* N 618.22
Autumnitas N 523.38
Autumnus F.P 257.45. N 589.47. Is.942.14
Autumnus occiduo datur 942.30
Auunculus F.P 257.48
Auus F.P 257.54. Is.1054.17
Auxiliares F.P 258.2
Auxiliatum N 525.27
Auxilium V 16.42. N 717.48. V.G. 1332.32
Auxilia F.P 258.6
Axamenta F.P 258.7
Axare F.P 258.13
Axe adglomerari F.P 258.14
Axilla 1440.56
Axim, pro egerim N 768.56
Axis Isid. 903.38
Axis, quem Graci ἄξονα dicunt F.P 258.16
Axitiosi F.P 258.21
Axungia Isid. 1314.28
Azanias Is. 995.25. & 999.48
Azia Is. 999.52
Azymus panis Is. 1313.82

B

Babel Isid. 996.2
Babylonia regionis caput Babylon is. 1162.60
Babylonis fundator quis is. 1184.35
Baburrus is. 1070.25
Bacar F.P 258.26
Bacchanalia N 759.52. F.P 258.27
bacchari N 127.57
Bacchia is. 1329.4
Bacchius is. 830.31
Bacchus V 56.38
bacillus is. 1324.2
bacillum N 527.49
bacrio genus vasis F.P 258.28
Bactria Is. 1164.54
bactriani is. 1036.8. is. 1037.60
bactrianus lapides is. 1215.14
bactrus is. 1185.15. is. 1157.8
baculus is. 1323.59
badius N 528.44
badius color is. 1114.45
baionula is. 1322.38
baiulare N 528.17
baiuli F.P 258.39
baiulum N 528.55
Balaam is. 994.7
Balac Is. 994.6
Balanites is. 1222.27
bala is. 993.30
balana nomen, unde F.P 258.32
balanita uua Is. 1240.27
balatrones F.P 258.37
balbe N 528.50
balbi 1440.29
balbus Is. 1070.19
balbutire N 528.58
baleares insula Is. 1179.7
balearici 1434.33
balena Is. 1128.18
balista N 798.46
balinea V 85.34
balista Is. 1271.33
balnea N 594.8
balteum V 20.44
baltheus is. 1309.38
balsamum arbor Is. 1252.16
balsamum V.G 1365.5
balteus N 594.15
Baptismus Is. 973.6
bar Is. 1001.27
Barach Is. 994.19
barachia Is. 999.60
barathrum F.P 258.40. is. 1182.45
barba Is. 1093.34. V.G 1365.8
barbara locutio V.G 1332.28
barbaricum F.P 258.50
barbari F.P 258.43
barbarismus Is. 842.10. V.G 1332.28
barbarolexis Is. 842.23
barbatus 1440.46
barbula 1440.47
barca Is. 1286.2
bardum N 488.34
bardus F.P 258.52. V.G 1372.22
Basium quid dicitur Is. 1052.13. is. 833.23
baripsos is. 1219.17
Barium urbs Italia F.P 258.59
Barnabas Is. 1003.1
barones Is. 1052.2
Barraba Is. 1003.28
barrire F.P 259.2
Bartholomaeus Is. 1002.29
basanites Is. 1213.49
basanites lapides Is. 1213.14
bases N 528.41. Is. 1200.28. Is. 1292.24
basia V.G 1356.50
basilica quid vocabantur Is. 1197.11
basilica uua is. 1240.32
basilicum F.P 259.5
Basilidiani is. 1011.4
basiliscus Is. 1122.13. F.P 259.6
basterna is. 1323.53
batin is. 1298.45
batiola N 792.29
batrachites is. 1212.28
Batus F.P 259.10. is. 1233.30
beatus V 17.7. is. 1065.46. V.G 1331.44
Beelfegor, simulacrum ignominiae is. 1025.17
Beelzebub is. 1025.22
behemot Is. 1025.29
Bel, idolum Babylonicũ is. 1025.5
Belgis ciuitas Gallia Is. 1170.54
belial Is. 1025.27
bellantur N 750.7
bellarium F.P 259.11
belli pugna & pralij differentia is. 1265.60
bellicrepa F.P 259.13
belliorís est meliorís N 527.26
bellitudo ver. 113.3. F.P 259.17
bellona V. 14.4. F.P 259.18
bellosum N 529.18
bellua N 740.12
bellulo F.P 259.22
bellum N 730.7. V.G 1333.4. V.G 1241.19
bellum unde F.P 259.2
bellumq; duellum vocatum Is. 1266.6
bellum pugna N 624.49. melius N 624.50. prudens N ibid. elegans N ibid. tueor & tuer villam V 48.28
bellutus F.P 259.26. 1431.44
belocutus Is. 1218.54
Benacus Lacus Is. 1155.7
beneficiarij V.G 1372.49
beneficiary milites F.P 259.27
beneficium dare N 694.28
beneficus is. 1070.3
beneuentum F.P 259.31
beneuolus Is. 1070.5. V.G 1360.6
Beniamin Is. 997.30
benigniter, pro benignè N 771.33
benignus is. 1069.55. F.P 259.35
benna lingua Gallica F.P 259.38
Berenice is. 1187.45
berillus Is. 1215.29
bes V 28.39. F.P 259.41
Bessi barbari fuerunt is. 1042.2
bestia unde dicta Is. 1116.15
bestiarum vocabulum quibus propriè conuenit is. 1116.11
beta is. 1261.50
betere est ire N 527.20
Bethel is. 1186.14
Bethleem Iuda is. 1186.23
Betica prouincia is. 1171.14
Betis fluuius is. 1158.54
bibere N 739.19
bibiones Isid. 1142.9
bibliotheca F.P 259.44
bibliotheca unde is. 956.28. is. 1271.18. is. 1157.58
bibliotheca veteris testamenti is. 956.31
bibula papirus is. 959.53
bicerps N 739.56
bicessis V 28.21
bicinium isid. 970.14
bidella is. 1251.14
bidenta F.P 259.48. N 513.16. V.G. 1330.51
bidentes N 513.6. V.G 1330.51
bidentes quid vocantur is. 1111.19
bigamus is. 1065.3
biga is. 1297.60.
bigener equus is. 1115.22
bigenera animalia F.P 259.52
bigna F.P 259.6
bilbis F.P 259.58
bilinges brutales F.P 259.60
biliosus is. 1070.25
bilis F.P 260.3
binominis F.P 260.5
binum N 528.47
biothadarus is. 1070.25
bipennis N 528.20. is. 1297.56

Biremes If. 1286.21
birrus If. 1303.10
biria If. 1187.15
bu genitus If. 982.15
biseta F.P 269.7
bisellium V 22.15
bisextus If. 967.21
Bithynia If. 1188.4
bithynicus 1435.32
bitensfes F.P 260.10
Bitinia If. 1166.6
bitumen If. 1207.59
biturica vua If. 1240.20
biuirus N 528.30
binium If. 1206.22
Byzantium If. 1188.10
Byzanzena regio if. 1172.9
blase 1440.30
blandicella F.P 260.11
blandimentum N 594.24
blanditor, pro blande N 771.27
blanditus labor Ver. 116.13
blandus If. 1070.10
blangiana If. 1042.28
blasio 1440.38
blatteum If. 1305.46
blaterare F.P 260.13. N 528.6. PL.803.14
blatis & blateras N 508.2
blatta If. 1140.58
blennos stultos esse F.P 260.16
blesus If. 1070.21
blitea inutilis N 529.10
blitum F.P 260.19. N 795.4. If. 1261.51
boa serpens aquatilis F.P 260.22
boare F.P 260.25
boarium F.P 260.26
boas anguis If. 1124.9
bocas genus piscis F.P 260.28
bocca boues marini If. 1128.29
Boetia if. 1168.47
boicus ager F.P 260.32
boia genus vinculorum F.P 260.30
bombicina vestis If. 1299.44
bombitatio F.P 260.35
bombix vermis frondium If. 1126 50
Bona F.P 250.37. If. 931.18. V.G 1363.1
bona omnia habere V.G 1338.10
bona prædia V.G 1364.11
boni V.G 1374.6
bonissimum & malissimum V. 71.45
bonitas V.G 1360.14
bonius & malius V 71.44
bonorum possessio If. 931.27
Bonosiani If. 1024.6
Bonus N 744.40. If. 1069.51. V.G. 1334.38. V.G 1358 6
Boez if. 994.34
Borealis motus Isid. 903.12
Boreas Isid. 903.47
Borio promontorium If. 1179.42
Borrea N 511.58
Boes If. 1112.58
Bosphorus Thracius if. 1152.17
botanicum if. 922.6
botrax if. 1124.45
botulus F.P 260.39
Bouanses V 58.28
bouem bidentem dicunt F.P 260.41
bouerum V 71.40
bouinatores qui N 528.54
bouinatur F.P 260.43
bouile V 68.32
Boui quid if. 1019.28
bouat N 528.12
boya if. 955.3
braca if. 1300.46
brachium vnde F.P 260.44. If. 982.8. & 1095.11
Braxis If. 833 28
bractile if. 1310.1
brattea if. 1225.8
branchos If. 917 58
brassica V 18.50 F.P 260.48
braxea if. 1310.46
braxea If. 13 2.6
breue à Græco F.P 260.49. V.G 1331.55
breues syllabæ if. 829.14
breuia V.G 1361.55
Britannia if. 1174 13
Britones if. 1042.53
Bronci N 497.17
Bronia if. 1123.13
brucus if. 1124.41
bruma V 31.57
bruma vnde dicta F.P 260.50. Isid. 942.18
Brundisium F.P 260.51
Brundusium If. 1188.45
Bruteri if. 1042.28
Brutiani F.P 260.55
Brutiana parma F.P 260.53
Brutum N 517.38
Brutum quid dictum F.P 260.59
Brutus if. 1070.11. 1431.40
Bua N 529.21
Bubaius if. 1113.13
Bubinare F.P 260.60
Bubo V 14.57. N 594.3. if. 1136.37
Bubulcitare N 528.38
Bubulcus 1433.28
Bubicum F.P 261.5
Buccina F.P 261.6
Buccinator V 41.39
Bucco if. 1070.11
Bucephalus F.P 261
Bucetria boum greges N 29.13
Bucerum F.P 261.11
Bucina if. 1168.15. & 35
Bucolicum carmen if. 853.18
Buglossos if. 1256.56
Bulga N 257.35
Bulga F.P 261.12
Bulla if. 1310.18
Bulla aurea F.P 261.18
Bulima F.P 261.13
Buphtalmos if. 1259.52
Buprestis if. 1140.53
Bura V 23.13
Burdegalis if. 1190.1
Burdo quid if. 1216.2
Burgarii vnde dicti if. 1105.57
Burgundiones vnde if. 1042.36
Burgundionum gentis nomen if. 1051.59
Buris if. 1324.29
Bura N 529.5
Burranica potio F.P 261.26
Burranicum F.P 261.28
Burrum quid F.P 261.29
Bustum F.P 261.34. V.G 1367.3
buteo 1436. 45. genus auis F.P 261.41
Buttubata F.P 261.45
Buxum N 594.22
Buxus if. 1248.46
Byssina if. 1299.52
Byssina vestis if. 1299.52

C

Caballus N 532.22
Caballus vnde dictus if. 1113.52
Cacabum V 22 9
Cacabus & cucuma if. 1310.20
Cacemphaton if. 843.44
Cachexia if. 918 33
Cacosyntheton if. 844.16
Cacula F.P 261.48
Caculatum F.P 261.52
Cadamitas if. 1316.56
Cadauer if. 1105.23
Cadere N 699.7. occidere N 635. 40. euenire N 635. 52. V.G 1332.30. ruere N 631.47
Cadmea terra F.P 261.53
Cadmia if. 1227.52
Caduca auspicia dicunt F.P 261 55
Caduca hæreditas if. 931.32
Caduceatores quid dicuntur if. 1007.15
Caduceus N 782.14
Caduciter N 34.565

Caduceum

Caducum is. 1243.50
Caducum is. 1072.15
Cadus N 791.38 is. 1231.18
Cæca vox is. 817.36
Cæca gemma is. 1221.46
Cæcily 1419.22
Cæcula is. 1124.8
Cæcultant F.P 261.59
Cæcum vallum F.P 262.7
Cæcum intestinum is. 1100.51
Cæculus F.P 262.3
Cæcus N 736.52 is. 1072.10. 1440 25
Cæcutiunt N 532.19
Cædem ex Græco dici F.P 262.6
Cædere verberibus dedere N 638 32 excidere N 638.34 occidere N 638.42 mactare N 638.43 immolare N 638.48 frangere N 638.51 consumere N 638.55
Cæditia taberna F.P 262.12
Cælassis F.P 262.14
Cælata vasa is. 1318.13
Cælare N 789.32
Cælare & intus tegere N 688.3 V.G 1340.53
Cælata vasa is. 1290.21
Cælatum Is. 1144.28
Cælla F.P 262.19
Cælestia auguria F.P 262.15
Cæli V 62
Cælibem dictum F.P 262.17
Cælum V 6.7 & 15 & 595 38
Cælum cœli Domino is. 979.42
Cæmenta N 535.32 N 595.38
Cæna F.P 262.21. V.G 1372.50
Cæna Dominica is. 969.21
Cænacula dicuntur F.P 262.24 V.G 1372.52
Cænaculum V 27.7
Cænobium is. 1196.37
Cærimoniarũ causa F.P 262.25
Cæsar F.P 262 27. 1436.50 & 59
Cæsar Augusta Is. 1190.6
Cæsarea Mauritania is. 1190.40
Cæsares N 899 1
Cæsariati F.P 262 30
Cæsaries quid & unde vocata is. 1092.8
Cæsarum nomen unde ortum is. 1046.10
Cæsicium N 789.1
Cæso 1405.36. 1411.3
Cæsones F.P 262.31 1399
Cæsonij 1425.5
Cæstus F.P 262.32 V.G 1365.53
Catus is. 903.42
Cain Is. 991.40
Caia Is. 991.60
Cainiani Is. 1011.49
Caia 1415.30
Caius 1405.38
Calabra V.G 1372.42
Calamitas V.G 1358.46
Calamistrati Is. 1324.53
Calamistratus Is. 1071.56
Calamistri V 22.22
Calamistrum N 793.5 Is. 1324.21
Calamitosum N 501.55
Calamus Is. 961.27 & 898.15 & 691.33
Calamus aromaticus Is. 1252.5
Calantica N 787.20
Calasis tunicæ genus F.P 262.35
Calathos diciquasillos F.P 262.39
Calatores F.P 262.40
Calatum is. 1306.1
Calbes F.P 262.43
Calcar N 738.23
Calcare N 691.16
Calcaria Isid. 1326.33
Calces F.P 262.76
Calces à calcando N 499 22
Calcearia V 68.40
Calciamentum Isid. 1310.44
Calciamenta is. 1310.27
Calcitrones N 568.21
Calcofanus is. 1122.25
Calculator is. 1071.11
Calculi quid vocati is. 1282.36
Calculi ordinarij is. 1283.20
Calculi vagi is. 1283.20
Calculum is. 1309.52
Calcus Is. 1230.45
Calculus is. 918.54 is. 1210.8
Caldarium as Is. 1217.43
Caldius caldissimum V 71.43
Calicata ædificia F.P 262.47
Calices N 792.31
Calices & calathi Is. 1319.6
Calicula caliga is. 1311.8
Caligarius is. 1310.23
Caligarus V.G 1360.57
Caligo Is. 1147.53
Calim antiqui pro clam F.P 262 49
Caliptra F.P 262.51
Calisto Is. 912.43
Calix F.P 262.53
Callaica is. 1215.57
Callaetus 1434 35
Calleo V.G 1380 4
Calles scit N 630.38
Calles à callositate N 630.32
Callidum is. 1071.3 fervens N 634 23 ferox & 634.25 incõsultum N 634.25 citatum N 634.27 velox N 634.28
Callidus is. 1071.2
Callis N 595.53 Is. 1206.13
Calliferunt pro occaluerunt N 534.17
Callitriches Is. 1119.51
Calones F.P 262.55
Calonum proprietas N 518.18
Calor N 597.15
Calpar N 793.22
Calpar, vinum nouũ F.P 262.60
Calpes mons is. 1180.60
Calpurnij F.P 263.4.14.6.30
Caltula & crocotula N 793.49
Caluaria quid dicta is. 1091.59
Calui 1429.53
Caluitur N 486.56
Calũnia quid N 633.43 & 933.25
Calliditas N 633.44
Calumniator Is. 1071.9
Calx N 596 57 finis N 930.36
Calx viua is. 1210.31 & 1291.59
Calydonia V 49.24
Cama is. 1322.35
Camara & Camuri boues F.P 263 6
Camara dicuntur Ver. 116.46
Camasa Is. 1043.28
Cameleon Is. 1118.7
Cameleon pardus Is. 1118.13
Camelus F.P 263.8
Camelopardalis V 18.20
Camelus V 18.19 Is. 1113.19
Camena musa F.P 263.10
Camera Is. 1199.55
Camerum N 499 59
Camilla V 51.28
Camillus F.P 263.13. 1432 31
Caminus is. 1289.40
Camisia Is. 1298.21
Camisia is. 1300.43
Campana Is. 1230.40
Campania is. 1170 40
Campans N 758.10
Campanum as Is. 1227.46
Cãpestria quid dicũtur Is 1299.15
Campestriũ Is. 1309.38
Campus V 7.40 Is. 1181.24
Camuri V.G 1365.15
Camus Is. 1326.10
Cana græcisnos canistra F.P 263 14
Canabum Is. 1304.58
Canalicola F.P 263.16
Canalis lapis is. 1200.47 N 596.12
Canatim N 505.54
Cancer is. 911.51
Cancer morbus is. 920.11
Cancri F.P 263 18 is. 1131.30
Candacus V 59.4
Cantium V 42 1; F.P 263.22 N 597.33 is. 1321 39
Candet, ignitum est N 636.10

candidum est N 636.12
candetum Is. 1104.52
candida membrana is. 960.31
candida cretáque toga is. 1302.15
candidissimum V 63.12
candidius V ibi.
candidum plumbum Is. 1229.13
candidum esse V.G 1365.20
candidum V.G 1327
candidus is. 1072.7
candidus color is. 1154.54
canenta F.P 263.24
canephora F.P 263.25
canes V 51.9
canica F.P 263.27 N 533.31
canicula V 14.56
canicula stella is. 910.47
canis V 18.7 is 1119.4
canistrum is. 1321.8
canities is. 1104.53
canitudinem pro canitie F.P 263.29
canitudo N 530.17
cannensis cursor F.P 263.31
canon is. 961.53
canon generalium conciliorum is. 972.38
canones evangelistarum is. 961.54
canopia is. 1164.26
canta pro cantata F.P 263.32
cātabri gens Hispaniæ is 1043.57
cantharus N 792.17
cantharida vermis terrenus is. 1126.42
cante V 50.23
cantherius F.P 263.33
cantica canticorum is. 951.19 & 953.13
canticum is 970.30
canticum Psalmi is 970.36
cantor is. 105.50
canturus F.P 263.36
cantus is. 897.17
canum vetus N 532.35
canus color is. 1154.57
capāna quid is. 1202.30
caperare N 487.37
caperata frons V 58.60
caperatum F.P 263.37
caper Ver. 116.26
caper & capella is. 1111.49
capere, impedire N 625.37 *implicare* N 625.39 *detinere* N 627.57 *furere* N 627.26 *perpeti* N 627.28 *tenere* N 627 *colligere* N 627.30 *eligere* N 627.35 *sustinere* N 627.46 *circumuenire* N 627.51 *decipere* N 627.51 *occupare* N 627.56 *satiare* N 628.1 *accipere* N 628.3 *inuenire* N 627.16 *complecti* N 628.13 *delectare* N 627.40
capescere, perficere N 635.55 *immittere* N 635.58 *reiicere* N 635.60
capi, propitiari N 627.24
capidulum F.P 273.39
capillata vel capillaris arbor F.P 263.41
capilli quid vocati is. 1092.3
capistrum Is. 1326.24
capita deorum F.P 263.44
capital V 22.32 N 504.37 F.P 46
capitalis lucus F.P 263.49
capitarium æs F.P 263.51
capitella Is. 1292.23
capitilauium quid is. 969.18
capitium V 22.39 N 790.44
capitolia Is. 1200.40
capitolium V 9.24
capitolium vetus V 26.32
capitolinus 1407.42
capitones 1439.46
capitulares is. 1307.23
capitulum V 62.45 is. 1307.22
cappa is. 1307.24
cappæ F.P 263.52
cappadocia is. 1165.48
cappadoces is. 1077.15
capparis is. 1262.8
capra V 17.51
capra dicta F.P 263.54 1434.1
caprarij cognomen 1432.9
capreoli F.P 263.57
capricorni figura is. 912.18
caprificus is. 1245.15
caprilia F.P 263.59
caprilius 1416.51
caprioli is. 1299.22
caprona N 455.1
caprona equorū iubæ F.P 264.2
capruntulum F.P 264.3
capsa F.P 264.4
capsis F.P 264.6
captus is. 1071.50
capua F.P 264.9 is. 1182.3
capularis N 485.59 PL.804.18
capularis senex is. 1322.58
capulum F.P 264.13 N 485.54 is. 1326.32
capulus Is. 1269.13 & 1322.56
caput is. 1138.25
caput F.P 264.16
carabus is. 1286.35
carbasus N 784.51
carbo Is. 1289.44
carbunculus is. 916.48 & 1221.1
carcer V 25.25 Is. 931.5 & 1194.73 V.G 1395.38
carceres quid? is. 935.11.1277.8 V.G 1365.42
carchedonius is. 1221.29
carchesia N 793.9 is. 1287.16
carcina is. 1222.56
cardamomum Is. 1253.49
cardiace is. 916.2.503.57
cardines mundi is. 1145.9
cardines is. 1145.9
cardo N 597.36 Isid. 1199.25 & 1294.3
carduelis is. 1139.49
carduus is. 1252.13
careum is. 1317.4
carere N 746.40
carica Isid. 1245.1
caria is. 1166.33
cariceum N 494.47 is. 1242.53
carina is. 1286.49
carina N 1014. V 10.19
carmantes F.P 264.18
carissa F.P 264.21
carix is. 1260.24
carmen is. 852.9
carmeny siue carij is. 1036
carmentalia V 32.41
carmina 50.51
carmina cychica quid? is. 964.6
carminari V 53.38
carneales N 532.29
carnaria V 68.40
carpentarius is. 1072.26
carpentarius is. 1196.37
carpentum Pompaticū is. 1323.38
carpere attenuare N 226.59 *aperire* N 626.60 *auferre* N 627.4 *decerpere* N 627.4 *pascere* N 627.12 *celeriter prætereire* N 627.8
carpocratiani is. 1011.18
carra N 594.56
carra ciuitas is. 1185.18
carracutium is. 1323.43
carrus is. 1323.33
carta vnde dicta is. 959.54
carta tenecotica is. 960.2
falcica is. 960.3
cornelicana is. 960.4
emporetica is. 960.6
augustea regia is. 959.57
libiania is. 959.59
bieratica is. 959.60
cartarum vsus is. 959.48
carthada is. 1187.10
carthaginensis prouincia is. 1172.14
carthago spartaria is. 1190.13
cartibulum V 21.54
cartilagines is. 1097.14
casa F.P 264.24

casa habitaculũ agreste is. 1202 22
casaria F.P 264.25
cascum V 50.26
cascum, antiquum F P 264.26
casdei, qui nunc Chaldai vocantur is 1038.31
caseus V 19.31 N 597.29 is.1315.1
casina fabula F.P 264.28
casmenai V 50,10
casnar V 50.47 F.P 264 31
casmillus V 51.21
caspius sinus is. 1153.19
cassabundus V 53.31 F.P 264.32
cassia via F.P 264.33
cassia is. 251.60
cassiculum F.P 264.34
cassila F.P 264 36
cassinum forum V 50.41
cassis is. 1272.44 Is.1188 51
cassum N 508,33
casta F.P 264.37
castanea Isid. 1245.53
casteria locus N 532.2
castigare, reprehendere N 626 46 *increpare* N 626.46 *vindicare* N 626.54 *unire* N 626
castitas N 555.46 N 731.37 V.G 1342.26
castitudo N 511.45
castor & Pollux V 14.11
castor V.G 1378 49
castores unde dicti Is. 1118.28
castra N 597.43
castra quid sunt is. 1048.53
castrensis corona F.P 264.39
castri Isid. 114 .40
castula N 794.36
castum quid N 636.16 *religiosum* N 636 18 *à furto abstinens* N 936 21 *suaue* N 636.26 *iucundum* N 636.26
castus N 694.54 is. 1070. 33
casu simile V 97.30
casuale V 63. 19
casula is. 1034.4
casus V 67.30 V 97.41 F.P 264 42 is .825. 29
cata V 52 52
catachresis F.P 264. 46 is 847 50
catamitum F.P 264.49
catampo F.P 254.51
cataphratti N 799 11
cataphrygius is. 1.02.18
cataplasma is. 921 41
cataporatas is. 1188.32
catapolta is. 921 31
catapulta N 795
catarrus Isid. 917.50
catascena is. 864.39
catax F.P 264.52 N 497 8
catechumenus isid. 1008.3
categoria cur appellata is. 877.22
categoriarum species is. 876 18
cateia & caia Isid. 1270.18
catella N 596.50 is.1308.25
catelli N 537.1
catena is. 534.57
catena is. 1314.25
catharticamedicamẽta is. 921.30
cathari Isid. 1012.22
catholica Isid. 1007.29
catholicus isid. 1007.5
catij 1426.1
catillare PL. 804.12
catillatio F.P 274.50
catillones F.P 294.59
catinum V 21.17 is.1319 30
catinus N 792 52
cato 1431.22
catones appellantur F.P. 264 60
catularia porta F.P 264 2
catuli quid dicuntur isid.1119.18 N 741 30
catulina caro F.P 265.7
catullire N 534.53
catulus F.P 265.9 *catellus* V 860 48
catus pro sapiente N 537.55
caudeca F.P 265 11
caudex 1426.47
caudicaria naues F.P 265.13
caudinus 1435 35
cauea V 6.30
cauere N 711.57 N 730.14 V.G 1341 24
caui proprietas N 746.43
cauares bestia F.P 265.15
cauile V 6.30
cauillantur N 535.54
cauillatio F.P 265 19
cauillum F.P 265 20
cautio F.P 265.21
caulaeus quid dicitur is. 1232.52
caulis V 18.43 N 536.29 is.1260 52
caupo is. 1072.6
caupones Is. 1319.41
causa is. 1273.1 & 20 V.G 1329 14 V.G 1332.52 V.G 1364.5
causa redintegratur is. 932.60
causales coniunctiones is. 838.5
causari N 533 56
caussa N 720.28
cauterium is. 1326 43
cautes is. 1209.58
cautio N 761.8
cautus Isid. 1017.1
cauum V 6.22 & 31
cauum adium V 26.51
cauum à chao dictum F.P 265 26
cayphas is. 1093.19
cecropida, qui fuerunt vocati is. 1046.45
cecrops Atheniensium Rex is. 1040.45 Isid 1188.40
cedere Isid. 932.44 *abire* N 626 16 *succedere* N 626.21 *dare* N 626.23 *recedere* N 626.26 *obsequi* N 626 28 *euitare* N 626 32 *incedere* N 626.33
cedò V.G 1335 18
cedrus Isid. 1146 39
cedunt petunt N 626.35
celare N 727.29 V.G 1340.50
celebre N 534.14
celebrescat N 534.4
celebritas isid. 968.21
celox isid.1071 42 V.G 1334.58
celeratim N 532 44
celeritas N 720.48 V.G 1369 22 V.G 1379.26 V.G 1329.36
celeriter currere N 717 29
cella is. 1 55.26
cellarium quid is. 1198.3 V.G 1365.38
cellia isid. 1317.17
celibaris hasta F.P 265.32
celones Isid. 1286.17
celox N 782 59 PL.805 40
celsus ex graco κέλης F.P 265 46 isid.1070 31
celtiberi, ex Gallis celticis Isid. 1043 41
cenatus N 536.52
cencris is. 1124.3
cecina urbs F.P 265 47
cenobita is. 1006.29
censere F.P 265.49 *succensere* N 636 37 N 777 1 *existimare* N 636.29 *arbitrari* N 636 29 V.G 1372.57
censio hastaria V.G 1372.58
censor V 15.27
censores dicti F.P 265.55 is. 1051 4 V.G 1373.2
censorinus 1438 41
censorium N 704 48
censui agri V.G 1372 60
census N 592.40
centaurea Isid. 1255 39
centaureon F.P 266 1
centaurus chiron is. 912 19
centaurus is. 1124.9
centenum quid appellatum Isid. 1277.44
centenarium Is. 1271 56
centenaria cana F.P 266 3
centones N 595 54
centones quid is. 854 13
centupeda is 1124.40
centumcella V 7.31
centuria in agris F.P 266.12
cẽtuna quid is.1045 5 is.1204.59

Centuria V 16.30
Centuriata comitia F.P 566.21
Centuriata N 492.35
Centuriatus ager F.P 266.24
Centuriones F.P 256.27
Cēturiones N 777.19 Is.1047.47
Centussis V 28.17
Cepa Is. 1261.41.
Cepe N 597.48
Cephalia Is. 917.12
Cephanei Is. 997 22
Cephus Is. 1001.21
Cepit, capit V.G 1346 30
Cepis 1397
Cera is. 959 33
Ceram ferro ne adito Is. 959.39
Cerasus Is. 1244 50
Cerastes Is. 1133.11
Cerastibola V 54 34
Cerates Is. 1230.52 & 54
Ceraunia vue Is. 1240.10
Cerauny montes Is. 1180.37
Ceraunıorum duo genera Isid. 1220.35
Ceraunium Is. 835.58
Cerberus inferorum canis Isid. 110 8 42
Cercerus V 15 8
Cercolo is F. P 266.29
Cercopa F.P 266 31
Cercopitheci quid sunt Is. 119 44
Cercurus N 785 22
Cerdoniani Is. 1011.19
Cereos dabant F.P 266.34
Ceres V 12.48 Is.1028.18 & 22,7 3
Cerebrosi N 495.6
Cereus Is. 1311.41
Ceriti & larvati N 508.15
Cermalus F.P 266 37
Cernere V.G 1328
Cernere amittere N 632.37 audire N 632 41 credere N 632.54 contendere N 632.47 dimicare N 632.34 iudicare N 632 43 videre N 632.32
Cernere hereditatem N 632.55
Cerno V 43.4
Cernuabant N 494 28
Cernui socci Is. 1312.1
Cernunt N 494.19 F.P 266.38
Carolsensis V 10.15
Ceronia V 10 20
Ce rrus F.P 266.39
Cerrones F.P 266.40
Certamen N 595.1 V.G 1357.19
Certare contendere N 628.33 praemire N 628.14
Certatum N 776.7
Certatio N 595.3 certamen V.G 1335.30
Certatur N 750.55
Certissent N 534.12
Certum V.G 1334.13
Ceruaria ouis F.P 269.44
Cerui V 20.52 V.G 18.24
Ceruicalia Is. 1304.11
Ceruinus color Is. 1115.4
Ceruisia Is. 1317.15
Ceruix V.G 1365.34 Is 1094 58
Cervus F.P 266.44
Cerussa Is. 1295.56
Ceruus unde dictus Is. 1112.8
Cespes F.P 266 46
Cespites Is. 1240.53
Cessare V.G 1356 46
Cessio Is. 912.42
Cesso V.G 1379.25
Cestrcillus F.P 266.48
Cestu pro cestibus N 761.15
Cestus V.G 1365.55
Cetarij genus piscatorum N 510 49
Cete is. 1128.22
Ceteri colores finguntur Is. 1294 8
Cethura is 993 11
Cetra N 298.26 N. 530 10
Cette significat dicite N 581.53
Chalcantum Is. 1209 5
Chalcites is. 1221.25
Chalcedonicum F.P 266.51
Chalcosmaragdus is. 1215.23
Chaldaeorum gens is. 1035.54
Chalybs is. 1297.6
Chamadracontes Is. 1125.10
Chamadru Is. 1256.48
Chamaleon Is. 1258 30 & 1256 45
χαυματικι is. 1219.20
Chananaeorum decem gentes Isid. 1036 25
Chananai Is. 1039 19
Chaos F.P 266.57
Character is. 1376 40
Characterismus is. 871.9
Charibdis Is. 1154 8
Charientismos is. 850 19
Charisteum marmor is. 1214.12
Charitas is. 1009.21
Charon is. 1025.50
Charta N 595.19
Chelidonia Is. 1219.1 & 1255 49
Chelidoniacus gladius Is.1265 36
Chelonites Is. 1213.11
Chelydros Is. 1123.50
Cherintiani is. 1011.21
Cherubin is. 980.6
Chiliarcha Isid. 1047.45
Chiliasta Is. 1011.25
Chilo V G 1372.34
Chilo dicitur F.P 267.1
Chilones 1440 41
Chimera, triformis bestia is. 1109 1
Chios insula Is. 77.24
Chirographa V.G 1363.51
Chirographum is. 930.24
Chirurgia is. 920.54 & 921.1
Chlamys N 788.35
Chlamis is. 1301.59
Choaspu is. 1157.10
Choaspites is. 1216.27
Choenica F.P 267.5
Cholera quid? is. 915 27
Choragium PL.805.17 F.P 267.6
Chorea Is. 990.15
Choriambus Is. 830.40
Chorus Is. 970.7
Chria Is. 864 29
Chrisma is. 981.36 & 973.55
Christus Isid. 840.5 & 981.27
Chromaticus is. 1071.22
χρόνια Is. 915.50
Chronia is. 917.10
Chronicon is. 951.20
Chronica Is. 937.1
Christianus Is. 1006.50
Chrysa insula Is. 1175.19
Chrysite Is. 1212.58
Chryseberillus Is. 1215 35
Chrysocolla is. 1294.40 & 1222. 15
Chrysolampis Is. 1222.7
Chrysolectrus Is. 1222.3
Chrysolitus Is. 1222.2
Chrysophis is. 1222.1
Chrysoprasius Is. 1221.45
Chrysoprassus is. 1215.37
Chus is. 992.34
Cibarium N 536 15
Cibarius panis is. 1313.16
Cibicidas N 533.22
Cibilla V 20.57
Cibus V.G 1353.50 is. 13.12
Cibus ex Graeco F.P 267.7
Cibidum is. 1300.46
Cicada is. 1141.10
Cicatricare F.P 267.10
Cicatrix is. 920.41
Ciccum F.P 267.11
Cicendula is. 1140.51
Cicer is. 1238.59
Cicereius 1432.27
Ciceres N 536.8
Cicerones 1433.31
Cicindela F.P 267.13
Ciconia is. 132 48

Cico-

ciconia Isid. 1134.22
cicum v 57 4
cicuma F.P 267.16
cicurate v 56.59
cicurigenium v 57.1
cicurinus 1432 35
cicuta is. 1248 54. & 1258 32
cidaris Isid. 1307 5
cilia quid sunt is. 1093.16
cilices is. 1037.25
cilicia is. 1166.50
cilicia, velamenta is. 1304 41
cilindrus is. 894.31. & 1325.10
cilium F.P 267.18. is. 1290.20
cillere is. 1385.19
cilliba F.P 267.20
cilluntur is. 1095.24
cilo v. G 1372 35
cilones 1439 46
chilones v. G 1361.34. & 36
citum diuisum N 635 35
cima is. 1260.59
cima quid vocantur is. 1242.24
cimbri F.P 267.21
cimedia Isid. 1218 51
cimex is 1127.26
cimicia is. 1257.33
cimmerij F.P 267.22
cinnadi dicti saltatores N 486.27
cinamomum is. 1251.45
cincia F.P 267.28
cincinnati 1439.55
cincta F.P 267.30
cinctus is. 1309.33
cinctus & cingulum v 20 28
cinctus Gabinus is. 1302 20
cinefactum N 56.38
cinereus color is. 1114.44
cingula is. 1326.27
cinguli appellabantur homines F.P
cingulo noua nupta F.P 267.31
cinifii quid dicuntur is. 1111.48
cinis N 596.16. is. 1207.11
incendium is. 1236. 10
cinnabaris is. 1294.31
cinnus quid N 516 44. & 737.43
potionis genus N 507.38
cinomia Isid. 1141.15
cinxia F.P 267 41
circanea F.P 267 44
circe is. 1020.29
circinus Isid. 1297 25
circites F.P 267.46
circinus N 511.37
circularis numerus is. 892 25
circuli v 19 20
circulus N 494.12
circulus quid is. 1092 53
circulus Antarticus Isid. 905.15
circulus Arcticus is. 905 3
circulus χειμερινὸς Tropicus Isid. 905.17
circulus θερινὸς vel tropicus Isid.
circumcelliones Isid. 1014.9
circumferre, lustrare N 632.59
circumflexus accentus Isid. 832 42
circumforaneus Isid. 1072 24
circumiectum v 22.50
circumire N 674 36
circumluuium F.P 267. 47. Isid. 1182.21
circumpedes v. G 1351.49
circumspicare N 674.31. v. G 1358 20
circumtextum v 22.51. is. 1302 38
circus N 494.11. & 727 20 v. G 1139.6. is. 1193.24 & 1276 13
circus Flaminius v 25.56
circus maximus v 25.38
circus ad Martium v 25 50
circi quid N 539.7. is. 1092.13
cisalpina is. 1170 56
cisium vehiculi genus N 532 39
cispius mons v 10.42. F.P 267.48
cis pro vltra N 535 39
cista N 535 21
cistella F.L 806.12. is. 1321.10
cisterna F.P 267.50
cistula, cistella v 86 44
citare, suscitare N 635.41. laudare N 635.44. prouocare N 635 41. vocare N 635.39
citeria appellabatur effigies F.P 267 51
citerior Hispania is. 1171.16
cithara is. 899.15
cithara ac psalterij repertor quis is. 8.8 40
citharicen v 69 47
cithei, id est cyprij is. 1037 27
citherea is. 1176.59
citicula is. 921.34
citimus F.P 267.58
citior comparatiuum F.P 267 60
citius v. G 1329.32
citocassa is. 1258 11.
citrea is. 1244.11
citrosa is. 1300.6
citrosa vestis F.P 268.3. is. 1300 6
citum, celere N 635.31
citum N 635 35
cituma N 531 51
citrus N 532.17
ciues Romani cur dicti is. 1035 36
ciues vnde vocati is. 1050. 13
ciuica corona F.P 268 5.7.& 1374.35
ciuile bellum is. 1265.26
ciuilis Astronomia is. 874.44
ciuitas N 725.31. v. G 1391.16. & 1337.56. is. 1190.51
ciuitas propriè quid dicitur isid. 1191.38.
ciuium nomina is. 1050.12
clacendix F.P 298.8
clades v. G 1358.48
clam v G 1334.52
clam à clauibus dictum F.P 268 9
clamosus is. 1071.7
clandestino N 504.48
clara vox is. 897.42
claret N 531.17
claritas v. G 1333.30
claritudo N 529.55. v G 1333.31. F.P 268.11
clarus is. 1070.30
classes is. 1040.45
classes clypeata F.P 268.12
classica quid sunt is. 1268.44
classici testes F.P 268 14
classis is. 1285.53
classis procincta F.P 268.16
claua F.P 268.17 isid 1270 15
clauata dicuntur F.P 278 18
clauat socci is. 1312.3
claudere N 690.50
claudere, circumuenire N 635 28 includere N 635.24. obsistere N 635.26
claudiana tonitrua F.P 268 24
claudij 1416.38
claui isid. 1297 4
clauis is 1324 24
clauim F.P 268 31
claustra v 49 39 isid. 1199 17
clausula F.P 268.33
clausulæ quid is. 854.7
clauus isid. 1287 13
clauus annalis F.P 268 35
clemens v. G 1358.33. & 35 & 1353 26. is. 1070 45.
clepere v 57.25 N 493 51
clepsere v 57 24
clerus & clericus vnde appellantur is. 1004 3
clic anitius panis N 1313.45
clibanus is. 1196.33

cliens V. G 1329.11
clientam pro cliente F.P 268. 39
clientela V.G 1380.18
clientes is. 1071.49
climota is. 1204.40
climax Is. 868.17
clingere F.P 268.40
clitella F.P 268.42
clivia auspicia F.P 268.48
clivosum is. 1206.28
clivus N 594.29
clivus Publicius V 26.28
cloaca F.P 268 51
cloaca quid sunt is. 1192.48
cloacale flumen F.P 268.52
clodius is. 1072.10
cloelia familia F.P 268.55
cloelia F P 268.57
cloelij 1416.12
clucidatum F.P 268.59
cluentij 1416.18
cluet N 537.15
clumae F.P 268.60
cluna F.G 269.4
clunes Ver. 116.56. N 595 34
clunes quid vocant is. 1098. 7
clupeat V 4.34
clupeum V.G 1331.54
cluvaclum F.P 269.1
cluteum F.P 269 8
clypeat N 533.7
clypeum V.G 1131.4
clypeus N 515.22. F.P 269.12 V.G 1360.58. is 1272.3
cnay 1425.6
cnaus 1416.12
cnasonae F.P 269.15
cnephosum F.P 269.17
cneus 1398
coagmenta N 507.4
coagulū N 498.53. & 53. & 507.6
coarguere V.G 1348.5
cochlear Is. 1232.14
coclaca F.P 269.21
cocleas Isid. 1318.34
cocles 1440.16
cocetum F.P 269.19
coctiones unde dicti F.P 269.23
coctum is. 1314.10
coctum pro ad coquendum N 7..1
coculi F.P 269.30. Is. 1320.13
cocytus is. 1182.51
coda N 532.27
codeta ager F.P 269 33
codex Is. 960.59. & 1239.15
codicellus is. 929.53
codicellum is. 929.42
caelebs is. 1070.37
caeles is. 1070.36
caeleth is. 995.10
caelibatus P L. 805.44
caelicola is. 1070.40
caelij 1416 25
caeliolus V 10 13
caelia civitas is. 1037.4
caelius mons V 10.4. F.P 269 38
caelum is. 1144.26. & 39. & 902 39 *Deorum domicilium* N 634 31
caena is. 1313.25. & 31
caenaculum is. 1195.15
caenum is. 1207.11
caepere N. 134.6
caepia futurum tempus F.P 269 42
caeruleus V.G 1332 40
caerulus V.G ibid.
coetaneus is. 1072 35
cogere coarctare N 635.22. *cortradere* N 634.56. *imprimere* N 635 21 *in unum colligere* N 635 5 *mulgere* N 635 15 *subigere* N 635.3 *stringere* N 635 18 *urgere* N 634.5? & 711 19
cogitare V 37.26 N 725.48. V.G 1337.57
cognoscere, aestimare N 640.37
cogitatim F.P 269.46
cogitatio F.P 269 47
cogitationes perquirere N 720 40
cognati unde dicti is. 1056.8
cognatione fratres is. 1056.38
cognitor V.G 1362.28 F.P 269 50 Is. 1071. 48
cognomen N 533.4 is. 823.48 N 1397
cognomentum Is. 823 52
cognoscere N 688.5
cognoscere audire N 640.37. *nosse* N 640
cohors V 1623 is. 1200.59
cohortarent N 750.25
cohum F.P 269.56. V.G 1372.27
coinquire F.P 269 60
coire V.G 1332.51
colaticus lapis Is. 1213.13
colabella N 534.44
colatum is. 1316.22
colere, diligere N 626 4 *inhabitare* N 625.57 *exercere* 55.10 *ornare* N 626.10 *pati* N 626 12 *venerari* N 625.53
colica passio is. 919.7
coliuthani is. 1013.54
collare N 503.36
collectio vel ratiocinatio is. 860 47
collega is. 1071.33
collegiati qui dicuntur is. 1052.4
colles V 7.42
colligatus is. 1072.26
colligere, auferre N 639.33. *celare* N 939.31 *mollire* N 635.3 *reficere* N 639.69 *supprimere* N 639.31 *in unum redigere* N 639
collina V 11.36
collis Latiaris V 11.6
collis Mutialis V 11.5. *Quirinalis* V 10.56 *Salutaris* V 11.3 *Viminalis* V 10.55
collisio is. 142 54
collocare N 685.55
colloquium V 39.20 V.G 1376 26
collum N 597.26 is 1094.54
collus F.P 270.1
collutulet N 531 27
colluviaris porcus F.P 270.3
colluvio N. 530.8
collyria is. 921.39
colobium Isid. 1300.21 & 1300 22
colocynthis N. 1255.14
colon is. 834.12 & 866.59
coloni is. 1052.19
colonia Is. 1191 42
colonus is. 1071 44
colophon F.P 270.5
color equorum is. 1114.39
colores is. 1294.3
colores nascuntur is. 1294 7
coluber N 597 3
colubrum is. 1121.41
colui V 92.18
colum is. 1305 57
columbaria is. 1286.54
columba is. 1138.41 V.G 1347.31
columbinus lapis is. 1291.19
columus is. 1071.53
columna Meniana N 520.12
columna F.P 270.11 is. 1291.16 & 1200.31
columnarum rotundarum genera quatuor is. 1200.35
columna hastilia F.P 170.12
columbra N 531.11
colus N 596.22
colustrum is. 1315.3
collatinus 1435.39
colossus F.P 270.7
columba V 14.38
coma quid sunt is. 1092.10

combibones N 502.34
comedim pro comedam N 530.57
comedio,onis V.G 1373.6
comedum dixerunt F.P 270.13
comedus,di, V.G 1373.5
comes V.G 1329.10
comedones N 536.25
comesor if. 1072.4
comest pro comedit N 519.27
cometes quid if. 9 0.57
cominij 1416.36
cominus V.G 13:9.39
comissatio F.P 270.16
comissasset pro cubuisset N 53:.48
comitium V 25.58
comitia centuriata F 144.58
comitialis morbus if. 179.35
comitiales dies F.P 170.20
comma if. 834.6 & 866.55
commalaxare N 530.4
commanducatur N 753.56
commendare N 681.52
commemorare N 53:.4 & 691.53
commemoramentum N 131.6
commentacula virga F P 270.23
commentaculum F.P 270.26
commentaria if. 958.34
commentum N 53.37
commercium if. 932.55
commerere V. G 1354.12
commereri V.G 1359.46
commetare N 534.20
commictilis N 530.51
comminisci V 37.34
commissatio V 56.54
commiserescimus N 750.31
commissura if. 1297.8
committere propriè F.P 270.28
committere,effigiare N 625.4 *sociare* N 625.7 *iungere* 625.7 *derelinquere* N 625.11. *donare* N ibid.11 *facere* N 625.14 *initiare* N 625.23 *permittere* N 625.27 *credere* N 625.29 V.G 1333.24
commodare,maturare N 640.26 V.G 1351.31 & 1330.7 *cum commodo dare* N 640.31
commodum,vtile N 636.3 *conueniens* N 636.4 *totum* N 636.6 *aptum* N 636.4 *integrum* N 636.5. *Isidor.* 931.48. V.G 1315.58.
Commodus V.G 1334.58
Commouere V.G 1379.15
Commouere N 686.19
Commoues N 7:9.39.
Commugento F.P. 270.31
Commune genus If. 815.17 & 817.44.
Commune sal. if. 1108.30
Commune spanum If. 1149.44
Cõmunes coniunctiones if. 828.13
Communes syllabæ if. 819.27
Communio V.G 1333.36
Communis annus if. 967.11
Communis diuisio if. 931.34
Communitas V.G 1333.35
Communitus pro communiter N 791.23
Comœdi qui appellati if. 1018.44 & 1150.9
Comœdiæ vnde F.P 270.32
Compages N 519.39
Compagia quid If. 1096.59
Comparare,apparare N 630.30 *coniungere* N 629.51 *adæquare* N 629.54 *sociare* 629.51. *cõponere* N 629.59 *machinari* N 629.60 *confirmare* N 630.1 *constituere* N 630.3 *emere* N 630.26 *æstimare* N 634.28 *dare* N 630.33 V.G 133:.49
Comparatio If 825.3 & 860.29
Comparatiuus gradus if. 825.8
Comparsit pro cõpescuit F.P 270
Compascuus ager F.P 270.3. if. 1203.1
Compedes N 498.36 if. 934.54
Compendium Varr. 30.13 N 597.21 V.G 1332.4
Comperce pro compesce F.P 270.40
Compernes dicuntur homines F.P 37.240.41 N 497.21
Compescere F.P 270.43
Compescet N 715.50
Competa quid sunt if. 1192.10 & 1205.2
Competens N 675.32 if. 1008.6
Competere quid N 641.1
Competere, rei cuiusque meminisse N 641.5 *constanter valere* N 641.6 *par esse vel simile* N 641.3
Compilare F.P 270.47
Compilator If. 1071.13
Compita N 595.7
Compitalia V 34.47
Compitalia festa F.P 270.48
Compitum V 37.29
Complanare N 699.20
Complectite N 750.40
Complex If. 1072.35
Compluries N 1352.57
Compluriens F.P 170.50
Compluuium V 26.59 If. 1200.24
Componere,finire, N 628.37 *recreare* N 628.40 *lenire* N 629.43 *disponere* N 628.45 *constituere* N ibid. *comparare* N 628.50 *ornare* N 628.60 *colligere* N 629.2 *simulare vel fingere* N 629.5 *coniungere* N 629.12 *redimere* N 629.21 *reficere* N 628.40
Comportare V.G 1349.44
Compos N 741.8 & 778.9
Compositi numeri If. 8:9.24
Compositus N 704.19
Comptaedes F.P 270.53
Compressus N 74:.43
Comptum V.G 13.11
Comptus F.P 270.94 If. 1071.55
Conatus N 592.31
Conauditum F.P 270.58
Concalfacere N 53:.49
Concalluit N 514.24
Concedere,dare N 637.53 *permittere* N 637.53 *consentire* N 637.60 *credere* N 637.60 *cedere* N 638.4 *recedere* N 638.4 & 229.36 V.G 1.331.12 V.G 1340.56
Concedo V.G 1379.38
Concelebrare, commouere N 640.13
Concentor If. 1005.56
Conceptiua feria F.P 270.60
Concenturiare N 489.13
Concertatio V.G 1357.16
concessio if. 860.21
concessus N 701.2
concha & cochlea If. 1131.7
conchilium If. 1305.20 & 26
conciere N 534.29
conciliari V 37.32
conciliabulum F.P 271.3
conciliatrix F.P 221.5 if. 1072.21
concilij nomen quid: if. 563.35
concilium V 37.30 F.P 271.7
concinnare F.P 271.9 N 507.35 516.45 & 534.49 *Concinere* V.G 1372.25
Concinnè loqui V 39.25
Concio V 39.29 F.P 271.11
concionator if. 1070.50
concipilauisti F.P 271.17
conclamatum V.G 1328.19
conclauata F.P 271.19
conclauia F P 271.21
concleatus lapis If. 1291.17
conclusio inductionis If. 862.29
concors N 520.26
concordia V 24.14
concordita N 133.34
concors If. 1070.47

concubia N 535.17
concubium V 55.35
concula Isf. 1232.16
condeptere N 505.3
condere F.P 271.25
condere, abscondere N 625.44 constituere N 625.46. consecrare N 625.49. patiri N 625.50. consecrare N 693 55
condi PL 804.25
condicere F.P 271.28
condictio in diem F.P 271.29
conditaneum N 536.46
conditiones Isf. 930.44
conditum Isf. 1316.41
condofacere N 530.21
conducere, amare N 639.53. colligere N 639.58. conuocare N 639.58. conuertere N 640.1 vtile esse N 640.3. & 208 34
conductio Isid. 931.42
condulus F.P 271.32
confecerunt F.P 271.34
confectum, examinatum N 637 15. occisum N 637.15 defessum N 637.20
confectus cura V.G 1356.3
conferre N 737.7
conferre, contollere N 637.6 conferre N 737.8. comparare N 637.10. transferre N 637.12. & 693.32
confessio Isid. 626.17
confessio, coniuratio V.G 1359.12
confetasis F.P 271.35
conficere, frangere N 637.25. colligere N 637.26. facere N 637 35. explicare N 637.42. consumere N 637.44 finire N 637. 45
confictitant V 59 9
confidentia N 633.4. duritia N 633.5. patientia N 633.6. temeritas N 633 8 audacia N 633 8 constantia N 633 21. V.G 1356.2
confidentia, fidentia discretio V.G 1344.4
confidens N 731.30. & 33
confiteri N 728.40. V.G 1340.4 V.G 1354.2
confinalis Isf. 10.71.43
conflages F.P 271.37
coniuges N 518.22
confœduisti F.P 271.39
confrages Isf. 1181.38
confugela antiqui F.P 271.40
confusaneus Isid. 829.10. & 11
confusus Isid. 1072.25
confutare, commouere N 625.34 opprimere N 625.36. conuincere 625.35. & 532.52
confutatio V.G 1360.23
congenerat N 531.30
congenuulare N 515.37
congenuclare N 533.52
congerro V 53.42
congerrones PL. 806.9
congermanescere N 534.38
congiarium Isid. 1252.39
congium Isid. 1252.33
conglomerare N 534.35
cognoscere, perspicere N 640.44 agnoscere N 640.53
congrediar N 750.53
congruere à gruibus F.P 271.41
congrus polypus Isid. 1130.47
coniectarium N 535.14
coniector F.P 271.43
coniecturalis status Isf. 860 2
conifera cyparissi Isf. 1246.56
conicere, iacere N 636.40. colligere N 636.44. certare N 636 45. agere N. 636.47. furari N 636.50. auferre ibid.
conitum F.P 271 44
coniugatio Isf. 827.31
coniuges Isf. 1065.30
coniugium Isf. 1066.19
coniungere N 503.20. & 673.43
coniunctiuus Isf. 827.17
coniuncta sunt triplices in verborum tribus temporibus V. 101 25
coniuncta præpositiones Isf. 828 50.
coniunctio Isf. 823.35
coniunctum analogia genus V. 101.10
conuincola F.P 271.47
coniuratio militia genus Isf. 1049 35
conlatia F.P 271.48
conlatiuum sacrificium F.P 271 52
conlatiuus venter F.P 271.54
conlucare F.P 271.57
conubium Isf. 1066.23
conon Isf. 894.32
conopeum Isf. 1288.55
conquiniscere N 531.16
conquirere F.P 271.59
conregione F.P 271.60
conruspari F.P 272.1
consanguinei qui vocantur Isf. 1056 14
conscius N 725.53. V.G. 1338.1
conscribere M.G 1346.53
conscribillaui N 530.26
conscripti dicebantur P 272.3
conscripti milites Isf. 1048.31
consecrare V.G 1329.55
consecrabor N 754.12
consecratum M 709.4
consedo vnde N 518.25
consentia sacra F.P 272.6
consequi, sequi N 638.13. adipisci N 638 19. exprimere N 638. 23. definire N 638.24. V.G 1350 24
conserere V.40.33. miscere N 638. 27. inserere N 638.30
conserere manum V.G 1376.32
conseruare V.G 1358.25
considens Isf. 1070.58.
consideratius V.G 1329.53
considerare F.P 272.8
consideratius V.G 1329 53
consilium vnde F.P 272.10. V.G 1356 33
consiluere F.P 272.15.
consiptum F.P 272.16.
consistere N 705.28.
consitura N 594.38
consitus ager Isf. 1202.59
consobrini N 800 7. Isid. 1056.60 V.G 1359.42
consolare N 751.16
consolator Isid. 985.41. & 1070 51
consonantes Isid. 821.14. & 34
consors Isf. 1071 38
consors V 40.38
consortium N 595.12
Conspicitum N 531.8
Conspicimus V.G 1349.56
Conspicio V 43.23
Conspicione V 47.60
Consponsi F.P 272.19
Consponsor F.P 272.18
Constans Isf. 1070.56
Constare N 705.48
Constat, valet N 639.4. consistit N 939.4. compositum est N 639 8. conuenit N 639.12. manifestum est N 939.13
Constantinopolis Isf. 1188.5
Constellationes quid sunt Isid. 1021.58
Consternari, pro se deiici N 637 28. proteruè loqui N 633.29. erigi N ibid.
Consternatio F.P 272.21
Constitit, stetit N 639.18. erectus est N. 639.20
Constituere, instituere N 630.3 disponere N 630.58. definire N ibid. retinere N. 630.60 parare

comparare N 631.5. N 692.39. erigere N 631.9. firmare N 630.60. & 677.23
constitutio vel edictum Is. 927.12
constitutus F.P 272.25
construere V.G 1346.60
constructio is. 1200.46. & 44.52.57
consualia V 34.3. F.P 272.27
consuescere V.G 1347.35
consuetio pro consuetudine F.P 272.30
consuetudo V. 93.55. N 720.50. & 720.30. Is. 863.55. & 625.42
consul V 15.12
consules vnde dicti Isid. 1045.52
consultor, consultus V.G 1365.58
consultum V.G 1361.59
consultus Is. 1070.54
consulum & Pratorum proprietas N 496.6
consumere, continere N 692.37
consumptus Is. 1072.20
contari, dubitare N 627.14. cunctationem differre N 627.21
contagia N 596.44
contari, morare N 627.18. dissipare N 627.14
contagio N 596.42
contagium Isid. 916.58
contaminatum iudicium V.G 1362.49
contemnere N 705.9. & 729.41 V.G 1341.1
contemnificium N 533.44
contempla N 748.47
contemplare V 47.56
contemplari vnde dictum F.P 272.35
contemptibilis Isid. 1071.27
contemptim, pro communiter N 774.55
contemptus N 597.13
contendere, festinare N 631.11. intorquere N 631.19. astringere N 631.29. continuare N 631.48. certare N 631.39. extorquere N 631.52. festinare N 632.23. intendere N 632.29. & 715.11. direxit N 632.6. proripuit N ibid.
contente N 530.34
contentio, elatio N 631.14. perseuerantia N 631.14. V.G. 1363.50
contentiosus Is. 1071.25
contentum, colligatum N 634.50 coniunctum N 634.50. continuum N 634.52
contenturum N 533.24
contentum extensum N 634.46
contemptus quidam N 634.37
contestari F.P 272.39
conti N 79.855
conticinium V 31.54. V 55.39. N 518 28. Is. 939.60
contiguum F.P 272.43
continens. coniunctum N 639.42
continens numerus is. 892.10
continens, integer N 639.38. abstinens N ibid. continuum N 639.42. is. 1070.41. is. 1282.26
contingere, tange N 636.56. euenire N 636.58. V.G 1347.37
continuare 536.35
continuò V.G 1330.34
continuum, perseuerans N 634.52
contollere N 529.55
contorquere N 719.33
contradictio is. 878.14
contrahi N 535.60
contrarium as F.P 272.45
contrariorum genera is. 884.53
contrarium mendacium Isid. 865.9
contrarium V.G 1332.18
controuersia simplex is. 861.7
controuersia V.G 1314.45
contubernales F.P 272.46
contubernium F.P 272.49. is. 1066.33
contumax is. 1071.21
contumelia N 726.26. V.G 1335 2
contumeliosus is. 1071.24
contuoli F.P 272.51
contus Is. 1269.57
conuallis V 6.30. F.P 272.53
conuasare N 533.11
conuenarum, vrbis nomen Is. 1043.21
conuenienter N 699.32
conuenire, constituere N 633.48. placere N ibid. aptum esse N 633.50. obuium fieri N 633.54. constare N 634.5. videre N 633.56. similem esse N 634.9 placere N 934.12. certum fieri N ibid.
conuenire, interpellare N 634.18
V.G 1332.52
conuenire, colligi, coire N 634.1
conuenta F.P 272.57
conuentus F.P 272.60
conuersus N 699.42
conuertitur N 754.49
conuexa cœli Is. 904.3
conuexum F.P 273.9
conuicium F.P 273.12
conuitium vnde N 519.12
conuiuans N 751.35
conuiuij proprietas N 506.54
conuiuij triplex modus Is. 1311
conuiuium Is. ibid.
conum V 20.53
connoti F.P 273.15
census Is. 1246.55. & 1272.49
conuulsus Is. 1072.26
coos insula is. 1176.10
cophinus Is. 1321.18
copi pro copioso N 531.28
copia V.G 1365.49
copia V.G 1365.46
copiantur N 532.47
copona F.P 273.16
copula N 597.46
copulatiua coniunctiones Is. 828.23
copulantur N 754.21. N 752.35
coquimella is. 1244.2
coquinatum N 532.7
coquitare F.P 273.17
coquus & pistor F.P 273.19
cor N 594.49
cor vnde deriuatur is. 1099.30
coracem pro coruo N 530.23
coralliticus is. 1214.2
corallium is. 1216.32. & 1223.18
coranus is. 1213.4
corbes V 23.43. N 596.2. Isid. 1321.16
corbita N 785.83
corbita dicuntur F.P 273.24
corculum F.P 27 .26. 1431.36
corda frumenta F 272.30
corda vnde dicta is. 899.3
cordi est N 533.47
cordicaria N 786.23
cordij 1426.4
coredulus Is. 1136.17
corgo apud antiquos F.P 273.32
coriandrus is. 1262.45
corimbi Is. 1259.49
corintheum as Is. 1287.27
corintheus lapis Is. 1214.49

corinthiacum vas V.G 1327
corinthienses F.P 273.34
corinthius ciuis V.G 1327
corinthiensis fons V.G 1327.16
coriolanus 1434.13
corinthus is. 1188.27
corsici N 800.10
coriti is. 1271.12
corium N 566.52. is.1096.36
corius apud antiquos F.P 272.4
coriza is. 917.55
corneta V 25.34
corneliæ leges is. 927.30
cornicen 1431.20
corniscarum diuarum locus F.P 273.46
cornix Isid. 1137.6
cornua V 50.9. & 20.48. F.P. 273.49. cornua quid is. 1049.58. & 1287.8
cornuatus V 50.7
cornus V.G 1365.50
corolla F.P 273.53
corollarium V 28.53. & 29.18
corona F.P 273.56
coronarium æs is. 1227.32
corporalia nomina is. 813.58
corporare N 494.5
corpulentia F.P 273.59
corpulentus is. 1072.2
corpus vnde dictum is. 1090.32
corpus, quando anima is. 1090.26
quando animus Isid. 1090.27
quando mens Isid. 1090.27
quando memoria is. 1090.28
quando ratio is. 1090.29.
quando sensus is. 1090.30.
quando spiritus Is. 1090.29
corrigia Isid. 1312.7
corripere, contorquere N 628.24
comprehendere N 628.22
excutere N 628.25
corruptela V.G 1332.38
corruptio V.G ibid.
corruptum iudicium V.G 1362.48
cortes quid N 530.42
cortex N 597.4. is.1242.3
cortina V 52.60
cortina Isid. 1304.35
cortumio V 48.2
corus is. 1234.4
coruus is. 1128.47
coruus V 24.35
coruus siue corax is. 1136.59.1436.43
coryli V.G 1365.12
cos. vnde is. 1210.15
cossi F.P 274.1
cossim N 505.59
costa is. 1097.17
costa quid is. 1098.37
costum, radix herba isid. 1252.60
cotcpita is. 1014.10
cotilia lacus F.P 274.4
cotula is. 1232.21
coturni is. 1310.41 & 48
coturnices isid. 1138.60
coturnium F.P 274.6
cous is. 1188.41
couum V 23.13
coxendica N 536.42
crabrones is. 1140.3. & 47
crapula is. 1334
cracentes F.P 274.9
cras is. 539.28
crassari V.G 1351.15
crassum pro hebeti N 531.32
crassus is. 1071.3
cratera Isid. 1318.51
cratera N 792.41
crateres N 792.42
crassculus F.P 27.11
craterra N 794.22
creator Isid. 990.28
creatores is. 1053.57
crebrisuro F.P 274.12
crebritudo N 531.28
crudere V.G 1333.24. N 640.18. V.G 1353.6. fidei committere N 640.21. seruandum commendare N 640.24
creduas F.P 274.14
crementum is. 1052.57
crementum quid Isid. 1050.35
crepare. incantare N 629.41 sonare N 629.24. queri vel dolere N 629.38 frangi N 629.44 ferire N 629.45
crepera res N 490.5
crepera iuuentus N 490.15
crepera V 31.35
creperum F.P 274.16
creperum bellum N 490.8
crepida Isid. 1310.29
crepidines F.P 274.18
crepido is. 1269.55
crepitulum F.P 274.19
crepos F.P 274.21
crepusci V 31.32
crepusculum V 31.30. & 31.34. & 35.31. N 490.6. is.939.58
crescere N 708.51
creta is. 1207.25. & 1168.16
creta insula Græciæ Is. 1175.42
creta argentaria is. 1207.30
creta cimolia Isid. 1207.26
creta quæque nominata Macaronesum isid. 1175.44
creterræ F.P 274.26
cretici 1434.35
cretteus 1435.26
creticus labyrinthus is. 1193.46
cretio isid. 925.54. & 52
creui F.P 274.28
cribum N 533.41. is.1320.31
crines F.P 274.34. N 596.43
crimen isid. 933.8
criminat N 749.13
crines, cuius propriè & vnde dicti sunt is. 1092.15
crisend.ta vasa Isid. 1318.15
crispi 1439.55
crispinus 1439.57
cri.ucus dies quid is. 92.58
crocatio F.P 274.36
crocinus rufus Isid. 1218.39
crocire N 740.17
crocitum N 508.39
crocodilus V 15.2. Is. 1129.5
crocomagma Isid. 1253.22
crocota N 755.8
crocotulum F.P 274.37
crocotinum F.P 274.39
crocus is. 1305.42
crocum N 597.25
cruciarius is. 1071.33
crucium F.P 274.40
crudele N 485.12
crudelis is. 1071.29
crudum is.1314.9. vinum is.1316.34. V.G 1376.10
crumina F.P 274.42
crura quid dicta Isid. 1098.54. V.G 1333.7
crusculum F.P 274.45
crusta V.G 1365.23
crusta is. 1293.12
crustaria F.P 274.46
crustatæ parietes is. 1293.13
crustula Isid. 1213.55. & 58
crustum V.G 1365.25
crustumia is.1244.46. & 1249.32
crustumina tribus F.P 274.48
crux V 81.37. N 194.42. Isid. 936.33
cryphia is. 835.13
crystallus Isid. 1220.3
ctesiphon is. 1185.6
cuba F.P 274.50
cubans F.P 274.53
cubile is. 1195.29
cubicularius, cubicularis V.G. 1360.55

cubiculum is. 1195.27
cubitalis lusus is. 1284.20
cubitus N 597.60. Isid.1095.16
cubus is. 894.28
cuculus V 14.36
cucula Is. 1303.6
cucumeres V 18.54. Is.1261.52
cucurbitularis herba Is.1259.22
cudere Isid. 1290.1
cuia, pro cuius N 529.51
cuias, unde N 536.22
cuiatis N 724.17
cuicui, cuicunque V 1378.52
cuius N 724.17. cuiatis V.G 1337.15
cuiusmodi lingua Deus locutus is.1035.8
culcita V 27.59. F.P 274.55. N 532.12. N 790.37
culcitra Is. 1304.14
culest N 596.39
culeus is. 936.13
culex Is. 1142.1
culigna F.P 274.56
culina F.P 274.60. N 514.15
Culiola F.P 275
Cu. leus N 595.58. P L.806 16
Culmus V 7.54
Culmina Isid. 1199.52
Culmus V.G 1365.10. is.1237.58
Culpa V.G 1359 16
Culpatio V.G 133 49
Culter & cultellus N 594.45
Cultrio N 759.26
Culticula F.P 275.5
Cultura agrorum Is. 1235 40
Cultura agri civis Is. 1236.8
Cultus Isid. 1299.2
Cum imperio esse F.P 275.18. V.G 1372.53
Cum populo agere F.P 275.20
Cum potestate esse F.P 275.22. V.G 1372.55
Cumalter F.P 275.7
Cumatilu N 793.35
Cumera F.P 275 10
Cumerum F.P 275.15
Cumani N 597.48
Cunabula is. 1322.50
Cunctator 1415.52
Cunctant N 748.37
Cuncti V.G 1334.27. F.P 275.24
Cuneus quid is. 1049 52
Cuniculum F.P 275.27
Cuniculi, genus agrestium animalium Is. 1112.31
Cunire F.P 275.52
Cupa N 291.21
Cupa N 530.52. is.1319.39
Cupes & cupedia F.P 275.33. V.G 1372.37
Cupi is. 1319.39
Cupiditas & cupido V.G 1341.5 N 729.50
Cupido N 721.2. & 9.12. N 729 50. is.1039.2. V.G 1335.38
cupidus Is. 1071.6
Cupienses N 534.60
Cupiret pro cuperet N 769.43
Cupla Isid. 1296.58
Cupedia N 531.42
Cupressi F.P 271.39
Cupressus N 594.53
Cur V.G 1327
Cura, curatio, curatura V.G 1356.39. F.P 275.44. V.G 1360. V.G 1353.23
Curator Is. 1071 46
Curatores F.P 275.45
Curatum, cum delectu apparatum N 639.50. natum N 630.48
Curatura & curatio N 762.3
Curea V 37 47
Curia unde dicta N 315.7
Curia calabra V 5.46. F.P 275.48. Is 119..4. V.G 1372.41
Curia hostilia V 26.2
Curia veteres V 26.1. & 25.60
Curiales F.P 275.60. Is.1051.46 V.G 13..47
Curiales flamines F.P 276.2
Curiales mensa F.P ibid
Curiata F.P 276.4. V.G 1372.45
Curij fana F.P 276.5
Curio N 532.10.1439.7
Curionem agnum pro macro F.P 276.7
Curiones V 19.50
Curiosè & suspiciter circum adspicere N 688 7
Curiones V 37.60
Curionia sacra F.P 276
Curionium as F.P 277.10
Curis est Sabine hasta F.P 276.12
Curitim Iunonem appellabant F.P 276.17
Curricula quid dicuntur Is. 941 59
Curriculo, pro cursim F.P 276.19
Curriculum N 596 35
Curriculus à curru N 633 37. cursus N 633.59
Currus Is. 1277.41
Cursatio V.G 1359.26
Cursor 1436.3
Cursus sum V 69.34
Cursus volatus N 626.39. N 626.37. N 596.29. navigatio N 626.42. Is. 1274.52
Curri locus F.P 296.22
Curules F.P 276.25
Curules magistratus V.G 1372.48
Curules equi V.G 1372.48
Cuspis Is. 1270.49
Cussilirem pro ignauo F.P 276.27
Custodela antiqui F.P 276.18
Custodire, tueri N 703.18
Custoditio F.P 276.30
Cutis F.P 276.31. Is. 1056.28
Cyanea Is. 1218 4
Cyathi Is. 1318.60
Cyathi pondus Is. 1232.17
Cybele F.P 276.33
Cybium V 14.50. F.P 276 37
Cyclades Is. 1168.6
Cyclades insula Is. 1176.13
Cyclades aurea Is. 1306 49
Cyclaminos Is. 1259 33
Cyclus cur vocatur? Is. 964 2
Cyclopes is. 1107 25
Cydnus Is. 1157.40
Cygnus unde dictus Is. 1134.35
Cylibathum V 21.86
Cyllenius F.P 276.42
Cyma N 594.34
Cymba N 786.42 Is.1285 48
Cymbala & acitabula Is.899.39
Cymbalissare N 534.46
Cymbra N 792.36. Is.1319.1
Cymbium F.P 276.58
Cynici unde nuncupati Is. 1077.2
Cyniphes is. 1142.4
Cynocephali is. 1119.48
Cynocephali is. 1107.19
Cynomolegus is. 1135.11
Cynthius Apollo F.P 276.15
Cyparissa F.P. 246.54
Cyparissia F.P 276.57
Cypressus is. 1246.51
cypria is. 1294.46
cypria Venus F.P 276.59
cyprio boui merenda F.P 277.3
cyprinum unguentum Isid. 913.9
cyprinum as is. 1226.7
cyprus is. 1175 37
cyrene civitas is. 1190.52
cyrnea N 793.18
cytherea F.P. 275.11

D

DA dic N 642.33
Daci Gethorum soboles Is. 104.58
Dacia Is. 1167.31
Dacrymas, pro lacrymas F.P 277.16
Dactyli is. 1240.8
Dactylus is. 830.21
Dædalus is. 1311
Dædala à varietate rerum F.P 277.20
Dæmones vnde dicti is. 1024.16
Dagnades auium genus F.P 277.25
Dalila is. 994.33
Dalinum F.P 277.30
Dalmatia is. 1068.14. & 17
Dalmatica vestis is. 1299.28
Dalmatici 1434.35
Damascena mella Is. 1244.26
Damascus Is. 1185.35
Damium F.P 277.35
Damnare, damno afficere N 643.11. exhæredare N 641.13. necessitate constringi N 641.18. morti dare N 641.20
Damnatus Is. 1073.31. V.G 1378.44
Damnum V 28.59. Is. 934.51. V.G 1332.5. & 1376.16. & 1354.16
Damula is. 1111.27
Danai vnde is. 1040.29
Daniel is. 951.18. & 954.2. & 998.21
Danista F.P 277.40
Danubius is. 1158.26
Danunt F.P 277.41. N 538.36
Dapalis cœna N 537.16
Dapes N 743.48. is. 1312. V.G 1366.8
Daps apud antiquos F.P 277.42
Dapsile N 773.46
Dare, facere N 642.27
Dare marito N 677.27. exhibere N 642.23. adscribere N 642.41. ostendere N 642.44. petere N 642.46. V.G 1354.16
Dardania Is. 1166.21. Isid. 1188.44
Dasi F.P 277.49
Datāū Isid. 813.38
Dat V.G 1335.18
Datatim N 538.3
Datiuus Is. 825.35
Datum accipere N 701.18
Daucus Is. 1258.11
Dauid Is. 995.1
Daunia F.P 277.50
Deactio F.P 277.53
Deamare N 538.44
Deartuatum N 518.32
Deartuare N 537.30
Debacchari V.G 1380.16
Debilis Is. 1072.51
Debiliter N 539.13
Debilo N 537.46
Debitum N 599.11. N 684.60. & 704.1
Deblacterare F.P 277.56
Deblatterare N 537.56
Debora Is. 994.19
De Cato 1431.26
Decalicatum F.P 277.56
Decem Sibyllæ Is. 1019.35
Decemuiri Is. 92.4
Decem vnde dictum is. 887.53
December Is. 941.18
Decermina dicuntur F.P 277.57
Decernere dicere N 646.45. definire N 646.36. certare N 646.47. constituere N 646.36
Decens Is. 1072.42. V.G 1334.40
Decerpere N 712.19
Decidere V.G 1352.30
Decidua N 540.13
Decij 1427.22
Decima F.P 277.59
Decima Sibylla, Tiburtina Is. 1019.58
Decimij 1427.23. & 1425.8
Decimus 1405.42
Decipere N 714.59
Declinatio V 195.501
Declinationum genera V. 63.37
Decolor Is. 1072.53
Decoliare N 538.48
Decor N 557.55. V.G 1327. & 1334.42
Decorum V.G 1327
Decorus Is. 1072.41
Decotes F.P 277.60
Decrepitus F.P 278.1
Decrepiti senes N 490.7
Decrepitus senex N 490.19. Is. 1075.5
Decalitarius F.P 278.6
Decumana F.P 278.11
Decumanum F.P 278.11. Is. 1204.6
Decuræ F.P 278.14
Decuriones V 16.54. F.P 278.15. N 777.19. Is. 1051.45
Decursus Is. 1156.7
Decus, dignitas N 684.55. V.G 1327. & 1334.3
Decussis V 28.20
Dedere N 708.42. V.G 1353.41. & 1354.18
Dedecorari V.G 1359.13
Dedicare, dicere N 643.24. V.G 1329.55
Dedicatio quid Is. 921.56
Dedita F.P 278.17
Dediticij qui sunt Is. 1053.19
Deditio quid sit Is. 1053.20
Dedo, dedim-duint V.G 1379.28
Deducere, transuertere à vero N 648.29. vocare N 648.34. trahere N 648.36. mouere N 648.37. deprauare N 648.18. N 695.29. V.G 1351.36
Deduci V.G 1349.37
Deduco, diduco V.G 1350.51. & 1366.1
Deductiua pronomina Is. 826.33
Deductum molle N 648.45. suaue N 648.45. delectatione ductus N 648.47. suppressum N 648.51. diminutum N 648.51
Defatigare N 700.32
Defectio & dissolutio N 676.25
Defendere, vindicare N 641.45. depellere N 941.45. tueri N 641.47
Deferre, abducere N 648.54. afferre N 648.55. calatum prodere N 648.57. Is. 1072.50
Deficit V.G 1358
Definitio, vide Diffinitio.
Deflocare N 487.20
Defluere N 673.34
Defæcatus N 740.2
Deformitatum F.P 278.18
Defrensa F.P 278.10
Defrudare N 500.31
Defrus dicebant antiqui F.P 278.21
Defrutum N 796.17. Is. 1317.3
Defuncti liberati N 647.24
Defunctum consuetudine mortuum N 647.22
defuncti V.G 1349.39
defunctus Is. 1105.29
degener Is. 1075.2
degere, agere N 642.17. minuere N

re N.642 18. F.P 278.23. detrahere N 642.21
Degrumari ferrum N 538.43
degulass N 538.51
degulator Isid. 1073.33
degunere F.P 278.24
dehiscens is. 1073.14
Dei magni V 11.48
Dei V 13.3
deiectus N 704.12
deijcere, elidere N 648.20. mittere N 648.24. auertere N 648.28. praecipitare N 648.31
deinceps F.P 278.25
deincipem F.P 278.27
deinde F.P 278.30
Deintegrare N 541.6
Deiugare N 541.8
Delapidata F.P 278.34
delapidata via Is. 1205.31
Delator, ditator V.G 1352.42 Is. 1073.20
Delectare N 538.54. N 701.6
delectari N 681.10
delectio V.G 1351.27
Delegare N 539.39
Delenifictes PL. 806.13
Deletio N 538.26
deletile N 537.59
Deliberare à libella F.P 278.35
deliberare, dubitare N 644.56 N.725.48 V.G.1337.57
deliberatiuum genus Isid. 857.42
deliberatum, defunctum N 644.39 expletū N 644.30 definitum N 644.40
deliberare F.P 278.37
deliberatum N 528.32
Delibutus Is. 1072.46
Delica 539.1
delica, aperi N 641.50. explana N ibid.
Delicare, pro dedicare F.P 278.38
delicata F.P 278.39
delicatus Is. 1072.48
Delicere, illicere N 641.42
Delicia F.P 278.43. N 540.30
delicia Is. 1312
delicium F.P 278.49
Delictum V.G 1351.26
Deligi V.G 1351.29
Delinit, deligat N 642.14
delinitus, placatus N. 642.1 est mente alienatus N 642.8 delectatus N 642.4
Delenire N 673.39
Delinquere F.P 278.47
Deliquium V 58.49
Deliquum F.P 278.51
Delirare N 492.25
Deliratio V.G 1360.26
Deliritas N 700.24
delirus Is. 1073.25
Deloricare N 540.50
Delos Is. 1176.27
Delphines Is. 1123.31
Delubrum F.P 278.52 Is. 1196.56 V.G 1330.44 V.G 1362.20
Deluere, diluere V.G 1352.47
Delutis F.P 278.55
Demagis F.P 278.56 N 539.5
Demens Is. 1073.29 V.G 1374.16
demensum N 780.16
Deminutus capite F.P. 278.57
Demissum, abiectum N 646.53 humile N 546.56 miserandum N ibid.
Demittere N 704.41
demittere, desuper mittere N 647.6
Democritus Is. 1020.12
Demoe F.P 279.2
demolere M 537.34
demoliri N 680.33
Demonstratiuum genus Isidor. 858.45
demonstratiua pronomina Isid. 826.14
demum F.P 279.3
Denarij V 28.40
denarius is. 1251.4
denaria F.P 279.6
denasci N 541.1
Denicales F.P 279.10
denominatiua & deriuatiua is. 876.15
densum V 20.23
densus N 705.55
dentale is. 1324.41
dentarpaga N 539.58
dentati 1440.14
dentatus 1410.14
dentes N 744.16. is. 1094.10
dentes praecisores isid. 1094.12
dentes canini isid. 1094.13
dentes columelli quid dicuntur isid. 1094.20
dentes molares is. 1094.21
dentrix is. 1129.12
Denunciari V.G 1342.40
denunciatio V.G 1351.10
deorata F.P 279.13
Deorum consentium V 7.10
depeculassere N 540.23
depeculatus F.P. 279.14
deperire F.P 279.16
Depesta V 21.42
depexum N 487.24
depilari dictum rarefacti N 503.39
deplorabundus pro deplorans N 770.58
depolitum F.P 279.17
deponens genus is. 827.47
deponere, ponere N 642.50 commendare N 642.55 alienare N 642.60 desperare N 643.2 N 691.19 is. 931.60
depeni V.G 1363.23
Depontani F. 279.19
deportare V.G 1340.43 V.G 1362.37
deportatus isid. 936.15
depositi N 643.3
depositum isid. 931.58
deprecari N 700.48. V.G 1352.35
deprecatio is. 860.35
depreciatus isid. 1073.10
deprecor, amolior N 649.21 depello N 649.21 propulso 649.21
deprehensa F.P 279.21
depubes porcus F.P 279.20
depuuere F.P 279.26
despectus N 597.60
depsere N 529.42
derectus, directus V.G 1352.53
derelinquere N 717.6
derepente N 775.50
derides V.G 1368.29
Derge F.P 279.29
deriuatiua nomina is. 824.7
derogare propriè F.P 279.31
descob uati N 539.53
describere V.G 1346.57
deserta quid vocantur isidor. 1181.49
deserit V.G 1338.1
desertio N 718.50
desertores qui vocantur isidor. 1048.25
desiderare F.P. 279.34 V.G 1329.19
desidiosus is. 1073.22
desiduo PL 805.30
designare N 537.52
desinere N 692.43
desipiens isid. 1073.31
desinare F.P 279.36
desperatus isid. 1073.53
despicatus V.G 1380.27
despicere, pro nihilo habere N 648. desuper adspicere N 648.15 N 705.9 N 739.41 V.

G 1341.1
despicere & desquirere V. G 1355.30
despiciens is. 1073.15. V.G 1366.2
Despicio V 43.24
Despondere V.G 1353.56 V 1358 21
despondisse V 41.33
despretus F.P 279.37
desquamat N 537.24
destinare, parare N 649.1 emere N 649.1
Destitui desolari N 643.19 statui N 643.20
destrictus V.G 1363.11
desubito N 775.25
desubulare N 540.2
desueui illum N 537.11
desultores is. 1278.34
Deteria F.P 279.38
deterior V.G 1369.19
deterius N 727.12. V.G 1338.59
detestabile N 709.4
detinere N 685.39
detrahere, tollere N 647.54 derogare N 647.52 extrahere N 648.4
detractare F.P 279.39
detrimentum V 29.2 V.G 1332.6 V.G 1376.17 V.G 1364.8
detudes F.P 279.40
deturbare N 540.57
deuersus F.P 279.41
Deuia quid sunt Is. 1181.52
deuitare F.P 279.42
Deum consentum V 71.10
deuorari N 739.52
deuorare N 539.7
deuotum N 743.40
Deux V 28.37
Deunx V.G 1347.46
Deus dictus est F.P 279.43. & 982.11
Deus Tiberinus V 93
Deus & homo Is. 982.14
Deuteronomiũ Is. 950. & 952.15
Dextans F.P 279.50 V.28.37
Dextra vnde vocatur is. 1095 24
dextralis quid is. 1297.43
Dextima pro dextra N.537.6
Dextimum F.P 279.52
Dextrabus N. 762.1
Dextrarum F.P 279.54
Dextera quid Isi. 1308.18
Dextrum dextera partu N 64. 16. proprium N. 649.18. felix. N 649.18
Diabathra F.P 279.56. V 53.32
Diabolus quid Hebraicè dicitur Is. 1024.51
Diadema Is. 1307.16
Diadematus 1436.35.
Diacodion Is. 921.33.
Dialectica Is. 819. & 871.38
Dialecticus syllogismus Is. 878. 24
Dialis flamen V. 15.57
Dialogus Is. 958.21
Dialyton Is. 846.57
diaresis Is. 844.59
Diaeta Is. 920.56 & 61
diamoron Is. 921.32
Diana Is. 1028.2
Dianathemon Is. 894.22
Dianius F.P 297.57
Diaphonia Is. 897.4
Diapsalma Is. 970.45 & 49.52
Diarrhea is. 928.60
Diasthema is. 897.7
diastole Isid. 833.32
Diasyrmo. Is. 872.2
Dibalare V 58.22
Dica V.G 1379.22
Dicare, consecrare N 647.42. constituere N 647.42 tradere N 517.44. iudicare N 647.48
Dicassit F.P 279.58
Dice pro die F.P 279.59
dicearchia vocabatur F.P 279.60
Dicebo pro dicam N 759.26
Dicendei V 67.26
Dicendi peritus is. 817.24
Dicare, constituere N 643.29. denuntiare N 643.31 dicare N 643.35. destinare N 643.37. promittere N 643.40 V.G 1332.42 dare N 643.54 indicans N 643.33
dici mos erat Romanis F.P 280.3
dici de subiecto is. 877.12
dici in subiecto, quid Is. 877.13
dicis immo, & dicis caussa V.40 9
dico V 39.5
dicta V 40.6 N 731.7
dictata dictator V 40.7.
dictamnum Is. 1255.10
dictator V 15.38
dictatores Is. 1046.11
dicteria N 520.42
dictynna F.P 280.7
diduco V.G 1366.1
die quarto N 732.19
die quarta N 752.20. V.G 1343.7
die quarto V.G 1343.46
diem V.G 1380.24
dies V 31.17
dierectum F.P 280.12
dies Is. 937.25
dies quid Is. 906.22
dies vnde nominati Is. 909.5
dies diecula V.G 1362.51 & 52
dies Agonales V 32.58
dies atri V 35.19
dies Februatus V 32.45
dies caniculares Is. 910.0
dies comitiales V 35.22
dies dictus F.P 280.12
dies Fasti V 35.20
dies Halcyonij V 56.44
dies fortis fortunae V 35.34
dies legitimus Is. 937.26
dies Nefasti V 35.26
dies populi Fugia V 33.38
dies Palmarum Is. 969.5
dies quando Rex comitiauit fas V 35.31
dies quando stercus delatum fas V 35.45
dies Septimontium V 34.42
dies vestalia V 31.30
dies abusiuè quid Is. 937.31
dies cũ fœminino gen. N 778.29
dies & dius, & diutius V 13.4
diespiter V 13.12
diespiter vel dius pater Is. 1026.47
diespitris V 87.11
diesis Is. 897.9
difflare N 538.38
diffarreatio F.P 280.16
differre N 690.6
Differre, distare & 946.15 diuulgare N 645.58 spatium temporis dare N 645.56 diffamare N 645.58 in ordinem ponere N 645.13 diuidere N 646.4.
Differentia Is. 841.56 & 875.10 & 31
Difficila N 577.43
Difficile N 714.25
Diffidere, scindere N 646.4
diffinitio κατ' ἀντίθεσιν Is. 881.37
κατὰ διαφοράν is. 881.49
κατὰ μεταφοράν Is. 881.48
κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἐναντίου. Is. 881.58
κατ' ἐπιτύπωσιν Is. 882.6
κατ' ἔλλειψιν πλήρους ὁμοίου γένους Is. 882.11
κατ' ἀναλογίαν. is. 882.16
κατ' ἔπαινον is. 882.22
κατὰ ψόγον Is. 882.26

ὅρος τί Is. 882.26
ὅρος ὅρου Is. 882.33
Difinitio is. 880.42
Diffinitio legatis is. 860.50
Diffinitiuus Status Is. 860.4
Digitus Is. 1095 44 & 1204.9
Digladiari N 519 55
Dignari N 644.8
Dignatus N 643.57
Dignaui N 749.16
Dignet N 539.10
Dignitas N 976.19 & 729.13 V.G 1340.35 & 1347.47
Dignorant F.P 1280.20
Dy V.G 1356.10 & 16
Dy diutini N 540.38
Dy manes N 520.54
Dy ambus 1830.37
Dy inclũ Analogia genus 101.9
Dilaniare F.P 280.22
Dilator is. 1073.11
Dilectus militum F.P 280.25
Dilectus is. 1072 44
Diouis & diespiter V 13.2
Diligere N 649.11 & 721.17 V.G 1335.49
Dilegi V.G 1351 28
Diligit, diuidit N 949.12
Diligentia V.G 1332.6
Diluculum is. 940.14
Diluuium N 599.14
Diluuium unde dictũ is. 1159 8
Dimidiatum dimidium V.G. 1346.41
Diminuti numeri Is. 889.49
Diminutiua nomina Is. 824.9
Dimittere, permittere N 647.1 in potestatem dare N 647.1 derelinquere N 547.3 & 705 4. dare N 647
Dina Is. 993.31
Diobolares V 54 15 F.P 280.27 P.L.804.58
Dimittere mittere N 647.14
Diomedes F P 280.29
Diomedis aues is. 1335.44
Diomedis campi F.P 280.32
Dionysiæ is. 1219.23
Dionysius lapis fuscus is. 12 439
Dioscorta is. 1187.58
Diox F.P 280.34
Diple Is. 815.23 & 282.37
Diple superne oblata Is. 835.49
Diplois Is. 1302.42
Dipondium is. 1230.29
Dipsas genus aspidis Is. 1122.54
Dipsas serpens Is. 1124.30
Diphthonga syllaba Is. 819.33
Diptota is. 815 48
Directum is. 1072.44
Dirigere v.P 280.35 N 715.5
Dirigit N 715.54
Diritissimum N 540.35
Diritas N 540 33
Diruere N 659 19
Dirum N 500.3
Dirunciunt F.P 280 37
Dirus F.P 280.38. is. 1073.11
Dirutum are militem F.P 280 39
Discedere N 539.37 V.G 1355 45
Discere, ignotam rem meditando N 647.16 tentare N 647.19 V.G
Discernere N 713.37
Discerniculum V 22.24
Discerniculum acus N 503.7 & 644.50
Disciplina & discere V 40.15
Disciplina is 817 V.G 1334 35
Disciplinosus N 744.49
Discipulus is. 1071.35
Discordita: N 536.23
Discrepuit N 754.38
Discretus numerus Is. 892.8
Discrimen N 644.42 periculum N 644.47 certamen N 645.2 inter animam & animum is. 1090.12 V.G 1354.5
Discriminalia quid dicuntur is. 1092.17 & 1307.40
Discus is. 1318.18
diserte N 771.9
Disertim F.P 280.43 N 771 12
Disertiones F.P 280 44
Disertus V 40.29 is. 1072.31 desertus V.G 1352.44
Disiicere N 700.37
Disiunctiua coniunctiones is. 828 26
Dispalare N 540.46
Dispares numeri is. 893.14
Dispendium V 30.22 V.G 1332.4
Dispennere N 488.26
Dispensator V 30.20
Dispensatores F.P 280.47
Dispensatiua Astronomia Isid. 874.43
Dispry V.G 1380.8
Dispersio is. 1267 30
Dispersum solutum N 693.60
Dispescere F.P 280.52
Dispondaus is. 830 36
Dispositio is. 1290.41 V.G 1329 52
Dispuluerare N 577 40
Disputare V 40 25
Disputatio & computatio V 40 18
Dissentaneum N 540.30
Dissensio is. 1265.49
Dissipium quid is. 1100 49
Differunt parteis V 40.25
Dissimile V 94.32
Dissimulans V.G 1366.4
Dissimulare N 731.32 V.G 1342 22
Dissuleus F.P 280.55
Distinctio N 685 5
Distichon is. 853.58
Distinctio is. 834.19
Distisum F.P 280 57
Distrahere, vendere N 647.26 separare N 947.27 diffundere N 647.35 separare N 647.35 V.G 1332.36
Ditrochæus is. 830.7
Diu pro die N 539.10
Diuaricari N 503.19
Diuellere V.G 1332.37
Diuersi numeri is. 893.14
Diuersitas vestimentorum Isid. 1298.53
Diuersoria unde dicta N 5.7 22
Diuersorium is. 1155.31
Diuerticula is. 1106.19
Diues V 17 6 is. 1072.40 V.G 1331 41 & 1376.1
Diui V.G 1366.10 & 15
Diui potes V 11.54
Diuiana V 13.25
Diuidere N 492.28
Diuidia est tedium N 538.10
Diuida N 541.1
Diuidiam F P 280.59
Diuidias quid dixerunt P.L.805 12
Diuidicula F.P 280.60
Diuidos N 537 37
Diuiduum, dimidium V.G 1357 11
Diuinalis Astronomia is. 874 34
Diuinæ leges is. 925.27
Diuini qui dicti sunt is. 1021 12
Diuini qui vocantur is. 1018.35
Diuinitus diuinitè V.G 1361.11 & 12
Diuisio separatio N 644 42
Diuisiones Grammatica artis is. 823.14
Diuitant N 537 19
Diuitia antiquorum is. 1216 7
Diuitior N 540 55
Dium antiqui ex Græco F.P. 28.3
Diuertia is. 1206 18
Diuortiũ deflexus de via N 649 30 rerum omnium se aratio N 649.7 & 242.13 & 1066 57

diu tacita dicere N 700.39
diurnare N 540.23
diuturnum N 676.34 N 688.57
diuturnus N 714.55
Diuum *V* 13.6
diuus Fidius V 13.8
doceo V 40.11
docere, disciplinam vel artem N 649.5 *dicere* N 679.7 *V.* G 1358 53
Docilis is. 1072.33
doctrinatis philosophia is. 1074.3 & 18
doctrina filij qui dicuntur isid. 1054.53
doctus N 714.24 & 725.25 isid. 1072.32 *V.G* 1337.54
documenta V 40.17
dogma isid. 1008.58
dodrans V 28.38
dolabra is. 1297.41
dolare V.G 1356.55
dolaui V 92.17
doli vocabulo nunc tantum F.P 281.12
doliola V 26.21 *F.P* 281.16
dolitum N 539.46
dolium N 792.19 is.1319 39
dolo & colo V 92.17
Dolon is. 1237.51
Dolones is. 1271.19 V.G 1356.54
dolor V.G 1354.47
dolosus is. 1073.17
dolus isid. 932.20 V.G 1356.52
dominatio N 599.6
dominationes is. 989.60
domini, mulierum amatores N 644.32
dominia N 644.13
dominus N 644.11 & 982.13 & 1072.29 & 1046.54
dominus, maritus N 644.32
dominus conuiuij exhibitor N 644 12
Dominicus dies is. 969.13
domuis pro domus N 760.58
domus N 743.54 & 1164.45
domus vnius familia habitaculum is. 1050.15
Domutio *N* 537.48
Dona *N* 781.44 & 971 42 V.G 1366 23
donata V.G 1348.25
donaria is. 1197.45
donatiuum V.G 1331.20
donatio is. 930.30
donatio directa is. 930.41
donatio vsufructuaria is. 930.39
donatiua F.P 281.22
Donatista is. 1014.1
Donum *V* 28.55 V.G.1331.19.V.G 1348.1 *Deo* is.971.46.& 971 50
Dor, vrbs quondam potentissima is. 1185.53
Dorcius 1426.51
Dori is. 1040.57
dormitio N 540.6
dorsa N 716.58
dorsum dictum F.P 281.2 *N* 597 51 & 742 49 & 1097.27
dos V 28.53
dosinus color is. 1115.38
draco 1429.36
doratus N 737.14
Dynamis is. 923.2
Dracana is. 1127 47
Draco isid. 1121.55
Draco marinus is. 1131.3
draconis dicti F.P 281.32 V.G 1364.52
draconum signa is. 1267 56
dracontea 1255 46
dracontites is. 1221.39
dragma is. 1231 2
dramaticus character is.1019.19
dromeda genus camelorum isid. 1113 28
dreselytus is. 1219.56
Drusus 1435.54
Dryades V.G 1368.27
Dryades *quid* is. 1032.3
dua Æthiopia is. 1173.22
dua Epiphania is. 968.40
dua Germania is. 1167.45
dua Hispania is. 1171.16
dubemus F.P 281.39
dubitat F.P 281.41
dubitatio N 539.26
dubium V.G 1332.23
dubius is. 1073.19
ducenti, vnde is. 887.60
ducere, pati N 645.10 & 645.24 V.G 1357 V.G 1353.31 *demittere N* 645.51 *descendere N ibidem exercere N* 645.12 *excitare N* 645.15 *erigere N* 645.25 *existimare N* 645 26 *fabricare N* 645.40 *gerere N* 645 53 *illicere N* 645.20 *inducere N* 645.20 *indicare N* 645.26 *nudare N* 645.12 *pertractare N* 645.6 *seruare N* 645.48 *trahere N* 645.42 *voluere N* 645.35
duci, adducari N 645.5 *delectari* N 645.5 *deduci* V.G 1356.37
duco cum pro puto ponimus F. P 281.42
ductile as is. 1227.41
duellona V 14.4
duellum F.P 281.44
duicensus F.P 281.48
duidens F.P 281.50
duige V 68.41
duiai V 68.41
duis duas habet signific. F.P 281 51
dulce N 673.54
dulcia quid is. 1113.53
dulcitas, dulcitudo N 538.15
dumosa F.P 281.55
dumecta F.P 271.53
duobus generibus deletur exercitus is. 1267.15
duobus modis imponitur vocabulum V 102.53
duo ancrorum genera is. 1131 40
duo comicorum genera is. 1028 52
duodecim Prophetarum is. 951 10
duodeuicesimo N 540.16
duodeuiginti F.P 281.56
duo Fluminum genera is. 1155
duo genera analogiæ V 79.57
duo genera diuinationis is. 1021 25
duo genera auspiciorum is. 1021 45
duo martyrij genera isid. 1003 53
duo mustelarum genera is. 1120 43
duonum F.P 281.57
duo validissima vita humana elementa is. 1139.47
duplabis F.P 281.58
duplex homo is. 1089.28
duplicarij V 16.49
dupliciter malum is. 934.31
duplionem antiqui F.P 281 60
dupondius V 28 13
dura vox is. 897.31
duracenum malum is. 1243 59
duracina vua is. 1240.6
durat N 702.31
duriter pro durè N 772.38
durè V.G 1353.47
duritudo N 540.27
durum, immite N 646.31 *patiens* 646 27 *perseuerans* 646.27 *solidum* 646.12
durus N 659 36 & 703.51 *nocens* 646.24
dusii, qui nuncupantur is. 1032 59

Dusmoso in loco F.P 282.2
Duumuirales Is. 1051.53
Dux Is. 1047.23
Dux aut ductor V 40.14
Dysenteria is. 919.1

E

EAmus F.P 282.7
Eapse F.P 282.8
Ebenus is. 1247.9
Ebionita Is. 1013.1
Ebolus, insula Is. 1179 3
Eboreum, eboratum & eburnum V.G 1360.40
Ebriulare N 544.44
Ebrius N 738.26
Ebrius & ebriosus V.G 1344 17
Ebron is. 1186.29
Ebullire N 497.47
Ebur unde is. 1214.35
Eburnus 1440.49
Eccere F.P 282 9
Ecclesia is. 1007 36
Ecclesiastes is. 951.17
Ecclesiasticus Is. 951.32
Ecclesiastes Is. 953.26
Echeneis Is. 1130.7
Echinus V 14.58
Echites Is. 1222.55
Eclypsis °44.10 & 845.6 Luna 9c 907.44
Ectasis is. 844.54 & 1000 12
Eculeus is. 955 32
Edeatre F.P 282.12
Edecimata F.P 282.14
Edepol V.G 1358.49
Ederam F.P 282.15
Edere N 690.15
Edesius lapis Is. 1213.13
Edicere V.G 1359.54
Edim pro edam N 769.49
Edissa, ciuitas is. 1185.21 & 34
Edolare N 735.42
Edom Is. 993.19
Edon Is. 993.24
Edones & Phagones N 510.
Edor unde nominatum is. 1237 20
Educare N 721.34 & 736 25 V.G 1335.58
Educere, erigere N 654.6 exuere 654.8 educare 654 10. 736.25 educare V.G 1346.1
Edulcare N 543.53
Edulium PL 805.27
Edusa N 544.58
Effasilatum F.P 282.10
Effari templa V 38 40
Effata F.P 281.23 V 38.38 F.P 282.25
Effecta argumenta Is. 883.8
Efferatus is. 1074.21
Efferre, subdere N 653.31 proferre 653.33 ostendere 653.39 erigere N 653.40 N leuare 653 40.
Efferre, edere N 653.45 prouehere N 653.45 extollere N 653 49
Efferri V.G 1354.1
Efferre V.G 1351 42
Efficax Is. 1073.46
Efficere V.G 1355.14
Effici V.G 1355 10
Effigia N 761.39
Effictum N 542.44
Efines is. 1010.70
Effœta is. 1074.19
Effractor Is. 1074 19
Effrenatus Is. 1074.23
Effundi N 699.10
Effutire N 542.12
Egens F.P 282.26 Is. 1074 4
Egeria F.P 282.28
Egregius V.G 1372.15
Egretus & adgretus F.P 282 31
Ergastulum & ergastulus V.G 1345.41
Egurgitem N 541.52
Eho, ehodum V.G 1378.45
Eho V.G 1350.6 & 8
Eiectus, exclusus N 655.17
Eieie Is. 978.20
Eiuratio F.P 282 34
E Lactinum Is. 1234 22
E! quid? 977.23
Elatus N 705.18
Elacatena F.P 282.36
Elaudare F.P 282.38
Elbola uua Is. 1240 42
Elbum Is. 1240.45 & 1305 39
Eleazar is. 994 6
Elecebra F.P 281.39
Electabo F.P 282.41
Electria Is. 1220.54
Electrum naturale is. 1230.7 & 1229.56
Electuarium is. 911.36
Elegans N 675.39 N 746 5
Elegiacum carmen is. 853 7
Elephantia Is. 1125.9
Elephantiasis isid. 919.59
Elephas Is. 1117.36
Eleuare V.G 1348.28
Eleuis N 542 18
Elleborum Is. 1254.39
Eli is. 994.44
Eliachim Is. 995.39
Elices F.P 282.42
Elidere, excludere N 650.10 occidere N 650 15 suffocare N 650 15 collidere N 650.17 deiicere N 650.21
Eligere N 687.5
Eligero, defatigare N 655.42 N 655.41 & 692.7 & 708.19 & 734.19
Eliminare N 504.55 exire 650 40 excludere 650 50
Elinguatus V G 1333.40
Elinguem F.P 282 44
Elinguis V.G 1333.39
Elion is. 978.14
Elizabeth Is. 1003.9
Elixa F. P 282.45
Elixum V 16 48 N 510.16 & 518 is. 1324.15 V.G 1376.12
Eloe is. 977 29
Eloi quid? Is. 977 28
Elogium PL 806.30
Eloquens V 39.19 Is. 1073.58 V.G 1376.14
Eloquentia V.G 1333.45
Eloqui ac reloqui V 39.37 V.G 1351.38
Eloquium V.G 1333.45
Elucere V.P 1349 38
Elucifacere N 543 49
Eluctaui N 748.11
Elucum significat F.P 282 46
Eluidiani Is. 1014.32
Elumbem F.P 282.52
Eluuies N 542 21
Eluuio corruptus N 542.53
Em pro eum F.P 282 52
Eman Is. 995.59
Emancipati F.P 282 51
Emancipatio Is. 1054.59
Emancupatus N 543 1
Emanuel Is. 982 5
Embolismus Is. 967.17
Emem, eundem F.P 282 57
Emere F P 282.58
Emerita, ciuitas Isid. 1290 18
Emeriti, qui dicuntur Is. 1048 1
Emicare N 519.49
Emicadium Is. 1319.59
Emina Is. 1232.25

eminus V.G 1319.39
emistis, poculi species Is. 1319.2
emites is. 1212.42
empanda F.P 282.60
empirica haeresis unde? is. 914 15
emplastrum is. 921.42
emptio Is. 930.28
emptiuum F.P 283.1
Ἐμμύνεις Is. 918.29
emungere N 542.9
emungerentur N 715.19
emungi N 503.28
emuscitata F.P 283.2
enasci V.G 1379.34
encania Is. 969.1
enchiridion is. 922.11
encombomata N 790.50
endoitium F.P 283.3
endoplorato F.P 285.4
endoprocinctu F.P 283.7
enectus fame N 683.3
enema is. 921.44
energia Is. 870.43
enhydris Is. 1223.36
enhydros Is. 1220.57
enigma is. 850.29
eniti V.G 1345.14
enixa subiugata N 653.29 & 742.24 partu leuata N 653.17
enixa foemina dicuntur N 515.24 V.G 1345.27
enixim pro enixe N 544.23
enixus N 713.46
ennam etiamne F.P 283.52
Enoch Is. 921.58 is. 1183.58
enoda N 490.50
enodare N 704.59
enodatus N 491.1
ἐννοηματικὴ diffinitio Is. 800.56
enos Is. 991.51
enthymema is. 852.37
enthymematis membra Is. 862.48
enubro F.P 283.13
ennelcatè quid dicitur N 516.52
enunciatiua is. 878.9
epacta is. 967.49
epanados is. 869.2
epanaphora Is. 846.14
epangelia Is. 872.8
epanalepsis is. 846.19 is. 870.60
epenthesis Is. 844.47
eponsum funiculum V 51.48
epeus F.P 283.15
ephebi unde dicti is. 1103.14
ephemeris is. 856.23
ephesus is. 1187.54
ephippium N 545.9
ephod is. 1298.32
ephraim is. 997.17
ἐπιάδειν V.G 1366.28
epichirema is. 863.17
epicoenum genus is. 825.20
epicrocum F.P 283.17
epicurei unde dicti is. 1017.11
epigramma is. 853.59
epigri is. 1297.3
epilepsia is. 917.22 & 44
epilimma F.P 283.19
epilemas is. 1218.57
epidromos is. 1287.50
epipota is. 1225.23
epiphania Is. 968.33
epirota is. 1040.53
epirus is. 1188.17 is. 1168.14 & 22
episcopatus Is. 1004.37
epistilia is. 1200.42 is. 1292.30
epistylium F.P 283.20
epistola is. 959.25 is. 929.54
episynaloephe Is. 845.2
epodon is. 854.2
ἐπαγάσιν V.G 1366.32 is. 853.52
epithalamia is. 853.36
epithema is. 921.40
epitheta nomina is. 824.45
epitheton Is. 841.36
epitimum is. 1253.56
epitriti is. 830.48
epitrope is. 870.32
epytirum V 56.28
epulares F.P 283.27
epulone F.P 283.22
epulum N 559.38
epula is. 1312. V.G 1366.8
epi[illegible]usis is. 646.17
eques pro equo N 543.58
equestre aes F.P 283.29
equestres milites dicuntur Isid. 1048.7
equi unde dicti is. 1113.55
equi habiles is. 1326.23
equi marini is. 1128.28
equila equa N 543.38
equile V 63.15
equiria V 32.56 F.P 283.30
equirine F.P 283.35
equiso pro equite N 543.25
equisones N 737.55
equitare N 544.3
equites singulares is. 1278.36
equitium 1426.52
equito V 62.40
equo vehi F.P 283.34
equor is. 1151.12
equorum tria genera Is. 1115.18
equus Marti F.P 283.38 is. 838.35
equulei N 541.42.60
era quid, & unde dicta? is. 942.57
eraclita is. 1012.49
erctum, citúmque sit F.P 283.41
erebum F.P 283.45
erebus is. 1182.48
erectum N 66.32. 702.18
erectus N 699.33
erexit N 715.25
ergasterium is. 1198.17
ergastula is. 1198.19
ergastulum N 735.32
ergastulus N 735.32
ergo correptum F.P 283.52
ergo positum pro ea causa N 544.18
ericeum N 543.45
ericium animal Is. 1121.2
eridanus is. 1158.12
erigere N 699.24
erigi N 705.37 & 708.55
erigonon is. 1257.17
erineus is. 1357.50
eripit V.G 1234.35
eritudo F.P 283.60
ermiscium is. 1221.53
erosum ferrum is. 1228.34
errabundus N 542.1
errare V.G 1378.21
erratica V.G 1331.17
erraticus V.G. 1333.12
erratio V.G 1333.15
error V.G 1358.15 V.G 1333.13
erratius V.G 1333.12
erratrix V.G. 1333.17
error N 599.31 V.G 1333.15
eruca is. 1262.16
vermus frondium is. 1126.54
eruditus is. 1075.40
ernere, leuare is. 699.29

eruge-

erugere F.P 284.1
eruum & eruilia F.P 284.4 N 599.43
eruum quid is. 1238.57
erysipelas is. 919.21
& pro esto N 769.31
Esaias is. 911.9
esaias euangelista potius is. 953 43
esau is. 993.15
esca is. 1312
esca, edulia V 43.44
escaria F.P 284.7
escarus Isid. 1129.47
esculetum V 25.35
Esdras Isid. 951.22 is. 997 39
escit F.P 284.11
esebon isid. 994.30
esculentum V 43.43 N 545 3
esculus is. 1146.12
esquilina V 11.36
esquilina V 10.34
essentia is. 988.30
esurebo N 754.2
esuriga N 543.42
etnesia is. 1149.10
ethan is. 999.54
etiosi is. 1936.52
ethica is. 873.22
ethici Isid. 916.18 & 22
ethopaia isid. 865.38 Isid. 870 40
etymologia Is. 841.2
eu V.G 1350.10
euge, eia V.G 1378.50
eua is. 991.31
euadere, liberare N 651.3 ascendere 651.13 apparere 651.15 exire 650.55 tendere ibidem fieri 650.60 praduci 650.60
euai is. 103.6.55
euallere N 541.17
euangelicus ordo is. 951.39
euangelium is. 955.35
euannetur N 493.24
euboicum talentum F.P 284 12
εὐδαίμων 1429.34
eudideon F.P 284.16
euelatum F.P 284.19
euenat, pro eueniat N 776.1
euenire V.G 1347.37
euentus N 599.21
εὐεργέτης 1429.34
euerriator F.P 284.21
euerriculum N 502.13
eugium N 544.36
euitare N 509.5
euirescat N 541.15
eunomiani is. 1023.15
eunuchare N 543.34
eunuchus is. 1074.24
euocatio genus militiæ Isid. 1049 32
euocatur V.G 1379.9
euphonia is. 897.5
euphorbium is. 1254.51
euphrates is. 1156.41
euroaster is. 1148.41
europa V 19.17
europa, tertia pars orbis F.P 284 31 is. 1161.4 & 1167.12
eurus N 511.31 is. 1148 31
eutrapelus 1432.44
eutychiani is. 1015.2
exacuere V.G 1332.20
exactum, præteritum N 650.6 transcursum N 650.6
examen F.P 284.42 is. 1230 38
examussim F.P 284.45 N 488.7
exanclare F.P 284.48 N 544.30
exaurire N 650.25 effundere N 650.38
exanclari perfici N 650.28 perperi N 650.30
exanguis is. 1074.10
exanimatus V.G 1359.29 V.G 1354.42
exanimus is. 1074.11
exanimo V.G 1380.14
exanimus V.G 1354.45 & 1359 32
exarare N 711.6
exbolas quassant V 59.11
exbuetes F.P 284.49
excalceatur N 753.35
excandescentia N 542.4
excantare 541.23
excessitas N 758.7
exceptor quid is. 1051.55
exceptum facere N 705.28
excidere, cedere N 655.12 dissentire N 655.48 in oblivionem dare N 655.14
excidio F.P 284.52
exciet F.P 284.54
excissatum N 544.55
excipere N 705.10 seiungere 651 18 separare 651.18 excusare 651.20 celare 651.20 suscipere 651.23 habere 651.41 rursum extrahere 651.35 captare 651.43 manare 651 41
excipit, opprimit N 651.28 circuuenit ibid.
excipuum F.P 284.55
excludere, liberare N 655.44 eijcere 655.46 & 681.36 & 683.15 689.60 & 690.7
excoctum V.G 1376.12
excodicare is. 1240.59
exconsules is. 1046. 9
excors N 510.26
excubitores qui dicuntur is. 1048 38
excubiæ, diurnæ is. 1048.41 V.G 1366.36
excudere F.P 284.57
excuriari N 503.41
excutere, commouere N 654.11 emittere 654.16 deiicere 654 18 excludere 654.18 eligere 654.23
exdorsuare N 492.22
exdorsum F.P 284.59
exduta F.P 284.60
exebenus is. 1218.59
exectum, extensum N 655 20
executor is. 1074.20
exedra N 544.11
exemplum facere V.G 1380 33
exequiæ V.G 1367.2
exercere, fatigare N 652.3 exagitare N 652.5 insequi N 652 8 solidare N 652.10 imperare N 652.14 imponere N 652 14 in melicrem usum N 652 18
exercitent F.P 285.4
exerciti vel exercitus N 757 25
exercitio F.P 285.5
exercitum dicitur fatigatum N 486.33 & 707.26
exercitus V 16.21 F.P 285.9 PL. 805.48 is 1046.44
exercitatus V.G 1346.21
exercere Isid. 1071.39
exertus is. 1071.38
exsequiantur N 544.8
exestio F.P 285.12
exequiæ is. 1074.7
exsi: purgamentum F.P 285 15
exfundere N 544.48
exfuti F.P 285.16
exgregia F.P 285.17
exhaustant F.P 285 28

Exhaustus IS. 1074.9
Exhibere N 694.29
Exhiberi N 542.57
Exigere, verū perdiscere N 649.31 *excludere* N 649.41 *facere* N 649.53 *vi extorquere* N 649.35 *cogere* N 649.53 *agere* N 649.55 *inquinare* N 649.58 *constituere* N 650.2 *definire* N 650.2
Exigo V.G 1389.1
Exigor N 543.51
Exiguum, debitum repetere N 649.50
Exiguum V.G 1331.55
Exiguus IS. 1074.5
Exilica causa F.P 285.21
Exiles F.P 285.19
Exilis IS. 1074.6
Exilium IS. 9 6.9
Eximium F.P 285.22
Eximius IS. 1073.45
Exinanita N 544.27
Exinfulabat F.P 285.26
Exire N 652.53
Exire, evadere N 652.56 *liberari* N 652.56 *euitare* N 652.58 *erumpere* N 652.60 *prohibere* N 653.2
Exira atas F.P 244.27
Exitiosus IS. 1074.20
Exitium V 22.13 F.P 285.29
Exitu simile V 97.22
Exiurare N 543.16
Execontalibus Isid. 1219.47
Exodium F.P 285.31 N 498.10
Exodus Isid. 952.6 & 650
Exolescere V.G 1347.4
Exoletus F.P 285.33
Exomides F.P 285.72
Exomologesis IS. 976.1 & 30
Exorare V.G 13.3.53
Exorator V.G 1358.50
Exorcismus IS. 973.57
Exordium N 500.13
Exornare N 543.19
Exornare, fœdare N. 654.38 *ornare* N 654.41
Exornatus IS. 1075.43
Exorcista IS. 1006.7
Exos quid N. 541.56
Exosus IS. 1074.16
Exotica IS. 1300.9
Exotica vestis IS. ibid.
Exoticum N 544.41 & 789.23
Exquisitim N 773.48
Exscindere N 812.16
Exscribere V.G 1346.53
Exsculpere N 541.35
Exsecrarent N 751.1
Exsorbeo N 541.47
Exsors IS. 1073.50
Exspectare N 682.25 *sperare* N 655.52 *à Deo poscere* N 655.58
Exspectorare N 491.17
Exspes N 489.31 IS.1073.48
Expirate N 504.49
Exsugebo N 754.18
Exsul IS. 1073.51
Exsulare N 520.21
Exsultare ex gestu N 655.25 *sanire* N 655.22 *supra modum exilire, & efferri* N 651.36
Expalpabitur N 7.2 40
Expalpare N 541.32
Expapillato brachio F.P 285.35 N 541.54
Expatare F.P 285.37
Expectare manere N 655.51. *obseruare* N 655.51 V.G 1355.23 & 1356.31
Expectasi V.G 1352.58
Expectatio V.G 1356.27
Expectorat F.P 285.39
Expedibo N 752.50 *pro expediam* N 768.47
Expedire, utile esse N 653.5 *definire* N 653.10 *liberari* N 653.14 *proferre* N 653.18 *colligere* 653.23 V.G 1362.39
Expediti vocabuli proprietas N 515.44
Expensum, & prima pensio V 30.21
Expergisceret N 750.43
Expergitus F.P 285.40
Expargo N 542.37
Experimentum N 690.26
Experiri pati N 652.38 *sentire* 652.38 *tentare* N 652.41 *scire* 652.48 & 716.13
Experitus F.P 285.42
Experrectus F.P 285.43 V.G 1330.43
Expers IS. 1073.49 IS.1073.42
Expertus IS. 1073.41 V.G 1330.42
Expetere, accipere N 655.59 *euadere* N 656.2 *transferre* N 656.2
Expetunt N 542.27
Expiare N 674.27 *purefacere* N 695.53 V.G 1350.22
Explenunt F.P 285.47
Explere, implere N 653.59 *minuere* 654.3
Expleri N 700.20 & 723.11 V.G 1336.42
Expletiua coniunctiones IS. 828.31
Explicare, emittere N 654.52 *ostendere* N 654.48 *explanare* N 654.48 *extendere* N 654.52 *exercere* N 654.56 *explorare, exiccare* N 651.60 F.P 285.48
Explorare, intentius obseruare N 651.47 *verum inquirere* N 651.52
Explorator V.G 1373.14
Expolia IS. 1267.37
Exponere N 542.23 *extollere* 654.26 *deponere* 654.28 *differre* 654.30 *abiicere* 654.33 *dare* 690.53.
Exporgere F.P. 285.54
Experrectum N 609.33.
Exportare V.G 1349.45
Expositum, subiectum N 654.35
Expostulare V.G 1355.39
Expostulatio V.G 1359.5
Expreta F.P 285.55
Exprimere N 719.27
Expulsim N 542.49
Exta F.P 285.59
Extemplo V 48.39
extensum patens N 694.4 & 695.47
exterebrare N 518.35
exterior homo IS. 1089.29
exterminator IS. 1073.58.
exterminatum N 498.4
exterminatus IS. 1074.2
exterminauit N 544.51
externus F.P 285.60 V.G 1373.9 & 1330.36
exterraneus V.G 1373.10
exterris IS. 1071.57
exterritum, expauefactum N 652.30 *accensum* N 652.34 *inflammatum* N 652.34
exterraneus F.P 286.1
extillare V.G 1360.24
extimum F.P 286.5
exinguere prosternere N 701.14 & 731.59 V.G 1342.46 & 51
extispex N 518.57
extispices N 491.25

extollere

extollere, differre N 653.56 & 699 25

extorquere V.G 1358.12

extortu N 490.40

extorru Is. 1073.53

extraneusiam Is. 877.20

extrahunt N 542.42

extraneus V.G 1373.8 & 1330 37

extrarium F.P 286.7 N 541.58

extrarius V.G 1330.38 & 1373 7

extremum N 711.36

extricabor aliqua N 487 49

extruere N 680.29 V.G 1346 59

extructus N 704.19

extundere N 541.30

exuere, deponere N 655.7

exui, exolui N 655.4 *nudari* 655 .6 *liberari* 655.9

exugentes F.P 286.11

exul is. 838.38

exulare Is. 1073.52

exules N 48..53

exultat is. 838.32

exultare, gloriari cum iactantia N 651.29

exultatio V.G 1379.28

exuctus Is. 107..14

exuuia unde F.P 286.12 N 742 2

exuuia, tunica serpentum is. 1126 4 & 1267.34

Ezechias is. 995.32

Ezechiel Is. 951.10 & 953.6.. & 998.20

F

FAba is. 1138.30

Faba fresa quid dicta is. 12,8. 3 & 1326.15

Faba syriaca is. 1244.20

Faba dua species is. 1138 34

Fabam nec tangere F.P 286 14

Faber is. 1289.3

Faber lignarius is. 1289.6

Fabella N 547.55

Faby 1415.21

Fabiani F.P 286.10

Fabius 1410.48

Fabius Pictor 1410.56

Fabre P.L. 806.25

Fabrica Is. 1289.36

Fabricantur N 750.6

Fabrorum Vulcanus autor isid. 289.8

Fabula V 38.56 is. 854 29

Fabulinum N 784.46

face V.G 1379.30

facem in nuptiis F.P 586 22

facere V 42.34 N 662.30 & 699 50 V.G 1353.13 & 24

facere rem diuinam N 662.31

facere verba V 42.47

facessere F.P 286.28 *facere* N 658.41 *recedere* N 658.48 V.G 1380.20

facetus is. 1074.34 V.G 1356 47

faciendi & patiendi V 90.23

facies N 512.42 & 724 29

facies unde dicta is. 1092.21 V.G 1329.44 & 1337.24

facies cali is. 904.16

facile N 670.2

facilis is. 1074.47 V.G 1360.6 & 1358 33

facilitas V.G 1331.4 & 1357 47

facinorosus is. 1075.29

facinus factum N 66.. 29 isid. 9..3.10 V.G 1379.20

facitergium isid. 1304 28

facitur pro fit N 769.56

factio & factiosus F.P 286.32 *malorum consensus* N 657.27 *conspiratio* N 657.27 *opulentiam significat* N 657.29 *abundanciam* N 657.30 *nobilitatem* N 657.30 V.G 1373 30

factiosa V 54.33

factiosus Isid. 1075.26

factum, spectaculum N 702 49

factum quid is. 1226.7

facul antiqui dicebant F.P 286 36 N 546.41

facultas V.G 1331.4

facundi V 38.31

facundus is. 1074.34

facultas F.P 286 40

faciales N 782.48

famoralia Isid. 1300.45 & 1300 45

fanisicia, & fenisicia V 57 & 37

fanus N 731.17

fastuca V.G 1373.26

fagus is. 1246.12

fagutat V 25.36

fala F.P 286.42 *turres lignea* N 548.17

falacer V 52.45

falarica F.P 286.44 N 798.35 Is. 1270.26

falcastrum Is. 1314 51

falces V 23.22

falces fenaria & adorea V 27 25 N 800.4

falco Is. 1138.26

falcones dicuntur F.P 286 46

faleg Is. 991.44

falera F.P 286.49

falernum is. 1716.20

falaciloquentia N 547.49

fallam pro fallaciam N 545 34

fallax is. 1075.20

fallere N 219 35

falli, falsum, & fallacia V 38 591

falsitas Is. 933 27

falsus & falsior F.P 286 50

falsum habuit N 45.54 V.G 1354 51 & 1356 10 & 13

fama & famosi V 38.58

fama à fando F.P 286 52

fama. spes N 658.2 *infamia* N 658.5 *opinio* N 657.59 Is. 935 54 V.G 1330.17 & 1370 39

famelicosa terra F.P 286 52

famella F.P 286.55

famiger V 39.41

familia F.P 287.56 is. 1050.21 V.G 1357.29 & 31 *unde oritur* Is. 1054.23 *in quo terminatur* Is. 1054 .4

familia herciscunda Is. 931. 32

familiare V.G 1334.8

familiarium V.G 1334.9

famino F.P 287.5

famorum infame N 658 24

famul N 545.56

famulanter N 546.41

famulantur N 545.16

famulatio N 100.54

famuletium F.P 287.6

famuli origo F.P 287.7 is. 1052 57

famulitas N 545 41

fana V 38.42 F.P 287 10

fanatur V 38 47

fanum is. 1196 54 V.G 1330.4.. &

1361.21

far Isid. 1237.25

concubia N 535.17
concubium V 55.35
concula If. 1232.16
condeptere N 505.3
condere F.P 271.25
condere, abscondere N 625.44 *constituere* N 625.46. *consecrare* N 625.49. *potiri* N 625.50. *consecrare* N 693 55
condi P.L 804.25
condicere F.P 271.28
condictio in diem F.P 271.29
conditaneum N 536.46
conditiones If. 930.44
conditum If. 1316.41
condofacere N 530.21
conducere, emere N 639.53. *colligere* N 639.58. *conuocare* N 639.58. *conuertere* N 640.1 *utile esse* N 640.3. & 208 34
conductio Isid. 931.42
condulus F.P 271.32
confecerunt F.P 271.34
confectum, examinatum N 637 15. *occisum* N 637.15 *defessum* N 637.20
confectus cura V.G 1356.1
confarre N 737.7
conferre, contollere N 637.6 *conferre* N 737.8. *comparare* N 637.10. *transferre* N 637.12. & 693.32
confessio Isid. 626.17
confessio, coniuratio V.G 1359.12
confetassis F.P 271.35
conficere, frangere N 637.25. *colligere* N 637.26. *facere* N 637 35. *explicare* N 637.42. *consumere* N 637.44 *finire* N 637. 45
conflictant V 59 9
confidentia N 633.4. *duritia* N 633.5. *patientia* N 633.6. *temeritas* N 633 8 *audacia* N 633 8 *constantia* N 633 21. V.G 1356.2
confidentia fidentia discretio V.G 1344.4
confidens N 731.30. & 33
confiteri N 728.40. V.G 1340.4 V.G 1354.2
confinala If. 1071.43
conflages F.P 271.37
coniuges N 528.22
confœdusisti F.P 271.39
confrages If. 1181.38
confugela antiqui F.P 271.40
confusaneus Isid. 829.10. & 11
confusus Isid. 1072.15
confutare, commouere N 625.34 *opprimere* N 625.36. *commincere* 625.35. & 532.52
confutatio V.G 1360.23
congenerat N 531.10
congenulare N 515.17
congenuclare N 533.52
congerro V 53.42
congerrones P.L. 806.9
congermanescere N 534.38
congiarium Isid. 1232.39
congium Isid. 1232.33
conglomerare N 534.35
cognoscere, perspicere N 640.44 *agnoscere* N 640.53
congredias N 750.53
congruere à gruibus F.P 271.41
congrus polypus Isid. 1130.47
coniectarium N 535.14
coniector F.P 271.43
coniecturalis status If. 860 2
conifera cyparissi If. 1246.56
coniicere, iacere N 636.40. *colligere* N 636.44. *certare* N 636 45. *agere* N. 636.47. *furari* N 636.50. *auferre ibid.*
conitum F.P 271 44
coniugatio If. 827.31
coniuges If. 1065.30
coniugium If. 1066.19
coniungere N 503.20. & 673.43
coniunctiuus If. 827.17
coniuncta sunt triplices in verborum tribus temporibus V. 101 25
coniuncta præpositiones If. 828 50
coniunctio If. 823.35
coniunctum analogia genus V. 101.10
conniuola F.P 271.47
coniuratio militia genus If. 1049 35
conlatia F.P 271.48
conlatitium sacrificium F.P 271 51
conlatiuus venter F.P 271.54
conlucare F.P 271.57
conubium If. 1066.23
conon If. 894.32
conopeum If. 1288.55
conquiniscere N 531.16
conquirere F.P 271.59
conregione F.P 271.60
conruspari F.P 272.1
consanguinei qui vocantur If. 1056 14
consciens N 725.53. V.G. 1338.1
conscribere M.G 1346.53
conscribillaui N 510.26
conscripti dicebantur P 272.3
conscripti milites If. 1048.38
consecrare V.G 1329.55
consecrabor N 754.12
consecratum M 709.4
consedo unde N 518.25
consentia sacra F.P 272.6
consequi, sequi N 638. 13. *adipisci* N 638 19. *exprimere* N 638. 23. *definire* N 638.24. V.G 1350 24
conserere V. 40.31. *miscere* N 638. 27. *inserere* N 638 30.
conserere manum V.G 1376.32
conseruare V. G 1358.25
considens If. 1070.58
consideranties V.G 1329.53
considerare F. P 272.8
consideratius V.G 1329 53
consilium unde F.P 272.10. V.G 1356 33
consiluere F.P 272.15
consiptum F.P 272.16
consistere N 705.28
consitura N 594.38
consitus ager If. 1202.59
consobrini N 800 7. Isid. 1056.60 V.G 1359.42
consolare N 751.16
consolator Isid. 985.41. & 1070 51
consanantes Isid. 821.14. & 34
consors If. 1071 38
consors V 40.38
consortium N 575.12
Conspicitum N 531.8
Conspicimus V.G 1349.56
Conspicio V 43.23
Conspicione V 47.60
Consponsi F.P 272.19
Consponsor F.P 272.18
Constans If. 1070.56
Constare N 705.41
Constat, valet N 639.4. *consistit* N 939 4. *compositum est* N 639 8. *conuenit* N 639.12. *manifestum est* N 939.13
Constantinopolis If. 1188.5
Constellationes quid sunt Isid. 1021.58
Consternari, pro se deiici N 637 28. *proterue loqui* N 633.29. *erigi* N *ibid.*
Consternatio F.P 272.21
Constitit, stetit N 639.18. *erectus est* N 639.20
Constituere, instituere N 631.3. *disponere* N 630.58. *definire* N *ibid.* *retinere* N. 630.60 *parare*

parare N 631.5. N 692.39. *erigere* N 631.9. *firmare* N 630. 60. & 677.23
constitutio vel edictum Is. 927. 12
constitutus F.P 272.25
construere V.G 1346.60
constructio is. 1200.46. & 44.52. 57
consualia V 34.3. F.P 272.27
consuescere V.G 1347.35
consuetio pro consuetudine F.P 272.30
consuetudo V. 93. 55. N 720.50. & 720. 30. Is. 863.55. & 625. 42
consul V 15.12
consules unde dicti Isid. 1045. 52
consultor, consultus V.G 1365. 58
consultum V.G 1361.59
consultus Is. 1070.54
consulum & Pratorum proprietas N 496.6
consumere, continere N 692.37
consumptus Is. 1072.20
contari, dubitare N 627.14. *cunctationem differre* N 627.21
contagia N 596.44
contari, manere N 627.18. *dissipare* N 627.14
contagio N 596.42
contagium Isid. 916.58
contaminatum iudicium V.G 1362.49
contemnere N 705.9. & 729.41 V.G 1341.1
contemnificium N 533.44
contemplo N 748.47
contemplare V 47.56
contemplari unde dictum F.P 272.35
contemptibilis Isid. 1071.27
contemptim, pro contemnenter N 774.55
contemptus N 597.13
contendere, festinare N 631.12. *intorquere* N 631.19. *astringere* N 631.19. *contennare* N 631.48. *certare* N 631.39. *extorquere* N 631.51. *festinare* N 632.23. *intendere* N 632.29. & 715.11. *direxit* N 632.6. *prorspuit* N ibid.
contente N 530.34
contentio, elatio N 631.14. *perseuerantia* N 631.14. V.G. 1363.50
contentiosus Is. 1071.25
contentum, colligatum N 634.50 *coniunctum* N 634.50. *continuum* N 634.52
contenturum N 533.24
contentum extensum N 634.46
contemptus quid? N 634.37
contestari F.P 272.39
conti N 79.855
conticinium V 31.54. V 55.39. N 518.28. Is. 939.60
contiguum F.P 272.43
continens. coniunctum N 639. 42
continens numerus is. 892.10
continens, integer N 639.38. *abstinens* N ibid. *continuum* N 639.42. is. 1070.41. is. 1282. 26
contingere, tange N 636.56. *euenire* N 636.58. V.G 1347. 37
continuare 536.35
continuo V.G 1330.34
continuum, perseuerans N 634. 52
contollere N 529.55
contorquere N 719.33
contradictio is. 878.14
contrahi N 535.60
contrarium as F.P 272.45
contrariorum genera is. 884. 53
contrarium mendacium Isid. 865.9
contrarium V.G 1332.18
controuersia simplex is. 861.7
controuersia V.G 1314.45
contubernales F.P 272.46
contubernium F.P 272.49. is. 1066.33
contumax is. 1071.21
contumelia N 726.26. V.G 1335.2
contumeliosus is. 1071.24
contuoli F.P 272.51
contus Is. 1269.57
conuallis V 6.30. F.P 272. 53
conuasare N 533.11
conuenarum, vrbis nomen Is. 1043.21
conuenienter N 699.32
conuenire, constituere N 633.48. *placere* N ibid. *aptum esse* N 633.50. *obuiam fieri* N 633.54. *constare* N 634.5. *videre* N 633.56. *similem esse* N 634.9 *placere* N 934.12. *certum fieri* N ibid.
conuenire, interpellare N 634.18
V.G 1332.51
conueniri, colligi, coire N 634.1
conuenta F.P 272.57
conuentus F.P 272.60
conuersus N 699.42
conueritur N 754.49
conuexa cæli Is. 904.3
conuexum F.P 273.9
conuicium F.P 273.12
conuiuium unde? N 519.12
conuiuans N 751.35
conuiuij proprietas N 906.54
conuiuij triplex modus Is. 1311
conuiuium Is. ibid.
conum V 20.53
conuoti F.P 273.15
conus Is. 1246.55. & 1271. 49
conuulsus Is. 1072.16
coos insula is. 1176.10
cophinus Is. 1321.11
copi pro copioso N 531.21
copia V.G 1365.49
copia V.G 1365.46
copiantur N 532.47
copona F.P 273.16
copula N 597.46
copulatiuæ coniunctiones Is. 828. 23
copulantur N 754.21. N 752. 35
coquimella is. 1244.2.
coquinatum N 532.7
coquitare F.P 273.17
coquus & pistor F.P 273.19
cor N 594.49
cor unde deriuatum is. 1099 30
coracem pro coruo N 530.13
corallisticus is. 1214.2
corallium is. 1216.31. & 1223. 18
coranus is. 1213.4
corbes V 23.43. N 596.1. Isid. 1321.16
corbita N 785.83
corbita dicuntur F.P 273.24
corculum F.P 27 .26. 1431.36
corda frumenta F 272.30
corda unde dicta is. 899.3
cordi est N 533.47
cordicaria N 786.23
cordij 1426.4
corodulus Is. 1136.17
corgo apud antiquos F.P 273. 31
coriandrus is. 1261.45
corimbi Is. 1219.42
corinthenum as Is. 1217.17
corintheus lapis Is. 1214.19

corinthiacum vas V.G 1327
corinthienses F.P 273.34
corinthius ciuis V.G 1327
corinthiensis fons V.G 1327.16
coriolanus 1434.13
corinthus is. 1188.27
corisci N 800.10
coriti is. 1271.12
corium N 566.52. is. 1096.36
corius apud antiquos F.P 272.4
coriza is. 917.55
corneta V 25.34
cornelia leges is. 927.30
cornicen 1435.20
cornifcarum diuarum locus F.P 273.46
cornix Isid. 1137.6
cornua V 50.9 & 20.48. F.P. 273.49. *cornua quid* is. 1049.58. & 1287.8
cornuata V 50.7
cornus V.G 1365.50
coralla F.P 273.53
corollarium V 28.53. & 29.18
corona F.P 273.56
coronarium as is. 1227.32
corporalia nomina is. 823.58
corporare N 494.5
corpulentia F.P 273.59
corpulentus is. 1072.2
corpus unde dictum is. 1090.32
corpus, quando anima is. 1090.26
quando animus Isid. 1090.27
quando mens Isid. 1090.27
quando memoria is. 1090.28
quando ratio is. 1090.29.
quando sensus is. 1090.30.
quando spiritus Is. 1090.29
corrigia Isid. 1312.7
corripere, contorquere N 628.24
comprehendere N 628.22
excutere N 628.25
corruptela V.G 1331.38
corruptio V.G ibid.
corruptum iudicium V.G 1362.48
cortes quid N 530.42
cortex N 597.4. is. 1242.3
cortina V 52.60
cortina Isid. 1304.35
cortumio V 48.2
corus is. 1254.4
coruus is. 1128.47
coruus V 24.36
coruus siue corax is. 1136.59. 1436.43
coryli V.G 1365.12
cos. unde is. 1210.15
cossi F.P 274.1
cossim N 505.59
costa is. 1097.17
costa quid is. 1098.37
costum, radix herba isid. 1252.60
cotepita is. 1014.10
cotilia lacus F.P 274.4
cotula is. 1232.21
coturni is. 1310.41 & 48
coturnices isid. 1138.60
coturnium F.P 274.6
cous is. 1188.41
couum V 23.13
coxendica N 536.42
crabrones is. 1140.33. & 47
crapula is. 1334
cracentes F.P 274.9
cras is. 139.28
crassari V.G 1351.15
crassum pro hebeti N 131.32
crassus is. 1072.3
cratera Isid. 1318.51
cratera N 792.41
crateres N 792.42
crassculus F.P 274.11
craterra N 794.12
creator Isid. 990.28
creatores is. 1053.57
crebrisuro F.P 274.12
crebritudo N 531.28
credere V.G 1333.24. N 640.18. V.G 1353.6. *fidei committere* N 640.21. *seruandum commendare* N 640.24
creduas F.P 274.14
crementum is. 1053.57
crementum quid Isid. 1050.35
crepare. incantare N 629.41
sonare N 629.24. *queri vel dolere* N 629.38 *frangi* N 629.44 *ferire* N 629.45
crepera res N 490.5
crepera iuuentus N 490.15
crepera V 31.35
creperum F.P 274.16
creperum bellum N 490.8
crepida Isid. 1310.29
crepidines F.P 274.18
crepido is. 1269.55
crepitulum F.P 274.19
crepos F.P 274.21
crepusci V 31.32
crepusculum V 31.30. & 31.34. & 35.31. N 490.6. is. 939.58
crescere N 708.51
creta is. 1207.25. & 1168.16
creta insula Gracia is. 1175.42
creta argentaria is. 1207.30
creta cimolia Isid. 1207.26
creta quoque nominata Macaronesum isid. 1175.44
creterre F.P 274.26
cretici 1434.35
creticus 1435.26
creticus labyrinthus is. 1193.46
cretio isid. 925.54. & 52
creui F.P 274.28
cribrum N 533.41. is. 1320.31
crines F.P 274.34. N 556.43
crimen isid. 933.8
criminat N 749.13
crines, cuius propriè & unde dicti sunt Is. 1092.15
crisendrita vasa Isid. 1318.15
crispi 1439.55
crispinus 1439.17
criticus dies quid is. 921.58
crocatio F.P 274.36
crocinus rufus Isid. 1208.39
crocire N 740.17
crocinum N 598.39
crocodilus V 15.2. Is. 1129.3
crocomagma Isid. 1253.22
crocota N 755.8
crocotulum F.P 274.37
crocotinum F.P 274.39
crocus is. 1305.42
crocum N 597.25
cruciarius is. 1071.33
crucium F.P 274.40
crudele N 485.11
crudelis is. 1071.29
crudum is. 1314.9. *vinum* is. 1316.34. V.G 1376.10
crumina F.P 274.42
crura quid dicta Isid. 1098.34. V.G 1333.7
crusculum F.P 274.45
crusta V.G 1365.23
crusta is. 1293.12
crustaria F.P 274.46
crustati parietes is. 1293.13
crustula Isid. 1213.55. & 58
crustum V.G 1365.25
crustumia is. 1244.46. & 1249.32
crustumina tribus F.P 274.48
crux V 81.37. N 194.42. Isid. 936.33
cryphia is. 835.13
crystallus Isid. 1220.3
ctesiphon is. 1185.6
cuba F.P 274.50
cubans F.P 274.53
cubile is. 1295.29
cubicularius, cubicularis V.G. 1360.55

cubicu-

cubiculum is. 1195.27
cubitalis lusus is. 1284.20
cubitus N 597.60. Isid. 1095.16
cubus is. 894.28
cuculus V 14.36
cucula Is. 1303.6
cucumeres V 18.54. Is. 1261.52
cucurbitularia herba Is. 1259.22
cudere Isid. 1290.1
cuia pro cuius N 519.51
cuias, unde N 536.22
cuiatis N 724.17
cuicui, cuicunque V 1378.51
cuius N 724.17. cuiatis V.G 1537 15
cuiusmodi lingua Deus locutus is. 1035.8
culcita V 27.59. F.P 274.55. N 532.12. N 790.37
culcitra Is. 1304.14
culest. N 596.39
culeus is. 936.13
culex Is. 1142.1
culigna F.P 274.16
culina F.P 274.60. N 514.15
Culiola F.P 275
Culleus N 595.58. P L. 806.26
Culmi V 7.54.
Culmina Isid. 1199.52
Calmus V.G 1365.10. is. 1237.58
Culpa V.G 1359.16
Culpatio V.G 133.49
Culter & cultellus N 594.45
Cultrio N 759.26
Culticula F.P 275.5
Cultura agrorum Is. 1235.40
Cultura agri ciuis Is. 1236.8
Cultus Isid. 1299.2
Cum imperio esse F.P 275.18. V.G 1372.53
Cum populo agere F.P 275.20
Cum potestate esse F.P 275.22. V.G 1372.55
Cumalter F.P 275.7
Cumatilis N 793.35
Cumera F.P 275.10
Cumerum F.P 275.15
Cumani N 597.48
Cunabula is. 1322.50
Cunctator 1415.52
Cunctant N 748.37
Cuncti V.G 1334.27. F.P 275.24
Cuneus quid is. 1049.52
Cuniculum F.P 275.27
Cuniculi, genus agrestium animalium Is. 1112.31
Cunire F.P 275.52
Cupa N 291.31
Cupa N 530.52. is. 1319.39
Cupes & cupedia F.P 275.33. V.G 1372.37
Cupi is. 1319.39
Cupiditas & cupido V.G 1341.5 N 729.50
Cupido N 721.2. & 9.12. N 729 50. is. 1039.2. V.G 1335.38
cupidus Is. 1071.6
Cupiencer N 534.60
Cupiret pro cuperet N 769.43
Cupla Isid. 1196.58
Cupedia N 531.42
Cupressi F.P 271.39
Cupressus N 594.53
Cur V.G 1327
Cura, curatio, curatura V.G 1356.39. F.P 275.44. V.G 1360. V.G 1353.23
Curator Is. 1071.46
Curatores F.P 275.45
Curatum, cum delectu apparatum N 639.50. natum N 630. 48
Curatura & curatio N 762.3
Curia V 37.47
Curia unde dicta N 315.7
Curia calabra V. 5.46. F.P 275. 48. Is. 1192.4. V.G 1372.41
Curia hostilia V 26.2
Curia veteres V 26.1. & 25.60
Curiales F.P 275.60. Is. 1051.46 V.G 13[?].47
Curiales flamines F.P 276.2
Curiales mensa F.P ibid.
Curiata F.P 276.4. V.G 1372.45
Curij fana F.P 276.5
Curio N 532.10. 1439.7
Curionem agnum pro macro F.P 276.7
Curiones V 19.50
Curiosè & suspiciter circum adspicere N 688.7
Curiones V 37.60
Curionia sacra F.P 276
Curionium as F.P 277.10
Curis est Sabine hasta F.P 276. 12
Curitim Iunonem appellabant F.P 276.17
Curricula quid dicuntur Is. 941.59
Curriculo, pro cursim F.P 276. 19
Curriculum N 596.35
Curriculus à curru N 633.37.
cursus N 633.19
Currus Is. 1277.41
Cursatio V.G 1359.26
Cursor 1436.3
Cursus sum V 69.34
Cursus volatus N 626.39. N 626.37. N 596.29. nauigatio N 626.42. Is. 1274.52
Curry locus F.P 296.22
Curules F.P 276.25
Curules magistratus V.G 1372. 48
Curules equi V.G 1372.48
Cuspis Is. 1270.49
Cussilirem pro ignauo F.P 276. 27
Custodela antiqui F.P 276.28
Custodire, tueri N 703.18
Custoditio F.P 276.30
Cutis F.P 276.31. Is. 1056.28
Cyanea Is. 1218.4
Cyathi Is. 1318.60
Cyathi pondus Is. 1232.17
Cybele F.P 276.33
Cybium V 14.50. F.P 276.37
Cyclades Is. 1168.16
Cyclades insulae Is. 1176.13
Cyclades aurea Is. 1306.49
Cyclaminos Is. 1259.30
Cyclus cur vocatur? Is. 964.2
Cyclopes is. 1107.25
Cydnus Is. 1157.40
Cygnus unde dictus Is. 1134. 38
Cylibathum V 21.86
Cyllenius F.P 276.42
Cyma N 594.34
Cymba N 786.42. Is. 1286.48
Cymbala & acitabula Is. 899. 39
Cymbalissare N 534.46
Cymbia N 791.36. Is. 1319.1
Cymbium F.P 276.58
Cynici unde nuncupati Is. 10[?]7.2
Cyniphes is 1142.4
Cynocephali is. 1119.48
Cynocephalo is. 1107.19
Cynomolegus is. 1135.11
Cynthius Apollo F.P 276 55
Cyparissa F.P. 246.54
Cyparissia F.P 276.57
Cypressus is. 1246.51
cypria is. 1294.46
cypria Venus F.P 276.59
cypria boni merenda F.P 277.3
cyprinum vnguentum Isid. 9[?]3.9
cyprinum as is. 1216.7
cyprus is. 1175.37
cyrene ciuitas Is. 1190.52
cyrnea N 793.18
cythera F.P 277.31

D

DA dic N 642.33
Daci Gothorum soboles Is. 104.58
Dacia Is. 1167.31
Dacrymas, pro lacrymas F.P 277.16
Dactyli is. 1240.8
Dactylus is. 830.21
Dadalus is. 1311
Dadala à varietate rerum F.P 277.20
Dæmones unde dicti is. 1024.16
Dagnades auium genus F.P 277.25
Dalila is. 994.33
Dalinum F.P 277.30
Dalmatia is. 1068.34. & 17
Dalmatica vestis is. 1299.28
Dalmatici 1434.35
Damascena mella Is. 1244.26
Damascus Is. 1185.35
Damium F.P 277.35
Damnare, damno afficere N 643.11. exhæredare N 641.13. necessitate constringi N 641.18. morti dare N 641.20
Damnatus Is. 1073.32. V.G 1378.44
Damnum V 28.59. Is. 934.51. V.G 1332.5. & 1376.16. & 1354.16
Damula is. 1112.27
Danai unde is. 1040.29
Daniel is. 951.18. & 954.2. & 998.21
Danista F.P 277.40
Danubius is. 1158.26
Danunt F.P 277.41. N 538.36
Dapalis cœna N 537.16
Dapes N 743.48. is. 1312. V.G 1366.8
Daps apud antiquos F.P 277.42
Dapsile N 773.46
Dare, facere N 642.27
Dare marito N 677.27. exhibere N 642.23. adscribere N 642.41. ostendere N 642.44. petere N 642.46. V.G 1354.16
Dardania Is. 1166.23. Isid. 1188.44
Dasi F.P 277.49
Dasim Isid. 833.38
Das V.G 1335.18
Datatim N 538.3
Datiuus Is. 825.35
Datum accipere N 701.18
Daucus Is. 1258.11
Dauid Is. 995.1
Daunia F.P 277.50
Deactio F.P 277.55
Deamare N 538.44
Deartuatum N 518.32
Deartuare N 537.30
Debacchari V.G 1380.16
Debilis Is. 1072.51
Debiliter N 539.13
Debilo N 537.46
Debitum N 599.11. N 684.60. & 704.1
Deblacterare F.P 277.56
Deblatterare N 537.56
Debora Is. 994.19
De Cato 1431.26
Decalicatum F.P 277.56
Decem Sibyllæ Is. 1019.35
Decemuiri Is. 92.4
Decem unde dictum is. 887.53
December Is. 941.18
Decermina dicuntur F.P 277.57
Decernere dicere N 646.45 definire N 646.36. certare N 646.47. constituere N 646.36
Decens Is. 1072.42. V.G 1334.40
Decerpere N 712.19
Decidere V.G 1352.30
Decidua N 540.13
Decij 1427.22
Decima F.P 277.59
Decima Sibylla, Tiburtina Is. 1019.58
Decimij 1427.23. & 1425.8
Decimus 1405.42
Decipere N 714.59
Declinatio V 195.501
Declamationum genera V. 63.37
Decolor Is. 1072.53
Decoliare N 538.48
Decor N 537.55. V.G 1327. & 1334.42
Decorum V.G 1327
Decorus Is. 1072.41
Decotes F.P 277.60
Decrepitus F.P 278.1
Decrepiti senes N 490.7
Decrepitus senex N 490.19. Is. 1075.5
Decalitarunt F.P 278.6
Decumana F.P 278.11
Decumanus F.P 278.11. Is. 1204.6
Decuras F.P 278.14
Decuriones V 16.54. F.P 278.15. N 777.19. Is. 1051.45
Decursus Is. 1156.7
Decus, dignitas N 684.55. V.G 1327. & 1334.3
Decussis V 28.20
Dedere N 708.42. V.G 1353.41. & 1354.18
Dedecorari V.G 1359.13
Dedicare, dicere N 643.24. V.G 1329.55
Dedicatio quid Is. 921.56
Dedita F.P 278.17
Dediticij qui sunt Is. 1053.19
Deditio quid sit Is. 1053.20
Dedo, dedim-duint V.G 1379.28
Deducere, transuertere à vero N 648.29. vocare N 648.34. trahere N 648.36. mouere N 648.37. deprauare N 648.18. N 695.29. V.G 1332.36
Deduci V.G 1349.37
Deduco, diduco V.G 1352.51. & 1366.1
Deductiua pronomina Is. 826.33
Deductum molle N 648.45. suaue N 648.45 delectatione ductus N 648.47 suppressum N 648.51. diminutum N 648.51
Defatigare N 700.32
Defectio & dissolutio N 676.25
Defendere, vindicare N 641.45 depellere N 941.45. tueri N 641.47
Deferre, abducere N 648.54. afferre N 648.55 celatum prodere N 648.57. Is. 1072.50
Deficit V.G 1358
Definitio, vide Diffinitio.
Defloccare N 487.20
Defluere N 673.34
Defœcatus N 740.2
Deformitatum F.P 278.18
Defrensa F.P 278.10
Defrudare N 520.31
Defrus dicebant antiqui F.P 278.21
Defrutum N 796.17. Is. 1317.3
Defuncti liberati N 647.24
Defunctum consuetudine mortuum N 647.22
defuncti V.G 1349.39
defunctus Is. 1105.29
degener Is. 1073.2
degere, agere N 642.17. minuere N

re N.642.28.F.P.278.23.detrahere N 642.21
Degrumari ferrum N 518.43
degulaffi N 538.51
degulator Isid. 1073.33
degunere F.P 278.24
dehiscens is. 1073.14
Dei magni V 11.48
Dei V 13.3
deiectus N 704.12
deijcere, elidere N 648.20. mittere N 648.84. auertere N 648.28. præcipitare N 648.31
deinceps F.P 278.25
deincipem F.P 278.27
deinde F.P 278.30
Deintegrare N 541.6
Deiugare N 541.8
Delapidata F.P 278.34
delapidata via Is. 1205.31
Delator, ditator V.G 1352.42 Is. 1073.20
Delectare N 538.54. N 701.6
delectari N 681.10
delectio V.G 1351.27
Delegare N 539.39.
Delenificus PL. 806.13
Deletio N 538.26
delectile N 537.59
De liberatè à libella F.P 278.35
deliberare, dubitare N 644.35 N.7..48 V.G.1357.57
deliberatiuum genus Isid. 857.42
deliberatum, defunctum N 644.39 expletũ N 644.30 definitum N 644.40
deliberare F.P 178.47
deliberatum N 538.32
Delibutus Is. 1072.46
Delica 539.1
delica, aperi N 641.50. explana N ibid.
Delicare, pro dedicare F.P 278.38
delicata F.P 278.39
delicatus Is. 1072.48
Delicere, illicere N 641.42
Delicia F.P 278.43. N 540.30
delicia Is. 1312
delicium F.P 278.49
Delictum V.G 1351.26
Deligi V.G 1351.29
Delinit, deligat N 642.14
delinitus, placatus N. 642.1 est mente alienatus N 642.8 delectatus N 642.4
delinire N. 673.39
Delinquere F.P 278.47
Deliquium V 58.49
Deliquum F.P 278.51
Delirare N 492.25
Deliratio V.G 1360.26
Deliritas N 760.24
delirus Is. 1073.25
Deloricare N 540.50
Delos Is. 1176.27
Delphines Is. 1128.32
Delubrum F.P 278.52 Is. 1196.56 V.G 1330.44 V.G 1362.20
Deluere, diluere V.G 1352.47
Deluit F.P 278.55
Demagis F.P 278.56 N 539.5
Demens Is. 1073.29 V.G 1374.16
demensum N 780.16
Deminutus capite F.P. 278.57
Demissum, abiectum N 646.53 humile N 546.56 miserandum N ibid.
Demittere N 704.41
demittere, desuper mittere N 647.6
Democritus Is. 1020.12
Demoe F.P 279.2
demolere M 537.34
demoliri N 680.33
Demonstratiuum genus Isidor. 858.45
demonstratiua pronomina Isid. 826.14
demum F.P 279.3
Denarij V 28.40
denarius is. 1251.4
denaria F.P 279.6
denasci N 541.1
Denicales F.P 279.0
denominatiua & deriuatiua Is. 876.15
densum V 20.23
densus N 715.55
dentale is. 1324.41
dentarpaga N 539.58
dentatis 1440.14
dentatus 1410.14
dentes N 744.16 is. 1094.10
dentes præcisores isid. 1094.12
dentes canini isid. 1094.13
dentes columelli quid dicantur ibid. 1094.20
dentes molares is. 1094.21
dentrix is. 1129.12
Denunciare V.G 134..40
denunciatio V.G 135..10
deorata F.P 279.13
Deorum consentium V 7.1
depeculassere N 5..23
depeculatus F.P. 279.4
deperire F.P 279.16
Depesta V 21.42
depexum N 487.24
depilari dictum rarefacti N 503.39
deplorabundus pro deplorans N 770.58
depolitum F.P 279.17
deponens genus is. 827.47
deponere, ponere N 642.50 commendare N 642.55 alienare N 642.10 desperare N 642.2 N 691.19 is. 931.60
depeni V.G 1363.23
Depontani F. 279.19
deportare V.G 1340.43 V.G 1362.37
deportatus isid. 936.15
depositi N 643.3
depositum isid. 931.58
deprecari N 700.48. V.G 1352.35
deprecatio is. 860.35
deprecatus isid. 1073.10
deprecor, amolior N 649.21 depello N 649.21 propulso 649.21
deprehensa F.P 279.21
depubes porcus F.P 279.20
depuuere F.P 279.26
despectus N 597.60
depsere N 529.42
derectus, directus V.G 1352.53
derelinquere N 737.6
derepente N 775.50
deridet V.G 1358.29
diges F.P 279.29
deriuatiua nomina is. 824.7
derogare propriè F.P 279.31
de rebus uatis N 539.53
describere V.G 1346.57
deserta quid vocantur isidor. 1181.49
deserit V.G 1338.1
desertio N 718.50
desertores qui vocantur isidor. 1048.25
desiderare F.P.279.34 V.G 1329.19
desidiosus is. 1073.22
desiduo PL 805.20
designare N 537.52
desinere N 692.43
desipiens isid. 1073.31
despicare F.P 279.36
desperatus isid. 1072.53
despicatus V.G 1360.27
despicere, pro nihilo habere N 648.7 desuper adspicere N. 648.15 N 705.9. N 739.41 V.

G 1341.1
despicere & desquirere V. G 1355.30
despiciens Is. 1073.15. V.G 1366.2
Despicio V 43.24
Despondere V.G 1353.56 V 1358 21
despondisse V 41.33
despretus F.P 279.37
desquamat N 537.24
destinare, parare N 649.1 emere N 649.1
Destitui desolari N 643.19 statui N 643.20
destrictus V.G 1363.11
de subito N 775.25
desubulare N 540.2
desueui illum N 537.11
desultores Is. 1278.34
Deteria F.P 279.38
deterior V.G 1369.19
deterius N 727.12. V.G 1358.59
detestabile N 709.4
detinere N 685.39
detrahere, tollere N 647.54 derogare N 647.52 extrahere N 648.4
detractare F.P 279.39
detrimentum V 29.2 V.G 1332.6 V.G 1376.17 V.G 1364.8
detudes F.P 279.40
deturbare N 540.57
deuersus F.P 279.41
Deuia quid sunt Is. 1181.52
deuitare F.P 279.42
Deum consentium V 71.10
deuorari N 739.52
deuorare N 539.7
deuotum N 743.40
Deux V 28.37
Deunx V.G 1347.46
Deus dictus est F.P 279.43. & 982.11
Deus Tiberinus V 9.3
Deus & homo Is. 982.14
Deuteronomiū Is. 950. & 952.15
Dextans F.P 279.50 V.28.37
Dextra vnde vocatur Is. 1095.34
dextralis quid is. 1297.43
Dextima pro dextra N.537.6
Dextimum F.P 279.52
Dextrabus N. 762.1
Dextrarum F.P 279.54
Dextera quid Isi. 1308.18
Dextrum dextera partis N 64... 16. propitium N. 649.18. felix. N 649.18
Diabathra F.P 279.56. V 51.32
Diabolus quid Hebraicè dicitur Is. 1024.51
Diadema Is. 1307.16
Diadematus 1436.35.
Diacodion Is. 921.33.
Dialectica Is. 819. & 871.38
Dialecticus syllogismus Is. 878.24
Dialis flamen V. 15.57
Dialogus Is. 958.21
Dialyton Is. 846.57
diaresis Is. 844.59
Diata Is. 920.56 & 61
diamoron Is. 921.32
Diana Is. 1028.2
Dianatheton Is. 894.22
Dianius F.P 297.57
Diaphonia Is. 897.4
Diapsalma Is. 970.45 & 49.52
Diarrhea is. 928.60
Diasthema is. 897.7
diastole Isid. 833.32
Diasyrmos Is. 872.2
Dibalare V 58.22
Dica V.G 1379.22
Dicare, consecrare N 647.42. constituere N 647.42 tradere N 5:7.44. iudicare N 647.48
Dicassit F.P 279.58
Dice pro die F.P 279.59
dicearchia vocabatur F.P 279.60
Dicebo pro dicam N 759.26
Dicendei V 67.16
Dicendi peritus is. 857.24
Dicere, constituere N 643.29. denuntiare N 643.31 dicare N 643.35. destinare N 643.37. promittere N 643.40 V.G 1332.42 dare N 643.54 indicans N 643.33
dici mos erat Romanis F.P 280.3
dici de subiecto is. 877.12
dici in subiecto, quid Is. 877.13
dicis immo, & dicis caussa V.40.9
dico V 39.5
dicta V 40.6 N 731.7
dictata dictator V 40.7.
dictamnum Is. 1255.10
dictator V 15.38
dictatores Is. 1040.11
dicteria N 540.42
dictyona F.P 280.7
deduco V.G 1366.1
die quarto N 732.19
die quarta N 752.20. V.G 1343.7
die quarto V.G 1343.46
diem V.G 1380.24
dies V 31.17
diesectum F.P 280.10
dies Is. 937.25
dies quid Is. 906.22
dies vnde nominati Is. 909.5
dies diecula V.G 1362.51 & 52
dies Agonales V 32.58
dies atri V 35.19
dies Februatus V 32.45
dies caniculares Is. 910.0
dies comitiales V 35.22
dies dictus F.P 280.12
dies Fasti V 35.20
dies Halcyonij V 56.44
dies fortis fortuna V 35.14
dies legitimus Is. 937.26
dies Nefasti V 35.26
dies populi Fugia V 33.38
dies Palmarum Is. 969.5
dies quando Rex comitiauit fas V 35.51
dies quando stercus delatum fas V 35.45
dies Septimentium V 34.42
dies vestalia V 31.30
dies abusiuè quid Is. 937.31
dies cū fœminino gen. N 778.29
dies & dius, & diuus V 13.4
diespiter V 13.11
diespiter vel dius pater Is. 1026.47
diespitru V 87.11
diesis Is. 897.9
difflare N 538.38
diffarreatio F.P 280.16
differre N 690.6
Differre, distare & 946.15 diuulgare N 645.58 spatium temporis dare N 645.56 diffamare N 645.58 in ordinem ponere N 645.13 diuidere N 646.4.
Differentia Is. 841.56 & 875.10 & 31
Differita N 577.43
Difficile N 714.25
Diffidere scindere N 646.4
diffinitio κατ' ἀντίληψιν Is. 881.37
κατ' διαφοράν is. 881.49
κατ' μεταφοράν Is. 881.48
κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἐναντίου Is. 881.58
κατ' ὑποτύπωσιν Is. 882.6
κατ' ἐλλείψει πλήρους ὁμοίου γένους Is. 882.11
κατ' ἀναλογίαν is. 882.16
κατ' ἔπαινον is. 882.22
κατ' ψόγον Is. 882.26

κατὰ πρός τι Is. 882.26
κατὰ τὸν ὅρον Is. 882.33
Diffinitio is. 880.43
Diffinitio legatis is. 860.50
Diffinitiuus Status Is. 860.4
Digitus Is. 1095.44 & 1104.9
Digladiari N 517.55
Dignari N 644.8
Dignatus N 643.57
Dignaui N 749.16
Dignet N 539.10
Dignitas N 976.19 & 729.13 V.G 1340.35 & 1347.47
Dignerant F.P 1280.20
Dy V.G 1356.10 & 16
Dij diutini N 540.38
Dij manes N 520.54
Dij ambus 1830.37
Dijunctū Analogia genus 101.9
Dilaniare F.P 280.21
Dilator is. 1073.11
Dilectus militum F.P 280.25
Dilectus is. 1072.44
Diius & diespiter V 13.2
Diligere N 649.11 & 721.17 V.G 1335.49
Diligi V.G 1351.28
Diligit, diuidit N 949.12
Diligentia V.G 1333.6
Diluculum is. 940.14
Diluuium N 599.14
Diluuium vnde dictū is. 1159.8
Dimidiatum dimidium V.G. 1346.41
Diminuti numeri Is. 887.49
Diminutiua nomina Is. 824.9
Dimittere, permittere N 647.1
in potestatem dare N 647.1
derelinquere N 547.3 & 705 4 dare N 647
Dina Is. 993.31
Diobolares V 54.15 F.P 280.27 P.L.804.58
Dimittere m ttere N 647.14
Diomedes F P 280.29
Diomedia aues is. 1135.44
Diomedis campi F.P 280.32
Dionysia is. 1219.23
Dionysius lapis fuscus is. 12 L.39
Dioscorta is. 1187.58
Diox F.P 280.34
Diple Is. 815.23 & 1802.37
Diple superne oblata Is. 835.49
Diplois Is. 1302.42
Dipondium is. 1230.29
Dipsas genus aspidis Is. 1122.54
Dipsas serpens Is. 1124.30
Diphthonga syllaba Is. 819.33
Diptota is. 815.48
Diractus is. 1072.44
Dirigere F.P 280.35 N 715.5
Dirigit N 715.54
Dirissimum N 540.35
Diritas N 540.33
Diruere N 659.19
Dirum N 500.3
Dirunciunt F.P 280.37
Dirus F.P 280.38. is. 1073.11
Dirutum aere militem F.P 280.39
Discedere N 539.37 V.G 1355.45
Discere, ignotam rem meditando N 647.16 tentare N 647.19 V.G
Discernere N 713.37
Discerniculum V 22.24
Discerniculum acus N 503.7 & 644.50
Disciplina & discere V 40.15
Disciplina is. 817 V.G 1334.35
Disciplinosus N 744.49
Discipulus is. 1071.35
Discordita: N 556.23
Discrepuit N 754.38
Discretus numerus Is. 892.8
Discrimen N 644.42 periculum N 644.47 certamen N 645.2 inter animam & animum is. 1090.12 V.G 1354.5
Discriminalia quid dicuntur is. 1092.17 & 1307.40
Discus is. 1318.18
diserte N 771.9
Disertim F.P 280.43 N 771.12
Disertiones F.P 280.44
Disertus V 40.29 is. 1072.31 disertius V.G 1352.41
Disiicere N 700.37
Disiunctiua coniunctiones is. 828 26
Dispalare N 540.46
Dispares numeri is. 891.14
Dispendium V 30.22 V.G 1332.4
Dispennere N 488.16
Dispensator V 30.20
Dispensatores F.P 280.47
Dispensatiua Astronomia Isid. 874.43
Dispery V.G 1380.8
Dispersio is. 1267.30
Dispersum solutum N 693.60
Dispescere F.P 280.52
Dispondeus is. 830.36
Dispositio is. 1290.41 V.G 1329 52
Dispuluerare N 577.40
Disputare V 40.25
Dispunctio & computatio V 40 18
Dissentaneum N 540.10
Dissensio is. 1265.49
Dissipatum quid is. 1100.49
Differt partes V 40.25
Dissimile V 94.39
Dissimulans V.G 1366.4
Dissimulare N 731.32 V.G 1342 22
Dissulcus F.P 280.55
Distinctio N 685.5
Distichon is. 853.58
Distinctio is. 834.19
Distisum F.P 280.57
Distrahere, vendere N 647.26 separare N 947.27 diffundere N 647.35 separare N 647.35 V.G 1332.36
Ditrochaus is. 830.27
Diu pro die N 539.10
Diuaricari N 503.19
Diuellere V.G 1332.37
Diuersi numeri is. 893.14
Diuersitas vestimentorum Isid. 1298.53
Diuersoria vnde dicta N 517.22
Diuersorium is. 1155.31
Diuerticula is. 1206.19
Diues V 17.6 is. 1072.40 V.G 1331.41 & 1376.1
Diui V.G 1366.10 & 15
Diui potes V 11.54
Diuiana V 13.25
Diuidere N 499.28
Diuidia est tedium N 518.10
Diuida N 541.1
Diuidiam F P 280.59
Diuidias quid dixerunt P.L.805 12
Diuidicula F.P 280.60
Diuidos N 557.37
Diuiduum, dimidium V.G 1357 11
Diuinalis Astronomia is. 874.34
Diuina leges is. 925.27
Diuini qui dicti sunt is. 1021.12
Diuini qui vocantur is. 1018.35
Diuinitus diuinitè V.G 1361.11 & 12
Diuisio separatio N 644.42
Diuisiones Grammatica artis is. 813.14
Diuitant N 537.19
Diuitia antiquorum is. 1216.7
Diuitior N 540.55
Diuum antiqui ex Graeco F.P. 18.3
Diuortia is. 1206 18
Diuortiū deflexus de via N 649 30 rerum omnium separatio N 649.27 & 242.3 & 1066.57

diu tacita dicere N 700.39
diurnare N 540.23
diuturnum N 676.34 N 688.57
diuturnus N 714.53
Diuum V 13.6
diuus Fidius V 13.8
doces V 40.11
docere, disciplinam vel artem N 649.5 *dicere* N 649.7 V.G 1358 53
Docilis is. 1072.33
doctrinalis philosophia is. 1074.3 & 18
doctrina filij qui dicuntur isid. 1054.53
doctus N 714.24 & 725.25 isid. 1072.32 V.G 1317.54
documenta V 40.17
dogma isid. 1008.58
dodrans V 28.38
dolabra is. 1297.41
dolare V.G 1356.55
dolaui V 92.17
doli vocabulo nunc tantum F.P 281.12
doliola V 26.21 F.P 281.16
dolitum N 539.46
dolium N 752.19 is. 1319 39
dolo & colo V 92.17
Dolon is. 1237.51
Dolones is. 1271.19 V.G 1356.54
dolor V.G 1354.47
dolosus is. 1073.17
dolus isid. 972.20 V.G 1356.52
dominatio N 599.6
dominationes is. 989.60
domini, mulierum amatores N 644.32
dominia N 644.13
dominus N 644.11 & 982.13 & 1072.29 & 1046.54
dominus, maritus N 644.32
dominus conuiuij exhibitor N 644.12
Dominicus dies is. 969.13
domuis pro domus N 760.58
domus N 743.54 & 1164.45
domus vnius familiæ habitaculum is. 1050.15
Domitio N 537.48
Dona N 781.44 & 971.42 V.G 1366 23
donata V.G 1348.25
donaria is. 1197.45
donarium V.G 1331.20
donatio is. 930.30
donatio directa is. 930.41
donatio usufructuaria is. 930.39
donatica F.P 281.22
Donatista is. 1014.8
Donum V 28.55 V.G 1331.19 V.G 1348.1 *Deo* is. 971.46 & 971 50
Dor, *vrbs quondam potentissima* is. 1185.53
Dorcius 1426.51
Dori is. 1040.57
dormitio N 540.6
dorsa N 716.58
dorsum dictum F.P 281.2 N 597 51 & 742 49 & 1097.27
dos V 28.53
dosinus color is. 1115.38
Adow. 1429.36
doratus N 737.14
Dynast... is. 922.2
Dracon... is. 117.47
Draco isid. 1121.55
Draco *marinus* is. 1131.3
dracones dicti F.P 281.32 V.G 1364.52
draconum signa is. 1267.56
dracontea 1255.46
dracontites is. 1221.39
dragma is. 1231.2
dramaticus character is. 1019.19
dromeda genus camelorum isid. 1113.28
dreselytus is. 1219.56
Drusus 1435.54
Dryades V.G 1368.27
Dryades *quid* is. 1032.3
duæ Æthiopiæ is. 1173.22
duæ Epiphania is. 968.40
duæ Germaniæ is. 1167.45
duæ Hispaniæ is. 1171.16
dubemus F.P 281.39
dubitas F.P 281.41
dubitatim N 539.26
dubium V.G 1352.23
dubius is. 1073.19
ducenti, vnde is. 887.60
ducere, pati N 645.10 & 645.24 V.G 1357 V.G 1358.31 *demittere* N 645.51 *descendere* N *ibidem exercere* N 645.12 *excitare* N 645.15 *trigere* N 645.25 *existimare* N 645.26 *fabricare* N 645.40 *gerere* N 645.53 *illicere* N 645.20 *inducere* N 645.20 *indicare* N 645.26 *nudare* N 645.12 *pertrectare* N 645.6 *seruare* N 645.48 *trahere* N 645.42 *voluere* N 645.36
duci, aducari N 645.5 *delectari* N 645.5 *deduci* V.G 1356.37
duco cum pro puto ponimus F.P 281.42
ductile as is. 1227.41
duellona V 14.4
duellum F.P 281.44
duicensus F.P 281.48
duidens F.P 281.50
duige V 68.45
duiui V 68.43
duis duas habet significa. F.P 281 51
dulce N 673.54
dulcia quid is. 1313.53
dulcitas, dulcitudo N 538.15
dumosa F.P 281.55
dumecta F.P 271.53
duobus generibus deletur exercitus is. 1267.25
duobus modis imponitur vocabulum V 102.33
duo cancrorum genera is. 1131 40
duo comicorum genera is. 1028 52
duodecim Prophetarum is. 951 10
duodeuicesimo N 540.16
duodeuiginti F.P 281.56
duo Fluminum genera is. 1155
duo genera analogiæ V 79.57
duo genera diuinationis is. 1021 25
duo genera auspiciorum is. 1021 45
duo martyrij genera isid. 1003 53
duo mustelarum genera is. 1120 43
duonum F.P 281.57
duo validissima vitæ humanæ elementa is. 1149.47
duplabis F.P 281.58
duplex homo is. 1089.28
duplicarij V 16.49
dupliciter malum is. 934.31
duplionem antiqui F.P 281 60
dupondius V 28 13
dura vox is. 827.31
duracenum malum is. 1241 59
duracina vua is. 1240.6
durat N 702.38
duriter pro durè N 772.38
durè V.G 1353.47
duritudo N 540.27
durum immite N 646.31 *patiens* 646.27 *perseuerans* 646.27 *solidum* 646.12
durus N 699 36 & 703.51 *recens* 646.24
dusi, qui nuncupantur is. 1032 59

Dumoso in loco F.P 282.2
Duumuirales If. 1051.53
Dux If. 1047.23
Dux aut ductor V 40.14
Dysenteria if. 919.1

E

E*Amus* F.P 282.7
Eapse F.P 282.8
Ebenus if. 1247.9
Ebionita If. 1013.1
Ebolus, insula If. 1179.3
Ebureum, eboratum & eburnum V.G 1360.40
Ebriulare N 544.44
Ebrius N 738.26
Ebrius & ebriosus V.G 1344 27
Ebron if. 1186.29
Ebullire N 497.47
Ebur unde if. 1224.35
Eburnus 1440.49
Eccere F.P 282.9
Ecclesia if. 1007.36
Ecclesiastes if. 951.17
Ecclesiasticus If. 951.32
Ecclesiastes If. 953.26
Echeneis If. 1130.7
Echinus V 14.58
Echites If. 1222.55
Eclypsis 844.10 & 845.6 *Luna* 90 907.44
Ectasis if. 844.54 & 1000 12
Eculeus if. 925.32
Edeatre F.P 282.12
Edecimata F.P 282.14
Edepol V.G 1378.49
Ederam F.P 282.15
Edere N 690.15
Edesius lapis If. 1213.13
Edicere V.G 1359.54
Edim pro edam N 769.49
Edissa, ciuitas if. 1185.21 & 34
Edolare N 735.42
Edom If. 993.19
Edon If. 993.24
Edones & Phagones N 510.
eder vnde nominatum if. 1237 20
Educare N 721.34 & 736.25 V.G 1335.58
ducere, erigere N 654.6 *exuere* 654.8 *educare* 654.10. 736.25 *educare* V.G 1346.1
Edulcare N 543.53
Edulium PL 805.27
Edusa N 544.58

Effafilatum F.P 382.10
Effari templa V 38.40
Effata F.P 281.23 V 38.38 F.P 282.25
Effecta argumenta If. 883.8
Efferatus if. 1074.21
Efferre, subdere N 653.31 *proferre* 653.33 *ostendere* 653.39 *erigere* N 653.40 N *leuare* 653 40.
Efferre, edere N 653.45 *prouehere* N 653.45 *extollere* N 653 49
Efferri V.G 1354.1
Efferre V.G 1351.42
Efficax If. 1073.46
Efficere V.G 1355.24
Effici V.G 1355.10
Effigia N 761.39
Effictum N 542.44
Efnes if. 1010.10
Effœta if. 1074.19
Effractor If. 1074.19
Effrenatus If. 1074.23
Effundi N 699.10
Effutire N 542.12
Egens F.P 282.26 If. 1074 4
Egeria F.P 282.28
Egregius V.G 1372.15
Egretus & adgretus F.P 282 31
Ergastulum & ergastulus V.G 1345.41
Egurgitem N 541.52
Eho, ehodum V.G 1378.45
Eho V.G 1350.6 & 8
Eiectus, exclusus N 655.17
Eieie If. 978.20
Eiuratio F.P 282.34
E Laterum If. 1234.22
E! quid? 977.23
Elatus N 705.18
Elacatena F.P 282.36
Elaudare F.P 282.38
Elbole vua If. 1240.42
Elbum If. 1240.45 & 1305 39
Eleazar if. 994.6
Elecebra F.P 282.39
Electabo F.P 282.41
Electria If. 1220.54
Electrum naturale if. 1230.7 & 1229.56
Electuarium if. 911.36
Elegans N 675.39 N 746 5
Elegiacum carmen if. 853.7
Elephantia If. 1125.9
Elephantiasis isid. 919.59

Elephas If. 1117.36
Eleuare V.G 1348.28
Eleuis N 542.18
Ellaborum If. 1254.39
Eli if. 994.44
Eliachim If. 995.39
Elices F.P 282.42
Elidere, excludere N 650.10 *occidere* N 650.15 *suffocare* N 650 15 *collidere* N 650.17 *deiicere* N 650.21
Eligere N 687.5
Eligero, defatigare N 655.42 N 655.41 & 692.7 & 708.29 & 734.19
Eliminare N 504.55 *exire* 650 40 *excludere* 650.50
Elinguatus V.G 1333.40
Elinguem F.P 282.44
Elinguis V.G 1333.39
Elion if. 978.14
Elizabeth If. 1003.9
Elixa F.P 282.45
Elixum V 16.48 N 510.16 & 518 if. 1314.15 V.G 1376.12
Eloe if. 977.29
Eloi quid? If. 977.28
Eloginum PL 806.30
Eloquens V 39.19 If. 1073.38 V.G 1376.14
Eloquentia V.G 1333.45
Eloqui ac reloqui V 39.17 V.G 1351.38
Eloquium V.G 1333.45
Elucere V.P 1349.38
Elucifacere N 543.49
Eluctaui N 748.11
Elucum significat F.P 282 46
Eluidiani If. 1014.32
Elumbem F.P 282.51
Eluuies N 542.21
Eluuio corruptus N 542.53
Em. pro eum F.P 282.52
Eman If. 995.59
Emancipati F.P 282.51
Emancipatio If. 1054.59
Emancupatus N 543.1
Emanuel if. 981.5
Embolismus If. 967.17
Emem, eundem F.P 282 57
Emere F.P 282.58
Emerita, ciuitas Isid. 1290 18
Emeriti, qui dicuntur If. 1048 1
Emicare N 519.49
Emicadium If. 1319.57
Emina If. 1232.25

eminus V.G 1319.39
emissis, poculi species Is. 1319.2
emites is. 1212.42
empanda F.P 282.60
empirica haeresis unde? is. 914 15
emplastrum is. 921.42
emptio Is. 930.28
emptiuum F.P 283.1
Ἐμφάσεις Is. 918.19
emungere N 542.9
emungerentur N 715.19
emungi N 503.28
emuscitata F.P 283.2
enasci V G 1379.34
encania Is. 969.1
enchiridion is. 922.11
encombomata N 790.50
endoitium F P 283.3
endeplorato F P 285.4
endeprocinctu F.P 283.7
enectus fame N 683.3
enema is. 921.44
energia Is. 870.43
enhydris Is. 1123.36
enhydros Is. 1220.57
enigma is. 850.29
eniti V.G 1345.24
enixa subiugata N 653.29 & 742.24 partu leuata N 653.17
enixa faemina dicuntur N 515 24 V.G 1345.27
enixim pro enixe N 544.23
enixus N 713.46
ennam etiamne F.P 283.52
Enoch Is. 991.58 is. 1183.58
eneda N 490.50
enodare N 704.59
enodatus N 491.2
ἐνθυμηματικὴ diffinitio Is. 800 56
enos Is. 991.51
enthymema is. 862.37
enthymematis membra Is. 862 48
enubro F.P 283.13
enucleatè quid dicitur N 516 52
enunciatiua is. 878.9
epacta is. 967.49
epanados is. 869.2
epanaphora Is. 846.14
epanzeuxis Is. 872.8
epanalepsis is. 846.19 isid. 870 60
epenthesis Is. 844 47
eperum funicam V 51.48
epens F.P 283.15
ephebi unde dicti is. 1103 14
ephemeris is. 856.23
ephesus is. 1187.54
ephippium N 545.9
ephod is. 1198.32
ephraim is. 997.17
ἐπιμύθιον V.G 1366.28
epichirema is. 863.17
epiceonum genus is. 825.20
epicrocum F.P 283.17
epicurei unde dicti is. 1017 11
epigramma is. 853.59
epigri is. 1257.3
epilepsia is. 917.22 & 44
epilimma F.P 283.19
epilemas is. 1218.57
epidromos is. 1287.50
epipota is. 1225.23
epiphania Is. 968.33
epirota is. 1040.53
epirus is. 1188.17 is. 1168.14 & 22
episcopatus Is. 1004.37
epistilia is. 1200.42 is. 1292 30
epistylium F.P 283.20
epistola is. 959.25 is. 929 54
episynaloephe Is. 845.2
epodon is. 854.2
ἐπιτάσεις V.G 1366.32 is. 853.52
epithalamia is. 853.36
epithema is. 921.40
epitheta nomina is. 824.45
epitheton Is. 842.36
epitimum is. 1253.56
epitriti is. 830.48
epitrope is. 870.32
epytirum V 56.28
epulares F.P 283.27
epulones F.P 283.22
epulum N 599.38
epula is. 1312. V.G 1366 8
epizeusis is. 846.17
eques pro equo N 543.58
equestre aes F.P 283.29
equestres milites dicuntur Isid. 1048.7
equi unde dicti is. 1123.55
equi habiles is. 1326.23
equi marini is. 1128.18
equila equa N 543.38
equile V 63.15
equiria V 32.56 F.P 283 30
equirine F.P 283.35
equiso pro equite N 543 25
equisones N 737.55
equitare N 544.3
equites singulares is. 1278 36
equitium 1426.52
equito V 62.40
equo vehi F.P 283.34
equor is. 1151.12
equorum tria genera Is. 1125 18
equus Marti F.P 283.38 is. 838 35
equulei N 541.42.60
era quid, & unde dicta is. 942 57
eraclita is. 1012.49
erctum, citumque sit F.P 283 41
erebum F.P 283.45
erebus is. 1182.48
erectum N 66.32.702.18
erectus N 699.33
erexit N 713.25
ergasterium is. 1198.17
ergastula is. 1198.19
ergastulum N 735.32
ergastulus N 735.32
ergo correptum F.P 283.52
ergo positum pro ea causa N 544 18
ericium N 543.45
ericium animal Is. 1121.2
eridanus is. 1158.12
erigere N 699.24
erigi N 705.37 & 708.55
erigonon is. 1257.17
erinus is. 1257.50
eripui V.G 1234.33
eritudo F.P 283.60
erimiscum is. 1221.53
erosum ferrum is. 1228.34
errabundus N 542.1
errare V.G 1378.21
erratica V.G 1331.17
erraticus V.G 1333.12
erratio V.G 1333.15
error V.G 1358.15 V.G 1333 13
erratim V.G 1333.12
erratrix V.G 1333.17
error N 599.31 V.G 1333 15
eruca is. 1261.16
verrus frendinus is. 1126 54
eruditus is. 1073.40
eruere, lauare is. 699.39

erugere F.P 284.8
eruum & eruilia F.P 284.4 N 599.43
eruum quid is. 1238 57
erysipelas is. 919.21
& pro esse N 769.31
Esaias is. 911.9
esaias euangelista potius is. 953 43
esau is. 993 15
esca is. 1312
esca. edulia V 43 44
escaria F.P 284 7
escarus Isid. 1129. 47
esculetum V 35 35
Esdras Isid. 951.22 is. 997 39
escit F.P 284 11
esebon isid. 994 30
esculentum V 43.43 N 545 3
esculus is. 1246.12
esquilina V 11.36
esquilina V 10.34
essentia is. 988.30
esuribo N 754.2
esurigo N 543 42
etesia is. 1149.10
ethan is. 999.54
ethici is. 1936.52
ethica is. 873.22
ethici Isid. 916.18 & 22
ethopaia isid. 865.38 Isid. 870 40
etymologia Is. 841.2
eu V.G 1350.10
euge,eia V.G 1378.50
eua is. 991 31
euadere,liberare N 651 3 ascendere 651.13 apparere 651 15 exire 650.55 tendere ibidem fieri 650.60 praduci 650.60
euai is. 103.6.55
euallere N 541.17
euangelicus ordo is. 951.39
euangelium is. 855.35
euannetur N 493.24
euboicum salentum F.P 284 12
[illegible] 1429.34
eudideon F.P 284.16
euelatum F.P 284.19
euenat,pro eueniat N 776 1
euenire V.G 1347.37
euentus N 599.11
[illegible] 1429.34
euerriator F.P 284.21
euerriculum N 502 13
eugium N 544.36
euitare N 509 5 41
euirescat N 541.15
eunomiani is. 1013.15
eunuchare N 543 34
eunuchus is. 1074.24
euocatio genus militiæ Isid. 1049 32
euocatur V.G 1379.9
euphonia is. 897.5
euphorbium is. 1254.51
euphrates is. 1156.41
euroaster is. 1148.41
europa V 19.17
europa,tertia pars orbis F.P 284 31 is. 1161.4 & 1167.11
eurus N 511.31 is. 1148 31
eutrapelus 1432.44
eutychiani is. 1015.2
exacuere V.G 1332.20
exactum, præteritum N 650.6 transcursum N 650.6
examen F.P 284. 42 is. 1230 38
examussim F.P 284.45 N 488.7
exanclare F.P 284.48 N 544.30
exanrire N 650.25 effundere N 650.38
exanclari perfici N 650.28 perperi N 650.30
exanguis is. 1074.10
exanimatus V.G 1359 29 V.G 1354.42
exanimis is. 1074.11
exanimo V.G 1380.14
exanimus V.G 1354.45 & 1359 32
exarare N 711 6
exbolas quassant V 59.11
exbuetes F.P 284.49
excalceatur N 753.35
excandescentia N 542 4
excantare 541.23
excessitas N 758.7
exceptor quid is. 1051.55
exceptum facere N 705.28
excidere,cadere N 655.12 dissentire N 655.48 in obliuionem dare N 655.14
excidio F.P 284.52
exciet F.P 284.54
excissatum N 544.55
excipere N 705.10 seiungere 651 18 separare 651.18 excusare 651.20 celare 651.20 suscipere 651.23 habere 651 41 rursum extrahere 651.35 captare 651.43 manare 651 41
excipit,opprimit N 651.28 circumuenit ibid.
excipuum F.P 284.55
excludere,liberare N 655.44 eijcere 655.46 & 681.36 & 683.15 689.60 & 690.7
excoctum V.G 1376.11
excodicare is. 1240.59
exconsules is. 1046. 9
excors N 520.26
excubitores qui dicuntur is. 1048 38
excubia. diurna is. 1048.41 V.G 1366.36
excudere F.P 284.57
excuriari N 503.41
excutere,commouere N 654 13 emittere 654.16 decicare 654 18 excludere 654.18 eligere 654.23
exdorsuare N 492.22
exdorsum F.P 284.59
exduta F.P 284.60
exebenus is. 1218 59
exectum,extensum N 655 20
executor is. 1074.20
exedra N 544.11
exemplum facere V.G 1380 33
exequia V.G 1367.2
exercere, fatigare N 652.3 exagitare N 652 5 insequi N 652 8 solidare N 652.10 imperare N 652 14 imponere N 652 14 in melicram vsum N 652 18
exercitent F.P 285.4
exerciti vel exercitus N 757 25
exercitio F.P 285.5
exercitum dicitur fatigatum N 486.33 & 707.26
exercitus V 16.21 F.P 285 9 PL. 805.48 is 1046.44
exercitatus V.G 1346.42
exercere Isid. 1072.39
exertus is. 1071.38
exsequiantur N 544.8
exesto F.P 285.12
exesus is. 1074.7
exsit purgamentum F.P 285 15
exfundere N 544.48
exfutis F.P 285.16
ex gregia F.P 285.17
exhaustant F.P 285 28

Exhaustus iſ. 1074.9
Exhibere N 694.29
Exhiberi N 542.57
Exigere, verū perdiſcere N 649.31 *excludere* N 649.41 *facere* N 649.53 *vi extorquere* N 649.35 *cogere* N 649.53 *agere* N 649.55 *inquinare* N 649.58 *conſtituere* N 650.2 *definire* N 650.2
Exigo V.G 1389.1
Exigor N 543.51
Exiguum. debitum repetere N 649.50
Exiguum V.G 1331.55
Exiguus iſ. 1074.5
Exilica cauſa F.P 285.21
Exiles F.P 285.19
Exilis iſ. 1074.6
Exilium iſ. 976.9
Eximium F.P 285.22
Eximius iſ. 1073.45
Exinanita N 544.27
Exinfulabas F.P 285.26
Exire N 652.53
Exire, euadere N 652.56 *liberari* N 652.56 *euitare* N 652.58 *erumpere* N 652.60 *prohibere* N 653.2
Exira atas F.P 244.27
Exitioſus Iſ. 1074.20
Exitium V 12.13 F.P 285.29
Exitu ſimile V 97.22
Exiurare N 543.16
Exocontalibus iſid. 1219.47
Exodium F.P 285.31 N 498.10
Exodus Iſid. 952.6 & 650
Exoleſcere V.G 1347.4
Exoletus F.P 285.33
Exomides F.P 285.72
Exomologeſis Iſ. 976.1 & 30
Exorare V.G 1338.53
Exorator V.G 1358.50
Exorciſmus Iſ. 973.57
Exordium N 500.13
Exornare N 543.19
Exornare, fœdare N. 654.38 *ornare* N 654.41
Exornatus iſ. 1075.43
Exorciſta iſ. 1006.7
Exos quid N. 541.56
Exoſus iſ. 1074.16
Exotica iſ. 1300.9
Exotica veſtis iſ. ibid.
Exoticum N 544.41 & 789.23
Exquiſitim N 773.48
Exſcindere N 812.16
Exſcribere V.G 1346.53
Exſculpere N 541.35
Exſecrarent N 751.1
Exſorbeo N 541.47
Exſors iſ. 1073.50
Exſpectare N 682.25 *ſperare* N 655.52 *à Deo poſcere* N 655.58
Exſpectorare N 491.17
Exſpes N 489.31 Iſ. 1073.48
Expirate N 504.49
Exſugebo N 754.18
Exſul iſ. 1073.51
Exſulare N 520.21
Exſultare ex geſtu N 655.25 *ſaeuire* N 655.22 *ſupra modum exilire, & efferri* N 651.36
Expalpabitur N 722.40
Expalpare N 541.32
Expapillato brachio F.P 285.35 N 541.54
Expatare F.P 285.37
Expectare manere N 655.51 *obſeruare* N 655.51 V.G 1355.23 & 1356.31
Expectaſi V.G 1352.58
Expectatio V.G 1356.27
Expectorat F.P 285.39
Expedibo N 752.50 *pro expediam* N 768.47
Expedire, vtile eſſe N 653.5 *definire* N 653.10 *liberari* N 653.14 *proferre* N 653.18 *colligere* 653.23 V.G 1362.39
Expediti vocabuli proprietas N 515.44
Expenſum, & prima penſio V 30.21
Expergiſceret N 750.43
Expergitus F.P 285.40
Expergo N 542.37
Experimentum N 690.26
Experiri pati N 652.38 *ſentire* 652.38 *tentare* N 652.41 *ſcire* 652.48 & 716.13
Experiti F.P 285.42
Experrectus F.P 285.43 V.G 1330.43
Expers iſ. 1073.49 iſ. 1073.42
Expertus iſ. 1073.41 V.G 1330.42
Expetere, accipere N 655.59 *euadere* N 656.1 *transferre* N 656.2
Expetunt N. 542.27
Expiare N 674.27 *purefacere* N 695.53 V.G 1350.22
Explenunt F.P 285.47
Explere, implere N 1653.59 *minuere* 654.3
Expleri N 700.20 & 723.11 V.G 1336.42
Expletiua coniunctiones iſ. 828.31
Explicare, emittere N 654.52 *oſtendere* N 654.48 *explanare* N 654.48 *extendere* N 654.52 *exercere* N 654.56 *explorare, exiccare* N 651.60 F.P 285.48
Explorare, intentius obſeruare N 651.47 *verum inquirere* N 651.52
Explorator V.G 1373.14
Expolia iſ. 1267.37
Exponere N 542.23 *extollere* 654.26 *deponere* 654.28 *differre* 654.30 *abiicere* 654.33 *dare* 695.53.
Exporgere F.P. 285.54
Experrectum N 609.33.
Exportare V.G 1349.45
Expoſitum, ſubiectum N 654.35
Expoſtulare V.G 1355.39
Expoſtulatio V.G 1359.5
Expreta F.P 285.55
Exprimere N 719.27
Expulſim N 542.49
Exta F.P 285.59
Exemplo V 48.59.
extenſum patens N 694.4 & 695.47
exterebrare N 518.35
exterior homo iſ. 1089.29
exterminator Iſ. 1073.58.
exterminatum N 498.4
exterminatus iſ. 1074.2
externauit N 544.51
externus F.P 285.60 V.G 1373.9 & 1370.36
exterraneus V.G 1373.10
exterris Iſ. 1072.57
exterritum, expauefactum N 652.30 *accenſum* N 652.34 *inflammatum* N 652.34
exterraneus F.P 286.1
extillare V.G 1360.24
extimum F.P 286.5
extinguere proſternere N 701.14 & 731.59 V.G 1342.46 & 51
extiſpex N 518.57
extiſpices N 491.25.

extollere.

extollere, differre N 653.56 & 699 25
extorquere V.G 1358.12
extortu N 490.40
extorres Is. 1073.53
extraconsiam Is. 877.20
extrahunt N 542.42
extraneus V.G 1373.8 & 1330 37
extrarium F.P 286.7 N 541.58
extrarius V.G 1330.38 & 1373 7
extremum N 711.36
extricabor aliqua N 487 49
extruere N 680.29 V.G 1346 59
extructus N 704.19
extundere N 541.30
exuere, deponere N 655.7
exui, exolui N 655.4 nudari 655 6 liberari 655.9
exugentes F.P 286.11
exul Is. 838.38
exulare Is. 1073.52
exules N 482.53
exultat Is. 838.32
exultare, gloriari cum iactantia N 658 29
exultatio V.G 1379.28
exuctus Is. 1074.14
exuuia unde F.P 286.12 N 742 2
exuuia, tunica serpentum Is. 1126 4 & 1267.34
Exechias Is. 995.32
Ezechiel Is. 951.10 & 953.62 & 998.20

F

FAba Is. 1238.30
Faba fresa quid dicta Is. 12,8. 3 & 1326.15
Faba syriaca Is. 1244.20
Faba duæ species Is. 1238.34
Fabam nec tangere F.P 286 14
Faber Is. 1289.3
Faber lignarius Is. 1289.6
Fabella N 547.55
Faby 1415.21
Fabiani F.P 286.10
Fabius 1410.48
Fabius Pictor 1410.56
Fabrè PL. 806.25
Fabrica Is. 1289.36
Fabricantur N 750.6
Fabrorum Vulcanus autor Isid. 289.8
Fabula V 38.56 Is. 854 29
Fabulinum N 784.46
face V.G 1379.30
faces in nuptiis F.P 586 22
facere V 42.34 N 662.30 & 699 50 V.G 1353.13 & 24
facere rem diuinam N 662.31
facere verba V 42.47
facessere F.P 286.28 facere N 658.41 recedere N 658.48 V.G 1380.20
facetus Is. 1074.34 V.G 1356 47
faciendi & patiendi V 90.23
facies N 512.42 & 724 29
facies unde dicta Is. 1092.21 V.G 1329.44 & 1337.24
facies cæli Is. 904.16
facile N 670.2
facilis Is. 1074.47 V.G 1360.6 & 1358 33
facilitas V.G 1331.4 & 1357 47
facinorosus Is. 1075.29
facinus factum N 661.29 Isid. 933.10 V.G 1379.10
facitergium Isid. 1304 28
facitur pro fit N 769.56
factio & factiosus F.P 286.32 malorum consensus N 657.27 conspiratio N 657.27 opulentiam significat N 657.29 abundantiam N 657.30 nobilitatem N 657.30 V.G 1373 30
factiosa V 54.33
factiosus Isid. 1075.26
factum, spectaculum N 708 49
factum quid Is. 1226.7
facul antiqui dicebant F.P 286 36 N 546.41
facultas V.G 1331.4
facundi V 38.31
facundus Is. 1074.34
facultas F.P 286.40
faciales N 782.48
famoralia Isid. 1300.45 & 1300 45
fanisicia, & fenisicia V 57 & 37
fanus N 731.17
fastuca V.G 1373.26
fagus Is. 1246.12
fagutat V 25.36
fala F.P 286.42 turres lignea N 548.17
falacer V 52.45
falarica F.P 286.44 N 798.35 Is. 1270.16
falcastrum Is. 1324 51
falces V 23.22
falces fenariæ & aderea V 27 25 N 800.4
falco Is. 1138.26
falcones dicuntur F.P 286 46
faleg Is. 992.44
faleri F.P 286.49
falernum Is. 1716.20
fallaciloquentia N 547.49
fallam pro fallaciam N 545 34
fallax Is. 1075.20
fallere N 219 35
falli, falsum, & fallacia V 38 591
falsitas Is. 933 27
falsius & falsior F.P 286 50
falsum habuit N 45.54 V.G 1354 51 & 1356 10 & 13
fama & famosi V 38.58
fama à fando F.P 286 52
fama, spes N 658.2 infamia N 658.5 opinio N 657.59 Is. 935 54 V.G 1330.17 & 1370 39
famelicosa terra F.P 286 52
famella F.P 286.55
famiger V 39.41
familia F.P 287.56 Is. 1050.21 V.G 1357.29 & 31 unde oritur Is. 1054.21 in quo terminatur Is. 1054 24
familia herciscunda Is. 931. 32
familiare V.G 1334.8
familiarium V.G 1334.9
famino F.P 287.5
famorum infama N 658 24
famul N 545.56
famulanter N 546.41
famulantur N 545.16
famulatio N 100.54
famuletium F.P 287.6
famuli origo F.P 287.7 Is. 1092
57
famulitas N 545 45
fana V 38.42 F.P 287 10
fanatur V 38 47
fanum Is. 1196 54 V.G 1330.49 & 1362.21
far Isid. 1237.25

far adoreum N 512.39
farcimen is. 1314.43 V 20 3
farfenum F.P 280 14
farina & furfures is. 1314 3
farrago isid. 287.13 & 1237 51
farreum F.P 287 17
fartores F.P 287 18
farus is. 1312.13
fas Is. 925.29 V.G 1360 37
fasrea N 738 14
fascem, onus Virg. N 661 53
fascem, consulem Virg. N 661 52
fasces N 661 49
fascia Is. 1310 6
fascinum F.P 287.29
fasciola Isid. 1310 10
faseli Is. 1310 13
faseli Is. 1261 46
faselum Is. 1258 29
faselus N 785.57
fassi & confessi V 38 57
fassi 38.34
fastidiliter N 547.7
fastigium N 745.13 *ima altitudo* N 656.15
fastis diebus iocunda F. P 287 22
fastorum libri appellantur F.P 287.24 is.958.48
fastus, de superbia V.G 1352 56
fastus, de libris V.G 1352.57
fatantur F.P 287.27
fatidici V 38.32
fatigare percutere N 657.13 & 547.14 *excitare* N 657.14 *increpare* N 657.15 *hortari* N *ibidem cogere* N 657 17 *instigare* N *ibidem ad lassitudinem deducere* N 657 19 *cohibere* N 660 58 *comprimere* N *ibidem comprimere* N 660 58 *commouere* N 661.1 *perturbare* N *ibid*
fatigatus Is. 1075 3
fatiscere, aperire N 658 60
fatiscuntur N 754.6
fatum V 38.29 *decretum* N 657 *voluntatem* N *ibid.* & 740 34 Is.1031.32.82
Fatur V 38.23
Fatuus V 38.27 Is.1075 10
Fauces Is. 1181.35
Fauces vnde nominatæ Is. 1094 33
Fauentia F.P 287.28
Faui vnde F.P 287.38
Fauilla is. 1289.42
Fauissa F.P 287.34
Faustor N 546.14
Fauni vnde dicti Is.1030.47 V.G 1330.50
Faunus ficarius, quid Is. 1032 42
Faonij, qui appellabantur Is. 1055.29
Fauor N 600.25 *auxiliatio* N 701 56
Faustiniani V 85.14
Faustini V 86 9
Faustulum F.P 287 40
Faustum V.G 1337.11
Faustus N 724.9 & 1398.1405 41
Fautor Is. 1075.16
Fauus is. 1315.21
Fax pro facere N 547.21 is. 1321 60
Faxim pro fecerim N 770.5 V.G 1379 26
Faxo is. 1185.11.V.G 1379 26
Febris vnde dicta is. 915 14
Februare pro purgare N 548 30
Februarius V 36.4 F.P 287.42 is. 940.46
Februum V 32.46
Fecales V 16.9
Fecinia vua Is. 1240 20
Fecula Is. 1316.57
Fedum F.P 287.54
Fedus Is. 838. 46
Fel Is. 1100.38
Felices F.P 287.57
felix fortunatus N 656.5 *beatus* N 656.5 *propitius* N 656.7 *fructuosus* N 656.9 *ferax* N 656. 9 Is. 1074.43 V.G 1329 26
Fellare N 547.46
Femur, quid? Is. 1054 28
Feneratus V 2.37
Fenestra à Græco N 503.24 Is. 18
Feniculum is. 1262 37
Fenus à fetu V 2.38
Fenus appellatur F.P 288.2 N 513 22
Feralia V 32.51 F.P 288.12 V.G 1373.17
Ferabile positum pro agresti N 547.59
Feratrina N 519.2
Fera quid appellata Is. 1116 15
Ferarum pugna Is. 1281.2
Ferax N 677 35
Ferctum F.P 288.14
Ferculum PL. 805.33
Ferè V.G 1335.23
Ferentarium V 53.49
Ferentarij F.P 288.18 N 798 12
Feretrius Iupiter dictus F.P 286 23
Feretrum is. 1271.9 & 1322 53
Feri V.G 1334.31
Feria vnde F.P 288.27 V.G 1373.18
Feria F.P 288.59
Feriæ conceptiuæ V 54
Feriæ cur nuncupatæ is. 939.6 & 927.39
Ferias antiqui festas F.P 288 30
Feriati quid is. 939.9
Ferire F.P 288.35
Ferire sancire N 661.22 *firmare* N 661.21 & 720.20
Fermentarius panis is. 1313 37
Fermentum is. 1314 5
Feroces V.G 1334.32
Ferocia N 700.20
Ferocis, apud Catonem F.P 288 36
Feronia V 14.15
Ferox N 717.39 is. 1075.23 *indomabilis* N 657.39 *sæuus* N 657.39 & 713.43 & 657.45 *cordatus* N 657.54 *facetus* N 657.55
Ferre, ostentare N 656.21 V.G 1353.58 & 1351.22 *portare* N 657.22 *habere* N 656.25 *pati* N 656.24 *conferre* N 616.39 *disturbare* N 656.40 *ducere* N 656.44 *nominare* N 656. 44 *dare* 656.47 *exhibere* N *ibid. afferre* N 656.49 *ducere* N 656.13 *dirigere* N *ibid. laudare* N 656.57

Ferreus harpax is. 1326.2
Ferri usus is. 1228.18
Ferri fodina V 69.55
Ferrugineus N 794 42
Ferrugo is. 1305.53
Ferrum is. 1228 14
Ferrum plumbo vicinum is 1228 32
Fertor V 69 9
Fertum is. 971.39
Fernat, pro ferueat N 768 26
Feruere aquam V 43.46
Ferundus is. 1075.21
Feruitur pro feruit N 268 58
Ferula Is. 1259.58
Feruor N 745 24
Ferus N 723.43 seuerus N 659 6 equum signif. N 659 8 certum N 659.12 ferox V.G 1337.1
Fescennini versus F.P 288 39
Fesnoe F.P 288.42
Fessus is. 1074.58
Festi dies quid? is. 939 8
Festinare N 732.29 & 36 V G 1332.43 & 1378 24 & 1343.7 22. & 25 & 1374 49
Festinat unde Ver. 116 21
Festinatim pro festinanter N 773 56
Festinem pro festinantem N 755 16
Festiuitas is. 968.3
Festiuiter pro festiue N 771 36
Festram antiqui F.P 288 44
Festus N 724.12
Fetiales unde F.P 288 45
Fetum, plenum N 661.37 onera leuatum N 661.41
Fetus N 600.28
Fetutina N 519.2
Fex is. 1317.25
Fiber V 15.15
Fiber F P 288 47
Fibra is. 1100.27
Fibrina vestis is. 1299.54 & 1299.55
fibrinum is. 1305.3
fibrum V 15.17
fibula is. 1309.53
fibula is. 1308.28
ficedula & miliaria V 14 46
ficedula is. 1139 45
ficitas quid dictum N 545 37
ficolea F.P 288.52
fictor V 42.36.14.33.18 Isid. 1075 17
fictores V 52.27
fictitia is. 1317.43
fictitia vasa is. 1317.50
fictorij 1426.2
fictum V G 1356.11 & 24
ficus is. 1244.59
ficus Ægyptiaca is. 1245.3
fidebo N 770.56
fidei proprietas N 496.19
fideicommissum Is. 930.5
fidele, pro fideliter N 773.10
fidelia N 791.23
fidelis is. 1074.45 V.G 1335 20
fidelitas N 545.48
fidem habere N 705.39
fidena 1434 15
fidens N 733.30 & 34
fides V 14 .8
fidens genus cithara F P 288 55 N 66. 25 Isid. 1009.9 V.G 1359
fidis V.G 1352. 40
fiducia, confidentia N 660 54 audacia N 660.56 is 932.17 V.G 1356 3
fidus fidelis V.G 1358 54 V.G 1355 20
fidusta F.P 288 57
figura N 512.44 N 729.6 is. 8.5 28. & 822.35 & 831.19 & 982 51 & 1226.3 V.G 1363 39
figura verbi V 97.55 V.G 1334 16
figura solida is. 894.13
figura accentuum Is. 833 19
figuli cognomen 1432 51
filius is. 987.52
filicata F.P 288 59
filicones F.P 289.1
filij Iaphet septem Is. 1037.8
filij Sem quinque is. 1035.49
filij cur liberi nominantur is. 1054.55
filius & filia unde dicti is. 1034 24
filix is. 1260.34
filum V 20.24
filum oris liniamentum N 662 17
filum ducta res quaque ad N 662.19 is. 1306.9
fimbria, & fibra V 15.18 N 545 40 is 1303.17
fimus Is. 1236.20
fineas is. 994.53
fines, qui dicti is. 1203 48
fingere, iungere N 659.45 componere N, 659.47 parare N 659.56 effigiare N 660.1 simulare mendacium N 606 18
finis is. 982.37 N 599 58
finita pronomina is. 826 2
finiti numeri is. 893.15
finitores N 489 18
finitum V 67.25 quæstionum genus is. 8 5 59
finium regundorum actio is. 931 38
firmamentum is. 1144.37
firmiter, pro firmè N 773 2
firmitudo N 545.12
fimus is. 1074.47
fiscella, & fiscina is. 1321 4
fiscellus F.P 289.3
fiscina V 23.42 Is. 1321 7
fisclum is. 1325.29
fiscus is. 1321.31 & 6
fistula is. 898.17
fistula is. 1200.50 & 1292 43
fit, fingitur V.G 1355.9
fite N 751.60
fixula F.P 289.5
Flabra V.G 1366.39
Flaccet N 545.59
Flagella Is. 1239.28 & 1241 22
Flagitium periculum N 662.21 vitium quod N 662.23 Is. 9.3 11
Flagitiosus Is. 1075.30
Flagra & flagella Is. 955 13
Flagrare, fragrare V.G 1341 41 & 1366 .6
Flagratores F.P 289 0
Flagriones N 499 2
Flamearij F P 289.7
Flamen Falacer V 15.59 F P 289 9
Flameo F.P 287.13
Flamina, Flamen V.G 1366 40
Flaminea ædes F.P 289 24

flamines V 15.51 & 52.39
flamines qui dicebantur is.1005 5 & 1074.42
flamina F.P 289.21
flaminij 1426.56
flaminius F.P 289.25
flaminius circus F.P 298.34
flaminius lictor F. P 289.37.1438 48
flamma is. 1289.37
flammeus N 790.17
flasca is. 1310.18
flator F.P 289.39
flauij 1425.58
flauisse N 547.29
flauum V.G 1351.57
flauus 1440.51
flemina dicuntur F.P 280 40
flens is. 1075.45
flexamina N 548.6
flexuosus N 675.57
flexura similitudo V 98.22
flexus N 601.8
fligi affligi N 546.10
flocci PL. 805.123
floccifacere V.G 1380.19
floces N 548.27
flogites is. 1221.47
flomos Latinis herba lucernalis Is. 1258.42
flomos Latinis verbascus is.1259 55
floralis à flamen V 52.45
florens ager is. 1203.1
florians is. 1013.58
florifertum F.P 289.42
flos is. 983.55
flucti pro fluctus N 759 3
fluctuatim N 546.55
fluctus Is. 1155.31
fluere, deficere N 657.3 *minui* N 657.3 *decurrere* N 656.60 *latius ac liberius excrescere* N 957.5
flumen V 8.42 & 8.45 Is.1155.54 V.G 1127
flumentana porta F.P 289.44
fluminum diluuium dicuntur Is. 1189.15
fluonia luno F.P 289.46
fluctra F.P 289.49
fluuiatilis silex Is. 1291.40
fluuius V 8.41 N 600.60 is. 1155 51 V.G 1327
fluxum N 876.4
Focatius panis Is. 1313.45
Focillatum N 755.25
Focina N 788.30
focus F.P 289.51 & 1322.26 & 31
fodare F.P 289.53
fodicare N 520.40
fœdum N 727.1 *consuetudine deforme* 657.23 *execrandum* N 657.25
fœdus F.P 289.54 Is. 1074.53 & 1266.23
fœmina Is. 1098.33
fœmora quid dicta is. 1098 30
fœnebris V.G 1373.21
fœnerator Is. 1074.38 & 41
fœnum is. 1260.38 V.G 1373 23
fœnus V.G 1342.10 & 11
fœnus, fœneratores V. G 1373.20 & 1373.27
fœta Is. 1075.45
fœtis pro fœtibus N 759.31
fœtidus N 707.13
folia is. 981.37 & 1242 25
foliati socci Is. 1312.2
follicare F.P 290.2
folliculum N 546.17
folliculus is. 1227.60
foltum isid. 1252.41 F.P 289.59
fomites F.P 290.4
fons V 21.39 F.P 290.13 Is.983 12 is.1156.13
fons in delubris quid Is. 1197 3
fontinalia F.P 290.14
fontinalia V 34.21
foras ducere N 6.5.31
fora N 736.16
foramina N 503.2
foramen N 548.3
forago F.P 299.16
fora & fori V.G 1345.52
forbea F.P 290.18
forcines N 784.20 Is. 1290.13 V.G 1367.8
ford cidea V 33.17
fordicidia F.P 290.22
fores V.G 1366.52
forfices Is. 1324.6 V.G 1367 8
fori N 736.16
fori nauium Isid. 1286 50
foria, stercora liquidiora N 458 21
foriolus N 548.25
forma V 97.43 F.P 250.24 N 720.5 V.G 1334.16 & 1344.5
forma Is. 826.58
forma equorum Is. 1114.23
forma & figura V.G 1340 26
formatum siue formatium Isid. 1201.16
formica is. 1121.16
formicoleon Is. 1121.25
formido V 37.18 N 734.11 V.G 1331.31 & 1344.38
formidolosum N 547.37
formidolosus is. 1075.3
formia F.P 290.30
formosi V.G 1357.11
formosus Is. 1074.50 V.G 1314 17 & 1347.55 & 1334.40 Is. 838.49
formucales F.P 290.34
formula categoricorum Is. 878 30
formum Is. 1324.11
fornacalia F.P 230.36
fornax Is. 1289.59
fornicarius Isid. 1075 39
fornum & fornaces N 784 19
foroneus Is. 933
forpiceps Is. 1324.9
fors N 72.28 V.G 1336 55
forsitan Is. 838.44
forte N 703.47
fortes qui nuncupantur is. 1047 10
fortis V 14.17
fortis is. 1074.48 V.G 1314 60
fortis, celer N 658.27
fortis, magnarum virium N 658 38
fortis formosa N 658.31
fortis diues N 658.32
fortitudo N 720.46 is. 873.26 V.G 1330.59
fortuna V 14.17 N 723 29 Isid.1031.24 & 31 V.G 1364 1 & 1336.56
fortuna, fors V.G 1359.34 & 38
fortunate N 545.28
fortunata Isid. 1174 55
fortunatim N 546 58
fortunatus V.G 1331.43 & 1329.26
fornicapes is. 1290.16
forum V 24.43 F.P 290.42 N 600

N 600.38 If. 1272.55 & 1290 16
forum cupedinis V 24.51
forus if. 1192.57
forus if. 1198.19
fossorum if. 1325.3
Fotiniani if. 1013.8
fouere, prohibere N 661.14
fouere, nutrire N ibid.
fouere, adspergere N 661.29
fouere, constituere N 661.31
fouere, tueri N 66.34
Fouij F.P 290.60
facessere N 518.3
fragebunt F.P 291.5
fragescere N 546.25
fragile ferrum isid. 1218.34
fragilis if. 1074.57
fragor If. 1149.35
fragrare N 730.45 V.G 1366 50
framea If. 1269.20
Franci if. 1042.49
frater unde F.P 291.6 V.G 1329.5
fratrare F.P 291.8
fratrare F.P 29 .9
fratres unde dicti if. 1056.20 & 24
fratres Aruales V 16.3
fratria V 16.6
fratria N 800.2
fratrissa if. 1066.12
fratrum proprietas N 503.11
frausus erit F.P 291.14
frausus pro fraudatus N 547 17
fraxare F.P 291.15
fraxinus if. 1147.37
Fregella F.P 291.16
fremere N 736.5 V.G 1345.44
fremor, fremitus F.P 1351.56
frena if. 1326.10
frendere F.P 291.19 N 736.7 V.G 1345.48
frendens if. 1075.22
freni N 600.33
frenusculi if. 920.25
frequentarium F.P 291.21
frequentatiua if. 827.7
frequentia V.G 1229.1
fretum V 49.45 N 600.15
fretum unde appellatum If. 1153 47. V.G 1376.52 Sicilia if. 1153.52
frigare est & frigutire N 487 10
frigare & frigutire, cum sono subsilire N 659.39
friges N 546.10
fribolum isid. 1066.41
frigidum, imbecille N 661.15
segne N 661.15 & 715.33
frigidus N 676.3
frigidus, venenatus N 661.11
frigidus mortuus N 661.13
frigire & frictum F.P 291 22
frigit, erigit N 659.35
frigoris significatio N 661.3
frigus N 600.43 metus N 661.6
aëris natura N ibid.8
frigutire PL. 803.57
fringilla F.P 291.23
fringutis V 58.33
friuola F.P 291.25
friuum N 502.55
frixum if. 1314.18
frondes if. 1240.54
frondeum V.G 1366.44
fronditio 1433.43
frons pro fronde N 548.32
frons N 757. & 56 599.48 if. 1092.30
frontem, antiqui F.P 291.28
frontones 1439.59
fructi, vel fructuis N 760.42
fructus if. 1242.32
frugalis if. 1074.36
frugamenta F.P 291.29
fruges V 7.53 if. 1257.8
frugi 1412.3
frugus & fruga V 72.5
fruisci pro frui N 547.41
frumen if. 1314.37
frumen quid dicitur if. 1337.10
frumenta ibid. 1217.7 V.G 1367 42
frunisor & frunitum F.P 291 30
frustatim N 547.1
frustro N 750.58
frustum If. 1314.35
frutex if. 1241.25
fruticari N 754.25
frutinal F.P 291.33
frux V 81.37
fu nascitur in Ponto if. 1253.30
fuam N 546.30
fucus N 547.43 if. 1140.41
fucilis F.P 291.35
fucus, genus herba if. 1260.11
fuga, volatum significat N 659. 18 citus, cursus N 659.15 nauigatio N 659.21 vehemens afflatus N 669.32
fugera N 547.11
fugitiuus if. 1075.46
fulcra if. 1304.8
fulgens N 713
fulgere pro ferire prisci F.P 291. 36 N 681.27 if. 1146.48 V.G 1330.9
fulgetra V.G 1338.30
fulgit pro fulget N 769.15
fulgor, fulmenque & fulgur V. 13.48 if. 1147.1 fulguritum V.G 1338.32
fulcia if. 1137.59
fullo 1433.22
fulmen F.P 291.41 N 727.22 if. 1147.1 V.G 1338.25
fulmentum N 600.47
fulmina quid faciunt if. 1146 49
fultio V.G 1333.37
fultum esse N 684.20
fultura V.G 1133.37
Fuluij 1425.50
fulsum V.G 1352.4 & 1351.60
fulgur N 726.25 fumen if. 1146 47 & 61 V.G 1338.30
fulgura N 498.49
fulgurator N 518.56
fulguritum F.P 291.38 N 726 28
fulgurivit N 546.5
funalia if 1321.46 & 53
funarē quid sunt isid. 1277.49
functi, quid dicti if. 1051.34
funda If. 1271.32 & 1288. 45
fundamentum if. 984.6
fundere V.G 1367.4 dare N 661.5 dicare N 662.8 dimittere N 662.13 fugare N 662 10 liquorem defundere N 661 57 prosternere N 661.59 iacere N 661.60
fundinalibus if. 1271.37
funditores N 797.22
fundus V 747 F.P 291.42 if. 1202.50
funebres F.P 291.46
funes if. 1288.3
funis N 600.32
fungi isid. 1261.57 V.G 1347 39
funus V.G 1367.1
furaciter V.G 1350.1
furcifer if. 1075.32
furcillus F.P 291.49
furcilla if. 1325.16
fures N 511.19
fures, serui dicti N 660.52
furfurio if. 1139.44
furiatus V.G 1366.60
furiæ, tres fœminæ criniuæ isid. 1031.3
Furij 1426.27

furinalia V 33.54
furina'u flamma V 15.58 & 52.94
furiosus V.G 1366.59
Furnalia F.P 291.51
furnus is. 1198.36
furer N 733.23
furor ab insania V.G 1345.55
furtim V.G 1330.1
furtiuè V.G 1330.2
furtum, occulta subreptio N 660 44 insidia N 660.46 & 739 32 isid. 933 56
furuncu.us is. 902.20
furuum F.P 291.53 N 511.24 V.G 1351.58
fuscum V.G 1327
fusile, as is. 1227 42
fustes is. 935.18 & 1324.2
fusus is. 1305.59
futare F.P 291.56
futile futiliter N 774 4
futiles F.P 291.58
futum V 21.9

G

GAbalum quid N 550 7
Gabasnita is. 1036 55
Gabinij 1156.35
Gabinus ager V 7.69
Gabriel is. 989.14
Gad is. 997.12
Gades insula is. 1174.44
Gades oppidum is. 1190 31
Gaditanum fretum is. 1151.45
Gaditanus lapis is. 1291.15
gaduccatores F.P 261.57
Gagates is. 1211.9
gaia F.P 292.2
Garanita is. 1015.13
Galatæ Galli, is. 1040.13 1037 9
Galatias isidor. 1218.42 & 1220.33
Galatica is. 1314.54
Galatia is. 1166.13
Galactites is. 1218 34
galbanum is. 1255.7
galbeum F.P 292.9
galea V 20.47 is. 1272.44 & 1298.28
galeola N 794.12
galerum is. 1307.2
galearia F.P 292.25
Galeritas & Moracilla V 14 43
Galicia is. 1171 14
Gallam bibere F.P 292.10
Gallactites is. 1212.29
Gallare N 550.3
Galli isid. 1042.60
Galli qui vocantur F.P 292 14
Gallia isid. 1170.42
Gallicij, unde isid. 1043.24
gallicinium isid. 937.44. isid. 940.10
Gallicus sinus is. 1152 2
Gallicus V.G 1332 19
Gallica pro gallica N 761.35
Gallij 1425.57
Galilæa is. 1164.10
gallina V 14.37. is. 1137.47
gallina N 550.3
Gallograci qui is. 1040.16
gallulare, pubescere N 549 46
Gallum pro gallorum N 758 44
Gallus is. 1137.43 V.G 1332 19
Gamma is. 1234.35
Gangaridæ is. 1037.56
Ganges is. 1156,30 & 35
gangrana N 550 17
ganeum F.P. 292.21 N 601 45
ganeo is. 1076 10
ganeones unde dicti N 551.59
gannire N 737.27
gannit V.G 1380.7
gannitio F.P 292 24
Garamantes, populi Africa is. 1044 33
Garamantis regionis caput Garama is. 1173.2
Gara V 85 6
gargaridiare N 549.60
garrire N 549.56
garrulus isid. 1076.5
garrula, aues canora N 663 55
garulus, cordatus N 663.57
Garum is. 1317.27
gaudere V G 1353.37 gratulari V.G 1356.5
gaudium unde F.P 292.26 V.G 1379.28
Gaulali, gentes à meridie usq; Oceanum is. 1044.30
Gaulus F.P 292.27
Gaza isid. 1185.43 & 1320 41
gazetum isid. 1316 24
gazophylacium isid. 1230 38
Gedeon is. 994.23
Geganij 1416.20
Gehenna isid. 1183.2
Gela N 798.31
gelo pro gelu N 761.13
gelu N 758.21. isid. 1147.32
gemina, dua N 664.5
geminata virgula isid. 1234 20
gemini quid N 664.1 isidor. 1055.12
Geminij 1425.56
geminitudo N 549.38
geminum quid, simile N 664.3
gemitu N 758.39
gemma, unde isid. 1214 48
Gemursa F.P 292.28
genas Ennius palpebras putat F.P 292.31
gena isid. 1095.23
genera V 97.48
genera quid isid. 825 12
genera causarum isid. 857.41
genera gladiatorum plura isid. 1281 15
genera velorum isid. 1287.47.
genera rotundarum colum. quatuor isid. 1292 19
genera gymnasiorum qui que isid. 1274.39
generosum N 550.48
generosus V G 1332.45
genera quæstionum isidor. 865 57
generibus pro generis N 758 46
generosus equus isid. 1115.19
Genesar lacus isid. 1154.58
genesis isid. 950. & 952.4
Genethliaci isid. 1021.50
genitales F.P 292.38
geniales lecti is. 1232 48
genialis lect. F.P 292.46 N 550 12
geicularis herba is. 1259.12
Genistei isid. 1010.33
genitalia isid. 1092.11
genitiuus isid. 825.32
genitores isid. 1053 55
genitrix N 722.24 V.G 1336 20
Genium F.P 292.48 N 550.16 isid. 1030.51
genius N 551.30
gens V.G 1332.48
genus V.G 1350.29 est multitudo ab uno principio orta 1035.37 Ælia F.P 292.55
Gens de Cham isid. 1035.44 de Iaphet isid. ibid. de Sem is. 1035.45
gentes, fratres isid. 1057.32
Gentiana isid. 1256.28
Gentiles qui sunt isidor. 1022 45

Gentilis F. P 292.57
gentilitium 1397
gentilium nomina ibid.
gentis nomina is. 814.55
gens N 601.22 genua V.G 1369 15
genua is. 1098.41
genua N 550.31
genuini dentes F.P 293.1
genus unde dictum F.P 293.2
genui is. 875 5 & 1050.22 & 1066.54 V.G 1357.29.31
Geometria is.874.27 & 893.39 & 46
Geomantia is. 1021.21
Geon is. 1159.17
Gerdius N 550.39
gerere, habere N 664.8 ferre N 664.10 facere N 664.12
Germalum V 11.11
germana soror is. 1056.54
germani fratres qui dicuntur is. 1059.22 & 25
Germania isid. 1167.25
Germania gentes unde dicta 1042.20
Germanicus 1435.30
germanitus N 550.44
germanus frater V.G 1329 7
germen Isid. 1242.31 F.P 293.4
gerra N 550.56 F.P 293.7
Gerusia curia F.P 293 12
Gessas is. 994.56
gestire cupere N 664.23 & 501 24 latum esse N 664.25
gestit F.P 293 13
gestus F.P ibid 16
gesum F.P ibid 18
Getuli isidor. 1036.30 & 1044.4
Getuli, Geta dicuntur fuisse is. 1043.55
Getulia is. 1172.23
gibberum N 718.39
Gigantes is. 1107.8
Giberia F.P 293.19 N 551 22
gilbus color Is. 1114.52
gingeriator F.P 293.20
gingina unde nominata Isidor. 1094.20
gingrire F.P 293.21
Gipsum Isidor. 1210.27 & 1292.8
Gipedes qui fuerunt Isidor. 1042.6
Girgillus isid 1325.59
glacies isidor. 1147. V.G 1332 16
gladius V.20.38 N 601.43. isid. 1128.53 & 936,42 & 1269 7
gladij lingula V 58 59
gladiolus herba is. 1259 14
glandis N 297.28
glandula is. 1247 32
Glaucus color is.1114.49 & 1129 40 & 1305.37
gleba Is. 1207.13
glebarij V 55.17
glimata cæli is. 904.24
Glires unde dicti sunt isid.1120 58
Glu N 551.25
gliscere F.P 293.24. Is.1120 59
gliscit N 455.11
gliscitur N 755.6
glittis F.P 293.27
globus N 727.21 Is. 1291.58 V.G 1339.7
glocire & glocidere F.P 293 28
glomus F.P 293.30
gloria V.G 1334.3
gloriator V.G 1330.29
gloriosum N 711.39
gloriosus is. 1975. V.G 1330 31
glorius V.G 1330.29
glos N 799.8 viri soror is. 1066 16
glossa Is. 841.42
glossopetra is. 1222.48
glubere N 551 16
glucidatum F.P 293 35
gluma F.P 293.37 N 550.34
glutino pro glutine N 761.6
glutto is. 1076.12
glycyrizia is. 1255.43
Gnaum 1405.39
gnacus F.P 293.40
gnarigauit F.P ibid.43
gnaritas V.G 1356.20 scientia N 549.41
gnaruisse F.P 293.45
gnarus F.P ibid 46. Is.1075
gnatus V.G 1333.1 is 838 50
gnatus unde dictus is. 1054.32
gnephosum F.P 293.49
gnitus & gnixus F.P ibid.51
Gnossia isid. 1615.21
Gnostici Is. 1011.15
gnotu F.P 293.52
Gomor quid Is. 1343
Gorgodes insula Is. 117.6
Gorgones quid sunt is. 1108.17
Gethi is. 1042.52. & 1037 10
Gethia is. 1167.31 & 1164 61
garbatum isid. 1322.52
Gracchanus 1436.16
gracchare F.P 293 53
Graculi F.P 293.56
gracilia N 757.49
gracile N 680.16 exile N 688 52
gracilitudo N 547.22
Graculi V 14.15
graculus is. 1137.15
Græca lingua is. 1035 26
Græca sacra F.P 294.7
Græci unde nuncupati is.1040 19
Græcia is. 1168.20
gradarius N 492.16
gradipes isid. 1134.6
gradiuus F.P 294.1
gradum N 762.28
gradus V 28.7
gradus quid? N 664.15 isidor. 825.2
gradus ætatis sex is.1102.41. firmitas standi N 664 20 vicissitudo pedum N 664.18
grallatores F.P 294.14 N 549 4
gramen is. 1260.28
gramia N 551.20
gramia F.P 294.11
Grammatica is. 819
granarium V 19.10
grandæuitas N 549.31
grandæuus isid. 1075
grande N 715.10
grandire est grandem facere N 548.46
granditas N 548.58
granditer dicere is. 866.29
grando N 601.58
grandiloqui N 549.12
grando is. 1147.17. F.P 294.13
granomastix is. 1251.22
grande V.G 1331.47
graphium is. 959.43
grassari V.G 1351.16 F.P 294.25 ambulare N 663.41 supra modum sauire N 663.44
gratia V.G 1348.37
gratia plenum N 677 37
gratificari N 550.54
gratificus is. 1076.3
gratiosum N 550.52
gratiosus is. 1076.4
gratulari N 549.50 V.G 1350.31
Gratus V.G 1357.23
Gramastellus F.P 294.30
graue N 714.22
graue as F.P 294.33 amarum N 662.49 fæcundum N ibid.41. forte N ibidem 25.

frugiferum N 662.42 grandæuum N 663.10 grauidum N 662.36 molestum N 663.31 multum valde N 662.52 necessarium N 663 40 nocens N 663.16 plenum N 662.37 ponderosum N 662 44 sapiés N 663.36 sapiens N 682.4 solidum & firmum N 663 29 triste N 663.20 utile N 663.26
grauedinosi N 549.2
grauida est F.P 294.41
grauis accentus is. 832 42
greges V.G 1364.48 N 601.53 F.P 294 45
gremium V G 1351.5 & 9
grex V.G 1357.38
gricenea F.P 294.47
grillus is. 1121.11
gryphi is. 13 2 42
groma F.P 294.48
gruere F.P 294. 51
grues N 601.48.is. 1134 10
grumæ quid sunt N 518.38
grumen is. 1249.50
gruinus F.P 294.55. N 491.7
grundire N 745.54
grunduleis lares dicuntur N 548.43
grunire N 548.36
γρύπες 1429.33
gryphes is. 1118.1
gubellus is. 1506.14
guberna N 760.35
gubernio Is. 1285.15
gullieca F.P 294.56
gummi is.. 1250 43
gurges 1432.13
gurges propriè quid is. 1156.11
gurgulio quid is. 1094.45 & 1142.14
gurgustium F.P 294.58
gustus Is. 1091.39
gutta Is. 1155.40 V.G 1332 50
guttatim N 549.18
guttatim infundere N 713.21
guttatus color is. 1114.51
guttum V 21.48
gutture N 601.13
gutturnium F.P 294.60
gutta is. 1297.56
gymnasides Is. 1179.8
gymnasium quid dicitur Is.1274 21
gymnicus ludus Is. 1274.22
gymnosophista qui is. 1017.24
gynæcium Is. 1398.23
gyro calori rotare N 716.43

H

HAbena Is. 1326.21 V.G 1347.43
Habentia N 551.33
Habere, habitare N 664.48 facere sæpe N 665.1 au tire N 665.8 dirigere N 665 11 V.G 1331.13
Habilis is. 1020.23
Habitare, inhabitat N 665.14 vti N ibid. ibid.
Habitatio isid. 1194.44
Habitior F.P 295 15
Habitudo F.P 295.6
Habitus Isid. 876.44 V.G 1352. 26
Hacteaus N 698.4
Hæmachates is. 1216 59
Hæmoptysis Is. 918 9
Hæreditq proprietas N 517.34
Hæredis nomen quid is 1053 45
Hæreditas is. 931.3. & 6
Hæreditum V.G 1373 37
Harem N 958 18
hæresis is. 1009.33
Haba ha V.G 1373.36
hæres V.G 1373.36
Halaphanta F.P 295.17
Halcyonis V. 56.40
Halcyon Is. 1135.27
Halcedo V. 15.8
Halec N 551.39.isi. 1130.25
Halophanta N 551.43
hallucinari N 552.31.PL 806.22
Hallus F.P 295 10
Hamadryades quid? Is. 1032.4
Hamiota N 496.56
Hamo cognominatus F.P 295.13
Hamotrabones F.P 295.17
Hanula F.P 295.19
Hara, porcorum stabulum N 551 59
Harmonia pars musica is. 896 18
Harpax is. 1326.4
Harmiga F.P 295.20
Harundo V.G 1350.18
Haruspex N 518.56
Has manus hanc manum V.G 1378.3
Hasta V 20.34 is.1269.55 V.G 1376.14
Haste F.P 295.22
Hastati V 16.34
Hastula Isidor. 1242.43
Haud is. 838.16
Haurire, exhaurire N 665.38 implere N ibid. auarè sumere N 665.42 defatigare N ibid. confodere N 665.49 accipere N 665.51 audire N 665.52 tenere N 665.54
Hautla N 489.56
Hebdomada is. 940.24
Heber isid. 952.40
Hebes pro obscuro N 552.44
Hebescere V.G 1335.16
Heberescere V.G ibid.
Hebræi isid. 1010.16 & 1036.6. & 1038.42 & 48
hedera F.P 295.30 Isid. 1254.32
Helenius Ver. 116.31
Helias Is. 997.58
Heliotropium Is. 1216.5 & 1255 53
Helisæi Isidor. 1037.5
Helisæus Is. 998.11
Helices Is. 1168.14 & 33
Helladia, dua prouincia Is. 1168 46
Hellespontus is. 1152.9
Heliconides Musæ F.P 295.35
Helluacea F.P 295.36
Helucla F.P 295.40
Heluenus F.P 295.39
Heluo F.P 295.41
Heluus & heluella F.P 295.45
Hem V.G 1378.48
Hermobaptista Isid. 1010.47
Hemicraneus is. 1127.14
Hemina F.P 295.47
Hemisphærium Isid. 904.50
Hemisphærion supra terras is. 904.51
Hemona humana F. P 295 49
Hemorrois aspis Isid. 1122.59
Hephæstitis isid. 1222.39
Heraclide V 70.56
Herba caliculari isidor. 1256 17
Herba pulicaris is. 1257.22
Herbam do F.P 295.51
Herbidus V.G 1350.36
Herbilis anser F.P 295.57
Herbitum is. 1248 44
Heruosus V.G 1350.37
Herceus Iupiter F.P 295.59
Hercinia aues is. 1136.4
Hercle V.G 1378.49
Hercul V 87.30
Hercules astrologus F.P 296 2
Here aduerbium F.P 296 5
Heredium F.P 296.7
Heremita isid. 1006.56
Heres Martea F.P 296.8

Heras F.P 296.32
Heriminus 1398
Herma F.P 296.14
Hermes is. 1027.27
Hermogeniani is. 1012.31
Heros is. 1067.16
Hernici F.P 296.18
Herom unde is. 1032.5
Heroes is. 1003.18
Heroicum carmen is. 852.37
Herpillus is. 1257.5
Hesperidum insula is. 1175.11
Hesperii, circa hispaniam commorantes is. 1044.40
Hester is. 951.22
Hester liber is. 954.20 & 1000 3
Hesterum is. 939.29
Hetta F.P 269.20
Heu Is. 1034.26
Hetruria is. 1170.29 & 31
Heu, heu V.G 1378.54 & 1378 59
Heus, heu V.G 1350.14 & 1378.45
Hexaptota isid. 825.42
Hiare, aperire N 665.19 mirari N 665.21 stupere N 665.21
Hiatus is. 1182.38
Hiberia is. 145.46
Hibuscum V 71.23
Hibrida is. 1116.2
Hidaspes Medorum rex is. 1156 58
Hiemps N 32.6
Hienia is. 1223.15
Hiera is. 921.25
Hiera insula is. 1178.13
Hierabotane is. 1157.21
Heraclitus is. 1222.59
Hieremias is. 653.47
Hila V 20.4
Hila quid N 552.53
Hilarè N 773.51
Hilaresco N 552.22
Hilaretur N 552.37
Hilaritudo N 550.1
Hilaris isid. 1077.7
Hilarodos F.P 296.26
Hilum F.P 296.28 N 552.12
Himerinus circulus Is. 905.9
Hinni vel hinna N 552.49
Hinnibunde N 552.60
Hinnuli quid sunt is. 1112.25
Hippacare F.P 296.30
Hippagines naues F.P 32
Hippagoga is. 1286.26
Hippius F.P 296.34
Hippocampi N 551.49
Hippicoum F.P 296.42
Hipposelinon is. 1162.35
Hippotamus is. 1129.14
Hira F.P 296.44
Hircani unde dicti is. 1037.59
Hircania is. 1164.22
Hircipili F.P 296.47
Hircus V 17.22 is. 1111.40
Hirmos isid. 846.49
Hirquitali F.P 296.48
Hirrire F.P 296.51
Hirsutus is. 1076.26
Hirsij 1427.11
Hirundo V 14.36 is. 1139.31
Hirudo V.G 1350.20
Hirundo V.G 1350.20
Hiscere N 552.4
Hispalis urbs Is. 1190.25 & 28
Hispani unde is. 1043.23
Hispani hispanic ses V.G 1360 48
Hispania is. 1171.2
Histriones F.P 296.53 is. 1280 24
Historia quid isid. 854.32 V.G 1307 20
Historia cur monimenta is. 855 43
Histrix is. 1119.57
Hodidocos F.P 296.55
Hodie is. 939.27
Hœdi unde vocati Is. 1111.38
Hœdus isid. 984.11
Holerorum pro holerum N 760 27
Holocaustum is. 972.15
Holoporphyra vestis is. 1299.51 & 1299.51
Holoserica vestis is. 1299.49
Homelia is. 978.16 & 19
Homeluum F.P 296.56
Homicida vocabulum unde is. 933.40
Homines V 62.46
Homo is. 983.45 & 1089.12
Homon V 57.31
Homonyma is. 824.26
Homonymia V.G 1311 52
Homoeoptoton is. 846.38
Homoteleuton is. 846.42
Homunculus V 62.45
Honestitudo N 552.7
Honestas V.G 1347.50
Honesti V.G 1364.6
Honestum is. 861.46 V.G 1354 10
Honestus is. 1076.28 V 14.9
Honor, dignitas N 665.57 gratia N pulchritudo N 665.60 substantia N 666.4 delectatio N 666.4 cultura N 666.6 obseruantia N ibid. integritas N 666.8 pudicitia N ibid. sacrificium N 666.10
honos, dilectus amor N 666.15
hostia N 666.16 præmium N 666.18 sepultura N 666.23 V.G 1334.5
honorabilis is. 1076.16
honorare N 677.50
honorarij ludi F.P 297.57
honorarium vinum is. 1316.29
honorosus is. 1076.24
honos V 14.8
honustus V.G 1368.39
hora iuuentutis Dea N 551.36
hora isid. 937.18 V.G 1347 28
horctum & forctum F.P 296.59
horda prægnans F.P 296.60
hordeum Is. 1237.31
hordeorum tria genera Is. 1237 34
hordiarium æs F.P 298.2
horia N 785.18
hornum ipsius anni N 552.17
horologium is. 1324.26
horoscopi quid dicti is. 1012.7
hortus apud antiquos F.P 296.5
horrendum N 721.40 V.G 1336.5 & 1379.6
horrens & asperum N 717.34
horrens V 37.45
horrere N 705.31 V.G 1329 17
horridum N 721.52 V.G 1336.8 & 1379.5
horrori V.G 1358.58
hortus Is. 1200.45
hospes 1398
hospitium is. 1195.32
hostes N 485.30. 1405.47
hostia dicta est F.P 298.8 V.G 1335.32
hosticapax F.P 297.10
hosticus ager V 7.69
hostia is. 972.8 V.G 1367 16
hostimentum F.P 297.13 N 485.19
hostire N 485.33 N 552 25
hostij 1425.9
hostilij 1425.45
hostis V 3.32 V.G 1373.38 & 1375 47 & 13-8.13
horrendum, visabile & terribile N 665.28 nouū & admirandum 665.30 ridiculum N 585, 55

hui V.G 1378. 55
humanum F.P 296. 16.
humana leges is. 925.27
humare Is. 1105. 37
humanitas N 512. 25
humaniter N 771.4
humanitus pro humaniter N 774 7
humanus is. 1076.20
humatus V 6 55 is.1076.46
humerus is. 1095.6
humidum V.G 1367. 17
humile N 704.35
humile causa genus isidor. 861 48
humilis is. 1076.16
humilimus V 8 15
humor V 8 16
humus N 758.57
humus V 6 53
Hus Traconitidis conditor is. 1035.58
Hyacinthison is. 1217.55
hyacinthus is. 1217. 44 & 1254.10
Hyades unde dicta is. 910.13
Hydra serpens is. 1108.48 & 1123.41
Hydria is. 1319.26
Hydromantia is. 1021.21
Hydromantij unde dicti isidor. 1021.13
Hydrops is. 918.25
hydromelum is. 1316.47
Hydros 1123. 38
hyemale solstitium isidor. 941 42
hyemps is. 942. 16
hyems septentrioni datur isidor. 942.29
hymenæus is. 1066 30
hymnus Is. 970. 59
hypallage is. 846. 4
hyperbata is. 867.38
hyperbaton is. 849.15
hyperbole is. 848.46
Hyperborei F.P 298.18
Hyperborei montes isid. 1160. 16
Hyperlydius Is. 897.15
Hyperio F. P. 29.22
hyphe Is. 872.3
hypnalis, genus aspidis Isidor. 1122. 5
hypodorius is. 897.16
hypodiaconi is. 1005.32
hypopotamus V 15. 2
Hypozeuxis is. 845. 47
hypocrita is. 1076.17
hypotheca Is. 932.19
hysopus Is. 1256.6
hysteron proteron Is. 849.29

I

IA, quid is. 979.2
Iacem emittere N 669. 48 N 716 46
Iacet N 667. 36
Iacet, plenum oneratum N 669 41 *sordet* N 699. 45 *per plurimum porrigitur* N 659 43
Iacinthina vestis is. 1299 41
Iacit, ponit N 669.53 *facit* N 669 57
Iacob is. 996.10
Iacobus Zebedæi is. 1002 9
Iacobus Alphæi Is. 1002. 15
Iactans vel arrogans isid. 1077. 23
Iactare, dimittere N 670. 11 *dependere* N 670 11 *voluere* N 670. 13 *plagis sternere* N 670.14 *fatigare* N 670. 18 *ambitiose, ius gloriari* N 670 20
Iactata mittere N 670.25. *extentere* N 670. 27 *commouere* N 670. 28
Iactuosa N 557.49
iactura V.G 1332.6
iactus is. 1274.57
iactus tesserarum is. 1283.11
iaculum V 20. 34 V.G 1376 14
iaculus serpens is. 1124 14
Iafeth Is. 992.27
Iabel Is. 994.22
Iair Is. 994.29
Iambi F.P 296. 26
Iambus is. 830.9
Iamnes is. 993.53
ianua Is. 1199.2 V.G 1366.55
Iannarius vnde dictus is. 940 42
iamdiu pro olim N 555.53
ianeus F.P 298. 28
ianiculum Is. 1180. 50
ianitrices quid vocantur Is. 1066 14
Iannal F.P 298. 31
Iannarius V 36.3
ianua cœli isid. 904. 12
Ianus is. 1026. 23
iaspis is. 1215.41
Iberi qui & Hispani Is. 1037 14
Ibernia proxima Isid. 1174: 35
Iberus Isid. 1158. 46
Ibis auis is. 1136. 12
Ibus N 737.60
Icadion F.P 298 35
Icaria insula is. 1178.2
Icistres is. 1212.21
Icit N. 553.54
Icon is.851 8 *saxum* is. 1210.2
Icosium, oppidum is. 1190.45
Icteris isi. 919.4
Ichtyophagi quinam isid.1044. 56
Ictus is. 935. 29
Id propterea V.G 1380.22
Ideus dactylus is. 1222.31
Idida isi. 995.8
Idilion is. 852.57
Idiota isid. 1078.25
Idiota N 504.45
Idithum is. 999.54
Idololatria quid is. 1023. 56. & 1024 11
Idolum quid is. 1024.5
Idoneum V.G 1355.47
Idu'is, ouis dicebatur F.P 298. 47
Idumæi is. 1036.16
Iidus V 21.17
Idus is. 941. 28
Iebusæi is. 1036.52
Iechonias is. 985.19
Iecunanum F.P 296.39
Iecur is. 1100.18
Iehu is. 495.52
Ieiuna quid is. 1109.53
Ieiunitas V.G 1333.38
Ieiunium isid.974. 57 & 795. 11 V.G 1333.38
Ientaculum PLIN.805. 25. isid. 1315 9
Ientare N 553 21
Iephte isid. 994.29
Ieremias isid. 951.9 & 998.18
Iergeses isid. 1236.54
Ierico isid. 1186.3
Ieroboam Isid. 995 41
Iehu Naue Isid. 951.6
Iesus isid. 981.47
Iezabel isid. 591.47
Igitur positum pro postea N 556. 39
Iggerunt V 1.35
Ignarum N 557.16
Ignauus is.1028.19 & 1078.20. V.G 1367.26
Ignauiter pro ignauè N 775. 30
Ignauit N 555.27
Ignauum N 501.46
Ignescitur N 755.9
Ignia vitia F.P 298.45
Ignis V 13.43

ignis vesta F.P 297.46 is. 1289 34
ignobile N 687.55
ignobilis Isid. 1078.34
ignominia N 496.21 V.G 1334.18
ignoscere N 729.39 V.G 1331.10 & 1340 56
ignoscite, veniam date N 668 52
noscite vel discite N 768 54
ignota N 554.25
ignotus Is 1078.37
ilcos Is. 916.36
ilex Is. 1245.59
ilia dicta ab ima F.P 298 52
ilias dicta ab ima F.P 258.52
ilias fluuius Is. 1157.47
ilico, statim, mox N 668.40
ilicenus V 68.54
ilium quid is. 1098.4
illac one V.G 1379.14
illatebrare N 557.21
illatio inductionis Is. 862 27
illex N *exlex* N 488.40 N 735 28 V.G 1373.55
illicere, propriè illaqueare N 486 48
illico, illò N 668.43
illix N 733.28
illex V.G 1345.34
illucere V.G 1349.38
illustris Isid. 1077.11
illuuies N 555.5 V.G 1379 12
illusio sum N 716.25
illyricum is. 1168.16
imago N 702.51 *similitudo* N 671.6 *vagina* N 671.8
imago Dei Is. 982.50
imbarbescere F.P 296.57
imbecillis is. 1077.20
imbellia F.P 297.59
imberbi N 762.7
imbres N 43.2 is. 1147.22
imbrex F.P 299 60
imbrica tempestas F.P 298.1
imbrices N 554.50 is. 1200. 44
imbuere, intimare N 668.26 *initiare* N 668.29 *inficere* N 668 32 N 777.56
imbuli is. 1192 55
imbutum V 22.4
imbutum est F.P 258 2
imitatione filii, qui dicuntur isid. 1054.44
imitas N 751.3
imitatio N 729.55 V.G 1341.10
imum V.G 1330.5
immane, ingens N 667.43. *foedum* N 667 44 *minimè bonū* N 667.46 *nocens* N 667.47 V.G 1331.48
immanis Is. 1078.7
immarcessibilis Is. 1077.17
immasculus F.P 298.11
immatura mors isid. 1105 9
immemor V.G 1367.26 is. 1078 23 & 1090.25
immensus Deus is. 980.19
imminere, deberi N 682.22
immissum pro demissum N 557.41
immire N 485.11
immitte N 703.43
immittere dimittere ad prolixitatem N 621.28
immolare F.P 298.6 N 627 51
immutatio is. 971.57
immortalis Deus Isid. 979.20
immortalitas N 774.10
immunditia N 605.38
immundus N 682.36
immune N 490 54
immunis F.P 298.8 is. 1078 10
immusculus F.P 298.13
impages dicuntur F.P 298.19 V.G 1373.10
impancrare N 515.34
impar numerus is. 888 52
imparens F.P 298 27
impares F.P 298.26
impariter, impar numer. Is. 889. 13
impariter par numerus Isid. 889 6
impassibilis Deus is. 979.53
impedire, implicare N 672.12 *inuoluere* N 672.12 *probrum ducere* N 672.14 *sordidare* N ibid.
impediti vocabuli proprietas N 515.44
impedimenta F.P 298 29
impenetrale F.P 298.30
impendium V 30.35
impendio pro magis N 556. 53
impensa F.P 298.32
imperandes V 99.10
imperandi declinatus V 99 17
imperatorium is. 827 14
imperator V 16.17 is 1046 11
imperator, quid dicitur res gerere V 42.31
imperiosus 1436.14
imperitus Is. 1078.26
impertire N 504.8
impertit N 750.23
impescere F.P 298.35
impetigo Is. 919.35
impetus F.P 298.39 V er. 113 5 231.56
impetix F.P 298 37
impetritum F.P 298.38
impiatus F.P 298.43
impigritas N 554.53
impiè F.P 298.45
impius Is. 1077 3
impium N 716.36
implacidum N 704.53
implagium is. 1288.42
implere N 713.30
implexum F.P 298.44
implicare N 553.35
impluuiatus N 791.45
impluuium V 26.58 F.P 298 47
impolitia F.P 298 50
impomenta F.P 298.53
imponere sæpe ponere N 520.48 *dare* N 670.50
impons V.G 1355.16
impopulum pro ad populum N 557 37
imporitor F.P 298.55
importatum N 557.58
importunum F.P 298.54
importunus Is 1077.50
impos V 3.38 F.P 298 57
impossibile mendacium Is. 895.9
impostor Is. 1078.53
impotens N 557 3 & 667.13
impotentia N 781.35
imprimere N 713.35
improbum, minimè probum N 669.59 *fatum* N 670.2 *turpe* N 670.8
improbus F.P 299.2 is. 1077.53
improuisus Is. 1078.18
impudens, ignarus V.G 1356.21 & 25 is. 1078.41
impudicus is. 1078.43
impudicatus F.P 299.4
impugnare V.G 1327
impulsor V.G 1358.43
impurè N 557.29
impurus N 707.9 & 668 16
improbus V 668.21
imputatum F.P 299.5
in acie qua forma sunt Is. 1149 39
inachus amnis Is. 1158.3
inæquales numeri is. 880.12 & 87.. 32
inambulare V.G 1332.24

inane, concauum N 669. 31 *sine pondere* N 669. 29 *vacuum* ibid. *vacuum sine leue* N 669 32
inanis pro inanitate N 553.58
inanima sine anima N 556 21
inarculum F.P 299.16
inaudere N 555.50
inaudituum N 557.6
inauros is. 1307.47
incalanto F.P 299.19
incantatores isid. 1021.26
incau llatio F.P 299.22
incensit F.P 299.23
incensum quid dictum isid. 922 45
incentor is. 1077.28
incertus ager V 7.10
incertum V.G 1332.22
incessores latrones F.P 301. 53
incestare N 744.2
incestus isidor. 1078.44
incerta N 553 30
incessere F.P 299.25
incesti iudicium is. 934.18
incessum N 744.1
incestus F.P 299.27
inchoare V.G 1334.36
inchoatiua is. 827.6
inchoaui unde. Ver. 116.50
incior F.P 299.32
incidere N 688.47
incilare N 554.30
incilla F.P 299.36
incincta isid. 1078.55
incipere V.G 1334.36
incisim, quasi sinul N 557.52
incita quid dicitur N 553. 40
incitega machinula F.P 299 40
inclamare F.P 299.43
inclutus F.P 299.44
inclytus isid. 1077.10
incocta F.P 299.45
in cælo templum dicitur V 47 29
incola is. 1052.47
in columba specie venisse is. 986 50
incomitiare F.P 290.48
incommutabilis Deus isid. 979 34
inconciliasti F.P 299.52
inconspectium F.P 1299.55
inconstans is. 1077.21
inconsulto N 555.1
inconsultus is. 1078.26
inconueniens isid. 864.52
incorporalia nomina isid. 823 59
in corpore quædam discretionis facta isid. 1102.31 *quædam tantum decoris facta* Isidor. 1102.29 *quædam & vtilitatis & decoris facta* is. 1102.26 *quædam vtilitatis causa facta* Is. 1102 24
incorporeus Deus Is. 980.15
incorruptibilis Deus Is. 979 30
incoxare N 505.4
incredibile mendacium Isidor. 865.4
increpare, sonare N 771.19
increpitas & increpat N 671 11
increta F.P 299 60
incrustatum N 556.60
incubi unde dicuntur Is. 1032 36
incubo quid Isid. 1032.41
incumbere N 684.22
incursim pro celeriter N 556 4
incuruicerüicum V 4.13
incus is. 1289.59
incuruiscere N 552.5
indecoris N 759.26
indemnis is. 1078.14
indepisci F.P 300.2
indeptare F.P 300.3
index Is. 1078.39
Indi Is. 1039.52
India Is. 1161.47
Indicare N 555.32. V.G 1357.1
indicatiuus Is. 827.13
indicit bellum, indixit funus V 40 3
indicium V ibid.
indicta isid. 976.40
indictum N 555.50
indictiuum funus F.P 300 4
Indicum quid is. 1295.20
Indicus sinus Is. 1151.20
Indigena Is. 1078.40 *Indigena* Isid. 1052.45 *Indigenes* V.G 1351.47
Indigetes V.G 1351.48 V.G 1366.6
Indigos nomen F.P 300.6
indigitamenta F.P 300.10
indigitanto F.P 300.11
indipiscere N 556.57
indiscriminatim N 556.7
indocile V.G 1367.33
indoctum V.G 1367.34
indolentia N 556.28
indoles N 741.29
indolis Is. 1077.2
Indorum gens is. 1036.7
Inducere, fingere N 681.32 *immittere* N 671 32 *instituere* N 671.36 *persuadere* N 671 34
induci, fallaciis decipi N 671 41 *delectari* N 671.38
Inductio is. 862.22
inductionis membra Isid. 862 19
indulgens Ver. 1135 8. 231.56
indulgere, augere N 669.32 *clementem esse* N 669.23 *desinere* N 669.27 *dare* N 669 12. *spatium maius dare* N 669. 20 *temperare* N 669 23 *veniam dare* N 669.14
indulgitare N 555.18
indumentum Is. 1298.56
indumentum pellicium Is. 1301 57
Indus fluuius Orientis Isid. 1156.56
Indusium N 789.5
industrium antiqui indostruum F.P 300.15
industrius Ver. 12.5
industrius Si 231.56
induuia, tunica serpentum Isid. 1126.7
inebra aues F.P 300.18
in eligendo marito quatuor spectanda Is. 1006.53
inenodabile N 490.55
inepti proprietas N 517.19
ineptitudo N 556.56
ineptum V.G 1354.50
ineptus Is. 1078.29
ineptum V.G 1357.48
inermat F.P 300.23
inermus is. 1078.17
inermus pro inermibus N 761 31
iners is. 1078.16
Inertia N 676.12
Inerticula is. 1240 36
inexpiabilis Is. 1077.32
inextinguibilis N 558.13
infabre N 506.2
infamia V.G 1334.19
infamis Is. 1077
infans is. 1103.8
infans vnde dictus N 514.32
infantes V. 38 29
infantia is. 1102.43
infaustum V.G 1337.13
infaustus N 698.37
infector V.G 1334.12

Infectores V.G 1373.52 F.P 300 25
Infectum quid is. 1226.8
infelicitent N 555.39
Infelix V.G 1354.48
Infen us V.G 1367.51
Infera F.P 300.28
Inferior Germania is. 1167 47
Infestum mare N 554.44
Inferum vinum F.P 300 30
Infertum is. 1316.26
Inferum N 508.53
Inferus is. 1183.11
Infesti proprietas N 511 60
Infestum quid N 557.10
Infibulati F.P 300.2
Inficiatio is. 934.4
Inficiatores quid N 557 60
Infi ciator is. 1078.49
Infimum V.G 1330 5
Infimus V 8.15
Infindere F.P 300.34
Infinita is. 826.4
Infinitas N 513 8
Infiniti numeri Isidor. 893 15
Infinitio N 557.32
Infinitum V 67.3
Infinitum quaestionum genus is. 866 1
Infinitivus is. 827.21
Infirmus is. 1077.20
Infiteri F.P 300.38
Infitiari F.P 300.39
Infixum est N 682.28
Infecundum N 715.16
Informe N ibid.
Informis is. 1078.4
Informo V 42.37
Infra classem significatur F.P 300.40
Infractio N 553.58
Infrendens is. 1077.57
Infrenis is. 1077.56
Infrequens F.P 300.43
Infula is. 1306.33
Infula V 50.2 F.P 300 45
Ingeneraretur N 553.26
In generosis equis quatuor spectantur is. 1114.21
Ingeniosus V 62.51 is. 1076 51
Ingenitus is. 982.33
Ingenium, naturalis sapientia N 667.38 sua sponte vel natura N 667.3
Ingens N 717.18 F.P 300 47
Ingenui unde dicti isid. 1053. 6
Ingloriosus is. 1078.2
Ingluuies F.P 300.51 V.G 1379 11
Ingluuiosus is. 1078.1
Ingredi N 712.33 & 739 38
Ingressus N 602.44
Inguina is. 917.1
Inhabitare N 700.28 & 714 56 possidere N 703 28
Inhabitat N 715.46
Inibi pro sic N 554.19
Inigere pecus F.P 300 55
Inyt F.P 300.56
Inimiciter N 774.14
Inimicitia N 557.25
Inimicus V.G 1367.31 is. 1077 45
Inquat N 555 43
Iniquus N 705.26 is. 1177 36
Initia V 12.14
Iniuges boues F.P 301.14 PL. 80.41
Iniuria N 726.15 V.G 1335.2 & 1362.45 & 1338.21. is. 933 28
Iniuriosus V.G 1357.11
Iniurie pro iniuriose N 554. 27
Iniurium F.P 301.15
Iniustum bellum isidor. 1265 17
Inlaqueatum F.P 301.16
Inlaudabilis isidor. 1077 33
Inlex F.P 301.18
Inlices canales F.P 301.23
Inlicitator F.P 301.25
Inlicium F.P 301.26
Inlitterata pax F.P 301 31
inlustre V 59.10
in memoriam redire N 732 15
in memoriam reuocare V.G 1343.2
inniti V.G 1345 28
innixum pendere N 690 58
innocens, integer & incorruptus N 669.6 & 734.26 bonum, nulli nocens N 669.4 innocuum V.G 1344.42
innocuus N 734.16 is. 1077.5
inofficiosum testamentum is. 929 23
inolescere V.G 1347.41
inops V 17.9 N 500.22 is. 1078 30
inori F.P 301.35
innox is. 1077.6
innuba is. 1065.44
innubere pro transire N 554. 39
innumera N 558.16
innuere N 730.33 V.G 1332.59 & 1341.36
in pelle lanata F.P 301.36
in procinctu F.P 301.48
inquilini isid. 1051.38 & 41
inquilinus F.P 301.44
inquinatum N 675.35
inquirere 692.3 V.G 1329 18 7
inquisitio is. 1273.1
insane V 56.31
insania N 733.19 & 746.
insanitas N 513.13
insaniter N 771.18
insanum pro insane N 556. 21
inscitum V.G 1359.60
insciens V.G 1352.14 is. 1078. 24
inscribere V.G 1346 56
insecta F.P 301.48
insepitum F.P 301.50
insepultus N 685.9
insequae apud Ennium F.P 301 5
insequenter, deinceps N 697 24
insequi fugare N 690.58
insicia V 19.54
insidiari N 714.59
insidiosum N 718.29
insi iosus is. 1078.52
insigne, magnum N 672.6 praestans N 672.6 vita necessarium N 672.8
insigne F.P 301.55
insigatte N 556.5
insimulare V.G 133 2
insinuari N 515 58
insipare F.P 301.60
insipere F.P 302.1
insita V.G 135 51
insitio is. 1240.46
insitum F.P 302.4
insolens N 667.13 non solens N 669.18

Insolutum N 554.14
Insomnia V.G 1361.29
Inspecta in philosophia is. 874 & 8
Inspicere N 711.57 V.G 1349.58
Instaurare F.P 302.9
Instauratio is. 1290.56
Instituere N 695.25 & 700.55 confirmare N 671.36
Institutio aquitatis isidor. 853.48
Instructum is. 932.29
Instructura is. 1290.50
Instructura parietum isid. 296.10
Instruere V.G 1346.59
Instrumenta categoriarum Isid. 875.60
Instrumentum is. 932.28
Insuasum F.P 302.13
Insubuli is. 1305.54
Insuescere V.G 1347.35
Insule F.P 302.15
Insula quid dicta isidor. 1174.10
Insulsitas N 501.45
Insulsum N 501.41
Insultare, iniuriosius aliquid dicere N 671.46 insilire N 671.44
Integrare N 555.45
Intelligentia is. 987.39
Intelligere V.G 1353.6
Intelligi V.G 1363.15
Intelligis N 715.57
Intemeratus is. 1077.19
Intemperia N 761.41
intempesta V 54.59
Intempesta nox V 31.47 F.P 302.21
Intempestiua abundantia N 677.1
Intempestiua Is. 949.2
Intendere illigare N 670.57 innectere N 670.57
Intentum, extensum N 670.55
Intentus N 670.53
Interamna V 8.52
Intercalares dies isidor. 967.46
intercisapilium Isidor. 1097.36
intercapedo F.P 302.25
Intercessor is. 983.33
intercidium Is. 1093.12
interfuit dies V 35.36
inter cutem flagitati F.P 302.27
interceptius F.P 302.29
interdianum Is. 937.34
interdicere V.G 1359.54
interduatim F.P 302.31
interficere V.G 1330.54
interficere, concremare N 971.531 consumere N 671.55 finire N 671.55 occidere N 671.49 perdere N 671.53
interfici N 737.10
intergerini parietes F.P 302.33
interior homo is. 1085.29
interire N 721.28
interlunium luna isidor. 907.16
intermestris V 31.20
intermissio is. 1236.15
internecida is. 1078.47
internectui iudicium isid. 953.48
internecinum F.P 302.35
internectio F.P 302.37
internecto is. 1267.29
interpellare, adire N 671.1 commouere N 671.1 dicere N 671.59 ducere N ibid.
interpolare N 502.4
interpres isid. 1076.56 auctor N 670.45 obscuri dissertor N 670.43
interpres V.G 1363.17
in terra V 47.32
interregnum F.P 302.39
in terris templum V 47.43
interrogatio V.G 1355.50
intertrimentum V.G 513.64.9 V 29.3
internalla isi. 1201.6
intestabilis is. 1077.51
intestata hereditas isidor. 931.28
intestatus N 668.1 sine testamento pereens N 667
intestina quid dicuntur Isidor. 1000.42
intolerabilis N 554.57
intra & extra ousiam Ilid. 877.21
intrahere F.P 302.40
intra ousiam quid is. 877.17
intricare N 487.44
intrigo & interrigo V 29.5
intripola vestis Isid. 1300.19
introire N 700.40
intubus isid. 1261.43
intundem. Isid. 1290.3
intueri V.G 1328.12
intus & contusi N 749.29
inuagium V 22.44
inuahi, aggredi N 671.24 increpare N 671.24 velle N 671.23
inuadere, appetenter incipere N 668.4 quasi in vadum ruere N 668.7
inuenibo N 754.23
inuenire N 687.31 V.G 1331.34 N 685.48
inueniri V.G 1355.10
inuentor is. 1026.52
inuenustus V.G 1354.48
inuestes N 508.47
inuestigare V.G 1363.42
inuestu is. 1078.56
inueterascere N 730.23
inueteratus is. 1078.6
inuident V 41.59
inuidentia N 733.38
inuidia N 733.37 inuidentia V.G 1344.10
inuidiosum N 555.13
inuidiosus is. 1077.49
inuidus is. 1077.48
inuisibilis deus isid. 979.45
inuisum is. 1077.50
inuitare N 666.28 repleri & 666.48
inuitari, delectari N 666.38
inuitius N 558.8
inula Isid. 1262.55
inuncare N 554.11
inuocatur V.G 1379.8
inuolare N 501.30 N 536.43 V.G 1331.57 V.G 1371.3
inuolucrum Is. 1321.2
inuoluere, implicare N 670.38 tegere N 670.34
inuoluere, volutum superimponere N 670.32
inuolutus, comprehensus N 670.42 occupatus N 670.40
Ioachas is. 995.18
Ioachim isid. ibid.
Ioannes Isid. 1000.5 & 1000.25
Ioas is. 995.23
Ioathan Isid. 995.28 & 695.53
Iob isi. 993.44
iocosus is. 1077.9
ioculare N. 488.31
iocundus is. 1077.8
Iohel is. 998.37
Iona is. 1001.27
Ionas is. 999.9
Ionathas Is. 995.12
Iones isidor. 1037.12 & 1040.50
Ionici pedes isid. 830.42

Ioppe is. 1185.59
Ioram Is. 995.21
Iordanis is. 1157.31
Iosaphat is. 995.21
Ioseph is. 997.20
Iosias is. 995.35
Iosue is. 994.14
Iosue liber is. 952.20
iota is. 1234.28
iotacismus is. 842.45
Iobiniamba is. 1014.28
Ionista F.P 303.45
ionum & ionerum V 71.72
ironia is. 918.22
ipse, iste V.G 1347.58
ipsullices bractea F.P 362 46
ira, iracundia V.G 1358.13
iracundia v.G 1354.47
iracunditer N 774.25
iracundus N 733.48 V.G 1359.22 & 1334.23 is. 1077.26 iratus V.G 1344.17
irascere pro irasci N 555.52
iratus N 703.41 & 733.48 v.G 1334.23 & 1359.21 is. 1077.34
ircei F.P 302.49
ircens F.P 302.50
ircosus Is. 1078.36
ire V.G 1354.1 ambulare N 672 3 incumbere N ibid.
iris is. 1220.46
iris illyrica is. 1253.19
iros quid dicitur is. 1147.6
irnella F.P 302.51
ironia isid. 850.5 & 871.17
irpices V 23.15 F.P 302.52
irpini F.P 302.55
irquitallus puer F.P 302. 58
irrationales magnitudines isid. 854.7
irrigare Is. 1156.20
irruere sine cautela N 499 10
Isaac Is. 996.21
isachar Is. 996.54
isagoga is. 874.52
isaias is. 998.15
isauria Is. 1166.47
isauricus 1434.24
iscurra is. 1078.58
isicia Is. 1314.52
isis quid appellatur isidor. 1050 25
ismael 993.12
ismaelita is. 1036.10
ismerus is. 1212.50
isocen is. 1314.51
isoplouros is. 894.25
israel isid. 996.35
israelita is. 1038.35
israelita isid. 1038.43
ister is. 1158.29
istrorum gens Isidor. 1041 20
itali vnde is. 1041.35
italia F.P 303.3 is. 1169.56 & 1210.2
italia & Hispania cur Hesperia dicta Is. 1170.1
italus quis is. 1041.33
iter V 7.36 V 6.45 is. 1206.5 nauigatio N 668.60 via & 668 59
iteru N 757.17
itiner N 752.4 & 760.54 isidor. 1206.9
itonida F.P 303.7
itum pro incessu N 553 33
iubar V 31.44 & 55.25 F.P 303 8 is. 911.6
iubere cogere N 666.10 salutem mittere amico N 668.12 velle N 668.11
iubilare V 41. F.P 303. 13
iubileus is. 943.17
iudaea is. 1163.45
iudaei is. 1019.14
iudaicus lapis is. 1211.55
iudas is. 996.49
iudas iacobi Is. 1001.40
iudas iscariotes isid. 1002 46
iudex V 39.58 is. 1273.28
iudicare V 39.57 V.G 1359 53
iudicatum N 556.50
iudices is. 1051.8
iudiciale genus is. 858.46
iudicialis translatio isidor. 860 15
iudicium V.G 1362.32 isid. 1273.6
iudicium is. 952.27 & 951 7
iudith is. 955.33 & 1000.2
iuga montium isidor. 1181 18
iugarius vicus F.P 301.14
iugatum N 529.37
iuge auspicium est F.P 303 17
iugere milui dicuntur F.P 303 19
iugeri proprietas N 513.18
iugerum V 7.30 isid. 1024 46
iugiter & continuo N 687 31
iuglans is. 1245.32
iuglandes N 515.22
iugula V 53.8 F.P 303 23
iugulare v.G 1310.55
iugum V 43.14 F.P 30 25
iulia 1415.36
iulia Romula Is. 1190.27
iulia leges Is. 927.29
iulij 1415.48
iulius & Augustus Is. 941. 9
iulius vnde dictus isid. 1046 29
iumenta is. 1225.18
iumentum N 513.56 is. 1222.1
iuncta is. 851.9
iuncus is. 1260.36
iungendei V 17.19
iunij 1416.13
iunior Is. 1124.35
iuniperus Is. 1247.3
iunius V 35.60 is. 941.7
iunius Epigonus 1410.59
iunius mensis F.P 303.29
iuno is. 1029.6
iouis coniux is. 1029.16
iouis soror is. 1019.15
iuno Lucina V 13.32 & 13 57
iuno, & regina V 13.16
iuppiter V 12.54
iura Isidor. 931.10 V.G 1366 37
iurandum V.G 1380.52
iurgare V 57.21
iurgium is. 1273.16 N 726.31 V.G 1338.33 & 35
iurisdictus is. 1077.1
ius Is. 925.30 & 931.11 V.G 1357 4 & 1364.29 & 1367.23 isid. 1314.59 ciuile is. 926.10 liberorum 929.40 militare 926. 25 naturale 925.56 quiritum 926.43 publicum 926.38
ius vnde dictum Isi. 925.36
iussi pro iussu N 557.46
iusi dies dicebantur F.P 303 35
iustitia isid. 873.12
iustitium P L. 805.14
iustum bellum is. 1265.15
iustus Isidor. 1077.3 V.G 1358 36
iustius vadis F.P 303 58
iuuenalia F.P 303.39

iuuencus V 17.50 is.1112 49
iuuenilitas N 553.30 is.727 55
iuuenis Is. 1103.46
iuuenta N 727.54
iuuenilitas V.G 1338.33
iuuentas V.G 1338 35
iuuentij 1427.13
iuuentus N 727.54 Is.1102 49
iuuentas V.G 1351.24
iuxta coniunctim N 667.2
iuxtim pro iuxta N 556 16
iuxta proximè N667 1 similiter N 667.5

K

Kalendæ V 35.4 is.941 25
Καλλινίκος 1429.32
Καλλινίδης Is. 1310.25
kappa Is. 1234.37
kam is. 992.22
Kanaan is. 992.30
Katholicus Is. 1079 2
kharitas is. 1079.4
kharus is. 1079.3
Κλῶπες quid Is. 1004.5
Κλῶπες is. 1285.13
Κουσὸ Is. 1313 26
kenosis is. 870.24
Koegnis is. 836 17

L

Labascor N 750.47
Labdacismus Isid. 842 49
Labellum Is. 1319 46
Labeonis Is. 1079 33
Labecnes 1440.41
Labes F.P 303.44
Labina is. 1207.17
Labeones V.G 1361.48
Labium N 602 52 is. 1094.2 V G 1346.19
Laboriosum N 559.12
Labra N 756.52
Labra V.G 1367.35 & 1361.40 & 1356.43
Labrum is. 1319 44
Labrusca N 603.27 Is.1259 12
Labyrinthus Is 1193.33 in Lemno, & 1193.46 in Italia & 1193.42
Lac succus maternus N 672.26
is.1096.22 & 1315.5
Lacedæmones Is. 1041.1
Lacedæmonium marmor Is.1213 34
Lacer V.G 1363.2
Lacerare F.P 303.47 V.G 1359.1
Lacerna is. 1302.52
Lacernati Is. 1302.55
Lacerna Is. ibid.
Lacerti N 603.2
Lacertus Is. 1124.42
Lacryma Is. 1093.13
Lacessere N 559.50 V. G 1380 30
Lacessitor Isi. 1079.29
Lacis F.P 303.53
Lacobriga F.P 303 57
Lactans, lactens V.G 1367 44
Lactare N 491.52
Lactaria columna F.P 303 59
Lactatum is. 1316.43
Lacte N 755.18
Lactes intestina N 672 29
Lacteum circulus Is. 905.30 & 1145.22
Lactuca V 18.49. Is.1261.34 & 37
Lactlucinus 1433.37
Laculata vestis isidor. 1299 40
Lacuna F.P 304 2
Lacunar is. 1293.5
Lacunarium is. 1293 7
Lacunaria is. 1321.46
Lacus V 8 31
Lacus Curtius V 24.59
Lacus Lucrinus F.P 304 4 is. 1154.27
Lacus Asphaltites is.1154 33 & 1225 23
Lacus Tiberiadis Is.1154.53 V. G 1373.51
Laertus 1398
Lædere N 687.24
Ledi V G 1362 45
Læna V 22.57 F.P 304.6 N 989 44
Lænas 1436.40
Læsamen is. 1136 22
Lætare lætiscare & lætificare N 556 2
Lætare V 38.21 V 733 56 gaudere V.G 1344.24 & 13 0 31
Lætitudo N 558.2
Lætum, hilarum N 677 31
Læuus N 70.59 is.639.14 & 1079 14
Læua F.P 304.11 prospera N 672.23
Læua quid vocata is. 1095 40
Læuinus 1440.52
Læuum N 511.49 aduersum N 672.21
Laganum Is. 1313.52
lagena is. 1319.23
laicus is. 1008.9
lambda is. 1234.55
lamberat F.P 304.14
lamech Is. 99.9
lamenta N 559.21
lamentatio Ieremiæ isid. 951. 25
lamia quid is. 1032 38
lampa is. 1321.58
λαμυρός 1429.37
lana Is. 1304.47
lanea F.P 304.22
lanea & licia F.P 304. 15
lancea N 799.2 Is.1270 9
lancis grauata Is. 1318 27
lanestum F.P 304.26
languore, torpor N 676. 22
lanij lanista V.G 1356.35
lanio V G 1306.52 & 54
lanista Is. 1029.37
lanitium N 603.55
lanoculus F.P 304 28
lancicia is. 1185.34
lapathium V 18 43 N 795 6
lapidei N. 601.10 Isid. 1251
lapis silex F.P 304.29
lapis offensionis Is. 984 2
lapis specularis isidor. 1220 29
lapis specularis is. 1292.10 & 905.5 1209 47 V.G 1335.29
lapicerus is. 1262 11
lapis F.P 304.34 & 425 .44
lapithæ gens Thessaliæ Isi.1040 20
lappa Is. 1256.14
laquearia is.1199.57 & 1292.59
laquearatorum pugna is.1281.49
laquearium Is. 1293.8
Lar 1408.41
lara V 14.17
larunm Is. 1314.23
Larentalia F.P 304.15

lares

Larex if. 1147.54
Largi N 749.24
Largitas N 558.45 & 761 50
Largitio V.G 1351.23
Largitudo V.G 1361.22
Largiter pro largè N 774 22
Largus if. 1079.22
Lartes 1408.31 & 40
Lartij 1400.18
Lartia praenomen 1408.9
Laruati F.P 304.37
Larua quid if. 1032.28
Lasciuus if. 1097.47
Laser if. 1354.56
Lassus fatigatus N 677.42
Lassus cura V.G 1355.7
Laterna if. 1322.1
Latex F.P 304.39
Latens N 687.58
Later N 558.21
Lateruli if. 1292.48
Laterculum quid if. 964.7
Latere V.G 1379.1
Lateres N 777.30 if. 1251 50
Laterculi if. 1200.45
Latex isid. 1155.39
Latibulet & latibuletur N 539 30
Latina feria V 34.50
Latina lingua quatuor If. 1034 4
Latini à latino Isid. 1041 27
Latini qui fuerunt if. 1953 29
Latitauerunt F.P 304.44
Latium V 8.65
Latonia If. 128.17
Latarius & Priamides V 63 21
Latrare F.P 304.45
Latratus V 51.12
Aurpia quid if. 1023.58
Latrina N 603.43
Latro isid. 1079.35
Latrocinari N 560.17
Latrones V 53.23 F.P 304 46
Latumia F.P 304.50
Latus isid. 1097.20
Lauamur V 92.5
Lauamus N 92.6
Lauare N 746.51
Lauat & lauatur V 51.48
Lauatus sum V 92.9
Laudabile N 731.59
Laudare N 674.21 V.G 1353.37 1356.56 coram V.G 1357.25 in os V.G 1357.27.
Laudatio V.G 1355.21
laudes if. 1243.16
Lauerna dea N 560.23
Lauerniones F.P 304. 56
Laui V 92.8
Lauinia if. 1188.56
Lauinium V 24.28
Lauit pro lauat N 767 39
Laurea isid. 1267.10
Laureati milites F.P 305.1
Laurentalia V 34.33
Lauretum V 25.30
Laurus isid. 1242.13 V.G 371 22
Laus V.G 1334.6 & 1335 41
Lautia F.P 305.8
Lauticia F.P 305.11
Lautola V 26.12
Lautula F.P. 305.14
Lautum lotum N 675.28
Lautumna if. 935.35
Lautus V.G 1356.48
Laxitas V 559.14
Laxitatem distendere N 715. 2
Laxum N 677.8 & 677 12
Lea pro laxa N 559 59
Leana Isid. 1116.23 & 1137 46
Lebetes if. 1320.25
Lectica V 27.44 isid. 1322.31 & 44
Lectiq if. 970.27
Lector if. 1079.8
Lectores if. 1005.40
Lectosia F.P 305.16
Lectulus V 86.48
Lectus dictus F.P 305.18
Legalis status isidor. 859 55
Legati V 16.18 & 40. 44
Legatus N 688.33
Legere V 40.34 oculis scripta percurrere N 672.34 accedare N 672.37 cursum colligere N 672 40 praeterire N 672.48 nauigare N 672.51 eligere N 662 51 N 734.29 eligere V.G 1344 44
Leges V 40.47
Leges redigere in libris isid. 923 [illegible]
Leges nouae if. 925.11 consulares if. 927.29 Faenebres V.G 1373 29
Legio V 16.12
Legio, & diligens & diligentia V 40.54 F.P 305.24 isi. 1048 50
Legiones V.G 1367.46
Legionum proprietas N 515 12
Legis contraria status Isid. 860 43
Legitima & collega V 40 48
Leguli V 40.45
Legules & vindemiator V 17 23
Legumen V.G 1367.41
Legumina V 40.46
Legumina quid sunt N 517 58
Legumina quid & vnde dicta if. 1238.25
Leguminum plurima genera if. 1238 28
Leo if. 1325.43
Lembus N 785.35 F.P. 304 48
Lemnia quid sunt Isid. 1107 27
Lemnisci F.P 305.28
Lemonia F.P 305.32
Lemures N 560.39
Lenis vasis genus N 79.6
Lenitas V.G 1357 47
Lenitudo N 558 45
Lenitus N 704.15
Lenones F.P 305.34
Leno If. 1079.41
Lens N 602.35
Lens quid vocata if. 1238.37
Lenticula if. 1320.4
Lentego If. 919 25
Lentiscus If. 1248.22
Lentitudo N 559 56
Lentuli 1432.11
Lentulus Maluginensis 1428 39
Lentum tardum N 675.50
Lentus N 495.34 & 714 49
Lenunculus N 786 6
Leo if. 911.49 & 984 13
Leocrisius if. 1221.12
Leonis vocabulum vnde if. 11 6 19
Leontophones bestia modica if. 1119 53
Leopardus if. 1117.19
Leparensis F.P 305.36

Lepidi Æmilij 1432.40
Lepidum V.G 1349.53
Lepidus V.G 1356.47
Lepista F.P 305.37
Lepiste N 794.17
Lepos V.G 1349.54
Lepra isid. 919.48 & 52
Leprosus is. 1079.56
Lepus seu leuipes V 1.44 & 18 26 is.1112.3: & 1129.23
Lepor V.G 1349.51
Letria F.P 303.38
Lesbium F.P 305.39
Lesbius lapis isidor. 1214. 17
Letania isid. 670.27 & 32
Lethargus is. 916.5
Letum unde F.P 305.40
Leuare, soluere N 675.6
Leuca is. 1205.14
Leue contemnendum N 680.48 & 704.31
Leuir N 799.10
Leuidensis vestis Isidor. 1100 3
Leuir is. 1066.13
Leuis Is. 1079.30
Leuita is. 1005.26
Leuiticus isid. 050 & 952 8
Lex is. 863.45 & 52
Lex quid is.925.39 & 926.55 & 951.2 V.G 1354.20 & 1367 28 & 1375.18 & 1378.4
Lia is. 993.26
Liba N 603.31 isid. 1313 50
Libanotus is. 1148.44
Libanum is. 1250.48
Libanus is. 1038.37
Libanus mons is. 1180.3
Libare is. 972.5
Libella V 28.46
Libellio N 559.44
Libentina V 37.55
Liber F.P 305.44 is. 961.6 & 1242.5 *à libertate* Isid 1023 20
Liber duodecim Prophetarum Is.954.6
Liber Ecclesiasticus isid. 954 31
Liber Iob is. 952.51
Liber à liberamento appellatus is.1026.50
Liber Samuel Is. 952.31
Liber Sapientia Isidor. 954 25
Liberale V.G 1354.10
Liberales is. 821.5
Liberalia F.P 305.48
liberalia qui vocantur Is.1274 17
Liberalis Is. 1079.21 V.G 1358 6
Liberare N 219.46
Liberè V 37.52
Liberi N 782.19
Liberi cur dicti Is. 1055.1
Libertate uti N 755.22
Libertatis templum F.P 305 52
Libertus unde vocatus is. 1053 9
Liberum & remissum N 677 8
Libido N 739.21
Libidinosus Is. 1079.43
Libitinarium Is. 1300.24
Libra Isidor. 912.9 & 12,1 44
Librarij qui vocati is. 961.13 & 18
Librile F.P 305.53
Librilla F.P 305.54
Libum V 19.17
Liburna is. 1285.44
Libya Is. 1171.28
Libya Cyrenensis isidor. 1171 48
Libyaticos V 68.57
Libycus campus F.P 305 17
Licentia N 603.41
Licia is. 1306.21
Licinij 1425.54
Licinium is.1300.38 & 1296.45 & 1242.43 & 1300.38
licinius 1412.25 isid. 1321 38
licitari N 560.2
licini V.G 1365.18
lictoris proprietas N 512 12
lictores F.P 306.2
lientericus is. 918.24
lienteria Is. 919.5
ligare N 718.20 V.G 1358.27 *legare* V.G 1351.35
ligatura execrabilium remediorum is. 1022.17
ligdinus lapis is. 1213.19
ligellum N 559.60
ligna V 40.52 Is. 1242.41
lignarius is. 1296.6
lignicida V 69.56
lignis gemma isidor. 1221 18
lignum Is. 1256.43
ligo V 23.3
ligones is. 1324.59
ligula V.G 1360.44
ligurrire N 560.13
ligurium Is. 1262.41
ligurius is. 1217.26
ligurius lapis is. 1216.22
ligusticus sinus Is. 1152.3
lilia is. 125.23
lilium V 18.47
lilybaum promontorium is.1179 19
lima is. 1290.19
limaces F.P 306.5
limare exquirere N 673 3
limax, vermis limi dictus is. 1126 48
limbus N 790.13 is.1286.31 isid. 1310 12
limen, limes V.G 1350 15
limensis Is. 1214 73
limes Persicus isidor. 1039 31
limen, locus standi datus N 674.55
limina ostiorum Isid. 199 30
limitatus ager F.P 306 6
limites is. 1203 51
limites maximi is. 1204.1
limnisicus is. 834.54
limpidum vinum isidor. 1316 17
limpha 1316.18
limium N 559.47 is. 1290 20
limus F.P 306.9 Is. 1207.10 is. 1300.34 *cingulum* isid. 1203 55
linea Is.894.39 & 1299.56 & 1296.26
linea vestis is. 129.56
linealis numerus is. 892.5 & 892.15
lingua F.P 306.11 is.1094 51
lingua latina Is. 1034.9
lingua quid dicta? Isidor. 1033 13
lingua sacra, tres isidor. 1033 18
linguarum diuersitas unde? Is. 1034.1
lingula F.P 306.13 V.G 1361.42 & 43
lingulaca F.P 306.9 V 14 54

lim-

Lingulaca N 497.37 N 511 15
Lingulati socci Is. 1312.2
Linna Is. 1301.6
Linostema vestis Isid. 1299 56
Linquere, dimittere N 673 29
Linres N 786.15
Linum is. 1304.49
Liparia suffita is. 1223.7
Liparis insula is. 1178.11
Liquamen is. 1217.31
Liqueris, reliqueris N 674 16
Liquida is. 821.57
Liquidum, suaue N 673.54
Liquitur F.P 306.20
Liquor V.G 1367.36
Lis V 57.19 N 726 34 V.G 1334 45
Litare V.G 1336.39 N 723 3
Litatum F.P 306.21
Litera quid? Is. 819
Litera communes is. 822.3
Lithostrota is. 1293.23
Lite cecidisse dicitur F.P 306 24
Liticines N 511.49
Liticines & Classicos V 16 59
Litostrota is. 1200.18
Litterosus N 559.28
Littora V.G 1369.48
Litus is. 1182.17
Lituus F.P 306.26
Lix N 518.16
Lixa quid? N 518.11 PL. 806.33 Is. 1314.16
Lixabundus F.P 306.30
Lixa F.P 306 31
Lixarum proprietas N 518.7
Lixu, ciuitas Is. 1190 36
Lixiuium N 518.14
Lixula & semilixula N 619 23
Loca N 603.5
Locandi significatio N 677 18
Locare V 5.56
Locarium V 5.57
Locatio is 931.41
Loci muliebres V 5.59
Loci nomina is. 824.54
Locus is. 1320.47
Locuples N 744.23 V.G 1378.1 & 1331.41 Is. 1079.15
Locus V 5.49 V.G 1356.32 is. 876 40
Locusta is. 1141.7
Locus communis Is. 859.29 *decus* N 676.14 *genus* 676.18
Laebesum F.P 306.38
Legi unde N 518.51
Logica is. 519 & 871.41 & 873 38
Logici Is. 1016.10
Loligo V 15.10
Longabo V 20.9
Longa naues isidor. 1285 49
Longa syllaba isidor. 829 25
Longanus Is. 1079.24
Longanimus is. 1079.25
Longè porrò N 697.53
Longinquè & longiter pro longè N 774.56
Longinquum V.G 1329.25
Longiscere N 560.9
Longitorsus F.P 306 40
Longitudo, longinquitas V.G 1361.24
Longobardi qui fuerunt Is. 1042 15
Longum V.G 1329.24 *per planum porrectum* N 676.30
Longurio N 558.38
Longus Is. 1079.23
Lopades N 795.27
Loquax V 39 18 V.G 1376.24 Is. 1079.14
Loquela V 39.23 V.G 1329.8 & 1376.27
Loquelares praepositiones Is. 828 48
Loqui V 39.23 V.G 1351.36 & 1379.29 & 1229.42
Lora N 796.8 & 796.3
Lorgicon Is. 1298.37
Lorica V 20.41 Is. 1272 34
Loth Is. 992.52
Lotiolente veluti lutulente N 558.42
Lotos F.P 306.42
Lubidinitas N 760.40
Lubricum, locum dici Isid. 1182 1
Lubricus Is. 1079.32
L. Flemine Cilo 1419.52
L. Iulius V espici 1411.61
L. Publilius 1407.39
L. Publicius Voler 1412.1
L. Sextius 1410.58
L. Sicinius 1431.57
Lucam bouem V 52.53
Lucani F.P 306.45
Lucania Is. 1314.42
Lucar F.P 306.50
lucanaria festa F.P 306.51
lucanaru pecunia F.P *ibid.*
lucas Is. 1002.58
lucem facere F.P 306.56
lucens, lucibile V.G 1367 47
lucerenses F.P 306.58
luceres V 11.31
lucerna V 21.14 Is. 1321 35
luces N 782.24
lucerium Iouem appellabant F.P 307.3
lucia V 84 25
lucidum V.G 1330.39
lucifer is. 911.4
luciferiani Isidor. 1014 16
lucij V 51.33 & 1398
lucij duplex origo 1406.1
lucilij 1425.12
lucina Is. 1028.9
lucitiosi PL. 803.19
lucius V 84.20. 1417.11 & 12 *praenomen* F.P 307.5
luco 408 2
lucomedi F.P 307. 7
lucomones F.P 307. 9
lucretilis F.P 307 12
Lucretius hostis 1405 58
Lucrinus lacus isidor. 1155 11
Lucrum N 602.49 V 29 1
lucubrum Is. 1372.5
luctantes Isidor. 1296. 59
luctantur N 756.15
luctatio Is. 1275.8.
lucti N 757.43
luculentitas N 560 27
luculentus Is. 1079.7 *à luce* F.P 307 15
luculentum marmor Is. 1214 28
lucuntere F.P 307. 16
lucus Is. 1182.45 & V.G 1339 48
lucuns N 558. 31

Ludere v.?? 1357.45
Ludi vnde vocantur Is. 1274 7
Ludibria N 509.8
Ludices quid? is. 1304.3
Ludi circenses Isid. 1276 48
Ludiplicata N 752.46
Ludorum origo Isid. 1273 60
Lues N 512.22 F.P 307.17 Is. 917.2
Lulligo Is: 1131.1
Luma F.P 307.22
Lumaria falces V 23.27
Lumbago F.P 307.23
Lumbare is. 1300.26
Lumbi quid sunt Is. 1097 53
Lumbricus Isid. 1127 15
Lumen Is. 983.7
Luminosum N 519.1
Luminosum V.G 1330 40
Luna V 13.19. Isid. 1310 37
Lunam proprium lumen habere Is. 906.52
Lunaris annus is. 942.53
Lunula is. 1308.31
Lunius is. 1309.49
Lupa, meretrix Isid. 1080 2
Lupa quid sunt Isid. 1279 33
Lupanar Isidor. 1279 31
Lupanaria N 673.18 Is. 1279 35
Lupari N 559.34
Lupari Is. 1326.16
Lupercalia V 32.41
Luperci V 16.2
Lupinum N 603.36 Is. 1138 42
Lupus V 14.56 Is. 1118.47 & 1129.24
Lura F.P 307.24
Luria Is. 1316.50
Luridi F.P 307.27
Luridus isidor. 1079 54
Lurcones dicti N 488.55.1432 28
Lucinia Is. 1136.28
Luscinia 1440.20
Lusciola V 14.40
Luscior V 86.22
Lusciosi N 590.32
Luscitio F.P 307.28
Lusitania is. 1171.14
Lusores Is. 1203.2
Luscus isid. 1089.53.1440 19
Lustra F.P 307.30 ferarum habitacula N 673.14.
Lustrare N 674.27
Lustra is. 1181.42
Lustratus N 560.29
Lustrici dies F.P 307.37
Lustrum L 35.25 is. 943 11
Lusus vel lusio N 559.4
Ludus N 603.19
Lutaui N 558.27
Lutescit N 559.41
Luteum P.L. 806.37
Luteum membranum Is. 960 32
Luteus N 794.56
Luteus color Isi. 1305 41
Lutulentus N 707.10
Lutum N 603.50 Is. 1207.18 & 1291.56
Lux is 1199.20 & 983.8 N 600 39 Is 1148.8
Luxa F.P 307.40
Luxari N 514.12
Luxum N 514.11
Luxuria N 514.13 & 676.58 & 603.16
Luxuriabat N 755.12
Luxuriosus isid. 1079 45
Lyaeum is. 1315.46
Lyaeus is. 1027.2
Lybies Is. 1044.3
Lybij 1036.22 & 41
Lybistica fabula isid. 814 40
Lycia is. 1166.60
Lycij F.P 307.43
Lychnia isidor. 1249. 24
Lychnites isidor. 1221 20
Lycisci qui dicuntur Is. 1119 21
Lycophos F.P 307.46
Lycophthalmos isidor. 1223 1
Lycurgus Is. 924
Lydia Isidor. 1166.34. & 41
Lydij Is. 1035.55
lympha N 603.39
lympha F.P 307.49
lymphata V 56.33
lymphaticus is. 1079.48
lynx is. 1118.17
lyra Is. 899.18 & 1204 51
lyrici poetae dicti isidor. 1018 36
lyrnessiades F.P 307.55
lytra V 15.13

M

Macedones Isid. 1040 50
Macedonia is. 1168.15
Macedonia nomen vnde is. 1169. 13
Macedoniani Is. 1033.41
Macedonici 1434.31
Macellum V 24.55 F.P 307.58 N 561.30 Is. 1194.29
Maceria N 564.14
Maceria is. 1201.14
Macerias N 562.20
Macer, pro macilentus est N 771.3.
Macilenti F.P 308.2
Mancipatus F 121.7
Machabaeorum isidor. 951. 35
Machabaeorum libri is. 954. 41
Machera is. 1269.19
Machil Is. 1298.29
Machiones Is. 1290.34.
Macor 561.33
Macri V 38.11
Macritudo N 568.1
Macrologia Is. 844.2
μακρὸς Is. 833.26
Mactare, praecipitare N 677 47
Mactatio Is. 971.59
Mactus F.P 308.3 is. 1080 11
Macula, turpitudo N 682.42 & 45
macula retiales N 693.23
maculatum N 675.35
maculosus N 682.36
madefacere N 713.25
mador N 562.10
madusa F.P 308.4
maeander picturae genus N 503 17
maeandrum F.P 308.6
maesta tribus F.P 308.9

maniana

Maniana ædificia F.P 308 20
Maniana appellata S 22
mœrere V 38.9
mœret, dolet N 679.32
Mafius F.P 308.13
maste N 361.60
mastum, triste N 682.60
Magalia is. 1202.33
Magdalena is. 1003.11
Magi qui sunt is. 1020. 54
magis augere N 677.60
Magister Isid. 983. 48 & 1080 31 equitum V 15.40 populi V 15.42
Magistrare, pro regere F. 129 21 F.P 308.18
Magisteria F.P 308.29
Magistratus is. 1051.51
Magistri F 121.22 equitum 121 . 23 populi 121.24
Magmentum V 20. 11 F.P 308 33
Magnanimus is. 1080.19
Magnes, lapis Indicus Isid. 1210 49
Magni ludi F.P 308.55
Magnificare N 687.60
Magnificior F 121.47 F.P 308 49
Magnificissima F.P 308.34
Magnificius F 121.39. F.P 308 38
Magnificus is. 1080.21
Magniloquentia N 564. 36
Magnitas N 561.27
Magnitudines rationales Isid. 894. 5
Magnitudo Solis is. 905.39 Lunæ 905.45
magnum annum dicunt F.P 308 50
Magnum V.G 1331.47
magnus annus is. 942.54.1436 22
Maiestas, vnde F.P 308.58
Maior is. 1080.34
maior amita F.P 309.10
Maior auunculus F.P 309. 11
Maior Consul F.P ibidem 23. & 27
maior Græcia F.P 309.12
maior Græcia S 222
Maior magistratus F. P 309 : 16
maior numerus is. 890. 37
maior patruus F.P 309.9
maior socer F.P 309.17
maior socrus ibid. 18
maiora auspicia F.P ibid. 20
Maiorem Consulem dici F. 125 20
maiores flamines F.P 309.30
Maiores numeri is. 890.14
Maius V 35. 59
Maius mensis S. 222. F.P 309. 1
Maius is. 941. 3
Mala V.G 1379.21
Mala cidonia is. 1143.31
Malachias is. 999. 13
Male isid. 1093.26
Malagma is. 921. 43
Maledicum N 686.35
malè audiam N 564.43
malè possidet is. 931. 14
Maledictores F. 121.27 F.P 309 32
Maleum promontorium is. 1179 28
Maleuoli Mercurij F. 125. 2 F.P 309.37
Maleuoli Mercurij F.P ibidem 43
Malignus, maleuolus N 680. 13 Isid. 1080.5
Malitia N 740.6
malitiosus is. 1080.58
Malleoli N 799. 6 F.P 309 46
Malleolus is. 1239. 18
malleus is. 1290.6
Malluuium latum F. 125.5. F.P 309. 59 & ibid. 53
malo is. 839. 27
malo afficere N 678 9
malo cruce S. 224. 40
Malogranatum Isid. 1243 45
Malomellum is. 1243.38
Maltha F.P 309.58
Malua V 38.48 is. 1261.2
Malum Isid. 1243.23. V.G 1354 16 & 1357.50 & 1379.15
Malum Matianum isidor. 1243 26
Malum Persicum isidor. ibidem 56
Malum Punicum isidor. ibidem 43
Malum terræ is. 1255. 20
Malus Is. 1080.54
Malus arbor is. 1287.10
Mambres is. 993.56
Mamercus S. 221
Mamercus prænomen F.P 309 60
Mamercus 1406.7 1411.40
Mamers F.P 310.2
Mamertini F.P 124.12
Mamilia turris F.P 310.35
Mamilij 1415. 29
Mamiliorum familia S. 221. F P 310. 37
Mamilla is. 1096.12
Mammeata N 561. 54
Mammosa V 62. 49
Mamphula Ver. 113 8 F.P 310 41. S. 223.6
Mamphur F.P 310.48
Mamurij F.P ibid. 52
Mamurium Veturium V 38.2
Manaen is. 999.54
Manales PL. 801.28
manalis fons P 122. 58
Manalis lapis F.P 311.12
Manalis fons F.P 311.6 & 8
Manare F.P 311.21 & 25
Manare solem F 124.6
Manasses isidor. 995.33. & 997. 35
manceps F.P 311.40
Mancini fana F.P 311. 47
Mancipatio is. 932. 39
Mancipia V.G 1357. 13
Mancipium V 43. 50 Isidor. 1053. 1
Mancus N 56.42
Mandare N 560. 57 & 681 50
Mandatum is. 930 18
Mandibula is. 1093. 33
Mandier V 57. 30
Mandones N 492. 6
Mandragora is. 1255.18
Manducatur N 752.54
Manducum V 57. 32
Manducones & manduci N 492. 5
Manducus F.P 311. 50
Mane V 31.28
Manè à diis Manibus F.P 312. 36 N 520.32 is. 939. 11 V.G 1379.33
Manere, loco insistere N 682 16 exspectare N 692.11
Manes Dij, F 123.1 F.P 311. 57
Manes pro boni S. 224. 1 isid. 1032.18
Manet inhæret N 682. 28
Mania N 84. 25
Mania quid is. 9.7 39
Maniæ S. 221. & 223 45
Maniæ turpes F.P 312. 18
Manica N 682 53 & 55 isid. 934.60
Manichæi is. 1012.38
Manicleata tunica isid. 1299 26
Manicula F 1310.

Manij 1398
Manimoria V 381
Manipularis miles V 43 52
Manipulatim N 564.17
Manipuli N 798.57 Isidor. 1268.7
Manipulos exercitus V 16 28
Manipulus quid is. 1049.14 N 1260.40
Manius V 84.20 S 223.40 F.P 312.2 I 1406.15 1410.9
Manius manißime V 71.53 & 86.27
Manlia gentis F.P 312.32
Mannus quid is. 1115.13
Mansitium F.P 312.37
Mansues F 121.34
Mansues pro mansuetus F.P 312 38
Mansuere & mansues N 755 24
Mansuetum quid N 516.37
Mansuetus is. 1080.22
Mansum N 563.25
Mantare S 221 F.P 312.45
Mantat, pro manet N 769.1
Mantia is. 1021.8
Mantelia .isid. 1304.21
Mantelium V 47.53
Mantha agrestis Isidor. 1259 10
Manticularia F.P 312.48
Manticularum vsus S 221.F.P 312.53
Mantisa F.P 313.7
Mantua is. 1189.34
Mantum is. 1302.57
Manubia V 62.50 S 221.F.P 313 11 N 552.23 & 727.32 PL. 806.46 is. 1167.33 V.G 1339 13 & 1364.26 & 1373.59
Manubrium V 43.53
Manum, quid N 520.31
Manum bonum Is. 1078.8 mentum S 221.14
Manum & mentum prouerb. F.P 313.22
Manumißio is. 1054.60
Manumissus quis dicitur is. 1053 14
Manumitti dicebatur F 123.50 F.P 313.28
Manuos S 223.59
Manuos in carminibus F.P 312.5
Manupretium V 29.17 & 43 51. V.G 1376.21
Manus quid dicta Is. 1095.29
Manus impositio is. 973.49
Manutergium Is. 1304.29
Manus Dei is. 982.54
Manapalia S 224.8 F.P 313 38
Mappa Isidor. 1304.24
Marcellus is. 1296.29 1431.52 isid. 1290.9
Marcens, granatus N 677.44
Marci 1398
Marcij 1425 14
Marcomanni Is. 1042.28
Marculus is. 1290.8
Marcus is. 1002.57 & 1290.8 1406.27
Mare isid. 1151.6 & 10
Mare magnum isidor. 1151 53
Mareotica vua Isidor. 1240 40
Margarita is. 1218.12
Margaritum N 604.30
Margo is. 1182.23
Maria is. 1003.6
Marisca N 795 19
Maritus isid. 1065.3
Maritima is. 1182 24
Marmora is. 1213.26
Marmorati parietes isidor. 1293 13
Marmorum genera & colores Is. 1213 31
Mars, belli is. 1027.34
Marsi gens Italia isidor. 1041 44
Marspedis F 125.17 F.P 313 44
Marspitris V 87.11
Marsupium N 564.24 is. 1320 57
Μάρσυπος is. 1230.58
Martha is. 1003.11
Martialis Flamen V 15.56.52 42
Martialis campus F.P 313 48
Martias Kalendas matrona F.P ibid. 52
Martionista is. 1012.1
Martyres is. 1003.33
Martyrium is. 1197.16
Martyrum primus Stephanus is. 1003.43
Martisia is. 1114.50
Martius mensis S 224.36 F.P 313.55 Is. 940 52
Masculina & feminina vocabula P 120.6
Masculus pro forti N 563 58
Massageta is. 1039.37
Massilia is. 1189.56
Maßilij Is. 1044.17
Masticina vestis isidor. 1299 55
Masticinum is. 1305.45
Mastruga vestis isidor. 1301 16
Mastrix is. 1251.11
Mataxa is. 1306.12
Matella N 791.9
Matellio N 21.6 F.P 314.13
Mater N 678.90 Ver. 113.12 N 722.25 is. 1653.60 V.G 1336 21
Mater, matuta F 125.29 F.P 314.20 & 30
Materfamilias N 712.45 & 50
Materfamilia Ver. 113.2; F.P 314.14
Materia is. 1296.46 V.G 1335 14
Materies V.G ibid. 14
Martera F.P 314.36
Matthaus is. 1002.31
Mathematici is. 1021.57
Mathesis quid dicitur isidor. 913.5
Mathias is. 1002.52
Mattalea F.P 314.39
Matrescam N 561.38
Matrices Ver. 113.13
Matrici F.P 314.40
Matrimes ac patrimes F.P 314 42
Matrimonium Ver. 113.12 Is. 1066.18 V.G 1368.12
Matrix isid. 1101.14
Matrona N 712.44 & 47. isid. 1054.14 & 1065 52
Matrona materfamil. V.G 1358 7
Matrona Ver. 111.16
Me pro mihi antiqui F.P 315 38 & 314.57 F 122.7
Matrufamilias V.G 1343 27
Matronis aurum F.P 314.59 F 120.12
Matula F.P 315.13
Matura poma is. 1242.39
Matura, id est naturalis mors is. 1105.10
Maturare N 512.3
Media positura is. 833.59 V.G 1174 53
Maturo V.G 1379.36
Maturum celer N 681 57
Maturus N 678 49
Matusalem is. 992.2

Matura Ver.117.12 F 124.11 N 520. 33
Matutinum is. 940. 13
Matutinum officium isid. 969 57
Mauors is. 1303. 38
Mauri is. 1044.4 & 5. 21
Mauritania is. 1172. 38 *Casariensis* is. 1172. 44 *Tingitana* is. 1172. 52
Mausolea is. 1202 1
Maxilla is. 1093 31
Maxima hostia F.P 315. 20
Maxima dignationis flamen F 122. 20 F.P 315. 5
Maximi annales F. P ibidem 23
Maximitas N 561. 9
Maximum pratorem dici F 125. 8
Maximus 1436. 8. 1436 20 isid. 1080. 36
Maximus Curio F.P 315 32
Maximus Pontifex F.P ibid. 34
Maximus Prætor F.P ibid. 26
Maxumus is. 835.20
Meander fluuius is. 1157.53
Meatus V.G 1378.4
Meatus Is. 1098 29
Mecastor F.P 315. 44
Mechimonium N 563.47
Meconites is. 1223 4
Meddix F.P 315. 47
Medi unde is. 1037.12
Media urbs is. 1185. 1
Media isid. 1262.35
Media gemma is. 1219.12
Media nomina is. 824.17
Medialis F.P 315.50
Mediastini N 565.5
Mediator is. 983.21
Medibile F.P 315 52
Medica quid dicta isid. 1238 48
Medicamentum N 679. 51 V.G 132.7
Medicina N 494. 15 is. 913.1
Medicina iumentorum is. 921 46
Medicina artis repertor quis is. 913.26
Medicor V.G 1367.52
Medicus V 17. 14
Medi is. 1038. 15
Medimnus is. 1233. 44
Medimnum N 604. 26
mediocre N 777 45
Mediocres numeri isid. 889 28
Mediocriculo F 121. 52
Mediocriculo vsus F. P 315 54
Mediocriculus F. P ibid. 58
Mediocris is. 1080 40
Mediocritas N 499 36
Mediolanum is. 1189 25
Medioximum N 563. 52
Medioxumum F.P 316. 1
Meditari N 683. 19
Mediterraneum mare is. 1158 57
meditatiua is. 827.4
Mediterreum melius F.P 316 2
Meditrinalia V 34.15 F.P 316.4
Meditullium F.P 316. 11
medium noctis is. 949. 5
Medius fidius compositum F.P 316.14
Medius fidius isidor. 1054 37
Medullitus F.P 316. 21 N 562 49
Medulla is. 1097. 75
Medus is. 1116.52
Mefancilum F.P 316. 23
Megalesia V 33. 11 F.P 316 23
Mel Is. 1315. 21
Melachim is. 952.40
Melancoryphi F. P 316 24
Melancholia unde is. 915. 70 & 917. 42
Melandria atque Vraon V 14 51
Melantes is. 1212.54
Melanurus is. 1129.37
Melchisedech isidor. 992 48
Melchisedechiani isidor. 1011 52
Melectrisis is. 1222. 13
Mella is. 1244.13
Melibœa F.P 136.27
Melica F.P 316.29
Melicerta Philomede V 89 13
Melicerta V 70.57
Melicertes & Philomedes V 89 11
Melichloros isidor. 1216 25
Melicratum Is. 1316.54
Melinum is. 1225. 49
melior 1080 60
Melis F.P 316. 32
Melo quid is. 1120. 23
Melochinum N 793.40
Melofos is. 1244.37
Melos N 604.18 *insula* is. 1177 13
Melotes is. 1303.11
Melotius is. 1213.5
Meltom, meliorem dicebant F.P 316. 36
Membrana Is. 960. 14
Membrum F.P. 316. 37 is. 1096 45
Memini illam rem N 779 51
Memini me facere V.G 1347 3
Memini me fecisse V.G ibidem 4
Meminisse V 37. 38 N 732. 13 V.G 1342. 58
Memmij 1416.16
Memnonides aues isidor. 1135 57
Memor Is. 1080.30 V.G 1357.23 & 1329. 47
Memorans is. 980. 49
Memorare F.P 316. 40
Memordi N 563. 36
Memore pro memoriter N 774 16
Memoria N 564.58 is. 987. 39 & 1090.25
Memoriose V.G 1329. 48
Memoriosus, memoriosior F.P 316.42
memoriosus V. G 1329 46
Memoriter V.G ibid. 49
Memphitis lapis isidor. 1212 1
Memphis is. 1187. 16
Memphiticus rufus isidor. 1208 35
Mena N 795.9
Menandriani isidor. 1011 2
Menda V.G 1360.39
Mendacij species isidor. 869 3
mendacium dicere N 732 21
Mendax N 718. 32 isidor. 1080
Mendicabiliter N 562.34
Mendicimonium N 563 47
Mendicum dici F 125.27 F. P 316.45
Mendicus Ver. 313. 20 is. 1080 43 V.G 1375.58

Mendum N 804.42. V.G 1360 38
Menenius Agrip. 1411.58
Meniana unde N 520.11
Mensa F.P 316.51
mensa vocabulum is. 1311
Mensa in aedibus sacris F. 123 30
Mensarij F.P 316.60
Mensis V 32.17
Mens quid vocata Isidor. 1090 16
menses legitimi quid Is. 940 36
mensis is. ibid.33
Mension N 760.47
Menstrua is. 1101.37
Mensura isidor. 1204.20 & 1232.2
mensura propriè vocata quid is.1232.10 corporis is. ibid.4 temporis Is. ibid. 8
Mensura viarum milliaria is. 1205.9
Mensa is. 1262.57
Mente captus F. 124.3 F.P 317 2 V.G 1374.15
Mentiri N 732.21
Mentiri & mendacium dicere V.G 1343.8
Mentum F.P 317.8 isid.1094 43
Menum is. 1305.43
Meones is. 1036.5
Meotidis palus Is. 1152.19
Mepalia S 224.5
Mercatus N 603.60
Mercatum Is. 1194.31
mercatus is.932 57 V.G 1338.41 N 726.42
Mercati N 562.16
Mercatura N 726.41
Mercedicius F.P 317.9
Mercedonia F.P ibid. 11
Merces V 9.53 & 28.53. & 29 16 & 63 23 V.G 1376.20
Mercenarij unde N 679.48 is. 1052.11
Mercimonium N 604.14
Mercurius F.P 317.12 isid. 1023 19 & 1027.6
Mercurius Trismegistus Isid. 923
Merenda F.P 317.15 N 499.7 Is. 1314.17 & 1315.59
Merendare Isid. 1313.20
Mereri V.G 1359.46
Meret N 679.41 V.G 1330.11
Meretur N 679.25 & 747 43
Militat N 679.34
Meretrices unde N 679.48 & 789.47
meretrix V.G 1337.11 N 722 14
Meretur V.G 1330.11
Merga furcula F.P 317.17
Mergus isid. 1138.5
Mergus V 15.3
Merica V.G 1350.41
Meridies V 31.17 N 117.16 & 737.60 is. 904.36 & 939.17 & 1143.4 & 1316.6
Meristes is. 1010.41
Meritauere F 121.36 F.P 317 22
Meritissimo N 562.57
Meritum equorum Isid. 1114 33
Meritum & dignitas N 717 50
Meropes Is. 1136.15
Merosum V.G 1350.42
mersaret N 562.6 N 562.40
Mertat, pro mersat F.P 317 27
Merula V 14.44 1434.6 Is.1139 29
Merum quid dicitur is. 939.19 1143.6 & 1315.55 & 57 F.P 317.28 solum N 679.8
merx, mercatura V.G 1338.40 N 726.40
Mesapia origo is. 1189.29
Mesia Is. 1167.49
Meson F.P 317.32
Mesonictius is. 937.45
Mesopotamia isidor. 1162.43
Mespila is. 1244.40
Messala 1434.17
Messias is. 981.52
Messis N 604.39 isidor. 1236.38
Messorium is. 1318.23
Mesticium is. 1305.46
Metalepsis is. 848.2
Metalli S 224.9
metallum Is. 1226.7 & 1224.49 & 936 18
Metangismonita isid. 1013 49
Metaphora V er.113.23 F 119.2 F.P 317.17 is.847.16
Metaplasticos dici F 119.11
Metaplasmus isid. 945.25 & 844.42
metati N 561.47
metari castra F.P 317.60
Metarum appellatio isid. 1276 40
Metathesis isidor. 845.10 & 870.46
Metelli 1433.14
Metelli dicuntur F.P 318.1
Methodica, unde inuenta is. 914 15
Metilij 1425.35
Metirij, transmeare N 682 49
Metior V.G 1367.60
Metius 1408.54
Metonymia V 119.32 F.P 316.6 is.848.5
metor V.G 1367.57
Metra Is. 852.14
Metra quid? isid. 851.55
metreta Isid. 1252.42
Metrica musica pars Isid. 896 21
Metropolitanus Isidor. 1004 24
Metrum is. 1232.48
Metuere V 37.55 V.G 1355.29 & 1360.18 & 1353 58
Metuo V 37.40
Metus V.G 1344.38 N 604.47 & 563.43 & 734.11 V.G 1331 31 & 1370 60 F.P 318.17 sollicitudo N 698.44 timor N 682.12 micare, sortiri digitis N 681.15 & 21
Michael Is. 989.11
Micheas Is. 998.55
Migrare mensa F 123.58
mihipte F 121.30
mihipte pro mihi F.P 318.24
Milago Is. 1130.16
Miles unde dictus Is. 1047.51 extraordinarius isidor. 1047 57
Militem à mollitia F.P 218 28
milites V 6.31 ararij V 30.6 stipendiarij V 30.17
Militia unde dicta isid. 1048 56
militum F.P 218.32
milium F 122.46. isidor. 1237 47
mille F 121.4 assarium V 71.15 denarium V 71.11 urbium F 121.41
Miliarium is. 1205.12
Millefolia Is. 1018.25
Millus F.P 318.36
Miluina F.P 318.42
Milus Is. 1138.27
Mimi is. 1280.34
minae N 714.20
Minae singulariter F.P. 318.43

Minerrimus pro minimo F.P 318 50
Minerua isid. 1297.59 F.P 318 51 V 14.15
Minerua is. 1029. 29 Tritonia dicitur isid. 1029.35
Mineus is. 1158. 48
Minime gentium F. P 318 55
Minifcitur F.P 318.60
Miniftratrix N 564.30
Minifter isid. 1050. 33
Minitabiliter N 563.1
Minitas N 751.19
Minium is. 1294.15
Minor numerus isidor. 890 43
Minera templa F 122. 53 F. P 319. 1
Minorem Delum dixerunt F. P ibid. 7
Minores qui dicuntur isid. 1055 55
Minores V G 1346.22
Minoris V G 1346.33
Minotauri effigies F.P 319 19
Minucia porta appellata F.P. ibid. 26
Minuebatur populo luctus F.P ibid. 39
Minuendi V 68 21
Minuere N 675. 16
Minuitur populo luctus F 122 13
Minutiones F.P 319. 50
Minus N 696 42
Minus quàm finita isidor. 826 6
Minus ferax N 680.17
Minuscula S 233 19
Minuscula quinquatrus F.P 319 52
Minutal is. 1314. 46
Minutim N 774.27
Minutum & minuere F.P. 319 57 N 679.6
Minutus N 546. 7
Minya dicti Argonauta F. P 319.59
Miopatro is. 1286. 10
Mira & miracula N 778.23
Mirabilitas N 760. 11
Mirabis N 951.39
Mirachidion F. P 320.1
Miracula F.P ibid. 2
Miracula V 54.17
Mirari 681.7 V. G 1346.18
Miras N 754 58
Miricaæ is. 1248.17
Miriones V 54.19
Mirior comparatiuum F.P 320 5
Mirius, magis mirum N 560.54
Mirobalanum is. 922.51
Mirteus color is. 1115.7
Mirtus is. 1248. 22
Misabel is. 992.50
Miscelliones F.P 320. 7
Misenum F.P ibid.10
Miser V 17.5 isid.1980.41
Miserabilis is. 1080.46
Miserandus N 682.10
Miserarent N 749 21
Miserari N 734.26 & 27
Misere V.G 1344.49
Miseratur is F. P 320. 12 V.G 1374.19 & 20
Miserè V. G 1380.22
Misereri N 734.26 & 28
Miserete N 751.45
Miseretur N 753.3
Miseria N 604.56
Misericors isid. 1080 6
Miseritudo N 561. 15
Missa isid. 970.2
Missus N 701. 4 isidor. 983 42
Mistarium N 793.20
Mistura N 760. 30
Mite coctum N 682.7
Mitra isidor. 1307.6 & 26
Mitis, tranquillus & lenis N 678.44 is. 1080.25
Mitra is. 1288. 22
Mitridax isid. 1219 34
Mitte V.G 1379.31
Mittere N 681.31
Mixta lingua Latina isid. 1034 15
Moab is. 992.55
Moabita is. 1036. 15
Moderant N 750.28 & 749 40
Moderari V. G 1332.26
Moderatio N 770.40
Moderatum N 678.23
Moderatus isidor. 1080. 40
Modestia N 777.37. V.G 1354.9
Modestia à modo N 499. 46
Modestus is. 1080.24
Modestum unde N 5 4 27
Modestus V.G 1350 42
Modi isid. 827. 11
Modicum, pauxillum N 678.22 & 777.45
Modicus is. 1080.38
Modiperatores N 564.42
Modi syllogismis hypothetici isid. 880. 14
Modius is. 1287.14.1232.54
Modulari V.G 1332.26
Modus literarum isid. 821. 8
Mola F.P 720.9 S 222. isidor. 1320. 30
Molaris lapis is. 1251.21
Moles pro magnitudine F.P 320 42
Molatrina N 512.8
Molimentum N 564. 28
Moliri, facere 680.18
Molle N 674.3 non durum N 680 40
Molle ferrum isid. 1228.32
Mollestra dicebantur F.P 320 45
Mollicina N 789.28
Mollitudo N 560. 48
Molochites isid. 1216.1
Molocinia vestis is. 1299. 43
Molossus is. 830. 16
Molucrum F.P 320. 47 S 2.22
Momar F.P 320.60
Momen F.P 321. 1
Momentaria is. 1230. 34
Momentum isidor. 932. 22 & 957. 14
Monachus is. 1006. 24
Monarcha qui sunt isid. 1047 31
Monasterium isidor. 1196. 35
Monedula isid. 1136.28
Monere V 283. V.G 1328. & 1358 8
Moneris, pro monueris N 770 8
Moneta isid. 1230.35 & 1225 50
Monile S 222. F. P 322.3. isid. 1307.57
Monimenta V 38.5
Monimenti proprietas N 508 13
Monimentum F.P 321.7. N 744 32
Monitores F. P 321.33
Monocentaurus isid. 1109 14
Monodia, sicinium isid. 970 13
Monedos F. P 321. 19
Monogamus isidor. 666. 1
Monostichon isidor. 853. 38

Monoptota is. 825.42
Mons is. 983.57
Mons Ætna is. 1180.45
Mons Caucasus is. 1179. 12
Mons Saturnius V 9.31
Mons Tarpeius V 9.27
Mons Taurus is. 1180.2
Monstr N 726.1. V.G 1340.39 N 729.18 V. G 74. 57 F 123 26 is. 1105.55
Monstratio N 682.34
Monstrificale N 562.32
Monstrum S. 222. F.P 321.18 N 682.32 V. G 1328 & 1368 1 & 1338 7
Montani is. 1022. 56
Montes Isid. 1179.48
Montes natiui salis is. 1208 25
Monumentum is. 1201.49
Monumenta, monimenta V.G 1368.5
Moracia nuces F P 321.37
Moralis Astronomia isid. 874 40
Moralis philosophia isidor. 873. 8
Morari N 680.26
Morbonei is. 1020.31
Morbosus homo F. P 321 39
Morbus V.G 1342. 55 N 732. 8
Mordicibus N 563.11
Mordicus N 562. 28
Morlola N 796. 23
Morus quid? N 517. 29
Morosa atas V.G 1338 39
Mors unde dicta is. 1105. 4
Morsicatim N 503.5
Mortarium N 791. 26. is. 922.42
Mortem obiisse F.P 321.40
Mortis causa stipulatio F 125.13 F 321. 45
Mortuum diuersi casus isidor. 936.26
Mortua poculis corio F 1. 24 58. F.P 321.50 & 321. 37 isid. 1105.10
Morus is. 1245.19
Morus sylvestris isid. 1245 21
Mors F.121.44 F. P 321.58 isid. 663.53 & 925.38
Moscali F 125. 57
Moscilis pro paruis moribus. F. P 322. 4
Motacismus is. 842.48
Mouere N 683.14
Moyses is. 923
Mozica is. 20.50
Muger F.P 322.11
Muginari F. P 322. 14. N 562. 45
Mugionia porta F. P 322.15
Mulasagmaria is. 1326. 31
Mulciber 322. 17
Mulctra V.G 1367 49
Mulctral V.G 1367.51
Mulctrum Isid. 1319. 43
Mulgarium vas isid. 1319 42
Muli Mariani F.P 322.21
Mulcebre V.G 1351. 21
Mulier is. 1103. 56
Mulierarium V.G 1351 22
Mulierauit N 563.31
Mulis vesi N 489.59
Mulier situs N 564. 53
Multi celebrantur ludi F.P 322. 25
Mulleus is. 1310. 59
Mulleos genus calceorum F. P 322.33 2
mulleus S 223.28
Mullus is. 1129. 28
Mummiana ædificia F. P 323
Mulsum is. 1316.43
multa V 29. 6 F. P 322 41
Multa genera virium is. 1240 53
Multare N 744.44
Multesima N 561. 12
Multifacere F 121.13 F. P 322 50
multifariam S 223.29 F.P 323.1 564. 21
Multipes vermis terrenus Isid. 1126. 44
Multiplex numerus Isidor. 890 47
Multiplex superparticularis is. 891.31
Multitudo V 67.28 N 564.47 & 746. 20
Multum N 730. 58 & 734. 50 V.G 1345.7
Mulus S 224. 32 Isid. 1115 24
Mulus vehiculo Lunæ F. P 322 20
Mundare N 720.3
Munditer, pro munde N 771 51
Mundo nomen impositum F 122 30
Mundum gentiles ter in anno F.P 322. 36
Mundus F 122. 24
Mundus appellatur cælum F.P 323.4 N 604.53 is. 902.20 is. 1141
Mundus muliebris S 222
Munem significare F.P 323 53
Munera is 971. 43 & 47. V.G 1366. 23
Muneralis lex F. P 323.56
Munerat N 753.7
Munes N 495.47
Munia N 501. 41
Municas pro communicas F.P 323. 60
Municeps S 223. 21 F. P 324. 3
Municipales isid. 1051 42
Municipalia sacra F 122.50 F.P 324. 17
Municipes V 29 28. is. 1051 38
Municipium F.P 324.4. is. 1191 45
Munificas V.G 1372 29
Munificior à munifico F. P 324
Munificus is. 1080.16
Munifex V.G 1361.7
Munitio F.P 324 48
Munitum, vel munimentum is. 1200. 58 & 1191.17
Munis V 29.25. F 123.9
Munus homini is. 971.45 V.G 1331.17 & 1348.1
Muræna V 14. 50. is. 1130 38
Murana 1431. 52. Isidor 1108. 8
Murcia F.P 324.52
Murex N 794. 52 is. 1131 14
Muger quid F 324. 42
Murgiso F. P 324. 54
Muri quid F 124. 43
Muria isidor. 1137. 31. & 34
Murices N 744. 12. is. 1109 60
Muries F.P 324 55
Murena isid. 1219. 52
Murmur N 604.50
Murmurantia littora V 40 58
Murmurare N 724.45 V.G 1317 34
Murmurari N 753. 15
Murmuratur V 40.55
Murmurillum N 565.1

Murmu-

Murmurata potio F 124.37. F.P 325.9
murrhina N 795.29
murricidium F.P 325.18
murrina F.P 325.20
Murtatum V 19.56
Murtia S 224.35
Murus Is. 1192.25
Mus is. 1120.29
musa unde? is. 895.16
musaraneum Is. 1120.48
musca is. 1141.3. & 12
muscerda S 224.3. F.P 325.24
musculi unde? is. 1099.28. & 1131.44
Musculus is. 1271.58
musica is. 819. & 874.28
musica partes is. 896.17
Musimones N. 561.56
musino is. 1116.4. & 1119.15
Mussare V 58.9 F.P 325.26. N 724.41. V.G 1337.28
musteta Is. 1325.47
Mustiones is. 1142.10
mustulentum N 915.8
Mustum N 961.4
mustella is. 1180.38
mustela in domibus oberrans is. 1120.45. & 1270.48
mustricola F.P 325.29
mustum is. 1316.7
muta exta F. 123.19. F.P 325.28
Mutabiliter N 563.8
Muta S 223.25
Muta litera F.P 123.46
muta dicuntur litera F.P 325.47. isid. 821.23
Mutare, derelinquere N 683.61. & 719.37
Mutia prata F.P 322.7
mutilare V.G 1358.60
Mutini Titini sacellum F.P 121.57. F.P 325.60
mutire S. 223.49 *loqui* F.P 326.13
mutuet N 751.10
mutuiter, pro mutuo N 7.3.35
mutuo damus V.G 1351.13
mutuum V 29.24. N. 562.25. & 731.27. is. 971.57. V.G 1342.9 & 16
Mutum F 119.1
Mutus N 488.19
mutus Isidor. 1080.28
Mycena is. 1188.33
Myrmidones Achillis socij isid. 1040.40
Myrmilonica scuta F.P 326.18
Myoparo F.P 326.15
myoparo N 785.46
myctiru paupercula N 562.2
Myropola P L. 805.35
Myrrha troglodita Is. 1250.59
myrrha isidor. 1250.51
Myrrhites isidor. 1216.21
Myrtea corona F.P 326.21
Myrtetum V.G 1367.55
Myrtus V.G 1307.55
Mystica V 49.28
mytridas, lapis is. 1212.56

N

N, *Latinum* is. 1234.27. & 32
Naamathea is. 1164.28
Nabathei is. 1036.12
Nabuchodonosor is. 995.50
Nacca F 129.1
Nacca vulgò fullones F.P 326.43
Nænia F.P 125.59. N. 566.35. *carmen* F.P 326.51
Nænia F. 125.58. *dea sacellum* F.P 328.22
Nænia sylua F 130.36. F.P 328.26
Naiades is. 1032.4 V.G. 1368.26
Nancitor F 129.22
Nanum F. 135.2. *vide aquarium* F.P 327.41
Napocaulis is. 1261.20
Napuras nectito F 129.57. F.P 327.48
Napus is. 1261.14
Narbona isid. 1189.59
Narcissus isidor. 1254.17
Nardus Isid. 1252.45. *Celtica* is. 1252.53. *Indica* Is. 1252.50. *Syriaca* is. 1252.51
nare a naue ductum F 129.25. F.P 327.51. F.P 327.54
nare, natare N 684.32
nares is. 1093.45. F 129.18
narica F.P 328.2. F 129.19
narium recta pars eius columna vocatur is. 1093.52
narrare V.G 1329.13
nasiterna N 792.49
nasones 143.00
nassa F.P 328.8. is. 1288.50. F 129.54
naßiterna F.P 328.12. P L. 804.38.
F 129.46
nasturtium N 489.45. & 795.16 Is. 1262.55
nasus N 605.12
natare V.G 1357.46
nates quid? Is. 1298.8
natio V.G 1332.48. *genus hominum* F.P 328.36
Nathan is. 998.14
Nathanael is. 1003.13
natinatio dicebatur negotiatio F.P 328.25. F 128.53
natinatores F 328.54
natio F 128.19
natrices quid dicuntur N 520.16
natura filij qui dicuntur isidor. 1054.43
natura fratres Isidor. 1056.30
natura auctoritas Isidor. 884.23
naturale genus Analogia V 79.57
naturales filij qui dicuntur is. 1055.4
naturalis verborum declinatio V 80.15
naturalis philosophia isidor. 873.6
naturalis declinatio V 63.45
naturalis astrologia Is. 901.52
naturalis philosophia Is. 874.12
natura unde dicta isidor. 1089.1
natus V.G 1333.1
naualia loca is. 1318.18
naualis corona F.P 329.45
nauali corona donatur F 126.3
nauali porta F 135.47. F.P 328.55
nauclerus is. 1285.12
naucum F 129.5 F.P 329.7. *Ver.* 32.26
naucus pro nugis F.P 329.23
naucus quid F 129.60. F.P 329.30
nauis is. 1285.26
nautæ dicti F 130.32
nauum is. 998.43
naues à nauli F 135.13
nauscit cum granum F 130.30

Nanstibulum quid? 129.58 F.P 330.12
Nanta if. 1285.17
Nautea F.P 330.14 N 487.37 F 128.14
Nauti consulatus F 133.39
Nautij 1416.3
Nautiorum fam. F 128 38 F.P 330.30
Nauus quid? F 129.31 F.P 330 55 V.G 1334.54
Naxos insula is. 1177.8
Nazaraei is. 1011.26
Nazareni is. 1006.56
Neapolis V 39.34 isid. 1189 39
Nebula Is. 1147.47
Nebulo dictus F 127.42 F.P 330.57
Nebulones N 492.56
Necare V.G 1330 55
Necem unde F 135.5
Necessarij dicuntur cognati F.P 331.35
Necessarium quid F 126 42
Necessitas N 684.48 V.G 1333 59 & 1378.19
Necessitudo V.G 1361.18 N 684 39 V.G 1333.58 & 1378 16
Neci datus F 126.41 F.P 331 24
Nec legens dictus F 126 48
Nec mulieri, nec gremio F.P 331 24
Necromantici isidor 1021 4
Nectar quid? F 127.17 F.P 331 42
Nectere F.P 331.44 ligare signi ficat F 127.13
Necunquam. F.P 331.50
Neemias Is. 699.40
Nefandum, nefarium V.G 1363 32
Nefantia N 759.48
Nefarij V G 1363.34
Nefarij proprietas N 516 19
Nefasti V 38.36
Nefasti dies F.P 331.51
Nefrendes PL. 801.35 F.P 331 60 is 1326.13
Nefrendos dictos F 126.13
Negationalis translatio isid. 860 17
Negotiatio is. 1273.14
Negibundum F 127.48 F.P 332 20
Neglegens F.P 332.21
Negotium F 135.13 F.P 332.28 Is. 1273.10 & 14
Negritu F 127.41 & 127 39
Nempe Is. 1011.7
Neminis pro nullius N 565 17
Nemo V.G 1334.21
Nemo compositum F.P 332 41
Nemo unde compositum F 126 37
Nullus V.G 1330.28
Nemora V 745 F 126.23 F.P 332 46
Nemrod Is. 992.37
Nemus Is. 1141.32
Nemus & lepus V 95 31
Nemus F.P 332.53 F 126 29
Nenecla F 133.14
Nenum pro non N 565 35
Neomenia is. 968.53
Neophytus Is. 1008 1
Nepa F.P 332.57
Nepa quid? F 128.9 N 566 22
Nephasti dies F 128.1
Nephritis Is. 918.29
Nephtalim Is. 997.2
Nepos N 605 16 Isid. 1055.34 1431.16
Nepos luxuriosus F 127. 54
Nepotes F.P 333.4
Nepotis Is. 1055.39
Neptunalia V 35.53
Neptunus V 13.57 is. 1026 30
nepus F.P 333.16
nequam aurum est F.P 333 18
nequeunt F.P 331.34
nequicquam, neutiquam V.G 1378 61
nequiquam F.P 333.45
nequinates F.P 333.15 F 135.9
nequinont F.P 333.39 nequeunt F 126 60
nequiquam significare F 127 9
nequitum & nequitur F 127.3 F.P 333.48
nequalia F 126.59 F.P 333 17
Nereides quid is. 1012.5
Nero 1411.48
nerui N 605.12
neruum quid? F 127.34
neruus F.P 333.56 is. 915.2 & 1096.47
nescium N 566.17
nescius V.G 1332.14
nestoriani Is. 1014.54
neutiquam F.P 334.14 F 126.11 pro nullo modo F 127.58
neutrale isid. 817.42
neutrum V 95.3 isid. 825 16
neuult pro non vult N 565 40
nex N 566.51
nexum as F 127.18
nexum est F.P 334.15
nexum quid F 127.38
nexum V 58 35 & 58 4
nicomedia Is. 1 88.3
nicolaita Is. 1011.6
nicopolis is. 1189.43
nictare F 34.27 F.P 334.21 N 731.27 V.G 1342.19
nidulantur N 566.13
nidus N 742.59
nimis pro poculo N 564 10
niger 1440.51
niger color 1111.12
niger lapis F 134.52 F.P 334 45
nigret N 565.44
nigrum N 714.29 V.G 1317
nigrum plumbum isid. 1229 25
nihili F.P 334.58
nihil, nihili V.G 1350.27 & 1361.38 & 39
nilus unde dictus Isid. 1156. 24
nimbus V.G 1368.30 Is. 1147.17 & 1107.17
ningulus F 134.50 F.P 334 52
niquis scinit F.P 334.57
nisan is. 1184.58
nitit N 735.16
niti conari sub onere N 648 26
nitidant N 565.48
nitiditas N 565.10
nitrum is. 1208.50
niuem unde F 135 7
niuit pro ningit N 770 12
nix is. 1147.32

nixidi appellantur F 134.15 F.P 335.13
nixurire V 565.53
nobile N 683.25
nobilem antiqui pro noto F.P 335.24
nobilis N 683.27 V.G 1332 45
nobilis pro noto F 134.4
nobilitas N 676.18
nocens à nefario & impio N 730.26
nocens à nefario V.G 1341 31
nocte core N 566.19
noctilucа V 13.20 V. 42.50 F 133.2. F.P 335.34
noctis parte. Is. 979.51
noctua V 14.9 F 133.11 Is. 1136 45
noctua à tempore noctis F.P 335 38
nocturnum is. 937.34
Noe Is. 992.12
noegeum F 134.10 F.P 335 42
Noemi Isid. 994.35
noetani is. 1013.27
nolito. pro noli N 768.54
nolitote N 755.3
nomen V 97.15 N 684.55 F 133 5 V.G 1329.15.1.82. 38 & 837.60 & 34 & 935.50
nomen corona Is. 1301.39
nomen decorum Is. 984.15
nomen medicinæ unde Is. 913 16
nomen philosophiæ is. 873.2
nomen quasi nouimen F.P 335 51
nomenclator V 17.20
nomina F 67.20 & 67.22
nomina herbarum Isid. 1252 36
nominandei V 68.19
nominandos vel nominatiuum V 97.46
nominare N 674.23 V 39 46
nominatio V.G 1313.51
nomina Is. 12.1.9
nona V 35.8 Is. 941.30 à noua luna F.P 319.10 F 132.22
nona caprotina V 33.46
non album N 692.54
nonarum postridie F 133.49
noncolae F.P 336.15
nony 1427.21
non omnibus dormio F 132.3 F. 336.19
non prædicatur ingenitus Isid. 985.15
non pridem F.P 356.14 F 127 21
non repugnante consuetudine communi V 105.55
nonuncium F 133.2
nonuncium & teruncium F.P 336.30
nonnunquam V.G 1335.23
nonus medius Is. 879.9
nonussis V 28.19
noricus ager Is. 1157.5
norma Is. 1296.12
noscere V.G 1353.34
nostra verba V 5.15
nota quid F 134.1
nota. probrum N 685.1
notare V.G 1333.9
notha nomina is. 828.18
notu F 133.57 F.P 336.8
nothus qui dicitur is. 1055.9
notificem N 565.57
notus quid is. 1042.49
noua curia F 133.49 F.P 337 47
nouecula is. 1324.11
noualia N 605.29
noualis ager V 8.3 F 133.25 F.P 336.56 Is. 1205.19
nouare V.G 1332.44
nouasum, iduum F.P 335.58
noua Sicyia Phrygia is. 1019 57
nouatiani Is. 1012.52
nouember Is. 940.57 & 941 17
nouendiales F.P 337.8 & 17
nouendiales feriæ F 125.24
nouendialis V 25.1
nouensiles V 14.15
nouercæ F 122.17 F.P 337 10
noui comici qui & Satyrici is. 1018.55
nony 1427.20
nouissimum V. 39.36 V.G 329 60
nouissimus filius is. 1054.18
noustas, nouicm & nouaius V. 39.42
nouum & nouissimum V 39 41
nox V 31.16
nox quid Is. 669.21 & 937.26 & 939.15
noxa F 133.9 N 730.45 V 1331 24
pro peccato F.P 337.52
noxia N 730.51 V.G 1331.24 & 1341.44 & 1341.46
noxa V.G 1368.28
noxitudo N 565.21
nubentes N 785.15
nubere N 5[illegible].14
nubes rarefacta & soluta quid is. 1146.16
nubes unde dicta Isidor. 1146 17
nuces F 132.55 F.P 337.49
nuces mitti F 1[illegible].17
nucula quid F 132.37 F.P 337 52
nudare N 712.14
nudius tertius quid F 130.48
nudum N 675.10
nudus N 685.7
nudius tertius compositum F.P 337.60
nugator N 502.59
nugiuendi N 566.5
nullus V.G 1314.27 V.G 1371 51
numa 1408.58
Numa Pompilius F 132.59. is. 924
numantinus 1434.22
numella quid F 132.50
numellæ genus vinculi F.P 338 15
numella machinæ genus N 565 60
numen N 565.2 F 132.49
numen quasi nutus dei F.P 338 19
numera senatum F 133.36
numerabilis magnitudo Isid. 894.4
numerarij qui vocati is. 1051 11
numere & numero dicitur F 131.3
numen is. 550
numerij 13.9
numerius 1410.40. 1426.29 prænomen F 131.52. F.P 338 12
numerus N 681.45 & 845.19 Is. 825.26 & 877.35
numerorum liber Is. 952.11
numerus par Is. 888.10
numerus superfluus Is. 9.7 51
nummi à numa is. 1215.7
nummata F.P 5[illegible].11
nummi dicuntur F 1[illegible].14
nummidæ qui F 132.52
nummulus is. 1044 & 5.17
nundinæ is. 1172.24

numidici 1434.17
numidicum marmor isid. 1114 25
numisma Isid. 1225.52
numitorij 1425.37
nummus ex Graco F.P 339 18
nummus vnde & quid F 132 40
nunciari V.G 1349.40
nuncius F.P 339.50
nuncupare is. 929.38 nuncupata res V 32.48
nuncupata pecunia F 132.5 F 339 22
nuncupata pecunia V 39 51
nuncupatio is. 929.33
nundina F.P 339.42 N 604 60
nundina feriarum dies F 132 26
nundinalis locus F 132 29
nundinalis locus F.P 339 37
nuntius quid F 132.43 V 39.32 N 605.19
nuper quasi nouiper F 132 46
nuper quasi nouiter F.P 339 54
nuperum pro recenti N 565 12
nupta verba F.P 339.59 F 131 41
nupta à Graco F.P 340.3
nuptio nuptúsque V 13.60
nuptia Is. 1065.39
nuptia dicta F.P 340.14 is. 1065 41 F 131.44
nupta noua quid F 130.55
nusciciosum F.P 340 24 F 132 17
nuscitiosus F.P 340.31
nusquam V.G 1378 47
nutare V.G 1342.28 N 7.1 25
nutrix N 679.2
nutritur & nutricatur N 753 40
nux, V. 18.39 is. 1245.29
nycena synodus isid. 962.55
nyctages quid sit isidor. 1014 48
Nycticorax isid. 919.19
nycticorax is. 1116.51
nympha Isid. 1055.28
nympha Iuturna V 13.51
nympha quid isidor. 1031 42

O

OB pro ad F.P 340.58
ob pro circum F.P 340 41
ob superatos F 131.52
ob vas sacro S 226.32
ob vos sacro F.P 341.42
obacerbat F.P 341.16
obambulare F.P 341.17
obba poculi genus N 566 50
obdere F.P 341.19
obducere, aperire N 688.28
obedibo pro obediam N 770 14
obeliscus Isid. 1276.48
obelus is. 814 46
obelus superne appunctatus Is. 834.51
obesum pro vberi & crasso N 688.49
obesus F P 341.22
obescet F P 341.21
obherbescere S 226.35 F.P 341 23
obiacuisse S 230.31
obices F.P 341.25
obigitat S 226 26 F.P 341 26
obinunt S 226 28 F.P 341 27
obites isid. 1124.21
obitus, mors, occasus N 686 59
obiurare S 226.28
obiurgare V.G 1328
obiurgatio F.P 341 34
oblaqueare Isid. 1240.57
oblatio is. 971 42
obligatur V.G 1361.12 & 1378 44
oblitterare N 567 11
oblitteratum F.P 341 36
obliuia verba V 5.15
obloqui V.G 1351.36
oblucinasse F.P 341.39
obmanens F P 341.40
obnoxiero S 230.18 F P 341 41
obnuclere S 226.19 F.P 341 43
obnitio N 735 22 V.G 1345 41
obnubere is. 1065.31
obnubit F.P 341.47
obnunciare V.G 1356.23
oboritur F.P 341.50
obprobare F.P 341.55
obputuit F.P 341.57

obacerare F.P 341.10
obrogare F.P 341.60
obrutuit F.P 342.2
obrutum aurum is. 1225.55
obsalutare isidor. 227.35 F.P 342.6
obscani V 57.33
obscana auis N 566.43
obscanum, immundum N 686 18
obscum S 226.12
obscurum N 718.42 sine lumine N 683.153 scrupulosum N 680 7
obsecrare F.P 342.9
obsecundanter N 567 40
obsequela N 605.36 F.P 342.1
obsequi V.G 1350.24 V.G 1353 41
obsequium N 605 34 N 739.43 V.G 1353.43
obseruasse dicitur F.P 342.11
obseruare suspicere N 687.60 N 692.40
obsideri F 155.49
obside quasi obsides V.G 1374 42
obsidio S 229.2 N 606.11
obsidio potius quàm obsidium F.P 342.40
obsidionalis corona S 226.52 F.P 342.14 V.G 1374 35
obsidium V 16.40 S 227.21 V.G 1375.56
obsidius lapis Is. 1212.32
obsinstauere F.P 342.52 S 229 51
obsidiuit N 567.22
obstinat F.P 342.58
obstinet S 228.16
obstitum S 227.6 F.P 343 11
obstregilli is. 1310.54
obstringillare N 567.25
obstrudant S 227.16 F.P 343 24
obtestatio F.P 343.30 V.G 1354.5
ob tacere N 692.9
obtrectat F.P 343.33
obturare F.P 343.36
obuallari F 155.38
obuarare N 567.37
obuaricator S 227.37 F.P 343 40
occare & occator V et. 13 30 F 113.9 F.P 343.56
occare is. 1230.28
occasio F 136.30

Occasus F.P 343.57
Occasio F. P 343.53
Occatio is. 1236.24
Occationis proprietas N 517 53
Oceanus is. 1151.43
Ocella 1440.22
Occentare dicebant F. P 344 7
Occentassint F 136.57
Occepto N 567 60
Occidamus F 136.55
Occidens is. 904.31 & 1142
Occidentalis plaga isidor. 904 17
Occidere N 691.13 & 704.8 V.G 1330.54
Occidi N 737.10
Occipio V. G 13 .24
Occipitium quid is. 1092 1
Occissitantur S 229 74 F.P 344 25
Occisum à necato distingui F 136 27 F.P 344 29
Oculissimum V.G 1374 22
Occulte, occulta N 568.12 V.G 1334.52
Occultum offerre S 230.30 F.P 344. 8
Occupaticius ager F 137 28
Occupare, praeuenire N. 665 18
Occupaticius ager F P 344.40
Occupatus, impeditus N 685 13
Occurrere, obuium fieri N 688 17
Ochozias is. 995.5
Ocimum F 137.27
Ocimum graecum F. P 344 54
Ocius & ocissimè F.P 344 56
Ocius F 137.11
Ocius secunda collationis F.P 344.57
Ocquinisc ere N 567.4
Ocra is. 1255.4
Ocrea V 20.45
Ocrea is. 1310 40
Ocrem F 137.2
Ocris mons confragosus F.P 345 12
Octo genera sacerdotalium vestimentorum is. 1298 17
Octacilius 1410.19
Octaua syllaba Hellespontia is. 1019 55
Octauia porticus F 136.12.
Octauy 1417.29
Octauia porticus F.P 345.24
October F.P 345.33 is 941.19
Oculatum pro praesenti F.P 346 5 V.G 1374.24
Oculatus F 135.58
Oculi, quod is. 1092.33. modi isid. 1240.56
Oculissimum F.P 346.15
Oculissimus F 135 56
Oculitus dicitur F 136. 3 F.P 346.15. N 567. 43 V.G 1374 29
Oculus is. 980.45
Ocymum V 18.41 N 795 21
Ocefacit. F 136.5 F.P 346.24
Odium V.G 137 .42
Odora res V 43 42
Odoratum V.G 1368.54
Odoratus is. 1091.37
Odorum V.G 136 .54
Oenigena F.P 34 .31
Oenof. rum is. 1319 16
Oenomelum is 131 45
Oestrum F.P 346 32. animal is. 1142 6
Offa is. 1314.30. & 34
offary is. 1314 31
offatim is. 1314.33
offector V.G 1334.11
offectores F.P 346.33
offectores V.G 1373 53
offella is. 1314 32
offendere, percutere N 687.19
offendi V.G 1379 32
offendices nodos S 270. 24 F.P 346.34
offendo. offensio N 567 15
offerre, inuenire N 688.21 V.G 1360.1
offertorium is. 971.18
offerumenta F.P 346.43
officere N 567 50
officiorum genera plurima Isid. 969 49
officiosus F.P 346.44
officium poëta is. 1019.10
officium V.G 1364 26
offucare F. P 346.47
offa de F.P 346.49
offula V 19.53
ojno is. 994.45
ogygia moenia F 136.18 F.P 346 50
ohe V. G 1378.45
olea is. 1249 17
olera V 19. 6
olim, temporis praeter. N 696 52
olim. temporis futuri. N 616 57
oliua is. 1249.15
olat, pro oleat N 567.18
old.a is. 1009.1
olea V 85.18
oleum V.G 1368.32
oleagina corona F.P 346 55
oleaster is. 1249.6
olentica F.P 346 58
oleomella is. 1244.31
oleoselinon is. 1260.31
oletum F.P 346.59
olfactoriola is. 1308.40
oleum isid. 1249.18. & 37
olympias is. 943.5
oliua, oliuum V.G 1368.13
olliueta F.P 347.1
oliuita antiqui S 239.3
oliuitas N 567.33
olla is. 1320.15
olli V 52 16
olor auis is. 1134.34
oluatium F.P 347.9
oluatum S 230 29
olus is. 1260 48
olympiadas V 47.36
olympum V 49.34
olympus mons is. 1180.21
omen & ornamentum V. 42.18 F.P 347. 11. auspicium prosperum N 686 & 726.3 V. G 1338.9 & 1354.20
omentum is. 1100.47
ominas N 751.18
omittere N 681.42
ομόνοια is. 851.3
omentans S 226 43. F.P 347.13
omne V.G 1345.11 N.734.58. V G 1370.54
omne genus is. 815.24
omnes V.G 1334.16
omnimorbia is. 1257 54
omnis ager quadrifar. Is. 1202. 57
omnis ingressus N 674 57
omousion is. 982.16
omousios isid. 982.12 & 54
onager is. 1111.42
oneraria naues N 786 48
oneratus V G 1368 36
onocentaurus is. 1116.19
onocrotalon is 1139 9
onomatopoeia is. 848.58
onus is. 839.34. V.G 1371 58
onustum, grauatum N 690.16
onustus V.G 1338.17
onyx is. 1316 48
opaca S 22 25
opalia V 14.29. S 225.20. F.P. 347.19
opales s. 229.8
ope consiua V. 34.38

operis ferre V.G 1354.24
opera V.G 1359.16
opera V.G 1368.59
operari N 779.12
operibo pro operiam N 770 17
opperior V.G 1372.34
opertas F.P 347.23
opes V.G 1368.42
oppetere, occumbere, mori 688 44
ophita is. 1011.29
ophites is. 1213.37
opifera is. 1288.19
opifex N 741.49
opigena Iuno F.P 347.24
opilio F.P 347.25
opima spolia S. 225.23 F.P 347 26
opimitas N 566.46
opinabile N 568 18
opinari V.G 1355.12
opinatio isid. 872.53
opinio fama N 686.1 V.G 1330 17 N 751.47
opiparum F.P 348.6
opis dicta F.P 3.57
opis Is. 1028.21
opiscum 1378
opiter 1338. 1407.2 & 1411 45
opitula N 751.57
opitulari & opitulatio V 1354 27
opobalsamum V.G 1365.5
opoponaco is. 1255.6
oportet V.G 1355.25
oppido F.P 348.22 valde N 688
oppidorum origo F 230.10
oppidum V 4.37 & 25.60 F.P 384.35
oppidum Saturnia V 9.34 Isid. 1191.20
opium Cyrenaicum is. 1255.1
oppius mons V 10.45
opusculorum genera tria Is. 958 12
opportunum N 680.45
opprimere N 771.59 V.G 1342 46.52
ops V 12.44 S.226.46
ops unde dicta Is. 1159.42
opra..tei F.P 93.19
opta.. species V 99.16
optare N 6.7.3
optata hostia S. 225.21 F.P 348 48
optatiuus Is. 857.15
optima lex F.P 348.51
optio S 228.54 F.P 349.1
optatio F.P 349.10
optionatus S 229.43 F.P 349 14
optiones V 16.57 in cohortibus N 522.12 isidor. 1048.36
optutu S 225.29
oppugnare V.G 1327 & 1362 57
opulentia is. 13.8
opulentitas N 566.54
opulentus V 17.8 N 705.25 V.G 1331.42 & 1376.2
opulescare N 568.9
opusculo F.P 349.23
opus N 720.7 & 756.13
opera V.G 1368.56
Ora N 731.50
ora finium is. 819.33 & 937.10 ora V.G 1342.36 & 1347.28
oracula is. 1196.29
orare antiqui S 229.5 precibus poscere N 683.35 V.G 13.4.57 obsecrare V.G 1338.9 & 1359 58 & 1352.23
orata genus piscis F.P 138.43 & 349.41 & 1433.52
oratio quid is. 823.9 & 878.6 & 974.19 V.G 1357.15 & 1332.55
orator V 52.6 N 683.32 is. 877 23 & 965.43 V.G 1378.10
oratores unde F.P 138.24
oratorium is. 1196.13
orbis F.P 137.56 F.P 350.14 V.G 1374.32
orbis unde dictus is. 1160.43
orbis trifarie diuisus isid. 1160 46
orbita is. 1208.22
orbitudo N 566.58
orbium N 56.5
orbitas estiuus P.F 1.8.6
orca F.P 138.48 is. 1319.33
orca genus marina belua F.P 350.37
orcae N 7.2.46
orchades is. 1174.32
orchades oliua is. 1249.20
orchestra F.P 137.42 F.P 350 45
orcinus is. 1256.6
orchitis F.P 350.51
orcus V 13.14
orchistra isid. 1279.54
orcus V.G 113.24 S 130.13
orcus ab vrgendo F.P 350.55
ordeolus is. 920.16
ordinarius homo F.P 139.2 F.P 351.4
ordinatio V.G 1329.52
ordire is. 1320.30
ordiri S 225.26 N 505.38
ordo N 683.49 is. 822.37 V.G 1356.2 & 1357.38
ordo sacerdotum S 225.14 F.P 351.24
oreades quid isid. 1031.3 V.G 1368
ora N 731.50 extrema partes terrarum F.P 138.48 & 349.25 frenos F.P 138.53 F.P 351.19
orestiades S 225.13
oreon F 138.60
ortus F.P 351.49
organum is. 897.54
orta PL. 804.32
oriens isid. 804.30 & 983.10 & 1142
orientalis plaga is. 904.25
origanum Laconis colena is. 1258 49
origeniani is. 1011.20
originum libri F.P 351.55
origo eius is. 1227.56
orion Is. 910.24
orici F.P 137.56
ornamenta circi Is. 1275.30 & 1306.27
ornatus V 22.20 S 224.60 F.P 352.1 N 705.21
orontes isid. 1157.24
orthodoxus is. 1007.7
orthogonium Isid. 8.4.13
orthographia Is. 838.9
ortygia F.P 352.10
orthogametra Is. 1119.4
os N 732.34 is. 819.31 V.G 1329 44
os Dei Is. 982.43
osanna is. 971.26
osa.. pro odi N 568.4
oscedo is. 920.23
osci Ver. 113.37 S 229.12
oscilla Is. 1235.16 festa in honorem Bacchi F.P 352
oscillum S 227.49 F.P 352 51
oscines V 42.22 aues S 228 F.P 352.49 Is. 1139.54
oscinum tripudium S 228.14
oscinum augurium F.P 352.57
oscinum tripudium F.P 352.58
oscula V.G 1356.5
oscularia pugna S 228.29 F.P 353.13
osculans N 752.48
osculum N 722.50 V.G 1356 14
oscum F.P 353.8 & 8

Osi sunt S.229.36 F.P 353.47 & 53
Osius is. 995.24
Ossa Is. 1097.2
Ossa Is. 1310.59
Ossiculatim N 567.47
Ossifragus is. 1118.30
Ostendere N 688.25 & 700.8 & 718.32
Ostenta N 726.1 & 729.13
Ostenta quid sunt is. 1105.52 V.G 1340.39 & 1374.57
Ostentare V.G 1380.22
Ostentus F.P 353.55 & 56
Ostentum S. 222. & 228 & 229 30 F.P 353.59 & 60 V.G 1328 & 1338.7
Ostia isidor. 1182.25 V.G 1366 57
Ostia urbs S 228.24 urbs ad exitum Tiberis F.P 354.13
Ostiarii Is. 1066.12
Ostium Is. 983.56
Ostracites Is. 1212.53 & 1222 44
Ostracus isid. 1292.35 & 1200 21
Ostrea V 14.57 N 605.47 is.1131 41
Ostrina N 794.47
Ostium is. 1305.22
Othoniel is. 994.17
Otiosus N 675.55
Oua is. 1276.31
Oua unde dicta isidor. 1140. & 14
Oualis corona F.P 354.19
Ouantes F. P 354.22
Oufentina F.P 354.27
Oufentina tribus S. 227.38 F.P 354.28
Ouem masc.gen. dixerunt F. P 354.25
Oues N 606.4
Ouarium V 68.34
Ouibus duabus S. 229.57 F.P 354.35
Ouicula 1432.6
Ouile V 65.15
Ouinius 1416.51
Ouis is. 1111.19 & 584.10
ὀρία Is. 988.26
οὐσιώδης substantialis dispositio is.880.49
ὀξεῖα is.833.21 morbus is. 915.47
Oxifalus is. 1232.19
Oximo, ocissime F.P 354.47
Ozee is. 998.30
Ozias is. 995.25

P

PA pro parte S. 230.33 F.P 354.49
pabulantia V.G 1335.8
pacem à conditione F 143.35
pacem peti N 743.36
paces plurali numero N 568 35
pachinum promontorium is. 1179 56
pacionem antiqui F 155.48 F.P 354.55
pacis vocabulum unde is. 1166 21
paciscunt N 751.31
pacta N 731.7
pactolus is. 1157.47
pactum isid. 930.8
padus Italiae fluuius is. 1158.8
paeana vocarunt Apollinem F.P 354.58
paeclati quid N 519.25
paedidi F.P 355.2
paenitudo N 570.41
paeniturum N 573.36
paeon, medicus quidam Is. 1256 50
paeones pedes is. 830.45
paetus 1440.11
paflagones is. 1037.21
paganalia V 34.45
pagani F.P 355.6 isid.1022 41
paganica feria V 34.56
pages quid N 519.38
pagi unde dicti F.P 355.7 is.1192 7
pagina dicta F.P 355.10 is.961 41
pagrus Graecis Fagrus Isid.1129 20
pagus Succusanus V 10.33
pala V 21.4 uentilabrum isid. 1325.15
pala Is. 1057.37
palaestina is. 1163.37
palaestra Is. 1275.25
palaestrici N 571.29
palanga quid N 576.30
palatina V 11.36
palatium V 11.10 mons Romae F.P 355.14 is.1195.1
palatualis flamen V 52.44 F 151 21 F.P 355.21
palatum is. 1094.29
palea is. 1218.12
pales dicebatur dea F.P 355.26
palis N 607.42

palilia V 73.18
palimbacchius is. 830.34
palinurus Is. 1157.28
palla V 22.44 N 787.50 is.1303 27
pallas Minerua dicta F.P 355 30
pallas unde dicta Is. 1029.40
pallidus silex Is. 1291.37
pallium is. 1301.52 & 57
pallor N 744.19
palma V 12.34 is.1239.35 & 1244 58
palma caua is. 1266.7
palma serico ferro datur Is. 1228 26
palmata toga is. 1303.11
palmes isid. 1219.50
palmites vitium F.P 355.33
palmula Is. 1287.5
palmula quid F.P 355.36
palmus isid. 1204.11
palpari blandiri F.P 355.38
palpatur N 710.12
palpetra N 607.11 Is. 109.59
palpebrum N 607.10
palpo N 576.36
palula V 51.42
paludamentum isid. 1302.32 V 51.7
paludati in libris F 156.2 F. P 355.39 & 41
paludamentum N 788.27
paludatus V 51.45
paludes unde dictae is. 1203.41
palumbes isid. 1138.46 V.G 1347 32
palumbi N 607.29
palus V 8.36 V.G 1375.52
palustres ranae is. 1132.10
pampinus is. 1219.37
panaceus rusticorum isidor. 1030 7
panace is. 1255.4
panagyricum is. 95.42
panarium V 19.9
pancarpia quid F.P 355.44
pandana porta F.P 355.46
pandere N 500.33
pandiculari dicuntur F.P 355 48
pandicularis dies F.P 355.51
panduram is. 858.24
pangere S 213.14 F.P 355.54 & 57
pangere versus V.G 1373.42
pangere plantas V.G 1373.43
panibus redimita equae capita F.P 355.60

panicium is. 1257.48
panificium V 19.9
panis V 19 6 N 607.1
panis proprietas N 519.4 is. 983 53. & 1313.33
pannibus pro pannis N 759 24
pannonia isid. 1167.55 & 1169 45
pannus N 607.18
pannusia Is. 1300.21
panotij, qui sunt is. 1107 39
pamphagi, populi in Æthiopia is. 1044.57
panther isid. 1116.54
pantices 154.2
pantices quid F.P 356 6
panuclum V 20.26
panulia vel Panucla is. 1306 16
pannus quid F.P 350.9 N 568 44
papares is. 1305.2
papa V G 1378.55
papauer N 608.7 isid. 1255 30
papha isid. 1249.23
paphus is. 1188.42
pappi carduorum flores F.P 356 23
papij 1426 6
papiliones is 1201 37 & 1141.5
papille quid F.P 356.10. is. 1096 14
papiria tribus F 144.38 F.P 356 12
pabula is. 920.21
parabola is. 851.13
parabola & problemata is. 959 11
paracletus is. 983.25 & 985 37
paradisi stole Is. 969.9
paradigma is. 851.18
parad sius is. 1161.26
paradoxon is. 870.29
paragoge is. 844.49
paragraphus is. 855 4
paralipomenon Is. 951.20 & 952 46
paralysis Is. 918.51
paran masia is. 846 22
paranympha is. 1065 27
parapsis is. 1318 25
parare inter se munus F. 145.12 N 677.19
pararium as quid F.P 356 35
parastata is. 1187 21
parathesis Is. 871.15
paratus N 607.53
Parca, quid dicuntur is. 1031 19
parcere, veniam dare N 694 12
parci, non peperci F 150.32
parci quaestores F.P 356.46
parciter pro parcè N 774.30
parcuit N 571.7
parectati N 521.9
pardus is. 1117.15
parens vulgò pater F.P 356 38
parens V G 1357.59
parenter N 174.47
parenthesis Is. 849 24
parere N 745.41
parere V.G 1369.17
paret, obsequitur N 696.52 V G 1362.60
parias serpens is. 1124 6
paribit, pro pariet N 770.20
paribus equis quid F.P 356.43
partes Is. 1199.44
parietina Is. 1159 48
parilia V 22.56
parilia festa F 152.16 F.P 356 54
pariter par Is. 888.55 ex aequo N.696 29
pariter impar numerus Isidor. 889 1
parius lapis Is. 1213.58
parma V 20.32 N 758.5 isid. 1272.23
parmani V 68 53
parmulis pugnare F.P 356 58
parnasides N 790.50
Parnasus mons is. 1180.29
paro is. 1186.7
parochus a Graeco N 510.23
paroemia is. 850.47
paromoeon is. 846.28
παρεμβολὴ, παρεμβολεία VG 1354 34
Paron insula is. 1177.18
parones nauium genus F.P 358 1
parotides is. 919.22
paret, significat apparebit F.P 357.3 & 4 F 144.16
parrhesia is. 870.37
parricidij actio is. 533.44
pars lecti N 693.26
parci, non peperci F.P 357 8 & 13 V.G 1329.41
parsipolis is. 1185.3
parte, dies Is. 939.10
Parthenii is. 1189.44
parthenopia. 1189.36
Parthi Is. 1038.4 & 8
Parthia is. 1162.9
Parthico ferro palma datur is. 1228.28
parte & partuis N 757.50
particeps V.G 1364 17
participalia nomina Isid. 824 56
participium is. 823.34
Particulones N 493.46
partires N 750.16 & 752.6
partus & pro nascendo F.P 357 14 N 606.43
parum cauisse quid F.P 337.17 F 148.24
parumper N 698 14 & 15
paruum N 715 16
Pascales oues F 150.23 F.P 357. 22
Pascha is. 968.23
Pascha vocabulum is. 963.50
Paschalis cyclos is. ibid.
Pascales quid F.P 357.30
Pascentia V.G 1335.6
Pasceolus N 169.44
Pascere N 731.47. V.G 1342. 34
Pascito linguam quid F.P 357 28
Pascuus ager Is. 1202.60
Pa: er 1434.8
Passeres Is. 1139.25
Passer marinus F.P 357.32
Pastor V.G 1349.48
Passi funes N. 489 29
Passiuum genus isidor. 827.41
Passum N 489.23 liquoris genus N 693 58 & 796 19. Isid. 1316.59
Passus, perpessus N 693 57 isid. 1204.12
pastillum F 155.55 F.P 357 74
Pastillus F.P 357.35
pastinaca Isid. 126.19
pastinatum Isid. 1525.6
patagium F.P 377.37 N 789 9
Patagus morbi genus F.P 357 40
Patalis bouis F.P 357.41
Patefacere N 674.42
Patella N 791.26 isid. 1329 19
Patella F 154.30 F P 357 43
Patens V.G 1169.2
Pater V 1258 Isid. 917.52
Pateram perplouere F 155.54 F.P 357 47 & 48
Patera isidor. 1318.25

Paterfamilias V 71.24 If.1053 52
Paterfamilias unde dictus isid. 1054.2
Paterniani If. 1014.34
Pater patrimus F 145. 42 F.P 357.51
Pater quis est Isid. 1053. 50 & 52
Patibulum, crux N 691. 40 if. 936.28 & 32
Patiens N 675.60
Patina if. 1318.25
Patitor N 751.3
Patres familiarum V 71.28
Patres appellantur F 152 44
Patres senatores F.P 357.58
Patres unde dicti if. 1050.51
Patres conscripti if. 1050.54
Patria quid vocata if. 1113 46
Patriarcha if. 996. 11 & 1004 16. & 34
Patricians if. 1013 52
Patricij F P 358 14
Patricij calcei if. 1310.35
Patrij V.G 1369. 4
Patricij qui vocantur isid.1047 38
Patricius F 149.2
Patricius vicus F.P 358 17
Patria nomina if. 824.52
Patrimi & matrimi pueri F 151 10 F.P 358.22 & 26
Patrimonium if. 1202.51
Patripassiani if. 1013 31
Patritum N 571.29
Patrocinia F 144 22
Patrocinium F. P 358.30 V.G 1332.52
Patronus F 157. 8 V.G 1357.57 & 1362.24
Patronymica nomina If. 824. 40
Patrueles N 800.6 if.1056 59. V.G 1359.45
Patuli V.G 1365.16
Patulum V.G 1369.1
Paucies pro raro F.P 358.33 N 571.12
Pauci frumenta F 155.60 F.P 358.53
Pauidus pauens V.G 1369.30
Pauimenta pœnica F 150.47 F. P 358.37 & 44 If.1200.16 & 1291.31
Pauitensis vestis if. 1300.4
Paulians if. 1012.29
Paulus If. 100.51
Pauo V 14.37 If.1137.34 & 1434 2
Pauor N 734.11 V.G 1331.32 & 1344.38
Pauper V 17.5 V.G 1375.58
Paupera V 72.2
Pauperauit N 573.1
Pauperies quid F.P 358. 46 N 782.16
Paupertas N 507. 49 & 608 4
Paupertates nouè positum N 576 2
Paupertinum N 576.12
Pauo quid N 575.40
Pausia if. 1249.27
Pauxillisper N 572.23
Pax. venia N 694.20 & 12
Pax illius N 570.51
Pax unde dicta F.P 354.54
Pecten if. 1324 20
Pectenatum tectum F.P 358 48 S 232 49
Pectines if. 1305 56
Pectoralis tunica If. 1299.24
Pectunculus V 14.59
Pecten if. 1096.10
Peculium quid F.P 358.51 S 232 56
Pecua & pecuda N 574.12 V. G 1369 14
Pecuaria V.G 1369.13
Pecuarius if. 1225.22
Pecudes N 74.8
Pecudes quid sunt If. 1110
Peculatoria oues V 17.37
Peculatus V 17. 39 F 146.28 F.P 359.58 & 359 4 & 7.10 S 233.1.1..934
Peculium seruorum F 153.49 F. P. 359. 21 & 23. if. 91.231. & 1225 20
Pecunia, sacrificium F 152.10 & 156. 56 F.P 359. 25 & 29 if. 1225.10
Pecuniosi V 63.57
Pecuniosorum & locupletum proprietas N 507.14
Pecuniosus V.17.10 & 63.16 If. 1225.23 V.G 1331.41 & 1376 2
Pecus V 17.31.N 573.60
Pecus quid dictum If. 1110
Pecuum F 153 11
Peda F.P 359. 45 & 47. S 232 9
Pedale V.G 1350.13
Pedanus senator F.P 359.50 S. 2 2 36
Pedum fleuit F.P 359.55. & 57
Pedes dicuntur F. P 360. 24 if. 828.49 & 1099.1
Pedestria auspicia F 151.54 F.P 359.59
Pedetentim & pedepressim N 499.10
Pedibus obsitum F.P 360. 4 S 232.10
Pedicam V 17.37
Pedica If. 924.55
Pedsolus N 574.56
Pedu N 608.24
Pedisequum V 17 30
Pedites If. 1278 47
Pederus If. 1218.26
Pedulla F 143. 33 F. P 360 18
Pedule V. G 1330.13
Pedum Ver.113.45 F 153 59. *Vasculum incuruum* F.P 364 20 & 31.*baculi genus* S 232.32
Pegasides musæ F.P 360.35
Pegasus equus F 140.27
Peior V.G 1365.16
Peius N 727.18
Pelagiani isid. 1014.51
Pelagus Isidor. 1153.11
Pelamys piscis genus F. P 360 39
Pelasgi isid. 1040.36
Peligni unde orti F.P 360 41
Pellaria V 68.40
Pellem habere F. P 360 46
Pellexit F.P 360.50
Pellicanus isidor. 1135.34
Pellicator F P 360 51
Pelluces F. P 360. 52 N 486 32
Pelliculatio F 150 15
Pellicum galerum F P 1096 34
Pellita ouis pro F 150.25
Pellucia F.P 361.6
Peloponensis isidor. 1159.8
Peloponensis vrbs Isidor. 1168 39
Pelorus V 1..57
Pelorum promontorium if. 1172 33
Pelta genus scuti F. P 351. 8 if. 1272 17
Pelta N 798.28
Pelues isid. 1319.47
Peluis V 21..2
Peluis N 791.18
Penatium qui N 570.38
Penates F P 361 9 if 1031 14
Penates singulariter P 151 60
Penatores F 146. 17 F. P. 361 28

Pendere pœnas F.P 362.20
Pene Is. 839.37
Penem antiqui eodem F 147.37. F.P 361.25 & 40
Penetrabile V.G 1362.45
Penetrale sacrificium F 155.40. F.P 391.46. V.G 1169.44
Penetralia F.P 361.50. Is. 1196. 31
Penetrare N 696.25
Peniculamentum N 568.53
Peniculi quid F.P 361.52
Penita offa F.P 361.55
Penitus vide F.P 361.59. Is. 961. 27. & 96.31. & 1297.34. 1133. 37
Penna antiqui S 231.39
Pennum is. 1287.38
Penora quid F.P 562.3
Pensum N 503.44. Is. 130.7
Pentaphyllon Is. 1255.2
Pentapolis is. 1164.15. & 1171. 56
Pentaptota is. 825.44
Pentateuchum Is. 952.1
Pentathlum F.P 362.7
Pentecoste Is. 958.25
Penula N 735.55 & 787.24 is. 1302.51
Penularium N 568.22
Penum penetrabile V.G. 1351. 11
Penuria F.P 362.11
Penus F 155.23 *locus in æde Vestæ* F.P 362.12. N 607.54. V.G 1365.32
Peperci V.G 1329.41
Peplum Is. 1301.21
Pera is. 1303.12
Perbitere pro perire F.P 362.19 N 571.9
Percedere N 575.25
Percellere N 570.20
Percitum N 574.10
Percontari N 508.7
Percontas N 751.23
Percontatio V.G 1355.51
Percontor V.G 1379.35
Percunctatio Ver. 115.48 S 231. 26
Percunctatum quid F.P 362. 14
Percunctatio pro interrogatione F.P 362.20
Percunctatum F 150.42
Percursio N 575.37
Percussus, perculsus V.G 1351. 39
Percutere N 720.20. & 691. 54
Perditum est F.P 362.37 *profligatum* V.G 1362.55
Perdix N 607.8 Is. 1138 51
Perduci V.G 1379.36
Perduelis V.G 1375.50
Peredia & bibesia F.P 362.39 & 41
Perempta F.P 363.10
Peredia & bibesia S 233.45
Pergere F.P 362.44
Peregrina sacra F 146.22. F.P 362.45 & 47
Peregrinus V.G 1375.48
Peregrinus ager V 7.69. F 151 35 F.P 362.54
Peregrini Is. 1052.48
Peramera S 233.47 F.P 362.56 & 58 *auspicari* F.P 363.7
Peremptalia fulgura S 233.39 F 151.30 F.P 363.13
Perenne F 151.40
Perendie Is. 939.52
Perfacul antiqui S 233.37 F.P 363.20
Perfecta vox is. 897.40
Perfecta forma Isid. 827.2
Perfectus Deus is. 980.20
Perfectus numerus Isidor. 889 57
Perferre V.G 1353.38 *indicare* N 700.4
Perfica N 574.53
Perfine, perstringas F.P 363. 22
Perfuga F.P 363.24 & 30 S 233 32. V.G 1330.24
Periscelides Is. 1308.38
Pergamus & pergama V 68 55
Pergamenarum nomen is. 960. 13
Pergraecari F.P 363.33
Periculatus sum F.P 365.36
Periculosum N 690.39
Periculum N 607.45 *salutis discrimen* N 990.22. V.G 1334. 24. & 1379.18
Peribermenia isid. 877.51
Perihodus dicitur F 139.14 F.P 363.19
Perimere V.G. 1350.54
Perimit F.P 363.45
Periodus Is. 854.17
Periodos is. 867.4
Perire N 721.28
Peritus N 925.26
Peripatetici is. 1016.58
Periphrasis is. 849.1
Peripneumonia is. 916.20 & 918.8
Perissologia is. 843.55
Peritus V.G 1337.53
Perizomatum is. 1299.9
Perlatus dictus N 699.39
Permittere N 575.40
Permissus appellatur aries F.P 363.49
Permutatur F.P 363.51
Perna V 19.53
Pernici N 758.13
Pernicies N 571.3 & 607.25
Pernicitas & velocitas V.G 1344.31
Perniciosum N 676.36
Pernicitas N 734.5
Pernix N 692.46 V.G 1360 20
Per nubem prophetia is. 1000. 20
Peropes & culponia is. 1312.5
Perperi N 569.7
perpendiculi N 576.26
Perpendiculum is. 1296.20
Perpetem F 139.18 F.P 363. 55
Perpetrat F.P 363.59 & 60
Perpetuitassit N 169.30
Perpetuum N 689.5 V.G 1356 56
Perplexabile N 570.4
Perplexim pro perplexè N 774 41
Perpulit F.P 364.6
Persa isid. 1038.25
Per se, numerus isid. 890 22
Persesta F.P 364.49
Perseuerans N 692.50 & 676 34 & 714.53
Perseueranter N 706.32
Persemtantia V 3.19
Persida is. 1162.44
Persequi V.G 1335.24
perstringere, attingere N 665 60
persuadere V.G. 1317.36 & 37
persuasio is. 933.60
Persia is. 1162.36
persicum malum is. 1244.2
persicus portus F 139.23 F.P 364 8 & 12
persicus sinus is. 1151.20
persilium F.P 364.19 & 22 F 139.21
persona is. 884.20
personata fabula quadam F.P 364.25 F 139.26
perspicacè, pro perspicaciter N 775

N 775.37
Perspicere N 674.50
Pertica is. 1204.12 & 13
pertinacia V 3.14. N 727.39
perscutraudia V.G 1350.23 & 1338.19
pertisum pro pertesum F 159.48 F.P 364.35
perturbare N 689.47
pervasum dolium F 150.2 F.P 364.40
pervade populum V 48.46
pervenibunt N 770.23
pervicacia N 727.38 V.G 1.38 28
pernicies V.G 1334.25
perimco N 758.3
pervigil is. 966.20
pes V 17.34
pescea S 232.11. F.P 364 45
pesesta S 232.27
pesnu S 230.36
pestifera auspicia F 152.3 F.P 364.55
pestifera fulgura F 151.29
pestiferum fulgur S 232.14 F.P 354.59
pestilentia is. 919.50 & 56
pestilitas N 572.32
petalum is. 1298.43
petaurista S 231.23
petaurista F.P 365.1
petaurista unde N 514.58
petere N 696.9 & 716.18 V.G 1369.41 posiere V.G 1355.21 N 691.49
petico genus morbi N 574 58
petila sura S 230.43
petilum N 568.30
petimina S 231.30
petimina sunt ulcera F.P 365 11
petissere F.P 365.20 & 21 S 231 17
petorritum S 231.27 F.P 365.26 & 33
Petra is. 985.57
petrapium Is. 1262.31
petrarum genera S 231.10 P.F 365.34
petreia F 159.8 F.P 365.42
petrones quid F.P 365.59
petronij 1415.34
petrones rustici S 231.20 F.P 366.1
petronia amnis F 155.37 F.P 365 52 & 57
petroselinon is. 1262.26
petra is. 1001.10
petula sura F.P 375.7 & 8
petulantes & petulci S 231.2 F.P 366.5
petulantia N 495.56 & 575 58
peusis is. 872.18
phaceas is. 995.54
phalarica is. 1270.34
phalera N 797.60 Is. 1326.9 V.G 1280.16
pharae is. 993.47
phares Is. 993.35
pharisaei Isidor. 1010.20
pharmaceutica is. 929.65
pharus turris maxima is. 1193 49
philadelphia is. 1185.26
φιλαδελφις 1429.34
philistiim is. 1036.42
philosophi is. 1015.58
philosophia isid. 872.48 & 873 49
philosophia species is. 873.5
phinees is. 994.8
phlebotomum is. 922.13
phlegma isid. 915.36
phoenices is. 1036.24
phrenesis quid, isid. 915.55
Phryges Is. 1037.22
Phrygia vestis picta est N 485 20
phrygia is. 1300.13
phrygia vestis Is. ibid.
phrygiones is. 1300.16 & 1300 17
phrysici is. 1016.26
phthisis is. 918.11
philistei is. 1039.12
phy V.G 1378.55
physica isid. 873.15
φύσημα 1429.33
piacularia auspicia F 152.59 F.P 366.18
piacularis porta F.P 366.26 & 31 S 236.6
piaculum is. 934.25
piare, impiare, contaminare N 693.51 Ver.113.52
piari eos F.P 366.57 & 41 S 233 6
piatrix F.P 366.37 & 41 S 233.9
pica isidor. 1137.19
pica 1434.7
picati appellantur F.P 366.45 S 230.60
picena regio F.P 164.48
picentem V.G 1327
picenum V.G ibid.
pici N 570.16
picta S 231.50
picta quae nunc toga F.P 366.51 & 53
pictanium is. 1189.60
pictor Ver. 113.54 1433.12
pictor Zeusis S 231.42
pictor Zeuxis F.P 367.1
pictura isidor. 1293.40
pictura fucata Is. 1293.44
pictura excogitatores Is. 1193 52
picus avis F.P 367.11 Is. 1177 27.6.152.35
pieri, calam. N 569.50
pierides musae S 233.24
pierides musae F.P 367.13 & 17
pietas 1415.28 N 511.44
pietati aedis consecrata S 231.59 F.P 366.19
picumnus avis Marti dicata N 775
pigere F.P 367.24 pro tardari S 233.13
piget V.G 1369.36 & 1357.51 & 1336.30
pigne N 607.19
pignera, pignora V.G 1347.29
pigneratur N 753.21
pignosa pignora F.P 367.26 S 232.54
pignus Is. 932.4 & 13
pigrare N 571.18
pigrer N 607.35
pila F.P 367.28 & 1270.38 & 1284.10
pila in signo quid Is. 1267.59
pila F 147.26 effigies viriles F.P 367.10
pilanus V 16.35
pilani cur dicti F.P 367.47
pilare N 505.22 S 230.54 compilare F.P 367.48 & 50
pilat F.P 367.52
pilates genus lapidis F.P 767 54 & 56
pilatus is. 1003.25
pilentis & serpentis vehi F 152 13
pilenium F.P 368.2 & 4 petoritum is. 1393.46
pileus N 608.18
pileum Is. 1298.25 & 1307 3
pilogonus herba sanguinaria is. 1258.60
pisosi Graecopanita quid is. 1092 33
pilum V 20.40 & 23.34

pilum quid Is. 922.31
pilumnoe poploe 368.8
pilumnus & picumnus N 782.7 1433.30
pimpleides musæ F.P 368.11
pinaria tribus F 144.56
pinarij 1416.31
pinarius 1416.34
pingue N 677.35 & 607.4 pro impedito positum N 576.29
pingues voces Is. 897.28
pinna V 64.7
pinnula Is. 1093.43
pinsere N 570.23
pinus Is. 1246.20
pinus iuglans V 18.36
pipare N 571.47
pipatio F.P 368.14
piper album Is. 1251.35
piper longum Is. 1251.34
piperinus lapis isidor. 1291.36
piperis isidor. 1251.27 N 570.12
pipulum F 157.1
pira Is. 1322.8
pirus Is. 1244.43
piratica bella Is. 1265.39
piraneus mons Is. 1180.52
pirgus Is. 1281.30
pisa Is. 1238.55
pisalites S 232.15
pisare N 577.42
piscari pro piscatus N 759.9
piscatio N 606.22
piscatorij ludi S 232.40 F.P 368.20 & 22 F 146.27
piscatorium æs S 232.6 F.P 368.31
pis quid dicitur Is. 1238.6
pisces Is. 1127.40 à calore Is. 1128.8 à figura Is. 1128.11 ex morib. terrestrium Is. 1128.5 à sexu Is. 1128.14 ex similitudine terrestrium Is. 1127.60
pisciceps V 69.52 & 69.52
piscina publica S 272.42 F.P 368.33
piscinula piscinella V 86.41
pisculentum N 569.38
pist...cia Is. 1246.19
pi...llus N 608.34
pisi tra...us Biblioth. primus instit. apud Græc. Is. 956.39
pistr...na & pistrix V 21.36
pistrum S 232.24 ilid. 1237.50 F.P 368.8
pium, religiosum N 694.53 1425.41
pix Is. 1250.7
pix ramalis Is. 1250.10
placatus N 704.16
placenta F 140.41
placet N 713.13
placidus N 675.60 V.G 1358.35 silens 702.57
placitum ilid. 1305.11
plaga spatium immensum N 693.13
plaga N 787.37 verbera N 693.1
plene figura Is. 893.59
planca F.P 368.40 F 142.3
planci F 142.54
plancij 1425.59
planeta Isid. 912.16 & 1303.7
planta oleaginea F.P 368.48 F 155.27
planta F 142.51 Is. 1240.50 F.P 368.50 & 1099.4
plantaria V.G 1369.9 Is. 1240.51
plastica Is. 1293.30
platanus Is. 1247.39
platea Is. 119..43
platonici isid. 1016.27
plaudi cur canes vocantur F.P 368.56
plaustrum F 142.55 isid. 1323.40
plautus quid F 142.44
plautij 1425.49
plebeia pudicitia F.P 369.3 & 9 F 146.47
plebeij Ædiles F.P 369.11 F 143.7
plebeius magistratus F 1425.60 F.P 369.23
plebs Is. 1050.30 & 33 V.G 1378.10
pleiades Is. 910.41
plena sue F 147.56
plentur F 143.20 F.P 369.31
plenum distentum N 677.39
pleonasmus Is. 843.51
plera F 143.22 F.P 369.33
plenitas N 568.26
pleuritis Is. 916.17
plexa F.P 369.35 F 143.18
plisma S 230.39
plurima F.P 369.39
plorare F.P 369.40 F 143.26
ploti appellantur F.P 369.48 F 147.59
proximum appellari F 143.2, F.P 369.60
pluma Is. 1133.40
plumarium N 576.16
plumatile N 769.25
plumba V 85.12
plumbum Is. 1229.28
pluria V.G 1346.25
plures V.G 1346.27
plutei Is. 1271.56
pluit & luit V 91.39
plus à multo V.G 1341.48
plus quàm ciuile bellum Is. 1265.29
plutei crates F.P 370.4
plutei dicuntur F 143.3
pnigon ilid. 1025.46
pnuma N 608.29
pnuta V.G 1368.31 Is. 1147.13
poculum potio V.G 1348.38
podagra Is. 918.40
podagrosus, podagricus V.G 1360.44 & 45
poderis Is. 1291.18
poema N 725.6 & 19 Is. 853.57 V.G 1331.50
poemata N 759.14
poematorum pro poematum N 761.44
pœna V 29.11 Is. 839.38
pœna unde dicta Is. 9..37
pœnas pendere F 149.57
pœni F 149.15 carthaginenses ilid. 1043.51
pœnicus V 20.19
pœninæ alpes Is. 1150.40
pœnita ossa F 150.54
pœnitebant N 752.4
pœnitentia Is. 975.30
poesis N 725.6.12 & 22 Is. 855.56
poema V.G 1337.41.43 & 49
poeta facit fabulam V 42.28
poeta quidam cur Theologi dicti Ilid. 1019.9
poetarum tres dicendi characteres ilid. 1019.16
poeticum V.G 1331.51
ποιότης qualitatiua diffinitio Is. 878.9
pol V.G 1378.49
poleium Is. 1255.17
polenta F 156.18
polis Is. 903.45 & 1145.11
polimenta F 145.37 F.P 370.17
polimita vestis Is. 1300.12
polimitus Is. ibid.
polire V.G 1331.44
politiones quid sunt N 520.45
pollentia N 572.17
pollis genus farinæ isid. 1314.4
polliceres N 749.45
pollicere N 689.37 V.G 1339.2
pollu-

pollinctores N 573.19 Pl. 801 21
pollis F.P 370.24
pollubrum F.P ibid.27
pollutum V 38.48
pollucere F 156.18 F.P 370.18
polteo S 230.37
polteio pro vlteriore F.P 370 34
polubrum F 152.41 N 791 50
polus D 48.44
polus Septentrionalis Isid. 1145 12
polypodion Is. 1257.50
polypus V 15.2 N 608.1
polysyntheton isidor. 846.54
poma is. 1242.37
pomaria V.G 1361.58
pomonal F.P 370.35 F 155 28
pomonalis Flamen V 52.45
pomorum proprietas N 517 59
pomerium V 24.19
pometa V.G 1361.57
pompa V.G 1364.20
pompa vnde dicta isidor. 1266. 44
Pompo 1409.1
Pomponii 1416.28
ponderitas N 572.26
ponderis signa Isidor. 1234. 14
pondo N 568.39 & 576. 59
pondus N 746.32 is. 1226.3. & 1230.26
pone graui sono F 154.8 F.P 5370.37 & 40
ponere, deponere N 692. 35
pons Is. 1287.40
pontica gemma Is. 1223.19
Pontici canes is. 1118.36
Pontica Is. 1219.43
Ponticus is. 1152.21
pontifex is. 1004.45
pontificale pomœrium F 155 2
pontificij 1426.58
Pontinus tribus F.P 370.42. F 144 36
Pontius is. 1003.22
pontonium Is. 1226.27
Popillia tribus F 144.13 F.P 370 45 & 49
popilly 1427.21
popinones N 575.28
populacia N 569.23
populare N 503.27
popularia sacra F 156.14 F.P 370.50
populat N 749.49
populati V.G 1362.17
populatim N 549.18 & 571 32
populi F.P 370.54 V.G 1369 24
populus Is. 1247.57 V.G 1369 25. & 1378.9 is. 1050.26 & 32 35
porca V 816. N 517.46 is. 1204 49
porca aurea F.P 371.7
porca præcidanea F 140.38
porca F.P 370 60 N 570.29 F.P 371.12 & 14. in agris F.P 371.4 rari sulci F 141 9
porca significatio N 517 42
porcere N 517.51
porces N 574.41
porci effigies F 145.54. F.P 371 16
porci marini Isi. 1128.43
porcilij 1425.44
porcus V 17.55 isid. 1112 39
pori is. 1096.38
porigam, pro porrigam F 141.4 F.P 371.23
porriam pro iaciam F.P 371.29. F 140 43
porrigo genus morbi N. 575.1
porta V.G 1374.55
porta Is. 1192.37
porta Romanula V 27.30. Ianualis V 27.32 Lauernalis V 27 26 Mucionis V 27.27 Næuia V 27.21 Raudusculana V. 27 23
portulaca N. 796.6
portemia is. 1286.37
portem a N. 630.56
portenta F 151.23
portenta N 729.24
portenta F.P 371.32. & 37
portenta V.G 1340.47
portenta quid sunt isid. 1105.40 & 50
portenta rerum F 151.51
portentum S 232
portentum N 726.6
portentum V.G 1328
portentum V.G ibid.12
portis N 760.55
porticus Is. 1195.59
porticulus is. 1187.25
portisculus F.P 371.40 & 42
portisculus N 569.54
portisculus F 145.43
portitores N 496.33
portorium F 146.52
portorium N 504.4
portum F 144.19
portum is. 1261.48
portumnalia V 31.57
portumnus F 149.55
portumnus F.P 371.54
portus F.P 371.49 & 53
portus Is. 1182.12
poscere V.G 1369.40
poscere, accipere N 696 6
posci V.G 1352 6
positiuus gradus isidor. 825 6
positura is. 823.51
positura is. 835.10
positura vnde dicta isidor. 835 54
possessio F 143.53
possessio F.P 371.57
possessiones appellantur agri F.P 372.10
possessiones F 149.4
possessiones is. 1202.47
possessiua pronomina isid. 826 9
possessus is. 931.17
possestrix N 569.26
possetur, pro possit N 720 35
possidere V.G 1331.13
possidet N 715.47
possidet iustè Is. 931.15
postridie V.G 1380.9
posterior analogia V 105 26
posteriora quid vocata Is. 1098 26
posteritas is. 1055.38
posterius, tardius N 694.41
posthac V.G 1378.46
postes is. 1199.32
postica N 606.31
postica linea F 144.24
post ca-linea F.P 372.14. & 20
posticum ostium F.P 362. 22
postliminium F 141.12
postliminium F.P 372.33 & 36
postliminium is. 939 10
postomis N 495.26

Postremus, posterior V.G 1352.27. & 28
Postuma V 84.26
Postumij 1425.20
Posthumus V 84.21
Postumus F 148.6
Postumus F.P 372.57
Postumus isid. 1055.15
Posthumus 1407.7
Postulare N 696.44
Postulare V.G 1355.40
Postulari V.G 1352.6
Postularia fulgura F. 751 28
Postularia fulgura F.P 372 52
Postulatio V.G 1359.6
Potatio, Repotatio V 43.48
Potens N 703.49
potens V.G 1331.48
poteratur F 149.8
Poteratur, pro poterat N 770 44
potesse, potis esse V.G 1380.34
Potestas isid. 822.35
potestates isid. 989.48
potestur F 149.7
potestur F.P 373.2
Potestur, pro potest N 770 47
pots N 752.15
potio is. 1315.36
potitia gens 1315.26
potitium F.P 373.6
potitium & penarium F 146 36
potitus seruitute F 155.19
potura V 8.24
potus à bibendo N 573.10
prabia V 59.7 F 145.10 F.P 373.24
prabitio N 570.44
pracantrix N 762.39
pracen F 150.36
Pracentor is. 1005.54
pracepta is. 918.58
pracepta S 230.32 F.P 373.30 & 31
praclamitatores F 153.55 F.P 373.33
pracidanea porca F.P 373.63
pracidania agna F.P 373.47
pracidere, F.P 374.1
pracipere, iubere, monere N 694 55
pracipuum N 569.33
praclamitatores F.P 373 38
praclarum N 775.6
praclanium quid N 529.32
praconinus 1433.16
pracoqua vua is. 1240.3
pracordia quid sint isid. 1099 38
pracox & pracoca N 569.13. & 573.55
pracox malum isidor. 1244.7
prada V.29.21 & 63.22. N 727 30. isid.1267.32 V.G 1327. & 1338.14
prades V 8.14
Prades homines V.G 1364 14
pradia V.8.11 F 148.36. V er.113 55 F.P 374.2
pradicamenta is. 875.58
pradicare V.G 1356.56
pradium is. 2102.53
pradonuli F.P 374.10 & 13
pradonuli F 150.35
pradotiont S 130.35 F.P 374.1
prafectura F 144.2 F.P 374 26
praferiiculum F 154.27. F.P 374.33
prafica F.P 374.39. N 520.54
prafestinatim N 375.42
prafractum N 571.59
pragradat N 519.44
praiudicium V.G 1362.30
praiurationes facere F.P 374 45
pralia unde dicuntur is. 1266 13
praliares dies F.P 374.49
pralium V.G 1333.5
pralum isid. 1325.22
prelium V.G 1341.19
pralumbare N 572.33
prametium P 145.26 F.P 374 52
pramiatores N 569.20
pramium V 29.22 V.G 137 22
pramiosa pro F 150.21 F.P 374 56
pramonere V.G 1379.16
Praneste dicta F.P 375.2
Pranestinus ager V 7.66
pranomen is. 821.45
pranomina F.P 375.4
praparare V.G 1332.49
prapetes aues F 152.7 S 230.47 F.P 375.8 & 16
prapositio isid. 819.36
prapositio vel interiectio is. 821 35
prarogatiua centuria F 151.42 V 114.5 F.P 375.15
Pras V 42.1. F.P 375.14.& 37
prasagitio F.P 375.19 F 157 22
prasagitur N 75.18
prasegmina N 717.20. & 570 7
prasente N 571.35
prasegmina PL. 806.6
prasepia N 510.2 & 606 53
prasiderare F.P 375.46
prasides isid. 1051.11. & 1047 42
prasidium V 16.44 F.P 375.48 V.G 1332.31. & 1374.45 & 1345.45
prastare facere N 694 26
prastigiator V 17.20
prastigium quid isidor. 1022 27
prastinare F.P 375.53
Prastites quid F.P ibid.54
prastolari F.P ibid.56 N 575 46
prastolat N 752.17
prastringere N 502.31 obtenebrare N 695.57
prateriti Senatores F.P 375 59
pratexta N 790.7 V.G 1364.3
pratexta F.P 376.26
pratexta pulla F 147.16 F.P 376 12
pratextati F.P 376.26
pratextatus 1436.38
pratextus sermo F 151.18 F.P 376.29
pratexta isid. 1302.59
prator V 11.25 & 16.16 & 15.25
pratores isidor.1051.12 N 496.9 isid. 1047.41
pratoria porta F.P 376.59
Prator ad portam salutatur F.P 376 F 148.48
pratoria cohors F.P 356.53
pratorium isidor. 1153.5
prauaricator V.G 1365.38
preuaricatores F.P 378.4
prauenire N 695.4
prauertere, prauenire N 689 28
prauertit, reuocat N 689.30
pransio V.G 1380.13
prauius N 519.52
prandicula F 155.33 F.P 377.5 & 6
prandium isid. 1323.12 & 33. F.P 377.8
pransus N 742.29

pra-

præsaga F.P 356.17
præsina is. 1194.37
præsites isid. 1211.25
prata V 86
pratum is. 1201.37
pravum V.G 1357.49
precantur N 754.55
precari V.G 1352.38
precarium isi. 932.52
precium is. 932.53
premere, defodere N 690.49 & 719.22
presan F 155.50 F.P 377.18
presbyter is. 1005.13
pressanta is. 921.45
pressorium is. 1325.23
pressa quasi compressione N 576.2
pressum subtile N 690.43
prester aspis is. 1123.3
pretiosi lapides Isidor. 1214.49
pretium V 29.12
pretium V.G 1352.32
pene extremum N 691.22
Priapus deus hortorum isi. 1025.16
pridie is. 939.38
primanus Tribunus F 145.56 & 377.2; & 25
prima linguæ varietas xenia is. 1033.30
primanisites F.P 377.34
prima ætas isidor. 944.9
prima causa prolis isidor. 1066.46
prima pictura isi. 832.18
primigenia V 36.20
primigenia proxemina isid. 826.26
primogenitus filius is. 1054.36
primigenius F.P 377.31
primigenius sulcus F 147.10
primi ordines Senatorum illustres is. 1050.57
primiter N 171.43
primitia is. 1237.18
primores N 724.51 V.G 1357.19
primum diluuium is. 1159.9
primum genus contrariorum is. 884.58
primum tempus ante legem is. 966.45
primus bellorum author Ninus Assyriorum rex is. 1265.3
primus digitus, pollex is. 1085.48
primus prima formula modus is. 878.32
primus formula secundi modi is. 829.15
primus formula tertij modi isid. 829.5
primus [illegible] is. 830.16
primus ordo legis is. 990
primum [illegible] V.G 1352.27
princeps isid. 1047.17
principes is. 1047.17
principales is. 1051.49
principalia nomina 824.6
principalia signa is. 1267.47
principales castrorum porta F.P 377.37
principatus is. 989.52
principes V 16.36
principes Dei Cœlum & terra V 11.42
principium is. 982.36
prior Analogia V 105.24
priores V.G 1337.59 N 724.50
prisca lingua Latina isidor. 1034.6
prisca Latina Colonia F 148.46 F.P 377.40
prisci Latini propriè F.P 377.43
priscillianista is. 1014.13
priscus, Tarquinius dictus F.P 377.46
pristina F 157.10
pristina velut prinstina F.P 377.48
pristinum unde venis F.P 377.51
pristis N 786.34
priva quid? N 574.32
privata ferta F.P 377.55 F 150.57
privata via is. 1205.27
privati quid dicuntur is 1052.8
privatum V.G 1331.56
privata mulieres F 156.42
privare quid? F.P 378.5
privernas 1434.20
privignus dictus F.P 378.8
privilegia is. 927.58
privilegium F 149.22
prives privique antiqui dicebant F.P 378.12
proædificatum F.P 378.54 F 150.40
proæmium is. 958.52
proavus is. 1054.18
probare N 711.59
probatio is. 1273.25
probatu difficile N 5.6.33
probatum N 732.4 V.G 1341.6
probi V.G 1275.4
probi velut prohibi F.P 378.56
probiter pro probè N 771.48
problema PL. 802.35
problemata is. 919.18
probus N 510.33
probrum F 141.53 F.P 378.58
probrum virginis vestalis F 149.10
probrium F 141.57
probrus V.G 1358.42
procacitas N 495.59 & 743.22
procacitas à procando N 496.12
procalare F.P 379.13
procapis F.P 379.19
procare V 155.47
procari F.P 379.21
procas N 496.19
procatalepsis is. 870.59
procax N 496.17
procedens isi. 985.26
procedere F.P 379.26
proceleusmaticus is. 810.35
procella is. 1149.37
procellunt F.P 379.29
procera F.P 379.30
proceres is. 1051.16
procestria quid? F.P 379.32
proci N 496.13
procilli sive gracilli F 150.21
procincta classis F.P 379.39 & 44. F 154.35
procitant provocitant F.P 379.54 & 35
procitum quid? F.P 379.58
proconsules unde is. 1046.6
procubitores F 156.28 F.P 380.3 & 5
procudere N 572.10
proculato F 154.26
procilicii 1425.21
procubuant F.P 380.10 & 12
proculiunt F 159.13
proculus F.P 380.13. 1415.12 1407.14
procurator V.G 1362.27
procuratores is. 1052.27
procus F 153.36 F.P 380.17 isid. 1061.24
prodegeris F 141.48 F.P 380.26 & 30
prodere V.G 1362.57 deserere N 590.6
prodicere diem F 157.6
prodidisse F.P 380.31 & 32 F 150.44
prodigia F.P 380.37 N 729.20 & 508.11 F 141.43 V.G 1340.43

prodigia quid sint 1105. 53
prodigiatores F 141. 58 F.P 380 40 & 42
prodigitas N 574. 38
prodigium S. 222 N 726. 10. V.G 1338. 16 & 1368. 2
prodigua hostia F 155. 34 F.P 380. 43 & 45
prodinunt F 141 F.P 380. 40
prodire & procedere V 55. 51
prodit V.G 125. 81 F.P 380. 51 & 53
prodita F 141. 59 F.P 380 57
prodius N 509. 41
predixit diem V 40 4
producere, longius ducere N 695 15
producit F.P 381. 1
produit F 141. 45
præliant N 750. 38
prælium N 730. 7
profanatum V 38 45
profans V.G 1375. 5
profanum V 38. 43 & 38. 51
profanum Ver. 114. 9 F 156. 24 F.P 381. 4 & 5
proferre, palam facere N 696 20
professi V 38. 18
profesti dies F 142. 30 F.P 381 28. & 32 V.G 1338. 46
profestum F 156. 22 F.P 381 34
profestus dies N 728. 19
proficisceres N 749. 34
profiteri N 728. 40 V.G 1340 4
profligare N 575. 3
profundum F.P 381. 41 N 743 18
profundum, propriè quid is. 1182 42
profundus F 142. 27
profusus F 142. 34 F.P 381. 44 & 49
progener F 142. 10 F.P 381 53
progenies Is. 1055. 47
progeny N 760. 7
progenitores isid. 1055. 48
pregnariter N 571. 48 & 568 60
prognostica prouisio isidor. 922 59
propedi N 751. 7
proheres quis est? isid. 1053 48
prohibere comitia F 146 F.P 381. 56
prohibet N 715. 48
proiecta sacra F 152. 13
proiectum, dimissum & derelictum N 695. 44 longè iactum N ibid. 47
proijcere N 575. 54
prolato aere astitit F 150. 52
prolatus aers F.P 382. 7 & 10
prolepsis is. 845. 29
proletarij N 521. 17 & 572. 9
Proletarium F.P 582. 12
prolixitudo N 574. 50
prologium F.P 382. 15
proloqui V.G 1376. 30
prolugere F.P 382 17
Proluuium, profusione N 695 42
Prolubium N 51. 15
Promellere F 157. 2 F.P 382 18
Promeres N 751. 54
premenstruat S 230. 34. 4 P 383 21
Promerion F.P 382. 3
promeritum N 744. 36
prometheus is. 1308. 46
Promerion S 230. 40
promi PL 804. 16
promicare N 5. 9. 48
prominere N 705. 37
Promiscam F 3. 2. 26
promissa N 731. 11
promissio V pellicitatio V.G 1355 14
promissus capillus F.P 382 27
promittere N 689. 37 V.G 1369 29
promonstra F.P 382. 29
promontoria quid sint isidor. 1179. 20
promptuarium is. 1198. 1
promptum pro eo F 155. 12
promulco agi F.P 382. 30
Promulgari F.P 382. 32
promulare is. 1192. 35
pronepos isidor. 1055. 41 & 49
pronis N 762. 46
pronomen isid. 821. 31
pronomina V 67. 21
pronuba is. 1065 21
pronuba F 150. 59 F.P 382. 34 & 37
Pronurus F.P 382 40
propagare N 519. 39
propages F.P 382. 43
propages quid 519 37
propaginare isid. 1241. 3
propatulum F 141. 33
propatulacum F.P 382. 45
propediem V.G 1380. 23
properam pro celeri F.P 382. 49 & 53 F 159 32
properare F P 382. 54 N 732. 29 & 37 V.G 1374. 49 & 1352. 42 & 1378. 23 & 1343. 17. 21 & 24
properatim N 570. 60
properiter N 571. 50 & 776 14
properus F.P 382. 57. 60 F 141 37
propes is. 1288. 10
propetrare F.P 383. 8
prophets isid 935. 46
Propheta quid? F 141 38 F.P 383 4 & 6
prophetæ quinam, isidor. 997 44
prophetia genera septem isid. 1000. 11
propilia tribus F 145. 7
propina, corruptè popina is. 1194 17
propinare N 501. 55
propitiabilis N 572. 10
propitiatio N 694. 24
propitius N 544. 52
propius sobrino F.P 383. 11. & 15
proportio V 93. 54
propositio is. 862. 24
pro præmio N 691. 10
proprium isidor. 875. 15 & 37 N 688. 57
propria nomina Isidor. 987. 56
propriassit F 141. 35. F.P 383. 17
propritim, pro propriè N 77. 18
propitiatorium is. 1196. 26
proprium V.G 1331 36
proprius sobrino F 141. 49
proteruia auspicia F 151. 56
propter, eius caussa N 692. 14
propter viam sacrificium F.P 383. 18
propudi F 148 21
Propudianus corpus F.P 383. 23
propudium F.P ibid. 27
propugnacula isi. 1191. 34
prorsi limites appellantur F 145 4
prorsi limites appellantur F.P 383. 31
pro rostra isid. 1271. 51

prorsus

prorsus.porro versus F.P 383 38
prosa es,prosum quid? isidor. 1151 34
prosapia F.P 383.45
prosapies N 522.8
proscissio is. 1236.31
proscriptio is. 936 16
proscriptus is. 936.17
profectu N 608.16
prosede F.P 383.48
prosedium F.P 383.50
proselytus is. 1008.10
prosequi N 695.23 V.G 1350 25
proserpina V 15..7 isid. 1028.13 & 2
prosserari N 573.41
prosperum N ibid.
prosperum N 704 25
prosicium F.P 383.52
prosimurium F 154 41
prosimurium pontificale F.P 383 53
prosita.proposita F.P 384 22
prosuesium Is. 1288.21
prosodia is. 822.14
prosopopœia isido. 853.26 & 872 11
prosperum N 683.60
prospicia N 572.14
prospicere N 713 13 V.G 1343.51 & 1359 53 & 1358.20
prostibulum V.G 1338.14
prostibula N 722.18
prosumia nauigij genus F.P 384 29 N 786 56
protelare 145.27 F.P 384 31
protendere N 690 15 N 690 22
prothesis is. 844.45
proteruiter N 773 28
protinam V 59,3 protinus F.P 3 435 protinus N 697.9
protinus N 697.8
procellere N 574 10
protoplastus is. 1293 35
prouentum N 772.52
prouerbia Salomonis is. 931.16
prouerbium V.G 1352.2
prouincia F 230 41
prouidere N 571.22
prouincia F.P 384.17
prouincia vocabulum unde? is. 1173 41
prouocabula V 67 19
prouocare N 696 14
prouorsum F 141.30 F.P 384 39
prox bona vox F 156.8 F.P 384 44 & 47
proxime N 570.56
proximum N 711.33
proximus quis dicitur Isid. 1056 13
pube prascate F 156.44 F.P 384 52
puber F 195.46
puberes unde dicti Isidor. 1103 11
pubes F 140.15 & 155.31
pubes adulescens F.P 384.58 & 60
pubes & qui pubem F.P 383 3 & 7
publica sacra F 181.36 F.P 385.27 & 31
publica pondera F 151.53
publica via Is. 1205.25
publica pondera F.P 385.10
publica Palinea V 85 33
publicani Is. 1052.35
publici augures F 152.24
publicij 1427.10
publicitus pro publicè N 773 18
publicius clivus F.P 385.34 F 148 12
Publicius ager F 157.4
Publij 1398 1407.19
Publilius vicus & Cosconius vicus V 26 30
Publilij 1425.22
Pudet N 722.42 V.G 1336 30 & 1357 51 & 1378.34 & 1367.36
Pudicitia N 731.16 V.G 1342 25
pudicitiæ signum F 151.F P 385 39 & 45
pudor V.G 1355.32 & 37 & 1354 54
puellascere N 571.25
puellæ à pueris F 153.50 N 571 48 F.P 385.48 & 50
puer F.P 386. 29 Isid. 1103 12
puer tribus modis dicitur Is. 1103 15
pro natiuitate is. 1103.16
pro ætate is. 1103.17 pro obsequio is. 1103.19
puella Is. 1103.22
puera pro puella N 572 16
pueri impuberes F 147 45
puerispro estate N 570 48
puerilitas N 75 32
pueritia N 572.30 is. 1102 45
puerperæ quid sunt isidor. 1103 40
Pugiles & cursores V.G 62 55
Pugio dictus F 145.6 F.P 386. 6
Pugio N 797.43 isidor. 1169 30
Pugna V.G 1314. 49
Pugna quid vocata isid. 1266 35
Pugnare V.G 1327
Pugnitus pro pugnis N 774.1
Pugnus F 140.26
Pugnus unde, F.P 386. 11
Pullia saxa F 151.56 F.P 386.14
Pulcritas N 572. 7
Pulcher bos F.P 386. 18 F 148. 20
Pulchralia F.P 386.20 & 22
Pulchralibus F 150. 38
Pulchritudo N 702.54 is. 1066 54
Pulchritudo equorum is. 1114.28 V.G 1347.47
Pulegium is. 1257.38
Pulices Is. 1127.19
Pullaria F.P 388.23
Pullarium F 152.5
Pulli is. 1133.29
Pullum, ætatis nouella N 692 52
pullus N 296 1
Pullus Iouis F 152. 31 F.P 386 24
Pulmentarium V 19.30
Pulmentum Is. 1312 V 19.29 is. 1312 39
Pulmo Isidor. 1100.8
Pulpa isid. 1095.42 & 1314.37 & 39
Pulpitum is. 1197.26
Puluillus is. 1304.12
Puls F 151.42
Puls potissimum dabatur pullis F.P 386.34
Pulsatus,percussus N 695.8
Pulsus quid vocatus isid. 1099 41
Puluinar V 27.57.1322.39
Puluini Isid. 1287.39
puluis N 60 .27 Is 1207.4
puluis Puteolanus isidor. 1207 30
pumex isid. 1210 20
pumilus PL. 803.45
punctariola F.P 386.50 & 52.F 151.59
punctus is. 864.38

Punica fortuna ades 147.36
Punis ani lecti isidor. 1322 41
Punici dicuntur F 149.38
Punici non pœni F.P 386 54
Punicum F.P 387.11 & 15
Punicus F 142.2
puniatur aliquem N 749 59
puniuntur N 754.25
pupa & pupi N 572.42
pupilla, quid is. 1022.44
pupillus is. 1103.24
pupinia tribus F 144. 49 F.P 387.18
Puppis is. 1286 47
pura vestimenta F 154. 20 F.P 387.25
pure, lautum F 154.18 F.P 387 29
purgamenta aris Isidor. 1327 57
purgamenta ferri isid. 1218 57
purgare, rarefacere N 693 34 V.G 1359.18
purgatio is. 860.32
puri, prodi F.P 387.33 V.G 1175 2
purime termero F.P 387.39 F 157 3
purimenstrio F 156.4 F.P 387 45
puriter N 775.13
purpura V 20. 18 is. 1305 30
purpurauit N 576 21
purpurea membrana is. 960 35
purpurea vua isidor. 1240 7
purpureus rufus isid. 1208 36
purpurissimum N 607. 21. is. 1255.12
Purpurites is. 1213.46
purum N 675.56
pu[illegible] V.G 1331.56
pu[illegible] V.G 1361.55
p[illegible] Is. 920.19
p[illegible] N 573.22
pu[illegible] V.G 1355.12
putatur V 40.21
pu[illegible] N 693. 32 isid. 1[illegible] V.G 1329.3
p[illegible] N 606. 16
p[illegible] V 8.25 F.P 387.48
p[illegible] dictos F 140.20
p[illegible] F 139 52
puteus V 2.3 & 8.23. is 1156.11
puticula V 8.28
puticuli sunt appellati F.P 387 39
puticulos F 139.12
putidum N 570.33 & 575.33 & 743.29
putissimus N 737.39
putidum F 140.9
putissimum pro stulto F. P 388 10
puto N 498.57
putres N 574.26
putum V 40.20 pro puto F 139 58
putus N 498.20
putus antiqui pro puto F.P 388 16
Pygmæi unde vocati is. 1108 6
πυ[illegible] is. 1147.57
Pyra genus sepul[illegible] isid. 1202.7
Pyramis isid. 894 34
Pyrethron is. 1238.45
Pyrites is. 121[illegible].25
Pyritis is. 1239.26
Pyromantia is. 1021.22
Pyropus [illegible] Is. 1227.55
Pyrrichius is. 829.57
Pyrrhinus is. 1027.55
Pyrrhones unde dicti isid. 1022 47
Pyxides is. 1320.2

Q

Quadrans V 28.51 is.1231 21
Quadrata Roma F 160.23. F.P 389.56
quadrantal F 160. 38 F.P 389 46
quadrifariam N 335.45 is.1204 12
quadriga is. 1277 58
quadrilatera figura isidor. 894 20
quadripartitus syllogismus is. 863.22
quadripartitus ordo filterum is. 1014.33
quadriuia Isid. 1206.23
quadrupedia unde vocata is. 11.0
quadruplatores F.P 390.3
quadruplices declinationes in casibus vocabulorum V 191 34
quamuis F.P 390.10 F 160.
28
quæ is. 839.43
quærere V 42. 52 *sciscitari* N 700.51 & 728.23. V.G 1329 18 & 1332.57 & 1353. 32 & 1358.25
quæso F 160.31
quæso significat idem quod rogo F. F.P 390.4
quæsti vel quæstus N 755 33
quæstio conquestio V. 42. 54. Is. 259.21
quæstores V. 15 29 F 160.10 is. 1273.9
quæstores parricidi F 160 12
quæstus, quæstus V. G 1346 56
qualitas Is. 816.30
qualitatis nomina isid. 824 37
qualus is. 1325.27
quamde pro F 160.19
quamde pro quam F.P 390 28
quam mox F 161.8
quam mox, quam cito F.P 390
quando cum graui voce F 160 13 F.P 390.40
quando rex comitiauit fas F.P 390.51
quando stercus delatum F 160. 6 F.P 391.4
quantitatis nomina Is. 824 39
quantitas Is. 876 28
quare V.G 1327
quarta linguæ varietas Ionica is. 1013 35
quarta pars Orbis trans Oceanum is. 1173.25
quartarius F 160. 46 F.P 391.12 & 17
quarto N 728.56 V.G 1340 21
quartum N 728 55
quartum ex confirmatione & negatione Is.836.14 V.G 1340 29
quartus modus is. 878.46
quartus modus is. 8[illegible].50
quartus modus is. 879.19
quassare, mouere N 628.28
quat[illegible] is. 1106 6
qu[illegible] N 628 37
quat[illegible] F 160 19
quatenus significat qua fine F. P 391 19 & 22
quatere in pensum Ver. 114.22. F 161.

F 161.8 F.P 391.29. & 35. percutere N 631.56
quatenus V.G 1329.58
quates infestat N 638.56 excutit N 58.60 moues N 639.2
quatinus V.G 1319.58
quatrimus is. 1286.23
quatuor, unde is. 807.42
quatuor bellorum genera isid. 1265.31
quatuor in bello aguntur isid. 1166.19
quatuor modis appellantur filij is. 1054.41
quatuor modis dicuntur fratres is. 1056 28
quatuor libri Euangeliorum is. 954 44
quatuor testudinum genera is. 1231.53
quatuor mundi climata isidor. 1142
quax- re F 160.43
quaxare ranæ dicuntur F.P 391 40
quercus di itur F.P 39..41 is. 1247.20
quercea V.G 1330 20
quercia N 595.4
querimonia V.G 133..20
queritur, quaritur V.G 1346 35
queris V 71.22
ques, antiqui F 161.18
ques antiqui dixerunt F.P 392 15
querquedula V 15 8
querquera febris F 159.30 F.P 391.57
querquetula F 161.12
querquetulare F.P 392.3. & 5
querquetularia porta F.P 392 12
quinam F 158.54
quianam pro quare F.P 392.18 & 25
quid isid. 819.45
quietalis F 159.3
quietalis F.P 392.31
quinarij V 28.41
quincentum F.P 392.35 F 158 11
quinctij 1425.26
quinctiliani luperci F 159.16
quinctilij 1425 42
quinquatrus V 31.3 & 33.31. F 158.23 F.P 392.39 & 53
quinque quid? Is. 887.43
quinquennales censores F 161 57
quinquertium F 158.37
quinquepartitus syllogismus is. 863.31
quinquertium F.P 393.2 & 10
quinta linguæ varietas Æolica isid. 1033.35
quinta ætas senioris, grauitas is. 1102.38
quintana classis F 159.23
quintana porta F.P 393.14
quintana pars plateæ is. 1192 47
quintia prata F 159.7 F.P 393. 24
quintilis V 36.1. isidor. 941. 12
quintina malorum flores Isid. 1243.49
quintipor F 158.46 seruile nomen F.P 393.37 & 42
quintus modus Is. 829.53
quintus modus Is. 878.51
quintus digitus auricularis Is. 1095. 6
qui patres F 158.14
qui patres, qui conscripti F.P 393 54
quipparum is. 1253 31
quippe F 158.50 F.P 393. & 52 & 56
quirinarius F.P 393.58
quirinalia V 32. 49 F 157.56 F.P 393 60
quirinalis collis F 158.1 F.P 394 9 & 13
quirinalis flamen V 52.42
quirinalis porta F 157.31 F.P 394..1
quirinus F 157. 29 V 14 7
quiris quid is. 1041.32
quiritare V 41. 4 N 494 38
quirites F 157.41 isidor. 1041 30
quiritium fossæ F 158. 8 F.P 394 51 & 56
quis, quiuis, quisnam V.G 1380 35
quispiam significat aliquem F P.394.59 F 158.20
quisquilia F 158. 41 F.P 395.6 & 13 is. 1242.51
quoad V. G 1378.46
quod is. 839.45
quod significat etiam aliquis F.P 395.16
quod neque corporeis sensibus neque ulla is. 1000.43
quod re empta datur N 691.24
quot serui, tot hostes F 161.24 F.P 395.28
quoniam significat F 161. 52 F.P 395.2
quopiam V.G 1378.47
quotidie isid. 839.51

R

R Pro S. litera sæpe antiqui F.P 395.53
Raab is. 994.15
Rabere N 505.33
Rabidus F 169.14
Rabidus à rabie F.P 396.1
Rabula in multis F 169.30 F.P 396.5
Rabula unde dictus N 517.8
Rabula N 497.43
Racemus Is. 1239.55
Rachel is. 903 29
Radere genas F 169.29 N 696 3 & 712.23
Radij isid. 1305.56
Radiola oliua Is. 1249.22
Radix is. 1240.57
Ragades is. 919 9
Ralla N 788 44
Ralla vestis is. 1300.19
Ramenta N 609 8
Ramentum PL. 804.54
Rami is. 1242.7
Ramices quid N 578.18
Ramenses V 11.31
Rana V 35 3
Rana Isid. 1132.7
Rancidum is. 1314.28
Rapa V 19.38 Is 12 1.11
Rapi F 178.7
Rapi solet fax F 178. 10 F.P 396.19
Rapi simulatur virgo F.P 396 1
Rapinus V.G 1387
Raphael isidor. 989.26
Raphanus is. 1261.24
Rapaces N 497.52
Raptio, rapina V. G 1357 33
Rapinis N 609. 15. V. G 1357 34
Rarefacere N 712 18
Rarenter N 577.18
Rarum, infrequens N 678.58
Rasores, fidicines F 169.50 F.P 386.25

Rastelli V 23.18
Rastra Is. 1324.57
Rastri V 13 21 N 609.13
Rapinator N 579.9
Rates F 169.21 F.P 396.30 is. 1285.34
Ratio N 720.28
Ratio putari V 40 22. V.G 1329 14
Ratiocinatio is. 862.32
Ratiocinationis moti Isid. 862. 33
Ratiocinabilis haeresis unde Is. 914.18
Rationalis status Isidor. 859. 55
Rationalis philosophia Is. 873 10
Rationes putari N 498.29
Rationales coniunctiones Is. 828 38
Ratis V 49.53
Ratissima F.P 396. 42 & 46 F 176.54
Ratitum quadrantem dictum F.P 396.48
Ratitus quadrans F 169.53
Ratum is. 910 20
Ratumena porta F 170.22. F.P 397.5 & 19
Ratus sum F.P 397.21
Rauca vox F 174.38 vox rauca F.P 397 29
Raucedo is. 918.1
Raucos appellatos F 171.56
Raudus V 27.14
Raudia 1440.21
Rauilia F 170.21
Rauilla unde F 397.52
Raum, antiqui F 170 6
Raum, pro raucitate F.P 397. 60
Rauis N 577.19
Rauum N 577 15
Rauus color F 169.26. F.P 397 43
Reapse F 172.44
Rebecca Is. 993.25
Recellere F 170.44 F.P 398 10
Recentari N 579.5
Receptionum N 579 16
Receptitius seruus F 171.26 F.P 398 12 & 17 & 513.31
Receptus mos F 170.16 F.P 398 19
Recinium F 170.45 F.P 398.21 & 18
Reciperatio F 170.34 F.P 398. 30 33
Recipere, promittere, polliceri N 701.11 V.G 1349.54
Recipi V.G 1362.34 V.G 1363 24
Recipie pro recipiam F 177.46 F.P 398 39
Reciproca V 55.44 N 577.48
Reciprocare F 170.38 F.P 388 42 & 44
Reclusum V 22.56
Reconciliatio Is. 975.45
Reconducta F 170.54 F.P 398 52
Recordari V 37.47
Recordauis N 752.13
Recta & aduersa supernè obelata Is. 835.53
Recta vestis is. 1299 59
Recta appellantur F 170.59 F.P 398 54 & 58
Recto fronte caeteros sequi F.P 398.60
Reda isid. 1323 36
Redandruare N 577.55
Redantruare F 168.19 F.P 399 9
Redarguisse F 198.26 F.P 399 19
reddere, componere N 699.45 & 700.15
reddi V.G 1369.8
reddibo N 752 43
redemptitauere F 177.47 F.P 399.25 & 29
redemptor F 167.47
redemptores propriè F.P 399 30
redhostire F 167.59 F.P 369 38 & 50
redhostit N 577.58
redibitur F 167.53 F.P 399 52
redibo N 770.26
rediculi F 174.51
rediculi fanum F.P 399.6
redimicula is. 1307.29
redimiculum F 168.31 F.P 400 3. is. 1309.55
redimunt F 178 1 redeunt F.P 400.5
redire N 701.41
reditus N 609.19
redivia F 167.55. alij reluuium F.P 400.9 & 14
rediuiua, recidiua V.G 1361.14 & 15
reduuium F 168 23 F.P 400.19 & 20
redundare, redire N 701.34
redurare N 578.52
refellere V.G 1359.18
refello V.G 1380.6
referre, recensere N 699 60
referri diem praedictam F 178 2 & F.P 400.25
referri, reuocari N 701.43
refert F 175.5 Var. 214.25
refrenare, cohibere N 691.1
refriua faba F 171.8 F.P 410 35 & 45
refutare F 171.53
refutatio V.G 1360.23
regale V.G 1333.10 V.G 1375 29
regale facinus F 177.7
regalis exta F 178.30 F.P 400 56
regere N 691.7
Reges unde dicti isid. 1045 44
reges, qui vocantur isid. 1047 2
regia dicta F 172.27
regia ferta F 172 6
regiae virtutes praecipuae duae is. 1045.49
regiescit F.P 401.6
regifugium F 172.12 F.P 401 7
regilla F.P 401.32 N 788 39
regillensis 1435.20
regillis F 177.58
regillum Is. 1303 23
regimen F 172 45 F.P 401 37
regio collina V 10.3. esquillina V 10.2 Palatina V 10.3 Phutensis Is. 1016. 23. Suburana V.10.2
regiones, partes prouinciarum is. 1173.9
regium F 177.4 F.P 401.54 V.G.1333.10 & 1375.29
regius morbus isid. 910.8
regiescit F 172.36
regnum unde dictum Isid. 1045. 29
regredere N 578.36
regula Isidor. 962.34 isid. 1296 18
regulare as is. 1227.39
reguli Is. 1122.15
regum secundus is. 951.8
relatae criminis Is. 860 27
relatio is. 876.31
relatiua nomina is. 824.31
relatiua pronomina Isidor. 826. 12

rela-

Relatiua nomina if. 988
relatiua N 669. 39
Relegati F 172.48. F.P. 401 55
Relegatus if. 936.34
Releuare N 675 8
Religio N 682. 14 & 726.
religio pracipua F.P 176.55 11
Religio, deorum cultura N 698 35
Religioni est F 175. 42
Religionis pracipua habetur cento F.P 402.6
Religiosi dicuntur F 178. 18 F.P 402.51
Religiosi V.G 1338.55
Religiosum ac sacrum F 178 35
Religiosum F.P 402.55 N 709 1. V.G 1375.17
Religiosus F 175.52 & ibid. F.P 402.60 N 727. 5
Religiosus dies, infamis N 698 37
relinqui V.G 1355. 19
reliquia V.G 1567.2
reluere F 273. 45 F.P 4033. 1 & 34
Remancipata F 171.3 F.P 403. 35
remanet F.P 403. 37. & 39
remeare F 171. 16 F.P 403.31 & 44
remedium V.G 1327
remeligens F 171. 20
Remeligenes unde F.P 403.49 & 59
Remex isidor. 1285. 20
Remi N 699. 56 Isidor. 1287. 2
Remillum F 171. 48 F.P 404. 4
reminisci V 37.32
remisso exercitu F 179.15
remissus N 700.59
Remora F 171.30
remorbescat F 171.51 F.P 404 27
Remores F 171.42 F.P 404 30
Remotio criminis isidor. 860 24
remo.num N 701.12
remouere, exscindere N 691. 18
remulcare N 515.33
remulco est F.P 404. 34
remulcum if. 1288. 26
Remurinus ager F 171. 35 F.P 404.38
Renale if. 1300. 33
renanciscitur F 171.58 F.P 404 50
renes quid sunt if. 1097.49
Renones isidor. 1330. 8
Renonatiuum fulgur F 178. 21 F.P 404.56
renunciari V.G 1349.41
repagula Ver. 114.28 F 173. 24 F.P 405.3 & 10
repanda F 168. 33
repastinari V 114 31
repastinari ager F 173. 33. F.P 405.16 isid. 1325.8
repedare F 173.32 F.P 405. 30 & 31 N 577.51
reperibitur N 770. 28
reperire V.G 1311.34
repertum F 179.35 F.P 405 33
repetundarum accusatus isid. 934. 15
repigrare N 680.26
repletio sancti Spiritus if. 1000. 28
Repotia F 173.21 F.P 405. 38 & 43
repotisa isid. 1117.41
repudium V 114. 33 F 173. 29 F.P 405.45 & 47. isid. 1066. 36
repuerascere N 578.3
repulsior F 177. 51 F.P 405.50 & 54
repulsus V.G 1331. 29
reque eapse F 277. 28
requiescere V.G 1356.46
requirere N 728.24 V.G 1338 32
res if. 931. 8 V.G 1356.33 V.G 1379.19
res credita isid. 931.44
res integratur Isid. 933.1
resarrire V 59.13
rescire V.G 1359. 10 & 52
resciscere V.G 1360.11
resecrare F 174.19 F.P 406.12 & 21
reserare N 507.15
reserari F 174.55
reserari à sera F.P 406.26
reses & residuus F 174. 12
reses F.P 406.34
residiare F.P 406.41
resignare F 173.48 & 175.60 F.P 406.47 & 60
resignatum as F.P 407. 2 F 175 58
resina isid. 1249. 51 terebintina 1249.59 lentisciana 1249.2 pinalis isidor. 1250.4
resistere N 712.51 & 698. 30
resolutio Isidor. 831. 8
respicere F 177 33 F.P 407.15 N 733.13 V.G 1343.51 V.G 1349 56
respici auis F 179. 8
respicio V 43.23
respersum F 16.26
respersum vinum F.P 407 7
respondendei V 59. 8
responsa if. 927. 18
responsorius cantus isidor. 970 22
resp. multarum ciuitatum F 177 33
respublica F.P 407.23
restare N 698.25
restat F 175. 35 pro distat F.P 407.29
restes If. 1288. 5
restiarius V.G 1333. 42 restibila V 8.1
restibilis ager F 174.9 F.P 407 33
restio V.G 1333 42
restitui, reddi V.G 1356.22. & 25. & 1360.10
restrictim N 775.2
restito F 174.8
resupina N 577 39
retentum praeferre N 700. 34
retia, quibus capta implicantur N 693.17
retia isid. 1288. 40
Retiario pugnanti F 175 48
retiarius pugnans F.P 407 39
retiarius isid. 1281. 29
reticulum V 22. 30 N 609.3 & 790.20 If. 1307.38
retinere N 680.26
retractare F 169. 13 F.P 407.51
retrices F 175. 20 F.P 407.53 & 60
retrograda isidor. 909 12
retrograd. etio stellarum isidor. 909.28
reubarbarum siue reuponticum If. 1256 10
reuelare N 718 19
reuereri V.G 1380. 3
reuma If. 917. 50

Reuocare N 578.60 & 700. 9 & 701.23 & 719.56 & 744. 6
reuortis N 752. 21
Rem nunc dicitur F 168 32
Reus F 1-8. 44 N 743 44 F.P 408.1 & 3 & 6 isid. 1273.34 *stipulando* F 168.36 V.G 1375 20 *promittendo* F 168. 40 V G 1375 22
Rhamnus Is. 1249 1
Rheda N 593.13 & 738 11
Rhegium V 114. 35 F 167 36
Rhegium appellatur F. P 408 30
Rhetia Is. 1170.58
Rhetius ager Isidor. 1167 17
Rhetorica isid. 819. & 857 17
Rhetoricasti N 752 24
Rhetorissat N 578.14
Rhinoceros F 167 46 F.P 408 50
Rhodanus Is. 1158.36
Rhodensicadsionque F 567 42
Rhodia leges Is. 927.52
Rhodia uua is. 1240.8
Rhodij is. 1037 29
Rhodos Is. 1176 38
Rhodus is. 1176 27
Rhonda F. P 408 41
Rica V 22. 34 F 178 60 N 788 46 F.P 408. 45 & 54
Rica F 170 56 *Ricula* F.P 408 60 & 409.2
Ricinium V 22 52 N 790. 23 is. 1303 36 N 788.51
Ricinus Is. 1127.21
Rictus F 179 37. F. P 409 11. 21. 740.44
Rideo F 175.12 F.P 409.15
Ridet V. G 1358 29
Ridiculus proprie F 17.. 8 F. P 409.23 & 25
Rienis F 171.4 F.P 409. 26 & 29
Rigido F 177.17
Rigidum F P 409.42 *frigidum* N 639 31
Rigula is 1307.31
Rimari F. P 409.46 *scrutari, quaerere* N 700. 19
Rimatis F 171.44
Ringitur N 577.43
Rinoceros is. 1217.23
Ripa V.G 1369 48
Riphei montes Isid. 1180 18
Riscus N 577.46
Rituales quid F 176.2. F.P 409 52
Ritum N 766.42
Ritus F 169. 2 & 178.15 F. P 409.59
Riuales N 501.21
Riuus F 168. 48 F. P 410. 15 is. 1156.8
Rixa V.G 1334 48
Rixat N 753.10
Rythmica musica pars is. 896 19
Rythmus is. 852. 5
Ro, is. 996.2
Robigalia V 33. 28
Robigalia dies festus F.P 410 . 20
Roboam is. 995 17
Robum F.P 410. 23
Robur is. 1247.26
Robustus V.G 1335. 1
Rodandarum is. 1248.40
Rodum Is. 1218. 7
Rodomelum is. 1316. 53
Rodus vel raudus F 163.29. F. P 410. 31 & 35
Roduscula porta F. 160 39 F.P 410 60
Rogandes V 99. 7
Rogare, poscere N 700 44 V.G 1362 23
Rogat F 175 30 F. P 411.13 & 18
Rogatio F 165. 16 F. P 411. 20 & 25 V.G 1375. 10 & 14 & 1 78. 6
Rogo V.G 1370.31
Roma appellata F 165.27
Roma F.P 411.35 isid. 1189 15
Roma antea Romula F 166. 55
Romam Romulus de suo F. P 413. 10
Roma origo is. 1181.40
Romana porta F 162.49 & 166 60 F.P 413. 3. & 33
Romana lingua latina isidor. 1014 11
Romani F 162. 29
Romani vnde nominati Is. 1041 24
Romanus V 7 10
Romanus ager V 7 69
Romulea is. 1269.22
Romilia V 11. 37
Romulia tribus Vet. 114. 38 F 167. 5 F.P 413.52
Romulum quidem à ficu ruminali F.P 413. 59
Romulus F 165. 23
Romulus & Remus vnde F.P 414.4
Rorarij V 53.55 N 797.8
Rorarij milites F.P 414. 6
Rorarium vinum F.P 414. 11
ros is. 1147. 45
Rosa is. 1254. 22
Rosaceum vnguentum is. 923.9 V.G 1327
Rosarij F 178. 47. F.P 414 44
Rosea in campo Reatino F.P ibid. 26
Roseum vinum is. 1316.12 V.G 1327
Rosmarinus is. 1259.7
Rostra V 26. 4
Rostrata isidor. 1305. 46
Rostrum N 740. 19 V. G 1346. 20
Rota is. 1323. 35 & 1325.35
Rotabulum is. 13 0. 33
Rotunda ades Vesta F.P 414 31
Rotunde positum eleganter N 577. 4
Rotundum vnde dictum N 516 60
Ruben is. 996. 41
Rubeta rana is. 1132. 11
Rubia isid. 1250. 23
Rubidus panis F 162. 42 F.P 414. 40 isid. 1313 43 & 1228 57 & 1229.4
Rubilana vua isid. 1240.19
Ructare F.P 414 49
Ructus N 577.34
Rubrica isid. 1294. 12
rubrum mare quid vocatur is. 1153. 21
rudentes vestes nautica F 163. 49 N 511 55 isid. 1288 6
Rudens sibilus V 4. 33
rudus, lapides contusi Isid. 1210 24 & 1293 37
rudiarij vnde F 163. 47
rudus N 492. 45
ructare, dicipi N 699.4
Rupibus tricenai F 162. 3
Rufuli à cognomine F 112. 8
Rufuli tribuni F.P 419. & 7
Rufus 1440. 5

Rullus 1436. 12
Ruma N 579.20
Rumen quid F 167. 30
Rumen pars colli F. P 415. 11 N 492. 40 is. 1094.49
Rumentum F 167. 32 F. P 415 15
rumex F 167.18 genus teli F.P ibid 20
rumiferare N 578. 48
Ruminalis ficus F 167. 23 F.P 415. 24
ruminare N 492. 42 & 578. 39
ruminat N 570. 4
ruminatio vnde dicta isid. 1113 33
ruminatur N 754.51
rumitant F 167.21. F.P 415 36
rumor, opinio N 701. 53 V.G 1330 19
rumpere N 700.30
Runa, genus teli F 167. 43 F.P 415. 40
runcatio isid. 1236. 29
runcones is. 1324 54
rupitra F. P 415.49
ruptia F 163. 28
ruptum testamentum isid. 929. 25
rura V 8.9 isid. 1203. 4 V.G 1369.4
ruant N 577 3
ruti esse F.P 175 40
ruri esse, non rure dicendum F.P 415.5
rursum videre N 673.9
rursus N 701.47
ruscum Ver. 114.40 FP 163.18 & 415. 55
ruspari F.P 163. 50 & 416.1 & 4 N 578. 32
russata vestis Is. 1259. 31
russati qui dicuntur is. 1299 37
rustica vinalia F 163. 53 & 178 51
rusticatim N 578. 45
rustica vinalia F. P 416. 5 & 8
Rustum F 163. 2 F.P 416 16
Ruta casa F 163. 2 F.P 416. 18 N 577.10 Is.1262 50
Rutabri V 23 22
rutabulum F 162.56 F.P 416 21 & 38
Ruth isidor. 951. 24 is.984 38
Rutila V 56.12
Rutilæ canes F 176. 8. F. P 416
Rutilare V 56.11
Rutilium F.P 416.35. & 39
Rutilij 1425. 47
Rutilius Rufus F 163. 8
Rutilius 1440. 49
Rutrum V 23. 5
Rutrum tenentis iuuenis F 163 8 F.P 416.42 & 43 N 492 48
Rutuba N 578.47
Rutunda F 163.13

S

Sabai vnde dicti Isid. 1038. 33
Sabei Isid. 1036 28 & 38
Sabbanum is. 1304.28
Sabaoth is. 977.39
Sabbateni isid. 1034.32
Sabbatina F.P 416.50
Sabbatum isid. 969.25 & 938 34
Sabelliani isid. 1012. 32
Sabini dicti F 220.53 & 250 54 F.P 40.16.51 is. 1041.36
Sabulum N 580.9 is.1207.23
Saccarum is. 1316.48
Saccomorum genus F 196 19
Saccos F.P 417.17
Saccus is. 1320.55
sacellum V.G 1330. 46
Sacella F 196.55 F.P 417.2 & 23
sacer F.P 417. 24 N 27 V.G 1348. 14
Sacerdos isido.983.49 & 1004. 60.1439.3. 1045.44
sacer mons F 197.20
sacra loca is. 1196 9
sacra spina is. 1097.44
sacra via Ver. 114. 42 F 180. 24 F P 417.52
sacra Isidor. 976.45
sacramentum V 29.30 F 212.6 F.P 418.7 14 & 18. Is.970. 57. & 972. 43 militiæ genus is.1049.27
sacramento dicitur quid F 211 14
Sacrani quid F 197.54 F.P 418 35
sacrarium is. 1197 40
sacratæ leges F 197.9 F.P 418 38 & 43
Sacrem F. P 418.47
Sacrem porcum dici F 196. 29
sacrificare N 723.3 V G 1336. 38
sacrificantur N 754. 29
sacrificium F.P 433.5 is. 971 51 & 972. 33
Sacrifico & sacrificor V 91 50 48
sacrificulus F 196.51 F. P 419 1. & 6
sacrilegium is. 933.33
Sacrima F.P 419. 8
sacrosanctum F 196. 60 F.P 419.20 & 27
sacrum V. G 1375. 25
Sacrum ædificium F 173.4
sacrum, sacratum N 709.1
Saddai is. 579. 12
Sadducæi is. 1010.25
Saga F 198.18
Sagaces F 198.4 F.P 419.49 & 420. 1
sagaces canes N 495. 38
Saga N ibid. 36
sagax canis F 198. 15
Sagda gemma isid. 1216.17
sagitta isidor. 1239.24 & 1270 54
Sagittarius Is. 912.14
Sagma Is. 1326. 29
Sagmina F 197.57 F.P 420.7 & 13
Sagum N 610. 26 & 788. 15
Saguntus Is. 1190. 15
Sagum is. 1302.48
Sal V.G 1370.1 isid. 1208 12
Salacia V 13.60 F.201.32 F.P 420.20
Salamandria is. 1124. 47
Salaria via F 201.26. F.P 420. 32
salebra vnde N 581.24
Salentini F 203 1. F. P 420. 40 & 44
Salia virgines F 202. 47 F.P 420. 45
Salij F 202. 24 F.P 421 4
salinator 1436.4
Salinum Ver. 114.49 F 211.57 F P 420.53 is.1319.32 & 1318 32
Salinum in mensa F 202. 59
salis N 609.53
salij vrbis fundator quis isid. 1184 43

Salifatores qui vocantur isid. 1022.14
salix Ver. 114.46 F.P 420.50 Is.1245.7 virgulti genus F 202.56
Salmacis nomine Nympha F 202.39
Salmax nomen F.P 421 18
Salomon is. 953.18. & 995.5 & 6
salpinga is. 1124.38
salsum Is. 1314.19
saltatores is. 1280.43
Salti N 757.47
saltuatim N 579.33
salsus V 7.44 F 187.27 F.P 421.28 N 702.60. is. 1181.33. & 1241.28 & 1274.47
salua res F 201.49 F.P 421 37
salubre V.G 1333.21
Saluy 1427.14
salum N 610.8
salus V 14.17
salutare V.G 1333.21
salutaris porta F 201.39. F.P 422.4
Sam F.P 422.22
Samaria Is. 1164.2 & 1186. 36
Samarita is. 1010.45
Samaritanorum gens is. 1038 45
Sambuca F 201.10 F.P 422. 17. is.898.21
sambucus is. 1248.61
Samia vasa is. 1318.8
Samius lapis is. 1211.58
Samium testeum N 709 4
Samnites F 401.19. F.P 422.28
Samos insula Is.1177.26 & 1188 43
Samothraces dy V 11.51
Samothracius is. 1309.22
Sanfi is. 1042.27
Samson is. 994.31
samsucus Isid. 1254.2
Samuel isidor. 911.7. & 994.55
Sanates quasi sanati F 198. 2
sancta is. 1196.11 & 12
sancta sanctorum is. 1196. 15
sanctitudo N 582.42
sanctum quid F 196.10. F.P 423. 24 V.G 1375.26
sanctus murus F 173.5
Sandapila PL. 801.1
sandaracha is. 1294.47
sandaraca, genus coloris F 200. 51
Sandasirus is. 1221.13
Sanderaca F.P 423.32 & 35
sanguinarius N 706.48
sanguinolentus N 746.27
sanguis N 110.25 is.915.24 & 33. 1099.53
sanguisuga vermis aquatilis Is. 1126.30
sanies Is. 930.33 V.G 1370 40
sanitas quid & unde isidor. 915.4
saniter N 774.45
Sanniones dicuntur N 517 27
Sanqualis auis F 196.16 F.P 423.37 & 38
sanqualis porta F.P 423.42 & 45
sanus V.G 1354.40
sapa 796.13 is.1317.7
saperda genus piscis F 290.47. F.P 423.47
saperda quid N 584.5
saphirus is. 1217.42
Saphon is. 1288.17
sapientia is. 1066.54 & 583.2
sapientia liber Is. 951.32
sapientis cognomen isidor. 1431 31
sapiui, pro sapui N 770.38
Sarabra is. 1300.59
Saraceni isido. 1036.11 & 1039.4
Sarai is. 993.2
Sarasmes isi. 850.50
sarcinatrix N 514.52 V.G 1328
sarcitector is. 1296.40
sarcina V.G 1331.38
sarcinator N 58[illegible].49
sarcito F 199.40 F.P 423.52 & 54
Sarcoma is. 918.42
sarcophagum N 485.55
sarcophagus is. 1201.58
sarcophagus lapis isidor. 1212 5
sarculum V 23.2 is.1325.4
Sardanapalus F 199.43 F.P 423.55
sardare F 199.15 F.P 423. 58
SardiSenales F 199.18 F.P 424.3
Sardius is. 1216.42
Sardonix is. ibid. 52
Sargus, piscis genus F 199.46 F.P 424.23 & 26
Sarissa F 197.17 F.P 424.27 & 28
Sarmatæ, Græcis Regini is. 1037 20 & 1042 7
sarmentum is. 1239.17
sarpiuntur vineæ F 214 2
sarpta F.P 424.29
sarpuntur vineæ F.P 424. 37
sarta F 199.14 F.P 424 39
sartago is. 1320.27
Sarte in Auguralibus F 199 6
sarte ponebant pro integre F.P 424.41
Sartores N 487.28
sartrix V.G 1328
sas Ver. 114.52
sas pro eas F 200.20
sas quid F.P 424.54 & 425.7
sat is. 839.54
σατὴρ 1429.12
sati F.P 425.13
satiatus V.G 1328
Satiati N 723.12. V.G 1336 42
satias pro satietas N 581.44
saticula F 209.3
satietas is. 1313.1 & 1312
satio N 612.12 is. 1236 34
Satyrion is. 1256.34
satis Ver. 114.55
satis N 734.50 verbum F.P 425.19 V.G 1345.7
satisfactio is. 675.42
satu pro semine N 582.52
satullem quid N 581.17
satum genus mensuræ is. 1233 21
satur F.P 425.24
satura F 194.55 F.P 425. & 35
saturatus V.G 1328
satureia is. 1256.35
saturitas Is. 1313.2 satietas V.G 1361.45 & 46
Saturnalia V 34.28
Saturni fanum V 9.36
Saturnia quid dictum is. 1169 59

Satur-

saturnia Italia V 169.50 F.P 425.39
saturnia porta V 9.37 terra V 9.33
saturni à saturno isidor. 1041 27
saturno, dies festus F 200.9 F.P.425.52
saturno sacrificium F 210 27
saturnus V 12.42
saturnus Is. 1025.49.ops V.12 46
satyra lex is. 927
satyriasis Is. 919.44
satyri homunciones sunt Isid 1107.45
satyri quid sunt is. 1119.50
satyrici unde dicti is. 1019.2
saucij, vulnerati N 709.18
sauinus lapis is. 1213 7
sauius Is. 1001.18
saul Is. 994.57
saura is. 1124 59
saxa Isid. 1209. 9
saxifraga is. 1256 26
saxonum gens is. 1042.45
saxum V 9.31. V. G 1335 29
saxum Tarpeium F 210.39
scabelli is. 1323.1
scabellum is. 1323.2
scabies is. 919.46 & 50
scabre N 579.44
scaena quid F 197.16
scanicula V 54.16
scaptrum & sceptrum V. 57 36
scaua F.P 426.22 & 30.1440 51
scaeuola 1440.52
scaeuum quid F 200.36
scafa isidor. 1286.1
scala is. 1296.29
scalpellus isidor. 1297.50
scalpurire N 581.37
scalprum is. 1297.48
scammonia is. 1258.3
scandulaca F 203.51
scandulaca genus herba F.P 426.32
scanna isid. 1322.59
scansilia Is. 1323.6
scapha N 786.17
scapres, pro scabres N 580 31
scaptensula F 203.53
scaptensula F.P 426.38
scaptia tribus F 210.47. F.P 426.47
scapula isid. 1097.35.1440.56
scapum N 579.38
scaturix N 582.4
scelerata porta F 206.8
sceleratus campus F. P 427.5 & 16. F 205.52
sceleratus vicus F.P 427.19 & 25
scelerosi N 583.11
sceleston N 709.4
scelus V.G 1379.17
scena genus culturi F 204.14
scena F.P 427.31 Is.1279 43
scenatilis N 584.1
scenopegia isid. 961.45
scensi quid F 208.9 F.P 427 4
scetra isid. 1272.21
scheda Isid. 961.47
schedia quid F 206 16
schedia, nauigij genus F.P 427 46
schema N 610.54
schema quid isid. 845.24
schesis onomaton isidor. 846 25
schisma is. 1009.55
schoenicula F 203.37. F.P 427 55 & 428.2
scholia Isidor. 958.33
schola dicta F. P 428.4 & 7 F 212.40
scientia isid. 872.51
sciens V. G 1333.27
sciens, fient V. G 1379.29
scilla isid. 1154.3
scilla fœmina fertur fuisse isid. 1108.35
scina siue sacena F.P 427.37 & 34
scindula isidor. 1237.42
scindula Is. 1297.2
sciopodum gens in Æthiopia Is. 1107.55
Scipio 1436.1
Scipio non Capio 1418.40
scipionarij V 86.16
scipionij V 86.15
scipus isid. 1319.55
scire V.G 1353.31 & 1359.10 & 52
scirpus F.P 428.14 F 204.24.is. 1260.7
sciscito F P 428.24
scitalus serpens isid. 1123 21
scita plebei F.180.38 F.P 428 25 isidor.926.59
scita facere F 204.9
scitum V.G 1359.60
scitum, elegans N 713.6
scitum populi F 203.60. F.P 428 28
scitus V. G 1331.25
scius N 725.53
sciuntur N 584.55
scobina V 54.37
scolaces Isidor. 1321.51
scotina is. 1297.55
scolopendryos Isidor. 1259 25
scopa N 584.52
[illegible] is. 1004.40
scopulus Is. 1209 52
scoppus F 192.49
scoria Is. 1229.4
scorpio N 797.33 is. 1118 57
scorpius is. 1321.56
scorpio, vermis terrenus is. 1126 37. & 1271.1
scortea F 203.4, F.P 428.43.& 50
scortea ampulla F 762.45
scortari V 56.14 N 694 46
Scortea V 56.17
scortes F 203.50
scorteum quid 205.47
scorteum pelliceum F.P 428 55
scortia is. 1319.57
scotia Is. 1174.54
scotomo is. 917.15
scotij is. 1042 57
scrapia Ver. 115.1
scrapta quid F 204.25
scrapta dicebantur F.P 429.5 & 13
scrapta N 580.5
screante N 583.20
scriba is. 961.24
scriba publicus isid. 1051 56
scriba F.P 429.15
scriba proprio nom. antiq. F.205 13
scribere V.G 1355.13
scribonianum F 205.54
scrinia is. 1320.52
scriptat N 580.60
scriptio N 582.57 & 757 40
scriptum & voluntas is. 860 42
scripturarij N 584 2
scripturarius ager F 30.510 F.P 425.30
scriptus lapis F.P 429.2
scrobes N 611

Scrofa 1433.1
Scrupeda V 54.21
Scrupi F.P 429.34 F 205 39
Scrupulus is. 1230.59
Scrutari V.G 1332.56
Scrutillus F. 205.31
Scruto N 748.16
Scudicia Isid. 1324.50
Sculponea PL. 804.6
Scurra Ver. 115.4 F 182 34. F.P 429.45
scurrile N 580.32 & 584 58
scutilum F 203.21
scutilum tenue F.P 429 37
scutulatus color Isid. 1114 58
scutum N 611.45. V. 20.55 isid. 1272.8
scyphus N 792.27
scyrum F 184..9
scythia Isid. 1164.61 & 1167 24
scytha unde Is. 1037.10
scythici lapides is. 1215.13
sebum N 724.36. V.G 1337 27. is. 1314.29
secare, excidere N 712.54
secespita quid F 213.27 F.P 430. 7 & 13
secessiones quid F.P 450 27
secessus is. 1195.30
secium F.P 430.28
seclusa sacra F 197.15 F.P 430 32
secordia F 181.8 F.P 430 34
secta Is. 1009.50
sectarius vervex F.P 430 44
sectio F.P 430.46 & 47. isidor. 1297 9
secula Is. 943.14
secula V 23.23
seculares ludi F.P 419 30
seculum V 32.28
secunda causa adiutorij Is. 1066 48
secunda lingua varietas Attica is. 1033 32
secunda Sibylla. Cybica is. 1019 37
secunda res F.P 430.49
secunda substantia isidor. 876 24
secundare N 580.26
secundi ordines senator. spectabiles is. 1050.58
secundum corporis oculos is. 1000 30
secundum genus relatiuorum Isid. 885.15
secundum spiritum quo imaginamur ea quæ per corpus sentimus isid. 1000.35
secundum tempus sub lege Isid. 966.46
secundus digitus, index & salutaris Is. 1095.49
secundus modus isidor. 879 41
secures is. 1269 47
securis is. 1297.31
securus N 675.55 sine cura F.P 454 12
secus F 182.52 & 207.1
secutor Is. 1201.38
sed is. 839.37
Sedechias Is. 955.10
sedes Is. 1323.7
sedes N 713.1
sediculum V 68.36 F.P 430 56
sedicanus V 69.39
seditio Is. 953.30
seditionis proprietas N 496 53
sedulo V.G 1380.14
sedulo, sine dolo N 504 16
sedum V. 22.12. Alij sadum F 210.8 F.P 430.57
seges V. 7.51 F 209 38 F.P 430 60. frumenti fructus N 707 44. Isid. 1226 39
segesta F.P 431.2
segestria V 27.50
segetes V 7.33
segmenta Is. 1299.60
segmentata vestes isidor. 1308 4
segne tardum N 702.56
segnitas pro segnitia N 583 2
segnitia F 208.29 F.P 431 10 & 11 socordia V.G 1354.11
segregare N 710 1 V.G 11.2 14
segregari seiungi V.G 1360.7
seiuga Is. 1278.6
Seir Isid. 993.20 & 24
Selenites Is. 1211 36 & 12.. 47
seleucia is. 1185 34
seleucia Isauria is. 11.7.52
seleucus Is. 1185.28
selibra & semodium V 25.29
seliquastra sedilia F.P 431.17 F 209.17
seliquastrum 22.12
sella is. 995.53 & 1326.25
sella curules locus F 211.1 F.P 11.3.21
sella curules is. 1325.20
sem Is. 992.17
sembella V 28.48
semeia is. 996.53
semen V 7.51
sementina feria V. 34.54 F.P 431.25
semicuru Is. 1297.36
semina N 741.53
seminaria V 7.52
semiobolum is. 1230.53
semiplena trophæum is. 1266 54
semis F.P 431.27
semisomna isid. 821.28
semispathium is. 1267.30
semis semodius F 181.16.
semissis V 28.32 Is. 1231 14
semita V 7.36 isid. 1206.18
semivocales Is. 1021.20
semo V 40.49
semones PL. 803.7
sempiterne N 580.50
sempiternum V.G 1356.6
sempronia horrea F 180.5. F.P 431.43
semuncia V 28.28
semuncia is. 1231.2
senates dicti qui F 214.9
senacula tria Romæ F 214.9
senacula tria Romæ F 212.31 F.P 431.43
senacutum V 26.6
senatores unde dicti F 207.38 F.P 431.55
senatus N 756.28
senatus nomen ætas dedit 10,0 46
senatusconsultum Is. 927
senatusconsultus Isidor. 1050 49
senatus decretum unde? F 207 38 F.P 432.3
senectio isid. 1157.19
senecta N 761.28
senectus Is. 1102.58 & 1104.52 & 55
senes unde dicti is. 1104.37
senica N 492.18
senior is. 1104.29. & 33
senis crines F 207.41
senis crinibus nubentes F.P 432 8

sentum

senium unde F 207.48 *à senili acerbitate* F.P 432.12 *pars ultima senectutis* is. 1103.1
senoni Ver.115.7 F 207.51 F.P 432.16
sensa N 727.48
sensus N 727.47
sensus corporis quinque is. 1091 14
sensus unde dicti isid. 1091 17
sensus & præsentia nuncupati is.1091 19
sensus sensa V.G 1338 29
sententia N 582.23 is.864 24
senies F 207.45 F.P 431 19
Sentix Is. 1249.3
Sentinare, satagere F 207.27 F.P 432.22
separare N 713.28
sepelire is. 1105.36
sepes is. 1201.21
sapio is. 1130.58
sapiunt N 506.6
sep asia aut seplasium F 195.50 F 208.59 F P 432.32
seplasium N 611.48
seps exigua serpens is. 1124.27 *tabificus aspis* is. 1123.8
septa oppidum Is. 1420.13
septem spacia Is. 1276.17
september is. 941.15
septentrio is. 1143.1 & 904.33 & 1148.26 & 57
septentrionalis circulus isid.903 46
septentrionalis motus isid. 903 38
septentrionalis plaga is. 904 28
septentriones F 207.57
septifariam N 580.53
septiformis is. 985 52
septij 1427.17
septimatrus V 33.7
septimij 1427 18
septimontio F 214.23
septimontium dies F 208. F.P 432.49 F.P 435.7
septimus modus is. 880.17
septimus modus is. 878.60
septunx V 28 33
septuosa N 58 .47
sepulchrum F 208.24 Isid.1201 40 V.G 1367.3
sepultus F 208 54 isid.1205 34
sequester F 208.16
sequestres V.G 1361.26
sequi N 674 40
sera, qua ostia obcluduntur N 691.44
sera V 59.14
seraphin is. 990.17
serapis & Isis V 11.44 is. 1030 30
severa Is. 1236 35
seges gens ad Orientem is. 1037 52 *oppidum Orientis* is. 1164 48
serescit N 583.22
sergij 146.14
Ser. Cornelius 1427.38
serica vestis is. 1299 48
sericum is. 1294.21
sericum quid dictum isid. 1305 7
series unde dicta Is. 855.45
serilla Ver.115.9 F 209.40 F.P 433 30
seriola is. 1319.35
serium N 501.52
serius unde F.P 433.41
sermo is.958.24 & 30 V.G 1329 8
sero sapiunt Phryges F 209.54 F.P 433.46
serpedo Is. 919 33
serpens is. 984.14 & 1221 45
serpentes V.G 1374.51
serpentum is. 1307.60
scripsit antiqui F 213.44 F.P 433 50
serpula serpserit F 214.49 F.P 43.59
serra præliari dicitur F 211.42 F.P 434.1 & 6 Is.1128 55
serra nomen isidor. 1297.12 & 12
serranus 1433.35
serrula Is. 1324.55
serta sartum V 40.29
serti, serta V.G 1370 35
sertor Ver.115.11 F.P 434.9 1398
1409 13
Sertorem dictum quid F 209. 2
sertorij 1425.38
sertum & serta V.G 1370 30
servare, liberare N 603.16 & 6 4 35
servi qui vocantur Is.1048.20 & 1052.54
servilij 1425.24
servilius lacus F 180.24 F.P 434
19
servitium V.G 1313.48 *servitius* 1360.33 & 1313.47
servius 1399.1407.22.1411 51
servorum dies F 209.50 F.P 434 24
serum isidor. 919. 25 V.G 1314 1
sesopia F 179.43
sestertius V 28.41 F 207.15 F.P 434.56
seta is. 991 47
setbiani Is. 10 50
setores is. 1 123
severiani is. 1012.22
severiter, pro severè N 771 40 *pro sæviter* N 772.9
severitudo N 582.18
severum N 704.45 & 714 15
severus V.G 1313.43
sexagenarij F.P 435.3
sexagenarios olim de ponte F 206.22
sexagenarius N 779.25
sexatrus V 331.7
sexcentum N 762.12
sex suffragia F 207.11 F.P 434 55
sexta sibylla samia Isidor. 1019 47
sextans V 28.30
sextantarij asses F 212.22 F.P 435 43
sextarius is. 1232.27
sextij 1425.25
sextilij 1425.41
sextilis Is. 941.14
sextius Lateran 1410.58
sextula V 28.27 Is.12 11 15 & 19
sextus modus is. 878.55
sextus modus Is. 880 25
sex vesta sacerdotes F 211.5 F.P 434.58
sexus V 67.27
sexus aliter significat sexu F.P 435.55 N 619.30
sfungia is. 1311.46
sfragita lapis Is. 1191 26
sfinga quid sunt isidor.. 11.9 46
sibilum N 610 11
sibolus is. 1122.29
sibina F P 436 2
sibus F.P 436 5
sibylla quid dicuntur isid. 1019 26
sica Isid. 1269.58

sicani qui & siculi vnde, is. 1041 36
siccum N 707.24
sicel, Latino sermone sichus isid. 1031.28
sicera is. 1317.8
sichem Is. 1186.10
sicilia Is. 1177.31
sicilices F.P 436.18
sicilicum dictum F.P 436 20
sicilienses qui is. 1041.36
sicionij Is. 1040.22
sicomorus is. 1245.25
siculus sinus isid. 1152.7
sicyonia genus calceamenti F.P 436.21
Sidera V 48.49 V.G 1376 10
sidera feruntur Is. 908.24 & 939 4 & 909.56
sideritis Is. 1222.29
sidon Is. 1186.54 & 56
sidones isidor. 1036.50 & 1039 3
sidrac is. 969.47
sienites Isid. 1224.12
sifilare N 783.44
sifnius lapis Is. 1233.10
sifus quid F 208.41 F.P 436 23
signaum promontorium is. 1179 22
sigilla is. 1308.52 & 5
signa V 48.46 F 208.12 is. 1308 52 V.G 1376.48 rerum F.P 436.29 bellorum isidor. 1267 43
signa cur dicuntur isidor. 909 60
signare F 208.53 F.P 436.34 designare N 713.32
signata N 581.8
signatores is. 928.43
signatum quid is. 1226.6
significatio aduers. N 686 48
signum N 683.53 N 685.3
signorum primus Arctos is. 910 8
silatum antiqui F 213.12 F.P 436.41
silentio surgere quid F 213 52
silentium V 31.53 N 736 49
silere quid F 210.59 F.P 436.50 V.G 1331.7
silex N 611.16
sile 1419.60
silicernium V er. 115.15 F 181.60 F.P 437.1 N 509.57 PL. 802 24
silicon is. 1246.14
siligineus panis is. 1313 41
siligo genus tritici Isid. 1237 24
siligo is. 1313.42
sily 1425.55
siliqua is. 1230.50 & 54
silones N 497.12.1440.27
σύλλοις 1429.51
siluy qui sunt F 209 23 F.P 437 10 is. 1046.43
Silus F 209.20
silus appellatur naso F.P 437 24
Simeon Is. 966 44
simi 1439.60
simia is. 1119.31 & 45
similia Is. 1313.50
similaria is. 922.15
simile ac dissimile V 93.53 & 94.37 N 610.47
similanicius Is. 1222 35
similitas N 584 21
similiter N 696.35
similitudo declinationis V 105 52
simitu simul N 583 29
Simon Barsona Isid. 1001 24
Simon Cananeus Isid. 1001 36
Simoniani Is. 1010 56
simplex Deus is. 950.1
simplices numeri isidor. 889 20
simplicitus N 584.14
simplones PL 806.1
simpludiaria funera 207.6 F.P 437 27
simpulum V 21.49 vas paruum F.P 437.34
simpuuium N 79 1
simul V.G 1329.38
simulacra vnde nuncupata isid. 1023.34
simulachrorum vsus isid. 1023 29
simulans V.G 1366.4
simulare N 731.31 V.G 1313 2
simultas F.P 437.38
simulto N 580 57
sinapis Isid. 1261.23
sine sacris hereditas F 179 50
sinceria F.P 437.42
singularia N 760.18
singulum N 581.22
sinistra aues F.P 437.50
sinistrum significare F 214 55 F.P 437.58
singulatim N 58.56
sinopis is. 1294.9
sinus is. 1153.13
sinum N 21.40 N 794.12
sinus V.G 1351.4 & 1369 51
sinus Ibericus & Balearicus isi. 1152.1
Sion quid dicitur isidor. 1008 46
Sinus Ionius is. 1153.19
Sion Is. 1184.52
σιὼν quid is. 1019 27
Siparium F 208.47 F.P 438 5
Siparum genus veli isidor. 1287 54
Siphon is. 1219.48
Sipla tapeta Is. 1304 17
Siremps F 211 23 F.P 438 9
Sirenas quid fuisse isidor. 1108 24
Siricum quid isidor. 1294 15
Sirpata dolia V 23 31
Sirpea V 23.46
Sirpicula falces V 23.30
Sirtes is. 1154.14
Sisamum Is. 1257.50
Sispites quid F 209
Sispites Iuno F.P 438 16
Sistere fana F 214.40 F.P 438 19
Sistrum Is. 900.4
Sitarcia is. 1321.1
Siticines N 515.49
Situla is. 1319.28
Situs isid. 876.38
Smaradi Is. 1215.21
Smaragdus Is. 1214.59
Soboles is. 1054.32
Sorani V 1559.42
Sobrinus F 182.57 F.P 438 27
Sobrium N 707.29
Sobrius vicus F 183.43 F.P 438 35 & 40
Socci, socculi is. 1311.6
Socennus quid? N 582.8
Socrus N 610.5
Socius V.G 1364.17
Sodales Titij V 16 8 582.32 F.P 438.44
Sodalis F 183.52 V.G 1329.11
Sodes F 183.59 N 584.49 V.G 1378.48

Sol

Sol V 13.17
Sol vnde appellatus is.909.41 is. 983.9 igneius is. 905.55 oriens is.906.20
Sola terra V 6.52
Solari F.P 439.1
Solari sine præpositione F.P 185 48
Solarium is. 1195.49
Solatum genus morbi F 185. F.P 438.4
Solea ver. 115.16 F.P 439.9
Solea Isid. 1311.3
Solem dici F 196.26
Solemnia sacra 211.40
Solem per seipsum moueri isidor. 906.2
Solemnia sacra F.P 449.31
Solemnitas is. 968.18
Solicitare F.P 439.10
Solicitè & suspiciosè obseruare N 703.22
Solicitudo V.G 1360 21
Solicitus N 670.53 & 702 43
Solida sella vers.115.19 F 213.4 F.P 439.24
Solidi numeri is. 892.7
Solidi qui dicuntur isid. 1225 60
Solidum continuum N 713 41
Solidus Is. 1231.6 & 14
Solidus numerus isidor. 892 28
Solifuga quid dicitur Isid. 1 20 50
Solicitare F 215.10
Solitas, solitudo N 582.35
Solino idem ait esse consulo F.P 439.33
Solipunga, genus bestiolæ F 185 56 F.P 438.35
Solis gemma Is. 1218.44
Solitaurilia F 180.40 F.P 439 42
Solitus sum V 92.12
Solla ver. 115.21.184.54
Solla appellantur sedilia F.P 440.17
Sollers F 184.52
Sollicitudo, sollicitatio V.G 1354 52
Solliscuria F 184.50
Sollicitus N 717.11
Sollisternium F 184.18
Sollistimum F 185.6 F.P 440 38
Sollo osce dicitur F 184.46
Solo dicitur F.P 440.41
Sollox, lana crassa F.P 440 53
Solœcismorum genera quot is. 843.26
Solœcismus vnde is. 843.5 & 842.59 schema is.843.12
Solon is. 92.3
Solox F 185.24
Solsequia is. 1255.56
Solstitialis annus isidor. 942 54
Solstitium isid. 941.56 V 31 58
Soluere N 704.59
Soluerit, pro solitus sit N 770 51
Solus V 92.10
Solum, terra F.P 441.2 inferior pars pedis is. 1099.12 vnde dictum is.1181.30
Solurius mons isidor. 1180 56
Somnia V.G 1361.30
Somniculosus N 582.7
Somnium Is. 1000.18
Somnurina N 581.40
Sone is. 821 28
Soni & sonus N 760.60
Sonis pro sonat N 768.30
Sonivio F 179 48
Sonticum tripudium F 183 47
Sono diminutiua nomina isid. 824.10.
Sontica causa F 211.5
Sonticus morbus F 150.16
Sophonias Is. 958.59
Sonticus morbus F.P 441 16
Sophus 1431.19
Solaum quid F 183.39 F.P 441 31
Sordet N 580.36
Sordidus N 682.36 & 713 2
Sorditudo N 582.21
Sorex Is. 1120.36
Soror quid is. 1056.56
Sororia mamma F 183.22 F.P 441 38
Sororium tigillum F 183 2 F.P 441.45
Sororis appellatio N 512 16
Sors V 30.27
Sors & patrimonium F 183.35 F.P 442.6
Sortes V 40.39 N 609 5
Sortilegi quid sunt isidor. 1030 8
Sortirent N 749.37
Sortiunt N 749 43
Sortitillus venter F.P 442 12
Sos, pro eos F 185. 29
Sospes F ibid. 59
Sospitare F.P 442.46
Sospitens N 583.52
Spadix color is. 1114. 47
spadones Isid. 1139 22
spanum isidor. 1249. 40
spara F 203.57
spara minimi generis iacula F.P 442.52
sparagos N 795. 1
spargere, destillare N 783 21
spari N 397.54
Sparta is. 1188 14
spartani is. 1041.8
Spartus isidor. 1321. 19 & 1260.26
Spartus N 798.40 isidor. 1129.56
spasmus is. 916. 28
spata is. 1269.25
spatiator F 211.31 errator F.P 443. 3
spatij æstimatio N 676. 52
spatium amplissimum vel cœli, N 693. 22
spatomelegumena Isid. 922 15
spatula isidor. 1269. 19
specialia nomina isid. 824. 4
specialitas V.G 1331.59
specie simile V 97.29
species N 512. 44 & 582. 29 effigies N 702.47
species causarum isid. 861. 44
species inconuenientis is. 864. 52 & 865.8 & 29
species diffinitionis isidor. 880 49
species propriorum nominum is. 823. V.G 1370.38 & 1311.50 1334. 43
specietas V.G 1332. 8
species N 758.41
spectacula V.G 1335.4 is. 1275. 54
spectamenta V G 1335.4
spectare V 43. 16 dirigere N 711.45 V.G 1328
spectare V.G 1352.58
spectator V 43.27
spectatum N 730.4 V.G 1341. 16

spectio V 43 19 F 205.3 F.P 443 7
specula Is.1308.33 V.G 1338.55 & 1370.23 & 26
speculator V.G 1373.15
speculum V.G 1318.60
spectu F 204.38
specus femin.gen. F 210.11. F.P 443. 19 N 609. 39 is. 1182. 31
spelea is. 1109.54
sperare V. G 1356. 31 & 1315 23
sperata N 731.7 V.G 1341 59
speratum N 583.15
sperem N 581 31
speres pluraliter antiqui F.P 443.25
spernere, fastidire N 709 55
spes V 41.50.*opinatio* N 686.11 is.1009.16 V.G 13,6.27
sperile F 204.41 *vocatur umbilicum suis* F.P 443.29
sphæra Is.894.27 & 902.54 & 1314.56
sphæra cœli Is. 1144 55
sphæra motus is. 901.10
sphæricus numerus isidor. 892. 31
spica is. 1217.13
spica V 7.54 N 611.22
spicit F 204.46 F.P 443.37
spiciunt F 211.26
spicula Isid. 1270.59
spicum F 204.56. *masculinè dicebant antiqui* F.P 443.47
spina v.G 1369.60
spinga isidor. 1322.40
spinther F 205. 26 *armilla genus* F.P 443.55
spinyrnix avis genus F 204.51 F.P 443.57
spina is. 1097.40
spinus V.G 1369.59
spira F 204.32 F.P 444.2
spiracula isidor. 1182.33
spira is. 12: 8.7
spiraus is. 684.55
spirare V.G 1350.22
spirillum F. P 444.9 & 204 50
spiritus is. 1090.1. V.G 1363 49
Spiritus sanctus is. 984.50.& 54
Spiritus sanctus non dicitur genitus is 985.13
Spiritus sapientiæ & intellectus is.985.55
spiritus, ignis is. 986.56
spiritus, nomine aqua appellatur is. 987.11
spiritûs unctio isidor. 987. 24
spiritus sanctus isid. 987 53
spiritus consilij & fortitudinis Is.98. 56
spiritus scientiæ & pietatis Isid. 985.57
spiritus timoris Domini is. 985 58
spiritus principalis Isidor. 985 59
spiritus, donum isidor. 685 7
spiritus, charitas Isidor. 986 21
spiritus, gratia isid. 986 27
spiritus, dignitas Dei Isid. 986 35
spissus N 705.55
splen unde dictus isid. 1190 32
splendere V.G 1330.9
splendidus rufus isid. 1208 37
splendor is. 983.6
splenion is. 1259.24
spolia V.G 1364.25
spoliare V.G 1358.59
spoliar N 754.41
spolium N 742.2
sponda is. 1322.47
sponde F 201.52
spondiales Is. 830.5
spondere Ver.115 21 F.P 444.12 F 210.17 V.G 1358.21 & 1376 34 & 1353.56. V.41.14
spondet V 41.23
spondæus Is. 830.1
spongia Is. 1132.18
spongia is. 1313.49
sponsa N 731.8
sponsor V. 41.24 V.G 1376 34
sponsus Is. 983.36 *consponsus* V. 41.25
sponte dicere V 41.41
sporta is. 1321.17
sporta N 584 43
sportula is. 1321 17
spurcum Is. 1316.27
spurcum vinum F 214.18 F. P 444.29
spurcus N 70(48
spurs N 610.22
spurij 1399
spurilij 1425.25
spurius 1407.26
spurius qui dicitur is.1055 23 & 33
squalor N 611.33
stacte is. 922.49
stadialis ager is. 1204.55
stadium Is. 1205.15
stagnum V 8. 38 F 194.51 F.P 444.55 is.1155 20
staphysagria is. 1259.24
stalagmium F.P 444.58 F 195 16
stamen V 20. 20 Is. 1306 18
stanni etymologia is. 1229 41
stare N 705.28
stat is. 980.47
stata sacrificia F 211.36 F.P 445 3
stata Matris F 195.10 F. P 445 11
statera is. 1230.35
stater isid. 1231.21
statim N 697.50
statilij 142.39
statilenum & statanum N 784 42
statio V.G 1370. 18 Is. 975 3 & 13
statius 1398. & 1409. 24
statua F 180.8 F.P 445.18
statuliber F 194. 37 F.P 445 25
statura N 611. 59 V.G 1356 58
status dies F 194.42
status V.G 1356.58.& 1363 40
status stellarum isid. 909 35
status dies vocatur F.P 445 30
stefadium is. 1111
stega PL. 804 45
stelio genus lacertæ F 193 28
stella is. 908.3
stellæ dicuntur planetæ is. 909 9
stella planeta is. 1303 8
stella unde dicta Isid. 909 47
stellam significare F 214 52
stellatina tribus dicta F 210 49
stellio F. P 445.47 Isid.1125.2

Stephanita vua isidor. 1240 10
Stercoratio isidor. 1236 36
Stercus If. 1236.17
Stercus ex ade Vesta F 211 46
Steriton F 195.48
Stigmatia N 506.11
Stillare V.G 1360.24
Stillicidium V 8.44
Stilus V.G 1351.16
Stipa If. 1248.47
Stipare V 30.13
Stipatores V 53.25 Ver. 115.28 191 55 F.P 446.8 F 215.6
Stipem F 123.12
Stipem, in masc. gener. F 193 36
Stipendium V 30.7 If. 1225 48
Stipes F.P 446.24 fustis F 193 60 nummus signatus F 181 52
Stipula V.G 1365.10 If. 1238 5
Stipulari & restipulari V 30 17
Stipulatio if. 930.51
Stipulatores if. 930.52
Stiria if. 1155 44
Stiricidium F 211.10 F.P 448.8
Stirps N 612.3 If. 1054 39 V.G 1363.47 & 1370.20
Stirps, est gentis propagatio F 197.49
Stiva V 21.9
Stlata, genus nauigij, F 193.20 F.P 447.16
Stlembus F 193.24 F.P 447 25
Stœchas If. 1259.29
Stœchades insula isidor. 1178 20
Stoici if. 1016.31
Stoicismus if. 1144 5
Stola N 787.42 Isid. 1303 32
Stolidi qui dicuntur V.G 1378 30
Stolidus F 195.10 F.P 447 31
Stola 1433 47
Stomaclim isidor. 1100 40
Storax If. 1251.1
Storia if. 1322.34
Strabo 1447.8
Strabones N 497.57.
Stragulum if. 1303.59
Strata via if. 1205.28
Stratonis turris 1185.54
Stratus N 704.10 Isid. 1322 51
strebula F 193.11 F.P 447 39
strena F 193.4 F.P 447.39 N 491 52
strenuus & nobiles V 62.53
strenuus V.G 1334.60
strepitus N 760.9
stricti m N 772.50
strictura N 494 31 & 779.36 If. 1228.38
striga F 194 22
striges appellabantur F.P 447 52
strigiles if. 1326.39
strigilim N 609.47
strigores F 194 19 F.P 448 10
strigosus N 579 47
striare V 54 27
stringere, percutere N 712 12
stritabilla V 54.27
stritauum dicebant pro tritauo antiqui F.P 448.11
strix if. 1136.53
strophium N 788.2
strophium isidor. 1309 46
strepus F.P 448 15
struere F.P 448 28 F 192 34
strues genera liborum F.P 448 40 F 192.24
struferctarij F 181.48 F.P 448 43
struices antiqui F 192.29 F.P 448.59
struix V 87.38
strupearia F 192 57
struppi F 211.21 F.P 449 5 Isid. 1588.29
strutheum F 192.60
struthea F.P 449.12
struthio if. 11.4 52
Struthius herba lanaria If. 1257 51
Strychnos Latinis herba salutaris I. 1258.56
studium V.G 1374 35
stultorum feria F 195.57 F.P 449.15
stupidus, obstupefactus N 710 16
stupor N 6 56
stuppa F 195.39 F.P 449. If.
1304.52
stuprum F 195.29 F.P 449.31 N 740.57 if. 93.38
stura F 195.41 F.P 449 43
stymphalida aues isidor. 1135 40
Suad sed. F
Suadere V.G 1357.36 & 37
Suasiones N 611.42
Suasum quid F 127.17.
Suasum color appellatus F.P 449.49
Suatim N 505.5
Suaue N 675.19
Suaues voces if. 897.20
Suauia V.G 1356.51
Suauis N 751.12
Suauitudo N 582 12
Suauium N 722 50 V.G 1336 54
Sub cornua venire dicuntur F 189 32 F.P 447.56
Subditione habere N 711.3
Subiugum mitti dicuntur F.P 40.5
Sub vineam milites F 191.29 F.P 450.13
Sub vitem bastas F 191.18 F 450.8
Sub vitem praeliari F 191.25 F.P 450.27
Sub vos placo F 190.35 F.P 450 34
Subacti F 190.46
Subactus F.P 450.3
Subcenturia F 189.56
Subcinericius panis isid. 1313 34
Subdere N 712.45 & 704.39
Subditus F 210.24
Subditus dicitur index F.P 450.4
Subdolum N 718.19
Subducere, supputare N 710.5 V.G 1358 31 & 1378.31
Suberies F 181.57 if. 1246.3
Subcubonaeum N 610.43
Subhirci qui vocantur If. 1095 27
Subices F 188 3
Subices pro subiectis F.P 450 51
Subices aries F 212.49
Subigere arietem F 214.44
Subigere N 511.10
Subigere exercere N 710 57
Sub gere arietem F.P 451.2
Subiecere subiens iacere N 703
Subiceri, acuere N 710.56

Subijces nouè positum N 579 60
Subire, succedere N 712 42
Subiunctiua coniunctiones Isid. 828.28
Subit, in memoriam reducitur N 712.37
Subites N 782.38
Sublatrare N 580.42
Sublatum, susceptum N 702 10
Sublesta F 182.14
Sublecti, ad lecti & collecta V 40.50
Sublesta F.P 851.11
Sublestum N 584.30
Sublesti N 508.42
Sublicium F.P 451.15
Sublicius pons F 181.21
Subligaculum N 499.30
Sublima N 759 34
Sublimauit F 189.48 F.P 451 18
Sublime N 713.49
Sublimen F 189 43 F.P 451 38
Sublinguium quid isid. 1094 52
Sublucare arbores F.P 451.45 P 214.15
Subministrat N 702.28
Submouere V G 1328
Submultiplex numerus. is. 890 54
Submultiplex superparticularis is.891.41
Submultiplex superpartionalis is.891.53
Subnixus, subditus N 71:.44
Suboles F 190.24 F.P 451 49
Subsipere V 22.13
Subripere V.G 1333.25
Subrumari dicuntur hœdi F.P 451.55
Subs. fina quid sunt Isid. 1203 28
Subscudes F 189.23
Subscudes appellabantur taba F.P 452 1
Subsellia is. 1323 15
Subsellium V 22.14
Subsicuum N 58:.37
Subsides sunt F 189.15
Subsidesdicebantur lamella F.P 452
Subsidum dicebatur F 188
Subsignanum V 16.40 V.G 1332.31
& 1374.46
Subsolanus is. 1148.19 & 22 30
Subsolanea F 189.8 F.P 452 31
Substantia is. 876.21 & 877.4 & 988 30
Substantialis diffinitio is. 875 23
Suffibulum Is. 1309 54
Substillum F 189.18 F.P 452 38
Substruere V.G 1347.1
Subsuperpatiens numerus is.891 21
Subsuperparticularis numerus is.891.26
Subterra V 41.33
Subtalares is. 1310.53
Subtemen V 20.21
Subter V G 1351.1
Subtiles voces isidor. 897 24
Subtiliter dicere isidor. 866 30
Subtractum N 695 55
Subtus V.G 1351.2
Subucula V 22.41 F 190.39 F.P 452.46 N 790.40
Subura F 190.10
Subuerbustam F 190.20
Subuerbusta F.P 452.52
Subuenire N 688 19
Subulo V 51.28
Subulo tusse F 190.7 F.P 452 56
Subura V 10.26 Vert. 115.29 F.P 452. 61
Suburana V 11.15
Suburana Tribus F 186.44
Suburbana quid isidor. 1192 13
Suburbana vua isidor. 1239 57
Suctus N 580.13
Succedere, in alterius locum venire N 712.28 & 712.50
Succentor is. 1005.55
Succenturiare F 189.53 F.P 453 19
Succenturiati qui sunt isi. 1049 7
Succenturiatus N 489.17 V.G 1380 38
Succerda F.P 453.28
Succerda F 186 37 N 583 27
Succi Is. 1317.35
Succidanea hostia F 186.52 F.P 453.39
Succidia V 19.50
Succidea N 581.4 is.1314.22
Succinctorium is. 1301.3
Succingulum F 186 33 F.P 453 46
Succinatum vinum isidor. 1236 15
Succinum isid. 1227.5
Succrescere N 712.47
Succrotilla F 186 12 F.P 458 51
Succus opobalsamum isid. 1253 17
Succussu V 10 32
Succusans F 186 50
Succussare N 491.45
Succussator N 491.48
Succussor N 491.50
Sucula macula genus F 186 21
Suculă genus flagelli F.P 454 9
Sudus V 14.54
Sudor V 8.22
Sudum F 182 9 F.P 454.21 N 500 37 PL 806.35
Sufes dictus F 191.22
Sueui pars Germanorum is.1042 30 & 34
Sufes V.G 454.17
Suffarcinatus V.G 1380.31
Sufferre N 70.5
Suffibulum F 283. 48 F.P 454
Sufficit, sat est N 702.26
Suffimenta quid? F 283.42 F.P 454.35
Suffiscus F.P 454.42
Sufflatum N 509 23
Suffuerat F.P 454.55
Suffragat F.P 454.49
Suffragatores F 21:.45
Suffragenes quid isidor. 1098 40
Suffragium V.G 1348.22
Suffundatum N 510.5
Suggrandaria PL. 802.27
Sugillare N 581.14
Sugillatum F 187.56 F.P 454 56
Sui V.G 1375.6
Suilly 1426.53
Suillum genus inuisum F 192 9
Suillum contus inuisum V merd F.P 455.1
Sus & sum V 96.28
Suium V 71.5
Sules quid F 187.9
Sules appellantur F.P 455.8

Sulcus

Sulcus V 8.5 N 537.45 & 735 49 is.1236.30
Sultis F 185.40
Sultis pro si vultis F.P 455 17
Sulphur Is. 1207.40
Sulzica Is. 1318.32
Sum pro eum F.P 455.34
Summanalia F 214.4 F.P 455.38
Summates PL. 805.56
Sumen N 741.58
Sumere N 708.6 V.G 1331 39
Summè bonus Deus isidor. 980 11
Summissior adeis F.P 455.40
Summissum N 704.35
Summittere N 704.39
Summum quid? N 711.29
Summuss F 184.31 F.P 455 44
Sumpti N 757.7
Sunat N 580.30
Suopte F 192.7
Supa F 191.44
Supat F.P 456.4
Suppellectilis F.P 456.6
Superare N 603.54 N 711.3
Superbi N 581.11
Superbi cognomen 1431.60
Superbia V.G 1332.54
Superbiloquentia N 581.46
Superbiter N 774.33
Superbus N 705.12
Supercilia F 188.27 F.P 456 26.15
Supercilium F.P 456.24 F 187 56
Superescit F 187.35 F.P 456 25
Superesse N 703.60 & 698 25
Superficialis numerus Isid. 892 20
Superficies is. 804.41
Superficiosi numeri isidor. 892 8
Superflui numeri isid. 889. 40
Superior Germania Is. 1157 46
Superla tiuus gradus isid. 825 10
Superparticularis numerus Is. 890.58
Superpatiens numerus Isid. 891 10
Supersedere N 505.27
Superstitem N 580.44
Superstites G 188.7 F.P 456.44 N 706.29
Superstitio N 726.55 is. 1009 60
Superstitionis & religionis distantia V.G 1338 43
Superstitiosa Astrologia is. 901 54
Superstitiosi V.G 1338.53
Superstitiosus N 727.5
Supervacaneum F 181.40 F.P 456.58
Supervacuum N 780.25
Supervaganea aux F 188.23 F.P 457.4
Supparum N 789.13
Supparus V 22.42 F 191.31 & 208 50 F.P 457.27
Suppellectilis N 584.33
Supparasi dicuntur F 188.32 F.P 457 31
Suppetra PL. 804.31
Suppilare N 494.48
Supplantare N 503.14
Supplicare V.G 135..1
Supplicatio N 709.35
Supplicationis nomen Isid. 976 37
Supplicia F 190.55 F.P 457.42 Il.979.42
Supplicium F 190.49 damnatio N 709 32 Il.934.41 & 43 supplicatio V.G 135..11
Supplosio N 581.43
Supponere N 708.42 & 76..5
Suppremum F.P 458.8
Suppressum testamentum is. 929 29
Supprimit N 715.50
Suppum antiqui F 179 59 F.P 458.26
Supra V.G 1350.60
Suprema is. 959 22
Supremus extremus N 703 4
Sura 1432.55
Suram dare quid dicitur isid. 1284 23
Surculi is. 1242.9
Surditas N 58..11
Surena V 14 59
Suremit P 184 13
Surgere N 708.5.
Surum F 18..16
Surr git & sortus antiqui 183 32 F.P 458.35
Surrempt F.P 458.44
Surripere N 673 & 10 1.
Sursum iacere N 703.11
Sursum altum N 703.36
Sursum ducere N 710.23
Suram F 184.2 F.P 459 2
Sus unde dicta is. 36
Sus Minervam F 192.17 F.P 459.14
Suspicus F 190.39
Suspicere N 708.15 V.G 1349 54
Suspici V.G 1362 34
Suscitabulum N 584.17
Susimbrium V 16.48
Susis is. 1185.8
Suspectum habere N 710 47
Suspectus à suspicor F.P 459.19 F 191.49
Suspensis N 670.53 & 702 37
Suspicari V.G 1329.3
Suspicax V.G 1333.41
Suspicere, sursum adspicere N 710 42
suspiciens V.G 1366.2
suspicio V 43 24
suspectosus N 579.55 V.G 1333 4
suspirium is. 918.4
suspicio N 686.3
susque deque F 179.46 F.P 459 25
sustinere N 708.18
sustineri V.G 1353.40
sustulit, sursum tulit N 713 15
sutela PL. 805.52
sutela F 191.48 F.P 459 29
sutores Is. 1310.21
sutrina N 579.41
sutrium F 191.53
sycophanta F.P 459.43 V.G 1380 37
sycophanta F 186.59
Sylla 1433 36
syllaba is. 825.15
σύλλαε 1429.50
syllepsis is. 845.51
syllogismorum genera isid. 862 7
syllogismus is. 862.2
syma is. 1243.27
symustru mustela isidor. 1110 4
symbolum is. 974.10
symphonia isidor. 196 58
symphon. avulgò lignum cauum 11 900.12

Symphyton if. 1257.47
Sympiasma if. 970.51
Synagoga if. 1008.44
Synalœphe if. 845.4
Synanche if. 916.7
Syncerastum V 54.7
Syncerum N 679.18
Syncope if. 844.52
Synæresis if. 872.19
Synecdoche if. 848.45
Syngrapha N 615.10
Syngrapha V.G 1363.51 & 53.59
Synochitide 1223.9
Synodus unde? if.963.34. Chalcedonensis if.963.17 Ephesina if.973.11 quinquagintapatrum if. 963.3
Synonyma if. 824.13
Synonymia if. 868.57 V.G 1331.52
Synthesis if. 849.33
Syri if. 1058.38 if.1035.56
Syria isid. 1163.16
Syrius lapis if. 1251.50
Syrtices if. 1221.19
Systole if. 844.56
Syrus à Græco magis N 508.59

T.

T Latinum if. 1234.21
Taautes & Astarte V 12.45
Tabellarij qui vocati if. 559.294
Tabellio if. 1051.54
Tabellæ pro chartis S. 234. F.P 459.59
Taberna N 784.40
Taberna if. 1164.23
Tabernacula dicuntur F.P 460.12
Tabernacula & hospitia ponere N 714.56 if.1201.30
Tabes S 233.51 F.P 460.4
Tablinum F 220.12 F.P 460.16
Tabificabile N 585.54
Tabernacula F 220.3
Tabula testamenti quid? if.1129.6. if.1296.6
Tabularij qui vocantur if. 929.10
Tabularia if. 1195.45
Tabus V.G 1370.40
Tacere N 745.3 V.G 1311.8
Taciturnus F.P 460.26. Tacitus V.G 1365.37
Tactus N 612.17 Isid.1091.40
Tænium S 234.57. F.P 460.28
Tæda F.P 460.33
Tænia Ver. 115.34 S 234.50
Tapocon F.P 460.42
Tagax furunculus S 234.5
Tagax F.P 460.41
Tage S 234.7 F.P 460.51
Tages F 220.16 F.P 460.54
Tagus if. 1158.51
Talares calcei, socci if. 1310.51
Talaris tunica if. 1299.12
Talassio quid F 215.43 F.P 461.2
Talea, scissiones lignorum N 717.20
Talentum if. 1231.47
Talentorum non unum genus S 234.12 F.P 461.16
Talis N 612.21
Talea F.P 461.22
Tales Ver.115.37 F.P 461.25 if. 935.40
Taltonis mentio S 235.10
Talipedare S 234.22 F.P 461.28
Talus 1409.7
Talpa if. 1120.55
Talus S 234.11 F.P 461.33 isid. 1093.8
Tapsus insula if. 1177.59
Tam perit quàm extrema faba S 235.22 F.P 461.57
Tama S 234.47
Tamen N 713.59
Tamia uua syluestris F.P 462.5
Taminia Ver. 115.40 S 234.9
Tamine, eousque F.P 462.12
Tandem N 713.53
Tangere, contingere N 485.4 ferire, commouere N 484.43 contingere N 484.50 inspicere N 484.53 circumuenire N 484.56
Tanis metropolis Ægypti if.1187.22
Tamne S 234.17
Tantus if. 840.1
Tanus rex Scytharum if. 1157.59
Tapete N 790.31
Tapeta if. 1304.16
Tapete N 613.24
Tapinosis if. 844.13
Tappate F 215.19
Tappete ex Græco F.P 462.14
Taprobana insula if. 1175.23
Tapula lex conuiualis S 235.24
Tapulia F.P 462.26
Taracrium if. 1297.54
Tardus N 613.39
Tarditudo N 506.15
Tardus, piger N 71...9
Tarentum if. 1189.46
Tarifra if. 911.30
Tarmes genus vermicui F.P 462.51
Tarmes if. 1127.13
Tarpeia effigies S 235.16 F.P 462.52
Tarpeium V 9.31
Tarquinij 1416.33
Tarquitiæ scalæ Ver. 115.42 S. 235.14 F.P 462.43
Tarraconensis prouincia if.1178.13
Tarsus Ciliciæ if. 1187.48
Tartara N 613.44
Tartarino V. 51.38 Ver. 115.44 F.P 462.49
Tartarus if. 1182.53
Tatiani if. 1011.13
Tatienses V 11.38
Tatius occisum S 234.59
Tatius occisus F.P 462.50
Taura quid F 220.5
Taura vacca sterila F. P 462.56
Tauri F.P 467.1 if.1140.52.431.60
Taurij ludi F 215.29
Taurij F.P 467.3
Taurium as F.P 463.24
Taurorum specie simulacra fluminum F.P 463.26
Taurus isid. 931.47. & 1112.53
Tautologia if. 844.6
Taxat verbum F 219.18
Taxatio F 219.15
Taxat verbum F.P 463.28
Taxea if. 1314.25
Taxim N 585.12
Taxus if. 1247.48
Tecta, tacita V.G 1359.40
Tegere N 688.30 & 719.20
Tegetes N 712.16
Tegillum F.P 463.39 & 385.28
Tegit N 715.52
Tegmen if. 1298.59
Tegula if. 1300.44. & 1291.45 & 1291.8
Tela N 736.44 S. 236.26 F.P 463.41
Telaria if. 1305.54
Tellus V.G 1370.51
Telos insula if. 1175.35
Telum if 916.34. & 1270.42 & 1105.53
Temerare F.P 463.48
Temerarius metuendus N 717.11. V.G 1329.21
Temeritas V.G 1379.24
Temetiler N 774.18

Teme-

Temeritudo N 586.60
Temeritas N 585.14
Temnere N 586.3
Temetum S 235.54 F.P 463.50 & 52
Temo V 55.6 & 55.20
Temperantia is. 873.30 V.G 1349 45
Temperate dicere is. 866.31
Temperatio, temperies V.G 1349 46
Temperatura N 585.36
Tempestas V 53.20
Tempesta F.P 464.1
Tempestas N 484.20 & 484.22 Is. 1149 26
Tempestiua V 31.14
Templa & tesca V 48.37
Templi partes quatuor V 47.40
Templum V 47.46
templum vnde dictum V 47 36 F.P 464.4 N 745.32 V.G 1350 47 & 1362.19
tempora V 99.12 is. 831.7 & 1092 18
tempora anni is. 941.55
temporis prolixitas N 675.50
tempus V 31.14 is. 876.45.
temulentus, temerarius V.G 1354.36
temulenta dicta à temeto N 486.11
tenax N 676.5
tenacia est perseuerantia N 484.14
tenebra Is. 939.57 & 1147.53
tenebriones N 492.56
tenedos Is. 1176 45
tendere N 714.56
tenere N 692.12 & 703.32
teneritas N 762.49
tenerum gracile N 715.23
tenet N 715.41
tenta is. 1307 35
tenite fortium Dea F.P 464.7
tenta vehiculum argenteum F.P 464.9
tento N 587.3
tentare est exerceri N 716.11
tentipellium ver. 115.47 S 236.13 genus calciamentis F.P 464.17
tentorium Is. 1201.35
tenus, vehemens N 715 26
tenus laqueus dictus est N 486 44
tenus significat finem F.P 464 27
terebintus is. 1248 34
terebra is. 1297 50
teredone, vermes lignorum isid. 11 27.
teres nomen S 235.53
terentij 1427.2
terentum locus F.P 464.29
teres rotundum F.P 464.39
teres quid Is. 1192.27
terentinates F.P 464 42
tergiuersari N 506.31
tergarta, dicuntur coria N 716 57
tergum N 612.22 scutum 717.2 & 742.49 is 1097.31 Tergus V G 1362.8 V 19.52
teriones V 55.19
termentarium V 6.38
termes ramus direptus F.P 464 48
termetum pro detrimento F.P 464 4
terminalia V 32.53
terminus V 6.40 is. 1201.57
termino sacrificabant F.P 464 50
terminus F.P 464.54
termites is. 1127 5
termes S 235.27
termonem terminum dixit F.P 464.59
tersum dies S 235.44 F.P 465 5
terra is. 1269.31 V.G 1370.51
terra Samia is. 1207.32
terracona 1190.4
terra V 6.3
terra motus Is. 1160.29
terra hiatus is. 1160.37
terribilis V.G 1370.59
terricula N 612.39
territorium V 6.36 Is. 1174.3
tertius V 80.42
terror V.G 1370.57
tersa pro tersa N 585.32
tertia causa incontinentia isid. 1066 51
tertia lingua varietas Dorica is. 1033 14
tertia Sibylla Delphica is. 1019 38
tertij ordines Senatorum clarissimi is. 1050.59
tertium tempus sub gratia isid. 916 46
tertium diluuium is. 1160.1
tertium genus oppositorum isid. 886.3
tertius modus Is. 878.42
tertius modus is. 880.19
tertius modus isid. 879.24
tertius modus isid. 879.45
tertius mixtus dicendi character is. 1019.21
tertius agiographorum is. 951 13
tertius digitus impudicus isid. 1095.52
Tertullianista is. 1014. 40
Teruncius V 27 49
tesca V 48.11 loca F 218.32
tesca loca augurio designata F.P 465.10
tescua Is. 1102.38
tessella is. 1200.25
tesseli Is. 1293 2
tessera isidor. 1325.20 & 128 44 5
testa N 613.30 Is 1292.36
testamentum is 928.52 & 58 irriciuilu Isid. 929.11 iuris praetorij Is. 929.13
testamentum signare isid. 920 26
testatim N 585 17
testes is. 928.38 & 1003.55 antiquitus superstites isidor. 1273 37
testuatium V 19.19
testudines quid sunt N 515 49
testudo V 15.9 & 26.55 is. 1131.52 & 1200.9 & 1271.38 & 1272 24 & 20
testiculari F.P 465.26
testiculi Is. 1098.22
testimonium 884 9 ex dictu factisque maiorum is 884.13 ex natura auctoritate Is. 884.11 ex persona Is. ibidem ex temporibus Is. 884.15 ex temporibus auctoritatem is. 884 12 ex tormentis Is. 884.14
testu Is. 1273.39 conditione Isid 1273.41 natura is. 1273.43 vita is. 1273.44
Tetanus is. 916.33
tetinerit N 584.60
tetins pro tenui F.P. 465 19
tetrasdos is. 922 46
tetragrammaton is. 924 4
tetraptota Is. 855 45
tetrarcha qui sunt isidor. 1047 35
tetret N 584.57
tetrica N 586 48
tetricudo N 585.60
tetrum, vitabile N 7.6.21
tetulit N 585.6
texta V 12.51
textus N 612.33
thalamus isid. 1195.5
thalea S 234.20 F.P 463.30

Thamar is. 993.32
Thanatos insula Isidor. 1174 21
Thara is. 992 47
Theatrum Isid. 1193.26 & 1179 21
Theba Ægyptia is. 1187.38
Theba Bœotia is. 1188 30
Thebaicus lapis Is. 1214 8 & 1213.14
Thebas is. 1186.60
Theca is. 1271.15
Themelici is. 1260.16
Themis dea F.P 465.32
Thensa V.G 1364.20
Theodosianus is 1015.32
Theologi idem qui Physici Isid. 1017.30
Theologi unde dicti is. 1017 31
Theriaca medicamenta is. 921 28
Theristrum is. 1303.48
Therma Is. 1194.6
Thesaurus N 741.4 is. 1225 33
Thesis isid. 864.45 & 897 19
Thessali is. 1040.28
Thessalia isidor. 1168.15 & 1169.2
Thessalonica is. 1188.44
Thetica vel possessiua nomina Is.824 44
Thiasitas F.P 465.35
Thobias Isid. 911.13
Thoeum genus sellæ F.P. 465 50
Thola is. 994.28
Thomas is. 1002 28
Thoonices unde dicti F 218.21 F.P 465.36
Thorax is. 1096.3
Thraces isidor. 1041.30 & 1037 17
Thracia nomen unde is. 1167 58
Thracius lapis isidor. 1211 42
Thraces gladiatores F.P 465 48
Threnos quid Is. 857.46
Threnum is. 971.7
Thronus isid. 989.37 & 990 2
Thronus isidor. 1321.14
Thurius 1439.33
Thus is. 1250.31
Thyle insula isidor. 1174 26
Thymbraus Apollo F 218.60 F.P 465.52
Thymiama Is. 922.41
Thymni Is. 1128.49
Thynnus V 14.50
Tiara Is. 1298.28
Tiberij 1399 & 1407.29
Tiberinus V 9.2 & 13.54
Tiberis V 8.56 & 9 3 is. 1158.19 amnis V 8.51 fluuius F.P 465 57
Tiberium marmor isid. 1213 39
Tiberius 1411.15 & 25
Tibia N 613.42
Tibia isid. 898.7 & 1098 56
tibicen isid. 808 14
tibicines V. 41.14 F 216.51 F.P 465.60
ti bini à tibiis N 510.59
tibris isid. 1158.14
tiburtinus lapis Isid. 1297.7
ticinius N 718 26
tifata iliceta F.P 466.3
tigillum S. 236.33 F.P 466.5 isid. 1291.48
tigna is. 1296.55
tignarius is. 1296.42
tignum S. 236.22 F.P 466.5
tigris V. 18.14 is. 1116.48 & 115 37
τιλα is. 1325.46
timallus Isid. 1129.43
timere N 716.2 V.G 1353.59 & 1360 18
timor N 613 1 & 734.11 V.G 1351.31 & 1354.38 & 1355.32 & 1360.26 & 1370.42
timum is. 1129.44 & 1253 57
tina N 721.31
tinctura is. 1305.16
tinea, vermis vestimentorum is. 1127.8
tinia, vasa vinaria F.P 466 10
tingis, ciuitas isid. 1190 31
tingitania Is. 1171.16.
tinius is. 1319.13
tintinnabula N. 505.45
tintinnabulum is. 900.10
tintinnare S 236.2
tintinnire N 505.4
tiphus is. 1260.21
tippula animal N 586.10 F.P 466.11
tiro pro ignaro N 586.27
tirones qui dicuntur is. 1018 9
tirana, populi in Græcia Isid. 1045.16
tisanes unde dicti Is. 1045.19
Tilia is. 1248.4
Titiensis tribus F.P 466.15
Titimallum is. 1258.51
Titij 1425.17
titinnire F.P 466.18
Titio N 587.31
Tityrus is. 1116.3
Titiuillitium F.P 466.24 PL. 804.1
Titubare N 587.18
Tituli milites appellantur F.P 466.28
Titus 1399.1407.30
Tmesis isidor. 849 30
Todi quid F 216 8 F.P 466.31
Toga V 20.27 N 483.30 & 789. 37 V.G 1364 3
toga picta is. 1302.14 is 1302.2 & 9
Togatarum duplex genus F 218 58
Tolenno F 219.2 genus machinæ F.P 466.49
Tongere F 218 27
Tolerare F.P 466 43
Tolerates Isid. 1042.27
Toles F 219 8.
Toles & tusillæ quid isid. 1094 41 & 42
Toles tumor in faucibus F.P 445.42
Tollere N 708 6 & 721 39 V.G 1336 1 differre N 484.2 eleuare 483 48 inferre N 483. 46 mittere ibid. 42 occidere N 483 59 occidi N ibid 40. ostendere, erigere N ibid. 56 pati, sustinere N 484 4 transire N 484.44
Tolutim quasi volutim N 485 38
Tolus is. 1296.56
Tomentum is. 1304 56
Tomi is. 958.18.
Tonescit N 586 15
Tongere nosse est F.P 466.52
Tonimus N 510.56
Tonitrus N 912.24
Tonitruum is. 1146.27
Tonsa F.P 466.60 F 218.52
tonsilla Ver. 115.51 F 218. 46 palus delatus F.P 467.9 is. 1187.29
Tonsus pro tonsura N 585. 43
Tonus isidor. 897.11 & 1299 19
Topazion is. 1215 46
Tophus lapis is. 1292.9
Topica is. 982 50

torpo

Torporauit N 587.25
Topper quid F 216.31
Topper significat cito F.P 467 20
Toral & toralium N 489.7
Torale V 28.2
Toralia isid. 1304.27
Torcular is. 1198.38
Torculum N 509.49
Torpedo is. 1130.51
Torquatus 1435.43
Torques N 612.43
Tormentum isid. 1288.24
Tormines N 501.7
Torpor N 613.20
Torquere, inflectere N 717.40 V.G 1358 12
Torques isid. 1307.51 & 53
Torres torrens V.G 1379 13
Torrens participaliter F 216.54
Torrens vnum flumen. genus is. 1155.58
Torru N 491.11
Tortor pro torqueor N 517.24
Tortum pro tormentum N 585.40
Torrens participium F.P 467.45
Torrere F.P 467.56 N 738.32
Torreri à terro F 217 16
Torridare N 491 11
Torris isid. 1242.49
Torridum F.P 468.10
Torta panis is. 1313.58
Tortum V.G 1370.53 & 1345 12
Toruinus V 28.4
Toruitas F.P 468.4 à ferocia F 217.27
Toruiter N 775.9
Torum F 2.7 6
Torus isid. 1311
Tota Græca nomina is. 824.13
Tota Latina nomina is. ibid.15
Totum N 734.59
Toxicum quid F 217.60
Toxicum dicitur cornar F.P 468.17
Trabaria Isidor. 1286.39
Trabea Is. 1302.25
Trabes V 51.16 is.1296.52 & 55
Trabica nauis F.P 468.23
Trabs propriè dicitur F.P 468.25 N 585.25
trachari appellatur F.P 468.16
Tractatus isid. 958.27 & 31
Tractim N 585.20
Tractus N 613.11
Traducere isid. 1241.2
Trogledita, gens Æthiopum is. 1044.50
Tragœdi qui dicti isid. 1018.36 & 1280.3
Tragus, genus concha F.P 468 31
Tragasæum sal is. 1208.31
Tragula V 20 35
Tragula genus teli F.P 463.30 N 707 38 V.G 1376.15
Tragum is. 1288.48
Trahere N 719.46 per terram ducere N 714.40
Trasectus is. 1286.30
Tramites is. 1206.16
Trama V 20.22.is 1306.19
Tramoserica vestis is. 1299.50
Transalpina isid. 1170.56
Transcribere V.G 1340.55
Transenna N 586.18. isid. 1286.31
Transferre N 683.8
Transfugia V.G 1339.23
Transgressus N 738.60
Transigere V.G 1361.39
Transmittere N 717.6
Translatio isid. 800.9
Transtra F.P 468.31 is. 1286 60
Transuersus V 55.48
Trapedum is. 1325.22
Trapetes V 23 36
Tres V.G 1353.56
Tremere, commoueri N 719.60
Tremissis isid. 1232.18
Tremo V 37.42
Trepidare, metuere N 484.34 festinare N 484.39 & 684.37 V.G 1329.17
Trepidatio V.G 1359 & 25
Trepit, vertit F.P 468.35
Tres ob causas ducitur vxor is. 1066.45
Tres societates Is. 1191.4
Tres hypostases is. 958 27
Tressis V 28.18
Tria Is. 987.46
Tria militia genera is. 1049.26
Tria genera mortis Is. 1105.7
tria genera visionum Is. 100 29
Tribrachus is. 830.14
Tribula isid. 1315.25
Tribula N 613.16
Tribunal Is. 1197.29
Tribuni F 215.48 isid. 1051.22 & 1047.44 & 1225.45 ærary V.30.3 militum V 25.33 plebæi V 15.35
Tribunitiæ leges Is. 927.39
Tribus is. 1050.40 filiorum Iaphet is. 1037.7
Tributum dictum F.P 468.45
Tributa is.1225.40 & 46.V 29 35 N 613.27
Tributorum conlatio S.236 6 F.P 468.37
Trica N 487.43
Tricessis V 28.22
Trichinum N 586.47
Triclinium is. 1155 20
Tricones N 495.51
Tricuus Is. 1219 21
Triens V 28.32 quid F.P 468.43
Triens tertius S 235.31
Trieris isid. 1285.39
Trifax telum longitudinis F.P 468 58
Trifolium is. 1258.29
Trifinum is. 1204.18
Triga isid. 1278.4
Trigeni, triceni V.G 1352.17
Triginta vnde? is. 887.57
Trigonalis pila is. 1284.16
Trimensetriticum is. 1237.25
Trilicis vestis isid. 1300.18
Triones V 55.15 isid. 910.22
Trinepos is. 1055.52
Trinitas isid. 987.57
Trio, quid vocatur Is. 1112.59
Tripartitus epichirematis Syllogismus is. 863 2
Tripedes is. 1320.28
Tripertita controuersia is. 861.3
Tripodes Is. 1323.27
Tripolitana prouincia is.1172.1
Triptota Is. 825.47
Tripudium S 235.46
Triremes is. 1286.22
triste N 485 & 714.10
Triste est mæstum aut insipiu N 485 15
Tristis, iratus N 714.38
Tristis, truculentus V.G 1358.39
Tristitia pro tristitia N 587.12
Trisilis Is. 1318.37
Trisulcum fulgur F 215.56
Trisulcam F.P 469.1
Tritanus is. 1054 28
Tritonia Minerua F.P 469 4
Triary V 6.58
Tritheita is. 1030.5 21
triticum vnde dictum is.1237.2
tritura V 6.38
Triuia V 48 58 quid? is.1028 10
Triuia is. 1206.13
Triumphales corona F.P 409 6
triumphare V 41 10
Triumphus Is. 1266 53

Trimolum V 6.39
Trochaeus is. 830.5
Trochos is. 1287.20
Trocischos is. 921.37
Troclea isidor. 1287.17 & 19
Troia V.G 1370.46
Troiani unde nuncupati isido. 1040.12
Troianorum gens antea Dardana is. ibid.7
Tromentina tribus F.P 469.14
Tropaei significatio N 514.7
Tropaeum N ibid.9
Trophaeum is. 1266.48
Tropos is. 847.10
Trossuli equites dicti F.P 469.15
Trossuli dicti N 510.30
Trua V 21.2
Truculentus N 705.12
Trudes is. 1270.1
Trudus N 493.17
Trullo N 493.18 V 20.60
Trulla is. 1295.27
Trulleum V 21.4
Trulleum N 793.37
Truncus quid? is. 1095.59 & 1242.2
Truo auis onocrotalus F.P 469.18
Trutina N 589.32 is. 1230.31
Trux tolutiloquentia N 485.41 & 704.50
Tryga antiqui vinum F.P 469.21
Tuatim N 585.58
Tuba is. 897.58 & 12.68.21 & 37
Tuba V 20.47
Tubantes is. 1042.28
Tubera isid. 1261.4
Tubicines V 16.58 N 513.49 F.P 469.23
Tubilustria dies appellabant F.P 469.26 F 216.11
Tubilustrum V 33.9
Tubraci is. 1300.49
Tuburcii is. ibid.48
Tuburcinati N 585.48
Tucceta PL. 805.31
Tuci. H. Spaniis cuculi is. 1139.51
Tudiculare N 585.23
Tuditani 1439.47
Tuditantes F 216.15 F.P 469.38
Tudites mallei F 816.20 mallei à tundendo F.P 466.41
Tueor te V 48.25
tueri P 48.24 seruare N 726.49
Tuguria à tecto F 217
Tugurium is. 1208.25
Tullianū quod dicitur F.P 469.60
Tullianum F 219.10
Tullij F 216.24.1425.30
Tullus 1407.74.1411.45
Tumulti N 759.57
Tumultuatio, quid dicitur isid. 1049.39
Tumultu N 756.17
Tumultuarij milites F 218.13
Tumultus Ver. 115.52 is. 1265.547
Tumulus F 218.10. is. 1201.57
Tunica V 20.27 N 707. is. 1296.18 palmata S. 231.54 vide Talaris, pectoralis, Manicleata.
Tunicare N 587.28
Tungri is. 1042.27
Tuor F 17.46
tuor, video F.P 469.49
Turanni, qui F 217.20
Turba V.G 1329.1
Turba & turba N 779.58
Turbela, quid? 217.31
Turbella F.P 489.21
Turbidum vinum is. 1316.19
Turbiscus is. 1248.46
Turbo is. 1149.23 V.G 1370.43
Turdela is. 1139.41
Turdi N 613.33
Turdi is. 1139.40
Turdus V 14.51
Turma V 16.51 F 217.11 F.P 489.22
Turma V.G 1367.46
Turnus 1409.11
Turpari N 586.38
Turpatur V.G 1359.15
Turpe, indecorum N 715.16 & 728.60 V.G 1340.23
Turpedo V 14.56
Turreni Etrusci Ver. 115.54
Turrhenir Etrusci appellati F.P 470.28
turtur isid. 1138.33
turres V 14.9. is. 1192.26
turrunda N 296.28
tus is. 1250.43
Tuscanicum V 26.59
Tusci unde dicti F 218.4
Tusci à Tusco F.P 470.32
Tusci, Italia gens is. 1041.37
Tuscia pars Italia is. 1170.19 & 34
Tusculanus lapis is. 1223.6
Tusculum F 218.7
Tuscus vicus F.P 470.49
tussis is. 918.14
Tuscum F 217.53
Tutanus deus N 510.40
tutans N 752.27
tute V.G 1379.16
Tutilina dea N 510.45
Tutulati V.G 52.31
Tutuli PL. 803.25
Tutulum quid? F 217.34 F.P 470.52
Tutum frequenter F.P 741.4
Tyberias is. 1186.47
tympanum is. 899.33
typhi qui sunt? is. 917.46
tyranni qui dicuntur is. 1047.7
Tyria maria proverbium F 217.23. F.P 471.6
Tyrij, à Tyria urbe nuncupati isidor. 1043.53
Tyrrhenia unde is. 1170.32
Tyrrhenus sinus is. 1252.5
Tyrsus is. 1260.54
Tyrus isidor. ibidem

V

Vacca is. 1113.8
vaccae qui fuerunt is. 1043.14
vacerra Ver. 115.56. S 257.50 F.P 471.20
vacillare N 509.25
vada is. 1154.19
vadatus PL. 806.42
vadem sponsorem significat F.P 471.31
vades ne darent V 42.8
vadum N 614.39
vafrum N 493.36
vagas pro vagaris N 747.17
vagina is. 1271.13
Vagor pro vagitu S. 238.4 F.P 471.33
vagor dictum pro vagitus N 588.57
vagulato S 238.9
vagulatio F.P 471.38
varia V.G 1378.56
valde N 697.60 & 676.39
Valentia N 589.42
Valentiniani isidor. 1011.32
valere N 705.41
Valerij 1416.37.1426.29
Valerius 1410.28
valgi F.P 471.41. & 51
valgia PL. 805.51
valgum N 497.2
validus V.G 1354.40
valles is. 1182.22
valli fustes is. 1202.4

valua Is. 1199.13
valua V.G 1366.53
vallum V. 23.39.30. & 50 & 1201.2
valli V.G 1371.24
valuulo faba S. 238.7 F.P 471
vanans N 588.8
Vandali Is. 1042.19
vani qui dicuntur V.G 1378.26
vanitudo N 588.21
vannat N 453.32
vannere N 493.32
vanum, leue N 618.29 V.G 1356 11 & 14
vapos N 758.25
vanus V.G 1371.22
vapula papiria S. 237.41 F.P 472.2
vari N 497.31
variantia N 588.26
varij 425.48
vari quadi Is. 1042.27
varius N 682.38
varius color is. 1114.43
varus, varia 1440.58
vas V 42.3 N 757.4 is. 1317.41 V.G 1376.38
vas fictile Is. 1317.46
vascones isid. 1043.17
vasculum Is. 1317.42
vastescant N 588.54
vastitas, vastatio N 718.48
vastities & vastitudo N 508.44
vastum, pro magnum F.P 472 17 N 717.32
vates 51.36 is. 1004.55 & 1018 27
vaticanus collis F.P 472.25
vaticinare V 38.32
vatinq 1426.40
vatrax & vatricosus N 497.4
vbera vnde dicta is. 1096.17
vbi Analogia V 103.50
vdus V 8.22
vecors S. 237.41 F.P 472.40
vectes is. 937.21 & 1324.5
vecticularia vita F.P 472.41
vectigal S. 237.1 F.P 472.45
vectigalia isidor. 1225.47
vectis N 614.30
vegere, portare F.P 472.48
veget N 587.45
vegetum N 728.15 vigens V.G 1338.43 & 44
vegrande S. 237.38 F.P 472.48 N 588.15
vehemens N 707.3
vehementia V.G 1321.2
vehiculum V 23.48
vena, Plaustrum dicebatur F.P 472.59
veientana is. 1219 14
vela is. 1287.44
velabrum V 9.51 & 26.15
velare, operire N 718.19
velati appellabantur vestiti F.P 473.11
velaturam facere V 9 52
velenensis vestis is. 1300.8
veles N 797.1
velia V 11.24
velinia, & nympha Commotia V.13.55
velitatio F.P 433.19
velites genus militiae Is. 1048.43
velitum pugna is. 1281.55
vello N 696.48
vellera V 11.27
vellicatim & saltuatim N 590 24
vellus is. 1304.48
velocitas N 734.3 V.G 1379.26 & 1331.2
vela is. 1304 30
vena V.G 1378.33 Isid.1099 51
venabula is. 1270.5
venabulum N 798.50
venality N 590.53
venatus N 613.55
venditatio N 591.13
venditio is. 930.29
venditiones S. 238.46 F.P 473.22
venenum N 679.55 isid. 1125.23 & 1315.47
venenari verbum compositum F.P 473.25
venerata pro veneranda N 590 58
veneria quid? Is. 1118.44
veneris crinis Is. 1219.19
venerum quid is. 1295.8
venibo, pro veniam N 770 41
venilia V 14.1
venire, imminere N 720.16
ventre V.G 1347 34
vennonij 1425.51
venox 1411.59
venor N 587.57
ventabant S. 238.43 F.P 473 27
venter is. 1109.54 V.G 1352.10 & 1371.9
ventilabrum V 23.40
ventorum proprietas N 511 28
ventorum quatuor principales spiritus is. 1148.13
ventum gaudeo 14.8
ventus, flatus N 717.42 Is. 1148 12
venus V 12.24 deperire vocatur Isid.1029.46 & 1029.44
venustas N 729 13 V.G 1340.55 Isid.1292.52 V.G 1354.29
ver V 32.9 nomen Isidor. 942 4
praeceps is. 942.5
sacrum F.P 473.11 N 778 41
verata pila dicuntur F.P 474 17
veractum quid dicitur Is. 1236 31
veratrum is. 1254.43
verba V 5.14
verba declinata V 36.32
verbalia nomina Is. 824 54
verbena is. 1237.27
verbera quid Is. 935.12
verberare N 508.30
verberitare F.P 473.38
verberones N 499.3
ver orienti datur Isidor. 942 26
verbis efferre N 674.21
verborum genera is. 829.49
verborum species Is. 826.56
verbum 66.50 & 105.45 is. 878 3 & 958 32 & 982.47
verecundantur N 754.46
verecundari N 591.2
verecundia V G 1355.37
verecunditer N 776.3
verecundum N 587.53
veredi quid dicuntur? is. 1115.15
veredi, antiqui dixerunt F.P 473.40
verennes isid. 1325.26
vereor V. G 1338 30
vereri V.G 1355.29
veretrum, quid & cuius? is. 1098 18
vergere V.G 1367.5
vergilia quid? Is. 910.44 F.P 473.42
veritas V.G 1353.44 isid. 982 49
vermes carnium is. 1127.12
vermiculatus N 590.49
vermina S. 238.19 F.P 473 46
verminari N 505.45
vermis is. 584.15 & 1126.20 & 1127.28
verna S. 237.24 F.P 473.49

N 505.29
vernaliter N 507.11
vernifera F.P 474.4
verrere, trahere N 720.18
verres Is. 1112.38
verruca quid? N 590.14
verruca isidor. 919.44
verrucaria is. 1255.60
verrucosus 1440.41
versa isidor. 835.41
versat, agitat F 719.38
versipelles N 504.28
versuram facere F.P 474.5
versuti dicuntur 474.10
versutiloqua N 591.4
versus is. 961.42 & 851.58
versutus N 639.47
vertere, conuertere N 719.13
vertex is. 904.46
verticul.e S. 237.13 F.P 474.12
vertibula is. 1097.9
vertigo is. 917.17
veruex N 592.11 is. 1111.22
verum V.G 1334.15
veruncent N 589.11
veruant F.P 474.14
verus accusator V.G 1363.35
veruina PL. 804.5
Verura S. 238.22
verutum N 298.19
veterascere N 730.18
veteratores callidi dicti F.P 474.45
veteres comici Is. 1018.53
veterina animalia N 489.60
veterina bestia F.P 474.48
veternosus dicitur F.P 474.52
vetus V.G 1328
vetustas N 588.40
vetustiscere N 730.18
veterascere V.G 1341.27
vesci, edere N 717.55 videre 718.16
vesculi, male curati F.P 474.19
vescum N 589.52
vescus, fastidiosus F.P 474.23
vesica Is. 1101.20
vespa & vespiliones dicuntur F.P 474.23
vesper is. 939.54
vespa Isid. 1140.40
vespera N 614.45
vesperus is. 911.10
vesperna V.G 1372.51 F.P 474.24
vespertilio N 509.28 is. 1136.21
vespertinum officium isidor. 569.55
vesperugo V 31.40 & 53.13 F.P 474.35
vespices, frutecta densa F.P 474.37
vespillo 1436.28
vespillones PL. 801.12
vesta V 1417. is. 1028.22. ignis 1028.56. virgo 1028.59. & tellus & mater magna 1028.24
vestibula N 512.53
vestibulum isid. 1198.55
vesticeps puer F.P 474.39
vestigator V 17.27 V.G 1377.5
vestigia isidor. 1206.29
vestigia Dei isidor. 580.59
vestigium N 745.36 pedum impressio N 720.33
vestimentum Is. 1298.18
vestis generaliter dicitur F.P 474.42
vestis, unde Dalmatica, Russata, Lacullata, Iacinthina, Bombicina, Serica, Holoserica, Tramoserica, Holoporphyra, Byssina, Fibrina, Molocina, Linostema, Recta, Lutidensis, Paustensis, Citrosa, Velenensis, Exotica, Polimita, Acupicta, Phrygia, Trilicis, Ralla, Interipola, Panuccia.
vestispica V 48.35 N 489.47
vestispici N 489.39
vestitus is. 1299.1
vetus victus prouerbium S. 237.27 F.P 472.28
ve vobis apud antiquos F.P 472.39
vexati V.G 1361.17
vexillum F.P 474.56 Isidor. 1268.2
Vgni antea Hunni vocati Is. 1039.58
via V 4.37. & 6.45 Isid. 1205.20 iter N 720.27
via V 7.34 is. 1192.42
viatores S. 237.8 F.P 474.57
vibices quid N 590.19
vibices plaga F.P 475.13
vibij 1425.28
vibrissa F.P 475.17
vibrissa pili in naribus F.P 475.15
vibulanus 1410.48
vibus 1407.41
vicatim N 590.42
vice appellari incipiunt F.P 475.20
vicia quid dicta isid 1238.52
vicinia F.P 475.39 V.G. 1333.33
vicinitas V.G 1333.33
vicissatim N 581.59
vicissitus N 589.6
vicium V.G 1342.56 & 1358.46
victi N 756.24
vicinia vicinitas V.G 1361.22
victima F.P 475.40 S. 236.59 V.G 1335.32
victima isidor. 972.10 V.G 1367.17
vicus V 4.37 F. 236.33 Africus V. 26.35 Cyprius V. 26.30 Sceleratus V. 26.39 Tuscus V. 26.10
vicus unde dictus is. 1191.56
victor N 778.37 V.G 1348.12
victoria V 12.25 & 12.30 isidor. 1160.16
vict ex venus V 12.24
victus N 702.24
victurus N 590.29
victus N 216 is. 1312. V.G 1353.50
videns V.G 1356.9
videntes Is. 997.47
video N 42.55
videre N 718.11 & 716.53 V.G 1363.42 & 1328
videtur, ostenditur N 699.53
vidua isid. 1065.5
viduertas F.P 475.44
viere V. 12.32 S. 218.17 vincire N 592.2 alligare F.P 475.46
vietus, languidus F.P 475.47
vigens N 728.15
viget unde dictum S 236.50
viget dictum a vi F.P 475.49
vigilia N 614.56 V.G 1366.36
vigilia nocturna isid 1048.42
viginti quid dictum is. 887.56
viginti quinque poena S. 236.58 F.P 475.56
vigor V.G 1330.60
vilitant N 589.18
villa isid. 1202.45
villa V 735
villicari N 589.28
villicus proprie quid Is. 1052.59
vimen isid. 1243.13
viminalis porta & collis F.P 475.58. S. 238.48
Vinalia diem festum habebant F.P 476.5

Vinalia rustica V 33.59
Vinalia verba V 546
Vinciam dicebant continentem F P 476.7
Vincire V 12.32 *superare* N 719 23
Vincula is. 934 52
Vindemia V 7 50
vindemiator V 17.25 V.G 1376 4
vindex S 238.50 F P 476.8
vindicta F. P 476.10
vindicare malefactum defendere N 7:94
vindicat adsciscit N 719.59
vindicia S 238.55
vindicta vel vindicatio V.G 1317
Vinea ver. 115.59 S 238.52 F. P 476 26
vinea L 7.48
vinnolata vox is. 897.38
vinnulus N 589.30
vinitupum F 238 45
vinum is. 1315.44 V 7.49
vinulus dicitur F. P 25
Viocurrus V 4.29
viola is. 1254.26
violatia N 795 10
violatus N 695.12
violauit V 43.1
vipera is. 1122.31
vir Is. 1103.53 & 1065.2
vir optimus 1412.37
viratum N 590.7
viretum is. 1241. 21
virescit N 590.12
Virga is. 1242.15
virga is. 935.24
virgendemia N 589.19
virgines N 742 17
virginis signum Is. 982.4
virgo Is. 1104.9
virgula is. 1234.18
virgultum V 18.33 is. 1242.10
viriarum N 589.49
viride spanum is. 1249.43
viridis silex is. 1291.34
virilia Is. 1308.24
viritanus ager F.P 476 32
viritim N 507.21 F.P 476 34
viro pro virtute N 590.35
virosa N 494.52
virtus V 14.7 Is. 982.59 *fortitudo* N 717.46
virtus unde nomen accepit Is. 1103.55 & 1066.54
virtutes is. 989 45 & 1275.3 V. G 1310.58
vis Isid. 933. 14 *celer impetus* N 720.44 *publica* is. 935.18 *priuata* Isid 933.15
viscat ago isid. 1258 30
viscera quid sunt is. 1099.17
visceratim N 588.1
viscum N 738.19
viscus is. 1098.26
viscus pro viscere N 588.29
viscenda vigilant Peruigilium V 42 59
visere, videre V.G 1319.7
visitatum V.G 1331.28
visio is. 1000 15
visum V.G 1331.28
visus isidor. 1051.21 V. G 1371 18
vita à viuando N 720.10
vita unde dicta Is. 1087.9
vitabile N 784.53
vitabile N 686.14
vitabundus N 589 33
vitam cernere V 43.14
vitare N 730.14 V.G 1341 25
vita is. 582.50 V 12.39
vita umbra N 720.12
vitia Is. 843.32
viticella is. 1259.47
viticonia is. 1240.49
vitiligo F.P 476.37
vitis V 7.49 Is. 983 54
vitis quid dicta is. 1239.3
vitis plantario is. 1239.3
vitium N 712. 9
vitreum portentus N 735.59
vitrum Is. 1223. 41
vitta is. 1310.10
vitta isid. 1307.32
vitta isidor. 1306.56 V.G 1371 22
vitulans F.P 476.43
vitulantes V 58.59 N 490.34
vituli 1434 1
vitulus V 17:48 Isid. 984.12 *vitula* is. 1113.10
vituperare N 505 11
vituperatio V.G 1331.49
viuacitas equorum is. 1124.1
viua N 741.16
viuatus & viuidus S 238.54 F. P 475.46
viuis Deus is. 978 36
viuum alterum. flumin. genus is. 1:55 57
viuum pro vehementi N 588 12
viuus V.G 13.6 8
viuens V.G 1379.12
vix cum labore N 720 52 & 55.
vlcus V.G 1340.9 isid. 920.27 N 728.44
vulnus V.G 1379.30
vliginosus V 8.21
vligo isi. 1207.12
vliginosus ager Is. 1203.24
vllo pro vltus fuero N 589.8
vlmus Is. 1247.58
vlna Isid. 1095.17
vlpicum is. 1261.45
vls pro vltra F.P 476.50
vlterior Hispania Isid. 1171.18
vltima positura Is. 833.60
vltimum usu nouissimum N 718 58
vltio V.G 1327
vltus V.G 1318.16
vlula V 14.37
vlula auis Isid. 1136.32
vlyssipona is. 1150 23
vmbilicus V 49.8 isid. 1097.60
vmbo Isid. 1098.2 & 1272.10
vmbones V 20.37
vmbra V 14.55 is. 1147.60
vmbra F. P 476.51
vmbri Italiæ genus Is. 1041.39
vmbria Isid. 1170 22
vna V.G 1329.38
vna canes V 51.2
vncia V 28.30 Is. 1243.35
vnciaria lex F P 476.53
vnciaria vna is. 1240.11
vnciaria lex S 238.37
vncinatum N 591.9
vnda is. 1151.33
vndulatus noue positum N 592.5
vnguenta is. 922.57
vnguentum N 724.38 Isidor. 922.53
vngues V 14.59
vngula quid Isid. 1095.17
vngula isid 935 30
vngulars F. P 476.56
vngulus S 238.29 F.P 476.58 Is. 1309.19
vngustus F.P 4778
vnigenitus isid. 982.17
vnigenitus filius Isid 981.22 & 1054.35
vniuersi V G 1334.28
vninoca Isid. 876.8
vnoiè N 588.4
vnum isid. 987.48
vnum in aperta passione isidor. 1003.54
vnus vnde F.P 887.39
vnus in. vno tantum poeta loquitur is. 1019.17
vocabula V 67.20

vocabulum V 97.15 V.G 1329.15
vocare, pro trahere N 590.57
vocales is. 821.10 & 32
vocatiuus is. 825.39
voiscra auis S 236
voisgra auis F.P 477.9
vola V.G 1371.8
vestigium F.P 477.11 media pars manus N 718.21. is. 1133.26
volam, pro velim N 753.52
volare N 684.2
volare auium N 717.27
volcanus V 13.47
volcanalia V 34.6
volcanalis flamen V 15.56
volere 1407.36.1398
volemis is. 1249.31
volema V.G 1371.8
volentia N 589.39
volo V 37.50. F.P 477.13
volo V 91.16
volpes N 18.29
volscij 1426.48
volturnalis flamen V 52.44
volturnalia F.P 478.2
volturnus V 91. & 2
volubilia V.G 1335.10
voluens volubilis V.G 1371.6
voluentia V.G 1335.10
volsi quid sunt is. 1092.57
voluit N 719.39
volumen is. 961.3
voluntarium genus Analogia V 79.60
voluntarium declinationum genus V 63.38
voluntarius verborum declinatus V 80.22
voluntas Is. 987.39 & 928.49 V.G 1329.59
volup, pro voluptate N 589.57
voluptas V.G 1329.59
volutabra isid. 1207.21
volutabundus N 760.51
volutari, volui N 720.38
volumen Is. 1259.28
volucres Is. 1133.25 & 38 V.14.34
volusij 1425.29
volusus 1408.6
vomer V 23.7 is. 1324.34
vomica N 589.46
vopiscus N 799.5 Is. 1055.25.1407.44
vopte, pro vos ipsi F.P 478.4
vortumnalia V 34.14
votitum N 508.26
vox de cœlo Is. 1010.21
vox is. 829.7
vpupa V 1436. Is. 139.11
vranoscopus is. 1130.14
vrbana tribus F.P 478.5
vrbani qui vocantur is. 1052.51
vrbanus V 63.17
vrbes V 24.23
vrbs N 725.31 Isid. 1191.6 V.G 1337.56 & 1371.16
vrbs Alexandrina Is. 1187.31
vrceus isid. 1319.34
vrgere N 690.55 insistere N 719.8
vriel Isid. 989.34
vrina Isidor. 1101.23
vrna Isidor. 1233.39
vrna V 22.3
vrinantur N 751.4
vrnarium V 21 N 791.45
vrnula N 791.35
vrs quid isid. 1132.4
vrsa is. 910.10
vrsus Is. 1116.37
vrtica is. 1256.39
vruat F.P 478.5.138.24
vsia is. 1127.24
vsquam, vspiam V.G 1378.47
vsui species V 105.12
vsucapio is. 912.37
vsura V 30.26. is. 631.46
vsus N 614.22 V 105.10 isid. 932.31. ab vtendo N 720.4
vsusfructus Is. 932.35
vsus literarum Is. 819
vterini fratres qui sunt is. 1056.26
vterus N 613.49
vter pro vtero N 590.40
vterus V.G 1352.9 & 1371.9
vti V.G 1360.20 & 1353.7
vtile V.G 1335.26. N 694.47
vtraque N 588.7
vtres N 614.53. isid. 1319.41
vtut, vtinbi vbicunque V.G 1378.52
vua passa N 489.26
vua isid. 1259.52
vulcanus is. 1026.32
vulcania insula is. 1178.8
vulga quid N 590.10
vulgaria N 759.19
vulgari atque gregarius equus isid. 1115.20
vulgauit N 587.35
vulgus N 614.7
vuidum V. 19.44. V.G 1376.8 & 1367.14
vuidus V 8.22
vulnera N 693.6
vullescit, perierit F.P 741.54
vulnerare N 712.25
vulnus V.G 1340.14. N 728.49
vulpinari N 509.18
vulpes is. 1119.27
vultuosus N 590.46
vultur is. 1133.57
vulturnus is. 1148.32
vultus F 613.60 & 724.27 is. 1092.24 V.G 1329.44 & 1354.5. & 1337.23
vulua is. 1101.17
vxores is. 1065.45
vxorium pependisse dicitur F.P 478.14

X

Xenodochia Is. 1195.58
Xi Græcum Is. 12.4.40
Xilo-balsamum lignum is. 1252.17 V.G 1365.6

Y

Ypsimeia Is. 916.40
Yacynthina Is. 1143.55
Yacinthus Is. 1144.3
Yos Is. 853.20
ὑπογραφικὴ diffinitio Is. 881.18
ὑποκόρισμα Is. 1323.4

Z

Zabulon isid. 996.58
Zacharias is. 992.24. & 1000.3
Zacheus is. 1003.19
Zambri is. 994.10. & 995.48
Zara is. 993.39
Zebedeus is. 1003.14
Zelotes is. 1002.39
Zelfa is. 993.30
Zema is. 1315.5
Zephirus is. 1148.45
Zeta quid significat is. 1234.17
Zeugis, vbi Carthago magna is. 1171.27
Zo isid. 996.2
Zodiacus circulus is. 903.2. & 1145.55
Zona is. 1309.44
Zonatim N 592.14
Zona cœli is. 904.57. & 1145.32
Zorobabel is. 995.60
Zoroastes Magorum I. is. 1020.7
Zingiber is. 1253.39
Zizania is. 1160.36

FINIS.

LIBER GLOSSARVM, EX VARIIS GLOSSARIIS, QVÆ SVB ISIDORI NOMINE CIRCVMFERVNTVR, COLLECTVS.

A

ABse, spontaneus.
Abaja, infama domus.
Abadir, lapis.
Abartenum, inhonestum.
Abaso, infirma domus, quasi sine base.
Abgrego, segrego.
Ablutes, ablutium, loca cœnosa.
Aborris, scandalosus.
Abrigeum, splendor auri.
Abrogans, humilis.
Abrogat, ablegat.
Absternit, abicit, repellit.
Accepta, genus nauis.
Acclibanum, obliquum.
Accuculia, acutus, solers.
Achateon, velum maximum in medium nauis.
Acia, ala.
Acieres, genus securis.
Acinari, tricari, in paruo morari.
Acroamata, auditio lyrarum vel tibiarum.
Aculus, ministerialis domus regiæ.
Acus, calamistratorium.
Acrozymus panis, leniter fermentatus.
Acucula, aculus, solers, agagula.
Adasia, ouis maior nata.
Adfiliatio, penè Naturæ imitatio.
Adfrutabulum, vasculum.
Adlicula, genus vestis.
Adluuiis, locis cœnosis.
Adoptarius puer, ex adoptato natus.
Adorea, libamenta.
Adpectoret, adplicet ad pectus.
Adpetulantia, procacitate.
Adplanat, hostit, æquat.
Adrummauit, rumores adtulit.
Adsecla, domesticus familiæ, agaso.
Adseclæ, domestici pedissequi, lenones.
Adsella, sella quadriiugis.
Adsuetula, agaso.
Adtaminat, vsurpat.
Ægret, acidiatur.
Æmidus, tumidus, inflatus.
Ænygma, figura siue typus, vel species.
Æquilatium, æquatio.
Affostrata, reditus.
Agabo, qui negotia præcedit.
Agagola, lenocinator, pantomimus.
Agagula, lenocinator.
Agaron, minister, officialis.
Agazo, minister officialis.
Agginantes, explicantes.
Agiæ, glandolæ.
Agonei, victimæ.
Agonia, hostia.
Agrarius.
Alacrimonia, lætitia.
Albanæ, plurali numero, nuces pristinæ.
Albuna, mater matuta.
Alebra, bona quibus alimur.
Alegmina, partes extorum, quæ prosegmina dicuntur.
Alia, tranata.
Alibre, alimentum.
Alistrare, humectare.
Allex, pollex in pede.
Alliger, Gallus.
Allobroga, gallus rufus.
Allutes & Allutia, loca cœnosa.
Alluuium, ruina riparum ex aqua.
Alnum, lignum, i. vernum.
Alopecia, passio stricturæ.
Alopus, q. propter mercedem alapas patitur.
Altar, altare.
Altar, *Prud.* Altar & impositum.
Altilis, pasta, ab alendo.
Amansit, expectauit.
Amasco, amare cupio.
Ambro, deuorator, consumtor patrimoniorum, decoctor, luxuriosus, profusus.
Ambus, malcus.

Ambusilla, venter.
Amfariam, per amborum partes.
Amfibulum, birrum, villosum.
Amfiscij, biumbres.
Amussis, regula, fabrica, qua tabulæ diriguntur.
Anclabeo, vel auricabeo, i. lex longobardorum.
Anclena, instrumentum ferreum forte.
Anconiscus, incastrare.
Ancuba, seccuba.
Ancyromagus, genus nauigij.
Angaria Auianus, qui agrum locat, vt angariam accipiat.
Anger spatharius, qui angit, i. stringit spatham.
Angia, ferrum buculæ scuti.
Angores, molestias.
Angræ, interualla arborum, vel conualles.
Anguilla, est qua coercentur in scholis pueri, quæ vulgò Scutica dicitur.
Anguipedes, Gigantes.
Anhelabundus, fatigatus.
Anilia, amentia, fatuitas.
Animæquus, patiens animo.
Annet, fulget.
Ansile, scuti bucula intus, quæ ab intus tenetur.
Antela, antilena: sicut Postela, postilena.
Antemalorum, præteritorum malorum.
Antepedes, obsequia amicorum.
Antia, ferrum in scuto.
Antibiblium, pignus Codicis, librorum.
Antiblium, pignus librorum, Codex pro codice.
Antigerio, valde.
Antigerium, quemadmodum, in primis.
Antigraphus, Cancellarius.
Antipelargosin dicunt Græci talionem.
Antlia, rota exhauritoria.
Anxiferis, mœstis.
Apertularius, effractor.
Apiciosus, caluus, caluaster.
Apicire, ligare: Apicitus, ligatus.
Apismergis, loca calentia aparum.
Apochrysarius, minister Romanæ Ecclesiæ.
Appia, æstiua, cadens, temperata.
Applare, cochlear.
Apsum, vellus lanæ.
Aqualium, summa pars capitis.
Aquaticus, hydrus.
Arbiterium, collectio arbittorum multorum, i. ipsa consensio.
Arcarius, dispensator, actor.
Architriclinius, maior domui.
Arcites, sagittarij.
Arcubius, qui cubat in arce.
Arculis, circulis.
Ardalio, gluto, vorax, manduco.
Arenacia, sicca.
Ariæ, mortuorum puluinaria.
Ariolator, cocio, ὁμιτα[illegible].
Arnelaus, scapulare monachorum.
Armillum, crater, vas vinarium.
Arreptitius ariolus, furiosus.
Artemo, instrumentum arietis.
Artificina, in qua artes exercentur.
Artificem, duplicem, dolosum.
Artuatim, membratim.
Aruinulis, adipibus.
Arula, craticula.
Asciculus, asciola, dolabra.
Ascios, exumbres.
Aspita, ruina.
Assecla, buccellarius.
Assecula, bucellarius homo.
Assentaneum, consentiens.
Astarium, vbi venduntur bona proscriptorum.
Astrabat, tabella vbi pedes requiescunt.
Astrosus, malo sydere natus.
Astrosus, lunaticus.
Atanulum, genus vasis.
Atta, qui primis plantis ambulat.
Attaminat, inquinat.
Attanabo, genus vasis.
Attibernalis, vicinus.
Aucella, ortygometra.
Aucones, incantatores vel vicini.
Auctare, constringere.
Auctionarius, qui pluris emit.
Auctoramentum, ipsa res vocatur venditionis.
Auctoratio, venditio. Nam sub auctoratione sunt gladiatores, qui se vendunt.
Augumentum, profectus.
Augusta, vxor Imperatoris.
Aularius, aulicus, Palatinus.
Aunicula, auctio minor supra fundum.
Aureax, equus solitarius.
Auricularius, auscultator.
Aurorans, illuminans.
Auruginosus, arcuatus.
Auteritas, antiquitas.
Auxinium, Romanum, Latinum.

B.

Babiger, stultus.
Babigera, stulta.
Baburrus, stultus.
Baccal, in quo mortui deferuntur.
Baccapulus, in quo mortui deferuntur.
Baccarium, vas aquarium.
Baccatum, margaritarum.
Bacchanal, sacrarium Liberi Patris.
Bacerus, barefactus.
Baen, est lamina auri ab aure, ad aurem qua familiares regum vtebatur. Ornamen-

- namentum colli ex auro & gemmis, quod alio nomine torques potest dici.
Bagario, orceoli genus.
Balastrum, balneum.
Baldiosus, effabilis.
Balio, manus, palma.
Balteat, cingit.
Bamber, arena.
Bambis, aranea.
Banadola, lectus, qui in itinere fertur. In alio Gloss. Baniola.
Barbarica, opera de auro.
Barbarica opera, subtiliter ornata.
Barbastereli, duribuccius.
Barbatus, operarius, intimidus.
Barbustinus homo, qui fert barbam plenam prorisinis.
Barcanda, conca ærea.
Barciæ, barbari.
Bargines, fortes in bello.
Barria, regula, norma, rubrica.
Barrigenæ, peregrinæ.
Barro, genus organi.
Baruo, barunculus.
Basilides, palatinus homo, ἀνὴρ τῆς βασιλείας, i. de aula regia.
Bassatum, terræ hiatus.
Bassus, crassus.
Bassus, pinguis, obesus.
Basterna, tecta manualis.
Botiotica, patera.
Batinius, rusticus, agricolanus.
Batis, nomen serpentis.
Batus, genus holeris.
Baucatem, gellonem.
Bellicerpa, quoddam genus ludorum cum armatis.
Belluus, moribus bestirium.
Belues, egestas, quia solet contingere per vastationem.
Benè linguatus, eloquens.
Bestemiæ, Troiæ.
Bestiarius, venator bestiarum.
Bestiones, tiraces.
Bibitor, potator.
Bibleis, duplicibus linteis.
Bibliothecarius, qui codices secat.
Bibuscus, morsus bestiarum.
Bidellium, aqua ex vesicis de vlmo confecta. & proficit ad vulnera in corpore medenda.
Bidens, anchora.
Bifax, duos habens obtutus.
Bigera, vestis gusa, vel villata.
Billa, iumentum, asinus.
Biluus, morbus bestiarum.
Bimaritus, iterum maritus.
Biplex, duplex.
Biplicitas, duplicitas, alterplicitas.
Birrus, rufus.
Bistimiæ, Trullæ.
Bitidum, informe.
Biuira, secundò coniux.
Blandiosus, affabilis.
Blato, cubicularius, hospitalarius.
Blenones, puditi hircorius.
Blini, tecti.
Blitea, stulta.
Bobinatores, inconstantes.
Boeter, verum, veranum.
Boia, torques damnatorum.
Bolonę, ipsi cetarij, qui diuersa genera piscium emunt.
Bombum, sonbellum.
Bombycinare, purpuram facere.
Bombycinatores, purpuram facientes.
Bona caduca, quibus nemo succedat hæres.
Bona caduca, res damnatorum.
Bortanea, tecta manualis.
Bostar, locus vbi stant boues.
Boteonem, iuuenem.
Botriones, latices.
Brantia vel Branzia, tenuis auri lamina.
Brasbrat, lucubro.
Breuigerulus, qui breue gerit.
Brj . . . . . de tesseris.
Britanium, marmoricum,
Britanniaca, flos qui in sinus nascitur.
Broia, vlua marina.
Bromosa, immunda.
Brumalia, resinosa pluuia.
Brumosus, annosus, resinosus.
Brunda, solida.
Brustum, materiæ genus.
Brutus, gurdus.
Bubis, barba.
Bucco, garrulus, quòd cæteros oris loquacitate non sensu superet, rusticus, stultus.
Bucinaria, voces.
Buceta, pascua.
Bucita, pascua, vbi cientur boues.
Bucula, pascua.
Buda, historia.
Buda, ornamenta regalia vel camelorum.
Bullæ stramenta regalium camelorum.
Bullum, baculum pastoris.
Burbalia, intestina.
Burga, cloaca.
Burgones, caulas.
Burgos, castra.
Bursa, cloaca.
Bustantes, sepelientes.
Busticeta, sepulcra in agro.
Bustuarius, qui corpora comburit humana.
Buris, stella Cometes, quæ quasi comas habet.

Butum, imbutum, imbuendum.
Buuinare, sanguine inquinare mulieris menstruæ.

C

Caballarius, alaris.
Caballus, cabo, equus.
Cabo, caballus, sonipes equus.
Cadax, claudus, qui sæpe cadit.
Caducarius, ad quem pertinent, quæ cadunt defuncto aliquo, cui non est qui succedat.
cæca vestigia, ratione carentia.
cadurda, labra pudendi muliebris, vel sponda lecti.
cæruleus, bestia marina.
cærulus, viriatus.
calabri, versus obscœni.
calabris, ventis siccis.
calator minister sacrorum.
calces, Gallicæ militum.
calcitio, rusticus, eò quòd durè calcet. *Plaut.*
clamat, si quid videt ad se ire calcitionem.
caldicum, foris deambulatorium, quod & Peribulum dicitur, & iterum.
calestra, genus mitræ.
caletra, vbi vespæ nutriuntur.
callas, fabrorum foramina.
calles, viæ tritæ pecorum vestigiis.
callicularium, medium æstatis vel hyemis.
callithrix, simul producta barba.
callorus, malitiosus.
calones, galearij militum.
calonica.
calpes, galeæ militum.
caluitio, memor.
calutor, minister sacrorum.
camasus, amsimallus.
campiones, gladiatores, pugnatores.
campsat, flectit.
canaua, camea, post cœnaculum.
cancellat, concidit, batuit.
cancer, forceps.
candes, vasa fictilia.
candomina.
canter, leuo.
cantabulum, Stabulum.
cantricula, fucus.
caparcus, pistor.
capite census, coronam qui in capite gerit.
capite census, taxatio possessionis.
caplum, funis.
caprioli, botriones, laricea.
capsis, Galea de corio.
captentula, captio.
Captura, deceptio, vel locus piscosus: & vbi sedet actuarius, qui balneare exigit.
carabus, parua scapha ex vimine & corio.
cardulum, membrum fœminæ.
carruantes, inludentes.
carissa, lena vetus & litigosa: ancilla dolosa, fallax.
carrio, diuido.
cartilagini, lardo bradone.
casona, acus qua mulier scalpit caput.
casorum, vetustum.
cassatur, castratur.
cassiculum, rete, iaculum.
cassidilis, pera, marsupium.
castiferum, qui flagellum portat.
castipulum, mensa quadrata.
castorinum, vebrinum.
Catadocta, multorum cantica.
catamaiti, ergastulum.
catamontem, cæli aspectum.
cataplus, aduentus nauis.
catasta, Eculeum, genus pœnæ.
catasta, lectus ferreus.
catax, claudus, coxus.
cateruarius, qui in cateruas populi est.
catomain, ergastulum.
catricula, fucus.
cauillator, mendator, calumniator.
Caules, cancelli tribunalis, vbi sunt aduocati.
caupilus, nauicula breuis.
caupulus, nauis.
cauriones, festa, officia.
causarius, litis amator.
causarius, reus.
cautos, sacerdos.
cautumne, citanæ.
cecua, noctua.
cecuma, noctua.
censitores, agrimensores.
ceptio, commercio.
cerachi, nauium funes.
cerealis, qui ad sacra stat.
cerniculi, catamites recrementorum.
cernuare, præcipitare.
cernulus, in capite ruens.
ceruida, lignum super quod ducitur saga ratantara.
cessiosus qui sæpe cedit.
cessit, nupsit.
cetes, oues, aues.
charaxatis, scriptis.
choraula, princeps chori ludorum, quo nomine potest dici totus chorus.
choreis, ballationibus.
ciccum, mali granati membrana.
cidones, puerorum amatores.
cilindrum, semicolumnium.
Cima, cocumula.
Cinnes, cinni.
Circat, circumuenit.
Circellio, monachus per cellas vagans. *August.*

Augustinus.
Circiliones, falci anachoretæ.
Circio, pars inter Aquilonem & Occidentem.
Circitorum, circantium.
Circulator, qui fumat.
Cirrus, cirritus, cirritudo.
Citaxus, similis taxo.
Citenæ, cautumniæ.
Citix, pirata.
Ciuica, ciuem facit.
Ciuitare, ciuitatem colere, vel ciuem facere.
Clacindex, concha.
Clamnum, clarissimum.
Clanculare, occultare, palliare, subacellare.
Clanculat, celat, abscondit.
Claredines, claritudines.
Claudire, claudicare.
Clauia, borda.
Clauosum, inæquale.
Clibanarij, quasi tunici ferrei.
Clingit, eludit.
Clipei, vbi imagines proponuntur.
Clitellæ, cretellæ.
Cliuior, nobilior.
Cloaca, burca.
Cloes, pluuia vel nauigium.
Cnios, torciones, indecentes.
Coactores, argentarij.
Coarcuatio, concameratio, coniunctio arcuum.
Cocio, arilator.
Cocistro, prægustator cocinæ.
Cocula ligna, arida vel vasa ærea.
Cognitor, à cognoscenda caussa dictus, vel executor curiosus.
Cohibentia, conclusio.
Cohibuli, concordes, coniuncti.
Colifatius, bos operarius.
Columbus, locus vbi mundatur vestimenta.
Colitor, dominus fundi.
Collegatius, vnus ex collegis.
Collianorum, publicanorum vel impiorum.
Collybum, κερμάτιον.
Colume, sanum.
Columes, saluos.
Comat, frondet.
Comitare, loqui in conuentu, eundo, redeundo, ambulando.
Comites, socij.
Comitiæ dicuntur tempora honorum, quando dant honores, i. vbi milites sunt.
Comixius, verbosus, loquax.
Comma, breuis dictio.
Commanipularis, conscius, collega.
Commatibus, disciplinis.
Commaticus, versificator.
Comminando, intentando.
Commolunt, dentibus comprimunt.
Commulcare, complodere.
Commulcat, conculcat.
Communicarium, partiarium.
Comodia, hostiaria.
Complex, qui in vno peccato vel crimine alteri est applicatus ad malum, ad bonum verò nunquam dicitur.
Concibiones, quædam stellæ quæ per Astrologiam concipientibus aptantur.
Conciliabulum, vbi plures sui iuris sedent.
Conclassare, conclamare.
Conclassare, coniungere classes.
Concubium, pellicatus.
Condiarium, ærarium.
Conditura, impensa.
Condones, gladiatores.
Confarreatio, consacrorum communicatio.
Confarreatus, consociatus.
Conferentia, collatio.
Conferiatus, sociatus.
Conferui, cognoui, comperi.
Confida, dubitator.
Conflatim, copulatim, contextè.
Conforaneus, vnius fori.
Confragmentum, simul rugosum, vt mons.
Coniecit iaculum, augmentauit.
Coniuoli, concordes, iuncti.
Connixa, partu liberata.
Consæpe, vt adsolet.
Consipit, saporem habet.
Consponsores, alterutri fidem dicentes.
Contra fœdus, contra pactum.
Contribules, consanguinei, quasi ex eadem tribu.
Contribuni, consanguinei, parentes.
Contumia, contumelia.
Coraula, iocularius.
Corimbata, nauis.
Corugio, puer. est ludus, quando prouerbia dicunt. *Alibi igitur:* coragium pars est in ludis quando prouerbia dicuntur.
Coruscatio, vibrat hyems.
Cracat, cracerrat.
Cracentes, graciles.
cracerat, cracat.
crea, stercus, spurcitia, vnde Excreare dicimus, spurcitias eiicere.
creagras, tridentes.
crebro, nis, porca, terra inter duos sulcos eminens.
creditaria, cameraria.
Creditarius.
crematum, collybum.
Cremutium, holocastum.
Creporem ferri, sonum catenæ.
crepundiis, initiis.

Cretellæ, clitellæ.
Cristatus, honestus, decens.
Cruminat, ruminat.
Crustaria taberna, à vasis crustatis.
Cubio, masculus.
Cucier, Ponticum sacerdos.
Culina, latrina, secessum.
Culit, vehementer percussit.
Culleus, tunica ex spartho in modum crumena facta, quæ linebatur à populo pice & bitumine, in qua includebantur parricidæ cum simia, serpente, & gallo insuta mittebatur in mare: & contendentibus inter se animantibus, homo maioribus pœnis afficiebatur.
Culpa piabunt, peccatum soluent.
Cuma, poma syluestria.
Cumerus, vrbanus.
Cuppes, fastidiosus, cupidus.
Curagulus. i. curiosus, curaculus, curiosus.
Curcilla, oppilago.
Curio, sanguis.
Curustus, magnus.
Cusire, consuere.

D

Dalmata, vestis sacerdotalis candida, cum clauis purpureis.
Dalum, minimum velum nauis.
Damnatitius, dedititius.
Damus, fœnerator.
Datitius, Latinum non est, sed Dedititius is est. si Barbarus dedat se Romanis, dedititius is est.
Datiua, donatiua.
Decalco, dealbo.
Decentarius, promptus, paratus, ingeniosus.
Decluere, decorari.
Decardo, occupatio.
Delticus, literatus doctor.
Demundinat, omnibus notum facit.
Depelata, manifestata.
Depanare, dilacerare.
Deplicare, decedere, deuitare.
Depubis, porcus sugens. q... à feris.
Derarat, torpet, frigidum est.
Desiduus, ignauus, impiger.
Desolanus, subsolano.
Destitudo, Destructio.
Destricare, consummare.
Detectus agitur modò, i. probatio fit tironum.
Deubiæ, vigiliæ, vulgò paleæ mulieris.
Deuirginat, corrumpit.
Deuoratores, ambrones.
Deuoto, accuso.
Dextralia, brachialia.
Dialapis, constitutum Imperatorum.
Diale, diurnum meridiale.
ex Diametro annus sumptus; hoc est, non à principio signiferi, sed à medio.
Diaria, cibus vnius diei.
Diaria, quotidiana salaria.
Diatim, de die in diem.
Dictatorius. Ex dictatore.
Didatim, diuisim.
Diditum, percrebatum, diuulgatum.
Diennium, biennium.
Diescit, dies fit.
Diet, nunc dies fit.
Diffarreatio, dissolutio inter virum & fœminam.
Differentior, eminentior.
Diffitiscit, dissoluitur.
Dilargus, multum donans.
Dimus, bimus.
Dinidor, malus odor.
Diplomatarius, duplicator.
Diplomum, gubernatum.
Diptycha, tabellæ quas ferimus.
Dique, denique.
Diribere, dinumerare.
Diribitorium, locus contubernij.
Discipulati, edocti.
Discussor, examinator.
Disdonat, diuersa donat.
Disgrex, segregus.
Dispeccatis, decoriatis.
Displacidus, morosus.
Dispunctores, qui dona militibus erogant.
Dispungere, donare.
Dissultores, singulares.
Distario, occupatio.
Districare, consummare.
Diuale, diuinum.
Diuersiclinia, heteroclita.
Diuomerat, aperuerat.
Diuus, Imperator qui post mortem Dei nomen accepit.
Doctitat, frequenter docet.
Dolumen, delubrum.
Dorsennus, persona parasitorum.
Dosius vel Dosinus, equus asinini pili.
Dramea post frameatum.
Draquiti, manus inuidi.
Drutus, patiens, rigidus.
Dualis, diuisa fœmina.
Duellio, rebellis.
Durica castra, Stationes nauium.
Dusius, dæmon.

E

Ecitum, periculum.
Ecloga, pars carminis.
Econes, sacerdotes rustici.
Eda, basterna.
Edentat, dentes excludit.
Edilitius, qui ex ædile est scriba.

Editius

Editius, custos ædis.
Eduli, voratores, degulantes.
Effatui, vaniloqui sine effectu.
Efficabilis, in omnibus expeditus.
Effœminatorium, domus meretricum,
Egeator, hortator nauis, à mari Egeo.
Egeria, noxia.
Egestio, nocens.
Egestuosus, mendicus.
Egones, sacerdotes rusticorum.
Egrex, eximius, eminens.
Egrotatitius, qui frequenter ægrotat.
Elegus, criminibus vel carminibus malis.
Elogium, narratio numerantis, vel ordo criminum.
Elogium, responsum aliquod, vbi ratio redditur, tanquam si dicat aliquis de quoque, Exhæredabo eum, quare? quia mihi insolens fuit.
Elogium, textum malorum dictorum, quod Notoriam dicunt.
Emacitas, emendi auiditas.
Emanceps, famulus à seruitute liberatus.
Emedium, vehiculum.
Ementum, excogitatio.
Eminiscitur, in memoriam reducit.
Emissarius, percussor.
Emissarius, sanguinarius.
Enica, adultera, mœcha.
Enigma, obscuriloquium.
Enormare, cui addi minus nihil potest.
Enulum, caldarium.
Ephebion, locus constuprationis puerorum imberbium.
Epibaræ laici.
Epigri, claui quibus lignum ligno adhæret.
Epimenia, xenia, quæ dantur per singulos menses.
Epulatitius, qui epulis dat operam.
Equotus, priuatus.
Ereptoria, adimenda, reddenda.
Ergastulum, carcer, vel locus vbi damnati marmora secant, vel aliquid operantur, quod Latinè Talentum dicitur, sub priuata custodia, vbi non sunt tenebræ.
Ergat, circat.
Errancei, errantes.
Error, vaticinatio.
Erugat, planum facit.
Eruli, domini.
Escit, lentus.
Esculentia, pinguedo.
Etica, proprietas.
Eticon, proprium.
Euadatur, reposcit, flagitat.
Eubo, oleo.
Euiscerat, ettoomedit.
Euitaneus, qui in æuo durat.
Exadituat, excludit ab aditis.
Exapla, exempla.
Excastratus, excoliatus.
Excanet, præcauet.
Excellare, cum vxore esse.
Exceptoria, cisterna.
Excilare, cum vxore esse in libertate.
Excipulum, venabulum.
Exdorsuandum, iudicandum.
Exenim, valdè.
Exfretat, nauigat.
Exibus, pinguedo.
Exilta, erronum marinus.
Eximequi, proxenetæ.
Eximietas, sublimitas.
Exippitare, rarè oscitare.
Exminutuare, pauperem facere.
Exundat, repluit.
Exodium, cantio in theatris ludicra & scurrilis.
Exornis, immanis.
Expalmare, depellere.
Exparta, partu vacua.
Expartoa, patula aqua.
Experti, extranei, extra partem notitiæ.
Expilatorea, alienæ hæreditatis surreptores.
Expotata, hausta.
Exprodita, exclusa.
Expudoratus, impudicus.
Expuncta, fibras pectorum.
Exsumptuauit pauperauit.
Extensio, regio.
Externauit, extraneum fecit.
Extestinum, extraneum.
Extispices, aruspices.
Extracautis, foris versos.
Extraculas, foris versos.
Extromis, extremus.
Extruncis, arbor truncata.
Exuito, depello, euito.
Exundantibus, repluentibus.
Exundat, prorogat.

F

Fabarij, Cantores.
Fabarius, cantor.
Fabulo, fabulas componens.
Fabulones, fabularum inuentores.
Falangarius, vt gladius.
Falcarius, gladiator falcem gerens.
Falcitat, putat, secat, æstimat.
Falcones, qui pollices pedis intra ceruos habent.
Falsatus sum, deceptus sum.
Falsosum, circumuentosum, deceptosum.
Famis, contusio faucis.
Famulosus, seruiens.
Fanculum, feniculum.

Faria, verba multa.
Farrago, πράσις.
Fascemina, clausibilis vallatio circa castra.
Fascinat, grauat.
Fasculum, discum.
Fauitor, piscator, fautor.
Fauonium, odium lene, & sine causa vel vt vento collectum.
Fecundispices, fertiles deæ.
Feliatum, curuatum.
Fellebrem, adhuc lætum viuentem.
Fellitat, fugit.
Femellarius, feminis deditus, quem antiqui Mulierarium vocant.
Fensus, iratus.
Feriferus, furens.
Feronia, dea agrorum.
Fertores, ferro libantes.
Ferula, palmatoria, volaria.
Festalis, dies solemnis.
Festilia, dies festi.
Ficarius, Faunus.
Ficatum, quod Græci συκωτὸν vocant.
Ficte habet, cauillat.
Fictura, sectura.
Filiaster, priuignus, qui antè natus est.
Finctus fuerit, apicem obtinuit dignitatis, dicitur fluminalis.
Fiscella forma, vbi casei exprimuntur.
Fiscellus, mollis casei appetitor.
Fiscos, siccos grossos.
Fistulor, sibilo.
Flabarius, custos porcorum.
Flabri, flabulosi, ventosi, perfecti.
Flabrum, perfectum.
Flamineum, Babilonicum.
Flaminor, incendor.
Flauus, genus, vestis.
Flegua, Martis filia.
Folonitia, vanitas.
Forago, trames diuersi coloris.
Forceps, fabricæ corruptæ forsices dicuntur.
Foria, latrina, secessus.
Foris facio, offendo, nec eo.
Formastrum, opus pistorium.
Fractillum, ad frangendum piper.
Fractior, difficilior.
Fragus, recuruatio poplitis, quæ & Suffraginatio.
Fraternus, fratris filius.
Fratruelis, materteræ filius.
Frea, æ, vel mundiana de parente suo relicta.
Fretat, regit, coercet.
Frigiones, genus vestimenti.
Frigium, mitra. Constantini Imp. Frigium candido splendore eius sacratissimo capiti imposuimus.
Fritellum, stillicidium stercoris in sterquilinium.
Fudibulum, traiectorium.
Fuginat, adulando impedit, laudando decipit.
Fulcralia, lecti ornamenta.
Fulguratores, rustici aruspices.
Fulina, culina.
Fulinare, coquinare.
Fullo, decorator.
Fungitur, soluit.
Funus imaginarium, dicitur tumulus sine cadauere, i. inane sepulchrum.
Furabula, tenebræ.
Furfuraculum, tenebræ.
Futis, quoddam vas in templo Vestæ, vbi reponebantur quædam sacrificia.
Futo, ἐλέγχω.

G

GAbarus, insulsus, barbarus, vnde Gabares mortuorum.
Gaberina, arca.
Galbares, mortuorum condita corpora.
Galenum, vas vinarium. Romani antiqui dixerunt Calenum vinum.
Galera, stricta glutino.
Galeros, calamancos.
Galerum, pileum pastorale, quod de iunco fit.
Galgulus, baca, πυρήν.
Galiuit, peribit.
Gallarius, cerdo.
Ganzia, occulta loca & subterranea.
Gaunaca, gausapa.
Gaunatrices duorum fratrum vxores.
Gellonem, baucalem.
Gemina, peristromata.
Gemini, aquigeni.
Geminades, i. mulieres lucæ dominicæ, lingua Gallica.
Gemmatum, baccatum.
Genialis lectus, quod nuptiarum die sternatur.
Geniatus genialis, gratus.
Genubium, intimum, interiorem, domesticum.
Gessiæ, diuitiæ.
Gestiuncula, res minuta.
Gesum, asta, iaculum, βολίς.
Geta, Gotthus.
Getage, garrit, Gotthicè loquitur.
Geti, Gotthi.
Geminarium, lauacrum.
Girgillius, rota hauritoria.
Gisma, angulus.
Gissium, labium, terminus, finitio.
Glaucia, viridis.
Glebo, rusticus, arator.
Glitium, torpentem, stupidum.

Glirius, somnolentus.
Glis, gliris, humus tenax.
Gnabat. natus. generatus, filius, creatus vel enixus, lingua Gallica.
Gnauat, fortiter exequitur.
Gorriones, cum errore sonantes.
Grandias, offas carnis.
Grassus, serosus, pilosus.
Gremia, siccamina lignorum.
Grippus. Superbus, Ceruicosus.
Grumulus, ager tractus.
Gulosus, tabernio, popinator.
Gumba, cuneus, cripa.
Gumma, tegorium.
Gurdus, lentus, inutilis.
Guttur, glutum.
Gutturnia, gutturis inflatio.
Guua, Ventuosa.

H

HAmatores, piscatores.
Helapsum, vellus lanæ.
Hareolus, iucundus.
Harpyiæ, virgines volaticæ.
Hauste, sine circuitu.
Haustrum, rota, hauritorium, qui & Girgillus.
Hebita, Lorica.
Hemosus, odium.
Herbitium, locus in quo herbæ nascuntur.
Heculaneus, Eunuchus.
Hercule, saluum.
Herenicas, antiquas.
Herma, proditus, castratus.
Hernia, castratio.
Hernia, ratio.
Herniæ, castratio.
Heri folia quatuor fuere de exemplari.
Hidrinis, serpentinis.
Hilo, Aquilo.
Hippitare, oscitare, badare.
Hirigis, funibus.
Hirnia, ramex.
Hiscire, desinere.
Holitor, horticola.
Hormula, statua sine manibus.
Horripilatur, horret.
Hortiho, horti custos.
Hostit, æquat, adplanat.
Hostitor, ianitor, portitor.

I

IAcentia, subcina, reliqua.
Iactuarius, qui frequenter iacturam patitur, i. damnum.
Ianitrices, duorum fratrum vxores.
Ibalia, maris habentia.
Icium, quasi exitus nullo remanente.
Igniarius, ignem continens.
Ignitior, ignitus.
Ilius tas, ilicet.
Imbulus, ab ambulando, ambulatorium.
Immadescit, bibendo totus infunditur.
Immo hercule, imo saluo.
Immorsus, ieiunus.
Impartes, expertes, sine parte.
Impetibile, improbum, sæuum.
Implicieret, implicaret.
Inabstinentes, impatientes.
In ante diem, in ipso die.
Inasta, sancta, pulchra, clara, splendida.
Incæniare, stupere, cessare.
Incenis. *Plaut. Castina.* Incenem ex ædibus.
Incentiua, aculei vitiorum.
Incippat, illudit.
Incitæ, vltima condicio fortunarum.
Inclinis, incumbens.
Incoma, mensura militum.
Inconcessum semen, illicitas nuptias.
Incuba, qui res alienas tenet.
Indoles, spes in puero.
Indubiæ, indumentum.
Indubias, belli interuallum, id est, pax bello manente.
Indubies, pax bellum manens.
Induriarij, vestiarij.
Inducit, charaxat.
Industriate, decere.
Inesis, tegnis, piger.
Infula, sacerdotalis vitta, & administratio iudicialis.
Infatia, non fatua, falsa atq; fatuum efficit.
Infelicare, affligere.
Infiduciare, impignerare.
Inforare, in foro placitare.
Infulat, propitiat.
Ingraminat, in gramina rumpit.
Iniuum, iniuriam, vel contrarium.
Iniux, bos, nondum iuga iunctus.
Initiabunt, nomen dabunt.
In lethales, immortales.
In lugiem, in luctus.
In palam, aperte.
In popularis, inusitata.
Insiciale, ius.
Institæ, grauatæ, resticulæ.
Intellonem, folles lucernarum.
Interamnia chorda, qua frequentius est inter annes.
Interlectus, interfedatus, varie per interualla fuscatus.
Internecies, mors, iactura.
Interpolis, vestis quæ ex vetusta fit quasi noua.
Interuallum, medium inter fossam & murum.
Inuentria, facilis ad inueniendum res.
Iocista, qui verbum iocatur.
Ioguuium, seruitus, captiuitas.
Ipparius, aurigarius.
Istre, secte.
Iugit miluus, cùm vocem emittit.

Iulca, fissilia.
Iunceum, lectile.
Iuraticus, scholasticus, legisperitus.
Iur.s, iuramen.
Iussorianem, præceptio.
Iutia, lactare.
Iuuenestres, fortes viri.

K

KÆre Cæsar, amicos.
Kai, cancellæ.
Kaij, cancelli.
Kalones, Gallicæ militum.
Kanifer, senex.
Kapax, memoriosus.
Karibs, furca pœnalis, aliàs Kalibs.
Kartulum, quo mortui afferuntur. alibi.
Katulum, in quo mortui deferuntur, inuestitum, detritum seu lintea.
Kuppedinarius, voluptarius.

L

LAberna, ferramentum latronum, vel grassatorum, vel furum.
Laberna, gladiator.
Laberna, latro, aut qui filios alienos seducit.
Labina, labrum inferius.
Lacatimus, laqueus, decipula.
Laciniosum, pannosum, laceratum.
Lactena, malleum.
Lamiro, blandus.
Lampium, pulpitum, analogium.
Lancibus, missoriis.
Lanistra, lanarius.
Largens, domesticus.
Larna, rasorium.
Latororum, genus nauis, sed latrociniorum.
Latos, nauis.
Latrunciat, per nauis pugnat.
Lautitia, aqua farina conspersa.
Laxamina, habenæ.
Lecator, gulosus.
Lecticalis, qui lectulos facit.
Lectistium, statio lecti.
Lectrum, analogium, super quo legitur.
Ledo, maris æstuatio.
Leno, lecator, mediator.
Lenocinator, turpi adulatione famulatur.
Lenociniis. *Donatus*: Pronunciabat autem cum suauitate cum lenociniis miris.
Lenocinium, lecacitas.
Lentandus, flectendus.
Lenulus, paruus lecator.
Leuitata, tunica militaris.
Leuitonarium, Colobarium, lineum, sine manicis.
Libatorium, coxale.
Libitina, vnde mortui tolluntur.
Licerceris, centurio.
Liciani, prophetæ.
Licini candelæ, lucernæ vel cicindilia.
Licitator, gladiator, apparitor, occisor, cui multa licent.
Licius, negotiator.
Limbo, alibi pro inuenit.
Limbus, nauis piratica, vel clauus in veste regia, siue ipsa vestis.
Limfaticus, quòd aquam timeat, quem Græci ὑδροφόβον dicunt.
Liniarius, retiarius.
Limina portarum, loca mortuorum.
Liminum, seruitium mortuorum; captiuitas.
Limula, larua.
Linarius, retiarius.
Linguiscisinus, ferrum quo virgæ & frutices reciduntur.
Linguitri, sulcis trifariam diuisis.
Liniuia, retia.
Lintres, nauiculæ modicæ in Nilo.
Litarius, gladiator.
Lix, cinis.
Lixabundus ambulat, qui voluptatis causa ambulat.
Lixe aquum quæ per milites ambulant, antiqui lixum dixerunt.
Lixiones, aquarum portitores.
Locar, locus apud vrbem Romam.
Lubrica, vallum, imò fossa.
Lubricum, lutum cum labina.
Lucar, vectigal, erogatio, quæ fiebat in lucis.
Lucerna, genus cocullæ.
Ludarius, locus deceptorius, vbi quis citò labitur.
Ludices, meretrices.
Luecula, parua lues.
Lugues, Lugdinenses.
Luitio, iuris verbum.
Luma, sagum quadrum.
Lumbare, subligar.
Lumbones, cingula circa lumbos.
Lumentum, nitrum.
Luna semenstris. Luna medij mensis.
Lunatica, quod fit plenilunio.
Lupal, lupanar.
Lutores, falsi testes.
Lustramentum, fœtor, putor, oleum, fœculentia.
Lustro, vagatur.
Lutore, colore luteo.

M

MAcere fallio, locus circumueniendi.
Mænit, struit, ædificat.
Mafortes, operimentum capitum mulierum.

Magister ludi, calculo.
Maia, media, obstetrix.
Maialis, porcus, pinguis, quòd Deæ Maiæ sacrificabatur, quasi matri Mercurij.
Malarium pomarium.
Malce, popino, qui amat in popinas ire.
Manda, deceptio, fraus.
Mandones, ambrones, tardiliones.
Mandratur, cauillatur.
Mandus, vestis virginalis.
Maniæ formidinum imagines.
Manifex, manum dans.
Manipulum, qui auxilium dat in bello.
Manius, burceus.
Mannulus, caballus buricus.
Mansionarius ostiarius.
Manticulare, fraudare vel decipere.
Manucalis, porta.
Manua, manipuli.
Manuale, liber ad gerendum aptus, qui enchiridion dicitur.
Manuale, orarium.
Manuola, iteratio doctrinæ.
Manuuiare, vigilare, pernoctare.
Manutius, magnas manus habens.
Mappa, gausape, regilla, expiarium.
Marsicutus, qui citò mouetur ad iram. *Plautus*, Quid ais homo marsicule?
Masortia, marsup.um.
Masticina, crocea.
Matapontum, metabula matris.
Matricularius, pauper, inops.
Matum est, humectum est, emol.tum, infectum.
Meatim, meo more.
Mediastinus, balneator.
Mediastinus, in media auctione positus.
Mempanis, corporibus.
Meraria, popina.
Mercedarius, qui dat mercedem pro labore sibi impenso.
Mercedonius, qui soluit mercedem.
Mercurius, lapidum congeries in cacumine collium.
Mergi, corui marini, fustes, serræ.
Mergoræ, situlæ quibus aqua de puteo trahitur.
Meritoria, loca tabernaculorum.
Mesillus, paruus mos.
Mesopicatum, medium picatum.
Metabulum, pro pera nauigatio.
Metaplum.
Metatores, mansionum præparatores.
Metreta, amfora dimidia.
Militaris, opinatus, i. vetus miles.
Millum, collare canis.
Mionarius merio, stultus, malus.
Mincius, Ericius.
Miniculo, auxilio.
Minicus, exitius.

Miridicus, mira dicens.
Miriones fantasiarum inanium numeratorum.
Mitiones, miratores.
Missilius, qui missilia exhibet.
Moma, Siculus, stultus, qui citò mouetur ad iram. *Plaut*. Quid tu, ô Momar Sicule homo præsumis?
Momentanea, duabus lancibus & vno in medio stilo æqualiter constat. Est trutina modica pecuniæ.
Momentum, stilus quo Momentaria inclinatur.
Monacosmum, quod ab vno iumento ducitur genus vehiculi.
Monopolium, statio vbi vna res venditur.
Monopticus, mimus . . . .
Monotonus, rigidus.
Moratores, aduocati.
Mor ficando, moram faciendo.
Muginatur, causatur.
Mulcat, percutit.
Mullitiones ad anum ferretum siue constitutionis.
Mulosus, caniculus rusticus.
Mulsitanter, leniter.
Muna, munera quæ militibus dantur.
Mundialis, homa mundi statu.
Munia, officia saluationis vel munera.
Munifer, qui munera fert.
Munificentia, publicum opus.
Munitoria, præcinctoria.
Munitoria, succinctoria.
Munuscularius. *August. de Ciuit. Dei* 1.7.
Murcinarius, mutilus.
Murgiso, callidus murmurator.
Murilegus, catus.
Murrat, murmurat.
Murrire, clamare, propriè murium.
Musarum, diuinantium.
Muscarde sunt cusmorinum.
Muscipula, captentula.
Muscipulator, deceptor, alterplex.
Musculus, parua nauis.
Musca, nidi soricum.
Musiæ, nidi suricum.
Musiarius, qui per musia quærit.
Mustricola, machina ad stringendos mures.
Mutelus, pòst Ruffus, antè Rubrum.

N

NAbita, nancta.
Nagare, vacillare, huc & illud fluctuare.
Nardum pisticum, chrisma sine impostura.
Natici, bruti.
Nario, subsannans.
Nasale, ornamentum equorum.

Natinari, negotiari.
Nau. u: es, ad eundem acutum habent pedem.
Nauficus, nauis factor.
Nauregus, nauaretius.
Nauricus, nauis princeps.
Nebris Dianæ, corium Dianæ quæ cum ceruo pingitur.
Nec nocte, nec simulatè. *Pers.* ----Nec nocte pater plorabit.
Necolatum, stultum & elanguentem.
Nefandarius.
Nefrenditium, annuale tributum, quod certo tempore rustici dominis, vel discipuli doctoribus afferre solent, duntaxat sit carneum, vt porcellus.
Neruicus, neruicosus, fortis.
Netorsum, fusum, fusile.
Nibatus, splendidus.
Nibita, aqua ex nubibus facta.
Nicolaum, stultum.
Nicolaus, dactylus.
Nictit canis, quum acutè gannit.
Nihil censi, nihil iudicati.
Niniticus, nimius, exemius, immanis.
Niniosus, garrulus.
Ninnarius, cuius vxor mœchatur & tacet.
Nitellæ, neutrones, paruuitores, deminuti.
Nitura, genitura.
Nixè, munitè.
Nomicolæ, tubercula, quæ sub mento captæ sunt.
Nominosus, famosus, celeber.
Nonnulla, rete ad capiendas aues.
Non putarium, non est dubium.
Norax, peccator, criminosus.
Notarius, scriptor, charaxarius.
Noxilis, nocens.
Nugigerulus, turpis nuncius.
Nugiparus, qui parit nugas.
Nullatenus, nulla ratione.
Numida, qui vendit herbas, vel qui alit pecora ad vendendum.
Numeria, dea numeri.
Nuptant, nubunt.
Nuptorium, domus & locus nubentium.
Nutinare, corpus, ingenium, genitura.

O

OBfibulare, concludere, circundare.
Obicula, paruus obex.
Oblat, limpidat.
Oblogat, increpat.
Obsilias, marsus.
Obsolicatus, pollutus, inquinatus.
Obtundit, os cæcat.
Obtunsa, stulta vel stolida.
Obtunsus, obcæcatus.
Obuallum, vndique munitum.
Occa, rastrum.
Occamen, contisio.
Occentare, malè ominari.
Occistrio, Tabernarius.
Oes, insania.
Offendices, nodi quibus libri signantur.
Offex, impeditor.
Officialis, sacrorum minister.
Officiperdi, qui sui laboris non habeant remunerationem. Catoni quoque dicuntur Officiperdi.
Ogit, moritur.
Olacitas, fœtulentia, olor.
Olax, olidus.
Olerare, olera plantare.
Olographa, omnem rem propriam.
Olouitreum, totum vitreum.
Omentum, mappa ventris.
Opersolatio, elusis à persolis dictum.
Opinatores, existimatores, vel arte militares.
Opinax, manifestus.
Opinosa, ingentia certamina.
Oppilago, curcilla.
Oppito, sospito, valde saluto.
Orcinus, morte manumissus.
Ordinarius meles, qui in integro ordine est vel numero.
Orge, occide.
Oricus, loquax, qui magnum os habet.
Originarij, vernaculi.
Oripta, amens, turba hominum.
Orispex, orarum inspector.
Ouispex, ouium inspector.

P

PAbo, vehiculum, vnius rotæ cum b.
Pabulator, pastor, qui bubus pabula præuet.
Pabulator, pater qui præbet pabula.
Pactario plantatio.
Paculum, sacculum, pasceolum.
Pagæ, memoriæ sine idolis.
Paganitius, vt occultus.
Pagit aut palum agit, aut citharam tangit.
Pagula, frena.
Pagus, collegium, curiæ.
Πα. ας μα εκ νέοι φέριμοι ὁ ποιεῖ.
Palax, dolosus, fallax.
Palla latubres.
Palmosus, victoriosus.
Palpones, qui ducunt cæcos.
Palteum, murum vel fastigium.
Paludatis, mantuatis.
Pamæum, vestis pastoralis.
Panarium excipulum.
Panchra, rapina.
Pandex, qui semper pandit ora ad potandum.
Panegyricis, laudabilibus.
Panegyricus, laus in promptu dicta.

Panera,

Panera, rapina.
Pangitare, laudare.
Panora, rapina.
Panſa, qui ambibat pedibus in diuerſa tendentibus.
Pantapola, ſimplaſiarius.
Pappas, pædagogus, qui ſequitur ſtudentes.
Parapſides, ſuffuſoria.
Parapſis, granata vel catunis.
Particus, negotiator, qui partes vendit, qui inſtitor, & agomanus dicitur, eò quòd in diuerſa manus agat.
Partiliter, diuisè, per partes, diſtributè.
Paſtam, præclaram.
Paſtoforium, atrium templi, aut ſacrarium.
Paſtorium, aluiale templi vel ſafurium.
Patago, genus mortui.
Paterculatius, à paterculo.
Patibulum, res patens.
Patrauit, patrem fecit.
Patres, patriæ.
Patreus, vitricus.
Paximatum, panis ſubcineritius.
Pecuoſus, qui multa pecora habet.
Pedanæ, pedales nouus, qui caligæ aſſuitur.
Pegaſo, homo iocularis.
Pelagus, prælubium.
Pelops, qui habet vxorem & amicam.
Pencina, lacinia vel ſtola.
Penita, aula regia.
Pennum, bis acutum.
Percartaptere, valde diuidere.
Percataprat, valde tædet.
Peripſima, media planta pedis.
Pero, calciamenta piloſa.
Perſolenter, aſſiduè.
Petula, extrema pars naſi.
Peſſimus, verboſus.
Peſtincius, violentius.
Peſtinuncium, qui peſtem nunciat.
Peſtiliter, demiſsè, diuisè.
Petitius, qui frequenter, petit.
Petulus, equus qui habet albos pedes.
Phaculla, perna, petaſo, petaſunculus.
Phago cibus: vnde φάγ⊙ ἄμετρὸς, ἄρτ⊙ ἢ τυρὸς ἢ οἶν⊙, in vita monachorum.
Phylacteria, carmina.
Pictatium, epiſtola breuis & modica.
Pictatiuncula, membrana.
Pictiones, qui vendentes vincere in pictura.
Pigella, artopta, genus vaſis.
Pilaſca, vas vinarium ex corio.
Pilax, murilegus, catus.
Pileum, calamaucum.
Pilicrepus, qui pila ludit.
Pililudius, qui polotello ludit.
Pilliones, portitores mortuorum.
Pilumen, quicquid in pila tunditur.
Pindæ, pinnæ dictæ ſunt à pendendo, ſed vſus obtinuit, vt pinnæ dicantur.
Pinnirapi ſectatores, gladiatores, quòd pinnas rapiunt.
Pipilare, reſonare.
Pipiunculus, accipiter, acceptor.
Pipuli, conuitio plorati.
Piſſago, pix liquida.
Piſſeima, ſpeculor.
Pitigmata, cauſiæ.
Placor, tranquillitas.
Plautos auribus gracili corpore.
Plaria, dilucida.
Plauſtri, quod plauſtro ſonat.
Plebeſcere, plebem alloqui.
Plebiſcitari, plebem imitari.
Plebiſcitat, plebem alloquitur.
Plemina, cùm in manibus & pedibus calluſi ſulci ſunt.
Plotei, proprij.
Plumbum in oculis, macula coloris plumbei.
Podiarius, inter mimos.
Polingon, vbi cadauera ponuntur. *Græcum.*
Polluctare, conſecrare.
Poloſè, al è.
Poloſus, altus.
Pomatium, mollis & liquidus cibus ex pomis.
Poneprope, iuxta & propter.
Popina, metaria, cruſtaria.
Porrum, baſum.
Portemia, nauicula.
Portitorium, porticulum, baculus lixarum.
Poſitiones, ædificia.
Poſtifices, iudices.
Poſtilio, poſtulatio.
Poſtmurium, inſertorium.
Poſtpridie, hodie.
Poſtulatitius, ille qui poſtulat.
Poſtumus, vltimus, nouiſſimus.
Præclues, valde clarus & inclytus.
Prædarius, præbens auxilium.
Prælubium, pelagus.
Prærogator, diſpenſator.
Prætenta, antepoſita.
Prætoriola, domuncula in naui.
Prandeum, genus zonarum.
Pranſorium, promulſarium.
Prima porta, primum locum vel grecia expoſito.
Prima terra, litore.
Primiuirgius, caballarius quòd primus eſt militiæ in virgines.
Priuignus, vulgò antè natus.
Procapibus, proximis.

Procapis, proximus.
Prociuimus, probauimus.
Proculprocul, longè longiùs.
Proculum, abominatio.
Proculus, qui patre longè peregrinante nascitur, vel longè à patre natus.
Prodactis, consumptis.
Profecta sunt, promouerunt.
Proficiens, antepositus, prouectus.
Prolicere emanare, effluere. *Varro.* Demum vbi prolicuit dulcis vnda.
Polumum, locus sacrorum.
Promptria, cubilia.
Promurale, murus ante murum.
Pronefas, antefas, contralicentia.
Pronefas, plusquam nec dicendum, vel quàm inlicitum.
Pronefas, scelus, incontinentia.
Pronostra, antenostra.
Propagando, protelando.
Propala, vendenda proponens.
Propedat, impedit, cohibet.
Propij, legati matri muneribus.
Propolæ, tabernarij.
Propos, valde potens.
Proposcit, petit.
Propudorio, contressio.
Prosatrix, genitrix.
Protelat, differt, prolongat.
Proxeneta, homo præcurrens quodcunque negotium.
Proxeneta, quasi inter emptorem & venditorem, vel ante ambulo.
Prurientes auribus, qui libenter desiderant de alio mali aliquid audire.
Pubeta, vel pubeda, adolescens.
Pugilloones, pugillatores.
Pulpidinem, colophia.
Pulpitum, analogium, lectrum.
Puluicinare, pluitare, sæpe pluere.
Puluinceria, area mortuorum.
Punicani, lecti parui.
Purpurilla, locus extra portam quo purpurea veste vterentur.
Puteal, sedes prætoris.
Puticuli, quo cadauera proiiciuntur.

Q

QVadras, duo minuta.
Quæstuarius, qui quæstu corporis viuit.
Quæstuosus, πορισ...
Quantocyùs, quantò velociùs.
Querelantem, querelas afferentem.
Quinquatria, ambitus quinque porticorum.

R

RAllum, rasorium.
Randum, arbitrandum.
Raricent, patricent.
Ratitrunt, adæstumauerunt.
Rator, iudex.
Rauit, rauie loquitur.
Reburrus, hispidus.
Receptor, actor concordiæ medius.
Recidiua, ex ruinis renascentia.
Recitabulum, vbi recitatur.
Recognatus, filius patris.
Rectitas, iustitia, æquitas & veritas.
Redandruare, gratiam referre.
Redhibere, reddere.
Redimiæ, res à prædonibus redemptæ.
Redimicula, vittæ quibus mitra ligatur.
Redubias, reliquias.
Reducta, concaua, depressa.
Redulus, strues lignorum ardentium.
Refrontat, repellit à fronte.
Regillus, regulus.
Regimonium, gubernationem.
Remasculata, virili virtute resumpta.
Remilicines, remoratrices.
Remillo, repando, pronullo.
Remillus, repandus.
Remotum.
Rendis, requies otiosa.
Repatriat, ad patriam redit.
Repelta, lapis excelsus.
Repignerat, pignus recipit.
Repluentibus, exabundantibus.
Replum, species mulieris.
Retanda, purganda.
Retica ligna, quibus ligna sublimantur.
Reuidare, reuerti, redire, repedare.
Reuma, effusio maris, quando accessione maris in fossis colligitur & remanet aqua.
Rimidia, crepido.
Rinas, naues vel massa.
Roga, eleemosyna.
Rogatarius, petitor.
Ructa vel trumen in homine, rumen in bestia: pars gutturis gurgulioni proxima.
Rues, ruina.
Ruffatus, sanguine cruentus.
Rumare, rumores adferre.
Runa, pugna.
Runata, præliata.
Rupa, ex vtraque parte acuta.
Rupinas, abrupta montium.
Ruspantur, perquirunt anxiè.

S

SAbarium, atrium templi.
Sabbatini araneorum.
Sacra, non idoneus artis suæ professor.
Safarium, atrium templi.
Saga, nomen gemmæ.
Salattarius, portator armorum.
Salmentum, salsamentum.
Sambuciarius, ipse qui dicit.

Sambuciſtria, quæ citharista canit.
Sambuciſtrio, ſaltator.
Sambucus, ſaltator.
Samelubro, artificio.
Samica, puluis.
Sancenillat, lætatur, triumphat.
Sappappa, quaſi ſarculo.
Sarapia, rapinæ.
Sarcitator, qui tecta reſarcit.
Sardius, ſacella, loca ſacra.
Sarge, idoneus. quælibet ars, aliàs Sarga non idoneus cuiuſlibet artis profeſſor.
Satio, ſarculo.
Sauium, oſculum vxorioſum.
Saures, ſorices.
Scabra, pumicia aſpra.
Scæuitas, iniquitas.
Scamellum, ſimfoniaci.
Scammata, arenæ, vbi athletæ luctant.
Scana, arborum denſitas nimia.
Scanſuæ, ferrum per quod equus ſcandit.
Scapolum, fuſtis longus.
Scapus, certus numerus tomorum cartæ ſcriptæ.
Scaturrio, lepra.
Scatus, impetigo, ſicca ſcabies.
Sceptoriæ, ciſternę.
Scillæ, ſaxa latentia in mari.
Scinthiæ, næuus, macula.
Scipio, virga ante triumphantes delata.
Scipiones, virgæ conſulum.
Scirpadum, iupatum.
Scola, es, quod nos funalia dicimus, eò quòd ſint ſcoliæ, hoc eſt, intorti. Hos Romani funes & funalia nominabant.
Sconna, ſponſus.
Scordalus, ferox.
Scordiſcum, corium crudum.
Scordiſcum, ſcortum.
Scories, ſtulti, ſtolidi, fatui.
Scorio, ſtultus, fatuus.
Screa, pituita.
Scriba ædilitius, qui ex ædile eſt, ſic vocatur ex ædilitate.
Scribula, epiſtola.
Scripula, epiſtola. item Scripula, ſollicitator.
Scrutinium, quod infantes ſcrutantur.
Scrutitum, pellica.
Scrutulus, ventriculus fartus.
Scurra, paraſitus, bucellarius.
Scurra, qui incopriatur.
Sebra, vetuſta.
Sector, vſurpator, vel bonorum vindicta.
Securicularius, qui ſecures fert.
Secus, malum.
Semeſtria, liber in quo actiones ſex menſium continentur.
Semiermis, ſine armis.
Semiiuſtus, dimidium iuſti.
Semiuecors, minimus à vecorde.

Sennumia, triſtitia.
Sententia, γνώμη.
Sentes, ſententia firma, & indubitata reſponſio. ἀπόφασις.
Senſio, ſententia.
Sentitare, in animo ſenſim diiudicare.
Separ, ſeorſum à parte.
Sepia, incauſtum. *Perſius.*
Sequela, exemplum.
Seruitium, multitudo ſeruorum, & ingenuorum obſequium.
Sextertiarius, ipſe qui erogat.
Sica, cluniculus, machæra, ſplendona.
Sica, genus ramorum eſt, ſimile Vidubij. Hoc maximè vtuntur, qui apud Italos latrocinia exercent.
Silo, naſo inciſo, vel reducto.
Simfoniaci, cantatores muſici.
Simplagium, minus rete.
Simpulator, amicus ſponſi aſſiduus cum eo in conuiuio.
Simpulator, conuiua.
Simultum, vermis in cornu arietis.
Singultim, qui loquitur per gluttuos.
Sinum, vas in quo butirum conficitur.
Siraſcula, vas aquarium.
Stringina, reſtrictio vrinæ.
Siſpes, ſoſpes, ſanus.
Solerare, id eſt, ſolidare, à ſolus, ſolerſs, i. ſolidum.
Sonticus, verax.
Sortillator, degulator.
Sortinidus, qui iudet per ſortem.
Soſij, duo fratres, qui bonos libros emebant, & eos poſtea præparando multum lucrabantur in vendendo.
Spargana, initiarum, infantia.
Spoliaria, exteriores balnearum cellulæ.
Sputarium, ſputum.
Stagnare, ſecernere metalla miſta.
Stamio, partus.
Stater, duo didragma.
Stellionatus, crimen cum vna res duobus venditur.
Sternaces, pauidi.
Strica, tunica.
Strigia, tunica.
Stigina, ornamenta regia.
Strigium, genus veſtimenti.
Stilinquadrum, id eſt, quadrum.
Stlataris, veſtis piratica.
Stranaces, cupidi.
Strigio, mimarius ſcenicus.
Strofarius, ſtrofoſus, impoſtor, fraudator.
Stultomalus, ſtultus malus.
Subcenſia, fomenta.
Subcenturiatus dicitur, qui in numero priore quaſi per centuriæ ſuæ vicem ſuccedat.
Subciſiuus, malus interpres.

Subcus, ſubcutaneus, ſubcitratus, intercus, intercutaneus, intercutatus, ſubtercus, ſubtercutaneus.
Subleſtia, infirmitas, triſtitia.
Subleſtis, infirmus, triſtis.
Submeies, qui in lectulo mingit, meies.
Subices, qui ſubtus ſedet.
Sububeres, infantes qui adhuc ſunt ſub vbere.
Suffraginatus, fractis auribus, vel ſubſtitutus in locum ſuccidentis.
Sugrudia, fundamenta.
Sugrundaria, ſepulcra.
Suitor, cultor.
Sumptuarius, qui erogat ſumptus.
Supedium, refugium.
Supera nauis.
Superaria, veſtis quæ ſuperinduitur.
Supparant, ſupplent.
Suppararia, veſtis quæ ſuperinduitur.
Supes, ſupumpis, hoc eſt, ſupinis pedibus.
Suprema, quando ſol ſupprimitur.
Surcetur, iraſcitur.
Surus, muſculus brachiorum.
Surus, ſurculus.
Suſſes, qui habilis ad ſubſtendum.
Suſurrio, ſenilloſus, bilinguis.
Sutela, corrigia, quæ tenditur ſub cauda equi.
Suttium, locus vbi ſumtur ſpecies aliquæ.

T

TAbæ, mutiæ.
Tabernio.
Tagax, furunculus.
Talax, ſcaurus.
Talitius, colaſus in talo.
Tallus, calculus, tabula.
Tam nefas, tam deteſtabile factum.
Tames, cruor, ſanguis.
Tarmus, vermes in carne.
Tartarium, horribile.
Tautones, palpebræ
in aliis Tegellaria venefica.
Tegora, tegus, coria, vel peſteriora iumentorum.
Telonem, quaſi omnium tittorum fiſcalis conductio.
Tenilis, qui poteſt tenere.
Termentum, nutrimentum.
Terrale, genus veſtis.
Terrigiponæ, quæ terra capiunt, id eſt, piſcinæ, quas & lacus ruſtici vocant.
Teſtinium, opportunum.
Thoca, flauus vel veſtis.
Tiaries, portitores ſignorum.
Tinctorium, gladius.
Tironatum, rudinem.
Tironicare, militare.
Titienſis clangor, id eſt, ſonitus cum tumultu.
Tocuis, calculus dictus eſt compito ſolo pilis quod ſibi componunt. calx enim lapis eſt, calculus diminutiuum.
Togillatim, ſigillatim.
Togiputium, toga pura.
Tollerunt, genuerunt.
Tongillatim, ſingillatim.
Tongillatim loqui prauis verbis, à Tongilio Paraſito, qui in hoc inuenerat riſus aucupium, vt ſalutatus conuitio reſponderet, & maledicentem ſalutaret blandiſſimè.
Tragum, genus piſcatoriæ.
Tragum, inter legumina.
Tragum, verriculum.
Trictilia, vbi pendent vaciæ.
Trimitar, poſturna.
Tritile, quod teri poteſt.
Trochus, rota ludentum.
Trocinus, ſectæ genus arduum.
Tuber, ſiti ſubterranei.
Tucetum, bula condita apud Gallos Alpinos.
Tugellaria, maleficia, eò quòd ſupra tegulas ſacrificent.
Tuligatum, carpitum.
Tullia, media vel regia.
Tuore, viſu.
Turturilla, ita dictus locus in quo corruptelæ fiebant, quòd ibi turturi opera daretur, i. panem.
Tuſpollem, manna, vel genus pigmenti.

V

VAbra, callidus, artificioſus.
Vabrum, varium, multiforme.
Vadatur, promittit, pollicetur, fide dicit.
Vadimonia, iudicia, vnde apud iudicem per fideiuſſorem vadere liceat.
Vadimonium facit, fideiuſſorem dat.
Vaginatus exagitatus.
Vagitatur, violenter flet.
Vagurrit, per otium vagatur.
Valgis, foras verſi tumentibus.
Valitant, valent.
Vallemac pia, inhoneſtæ cantationes & carmina iocáque turpia.
Vanipatentes, inanes, mendaces, inutiles, pellaces.
Varam tibiam ianam, perticæ duæ ſunt inter ſe colligatæ, quæ aſſerem ſuſtinent. Vnde prou. Vibia varam ſequitur.
Ventriloqui, præcantatores.
Varicat, diuertit, ambulat.
Varicauit, ambulauit.
Vaſcillum, paruum vas. *Macrob.* Soluens radiis

diis, in aqua subiacta vascillo.
Vatia, diuersis plantis.
Vesaba, parua faba.
Vehigelorum, genus fluuialium nauium apud Gallos.
Veneripeta, luxuriosus.
Venitia, maris exæstuatio, quæ ad littus venit, *Varro*. Venitia, vnda quæ ad littus venit. Salacia, quæ ad mare redit.
Vepra, callidus, testificator diuersipellis.
Verax, sonticus fidelis.
Verbosus, nugator pessimus.
Verbotenus, verbigratia.
Vernacellus, qui suscitat per dies festos.
Vespeliones, fossarij, qui mortuos sepeliunt.
Vespertilio, serotinus.
Vespillo, sepulchrorum violator.
Vestiæ, balbæ.
Vestiarium, erogatorium.
Vestiplica, fœmina quæ vestes plicat.
Vestis ludiaria, histrionicica, tonis.
Veteratricem, i. callidam, incircumscribendam.
Vexillaia, impetus fortis carrorum.
Victimo, immolo.
Vidubium, qui duos maritos amisit.
Viduuium, viduitas.
Villaturia, territoria.
Viocurus, & statim Cestifer.
Virginal, membra virginis in quo habitat.
Virgobretus, nomen magistratus.
Viria, viriola, brachiales.
Viriosus, austerus.
Virops, quæ iam opus habeat viro.
Visor, videntes.
Viticus, actor, exactor villæ pensionum, insularius.
Vitricus, patricus.
Vnca manu, stricta manu μον. ἢ.
Vnicuba, vnius viri vxor.
Vnorum, multorum.
Votificantibus, dona libantibus.
Vtensilia, viatici sumptus.
Vultuosus, tristis.

Z

ZAoga, pellis. *Acro.* Nigris medium impediit crus Pellibus.

EXCERPTA PYTHOEANA EX VETERIBVS GLOSSIS.

A

AVCTORATIO, venditio: nam sub auctorationem sunt gladiatores qui se vendunt.
Acieres, genus securis.
Adtibernalis, vicinus.
Adluuiis, locis cœnosis.
Antigraphus, cancellarius.
Alopecia, passio strictura, ἐν χρῷ.
Æger, acidiatur.
Alibre, alimentum.
Allex, pollex in pede.
Arcites, sagittarij.
Atanulum genus vasis, atanuuium.
Abgrego, segrego.
Amfiscij, binmbres.
Apsum vellus lanæ.
Ascios, exumbres.
Atta qui primis plantis ambulat.
Attanabo, genus vasis.
Auriginosus, ærouatus.
Anguilla, qua coercentur in scholis pueri, quæ vulgò icutica dicitur.
Abrogans, humilis.
Abs se, spontaneus.
Acubus, ministerialis domus regiæ, vel Aculus, lege Anculus.
Acus, calamistratorium.
Albanæ, plurali numero nuces prænestinæ.
Altar. *Prudent.*
Antigerium, in primis.
Antigerio, valdè.
Arcubius, qui cubat in arce.

Adrumauit, rumores attulit.
Adsecla, domesticus familiæ, agaso, pedissequus, leno.
Adlancinat, vsurpat.
Agaso, qui præcedit, minister Officialis.
Apocrysarius, à secretis legatus.
Agginantes, explicantes, *Festus*.
Ambus, malleus.
Amfariam, per amborum partes. *ambifariam.
Antia, ferrum in scuto, suprà.
Appia, æstiua, candens, temperata.
Apis, merg t loca calentia parum.
Abortis, scandalosus.
Alacrimonia, lætitia.
Actiplicem, duplicem, dolosum, aliis alterplicem, ȷ̄. biplicem.

B

Britannaca, flos qui in Sinnia nascitur silua. Fortè Hercynia.
Butum, imbutum, imbuendum.
Butis, stella Cometes. *Βούτης*.
Bassacua, terræ hiatus, barathrum.
Bagario, vrceoli genus.
Buuinare, sanguine inquinare mulieris menstruatæ.
Blenones, putidi, hircorum hircosi.
Beita, Maiæ, Troiæ, ȷ̄.
Buceta, pascua.
Batis, genus oleris.
Bara, est lamina auri ab aure ad aurem, qua familiares Regum vtebantur, ornamentum colli ex auro & gemmis, quod alio nomine turmes potest dici.
Bolonæ, ipsi citarij (lege Cetarij) qui diuersa genera piscium emunt (fortè *ἀπὸ βολῆς*, à iactu retis.
Bellicrepa, quoddam genus ludorum cum armatis: bellicrepa saltatio.
Baccatum, margaritatum.
Bacarium, vas aquarium.
Batinius, rusticus agricolanus.
Baburrus, stultus.
Belues, egestas quæ solet contingere per vastitatem.
Bustar, locus vbi stant boues.
Baccaulum, in quo mortui deferuntur.
Bacerus, arefactus.
Bamber, arena.
Barbastereli, duribuccius, ita in omnibus gloss.
Barbo, Barunculus.
Barrigenæ, peregrinæ.
Babiger, stultus.

Blandiosus, affabilis.
Batioca, patera.
Baucalem, gellonem.
Birtus, rufus, *πυῤῥός*.
Botriones, latices.
Broia, vlua marina.
Brunda, solida.
Bucco, garrulus, rusticus, stultus.
Bombum, sorbellum.
Bucida, vel bucita pascua.
Buccinaria, voces.
Buda historia, & alibi.
Bullæ, ornamenta regalia, vel camelorum.
Banadola, alibi Bariola, lectus, lecticáve quæ in itinere fertur.
Bargines, fortes in bello.
Biplicitas, duplicitas, alterplicatio, fortè altercatio.
Balio, manus palma.
Bullum, baculum pastoris.
Burga, cloaca.
Bustantes, sepelientes.
Busticata, sepuchra in agro.
Baiis, nomen serpentis.
Barbatus, operarius, intimidus, *Gell. 15. 5.*
Barto, genus organi.
Barbastinus homo qui fert barbam plenam prorissimis riuis.
Barciæ, barbari.
Billa, iumentum asinus.
Bibuscus, morsus bestiarum.
Bifax, duos habens obtutus.
Bitidum, informe.
Biluus, moribus bestiarum. Belluanus.
Blitni, tetri.
Breuigerulus, qui breue gerit.
Barcanda, concha, ærea.*
Bascanda. *Iuuenal.*
Biplex, duplex.
Barria, regula, norma, rubrica.
Brasbrat, elucubro.
Bubis, barba.
Baccapulus, in quo mortui deferuntur, suprà bacaulus.
Bassus, pinguis, obesus.
Basterna, tecta manua, lis lectica.
Balastrum, balneum.
Beneliguatus, eloquens.
Bestemiæ Troiæ* suprà.
Bestæ, maiæ Troiæ.
Bortanea, tecto manualis, suprà.
Blitea, stulta.
Bromosa, immunda.
Bobinatores, inconstantes, *Gell.*
Brumosus annus, rosinosus.
Brumalia, rosinosa pluuia.
Bestinaces, tiraces *ζωγράφοι*.
Bombicinatores purpuram facientes.

Bombicinare, purpuram facere.
Bambis, aranea.
Blato, cubicularius, hospitalarius.
Bibliothecarius, qui codices secat.
Blandiosus, affabilis.
Brustum, materiæ genus, bruscū, *Plin. Iun.*
Bidens, anchora.
Brutus, gurdus.
Brantia, tenuis auri lumina.
Bullæ, stramenta regalia camelorum, suprà.
Boeter, vernum, veranum.
Botoonem, iuuenem.
Belluus, moribus bestiarum, supr.

C

CLaudire, claudicare.
Clingit, cludit.
Cod tura, impensa.
Conflatim, copulatim, contentè.
Coraula, ioculatius, iongleur can.
Corusact, vibrat hyems. *Plaut. Rud.*
Cracentes graciles.
Creagras tridentes.
Crematium, colibum. κρεμάτιον.
Curcilla, oppilago.
Coniecit, iaculum amentauit.
Creporem ferri, sonum catenæ.
Catadocta, multorum cantica catalecta.
Calones, galeatij militum.
Cartilagini, lardo bradone.
Cataplus, aduentus nauis.
Cilindrum, semicolumnium.
Clacinden, concha.
Coactores, argentarij.
Callianorum, publicanorum vel impiórum, collibatiorum.
Cuppes fastidiosus cupidas.
Cancellat, concidit, batuit.
Canda, vasa fictilia.
Cernila, lignum super quod ducitur taratantara.
Comminando, intentando.
Creditarius, περισωμένῳ φύλαξ. *Ruf. in Ioseph.*
Conferreatio, consacrorum communicatio.
Cohibuli, concordes, coniuncti, contribuli.
Cohibentia, conclusio.
Commolunt dentibus comprimunt.
Conixa, partu liberata, *Virg.*
Collegarius, vnus ex collegis.
Corrugio, puerilis est ludus, quando prouerbia dicunt, alibi, Coragium pars est in ludis, quando prouerbia dicuntur.
Ciccum, mali granati membrana.
Callithrix, simia producta barba.
Clammum, clarissimum.
Concibiones quædam stellæ quæ * astrologiam concipientibus aptantur.*
Cabo, caballus grandis.
Caramontem, cœli aspectum.
Curagulus, curiosus.
Camixtus verbosus, loquax.
Charaxatis, scriptis, inductis, cancellatis.
Cærulus, viriatus, datus.
Circulator, qui fumat, vendit fumos.
Citaxus, similis taxo.
Contra fœdus, contra pactum.
Corimbata, nauis.
Consæpe, vt adsolet.
Coarcuatio, concameratio.
Contribules, consanguinei quasi ex eadem tribu.
Confragmentum simul rugosum vt mons.
Commulcare, complodere, conculcare.
Conclassare, Conclamare.
Cloes, pluuia, vel naufragium.
Colume, sanum.
Coniuoli, concordes, iuncti.
Curio, sanguis.*
Caparcus, pistor.
Caballarius, alaris.
Cabo, caballus, suprà.
Calpes, galeæ, militum, imò armillæ.
Camasus, amfimallus.
Candes, vasa fictilia, suprà.
Canier, leno.*
Conferiatus, sociatus, confarreatus.
Colimbus, locus vbi mundantur vestimenta.
Cærulus, bestia marina, *Iuuen.*
Claredines, claritudines.
Cadax, claudus qui sæpe cadit, catax, *Fest. Non.*
Capite census, taxatio possessionis.
Cariantes, inludentes. *Fest.*
Cassatur, castratur.
Cassiculum, reteiaculum.
Campio, gladiator pugnans.
Causarius, litis amans.
Cadumæ, citanæ, cisternæ, lautumiæ.
Corniculi, catamites recrementorum.
Catamaiti, ergastulum. * Catomum.
Circat, circumuenit.
Citenæ, cautumniæ.
Ciuicat, ciuem facit, aliàs ciuitat.
Cinnes, cinni.
Clitellæ, cretellæ.
Colitor, dominus fundi.
Commanipularis, conscius, collega.
Creditaria, cameraria, in *Rufino, Ioseph.*
Casciddis, pera, marsupium.
Catasta, lectus ferreus.
Cometiæ, dicuntur tempora bonorum.* * quando dant honores, Comitia, sibi milites sunt commeatus.
Callicularium, medium æstatis, vel hyemis capti.
Casona, acus qua mulier caput scalpit.

Concu-

Concubium, pellicatus.
Conferui, cognoui, comperij.
Confida, dubitator.
Cracat, cracerat.
Cretellæ, clitellæ.
Cristatus, honestus, decens.
Crumina, ruminat. *Var.*
Culina, latrina, secessum.
Clanculare, occultare, palliare, subacillare cor.
Caruchi, nauium funes.
Curulcus, magnus.*
Condones, gladiatores.
Caupulus, nauis.
Captentula, captio.
Concumia, contumelia.
Cessiosus, qui sæpe cedit.
Cusire, consuere.
Cæstiferum, qui flagellum portat.
Carabus, parua scapha ex vimine & corio.
Celes, oues aues.
Cerealis, qui ad sacra stat.
Cessit, nupsit.
Culit, vehementer percussit.
Caluit.o, memor.
Causarius, reus, sup.
Coristro, prægustator cocinæ.
Commaticus, versificator.
Calabris ventis siccis.
Catomain, ergastulum, supra Catomium.
Cancer, forceps.
Caletra, vbi vespæ nutriuntur, alibi celetra καλιὰς.
Cidones, puerorum amatores.
Carrio, diuido, lacero.
Calestra, genus mitræ.
Catax, claudus, coxus, suprà, xis.
Cautos, sacerdos.*.
Calator, minister sacrorum.
Castorium, vebrinum, bebrinum.
Castipulũ, mẽsa quadranta. *Varr.* cartibulũ.
Carsorum vetustum, cæsuar.
Cremutium, holocaustum.
Cecuma noctua.
Cernuare præcipitare. ἀρνεύειν.
Clibanarij, quasi tuniciferrei.
Cocula, lingua arida, vel vasa ærea.
Circio, pars inter Aquilonẽ & Occidentem.
Cicous.
Cinos, torsiones indecentes.
Cima, cocumula, cuma.
Comitare, loqui in conuentu, eundo, redeundo, ambulando.
Conforaneus, vnius fori.
Crea, stercora, spurcitiæ, vnde excreare, spurcitias eiicere.
Cruciet ponticum, sacerdos.*.
Calcitrio, calcitro, rusticus, eo quòd durè calcet. *Plaut.* clamat, si quid videt ad se im calcitrionem.
Crebro, onis, porca inter duos sulcos.
Caballarius, alaris.
Calabri, versus obscœni.
Calces, calligæ militum.
Capriolæ, botriones, latices.
Captura, deceptio, vel locus piscosus, & vbi sedet actuarius, qui balneare exigit.
Catricula, fucus. *F.* craticula, focus.
Cauillator, mandator, calumniator.
Caules, cancelli tribunales vbi sunt aduocanti.
Cloaca, burca.
Clauia, borda.
Cliuior, nobilior.
Ceptio, commercio.*.
Carisia, lena vetus, & litigiosa ancilla, dolosa, fallax. *Festus*, carissa.
Colifarius, bos operarius.
Communicarium, partiarium.
Comedia, hostiaria. *
Cunclassare, coniungere classes.
Coniessit iaculum, argumentauit, amẽtauit.
Cernuleus, in capite ruens.
Consipit, saporem habet.
Coraula, iocularis.
Cracat, acerbat.
Crustaria, taberna à vasis crustatis.
Cripta, cuneus, turba hominum.
Cubio, masculus.
Commatibus, disciplinis.
Circellio, monachus per cellas vagans. *Augustinus*, circumcellio.
Caldium, foris deambulatorium, quod & peribulum dicitur: canadium.
Cardudum, pudendum muliebre.
Cadurda, labra pudendi muliebris, vel sponda lecti, cadurcum.
Complex qui in vno peccato alteri est applicatus ad malum, ad bonum verò nunquam dicitur.
Crepundiis, initiis.
Cecuma, noctua.

D

Decalco, dealbo.
Dier, nunc dies fit.
Diescit, dies fit.
Disgrex, segregus.
Diplomatarius, duplicator.
Desiduus, ignauus, piger.
Desdanus, subsolanus.
Didatim, diuisim.
Diplomum, gubernatum.
Dique, denique.
Dissultores, singulares.
Diale, diurnum.
Delneus, literatus, doctor.
Destricare, consumere.

Derarat, detorpet, frigidum est.
Decurio, occupatio, optio.
Differentior, eminentior.
Dispeccatis, decoriatis, dispesc.
Datiua, donatiua.
Di✝ato ius, ex dictatore.
Doctitat, frequenter docet.
Disdonat, diuersa donat.
Deplicare, decedere, deuitare.
Diptycha, tabellæ quas ferimus.
Dinidor, malus odor.
Draquiti, manus inuidi. *
Deuoto, accuso.
Denundinat, omnibus notum facit.
Discipulati, edocti, μαθητευθέντες.
Dilargus, multum donans.
Diribitorium, locus contubernij.
Disturio, occupatio.
Destitudo, destructio.
Depubis, porcus sugens.
Dosius, vel dosinus, equius asinini pili. *Isid.*
Diuersiclinia, heteroclita.
Decubiæ, vigiliæ, vulgò paleæ mulieris.
Dimus, bimus.
Displacidus, morosus.
Dialapis, constitutum. Imperatorum, puto dialepsis, διάληψις, *Scaliger*, Cular, διάταξις. rectius.
Durica, castrationes nauium.
Diatim, de die in diem.
Dusius, dæmon, faunus, ficarius. * *Hieron. August.*
Dispungere, donare, vnde Dispunctores qui dona militibus erogant.
Depanare, dilacerare.
Diffarreatio, dissolutio inter virum, & fœminam.
Danus, fœnerator. Danista.
Deuoratores, ambrones, suprà.
Diennium, biennium.
Deffiatescit, dissoluitur.
Ex diametro annus sumptus hoc est non à principio signiferi, sed à medio.
Dorsennus, persona parasitorum.
Duellio rebellis.
Didatim, diuisim.
Diditum, diuulgatum percrebatum.

E

EGones, sacerdotes rusticorum, *alias* rustici.
Enulum, caldarium.
Epigri, claui quibus lignum ligno adhæret.
Egrex, eximius, eminens.
Edilitius, qui ex ædale est scriba.
Egeria, noxia.
Epibatæ laici.
Enadatur, reposcit, flagitat.
Excellare, cum vxore esse. *Ita omnes. In aliis* Excilare, j.

Exorius, immanis.
Exibuæ, pinguedo.
Ephebion, locus constuprationis puerorum imberbium.
Expartam, partu vacuam.
Expotata, hausta.
Exprodita, exclusa.
Expudo atus, impudicus.
Extestinum, extraneum.
Extraculas, foris versos.
Expartoa, patula aqua. *
Ergat, cr at.
Excauet, præcauet.
Eda, basterna, excedra.
Exfretat, nauigat.
Eminiscitur, in * memoriam reducit.
Ecitum, periculum.
Egrotatitius, qui frequenter ægrotat.
Extrenus, extremus.
Enica, adultera, mœcha. Ethnica.
Erugat, planum facit. *plan.*
Euicerat, excomedit.
Eubo, oleo. *
Equotus, vita priuatus. *
Eruli, domini, domnuli.
Epulatitius, qui epulis dat operam.
Expuncta, fibras pectorum.
Excilare, cum vxore esse in liberate, supr.
Ementum, excogitatio.
Effatui, vaniloqui sine effectu.
Elogium, textum malorum dictorum, quod Notoriam dicunt.
Ereptoria, adimenda.
Expilatores, alienæ hæreditatis surreptores.
Exsumptuauit, pauperauit.
Emanceps, famulus à seruitute liberatus.
Exundantibus, repluentibus.
Egestio, nocens.
Emedium, vehiculum.
Eximequi, proxenetæ.
Exceptoria, cisterna.
Exdorsuandam, iudicandam.
Exenim, valdè
Egestuosus, mendicus.
Elogium, ordo criminũ respõsum aliquod, vbi ratio redditur, tanquam si dicat aliquis de quoquam, Exhæredabo eum, quare? quia mihi insolens fuit.
Emissarius, sanguinarius, percussor.
Epimenia, xenia, quæ dantur per singulos menses.
Exastratus, excoliatus, exartratus, exconatus, Excastratus, excolendus vel exeoliandus.
Exapla, exempla.
Exadituat, excludit ab aditis.
Extensio, regio.
Excuciat, prorogat.
Exuito, depello, euito.

Experti,

Experti, extranei, extra partem notitiæ.
Extraneis, arbor truncata, cis.
Editius, custos ædis, Æditius.
Eduli, voratores, degulantes.
Esculentia, pinguedo.
Euitaneus, qui in æuo durat.
Exminutuare, pauperem facere.
Egeator, hortator nauis à mari Ægeo.
Effœminatorium, domus meretricum.
Expalmare, depellere.
Excipulum, venabulum.
Edulcones ἀγρεῖοι.
Escit, lentus.
Etica, proprietas. Ectica.
Exotius, immanis.
Extraculos, foris versos.
Exdorsuandam iudicandam.
Egestio nocens.
Enormatæ cui addi, minui potest.

F

Fulina, culina.
Fulinare, coquinare
Futis, quoddam vas in templo Vestæ, vbi seponebantur quædam sacrificia.
Furabula, tenebræ.
Fritillum, stillicidium stercoris in sterquilinium.
Ficarius, Faunus. *Hier. Isid.* suprà.
Falangarius, vt gladius *
Falcarius, gladiator falcem gerens.
Falcitat, putat, secat, æstimat.
Fanculum, funiculum.
Fasculum, discum. *Fest.* phascola, φασκώλιον.
Feronia, dea agrorum.
Flabri, flabulosi, ventosi, perfecti.
Flamineum, Babylonicum.
Foliatum, curuatum.
Frea, potestas, vel mundiana dicitur de parente suo relicta longè.
Frigiones, genus vestimenti.
Fudibulum, traiectorium.
Fabulo, fabulas componens.
Fauonium, odium leue, & sine causa velut vento collectum. Fribonianus.
Fiscellus, mollis casei appetitor. *Fest.*
Ferula, palmatoria, volaria.
Fractillum, molinellum ad frangendum piper.
Fabarius, cantor.
Fascennina, clausibilis vallatio circa castra. Fascina.
Faria, verba multa.
Fellebrem, adhuc lætum viuentem.
Femellarius, feminis deditus, quem antiqui Mulierarium vocarunt.
Ficatum, quod Græci συκωτὸν vocant.
Fistulor, sibilo.
Fus furaculum, tenebra.
Famulosus, seruiens.
Fallosum, circumuentosum, deceptosum.
Farrago, χόρτος.
Falcones, qui pollices pedum intra curuos habent.
Fertores, ferto libantes.
Flaminor, incendor.
Finctus fuerit, apicem obtinet dignitatis, dicitur fluminalis. l. flamen dialis.
Fratruelis, matertera filius.
Fretat, regit, coercet.
Furfuraculum, tenebræ.
Fulguratores, rustici aruspices.
Ferterus, furens.
Fragus, recuruatio poplitis, quæ & Suffraginatio.
Fractior, difficilior.
Fraternus fratris filius.
Fascinat grauat.
Fellitat, fugit.
Falsatus sum, deceptus sum.
Fauitor, piscator, fautor.
Famix, contusio, fauces. Ramix.
Fanculum, feniculum.
Festalis, dies solemnis.
Fictè habet, cauillat.
Futo, ἐλέγχω.
Fictura, sectura.
Fecundispisces, fœlices deæ.
Fensus, iratus.
Festilia, dies festi.
Fiscos, siccos grossos. *Sa.*
Flabrum, perfectum.
Filiaster, priuignus, qui antè natus est.
Flabarius, custos porcorum.
Frigium, mitra. Constantini Imp. Frigium candido splendore eius sacratissimo capiti imposuimus.
Foris facio, offendo, noceo.
P. A. Forago, trama diuersi coloris.
S. Fiscella forma, vbi casei exprimuntur.
Fungitur, soluit.

G

Gesum, asta, iaculum, βέλος.
Galeros, calamancos.
Galera, stricta glutino.
Galgulus, baca, πυρήν.
Gellonem, baucalem.
Gnabat, natus, generatus filius, creatus vel enixus, lingua Gallica. F. gnatatus.
Grussus, setosus, pilosus.
Gumba, cuneus, crispa, * catacumba.
Glebo, rusticus, arator.
Glebo, rusticus, arator.
Gabarus, insulsus, barbarus vnde Gabaræ mortuorum.
Geta, Gotthus.
Gessiæ, diuitiæ Gazæ.
Grumulus, ager, tractus agger.
Gaunaca, gausapa.

Gemina, periſtromata.
Gemini, æquigeni.
Gallarius, cerdo.
Geniatus, genialis, gratus.
Geoubium, intimum, interiorem, domeſticum. *Varro*, adtriclinium.
Glaucia, viridis.
Gutur, glutum.
Geſtiuncula, res minuta.
Galbares, mortuorum condita corpora. Caluares ſuprà.
Gremia, ſiccamina lignorum.
Galenum, vas vinarium. Romani antiqui dixerunt, calenum vinum.
Galiuit, peribit.
Getage gatrit, Gotthicè loquitur.
Geminarium, lauacrum.
Gemnades, mulieres lucæ dominicæ, lingua Gallica.
Gaunatrices, duorum fratrum vxores. Ianitrices. Gloſſ.
Grandias offas carnis, Gland.
Gumma, tegorium.
Gurdus, lentus, inutilis.
Gaberina, area.
Girgillus, rota hauritoria.
Gutturnia, gutturis inflatio.
Glirius, ſomnolentus.
Glis, glitis, humus tenax.
Gafandus, hæres, in leg. Long.
Gaiſanda, coheres.
Gájo, vel Gagio, ſilua denſiſſima.
Gaid, vel giſele, ferrum haſtilla.

H

HApſum, vellus lanæ. *Celſus*. 4. c. 6. & 7. c. 26.
Herbitium, locus in quo herbæ naſcuntur.
Herculaneus, eunuchus εὐνοῦχος.
Herina, caſtratio.
Hacſe, ſine circuitu.
Hareolus, iucundus.
Herenicas, antiquas, heroicas.
Hemoſus, odium.
Herma, caſtratio, hernia.
Herma, proditus, caſtratus.
Hippitare, oſcitare, badare.
Hiſcire, deſinere.
Hetifolia quatuor fuere de exemplari.*
Horripilatur, horret.
Hermula, ſtatua ſine manibus.
Hercule, ſaluum.
Harpye, virgines volaticæ.
Hitegis, funibus.*
Hamatores, piſcatores.
Hoſcitor, ianitor, portitor.
Hortilio, horti cuſtos.
Hauſtrum, rota hauritorium, qui & girgilus.

I

IVris iuramen.
Induxit, cataxat.
Indutiarij, veſtiarij.
Inforare, in foro placitare.
Incuba, qui res alienas tenet.
Infelicare, affligere. *Plaut*.
Iacentia, ſubſiciua, reliqua.
Illic fas, illicet.
Incippat, iludit.
Incoma, menſura militum.
Indubies, pax bello manente. Induciæ.
Ingraminat, in gramina erumpit.
Imbulus ab ambulando, ambulatorium.
Inſtitæ, grauatæ. *reſticuli* grauati.
Iociſta, qui verbum iocatur.
Ipparius, aurigarius.
Iunceum, lectile.
Iuraticus, ſcholaſticus, iuriſperitus.
Iuueneſtres, fortes viri.
Inabſtinentes, impatientes.
Induſtriare, docere. *Do*.
Indubiæ, indumentum.
Infaria, non fatus, falſa aut fatuum efficit: Infariatur.
Ingit miluus, cùm vocem emittit.
Iulca, fiſſilia.
Inletales, immortales.
Ianitrices, duorum fratrum vxores.
Iacturarius[1], qui frequenter iacturam patitur. i. damnum.
Infulat, propiciat.
Immadeſcit, bibendo totus infunditur.
Incitæ, vltima conditio fortunarum. *Terent. l. Phormion*.
Initiabunt, nomen dabunt.
Incaniare, ſtupere, ceſſare.
Incenis, incenatus, *Plaut. Caſina*.
Inſiduciare, impignerare.
Impetibile, improbum ſæuum.
Impopularis, inuſitata.
Impliſceret, implicaret.
Interlectus, interſedatus, variéque maculatus. i. per interualla fuſcatus.*
Inſiciale, ius.
Inuentria, facilis ad inueniendum res.
Iogunium, ſeruitus, captiuitas.
Iſtre, ſecte.*
Intellonem, folles lucernarum.
Irium, quaſi exitus, nullo remanente.
Inacta ſcta, pulchra, clara, ſplendida.
Iniuum, iniuriam, vel contrarium.
Inconceſſum, ſemen, iniiciens nuptias.
Infula, ſacerdotalis vitta, & adminiſtratio iudicialis.

Inlu-

Inlugiem, in luctus.
Interamnia, chorda quæ frequentius est inter amnes itur vltra.
Ialia, lactucæ.
Incippat, inludit, καταπαίζει. s.
Immo hercule, immo saluo s.
In ante diem, in ipso die.
Iniux, bos nondum iugo iunctus.
Inpartes, expertes sine parte s.
Inpalam, apertè.
Immorsus, ieiunus. Flagitat immorsus refici.
Igniarius, ignem continens.
Inclinis, incumbens.

K

KAij, cancelli.
Kalones. Gallicæ militum.
Kartulum, quo mortui efferuntur.
Katulum, in quo mortui deferuntur, inuestitum, debitum, seu lintea.
Kapax, memoriosus.
Kanser, senex, Kasnar.
Karibs, furca pœnalis in aliis Gloss. Kalibs.

L

LEdo, maris æstuatio sicut malina maxima eius retentio. *Beda Glab.*
Lumbones, cingula circa lumbos.
Ludices, meretrices.
Lectisternium, statio lecti.
Lecator, gulosus. Gall. lecrin.
Lectrum, analogium super quo legitur.
Laberna, qui filios alienos seducit.
Laberna, ferramenta latronum, vel grassatorum, vel furum.
Linguis micat ore trisulcis, trifariam diuisis.
Lamiro, blandus.
Latrunciat per naues pugnat.
Lacatismus. laqueus decipula.
Libatorium, coxale, conchale.
Lumentum, nitrum lomentum.
Lupal, lupanar.
Luma, sagum quadrum.
Lustro, vagator.
Lubina, lapsum inferens.
Lecticalis, qui lectulos facit.
Licini, lucernæ, ita semper non lychni.
Linfaticus, quod aquā timeat, quod Græci ὑδροφοβεῖ dicunt.
Liniacius, retiarius.
Limina portarum, loca mortuorum.
Liniaria, retia linaria Pers.
Lusores, falsi testes. Collus.
Largens. domesticus, Larigeria.
Larna, salo ium.

Latrororum, genus nauis, sed latrociniorum.
Licitator, gladiator, appatitor, occisor. * lictor.
Lumbare, subligar.
Lauritia, aqua farina conspersa.
Licini, candelæ lucernæ vel cicindilia.
Liciani. prophetæ.
Lix, ciuis.
Licius, negotiator.
Litarius. gladiator.
Liminium, seruitium mortiferum, captiuitas.
Lunabundus ampulat qui voluptatis causa ambulat.
Lixæ agnum quæ per milites ambulans antiqui lixum dixerunt agmen quod.
Lugues, Lugdunenses.
Lubrica, vallum sine fossa.
Lud. vide Veget.
Luna semenstris, luna medij mensis.
Lactina, malleum.
Latos, nauis.
Luitio, iuris verbum.
Lunatica quod sit plenilunis.
Lampium, pulpitum, analogium.
Luecula, parua luces.
Linquiscisinus, ferrum quo virgæ & frutices recidantur.
Lenisata, tunica militaris.
Licerceris, centurio Luceres.
Locar, locus apud vrbem Rom. Lucar.
Lubricum, lutum cum labina.
Limulla, larua.
Liriones, aquarum portitores.
Lustramentum, fœtor, putor, oletum, fœculentia.
Lancibus, missoriis.
Leno, lecator.
Lanistra, lanarius.
Lenulus, paruus lecator. Plaut. ita vt cœpi dicere, Lenule de hac pugna.
Lenocinium, lecacitas.
Ludarius locus, deceptorius vbi quis cito labitur.
Lenociniis, *Donatus*. Pronuntiabat aut cum suauitate cum lenociniis miris. In vita Virg.
Lentandus, flectendus.
Lurore, colore luteo.
Laxamina, habenæ.

M

MOmar Siculus, stultus qui citò mouetur ad iram. Plaut. Quid tu ô Mome Sicule homo præsumis.
Monitoria, omnitoria, succinctoria, perizomata.

Musiarius, qui per musia quærit.
Matticularius, pauper, inops.
Maia, media, obstetrix.
Mandratur, cauillatur.
Moletum, fœculentia ol.
Meritoria, loca tabernaculorum.
Muscardæ, stercus murium.
Manifex, manum dans.
Manua, manipuli, manualia.
Manuale, orarium.
Mesopicatum, medium picatum.
Munificentia, publicum opus.
Miniculo, auxilio. Adminiculo.
Minicus, citrius muricus.
Missilius qui missilia exhibet.
Mœnit, struit, ædificat.
Monotonus, rigidus.
Manubiare, vigilare, pernoctare.
Mansionarius, ostiarius.
Manuensis, sporta.
Morificando, moram faciendo.
Muna, munera quæ militutibus dabantur.
Munia, officia salutationis, vel munera.
Muriat, murmurat.
Murgeso, callidus, murmurator.
Murcinarius, mutilus, ἄχειρος, ἀχρύμιος, ἀχουῦς.
Musiæ, nidi soricum.
Manubla, iteratio doctrinæ.
Munitoria, prætercinctoria.
Muginatur, causatur.
Mannulus, caballus, burricus.
Mafortia, marsupium.
Mafortes, operimentum capitum mulierum.
Malarium pomarium.
Murrire, clamare proprium murium, soricum nænia Plauto.
Meatim, meo more.
Munifer, qui munera fert.
Musitat, dubitat, ac murmurat.
Manda, deceptio, fraus.
Meraria, popina.
Mutea, cani murium ʒ.
Manticulare, fraudare vel decipere.
Mercurius, lapidum congeries, in cacumine collium.
Multa, popino qui amat in popinas ire.
Matum est, humectum est, emollitum, infectum.
Metapontum, metabula maris μεταβολή.
Macere fallio, iocus circumueniendi.*
Mandus, vestis verginalis, μάνδυς.
Musillus paruus mus musculus Fest.
Mergotæ, situlæ quibus aqua de puteo trahitur.

Mercedonius, qui soluit mercedem.
Metabulum, prospera nauigatio.
Mediastinus, balneator.
Minniarius, morio, stultus, malus, stultomalus.
Miriones, fantasiarum inanium numeratorum imitatores.
Monocosmus, vehiculum quod ab vno iumento dicitur, vnum tantum portans.
Mullitiones, ardiarum Adriani secretum siue constitutionis * moles Adriani.
Mercedarius, qui dat mercedem pro labore sibi impenso.
Moratores, aduocati.
Manutus, magnas manus habens.
Manuale, liber, enchiridion.
Mappa, gausape, tegilla, expiatium.
Miriones, miratores.
Miridicus, mira dicens.
Mandones, ambrones, ardeliones.
Murilegus, catus.
Muscipulator, deceptor, alterplex.
Mustricola, machina ad stringendos mures.
Meraria, popina.
Meratores, mansionum præparatores.
Metreta, amphora dimidia.
Mergi, corui marini, fustes serræ.
Millum, collare canis.
Manipulum auxilium dat in bello.
Monopolium statio vbi vna res venditur.
Musitanter, leniter.
Magister ludi, calculo * caucido.
Mannus, barricus.
Maialis porcus pinguis, quod Deæ Maiæ sacrificabatur quasi nomini matri Mercurij.
Maniæ, formidinum imagines.
Mempanis corporibus, membranis tergoribus.
Mediastinus, in media auctione positus.
Mulosus, molossus, caniculus rusticus.
Musaneam, d umantium.
Marsiculus qui cito mouetur ad iram.
Plaut. Quid ais homo Marisicule.
Muscipula, captentula.

N

Nihil censi, nihil iudicati pensi.
Nefrenditium, annuale tributum ex carne porcina, quod certo tempore rustici dominis, vel discipuli doctoribus afferre solent.
Narici, bruti.
Nario, subsannans.
Natinare, negotiare.
Festus.
Natinare corpus, ingenium genituram.

Nico-

Nicolatum, stultum, crelaugueutem, Nicolaum, Necoliatum ἀναρχιν.
Niniosus garrulus Næn.
Norax, peccator, criminosus.
Nitura, genitura. Gni.
Nicolaum, stultum.
Non putatiuum, non est dubium.
Notarius, charaxarius.
Nuptant, nubunt.
Nullatenus, nulla ratione.
Nixe, munitè.
Nullationem, mutationem.
Nutat, mausiat.
Nauticus, nauis princeps nauregus.
Nausicus, nauis factor.
Noxilis, nocens.
Nitellæ, neutores, paranitores, deminuti.
Nugigerulus, turpis nuntius.
Nominotus, famosus, celeber.
Nonicula, rete ad capiendas aues.*
Nuptorius, locus, & domus nubentium.
Nardum, pisticum; chrisma, siue impositura.
Noxit, noceat Lucill.
Nugiparus, qui parit nugas.
Nafale, ornamentum equorum.
Nimitecus, nimius, eximius, immanis.
Ninnarius, cuius vxor mœchatur, & tacet.
Naucupes, ad eundum acutum habens pedem.
Numida, qui vendit herbas, vel qui alit pecora ad vendendum.
Nagare, vacillare, huc & illuc fructuare.
Neruicus, neruicosus, fortis.
Netorium, fusum.
Noucolæ, tubercula quæ sub mento capræ sunt.
Nebris Dianæ, corium Nianæ quæ cum ceruo pingitur.
Nibita, aqua ex nubibus facta, niuica, niuibus.
Nibarus, splendidus.
Niu.
Nicolaus, dactylus.
Nictit canis, cum acutè gannit.
Numeria, Dea numeri.
Nec nocte, nec simulatè, Persius, nec nocte pater plorabit.

O

ORcinus, morte manumissus.
Occamen, concisio.
Oropex, horarum inspectum ὡροσκόπος.
Oocula, paruus obex.
Opinax, manifestus.
Offex, impeditor.
Olcitus, feculentia, olor.
Olax, olidus.
Obfibulare, concludere, circumdare.
Officialis, sacrorum minister.
Opinosa, ingentia certamina.
Ordinarius, miles qui in integro ordine est.
Orig narij, vernaculi.
Oricus, loquax, qui magnum os habet.
Omentum, mappa ventris.
Orge, occide.
Ogit, moritur, occidit, obit.
Obtundit, obcæcat.
Obtunsus, obcæcatus.
Oppilago, curcilla.
Obtunsa, stulta, vel stolida.
Oes, insania.*
Obuallum, vndique munitum.
Obilat, limpidat.
Oblogat, increpat.
Officiperdi, qui sui laboris non habent remunerationem. Catull.
Ouispex, ouium inspector.
Occa, rastrum.
Offendices, nodi quibus libri signantur.
Olerare, olera plantare.
Obsoleratus, pollutus, inquinatus, imò obsoletia indutus.
Olographa, omnem rem propriam.
Occentare, malè ominari.
Oppito, solpito, valde soluto.
Olouitreum, totum vitreum.
Opersolatio, clusis apersolis dictum.
Operculatis, clusis operculis dictum.

P

PVlpitum annologium, lectrum 3.
Pomatium, mollis & liquidus cibus ex pomis.
Postmurium, insectorium.
Pabo, vehiculum vnius rotæ.
Prandeum, genus zonarum.
Pabulator, pastor qui bubus pabula præbet.
Pilasca, vas vinarium ex corio.
Pagæ, memoricæ sine idolis.*
Paginæ, in 5. dol. s.
Palteum murum, siue fastigium *pluteum.
Panarium, excipulum.
Panera, rapina, panerea.
Panera, rapina.
Præpos, valde potens.
Pictiones, qui vendentes vincere in pictura.
Pappas, pædagogus, qui sequitur studentes.
Patago genus mortui morbi. Theoph. Pli.
Patreus, vitricus.
Pelagus, prælubium.
Paculum, sacculum.
Pasceolum.
Pestinuncium, qui pestem nunciat.
Pipiunculus, accipiter, accepter tinunculus.

Pipuli, conuicio, plorati *io tu*.
Pissema, specular.
Porrum baium.
Postulio, postulatio.
Postumus, vltimus, nouissimus.
Pransorium, promulsarium.
Prima peta primum locum, vel grecia expofco, i. primas expeto p. l. u. gratiam. πρωτίφιλα.
Proculus, qui patre longè peregrinante nascitur vel longè à patre natus.
Placor, tranquillitas. * At Catul. Plangor. In Iesu filij Sirac. Complectuntur lætitiæ placorem. Ecclesiastici 4. & 39.
Pigilla, artopta, genus vasis.
Prodactis, consumptis.
Pronefas, plusquam nec dicendum, vel quam inlicitum.
Propedat impedit, cohibet.
Propossit, petit, prolit.
Proxeneta, quasi inter emptorem & venditorem anteambulo.
Pecluinceria, arcæ mortuorum pollinctoria.
Puluinaria.
Pastorium, atrium templi, vel safarium, pastoforium.
Pansa, qui ambulat pedibus in diuersa tendentibus.
Pagus, collegium curiæ.
Paganitius, vt occultus.
Pagit, aut palam figit, aut citharam tangit.
Pilax, murilegus, catus.
Petitius, qui frequenter petit.
Pilliones, portitores mortuorum Vispell.
Patticus, negotiator qui partes vedit, qui institor, & agomanus dicitur, eo quod in diuersa agat manus τιμαχιστὶς, lego, partitius.
Phacu!la, petna, petasunculus.
Palteum, murum, vel fastigium, ꝛ.
Plauserit, plausero sonat.
Pagula, frena.
Pencila, lacinia, vel stola.
Primiuirgius, caballarius quod primæ est militiæ, ius in virgines virgis, vel qui primam virgam gestat antè regem.
Postulatitius, ille qui postulatur.
Proculprocul, longè longius.
Proneprope, iuxta & propter.
Proneltra, antenostra.
Propudorio, confressio.*
Proculum, abominatio.
Procapibus, proximis. Festus.
Prælubium, pelagus.
Pilumen, quidquid in pila tunditur.
Paxiamatum, panis subcineritius.
Palmosus, victoriosus.
Pammoeum, vestis pastoralis.
Pantapole, simplasiarius, legò pantapola, seplasiarius.
Paludatis, matuatis.
Palla, latubres.
Patibulum, res patens.
Penita, aula regia.
Promptuaria, cubilia.
Palpones, qui ducunt cæcos. Persius. Quem ducit palpo.
Pestincius, pertinacius, violentius.
Pelops, qui habet vxorem, & amicam.
Parapsis, gauata, vel catinus.
Parapsides, suffusoria.
Partiliter, diuisè, per partes, distributè.
Pastam, præclaram.
Pegaso, homo ioc ularis.
Polumum, locus sacrorum,
Promurale, murus ante murum.
Pronefas, scelus, incontinentiæ.
Pacturio, planta io.
Pariliter, diuisè, à patenter.
Polosus, altus.
Polosè, altè.
Pangitare, laudare.
Persolenter, assiduè.
Pililudius, qui polotello ludit.
Percataprat, valde tædet.
Pennum, bisacutum.
Pindæ pinnæ dictæ sunt à pendendo, sed vsus obtinuit vt pinnæ dicantur.
Plaria, dilucida, palaria.
Plebiscitat, plebem alloquitur.
Plemina, cùm in manibus & pedibus callosi sunt sulci, callosi.
Plumbum, in oculis, macula coloris plumbei.
Plotei proprij.
Positiones, ædificia.
Postridie, hodie.
Polingen, vbi cadauera ponuntur.
Postifices, iudices.
Prosattix, genitrix.
Proxeneta homo præcurrens quodcunque negotium.
Pedaria, pedules nouus qui caligæ assuitur.
Prurientes auribus, qui libenter desiderant de alto mali aliquid audire.
Portitorium porticulum baculum lixarum ἀνάφορον.
Proclues valdè clarus inclytus.
Prociuimus, probauimus prouocauimus.
Prostenta anteposita.
Purpurilla locus extra portam quo purpurea veste vterentur.
Pollutare consecrare.
Pulpidinem colophia pulped. coliph.
Proprij legati matri muneribus.
Pilæcrepus, qui pila ludit. Seneca.

Pictarium, Epistola breuis.
Percartarpsere valdè diuidere.
Pictariuncula membrana.
Pugillones pugillatores.
Pubera vel pubeda adolescens.
Piligmata caussæ πτύγματα.
Pluuiliuare, pluitare, sæpe pluere.
Pipilare relonare.
Pedarius præbens auxilium.
Pesogator, dissentator.
Prestoriola domuncula in naui.
Pluitus auribus, gracili corpore.
Popina veraria, crustaria.
Pillago, pix liquida.
παλαιὸς μυρὸς, νέον φρενίμον ἢ πυεῖ.
Panegyricus laus in promptu dicta.
Panegyricis laudabilibus.
Phagos cibus vnde φαγος ἐφημεριὸς ἄρτος ἢ ἀνυγος ἢ οἶνος. in vita monachi ὁ τυγὸς οἶνος ἄρτος ἐφημεριὸς φάγος.
Petula extrema pars nasi interp. *Horat.*
Prima terra littora.
Puteal, sedes iuratoris.
Pandax, qui semper pandit ora ad potandum.
Profecta sunt, promouerunt, prouecta.
Prurigo, scalpitio.
Prurientes, scalpentes.
Puticuli, quo cadauera proiiciuntur.
Pileum, calamaricum.
Pinnirapi, sectores gladiatores quod pinnas rapiant.
Physcieteue carmina.
Pilumen, quidquid in pilo tunditur.
Palleax, dolosus, fallax, pellax,
Pastorotium, atrium templi aut sacrarium.
Priuignus, vulgò antenatus.
Prolitere, emanare effluere *Varro* demum vbi prolicuit dulcis vnda.
Patulus equus qui habet albos pedes petilis.

Q

Quadrans duo minuta.
Quæstuosus πορίστης.
Quæstuarius, qui à quæstu corporis viuit.

R

REctitas, iustitia, æquitas, veritas.
Redimicula, vittæ quibus mitra rigatur.
Remitto, repando, permitto.
Remitrices, remoratrices.
Remorini.
Ructa vel frumen in homine.
Roburtus, hispidus.
Ruga, elæmosyna.
Raricent, putricent.
Redandruare gratiam referre.
Repignorat pignus recipit.
Rato, iudex.
Redubias, reliquias.
Reducta, concaua depressa.
Regiminium, gubernationem.
Ramascellata, virili virtute resumptâ, lege remasculata.
Reucillus, repandus.
Reudis, requies otiosa.
Repatriat ad patriam redit.
Repluentibus, exabundantibus.
Retanda, purganda Gel.
Reuidare, reuerti, redire, repedare, restitere.
Riuidia, trepido.
Riuos, nauis carinas.
Rogatarius, petitor.
Rues, ruina.
Rurra, pugna.
Ruuata, præstitata.
Ruffatus sanguine cruentus.
Rupa, ex vtraque parte acuta.
Reuma, effusio maris quando accessione maris in fossis colligitur & remanet aqua.
Redulus, strues lignorum ardentium.
Ratum, rasorium.
Rumare, rumores adferre.
Recitabula, vbi recitatur.
Randum, arbitrandum forte reendum à reor.
Recognatus, filius patris.
Ratiscunt, adæstimauerunt rati sunt.
Refrontat, repellit à fronte.
Reliuat, abrupta montium.
Ruspantur, perquirunt anxiè.
Rauit, rauce loquitur.
Receptor actor concordiæ medius.
Retica, quibus ligna sublimantur.

S

SPargana initiarium, infantia.
Sartitector, qui tecta resarcit.
Sabarium, & Safarium atrium templi. *Chaldaic. Paraphrast.*
Sanburistrio, saltator.
Sanciu ssat lætatur triumphat errenissat.
Sardius, sacella cota sacra.
Saures, sorices.
Stammata, arena vbi athletæ Hieronymus ibi male Erasmus.
Strea, pituita.
Scrutinium, quod infantes scrutantur.
Scriba ædilitius qui ex ædile est.
Simultum, veruicis in cornu arietis.
Scripula, epistola.
Scripula, sollicitator.

Sector, vel lego sectio bonorum vendicta.
Securicularius qui secures facit.
Sen•ania, tristitia ...
Senex sententia firma indubitata responsio ...
Sispes, lospes, sanus.
Sonticus, velax.
Sternaces, pauioli.
Stigia tunica strigia.
Stigina, ornamenta regia sysgina.
Stygium genus vestimenti.
Strigio, mimarius sceuicus.
Su. ensia fomenta.
Suffraginatus, fractis cruribus, vel substitutus in locum succidentis.
Sinum vas in quo butyrum conficitur.
Sambucus, saltator.
Samburistria quæ citharistria canit.
surcetur, irascitur.
Sentinare, in animo diiudicare,
Sortiuidus, qui videt per sortem.
Subses qui habilis ad subsistendum.
Sappapa, quasi sarculi.
Sario, contidio.
Sautilubro, artificium.
Sorapia, rapinæ.
Scaua, arborum densitas.
Strauaces, cupidi.
Steptoriæ, cisternæ receptoriæ.
Singultim, qui loquuntur per gluttuos.
Scinthiæ, næuus, macula.
Stica, tunica.
Sconua, sponsus vel Sculna sponsor.
Scordisus corium, crudum.
Scordatus, ferox.
Spoliaria, exteriores balnearum cellulæ.
Sultor, cultor.
Simpulator, conniua.
Sarga, non idoneus cuiuslibet artis professor.
Scorio stultu s, fatuus.
Separ seorsum à parte.
Stringina, restrictio vrinæ.
Sumptuarius, qui erogat. Sumptus.
Superaria, vestis quæ super induitur, suppara.
Scurra, parasitus buccellarius *Bucion.*
Semiiustus, dimidium iusti.
Sentio, sententia.
Sinpulator, amicus sponsi qui est assiduus.
Saxatum eo in conuiuio.
Scillæ, saxa latentia in mari.
Sabbatinę, aranearum.
Sexteretiarius ipse qui erogat.
Silo, naso inciso vel reducto.
Schefarius, strofosus impostor, fraudator.
Sauium, osculum vxoriolum.
Subcisiuus, malus interpres.

Scapus, certus numerus tomorum chartæ scriptæ.
Scurra qui incopiatur.
Scurrule, qui incopriat.
Secus, malum.
Semiuecors minimus à vecorde.
Scolaces quod nos fumalia dicimus eò quod sint scoliæ, hoc est, intorti hos Romani funes & funalia nominabant. In alio Glossario Scoliares.
Seruitium multitudo seruorum & ingenuorum obsequium.
Scansa ferrum per quod equus scandit.
Subcus, Subcutaneus intercus.
Subsex, qui subtus sedet.
Sautlubris, artibus.
Sautlubre, artificio.
Sario, sarculo.
Scauellum, symphoniaci scabillum.
Scipiones, virgæ Consulem.
Salettarius, portator armorum stlattarius.
Scopelum, fustis longus.
Scaturrio, lepra.
Scispadum, in patrum Lycospodum lapatum.
Scabra punicia aspera.
Serenitas, iniquitas.
Sebra, vetusta.
Strenuares, cupidi ...
Sarapia, rapinæ.
Saga, nomen genij.
Sclatariata vestis piratica *iuuenalis.*
Stauio, partus.
Stellionatus crimen cum vna res duobus venditur.
Supparant, supplent.
Supera, nauis.
Solerare solidare à solus. Soleris, i. solium.
Scruticum, pellicium.
Scrutulus, venticulus fartus.
Stagnare, serenere, metalla mixta.
Stica, tunica.
Susurrio, seuikosus, bilinguis.
Sutrium, locus vbi lauantur species aliquæ.
Suppes, suppumpis hoc est supinis pedibus *Petronius.*
Sica, genus armorum est simile vidubij. Hoc maximè vtuntur qui apud Italos leptiniam exerceat.
Sputarium, sputum.
Suprema, quando sol.
Suppremitur.
Stultomalus, stultus malus.
Sepia incaustum *Persius.*
Sorbillator, degustator.
Surus, musculus brachiorum.
Sugrudaria, sepulchra.

Sugrun-

Sugrudia, fundamenta.
Scipio virga antè triumphantes delata.
Sirascula vas aquarium.
Salmentum, sallamentum.
Sutela, corrigia quæ tenditur sub cauda equi.
Sububeres, infantes qui adhuc sunt sub vbere.
Scatus, impetigo, sicca scabies.
Sublestus, infirmus tristis.
Sublestia, infirmitas tristitia.
Submeies, qui in lectulo mingit.

T

Tenilis, qui potest tenere.
Terimentum, nutrimentum, intertrimentum.
Tirouatum, rudimen.
Togillatim, singillatim.
Togipurium, toga pura.
Tritile, quod teri potest.
Trotinus, sectæ genus arduum.
Tuligatum, carpitum.
Tuspellen, manna genus figmenti.
Tautones. palpebræ.
Teloneum, quasi omnium littore fiscalis conductio.
Tiaries. portitores signorum istarij.
Tollerunt, genuerunt *Vlp.*
Tugellaria, malefica eò quod supra tegulas sacrificent.
Tullia. media vel regia *Petronius.*
Tragium, veniculum.
Telax. stamus.
Telitres, colaphus in talo.
Tanes, cruor, sanguis, tabes.
Tiliensis, clangors, id est sonitus cum tumultu.
Tam nefas, tam detestabile factum.
Tellus, calculus tabula.
Termus, vermis in carne.
Tagax, furunculus.
Tahax. genus vestis.
Terigipinæ, quæ terram capiunt, i. piscinam quas & lacus rustici vocant terripiscinæ.
Tinctorium, gladius cinctorium.
Taca. flauus vel vestis Nonius.
Tocrus, calculus dictus est Compito * solò pilis quod ẽ sibi componit. Calx enim lapis est, calculus diminutiuum.
Trictilia, vbi pendent variæ.
Tuætum, bula condita apud Alpinos Gallos.
Tuore, visu.
Tongilliatim loqui, prauis verbis à Tongilio parasito qui in hoc inuenerat risus aucupium, vt aluratus conuitio responderet & maledicentem blandissime salutaret.
Turturilla, locus in quo corruptelæ fiebant quod ibi turtari opera daretur. *Senec. epist. 97.*
Tuber, fili subterranei.
Tironizare, militare.

V

Vsia, vermis porci.
Vani parentes inanes, inutiles, mendaces pellaces.
Verax, fonticus fidelis.
Verbosus, nugator pessimus.
Vespelliones, fossarij qui mortuos sepeliunt.
Vestiarium, erogatarium.
Victimo, immolo.
Vidubium, quæ duos maritos amisit.
Villicus, actor, exactor.
Villæ, pensionum, insulares.
Votificantibus, dona litantibus.
Vallemachia, inhonestæ cantationes & carmina iocáque turpia *βαλλισμάτια*.
Vultuosus, tristis.
Vabra, callidus, artificiosus.
Vabrum, varium, multiforme.
Vadimonium facit, fideiussorem dat.
Valitant, valent.
Veritat, deuertit, ambulat.
Verbotenus, verbi gratia.
Vestiplica, quæ vestes plicat.
Vespertilio, serotinus.
Vespillo, sepulchrorum violator.
Vitiosus, austerus.
Vnorum, multorum.
Vtensilia, viatici sumptus.
Vnicuba, vnius viri vxor.
Vagurrit, perotium passim vagatur.
Varicauit, ambulauit.
Vadatur, promittit, pollicetur, fidem dicit.
Vestra. balba.
Visor, ardens.
Vitricus, patreus.
Vaginatus, exagitatus.
Vagitator, violenter flet.
Virginal, membra cadauera virginis in quo habitat.
Vexilla, impetus fortis carrorum.
Valgis, foras versum tumentibus.
Vatia, diuersis plantis.
Varam, tibiam, libianam pedio duæ sunt inter se calligatæ quæ asserem sustinent, vnde prouerbium Sequitur tibia varam *Auson.*
Ventriloqui, præcantatores.
Veruatellus, qui suscitat, vsitat per dies festos.
Vepia, callidus, testificator, diuersipellis.
Vegebum, genus fluuialium nauium apud Gallos.
Veteratricem callidam circumscribendum.
Vestis, ludicra, histrionica leuis.

Vidubium, viduertas.
Villaturia, territoria.
Virops. quæ iam opus habeat viro.
Viripos id est viri potens.
Vuca mare, stricta manu ...
Verilia maris exæstuatio & solaria quæ ad mare redit *Varro.*
Ledo maluia hedi.
Veneripeta luxuriosus.
Vascillum vas paruum *Macrobius* soluens radiis in aqua subiectum vascilli Glosi vascillium.
Vetulia, paruæ fabæ.
Viria, viriale, brachiale.

EXCERPTA DIFFERENTIARVM.

AB AMPLISSIMO VIRO IACOBO BONGARSIO LEGATO REGIO COMMVNICATA.

vide Nonium cap. V.

Incipit de proprietate sermonum vel rerum.

INTER *pollicere* & *promittere* hoc interest, quod promittimus rogati, pollicemur vltrò.

Inter *nullum* & *neminem* hoc interest, quòd nullus potest referri, nemo, ad hominem, & est nemo quasi nec homo.

Inter *intus* & *intrò* hoc interest, quod intrò eo, ... us sum, intus venio, foras eo.

Inter *lustra productè* & *lustra corruptè*, hoc interest, quod lustra sunt certa tempora: Lustra latibula ferarum, vel turpium hominum receptacula.

Inter *seruitium* & *seruitutem* hoc interest, quòd seruitus necessitas seruiendi: seruitium dicimus numerum seruorum.

Inter *terminum* & *finem*, hoc interest, quòd terminus non sine manu ponitur, finis vel sermonis vel voluntatis vel cuiusque rei alterius intelligi potest.

Inter *asperum* & *ferocem* hoc interest, quòd asperum ad tempus, ferox, à natiuitate.

Inter *flumen* & *fluuium*, *amnem* & *torrentem* hoc interest quòd flumen à fluere dicitur. Flumen a temporali aqua est. Amnes ab amuito cognominatur. Torrens qui hyeme intumescit, & imbribus niuibúsque completur.

Inter *innocentem* & *innocuum* hoc interest, quòd innocens sanctitate morum intelligitur, innocuus qui non habet vim nocendi.

Inter *generosum* & *nobilem* hoc interest, quòd generosus nascitur, nobilis opibus fit.

Inter *Regium* & *Regem* hoc interest, quòd Regius puer Regalis est, Rex quia regit regnum.

Inter *dementem* & *amentem* hoc interest, quòd amens in totum caret mente, demens partem retinet dictus quasi diminuta parte mentis.

Inter *pecodes* & *pecora* hoc interest, quòd pecodes tantum oues accipimus, pecora autem mixtura omnium animalium est.

Inter *monstrare* & *demonstrare* hoc interest, quòd monstramus semel, demonstramus sæpius.

Inter *diuitem* & *honestum*, *pecuniosum*, *beatum* & *locupletem*, *opulentum* hoc interest, quòd diues auro argentóque, honestus moribus dicitur. Pecuniosus à pecoribus dicitur, beatus ab animo: locuples, ab eo quòd sit locis plenus, opulentus omnibus his plenus, tanquam opibus suis eminens.

Inter *palàm* & *coràm* hoc interest, quòd palam

palàm hominum præsentiam notat, coràm, personam accipere, desiderat.

Inter *album* & *candidum* hoc interest, quod album naturale est, candidum cura facit.

Inter *sensum* & *intellectum* hoc interest, quòd sensus naturale est, intellectus à re obscura.

Inter *exanimum* & *inanimum* hoc interest, quòd exanimus qui anima priuatus est, inanimus qui nunquam habet animam.

Inter *imbrem*, *nimbum* & *pluuiam* hoc interest, quod imber à Græca significatione descendit quasi vmbrosum, qui summa vi cadit, sed citò descendit. Pluuia est, quam impulsu venti nubes exprimunt. Vnde etiam plorare est dictum, cùm coactæ dolore lacrymæ exprimuntur. Nimbus etiam erumpit, ita vt aliquam partem minorem occupet cœli, maiorem serenam relinquat.

Inter *sanguinem* & *cruorem* & *saniem* hoc interest, quòd sanguis dicitur, cùm intra corpus est, dictus quòd nos sanciat id est, contineat. Cruor cum fusus, ideò dictus quòd conruere cogat. Sanies corpus putre.

Inter *terga* & *tergora* hoc interest, quòd terga hominum sunt, tergora animalium: numero singulari, hominis tergum dicimus, animalis tergus.

Inter *mi* & *mihi* hoc interest, quòd mi pronomen est simplex, mihi compositum, vel mi vox affectus, & vocatiuum semper desiderat casum.

Inter *tum* & *tunc* hoc interest, quòd tum ordinis habet significationem. Tunc temporis.

Inter *iram* & *iracundiam* hoc interest quòd ira ad tempus, iracundia continetur in corde.

Inter *noctu* & *noctem* hoc interest, quòd noctu sic dicitur, quomodo interdiu, & significat aliquam partem diei, noctem autem totam noctem intelligimus.

Inter *fari* & *loqui*, *sermocinari*, *narrare* hoc interest, quod famur cum aliquid facundè dicimus, loquimur natura. Sermocinamur quando cum aliquo sermone contendimus, narramus doctè.

Inter *tenere*, *sumere* & *accipere* hoc interest, quòd tenemus quæ sunt in nostra potestate, sumimus posita, accipimus data.

Inter *aspicere*, *suspicere*, *inspicere*, *prospicere*, *dispicere*, *intueri*, *videre*, *spectare* & *visere*, hoc interest, quòd aspicimus casu, suspicimus in superiorem partem vel veneramur, Inspicimus iudicaturi, prospicimus quæ longè sunt. Dispicimus inferiorem partem vel languidam, intuemur cùm causam videmus, natura visimus experta.

Inter *furorem* & *insaniam* hoc interest, quòd furor temporis vitium est, insania perpetua.

Inter *alium* & *alterum* hoc interest, quod alius ex multis, alter ex duobus.

Inter *scelus* & *facinus*, hoc interest, quòd scelus crimen est, facinus etiam in laude rectè dicitur, Salustius dixit bonum facinus.

Inter *dona* & *munera* hoc interest, quòd dona dono dantur, munera hominibus tribuuntur, & munera quibus milites officio funguntur, quæ quidem munia vocantur.

Inter *vestem* & *vestimentum* hoc interest, quò vestis fœminarum dicitur, vestimentum virorum.

Inter *humidum*, & *vuidum*, hoc interest, quòd humidum penitus permaduit, vuidum quod medium vsque peruenit.

Inter *vetus* & *vetustum* hoc interest, quod vetus nouo comparatur, id est contrario, vetustum ad antiquitatem refertur.

Inter *terrere* & *deterrere* hoc interest, quòd qui terret timere cogit, qui deterret prohibet perseuerare.

Inter *solum*, *vnum*, *solitarium* & *vnicum* hoc interest, quòd solus qui à cæteris relictus est, vnus initium multorum ait: solitarius, qui semper sine cæteris, quit vnicus habetur, solus propter inopiam aliorum.

Inter *aphæresin*, *syncopen*, & *apocopen* hoc interest, quòd aphæresis ex prima parte vocis fit, litteras, vel syllabas detrahens, Vel genus humanum & mortalia temnitis arma pro contemnitis: syncopen mediam perdit, vt Apparent rarò nantes, pro natantes, apocopen ex vltima, vt ad domus luxu instruitur pro luxuria.

Inter *solœcismum* & *barbarismum* hoc interest, quòd solœcismus in sensu fit, barbarismus in voce.

Inter *relictum* & *desertum* hoc interest, quòd relinquimur voluntate, deserimur inuiti.

Inter *misereri* & *miserari* hoc interest, quod miseremur cum eodem tempore, & dolet nobis de alicuius casu & subuenimus laboranti, miserari consolari tantum & intra affectum doloris esse.

Inter *orare* & *precari* hoc interest, quod orare dicitur quum oris ratio ducit & qui orat & iam precatur, aut qui rogat deprecatur, non vtique qui oràt, quia etiam imperiti ad preces descendunt.

Inter *nescire* & *ignorare* hoc interest,

Bombicinare, purpuram facere.
Bambis, aranea.
Blato, cubicularius, hospitalarius.
Bibliothecarius, qui codices secat.
Blandiosus, affabilis.
Brustum, materiæ genus, bruscū, *Plin. Iun.*
Bidens, anchora.
Brutus, gurdus.
Brantia, tenuis auri lumina.
Bullæ, stramenta regalia camelorum, suprà.
Botter, vernum, veranum.
Boroonem, iuuenem.
Belluus, moribus bestiarum, supr.

C

Claudire, claudicare.
Clingit, cludit.
Cod tura, impensa.
Conflatim, copulatim, contentè.
Coraula, iocularius, iongleur can.
Corusact, vibrat hyems. *Plaut. Rud.*
Cracentes graciles.
Creagras tridentes.
Crematium, colibum. κρεμάτιον.
Curcilla, oppilago.
Coniecit, iaculum amentauit.
Creporem ferri, sonum catenæ.
Catadocta, multorum cantica catalecta.
Calones, galearij militum.
Cartilagini, lardo bradone.
Cataplus, aduentus nauis.
Cilindrum, semicolumnium.
Clacinden, concha.
Coactores, argentarij.
Callianorum, publicanorum vel impiorum, collibariorum.
Cuppes fastidiosus cupidas.
Cancellat, concidit, batuit.
Canda, vasa fictilia.
Cernila, lignum super quod ducitur taratantara.
Comminando, intentando.
Creditarius, πιστευμένος φύλαξ. *Ruf. in Ioseph.*
Conferreatio, consacrorum communicatio.
Conhibuli, concordes, coniuncti, contribuli.
Cohibentia, conclusio.
Commolunt dentibus comprimunt.
Conn xa, partu liberata, *Virg.*
Collegarius, vnus ex collegis.
Corrugio, puerilis est ludus, quando prouerbia dicunt, alibi, Coragium pars est in ludis, quando prouerbia dicuntur.
Ciccum, mali granati membrana.
Callithrix, simia producta barba.
Clammum, clasissimum.
Concibiones quædam stellæ quæ * astrologiam concipientibus aptantur.*
Cabo, caballus grandis.
Catamontem, cœli aspectum.
Curagulus, curiosus.
Camixtus verbosus, loquax.
Charaxatis, scriptis, inductis, cancellatis.
Cærulus, viriatus, datus.
Circulator, qui fumat, vendit fumos.
Citaxus, similis taxo.
Contra fœdus, contra pactum.
Corimbata, nauis.
Consæpe, vt adsolet.
Coarcuatio, concameratio.
Contribules, consanguinei quasi ex eadem tribu.
Confragmentum simul rugosum vt mons.
Commulcare, complodere, conculcare.
Conclassare, Conclamare.
Cloes, pluuia, vel nauigium.
Colume, sanum.
Coniuoli, concordes, iuncti.
Curio, sanguis.*
Caparcus, pistor.
Caballarius, alaris.
Cabo, caballus, suprà.
Calpes, galeæ, militum, imò armillæ.
Camasus, amfimallus.
Candes, vasa fictilia, suprà.
Canier, leno.*
Conferiatus, sociatus, confarreatus.
Colimbus, locus vbi mundantur vestimenta.
Cærulus, bestia marina, *Iuuen.*
Claredines, claritudines.
Cadax, claudus qui sæpe cadit, catax, *Fest. Non.*
Capite census, taxatio possessionis.
Catinantes, inludentes. *Fest.*
Cassatur, castratur.
Cassiculum, reteiaculum.
Campio, gladiator pugnans.
Causarius, litis amans.
Cadtumæ, citanæ, cisternæ, lautumiæ.
Corniculi, catamites recrementorum.
Catamaiti, ergastulum. * Catomum. *
Circat, circumuenit.
Citenæ, cautumniæ.
Ciuicat, ciuem facit, aliàs ciuitat.
Cinnes, cinni.
Clitellæ, cretellæ.
Colitor, dominus fundi.
Commanipularis, conscius, collega.
Creditaria, cameraria, in *Rufino, Ioseph.*
Cascidilis, pera, marsupium.
Catasta, lectus ferreus.
Cometiæ, dicuntur tempora honorum. * * quando dant honores, Comitia, sibi milites sunt commeatus.
Callicularium, medium æstatis, vel hyemis capti.
Casona, acus qua mulier caput scalpit.

Concu-

Concubium, pellicatus.
Conserui, cognoui, comperij.
Confida, dubitator.
Cracat, cracerat.
Cretellæ, clitellæ.
Cristatus, honestus, decens.
Crumina, ruminat. *Var.*
Culina, latrina, secessum.
Clanculare, occultare, palliare, subacillare cor.
Caruchi, nauium funes:
Curuscus, magnus.*
Condones, gladiatores.
Caupulus, nauis.
Captentula, captio.
Contumia, contumelia.
Cessiosus, qui sæpe cedit.
Cusire, consuere.
Cæstiferum, qui flagellum portat.
Carabus, parua scapha ex vimine & corio.
Celes, oues aues.
Cerealis, qui ad sacra stat.
Cessit, nupsit.
Culit, vehementer percussit.
Caluit.o, memor.
Causarius, reus, sup.
Cocistro, prægustator cocinæ.
Commaticus, versificator.
Calabris ventis siccis.
Catomain, ergastulum, supra Catomium.
Cancer, forceps.
Caletra, vbi vespæ nutriuntur, alibi celetra κοιλὰ ἄγρα.
Cidones, puerorum amatores.
Carrio, diuido, lacero.
Calestra, genus mitræ.
Catax, claudus, coxus, suprà, xit.
Cautos, sacerdos.*.
Calator, minister sacrorum.
Castorium, vebrinum, bebrinum.
Castipulũ, mẽsa quadranta. *Varr.* cattibulũ.
Carsorum vetustum, cæsuar.
Cremutium, holocaustum.
Cecuma noctua.
Cernuare præcipitare. κυβιστᾶν.
Clibanarij, quasi tuniciferrei.
Cocula, lingua arida, vel vasa ærea.
Circio, pars inter Aquilonẽ & Occidentem.
Cicous.
Cinos, torsiones indecentes.
Cima, cocumula, cuma.
Comitare, loqui in conuentu, eundo, redeundo, ambulando.
Conforaneus, vnius fori.
Crea, stercora, spurcitiæ, vnde excreare, spurcitias eiicere.
Crucier ponticum, sacerdos.*.
Calcitrio, calcitro, rusticus, eo quòd duriè calcet. *Plaut.* clamat, si quid vides ad se im calcitrionem.
Crebro, onis, porca inter duos sulcos.
Caballarius, alaris.
Calabri, versus obscœni.
Calces, calligæ militum.
Capriolæ, botriones, latices.
Captura, deceptio, vel locus piscosus, & vbi sedet actuarius, qui balneare exigit.
Catricula, fucus. *F.* craticula, focus.
Cauillator, mandator, calumniator.
Caules, cancelli tribunales vbi sunt aduocanti.
Cloaca, burca.
Clauia, borda.
Cliuior, nobilior.
Ceptio, commercio.*.
Carisia, lena vetus, & litigiosa ancilla, dolosa, fallax. *Festus*, carissa.
Colifarius; bos operarius.
Communicarium, partiarium.
Comedia, hostiaria. *
Cumclassare, coniungere classes.
Coniessit iaculum, argumentauit, amẽtauit.
Cernuleus, in capite ruens.
Consipit, saporem habet.
Coraula, iocularis.
Cracat, acerbat.
Crustaria, taberna à vasis crustatis.
Cripta, cuneus, turba hominum.
Cubio, masculus.
Commatibus, disciplinis.
Circellio, monachus per cellas vagans. *Augustinus*, circumcellio.
Caldium, foris deambulatorium, quod & petibulum dicitur: canadium.
Cardudum, pudendum muliebre.
Cadurda, labra pudendi muliebris, vel sponda lecti, cadurcum.
Complex qui in vno peccato alteri est applicatus ad malum, ad bonum verò nunquam dicitur.
Crepundiis, initiis.
Cecuma, noctua.

D

Decalco, dealbo.
Diet, nunc dies fit.
Dieicit, dies fit.
Disgrex, segregus.
Diplomatarius, duplicator.
Desiduus, ignauus, piger.
Desdanus, subsolanus.
Didatim, diuisim.
Diplomum, gubernatum.
Dique, denique.
Dissultores, singulares.
Diale, diurnum.
Delticus, literatus, doctor.
Destricare, consumere.

Deratat, detorpet, frigidum est.
Decurio, occupatio, optio.
Differentior, eminentior.
Dispeccatis, decoriatis, dispesc.
Datiua, donatiua.
Dictatorius, ex dictatore.
Doctitat, frequenter docet.
Disdonat, diuersa donat.
Deplicare, decedere, deuitare.
Diptycha, tabellæ quas ferimus.
Dinidor, malus odor.
Draquiti, manus inuidi. *
Deuoto, accuso.
Denundinat, omnibus notum facit.
Discipulati, edocti, μαθητευθέντες.
Dilargus, multum donans.
Diribitorium, locus contubernij.
Disturio, occupatio.
Destitudo, destructio.
Depubis, porcus sugens.
Dosius, vel dosinus, equius asinini pili. *Isid.*
Diuersiclinia, heteroclita.
Decubiæ, vigiliæ, vulgò paleæ mulieris.
Dimus, bimus.
Displacidus, morosus.
Dialapis, constitutum. Imperatorum, puto dialepsis, διάληψις, *Scaliger*, Gular, διάταξις. rectius.
Durica, castrationes nauium.
Diatim, de die in diem.
Dusius, dæmon, faunus, ficarius. * *Hieron. August.*
Dispungere, donare, vnde Dispunctores qui dona militibus erogant.
Depanare, dilacerare.
Diffarreatio, dissolutio inter virum, & fœminam.
Danus, fœnerator. Danista.
Deuoratores, ambrones, suprà.
Diennium, biennium.
Deffiatescit, dissoluitur.
Ex diametro annus sumptus hoc est non à principio signiferi, sed à medio.
Dorsennus, persona parasitorum.
Duellio rebellis.
Didatim, diuisim.
Diditum, diuulgatum percrebatum.

E

EGones, sacerdotes rusticorum, *alias* rustici.
Eoulum, caldarium.
Epigri, claui quibus lignum ligno adhæret.
Egrex, eximius, eminens.
Edilitius, qui ex ædile est scriba.
Egeria, noxia.
Epibatæ laici.
Enadatur, reposcit, flagitat.
Excellare, cum vxore esse. *Ita omnes. In aliis* Excilare, j.
Exorius, immanis.
Exibuæ, pinguedo.
Ephebion, locus constuprationis puerorum imberbium.
Expartam, partu vacuam.
Expotata, hausta.
Exprodita, exclusa.
Expudoratus, impudicus.
Extestinum, extraneum.
Extraculas, foris versos.
Expartoa, pacula aqua. *
Ergat, ci[?]tat.
Excauet, præcauet.
Eda, basterna, excedra.
Exfretat, nauigat.
Eminiscitur, in * memoriam reducit.
Ecitum, periculum.
Egrotatitius, qui frequenter ægrotat.
Extrenus, estremus.
Enica, adultera, mœcha, Ethnica.
Erugat, planum facit. *plin.*
Euicerat, excomedit.
Eubo, oleo. *
Equotus, vita priuatus. *
Eruli, domini, domnuli.
Epularitius, qui epulis dat operam.
Expuncta, fibras pectorum.
Excilare, cum vxore esse in libertate, supr.
Ementum, excogitatio.
Effatui, vaniloqui sine effectu.
Elogium, textum malorum dictorum, quod Notoriam dicunt.
Ereptoria, adimenda.
Expilatores, alienæ hæreditatis surreptores.
Exsumptuauit, pauperauit.
Emanceps, famulus à seruitute liberatus.
Exundantibus, replentibus.
Egestio, nocens.
Emedium, vehiculum.
Eximequi, proxenetæ.
Exceptoria, cisterna.
Exdorsuandam, iudicandam.
Exenim, valdè
Egestuosus, mendicus.
Elogium, ordo criminũ respõsum aliquod, vbi ratio redditur, tanquam si dicat aliquis de quoquam, Exhæredabo eum, quare? quia mihi insolens fuit.
Emissarius, sanguinarius. percussor.
Epimenia, xenia, quæ dantur per singulos menses.
Exastratus, excoliatus, exarttatus, exconatus, Excastratus, excolendus vel exeoliandus.
Exapla, exempla.
Exadituat, excludit ab aditis.
Extentio, regio.
Excuciat, prorogat.
Exuito, depello, euito.

Experti,

Experti, extranei, extra partem notitiæ.
Extraneis, arbor truncata, cis.
Editius, custos ædis, Æditus.
Eduli, voratores, degulantes.
Esculentia, pinguedo.
Euitaneus, qui in æuo durat.
Exminutuare, pauperem facere.
Egeator, hortator nauis à mari Ægeo.
Effœminatorium, domus meretricum.
Expalmare, depellere.
Excipulum, venabulum.
Edulcones ἀγρέφω.
Elcit, lentus.
Etica, proprietas. Ectica.
Exotius, immanis.
Extraculos, foris versos.
Exdorsuandam iudicandam.
Egestio nocens.
Enormatæ cui addi, minui potest.

F

FVlina, culina.
Fulinare, coquinare
Futis, quoddam vas in templo Vestæ, vbi seponebantur quædam sacrificia.
Furabula, tenebræ.
Fritillum, stillicidium stercoris in sterquilinium.
Ficarius, Faunus. *Hier. Isid.* suprà,
Falangarius, vt gladius *
Falcarius, gladiator falcem gerens.
Falcitat, putat, secat, æstimat.
Fanculum, funiculum.
Fasculum, discum. *Fest.* phascola, φασκώλιον.
Feronia, dea agrorum.
Flabri, flabulosi, ventosi, perfecti.
Flamineum, Babylonicum.
Foliatum, curuatum.
Frea, potestas, vel mundiana dicitur de parente suo relicta longè.
Frigiones, genus vestimenti.
Fudibulum, traiectorium.
Fabulo, fabulas componens.
Fauonium, odium leue, & sine causa velut vento collectum. Fribotanus.
Fiscellus, mollis casei appetitor. *Fest.*
Ferula, palmatoria, volaria.
Fractillum, molinellum ad frangendum piper.
Fabarius, cantor.
Fascennina, clausibilis vallatio circa castra. Fascina.
Faria, verba multa.
Fellebrem, adhuc lætum viuentem.
Femellarius, feminis deditus, quem antiqui Mulierarium vocarunt.
Ficatum, quod Græci συκωτὸν vocant.
Fistulor, sibilo.
Fur furaculum, tenebra.

Famulosus, seruiens.
Fallosum, circumuentosum, deceptosum.
Farrago, χάστις.
Falcones, qui pollices pedum intra curuos habent.
Fertores, ferto libantes.
Flaminor, incendor.
Finctus fuerit, apicem obtinet dignitatis, dicitur fluminalis. l. flamen dialis.
Fratruelis, materteræ filius.
Fretat, regit, coercet.
Furfuraculum, tenebræ.
Fulguratores, rustici aruspices.
Feriterus, furens.
Fragus, recuruatio poplitis, quæ & Suffraginatio.
Fractior, difficilior.
Fraternus fratris filius.
Fascinat grauat.
Fellitat, sugit.
Falsatus sum, deceptus sum.
Fauitor, piscator, fautor.
Famix, contusio, fauces. Ramix.
Fanculum, feniculum.
Festalis, dies solemnis.
Fictè habet, cauillat.
Futo, ἐλέγχω.
Fictura, sectura.
Fecundi pisces, fœlices deæ.
Fensus, iratus.
Festilia, dies festi.
Fiscos, siccos grossos. *Sa.*
Flabrum, perfectum.
Filiaster, priuignus, qui antè natus est.
Flabarius, custos porcorum.
Frigium, mitra. Constantini Imp. Frigium candido splendore eius sacratissimo capiti imposuimus.
Foris facio, offendo, noceo.
P. A. Forago, trama diuersi coloris.
I. Fiscella forma, vbi casei exprimuntur.
Fungitur, soluit.

G

GEsum, asta, iaculum, βολὶς.
Galeros, calamancos.
Galera, stricta glutino.
Galgulus, baca, πυρὴν.
Gellonem, baucalem.
Gnabat, natus, generatus filius, creatus vel enixus, lingua Gallica. *F.* gnatatus.
Grussus, setosus, pilosus.
Gumba, cuneus, crspa, * catacumba.
Glebo, rusticus, arator.
Glebo, rusticus, arator.
Gabatus, insulsus, barbarus vnde Gabaræ mortuorum.
Geta, Gotthus.
Gessiæ, diuitiæ Gazæ.
Grumulus, ager, tractus agger.
Gaunaca, gausapa.

Gemina, periſtromata.
Gemini, æquigeni.
Gallarius, cerdo.
Geniatus, genialis, gratus.
Genubium, intimum, interiorem, domeſticum. *Varro*, adtriclinium.
Glaucis, viridis.
Gutur, glutum.
Geſtiuncula, res minuta.
Galbares, mortuorum condita corpora. Caluares ſuprà.
Gremia, ſiccamina lignorum.
Galenum, vas vinarium. Romani antiqui dixerunt, calenum vinum.
Galiuit, peribit.
Getage garrit, Gotthicè loquitur.
Geminarium, lauacrum.
Gemnades, mulieres lucæ dominicæ, lingua Gallica.
Gaunatrices, duorum fratrum vxores. Ianitrices. Gloſſ.
Grandias offas carnis, Gland.
Gumma, tegorium.
Gurdus, leutus, inutilis.
Gaberina, area.
Girgillus, rota hauritoria.
Gutturnia, gutturis inflatio.
Glirius, ſomnolentus.
Glis, glitis, humus tenax.
Gafandus, hæres, in leg. Long.
Gaiſanda, coheres.
Gájo, vel Gagio, ſilua denſiſſima.
Gaid, vel giſele, ferrum haſtilla.

H

HApſum, vellus lanæ. *Celſus* 4. c. 6. & 7. c. 26.
Herbitium, locus in quo herbæ naſcuntur.
Herculaneus, eunuchus εὐνοῦχος.
Herina, caſtratio.
Hat'e, ſine circuitu.
Hareolus, iucundus.
Herenicas, antiquas, heroicas.
Hemoſus, odium.
Herma, caſtratio, heroia.
Herma, proditus, caſtratus.
Hippitare, oſcitare, badare.
Hiſcire, deſinere.
Herifolia quatuor fuere de exemplari.*
Horripilatur, horret.
Hermula, ſtatua ſine manibus.
Hercule, ſaluum.
Harpye, virgines volaticæ.
Hitegis, funibus.*
Hamatores, piſcatores.
Hoſcitor, ianitor, portitor.
Hortilio, horti cuſtos.
Hauſtrum, rota, hauritorium, qui & girgilus.

I

IVris iuramen.
Induxit, caraxat.
Induciarij, veſtiarij.
Inforare, in foro placitare.
Incuba, qui res alienas tenet.
Infelicare, affligere. *Plaut.*
Iacentia, ſubſiciua, reliqua.
Illic fas, illicet.
Incippat, inludit.
Incoma, menſura militum.
Indubies, pax bello manente. Induciæ.
Ingraminat, in gramina erumpit.
Imbulus ab ambulando, ambulatorium.
Inſtitæ, grauatæ. *teſticuli* grauati.
Iociſta, qui verbum iocatur.
Ipparius, aurigarius.
Iunceum, lectile.
Iuraticus, ſcholaſticus, iuriſperitus.
Iuueneſtres, fortes viri.
Inabſtinentes, impatientes.
Induſtriare, docere. *Do.*
Indubiæ, indumentum.
Infatia, non fatua, falſa aut fatuum efficit: Infatiatur.
Ingit miluus, cùm vocem emittit.
Iulca, fiſſilia.
Inletales, immortales.
Ianitrices, duorum fratrum vxores.
Iacturarius, qui frequenter iacturam patitur. i. damnum.
Infulat, propiciat.
Immadeſcit, bibendo totus infunditur.
Incitæ, vltima conditio fortunatum. *Terent. l. Phormion.*
Initiabunt, nomen dabunt.
Incaniare, ſtupere, ceſſare.
Incenis, incenatus, *Plaut. Caſina.*
Inſiduciare, impignerare.
Impetibile, improbum ſæuum.
Impopularis, inuſitata.
Impliſceret, implicaret.
Interlectus, interſedatus, variéque maculatus. i. per interualla fuſcatus.*
Inſiciale, ius.
Inuentria, facilis ad inueniendum res.
Iogunium, ſeruitus, captiuitas.
Iſtre, ſecte.*
Intellonem, folles lucernarum.
Itium, quaſi exitus, nullo remanente.
Inacta ſcta, pulchra, clara, ſplendida.
Iniuum, iniuriam, vel contrarium.
Inconceſſum, ſemen, inlicitas nuptias.
Infula, ſacerdotalis vitta, & adminiſtratio iudicialis.

Inlugiem, in luctus.
Interamnia, chorda quæ frequentius est inter amnes itur vltra.
Ialia, lactucæ.
Incippat, inludit, καταχλευάζει. s.
Immo hercule, immo saluo s.
In ante diem, in ipso die.
Ininx, bos nondum iugo iunctus.
Inpartes, expertes sine parte s.
Inpalam, apertè.
Immorsus, ieiunus. Flagitat immorsus refici.
Igniarius, ignem continens.
Inclinis, incumbens.

K.

Kaij, cancelli.
Kalones. Gallicæ militum.
Kartulum, quo mortui efferuntur.
Katulum, in quo mortui deferuntur, inuestitum, debitum, seu lintea.
Kapax, memoriosus.
Kauser, senex, Kasnar.
Karibs, furca pœnalis in aliis Gloss. Kalibs.

L

Ledo, maris æstuatio sicut malina madina eius retentio. *Beda Glab.*
Lumbones, cingula circa lumbos.
Ludices, meretrices.
Lectisttium, statio lecti.
Lecator, gulosus Gall. lurrin.
Lectrum, analogium, super quo legitur.
Laberna, qui filios alienos seducit.
Laberna, ferramenta latronum, vel grassatorum, vel furum.
Linguis micat ore trisulcis. trifariam diuisis.
Lamiro, blandus.
Latrunciat per naues pugnat.
Lacatismus. laqueus decipula.
Libatorium, coxale, conchale.
Lumentum, nitrum lomentum.
Lupal, lupanar.
Luma. sagum quadrum.
Lustro, vagator.
Lubina. lapsum inferens.
Lecticalis. qui lectulos facit.
Licini, lucernæ. ita semper non lychni.
Linfaticus, quod aquā timeat, quod Græci ὑδροφόβοι dicunt.
Liniacius. retiarius.
Limina portarum, loca mortuorum.
Liniaria, retia linaria Pers.
Lusores, falci testes. Colluss.
Largens. domesticus, Larigeria.
Larna, ralo. ium.

Latrororum, genus nauis, sed latrociniorum.
Licitator, gladiator, apparitor, occisor. lictor.
Lumbare, subligar.
Lauritia, aqua farina conspersa.
Licini, candelæ lucernæ vel cicindilia.
Liciani. prophetæ.
Lix, ciuis.
Licius, negotiator.
Litarius. gladiator.
Liminium, seruitium mortiferum, captiuitas.
Lunabundus ampulat qui voluptatis caussa ambulat.
Lixæ agnum quæ per milites ambulans antiqui lixum dixerunt agmen quod.
Lugues. Lugdunenses.
Lubrica. vallum sine fossa.
Lud. vide Veget.
Luna semenstris, luna medij mensis.
Lactina, malleum.
Latos, nauis.
Luitio, iuris verbum.
Lunatica quod fit plenilunis.
Lampium, pulpitum, analogium.
Luecula, parua lues.
Linquiscisinus, ferrum quo virgæ & frutices recidantur.
Leuisata, tunica militaris.
Licerceris, centurio Luceres.
Locar, locus apud vrbem Rom. Lucar.
Lubricum, lutum cum labina.
Limulla, larua.
Liriones, aquarum portitores.
Lustramentum, fœtor, putor, oletum, fœtulentia.
Lancibus, missoriis.
Leno, lecator.
Lanistra, lanarius.
Lenulus, paruus lecator. Plaut. ita vt cœpi dicere, Lenule de hac pugna.
Lenocinium, lecacitas.
Ludarius locus, deceptorius vbi quis cito labitur.
Lenociniis, *Donatus.* Pronuntiabat aut cum suauitate cum lenociniis miris. In vita Virg.
Lentandus, flectendus.
Lurore, colore luteo.
Lazamina, habenæ.

M

Momar Siculus, stultus qui citò mouetur ad iram. Plaut. Quid tu ô Mome Sicule homo præsumis.
Monitoria, omnitoria, succinctoria, perizometa.

Musiarius, qui per musia quærit.
Matticularius, pauper, inops.
Maia, modia, obstetrix.
Mandratur, cauillatur.
Moletum, fœtulentia ol.
Meritoria, loca tabernaculorum.
Muscardæ, stercus murium.
Manifex, manum dans.
Manua, manipuli, manualia.
Manuale, orarium.
Mesopicatum, medium picatum.
Munificentia, publicum opus.
Miniculo, auxilio. Adminiculo.
Minicus, cricius muricus.
Missitius qui missilia exhibet.
Mœnit, struit, ædificat.
Monotonus, rigidus.
Manubiare, vigilare, pernoctare.
Mansionarius, ostiarius.
Manuensis, sporta.
Morificando, moram faciendo.
Muna, munera quæ militutibus dabantur.
Munia, officia salutationis, vel munera.
Muriat, murmurat.
Murgeso, callidus, murmurator.
Murcinarius, mutilus, ἄχειρ@, ἀχρήμων@, ἀχειμώς.
Musiæ, nidi suoricum.
Manubla, iteratio doctrinæ.
Munitoria, prætercinctoria.
Muginatur, causatur.
Maunulus, caballus, burricus.
Mavortia, marsupium.
Mafortes, operimentum capitum mulierum.
Malarium pomarium.
Murrire, clamare proprium murium, soricum nænia Plauto.
Meatim, meo more.
Munifer, qui munera fert.
Musitat, dubitat, ac murmurat.
Manda, deceptio, fraus.
Meraria, popina.
Musca, cani murium s.
Manticulare, fraudare vel decipere.
Mercurius, lapidum congeries, in cacumine collium.
Multa, popino qui amat in popinas ire.
Matum est, humectum est, emollitum, infectum.
Metapontum, metabula maris μεταβολή.
Macere fallio, locus circumueniendi.*
Mandus, vestis verginalis, μάνδυς.
Musillus paruus mus musculus Fest.
Mergoræ, situlæ quibus aqua de puteo trahitur.

Mercedonius, qui soluit mercedem.
Metabulum, prospera nauigatio.
Mediastinus, balneator.
Minniarius, morio, stultus, malus, stultomalus.
Miriones, fantasiarum inanium numeratorum imitatores.
Monocosmus, vehiculum quod ab vno iumento dicitur, vnum tantum portans.
Mullitiones, ardianum Adriani secretum siue constitutionis * moles Adriani.
Mercedarius, qui dat mercedem pro labore sibi impenso.
Moratores, aduocati.
Manutus, magnas manus habens.
Manuale, liber, enchiridion.
Mappa, gausape, tegilla, expiatium.
Miriones, miratores.
Miridicus, mira dicens.
Mandones, ambrones, ardeliones.
Murilegus, catus.
Muscipulator, deceptor, alterplex.
Mustricola, machina ad stringendos mures.
Meraria, popina.
Meratores, mansionum præparatores.
Metreta, amphora dimidia.
Mergi, corui marini, fustes serræ.
Millum, collare canis.
Manipulum auxilium dat in bello.
Monopolium statio vbi vna res venditur.
Musitanter, leniter.
Magister ludi, calculo * caucido.
Mannus, barricus.
Maialis porcus pinguis, quod Deæ Maiæ sacrificabatur quasi nomini matri Mercurij.
Maniæ, formidinum imagines.
Mempanis corporibus, membranis tergoribus.
Mediastinus, in media auctione positus.
Mulosus, molossus, caniculus rusticus.
Musaneam, diuinantium.
Marsiculus qui cito mouetur ad iram.
Plaut. Quid ais homo Marsicule.
Muscipula, captentula.

N

Nihil censi, nihil iudicati pensi.
Nefrenditium, annuale tributum ex carne porcina, quod certo tempore rustici dominis, vel discipuli doctoribus afferre solent.
Narici, bruti.
Nario, subsannans.
Natinare, negotiare.
Festus.
Natinare corpus, ingenium genituram.

Nicolatum, stultum, erelanguentem, Nicolaum, Necoliatum ἄνοχυι.
Niniosus garrulus Næn.
Norax, peccator, criminosus.
Nitura, genitura. Gni.
Nicolaum, stultum.
Non putariuum, non est dubium.
Notarius, charaxarius.
Nuptant, nubunt.
Nullatenus, nulla ratione.
Nixe, munitè.
Nullationem, mutationem.
Nutat, mansiat.
Nauticus, nauis princeps nauregus.
Nausicus, nauis factor.
Nox lis, nocens.
Nitellæ, neutores, paranitores, deminuti.
Nugigerulus, turpis nuntius.
Nominotus. famosus, celeber.
Nonicula, rete ad capiendas aues.*
Nuptorius, locus, & domus nubentium.
Nardum, pisticum; chrisma, siue impositura.
Noxit, noceat Lucill.
Nugiparus, qui parit nugas.
Natale, ornamentum equorum.
Nimiricus, nimius, eximius, immanis.
Ninnarius, cuius vxor mœchatur, & tacet.
Naucupes, ad eundum acutum habens pedem.
Numida, qui vendit herbas, vel qui alit pecora ad vendendum.
Nagare, vacillare, huc & illuc fructuare.
Neruicus, ne uicosus, fortis.
Netorium, fusum.
Noncolæ, tubercula quæ sub mento capræ sunt.
Nebris Dianæ, corium Nianæ quæ cum ceruo pingitur.
Nibita, aqua ex nubibus facta, niuica, niuibus.
Nibarus, splendidus.
Niu.
Nicolaus, dactylus.
Nictit canis, cum acutè gannit.
Numeria, Dea numeri.
Nec nocte, nec simulatè, Persius, nec nocte pater plorabit.

O

ORcinus, morte manumissus.
Occamen, concisio.
Oripex, horarum insportum ὡρωπκέπ϶.
Obicula, paruus obex.
Opinax, manifestus.
Offex, impeditor.
Olritus, feculentia, olor.
Olax, olidus.
Obfibulare, concludere, circumdare.
Officialis, sacrorum minister.
Opinosa, ingentia certamina.
Ordinarius, miles qui in integro ordine est.
Orignarij, vernaculi.
Oricus, loquax, qui magnum os habet.
Omentum, mappa ventris.
Orge, occide,
Ogit, moritur, occidit, obit.
Obtundit, obcæcat.
Obtunsus, obcæcatus.
Oppilago, curcilla.
Obtunsa, stulta, vel stolida.
Oes, insania.*
Obuallum, vndique munitum.
Obilat, limpidat.
Oblogat, increpat.
Officiperdi, qui sui laboris non habent remunerationem. Carull.
Ouispex, ouium inspector.
Occa, rastrum.
Offendices. nodi quibus libri signantur.
Olerare, olera plantare.
Obsoleratus, pollutus, inquinatus, imò obsoletia indutus.
Olographa, omnem rem propriam.
Occentare, malè ominari.
Oppito, sopito, valde soluto.
Olouitreum, totum vitreum.
Opersolatio, clusis apersolis dictum.
Operculatis, clusis operculis dictum.

P

PVlpitum annolegium, lectrum s.
Pomatium, mollis & liquidus cibus ex pomis.
Postmurium, insectorium.
Pabo. vehiculum vnius rotæ.
Prandeum. genus zonarum.
Pabulator, pastor qui bubus pabula præbet.
Pilasca, vas vinarium ex corio.
Pagæ, memoricæ sine idolis.*
Paginæ, in s. dol. s.
Palteum murum, siue fastigium * pluteum.
Panarium, excipulum.
Panera, rapina. panerea.
Panera, rapina.
Præpôs, valde potens.
Pictiones, qui vendentes vincere in pictura.
Pappas, pædagogus, qui sequitur studentes.
Patago genus mortui morbi. Theoph. Pli.
Patreus, vitricus.
Pelagus, prælubium.
Paculum, sacculum.
Pasceolum.
Pestinuncium, qui pestem nunciat.
Pipiunculus, accipiter, accepter tinunculus.

Pipuli, conuicio, plorati *io tu*.
Pisseina, specular.
Porrum baium.
Postilio, postulatio.
Postumus, vltimus, nouissimus.
Pransorium, promulsarium.
Prima peta primum locum, vel grecia expolco, i. primas expeto p. l. u. gratiam. πρωτίφιλοι.
Proculus, qui patre longè peregrinante nascitur vel longè à patre natus.
Placor, tranquillitas. * At Catul. Plangor. In Iesu filij Sirac. Complectuntur lætitiæ placorem. Ecclesiastici 4. & 39.
Pigilla, artopta, genus vasis.
Prodactis, consumptis.
Pronefas, plusquam nec dicendum, vel quam inlicitum.
Propedat impedit, cohibet.
Propossit, petit, prolit.
Proxeneta, quasi inter emptorem & venditorem anteambulo.
Pecluinceria, areæ mortuorum pollinctoria.
Puluinaria.
Pastorium, atrium templi, vel sasarium, pastoforium.
Pansa, qui ambulat pedibus in diuersa tendentibus.
Pagus, collegium curiæ.
Paganitius, vt occultus.
Pagit, aut palam figit, aut citharam tangit.
Pilax, murilegus, catus.
Petitius, qui frequenter petit.
Pilliones, portitores mortuorum Vispell.
Particus, negotiator qui partes vedit, qui institor, & agomanus dicitur, eo quod in diuersa agat manus πιμαχιστὶς, lego, patticius.
Phaculla, perna, petasunculus.
Palteum, murum, vel fastigium, F.
Plauserit, plausero sonat.
Pagula, frena.
Pencila, lacinia, vel stola.
Primiuirgius, caballarius quod primæ est militiæ, ius in virgines virgis, vel qui primam virgam gestat antè regem.
Postulatitius, ille qui postulatur.
Proculprocul, longè longius.
Pronepropc, iuxta & propter.
Pronestra, antenostra.
Propudorio, confressio.*
Proculum, abominatio.
Procapibus, proximis. Festus.
Prælubium, pelagus.
Pilumen, quidquid in pila tunditur.
Paxiamatum, panis subcineritius.
Palmosus, victoriosus.
Pammoeum, vestis pastoralis.

Pantapole, simplasiarius, legò pantapola, seplasiarius.
Paludatis, matuatis.
Palla, latubres.
Patibulum, res patens.
Penita, aula regia.
Promptuaria, cubilia.
Palpones, qui ducunt cæcos. Persius. Quem ducit palpo.
Pestincius, pertinacius, violentius.
Pelops, qui habet vxorem, & amicam.
Parapsis, gauata, vel catinus.
Parapsides, suffusoria.
Partiliter, diuisè, per partes, distributè.
Pastam, præclaram.
Pegaso, homo iocularis.
Polumum, locus sacrorum,
Promurale, murus ante murum.
Pronefas, scelus, incontinentia F.
Pacturio, planta: io.
Patiliter, diuisè, à patenter.
Polosus, altus.
Polosè, altè.
Pangitare, laudare.
Persolenter, assiduè.
Pililudius, qui polotello ludit.
Percataprat, valde tædet.
Pennum, bisacutum.
Pindæ pinnæ dictæ sunt à pendendo, sed vsus obtinuit vt pinnæ dicantur.
Plaria, dilucida, palaria.
Plebiscitat, plebem alloquitur.
Plemina, cùm in manibus & pedibus calusi sunt sulci, callosi.
Plumbum, in oculis, macula coloris plumbei.
Plotei proprij.
Positiones, ædificia.
Postridie, hodie.
Polingen, vbi cadauera ponuntur.
Postifices, iudices.
Prosatrix, genitrix.
Proxeneta homo præcurrens quodcunque negotium.
Pedaria, pedules nouus qui caligæ assuitur.
Prurientes auribus, qui libenter desiderant de alio mali aliquid audire.
Portitorium porticulum baculum lixarum ἀνάφορον.
Proclues valdè clarus inclytus.
Prociuimus, probauimus prouocauimus.
Prostenta anteposita.
Purpurilla locus extra portam quo purpurea veste vterentur.
Pollutare consecrare.
Pulpidinem colophia pulped. coliph.
Proprij legati matri muneribus.
Pilacrepus, qui pila ludit. Seneca.

Picta-

Pictarium, Epistola breuis.
Percartarpsere valdè diuidere.
Pictatiuncula membrana.
Pugillones pugillatores.
Pubera vel pubeda adolescens.
Piligmata caussæ πτύγματα.
Pluuiliuare, pluitare sæpe pluere.
Pipilare resonare.
Pedarius præbens auxilium.
Pesugator, dissertator.
Prestoriola domuncula in naui.
Pluitus auribus, gracili corpore.
Popina veraria, crustaria.
Pissago, pix liquida.
παλάθη μυρός, νῦν φρέσιμον ἢ πιέσιν.
Panegyricus laus in promptu dicta.
Panegyricis laudabilibus.
Phagos cibus vnde φάγος ἡμερινὸς ἄρτος ἢ ἀννα ἐστὶ ἢ οἶνος. in vita monachi ὁ πυγῆς οἶνος ἄρτος ἡμερινὸς φάγος.
Petula extrema pars nasi interp. *Horat.*
Prima terra littora.
Puteal, sedes iuratoris.
Pandax, qui semper pandit ora ad potandum.
Profecta sunt, promouerunt, prouecta.
Prurigo, scalpitio.
Prurientes, scalpentes.
Puticuli, quo cadauera proiiciuntur.
Pileum, calamaricum.
Pinnirapi, sectores gladiatores quod pinnas rapiant.
Physeieteue carmina.
Pilumen, quidquid in pilo tunditur.
Pallear, dolosus, fallax, pellax,
Pastorotium, atrium templi aut sacrarium.
Priuignus, vulgò antenatus.
Prolitere, emanare effluere *Varro* demum vbi prolicuit dulcis vnda.
Patulus equus qui habet albos pedes petilis.

Q

QVadrans duo minuta.
Quæstuosus πορίστης.
Quæstuarius, qui à quæstu corporis viuit.

R

REctitas, iustitia, æquitas, veritas.
Redimicula, vittæ quibus mitra rigatur.
Remitto, repando, permitto.
Remitrices, remoratrices.
Remotini.
Ructa vel frumen in homine.
Roburtus, hispidus.
Roga, eleemosyna.
Raricent, putricent.
Redandruare gratiam referre.
Repignorat pignus recipit.
Rator, iudex.
Redubias, reliquias.
Reducta, concaua depressa.
Regiminium, gubernationem.
Ramascellata, virili virtute resumpta, lege remasculata.
Reucillus, repandus.
Reudis, requies otiosa.
Repatriat ad patriam redit.
Repluentibus, exabundantibus.
Retonda, purganda Gel.
Reuidare, reuerti, redire, repedare, restitere.
Riuidia, trepido.
Riuos, nauis carinas.
Rogatarius, petitor.
Rues, ruina.
Rutra, pugna.
Ruuata, præstiata.
Ruffatus sanguine cruentus.
Rupa, ex vtraque parte acuta.
Reuma, effusio maris quando accessione maris in fossis colligitur & remanet aqua.
Redulus, strues lignorum ardentium.
Ratum, rasorium.
Rumare, rumores adferre.
Recitabula, vbi recitatur.
Randum, arbitrandum forte rendum arbitror.
Recognatus, filius patris.
Ratiscunt, adæstimauerunt rati sunt.
Refrontas, repellit à fronte.
Resiuat, abrupta montium.
Ruspantur, perquirunt anxiè.
Rauit, rauce loquitur.
Receptor actor concordiæ medius.
Retica, quibus ligna sublimantur.

S

SPargana initiarium, infantia.
Sartitector, qui tecta resarcit.
Sabarium, & Safarium atrium templi. *Chaldaic. Paraphrast.*
Sanburistrio, saltator.
Sanciuissat lætatur triumphat errenissat.
Sardius, sacella coca sacra.
Saures, sorices.
Stammata, arena vbi athletæ Hieronymus ibi male Erasmus.
Strea, pituita.
Scrutinium, quod infantes scrutantur.
Scriba ædilitius qui ex ædile est.
Simultum, vertjcis in cornu arietis.
Scripula, epistola.
Scripula, sollicitator.

Sector, vel lego sectio bonorum vendicta.
Securicularius qui secures facit.
Sen•ania, tristitia [Greek].
Senex sententia firma indubitata responsio [Greek].
Sispes, lospes, sanus.
Sonticus, velax.
Sternaces, pauioli.
Strigia tunica strigia.
Stigina, ornamenta regia sysgina.
Stygium genus vestimenti.
Strigio, mimarius sceuicus.
Su. censia fomenta.
Suffraginatus, fractis cruribus, vel substitutus in locum succidentis.
Sinum vas in quo butyrum conficitur.
Sambucus, saltator.
Samburistria quæ citharistria canit.
surcetur, irascitur.
Sentinare. in animo diiudicare,
Sortiuidus, qui videt per sortem.
Subses qui habilis ad subsistendum.
Sappapa, quasi sarculi.
Sario, contidio.
Sautilubro. artificium.
Sorapia, rapinæ.
Scaua, arborum densitas.
Straunces, cupidi.
Steprotiæ, cisternæ receptoriæ.
Singultim, qui loquuntur per gluttuos.
Scinthiæ, næuus, macula.
Stica, tunica.
Sconua, sponsus vel Sculna sponsor.
Scordisus corium, crudum.
Scordatus, ferox.
Spoliaria, exteriores balnearum cellulæ.
Sultor, cultor.
Simpulator, conuiua.
Saiga, non idoneus cuiuslibet artis professor.
Scorio stultus, fatuus.
Sepat seorsum à parte.
Stringina, testrictio vrinæ.
Sumptuarius. qui erogat. Sumptus.
Superaria, vestis quæ super induitur, suppara.
Scurra, parasitus buccellarius [Greek].
Semiiustus, dimidium iusti.
Sentio, sententia.
Simpulator, amicus sponsi qui est assiduus.
Saxatum eo in conuiuio.
Scillæ, saxa latentia in mari.
Sabbatinę, aranearum.
Sexteretiarius ipse qui erogat.
Silo, naso inciso vel reducto.
Schefarius, strofolus impostor, fraudator.
Sauium. osculum vxoriolum.
Subcisiuus. malus interpres.

Scapus, certus numerus tomorum chartæ scriptæ.
Scurra qui incopiatur.
Scurrule, qui incopriat.
Secus. malum.
Semiuecors minimus à vecorde.
Scolaces quod nos fumalia dicimus eò quod sint scoliæ, hoc est, intorti hos Romani funes & funalia nominabant. In alio Glossario Scoliares.
Seruitium multitudo seruorum & ingenuorum obsequium.
Scansa ferrum per quod equus scandit.
Subcus, Subcutaneus intercus.
Subsex, qui subtus sedet.
Sauilubris, artibus.
Sauilubre, artificio.
Sario. sarculo.
Scauellum, symphoniaci scabillum.
Scipiones, virgæ Consulem.
Salettarius, portator armorum stlattarius.
Scopelum, fustis longus.
Scaturrio. lepra.
Scispadum, in patrum Lycospodum lapatum.
Scabra punicia aspera.
Serenitas, iniquitas.
Sebra, vetusta.
Strenuates, cupidi [Greek].
Sarapia, rapinæ.
Saga, nomen genij.
Stlatariata vestis piratica *iuuenalis.*
Stauio, partus.
Stellionatus crimen cum vna res duobus venditur.
Supparant, supplent.
Supera, nauis.
Solerate solidare à solus. Soleris. i. solium.
Scruticum, pellicium.
Scrutulus, venticulus fartus.
Stagnare, serenere, metalla mixta.
Strica. tunica.
Susurrio. seuiltosus. bilinguis.
Sutrium, locus vbi luuntur species aliquæ.
Suppes, suppumpis hoc est supinis pedibus *Petronius.*
Sica. genus armorum est simile vidubij. Hoc maximè vtuntur qui apud Italos leptiniam exerceat.
Sputarium. sputum.
Suprema, quando sol.
Suppremitur.
Stultomalus, stultus malus.
Sepia incaustum *Persius.*
Sorbillator, degustator.
Surus, musculus brachiorum.
Sugrudaria, sepulchra.

Sugrudia, fundamenta.
Scipio virga antè triumphantes delata.
Sirafcula vas aquarium.
Salmentum, fallamentum.
Sutela, corrigia quæ tenditur sub cauda equi.
Sububeres, infantes qui adhuc sunt sub vbere.
Scatus, impetigo, sicca scabies.
Sublestus, infirmus tristis.
Sublestia, infirmitas tristitia.
Submeies, qui in lectulo mingit.

T

Tenilis, qui potest tenere.
Terimentum, nutrimentum, intertrimentum.
Tirouatum, rudimen.
Togillatim, singillatim.
Togipurium, toga pura.
Tritile, quod teri potest.
Trotinus, sectæ genus arduum.
Tuligatum, carpitum.
Tuspellen, manna genus figmenti.
Tautones, palpebræ.
Teloneum, quasi omnium littore fiscalis conductio.
Tiaries, portitores signorum iriarij.
Tollerunt, genuerunt *Vlp.*
Tugellaria, malefica eò quod supra tegulas sacrificent.
Tullia, media vel regia *Petronius.*
Tragium, vehiculum.
Telax, stamus.
Telitres, colaphus in talo.
Tanes, cruor, sanguis, tabes.
Tiliensis, clangori, id est sonitus cum tumultu.
Tam nefas, tam detestabile factum.
Tellus, calculus tabula.
Termus, vermis in carne.
Tagax, furunculus.
Tabax, genus vestis.
Tenigipinæ, quæ terram capiunt, i. piscinam quas & lacus rustici vocant terripiscinæ.
Tinctorium, gladius cinctorium.
Taca, flauus vel vestis Nonius.
Tocrus, calculus dictus est Compito * solò pilis quod ij sibi componit. Calx enim lapis est, calculus diminutiuum.
Trichilia, vbi pendent variæ.
Tuætum, bula condita apud Alpinos Gallos.
Tuore, visu.
Tongilliatim loqui, prauis verbis à Tongilio parasito qui in hoc inueniretur ri sus aucuptum, vt aluratus conuiuio responderet & maledicentem blandissime salutaret.
Turturilla, locus in quo corruptelæ fiebant quod ibi turtari opera daretur. *Senec. epist. 97.*
Tuber, fili subterranei.
Tironizare, militare.

V

Vsia, vermis porci.
Vani parentes inanes, inutiles, mendaces pellaces.
Verax, fonticus fidelis.
Verbosus, nugator pessimus.
Vespelliones, fossarij qui mortuos sepeliunt.
Vestiarium, erogatarium.
Victimo, immolo.
Vidubium, quæ duos maritos amisit.
Villicus, actor, exactor.
Villæ, pensionum, insulares.
Votificantibus, dona litantibus.
Vallemachia, inhonestæ cantationes & carmina iocáque turpia *βαλλισμάτια.*
Vultuosus, tristis.
Vabra, callidus, artificiosus.
Vabrum, varium, multiforme.
Vadimonium facit, fideiussorem dat.
Valitant, valent.
Veritat, deuertit, ambulat.
Verbotenus, verbi gratia.
Vestiplica, quæ vestes plicat.
Vespertilio, serotinus.
Vespillo, sepulchrorum violator.
Vitiosus, austerus.
Vnorum, multorum.
Vtensilia, viatici sumptus.
Vnicuba, vnius viri vxor.
Vagurrit, perotium passim vagatur.
Varicauit, ambulauit.
Vadatur, promittit, pollicetur, fidem dicit.
Vestra, balba.
Visor, ardens.
Vitricus, patreus.
Vaginatus, exagitatus.
Vagitatur, violenter flet.
Virginal, membra cadauera virginis in quo habitat.
Vexilla, impetus fortis carrorum.
Valgis, foras versum tumentibus.
Varia, diuersis plantis.
Varam, tibiam, libianam pedio duæ sunt inter se calligatæ quæ asserem sustinent, vnde prouerbium Sequitur tibia varam *Auson.*
Ventriloqui, præcantatores.
Veruarellus, qui suscitat, vsitat per dies festos.
Vepia, callidus, testificator, diuersipellis.
Veligebum, genus fluuialium nauium apud Gallos.
Veteratricem callidam circunscribendum.
Vestis, ludicra, histrionica leuis.

palàm hominum præſentiam notat, coràm, perſonam accipere, deſiderat.

Inter *album* & *candidum* hoc intereſt, quod album naturale eſt, candidum cura facit.

Inter *ſenſum* & *intellectum* hoc intereſt, quòd ſenſus naturale eſt, intellectus à re obſcura.

Inter *exanimum* & *inanimum* hoc intereſt, quòd exanimus qui anima priuatus eſt, inanimus qui nunquam habet animam.

Inter *imbrem*, *nimbum* & *pluuiam* hoc intereſt, quod imber à Græca ſignificatione deſcendit quaſi vmbroſum, qui ſumma vi cadit, ſed citò deſcendit. Pluuia eſt, quam impulſu venti nubes exprimunt. Vnde etiam plorare eſt dictum, cùm coactæ dolore lacrymæ exprimuntur. Nimbus etiam erumpit, ita vt aliquam partem minorem occupet cœli, maiorem ſerenam relinquat.

Inter *ſanguinem* & *cruorem* & *ſaniem* hoc intereſt, quòd ſanguis dicitur, cùm intra corpus eſt, dictus quòd nos ſanciat id eſt, contineat. Cruor cum fuſus, ideò dictus quòd corruere cogat. Sanies corpus putre.

Inter *terga* & *tergora* hoc intereſt, quòd terga hominum ſunt, tergora animalium: numero ſingulari, hominis tergum dicimus, animalis tergus.

Inter *mi* & *mihi* hoc intereſt, quòd mi pronomen eſt ſimplex, mihi compoſitum, vel mi vox affectus, & vocatiuum ſemper deſiderat caſum.

Inter *tum* & *tunc* hoc intereſt, quòd tum ordinis habet ſignificationem. Tunc temporis.

Inter *iram* & *iracundiam* hoc intereſt quòd ira ad tempus, iracundia continetur in corde.

Inter *noctu* & *noctem* hoc intereſt, quòd noctu ſic dicitur, quomodo interdiu, & ſignificat aliquam partem diei, noctem autem totam noctem intelligimus.

Inter *fari* & *loqui*, *ſermocinari*, *narrare* hoc intereſt, quod famur cum aliquid facundè dicimus, loquimur natura. Sermocinamur quando cum aliquo ſermone contendimus, narramus doctè.

Inter *tenere*, *ſumere* & *accipere* hoc intereſt, quòd tenemus quæ ſunt in noſtra poteſtate, ſumimus poſita, accipimus data.

Inter *aſpicere*, *ſuſpicere*, *inſpicere*, *proſpicere*, *diſpicere*, *intueri*, *videre*, *ſpectare* & *viſere*, hoc intereſt, quòd aſpicimus caſu, ſuſpicimus in ſuperiorem partem vel veneramur, Inſpicimus iudicaturi, proſpicimus quæ longè ſunt. Diſpicimus inferiorem partem vel languidam, intuemur cùm cauſam videmus, natura viſimus experta.

Inter *furorem* & *inſaniam* hoc intereſt, quòd furor temporis vitium eſt, inſania perpetua.

Inter *alium* & *alterum* hoc intereſt, quod alius ex multis, alter ex duobus.

Inter *ſcelus* & *facinus*, hoc intereſt, quòd ſcelus crimen eſt, facinus etiam in laude rectè dicitur, Saluſtius dixit bonum facinus.

Inter *dona* & *munera* hoc intereſt, quòd dona dono dantur, munera hominibus tribuuntur, & munera quibus milites officio funguntur, quæ quidem munia vocantur.

Inter *veſtem* & *veſtimentum* hoc intereſt, quò veſtis fœminarum dicitur, veſtimentum virorum.

Inter *humidum*, & *vuidum*, hoc intereſt, quòd humidum penitus permaduit, vuidum quod medium vſque peruenit.

Inter *vetus* & *vetuſtum* hoc intereſt, quod vetus nouo comparatur, id eſt contrario, vetuſtum ad antiquitatem refertur.

Inter *terrere* & *deterrere* hoc intereſt, quòd qui terret timere cogit, qui deterret prohibet perſeuerare.

Inter *ſolum*, *vnum*, *ſolitarium* & *vnicum* hoc intereſt, quòd ſolus qui à cæteris relictus eſt, vnus initium multorum ait: ſolitarius, qui ſemper ſine cæteris, quit vnicus habetur, ſolus propter inopiam aliorum.

Inter *aphæreſin*, *ſyncopen*, & *apocopen* hoc intereſt, quòd aphæreſis ex prima parte vocis fit, litteras, vel ſyllabas detrahens, Vt ſi genus humanum & mortalia temnitis arma pro contemnitis: ſyncopen mediam perdit, vt Apparent rarò nantes, pro natantes, apocopen ex vltima, vt ad domus luxu inſtruitur pro luxuria.

Inter *ſolœciſmum* & *barbariſmum* hoc intereſt, quòd ſolœciſmus in ſenſu ſit, barbariſmus in voce.

Inter *relictum* & *deſertum* hoc intereſt, quòd relinquimur voluntate, deſerimur inuiti.

Inter *miſereri* & *miſerari* hoc intereſt, quod miſeremur cum eodem tempore, & dolet nobis de alicuius caſu & ſubuenimus laboranti, miſerari conſolari tantum & intra affectum doloris eſſe.

Inter *orare* & *precari* hoc intereſt, quod orare dicitur quum oris ratio ducit & qui orat & iam precatur, aut qui rogat deprecatur, non vtique qui orat, quia etiam imperiti ad preces deſcendunt.

Inter *neſcire* & *ignorare* hoc intereſt,

quòd qui nescit omnium notitiam caret, qui ignorat aliquid nescit.

Inter *legatum* & *oratorem* hoc interest, quòd Legatus electus est ad officium à ciuitate & est sacrosanctus: orator ad orandum missus vt oris rationem exponat in quod petit.

Inter *tardum*, *pigrum*, *inertem* & *segnem* hoc interest, quòd tardus dicitur qui trahit tempus, iners sine arte, nullius officio capax, piger per omnia ægro similis, segnis semotus est à calore.

Inter *natum* & *ignatum* hoc interest, quòd natus particulariter dicitur à verbo id est nasci, ignatus filius à generatione.

Inter *infamem* & *famosum* hoc interest, quòd famosus tam in bona cogitatione quàm in mala, infamis tantum in mala.

Inter *iuuentutem* & *iuuentatem* hoc interest, quòd iuuentus dicitur multitudo iuuenum, iuuentas vnius ætas, iuuenta Dea iuuentatis.

Inter *decus* & *decorem* hoc interest, quod decus ad virtutem refertur, decor ad corpus.

Inter *super* & *supra* hoc interest quòd super est quod eminet, suprà quod aliquid substratum habet.

Inter *metum*, *timorem*, & *pauorem* hoc interest, quòd metus frustrà prospicit: Timor subita mentis consternatio est: pauor animi motus, vnde & iam pauida iumenta dicimus.

Inter *que* & *ve* disiunctio.

Inter *omnes*, *cunctos* & *vniuersos*, hoc interest, quòd omnes quorum mentio est, cuncti qui vbique sunt, vniuersi qui in vno loco versi.

Inter *vndam* & *aquam* hoc interest, quòd vnda copiosa aqua est, aqua etiam naturalis.

Inter *tacere* & *silere* hoc interest, quòd qui desinit loqui, & qui nundum cœpit tacet.

Inter *auxilium*, *præsidium* & *subsidium* hoc interest, quòd auxilium laborantibus mittitur, præsidium præparatur, subsidium seruatur, vt cum exegerit necessitas detur.

Inter *sequi* & *consequi* hoc interest: quòd consequimur præcedentem, insequimur inimicum.

Inter *principium* & *initium* hoc interest; quod principium totius corporis est; initium quasi primum.

Inter *simulare* & *dissimulare*, hoc interest, quod simulamus quæ nescimus & negamus non scire, dissimulamus quæ scimus.

Inter *simul* & *simitum* hoc interest, quòd simul vna pariter quæ res clareat, vt simul legimus, simul scribimus, simitum lucri recipit significationem, quasi simulitum.

Inter *sceleratum*, *scelestum* & *scelerosum* hoc interest, quod sceleratus suo scelere vel alieno contaminatus, scelestus scelestum cogitator, scelerosus quasi insidiosus periculos vel totus vel dies vel animus propter arduitatem.

Inter *reliquos* & *cæteros* hoc interest, quod reliquos dicimus relictos ex omnibus, cæteros quos nescimus.

Inter *redibibum* per b. literam, & *rediuiuum* per u. hoc interest, quod redibibum est quod nascitur, rediuiuum est quod reuiuiscit.

Inter *patrium* & *paternum* hoc interest, quod patrium à patria venit, paternum à patre.

Inter *pometa* & *pomeria* hoc interest, quod pomeria virga dicimus, sicut olearia & figaria, pometa quæ maleta, ficeta & oliueta.

Inter *agrum* & *ægrotum*, hoc interest, quod æger animo, ægrotus corpore.

Inter *prior venit* & *antè hoc venit*, hoc interest, quod prior ad dignitatem, antè ad tempus refertur.

Inter *inficere* & *officere* hoc interest, quod officit qui nocet, inficit quasi qui lanam aut alia inficit.

Inter *contingere*, *accipere* & *euenire* hoc interest, quòd contingunt bona, accidunt mala, eueniunt vtriusque.

Inter *gratis* & *gratias* hoc interest, quod congratis referimus, gratias agimus.

Inter *oleas* & *oliuas* hoc interest, quod oleas ipsum fructum dicimus vnde fit oleum, oliuas arbores vnde fiunt oliueta.

Inter *nixus* & *nisus* hoc interest, quod nixus ad corpus refertur, nisus ad animum, id est conatus.

Inter *nefandum* & *nefarium* hoc interest, quod nefarius à præteritis intelligitur, nefandus in opere.

Inter *nutrit* & *nutricat* hoc interest, quod nutris mulier, nutricat nutricius.

Inter *maritimum* & *marinum* hoc interest, quòd maritimum proximo mari, marinum ex ipso mari.

Inter *lanias*, *laceras*, & *lancinas* hoc interest, quod lanias cum membratim distendit, laceras qui partibus suis mẽbra distruit, lancinat qui inutiliter membra discerpit.

Inter *patulum* & *patens* hoc interest, quod patulum est, quod claudi vel tegi non potest, patens quod cum reseratum fuerit, iterum claudi potest.

Inter *guttam* & *stillam* hoc interest, quòd

quòd stilla cadit gutta stat.

Inter *delictum* & *peccatum* hoc interest, quod delinquimus cum iussa salubria non implemus, peccamus cum ea quæ iubentur, non agi præsumimus.

Inter *incolam* & *accolam* & *aduenam* hoc interest, quòd incola est qui propriam terram in qua natus est excolit, accola qui terram natiuitatis suæ, sed alienam colit, aduena qui de sua terra in alterius terram aduenit.

Inter *hesternum* & *externum* hoc interest, quod hesternum ab hesterna die dicitur, externum verò extraneum. Nam multi imperitorum externa dies dicunt, quod non admittitur.

Inter *baltea* & *balteos* hoc interest, quod baltea ipsa loca significamus, cæteros balteos dicimus.

Inter *bibere* & *ebibere* hoc interest, quod bibit qui aliquid reliquit in poculo, ebibit qui totum exaurit.

Inter *geminatum*, *iunctum* & *duplicatum*, quod sit quamuis acutè intelligentibus breuiter exposuerimus: tamen sub exemplis latius doceamus, geminatum est quod ex duabus rebus simillimis constat, (vt Cicero gemina audacia.) Iunctum est quod ex duabus rebus paribus constat (vt Virg. iungentur iam gryphes equis) duplicatum est, cum vna res bis ponitur, ingens ad terram duplicato poplite.

Inter *decline* & *decliue* hoc interest, quod declinis sol, decliuis locus. Sic intelligendum est, adcline & adcliuè, vt adclinis homo, adcliuis locus, ex hoc adcliuum dicitur.

Inter *commentarios* & *commentaria* hoc interest, quod commentarij libri, commentaria volumina dicuntur.

Inter *primum* & *priorem* hoc interest, quod primus è multis, prior ex duobus, sic inter postremum & posteriorem obseruabis.

Inter *disertum* & *desertum* hoc interest, quod disertus orator dicitur, desertus derelictus.

Inter *dilatorem* & *delatorem* hoc interest, quod delator est qui defert ad accusandum, dilator qui defert ad proferendum.

Inter *aduersum* & *aduersus* hoc interest, quod aduersum te aduersarius, aduersus te imitatur.

Inter *pauperiem* & *paupertatem* hoc interest, quod pauperies damnum est, paupertas qui nihil habet.

Inter *exprobrare* & *obprobrare* hoc interest, quod exprobrat qui quod præstitit commemorat: obprobrat qui proprium obiectat vitium.

Inter *accersire*, & *arcessere* hoc interest, quod accersit qui euocat, arcessit qui accusat.

Inter *aceruum* & *acerbum* hoc interest, quod aceruus moles est, acerbus immaturus & asper.

Inter *labrum* & *labium* hoc interest, quod labrum superius labium inferius dicitur.

Inter *toga*, *tuga*, *tuba* & *tufa* hoc interest, quod toga vestimentum est, tuga quibus aqua deducitur, tuba qua clangitur, tufa lapis, quibus ex aqua coagulata efficitur quod tufum dicimus.

Inter *comosum* & *comatum* hoc interest, quod comosus à comæ vsu dicitur, comatus natura, vt comata gallea.

Inter *certo* & *certius* hoc interest, quod certò est à certa, certius à certè.

Inter *cæcitudinem* & *cæcitatem* hoc interest, quod cæcitas vis ipsa tanquam feritas aut calamitas dicitur, cæcitudo autem affectio vt lippitudo.

Inter *castimoniam* & *castitatem* hoc interest, quod castimonia quasi cęrimonia dicitur, castitas autem tantum corporis.

Inter *copias* & *copiam* hoc interest, quod copias exercitus significatione dicimus, copiam autem rerum.

Inter *circum*, *circa*, *circiter* hoc interest, quòd circum ad tempus, circa ad locum, circiter ad numerum refertur.

Inter *fidum* & *fidelem* hoc interest, quod fidus amicus, fidelis famulus dicitur.

Inter *illius similis* & *illi similis* hoc interest, quod illius similis moribus, & illi similis vultu.

Inter *flemina* & *plemina* hoc interest, quod fleminas cùm crura abundant sanguine. Plemina cum in manibus vel pedibus callusis sulci nascuntur.

Inter *mammas* & *vbera* hoc interest, quod mammas hominum, vbera pecorum accipiuntur.

Inter *auena* sine aspiratione & *habenas* per aspirationem hoc interest, quod auena germen est sterile, habenæ autem retinacula iumentorum.

Inter *donum* & *munus* hoc interest, quod donum dantis est, munus accipientis, illud à dando hoc ad muniendum.

Inter *coarguere* & *arguere* hoc interest, quod coarguere, coercere vel compescere est, arguere ostendere & patefacere, (vt *Virgil.* Degeneres animos timor arguit,) vnde & argumenta dicuntur quæ causam ostendunt.

Inter *afficere* & *adficere* hoc interest, quòd afficimur honore, adficimur morte vel iniuria.

Inter *aduocatum*, *innocatum* & *euocatum* hoc interest, quod aduocatur daturus pa-

trocinium. Inuocatur præstaturus auxilium, euocatur præbiturus obsequium.

Inter *inluuiem* & *ingluuiem* hoc interest, quod inluuies sordium, ingluuies ventris, illud à non lauando, hoc ab ingluttiendo dictum.

Inter *commonere admonere* & *monere* hoc interest; quod commonemus præterita, admonemus præsentia, monemus futura.

Inter *temeritatem* & *audaciam* hoc interest, quod temeritas sine consilio dicitur, audacia post consilium.

Inter *velocitatem* & *celeritatem* hoc interest, quod velocitatem pedum & corporum dicitur, celeritas animorum atque factorum.

Inter *viuum* & *viuentem* hoc interest quòd viuus de viuituro dicitur, viuens de morituro.

Inter *nasci* & *enasci* hoc interest, quod nascitur, quod de vtero decedit, enascitur, quod de terra, aut aqua exsurgit.

Inter *abducere*, *perducere* & *deducere* hoc interest, quod adducimur ad rem inhonestam, perducimur ad studia, deducimur ad honorem.

Inter *eluxit* & *inluxit* hoc interest, quod eluxit, qui luctum disposuit, inluxit cùm lumen apparuit.

Inter *nuntiare*, *denuntiare*, *adnuntiare* & *renuntiare* hoc interest, quod nuntiatur de longinquo, denuntiatur in præsenti, adnũtiatur de futuro, renuntiatur de excusando & repudiando.

Itner *conscribere*, *exscribere*, *transcribere*, *inscribere*, *adscribere*, *discribere* hoc interest: quod conscribere vnà simul scribere est, exscribere, scriptura transferre. transcribere cùm ius nostrum ad alium transit.

Inscribere accusationis est, adscribere adsignationis, discribere dictionis, vel ordinis. scibere verò verbum est imperfectum.

Inter *extruere*, *instruere*, *adstruere*, *construere*, *struere* hoc interest, quod extruere est, in altum proficere, instruere aciem vel actionem, adstruere, adfirmare, construere struendo coniungere, struere reliqua super posita substerstruere.

Inter *consuescere*, *insuesuere*, & *adsuescere* hoc interest, quòd consuescimus bona, insuescimus mala, adsuescimus vtraque.

Inter *fungi* & *defungi* hoc interest, quod fungi agere est, defungi peragere est, vnde & mortui defuncti vocantur, eò quod peregerint vitæ istius cursum.

Inter *adulescere*, *inolescere*, & *exolescere* hoc interest, quod adulescere augmenti est, inolescere coagmenti, exolescere euanescendi.

Inter *deportare*, *adportare*, *comportare* & *exportare* hoc interest, quod deportare & adportare aliquid adferre est, comportare in vnum locum conferre, exportare, tollere.

Inter *temperantiam*, *temperationem* & *temperiem* hoc interest, quod temperantia animorum est, temperatio rerum, temperies aurarum.

Inter *recipere* & *suscipere* hoc interest, quod recipimus rogati, suscipimus sponte.

Inter *harundinem* & *hirundinem*, hoc interest, quod harundo canna est, hirundo auis quæ tegnis adhærere solet.

Inter *spirare* & *exspirare* hoc interest, quòd spirare viuere est, exspirare mori.

Inter *pertinaciam* & *constantiam* hoc interest, quòd pertinacia malæ rei dicitur, Constantia bonæ.

Inter *consequi* & *adsequi* hoc interest, quod consequimur pedibus, adsequimur studio.

Inter *lætari* & *gratulari* hoc interest, quod lætamur de nostris, gratulamur de amicorum.

Inter *herbosum* & *herbedum* hoc interest, quod herbedum locum in quo herba est, etiamsi aridus esse consueuit, herbosum qui herbam facilè generat, etiamsi ad tempus aridus sit: sic & aqua tam potionem rectè dicimus, quanquam aliunde recipiat. Aquosum enim locum, qui ex se aquam effundit, sic & meracam potionem, & merosum vinum appellamus.

Inter *subter* & *subtus* hoc interest, quod subter re aliqua superiore premitur, & conculcatur, suptus est quod dimissum altius contingitur.

Inter *Sinum* & *gremium* hoc interest, quod sinum dicimus sinuatæ vestis receptaculum. Gremium verò accinctæ vestis secretum.

Inter *largitatem* & *largitionem* hoc interest, quod largitas humanitatis est, largitio ambitionis.

Inter *muliebre* & *mulierarium* hoc interest, quod muliebre dicitur à mulieribus factum, mulierarium, à mulieribus ordinatum, vt per viros gestum.

Inter *diligere* & *deligere* hoc interest, quod diligi affectionis est, deligi iudicij, vnde & exercitus deligi iubetur.

Inter *commodare* & *mutuo dare* hoc interest, quod commodamus amico, pro tempore, equum, vestem, seruum & similia, mutuo autem damus pecuniam, triticum, vinum vel tottera.

Inter *ligare* & *legare* hoc interest, quod ligat

ligat quis vinculo, legat Testamentum.

Inter *loqui, obloqui, adloqui* & *eloqui* hoc interest, quòd loqui, hominis est, obloqui obtrectatoris, qui obecitauit opponit, adloqui hortantis aut iudicantis eloqui honoris est.

Inter *percussum* & *perculsum*, hoc interest, quòd percussum corpore dicimus, perculsum animo.

Inter *fremorem* & *fremitum* hoc interest, quòd fremor murmur hominum est, fremitus bestiarum.

Inter *flauum, furuum* & *fuluum* hoc interest, quòd flauum robeum dicimus, vt flaua cæsaries, furuum nigrum, fuluum nigro robeum, vt fuluum leonem.

Inter *postulare* & *poscere* hoc interest, quòd postulatur cautè, poscitur improbè.

Inter *frixum* & *frictum* hoc interest, quòd frixum à frigore, frictum à frigendo dictum.

Inter *diutinum* & *diuturnum* hoc interest, diutinum est quod diu fuit, diuturnum diu duraturum.

Inter *delitum* & *inlitum* hoc interest, quòd delitum quia subitum. Inlitum verò lituratum.

Inter *damnum*, *dispendium*, & *detrimentum* hoc interest, quod damnum vnde diminutum sit, dispendium vbi pondus absit, detrimentum quod terendo minuatur.

Inter *dominium* & *dominatum* hoc interest, quod dominium priuatim intelligitur quod iuris est. dominatum autem Imperij.

Inter *nixus* & *nisus* hoc interest, quòd nixus ingenua, nisus à nitendo, id est conando.

Inter *nubere*, *enubere*, & *denubere*, hoc interest, quod nubit ciuis ciui, enubit extraneo, denubit quæ in manu viri conuenit.

Inter *noxa* & *noxia* hoc interest, quod noxa pœna est, noxia ipsa culpa.

Inter *necessitatem* & *necessitudinem* hoc interest, quod necessitas vim significat, necessitudo coniunctiones sanguinis aut animi.

Inter *clausum* & *obturatum* hoc interest, quod clausum à claustris & clauibus dicitur, obturatum autē proprium foraminum sit tanquam aures, obturatæ non clausæ.

Inter *operire, adoperire, inoperire*, hoc interest, quod operimus operculo, adoperimus fores, inoperimus cum iacenti aliquid super ponimus.

Inter *pometa* & *pomaria* hoc interest, quod pometa vbi ipsa nascuntur poma, pomaria in quo seruantur.

Inter *palmam* & *palmum* hoc interest, quod palma in corpore, palmum in mensura, est autem hæc mensura à primo pollice vsque ad minimum digitum.

Inter *poplites* & *suffragines* hoc interest, quod poplites hominum, suffragines animalium.

Inter *præparare* & *apparare* hoc interest, quod præparat desiderium repræit parando, apparat qui parando adecit. id accusa parat.

Inter *stipolationem*, *restipolationem*, *adstipolationem* & *constipolationem* hoc interest, quod stipolatio certum intellectum, restipolatio, si aliquid sit factum quod conuenit, adstipulatio eiusdem pecuniæ, vt vel aliter petere possit. Constipolatio confecta restipolatio, si qua dolo malo facta.

Inter *saturitatem* & *satietatem* hoc interest, quod saturitas de cibo tantum, satietas de reliquis dicitur rebus.

Inter *viciniam* & *vicinitatem* hoc interest, quod vicinia loci videtur esse, vicinitas personarum.

Inter *fluctuo* & *fluctuor* hoc interest, quod fluctuo animo quasi fluctus ago, & huc illúcque fluo, fluctuor, fluctuferor ideóque fluctuat mare fluctuatur nauium, sic inter luxurior & luxurio discernendum est.

Inter *potero* & *potuero* hoc interest, quod potero certum promittentis est, potuero dubitantis.

Inter *Hispanum* & *Hispaniensem* hoc interest, quod Hispanus natione dicitur, Hispaniensis. Massiliensis & similia.

Inter *escendere*, *ascendere, conscendere* hoc interest, quod ascendimus excelsa, vel locum honoris ascendimus, cum in aliquid altius ascendimus, conscendimus cum equo inuehementi.

Inter *vterque* & *vtrique* hoc interest, quod vterque in singularibus, vtrique in pluralibus dicitur.

Inter *pignoro* & *pignoror* hoc interest, quod pignoror animum tuum, pignoro cum pignus tuum capio.

Inter *mereo* & *mereor* hoc interest, quod mereo pro merito seruitij. mereor. pro operis mercedes, sic rumino & ruminor & his similia.

Inter *laurum* & *lauream* hoc interest, quod laurus est ipsa arbor, laurea, corona vel virga.

Inter *cæruleum* & *cærulum* hoc interest, quod cærulum dicimus sicut aurum. Cæruleum ex cærulo quasi argentum.

Inter *imum* & *infimum* hoc interest. quod imus loco, infimus ordine.

Inter *curam* & *diligentiam* hoc interest

quod curam cruciatum habet qui commoueat, diligentia rerum administratio.

Inter *vires* & *virtutes* hoc interest, quod vires corporis sunt, virtutes animi.

Inter *animam, animum, spiritum*, & *mentem* hoc interest, quod anima est qua viuimus, animus quo regimus, spiritus quo spiramus, mens qualitas quæ bona aut mala potest referre ad cogitationem.

Inter *graue* & *ponderosum* hoc interest, quod grauis secundum ferentes, qualitatem ponderosum natura.

Inter *vltorem* & *vindicem* hoc interest, quod vlciscimur nos accepta iniuria, vindicamus ne accipiamur.

Inter *fallacem* & *pellacem* hoc interest, quod fallax infidelis dicitur, pellax in verbis ab appellando, id est per se loquendo.

Inter *immolare* & *mactare* hoc interest, quod immolare dicitur hostia commoles falsa incapit adiecta est, mactatum hoc factum quasi magis auctum

Inter *hostiam* & *victimam* hoc interest, quod hostia perhibetur tunc cum dux in hoste proficiscitur, victima conuincunt sicut Ouidius in Fastis Victima quæ dextra cecidit Victrice vocatur, Hostibus à domitis hostia nomen habet.

Inter *eruere* & *diruere* hoc interest, quod eruuntur latebræ, diruuntur eminentia.

Inter *nequiquam* & *nequaquam* hoc interest, quod nequiquam frustra, nequaquam nemo significat.

Inter *iter* & *itiner* hoc interest, quod iter quo imus, itiner à via dicitur.

Inter *proprium* & *proprius* hoc interest, quod proprium Domini est, proprius autem loci est.

Inter *vereor* & *reuereor* hoc interest, quod vereor ad metum refertur, reuereor ad effectum.

Inter *liberos* & *filios* hoc interest, quod filij masculino genere ponuntur: Liberi in vtroque sexu, & quod filij in numerum singularem reuocari possint. Nemo enim dicit qui habet filium vnum, liberum habeo. Item quod filij promiscuè omnis conditionis intelliguntur. Tam ingenui quam serui liberi non dicuntur, nisi ingenui.

Inter *dulce* & *suaue* hoc interest, quod dulce idem potest esse quod suaue. non vtique suaue quod dulce, dulce enim mel dicimus, & suaue acetum quod dulce non est.

Inter *bellum* & *auellum* hoc interest, quod bellum inter exteras gentes, Auellum inter ciues, dictum quod auelluntur populi in duas pares.

Inter *exemplum* & *similitudinem* hoc interest, quod exemplum historia est, similitudo adprobatur.

Inter *diuinitatem* & *diuinationem* hoc interest, quod diuinitas ad potentiam nominis refertur, diuinatio futurorum præscius facit.

Inter *vim* & *virtutem* hoc interest, quod virtus hortare est, vis iniuria.

Inter *rogum* & *pyram* hoc interest, quod rogus defunctis paratur, pyra sacrificiis.

Inter *arma*, *armamenta*, & *tela* hoc interest, quod arma sunt quibus corpora nostra in bello teguntur, armamenta nauium, tela missilia vt iacula.

Inter *virum* & *masculum* hoc interest, quod vir specie intelligitur, masculus genere, & quod vir tribus modis intelligitur, natura, nuptiis & virtute, masculus etiam ab homine segregatur vt in animalibus.

Inter *primum* & *priorem* hoc interest, quod prior alterum præcedit, primus omnibus.

Inter *profugum, exulem, relegatum*, & *trãsfugam* hoc interest, quod profugus quasi voluntarè reliquerit, exul quidam natus expellitur. Relagatus ad tempus, transfuga qui ad hostes transit.

Inter *altum* & *excelsum* hoc interest, quod altum tam in superiorem partem elatum intelligimus quã ad inferiora deponitur, excelsum, In superius tantum.

Inter *vim* & *vires* hoc interest, quod vis impetu & iniuria constat, vires ad bonum & fortitudinem corporis refertur. Ita vis facit violentiam, vires viriosum.

Inter *sæuum* & *crudelem* hoc interest, quod sæuus circa verba est, Crudelis monstratus sanguinis.

Inter *bellum, aciem, prelium* & *pugnam* hoc interest, quod bellum dicitur, acies ordinatur, prælium committitur, pugna geritur, & quod acies tam ferri quàm oculorum est.

Inter *passum* & *expertum* hoc interest, quod patimur voluntate, experimur necessitate.

Inter *genus* & *gentem* hoc interest, quod genus tam hominum quam ferarum est, gens ad cognationem plurimum pertinet, & ab vno capite descendit, dicimus enim gens Gallorum.

Inter *terram*, *tellurem* & *humum* hoc interest, quod tertia pars mundi terra est, tellus Dea, humus locus sepulturæ dicitur ab humando.

Inter *mœnia* & *ædificia* hoc interest, quod

quod mœnia publicorum sunt operum, ædificia priuatorum.

Inter *omne* & *totum* hoc interest, quod omne numerositate costat, totum soliditas.

Inter *vlcus*, *vulnus* & *plagam*, hoc interest, quod vulcus per se exit, vulnus ferro, plaga potest esse planus ictus, siue quod vlcus leuitatis est, vulnus grauitatis, plagæ etiam verbera vocantur.

Inter *sic* & *ita* hoc interest, quod sic qui dicit ostendit exempla. Ita ad rationem refertur.

Inter *duos* & *ambos* hoc interest, quod duo numerantur, ambo congregantur.

Inter *paret* & *apparet* hoc interest, quòd paret imperio, apparet videntibus.

Inter *pullum* & *nigrum* hoc interest, quòd pullum albo contrarium est, nigrum colore accipimus.

Inter *putat*, *existimat*, *opinatur*, *arbitratur* & *suspicatur* hoc interest, quod putat qui dubitat, existimat qui ex immaturo quæ acta sunt dicit, opinatur qui opinioni aut suæ aut alterius credit, arbitratur qui dubię rei finem imponit, suspicatur, qui latentem rei prospicit formam.

Inter *prohibere* & *inhibere* hoc interest, quod prohibere est porrò habere, inhibere videtur, quod prohibemus iure, inhibemus imperio.

Inter *ostentum*, *prodigium* & *monstrum* hoc interest, quod ostentum siue corpore solidum nouisse ostentat & oculis & auribus, Prodigium verò quod solidis corporibus prospicitur vt in cœlo comites stella, & in nocte lux, interdiu tenebræ. Monstrum verò contra naturam cognitum egreditur, vt serpens cum pedibus, aut cum quatuor alis.

Inter *conticuere*, *obticuere* & *reticuere* hoc interest, quod qui conticuit vndique silentium præstitit, vt antiqui conticuit tandem factoque hic fine quieuit, Obticuit qui nullam spem loquendi reliquit, reticuit qui silentio responsa finiuit.

Inter *sepulchrum*, *tumulum*, *monimentum* & *bustum* hoc interest, quod sepulchrum locus in quo corpora sepeliuntur, à sepeliendo dicitur, Tumulus qui cineres tegit. Monimentum quod sepulchrum circumdatur, dictum à monitionibus. Bustum in quo ossa sunt, quasi bene vstum.

Inter *astra* & *sydera* hoc interest, quòd astra sine sydera esse possunt, quia astra fixa sunt cœlo, sydera mouentur.

Inter *diripere* & *deripere* hoc interest, quod diripimus cum ex superiore parte in inferiorem rapimus, Diripimus autem cum laniamus & in diuersas partes deducimus.

Inter *causam* & *rationem* hoc interest, quod causa multas habet species, Ratio paucissimas, & quod ratio efficitur causa desideratur.

Inter *Italum* & *Italicum* hoc interest, quod Italus homo, Italicus arcus dicitur, ita illud ad personam refertur hoc ad rem.

Inter *inuium*, *deuium*, *auium* & *peruium* hoc interest, quod inuium est sine via secretum, deuius desertus locus, auium extra viam, peruium per quod commeatur.

Inter *dexteram* & *dextram* hoc interest, quod quidam putauerunt literam sine causa abundare, consuetudinem antiquam, vt reprændo repræhendo, vt vemens & vehemens, ita dexteram manum, dextram prosperam partem dicimus.

Inter *leges* & *iura* hoc interest, quòd iura reperta sunt ab honesta consuetudine, Leges quæ inter nos probanda facimus, iura ab vniuscuiusque iustitia dicuntur, leges quod ista eleguntur.

Inter *inuidum* & *inuidiosum* hoc interest, quod inuidus qui alteri inuidet, inuidiosum cui inuidetur.

Inter *protinus* & *protenus* hoc interest, quod protinus est statim continuò, aduerbium temporis, protenus quasi porrò tenus.

Inter *demitto* & *dimitto* hoc interest, quod demittit, hic qui de alto deorsum mittit, dimittit, qui in multas partes mittit.

Inter *altaria* & *aras* hoc interest, quod altaria Deo ponuntur, aræ etiam defunctis.

Inter *dimidium* & *dimidiatum* hoc interest, quod dimidium potest significare partem nisi subiiciat integrum nomen, siue dimidiatum est, vt plena hora dicitur, hora integrum nomen quasi totum, siue hora non potest dimidia esse, ergo aut dimidiata hora aut dimidium horæ dimidium est, dimidiatum autem diminuta portio.

Inter *fiduciam* & *confidentiam* hoc interest, quod confidentia est cum vitio temeritatis, fiducia habet si quis honesta conscientia viuit.

Inter *legionem* & *delectum* hoc interest, quod legio dicitur ab eo quod legatur viri fortes & vtiles militiæ, dilectus quæ maximè diligimus, vt filii vel cognatio patres.

Inter *assiduè* & *quotidiè* hoc interest, quod assiduè sedulitatis est, quotidie autem perseuerantiæ.

Inter *mœret* & *meretur* hoc interest, quod qui mœret tristis est, meretur autem qui ex alterius indicio parem beneficio gratiam exspectat.

Inter *plenitudinem* & *plenitatem* hoc interest, quod plenitudo corporis est, plenitas rei, ita plenitudinem obesorum ho-

minum, plenitatem variæ rei dicimus cuiuslibet.

Inter *precor* & *deprecor* hoc interest, quod deprecamur Deum, precamur homines.

Inter *fortunam* & *felicitatem* hoc interest, quod fortuna nomen est, felicitas opus nominis.

Inter *tueor* & *tuor* hoc interest, quod tueor custodio, tuor video.

Inter *ludibrium* & *ludicrum* hoc interest, quod ludibrium in alterius iniuria, Ludicrum autem quod ipsi delectamur sine cuiusquam iniuria.

Inter *stillam* & *guttam* hoc interest, quod gutta imbrium, stilla situlæ, vel acei.

Inter *fidum* & *fidelem* hoc interest, quod fidus etiam amicus dicitur, fidelis seruus.

Inter *cognoscimus* & *agnoscimus* hoc interest, quod agnoscimus cognitos, cognoscimus quod nunquam vidimus.

Inter *clypeum* & clupeum hoc interest, quod clypeum scutum, clupeum verò in quo imagines ponuntur.

Inter *germanum* & *fratrem* hoc interest, quod germanus est verus frater patre & matre, frater verò ex diuerso patre & matre.

Inter *mersare* & *mergere* hoc interest, quòd mersare sæpius, mergere semel.

Inter *agere causam* & *dicere* hoc interest, quòd agit patronus, dicit reus.

Inter *eminus* & *cominus* hoc interest, quod eminùs ex longinquo, cominus pede.

Inter *capere* & *decipere* hoc interest, quod capimus merentes, decipimus innocentes, aut capimus arte, decipimus insidiosè.

Inter *consilium* & *sententiam* hoc interest, quod consilium cogitatio, sententia consilij pronunciatio.

Inter *fors* & *fortunam* hoc interest, quod fors casus est, fortuna data est, & quidam sic volunt, fors tanquam mors.

Inter *voluntate* & *voluptate* hoc interest, quod voluntas animi, voluptas corporis.

Inter *interea* & *interdum* hoc interest, quod interdum aduerbium temporis est, Interea causa rei.

Inter *initium* & *principium* hoc interest, quod principium totius operis, cuiuscunque vnum est, quasi primum operis caput, initium est, quod frequentius intelligimus, & toties accipimus, quoties aut persona mutatur quasi intus in alteram rem, & principium semel initium sæpius. Principium, & arma virumque cano, Initium, musa mihi causas memora, Inueniuntur tamen principia quæ natura sui carent, & specie initia habent, vt. At Regina graui iamdudum saucia cura, & sic fatur lachrymans, clausique immittit habenas.

Inter *meditari* & *melitari* hoc interest, quod meditamur animo, melitamur corpore.

Inter *homines* & *bestias* hoc interest, quod bestiæ ventri sæuiunt, homines ratione.

Explicit Feliciter.

A01 1464076

K. 9.

Digitized by Google

Digitized by Google